~~XVIII H~~
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVIII
H
63
XVIII
H
63

Ad simpl. usū P. Hyacinthi a Trano

priore d Cōvē S. M.e Carmeli

S. Anthimi

Ps.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

REV. PATRIS
F. ANACLETI
REIFFENSTUEL
THEOLOGIA
MORALIS.

Digitized by Google

THEOLOGIA MORALIS

BREVI SIMULQUE CLARA METHODO COMPREHENSA,

ATQUE

JUXTA SACROS CANONES,

Et Noviſſima Decreta Summorum Pontificum Diverſas Propoſitiones damnantium, ac probatiſſimos Auctorès, ſuccinctè reſolvens omnes Materias Morales.

AUTHORE

R. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL,

Ordinis Minorum S. FRANCISCI Reformat. Provinciæ Bavariæ.

EDITIO VENETA NOVISSIMA RELIQUARUM OMNIUM LOCUPLETISSIMA, IN QUA VOLUMINE UNO COMPREHENDUNTUR, ET IN LOCA SUA DISTRIBUUNTUR, QUÆ IN SUPPLEMENTO SUPERIORIS EDITIONIS CONTINEBANTUR.

Cum Appendice, continente modum legendi, & ſcribendi Citationes Utriuſque Juris.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

VENETIIS,

Excudit Jo: BAPTISTA ALBRITIUS HIERONYMI FILIUS In Via Mercatoria S. JULIANI Sub Signo NOMINIS JESU.

MDCCXXXII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO EXCELLENTISS. SENATUS.

Digitized by Google

PETRO MARIÆ

EX MARCHIONIBUS

SUAREZ TRIVISANO,

Epiſcopo Feltrenſi, Comiti &c.

Prælato Domeſtico, & Pontificio Solio Aſſiſtenti

JOANNES BAPTISTA ALBRICIUS HIERONYMI FILIUS S. P. D.

ETſi cupiebam jamdiu, Illuſtriſſime ac Reverendiſſime Præſul, animi tui dotes exornandas ſuſcipere, ut obſequium meum quo te unum omni tempore obſervavi maxime palam omnibus ſignificarem: tamen uſque adhuc cunctatus ſum timore perculſus, ne gloriæ tuæ detraherem potius quam ipſi quidquam tribuerem. Et jam admiratione contentus eas ceteris illuſtrandas reliqueram, mihique tantum reſervabam ſub nominis tui auſpiciis librum aliquem evulgare, ex quo ſummum profecto honorem conſequuturum intelligebam. Neque id accommodatius cadere poterat; nam perfectum abſolutumque præ manibus habens luculentum iſtud de morali Theologia volumen, perſpexi nomen tuum illius fronti inſcriptum plura longe per ſe effecturum, quam ego ullo verborum apparatu præſtare potuiſſem. Enimvero quiſnam tam amplam, copioſam, gravem, ornatamque orationem ſibi comparavit, qui res tuas geſtas verbis aſſequi poſſit? admodum enim adoleſcens ea cumulate ad exitum perduxiſti, quæ ſenioribus illis qui prudentia ſimul & doctrina abundant non licuiſſet. Quid mirum igitur ſi tibi annos tantum duos ſupra triginta nato ſummum Feltriæ Sacerdo-

tium delatum fuit, quum jam antea in Cenetenſi Diœceſi Vicarii perſonam agens omnia Epiſcopatus munera obiiſſes? Vidit Sapientiſſimus, atque idem prudentiſſimus Franciſcus Triviſanus avunculus tuus, Cenetæ tunc, & in præſentia Veronæ Epiſcopus, quem honoris cauſa nomino, vidit, inquam, pietatem ac ſapientiam tuam, quibus ita ceteros vincebas, ut videreris a D. O. M. Paſtor ovium ſuarum deſignatus. Itaque nutui divino obſequutus curam tibi majorem Diœceſis ſuæ demandavit, cujus in adminiſtratione ſic te omnibus probaſti, ut nihil deſiderandum relinqueres. Etenim cui nam propius accedere fas erat ad vim atque venuſtatem orationum tuarum quibus populos ad ſanctum vitæ inſtitutum informabas, dulci primum ſuavique ſermone in eorum animos irrepens, ut inde graviter demum acriterque vitia omnia pelleres? Verum ſi hæc perfeciſti quum nervos omnes ubi res alterius poſtulabat intendebas, quid te egiſſe exiſtimabimus quum a Pontifice Maximo Antiſtes renunciatus fuiſti? Vix te Feltriam receperas quum univerſam Diœceſim tuam luſtrare curaſti, incaſſumque hyems imperviique montes obſtitere quominus ad ultimos uſque ejuſdem fines ſummo aſſiduoque labore pervenires. Neque te functum miniſterio putaſti quum ſacrum ubique forum egiſſes, apprimeque Dei cultum ad integrum revocaſſes: Synodum præterea frequentiſſimam ad ſacrorum jura tuo auſpicatu reſtituenda cogiſti, legeſque in ea a te perlatas litteris mandaſti, quod quanta quum ſolertia tum gravitate præſtiteris facile eſt intellectu, quum jam inde volumen typis Seminarii tui excuſſum præſto omnibus ſit. Quæ quum fors tulerit recenſenda, quid de vigilantia tua dicam, qua gymnaſium iſtud maxima omnium admiratione confirmas? Intellexiſti virtutem atque Sacerdotum præſtantiam qui Paſtores quondam futuri ſunt in cauſa eſſe, cur populus rectis ſanctiſque moratus moribus exiſteret, proinde nil prætermiſiſti aut in Præceptoribus ſeligendis, aut in ferendis de pietate legibus, quo ad abſolutiſſimam exempli illius normam quam animo comprehendis tandem aliquando fingatur. Ii quos non fugit memoria ejus quum nondum operam tuam ipſi præbueras admiratione tenentur, te auctorem fuiſſe, ut tam brevi tempore hunc ſtatum obtineret; nam a propinquis remotiſque regionibus quaqua homines confluunt, ut ad religionem honeſtaſque diſciplinas inſtituantur: tantum optimi Præſulis pietas valet atque ſapientia. Utinam Deus faxit ut perlongum vitæ tempus tibi feliciter traducendum ſuperſit, & ut ceteris adiumento ſis, & ut magis adhuc in dies gloriam nomenque ſuum, quod jampridem inſtituiſti, extollere pergas. Hoc igitur qualecumque ſit quod tibi, Illuſtriſſime ac Reverendiſſime Præſul, ut officii mei partes implerem, deferendum putavi fac benigniter excipias, meque ut tibi addictiſſimum devinctumque eſſe patiaris te enixe oro atque obteſtor. Vale.

TY-

TYPOGRAPHUS
L E C T O R I
THEOLOGIÆ MORALIS
S T U D I O S O
S. D.

POſt tot Germanas Italicaſque editiones adhuc Opera & ære noſtro prodit in lucem Moralis P. Anacleti Reiffenſtuel Theologia . Paucis abhinc annis Maſſæi Cheslingeri Supplementum edidimus volumine altero , quod incredibili ſtudio exceptum eſt : nunc omnia ſuis locis diſtributa intra Volumen unum cohibuimus , ut harum rerum ſtudioſis laborem imminueremus . Non opus igitur , ſed operis ordinem retractavimus , ut editio hæc reliquas ſuperaret . Quamquam illud quoque curavimus vel in primis , ut nitida & caſtigata eſſet ; ne veteres hominum querelas in noſtrum ordinem jactari ſolitas audiremus . Fortaſſe non erat opus , ut in libro , qui vel maxime ab adoleſcentibus in Schola teritur , tantum operæ atque impenſæ poneremus : ſed mehercule conſtitui , nihil in poſterum emittere , ſive magnum , ſive parvum , quod hominum judicia ſuſtinere non poſſit . Id ſane , quantum licet Typographo conjicere , non valebit ad opes , ſed valebit ad famam . Vale.

Digitized by Google

LICENTIA, ET APPROBATIO ORDINIS.

FRater Carolus Franciſcus de Vareſio, Ordinis Minorum Strict. Obſervantiæ S. P. N. Franciſci Lector Emeritus, Supremæ & Univerſalis Inquiſitionis Qualificator, ac Ciſmontanæ Familiæ Obſervantium, & Reformatorum Commiſſarius Generalis & Servus, Dilecto nobis in Chriſto P. Fr. Anacleto Reiffenſtuel, Lectori Jubilato, SS. Canonum Actuali, ac Ex-Diffinitori noſtræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Salutem.

Cum juxta Apoſtolicas, Noſtrique Ordinis Conſtitutiones reviſum, & approbatum fuerit Volumen quoddam a te nuper editum, cujus Titulus eſt: *Theologia Moralis*. Tenore præſentium ad ſalutatis obedientiæ meritum facultatem tibi impertimur, quatenus ſervatis ſervandis illud Typis mandare vales.

Dat. Romæ die 26. Maii 1691.

Fr. CAROLUS FRANCISCUS DE VARESIO,
Commiſſarius Generalis.

FACULTAS ADM. REVERENDI PATRIS MINISTRI PROVINCIALIS.

CUm Theologia Canonico-Moralis a Rev. Patre Anacleto Reiffenſtuel, Ord. S. Franciſci Reformatorum, Almæ noſtræ Provinciæ Bavariæ Ex-Diffinitore, Lectore Jubilato, & SS. Canonum Actuali, compoſita, à duobus Theologis ſit reviſa, & approbata, plurimumque recommendata, & omnia, quæ in editione Librorum de jure ſunt ſervanda, ſint obſervata;. Tenore præſentium Facultatem impertior, ut hoc laudatiſſimum Opus Theologicum pro utilitate publica Typis mandari poſſit.

Datum Monachii 11. Februar. anno 1692.

Fr. BENNO MAYR, *Lector* Jubilatus, & Almæ Provinciæ Bavar. Miniſter Provincialis.

CENSURA THEOLOGICA.

SUum *Moralis Theologiæ* Opus R. P. Anacletus Reiffenſtuel, Noſtræ Provinciæ Ex-Diffinitor, Lector Jubilatus, & Sacrorum Canonum Actualis Ordinarius, ita Catholicæ Fidei ac bonis moribus conformavit, ita ſolidis ac fundamentalibus doctrinis ſtabilivit, ita notabilibus atque utilibus diſtinctionibus illuſtravit, ita præclaris quæſtionibus, cathegoricis concluſionibus, ac prolixis compendiis integravit, ut Numero & Muneri eximii Theologi ac Canoniſtæ ſimul ſatisfeciſſe videatur.

Ita cenſeo, ex Mandato Superiorum, Friſingæ, die 3. Febr. anno 1692.

Fr. FORTUNATUS HUEBER, Totius Ord. S. Franciſci, & Provinciæ Bavariæ Pater, Lector, & Concionator Generalis, p. t. Guardianus Loci.

T*Heologiam Moralem* Univerſam, *brevi*, *ſimulque clara Methodo comprehenſam*, *atque juxta SS. Canones*, *& noviſſima Decreta Summorum Pontificum*, *diverſas Propoſitiones damnantium*, *ac probatiſſimos Authores*, *ſuccincte reſolventem omnes Materias Morales*, a Rev. P. Anacleto Reiffenſtuel, Ord. Min. S. Franciſci Reform. Almæ Provinciæ Bavariæ S. Antonii de Padua Ex-Diffinitore, Lectore Jubilato, & SS. Canonum Actuali, induſtrioſe, ſolideque congeſtam & elaboratam, ex Mandato Superiorum ſolerter revidi, revidendoque deprehendi, id omne, quod ab Authore promittitur in Titulo, exacte ſervari in progreſſu, videlicet doctrinæ brevitatem, claritatem, cum SS. Canonum allegatione, & circumſpecta ad noviſſima Decreta Pontificum attentione. Quare cum hæc *Theologia Moralis* non tantum nihil Orthodoxæ Fidei aut bonis moribus contrarium, ſed plurima Reipublicæ litterariæ proficua, Curatoribuſque animarum neceſſaria contineat, illam vel ob ipſos etiam frequentiſſimos textus Juris (quorum peritia Authorem ſumme commendat) juris publici ut fiat, digniſſimam cenſeo.

Dabam in Conventu S. P. Franciſci Stigmatizati Friſingæ anno 1692. 3. Febr.

Fr. FLORIDUS MOSMILLER, Ord. Min. Sancti Franciſci Reform. Provinciæ Bavariæ SS. Theolog. Lector.

PRO-

Digitized by Google

PROPOSITIONES DAMNATÆ
A POTIORI CONCERNENTES STATUM INTERNUM HOMINIS,
ET
THEOLOGIAM MYSTICAM.

DECRETUM INNOCENTII PAPÆ XI.

Quo damnantur Propoſitiones 68. *Michaelis de Molinos*.
Feria V. die 28. Aug. & iterum 19. Nov. 1687.

AD abolendam pernicioſiſſimæ hæreſis pravitatem, quæ in pleriſque mundi partibus, non ſine maximo Animarum diſcrimine invaluit, rigor debet Apoſtolicus excitari, ut Pontificiæ ſollicitudinis authoritate, & providentia, hæreticorum protervia in ipſis ſuæ falſitatis conatibus elidatur, & Catholicæ veritatis lumen in Eccleſia Sancta reſplendens, eam ubique demonſtret ab omni execratione falſorum dogmatum expiatam. Cum igitur compertum fuerit quendam *Michaelem de Molinos* perditionis filium, prava dogmata, tum verbis, tum ſcriptis paſſim docuiſſe & in praxim deduxiſſe, quæ prætextu Orationis, Quietis, contra doctrinam & uſum a SS. Patribus, ab ipſis Eccleſiæ naſcentis primordiis receptum, fideles a vera Religione & a Chriſtianæ pietatis puritate, in maximos errores, & turpiſſima quæque inducebant; Sanctiſſimus D. N. INNOCENTIUS Papa XI. cui cordi eſt, ut fidelium Animæ ſibi ex alto commiſſæ, purgatis pravarum opinionum erroribus, ad optatum ſalutis portum tuto pervenire poſſint, pro re tam gravi, auditis pluries coram ſe Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana Generalibus Inquiſitoribus, ac pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, eorumque ſuffragiis, tum voce tum ſcripto ſuſceptis, matureque perpenſis, implorata etiam Sancti Spiritus aſſiſtentia, ad damnationem infra ſcriptarum Propoſitionum ejuſdem *Michaelis de Molinos*, a quo fuerunt pro ſuis recognitæ, & de quibus Propoſitionibus tanquam a ſe dictatis, ſcriptis, communicatis & creditis, & ipſe convictus, & reſpective confeſſus devenire, ut infra, decrevit.

PROPOSITIONES.

1. NEceſſarium eſt annihilari potentias; & hæc eſt Via interna.

2. Velle operari active, eſt offendere Deum, qui vult ſolus Agens eſſe, & ideo neceſſe eſt derelinquere ſe in illo, & deinde ſe habere corporis mortui inſtar.

3. Vota faciendi aliquam rem, ſunt impeditiva perfectionis.

4. Activitas naturalis eſt inimica gratiæ, & impedit operationem Dei & veram perfectionem, quia Deus vult operari in nobis, ſine nobis.

5. Anima nihil operando annihilat ſe, & redit ad ſuum principium & ad ſuam originem, quæ eſt eſſentia Dei, ubi manet transformata, & divinizata; & tunc Deus manet in ſe ipſo, quia tunc non ſunt amplius duæ res unitæ, ſed una ſola, & ſic vivit & regnat Deus in nobis, & anima ſe annihilat in eſſe operativo.

6. Interna via eſt illa, in qua non cognoſcitur nec lumen, nec amor, nec reſignatio, neque neceſſarium eſt cognoſcere Deum, & ſic bene proceditur.

7. Non debet anima cogitare, nec præmium, nec pœnam, nec Paradiſum, nec infernum, nec mortem, nec æternitatem.

8. Non debet velle ſcire, an ambulet cum voluntate Dei, an ſit reſignata illi, vel non; nec eſt neceſſe, ut velit cognoſcere ſuum ſtatum, nec proprium nihilum; ſed ſeſe habeat quaſi corpus mortuum.

9. Non debet anima memor eſſe, vel ſui ipſius, vel Dei, vel illius rei, & in via interna omnis reflexio eſt nociva, etiam reflexio ſupra ſuas actiones humanas ac proprios defectus.

10. Si propriis defectibus aliquis ſcandalizat alterum, non eſt neceſſe ad id facere reflexionem, dummodo non ſit voluntas ſcandalizandi; & non poſſe reflectere ad proprios defectus, eſt donum Dei.

11. Ad dubia, quæ accidunt, recte ne procedamus, an non, non eſt neceſſarium reflectere.

12. Qui dedit liberum arbitrium Deo, non debet curare de ulla re, nec de inferno, nec de Paradiſo, nec de habendo deſiderio ſuæ propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ Sanctitatis, nec propriæ Salutis, a cujus etiam ſpe ſe purgare debet.

13. Dum conſignatum fuerit liberum arbitrium Deo, illi debet relinqui cura & cogitatio omnium rerum noſtrarum, & permitti, ut in nobis ſine nobis ſuum Divinum faciat velle.

14. Qui reſignatus eſt Divinæ voluntati, non debet a Deo quidquam petere, quia petere eſt imperfectio, cum ſit actus propriæ voluntatis & electionis, & eſt quodammodo velle, ut Divina voluntas noſtræ ſe conformet, & non noſtra voluntati Divinæ: & illud, *Petite & accipietis*, ex Evangelio, non fuit dictum a Chriſto pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem; quin & iſtæ eo deveniunt, ut non poſſint a Deo quidquam petere.

15. Unde ſicut nihil debent a Deo rogare, etiam non debent reddere illi gratias pro ulla re, quia utrumque eſt æqualiter actus propriæ voluntatis.

16. Non oportet quærere Indulgentias pro pœna debita peccatis propriis; quia melius eſt ſatisfacere Divinæ juſtitiæ, quam quærere miſericordiam; nam illud procedit ex puro Dei amore, & hoc ex amore intereſſato, id eſt, perſonalis commodi noſtri, & non eſt res grata Deo, nec meritoria, quia eſt velle ſubterfugere crucem.

17. Ex quo traditum eſt Deo liberum arbitrium, cura etiam ac cogitatio animæ noſtræ, non debent ulterius æſtimari tentationes, nec alia fieri illis reſiſtentia niſi negativa, non utendo induſtria: & ſi natura inde patitur, neceſſe eſt illam ſinere pati, quia natura eſt.

18. Qui in Oratione utitur imaginibus, figuris, ſpeciebus, & propriis conceptibus, non adorat Deum *in ſpiritu, & veritate*.

19. Qui amat Deum, prout illum Ratio argumentando repræſentat, aut intellectus comprehendit, non amat Deum verum.

20. Dicere, in Oratione utendum diſcurſu, & cogitationibus tunc, cum Deus non loquitur animæ, eſt ignorantia: Deus non loquitur unquam, illius loqui, eſt operari; ſemperque in anima operatur, dum iſta ſuis diſcurſibus, cogitationibus, & operationibus eam non impedit.

21. In Oratione manendum eſt in fide obſcura, & univerſali, cum quiete, & oblivione omnis alterius cogitationis particularis, & diſtinctæ attributorum Dei, & Trinitatis: atque ſtandum in præſentia Dei ad eum adorandum, amandum, eique ſerviendum; verum ſine productione ullorum actuum; Deus namque id genus rebus non delectatur.

22. Non eſt hæc cognitio Fidei actus quiſpiam productus a creatura, ſed cognitio quædam illis a Deo data, quam creatura non novit ſe habere, neque adeo poſtea ſcit ſe habuiſſe; idemque dicendum de amore.

23. Myſtici cum S. Bernardo *in Scala Clauſtralium*, diſtinguunt quatuor gradus, Lectionem, Meditationem, Orationem, & Contemplationem infuſam. Qui ſemper eſt in primo, nunquam tranſit ad ſecundum. Qui ſemper eſt in ſecundo, nunquam ad tertium pertingit, quæ eſt Contemplatio noſtra acquiſita, ubi conſiſtendum eſt tota vita, dummodo Deus non trahat animam, nihil ille expectantem, ad Contemplationem infuſam: & hac ceſſante, redeundum eſt Animæ ad gradum tertium, & in eo conſiſtendum, non amplius revertendo ad ſecundum aut primum.

24. Quantæcunque cogitationes inter orandum accidant, etiam impuræ, quin, & contra Deum, & Sanctos, contra Fidem, & Sacramenta, ſi non voluntarie foveantur, neque actu aliquo voluntatis rejiciantur, ſed cum indifferentia, & reſignatione tolerentur, non impediunt Orationem Fidei: imo illam reddunt perfectiorem, quia Anima magis eſt reſignata voluntati Divinæ.

25. Tametſi ſuperveniat ſomnus, & dormiatur, omnino tamen oratur, & contemplatio fit actualiter; quia Oratio, & Reſignatio, Reſignatio, & Oratio, totum eſt idem; & quamdiu continuatur Reſignatio, utique etiam Oratio continuatur.

26. Tres hæ Viæ, Purgativa, Illuminativa, & Unitiva, ineptia eſt maxima, quæ unquam prolata ſit in ipſa Myſtica, cum non ſit niſi Via unica, id eſt, Via interna.

27. Qui deſiderat, & amplectitur devotionem ſenſibilem, is nec deſiderat nec quærit Deum, ſed ſeipſum: quique per Viam internam incedit, male facit eam deſiderando ac habere conando, ſive in locis ſacris ſive diebus ſolemnibus.

28. Bonum eſt tædium rerum ſpiritualium; quia ſic ab amore proprio expurgamur.

29. Cum anima interna faſtidit diſcurſus de Deo, & Virtutibus, manetque frigida, non ſentiendo ſe ad fervorem accendi, bonum ſignum eſt.

30. Quidquid ſenſibile in vita ſpirituali percipitur, illud omne abominabile eſt, ſordidum, & immundum.

31. Nemo meditativus exercet veras virtutes internas, quales non poſſunt cognoſci a ſenſibus. Perdere oportet virtutes.

32. Nec ante, nec poſt Communionem alia opus eſt præparatione,

aut

Digitized by Google

aut gratiarum actione (pro animabus hiſce internis) quam ut ſe teneant in ſolita Reſignatione paſſiva; quia in hac invenitur amor, qui ſupplet modo perfectiori, quam omnes alii virtutum actus, qui fieri poſſunt; & fiunt in via ordinaria. Et ſi in hac occaſione Communionis accidant motus humiliationis, petitionis aut gratiarum actionis, reprimi debent, quoties non cognoſcuntur eſſe ſpeciales Dei impulſus; aliter enim ſunt impulſus naturæ, nondum mortuæ.

33. Male facit anima, quæ Via iſta Interna graditur, ſi diebus ſolemnibus facere velit conatum aliquem particularem ad habendum ſenſum aliquem Devotionis; quia animabus internis omnes dies ſunt pares; omnes feſti: idemque eſt de locis ſacris, cum omnia loca his animabus ſint paria.

34. Deo gratias agere lingua, & verbis non eſt animarum internarum, quarum eſt in ſilentio ſe tenere, non præbentes Deo impedimentum, quominus in iis operetur: & quanto amplius ſe Deo reſignant, tanto magis experiuntur impotentiam dicendi, *Pater noſter*.

35. Animabus hujus vitæ internæ non convenit, ut faciant operationes etiam virtuoſas ex propria electione, & activitate, alioqui mortuæ non forent. Nec debent facere actus amoris erga D. Virginem, Sanctos, Humanitatem Chriſti, quia cum hæc ſint objecta ſenſibilia, talis eſt amor erga illa.

36. Nulla creatura, neque D. Virgo, nec Sancti, ſedem habere debent in corde noſtro, quia Deus ſolus vult occupare illud & poſſidere.

37. In occaſione tentationum etiam vehementium, non debet anima facere actus explicitos virtutum oppoſitarum, ſed tenere ſe in ſupradicto amore, & reſignatione.

38. Crux voluntaria mortificationum gravis eſt, & ſine fructu, ideoque omittenda.

39. Opera ſanctiſſima, & auſteritates, quas Sancti ſubierunt, non ſufficiunt ad animam vel uno aſſultu liberandam.

40. B. Virgo nunquam opus aliquod externum fecit, & omnium Sanctorum fuit ſanctiſſima: Igitur perveniri poteſt ad Sanctitatem ſine opere externo.

41. Deus, ut nos humiliet, & ad veram transformationem pertingere faciat, permittit, & vult in animabus quibuſdam perfectis, etiam non arreptitiis, ut dæmon operetur violentiam in earum corporibus, illaſque committere faciat actus carnales, etiam in vigilia, & ſine mentis offuſcatione, movendo illis phyſice manus aliaque membra contra earum voluntatem; & idem dicendum eſt in ordine ad alios actus per ſe peccaminoſos: quo caſu non ſunt peccatum, quia non adeſt conſenſus.

42. Poteſt dari caſus, quo hæ violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum perſonarum, id eſt, viri, & fœminæ, & conſequatur actus ex parte amborum.

43. Deus temporibus præteritis faciebat Sanctos per medium tyrannorum, hodie eos facit per medium dæmonum; qui dum illis cauſant dictas violentias, facit ut ii magis ſe vilificent, & annihilent in ſe ipſis, ſeque in Deo reſignent.

44. Job blaſphemavit, & tamen in eo *non peccavit labiis ſuis*; quia id fuit per violentiam dæmonis.

45. Sanctus Paulus paſſus eſt in ſuo corpore tales violentias dæmonis; unde ſcripſit: *Non quod volo bonum, hoc ago; ſed quod nolo malum, hoc facio*.

46. Hæ violentiæ ſunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, eamque promovendam ad veram transformationem, & unionem: neque alia eſt via; eſtque via facilior, & ſecurior.

47. Cum hæ violentiæ accidunt, oportet, ſinamus ſatanam agere, non utendo propria induſtria, aut viribus, ſed conſiſtendo in nihilo noſtro: ac tametſi accidant pollutiones, actuſque obſcœni manibus procurati, atque etiam his magis inſolita, & peregrina, non opus eſt his inquietari, ſed excludendi ſunt ſcrupuli, dubia, timores, quia anima magis illuminata, robuſtiorque, & candidior efficitur, & acquiritur ſancta illa libertas. At inprimis non oportet ea confiteri, ſitque ſanctiſſime illa non confitendo, quia ſic vincitur dæmon, & theſaurus quidam pacis obtinetur.

48. Satanas, qui facit tales violentias, ſuggerit deinde eſſe graves defectus ad inquietandam Animam, ut non progrediatur in via interna: unde ad tollendas illi vires præſtat ea non confiteri, quia nec quidem ſunt peccata venialia.

49. Job per violentiam dæmonis faciebat pollutiones manibus ſuis eo ipſo tempore, quo *mundas habebat ad Deum preces*. Ita interpretando in tali ſenſu textum quendam Cap. 16. Job.

50. David, Jeremias, & multi e Prophetis ſanctis patiebantur ejuſmodi violentias harum impurarum operationum externarum.

51. In Scriptura Sacra multa ſunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminoſos, ut Samſonis, qui per violentiam occidit ſeipſum cum Philiſtæis, uxorem duxit alienigenam, fornicatus eſt cum Dalila meretrice; quæ alias erant res prohibitæ, & fuiſſent peccata: Item Judith, quæ mentita eſt Holoferni; Eliſei, qui pueris maledixit; Eliæ, qui igne conſumpſit duos Duces cum cohortibus Regis Achab. An autem fuerit violentia facta immediate a Deo, vel dæmonis miniſterio; ut in aliis accidit animabus, in dubio relinquitur.

52. Quando hæ violentiæ, etiam impuræ, veniunt ſine mentis offuſcatione, tunc anima poteſt ſe unire Deo, & reipſa ſemper magis unitur.

53. Ad cognoſcendum in praxi, an aliqua operatio in aliis perſonis fuerit violenta, regula, quam ea de re habeo, non ſolum eſt: quod proteſtentur hæ animæ ſe non conſenſiſſe, vel quod non poſſint jurare ſe conſenſiſſe; ac quod videamus eſſe animas, quæ profectum faciunt in Via interna: ſed præſertim me dirigo lumine quodam actuali, & quod ſuperius eſt cognitione humana, ac Teologica, quo cognoſco certo cum interna ſecuritate, operationem ejuſmodi eſſe violentam: & hoc lumen certus ſum venire a Deo, quia mihi venit conjunctum cum ſecuritate, quod veniat a Deo, neque mihi, vel umbra dubii in contrarium relinquit; eum in modum, quo interdum accidit, ut Deus revelando rem quampiam, eodem tempore animam ſecuram reddat, ſe eſſe, qui eam revelationem facit, neque anima poſſit in contrarium dubitare.

54. Spirituales illi Viæ ordinariæ, in hora mortis ſe deluſos, & confuſos invenient, cum omnibus paſſionibus in altero mundo expurgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, etſi cum multa tolerantia, ad expurgationem & mortificationem omnium paſſionum, ita, ut nihil amplius ſentiatur, nihil, nihil plane, neque percipiat quis inquietudinem ullam perinde ut corpus quoddam mortuum, neque anima ſe amplius in diverſa transferri ſinat.

56. Duæ leges & duæ voluntates, altera animæ, altera amoris proprii, durant, quamdiu amor proprius durat: unde ubi hic expurgatus & mortuus fuerit, uti fit per Viam internam, non amplius ibi ſunt illæ duæ leges, neque duæ voluntates, nec ultra fit ulla ſubreptio, aut motus improviſus; neque aliquid porro ſentitur, ne unum quidem veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquiſitam pervenitur ad ſtatum non peccandi amplius, ſeu mortaliter ſeu venialiter.

58. Ad ejuſmodi ſtatum pervenitur, non faciendo reflexionem ad operationes proprias, quia defectus naſcuntur ex reflexione.

59. Via interna ſeparata eſt a Confeſſione, a Confeſſariis & a caſibus conſcientiæ, a Theologia & a Philoſophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, quin & eo, ut mortuæ ſint, jam pertingunt, Deus nonnunquam impoſſibilem reddit Confeſſionem, ipſeque ſupplet tantundem ipſis largiendo gratiæ præſervantis, quantum reciperent ex Sacramento: ideoque his animabus non expedit eo caſu Sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia non poſſunt.

61. Anima cum ad mortem myſticam pertingit, non poteſt ultra velle aliud, quam vult Deus, quia non habet amplius voluntatem, & Deus illam ipſi ademit.

62. Per viam Internam pervenitur ad continue conſiſtendum immobiliter in pace quadam imperturbabili.

63. Pervenitur etiam mediante via Interna ad mortem ſenſuum; imo ſignum, quod quis in nihilo illo conſiſtat, id eſt, mortuus ſit morte myſtica, eſt, ſi ſenſus externi non magis jam repræſentent res ſenſibiles, quam ſi non exiſterent; quandoquidem non efficiant, ut intellectus ſe iis applicet.

64. Theologus minus eſt diſpoſitus quam ſimplex & idiota, ad hoc ut ſit contemplativus: Primo, quia non habet fidem tam puram: Secundo, quia non eſt tam humilis: Tertio, quia non curat perinde de ſua ſalvatione: Quarto, quia habet caput plenum phantaſmatibus, ſpeciebus, opinionibus & ſpeculationibus; & in eum nequit verum lumen intrare.

65. Superioribus obediri debet in exteriore, & latitudo voti Obedientiæ Religioſorum pertingit ſolummodo ad exterius: aliud eſt in interiore, quo ſolus Deus & Director intrant.

66. Riſu digna eſt doctrina quædam nova in Eccleſia Dei; Animam, ad interna quod attinet, gubernari debere per Epiſcopum; & ſi is idoneus non fuerit, eundum animæ ab illo ad ſuum Directorem. Dico novam, quia nec Scriptura Sacra, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Auctores unquam id dixerunt, neque dicere poſſunt, quia *Eccleſia non judicat de occultis*; habetque jus Anima, ut eligat, quem maluerit.

67. Dicere, opus eſſe, ut Internum manifeſtetur tribunali externo Superiorum, & eſſe peccatum, niſi fiat, ea eſt deceptio manifeſta, quia *Eccleſia non judicat de occultis*; atque animabus ſuis damnum afferunt fraudibus hiſce & fictionibus.

68. In mundo non eſt facultas nec Juriſdictio ad mandandum, ut manifeſtentur litteræ Directoris circa internum animæ: & ideirco monitos eſſe oportet, eſſe hunc aſſultum quemdam ſatanæ.

Quas quidem Propoſitiones tanquam hæreticas, ſuſpectas, erroneas, ſcandaloſas, blaſphemas, piarum aurium offenſivas, temerarias, Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & everſivas, & ſeditioſas reſpective, ac quæcunque ſuper iis verbo, ſcripto, vel typis emiſſa, pariter cum voto eorundem Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium & Inquiſitorum Generalium damnavimus, circumſcripſimus & abolevimus; deque eiſdem & ſimilibus omnibus & ſingulis poſthac quoquomodo loquendi, ſcribendi, diſputandi, eaſque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim reducendi facultatem quibuſcumque interdiximus; & contrafacientes omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis ipſo facto perpetuo privavimus, & inhabiles ad quæcumque decrevimus, vinculoque etiam anathematis eo ipſo innodavimus, a quo niſi a nobis & a Romanis Pontificibus Succeſſoribus noſtris valeant abſolvi. Præterea eodem noſtro Decreto prohibuimus & damnavimus omnes Libros, omniaque Opera quocomque loco & idiomate impreſſa, nec non omnia Manuſcripta ejuſdem *Michaelis de Molinos*, vetuimuſque, ne quis, cujuſcumque gradus, conditionis, vel ſtatus, etiam ſpeciali nota dignus, audeat ſub quovis prætextu, quolibet pariter idiomate, ſive ſub iiſdem verbis, ſive ſub æqualibus aut æquipollen-

lentibus, ſive abſque nomine, ſeu ficto aut alieno nomine, ea imprimere vel imprimi facere, neque impreſſa ſeu manuſcripta legere, vel apud ſe retinere, ſed Ordinariis locorum aut hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus ſtatim tradere & conſignare teneatur ſub eiſdem pœnis ſuperius inflictis; qui Ordinarii & Inquiſitores ſtatim ea igni comburant & comburi faciant.

Tandem ut prædictus *Michael de Molinos* ob hæreſes, errores & turpia facta prædicta debitis pœnis in aliorum exemplum & ipſius emendationem plecteretur, lecto in eadem noſtra Congregatione toto Proceſſu, & auditis dilectis filiis Conſultoribus noſtri Sanctæ Inquiſitionis Officii, in Sacra Theologia & in Jure Pontificio Magiſtris, cum eorundem Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium unanimi voto, dictum *Michaelem de Molinos* tanquam reum convictum & confeſſum reſpective, & uti hæreticum formalem, licet pœnitentem, in pœnam arcti & perpetui carceris, & ad peragendas alias pœnitentias ſalutares, prævia tamen abjuratione de formali per ipſum emittenda, ſervato Juris ordine damnavimus, mandantes, ut die & hora præfigendis in Eccleſia Sanctæ Mariæ ſupra Minervam hujus almæ Urbis, præſentibus omnibus Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, & Romanæ Curiæ noſtræ Prælatis, univerſoque populo ad id etiam per Conceſſionem Indulgentiarum convocando, ex alto tenor Proceſſus, ſtante in ſuggeſto eodem *Michaele de Molinos*, una cum ſententia inde ſecuta legeretur. Et poſtquam idem *Michael de Molinos* habitu pœnitentiæ indutus prædictos errores & hæreſes publice abjuraſſet, dedimus facultatem Dilecto Filio noſtri Sancti Officii Commiſſario, ut eum a Cenſuris, quibus innodatus erat, in forma Eccleſiæ conſueta abſolveret: quæ omnia in executionem dictæ noſtræ Ordinationis die 3. Septembris labentis ſolemniter adimpleta ſunt.

Et licet ſupra narratum Decretum mandato noſtro latum ad majorem Fidelium cautelam typis editum publicis locis affixum & divulgatum fuerit; nihilominus, ne hujus Apoſtolicæ damnationis memoria futuris temporibus deleri poſſit, utque populus Chriſtianus Catholica veritate inſtructior per viam ſalutis incedere valeat, Prædeceſſorum noſtrorum Summorum Pontificum veſtigiis inhærentes, hac noſtra perpetuo valitura Conſtitutione ſupradictum Decretum denuo approbamus, confirmamus, & debitæ executioni tradi mandamus; iterum ſupradictas Propoſitiones definitive damnantes & reprobantes, Libroſque & Manuſcripta ejuſdem *Michaelis de Molinos* prohibentes & interdicentes ſub eiſdem pœnis & Cenſuris contra tranſgreſſores latis & inflictis.

Decernentes inſuper præſentes Litteras ſemper & perpetuo validas & efficaces exiſtere & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri & obtinere; ſicque per quoſcunque Judices Ordinarios & Delegatos, quavis auctoritate fungentes & functuros ubique judicari & definiri debere, ſublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, ac irritum & inane, quidquid ſecus ſuper iis a quocunque, quavis auctoritate, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis, etiam impreſſis, manu Notarii publici ſubſcriptis & ſigillo alicujus perſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem fides prorſus adhibeatur, quæ ipſis Originalibus Litteris adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam, &c.

SANCTISSIMI D. N.

D. INNOCENTII DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ XII.

Damnatio, & prohibitio Libri Pariſiis anno 1697. impreſſi, cui titulus:

Explication des Maximes des Saints ſur la vie interieure &c.

12. Martii 1699.

INNOCENTIUS PAPA XII.

Ad Perpetuam rei Memoriam.

CUm alias ad Apoſtolatus Noſtri notitiam pervenerit, in lucem prodiiſſe librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des Maximes des Saints ſur la vie interieure, par Meſſire François de Salignac Fenelon, Archeveque Duc de Cambray Precepteur des Meſſeigneurs les Ducs de Bourgogne, d' Anjou, & de Berry A Paris chez Pierre Aboüin, Pierre Emery, Charles Clouſier* 1697. Ingens vero ſubinde de non ſana libri hujuſmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuit, ut opportunam Paſtoralis vigilantiæ noſtræ opem efflagitaverit; Nos eundem Librum nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, aliiſque in Sacra Theologia Magiſtris, mature, ut rei gravitas poſtulare videbatur, examinandum commiſimus. Porro hi mandatis obſequentes, poſtquam in quampluribus Congregationibus varias Propoſitiones ex eodem libro excerptas diuturno, accuratoque examine diſcuſſerunt, quid ſuper earum ſingulis ſibi videretur, tam voce, quam ſcripto Nobis expoſuerunt. Auditis igitur in pluribus iiſdem coram nobis deſuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sacra Theologia Magiſtrorum Sententiis, Dominici Gregis Nobis ab Æterno Paſtore crediti periculis; quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa ſcientia, & matura deliberatione Noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, librum prædictum ubicunque, & quocunque alio idiomate, ſeu quavis editione, aut verſione hucuſque impreſſum, aut impoſterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, & uſu fideles ſenſim in errores ab Eccleſia Catholica jam damnatos induci poſſent, ac inſuper tanquam continentem Propoſitiones ſive in obvio earum verborum ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione, temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas ac etiam erroneas reſpective, tenore præſentium damnamus, & reprobamus, ipſiuſque libri impreſſionem, deſcriptionem, lectionem, retentionem, & uſum omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus etiam ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione dignis, ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto abſque alia declaratione incurrenda, interdicimus, & prohibemus: Volentes, & Apoſtolica auctoritate mandantes, ut quicumque ſupradictum librum penes ſe habuerint, illum ſtatim, atque præſentes litteræ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus tradere, ac conſignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcunque. Cæterum Propoſitiones in dicto libro contentæ, quas Apoſtolici cenſura judicii, ſicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in latinum verſæ ſunt tenoris, qui ſequitur, videlicet:

1. Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt Charitas pura, & ſine ulla admixtione motivi proprii intereſſe. Neque timor pœnarum, neque deſiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, atque propter felicitatem in eo amando inveniendam.

2. In ſtatu Vitæ contemplativæ, ſeu unitivæ amittitur omne motivum intereſſatum timoris, & ſpei.

3. Id quod eſt eſſentiale in directione Animæ eſt, non aliud facere, quam ſequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & ſubtilitate. Oportet ſe intra hos limites continere, ut ſinatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere, niſi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire Cor huic Verbo, quod adeo durum eſt Animabus adhuc ſibimet affixis, & adeo poteſt illas ſcandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In ſtatu ſanctæ indifferentiæ Anima non habet amplius deſideria voluntaria, & deliberata propter ſuum intereſſe, exceptis iis occaſionibus, in quibus toti ſuæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem ſtatu ſanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut ſimus perfecti, & beati propter intereſſe proprium, ſed omnem perfectionem, ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res iſtas impreſſione ſuæ gratiæ.

6. In hoc ſanctæ indifferentiæ ſtatu nolumus amplius ſalutem, ut ſalutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem noſtrorum meritorum, ut noſtrum intereſſe omnium Maximum; ſed eam volumus voluntate plena, ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipſe vult, & quam nos vult velle propter ipſum.

7. Derelictio non eſt niſi abnegatio, ſeu ſui ipſius renunciatio quam JESUS Chriſtus a nobis in Evangelio requirit, poſtquam externa omnia reliquerimus. Iſta noſtri ipſorum abnegatio non eſt, niſi quoad intereſſe proprium. Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, ſeu ſui ipſius derelictio exerceri debet, ſunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei oſtendendo Perfugium, neque ullam ſpem quoad ſuum intereſſe proprium, etiam æternum.

8. Omnia Sacrificia, quæ fieri ſolent ab Animabus quam maxime diſintereſſatis circa earum æternam beatitudinem, ſunt conditionalia. Sed hoc Sacrificium non poteſt eſſe abſolutum in ſtatu ordinario. In uno extremarum probationum caſu hoc Sacrificium fit aliquo modo abſolutum.

9. In

Digitized by Google

9. In extremis probationibus poteſt animæ invincibiliter perſuaſum eſſe perſuaſione reflexa, & quæ non eſt intimus conſcientiæ fundus, ſe juſte reprobatam eſſe a Deo.

10. Tunc Anima diviſa a ſemetipſa expirat cum Chriſto in Cruce dicens: Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me. In hac involuntaria impreſſione deſperationis conficit Sacrificium abſolutum ſui intereſſe proprii quoad æternitatem.

11. In hoc ſtatu Anima amittit omnem ſpem ſui proprii intereſſe, ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, id eſt in ſuis actibus directis, & intimis ſpem perfectam, quæ eſt deſiderium diſintereſſatum promiſſionum.

12. Director tunc poteſt huic Animæ permittere ut ſimpliciter acquieſcat jacturæ ſui proprii intereſſe, & juſtæ condemnationi, quam ſibi a Deo indictam credit.

13. Inferior Chriſti pars in Cruce non communicavit Superiori ſuas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam ſeparatio partis ſuperioris Animæ ab inferiori. In iſta ſeparatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca, & involuntaria perturbatione; nam totum, quod eſt voluntarium, & intellectuale, eſt partis ſuperioris.

15. Meditatio conſtat diſcurſivis actibus, qui a ſe invicem facile diſtinguuntur. Iſta compoſitio actuum diſcurſivorum, & reflexorum eſt propria exercitatio amoris intereſſati.

16. Datur Status Contemplationis adeo ſublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties Anima actu orat, ſua Oratio ſit Contemplativa, non diſcurſiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejuſque actus methodicos.

17. Animæ Contemplativæ privantur intuitu diſtincto, ſenſibili, & reflexo JESU Chriſti duobus temporibus diverſis. Primo: In fervore naſcente earum contemplationis. Secundo, Anima amittit intuitum JESU Chriſti in extremis probationibus.

18. In Statu paſſivo exercentur omnes virtutes diſtinctæ, non cogitando, quod ſint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, & amor Zelotypus ſimul efficit, ne quis ſibi virtutem velit, nec unquam ſit adeo virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non eſt.

19. Poteſt dici in hoc ſenſu, quod anima paſſiva, & diſintereſſata nec ipſum amorem vult amplius, quatenus eſt ſua perfectio, & ſua felicitas, ſed ſolum quatenus eſt id, quod Deus a nobis vult.

20. In confitendo debent animæ transformatæ ſua peccata deteſtari, & condemnare ſe, & deſiderare remiſſionem ſuorum peccatorum; non ut propriam purificationem, & liberationem, ſed ut rem, quam Deus vult, & vult nos velle propter ſuam gloriam.

21. Sancti Myſtici excluſerunt a ſtatu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis hæc doctrina (*de puro amore*) eſſet pura, & ſimplex perfectio Evangelica, in univerſa traditione deſignata, antiqui Paſtores non proponebant paſſim multitudini Juſtorum, niſi exercitia amoris intereſſati eorum gratiæ proportionata.

23. Purus amor ipſe ſolus conſtituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium, & unicum motivum omnium actuum qui deliberati, & meritorii ſunt.

Non intendimus tamen per expreſſam Propoſitionum hujuſmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem præſentes literæ omnibus facilius innoteſcant, nec quiſquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & authoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, ac Cancellariæ Apoſtolicæ, nec non Curiæ Generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex Curſoribus noſtris, ut moris eſt, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur; ita, ut ſic publicatæ omnes, & ſingulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter notificatæ, & intimatæ fuiſſent: Utque ipſarum præſentium litterarum tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 12. Martii M. DC. XCIX. Pontificatus Noſtri Anno Octavo.

I. F. CARD. ALBANUS.

Anno a Nativitate D. N. JESU Chriſti 1699 Indictione 7. die vero 12. Menſis Martii, Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Innocentii, Divina Providentia Papæ XII. anno ejus octavo, ſupradictum Breve affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Magnæ Curia Innocentianæ, in acie Campi Floræ, ac aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Franciſcum Perinum, ejuſdem SS D. N. Papæ Curſorem.

Sebaſtianus Vaſellus Mag. Curſ.

PROPOSITIONES DAMNATÆ

A Potiori ſpectantes ad materiam Morum, ſeu ad Theologiam Moralem.

DECRETUM I.

ALEXANDRI VII.

Feria V. die 24. Septembris 1665. emanatum.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis, coram Sanctiſſimo D. N. D. ALEXANDRO Divina Providentia PAPA VII. ac Eminentiſſimis & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, a Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. N. audivit non ſine magno animi ſui mœrore, complures opiniones Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire, & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omnino ab Evangelica ſimplicitate, ſanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo umquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema Veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu verius perverti contingeret, idem SS. D. N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Paſtorali ſollicitudine in rectam ſemitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & dein Eminentiſſimis DD. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſerio commiſit: qui tantum negotium ſtrenue aggreſſi, eique ſedulo incumbentes, & mature diſcuſſis uſque ad hanc diem infra ſcriptis Propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſigillatim expoſuerunt.

PROPOSITIONES.

HOmo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi Præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, Anno 1629 18. Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Eminentiſſim. Cardinalium, viſa & tolerata eſt

4. Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque Sæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.

5. Quam-

5. Quamvis evidenter tibi conſtet, Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.

6. Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit Pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad Venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

8. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.

9. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.

10. Non eſt contra juſtitiam pro pluribus Sacrificiis ſtipendium accipere, & Sacrificium unum offerre; neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti Confeſſione exprimere.

12. Mendicantes poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopis reſervatis non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confeſſionis, qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſte reprobato.

14. Qui facit Confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15. Pœnitens propria authoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

17. Eſt licitum Religioſo vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit; uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publice, & coram graviſſimis viris prædicta impingere niſi occidatur.

18. Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus, occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20. Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus non debetur in conſcientiam ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet.

22. Non eſt contra juſtitiam, Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat; puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24. Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ; ideoque ſufficit dicere in Confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens, commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro ſe opinionem æque probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27. Si Liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium Propoſitionum examini cura, & ſtudium impenditur, interea idem Sanctiſſimus re mature conſiderata, ſtatuit, & decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquam ipſarum, ut minimum tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat, ac prohibet: ita, ut quicunque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative publice aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quoquoque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute ſanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcunque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Locus † Sigilli. *Joannes Lupus, S. Romana, & Univerſalis Inquiſitionis Not.*

Anno a Nativitate D. N. JESU Chriſti, milleſimo, ſexcenteſimo, ſexageſimo quinto, Indictione 3 die vero 2. Menſis Octob. Pontificatus autem SS. in Chriſto Patris D. N. D. Alexandri, Divina Providentia Papa VII. anno undecimo, ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Carolum Melanum, ejuſdem SS. D. N. & Sanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem,

Romæ, Typis Rev. Cameræ Apoſtol. 1665.

DECRETUM II.

ALEXANDRI VII.

Feria 5. die 18. Martii 1666. emanatum, in quo continuat Damnationem.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram SS. D. N. D. Alexandro, Divina Providentia Papa VII. ac Eminentiſſimis & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, a S. Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. N. poſt latum Decretum die XXIV. Septembris proxime elapſi, quo viginti octo Propoſitiones damnatæ fuerunt, examinatis ſedulo & accurate uſque ad hanc diem infra ſcriptis aliis, quadrageſimum quintum numerum implentibus per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos & Reverendiſſimos DD. Cardinales adverſus hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, eorum ſuffragia ſigillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

PROPOSITIONES.

29. IN die jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii; nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

31. Excuſantur abſolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

32. Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcunque Eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui Beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans Officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.

35. Unico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti & craſtino.

36. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſſe revocata per Concilium Trid.

37. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti, ſacrificanti ex neceſ-

ſtate cum peccato mortali, confitendi *quamprimum*; eſt conſilium, non præceptum.

39. Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40. Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

41. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*, dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus quam per 10 annos.

44. Quoad forum conſcientiæ reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante Cenſuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, poſſunt retineri, uſque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus mature penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ut decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum, tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat ac prohibet; ita, ut quicunque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative, publice aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a quo non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute ſanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione Divini judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcunque conditionis, dignitatis, & ſtatus etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Loco † Sigilli. *Joannes Lupus S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Not.*

Anno a Nativitate D. N. JESU Chriſti milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto, Indictione quarta, die vero 23. menſis Martii Pontificatus autem Sanctiſs. in Chriſto Patris & D. N. D. Alexandri Divina Providentia Papæ VII anno undecimo ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis per me Carolum Molinum, ejuſdem Sanctiſs. D. N. Papæ & Sanctiſs. Inquiſitionis Curſorem.

Romæ Typis Rev. Camer. Apoſt. 1666.

DECRETUM I.

INNOCENTII XI.

Feria 5. die 2. Martii 1679.

In Congregatione Generali ſanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Vaticano coram Sanctiſs. D. N. D. Innocentio, Divina Providentia Papa XI. ac Eminentiſs. & Reverendiſs. DD. S. R. E. Cardinalibus, & in tota Republ. Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, a ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium ſibi a Deo creditarum ſaluti ſedulo incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarum paſcuis ab innoxiis a fel. record. Alexand. VII. Prædeceſſore ſuo inchoatum proſequi volens, plurimas Propoſitiones, partim ex diverſis, vel libris, vel theſibus, ſeu ſcriptis excerptas & partim noviter adinventas Theologorum plurium examini, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, ſubjecit. Quibus Propoſitionibus ſedulo & accurate ſæpius diſcuſſis, eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium & Theologorum votis per Sanctitatem ſuam auditis, Idem Sanctiſſimus D. N. re poſtea mature conſiderata ſtatuit, & decrevit pro nunc ſequentes Propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas, eſſe damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas ſua per hoc Decretum alias Propoſitiones in ipſo non expreſſas, & Sanctitati ſuæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exibendas ullatenus approbare.

PROPOSITIONES.

1. NOn eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

2. Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca ſive extrinſeca quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.

8. Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini; quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

9. Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur, proximum diligere actu interno & formali.

11. Præcepto, proximum diligendi, ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12. Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum eſt, abſoluto deſiderio cupere mortem patris; non quidem ut malum patris; ſed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15. Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis a ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.

16. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.

17. Satis eſt, actum fidei ſemel in vita elicere.

18. Si a poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo & fidei glorioſum conſulo; tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.

19. Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.

20. Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

21. Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

22. Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta ex teſtimonio Creaturarum, ſimilive motivo ad juſtificationem ſufficit.

24. Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.

25. Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26. Si quis, vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocunque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus.

27. Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita, ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa.

28.

Digitized by Google

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magiſtratum, vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis a ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu vel ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

30. Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

31. Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.

32. Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ non poſſeſſuros ſperamus.

33. Licitum eſt tam hæredi, quam legatario contra injuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere: ſicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra eorum poſſeſſionem injuſte impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile, omnem fœtum quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permiſſum eſt furari, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem illius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ; & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

42. Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum, ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.

43. Quidni nonniſi veniale ſit, detrahentis authoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine eliderè?

44. Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Et ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut econtra.

46. Et id quoque locum habet, etiam ſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale: imo etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc digniores non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum ſumpto comparativo pro poſitivo; vel ſecundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos; vel tandem loquitur, quando fit concurſus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non eſt; unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.

50. Copula cum conjugata, conſentiente marito non eſt adulterium, adeoque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.

51. Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum ſervandi Feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul a diverſis celebrantibus audit.

54. Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confeſſio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

57. Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam.

58. Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.

59. Licet ſacramentaliter abſolvere dimidiate tantum confeſſos ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus Feſtivitatis, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.

61. Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quinimo directe & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

62. Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.

63. Licitum eſt quærere directe occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.

64. Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum Fidei; & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri JESU Chriſti.

65. Sufficit illa myſteria ſemel credidiſſe.

Quicunque autem cujuſvis conditionis, ſtatus & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel de iis diſputative publice, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, niſi pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute ſanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcunque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injurioſis contentionibus Doctores, Scholaſtici, aut alii quicunque impoſterum ſe abſtineant, & ut paci, & charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute ſanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuſcriptis, quam in Theſibus, Diſputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni cenſura, & nota, nec non a quibuſcunque conviciis contra eas Propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a Sancta Sede recognitæ ſuper iiſdem Propoſitionibus judicium proferatur.

Loco † Sigilli. *Franciſ. Richard. S. R. & Univerſ. Inquiſ. Not.*

Anno a Nativitate D. N. JESU Chriſti 1679. Indict. 2. die vero 4. Menſis Martii, Pontificatus autem SS. in Chriſto Patris, & D. N. D. Innocentii, Divina Providentia Papæ XI. anno tertio, ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Franciſcum Perinum, ejuſdem SS. D. N. & Sanctiſſ. Inquiſitionis Curſorem.

Romæ, Typis Rev. Cameræ Apoſt. 1679.

Digitized by Google

DECRETUM II.

INNOCENTII XI.

Circa Communionem quotidianam.

CUm ad aures Sanctiſſimi D. N. fida dignorum teſtimonio pervenerit, in quibuſdam Diœceſibus vigere uſum quotidianæ Communionis, etiam in Feria ſexta Paraſceve, & ſimul affirmari eandem quotidianam Communionem præceptam eſſe a jure Divino, quin etiam in illius adminiſtratione aliquos abuſus inoleviſſe, videlicet, quod aliqui, non in Eccleſia, ſed in privatis Oratoriis, & domi, imo cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota ſumant Sacroſanctam Eucharistiam, quam argentea theca incluſam, in crumena, aut ſecreto illis deferunt Sacerdotes Sæculares, aut Regulares, aliique in Communione accipientes plures formas ac particulas, vel grandiores ſolito, ac tandem quis confiteatur peccata venialia ſimplici Sacerdoti, non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctiſſimus conſideranda commiſerit Sac. Cong. Cardinalium, Concil. Tridentini Interpretum, eadem Sacr. Cong. prævia maturâ diſcuſſione ſuper prædictis unanimi ſententia ita cenſuit: Etſi frequens, quotidianuſve Sacroſanctæ Euchariſtiæ uſus a SS. Patribus fuerit ſemper in Eccleſia probatus, nunquam tamen, aut ſæpius illam percipiendi, aut ab ea abſtinendi, certos ſingulis menſibus aut hebdomadis dies ſtatuerunt, quod nec Conc. Trid. præſcripſit, ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet tantum indicavit, cum inquit: Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut ſingulis Miſſis fideles adſtantes Sacramentali Euchariſtiæ perceptione communicarent. Idque non immerito, multiplices enim ſunt conſcientiarum receſſus, variæ ob negotia ſpiritus alienationes, multæ econtra gratiæ, & Dei dona parvulis conceſſa: quæ cum humanis oculis ſcrutari non poſſimus, nihil certe de cujuſque dignitate atque integritate, & conſequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis eſu poteſt conſtitui. Et propterea quod ad negotiatores ipſos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam acceſſus, Confeſſariorum ſecreta cordis explorantium judicio eſt relinquendus, qui ex conſcientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem proceſſu Laicis negotiatoribus, & Conjugatis, quod proſpiciunt eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt. In Conjugatis autem hoc amplius animadvertant, cum B. Apoſtolus nolit eos invicem fraudari, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacent orationi, eos ſerio admoneant, tanto magis ob Sacratiſſimæ Euchariſtiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœleſtium Epularum Communionem eſſe conveniendum. In hoc igitur Paſtorum diligentia potiſſimum invigilabit, non ut a frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis ſumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut ſumendi dies generaliter conſtituantur, ſed magis, quid ſingulis permittendum per ſe, aut Parochos, ſeu Confeſſarios ſibi decernendum putet; illudque omnino provideat, ut nemo a Sacro Convivio, ſeu frequenter, ſeu quotidie acceſſerit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unuſquiſque digne pro devotionis, & præparationis modo rarius aut crebrius Dominici Corporis ſuavitatem deguſtet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis inſtituto præſtitutis communicent; Si quæ vero puritate mentis eniteant, & fervore ſpiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana SS. Sacramenti perceptione videri poſſint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confeſſariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis conſtitutum haberi, ut cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint, ſtatim de magna ad illud ſumendum præparatione orationem habeant, generatimque, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam ſalutiferi Cibi ſumptionem devoto ſtudio excitantur, debere, ſive Laici negotiatores ſint, ſive conjugati, ſive quicunque alii ſuam agnoſcere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini Judicii formidine diſcant cœleſtem menſam, in qua Chriſtus eſt, revereri; & ſi quando ſe minus paratos ſenſerint, ab ea abſtinere, ſeque ad majorem præparationem accingere. Epiſcopi autem, in quorum Diœceſibus viget hujuſmodi devotio erga SS. Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipſi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio poſtulari ſibi maxime perſuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ & ſcandali ſuſpicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtuteſque, ac dona in ſumentibus augeantur: quod abunde continget, ſi ii, qui devoto hujuſmodi ſtudio, Divina præſtante gratia, tenentur, ſeque Sacratiſſimo Pane frequentius reſici cupiunt, ſuas vires expendere, ſeque probare cum timore, & charitate aſſueverint: Quibus Chriſtum Dominum, qui ſe fidelibus manducandum, & ſe pretium in morte tradidit, atque in cœleſti Regno ſe præmium eſt daturus, precatur Sacra Congregatio, ut ſuam opem ad dignam præparationem, & ſumptionem largiatur. Porro Epiſcopi, & Parochi, ſeu Confeſſarii redarguant aſſerentes, Communionem quotidianam eſſe de Jure Divino, doceant in Eccleſia, ſeu Oratoriis privatis, ex diſpenſatione, ſeu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis ſumendam SS. Euchariſtiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut ſecreto ad exiſtentes domi, vel cubantes in lecto; quam ad infirmos, qui ad illam ſuſcipiendam ad loca prædicta accedere non valent, & ad eos, ſi ab Eccleſia deferatur, publice, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani: Si vero ad Oratorio privilegiato, tum forma decenti. Curent etiam, ut circa Communionem in Feria 6. Paraſceve, Miſſalis Rubricæ, & Eccleſiæ Romanæ uſus ſerventur. Inſuper admoneant, nulli tradendas plures Euchariſtiæ Formas, ſeu particulas, neque grandiores, ſed conſuetas. Non permittant, ut venialium Confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti, non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario. Si Parochi, & Confeſſarii, etiam Regulares, aut quicunque alii Sacerdotes, ſecus egerint, ſciant, Deo Optimo Maximo rationem reddituros eſſe, neque defuturam Epiſcoporum, & Ordinariorum juſtam ac rigoroſam animadverſionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis JESU, facultate ipſis Epiſcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apoſtolicam ſpecialiter attributa.

Et facta de præmiſſis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præſens Decretum Typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c. Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. Card. Columna Præf.

F. Archiep. Brancacius Epiſc. Viterbienſ. Secr.

Die 15. Menſis Febr. 1679. ſuprad. Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem ad valvas Curiæ, & in acie Campi Floræ, ut moris eſt, per me Ægidium Felicem SS. D. N. PP. Curſorem. Pro D. Magiſtro Curſorum Gregorius Scagius, Apoſt. Curſ.

Digitized by Google

D E C R E T U M I.

ALEXANDRI DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ VIII.

Circa duas Propoſitiones de Peccato Morali. Feria V. die 24. Auguſt. 1690.

SAnctiſſimus D. N. ALEXANDER Papa VIII. non ſine magno animi ſui mœrore audivit duas Theſes ſeu Propoſitiones, unam denuo, & in majorem Fidelium perniciem ſuſcitari, alteram de novo erumpere, & cum ſui Paſtoralis Officii munus ſit, oves ſibi creditas a noxiis paſcuis avertere, & ad ſalutaria ſemper dirigere, dictarum Theſium, ſive Propoſitionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus Inquiſitoribus ſedulo commiſit, qui plures res mature diſcuſſa infraſcriptis Theſibus ſeu Propoſitionibus ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſigillatim expoſuerunt.

I. Bonitas objective conſiſtit in convenientia objecti cum natura rationali; Formalis vero in conformitate actus cum Regula morum: Ad hoc ſufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè: HUNC HOMO NON TENETUR AMARE, NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUÆ MORALIS.

II. Peccatum Philoſophicum ſeu morale, eſt Actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero, & mortale, eſt Tranſgreſſio libera Divinæ Legis. Philoſophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pena dignum.

Quibus peractis, Sanctiſſimus, omnibus plene, & mature conſideratis, primam Theſin, ſeu Propoſitionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam eſſe, ſicuti damnat, & prohibet ſub Cenſuris, & pœnis contra hæreticos, & eorum fautores in Jure expreſſis. Secundam Theſim ſeu Propoſitionem declaravit ſcandaloſam, temerariam, piarum aurium offenſivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam eſſe, ſicuti damnat, & prohibet, ita ut quicunque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam diſputaverit publice, ſeu privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi. Inſuper diſtricte in virtute ſanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii, prohibet omnibus Chriſti fidelibus cujuſcunque conditionis, Dignitatis, & Status etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictam Theſim ſeu Propoſitionem ad praxim deducant.

D E C R E T U M II.

A L E X A N D R I V I I I.

Maxime circa Sacramentum Pœnitentiæ. Feria V. die 7. Decembris 1690.

In Congreg. Generali S. Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis, coram SS. D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VIII. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, a S. Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. N. ALEXANDER Divina Providentia Papa VIII. prædictus, pro paſtorali cura ovium a Chriſto Domino ſibi commiſſa de earum ſalute ſollicitus, ut inoffenſo gradu per rectas ſemitas poſſint incedere, & paſcua nimium pernicioſa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius ſupra triginta Propoſitionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis, ac Reverendiſſimis D D. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus commiſit, qui tantum negotium diligenter aggreſſi, eique ſedulo ac pluries incumbentes, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſigillatim detulerunt.

P R O P O S I T I O N E S.

1. IN ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in cauſa ſua peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

2. Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat a peccato formali.

3. Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.

4. Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo, non pro ſolis Electis, ſed pro omnibus, & ſolis Fidelibus.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a JESU Chriſto influxum, adeoque hinc recte inferes, in illis eſſe voluntatem nudam, & inermem, ſine omni gratia ſufficienti.

6. Gratia ſufficiens ſtatui noſtro non tam utilis, quam pernicioſa eſt, ſic ut proinde merito poſſimus petere: a gratia ſufficienti *Libera nos Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata, eſt Dei dilectio, vel mundi: ſi Dei, charitas Patris eſt: ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.

8. Neceſſe eſt, infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.

10. Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cæleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec Deo placens.

11. Omne, quod non eſt ex fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides Divina; ſed humana.

13. Quiſquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur; charitate ſi caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur; ſine dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

16. Ordinem præmittendi ſatisfactionem Abſolutioni, induxit, non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio, natura rei idipſum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox abſolvendi, ordo Pœnitentiæ eſt inverſus.

18. Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamſi eam pluriмorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20. Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.

21. Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, ſeu ſatisfactione, ob quæſtum ſeu lucrum ſubſidii temporalis.

22. Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi ſunt a Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat a Beata Virgine Maria in die Purificationis ſuæ per duos pullos columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccatis, ſufficienter teſtatur, quod indiguerit Purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus eſſet ſecundum verba legis.

25. Dei Patris ſedentis ſimulacrum nefas eſt Chriſtiano in templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana eſt.

27. Valuit aliquando Baptiſmus ſub hac forma collatus: *In nomine Patris, &c.* prætermiſſis illis, *Ego te baptizo.*

28. Valet Baptiſmus collatus a Miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intus vero in corde ſuo apud ſe reſolvit, *Non intendo facere, quod facit Eccleſia.*

Digitized by Google

29. Futilis & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilium Oecumenicum Auctoritate, atque in Fidei Quæſtionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clare fundatam, illam abſolute poteſt tenere & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, eſt ſubreptitia.

Quibus mature conſideratis idem Sanctiſſimus ſtatuit & decrevit, 31. ſupradictas Propoſitiones tanquam temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, injurioſas, Hæreſi proximas, Hæreſim ſapientes, erroneas, Schiſmaticas, & Hæreticas reſpective eſſe damnandas & prohibendas, ſicut eas damnat & prohibet, ita, ut quicunque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam diſputative, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in Excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute ſanctæ Obedientiæ & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcunque conditionis, dignitatis, & ſtatus etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias Propoſitiones in majori numero ultra ſupradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expreſſas approbare.

Alexander Speronus S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Not.

Loco † Sigilli.

Anno a Nativitate D. N. JESU Chriſti milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo, Indict. 13. die 29. Decemb. Pontificatus autem SS. D. N. D. Alexandri Divina Providentia Papa VIII. anno ſecundo, ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Palatii S. Officii, in acie campi Floræ, ac aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis per Franciſcum Perinum SS. D. N. PP. & SS. Inquiſitionis Curſorem.

Joannes Baptiſta de Comitibus, Mag. Curſ.

PROPOSITIONES DAMNATÆ CIRCA LIBERUM ARBITRIUM, GRATIAM DIVINAM, & Charitatem a potiori reſpicientes Theologiam Speculativam, & Dogmaticam.

S A N C T I P I I V.

Conſtitutio innovata per GREGORIUM XIII. contra Michaelem Bajum, uti ſequitur:

G R E G O R I U S E P I S C O P U S

Servus Servorum DEI ad perpetuam rei memoriam.

Proviſionis noſtræ debet provenire ſubſidio, ut ea, quæ a Prædeceſſoribus Noſtris emanarunt, ſuadente maxime Fidei Catholicæ conſervatione, ubicunque ipſis opus eſt, producatur. Quare Nos tenorem litterarum felic. record. PII V. Papæ Prædeceſſoris Noſtri in ejus Regiſtro repertum, deſcribi, & præſentibus annotari fecimus, qui talis eſt:

PIUS Epiſcopus Servus Servorum DEI. Ad perpetuam rei memoriam. *Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco a Domino conſtituti, tam luctuoſo tempore ſuſtinemus, illa animum noſtrum præcipue excruciat dolor, quod Religio Chriſtiana tantis jam pridem turbinibus agitata, novis quotidie propoſitis opinionibus conflictatur, Chriſtique populus, antiqui hoſtis ſuggeſtione deſſectus, in alios atque alios errores paſſim & promiſcue deferatur. Quantum vero ad Nos attinet, totis viribus conamur, ut illi ſimul atque proſiliunt, penitus opprimantur magno enim mœrore afficimur, quod plerique ſpectatæ alioquin probitatis & doctrinæ, in varias Sententias, offenſionis & periculi plenas, tum verbo, cum ſcriptis prorumpunt, atque eis etiam in ſcholis invicem controverſantur, cujuſmodi ſunt ſequentes:*

1. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocentur Gratia.

2. Sicut opus malum ex Natura ſua eſt mortis æternæ meritorium, ſic bonum opus ex natura ſua eſt vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis & primo homini, ſi in ſtatu illo permanſiſſent uſque ad ultimum vitæ, felicitas eſſet merces & non Gratia.

4. Vita æterna homini integro & Angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt.

5. In promiſſione facta Angelo & primo homini continetur naturalis juſtitiæ conſtitutio, qua pro bonis operibus, ſine alio reſpectu, vita æterna juſtis promittitur.

6. Naturali lege conſtitutum fuit homini, ut ſi in Obedientia perſeveraret, ad eam vitam pertranſiret, in qua mori non poſſet.

7. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, ſed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non recte vocantur Gratiæ; quo fit, ut tantum merita, non etiam Gratiæ debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Chriſti nullum inveniri poteſt bonum meritum, quod non ſit gratis indigno collatum.

9. Dona conceſſa homini integro & Angelo, forſitan non improbanda ratione poſſunt dici Gratia, ſed quia ſecundum uſum Scripturæ nomine Gratiæ tantum ea munera intelliguntur, quæ per JESUM male merentibus & indignis conferuntur, ideo neque merita, nec merces, quæ illis redditur, Gratia dici debet.

10. Solutionem pœnæ temporalis, quæ peccato dimiſſo ſæpe manet, & corporis reſurrectionem proprie nonniſi meritis Chriſti adſcribendam eſſe.

11. Quod pie & juſte in hac vita mortali uſque in finem converſati, vitam conſequimur æternam, id non proprie Gratiæ DEI, ſed ordinationi naturali, ſtatim initio creationis conſtitutæ juſto DEI Judicio deputandum eſt: nec in hac retributione bonorum, ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantum ad primam Inſtitutionem generis humani, in qua lege naturali inſtitutum eſt, ut juſto DEI Judicio Obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagii Sententia eſt: Opus bonum citra Gratiam adoptionis factum, non eſt Regni Cœleſtis meritorium.

13. Opera bona a Filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis, inhabitantem corda filiorum Dei, ſed tantum ex eo, quod ſunt conformia legi, quodque per ea præſtatur obedientia legi.

14. Opera bona juſtorum non accipient in die Judicii extremi ampliorem mercedem, quam juſto DEI judicio merentur accipere.

15. Dicit, rationem meriti non conſiſtere in eo, quod, qui bene operatur, habeat gratiam & inhabitantem Spiritum Sanctum, ſed in eo ſolum, quod obedit Divinæ legi: quam Sententiam ſæpius repetit, & multis rationibus probat fere toto libro.

16. In eodem libro ſæpius repetit: Quod non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate.

17. Dicit, ſentire cum Pelagio, qui dicunt eſſe neceſſarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis ſublimetur ad ſtatum Deificum.

18. Dicit, opera Catechumenorum, ut Fidem & Pœnitentiam ante remiſſionem peccatorum factam, eſſe vitæ æternæ merita, quam vitam non conſequentur Catechumeni, niſi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Videtur inſinuare, quod opera juſtitiæ & temperantiæ, quæ Chriſtus fecit, ex dignitate Perſonæ operantis non traxerint majorem valorem.

20. Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ ſublimatio & exaltatio in conſortium Divinæ Naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis.

22. Cum Pelagio ſentiunt, qui Textus Apoſtoli ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*, intelligunt de Gentibus Fidei Gratiam non habentibus.

23. Abſurda eſt eorum Sententia, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam ſupernaturali gratuitoque ſupra conditionem naturæ fuiſſe exaltatum, ut Fide, Spe, Charitate Deum ſupernaturaliter coleret.

24. A vanis & otioſis hominibus ſecundum inſipientiam Philoſophorum excogitata eſt ſententia hominem ab initio ſic conſtitutum, ut per dona naturæ ſuperaddita fuerit largitate Conditoris ſublimatus, & in Dei Filium adoptatus.

25. Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.

26. Integritas primæ Creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio; quam ſententiam repetit & probat per plura Capitula.

27. Liberum Arbitrium ſine gratiæ DEI adjutorio, nonniſi ad peccandum valet.

28. Pe-

Digitized by Google

28. Pelagianus eſt error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non ſolum fures ii ſunt & latrones, qui Chriſtum viam oſtium veritatis & vitæ negant, ſed etiam quicunque aliunde, quam per Chriſtum in viam juſtitiæ, hoc eſt ad aliquam juſtitiam conſcendi poſſe, dicunt.

30. Aut qui docent, tentationi ulli ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic, ut in eam non inducatur, aut ab ea ſuperetur.

31. Charitas perfecta & ſincera, quæ eſt ex corde puro & conſcientia bona, & Fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum.

33. Catechumenus juſte, recte, & ſancte vivit, & mandata Dei obſervat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remiſſionem peccatorum, quæ in Baptiſmi lavacro demum percipitur.

34. Diſtinctio illa duplicis amoris naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut Beatificator, vana eſt, commentitia & ad illudendum ſacris litteris & plurimis veterum teſtimoniis excogitata.

35. Omne, quod agit peccator vel ſervus peccati, peccatum eſt.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex ſola Philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria Crucis Chriſti defenditur a nonnullis Doctoribus.

37. Cum Pelagio ſentit, qui bonum aliquod naturale, hoc eſt, quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit.

38. Omnis amor Creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur: aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum S. in corde diffuſa Deus amatur.

39. Quod voluntarie fit, etiam ſi neceſſitate fiat, libere tamen fit.

40. Suis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui eſt a neceſſitate, ſub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, ſed ſolum nomen libertatis a peccato.

42. Juſtitia, qua juſtificatur per fidem impius, conſiſtit formaliter in obedientia mandatorum, quæ eſt operum Juſtitia, non autem in gratia aliqua animæ infuſa, qua adoptatur homo in Filium DEI & ſecundum interiorem hominem renovatur, ac Divinæ naturæ conſors efficitur, ut ſic per Spiritum Sanctum renovatus deinceps bene vivere, & DEI mandatis obedire poſſit.

43. In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum Abſolutionis, & in Catechumenis ante Baptiſmum eſt vera juſtificatio, ſeparata tamen a remiſſione peccatorum.

44. Operibus pleriſque, quæ a fidelibus fiunt, ut mandatis DEI pareant, cujuſmodi ſunt: obedire parentibus, depoſitum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abſtinere, juſtificantur quidem homines, quia ſunt legis obedientia & veræ legis Juſtitiæ, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt Sacrificium, quam Generali illa, qua omne opus, quod fit, ut Sancta Societate DEO homo inhæreat.

46. Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ & originis, utrum omne peccatum debeat eſſe voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati ſine ulla relatione ac reſpectu ad voluntatem, a qua originem habuit.

48. Peccatum originis eſt habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens ſine regenerationis Sacramento, quando uſum rationis conſecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi DEI repugnet.

50. Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, ſunt prohibita præcepto: *Non concupiſces*.

51. Concupiſcentia ſive lex membrorum, & prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt homines, ſunt vera legis inobedientia.

52. Omne ſcelus ejus eſt conditionis, ut ſuum Auctorem & omnes poſteros eo modo inficere poſſit, quo infecit prima tranſgreſſio.

53. Quantum eſt ex vi tranſgreſſionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitiis, quam qui cum majoribus.

54. Definitiva hæc ſententia, Deum homini nihil impoſſibile præcepiſſe, falſo tribuitur Auguſtino, cum Pelagii ſit.

55. Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur.

56. In peccato duo ſunt, Actus & reatus: tranſeunte autem Actu, nihil manet, niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam.

57. Unde in Sacramento Baptiſmi, aut Sacerdotis Abſolutione proprie reatus peccati duntaxat tollitur, & miniſterium Sacerdotum ſolum liberat a reatu.

58. Peccatorum pœnitens non vivificatur miniſterio Sacerdotis abſolventis, ſed a ſolo DEO, qui pœnitentiam ſuggerens & inſpirans, vivificat eum, & reſuſcitat, miniſterio autem Sacerdotis ſolus reatus tollitur.

59. Quando per eleemoſynas aliaque pietatis opera DEO ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium DEO pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam erronee autumant: nam alioquin eſſemus ſaltem aliqua ex parte redemptores; ſed aliquid facimus, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur & communicatur.

60. Per paſſiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non proprie redimuntur noſtra delicta, ſed per communionem charitatis nobis eorum paſſiones impartiuntur, ut digni ſimus, qui pretio ſanguinis Chriſti a pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61. Celebris illa Doctorum diſtinctio, Divinæ legis mandata bifariam impleri: altero modo, quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantum: altero, quantum ad certum quendam modum, videlicet ſecundum quem valeant operantem perducere ad Regnum æternum, hoc eſt, ad modum meritorium, commentitia eſt & explodenda.

62. Illa quoque Diſtinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto & omnibus circumſtantiis rectum eſt & bonum, quod moraliter bonum appellari conſuevit; vel quia eſt meritorium Regni æterni; eo quod ſit a vivo Chriſti membro per Spiritum charitatis, rejicienda putatur.

63. Similiter & illa Diſtinctio duplicis Juſtitiæ: alterius, quæ fit per Spiritum Charitatis inhabitantem: alterius, quæ fit ex inſpiratione quidem Spiritus Sancti, cor ad pœnitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua Divinæ legis juſtificatio impleatur, odioſiſſima & pertinaciſſima rejicitur.

64. Denique & illa diſtinctio duplicis vivificationis: alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentiæ & vitæ novæ propoſitum, & inchoatio per DEI gratiam inſpiratur: alterius, qua vivificatur, qui vere juſtificatur, & palmes vivus in vite Chriſto efficitur, commentitia judicatur, & Scripturis minime congruens.

65. Non niſi Pelagiano errore admitti poteſt uſus aliquis liberi arbitrii bonus, ſive non malus, & gratiæ Chriſti injuriam facit, qui ita ſentit & docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſario facit.

68. Infidelitas pure negativa in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.

69. Juſtificatio impii fit formaliter per obedientiam Legis; non autem per occultam communicationem & inſpirationem gratiæ, quæ per eam juſtificatos facit implere legem.

70. Homo exiſtens in peccato mortali, ſive in reatu æternæ damnationis, poteſt habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per Contritionem, etiam cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen (extra caſum neceſſitatis, aut Martyrii) ſine actuali ſuſceptione Sacramenti.

72. Omnes omnino juſtorum afflictiones ſunt ultiones peccatorum ipſorum: unde Job & Martyres, quæ paſſi ſunt, propter ſua peccata paſſi ſunt.

73. Nemo præter Chriſtum eſt abſque peccato Originali: hinc Beata Virgo mortua eſt propter peccatum ex Adam contractum, omneſque ejus afflictiones in hac vita, ſicut & aliorum Juſtorum, fuerunt ultiones peccati Actualis vel Originalis.

74. Concupiſcentia in renatis relapſis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum eſt, ſicut & alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiſcentiæ ſunt, pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto, *Non concupiſces*; unde homo eos ſentiens, & non conſentiens, tranſgreditur præceptum, *Non concupiſces*; quamvis tranſgreſſio in peccatum non deputetur.

76. Quamdiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*.

77. Satisfactiones laborioſæ Juſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem, reſtantem poſt culpam condonatam.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio.

79. Falſa eſt Doctorum Sententia, primum hominem potuiſſe a DEO creari & inſtitui ſine Juſtitia Naturali.

Quas quidem ſententias ſtricto coram Nobis examine ponderatas; quanquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore & proprio verborum ſenſu ab Aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, reſpective ac quæcunque ſuper iis, verbo ſcriptoque emiſſa, præſentium Auctoritate damnamus, circumſcribimus, & abolemus; deque iiſdem & ſimilibus poſthac, quocunque pacto loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultatem quibuſcunque interdicimus: Qui ſecus fecerint, ipſos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, Beneficiis, & Officiis perpetuo privamus, ac etiam inhabiles ad quæcunque decernimus, vinculo quoque anathematis eo ipſo innodamus, a quo nullus Romano Pontifice inferior valeat ipſos, excepto mortis articulo, liberare. Cæterum ut jam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia facilius comprimi poſſint; ſimulque animarum ſaluti plenius

Digitized by Google

conſolatur, Dilecto Filio Noſtro Antonio tituli S. Bartholomæi in Inſula Presbytero Cardinali Granvelano nuncupato, per Apoſtolica ſcripta mandamus, ut ipſe, quid ad perpetuam dictarum Sententiarum & ſcripturarum abolitionem, quid ad arcenda hujuſmodi proloquia & Diſputationes, quid denique ad Unionem & pacem cum communi omnium & Eccleſiæ Catholicæ ſatisfactione componendam facto opus ſit, imprimis diligenter expendat; Deinde in iis omnibus, quæ pro communi ſalute, tranquillitate & honore optimo judicaverit, ſalva ſemper Eccleſiæ prædicta Unitate, etiam per alium ſeu alios fide, doctrina & Religione præſtantes viros exequatur, faciatque, quidquid decreverit, inviolate ab omnibus obſervari, Contradictores quoslibet per cenſuras & pœnas prædictas, cæteraque juris & facti remedia opportuna, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus, quod forſitan ab Apoſtolica Sede ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem, & quibuslibet aliis Privilegiis, exemptionibus, indulgentiis & litteris Apoſtolicis ſpecialibus vel generalibus quorumcunq; tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa vel totaliter non inſerta effectus præſentium impediri valeant quomodolibet vel differri, & de quibus quorumcunque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in Noſtris litteris mentio ſpecialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Noſtræ damnationis, circumſcriptionis, abolitionis, interdicti, Decreti, Mandati, Privationis, & innodationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo, Calendis Octobris, Pontificatus Noſtri Anno ſecundo. Cæterum volumus, ut earundem litterarum tenori hic inſerto illa ipſa omnino adhibeatur fides, ubicunque & quandocunque ſive in Judicio, ſive alibi illis fuerit adhibitus vel oſtenſus, ſicut illius originalibus litteris prædictis adhiberetur, ſi ipſa exhiberentur vel oſtenderentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Noſtræ voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum Anno 1579. quarto Calendas Februarii, Pontificatus Noſtri Anno VIII.

D E C R E T U M
I N N O C E N T I I X.

INNOCENTIUS EPISCOPUS Servus Servorum DEI.

Univerſis Chriſti fidelibus ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

CUm occaſione Impreſſionis Libri, cui Titulus, *Auguſtinus Cornelii Janſenii Epiſcopi Iprenſis*, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præſertim in Galliis controverſia ſuper quinque ex illis, complures Galliarum Epiſcopi apud nos inſtiterunt, ut eaſdem Propoſitiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perſpicuam ferremus ſententiam,

Tenor vero præfatarum Propoſitionum eſt, prout ſequitur.

PRima: Aliqua DEI præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundum præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia, deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant.

Secunda: Interiori gratiæ in ſtatu Naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.

Tertia: Ad merendum & demerendum in ſtatu Naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.

Quarta: Semi-Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.

Quinta: Semi-Pelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum noſtrum aſſidue pulſant, illa in primis cordi eſt, ut Eccleſia Dei Nobis ex alto commiſſa, purgatis pravarum opinionum erroribus, tuto militare, & tanquam navis in tranquillo mari, ſedatis omnium tempeſtatum fluctibus ac procellis, ſecure navigare, & ad optatum ſalutis portum pervenire poſſit, pro rei gravitate, coram aliquibus S. R. E. Cardinalibus ad id ſpecialiter ſæpius congregatis a pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, eaſdem quinque Propoſitiones, ut ſupra nobis oblatas, fecimus ſingillatim diligenter examinari, eorumque ſuffragia, tum voce, tum ſcripto relata mature conſideravimus, eoſdemque Magiſtros, variis coram nobis actis Congregationibus, prolixe ſuper eiſdem, ac ſuper earum qualibet diſſerentes audivimus.

Cum autem ab initio hujuſcemodi diſcuſſionis ad Divinum implorandum auxilium multorum Chriſti fidelium preces, tum privatim, tum publice indixiſſemus, poſtmodum iteratis eiſdem ferventius, ac per Nos ſollicite implorata Sancti Spiritus aſſiſtentia, tandem Divino Numine favente, ad infra ſcriptam devenimus declarationem & definitionem.

Primam prædictarum Propoſitionum: Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus & conantibus, ſecundum præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia, deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant: Temerariam, Impiam, Blaſphemam, Anathemate damnatam, & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Secundam: Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Tertiam: Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate; ſed ſufficit libertas a coactione: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quartam: Semi-Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam gratiam eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare: Falſam & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quintam: Semi-Pelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe: Falſam, Temerariam, Scandaloſam, & intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuus ſit: Impiam, Blaſphemam, Contumelioſam, Divinæ pietati derogantem, & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus, ne de dictis Propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliter præſumant, quam in hac præſenti noſtra Declaratione, & Definitione continetur ſub cenſuris & pœnis contra Hæreticos & eorum fautores in Jure expreſſis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ut Contradictores, & Rebelles quoſcunque per cenſuras, & pœnas prædictas, cæteraque Juris & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachii ſæcularis, omnino coerceant, & compeſcant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem ſuper prædictis quinque Propoſitionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto Libro Cornelii Janſenii. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo, ſexcenteſimo, quinquageſimo tertio, pridie Kal. Junii, Pontificatus Noſtri Anno nono.

HI. DATARIUS.

G. Gualterius.

F. Ciambinus.

Anno a Nativitate D. N. JESU Chriſti 1653. Indictione 6. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Innocentii, Divina Providentia Papæ X. anno ejus Nono, die vero nona Menſis Junii, ſupradicta Conſtitutio affixa, & publicata fuit in Eccleſia Lateranenſ. ac Baſilica Principis Apoſtolorum de Urbe, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ valvis, ac in acie Campi Floræ, per me Hieronymum Maſcellum SS. D. N. Papæ Curſorem.

Pro Domino Mag. Curſorum P. Paulus Deſiderius Curſor.

CON-

CONSTITUTIO
CLEMENTIS XI.

Contra Paſchaſium Gueſnellium.

CLEMENS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

Univerſis Chriſti Fidelibus Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

UNIGENITUS Dei Filius pro noſtra, & totius mundi ſalute Filius hominis factus, dum Diſcipulos ſuos doctrina veritatis inſtrueret, univerſamque Eccleſiam ſuam in Apoſtolis erudiret, præſentia diſponens, & futura proſpiciens, præclaro ac ſaluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus a falſis Prophetis, qui veniunt ad nos in veſtimentis ovium; quorum nomine potiſſimum demonſtrantur magiſtri illi mendaces, & in deceptione illuſores, qui ſplendida pietatis ſpecie prava dogmata latenter inſinuantes, introducunt Sectas perditionis ſub imagine ſanctitatis; utque facilius incautis obrepant, quaſi deponentes lupinam pellem, & ſeſe Divinæ Legis ſententiis, velut quibuſdam ovium velleribus obvolventes ſanctarum Scripturarum, adeoque etiam ipſius novi Teſtamenti verbis, quæ multipliciter in ſuam, aliorumque perditionem depravant, nequiter abutuntur: antiqui ſcilicet, a quo progeniti ſunt, mendacii parentis exemplo, ac magiſterio edocti, nullam omnino eſſe ad fallendum expeditiorem viam, quam ut, ubi nefarii erroris ſubintroducitur fraudulentia, ibi Divinorum verborum prætendatur Auctoritas.

His nos vere Divinis monitis inſtructi, ubi primum, non ſine intima cordis noſtri amaritudine, accepimus, Librum quemdam, gallico idiomate olim impreſſum, & in plures Tomos diſtributum, ſub titulo: *Le nouveau Teſtament en François, avec des Reflexions morales ſur chaque verſet &c. a Paris 1699.* Aliter vero; *Abbregè de la Morale de l' Evangile, des Actes des Apotres, des Epiſtres de ſaint Paul, des Epiſtres Canoniques, & de l' Apocalypſe; ou Penſees Chretiennes ſur le Texte de ces Livres ſacrez &c. A Paris 1693. & 1694.* Tametſi alias a Nobis damnatum, ac re verá Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiſcentem: adhuc tamen tanquam ab omni errore immunem a pluribus haberi, Chriſti fidelium manibus paſſim obtrudi, ac nonnullorum nova ſemper tentantium conſilio, & opera ſtudioſe nimis quaquaverſum diſſeminari, etiam latine redditum, ut pernicioſæ inſtitutionis contagium, ſi fieri poſſit, pertranſeat de gente in gentem, & de Regno ad populum alterum: verſutis hujuſmodi ſeductionibus, atq; fallaciis creditum Nobis Dominicum gregem in viam perditionis ſenſim abduci ſummopere doluimus, adeoque Paſtoralis non minus curæ noſtræ ſtimulis, quam frequentibus orthodoxæ Fidei zelatorum querelis, maxime vero complurium Venerabilium Fratrum, præſertim Galliæ Epiſcoporum, litteris ac precibus excitati, gliſcenti morbo, qui etiam aliquando poſſet in deteriora quæque prorumpere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

Et quidem ad ipſam ingruentis mali cauſam providæ noſtræ conſiderationis intuitum convertentes, perſpicue novimus ſummam hujuſmodi Libri perniciem ideo potiſſimum progredi, & invaleſcere, quod eadem intus lateat, & velut improba ſanies, nonniſi ſecto foras erumpat; cum Liber ipſe primo aſpectu legentes ſpecie quadam pietatis illiciat; molliti enim ſunt ſermones ejus ſuper oleum: ſed ipſi ſunt jacula, & quidem intento arcu ita ad nocendum parata, ut ſagittent in obſcuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut ſalubrius præſtari a Nobis poſſe arbitrati ſumus, ſi fallacem Libri doctrinam generatim ſolummodo a Nobis hactenus indicatam, pluribus ſigillatim ex eo excerptis Propoſitionibus, diſtinctius, & apertius explicaremus, atque univerſis Chriſti Fidelibus noxia zizaniorum ſemina è medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, & quaſi in propatulo poſitis, non uno quidem, aut altero, ſed plurimis, graviſſimiſque tum pridem damnatis, tum etiam nove adinventis erroribus, plane confidimus benedicente Domino, fore, ut omnes tandem apertæ jam manifeſtæque veritati cedere compellantur.

Id ipſum maxime è re Catholica futurum, & ſedandis præſertim in florentiſſimo Galliæ Regno exortis ingeniorum varie opinantium, jamque in acerbiores ſciſſuras protendentium diſſidiis apprime proficuum; conſcientiarum denique tranquillitati perutile, & propemodum neceſſarium, non modo præfati Epiſcopi, ſed & ipſe inprimis chariſſimus in Chriſto Filius noſter Ludovicus Francorum Rex Chriſtianiſſimus, cujus eximium in tuenda Catholicæ Fidei puritate, extirpandiſque erroribus zelum ſatis laudare non poſſumus, ſæpius nobis eſt conteſtatus: repetitis propterea vere piis, & Chriſtianiſſimo Rege dignis officiis, atque ardentibus votis a Nobis efflagitans, ut inſtanti animarum neceſſitati prolata quantocius Apoſtolici cenſura Judicii conſuleremus.

Hinc, adſpirante Domino, ejuſque cœleſti ope confiſi, ſalutare opus ſedulo diligenterque, ut rei magnitudo poſtulabat, aggreſſi ſumus, ac plurimas ex prædicto Libro, juxta ſupra recenſitas reſpective editiones, fideliter extractas, & tum Gallico, tum Latino idiomate expreſſas Propoſitiones a compluribus in ſacra Theologia Magiſtri, primo quidem coram duobus ex Venerabilibus Fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus accurate diſcuti; deinde vero coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium conſilio, quam maxima diligentia, ac maturitate, ſingularum inſuper Propoſitionum cum ipſomet Libri textu exactiſſime facta collatione, pluries iteratis Congregationibus, expendi, & examinari mandavimus. Hujuſmodi autem Propoſitiones ſunt, quæ ſequuntur, videlicet:

1. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt, generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?

2. JESU Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcunque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum; abſque illa non ſolum nihil fit, ſed nec fieri poteſt.

3. In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis.

4. Ita Domine; Omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum.

6. Diſcrimen inter fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis a peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? quæ vero felicitas non eſt, admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit a nobis?

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

9. Gratia Chriſti eſt gratia ſuprema, ſine qua confiteri Chriſtum nunquam poſſumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.

10. Gratia eſt operatio manus omnipotentis DEI, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.

11. Gratia non eſt aliud, quam voluntas omnipotens DEI, jubentis, & facientis, quod jubet.

12. Quando Deus vult ſalvare animam quocunque tempore, quocunque loco, effectus indubitabilis ſequitur voluntatem DEI.

13. Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit.

14. Quantumcunque remotus a ſalute ſit peccator obſtinatus, quando JESUS ſe ei videndum exhibet lumine ſalutari ſuæ gratiæ, oportet, ut ſe dedat, accurrat, ſeſe humiliet, & adoret Salvatorem ſuum.

15. Quando Deus mandatum ſuum, & ſuam æternam locutionem comitatur unctione ſui Spiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.

16 Nullæ ſunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil reſiſtit omnipotenti.

17. Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad JESUM Chriſtum. Quicunque ad eum non venit, poſtquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus eſt doctus a Patre.

18. Semen verbi, quod manus DEI irrigat, ſemper affert fructum ſuum.

19. DEI gratia nihil aliud eſt, quam ejus omnipotens voluntas: hæc eſt idea, quam Deus ipſe nobis tradit in omnibus ſuis Scripturis.

20.

Digitized by Google

20. Vera gratiæ idea eſt, quod Deus vult ſibi a nobis obediri, & obeditur; imperat, & omnia fiunt, loquitur tanquam Dominus, & omnia ſibi ſubmiſſa ſunt.

21. Gratia JESU Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis; utpote quæ eſt operatio voluntatis omnipotentis, ſequela, & imitatio operationis DEI incarnantis, & reſuſcitantis Filium ſuum.

22. Concordia omnipotentis operationis DEI in corde hominis cum libero ipſius voluntatis conſenſu demonſtratur illico nobis Incarnatione, veluti in fonte atque archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ, & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes a DEO ſunt, ſicut ipſa originalis operatio.

23. Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.

24. Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia DEI, & JESU Chriſti, in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus à cupiditate.

25. Deus illuminat animam, & eam ſanat æque ac corpus ſola ſua voluntate; jubet, & ipſi obtemperatur.

26. Nullæ dantur gratiæ niſi per Fidem.

27. Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum.

28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.

29. Extra Eccleſiam nulla conceditur gratia.

30. Omnes, quos Deus vult ſalvare per Chriſtum, ſalvantur infallibiliter.

31. Deſideria Chriſti ſemper habent ſuum effectum; pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32. JESUS Chriſtus ſe morti tradidit ad liberandum pro ſemper ſuo ſanguine primogenitos, id eſt, Electos de manu Angeli exterminatoris.

33. Proh! quantum oportet bonis terrenis, & ſibimetipſi renunciaſſe, ad hoc, ut quis fiduciam habeat ſibi, ut ita dicam, appropriandi Chriſtum JESUM, ejus amorem, mortem, & Myſteria, ut fecit Sanctus Paulus dicens: *Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.*

34 Gratia Adami non producebat, niſi merita humana.

35. Gratia Adami eſt ſequela creationis, & erat debita naturæ ſanæ, & integræ.

36. Differentia eſſentialis inter gratiam Adami, & ſtatus innocentiæ, ac gratiam Chriſtianam eſt, quod primam unuſquiſque in propria perſona recepiſſet; iſta vero non recipitur, niſi in perſona JESU Chriſti reſuſcitati, cui nos uniti ſumus.

37. Gratia Adami, ſanctificando illum in ſemetipſo, erat illi proportionata: gratia Chriſtiana nos ſanctificando in JESU Chriſto, eſt omnipotens, & digna filio Dei.

38. Peccator non eſt liber, niſi ad malum, ſine gratia Liberatoris.

39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum. Eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.

40. Sine gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem.

41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philoſophis ethnicis, non poteſt venire niſi a Deo, & ſine gratia non producit niſi præſumptionem, vanitatem, & oppoſitionem ad ipſum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.

42. Sola gratia Chriſti reddit hominem aptum ad ſacrificium Fidei; ſine hoc nihil niſi impuritas, nihil niſi indignitas.

43. Primus effectus gratiæ baptiſmalis eſt facere, ut moriamur peccato adeo ut ſpiritus, cor, ſenſus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44. Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui, quod ad Deum referendum eſt, non refert; & propter hoc ipſum fit malus.

45. Amore DEI in corde Peccatorum non amplius regnante, neceſſe eſt, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat.

46. Cupiditas, aut Charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt.

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte; & hic fons eſt charitas. Quando DEI amor eſt illius principium interius, & DEI gloria ejus finis, tunc purum eſt, quod apparet externus; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia.

48. Quid aliud eſſe poſſumus niſi tenebræ, niſi aberratio, & niſi peccatorum ſine Fidei lumine, ſine Chriſto, & ſine Charitate.

49. Ut nullum peccatum eſt ſine amore noſtri, ita nullum eſt opus bonum ſine amore Dei.

50. Fruſtra clamamus ad Deum, Pater mi: ſi ſpiritus Charitatis non eſt ille, qui clamat.

51. Fides juſtificat, quando operatur; ſed ipſa non operatur, niſi per Charitatem.

52 Omnia alia ſalutis media continentur in fide, tanquam in ſuo germine, & ſemine; Sed hæc fides non eſt abſque amore, & fiducia.

53. Sola Charitas Chriſtiano modo facit (actiones Chriſtianas) per relationem ad Deum, & JESUM Chriſtum.

54. Sola Charitas eſt, quæ Deo loquitur, eam ſolam Deus audit.

55. Deus non coronat, niſi Charitatem: qui currit ex alio impulſu, & ex alio motivo, in vanum currit.

56 Deus non remunerat niſi Charitatem, quoniam charitas ſola Deum honorat.

57. Totum deeſt Peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei.

58. Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt Charitas.

59. Oratio Impiorum eſt novum peccatum, & quod Deus illis concedit, eſt novum in eos judicium.

60. Si ſolus ſupplicii timor animat pœnitentiam, quo hæc eſt magis violenta, eo magis ducit ad deſperationem.

61. Timor non niſi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore juſtitiæ non ducitur.

62. Qui a malo non abſtinet, niſi timore pœnæ, illud committit in corde ſuo, & jam eſt Reus coram Deo.

63. Baptizatus adhuc eſt ſub lege, ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore.

64. Sub maledicto legis, nunquam fit bonum, quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando.

65. Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt, abſque eo, quod ullum Deo dederint filium, cum non effecerint niſi mancipia per timorem.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem, ſicuti beſtiæ, ſed per fidem, & per amorem ſicuti filii.

67. Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.

68. Dei Bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in Fide, & precibus.

69. Fides, uſus, augmentum, & præmium Fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei.

70. Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones ſemper ſerviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum Peccatorem.

71. Homo ob ſui conſervationem poteſt ſe ſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quod ſit Catholica, comprehendens, & omnes Angelos Cœli, & omnes Electos, & juſtos terræ, & omnium Sæculorum.

73. Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus Filiorum Dei manentium in ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri Sæculi?

74. Eccleſia, ſive integer Chriſtus, Incarnatum Verbum habet ut Caput, omnes vero Sanctos ut membra.

75. Eccleſia eſt unus ſolus homo, compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt Caput, vita, ſubſiſtentia, & perſona; Unus ſolus Chriſtus, compoſitus ex pluribus Sanctis, quorum eſt Sanctificator.

76. Nihil ſpatioſius Eccleſia Dei, quia omnes Electi, & Juſti omnium Sæculorum illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Chriſti, ceſſat interius habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro Capite.

78. Separatur quis a Populo Electo, cujus figura fuit Populus Judaicus, & Caput eſt JESUS Chriſtus, tam non vivendo ſecundum Evangelium, quam non credendo Evangelio.

79. Utile, & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere ſpiritum, Pietatem, & Myſteria Sacræ Scipturæ.

80. Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus.

81. Obſcuritas Sancta verbi Dei non eſt Laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione.

82. Dies Dominicus a Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum. Damnoſum eſt velle Chriſtianam ab hac lectione retrahere.

83. Eſt illuſio ſibi perſuadere, quod notitia Myſteriorum Religionis non debeat communicari fœminis, lectione Sacrorum librorum. Non ex fœminarum ſimplicitate, ſed ex ſuperba Virorum ſcientia, ortus eſt Scripturarum abuſus, & natæ ſunt hæreſes.

84. Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare.

85. Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Evangelii, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur ſpeciem quandam excommunicationis.

86. Eripere ſimplici Populo hoc ſolatium, jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei.

87.

Digitized by Google

87. Modus plenus ſapientia, lumine, & Charitate, eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi, ad minus, ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur.

88. Ignoramus, quid ſit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum, quibus nos peccatum ſpoliavit, & detrectamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem.

89. Quartus decimus gradus converſionis Peccatoris eſt, quod, cum ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ.

90. Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu, ſaltem præſumpto, totius Corporis.

91. Excommunicationis injuſtæ metus, nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulſi, quando Deo, JESU Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per Charitatem affixi ſumus.

92. Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injuſtum, quam prodere veritatem, eſt imitari Sanctum Paulum: tantum abeſt, ut ſit erigere ſe contra Authoritatem, aut ſcindere unitatem.

93. JESUS quandoque ſanat vulnera, quæ præceps Primorum Paſtorum feſtinatio infligit, ſine ipſius mandato; JESUS reſtituit, quod ipſi inconſiderato Zelo reſcindunt.

94. Nihil pejorem de Eccleſia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri ſupra fidem fidelium, & foveri diviſiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

95. Veritates eo devenerunt, ut ſint lingua quaſi peregrina pleriſque Chriſtianis, & modus eas prædicandi eſt veluti idioma incognitum: adeo remotus eſt a ſimplicitate Apoſtolorum, & ſupra communem captum fidelium; Neque ſatis advertitur, quod hic defectus ſit unum ex ſignis maxime ſenſibilibus ſenectutis Eccleſiæ; & iræ Dei in Filios ſuos.

96. Deus permittit, ut omnes Poteſtates ſint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit, niſi Divinæ gratiæ.

97. Nimis ſæpe contingit membra illa, quæ magis ſancte, ac magis ſtricte unita Eccleſiæ ſunt, reſpici, atque tractari tanquam indigna, ut ſint in Eccleſia, vel tanquam ab ea ſeparata; ſed Juſtus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.

98. Status perſecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tanquam Hæreticus, flagitioſus, & impius, ultima plerumque probatio eſt, & maxime meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem JESU Chriſto.

99. Pervicatio, præventio, obſtinatio in nolendo; aut aliquid examinare, aut agnoſcere ſe fuiſſe deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in ſua Eccleſia poſuit, ut in ea eſſet odor vitæ. V. G. bonos libros, inſtructiones, ſancta exempla &c.

100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, perſequendo veritatem, ejuſque diſcipulos. Tempus hoc advenit —— Haberi, & tractari a Religionis Miniſtris, tanquam impium, & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in ſocietate Sanctorum, eſt hominibus piis morte corporis mors terribilior. Fruſtra quis ſibi blanditur de ſuarum intentionum puritate, & Zelo quodam Religionis, perſequendo flamma, ferroque viros probos, ſi propria paſſione eſt excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus ſacrificare Deo Impium, & ſacrificamus Diabolo Dei Servum.

101. Nihil ſpiritui Dei, & doctrinæ JESU Chriſti magis opponitur, quam communia facere juramenta in Eccleſia, quia hoc eſt multiplicare occaſiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & Idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas Dei aliquando deſerviant conſilio Impiorum.

Auditis itaque tum voce, tum ſcripto Nobis exhibitis præfatorum Cardinalium, aliorumq; Theologorum ſuffragiis, diviniq; in primis luminis, privatis ad eum finem, publicisque etiam indictis precibus, implorato præſidio; omnes, & ſingulas Propoſitiones præinſertas, tanquam falſas, captioſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, ſcandaloſas, pernicioſas, temerarias, Eccleſiæ, & ejus praxi injurioſas, neque in Eccleſiam ſolum, ſed etiam in Poteſtates ſæculi contumelioſas, ſeditioſas, impias, blaſphemas, ſuſpectas de hæreſi, ac hæreſim ipſam ſapientes, nec non hæreticis, & hæreſibus, ac etiam ſchiſmati faventes, erroneas, hæreſi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variaſque hæreſes, & potiſſimum illas, quæ in famoſis Janſenii Propoſitionibus, & quidem in eo ſenſu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis, continentur, manifeſte innovantes, reſpective, has noſtra perpetuo valitura Conſtitutione declaramus, damnamus, & reprobamus.

Mandantes omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus, ne de dictis Propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliter præſumant, quam in hac eadem Noſtra Conſtitutione continetur; ita ut quicumque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam diſputative, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, Eccleſiaſticis cenſuris, aliiſq; contra ſimilia perpetrantes a Jure ſtatutis pœnis ipſo facto, abſq; alia declaratione ſubjaceat.

Cæterum per expreſſam præfatarum Propoſitionum reprobationem alia in eodem Libro contenta nullatenus approbare intendimus, cum præſertim in decurſu examinis complures alias in eo deprehenderimus Propoſitiones illis, quæ, ut ſupra, damnatæ fuerunt, conſimiles, & affines, iiſdemque erroribus imbutas; non ſane paucas ſub imaginario quodam, veluti graſſantis hodie perſecutionis obtentu, inobedientiam, & pervicaciam nutrientes, eaſq; falſo Chriſtianæ patientiæ nomine prædicantes; quas propterea ſingulatim recenſere, & nimis longum eſſe duximus, & minime neceſſarium; ac demum, quod intolerabilius eſt, Sacrum ipſum novi Teſtamenti Textum damnabiliter vitiatum comperimus, & alteri dudum reprobatæ verſioni Gallicæ Montenſi in multis conformem, a vulgata vero editione, quæ tot Sæculorum uſu in Eccleſia probata eſt, atque ab Orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter diſcrepantem, & aberrantem, pluribuſque in alienos, exoticos, ac ſæpe noxios ſenſus, non ſine maxima perverſitate detortum.

Eundem propterea Librum, utpote per dulces ſermones, & benedictiones, ut Apoſtolus loquitur, hoc eſt, ſub falſa piæ inſtitutionis imagine, ſeducendis Innocentium cordibus longe accommodatum, ſive præmiſſis, ſive alio quovis titulo inſcriptum, ubicumque, & quocumque alio idiomate, ſeu quavis editione, aut verſione hactenus impreſſum, aut impoſterum (quod abſit) imprimendum, Auctoritate Apoſtolica tenore præſentium iterum prohibemus, ac ſimiliter damnamus; quemadmodum etiam alios omnes, & ſingulos in ejus defenſionem tam ſcripto, quam typis editos, ſeu forſan (quod Deus avertat) edendos libros, ſeu libellos, eorumque lectionem, deſcriptionem, retentionem, & uſum omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto incurrenda, prohibemus pariter, & interdicimus.

Præcipimus inſuper Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis; nec non hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ut contradictores, & rebelles quoſcumque per cenſuras, & pœnas præfatas, aliaque Juris, & facti remedia, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, brachii ſæcularis auxilio, omnino coerceant, & compellant.

Volumus autem, ut præſentium tranſumptis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem fides prorſus adhibeatur, quæ ipſis originalibus litteris adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis, & interdictionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ 1713. ſexto Idus Septembris Pontificatus Noſtri Anno Decimotertio.

I. CARD. PRODATARIUS.

F. Oliverius.

Viſa de Curia L. Sergardus.

Loco † Plumbi.

Regiſtrata in Secretaria Brevium.

L. Martinettus.

Anno a Nativitate D. N. JESU Chriſti milleſimo ſeptingenteſimo decimotertio, indict. 6. die vero 10. Septemb. Pontificatus SS. in Chriſto Patris, & D. N. D. Clementis Divina Providentia Papæ XI. anno decimotertio, ſupradictæ Litteræ Apoſtolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæ Generalis in Monte Citatorio, in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Petrum Romulatium Apoſtolicum Curſorem.

Antonius Placentinus Mag. Curſ.

SINO-

S I N O P S I S

T O T I U S   L I B R I.

TRACTATUS I.
De Actibus Humanis, & Conſcientia.

TRACTATUS II.
De Legibus.

TRACTATUS III.
De Peccatis.

TRACTATUS IV.
De Virtutibus Theologicis.

TRACTATUS V.
De Religione, & Vitiis oppoſitis.

TRACTATUS VI.
De Horis Canonicis, Juramento, & Voto.

TRACTATUS VII.
De Juſtitia & Jure, cæteriſque Virtutibus Cardinalibus.

TRACTATUS VIII.
De Contractibus.

TRACTATUS IX.
De Præceptis Decalogi, ubi & de Reſtitutione.

TRACTATUS X.
De Præceptis Eccleſiæ.

TRACTATUS XI.
De Beneficiis Eccleſiaſticis, Jure patronatus, & Decimis.

TRACTATUS XII.
De Immunitate Eccleſiaſtica, & Indulgentiis.

TRACTATUS XIII.
De Cenſuris, ac Irregularitate, aliiſque Pœnis Canonicis.

TRACTATUS XIV.
De Sacramentis.

E L E N C H U S

TRACTATUUM, DISTINCTIONUM, ET QUÆSTIONUM.

TRACTATUS I.
De Actibus Humanis, & Conſcientia.

Diſtinctio Prima.
De Voluntario, & Involuntario.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit voluntarium. fol. 1
II. Quando effectus, veluti indirectè, & in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam? 2
III. Quo tempore peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, indirectè ſeu in cauſa dumtaxat voluntarium, contrahatur? 3
IV. An Violentia, Metus, & Concupiſcentia cauſent Involuntarium? 4
V. Quotuplex ſit Ignorantia, & an cauſet Involuntarium? 5

Diſtinctio Secunda.
De natura Actus Humani ſeu Moralis, & variis ipſum concernentibus.

Quæſtio I. Quid ſit Actus Humanus, ſeu Moralis? fol. 6
II. Unde Actus Humani deſumant ſuam bonitatem, vel malitiam moralem? 7
III. Quomodo malitia, & præſertim bonitas debeat eſſe volita, ut eam Actus Humanus deſumat ex objecto & circumſtantiis? 8
IV. De bonitate, vel malitia Actus Humani. 9
V. An detur Actus indifferens? 10
VI. Quid requiratur, ut Actus Humani boni ſint meritorii vitæ æternæ? 10

Diſtinctio Tertia.
De Conſcientia ut Regula Actuum Humanorum.

Quæſtio I. De natura & diviſione Conſcientiæ ut ſic; ubi & de Conſcientia recta, ſeu certa. 13
II. De Conſcientia erronea, ejuſque obligatione. 13
III. De Conſcientia dubia, ejuſque obligatione. 15
IV. De Conſcientia probabili; & an ipſam licite ſequi poſſimus? 17
§. I. Quid ſit Conſcientia, & Opinio probabilis? 17
§. II. An ſit licitum ſequi Sententiam probabilem, etiam in concurſu probabilioris & tutioris? 18
§. III. Inferuntur Corollaria de Miniſtro Sacramentorum, Medico, Judice, & Advocato. 19
Quæſtio V. De Conſcientia ſcrupuloſa, ejuſque ſignis, & remediis contra ſcrupulos. 21

TRACTATUS II.
De Legibus.

Diſtinctio Prima.
De Natura Legum.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Lex? 22
II. De conditionibus Legis, ejuſque differentia a ſimplici Præcepto. 23
III. De Promulgatione ad Legem requiſita. 24
IV. De acceptatione Legum. 25
V. Quænam opera, & an etiam actus interni, per Legem humanam poſſint præcipi, vel prohiberi? 26

Diſtinctio Secunda.

De obligatione Legum.

Quæſtio I. De Obligatione Legis Veteris, ejuſque ceſſatione. fol. 27
II. De Obligatione Legis novæ, ſeu Evangelicæ, ejuſque perfectione, 28.

III.

Digitized by Google

III. De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ? 29
IV. De Legibus Pœnalibus, eorumque obligatione. 30

Diſtinctio Tertia.
De Subjecto Obligationis Legum.

Quæſtio I. Quinam obligentur Legibus Pontificiis, aliiſque Eccleſiaſticis? 32
II. An Clerici obligentur Legibus Civilibus, ac Legiſlator teneatur propriis? 11
III. An Peregrini obligentur Legibus, & Conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt? 14
IV. Reſolvuntur varia Quæſita quoad Peregrinos. 35
V. Qua intentione, quibuſque actibus ſatisfiat præceptis Legum? 37.

Diſtinctio Quarta.
De Interpretatione, Diſpenſatione, ac Revocatione Legum.

Quæſtio I. De Interpretatione Legum; ubi & de Epicheja. 38
II. De Diſpenſatione Legum, & variis ipſam concernentibus. 39
III. De Revocatione Legum. 41
IV. Quomodo Leges tollantur per contrariam conſuetudinem? 42.

TRACTATUS III.

De Peccatis.

Diſtinctio Prima.
De Diverſitate, & Diſtinctione Peccatorum.

Quæſtio I. Qua ratione Peccatum dividatur? 44
II. Quid ſit peccatum actuale, & quæ ejus cauſa? 45
III. De Peccato Habituali. 47
IV. Unde deſumenda ſit Diſtinctio ſpecifica moralis Peccatorum? 47
V. Unde deſumatur Diſtinctio numerica moralis Peccatorum? 48

Diſtinctio Secunda.
De Peccato Mortali & Veniali.

Quæſtio I. De natura, conditionibus, & ſignis Peccati mortalis, ac venialis. 51
II. Quibus de cauſis Peccatum ex genere mortale, fiat per accidens veniale, & econtra. 51
III. Quibus modis remittantur Peccata venialia? ubi & de Sacramentalibus. 54

Diſtinctio Tertia.
De Septem Peccatis Capitalibus.

Quæſtio I. De Superbia, & variis eam concernentibus. 55
II. De Avaritia, & Filiabus ejus. 56
III. De Luxuria, & Filiabus ejus. 56
IV. de Invidia, ejuſque Filiabus. 57
V. De Ira, & Filiabus ejus. 57
VI. De Gula, & Filiabus ejus. 58
VII. De Acedia, & Filiabus ejus. 59

TRACTATUS IV.

De Virtutibus Theologicis.

Diſtinctio Prima.
De Virtutibus Theologicis generatim.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit tum Virtus ut ſic, tum Theologica. 60
II. De perfectione, & ceſſatione Virtutum Theologicarum, & an habeant medium. 61

Diſtinctio Secunda.
De Fide.

Quæſtio I. Quid ſit Fides, & quod objectum ejus. 62
II. Quænam puncta Fidei ſint neceſſario explicite credenda. 63
III. Quo tempore obligentur Fideles ad eliciendum actum Fidei. 65
IV. Quæ ſit obligatio exterius confitendi, & profitendi Fidem. 66

Diſtinctio Tertia.
De Eccleſia, Libris Canonicis, & Traditionibus.

Quæſtio I. De vera Chriſti Eccleſia. 68
II. Quænam ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti. 69
III. De Sacra Scriptura, ſeu Libris Canonicis. 71
IV. De multiplici Senſu, Obſcuritate, atque Interpretatione Sacræ Scripturæ. 72
V. De Traditionibus. 71
VI. Quænam ſit totius Fidei reſolutio. 71

Diſtinctio Quarta.
De Vitiis Fidei oppoſitis.

Quæſtio I. Quotuplex, & quam grave peccatum ſit Infidelitas. 74
II. Quid requiratur ad formalem & perfectam Hæreſin. 75
III. De conditionibus ad incurrendam excommunicationem ob Hæreſin latam requiſitis, ejuſque abſolutione. 77
IV. De Apoſtaſia, Lectione Librorum prohibitorum, & Diſputatione cum Hæreticis. 78

Diſtinctio Quinta.
De Spe, atque oppoſitis Vitiis.

Quæſtio I. De Spe Theologica ejuſque obligatione. 80
II. De Vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione ſcilicet, ac Præſumptione. 82

Diſtinctio Sexta.
De Charitate, ejuſque Obligatione.

Quæſtio I. Quid ſit Charitas, & quæ ejus obligatio. 82
II. De Dilectione Inimicorum. 85
III. De multiplicibus actibus Charitatis. 87
IV. De præcepto dandi Eleemoſynam. 88
V. De Correctione fraterna. 89

Diſtinctio Septima.
De Vitiis Charitati oppoſitis.

Quæſtio I. De Odio DEI, & Proximi. 91
II. De Scandalo. 92
III. De Diſcordia, Contentione, & Schiſmate. 95
IV. De Bello, & variis ipſum concernentibus. 95

TRACTATUS V.
De Religione, & Vitiis oppoſitis.
Diſtinctio Prima.
De Virtute Religionis, & variis ejus Actibus.

Quæſtio I. De natura, objecto, & præſtantia virtutis Religionis. 97
II. De variis actibus virtutis Religionis. 98
III. De Adoratione Deo debita. 99
IV. De Cultu Sanctorum, Sacrarum Reliquiarum, atque Imaginum. 100
V. De Oratione, & conditionibus ad ipſam requiſitis. 102

Diſtinctio Secunda.
De Vitiis Religioni oppoſitis per exceſſum.

Quæſtio I. Quid ſit Superſtitio, & quæ ſpecies ejus. 104
II. De Idololatria. 105
III. De Divinatione, variiſque ejus ſpeciebus, & gravitate. 105
IV. De Vana Obſervantia, ejuſque ſpeciebus, & gravitate. 107
V. De Magia, & Maleficio, aliiſque huc attinentibus. 108

Diſtinctio Tertia.
De Vitiis Religioni oppoſitis per defectum.

Quæſtio I. De Tentatione Dei. 110
II. De Sacrilegio, & quale ſit peccatum. 110
III. De Simonia. 111
IV. Solvuntur alia Dubia circa Simoniam, ejuſque pœnas. 111
V. De Blaſphemia. 115

TRACTATUS VI.
De Horis Canonicis, Juramento, & Voto.
Diſtinctio Prima.
De Horis Canonicis.

Quæſtio I. Quid ſint, & quo Jure obligent Horæ Canonicæ. 117
II. Quinam teneantur recitare Horas Canonicas. 118
III. Quanta ſit obligatio recitandi Horas Canonicas. 120
IV. Quænam intentio, & attentio requiratur ad recitationem Horarum Canonicarum. 122
V. De Integritate, Continuatione, Ordine & Qualitate, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ. 123
VI. De Loco & Tempore, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ. 125
VII. De cauſis excuſantibus a recitatione Horarum Canonicarum. 126

Diſtinctio Secunda.
De Juramento.

Quæſtio I. Quid & quotuplex ſit Juramentum. 128
II. De Conditionibus ad Juramentum requiſitis. 129
III. Solvuntur diverſa Dubia Juramentum concernentia. 131

Diſtinctio Tertia.
De Voto.

Quæſtio I. Quid & quotuplex ſit Votum. 135
II. Quæ ſit obligatio Voti. 134
III. De ceſſatione, commutatione & irritatione Votorum. 137
IV. De Poteſtate Diſpenſandi in Votis. 138
V. Praxis impetrandi Diſpenſationem quoad Vota. 140

TRACTATUS VII.
De Juſtitia & Jure, cæteriſque Virtutibus Cardinalibus.

Diſtinctio Prima.
De Virtutibus Cardinalibus.

Quæſtio I. De Prudentia, ejuſque partibus. 144
II. De Vitiis Prudentiæ oppoſitis. 145
III. De Juſtitia, & variis ipſam concernentibus. *Remiſſive.* 146
IV. De Temperantia, & annexis Virtutibus. 146
V. De Fortitudine, ejuſque partibus, & oppoſitis Vitiis. 147
VI. Quæ requirantur ad Martyrium. 148

Di-

Digitized by Google

Diſtinctio Secunda.
De Virtute Juſtitiæ, ac Jure generatim.

Quæſtio I. Quid ſit Juſtitia, & quæ Virtutes eidem annexæ. 149
II. De Diviſione Juſtitiæ in Commutativam, & diſtributivam. 151
III. Quid, & quotuplex ſit Jus? Ubi & de Actione reali, & perſonali. 152

Diſtinctio Tertia.
De ſpeciebus Juris in re.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Dominium. 153
II. Quid ſit Uſusfructus. 154
III. De Uſu juris, & variis ipſum concernentibus. 154
IV. Quid, & quotuplex ſit Poſſeſſio, & quæ ejus privilegia. 155

Diſtinctio Quarta.
De Objecto, & Subjecto capaci Dominii.

Quæſtio I. Quænam cadant ſub objectum Dominii. 156
II. De Peculio Filiifamilias, nec non & Bonis Uxoris. 156
III. De Bonis, & Dominio Clericorum Beneficiariorum. 158
IV. De Dominio Religioſorum. 160

Diſtinctio Quinta.
De Acquiſitione Dominii.

Quæſtio I. De modis generatim acquirendi rerum Dominium, Boniſque incertis, ac Theſauris inventis. 161
II. De Venatione & Piſcatione, ac variis ipſam concernentibus. 163
III. De aliis modis acquirendi rerum Dominium Jure Gentium. 164

Diſtinctio Sexta.
De Præſcriptione & Uſucapione.

Quæſtio I. Cur lex Præſcriptionis ſeu Uſucapionis ſit introducta, & an valeat in Foro Conſcientiæ. 166
II. Quæ Conditiones requirantur ad Præſcriptionem. 167
III. Quantum temporis requiratur ad Uſucapionem ſeu Præſcriptionem complendam? 169

TRACTATUS VIII.
De Contractibus.

Diſtinctio Prima.
De Contractibus in genere.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Contractus. 173
II. Qualis conſenſus requiratur ad valorem Contractuum. 174
III. Quinam contrahere poſſit. 176
IV. De Reſtitutione in integrum, & quibus competat. 177

Diſtinctio Secunda.
De Contractibus Gratuitis.

Quæſtio I. De Promiſſione, ejuſque obligatione. 178
II. De Donatione, & variis ipſam attinentibus. 179
III. Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum. 181
IV. Ex qua culpa teneatur Commodatarius, Depoſitarius, & hujuſmodi, ſi res commodata, depoſita, &c. apud ipſum pereat. 182

Diſtinctio Tertia.
De Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Teſtamentum, & quæ ejus requiſita. 184
II. An Teſtamentum non privilegiatum in Foro Conſcientiæ validum ſit, ſi ei deſint ſolemnitates Juris Civilis. 185
III. De Teſtamentis ad pias cauſas, aliiſque privilegiatis. 186
IV. An omnes, præſertim Religioſi, eorumque Novitii, teſtari poſſint. 189
V. An Clerici Sæculares Beneficiarii valeant teſtari. 190
VI. De Codicillis, Legatis, & Fidei-commiſſis. 192
VII. De Inſtitutione Hæredum, Falcidia, Trebellianica, & Succeſſionibus ab inteſtato. 193
Appendix. Praxis Conficiendi Teſtamentum. 194

Diſtinctio Quarta.
De Contractibus Oneroſis.

Quæſtio I. De Mutuo, & variis ipſum concernentibus. 196
II. Quid ſit Uſura, & quo jure prohibita. 199
III. An Pactum remutuandi &c. Contractus Mohatræ, & Montes Pietatis contineant Uſuram. 201
IV. An aliqui Tituli excuſent ab Uſura. 201
V. De Pignore, & Hypotheca; ubi & de Antichreſi, & pacto Legis Commiſſoriæ. 204
VI. De Cenſibus, & an ſint liciti. 204
VII. Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an licitum. 205
VIII. de Emptione & Venditione. 207
IX. De Ludo, & Sponſionibus. 210
X. De Contractu Societatis. 212

TRACTATUS IX
De Præceptis Decalogi, ubi & de Reſtitutione.

Diſtinctio Prima.
De Præceptis Decalogi in genere, ac primis tribus in ſpecie.

Quæſtio I. Quid generatim cenſendum ſit de Præceptis Decalogi, eorumque obligatione. 215
II. Quænam ſub Primo, & Secundo Præcepto Decalogi contineantur. 217
III. De Tertio Præcepto Decalogi, ejuſque obligatione. 217

Diſtinctio Secunda.
De Quarto Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. Quæ ſit obligatio Filiorum erga Parentes. 218
II. De obligatione Parentum erga Filios. 219
III. De obligatione Subditorum erga Superiores, & econtra. 220

Diſtinctio Tertia.
De Quinto Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. Quænam Quinto Præcepto Decalogi prohibeantur. 220
II. Quodnam Homicidium ſit prohibitum. 221
III. De Homicidiis ſpecialem malitiam continentibus. 224
IV. De Reſtitutione ratione injuſti Homicidii, vel Mutilationis. 227

Diſtinctio Quarta.
De Sexto Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. De Caſtitate, & oppoſito vitio Luxuriæ, ac utriuſque ſpeciebus. 228
II. De Fornicatione, adulterio, & Stupro. 229
III. De obligatione Reſtitutionis ratione Stupri, & Adulterii. 230
IV. De Inceſtu, & Raptu. 232
V. De prima ſpecie Peccati contra naturam, quæ eſt Mollities. 233
VI. De cæteris ſpeciebus Peccati contra naturam. 235
VII. De Impudicitia, hoc eſt de oſculis, tactibus, aſpectibuſque impudicis; & an detur levitas materiæ in ſe venerea. 236

Diſtinctio Quinta.
De Septimo Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. Quid ſit Furtum, & quæ quantitas ad Furtum mortale ſufficiat. 240
II. De minutis, ac Domeſticorum Furtis. 242
III. De Cooperatoribus ad Furtum, vel injuſtam Damnificationem. 245
IV. De Reſtitutione, atque ordine in ipſa ſervando, circa Bona Fortunæ. 247
V. Ex qua culpa oriatur obligatio Reſtitutionis ratione damni dati. 249
VI. De cauſis excuſantibus a Reſtitutione, omnino, vel ad tempus. 251

Diſtinctio Sexta.
De Octavo Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. De Detractione, & variis ipſam concernentibus. 254
II. De Contumelia. 259
III. De Convitio, Improperio, Maledicto, Irriſione, Suſurratione, ac Libello famoſo. 259
IV. Quibus modis Fama, vel Honor Injuſte ablatus reſarciri poſſit, ac debeat. 260
V. De Cauſis excuſantibus a Reſtitutione Famæ, & Honoris. 261
VI. De Judicio Temerario, Suſpicione. 262

Diſtinctio Septima.
De Nono, & Decimo Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. Quænam Nono, & Decimo Præcepto Decalogi prohibeantur. 264
II. De Delectationibus moroſis, & Deſideriis illicitis. 264

TRACTATUS X.
De Præceptis Eccleſiæ.

Diſtinctio Prima.
De Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ, ſive de Feſtis.

Quæſtio I. Quænam generatim Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ injungantur. 267
II. Quæ opera diebus Feſtis prohibita ſint. 267
III. Quæ cauſæ excuſent exercentes Opera prohibita diebus Feſtis. 269
IV. Quæ ſit obligatio audiendi Miſſam diebus Feſtis. 270
V. Quæ cauſæ excuſent a Præcepto audiendi Miſſam. 271

Diſtinctio Secunda.
De Tertio Præcepto Eccleſiæ; ſive, de Jejunio.

Quæſtio I. Quid ſit Jejunium, & quæ ejus requiſita. 272
II. Solvuntur varia Dubia circa tres Jejunii conditiones. 274
III. Quæ ſit obligatio Jejunii. 277
IV. Quæ cauſæ a Jejunio excuſent. 278

Di-

Diſtinctio Tertia.
De quarto, & quinto Præcepto Eccleſiæ; ſive De Annua Confeſſione, & Communione Paſchali.

Quæſtio I. Quid ſit, & quo jure, ac quando obliget Confeſſio Sacramentalis. 281
II. Quomodo Præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obliget 282
III. An, & quæ ſit obligatio Juris tum Divini, tum Eccleſiaſtici, ſumendi Euchariſtiam. 283
IV. Varia Quæſita circa ſumptionem Sacramenti Euchariſtiæ ſolvuntur. 283
V. Quid ſit ſentiendum de Communione frequenti, & quotidiana. 286

TRACTATUS XI.
De Beneficiis Eccleſiaſticis, Jure Patronatus, & Decimis.

Diſtinctio Prima.
De Beneficiis Eccleſiaſticis, eorumque Collatione.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Beneficium Eccleſiaſticum. 287
II. De Collatione Beneficiorum. 289
III. Quinam Beneficia libere conferre poſſint. 289
IV. Quibus conferenda ſint Beneficia? ubi & de Conditionibus ex parte eorum requiſitis. 291
V. Quæ ſint obligationes Beneficiorum. 292

Diſtinctio Secunda.
De Incompatibilitate, Renuntiatione, & Permutatione Beneficiorum.
Quæſtio I. Quæ Beneficia ſint incompatibilia, vel compatibilia. 295
II. Quæ ſint pœnæ recipientium plura Beneficia incompatibilia, 296
III. Quid, & quotuplex ſit Renuntiatio Beneficiorum, & ex quibus cauſis fieri poſſit. 298
IV. An ſit licita Reſignatio Beneficii in favorem tertii, vel reſervata annua Penſione. 298
V. An, & quomodo poſſit fieri Permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum. 299

Diſtinctio Tertia.
De Jure Patronatus.
Quæſtio I. Quid ſit Jus patronatus, & quomodo acquiratur. 300
II. Quotuplex ſit Jus patronatus, & quomodo Eccleſiaſticum differat a Laicali. 301
III. De jure præſentandi, aliiſque juribus Patrono competentibus. 303

Diſtinctio Quarta.
De Decimis.
Quæſtio I. Quid ſint Decimæ, Primitiæ, & Oblationes. 304
II. Quo jure, & ex quibus rebus ſolvendæ ſint Decimæ. 305
III. Quibus ſolvendæ ſint Decimæ. 306
IV. Quibus modis eximatur quis a præſtatione Decimarum. 307

TRACTATUS XII.
De Immunitate Eccleſiaſtica, & Indulgentiis.

Diſtinctio Prima.
De Immunitate Eccleſiaſtica ut ſic, ejuſque Speciebus.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Immunitas Eccleſiaſtica, & quo jure conſtituta. 308
II. In quibus conſiſtat Immunitas localis, ſive Eccleſiarum. 309
III. De Immunitate reali & perſonali. 310

Diſtinctio Secunda.
De Jure Aſylorum.
Quæſtio I. Quo jure, quibuſque locis competat privilegium Aſyli. 311
II. Quæ perſonæ gaudeant jure Aſyli Eccleſiaſtici. 311
III. Quæ crimina non gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica. 314
IV. De commodis Immunitatis Eccleſiaſticæ, pœniſque eam violantium, ac modo extrahendi Reos criminum exceptorum. 315

Diſtinctio Tertia.
De Indulgentiis.
Quæſtio I. Quid ſit Theſaurus Eccleſiæ. 317
II. Quid, & quotuplex ſit Indulgentia. 318
III. De poteſtate concedendi Indulgentias, & de conditionibus ad earum valorem requiſitis. 319
IV. De Subjecto Indulgentiarum capaci, & quomodo proſint defunctis. 321
V. Varia Dubia de Indulgentiis breviter reſoluta. 322
VI. Quæ Indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, & quales loco earum conceſſæ. 324
VII. De Indulgentiis Apocryphis ab Innocentio XI. reprobatis. 325
VIII. Quales ſoleant de facto Indulgentiæ concedi Eccleſiis, & Altaribus privilegiatis. 327
IX. De Jubilæo, & variis ipſum concernentibus. 31[illegible]
X. De facultate abſolvendi tempore Jubilæi. 336
XI. De Suffragiis. 343

TRACTATUS XIII.
De Cenſuris, ac Irregularitate, aliiſque Pœnis Canonicis.

Diſtinctio Prima.
De Cenſuris, & Pœnis Canonicis in genere.
Quæſtio I. Quid & quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica. 345
II. Ob quam cauſam Cenſuræ ferri poſſint. 345
III. An ignorantia, metus, vel aliud quidpiam excuſet ab incurrenda Cenſura. 347
IV. Quid, & quotuplex ſit Pœna Canonica? ubi & de Depoſitione, Degradatione, & Infamia. 349

Diſtinctio Secunda.
De Excommunicatione, Suſpenſione, & Interdicto.
Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Excommunicatio. 350
II. Qui ſint effectus Excommunicationis majoris. 351
III. Quinam Excommunicati, & in quibus caſibus ſint vitandi. 354
IV. De nonnullis Excommunicationibus in particulari. 353
V. De Suſpenſione, & variis ipſam attinentibus. 359
VI. Quid, & quotuplex ſit Interdictum, & qualis effectus ipſius. 361

Diſtinctio Tertia.
De Irregularitate.
Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Irregularitas? ubi varia ipſam attinentia. 363
II. De Irregularitatibus ex delicto provenientibus. 366
III. De Irregularitatibus ex defectu. 366
IV. De Irregularitate ex homicidio, vel mutilatione. 368
V. Quis poſſit diſpenſare in Irregularitatibus. 373

TRACTATUS XIV.
De Sacramentis.
Diſtinctio Prima.
De Natura Sacramentorum in genere.
Quæſtio I. Quid, & quot ſint Sacramenta novæ Legis. 373
II. De Materia, & Forma Sacramentorum. 377
III. Quænam Intentio ex parte Miniſtri, ac Recipientis, requiratur ad valorem Sacramentorum 378
IV. Quænam ex parte Miniſtri requirantur ad legitimam Sacramentorum adminiſtrationem. 379

Diſtinctio Secunda.
De effectibus, ac Neceſſitate Sacramentorum.
Quæſtio I. An, & quomodo Sacramenta conferant gratiam. 381
II. An omnia Sacramenta conferant primam gratiam, aut æqualem in inæqualiter diſpoſitis. 382
III Qualis requiratur diſpoſitio ad fructuoſe recipienda Sacramenta, & præſertim SS. Euchariſtiam. 383
IV. De Charactere; ubi & de Sacramentis cum Fictione ſuſceptis. 385
V. An, & quomodo ſingula Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem. 386

Diſtinctio Tertia.
De Baptiſmo, & Confirmatione.
Quæſtio I. Quid ſit Baptiſmus, & quo tempore inſtitutus, quæque ejus obligatio. 387
II. Quæ ſit materia Baptiſmi, qualiſque requiratur ablutio baptizandi. 388
III. De Forma Sacramenti Baptiſmi. 389
IV. De Miniſtro, & quibuſdam aliis Baptiſmum concernentibus. 390
V. De Sacramento Confirmationis. 392

Diſtinctio Quarta.
De Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.
Quæſtio I. De Natura, Inſtitutione, ac Unitate Sacramenti Euchariſtiæ. 392
II. De Materia Sacramenti Euchariſtiæ; ubi præcipue de Pane. 393
III. De Vino, ceu materia Conſecrationis Calicis. 394
IV. De Aqua vino conſecrando apponenda. 395
V. De Forma Conſecrationis Euchariſtiæ. 396
VI. De Reali Præſentia Chriſti in Euchariſtia. 397
VII. De Neceſſitate ſumendi Euchariſtiam ſub alterutra Specie; ubi & de ejus Effectibus. 397

Diſtinctio Quinta.
De Sacrificio Miſſæ.
Quæſtio I. De natura Sacrificii in genere. 398
II. De Miſſa, & qua ratione in ea offeratur verum Sacrificium. 400
III. Qui ſint Offerentes Miſſæ Sacrificium, & in quo conſiſtat Eſſentia ipſius. 401
IV.

Digitized by Google

IV. De Effectibus Sacrificii Miſſæ. 402
V. Quantus ſit valor Sacrificii Miſſæ. 404
VI. Pro quibus poſſit offerri Sacrificium Miſſæ. 405
VII. De Applicatione Miſſæ. 406
VIII. De Obligatione celebrandi Miſſam, quam ex variis Titulis habent Sacerdotes. 407
IX. De Tempore celebrandi Miſſam. 412
X. Quo in Loco ſit celebranda Miſſa? ubi de Violatione Eccleſiæ. 416
XI. De aliis notabilibus Dubiis circa Sacrificium Miſſæ. 420

Diſtinctio Sexta.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Quæſtio I. De inſtitutione, natura, & neceſſitate Sacramenti Pœnitentiæ. 421
II. De materia Sacramenti Pœnitentiæ. 423
III. De Forma Sacramenti Pœnitentiæ. 424
IV. De Contritione, ſeu Pœnitentia virtute, quæ eſt prima Pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ. 427

Diſtinctio Septima.

De Confeſſione; quæ eſt altera Pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ.

Quæſtio I. Quæ Conditiones requiruntur ad Confeſſionem Sacramentalem. 431
II. Quomodo Confeſſio debeat eſſe integra. 433
III. De neceſſitate confitendi Circumſtantias aggravantes, Peccata dubia, &c. & præmittendi Examen Conſcientiæ. 435
IV. An abſolvendus ſit Moribundus, qui amplius confiteri non poteſt. 417

Diſtinctio Octava.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

Quæſtio I. Quis ſit Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ, & quomodo indigeat Juriſdictione. 439
II. De Probitate, Scientia, & Prudentia Confeſſarii. 442
III. De interrogationibus a Confeſſario faciendis. 444
IV. Quid agendum confeſſario circa conſtitutos in occaſione proxima, Recidivos, & laborantes ignorantia. 452
V. De Denuntiatione Confeſſariorum ad Turpia Sollicitantium. 455.

Diſtinctio Nona.

De Caſibus Reſervatis & Sigillo Confeſſionis.

Quæſtio I. Quid ſit Reſervatio Caſuum, & a quo fieri poſſit. 457
II. De Abſolutione a Caſibus reſervatis in & extra Articulum mortis. 459
III. De Sigillo Confeſſionis. 460

Diſtinctio Decima.

De Satisfactione, ut tertia Parte Sacramenti Pœnitentiæ.

Quæſtio I. De Satisfactione Sacramentali, ejuſque acceptatione, & impletione. 462
II. Quænam opera pro Pœnitentia Sacramentali injungenda ſint. 465

Diſtinctio Undecima.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

Quæſtio I. Quæ ſit Materia, & Forma Sacramenti Extremæ Unctionis. 467
II. De Effectibus, Subjecto, & Iterabilitate Sacramenti Extremæ Unctionis. 468

Diſtinctio Duodecima.

De Sacramento Ordinis.

Quæſt. I. Quid, & quot ſint Ordines? ubi & de prima Tonſura. 468
II. De Materia, Forma, & Officiis ſingulorum Ordinum. 471
III. De Ætate, & Qualitatibus Ordinandorum. 473
IV. De Miniſtro Sacramenti Ordinis. 475
V. Solvuntur varia Quæſita circa Sacramentum Ordinis. 476

Diſtinctio Decima tertia.

De Sacramento Matrimonii.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Matrimonium, & quæ Bona ipſius. 477
II. De Materia, Forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonii. 478
III. An, & qualis conſenſus requiratur ad valorem Matrimonii. 479
IV. Utrum ſit licita Pluralitas Uxorum. 482
V. De Indiſſolubilitate Matrimonii. 483
VI. De Cohabitatione, & onere Debiti Conjugalis. 484
VII. De Divortio. 488

Diſtinctio Decima quarta.

De Impedimentis Matrimonii.

Quæſtio I. A quo poſſint ſtatui Impedimenta Matrimonii. 489
II. Quæ ſint Impedimenta mere impedientia Matrimonii. 490
III. De Sponſalibus, eorumque Obligatione, & Diſſolutione. 491
IV. De Impedimentis dirimentibus Matrimonii. 495
§. I. De Impedimento Erroris. 496
§. II. De Impedimento Conditionis. 496
§. III. De Impedimento Violentiæ. 497
§. IV. De Impedimento Impotentiæ. 497
§. V. De Impedimento Ligaminis. 498
§. VI. De Impedimento Ordinis. 498
§. VII. De Impedimento Voti. 499
§. VIII. De Impedimento Diſparitatis Cultus. 499
§. XI. De Impedimento Criminis. 499
§. X. De Impedimento Cognationis, tum Carnalis, tum Spiritualis, ac Legalis. 500
§. XI. De Impedimento Affinitatis. 501
§. XII. De Impedimento Juſtitiæ publicæ Honeſtatis. 504
§. XIII. De Præſentia Parochi, ac duorum Teſtium. 504
§. XIV. Solvuntur varia Dubia circa Præſentiam Parochi, ac Teſtium. 506
§. XV. De Impedimento Raptus. 508
Quæſtio V. De Diſpenſatione Impedimentorum Matrimonii. 508

Diſtinctio Decima quinta.

De modo Diſpenſandi quoad impedimenta practice propoſito.

Quæſtio I. Qualiter diſpenſetur ab Epiſcopis. 511
II. Quomodo, & quando diſpenſetur in Sacra Pœnitentiaria. 512
III. Qualiter in Dataria, & quando. 514
Appendix, continens modum legendi, & ſcribendi Citationes utriuſque Juris. 518

THEO

THEOLOGIÆ MORALIS

BREVI SIMULQUE CLARA METHODO COMPREHENSÆ

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS, ET CONSCIENTIA.

1 QUoniam a Deo, Authore & Conditore ſuo, homo ad ſupernaturalem Beatitudinem ordinatus eſſe dignoſcitur, cumprimis neceſſe eſt media illa inveſtigara, quibus ad præparatam ſibi æternam Beatitudinem pervenire, Denmque tanquam ultimum Finem ſuum apprehendere valeat. Cum igitur juxta illud Davidicum, Pſal. 36. *Declinu a malo, & fac bonum*, alia ratione id fieri nequeat, niſi per exercitationem actuum bonorum, fugamque malorum: hinc in præſenti utiliſſimo, omnibuſque, præſertim Confeſſariis, ſcitu ſumme neceſſario Tractatu, quem *De Actibus Humanis & Conſcientia* inſcribunt, ea conſideranda occurrunt, quibus homo in ſuis actionibus ita poſſit dirigi, imo & alios dirigere, ut tandem exercitatione bonorum actuum, fugaque malorum, præparatam ſibi Gloriam æternam conſequi mereatur.

DISTINCTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Voluntarium.

SUMMARIUM.

1. *Finis ultimus hominis.*
2. *Voluntarium accipitur tripliciter.*
3. *Voluntarium ſtricte, quid?*
4. *Voluntarium ſtricte, dividitur in perfectum & imperfectum.*
5. *Directum, & indirectum.*
6. *Et quomodo exerceatur?*
7. *Voluntarium ſecundum ſe, & in ſua cauſa.*
8. *Voluntarium interpretativum.*

2 CONCL. I. Voluntarium generatim tribus modis accipitur. Et primo quidem *Voluntarium* illud dicitur, quod fit abſque obligatione præcepti: ſic Religioſi præter Officium Divinum quandoque dicuntur recitare quaſdam preces voluntarias, id eſt, abſque obligatione dicendas. Verum de Voluntario taliter accepto hic non loquimur. Secundo *Voluntarium* ſumitur latiſſime, prout idem eſt, ac *Spontaneum*: quomodo omne illud dicitur Voluntarium, quod neque vi, neque ignorantia fit, procedit tamen ab aliquo principio intrinſeco cum prævia cognitione. Vel clarius, Voluntarium, prout coincidit cum Spontaneo, dicitur illud, quod procedit a potentia appetitiva ex prævia cognitione objecti. Et hoc modo Voluntarium convenit brutis, utpote quæ agunt ſponte ex inclinatione appetitus ſenſitivi, prævia cognitione ſenſitiva. Sed & de Voluntario tam large accepto, ac prout etiam convenit brutis, hic ſermo non eſt.

3. Tertio modo *Voluntarium* ſumitur ſtricte, ac prout illud derivatur a voluntate, & competit ſoli Naturæ rationali habenti voluntatem. Et hoc modo Voluntarium dicitur illud, quod procedit a voluntate ex prævia cognitione intellectiva. Dicitur, *quod procedit a voluntate*: quia aliud eſt Voluntarium, aliud vero Volitum: nam pluvia, vel ſerenitas opportuna, eſt quidem ab agricola volita, non tamen ipſi voluntaria; utpote cum non procedat dicta pluvia, vel ſerenitas, ab ejus voluntate tanquam effectus ipſius; quamvis ſit objectum ſuæ voluntatis, ſeu volitum ab ipſa. Et de Voluntario taliter accepto loquimur in præſenti.

4. CONCL. II. Voluntarium hoc tertio modo ſumptum varie dividitur; & primo quidem in perfecte Voluntarium, & in Voluntarium imperfecte. *Voluntarium perfecte* dicitur illud quod procedit a voluntate ex prævia cognitione perfecta, ſeu deliberata objecti; quomodo peccatum, præſertim mortale, debet eſſe voluntarium. *Voluntarium imperfectum* econtra eſt explicandum: quomodo motus voluntatis primi cenſentur voluntarii, ſeu potius ſemivolontarii, eo quod procedant a cognitione imperfecta, ſeu indelibetata.

5. Deinde Voluntarium dividitur in directum, & indirectum. *Voluntarium directum*, ſeu directe Voluntarium dicitur illud, quod per ſe ac poſitive procedit a voluntate, in quantum agens eſt: quo modo actus voluntatis ſive eliciti, ſive imperati, cenſentur eſſe voluntarii. *Indirecte* vero illud dicitur *Voluntarium*; quod procedit a voluntate, in quantum non agit, cum tamen agere poſſet, ac (loquendo de Voluntario culpabili) etiam deberet: ſic ſubmerſio navis cenſetur gubernatori ejus indirecte voluntaria, quando deſiſtit a gubernaculo, mediante quo potuiſſet, ac debuiſſet impedire ſubmerſionem navis.

6. Ex quo patet, Voluntarium directe exerceri per actum poſitivum voluntatis, Voluntarium vero indirecte per omiſſionem actus, quem quis non ſolum potuit, ſed (ſi ſit ſermo de culpabili voluntatin) debuit habere. Siquidem tunc ſolum effectus cenſetur indirecte ſimulque culpabiliter voluntarius, quando quis non agit, cum tamen poſſit, & debeat agere: ſi enim gubernator navis non poſſit navem dirigere, vel quis alius adſit, cui gubernatio navis non eſt commiſſa, non imputabitur ei ſubmerſio ipſius. Verumtamen notanter additum fuit, *indirecte, ſimulque culpabiliter voluntarius*: ſimpliciter enim & abſolute ad Voluntarium ſufficit, ut quis deliberate omittat opus, quod facere ſeu non omittere poterat: neque ad hoc requiritur præceptum ſeu obligatio faciendi id quod omittitur; quamvis ejuſmodi obligatio requiritur, ut omiſſio illa ſit culpabilis, & peccaminoſa. Guiliel. Herinex *part.2. Summæ Theologiæ, Tract.2. diſp.1. num.19.* & alii.

7. Ulterius Voluntarium dividitur in Voluntarium ſecundum ſe, & in Voluntarium in ſua cauſa; ſive (ut alii loquuntur) in formaliter Voluntarium & in virtualiter Voluntarium. *Voluntarium ſecundum ſe* (quod & *Voluntarium formale* nuncupatur) dicitur illud, quod a voluntate ex pro-

Digitized by Google

prio ac formali propoſito fit, ac dependet: ſic eſt voluntaria præſens lectio. *Voluntarium in ſua cauſa* (quod & *virtuale* appellatur) illud cenſetur, quod non in ſe, ſed ſolum in ſua cauſa cuipiam eſt voluntarium, in quantum voluntas, etſi non intendat effectum, vult tamen cauſam illius effectus; unde & hic ſaltem virtualiter, ſeu in ſua cauſa cenſetur eſſe voluntarius: ſic illi, qui voluntarie ſe inebriat, cenſentur eſſe voluntariæ, ſaltem virtualiter, rixæ illæ, vel blaſphemiæ, quas in tali ebrietate committit, ſi prius novit, in ebrietate ſe ſolere rixari, vel blaſphemare.

8. Huc addunt *Voluntarium interpretativum*; eſtque illud, quod adeſſe præſumitur, ſeu interpretatur ex aliquo ſigno extrinſeco, poſitivo vel negativo; ſic in Foro externo, *Qui tacet, conſentire videtur*, juxta Reg. 47. Juris in 6. Similiter Religioſus ſuo Superiore abſente, & urgente neceſſitate, rationabiliter ac honeſte quandoque quidpiam agit ex conſenſu ejus interpretativo, ſive rationabiliter præſumpto, dum ex aliis actibus prudenter interpretatur, & præſumit, Superiorem ſuum, ſi interrogaretur, in talibus circumſtantiis haud futurum invitum. Et hoc poſterius aliqui appellant *Voluntarium interpretativum conditionatum* Superioris. Nihilominus *Voluntarium interpretativum*, præſertim in malam partem acceptum, non raro confunditur cum *Voluntario indirecto*, & in cauſa: & ſic juxta ſatis communem modum loquendi, ſi quis projiciat ſagittam ad occidendã feram prævíſo periculo occidendi hominem, ſi ſequatur homicidium, cenſetur occiſio iſthæc hominis eidem voluntaria in ſua cauſa, indirecte, atq; interpretative, quamvis non fuerit intenta & directe volita.

QUÆSTIO II.

Quando effectus, veluti indirecte & in cauſa voluntarius, Imputetur ad culpam?

SUMMARIUM.

9. *Quæ requirantur, ut effectus, veluti in cauſa voluntarius, imputetur, ad culpam?*
10. *Corollaria. Lot, quomodo excuſatur ab inceſtu?*
11. *Alia corollaria.*
12. *Quæ excuſare ſoleant, ne effectus pravus, veluti in cauſa voluntarius imputetur?*
13. *Corollaria.*
14. *Explicatur amplius Concluſio.*
15. *Quando imputetur effectus, veluti indirecte voluntarius?*
16. *Quando quis cenſeatur teneri ad tollendam cauſam peccati?*

9. CONCL. I. Ad hoc, ut effectus virtualiter atque in cauſa cenſeatur eſſe voluntarius, & cuipiam imputetur ad culpam, omnino requiritur, quod operans adverterit periculum ſecuturi effectus ad poſitionem illius cauſæ. Ita communis. Ratio eſt: quia ſi quis nullam de effectu ſecuturo habuit advertentiam, tunc talis effectus nullo modo foret prævíſus, ac proinde neutiquam voluntarius, ſed potius ex naturali inadvertentia proveniens: nam juxta illud tritum Philoſophorum, *Nihil eſt volitum, quin præcognitum.*

10. Infertur proinde I. Quod, quamvis effectus illi pravi, qui frequenter accidunt in ebrietate, voluntarie ſe inebriantibus imputentur ad culpam, eo quod potuerint prævideri, ac proinde ſint voluntarii ſaltem virtualiter & in ſua cauſa: nihilominus illi eventus, qui raro contingunt, nec fuerunt prævíſi, ad culpam non imputentur. Et hac de cauſa S. Auguſtinus *lib.22. cap.44. contra Fauſtum*, excuſat ipſum Loth ab inceſtu, quem ebrius admiſit, ut legitur *Gen. cap.*19. eo quod non prævíderit, inceſtum ex ejus ebrietate ſecuturum.

11. Infertur II. Circumſtantias invincibiliter ignoratas, non imputari ad culpam; quia non fuerunt prævíſæ in cauſa. Sic Jacob Patriarcha non peccavit ingrediendo ad Liam, *Gen.*29. quia bona fide credebat, ſe ingredi ad Rachel conjugem ſuam. E contra vero ſequitur, eum, qui ſcienter & voluntarie occidit mulierem gravidam, cenſeri etiam occidere infantem, licet hoc expreſſe non intendat: Ratio eſt: quia mortem infantis ſecuturam prævidere poterat, ac debebat, hoc ipſo, quod ſciebat, fœminam illam eſſe gravidam; & idem fit in aliis hujuſmodi.

12. CONCL. II. Nihilominus ſola advertentia effectus pravi ex actione libera ſecuturi non ſemper ſufficit, ut is cuipiam imputetur ad culpam, & hoc tunc verificatur, quando ejuſmodi actio cæteroquin licita eſt, & neceſſaria, vel utilis; ſimulque effectus ille pravus non intenditur, neque in eo habetur complacentia. Ita Doctores communiter, quos refert, & ſequitur Sanchez *lib.9. de Matrimon. diſp.45. n.4.* Ratio eſt: quia effectus per accidens, ac præter intentionem ſubſecutus non imputatur ei, qui jus ſuum proſequitur.

13. Infertur proinde cum Doctoribus communiter, quod expertus ſe polluit equitatione, tamen abſque periculo conſenſus, non teneatur pedeſter incedere, & ab equitatione deſiſtere. Ratio eſt: quia equitatio eſt res utilis, neque cauſa per ſe & ſuapte natura talis effectus pravi, ſeu fœditatis. Infertur ulterius, quoties pollutio ſequitur præter intentionem ex cauſa aliqua neceſſaria, vel utili corpori; ut eſt cibus, & potus moderatus; aut animæ, ut orare, ſtudere; vel utili aliis, prout eſt audire Confeſſiones, &c. nullam eſſe culpam, non deſiſtere a cauſa iſta, quamvis inde præter intentionem prævideatur pollutio ſecutura. Ratio, præter hactenus dicta, ulterior eſt: quia talis patitur pollutionem potius, quam agit.

14. Dicitur notanter in Concluſione, *quando talis actio cæteroquin eſt licita, & neceſſaria vel utilis.* Siquidem quando abſque urgente neceſſitate exercetur actio ex ſua natura turpis, & per ſe tendens ad procurandam ejuſmodi fœditatem, ut ſunt tactus impudici, &c. tunc non vitare ejuſmodi cauſa, eſt peccatum mortale, & cenſetur ipſamet pollutio eſſe voluntaria in ſua cauſa: & ſervata proportione idem dicendum de ſimilibus. Additur etiam in Concluſione, *ſimulque effectus ille pravus non intenditur, &c.* Nam ſi effectus talis pravus, ut puta pollutio, ab aliquo intenderetur, vel quis in ea ſubſequente deliberate delectaretur, ſibique complaceret in ea, certum eſt, committi peccatum ratione hujus pravæ intentionis, vel complacentiæ.

15. CONCL. III. Ad hoc, ut effectus ad liberam omiſſionem alicujus actus conſequens cuipiam imputetur ad culpam, veluti indirecte voluntarius, præter advertentiam illius effectus pravi ex ſua omiſſione ſecuturi, requiruntur inſuper tres aliæ conditiones; videlicet, quod poſſit agere, agendoque illum effectum impedire, & non agat, & tamen teneatur agere. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 6. *art.* 3. & communis. Ratio primæ conditionis eſt: quia nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt, ſiquidem *nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, juxta Reg. 6. Juris in 6. Ratio ſecundæ conditionis quod nempe quis non agat, cum agere poſſit, patet ex eo: quia in omiſſione talis actus conſiſtit ratio Voluntarii indirecti. Ratio tandem tertiæ conditionis, quod quis teneatur agere patet ex eo: quia niſi hoc requireretur, Deo (quod abſit) imputarentur omnia peccata totius Mundi, cum potuiſſet ea impedire non creando genus humanum, vel aliis modis, quamvis ut Auctor naturæ, atque univerſorum Dominus, id facere non teneatur. Similiter ſubmerſio v. g. navis imputaretur illi, cui navis gubernatio non fuit commiſſa, ac proinde tempore naufragii non fuit præſens; quod utique eſt abſurdum.

16. Quæres, quandonam quis cenſeatur teneri ad tollendam cauſam peccati, vel impediendum malum, ita ut hoc facere intermittenti cenſeatur ſubſequens effectus malus fuiſſe indirecte voluntarius, ac proinde ad peccatum imputetur? Reſp. Id attendi debere ex variis præceptis obligantibus. Quandoque enim quis tenetur ad hoc ex præcepto Juſtitiæ, quia videlicet ex officio ad ejuſmodi malum impediendum eſt obligatus: quomodo gubernator, cui cura navis eſt commiſſa, tenetur pro viribus impedire navis ſubmerſionẽ: & ſimiliter Prælatus ſubditorum peccata. Quandoq; autem ejuſmodi obligatio conſurgit ſolum ex præcepto Charitatis, quo quilibet tenetur proximo ſuo in certis caſibus: quandoq; vero ex præcepto alterius Virtutis; prout in ſingulis Præceptorum materiis paſſim ſolent explicare Theologi.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO III.

Quo tempore Peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, indirecte ſeu in cauſa duntaxat voluntarium contrahatur?

SUMMARIUM.

17. *Peccatum commiſſionis, & omiſſionis, quid?*
18. *Senſus propoſitæ Quæſtionis declaratur exemplis.*
19. *Aliud exemplum de dante alteri venenum.*
20. *Et de dormiente, donec ſequatur omiſſio Miſſæ; ac de Clerico, projiciente Breviarium in mare.*
21. *Reſolutio Quæſtionis.*
22. *Notabilis declaratio Concluſionis.*
23. *Solvitur objectio.*
24. *Alia objectio, ejuſque ſolutio.* (a Tract. 1. Diſt. 2. n. 30.)
25. *Pœnæ, vel inhabilitates ob peccatum in cauſa duntaxat voluntarium, quando incurrantur?*

17 ADvertendum, per *Peccatum commiſſionis* intelligi illud, quod fit contra aliquod præceptum negativum, ſeu quidpiam fieri prohibens: ut eſt furtum, adulterium, homicidium, quæ pugnant contra illa præcepta Decalogi: *Non furtum facies: Non mæchaberis: Non occides &c. Peccatum omiſſionis* econtra eſt illud, quod fit cõtra præceptum affirmativum, ſeu quidpiam fieri præcipiens: ut eſt omiſſio Miſſæ die Feſto audiendæ, & ſic de aliis loquendo. Hoc prænotato

18. Senſus hujus Quæſtionis eſt, quo tempore incurratur Peccatum commiſſionis, vel omiſſionis, indirecte & in cauſa duntaxat voluntarium. Ut ſi quis ante ebrietatem bene prævideat, ſe in ebrietate commiſſurum homicidium, vel adulterium, & nihilominus ſcienter ſe inebriet uſque ad privationem uſus rationis, ſicque committat homicidium, vel adulterium; Quæſtio remanet, an talis peccet peccato homicidii, vel adulterii eo tempore, quo ſcienter dedit cauſam per ebrietatem tali peccato, vel potius tunc, quando in ebrietate actualiter committit homicidium, vel adulterium. Et ratio dubitandi eſt: quia tempore actualis homicidii, vel adulterii, ipſe per ebrietatem privatus eſt uſu rationis, uti ſupponitur; ergo non videtur pro eo tempore poſſe actualiter peccare.

19. Similiter, ſi quis ſcienter dedit alteri venenum, non niſi poſt aliquot hebdomadas mortẽ allaturum; rurſum quæritur, an talis peccet peccato homicidii pro eo tempore, quo dedit venenum, vel potius pro tunc, quando actualiter ſequitur homicidium, ſeu mors proximi. Et ratio dubitandi eſt: quia ille, qui dedit venenum, poteſt jam de peccato ſuo eſſe contritus tempore actualis mortis ſubſecutæ, ac velle mortem proximi impedire, nec tamen amplius poſſe: atqui nemo videtur poſſe actualiter peccare in eo, quod vitare non poteſt.

20. Inſuper, ſi aliquis mane voluntarie ſe inebriet, bene prævidens ſecuturam omiſſionem Sacri audiendi die Feſto; vel tamdiu dormiat, aut tergiverſetur domi, prævidendo periculum non audiendi Sacrum die Feſto, donec tandem actualiter ſequatur omiſſio Sacri; aut ſi Sacerdus navigaturus voluntarie projiciat Breviarium in mare, optime prævidens, inde ſe reddi impotentem ad recitandum Breviarium per multos dies, & hujuſmodi. Quæritur, inquam, quo tempore tales peccent? an videlicet ſolum pro tunc, quando ſcienter dederunt cauſam tali omiſſioni, vel an inſuper peccent adveniente illo tempore, quo currit præceptum audiendi Miſſam, aut recitandi Breviarium, non obſtante, quod tunc ſalis amplius Miſſam audire, vel Breviarium recitare, non poſſit? Et hoc idem de innumeris aliis caſibus quæri poteſt.

21. CONCL. I. In his, & ſimilibus caſibus, Peccatum commiſſionis, aut etiam omiſſionis, indirecte vel in cauſa duntaxat voluntarium, contrahitur mox in ipſa appoſitione cauſæ, vel impedimenti, quæ fuit in libera hominis poteſtate; non autem amplius tempore ſubſequenti, quo ſequitur v. g. mors alterius veneno cauſata, aut omiſſio Sacri, vel recitationis Breviarii, ſi tunc revera adfuit impotentia impediendi mortem alterius, vel Sacrum audiendi, &c. Ita Scotus 2. *diſt.* 42. Maſtrius *lib.* 2. *Sent. diſp.* 6. *n.* 132. eſtque communis ſententia Doctorum, paucis exceptis. Ratio hujus Concluſionis deſumitur inprimis ex rationibus dubitandi proxime allatis. Accedit, quod tempore appoſitionis cauſæ mortis proximi per porrectum venenum, jam fit volitum homicidium ſaltem virtualiter, & in ſua cauſa; & ſimiliter tempore appoſitionis impedimenti audiendi Miſſam die Feſto, vel recitandi Breviarium, omiſſio hujus etiam indirecte, ac in ſua cauſa jam eſt volita: ergo tunc contrahitur tale peccatũ, ſive commiſſionis, ſive omiſſionis, non autem tempore ſubſequenti, ſi revera tunc adſit impotẽtia actum prohibitum, actualis v. g. homicidii ſubſequentis, impediendi, vel actum præceptum Miſſæ audiendæ ponendi.

22. Dicitur nutanter, *ſi tunc revera adſit impotentia impediendi mortem alterius, &c.* Siquidem certum eſt apud omnes, atque indubitatum, ſi tunc ſit in libertate ac poteſtate hominis, adhuc impedire actum prohibitum, v.g. homicidium veneno porrecto cauſatum, nec tamen impediat, etiam tempore actualis mortis proximi ſubſecutæ committi, vel potius continuari & conſummari peccatum homicidii; cum adſit libertas ſufficiens, atque voluntarium, ad contrahendum peccatum etiam pro eo tempore. Et ſimiliter, ſi tempore præcepti audiendi Miſſam adſit adhuc poteſtas & libertas ipſam audiendi, & tamen quis eam audire negligat, etiam tunc committitur peccatum omiſſionis externæ: ſiquidem tunc prava voluntas omittendi actum præceptum, opere externo conſummatur, ac perficitur. Cæterum data Concluſio loquitur in caſu veræ impotentiæ, actum prohibitum ex poſt facto impediendi, vel actum præceptum ponendi; & ait, tunc ejuſmodi peccatum contrahi duntaxat in ipſa appoſitione cauſæ vel impedimenti, utpote quę fuit in hominis poteſtate.

23. Nec obſtat, quod quando quis poſuit impedimentum audiendi v. g. Miſſam, nondum currebat præceptum Miſſæ audiendæ; ac proinde non videatur poſſe pro tunc tale peccatum omiſſionis Miſſæ contrahi. Reſp. enim, quod licet tunc præceptum non obligarit ad ponendum actum auditionis Miſſæ, obligabat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi talem actum pro tempore debito: hoc enim præcepto non ſolum præcipitur ipſa auditio Miſſæ, ſed etiam, ne voluntarie & abſque legitima ratione ponatur cauſa impeditiva illius: ſicuti ſimiliter præceptum non occidendi hominem, nedum prohibet actuale homicidium, ſed etiam, ne ponatur probabilis cauſa ipſius. Et per hoc patet ad rationes dubitandi, ab initio Quæſtionis propoſitas.

24. Dices. Ut Actus prohibitus, vel omiſſio actus præcepti, ſit formaliter peccatum, ſufficit voluntarium indirectum, aut in cauſa; ergo illud etiam tempore ſubſequenti contrahitur. Conſequentia probatur. Tum quia jam adeſt ſufficiens voluntarium, videlicet indirectum, aut cauſa. Tum quia tunc completur, ſive conſummatur peccatum actualis v. g. omiſſionis Miſſæ, aut homicidii veneno cauſati. Tum tandem, quia alioquin non eſſet neceſſe, confiteri tales actus externos, aut omiſſiones ex priori data cauſa neceſſario ſubſecutas, & in ſe non liberas, quod videtur abſurdum, & contra Decretum Alexandri VII. ejuſque Propoſitionem 25. Reſp. negando conſequentiam. Ad ejus primam probationem dicitur, adeſſe quidem ſufficiens voluntarium, ut peccatum formaliter contrahatur pro tempore appoſitionis cauſæ, ſive impedimenti, utpote quæ fuit in libera hominis poteſtate: non autem pro tempore ſubſequenti, tunc revera (uti ſupponit Concluſio) adfuit impotentia ponendi actum præceptum, vel impediendi actum prohibitum. Ad alteram probationem claritatis gratia diſtinguitur aſſumptum: completur, ſive conſummatur tunc peccatum actualis v. g. omiſſionis Miſſæ, vel homicidii veneno cauſati, duntaxat phyſice, ſive in genere entis, conceditur; completur etiam moraliter, ſive in genere moris, negatur; eo quod ſuo omiſſio actus præcepti, vel eventus actus prohibiti, non amplius ſubſit libertati ac poteſtati hominis, ſicque ſecundum ſe non ſit capax malitiæ moralis. Ad ultimam probationem reſpondetur, In tali caſu per ſe loquendo ſatis quidem eſſe, ſi in Confeſſione ſufficienter

explicetut ejuſmodi libera poſitio eauſæ, ſive impedimenti, utpote quæ ſola ſupponitut ſuiſſe in liberrate, ſive poteſtate hominis; per aecideus tameu, ſive quia alioquin uou ſufficieuter explicaretur illa libera poſitio eauſæ, aut impedimenti, ſive ob annexam Cenſuram, vel Reſervationem actus opere exteruo conſummati; eriam quaudoque requiri, ut expliceiur ipſemet actus externus: Porro Decret. Alexandri VII. loquitur de peccato externo, quod tempore actualis eommiſſionis ſuberat poteſtati ae libertati hominis, ut ſuo loco (a) dicetur.

25. CONCL. II. Nibilominus ad incurrendas pœnas, vel inhabilitates, quæ ſive Jure Eccleſiaſtico, ſive Civili, in perpetrantes certa erimina ſunt ſtatutæ, regulariter loquendo uou ſufficit ſola appoſitio eauſæ talis eriminis, ſed requiritur, ut tale crimen opere exteruo eonſummetur. Ita Doctores communiter. Sic v. g. ſi quis alteri machiuetur mortem veueno porrecto, quamvis mortalitet peccet, non tamen incurrit irregularitatem, ſi alterius mors actualis non ſubſequatur. Similiter qui conatur percutere Clericum, ſi ipſum, utpote auſugientem, non percuſſerit actualiter, non ineurrit exeommunicationem latam in percuſſores Clericorum: & idem ſit in aliis ſimilibus. Ratio borum generalis eſt: quia leges pœnales ſunt ſtricte interpretandæ; ſimulque earum verba debent intelligi eum effectu, arg c. *Hæc autem verba. de pœnit. diſtinct.* 1. juncta Gloſſa *ibidem*: nam ſola voluntas, ſeu conatus non ſolet per Leges humanas puniti ſine effectu, niſi ſecus in ipſamet Lege exprimatur; prout exprimitur loquendo de erimine læſæ Majeſtatis, *l. Quiſquis. C. Ad legem Juliam Majeſtatis*; & notat eummunis Theologorum, & Canoniſtarum.

QUÆSTIO IV.

An Violentia, Metus, & Concupiſcentia cauſent Involuntarium

SUMMARIUM.

26. *Involuntarium aliud ſimpliciter, aliud ſecundum quid.*
27. *Violentia cauſat involuntarium ſimpliciter.*
28. *Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid.*
29. *Pro nullo metu debet quis peccare.*
 (b) Tract 2. diſt. 2. q. 3.
30. *Pacta, contractus, &c. metu initi, regulariter valent.*
 (c) De boc Tract. 8. Diſt. 1. n. 8. & ſeqq.
31. *Metus gravis, ſeu cadens in conſtantem virum, & levis, quid?*
32. *Concupiſcentia antecedens minuit voluntarium.*
33. *Non item Concupiſcentia conſequens.*
34. *Peccatum ex infirmitate, ignorantia, & malitia. Paſſio poteſt omnino tollere voluntarium.*

26 ADvertendum, quod Iuvoluntarium dividatur in Iuvoluntarium ſimpliciter, & in Iuvoluntarium duntaxat ſecuudum quid. *Involuntarium ſimpliciter* dicitur illud, quod voluntas ſimpliciter & abſolute, ſeu independenter ab omni conditione non vult, atque omnino reſpuit. *Involuntarium ſecundum quid* dicitur illud, quod quidem aliquo modo eſt involuntarium, ſimul tamen ratione alicujus additæ conditionis eſt voluntarium: ſic projectio mercium in mare tempore periculi naufragii, eſt involuntaria ſecundum quid; quia naufragus non libenter illas projicit, imo libentius ſervaret, ſi poſſet abſque periculo vitæ, nihilominus tameu in tali neceſſitate conſtitutus vult eas projicere ad ſervandam vitam. Unde patet, Involuntarium ſecundum quid ſemper habere adjunctum aliqud de Voluntario Hoc præuotato ſit

27. CONCL. I. Violentia eauſat Involuntarium ſimpliciter. Ita certa, & communis Doctorum. Ratio eſt; quia violentum dicitur illud, quod ſit contra naturam atque intrinſecam inclinationem rei, cui tribuitur. Sic v. g. patitur homo violentiam, quando vi detinetur in loco, unde libenter exiret, aut quando membra ipſius externa contra ſuam voluntatem ab aliquo alio moventur. Hinc ſi Tyrannus cujuſpiam manus violenter moveret ad ſacrificandum Idolo tbus, talis non peccaret; nam ejuſmodi actio foret ipſi ſimpliciter involuntaria.

28. CONCL. II. Metus non eauſat Iuvoluutarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid; ae proinde id, quod metu ſit, eſt ſimpliciter & abſolute voluntarium, involuntarium autem tantum ſecundum quid. Ita D. Thomas 1.2. *q.* 6. *art.* 6. & conſentiunt non ſolum omnes Theologi, ſed etiam Juriſtæ. Sic projectio mercium in mare eſt ſimpliciter voluntaria tempore tempeſtatis, propter timorem naufragii, cujus ſperatur eſſe impeditiva; non obſtante, quod ipſa ſecundum quid id eſt prout conſideratur ſecundum ſe, atque extra hunc caſum neceſſitatis, ſit involuntaria. Hinc etiam, qui metu mortis ſacrificat Idolo, aut aliud malum perpetrat, coram Deo reus eſt peccati; quia adeſt ſufficiens voluntarium, & propter nullum malum evitandum licitum eſt committere peccatum. Et hinc Juriſtæ dicere ſolent: *Coacta voluntas eſt voluntas.* arg. c. *Merita* 15. *quæſt.* 1. & habet Gloſſa *ibidem*.

29. Cæterum licet *pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*, ut dicitur c. *Sacris. De iis, quæ vi metuſve cauſa &c.* eo quod peccatum ſit omnium malorum graviſſimum propter offenſam DEI, utpote infiniti Boni, quam continet: nihilominus Leges humanæ poſitivæ quandoque ceſſant obligare in caſu magni periculi ſeu damni, quod rationabiliter timetur ſecuturum; prout patet in præcepto Eccleſiaſtico Jejunii, quod non obligat eum probabili periculo, ſeu metu ſecuturæ infirmitatis, de quo alibi. (b)

30. Ex data Concluſione ulterius ſequitur, quod Pacta, Contractus, Tranſactiones, Renuntiationes, & conſimiles actus quamvis fiant ex metu gravi, atque injuſte incuſſo, regulariter ſint validi, tam pro Foro externo, quam conſcientiæ; prout poſt Gloſſam *cap. Super boc. Verſ. Reſignationis. de Renuntiat.* tenet Enricus Pirbing, *tit. De iis, quæ vi metuſve cauſa fiunt. num.* 10. & Sanchez *lib* 4 *de Matrim diſp* 8. *num.* 4. & communior aliorum, paucis exceptis: quia videlicet, quod ex metu ſit, ſimpliciter eſt voluntarium. Verum tamen eſt, quod ea, quæ per metum gravem atq; injuſte incuſſum fiunt, ita ſuadente æquitate, ſint per ſententiam Judicis reſcindenda: unde *cap.* 2. *eod.* inquit Pontifex: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Quinimo dantur aliqui Contractus, ut Matrimonium, Sponſalia, Profeſſio Religioſa, &c. qui ob metum gravem, & injuſte incuſſum, (c) ipſo jure irriti ſunt; ratione quorum notanter additum fuis, *regulariter loquendo*.

31. Porro metus gravis (qui etiam dicitur *Metus cadens in conſtantem virum*) ille eſt, quem vir conſtans, & fortis, prudenter & rationabiliter concipit. Et ad hujuſmodi metum, ſecundum Doctorem Subtilem *in* 4 *diſt.* 29 *q un.* & alios communiter, duæ requiruntur conditiones. Prima eſt, quod malum, de quo eſt metus, ſit grave: hujus autem mali gravitas attendi debet ex natura mali in ſe, ut eſt v. g. mors, captivitas, carcer, mutilatio enormis, ſtuprum, & ejuſmodi; non autem ex vana & non fundata æſtimatione patientis, ſeu metuentis, qui poſſet alioquin leviſſimum malum tanquam grave apprehendere. Secunda conditio ad metum gravem requiſita eſt, quod ejuſmodi grave malum certo immineat; hoc eſt, ut non levi æſtimatione, ſed certitudinaliter, ſaltem certitudine ſufficiente in actibus humanis, judicetur eventurum. Quod ſi alterutra harum conditionum deficiat, cenſebitur Metus levis.

32. CONCL. III. Concupiſcentia, prout eſt paſſio, ſeu motus appetitus ſenſitivi proſequentis bonum delectabile, aut fugientis malum; cujuſmodi ſunt amor, deſiderium, ſpes, gaudium, ira. Hujuſmodi, inquam, Concupiſcentia, ſeu paſſio, ſi ſit antecedens, ſemper minuit voluntarium, ſeu volibilitatem actus, ad quem impellit; & conſequenter minuit etiam virtutis meritum, aut culpæ reatum. Ita D. Thomas 1.2. *qu.* 77. *art.* 6. & 7. & communis Theologorum. Ratio primæ partis eſt: quia per Concupiſcentiam, ſeu paſſionem antecedentem intelligitur ea, quæ in appetitu ſenſitivo naturaliter exurgens, omnem voluntatis deliberationem prævenit, eamque

Digitized by Google

que trahit, ſeu inclinat atque excitat, ad eliciendum actum amotis, iræ, &c. Atqui talia minuunt voluntarium; cum illud voluntati magis ſit voluntarium, ad quod ipſa ſemetipſam movet, quam id, ad quod voluntas ab aliquo alio movetur, & quaſi impellitur.

33. Dicitur notanter, *Concupiſcentia, ſeu paſſio antecedens*. Nam ſecus eſt dicendum de Concupiſcentia, ſeu paſſione conſequenti, quam videlicet quis voluntate propria excitat in appetitu ſuo ſenſitivo, ut promptius in objectum feratur: puta, ſi quis in ſe excitet magnum deſiderium vini, ut intemperantius ac delectabilius bibere poſſit; aut econtra, loquendo de operibus virtuoſis, ſi quis in ſe excitet magnum miſericordiæ erga pauperes affectum, quo magis impellatur ad ſubveniendum pauperibus, & hujuſmodi. Nam loquendo de tali paſſione conſequente noſtram voluntatem, fatentur omnes, eam non ſolum non minuere, ſed etiam augere voluntarium. Ratio eſt: quia ex magnitudine affectus voluntaris provenit, ut in appetito ſenſitivo ſimilis affectus excitetur.

34. Confirmantur hactenus dicta ex illa communi Theologorum doctrina, qua juxta triplicem radicem ſuam, peccatum diſtinguunt in peccatum ex infirmitate, ex malitia, & ex ignorantia. Et addunt Doctores, peccatum ex mera malitia gravius eſſe, quam peccatum ex infirmitate: atqui peccans ex infirmitate, peccat occaſionaliter ex inclinatione Concupiſcentiæ antecedentis, ſeu appetitus ſenſitivi, cui voluntas nata eſt condelectari; ergo.

Notant etiam Doctores, poſſe accidere, quod quandoque paſſio omnino tollat voluntarium: quia poteſt dari paſſio aliqua vehementiſſima, quæ auſert judicium rationis; prout nonnunquam contingit ex melancholia, vel alia cauſa naturali, imo interdum aliqui propter iram, vel amorem inordinatum inſaniunt: atqui ſine uſu ac judicio rationis non conſiſtit libertas, neque ratio voluntarii liberi; ergo. Verum regulariter hoc non contingit, ſed habent locum dicta in Concluſione.

QUÆSTIO V.

Quotuplex ſit Ignorantia, & an cauſet Involuntarium?

SUMMARIUM.

35. *Ignorantia, quid?*
36. *Quæ ignorant homines, ſunt in duplici differentia.*
37. *Ignorantia varie dividitur.*
Ignorantia ſimplicis privationis, & pravæ diſpoſitionis.
38. *Ignorantia juris, & facti.*
39. *Ignorantia antecedens, concomitans, & conſequens.*
40. *Ignorantia invincibilis, & vincibilis, atque*
41. *Ignorantia craſſa, & affectata, quæ?*
42. *Ignorantia antecedens cauſat involuntarium ſimpliciter.*
43. *Concomitans facit non voluntarium.*
44. *Conſequens cauſat voluntarium, ſaltem indirecte & in ſua cauſa.*
45. *Regula generalis prædictorum.*

35. ADvertendum, quod Ignorantia proprie dicta differat a ſimplici negatione ſcientiæ; talis enim negatio ſcientiæ datur etiam in lapide; Ignorantia vero importat privationem illius ſcientiæ, quam quis poſſet habere: unde ſolum earum rerum proprie dicimur habere ignorantiam, quas pro tali ſtato ac tempore ſcire poſſemus, & non ſcimus.

36. Porro ea, quæ ignorant homines, ſunt in duplici differentia. Aliqua enim tenetur quis ſcire: prout omnes tenentur communiter ſcire principaliores Articulos Fidei, & univerſaliora Juris præcepta; ſinguli autem ea, quæ ad proprium cujuſque ſtatum, vel officium ſpectant. Quædam vero ſunt, quæ licet quis ſcire poſſit, non tamen tenetur ea ſcire: uti ſunt pleræque doctrinæ Philoſophicæ, Geometricæ, Arithmeticæ, &c. His prænotatis ſit

37. CONCL. I. Ignorantia proprie dicta, ſeu quæ importat privationem talium rerum, quarum notitiam quis habere poteſt, varie dividitur. Ita communis, idque patet inductione; Siquidem omiſſis aliis diviſionibus, ſcitu minus utilibus, Ignorantia dividitur inprimis in Ignorantiam ſimplicis privationis, & in Ignorantiam pravæ diſpoſitionis. *Ignorantia ſimplicis privationis* eſt carentia ſcientiæ ſeu cognitionis alicujus, cujus quis fuiſſet capax pro tali tempore, & ſtatu: ut ſi quis adultus, & rationis compos, neſciat ea, quæ ſcire potuiſſet. *Ignorantia pravæ diſpoſitionis* eſt poſitiva deceptio, & contrarius veritati error: & talis v. g. datur in Judæis, Hæreticis, & Paganis, qui non ſolum alicujus veritatis præſertim ſupernaturalis, cognitionem non habent, ſed inſuper erronee judicant rem aliter eſſe, ac revera eſt.

38. Ignorantiæ alia celebris diviſio eſt in Ignorantiam juris, & facti. *Ignorantia juris* eſt, cum quis ignorat legem, ſeu aliquid eſſe prohibitum aut præceptum: v. g. ſi quis neſciat, die Veneris eſſe prohibitam comeſtionem carnis; aut ſi quis neſciat, percuſſioni Clerici eſſe annexam excommunicationem, tunc talis dicitur habere Ignorantiam juris. *Ignorantia facti* eſt, ſi quis ignoret factum ipſum eſſe prohibitum, quod tamen revera illicitum eſt ac prohibitum: ut ſi quis occidat hominem, putans eſſe feram; talis enim ignorat, hic & nunc a ſe fieri actum prohibitum, nempe homicidium, non obſtante, quod alioquin ſciat, homicidium eſſe prohibitum. Idem accidit, ſi quis neſciat carnem eſſe, quam comedit die Jejunii; vel ſi non recogitet, eſſe diem Jejunii. Et hoc ultimum exemplum, ideo hic apponitur, quia oblivio, & inconſideratio, etiam nomine Ignorantiæ comprehenditur.

39. Rurſus Ignorantia dividitur in antecedentem, & concomitantem, & conſequentem. *Ignorantia antecedens* eſt illa, quæ antecedit omnem voluntatem, non ſolum explicitam, ſed etiam implicitam; ac proinde nullo modo voluntaria eſt, nec directe, nec indirecte. *Ignorantia concomitans* eſt ea, quæ concomitanter ſe habet ad actum voluntatis noſtræ; id eſt, quando ignorantia habetur de eo, quod agitur, tamen etiamſi ſciretur, nihilominus ageretur: ſic fieret, cum quis vellet quidem occidere hoſtem, ſed ignorans eum occidit, putans, ſe occidere feram. Tandem *Ignorantia conſequens* dicitur illa, quæ conſequitur aliquo modo voluntatem noſtram, vel explicitam, vel ſaltem implicitam, directam vel indirectam: & hinc Ignorantia conſequens cenſetur eſſe voluntaria, imo etiam culpabilis, ſi verſetur circa rem ſcitu neceſſariam.

40. Ignorantia ulterius dividitur in vincibilem, & invincibilem. *Ignorantia invincibilis* dicitur ea, quæ diligentia humana impediri non potuit: ſeu (ut alii loquuntur) quæ morali diligentia ſuperari ac tolli nequivit, eo quod nunquam in mentem venerit dubitare, aut cogitare de oppoſito; vel etiamſi in mentem venit, tamen adhibita diligenti inquiſitione ignorantia illa depelli, & veritatis cognitio acquiri non potuit: & hujuſmodi Ignorantia invincibilis re ipſa eſt Ignorantia antecedens, de qua proxime dictum. *Ignorantia vincibilis* ea eſt, quæ morali diligentia ſuperari, ac tolli, & oppoſita ſcientia acquiri potuiſſet, ac debuiſſet: & hujuſmodi Ignorantia vincibilis in re coincidit cum Ignorantia conſequente.

* Ut autem dicatur aliquis ignorantia vincibili, actualiter ad culpam imputabili laborare, neceſſe eſt, ut id ipſum (nimirum quod debeat ignorantiam deponere) huic incidat; prout ex communiſſimo DD. recte notant La Croix *Tomul. 1. Theolog. Moral. num.* 748. & Henno *Tract. de Conſcient. Diſ. 1. Quæſt.* 5. Id eſt, debet eidem pro tunc ex timore prudenti aliquo modo ſaltem in confuſo, ſi non circa certam ſpeciem peccati, occurrere periculum graviter errandi, & exurgens exinde obligatio moralem diligentiam impendendi, ut hanc ſuam ignorantiam deponat. e. g. Ponamus quempiam Ruſticum, qui ut juvenis pro addiſcenda Chriſtiana Doctrina facile potuiſſet, & debuiſſet ſæpius accedere Conciones, aut Catecheſes, ex quorum neglectu multa perpetravit illicita, quæ tamen pro tunc ignoravit eſſe peccata, ſicque nec in Confeſſionali clavibus Eccleſiæ ſubjecit; modo autem primum in provectiori ætate conſtitutus idem creſcit ex Concionatoribus aut Confeſſariis. Quæritur modo,

Digitized by Google

do, an iſta peccata in juventute perpetrata cenſeatur Ruſticus ille commiſiſſe ex Ignorantia vincibili, quæ eſſet ad culpam imputabilis, ita ut de novo teneatur eadem tanquam ſufficienter voluntaria confiteri, vel non? & reſpondetur conformiter dictis; nimirum ſi huic periculum exinde errandi graviter, ſaltem in confuſo, & conſequenter obligatio per Catecheſes, aliaſve paſtorales inſtructiones &c. errores deponendi jam in juventute occurrerint, reſolvitur affirmative: ſecus negative. Atque hæc Doctrina ex communiori Theologorum deſumpta bene debet notari ad tollendos multos ſcrupulos, & anxietates, ac ad ſolvendos plurimos caſus Conſcientiæ: multa enim potuiſſent, & debuiſſent ſæpe ſciri, & fieri, de quibus tamen non occurrebat pro tunc obligatio faciendi, aut periculum errandi. *

41. Rurſus Ignorantia vincibilis, ſeu conſequens, juxta quod conſequitur voluntatem noſtram vel directe, dum ſcilicet quis data opera vult ignorare, vel indirecte, quatenus non curat ſcire ea, quæ ſcire deberet, dividitur in affectatam, & in craſſam ſeu ſupinam. *Ignorantia craſſa, ſeu ſupina* dicitur illa, qua quis non curat ſcire ea, quæ communiter homines ſui ſtatus & conditionis ſciunt. *Ignorantia affectata* vocatur ea, cum quis data opera vult ignorare, & non inquirere veritatem; ſive ob diſcendi tædium ac pigritiam, ſive ut ratione talis ignorantiæ circa legis obligationem habitæ vel excuſationem aliquam mereatur a tranſgreſſione legis, vel liberius ac ſine remorſu conſcientiæ peccare poſſit. Juxta quod de talibus Job *cap.* 21. legitur: *Qui dixerunt DEO, Recede a nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Et Pſ. 35 *Noluit intelligere, ut bene ageret.*

42. CONCL. II. Ignorantia antecedens, ſeu invincibilis, cauſat involuntarium ſimpliciter. Ita communis Doctorum. Ratio eſt; quia hujuſmodi ignorantia nec directe, nec indirecte eſt voluntaria, imo opus ex illa procedens non fieret, ſi ignorantia illa non adeſſet. Patet hoc in eo, qui occidit hominem, putans eſſe feram; nam is nullatenus hominem occideret, ſi talis ignorantia non adeſſet. Et hinc factum ex tali ignorantia, cum homini nullo modo ſit voluntarium, non imputatur ad peccatum.

43. CONCL. III. Ignorantia concomitans non quidem cauſat poſitive involuntarium, facit tamen non voluntarium. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia poſitive involuntarium dicit aliquid voluntati diſplicens: atqui occiſio ſui inimici, quem quis occidit, putans eſſe feram, non diſplicet voluntati, imo occidiſſet nihilominus, ſi ſciviſſet eum eſſe ſuum inimicum; ergo nec eſt ipſi involuntarium. Quia vero nihil eſt volitum, quin præcognitum, hinc Ignorantia concomitans reddit talem occiſionem non voluntariam.

44. CONCL. 4. Ignorantia conſequens ſeu vincibilis, ſive affectata illa ſit, ſive craſſa & ſupina, non cauſat involuntarium, ſed voluntarium, ſaltem indirecte & in ſua cauſa; ac proinde factum ex tali Ignorantia vincibili, ſeu conſequente procedens, eſt ſimpliciter voluntarium, ſaltem indirecte. Ita rurſum communis Theologorum. Ratio eſt: quia ipſamet Ignorantia vincibilis, ſeu conſequens, eſt ſimpliciter voluntaria, vel directe, ſi eſt affectata, vel ſaltem indirecte, ſi eſt craſſa & ſupina, ut patet ex earum explicationibus ſupra allatis; ergo etiam factum ex tali Ignorantia non eſt involuntarium, imo ſimpliciter voluntarium, ſaltem indirecte, ſive in ſua cauſa.

45. Cæterum pro complemento hactenus dictorum, Nota generaliter, dum dictum eſt, factum ex Ignorantia eſſe involuntarium, ſive ſimpliciter, ſive ſecundum quid; illud intelligendum eſſe de objecto ſecundum eam rationem tantum, ſecundum quam ipſum fuit ignoratum, non autem in quantum ipſum fuit cognitum, ut advertunt omnes Doctores. Hinc ſi quis occidens alterum, ſciat quidem ipſum eſſe hominem, neſciat tamen eſſe Patrem ſuum, vel Sacerdotem; factum ex tali Ignorantia erit quidem involuntarium operanti, in quantum eſt Parricidium, vel Sacrilegium; non vero, in quantum eſt Homicidium; & ſic loquendo de ſimilibus.

DISTINCTIO II.

De natura Actus Hum. ſeu Moralis, & variis ipſum concernentibus.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Actus Humanus, ſeu Moralis?

SUMMARIUM.

1. *Actus humanus, & Actus hominis, differunt.*
2. *Actus humanus hic ſumitur pro morali, licet alioquin differant.*
3. *Actus humanus ſeu moralis, quid?*
4. *Quomodo debeat fieri ad regulam noſtrorum actuum?*
5. *Regula morum alia remota, alia proxima.*

1. ADvertendum I. Quod recepto Theologorum ſtylo non ſit idem, *Actus humanus*, & *Actus hominis*: omnis enim actio ab homine quomodocunque elicita, etiamſi ſit mere naturalis, ut nutritio, augmentatio &c. aut facta abſque advertentia ſeu deliberatione, ut dum quis pedem aut manum movet, vel barbam fricat aliis intentus, poteſt dici actio ſeu *Actus hominis*: *Actus* autem *humani* proprie dicuntur actiones illæ, quæ ex voluntate deliberata procedunt. Hinc Doctor Subtilis 2. *diſt.* 41. *quæſt. un.* optime eos appellavit *Actus non humanos*, qui procedunt ex ſola imaginatione, & non ex libero arbitrio impellente.

2. Advertendum II. quod in propoſito Actus humanus communiter ſoleat a Doctoribus ſumi pro Actu morali, & cum eo converti, non obſtante, quod in rigore loquendo latius patere videatur Actus humanus, quam moralis: ſiquidem actus illi, quos non raro eliciunt pueri, libere quidem, ſed ante cognitionem boni & mali moralis, virtutis nimirum ac vitii (ut dum ex apprehenſione, & cognitione ſolius commodi, vel incommodi naturalis, deliberate eligunt unum objectum præ alio, v.g. ſaccharum præ ſale) poſſunt quidem dici *Actus humani*, ſed non in rigore loquendo *Actus morales*. Verum his non obſtantibus, ac reſtringendo & ſumendo Actum humanum, prout coincidit cum morali, ſit

3. CONCL. I. *Actus humanus*, ſeu moralis ut ſic, bene definitur, quod ſit Actus voluntatis liber, elicitus cum advertentia rationis ad aliquam regulam noſtrorum actuum in ordine ad ultimum finem noſtrum. Hæc Concluſio in re eſt communis, & probatur declarando ſingulas ejus particulas. Dicitur imprimis, *Actus voluntatis liber*: quia ad Actum humanum ſeu moralem omnino requiritur, quod ſit liber, id eſt, quod libere procedat a voluntate ex delectu operante; libertas enim actus, eſt fundamentum totius generis moris, & per conſequens boni vel mali moralis, etiam quoad malitiam venialem. Et additur, *elicitus cum advertentia rationis*: quia Actus moralis non ſolum debet procedere a voluntate quomodocunque, ſed operante cum advertentia rationis, ita videlicet, ut ratio ſeu intellectus advertat, quid agatur. Et defectu hujus conditionis actus illi, qui procedunt ex ſola imaginatione, utputa inadvertenter fricare barbam, &c. non ſunt proprie loquendo morales, eo quod non eliciantur cum advertentia rationis.

4. Dicitur ulterius, *ad aliquam Regulam noſtrorum actuum.* Quod intelligendum de Regula vel præcipiente, vel conſulente, vel permittente, vel prohibente, ut ſic ſub Actu morali generaliter ſumpto comprehendamus non ſolum actus morales bonos, qui nobis ſunt præcepti, vel ſaltem ſub conſilio propoſiti; ſed etiam indifferentes nobis permiſſos (de quibus infra *Quæſt.* 5.) atque inſuper actus moraliter malos, ſeu peccaminoſos, qui per Regulam noſtrorum actuum nobis ſunt prohibiti. Et defectu hujus conditionis, a ratione Actus moralis excluduntur illi, qui eliciuntur a pueris ante uſum rationis. Additur tandem, *in ordine ad ultimum finem noſtrum*, ad quem per actus noſtros moraliter bonos accedimus, per malos vero ab eodem recedimus.

5. Quæres autem, quænam ſit illa regula morum, a qua per acceſſum, vel receſſum, derivatur moralitas in Actus humanos. Reſp. cum D. Thoma 1.2. *q.* 19. *art.* 4. & communi Theologorum, ejuſmodi Regulam eſſe duplicem, remotam videlicet, & proximam. *Regula morum*, ſeu actionum noſtrarum moralium *remota*, eſt Lex extrinſeca nobis præſcribens;

quid-

quidnam ſecundum rectam rationem ſit agendum, vel ſugiendum: de qua in Tractatu II. qui eſt *De Legibus*, dicetur. *Regula proxima* actionum noſtrarum (quam Doctor Subtilis *Quodlib.* 18. appellat *Regulam intrinſecam*) eſt ipſummet dictamen rectæ rationis, ſeu conſcientiæ noſtræ, proxime nobis dictans, quidnam ſit conforme vel difforme Legi extrinſecæ, ac proinde bonum vel malum, faciendum vel omittendum. Et de hac proxima Regula morum fuſius agetur in ſequenti Diſtinctione, quæ erit *De Conſcientia*.

QUÆSTIO II.

Unde Actus Humani deſumant ſuam bonitatem, vel malitiam moralem?

SUMMARIUM.

6. *Actus voluntatis alii eliciti, alii imperati.*
7. *Bonitas naturalis, & moralis in actibus noſtris, quæ?*
8. *Bonum triplex, delectabile, utile, & honeſtum.*
9. *Bonitas vel malitia Actus moralis ex triplici capite deſumitur.*
10. *Bonitas vel malitia ex objecto deſumpta, eſt primaria & eſſentialis actui; alia eſt accidentalis & ſecundaria.*
11. *Circumſtantiæ quandoque tribuunt actui primam ſpeciem bonitatis, vel malitiæ moralis.*
12. *Sola bonitas intentionis non ſufficit ad tollendam malitiam medii pravi.*
13. *Oculus ſimplex quis?*
14. Intentio judicat omnes, *quomodo intelligendum?*
15. *Nunquam licitum eſt, facere malum culpæ cum ordinatione ad finem bonum.*
16. *Culpa vacat, eligere ex duobus id, quod minus malum de ſe foret, ſi unum neceſſario eligendum ſit.*
17. *Nova inſtantia, & notabilis ſolutio ipſius.*

6. ADvertendum I. Quod actus voluntatis alii ſint eliciti, alii imperati. *Actus voluntatis eliciti* dicuntur illi, qui ab ipſamet voluntate eliciuntur, ſeu immediate producuntur: uti ſunt actus volitionis, nolitionis, ac hujuſmodi. *Actus imperati* voluntatis ſunt illi, qui ex imperio ipſius voluntatis producuntur: uti ſi voluntas imperet potentiæ loco motivæ, ut pergat in Eccleſiam, talis ambulatio ex imperio voluntatis procedens dicitur Actus voluntatis imperatus; & idem dicendum de actibus ipſius intellectus, aut aliarum potentiarum, ex imperio voluntatis procedentibus. Imo notant Doctores, voluntatem etiam ſibi ipſi poſſe imperare actum v. g. deteſtationem de peccato commiſſo, ut proinde ſint aliqui actus a voluntate eliciti, & ſimul ab eadem imperati. Unde autem tales actus voluntatis, ſive eliciti, ſive imperati, ſuam deſumant bonitatem, vel malitiam moralem, quæſtio remanet.

7. Advertendum II. Quod in actibus noſtris duplex Bonitas conſiderari poſſit una naturalis, alia moralis. *Bonitas naturalis* conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ in entitate actus naturaliter requiruntur: ſic v.g. cantus bene conſonans, ac juxta regulas Muſices factus, dicitur naturaliter bonus, quamvis forſan ſit laſcivus, & moraliter malus. *Bonitas moralis* conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ actui humano ſecundum rectam rationem convenire debent. E contra vero *malitia moralis* conſiſtit in defectu omnium, vel ſaltem alicujus eorum, quæ actui humano ſecundum rectam rationem convenire debent; ſiquidem, ut poſt D. Dionyſium *lib. de Divinis Nominibus cap.* 4. notant Doctores, *Bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu*.

8. Advertendum III. Quod Bonum communiter triplex aſſignetur, videlicet Bonum utile, bonum delectabile, ac Bonum honeſtum. Ex his *Bonum delectabile* dicitur illud, quod operanti affert delectabilitatem; ut eſt cibus, vel potus. *Bonum utile* vero, quod affert utilitatem; ut ſunt divitiæ hujus Mundi. Et certum eſt, in hujuſmodi duplici Bono non conſiſtere bonitatem moralem actus humani, cum ſæpius id, quod nobis utile aut delectabile accidit, ſit lege Divina prohibitum, ut patet in furto, quod furanti affert utilitatem; & innumeris aliis. Tandem *Bonum honeſtum* idem eſt, ac moraliter bonum, eſtque illud, quod eſt ſecundum rectam rationem; id eſt, quod eſt conforme dictamini rectæ rationis, ſeu conſcientiæ noſtræ proponentis nobis, quidnam ſit conſentaneum legi extrinſecæ, ſive Divinæ, ſive humanæ; ac proinde moraliter bonum vel malum, proſequendum vel fugiendum, &c. Et proſequendo hujuſmodi Bonum honeſtum, dicitur quis bene ſeu virtuoſe operari, ac propterea eſſe dignus laude atque præmio: qui vero ſecus agit, dicitur male ſeu vitioſe agere, atque eſſe dignus vituperio & ſupplicio. His prænotatis ſit

9. CONCL. I. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex triplici capite deſumitur, videlicet ex ſubjecto, ex fine extrinſeco, qui dicitur *Finis operantis*, & denique ex aliis circumſtantiis. Ita Doctor Subtilis *in* 2. *diſt.* 40. eſtque in re communis Theologorum. Quæ quidem Concluſio ſic intelligenda eſt, quod ad bonitatem Actus moralis, ſive humani, debeat concurrere & bonitas objecti, & bonitas finis extrinſeci, & bonitas omnium circumſtantiarum; ita videlicet, ut in nullo horum ſit aliqua turpitudo moralis; ad malitiam autem Actus humani ſufficiat malitia uniuſcujuſque prædictorum trium. Ratio eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu, ut jam ſupra dictum eſt *num.* 7.

10. CONCL. II. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex objecto deſumpta, eſt primaria & eſſentialis actui in genere moris ſpectato: deſumpta vero ex circumſtantiis qua talibus (ſub his etiam comprehendendo finem extrinſecum, ſeu intentionem operantis) eſt accidentalis & ſecundaria. Ita Scotus *Quæſt.* 4. *Prologi*, cum ſuis, & aliis Theologis pluribus. Declaratur Concluſio exemplis: Sic furtum in genere moris ſpectatum ſumit ſuam primariam malitiam ab objecto, ſeu re aliena, eo quod repugnet dari furtum, ſi res ablata non ſit aliena; ac proinde talis malitia ex objecto deſumpta, dicitur furto in genere moris ſpectato eſſe eſſentialis. Quod ſi vero quis furetur ea ſimul intentione, ut poſſit fornicari, aut gulæ indulgere, tunc hæc malitia ex prava iſta intentione, ſeu fine extrinſeco deſumpta, erit furto accidentalis, quia poteſt adeſſe vel abeſſe, ſalva furti malitia eſſentiali; eritque ſimul ſecundaria, utpote cum jam aliam malitiam furto eſſentialem ſupponat.

11. Dicitur notanter in poſteriori parte Concluſionis, *deſumpta vero ex circumſtantiis qua talibus*. Fatendum quippe eſt, circumſtantiam quandoque tribuere actui etiam primam, atque eſſentialem bonitatis, vel malitiæ ſpeciem: in eo tamen caſu ipſæ deſinunt eſſe circumſtantiæ in genere moris, reſpectu talis actus (non obſtante, quod maneant ejuſdem circumſtantiæ in eſſe naturæ) ſed induunt rationem objecti, prout recte notat Doctor Subtilis *loc. cit.* Sic fit, dum quis actionem ex ſe indifferentem, puta Studium, elicit ad honorem DEI, vel actionem bonam ob finem pravum, dando v.g. eleemoſynam ob vanam gloriam: in his enim caſibus ejuſmodi finis extrinſecus ſeu intentio bona aut mala, confert actui primam omnino ſpeciē bonitatis vel malitiæ, utpote cum nullam aliam priorē, ſeu præexiſtentem ſupponat; Studium quippe ex ſe eſt opus indifferens: bonitas vero eleemoſynæ ob illū pravum finem vanæ gloriæ corrumpitur, & ceſſat in tali actu.

12. CONCL. III. Sola intentio bona, ſeu bonitas finis extrinſeci, diminuit quidem malitiam medii pravi, ipſa tamen non ſufficit ad malitiam medii pravi omnino tollendam; imo potius totum opus eſt ſimpliciter malum. Ita communis. Sic v. g. mendacium officioſum non deſinit eſſe mendacium, eo quod per illud neceſſitati proximi ſubveniatur: quinimo, ut inquit D. Auguſtinus *lib. contra mendacium, cap.* 31. *etiam ad ſempiternam ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio*. Similiter, ſi quis furetur animo dandi ex re furtiva eleemoſynam, non per hoc excuſatur a malitia furti, non obſtante, quod ejus malitia per hoc aliqualiter minuatur: ſiquidem, ut habetur *Rom. cap.* 3. non ſunt facienda mala ut eveniant bona. Ratio horum generalis eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu; ergo ſi medium eſt malum, integra actio vitiabitur, atque evadet mala.

13. Ob-

13. Objicitur nihilominus contra hanc ſecundam Concluſionem. Matth. *cap.* 6. dixit Chriſtus Dominus: *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit*: ubi per oculum denotatur intentio, ſecundum SS. Patres & Doctores paſſim; ergo ſi intentio, ſeu finis bonus eſt, totum etiam opus erit bonum. Reſp. negando conſequentiam: quia, ut bene notat D. Bernardus *lib. De præcepto & diſpenſatione* (ubi hoc dubium ex profeſſo tractat) non eſt oculus ſimplex, niſi cum recta intentione etiam opus ſit rectum: etenim, ut intentio ſit bona, non ſolum finis bonus intendi debet, ſed etiam bene, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali.

14. Objicitur ulterius. Juxta illud tritiſſimum axioma *Intentio judicat omnes*; ergo ſi quis bona intentione proximo ſubveniendi facit mendacium officioſum, vel leve furtum, non videtur peccare. Probatur conſequentia ex S. Auguſtino, *in Præfatione ad Pſ.* 31. ſic dicente: *Non valde attendat, quid homo faciat, ſed quid, cum facit, aſpiciat*: ergo. Reſp. negando conſequentiam: nam axioma illud intelligi debet juxta proxime dicta ex S. Bernardo: neque enim intentio eſt bona, niſi finis bonus intendatur & ſimul bene, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali. Ad S. Auguſtinum dicitur, eundem velle duntaxat, quod ad operis honeſtatem requiratur, ut agens aſpiciat ad bonum virtutis, illud attendendo atque volendo; & non opus ex ſe bonum, atque ante oculos humanos excellens, faciat ob pravum finem vanæ gloriæ, aut hujuſmodi, ne alioquin juſtum quidem faciat, ſed non juſte. Neutiquam autem vult S. Auguſtinus *loc. cit.* ex ſola bonitate finis deſumi bonitatem actus moralis, cum bonum debeat eſſe ex integra cauſa, malum vero ſit ex quolibet defectu. Hinc, ut legitur 1. *Reg. c.* 15. Saul Rex plurimum reprehenſus fuit, eo quod quædam ſpolia ex cæde Amalec contra Dei præceptum reſervaverit, licet id fecerit ob honeſtum finem, nempe ut ex iiſdem ſpoliis Deo in ſignum gratitudinis ſacrificaret, atq; hoſtias offerret

15. Objicitur tertio. Ex duobus malis minus eſt eligendum, *can. Duo mala. & can. Nervi diſt.* 13. ergo ſi v. g. mendacium occurrat dicendum, ut vitentur graviora facinora, illud erit licitum. Reſp. negando conſequentiam: nam quamvis ex duobus malis minus ſit eligendum, quando eorum alterum neceſſario eſt faciendum; uti patet quotidie in Civilibus, nec non & Phyſicis, ubi Chirurgi ſecant infirmo manum, ut vitam ejus ſervent: nunquam tamen eſt faciendum aliquod malum culpæ cum ordinatione ad aliquem finem bonum. Siquidem malum culpæ eſt gravius omni malo pœnæ, ac proinde nunquam licite poteſt eligi pro quocunque malo pœnæ vitando: unde, ut inquit Apoſtolus ad Rom. 3. *Eorum damnatio juſta eſt, qui dicunt, faciamus malum, ut eveniant bona.*

16. Urgebis. Ergo ſaltem minus malum culpæ poteſt licite eligi ad fugiendum majus malum culpæ. Reſp. negando ſequelam, vel potius ſuppoſitum ejus: nam ſi tanta occurrat neceſſitas ut ex duobus, quorum alioquin, quod liber eſſet peccatum, neceſſario unum mihi ſit eligendum, debebit quidem eligi id, quod cæteroquin minus foret, illud tamen revera tunc non habebit rationem peccati, ſed vacabit omni culpa; prout cum D. Auguſtino, *lib. contra mendacium, cap.* 18. notat communis Theologorum. Sic quando die Dominico debebo vel omittere auditionem Miſſæ, vel domi relinquere infirmum ſolitarium cum periculo vitæ ejus, eo quod non habeam alium, qui interea decumbenti inſerviat; tunc teneor eligere omiſſionem Miſſæ (nam minus obligat præceptum Eccleſiaſticum de Miſſa audienda, quam præceptum naturale de ſubveniendo proximo extreme indigenti) quamvis ipſa in tali caſu mihi ad culpam nullatenus imputetur.

17. Inſtabis. Ergo pariter, ſi poſſum meo mendacio impedire graviora alterius peccata, potero licite mentiri, neque mentiendo peccabo; quia ex duobus malis minus eligerem. Reſp. negando ſequelam: aliud enim eſt, ex duobus malis, quorum unum neceſſario eſt eligendum, minus eligere, juxta dicta *num. præc.* aliud vero, facere malum culpæ (nam mentiri eſt intrinſece malum) cum ordinatione ad vitandum majus peccatum alterius, quod alter libere, non vero neceſſario, commiſſurus putatur, de quo *num.* 15. Et gravius longe mihi malum eſt, proprio peccato me coinquinare, quam ſine culpa mea alterius peccatum permittere, forte non futurum. Et certe (ut optime S. Auguſtinus, *lib. Contra mendacium, cap.* 9. ſolvens hoc dubium, notavit) ſi hanc peccatis aperuerimus viam, ut committamus minora, ne alii committant majora, lato limite, imo nullo limite cuncta intrabunt atque regnabunt, dum profecto & furtis noſtris ſtupra cavebuntur aliena, &c. & non ſolum minora pro majoribus, ſed etiam (loquendo de maximis peccatis) pauciora peccata pro pluribus licita eſſe invenientur, quod abſit.

QUÆSTIO III.

Quomodo malitia, & præſertim bonitas debeat eſſe volita, ut eam Actus Humanus deſumat ex objecto & circumſtantiis?

SUMMARIUM.

18. *Ad malitiam actus contrahendam non eſt neceſſe, ut ea ſit directe volita, &c.*
19. *Corollarium notabile.*
20. *Ad bonitatem moralem actus ex objecto deſumendam requiritur, ut hæc ſit directe volita.*
21. *Licet neceſſe non ſit, ut ea appetatur tanquam objectum formale motivum.*
22. *Ut actus bonitatem moralem deſumat ex fine extrinſeco, & circumſtantiis, quid requiratur?*
23. *Quid obſervandum circa objecta indifferentia?*
24. *Sufficit cognoſci & amari honeſtatem implicite.*
25. *Bona intentio noſtris actionibus præfigenda, cur?*
26. *Commendatur bona intentio mane facta, & an ſufficiat?*
27. *Sufficit ad meritum intentio virtualis, & quæ ea ſit?*

18. CONCL. I. Ad hoc ut actus moralis deſumat ſuam malitiam ex objecto aut circumſtantiis, non requiritur, ut malitia ipſius ſit directe volita & intenta, ſed ſufficit advertere aliquo modo, actum eſſe malum. Unde ad contrahendam malitiam ſufficit quodcunque voluntarium, ſive directum, ſive indirectum, ac virtuale. Ita omnes Doctores; & ratio eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu, prout poſt D. Dionyſium *cit. lib. de Divinis Nomin. c.* 4. ſentit communis Doctorum.

19. Infertur proinde, quamvis operans directe malitiam nolit, ipſique turpitudo actus diſpliceat, nihilominus hoc ipſo, quod actum illum facit, cui adjunctam eſſe malitiam advertit, eum peccare. Ratio eſt: quia licet diſpliceat malitia, non tamen diſplicet efficaciter; ac proin ipſa malitia ſaltem indirecte, & in ſua cauſa, ſeu (ut alii loquuntur) interpretative eſt ipſi voluntaria, quod ſufficit ad malitiam actus. Et hoc quidem eſt certum, in eoque conveniunt Doctores paſſim: major autem difficultas eſt de bonitate actus, & quomodo ea debeat eſſe volita, ut ipſam actus deſumat ex objecto & circumſtantiis.

20. CONCL. II. Ut actus deſumat bonitatem moralem ex objecto, non ſufficit voluntarium indirectum ſeu interpretativum honeſtatis, ſed requiritur, ut hæc ſit præcognita, & directe volita: unde ſi quis faciat objective bonum, ſeu honeſtum, nulla habita ratione honeſtatis ipſius, is non facit actum moraliter bonum & honeſtum; puta ſi quis faciat actum juſtitiæ in contractibus humanis ex intentione ſolius lucri, vel reddat alteri quod ſuum eſt, ex ſolo metu humano, neutiquam curando, quod hoc ſit honeſtum, Deoque placitum, is non facit actum moraliter bonum & honeſtum: licet enim talis juſtum facere dici poſſit, non tamen juſte. Ita Doctor Subtilis *Quodlib.* 18 eſtque communis aliorum, paucis exceptis.

21. CONCL. III. Nihilominus ad contrahendam bonitatem ex objecto non eſt neceſſe, ut honeſtas ejus appetatur tanquam objectum formale motivum, ſeu ut ratio formaliter appetendi; ſatis quippe eſt, eam cognoſci ſimulque intendi, etiamſi talis honeſtas non ametur propter ſe, nec ſit ratio motiva actus, ſed aliqua alia bonitas, dummodo nulla apponatur mala intentio, aut alia prava circumſtantia. Ita Barthol.

Maſtrius

Maſtrius *in 2. Sentent. diſp. 5. n.* 193. eſtque communior Doctorum. Sic enim, qui dat (forte juſſu Confeſſarii) eleemoſynam in ſatisfactionem ſuorum peccatorum, non ſolum elicit actum Pœnitentiæ, ſed etiam actum Miſericordiæ, non obſtante, quod in tali caſu motivum formale eliciendi actum illum eleemoſynæ ſit honeſtas Pœnitentiæ. Et hoc procedit de bonitate ex objecto deſumpta, & cui nulla prava circumſtantia admiſcetur.

22. CONCL. IV. Loquendo tamen de fine extrinſeco, & nonnullis circumſtantiis aliis, debet quandoque honeſtas amari propter ſeipſam, ſeu formaliter intendi, ut actus illam honeſtatem contrahat. Ita Scotus *Quodlib.* 18. *§. de primo.* Maſtrius *cit. diſp.* 5. *n.* 199. & videtur communis inter Doctores. Probatur ſimulque declaratur Concluſio: nam inprimis bonitas finis operantis (qui dicitur *Finis extrinſecus*) eſt omnino extrinſeca, & accidentalis actui; ergo ſi ipſa non ſit ratio motiva agendi, actuique ex intentione agentis data opera non conjungatur, nequaquam poterit actus eam finis extrinſeci honeſtatem participare. Sic v. g. quia jejunium ultra honeſtatem Temperantiæ, quæ ipſi ex objecto competit, poteſt ex intentione bona, ſeu fine extrinſeco operantis, aliam quoq; accidentalem honeſtatem participare (nimirum Pœnitentiæ, ſi fiat in ſatisfactionem peccatorum; Religionis, ſi fiat ob cultum Dei) ut jejunium etiam hujuſmodi honeſtates participet, neceſſe eſt, quod hæ per ſe intendantur ab operante: & idem ſit in ſimilibus.

23. Deinde etiam in objectis indifferentibus, ut actus honeſtatem cujuſpiam virtutis participet ex fine extrinſeco, ſeu bona intentione operantis, neceſſe eſt, operantem moveri ab honeſtate illius finis extrinſeci ſeu virtutis. Sic, ut actus comeſtionis, ſtudii, dormitionis, &c. qui ex ſe indifferens eſt, acquirat bonitatem Obedientiæ erga Deum, volentem, quod tempore congruo moderate comedamus, dormiamus, ſtudeamus, aut alia ejuſmodi opera exerceamus, neceſſe eſt, ut hujuſmodi honeſtas virtutis Obedientiæ erga Deum intendatur, & propter ſe appetatur; alioquin enim actus ille nullam bonitatem virtutis Obedientiæ contrahet, ſed remanebit in ſua indifferentia. Idem dicendum de aliis ſimilibus.

24. CONCL. V. Veruntamen dicta in præmiſſis Concluſionibus, ubi habetur, quod honeſtas debeat cognoſci, & amari, aut etiam per ſe intendi, non ſic intelligenda ſunt, quaſi exigatur reflexio cognitionis, vel volitionis circa honeſtatem objecti, aut circumſtantiarum: ſufficit enim, modo aliquo implicito, aut æquivalenti cognoſci, & appeti honeſtatem illam, apprehendendo v. g. objectum ut laudabile, ut dignum præmio, ut placitum Deo, ut commendatum a viris probis, vel in ſpeciali, ut opus Juſtitiæ, Charitatis, Obedientiæ, &c. ſicque illud volendo. Hinc Chriſtus Matth. *cap.* 10 inquit: *Quicunque potum dederit uni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine Diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*

25. Quæres, quid ſit ſentiendum de bona intentione noſtris operibus præfigenda? Reſp. I. Cur Libri Aſcetici adeo commendent bonam intentionem, ratio deſumitur ex dictis, ne videlicet alioquin juſtum quidem operemur, ſed non juſte; ſimulque negligamus innumeras occaſiones bene agendi, atque promerendi augmentum gratiæ & gloriæ cœleſtis, quas continuo habere poſſumus conſtituti in ſtatu gratiæ, dummodo ex bona intentione, puta Amoris Dei, aliarumque Virtutum ſupernaturalium, eliciamus actiones noſtras, ſive ex objecto bonas, ſive indifferentes.

26. Ubi quidem inprimis commendatur propoſitum initio diei conceptum, ob Dei Amorem omnia agendi ad ipſius perennem gloriam: ſed quia hujuſmodi intentio generalis non videtur poſſe virtualiter permanere, atque influere in omnes actiones totius diei; hinc eam interdiu renovandam, atque peculiaribus actionibus noſtris præfigendam, monet Jeremias Drexelius *lib.* 1. *Amuſſit. cap.* 5. § 4. citans D. Thomam, alioſque. Et hæc etiam fuit expreſſa mens D. Bonaventuræ *lib.* 2. *diſt.* 41. *art.* 1. *quæſt.* 3. *ad* 6. ubi ad hoc, ut actio aliqua ſit meritoria, requirit talem relationem ad Deum, *non qua quis in generali refert ad Deum omnia opera diei, vel anni, ſed qua quis refert aliquod opus ad Deum, ita quod opus ſequens directam habeat ad opus primum ordinationem, & conſequentiam:* cujuſmodi relationem in Deum, alii appellant *Intentionem virtualem.* Concordat Doctor Subtilis 2. *diſt.* 41. *qu. un.* ubi ait: *Non videtur minor relatio* (in Deum) *ſufficere ad meritum, quam relatio virtualis.*

27. Reſp. II. Nihilominus ſufficere ad meritum intentionem, ſeu relationem virtualem in Deum, fatentur tum citati, tum alii Doctores. Dicitur autem Intentio virtualis, quæ licet actu jam præterierit, manet tamen in virtute ſua: & talis tunc cenſetur haberi, quando operans virtute actualis intentionis prius habitæ facit omnia, quæ facit, tanquam ex radice, ita quod illa intentio actualis fuerit principium ordinatum ad omnes illos actus ſequentes. Exemplum hujus, propoſito noſtro accommodatiſſimum, ponit Scotus 4. *diſt.* 6. *q* 6. ubi ait: *Hoc modo intendens ire ad ſanctum Jacobum, ex intentione hujus finis ordinat multa alia neceſſaria ad illum finem; exequens autem illa ordinata, non ſemper cogitat de ſancto Jacobo, nec de reverentia ejus. Dico tamen, quod ſemper meretur, quia vel habet intentionem eorum, quæ ſunt ad finem illum, cujus eſt illa prima intentio, vel habet actus aliquos ſequentes ex illis intentionibus,* in quibus proinde virtualiter continuatur illa prima intentio eundi ad ſanctum Jacobum, non obſtante, quod interveniant aliqui actus diſtrahentes. Similia habet ſanctus Bonaventura *loc. cit.* hinc inferens *de viris Religioſis, qui in principio ex charitate devoverunt portare Religionis onus: quidquid enim* (inquit) *faciunt, quod ad ſuæ Religionis obſervantiam ſpectat, ex prima intentione eſt eis meritorium ad ſalutem, niſi forte* (*quod abſit*) *contraria intentio ſuperveniat: in aliis autem, quæ ad Religionem non ſpectant, ſecus eſt, quia illa intentio non ſe extendit ad alia.* Hinc quoad ſimilia erit renovanda intentio, ne maneant in ſua indifferentia, & abſque merito: quamvis admodum ſit conſultum, meritorium, Deoque gratum, eandem etiam quoad reliquos actus iterare, tum ad debitum DEO ſervitium eo exquiſitius ferventiuſq; præſtandum; tum ad augendos inter nos virtutum actus, & participandam multiplicem bonitatem extrinſecam.

QUÆSTIO IV.

De bonitate, vel malitia Actus externi.

SUMMARIUM.

28. *Bonitas, vel malitia moralis, per ſe primo ineſt actui voluntatis interno.*
29. *Actus externus, ſaltem occaſionaliter, addit bonitatem, &c. interno.*
30. *Habet etiam diſtinctam bonitatem, vel malitiam moralem ab interno.*
31. *Hoc amplius probatur.*
32. *Voluntas reputatur pro facto, quomodo?*
33. *Exemplum Viduæ, mittentis duo minuta in munera Dei, declaratur.*
34. *Actus interior & exterior, an ſint duo peccata?*
35. *Id amplius declaratur.*

28. CONCL. I. Bonitas, aut malitia Actus moralis, per ſe primo ineſt actui voluntatis interno atque elicito; in aliis autem actibus exterioribus ac imperatis, uti ſunt actus intellectus, atque actus potentiarum ſenſitivarum, & membrorum exteriorum, non niſi ſecundario & participative, id eſt, dependenter ab actu interiori voluntatis, reperitur bonitas, vel malitia moralis. Ita Doctor noſter 2. *diſt.* 42. *q.* 2. & alii. Ratio eſt: quia cauſa prima eliciendi actum liberum, ſicq; operandi bonum, aut peccandi, eſt voluntas; ergo etiam bonitas actus, vel malitia peccati, primario erit in actu voluntatis, in actibus autem aliarum potentiarum ſolum ſecundario, & dependenter ab actu voluntatis, ejuſq; libertate.

29. CONCL. II. Actus externus, regulariter loquendo, addit aliquid bonitatis vel malitiæ actui interiori, ſaltem cauſaliter, vel occaſionaliter. Hæc Concluſio ſic prolata, eſt certa inter Theologos. Ratio eſt: quia dum ponitur Actus exte-

exterior, occaſione ejus regulariter loquendo intenditur, aut diutius continuatur interior; ergo vera eſt Concluſio, quod nimirum occaſione Actus exterioris & cauſaliter, regulariter addatur nova bonitas vel malitia actui interno, utpote qui occaſione Actus externi ſolet intendi, vel diutius continuari. Et hoc ipſum docet experientia: Sic qui re ipſa Martyrium patitur, regulariter loquendo plus meretur, quam qui illud ſolummodo efficaciter exoptat; dum enim re ipſa patitur Martyrium, occaſione exterioris paſſionis elicit plures novos intenſiores actus internos voluntatis, quibus Martyrium ob Dei amorem acceptat, & tolerat. Similiter, dum quis actu ipſo fornicatur, hic actus exterior reddit utique affectum internum fornicandi intenſiorem, quam antea fuerat; ut taceantur aliæ pravæ cupiditates, occaſione talis actus externi pravi in homine ſubſequentes. Et hoc quidem eſt certum, & a Doctoribus communiter conceſſum: an autem ipſemet Actus exterior ſecundum ſe addat ſpecialem bonitatem, vel malitiam actui interno, inter Theologos plurimum celebris eſt quæſtio, ad quam breviter reſpondendo ſit.

30. CONCL. III. Actus exterior habet etiam bonitatem, vel malitiam moralem propriam, diſtinctam ab ea, quam habet actus interior voluntatis elicitus; ac proinde ſimpliciter loquendo, actus exterior ſuperaddit ſpecialem bonitatem, vel malitiam actui interiori. Ita Doctor Subtilis *Quodlib.* 18. cum omnibus ſuis, quamvis multi alii Theologi teneant oppoſitum. Probatur Concluſio inprimis auctoritate D. Auguſtini *lib.* 13. *de Trinit. cap.* 5. dicentis: *Mala voluntate vel ſola quilibet miſer efficitur, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur.* Hinc Gloſſa ſuper illud *Exod.* 20. *Non mœchaberis*, inquit, *Qui opus adjicit voluntati, iniquitatem addit iniquitati.* Probatur eadem Concluſio ratione: Si actus externus non ſuperadderet ſpecialem malitiam actui interno malo, ſequeretur, actum externum non eſſe neceſſario confitendum; ſufficeret enim ſolum actum internum efficacem occidendi v. g. vel adulterandi, confiteri: conſequens eſt abſurdum, & contra Decretum Alexandri VII. anno 1665. ſequentem inter alias propoſitionem, ordine 25. damnantis: *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens: Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.* Probatur ſequela: quia juxta ſententiam oppoſitam actus externus, v. g. fornicationis, non habet ſpecialem malitiam ab interiori: ergo hoc ſolo explicato in Confeſſione, jam tota malitia ſui peccati explicaretur: & conſequenter, cum hoc dici nequeat, erit admittenda Concluſio.

31. Confirmatur Concluſio. Tum quia Deus ipſemet ſpecialibus præceptis prohibere dignatus eſt actum internum, & externum peccati; ut patet ex eo, quod ſexto præcepto Decalogi expreſſe prohibuerit adulterium, & nono pravam concupiſcentiam ſeu voluntatem adulterandi; ergo aliam agnovit malitiam in actu externo, quam interno, alioquin fruſtra multiplicarentur ejuſmodi præcepta. Tum quia plures Leges, tam Canonicæ, quam Civiles, puniunt actus externos, non tamen internos (non obſtante, quod hi in Foro externo legitime probentur, puta per propriam confeſſionem) ut patet in excommunicatione annexa hæreſi formali externæ, non internæ; aut percuſſioni actuali Clerici, non autem voluntati hunc percutiendi, ac hujuſmodi. Tum quia actus externi ſunt vere liberi, haud obſtante, quod libertatem participent a voluntate, ejuſque imperio; ergo etiam ſunt boni vel mali, prout ſubſtant imperio voluntatis, & quidem diſtincta bonitate vel malitia, non minus, ac habent diverſam libertatem. Nam, ut ſubtiliter argumentatur Scotus *loc. cit.* voluntas utrique actui diſtinctam & propriam communicat libertatem, dum actui interno communicat libertatem ut eliciens, qui proin eſt immediate voluntarius; exteriori vero communicat libertatem ut imperans, qui proinde (ne quoad propoſitum dicatur ſe habere ſicut inſtrumentum inanimatum manu artificis motum) eſt ſaltem participative liber, ac mediate voluntarius.

32. Objicitur tamen contra hanc concluſionem, afferendo plures SS. Patrum Auctoritates, ac præſertim illam D. Bernardi, *Epiſt.* 77. dicentis: *Legimus, qui viderit mulierem ad concupiſcendum, jam mœchatus eſt in corde ſuo. Quid planius, quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit neceſſitas.* Hæc ille. *Reſp.* Senſum talium locutionum eſſe, quod voluntas pro facto reputetur quoad culpam, & reatum in malo, non vero quoad quantitatem culpæ: uterque enim peccat mortaliter, tam adulterans, quam concupiſcens adulterium, ſed ille gravius, utpote iniquitatem addens iniquitati.

33. Quod ſi quis inſtet. Juxta illud commune adagium: *voluntas pro facto reputatur, ubi facultas operis deeſt*: unde etiam Chriſtus Lucæ *c.* 22. Viduam pauperem, quæ miſit duo minuta in gazophylacium Templi, prætulit aliis, qui multa miſerunt; ergo. *Reſp.* dictum illud, *voluntas pro facto reputatur, &c.* verum eſſe quantum ad ſufficientiam ad ſalutem, præmiumque ſubſtantiale in cœlis conſequendum; non vero, quantum ad præmii excellentiam, majoremque actus bonitatem. Nec urget exemplum Viduæ pauperis, cum in illo caſu cætera non fuerint paria; nam Vidua illa pauper miſit duo minuta ex majori fervore & charitate, quam cæteri, qui plus mittebant: hi enim, ut Chriſtus Dominus ibi atteſtatur, ex abundanti ſibi, miſerunt in munera Dei, illa vero omnem victum ſuum, quem habuit, miſit.

34. Quæres, an actus interior & exterior ſint unum, vel duo peccata? *Reſp.* Quantum attinet ad praxin, ſufficit in Confeſſione explicare actum externum deliberate perpetratum, v. g. ſe furatum eſſe toties ſummam gravem; hoc ipſo enim indicatur etiam interna voluntas furandi, a qua derivatur malitia peccati in actum externum. Non autem ſufficit ei, qui actum internum, ſive propoſitum peccandi opere externo complevit, ſolum actum internum explicare, ſed tenetur etiam explicare actum externum, propter dicta *n.* 30. Et hæc eſt certa, atque omnimodis tenenda; præſertim poſt Decretum Alexandri VII. ibidem allatum. Nec obſtat, quod circumſtantiæ peccatorum aggravantes, juxta multos Doctores, non ſint neceſſario explicandæ in confeſſione. Reſpondetur enim, peccatum externum etiam ſpecie morali differre ab interno; cum prima & generica peccatorum diviſio ſit in peccata cordis, oris, & operis, unde & aliud moraliter eſt, voluntas occidendi hominem, & aliud, actualis occiſio hominis.

35. Num autem actus exterior & interior ſint unum vel duo peccata, eo quod habeant duplicem malitiam diſtinctam, eſt Quæſtio magis Theologica, & ſpeculativa. Poteſt tamen breviter dici, quod licet actus exterior & interior ſint duo peccata partialia, quatenus uterque actus in ſeipſo formaliter conſideratus habet propriam ſuam malitiam; nihilominus tamen ſint unum peccatum totale, quatenus ſunt ad invicem ſubordinati, & naturaliter connexi: nam actus exterior naturaliter ſubordinatur interiori, a quo pendet in ſuo eſſe, & viciſſim actus interior pendet ab exteriori, tanquam ab objecto, & ultimo ſuo complemento.

QUÆSTIO V.

An detur Actus Indifferens?

SUMMARIUM.

36 *Actus indifferens, quid?*
37. *Certum eſt, dari actus indifferentes ob defectum deliberationis.*
38. *Dantur inſuper Actus humani indifferentes.*
39. *An homo teneatur omnem actum dirigere in finem honeſtum?*

36. ADvertendum, quod per *Actum indifferentem* in propoſito intelligatur ille, qui nec bonus eſt, nec malus in genere moris; ac proin neque ſpeciali laude & præmio dignus, neque vituperio aut ſupplicio. Unde Actus indifferens mediat inter actum moraliter bonum, & inter actum moraliter malum, ſeu peccaminoſum.

37. CONCL. I. Certum eſt, plures dari actus etiam in individuo, qui nec boni ſunt, nec mali, propter inadvertentiam, & defectum actualis deliberationis, ac proinde hac ratione

Digitized by Google

tione indifferentes; uti ſunt, ex inadvertentia & imaginatione quadam movere manum, fricare barbam, levare feſtucam, &c. & præſertim innumeri tales dantur in pueris. Et tales actus indifferentes dari, admittit pariter Doctor Angelicus 1.2. *q.*18. art.9. de iis autem non eſſe quæſtionem inter Theologos, notat Scotus *in* 2. *diſt.* 41. *ante ſolutionem argumentorum*, cum defectu deliberationis non ſint actus humani, ſed extra genus moris. Igitur loquendo de Actibus humanis libere, & cum advertentia rationis elicitis, ſit

38. CONCL. II. Dantur inſuper Actus humani indifferentes, qui nec boni, nec mali ſunt in genere moris, etiamſi libere & cum advertentia rationis eliciantur. Ita Doctor Subtilis *cit. diſt.* 41. D. Bonaventura 2. *diſt.* 41. *art.* 1. *quæſt.* 3 Alenſis, & quamplures Theologi, quamvis etiam non pauci oppoſitum teneant. Probatur Concluſio in primis auctoritate S. Hieronymi, *Epiſt.* 89. *ad S. Auguſtinum* ſic ſcribentis: *Bonum eſt continentia, malum luxuria: inter utrumque indifferens eſt ambulare, manibus capitis purgamenta projicere, ſputis rheumata jacere: hoc nec bonum, nec malum eſt; ſive enim feceris, ſive non feceris, nec juſtitiam habebis, nec injuſtitiam.* Hæc ille. Confirmatur. Quia nulla datur obligatio referendi quemcunque actum in finem honeſtum; ergo poteſt dari Actus indifferens. Probatur aſſumptum: tum quia nullibi legitur talis obligatio, ſimulque ea admodum foret dura & difficilis naturæ humanæ, ejuſque fragilitati, propter innumera hujus vitæ impedimenta, occupationes, atque diſtractiones. Tum quia alioquin actus ex objecto indifferentes, & in bonum finem non relati, utpote moderate comedere, ambulare, purgamenta e naribus projicere, &c. non facta alia bona intentione, forent hoc ipſo mali, & peccata ſaltem venialia, ac proinde eſſent materia ſufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, & Confeſſionis: hoc autem eſt contra praxin prudentum Confeſſariorum, & communem ſenſum Fidelium; ergo.

39. Objicitur tamen afferendo præcipuum fundamentum adverſæ ſententiæ. Tenetur homo quemcunque actum ex deliberatione procedentem dirigere in finem honeſtum; ergo nequit dari Actus indifferens, ſed erit vel bonus, ſi dirigatur in finem honeſtum, vel malus, ſi non dirigatur. Probatur antecedens: quia tenemur diligere Deum ex toto corde, & in tota anima noſtra, Matth. 22. cum concordantiis: atqui hoc præceptum non obſervat is, qui ſcienter ac deliberate exercet actum indifferentem abſque ulteriori relatione in Deum; ergo. Reſp. Negando antecedens: id namque videtur eſſe contra communem ſenſum hominum, vix enim ullus eſt, qui, quando lavat faciem, aut exſpuit, aliaque ſimilia opera ex ſe indifferentia exercet, cogitet, ſe teneri ad apponendum ſemper bonum finem, non obſtante, quod valde conſultum, ſimulque meritorium, & laudabiliſſimum ſit ipſum apponere. Ad probationem antecedentis dicitur, præcepto diligendi Deum ſuper omnia, in hac vita ſatisfieri certis actibus poſitivis ſupernaturalibus, & abſtinentia ab actibus dilectioni Dei oppoſitis, ſimulque obſervatione mandatorum Dei, juxta illud Salvatoris Joan. 14. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.*

* Urgebis: ſi dantur actus indifferentes in individuo, tunc liceret operari ex ſola delectabilitate objecti. e.g. audire concentum muſicæ, quia recreat; videre, vel odorare flores, quia delectant viſum ac odoratum, aut ſtudere Poeſi, ſive Mathematicæ ex animi oblectatione &c. ſed non licet citra peccatum veniale operari ex delectabilitate objecti: ergo. Min. prob: quia alias liceret comedere, & bibere ad ſatietatem ex delectabilitate, vel ex eodem motivo conjugibus exercere copulam; quod tamen utrumque ab Innocentio XI. damnatum eſt: cum Propoſitio ordine 8. ab eodem Pontifice confixa ſic ſonet: *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.* Altera ordine 9. taliter: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* Ad hanc ſatis difficilem inſtantiam reſpondent aliqui I. diſtinguendo Maj. liceret ex ſola delectabilitate objecti operari, ſi objectum ſit tale, cujus delectabilitas non nimium ſoleat ordinarie abſorbere hominem in ipſa voluptate, concedunt; ſi eſſet tale objectum, cujus delectabilitas ſolet ordinarie nimium abſorbere hominem in ipſa voluptate, negant: talia autem objecta nimium ordinarie abſorbentia hominem in voluptate, ſeu trahentia ad voluptatem aliquam immoderatam forent iſta duo: nimirum exercitium copulæ, & comeſtio ad ſatietatem, ſuppoſito quod ſemel liceret hæc facere ex ſola delectabilitate, in quibus plerumque vel voluptas immoderata actualiter interveniret, vel ſaltem grave periculum foret excedendi limites ipſius licentiæ ſeu permiſſionis: *nam neſcit cupiditas, ubi finiatur neceſſitas*, inquit D. Auguſtinus, qui etiam *lib.* 4. *cont. Jul. Apoſtat. cap.* 14. addit, quod ſola voluptas in copula carnali ita hominem abſorbeat, ut non facile ad Deum convertatur; ob quas rationes merito in ſimilibus objectis prohibetur operari ex ſola delectabilitate.

Reſp. II. Adhuc aliter diſting. Maj. liceret operari ex ſola delectabilitate objecti, quando ipſa delectatio eſt finis intentus a natura conced. quando non eſt intentus a natura, & tamen aſſumitur neg. Hoc autem contingit in memoratis Propoſitionibus damnatis; cum voluptas aſſumatur tanquam finis comeſtionis & operis conjugalis, uti patet ex illis verbis *ob ſolam voluptatem &c.* Etſi harum actionum finis a natura intentus non ſit voluptas, ſed comeſtionis competens hominis ſuſtentatio, & copulæ conjugalis extinctio libidinis, ac procreatio prolis.

Paucis natura iſtas duas actiones ordinavit ad conſervationem ſpeciei, & individui humani, atque delectationem illam in gula, & in copula conjugali annexuit non ut finem hominis comedentis & generantis, ſed ut medium aptum ad comedendum & generandum, quale medium, ſi invertendo ordinem naturæ aſſumatur pro fine, ſæpius oberit potius, quam proderit conſervationi ſpeciei & individui humani ob periculum exceſſus juxta jam dicta in I. reſponſione. Deinde finaliter loquendo, quamvis etiam poſſe probari univerſaliter in nullis actionibus eſſe licitum operari propter ſolam delectabilitatem, eo quod juxta *S. Thomam* 2 2. *quæſt.* 141. *art.* 6. omnia delectabilia ordinentur ad aliquam hujus vitæ neceſſitatem, tanquam ad ſuum finem naturalem; adhuc tamen non ſequitur, quod non poſſit dari actus moralis indifferens in individuo, habens pro fine ſuo ipſam neceſſitatem naturæ aliqualiter, etiam in minus notabilibus ſublevandam e. g. abigere a facie muſcam, occidere pulicem aliqualiter moleſtum, vel excutere è veſtibus parum pulveris &c *

Q U Æ S T I O VI.

Quid requiratur, ut Actus Humani boni ſint meritorii vitæ æternæ?

S U M M A R I U M.

40. *Meritum, quid?*
41. *Meritum de condigno, & Meritum de congruo, quid?*
42. *Ad Meritum de condigno, ex parte operantis requiritur Status viæ, & Status gratiæ.*
43. *Status viæ, & Status gratiæ, quid?*
44. *Sancti in cælis ſibi nihil amplius merentur, nec damnati demerentur.*
45. *Requiri Statum gratiæ ad meritum de condigno, probatur. Corollarium.*
46. *Opera bona viva, mortificata, & mortua declarantur.*
47. *Opera bona mortua, ſeu in ſtatu peccati mortalis facta, ad quid proſint?*
48. *Corollarium.*

40. ADvertendum I. Meritum ut ſic bene definiri, dicendo: *Meritum eſt actus laudabilis, exigens aliquo modo collationem præmii.* Dicitur *actus laudabilis*: quia per actus peccaminoſos non meremur præmium, ſed potius ſupplicium. Simulque per hoc indicatur, quod actus meritorius debeat eſſe liber, & moraliter bonus; nam per ea, quæ naturaliter & neceſſario eveniunt, nec laudem meremur, nec vituperium.

41. Advertendum II. Meritum ut ſic communiter dividi a Theologis in Meritum de condigno, quod proprie & abſolute meritum dicitur; & in Meritum de congruo, quod dicitur meritum ſecundum quid duntaxat, & cum addito ly, *de congruo*. *Meritum de condigno* generatim illud eſt, quod habet condignitatem & æqualitatem cum præmio: in quo ſenſu, loquendo de merito de condigno vitæ æternæ, dicitur Sapient. 3. *Quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos ſe*. Et Apocal. 3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt*, & alibi. *Meritum de congruo* illud dicitur, cui licet deſit talis condignitas & æqualitas, adhuc tamen congruum eſt, ut ex liberalitate remunerantis conferatur ipſi aliquod præmium. Et juxta hæc poteſt Actus moraliter bonus dividi in Actum meritorium de condigno, & de congruo: quod ut clarius intelligatur, ſit

42. CONCL. I. Ad Meritum de condigno vitæ æternæ, præter bonitatem moralem ipſius actus, requiritur inſuper ex parte operantis Status viæ, & Status gratiæ ſanctificantis; ac proinde ad actum bonum de condigno meritorium vitæ æternæ, hæc duo requiruntur neceſſario. Ita certa, & communis Theologorum.

43. Ubi ſciendum, quod per *Statum viæ* intelligatur decurſus vitæ præſentis, juxta phraſin Sacræ Scripturæ, quæ præſentem vitam appellat peregrinationem 2. *Corinth.* 5. ibi: *Quoniam dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino*, & alibi. Per *Statum gratiæ* vero intelligitur ſtatus gratiæ habitualis, ſeu ſanctificantis; id eſt; quod quis ſit conſtitutus in gratia ſanctificante, per quam homo de facto ſit amicus Dei, ejuſque filius adoptivus, & dignus vita æterna. Et in tali Statu gratiæ de facto nullus eſt, quicunque habet peccatum mortale, ſive originale, ſive actuale nondum remiſſum; nam gratia habitualis, & peccatum de facto repugnant, ſicut lux & tenebræ. Hoc prænotato probatur prima pars Concluſionis, quod nempe Status viæ requiratur ad Meritum de condigno vitæ æternæ. Sic enim 2. *Corinth.* 6. dicitur: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*. Et Joan. 9. *Venit nox* (id eſt, mors) *quando nemo poteſt operari*; intellige, meritorie.

44. Infertur proinde; quod Sancti in cœlis defectu hujus conditionis (id eſt, quia non amplius ſunt viatores) per intenſiſſimos actus amoris Dei nihil amplius ſibi mereantur; quamvis poſſint pro nobis intercedere, ſuaque interceſſione quidpiam nobis impetrare a Domino Deo. Similiter Animæ in Purgatorio nihil amplius merentur in ordine ad augmentum gratiæ, & gloriæ cœleſtis, per tolerantiam ſuarum pœnarum, quamvis ſatisfacere, ſeu potius ſatiſpati poſſint pro ſuis peccatis. Et e contra Damnati in inferno, licet continuo blaſphement Deum, non promerentur novum ſupplicium (eo quod amplius non ſint viatores) ſed pro peccatis in hac vita commiſſis duntaxat æternaliter torquentur.

45. Altera pars Concluſionis, quod nempe ad Meritum de condigno requiratur Status gratiæ, eſt etiam certa inter Catholicos: Ratio eſt: quia propter impedimentum peccati mortalis nullus poteſt de condigno mereri vitam æternam; peccatori enim non debetur vita, ſed mors juxta illud Rom. 6. *Stipendia peccati mors*. Accedit, quod quis per peccatum mortale conſtituatur inimicus Dei; ac proinde hoc ipſo ſit indignus amicitia, doniſque ipſius, præſertim ſupernaturalibus. Hinc ſequitur, quod peccator, quamdiu perſiſtit in ſtatu peccati mortalis, per eleemoſynas & alia opera bona tunc temporis peracta, nullum promeretur augmentum gloriæ cœleſtis, neque aliud donum ſupernaturale de condigno: quamvis non idcirco ejuſmodi bona opera ſint protſus inutilia, propter dicenda in ſecunda Concluſione.

46. Et conformiter dictis Opera moraliter bona a Theologis communiter dividuntur in opera mortua, mortificata, & viva. *Opera bona viva*, ſunt opera moraliter bona in ſtatu gratiæ facta, quæque per nullum peccatum mortale ſubſequens mortificantur. *Opera mortificata*, ſunt opera moraliter bona, quæ quidem fuerunt facta in ſtatu gratiæ, adhuc tamen per peccatum mortale ſubſequens mortificantur: id eſt, impediuntur, ne habeant ſuum valorem promerendi vitam æternam ſtante ejuſmodi peccato mortali. Cæterum ſi homo per veram pœnitentiam denuo juſtificetur, tunc hujuſmodi merita bonorum operum per peccatum mortale mortificatorum iterum in hominis juſtificationem reviviſcunt, id eſt, recuperant ſuum priſtinum valorem promerendi vitam æternam in cœlis. *Opera bona mortua* dicuntur ea, quæ fiunt in ſtatu peccati mortalis; peccatum enim mortale eſt mors animæ. Et talia nunquam reviviſcunt in ordine ad meritum vitæ æternæ quondam in cœlis conſequendum; eo quod illud, quod nunquam antea vixit, nequeat impoſterum reviviſcere.

47. CONCL. II. His tamen non obſtantibus Opera bona in ſtatu peccati mortalis facta non ſunt penitus inutilia, nec idcirco ab homine intermittenda. Ita omnes Doctores Catholici. Ratio eſt: quia inprimis hujuſmodi Opera bona ſunt meritoria, ſaltem de congruo, quorundam gratiarum actualium, ſeu auxiliorum ſupernaturalium, quibus ejuſmodi homo facilius perducitur, atque excitatur ad agendam veram pœnitentiam de peccatis, ut ſic juſtificetur, & in ſtatum gratiæ reſtituatur. Deinde ſolent ejuſmodi homines per Dei miſericordiam præſervari a nonnullis periculis labendi in peccata graviora; aut clementer protegi, ne toties labantur, & ſic in altera vita gravius puniri non mereantur. Tertio hujuſmodi homines ſenſim aſſueſiunt exercitio bonorum operum, ac deinde facilius de peccatis commiſſis agunt pœnitentiam; & poſtmodum in ſtatum gratiæ reſtituti conſtantius perſiſtunt in continuandis agendiſque aliis bonis operibus.

48. Et hujuſmodi effectus bonorum operum licet in ſtatu peccati mortalis peractorum, certe non ſunt modici: quamvis omnibus viribus cuique ſit allaborandum, ut Divina gratia adjuvante vel nunquam labatur in peccatum mortale, vel ſi per fragilitatem humanam ceciderit, citius per veram pœnitentiam reſurgat, ſicque bona opera ſua evadant meritoria de condigno augmenti gratiæ ſanctificantis, & vitæ æternæ, cum ſempiterno fructu in Cœlis quondam recipiendo.

* Quæres, an actus meritorius eo ipſo ſit etiam ſatisfactorius? ante Reſponſionem nota, quod actus aliquis moraliter bonus quatenus *Meritorius* collationem præmii, quatenus vero *Satisfactorius* reſpiciat compenſationem pro pœna alioquin debita & ſubeunda in vindictam peccati.

Debet autem illud, quod Deo redditur in compenſationem pœnæ alias ſuſtinendæ, ſemper eſſe aliquo modo afflictivum, uti ex D. Thoma & S. Bonaventura advertit cum aliis Suarez *Tom.* 4. *in* 3. *part. diſ.* 37. *ſect.* 6. Nam uti ad peccatum ipſum concurrit appetitus boni delectabilis indebiti, ita æquitas poſtulat, ut compenſatio fiat per ſubtractionem boni delectabilis, quæ ſubtractio ſolet eſſe aliquo modo afflictiva, utpote contra appetitum ſenſitivum inclinantem in bonum delectabile. H. N.

Reſp. Actus Meritorius eſt etiam ſatisfactorius. Ita communis, & probatur: Actus meritorius eſt actus alicujus virtutis, prout conſideranti patet ex dictis præcedentibus; ſed Actus virtutis eſt etiam ſatisfactorius; nam Actus virtutis ſemper eſt aliquo modo afflictivus, utpote habens annexam aliquam difficultatem in retrahenda voluntate a bono delectabili, transferendo eandem ad bonum honeſtum, quæ difficultas ſuperata tanquam aliquid afflictivum dein ordinatur in compenſationem pœnæ, alias ſubeundæ propter peccatum: ergo.

Cæteroquin uti ad actum meritorium de condigno vitæ æternæ deſideratur Status viæ, & gratiæ ſanctificantis; ita etiam de facto requiritur ad ſatisfactorium de condigno ex opere operantis pro pœna alias in Purgatorio toleranda:

Hincque Animæ in Purgatorio non dicuntur exhibere ſatisfactionem pro peccatis, ſed potius ſatiſpaſſionem; quoniam non ſunt in Statu viæ.

Item graves peccatores ſaltem de potentia Dei ordinaria

non

non cenſentur ſatisfacere per ſuas caſtigationes & afflictiones pro peccatis in ordine ad delendas pœnas Purgatorii, quia etſi ſint in via non tamen exiſtunt in gratia ſanctificante, per quam unimur Chriſto, & in qua unione vis ſatisfaciendi per opera propria fundatur: in Chriſto enim *vivimus* (intellige vita ſpirituali per gratiam ſanctificantem) *meremur & ſatisfacimus*: inquit Conc. Trid. *Seſſ.* 14. *de Pœnitent. c.* 8. ubi vides, quod pariformiter loquatur de merito, ac ſatisfactione.

Nec opponas, ſatisfactio Sacramentalis habet vim remittendi pœnam peccatis confeſſis debitam, quamvis eadem perſolvantur in ſtatu peccati mortalis, prout dicetur Tract. 14. diſt. X. quæſt. 1. Ergo ad ſatisfactionem quatenus remiſſivam pœnæ non requiritur Status gratiæ ſanctificantis: Reſpondeo enim diſtinguendo ant: Satisfactio Sacramentalis habet vim remittendi pœnam ex opere operato; concedo: ex opere operantis; nego ant: & ſimiliter diſtinguo conſequens: ad ſatisfactionem remiſſivam pœnæ alias in Purgatorio peccatis debitæ non requiritur Status gratiæ, ſi ſit remiſſiva ex opere operato, & præciſe reſpiciendo Merita Chriſti; concedo: ſi ſit remiſſiva ex opere operantis, & adjungendo merita propria per Merita Chriſti dignificata, nego conſequentiam. *

DISTINCTIO III.

De Conſcientia ut Regula Actuum Humanorum.

QUÆSTIO I.

De natura, & diviſione Conſcientiæ ut ſic; ubi & de Conſcientia recta, ſeu certa.

SUMMARIUM.

1. *Conſcientia, unde ſic dicta?* (a) *Diſt.* 2. *n.* 5.
   Remorſus conſcientiæ, & Teſtimonium ejus, quid?
2. *Conſcientia, quid?*
3. *Dividitur in quinque membra.*
4. *Conſcientia recta quid?*
5. *Veritas duplex, ſpeculativa & practica.*
6. *Conſcientia recta duplex.*
7. *Quomodo differat a probabili?*
8. *Quanta ſit obligatio Conſcientiæ rectæ?*

1. CONſcientia, quæ eſt regula proxima actionum humanarum, juxta dicta ſuperius (a) ſumitur hic pro judicio practico intellectus, proponente quidpiam homini ut bonum vel malum moraliter, ac proinde proſequendum vel fugiendum: ipſe enim actus intellectus practici, quo indicat aliquid eſſe bonum, vel malum, aut indifferens in genere moris, vocatur *Conſcientia*. Dicitur autem *Conſcientia*, quaſi *Cordis ſcientia*, ut advertit D. Bernardus *lib. de Conſcientia, c.* 8. & partim ſe extendit ad opera noſtra præterita, ea vel accuſando tanquam male facta, & dicitur *Remorſus conſcientiæ*; vel commendando tanquam bene facta, & appellatur ab Apoſtolo 2. Corinth. 1. *Teſtimonium Conſcientiæ noſtræ*: partim vero reſpicit opera inſtantia ſeu futura dictando, quæ agenda ſint tanquam bona ſeu honeſta, quæq; omittenda tanquam turpia ſeu inhoneſta, & dicitur alio nomine *Dictamen rectæ rationis*.

2. CONCL. I. *Conſcientia* eſt actus intellectus practici, judicantis aliquid hic & nunc agendum eſſe vel fuiſſe tanquam bonum honeſtum, aut fugiendum eſſe vel fuiſſe tanquam turpe & inhoneſtum. Ita Layman *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 2. quæ definitio in re eſt communis: quamvis Conſcientia quandoque etiam accipiatur pro habitu intellectus, id eſt, pro habituali dictamine intellectus, quo cognoſcitur hic & nunc operationem faciendam, eſſe bonam, aut malam moraliter.

3. CONCL. II. Conſcientia hactenus explicata communiter dividitur in quinque membra, ſcilicet in Conſcientiam rectam, erroneam ſeu falſam, dubiam, probabilem ſeu opinativam, & ſcrupuloſam. Ratio hujus diviſionis eſt: quia Conſcientia nihil aliud eſt, niſi judicium practicum intellectus, dictans, quid hic & nunc a nobis ſit agendum, vel non agendum, juxta regulas morum extrinſecas: atqui intellectus ſic judicando, quandoque eſt certus in ſuo judicio, & dicitur *Conſcientia recta*, ſeu certa: aliquando errat, & dicitur *Conſcientia erronea*: quandoque probabiliter judicat, & vocatur *Conſcientia probabilis*, ſeu opinativa: interdum vero dubitat, ac neutri parti determinatum præbet aſſenſum, & eſt *Conſcientia dubia*. & tandem quandoque ſcrupulis agitatur, & dicitur *Conſcientia ſcrupuloſa*. Loquendo nunc de altera parte Quæſtionis, ſit

4. CONCL. III. *Conſcientia recta*, ſeu (ut alii loquuntur) certa & vera, recte definitur, quod ſit dictamen verum intellectus, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, quod faciendum eſt, eſſe bonum vel malum. Ita in re communis. Et quidem, ſi hujuſmodi dictamen practicum intellectus ſit rectum, ac verum tam ſpeculativa, quam practica veritate, tunc hujuſmodi Conſcientia dicitur omnimode recta ſeu vera. Si autem ſit rectum, ſeu verum veritate duntaxat practica, non autem ſpeculativa, tunc hujuſmodi Conſcientia dicitur ſolum practice vera: quæ diviſio Conſcientiæ rectæ ut intelligatur

5. Notandum, quod *Veritas ſpeculativa* ſit veritas ſimpliciter & abſolute ſumpta, prout objectum eſt in re: & hoc modo illud duntaxat judicium intellectus eſt verum, quod eſt conforme objecto, ut ſe habet a parte rei; id eſt, quod ita judicat de objecto, prout ipſum revera ſe habet a parte rei. *Veritas practica* dicitur illa, quæ fundatur in prudenti ac firma exiſtimatione rei, ex gravibus motivis orta.

6. Hinc infertur, quod *Conſcientia tam practice, quam ſpeculative recta*, ſit dictamen intellectus, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, aliquid hic & nunc eſſe honeſtum, ac proinde proſequendum, quod revera a parte rei honeſtum eſt: prout ſit in innumeris actibus bonis atque honeſtis, qui ut tales proponuntur ab intellectu voluntati, atque revera a parte rei ſunt honeſti. *Conſcientia ſolum practice recta*, eſt dictamen verum veritate duntaxat practica, id eſt, deſumptum ex prudentibus motivis, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, hoc eſſe honeſtum & faciendum, quod tamen revera a parte rei non eſt tale. Exemplum hujus habemus Gen *cap.* 29 cum Jacob Patriarcha optima fide, & conſcientia recta, ad Liam acceſſit, ita ſecum diſcurrens: *Honeſtum eſt accedere ad propriam uxorem: hæc eſt mea uxor* (uti prudenter arbitrari debebat Jacob cum non niſi temere de mala fide Labani, ſupponentis ſibi pro Rachele Liam, ſuſpicari potuiſſet) *ergo honeſtum eſt, ad hanc accedere*: quod tamen a parte rei non erat, cum Lia pro tunc non fuerit ejus legitima uxor, ſed Rachel.

7. Porro cum in definitione Conſcientiæ recte additur, *abſque ulla formidine de oppoſito*, per hanc particulam Conſcientia recta ſeu certa differt a Conſcientia probabili, utpote quæ non habetur ſine ulla formidine de oppoſito; prout ex dicendis infra *Quæſt.* 4. patebit.

8 Quæres, quanta ſit obligatio Conſcientiæ rectæ ſeu certæ, quidpiam præcipientis, aut prohibentis? Reſp. certum eſſe, Conſcientiam rectam ſeu certam adeo obligare hominẽ ut is delinquat atque peccet, niſi illam in operando ſequatur, quando præſcribit aliquid ut faciendum vel fugiendum ſub præcepto, & non tantum ſub conſilio. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia voluntas peccat, ſi in operatione non ſequatur ſuam regulam proximam: atqui Conſcientia, præſertim recta, eſt regula proxima voluntatis operãtis, ſeu actionum ejus; ergo peccat voluntas, niſi Conſcientiam recte præcipientem, aut prohibentẽ in operando ſequatur. Dicitur autem in reſponſione, *& non tantum ſub conſilio* Quia ſi Conſcientia recta quidpiã duntaxat proponat agendum per modum conſilii, non autem præcepti, ſicuti non obligamur ſub peccato ad adimplenda omnia conſilia (quamvis eadem ſequi ſit melius, & conſultius) ita nec ſub peccato tenemur ſequi Conſcientiam rectam, quidpiam ſub conſilio duntaxat proponentem; ut certum eſt.

QUÆSTIO II.

De Conſcientia erronea, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

9. *Conſcientia erronea, quid?*
10. *Conſcientia practice duntaxat recta an ſit erronea?*
11. *Conſcientia erronea invincibilis, & vincibilis, quid?*
   (b) Diſt. 1. q. 5. n. 40.
12. *Conſcientia erronea quæcumque obligat negative, &c.*
13. *Corollaria ex dictis.*
14. *dictio debet eſſe libera, ut quis peccet agendo contra Conſcien-*

Digitized by Google

tiam erroneam.
15. *Ad hanc non ſufficit ſolus ſcrupulus.*
16. *Conſcientia invincibiliter errans, obligat etiam poſitive.*
17. *Corollarium.*
18. *Conſcientia vincibiliter errans obligat,ut eam deponamus,&c.*
19. *Alioquin peccabit operans, quamcunque partem elegerit.*
20. *Solvitur inſtantia.*
21. *Conſcientia erronea, quomodo ſit deponenda?*
22. *Notabilis objectio; & quomodo Lex Divina nullum reddat perplexum.*
23. *Quid agendum, quando utraque contradictionis pars putatur eſſe peccatum?*
24. *Quid, ſi quis neſciat diſcernere, ubi ſit minus malum?*

9. CONCL. I. *Conſcientia erronea* eſt illa, quæ dictat aliquid eſſe faciendum,vel non faciendum, quod revera tale non eſt, abſque fundamento probabili. Et dicitur,*abſque fundamento probabili* ad differentiam Conſcientiæ probabilis, quæ quandoque etiam dictat aliquid eſſe honeſtum ſeu licitum, quod a parte rei eſt inhoneſtum ac illicitum; & tamen quia id colligit ea motivis probabilibus, non dicitur Conſcientia erronea, ſed probabilis.

10. Si quæratur, an Conſcientia practice duntaxat recta, poſſit dici erronea,nec ne? Reſp.cum Maſtrio *diſp. 1. Theolog Moral.num* 14. hanc eſſe quæſtionem de nomine; nam hujuſmodi Conſcientia poteſt dici & recta, & erronea, ſub diverſo tamen reſpectu. Recta quidem reſpectu voluntatis, quia prudenter eam dirigit, quantum ſatis eſt, ut ipſa non peccet; & hæc dicitur *Rectitudo practica.* At reſpectu objecti poteſt dici erronea, quia re ipſa errat circa objectum, putans eſſe honeſtum, quod tamen a parte rei tale non eſt.

11. CONCL. II. Conſcientia erronea dividitur in invincibilem, & vincibilem. Ita communis. *Conſcientia erronea invincibilis* eſt, cujus error adhibita diligentia morali vinci, ſeu vitari non potuit; ideoque nec voluntarius eſt, nec ad culpam imputatur; talis fuit in Jacob Patriarcha accedente ad Liam. *Conſcientia erronea vincibilis* eſt, cujus error, moraliter loquendo vitari potuit, & debuit; ac proinde indirecte voluntarius, atque culpabilis exiſtit. Unde colligitur, hanc diviſionem Conſcientiæ erroneæ in invincibilem ac vincibilem, multum coincidere cum diviſione Ignorantiæ in invincibilem & vincibilem, de qua ſuperius: (b) etenim prior procedit ex Ignorantia invincibili, poſterior autem ex vincibili.

12. CONCL. III. Conſcientia erronea quæcumque, ſive vincibilis ſit, ſive invincibilis, præcipiens aliquid ut agendum vel fugiendum, obligat negative, ne videlicet contra eam operemur;ac proinde operari contra ejuſmodi Conſcientiam erroneam nondum depoſitam, ſemper eſt peccatum. Ita certa,& communis Theologorum. Nam juxta illud Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide* (id eſt, ea dictamine conſcientiæ) *peccatum eſt*. Et, ut inquit Innocentius III. *c. Litteras. de Reſtit. ſpoliat. Quidquid ſit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam.* Accedit ratio: quia voluntas operans contra Conſcientiam erroneam, vere conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum, quod apprehendit. Nec obſtat, quod Conſcientia illa ſit erronea. Nam hoc ipſo, quod error ejus non cognoſcatur,agere contra ipſam eſt peccatū: ita enim Conſcientia illa proponit in apprehenſione operantis, objectum eſſe faciēdū aut fugiendū,ac ſi re ipſa ſic ſe haberet.

13. Ex dictis infertur, quod putans eſſe jejunium de præcepto, quando non eſt, peccet contra Temperantiam, ſi non jejunet, niſi Conſcientiam ſuam erroneam, melius inveſtigando veritatem, deponat. Similiter, ſi quis erronee putet, mentiri officioſe in tali caſu eſſe peccatum mortale, ac nihilominus mentiatur, peccat mortaliter, quamvis cæteroquin tale mendacium ſit ſolum veniale. Inſuper ſequitur, quod operans contra Conſcientiam erroneam, ſive vincibilem,ſive invincibilem, peccet in ea ſpecie peccati, & contra illam virtutem, ſicuti intellectus falſo judicat: v. g. in prædictis duobus caſibus prior peccat contra virtutem Temperantiæ, alter in ſpecie mendacii mortalis. Item ſi quis erronee exiſtimet, ſe peccaturum mortaliter, operando contra hanc Conſcientiam erroneam, peccabit mortaliter; ſi venialiter, venialiter: quod ſi Conſcientia dictet peccatum in genere, non deſcendendo ad aliquam ſpeciem ejus, erit peccatum in genere, & ad nullam particularem peccati ſpeciem pertinebit. Siquidem tota malitiæ hujus ratio conſiſtit in hoc, quod quis operetur contra dictamen ſuæ Conſcientiæ; ergo talis & tanta erit malitia, qualem & quantam Conſcientiam dictat.

14. Notandum tamen cum Sanchez *lib. 1. in Decalogum, cap. 15. num.* 3. & aliis, ad hoc, ut quis contra Conſcientiam erroneam agendo peccet, neceſſarium eſſe, ut actio ipſius ſit libera. Hinc ſi quis in carcere v. g. conſtitutus exiſtimet, ſe peccare Miſſam non audiendo, non ideo peccat: ſimiliter non delinquit ſcrupuloſus, cum involuntarias ſuas paſſiones, aut in oratione diſtractiones, peccata eſſe arbitratur. Ratio eſt clara: quia ad omne peccatum requiritur libertas.

15. Adde etiam cum Navarro *in Manuali, præludio*9. *n.*9 & Doctoribus communiter, quod ad hujuſmodi Conſcientiam erroneam inducendam non ſufficiat ſolus ſcrupulus in genere, vel in particulari. Hinc ſi quis faciat opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur ſcrupulo aliquo in contrarium quia ſcrupuloſus, quamvis aliquo modo angatur, ac vereatur hic latere peccatum, non tamen determinate ſic judicat, immo potius oppoſitum credit eſſe verum. Quod ſi tandem Conſcientia erronea ſit duntaxat conſulens, vel permittens, ſicut non eſt peccatum agere contra conſilium, ita nec foret peccatum agere contra iſtam Conſcientiam.

16. CONCL. IV. Conſcientia invincibiliter errans, præcipiens aliquid aut agendum aut fugiendum,non ſolum obligat negative, ne ſcilicet contra eam operemur, juxta proxime dicta; ſed obligat etiam poſitive, ut ipſam ſequamur, ut proinde quis peccet, niſi dictamen illius in operando ſequatur. Ita Scotus 2. *in Reportatis, diſt.* 39 Maſtrius *diſp. 1. Th. Moral. n.* 19. & communis Theologorum. Ratio eſt: quia ex quo Conſcientia eſt invincibiliter errans, taliter, ut nulla morali diligentia vinci ac deponi poſſit, ita ipſa ſe habet in prudenti ac inculpabili æſtimatione operantis, ac ſi eſſet ſimpliciter, & abſolute recta; ergo tenetur quis eam ſequi, non minus, ac Conſcientiam rectam ſeu certam.

17. Infertur proinde,quod ſi quis mentiatur ad liberandum proximum e periculo vitæ, ob Conſcientiam invincibiliter errantem,putans,ſe ex miſericordia ad id teneri, is actum bonum faciat; & ſi non mentiatur,peccet contra virtutem Miſericordiæ.Dicitur notanter,*ob Conſcientiam invincibiliter errantem putans,&c.* nam ſi Conſcientia illa erronea fuiſſet vincibilis, aliud eſſet dicendum, juxta Concluſionem ſequentem.

18. CONCL. V. Econtra Conſcientia vincibiliter duntaxat errans, proponens aliquid ut præceptum, quod revera prohibitum eſt, aut econtra, non ſolum non obligat poſitive ut eam ſequamur,ſed neque licite ipſam ſequi poſſumus;obligat tamen, ut eam deponamus. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia ex una parte agere contra Conſcientiam erroneam, eſt peccatum, ut patet ex dictis *num.* 12. ex altera vero parte Conſcientia talis erronea, utpote vincibilis, non excuſat a peccato; ergo qui eam ſequitur, revera peccat, & qui contra eam necdum depoſitam operatur, etiam peccat.

19. Supereſt proinde, quod quis obligetur ad deponendam Conſcientiam ſuam erroneam vincibilem. Et hæc quidem obligatio tanta eſt, ut in ejuſmodi caſu, ſtante tali Conſcientia erronea vincibili,quamcunque tandem partem quis elegerit, ſit peccaturus: nam ſi facit id, quod revera a lege præceptum eſt, operabitur contra Conſcientiam ſuam oppoſitum dictantem; ſin minus,ſed ſequatur dictamen Conſcientiæ ſuæ peccabit contra legem, a qua non abſolvitur per errorem ſuæ Conſcientiæ, utpote mere vincibilem & culpabilem.

20. Nec dicas, poſſe hominem in tali occaſione conſtitui, ut non poſſit ſuam Conſcientiam vincibiliter errantem deponere; prout v. g. contingeret, ſi alius non adſit, a quo poſſit conſilium petere, reique veritatem ediſcere, ipſe vero ſemetipſum adjuvare non valeat. Reſp. enim cum Maſtrio *diſp* 1.

Theol.

Digitized by Google

Theol. moral. n. 34. & aliis, in hujuſmodi caſibus Conſcientiam illam revera reddi invincibilem; ſiquidem qui illam habet, non poteſt hic & nunc eam ſuperare atque deponere, ac proinde ſequendo illam non peccabit, prout dictum eſt *num.* 16. loquendo de Conſcientia invincibiliter errante.

21. Quod ſi quis quærat, quomodo Conſcientia erronea ſit deponenda? *Reſp.* Quando Conſcientia erronea eſt vincibilis, eam facile deponi poſſe, dummodo quis debitam adhibeat diligentiam in inveſtigando rei veritatem, illudque attentius conſideret, in quo ſe falli ſuſpicatur, diſcurrendo ex primis principiis practicis ad ſuum errorem agnoſcendum. Idem, & quidem facilius fieri poteſt, adbibendo conſilium prudentioris, juxta illud Prov. 13. *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia*. Et Eccleſiaſtici 32. *Fili ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis*. Cæterum Conſcientia erronea invincibilis, hoc ipſo, quod ſit invincibilis, moraliter deponi nequit: nam ad libitum, & ſine ulla ratione, non niſi temere deponeretur.

22. Objicies contra IV. & V. Concluſionem ſimul. Lex Divina nullum reddit perplexum: atqui hoc fieret, ſi conſcientia erronea ſive vincibilis, ſive invincibilis, ſemper obligaret negative, ne ſcilicet voluntas contra ipſam agat; ergo Conſcientia erronea non ſic obligat. Major eſt certa, & ab omnibus conceſſa: quia Lex Divina nunquam facit, quod homo neceſſario peccet, ita ut peccatum evadere non poſſit; nam hoc ipſo jam non committeretur peccatum defectu libertatis. Minor vero probatur: poteſt enim quis ex Conſcientia erronea exiſtimare, utramque partem contradictionis eſſe peccatum; prout fieret, ſi quis die Feſto aſſiſtens moribundo exiſtimaret, eſſe peccatum mortale, tali die omittere auditionem Sacri, ac viciſſim eſſe peccatum mortale in tali extrema neceſſitate deſerere moribundum, ergo. Ad hanc objectionem ſatis notabilem, & quæ varie proponi, atque urgeri poteſt, *Reſp.* conceſſa majori, negando minorem, ejuſque probationis conſequentiam: nam ſi ejuſmodi Conſcientia erronea ſit vincibilis, tenetur homo eandem deponere juxta proxime dicta, & tunc alterutrum eligere, quod judicat hic & nunc eſſe faciendum; videlicet (loquendo de præmiſſo caſu) audire Miſſam, ſi adſint alii, qui commode poſſunt moribundo aſſiſtere, atque inſervire; vel, ſi hi non adſint, omittere Miſſam, & moribundo aſſiſtere, ob rationes mox dicendas.

23. Quod ſi vero Conſcientia erronea ſit invincibilis, & talis, quam deponere quia nequeat diſcurrendo per prima principia practica, vel petendo conſilium a Doctoribus, tunc tenetur homo in ejuſmodi caſu conſtitutus eligere illud, quod ſibi minus malum apparet, & hoc faciendo non peccabit. *arg. c. Duo mala, diſt.* 13. *& can. Juravit David.* 22. *q.* 4. At vero, ſi eligat illud, quod gravius peccatum eſſe judicaverit, peccati reus erit; ut communiter notant Doctores. Ratio eſt: quia omne peccatum non ex neceſſitate, ſed ex libertate admittitur; ergo cum hic & nunc (juxta datam hypoteſim) neceſſario ſit unum eligendum ab homine, non libertate, ſed neceſſitate eligit minus, ſicque non peccat: peccaret autem eligendo majus, quia poteſt exceſſum malitiæ ejus vitare eligendo id, quod ſibi minus peccatum apparet.

24. Si autem in tali caſu conſtitutus diſcernere, atque judicare ex perplexitate aut alia cauſa non poſſit, quodnam illorum ſit minus malum ſive peccatum, ſed in utroque actu parem apprehendat malitiam, homo ille non peccabit, quidquid egerit ex utroque; quia nemo peccat neceſſitate. Exemplum hujus proxime præmiſſum eſt. Aliud cum Laymano *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 4. *num.* 4. addi poteſt de Parocho: nam ſi Parochus ad Eccleſiam Feſto die veniens, ſacrificaturus pro populo, recordetur ſe jejunum non eſſe, nec alius Sacerdos tunc accerſiri poſſit, qui celebret (in quo caſu Parochus videtur perplexus: ſi enim celebrem, cogitat ipſe, peccabo adverſus reverentiam Sacramenti, propter legem Eccleſiæ: ſi autem non celebrem, peccabo contra legem Charitatis, propter ſcandalum populi) profecto in tali caſu, ſi ſcandalum aliter evitari non poteſt, ut ſupponitur, Parochus celebrare deberet; cum lex Eccleſiaſtica cedat majori legi Charitatis naturalis: ſi tamen hanc ipſam veritatem præ inopinata perturbatione perſpicere nequeat, nec alium habeat, a quo edoceatur, non peccabit Parochus, licet Sacrificio abſtineat cum ſcandalo populi.

QUÆSTIO III.

De Conſcientia dubia, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

25. *Conſcientia dubia, quid?*
26. *Dividitur varie juxta variam Dubii diviſionem.*
Dubium ſpeculativum, &
Conſcientia ſpeculative dubia, quid?
27. *Dubium practicum, &*
Conſcientia practice dubia, quid?
28. *Dubium practicum duplex, generale,*
Et particulare, ſeu practice practicum.
29. *Dubium poſitivum, & negativum, ac Conſcientia poſitive & negative dubia, quid?*
30. *Cum Conſcientia practice dubia illicitum eſt operari.*
31. *Et operans cum ea peccat pro qualitate dubii.*
32. *Loquendo tamen de dubio proprie practico.*
33. *Cum conſcientia ſolum ſpeculative dubia, ſeu practice depoſita, non eſt illicitum operari.*
34. *Declaratur hoc exemplis.*
35. *In dubiis tutior pars eſt eligenda, quomodo?*
36. *Corollaria practica.*

25. CONCL. I. Per *Conſcientiam dubiam* intelligitur ea, quæ neutri parti determinatum præſtat aſſenſum, ſed anceps manet inter utramque, v. g. an hoc ſit licitum, vel non licitum; peccatum, nec ne? Unde Dubium in præſenti accipitur proprie, nempe pro eo, quod contingit, quando intellectus inter duas partes oppoſitas hæret ſuſpenſus, adeo quod neutri determinatum præbeat aſſenſum.

26. CONCL. II. Conſcientia dubia varie dividitur, juxta variam ſcilicet Dubii diviſionem. Hinc, quia Dubium imprimis dividitur in practicum, & ſpeculativum; etiam conſcientia dubia cõmuniter dividitur in Conſcientiam practice dubiam, & ſpeculative dubiam: *Dubium ſpeculativum* dicitur illud, quando dubitatur de veritate, id eſt, quando dubitatur de aliquo, non quærendo directe de praxi, ſeu actione humana, num ea licita ſit nec ne, ſed de quodam alio, an ita ſe habeat, nec ne, v. g. ſi dubito, utrum Baptiſmus collatus in nomine Chriſti tantum, ſit validus; utrum tali die ſit jejunium, nec ne; utrum fundus, quem poſſideo, vere ſit meus utrum votum caſtitatis emiſerim; utrum matrimonium, quod contraxi, ſit validum; utrum bellum, in quo milito, ſit juſtum, &c. Hæc enim omnia & alia his ſimilia, ſpectant ad Dubium ſpeculativum: quia in ipſis directe ac immediate non quæritur de praxi, ſeu actione humana, an ea ſit licita nec ne ſed de quodam alio, ut patet; non obſtante, quod ex tali Dubio ſpeculativo multa poſtmodum Dubia practica oriri poſſint. Et juxta hoc *Conſcientia ſpeculative dubia* eſt intelligenda, quod nempe ſit ea, quæ dubitat de aliquo, non tamen quærendo directe ac immediate de praxi, ſeu actione humana, utrum ea licita ſit, nec ne, ſed de aliquo alio; ut ſit in allatis exemplis.

27. *Dubium practicum* eſt, quando dubitatur de operatione: id eſt, Practicum dubium dicitur illud, in quo directe quæritur de ipſa praxi, ſeu actione humana, num ea in talibus circumſtantiis ſit licita, nec ne; v. g. an hodie tenear jejunare? an ſim obligatus hac die audire Miſſam, vel confiteri? an tenear reſtituere fundum, quem habeo, &c. Et huic Dubio practico correſpondet *Conſcientia practice dubia*; eſtque illa, quæ dubitat immediate de praxi, ſeu actione humana, utrum ea licita ſit, nec ne; prout ſit in allatis exemplis, & aliis hujuſmodi.

28. Dubium practicum ſubdividitur a nonnullis Theologis in generale, & particulare. *Dubium practicum generale*, ſeu univerſale, dicitur illud, quando dubitatur in genere,

an hæc, vel illa actio ſit licita; v. g. an per ſe loquendo liceat ad Beneficium Eccleſiaſticum eligere minus dignum relicto digniore, an liceat die Feſto bellare, piſcari, pingere, &c. *Dubium practicum particulare* (quod proprie practicum, ſeu practice practicum appellatur) cenſetur illud, quando in particulari dubitatur, utrum hic & nunc licita ſit talis actio, nec ne; v. g. an hodie excuſer a jejunio ob certas circumſtantias, nempe ob aliqualem infirmitatem, iter, labores ſuſceptos, &c. Et juxta hoc etiam Conſcientia practice dubia ſubdividi poteſt.

29. Dubium alterius a Theologis ſubdividitur in poſitivum, & negativum. *Dubium poſitivum* tunc contingit, quando quis habet pro utraque parte judicium probabile, quod aliquid ſit, & etiam quod non ſit. Et juxta hoc tunc dicitur *Conſcientia* noſtra *poſitive dubia*, quando pro utraque parte occurrunt rationes æque probabiles, adeo ut intellectus in neutram partem judicium ſuum incliner, ſed videns rei difficultatem, ac rationes utrinque pugnantes, in ſuo judicio manet ſuſpenſus. *Dubium negativum* eſt, quando quis pro neutra parte habet rationes probabiles, & ſic remanet ſuſpenſus neque negando, quod talis actus ſit licitus, aut illicitus. Et hoc modo etiam *Conſcientia negative dubia* eſt explicanda.

30. CONCL. III. Cum Conſcientia vere practice dubia ſemper eſt illicitum operari; id eſt, ſemper eſt peccatum, operari ſtante Conſcientia vere ac proprie practice dubia, qua nempe quis dubitat, an in particulari illud ſit peccatum, nec ne; quod operatur. Ita Scotus *Quæſt. 2. Prologi, in fine.* & *in 4. diſt. 3. q. 1. §. Dico ergo*; eſtque communis Doctorum. Ratio eſt: quia qui operatur cum Dubio proprie practico, ſeu (ut alii loquuntur) practice practico, manifeſte ſe exponit periculo peccandi; ergo etiam peccat, juxta illud Eccli. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*. Confirmatur Concluſio ex illo Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*: atqui illud, quod fit cum Conſcientia practice dubia, non eſt ex fide, id eſt, ex dictamine Conſcientiæ; ergo eſt peccatum.

31. CONCL. IV. Operans cum conſcientia practice dubia peccat pro qualitate dubii, & in ea ſpecie peccati, de qua dubitat: ita ut ſi dubitet, an peccet mortaliter, agendo mortaliter peccet; ſi venialiter, peccet venialiter; ſi dubitet, an in ſpecie furti delinquat, operando malitiam furti contrahat, & ſic loquendo de aliis. Ita rurſum Scotus *loc. cit.* & communiter Doctores. Ratio eſt: quia operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo tranſgrediendi præceptum tale vel tale, & peccandi in ea ſpecie peccati, de qua dubitat; ergo etiam malitiam ejus contrahit. Probatur Conſequentia: quia juxta illud allegatum, *Qui amat periculum, peribit in illo*: atqui talis exponit ſe periculo peccandi in tali ſpecie peccati; ergo operando cum tali periculo perit in ipſo, id eſt, peccat in tali ſpecie peccati. Et hoc Doctores paſſim extendunt ad caſum, quo cuipiam in confuſo proponitur aliquod opus peccaminoſum a Conſcientia, ſub dubio tamen, an ſit mortale vel veniale: nam exequens tale opus ſtante illo dubio practico (ſermo eſt de dubio proprie practico, & non de ſimplici anxietate, vel ſcrupulo) peccat mortaliter; quia operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo peccandi mortaliter. Concordant in ſimili dicta ſuperius *num.* 13. de Conſcientia erronea.

32. Additur notanter, *ſermo eſt de dubio proprie practico, &c.* Nam dicta in hac utraque Concluſione, intelligenda ſunt de vero & proprie dicto dubio practico; id eſt, de tali, quo quis vere ac in particulari dubitat, an hoc vel illud ſit peccatum mortale vel veniale, ita quod habeat verum judicium ſuſpenſus, neque illud deponat. Nam ſi quis non vere dubitet, ſed ſolum patiatur quoſdam timores, anxietates, aut ſcrupulos, qui ſæpe etiam hominem nolentem affligunt, non peccabit operando contra illos; præſertim ſi hoc faciat ex ratione aliqua probabili, vel ſequendo conſilium Confeſſarii, aut aliorum doctorum, prout magis dicetur infra *Quæſt.* 5. agendo de Conſcientia ſcrupuloſa.

33. CONCL. V. Nihilominus operari cum Conſcientia ſolum ſpeculative dubia, non ſemper eſt peccatum; etenim ſi tale dubium ex rationabili fundamento practice deponatur, peccatum non eſt facere aliquid, vel omittere cum dubio ſpeculativo. Ita Doctor noſter *in 4. diſt.* 30. *q.* 1. eſtque rurſum communis Doctorum. Ratio eſt: quia regula noſtrarum actionum non eſt notitia ſpeculativa, quæ in ſola objecti veritate cognoſcenda conſiſtit, ſed practica, quæ omnium circumſtantiarum qualitatem & conditionem perpendit: atqui objectum, quod ſecundum ſe & ſpeculative conſideratum apparet dubium, accedentibus certis circumſtantiis poteſt reddi practice certum, quod liceat; ergo.

34. Declaratur Concluſio exemplis. Sic inprimis, ſi quis dubitet ſpeculative, an res, quam poſſidet, ſit ſua, nec ne, non obſtante ejuſmodi dubio ſpeculativo, poteſt practice judicare, ſibi de facto licitum eſſe rem illam retinere, eo quod in dubio melior ſit conditio poſſidentis: ſicque licite, & abſque peccato rem illam retinebit. Similiter Sacerdos ægrotus, qui conſiderata qualitate morbi ſui ſpeculative dubitat, an ſibi liceat a Divini Officii recitatione abſtinere, accedente Medici vel Confeſſarii conſilio practice eſt certus, id ſibi licere: unde depoſito practice illo dubio ſuo, non peccabit omittendo Divinum Officium. Inſuper miles, ſi ſpeculative dubitet de juſtitia belli, poteſt hoc dubium practice deponere, atque ad mandatum ſui Principis vel Ducis in eo militare, eo quod in dubiis ſtandum ſit judicio Superiorum, ſimulque ſibi a ſuo Principe hic & nunc pugna præcipiatur: & taliter deponens dubium ſuum ſpeculativum, non peccabit militando. Idem dicendum de innumeris aliis caſibus.

35. Quæres, quomodo ſit intelligendum illud commune dictum, *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, prout deſumitur ex jure Canonico *c. Juvenis. de Sponſalibus*, & *cap. Ad audientiam de Homicidio*, & alibi. Reſp. I. Per hoc axioma non intendi, quod in omni materia, omnique dubio, etiam mere ſpeculativo, ſemper ſit eligenda tutior pars; nam dubium ſpeculativum poteſt ex rationabili fundamento practice deponi, ſicque ceſſat dubium: quia non eſt in dubio, qui probabilibus rationibus flectitur ad unam partem. Silveſter Verſ. *Opinio q.* 1. Quinimo in certis materiis poſſumus etiam eligere partem minus tutam relicta tutiore, prout ex profeſſo dicetur *Quæſt. ſequenti*. Reſp. II. cum Ludov. Engel. *tit. de Voto. n.* 3. & aliis, hanc regulam plerumque eſſe tantum de conſilio, & non de præcepto, niſi quis in dubio practico perſeveret, neque ad ejus depoſitionem ſeſe reſolvere poſſit: tunc enim non licet agere cum tali Conſcientia practice dubia, ſed debet eligi pars tutior, juxta dicta *num.* 30. & 31. Alii reſpondent, dictum illud procedere in dubio negativo, ac proprie dicto, quando nimirum pro neutra parte adſunt ullæ rationes, vel ſaltem non ſufficientes, cur unam præ altera amplecti debeamus, ſecus autem eſſe in dubiis poſitivis, quando utrinque ſunt rationes probabiles. Et hac ratione pro nunc poteſt reſponderi ad citatos textus Juris: nam exactior illorum Capitulorum explicatio ſpectat ad interpretes Juris Canonici.

36. Ex hactenus dictis infertur, ſi quis dubitat, utrum aliqua actio ſit peccatum nec ne, videt autem, omittendo talem actionem nullatenus ſe peccaturum, quod is teneatur perſeverante tali dubio abſtinere ab illa actione; alioquin enim peccaret. Quod ſi vero Conſcientia dubia exiſtat de utraque contradictionis parte, ita ut quis dubitet, an ipſa actio ſit peccatum, aut potius ejus omiſſio, tunc tutior pars ſic debet eligi, quod dubitans adhibeat diligentiam, quam poteſt, ad dubium prudenter deponendum, petendo videlicet conſilium a doctoribus, vel ex ſe diſcurrendo, Deumque rogando, ut ſe dignetur illuminare: hoc enim eſt tutius, utpote cum in depoſitione talis Conſcientiæ dubiæ nullum ſubſit periculum peccandi, bene tamen in executione aut omiſſione actus durante tali dubio. Si autem adhibitis præfatis mediis pro neutra parte poſſit quis dubium deponere, eligat illam partem, in qua minus mali ſibi apparet; quia hæc cenſebitur tutior in tali caſu, juxta illud commune dictum (& habetur *can. Duo mala.*

Digitized by Google

mala. & *can. Nervi diſt.* 13.) *Ex duobus malis minus eſt eligendum*,& tunc aliquis non peccabit eligendo minus malum.

QUÆSTIO IV.

De Conſcientia probabili, & an ipſam licite ſequi poſſimus?

37. PRæſens Quæſtio eſt una ex utiliſſimis, imo & nobiliſſimis, quæ occurrunt in Tractato de Actibus Humanis: quia vero ipſa ob ſui nobilitatem, ſimulque copiam materiarum, longiori indiget diſcuſſione, ne ejus prolixitas pariat confuſionem, expedit, ut eam in Paragraphos dividamus.

§. I.

Quid ſit Conſcientia, & Opinio probabilis?

SUMMARIUM.

38. *Conſcientia probabilis, quid?*
39. *Eſt cum formidine de oppoſito.*
40. *Diverſitas ſententiarum in dijudicando, quæ Opinio ſit probabilis.*
41. *Opinio probabilis, quæ?*
42. *Opinio probabilis probabilitate intrinſeca, vel extrinſeca, quid?*
43. *Eſt alia magis, alia minus probabilis, & tuta.*
44. *Per Probabilitatem quantumvis tenuem, quid intelligatur?*
45. *Sententia Raymundi Lumbier.*
46. *Sententia Joannis de Cardenas.*

38. CONCL. I. *Conſcientia probabilis*, quæ etiam *opinativa* dicitur, eſt judicium practicum intellectus, quo quis ex gravi, licet non penitus certo fundamento, aſſentit, & adhæret uni parti determinate, ſed cum formidine de oppoſito. Ita in re communis. Differt inprimis a Conſcientia *certa* ſeu recta, quod hæc relinquat intellectum certum de una parte contradictionis; non autem Conſcientia probabilis, utpote quæ habetur cum formidine de oppoſito. Differt etiam a Conſcientia *dubia*, utpote quæ neutri parti determinatum præbet aſſenſum, ſed manet anceps ac ſuſpenſa intra utramque contradictionis partem; non ſic Conſcientia probabilis, utpote quæ determinate aſſentit uni parti ex fundamento probabili, licet cum formidine de oppoſito.

39. Dicitur notanter, *licet cum formidine de oppoſito*: nam cum illud fundamentum non ſit omnino evidens, ſed probabile tantum, poteſt ipſi ſubeſſe falſum. Ceterum per hanc formidinem de oppoſito tollitur quidem firmitas aſſenſus, non autem ejus determinatio: adhuc enim intellectus determinate aſſentit uni parti, & quidem ex gravi fundamento, licet non adeo firmiter, prout ſit in Conſcientia recta. Quod ſi vero intellectus in re morali formet judicium circa honeſtatem, malitiam, aut indifferentiam actus, vel objecti, duntaxat ex levi, vel etiam nullo fundamento, ea non erit Conſcientia probabilis, ſed improbabilis & temeraria.

40. Quantum attinet ad alteram partem quæſtionis, neceſſario prorſus præmittendam, eo quod Conſcientia probabilis ſequatur ad opinionem probabilem, ſicut aſſenſus Concluſionis ad aſſenſum Præmiſſarum; quænam in ſpecie opinio cēſeri debeat probabilis, prout ſecernitur ab improbabili, hoc opus, hic labor eſt: quot enim capita, tot ſententiæ, & qui alicujus opinionis aſſertor eſt, illi veram probabilitatem aſſignat. Quinimo jamjam cruda illa quorundam aſſertio cœpit in auribus ſtrepere, quod unius aut alterius Auctoris dictum fundet opinionem probabilem. Sed quoniam hæc doctrina periculoſa ſatis fuit, non immerito eandem Sedes Apoſtolica rejiciendam cenſuit, dum Alexander VII. inter alias Propoſitiones etiam hanc, ordine 27. damnavit: *Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem*. Hac itaque propoſitione dimiſſa, ſit

41. CONCL. II. *Opinio probabilis* generatim illa cenſetur, quæ gravi nititur fundamento, licet non penitus certo, ſimulque nullam contra ſe habet rationem convincentem. Ita communior modus loquendi Doctorum: neque diſſentit Ariſtoteles 1. *Top. cap.* 1. ubi ait: *Probabilia ſunt, quæ videntur omnibus aut pluribus, vel ſapientibus omnibus, aut plurimis*. Præſertim autem ad hoc, ut opinio cenſeri poſſit probabilis, requiritur, quod non ſit contra Sacram Scripturam, Definitionem Sanctæ Matris Eccleſiæ, Traditiones Sanctorum Patrum, aut unanimem Doctorum conſenſum: nam opinio in aliquo horum deficiens, non tam opinio cenſeri debet, quam Hæreſis, vel Error, aut Temeritas.

42. Ceterum quia grave illud fundamentum, cui opinio probabilis innititur, duplex eſſe poteſt, intrinſecum videlicet, atque ex ipſa rei natura, effectibus & circumſtantiis ipſius deſumptum; & extrinſecum, nempe ex magna Doctorum eam tenentium auctoritate depromptum: hinc dupliciter poterit opinio quædam operanti eſſe probabilis, ſcilicet vel probabilitate intrinſeca, vel probabilitate ſaltem extrinſeca. *Opinio probabilis probabilitate intrinſeca* dicitur illa, cujus probabilitas habetur ex ratione; id eſt, ex principiis intrinſecis talis propoſitionis, qualia ſunt cauſæ, vel effectus ipſius, aut definitio, vel circumſtantiæ, aut quid ſimile. *Opinio probabilitate extrinſeca* cenſetur ea, quæ habetur ab auctoritate; id eſt, a gravitate atque prudentia Doctorum eam tenentium: qualis potiſſimum habet locum reſpectu idiotarum, & hominum minus peritorum, qui rationes intrinſecas examinare, atque de ipſis judicium ferre non poſſunt: quibus proinde ad prudenter & rationabiliter, ſicque ad probabiliter operandum, ſufficit, ſi a Viro docto, prudenti, pioque intelligant, hoc ſibi licere. Quinimo etiam apud Virum doctum quandoque auctoritatem alicujus Doctoris valde periti, & timoratæ conſcientiæ, majoris eſſe ponderis, quam eſſet ratio aliqua veriſimilis ceteroquin ad probabilitatem ſufficiens, inter alios notat Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. cap.* 9 *num.* 8. cum auctoritas tanti Doctoris, & qui rem mature examinaſſe, probeque intelligere cenſetur, non ſit leve fundamentum.

43. Inſuper quia fundamentum illud, cui innititur opinio probabilis, poteſt eſſe majus & minus, ſeu magis minuſque grave; hinc ſequitur, inter opiniones probabiles dari latitudinem: Ex his enim alia eſt probabilior, quæ videlicet firmiori fulcitur fundamento efficacioribuſque firmatur rationibus; alia minus probabilis, quæ licet habeat fundamentum ad probabilitatem ſufficiens, non tamen tam firmum, ut altera opinio. Tutior autem opinio dicitur ea, in qua minus periculum peccandi reperitur: & poteſt bene accidere, quod opinio aliqua ſit tutior, non tamen probabilior, imo minus probabilis. Exemplum ſit in ea quæſtione, an ſurripiens rem proximi in extrema neceſſitate, teneatur ad reſtitutionem, ſi ad pinguiorem fortunam pervenerit: nam in hoc caſu tutius erit reſtituere, quia reſtituendo nequit committi peccatum: nihilominus oppoſita ſententia, negans obligationem reſtituendi, eſt probabilior, eo quod jure poli in extrema neceſſitate ſint omnia communia.

44. Quæres, quid intelligatur per *Probabilitatem quantumvis tenuem*, de qua loquitur Propoſitio noviſſime damnata ab Innocentio XI. eſtque ordine 3. & ſic ſonat: *Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus*. Reſp. I. Hæc Propoſitio damnatur a Pontifice, ſicut jacet, prout in principio ſui Decreti monet idem Pontifex: unde cumprimis rejecta eſt ſententia, quæ indefinite, atque in omni caſu & materia, licitam eſſe ſequelam opinionis probabilis aſſerit.

45. Reſp. II. Quænam ſit opinio tenuiter probabilis, atque in citato Decreto damnata, variant Doctores. Et quidem Raymundus Lumbier *tom* 3. *Summa, a n.*1737. diſtinguit duplex genus opinionum probabilium, eo quod aliæ ſint certo probabiles, & aliæ ſint probabiliter probabiles; & addit, per opiniones tenuiter probabiles in citato Decreto intelligi eas, quæ ſolum ſunt probabiliter probabiles; id ipſum ſentit Emmanuel de Filguera *in Lucerna Decretali, in expoſit.* 3. *Propoſit. Innocentii XI.* Et hi Authores per opinionem certo probabilem volunt intelligi eam, quæ eſt intrinſeca ex fundamentis, quibus innititur; vel ex Doctoribus, ſi exiſtat

Digitized by Google

extrinſeca, qui eam tuentur, imo & ex contrariis eam probabilem vocantibus: unde talis opinio certitudinem tribuit ſive eam ſequenti, ſive conſulenti, quod ſit probabilis. Probabilitas probabiliter talis duntaxat deſumitur communiter ex paucis Doctoribus eam opinioni tribuentibus, ſed ab aliis plerumque probabilis non cenſetur: & addunt, quod ejuſmodi opinioni probabiliter tali nefas ſit adhærere, quia ex ea nequit aliquis prudenter certum dictamen concipere ad operandum, ſed tantum dubium.

46. Econtra Joannes de Cardenas, *in Criſi Theologica, ad Propoſitionem III. Innocentii XI cap. 5. num.* 34. ait, quod opinio tenuiter probabilis, quæque in dicto Decreto damnatur, non ſit ea, quæ eſt probabiliter probabilis (qui enim format judicium probabile de probabilitate opinionis, non habet dubium practicum de illa, ſed potius judicium reflexum certum) ſed illa, quæ quamvis habeat probabilitatem apparentem, plures tamen Viri ſapientes dubitant de ejus probabilitate. Sive, ea (inquit) cenſetur opinio tenuiter probabilis, de cujus probabilitate merito dubitatur: unde opinio tenuis probabilitatis in idem recidit, ac opinio dubiæ probabilitatis; quando autem dubitatur de probabilitate, intervenit dubium practicum, in quo tutior pars eſt amplectenda. Plura de his citatus Cardenas: nobis in progreſſu non eſt ſermo de opinionibus tenuiter duntaxat probabilibus.

§. II.

An ſit licitum ſequi Sententiam probabilem etiam in concurſu probabilioris & tutioris?

SUMMARIUM.

47. *Quæſtiones aliæ verſantes circa honeſtatem actus, aliæ circa Materiam facti, quæ?*
48. *Notabile diſcrimen inter utraſque.*
49. *Quod amplius declaratur.*
50. *Licitum eſt, in rebus moralibus ſeſe conformare Conſcientiæ vere probabili.*
51. *Fruſtra poſt factum inquiritur ſententia probabilis.*
52. *In propoſitionibus æque probabilibus, & circa honeſtatem actus verſantibus, poteſt eligi quælibet pro libitu.*
53. *Imo & opinio vere quidem, ſed minus probabilis, relicta probabiliori & tutiori.*
54. *Quamvis id non ſemper expediat.*
Neque locum habeat quoad propoſitiones de Fide.
(c) Tract. 4 Diſt. 2. num. 30.
55. *Confeſſarius debet ſe conformare opinioni pœnitentis vere probabili.*
56. *Præmiſſa doctrina non habet locum in Quæſtionibus circa Materiam facti verſantibus.*

47. ADvertendum, quod quantum ad propoſitum, aliæ quæſtiones verſentur circa honeſtatem actus, quæ ſolet vocari *Materia Juris*, & aliæ circa naturam, conditionem ſeu validitatem actus, quæ dici ſolet *Materia facti*, ut notat Maſtrius 2. *Sentent. diſp.* 5. *n.* 142. & *in Theolog. Mor. diſp.* 1. *num.* 73. *Quæſtiones circa honeſtatem actus verſantes* dicuntur illæ, in quibus quæritur, an hæc vel illa actio ſit licita & honeſta, ita ut abſque peccato fieri poſſit; puta an vir ſexagenarius teneatur ad jejunium Eccleſiaſticum? An Clericus voluntarie diſtractus ſub recitatione Horarum Canonicarum, ſatisfaciat? An in die Feſto licitum ſit pingere? Ac hujuſmodi. *Quæſtiones verſantes circa validitatem, naturam, ſeu conditionem actus*, hoc eſt, circa Materiam facti, cenſentur illæ, in quibus de aliquo horum quæritur: puta, utrum Baptiſmus aqua roſacea collatus ſit validus? utrum hæc, vel illa medicina ſit infirmo profutura? An hæc pars litigantium in Judicio habeat juſtam cauſam? in quarum prima quæritur de validitate actus ſive Baptiſmi, in ſecunda de natura ſeu virtute medicinæ, & in tertia de conditione cauſæ.

48. Eſt autem inter Quæſtiones prioris & poſterioris generis, notabile diſcrimen: Siquidem honeſtas actus proxime dependet totaliter a prudenti judicio operantis, cui ſi actus eſt conformis, hoc ipſo bonus eſt ac honeſtus; ſi difformis, malus. Ratio eſt: quia Conſcientia eſt proxima regula actionum humanarum, per quam voluntati, quæ de ſe eſt potentia cæca, dictatur quid ſit agendum vel fugiendum: unde fit, quod ſi actus eſt conformis Conſcientiæ practice rectæ, licet forſan invincibiliter erranti, adhuc talis actus non ſit formaliter peccatum, neque imputetur ad culpam.

49. Secus eſt de Quæſtionibus poſterioris generis, ſeu quæ verſantur circa Materiam facti: etenim actus non deſumit ſuam naturam, conditionem, aut validitatem ex judicio noſtri intellectus, quantumvis prudenti, ſed vel ex natura ſua intrinſeca, vel ex ordinatione aut inſtitutione extrinſeca alterius. Sic enim medicina, ſi a parte rei & ex intrinſeca natura ſua non eſt proficua, ſed nociva, nil proderit infirmo, imo ipſum occidet, non obſtante judicio probabili Medici, exiſtimantis eam profuturam. Similiter cauſa litigantis in Judicio non eſt juſta ex eo, quia eam Judex probabiliter cenſet juſtam, ſed quia ipſa a parte rei, & ſecundum Legum ordinationem talis eſt. Sic pariter Baptiſmus aqua roſacea collatus non valebit ob probabile judicium Miniſtri, arbitrantis ipſum valiturum, ſi revera talis non eſt ex inſtitutione Chriſti. Et hinc non mirandum, quod diverſo modo de his, ac de prioribus in progreſſu ſimus locuturi: nam ſequendo Sententiam probabilem circa honeſtatem actus, nullum incurritur periculum alicujus peccati, vel alterius damni; ſecus accidit in materia facti, ubi ex ſequela opinionis minus probabilis relicta probabiliori ac tutiori, incurritur magnum periculum nocumenti in bonis animæ, corporis aut fortunæ, proximo inferendi, ſi forſan a parte rei opinio illa non ſubſiſteret. His prænotatis ſit

50. CONCL. I. Poteſt homo in rebus moralibus, & actionibus humanis, licite ſeſe conformare conſcientiæ ſeu opinioni vere probabili. Hæc Concluſio ſic abſolute prolata, ac præſcindendo a quacumque probabilitate opinionis oppoſitæ, eſt ferme omnium Theologorum, imo & Juriſperitorum, prout fatetur Proſper Fagnanus *in cap. Ne innitaris. num.* 45. *de Conſtitut.* quamvis ipſe poſtmodum contrariam ſententiam teneat. Ratio eſt: quia, ut aliquis licite & honeſte operetur, ſufficit, quod quis regulam rectæ rationis ſequatur: ſed hoc fit ſequendo Sententiam vere probabilem; hæc etenim non ex levi, ſed gravi fundamento authoritatis, vel rationis concipitur; ergo. Confirmatur: quia, cum in moralibus haberi ſemper non poſſit omnimoda certitudo per rei evidentiam, conſequenter ſufficit certitudo ex probabilibus deſumpta, alioquin enim vix quidquam recte ageretur, propter incertitudinem rerum practicarum. Hinc Alexander Papa VIII. die 7. Decembris, 1690. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 3. non immerito damnavit: *Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.*

51. Objicies tamen. Judicium probabile propter formidinem, quam habet intrinſecus infixam, non eſt certum; ergo neque poteſt habere moralem certitudinem, & conſequenter neque eſſe regula recta noſtrarum actionum. Reſp. Antecedens eſſe verum ſpeculative, non autem practice; prout in ſimili dictum eſt ſupra *n.* 33. *& ſeqq.* de dubio ſpeculativo, & practico: hinc taliter diſtincto antecedente, negatur conſequentia. Solum hic vitandus quorundam abuſus, qui poſt actum jam perpetratum ad medendum remorſibus Conſcientiæ ſuæ ſtudent caſibus, ut inveniant fundamenta & opiniones Doctorum probabiles, quæ ſuo deſiderio faveant. Hoc enim (ut loquitur Herincx *diſp.* 4. *de Conſcientia, quæſt.* 3. *n.* 25.) plane eſt medicinam ſperare poſt mortem: nam attendendum eſt dictamen Conſcientiæ antecedens, quod direxit operationem, non aliud ſubſequens, utpote quod actum jam præteritum practice nequaquam dirigit.

52. CONCL. II. Inſuper, quando duæ occurrunt opiniones æque probabiles circa honeſtatem actus verſantes, licitum erit eligere eam, quam quis maluerit. Ita communior Doctorum, præſertim Theologorum, contra Fagnanum *loc. cit. n.* 121. *& ſeqq.* Ratio deſumitur tum ex dictis *n.* 50 Tum ex eo: quia quando utraque opinio eſt æque probabilis (non enim repugnat, quod intellectus humanus ex diverſis principiis,

Digitized by Google

piis, atque rationibus hinc inde applicatis, judicet utramque contradictionis partem æque probabilem) non eſt major ratio, cur quis unam potius ſequi teneatur, quam alteram; ergo liberum erit eligere, quam maluerit. Nec obſtat, quod alterutra contradictionis pars a parte rei ſit falſa. Quia hoc ipſo, quod ejus falſitas determinate non cognoſcatur, neque moraliter cognoſci poſſit, ea etiam per errorem electa non violaretur formaliter præceptum aliquod, etſi materialiter contra illud ageretur; quod ſtante ejuſmodi Conſcientia vere probabili, culpa vacat ob rationes dictas.

53. CONCL. III. Loquendo de actibus quantum ad eorum honeſtatem ſpectatis, etiam in concurſu probabilioris & tutioris, licite poteſt eligi opinio vere quidem, ſed minus probabilis, minuſque tuta; quamvis hoc non ſemper expediat. Ita communior Theologorum, præſertim Recentiorum, etſi Canoniſtæ, atque non pauci alii teneant contrarium. Ratio eſt. Tum quia, qui juxta opinionem vere probabilem operatur, non temere, ſed prudenter operatur; ergo non peccat, cum honeſtas actus proxime dependeat a prudenti judicio operantis. Tum quia, loquendo de actibus quantum ad eorum honeſtatem ſpectatis, qui ſe conformat dictamini Conſcientiæ vere probabilis, non exponit ſe ulli periculo inferendi aliquod nocumentum, ſive ſibi, ſive proximo, ex dictis *n.* 48. *& ſeqq.* Tum quia Summi quoque Pontifices quandoque ſecuti ſunt opinionem probabilem, relicta probabiliori, ac tutiori, prout inter alios refert Bernardus Sannig *Tom. 1. Scholæ Theologicæ, tract. 7. diſtinct. 5. q. 3. num. 7.* recte *num* 4. præmittens, hanc Sententiam non eſſe revocatam per noviſſimum Decretum Innocentii XI. 2. Martii, 1679. emanatum. Et hoc ipſum patet ex verbis citati Decreti; partim quia circa Initium ipſius Pontifex expreſſe declarat, ſe damnare propoſitiones ibi contentas, *ſicut jacent*: partim quia prima & tertia propoſitio, quæ ad propoſitum præ cæteris faciunt, loquuntur generatim, atque etiam in Sacramentis, vel de opinionibus, *quantumvis tenuis probabilitatis*, quales abſit defendere, ut ſupra *n.* 40. & 44. *& ſeqq.* notatur.

54. Additur notanter in Concluſione, *quamvis id non ſemper expediat*. Tum quia non omnia, quæ licent, ſemper expediunt, juxta illud D. Apoſtoli 1. Corinth. 6. *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt*. Tum quia, ut Doctor Subtilis *in 3. diſt.* 25. *q.* 1. §. *ſed hic occurrunt*, recte monet, *In moralibus quando ſunt altercationes de aliquo peccato, quando primo eſt mortale, ut ſi unus peritus in ſcientia dicat, quod non licet ſic mercari, & alius dicat, quod licet, tutius eſt non procedere ſic, nec ſic, ſed expectare, quouſque veritas pateat*. Hæc ille, per ly *tutius eſt*, hanc partem optime conſulens, ſed eam ſub obligationis vinculo non concludens. Adde etiam, quod præmiſſa Concluſio locum habere non poſſit quoad propoſitiones circa Myſteria Fide Divina credenda formatas. Ratio hujus eſt: quia Concluſio ſolum loquitur de propoſitionibus vere probabilibus: atqui circa Myſteria, quæ Fide Divina credenda ſunt, propoſitio falſa in concurſu alterius, jam cognitæ ut probabilioris, nunquam poteſt habere rationem propoſitionis vere probabilis, prout infra ſuo loco (c) dicetur.

55. CONCL. IV. Confeſſarius tenetur conformare ſe quoad Judicium Sacramentale opinioni pœnitentis, ſi ejus opinio vere probabilis ſit, etiam contra propriam opinionem, & conſequenter ſi pœnitens bona fide ſequatur ſententiam, quæ a probatis Auctoribus tanquam tuta & probabilis defenditur, Confeſſarius vero eam ſpeculative improbabilem cenſeat, tenetur is, depoſito, ac relicto proprio judicio, beneficium abſolutionis eidem impendere. Ita Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 9. num. 27. & ſeqq.* & communior Doctorum; & favet Scotus 4. *diſt.* 15. *q.* 1. §. *ex hoc dico.* volens, hoc obſervandum a Confeſſario in imponenda pœnitentia. Ratio eſt: quia audita Sacramentali Confeſſione, non poteſt Confeſſarius negare abſolutionem pœnitenti rite diſpoſito, nullumq; peccati obicem ponenti: atqui pœnitens ſequendo opinionem vere probabilem non peccat, ac proinde (niſi aliud obſtet) recte eſt diſpoſitus; ergo non poteſt ipſi abſolutio denegari. Hinc Layman *lib. 1. tract. 1. c. 5. n. 10.* ſic loquitur: *Reprehendenda eſt quorundam Confeſſariorum conſuetudo, qui veri pœnitentem contra propriam Sententiam abſolvere, eundem ad alium Confeſſarium ablegant, qui oppoſitam opinionem probabilem tenet: ſi enim ille alter abſolvere poteſt, cur non tu poſſis? aut cur tua ſpeculativa perſuaſio pœnitenti obeſſe debeat?*

56. CONCL. V. Etſi in Quæſtionibus de honeſtate actus præmiſſa doctrina locum habeat, aliter tamen eſt diſcurrendum loquendo de Materia facti, & quantum attinet ad Quæſtiones de natura, conditione, aut valore actus, prout inter alia ſuadet diverſitas utriuſque ſupra *n.* 48. & 49. inſinuata. Dicendum proinde cum communiſſima, & receptiſſima Doctorum ſententia (quidquid unus, vel alter fruſtra reclamet). in Materia facti non eſſe licitum, ſequi Sententiam minus probabilem minuſque tutam in concurſu probabilioris ac tutioris. Ratio eſt: quia nemo poteſt extra caſum neceſſitatis tuto, ac licite ſe exponere gravi periculo inferendi magnum damnum proximo: atqui in Materia facti ſequens opinionem minus probabilem in concurſu probabilioris ac tutioris, exponeret ſe gravi periculo inferendi magnum damnum proximo, & quidem extra caſum neceſſitatis, utpote cum juxta hypotheſin tali periculo facile poſſit occurrere eligendo opinionem probabiliorem & tutiorem; ergo id non licet. Major patet ex præcepto Charitatis de diligendo proximo, ſicut ſeipſum. Minor probatur inductione. Sic enim Sacerdos in adminiſtratione Sacramentorum adhibens materiam vel formam dubiam, minuſque probabilem & tutam, cum poſſit adhibere certam aut tutiorem, exponeret ſine ulla prorſus neceſſitate non ſolum periculo invaliditatis ipſum Sacramentum, ſed etiam recipientem periculo non habendi fructum Sacramenti, cum diſpendio æternæ ſalutis, ſi forte ſua Sententia minus probabilis a parte rei falſa eſſet. Similiter Medicus adhibendo medicamina minus tuta, probabilioribus ac tutioribus, quæ poſſet adhibere, relictis, ponit infirmum in periculo perdendæ ſanitatis, aut etiam vitæ, cum irreparabili damno. Item Judex; adjudicans cauſam parti, minus probabilem ſententiam habenti in Jure, exponeret ſe periculo inferendi grave damnum in bonis fortunæ alteri parti litigantium, probabiliorem ſententiam habenti. Siquidem ad evitanda iſta damna proximo impendentia, nihil prorſus juvat probabile judicium operantis.

§. III.

Inferuntur corollaria de Miniſtro Sacramentorum, Medico, Judice, Advocato.

57. *Tres aureæ Regulæ Scoti a Miniſtro Sacramentorum obſervandæ.*
58. *Non licet ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.*
59. *Dictæ Regulæ Scoti etiam obſervandæ a Medico, & Judice.*
60. *Quid obſervandum a Medico in curando infirmo?*
61. *Quid agendum Judici in judicando?*
62. *Præſertim quando ligantes habent pro ſe opiniones æque probabiles.*
63. *Quid dicendum de Advocatis?*
64. *Quædam obligationes Advocatorum.*
65. *Solvuntur objectiones.*
66. *In Medicina & Jure, quomodo dentur opiniones probabiles?*
67. *Differentia inter Judicem & Advocatum, atque officium utriuſque.*
68. *Bellum inferre, & litem judicialiter movere, differunt.*

57. QUantum igitur attinet inprimis ad Miniſtrum Sacramentorum, ſunt eidem obſervandæ, ac præ oculis jugiter habendæ, tres illæ aureæ Regulæ, quas Doctor Subtilis 4. *diſt.* 3. *q.* 2. § *Tertio de forma. verſ. Circa iſtum.* adducit, & ſequuntur alii communiter. Prima eſt: *Si poſſibilitas adeſt, via tutiſſima eſt eligenda*; Secunda: *Si non adeſt poſſibilitas, via tutiſſimæ proxima eſt tenenda*. Tertia eſt iſta: *Ceſſante impoſſibilitate tunc eſt ſupplendum, quod impoſſibilitas prohibebat*. Unde Baptiſmus v. g. in materia, vel forma dubia collatus, denuo ſub conditione iterandus eſt, ut dicitur

in

Google

in Jure Canonico *c. De quibus. de Baptiſmo*.

58. Unde jure merito noviſſime ab Innocentio XI. damnata eſt, & tanquam ſcandaloſa, & in praxi pernicioſa prohibita ſequens Propoſitio ordine 1. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis ſacerdotalis aut Epiſcopalis.* Hæc, inquam, Propoſitio eſt damnata ac proinde hactenus dicta, præſertim circa materiam Sacramentorum, magis confirmantur.

59. Licet autem ſupra dictas tres Regulas Doctor noſter ex profeſſo tradiderit obſervandas circa Sacramentorum materiam & formam ab eorum Miniſtro, ceu ſpirituali Medico animæ: oportet nihilominus eaſdem (ſervata tamen proportione) etiam obſervari a vero Medico in curandis ægritudinibus hominis, atque etiam a Judice in ferendis ſententiis.

60. Quantum igitur attinet ad Medicum, notant communiter Doctores, Medicum in curando infirmo debere ſequi ſententias certas, ſi adſint, relictis incertis ac dubiis. Hinc, ut notat Layman *loc. cit. num.* 15. citans plures alios etſi probabilis opinio ſit, medicamentum infirmo profuturum eſſe, non ideo ſequitur probabile eſſe, quod liceat Medico tale medicamentum dubium adhibere: quin potius, cum agatur de periculo corporis, ſecurior via eſt eligenda. Quare Medici, & Chirurgi, debent ſequi ſententias certas & ſecuras, ſi ſuppetant, rejectis incertis ac dubiis: graviterque peccat Medicus, ſi experiendi tantum cauſa inexplorata medicamenta certis dimiſſis infirmo adhibeat, ejuſque ſanitatem & vitam hac ratione gravi periculo exponat. Quod ſi certa curatio non occurrat, tenetur Medicus ſectari ea, quæ probabiliora judicat, poſthabitis opinionibus minus probabilibus. Si vero nulla medicamenta ſuppetant niſi dubia & periculoſa, tunc prudenter examinandum erit hinc quidem vis ac periculum morbi, illinc vero tam ſpes ſanandi, quam timor & periculum nocendi: & quidem ſi Medicus intelligat, certo moriturum infirmum, niſi medicamentum adhibeatur, non carens quidem periculo accelerandæ mortis, junctum tamen cum probabili ſpe conſerendæ ſanitatis, adhibere poterit.

61. Quantum tandem attinet ad Judicem, etiam communiter notant Doctores, quod Judex teneatur judicare ſecundum ſententiam, quæ inſpectis allegationibus & probationibus probabilior eſt, Jurique conformior: nam Judicis officium eſt, partibus litigantibus ſententiam dicere ſecundum merita cauſæ. Unde cavenda eſt doctrina nonnullorum Theologorum, olim volentium, ſi circa propoſitam controverſiam contrariæ ſint opiniones probabiles de jure, poſſe Judicem relicta probabiliore judicare ſecundum alteram minus probabilem. Quinimmo hæc ſententia modo eſt expreſſe rejecta ab Innocentio XI. qui damnavit ſequentem, ordine 2. Propoſitionem: *Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.*

62. Similiter cavenda eſt illa nonnullorum Theologorum ſententia, qui volebant, quando utraque opinio eſt æque probabilis, integrum eſſe Judici, quam maluerit opinionem eligere, & ſecundum eam judicare, immo ceſſante ſcandalo nunc ſecundum unam, nunc ſecundum aliam. Cavendum, inquam eſt ab hujuſmodi ſententia: quis enim non videat, ab æquitate alienum eſſe, ſi duo æquale jus habent, Judicem, quem oportet eſſe juris Interpretem, Juſtitiæque Adminiſtrum, uni eorum totum adjudicare, alteri abjudicare? Unde non immerito Alexander VII. inter alias etiam ſequentem, ordine 26. Propoſitionem damnavit: *Quando litigantes habeat pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.* Igitur in tali caſu, ſi poſt cauſæ accuratam diſcuſſionem neutra litigantium pars, inſpectis allegatis, de facto, aut de jure ſuperare videatur, debebit Judex vel arbitros, partium conſenſu ſtatuere, vel compoſitionem ſuadere, immo etiam imperare, ſi caſus nimium ſit intricatus, cauſaque diurius jam protracta; vel denique cuilibet dimidium juris, aut rei, de qua lis eſt, adjudicare.

* Dices: ſi Rationes & Probationes ſunt probabiliores, quod aliquis accuſatus, vel inquiſitus ob certum grave delictum e.g. homicidii ſit nocens; interim tamen adhuc adſunt etiam rationes in contrarium vere probabiles, quod ſit innocens, Judex in tali caſu pronuntiat, ac ſententiam dicit pro Reo, ſaltem non condemnando eumdem ad mortem: ergo poteſt Judex ſequi ſententiam minus probabilem. Ante reſponſionem nota, aliud eſſe judicium Civile, & aliud criminale. Judicium Civile principaliter reſpicit commodum privatum litigantium: Criminale vero bonum commune, & vindictam publicam. H. N.

Reſpondetur conceſſ. ant. diſtinguo conſequens. Judex poteſt ſequi ſententiam minus probabilem in actionibus civilibus; neg. in criminalibus ſubdiſting. poteſt ſequi ſequi talem ſententiam, quæ ſit minus probabilis attendendo præciſe ad principia directa, & ſpeculativa; conc. quæ eſſet minus probabilis reſpiciendo pariter ad principia reflexa, & practica; neg. conſeq. Nam attendendo ad principia reflexa, ipſa Jura in Criminalibus gravioribus præcipiunt, ut nullus ad graviſſimam ordinariam pœnam condemnetur, niſi ſimiles probationes ſint omnino claræ: quoniam *ſatius eſt impunitum eſſe facinus nocentis, quam innocentem condemnari. L. ſi abſentem ff. de pœnis*. Præſertim cum ex tali non condemnatione Reipublicæ nullum immineat periculum gravis mali, vel, ſi hoc adeſſet, Reus poſſet accurate obſervari, aut omnino cuſtodiri pro exigentia periculi. Econtra vero ex condemnatione ad mortem Reo, forſan a parte rei innocenti, immineret damnum irreparabile. *

63. Quæres, an id, quod proxime de Judice dictum eſt, ſimiliter de Advocato ſit ſentiendum? Reſp. negative, prout tenet communior Doctorum, præter Fagnanum *loc cit. n* 381. 387. *et ſeqq.* & quoſdam alios. Ratio eſt: quia Advocati officium non eſt, definire, ſive jus dicere inter partes contendentes, ſed uni parti litigantium aſſiſtere, atque patrocinium afferre; cum igitur, quotieſcumque cauſa dubia ſeu controverſa eſt, permittatur parti litem cum adverſario conteſtari, atque propoſitis juribus & rationibus ſuis ſententiam Judicis dirimentis expectare; conſequenter, ſi Advocatus cauſam clientuli non manifeſte iniquam, ſed probabilem judicet, licite ejus patrocinium ſuſcipit, etſi cauſam adverſarii probabiliorem, facilius obtinendam arbitretur Immo fieri poteſt, atque nonnumquam ſolet, ut pars illa, quæ a principio minus probabilis apparebat, in progreſſu litis probabilior evadat.

64. Notant tamen Doctores, quod Advocatus, cauſam dubiam ſuſcipiens, ad aliqua ſit obligatus. Et primo quidem ut ante omnia diligenter inſpiciat cauſæ ſibi propoſitæ æquitatem, aut probabilitatem; & ſi injuſtam comperiat, nullo modo ejus patrocinium ſuſcipiat. Ratio eſt: quia alioquin peccaret cooperando ad malum. Secundo, ut poſt diligentem totius cauſæ conſiderationem ſincere aperiat clienti, quantam probabilitatem, vel ſpem obtinendæ victoriæ habeat: alioquin enim, ſi falſa opinione, aut ſpe inani victoriæ clientem detineat, ac ſumptibus fruſtra faciendis involvat, ad compenſationem damni ei obligatur. Tertio, ut Advocatus, qui cauſæ dubiæ patrocinium ſuſcipit, paratus ſit quamprimum deſiſtere, & clienti ſuo ſignificare, ſi in progreſſu litis ejus iniquitatem manifeſte deprehenderit: non tamen, ut notat D. Thomas 2.2. *quæſt.* 71. *art.* 3. debet eam prodere, ut ſcilicet, aliam partem juvet, vel ſecreta ſuæ cauſæ alteri parti revelet, ſed debet cauſam deſerere, vel eum, cujus cauſam agit, inducere ad cedendum, vel ad componendum ſine adverſarii damno.

65. Objicies I. contra hactenus dicta. Ad prudenter operandum ſufficit certitudo moralis, non enim tenemur ſemper habere ſummam rei certitudinem, ſed ſufficit moralis: atqui ſimiliter Sacerdos, Medicus, & Judex

habet certitudinem moralem, quod non peccet, nullumque damnum proximo inferat, eo ipſo, quod pro ſe habeant ſententiam vere probabilem; ergo. Reſp. negando minorem, loquendo de caſu, quo ejuſmodi opinio probabilis circa Materiam facti habetur in concurſu probabilioris, ac tutioris. Tunc enim Medicus v. g. non eſt moraliter certus de procuranda ſanitate infirmi, ſi neglecto tutiori ac probabiliori pharmaco, quod hic & nunc adhibere poſſet, adhibet aliud minus tutum, minuſque probabile: neque etiam habet pro ſe ſententiam vere probabilem, quod id licite facere poſſit, tum ob grave periculum nocumenti Infirmo inferendi, tum ob communem ſententiam Doctorum, id licite fieri negantium.

66. Dices. Si hoc eſt verum, ergo in Medicina, in Jure, in Sacramentorum adminiſtratione nulla dabitur opinio probabilis; quia nemini unquam licebit eis uti: atqui hoc eſt abſurdum, ergo. Reſp. ejuſmodi opiniones in concurſu alterius opinionis probabilioris ac tutioris, dicit ſolum probabiles ſpeculative, non autem practice. Ratio eſt: quia non poſſumus ex ipſis formare judicium practicum, quod dictet, hic & nunc eſſe licitum, abſque ulla neceſſitate omittere viam certam, vel ſaltem tutiorem, & eligere cum gravi periculo damni proximo inferendi aliam minus certam, minuſque tutam. Interim tamen ſpeculative etiam in Medicina, Jure & Sacramentorum adminiſtratione, dantur opiniones probabiles, quas licebit & expediet ſequi in caſu neceſſitatis, & quando opinio probabilior hic & nunc practicari nequit, juxta tres illas aureas Regulas ſupra *n.* 57. ex Doct. Subtili allatas.

67. Objicies II. contra dicta *n.* 63. Judex tenetur ex officio ferre ſententiam pro parte probabiliori; ergo & Advocatus poterit ſolum defendere cauſam magis probabilem, alioquin enim defendendo cauſam minus probabilem induceret Judicem ad aliquid iniquum, nempe ad ferendam ſententiam, quam is licite ferre non poſſet. Reſp. negando conſequentiam & paritatem: quia Judicis officium eſt definire, ac jus dicere inter partes litigantes; ſicque cauſa rite prius diſcuſſa, tenetur ex officio pro parte probabiliori ſtare, ſententiamque ferre. Secus dicendum de Advocato, cujus officium non eſt definire, atque jus inter partes dicere; ſed tantum parti uni aſſiſtere, atque (ſub poſitis jam cautelis) patrocinium ferre, donec lis per diffinitivam Judicis ſententiam fuerit deciſa. Neque idcirco Advocatus cenſetur inducere Judicem ad aliquid iniquum: nam ſolum conatur oſtendere, partem ſui clientuli (prout nonnunquam in progreſſu litis apparet) eſſe veriorem, ſive probabiliorem; non autem vult, ut ſtante minori probabilitate talis cauſæ, pro ea feratur ſententia diffinitiva.

68. Urgebis. Cujus cauſa exiſtit minus probabilis, non poteſt alteri bellum inferre; ergo neque litem judicialem ipſi movere, & conſequenter neque Advocatus tali cauſæ patrocinari. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem. Siquidem per litem judicialiter motam fit ſolum inquiſitio veritatis, utri parti revera plus juris competat: ſimulque hujus deciſio relinquitur Judici, cujus eſt, utriuſque partis fundamenta penitus expendere, ac poſtea litem ſententia diffinitiva decidere. Econtra illatio belli; eſt ipſamet ſententiæ executio; unde ſupponit, ſententiam eſſe latam, vel ſaltem debere ferri in favorem ejus, qui bellum infert: cujus autem jus eſt minus probabile, non debet ſententia pro illo, ſed potius contra illum ferri, ac proinde is alteri bellum licite inferre non poteſt.

QUÆSTIO V.

De Conſcientia ſcrupuloſa, ejuſque ſignis, & remediis contra ſcrupulos.

SUMMARIUM.

69. *Conſcientia ſcrupuloſa, & ſcrupulus, quid?*
70. *Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ, quæ?*
71. *Quæ ſit origo Scrupulorum?*
72. *An ſit licitum operari contra Conſcientiam ſcrupuloſam?*
73. *Solvitur objectio Scrupuloſorum.*
74. *Alia Scrupuloſorum inſtantia diluitur.*
75. *Explicantur quædam authoritates.*
76. *Diſcrimen inter Timoratos timore Dei, & inter Scrupuloſos, quale?*
77. *Mala ſcrupuloſorum.*
78. *Remedia contra ſcrupulos, qualia?*
79. *Conſilium pro ſcrupuloſis, qui ſuæ conſcientiæ curam habent.*
80. *Quid de nimium ſcrupuloſis circa peccata præterita, & parum ſollicitis circa futura?*

69. *Conſcientia ſcrupuloſa* dicitur talis a *Scrupulis*: Porro *Scrupulus* eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor atque anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi revera non eſt. Unde *Conſcientia ſcrupuloſa* importat inanem apprehenſionem ex frivolis ortam rationibus, qua quis ſuſpicatur aliquid eſſe peccatum, quod non eſt.

70. Signa autem ſcrupuloſæ Conſcientiæ ſunt potiſſimum ſequentia. I. Pertinacia judicii, qua ſcrupuloſi homines Doctoris, aut ſui Confeſſarii conſiliis non acquieſcunt: unde varios conſulunt & fatigant, & tamen nullius judicio ſtant, niſi ſuo. II. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio unde oritur in agendo inconſtantia, v.g. in Horis Canonicis aliquando decies mutant judicium, num hunc vel illum Verſiculum dixerint; immo nonnunquam contra proprium judicium, quod tale quid agere non ſit peccatum, adhuc ſunt inquieti, timentque, ne forte peccent, vel peccaverint. III. Perturbate agere, & cæco quodam modo in externis actionibus procedere; & hoc quidem malum ex prioribus deſcendit. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, & contra Sapientum, immo & contra proprium judicium eſſe inquietum. His accedit ultimum Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſignum, ſi nempe Confeſſarius judicat, talem eſſe ſcrupuloſum, juxta hactenus dicta. In particulari autem ſigna Scrupuli, hic & nunc præſentis, ſunt ſequentia duo: inprimis, ſi per illum experiaris te nimium angi, & turbari. Deinde ſi alias expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento. Ita diſcurrit inter alios Hermanus Buſenbaus, *in Medulla Theolog. moral. lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 3.

71. Quæritur I. Quæ ſit origo Conſcientiæ ſcrupuloſæ, & Scrupulorum? Reſp. cum Doctoribus paſſim, origines & cauſas Scrupulorum eſſe potiſſimum ſequentes. I. Eſt ignorantia: qui enim ignorantes ſunt, quibuſvis facile moventur, ac decipiuntur. II. Cerebri, & imaginationis debilitas. III. Complexio frigida, & melancholica. IV. Immoderatus; & indiſcretus fervor. V. Nimius timor ſervilis; hic enim animam tremulam & trepidantem facit. VI. Conſuetudo, ſeu converſatio cum Scrupuloſis. VII. Tentatio diabolica. Et tandem. VIII. cauſa Scrupulorum, eſt permiſſio Dei, qui quandoque ſingulari ſua providentia ſuperbiam noſtram a Scrupulis depaſci permittit, vel in fornace Scrupulorum nos purgat, noſtramque fidelitatem probat.

72. Quæritur II. An ſit licitum operari contra Conſcientiam ſcrupuloſam? Reſp. cum communi Doctorum, affirmative. Ratio eſt clara: quia Conſcientia ſcrupuloſa nititur ſolum levibus atque frivolis rationibus, ac proinde ejus judicium eſt imperfectum atque imprudens; ergo licite ac laudabiliter ipſi reſiſtitur.

73. Nec dicatur I. cum ſcrupuloſis. Juxta illud commune dictum: *In dubiis tutior pars eſt eligenda*; ergo. Reſp. enim, axioma iſtud loqui de Dubio proprie dicto, non autem de mero ac inani ſcrupulo, qui importat inanem ſuſpicionem ex levibus cauſis ortam, qua quis putat eſſe peccatum, quod revera non eſt. Porro quomodo vulgatum hoc axioma ſit intelligendum, habetur ſuperius *num.* 35.

74. Nec dicatur II. Ad licite operandum neceſſario requiritur judicium intellectus ſaltem probabile de honeſtate operis: atqui ſtante ſcrupulo deeſt tale judicium intellectus; ergo eo ſtante non eſt licitum operari contra ſcrupulum. Reſp. quippe negando minorem: nam ſcrupulus verus, quantumcumque urgeat, minime tollit aſſenſum partis contrariæ, ſeu judicium intellectus de ipſo: quod ſi vero tollat determinatum

aſſen-

Digitized by Google

aſſenſum alterius partis, jam non erit amplius ſcrupulus, ſed verum Dubium, ut recte notat Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 10. num.* 80. ac proinde cum ipſa procedendum foret juxta dicta ſuperius *Quæſt.* 3. Unde cum Conſcientia ſcrupuloſa facile tranſire poſſit in Conſcientiam vincibiliter erroneam, vel dubiam, colligere licet, quam miſer & periculoſus ſit ſtatus hominis vere ſcrupuloſi.

75. Nec dicatur III. Secundum illud D. Gregorii, ac refertur can. 4. diſt. 5. *Bonarum mentium eſt ibi culpam timere, ubi culpa non eſt.* Et illud Proverb. 28. *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus*, & alibi; ergo bene ſit, ſi quis eſt ſcrupuloſus. Reſp. enim negando conſequentiam: hujuſmodi ſiquidem authoritates loquuntur de Conſcientia timorata vera, & rationabili; non autem de Conſcientia inaniter ſcrupuloſa, & plurimum cor affligente. Sed occaſione hujus

76. Quæritur ulterius, quale ſit diſcrimen inter Timoratos timore Dei, & inter Scrupuloſos? Reſp. cum Petro Marchantio *tom. 1. Tribunalis, tract. 5. tit. 6. quæſt. 2.* & aliis. Plures paſſim aſſignari differentias: cæteris tamen clarior eſt ea, quæ deſumitur ab effectibus. Effectus enim Timoris Dei in timoratis, ſunt puritas & firmitas cordis, vigilantia, & ſollicitudo ſine anxietate, apprehenſio mali ſine turbatione, pœnitentia cum ſpe & amore conſervandæ juſtitiæ, & injuſtitiæ vindicandæ propter Deum omnis juſtitiæ Fontem. Hinc Timorati timore Divino, ob amorem Dei atque obſervantiam mandatorum ipſius, etiam verbum otioſum refugiunt; ſimulque imperturbati, ſtabiles & conſtantes incedunt viam mandatorum DEI, & cum cordis tranquillitate cuſtodiæ ſuæ invigilant, atque abſque turbatione ad DEUM ſuſpirant.

77. Econtra vero res habet in Scrupuloſis; Primo enim timor Scrupuloſorum plenus eſt impuritate atque inconſtantia mentis. Deinde tantum abeſt, ut Scrupuloſi in ſollicitudinem alacrem ac vigilantiam cordis exeant, ut potius in anxietatem, puſillanimitatem, tepiditatem, ac tædium omnis boni devolvantur: ſimulque apprehenſio mali fit in ipſis cum turbatione totius hominis, ita ut nec ſeipſos capiant: immo quodam mentis delirio fatiſcant. Omittuntur alia plura diſcrimina, & mala Conſcientiæ ſcrupuloſæ.

78. Quæritur ultimo. Quænam ſint remedia contra ſcrupulos? Reſp. Inprimis ſaluberrimum contra ſcrupulos remedium eſſe, ſcrupulos contemnere: cum enim hi ex frivolis concipiantur rationibus, hinc tali inanitate perpenſa, jure merito contemnuntur, & licite contra eos quis operatur. Quia tamen Scrupuloſus non ſemper ſemetipſum juvare poteſt, tunc alterum utiliſſimum remedium eſt, ut Scrupuloſus depoſito proprio judicio, & non obſtantibus ſuis rationibus, per omnia ſe ſubmittat judicio, ac verbo pii ac prudentis Viri, aut Confeſſarii, cum manifeſtum ſit, Deum non plus exigere a tali perſona afflicta. Confeſſarius autem ante omnia videat, quæ ſit cauſa ſcrupulorum, eamque cognitam laboret amovere. Præterea ſit his in ſuis Reſponſionibus reſolutus, atque, ne ſcrupulus ſcrupulo inducatur, abſtineat a multis diſcurſibus; & Probationibus ſuorum dictorum, cum illis ipſis frequenter non deeſſet Scrupuloſis talibus materia novorum ſcrupulorum. Quare urgeat Confeſſarius Scrupuloſum, ut ſimpliciter ſuis dictis credat: alias certe vix juvari poterit. Et hæc ſunt duo remedia præcipua contra ſcrupulos, quamvis plura alia a Doctoribus afferantur.

79. Cæteris tamen dimiſſis, conſulit Vaſquez 1. 2. *diſ.* 67. *cap.* 2. loquendo de illis Scrupuloſis, qui ſimul conſcientiæ ſuæ curam habent; quod Confeſſarius, ſi ſemel cognoſcat talem ſcrupulis agitari, ei tale conſilium præbeat; ſuadeatque, ut nihil putet eſſe mortale, niſi quod manifeſte & abſque formidine videatur ipſi eſſe mortale. Immo vero interdum poteſt aliquis adeo eſſe Scrupuloſus, ut niſi jurare poſſit, illud eſſe mortale, credere non debeat mortale eſſe.

80. Difficilius remedium adhibetur illis Scrupuloſis, qui ſunt nimium Scrupuloſi circa præterita peccata, de futuris autem parum ſunt ſolliciti. Præcipuum autem remedium pro talibus eſſe ſolet, ut frequenter ad Sacramentum Confeſſionis accedant, ſicque cautiores efficiantur in cavendis futuris peccatis; de cætero autem remediis ſupra dictis utantur. Porro ſi aliqui vere judicentur Scrupuloſi, etiamſi non ſint adeo canti in evitandis futuris peccatis, non eſt cum illis ita ſevere agendum, ſicut cum illis, qui Scrupuloſi non ſunt: quamvis ſimul attendere debeant Scrupuloſi, ne manifeſte declinent ad alterum extremum, & prætextu ſcrupulorum evitandorum nimiam ſibi licentiam uſurpent, & interdum pro ſcrupulis vera, & manifeſte recta conſcientiæ dictamina contemnant, magnas trabes feſtucas reputent, & quaſi pulices camelos deglutiant. Unde in hiſce ſcrupulis curandis Confeſſarius magna conſideratione ſtatus Pœnitentis, prudentia, atque diſcretione procedere debet.

TRACTATUS II.

DE LEGIBUS.

1. SIcuti Conſcientia eſt actuum humanorum regula, proxima tamen ſeu intrinſeca, ita & Lex eſt eorundem extrinſeca ſeu remota regula, cui, ut actiones noſtræ morales recte fiant, conformandæ ſunt. Quare Tractatus de Legibus ad Theologiam Moralem ex profeſſo pertinere dignoſcitur: nam quamvis Juriſconſulti Leges pertractent, id equidem faciunt diverſa plane ratione, videlicet in ordine ad Forum externum, pacemque Reipublicæ, ac Juſtitiam politicam procurandam, & conſervandam: cum tamen Theologi de Legibus agant, quatenus ſunt regulæ extrinſecæ ſeu remotæ actionum humanarum, quidnam nobis ſit agendum aut fugiendum, præceptum vel prohibitum, oſtendentes, quatenus ſic hominem ſibi obſequentem ad Finem ultimum, quo tendit, æternamque ſalutem dirigant, atque perducant.

DISTINCTIO I.

De Natura Legum.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Lex?

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Lex unde ſic dicatur?*
3. *Varia legis nomina. Et an lex differat a jure?*
4. *Lex, quid?*
5. *Variæ legis diviſiones.*
6. *Lex naturalis,*
7. *Et poſitiva, quid, & quomodo differant?*
8. *Lex poſitiva Divina, duplex.*
9. *Lex poſitiva humana, quotuplex? Jus Gentium.*
10. *Jus Civile.*
11. *Leges Eccleſiaſticæ, ſeu Canonicæ.*

2. UT a nominis etymologia ordiamur, *Lex* dicitur a *legendo*, eo quod leges ſolebant olim in publicis tabulis ſcribi, & populo legendæ proponi, ut ſentit Iſidorus *lib.* 2. *Etymol. cap.* 10. Sive *Lex* dicitur a *ligando*, eo quod homines legibus ligentur ſeu obligentur ad aliquid præſtandum, vel omittendum, ut inter alios vult Doctor noſter 4. *diſt.* 15 *q.* 2. *art.* 1.

3. Solet autem Lex variis aliis nominibus appellari. Aliquando enim *Jus* vocatur, eo quod definiat ac præſcribat, quod juſtum eſt: Sic dicimus Jus Naturale, Jus Divinum, Jus Civile, ac Eccleſiaſticum; quamvis ſtrictius loquendo inter legem & jus detur nonnulla differentia: quia, ut dicitur *Jus gene-*

Digitized by Google

generale diſt. 1. *Jus generale nomen eſt, lex autem juris eſt ſpecies.* Aliquando Lex dicitur *Statutum*, eo quod ſit ſtabilis atque firma. Quandoque etiam dicitur *Conſtitutio*, quia illam præcedere ſolet plurium conſilium, & conſenſus quidpiam conſtituentium, ſeu ſimul ſtatuentium. Quamvis vero Legis nomen late ſumptum quamcumque regulam, ſeu agendorum normam ſignificet; quo ſenſu etiam regulæ Grammatices, & aliarum artium, ſolent vocari Leges: proprie tamen loquendo, & quantum ad propoſitum, Lex aliud non eſt, quam regula quædam actionum humanarum, ſecundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel a male agendo retrahimur, ut ſic in genere moris bene ac honeſte agere inveniamus. Et taliter agendo de Lege, ſit

4. CONCL. I. Lex eſt recta agendorum ratio, a publica poteſtate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi, ad aliquid agendum, vel omittendum. Ita in re Doctores communiter, quamvis alii aliis verbis legem deſcribendo utantur; prout Herinex *diſp.* 1. *de Legib. q.* 1. ait: Lex nihil eſt aliud, quam regula ab eo, qui poteſtatem habet, ordinata, obligans creaturam rationalem, ut illi ſe conformet: nam hujuſmodi definitiones in re conveniunt, earumque particulæ magis patebunt ex dicendis.

5. CONCL. II. Lex ut ſic immediate dividitur in naturalem, & poſitivam: ex quibus Lex poſitiva ſubdividitur in Divinam, & humanam: & Divina iterum dividitur in Novam, & Veterem; humana vero in jus Gentium, Eccleſiaſticum, & Civile.

6. *Lex naturalis* (quam alii *Jus naturale* appellant) dicitur ea, quæ non ex libera alicujus Legiſlatoris voluntate impoſita eſt, ſed congenita nobis cum ipſa natura, & ab hac profluens. Porro hujuſmodi Legem naturalem dari in nobis, eſt de fide certum: ſic enim lumen naturæ nobis dictat, non eſſe furandum, non occidendum, non falſum teſtimonium dicendum, & hujuſmodi. Hinc D. Paulus *Rom. cap* 2. inquit: *Gentes, quæ legem non habent* (ſcriptam videlicet) *naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt*. Et infra: *Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*, & alibi.

7. *Lex poſitiva* (ſive *Jus poſitivum*) eſt, & dicitur illa, quæ ex libera Dei vel hominis, voluntate pendet. Et dicitur, *Lex poſitiva*, quia a Superiore non ex quaſi neceſſitate, ac intrinſeca exigentia objecti, ſed libere & contingenter ponitur. Differt autem a Lege naturali quod hæc ſit invariabilis, illa vero variabilis. Deinde, quod Lex poſitiva ex libera Legiſlatoris voluntate procedat; non item Lex naturalis, utpote quæ ex intrinſeca exigentia objecti provenit. Inſuper differunt in eo, quod illa, quæ jure naturæ ſunt prohibita, ideo prohibita ſint, quia in ſe mala; quæ autem Jure poſitivo prohibentur, ideo ſunt mala, quia prohibita: ſic enim comeſtio pomi vetiti in paradiſo ideo fuit mala & peccaminoſa, quia prohibita erat a Deo.

8. *Lex poſitiva Divina* eſt, quæ a Deo Opt. Max. in tempora lata, & condita eſt. Et hæc ſubdividitur in Legem veterem, quam pro tempore veteris Teſtamenti Deus ipſe condidit, de multis diſponendo, quæ ad Jus naturale non ſpectant; ut fuerunt lex Circumciſionis, lex Agni paſchalis, & plurimæ aliæ leges circa Cæremonialia, & Judicialia veteris Teſtamenti. Et in Legem novam, ſeu Evangelicam, quam Chriſtus Dominus, Deus ſimulque homo inſtituit, atque in novo Teſtamento obſervari mandavit; prout amplius patet ex Sacra Scriptura.

9. Lex poſitiva humana eſt, quæ immediate fertur ab homine. Unde & *Jus humanum* dicitur; & ſubdividitur in Jus Gentium, Jus Civile, & Jus Eccleſiaſticum. *Jus Gentium* eſt lex humana, quam omnes populi & variæ gentes inter ſe ſervare debent; ut eſt conſuetudo recipiendi Legatos ſub lege immunitatis ac ſecuritatis, libertas commerciorum inter gentes non inimicas, Jus belli fundatum in poteſtate illa, quam una Reſpublica vel Monarchia ſuprema habet ad puniendam, vindicandam, atque reparandam injuriam ſibi ab altera illatam, hæc enim, & alia hujuſmodi, cum ſint plurimum conſona Legi naturali, omnium populorum conſenſu ſunt recepta & conſtituta; ac proinde dicuntur eſſe de Jure Gentium.

10. *Jus Civile*, ſeu *Lex Civilis* dicitur ea, quæ ad civium politicam gubernationem, atque ad temporalia jura tuenda, ipſamque Rempublicam in pace & juſtitia conſervandam ordinatur. Unde hujuſmodi Leges Civiles circa ordinanda bona temporalia præcipue verſantur; & quia non omnium Nationum iidem ſunt ſenſus & inclinationes (nam & *diverſitatem corporum, diverſitas ſæpe ſequitur animorum*. 1. *Quia diverſitatem. De conceſſion. Præbend.*) hinc non eſt unum idemque Jus Civile apud omnes gentes, ſed variatur pro varietate locorum, temporum, perſonarum, aliarumque circumſtantiarum. Et tales Leges Civiles ſunt, quæ in Jure Civili continentur: item eæ, quæ dicuntur *Leges municipales*, quas quælibet Civitas ſibi conſtituit.

11. *Leges* tandem *Eccleſiaſticæ* (quæ alio nomine *Leges Canonicæ* appellantur) ſunt illæ, quæ pro recta gubernatione Eccleſiæ, atque ad ſpiritualem animarum profectum, vel a Summo Pontifice, vel ab aliis Prælatis atque Magiſtratibus Eccleſiaſticis legitime conduntur. Et tales ſunt, quæ tum in Jure Canonico continentur, tum a Conciliis Generalibus, Provincialibus, Synodalibus, aut etiam ab Ordinariis locorum legitima authoritate feruntur.

QUÆSTIO II.

De Conditionibus Legis, ejuſque differentia a ſimplici Præcepto.

SUMMARIUM.

12. *Legis encomia.*
   Legis conditiones generatim, quæ?
13. *Lex debet eſſe recta agendorum ratio.*
14. *Ad eam requiritur authoritas in Legiſlatore.*
15. *Ejuſque legitima promulgatio.*
16. *Et ut feratur cum voluntate obligandi ſubditos.*
17. *Lex quomodo debeat eſſe perpetua?*
18. *Lex quomodo differat a ſimplici Præcepto?*
19. *Alia differentia utriuſque.*

12 CUm optima ſit Lex, ſi recte feratur, atque cuſtodiatur, utpote quæ pravam concupiſcentiam hominum ſeu (ut loquitur Gregorius IX. in Proœmio Decretalium) *effrænatam cupiditatem, ſui prodigam, pacis æmulam, matrem litium, materiam jurgiorum reprimere ſatagit*: Hinc ſumme neceſſarium eſt, ejuſdem conditiones rite cognoſcere. Et quidem Iſidorus, relatus *can.* 2. *diſt.* 4. eaſdem paucis complectitur, dicendo: *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetudinem, loco temporique conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta*. Hæc ille. Brevius tamen omnes neceſſariæ legis conditiones continentur in ejus definitione *num.* 4. allata, ubi dicitur: Lex eſt recta agendorum ratio, a publica poteſtate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi, &c.

13. I. Igitur ad Legem requiritur, ut ſit *recta agendorum ratio*; ſive, ut ait citatus Iſidorus, quod ſit honeſta, juſta, poſſibilis, &c. Siquidem lex injuſta non eſt abſolute dicenda *Lex*, ſed ſolum cum addito, *Lex iniqua*: & ſi conſtet, eam eſſe talem, non tenentur eidem ſubditi obedire. Unde de hujuſmodi lege injuſta hic non agitur, ſed tantum de juſta.

14. II. Ad rationem Legis requiritur legitima authoritas legem ferendi in Legiſlatore, quæ conditio indicatur in ſupra poſita definitione per ly, *a publica poteſtate*. Porro hujuſmodi poteſtatem condendi leges, & quidem univerſim, habet Deus ter Opt. Max. Deinde loquendo de legibus poſitivis humanis, eaſdem poteſt ferre Summus Pontifex in materia ſpirituali, & concernente animarum ſalutem, tectamque Eccleſiæ gubernationem, pro toto Orbe Chriſtiano; quia ipſi, tanquam ſuo in terris Vicario, commiſit Chriſtus Dominus in B. Petro Apoſtolo omnium ſuarum Ovium curam, ut ha-

betur

betur *Math.* 16. *& Joan.* 21. Quin etiam alii Prælati Eccleſiaſtici inferiores, ut Epiſcopi, poſſunt leges quaſdam ferre, quæ tamen ſolum aſtringunt proprii Territorii ſubditos. Similiter Imperator pro toto Imperio Romano, Rex pro ſuo regno, aliique Principes ac Magiſtratus ſæculares pro ſui ſubditis leges ferre poſſunt, juxta quod propria cujuſque poteſtas ac juriſdictio ſe extendit.

15. III. Ad rationem Legis requiritur legitima ejuſdem promulgatio; quæ conditio in data definitione legis denotatur per ly, *communitati denuntiata*, id eſt, promulgata. Siquidem, ut habet receptum inter Juriſconſultos dictum ex *can.* 3. *diſt.* 4. *Leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur*. Verum de hac Legum promulgatione agetur ex profeſſo *Quæſtione ſequenti*.

16. IV. Requiritur, ut Lex a ſuperiore feratur *cum voluntate obligandi*; id eſt, quod Legiſlator velit communitati quidpiam præcipere, eamque ad obſervantiam legis obligare: nam ſi Princeps tantum quidpiam conſulat, aut a ſubditis fieri libenter ſe videre declarat, non autem clare jubeat, & præcipiat, lex non erit, ſed conſilium, aut beneplacitum Principis.

17. Tandem additur in allata definitione Legis ly, *perpetuo obligandi*. Per quam particulam denotatur, quod lex debeat eſſe perpetua, id eſt, lata cum voluntate ſubditos perpetuo obligandi. Ubi tamen perpetuitas legis non accipitur pro æternitate non habente principium, nec finem (alioquin nulla daretur lex poſitiva) ſed accipitur pro duratione indefinita quatenus lex debet ferri non pro uno duntaxat die, vel anno, ſed cum voluntate ſubditos perpetuo obligandi. Intellige, quantum eſt ex prima intentione Legiſlatoris, & niſi lex poſtmodum legitime revocetur.

18. Quæres, quomodo Lex differat a ſimplici Præcepto? Reſp. differre in pluribus. Nam inprimis Præceptum ſimplex proxime ac immediate fertur in perſonas ſingulares, earumque oſſibus adhæret, quocumque terrarum diſceſſerint: Lex vere cenſetur immediate afficere locum, ſeu territorium Legiſlatoris, atque hinc in ſubditos ibidem exiſtentes tranſire Et idcirco fit, quod leges territorii non obligent cives abſentes; econtra tamen præcepta ſuperiorum, v. g. Prælatorum Regularium, obligent ſubditos, ubicunque exiſtant: cum eis competat juriſdictio in ſubditos, non ratione loci, ſed per ſe ac ratione perſonæ, propter votum Obedientiæ.

19. Deinde Præceptum tendit ad perſonas ſingulares, cum quibus plerumque extinguitur, nec tranſit ad ſucceſſores; quale eſt, ſi pater quidpiam præcipiat filio, Abbas Religioſo, Princeps huic vel illi ſubdito: Lex vero imponitur toti Communitati, & loquitur non tantum ad præſentes, ſed etiam ad futuros; nam *Lex eſt commune præceptum*. L. 1. ff. de Legibus Inſuper Præceptum expirat morte præcipientis: & abſque nova revocatione ceſſat ceſſante vita, aut officio præcipientis: Lex autem, & Statutum, durat etiam poſt mortem Legiſlatoris, ſemperque vim ſuam habet, donec revocetur, aut per contrariam conſuetudinem legitime abrogetur. Siquidem Leges ex natura ſua ſunt perpetuæ, non autem Præcepta ſimplicia, ſeu quæ non feruntur per modum conſtitutionis generalis.

QUÆSTIO III.

De Promulgatione ad Legem requiſita.

SUMMARIUM.

20. *Ut lex obliget in conſcientia, requiritur ejus promulgatio.*
21. *Leges, an interdum extendantur ad præterita;*
 Et Regulæ Cancellariæ nondum publicatæ obligent?
 Quid de Conſtitutione Sixtina irritante matrimonia Eunuchorum de facto contracta?
22. *Solutio præmiſſorum.*
23. *Scriptura non eſt de ſubſtantia Legis.*
24. *Leges Imperatorum, qualem requirant promulgationem?*
25. *Quid de Statutis inferiorum Principum?*
26. *Lex Pontificia Romæ promulgata, an illico obliget pro toto Mundo?*
27. *Fundamenta ſententiæ affirmativæ.*
28. *Corollarium pro hac ſententia.*
29. *Fundamenta ſententiæ negativæ, ab authoritate,*
30. *Et ratione.*
31. *Confirmatur hæc ſententia.*
32. *In praxi quid obſervandum?*

20 CONCL. I. Ut Lex in Conſcientia, & quoad culpam vel pœnam obliget, certum eſt, requiri ejus publicationem, ſeu promulgationem. Ita communis, ac præſertim Doctor Subtilis 4. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. *art.* 2. ubi ex hoc infert præceptum de recipiendo Baptiſmo in Lege Evangelica incœpiſſe Jeroſolymis primum in die Pentecoſtes, quando ibidem per Apoſtolos poſt receptum Spiritum ſanctum ſolemniter promulgatum fuit. Ratio eſt: quia Lex eſt communis vivendi regula, ſive commune præceptum, ergo omnino publicari debet, ut ab omnibus obſervari, & quilibet ſecundum eam ſuas actiones inſtituere poſſit, prout lege jubente tenetur & econtra tranſgreſſor legis juxta demeritum puniri valeat. Nam alioquin ignorantia merito excuſaret ſubditum ab obſervantia legis: *Cur enim* (inquit Imperator, *Auth. Ut factæ novæ conſtitutiones. Collat.* 5.) *culpabimus eos, qui poſitas noſtras ignoraverint conſtitutiones?*

21. Nec obſtat, quod quandoque leges ad præterita etiam negotia extendantur prout innuitur in Jure Canonico, *cap. ult. de Conſtit.* ibi: *Cum leges & conſtitutiones futuris certum ſit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi; niſi nominatim in eis de præteritis caveatur*: in quo proin poſtremo caſu videntur leges obligare pro tempore, quo necdum fuerunt publicatæ. Confirmari poteſt hæc inſtantia ex *Regulis Cancellariæ Apoſtolicæ*, quas ſinguli Summi Pontifices a principio ſui Regiminis circa Cauſas Beneficiales, & Judiciales facere, vel a ſuis Prædeceſſoribus factas renovare, augere, vel minuere ſolent; atque *etiam* (ita ſonat earundem Præfatio) *ex tunc licet nondum publicatas, & ſuo tempore duraturas, obſervari volunt.* Quinimo Sixtus V. in Conſtitutione, *Cum frequenter* (& habetur *tom.* 2. *Bullarii Romani Conſtitut.* 59. *dicti Pont.*) damnavit conjugia per Eunuchos, & Spadones non ſolum contrahenda, ſed etiam de facto jam contracta, eaque nulla & invalida declaravit; & conſequenter Lex Pontificia videtur extendi poſſe etiam ad acta præterita, & obligare ante publicationem.

22. Reſp. enim cum Lud. Engel. *tit. de Præbendis*, n. 19. & aliis, haſce & conſimiles leges, in quibus nominatim ſic cavetur, partim obligare quoad nullitatem actus in contrarium geſti, non vero quoad culpam, aut pœnam; de qua poſteriori obligatione duntaxat in propoſito eſt ſermo. Partim eas obligare in tantum, quod Judex circa talia negotia etiamnum pendentia (id eſt, nondum ſententialiter deciſa) teneatur ferre ſententiam conformiter tali legi de novo conditæ: prout per quoſcumque Judices fieri jubetur cit. Conſtitutione Sixti V. §. 3. atque circa prædictas Regulas in Cancellaria Apoſtolica obſervari debet.

23. Fatendum tamen, quod ad obligationem legis ſufficiat quævis promulgatio, ſive dein ea fiat per ſcripturam in publico loco affixam, ſive voce præconis; ſiquidem ſcripturam ad ſubſtantiam legis non requiri, ſed voce etiam, aliove ſigno eam communitati denunciari poſſe, fatentur paſſim Doctores. Nec obſtat textus *can.* 3. *diſt.* 1. ibi: *Lex eſt conſtitutio ſcripta*. Quia hoc dicitur partim ex eo, quia plerumque lex in ſcripturam redigi ſolet, ut perpetua ejus memoria habeatur, perpetuiſque temporibus inviolata perſeveret: partim ad differentiam Juris conſuetudinarii, quod dicitur *Jus non ſcriptum*, prout habetur § *Conſtat Inſt. de Jure naturali, gentium, & civili*.

24. CONCL. II. Leges Civiles a ſupremo Principe Imperii (puta, ab Imperatore) pro pluribus Provinciis latæ, ut ſubditos obligent, requiritur earundem promulgatio in ſingulis reſpective Provinciis, & ſi ſint latæ abſque alia temporis determinatione, non obligant, niſi primum poſt duos menſes a tempore promulgationis legis. Ita Theologi, & Juriſconſulti communiter. Ratio eſt: quia ita expreſſe conſtitu-

tum

tum eſt in Jure Civili, atque approbatum praxi & conſuetudine Sacri Romani Imperii: ſiquidem *in Auth. Ut factæ novæ conſtitutiones*, *&c. Collat. 5.* Rubrica Tituli abſolute ſic loquitur: *Ut factæ novæ conſtitutiones poſt inſinuationem earum poſt duos menſes valeant.*

25. Solum nota cum Doctoribus paſſim, hanc Imperatoriam Conſtitutionem non habere locum in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum; quippe quorum juriſdictio eſt anguſtior. Unde per ſe loquendo, & niſi aliud in ipſamet Lege præſcribatur, aut de longa conſuetudine fuerit obſervatum, Statuta inferiorum Principum ſufficienter promulgantur unica ſolemni publicatione facta in Curia aut præcipua Civitate: & tunc, ſi certum tempus expreſſum non habeant, obligant ſcientes ſtatim, ignorantes autem poſt tempus arbitrarium, quo rationabiliter poteſt præſumi de ipſorum notitia, & quod poſt tale tempus non debuiſſent Conſtitutionem ignorare.

26. CONCL. III. Etſi communior Doctorum ſentiat, quod Lex Pontificia, ſimul ac Romæ in Curia, aliiſque locis conſuetis ſolemniter fuerit promulgata, quantum eſt ex ſe, ſive in actu primo, ubique terrarum vim obligandi habeat: oppoſita tamen ſententia, requirens ad obligationem earum ſaltem pro Foro interno, ſeu conſcientiæ, promulgationem Conſtitutionum Pontificiarum in ſingulis Diœceſibus vel Provinciis, non eſt improbabilis. Hæc Concluſio ex propoſito ſic ponitur ob magnam ſententiarum, atque rationum varietatem, & plurimas inde deducendas conſequentias, quæ melius relinquuntur judicio Superiorum, utpote quibus in dubio ſubditi obedire tenentur.

27. Ratio prioris, & communioris ſententiæ, quod nimirum ſola promulgatio Conſtitutionum Pontificiarum Romæ facta ſufficiat ad earum obligationem, deſumitur inprimis ex Jure Canonico, *cap. 1. de Poſtulat. Prælat.* ut dicitur, quod *id ſolum ſufficit, ut ad conſtitutionis Pontificiæ obſervantiam teneatur, qui noverit eam ſolemniter editam, aut publice promulgatam*: atqui hoc jam fit, ſi Bulla Pontificia Romæ promulgatur, & de tali promulgatione cuipiam certe conſtet; ergo. Confirmatur hæc ſententia ex praxi, & ſtylo Curiæ Romanæ: ſiquidem in Curia Romana totius Orbis lites deciduntur juxta Conſtitutiones Pontificias Romæ publicatas, etiamſi alibi promulgatæ non ſint: hoc autem non videretur juſtum eſſe, & æquitati conſentaneum, ſi dictæ Conſtitutiones non obligarent ubique, haud obſtante, quod in aliis Provinciis non ſint publicatæ. Accedit, quod Urbanus VIII. in Bulla, *In eminenti* (quæ habetur tom. 5. Bullarii Romani, *Conſtit.* 288. *dicti Pont.*) §. 12. expreſſe declaraverit, ad obligationem illius Bullæ ſufficere ſolam publicationem Romæ factam, nec aliam in Regnis, Provinciis, vel Civitatibus requiri; ergo a pari idem dicendum de cæteris.

28. Ex hac ſententia, quam ſequitur communior Doctorum, ac præſertim Layman *lib. 1. Tract. 4. cap. 2. n.* 4. infert citatus Auctor, quod Lex Pontificia, ſimul ac Romæ publicata eſt, quantum eſt ex parte ſui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeat pro toto Orbe Chriſtiano: cur autem quoad actum ſecundum (id eſt, ut re ipſa aliquis conſtringatur) non ſtatim omnes obliget, id, ait, non provenire ex defectu legis, aut promulgationis, ſed ex defectu alicujus conditionis accidentalis, puta quia eam aliqui ignorant. Et ita communiter diſcurrunt Doctores hujus primæ ſententiæ.

29. Altera vero pars Concluſionis, continens ſententiam Doctorum, aſſerentium, non ſufficere ſolam promulgationem Romæ factam, probatur inprimis ab authoritate: ſiquidem ita ſentiunt Navarrus *cap* 23. *Manualis num.* 44. Medina 1. 2. *quæſt.* 90. *art.* 4. & inſuper pro hac ſententia Azorius *tom.* 1. *lib.* 5. *cap* 3. *q.* 3. (ſed poſtea ſecutus priorem ſententiam) citat Abbatem, Antonium Butrium, Imolam, Lignanum, Zabarellam, Felinum, Scotum, & alios. Eandem ſententiam noviſſime ſecutus eſt Petrus Marchantius *tom.* 2. *Tribunalis, tract.* 1. *tit.* 8. *quæſt* 5. ipſamque ex profeſſo docet Bernardus Sannig *tom* 3. *Theologiæ, tract. de Legibus, diſt.* 3. *quæſt* 6. atque probabilem cenſet Pirhing, *tit. de Conſtit. n.* 31. & ſequitur Ludov. Engel, *tit. De Conſtit. num.* 67. ubi etiam reſpondere conatur ad *cap.* 1. *De Poſtulat. Prælat.* pro favore prioris ſententiæ ſupra *num.* 27. allegatum.

30. Fundamentum hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia Pontifices volunt Jus Civile ſervari, ubicumque Jure Canonico nihil eſt ſpecialiter conſtitutum, juxta illud c. 1. *De novi operis nuntiatione. Sicut Leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur*: atqui circa modum promulgandi Leges Eccleſiaſticas, in Jure Canonico nihil habetur clare conſtitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad Legum obligationem requirit, ut promulgentur in ſingulis Provinciis, juxta dicta *n.* 24. Confirmatur: quia ipſimet ſummi Pontifices de facto in quibuſdam legibus requirunt, & mandant publicationem fieri in ſingulis Provinciis & Diœceſibus, ut patet ex *cap. cum infirmitas de pœnitent. & remiſſion.* ex Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Paſtoralis* (& habetur tom. 4. Bullarii Romani, *Conſtit.* 62. *dicti Pont.*) & alibi: ſed fruſtra hoc fieri videretur, ſi generaliter, & abſque alia ſpeciali declaratione (quod additur propter Bullam *num.* 27. citatam) Romanus Pontifex per legem Romæ promulgatam illico totum Mundum obligare intenderet, etiam pro Foro conſcientiæ; ergo.

31. Confirmatur ſecundo: quia, ut eleganter diſcurrit Sannig *loc. cit.* ipſamet lex Chriſti Domini non fuit ſufficienter Jeroſolymis in ipſo die Pentecoſtes pro toto Orbe promulgata, uti omnes concedunt; ergo neque lex Pontificia Romæ duntaxat promulgata. Conſequentia tenet, niſi detur diſparitas. Unde (infert citatus Author) ex hac ſententia patet, quomodo multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regnis, & Provinciis non obligent de facto, eo quod ab Ordinariis locorum aut ex negligentia, aut aliis de cauſis gravibus, v. g. ob laicam poteſtatem, vel defectum finis legis non fuerint debite promulgatæ in ſuis Diœceſibus, juxta Paparum voluntatem & mandatum; contra quas longa conſuetudo populi contraria invaluit, & vim contrariæ legis tandem obtinuit. Hactenus ille.

32. Quantum ad praxim attinet, in hac ſententiarum & rationum varietate, ſubditis ſtandum inprimis erit judicio Superiorum ſuorum; nam his in dubio obedire tenetur. Deinde attendenda eſt praxis, & conſuetudo locorum, utpote quæ eſt tantæ efficaciæ, ut non tantum Jus dubium interpretari poſſit (nam *conſuetudo eſt optima legum interpres c. Cum dilectus. de Conſuetud. & L. 36 ff. de Legibus*) ſed etiam legi cæteroquin manifeſtæ debito tempore derogare, *cap. ult. de Conſuetud.*

QUÆSTIO IV.
De Acceptatione Legum.
SUMMARIUM.

33. *Legem acceptari, & uſu recipi, quid?*
34. *Ad legem, an requiratur acceptatio populi?*
35. *Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur, quomodo?*
36. *Si lex juſta eſt, tenetur eam populus acceptare.*
37. *Niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi, & quid tunc agendum?*
38. *Quid de ſingularibus quoad praxin?*
39. *Peccant non recipientes, neque obſervantes juſtam legem, donec uſu contrario abrogata ſit.*
40. *Cur multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regionibus non obligent?*

33. ADvertendum, quod Lex poſt promulgationem debite factam tunc cenſeatur acceptari, quando Communitas eam approbat verbo, ſcripto, aut alio ſigno, vel quando ipſam in caſu occurrente obſervat. Deinde, dum Communitas legem obſervat, dicitur *lex* etiam eſſe *uſu recepta*. Hoc prænotato ſit

34. CONCL. I. Ad naturam, & intrinſecam conſtitutionem Legis humanæ non requiritur acceptatio populi, quamvis per acceptationem & uſum Lex accidentaliter perfi-

Digitized by Google

ciatur, ſeu confirmetur. Ita communior Doctorum, hoc intelligentium tum de Lege Imperatoria, tum Pontificia: Ratio eſt: quia ſupremo Principi, utputa Summo Pontifici, aut Imperatori, neque voluntas, neque poteſtas deeſt ſubditos obligandi ad obſervantiam ſuæ legis. Non quidem voluntas, uti ſupponitur; eo, quod velit condere novam legem. Neque deeſt poteſtas: quia Summo Pontifici in rebus ſpiritualem Eccleſiæ gubernationem concernentibus, tenentur obedire omnes Chriſtiani, tanquam Paſtori univerſali Chriſtique in terris Vicario. In Imperatorem vero populus lege aurea omnem poteſtatem contulit. *L. 1. ff. de Conſtitut. Principum*.

35. Nec obſtat illud Gratiani *can. 3. diſt. 4. Leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur*. Reſp. enim, inprimis textum hunc aperte ſtare pro Concluſione, dum concedit, leges jam inſtitui per legitimam promulgationem ac proinde ante earum acceptationem. Reſp. ulterius, illud, quod ſubjungitur, *firmantur, cum moribus utentium comprobantur*, non de firmitate intrinſeca & ſubſtantiali intelligendum eſſe, utpote quam leges jam ante earum acceptationem habent; ſed de quadam extrinſeca duntaxat & accidentali firmitate, quatenus leges moribus utentium comprobatæ, non facile amplius per contrariam legem, vel conſuetudinem abrogantur. Sive (ut loquitur Fagnanus *in c. Treugas. n. 49. de Treuga*) leges ex moribus utentium accipiunt firmitatem ſtabilitatis, non autem firmitatem authoritatis.

36. CONCL. II. Si lex juſta eſt, tenetur eam populus acceptare ſub peccato: niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi. Ita communis Doctorum, paucis exceptis, quorum tamen ſententia noviſſime ab Alexandro VII. rejecta eſt, dum ab ipſo inter alias propoſitiones etiam ſequens, ordine 28. damnata fuit: *Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam*.

37. Dicitur in Concluſione, *niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi*. Nam quando ſubeſt rationabilis cauſa a Principe veriſimiliter ignorata, ſecus erit dicendum. Idem dic, quando ex circumſtantiis contraria Principis voluntas ſatis colligitur; prout v. g. præſumi poſſe videtur in lege valde difficili, nimiumque dura & gravi, quod Princeps non intendat ab initio abſolute obligare; ſed ſolum tentare populi ſenſum, & quomodo is tali legi ſeſe accommodet, ut juxta eum valeat poſtmodum Princeps legem vel plene confirmare, vel relaxare, ac moderari. Interea tamen populus in tali caſu non poteſt ſimpliciter rejicere legem, ſed debet ad Principem recorrere per remedium ſupplicationis pro ſublatione legis: qua ſtante ſupplicatione, licitum eſt populo, ſuſpendere obligationem legis; prout in ſimili habetur *c. Si quando de Reſcriptis*, & notat Sannig *Diſt. 3. de Legib. quæſt 7. n. 4.* poſt Rodriquez, Bonacinam, & alios.

38. Addit Layman *lib. 1. tract. 4. c. 3. n. 3.* quamvis Lex Pontificia ſpectata ſua natura, quantum eſt de ſe, ſeu in actu primo, mox habeat vim obligandi ſubditos in toto Mundo: tamen quod attinet ad praxin, peccati damnandos non eſſe, neque puniendos ſingulos e Communitate, ſi legem Pontificiam in ſua Diœceſi neque promulgatam, neque uſo receptam, ipſi quoque non obſervant; de quo plura citatus Author.

39. CONCL. III. Etſi primi, qui legem Pontificiam, vel Diœceſanam rite latam, & ſufficienter promulgatam non receperunt, neque obſervarunt, peccaverint, niſi juſtam cauſam habuerint non acceptandi, ſucceſſores tamen eorum illam non obſervando amplius non peccant. Ita Pirhing, *tit. de Conſtitut. n. 42.* & alii. Ratio eſt: quia, poſtquam talis Lex longo tempore in Diœceſi non eſt unquam recepta, neque obſervata, exiſtimare poſſunt ſucceſſores, illam per non uſum, ac vi contrariæ conſuetudinis jam præſcriptæ abrogatam eſſe.

40. Et ex his patet (inquit Herinex *diſp. 3. de Legib. n. 117.*) quomodo multæ Leges, ac Bullæ Pontificiæ, in variis Regionibus non obligent; videlicet, quia vel in iis neque publicatæ neque acceptatæ fuerunt; vel quia defectu publicationis, & acceptionis, eſto ab initio culpabili, tandem in perfectam deſuetudinem deſierunt. Illud autem plerumque oritur ex eo, quod Ordinarii frequenter advertant, aut exiſtiment, ac ſæpe non ſine fundamento, Leges varias non congruere publicæ utilitati ſuarum Diœceſium ob inveteratas, & rationabiles earumdem conſuetudines, gentium plebis, defectum finis legis, v. g. quia lata fuit ob pericula & defectus, qui ibidem generatim non graſſantur, imo vix noſcuntur. Interdum etiam Ordinarii ob poteſtatem Laicam non poſſunt exequi pro libitu ſuo mandata Apoſtolica, donec tandem tractu temporis eadem habeant in deſuetudinem.

QUÆSTIO V.

Quænam opera, & an etiam actus interni, per Legem humanam poſſint præcipi, vel prohiberi?

SUMMARIUM.

41. *Lege humana quænam generatim præcipi poſſint?*
42. *Corollaria.*
43. *Conſilia Evangelica, an poſſint præcipi?*
44. *Materia legis prohibitoriæ, quæ?*
45. *Poteſt idem actus pluribus legibus præcipi.*
46. *Actus interni nequeunt lege humana præcipi.*
47. *Per ſe & directe.*
48. *Bene tamen indirecte & concomitanter.*
49. *Ratio ulterior Concluſionis.*
50. *Solutio objectionum.*
51. *Lege humana nunquam poteſt præcipi inhoneſtum, bene tamen permitti.*

41. CONCL. I. Lege humana ſive Eccleſiaſtica, ſive Civili, poſſunt præcipi non ſolum opera Juſtitiæ, ſed etiam aliarum virtutum; dummodo non ſint nimis ardua, atque difficilia. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia Legiſlator poteſt ejuſmodi actiones præcipere, quæ ſunt utiles bono communi; aut prohibere, ſi earum omiſſio Communitati expedire videatur: atqui non ſola opera Juſtitiæ, ſed etiam actus aliarum virtutum, expediunt quandoque bono communi; ergo.

42. Sic Inprimis Lege Eccleſiaſtica præcipiuntur opera virtutis Temperantiæ, & Religionis, indicendo certorum dierum jejunium, ac præcipiendo devotam Miſſæ auditionem diebus Feſtivis, & hujuſmodi; ut ſic populus Chriſtianus ad veri Dei cultum excitetur, atque in bonis operibus exercendis amplius confirmetur. Deinde ob eandem rationem poſſunt lege humana præcipi, aut prohiberi, actiones cæteroquin ex natura ſua indifferentes: prout prohibetur Chriſtianis deferre arma ad Infideles, item labor ſervilis diebus Feſtivis, & hujuſmodi.

43. Dicitur notanter in Concluſione, *dummodo non ſint nimis ardua, atque difficilia*: ſiquidem lex debet eſſe poſſibilis; & ſecundum naturam hominum, id eſt, humanæ conditioni accommodata. Et hinc Eccleſia non poteſt abſolute præcipere actus conſiliorum Evangelicorum, nimirum perpetuæ Caſtitatis, Paupertatis, atque Obedientiæ Religioſæ: hæc enim, licet ex poſt facto recte præcipiantur illis, qui ad eorum obſervantiam ſeſe prius per votum ſolemne Profeſſionis Religioſæ voluntarie obligarunt, utpote qui virtute ſui voti ad obſervantiam ipſorum jam obligantur, juxta Pſal. 75. *Vovete, & reddite Domino Deo veſtro*, & alibi: univerſaliter tamen, & ante ſpontaneam obligationem rationabiliter præcipi non poſſunt.

44. CONCL. II. Inſuper Legis prohibitoriæ materia ſunt omnia illa, quæ juſtitiæ, aliiſque virtutibus, quarum obſervatio Reipublicæ utilis eſt, ſimulque facilis, contrariantur. Ratio eſt: quia leges feruntur in bonum Communitatis; ergo juſte prohibentur ea, quæ bono communi contrariantur.

45. CONCL. III. Poteſt idem actus pluribus legibus, & pluribus titulis præcipi, aut prohiberi; puta Lege naturali, divina, ac humana ſimul. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia nihil impedit, quo minus idem actus pro meliori Juris divini, aut naturalis obſervatione, vel declaratione,

Jure

Digitized by Google

Jure inſuper humano prohibeatur. Sic enim furtum, aut homicidium voluntarium, non ſolum Jure naturali ac divino, ſed etiam Lege humana tum Eccleſiaſtica, tum Civili, ſub graviſſimis pœnis prohibetur; econtra vero honor debitus parentibus, aliiſque legitimis Superioribus, deferri mandatur.

46. CONCL. IV. Actus mere interni non poſſunt ulla Lege humana, ſive Civili, ſive Eccleſiaſtica, per ſe ac directe præcipi. Ita communior & probabilior Doctorum. Ratio eſt quia ſolus Deus eſt ſecretorum cognitor, & judex; atque, ut dicitur Pſalm. 7. *Scrutans corda, & renes Deus*. Hinc etiam 1. *Regum* 16. habetur: *Homo videt ea, quæ parent; Deus autem intuetur cor.* Confirmatur Concluſio. Siquidem *Eccleſia non judicat de occultis*, ut dicitur *cap. Sicut tuis. de Simonia*, & alibi. Et hac de cauſa Hæreſis, aut Simonia, vel Uſura mere mentalis, quamvis coram Deo ſint ex genere ſuo gravia peccata, nihilominus pœnas juris non incurrunt; prout communiter docent tum Theologi, tum Canoniſtæ. Immo eſt vulgatum inter Juriſconſultos dictum, & habetur *can. Cogitationis. de pœnitent. Diſt. 1. Cogitationis pœnam nemo patitur*; intellige ab homine, bene tamen a Deo, ut explicat Gloſſa ibidem.

47. Notanter autem dictum eſt in Concluſione, *actus mere interni per ſe, & directe non poſſunt præcipi lege humana*: nam per accidens, & concomitanter bene poſſunt ſic præcipi, ut mox dicetur. Hinc fit

48 CONCL. V. Prædictis tamen non obſtantibus, poſſunt actus aliqui interni Lege humana præcipi, vel prohiberi per accidens, ſeu indirecte & concomitanter, quatenus requiruntur ad moralem ſubſtantiam actuum externorum. Ita communior, & probabilior Doctorum. Sic quippe Eccleſia præcipit diebus Feſtivis devotam auditionem Miſſæ atque Confeſſionem Sacramentalem ſaltem ſemel in anno peragendam, ad quam utique illinc requiritur interior attentio, hinc autem dolor de peccatis. Similiter, cum legitimus Superior Sacerdoti præcipit, ut Miſſam celebret, eamque pro tali intentione applicet, vel Sacramentum Baptiſmi aut Pœnitentiæ adminiſtret; conſequenter etiam per accidens, ſeu indirecte & concomitanter præcipit, ut habeat internam intentionem ſacrificandi, Miſſamque applicandi, aut baptizandi, vel a peccatis pœnitentem abſolvendi: utpote cum ſine ea tales actus valide elici, atque moraliter ſubſiſtere non poſſint.

49. Ratio ulterior Concluſionis eſt: quia leges & præcepta homini imponuntur, ut ea humano modo impleat, non brutorum more; ergo ſicuti opus præceptum violari non poteſt, niſi per actum, vel omiſſionem humanam ac liberam, ita neque impleri: unde ſi quis ebrius, vel dormiens, die Feſto Miſſæ interſit, non ſatisfacit præcepto, quia ipſam non audit actu humano ac morali. Accedit, quod in prædictis caſibus actus illi exteriores ſine ullo actu interiori, attentione ſcilicet vel intentione, forent mera ſimulatio, Deo & hominibus execrabilis.

50. Et hac ratione, nimirum rite diſtinguendo, & concedendo, quod Eccleſia poſſit quidem præcipere actus internos indirecte, & concomitanter ut conjunctos externis, non vero per ſe & directe; ſolvuntur plures objectiones & inſtantiæ, quæ in præſenti materia fieri poſſunt.

51. CONCL. VI. Quamvis Lege humana nunquam poſſit præcipi aliquid injuſtum, ac inhoneſtum, ſeu peccaminoſum; nihilominus aliquando licite permittuntur quædam injuſta, atque inhoneſta ad evitationem majoris mali, non quidem approbando minus malum tamquam licitum, ſed diſſimulando ejus pœnam. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis patet ex ipſa definitione Legis; alioquin enim ipſa foret iniqua, ſicque non obligaret. Ratio vero ſecundæ partis eſt: quia quando utrumque malum omni diligentia poſſibili per legem evitari non poteſt, locum habet illud vulgatum, *Ex duobus malis minus eſt eligendum*; non quidem approbando minus malum, ſed quatenus utrumque impediri amplius non poteſt, minus eligendo tanquam medium ad evitandum majus malum.

DISTINCTIO II.

De Obligatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Obligatione Legis Veteris, ejuſque ceſſatione.

SUMMARIUM.

1. *Præcepta veteris Legis alia moralia.* (a) Ut dicetur n. 11.
   Alia cæremonialia.
   Et alia judicialia.
2. *Unde dicta diviſio deſumatur?*
3. *Lex vetus obligabat ſolos Judæos per ſe loquendo.*
4. *An etiam obligarit Gentiles?*
5 *Ea ceſſavit introducta Lege Evangelica.*
6. *Circumciſio, & alia cæremonialia Legis veteris defacto ſunt illicita,*
7. *Sed poſt Chriſti mortem per aliquod tempus fuerant licita.*
8. *Et quamdiu?*
9. *Præcepta judicialia Legis veteris, quomodo ſint evacuata?*
10. *Differentia inter cæremonialia, & judicialia Legis veteris.*
11. *Præcepta moralia ipſius obligant defacto, & quare?*
   (b) Ut dictum n. 5. & ſeqq

1. ADvertendum cum communi Theologorum, quod præcepta veteris Legis, ſeu Moſaicæ, fuerint in triplici differentia. Alia ſiquidem fuerint *Præcepta moralia*, quæ ad morum diſciplinam ſpectabant: qualia ſunt, *non occides*, *non mœchaberis*, & hujuſmodi, quæ etiamnum remanſerunt, & obligant, non quatenus Leges veteris Teſtamenti, ſed quatenus ſunt Juris Naturalis (a). Alia fuerunt *Præcepta cæremonialia*, quæ ad cultum Dei pertinebant, ac præſcribebant, quomodo, & quibus cæremoniis in veteri Teſtamento Deus fuerit colendus, ut ſic populus Judaicus, ad idololatriam propenſus, ab eadem retraheretur: ut Circumciſio, varii ritus Sacrificiorum, eſus Agni Paſchalis, & plura hujuſmodi, quæ paſſim in veteri Teſtamento, ac præſertim in libris Moyſis reperiuntur. Et tandem alia fuerunt *Præcepta judicialia*, quibus conſtituebatur rectus ordo populi ejus inter ſe, tum quoad communitatem, atque in exercendis judiciis obſervandus: hujuſmodi enim præcepta fuerunt veluti quædam juſtitiæ, inter homines illos obſervandæ, determinationes, ad quas Judices populi Iſraelitici in deciſionibus occurrentium litium, atque cauſarum, attendere debuerunt

2. Porro hæc triplex præceptorum veteris Legis diviſio clare habetur *Deuteron. cap.* 6. ubi dicitur; *Hæc ſunt præcepta, & cæremoniæ, atque judicia*: qualia alibi ſæpius leguntur. Hinc D. Apoſtolus *Rom. 7.* loquens de Lege veteri, vocat illam *Mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum. Sanctum* quidem quoad præcepta cæremonialia, utpote quibus homo peculiariter ordinatur ad Deum, ejuſque cultum exequendum. *Juſtum*, propter præcepta judicialia, quibus homo maxime ordinatur ad proximum, ut præbeat unicuique quod ſuum eſt. *Bonum* tandem propter præcepta moralia, quæ per ſe continent bonitatem atque honeſtatem, & ordinant hominem potiſſimum ad ſe ipſum. Hoc prænotato ſit

3. CONCL. I. Lex vetus per ſe loquendo obligabat ſolos Judæos. Ita Herinex *diſp. 2. de Legibus, quæſt. 2. num.* 15 eſtque communis Theologorum. Ratio eſt quia ad Judæos ſolos Lex illa dirigebatur, illiſque ſolis fuit promulgata, ut conſtat ex Sacra Scriptura paſſim: atqui lex non obligat niſi eos, ad quos dirigitur, & quibus injungitur; ergo.

4. Dicitur, *per ſe loquendo*. Quia inprimis liberum fuit aliis Nationibus, legem Moſaicam aſſumere, eamque profiteri per ſuſceptam Circumciſionem; hæc enim erat janua Legis veteris, eo ferme modo, quo defacto Baptiſmus eſt janua Legis Evangelicæ, ejuſque Sacramentorum. Deinde quamvis præcepta moralia non obligaverint Gentiles, in quantum erant per poſitivam Dei juſſionem in lege Moſaica mediante Decalogo renovata; nihilominus etiam Gentiles tenebantur ejuſmodi præcepta moralia obſervare, in quantum erant Juris naturæ.

5. CONCL. II. Lex vetus, ejuſque obligatio ceſſavit introducta Lege Evangelica. Iſta concluſio eſt de fide, & ha-

Digitized by Google

betur *Actor. cap.* 15. ubi a ſanctis Apoſtolis in Concilio Jeroſolymitano congregatis, ex inſtinctu Spiritus Sancti decretum fuit, atque promulgatum, non amplius obligare Circumciſionem, aliaque Legalia veteris ſeu Moſaicæ Legis. Idem patet ex tota Epiſtola D. Pauli ad Galatas, & alibi. Unde in Jure Canonico, *cap. Majores. de Baptiſmo*, habetur: *Abſit, ut in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperam affirmabat, Legem cum Evangelio, & Circumciſionem cum Baptiſmo ſervandam.*

6. CONCL. III. Circumciſio, & alia Præcepta cæremonialia veteris Legis, defacto in Lege Evangelica non ſolum penitus obligare ceſſarunt, ſed inſuper eorum obſervatio eſt prohibita, illicita, & mortifera, ſeu mortem animæ afferens. Ita omnes Catholici; & patet ex allatis auctoritatibus, de quibus *num. præc.* Accedit ratio: quia omnes cæremoniæ illæ fuerunt umbra & figura futurorum juxta illud 1. Corinth 10. *Omnia in figura contingebant eis:* fuerunt enim Cæremonialia principaliter inſtituta ad præfiguranda Chriſti Myſteria ut futura, ejuſque tanquam Meſſiæ in Lege promiſſi adventum; ergo cum ejuſmodi adventus, aliaque olim præfigurata Myſteria Chriſti jam fuerint completa, oportuit, ut & illæ cæremoniæ ceſſarent, ne alioquin ſignificando aliquid ut futurum quod tamen revera jam eſt factum, falſum ſignificarent.

7. Fatendum tamen eſt cum D. Auguſtino *Epiſt.* 9. & 10. *ad S. Hieronymum*, & Theologis communiter, quod uſus atque obſervatio Legalium, ſeu Cæremonialium veteris Legis, etiam poſt Chriſti mortem, atque promulgationem Evangelii, fuerit ad aliquod tempus licitus; modo in eis non collocaretur ulla ſpes ſalutis, neque ea obſervarentur ut ſigna præfigurativa futurorum. Ratio eſt; quia ipſimet Apoſtoli ſæpius obſervarunt Legalia poſt Evangelium jam promulgatum; ergo eorum obſervatio fuit ad tempus licita, & non illico mortifera. Antecedens patet: ſic enim *Actorum cap.* 16. S. Paulus legitur circumcidiſſe Timotheum; & *Actorum cap.* 21. idem S. Apoſtolus, de conſilio Seniorum, purificatus aſcendit in Templum. Congruentiam hujus optimam addit D. Auguſtinus *loc. cit.* ut videlicet Synagoga ſepeliretur cum honore, ſimulque Judæorum ſcandalum omne evitaretur; ſicque ipſi facilius poſſent ad Fidem Chriſti converti, dum advertebant ſuas cæremonias, utpote pro tempore veteris Legis bonas, ſanctas, atque a Deo præceptas, non ita ſubito abrogari, atque contemni, ſicuti ritus Gentilium.

8. Cæterum ſucceſſu temporis, poſtquam veritas Evangelii magis, magiſque mundo illuxit, umbra Legis tandem omnino evanuit; adeo ut jam *Actorum cap.* 15. appelletur *Hæreſis Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes, quia oportet circumcidi, & præcipere quoque ſervare legem Moyſi.* Unde patet, jam illo tempore non amplius obligaſſe legem Moyſis. Quo autem tempore ea cœperit eſſe illicita, ejuſque obſervatio mortifera, variant Theologi; cum illud ex ſacra Scriptura clare non conſtet, & poſt dictum Concilium Jeroſolymitanum adhuc D. Paulus circumciderit Timotheum, atque ipſe purificatus aſcenderit in Templum, ut proxime dictum. Sunt, qui Legalium uſum volunt fuiſſe licitum uſque ad viginti quinque annos circiter poſt Chriſti Paſſionem, nonnulli ultra: quamvis certum videatur, quod ante mortem S. Ignatii Martyris, ac tertii poſt S. Petrum Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopi, res iſta jam fuerit per Eccleſiam deciſa, ut notat Bernardus Sannig. *Diſt.* 2. *de Legibus, quæſt.* 3. *num.* 9.

9. CONCL. IV. Præcepta judicialia veteris Legis per adventum ac mortem Chriſti, atque prædicationem Evangelii, fuerunt quidem evacuata, ita ut deſinerent vi illius Legis obligare, nihilominus ob naturalem æquitatem poteſt eorum aliquorum obſervatio etiam nunc per Prælatos Eccleſiæ præcipi. Ita D. Thomas 1 2. *q.* 104. *art.* 3. & alii communiter.

10. Unde eſt differentia inter Præcepta cæremonialia, & judicialia Legis veteris. Nam cæremonialia adeo ſunt evacuata, ut non ſolum ſint mortua, ſive nullius amplius obligationis, aut utilitatis; ſed etiam mortifera, ita ut illicitum ſit ea obſervare tempore Legis Evangelicæ. Judicialia vero, etſi non obligent tempore Legis gratiæ vi veteris Legis, immo nec obſervari poſſint ex obligatione ipſius: tamen ob eorundem convenientiam, & æquitatem naturalem, poſſunt etiam defacto abſque peccato obſervari, immo de novo præcipi per eos, quorum eſt concedere leges; prout hoc in nonnullis eorum fieri, patet inductione. Sic inprimis defacto ſolvuntur Decimæ Parochis, aliiſque Eccleſiæ Miniſtris, quia jure naturali, ſimulque divino, debetur neceſſaria ſuſtentatio Eccleſiæ Miniſtris, juxta illud Salvatoris, Matthæi cap. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et 1. Corinth. 9 *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus?* & alibi. Similiter, quamvis mulier poſt partum ſtatim poſſit ingredi Eccleſiam, nec teneatur abſtinere per certos dies ſecundum Legem Moſaicam, ſi tamen puerperæ ex veneratione voluerint aliquamdiu abſtinere, earum devotio admittitur in Jure Canonico *1 un. de Purificatione poſt partum.* Idem patet in pluribus ſimilibus paſſim occurrentibus.

11. CONCL. V. Præcepta moralia etiamnum obligant, non quidem vi veteris Legis, ſed quatenus ſunt Juris naturalis, aut in Lege Evangelica per Chriſtum denuo renovata. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis eſt: quia Lex vetus per Chriſti adventum, & mortem fuit evacuata; (b) ergo vi ipſius præcepta moralia amplius non obligant. Ratio vero ſecundæ partis eſt: quia omnia Præcepta moralia veteris Legis reducuntur tum ad geminum Præceptum Dilectionis Dei & proximi, tum ad præcepta Decalogi: hæc autem obligant de Jure naturali, ſimulque ſunt per Chriſtum renovata, ut habetur *Matth. cap.* 19. *Marci* 10. & *Lucæ* 18. ergo.

QUÆSTIO II.

De Obligatione Legis novæ, ſeu Evangelicæ, ejuſque perfectione.

SUMMARIUM.

12. *Lex nova, quibus nominibus appelletur?*
13. *Lex Evangelica a Chriſto lata eſt pro toto Mundo, & obligat etiam Judæos ac Gentiles.*
14. *Obligavit tamen primum poſt ſui promulgationem.*
15. *Lex nova excedit veterem multis modis. I. Quia eſt facilior veteri.*
16. *Solvitur objectio.* (c) Juxta dicta quæſt. præc.
17. *II. Quia nunc conferuntur efficaciora auxilia gratiæ.*
    (d) De hoc infra Tract. 14. Diſt. 1. n. 12. & ſeqq.
18. *III. Quia lex Evangelica per Filium Dei promulgata eſt, &c.*

12. ADvertendum, quod Lex nova variis nominibus appelletur. Et primo quidem dicitur *Lex Evangelica*, eo quod in quatuor Evangeliis, vel potius in quatuor libris unius Evangelii contineatur regiſtrata. Secundo dicitur *Lex nova*, vel in comparatione Legis veteris ſeu Moſaicæ, vel quia totum hominem per gratiam renovat. Tertio dicitur *Lex libertatis*, Jacob. c. 2. Item *Lex fidei*. Rom. c. 3. Et tandem *Lex gratiæ*, eo quod non ſolum gratiam multo copioſiorem conferat virtute Sacramentorum, ac in veteri Lege contigit; ſed inſuper contineat, & afferat omnis gratiæ Authorem Chriſtum Jeſum. His prænotatis ſit

13. CONCL. I. *Lex* Evangelica a Chriſto Domino condita eſt, & lata pro toto Mundo; adeoque ad eam, atque ad ſuſcipiendum Baptiſmum obligantur etiam Judæi, & Gentiles. Ita omnes Theologi. Prima pars, quod nempe Chriſtus ſit author Legis Evangelicæ, deſumitur ex illo *Iſaiæ* 33. ubi de Meſſia venturo, ſeu Chriſto Domino prophetice prædicitur: *Dominus judex noſter, Dominus Legiſer noſter.* Unde & in Evangelio paſſim, ac præſertim *Joan.* cap. 14. Chriſtus de ſuis legibus ait: *Mandata mea ſervate.* Altera pars, quod nempe Chriſtus Legem Evangelicam tulerit non pro uno duntaxat populo, ſed pro univerſo Mundo, ipſemet expreſſit *Matt. cap ult.* præcipiens Apoſtolis: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti, docentes eos ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Et Marci cap. ult. *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium*

omni

Digitized by Google

omni creaturæ. Accedit ratio: quia Chriſtus fuit Redemptor totius Mundi: ergo & Legiſlator, condendo pro omnibus leges, per quas ad ſanctificationem, vitamque æternam pervenirent.

14. CONCL. II. Nihilominus Lex Evangelica poſt factam ſui inſtitutionem non ſtatim obligavit omnes, ſed primum, quando ſolemniter fuit promulgata. Et hæc quidem promulgatio Jeroſolymis contigit in die Pentecoſtes, qua Apoſtoli accepto prius Spiritu ſancto cœperunt ſolemniter prædicare Baptiſmum, ejuſque obligationem dicentes: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*. Actorum c.2. In cæteris vero locis poſt menſem, vel annum, aut plures annos incœpit dicta obligatio, prout nimirum variis populis Evangelium Chriſti ſerius, aut citius ſolemniter, & Deo per miracula doctrinam Evangelicam confirmante promulgabatur. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 3 *quæſt* 4. cum aliis. Ratio hujus patet ex dictis *Diſt. præc. quæſt* 2. & 3. ubi generatim dictum eſt, ad cujuſque Legis obligationem requiri quod ſolemniter promulgetur.

15. CONCL. III. Lex nova ad veterem comparata, multis modis excedit in dignitate ſeu perfectione. Ita omnes Catholici; idque patet inductione, aſſignando ſpeciales Legis Evangelicæ prærogativas præ veteri ſeu Moſaica. Nam I Lex Moſaica fuit gravior multo Lege Evangelica. Hinc D. Petrus *Actor. cap.* 15. dixit de Lege veteri: *Quid tentatis imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus?* Non quod Lex vetus abſolute fuerit obſervatu impoſſibilis (Deus enim non præcepit impoſſibilia) ſed quia obſervatu fuit admodum difficilis: quæ quidem difficultas oriebatur ex nimia præceptorum tum cærimonialium, tum judicialium numeroſitate, quorum aliqua ſatis erant difficilia. E contra de Lege Evangelica ait Chriſtus, *Matth. c.* 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*.

16. Nec obſtat, quod Chriſtus *Matth. c.* 5. multa ſuperaddiderit Decalgo, dum v.g. ad illud præceptum, *non occides*, addidit *non iraſci*, & hujuſmodi. Reſp. enim cum D. Auguſtino *lib.* 19. *contra Fauſtum*, negando aſſumptum: Chriſtus enim nil ſuperaddidit, ſed tantum explicavit melius Decalogum, reprobando expoſitionem antiquorum Phariſæorum. Adde, quod in Lege Evangelica ceſſavit obligatio cæremonialium, & judicialium veteris Legis, etſi non moralium. (c)

17. II. In Lege Evangelica conferuntur efficaciora, & copioſiora auxilia gratiæ ad ferendum onus Legis, juſtitiamque operandam, quam in Lege Moſaica. Ratio eſt; quia in Lege Evangelica omnia ſeptem Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato digne ſuſcipientibus; in Lege Moſaica vero ſola Circumciſio conferebat gratiam (d) & quidem reſpectu gratiæ Baptiſmalis admodum parvam. Inſuper in Lege Evangelica, eo quod merita Chriſti jam ſint actu exhibita, Spiritus ſanctus abunde datur credentibus; in Moſaica vero, quia merita Chriſti tunc ſolum erant prævisa; atque in futurum exhibenda, etiam menſura gratiæ dabatur modica.

18. III. Lex Evangelica eſt dignior veteri: quia quamvis utramque Legem Deus condiderit, nihilominus Moſaicam promulgavit per miniſterium Angelorum, Evangelicam vero per Filium ſuum unigenitum. Excedit præterea, & differt in materia: nam Myſteria Sanctiſſimæ Trinitatis, Incarnationis, & Redemptionis noſtræ in Lege veteri fuerunt multum occultata, aut ſolum præfigurata; quæ tamen in Lege Evangelica ſunt revelata, & clarius manifeſtata, aut jam actu exhibita. Omittuntur plures aliæ ſimiles legis Evangelicæ prærogativæ præ veteri, ſeu Moſaica.

QUÆSTIO III.

De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ?

SUMMARIUM.

19. *Poteſtas legiſlativa alia Eccleſiaſtica, alia Civilis, & quomodo differant?* (e) Diſt. præc. n. 9. & 14.
20. *Leges humanæ tum Eccleſiaſticæ tum Civiles, obligant in conſcientia, & ſub peccato*.
21. *Solvitur objectio*.
22. *Id verum regulariter loquendo*.
23. *Lex humana obligat cum aperto vitæ periculo, quando ejus obſervatio eſt neceſſaria ad bonum publicum conſervandum*.
24. *Vel quando ejus violatio cederet in contemptum Fidei, aut Eccleſiaſticæ poteſtatis*. (f) Vide Tract. 7. diſt. 1. num. 49. & 50.
25. *Extra dictos duos caſus non obligat cum periculo vitæ, vel gravis incommodi*.
26. *Corollarium generale*.
27. *Aliud de infirmo, itinerante, &c.*
28. *Quid liceat excommunicato, vel irregulari occulto, ad vitandam infamiam?*

19. SUpponendum hic conformiter ſuperius (e) dictis, quod Lex, ac poteſtas legiſlativa humana, alia ſit Eccleſiaſtica, alia Civilis. Differunt autem inter ſe varie. I Ratione originis: quia poteſtas legiſlativa Eccleſiaſtica proxime, ac immediate provenit a Deo; prout patet ex verbis Chriſti Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum*. Et Joan. 21. *Paſce oves meas*. Item Actorum 20. *Poſuit vos Spiritus ſanctus Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo*. E contra vero poteſtas legiſlativa civilis immediate provenit ab hominibus, utpote cum populus per Legem auream contulerit in Regem, atque Imperatorem, totam ſuam poteſtatem, *L. 1. ff de Conſtitut. Principum*: quamvis & hæc ſaltem mediate ſit a Deo, juxta illud Rom. 13. *Non eſt poteſtas, niſi a Deo*. II. Differunt ratione objecti, & finis: ſiquidem poteſtas legiſlativa Eccleſiaſtica per ſe, & directe, verſatur circa res ſpirituales, ad ſalutem animarum, & conſequendam vitam æternam ordinatas. Civilis vero poteſtas per ſe, ac directe, ſeu immediate, tantum reſpicit commoditatem, & tranquillam gubernationem Reipublicæ; quamvis mediate, ac per accidens, etiam ſalutem animarum reſpicere poſſit, in quantum vitia prohibet, ac punit. Unde ſequitur, quod hæ duæ poteſtates, Civilis nempe & Eccleſiaſtica, propriis officiis, ac dignitatibus diſcretæ ſint; quamvis Eccleſiaſtica ob excellentiam objecti, & finis ſui, tanto præſtet Civili, quanto quæ ſunt ſpiritualia præſtant corporalibus. His prænotatis ſit

20. CONCL. I. Leges humanæ juſtæ, ac legitime promulgatæ, non ſolum Eccleſiaſticæ, ſed etiam Civiles, regulariter loquendo obligant in conſcientia, ita ut earum tranſgreſſio in materia gravi ſit peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia juxta quartum Præceptum Decalogi tenemur obedire non ſolum parentibus, ſed etiam legitimis Superioribus noſtris, juſta præcipientibus. Accedit illud Apoſtoli, *Rom.* 13. *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit*. Et mox infra: *Subditi eſtote non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*; id eſt, non ſolum metu pœnarum, ſed etiam, ne peccetis.

21. Quod ſi quis objiciat: Poteſtas Civilis non poteſt infligere pœnam mortis æternæ; ergo neque ſub ea, ſive ſub peccato mortali reatum pœnæ æternæ inducente, quidpiam præcipere. Probatur conſequentia: quia ejuſdem eſt, ſub pœna quidpiam præcipere, & pœnam tranſgreſſoribus inferre poſſe; ne alioquin lex ſit inutilis. Reſp. Negando conſequentiam, cum ſua probatione: nam ad hoc ut poteſtas Civilis quidpiam in conſcientia obligans præcipere valeat, ſufficit poteſtas legiſlativa, quam habet a Deo, qui juſſit legitimis Superioribus juſta præcipientibus eſſe obediendum. Nec idcirco lex illa erit inutilis: nam pœnam mortis æternæ, tranſgreſſoribus impœnitentibus ſtatutam, ſufficit, quod Dominus Deus juſtus Judex infligat; utpote cujus mandatum ſimul violatur, & a quo etiam, ſaltem mediate, provenit poteſtas legiſlativa Civilis, juxta citatum illud *Rom.* 13. *Non eſt poteſtas, niſi a Deo: itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit*.

22. Dicitur notanter in Concluſione, *regulariter loquendo*. Siquidem non omnes Leges humanas obligare in conſcientia, patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* ubi oſtendetur, dari leges

aliquas mere pœnales, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam ſubeundam.

23. CONCL. II. Quando legis obſervatio eſt moraliter neceſſaria ad publicum bonum conſervandum, tunc Lex humana poteſt obligare cum aperto vitæ periculo. Ita Herinex *diſp. 3. de Legibus. quæſt. 13.* eſtque communis. Ratio eſt: quia conſervatio boni communis, omnino eſt præferenda bono vitæ privati hominis: ergo in tali caſu neceſſitatis poteſt Superior, cui ex officio incumbit providere bono communi, obligare ſubditum ad obſervantiam legis cum periculo vitæ. Sic in primis communiter admittitur, teneri militem tempore periculoſo permanere in ſtatione ſua cum aperto mortis diſcrimine. Similiter tempore peſtis tenetur Parochus, tùm vi officii ſui, tum præſertim accedente ſpeciali præcepto Epiſcopi, permanere in ſuo loco ad excipiendas peſtiferorum Confeſſiones, non obſtante manifeſto vitæ periculo. Idem accidere poteſt in aliis ſimilibus caſibus.

24. CONCL. III. Quando violatio Legis humanæ cederet in contemptum Fidei, aut Eccleſiaſticæ legis vel poteſtatis, tunc eſt lex ſervanda etiam cum periculo vitæ. Ita cit. Herinex cum omnibus Catholicis Doctoribus. Sic ſi quis ab Hæreticis captus, urgeatur ad comedendum carnes tempore Quadrageſimæ in contemptum Eccleſiaſticæ legis, illique Hæretici minitentur mortem, niſi carnes comedat; potius ei moriendum foret, quam ut in talibus circumſtantiis carnes comederet. Ratio eſt: quia violatio legis Eccleſiaſticæ in talibus circumſtantiis cederet in contemptum Fidei Catholicæ, poteſtatiſque Eccleſiaſticæ; & comedens carnes ad talem Hæreticorum inſtantiam, eorum ſectam exterius profiteretur, ac metu mortis ipſo opere contemneret poteſtatem Eccleſiæ: hoc autem nullo modo licet, ſed eſt intrinſece malum. Unde tali potius eſſet ſubeunda mors: quam ſi quis ex præfata cauſa appeteret, revera foret Martyr; (f) cum moreretur ob confeſſionem Fidei Catholicæ, qua credimus, Eccleſiam a Chriſto accepiſſe poteſtatem certas leges Fidelibus imponendi.

25. CONCL. IV. Extra præfatos caſus Lex humana, ſive Civilis, ſive Eccleſiaſtica, non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis damni. Ita Doctores communiter. Hinc r 4. *de reg. juris*, dicitur: *Quod non eſt licitum in Lege, neceſſitas facit licitum.* Accedit ratio: quia lex debet eſſe ſecundum naturam hominum; id eſt, conditioni humanæ accommodata: id autem non fieret, ſi leges humanæ ſemper obligarent cum periculo vitæ, etiam extra caſus ſupra memoratos; ergo. Hinc

26. Infertur I. Quia duo memorati caſus ſunt rari, communiter non obligare Leges humanas cum periculo vitæ, amiſſionis membrorum, famæ, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, aut alterius ſimilis gravis mali, quod conſiderata qualitate legis prudenter judicatur tale.

27. Infertur II. Eum non peccare, qui preſſus gravi infirmitate corporis, de conſilio Medicorum comedit carnes diebus jejunii, aut qui gravi labore corporali fatigatus, vel ex prolixo itinere feſſus, utitur ſecunda refectione: quia cum tanto incommodo corporali non obligat lex jejunii Eccleſiaſtici. Idem dicendum de iis, qui diebus feſtivis remanent domi ad ejus cuſtodiam, nec audiunt Miſſam in locis, ubi unica Miſſa celebratur. Innumera ſimilia exempla paſſim occurrunt.

28. Infertur III. Excommunicatum occultum licite ſe gerere tanquam non excommunicatum, in quantum hoc eſt neceſſarium ad vitandam infamiæ notam, aut ſimilis mali periculum; adeoque ſi non habet, a quo abſolvi poſſit, non teneri abſtinere a Divinis, vel (prævia tamen contritione) Sacramentorum adminiſtratione, aut ab eligendo, & hujuſmodi, ſi abſque periculo infamiæ, aut alterius gravis mali abſtinere non poſſit. Similiter irregularis factus ob culpam occultam, poteſt celebrare, ordines ſuſcipere, &c. ſi tam cito nequeat obtinere diſpenſationem, & abſque gravi nota, vel damno, non poſſit diutius abſtinere. Et ita de multis aliis eſt diſcurrendum, ac notat cit. Herinex cum communi.

* Quæres: ex quibus ſignis cognoſcatur, quod Legiſlator velit obligare non ſolum ſub levi, ſed etiam ſub culpa gravi? Reſp. ex ſequentibus. I. Si ipſa materia, quæ præcipitur, vel prohibetur, ſit gravis, nec aliunde ex circumſtantiis, vel ex conſuetudine tanquam optima Legum interprete conſtet de voluntate alia Legiſlatoris, qui utique poſſet, ſi vellet, in materia etiam gravi tantum obligare ſub levi culpa, vel etiam ſub ſola pœna; cum tota ratio obligationis dependeat ab ejuſdem voluntate. II. Si ipſa verba Legis indicent mentem Legiſlatoris graviter obligare volentis, e. g. dum expreſſe poneret, quod graviter intendat obligare, vel quando adderet *præcipimus*, ſive *prohibemus in virtute Sanctæ Obedientiæ &c.* formalis enim obedientia non ſolet facile in levibus injungi. III. Si adjiciatur pœna Excommunicationis majoris, Suſpenſionis, vel interdicti, nam ſimiles pœnæ notabiles ſpirituales ex praxi Eccleſiæ non annectuntur in Jure Canonico peccatis venialibus. IV. Si communis Doctorum, cui non poſſet opponi gravis ratio in contrarium, vel ſi uſus, & conſuetudo, optima Legum interpres, cenſeant per tranſgreſſionem talis Legis committi peccatum grave. Porro, quando ſimilia ſigna non adeſſent inſinuantia obligationem gravem, in dubio, num Legiſlator intenderit graviter vel leviter adſtringere ſubditos, potius judicandum eſt de obligatione levi, quam gravi: nam *in dubiis benigniora præferenda ſunt*, juxta Reg. 56. ff. de Regulis Juris, & *in obſcuris minimum ſequendum*. Reg 30. de Reg. Juris in 6. Ob quam ipſam rationem in dubio, num verba Legiſlatoris contineant veram legem, vel potius conſilium, magis in favorem ſubditorum judicandum erit poſterius. Quod idem ſentiendum, ſi conſideratis omnibus conſiderandis adhoc dubitetur, num lex ſit mixta, vel pure pœnalis. *

QUÆSTIO IV.

De Legibus Pœnalibus, earumque obligatione.

SUMMARIUM.

29. *Lex humana moralis, & pœnalis, quid?*
30. *Dantur leges aliquæ mere penales.*
31. *Solvitur objectio.*
32. *Quod lex aliqua ſit mere pœnalis, pendet ex intentione Legiſlator.*
33. *Dicta intentio Legiſlatoris, unde deſumenda?*
34. *Ad ſubeundam pœnam ferendæ ſententiæ, non tenetur Reus ante ſententiam judicis condemnatoriam?*
35. *Pœna ipſo jure inflicta, ſeu latæ ſententiæ, & pœna ferendæ ſententiæ, quæ?*
36. *Et quando pœna cenſeatur eſſe latæ, vel ferendæ ſententiæ.*
37. *Alia hujus regula.*
38. *Verba illa,* Sit excommunicatus, anathema, &c. *an contineant pœnam latæ ſententiæ?*
39. *Pœnæ latæ ſententiæ, ſi non requirunt executionem externam, ſtatim habent locum in conſcientia.*
40. *Secus, quando pœna illa requirit executionem externam, &c.*
41. *Corollarium de Beneficiario.*
42. *Diſparitas utriuſque caſus.*
43. *Inſtantia de inhabilitate ad Beneficia, & an hæc poſtulet ſententiam judicis?*
44. *Quid dicendum de pœnis corporis afflictivis.*
45. *Corollaria notabilia.*

29. ADvertendum, quod Lex humana, præter alias ſui diviſiones, communiter dividatur in moralem, ſeu abſolute obligatoriam, & in legem pœnalem. *Lex moralis*, ſeu abſolute obligatoria dicitur illa, quæ mores ſolum dirigit, obligando ad actum aliquem eliciendum, vel omittendum, nullam vero pœnam tranſgreſſoribus expreſſe imponit: unde tunc pœna Judicis arbitrio imponi debet. *Lex pœnalis* econtra dicitur illa, qua aliquid præcipitur, vel prohibetur, ſub certa pœna tranſgreſſoribus conſtituta: cujuſmodi pœna poteſt eſſe multiplex, nimirum vel ſpiritualis, ut Excommunicatio, Suſpenſio, &c. vel temporalis, ut confiſcatio bonorum; vel etiam corporalis, ut incarceratio, mutilatio,

fuſti-

Digitized by Google

fuſtigatio, &c. Porro Lex pœnalis rurſum dividitur in mere pœnalem, & mixtam. *Lex mixta* dicitur, quæ ad actum ſub culpa præſtandum, ſimulque ad certam pœnam tranſgreſſores obligat: & dicitur *Lex mixta*, quia eſt mixta ex morali, & pœnali. *Leges mere pœnales* appellantur eæ, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam: & tales dari mox dicetur. Hinc ſit

30. CONCL. I. Dantor Leges aliquæ pure pœnales, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam tranſgreſſoribus impoſitam. Ita communis Doctorum, & noviſſime ſequitur Chriſtophor. Haunoldus *tom. 1. de Juſtitia & jure, tract. 1. c. 1. controverſ.* 5. quamvis Sanchez *lib. 6. in Decalogum, c. 4. n.* 12. velit ejuſmodi ordinationes ad ſolam pœnam obligantes, non eſſe proprie leges. Ratio Concluſionis eſt: quia lex non obligat ultra mentem Legiſlatoris. Unde in ſimili notant Doctores, quos citat & ſequitur Layman *l. 1. tract. 4. c.* 14. *n.* 2. quod Legiſlator circa materiam cæteroquin gravem poſſit obligare ſolum ſub veniali; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, *arg. cap. ult. De præbendis*. Hinc dantur quædam Religioſorum Ordinum Statuta, quæ ad culpam, ſeu ſub peccato non obligant, ſed tantum ad pœnam a Superioribus infligendam. Similiter ad culpam non obligant nonnullæ Conſtitutiones Politicæ, circa eos actus, qui nec Jure divino, nec naturali adverſantur, eorum tamen intermiſſio confert ad tranquillum Reipublicæ ſtatum; v. g. Ne quis noctu ſine lumine ambulet: ne certum veſtium ornatum portet, & bujuſmodi.

31. Nec dicas. Ubi nulla intervenit culpa, ibi etiam juſte non poteſt a Superiore infligi pœna; nam pœna eſt noxæ vindicta, ergo. Reſp. enim negando conſequentiam: quia licet in tranſgreſſione legis mere pœnalis nulla interveniat culpa Theologica, ſeu quæ ſit peccatum coram Deo; nihilominus intervenit culpa Politica, importans defectum contra laudabilem Reipublicæ, aut Ordinis Religioſi conſtitutionem, bonamque politiam, quæ proinde culpa merito caſtigatur competenti pœna.

32. CONCL. II. Quod Lex aliqua ſit mere pœnalis, non bene deſumitur ex ſola pœnæ adjectione; ſed id dependet ex intentione Legiſlatoris, quæ tum ex verbis legis, tum ex ſubjecta materia, aliiſque circumſtantiis, prudenti judicio deſumenda eſt. Ita D. Thomas 2. 2. *qu.* 108. *art.* 4. & alii communiter. Ratio eſt: quia inprimis adjectio pœnæ ſpiritualis, v. g. Excommunicationis, Suſpenſionis, & hujuſmodi, potius indicat, Legiſlatorem voluiſſe obligare ſub culpa; cum tales pœnæ nonniſi ob culpam, ſeu peccatum, infligi ſoleant. Deinde loquendo etiam de pœna temporali, per ejus adjectionem magis augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde ſequitur, quod, quænam leges ſint mere pœnales, recte non deſumatur ex adjectione pœnæ, ſed hoc pendeat ex intentione Legiſlatoris, utpote a qua leges ſuam vim obligandi habent.

33. Cæterum ejuſmodi intentio Legiſlatoris, ſi non clare habeatur ex verbis legis, prudenti judicio tum ex ſubjecta materia, tum ex aliis circumſtantiis deſumenda erit: neque enim circa hoc certa, & generalis regula dari poteſt. Huc etiam multum juvat conſuetudo, utpote quæ eſt optima legum interpres: ſiquidem per conſuetudinem ex lege pœnali mixta poſſe fieri pure pœnalem, ac ceſſante reatu conſcientiæ manere ſolam pœnam Fori externi, obſervat Suarez *lib.* 7. *de Legibus*, *c.* 19. *n.* 11. & Layman *lib. 1. tract. 4. cap.* 24. *n.* 12. & ſequitur Ludov. Engel, *tit. De Conſuetud. n.* 17. Qui addunt, id fortaſſe contingere in Legibus Civilibus imponentibus exactiones, aut prohibentibus venari, vel ligna ſcindere, ſive aliquid ex Regno extrahere: licet enim in principio directivæ fuerint, nihilominus potuerunt uſu fieri mere pœnales, & quaſi naturam mutare, quia non aliter ſunt receptæ.

34. CONCL. III Quotieſcunque Lex pœnalis imponit pœnam primum a Judice infligendam, ſeu pœnam ferendæ ſententiæ, certum eſt non obligari Reum ad ſubeundam, vel ſolvendam pœnam ante ſententiam Judicis condemnatoriam. Ita communis. Neque enim Reus ad amplius tenetur, quam lex ipſa imponit: hæc autem ſolum imponit, ut Reus pœnæ adjudicetur; quod ſpectat potius ad Judicem, quam ipſummet Reum. Hinc infertur, quando Reus per legem excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus decernitur (quæ formula continet duntaxat pœnam ferendæ ſententiæ) quod is ante latam a Judice ſententiam poſſit valide, ac licite, ſe gerere tanquam non excommunicatum, & non privatum; ſicque exercere omnes actus ſui officii, aut Beneficii: quia revera ante ſententiam Judicis necdum incurrit ejuſmodi pœnam, quamvis commiſerit crimen, ob quod excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus eſt per Judicem. Sed illico pro hujus & ſequentium Concluſionum intelligentia

35. Quæres, quid ſit pœna ipſo jure inflicta, ſive latæ ſententiæ; & unde dignoſcatur, pœnam eſſe ferendæ ſententiæ, vel potius ipſo jure latam? Reſp. I. Pœna ipſo jure inflicta, ſeu latæ ſententiæ dicitur illa, quæ poſito delicto ſtatim vi legis irrogatur: ut ſi in lege pœnali dicatur, *qui tale delictum commiſerit, ſit ipſo facto excommunicatus, officio aut beneficio privatus, &c.* Pœna primum per Judicem juxta præſcriptum legis infligenda vocatur illa, quam Legiſlator comminatur delinquenti, nondum autem imponit, ſed primum per ſententiam Judicis imponendam ſtatuit: ut ſi dicatur, *qui tale delictum commiſerit, privetur officio, excommunicetur, &c.* Et hæc alio nomine dicitur *Pœna ferendæ ſententiæ*: prior autem vocatur ſub aliis terminis, *Pœna latæ ſententiæ*.

36. Reſp. II Pœna cenſetur lata ipſo jure, ſeu eſſe latæ ſententiæ, quoties in lege pœnali adhibentur hujuſmodi verba: *Ipſo facto, Ipſo jure, Mox, Ex tunc, &c. ſit excommunicatus, ſuſpenſus, vel privatus*. Inſuper eſt pœna latæ ſententiæ, ſi Legiſlator ſibi, vel legi ſuæ adſcribat ſententiam, dicendo v. g. *Authoritate noſtra, Virtute hujus legis, Ipſo jure, ſubjaceat tali pœnæ, &c.* Addit Herinex *diſp. 5. de Legibus, n.* 7. idem eſſe dicendum, ſi lex utatur ſolo verbo indicativi modi, præſentis, aut præteriti temporis, v. g. *Excommunicamus, Suſpendimus, Excommunicationem ſe noverit incurriſſe, Sciat ſe eſſe excommunicatum*, & hujuſmodi.

37. Reſp. III. Si lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediate ipſam pœnam, ſed vel reatum pœnæ, dicendo, *qui hoc fecerit, reatum talis pœnæ incurrat, Fiat reus talis pœnæ*; vel ipſam actionem Judicis, dicendo, *Excommunicetur, Suſpendatur, Privetur ſuo officio, aut beneficio, Eſt excommunicandus, privandus, &c.* Hujuſmodi, inquam, formulæ ſolum continent ſententiam ferendam, ſeu pœnam infligendam a Judice. Ratio eſt: quia de tali pœna ferendæ ſententiæ poſſunt ejuſmodi verba commode explicari; ergo etiam debent ſic explicari: ſiquidem *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda, juxta Regulam* 49. *Juris in* 6. cum concordantiis.

38. Reſp. IV. Num illa verba, *Sit excommunicatus, ſuſpenſus, privatus officio, Sit anathema*, & hujuſmodi nullo alio addito contineant pœnam latæ ſententiæ, nec ne, variant Doctores. Affirmant non pauci, eo quod ejuſmodi verba imperativi modi afficiant immediate ipſammet pœnam. Oppoſitum nihilominus tenet Navarrus *cap.* 27. *Manualis*, *n.* 52. ubi ait, quod hujuſmodi verba, *Sit excommunicatus*, non denotent ſententiam latam, ſed ferendam, niſi cum alia Jura id declarant. Probat hoc Navarrus varie; & inprimis authoritate Gloſſæ *cap. 2. verſ. Sequeſtratus. de Foro competent.* Deinde, quia verbum *ſit* eſt futuri temporis, & poteſt commode explicari per ly, *Fiat excommunicatus, &c.* unde per illud non fertur ſententia ipſo jure, niſi aliquid aliud addatur, puta *ipſo jure, ipſo facto ſit excommunicatus, &c.* Tandem, quia ſtante dubio mitior pars in pœnis eſt eligenda: atqui præfata verba ſunt dubia, ut patet ex allatis rationibus, atque ipſa Doctorum varietate ſentiendi; ergo.

39. CONCL. V. Loquendo nunc de pœnis latæ ſententiæ, ſi pœna ipſo jure impoſita aliam executionem externam non requirat, ſtatim ut factum illud, cui talis pœna ipſo jure

anne-

annexa eſt, committitur, habet ipſa locum in conſcientia. Ita Ludov. Engel, *tit. de Conſtit. n.*43. eſtque communior Doctorum. Et tales ſunt pœna Excommunicationis latæ ſententiæ, & aliæ Cenſuræ Eccleſiaſticæ, item Irregularitates, impedimenta matrimonii, & hujuſmodi: nam tales pœnas, ſi ſint latæ ſententiæ, ipſo facto, & ante omnem ſententiam judicis incurri, recepta praxis & uſus declaravit.

40. CONCL. VI. Si vero pœnæ ipſo jure illatæ, etiam externam executionem requirant (veluti eſt amiſſio dominii, confiſcatio bonorum, privatio Beneficii aut officii Eccleſiaſtici, &c. ipſo jure ſtatuta) tunc ulterius ad obligationem in conſcientia producendam requiritur ſententia declaratoria Judicis ſuper crimine admiſſo, niſi lex in ſpecie addat clauſulam, *alia etiam declaratione non ſecuta.* Ita Engel *loc. cit. n.*43. Layman *lib.* 1. *Tract.* 4. *c.* 15. *n.* 6. citans alios, & tenent Doctores paſſim. Deſumitur hoc ex *c. Cum ſecundum. de Hæreticis in* 6. ubi bona Hæreticorum ipſo jure confiſcantur, & tamen ipſi non illico in conſcientia obligantur bona ſua tradere fiſco; quin etiam dictæ confiſcationis executio, ſeu bonorum occupatio, prohibetur fieri ante ſententiam declaratoriam Judicis Eccleſiaſtici ſuper crimine hæreſis admiſſo; ergo idem dicendum eſt de aliis ſimilibus pœnis externam executionem requirentibus; *cum de ſimilibus idem judicium ſit habendum. c. Inter corporalia De Tranſlat. Epiſcop.*

41. Ex hac Concluſione infertur cum Bonacina *diſp.* 1. *de Legibus, quæſt.* 1. *punct.* 7. § 2. *num.* 11. & aliis, quod Beneficiarius poſſit retinere Beneficium ſuum Eccleſiaſticum, donec declaretur per ſententiam Judicis, tale delictum ab ipſo eſſe commiſſum, propter quod privatus ſit ipſo jure ſuo Beneficio: niſi forte in lege habeatur expreſſum, pœnam impoſitam ſtatim in Foro conſcientiæ ſubeundam eſſe, ſeu illico deberi ante ullam Judicis declarationem ſuper crimine admiſſo.

42. Quod ſi quæras diſparitatem, cur pœnæ latæ ſententiæ, ſed executionem externam non requirentes, incurrantur ipſo facto admiſſi criminis ante omnem ſententiam Judicis, non vero aliæ requirentes externam executionem? Reſp. Doctores hanc diſparitatis rationem dare; quia priores ſunt pœnæ privativæ, quæ non indigent actione, ſed duntaxat ceſſatione; poſteriores autem ſunt pœnæ poſitivæ, atque indigentes reali actione, ſeu executione. Cum igitur naturæ humanæ foret admodum grave, quin & contrarium, quod quis delinquens teneatur in ſemetipſo exequi pœnam poſitivam, ſicque eſſe ſui ipſius & accuſator, & judex, & executor; ejuſmodi leges non cenſentur obligare in conſcientia ante ſententiam judicis, niſi ſecus in eis exprimatur.

43. Fateor, quod Sanchez *lib.* 9. *de matrimonio, diſp.* 30. *num.* 1 & 2. hanc reſponſionem impugnet; eo quod inhabilitas ad Beneficia Eccleſiaſtica, & ad ferendum ſuffragium, ſint pœnæ duntaxat privativæ, & tamen poſtulant ſententiam Judicis, prout volunt Sotus, Navarrus, Molina, & Ledeſma, quos citat. Verum hæc doctrina non caret difficultate: nam inhabilitatem ad electionem activam, & paſſivam incurri ante omnem ſententiam Judicis, cenſent inter alios Suarez *lib* 5. *de Legibus, cap.* 9. Engel *loc. cit.* & Layman *lib.* 1. *Tract.* 4. *cap.* 15. *num* 5.

44. CONCL. VII. Tandem loquendo de pœnis corporis afflictivis, tenetur quidem Reus per ſe ipſum exequi pœnam aliquam honeſtam, & non nimis acerbam, poſtquam per ſententiam Judicis ad ipſam fuit condemnatus; puta, quod pergat in carcerem, ſubeat abſtinentiam aliquam, vel moderate ſe ipſum flagellet, prout moris eſt in quibuſdam Religionibus: nihilominus nequit Reus obligari, ut graviores pœnas corporis, utputa mortis, mutilationis, &c. directe in ſemetipſo exequatur, ſed ſolum, ut ipſas per miniſtros Juſtitiæ illatas patienter ſuſtineat. Ita communis.

45. Unde paſſim notant Doctores, quod damnatus ad bibendum venenum, parere non teneatur; quod damnatus ad mortem inedia perferendam, poſſit licite comedere cibos ſibi clam allatos: quinimo quod damnatus ad mortem, vel mutilationem, poſſit etiam poſt ſententiam Judicis fugere, ſi vix effugiendi pateat. Ita Herinex *diſp.* 5. *de Legibus, quæſt.* 3. Engel *uti ſupra, n.*44. Layman *loc. cit. n.* 7. & *ſeqq.* qui tamen recte addunt, quod damnatus ad furcam, vel gladium, debeat collum præbere, aut ſcalam aſcendere, &c. nam hoc non eſt directe mortem inferre, ſed inferendam ſuſtinere, & per accidens ſolum ac indirecte ad eam cooperari.

DISTINCTIO III.

De Subjecto Obligationis Legum.

QUÆSTIO I.

Quinam obligentur Legibus Pontificiis, aliiſque Eccleſiaſticis?

SUMMARIUM.

1. *Omnes fideles obligantur legibus Pontificiis pro toto orbe latis.*
2. *Iiſdem obligantur etiam hæretici.*
3. *Solvitur inſtantia.*
4. *Corollarium.*
5. *Judæi tamen, & Pagani, non obligantur legibus Eccleſiaſticis.*
6. *Corollaria.*
7. *Limitatio.*
8. *Alia limitatio.*
9. *Leges inferiorum Prælatorum obligant ſolum ſubditos proprii territorii.*
10. *Religioſi exempti, an teneantur Legibus per Ordinarios locorum editis?*
11. *Idipſum amplius declaratur.*

1. CONCL. I. Legibus Summi Pontificis in materia ſpirituali, & ſalutem animarum, rectamque Eccleſiæ gubernationem concernente, pro toto Orbe Chriſtiano legitime latis, obligantur omnes Chriſti Fideles. Ita Catholici unanimiter. Ratio eſt: quia Chriſtus Dominus Divo Petro, ejuſque legitimis Succeſſoribus Romanis Pontificibus, omnium ſuarum Ovium curam demandavit *Joan.* 21. trina vice eidem præcipiens: *Paſce oves meas.* Accedit illa generalis promiſſio eidem facta, Matth. cap. 16. *Tibi dabo claves Regni cœlorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis*: nam ſub iſta generali promiſſione continetur etiam poteſtas condendi juſtas leges, ut ſic Oves Chriſti ſecurius paſcantur.

2. CONCL. II. Etiam Hæretici obligantur Legibus Pontificiis pro toto Orbe Chriſtiano latis. Ita communis Theologorum, adeo ut Lugo *diſp. de Pœnitentia, ſect.* 7. *n.* 147. abſurdiſſimum eſſe dicat, ſi quis negaret, Hæreticos obligari Legibus Eccleſiaſticis jejunii, abſtinentiæ a carnibus, Cenſuris contra eos latis, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia Hæretici per Baptiſmum jam ſunt ingreſſi Eccleſiam, ejuſque membra effecti; ergo obligantur legibus ejuſdem. Et certe, ſi ipſi non obligarentur Legibus Eccleſiaſticis, fruſtra tot leges pœnales in Jure Canonico, aliiſque Conſtitutionibus Eccleſiaſticis, contra Hæreticos fuiſſent latæ.

3. Nec obſtat, quod Hæretici reſiſtant Eccleſiæ, Summoque Pontifici, ac legibus ipſius. Reſp. enim, hoc neutiquam eos excuſare; cum ex ſuo delicto, atque perfidia, nemo debeat reportare commodum, puta exemptionem a legibus. Quinimo Hæretici pertinaciter non obtemperantes legibus (quibus tamen de jure tenentur obedire) eo amplius peccant; *Cum tanto ſint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut dicitur *in cap. ult. de Conſuetud.* Hinc in forma Reſp. diſtinguendo antecedens: Hæretici de facto reſiſtunt legibus Eccleſiæ, conceditur; de jure ipſis reſiſtunt, ita ut bene in hoc agant, negatur antecedens, & conſequentia.

4. Ex hac Concluſione infertur cum Gobath *tract.* 9. *Theologiæ Experiment. n.* 49 & *ſeqq.* & communi aliorum, quandoquidem Hæretici ſubſint Legibus Eccleſiaſticis, quod eorum matrimonia contracta cum impedimento dirimente vi Juris Eccleſiaſtici, v.g. in tertio aut quarto gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, ſint nulla & invalida: unde ſequitur, quod ſi ad veram Fidem Catholicam convertantur, impetrata prius legi-

legitima diſpenſatione, horum matrimonia ſint renovanda.

5. CONCL. III. Judæi, Saraceni, atque Pagani, item Cathecumeni necdum baptizati, non obligantur Legibus Eccleſiaſticis. Ita communior, contra Innocentium, Hoſtienſem, & Faguanum *c. Canonum ſtatuta. n. 64. de Conſtitut.* Ratio Concluſionis eſt: quia tales per Baptiſmi januam necdum ſunt ingreſſi Eccleſiam, cui proinde ſubjecti non ſunt. Hinc in Jure Canonico *c. Gaudemus. de Divortiis*, expreſſe dicitur, quod Infideles & Pagani, *Conſtitutionibus Canonicis non arctantur: quid enim ad nos ſecundum Apoſtolum* (1. Corinth. 4.) *de his, qui foris ſunt, judicare?*

6. Infertur proinde, tales valide contrahere matrimonium cum impedimento dirimente Jure duntaxat Eccleſiaſtico: ut ſi contrahant in ſecundo, tertio, vel quarto gradu conſanguinitatis, aut affinitatis, & hujuſmodi. Infertur ulterius, Infideles non baptizatos, atque Cathecumenos, non obligari lege Eccleſiaſtica de jejunando, aut habenda abſtinentia carnium certis diebus ab Eccleſia præſcriptis, & aliis hujuſmodi ſiquidem tales necdum per Baptiſmum ingreſſi ſunt Eccleſiam, proinde ejus legibus non ſubjiciuntur.

7. Limita tamen hoc primo, niſi hujuſmodi Leges Eccleſiaſticæ contineant Jus naturale, vel divinum; utpura de non blaſphemando, non furando, & hujuſmodi: nam ad talium legum obſervantiam obligantur etiam Judæi, aliique Infideles, non quidem vi Legis Eccleſiaſticæ, ſed vi Juris naturalis, aut divini.

8. Limita ſecundo, niſi Judæi, aliive Infideles ſubſint Eccleſiæ in temporalibus; prout fit Romæ; & in nonnullis aliis locis: tunc enim ii tenentur obedire Papæ, aut alii Prælato Eccleſiaſtico quoad ea, quæ eorum ſtatum concernunt, non minus, ac tenerentur obedire legibus alterius Principis temporalis, ſi in ejus territorio morarentur.

9. CONCL. IV. *Leges inferiorum Prælatorum Eccleſiaſticorum* ſolum adſtringunt ſubditos proprii ſui Territorii: & ſic Leges, ſeu Conſtitutiones in Concilio Provinciali editæ, obligant duntaxat ſubditos intra talem Provinciam exiſtentes; Statuta vero Epiſcoporum obligant tantum ſubditos propriæ Diœceſis, dum intra ipſam exiſtunt; & ſic loquendo de aliis. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia ad obligationem legis neceſſaria eſt juriſdictio: atqui hæc deficit, ſi alter non ſit ſubditus legiſlatoris, aut extra ipſius Territorium exiſtat; ergo. Hinc *cap. ult. de Conſtitut. in* 6. decernitur, quod ſi Epiſcopus per ſpeciale Statutum ſub pœna excommunicationis quidpiam prohibuerit, v.g. furtum, ejuſmodi Statutum non obliget ſuos Diœceſanos extra ipſius Diœceſin actu exiſtentes; ac proinde hi, ſi extra illam Diœceſim delinquant, v.g. furtum committant, non incurrant excommunicationem. Siquidem *Extra territorium jus dicenti impune non paretur*, prout ibidem ſubjungitur.

10. Quæres, an Religioſi auctoritate Apoſtolica ab Ordinariis locorum exempti, teneantur eorum Legibus, ſeu Statutis? Reſp. I. Teneri in omnibus caſibus, qui in Jure ſunt expreſſi. Sic in Concilio Trident. *Seſſ. 25. cap. 12. de Regularibus*, habetur ſtatutum, ut Cenſuræ, & Interdicta ab Ordinariis promulgata, mandante Epiſcopo a Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, atque obſerventur. Item, ut Dies Feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit ab exemptis omnibus, etiam Regularibus ſerventur. Tacentur alii ſimiles caſus, utpote quorum notitia ſpecialiter Religioſis incumbit.

11. Reſp. II. Quamvis in aliis caſibus Religioſi exempti de jure non teneantur ad obſervantiam Statutorum Epiſcopalium, utpote a quorum juriſdictione ſpecialiter ſunt exempti, nihilominus ratione ſcandali evitandi quandoque tenentur Regulares exempti etiam ad obſervandas alias Conſtitutiones Synodales, & Statuta Epiſcopalia, dummodo Statui Religioſo non repugnent, ſimulque ſpectent ad communem obſervantiam, ac devotionem totius populi; prout recte obſervat Sanchez *l. 4. in Decalog. c. 15. n. 21.* Vaſquez, & alii. Hinc quando Lege Diœceſana præcipiuntur jejunia, populus valde ſcandalizabitur, ſi viderit talia jejunia non obſervari a Religioſis illis, quos, utpote vitæ auſterioris profeſſores, judicat ad hoc magis obligatos: unde revera ratione talis ſcandali evitandi, tunc Jure naturæ tenebuntur Regulares exempti ad talia jejunia obſervanda.

* Quæres II. An, & quando pueri adſtringantur Legibus Eccleſiaſticis? Reſp. Pueri ante perfectum uſum rationis (qui primum poſt completum ſeptennium adeſſe præſumitur) non tenentur Legibus Eccleſiaſticis, uti nec perpetuo amentes Infantibus in hoc æquiparati. Ita præter alios Sanchez, Sayrus & Suarez cum Bonacina Tract. *de Legibus diſp. 1. quæſt. 1. punct. 6.* ac *La Croix lib. 1. num.* 676. Ratio eſt, quia ut hæ Leges etiam in actu primo obligent, fundamentum harum obligationum eſt uſus rationis; & ſic antequam is adſit, poſſunt dicti licite, & abſque peccato diebus dominicis, atque Feſtivis non intereſſe Miſſæ, ac tempore Jejunii comedere carnes; neque etiam peccant, qui ad hanc comeſtionem cooperantur, apponendo tales cibos; ſicuti ſi apponerent Cathecumenis ob eandem rationem; quia nimirum necdum ſub Lege comprehenduntur, ne quidem in actu primo: quamvis loquendo de allegatis Parvulis, ſaltem dum magis anni diſcretionis appropinquant, conſultius ſit, ut etiam iſti ſenſim aſſueſcant Præceptis Eccleſiaſticis, licet necdum actu ſint capaces rationis perfectæ.

Porro, diſcurrendo de aliis Præceptis Eccleſiaſticis, quæ majorem exigere videntur prudentiam, e. g. circa annuam Communionem Paſchalem, ut magis agnoſcentes gravitatem Myſterii Euchariſtici cum majori reverentia accedere addiſcant, requirunt AA. cum Patre Henno *Tract. de Leg. diſp. 3. quæſt. 7. art. 2. Concluſ.* 3. ultra ſeptennium aliquo modo plures annos ad obligationem contrahendam, uti patebit ex *Tract.* 10. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. Item, ut Pueri non ſolum culpam, ſed etiam pœnam ordinariam incurrant, Vaſquez, Soto & Emanuel Sa cum Buſenbaum *Lib. 1. Tract. 2. cap. 2. dub. 1.* & Sabino Bononienſi in ſua Luce Morali *part. 1. tract. 5. quæſt.* 18. deſiderant regulariter loquendo, & niſi Lex expreſſe aliter diſponat, pubertatem, quæ apud Maſculos anno 14. apud Puellas vero 12 abſoluto contingit juxta dicenda *Tract. VIII. Diſt. I. Quæſt. III.* prout etiam in Jure Civili Impuberes regulariter ſolent mitiori, quam ordinaria pœna caſtigari, eo: quia præſumitur, non in tantum malitiam actus penetraſſe, ſicuti Puberes. *

QUÆSTIO II.

An Clerici obligentur Legibus Civilibus, ac Legiſlator teneatur propriis?

SUMMARIUM.

12. *In Legibus vis obligandi directiva, & coactiva, quid?*
13. *Leges & ſtatuta Laicorum non extendantur ad Eccleſias, & Clericos, niſi approbentur ab Eccleſia.*
14. *Eiſdem tamen quandoque obligantur Clerici quoad vim directivam.*
15. *Corollarium.*
    Non vero quoad vim coactivam.
16. *Legibus a Republica latis tenentur ſinguli ex illa.*
17. *Princeps ſupremus tenetur propriis legibus vi directiva, non coactiva.*
18. *Corollarium de Papa, an obligetur præceptis totius Eccleſiæ?*
19. *Declaratur concluſio.*

12. ADvertendum, quod in Legibus duplex vis obligandi diſtingui ſoleat, una directiva, alia coactiva. Ille dicitur a lege obligari vi directiva ad quidpiam agendum, vel omittendum, qui in conſcientia, & ſub peccato tenetur ſervare talem legem: unde hujuſmodi obligatio eſt ſub culpa, ſive dein dicta obligatio proveniat ex vi ipſiuſmet legis, prout leges ſolent obligare ſubditos, ſive aliunde, puta ex naturali æquitate, & dictamine rectæ rationis. Ille vero dicitur a lege obligari vi coactiva, qui tenetur ad obſervantiam ejus ex vi ipſius legis, aut poteſtatis legiſlativæ, ita ut ſit legi ſubjectus, & ſi eam non obſervaverit, ſubjaceat pœnis per

per legem taxatis, aut per Legiſlatorem infligendis: unde hæc obligatio reſpicit pœnam tranſgreſſoribus incumbentem. His prænotatis, ſit

13. CONCL. I. Leges civiles, ſeu Statuta Laicorum, non extenduntur ad Eccleſias vel perſonas Eccleſiaſticas, earumque bona, niſi ab Eccleſia approbentur: uti approbantur per privilegia conceſſa a Sede Apoſtolica aliquibus Principibus, de quibus Cler. Rot. Eccleſ. cap. 27. citans plures alios DD. Hæc Concluſio habetur expreſſe in Jure Canonico variis in locis, ac præſertim *cap. 7. & 10. tit. de Conſtitut.* Accedit ratio: quia Eccleſia, & perſonæ Eccleſiaſticæ, (uti ſunt Clerici, atque Regulares) earumque bona, ſunt exempta a juriſdictione Principum ſæcularium: atqui lex non obligat eos, in quos Legiſlator non habet juriſdictionem; ergo.

14. CONCL. II. His tamen non obſtantibus, ſi Leges Civiles expreſſe non diſponant de Eccleſiis, Clericis, eorumque bonis, ſed ob publicam utilitatem communiter quidpiam ſtatuant, neque repugnent Statui Clericali, aut Immunitati Eccleſiaſticæ, eiſdem etiam obligantur Clerici quoad vim directivam, licet non quoad vim coactivam. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt; quia, quamvis talis obligatio erga Clericos directe non poſſit provenire ex legibus Civilibus, ob defectum juriſdictionis in Clericos: ea tamen partim provenit ex naturali æquitate (nam *turpis eſt omnis pars ſuo univerſo non congruens*, c. *Quæ contra. diſt.* 8.) ſimulque ad vitandum ſcandalum aliorum, atque ad conſervandam unitatem & pacem Reipublicæ; partim vero dicta obligatio provenit ex auctoritate Eccleſiæ. Nam, ut dicitur cap. 1. *De novi operis nunciat. Sicut leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur*: illis videlicet, quæ cōmunem concernunt Reipublicæ utilitatem neque ſacris Canonibus, aut Immunitati Eccleſiaſticæ repugnant.

15. Infertur proinde, quod Leges Civiles pretia rerum taxantes, vel mercium evectionem extra Provinciam prohibentes, aut certum modum ædificandi præſcribentes, & hujuſmodi, etiam obligent Perſonas Eccleſiaſticas, ſaltem quoad vim directivam (alioquin enim magna in Republica oriretur difformitas, & confuſio) quamvis non quoad vim coactivam, ita ſcilicet, ut Clerici ſubjaceant pœnis per leges Civiles ſtatutis, aut per Judices ſæculares puniri valeant; cum ſint exempti ab eorum juriſdictione. Unde Clerici, ſi fuerint tranſgreſſores talium legum, oblata querela deferendi ſunt ad judices ſeu Prælatus ſuos Eccleſiaſticos, ab eiſque perpenſa gravitate materiæ; & ſcandali ſuborti, pœna condigna affici debent, ſive ſtatuta per legem Civilem, ſive alia mitiore, prout notat Rodericus *tom. 1. qq. Regul. quæſt.* 66. *art.* 2. *col.* 9. Layman *lib. 1. tract. 4 cap.* 13. *num.* 4. & alii.

16. CONCL. III. Quantum nunc attinet ad alteram partem Quæſtionis, & loquendo inprimis de talibus Legibus, quæ ab aliqua Republica, vel tota Communitate conduntur, nullum dubium eſt, quin iiſdem ſinguli ex tali Communitate obligentur: Sic quippe legibus a Magiſtratu latis, tenentur ſinguli Conſiliarii, & Statutis per Canonicos capitulariter cōſtitutis, obligantur ſinguli Canonici in particulari. Ratio eſt clara: quia ſinguli Canonici, vel Conſiliarii, ſunt ſubditi reſpectu totius Capituli, vel Magiſtratus; ergo & obligantur legibus ipſius.

17. CONCL. IV. Loquendo vero de Legibus ab aliquo ſupremo Principe latis, & quidem de talibus, quæ Principem æque ac ſubditos decent, Princeps ſeu Legiſlator, ceſſante rationabili cauſa excuſante, tenetur etiam propriis legibus vi directiva, non tamen vi coactiva. Ita communior Doctorum. Ratio primæ partis, loquentis de vi directiva, eſt: Quia alioquin ſubditi ex libera tranſgreſſione propriæ Legis per Legiſlatorem facta facile ſcandalizarentur. Simulque jure de talibus dici poſſet illud Salvatoris, Matth. 23. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere.* Hinc illud Catonis dictum: *Patere legem, quam tu ipſe tuleris, c. Cum omnes. de Conſtitut.* Altera pars, quod Legiſlator non teneatur ſuis legibus vi coactiva, probatur ex eo: quia, ut quis teneatur legibus vi coactiva, debet poſſe cogi per ſuperiorem ad earum obſervantiam; & ſi ipſas non obſervaverit, puniri: atqui Princeps ſupremus, ſeu Legiſlator non recognoſcit ſuperiorem in terris, a quo poſſit cogi vel puniri, a ſe ipſo autem nemo proprie cogitur; ergo.

18. Infertur proinde, quod Papa non obligetur vi coactiva præcepto audiendi Miſſam, vel jejunandi diebus ſtatutis: quia non habet ſuperiorem in terris, a quo cogi poſſit ad talium legum Eccleſiaſticarum obſervantiam, & ob earum tranſgreſſionem puniri; a ſemetipſo autem nemo proprie cogitur. Nihilominus tenetur Papa propriis legibus ſtatum ſuum æque ac alios decentibus, vi directiva, adeo ut peccaret, ceſſante rationabili cauſa excuſante, non obſervando ejuſmodi leges Eccleſiaſticas, a ſe vel ſuis anteceſſoribus latas. Et idem dicendum de Imperatore reſpectu legum Imperialium æque perſonam Imperatoris decentium, & aliis hujuſmodi.

19. Dicitur notanter in Concluſione, *loquendo de talibus legibus quæ Principem æque ac ſubditos decent*. Siquidem certum eſt, Principem atque Legiſlatorem iis legibus nullatenus obligari quæ ad ſubditos directe feruntur, & in Principem proprie non cadunt: quales leges ſunt, ne quis in civitate arma ferat, ne veſtibus auro intextis utatur, ut quilibet tributa aliaſque exactiones diligenter ſolvat, & alia plura hujuſmodi: nam patet, tales leges Principi non convenire, neque ipſum aſtringere.

QUÆSTIO III.

An Peregrini obligentur Legibus, & Conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt?

SUMMARIUM.

20. *Peregrini tenentur legibus totius Eccleſiæ ubique locorum.*
25. *Tenentur etiam legibus particularibus locorum, quamprimum ibi domicilium figunt.*
22. *Si mora in aliquo loco ſit longior, tenetur peregrinus ad ejus leges.*
23. *Advenæ & peregrini quoad contractus tenentur legibus locorum.*
24. *Corollaria.*
25. *An Advenæ & Peregrini teneantur aliis particularium locorum, variant Doctores. Sententia tamen affirmativa eſt probabilior.*
26. *Hujus multiplex probatio.* (a) Diſt. 1. n. 18.
27. *Quid dicendum de legibus univerſalis Eccleſiæ, quando ipſæ alibi, ſed non in propria patria obligant?*
28. *Corollarium de incolis regni Caſtellæ.*
Aliud de Germanis exiſtentibus in Italia.
29. *Contraria nonnullorum ſententia refertur.*
30. *Quid econtra dicendum de legibus, quæ vigent in patria, ſed non in loco, ubi quis hoſpitatur?*

20. CElebris, & plurimum practica Quæſtio eſt præſens, unde exactius declaranda propter quotidianorum caſuum emergentias. Et quidem, ut certa ab incertis ſeparentur, certum inprimis eſt, legibus communibus totius Eccleſiæ ubique locorum teneri Peregrinos, & Advenas Chriſtianos; cum ſemper ſubſint juriſdictioni Eccleſiæ, ubicumque exiſtant. Sic quilibet peregrinus tenetur ad jejunia Quadrageſimæ & Vigiliarum; atque ad audiendam Miſſam diebus Dominicis, Feſtiviſque; quia hæc ſunt de præcepto totius Eccleſiæ.

21. Certum inſuper eſt, illum, qui migrat aliorſum fixurus ibidem domicilium, mox teneri legibus illius loci, cum primum incipit ibidem degere: nam ex tunc incipit eſſe incola illius loci. Sic conſtituens domicilium in Civitate Friſingenſi, mox tenetur ad ſervanda omnia Feſta particularia hujus loci, quæ ſunt de præcepto, quamvis primum heri vel nudiuſtertius advenerit.

22. Præterea ſi mora in aliquo loco ſit longior, utpote per hebdomadam, vel ſaltem per menſem, ratione cujuſdam negotii expediendi uſus communis docet, tales Peregrinos teneri ſeſe accommodare legibus & conſuetudinibus loci, obſer-

Digitized by Google

ſervando ſcilicet Feſta vel jejunia de præcepto illius loci. Ratio eſt: tum quia hoc exigit quies Reipublicæ, quæ alias ex diverſis hominum moribus perturbaretur. Tum quia habitatores ad tempus longius in aliquo loco acquirunt ibidem quaſi domicilium; nam quaſi domicilium dicitur locus, ubi quis per longius tempus moram trahit, abſque tamen animo ibidem perpetuo conſiſtendi. Quæſtio igitur remanet ſolum de Advenis & Peregrinis, qui vel per talem locum tranſeunt, vel ibidem pro brevi duntaxat tempore morantur abſque animo figendi domicilium, vel quaſi domicilium: & de his loquendo ſit

23. CONCL. I. Advenæ & Peregrini quoad contractus obligantur legibus locorum, per quæ tranſeunt, atque ibidem contrahunt. Hæc Concluſio eſt certa, & communis Doctorum, ac patet tum ex conſuetudine & communi ſenſu populorum, tum ex *cap. ult. de Foro competenti*, ubi dicitur, quod *ratione contractus forum quis ſortitur*; atqui forum ſortiri, & legibus loci aſtringi, a pari procedunt; Similia habentur in Jure civili; unde loquendo de legibus contractuum, præſens Quæſtio non habet difficultatem.

24. Sic inprimis tenentur Peregrini ſervare formam contractuum in tali loco præſcriptam. Similiter obligantur ad pretium ibidem taxatum, in emptione rerum perſolvendum. Inſuper ab iiſdem Advenis, ſeu Peregrinis, debet ſolvi vectigal alicui contractui juſte appoſitum; quia eſt onus contractus ibidem celebrati: & idem dicendum de ſimilibus.

25. CONCL. II. Quamvis multi Doctores probabiliter teneant, Peregrinos & Advenas non aſtringi peculiaribus legibus atque conſuetudinibus particularium locorum, per quæ tranſeunt, vel in quibus brevi duntaxat tempore per modum hoſpitii reperiuntur, ceſſante tamen ſcandalo, & quando eæ non obligant in proprio ſuo domicilio; prout ſub datis limitationibus docet Sanchez *l. 3. de Matrim. diſp.* 18. & rurſum *lib. 1. in Decalog. c.* 12. *n* 38. citans Sylveſtrum, Toletum, Roſellam, Azorium, pluresque alios, quibus poſtea acceſſerunt Sannig *diſt. 3. de Legib. quæſt.* 8. *num* 9. Tannerus, Bonacina, Diana, & Layman *lib. 1. tract. 4. cap.* 12. *n.* 4. inde inferens, quod Peregrinus veniens Auguſtam die S. Udalrici, qui eo loco Feſtus eſt, non teneatur (per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo) Miſſam audire; & a ſervilibus operibus abſtinere, licet totum diem ibi manſurus ſit. Nihilominus oppoſita ſententia, quæ ejuſmodi obligationem admittit, eſt communior, ſimulque probabilior, eamque tenet Abbas *in c. Conſilium. n.6. de Obſervat. jejunior.* id probans ex textu illius Capituli. Hoſtienſis, Suarez, Vaſquez, Navarrus, Ledeſma, Covarruvias, Henriquez, Palaus, Lezana, Herinex, & Maſtrius *diſp. 2. Theol. Moral. n.* 119. pro hac ſententia citans quamplures alios.

26. Ratio hujus poſterioris ſententiæ deſumitur inprimis ex Jure Canonico, *can. Illa. diſt.* 12. ubi ex S. Auguſtino *Ep.* 118. refertur ſententia D. Ambroſii, dicentis: *Cum Romam venio, jejuno Sabbato; cum Mediolani ſum, non jejuno: ſic etiam tu, ad quam forte Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi.* Ubi Gloſſa W Societate, ait: *quod quilibet tenetur vivere ſecundum conſuetudinem illorum, inter quos verſatur, c. quæ contra. diſt.* 8. *& c. quiſquis diſt.* 41. *Unde verſus:*

Si fueris Romæ, Romano vivito more:
Et ſi ſis alibi, vivito ſicut ibi.

Accedit ratio: quia leges immediate cenſentur afficere locum, ſeu territorium Legiſlatoris, atque hinc in ſubditos ibidem exiſtentes tranſire, ut dictum ſuperius (a) & notat Layman *loc. cit. cap.* 11. *n.* 1. *&* 2. poſt Suarez, & alios; ergo hoc ipſo, quod Peregrinus reperiatur in tali loco, tenetur legibus in particularibus illius, ac cenſetur ſubditus domini illius territorii. Unde ſecundum omnes Advena, non ſervans leges peculiares alicujus loci, poteſt a Legiſlatore, ac Judice illius loci propter talium legum tranſgreſſionem puniri; & conſequenter ad eas obligatur.

27. CONCL. III. Loquendo nunc de Legibus univerſalis Eccleſiæ, Advenæ & Peregrini, licet in loco diu moraturi non ſint, ſed tantum tranſeant, obligantur communibus legibus & conſuetudinibus totius Eccleſiæ ibidem vigentibus, quamvis hæ in ipſorum patria ex ſpeciali privilegio, aut conſuetudine non obſerventur, neque obligent. Hæc Concluſio a fortiori procedit propter dicta *num. præced.* eſtque communis inter Doctores, paucis exceptis. Ratio ulterior eſt: quia Jus commune univerſos ex natura ſua obligat; & ſi alicubi ratione ſpecialis privilegii, vel conſuetudinis contrariæ non obliget, id videtur eſſe privilegium locale, ſeu loco cohærens, non autem perſonale, ſeu ſequens perſonam, quocunque ierit. Accedit, quod tales conſuetudines a Jure communi exorbitent: ſed quæ a Jure communi exorbitant, ſunt reſtringenda, juxta *reg.* 28 *Juris in* 6. cum concordantiis.

28. Infertur proinde cum Doctoribus paſſim, quod Caſtellanus (id eſt, incola regni Caſtellæ in Hiſpaniis, ubi de antiqua conſuetudine licitum eſt, diebus Sabbatinis comedere extremitates, & inteſtina animalium) dum per alienas regiones peregrinatur, peccet veſcendo extremitatibus ac inteſtinis illorum animalium diebus Sabbati. Similiter Germani, dum tempore Quadrageſimæ, vel aliis diebus jejunialibus morantur in Italia, tenentur abſtinere a lacticiniis, juxta conſuetudinem univerſalis Eccleſiæ ibidem etiam num vigentem, non obſtante, quod in Germania licitus ſit eſus lacticiniorum (id eſt, lactis, butyri, caſei, & ovorum) diebus jejunialibus. Et idem dicendum de aliis ſimilibus.

29. Cæterum quamvis hæc ſententia ſit valde communis, ſimulque tutior & probabilior, ac proinde ordinarie in praxi tenenda, maxime ut evitetur occaſio omnis ſcandali: nihilominus non deſunt Doctores aliqui oppoſitum tenentes cum Sanchez *lib. 3. de Matrimonio, diſp.* 18. *num.* 7. quorum ſententiam non omnino improbabilem cenſet Layman *cit. cap.* 12. *nu.* 3. dummodo abſit omne periculum ſcandali. Unde propter authoritatem talium virorum Doctorum (inquit Ludov. Engel, *tit. de Conſtitut. n* 30.) non auderem ſemper alicujus gravis peccati damnare eum, qui contrarium teneret ſeu practicaret, præſertim accedente aliqua rationabili cauſa, v. g. conſervandæ valetudinis, & remoto ſcandalo: ut ſi Germanus tempore Quadrageſimæ in Italia privatim comederet ova, caſeum, & alia lacticinia. Hæc ille.

30. CONCL. IV. Econtra vero Advenæ, & Peregrini non tenentur præceptis Juris communis, etiam in ſua patria vigentibus, ſi hæc non ſint in uſu in loco, ubi per modum hoſpitii reperiuntur, aut morantur. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia quilibet poteſt ſe accommodare rationabilibus conſuetudinibus locorum, in quibus exiſtit. Hinc infertur, quod Germanus, ſi per regnum Caſtellæ in Hiſpaniis exiſtens tranſeat, poſſit ibidem diebus Sabbatinis licite veſci extremitatibus & inteſtinis animalium, quibus ibidem veſci licitum eſt. Similiter Itali, dum hoſpitantur, aut morantur in Germania, licite diebus jejunialibus comedunt lacticinia, non obſtante, quod hæc in Italia ſint graviſſime prohibita: & ſic loquendo de aliis. Ratio hujus ulterior eſt: quia nemo tenetur ad patriæ conſuetudines, dum ab ea abeſt; imo in hujuſmodi caſibus valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes, qui morantur in tali loco.

* Ob quod ipſum ultimum fundamentum ratione Privilegii loca non tenetur quis Legibus proprii Territorii, ſi exiſtat in loco exempto, quamvis dictus locus exemptus ſitus ſit intra limites proprii territorii. Exemplificant Bonacina & Layman apud Buſenbaum *Tract.* 2. *cap.* 2. *Dub.* 2. ſi Epiſcopus ſub pœna Excommunicationis vetaret luſum alearum, non obligarentur laici ludentes in loco exempto a Juriſdictione Epiſcopali ſito intra Territorium. *

QUÆSTIO IV.

Reſolvuntur varia quæſita quoad Peregrinos.

SUMMARIUM.

31. *Occaſio movendi ſequentes quæſtiones.*
32. *Diſcrepantia inter Calendarium novum; & antiquum.*
33. *An extra Parochiam, ubi eſt Feſtum, Parochiani poſſint*

Digitized by Google

poſſint alibi laborare?

34. *An etiam exire ad alibi laborandum?*
35. *An talis mane exiens teneatur prius Miſſam audire?*
36. *Negativa eſt valde probabilis.*
37. *Quando teneamur prævenire audiendo Miſſam?*
38. *An diſcedens loco, ubi non eſt jejunium, perventurus tamen ad locum, ubi eſt jejunium, poſſit comedere carnes?*
39. *Utrum teneatur abſolvere jejunium Quadrageſimale, qui pervenit ad locum, ubi illud jam eſt abſolutum?*
40. *Ceſſante fraude, negative reſpondetur.*
41. *Quid, ſi in fraude jejunii inde diſcedat?*
42. *An contra, qui jejunium jam peregit, teneatur rurſus jejunare?*

31. ADvertendum, multa eſſe Feſta particularia locorum, quæ in una Diœceſi vel Parochia obligant ſub præcepto; in alia vero non obligant. Sic Feſtum S. Wolfgangi in Diœceſi Ratisbonenſi, die 31. Octobris, eſt de præcepto, non vero in vicina Diœceſi Friſinganſi: unde in ipſa civitate Landishutana licitum eſt hac die opera ſervilia exercere, cum pertineat ad Diœceſin Friſingenſem, non vero in ſuburbiis ultra Iſaram, quia ſpectant ad Diœceſin Ratisbonenſem. Et alia quam plura exempla paſſim habentur in confinibus duarum Diœceſium, in ordine ad Feſta particularia dictarum Diœceſium.

32. Hoc idem contingit quoad Feſta & jejunia totius Eccleſiæ in illis locis, in quorum uno Calendarium Romanum novum, in altero vero vetus obſervatur nam quamvis hæc duo Calendaria conveniant quoad dies Dominicos, nihilominus quoad Feſta immobilia, una cum jejuniis præviis diſcrepant decem diebus, quoad Quadrageſimam vero, ac Feſta mobilia Paſchatis, & Pentecoſtes, &c. quandoque concordant, quandoque pluribus hebdomatibus diſcrepant. Unde plures caſus formari poſſunt de iis, qui ab uno loco ad alium tranſeunt, an & quomodo teneantur ad hujuſmodi Feſta, vel jejunia de præcepto obſervanda. Hoc prænotato

33. Quæritur I. An, quando eſt Feſtum in una Parochia, in altera autem Parochia vicina non eſt, poſſint ſubditi Parochiæ, in qua eſt Feſtum de præcepto, extra limites ſuæ Parochiæ laborare? *Reſp.* affirmative, prout tenet Leſſius *lib. 4 de juſt. & jur. cap. 2 n.* 55. Navarrus *cap. 13 Manualis, n.* 5. & alii. Ratio eſt: quia Statuta, & conſuetudines locales, ſunt veluti loco affixæ; unde non ligant talia Feſta Parochianos, dum exiſtunt extra diſtrictum Parochiæ.

34. Quinimo Navarrus *loc. cit.* aſſerit, poſſe rationabiliter teneri, eos qui in Feſti Vigilia, vel etiam ipſomet Feſto, a ſuo proprio loco in alium laborandi gratia exeunt, ubi Feſtum illud non obſervatur, juxta rigorem Juris non peccare. Rationem dat: quia non laborant in loco, ubi eſt dies Feſtus. Accedit, quod tales videantur uti jure ſuo. Verumtamen communiter homines magis timorati in tali caſu ſolent ſervare diem Feſtum, quamvis ſi ab aliquibus ſententia Navarri practicaretur, non eſſet ipſis formandus ſcrupulus peccati; præſertim, ſi prius ante ſuum egreſſum audiant Miſſam, ut vult citatus Navarrus.

35. Quæritur II. An talis exiens e loco, ubi eſt Feſtum de præcepto, teneatur audire ibidem Miſſam, ſi eodem die perveniat ad locum, ubi non eſt dies Feſtus? Affirmat Navarrus *cit. n.* 5. eo quod dies Feſtus, ubi aliquem deprehendit, obliget eum ad ſui obſervantiam.

36. Communior tamen, & valde probabilis ſententia eſt, talem non teneri ad Sacrum in priori loco audiendum, dummodo eodem mane ſit venturus extra limites illius loci, ubi agitur dies Feſtus. Ratio eſt: quia quando præcipitur auditio Miſſæ, ſubintelligitur tacita conditio, ſi toto illo tempore, quo Miſſæ celebrantur, quis manſerit in loco diei Feſti, & conſequenter ſubditus præcepto? talis autem adhuc mane eſt extra fines illius Parochiæ Feſtum de præcepto celebrantis, prout ſupponitur: ergo.

37. Neque tenetur talis prævenire, audiendo Miſſam ante ſuum diſceſſum: quia tunc ſolum tenemur prævenire, quando manente vi præcepti, ſeu noſtra ſubjectione, videmus nos poſtea fore impediendos; ut cum quis manens in loco, ubi viget præceptum diei Feſti, videt ſe horis poſterioribus impeditum iri negotiorum cauſa, tenetur prius audire Miſſam. Secus eſt, quando intra tempus implendi præceptum deſinit eſſe ſubditus alicujus loci particularis, & reperitur extra limites illius; prout argumentatur Leſſius *loc. cit. num.* 56.

38. Quæritur III. An, qui mane diſcedit ex oppido, ubi non eſt jejunium, poſſit comedere carnes, quamvis veſperi, vel meridie ſit venturus ad locum, ubi eſt jejunium de præcepto? *Reſp.* affirmative, eo quod in priori loco conſtitutus, nondum teneatur lege jejunii poſterioris loci. Non tamen econtra poteſt quis in loco domicilii, ubi eſt jejunium, veſci carnibus, ſi inde mane diſcedat, perventurus ad locum, ubi non eſt jejunium. Ratio eſt: quia tenetur legibus proprii domicilii, quamdiu in eo reperitur.

39. Quæritur IV. Utrum is, qui durante Quadrageſima negotiorum cauſa e loco proprii domicilii recedit, ac venit in locum, ubi ob diſcrepationem novi & veteris Calendarii Quadrageſima jam eſt peracta, teneatur eandem ibi perficere, & tamdiu abſtinere a carnibus, atque jejunare, donec compleatur tota Quadrageſima? Ratio dubitandi eſt: quia præceptum jejunii Quadrageſimalis eſt generale; ergo obligat ubique, & ubique impleri debet. Et hujuſmodi ſententia affirmativa utique eſt magis pia, tutior, ac proinde Catholicis omnibus in praxi ſuadenda.

40. Nihilominus oppoſitum videtur probabilius, ſi loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii, ſed bona fide, v. g. negotiorum cauſa, ab uno loco in alium commigrarunt, præſertim cum valde difficile ſit, in convictu humano ſeorſim ab aliis ſervare jejunium, & cæteris omnibus a lege jejunii ſolutis, ac Feſta Paſchalia cum gaudio celebrantibus, adhuc jejunare, & Quadrageſimam continuare, prout tenet Leſſius ibidem *n.* 59 & Bonacina *diſp. 1. de Legibus, quæſt. 1. punct.* 6. *n.* 64. cum aliis. Ratio generalis eſt: quia poteſt quis ſeſe moribus eorum, quibuſcum vivit, accommodare, juxta illud vulgatum, & ſuperius jam adductum:

Si fueris Romæ, Romano vivito more:
Et ſi ſis alibi, vivito ſicut ibi.

41. Dicitur notanter, *ſi loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii, &c.* S quidem, ut dicitur *c. Sedes*, & *c. Ex tenore de Reſcrip. fraus, & dolus alicui patrocinari non debet*: unde non careret ſcrupulo peccati gravioris, ſi civis Landishutanus die 31. Octobris exiret ad ſuburbana civitatis ultra Iſaram, eo ſolum animo, ut ibi poſſet veſci carnibus (ſiquidem in Diœceſi Ratisbonenſi, ob ſolemnitatem S. Wolfgangi, principalis Patroni, hac die non eſt jejunium Vigiliæ omnium Sanctorum, ſed illud pridie anticipatur) quia hoc fieret in fraudem legis, ac jejunii Vigiliæ omnium Sanctorum totam Eccleſiam obligantis: quidquid cum nonnullis aliis contradicat Bonacina *loc. cit.* ea ratione permotus, quod talis videatur uti jure ſuo.

* Sed poteſt negari ſuppoſitum, quod nimirum quis habeat Jus præciſe eo fine exeundi e ſuo Territorio. Profecto, ſi quis ex illo ſolo fine a loco promulgati Concilii Tridentini exiret ad locum non promulgati Concilii, ut contrahere poſſet Matrimonium clandeſtinum, poſtea iterum redeundo ad ſuum proprium Territorium, tale Matrimonium non valeret juxta Declarationes Cardinalium videndas *Tom. 4. Decret. Tit. 3. §* 3. *

42. Quæritur V. Utrum econtra is, qui explevit jejunium Quadrageſimæ, vel aliud, ſi venerit ad locum, ubi illud necdum eſt peractum (prout ſæpe fit itinerantibus ratione novi Calendarii non ubique recepti) teneatur ibidem rurſum a carnibus abſtinere, atque jejunare? Reſpond. cum cit. Leſſio *num.* 52. & aliis, talem non teneri: quia præceptum illud jam implevit: Eccleſia vero neminem obligat ad duplex jejunium. Cavendum tamen, ne alii inde ſcandalizentur. Et hoc idem dicendum eſt de celebratione Feſtorum, ac ſimilibus aliis.

QUÆ-

QUÆSTIO V.

Qua intentione, quibuſque actibus ſatisfiat præceptis Legum?

SUMMARIUM.

43. *Intentio duplex hic diſtinguenda.*
44. *Ut impleatur præceptum, requiritur intentio faciendi opus.*
45. *Non tamen intentio ſatisfaciendi præcepto.*
46. *Corollaria.*
47. *Oportet tamen mutare animum.*
48. *Poteſt quandoque adimpleri præceptum per actum ex circumſtantia malum.*
49. *Solvitur objectio.*
50. *Niſi modus ſit de intrinſeca ratione actus præcepti.*
51. *Poteſt quandoque uno actu ſatisfieri pluribus præceptis.*
52. *Fallit hoc in debitis juſtitiæ.*
53. *Quid de Pœnitentia Sacramentali?*
54. *An eodem tempore per plures actus poſſit ſatisfieri pluribus præceptis.*
55. *Corollarium.*

43 QUantum ad primam Quæſtionis partem attinet, advertendum eſt, quod in executione operis præcepti poſſimus duplicem habere intentionem; unam præſtandi opus, quod præcipitur; alteram ſatisfaciendi præcepto per tale opus. Hoc prænotato Quæſtio remanet, quænam ex his intentionibus requiratur ad ſatisfaciendum præceptis, ſeu legibus.

44. CONCL. I. Ut præceptum adimpleatur, requiritur ad minimum intentio faciendi opus, quod præcipitur: ſic v. g. ut quis ſatisfaciat præcepto Divini Officii perſolvendi, requiritur intentio recitandi Horas Canonicas, ſeu orandi, & non ſufficit earum recitatio facta ſolo animo ſtudendi, vel diſcendi. Ita Sanchez *lib. 1. Decal.* c. 3. n. 2. Bonacina *diſp.* 1. *de Legibus, q. 1. punct.* 10. *n.* 2 & alii. Ratio eſt: quia opera præcepta debent præſtari modo humano; non præſtantur autem humano modo, niſi adſit voluntas; & intentio eadem præſtandi: ſic enim recitatio Horarum Canonicarum facta recreationis, aut ſtudii cauſa, propriè non eſt oratio. Idem dicendum de eo, qui negotiorum cauſa, vel animo meditandi intrat in templum, nihil cogitans de Miſſa audienda, quæ interim celebratur, nam non cenſetur eam audiviſſe, cum defuerit animus ipſam audiendi.

45. CONCL. II. Nihilominus ad ſatisfaciendum præcepto non requiritur intentio ſatisfaciendi præcepto, ſed ſufficit intentio præſtandi opus, quod præcipitur Ita cit. Sanchez *n.* 9. Suarez, Herincx *diſp.* 3. *de Legib.* n. 80. & aliis. Ratio eſt: quia lex humana tantum præcipit voluntariam operis executionem, non autem quaſi reflexam implendi præcepti intentionem.

46. Infertur proinde, quod ſi quis die Feſto Miſſam reverenter audiat, non recordatus, eſſe diem Feſtum, is jam ſatisfaciat præcepto, ex communi Doctorum ſententia. Quinimmo, licet Miſſam die Feſto attente audiens, habeat expreſſam intentionem tunc non ſatisfaciendi præcepto Eccleſiæ, ſed aliam poſtea Miſſam audiendi, adhuc is ſatisfacit, ita ut non teneatur poſtmodum aliam audire, prout notant cit. Authores, & Layman *cit. tract.* 4. *c.* 4. *n.* 7. Suarez, & alii, quamvis nonnulli contrarium ſentiant. Et eadem ratio eſt de Horis Canonicis: quod ſcrupuloſis notandum eſt, qui cum videntur ſibi inter orandum diſtracti, Officium vel partem Officii recitant cum propoſito poſtea repetendi: neque enim tales tenentur repetere Officium, præſertim ſi eorum diſtractio fuit involuntaria

47 Fatendum tamen eſt, ſi quis in tali voluntate non ſatisfaciendi præcepto permanſerit, eum peccaturum ratione pravæ ſuæ intentionis; quam proinde tenetur deponere, animumque mutare. Similiter ſi quis in falſa perſuaſione maneat quaſi præcepto non ſatisfecerit, peccabit ratione ſuæ conſcientiæ erroneæ, niſi vel animum mutet, aut errorem deponat, vel aliam Miſſam audiat, ſive Horas Canonicas repetat; & idem dicendum de ſimilibus aliis.

48. CONCL. III Poteſt quandoque adimpleri præceptum per actum ex aliqua circumſtantia malum. Ita Bonacina *loc. cit. punct.* 9. *num.* 1. Suarez, Sanchez, & alii. Ratio eſt: quia talis adimplet ſubſtantiam præcepti; ergo etiam ſatisfacit præcepto, quamvis peccet pro ratione pravi finis, aut circumſtantiæ malæ. Idem probatur exemplis, ac inductione: ſic enim, qui jejunat ob vanam gloriam, aut ex affectu avaritiæ, ut parcat ſumptibus, jam ſatisfacit præcepto jejunii Eccleſiaſtici; cum abſtineat ab eſu carnium, & multiplici refectione. Similiter Sacerdos, qui Miſſam celebrat in ſtatu peccati mortalis, ſatisfacit & ſuæ obligationi, & præcepto audiendi Miſſam die Feſtivo, non obſtante, quod graviſſimè peccet: ſiquidem ponendo actum præceptum jam adimplet quis id, quod injungebatur, & conſequenter ſatisfacit etiam præcepto.

49. Nec obſtat, quod talis non adimpleat modum ac finem præcepti, qui eſt honorare DEUM per actum præceptum. Reſp. enim, hoc neutiquam obſtare: quia modus non cadit ſub præcepto, dummodo non ſit de intrinſeca ratione actus præcepti. Et hoc idem dicendum de fine, juxta illud commune dictum Theologorum: *Finis præcepti non cadit ſub præcepto.*

50. Additur tamen, *niſi modus ſit de intrinſeca ratione actus præcepti*: nam quando modus eſt de intrinſeca ratione actus præcepti, nequit adimpleri præceptum non adimpleto modo. Sic ſacrilege confitens, non ſatisfacit præcepto Paſchalis Confeſſionis; quia ad Sacramentum Pœnitentiæ, tanquam partes ipſius, neceſſario debent concurrere contritio, & confeſſio omnium peccatorum. Similiter, ſi quis dormiens die Feſto aſſiſtat Miſſæ, neutiquam ſatisfacit præcepto Eccleſiæ: quia ad devotam Miſſæ auditionem requiritur, ut quis aſſiſtat modo humano, ſeu cum advertentia rationis, quod in dormiente non fit. Idem accidit in ſimilibus caſibus.

51. CONCL. IV. Poſſumus uno eodemque actu pluribus præceptis ſatisfacere, niſi aliud colligatur ex mente præcipientis. Ita Sanchez *loc. cit. cap* 14. *num.* 5. Herincx *num.* 85. & alii. Patet hoc ex quotidiana praxi: ſic enim, qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis ſacri, ſimulque Beneficii Eccleſiaſtici, ſatisfacit una recitatione. Similiter quando Dominica, ac dies Feſtus de præcepto, incidunt in eundem diem, non tenetur quis audire duas Miſſas. Inſuper qui novit jejunare die Veneris, ſatisfacit unico jejunio, quamvis in eundem diem incidant Quatuor anni Tempora, vel Vigilia alicujus Sancti. Et hoc ipſum generaliter contingit in illis caſibus, quando obligatio plurium præceptorum cadit ſuper eandem materiam.

52. Dicitur notanter, *niſi aliud colligatur ex mente præcipientis* Sic enim inprimis non poſſumus unica ſolutione ſatisfacere pluribus obligationibus, ſeu debitis Juſtitiæ: nam qui debet alteri ex duplici obligatione bis centum florenos, non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum. Ratio eſt: quia in debitis Juſtitiæ attenditur æqualitas rei ad rem, non poteſt autem unum centum eſſe æquale debitis plurium centum. Secus eſt in debitis legalibus, utpote in quibus attenditur mens & intentio legiſlatoris, quæ ſæpius ferri poteſt in unum idemque opus.

53 Similiter, ſi cuipiam pro pœnitentia Sacramentali injungantur tria Roſaria, is non ſatisfacit recitando unicum Roſarium: quia circa hoc clara eſt intentio, & mens Confeſſarii præcipientis. Quinimmo ſi Confeſſarius pro pœnitentia injungat auditionem Miſſæ, cenſetur (niſi oppoſitum aliunde colligatur) velle obligare ad aliam auditionem Miſſæ ab ea, quam quis die Feſto audire tenetur: ſecus, ſi imponat quotidianam auditionem Miſſæ, nam tunc ſatisfaceret pœnitens unica in Feſtis audita; quia hæc præſumitur fuiſſe intentio Confeſſarii, niſi is aliud expreſſiſſet.

54. CONCL. V. Inſuper poſſumus eodem tempore per diverſos actus ſatisfacere pluribus præceptis, quoties unus actus non impedit alium. Ita Sanchez, Bonacina, & alii paſſim. Ratio eſt: quia ille præcepto ſatisfacit, qui facit id, quod præceptum eſt: ſed quoties unus actus non impedit alium, poſſu-

unus eodem tempore facere, quod pluribus præceptis eſt injunctum; ergo.

55. Sic qui tempore Miſſæ recitat Horas Canonicas, ſatisfacit præcepto Miſſæ audiendæ ratione diei Feſti, utpote quam devote audit ſub ea recitando Horas Canonicas; ſimulque præcepto Officii Divini, utpote quod devote recitat, ſicque eodem tempore præſtat diverſos actus, quorum unus non impedit alterum. Et hæc limitatio idcirco additur, quia ſi unus actus exercitium alterius impediret, clarum eſt, non poſſe eodem tempore per diverſos actus pluribus præceptis ſatisfieri.

DISTINCTIO IV.

De Interpretatione, Diſpenſatione, ac Revocatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Interpretatione Legum; ubi & de Epicheja.

SUMMARIUM.

1. *Interpretatio quid?*
2. *Interpretatio legum duplex, authentica, & doctrinalis.*
3. *Hæc potius menti Legislatoris, quam verbis convenire debet.*
4. *Mens Legiſlatoris unde præcipue cognoſcatur?*
5. *Verba generalia generaliter intelligenda, quomodo?*
6. *Lex pœnalis, & odioſa, ſtricte interpretanda.*
7. *Unde verba ejus accipienda cum effectu.*
   Limitatur in crimine læſæ Majeſtatis, &c.
8. *Leges favorabiles ample ſunt interpretandæ.*
   Nomine Clericorum, & Populi, qui comprehendantur?
9. *Epicheja, quid?*
10. *Et quomodo differat ab interpretatione legis?*
11. *Habet quandoque locum.*

1 I*Nterpretatio* aliud non eſt, quam verbi vel ſententiæ per aliud clarius explicatio: unde tunc fit Interpretatio legis, quando ipſa per alia verba clariora explicatur.

2. Ceterum *Interpretatio legum* generatim duplex eſt, una *neceſſaria, ſeu authentica*, cui nempe neceſſario eſt acquieſcendum: & talis eſt illa, quam Princeps ſeu Legislator, aut ejus ſucceſſor, in ſuis legibus dedit. De hac interpretatione intelligendum eſt illud, quod habetur *L. 11. C. de Legibus*, juncto Summario ibidem; *Ejus eſt legem interpretari, cujus eſt condere*. Et *c. Inter alia. de Sentent. Excommunicat.* ibi; *Ut unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat*. Alia *Interpretatio legis* dicitur *doctrinalis*, ſcholaſtica, ſeu magiſterialis: & talem poſſunt, ac ſolent dare Doctores, atque Authores diverſorum Librorum, quæ tamen probabilitatem duntaxat affert, non neceſſitatem: unde huic neceſſario inhærendum non eſt niſi ſit communis Doctorum conſenſus, ac alia meliora Juris fundamenta non ſuppetant. Porro ut hujuſmodi Interpretatio doctrinalis melius fiat, pro ea rite ordinanda communiter ſolent dari quædam regulæ. Hinc ſit

3. CONCL. I. Interpretatio legum potius menti Legiſlatoris, quam verbis convenire debet. Ita Doctores communiter: nam, ut dicitur *L. Scire. ff. de Legibus: Scire leges non hoc eſt, verba earum tenere; ſed vim ac poteſtatem*. Et *Regul.* 88. *Juris in* 6. *Certum eſt, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem*.

4. Cæterum mens Legiſlatoris ex ratione in lege poſita præcipue cognoſcitur. Hinc *c. Intelligentia de verb. ſignificat.* dicitur: *Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus*. Unde illud vulgatum: *Ratio legis eſt anima legis*.

5. CONCL. II. Verba generalia legis generaliter ſunt accipienda: ſive, Jus generaliter & indiſtincte loquens, generaliter & indiſtincte eſt intelligendum, niſi per aliud diſtinguatur. Ita rurſum Doctores communiter. Hinc illud receptiſſimum: *Ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus* prout loquitur Summarium. *l. De pretio ff. de Publiciana in rem actione*. Intellige, niſi jus illud per aliud diſtinguatur (quæ limitatio notanter in Concluſione additur) nam ſecus eſt dicendum, quando una lex generalis per aliam ſpecialem, aut per rationis ac circumſtantiarum diverſitatem diſtinguitur.

6. CONCL. III. Lex pœnalis, & omnis alia odioſa, in dubio ſtricte interpretanda eſt; nec facile extendenda ultra caſum & perſonas expreſſas. Ita unanimis Doctorum: ſiquidem juxta reg. 15. *Juris in* 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*. Et *Reg.* 49. *eod. In pœnis benignior eſt interpretatio facienda*. Dicitur notanter, *in dubio ſtricte interpretanda eſt, &c.* Quia ſi verba legis pœnalis, aut alterius odioſæ, ejuſque mens adeo clara ſint, ut ſalva ratione recti ſermonis non poſſint aliam interpretationem habere, lex erit obſervanda, non obſtante, quod odioſa & durior appareat: prout inter alia deſumitur ex *l. Proſpexit, ff. Qui & a quibus manumiſſi*. Ibi: *Quod quidem perquam durum eſt; ſed ita lex ſcripta eſt*.

7. Ex hac Concluſione inferunt Doctores, quod verba legis pœnalis intelligi debeant cum effectu, arg. c. *Hæc autem verba. de pœnit. diſt.* 1. ibi: *Hæc autem verba cum effectu accipimus*. Sic Excommunicationem in percuſſores Clericorum latam non incurrit, qui Clericum voluit percutere, ſed non potuit, quia voluntas, ſeu conatus, non punitur ſine effectu. Excipe tamen crimen læſæ Majeſtatis, *l. Quiſquis. C. Ad legem Juliam Majeſtatis*, & nonnulla alia crimina in Jure ſpecialiter expreſſa: ſiquidem quoad talia etiam ipſi conatui, ſeu voluntati, in opus exterius prodeunti, a Legibus Civilibus, & ſacris Canonibus, certæ pœnæ fuerunt decretæ, non obſtante, quod ea crimina non fuerint opere externo completa; idque factum eſt ob ſummam perniciem, quam Reipublicæ inferre ſolent.

8. CONCL. IV. Leges favorabiles ample ſunt interpretandæ: ſive, in materia favorabili verba accipi debent ſecundum amplam ſuam ſignificationem. Siquidem juxta citatam *reg.* 15. *juris in* 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*. Intellige, niſi aliud exprimatur, vel appareat ex verbis legis, ſeu diſpoſitionis. Sic in materia odioſa nomine Clericorum non comprehenduntur Epiſcopi, *c. quia periculoſum. de Sent. excomm. in* 6. Neque Canonici, aut alii in dignitate Eccleſiaſtica conſtituti, *arg. c. Sedes. de Reſcriptis in* 6. Neque Religioſi, *arg. Clem.* 1. *De ſupplenda neglig. Prælat.* cum concordantiis: bene tamen in materia favorabili. Similiter ſub nomine Populi in materia pœnali non comprehenditur Clerus, ac proinde interdicto populo non cenſetur interdictus Clerus, niſi ſecus fuerit expreſſum. *c. Si ſententia de Sent. excomm. in* 6. tamen in materia favorabili nomen Populi comprehendit non tantum Sæculares, ſed etiam Clericos, ac Regulares. Idem dicendum de aliis ſimilibus. Quantum nunc attinet ad alteram Quæſtionis partem,

9. Quæres, quid ſit Epicheja? Reſp. *Epicheja* eſt benigna legis interpretatio ſecundum æquum & bonum, declarans, caſum aliquem particularem ex mente Legiſlatoris ob ſuas circumſtantias ſpeciales ſub lege univerſaliter lata non eſſe comprehenſum. *Nam in omnibus cauſis potior debet eſſe ratio æquitatis, quam ſtricti juris, l. Placuit. C. de Judiciis*.

10. Differt autem Epicheja ab Interpretatione legis. Siquidem per hanc interpretamur verba legis, quando ſunt obſcura & ambigua: per Epichejam vero interpretamur mentem Legiſlatoris, ubi conſtat de univerſali verborum ſenſu, dubitatur autem de mente Legiſlatoris, utrum nempe is talem caſum particularem ob certas circumſtantias voluerit, vel potuerit, comprehendere ſub generali locutione legis.

11. Et quidem quandoque eſſe locum Epicheja in caſu aliquo particulari ob certas circumſtantias concurrentes, communiter tenent Doctores. Ratio eſt: quia de iis, quæ forte uno aliquo caſu accidere poſſunt, jura non conſtituuntur, *l.* 4. *& duabus ſeqq. ff. de Legibus*. Etenim Legiſlator in lege ferenda communem ſpectat utilitatem, ac proinde ad id præſertim attendit, quod ut plurimum accidere ſolet: ſed poſſunt aliqui caſus particulares occurrere; & quandoque fortuito, in quibus lex illa generaliter lata deficiat, ita quidem, ut non ſolum non obliget, ſed neque licite ſervari poſſit; unde ipſa eſt tunc corrigenda per Epichejam. Sic enim, ſi lege Civili cautum ſit, ne tempore hoſtili portæ civitatis aperiantur, nihilominus eæ per Epichejam poſſunt ac debent aperiri, ſi cives hoſtium impetum fugientes in civi-

Digitized by Google

civitatem ſe recipere volunt: & idem in plurimis aliis.

QUÆSTIO II.

De Diſpenſatione Legum, & variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

12. *Diſpenſatio, quid?*
13. *Papa diſpenſat in omni lege Eccleſiaſtica, non vero Divina.*
14. *Poteſt tamen legem Divinam interpretari.*
15. *Legislator, ejuſque ſucceſſor, diſpenſat in propria lege.*
16. *Inferior nequit diſpenſare in lege ſuperioris, niſi in certis caſibus, &c.*
17. *Corollarium.*
18. *Diſpenſatio a Legislatore conceſſa ſine cauſa, eſt valida,*
19. *Sed non licita.*
20. *An etiam peccet utens tali diſpenſatione?*
21. *Irrita eſt diſpenſatio conceſſa ſine juſta cauſa ab Inferiore in lege ſuperioris.*
22. *Corollaria.*
23. *Diſpenſatio ſubreptitie obtenta non valet.*
24. *In diſpenſationibus clauſula*, ſi preces veritate nitantur, *vel exprimitur, vel ſubintelligitur.*
25. *Quomodo Papa cenſeatur diſpenſare in votis, juramentis, &c. cum tamen hæc obligent jure Divino?*
26. *Reſponſio verior.* (b) Tract. 6. Diſſ. 2. n. 23.

12. CONCL. I. *Diſpenſatio* eſt juris communis relaxatio facta cum cauſæ cognitione ab eo, qui jus habet diſpenſandi. Ita Gloſſa *c. Requiritis. 1. quæſt. 7.* & Doctores communiter.

* Ex qua deſcriptione colligitur, quod diſpenſatio ordinarie ſit ſtricte interpretanda tanquam vulnus Juris, ſeu a Jure communi exorbitans. *Argum. Reg. quæ a Jure. de Reg. Juris in* 6. nec extendenda ultra propriam verborum ſignificationem, ordinarie loquendo. Quod ſi in diſpenſatione aliqua verba forent obſcura, dubia, vel incerta, attendenda eſt ipſa ſupplicatio legislatori, ſeu Superiori facta; nam Princeps precibus ſibi factis ſe ſolet accommodare; verba autem conformiter menti Principis interpretanda ſunt. *cap. in his de verb. ſignificat.* *

13. CONCL. II. Papa poteſt diſpenſare in omni Jure Eccleſiaſtico, non autem in Lege Divina. Ita omnes Theologi. Ratio eſt: quia inprimis Legislator, vel ejus ſucceſſor, poteſt diſpenſare in propria lege, ſiquidem ejuſdem eſt ligare, & ſolvere. Econtra vero inferior non poteſt tollere, aut relaxare legem ſuperioris: atqui Papa, utpote homo, eſt inferior reſpectu Dei, ut patet. Et hinc Papa nequit diſpenſare in præceptis Decalogi, ut v. g. furtum ſit licitum, aut perjurium & hujuſmodi.

14. Quo tamen non obſtante interdum in Lege Divina poſitiva habet locum interpretatio, quod ea ob certas circumſtantias hic & nunc per ſe ipſam obligare ceſſet; quo modo Judæi interpretati ſunt, præceptum Divinum de Sabbato cuſtodiendo non obligare, ſed eis licitum eſſe pugnare, ſi ipſis die Sabbati pugna inferatur ab hoſtibus, ne alioquin citius diſperdantur a terra; ut legitur 1. *Machab. cap.* 2. *verſ.* 41.

15. CONCL. III. Quilibet Legislator, aut ipſius Superior vel Succeſſor in juriſdictione, poteſt cum ſuis ſubditis in lege propria diſpenſare. Ita communis. Ratio eſt: quia obligatio legis humanæ inducitur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis; ergo etiam per ipſius voluntatem poteſt auferri: nam *Omnis res, per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, cap. 1. de Reg. Juris.*

16. CONCL. IV. Inferior non poteſt diſpenſare in lege Superioris, niſi in certis caſibus ex permiſſione Juris, aut delegatione Superioris, ſibi facta, vel expreſſo privilegio, aut legitima conſuetudine, ejuſmodi poteſtatem diſpenſandi obtinuerit. Ita certa, & communis: quia *lex Superioris per Inferiorem tolli non poteſt*; ut dicitur in *Clem. Ne Romani. de Election.*

17. Infertur proinde, quod Epiſcopus in Jure communi, aut Lege Pontificia nequeat diſpenſare, niſi hujuſmodi poteſtas diſpenſandi ſibi competat ex permiſſione Juris communis, vel delegatione Summi Pontificis, ſive ex privilegio, aut longæva conſuetudine. Quod notanter additur: quia ex hujuſmodi capitibus poſſunt Epiſcopi ex cauſa rationabili diſpenſare circa obſervationem Feſtorum, ac jejuniorum totius Eccleſiæ, & quoad plura alia puta circa levia, vel circa ea, quæ frequenter occurrunt, aut quando eſt neceſſitas & periculum in mora, ac præterea recurſus ad Summum Pontificem difficilis, &c.

18. CONCL. V. Diſpenſatio in lege humana, ſi concedatur ſine Juſta cauſa a Legislatore, vel ipſius Succeſſore, aut Superiore, valida eſt, ſed non licita. Ita Herinex *diſp. 4. de Leg. quæſt. 1. num.* 14. Bonacina *diſp. 1. de Legib. quæſt 2. punct.* 3. Sanchez, Filliucius, aliique communiter, contra Vaſquez & nonnullos alios, qui ejuſmodi diſpenſationem ajunt eſſe invalidam. Ratio primæ partis eſt: quia obligatio legis pendet a voluntate Legislatoris; ergo ſi ipſe vult aliquem, etiam ſine juſta cauſa, eximere ab obligatione legis, valebit ejuſmodi diſpenſatio, ſeu exemptio.

19. Altera vero pars ex eo patet. Tum quia ejuſmodi diſpenſatio non caret periculo ſcandali: tum quia diſpenſans ſine cauſa, imprudenter utitur ſua poteſtate, & temere eximit partem ab ordine totius corporis; nam *turpis eſt omnis pars ſuo universo non congruens. c. Quæ contra diſt.* 8.

20. Addunt multi Doctores, quod non ſolum peccet Legislator ſine juſta cauſa in propria lege diſpenſans, ſed etiam qui talem diſpenſationem poſtulat, aut eadem utitur: quamvis an tale peccatum, ſit ex genere ſuo mortale, vel duntaxat veniale, iidem poſtmodum inter ſe varient; & plures velint per ſe loquendo, ac ſecluſo ſcandalo, id eſſe duntaxat peccatum veniale. Sed verius eſt, utentem tali diſpenſatione (ſub data limitatione) nullatenus peccare: quia per eam, utpote validam, jam eſt exemptus a lege; ſimulque talis habet legitimam cauſam ſeſe cæteris non conformandi, videlicet diſpenſationem, prout notat cit. Herinex *n.* 15 allegans Rodriquez, Navarrum & alios.

21. CONCL. VI. Quod ſi vero Inferior ſine juſta cauſa diſpenſet in lege Superioris, v. g. Epiſcopus in Lege Pontificia, irrita eſt diſpenſatio. Ita communis. Ratio eſt: quia Inferior non habet poteſtatem diſpenſandi in lege Superioris niſi quatenus ipſi a Superiore conceſſa eſt facultas diſpenſandi: atqui non eſt veriſimile, Superiorem velle concedere Inferiori poteſtatem diſpenſandi ſine juſta cauſa; cum hoc eſſet in præjudicium boni communis, ſimulque talis facultas adverſaretur fini legis.

22. Infertur proinde I. Eum, cum quo Inferior diſpenſavit abſque juſta cauſa in lege ſuperioris, non poſſe uti diſpenſatione: nam diſpenſatio eſt invalida, & conſequenter ille, cum quo fuit diſpenſatum non eſt exemptus ab obligatione legis.

23. Infertur II. Etiam invalidam fore diſpenſationem a Summo Pontifice, vel ejus Delegato impetratam in Votis, ac Juramentis, ſi ejuſmodi diſpenſatio impetrata fuit per ſubreptionem, id eſt, narrata falſa cauſa, aut tacita veritate neceſſario exprimenda. Ratio eſt: tum quia hic non intervenit juſta cauſa diſpenſandi, eo quod cauſa illa non ſubſiſtat. Tum quia Deus Eccleſiæ Prælatis contulit ejuſmodi poteſtatem diſpenſandi in ædificationem, & non in deſtructionem. 2. *Corinth. cap.* 13. *v.* 10. Atqui hoc fieret, ſi ipſi abſque ulla cauſa poſſent in Votis, Juramentis, & hujuſmodi diſpenſare; nam id non tam foret diſpenſare, quam diſſipare.

24. Et hac de cauſa, ſi Summus Pontifex cum aliquo diſpenſet ad factam præviam ejus ſupplicationem, ſolent communiter hujuſmodi clauſulæ in litteris diſpenſationis addi: *Si ita eſt, Si preces veritate nitantur.* Quinimmo licet tales clauſulæ expreſſe non apponantur, ſemper tamen tacite intelliguntur; prout clare habetur deciſum *cap. 2. de Reſcriptis.* Et hæc ſervata proportione ſunt intelligenda de aliis diſpenſationibus, quæ quandoque impetrantur ab inferioribus. Prælatis Eccleſiæ, vel Legatis Summi Pontificis, aut (pro Foro conſcientiæ) a Confeſſariis tempore Jubilæi, ſive aliis habentibus poteſtatem diſpenſandi.

Digitized by Google

* Ex quo colliges, quod diſpenſatio ſit invalida, ſi diſpenſandus in ſua ſupplica alleget cauſam motivam ſeu finalem a parte rei falſam, quamvis id etiam bona fide, & ex inculpabili ignorantia faceret, putans illam cauſam allegatam eſſe a parte rei veram. Dixi notanter *cauſam motivam falſam*: ſecus enim foret ſentiendum, ſi falſitas contingeret præciſe circa cauſam impulſivam: ubi nota, quod *motiva*, ſeu finalis cauſa vocetur illa, quæ movet actualiter Legiſlatorem ad diſpenſandum: *impulſiva* autem, ſine qua Legiſlator quidem ſeu Superior abſolute adhuc diſpenſaret, ſed tamen difficilius. Ita pulcherrime reſolvitur *cap.* 20. *de Reſcriptis*. ubi etiam adhuc alia notabilia deciſa invenies.

25. Quæres, quomodo ſit intelligendum, Papam poſſe diſpenſare ex gravi cauſa in Votis, Juramentis, Matrimonio rato, & hujuſmodi; cum tamen obligatio Voti ac Juramenti ſit de Jure Divino, prout & Matrimonium Jure Divino eſt indiſſolubile: Papa autem in Jure Divino nequeat diſpenſare juxta dicta, Reſp. in ſolutione hujus inſtantiæ Doctores variare. Nam inprimis dicunt aliqui, quos ſequitur Fagnanus *in c. Dudum n.* 24. *de Elect.* in hujuſmodi caſibus Papam proprie non diſpenſare, ſed tantum declarare, ſeu interpretari, Jus Divinum ob aliquam neceſſitatem gravem, aut aliam circumſtantiam, in illo ſpeciali caſu non obligare; prout in ſimili *num.* 14. dictum eſt de Judæis interpretantibus præceptum Divinum quoad obſervationem Sabbati. Verum hæc ſententia ex eo non placet: quia in diſpenſatione Votorum requiritur poteſtas juriſdictionis, ut conſtat ex praxi: atqui hæc non requireretur, ſi tantum interveniret interpretatio Juris Divini, cum hæc ſolum requirat prudentiam, cujus eſt actus; idemque liquet ex allato exemplo de Judæis, dictum præceptum Divinum abſque alia juriſdictione interpretantibus.

26. Alio modo reſpondet Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. diſp.* 24. *n.* 5. & *lib.* 8. *diſp.* 6. *n.* 6. cum aliis, docens, quod duplex ſit Jus naturale Divinum: aliud abſolutum: ut de non fornicando, non mentiendo; & in hoc Pontifex nullo modo diſpenſat. Aliud fundatum in actu, vel contractu humano, ut Votum, Matrimonium ratum; & in hoc poteſt diſpenſare. Sed tunc non proprie diſpenſat Papa in Jure Divino, tollendo hujus obligationem (Jus enim Divinum eſt, ut qui Votum habet, id impleat, & hoc ſemper manet) ſed diſpenſat tollendo obligationis fundamentum, quatenus Papa loco Dei remittit jus, vi Voti v. g. Deo acquiſitum; quo facto evaneſcit Juris Divini circa illud Votum obligatio. Et hoc amplius declarat Herinex *diſp.* 1. *de Legibus. quæſt.* 6. *n.* 54. Quia (inquit) in diſpenſatione Votorum tantum concurrit remiſſio partis, cui facta eſt promiſſio: DEUS enim per ſuum in terris Vicarium remittit, ſeu condonat jus ſibi ex promiſſione acquiſitum: facta autem partis remiſſione ceſſat Voti, ſeu talis promiſſionis obligatio; quemadmodum etiam alia promiſſio, ſive contractus civilis, non obſtante, quod Jure naturæ obliget ad ſui impletionem, diſſolvitur, atque obligare ceſſat parte jus ſuum remittente. Concordant dicenda inferius (b) explicando conditiones in omni Juramento, & Voto, tacite ſubintellectas, quarum tertia eſt hæc: *Niſi is, in cujus gratiam & utilitatem juratum* (vel Votum factum) *eſt, obligationem remittat*: hoc enim facto ceſſabit illius obligatio, cum quilibet ſuo juri renunciare valeat. Porro praxis impetrandi diſpenſationes quoad Vota, vel etiam quoad impedimenta Matrimonii reperietur in ſuis propriis locis, nimirum *Tract.* 6. *diſt.* 3. *quæſt.* 5. & *Tract.* 14. *diſt.* 15.

* Quæres II. An ceſſet diſpenſatio actualiter jam facta, ſi ceſſat cauſa finalis, ſeu motiva adæquata, & totalis, antequam eadem diſpenſatio deducatur in uſum? Caſus poteſt eſſe ſequens: Bertha cum Matrimonium habuit copulam cum Cajo ſuo conſanguineo in quarto gradu, atque exinde genuit prolem, ad quam legitimandam ad inſtantiam ſupplicantium actualiter diſpenſatur per deputatum in Reſcripto executorem, ut poſſint contrahere Matrimonium: Interim tamen, antequam hanc diſpenſationem deducant in uſum, ſeu antequam actualiter contrahant Matrimonium, ipſa proles, cujus legitimatio erat in ſupplica adducta tanquam unica cauſa motiva diſpenſandi, moritur: quæritur jam, an nihilominus prædicti poſſint contrahere Matrimonium? Ante reſponſionem ſuppono, quod cauſa motiva diſpenſandi debeat verificari pro tunc, quando actualiter diſpenſatur, uti cum aliis advertit Covaruvias de Matrim. *part.* 2. *Tom.* 1. *cap.* 6. §. 9. *de diſpenſat. n.* 22. affirmans ita eſſe deciſum a Rota. Et hinc, ſi in dicto caſu proles moreretur ante actualem diſpenſationem, ceſſaret ipſa diſpenſatio, nec poſſet contrahi Matrimonium inter Cajum & Bertham conſanguineos. Dubium vero remanet adhuc, ſi mors prolis contingeret poſt diſpenſationem jam factam, antequam fuerit Matrimonium actualiter contractum, an etiam tunc ceſſet diſpenſatio?

Reſp. Etſi non a paucis notanter a Caſtropalao *part.* 1. *Tract.* 3. *diſp* 4. *punct.* 15. & a Patre Henno *Tract. de Leg. diſp.* 3 *quæſt.* 15. *art.* 5. Valde probabiliter defendatur, in ſimili caſu ceſſante poſt factam diſpenſationem cauſa motiva diſpẽſandi non ceſſare diſpenſationem, ſed poſſe deduci in uſum: contraria tamen ſententia Thomæ Sanchez *lib.* 8. *de Matrimon. diſp.* 30. *num.* 14. ac plurium aliorum, nec cedit gravitate Authorum, nec pondere rationum; etenim in actibus adhuc revocabilibus mens diſpenſantis non videtur ſe extendere ad illud tempus, a quo ſine peccato diſpenſatio non potuit inchoari; atqui non potuit licite & ſine peccato inchoari abſque aliqua rationabili cauſa motiva: ergo. Quare loquendo in praxi circa caſum ſuperius ſpecificatum, ubi agitur de valore actus, mortua prole poſt conceſſam diſpenſationem ante contractum Matrimonium pro ſecuritate petatur adhuc diſpenſatio; quoniam, etſi attendendo ad principia directa ſententia Patris Caſtropalao &c. adhuc ſit valde probabilis; attamen contraria eſt tutior, hincque ubi agitur de valore Sacramenti, uti hic, merito ſequenda.

Quod ſi vero Matrimonium jam fuiſſet bona fide contractum, & dubium poſtea primum ſuperveniret, relinquendi ſunt in Matrimonio; quoniam ex una parte nec caret Sententia contraria ſua probabilitate; ex altera vero talibus conjugibus favet regula poſſeſſionis: ſicut a pari in aliis caſibus, ſuperveniente dubio poſt contractum Matrimonium, permittendi ſunt conjuges in ſua poſſeſſione. Ita ſuadet Boſco *part.* 6. *Theol. Sacrament. diſp.* 12. *ſect.* 13. *Concluſ.* 4. *num.* 312. Interea tamen ſi etiam tales pro majori quiete adhuc volunt petere diſpenſationem, haud dubie agent utiliſſime.

Quæres III. An ceſſet diſpenſatio, ſi cauſa nova motiva diſpenſandi ceſſat, poſtquam diſpenſatio jam eſt deducta in uſum? & quidem ſi pro eo tempore ceſſat ſolummodo cauſa impulſiva, non autem motiva; vel ſi motiva tantum ex aliqua parte, non ex integro; quod tunc adhuc duret prior diſpenſatio, eſt communiſſima: difficultas tamen adhuc remanet, ſi apud illas perſonas particulares diſpenſatas cauſa motiva adæquate, & ex integro ceſſat, an tunc pariter ceſſet diſpenſatio? e. g. ponamus, quod quis diſpenſatus ſit ad comedendas diebus jejunalibus carnes ob infirmitatem, aut quoad Horas Canonicas ob oculorum imbecillitatem; quæritur, an talis adhuc ſit exemptus a Jejunio, vel Horis Canonicis, ſi ſanitas, poſtquam aliquo tempore jam uſus eſt diſpenſatione, ex integro ſit recuperata, & non tantum quis primum incipiat eſſe in ſtatu reconvaleſcentiæ. Item ſi viſus denuo perfecte poſt aliquod tempus redierit? ubi non deſunt Authores, qui cum Diana, Salas, & Burghaber affirmativam defendunt ex ratione perſuaſi; quia obligatio legis ſemel per diſpenſationem extincta non amplius reviviſcit, nec, quod deſtinctum eſt, reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt, id eſt, niſi Legiſlator, qui reſpectu talium perſonarum mediante diſpenſatione ſuſtulit Legem, iterum eandem de novo ponat, ſeu reſuſcitet volendo, ut hi iterum obligentur. Communior tamen Doctorum diſtinguit, an per diſpenſationem cum una, vel altera perſona particulari factam redigatur quiſpiam in ſtatum irrevocabilem, vel num in adhuc revocabilem; nam in primo caſu concedit, non ceſſare diſpenſatio-

oem

Digitized by Google

nem etiam ceſſante cauſa motiva diſpenſandi:ſic e.g. ſi in voto ſimplici Caſtitatis, vel etiam in impedimento conſanguinitatis fuit diſpenſatum ad contrahendum Matrimonium propter paupertatem ſponſæ,non ceſſat diſpenſatio, nec opus eſt alia nova, ſi contracto jam Matrimonio fœmina illa ex donatione v. g. vel hæreditate ad pinguiorem fortunam devenerit; quia Matrimonium, in quo diſpenſatur, eſt ex ſua natura actus irrevocabilis: nam in hoc ſenſu verificatur ſequens 73. Reg. Jur. in 6. *Factum Legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari*. Quod ſi vero actus, in quo diſpēſatur, eſt revocabilis, puta in comeſtione carnis, exemptione a recitatione Breviarii, ceſſante certa cauſa motiva adæquata diſpenſandi, ceſſaret etiam diſpenſatio; quia Legislator in actibus revocabilibus cenſendus eſt diſpenſare velle tantum pro eo tempore, quo licite, & ſine peccato diſpenſare poteſt; atqui etiam in propria lege juxta jam dicta nequit licite diſpenſare ſine cauſa rationabili: ergo nec cenſcadus eſt pro eo tempore, quo cauſa rationabilis non amplius durat, velle diſpenſare. Atque hæc, quæ dicta ſunt de diſpenſationibus, pariter debent intelligi de aliis gratiis, & privilegiis, quæ conceſſa ſunt contra Jus commune, & in præjudicium Tertii: de quibus vide Jus Canonicum *lib. V. Decret. Tit. XXXIII.* a. 185.

Quæres IV. An per mortem diſpenſantis ceſſet diſpenſatio, poſito, quod pro tunc cauſa motiva diſpenſandi ſubſiſtat? caſus poſſunt eſſe varii: e. g. Bertha petiit Romæ diſpenſationem in voto perpetuæ Caſtitatis ob ſtimulum carnis, vel Cajus, ut valeat contrahere cum ſua conſanguinea Cornelia a ſe impregnata, & exinde diffamata &c. Papa quidem annuit ſupplici petito, interea tamen, antequam executioni mandetur illa diſpenſatio, Papa moritur; Quæritur jam, utrum adhuc diſpenſatio ſubſiſtat, vel an eadem ceſſet?

Reſp. I. Si gratia diſpenſatinnis jam actualiter eſt conceſſa, vel Jus ſupplicanti actualiter acquiſitum, eadem, durante adhuc cauſa motiva, non ceſſat morte diſpenſantis, quamvis ipſa needum fuiſſet executioni mandata: hincque, ſi fuerit deſuper quoque requiſita aliqua executio, eandem Executores deputati poſſunt, immo tenentur etiam poſt mortem diſpenſantis facere. Ita clariſſime repetitur deciſum *cap. 9. de Off. Delegat.* in 6. Atque ex hoc ipſo infertur, quod in allegatis ſuperius caſibus conceſſio Papæ non exſpiret; ſed deputati in Reſcripto Pontificio Executores debeant illam diſpenſationis gratiam durante adhuc pro eo tempore cauſa motiva executioni mandare; quia talis gratia non eſt facienda, ſed jam facta reſpectu Papæ; cum Orator, ſeu ſupplicans vi conceſſionis Pontificiæ habeat Jus quæſitum, & Executores jubeantur exequi, ſi preces veritate nitantur.

Reſp. II. Si gratia diſpenſationis primum foret facienda, nec ullum Jus ſupplicanti acquiſitum e. g. ſi Papa dixiſſet, quod cogitet aliquando diſpenſare &c. tunc re adhuc integra, per mortem diſpenſare volentis ceſſat, ſeu expirat diſpenſatio quamvis cauſa motiva diſpenſandi perduraret. Ita eruitur *ex cap ſi cui nulla § fin. de Præb.* in 6. Qualiter autem cognoſcatur, num aliqua gratia diſpenſationis ſit facta, vel facienda, in dubio eruere poteris ex Jure Canonico *Lib. 1. Tit. III. §. X.*

QUÆSTIO III.

De Revocatione Legum.

SUMMARIUM.

27. *Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis quid, & quomodo differant?*
28. *Leges ſemel latæ poſſunt juſtis de cauſis revocari.*
29. *Quæ ſint ejuſmodi juſtæ cauſæ?*
30. *Nova lex generaliter lata, tollit priorem contrariam;*
31. *Niſi prior ſit ſpecialiter loquens.*
32. *An tollat conſuetudines, vel ſtatuta particularia locorum?*
33. *An, & quando ceſſante cauſa legis, ceſſet ipſa lex?*
34. *Declaratur & limitatur data reſponſio.*

27. NOtandum, quod hæc tria inter ſe differant, videlicet Abrogatio legis, Derogatio legis, & Irritatio legis. *Abrogatio* quippe *legis* fit, quando lex totaliter caſſatur, & tollitur. *Derogatio legis* e contra eſt, cum lex ex parte ſolum tollitur, quatenus Legiſlator unum, vel alterum legis articulum mutat, aut a generali conſtitutione certos caſus ſpeciales excipit; juxta quod *l. Derogatur. ff. de Verb. ſignif.* dicitur: *Derogatur legi, cum pars detrahitur; abrogatur legi, cum prorſus tollitur.* Tandem *Irritatio legis* fit, quando lex ab inferiori Magiſtratu conſtituta, auctoritate Superioris reſcinditur, ſeu irrita & nullius roboris eſſe declaratur: ut ſi leges ab Epiſcopo latæ auctoritate Summi Pontificis annullentur, ſeu irritentur.

28. CONCL. I. Leges ſemel latæ poſſunt denuo juſtis de cauſis revocari, idque poteſt fieri tum per ipſum Legiſlatorem, tum per ejus ſucceſſorem. Ita omnes Doctores, atque conſtat ex praxi: ſic enim multæ leges antiquiores tam in Jure Civili, quam Canonico reperiuntur, quæ fuerunt revocatæ per alias poſteriores; ut taceamus alias Conſtitutiones tum Pontificias, tum Imperiales, quæ juſtis de cauſis per Succeſſores fuerunt revocatæ.

29. Dicitur, *juſtis de cauſis*. Quia nonniſi gravi de cauſa leges, legitima auctoritate conditæ, ſunt immutandæ: ſiquidem novitates plerumque querelas, & diſcordias pariunt; ac proinde, uti *L. 3. ff. de Conſtit. Princip.* notatur, *in rebus novis conſtituendis evidens eſſe utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt.* Porro juſtæ cauſæ mutandi legem ſunt, ſi experientia teſte conſtet, legem aliquam, quæ a principio ſperabatur futura utilis, non expedire Reipublicæ: aut ſi quidem a principio fuerat utilis, poſtmodum mutatis rerum circumſtantiis deſinat eſſe utilis, & communitati conveniens. Leges enim debent juxta exigentiam locorum, temporum, & conditionem perſonarum conſtitui: unde juxta horum diverſitatem nonnunquam variæ eduntur leges, atque etiam priores temperantur, ſuppleatur, & corriguntur per poſteriores. Hinc illud vulgatum Canoniſtarum dictum: *Concorda tempora, & concordabis jara*, arg. *c. Si peccaverit. 2. q. 1.* juncta Gloſſa *c. Si Eccleſia. Verſ. Temporibus 23. q. 4.*

30 CONCL. II. Nova lex, ſeu Conſtitutio generalis Principis, tollit legem priorem contrariam, etiamſi de ipſa non faciat mentionem. Ita habetur expreſſum in Jure Canonico *cap. 1 de Conſtitut. in 6.* Accedit ratio: quia Princeps non cenſetur ignorare legem communem priorem; ergo, dum novam ſtatuit contrariam, aliam ipſo facto revocare dignoſcitur.

31. Cæterum hæc Concluſio intelligenda eſt de lege priori generaliter lata. Nam inprimis lex prior ſpecialiter loquens non tollitur per legem poſteriorem generaliter loquentem, ſed hæc per illam diſtinguitur: ſic v. g. leges generales de teſtamentis editæ, non comprehendunt teſtamenta ad pias cauſas, aut teſtamenta militum, vel alia privilegiata, quia de his habentur ſpeciales leges: idem dicendum de aliis hujuſmodi.

32. Inſuper ab hac generali doctrina ſunt excipiendæ rationabiles conſuetudines, & particularia Statuta locorum: ſiquidem per legem generaliter latam non cenſetur Papa, vel alius Legislator, velle derogare particularibus locorum vel perſonarum Statutis, aut conſuetudinibus rationabilibus, neque eadem revocare, niſi id exprimat. Ita enim habetur expreſſe deciſum *cit. cap. 1. de Conſtit. in 6.* Quia talia particularia Statuta, & conſuetudines locorum, cenſetur Legislator probabiliter ignorare, unde non videtur velle quidpiam ſtatuere de ipſis, niſi id exprimat. Dicitur notanter, *niſi id exprimat*: nam ſi Legislator exprimat, velle ſe derogare etiam particularibus locorum conſuetudinibus, aut Statutis, revera etiam iſtis derogatur. Id autem fit per hujuſmodi clauſulas in lege appoſitas, *Nulla obſtante conſuetudine contraria*: ſive, *non obſtantibus quibuſcumque conſtitutionibus locorum*, aut hujuſmodi.

33. Quæres, an ceſſante cauſa legis, lex quoque ipſa ceſſare videatur? Reſp. Ceſſante cauſa motiva ſeu finali legis adæquata, ſive in totum, & reſpectu totius communitatis, ceſſat etiam obligatio legis, etiamſi non adſit aliud decretum, aut revocatio Principis. Ita Doctores communiter. Ratio

Digitized by Google

eſt; quia *ceſſante cauſa, ceſſat effectus*, prout habetur *c. Cum ceſſante. de Appellat.* Accedit, quod lex non obliget ultra mentem Legiſlatoris: atqui Legiſlator non præſumitur velle obligare ad obſervantiam legis, quando ceſſat cauſa motiva legis adæquata, ſeu in totum, ac reſpectu totius communitatis, quia tunc ceſſaret finis legis; ergo.

34. Dicitur, *ceſſante cauſa motiva adæquata, ſive in totum.* Quia ſi ob plures cauſas motivas lex condita ſit, & una cauſa ceſſet manentibus cæteris, non ceſſat obligatio legis. Sic v. g. ceſſante una cauſa, propter quam impoſita ſunt tributa, non illico ceſſat obligatio ſolvendi tributa, ſi aliæ cauſæ eorum perſeverent. Et additur, *& reſpectu totius communitatis:* Quia ſecus eſt dicendum, ſi cauſa legis ceſſet ſolummodo reſpectu particularis perſonæ, ſeu in caſu particulari. Ratio eſt: quia lex non reſpicit ſingulares tantummodo perſonas, ſed totam communitatem; ergo adhuc manet ejus obligatio, non obſtante, quod cauſa ipſius reſpectu particularis perſonæ, vel cauſæ ceſſarit. Quinimo, quando dubitatur, utrum cauſa legis ceſſaverit in totum, & reſpectu totius communitatis, ac per conſequens, an ceſſaverit obligatio legis, necne, præſumendum erit in favorem legis, & quod adhuc obliget; ſiquidem in dubio melior eſt conditio poſſidentis: atqui in caſu lex poſſidet, cum conſtet, legem latam eſſe, & dubitetur de ipſius ſublatione; ergo.

* Dices: juxta doctrinam Quæſtione prima numero undecimo traditam poteſt quandoque fieri Epicheja, quod nimirum ex mente Legiſlatoris iſte, vel ille caſus particularis ſub Lege non comprehendatur: ſed Epicheja non videtur aptiorem habere locum, quam tunc, quando ceſſat finis legis, ſeu cauſa motiva in aliqua perſona particulari: ergo. Antequam reſpondeatur, nota, quod finis legis, ſeu cauſa motiva poſſit ceſſare, vel contrarie, vel ſolum negative. Tunc ceſſat finis Legis contrarie, quando fieret illicitus, vel ſaltem in aliquo caſu particulari ob varias circumſtantias ſpecialiter valde difficilis, ſeu moraliter impoſſibilis: e. g. ſi allegata ſuperius quæſtione Civibus hoſtium impetum fugientibus intelligeretur ſub generali prohibitione interdictus in Civitatem ingreſſus, quamvis certo nullum foret periculum, ne ſimul hoſtes ingrederentur.

Tunc vero finis legis dicitur ceſſare tantum negative, ſi is quidem non reddatur illicitus, aut moraliter impoſſibilis, attamen per obſervationem legis in hac, vel illa perſona particulari dictus finis, quem reſpectu communitatis in Lege ferenda ſibi legiſlator præfigebat, non obtineatur: e. g. in abſtinentia a carne diebus veneris, & ſabbatinis finis hujus legis eſt maceratio corporis: ponamus autem, quod unus vel alter dives magis delectetur comeſtione piſcium quam carnis, apud talem particularem perſonam ceſſaret finis legis negative. H. N.

Reſp. diſting. min. Epicheja videtur habere locum &c. quando finis legis ceſſat contrarie concedo, quando tantummodo negative ceſſat, neque aliunde gravis ratio ſuadet Epichejam, nego minorem & conſequentiam. Unde notanter dictum eſt præcedenter, *quandoque* tantum habere locum Epichejam: non enim debemus nobis in ſimilibus nimium blandiri: alias ſane allegatus ſuperius dives poſſet diebus jejunalibus comedere carnes.

Urgebis, juxta jam dicta præcedentis quæſtionis, ceſſante cauſa motiva ſeu finali diſpenſationis in aliqua particulari perſona, ceſſat etiam quo ad eandem regulariter diſpenſatio: ergo etiam ceſſante cauſa motiva, ac finali legis in aliqua perſona particulari, ceſſat ipſa lex. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt; quia ipſa diſpenſatio data eſt pro particularibus perſonis, uti ſupponitur; & hinc mirum non eſt, quod ceſſante in illis cauſa motiva diſpenſationis ceſſet ipſa diſpenſatio? Econtra vero Lex non eſt lata pro perſonis particularibus, ſed pro tota communitate; hincque non ceſſat, niſi pariter cauſa motiva ceſſet reſpectu totius communitatis. Quod ſi etiam loquendo de diſpenſationibus, ponas aliquem caſum, quo conceditur diſpenſatio pro tota communitate, ibidem ob paritatem rationis de lege ſimiliter admittitur, quod non ceſſet diſpenſatio, etſi cauſa motiva diſpenſandi ceſſet in una, vel altera particulari perſona. e. g. ponamus, quod circa jejunium quadrageſimæ diſpenſetur in aliquo oppido ob paupertatem civium cibos jejunales propter cariſtiam difficillime comparantium: In hoc caſu, etſi unus, alterve dives eandem difficultatem in emptione ciborum non pateretur, exinde tamen apud ipſum non ceſſaret diſpenſatio, quæ facta eſt pro tota communitate, hincque poſſet ſe aliis in diſpenſatione conformare, quod bene notandum ad ſolvendos plurimos caſus. *

QUÆSTIO IV.

Quomodo Leges tollantur per contrariam Conſuetudinem?

SUMMARIUM.

35. *Conſuetudo ſumitur dupliciter.*
36. *Conſuetudo triplex, præter legem, ſecundum legem, & contra legem.*
37. *Lex humana poteſt tolli per conſuetudinem contrariam, rationabilem tamen & legitime præſcriptam.*
38. *Quæ conſuetudo cenſeatur rationabilis?*
39. *Solvitur inſtantia.*
40. *Conſuetudo, quomodo dicatur legitime præſcripta?*
41. *Per conſuetudinem contrariam decennio abrogatur Lex Civilis.*
42. *An decennium pariter ſufficiat ad tollendam legem Canonicam?*
43. *Probatur ſententia affirmativa.*
(c) Diſt. 1. q 4. per totum.
44. *Solvuntur objectiones.*

35 CONſuetudo aliis verbis dicitur *Jus non ſcriptum*, ad differentiam legum, ſeu Conſtitutionum, quæ appellantur *Jus ſcriptum*. Porro generatim Conſuetudo dupliciter ſumitur; primo pro ipſo uſu, ſeu frequentatis actibus alicujus communitatis, & a nonnullis appellatur *Conſuetudo facti:* ſecundo pro ipſomet jure, quod tandem ex ejuſmodi diuturno uſu, & frequentatis actibus naſcitur. Et hoc poſteriori modo *Conſuetudo* aliud non eſt, quam jus quoddam moribus conſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur; in qua acceptione ſermo nunc eſt de Conſuetudine.

36. Conſuetudo generatim ſumpta dividitur tripliciter, nempe in eam, quæ eſt præter legem, ſecundum legem, & contra legem. *Conſuetudo præter legem* (quæ & *juris conſtitutiva* dicitur) eſt illa, quæ reperitur in caſibus a jure non deciſis: unde hujus Conſuetudinis vis eſt, conſtituere jus novum, ubi nulla lex poſita fuit. Ubi tamen ab initio, vel ſaltem in continuatione requiritur intentio per hos actus inducendi obligationem: in dubio autem probabilius præſumi poterit, hos actus potius ex devotione, quam ex intentione inducendi obligationem proceſſiſſe; quia libertas eſt in poſſeſſione, neque aliquis præſumitur ſibi voluiſſe onus imponere, niſi de eo ſufficienter conſtet. Suarez hic *l. 7. c. 15. n. 13. Conſuetudo ſecundum legem* eſt, quæ legem jam præexiſtentem ſupponit, eamque vel deducit in uſum, vel ſi ambigua eſt, interpretatur: & de hac loquitur illud commune dictum, *Conſuetudo eſt optima legum interpres, c. Cum dilectus. de Conſuet.* & *L. 36. ff. de Legibus*. Tandem *Conſuetudo contra legem* (quæ & *Deſuetudo*, ſeu *conſuetudo legi contraria* dicitur) eſt illa, qua lex vel uſu nunquam recepta fuit, vel jam recepta uſu contrario denuo tollitur, & abrogatur: & de hac præcipue ſermo eſt in propoſito.

37. CONCL. I. Lex humana poteſt tolli per conſuetudinem contrariam, dummodo ea ſit rationabilis, ac legitime præſcripta. Ita omnes Doctores, & habetur expreſſe *cap. ult. de Conſuetudine*, cum concordantiis. Dicitur notanter, *lex humana*; ſiquidem contra legem naturalem, ac divinam, nulla currit conſuetudo, quæ potius dicenda eſſet corruptela; quinimo *tanto graviora ſunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut *cit. cap. ult.* notatur. Hinc prava conſuetudo pejerandi, blaſphemandi, vel fornicandi, nunquam

poteſt

Digitized by Google

poteſt tollere legem divinam de non pejerando, blaſphemando, aut fornicando.

38. CONCL. II. Ea conſuetudo generatim loquendo cenſetur rationabilis, quæ nec Juri naturali, aut divino adverſatur, neque Jure Canonico reprobatur, neque peccandi licentiam aut occaſionem præbet, neque alia ratione communi utilitati pernicioſa eſt: quæ vero in aliquo horum deficit, cenſetur irrationabilis, & conſequenter nunquam poteſt induci per actus legi contrarios. Ita Layman *lib. 1. tract. 4. c. 24.* & alii.

39. Nec dicas. Omnis lex debet eſſe rationabilis, & juſta: ergo hoc ipſo quælibet conſuetudo legi contraria erit irrationabilis, atque injuſta. Reſp. enim negando conſequentiam; quia nihil impedit, quod lex ſecundum unam rationem, & in ordine ad certum finem ſeu reſpectum fuerit rationabilis, ſimulque conſuetudo eidem contraria ſecundum aliam rationem, ac ſub diverſo reſpectu ac fine, etiam ſit rationabilis: ſic enim duæ contrariæ leges ſolent pariter eſſe rationabiles, prout videre eſt in mutatione, ſeu revocatione legum.

* Urgebis: Actus conſuetudinis contra Legem ſunt irrationabiles: ergo etiam ipſa conſuetudo, quæ ex his actibus generatur. Conſequentia videtur patere ab exemplo; ſic enim, ſi actus blaſphemandi ſunt irrationabiles, etiam conſuetudo Blaſphemandi ex his generata cenſetur irrationabilis. Antec. vero probatur: actus introducentes conſuetudinem poſſunt eſſe peccaminoſi, cum valeat introduci conſuetudo contra Legem per actus etiam formaliter peccaminoſos, uti tenent Baldus, Sanchez, Diana, Lugo, Hoſtienſis, Jaſon Joannes, Andreas, Haunoldus &c. Sed actus formaliter peccaminoſi ſunt utique irrationabiles; cum nullum peccatum ſit rationabile, ergo. Reſp. Inprimis non deeſſe Authores, qui, etſi concedant per actus materialiter peccaminoſos poſſe introduci conſuetudinem; id tamen negant de actibus formaliter peccaminoſis. Et ita defendunt Layman, Azorius, Engel, Henno, Felix Poteſta & alii. Nihilominus, quia ex Jure Canonico *L. 1. Decret. Tit. 4. §. V. num.* 143. cum Superius allegatis Doctoribus admittitur poſſe per actus formaliter peccaminoſos conſtitui legitimam conſuetudinem, ideo aliter.

Reſp. II. Conceſſo ante: negando conſequentiam; nam quoad actus præcedentes ipſam conſuetudinem Juris necdum adeſt conſenſus legalis ipſius Legislatoris, hincque hi actus ſcienter contra legem, & voluntatem legislatoris exerciti ſunt formaliter peccaminoſi, & conſequenter irrationabiles; econtra vero habita ipſa conſuetudine cum ſuis legitimis conditionibus, adeſt dictus conſenſus legalis, ſicque conſuetudo, & actus poſt eandem eliciti non amplius erunt formaliter peccaminoſi, & conſequenter nec irrationabiles. De exemplo autem adducto circa blaſphemias negatur paritas: quia ibidem juxta jam dicta nec in actibus præcedentibus, nec in ipſa conſuetudine exinde generata (quæ tantum eſt facti, non Juris) adeſt conſenſus legalis ſupremi legislatoris, ſicuti quoad noſtrum propoſitum habetur in pura lege humana, dummodo dicta conſuetudo fuerit tempore legitimo continuata. *Argum cap. fin. de conſuetudine.* *

40. CONCL. III. Conſuetudo dicitur legitime præſcripta in tantum, quatenus tempore a legibus definito eſt continuata. Ita communis. Ratio eſt: quia conſuetudo legitime præſcripta idem eſt, ac uſus longævus, ſeu longa conſuetudo, prout patet ex *c. Conſuetudinis, & cap. ult. de Conſuet.* cum concordantiis. Quod ut magis intelligatur

41. Quæres, quantum temporis requiratur, & ſufficiat, ut conſuetudo cenſeatur legitime præſcripta, ita ut legem aboleat? Reſp. I. Ad conſuetudinem contra legem Civilem Principe ignorante inducendam requiritur, & ſufficit decennium. Ita communis. Ratio eſt: quia conſuetudo, ut deroget legi Civili, debet eſſe longa, quæ & ſufficit, *arg. L. 1. C. Quæ ſit longa conſuetudo*: atqui per longam conſuetudinem intelligitur illa, quæ decennio duravit; nam decennium in Jure vocatur longum tempus. *l. Super longi C. de Præſcrip.* ibi: *Super longi temporis præſcriptione, quæ ex decem annis introducitur.*

42. Reſp. II. Loquendo de Legibus Eccleſiaſticis, ſeu Canonicis, quamvis multi Doctores diſtinguendum cenſeant inter legem receptam, & nunquam receptam; & hanc quidem decennio per contrariam conſuetudinem tolli concedant, ad illam autem tollendam requiri quadraginta annos, aſſerant; ut volunt Ludov. Engel *tit. de Conſuetud. n. 15.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 3. n. 4.* Navarrus, Zoëſius, & alii plures. Nihilominus probabilius videtur, Jurique conformius, non eſſe opus memorata diſtinctione, ſed generaliter ad abrogandam quamcumque legem Eccleſiaſticam vi contrariæ conſuetudinis, rationabilis tamen, ſufficere decennium. Ita Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure, cap. 6. num.* 46. Pirhing *tit. de Conſuetud n.* 39. Chriſtoph. Haunold *tract. 1. cap 3. Controv. 2. n.* 130. Sannig *diſtinct. 4. de Legibus, quæſt. 1. n. 5.* & innuit Herincx *diſp. 3. de Legibus. quæſt.* 16. *n* 217.

43. Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia ubi Jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus: ſed Jus nullibi diſtinguit inter legem Canonicam uſu receptam, & non receptam; ergo. Deinde cum acceptatio populi non requiratur ad intrinſecam conſtitutionem legis humanæ, ut dictum eſt ſuperius, (c) parum refert, num lex Pontificia ſit aliquando recepta, nec ne; cum utraque jam habeat ſuam intrinſecam, & ſubſtantialem firmitatem ac robur obligandi. Confirmatur eadem ſententia; quia non eſt inducenda diſcrepantia inter Jus Civile & Canonicum, ubi non habetur expreſſa diſpoſitio Juris in contrarium *arg. c. 1. De novi operis nuntiat.* atqui ad abrogandam legem Civilem per contrariam conſuetudinem ſufficit decennium, ut dictum *num.* 41. & in Jure Canonico quoad hoc non reperitur expreſſa diſpoſitio in contrarium; ergo.

44. Nec obſtat, quod *c. Audītis. de Præſcript.* &c. *Cum Eccleſia. de Cauſa poſſeſſ.* & alibi, ad præſcribendum contra bona, & jura Eccleſiaſtica requiratur ſpatium quadraginta annorum. Reſp. enim, ibi ſermonem eſſe de præſcriptione contra bona immobilia Eccleſiarum, atque earum jura, utpote quæ ſunt inſtar bonorum immobilium; prout deſumitur ex ipſomet textu: non autem de præſcriptione contra leges Eccleſiaſticas, ſive Pontificias. Alioquin enim, cum contra Romanam Eccleſiam non currat niſi ſola centenaria præſcriptio, *c. Cum vobis de Præſcript.* & alibi, leges Papales non niſi centenaria præſcriptione, ſeu conſuetudine in contrarium abrogari poſſent; quod eſt contra communem Doctorum.

* Quæres I. An, ſi Legislator humanus decernens legem velit, quod hæc valeat *non obſtante conſuetudine contraria*, vel *nulla obſtante conſuetudine*, an (inquam) nihilominus talis lex poſſit tolli per conſuetudinem contrariam? Reſp. probabilius affirmative, niſi talis conſuetudo reprobetur tanquam corruptela, ſeu velut irrationabilis. Ratio eſt; quia legislator per ſimiles clauſulas cenſetur ſolum improbare conſuetudines præſentes contrarias, ſi quæ exiſterent: non autem prohibet per eaſdem introductionem conſuetudinis in futurum.

Et ita tenent Gloſſa, Abbas, Cardinalis Thuſcus, Covaruvias & alii citati in Jure Canonico *Lib. I. Decret. Tit. IV §. VIII. num.* 116.

Quæres II. Quando conſuetudo ſemel contra aliquam legem legitime introducta cenſeatur iterum abrogata? Reſp. I. Conſuetudines locorum particularium per legem contrariam non cenſentur abrogatæ, ſi nulla adſit clauſula abrogatoria. Ita communis. Ratio eſt; quia ſicuti legislator particularia locorum ſtatuta, ita & particulares locorum conſuetudines cenſetur ignorare, adeoque nec velle ſub lege generali contraria comprehendere earum revocationem, niſi exprimat per aliquam clauſulam derogatoriam. Reſpond. II. Si legi generali contrariæ annexa ſit clauſula derogatoria: e. g. *nulla obſtante contraria conſuetudine &c.* tunc præſentes conſuetudines exinde cenſentur abrogatæ. Ita communis, & ratio eſt; quia alias dicta clauſula derogatoria nullum haberet effectum, prout patet conſideranti, & eruitur ex jam dictis præcedente quæſito. Reſp. III. Valde probabiliter tamen per dictam clauſulam derogatoriam, legi generali contra-

Digitized by Google

contrariæ annexam non abrogatur præexiſtens conſuetudo immemorialis, id eſt illa, cujus determinatum initium memoriam hominum excedit. Ratio eſt; quia ut illa, tanquam alias ſpecialiter privilegiata, cenſeatur ſublata, videtur requiri, ut de eadem etiam fiat ſpecialis mentio, prout ſubinde contingit addendo legi contrariæ ſequentem clauſulam: *non obſtante quacumq; conſuetudine, etiam immemoriali &c.* Et ita teſte Fagnano decrevit S. Congregatio, prout totum hoc videre poteris fuſius in Jure Canonico *Lib. Decret. Tit.* 4. §. per totum. *

TRACTATUS III.

DE PECCATIS.

1. POſtquam viſum eſt de Actibus Humanis generatim, nec non & de Conſcientia, utpote Regula proxima eorumdem, ſimulque de Legibus, quæ ſunt Regula remota atque extrinſeca ipſorum: merito ſubjungitur præſens Tractatus de Peccatis utpote quæ fiunt per receſſum a memoratis actionum noſtrarum Regulis, ipſaque Lege Divina. Nam, ut inquit D. Ambroſius *lib. de Paradiſo, cap.* 8. *Quid eſt peccatum, niſi prævaricatio legis Divinæ, & cæleſtium inobedientia præceptorum?* Prout idipſum uberius declarabitur in progreſſu.

DISTINCTIO I.

De diverſitate, & diſtinctione Peccatorum.

QUÆSTIO I.

Qua ratione Peccatum dividatur?

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Peccatum generaliſſime.*
   Peccatum artis, & naturæ.
3. *Peccatum animi, quid?*
4. *Peccatum ut ſic dividitur.*
5. *I. Ratione diverſæ originis, in peccatum originale, &*
6. *Peccatum perſonale, quid?*
7. *II. Ratione objectorum, in peccata carnalia, &*
8. *Peccata ſpiritualia, quæ?*
9. *Avaritia cur numeretur inter peccata ſpiritualia?*
10. *III. Ratione legis violatæ, dividitur peccatum in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, quid?*
11. *Præceptum aliud affirmativum, & aliud negativum; & quomodo differant?*
12. *IV. Ratione diverſæ radicis, dividitur peccatum in peccatum ex ignorantia.*
    (a) Ut dictum tract. 1. diſt. 1. n. 42.
13. *Peccatum ex paſſione, ſeu infirmitate, &*
14. *Peccatum ex malitia, quid?*
15. *Peccatum actuale, & habituale.*

2. NOn loquimur hic de peccato generaliſſime ſumpto, ac prout non ſolum reperiretur in anima ſeu moribus, ſed etiam in arte & natura: in qua acceptione generaliſſima peccatum definitur a S. Auguſtino; *lib.* 2. *De conſenſu Evangeliſtarum, cap* 4. dicendo: *Peccatum eſt tranſgreſſio legis.* In hoc enim ſenſu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in opere ſuo, illud non faciendo juxta regulas artis; & vocatur *Peccatum artis*: ſicuti & natura tunc dicitur peccare in ſuis effectibus, quando producit monſtra; & appellatur *Peccatum naturæ*. In propoſito non eſt ſermo de peccato artis, vel naturæ; ſed ſolum peccato animi, ſeu in actibus moralibus commiſſo.

* Poteſt autem illud peccatum animi conſiderari, vel quatenus eſt diſconveniens creaturæ rationali, vel quatenus eſt offenſivum Dei, & inductivum pœnæ. Sub prima conſideratione vocatur a nonnullis peccatum Philoſophicum; in ſecunda autem peccatum Theologicum. Porro regulariter ſaltem & ordinarie loquendo non datur purum peccatum Philoſophicum; quin concurrat Theologicum; quia ſaltem ordinarie, ac regulariter, quando apprehenditur peccatum ut diſconveniens creaturæ rationali, etiam occurret aliquo modo tanquam diſplicens Deo; adeoque jam aderit ſimul peccatum Theologicum & offenſa Dei.

Atque propterea, dum aliqui Theologi verbis generalibus & quaſi indiſcriminatim peccatum Theologicum a Philoſophico ſeparare voluerunt, ab Alexandro VIII. tanquam ſcandaloſa, temeraria, piarum aurium offenſiva & erronea rejecta eſt ſequens propoſitio: *Peccatum Philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi: Theologicum vero & mortale eſt tranſgreſſio libera Legis Divinæ. Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Hæc propoſitio, uti jacet, utique eſt erronea; quia, ſi quis Deum ignorat, vel de eo dum peccat, non cogitat, id fit ſaltem ordinarie vincibiliter, & culpabiliter, & conſequenter, ſi tunc graviter peccat, eo ipſo etiam committit offenſam Dei, ſicque peccatum Theologicum. Vide de hoc fuſius Authores, qui ſcribunt in Propoſitiones damnatas: non enim vacat hærere diutius in peccato Philoſophico, cum in præſenti potius reſpiciatur ad peccatum Theologicum, prout conſideratur in ordine ad tribunal Pœnitentiæ, in quo ſenſu ſit *

3. CONCL. I. Peccatum animi generatim aliud non eſt, quam aliquid denominans naturam intellectualem Deo diſplicentem, inducenſque in anima reatum alicujus pœnæ; prout amplius explicabitur in ſequentibus.

4. CONCL. II. Peccatum ut ſic varie dividitur. Patet hoc inductione. Nam I. Ratione diverſæ originis, dividitur Peccatum in originale, & perſonale: ex quibus perſonale ſubdividitur in actuale, & habituale; quorum utrumque denuo ſubdividitur in mortale, & veniale.

5. *Peccatum originale* dicitur illud, quod trahitur a primo parente noſtro Adamo per carnalem propagationem: ſiquidem juxta illud Apoſtoli Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Quod de peccato originali eſt accipiendum, prout communiter docent SS. Patres & Theologi, ipſumque Concilium Trident. *Seſſ.* 5. *in Decreto de Peccato originali.*

6. *Peccatum perſonale* eſt illud, quod a propria cujuſque voluntate contrahitur, atque a propria (ut ita dicam) cujuſque perſona committitur; unde & *Perſonale* appellatur. Et tale eſt quodlibet peccatum a nobis commiſſum, ſolo peccato originali excepto, utpote quod voluntate propria non commiſimus, ſed a primo parente noſtro Adamo commiſſum per naturalem propagationem ab eo derivatam contraximus. Quidnam autem ſit peccatum actuale & habituale, mortale & veniale, dicetur infra fuſius in propriis Quæſtionibus.

7. II. Ratione objectorum, circa quæ verſantur peccata, & a quibus actiones deſumunt ſuam ſpecificationem, dividuntur peccata in carnalia, & ſpiritualia, juxta illud Apoſt. 2. *Corinth. cap.* 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus*, & alibi. Porro *Peccata carnalia* ſunt ea, quæ in concupiſcentia carnis, ſeu in inordinata delectatione carnali conſiſtunt: qualia ſunt Gula, & Luxuria, & diverſæ peccatorum ſpecies ad hæc duo peccata reducibiles.

8. *Peccata ſpiritualia* dicuntur ea, quæ in concupiſcentia ſeu inordinata delectatione ſpirituali perficiuntur, & conſummantur: qualia ſunt Superbia, inanis Gloria, & hujuſmodi. Immo D. Gregorius *lib.* 31. *Moral. cap.* 31. inquit, quod

Capita-

Digitized by Google

Capitulum Vitiorum quinque ſint ſpiritualia, videlicet Superbia, Invidia, Ira, Avaritia, & Acedia: duo vero carnalia, videlicet Gula ſeu ventris ingluvies, & Luxurias.

9. Nec obſtat, quod Avaritia verſetur circa objectum corporale, nempe circa pecunias; ac proinde non videatur eſſe Peccatum ſpirituale. Reſp. enim cum D. Thoma 1. 2. *q.72. a.2.* quamvis res, in qua delectatur avarus, corporale quoddam ſit, & quantum ad hoc connumerari poſſit Peccatis carnalibus; quia tamen ipſa delectatio non pertinet ad carnem ſed ad ſpiritum, ideo S. Gregorius dixit, Avaritiam aſſe Peccatum ſpirituale: nam finis peccatorum carnalium aſt delectatio carnis.

10. III. Ratione legis violatæ, Peccatum ut ſic dividitur in peccatum commiſſionis & omiſſionis. Per *Peccatum commiſſionis* intelligitur id, quod fit contra præceptum negativum, ſeu contra legem quidpiam fieri prohibentem: ut eſt Adulterium, Homicidium & hujuſmodi; nam pugnant contra illa Præcepta Decalogi, *non mœchaberis, non occides, &c.* *Peccatum omiſſionis* e contra dicitur illud, quo violatur præceptum affirmativum, ſive lex quidpiam fieri præcipiens: ut eſt omiſſio Miſſæ die Feſto, & hujuſmodi. Unde patet, quod peccatum commiſſionis opponatur præcepto negativo, peccatum vero omiſſionis præcepto affirmativo, ac proinde, quod hæc peccati diviſio deſumatur a lege, quæ violatur. Pro cujus clariori intellectu

11. Notandum, quod lex; ſeu præceptum aliud ſit affirmativum, aliud negativum. *Præceptum affirmativum* eſt, quo præcipitur, ut fiat aliquid certo tempore: quale eſt illud Decalogi, *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.* Item illud, *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Porro *Præceptum negativum* eſt, quo prohibetur aliquid, ne fiat; ut illud, *non mœchaberis, non occides, &c.* Eſt autem inter hujuſmodi præcepta, ſeu leges, notabile diſcrimen: nam Præceptum affirmativum obligat quidem ſemper, ſed non pro ſemper, id eſt, obligat non pro omni, ſed pro certo tantum & determinato tempora: ſic enim non omni tempore, ſed ſolum die Feſtivo tenemur audire Miſſam, item tenemur honorare parentes, tempora opportuno ipſis deferendo honorem, eiſque ſuccurrendo in neceſſitate conſtitutis. E contra Præceptum negativum obligat ſemper & pro ſemper, ſeu pro omni tempore: quia nullo prorſus tempore licitum eſt mœchari, aut abſque legitima authoritate occidere hominem.

12. IV. Ratione diverſæ radicis, ex qua procedit, dividitur peccatum in peccatum ex ignorantia, ex paſſione, ac ex malitia. *Peccatum ex ignorantia* dicitur illud, quod ex ignorantia vincibili procedit. Dicitur, *ex ignorantia vincibili:* quia quod ex ignorantia invincibili fit, omnino involuntarium cenſetur, ac proinde peccatum non eſt. (a)

13. *Peccatum ex paſſione*, ſeu infirmitate eſt, quod ex gravi motione appetitus ſenſitivi originem ducit, trahentis voluntatem ad conſenſum: quale eſt, ſi quis gravi tentatione victus tandem ſuccumbit peccato. Et tale dicitur etiam *peccatum ex infirmitate*, eo quod ex infirmitate conditionis humanæ proveniat; cum naturale ſit voluntati, ut condelectetur motibus appetitus ſenſitivi, ob fomitem peccati ex peccato originali derelictum.

14. Tandem *peccatum ex malitia* eſt, quod abſque ignorantia, vel paſſione quadam præcedente, committitur ex plena libertate, ſeu prava voluntate operantis, juxta illud Job c. 34. *Qui quaſi de induſtria receſſerunt a DEO.* Et hujuſmodi peccatum ex mera malitia commiſſum (cæteris paribus) eſt gravius, quam peccatum ex paſſione.

15. Inter alias autem peccati diviſiones celebris eſt illa, qua peccatum dividitur in actuale, & habituale; circa quam quia plura occurrunt dicenda; hinc ea duabus ſequentibus Quæſtionibus expedietur, prius tamen agendo de peccato actuali, & poſtea de habituali.

QUÆSTIO II.

Quid ſit peccatum actuale, & quæ ejus cauſa?

SUMMARIUM.

16. *Peccatum actuale, quid?*
17. *Et quomodo definiatur?*
18. *Solvitur objectio.*
19. *In peccato actuali duo conſideranda, materiale ſcilicet & formale, quid?*
20. *Peccatum actuale formaliter non conſiſtit in poſitivo, ſed privativo.*
21. *Alia ratio Concluſionis.*
22. *Solvitur Inſtantia.*
23. *Deus non eſt cauſa, & author peccati.*
24. *Deus concurrit ad materiale peccati, non tamen ad ejus formale.*
25. *Deus, quomodo dicatur hominem indurare, excæcare, &c.*
26. *Alii modi, quibus dicitur Deus hominem indurare, excæcare, &c.*
27. *Cauſa propria & interna peccati eſt ſola voluntas creata.*
28. *Dantur etiam cauſæ externæ peccati, quæ?*
29. *Alia circa peccatum actuale remiſſive.*

16. PEr Peccatum actuale intelligitur actualis tranſgreſſio legis Divinæ: unde tunc committitur peccatum actuale, quando actualiter violatur lex Divina, ſive deinde id contingat eliciendo actum a lege prohibitum, ſive omittendo præceptum. Tale peccatum actuale v. g. fit, dum quis actu mentitur, vel actu occidit hominem, aut actualiter omittit auditionem Miſſæ die Feſto. Et hoc loquendo ſit

17. CONCL. I. *Peccatum actuale* bene definitur cum D. Auguſtino *lib.22 contra Fauſtum, cap.27.* dicendo: *Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei.* Dicitur primo, *dictum, factum, vel concupitum*, ad indicandum triplex peccatum, videlicet cogitationis, oris, & operis. Dicitur ulterius, *contra legem Dei*: nam quamvis etiam detur tranſgreſſio legis humanæ, ſive Eccleſiaſticæ, ſive Civilis; hæc tamen non aliter eſt peccatum, niſi quia eſt contra legem DEI, volentis ac præcipientis, ut noſtris legitimis Superioribus quidpiam juſte præcipientibus obediamus, prout patet ex quarto Præcepto Decalogi, & alibi ſæpe.

18. Si dicas objiciendo contra hanc Concluſionem: allata definitio non convenit peccato actuali omiſſionis; ergo non eſt bona. Probatur antecedens: quia omiſſio actus præcepti, v. g. auditionis Miſſæ die Feſto, nec eſt dictum, nec factum, nec concupitum contra legem Dei, ſed potius libera omnium trium omiſſio; ergo. Reſp. negando antecedens, ejuſque probationis conſequentiam: quia enim *affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus*, ut communiter notant Doctores; hinc in allata definitione ſub ly, *dictum, factum, &c.* etiam horum negationes intelliguntur, id eſt, *non dictum, non factum contra legem DEI.*

19. Pro reſolutione ſequentis Concluſionis notandum breviter, quod in peccato actuali commiſſionis duo conſiderari poſſint, materiale ſcilicet & formale. *Materiale peccati* (quod alii *Subſtratum peccati* appellant) eſt ipſemet actus poſitivus hominis, quo perpetratur peccatum. *Formale* vero *peccati*, eſt privatio, ſeu carentia rectitudinis debitæ ineſſe illi actui, quæ nempe rectitudo, ſeu conformitas ad legem Divinam, deberet hic & nunc ineſſe actui humano, & non ineſt: & in hac carentia rectitudinis debitæ actui, conſiſtit ratio formalis peccati, ſeu peccatum formaliter ſumptum. Sic in peccato homicidii, materiale, ſeu ſubſtratum hujus peccati, eſt extenſio manus, ac elevatio gladii erga hominem occidendum: formale vero, eſt privatio debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quatenus illa elevatio manus, percuſſioque fit contra prohibitionem legis Divinæ, volentis, ne homo injuſte occidatur; ac proinde actus ille caret ſua debita rectitudine, ſeu conformitate ad legem Dei, quam habere debet quilibet actus humanus. Et hoc idem fit in aliis peccatis actualibus commiſſionis; ac ſuo modo etiam in peccatis omiſſionis: quo prænotato ſit

20. CONCL. II. Peccatum actuale formaliter acceptum non conſiſtit in poſitivo, ſed privativo; id eſt, in carentia ſeu privatione debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam. Ita Doctor ſubtilis 2. *diſt.* 37. *q.* 1. cum ſuis (excepto Pontio) D. Bonaventura 2 *diſt* 37. *art.* 2. *q* 1. Alenſi, & pluribus aliis, contra non paucos Theologos oppoſitum tenentes. Concluſio hæc ſequitur inprimis ex præcedenti Notando. Accedit authoritas D. Auguſtini, qui ſuper illud Joannis, *cap.* 1 *Sine ipſo factum eſt nihil*: per *Nihil* intelligit peccatum, atque ait: *Manifeſtum eſt, quia peccatum nihil eſt*: ergo hoc nequit conſiſtere in poſitivo. Probatur deinde Concluſio ratione: quia ſi peccatum formaliter conſiſteret in poſitivo, ſequeretur, quod Deus per ſe & directe eſſet cauſa peccati: ſed conſequens eſt falſum; ergo. Probatur ſequela: Quia omne ens poſitivum per ſe & immediate efficitur a Deo, utpote ſine cujus immediato concurſu nulla cauſa ſecunda poteſt operari, aut aliquid efficere, ut magis oſtendi ſolet in Philoſophia.

21. Confirmatur hoc ex definitione peccati ſupra ex D. Auguſtino relata: nam in ea ly *dictum, factum, concupitum*, denotat materiale peccati; ly *contra legem Dei*, denotat formale peccati: atqui eſſe contra legem DEI, importat aliquid privativum, videlicet carentiam debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quæ deberet ineſſe actui humano, & non ineſt; ergo.

22. Nec dicas. Homicidium, Blaſphemia, & hujuſmodi, ſunt peccatum, ut patet: ſed Homicidium, Blaſphemia, &c. conſiſtunt in poſitivo; ergo peccatum conſiſtit in poſitivo. Reſp. enim diſtinguendo minorem, ſed Homicidium, Blaſphemia, conſiſtunt in poſitivo, ſi ſumantur pro materiali, ſeu ſubſtrato peccati, conceditur; ſi ſumantur pro formali, negatur minor, & conſequentia. Sic enim conſiſtunt in privativo, nempe in privatione debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quæ deberet ineſſe actui, & non ineſt: & hinc Homicidium in bello juſto, vel authoritate publica erga maleſactores factum, non eſt peccatum, eo quod hic non interveniat illa privatio conformitatis ad legem; quamvis quoad cætera in juſta, & injuſta hominis occiſione, ſint omnia æqualia. Verum de hoc plura in Theologia ſpeculativa.

23. CONCL. III. Quamvis peccatum aliquam cauſam habeat (eo ſaltem modo, quo privationes dicuntur habere cauſam) Deus tamen non eſt cauſa, & author peccati. Hæc Concluſio eſt de Fide certa, contra nonnullos Hæreticos. Ratio inprimis eſt: quia peccatum, cum ſit malum omnium maximum, quin & averſio a Deo tanquam ultimo Fine, repugnat Infinitæ Sapientiæ, Juſtitiæ, & bonitati Dei; unde is peccatum graviſſime, & ſub interminatione æternæ damnationis prohibuit. Accedunt clariſſima Sacræ Scripturæ teſtimonia, *ut Pſal.* 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*, Sapient. 14. *Odio ſunt Deo impius, & impietas ejus*; & alibi ſæpe.

24. Nec obſtat I. Quod Deus concurrat phyſice, ac immediate, ad ſubſtratum & materiale peccati, puta ad elevationem manus in actu homicidii. Reſp. enim: licet Deus, tanquam cauſa prima & univerſalis, concurrat poſitive ad ſubſtratum ſeu materiale peccati, ut omnes fatentur; non tamen concurrit ad ipſius actus defectum, id eſt, ad privationem debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, in qua privatione conſiſtit ratio formalis peccati. Hanc enim Deus ſolum permittit, quatenus hominem a rectæ rationis regula libere deviantem non impedit, ne tollat ejus libertatem; ac proinde vi pacti ſui generalis deſinendo cauſas ſecundas motus ſuos agere, permittit defacto hominem agere quidquid vult, quem tamen, ſi peccaverit, nec pœnituerit, ſuo tempore ſeveriſſime eſt judicaturus, ac puniturus.

* Nec refert, quod privatio illa debitæ rectitudinis ex ipſo materiali ſubſtrato peccati contra legem poſito exurgat neceſſario abſque novo alio concurſu: nam hoc non obſtante Deus ad materiale peccati concurrens adhuc nequit dici cauſa peccati formalis, quia illa privatio debitæ rectitudinis non reſultat ex materiali peccati, ut iſtud eſt effectus Dei, ſed præciſe ut eſt effectus cauſæ ſecundæ liberæ.

Ratio hujus eſt; quia Deus concurrendo ad eſſe materiale peccati, e.g. ad motum gladii, agit conformiter ſuæ legi generali, qua ſtatuit ſe concurſurum ad motus cauſarum ſecundarum: E contra cauſa ſecunda libera deliberate agens concurrit ad eſſe materiale peccati difformiter Legi divinæ prohibenti motum gladii ad occidendum proximum; unde tunc privatio debitæ rectitudinis ſurgit ex materiali ſubſtrato peccati non prout eſt Dei, ſed creaturæ effectus. *

25. Nec obſtat II. Quod Deus in S. Scriptura quandoque legatur hominem indurare, excæcare, & hujuſmodi: *ut Exod.* 7. *Ego indurabo cor Pharaonis*. Iſaiæ 6. *Excæca cor populi hujus*, & alibi. Reſp. enim cum communi Theologorum, hujuſmodi S. Scripturæ loca non eſſe intelligenda de actione poſitiva, ita quod Deus immittat errores, aut duritiam in cor peccatoris, ut explicant nonnulli Hæretici (hoc enim repugnat citatis, & aliis pluribus Sacræ Scripturæ teſtimoniis) ſed ea inprimis quoad Deum eſſe intelligenda permiſſive, ſive quatenus in juſto ſuo judicio permittit peccata: Deus enim, partim ut ſalva remaneat homini peccatori ſua libertas, partim ut nonnunquam uno peccato libere ab aliquo eliciendo puniat aliud, partim ut homines juſti per malos quandoque exerceantur, partim ob alia ſua inperſcrutabilia judicia, permittit homines male agere, occaſione cujus hi ſubinde in peccatis magis indurantur, atque ad bonum faciendum excæcantur.

26. Deinde dicitur Deus hominem indurare, excæcare, &c. ſubtrahendo ſpecialiora gratiæ actualis auxilia. Deus enim juſto ſuo judicio, ac in pœnam præſertim priorum peccatorum, ſubtrahit homini in peccatis inveterato, non quidem omnia, ſed ſolum ſpecialia & uberiora gratiæ actualis auxilia; ſine quibus ille poſſet quidem bene agere, prævidetur tamen a Deo non bene operaturus, idque ob propriam ſuam malitiam, & perverſam voluntatem. Ulterius alio modo dicitur Deus excæcare hominem, occaſionaliter videlicet, ſive inſcrutabili ſuo judicio aliquid ponendo, vel removendo, ex cujus poſitione, vel remotione, ſumit homo ex propria malitia occaſionem peccandi: ut quando reſpiciens ad munera Abel, præbuit occaſionem Cain ad æmulationem, ipſumque fratricidium (nam hoc poſſe Deum facere, non quidem ex primaria intentione peccati, ſed aliis de cauſis, certum eſt; cum etiam homo in certis caſibus licite poſſit aliquid facere, vel omittere, non obſtante, quod prævideat proximum inde accepturum occaſionem peccandi) vel quando patienter & longanimiter fert iniquitates, qua patientia abutentes peccatores ſumunt majorem peccandi licentiam, ſicque dantur in reprobum ſenſum.

27. CONCL. IV. Cauſa propria, & interior peccati, eſt ſola voluntas creata deficiens a recta regula morum in operationibus liberis. Ita certa omnium. Ratio eſt: quia voluntas libera eſt debitrix, ut omnem actum ſuum, ſive elicitum, ſive imperatum, eliciat conformiter legi Divinæ; ergo hoc non faciendo peccat, ſicque eſt cauſa propria peccati.

28. Dicitur notanter, *cauſa propria, & interior peccati*. Nam dantur etiam cauſæ exteriores peccati: ex quibus inprimis eſt Diabolus, qui incitando, & tentando homines, eſt cauſa moralis inductiva peccati. Accedunt Mundi & Carnis illecebræ, ut patet: immo nonnunquam unus homo eſt alteri cauſa peccati; præterea etiam potentiæ exteriores ſunt ſæpe voluntati cauſa, ſeu potius occaſio peccati. Adhuc tamen hæc omnia non ſufficiunt ad peccatum, niſi voluntas libere conſentiat; & alioquin potius præbent homini juſto atque in certamine conſtanti, anſam victoriæ, meritique, & augmenti gratiæ & gloriæ cœleſtis.

29. Alia plura, quæ concernunt Peccatum actuale, partim colligi poſſunt ex dictis ſupra *Tract.* 1. *Diſt.* 2. partim amplius parebunt ex dicendis, præſertim ubi agetur de *Peccato mortali & veniali*.

QUÆ

Digitized by Google

QUÆSTIO III.
De Peccato Habituali.
SUMMARIUM.

30. *Poſt actum peccati remanet aliquid in homine, unde is denominatur peccator,*
31. *Quod in S. Scriptura dicitur*, Macula.
32. *Peccatum habituale, quid?*
33. *Illud qua tale non addit novam malitiam.*
34. *Tamen per accidens, ſeu ratione alterius præcepti, quod violatur, quandoque novum peccatum committitur.*
35. *Poſt tranſactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine; quæ?*
36. *Reatus pœnæ, & reatus culpæ, quid? Sententia Scotiſtarum.*
37. *Hæc ſententia nulli ſubjacet cenſuræ.*
38. *Solvitur objectio.*
Peccatum habituale cur potius conſiſtat in reatu culpæ, quam privatione gratiæ?

30. CErtum eſt apud omnes, & indubitatum, poſt actum peccati phyſice jam præteritum, adhuc hominem manere peccatorem; atque adeo aliquid in eo relinqui, per quod in eſſe peccatoris conſtituitur, & a quo denominatur peccator, quouſque per veram pœnitentiam conſequatur remiſſionem ipſius. Patet hoc ex S.Scriptura paſſim, ut ex illo *Lucæ 7. Mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Matth 9. Publicani, & peccatores venientes diſcumbebant cum JESU. Rom. 5. Cum adhuc peccatores eſſemus*, & alibi paſſim.

31. Hoc autem, a quo poſt tranſactum actum peccati denominatur quis peccator, vocatur in S. Scriptura *Macula*; ut Jeremiæ 2. *Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua.* Et Joſue cap. 22. *Uſque in præſentem diem macula hujus ſceleris in vobis permanet.* Et Eccleſiaſtici 31. *Qui inventus eſt ſine macula*, & alibi. Unde homo poſtmodum a tali Macula per peccatum contracta, dicitur maculatus, pollutus, immundus, coinquinatus, & abominabilis coram Deo, ut ſæpiſſime legitur in S.Litteris; a qua proinde Macula Regius Pſaltes petivit ablui, & mundari, dum Pſalm. 50. oravit, dicens: *Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me.* His prænotatis ſit

32. CONCL. I. Peccatum habituale nihil aliud eſt, quam peccatum actuale, cujus commiſſio phyſice jam præterit, moraliter tamen permanet. Ita in re Doctores omnes, prout bene notat Maſtrius 2. *diſp. 6. num. 261.* licet poſtmodum multum diſcrepent in aſſignando, quidnam ſit illud, ratione cujus peccatum phyſice jam tranſactum cenſeatur adhuc moraliter permanere, & durare, quouſque per veram pœnitentiam retractetur, & deleatur.

33. CONCL. II. Peccatum habituale qua tale non addit novam malitiam ſupra illam, quæ fuit admiſſa in inſtanti commiſſionis actualis peccati, quæque moraliter permanere dicitur. Ita rurſum omnes Theologi, nemine diſcrepante. Hinc fit, quod propter peccatum habituale præciſe, non mereatur homo majorem pœnam, ac ſupplicium, quantumcunque illud duret, quam fuerit promeritus in illo inſtanti ac momento, in quo actualiter peccavit.

34. Dicitur notanter, *præciſe propter peccatum habituale*. Quia ſi occurrat tempus, quo urget Præceptum eliciendæ contritionis, amoris Dei, aut receptionis alicujus Sacramenti, & tunc homo negligat mediante contritione, aut digna Sacramenti receptione ſeſe reſtituere in ſtatum gratiæ, atque expellere peccatum habituale mortale; jam committet is novum peccatum mortale propter violationem hujus præcepti, ac proinde abſque dubio erit dignus majori pœna. Verum hoc contingit non vi ipſius peccati habitualis qua talis, ac præciſe ſumpti, ſed per accidens ratione alterius occurrentis præcepti, quod de novo violatur. Et hoc idem dicendum de eo, qui de peccato ſuo præterito habet novam complacentiam: ſiquidem per hanc committitur novum peccatum actuale. Cæterum novo peccato actuali non ſuperveniente, ſola permanentia peccati habitualis non auget malitiam actus peccaminoſi præteriti, neque pœnam ipſi correſpondentem.

35. CONCL. III. Poſt tranſactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine, peccante mortaliter. Primo enim is labitur in iram, atque inimicitiam Dei, cui æque *odio ſunt impius, & impietas ejus*, ut dicitur *Sap. 14.* Secundo, privatur homo per peccatum mortale gratia habituali, ſeu ſanctificante: ſiquidem defacto gratia & peccatum ſunt incompoſſibilia, eo ferme modo, quo lux & tenebræ. Tertio, remanet in homine reatus, id eſt, obligatio quædam ad pœnam ex actu peccaminoſo præterito contracta: ſtatim enim ac homo peccat, obligatur is ad pœnam peccato ſuo correſpondentem, quouſque pœna illa ſoluta fuerit, ac remiſſa.

36. Porro Reatus iſte dupliciter poteſt conſiderari: primo, prout talis obligatio ad pœnam dicit ordinem ad Deum, qui propter peccatum commiſſum decernit homini pœnam, ſuo peccato correſpondentem, & talis reatus, ſeu obligatio ad pœnam, dicitur *Reatus pœnæ*. Secundo, prout ejuſmodi obligatio ad pœnam reſpicit ipſum peccatum actuale præteritum, utpote ex quo proxime contrahitur, illudque immediate conſequitur: & talis Reatus, ſeu obligatio ad pœnam, prout reſpicit & proxime conſequitur ad ipſum actum peccati præcedentis, dicitur proprio nomine *Reatus culpæ*. Et in hoc reatu culpæ, juxta Doctorem Subtilem *4. diſt. 14 q. 1.* & Scotiſtas, conſiſtit formaliter Peccatum habituale; id eſt, ratione hujus Reatus culpæ cenſetur in homine peccatore, moraliter remanere peccatum ſuum actuale phyſice jam præteritum, donec per veram pœnitentiam expietur, ipſaque gratia ſanctificans recuperetur.

37. Dices: B. Pius V. in Bulla, quæ incipit, *Ex omnibus* (eſtque confirmata a Gregorio XIII. & Urbano VIII. in hujus Conſtitutione 289. quæ incipit, *In eminenti*, ac refertur tomo V. Bullarii Romani) inter alias Propoſitiones Michaelis Baii damnavit hanc, ordine 54. *In peccato duo ſunt, actus, & reatus; tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam.* Atqui hæc videtur eſſe ipſiſſima ſententia ex Scoto nunc relata; ergo. Reſp. negando minorem: ſiquidem Bajus ille aſſerebat, tranſeunte actu peccati in peccatore nihil manere, niſi reatum, ſive obligationem; ſicque volebat, in ipſo etiam non remanere privationem gratiæ ſanctificantis, prout liquet ex ejus Propoſitione tum relata, tum 41. in qua negavit, juſtificationem hominis fieri per gratiam infuſam. Econtra Scotus, & Scotiſtæ unanimiter fatentur, remanere in peccatoribus ejuſmodi privationem gratiæ ſanctificantis. Taceantur plures aliæ diſparitates, quæ legentibus citatam Bullam facile patebunt; in qua ſimul §. 3. expreſſe notatur, quod Propoſitiones illæ *in proprio verborum ſenſu, ab aſſertoribus intento*, damnentur.

38. Urgebis. Ergo peccatum habituale potius conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis, quam in Reatu culpæ. Probatur ſequela. Peccatum habituale in eo formaliter conſiſtit, quod tollitur in juſtificatione; ſed in juſtificatione tollitur ipſa privatio gratiæ, ergo. Reſp. negando antecedens, ejuſque probationis majorem claritatis gratia diſtinguendo; Peccatum habituale in eo formaliter conſiſtit, quod per ſe primo tollitur in juſtificatione, conceditur: quod per ſe ſecundo duntaxat tollitur, negatur major: ſicque diſtincta minori negatur conſequentia. Nam quod per ſe primo tollitur in juſtificatione, ſunt ipſamet peccata phyſice præterita, & moraliter adhuc permanentia: cenſentur autem moraliter permanere propter Reatum culpæ, non propter privationem gratiæ. Et hoc amplius ex eo oſtenditur: tum quia hac ratione peccata venialia habitualiter permanent; id eſt, non propter privationem gratiæ (hanc enim non inducunt) ſed propter correſpondentem Reatum culpæ. Tum quia alioquin omnia peccata mortalia habitualia forent ejuſdem rationis, ac ſpeciei: non minus ac privatio gratiæ eſt æqualis, ac ejuſdem ſpeciei, in omnibus peccatoribus peccato mortali obnoxiis. Uberior de hoc diſputatio relinquitur Theologiæ Speculativæ.

QUÆSTIO IV.
Unde deſumenda ſit Diſtinctio ſpecifica moralis Peccatorum?
SUMMARIUM.

39. *Cur non ſit ſermo de diſtinctione ſpecifica phyſica peccatorum?*

40. Di-

Digitized by Google

40. *Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum omiſſionis, unde deſumatur?*
41. *Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum commiſſionis deſumitur per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes,*
42. *Vel rectitudines, quarum ſunt formaliter privationes.*
43. *Ex ſola diverſitate præceptorum non ſemper recte infertur diverſitas ſpecifica peccatorum.*
44. *Quando ex diverſitate præceptorum poſſit colligi diverſitas ſpecifica peccatorum?*
45. *Saltem ab extrinſeco.*
46. *Unicum eſt peccatum, non jejunare die, quo duplex occurrit jejunium Eccleſiaſticum.*
47. *Secus, ſi ad alterum quis teneatur ex voto.*
48. *Violatio Caſtitatis in Religioſo profeſſo, vel Clerico in Sacris, continet duplicem ſpecie malitiam. Non vero novam, ſi Religioſus ſit ſimul in Sacris.*
49. *Si votum & juramentum ſuper eadem re factum violetur, eſt duplex ſpecie malitia.*
Quid, ſi violetur votum ſæpius renovatum?

39. UT ex Titulo Quæſtionis patet, in propoſito non eſt ſermo de diſtinctione ſpecifica phyſica peccatorum, id eſt de illa, qua peccata ſecundum ſuum eſſe materiale ab invicem diſtinguuntur (quæ diſtinctio deſumitur ab objectis, cum generaliter actus diſtinguantur per objecta) ſed de Diſtinctione ſpecifica morali. Ratio eſt: quia hic loquimur de diſtinctione ſpecifica peccatorum in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem; utpote cum juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *c.* 5. & *can.* 7. & Theologos unanimiter, teneantur Fideles in Confeſſione peccata ſua explicare non ſolum quoad numerum, ſed etiam quoad ſpeciem, ac circumſtantias peccati ſpeciem mutantes; ad hoc autem parum refert ſcire diſtinctionem, aut unitatem phyſicam peccatorum. Sic enim occiſio Laici, & Clerici, ſunt quidem phyſice loquendo ejuſdem ſpeciei, non tamen moraliter, utpote cum occiſio Clerici ſuperaddat ſpecialem malitiam Sacrilegii: econtra vero furtum bovis, & furtum centum florenorum, phyſice loquendo diſtinguuntur ſpecie, eo quod habeant objecta ſpecie diverſa; & tamen moraliter ſunt peccata, & furta ejuſdem ſpeciei. Igitur loquendo de diſtinctione ſpecifica morali peccatorum; ac in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem, ſit

40. CONCL. I. Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum omiſſionis, recte deſumitur ex actibus debitis, quorum ſunt omiſſiones; atque ideo omiſſiones illæ ſunt peccata ſpecie diſtincta, quæ privant actibus debitis ſecundum ſpeciem moraliter diſtinctis. Ita communiter Doctores. Sic v. g. omiſſio Miſſæ die Feſto audiendæ, diſtinguitur ſpecie ab omiſſione largitionis eleemoſynæ in caſu præcepto, quia ipſa Miſſæ auditio, atque elargitio eleemoſynæ, ſunt actus debiti ſpecie diſtincti. Econtra omiſſio Miſſæ in die Dominico, & omiſſio Miſſæ in die Feſto, non diſtinguuntur ſpecie moraliter, quia neq; actus præceptus auditionis Miſſæ in prædictis diebus diſtinguitur ſpecie. Et in hoc conveniunt omnes: major autem difficultas eſt de peccatis commiſſionis & unde deſumenda ſit eorum Diſtinctio ſpecifica moralis; de quibus loquendo ſit

41. CONCL. II. Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum commiſſionis, deſumitur recte per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines, quarum formaliter ſunt privationes. Ita Doctor noſter 2. *diſt.* 37. *q.* 1. cum ſuis, & aliis, qui tenent, peccatum actuale formaliter conſiſtere in privativo. Ratio eſt: quia univerſaliter privationes ſumunt ſuam ſpecificationem ab oppoſitis formis; ſic enim cæcitas, & tenebræ diſtinguuntur ſpecie ab invicem, eo quod oppoſitæ formæ, nempe lux & viſus, ſpecie diſtinguantur: ergo cum peccatum commiſſionis formaliter conſiſtat in privativo; juxta dicta *num.* 20. ejuſdem Diſtinctio ſpecifica recte deſumitur in ordine ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines, quarum eſt privatio.

42. Dicitur notanter ſub disjunctione, *per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines*. Nam ad diſtinctionem ſpecificam moralem peccatorum ſufficit, ut vel diverſis ſpecie virtutibus opponantur, ut furtum & fornicatio, quorum prius oppoſitum eſt virtuti Juſtitiæ, alterum virtuti Caſtitatis, vel ſaltem eidem virtuti ſecundum aliam & aliam ſpecie rectitudinem, ut Avaritia & Prodigalitas, quæ ſpecie differunt, non obſtante, quod opponantur eidem virtuti Liberalitatis: quia licet Liberalitas ſit unica virtus formaliter & adæquata, includit tamen duplicem rectitudinem per reſpectum ad duo extrema, id eſt, duplex rationis dictamen, quorum uno prohibetur exceſſus, cui opponitur prodigalitas, & altero defectus, cui opponitur avaritia.

* Dices: dantur peccata ſpecie diſtincta, quæ tamen nec ſunt contra diſtinctas virtutes, nec contra diverſas rectitudines ejuſdem virtutis: ergo regula aſſignata pro diſtinctione ſpecifica peccatorum non eſt adæquata. Prob. ant. furtum unius crucigeri, & furtum decem florenorum ſunt duo peccata ſpecie diſtincta; utpote cum unum ſit peccatum veniale, alterum mortale: & tamen opponuntur uni eidemque virtuti Juſtitiæ ſecundum eandem rectitudinem, nimirum iſtam, ut non lædam proximum in bonis fortunæ: ergo. *Reſp.* neg. ant. quoad adductum exemplum: verum quidem eſt, furtum unius crucigeri, & furtum decem florenorum, etſi non ſpecie phyſica, bene tamen ſpecie Theologica ab invicem diſtingui; negatur tamen, quod ſint hæc duo furta contra eandem rectitudinem Theologice, atque in ordine ad confeſſionale diſcurrendo: nam in hoc ſenſu alia eſt rectitudo non offendendi Deum graviter per gravem damnificationem proximi in bonis fortunæ, & alia non offendendi Deum leviter per levem damnificationem proximi in bonis fortunæ. Et tali modo etiam ſpecie Theologica diſtinguuntur conſenſus plenus, & conſenſus ſemiplenus circa idem peccatum carnis, cum ſint contra diſtinctas rectitudines Theologicas. *

43. CONCL. III. Ex ſola diverſitate præceptorum non ſemper recte, ac ſufficienter, colligitur ab extrinſeco diverſitas ſpecifica peccatorum. Ita communis. Ratio eſt: quia fieri poteſt, & ſæpe contingit, quod eadem res, & ex eodem motivo formali, tam præcepto Divino quam Humano, Eccleſiaſtico, & Civili præcipiatur, aut prohibeatur; ſic enim furtum prohibetur tum Jure naturali, ac Divino, tum humano, Eccleſiaſtico, & Civili: atqui ob hanc ſolam præceptorum diverſitatem furtum ſimplex non contrahit plures ſpecie malitias, ut omnes fatentur; ergo. Additur tamen in Concluſione, *non ſemper recte colligitur*, propter mox dicenda: hinc ſit

44. CONCL. IV. Tunc ſolum ex diverſitate præceptorum poteſt ab extrinſeco colligi diverſitas ſpecifica peccatorum, quando præcepta illa ſunt formaliter diverſa; id eſt, quando ſub diverſis motivis formalibus, ad diverſas virtutes, aut rectitudines ſpectantibus, quidpiam præcipiunt, vel prohibent: ut v. g. quia datur præceptum Divinum prohibens furtum ſimpliciter ex motivo Juſtitiæ, & ſimul aliud præceptum Eccleſiaſticum prohibens furtum in loco ſacro ex motivo Religionis; hinc malitia furti, in loco ſacro commiſſi, diſtinguitur ſpecie a malitia ſimplicis furti; & qui furatur in loco ſacro duplicem committit malitiam ſpecie diſtinctam, injuſtitiæ ſcilicet, & ſacrilegii. Et idem ſit in aliis ſimilibus, quæ prohibentur diverſis præceptis ex motivo diverſarum virtutum, vel rectitudinum.

45. Dicitur notanter in Concluſione, *colligi poteſt ab extrinſeco*. Nam ſuppoſita etiam ejuſmodi lege formaliter diverſa, adhuc peccata illa ſpecificantur intrinſece penes diverſas illas virtutes, aut rectitudines, ex quarum motivo quidpiam eſt præceptum, vel prohibitum, & quarum peccata illa ſunt privationes: ex diverſitate præceptorum vero dicta Diſtinctio ſolum colligitur ab extrinſeco.

46. Ex dictis deducitur I. cum Vaſquez 1. 2. *diſp.* 98. *cap.* 3. & aliis paſſim, non eſſe plura ſpecie vel numero diſtincta peccata, in Confeſſione neceſſario explicanda, cum quis non jejunat in aliqua Vigilia incidente in Quadrageſimam, aut Quatuor anni Tempora, Item ſi quis non audiat Miſſam die

Domi-

Digitized by Google

Dominico, in quem ſimul incidit Feſtum alicujus Sancti. Ratio eſt: quia jejunium, quamvis in dicto caſu bis vel ter præcipiatur ab Eccleſia, adhuc tamen ſemper præcipitur ex eodem motivo virtutis Temperantiæ: unde quamvis detur duplex cauſa, ſeu duplex titulus malitiæ, nempe duplex præceptum Eccleſiæ, adhuc erit unica malitia, unumque peccatum. Idem dicendum de altero exemplo, ubi auditio Miſſæ præcipitur in utroque caſu ex motivo virtutis Religionis.

47. Deducitur II. Cum eodem Vaſquez, & aliis, ſecus eſſe dicendum de eo, qui Feria ſexta tenetur jejunare ex voto: is enim, ſi Feria ſexta, in quam ſimul incidit jejunium Eccleſiaſticum Vigiliæ, aut Quatuor Temporum, violet jejunium, peccabit duplici peccato, ſcilicet & contra virtutem Temperantiæ impoſitæ ratione præcepti Eccleſiaſtici, & contra virtutem Religionis ratione voti.

48. Deducitur III. Quod violatio Caſtitatis in Religioſo profeſſo, vel Clerico in ſacris Ordinibus conſtituto, duplicem habeat malitiam ſpecie diſtinctam, ac neceſſario in Confeſſione explicandam; nimirum Luxuriæ contra Temperantiam, ſeu Caſtitatem; & Sacrilegii, contra Religionem: quia motiva harum virtutum ſunt ſpecie diſtincta. Econtra Religioſus profeſſus, ſimulque in Sacris conſtitutus, non peccat nova ſpecie malitiæ propter duplex votum violatum, nempe votum Caſtitatis religioſæ, & votum Caſtitatis ſacro Ordini annexum: quia hæc vota non ſunt diſtinctæ ſpeciei, ſola autem præceptorum diverſitas non facit malitias ſpecie diſtinctas, niſi etiam ſint contra diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines. Unde ſufficit, quod talis in Confeſſione dicat, ſe commiſiſſe fornicationem contra votum Caſtitatis: uti poſt Sanchez *lib. 7. de Matr. diſp. 27. n. 27.* Bonacinam, & communiorem aliorum, contra Ledeſmam, notat Maſtrius *diſp. 14. Theol. Moral. n.* 32.

49. Secus foret, ſi votum, & juramentum ſuper eadem re factum violetur; quia tunc erit diverſa ſpecie malitia, neceſſario in confeſſione explicanda. Sanchez ibidem *n.* 26. Etſi enim tam votum, quam juramentum pertineant ad virtutem Religionis, adhuc tamen ſpectant ad ipſam ſub diverſa ratione, atque rectitudine: votum quidem, ob fidem datam Deo ſervandam; juramentum vero, ne Deus in teſtem falſo adducatur. Quod ſi vero violetur votum, ſæpius, aut etiam millies renovatum, committitur unicum nihilominus peccatum: quia omnia ea vota eodem modo ad unam Religionis virtutem pertinent; ſimulque repetitio illa voti habet ſe, ſicut repetitum ejuſdem rei ab eodem Superiore præceptum. Et conformiter reſolvi poterunt innumeri caſus.

Q U Æ S T I O V.

Unde deſumatur Diſtinctio numerica moralis Peccatorum?

S U M M A R I U M.

50. *Ratio ordinis Quæſtionum.*
Actus peccaminoſi phyſice diſtincti, non ſemper diſtinguuntur moraliter.
51. *Tot ſunt peccata numero diſtincta, quot ſunt actus peccaminoſi moraliter interrupti.*
52. *Quandonam cenſeantur actus voluntatis moraliter interrupti? Id fit I. per voluntatem contrariam.*
53. *II. Per ceſſationem voluntariam ab actu.*
54. *III. Juxta quoſdam etiam per ceſſationem involuntariam & naturalem. Sed hæc ſententia videtur limitanda.*
55. *Peccata interna, quæ ſolo animo perficiuntur, multiplicantur numero, quoties actus ipſi renovantur.*
56. *Peccata, quæ opere externo perficiuntur, quando multiplicentur numero?*
57. *Unico actu occidens decem homines committit unum numero peccatum.*
58. *Secus, ſi id fiat pluribus actibus externis diſtinctis. Ampliatio dictorum ad alios caſus.*
59. *Quid dicendum de actibus pravis incompletis v. g. proxime præcedentibus, vel ſequentibus fornicationem,*
60. *Vel occiſionem inimici.*
61. *Quid de ſæpius percutiente, blaſphemante, contumelias iterante, in eodem commotionis impetu?*

50. CUm juxta Sacrum Concilium Trid. *Seſſ. 14. cap. 5. & can. 7.* & omnes Catholicos, in Sacramento Pœnitentiæ confiteri teneamur omnia, & ſingula peccata mortalia, tam quoad ſpeciem, & circumſtantias peccati ſpeciem mutantes, quam quoad numerum: quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habetur: poſt explicatum modum dignoſcendi Diſtinctionem ſpecificam moralem, merito ſubjungitur præſens Quæſtio de diſtinctione numerica morali peccatorum. Et additur, *de Diſtinctione numerica morali*. Siquidem phyſice loquendo concedunt omnes, quod multiplicentur peccata numero juxta numericam multiplicationem actuum phyſicorum peccaminoſorum, quod tamen moraliter loquendo non ſemper fit: quia multi quandoque actus peccaminoſi phyſice diſtincti, conſtituunt unum duntaxat numero peccatum moraliter loquendo: ut patet in eo, qui cogitat occidere ſuum inimicum, ac ea intentione quærit equum, præparat arma, accingit ſe itineri, ponit hoſti inſidias, & tandem ipſum actu occidit: hic enim multos quidem habet actus illicitos phyſice diſtinctos, moraliter tamen non niſi unum numero peccatum committit, ut patebit ex dicendis. Hoc prænotato ſit

51. CONCL. I. Loquendo de multiplicatione ſeu diſtinctione numerica peccatorum, tot ſunt peccata numero diſtincta, quot ſunt actus voluntatis pravi moraliter interrupti, ac repetiti. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia nullum eſt peccatum, niſi in quantum ab ipſa voluntate deliberate procedit; ergo tot ſunt peccata numero diſtincta, quot ſunt actus voluntatis pravi moraliter interrupti, ac repetiti. Sed mox

52. Quæritur, quandonam cenſeantur actus voluntatis moraliter interrumpi? Reſp. cum Maſtrio *diſp. 15. Theol. Moral. n.* 66. & communi Doctorum. Toties cenſeantur actus voluntatis moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perſeverant; id eſt, quoties nullus effectus aſſignari poteſt, in quo virtualiter prior ejuſmodi actus permanere cenſeatur. Id autem pluribus modis accidere ſolet. Et primo quidem actus peccaminoſus moraliter interrumpitur (ita ut nec formaliter, nec virtualiter permanere cenſeatur) per voluntatem contrariam; prout fatentur omnes. Sic enim actus prior omnino revocatur, & per conſequens etiam formaliter interrumpitur: prout fit, ſi quis de priore actu peccaminoſo agit pœnitentiam, aut dolet ipſum ſe perpetraſſe.

53. Secundo interrumpitur moraliter actus pravus per ceſſationem ab actu illo voluntariam, & liberam: ut ſi quis ſemel ſuum in procurando peccato quamvis irritum conatum peregit, & poſtmodum tædio, vel laſſitudine victus ab illo conatu pravo deſiſtit ſine propoſito ulterius progrediendi, jam prior ille actus cenſetur moraliter interruptus, prout D. Petrus intra breve tempus hac de cauſa ter Chriſtum negaſſe dignoſcitur. Ratio eſt: quia talis cenſetur actum illum interpretative revocare, hoc ipſo, quod ab illo actu pravo ceſſet ſine propoſito ulterius pergendi.

* Dicitur notanter: *ſine propoſito ulterius pergendi*: nam ſi tale propoſitum pergendi adeſſet, & actus illi alias inter ſe forent moraliter unibiles ad unum completum conſtituendum, ceſſatio ab actu non faceret interruptionem moralem, & ſic nec numero multiplicaret peccatum. e. g. Si quis cum fœmina turpia, & ad copulam diſpoſitiva exercere inchoaſſet; interea tamen ob intervenientem aliam perſonam ad aliquod tempus ceſſaret, in animo tamen adhuc ſuo non revocans peccaminoſum illud propoſitum; in eo caſu, ſi poſt diſceſſum alterius denuo turpiſſimos priores actus proſequeretur, non cenſeretur inter hos & præcedentes intercedere interruptio moralis, ſed unum numero peccatum vi mali illius propoſiti moraliter continuatum committeretur, non obſtante ceſſatione illa voluntaria, prout bene notandum. *

54. Tertio, non pauci Doctores, inter quos eſt Vaſquez t. 2. *diſp. 75. cap.* 3. tenent, etiam per ceſſationem involuntariam & naturalem, ſive ea fiat per ſomnum, ſive per diſtractionem ad alia, actum peccaminoſum moraliter interrumpi. *Sed* hæc ſententia patitur plures inſtantias, ac proinde nonnulli id

Digitized by Google

relinquendum cenſent judicio prudentum: quia non in omnibus peccatis requiritur, ac ſufficit eadem unio, vel continuatio ad unitatem numericam moralem ipſorum: aut ſaltem dicta ſententia procedit ſolum in peccatis internis, quæ ſola mente conſummantur, ut eſt peccatum odii, hæreſis, bujuſmodi; non autem in peccatis, quæ opere externo perficiuntur, prout amplius patebit ex ſequentibus: unde ſit

55. CONCL. II. Peccata interna, quæ ſolo animo perficiuntur, ut Hæteſis, Odium Dei vel proximi, Delectatio venerea moroſa, & bujuſmodi, toties multiplicantur numero, quoties actus ipſe internus peccati renovatur. Ita communis; & ratio eſt; quia quilibet talis actus internus in ſe eſt perfectus, & conſummatua; ſimulque poſterior actus nullam habet dependentiam vel connexionem cum priori. Ex qua doctrina Layman *lib. 1. tract. 3. cap. 3. n. 3.* infert, fieri poſſe, quod idem homo mille peccata Odii, vel internæ Infidelitatis uno die committat. Quamvis plerumque impoſſibile ſit, internorum borum actuum, ſeu peccatorum numerum inire; ideoque ſatis ſit in Confeſſione moram temporis explicare, v. g. dicendo: *Integro anno perſtiti in inimicitia & ſæpe, cum inimici memoria occurrit, actus odii exercui, ferme in ſingulos dies, vel ſingulas hebdomadas*: hinc enim prudens Confeſſarius jam poterit formare judicium de ſtatu pœnitentis.

56. CONCL. III. Peccata, quæ opere externo perficiuntur, toties numero multiplicantur, quoties actus ipſi exteriores peccatum illud conſummantes repetuntur. Ita Doctores communiter. Sic, qui plures bomines ſucceſſive occidit, plura committit bomicidia numero diſtincta. Similiter ſi quis ſæpius fornicetur, quamvis eadem nocte, plura committit peccata fornicationis numero diſtincta, atque in Confeſſionali explicanda. Ratio eſt: quia interveniunt duo actus mali, quorum unus ad alterum non ordinatur, nullamque eum ipſo habet connexionem: eo qood quilibet eorum in ſe ſit completus, & conſummatus actus.

57. Dicitur notanter I. *Plures homines ſucceſſive occidit*. Nam ſi quis unico actu decem, vel plures bomines occidat, vel occidere velit, v. g. exploſione tormenti bellici, vel ſtratagemate, nnum numero peccatum committit, gravius tamen; uti tenent Suarez *part. 3. tom. 4. diſp. 22. ſect. 5. n. 33.* Marchantius *tom. 1. Tribunalis, tract. 3. tit. 4. quæſt. 2. concl. 2.* Navarrus, Layman, & alii, contra Azorium *part. 1. lib. 2. Inſtitut. Moral. cap. 4. qu. 2.* Ratio eſt: quia bujuſmodi diſtinctio numerica objectorum, utputa plurium hominum, eſt tantum materialis, cum actus, aut intentio occidendi, reſpiciat illa omnia per modum unius objecti formalis, totalis & adæquati. Quamvia enim cæteroquin ſingula illa objecta poſſent actui dare completam malitiam, tamen ut conjunguntur, atque ab actu per modum unius reſpiciuntur, conferunt actui ſimul unam completam malitiam, majorem tamen: quam etiam quidam Doctores volunt eſſe in Confeſſione exprimendam.

58. Quod ſi vero contingat, non uno eodemque actu, ſed pluribus actibus externis ab invicem diſtinctis, decem homines ſucceſſive occidi, tunc erunt decem peccata Homicidii numero diſtincta, propter rationem poſitam in Concluſione. Et quod hic dicitur de Homicidio, pariter intelligendum de aliis peccatis opere externo conſummatis, utputa de Furtis, Blaſphemiis, Detractionibus, & hujuſmdi: nam auferens eodem actu res pluribus proprias, aut ſimul detrahens pluribus, vel blaſphemans omnes Sanctos, committit unum numero peccatum; ſecus, ſi id fiat pluribus actibus externis ab invicem diſtinctis.

59. Dicitur II. *Actus exteriores peccatum conſummantes, ſeu completi*. Nam aliter eſt dicendum de quibuſdam actibus incompletis, qui ſolent eſſe vel via ad actum pravum conſummandum, vel ipſum comitari, aut ejuſdem eſſe complementum: uti reſpectu peccati Fornicationis ſolent eſſe delectatio inordinata circa tale peccatum, aſpectus, verba obſcœna, tactus impudici, & bujuſmodi, quæ vel ipſum opus pravum proxime præcedunt, vel comitantur, aut veluti conſuetæ appendices mox ſequuntur, ac explicato in Confeſſione ipſo pravo opere ſatis intelliguntur, & unum quodammodo cum ipſo opere cenſentur.

60. Sic pariter, ſi quis volens occidere inimicum ſuum, etiam aliquot dierum itinere diſtantem (prout exemplificat Tanerus *tom. 2. diſp. 4. quæſt. 2. num. 61.* citans Navarrum, Valentiam, & alios) accipit arma, inſidet equo, vocat ſocios jam paratos ad occidendum, facit iter longum, ac interim animum occidendi ſæpius repetit, & ſomnum vel alia negotia interponit, tandem vero ponit inſidias, & actu occidit; cenſetur moraliter loquendo unum peccatum Homicidii conſummati perpetrare, eo tamen gravius, cæteris paribus, quo diutius in tam pravo propoſito perſeveravit. Ratio eſt: quia prior prava voluntas in actione itineris, & aliis externis actibus ad finem illum ordinatis moraliter continuatur, & virtualiter perſeverat; & quamvis actus phyſice multiplicentur, non tamen moraliter. Sicuti ergo, quæ plura ſunt in genere entis, una domus ſunt; ita actus illi in genere entis diſtincti, ſunt unum quid in genere moris, ſcilicet unum peccatum opere externo conſummatum, cum ad hoc illi omnes ordinentur, tanquam actus incompleti ad completum.

61. His addes cum Doctoribus communiter, quod is, qui eodem commotionis impetu, eademque pugna vel contentione, alterum ſæpius percuſſit, vel contumelia repetita affecit, aut iterato blaſphemavit, ſemel tantum peccaſſe cenſeatur, ſaltem in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem: cenſetur enim moraliter loquendo eſſe unicus actus, propter ordinem unitatis moralis, quem actus illi repetiti inter ſe habent. Secus dicendum, ſi per intervalla ad verberandum quis proximum aggreditur, convitiatur, aut Deum blaſphemat.

* Quod ſi dubites, quomodo hæc ultima doctrina concordet cum dictis in Concluſione tertia, in qua docetur, quod peccata externa completa toties multiplicentur, quoties actus completi (quales reputantur, quælibet verbera, quælibet Blaſphemia, quælibet contumelia &c.) repetuntur? Reſp. præcedentem tertiam Concluſionem eſſe intelligendam; quando illi actus repetiti de ſe ita perfecte ſunt completi, ut nequeant amplius inter ſe per unionem moralem conſtituere unum continuum; ſecus vero dicendum, quando equidem in ſe tales actus ſunt quid completum, potentes tamen adhuc cũ aliis facere unum continuum morale. Sic e.g. quamvis comeſtio notabilis unius cibi de carne diebus jejunalibus ſit ſufficiens ad conſtituendum unum completum peccatum mortale ſi tamen aliquis ſucceſſive plures ſimiles in uno prandio comederet, foret unum convivium continuum, & conſequenter unum numero peccatum quamvis gravius: certe etiam in Phyſicis; quamvis aqua A. ſit ens completum, poteſt tamen commixta cum aqua B. per unionem phyſicam conſtituere unum continuum phyſicum: Cur ergo non pariter in moralib.

Nec dicas: ergo etiam erit unum continuum morale, & conſequenter unum numero peccatum, ſi quis ex eodem æſtu libidinoſo adhuc perdurante committat tres pollutiones, vel eadem nocte cum una tres fornicationes, ſicuti ſi ex eodem commotionis impetu committeret tres Blaſphemias, vel tres contumelias ejuſdem ſpeciei.

Reſpondeo enim negando illatum. Diſparitas eſt; quia ex communi prudentum æſtimatione illæ completæ pollutiones & fornicationes ita ſunt in ſe ipſis actus perfecte completi, ut unus cum altero nequeat conſtituere unum morale, ac continuum: Quoniam una pollutio, vel fornicatio non accepit ab altera augmentum intra eandem lineam: non enim talis juxta communem ſenſum prudentum cenſeretur ſemel pollutionem, vel ſemel aliquam graviorem fornicationem commiſiſſe, ſed tres: Econtra qui tribus verberibus, vel alapis repetitis, aut tribus continuis ejuſdem ſpeciei contumeliis alterum inhonorat, bene dicitur ex communi prudentum ſenſu ſemel verberaſſe Petrum v.g. ſed gravius, vel ſemel inhonoraſſe, ſed graviori contumelia, quam ſi tantummodo una alapa, vel una contumelia non repetita eundem affeciſſet. Vide de hoc fuſius La Croix *lib. V. num. 150. & ſeqq.*

Quæres adhuc finaliter, quot numero diſtincta peccata

Digitized by Google

cats committat ille, qui per aliquod tempus intermittit eam, qoam poſſet, & teneretur facere reſtitutionem, ablatorum in bonis famæ, ſeu fortunæ, aut executionem alterius rei, ad cujus impletionem obligatur ea præcepto, vel voto &c.? Reſp. talem tamdiu unum tantummodo numero peccatum, gravius tamen committere, quamdiu moraliter manet idem numero propoſitum non reſtituendi rem alienam, vel non adimplendi rem promiſſam &c. Cenſetur autem id ipſum malum propoſitum non reſtituendi &c. moraliter permaneve tamdiu, quamdiu quis mente, & habitualiter ita eſt diſpoſitus, ut quoties de facienda reſtitutione cogitat, ſemper vel poſitive conſentiat non reſtituere, vel negative ſe habens omittat velle reſtituere, aut Votum ſervare, etiamſi ſibi occurat ſua obligatio. Ita Sporer *tract.4. Prælim. ad Præcept. 2dæ Tabulæ cap.3. Sect 3. num.*121. La Croix *lib.*5. *num.*181. & Sabinus Bononienſis *in ſua Luce Morali part.I. tract.*35. *num.*15. cum aliis. Ratio eſt; quia voluntas illa mala taliter adhuc permanens conjungit moraliter ſimilia adinvicem peccata per intermiſſionem reſtitutionis, vel executionis votorum &c. commiſſa. Confirmatur: ſi aliquid hunc moralem unionem interrumperet, ſicque peccata numero multiplicaret, foret vel ſomnus, vel diſtractio, vel converſio ad alia negotia diſparata: ſed nihil horum dictam moralem unionem interrumpit: ergo. Major eſt Adverſariorum: minor probatur a pari in alio exemplo: ponamus, quod quis habeat efficacem voluntatem trucidandi ſuum inimicum, præparet arma, & quærat occaſiones ubique locorum eundem aggrediendi, tandem inveniat ipſum, & repertiia vulneribus occidat: in hoc caſu committitur unum numero homicidium, quamvis graviſſimum; nec continuatio, ſeu unio inter voluntatem efficacem occidendi, & inter ipſam occiſionem interrumpitur per ſomnum, diſtractiones, aut quia ſubinde talis Homicida ad alia diſparata negotia intra hoc tempus ſe convertit, modo id ipſum tempus intermedium inter priores, & poſteriores actus non ſit nimis longum: ergo pariformiter erit etiam hic diſcurrendum.

Quod ſi dicta mala voluntas non reſtituendi, aut votum non exequendi &c. revocaretur, vel expreſſe puta per contritionem, confeſſionem &c. vel ſaltem interpretative e. g. aſſumendo media reſtitutionis, voti executionis &c. & poſtea iterum de novo intermitteretur ipſa reſtitutio, aut voti executio, ſive de novo eliceretur malum propoſitum non reſtituendi, votum non exequendi, haud dubie ex communi Doctorum fieret interruptio inter actus priores & poſteriores, ſicque peccata multiplicarentur. Cæterum pro praxi Confeſſariorum notat ea DD Sabinus Bononienſis *loc. cit. n.* 17. non debere eoſdem quoad ſimiles caſus nimis eſſe anxios ac moleſtos pœnitentibus in inquirendo numero interruptionum, ſed ſufficere, ſi inquirant, quanto tempore res aliena voluntarie & culpabiliter detenta ſit, vel quamdiu culpabiliter votum non fuerit executioni mandatum &c.

Pro majori dictorum claritate ponuntur tanquam Corollaria duo caſus. *Primus*, Petrus famulus ante trimeſtre abſtulit Hero ſuo ſeptem florenos, quos adhuc culpabiliter tetinet; modo confitetur, quod commiſerit furtum. In hoc caſu, ſi Pœnitens ſponte non expreſſerit, quærat Confeſſarius *primo*, num furtum ſit in materia gravi. *Secundo*, quanto tempore retineat hanc rem alienam culpabiliter. *Tertio*, an intra hoc tempus nunquam voluerit reſtituere? Si nunquam: continuabitur peccatum; alias autem multiplicabitur juxta numerum multiplicatæ volitionis reſtituendi.

Secundus Caſus. Paulus ægrotus vovit peregrinationem ad Divam Virginem OEtinganam poſt recuperatam ſanitatem illico inſtituendam. Sanitati autem plene reſtitutus differt peregrinationem non ſolum per breve temporis ſpatium, quod non foret peccatum grave, ſed etiam uno, alterove anno, & quidem abſque ulla rationabili cauſa, ac quamvis facillime, ac commode eandem conformiter ſuo voto facere potuiſſet. Modo id ipſum Clavibus Eccleſiæ in Sacramento Pœnitentiæ ſubjicit. In iſto ſecundo Caſu pariformiter Confeſſarius indaget *primo*, a quanto tempore potuiſſet commode hoc votum exequi, quod neglexit? *Secundo*, an intra hoc tempus ſibi propoſuerit, illud executioni mandare, & quoties? Atque ex reſponſo pœnitentis denuo deſumet, num is unum vel plura numero diſtincta perpetraverit peccata. NB. Poſui notanter hic cauſam, quo quis pro determinato tempore ſeu illico votum executioni mandandum adpromiſit: nam ſi nullum tempus executioni præfixiſſet, an etiam tunc differens mortaliter peccaret, colligetur ex materia de votis.

DISTINCTIO II.

De Peccato mortali, & veniali.

QUÆSTIO I.

De natura, conditionibus, & ſignis Peccati mortalis, ac venialis.

SUMMARIUM.

1. *Peccatum mortale, quid?*
2. *Peccatum veniale, quid?*
3. *Peccatum mortale, & veniale, in nonnullis conveniunt.*
4. *In pluribus tamen differunt.*
5. *Ad quodcunque peccatum actuale tres requiruntur conditiones. I Ut ſit voluntarium.*
6. *II. Ut ſit liberum.*
7. *III. Ut advertatur malitia peccati.*
8. *Ad peccatum mortale requirantur alia tria, quæ?*
9. *Ad peccatum veniale ſufficit advertentia ſemiplena intellectus.*
10. *Quænam cenſeatur perfecta advertentia & ſufficiens ad peccatum mortale?*
11. *Et quænam imperfecta, ſeu ſemiplena?*
12. *Signa, quibus in dubio diſcerni poſſit conſenſus perfectus ab imperfecto.*

Regula I. Regula II. Regula III. Regula IV.

1 CONCL. I Per *peccatum mortale* illud intelligitur, quod ita Deum offendit, ut in animam inducat privationem gratiæ ſanctificantis, & amicitiæ Divinæ (quæ privatio eſt mors animæ) & ſi quis in ea finaliter decedit, puniatur etiam pœna æterna, quæ eſt mors ſecunda. Et de hoc dicitur Sap. 16 *Homo per malitiam occidit animam ſuam*. Et Rom 6. *Stipendia peccati mors*. Qua de cauſa recte peccatum iſtud appellatur *mortale*.

2. *Peccatum veniale*, econtra illud dicitur, quod licet Deum offendat, non tamen ita graviter, ut amicitiam cum Deo deſtruat, & inducat æternæ pœnæ reatum. Et dicitur *veniale* a venia, eo quod facilius veniam conſequatur, & aliquo modo venia dignum ſit. De hoc intelligitur illud Proverb. 24. *Septies enim cadet juſtus*. Et Jacob. cap. 3. *In multis offendimus omnes*, & hujuſmodi.

3. CONCL. II. Peccatum mortale, ac veniale, in nonnullis conveniunt, in pluribus tamen differunt. Et quidem conveniunt, inprimis ex eo: quia non ſolum peccatum mortale, ſed etiam veniale, eſt actus moraliter malus, Deo diſplicens, ipſumque offendens, ac proinde dignus ſupplicio ſibi correſpondente. Inſuper conveniunt: quia non ſolum peccatum mortale, ſed etiam veniale nequit eligi ad promovendam honeſtatem alterius finis; cum juxta illud Apoſtoli *Rom.* 3. non ſint facienda mala, ut eveniant bona. Tertio conveniunt: quia utrumque peccatum eſt actus humanus moraliter malus, ac proinde requirens voluntarium, atque libertatem ſufficientem. Inſuper utrumque peccatum a ſola creatura rationali, non autem a Deo, vel brutis elici poteſt. Sunt & nonnulla alia, in quibus peccatum veniale ac mortale conveniunt, quæ hic omittuntur.

4. Econtra vero differunt hæc duo: nam peccatum veniale longe facilius poteſt conſequi remiſſionem, quam mortale; unde jure merito illud vocatur veniale a venia. Deinde, peccatum veniale non tollit vitam animæ, ſive gratiam ſanctificantem; neque excludit hominem ab amicitia Dei, neque privat ipſum in perpetuum viſione Dei, ac æterna beatitudine: bene tamen peccatum mortale. Tertio, peccatum mortale virtualiter ac moraliter magis amat creaturam, quam Deum; nam peccans mortaliter conſtituit ſibi ultimum finem

Digitized by Google

in creatura, ſaltem virtualiter ac interpretative, quatenus per peccatum mortale convertitur ad creaturam, bene cognoſcens, quod per illam converſionem amittat conjunctionem cum Deo, & ab eo tanquam ultimo Fine ſuo ſeparetur: ſecus fit in peccato veniali. Alia diſcrimina inter utrumque peccatum patebunt ex ſequentibus Concluſionibus.

5. CONCL. III. Ad contrahendum quodcunque peccatum actuale, ſive mortale, ſive veniale, tres requiruntur conditiones. Prima eſt, ut ſit voluntarium, id eſt, ut fiat a voluntate conſentiente. Et defectu hujus conditionis nullus actus eſt peccatum, qui non eſt voluntarius; ſive is ſit internus vel occultus, ut cogitationes contra Fidem, cogitationes blaſphemiæ; motus carnis, etiamſi fiant uſque ad effuſionem ſeminis, dummodo non ſint voluntarii; ſive externus ac violentus, ut ſi cuipiam reluctanti manus elevetur a Tyranno ad thus Idolo incendendum, vel ſi ſtuprum virgini per vim inferatur. Hæc enim, & alia hujuſmodi, ſi ſint homini prorſus involuntaria, ejuſque voluntas in talia nullatenus conſentiat, peccata non ſunt, imo potius occaſio victoriæ, & augmenti meriti ſupernaturalis. Unde D. Auguſtinus, *lib. De vera Religione*, *cap.* 14. ait: *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium*.

6. Altera conditio, ad contrahendum quodlibet peccatum requiſita, eſt, ut ſit liberum; id eſt, ut ſit in poteſtate voluntatis illud facere, vel non facere. Et defectu hujus conditionis excuſantur a peccato motus primo primi iræ, concupiſcentiæ, ac ſenſualitatis, qui præveniunt advertentiam & libertatem noſtram: item alii motus vehementiſſimi, quibus uſus rationis perturbatur, aut qui nobis dormientibus accidunt, vel contingunt omnino contra ſententiam noſtræ voluntatis.

7 Tertia conditio eſt, ut advertatur malitia peccati. Et defectu hujus conditionis excuſatur a peccato, qui aliquo die non jejunat, nihil cogitans de jejunio in tali die; item qui lapidem projicit fortuito, non videns periculum aliquod lædendi tranſeuntes; item qui celebrat contractum uſurarium, non advertens ipſum eſſe talem. Cæterum hæc tria perfectius debent concurrere ad peccatum mortale, quam veniale; ut mox amplius dicetur.

8. CONCL. IV. Tria inſuper ad peccatum mortale requiruntur, quorum ſi unum deſit, jam non amplius ſit peccatum mortale, ſed ad ſummum veniale. Primo enim, ex parte intellectus requiritur plena advertentia, & deliberatio. Secundo, ex parte voluntatis requiritur perfectus conſenſus. Et tertio, ad peccatum mortale requiritur gravitas materiæ. Ita Doctores omnes; idque importat ipſa gravitas peccati mortalis, utpote digni æterna damnatione.

9. CONCL. V. Quamvis advertentia ad peccatum mortale requiſita debeat eſſe plena, & perfecta, per firmum judicium intellectus de malitia actus, vel ſaltem de periculo ipſius, ut dictum eſt; nihilominus ad peccatum veniale ſufficit advertentia ſemiplena, ſeu imperfecta notitia, per imperfectum & ſemiplenum judicium de malitia actus, vel periculo ipſius. Ita rurſum communis. Ratio diſcriminis inter peccatum mortale, & veniale, eſt quod hoc ſit levis duntaxat offenſa Dei, nec ſeperans hominem ab amicitia ipſius, ſicuti peccatum mortale; ergo etiam ſufficit minor advertentia, ac deliberatio, ad contrahendum peccatum veniale, quam mortale. Sed occaſione hujus

10. Quæritur I. Quænam cenſeatur eſſe perfecta advertentia, & ſufficiens ad peccatum mortale? Reſp. I. Nullum eſt peccatum mortale in conſenſu voluntatis, niſi cogitatio aliqua præceſſerit (& quidem cogitatio expreſſa, quam vocant actualem) malitiæ mortalis, vel periculi, vel ſaltem expreſſa aliqua dubitatio. Ratio eſt: quia ſi nihil horum præceſſerit, cenſetur adfuiſſe naturalis inconſiderantia & oblivio malitiæ actus Et hinc communiter Doctores eum excuſant a peccato, qui in die jejunii comedit carnes, nihil cogitans de præcepto ſeu die jejunii: & idem de aliis ſimilibus dicendum.

11. Reſp. II. cum Sanchez *diſp.* 1 *in Decalogum*, *cap.* 1. *n.* 10. & aliis, quod tunc plena deliberatio adſit, quando ratio perfecte animadvertit objectum malum quoad circumſtantias, quibus moveri poteſt ad illud excutiendum: ſemiplena autem & imperfecta, cum quis ita animadvertit, aut animadvertere poteſt quadam præſenti cogitatione, ut poſſit quidem excutere malum illud, ſed non tam facile, eo quod nondum plene cernat, in quonam, vel quali motu hæreat; prout ſolet accidere ſemidormientibus, ſeu illis, qui nondum plene a ſomno excitati, pollutionis ſibi contingentis malitiam advertunt.

12. Quæritur II. Quomodo, quibuſve ex ſignis in dubio diſcernere poſſimus, an quis habuerit conſenſum perfectum, & ſufficientem ad peccatum mortale, vel imperfectum duntaxat, qui non ſufficit ad mortale? Reſp. cum Maſtrio *diſp.* 13. *Theol. Mor. num.* 13. Bonacina, Reginaldo, & aliis, id ex ſequentibus regulis dignoſci poſſe. I. Si homo advertens ad peccatum ita ſe cognoſcit eſſe animo diſpoſitum, ut quamvis illud facile committere poſſet, non committeret; tunc ut plurimum ſignum eſt, atque judicandum, non adfuiſſe conſenſum deliberatum, & ſufficientem ad mortale. II. Si dubitans ſit vir adeo bonæ & timoratæ conſcientiæ, ut peccatis diſſentire ſoleat, in dubio ut plurimum judicandum eſt, eum non habuiſſe plenam advertentiam, & perfectum conſenſum; licet aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiſerit. Secus eſt dicendum de eo, qui frequenter tentationibus ſuccumbere conſuevit, hic enim in dubio putandus eſt conſenſiſſe perfecte. Ratio diſcriminis eſt: quia cum prior ſummo odio peccatum mortale proſequatur, ſi in illud plene, deliberate, ac perfecte conſenſiſſet, facile diſcerneret: econtra vero, cum poſterior illud parvi faciat, ſi minime conſenſiſſet, nullum in ipſo ſuborireтur dubium. III. Quando quis dubitat, an aliquid fecerit in ſomno, an in vigilia, ſeu dum eſſet ſui compos, vel potius dum ebrietate aut phreneſi correptus fuit, non leve ſignum eſt, feciſſe ſeu voluiſſe ſine plena advertentia & conſenſu: nam quæ cum plena advertentia & conſenſu fiunt, facillime cognoſcuntur facta fuiſſe ratione plene advertente; cum rationis uſus liberam permittat homini de ſuis actionibus cognitionem, niſi forte mora temporis aliquam induxerit oblivionem. Aliam, & ordine IV. regulam addit Sanchez *lib.* 1. *Decal. cap.* 1. *num.* 18. dicens: Quando motus pravus tempore fere imperceptibili inſurgit, & paulo poſt quamprimum in mentem venit eum adverſari rationi, voluntas ipſum expellere conat, eſt ſignum, aut nullius, aut imperfecti conſenſus præſtiti.

* Quæres III. An cenſeatur haberi advertentia ſufficiens ad mortale, ſi incidat tantum in genere objectum vel actionem eſſe malam, abſque eo, quod occurrat in ſpecie, num ſit peccatum mortale, vel veniale? Reſp. I. Si incidat objectum vel actionem eſſe malam in genere, & ſimul occurrat periculum, quod poſſit eſſe mortale peccatum, in hoc caſu habetur ſufficiens advertentia ad peccatum grave, cum probe cognoſcatur adeſſe periculum gravis peccati, quæ cognitio ſufficit ad contrahendum peccatum grave, uti patet de eo, qui operatur cum dubio practico. Ita in hoc ſenſu communia.

Reſp. II Si nihil occurrat de periculo peccati mortalis, & de obligatione ante operationem melius indagandi ex apprehenſione periculi exſurgente, tunc non habetur ſufficiens advertentia ad peccatum mortale, quamvis apprehendatur aliqua malitia in genere prorſus abſtrahendo a mortali & veniali; adeoque talis operatio erit tantum venialiter mala. Ita Felix Poteſtas in ſuo Examine *Tom. I. part. IV. cap. VI. num* 3724 & La Croix *Lib. I. num.* 3. cum Navar. Arriag. Gobath, Valentia &c. contra Maſtrium, Bonacinam, Tannerum, Azorium, &c. Ratio eſt; quia gravitas in tali caſu nullo modo eſt cognita neque in confuſo; adeoque nec voluntaria. Nec dicas: etiam levitas peccati non eſt cognita expreſſe in eo caſu, & tamen eſt ſufficienter voluntaria; cum etiam in iſta ſententia contrahatur adhuc leve peccatum: ergo pariformiter poteſt diſcurri de gravitate. Reſp. enim nego-

do

Digitized by Google

do conſequentiam: major enim requiritur advertentia ad peccatum mortale ſeu grave, quam ad veniale, ac leve; quia ad peccandum venialiter ſatis eſt, quod talis cognoſcat ſe peccare, & non cognoſcat ſe graviter peccare; ſicuti ad peccatum veniale ſufficit advertentia ſemiplena, non item ad mortale.*

QUÆSTIO II.

Quibus de cauſis Peccatum ex genere mortale, fiat per accidens veniale, & econtra?

SUMMARIUM.

13. *Peccatum veniale triplex eſt, videlicet Veniale ex genere ſuo.*
Ex parvitate materiæ, & ex imperfectione actus.
(b) Juxta dicta n. 8.
14. *Peccatum mortale, duplex: Aliud tale ex genere ſuo, Aliud ex accidenti.*
15. *Peccatum ex genere mortale tribus modis poteſt fieri veniale per accidens.*
16. *Peccatum veniale quomodo generatim fiat mortale per accidens?*
17. *Iſtud fit I. ratione conſcientiæ erroneæ, vel dubiæ.*
18. *II. Ratione finis mortalis adjuncti.*
Et quomodo hoc intelligendum?
19. *III. Ratione contemptus.*
Et quando fiat tranſgreſſio legis ex contemptu?
20. *Corollaria.*
21. *IV. Ratione nimii affectus, volentis tranſgredi præceptum ſub mortali obligans.*
22. *Ratione gravis ſcandali.*
(c) Tract. 4. Diſt. 7. quæſt. 2.
23. *Addunt aliqui periculum proximum incidendi in mortale.*
24. *Periculum proximum peccandi mortaliter quod?*
(d) Tract. 14. Diſtinct. 8. quæſt. 3.

13. CONCL. I. Peccatum veniale triplex eſt; aliud enim eſt veniale ex ſuo genere & objecto, aliud ex parvitate materiæ, & aliud ex imperfectione actus. Ita communis. *Peccatum ex genere ſuo veniale* dicitur illud, quod verſatur circa objectum, quod per ſe, & abſolute ſpectatum, eſt materia offenſæ levis: ut cogitatio vana, verbum otioſum, mendacium jocoſum, riſus immoderatus, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia talia ex objecto non habent gravem cum recta ratione, ac lege Dei repugnantiam. *Peccatum veniale ex parvitate materiæ* dicitur illud, quod licet ex genere ſuo eſſet mortale, v. g. furtum, ob levitatem tamen materiæ eſt veniale: ut eſt furtum unius oboli, aut alterius rei levis. Tandem *Peccatum veniale ex imperfectione actus* dicitur, quod fit veniale ex defectu perfectæ deliberationis, quamvis ex objecto foret mortale. Siquidem ad peccatum mortale requiritur plena deliberatio, ac perfectus conſenſus (b) unde ſi talis non adſit, actus ex genere ſuo mortalis, per accidens redditur venialis: uti ſunt ſubditi, an non plene deliberati motus odii, invidiæ, luxuriæ, ſuperbiæ, & hujuſmodi.

14. CONCL. II. Peccatum mortale duplex eſt, aliud quidem mortale ex genere ſuo, aliud vero mortale ex accidente. Ita rurſum communis Doctorum. Porro *Peccatum mortale ex genere ſuo* dicitur illud, quod per ſe graviter lædit charitatem Dei, vel proximi aut nos ipſos: & talia peccata ex genere ſuo mortalia ſunt omnia, quæ ſunt contra Virtutes Theologicas; item ferme omnia, quæ fiunt contra Præcepta Decalogi: dummodo excipias Mendacium jocoſum, una cum ſimilibus, nam illud ex genere ſuo non eſt mortale, quamvis ſit contra octavum Præceptum Decalogi. *Peccatum mortale ex accidente* dicitur: cum actus aliquis cæteroquin venialis, aut etiam ex genere ſuo indifferens, fit per accidens mortalis: quod, quomodo contingat, patebit ex dicendis. Hinc ulterius ſit

15. CONCL. III. Peccatum ex genere ſuo mortale, poteſt fieri veniale per accidens tribus de cauſis: I. Si ex parte intellectus non adſit perfecta advertentia malitiæ: prout fit, ſi quis ex imperfecta advertentia rationis gravem vindictam proximo apperat. II. Ex parte voluntatis, ſi nempe non adſit perfectus conſenſus voluntatis: cujus ſigna ſunt, ſi quis valde timide, ac ſuſpenſe, proceſſiſſe ſe meminit; vel ſi ſemidormiens fuit non plene ſui compos, judicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi plene vigilaſſet, & hujuſmodi, de quibus dictum *n.* 12. Tandem III. Peccatum mortale poteſt per accidens fieri veniale ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti: prout Furtum, quod ex genere ſuo eſt mortale, ratione parvitatis materiæ poteſt fieri veniale. Ratio horum omnium patet ex dictis ſupra *num.* 8. eſtque certa, & communis inter Theologos.

16. CONCL. IV. Peccatum ex genere ſuo veniale, poteſt per accidens fieri mortale variis etiam modis; qui tamen omnes hac univerſali regula comprehenduntur, quod tunc *Peccatum ex genere veniale fiat per accidens mortale, quando ſupervenit aliqua circumſtantia transferens illud ad ſpeciem peccati mortalis*. Ita certa, & communis Doctorum; & mox explicabitur ſeq. Concl. unde ſit

17. CONCL. V. Quinque præſertim de cauſis, ſeu modis peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale I. Ratione conſcientiæ erroneæ, vel dubiæ, quando videlicet committitur practice dubitando, vel erronee credendo, ſe facere peccatum mortale. Ratio hujus patet ex dictis *Tract.* 1. *diſt.* 3. *Quæſt.* 2. & 3.

18. II. Peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale ratione finis mortalis adjuncti, id eſt, quando intentio eſt mortalis: ut, ſi quis faciat mendacium jocoſum, ut fœminam inducat ad fornicationem. Ratio eſt: quia, cum finis mortalis intendatur, jam committitur peccatum mortale ratione hujus pravi finis. Cæterum hoc non ita accipiendum eſt quaſi tunc duplex peccatum committatur, unum mendacii mortalis, & alterum fornicationis deſideratæ, ac utrumque in Confeſſione ſit neceſſario explicandum; ſatis enim eſt, illud malum deſiderium, utpote ex quo tota malitia mortalis in id veniale derivatur, fateri in Confeſſione, prout notat Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. cap* 5. *n.* 7. Nam ſecluſa malitia finis mortalis, mendacium illud manet veniale, quod non eſt neceſſario confitendum; licet optimum ſit, illud quoque fateri. Et idem dicendum de ſimilibus.

19. III. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione contemptus; id eſt, ſi tranſgreſſio aliqua, vel inobedientia de ſe venialis, committitur ex formali contemptu Legis, vel Legislatoris: hoc enim eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ, ac formalis inobedientia; & licet materia legis obligantis ſub veniali ſit levis, contemptus tamen legis eſt gravis. Circa hoc notandum cum Doctore Angelico 2. 2. *q.* 186. *art.* 9 & aliis communiter, quod tunc aliquis tranſgrediatur præceptum ex contemptu, quando voluntas ejus renuit ſubjici ordinationi legis, vel Regulæ ſui Ordinis, & ex hoc procedit ad faciendum aliquid contra legem, ſeu Regulam: id eſt, contemptus formalis tunc fit, quando contemptus præcepti eſt cauſa illius peccati committendi, atque ideo quis præceptum violat, quia ipſi, aut Superiori præcipienti ſubjici non vult. Quare contemptus formaliter, & directe tendit contra legis, ac Legislatoris ſuperioritatem, atque idcirco ex veniali reddit peccatum mortale.

20. Infertur proinde I. Quod peccare ex contemptu importet duo, nempe actum peccandi, & cauſam ejus: requiritur enim, ut quis peccet ex contemptu præcepti, id eſt, ideo, quia præceptum eſt. Infertur II. cum cit. D. Thoma, & aliis paſſim, quando quis propter aliquam cauſam particularem, v. g. ex concupiſcentia, vel ira, inducitur ad aliquid faciendum contra legem, vel Regulam, quod is non peccet ex contemptu, ſed ex aliqua alia cauſa, v. g. ex ira, concupiſcentia, vel prava conſuetudine. Immo ſola prava conſuetudo peccandi non illico arguit contemptum legis; quamvis frequentia peccati diſpoſitive inducat ad contemptum, juxta illud Prov. 18. *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

21. IV. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione nimii affectus; id eſt, quando in veniali conſtituitur ultimus finis. Cæterum ad hoc non ſatis eſt, quod committens veniala

Digitized by Google

niele feratur nimis intenſo affectu in objectum ejus; ſed tunc illud evenit, quando quis eo affectu cõmittit peccatum ex genere veniale, ut vellet illud committere etiam tranſgrediendo præceptum ſub mortali obligans. Sic fit, ſi quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, luſum, verba otioſa, & hujuſmodi, ut malit die Feſto omittere Sacrum, quam illis privari. Item ſi quis committat veniale cum ea animi præparatione, ut quamvis eſſet mortale peccatum, adhuc illud perpetraret Hinc tamen affectus non tantum habitualis, ſed etiam actualis eſſe debet, ut peccatum mortale contrahatur: quia ad culpam non imputatur id, ad quod committendum habitus tantum eſt paratus.

22. V. Veniale tranſit in mortale ratione gravis ſcandali, quod peccator ſecuturum prævidit, aut prævidere potuit, ac debuit: ut ſi ex tali peccato veniali præbeas alteri directam occaſionem bleſphemandi, quia in tali caſu peccato veniali quidpiam ſuperadditur graviter charitati proximi repugnans. Sed de hoc plura alibi (c) agendo de ſcandalo.

23. Addunt aliqui, quod veniale, vel etiam opus indifferens, tranſeat in mortale ratione periculi proximi in mortale incidendi: quando nimirum quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod in peccatum mortale labitur, vel in proximum periculum peccandi mortaliter.

24 Porro periculum proximum peccandi mortaliter illud eſſe cenſetur, quod ex ſuo genere frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit; vel ſi experimento conſtet, in hoc homine talem effectum habere, ut nunquam vel ferme nunquam ea utatur ſine novo peccato. Gobat *tract. 7. Theol. Experim. num. 525. & ſeqq.* ac alii. Et illud quidam Authores moraliter determinent, hoc modo: Si quis, inquiunt, exiſtens in ejuſmodi occaſione decem vicibus, ſepties, aut ultra in peccatum cadat, eſt occaſio proxima; unde in Confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cujus periculo ſe expoſuit, quia eodem peccati genere peccavit, juxta illud Eccleſiaſtici 3. *Qui amat periculum, in illo peribit*. Verum de hoc alibi. (d)

QUÆSTIO III.

Quibus modis remittantur peccata venialia? ubi & de Sacramentalibus.

SUMMARIUM.

25. *Hic non agitur de remiſſione peccati mortalis.*

(e) Tract. 14. Diſt. 2. q. 2. & 3. ac Diſt. 6. q. 3.

26. *Peccata venialia multis remediis extra Sacramentum Pœnitentiæ expiari poſſunt.*
27. *I. Per contritionem.*
28 *II. In homine juſto etiam per attritionem de illis conceptam.*
29. *III. Per actum aliarum virtutum, qui æque placeat Deo, &c.*
30. *IV. Per omnia Sacramenta novæ legis rite ſuſcepta.*
31. *Sacramentalia vero non remittunt venialia per ſe ac immediate,*
32. *Sed remote ſolum, ac mediate.*
33. *Sacramentalia, quid, & quot ſint?*
34. *Inter ea numeratur oratio quotidiana Fidelium.*
35. *Aſperſio Aquæ benedictæ, &c.*
36. *Manducatio panis benedicti.*
37. *Confeſſio generalis.*
38. *Largitio eleemoſynæ.*
39. *Et benedictio Epiſcopi, vel Abbatis conſecrati.*

25. UT ex titulo Quæſtionis patet, non loquitur hic de peccato mortali: nam quæ diſpoſitio ad ejuſdem remiſſionem requiratur, & quibus modis virtute contritionis perfectæ, aut dignæ receptionis Sacramentorum illud remittatur, dicetur ſuo loco. (e) Sed loquendo de peccatis venialibus ſit

26. CONCL. I. Certum eſt, quod peccata venialia non ſint materia neceſſaria Sacramenti Pœnitentiæ, ac proinde aliis etiam modis extra illud poſſint remitti. Ita omnes Catholici; & patet ex Concilio Trid. *Seſſ. 14. cap. 5.* ubi dicitur: *Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam recte & utiliter, citraque omnem præſumptionem in Confeſſione dicantur, quod piorum hominum uſus demonſtrat; taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſunt*. Hæc Concilium: ubi bene notandum ly *multiſque aliis remediis expiari poſſunt*.

27. CONCL. II. Extra Sacramentum delentur peccata venialia inprimis per Contritionem; & quidem omnia, quorum diſplicentiam continet, ſeu de quibus in genere ſaltem habetur Contritio. Ita communis Doctorum: Siquidem Contritio perfecta ſufficit ad tollenda peccata mortalia; ergo multo magis ad venialia, ſi de illis habeatur Solum hic adde cum Suarez *par. 3. tract. 4. diſp. 11. ſect. 3. num. 7.* & aliis, quod licet quæcunque Contritio, etiam remiſſa, ſufficiat ad tollendam omnem culpam eorum peccatorum venialium, de quibus habetur, non tamen ſemper ſufficiat ad tollendam omnem pœnam eis correſpondentem: ad hoc enim requiritur major ſatisfactio pœnalis, niſi ſuppleatur per intenſiores actus Virtutum.

28. CONCL. III. Peccata venialia extra Sacramenta, delentur in homine juſto etiam per Attritionem de eiſdem conceptam. Ita Suarez *loc. cit. n. 11.* Maſtrius *diſp. 21. Theol. Mor. n. 82.* Tannerus, aliique, contra Vaſquez, & quoſdam Recentiores, in homine juſto ad deletionem peccati venialis extra Sacramentum requirentes Contritionem formalem, vel ſaltem virtualem. Ratio autem noſtræ Concluſionis eſt: quia peccata venialia non ſunt tam gravis offenſa Dei, ſicuti mortalia; ergo etiam minor ſufficit ſatisfactio pro eorundem remiſſione, quam pro remiſſione peccatorum mortalium.

29. CONCL. IV. Etiam per actus aliarum Virtutum, qui æque placent Deo, ac veniale diſplicuit, delentur peccata venialia hominis juſti, ſi actus illi virtuoſi eliciantur in ordine ad deletionem peccati venialis, aut ſaltem a DEO ad talem finem acceptentur. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt. 21. quæſt. 1. §. In iſta quæſtione.* Maſtrius *loc. cit. n. 83.* & alii Ratio deſumitur inprimis ex illa Salvatoris promiſſione, Lucæ c. 6. *Dimittite, & dimittemini*. Et ſimilis promiſſio etiam de aliarum actibus Virtutum, ac præſertim Miſericordiæ, paſſim habetur in Scriptura ſacra. Accedit Concilium Trid. *loc. cit.* ubi ait, peccata venialia multis aliis remediis expiari poſſe.

30 CONCL. V. Peccata venialia remittuntur ex opere operato per omnia Sacramenta novæ legis cum debita diſpoſitione ſuſcepta, dummodo ad ea nullus formalis, vel virtualis vigeat affectus. Ita Maſtrius ibidem *num. 85.* cum communi SS. Patrum, & Doctorum. Ratio eſt: quia omnia Sacramenta novæ Legis ſunt inſtituta a Chriſto Domino ad ſanctificandas animas noſtras ex opere operato, ſeu ex virtute Dominicæ Paſſionis, atque conferendam digne ſuſcipientibus remiſſionem peccatorum.

31. CONCL. VI. Sacramentalia vero, qualia ſunt Aſperſio Aquæ benedictæ, Manducatio panis benedicti, &c. non habent vim remittendi venialia ex ſe atque immediate, ſed remote ſolum & mediate, quatenus propter fidem, & preces atque ſuffragia Eccleſiæ, quæ in benedictione Aquæ luſtralis & hujuſmodi, orat, ut res illæ benedictæ conferant ad ſalutem mentis & corporis devote recipientium, impetrant nobis a Deo auxilia gratiæ prævenientis atque excitantis nos ad eliciendos actus bonos Pœnitentiæ, vel aliarum virtutum, per ſe ſufficientes ad remiſſionem peccatorum venialium; ſimulque, quia ejuſmodi Sacramentalia propter Eccleſiæ preces juvant ad impetranda nobis alia Dei beneficia, v. g. dæmonis compreſſionem, præſervationem a peccandi periculis, & corporis ſanitatem. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt. 21. q. 1.* D. Thomas, & communior Theologorum, contra Azorium *part. 1. Inſtitut. Moral lib. 4. cap. 11. q. 4.* & quoſdam alios. Ratio quoad primam partem eſt: quia hujuſmodi Sacramentalia non habent talem virtutem remittendi venialia ex inſtitutione Chriſti, utpote de qua nullibi conſtat, ſicuti de virtute Sacramentorum: Eccleſia vero ex ſe hanc virtutem eiſdem dare nequit.

32. Secunda vero pars, quod Sacramentalia ſaltem remote (modo in Concluſione explicato) remittant venialia, probatur

Digitized by Google

tur ex eo:quia Deus non ſinit Eccleſiæ preces omnino eſſe irritas, & inanes. Quamvis interim negari non poſſit, hunc effectum remiſſionis peccatorum venialium non eſſe omnino infallibilem; & hoc præcipue propter exiguam fidem, ac devotionem recipientis, aut ejus indiſpoſitionem: alioquin certe aſperſio Aquæ benedictæ dormienti facta, conferret ipſi effectum remiſſionis peccatorum venialium, quod nemo dicet. Sed occaſione hujus

33. Quæres, quid ſint Sacramentalia? Reſp. *Sacramentalia* nihil aliud ſunt, quam res ſacræ, ſeu actiones aut remedia quædam ab Eccleſia inſtituta, quibus ſolet attribui effectus remiſſionis peccatorum venialium, modo proxime declarato. Communiter autem hujuſmodi Sacramentalia enumerantur ſex, ad quæ cætera reducuntur, & continentur ſequenti verſiculo:

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

34. Per ly *Orans*, denotatur quotidiana Oratio Fidelium, ac præſertim *Pater noſter*; de quo dicitur *c. De quotidianis. de pœnit. diſt. 3. De quotidianis, brevioribus, levibuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit; eorum eſt enim dicere, Pater noſter, qui es in cælis, &c. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata.* Huc reducitur Tunſio pectoris.

35. Per ly *Tinctus*, ſignificatur aſperſio Aquæ benedictæ; de qua *c. Aquam de Conſecr. diſt.* 3. ſic legitur: *Nam ſi cinis vitulæ ſanguine aſperſus populum ſanctificabat, & mundabat; multo magis aqua ſale aſperſa, divinisque precibus ſacrata populum ſanctificat, atque mundat.* Huc reducitur Unctio cæremonialis in Regem, & ſimiles Unctiones; item impoſitio Cineris benedicti.

36. Per ly *Edens*, intelligunt aliqui dignam Sacrorum Euchariſtiæ, immo cujuslibet Sacramenti ſuſceptionem. Verum hoc non tam videtur ſpectare ad Sacramentalia, quam ad ipſa Sacramenta: & hinc alii per ly *Edens*, intelligunt devotam manducationem Panis benedicti, & hujuſmodi.

37. Per ly *Confeſſus*, communiter intelligitur Confeſſio generalis, quæ in hunc finem ab Eccleſia eſt inſtituta, ut dicatur in principio Miſſæ, atque ſub Prima, & Completorio.

38 Per ly *Dans*, denotatur elargitio Eleemoſynæ, juxta illud Tob. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato liberat.* Daniel. *cap.* 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*, & alibi. Huc reducuntur alia Opera Miſericordiæ, tum corporalia, tum ſpiritualia.

39. Tandem per ly *Benedicens*, deſignatur Benedictio Epiſcopi, vel Abbatis conſecrati, alios benedicentis; prout explicat Bonacina *tom. 1. diſp. 5. quæſt. 6. ſect. 2. punct. 2.* citans plures alios, & tenet Gloſſa in Proœmio Sexti Decretalium, *Verſ. benedictionem*, ubi inquit: *Per benedictionem Prælati devote ſuſceptam venialia remittuntur*: atque ad hoc allegat *c. Dictum eſt, & c. Maledicam, & c. Inter.* 1. *q.* 1. quamvis non adeo clare id habeant.

DISTINCTIO III.

De Septem Peccatis Capitalibus.

QUÆSTIO I.

De Superbia, & variis eam concernentibus.

SUMMARIUM.

1. *Peccata capitalia ſunt ſeptem; & cur ſic appellentur?*
2. *Superbia, quid?*
3. *Superbia ſi ſit conſummata, eſt peccatum mortale.*
4. *Secus, ſi ſit perfecta.*
5. *Plures ſunt filiæ Superbiæ, quæ?*
6. *Vana gloria, quid?*
7. *Et quale peccatum?*
8. *Præſumptio quid, & quale peccatum?*
9. *Ambitio, quid, & quale peccatum?*
10. *Superbia, cur dicatur vitium capitale?*
11. *Quænam ſint remedia contra Superbiam?*

1. SUpponitur cum D. Gregorio *lib. 31. Moral. c. 31.* & communi Doctorum, ſeptem eſſe Peccata Capitalia quæ ſunt, Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Ira, Gula, & Acedia. Et hæc dicuntur *Capitalia*, quoniam ab his alia peccata oriuntur, & inſtar capitis, quod influit in membra, ipſa influunt in alia peccata, ut inquit D. Gregorius *loc. cit.* Siquidem ex his ſeptem Capitalibus vitiis frequentius cætera peccata oriuntur, ſecundum rationem cauſæ finalis, licet nonnulla ex aliis interdum oriantur. Et quia Superbia vitiorum omnium mater eſt, ac regina (*In ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio*, Tob. 4.) de ea merito ante alia Peccata capitalia tractatur.

2. CONCL. I. *Superbia* eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ ſuper alios. Maſtrius *diſp. 15. Theol. Mor. n.* 137. Dicitur *excellentiæ ſuper alios.* Nam Superbia proprie dicta involvit affectum immoderatum excellentiæ ſuæ relatæ ad alios quibus aliquis præeſſe cupit, aut antecellere: prout deſumitur ex ipſo nomine ſuperbiæ, etenim *ſuperbire* ſic dicitur a *ſuper*, & *ire*, quia nempe ſuperbus ſuper alios, & ſupra ſuam menſuram ire vult. In quo ſenſu D. Auguſtinus *lib* 14 *de Civitate Dei, cap.* 3. ait: *Quid eſt ſuperbia, niſi perverſæ celſitudinis appetitus?* Nec obſtat, quod idem S. Auguſtinus *loc cit. cap.* 13. aſſerat, quod ſibi placens immoderate, ſit ſuperbus. Nam hoc recte a Doctore noſtro ibidem explicatur de ſuperbia large dicta (quam alio nomine *Philautiam* vocant) cum ſuperbia proprie accepta involvat relationẽ excellẽtiæ ſuper alios, ut dictũ.

3. CONCL. II. Superbia eſt peccatum mortale, ſi ſit conſummata & perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, ut Deo, Superioribus, eorumque legibus ſubjici nolit. Ita certa, & communis Doctorum. Quinimmo ejuſmodi ſuperbia conſummata, eſt peccatorum omnium graviſſimum: taliſque præcipue datur in diabolo, ac peſſimis hominibus; eſtque radix omnium peccatorum, prout declarabitur *num.* 10.

4. Dicitur notanter; *ſi ſit conſummata & perfecta.* Siquidem imperfecta tantum ſuperbia, qua quis non renuens iis ſubjici, quibus debet, in ſuo duntaxat affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale peccatum, ut docent paſſim Doctores: quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, ſeſe plus juſto efferre, non eſt adeo gravis inordinatio. Et quamvis ſuperbia ex genere ſuo ſit peccatum mortale, nihilominus aliqui motus ipſius propter imperfectionem actus, aut alias circumſtantias, poſſunt eſſe veniales: foret tamen gravis inordinatio, adeoque peccatum mortale, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, vel cum complacentia in aliorum abjectione.

5. CONCL. III. Etſi plures ſoleant aſſignari Filiæ ſuperbiæ, ut Inobedientia, Jactantia, Hypocriſis, Contentio, Pertinacia, Diſcordia, Curioſitas, tres tamen ſunt præcipuæ, videlicet Vanagloria, Præſumptio, & Ambitio; quæ ideo dicuntur Filiæ ſuperbiæ, quatenus ab ea originantur. Maſtrius *diſp* 15. *Theol Mor. n.* 138. cum aliis.

6. CONCL. IV. *Vana gloria*, quæ eſt una ex præcipuis Filiabus ſuperbiæ, eſt cupiditas inanis gloriæ. Ratio eſt: quia vanus glorioſus vult propriæ manifeſtationem excellentiæ, ſive veræ, ſive fictæ; unde appetitus excellentiæ movet ad inanem gloriam, & ſic oritur ex ſuperbia, tanquam infelix ſoboles ipſius.

7. Porro vana gloria eſt peccatum per ſe, ſeu ex genere ſuo tantum veniale, ut docet D. Thomas 2. 2. *q* 132. *art.* 3. eo quod hoc vitium ex genere ſuo, & ſecundum ſe ſpectatum, nec Deo, nec proximo, gravem inferat injuriam. Hinc concionari v.g. vel alias actiones ſacras facere ob vanam gloriam eſt tantum veniale peccatum. Quo tamen non obſtante, vana gloria ſæpe fit peccatum mortale per accidens: idque vel ratione materiæ, ſi nimirum gloriatio ſit de re mortaliter mala; quia approbatio operis pravi, eandem cum illo ſpeciem habet: vel ratione notabilis damni proximo illati; ut ſi quis prorumpat in gravem ejuſdem contumeliam, qualis fuit jactãtia Phariſæi, *Lucæ* 18. dicentis, *Non ſum ſicut cæteri hominum: raptores, injuſti, adulteri: velut etiã hic publicanus*, aut hujuſmodi.

8. CONCL. V. *Præſumptio* eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires; cum enim homo vult dicere, vel facere aliquid ſupra id, quod poteſt, dicitur *Præſumptuoſus*. Eſt autẽ præſumptio communiter, ac ex genere ſuo, peccatum veniale: fit autem per accidens mortale, ſi gravis injuria Deo, aut damnum

num

Digitized by Google

num proximo inferatur: v.g. ſi quis præſumat juriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis facri, officium Medici, Advocati, Confeſſarii, &c. ſine debita peritia ſuſcipere; aut ſi quis aliquid præſumit cum periculo probabili gravis damni proprii corporalis,vel ſpiritualis incurrendi,abſque juſta cauſa.

9. CONCL. VI. *Ambitio*,quæ eſt una ex præcipuis Filiabus ſuperbiæ,eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti: ut ſi ambias Beneficium, vel Officium, quo es indignus. Eſt per ſe peccatum veniale: fit autem mortale vel ratione materiæ, ex qua honor inordinate petitur; vel ratione medii mortalis, per quod honor quæritur; vel ratione gravis damni, quod proximo infertur. Quod ſi vero moderate honor appetatur ob honeſtum finem, nullum erit peccatum, ſed actus Magnanimitatis.

10. Quæres, cur Superbia dicatur eſſe vitium Capitale? Reſp. id intelligendum eſſe potiſſimum de ſuperbia completa quæ omnem humilitatem & ſubjectionem excludit; ut cum quis in tantum ſeſe extollit,ut nolis legi Divinæ, ac legitimorum Superiorum, eſſe ſubjectus. Hæc autem non tantum eſt vitium Capitale,ſed etiam regina & mater omnium vitiorum juxta D. Gregorium *lib. 31. Moral. cap. 31.* idque tum propter univerſalem ejus influentiam, quam habet in omnia vitia; tum quia ex eo, quod quis renuat eſſe ſubjectus legi Divinæ, ac legitimorum Superiorum, aperitur porta latiſſima omnibus peccatis, legumque tranſgreſſionibus. Hinc Eccleſiaſtici 10. dicitur: *Initium omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam adimplebitur maledictis, & ſubvertet eum in finem.*

11. Quæres ulterius, quænam ſint remedia contra Superbiam? Reſp. cum communi Doctorum, eadem eſſe remedia ſuperbiæ,quæ Humilitatis adjumenta,de quibus fuſe Libri Aſcetici. Tria tamen præcipue ſunt remedia contra ſuperbiam a Doctore Angelico 2. 2. q. 162. *art.* 6. *ad*1. aſſignata,ad quæ cætera reduci poſſunt. Primum, eſt conſideratio propriæ infirmitatis,juxta illud *Eccleſiaſtici* 10. *Quid ſuperbit terra & cinis?* Secundum, eſt conſideratio magnitudinis Divinæ, ſecundum illud,*Job.* 15. *Quid tumet contra Deum ſpiritus tuus?* Tertium, eſt conſideratio imperfectionis propriorum bonorum, de quibus homo ſuperbit; juxta illud *Iſaiæ* 40. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quaſi flos agri.* Et Iſaiæ 64. *Quaſi pannus menſtruatæ univerſæ juſtitiæ noſtræ.*

QUÆSTIO II.

De Avaritia, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

12. *Avaritia, quid?*
13. *Avaritia, quale ſit peccatum?*
14. *Ipſa rectiſſime numeratur inter Peccata capitalia, cur?*
15. *Filiæ Avaritiæ ſunt ſeptem, nempe,*
 Obduratio cordis. Inquietudo mentis.
16. *Violentia. Fallacia. Perjurium.*
 Fraus, & Proditio.

12 CONCL. I. *Avaritia* eſt immoderatus appetitus habendi pecunias, ſive poſſeſſiones. Ita in re communis. Dicitur, *immoderatus appetitus*: nam ſi ipſe ſit ordinatus,qualis fuit in Abraham, Jacob, & multis aliis, pecunias & poſſeſſiones copioſas ob debitum finem habentibus, peccatum non erit; juxta illud *Pſalmi.* 61. *Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Et additur, *habendi pecunias, ſive poſſeſſiones*: quia circa has, tanquam objectum ſuum, verſatur Avaritia. Quod ſi vero fiat ſermo de immoderata cupiditate habendi voluptates, mundanam excellentiam,aut aliud ejuſmodi bonum creatum;non erit proprie Avaritia,& prout hæc eſt ſpeciale vitiũ.

13. CONCL. II. Avaritia, prout adverſatur Juſtitiæ, eſt ex genere ſuo peccatum mortale: quamvis per accidens poſſit fieri veniale propter imperfectionem actus aut levitatem materiæ, ſicuti de furto dici ſolet. Prout vero Avaritia opponitur liberalitati, eſt peccatum ex genere ſuo veniale; niſi in tantum creſcat amor divitiarum, ut præferatur Charitati Dei aut proximi, volens potius tranſgredi præceptum ſub mortali obligans, quam largiri ſuas pecunias, dando v. g. eleemoſynam pauperi in extrema neceſſitate conſtituto. D. Thomas 2. 2. q. 118. *art.* 4. & alii paſſim.

14. CONCL. III. Avaritia rectiſſime numeratur inter Vitia Capitalia. Ratio eſt: quia ex Avaritia, velut ex fonte & radice, multa alia peccata oriuntur; prout patet ex ſeptem Filiabus ejus mox enarrandis. Hinc 1. *Timoth.* 6. dicitur: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.* Sic etiam *Eccleſiaſtici* 10. dicitur: *Nihil eſt iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam ſuam venalem habet.* Unde *ad Coloſſ.* 3. Avaritia appellatur *Simulacrorum ſervitus*, qualis paſſim habentur in Scriptura ſacra.

15. CONCL. IV. Filiæ Avaritiæ ſunt ſeptem, ac recte recenſentur a D. Gregorio *cit. lib.* 31. *Moral. c.* 31. dum ait: *De avaritia proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia, & contra miſericordiam obdurationes cordis oriuntur.* Ratio eſt: quia Avaritia excedit in duobus, videlicet in retinendo, & in acquirendo. Ut excedit in retinendo, parit *Obdurationem cordis* claudens viſcera ſua ad preces pauperis: ut vero excedit in acquirendo,ſic in affectus parit *inquietudinem mentis*, ſeu ſupervacuas curas, queis avarus, ſemper in craſtinum ſollicitus, ſuperflue agitatur: nam, ut dicit *Eccleſiaſtes c.* 5. *Avarus non implebitur pecunia.*

16. Porro in effectu inducit Avaritia ad alias quinque Filias. Nam interdum impellit, ut vim proximo quis inferas, aliena rapiendo; uti faciunt fures & raptores: & ſic committitur *Violentia*. Interdum inducit ad committendum dolum, ut fit in contractibus illicitis, vel licitis male exercitis. Qui dolus ſi committatur ſimplici verbo, erit *Fallacia*: ſi additum fuerit juramentum, erit *Perjurium*. At ſi dolus committatur in opere, vel id ſiet circa rem aliquam, & erit *Fraus*; vel contra perſonam, & dicetur *Proditio*. Et ſic in omnibus ſunt ſeptem Filiæ Avaritiæ.

QUÆSTIO III.

De Luxuria, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

17. *Luxuria, quid, & quale peccatum? Ejus ſpecies, quæ?*
 (a) Tract. 9. Diſt. 4. per totum.
18. *Luxuria recte numeratur inter vitia capitalia.*
19. *Ejus filiæ ſunt octo, nimirum,*
20. *Cæcitas mentis.*
21. *Præcipitatio.*
22. *Inconſideratia.*
23. *Inconſtantia.*
24. *Amor ſui, & Odium Dei.*
25. *Affectus præſentis ſæculi, &*
26. *Horror futuri ſæculi.*

17. CONCL. I. *Luxuria* eſt inordinatus appetitus vel uſus venereorum. Ita communis. Et hoc peccatum eſt ex genere ſuo mortale, ac inter vitia Intemperantiæ vel maxime exprobrabile. Ejus ſeptem ſpecies recte numerantur, videlicet Fornicatio, Adulterium, Inceſtus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Vitium contra naturam; quamvis nonnulli omittant unam, videlicet Sacrilegium. Verum de Luxuria, ejuſque ſpeciebus, alibi. (a)

18. CONCL. II. Luxuria recte connumeratur inter ſeptem Vitia Capitalia. Ratio eſt: quia multa alia ex illa oriuntur, tum propter vehementiã delectationis venereæ, tum propter connaturalitatem hujuſmodi concupiſcentiæ; unde ex ejus appetitu procedit homo ad multa vitia perpetranda,prout nimium quantum probat miſera experientia.

19. CONCL. III. Filiæ Luxuriæ poſt S.Gregorium *cit.lib.* 31. *Moral. c.* 31. & communem Doctorum, convenienter numerantur octo; nempe Cæcitas mentis, Præcipitatio, Inconſiderantia, Inconſtantia, Amor ſui, Odium Dei, Affectus præſentis ſæculi, & Horror futuri ſæculi. Harum priores quatuor ſe tenent ex parte intellectus ejuſque vires atque operationes valde deordinant; aliæ quatuor ſe habent ex parte voluntatis ipſiuſque deordinans operationes.

20. *Cæcitas mentis*, quæ eſt prima Luxuriæ Filia, facit, quod

quod luxurioſus non apprehendat bonum & malum ut ſunt. Hinc Danielis *cap.* 13. de tali dicitur: *Species decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum*. Videmus proinde, tales homines bona ſua cum Filio Prodigo, de quo Lucæ *cap.* 15. diſſipare vivendo luxurioſe, & honorem parvipendere, ac multa alia ſibi inconvenientia facere. Et hoc exprimunt Pictores pingendo ſubinde Libidinem in forma puelli, velatos oculos habentis.

21. *Præcipitatio* impedit actum intellectus ſeu rationis, qui eſt conſilium de his, quæ agenda ſunt propter finem. Nam qui cæco amore agitantur, abſque conſilio præcipitanter operantur, ſibique de rebus agendis conſulere nequeunt, ut eas dirigant ad debitum finem: & hinc ſæpe in varia mala labuntur, propter conſilii defectum.

22. *Inconſideratia* eſt tertia Luxuriæ Filia, quia per Luxuriam impeditur, ac deordinatur rectum rationis judicium de agendis: qui enim hac piee maculantur, inconſiderate agunt, quæ proprium ſtatum & perſonam dedecent. Hinc Danielis *cap.* 13. legitur de Senibus luxurioſis: *Everterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum juſtorum.*

23. *Inconſtantia* facit, quod quis ex affectu voluptatum venerearum a piis propoſitis facile deficiat. Nam homo ex impetu concupiſcentiæ impeditur, ne exequatur id, quod recta ratio faciendum eſſe dictavit; unde in omnibus ſuis decretis inconſtans apparet: eſtque hujuſmodi peccator, difficilis curationis.

24. *Amor ſui*; ac viciſſim *Odium Dei*, dicuntur Filiæ Luxuriæ, eo quod luxurioſus homo ob voluptates ſeipſum faciat finem ſuarum actionum, non Deum; imo laſcivus ſolet a rebus Divinis abhorrere, atque ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice. Unde patet, hæc duo deordinare voluntatem, ejuſque actum, quoad appetitum finis, ne ſcilicet debitum finem ultimum, qui eſt ſolus Deus, proſequatur.

25. *Affectus præſentis ſæculi*, & viciſſim *Horror futuri ſæculi*, ſunt etiam Filiæ Luxuriæ: amor enim voluptatum carnalium ita animum luxurioſi afficit, ut ſubinde etiam Beatitudini æternæ paratus foret renuntiare ſi præſentibus frui jugiter permitteretur. Et hinc oritur.

26. *Horor futuri ſæculi*. Quia luxurioſus, dum nimis carnalibus delectationibus detinetur, contemnit & faſtidit ſpirituales: & quia nimia detentio & perſeverantia in delectationibus carnalibus hinc animum captivavit, illinc vero contemplatio gravitatis peccati cum terrore inferni cor affligit; mox ſequitur Horror futuri ſæculi, in tantum, quod homo quandoque prolabatur in deſperationem. Ecce in quot laqueos incidunt, qui in hoc turpiſſimo vitio habitnantur.

QUÆSTIO IV.
De Invidia, ejuſque Filiabus.
SUMMARIUM.

27. *Invidia, quid? Invidus proprie, quid?*
28. *Corollaria.*
29. *Invidia, quale peccatum?*
30. *Invidia recte connumeratur inter vitia capitalia.*
31. *Ejus filiæ ſunt quinque, nimirum: Suſurratio. Detractio. Exultatio in adverſis proximi. Afflictio in proſperis ejus, & Odium.*

27. CONCL. I. *Invidia* eſt triſtitia de bono proximi, prout proprium malum æſtimatur, & diminutivum proprii boni, ſeu propriæ gloriæ ac excellentiæ. Hoc enim vitium eſt præcipue de bonis, in quibus eſt gloria & honor; eſtque ad illos tantum, quibus homo vult ſe æquare, vel præferre, non autem reſpectu multum diſtantium, cum nullus plebejus, v.g. homo, niſi inſanus, ſtudeat ſe æquare, vel præferre in gloria Regi, aut alteri multum excellentiori. Porro per Invidiam volumus, & deſideramus, alium carere tali bono, quia per illud nos excellit. Unde proprie *Invidus* dicitur, qui triſtatur de bono alterius putans inde propriam excellentiam diminui.

28. Infertur proinde, quod triſtari de bono alterius, non quia ipſe tale bonum habet, ſed quia nos tale bonum non habemus, non ſpectet ad peccatum Invidiæ: nam hæc triſtitia proprie eſt zelus, & æmulatio; & ſi ſit de bonis honeſtis, eſt laudabilis, juxta illud 1. *Corinth.* 12. *Æmulamini chariſmata meliora*. Infertur ulterius, ſi quis triſtetur de bono alterius, in quantum imminet ſibi exinde periculum cujuſpiam nocumenti (utpute ſi quis triſtetur de exaltatione ſui inimici, timens, ne ab ipſo poſtea lædatur) quod talis triſtitia non ſit invidia, ſed magis effectus timoris; ut notat D. Thom. 2.2 *q.* 36 *art.* 1. & ſequuntur alii.

* Ex his ipſis dictis pariter infertur, quod proprie invidia non ſit, nec grave peccatum, ſi Mercator, ſive alius Artiſex, vel Opifex triſtetur ex eo, quod vicinus vendat, & non ipſe; etenim talis triſtitia non tam verſatur circa bonum alterius, quam circa malum proprium, quod eſt carentia venditionis; Unde non tam triſtatur, quia alter vendit, quam quia ipſe non vendit tantum, quantum alter. Prout recte eum Burghaber & La Croix advertit Franciſcus Henno, *Tract. de Peccatis diſp.* 4. *qu.* 3. *Concluſ.* 1. Nec dicas: ſi alter pariter non venderet, nec ille prior triſtaretur: Conſequenter triſtatur de bono alterius, adeoque de bono alieno. Reſp: enim venditionem alterius eſſe quidem occaſionem propriæ triſtitiæ, ſed non motivum ejuſdem, prout tamen requiritur ad invidiam. Ita Henno *loc. cit.* Interea tamen ſi ſimilis triſtitia procedit ex interna radicata paſſione & averſione erga alterum, qua ſæpius jam erat gaviſus de alterius infortunio, ſignum eſt evidens latentis invidiæ, & odii erga proximum. In dubio (ut practice loquamur) quærat Confeſſarius ex tali homine pœnitente, an, ſi æqualem alteri acceſſum habuiſſet emptorum, nihilominus fuiſſet contriſtatus de ejuſdem fortuna, & ſi deprehendat animum ejuſdem diſpoſitum, ut credat, quod ſic &c. prudenter deducet Confeſſarius, hanc triſtitiam proceſſiſſe ex invidia *

29. CONCL. II. Invidia eſt peccatum mortale ex genere ſuo, contrarium Charitati: quia Charitas gaudet de bono proximi; Invidia vero triſtatur de bono proximi. Poteſt nihilominus Invidia fieri peccatum veniale, tum ob imperfectionem conſenſus, & non plenam advertentiam; tum ob materiæ levitatem, uti pueris contingere conſuevit, qui de levibus aliorum puerorum bonis triſtitiam capere ſolent.

30. CONCL. III. Invidiæ peccatum recte inter vitia Capitalia numeratur a S. Gregorio *ſæpe cit. lib.* 31. *Moral. cap.* 31. & communi Theologorum. Siquidem ex ipſa Invidia, tanquam ex capite, multa alia peccata originem ducunt, uti patet ex quinque Filiabus ejus mox enarrandis; ac merito tum a ſacra Scriptura, tum a SS. Patribus graviſſime perſtringitur.

31. CONCL. IV. Filiæ Invidiæ recte a S. Gregorio *loc. cit.* aſſignantur quinque; quæ ſunt, Odium, Suſurratio, Detractio, Exultatio in adverſis proximi, & afflictio in proſperis ejus. Invidus namque, dum de bono proximi triſtatur, putans, inde ſuam excellentiam diminui, ob hanc triſtitiam tollendam movetur ad deſiderandum, quod proximus illo bono careat: unde incipit ſuo conatu gloriam alterius diminuere; idque vel occulte, & tunc ſequitur *Suſurratio*; vel manifeſte, & tunc ſequitur *Detractio*. Quod ſi conſequatur ſuam intentionem, gaudet de illius adverſitate: ſi vero non poteſt, affligitur de ipſius proſperitate: & ſi hæc triſtitia duret, poſtea generat *Odium*. De hoc peccato dicitur Sap. 2. *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.*

QUÆSTIO V
De Ira, & Filiabus ejus.
SUMMARIUM.

32. *Ira, quid? eſt bona, ſi modum non excedat, Et Satellitium rationis.*
33. *Iræ inordinata, quale peccatum?*
34. *Filiæ iræ ſunt ſex, nempe:*
35. *Indignatio.*
36. *Tumor mentis.*
37. *Clamor.*
38. *Contumelia.* (d) Tract. 9. Diſt. 6. quæſt. 2. per totum.

39. *Blaſ-*

Digitized by Google

39. *Blaſphemia.* (e) Tract.5.diſt.3.q.5.per totum.
40. *Rixæ.*

32. CONCL. I. *Ira*, prout eſt unum ex peccatis Capitalibus, eſt inordinatus appetitus vindictæ. Dicitur, *inordinatus*: nam ſi ordinate appetatur vindicta, non eſt peccatum. Quinimo Ira, ſi præſcriptum rationis modum non excedat, bona eſt; & habet in homine eum locum, quem miles in Republica: nec immerito dicitur *Satellitium rationis*, de qua intelligendum illud Pſal.4. *Iraſcimini, & nolite peccare*, Sic fit, ſi vindicta appetatur debito modo, puta exigente Juſtitia per miniſtros Juſtitiæ. Similiter peccatum non eſt, ſi Superiores debito cum moderamine iraſcuntur culpis Subditorum, eoſque puniunt.

33. Quod ſi Ira modum a ratione præſcriptum non ſervet, adeoque ſit inordinata, jam erit peccatum. Et quidem, ſi Ira modum a ratione præſcriptum excedat ex parte objecti, expetendo ſcilicet injuſtam vindictam, v. g. ob cauſam non legitimam, aut majorem vindictam quam oportet, vel abſque debita auctoritate Superioris exequendam, eſt ex genere ſuo peccatum mortale; quamvis per accidens ob imperfectionem actus, vel levitatem vindictæ appetitæ, poſſit fieri veniale. Et de tali Ira, præſertim tendente ad vindictam mortis, intelligitur illud Salvatoris, Matth.5. *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio*. Si vero Ira non ſervet præſcriptum a ratione modum duntaxat ex parte ipſius motus, tunc erit ex genere ſuo peccatum veniale, quamvis per accidens poſſit fieri mortale, utpute ratione affectus adjuncti, quo quis paratus exiſtit aliquid facere, quod eſt peccatum mortale.

34. CONCL. II. Filiæ Iræ communiter a Doctoribus cum cit. D. Gregorio *lib* 31. *Moral. cap*.31. ſex aſſignantur; quæ ſunt, Indignatio, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Blaſphemia, Rixæ.

35. *Indignatio* eſt inordinatus affectus ex eo, quod quis reputet, ſe indigne ab alio tractari. Eſt communiter veniale peccatum; imo ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, vel contemptum perſonæ gravem.

36. *Tumor mentis* eſt, quo quis moroſe excogitat diverſas vias vindictæ, iiſque cogitationibus animum tumefacit. Quale ſit peccatum, judicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur accedente ſufficienti deliberatione.

37. *Clamor* eſt, cum iratus extollit vocem, multa inordinate & confuſe effutiens. Eſt communiter peccatum veniale, niſi aliud addatur, utpute blaſphemia, vel contumelia, aut hujuſmodi.

38. *Contumelia* eſt dictum, vel factum injurioſum, quo quis proximo præſenti palam aliquod malum objicit, aut ejus honorem & exiſtimationem palam violat. Eſt ex genere ſuo peccatum mortale, niſi levitas materiæ, aut imperfectio actus excuſet; de qua amplius alibi. (d)

39. *Blaſphemia* fit, cum jactamus convitia in Deum, aut Sanctos: eſtque peccatum mortale, niſi inadvertentia, aut indeliberatio excuſet. De hac etiam ex profeſſo alibi. (e)

40. *Rixæ* tandem, ſi modum graviter non excedant, uti & leviculæ pugnæ, veniales ſunt: ſecus, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes.

QUÆSTIO VI.
De Gula, & Filiabus ejus.
SUMMARIUM.

41. *Gula, quid? Committitur quinque modis.*
42. *Gula ut ſic dividitur in comeſſationem, & Ebrietatem.*
43. *Eſt de ſe, ac ex genere ſuo, peccatum veniale.*
44. *Nihilominus per accidens fit mortale in pluribus caſibus.*
(f) Diſt.2.num.21.
45. *Ebrietas quid?*
46. *Differentia inter dormientem, & ebrium.*
47. *Ebrietas plena eſt ex genere ſuo peccatum mortale.*
48. *Signa plenæ ebrietatis, quæ?*
49. *Quando cenſeatur ebrietas voluntaria, ſicque peccatum mortale?*
50. *Inebriare ſe cauſa recuperandæ ſanitatis, vel tuendæ vitæ, non eſt peccatum.*
51. *Comedentes, & bibentes ob ſolam voluptatem, an peccent?*
52. *Gula eſt peccatum capitale, cujus quinque ſunt filiæ, nimirum*
53. *Hebetudo mentis.*
54. *Immoderata lætitia.*
55. *Multiloquium.*
56. *Scurrilitas: & quomodo hæc differat a Stultiloquio. Et Multiloquio?*
57. *Et Spurcitia, ſeu Immunditia.*

41. CONCL. I. *Gula* eſt inordinatus appetitus cibi, & potus. Ita iure communis. Sive, ut aliqui loquuntur, *Gula* eſt vitium in appetitione, & uſu cibi & potus, debitum modum excedens, delectationis gratia. Hoc autem fieri poteſt quinque modis, ſequenti verſiculo comprehenſis:

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.

Præpropere edit quis, quando tempore jejunii ante horam comedendi fit comeſtio. *Laute*, quando quis cibos nimis exquiſitos, ac delicatos, vult comedere. *Nimis*, quando plus juſto comeditur. *Ardenter*, ſi voraciter quis comedat. *Studioſe*, dum quis quærit cibos nimis accurate præparatos.

42. CONCL. II. Gula opponitur virtuti Temperantiæ, & Sobrietatis; atque ut ſic dividitur in Comeſſationem & ebrietatem, tanquam in duas ſpecies, quarum illa in inordinato appetitu ſeu exceſſu ciborum, hæc vero in exceſſu potus committitur. De his dicitur ad Galat.5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis: quæ ſunt fornicatio, &c. ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi: quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.*

43. CONCL. III. Tametſi vitium Gulæ inter Peccata Capitalia recte numeretur, eo quod plurium aliorum origo eſſe ſoleat; nihilominus per ſe loquendo, atque ex genere ſuo, ea eſt peccatum veniale. Ita Sylveſter *Verſ.Gula n* 2. allegans mentem D.Thomæ pluribus in locis, Maſtrius *diſp*.15.*Theol. Mor.n*.146 Reginaldus *lib*.15 *n*.64 & alii. Ratio eſt: quia Gula præciſe ſumpta, & ſecluſis malitiis contra alias Virtutes pugnantibus, non repugnat graviter Charitati Dei, vel proximi. Unde ſi quis edat ante tempus, ſi nimis exquiſita, ſi plus juſto, ſi nimis voraciter ad modum canum, vel nimis exquiſite præparata (qui ſunt quinque modi peccandi vitio Gulæ) per ſe loquendo non peccat mortaliter.

44. Nihilominus per accidens, & ob adjunctam malitiam aliis Virtutibus repugnantem, variis modis Gula fit peccatum mortale, atque juxta allegatam ſententiam D. Apoſtoli *ad Galat*. 5. inducit amiſſionem vitæ æternæ Idque in primis accidit ratione perverſæ voluntatis, quando ſcilicet in tali delectatione Gulæ conſtituitur finis ultimus, juxta quod de ſimilibus legitur ad Philipp.3. *Quorum Deus venter eſt*: hac enim ratione generaliter ex peccato veniali fieri per accidens mortale, jam ſupra (f) dictum eſt. Sic fit, quando homo adeo inhæret delectationibus ciborum & potus, ut ob eas paratus ſit legem Dei graviter violare: puta, ſi quis ob id furetur, vel contractus faciat iniquos, ſi violet jejunia Eccleſiæ diebus prohibitis veſcendo carnibus, vel ſæpius comedendo; ſi non ſolvat creditoribus, ut opipare victitet, ac hujuſmodi. Deinde Gula fit mortale peccatum ratione gravis nocumenti, ſi id homo corpori ſuo advertenter adfert. Idem accidere poteſt in aliis ſimilibus caſibus, ac præſertim in Ebrietate, quæ eſt altera ſpecies Gulæ ut ſic, & contradiſtincta a Comeſſatione; de qua proinde loquendo, ſit.

45. CONCL. IV. *Ebrietas* eſt exceſſus in potu inebriante, cauſa voluptatis, donec uſus rationis adimatur. Ita in re Doctores communiter. Dicitur, *donec uſus rationis adimatur*. Siquidem malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ, in eo conſiſtit, quod quis tantum ob voluptatem, aut ingluviem, advertenter ſe privet uſu rationis, & quidem violenter, ac modo innaturali rationem perturbando, ſeque privando proxima poteſtate utendi ratione ad omnem ſubitam neceſſitatem.

46. Et

46. Et hoc ultimum notanter additur, ad excludendum ſomnum: nam etiam dormiens, privatus exiſtit uſu rationis, ſed modo naturali ab Auctore naturæ inſtituto, ad virium naturalium conſervationem. Simulque dormiens non ſimpliciter exiſtit privatus uſu rationis; quia excitatus a ſomno, quocunque tandem tempore, mox habet proximam poteſtatem utendi ratione ad omnem neceſſitatem: hoc autem ſecus fit in plene, ac perfecte ebrio, uti patet.

47. CONCL. V. Ebrietas plena & perfecta, qua prædicto modo uſus rationis plene ſopitur, eſt ex genere ſuo peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia cenſetur gravis difformitas, magnumque malum, abjecta rationis poteſtate ad brutorum ſtoliditatem voluptatis cauſa ultro ſe abjicere. Unde ebrietas inter opera carnis, quæ excludunt a regno Cœlorum, merito connumeratur *cit. cap. 5. ad Galatas*.

48. Dicitur, *Ebrietas plena & perfecta*. Nam ſi quis poſt potum adhuc diſcernere poſſit inter bonum & malum, licet nonnihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum eſt plena ebrietas; idemque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, ſi deliberate ſit commiſſum. Leſſius *lib. 4. de juſt. & jure c. 3. n. 30.* Bonacina *diſp. ult. in Decalogum q. 1. punct. 1. n 4.* & alii: qui ſimul pro ſigno ebrietatis ponunt, ſi quis temulentus non advertit quid agat, & bonum a malo non diſcernat; ideoque ſequenti die non meminerit, quid pridie fecerit, dixerit, aut qua ratione domum venerit, &c. cum alias talium rite meminiſſe ſoleat.

49. Cæterum allata Concluſio intelligenda eſt, dummodo ejuſmodi ebrietas ſit voluntaria. Et hoc fit, quando quis ebrietatem intendit directe, vel ſaltem indirecte, nempe tantum bibendo, quantum poteſt, non curans, an ſequatur ebrietas nec ne; vel quando quis advertit ſe inebriandum, ſi pergat potare, & nihilominus non deſiſtit. Quod ſi quis non præviderit periculum ebrietatis prout accidit in ebrietate Noe, *Gen. 9.*) & ignorans fortitudinem potus, vino circumventus fuit, aut in auram exiens vento turbatus, nec hoc prævidit, culpa vacat, ſaltem mortali.

50. Inſuper Concluſio poſita duntaxat procedit, ſi ebrietas fiat cauſa voluptaria. Nam non eſſe peccatum, inebriare ſe ex præſcripto Medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit in caſu quopiam extraordinario, tenent Sylveſter, Gajetanus, Toletus, Layman, & alii. Siquidem malitia ebrietatis in eo conſiſtit, quod quis ſine juxta & gravi cauſa, tantū ob voluptatem, adeo ſe ingurgitet, donec uſu rationis privetur, ut notat Maſtrius *diſp. 15. Theol. Moral. a.147.* In caſu autem poſito adeſt juſta cauſa reparandæ ſanitatis. Et ob eandem rationem non eſſe peccatum, ſi quis cogatur bibere intento enſe, alioquin interficiendus, tenent Leſſius, Azorius Reginaldus, & alii.

51. Quæres incidentaliter, an comedentes, & bibentes ob ſolam voluptatem captandam, peccent venialiter? Ad hoc olim multi Doctores reſponderunt negative: verum eorum ſententia amplius teneri non poteſt, cum ſit noviſſime rejecta ab Innocentio XI. qui inter alias etiam ſequentem Propoſitionem, ordine 8. damnavit. *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini: quia licite poteſt appetitus naturalibus ſuis actibus frui.* Ubi tamen bene notandum ly *ob ſolam voluptatem*: nam ſi quidem ſentiatur voluptas, veruntamen ob hanc ſolam quia non comedat, vel bibat, ſed ad conſervandam valetudinem, aut reſtaurandas vires, peccatum nullum committitur; cum hic ſit finis a natura intentus moderatæ comeſtionis.

52. CONCL. VI Gula merito inter Peccata Capitalia connumeratur, eo quod ſit mater plurium vitiorum, prout nimium probat, (pro dolor!) ipſa experientia: præcipue autem, teſte S. Gregorio *cit. cap. 31.* quinque infelices gignit Filias, quæ ſunt, Hebetudo mentis, Immoderata lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, & Spurcitia.

53. *Hebetudo mentis*, ſeu Stupiditas conſiſtit in eo, quod non poſſit quis orare, aut alia hujuſmodi præſtare. *Hæc* fit mortalis tunc, quando quis inordinate bibendo, vel comedendo, voluntarie redditur ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria; vel ad quæ ex officio, aut alias ſub gravi peccato quis tenetur.

54. *Immoderata*, ſeu inepta *lætitia*, hoc loco non quamvis inordinatam denotat lætitiam, qualis omne peccatum comitari ſolet; ſed eam præcipue, quæ movet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, ſaltus vel choreas inhoneſtas, &c. Et hujuſmodi immoderata lætitia fit mortale peccatum, quando eſt inductiva ad conſenſum aut delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur.

55. Per *Multiloquium* peccatur juxta illud *Prov. 10. In multiloquio non deerit peccatum*. Et quidem tunc peccat quis mortaliter per Multiloquium, quando illo utitur in gravem irreverentiam Dei, aut in tantum eo delectatur, ut paratus ſit illud præferre impletioni alicujus præcepti ſub culpa mortali obligantis: alioquin vero, ac ex genere ſuo, eſt peccatum veniale.

56. *Scurrilitas* idem eſt, ac jocularitas quædam, proveniens ex defectu rationis, quæ ſicut non poteſt cohibere verba, ita non poteſt cohibere exteriores geſtus. De hac, ſicut & de Stultiloquio, fit mentio *Epheſ. cap. 5.* ubi etiam Scurrilitas aperte ſecernitur a Stultiloquio, dum dicitur: *Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Differt autem Scurrilitas a Stultiloquio, quod Scurrilitas dicat quandam inhoneſtatem in verbis & geſtibus, v.g. Scurrilia dicere, canere, vel alia hujuſmodi ad riſum excitandum agere. *Multiloquium* vero conſiſtit in ſuperfluitate verborum: quæ ſi proſequantur abſque recta ratione, ſeu judicio intellectus, *Stultiloquium* erit. Porro Scurrilitas per ſe, & ſecluſo ſcandalo, eſt peccatum veniale: foret tamen mortale, ſi fieret cauſa delectationis venereæ.

57. *Spurcitia* tandem ſeu *Immunditia*, attenditur ſecundum inordinatam emiſſionem quarumcumque ſuperfluitatum, ſpecialiter vero quantum ad emiſſionem ſeminis: & hæc ſi voluntaria ſit, eſt peccatum mortale. Tantum autem cibi vel potus capere, ut vomitus ſequatur, ſi uſus rationis non adimatur, per ſe loquendo non videtur peccatum mortale; ut notat communior, & probabilior Doctorum.

QUÆSTIO VII.

De Acedia, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

58. *Acedia, quid?*
59. *Acedia dupliciter accipitur. I. generaliter.*
60. *II. Specialiter, & quale peccatum ſit?*
61. *Acedia recte ponitur inter vitia capitalia.*
62. *Acediæ filiæ ſunt ſex, nempe.*
63. *Malitia.*
64. *Rancor.*
65. *Puſillanimitas.*
66. *Deſperatio.*
67. *Torpor, &*
68. *Evagatio mentis. Huc ſpectat Curioſitas, Verboſitas, & Inquietudo.*

58. CONCL. I. Acedia generatim denotat incuriam, negligentiam, & pigritiam quandam: in propoſito autem, & prout eſt ſeptimum peccatum Capitale, *Acedia* eſt faſtidium rerum ſpiritualium. Unde directe repugnat effectui Charitatis, qui eſt, gaudere de bono ſpirituali.

59. Porro Acedia ſumitur dupliciter; Primo generaliter, pro omni tædio, & torpore animi, bona facere negligentis: & hoc modo Acedia non habet rationem ſpecialem vitii, quia omne vitium refugit ſpirituale bonum virtutis oppoſitæ, ut patet in luxurioſo, & guloſo, quorum prior triſtatur de bono Continentiæ, poſterior de bono Abſtinentiæ, illudque refugit, prout eſt laborioſum, aut corpori moleſtum, vel delectationis ejus impeditivum.

60. Secundo Acedia ſumitur ſpecialiter, ſeu prout eſt ſpeciale vitium; & conſiſtit in triſtitia de bono Divino, de quo alioquin Charitas gaudet: & hoc modo Acedia ex ſe, ac gene-

Digitized by Google

genere ſuo, eſt peccatum mortale, quia directe repugnat Charitati Dei. Priori autem modo, ſeu generaliter ſumpta Acedia, tunc demum eſt peccatum mortale, cum propter eam committitur opus probibitum, vel omittitur opus præceptum ſub mortali.

61. CONCL. II. Acedia, prout eſt triſtitia de ſpirituali bono Divino, ac ſpeciale vitium, recte a S. Gregorio *lib.* 31. *Moral.cap.*31. inter vitia capitalia numeratur, utpote cum plura alia vitia oriantur ex ea ſecundum rationem cauſæ finalis. Nam ſicut homines multa operantur propter delectationem, tum ut ipſam conſequantur, tum quia ex ejus impetu ad aliquid agendum permoventur: ita etiam propter triſtitiam multa operantur, vel ut ipſam evitent, vel quia ejus pondere in aliqua mala agenda prorumpunt.

62. CONCL. III. Filiæ Acediæ merito ſex enumerantur a S. Gregorio *loc.cit.* & aliis, quæ ſunt Malitia, Rancor, Puſillanimitas, Deſperatio, Torpor circa præcepta, ac Evagatio mentis circa ipſa.

63. *Malitia* non ſumitur hic, prout eſt genus omnium vitiorum; ſed accipitur ſpecialiter pro ea malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe, aut qua ipſum pœniteret bene feciſſe, vel impleviſſe id, ad quod tenebatur; aut qua contemnit Dei beneficia, v.g. deſiderando, ſe non fuiſſe natum, aut non agnoviſſe Chriſtum, &c. Eſt autem malitia ſic ſumpta ex genere ſuo mortale peccatum.

64. *Rancor* etiam non accipitur hic communiter pro odio; ſed pro quadam indignatione contra eos, qui ad ſpiritualia bona inducunt.

65. *Puſillanimitas* eſt reſpectu conſiliorum, qua nimirum homo Divina conſilia, quæ perfectionis ſunt, exequi non audet ea mero animi timore: utputa, ſi quis a jejuniis, Religione, & hujuſmodi virtutum actibus ſe ſubtrahit, ex timore deficiendi: Et hæc ex genere ſuo eſt veniale peccatum, niſi ratione voti, aut alia de cauſa quis ſit obligatus ad talia bona opera exequenda.

66. *Deſperatio*, intellige, conſequendæ æternæ beatitudinis, eſt pecatum mortale, quando cum conſenſu rationis pleno fit, ut eſt certum.

67. *Torpor* eſt circa præcepta, quando ſcilicet homo negligit & omittit facere ea, quæ ſunt ex præcepto facienda. Alii vero per Torporem intelligunt eum, cum bona opera non fiunt cum debito fervore.

68. Tandem *Evagatio mentis* eſt, qua quis in exercitio operum ſpiritualium evagatur circa illicita, aut ſaltem impertinentia. Et hæc ſi fiat per cogitationem, diffundentem ſe ad cognitionem impertinentium, dicitur *Carioſitas*; ſi vero per locutionem, dicitur *Verboſitas*; & ſi per inquietudinem corporis, quando ſcilicet aliquis per inordinatos membrorum motus vagacitatem indicat mentis, tunc dicitur *Inquietudo*.

TRACTATUS IV.

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

1. JUſtitia Chriſtiana generatim duo involvit, fugam ſcilicet peccatorum, & actionem bonorum operum; juxta quod dicitur Pſal. 36. *Declina a malo, & fac bonum*. Et Iſaiæ *cap.* 1. *Quieſcite agere perverſe, diſcite bene facere*. Quia igitur præcedente Tractatu viſum eſt de Peccatis, ſupereſt, ut perſpecta peccatorum malitia, Virtutum excellentia, decor, & natura declaretur; atque earum inprimis, quæ ceteras antecellunt, uti ſunt Virtutes Theologicæ, ſic dictæ, quia Deum pro ſuo immediato objecto reſpiciunt. Porro Tractatus de Virtutibus Theologicis celebris eſt, atque ob ſui utilitatem, ſimul ac neceſſitatem, non ſolum in Theologia ſpeculativa, ſed etiam Morali communiter examinatur.

DISTINCTIO I.

De virtutibus Theologicis generatim.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit tum Virtus ut ſic, tum Theologica?

SUMMARIUM.

1. *Juſtitia Chriſtiana involvit duo, quæ?*
2. *Virtutis nomen varie accipitur.*
   Et quomodo in propoſito?
3. *Virtus, quid?*
4. *Sumitur magis proprie pro habitu.*
5. *Virtus ut ſic tripliciter dividitur.*
6. *Virtutes intellectuales, & morales, quid?*
7. *Virtutes infuſæ & acquiſitæ dantur, & quid ſint?*
8. *Virtus Theologica, quid?*
9. *Virtutes Theologicæ quomodo differant a Moralibus?*
10. *Religio, quomodo reſpiciat Deum?*
11. *Tres tantum ſunt Virtutes Theologicæ.*

2. PRo clariori reſolutione præmittendum, quod nomen Virtutis latiſſime ſpectatum varias habeat ſignificationes. Et inprimis quandoque Virtus accipitur pro quacunque perfectione, præſertim ea, quæ in vi ſeu facultate operandi conſiſtit. Sic Pſal. 32. dicitur: *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Sic econtra membra languida hominis, dicuntur eſſe deſtituta omni virtute ſua. Deinde nomen virtutis ſumitur nonnunquam pro effectu ſeu opere, quod per excellentem vim operativam attingitur, ſeu efficitur: ſic *Marci c* 6 dicitur de Chriſto: *Non poterat ibi virtutem ullam facere*: Sed hæ Virtutis acceptiones noſtro propoſito parum deſerviunt. Tertio igitur, & magis ad propoſitum, Virtus accipi ſolet; vel pro actu, ſive operatione moraliter bona; ut eſt actus Fidei, Spei: & Charitatis Divinæ, actus humilitatis, patientiæ, & hujuſmodi: in quo ſenſu D. Auguſtinus *lib* 2. *de libero arbitrio*, *cap.*19. dixit, *Virtutem eſſe bonum uſum liberi arbitrii*. Vel pro habitu, ſeu facilitate & promptitudine quadam, inclinante ad ejuſmodi bonam operationem: & hæc poſterior eſt magis propria Virtutis acceptio, de qua loquendo ſit.

3. CONCL. I. *Virtus* generatim ſumpta, eſt habitus perficiens ſubſtantiam intellectualem, & ad bonam operationem inclinans. Ita in re communis Doctorum. Unde & Ariſtoteles 2. *Ethic. cap.* 6. dixit, quod Virtus hominis aliud non ſit, quam habitus, ex quo & bonus homo ipſe efficitur, & bonum ejus opus: ſive, ut verbis ejuſdem utamur, *virtus eſt, quæ facit habentem, & opus ejus bonum*. Et in hoc ſenſu Virtus opponitur vitio; nam vitium reddit habentem malũ & opus ejus malum.

4. Dicitur I. *Habitus*. Quamvis enim Virtus quandoque ſumatur pro ipſomet actu virtuoſo, ut proxime dictum eſt; communius tamen, & magis proprie, accipitur pro habitu, ad eliciendos ejuſmodi actus bonos inclinante: neque enim illico ſolet dici virtuoſus, temperans, vel manſuetus, &c. qui unum vel alterum actum virtutis temperantiæ, vel manſuetudinis elicuit, ſed qui ex actibus illis jam frequentatis acquiſivit habitum, ſive promptitudinem quandam ſic operandi. Dicitur II. *Perficiens ſubſtantiam intellectualem*: quia Virtus proprie accepta non datur in brutis, aut rebus inanimatis, ſed in homine duntaxat, & Angelis, perfectiſſime autem in Deo. Dicitur III. *& ad bonam operationem inclinans*: quia ſicut generaliter habitus inclinant ad actus ſibi correſpondentes prompte atque faciliter eliciendos, ita & Virtus jam habituata, ſeu radicata in homine.

5. CONCL. II. Virtus generatim dividitur tripliciter, nimirum ex parte ſubjecti in Virtutes intellectuales & morales, ex diverſitate cauſę efficientis in infuſas & acquiſitas, & ex

diver-

Digitized by Google

diverſitate objecti in Theologicas & Morales. Ita communis idque probatur.

6. Inprimis enim *virtutes intellectuales* ſunt eæ, quæ intellectum, in quo ſubjectantur, perficiunt: & tales juxta Ariſtotelem 6. *Ethic. cap.* 3. ſunt quinque, videlicet Intellectus, Scientia, Sapientia, Ars, & Prudentia; nam hæ ſpectant ad intellectum, in eoque ſubjectantur: quibus addi poteſt Fides infuſa & Theologica, quam Philoſophus ignoravit. Verum de his (dempta Prudentia, & Fide, de quibus infra ſuo loco) melius agitur in Philoſophia. *Virtutes morales*, prout contradiſtinguuntur ab intellectualibus, dicuntur, quæ ſubjectantur in appetitu rationali (hoc eſt, in voluntate) & verſantur circa dirigendos mores, atque juxta dictamen rectæ rationis moderantur, & dirigunt affectus animi noſtri. Et hujuſmodi Virtus moralis tum ab Ariſtotele 2. *Ethic. cap.* 6. & Doctore noſtro 3. *diſt* 36. *quæſt. un.* §. *dicitur*, tum ab aliis paſſim, definitur dicendo: *Virtus eſt habitus electivus in mediocritate conſiſtens, quoad nos determinata ratione, prout definierit ſapiens.*

7. Deinde dari Virtutes infuſas, & acquiſitas, patet ex eo: quia cum Virtutes nobis a natura non inſint, immo de facto, ac poſt lapſum primi parentis noſtri Adæ, cogitationes hominum potius intentæ ſint ad malum ab adoleſcentia ſua; hinc duæ generatim ſunt cauſæ effectivæ Virtutum, videlicet DEUS per infuſionem earum, & proprium exercitium hominis, quo quilibet ſibi comparat quoſdam habitus virtuoſos. Proinde & juxta hoc duplex principium effectivum, Virtutes ut ſic recte dividuntur in infuſas, & acquiſitas. Et quidem *Virtutes infuſæ* dicuntur eæ, quæ nobis a DEO immediate infunduntur ut ſunt habitus Fidei, Spei, & Charitatis, qui etiam parvulis in Sacramento Baptiſmatis divinitus infunduntur; ut etiam eæ virtutes, quæ Angelis, & primis noſtris Parentibus in ſua creatione a Deo infuſæ fuerunt. *Virtutes acquiſitæ* econtra ſunt, quæ noſtra induſtria, noſtriſque frequentatis actibus comparantur, ſeu acquiruntur: ut ſunt habitus Temperantiæ, Manſuetudinis, & hujuſmodi; nam, ut inquiunt Philoſophi, *ex frequentatis actibus fit habitus.* Cæterum de tertio membro datæ diviſionis in Virtutes Theologicas, & Morales, mox amplius dicetur, hinc ſit

8. CONCL. III. *Virtus Theologica* ut ſic recte deſcribitur, dicendo: Virtus Theologica eſt virtus a Deo infuſa, cujus principalis actus tendit in Deum tanquam objectum immediatum. Ita in re Doctores communiter. Dicitur inprimis, *Virtus a DEO infuſa*: nam Virtutes Theologicæ, prout ſumuntur pro habitu, infunduntur homini a Deo in Sacramento Baptiſmi. Et additur, *cujus principalis actus tendit in DEUM*: quia non eſt neceſſe, ut omnis ejus actus immediate tendat in DEUM; nam actus ille, quo quis credit propter revelationem Divinam, Mundum eſſe creatum in tempore, canem Tobiæ in hujus adventu moviſſe caudam ſuam, *Tob. cap.* 11. eſt quidem actus Fidei non tamen tendit in DEUM immediate. Sufficit proinde ad rationem Virtutis Theologicæ, quod actus ejus principalis ſit immediate tendat in DEUM, utpote in quem credimus, quem conſequi ſperamus, quem ſuper omnia amamus.

9. Cæterum per illa verba, *tanquam objectum immediatum*, aſſignatur differentia Virtutum Theologicarum a Moralibus proveniens ex diverſitate objecti. Siquidem Virtutes Theologicæ habent pro ſuo immediato objecto DEUM, in quem earum actus principalis tendit tanquam in objectum terminativum *Quod*: ſecus autem fit in Virtutibus Moralibus, puta in Religione, Temperantia, Miſericordia, & aliis hujuſmodi: nam hæ pro ſuo immediato objecto non habent Deum, ſed vel cultum Deo exhibendum, vel paſſiones moderandas, aut miſeriam indigentium ſublevandam, &c. Quamvis & hæ ſaltem mediate ac remote tendant in DEUM, propter quem tales actus boni eliciuntur.

10. Si dicas. Religio etiam immediate reſpicit DEUM, utpote cui defert cultum debitum, Eumque honorare ſatagit ergo. *Reſp.* claritatis gratia diſtinguendo antecedens: Religio reſpicit Deum ut objectum immediatum, ac terminativum *Quod*, negatur, ut objectum *Cui*: conceditur antecedens, ſed negatur conſequentia. Quia Virtutes Theologicæ reſpiciunt DEUM ut objectum *Quod*, & quidem principaliter (nam actus principalis earum eſt, credere DEUM eſſe, ſperare DEUM conſequi in æterna beatitudine, DEUM ſuper omnia amare) Religio vero pro objecto *Quod* reſpicit cultum DEO deferendum, ipſum vero DEUM reſpicit duntaxat ut objectum *Cui*, cui videlicet cultum illum deferre laborat.

11. CONCL. IV. Tres tantum dantur Virtutes Theologicæ, videlicet Fides, Spes, & Charitas, & non plures. Ita omnes Theologi; nam prædictis tribus duntaxat convenit definitio Virtutis Theologicæ proxime allata. Hinc & Apoſtolus 1. *Corinth.* 13. has tres tantum enumerat, dicens: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc.* Et Concilium Trid. *Seſſ* 6 *cap* 7. de his tribus ſolummodo mentionem facit, dum inquit: *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per JESUM Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem.* Quo tamen non obſtante quælibet harum Virtutum Theologicarum diſtinguitur in habitualem, & actualem; per hanc intelligendo actuale exercitium, ſive actum Fidei, Spei, vel Charitatis; per illam vero habitum iſtarum Virtutum divinitus nobis infuſum.

QUÆSTIO II.

De perfectione, & ceſſatione Virtutum Theologicarum, & an habeant medium?

SUMMARIUM.

12. *Virtutes Theologicæ ſunt perfectiores Moralibus.*
13. *Inter Theologicas quæ ſit perfectior?*
14. *Charitas amittitur per omne peccatum mortale, non Fides & Spes.*
15. *Hæ tamen tunc informes ſunt, non vivæ.*
16. *In Beatis manet Charitas, non Fides, & Spes.*
17. *Virtutes conſiſtunt in medio, vel formaliter, vel tantum materialiter.*
18. *Et habent medium vel ex parte objecti, vel ſolum ex parte actus.*
19. *Virtutes Theologicæ, an, & quomodo habeant medium?*

12. CONCL. I. Virtutes Theologicæ ſunt perfectiores omnibus Virtutibus Moralibus. Ita communis: nam Theologicæ habent perfectum objectum, videlicet ipſummet DEUM.

13. CONCL. II. Inter ipſaſmet Virtutes Theologicas omnium excellentiſſima eſt Charitas, deinde Spes, non obſtante quod ordine generationis Fides præcedat Spem, & hæc Charitatem. Ita communis omnium, cum Doctore Angelico 1. 2. q 62. *art.* 4. & deſumitur ex illo 1. *Corinth.* 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas.* Accedit ratio: quia Charitas nos perfectius conjungit DEO, quam Fides, & Spes. Immo Charitas eſt mater omnium Virtutum, ac ſine ea cæteræ Virtutes non ſunt meritoriæ, nec proſunt de condigno ad vitam æternam, juxta illud Apoſtoli 1. *Corinth.* 13 *Et ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam charitatem autem non habuero, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

14. CONCL. III. Charitas amittitur quidem per quodlibet peccatum mortale, non tamen ſemper Fides & Spes. Ita omnes Theologi. Nam Charitas de facto eſt incompoſſibilis cum quolibet peccato mortali, ac per illud demeritorie deſtruitur: habitus vero infuſus Fidei amittitur per oppoſitum actum Infidelitatis, & Spes per actum Deſperationis.

15. CONCL. IV. Fides & Spes, quando in peccatoribus reperiuntur ſine Charitate, non obſtante, quod in propria ſua ſpecie ſint perfectæ, nihilominus ſunt informes, non vivæ, ac imperfectæ in tantum, quia non perducunt ad beatitudinē. Ita Doctor Subtilis *3 diſt.* 36 §. *de tertio.* idque deſumitur

tum ex verbis Apoſtoli 1 *Corinth.* 13. proxime relatis; tum ex illo *ad Galat.* 5. ubi dicitur: *In Chriſto JESU neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per charitatem operatur.* Et in hoc ſenſu D. Auguſtinus *lib.* 14. *de Civitate DEI, cap.* 9. ait: *Sic igitur fides eſt quidem ſine charitate ſed non perfecta virtus.*

16. CONCL. V. In Patria, ſeu in Statu gloriæ cœleſtis, non remanet in Beatis Fides & Spes, bene tamen Charitas. Ita omnes Doctores. Probatur hoc inprimis de Fide, quia Fides eſt ſolum de illis rebus, quæ non videntur; unde D. Auguſtinus *Serm.* 27 *De verbis Apoſtoli*, ait: *Quid eſt Fides? Credere, quod non vides.* Atqui Beati vident DEUM ſemper, ac intuitive; ergo non poſſunt amplius in DEUM credere. Confirmatur: quia, ut inquit Apoſtolus 1. *Corinth.* 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, &c. Cum autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.* Probatur idem de Spe: quia, ut ait Apoſtolus *Rom.* 8. *Spes, quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat?* Atqui Sancti in cœlis vident id, quod eſt objectum Spei, ſcilicet DEUM, eoque perfecte fruuntur; ergo amplius non ſperant. Quod autem in Beatis maneat Charitas, certum eſt, juxta illud 1. *Corinth.* 13. *Charitas nunquam excidit.* Unde Sancti in cœlis perfectiſſime amant DEUM.

17. Quantum attinet ad poſteriorem partem Quæſtionis, eſt præmittendum, quod Virtutes varie poſſint intelligi conſiſtere in medio, videlicet formaliter & ſecundum ſe, vel dumtaxat materialiter. *Formaliter*, & ſecundum ſe, *virtus conſiſtit in medio*, quando ipſemet habitus virtutis inter duos extremos habitus vitioſos ſibi oppoſitos verſatur: prout Liberalitas mediat inter Avaritiam, & Prodigalitatem; nam quodlibet horum vitiorum extreme opponitur Liberalitati: Avaritia quidem per defectum, ſumptus etiam neceſſarios non faciendo; Prodigalitas vero per exceſſum, expendendo bona ſua in ſumptus non neceſſarios. *Materialiter* dicitur *virtus conſiſtere in medio*; quando ex una quidem parte contingit formaliter peccari contra illam virtutem; ex altera vero parte non ſic, ſed ſolum per oppoſitionem ad aliam virtutem ob certas rationes & circumſtantias: ſic Temperantia mediat inter Intemperantiam in cibo & potu, & inter Inediam: nam Inedia, per quam quis voluntarie ſe interficit, formaliter non opponitur Temperantiæ, ſed Charitati erga ſeipſum.

18. Alio adhuc modo Virtutes poſſunt intelligi, habere medium nempe, vel ex parte objecti, vel ſolum ex parte actus. Priori modo contingit, Virtutes habere medium, quando objectum actus virtuoſi ita requirit medium, ut nempe certam menſuram ejus excedere, neque ab eadem deficere poſſit: ſic fit in Virtute Temperantiæ, quæ ſalvatur in mediocritate cibi & potus ſumendi, ita ut neque plus, neque minus ſumatur, quam exigit natura juxta præſcriptum rectæ rationis. Poſteriori modo Virtus intelligitur habere medium, quando virtus non petit certum modum ex parte objecti obſervandum, bene tamen in actibus circa illud verſantibus, ne ſcilicet alio modo, quam oportet, exerceantur: ſic Amor DEI conſiſtit in medio; nam non poteſt excedere ex parte objecti (DEUS enim eſt dignus omni amore) bene tamen ex parte actus, volendo ſcilicet amorem DEI elicere illicito modo, v. g. occidendo ſeipſum.

19. CONCL. VI. Virtutes Theologicæ habent quidem ſuo modo medium, quod poſſunt, ac debent obſervare; non tamen habent medium ex parte objecti ſui formalis, ſed ſolum ex parte actus, ſive exercitii earum. Ita communis; idque ſuadetur ex illo vulgato dicto: *Virtus conſiſtit in medio.* Hinc *Iſaiæ cap.* 38. dicitur: *Hæc eſt via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dexteram* (ſcilicet per exceſſum) *neque ad ſiniſtram* (nempe per defectum) qualia etiam habentur *Deuter.* 5. & *Proverb.* 4. Et D. Apoſtolus *Rom.* 12. generatim præcipit, *Non plus ſapere, quam oportet ſapere.* Accedit ratio: quia in exercitio Virtutum Theologicarum poteſt dari non ſolum defectus, prout fit in omiſſione talium actuum tempore urgentis præcepti (ut taceamus vitia extreme oppoſita per defectum, nempe Infidelitatem, Deſperationem, & Odium DEI) ſed etiam exceſſus, ſi actus illi fiant modo indiſcreto, & *plus quam oportet, ſapere* volendo; prout fieret, ſeipſum ob amorem DEI putativum interficiendo, aut eidem immolando filium ſuum, prout ſoli fecerunt Gentiles.

DISTINCTIO II.

De Fide

QUÆSTIO I.

Quid ſit Fides, & quod objectum ejus?

SUMMARIUM.

1. *Fidei nomen varie accipitur.*
2. *Aliæ Fidei acceptiones.*
3. *Fides ſupernaturalis actualis,*
4. *Et habitualis, quid?*
5. *Objectum materiale Fidei, quod?*
6. *Objectum Fidei complexum, & incomplexum, quid?*
7. *Corollaria.* (a) diſt. 3. quæſt. 5.
8. *Objectum formale Fidei, eſt veracitas Dei.*
9. *Plebeii, quomodo credant ob propoſitionem Concionatoris?*
10. Evangelio non crederem niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas, *quomodo intelligendum?*

1. STylo receptiſſimo inter Virtutes Theologicas primo loco ponitur Fides; non quod ea ſit dignior cæteris, ſed quia, ut inquit Concilium Trid. *Seſſ.* 6. *cap.* 8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis*: quod intelligendum de Fide ſupernaturali, & Theologica. Siquidem generatim Fidei nomen varie ſumitur, quandoque pro fidelitate ſeu veritate in ſervandis promiſſis: in quo ſenſu is dicitur ſervare fidem, qui ſtat ſuis promiſſis. Deinde pro conſcientia, ſeu dictamine ejus: ſic accipitur *Rom.* 14. *Omne quod non eſt ex fide* (id eſt, quod eſt contra dictamen conſcientiæ) *peccatum eſt.* Quo modo etiam in Jure dicitur quis bonæ fidei poſſeſſor, qui bona conſcientia quidpiam poſſidet, credens, illud eſſe ſuum. Tertio, Fides quandoque ſumitur pro fiducia conſequendi rem deſideratam, aut promiſſam: prout accipitur *Matth.* 14. *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Et Jacobi *cap* 1. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans.* Quamvis hunc locum multi Doctores non abſque fundamento accipiant de ipſo actu Fidei Theologicæ, ſeu aſſenſu credulitatis Divinarum promiſſionum, cujus effectus eſt prædicta fiducia juxta illud Marci *cap.* 11. *Omnia, quæcumque petitis, credite quia accipietis.*

2. Rurſus aliquando Fides accipitur pro objecto fidei: juxta illud Symboli S. Athanaſii: *Hæc eſt fides Catholica*, id eſt, articuli Fidei Catholicæ, ſeu objecta materialia ejus. Ultimo tandem, & proprie, ac quantum ad propoſitum, accipitur Fides pro Virtute intellectuali, & quidem Theologica, qua creditur aliquid propter authoritatem DEI illud revelantis. Et dicitur, *propter authoritatem DEI*: non enim hic loquimur de Fide humana, qua aliquid creditur propter authoritatem hominum illud affirmantium; ſed ſermo eſt ſolummodo de Fide Divina, de qua Apoſtolus *ad Heb.* 10. dicit: *Juſtus ex fide vivit.* His prænotatis ſit

3. CONCL. I. *Fides ſupernaturalis actualis* eſt actus ſupernaturalis, quo quis aſſentitur alicui propoſitioni ex eo, quia Deus ipſam revelavit. Ita in re communis. Siquidem motivum Fidei actualis eſt veracitas Dei, quidpiam nobis revelantis: nam quia Deus, qui nec fallere poteſt, nec falli, hoc aut illud hominibus revelare dignatus eſt, hinc Fide Divina credimus, illud eſſe verum.

4. CONCL. II. *Fides ſupernaturalis habitualis* eſt virtus divinitus nobis infuſa, & donum Dei, quo firmiter aſſentimur iis omnibus, quæ a Deo nobis revelata ſunt, quatenus ſunt revelata. Ita communis Doctorum. Neque enim differt hæc definitio ab ea, quam affert S. Paulus Apoſtolus *ad Heb.* 12. dicens: *Eſt autem fides, ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.* Nam ly *argumentum non apparentium*, indicat totam naturam Fidei in data definitione clarius explicatam: *argumentum* enim idem eſt, ac firma adhæſio intellectus: ly *non apparentium &c.* denotat, quod talis firma & infal-

Digitized by Google

infallibilis adhæſio intellectus nitatur certitudine revelationis Divinæ, factæ de iis, quæ quidem nondum videmus, ſperamus tamen conſequi in cœlis. Unde additur, *ſperandarum ſubſtantia rerum*; quibus verbis partim nobis indicatur primarium objectum Fidei, qui eſt Deus, quemque pie vivando in cœlis conſequi ſperamus: partim vero manifeſtatur quædam Fidei proprietas, utpote quæ debet eſſe certa & infallibilis, unde appellatur *ſubſtantia*. ſimulque eſt fulcrum ſpei Chriſtianæ, nam quæ ſperamus, fide Divina ſiunt nobis certa.

5. CONCL. III. Objectum materiale primarium incomplexum Fidei, eſt ſolus Deus; quamvis omnes aliæ a Deo nobis revelatæ propoſitiones ſpectent ad objectum materiale, minus tamen principale, & complexum fidei Divinæ. Ita rurſum Theologi communiter. Ratio primæ partis eſt: quia, ut inquit D. Auguſtinus *lib. 4 de Civitate Dei, cap. 20. Fidei præcipuum officium eſt, ut credatur in verum Deum*. Accedit, quod inter omnia credibilia omnium maximum, atque præſtantiſſimum ſit ipſemet Deus; utpote qui eſt Ens infinitū, & ſumme bonum, & ad cujus cognitionem omnia cætera credibilia referuntur: atqui hoc intelligitur per objectum primarium materiale Fidei; ergo. Hinc in Symbolo Apoſtolorum mox a principio dicitur: *Credo in DEUM &c.* & poſtmodum pro clariori ejus cognitione cæteri Articuli ſubjunguntur.

6. Altera pars ex eo patet: quia per objectum materiale Fidei intelligitur illud, quod eſt credendum fide Divina, præſertim quando per authoritatem Eccleſiæ nobis conſtat de tali revelatione a Deo facta, ergo etiam omne iſtud ſpectat ad objectum materiale. Et additur, *complexum*; nam per *Objectum Fidei complexum* intelligitur tota propoſitio objectiva divinitus revelata, cui aſſentimur mediante actu Fidei: per *incomplexum* vero intelligitur ſubjectum, & prædicatum talis propoſitionis divinitus revelatæ.

7. Infertur proinde, quod ad objectum materiale Fidei ſpectet inprimis Deus, ejuſque exiſtentia, & Myſterium SS. Trinitatis. Deinde creatio Mundi, & redemptio generis humani per Chriſtum facta. Inſuper quidquid in S. Scriptura, ſeu Libris Canonicis continetur: nam quamvis eorum aliqua parum videantur ad Dei cognitionem facere, ut, quod canis Tobiæ caudam moverit, quod Saul quæſierit aſinas, & hujuſmodi; nihilominus quia & hæc a Spiritu S. in Sacris Litteris nobis ſunt revelata, pertinent ad objectum materiale, minus tamen principale Fidei, ſuntque credenda propter authoritatem Divinæ veritatis, ac revelationis. Inſuper ſpectant ad objectum materiale Fidei ea, quæ ex Traditione Apoſtolica nobis Eccleſia proponit credenda, ut dicetur inferius. (a)

8. CONCL. IV. Objectum formale & motivum Fidei ſupernaturalis, eſt prima & infallibilis veracitas Dei, ſeu veritas ejus in revelando. Ita Doctor Subtilis *Quæſt. 1. Prologi*, cum Scotiſtis, & multis aliis. Ratio eſt: quia ideo credimus fide Divina articulis Fidei, quia Deus eos nobis revelavit; & ideo credimus Deo revelanti, quia eſt prima veracitas: ergo veracitas Dei revelantis eſt ratio motiva fidei Divinæ, & conſequenter ejus objectum formale.

9. Nec dicas. Plurimi de plebe credunt articulis Fidei, non ex motivo veritatis Dei revelantis, ſed ob propoſitionem Concionatoris, vel Eccleſiæ Catholicæ: atqui hi eliciunt veros actus fidei Divinæ; ergo. Reſpondetur enim, diſtinguendo majorem: credunt articulis Fidei, ob ſolam propoſitionem Concionatoris, aut Eccleſiæ, negatur; credunt ob hanc, & ſimul implicite apprehenſam revelationem veraciſſimam Dei, conceditur major: & eodem modo diſtincta minori, negatur conſequentia. Siquidem dum homines ſimpliciores credunt articulis fidei, ſibi per Concionatores atque Eccleſiam propoſitis, ſimul apprehendunt, id a Deo fuiſſe revelatum, ob cujus infallibilem veracitatem credunt auditis, ac propoſitis ſibi per Eccleſiam & Concionatores. Nam, ut dicitur *Rom. 10. Fides ex auditu, auditus autem per Verbum Chriſti*. Et 1. *Theſſ. 2. Quoniam cum accepiſſetis a nobis verbum auditus DEI, accepiſtis illud verbum hominum, ſed ſicut eſt vere verbum DEI*. Occaſione cujus proinde

10. Quæritur, quomodo ſit intelligendum illud dictum S. Auguſtini *lib. contra epiſt. Fundamenti, cap. 5. Ego vero Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas*. Unde eſt communis praxis Fidelium, qui credunt, quidquid ſancta Mater Eccleſia credendum proponit? Reſp. hoc ex eo fieri, non quod Eccleſiæ authoritas ſit objectum formale Fidei, ſeu ratio motiva credendi (hæc enim eſt ſola veracitas Dei, quidpiam revelantis) ſed quia Eccleſiæ authoritas eſt ratio nobis proponens, ſeu oſtendens objecta credendi. Nam per Eccleſiam proponuntur, ac exhibentur nobis illi Articuli, qui ſunt credendi; atque per ipſam ſive libri Canonici Sacræ Scripturæ, ſive Traditiones Apoſtolicæ determinantur, atque declarantur, quod ſint a Deo revelati, & a Spiritu S. dictati, vel a Chriſto oretenus Apoſtolis traditi, atque per Apoſtolos poſteris: ſicque fit, quod hi potius, quam alii per hæreticos, vel apocryphos libros jactitati, propter infallibilem veracitatem Dei Fide Divina ſint a Fidelibus credendi. Quia igitur Spiritus S. in negotio tanti momenti non ſinit Eccleſiam, dilectam ſuam Sponſam, errare, ſecuriſſime, & abſq; ullo erroris periculo credunt propter Dei veracitatem, & fide Divina omnia ea, quæcunque Eccleſia nobis ſic credenda proponit. Et hoc innuunt citata S. Auguſtini verba: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoveret authoritas*: prout clare indicat ly *commoveret*.

QUÆSTIO II.

Quænam puncta Fidei ſint neceſſario explicite credenda?

SUMMARIUM.

11. *Credere explicite, & implicite, quid?*
Fides explicita, & implicita, quæ?
12. *Salus animæ, prima, & ultima.*
Neceſſitas medii, & neceſſitas præcepti, quid?
13. *Fides tum habitualis, tum actualis, quomodo neceſſaria ad ſalutem?*
14. *Infantibus & perpetuo amentibus, non eſt neceſſaria fides actualis.*
15. *Neceſſitas explicite credendi aliquos Articulos non eſt æqualis reſpectu omnium.*
16. *Fides explicita de exiſtentia Dei, & ut Remuneratoris, requiritur neceſſitate medii.*
17. *Idem affirmant multi de Myſterio SS. Trinitatis, & Incarnationis Verbi.*
18. *Notabilis objectio ſolvitur.*
19. *Dicta ſolutio propugnatur, & objectio retorquetur.*
20. *Cognitio, & fides ex puris naturalibus non juvat ad juſtificationem.*
21. *Aliud eſt, explicite credere; aliud, explicite ſcire Articulos fidei.*
22. *Non pauci tenent oppoſitam ſententiam.*
23. *Quænam teneantur Fideles explicite credere neceſſitate præcepti?*
24. *Doctrina notabilis quoad hoc.*

11. ADvertendum cum communi Doctorum, dupliciter nos poſſe credere Articulis Fidei, nimirum explicite, & implicite. *Credere explicite* idem eſt; quod diſtincte & in particulari credere aliquod Myſterium Fidei; puta, quod Deus ſit unus in eſſentia, & in perſonis trinus; quod Chriſtus & pro nobis ſit paſſus, &c. Unde *Fides explicita* dicitur, per quam res divinitus revelata, in ſe, & ſub propria ratione creditur: ut fit in allatis exemplis. *Implicite* vero *credere* idem eſt, ac alicui propoſitioni Fidei aſſentiri confuſe, in communi ſeu univerſali, quatenus virtualiter continetur in alia propoſitione, quam diſtincte credimus: ut ſi quis credat, quidquid ſancta Mater Eccleſia credendum proponit, talis enim implicite credit omnes Articulos Fidei. Hinc *Fides implicita* appellatur, per quam credimus res in univerſali, ſeu prout in aliqua alia propoſitione continentur.

12. Notandum ulterius, quod duplex poſſit intelligi neceſſitas Fidei ad ſalutem animæ (ſive primam, quæ eſt gratia

ſanctificans; ſive ultimatam, quæ eſt æterna gloria, ſeu viſio beatifica in Cœlis) una medii ſeu finis, alia præcepti. *Neceſſitas medii*, ſeu finis, dicitur illa, qua quidpiam ita eſt neceſſarium ad finem, puta ad ſalutem animæ conſequendam, ut ſine eo, quamvis inculpabiliter omittatur, finis, v. g. animæ ſalus, obtineri non poſſit: ſic in ſtatu Evangelii Baptiſmus eſt neceſſarius ad vitam æternam, quia ſine eo, etiam ex ignorantia invincibili, aut impotentia phyſica non ſuſcepto, ſalus æterna obtineri non poteſt; uti patet in parvulis in utero materno decedentibus. *Neceſſitas præcepti* dicitur ea, qua quidpiam ſub obligatione præcepti neceſſario præſtandum eſt ad conſequendam ſalutem æternam, eo quod alioquin quis tranſgrediendo præceptum mortaliter peccaret, niſi excuſet ignorantia, vel impotentia. Addunt Doctores tertium membrum, nempe *Neceſſitatem medii, & præcepti ſimul*: prout de facto adultis hominibus neceſſarius eſt Baptiſmus ad ſalutem, caſu quo poſſunt eum in re ſuſcipere. His prænotatis ſit

13. CONCL. I. Fides non ſolum habitualis; ſed & actualis, ſeu accepta pro ipſo actu credendi aliquod ſupernaturale objectum, fuit omnibus, uſum rationis habentibus, pro quocunque Statu neceſſaria ad gratiam, & æternam gloriam conſequendam, & quidem neceſſitate medii ſeu finis; adeo, ut ea prætermiſſa ſalus animæ obtineri nunquam potuerit nec poſſit, etiamſi inculpabiliter ſeu ex ignorantia invincibili non habeatur. Ita communis Theologorum, & patet ex illo ad *Hebr.* 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere DEO: credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Quæ verba non ſolum de Fide habituali, quam ſolam ſuſcipiunt parvuli in Sacramento Baptiſmatis, ſed etiam de Fide actuali quorumdam Myſteriorum quandoque ab adultis habenda, communiter intelliguntur a Doctoribus; idque ex ſe ipſis ſatis indicant. Hinc Innocentius XI. merito inter alias propoſitiones ſequentem, ordine 16. damnavit: *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.*

14. Dicitur notanter, *omnibus hominibus uſum rationis habentibus*. Quia infantibus, ac perpetuo amentibus, non eſt neceſſaria Fides actualis, ſed ſufficit habitualis, id eſt habitus Fidei ſupernaturalis in Sacramento Baptiſmatis infuſus. Unde Concilium Trident. *Seſſ. 7. can.* 13. *de Baptiſmo*, ait: *Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, ſuſcepto Baptiſmo inter fideles computandos non eſſe: ac propterea præſtare, omitti eorum Baptiſma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ, anathema ſit.*

15. CONCL. II. Licet omnes Fideles teneantur explicita credere aliquos Articulos Fidei, hæc tamen neceſſitas non eſt æqualis reſpectu omnium. Ita Scotus *3. diſt.* 25 *q.* 1. & alii. Ratio eſt: quia Majores Eccleſiæ ut Prælati, & præſertim Epiſcopi, tenentur habere fidem magis explicitam Myſteriorum Fidei Catholicæ, utpote qui ſubditos ſuos ex officio inſtruere tenentur de rebus Fidei. Minores vero, præſertim rudiores & ſimpliciores, de neceſſitate non tenentur omnes & ſingulos Articulos explicite & diſtincte credere, ſed ſufficit, principaliores credere explicite (quinam autem hi ſunt, mox dicetur) cæteros vero credere implicite, ſeu in generali, credendo quidquid Eccleſia credendum proponit.

16. CONCL. III. Fides explicita de exiſtentia veri Dei, & quod is ſit juſtus remunerator, decernens præmia juſtis, & improbis ſupplicia, omnibus adultis, uſumque rationis habentibus, eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. Ita communis Doctorum, & deſumitur ex citatis illis verbis Apoſtoli, *Hebr.* 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Hinc Innoc. XI merito inter alia ſequentem, ordine 22. Propoſitionem damnavit: *Non niſi fides unius DEI neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.*

17. CONCL. IV. Inſuper multi Doctores volunt, neceſſario eſſe explicite credendum neceſſitate medii Myſterium SS. Trinitatis, nec non Myſterium Incarnationis, nempe Filium Dei eſſe pro nobis incarnatum, Chriſtumque eſſe verum Deum & hominem. Ita ſentit Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 2. n. 8. & ſeqq.* citans pro hac ſententia D. Thomam, Gabrielem, Molinam, Valentiam; idemque tenent Maſtrius, Sannig, Filliucius, Baſſæus, aliique plures. Rationem dant: quia hæc duo Myſteria ſunt fundamentum totius noſtræ Salutis. Nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptiſmus, ſine quo nemo poteſt ſalvari: per Chriſtum vero ſumus ſalvati, atque redempti, ipſeque ſimul eſt verus Deus, verique Dei Filius, per quem creati ſumus.

18. Nec obſtat (inquiunt) quod multi Gentiles, quin & adulti prius in infantia baptizati, v. g. pueri in ſylvis enutriti, & paulo poſt acquiſitos annos diſcretionis morientes, aut muti & ſurdi a nativitate, invincibiliter ignorent hæc Myſteria, utpote nunquam ſibi propoſita. Reſp. enim, tales non damnari propter peccatum Infidelitatis, ſed vel propter peccatum originale, vel propter alia peccata contra Legem Naturæ commiſſa. Quod ſi vero quis eorum jam baptizatus nunquam mortaliter peccaverit, ad Divinam providentiam pertinet, ut vel ſpeciali lumine ſupernaturali interius illuſtretur, vel ab aliquo alio hæc Fidei Myſteria eidem proponantur, ut explicite credere poſſit; prout in ſimili factum legitur Eunucho Reginæ Candacis *Actor. c.* 8. & Cornelio Centurioni, *Actor.* 10.

19. Neque hæc reſponſio cuipiam rara, vel voluntarie data videatur. Siquidem allata inſtantia non ſolum urget contra ſententiam, admittentem, quod explicite credendum ſit neceſſitate medii Myſterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Dominicæ; ſed ea etiam ſolvenda eſt ab omnibus Theologis, utpote qui juxta noviſſimum Decretum Innocentii XI. n. 16. allegatum, admittere tenentur, quod Fides explicita *unius Dei ut Remuneratoris* ſit neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. Nam pariter quæritur, quomodo explicite poſſit credere in Deum ut Remuneratorem, ſicque ſalvari mutus & ſurdus a nativitate, aut puer jam baptizatus, ſed poſt acquiſitos annos diſcretionis illico moriens, qui de æterna retributione, atque de Deo ut Remuneratore, invincibiliter nihil unquam audivit; imo (loquendo de illo ſurdo) neque audire potuit?

20. Nec juvat dicere, talia lumine naturali poſſe cognoſci. Nam (ſi non detur reſponſio proxime allata) contra eſt: quia vel Deum ut Remuneratorem non licet naturali ratione cognoſcere, vel ſi hoc fieri poſſit (prout naturaliter poteſt cognoſci, atque demonſtrari exiſtentia Dei) tamen iſtud non ſufficit ad ſalutem, juxta cit. Decretum Innoc. XI. in quo pariter ſequens, ordine 23. Propoſitio, damnata legitur: *Fides late dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo ad juſtificationem ſufficit.* Et merito hæc Propoſitio eſt damnata: nam, ut loquitur Concilium Trid. *Seſſ. 6 cap. 8. Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis*: atqui hujuſmodi initium, fundamentum & radix, nequit haberi ex puris naturalibus, quidquid olim contradixerint Pelagiani & Semipelagiani hæretici, ergo.

21. Addunt tamen Auctores hujus ſententiæ, quod aliud ſit, *explicite credere* Articulos Fidei; & aliud, *explicite ſcire*, ita ut quis interrogatus poſſit rationē reddere de prædictis Myſteriis Fidei: primum enim neceſſarium eſt neceſſitate medii, non ſecundum quid. Inſuper (inquiunt) ſufficit, hujuſmodi Articulos & Myſteria Fidei, cognoſcere ſaltem ſecundum ſubſtantiam: imo ſi quis tam hebes ſit, ac obtuſus ingenio, ut non poſſit hos omnes Articulos capere ſecundum ſubſtantiam, ſufficit, ſi ſaltem aſſenſum præbuerit hujuſmodi Articulis ad ſalutem neceſſariis, eoſque crediderit, dum ſibi proponebantur a Parocho, vel alio. Quia ſic jam tales explicite credunt, licet non explicite ſciant illos, ita ut interrogati poſſint apte reſpondere, & rationem reddere: hoc enim poſterius non eſt neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medii; ſed ſolum neceſſitate præcepti, a quo tamen rudes excuſantur ratione ſuæ impotentiæ. Baſſæus Verſ. *Fides I. n.* 11. cum aliis.

22. Dicitur notanter in Concluſione, *num.* 17. data, *Inſuper multi Doctores volunt*, *&c.* Nam oppoſitam ſententiam, videlicet hæc duo Myſteria Fidei non eſſe neceſſario credenda neceſſitate medii, ſed duntaxat neceſſitate præcepti, etiam

non

Digitized by Google

non panci tenent ; ut Lugo *diſp.* 12. *de Fide n.*91. *& ſeqq.* citans Medinam, Vegam, Suarez, Turrianum, pluresque alios eamque non minus probabilem cenſet Layman *lib.*2. *tract.* 1. *cap.* 8. & Herinea *diſp.* 7. *de Fide*, *n.* 49. Ratio botum eſt ; quia neceſſitas illa medii poſt prædicationem Evangelii neque habetur clare ex S. Scriptura, neque ex traditione Patrum, neque ex ratione ; nam tam rationes, quam teſtimonia S. Scripturæ, atque Sanctorum Patrum, commode intelliguntur de neceſſitate præcepti, non medii.

23. CONCL. V. Omnes Fideles, poſtquam ad rationis uſum pervenerunt, tenentur neceſſitate præcepti explicite credere, & ſaltem quoad ſubſtantiam ſeu craſſo modo ſcire Myſteria contenta in Symbolo Apoſtolorum, Orationem Dominicam, Sacramenta maxime neceſſaria, ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam ; reliqua vero tunc, quando quis ea recepturus eſt, ut v. g. Matrimonium initurus ; item Præcepta Decalogi. Ita Doctores communiter. Qua de cauſa omnes ejuſmodi Articuli, & materiæ, dicuntur *Prima Fidei rudimenta*, quæ in Catecheſibus & Concionibus publice circumferuntur in Eccleſia, & omnibus proponuntur tanquam explicite credenda, & ſcienda.

24. Hoc tamen intellige, niſi impotentia, aut invincibilis ignorantia excuſet : nam iſthæc neceſſitas, talia explicite credendi & ſciendi, eſt præcepti duntaxat ; unde poteſt excuſare impotentia, aut invincibilis ignorantia, non minus, ac in aliis præceptis. Quod notandum pro hominibus agreſtibus & hebetibus : quamvis & hi pro viribus ſint inſtruendi, ut præter primaria Fidei Myſteria ſciant ſaltem ea, quæ ad dignam Sacramentorum receptionem ab ipſis peragendam, & ſtatus ſui conditionem obſervandam, requiruntur. Certe Innocentius XI. anno 1679. ſequentem inter alias Propoſitionem ordine 64. damnavit: *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri JESU Chriſti.* Hactenus Propoſitio damnata.

QUÆSTIO III.

Quo tempore obligentur Fideles ad eliciendum actum Fidei ?

SUMMARIUM.

25. *Præceptum fidei affirmativum, & negativum, quid ?*
26. *Obligatio eliciendi actum fidei, Spei, &c. alia per ſe & directe, alia per accidens.*
27. *Datur præceptum Divinum per ſe obligans quandoque ad actum fidei.*
28. *Non ſufficit actum fidei tantummodo ſemel in vita elicere.*
29. *Primum tempus, quo præceptum fidei obligat.*
30. *Quando in fidelibus adultis cenſeatur vera fides ſufficienter propoſita?*
   (b) De hoc inferius Diſt. 3. n. 55. & ſeqq.
31. *Circa myſteria fidei non licet ſequi opinionem minus probabilem relicta probabiliore ; & cur ?*
32. *Quando pueri baptizati teneantur elicere actum fidei?*
33. *Secundum tempus, quo præceptum fidei per ſe obligat.*
34. *Tertium tempus dictæ obligationis. Diverſæ Doctorum ſententiæ circa tempus, quo in vitæ decurſu tenemur elicere actum fidei.*
35. *Rarius peccatur contra hoc præceptum fidei, cur ?*
36. *Quartum tempus, quo per accidens, & indirecte obligamur ad actum fidei.*
37. *Qualis Confeſſio tunc ſufficiat ?*
38. *Quintum tempus, quo obligat præceptum fidei, eſt articulus mortis.*
   Moribundi ad actus virtutum Theologicarum maxime excitandi.

25 CONveniunt Doctores, præceptum Fidei duplex eſſe, unum affirmativum, aliud negativum. *Præceptum fidei affirmativum* importat, ut ea omnia, quæ a DEO ſunt revelata, atque ut talia nobis per Eccleſiam propoſita, credamus. *Negativum* eſt, ut Fidem nunquam negemus, neque diſſentiamus rebus Fidei, nec etiam erroneis dogmatibus Divinæ veritati contrariis ab Eccleſia reprobatis fidem præſtemus. Quia igitur certum eſt inter Doctores, quod præcepta negativa obligent ſemper & pro ſemper ; hinc in nullo prorſus caſu, aut tempore, licitum eſt Fidem negare, aut falſum credere. Econtra vero, quia præcepta affirmativa obligant quidem ſemper, ſed non pro ſemper (id eſt, obligant ſolum pro determinato tempore, ac in certis caſibus & circumſtantiis) hinc Quæſtio remanet, quandonam iſtud affirmativum Fidei præceptum obliget, ſive quonam tempore quis teneatur ad eliciendum actum Fidei, & quidem internum ; nam de Confeſſione externa Fidei dicetur *Quæſt. ſeq.*

26. Cæterum duplex conſiderari poteſt obligatio eliciendi actum internum Fidei (quod ſervata proportione pariter dicendum de obligatione eliciendi actum Spei, Charitatis, &c.) una per ſe & directe ; altera vero indirecte & per accidens. Prior obligatio tunc cenſetur adeſſe, quando præceptum affirmativum Fidei, Spei, vel Charitatis, &c.) ex ſe ipſo, atque immediate obligat, ita ut omittens tunc actum Fidei, contra hanc virtutem directe peccet. Indirecte ſeu per accidens dicitur obligare præceptum affirmativum Fidei, quando talis obligatio provenit ratione alterius præcepti obligatorii, quod obſervari non poteſt abſque actu Fidei : ut quando actus Fidei eſt medium neceſſarium ad implendum præceptum alterius virtutis, quod ſervari nequit, niſi præcedat actus Fidei.

27. CONCL. I. Datur præceptum divinum per ſe obligans ad eliciendum quandoque actum internum Fidei. Ita communis Theologorum: atque deſumitur ex S. Scriptura paſſim ut *ex cap.* 16. *Marci*, *n.* 29. *allegando*; & *cap.* 1. *ad Rom. Juſtus autem ex fide vivit. Ad Heb.* 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere DEO : credere enim oportet, &c.* cum concordantiis. Hinc merito Alexander VII. hanc inter alias, ordine primam Propoſitionem, damnavit : *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

28. CONCL. II. Præceptum Divinum de eliciendo actu fidei per vitæ decurſum ſæpius obligat, nec ſufficit actum Fidei tantummodo ſemel in vita elicere. Ita certa, & communis; atque præter textus S. Scripturæ proxime citatos, probatur ex illo 1. *Corinth.* 16. *Vigilate, ſtate in fide.* Et 1. *Petri* 5. *Cui* (diabolo) *reſiſtite fortes in fide.* Nam hujuſmodi vigilantia, reſiſtentia, & ſtatio in Fide, non ſalvatur proprie in ſolo habitu, ſed dicit actuale exercitium, ſimulque perſiſtentiam in ea cum frequentatione actuum. Hinc rectiſſime Innocentius XI. damnavit ſequentem, ordine 17. Propoſitionem, *Satis eſt, actum fidei ſemel in vita elicere.* Item hanc, ordine 65. *Sufficit illa Myſteria ſemel crediſſe* ; ubi ſermo eſt de Myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri JESU Chriſti. Verum deſcendendo magis ad particularia tempora dictæ obligationis, ſit

29. CONCL. III. Primum tempus, quo præceptum Fidei obligat, illud eſt, quando Fides cuipiam primitus ſufficienter proponitur, tunc enim præceptum hoc per ſe obligat ad eliciendum actum credendi. Ita communis ; & colligitur ex illo Salvatoris, *Marci cap.* 16. *Euntes in Mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ : qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Quæ poſtrema verba gravem obligationem denotant, cum nemo, niſi ob peccatum mortale, condemnetur. Sed occaſione hujus

30. Quæres, quandonam cenſeatur cuipiam vera fides ſufficienter propoſita? Reſp. I. Loquendo de adultis infidelibus, tunc Fides cenſetur ipſis ſufficienter propoſita, ita ut non temere aut imprudenter, ſed prudenter credant, & non credendo peccent contra præceptum Fidei, quando rationibus, ſignis ſive notis, aut etiam miraculis, aliiſque probationibus accedente præſertim interiori lumine ſupernaturali, ita illis credibilia proponuntur Myſteria Fidei, ut recta ratio eiſdem dictet, noſtram Fidem eſſe veram, & contrariam Sectam eſſe falſam; juxta quod dicitur *Pſalm.* 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.* (b) Et merito Innocentius XI. ſequentem

Digitized by Google

Inter alias, ordioe 4. Propoſitionem damoavit: *Ab infidelitate excuſabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili.*

31. Neque obſtat, quod in aliis materiis moralibus quandoque liceat ſequi opinionem minus probabilem. Diſparitas enim eſt: quia in talibus non ſemper poteſt, adhibita etiam quacumque diligentia, certitudo, atque veritas ipſa deprehendi; bene tamen circa Myſteria de Fide credenda. Unde cognoſcens ex memoratis motivis, ſuam opinionem circa credenda de Fide minus probabilem exiſtere, aut accedente interiori lumine ſupernaturali tenetur probabiliorem, tutioremque partem ſequi, & credere, aut conſulendo doctiores, & Divinum auxilium ferventius implorando, veritatem Fidei Catholicæ amplius inveſtigare. Quod ſi vero vel ex ſuperbia, vel ex inordinato terrenorum affectu, aut negligentia aliunde culpabili id facere intermiſerit, jam hoc ipſo ignorantia veræ Fidei erit vincibilis, atque culpabilis. Neque opinio illa, veritati Fidei contraria, reſpectu talis hominis poteſt revera dici probabilis, eo quod ſit deſtituta gravi fundamento: cum contra eam ſtet, ſeu militet ratio convincens, ex infallibili veracitate Dei revelantis deprompta, quam talis, cognita præſertim majori probabilitate aſſertionis Catholicæ, magis inveſtigare & potuiſſet, & debuiſſet; ac nihilominus hoc culpabiliter facere neglexit, haud obſtante quod iſtud cognoverit eſſe negotium graviſſimum, & tangens totam æternitatem.

32. Reſp. II. Loquendo de pueris inter Fideles educatis, tunc illi tenentur vi hujus præcepti elicere actum Fidei, quando rationis uſum conſecuti Myſteria Fidei audiunt, apprehenduntque, quod illa credere ſit neceſſarium ad ſalutem. Unde ſi tunc non eliciant actum Fidei, peccant contra iſtud præceptum, niſi forte per inadvertentiam excuſentur, aut actus Fidei notabiliter non differatur. Et hoc ultimum idcirco additur: quia ejuſmodi obligatio non eſt accipienda pro metaphyſico inſtanti, ſed morali; ita videlicet, ut in re tanti momenti non fiat notabilis mora, arbitrio viri prudentis. Sanchez *lib. 2. in Decal. cap. 1. n. 3. & ſeqq. 7. de fide quæſt. 6. n.* 76. & alii.

33. CONCL. IV. Alterum tempus, quo præceptum Fidei per ſe obligat, tunc eſt, quando urget gravis tentatio contra Fidem, quæ aliter vinci nequit: tunc enim tempus eſt reſiſtendi contrariis actibus Fidei, ſeque in vera Fide muniendi. Idem dicendum, quando imminet periculum abnegandæ Fidei ex horrore tormentorum; idque ob rationem datam. Item, quando inſtat præceptum exterius confitendi Fidem: hanc enim debite ac veraciter confiteri non poſſumus, niſi interior Fidei aſſenſus accedat. Herincx *num.* 77. Sanchez, Baſſæus Verſ. *Fides I. n.* 16. & alii.

34. CONCL. V. Inſuper per vitæ decurſum aliis quandoque temporibus urget præceptum eliciendi actum internum Fidei. Ita communis; atque deſumitur ex dictis *Concl. I. & II.* Veruntamen in aſſignando determinato tempore hujus obligationis, multum variant Authores: nam aliqui ſtatuunt tẽpus novus anni; ut Sanchez *loc. cit. n.* 3. poſt Ledeſmam. Alii aſſignant Feſta ſolemniora, in quibus celebrantur aliqua Myſteria Fidei, tunc enim dicunt, teneri nos virtute hujus præcepti elicere actum Fidei circa talia Myſteria. Quidnam vero non improbabiliter aſſerunt, ſingulis diebus Dominicis adeſſe talem obligationem credendi; quorum ſententiæ favet Doctor Subtilis 3. *diſt.* 9. *quæſt. un. §. de ſecundo* dicens, *quod Dominicis diebus ſaltem videatur adoratio aliqua neceſſario exhibenda Deo.* Et tandem nonnulli cenſent, hoc committendum cujuſque arbitrio, dummodo actus internus credendi non nimium differatur; eo quod tempus hujus obligationis nullibi clare determinatum reperiatur.

35. Pro praxi tamen advertendum, quod quamvis Fideles ſæpius in vita teneantur elicere actum internum Fidei, ut dictum eſt; nihilominus ipſi ob hoc non debeant reddi anxii & perplexi, quaſi non ſemper ſatisfeciſſent. Nam inprimis pleſumque excuſantur ratione ignorantiæ, vel inadvertentiæ hujus obligationis; eoque magis, quod neque Doctores conveniant in determinatione temporis, quo urget dicta obligatio contra quam proinde rarius peccatur. Deinde practice loquendo ejuſmodi obligationi cenſetur ſatisfieri per actus Fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum Actuum bonorum, utpute Spei, Charitatis Dei, Pœnitentiæ, Orationis, devotæ recitationis Symboli, formatione ſigni Crucis, auditione Miſſæ, ac hujuſmodi. Herincx *loc. cit. n.* 76. Sannig. *diſt. 1. de Fide, quæſt.* 21. *n.* 3. & alii.

36. CONCL. VI. Ulterius per accidens & indirecte obligatur quis ad internum actum Fidei eliciendum, quotieſcumque adeſt obligatio exercendi actum alterius virtutis præſupponentis actum Fidei. Ita certa, & communis. Ratio clara eſt: quia ſi quis obligetur ad exercitium alterius virtutis, hoc ipſo obligatur ad ponenda media ipſius, atque omne illud ſine quo nequit haberi exercitium actus præcepti. Sic qui in certis circumſtantiis tenetur Contritionem elicere, tenetur pariter actum Fidei habere; non enim poteſt quis propter DEUM offenſum conteri de peccatis niſi credat & DEUM eſſe, & Ipſum pœnitentibus peccata remittere. Idem ſervata proportione dicendum in caſu, quo quis obligatur elicere actum Spei, vel Charitatis, aut Religionis &c. cum & hi præſupponant actum Fidei.

37. Dicitur in Concluſione, *per accidens & indirecte.* Siquidem hæc Concluſio loquitur de illis caſibus, in quibus præceptum Fidei non obligat per ſe & directe, ſed duntaxat per accidens, quatenus homo aliunde teneretur elicere actum certæ virtutis, quem elicere nequit abſque præſuppoſito actu Fidei. Et hinc, qui in tali caſu non elicit actum illius alterius virtutis, v.g. non convertitur ad Deum per veram contritionem, ſatisfacit in Confeſſione, dicendo, *Se non elicuiſſe talem actum virtutis*, v.g. Contritionis, *cum elicere teneretur*: nam præceptum Fidei tunc per ſe non obligabat. Baſſæus Verſ. *Fides I n.* 15. & alii.

38. CONCL. VII. Quintum & ultimum tempus, quo obligat hoc præceptum, eſt articulus mortis. Ita communis. Ratio eſt: quia tunc magis tenetur homo ſeſe munire adverſus tentationes diaboli ſeque conjungere DEO, tanquam ultimo Fini, per actum Fidei, quæ eſt prima, & omnium reliquarum virtutum fundamentum, ac radix noſtræ juſtificationis. Et hinc præſertim moribundi excitandi ſunt ad eliciendos actus Fidei, aliarumque virtutum Theologicarum, nec non & Contritionis, prout paſſim monent Ritualia Diœceſana, aliique libri; idque tum ex eo, ut per exercitium harum præſtantiſſimarum virtutum homo moriturus ſeſe amplius conjugat DEO, tanquam ultimo Fini: tum quia hujuſmodi actus ſunt valde meritorii, atque ad depellendas, ſuperandaſque tentationes diabolicas, tunc fortius urgentes, efficaciſſimi: tum quia præceptum Divinum de exercendis harum virtutum actibus maxime tunc obligare dignoſcitur.

QUÆSTIO IV.

Quæ ſit obligatio exterius confitendi, & profitendi Fidem?

SUMMARIUM.

39. *Actus Fidei, item confeſſio & profeſſio Fidei, quomodo differant?*
40. *Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externe.*
41. *Etiam externa Fidei confeſſio quandoque eſt de præcepto.*
42. *Duplex neceſſitas externæ confeſſionis Fidei.*
43. *Quando obligemur ad externam Fidei confeſſionem?*
44. *Caſus, in quibus neceſſe eſt Fidem occultare modo licito.*
45. *Varii modi Fidem licite occultandi.*
Quando licet eam occultare tacendo, vel non?
46. *Quando Fides poſſit, vel non poſſit, occultari fugiendo?*
47. *Licitum eſt, eam occultare ſignis ex ſe indifferentibus,*
48. *Niſi ea præcipiantur in contemptum Fidei, &c.*
49. *Et niſi ſint inſtituta ad profitendam falſam Religionem.*
50. *Quid, ſi talia fiant per jocum, aut in Comœdiis?*
51. *Veſtibus infidelium, quando ſit licitum uti?*
52. *Et quando non?*

39. No-

Digitized by Google

39. NOtandum, quod aſſenſus ſeu actus Fidei corde fiat, confeſſio autem Fidei præſtetur ore; juxta illud Apoſtoli ad *Rom. cap.* 10. *Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sicut autem exterior confeſſio Fidei fit verbis, ita profeſſio fit factis, aut rebus externis, v. g. veſtibus, vel aliis in ſignum illius aſſumptis.

40. CONCL. I. Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externe. Ita eſt de fide, atque in Concilio Romano ſub S. Cornelio Papa definitum contra hæreſin Elceſaitarum, dicentium; poſſe inſtante perſecutione negari Fidem exterius, dummodo ea corde retineatur. Sed Catholica veritas aperte deſumitur ex verbis Chriſti, *Matth.* 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Item 2. *Timoth. cap.* 2. *Si negaverimus eum, & ille negabit nos,* & alibi. Hoc ipſum confirmat exemplum tot millium SS. Martyrum, qui mori maluerunt, quam Fidem exterius negare.

41. CONCL. II. Etiam externa Fidei confeſſio pro aliquo tempore eſt de præcepto. Ita rurſum omnes Catholici. Patet hoc ex illis verbis Chriſti, *Matth.* 10. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo,* & alii.

42. Dicitur notanter, *pro aliquo tempore.* Duplex enim eſt neceſſitas externæ confeſſionis Fidei in præmiſſis duabus Cõcluſionibus inſinuata: una negativa, ſcilicet Fidem exterius non negandi, & hæc, cum in præcepto negativo fundetur, obligat ſemper & pro ſemper; nunquam enim licitum eſt, Fidem exterius negare, licet corde retineatur, juxta dicta *n.* 40. Altera eſt affirmativa, videlicet Fidem exterius confitendi, ſive verbis, ſive factis: & hæc neceſſitas, quia fundatur in præcepto affirmativo, obligat quidem ſemper, non tamen pro ſemper, ſed pro aliquo determinato duntaxat tempore. Quale autem ſit hoc tempus, per ſequentes Concluſiones reſtat declarandum: hinc ſit

43. CONCL. III. Tunc obligamur ad externam Fidei confeſſionem, quando per ejus omiſſionem ſubtraheretur honor debitus DEO, aut utilitas proximis impendenda. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 3. *a.* 2. Unde ſi quis de Fide interrogatus taceret, & ex hoc crederetur, quod Fides non eſſet vera, aut alii per ejus taciturnitatem averterentur a Fide, peccatum fieret: nam in hujuſmodi caſibus obligat præceptum confitendi Fidem, cum omiſſio talis confeſſionis foret contra honorem Dei, vel utilitatem proximi.

44. Secus eſt, quando ſpectatis omnibus circumſtantiis nulla honori Divino injuria infertur, neque imminet detrimentum proximo, immo potius timetur turbatio Infidelium ſubortitura abſque alia utilitate Fidei, aut Fidelium: nam tunc non obligat præceptum affirmativum Fidei exterius confitendæ (etſi hanc negare nunquam liceat) neque eſt laudabile, in tali caſu Fidem publice confiteri, immo neceſſe tunc eſt, eam occultare modo licito. Unde ait Chriſtus *Matth.* 7. *Nolite Sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & canes converſi dirumpant vos.* Ita recte obſervat Doctor Angelicus *loc. cit. ad* 3. & alii paſſim.

45. CONCL. IV. Extra caſum, quo propter honorem Dei vel proximorum utilitatem urget præceptum affirmativum Fidei exterius confitendæ, licite Fides occultatur variis modis. Et I. quidem tacendo, vel interrogantem, ſi fuerit privata perſona, ratione quadam congruenti eludendo. Additur notanter, *ſi fuerit privata perſona:* nam interrogatus de ſua Fide ab eo, qui publica authoritate fungitur, aut a Judice, tenetur ex præcepto affirmativo Fidei eam confiteri, etiamſi ex illa Fidei confeſſione ſibi mors impendeat: quia tunc redundat ingens honor Dei, & Fidei noſtræ. Nec obſtat, quod ſit ſecutura perturbatio Infidelium: hæc enim ob tantam utilitatem honoris Divini, Fideique Chriſtianæ, tunc eſt contemnenda. Hinc Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 16. damnavit: *Si a Poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum conſulo; tacere, ut peccaminoſum, per ſe non damno.*

46. II. Poteſt licite Fides occultari fugiendo. Siquidem licitum eſt homini Chriſtiano, tempore perſecutionis fugere, vel ſeſe occultare, ne cogatur de rebus Fidei reſpondere, ſicque poſſit periculum vitæ evadere: unde dixit Salvator, *Mat.* 23. *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.* Accedit ratio: quia ſic fugiens non ſignificat, ſe non eſſe Chriſtianum, vel ſe negare Fidem; ſed potius indicat contrarium, ſcilicet ſe nolle Fidem Chriſti negare, ac malle fugiendo periculum eam negandi evitare. Poteſt tamen contingere, quod hujuſmodi fuga ob aliquas ſpeciales circumſtantias reddatur illicita, ſi nimirum ex tali fuga redundet periculum in honorem Dei, aut proximorum ſalutem, quod ſua præſentia evitaretur: ut ſi Epiſcopus, vel Parochus tempore perſecutionis fugiat, cum tunc maxime illius opera & auxilio ſubditi indigeant; tenentur enim ex officio ſubditis ſuis conſulere in neceſſariis ad ſalutem. Unde Chriſtus *Joan.* 10. ait: *Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis; mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit.*

47. III. Licitum eſt occultare Fidem ſignis, quæ ex ſe ſunt indifferentia; non vero illis, quæ ad profitendam falſam Religionem inſtituta ſunt. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. num.* 12. & communis aliorum. Sic, ut alii taceantur, S. Sebaſtianus in Aula Diocletiani licite occultavit Fidem ſub clamide militari, ut Chriſtianos commodius adjuvare valeret. Similiter ſecluſo ſcandalo non eſt illicitum ingredi Templa hæreticorum, vel eorum Conciones audire curioſitatis gratia, cum talis ingreſſus de ſe ſit indifferens. Item tranſiens per loca Infidelium, vel Hæreticorum, poteſt diebus jejunii veſci carnibus metu mortis, carceris, vel amiſſionis bonorum, alioquin ſi deprehenderetur, incurrendæ: quia etiam eſus carnium ex ſe eſt indifferens, neque abſtinentia illa eſt introducta ab Eccleſia ad diſcernendos Catholicos ab Hæreticis, nec urget præceptum jejunii Eccleſiaſtici cum tanto periculo mortis, aut hujuſmodi. Et idem dicendum de ſimilibus.

48. Hæc tamen intellige, niſi Princeps infidelis, aut hæreticus talia præciperet in contemptum Fidei, vel ad profitendam falſam Sectam ſuam: quia tunc talia non licerent, cum cederent in contemptum Fidei, aut legis Eccleſiaſticæ; unde potius cuidam moriendum eſſet, quam comedere carnes, diebus prohibitis in contemptum Fidei, vel Eccleſiæ Catholicæ appoſitas. Similiter non liceret illis diebus comedere carnes ab Infidelibus, vel Hæreticis appoſitas ad explorandum, an quis ſit Catholicus, ſi inde ſequaretur notabilis Divini honoris diminutio, vel proximi ſcandalum; juxta dicta *num.* 43. atque docet cum aliis citatus Maſtrius *num.* 13. Unde Apoſtolus 1. *Corinth.* 8. ait: *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.*

49. Additur notanter *num.* 47. *non vero illis, quæ ad profitendam falſam Religionem inſtituta ſunt.* Sic enim non eſt licitum, immo foret peccatum contra præceptum negativum Fidei, ſacrificare Idolis, vel coram illis genua flectere, aut imaginem inanium deorum ad collum geſtare, vel alias cæremonias, ſeu actiones facere, quæ ex ſua natura proteſtativæ ſunt falſæ Religionis, etiamſi quis talia ficte faceret. Ratio eſt: quia tales actiones cultum ſuperſtitioſum intrinſece continent, ſuntque ex ſua natura falſæ Religionis proteſtativæ; unde neque metu mortis licet eum cultum exterius exhibere, quantumvis animo ficto.

50. Excipe, niſi id fiat per modum loci, aut repræſentationis, prout in Comœdiis fieri ſolet: hæc enim non eſt illicita, cum non ſit falſæ fidei proteſtatio, ſed potius repræſentatio illius per modum irriſionis, idque aſpicientibus abunde patet uti ſupponitur.

51. Quæres, an licitum ſit Fideli, per Provincias Infidelium tranſeunti, illorum veſtibus uti ad occultandam Fidem cauſa mortis vitandæ; Reſp. Solutionem patere ex hactenus dictis: nam licitum eſt deferre habitum Infidelium, qui ab iſtis portatur ſine ullo Religionis intuitu, ſed ſolum varius eſt pro diverſitate Nationum, & Provinciarum: prout paſſim

in

Digitized by Google

in Anglia, atque aliis hæreticis Provinciis, eorum veſtibus utuntur Catholici. Idem etiam quandoque fit in Turcicis Regnis.

52. Secus foret dicendum, neque liceret uti talibus Infidelium veſtibus, ſi eſſent per ipſorum Principes inſtitutæ ut ſignum ad eorum Sectam profitendam: nam tunc, qui talibus veſtibus ad profeſſionem falſæ Religionis deputatis uteretur, hoc ipſo talem Sectam vel Religionem exterius profiteretur, quod eſt contra præceptum negativum Fidei de non profitenda falſa Religione, neque neganda exterius vera Fide, ut dictum *num.* 40.

* Quæres II. An licitum ſit Sacerdoti, aut Religioſo vitandæ mortis cauſa, vel ob aliquod notabile Bonum ſpirituale ſalutis animarum tacere, vel verbis ambiguis ſeu æquivocis eludere, ſuppoſito, quod interrogetur a Principe, ſive Magiſtratu Acatholico, per cujus regionem tranſit, num ſit Sacerdos, vel Religioſus? Reſpondetur affirmative, niſi ex circumſtantiis honor divinus notabiliter, aut ſalus animarum exinde in fide periclitaretur. Ita Sporer *parte* 2. *in I. Præcept. Decal. cap. II. Sect. IV.* §. *I* Ratio eſt, quia hæc interrogatio non eſt de ipſamet noſtra Fide (cum multi ſint Catholici & tamen nec Sacerdotes nec Religioſi) ſed tantum de aliquo particulari ſtatu, nimirum Clericali vel Monachali, quem injuſte & ex mero odio erga hunc ſtatum interroganti non teneor cum tam gravi damno proprio, vel alieno confiteri, adeoque erit locus verbis indifferentibus & ambiguis: quoniam qua talis Judex vel Magiſtratus in his circumſtantiis non legitime interrogat. Quinimmo, ſi talis poſitive negaret coram hæreticis, ſe eſſe Sacerdotem, vel Religioſum, committeret quidem mendacium ſicuti ſi id faceret coram Catholicis; non tamen grave in materia fidei. Secus dicendum, ſi negaret, ſe eſſe Catholicum, vel Papiſtam; ubi per Papiſtam intelligitur ordinarie ſubditus Papæ quoad ſpiritualia. Ita noſter Franciſcus Henno *Tract. de Virtut. diſp.* 4. *quæſt. I. Concluſ. I. Reſolut.* 8. *

DISTINCTIO III.

De Eccleſia, Libris Canonicis, & Traditionibus.

QUÆSTIO I.

De vera Chriſti Eccleſia.

SUMMARIUM.

1. *Eccleſia, quid?*
   Dividitur in Triumphantem, Purgantem, & Militantem.
2. *Eccleſia Militans ſumitur dupliciter.*
   Synagoga, quæ?
3. *Vera Chriſti Eccleſia in terris eſt viſibilis.*
4. *Solvitur objectio hæreticorum.*
5. *Veræ Eccleſiæ Caput Inviſibile eſt Chriſtus, Viſibile Summus Pontifex.*
6. *Nec tamen Eccleſia eſt biceps.*
7. *Vera Eccleſia Chriſti non poteſt errare in articulis Fidei, neque deficere.*
8. *Extra eam nemo ſalvatur.*
9. *Quid dicendum de Catechumenis?*

1. NOmine Eccleſiæ, quantum ad propoſitum, communiter a Doctoribus Catholicis intelligitur certus hominum cœtus, ad veram Dei cognitionem & cultum, veramque Religionis ſocietaté divinitus evocatus. Et Eccleſia ſub hac ratione generaliter ſumpta, dividitur in *Eccleſiam Triumphantem*, quæ Beatos in cælis complectitur: *Purgantem*, quæ continet Animas Purgatorii: & *Militantem*, quæ Fideles in præſenti vita etiamnum cum hoſtibus humani generis militantes comprehendit. Nihilominus adhuc triplex hæc Eccleſia propter unitatem Capitis ſui, quod eſt Chriſtus Dominus, cenſetur unica tantum Eccleſia, tres ejuſmodi diverſas partes in ſe continens; juxta quod dicitur in Symbolo: *Credo in unam, Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam.*

2. Cæterum in præſenti potiſſimum ſermo eſt de Eccleſia Militante. Et hæc rurſus dupliciter ſumitur; primo late, ſeu univerſaliter pro cœtu omnium Fidelium ab initio mundi uſq; ad finem ejus exiſtentium; quomodo loquitur S. Gregorius Papa Hom. 19. in Evang *Univerſalis Eccleſia, ab Abel juſto uſque ad ultimum Electum, qui in fine mundi naſciturus eſt.* Deinde, & quidem frequentius Eccleſia ſumitur pro cœtu, ſeu congregatione omnium Chriſti Fidem atque doctrinam profitentium, quæ ſub uno & ſummo poſt Chriſtum Capite & Paſtore in terris gubernatur. Et hoc modo ſumimus Eccleſiã in propoſito: nam Eccleſia Dei, prout erat ſub veteri Teſtamento, ſeu tempore Legis Moſaicæ, proprio nomine *Synagoga* appellatur; juxta quod ait Breviarium Romanum, *die* 8. *Maii*, de S. Michaele Archangelo: *Eum ut olim Synagoga Judæorum, ſic nunc cuſtodem & patronum Dei veneratur Eccleſia.*

3. CONCL. I. De fide eſt, veram Chriſti Eccleſiam in terris eſſe viſibilem: cujus quidem Caput primarium, ſed pro nunc inviſibile, eſt Chriſtus Dominus; poſt cjus vero diſceſſum Caput viſibile totius Eccleſiæ Militantis eſt Romanus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius. Ita omnes Catholici; quamvis hæretici hoc viſibile Caput Eccleſiæ communiter negent, ac multifarie impugnent, perpetuoque odio proſequantur, cum videant, ab eodem ſuas hæreſes palam confundi, condemnari, & profligari. Prior pars hujus Concluſionis, videlicet veram Chriſti Eccleſiam in terris eſſe viſibilem, probatur ex S. Scriptura contra Hæreticos. Et inprimis illo Salvatoris *Matth.* 18. *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Similiter S. Paulus ait, *Actor. cap.* 20. *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam DEI.* Et 1. *Timoth* 3. inquit idem Apoſtolus: *Hæc tibi ſcribo, ut ſcias, quomodo oporteat te in Domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia DEI vivi.* Atqui nemo poteſt dicere Eccleſiæ, neque ſcire, num alter eam audiverit; neque etiam poteſt quis regere Eccleſiam Dei, niſi ea ſit viſibilis, & ſciatur, quæ ſit illa Eccleſia; ergo.

4. Nec obſtat, quod objiciunt hæretici: Quidquid fide credimus, non eſt viſibile: ſed Eccleſiam fide credimus; juxta illud Symboli Apoſtolici, *Credo in ſanctam Eccleſiam Catholicam*; ergo ea non eſt viſibilis. Reſp. enim, inprimis retorquẽdo argumentum: nam Chriſtus *Joan.* 20. dixit: *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti*; ergo in ſano ſenſu, quod videmus, credere poſſumus, dum videlicet aliud videmus, & aliud credimus prout fit in propoſito. Reſp. itaque ſecundo, majorem eſſe veram duntaxat in hoc ſenſu, quod ſub ea ratione, qua aliquid videtur, id ſub fidem non cadat; quamvis bene poſſit credi ſub alia ratione, ſub qua non videtur, ut probat exemplum S. Thomæ Apoſtoli: Sic in propoſito Eccleſia eſt viſibilis, in quantum videntur homines eam conſtituentes, & auditur profeſſio Fidei, ac cernuntur ſacræ Cæremoniæ; quod autem iſthæc conſtituant veram Chriſti Eccleſiam, hoc non videtur ſed creditur, Deo id multipliciter atteſtante.

5. Altera pars Concluſionis, quod hujus veræ Eccleſiæ Caput primarium ſit Chriſtus, nemo Chriſtianorum eſt, qui neget; id ſiquidem expreſſiſſime docet Apoſtolus *ad Epheſ. cap.* 5. dicens: *Chriſtus eſt caput Eccleſiæ.* Et rurſum Epheſ. cap. 1. *Et ipſum* (Chriſtum) *dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius.* videlicet Corpus myſticum, cujus ipſe eſt Caput myſticum, & quidem ob ſuam ſupremam excellentiam, atque Divinitatem, primarium & principale. Ultima tandem pars, quæ eſt contra hæreticos, probatur ex eo: quia quamvis Chriſtus in cælis exiſtens maneat adhuc Caput Eccleſiæ inviſibile, quatenus eandem adhuc gubernat, & regit, fovetque per internum influxum gratiarum ſupernaturalium; non tamen manet Caput viſibile Eccleſiæ Militantis, utpote quam non amplius per ſemetipſum gubernat modo viſibili (prout olim fecerat in vita ſua) cum nec amplius eidem Eccleſiæ Militanti ſit viſibiliter præſens. Unde ne Eccleſia ſua viſibilis careret Capite viſibili, ſanctum Petrum, atque ejus legitimos Succeſſores, Summos videlicet Pontifices: conſtituit Caput Eccleſiæ viſibile, ſuumque in terris Vicarium, dicens eidem Petro poſt reſurrectionem ſuam trina vice, *Joan.* 20. *Paſce agnos meos, Paſce oves meas.* Idipſum patet ex aliis Sacræ Scripturæ locis prout amplius oſtendunt Controverſiſtæ.

6. Nec dicas, hinc ſequi, quod Eccleſia ſit biceps, & conſequen-

Google

ſequenter monſtroſa. Negatur enim ſequela. Quia Chriſtus eſt Caput Eccleſiæ primarium, atque inviſibile; S. Petrus vero, ejuſque legitimi Succeſſores, ſunt Caput Eccleſiæ duntaxat ſecundarium & vicarium, viſibile tamen, quod eſt primario ſubordinatum. Unde non ſequitur, quod Eccleſia ſit biceps, ſicuti neque Regnum quodcunque temporale cenſetur biceps, quod in abſentia ſui Regis gubernatur per Proregem, utpote qui plene ſubordinatur Regi, ipſiuſque vices duntaxat gerit, ut ejus nomine cuncta gubernat.

7. CONCL. II. Vera ac viſibilis Eccleſia ex ſpeciali promiſſione Chriſti, & aſſiſtentis Spiritus ſancti, non poteſt errare in Articulis Fidei, neque omnino deficere. Ita omnes Catholici, quam hæc Concluſio intelligenda ſit de aliqua parte Eccleſiæ (nam certum eſt, aliquam partem Eccleſiæ, id eſt, nonnullos Chriſtianos, imo & aliquas partes Orbis Chriſtiani errare poſſe, & reipſa quandoque erraſſe) ſed de tota & univerſali Eccleſia. Concluſio ſic explicata probatur ex illo Salvatoris, *Matth. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*. Item *Matth.* 28. promiſit Chriſtus Eccleſiæ perpetuam ſuam aſſiſtentiam, dicens: *Et ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi*. Et *Joan. cap. 16. Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Et *1. Timoth. 3.* vocatur *Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis*. Atqui ſi Eccleſia univerſalis in Fide aliquando erraret, aut omnino deficeret, jam prævalerent adverſus eam portæ inferi, neque ipſa eſſet columna & firmamentum veritatis, neque aliæ dictę Chriſti promiſſiones verificarentur; ergo.

8. CONCL. III. Extra veram Chriſti Eccleſiam nemo poteſt ſalvari. Ita certum, eſtque deciſum in Concilio Generali, ſeu Lateranenſi ſub Innocentio III. atque refertur *c. Firmiter. de Summa Trinitate*, ubi dicitur: *Una vero eſt Fidelium univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſalvatur*. Idque SS. Patres paſſim declarant exemplo Arcæ Noe, extra quam regnante diluvio nullus hominum mortem evaſerat; ac præſertim S. Hieronymus in Epiſtola ad Damaſum Papam (& habetur *c. Quoniam vetuſto 24 q. 1.*) ubi Cathedram S. Petri, ſeu Eccleſiam Catholicam Arcæ Noe comparans, ſubjungit: *Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio*.

9. Nec obſtat, quod juxta D. Ambroſium, alioſque Sanctos Patres & Theologos, Catechumeni poſſint ſalvari, & multi ſalventur, qui tamen per Baptiſmum necdum ſunt ingreſſi Eccleſiam Dei. Reſp. enim cum Sannig *Diſſ. 3. de Fide, q. 1. n. 6.* & aliis, allatam Concluſionem eſſe intelligendam ſic, quod nemo poſſit ſalvari extra Eccleſiam, id eſt, qui nec re, nec voto eſt in Eccleſia: Catechumeni autem, licet per januam Baptiſmi actu recepti necdum ſint ingreſſi Eccleſiam, nihilominus voto jam ſunt in Eccleſia. Et hoc ſufficit ad ſalutem, non minus, ac Baptiſmus in voto ſuſceptus; mediante quo ſi deſit occaſio recipiendi Sacramentum Baptiſmi, poſſe hominem ſalvari, patet ex Conc. Trid. *Seſſ. 6. c. 4.* ac pluribus locis Juris Canonici, & præſertim ex *cap. Veniens. de Presbyt. non baptizato*, ibi: *Cum quis non ſolum per Sacramentum fidei, ſed per fidem etiam Sacramenti efficiatur procul dubio membrum Chriſti*.

QUÆSTIO II.

Quænam ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti.

SUMMARIUM.

10. *Ratio præſentis Quæſtionis.*
11. *Notæ Eccleſiæ a modernis hæreticis aſſignatæ, rejiciuntur.*
12. *Veræ notæ Eccleſiæ Chriſti ſunt quatuor, nempe*
13. *Quod ſit Una.*
14. *Sancta.*
15. *Catholica.*
16. *Et Apoſtolica.*
17. *Hæ quatuor notæ conveniunt ſoli Romanæ Eccleſiæ.*
18. *Ea eſt Una, & nulla alia Secta.*
19. *Ea eſt Sancta.*
20. *Ea eſt Catholica, non vero ulla Secta hæreticorum.*
21. *Eadem eſt Apoſtolica.*
22. *Methodus breviſſima reducendi hæreticos ad Fidem Catholicam.*

10. SCiendum, quod ab initio naſcentis Eccleſiæ jam diverſæ fuerint exortæ ſectæ & hæreſes, quarum quælibet prætendebat, apud ſe veram conſiſtere Eccleſiam, hocque ſignis, ſeu notis ac ſymbolis quibuſdam oſtendere conabantur. Ut igitur vera Eccleſia deprehendi, & a falſis ſectis dignoſci valeat, conſulto recurrendum eſt ad veras Eccleſiæ notas.

11. Hæretici noſtri temporis ſatis communiter duas aſſignant Eccleſiæ notas videlicet veram & inconcuſſam prædicationem Evangelii, & ſincerum uſum Sacramentorum. Verum hæc ſententia communiter ejicitur a Catholicis: ſiquidem notæ veræ Eccleſiæ debent ipſa eſſe notiores (generatim enim notæ debent eſſe notiores ea re, cujus ſunt notæ, quia alias non eſſent notæ, ſed ignotæ) ſimulque aliis ſectis ſeu Eccleſiis falſis non communes ut patet; alioquin enim non ſufficienter diſcernerent veram Eccleſiam a falſa. Atqui ita accidit prædictis duabus notis: nam quælibet hæreticorum Secta, tum Ariana, Sabelliana, tum Lutherana, Calviniana, Zuingliana, & Anabaptiſtica, &c. hactenos ſemper jactitavit, & adhuc jactitat, apud ſe eſſe veram prædicationem Evangelii, uſumque ſincerum Sacramentorum (quod ipſum comprimis, atq; veraciter de ſe aſſirmat S. Mater Eccleſia Catholica) hinc prædicta duo non poſſunt eſſe ſigna, ſymbola, notæque veræ Eccleſię Chriſti, ac proinde aliæ erunt inveſtigandę. Unde ſit

12. CONCL. I. Veræ notæ Eccleſiæ Chriſti principaliter ſunt quatuor, videlicet quod ea ſit UNA, SANCTA, CATHOLICA, ET APOSTOLICA. Ita omnes Catholici. Siquidem hæ quatuor notæ partim habentur in Symbolo Apoſtolorum, ubi dicitur, *Credo in Sanctam Eccleſiam Catholicam*; partim in Symbolo Nycæno & Conſtantinopolitano, in quo aliæ duæ clarius ſunt expreſſæ, vel additæ; videlicet, quod ſit *Una* (quæ particula tamen in Symbolo Apoſtolico ſufficienter jam continetur, dicendo in ſingulari, *Sanctam Eccleſiam*) & *Apoſtolica*, dicendo, CREDIMUS UNAM, SANCTAM, CATHOLICAM ET APOSTOLICAM ECCLESIAM. Et hoc quidem Symbolum, utpote in Concilio Generali Conſtantinopolitano Anno Domini 381. receptum, approbatur & in SS. Miſſæ Sacrificio ferme quotidie recitatur a tota Eccleſia univerſali, imo neque ab hæreticis noſtri temporis negatur: unde reſtant ſolum prædictæ quatuor notæ explicandæ.

13. Prima igitur Eccleſiæ nota eſt, quod ſit UNA. *Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis*, *1. Corinth.* 14. Cæterum hæc Eccleſiæ unitas conſiſtit inprimis in unitate Capitis, quatenus omnes in Eccleſia exiſtentes idem agnoſcunt Caput, tum inviſibile, ſive Chriſtum Dei Filium; tum viſibile, ſive Summum Pontificem, Chriſti in terris Vicarium. Deinde in unitate & concordia doctrinæ juxta illud *Hebr.* 13. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Et ſurſum in unitate cultus Divini, & ritus Sacramentorum, quatenus idem apud omnes Sacrificium offeratur, æqualitas in cultu Divino obſervetur, atque eadem Sacramenta & cum iiſdem cæremoniis diſpenſentur. Et hanc trinam principalem unitatem in vera Eccleſia Chriſti obſervandam, inſinuat D. Apoſtolus, ex inſtinctu Spiritus Sancti ſcribens ad *Epheſ. c. 4. Unus Dominus, una fides, unum baptiſma*.

14. Secunda veræ Eccleſiæ nota eſt, quod ſit SANCTA, juxta quod loquitur Apoſtolus, *Epheſ.* 5. vocans *Eccleſiam glorioſam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ed ut ſit Sancta & immaculata*. Dicitur autem Eccleſia quantum ad propoſitum, præcipue ex eo *Sancta*: quia profeſſio ejus & doctrina eſt ſancta, nihilque continens contra rectam rationem, bonoſque mores, juxta illud *Pſalmi* 18. *Lex Domini, immaculata convertens animas, teſtimonium Domini fidele &c. Juſtitiæ Domini rectæ.* Inſuper Eccleſia dicitur *Sancta*, quia a Viris Sanctiſſimis propagata ſemper fuit, & in ea plurimi eximię Sanctitatis Viri per cuncta ſemper ſæcula floruerunt & florent.

15. Ter-

Digitized by Google

QUÆSTIO III.

De Sacra Scriptura, ſeu Libris Canonicis.

SUMMARIUM.

23. *Libri Canonici ſeu S. Scripturæ, qui?*
24. *Numerus eorum in Eccleſia Catholica eſt antiquiſſimus.*
25. *Solvitur objectio.*
26. *Hunc vel illum librum eſſe Canonicum unde conſtet?* (a) Supra o.7.
27. *Declaratur amplius Concluſio.*
28. *Vulgata vetus Editio S. Scripturæ eſt authentica.*
29. *An in hac qualibet minima vocula ſit de fide?*
30. *Verior opinio.*
31. *Solvuntur objectiones.*
32. *Lectio S. Scripturæ in lingua vulgari, juſte eſt interdicta.*
33. *Quid in Germania quoad hoc?*

23. CONCL. I. Numerus Librorum S. Scripturæ, qui & *Libri Canonici* appellantur, ille eſt, quem ponit Sacrum atque Œcumenicum Concilium Trid. *Seſſ.* 4. ubi Libros Canonicos ex unanimi totius Eccleſiæ conſenſu, & antiquiſſimorum Conciliorum veſtigiis inhærendo, recenſet, eoſque veluti a Spiritu S. dictatos recipit, ac veneratur, dum inter alia ſic habet. *Sunt vero infra ſcripti, Teſtamenti veteris, quinque Libri Moyſi, id eſt, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus & ſecundus, qui dicitur Neemias, Tobias, Judith, Heſter Job, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores, id eſt, Oſea, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Abacuch, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus & ſecundus. Novi Teſtamenti, quatuor Evangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apoſtolorum a Luca Evangeliſta conſcripti: quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos. Petri Apoſtoli duæ, Joannis Apoſtoli tres, Jacobi Apoſtoli una, Judæ Apoſtoli una, & Apocalypſis Joannis Apoſtoli. Si quis autem Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit, anathema ſit.* Hactenus verbatim Concilium Tridentinum.

24. Unde patet, Librum tertium & quartum Eſdræ, ſimulque librum tertium Machabæorum non eſſe ex Libris Canonicis, quamvis in Bibliis communiter apponantur, ne penitus pereant. Cæterum prædictus numerus Librorum Canonicorum Sacræ Scripturæ non eſt novus, quinimo eſt antiquiſſimus in Eccleſia Catholica, & receptiſſimus. Sic quippe S. Auguſtinus *lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, c.* 8. omnes & ſingulos præfatos Libros inter Canonicos reponit, atque enumerat. Similiter omnes illi Libri inter Canonicos recepti ſunt in Concilio Carthaginenſi (anno 397. celebrato) *cap.* 47. item in Concilio Romano primo ſub Gelaſio Papa *an.* 494. celebrato, atque in aliis ſubſequentibus Conciliis, & præſertim in Florentino in Decreto Unionis.

25. Nec obſtat, quod olim de Libro Tobiæ, Judith, & quibuſdam aliis fuerit controverſia inter Catholicos Doctores, eoſque quidam SS. Patres excluſerint e numero librorum Canonicorum. Reſp. enim, id contigiſſe ante definitionem Eccleſiæ, quando re adhuc dubia, & necdum per Eccleſiam definita, utraque pars probabiliter amplecti, & teneri poterat; prout fieri ſolet in aliis materiis necdum ab Eccleſia definitis, & adhuc inter Catholicos Doctores controverſis. At poſt definitionem Eccleſiæ nullus S. Pater, aut alius vere Catholicus, ullum ex præfatis Libris Canonicis rejecit.

26. CONCL. II. Hunc vel illum Librum eſſe Canonicum, & habere authoritatem S. Scripturæ a Deo dictatæ, aliunde nobis non conſtat, quam ex Traditione Majorum, & definitione Eccleſiæ. Ita omnes Catholici. Siquidem Eccleſiam in rebus Fidei ob ſpecialem aſſiſtentiam Spiritus Sancti errare non poſſe, jam (a) dictum eſt; ergo quidquid ipſa Fidelibus credendum, & tanquam Librum a Spiritu S. dictatum eſſe proponit, pro tali indubie recipiendum eſt. Accedit, quod plura Evangelia ſub nomine diverſorum Apoſtolorum, ut Thomæ, Thaddæi, Andreæ, Bartholomæi, Barnabæ &c. fuerint conſcripta, de quibus fit mentio *cap. Sancta Romana diſtinct.* 15. ergo neceſſaria fuit authoritas Eccleſiæ, quæ inſiſtendo continuæ Traditioni ab Apoſtolis hauſtæ, atque a Spiritu Sancto peculiariter directa, hujuſmodi noxia & apocryphas ſcripturas a veris diſcerneret, verumque Evangelium a Deo dictatum Fidelibus credendum proponeret. Et hinc rectiſſime S. Auguſtinus *lib. contra Epiſtolam Manichæi, cap.* 5. palam proteſtatur, dicens: *Ego vero non crederem Evangelio, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas.* Et rurſus ibidem ait: *Evangelium Nazaræorum non admittam, quia non admittitur ab Eccleſia.*

27. Veriſſimum quidem eſt, potuiſſe Deum pluribus aliis modis veram Fidem, verbumque ſuum, ſeu S. Scripturam manifeſtare hominibus, puta per ſemetipſum immediate, vel per Angelos &c. Verumtamen ſicut olim Saulum (id eſt, Paulum Apoſtolum) & Cornelium Centurionem, & Eunuchum Reginæ Candacis, non per ſe, aut Angelos ſuos, in vera Fide erudire voluit, ſed per homines, videlicet per Ananiam, Petrum Apoſtolum, & Philippum, ut legitur in Actibus Apoſtolorum *cap.* 8. 9. & 10. Ita etiam ordinarium medium agnoſcendi veram Scripturam Sacram aliud eſſe noluit, quam authoritatem Eccleſiæ Catholicæ, utpote quæ teſte ipſomet Spiritu S. 1. *Timoth.* 3. *eſt columna & firmamentum veritatis.* Hinc jam a primordiis ſuis, orta circa obſervantiam Legalium diſſenſione, S. Mater Eccleſia, in Spiritu S. ex Apoſtolis, aliiſque Fidelibus legitime congregata, *Actor. c.* 15. determinavit, Gentiles ad Fidem Chriſti converſos non obligari lege Moſaica.

28. CONCL. III. Sacra Scriptura, in vulgata veteri Editione contenta, vere eſt authentica. Ita noviſſime declaravit, & propter antiquiſſimum Eccleſiæ uſum obſervari ſtatuit Concilium Trident. *Seſſ.* 4. *in Decreto de Editione Librorum,* his verbis: *Inſuper eadem Sacroſancta Synodus ſtatuit, & declarat, ut hæc ipſa vetus & vulgata Editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præſumat.* Hæc Concilium.

29. Num autem quælibet minima vocula, & particula Editionis vulgatæ, ſit de fide, variant Doctores. Affirmant Franciſcus Turrianus 2. 2. *diſp.* 22. *dub* 4. & quidam alii. Tum quia idem Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 4. ait; *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata Editione habentur, pro ſacris & Canonicis non ſuſceperit, anathema ſit:* atqui etiam omnes voculæ ſunt partes. Tum quia alioquin tota Editio vulgata nutabit, ſi in ea quidpiam non canonicum, & quod non eſt de Fide, contineri dicatur: nam, ut inquit D. Auguſtinus *Epiſt.* 9. ad Hieronymum, *Sacra Scriptura, quæ ad fidem poſteris edita eſt admiſſa auctoritate mendacii tota dubia nutat, & fluctuat.*

30. Oppoſitam nihilominus ſententiam plures alii Theologi & Controverſiſtæ tenent, ut Bellarminus *lib.* 2. *de verbo DEI, cap.* 11. Bernardinus Verweis *in Speculo veræ Eccleſiæ, lib.* 2. *cap.* 6. *art.* 4. *a.* 3. Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 1. *de fide, quæſt.* 5. *n.* 79. Burghaber *Controverſ.* 4. *num.* 16. citans alios. Aſſerunt enim, quamvis Editio vulgata pro authentica ab omnibus habenda ſit, utpote quoad fieri potuit, pura & emendata, nihilque continens, quod ſit contra Fidem Catholicam, & bonos mores; nihilominus eam necdum ita ab omnibus mendis purgatam eſſe, quin adhuc emendari poſſit, aut aliquibus in locis, ubi jam olim ejuſdem lectiones variabant, locus eſſe valeat diſceptationi, & aliqua alia lectio ei, quæ in vulgata Editione poſita eſt, ſubinde præferri. Ratio eſſe poteſt: quia

quia hoc ipſum videtur inſinuare Præfatio Bibliis vulgatæ Editionis præfixa, dum ait: *Quam quidem* (Editionem vulgatam) *ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita cæteris omnibus, quæ ad hunc uſque diem prodierunt, emendatiorem purioremque eſſe minime dubitandum.* Et infra: *In hac tamen pervulgata lectione, ſicut nulla conſulto mutata, ita etiam aliaqua mutanda videbantur, conſulto immutata relicta ſunt.*

31. Nec obſtat Concilium Trid. *loc. cit.* Quia loquitur de partibus, utputa Capitulis, atque integris Libris, quorum nonnullos Hæretici, contra quos præcipue agit Concilium, rejecerunt; non autem de voculis, ſeu particulis. Idque ea eo amplius patet, quod primum poſt dictum Decretum Concilii Trident. Editio vulgata per Theologos a Sede Apoſtolica ad hoc deſtinatos fuerit reviſa, & in nonnullis emendata. Dictum autem D. Auguſtini procedit admiſſo ſemel in quapiam Scriptura mendacio, quale nefas eſt admittere in Editione vulgata Bibliorum.

32. CONCL. IV. Lectio S. Scripturæ in lingua vulgari ſine Epiſcopi, aut Inquiſitoris licentia juſte fuit interdicta. Et hæc quidem prohibitio habetur in *Indice Librorum Prohibitorum Regula* 4. Ratio hujus prohibitionis ibidem affertur: quia experimento manifeſtum eſt, ſi Sacra Biblia vulgari lingua paſſim ſine diſcrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri. Siquidem S. Scriptura, ob altitudinem Myſteriorum ſupernaturalium, de quibus tractat, ac plurimas locutiones Propheticas, & allegoricas &c. non tam intellectu facilis & clara eſt, ut a quovis, etiam cæteroquin indocto homine, vel muliercula, ſtatim poſſit recte intelligi, prout præſumptuoſe jactitant Hæretici moderni. Sed de hoc plura *Quæſt. ſeq.*

33. Notat tamen Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 15. numer.* 8. Quod hæc prohibitio non legendi Sacra Biblia vulgari idiomate, in hiſce Regionibus noſtris recepta non ſit. Nam, ut inquit Nicolaus Serarius, *non puniuntur, ſed laudantur, qui in Germania noſtra, nulla diſerte petita facultate, Biblia vulgata Eckii, vel Dittenbergii legunt.* Verſio autem Germanica Lutheri, & aliorum hæreticorum, prorſus interdicta eſt, utpote peſtifera, ob multas admixtas depravationes, & falſas interpretationes.

QUÆSTIO IV.

De multiplici Senſu, Obſcuritate, atque Interpretatione Sacræ Scripturæ.

SUMMARIUM.

34. *Senſus S. Scripturæ duplex, litteralis, & myſticus.*
35. *Senſus litteralis alius proprius, alius improprius.*
36. *Senſus myſticus, quis?*
37. *Eſt multiplex, ut Senſus Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus ſeu Moralis.*
38. *Univerſim quatuor ſenſus S. Scripturæ,*
39. *Et in ſingulis excellebant ſinguli Eccleſiæ Doctores.*
40. *Quid ſenſus Accommodatitius S. Scripturæ.*
41. *S. Scriptura ſæpius eſt obſcura.*
42. *Ipſamet S. Scriptura hoc teſtatur.*
43. *Interpretatio canonica S. Scripturæ pertinet ad Eccleſiam.*
44. *Doctrinaliter eam interpretari, quibus conveniat?*

34. CONCL. I. Generatim, ac prima ſui diviſione, Senſus Sacræ Scripturæ alius eſt litteralis, alius ſpiritualis ſeu myſticus. Ita communis. Et quidem *Senſus litteralis* eſt, quem verba ipſa immediate ſignificant: prout v. g. hoc nomen *Jeruſalem* ſignificat civitatem Palæſtinæ, ac plurimæ hiſtoriæ in S. Scriptura contentæ litteraliter ſignificant res olim geſtas.

35. Porro Senſus iſte litteralis Sacræ Scripturæ ſubdividitur in proprium, & in improprium ſeu figuratum. *Proprius eſt*, quem verba in propria ſua ſignificatione uſurpata immediate ſignificant: prout ſit, dum dicitur David eſt Rex, Jeruſalem capta, &c. *Senſus improprius, ſeu figuratus*, eſt quem verba improprie ſeu figurate accepta ſignificant: puta, quem habent per quandam Metaphoram, Metonymiam, Catechreſin, aut aliam Figuram Rhetoricam: quales locutiones figuratæ in Sacra Scriptura ſunt ſatis frequentes, ac præſertim in Prophetis, imo & alibi. Sic Chriſtus Dominus noſter dicitur Leo, Petra, Lapis angularis, Agnus, Vitis, &c. per ſimilitudinem quandam, ac metaphoram, non per proprietatem. Sic etiam Deus, qui tamen eſt puriſſimus Spiritus, dicitur habere manus, quatenus eſt Omnipotens; videre oculis, quatenus eſt Omniſcius; habere pedes, quia eſt ubique; iraſci, pœnitere, ac hujuſmodi, ob diverſos affectus ſuos.

36. *Senſus myſticus, ſeu ſpiritualis* Sacræ Scripturæ eſt ille, qui non ſignificatur per verba immediate, ſed mediate ſolum, quatenus ſignificatur per res illas, quas verba immediate ſignificant. Sic hiſtoria Agni Paſchalis, *Exodi capit.* 12. relata, litteraliter ſignificat ritum Agni Paſchalis a Judæis olim immolandi; ſpiritualiter vero ſeu myſtice ſignificat Chriſtum pro ſalute totius Mundi in ara Crucis poſtmodum immolatum: idem videre eſt in aliis innumeris.

37. Cæterum Senſus ſpiritualis, ſeu myſticus S. Scripturæ, rurſum dividitur in Allegoricum, Anagogicum, & Tropologicum ſeu Moralem, juxta numerum videlicet trium Virtutum Theologicarum, quibus hi tres Senſus myſtici S. Scripturæ correſpondent. Siquidem *Senſus Allegoricus* correſpondet Fidei, & tunc habetur, quando verba S. Scripturæ præter ſenſum litteralem, quem habent, ſignificant aliquid pertinens ad Fidem. *Senſus Anagogicus* correſpondet Spei, habeturque, quando verba præter ſenſum litteralem, quem continent, ſignificant aliquid pertinens ad vitam æternam, quam ſperamus. *Senſus* tandem *Tropologicus ſeu Moralis*, correſpondet Charitati; & habetur, quando præter ſenſum litteralem verborum ſignificatur aliquid pertinens ad inſtructionem morum, ſeu opera Charitatis exercenda.

38. Et conformiter dictis communiter a Doctoribus[1] dicuntur eſſe quatuor Senſus S. Scripturæ, videlicet Litteralis, Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus ſeu Moralis, de quibus extant ſequentes duo verſiculi:

Littera geſta docet: quid credas, Allegoria:
Moralis, quid agas: quo tendas, Anagogia.

Et hi quatuor Senſus commode oſtenduntur in nomine *Jeruſalem*: nam hæc vox Litteraliter ſignificat urbem Palæſtinæ, Allegorice Eccleſiam Militantem, Anagogice Eccleſiam Triumphantem, & Tropologice ſeu Moraliter quamcunque Animam fidelem. Iidem ſenſus vel omnes vel ſaltem aliqui, reperiuntur in Cæremoniis veteris Legis, Vaſibus Sanctuarii, & aliis hujuſmodi: quæ proinde varie exponuntur a Sanctis Patribus, & Doctoribus Eccleſiaſticis.

39. Notatum quoque eſt a Viris doctis, juxta hos quatuor Senſus S. Scripturæ quatuor dari præcipuos Doctores Eccleſiæ, videlicet S. Hieronymum, S. Ambroſium, S. Auguſtinum, S. Gregorium Papam, & ſingulos in ſingulis S. Scripturæ ſenſibus principaliter excelluiſſe, Hieronymum in Litterali, Ambroſium in Allegorico, Auguſtinum in Anagogico, & Gregorium in Morali.

40. Taceatur hic ſenſus Accommodatitius S. Scripturæ, quo videlicet dicta de uno, poſtmodum accommodantur alteri, ac de eo dicuntur: ſiquidem iſte proprie non eſt verus aliquis S. Scripturæ ſenſus, ſed potius traductio verborum S. Scripturæ a ſuo ſenſu ad alium, ab Authore Deo non intentum. Nihilominus hic modus applicandi, ſeu accommodandi S. Scripturam, ſi cætera concurrant, malus non eſt, imo practicatur ab Eccleſia Catholica paſſim in Breviario, & Miſſali Romano, dum dicta de Abraham, Noe, & aliis Sanctis veteris Teſtamenti, accommodantur ad diverſos Sanctos novi Teſtamenti. Idem Senſus Accommodatitius a SS. Patribus frequenter adhibetur in ſuis Libris ac Homiliis, idemque in Concionibus frequens eſt, ac utiliſſimus; nam verba S. Scripturæ miram quandam gravitatem & energiam præſeferunt, ita ut ad perſuadendum ſint accommodatiſſima. Cavendum tamen, ne quavis occaſione verba S. Scripturæ accommodentur, ſeu applicentur ad profana, ſcurrilis, fabuloſa,

&

Digitized by Google

& hujuſmodi : Id enim nefas eſt , atque etiam in Concilio Trid. *Seſſ.* 4 graviter prohibitum.

41. CONCL. II. Sacra Scriptura ſæpius eſt obſcura, neque eſt tam perſpicua, aperta, & intellectu facilis cuivis, etiam indocto homini vel mulieribus, quin indigeat vera & genuina interpretatione. Ita omnes Catholici Doctores contra Hæreticos. Ratio eſt : quia S. Scriptura tractat de ſummis & altiſſimis Fidei Myſteriis, rebuſque ſupernaturalibus, nempe de SS. Trinitate, Incarnatione Filii Dei, Sacramentis, Prædeſtinatione, & aliis hujuſmodi captum humanum, niſi Fides adjuvet, longe ſuperantibus. Inſuper ſacra Scriptura continet plurimas locutiones allegoricas, & figuratas; immo non pauca, quæ prima fronte videntur contraria; verba etiam ambigua, ac phraſes Hebraicas. Atqui talia non illico poſſunt patere hominibus idiotis & indoctis, multo minus quibuſvis mulierculis : alioquin certe SS. Patres, atque Eccleſiæ Doctores, fruſtra tantum temporis conſumpſiſſent in ſtudio, & intelligentia S. Scripturæ.

42. Confirmatur. Ipſamet S. Scriptura teſtatur, quædam in ea reperiri obſcura, & intellectu difficilia, quæ proinde indigent vera interpretatione. Hinc quippe Chriſtus, incipiens a Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur duobus Diſcipulis, euntibus in Emmaus, Scripturas, quæ de ipſo erant *Luc.* 24. Similiter Chriſtus Dominus poſt ſuam glorioſam Reſurrectionem *aperuit illis* (id eſt, Diſcipulis ſuis) *Senſum, ut intelligerent Scripturas*, *Luc. cap.* 24. Atqui hoc non fuiſſet neceſſe, immo fruſtraneum, poſt tot prædicationes integro triennio ex ore Chriſti jam auditas, ſi S. Scriptura eſſet ex ſe prorſus clara, & cuilibet aperta, ut præſumptuoſe jactitant Hæretici. Accedit, quod ipſemet Spiritus ſanctus per os D. Petri expreſſe teſtificetur in S. Scriptura, & præſertim in Epiſtolis D. Pauli, eſſe quædam intellectu difficilia: ſic enim habetur 2. *Petri cap.* 3 *in quibus* (nempe Epiſtolis D. Pauli) *ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem*. Hæc ibi.

43. CONCL. III. Interpretatio canonica & infallibilis S. Scripturæ, verique ſenſus illius, ad Eccleſiam pertinet. Ita omnes Catholici; haberturque expreſſe in Concilio Trid. *Seſſ.* 4. hiſce verbis: *Quem* (ſenſum S. Scripturæ) *tenuit, & tenet ſancta Mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione Scripturarum Sanctarum*. Unde dicitur *Matth.* 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*.

44. CONCL. IV. Interpretari S. Scripturam etiam doctrinaliter, non cuilibet convenit, ſed Viris duntaxat doctis & idoneis, ac præſertim iis, quibus id ex officio incumbit, utpote Eccleſiæ Doctoribus, Epiſcopis, & hujuſmodis. Ita communis. Ratio eſt : quia alioquin adeſſet manifeſtum periculum errandi in interpretatione S. Scripturæ, ſi hanc indocti paſſim & præſumptuoſe attentarent. Accedit, quod Deus in Eccleſia ſua voluerit obſervari hyerarchiam, & ſubordinationem ſubditorum erga Superiores, atque eſſe ordinem inter Doctores & diſcipulos, inter Paſtores & oves, ut alii doceant alii diſcant, alii Scripturā interpretentur, alii alia officia exerceant. Unde *Epheſ.* 4. dicitur: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum.* Et 1. *Corinth.* 12. *Numquid omnes interpretantur?* Quaſi diceret, *non*; ſed illi ſolum, quibus id ex officio incumbit, quique a Deo ad hoc electi ſunt.

QUÆSTIO V.
De Traditionibus.
SUMMARIUM.

45. *Traditio, quid?*
46. *Eſt triplex, nempe Traditio Divina, Apoſtolica, & Eccleſiaſtica.*
47. *Traditiones Divinæ ſunt admittendæ.*
48: *Ipſæ ſunt ejuſdem infallibilitatis ac Verbum Dei ſcriptum.*
49. *Regula dignoſcendi Traditiones Divinas.*

45. TRaditionis nomine intelligitur in propoſito doctrina quædam ad Religionem ſpectans, quæ tamen expreſſe in S. Scriptura non habetur, neque ex illa clare deducitur; ſive dein hujuſmodi doctrina in libris SS. Patrum ſcripta reperiatur, ſive non.

46. Dividitur autem Traditio in Divinam, Apoſtolicam, & Eccleſiaſticam. *Traditio Divina* (quæ & *Verbum Dei non ſcriptum* appellatur) ea eſt, quam Apoſtoli immediate a Spiritu ſancto dictatam, vel ex ore Chriſti acceperunt, quæque ab Apoſtolis promulgata, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervata & quaſi de manu in manum ad noſtra uſque tempora tradita fuit : qualis traditio potiſſimum habetur circa materiam & formam Sacramentorum, & alia hujuſmodi in Eccleſia Catholica perpetuo cuſtodita, quæ tamen in S. Scriptura expreſſe non habentur. *Traditio Apoſtolica* ſolet nonnunquam confundi cum Divina, eo quod hæc ab Apoſtolis promulgata fuerit: proprie autem Traditio Apoſtolica vocatur ea, quæ ab Apoſtolis inſtituta eſt cum aſſiſtentia Spiritus ſancti, nec tamen in S. Scriptura reperitur expreſſa: ut eſt jejunium Eccleſiaſticum, certis temporibus ab Apoſtolis inſtitutum. *Traditio* tandem *Eccleſiaſtica* dicitur, conſuetudo quædam antiqua ab Epiſcopis, vel populo fideli in Eccleſiam introducta. In præſenti ſermo eſt præcipue de Traditionibus Divinis, ſeu Verbo Dei non ſcripto.

47. CONCL. I. Præter S. Scripturam ſunt admittendæ, & obſervandæ quædam Traditiones, ſeu Verbum Dei non ſcriptū. Ita omnes Catholici; eſtque noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 4. *in Decreto de Canonicis Scripturis.* Idem communiter probatur ex S. Scriptura, 2. *Theſſal.* 2. ubi Apoſtolus præcipit, dicens : *Itaque fratres ſtate, & tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem ſive per epiſtolam noſtram.* In quem locum S. Chryſoſtomus ita ſcribit: *Hinc patet, quod non omnia per epiſtolam tradiderit, ſed multa etiam ſine litteris: eadem vero fide digna ſunt tam illa, quam iſta.* Eodem modo paſſim loquuntur alii Sancti Patres.

48. CONCL. II. Traditiones Divinæ ſunt ejuſdem infallibilitatis & authoritatis, cujus eſt ipſum Verbum Dei ſcriptum. Ita rurſum omnes Catholici. Unde Tridentinum Concilium *cit. Seſſ.* 4. ſic ait : *Sacroſancta Synodus Traditiones tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus a Chriſto, vel a Spiritu ſancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu, ac reverentia ſuſcipit & veneratur.* Accedit ratio : quia Verbum Dei, ſive ſcriptum, ſive non ſcriptum, eandem vim atque infallibilitatem habet; cum non ſolum in ſcriptis, ſed & in verbis ſuis Deus ſemper ſit infallibilis.

49. CONCL. III. Regula dignoſcendi Traditiones Divinas ab Apoſtolicis, vel Eccleſiaſticis, ex eo habetur, ſi Eccleſia ipſa judicet, hanc vel illam Traditionem eſſe Divinam: quod quidem patere poteſt vel ex definitione Eccleſiæ facta in Concilio Generali, aut per Summum Pontificem loquentem (ut ajunt) ex Cathedra vel ſi unanimis conſenſus SS. Patrum, & Doctorum id teſtetur.

QUÆSTIO VI.
Quænam ſit totius Fidei Reſolutio?
SUMMARIUM.

50. *Reſolvere Fidem, quid?*
51. *Reſolutio Fidei a priori, ſit in primam veracitatem Dei nobis revelantis.* (b) Diſt. 2. quæſt. 1. n. 8.
52. *An reſolvatur ultimate in Deitatem?*
53. *Inſtantia de circulo proponitur.*
54. *Et ſolvitur.*
55. *Motiva credibilitatis Fidei, quæ?*
56. *Fides non reſolvitur in motiva humana.*
57. *Actus Fidei non eſt merus actus intellectus. Sed ad ipſum requiritur pia affectio voluntatis.*
58. *Propoſitio damnata refertur, ac refutatur.*
59. *Aliæ duæ propoſitiones damnatæ quoad propoſitum.*

50. ADvertendum, quod *Reſolvere Fidem* aliud non ſit, quam ordine retrogrado ea, quibus ad actum Fidei

 per-

Digitized by Google

pervenimus, relegendo inveſtigare principium ſeu motivum primum, cui totius Fidei certitudo innititur. Quando enim interroganti redditur ultima ratio nos movens ad actum Fidei, & ad quem nulla alias nos movit, tunc Fides noſtra ultimo reſolvi dicitur; ac proinde ibidem ſtandum eſt, ne detur proceſſus in infinitum. Hoc prænotato ſit

51. CONCL. I. Loquendo de Reſolutione Fidei in objectum ſuum formale, ſic Fides Divina a priori & ultimate reſolvitur in primam veritatem, ſeu veracitatem Dei nobis revelantis. Ita Doctor noſter 3. *diſt.* 33 eſtque communis Theologorum. Ratio eſt: quia objectum formale, & motivum Fidei ſupernaturalis, eſt prima & infallibilis veracitas Dei, ſeu veritas ipſius in revelando, ut dictum ſuperius (b) & conſequenter in eam Fides Divina a priori ac ultimate reſolvitur. Unde ſi quæras, cur credam Myſterium SS. Trinitatis? Reſp. Quia Deus hoc revelavit. Si rurſus quæras, cur credam Deo revelanti? Reſp. Quia Deus eſt prima Veritas, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Et hic datur ſtatus in aſſignanda ratione Fidei ſupernaturalis, & a priori;

52. Si dicas. Deus eſt prima veritas in revelando ratione Deitatis; ergo Fides ultimate reſolvitur in Deitatem, utpote ratione cujus competit Deo infallibilis veracitas. Reſp. negando conſequentiam: etſi enim veracitas reſolvatur in Deitatem tanquam in rationem eſſendi, non tamen reſolvitur in eam tanquam in rationem formalem credendi: hæc enim potius ſiſtit in ipſa veracitate, quia Fides non attendit, unde iſta veracitas Deo competit, Herinex *diſp. 2. de Fide, quæſt. 3. num.* 11. Vel dic cum aliis, diſtinguendo conſequens: ergo Fides ultimate reſolvitur in Deitatem materialiter, ſive in ſenſu reali, conceditur; formaliter, ſeu tanquam in rationem formalem credendi, negatur conſequentia.

53. Neque dicas, prius datam reſponſionem non ſufficere, cum ulterius quæri poſſit, cur credam, hoc Myſterium SS. Trinitatis Deum revelaſſe? Neque reſpondere juvat (inquies) quia in ſancto Evangelio ſic ſcriptum habetur: nam urgetur quærendo, cur potius credam Evangelio S. Matthæi &c. quam Evangelio Nicodemi, vel Nazaræorum, vel hujuſmodi? Quod ſi cum S. Auguſtino *lib. contra Epiſtolam Manichæi, c.* 5. dicam, Evangelio S. Matthæi credo; quia me Catholicæ Eccleſiæ illud amplectentis, atque a Deo revelatum eſſe atteſtantis, & veluti Fide Divina credendum proponentis, commovet authoritas; non ſic Evangelio Nicodemi, vel Nazaræorum, aut aliis ejuſmodi ſcripturis, cum non ſic ab Eccleſia admittantur. Rurſum urgebis, quærendo, cur credam Eccleſiæ? Et ſi hujus infallibilem authoritatem ex S. Evangelio probare quis conetur, replicabis, hic committi circulum vitioſum, probando S. Scripturam per authoritatem Eccleſiæ, & hujus authoritatem viciſſim probando per S. Script.

54. Ad hanc inſtantiam, quæ in quacumque ſententia urget, Reſpondetur negando aſſumptum, vel potius ſuppoſitum totius diſcurſus: nam dum quæritur, cur credam, Deum hoc revelaſſe, non amplius petitur ratio a priori, ſeu cauſa formalis & motiva credendi Myſterium a Deo revelatum; ſed petitur ratio a poſteriori, ſeu quoad nos ipſius revelationis factæ. Porro hæc duo, ut patet ex terminis, ſunt valde diverſa: & primum quidem ſpectat ad Motivum formale Fidei; poſterius vero ad Motiva credibilitatis Fidei. Quod ut melius intelligatur, ſit

55. CONCL. II. *Motiva credibilitatis Fidei* dicuntur ea, propter quæ moraliter ſit evidens, quod Myſteria noſtræ Fidei ſint a Deo revelata, & conſequenter propter infallibilem ejus veracitatem credibilia: juxta quod *Pſal.* 92. dicitur: *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*. Porro hujuſmodi Motiva Doctor noſter Subtilis *quæſt. 2. Prologi*, §. *Contra omnes iſtos*, & *ſeqq.* ad octo capita apte reducit; quæ ſunt, Prænunciatio Prophetica, Scripturarum concordia, Authoritas ſcribentium, Diligentia recipientium, Rationabilitas contentorum, Irrationabilitas ſingulorum errorum, Eccleſiæ ſtabilitas, & Miraculorum claritas. Et propter hujuſmodi Motiva credibilitatis, Myſteria Fidei ſiunt evidenter credibilia, hoc eſt, evidenter digna, quod credantur eſſe a Deo revelata, prout tradit Eccleſia Catholica.

56. Nec dicas. Omnia iſta Motiva ſunt humana, nobiſque innoteſcunt mera fide humana, utputa per libros, narrationem Seniorum, prædicationem Parochorum, vel dictamen rationis naturalis: atqui Fides Divina reſolvitur in talia motiva; ergo ſequitur, eam reſolvi in mera motiva humana, quod eſt abſurdum. Reſp. enim, quidquid ſit de majori, negando minorem: quia ipſa Fides Divina non reſolvitur in talia Motiva, tanquam rationem formalem & ultimatam credendi, ſed judicium duntaxat credibilitatis objecti Fidei. Nec quia Deus regulariter non loquitur immediate nobis ſingulis, hinc aſſenſus Fidei ſupernaturalis ordinarie non ſit, niſi prævia fide humana, qua quis prius credit ſuo Prædicatori, vel Eccleſiæ (quam per ſupra dictas Notas, veram eſſe Eccleſiam Chriſti agnovit) proponenti Myſteria Fidei, atque teſtificanti, ea eſſe a Deo revelata, juxta illud *Rom.* 10. *Fides ex auditu*. Hoc autem ſemel ſuppoſito, intellectus fidelis ac perſuaſus, talia eſſe a Deo revelata, totum ſe convertit in ipſius Dei veracitatem, ac propter iſtam unice per actum Fidei ſupernaturalis aſſentitur Myſteriis veræ Fidei.

57. Hoc ipſum amplius declaratur ex eo: quia actus Fidei ſupernaturalis non eſt merus actus intellectus, ſed ad eum etiam prærequiritur actus voluntatis, imperantis aſſenſum Fidei propter infallibilem veracitatem Dei revelantis. Siquidem actus Fidei Theologicæ ſunt liberi (alioquin enim meritorii non eſſent) ac proinde non præciſe conſiſtunt in actibus intellectus, quæ eſt potentia naturalis; ſed inſuper ad eos requiritur pia affectio ſupernaturalis voluntatis, quia iſthæc, propoſitis ſibi Myſteriis divinitus revelatis, ipſiſque Motivis credibilitatis Fidei, libere cooperando Divinæ gratiæ excitanti & adjuvanti, propter infallibilem veracitatem Dei revelantis firmiſſime aſſentitur ejuſmodi Myſteriis, credendo vera eſſe, quæ Deus nobis revelare dignatus eſt. Quod ipſum apertius docet Concilium Tridentinum *Seſſ. 6. cap.* 6. ibi: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati gratia Divina & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes, vera eſſe, quæ divinitus revelata, & promiſſa ſunt.* Et hinc ſit, quod audita eadem veræ Fidei prædicatione quidam credant, alii non: quia nimirum illi gratiæ Divinæ excitanti, & adjuvanti libere cooperantes, ſuo intellectui imperant, ſimulque eliciunt actum Fidei ſupernaturalis, non vero cæteri.

58. Huc facit noviſſimum Decretum Innocentii XI. inter alias Propoſitiones ſequentem, ordine 19. damnantis: *Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus Fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium*. Et merito hæc Propoſitio damnatur: ſiquidem intellectus ex vi objecti propoſiti non neceſſitatur ad aſſenſum, niſi ubi adeſt evidentia veri: atqui in objectis Fidei non adeſt evidentia veri (nam *Fides, eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, *Hebr.* 11.) ergo ex vi ſolius objecti, intellectus nunquam neceſſitatur ad aſſenſum Fidei, & conſequenter ad hunc determinari debet per imperium voluntatis: quale imperium poteſt eſſe firmius, quam ſint pondera rationum propter infallibilem Dei revelantis veracitatem.

59. Quantum ad præſentem de Fide materiam, ſunt inſuper cavendæ aliæ duæ Propoſitiones, itidem ab Innocentio XI. damnatæ. Earum prior, ordine 20. ſic ſonat: *Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.* Altera vero, ordine 21. ita docuit: *Aſſenſus Fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem, ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis; immo cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.* Ambæ Propoſitiones, *ſicut jacent*, damnatæ ſunt, ac proin vitandæ.

DISTINCTIO IV.

De vitiis Fidei oppoſitis.

QUÆSTIO I.

Quotuplex, & quam grave peccatum ſit Infidelitas?

SUMMARIUM.

1. *Infidelitas alia poſitiva, alia negativa.*

2. Cul-

Digitized by Google

2. *Culpabilis, & inculpabilis.*
3. *Infidelitas pure negativa, & privativa, quid?*
4. *Species infidelitatis generatim ſunt tres, nempe Paganiſmus, Judaiſmus, & Hæreſis.*
5. *Pagani, qui? Judæi, & Hæretici, qui?*
6. *Quæ Infidelitas ſit cæteris gravior?*
7. *Infidelitas, an ſit peccatum?*
8. *Et quale?*

1. INfidelitas hic ſumitur, prout eſt oppoſita Fidei Theologicæ. Et hæc generatim eſt duplex: una poſitiva, qua aliquid creditur contrarium Fidei; qualis eſt in Hæreticis, Judæis, ac Ethnicis adultis. Altera negativa, quæ eſt abſentia, vel carentia Fidei; qualis habetur ab ignorantibus Myſteria veræ Fidei.

2. Utraque Infidelitas ſubdividitur in culpabilem, & inculpabilem: nam poteſt quis non tantum vincibiliter ignorare Myſteria Fidei, aut credere erroneum in Fide; ſed quandoque etiam invincibiliter, credendo erronee aliquid a Deo eſſe revelatum, quod tamen tale non eſt, imo a parte rei exiſtit falſum atque erroneum.

3 Porro ignorantia invincibilis Myſteriorum Fidei, ſeu carentia involuntaria Fidei, vocatur a Theologis *Infidelitas pure negativa*, qualis datur in iis, qui nihil unquam de Fide audierunt, ſive ſint parvuli, ſive adulti. Ignorantia autem vincibilis, & voluntaria Myſteriorum Fidei, appellatur *privativa*; nec aliud eſt, quam carentia Fidei in eo, qui cum poſſet, & deberet Fidem habere audiendo prædicationem Evangelii, id negligit: quo modo ſolum in adultis reperiri poteſt, eſtque ex genere ſuo peccatum mortale. His prænotatis ſit

4. CONCL. I. Species Infidelitatis generatim ſunt tres, videlicet Paganiſmus, Judaiſmus, & Hæreſis. Ita Theologi communiter, cum D. Thoma 2. 2. *q* 10. *art.* 5 Unde & Eccleſia Catholica in die Paraſceves pro iſtis tribus tantum generibus Infidelium, nempe pro Hæreticis, Judæis, & Paganis, ſingillatim orare conſuevit. Accedit ratio: quia aut Infidelitas adverſatur veræ Fidei nullo modo ſuſceptæ; & eſt *Paganiſmus:* aut adverſatur Fidei, ſuſceptæ ſolum in figuris, & umbra veteris Legis, nempe in Circumciſione, aliiſque cæremoniis Legis Moſaicæ, & eſt *Judaiſmus:* aut adverſatur Fidei in ſe formaliter ſuſceptæ, & eſt *Hæreſis*; vel ſi quis ad Paganiſmum, ſive Judaiſmum deficiat, appellatur proprio nomine *Apoſtaſia a fide*: quo modo Julianus Imperator, a Chriſtianis ad Ethnicos deficiens, dicitur *Julianus Apoſtata*.

5. Igitur *Pagani* ſunt, qui ſentiunt contraria Fidei Chriſtianæ, quam nullo modo profitentur: ut ſunt Idololatræ colentes plures deos, aut idola ſua; item Turcæ, qui licet unum Deum profiteantur, cæli terræque Conditorem, negant tamen & SS. Trinitatem & Chriſtum, neque alias veritates fidei admittunt ut a Chriſto revelatas, vel quatenus ad Fidem Chriſtianam pertinent; ſed quatenus a Mahometh Pſeudo-propheta eas acceperunt. *Judæi* dicuntur, qui etiamnum legem Moſaicam ad litteram obſervant, circumcidendo ſe, ac alia Legalia (quæ fuerunt umbra futurorum, per Chriſtum jam completorum) ſuperſtitioſe cuſtodiendo, totumque novum Teſtamentum negando, ſpectantes Chriſtum primum venturum, utpote quem necdum veniſſe pertinaciter credunt. *Hæretici* tandem vocantur, qui poſt receptum Sacramentum Baptiſmi pertinaciter ſentiunt, ſeu errant contra aliquam veritatem Fidei Catholicæ: duo ſiquidem ad hæreſin formaliter ſumptam requiruntur videlicet & error in intellectu contra aliquam veritatem Fidei, & pertinacia in voluntate, ut magis dicetur *Quæſt. ſeq.*

6. CONCL. II. Quamquam extenſive, ſeu ratione errorum materialium cum Fide pugnantium, gravior ſit Infidelitas Paganorum, quam Judæorum; & dein gravior Judæorum, quam Hæreticorum: nihilominus intenſive, ſeu loquendo quantum ad rationem culpæ, gravior eſt Infidelitas Hæreticorum quam Judæorum, & horum quam Paganorum. Ita Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 10 *art.* 6. & Theologi communiter. Ratio primæ partis eſt: quia Gentiles, ſeu Pagani, in pluribus articulis errant contra Fidem, quam Judæi; & hi in pluribus, quam Hæretici, ut patet: quia Paganiſmus negat omnia divinitus revelata, Judaiſmus ea ſolum, quæ ſunt novi Teſtamenti, Hæreſis autem aliqua horum. Atqui per Infidelitatem extenſive graviorem intelligitur ea, quæ pluribus Fidei articulis opponitur, ſeu quæ in pluribus errat contra veram Fidem, ergo. Altera pars deſumitur ex *Epiſt.* 2. *S. Petri, cap.* 2. ubi de Hæreticis, ſeu relapſis a Fide, dicitur: *Facta ſunt eis poſteriora pejora prioribus: melius enim erat illis, non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti.*

7. CONCL. III. Etſi Infidelitas mere negativa, qualis reperitur in iis, quibus vera Fides nunquam fuit annuntiata, ſicque hanc inculpabiliter ignorant, proprie non ſit peccatum, ſed potius pœna peccati originalis; Infidelitas tamen poſitivæ voluntaria eſt graviſſimum peccatum. Ratio primæ partis deſumitur ex defectu voluntarii ad peccatum requiſiti; unde Chriſtus *Joan.* 15. ait: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent*, videlicet Infidelitatis. Altera vero pars Concluſionis, nempe Infidelitatem poſitivam eſſe graviſſimum peccatum, habetur ex S. Scriptura paſſim, ut Marci ult. *Qui vero non crediderit, condemnabitur*. Item *Joan.* 3. *Qui non credit, jam judicatus eſt*; & alibi.

8. Cæterum hoc peccatum incredulitatis, ſeu Infidelitatis poſitivæ gravius eſt, quando eſt directe volitum per voluntatem repugnantem auditui Fidei, vel etiam audita, Fidemque contemnendo. Unde ex genere ſuo, ac per ſe loquendo, Infidelitas eſt gravius peccatum omnibus illis, quæ contrariantur Virtutibus moralibus, puta furto, adulterio, homicidio, & hujuſmodi: quamvis per accidens, nempe propter imperfectionem actus, poſſit interdum Infidelitas eſſe minus grave peccatum.

QUÆSTIO II.

Quid requiratur ad formalem & perfectam Hæreſin?

SUMMARIUM.

9. *Hæreſis unde ſic dicatur?*
10. *Et quid ſit?*
11. *Ad hæreſin formaliter ſumptam requiritur & error in intellectu.*
12. *Corollarium.*
13. *Et pertinacia in voluntate.*
14. *Hinc errans contra Fidem, ſed paratus credere, quod credit Eccleſia, non eſt hæreticus.*
Cautela Scriptorum Catholicorum.
15. *Quid, ſi aliquis ignoret, opinionem ſuam adverſari ſenſui Eccleſiæ?* (a) Juxta dicta Diſt 2. n. 30.
16. *Pertinacia ad hæreſin requiſita, in quo conſiſtat?*
17. *Corollarium.*
18. *Hæretici formales, &*
19. *Hæretici materiales, qui?*
20. *Dubitans de Fide peccat peccato hæreſis.*
21. *Dummodo excipiatur natus inter hæreticos, donec ſufficienter inſtruatur.*
22. *Quid dicendum de involuntariis cogitationibus hæreticis?*
23. *Dubitans in Fide, an incurrat excommunicationem?*

9 ETſi præſens Quæſtio procedat de omnibus tribus Infidelitatis ſpeciebus, ſpecialiter tamen moveri ſolet de Hæreſi, utpote magis obvia: quamvis quæ de hac dicuntur, ſuo modo locum habeant in aliis Infidelitatibus. Porro Hæreſis eſt nomen græcum, & dicitur ſic ab electione; atque ex uſu Scriptorum Eccleſiaſticorum plerumque accipitur in malam partem, nempe pro ea electione, qua ex arbitrio noſtro contra doctrinam Chriſti, & ſenſum S. Matris Eccleſiæ eligimus nobis, quid credere velimus.

10. CONCL. I. *Hæreſis* eſt error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem Fidei Chriſtianę, quam ſuſcepit ſeu profeſſus eſt. Ita jure communis Doctorum, & magis patebit ex dicendis. Solum nota, ad Hæreſin requiri, ut quis Fidem Chriſti aliquando ſuſceperit per Sacramentum Baptiſmi, vel alias eandem publice profeſſus ſit; alioquin enim error contra Fidem eſſet Paganiſmus, vel Ju-

Digitized by Google

daiſmus. Catechumeni tamen, id eſt, in Chriſtum credentes, ſed nondum baptizati, ſi poſt ſuſceptam Chriſti Fidem ad hæreticos deficiant, coram Deo vere ſunt Hæretici, licet non ſubjaceant pœnis ab Eccleſia contra Hæreticos latis, eo quod per Baptiſmum necdum ſint ingreſſi in Eccleſiam. Piching *tit. de Hæretic. num* 3. & alii.

11. CONCL. II. Ad Hæreſin formaliter ſumptam duo inſimul requiruntur, nimirum & error in intellectu, & pertinacia in voluntate. Ita communis. Et quidem requiri errorem in intellectu, patet: quia Hæreſis eſt ſpecies Infidelitatis; hæc autem importat errorem in intellectu contra veram Fidem.

12. Inferunt proinde Doctores, quod ſi quis metu mortis, ſeu pœnarum neget exterius Fidem, aut aliquid Fidei contrarium affirmet abſque tamen interiori mentis aſſenſu (id eſt, non credendo id, quod ore profert) quamvis graviter peccet contra præceptum profitendi exterius Fidem, vere tamen & proprie coram Deo, & in Foro conſcientiæ non fit hæreticus: quia Hæreſis eſſentialiter conſiſtit in interno judicio erroneo intellectus contra veram Fidem, quale hic non adeſſe ſupponitur. Additur notanter, *coram Deo, & in Foro conſcientiæ*. Siquidem in Foro externo Eccleſiæ talis cenſetur hæreticus, atque ut hæreticus per Inquiſitores hæreticæ pravitatis merito punitur: nam *Eccleſia non judicat de occultis, c. Erubeſcant. diſt.* 32. & *c. Sicut tuit. de Simonia*.

13. Quod autem ſimul ad formalem & perfectam Hæreſin requiratur pertinacia in voluntate, fatentur paſſim Doctores. Unde D. Auguſtinus *Epiſt.* 162. ac refertur *can. Dixit Apoſtolus.* 24. *q.* 3. ſic ait: *Qui ſententiam ſuam quamvis falſam, atque perverſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererunt, ſed a ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, ne quaquam ſunt inter hæreticos deputandi.* Hæc ibi.

14. Inferunt rurſum Doctores, quod errans contra Fidem, ſimul tamen judicio Eccleſiæ ſeſe ſubmittens, paratus credere, quod ipſam credere intellexerit, non fit hæreticus: quia in ſuo errore non eſt pertinax. Idque deſumitur ex Jure Canonico, *cap. Damnamus. de Summa Trinitate*; ubi hac de cauſa Joachim Abbas non cenſetur hæreticus, non obſtante, quod docuerit ſententiam hæreticam ibidem damnatam: quia videlicet ſcripta ſua ſubmiſit judicio Sedis Apoſtolicæ, ſicque non fuit pertinax, ac proinde neque hæreticus, ſed errans tantum, ut loquitur Fagnanus *ad cit. c. Damnamus n.* 26. Et hac de cauſa Scriptores Catholici caute in principio, vel fine librorum ſuorum, ſolent apponere proteſtationem, qua omnia ſua dicta & ſcripta judicio & correctioni Sanctæ Eccleſiæ Catholicæ ſubjiciunt: per hoc ſiquidem evitant periculum hæreticæ pravitatis, etſi forſan in eorum ſcriptis, per inadvertentiam irrepens doctrina ab Eccleſia damnata reperiretur. Fagnanus *loc. cit. n.* 23.

15. Quinimo addunt Doctores, quos citat, & ſequitur Piching *tit. de Hæreticis, n.* 2. quod ſi quis ignoret, etiam ex ignorantia mortaliter culpabili & craſſa, opinionem ſuam adverſari doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ, jam non fit proprie hæreticus, neque Eccleſiaſticis Hæreticorum pœnis obnoxius. Rationem dant: quia deeſt pertinacia, quæ requirit ſcientiam, quod contrarium teneatur ab univerſali Eccleſia Chriſti. Accedit, quod peccatum hæreſis non ſit peccatum ignorantiæ, ſed peccatum infidelitatis poſitivæ: ad hanc autem requiritur, ut Myſteria Fidei cuipiam ſufficienter proponantur. (a)

16. CONCL. III. Pertinacia ad Hæreſin formalem requiſita non conſiſtit in hoc, quod quis errorem ſuum acriter & mordicus diu retineat, & pertinaciter tueatur: ſed in eo conſiſtit dicta pertinacia, quod quis ſuum contra Fidem errorem retineat, poſtquam contrarium eſt ipſi ſufficienter propoſitum, ſive quando ſcit contrarium teneri a reliqua univerſali Chriſti Eccleſia, cui judicium ſuum vult præferre. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theolog. Moral. n.* 24. eſtque in re communis. Ratio eſt: quia quilibet in rebus credendis tenetur ſe ſubjicere regulis ab Eccleſia præfixis, utpote quæ eſt *columna & firmamentum veritatis*. 1. *Timoth.* 3. Igitur, ſi quis hoc non fecerit, jam plus nimio & inordinate adhæret errori ſuo, atque ideo pertinax in eo cenſeri debet.

17. Infertur proinde, quod ad hanc pertinaciam non requiratur major mora temporis, quam quæ requiritur ad hoc, ut cum plena advertentia poſſit quis judicare de veritate Fidei ſufficienter ſibi propoſita, & nihilominus ſuo velit judicio adhærere. Multo minus requiritur prima, vel ſecunda correctio; quamvis hæc poſſit conducere ad plene cognoſcendam latentem pertinaciam contra veritatem Fidei.

18. CONCL. IV. Recte proinde Hæretici dividuntur in formales, & in materiales tantum. *Formales Hæretici* dicuntur illi, qui cum pertinacia eliguut, vel ſequuntur ſententiam hæreticam contra definitionem Eccleſiæ; ſive id fiat lucri temporalis gratia, ſive intuitu vanæ gloriæ vel odii, aut vindictæ. Et de his loquitur S. Auguſtinus *lib. de Fide Catholica*, atque refertur *c. Firmiſſime. de Hæretic. Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum, vel ſchiſmaticum, cum diabolo & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum, niſi ante finem vitæ, Catholicæ fuerit incorporatus, & redintegratus Eccleſiæ*. Hæc ille.

19. *Hæretici materiales* (qui tamen juxta S. Auguſtinum *num.* 13. relatum, *nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi*) dicuntur illi, qui non ex malo animo aut pertinacia, ſed ex ſimplicitate, aut defectu debitæ informationis errant circa Fidem. Et horum multi ſunt in vulgo Hæreticorum: nam defectu pertinaciæ nemo eſt hæreticus formaliter, qui paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit veram Chriſti Eccleſiam contrarium tenere, vel ita diſpoſitus eſt ſaltem habitualiter, ut a ſuo errore diſcederet, ſi ſciret eum eſſe veræ Fidei contrarium. Maſtrius *loc. cit.* & alii.

20. Quæres, an dubitans de Fide ſufficienter ſibi propoſita committat Hæreſin? Reſp. I. Qui circa Fidei articulum, ſeu propoſitionem aliquam ſufficienter ſibi propoſitam deliberate dubitat, peccat peccato hæreſis; cum virtualiter judicet, ejuſmodi articulum Fidei habere incertam veritatem. Hinc Stephanus Papa, relatus *cap.* 1. *de Hæreticis*, ait: *Dubius in fide, infidelis eſt* ſive hæreticus.

21. Dicitur notanter, *circa articulum Fidei ſufficienter ſibi propoſitum*. Nam, ut cum aliis notat Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 13. *n.* 5. hinc excipiendi ſunt illi, qui inter hæreticos nati & educati, Catholicam Religionem ignorant: his enim dubitare interim licet, donec inſtruantur, & argumenta ſeu motiva credibilitatis Fidei noſtræ ſufficienter & recte apprehendant. Ratio eſt: Quia talis dubitatio in iſtis non eſt conjuncta cum pertinacia, imo eam ordinant ad penetranda melius fundamenta Fidei Catholicæ; exemplo Beroenſium, qui audita prædicatione S. Pauli *ſuſceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent*, ut legitur in Actibus Apoſtolorum, *cap* 17.

22. Additur etiam, *deliberate dubitat*: alioquin enim ob defectum voluntatis peccatum non incurritur. Et hinc annotandum eſt, eximendum fore ſcrupulum iis, qui de Fide Catholica dubitare ſe putant, eo quod hæreticæ aut blaſphemæ cogitationes ipſis occurrere ſoleant: cum enim has ſerio deteſtentur, & nunquam (uti ſupponitur) in animum venire exoptent, inſuper proteſtationem faciant eis nunquam conſentiendi, non poſſunt culpæ imputari, ſed magis merendi apud DEUM occaſionem præbent.

23. Reſp. II. An dubitans de Fide, ſuamque dubitationem ſigno exteriori ſufficienter manifeſtans præter peccatum mortale inſuper incurrat excommunicationem ipſo jure latam in Hæreticos, major eſt difficultas. Affirmant plerique in caſu, quando quis deliberate dubitat, ſuamque dubitationem ſigno externo ſufficienter prodit; idque afferunt propter rationes *num.* 20. allatas. Negat Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 8 *n.* 109. poſt Sa, eo quod talis hæreſin plane conſummatam & perfectam non habeat. Idem probabile cenſet Lud. Engel *in Collegio Juris Canonici, tit de Hæreticis, num* 2. cum aliis.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De conditionibus ad incurrendam excommunicationem ob Hæreſin latam requiſitis, ejuſque abſolutione.

SUMMARIUM.

25. *Inter alias hæreticorum pœnas prima eſt excommunicatio.*
25. *Ad excommunicationem ob hæreſin incurrendam quatuor conditiones requiruntur.*
I. 26. II. 27. III. 28. *Et IV. Conditio.*
29. *De Jure communi nequeunt Epiſcopi abſolvere ab hæreſi.*
30. *Solvitur inſtantia.*
31. *Tamen in Germania ſolent habere ſpecialem licentiam abſolvendi ab ea.*
32. *In mortis articulo poteſt quilibet Sacerdos abſolvere ab hæreſi, & aliis caſibus &c.*
33. *An tunc ſimplex Sacerdos poſſit abſolvere præſente proprio Confeſſario?*
34. *Quis ſit modus recipiendi hæreticos reſipiſcentes?*
35. *In praxi quid dicendum de abſolutione eorum, qui ſunt hæretici materialiter*, (b) Ut dictum n.25.
Aut etiam formaliter? (c) Ut dictum n.31.

24. INter varias Hæreticorum pœnas, Jure tum Canonico rum Civili contra eoſdem latas, de quibus fuſius agunt Juriſconſulti, maxima & prima eſt excommunicatio major: quam non quidem ipſo Jure Divino, ſed antiquiſſimo Jure Eccleſiaſtico incurrunt. Et licet olim hæc excommunicatio non fuerit latæ ſententiæ, poſtmodum tamen & ipſo jure incurrebatur tanquam cenſura latæ ſententiæ, & defacto eſt reſervata Summo Pontifici per Bullam Cœnæ Domini, ſic dictam, quia quotannis a Summo Pontifice promulgari ſolet in die Cœnæ Domini. His prænotatis ſit

25. CONCL. I. Ad excommunicationem ob Hæreſin incurrendam ſequentes quatuor conditiones requiruntur. Prima eſt, ut quis ſit hæreticus formalis: nam hæretici materiales duntaxat, ſicuti juxta S. Auguſtinum ſuperius relatum inter hæreticos deputandi non ſunt, ita neque excommunicationem in hæreticos formales latam incurrunt. Hinc tales a proprio Parocho poſſunt Sacramentaliter abſolvi: quamvis aliquarum Eccleſiarum conſuetudo exigat, ut tales etiam materiales hæretici mittantur ad eos, qui ab hæreſi poteſtatem abſolvendi habent. Layman ibidem *cap.*13.*n.*4. Pirhing *tit. de Hæreticis*, *n.*16 & alii.

26. Secunda conditio ad incurrendam dictam excommunicationem requiſita eſt, ut quis hæreſin internam ſignis externis manifeſtet: ſiquidem ob ſolam hæreſin mente conceptam non incurri excommunicationem, eo quod Eccleſia non puniat actum mere internum, paſſim fatentur Theologi; ac proinde ab eadem poſſunt abſolvere quivis expoſiti Confeſſarii. Sufficit autem ad incurrendam excommunicationem propter hæreſin, quod hæc ſufficienter exprimatur ſigno exteriori quamvis occultiſſimo, ac nullo prorſus alio teſte præſente. Dicitur tamen, *ſufficienter exprimatur*, propter ſequentes conditiones.

27. Tertia itaque conditio eſt, ut actio externa, per quam hæreſis interna manifeſtatur, ſit mortaliter peccaminoſa. Unde excommunicatus non eſt, qui hæreſin animo conceptam alteri manifeſtat conſilii petendi cauſa, vel ut ab eo melius inſtruatur: nam hujuſmodi manifeſtatio non eſt mala ſeu peccaminoſa, quinimo actus bonus, qui ab Eccleſia puniri non poteſt.

28. Quarta tandem conditio eſt, ut aliquis hæreſin ſuam exterius manifeſtet animo eam aſſerendi, ſeu profitendi. Ratio eſt: quia excommunicatio lata eſt propter externum peccatum hæreſis, quale non eſt niſi illud, quod ab interna hæreſi informatur, dum quis eam exterius aſſerere, vel aſtruere intendit. Hinc ſi quis lapſus interne in hæreſin Lutheri, carnes comedat die ab Eccleſia interdicto ex mera voracitate ſeu gula, excommunicationem non incurrit: quia comedere carnes, ex ſe eſt res indifferens; ipſas vero manducare die jejunii, eſt peccatum gulæ, ob violatam legem Eccleſiaſticam, ex motivo Temperantiæ latam. Quod ſi vero per talem carnium comeſtionem velit ſuam hæreſin internam exterius manifeſtare (quod ipſum ex aliis circumſtantiis, puta loci, temporis &c. determinandum erit) tunc excommunicationem in Hæreticos latam incurrit; quia hæreſin interiorem ſufficienter opere externo manifeſtat.

29. CONCL. II. Quamvis de Jure communi non poſſint Epiſcopi, multo minus alii inferiores, abſolvere ab excommunicatione propter hæreſin contracta extra mortis articulum, ſeu periculum, ac ſecluſo privilegio ſpeciali: nihilominus tale privilegium in partibus Germaniæ habent plerique Epiſcopi, poſſuntque talem poteſtatem quibuſdam aliis viris idoneis communicare. Prima pars, licet ob textum Concilii Trid. *Seſſ.*24 *c.*7 *de Reformat.* a nonnullis Doctoribus fuerit olim in dubium revocata, deſumitur ex terminis Bullæ Cœnæ Domini, in qua inter alia ſic dicitur: *Cæterum a prædictis ſententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita, abſolvi poſſit.*

30. Nec obſtat, quod hæc verba per quoſdam Authores explicata fuerint de abſolutione ab hæreſi duntaxat publica. Reſp. enim eorum ſententiam amplius ſuſtinari non poſſe, ob Decretum Alexandri VII. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 3 damnantis: *Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, Anno* 1629. 18. *Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium viſa & tolerata eſt.* Hactenus Propoſitio damnata.

31. Altera vero pars patet ex praxi: ſiquidem, ut teſtatur Gobat *tract.*7.*Theol experim n.*371. plerique Epiſcopi Germaniæ inter alias complures facultates Spirituales, ad reiteratam ſupplicationem, a Sede Apoſtolica de quinquennio in quinquennium obtinere ſolent ſpecialem licentiam abſolvendi ab hæreſi, quam & quibuſdam aliis viris idoneis valeant communicare. Unde in caſu emergente talis licentia (ſi aliunde a Sede Apoſtolica ſpecialiter non habeatur) erit petenda a Reverendiſſimo Domino Ordinario loci, vel ejus in Spiritualibus Vicario Generali.

* Dicitur notanter: *Si aliunde a ſede Apoſtolica hæc licentia ſpecialiter non habeatur*: prout tamen quibuſdam humiliter ſupplicantibus ſolet hæc gratia ſpecialis in Germania concedi. Sic in noſtra Provincia ad humilem inſtantiam ſingulis quinquenniis renovandam conceditur, tam Provinciali, quam uni ex Patribus in ſingulis Conventibus per dictum Provincialem deputando facultas abſolvendi in foro conſcientiæ Hæreticos etiam ſæculares extraneos ab hæreſi, & libros Hæreticorum (paucis exceptis) legendi, vel retinendi, ad quos haud dubie etiam poterunt ſimiles Hæretici mitti pro abſolutione: prout plura de hac & aliis materiis hæreſin concernentibus videre poteris fuſius in Jure Canonico *Lib.V.Tit.VII.* per totum. *

32. CONCL. III. In mortis articulo, vel etiam probabili periculo, poſſunt quilibet Confeſſarii (imo & Sacerdotes quicunque) abſolvere ab hæreſi, atque annexa excommunicatione, omnibuſque aliis caſibus Papæ reſervatis quoslibet pœnitentes; dummodo de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautionem, ſi opus fuerit, idoneam præſtiterint. Ita communis Doctorum; idque patet tum ex relatis verbis Bullæ Cœnæ Domini, ubi articulus mortis expreſſe excipitur: tum ex Concilio Trid. *Seſſ.*14.*cap.*7. ubi ſic habetur: *Verumtamen pie admodum in Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis: atque ideo omnes ſacerdotes quoslibet pœnitentes, a quibuſvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſunt.* Ita Concilium Tridentinum, admodum provide pro ſalute animarum ſic diſponens. Ex quibus verbis S. Concilii tam amplis docet unanimis Doctorum, quod quilibet etiam ſimplex Sacerdos, imo & Sacerdos degradatus, excommunicatus, irregularis, apoſtata, poſſint in mortis articulo abſolvere, ſi non adſit proprius Confeſſarius, Parochus, vel Epiſcopus.

33. Num autem præſente proprio Confeſſario, puta Epiſcopo,

Digitized by Google

po, vel Parocho, poſſit ſimplex Sacerdos abſolvere in mortis articulo, variant Doctores. Negant multi, eo quod prædicta facultas abſolvendi ſolum videatur tunc conceſſa ſimplici Sacerdoti ob extremam moribundi neceſſitatem; quæ jam ceſſat, ſi adſit proprius Epiſcopus, vel Confeſſarius, aut Parochus. Et hæc ſententia in praxi merito eſt obſervanda, ne ob defectum praxis, atque uberioris ſcientiæ contingat error per ſimplicem Sacerdotem cum periculo ſalutis æternæ morituri. Nihilominus ſecluſo tali periculo poſſe tunc ſimplicem Sacerdotem abſolvere, non obſtante præſentia proprii Parochi vel Confeſſarii, probabile cenſet multi alii Doctores; eo quod Concilium Tridentinum *loc. cit.* loquatur indiſtincte, quod nulla ſit reſervatio in mortis articulo: atqui *ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus*; *l. de pretio.ff. de Publiciana in rem action.* ergo.

34. Quæres, quis ſit modus recipiendi Hæreticos reſipiſcentes? Reſp. I. Eos, qui a ſecta Lutheri, Calvini, vel alia recedere volunt, antequam ad profeſſionem Fidei, atque ad Sacram Confeſſionem admittantur, in primis ſufficienter eſſe inſtruendos in neceſſariis Fidei Catholicæ. Alioquin enim multi ficte accedent ob timorem Magiſtratus ſæcularis, aliamve cauſam, nec diu in Fide Catholica permanebunt, ſed facile in ſuos errores hæreticos relabentur; unde multa incommoda oriri poterunt. II. Hæreticus reſipiſcens debet abjurare hæreſin ſuam, prout ordinatur in Jure Canonico, *c. Si qui voluerint. & c. Saluberrimum. 1. q. 7.* Et hæc abjuratio communiter fit coram Sacerdote & teſtibus, faciendo publicam Profeſſionem Fidei, prout præſcribitur in Ritualibus Diœceſanis, aliiſque Libris de hac materia tractantibus. Tandem III. peracta iſta Profeſſione Fidei, poſt præviam ſufficientem inſtructionem perficienda, reſipiſcens ab hæreſi admittitur ad Sacramentum Pœnitentiæ, & Communionis.

35. Porro ſi talis reperiatur ſolum fuiſſe materialiter hæreticus, aut ex quacunque cauſa non incurriſſe ſententiam excommunicationis latam in hæreticos, poterit is abſolvi a quolibet Confeſſario approbato. Siquidem Summus Pontifex ordinarie nullum peccatum ſibi reſervat, niſi propter annexam excommunicationem ſibi reſervatam: unde ſublata iſta excommunicatione, vel ob ignorantiam, aut aliam cauſam non contracta, poteſt quilibet Confeſſarius ab hæreſi quoad culpam abſolvere. In praxi tamen attendere oportet conſuetudinem locorum, juxta quam tales etiam materiales hæretici mittuntur ad eos, qui poteſtatem abſolvendi ab hæreſi habent. (b) Quod ſi vero quis fuerit hæreticus formaliter, neque Confeſſarius poteſtatem abſolvendi ab excommunicatione propter hæreſin contracta habeat, tunc vel mittat pœnitentem ad eum, qui ſimili poteſtate pollet, vel ipſemet hanc licentiam per ſpeciales ſupplices litteras ab Epiſcopo loci, ſeu ipſius Vicario Generali obtinere ſatagat: nam in hiſce partibus ferme omnes Epiſcopi ſpecialem habent facultatem abſolvendi ab hæreſi, quam etiam aliis Viris qualificatis delegare poſſunt. (c)

* Pro praxi, quando veniret aliquis Hæreticus, qui primum ab hæreſi ad fidem Catholicam tranſiret, obſerventur dicta priora. Si vero alius Catholicus extra articulum, vel probabile periculum mortis accederet ad Confeſſarium non præditum facultate abſolvendi a Caſibus Bullæ Cœnæ, & ſe accuſaret, quod e.g. non crediderit, *dari Purgatorium*, aut *Chriſtum exiſtere ſub ſpeciebus Euchariſticis, &c.* antequam talem dimittat ad alium ſpeciali facultate abſolvendi præditum, quærat prius ex eo: I. An deliberate, vel indeliberate id contigerit. Item num ſcienter vel ignoranter? ſi indeliberate vel ex ignorantia hæreſeos fecerit, res eſt ſalva: poterit enim abſolvere; alias autem indaget. II. Utrum hanc hæreſin etiam deliberate ſigno aliquo exteriori manifeſtaverit, & quidem animo aſſerendi eandem. Quod ſi unicum ex his requiſitis deſit, poterit adhuc abſolvere; alias indaget III. An huic ſuo aſſerto hæretico exterius deliberate prolato cognoverit ſaltem in confuſo eſſe annexam aliquam pœnam gravem Eccleſiaſticam, puta excommunicationem? nam ſi hanc neque in confuſo ſciviſſet, non obſtante, quod per hanc ſuam manifeſtationem graviſſime peccaret, adhuc non incurreret excommunicationem, & conſequenter adhuc valide & licite daretur abſolutio a tali confeſſario: etenim Caſus Papales juxta communem non reſervantur niſi propter annexam Excommunicationem, quæ ſi ignoratur, neque incurritur.

Ex quo patet, quam imprudenter & indiſcrete agant illi Confeſſarii, qui quamprimum intra confitendum quidpiam de hæreſi audiunt, illico confeſſionem abrumpunt, & pœnitentes nunc fortaſſis melius, quam alio tempore diſpoſitos mittunt ſine abſolutione ad quoſdam facultate abſolvendi a Caſibus Bullæ Cœnæ præditos: ubi ipſimet ſæpius præſertim ſimpliciores & rudiores abſolvere potuiſſent, ſi circa priora tria puncta ſeſe informari curaſſent. *

QUÆSTIO IV.

De Apoſtaſia, Lectione Librorum prohibitorum, & Diſputatione cum Hæreticis.

SUMMARIUM.

36. *Apoſtaſia a Fide, quid?*
37. *Apoſtaſia a Religione, Vel Conventu,*
38. *Et Apoſtaſia ab ordine, quid?*
39. *Lectio librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, eſſe prohibita.*
40. *Duplex circa eam prohibitio Eccleſiæ, una contenta in Bulla Cœnæ;*
41. *Sed excuſat parvitas materiæ, & quæ talis ſit?*
42. *Altera in Indice librorum prohibitorum.*
43. *Diſputare de rebus Fidei, quando licitum?*
44. *Laicis prohibitum eſt ſic diſputare.*
45. *Tertium Requiſitum &c.*
46. *Catholicis an liceat comitari funera hæreticorum?*

36. CONCL. I. *Apoſtaſia a Fide*, eſt totalis diſceſſio a Fide Chriſtiana. Ita communis. Unde tunc proprie committitur Apoſtaſia a Fide, cum quis non tantum in parte ſuſceptam Fidem Chriſtianam deſerit, ſed in totum; puta deficiendo ad Paganiſmum, prout fecit Julianus Apoſtata, vel ad Judaiſmum. Fatendum tamen, quod communiter etiam a Fide Catholica tranſiens ad Hæreticos, dicatur apoſtatare; ſed hæc locutio non eſt tam propria.

37. Dicitur, *Apoſtaſia a Fide*. Nam præter hanc eſt adhuc duplex Apoſtaſia, videlicet a Religione, & ab Ordine. *Apoſtaſia a Religione*, eſt criminoſa & mortifera receſſio ab Inſtituto Ordinis Religioſi ſine animo revertendi. Et recte apponitur, *criminoſa receſſio*: nam qui cum licentia Prælati egreditur, v. g. tranſiens ad arctiorem Religionem, vel ejectus a Religione, aut ſecundum Canones ad Epiſcopalem Dignitatem promotus, Apoſtata non eſt. Additur etiam, *ſine animo revertendi*; nam ſi quis ad tempus vagaretur ſine licentia Prælati, Fugitivus potius cenſeretur ſpectato Jure Communi, quam Apoſtata, licet juxta particulares quarumdam Religionum Conſtitutiones etiam hi nomine Apoſtatarum quandoque comprehendantur, eorumque pœnis ſubjaceant; ut de Ordine FF. Minorum obſervat Sanctorus de Melfi *in Statuta Generalia, cap. 2. Statuto 62.* Huc reducitur *Apoſtaſia a Conventu, vel habitu*; & fit, quando aliquis Religioſus ſine licentia Prælati recedit a Conventu, vel omnino habitum Regularem dimittit.

38. *Apoſtaſia ab Ordine* dicitur, cum quis in ſacris Ordinibus conſtitutus, puta Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos, ad ſtatum conjugii, vel laicalis converſationis, dimiſſo habitu Clericali, propria temeritate ſe transfert. Pœnæ talium Apoſtatarum præter peccatum mortale, quod incurrunt, plures ſunt in Jure Canonico ſtatutæ, de quibus alii.

39. CONCL. II. Lectio Librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, quando ex ea aliquod morale periculum ſubverſionis imminet, eſt indubie Jure Divino naturali prohibita: hinc quia ejuſmodi periculum frequenter imminet, abſolute loquendo, recte S. Mater Eccleſia lectionem Librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, prohibuit. Nam, ut dicitur *2 Timoth. c. 2. Sermo eorum ut cancer ſerpit*: unde

eſt

eſt merito vitandus, atque per modum juſtæ cautelæ pie admodum Eccleſia Catholica Fideles ab hujuſmodi venenoſis ſcriptis avertit.

* Nec dicas, apud te ceſſare periculum ſubverſionis, quod erat finis, ſeu cauſa motiva prohibitionis legendi libros hæreticos. Reſpond. enim etiam tranſmiſſo, quod circa tuam perſonam particularem nullum ſubſit periculum perverſionis (de qua tamen tua præſumptione multum dubito) adhuc te non poſſe libros hæreticos legere; quia, uti patet ex jam dictis *Tract. de Legibus*, ſi ceſſat cauſa motiva legis non in univerſali communitate, ſed tantum in particulari perſona, exinde non ceſſat ipſa Lex. Et certe, ſi ſub hoc prætextu illico & ordinarie abſque concurſu aliarum adhuc graviorum circumſtantiarum liceret legere libros hæreticos, facile quam plures curioſi de ſe præſumerent, nullum ſubeſſe lectionis periculum, & exinde legentes non pauci ſucceſſive perverterentur. Fateor tamen ſubinde in extraordinariis circumſtantiis dandum eſſe locum Epichejæ, ut viro alicui docto, ac pio ex præſumpto conſenſu liceat quidpiam in libris hæreticis inquirere, ac legere, ſi exinde defenditur ex una parte Eccleſiæ honor, qui alias pati deberet, aut prudenter ſperatur converſio cujuſdam Hæretici; ex altera vero parte ob periculum in mora non facile patet recurſus ad illum, qui poſſet dare licentiam hos libros legendi. Ita exemplificant in certis caſibus, rarioribus tamen P. Marchantius *part. 2. Tribunal. tract. 2. lect. 4. q. 2. dub.* 1. La Croix *Tomul.* 8 *lib. VII. n.* 343. & Sporer *Tract. 2. in I. præcept. Decal. cap. III. ſect.* 4 §. 1. *num.* 37. *

40. CONCL. III. Circa Lectionem librorum prohibitorum duplex defacto eſt conſideranda prohibitio Eccleſiæ. Una eſt contenta in Bulla Cœnæ Domini, in qua excommunicantur, excommunicatione Papæ reſervata, Hæreticorum libros hæreſin continentes, vel de Religione tractantes, ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ ſcienter legentes, retinentes, imprimentes, vel quomodolibet defendentes.

* Obſervanda ſunt in hac tertia Concluſione ſingula verba, atque ea his deducendum, quatuor conditiones requiri, ut quis legens tales libros excommunicationem Bullæ Cœnæ Papæ reſervatam incurrat. I. Debet eſſe liber. II. Alicujus Hæretici. III. Hæreſin continere vel ſaltem de Religione tractare. IV. Scienter legi.

Defectu *primæ conditionis* juxta quoſdam non incurreret iſtam excommunicationem, qui legeret Manuſcripta Hæretici non compacta ſeu ordinata per modum alicujus libri. Ita Rodriquez, Barbarinus, Tamburinus, Dominicus Viva & alii apud La Croix *l. c. num.* 339. quod tamen mihi videtur difficile; melius autem meo judicio alii ſaltem tunc concedunt, quando iſta manuſcripta non accedunt ad quantitatem decem Foliorum.

Defectu *ſecundæ Conditionis* eximeretur ab Excommunicatione Bullæ Cœnæ, qui legeret libros Ethnicorum, Judæorum, vel etiam Catholicorum, quamvis aliqua falſa dogmata ibi continerentur: Ratio eſt, quia ſolum libro alicujus Hæretici hæc pœna Excommunicationis in Bulla Cœnæ annectitur: ergo in hac odioſa materia Excommunicatio tanquam graviſſima pœna non debet extendi ad alios libros: nam *odia reſtringi, favores convenit ampliari.* Reg. 15. Juris in 6. Ob quam ipſam rationem non contraheret Excommunicationem Bullæ Cœnæ Papæ reſervatam, qui in libris Catholicorum Doctrinam Hæreticorum ad verbum relatam legeret: nam adhuc verum eſſet, quod non legeret librum alicujus Hæretici, quamvis cæteroquin, ſi id ex malo fine faceret, haud dubie graviter peccaret.

Defectu *tertiæ Conditionis* non foret Excommunicatus Excommunicatione majori Papæ reſervata in Bulla Cœnæ, qui legeret Hæreticorum libros Hiſtoricos, Philoſophicos, Juriſtas vel Medicos; nam etſi ſint Hæreticorum, non tamen tractant de Religione, ac ſua hæreſi; ſaltem non ex profeſſo. Econtra vero incurreret dictam Excommunicationem, qui legeret librum alicujus Hæretici de Religione ex profeſſo tractantem, ſive exponendo S. Scripturam, ſive Theologiam, ſive Conciones aut caſus Conſcientiæ, ſive alia, quæ ad cultum Dei vel Sanctorum aut ad ſalutem animarum ſpectant. Teſte Suarez *de Fide D.* 20. *Sect.* 2. *n.* 16. quamvis talis liber nullam in ſe Hæreſin contineret: nam Bulla Cœnæ prohibet legere librum alicujus Hæretici ſub diſtinctione *Hæreſin continentem, vel de Religione tractantem*, quia non vult Eccleſia, ut Filii ſui ex aqua turbida bibant & ex putrido loco Margaritas colligant, nec petit in Religione inſtrui ab Hæreticis.

Defectu *quartæ Conditionis* non contraheret ſæpius mentionatam Excommunicationem Bullæ Cœnæ, qui ex ignorantia etiam craſſa & culpabili legeret talem librum, ſive ſit ignorantia facti, ſive Juris, id eſt ſive neſciat librum hunc eſſe alicujus Hæretici, ſive ignoret, lectioni dicti libri fore annexam Excommunicationem. Videantur de his latius Sporer *loc. cit.* §. I. *& ſeqq.* La Croix *loc. cit. num.* 328. *& ſeqq.* ac Felix Poteſtas in ſuo Examine *Tom.* 2. *p.* 2. *cap.* 8. *per totum*. Atque has quatuor Conditiones pro praxi bene notent illi Confeſſarii, qui non habent ſpeciale Privilegium abſolvendi a caſibus Bullæ Cœnæ; exinde enim videre poterunt, num ſuos pœnitentes, qui confitentur, ſe quidpiam in libro hæretico legiſſe, abſolvere valeant, nec ne: Etenim ſi quatuor allegatæ conditiones concurrant, extra articulum vel periculum mortis &c. debebunt abſtinere, & ad alios facultate præditos mittere. *

41. Cæterum hoc intelligendum eſt niſi excuſet parvitas materiæ; ut eſt una pagina, etiam libri in folio impreſſi. Pirbing *tit. de Hæreticis*, *num.* 20. citans alios. Imo plures Doctores cenſent, dictam excommunicationem non incurri ab eo, qui ſecluſo alio ſubverſionis periculo legit Epiſtolam, Concionem, aliamve brevem Scripturam, etiam impreſſam alicujus hæretici, atque hæreſin continentem: quia verba Bullæ Cœnæ in rigore intellecta loquuntur de libris; prædictæ autem Scripturæ non cenſentur vulgariter nomine libri, prout obſervat Herinex *diſp.* 9 *de Fide*, *quæſt* 8 *num.* 86. & Sanchez *lib.* 2. *in Decalog cap.* 10. *n.* 29. Ideoque Catholici his in locis non faciunt ſibi ſcrupulum, ſi ſecluſo alio periculo legant Epiſtolam, vel Concionem quandam hæreticam, quam interdum ab amicis hæreticis accipiunt: quamvis, quia facile venenum latentis hæreſis poteſt inficere corda incauta, Parochis & Confeſſariis merito ſit invigilandum, ut talia evitentur.

42. Altera Eccleſiæ prohibitio circa Lectionem librorum, ob errores vel errorum ſuſpicionem prohibitorum, continetur in Indice Librorum prohibitorum, qui juſſu S. Concilii Tridentini, & authoritate SS. Pontificum editus eſt, & continet plures regulas. Et quidem virtute dicti Indicis Librorum prohibitorum, ubi is receptus eſt incurrunt excommunicationem, non tamen reſervatam Papæ, qui legunt libros ob errores vel errorum ſuſpicionem prohibitos. Dicitur, *ubi is receptus eſt*: nam indicem librorum prohibitorum quoad ſecundam Claſſem non eſſe in Germania receptum, aſſerunt multi Authores, ac præſertim Layman *lib.* 2. *tract.* 1 *cap.* 15. *n.* 8.

43. CONCL. IV. Etſi licitum ſit Viris doctis, & quandoque neceſſarium, juſtam ob cauſam de rebus Fidei cum infidelibus diſputare, id tamen non niſi debitis cum circumſtantiis eſt faciendum. Ita communis. Et quidem prima pars patet exemplo Chriſti, qui diſputavit cum Phariſæis, *Joan. cap.* 8. & alibi. Similiter S. Stephanus diſputaſſe legitur cum Judæis *Actor.* 6. Paulus cum Judæis & Græcis, *Actor.* 9. quod ipſum SS. Patres contra Hæreticos ſæpius feciſſe dignoſcuntur. Altera vero pars probatur inductione: inprimis enim ad id ex parte diſputantis requiritur congrua ſcientia; quia viris indoctis de Fide diſputare non licet, ob periculum multos errores proferendi, cum jactura & dedecore Fidei Catholicæ, atque ſcandalo audientium.

44. Secundo requiritur ex parte diſputantis, ne eidem ſit inhibita diſputatio lege aliqua poſitiva humana. Sic quippe in Jure Canonico, *cap.* 2. *de Hæret. in* 6. ſub pœna excommunicationis ferendæ ſententiæ, prohibetur laicis, *publice vel privatim*

Digitized by Google

vatim de Fide Catholica diſputare. Notat tamen Herinex *diſp. 9. de Fide, quæſt. 3. n. 34.* poſt Coninch, & alios, præmiſſam legem ſeu prohibitionem vel non eſſe uſu receptam, vel uſu contrario abrogatam in terris, in quibus Hæretici cum Catholicis permixti vivunt: quia paſſim ibidem cum hæreticis in privatis colloquiis diſputant laici, & ſæpe id neceſſarium eſt pro avertendo puſillorum ſcandalo, præſertim ubi propter perſecutiones hæreticorum Clerici non tolerantur.

45. Tertio requiritur finis honeſtus; videlicet defenſio veræ Fidei, errorum confutatio, confirmatio Fidelium, Infidelium converſio, aut infirmorum confortatio. Item, ut ex tali diſputatione ſperare liceat utilitatem quandam & fructum: ſive in eo, cum quo fit diſputatio, ſive in audientibus: alioquin enim diſputatio foret inutilis, aut ob pravum finem penitus illicita.

46. Quæres, an liceat Catholicis comitari funera Hæreticorum ad ſepulturam? Reſp. hic opus eſſe diſtinctione. Et quidem in locis, ubi prohibitum eſt Catholicis converſari cum Hæreticis ſub pœna excommunicationis, palam eſt, non licere eorum funera comitari: alioquin enim quis ageret contra juſtam, gravemque prohibitionem. Econtra vero in illis locis, ubi Catholici promiſcue vivunt cum Hæreticis, & quotidia ſine alia prohibitione cum eiſdem converſantur, licitum eſt Catholicis comitari funera Hæreticorum, ſi præciſe ſpectetur ſepultura. Ratio eſt: tum quia hic ceſſat omne ſcandalum; ſimulque nulla eſt prohibitio in contrarium, uti ſupponitur. Tum quia ſepelire mortuos, ſecundum ſe eſt opus bonum Miſericordiæ corporalis. Tum tandem, ut notat Layman *lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 4. circa finem*, talis comitatus, cognationis vel neceſſitudinis gratia præſtitus, potius ſpectat ad communionem politicam, non autem eſt approbatio hæreſis.

* Quærit. II. An in Germania, ubi Hæretici ſunt tolerati, funera eorum licite ſepeliri poſſint in Cœmeteriis Catholicorum? Reſp. I. Si moriantur tanquam notorie Hæretici formales, de per ſe loquendo non poſſunt licite ſepeliri in Cœmeterio Catholicorum. Ita ſub his terminis communis quantum conſtat: Ratio eſt; quia, ſi decedunt tanquam Hæretici formales notorii, moriuntur in notorio gravi peccato, ſed in notorio gravi peccato mortui nequeunt, de per ſe loquendo, in loco ſacro, uti eſt Cœmeterium Catholicorum, ſepeliri, prout fatentur omnes cum Gloſſa *in cap. ex parte de ſepulturis. ℣. communicabatur*: Ergo. Quia tamen ſæpius non conſtat notorie in particulari, num iſti, vel ſint Hæretici formales vel tantum materiales &c. Hinc Reſp. II. Abſolute loquendo juxta probabiliorem ſententiam Hæretici etiam in Germania non ſunt ſepeliendi in Cœmeterio Catholicorum, niſi ubi adeſt conſuetudo contraria legitime præſcripta; vel ubi alias imminet periculum gravis mali ob potentiam Hæreticorum, uti tempore hoſtili facile contingere poteſt. Hæc reſponſio magis probata reperietur *Tract. 13. Diſt. 2. q. 2. n. 21. & ſeqq.* ac in Jure Canonico, *Lib. 3. Decr. Tit. 28. §. 3. per totum*, quorſum hic lector brevitatis gratia remittitur.

Additur autem notanter I. *Ubi non adeſt conſuetudo contraria*, quæ tamen dicitur vigere in quibuſdam Germaniæ locis prout ex Layman & Card. de Lugo advertit La Croix *Tomul. 1. lib. 2. num. 111.* Certe vidi etiam Eccleſias in Germania, in quibus Catholici & Acatholici mutatis vicibus ſua Officia celebrant.

Additur II. *Vel ubi alias imminet periculum gravis mali*; nam cum iſto non obligat Lex humana, prout jam annotatur in Jure Canonico *loc. cit. num* 78.

Quærit. III. An in Germania Catholici licite famulentur apud Hæreticos? Reſp. I. Si adeſſet periculum proximum perverſionis, nequeunt famulari Catholici apud Hæreticos. Ita communis & recta: nam *qui amat periculum, peribit in illo*.

Reſp. II. Si abſit hoc periculum perverſionis, nec aliunde quidquam obſtet, in Germania, ubi Hæretici cum Catholicis impune vivunt permixti, poſſunt Catholici famulari Hæreticis, eo ipſo, cum Hæretici ſint tolerati, & cum ipſis citra Excommunicationem in Germania communicari poſſit: licet cæteroquin ordinarie talis famulatus non ſuadeatur, & ſi fiat, expreſſe ſubjungatur a Theologis, ut ſimilis famulus, antequam operas Hæretico addicat, hanc conditionem apponat, ut nimirum permittatur obſervare præcepta Eccleſiæ.

Reſp. III. Etiam abſente periculo perverſionis nequeunt Catholici famulari apud Hæreticos, ſi Catholici per hunc famulatum frequenter ſine rationabili cauſa impediuntur ab obſervatione præceptorum Eccleſiæ. e. g. audiendi Miſſam, abſtinendi a comeſtione carnis diebus Veneris ac Sabbatinis, vel ab operibus ſervilibus die feſtivo &c. Ita cum Bonacina; Layman & aliis Caſtropalao hic *T. 22. p. Ult. n. 6.* Ratio eſt; quia quilibet Catholicus tenetur præcepta Eccleſiæ ſervare; quando id ſine gravi ſuo incommodo & damno facere poteſt: poſſent autem tales famuli obſervare præcepta Eccleſiæ ſine gravi ſuo incommodo & damno; quando nimirum inveniunt faciliter Dominos Catholicos æque bonos & quaſi idem, vel tantummodo paulo minus dantes ſalarium: ergo in ſimili caſu tenentur potius accedere Dominos Catholicos quam Acatholicos pro famulatu. Id ipſum exemplificat La Croix *lib. II. n.* 103. taliter: Offerat Dominus Catholicus æque bonus famulo pro ſalario ſex florenos, Acatholicus ſeptem; in eo caſu potius Catholici, quam Acatholici ſervitium eligere debet, ſuppoſito, quod ab Acatholico frequenter impediatur ab obſervatione præceptorum Eccleſiæ; quia defectus unius floreni non eſt notabile damnum. Quod ſi vero Catholicus Dominus vellet dare in eo caſu tantummodo quatuor florenos, vel adhuc minus, videretur reſpectu famuli alicujus grave damnum, ſeu ceſſatio notabilis lucri in comparatione ſeptem florenorum; quos porrigere vult Acatholicus: Unde in tali caſu non teneretur operas ſuas addicere Catholico, ſi cæteroquin abſit periculum perverſionis apud Hæreticum; quoniam præcepta Eccleſiæ cum vere notabili incommodo ſeu damno gravi non obligant, quale damnum, ſeu potius lucrum ceſſans adeſſet in præſenti.

Reſp. IV. Si talis Catholicus raro impeditur ab obſervatione alicujus præcepti Eccleſiaſtici, vel ſi frequenter quidem, & cum gravi cauſa e. g. Si debeat cuſtodire pecora, vigilare in excubiis militaribus, navigare in mari per aliquot menſes &c. in ſimilibus caſibus, non obſtante tali impedimento, poteſt licite famulatum præſtare Hæretico. Ita cum Gobath & Layman La Croix *loc. cit. n.* 105. Ratio eſt; quia regulariter loquendo in ſimilibus circumſtantiis impediretur pariformiter, ſi has operas addixiſſet alicui Domino Catholico; adeoque ex parte Domini Acatholici non intercedit aliquod ſpeciale impedimentum: licet cæteroquin pro majori adhuc ſecuritate (quoniam occulte venenum hæreticum aliquoties inſtillatur ſuaviter) etiam tali famulo conformiter dictis præcedentibus haud dubie magis Dominus Catholicus, quam Hæreticus foret ſuadendus. Videatur de ſimilibus fuſius Gobath in Quinario *T. 5. c. 33. a n. 93. & in* Theolog. Experiment. *T. 5. a num.* 313. *

DISTINCTIO V.

De Spe, atque oppoſitis Vitiis.

QUÆSTIO I.

De Spe Theologica, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

1. *Spei variæ acceptiones.*
2. *Spes Theologica, quid?*
3. *Spes actualis.*
4. *Objectum materiale primarium Spei, eſt Deus.*
   (a) Ut dictum Tract. 4. Diſt. 1. n. 8. & ſeq.
5. *Ad objectum materiale ſecundarium Spei, quæ ſpectent?*
6. *Objectum formale Spei Theologicæ, quod?*
7. *Solvitur inſtantia.*
   Amor Dei duplex, amicitiæ ſcilicet, & concupiſcentiæ.
8. *Spes Divina eſt infallibilis, quomodo?*
9. *Præceptum Spei aliud negativum, aliud affirmativum.*

10. *Affr-*

Digitized by Google

10. *Affirmativum, quando obliget per accidens?*
(b) Diſt.2 quæſt.3 n.36. & 37.
11. *Et quando obliget per ſe & directe?*
(c) cit.Diſt.2 quæſt 3. per totum.

1. OMiſſis aliis Spei acceptionibus, hic minus attinentibus, Spei nomen aliquando ſumitur pro ipſa re ſperata, juxta illud D. Apoſtoli ad Titum 2. *Expectantes beatam ſpem*. Quandoque pro aliquo, in quo ſperatur, ſeu ſpes noſtra ponitur, prout accipitur *Pſalm.* 90. *Tu es Domine ſpes mea*. Magis tamen ad propoſitum, ſumitur Spes pro habitu, vel actu quodam voluntatis, exſpectantis bonum futurum, arduum item ac difficile. Quod ſi bonum illud ſit naturale, ita ut viribus naturæ acquiri poſſit, erit ſpes humana: ſi vero ſupernaturale, ut bonum gratiæ & gloriæ cæleſtis, ad quod conſequendum opus eſt auxilio Dei, dicetur Spes Theologica ſeu Divina. Et de hac loquendo ſit

2. CONCL. I. *Spes Theologica* eſt virtus divinitus infuſa, qua deſideramus conſequi Bonum infinitum, ex gratia & meritis in patria adipiſcendum. Ita deſumitur ex Doctore noſtro 3.*diſt* 26 *q. un.* Nec in re differt ab illa vulgari definitione, qua dicitur: *Spes eſt virtus divinitus infuſa, per quam certa cum fiducia noſtræ ſalutis, & æternæ vitæ bona expectantur*: nam noſtræ ſalutis, & æternæ vitæ bona, primario & principaliter conſiſtunt in conſecutione infiniti Boni, qui eſt Deus Ter Opt. Max. ejuſque viſione & fruitione beatifica, quam non niſi ex gratia Divina, & accedentibus meritis noſtris conſequimur.

3. Cæterum Spes Theologica actualis eſt actus ſupernaturalis, quo deſideratur Bonum infinitum, Deus: nam deſiderare idem eſt in re, ac ſperare æternam beatitudinem, ut notat Sannig *tom.* 4.*diſt*.4.*quæſt*. 1.*n*.7. Porro per Spem divinam, veluti anchoram fortiſſimam, firmantur Viatores ad obtinendum æternum beatitudinis Bonum in Cælis, quod prius fide perceperunt: unde non immerito a Magiſtro Sententiarum (id eſt, Petro Longobardo) 3.*diſt*. 26. appellatur *Spes, certa exſpectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus: ſine meritis enim ſperare, non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt*.

4. CONCL. II. Objectum materiale primarium, ſeu principale Spei Theologicæ eſt Deus, ſeu conſecutio Boni infiniti, conſiſtens in viſione & fruitione beatifica Dei. Ita in re communis. Siquidem illud Spe Divina primario ac immediate ſperamus, ſeu conſequi deſideramus, quod nos perfecte beatificat: atqui hoc non præſtat, niſi DEUS Ter Opt. Max. quatenus eodem in cælis cum Sanctis ſuis beatifice fruimur. Accedit, quod ſi DEUS non eſſet objectum immediatum Spei ſupernaturalis, Spes non eſſet virtus Theologica; ſiquidem ad virtutem Theologicam requiritur, ut actus principalis ipſius tendat in Deum tanquam objectum immediatum. (a)

5. CONCL. III. Ad objectum materiale & ſecundarium Spei Theologicæ ſpectant omnia bona, tam ordinis ſupernaturalis, ut ſunt auxilia Divina, gratia ſanctificans, condonatio peccatorum, ac hujuſmodi; quam ordinis naturalis, quæ aliquo modo remote conducunt ad attingendum objectum principale Spei, utpote panis quotidiani, &c. Ita communis. Siquidem ea omnia poſſunt ordinari ut media, vel proxima, vel ſaltem remota, ad attingendum objectum principale Spei, id eſt, Dominum Deum in æterna gloria beatifice poſſidendum.

6. CONCL. IV. Objectum formale Spei Theologicæ eſt ipſamet bonitas Dei, quatenus nobis bonus eſt. Ita Doctor Subtilis 3 *diſt* 26. *quæſt unic* Tannerus *tom.* 3. *diſp* 2. *quæſt*. 1 *nu*. 14. citans D. Thomam, Suarez, & alios; Herinex *diſp*. 10. *de Spe, quæſt*. 1. *num* 11. Sannig, & alii: quamvis nonnulli diſſentiant, & præſertim illi, qui tenent, quod objectum formale Spei, ſeu motivum ſperandi, ſit ſumma & infinita Dei promittentis Fidelitas; qui, quod promiſit, poteſt præſtare, quia omnipotens eſt; vult præſtare, quia benigniſſimus eſt; & certiſſimo præſtiturus eſt, quia fideliſſimus eſt: ut proinde (inquiunt) ſicut objectum formale Fidei Theologicæ eſt infallibilis Veracitas, & Charitatis infinita Bonitas Dei, ſic & Spei objectum formale ſit ſumma ejuſdem Fidelitas in ſervandis promiſſis. Sed quidquid ſit de hac Sententia, captu cæteroquin faciliori, ratio Concluſionis eſt: quia illud eſt objectum formale Spei, quod proprie movet ad appetitum, ſeu deſiderium objecti materialis: ſed talis ratio motiva eſt bonitas Dei, ut nobis bonus eſt, ſeu commodum affert; ergo. Minor ex eo patet: quia voluntas nihil appetit, niſi ſub ratione boni.

7. Nec obſtat, quod Deus ſub ratione Boni ſit objectum formale Charitatis. Reſp. enim, adhuc diſparitatem eſſe: quia Deus eſt objectum Charitatis, ut eſt infinite bonus in ſe, ſeu ut eſt ſummum Bonum propter ſe diligibile amore amicitiæ: Spei vero eſt Deus objectum formale, ut eſt bonus nobis, & diligibilis amore concupiſcentiæ. Duplex quippe a Theologis ſolet diſtingui amor Dei: unus amicitiæ, ſive (ut alii loquuntur) benevolentiæ, quo bona Deo volumus, quatenus ipſi ſunt bona: alter concupiſcentiæ, quo Deo bona volumus, quatenus nobis ſunt bona: ut ſi Deum amamus, quia eſt nobis benignus, miſericors, &c. Additur notanter, *nobis*: quia ſi Deus amatur, quatenus in ſe eſt bonus, miſericors, infinite perfectus &c. erit amor amicitiæ, qui eſt proprius Charitatis Theologicæ: amor autem concupiſcentiæ eſt proprius Spei Theologicæ, & imperfectior priori. Solum adde cum Herinex *loc cit n*. 10. quod promiſſio Divina ſit conditio requiſita, ut poſſimus convenienter ſperare; non autem ratio formalis, & motiva Spei Theologicæ.

8. CONCL. V. Etſi Spes Divina abſolute loquendo ſit infallibilis, & certa, juxta illud *Rom* 5. *Spes autem non confundit*, & alibi: nihilominus per accidens, & ex parte noſtra, ea poteſt eſſe incerta & fallax. Ita Filliucius *tract*. 22, *num*. 248. & alii. Ratio eſt quia Spes conſequendi vitam æternam ſupponit etiam noſtram cooperationem, & merita: atqui de his non habemus certitudinem: nam, ut dicitur *Eccleſ.cap*.9. *Sunt juſti, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo, utrum amore, an odio dignus ſit*. Et hinc fit, quod ex parte noſtra Spes ſit incerta, imo quandoque vana & fallax, ob defectum noſtræ cooperationis; quamvis in ſeipſa propter infallibilem promiſſionem Dei ſit certiſſima, dummodo aliunde nihil deficiat.

9. CONCL. VI. Certum eſt, exiſtere præceptum Spei Divinæ: idque aliud eſt negativum, quo tenemur nunquam deſperare, neque præſumere; ac proinde obligat ſemper, & pro ſemper: aliud affirmativum, quo aliquoties per vitæ decurſum tenemur elicere actum Spei. Hinc quippe Pſal.4. dicitur: *Sperante in Domino*. Et ad Titum *cap* 2 *Sobrie, juſte, & pie vivamus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem*. Et ſimilia in S. Scriptura paſſim occurrunt: unde merito Alexander VII. hanc inter alias, ordine 1. Propoſitionem damnavit: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium*. Hæc Propoſitio eſt damnata.

10. CONCL. VII. Præceptum affirmativum Spei per accidens ſeu indirecte obligat, quoties obligat aliquod aliud præceptum, quod obſervari nequit abſque actu Spei Divinæ, ſaltem virtuali. Sic fit, quando urget præceptum agendi pœnitentiam de peccatis; nam veram pœnitentiam non poteſt quis agere, niſi ſaltem virtualiter ſperet, ſeſe veniam ſuorum peccatorum conſecuturum ex meritis Chriſti, Deique miſericordia; prout in ſimili dictum eſt ſuperius (b) de præcepto affirmativo Fidei.

11. CONCL. VIII. Præceptum affirmativum Spei per ſe & directe obligat inprimis circa initium vitæ, quando videlicet quis ſufficienter inſtructus de rebus Fidei, ſeſe ad Deum convertere tenetur; juxta illud *Hebr.* 11. *Accedentem ad Deum credere oportet, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*. Alterum tempus eſt finis vitæ, quando homo in extremo conſtitutus maxime in Deum ſperare tenetur, tum ob tentationes eo tempore ingruentes; tum etiam, quia tunc potiſſimum eo debemus intentionem dirigere, quo migrandum eſt, nempe

ad

Digitized by Google

ad Deum in æterna beatitudine æternaliter conſequendum. Obligat inſuper quandoque præceptum affirmativum Spei Divinæ ſub decurſu vitæ noſtræ: veruntamen hujuſmodi obligationi ſufficienter ſatisfit per actus Spei, qui concurrunt in exercitio aliarum virtutum; prout in ſimili dictum eſt ſupra (c) fuſius declarando, quo tempore teneantur Fideles elicere actum Fidei Theologicæ, quæ (ſervata tamen proportione) huc erunt applicanda.

QUÆSTIO I.

De Vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione ſcilicet, ac Præſumptione.

SUMMARIUM.

12. *Spei per defectum opponitur Deſperatio, per exceſſum Præſumptio.*
   (d) Ut dictum Diſt. 1. n. 17. & ſeqq.
13. *Deſperatio, in quo conſiſtat?*
14. *Quale ſit peccatum?*
15. *Quid agendum circa perſonas afflictas?*
16. *Peccata in Spiritum Sanctum quæ?* *Inter ea cur numeretur Deſperatio?*
17. *Hæc poteſt conſiſtere cum & ſine actu infidelitatis.* *Deſperatio, quid?*
18. *Præſumptio, quid?*
19. *Poteſt committi dupliciter.*

12 CUm quælibet virtus ſuo modo conſiſtat in medio (d) hinc contra eam contingit peccari partim per defectum, partim per exceſſum. Idipſum videre licet in Spe Theologica, utpote cui per defectum opponitur Deſperatio, per exceſſum autem Præſumptio; non quidem, ac ſi nimium poſſimus in Deo ſperare (Deus enim eſt infinite bonus, omnipotens, fidelis, miſericors &c. ac proinde ex parte objecti ſui formalis non poteſt fieri exceſſus contra Spem Theologicam) ſed ſolum, quatenus ex parte actus, ſeu exercitii Spei Theologicæ, poteſt fieri exceſſus, in quantum actus Spei exercetur modo indebito. Siquidem Spes Theologica includit judicium, & deſiderium conſequendi æternam beatitudinem modo debito, id eſt, ex meritis Chriſti, & accedente propria cooperatione: Deſperatio econtra involvit judicium de ea nunquam conſequenda; Præſumptio vero includit judicium, ac deſiderium conſequendi æternam beatitudinem modo aliquo indebito, v. g. per ſolam fidem, vel ex puris naturalibus, aut vivendo ſcelerate, ut amplius in progreſſu declarabitur. Hinc ſit

13 CONCL. I. Deſperatio opponitur virtuti Spei per defectum: & committitur, cum quis deſperat, ſeſe remiſſionem peccatorum, & gloriam æternam eſſe conſecuturum, atque ideo omnem conatum eandem conſequendi intermittit. Duo ſiquidem in Deſperatione interveniunt; primo judicium intellectus, quo quis judicat, ſibi nimis arduum, & impoſſibile eſſe conſequi beatitudinem. Secundo ſuga voluntatis, qua quis refugit ſalutem tanquam obtineri impoſſibilem, atque ideo ab ejus procuratione ob difficultatem mediorum apprehenſam deſiſtit. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. n.* 40. & alii: quamvis bene notet Herincx *diſp.* 10 *n.* 50. quod Deſperatio proprie ſit in ipſa voluntate, & actu ipſius, quo quis non vult amplius proſequi beatitudinem, aut media ad eam conſequendam opportuna adhibere; judicium vero illud, quo quis putat, ſe non amplius obtenturum beatitudinem, potius ſit aliquid prævium, atque inducens ad Deſperationem, non autem proprie Deſperatio.

14. CONCL. II. Deſperatio ex genere ſuo eſt peccatum mortale, atque inter cætera maxime periculoſum. Ratio eſt clara: quia Deſperatio directe opponitur Spei Theologicæ: & quia avertit hominem ab ultimo Fine ſuo, ſeu cæleſti beatitudine, ſimulque media omnia ad hanc conſequendam abjicit, quis neget, eam eſſe maxime periculoſum peccatum? Unde Iſidorus *lib.* 2. *de Summo Bono, cap* 14 ait: *Perpetrare flagitium, mors animæ eſt; deſperare autem, deſcendere in infernum.*

15. Hoc tamen intelligendum eſt de vera, & voluntaria Deſperatione: nam quandoque accidunt tentationes violentæ, afflictiones graves, & inconſolabiles mæſtitiæ, quibus interdum animæ cruciantur, ita ut omni Spe deſtitutæ videantur. De his autem non procedunt hactenus dicta; quia ſunt potius timores, & anguſtiæ excitatæ a diabolo, vel ex turbatione quadam, aut etiam complexione melancholica provenientes, abſque vero & deliberato conſenſu voluntatis. Super his tamen prudenter invigilare debent Confeſſarii, hujuſmodi afflictas perſonas in Domino paterne conſolando, eiſque oſtendendo, quod talia culpa vacent, quamdiu voluntas eiſdem non conſentiat; ac proinde eaſdem adhortando, ut agnita propria infirmitate, atque demeritis, ſeſe projiciant in ſinum bonitatis & miſericordiæ Dei, meritaque Salutiferæ Paſſionis JESU Chriſti Domini noſtri; ſimulque non obſtantibus quibuſcunque afflictionibus, & mæſtitiis, bonum operari minime deſiſtant.

16 CONCL. III Deſperatio recte connumeratur inter peccata in Spiritum ſanctum, quæ communiter cum Magiſtro Sententiarum 2 *diſt* 43. & D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 14 *art.* 2. ſex enumerantur; videlicet Deſperatio, Præſumptio, Impœnitentia, Obſtinatio, Impugnatio veritatis agnitæ, & fraternæ gratiæ Invidentia. Ita Doctores communiter: nam Deſperatio ipſam Dei oblatam munificentiam & gratiam, quæ Spiritui ſancto, ceu Fonti omnium bonorum, tribui peculiariter ſolet, ex malitia contemptim abjicit; juxta quod impii dixerunt, *Jeremiæ* 18 *Deſperavimus: poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & unuſquiſque pravitatem cordis ſui mali faciemus.*

17. CONCL. IV. Deſperatio poteſt conſiſtere ſine actu Infidelitatis, quamvis non raro habeat annexam Infidelitatem. Ita Maſtrius *loc. cit. n.* 34. cum aliis. Ratio primæ partis eſt: quia poteſt quis actum Deſperationis elicere, quamvis non ſentiat aliquid contra Fidem: ut ſi quis credat quidem, Deum eſſe juſtum ac miſericordem, deſperet tamen ex eo; quia judicat ſalutem ſibi eſſe impoſſibilem ob ſuam pronitatem ad peccandum, & contrarietatem, quam in ſe experitur ad bene agendum. Altera pars ex eo liquet: quia Deſperatio facile excæcat intellectum, ut quis credat, Deum non eſſe infinite bonum, ac miſericordem. Unde Cain ob Abel occiſum a Deo correptus, deſperans, Deique miſericordiam negans, ait; *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear. Gen* 4. Et in hoc poſteriori ſenſu Magiſter Sententiarum *loc. cit.* definit Deſperationem, dicendo: *Deſperatio eſt, qua quis diffidit penitus de bonitate Dei, æſtimans ſuam malitiam Divinæ bonitatis magnitudinem excedere.*

18. Quantum nunc attinet ad Præſumptionem, quæ eſt alterum peccatum Spei Divinæ oppoſitum per exceſſum, ea recte definitur, dicendo: *Præſumptio eſt Spes obtinendi a Deo gratiam & gloriam æternam inordinate*; id eſt, aliter quam Deus obtinendam ſtatuit. Et hujuſmodi Præſumptionem eſſe peccatum ex genere ſuo mortale, atque unum ex ſex peccatis in Spiritum ſanctum, conveniunt Doctores.

19. Dupliciter autem peccatum Præſumptionis committi poteſt. Primo, cum quis præſumit, ſe Divinam gratiam, aut æternam gloriam ex ſeipſo, & propriis naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe: quo modo Pelagiani, antiqui hæretici, & a D. Auguſtino acerrime impugnati præſumebant, ſe poſſe propriis viribus ſine ſupernaturali auxilio Dei omnia præcepta ſervare, & æternam beatitudinem mereri. Secundo contingit Præſumptio, quando econtra quis præſumit, ſe ſola Dei miſericordia ac liberalitate, Chriſtique meritis, abſque propria pœnitentia, & cooperatione per bona opera, beatitudinem vitamque æternam conſecuturum. Et talis erat Præſumptio Lutheranorum, aliorumque quorundam Hæreticorum, qui per ſolam fidem in Chriſtum abſque aliis bonis operibus ſperarunt beatitudinem adipiſci, quam S. Concilium Trid. *Seſſ.* 6. *cap.* 9. appellat *inanem hæreticorum fiduciam*; & in progreſſu pluribus refutat.

DISTINCTIO VI.

De Charitate, ejuſque Obligatione.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Charitas, & quæ ejus obligatio?

SUM-

Digitized by Google

S U M M A R I U M.

1. *Charitas & amor , generatim quid?*
2. *Charitas , ut virtus Theologica , quid , & quod objectum ejus ?*
   (a) Juxte diſt.5.num.7.
3. *Deus quomodo appelletur Charitas ?*
4. *Præceptum de diligendo Deum , partim affirmativum , partim negativum .*
5. *Et ſatisfit diligenda Deum ſuper omnia appretiative .*
6. *Deum ſuper omnia amare intenſive, & appretiative, quid?*
7. *Probatio Concluſionis .*
8. *Præceptum diligendi Deum obligat ad frequens exercitium.*
9. *Quo determinato tempore illud obliget ?*
   (b) Diſt.2.q.3.per totum .
   Tres propoſitiones quoad hoc damnatæ .
10. *Tria ſunt diligenda, Deus, nos ipſi, & proximus .*
11. *Præceptum diligendi proximum, quantum, & unde oriatur ?*
12. *Et non ſatisfit per ſolos actus externos .*
13. *Debemus etiam diligere corpus noſtrum .*
14. *An creaturæ irrationales ex Charitate ſint diligendæ ?*

1. CHaritatis nomen generatim quidem ſignificat idem , ac amor ſeu dilectio; plerumque tamen tum in Sacra Scriptura, tum a SS.Patribus ſumitur in bonam partem, nempe pro amore boni honeſti, ſeu bona voluntate; Amor autem indifferenter in bonam & malam partem accipitur, nempe vel pro amore Dei, vel Mundi , & pro amore tum honeſto , tum illicito, & carnali. In præſenti igitur loquimur de Charitate , prout eſt tertia virtus Theologica , & omnium aliarum virtutum præſtantiſſima, de qua Apoſtolus 1.*Corinth*.13.inquit : *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas; tria hæc : major autem horum eſt charitas .*

2. CONCL. I. Charitas eſt virtus divinitus infuſa : qua diligitur Deus propter ſe ſuper omnia , & proximus propter Deum. Ita in re communis. Porro objectum materiale primarium Charitatis eſt Deus : objectum vero ſecundarium ipſius eſt proximus noſter, & omnia alia honeſte amabilia, ſeu quæ poſſunt ad gloriam Dei , ſicque propter ipſum amari ; nam *univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus . Prov cap.*16. Objectum formale Charitatis Dei , eſt ipſamet infinita Dei bonitas, qua ipſe in ſe bonus eſt, & amabilis amore amicitiæ; (a) ob hanc quippe bonitatem , veluti propter rationem formalem , atque motivam , Deus tanquam infinitum Bonum , eſt amandus ſuper omnia .

3. Dices 1.*Joan. cap.* 4. dicitur : *Deus charitas eſt , & qui manet in charitate , in Deo manet*; ergo Charitas non eſt virtus alique infuſa. Reſp. negando conſequentiam: etenim textus allegatus imprimis eſt intelligendus cauſaliter, eo modo, quo Deus dicitur ſpes noſtra, patientia noſtra, juſtitia noſtra , & hujuſmodi, prout paſſim legitur in S.Scriptura. Deinde Deus dicitur eſſe Charitas, eo quod ſit eſſentialiter Charitas increata ; unde etiam S. Sanctus appropriate dicitur *Amor* . Hoc tamen non obſtante adhuc in hominibus juſtis datur Charitas creata , quæ ipſi ſuper omnia diligunt Deum propter ſe, ſeu infinitam bonitatem ſuam , & proximum propter Deum .

4. CONCL. II. Extat Præceptum de diligendo Deum ſuper omnia; idque partim eſt negativum, ne videlicet Deum odio habeamus , aut aliquid agamus , quod diſſolvat amicitiam noſtram cum Deo , peccando videlicet mortaliter ; partim affirmativum, ut obſervemus mandata ejus. Ita unanimis Fidelium , & patet ex plurimis S. Scripturæ locis . Sic enim *Deuter*.6.& *Matth*.22.legitur : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo , & in tota anima tua , & in tota mente tua ; hoc eſt maximum, & primum mandatum*. Item *Joan*.14 *Qui habet mandata mea, & ſervat ea , ille eſt , qui diligit me* . Et ſimilia plura occurrunt paſſim . Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias , ordine 1. Propoſitionem damnavit : *Homo nullo; unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei , Spei , & Charitatis , ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium .*

5. CONCL. III. Præcepto diligendi Deum ſuper omnia, ſeu ex toto corde , ſatisfit diligendo efficaciter Deum ſuper omnia appretiative. Ita communior Doctorum, paucis exceptis , qui volunt adeſſe obligationem diligendi Deum ſuper omnia etiam intenſive . Cæterum ut hæc Concluſio melius intelligatur,

6. Notandum cum Scoto 3. *diſt.*27.*q.un.§. Quantum ad illum*, & aliis, dupliciter poſſe Deum ſuper omnia amari, videlicet intenſive, & appretiative . Tunc Deus dicitur *ſuper omnia amari intenſive*, quando actus amoris Dei eſt intenſior, ac vehementior omni alio amore. Tunc vero dicitur Deus *amari ſuper omnia appretiative* , quando Deus magis æſtimatur , quam omnes creaturæ; ita ut his omnibus præferatur, & nullius creaturæ timore , aut amore , velit quis Deum offendere . Sic Chriſtus *Matth*.10.ait: *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus*. Et Paulus *Rom*.8.*Nulla creatura poterit nos ſeparare a charitate Dei*. Poteſt autē facile contingere, ut quis magis intenſive unum diligat, & ſimul aliud magis appretiative; ſic enim mater magis intenſive diligit filium parvulum , ſed magis appretiative filium adultum, qui gubernat rem domeſticam; quia hunc magis æſtimat præ illo, quamvis alterum juniorem teneriori affectu amoris proſequatur. *Hac* terminorum explicatione præmiſſa ,

7. Probatur Concluſio. Nam ſenſus præcepti de diligendo Deo ex toto corde , &c. eſt , ut Deum diligamus ſuper omnia, ita ut nullius creaturæ amore velimus ejus præcepta tranſgredi, ipſumq; moraliter peccando offendere. Sic quippe 1.*Joan*. 2. dicitur : *Qui autem ſervat verbum ejus , vere in hoc charitas Dei perfecta eſt*. Accedit, quod defacto nobis conſtare vix poſſit, quiſnam actus amoris ſit intenſior altero, quinimo plerumque parentes ſolent multum intenſe amare filios , & conjuges ſeſe mutuo; ergo, ſi magis intenſive tenerentur amare Deum , forent in perpetuo periculo tranſgrediendi hoc præceptum , quod non eſt dicendum . Sufficit igitur amare Deum appretiative ſuper omnia , quatenus plus æſtimatur Deus cæteris omnibus , adeo ut nullius creaturæ amore velit quis Deum offendere .

8. CONCL. IV. Præceptum diligendi Deum obligat ad frequens exercitium, ita ut actus amoris Dei non multo tempore omittatur . Deſumitur hoc ex magnitudine hujus præcepti, de quo Salvator ait, *Matth*.22.*Hoc eſt maximum, & primum mandatum* : & conſequenter per vitæ decurſum ſæpius obligat .

9. Quo autem determinato tempore urgeat ejuſmodi obligatio, variant Doctores, quamvis conveniant paſſim in hoc quod cenſeant obligare I. Circa initium uſus rationis. II. Circa finem vitæ. III. Quando quis gravi urgetur tentatione, præſertim odii Dei cum periculo conſenſus. IV. Tota vita ſæpius, ita videlicet, ut non multo tempore differendus ſit actus dilectionis Dei, eo ferme modo, quo ſuperius (b) determinatum eſt tempus, quo Fideles tenentur elicere actum Fidei Theologicæ . Hinc conformiter dictis ibidem *n.* 33. Doctor Subtilis 3.*diſt.*27.*q.un.§.quantum ad ſecundum* , dubitative tamen, innuit, hoc præceptum urgere ſingulis diebus Dominicis, dum ait: *Quando autem ſit hoc* (ut quis teneatur habere actum dilectionis Dei) *forte determinavit hoc illud præceptum divinum : Sanctifica Sabbatum , &c. & Eccleſia ſpecificavit quantum ad Miſſam audiendam in die dominica, de conſec. diſt. c. Miſſas*. Hæc ille. Solum nota, ſequentes Propoſitiones eſſe vitandas , utpote quas damnavit Innocentius XI. quarum prima, ordine 5. ſic habet : *An peccet mortaliter , qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret , condemnare non audemus*. Altera, ordine 6. talis eſt: *Probabile eſt , ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum*. Ultima, ordine 7. ita ſonat: *Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari , & non habemus aliam viam , qua juſtificari poſſumus*. Omnes hæ tres Propoſitiones ſunt damnatæ, *ſicut jacent*; & merito, ut probant authoritates S. Scripturæ *n.* 4.& 8. allegatæ .

* Porro Charitas illa, qua ſæpius in vita Deum tanquam

Sum-

Summum Bonum diligere tenemur, debet quidem neceſſario ſaltem interpretative ſic eſſe conſtituta, ut quamvis nec Cœlum nec Inferoos exiſterent, nec ullum præmium ſperandum aut pœna pertimeſcenda foret, nihilominus ipſa Deum amaret propter ſe (utpote cum Deus quatenus in ſe infinite bonus, ſit ſolummodo objectum formale principale & eſſentiale ipſius Charitatis) exinde tamen non excludit neceſſario Spem, quaſi cum Charitate incompoſſibilem. Quin e contrario Spes ipſa ſeu amor concupiſcentiæ perducit ſæpius ad Charitatem ſeu amorem amicitiæ: dum enim video, Deum mihi tam bonum, tam miſericordem &c. atque propterea dignum amore concupiſcentiæ exinde ulterius ad ipſum infinitæ bonitatis fontem, a quo cuncta procedunt, cogitatus dirigo: conſiderando, quantæ perfectionis ſupremum illud Ens, ex quo tanta bona ad extra promanant, eſſe debeat in ſe ipſo? quæ conſideratio finaliter trahit voluntatem ad amandum amore amicitiæ dictum ſupremum Ens perfectiſſimum propter ſe, tanquam motivum principale. Hinc merito La Croix Tom. I. Lib. II. num 152. approbat modum illum eliciendi actum Charitatis. *Amo te Deus, quia creaſti & redemiſti me, & quia cælum mihi vis dare: ſed magis adhuc ideo, quia ipſe es propter te omni amore digniſſimus, ita, ut licet non benefaceres, nec cælum dares &c. tamen amarem, & actu amo te, quia propter infinitam tuam bonitatem & perfectionem es amabiliſſimus.* vel aliter: *Amo te mi Deus, non ideo tantum, quia creaſti me, redemiſti, ſanctificaſti, conſervas, & innumeris quotidie Beneficiis cumulas, neque tantum ideo, quia inſuper dare vis mihi æternam in cælo beatitudinem, ſed ideo maxime, & ſuper omnia te amo, quia tu Deus ob infinitas perfectiones tuas es omni amore digniſſimus. Tu es Deus ſapientiſſimus, potentiſſimus, ſanctiſſimus, pulcherrimus &c.* Videſne ex dictis formulis, quomodo Spes & Charitas, ſeu amor concupiſcentiæ & amor amicitiæ non ſint ad invicem incompoſſibiles, nec una alteram neceſſario excludat, ſed potius homo a prima tanquam minus principali ad ſecundam magis principalem pervenire valeat. Et ideo Archi-Epiſcopi Cameracenſis doctrina illa, qua in hominibus fervidis ſpem a perfecto amore excludi volebat, quaſi nimirum incompoſſibilem cum eodem, ab Innocentio XII. die 12. Martii 1699. rejecta, atque inter plures alias ſtatim ad initium hæ duæ propoſitiones damnatæ fuere, quarum 1. ſic ſonat: *Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt Charitas pura & ſine ulla admixtione proprii intereſſe: neque timor pœnarum, neque deſiderium remunerationum habeat amplius in eo partem, non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.* Altera propoſitio: *In ſtatu vitæ contemplativæ ſive unitivæ amittitur omne motivum intereſſatum timoris & ſpei.* Profecto ſi Charitas neceſſario excluderet ſpem, tunc homo perfectus, qui ſtudet in omnibus Deo placere, omnes ſuas actiones eliciendo propter amorem Dei, non teneretur unquam per totam vitam ſuam, imo nec poſſet elicere in tali perfectione conſtitutus actum ſpei, cum tamen jam ante illum Archi-Epiſcopum Cameracenſem ab Alexandro VII. inter alias etiam ſequens propoſitio conformiter dictis antecedentibus rejecta fuerit: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, NB Spei, & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.* *

10. CONCL. V. Ex Charitate generatim tria nobis ſunt diligenda, videlicet Deus, Noſmetipſi, & Proximus. Patet hoc ex illo *Matth.* 10. *Diliges Dominum Deum tuum; & proximum tuum, ſicut teipſum*: nam hoc ipſo, quod mandatur, ut quis diligat proximum ſicut ſeipſum, dilectio ſui ipſius non tantum innuitur (quamvis, cum hæc a natura ſatis dictetur, quinimo homini congenita exiſtat, expreſſiori præcepto opus non fuerit) ſed inſuper ipſa præfertur dilectioni proximi.

11. Cæterum in allato S. Scripturæ textu ly *ſicut* denotat ſimilitudinem, non æqualitatem, prout accipitur. *Matth.* 5. *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*, & alibi ſæpe. Hinc non jubemur diligere proximum, quantum nos, ſed ſicut nos; hoc eſt, primo loco poſt Deum nos ipſos, deinde ad normam, & exemplar noſtræ dilectionis, proximum. Charitas enim inclinat potius in bonum ſui ſubjecti, quam alicujus extranei, idque ob majorem conjunctionem; nam potior eſt unitas, quam unio. Verum ipſa dilectio proximi neceſſario ſequitur ex præcepto diligendi Deum, prout notat Doctor Subtilis 3. *diſt.* 37. *q. un.* §. *contra:* nam amans perfecte Deum, hoc ipſo debet velle, quod & proximus amet Deum: quia proximus eſt quoddam bonum extrinſecum Dei, cujus gloria augetur per hoc, quod proximus ipſum amet, eiq; ſerviat. Unde ad Charitatem ſpectat, hæc & ſimilia bona deſiderare proximo propter Deum (quod etiam dicendum de bonis proximi corporalibus, aliiſque externis, quatenus conſiderantur ut cedentia ad gloriam Dei) quia ad eandem virtutem pertinet intentio finis, & electio mediorum. Herincx *part.* 3. *diſp.* 11. *q.* 4. & alii.

12. CONCL. VI. Præcepto diligendi proximum (quando videlicet illud obligat in occaſionibus ſublevandæ neceſſitatis, aut deponendi odium, vel hujuſmodi) non ſatisfit per ſolos actus externos, ſed adeſt obligatio diligendi ipſum etiam per actus internos & formales Dilectionis. Deſumitur hoc ex pluribus S. Scripturæ teſtimoniis: ut ex illo *Matth.* 22. & *Luc.* 10 *Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* Item 1. *Joan.* 4. *Chariſſimi, ſi Deus dilexit nos, & nos debemus alterum diligere*; ubi in ſequentibus plura quoad hoc. Unde Apoſtolus *Rom. cap.* 12. vult ſit *dilectio ſine ſimulatione*: atqui ea, quæ exhiberetur actu exteriori, ſed abſque ullo actu interno dilectionis, non eſſet ſine ſimulatione; ergo. Et hinc Innocentius XI. ſequentes duas Propoſitiones damnavit, quarum prior, ordine 10. ſic ſonat: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.* Altera vero, ordine 11. eſt talis: *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.* Et merito utraque eſt damnata: nam diligere, toties in S. Scriptura præceptum quoad proximum, importat etiam actum internum & formalem, ſuo tempore prodeuntem in opus externum, juxta illud 1. *Joan* 3. *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate*, cum concordantiis.

13. Addunt quoad præmiſſa Doctores cum S. Auguſtino *lib.* 1. *de Doctrina Chriſtiana*, *cap.* 23. etiam corpus proprium ex charitate eſſe diligendum, eo quod poſſit participare æternam beatitudinem, poſtquam fuerit reunitum animæ poſt generalem Reſurrectionem. Verum hoc membrum ſufficienter jam includitur ſub dilectione ſuiipſius. Neque huic dilectioni corporis repugnat moderata & rationabilis caſtigatio carnis: quinimo cum ejuſmodi diſcreta carnis mortificatio ſit medium conſequendi æternam cum anima felicitatem, ea ſpectat ad verum corporis amorem, ſicut ad amorem filii diſciplina debita a dilectiſſimis parentibus impoſita.

14. Quæres, an etiam creaturæ irrationales ex Charitate ſint diligendæ? Reſp. cum D. Thoma 2. 2. *q.* 25. *art.* 3. & aliis paſſim, quamvis ex charitate poſſimus diligere creaturas irrationales, ſicut bona, quæ aliis ex charitate dilectis volumus, quatenus ſcilicet ex charitate volumus eas conſervari ad honorem Dei, & utilitatem noſtram, vel proximorum; juxta quod *Exodi* 23. præcepit Deus: *Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cum eo.* Nihilominus creaturæ irrationales non ſunt amandæ ſecundum ſe, quaſi ipſis propter ſemetipſas, & abſque reſpectu ad honorem Dei, vel utilitatem noſtram, aut proximorum, velimus bonum: quia charitas fundatur ſuper communicationem beatitudinis æternæ, cujus creatura irrationalis capax non eſt, neque etiam ea eſt proximus noſter, ac proinde præceptum Dilectionis ad ipſam non extenditur.

* Quæres II. Qualis ordo Charitatis inter nos, & proximos noſtros ſit ſervandus. Reſp. ut ordo Charitatis inter nos, & proximos noſtros ſervandus melius cognoſcatur, communiter D. D. triplicem ordinem, ſeu tres gradus aſſignant.

Primus gradus eſt, ut poſt Deum ſuper omnia diligendum

Digitized by Google

dum unuſquiſque diligat ſemetipſum quoad Bona ſpiritualia ſaluti animæ neceſſaria, & poſtea proximum quoad eadem Bona ſpiritualia, ita quidem, ut huic in extrema neceſſitate deperdendæ ſalutis æternæ conſtituto teneatur aliquis cum periculo non quidem propriæ vitæ ſpiritualis; bene tamen propriæ vitæ corporalis, ſuccurrere, ſuppoſito, quod ſit ſpes certa per actionem ſuam proximo in extrema neceſſitate ſalutis æternæ conſtituto ſuccurrendi, & quod proximus ille in dicta neceſſitate poſitus ſe ipſum juvare nequeat: nam ſi unquam certe in ſimili caſu tenemur implere illud præceptum Domini, quo ex Charitate juxta S. Joann. 1. cap. 3. *debemus pro fratribus animas ponere*. Ex quo inquit D. Auguſt. lib. de Mend. cap. 6. *Temporalem vitam ſuam pro æterna vita proximi non dubitabit Chriſtianus amittere*.

Secundus gradus, ut diligat ſe ipſum quoad bona vitæ ſuæ Corporali neceſſaria, & poſtmodum proximum quoad eadem bona huic ad conſervationem vitæ neceſſaria.

Tertius gradus, ut diligat ſeipſum ſecundum alia bona temporalia conſervationi ſtatus &c. congrua: poſtea taliter diligat proximum ſuum, ſublevando ejuſdem neceſſitates de ſuperfluis ſtatus &c. Ita cum communi Sabinianus Bononienſis in ſua Luce Morali *part. I Tract.* 18 *n.* 13. Et patet ex ratione, quæ utique nobis dictat, quod bona ſpiritualia tanquam excellentiora Corporalibus, & Corporalia ad conſervationem vitæ corporalis neceſſaria tanquam majora aliis temporalibus, qua tantum conſervationem ſtatus reſpiciunt, ſint præferenda: ita tamen, ut in pari neceſſitate ejuſdem ordinis & gradus Charitas poſſit incipere ab ego (uti ajunt) id eſt a propria perſona: quinimo in neceſſitate ſpirituali ſic debet fieri, anteponendo ſalutem æternam periclitantis animæ propriæ. Quod idem quamplures Doctores de vita corporali, quando uterque eſt in æquali vitæ periculo, ſentiendum putant per ſe loquendo, & ſi cætera ſunt paria: nam (inquit D. Auguſt. lib. de Mend. c. 6.) *ſi quis pro alterius vita temporali ſuam ipſam temporalem perdat, non eſt jam diligere ſicut ſe ipſum, ſed plus, quam ſe ipſum, quod ſanæ Doctrinæ regulam excedit*. Dico notanter *per ſe loquendo*, id eſt, niſi adſit altius motivum ſpirituale alicujus heroicæ virtutis, quod traheret aliquem ad præponendam vitam alterius propriæ periclitanti. Et ex his gradibus

Infertur I. Si per unicum mendacium poſſet aliquis ad veram fidem convertere omnes Indos, non liceret; Ratio: quia ageret contra bonum ſpirituale animæ propriæ, eandem aliquo peccato maculans: bonum autem ſpirituale proprium ac ſalus animæ propriæ anteponitur aliis.

Infertur II. Si infans needum baptizatus foret proximus morti, nec adeſſet Parochus aut alius ex officio ſeu juſtitia obligatus ad Sacramentum hoc adminiſtrandum &c. teneretur alius ex Charitate etiam cum periculo deperdendæ vitæ corporalis baptizare. Ratio eſt, quia infans hic exiſtit in extrema ſpirituali neceſſitate; ſpiritualis autem extrema neceſſitas alterius, cæteris paribus, & dummodo ſit certa ſpes liberandi proximum ab hac extrema neceſſitate, eſt præponenda vitæ corporali propriæ juxta communem D. D. quidquid contra dicant pauci apud patrem Sporer *Tract. 3. in 4. Præcept. Decal. cap VI. Sect. IV. n.* 127. Hoc tamen intellige, niſi & talis, qui poſſet infantem baptizare, etiam in peccato mortali exiſtat, vel ſaltem ſit dubius de eodem; durisſimum enim foret ita impræparatum emergente ſubitaneo caſu in infelicem æternitatem, vel ſaltem in periculum ejuſdem ſeipſum præcipitare, cum dubio deperdendæ ſalutis æternæ.

Infertur III. Si latro ſtricto gladio alicui minaretur mortem, poſſet hic non ſolum ſe defendere, ſed etiam, quando aliter tuto evadere nequiret, latronem per modum inculpatæ tutelæ occidere, quamvis prævideret, animam ejuſdem ad infernum eſſe detrudendam. Ratio eſt; quia hic latro non fuit in extrema neceſſitate ſpirituali, ſed potius in extrema malitia, qui facile ſe juvare potuiſſet, modo voluiſſet a ſuo peſſimo propoſito deſiſtere: non tenemur autem cum periculo proximo vitæ corporalis talibus ſuccurrere, qui ex propria voluntate ſe præcipitant in periculum proximum æternæ damnationis.

Infertur IV. Quod tempore famis poſſimus alicui alteri præſertim Reipublicæ multum utili, vel ſuperiori cedere panem, tempore naufragii concedere tabulam ad enatandum, tempore peſtis inſervire inſecto, quamvis noſmetipſos præcipitemus exinde in proximum periculum mortis corporalis. Ratio eſt; quia licet conformiter dictis nequeamus vitam noſtram corporalem præcipitare in manifeſtum periculum præciſe ob conſervationem vitæ corporalis alterius, poſſumus tamen id ex motivo altiori eliciendæ virtutis heroicæ Charitatis, quæ eſt bonum ſpirituale & conſequenter altioris ordinis ac gradus. Qualiter autem in bonis temporalibus, & quando debeamus ſuccurrere proximo, dicetur agendo de Eleemoſyna. *

QUÆSTIO II.

De Dilectione Inimicorum.

SUMMARIUM.

15. *Datur ſpeciale præceptum de diligendis inimicis.*
16. *Ut illius teneamur inimicis exhibere generalia ſigna dilectionis.*
17. *Vindicta quibus interdicta?*
18. *Exempla de Dilectione inimicorum.*
19. *Tenemur deponere odium, & internum rancorem erga inimicum;* (a) Ut dictum n. 17.
20. *Eique veniam roganti, remittere injuriam,*
    Non item ſatisfactionem, vel damnum illatum.
21. *Specialia ſigna dilectionis, an exhibenda inimicis?*
22. *Corollaria.*
23. *Limitatur illata doctrina.*
24. *Licitum tamen eſt, odiſſe peccatum inimici.*
25. *Atque de ejus punitione lætari.*

15 CONCL. I. Certum eſt, dari ſpeciale præceptum Charitatis de inimicis diligendis. Ita omnes Catholici: ſic enim expreſſe præcepit Chriſtus Dominus, *Matth.* 5 *Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos*. Et hoc non eſſe conſilium duntaxat, ſed verum præceptum, eſt communis, & concors omnium Theologorum ſententia, prout notat Maſtrius *diſp.* 10 *Theol Moral. n.* 53. Accedit illud *Levit.* 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo: non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ*. Et *Proverb.* 25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit, da ei bibere*. Item *ad Rom. cap* 12. *Nulli malum pro malo reddentes &c.* Cæterum Quæſtio potiſſimum remanet, ad quænam ſe extendat iſthoc præceptum Charitatis de diligendis inimicis: unde ſit

16. CONCL. II. Ex ſpeciali præcepto Charitatis ſunt inimicis exhibenda generalia ſigna dilectionis, quæ communiter omnibus ejuſdem ſtatus & conditionis hominibus præſtare ſolemus. Ita communis. Ratio eſt: quia talis negatio generalis ſigni dilectionis, ſeu excluſio ab eo, vindictæ cupiditatem indicat, quæ privatis eſt interdicta, juxta cit. textum, *non quæras ultionem*, & alibi.

17. Dicitur notanter, *quæ privatis eſt interdicta* Nam alia ratio eſt in Parente, Prælato, aliiſque Superioribus, qui ſubditos in ſe peccantes a communibus beneficiis, aut amoris indiciis, correctionis gratia aliquamdiu poſſunt excludere; quamvis ſi alter ſit emendatus, & ſufficienter correctus, ejuſmodi communia amoris indicia rurſum ſint exhibenda. Sic pater offenſus a filio, poteſt in locum pœnæ eidem negare reconciliationem; imo a domo ad tempus excludere, donec reſipiſcat, aut convenientem pœnam luiſſe cenſeatur, exemplo Regis David, qui diu a facie ſua excluſit Abſalon filium ſuum. 2. *Reg.* 14.

18. Ex præmiſſa Concluſione infertur primo cum Doctoribus paſſim, inimicum non eſſe excludendum a generali dilectione proximorum. Unde ſi quis communiter oret pro omnibus, excluſo inimico, peccat: quamvis enim ad orandum nullo præcepto teneatur, tamen eo ipſo, quo pro omnibus orat, nequit tuta conſcientia inimicum excipere. Similiter qui

Digitized by Google

omnibus pauperibus occurrentibus eleemoſynam diſtribuit, peccat eam negando uni pauperi ſuo inimico. Idem multi extendunt ad caſum, quo quis pluribus ſimul occurrens, ſalutat omnes præter inimicum: quia in tali eventu videtur negare ſignum univerſale Charitatis, & videtur adeſſe notabilis contemptus, aut ſcandalum. Veruntamen etſi frequenter id accidat, nihilominus Baſſæus Verſ. *Charitas n.*14. cum aliis Authoribus notat, bene ponderandam eſſe magnitudinem ſcandali, & intentionem perſonæ: ſi enim vel nullum, vel parvum ſit ſcandalum, idque fiat non ex odio, ſed in ſignificatione gravaminis accepti, ut alter deinceps caveat offenſam inferre, non videtur peccatum ſaltem mortale incurri.

19 Infertur II. Quemlibet obligari ad deponendum odium, atque internum rancorem erga inimicum, qui comitatur appetitum vindictæ, idque tum per textus S. Scripturæ *n.*15. allegatos, tum ex illo *Matth.*6. ubi Chriſtus nos in hunc modum orare præcepit: *Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Hinc idem Servator noſter *Matth.* 18. dixit: *Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Ex hac ipſa de cauſa tenetur quis etiam cavere a ſignis quibuſdam propinquis, quæ gerunt probabilem ſuſceptionem rancoris: ut cum quis nunquam vult loqui injurianti; vel cum ei obviat, divertit, vel torvo vultu reſpicit, & hujuſmodi; nam ex talibus ſignis patet inimicitia, ſimulque oportet etiam *ab omni ſpecie mali abſtinere.* 1. *Theſſal.* 5. Hoc tamen limita, niſi ejuſmodi ſigna exteriora amicitiæ ad tempus negentur in juſtam punitionem, quam comitatur zelus juſtitiæ (c) vel niſi negentur ex eo, quia alioquin timetur inimicus in ſua malitia futurus obſtinatior, aut provocandus ad aliud malum inferendum, ſive aliud inconveniens inde oriturum prævideatur. Angelus Verſ. *Diligere*, & alii.

20. Infertur III. Quod proximo veniam ſincere roganti teneamur remittere injuriam. Hinc quippe Chriſtus *Luc.*17. præcepit, dicens: *Si peccaverit in te frater tuus, & pœnitentiam egerit, dimitte illi: & ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens, pœnitet me dimitte illi*, cum concordantiis. Non tamen idcirco ab offenſo neceſſario remittenda eſt ſatisfactio pro injuria, vel damno ſibi illato: quinimo injuriam, vel damnum paſſus, poteſt petere debitam ſatisfactionem; & ſi alter hanc ultro præſtare nolit, etiam via Juris, intentando videlicet Actionem injuriarum, vel petendo reſtitutionem, ſeu recompenſationem damnorum illatorum, coram competenti Judice juſtam ſatisfactionem poſtulare. Ratio hujus eſt: tum quia licitum eſt cuilibet, jus ſuum in Judicio proſequi (dummodo hoc fiat ſecluſo omni pravo affectu, atque animo ſeſe vindicandi) hinc enim conſtituuntur Judices, tanquam publici Miniſtri juſtitiæ. Tum quia aliud eſt malevolentia, aliud offenſa, vel damnum illatum: illam quidem nunquam licitum eſt fovere, bene tamen pro hac debitam petere ſatisfactionem, vel damni dati recompenſationem.

* Pro clariori hujus ultimæ illationis intelligentia bene notandum, quid ſit offenſa, & qualiter ea poſſit cum injuria aut damno conjungi vel non? Itaque offenſa deſcribitur, quod ſit *irritatio voluntatis alterius, qua nimirum alteri moleſtiam inferimus, atque exinde eidem ſufficiens motivum præbemus ad diſplicentiam & indignationem erga nos concipiendam.* Atque hæc offenſa poteſt eſſe, vel cum, vel ſine læſione Juris alterius. Si abſque læſione Juris contingat, appellatur offenſa ſimplex: ſic dicitur offendi tuus amicus, cui indigenti & commodato petenti denegas ſine gravi ratione aliquem librum, ad quem ille nullum habet cæteroquin verum jus. Quod ſi autem dicta offenſa fuerit facta cum læſione alterius Juris, tunc vel ita læditur jus illius, ut ſimul ipſe exinde aliqua re, quam poſſidet, privetur, vel non? Si prius: dicitur offenſa conjuncta cum damno: Si poſterius, ſaltem adhuc eſt offenſa conjuncta cum injuria: e. g. Petrus peccans cum uxorata cenſetur marito facere injuriam, quoniam lædit jus, quod maritus habet in Corpus ſuæ conjugis; quamvis cæteroquin nec proles, nec aliud reale damnum ex adulterio ſequatur. Injuriam itaque, vel damnum non tenetur quis petenti veniam remittere; bene tamen offenſam: id eſt, obligatur offenſus alteri, humiliter roganti veniam, ſincere per verba vel alia ſigna æquivalentia poſitive manifeſtare; quod illam internam indignationem antea ratione offenſæ conceptam nolit amplius voluntarie & deliberate in mente fovere, licet cæteroquin in Judicio poſſit debitam adhuc ſatisfactionem ratione injuriæ, aut reſarcitionem ratione damni in re a ſe poſſeſſa illati exigere. Vide Sporer *Tract.* 2. *in* 1. *præcept. Decalog. cap. VI. per totum ubi exacte hanc materiam examinat.* *

21. CONCL. III. Specialia ſigna, & argumenta Dilectionis, inimicis exhibere, vel eoſdem peculiari benevolentia & dilectione proſequi, conſilium eſt, non præceptum. Ita communis. Ratio eſt: quia non tenemur inimicos magis diligere, quam alios proximos. Nihilominus conſilii, & majoris perfectionis eſt, ita ſeſe propter Deum ſuperare, ut etiam ſingularem benevolentiam inimicis impendamus, exemplo Chriſti Domini, qui pro ſuis crucifixoribus oravit.

22. Infertur proinde cum Laymano *lib.*2. *tract.* 3. *cap.* 4. & aliis, inimicum ægrotum inviſere, mæſtum ſolari, hoſpitio recipere, obviam factum ſalutare, familiariter cum eo agere, ac hujuſmodi, per ſe loquendo atque extra caſum neceſſitatis, aut ſcandali, non eſſe de præcepto: quia hæc ſunt ſpecialia amoris ſigna, quæ inimicis nemo tenetur exhibere; quamvis talibus ſpecialibus benevolentiæ ſignis exhibitis inimicos diligere, ſit opus Miſericordiæ ſpiritualis, & valde meritorium.

23. Additur notanter, *per ſe loquendo &c.* Nam ſecus eſt, ſi cæteroquin ſequatur ſcandalum, aut inimicus in neceſſitate poſitus ejuſmodi benevolentia, vel auxilio ſpecialiter indigeat. Siquidem inprimis quilibet tenetur ſcandalum, & ruinam proximi vitare, quoties poteſt abſque gravi ſuo detrimento. Unde peccat, ſi quis negando ſpecialia ſigna amoris, quæ antea præſtare ſolebat, majus erga ſe hominis odium, vel iram concitet. Idem dicendum, ſi ſperet, ſalutatione inimici, vel ſimili benevolentiæ ſigno animum ejus ſibi, ac Deo facile reconciliandum, & nihilominus ejuſmodi ſigna ſubtrahat. Layman *loc. cit.* Deinde ſi inimicus ſit in caſu neceſſitatis conſtitutus, urget illud, quod habetur *Proverb. cap.* 25. & *Rom.* 10. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.* Hinc obſervant Doctores, quod quilibet ſemper debeat animo paratus eſſe, ſpeciatim ſubvenire inimico, cum is graviter indiguerit, & alter commode potuerit.

24. CONCL. IV. Licitum tamen eſt & honeſtum, in peccatoribus & inimicis odiſſe atque deteſtari peccatum, illudque per emendationem tollere, & optare, ut a Deo, aut a Superioribus puniatur. Ita Scotus 3. *diſt.* 30. *q. un.* Maſtrius *diſput.*10. *Theol. Mor. num.* 55. & alii. Ratio eſt: quia ſic non habetur odio perſona inimici, quæ ad imaginem Dei formata eſt, & capax exiſtit æternæ beatitudinis; ſed potius ejus peccatum, quod tolli, & corrigi, atque puniri volumus. Unde & Regius Pſaltes, *Pſal.*108. exoptat, dicens: *Deficiant peccatores a terra & iniqui, ita ut non ſint*: id eſt, efficiatur, ne amplius ſint peccatores.

25. Et hac ratione per Judices, ac publicos juſtitiæ Miniſtros, rectiſſime peccatores puniuntur, imo & pro communi Reipublicæ tranquillitate, aut exigente juſtitia, ultimo quandoque ſupplicio afficiuntur. Atque eadem ratione licitum eſt, de ejuſmodi malefactorum punitione lætari, quatenus nimirum per eam tollitur malum peccati, & publicum Reipublicæ incommodum; & econtra triſtari, ſi videmus peccatores proſperari. Aliud enim eſt, peccatum in proximo odiſſe, ejuſque punitionem, & correctionem optare: aliud vero, perſonam proximi odio habere, quæ ad imaginem Dei facta eſt, atque æternæ gloriæ capax exiſtit. Illud licitum eſt atque bonum, non autem iſtud.

* Quæres: Quandonam, & qualiter quis teneatur ex charitate ſeſe cum ſuo inimico iterum reconcilare? Ante reſpon-

Digitized by Google

ſponſiones nota I. Quod reconciliatio tunc fieri dicatur, quando ab uno per verba vel facta venia ac remiſſio offenſæ petitur, & ab altero hæc venia datur. Nota II. Neminem poſſe inimicum ſuum etiam ante reconciliationem interne odio habere, volendo præciſe huic malum, quatenus ipſi malum eſt; hoc enim foret peccatum juxta dicenda Diſtinct. ſeq. Q. 1. Nota III. Neque poſſe quempiam ordinarie & regulariter inimico ſuo etiam ante reconciliationem ſigna communia denegare, uti cum ſuis exceptionibus jam patet ex dictis ſuperioribus. Quæſtio igitur ſolummodo remanet, quandonam teneatur ab inimico ſpecialiter veniam errorum petere, verbo, facto vel ſpecialibus quibuſdam ſignis, ſicque reconciliationem incipere. Item quandonam alter veniam petitam obligetur dare, & conſequenter reconciliationem complere? H.N.

Reſp. I. Si quis alterum innocentem graviter offendit, & exinde ſibi inimicum fecit, tenetur ille reconciliationem incipere verbo, aut facto, ſive aliis veris ſignis veniam rogando, vel aliam ſufficientem ſatisfactionem loco offenſæ æque gratam ſubſtituendo. Ita communiſſima Doctorum cum Patre Sporer *loc. cit. Sect. III.* & ratio patet ex materia de reſtitutione. Excipe tamen I. ſi læſus fuerit abſens, nec facile conveniri poſſit. Excipe II. ſi hæc petitio veniæ fieri deberet cum graviori ſuo damno: quod tamen gravius damnum non facile præſumi debet; ſi enim nequeas citra diminutionem famæ ac proſtitutionem Authoritatis v. g. tanquam Superior &c. verbis petere veniam, poteris id facere factis per ſpecialia ſigna amicitiæ, paterni affectus &c. Excipe *III.* Si prævideatur, quod læſus petitionem veniæ non ſit accepturus, aut inde magis ſit irritandus &c.

Reſp. II. Si duo mutuo ſeſe ad invicem offenderunt & inimici facti ſunt; tunc vel ſunt offenſæ æquales; vel inæquales: Si ultimum: tenetur incipere reconciliationem, qui gravius offendit; alias vero, qui prius. Quod ſi offenſæ forent moraliter quaſi tempore ſimultaneæ, & gravitate æquales, utique æque incumbit data opportuna occaſione inchoaſe reconciliationem; cum non ſit major ratio, cur potius unus, quam alter incipiat. Poſito autem, quod unus ex iſtis ex gravi ratione prudenter præſumat, alterum non correſponſurum pariter ab ipſo petendo veniam, poterit quaſi in titulum compenſationis mutuæ interea ſuſpendere reconciliationem: ſicuti, ſi forent duo debitores ad invicem, & alter debitum non reſtitueret, poſſet & prior ſuum debitum interea in titulum compenſationis retinere: conſulitur tamen in ſimili caſu aliquis tertius tanquam mediator, qui rem pacifice inter hos componat.

Reſp. III. Si offendens veniam verbis ſincere rogavit, aut factis aliam æquivalentem ſatisfactionem congruo tempore exhibuit ſuo inimico offenſo, ſicque reconciliationem incepit, tenetur alter eandem reconciliationem complere ignoſcendo, ſeu remittendo offenſam: ſalvo tamen adhuc ſemper ſuo jure (ſi eo voluerit uti) petendi coram legitimo Judice debitam & proportionatam ſatisfactionem, aut damni reſarcitionem. Ita colligitur partim ex illo Matth. cap. 6. *Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater Veſter cœleſtis dimittet peccata veſtra*, partim ex numero vigeſimo hujus Quæſtionis.

Dicitur autem notanter I. *Si offendens veniam petiit:* nam alias nec offenſus tenetur dare eandem per externa quædam ſpecialia reconciliationis ſigna, licet cæteroquin nec tali quidem poſſit offenſus ordinarie negare ſigna communia, aut internum erga eum fovere odium.

Dicitur II. *Si ſincere petiit:* nam ſi tantum pſeudopolitice rogaſſet, venenum adhuc occulte reſervans in ſinu ſuo, utique alter non teneretur veniam dare, complendo ſic reconciliationem per ſpecialia aliqua ſigna externa; cum talis ſimulatorie petens ſit pejor non petente; utpote fraudulenta fingens oſcula, qualia ſpecialiter deteſtatur S. Script. *Proverb. c. 27 v. 6.*

Dicitur III. *Si congruo tempore petiit:* nam ſi offenſa fuerit atrox, & adhuc recens juxta Patrem Sporer *loc. citat. num.* 43. offenſus non teneatur illico complere externam reconciliationem dando veniam, videtur enim id juxta DD. ſupra humanam fragilitatem, modo cæteroquin conformiter dictis interne nullum interea odium, & injuſtam vindictam, ſeu malevolentiam in pectore retineat. Sabinus Bononienſis *part. I. Lucis moralis Tract.* 18 *n.* 42.*

QUÆSTIO III.

De multiplicibus actibus Charitatis.

SUMMARIUM.

26. *Actus Charitatis, qui?*
27. *Dilectio. Beneficentia.*
28. *Gaudium.*
29. *Pax, &*
30. *Miſericordia, quid? Hujus vitia oppoſita.*
31. *Opera Miſericordiæ corporalia,*
32. *Et ſpiritualia, quæ?*
33. *Ex iis duo præcipue examinantur a Theologis.*

26. CONCL. I. Plures ſunt actus, vel potius effectus Charitatis, videlicet Dilectio, Beneficentia, Gaudium, Pax, & Miſericordia; hujuſque rurſum alia ſunt opera corporalia, & alia ſpiritualia. Ita communis, & patet inductione.

27. Primus igitur, ac præcipuus Charitatis actus internus, eſt *Dilectio*, qua alteri per charitatem volumus bonum. Porro huic interno actui Charitatis, quatenus tendit ad proximum noſtrum, reſpondet actus aliquis externus, qui dicitur *Beneficentia*, eſtque veluti executio ipſius dilectionis internæ: ſiquidem per Beneficentiã proximo re ipſa bonum tribuimus, quod ei volumus, ex interno Charitatis affectu ſive dilectione. Hinc *1. Joan cap.* 3 dicitur: *Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate;* id eſt, tum animo, tum externa exhibitione.

28. *Gaudium* non tam virtus eſt, quam effectus virtutis, ſeu ipſius Charitatis; nec aliud eſt, quam quies animi in bono præſente, & poſſeſſo. Nam dum Deum ex Charitate diligimus, mox lætamur de ipſius bonis, utputa de infinitis perfectionibus Divinis, de exaltatione Nominis ſui, converſione Gentium, ac hujuſmodi: ac ſimiliter, ſi proximum veraciter diligimus, gaudemus de bonis ipſius, videlicet de converſione ejus a peccatis, de profectu in virtutibus, imo & de bonis aliis tum ſpiritualibus, tum temporalibus.

29 *Pax* ſimiliter eſt actus, ſeu potius affectus Charitatis, juxta illud Apoſt. *ad Galat.* 5. *Fructus autem ſpiritus ſunt charitas* (id eſt, actus dilectionis internæ) *gaudium, pax* &c. Et *Pſal.* 118 *Pax multa diligentibus legem tuam*. Porro Pax ſecundum D. Auguſtinum *lib.* 13. *de Civit Dei, cap.* 13. eſt *tranquillitas ordinis*. Conſiſtit autem in hoc, quod noſtra voluntas Divinæ voluntati cohæreat, ad eamque reliquas interiores appetitiones accomodet. Item in eo, quod noſtra voluntas cum proximi voluntate concordet in iis, quæ ad ejus ſalutem æternamque beatitudinem pertinent.

30. *Miſericordia* eſt virtus proxime ex Charitate trahens originem, eaque inter virtutes proximum reſpicientes tenet principatum. Definitur autem a S. Auguſtino *lib.* 9. *de Civit. Dei, c.* 5. quod ſit *alienæ miſeriæ in corde noſtro compaſſio, qua ſi poſſimus, ſubvenire compellimur* Duo quippe Miſericordia complectitur, videlicet dolorem illum, qui ex alieni mali conſideratione naſcitur: & actum virtutis, quo ſi poſſumus, alienæ miſeriæ ſubvenire conamur; quod fit per opera Miſericordiæ, tum corporalia, tum ſpiritualia. Huic virtuti Miſericordiæ per exceſſum opponitur nimia cordis mollities, ſeu nimia indulgentia: per defectum vero cordis durities, atque crudelitas.

31. CONCL. II. Opera Miſericordiæ recte dividuntur in corporalia, & ſpiritualia. Ita communis. Et quidem corporalia (ſic dicta, quia ad corpus referuntur, & circa illud exhibentur) ſunt ſeptem, videlicet, Eſurientes paſcere, ſitientibus potum dare, nudos operire, captivos redimere, ægrotos viſitare, peregrinos hoſpitio ſuſcipere, mortuos

ſepelire. De quibus omnibus fit mentio *Matth.c.*25. atque extant plurimi alii textus S. Scripturæ paſſim occurrentes, & loquitur ille vulgatus verſiculus:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

32. Opera Miſericordiæ ſpiritualia, ſeu quæ ad animum referuntur, ſunt itidem ſeptem; videlicet, Peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus recte conſulere, pro ſalute proximi orare, conſolari mæſtos, improborum injurias patienter ferre, aliorum offenſam remittere. Et de his loquitur alter vulgatus verſiculus, ſibi ly *conſule* etiam *docere* complectens, dum habet:

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

33. Cæterum dimiſſis aliis actibus Charitatis, utpote de quibus minor eſt difficnlias, Theologi potiſſimom bina opera Miſericordiæ examinare ſolent, videlicet largitionem Eleemoſynæ, per quam pleraque opera Miſericordiæ corporalis exereentur, & correctionem fraternam: unde de his, eorumque obligatione, ſpeciales Quæſtiones inſtituentur.

QUÆSTIO IV.

De Præcepto dandi Eleemoſynam.

SUMMARIUM.

34. *Eleemoſyna, quid?*
35. *Eleemoſyna quandoque eſt de præcepto.*
36. *Ad obligationem dandi Eleemoſynam duo concurrere debent; quæ?*
37. *Corellarium.*
38. *Neceſſitas proximi, triplex, extrema, gravis, & communis.*
39. *Bona ſuperflua naturæ, & ſuperflua ſtatui, quæ?*
40. *Tempore neceſſitatis extremæ proximi, danda eſt Eleemoſyna de ſuperfluis naturæ ſub præcepto.*
41. *Limitatur hæc doctrina.*
42. *De ſuperfluis naturæ, & ſtatui, danda eſt Eleemoſyna etiam gravem neceſſitatem patientibus.*
43. *In neceſſitate communi tenetur quis de bonis ſuperfluis naturæ, & ſtatui dare Eleemoſynam ſub veniali.*
44. *Niſi ſubſit ratio negandi; & quæ?*

34. ADvertendum, quod *Eleemoſyna* generaliſſime accepta communiter definiatur, quod ſit alienæ miſeriæ ſublevatio. Et hoc modo Eleemoſyna tam late patet, quam late ſeſe extendunt miſeriæ, quibus creatura rationalis eſt ſubjecta, ſicque Eleemoſyna complectitur ſub ſe omnia opera Miſericordiæ, tam corporalia, quam ſpiritualia. Magis tamen ad propoſitum, Eleemoſyna accipitur pro opere Miſericordiæ corporali; eſtque opus, quo aliquid ex compaſſione propter Deum indigenti datur. Unde Eleemoſyna eſt actus externus virtutis Miſericordiæ, quatenus procedit ex motivo ſublevandi miſeriam proximi; quamvis etiam eſſe poſſit actus Charitatis, ſi fiat ob amorem Dei.

35. CONCL. I. Eleemoſyna quandoque eſt in præcepto, tenemurque ſub peccato mortali aliquando per Eleemoſynam ſuccurrere proximo. Ita omnes Catholici. Patet id ex S. Scriptura, ut Eccleſiaſtici 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes.* Item Luc. 21. *Veruntamen quod ſupereſt date Eleemoſynam*, & alibi. Et quidem Eleemoſynam corporalem non tantum ſub conſilio, ſed quandoque cadere ſub præcepto, patet ex illo Matth. 25. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum: eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare &c.* Siquidem nullus damnatur ob omiſſionem conſilii, ſed ſolum ob violationem præcepti.

36. CONCL. II. Ad incurrendam obligationem dandi Eleemoſynam duo concurrere debent, videlicet quod & accipiens in neceſſitate conſtitutus ſit, & dans habeat bona ſuperflua, unde dare poſſit Eleemoſynam. Ita Doctores paſſim. Idque deſumitur ex S. Scriptura clare, ut ex illo 1. Joan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo?* Et conſequenter, ut propter negatam Eleemoſynam perdatur Charitas Dei, ſeu gratia ſanctificans, requiritur, ut frater ſeu proximus noſter habeat neceſſitatem, ſimulque nos habeamus ſubſtantiam, ſeu media ſufficientia eum juvandi. Idem patet *ex cit. verbis* Matth. 25. *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi &c.*

37. Infertur proinde, ſi quis non habeat, unde det Eleemoſynam, eundem contra hoc præceptum non peccaturum; quia ad impoſſibile nemo obligatur. Similiter ſi quis habeat quidem bona plurima, ſed non adſit qui habeat veram neceſſitatem, non tenebitur præcepto dandi Eleemoſynam. Sed mox reſtat difficultas, quæ neceſſitas proximi inducat obligationem dandi eidem Eleemoſynam; & quis cenſeatur habere bona ſuperflua, ita ut obligetur de ipſis dare Eleemoſynam, ſuppoſita ſibique patefacta vera neceſſitate proximi.

38. Pro reſolutione hujus Quæſtionis neceſſario eſt præmittendum, quod triplex poſſit intelligi neceſſitas proximi. Una extrema, cui ſi non ſuccurratur, proximi vita certo, vel probabiliter periclitabitur. Altera neceſſitas dicitur gravis, cui ſi non ſubvenitur, proximus vitam ægre & difficulter conſervabit. Tertia neceſſitas eſt communis, & ordinaria, qualis eſt eorum, qui oſtiatim mendicare ſolent.

39. Deinde etiam dupliciter poteſt quis intelligi habere ſuperflua bona. Primo quidem ſuperflua naturæ: qualia cenſentur ea, quæ non ſunt neceſſaria ad vitam ſuam ſuorumque ſuſtentandam, ſive deinde requirantur ad honeſtam conſervationem ſtatus ſui, ſive non. Secundo ſuperflua ſtatui perſonæ: qualia bona cenſentur ea, quæ etiam non ſunt neceſſaria ad conditionem, ſeu ſtatum perſonæ conſervandum. Et hæc diſtinctio oſtenditur a contrario ſenſu: nam, ut ex terminis patet, neceſſaria ad naturam dicuntur, quæ requiruntur præciſe ad vitam conſervandam. Neceſſaria ad ſtatum vero, quæ ad ſuum, ſuorumque ſtatum conſervandum requiruntur. Nunc ſit.

40. CONCL. III. Tempore neceſſitatis extremæ, vel quaſi extremæ proximi, Eleemoſyna eſt danda ſub præcepto de ſuperfluis naturæ ſeu vitæ, quamvis ſint neceſſaria ſtatui perſonæ; maxime ſi id fieri poſſit ſine gravi diſpendio proprii ſtatus. Ita communis, & certiſſimum aſſerit Joannes Cardenas, *ad Propoſit.* 12. *Innocentii XI.* n. 9. Et hoc quidem clare deſumitur ex hactenus citatis, aliiſque pluribus textibus S. Scripturæ. Accedit ratio: quia ordine Charitatis, per ſe loquendo, præferenda eſt vita proximi decentiæ ſtatus noſtri. Hinc S. Ambroſius, relatus *c. Paſce. diſt.* 86. ſic ait: *Paſce fame morientem: quiſquis enim paſcendo hominem ſervare poteras, ſi non paviſti, occidiſti.*

41. Dicitur, *maxime ſi id fieri poſſit ſine gravi diſpendio proprii ſtatus.* Quia inprimis ceſſat hæc obligatio, quando quis non poteſt ſuccurrere proximo, niſi cum plena everſione ſui ſtatus: tum quia Charitas non obligat reſpectu proximi cum detrimento proprio reſpective gravi: tum etiam, quia utilius eſt Reipublicæ, Nobilem retinere ſtatum ſuum, quam quod privatus pauper vitam, alioquin ad breve tempus duraturam, non tam cito finiat, prout argumentatur Herincx *diſp.* 12. *q.* 3. n 46. Deinde, nemo tenetur pauperi magnam dare quantitatem pecuniæ ad emendam exquiſitiſſimam medicinam ipſi neceſſariam, ſed ſufficit adhibere media communia, Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 6. n. 4. Sa Verſ. *Eleemoſyna* n. 4. & alii. Inſuper ceſſat iſthæc obligatio, ſi tibi conſtet, quod ab alio juvandus ſit pauper, nam tunc is non cenſetur eſſe in extrema neceſſitate.

* Nec opponas: Bona temporalia pro conſervatione ſtatus ſunt inferioris ordinis vita corporali alicujus hominis privati: ergo hæc Bona ad conſervationem vitæ corporalis proximi expendi debent etiam cum valde gravi diſpendio proprii ſtatus; ſicuti ob eandem rationem conformiter dictis antecedentibus vita noſtra corporalis exponi debet periculo ad conſervandam vitam ſpiritualem proximi noſtri in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituti. Reſp. enim ad iſtam meo Judicio (ſpeculative loquendo) ſatis difficilem objectionem, *Imprimis* hoc argumentum probare nimium; videlicet, quod contra communem omnium etiam proborum perſuaſionem dives teneretur quinque millia aureorum cum deperditione proprii ſtatus expendere, ſi per medica-

mea-

Digitized by Google

menta tanti pretii vita corporalis unius pauperculi privati, cujus Reipublicæ non multum intereſt, conſervari poſſit; cum tamen vitam ſuam propriam non obligentur homines privati tam extraordinariis medicamentis tanti pretii, ſed ordinariis, ac communibus ſolum conſervare. Item non ſunt homines privati ex communi DD. adſtricti pro conſervanda vita propria ſubire conditionem aliquam duriſſimam extraordinariam: ergo multo minus pro vita aliena. Foret autem homini e. g. Nobili duriſſimum dejici de ſtatu ſuo, aut valde grave diſpendium in eodem pati, ut exinde vita corporalis unius pauperculi, Reipublicæ non multum proficui, ad tempus conſervetur, cui fortaſſis melius eſſet in altera vita his miſeriis liberari, quam prolongando vitam corporalem eas ulterius ſuſtinere; quare in forma

Reſp. II. Diſting. anteced. vita alicujus hominis privati eſt altioris ordinis, quam bona temporalia illa, ex quorum carentia quis debet quidem aliquod, ſed non nimium grave diſpendium ſtatus pati, con. Ex quorum carentia deberet pati valde grave diſpendium ſtatus, aut omnino de eodem dejici, nego Anteced. nam in æſtimatione morali, & reſpiciendo utilitatem Reipublicæ vita alicujus hominis privati non cenſetur pretioſior, quam multa millia florenorum, queis membra Reipublicæ indigent ad conſervationem ſtatus ut exinde ſuis temporibus bonum publicum promovere, & neceſſitatibus ipſius Reipublicæ ſuccurrere queant. Videantur La Croix *lib. 2. num.* 201. & Sporer *part. 3. ſuper Decalog. Tract. 3. cap. 6. ſect. 2. num.* 51. Cæteruquin ipſa vita ſpiritualis, ſeu æterna ſalus alicujus animæ prætioſo ſanguine JESU Chriſti redemptæ ita eſt altioris ordinis, ut nulla bona inferiora huic in æſtimatione morali, quoad æternam ſalutem valeant æcquiparari; *nam quid prodeſt homini* (inquit Chriſtus apud Matth. cap. 16.) *ſi univerſum mundum lucretur: anima vero ſua detrimentum patiatur?* Licet cæteroquin etiam ibidem (juxta jam dicta) requirantur certæ notabiles conditiones, ut quis cum periculo deperdendæ vitæ corporalis teneatur alterum in extrema neceſſitate deperdendæ ſalutis æternæ conſtitutum juvare. *

42. CONCL. IV. Loquendo nunc de bonis ſuperfluis & naturæ, & ſtatui perſonæ, conveniunt Doctores, ex eiſdem dandam eſſe Eleemoſynam non ſolum patientibus extremam ſed etiam gravem duntaxat neceſſitatem. Hinc, ut omittantur citati Sacræ Scripturæ textus, S. Ambroſius *lib. 1. Officiorum cap.* 31. ait: *Grandis culpa eſt, ſi ſciente te fidelis egeat: ſi ſcias, eum famæ laborare, ærumnam pati, præſertim ſi mendicare erubeſcat.* Quibus poſtremis verbis eos indicat, qui honeſtis parentibus nati ſæpe graviore paupertate premuntur, dum publice mendicare erubeſcunt. Et quia in nonnullorum ſententia vix amplius dabatur ſuperfluum ſtatui, ſicque præſens præceptum, dandi Eleemoſynam graviter indigentibus de ſuperfluis ſtatui, plurimum enervabatur, jure meritiſſimo Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 12. Propoſitionem damnavit: *Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad Eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.*

* Ex hac præcedente Concl. colliges. I. Qualiter peccent illi Medici, vel Chirurgi, qui, quamvis ſciant unum alterumve pauperem gravi infirmitate preſſum; nolunt tamen unquam ſine oblatione pecuniæ accedere; quamvis ſæpius poſſent levibus medicamentis etiam citra grave ſuum damnum juvare.

Colliges II. Quali culpæ ſint obnoxii illi Advocati, qui nunquam cauſam pauperum eo, quia pingues non ſunt, volunt ſuſcipere, etſi ſæpius juſtiſſimas, & quæ brevi poſſunt expediri, ſicque eorum miſeria ſaltem ex parte alleviari.

Colliges III. Quam Deo & naturæ humanæ (uti inquit Henno hic) ſint exoſi illi divites, ac præſertim Eccleſiaſtici qui tempore publicæ neceſſitatis Granaria frumentis redundantia accumulant ſub ſpe majoris pretii & lucri, ubi interim pauperes in valde gravi neceſſitate conſtituti vix non fame pereunt: ſuper hos veniet maledictio a Spiritu Sancto Proverb. 11. ipſis comminata ſequentibus verbis: *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis; Benedictio autem ſuper caput vendentium.*

Colliges IV. Non eſſe immunes a peccato gravi illos, quibus nihil, quo aliis in gravi, vel extrema neceſſitate conſtitutis ſuccurrere poſſint, ſupereſt ex eo; quia plura, quam ſtatum deceret, impendunt (prout in formalibus ait Henno *Tract. de Virt. diſp.* 6 *quæſt.* 12. *art.* 1. *Concluſ.* 3.) ad veſtitum pompam, ædium magnificentiam, epulas frequentiores, & ſplendidiores, ludos inordinatos, curioſitatis lenocinia, canum & equorum multitudinem &c. *

43. CONCL. V. Tandem loquendo de neceſſitate communi, utrum ex bonis ſuperfluis naturæ, & ſtatui perſonæ, ſit ſub præcepto, vel tantum de conſilio, danda Eleemoſyna pauperibus communem neceſſitatem patientibus, variant Doctores. Verum communior & probabilior ſententia ait, adeſſe obligationem ſaltem ſub veniali: cum quilibet ex præcepto Charitatis teneatur ſubvenire proximo neceſſitatem patienti, ſi facile poſſit.

44. Intellige, niſi adſit ratio aliqua negandi: quia tunc nulla omnino culpa foret, negare Eleemoſynam. Porro ejuſmodi juxta cauſa negandi Eleemoſynam pauperibus rogantibus, inter alias cenſetur ea, ſi dives propoſitum habeat aliis pauperibus dandi, vel loco aut tempore opportuniori, ſive pauperibus magis indigentibus. Quod ſi vero abundans divitiis omnes prorſus pauperes a ſe repellat, in malo plane ſtatu verſari videtur, utpote cum divite Epulone omni Charitate Dei & proximi exutus, atque inordinato nimium amore divitiarum affectus, cum Chriſtus dicat Matth. 6. *Non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ.* Layman *loc. cit. n.* 5. & alii.

QUÆSTIO V.

De Correctione fraterna.

SUMMARIUM.

45. *Correctio proximi duplex, Judicialis, & Fraternæ.*
46. *De Correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum.*
47. *Quod ex genere ſuo obliget ſub mortali.*
48. *Quatuor conditiones requiruntur, ut hoc præceptum obliget quæ?*
49. *Hoc præceptum obligat omnes, magis tamen Superiores, quam ſubditos.*
50. *Et hi rarius contra illud mortaliter peccant.*
51. *In Correctione fraterna ſervandus eſt ordo a Chriſto præſcriptus.*
52. *Caſus, in quibus non eſt neceſſe præmittere monitionem ſecretam.*
53. *Aliter corripiendus inferior, aliter æqualis, aliter ſuperior; quomodo?*
54. *Prælati Eccleſiæ in Concionibus non taxandi.*

45. ADvertendum, quod Correctio proximi delinquentis duplex ſit, una judicialis, altera fraterna. *Judicialis* dicitur illa, quæ fit a Poteſtate publica in bonum commune: id eſt, quando adhibetur remedium peccatis delinquentium a publicis Juſtitiæ Miniſtris, ſecundum quod ea redundant in detrimentum boni communis. Et talis correctio eſt actus Juſtitiæ vindicativæ: verum de ipſa in propoſito non eſt ſermo. *Correctio fraterna* dicitur ea, quæ adhibet remedium peccato, in quantum eſt quoddam malum ipſius delinquentis. Et hæc eſt actus Miſericordiæ ſpiritualis, quo per convenientem ſermonem proximum a malo peccati avertere, & ad bonum honeſtum adducere conamur, juxta illud *Pſal.* 140. *Corripiet me juſtus, & increpabit me.* De qua loquendo ſit

46. CONCL. I. De Correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum, juxta illud Salvatoris *Matth.* 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum,* & alibi. Quinimo hoc præceptum non ſolum eſt divinum poſitivum, ſed etiam naturale, quo membra ejuſdem corporis ſe mutuo juvare tenentur; unde dicitur 1. *Corinth.* 12. *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Et generaliter in Lege Evangelica nullum præceptum divinum continetur, quod non ſit;

Juris naturalis, præter præcepta de Sacramentis, & de Fide. D. Thomas 1. 2 *quæſt.* 108. *art* 1. & 2. & alii.

47. CONCL. II. Præceptum hoc ex genere ſuo obligat ſub mortali. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Mor. n.* 67 cum communi. Ratio eſt: quia Correctio fraterna fit ad lucrandum fratrem amiſſum per peccatum mortale, juxta cit. textum *Matth* 18. *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*, & conſequenter hoc præceptum eſt de materia gravi. Accedit, quod præceptum Eleemoſynæ corporalis obliget quandoque ſub mortali; ergo multo magis Correctio fraterna, utpote Eleemoſina ſpiritualis, per quam ſubvenitur neceſſitati ſpirituali proximi.

48 Intellige tamen cum Baſſæo, *tom.* 1. *Verſ. Correptio fraterna n.* 7. & aliis, quod hoc præceptum obliget, non quidem ſemper & pro ſemper (cum ſit præceptum affirmativum) ſed duntaxat pro aliquo tempore, ſeu concurrentibus certis conditionibus. Inter has autem conditiones prima eſt, ut moraliter certus ſim de peccato proximi: alias enim non niſi temerarie agerem, ipſum corripiendo. Secundo, ut ſit ſpes fructus ſaltem probabilis: nam ſi nulla adſit ſpes fructus ex noſtra correctione ſecuturi, ſed magis appareat periculum ſecuturæ deteriorationis, aut aliorum malorum, ea erit omittenda, aut differenda in aliud tempus opportunius. Tertia conditio eſt, ut correptio commode fieri poſſit. Et quarta, ut non adſit magis idoneus ad corripiendum, qui poſſit, ac velit hoc onus ſubire.

* Quod ſi has quatuor conditiones bene notes, poteris exinde reſolvere plurimos caſus. Majoris claritatis gratia ſolummodo ponuntur tres. *Primus*. Cajus maritus videt, quod conjux ſua nimiam & ſibi aliquo modo ſuſpectam habeat familiaritatem, & converſationem cum aliquo magno Domino, cujus ipſe reſpective eſt ſubditus: manifeſtat hanc ſuam diſplicentiam uxori, quæ tamen innocentior Metello non vult familiarem hanc intermittere converſationem; videt præterea Cajus, quod, ſi eandem abſolute prohiberet, grave damnum a ſuo Domino ſit paſſurus, aut omnino ab officio amovendus. In hoc caſu, ſi præmiſſa proteſtatione ſeu ſalutari ac efficaci adhortatione moraliter poſſibiles cæteroquin faciat præcautiones &c. non tenetur hanc converſationem abſolute interdicere partim, quia de peccato uxoris non eſt certus; partim, quia exinde graviſſimum ſibi immineret damnum.

Caſus Secundus. Petrus audit virum magnæ Authoritatis graviter contra alios murmurantem; prudenter autem timet, quod ſi eundem corrigeret, nihil efficeret, ſed ad majorem indignationem commoveret: in tali paſſu poteſt licite correctionem intermittere; quia non foret ſpes fructus; ad duo autem Petrus attendat, inprimis ne ſignis tales detractiones approbet: dein, ut ſi poſſibile, eundem ad alium indifferentem diſcurſum pertrahat.

Caſus Tertius. Bertha famula bene advertit, quod altera ancilla, aut etiam filia Heri ſui ſuſpecta foveat cum ſervo, vel alio conſortia, quæ etiam poſt privatam admonitionem continuant. Si indicet Hero, vel ejuſdem Uxori, prævidet, quod vel per ipſam propalationem patris ſeu matris familias ſecreti non tenacis, vel aliunde procus ille ſit deventurus in notitiam charitative nunc denuntiantis cum gravi ſuo damno, per procum inferendo: taliter non eſt adſtricta ad ulteriorem correctionem, mediante denuntiatione faciendam; uti nec etiam, ſi prævideret, ſe nihil per ſuam correctionem, vel denuntiationem effecturam; cum fides non adhibeatur &c. Et quoties in Confeſſionali, ſi fraternæ correctiones ſeu charitativæ denuntiationes injunguntur, ſimilia a confitentibus percipiuntur reſponſa? *Ego jam intimavi patri, & matrifamilias, nihil dicunt*, ſive: *Ego jam detuli ſuperiori, & monui, non vult audire &c.* vel ſic: *Pater Reverende abſit a me, ut denuntiem, debeo cum ipſis vivere, quotidie agere, certo ipſis innoteſcet, me detuliſſe, haberemque exinde continuas mortificationes, perſecutiones graves &c.* vel aliter: *Pater Reverende, facerem totam libenter, ſed ſua Reverentia non novit hanc perſonam; ſi reſciret enim, quod ego per modum fraternæ correctionis denuntiaſſem, prout probabiliter in notitiam deveniret, non eſſem ſecurus in vita & membris &c.* Allegationes iſtæ, ſi veritate nitantur, plane excuſant in ſimili caſu a correctione ſeu denuntiatione fraterna. *

49. CONCL. III. Etſi hoc præceptum Correctionis fraternæ generatim omnes obliget, tam ſubditos, quam Superiores ſtrictius tamen obligat Prælatos & Superiores; quibus aliorum cura incumbit. Ita Maſtrius *loc. cit. num.* 68. cum communi. Ratio primæ partis (quæ tamen intelligenda eſt concurrentibus præfatis quatuor conditionibus) patet ex illis generalibus verbis Chriſti, *Matth.* 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum*. Altera vero pars ex eo probatur: quia ſubditi tantum ex Charitate tenentur corrigere proximum; Superiores vero non ſolum ex Charitate, ſed ſimul etiam ex Juſtitia, ac vi officii ſui.

50 Quinimmo in hominibus vulgaribus, qui non habent tantam authoritatem, neque tantam prudentiam ad corripiendum proximum, hoc præceptum non tam frequenter occurrit. Unde præceptum iſtud eſt ample accipiendum, nec facile credendum, timoratos homines mortaliter contra illud peccare, præſertim ſi non fuerint Superiores. Immo etiam concurrentibus ſupradictis quatuor conditionibus fieri poteſt, ut tantum peccetur venialiter, ſi nempe omittatur correptio ex quadam puſillanimitate, verecundia, timore aut tepiditate, qua quis reputat ſe minus idoneum ad faciendam correctionem, vel non exiſtimat, ſe tam ſtricte obligari ad eam faciendam.

51 CONCL. IV. In Correctione fraterna ſervandus eſt ordo, quem Chriſtus explicando obligationem Legis Naturalis præſcripſit *Matth.* 18. illis verbis: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum &c. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos teſtes: ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*. Ratio hujus ſaluberrimæ conſtitutionis eſt, ut ſic conſulatur famæ proximi; & fraterna correctio fiat modo, quo poteſt, ſecretiori, ac peccatum ipſius abſque cauſa non manifeſtetur.

52. Cæterum hoc ipſum intelligendum eſt regulariter loquendo, & concurrentibus certis conditionibus: unde in pluribus caſibus neceſſarium non eſt, ſervare hunc ordinem, immo interdum non expedit eundem obſervare. Et ita inprimis accidit, quando peccatum proximi eſt publicum: hinc quippe dicitur 1. *Timoth.* 5. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant*. Quod intelligitur de peccatis publicis nam, ut loquitur S. Auguſtinus, *c. Quis aliquando. §. Hæc ergo de pœnitent. diſt.* 1. relatus, *Publica noxa publica eget remedia*. Secundo, ſi ex prima admonitione ſecreto facienda non ſperetur aliquis fructus, quin potius timeantur lites, odia, diſſenſiones inde orituræ, aut quod delinquens ſuum peccatum ſit confirmaturus, ceſſat obligatio eam faciendi: ſiquidem ad inutile, vel nocivum, nemo obligatur: ſimulque deficiente fine adæquato legis (qualis in propoſito eſt emendatio fratris, ejusque ſpiritualis profectus) ceſſat ipſa lex. Tertio, ſi peccatum proximi, quamvis occultum, ſciatur adhuc futurum, ſimulque vergat in perniciem Communitatis: ut eſt proditio patriæ, diſſeminatio hæreſum, aut hujuſmodi. Nam cum talibus peccatis communiter privata monitione ſatis certo, & efficaciter, conſultum eſſe non videatur; immo potius perverſi homines, dum ſe deprehendendos vident, callidius ſuam nequitiam occultare ſoleant, ceſſat præviæ ſecretæ monitionis obligatio: quia juxta ordinem Charitatis, ſpectatis omnibus circumſtantiis, major eſt habenda ratio boni communis, quam privatæ famæ delinquentis.

53. CONCL. V. Nihilominus urgente præfato præcepto aliter corripiendus eſt inferior, aliter æqualis, & aliter Superior. Ita certa, & communis Doctorum; & patet clare ex S. Scriptura. Siquidem inferior plerumque prius increpandus, & poſtea manſuete hortandus eſt, monente Apoſtolo *Galat.* 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales*

eſtis

Digitized by Google

eſtis hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. Æqualis vero amice commonendus eſt, juxta illud 2. *Theſſal.* 3. *Nolite quaſi inimicum reputare, ſed corripite ut fratrem*. Superior denique humiliter potius rogandus eſt, quam redarguendus, ſecundum quod dicitur 1. *Timoth.* 5. *Seniorem ne increpuveris, ſed obſecra ut patrem*.

54. Præcipue tamen cavendum, ne Prælati Eccleſiæ in publicis Concionibus taxentur coram plebecula: ex hoc enim nullus fructus ſperari poteſt, quin potius timenda eſt mentis amaricatio, plebis offenſio & ſcandalum, ac vilipenſio Prælatorum. Hinc merito in Clem. 1. de Privileg *Religioſis in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ diſtrictius inhibetur, ne in Sermonibus ſuis Eccleſiarum Prælatis detrahant*. Et S. Hieronymus *Epiſt. 4. ad Ruſticum*, relatus *can. Si clericatus 16. q. 1.* optimum omnibus relinquens exemplum, ait; *Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ judicare de Clericis, & de miniſtris Eccleſiarum ſiniſtrum quidpiam dicere: habeant illi ordinem, & gradum ſuum.*

* Quæres: An ſit obligatio fraternae corrigendi, ſeu admonendi illum, qui peccat ex ignorantia aliqua, vel oblivione? e. g. Si quis ignorans die prohibito comederet carnes, aut nocte iret cubitum oblitus orare Horas canonicas &c. Reſp. I. Si ignorantia vincibilis fuerit, omnino adeſt obligatio fraternæ correctionis, dummodo adſit ſpes emendationis, & ſimul habeantur reliquæ conditiones ſuperius numero 48 ſpecificatæ: Ratio eſt; quia talia peccas; ergo pariformiter tenemur, ſi commode poſſumus, per correctionem fraternam eundem in viam meliorem reducere, ſicuti, ſi alia peccata committeret. Reſp. II. Si ignorantia, vel oblivio fuerit invincibilis, equidem Bonacina abſolute docet, neminem teneri ad correctionem fraternam, niſi quis aliunde fuerit obligatus ex officio, uti Paſtor reſpectu ovium concreditarum, & Confeſſarius reſpectu pœnitentium, vel niſi tranſgreſſio fuerit in præjudicium tertii. Nam (inquit) tantum obligamur vi legis divinæ corrigere peccatum proximi ob periculum animæ; quale tamen non adeſſet, ſi fuerit tranſgreſſio ex ignorantia vel oblivione invincibili: hoc idem concedunt Oviedo, Bannez, Navarrus & Valentia ſaltem in Lege humana. Econtra Sanchez, Franciſcus Henno, Caſtropalao & alii contradicunt, dicentes, adeſſe obligationem corrigendi tum; quia ſic videtur exigere reverentia legis: tum quia alias poſſet contrahi habitus contra legem, & inde magna inclinatio tranſgrediendi etiam tunc, quando cognoſcitur voluntas legiſlatoris contraria. Hæc ultima ſententia ſaltem conſulitur, ſuppoſito, quod ex una parte talis correctio faciliter fieri poſſit, ex altera vero maxima & quaſi certa affulgeat ſpes fructus. Merito tamen monet La Croix *lib. 2. num.* 214. Opus eſſe hic diſcretione; etenim imprudenter ageret, qui inculpabiliter errantem in re nulli prorſus noxia corrigeret cum non levi ejuſdem erubeſcentia, vel confuſione, aut aliorum incommodo; prout juxta P. Gobat in Theol. Exper. *T. 3. n.* 343. male fecit ille, qui Sacerdotem oblitum Stolæ de hoc defectu non ſine confuſione admonuit ad aram ſub ipſo Sacrificio. *

DISTINCTIO VII.

De Vitiis Charitatis oppoſitis.

QUÆSTIO I.

De Odio Dei, & Proximi.

SUMMARIUM.

1. *Deus ſecundum ſe nequit odio haberi, ſed ſolum quoad effectus ſuos.*
2. *Odium Proximi, duplex, perſonæ, ſeu Odium inimicitiæ, & qualitatis, ſeu Odium abominationis.*
3. *Odium Dei, quale peccatum?*
4. *Odium Proximi eſt ex genere ſuo mortale.*
5. *Poteſt per accidens fieri veniale.*
6. *Odium inimicitiæ ſemper illicitum, non ſic Odium abominationis.* (a) Ut dictum diſt. 6. n. 25.
7. *Corollaria de Odio inimicitiæ, ſeu perſonæ,*
8. *Et de Odio qualitatis perſonæ, quod vocant abominationis.*
9. *Optare ſibi mortem a Deo quando non ſit peccatum?*
10. *Cavendæ quoad propoſitum quædam Propoſitiones damnatæ.*
11. *Ratio damnationis refertur.*
12. *Aliæ Propoſitiones damnatæ.*
13. *Maledictio, quale peccatum ſit,*
14. *Et cui virtuti repugnet?*
15. *De invidia, Acedia, remiſſive.*

(b) Tract. 3. diſt. 3. quæſt. 4. & 7. per totum.

1. ADvertendum, quod Deus dupliciter conſiderari poſſit: primo ſecundum ſe, ut eſt ſummum, ac infinitum Bonum; & ſic a nullo poteſt Deus odio haberi: nam ubi nulla eſt ratio mali, ibi nullus poteſt eſſe actus odii. Deinde poteſt Deus conſiderari quoad affectus ſuos, quatenus ſcilicet punit peccatores, leges ac præcepta carni contraria poſuit, immittit calamitates hujus ſæculi diverſas, & tandem tranſgreſſores mandatorum ſuorum æternaliter cruciat in inferno: & hoc pacto dæmones, & nonnulli perverſi homines, Deum odio proſequuntur.

2. Advertendum ulterius, quod odium proximi duplex eſſe poſſit. Unum dicitur *Odium perſonæ*, quo perſonæ cuipiam nobis diſplicenti malum volumus, quatenus ipſi malum eſt: & hoc alio nomine dicitur *Odium inimicitiæ*. Alterum appellatur *Odium qualitatis*, quo perſonam averſamur duntaxat ſecundum malum ipſi adjacens, quod nobis vel aliis contrarium eſt, non autem ſecundum ſeipſam: & hoc vocant *Odium abominationis*. Layman *lib. 2. q. 3. cap. 8. n. 1.* & alii.

3. CONCL. I. Odium Dei eſt peccatum graviſſimum Charitati oppoſitum, neque illud ob parvitatem materiæ poteſt fieri veniale. Ita Bonacina *diſp. 3. de Præceptis Decalogi, quæſt. 4. punct. ult.* & alii. Ratio eſt: quia quodlibet odium in Deum repugnat ſummæ ejus Bonitati.

4. CONCL. II. Odium proximi ex genere ſuo eſt peccatum mortale, oppoſitum Charitati. Ita communis. Ratio eſt: quia ſicuti virtute Charitatis Deum & proximum diligimus, ita actibus Charitati oppoſitis homo Deum & proximum deteſtatur; ergo & odium proximi eſt ex genere ſuo peccatum mortale, cum opponatur excellentiſſimæ virtuti Charitatis.

5. Dicitur, *ex genere ſuo*. Siquidem odium proximi poteſt fieri veniale, tum ob imperfectum animi conſenſum, ſeu indeliberationem actus (quod etiam in odio Dei locum habet) tum ob parvitatem materiæ: ut ſi quis leve malum alicui optet aut ſi levem aliquam diſplicentiam, ſeu modicam averſionem habeat erga proximum: hic enim non peccat mortaliter. Idem dicendum, etiamſi quis faſtidium, indignationem, & quandam modicam averſionem concipiat erga eos, qui nobis ſpiritualia conſulunt, puta erga Concionatores, Confeſſarios, &c.

6. CONCL. III. Etſi interdum licitum ſit, hominibus malis, ſive peccatoribus, ex odio abominationis, ſeu ob qualitates pravas ipſis adjunctas optare malum, v. g. ut fur Reipublicæ noxius ſuſpendatur; non quidem hoc optando, quatenus malum ipſius eſt, ſed quatenus boni rationem habet, atque inde majora mala impediuntur (a) nihilominus odium inimicitiæ, quo perſonam proximi odio habemus, Charitati ſemper adverſatur, ut dictum *Concl. præced.* Hinc

7. Infertur I. Eum graviter peccare contra Charitatem, qui alicui magnum malum exoptat ex diſplicentia perſonæ, ſeu quatenus abſolute ipſi malum eſt, non vero ob bonum ipſius vel alterius. Idem de eo dicendum, cui perſona alterius tanquam infeſta & odioſa diſplicet, ſicque ipſam non eſſe deſideret, aut aliud grave malum ex animo precatur. Et hoc ipſum procedit de illo, qui gaudet de gravi malo proximi, quia ipſi malum eſt. Ratio eſt clara: quia hæc pertinent ad odium perſonæ, quod vocant *Odium inimicitiæ*.

8. Infertur II. Secus eſſe dicendum de eo, qui gaudet de malo alicujus, vel triſtatur de ipſius bono ex honeſto motivo. Sic quippe a peccato mortali excuſatur, qui de alicujus infirmitate, vel morte lætatur, eo quod ſic non poſſit amplius nocere Communitati, aut ſibi eſſe occaſio peccandi. Similiter non peccat, qui triſtatur, dignitates conferri indignis,

impios

Digitized by Google

impios exaltari, ſicque habere anſam amplius nocendi probis hominibus: quia hæc ſpectant ad odium qualitatis perſonæ, quod alio nomine *Odium abominationis* appellant. Quinimo Bonacina *loc. cit. num.* 7. hoc extendit ad matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eo quod non habeat unde eas vel ob deformitatem, vel ob inopiam, honeſtis nuptiis tradat.

9 Inſuper paſſim Doctores a peccato excuſant eos, qui cum debita reſignatione in Divinam voluntatem, atque patientia (ſecus, ſi fiat ex impatientia, aut deſperatione) ſibi a Deo mortem exoptant ad ſubterfugiendas multiplices miſerias hujus ſæculi. Et multo magis id dicendum, ſi tale deſiderium concipiatur ex metu Deum offendendi peccato mortali, aut ex deſiderio ipſum æternaliter videndi in æterna beatitudine: nam tale deſiderium paſſim a Libris Aſceticis commendatur tanquam bonum, laudabile, Deoque placens, juxta illud Apoſtoli, Philipp. 1. *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*.

10. Ne autem in præſenti materia laxentur habenæ malitiis hominum ob indiſcretas, immo ſcandaloſas quorundam illationes, merito huic malo Sedes Apoſtolica providendum cenſuit, dum Innocentius XI. Anno 1679. ſequentes Propoſitiones, *ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas* (ita ſonat cenſura) *eſſe damnandas, & prohibendas ſtatuit, & decrevit*. Una & ordine 13. ſic ſonat: *Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum*. Ita Propoſitio damnata.

11. Ratio hujus damnationis eſt: quia quamvis ordinate, & ſalva Charitate fieri valeat, quod quis ſive ob bonum ſpirituale ipſius, vel alterius, aut propter bonum commune Reipublicæ, vel etiam ad evitandum ingens malum temporale, optet alteri mortem, vel aliquod temporale incommodum; prout notat tum Doctor Angelicus 2.2. *q.* 76. *art.* 1 & 3. *diſt.* 10. *art.* 1. tum Doctor Subtilis 3. *diſt.* 30 *q. un.* (ſic enim principalis intentio non fertur ad malum, ſed ad bonum ſpirituale ipſius, vel alterius, vel ad bonum Communitatis, & ut alter nocere deſinat) nihilominus illicitum eſt, & Charitati repugnans, optare mortem proximo ob bonum temporale non neceſſarium, aut quodcunque etiam modicum: quia tale bonum cenſetur eſſe levioris momenti facta comparatione cum vita hominis; ut recte notat Joan. Cardenas *in Criſi Theologica ad cit. Propoſitionem* 13. *Innocentii XI. cap.* 3.

12. Altera, & ordine 14. Propoſitio damnata, ſic ſonat: *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas*, Similiter & ſequens Propoſitio, ordine 15. merito eſt damnata: *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis a ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas*. Hæc Propoſitiones, tanquam damnatæ, erunt cavendæ; idque ob rationes *num præc.* allatas, quæ fortius urgent in propoſito; ob amorem a filiis ſpecialiter debitum parentibus.

13. Quæret, quale peccatum ſit maledictio, qua alicui homini malum imprecamur, v. g. ut fulmine, laqueo pereat, diabolus eum rapiat, &c. Reſp. I. Certum eſt, maledicere alicui ſerio, & ex animo, eſſe ex genere ſuo peccatum mortale, quamvis ex inconſideratione actus, vel levitate materiæ, aut ſi non fiat ſerio, ſed potius ad oſtendendam ſuam diſplicentiam, vel indignationem, poſſit eſſe veniale: puta, ſi parens filio, hera ancillæ malum imprecetur, non ex animo, ut ita eveniat, ſimulque id fiat abſque notabili honoris imminutione; uti poſt alios exemplificat Layman *loc. cit. c.* 8 *n* 8.

14. Reſp. II. Proximo ſine juſta cauſa ſerio maledicere, ſeu malum optare, Charitati repugnat, & ad peccatum Odii pertinet; interdum etiam Juſtitiæ repugnat, & ad Contumeliam ſpectat. Ita communis. Exemplum prioris eſt: ſi quis cuipiam abſenti ex animo maledicat; nam hoc ſoli Charitati contrariatur. Exemplum poſterioris eſt: ſi quis ſerio maledicat præſenti, ac in faciem ipſius, hoc enim inſuper continet Contumeliam, quia lædit honorem Proximi.

15. Solent hoc loco Doctores agere pariter de Invidia, & Acedia, utpote quæ etiam ſunt peccata mortalia Charitati repugnantia. Verum de iſtis jam dictum ſuperius (b) explicando ſeptem Peccata Capitalia, inter quæ & hæc duo connumerantur.

QUÆSTIO II.

De Scandalo.

SUMMARIUM.

16. *Scandalum, quid?*
17. *Scandalum activum ſeu datum, quid?*
Eſt adhuc duplex.
18. *Scandalum paſſivum generatim. Scandalum acceptum.*
Subdividitur in Scandalum Puſillorum, & Phariſaicum.
19. *Peccatum ſpeciale Scandali, quando committatur?*
20. *Non ſemper eſt peccatum mortale.*
21. *Scandalum activum quando, & quale peccatum ſit?*
22. *Idipſum amplius oſtenditur.*
23. *Cauſa juſta faciendi aliquid indifferens quo alter creditur abuſurus, quæ?*
24 *Vitanda tamen Propoſitio damnata.*
25. *Scandalum mere paſſivum interdum permitti poteſt, interdum non.*
26. *Quando non poſſit permitti, Et quando poſſit?*
27. *An ex cauſa licitum ſit, petere ab alio talia, quæ non ſine peccato præſtiturus exiſtimatur?*
Exempla, in quibus id licet.
28. *Quid dicendum de Scandalo Puſillorum, & Phariſæorum.*

16. CONCL. I. Scandalum recte definitur, dicendo: *Scandalum* eſt dictum, vel factum minus rectum, præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. Ita communis. Dicitur, *dictum, vel factum:* quia externa tantum actio (ſubintellige quoque omiſſionem ejus) poteſt habere rationem Scandali, non autem ſola cogitatio interna. Et additur, *minus rectum:* quia non ſolum actio mala, ſed quæ tantum habet ſpeciem mali, poteſt habere rationem Scandali, ſi alteri occaſionem peccandi præbitura ſit.

17. CONCL. II. Ejuſmodi Scandalum dividitur in activum, & paſſivum. *Scandalum activum*, quod & datum appellant, eſt illud, cui proxime data definitio convenit, & de quo ex profeſſo loquimur. Et hoc rurſus duplex eſt: nam Scandalum activum aliud eſt proprium, ſeu per ſe tale, dum ſcilicet quis expreſſa intentione dat alteri occaſionem peccandi, hortando, inducendo, vel faciendo aliquid, quod per ſe eſt inductivum ad peccatum, & hoc dicitur *Peccatum ſpeciale Scandali*. Aliud eſt improprie activum: ut fit, ſi quis ejuſmodi actionem exerceat, quæ ſuapte natura apta eſt alteri occaſionem peccati præbere, etſi hoc non intendat: ut ſi quis die jejunii carnes comedat coram talibus perſonis, quæ ſpectatis circumſtantiis poſſunt inde accipere occaſionem violandi præceptum Eccleſiæ, vel Fidei jacturam faciendi.

18. *Scandalum paſſivum* generatim eſt ipſa ſpiritualis ruina proximi, in quam quis labitur occaſione ab alterius dicto, vel facto accepta. In propoſito tamen paſſivum accipitur, prout contradiſtinguitur ab activo, atque alio nomine dicitur *Scandalum acceptum*, ſeu *Scandalum mere paſſivum*: eſtque illud, cum & præter intentionem operantis, & præter naturam, ſeu conditionem operis, alter ex eo peccandi occaſionem accipit. Et hoc ſubdividi poteſt in *Scandalum Puſillorum*, quod ex hominis ignorantia, vel fragilitate provenit; & in *Scandalum Phariſæorum*, quod ex mera malitia alterius ortum habet; prout olim Phariſæi propria malitia, & invidia erga Chriſtum excæcati, ex optimis ejus actionibus, miraculis, & doctrinis ſcandalizati ſunt, a quibus proinde *Scandalum Phariſaicum* appellatur.

19. CONCL. III. Peccatum ſpeciale Scandali committitur, quoties quis dat, ſeu dare intendit alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis, ex nempe intentione aliquid dicendo, vel faciendo, ut ille peccet: & talis, qui alium inducit ad pecca-

tum,

Digitized by Google

eum, intexdens illius damnum ſpiritnale, peccat duplici peccato, videlicet peccaro ſpeciali Scandali, qnod oppoxitur Charitati,& Correctioxi fraternæ; ſimulque eo peccato quod ab altero committitur, ſeu ad quod induxit alterum. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia, qui ex intentione eſt cauſa peccati alterius, hoc ipſo vult illud peccatum; & conſequenter etiam ipſius eſt reus,& non ſolius peccati Scandali. Hinc talis non ſatisfacit in Confeſſione, dicendo, ſe alterum ad peccatum induxiſſe, ſed tenetur inſuper exprimere ſpeciem peccati, ad quod induxit, utpote vel directe, vel ſaltem ixdirecte & in ſua cauſa voliti.

20. Advertendum tamen, non ſemper eſſe peccatum mortale, licet quis expreſſe intendat ruinam proximi: quia ſi hoc ſit duntaxat peccatum veniale, utpnta levis indignatio, ad quam quis proximum inducere intendit, erit tantum peccatum vexiale. Ratio eſt: quia quantitas culpæ peccati Scandali ex ſolo proximi damno deſiderato penſanda eſt. Baſſæus *Verſ. Scandalum n.* 6.

21. CONCL. IV. Scandalum activum ex ſuo genere eſt peccatum mortale, quoties quis tenetur impedire occaſionem peccati proximi, abſtinendo ab opere illo, quod eſt occaſio Scandali, & non abſtinet, ſive deinde intendat ruinam proximi, ſive non. Ita communis; & ratio clara eſt: quia(ut ſupponitur) tenetur impedire occaſioxem peccati proximi, & non impedit: unde locum habet illud Salvatoris, *Matth.* 18 *Væ homini illi, per quem ſcandalum venit*. Additur notaxter, *quoties tenetur impedire abſtinendo* &c. *& non abſtinet*: quia non ſemper tenetur quis abſtinere, ut amplius declarabitur in ſequentibus.

22. CONCL. V. Licet is, qui abſque ſufficienti & juſta cauſa facit opus indifferens(idem a potiori dicendum de opere ex ſe malo, ſeu peccaminoſo) quo credit alios abuſuros ad peccatum,cenſeatur cooperari peccato alieno,dando Scandalum activum, & conſequenter peccet: nihilominus ſi quis aliquid ex ſe indifferens faciat juſta intercedente cauſa,non peccat,quamvis ex eo alterum videat ſumpturū occaſionem peccandi, dummodo hoc nullatenus intendat. Ita Doctores paſſim. Ratio primæ partis eſt: quia quilibet tenetur, quantum commode poteſt, præcavere, atque impedire peccatum proximi; aliter enim faciendo cenſetur illud indirecte, ſive in ſua cauſa velle. Altera vero pars ſuadetur ex eo: quia talis non cenſetur cooperari, neque velle peccatum alterius,ſed jure ſuo utendo illud duntaxat permittere.

23. Porro juſta cauſa faciendi aliquid indifferens,quamvis eo crederetur alter abuſurus, non ſolum eſt grave damnum, quod quis pateretur abſtinendo a tali opere,verum etiam quævis alia cauſa, quæ judicio viri prudentis juſta cenſetur. Nam non ſemper æqualis cauſa erit proportionata ad excuſandam miniſtrationem indifferentium, cuipiam abuſuro factam: ſed quandoque major, vel minor requiritur cauſa, prout & illa indifferentia remotius, aut propinquius ad illum abuſum propinquant; vel etiam gravior, aut minus gravis eſt obligatio illius virtutis,cui peccatum illud proximi hac occaſione committendum opponitur, uti notat Sanchez *lib.* 1. *in Decalogum*, *cap.* 7. *num.* 12. cum aliis. Sic vendens ornamenta, vel fucos, quibus mulier jam parata abutetur, excuſari poteſt a peccato mortali, ſi ipſo non vendente alter venderet: quia vendere talia ex ſe eſt indifferens, ac remote ſolum dat anſam peccato, ſimulque ſubeſt proportionata cauſa vendendi; nam alioquin mercatori ſequeretur damnum notabile, eum negando talia paſſim amitteret emptores. Et ob eandem cauſam excuſari poſſunt caupones vinum præbentes illis, qui timentur ſe inebriaturi; vel præbentes cœnam eis, qui eandem in die jejunii pernxt; item & famuli parantes menſam, aut menſæ inſervientes, vel cibos coquentes;quia hi non concurrunt ad potationem, vel comeſtionem, ut eſt inebriatio,vel fractio jejunii, ſed ut eſt quid deſerviens ad refectionem, quod non eſt intrinſece malum, ſed indifferens.

24. Econtra vero Innocentius XI. jure ſequentem Propoſitionem, ordine 51. damnavit: *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem deſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam,aut quid ſimile cooperando,non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis damni, puta ne a Domino male tractetur,ne torvis oculis aſpiciatur,ne domo expellatur* Et merito hæc Propoſitio damnata,ſicque vitanda eſt, eo quod actiones illæ admodum propinque ad peccatum accedant, imo ad id cooperentur,dum quis ea ſcienter exercet.

25. CONCL. VI. Scandalum mere paſſivum, ſeu acceptum ex noſtra operatione, quæ neque in ſe, neque in ſpecie externa illicita eſt, interdum permitti poteſt, interdum non. Ita Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 8. cum aliis communiter: Ratio eſt: quia præceptum impediendi ſpiritualem ruinam proximi non permittendo ſcandalum paſſivum,eſt præceptum affirmativum: hoc autem non ſemper obligat, ſed concurrentibus certis conditionibus.

26. Itaque ſcandalum mere paſſivum permitti non poteſt, ſed debet impediri quotieſcunque nulla ratio neceſſitatis, vel utilitatis propriæ, aut alienæ cogit nos quidpiam agere, ex quo putamus alterum fore ſcandalizandum, ſeu ſumpturum occaſionem peccandi: quia lex Charitatis nos obligat,impedire peccata proximi, non minus ac alia ejus damna, ſi facile poſſumus. Econtra vero ob cauſam neceſſitatis, vel utilitatis, poteſt permitti Scandalum mere paſſivum; ac proinde, ſi urget neceſſitas, vel utilitas, licite aliquid cæteroquin non malum fit a nobis, quamvis exinde alii ſumant Scandalum, ſeu occaſionem peccandi. Exempla nonnulla patent ex dictis *num.* 23.

27. Quinimo fas eſt ob juſtam cauſam neceſſitatis ſeu utilitatis, petere ab altero talia, quæ recte & ſine peccato fieri poſſunt(notanter hoc additur, quia nunquam licet inducere alterum ad agendum id, quod ſine peccato fieri nequit) tametſi alter male, & non ſine peccato hoc præſtiturus exiſtimetur. Sic licite ab uſurario in caſu indigentiæ petitur mutuum, quamvis ille ſciatur uſuras exacturus, & ſic peccaturus. Similiter, ſi id neceſſitas poſtulet, poſſum ab Infideli juramentum exigere, licet ſciam ipſum juraturum per falſos deos. Inſuper Parochianus poteſt a Parocho concubinario exigere, & recipere Sacramenta, quamvis timeat, hunc non niſi cum peccato miniſtraturum. Ratio eſt: quia talia opera poſſunt licite præſtari; nam poteſt Sacerdos præmiſſa, ſi velit, Confeſſione,vel ſaltem Contritione, abſque ullo peccato miniſtrare Sacramenta, alter jurare per Deum verum, ſi hunc agnoſcere velit,aut dare gratis mutuum; unde quia habeo juſtam cauſam exigendi, non pecco talia exigendo,ac permittendo eorum peccata.

28. CONCL. VII. Major tamen cauſa requiritur,ut permittatur Scandalum paſſivum ex infirmitate, aut ignorantia, quod vocant *Scandalum Puſillorum*, quam requiratur ad permiſſionem Scandali Phariſaici,ſeu ex malitia. Ita communis. Unde notant Doctores, Scandali Phariſaici nullam plerumque habendam eſſe rationem: ſi autem prævideatur Scandalum ex ignorantia, vel fragilitate ſecuturum, plerumque eſſe condeſcendendum, aut præmittendam debitam inſtructionem, vel admonitionem.

* Ex dictis reſolvuntur varii caſus. I. Petrus impura locutus eſt coram aliis non quidem ex motivo impuro, ſed præciſe ex animi levitate, de quo ſe accuſat in confeſſionali. In hoc caſu, ſi fuerint præſentes tales perſonæ, quæ facile exinde potuiſſent induci ad impuram complacentiam &c. peccavit Petrus graviter peccato ſcandali activi, quamvis dubitet, num alii actualiter fuerint ex ſuis dictis ſcandalizati: nam ad peccatum ſcandali activi ſufficit, quod fuerit grave periculum ſcandali ſumendi; ſi tamen effutiens hæc impura, advertit pro tunc, illud ſubeſſe periculum. Unde decipiuntur tales, qui putant ſe a peccato ſcandali jam exemptos eſſe, dummodo ſimilia non proferant coram puerulis aut parvis puellis. Hoc tamen verum eſt, quod excuſari a peccato ſcandali poſſint, ſi hæc verba impura prolata fuerint coram talibus, apud quos ob varias circumſtan-
cias

Digitized by Google

tias non ſubeſt periculum, quod exinde ad peccatum impuræ complacentiæ multum alliciantur. e. g. ſi aliquis conjugatus ruſticus apud alios ſimilis conditionis inter laborandum ex levitate animi ſuis diſcurſibus impura quædam verba immiſcuiſſet abſq; mala intentione, prout ſæpius evenire ſolet.

Caſus II. Paulus ruſticus crapuloſus erumpit in blaſphemias coram aliis piis & devotis, qui deſuper diſplicentiam & indignationem oſtendunt, ſeu (ut vulgus loquitur) non parum exinde ſcandalizantur, quæritur ergo, an ruſticus dederit ſcandalum, de quo ſe debeat ſpecialiter in confeſſionali accuſare? *Reſp.* Etſi ratione crapulæ contra temperantiam & propter blaſphemias contra religionem peccaverit, ſi deliberate fecerit, ſpeciale tamen peccatum ſcandali in confeſſionali detegendum non commiſit; Ratio eſt: quia ſcandalum tunc committitur, quando quis per aliorum dicta vel facta ad peccatum inducitur; atqui pii & devoti audientes blaſphemias, non fuerunt inducti ad peccatum; nam diſplicentia & indignatio exinde ab illis concepta fuit juſta, ſi non excedat in modo: ergo. Quare tales devoti dicuntur ſcandalizari tantum improprie & abuſive, uti recte cum Caſtropalao notat Felix Poteſtas *Tom. I. Exam. Confeſſ. part.* 2. *cap.* 2. *n.* 327. prope finem. Aliud foret, ſi dictus ruſticus ſimilia proferret coram ſuis prolibus, quæ facile a ſuis parentibus blaſphemias addiſcunt &c.

Caſus III. Cornelius nobilis retinet in ſuis hypocauſtis artificioſas quaſdam obſcœnas, queis parietes exornat, imagines cum proteſtatione tamen, quod non ex malo fine, ſed tantum ratione artificii eaſdem conſervet, quæritur an peccet peccato ſcandali. *Reſp.* Nobilem iſtum, ſi tales imagines retineat palam, graviter peccare peccato ſcandali activi, ſaltem ſi eaſdem non cooperiat, & liberum ad illas videndas acceſſum aliis indiſtincte concedat. Ita cum Diana La Croix hic *num.* 236. Ratio eſt, quia ſimiles imagines magis ſolent movere ad obſcœnas cogitationes, quam ſermo impurus: ergo eas non amovens magis peccabit ſcandalo activo, quam miſcens ſermones impuros. Videint jam illi pictores vel ſculptores, qui artificio ſuo abutentes tales imagines pingunt vel ſculpunt, & exinde ſunt origo, ac cauſa primaria omnium talium malorum.

Caſus IV. Maria Matrona honeſta ex certis ſignis vel ab experientia edocta bene cognoſcit, quod a quodam viro contra voluntatem ſuam impure ametur, quale periculum majus eſt, ſi aſpiciendi eam ſeſe offerat occaſio. Hinc quærit ex Confeſſario, an hoc non obſtante poſſit citra peccatum ſcandali proſpicere per feneſtras, ſi ab ipſo exinde videatur; adire aliquem conventum aut convivium, cui talis intervenit; vel num potius obligetur ab his abſtinere? Reſpond. I. Si a ſimilibus deberet abſtinere longo tempore, non obligatur; Ratio eſt: quia ex una parte dictum ſcandalum foret tantummodo paſſivum, ex altera vero conformiter dictis nemo tenetur vitare ſcandalum paſſivum cum gravi ſuo incommodo, quale foret longiori tempore ſeſe ſimilibus privare ob alterius peccatum, quale poſſet, dummodo vellet, alter vitare ipſemet. Reſpond. II. Si deberet dicta Matrona citra ſuum notabile incommodum, præjudicium, aut damnum tantummodo ad breve tempus ſive una, vel altera vice a ſimilibus abſtinere, obligaretur, ſuppoſito: quod aliquis ex humana fragilitate ſciretur inde lapſurus, Ratio eſt, quia juxta jam dicta num. 26. tenemur impedire ſub his limitationibus ſcandalum puſillorum. Reſpond. III. Si alter talia peccata committeret ex mera malitia, non obligaretur Matrona ſupra memorata viſitationes, aliaſque actiones ſub culpa gravi intermittere; Ratio eſt: quia ſcandalum illud foret mere Phariſaicum, cujus plerumque nulla habenda eſt ratio, quando quis propterea deberet non ſine aliquali ſaltem moleſtia privari libertate ſua in alias licitis. Videantur Sporer *part.* 5. *in Decalog. cap. I. Sect.* 2. *num.* 34. La Croix *Tom. I. lib.* 2. *n.* 245 & *n.* 247. Felix Poteſtas *Tom.* 1. *Exam. Conf. par.* 2. *cap.* 2. *num.* 326. & 343. Porro cenſentur ordinarie hæc fieri ax mera malitia alterius, quando ille de induſtria quærit proterve ſimiles occaſiones, vel ſaltem eaſdem abſque ullo ſigno emendationis ſæpe frequentat, nec deſiſtit, quamvis per verba, vel ſigna etiam perſonæ ab ipſo impure amatæ, bene advertat diſplicentiam ejuſdem &c.

Caſus V. Titia & ſtemate & forma illuſtris virgo timet ſibi, ne per mundum ſuum muliebrem, quamvis nihil mali exinde intendat, aliis tamen ſcandalum præbeat. Quæritur itaque an iſto timore non obſtante adhuc tali ornatu veſtita ſine peccato incedere valeat, nec ne? Ad hoc cum Sporer *part.* 5. *in quintum præceptum Decalog. cap. I. num* 38. & 39 ac Buſenbaum *lib.* 2. *Tract.* 3. *cap.* 2. *dub.* 5. *art* 2. Reſpond. I. Si Titia ſciret, quempiam per ſuum ornatum ſumpturum eſſe ſcandalum in particulari, deberent applicari cum proportione dicta præcedentis Caſus. Reſpond II. Si dicta Virgo illuſtris nullum particularem determinate ſciat ſcandalizandum, ſed tantum in genere timeat aliquos forſan ſcandalizandos fore, non tenetur exinde abſtinere a mundo muliebri ſtatui ſuo competente, modo aliorum laſciviam non intendat, nec ei placeat dicta aliorum luxuria, licet forſan complacentiam venialiter peccaminoſam haberet, quod laudetur tanquam formoſa. Ratio eſt; quia alias ſub mortali deberent ſimiles formoſæ Virgines quaſi perpetuo, vel ſaltem ad longum tempus abſtinere tali ornatu; quia hoc periculum in genere tamdiu duraret, quamdiu durat pulchritudo veſtium, ac formæ: atqui hoc foret nimis difficile, ac plenum ſcrupulis, & conſequenter non obligatorium; cum non teneamur impedire ſcandalum paſſivum cum tanta noſtra difficultate: ergo. Quinimo Felix Poteſtas *Tom.* 1. *Exam. Confeſſ. part.* 2. *cap.* 2. *num* 331. Sporer & Buſenbaus locis cit. excuſant a mortali (non tamen a veniali) ſi talis virgo uteretur veſtitu etiam ſuperfluo ac vano v. g. fucando faciem, utendo crinibus alienis, ac denudando aliqualiter collum & pectus juxta communem talis regionis conſuetudinem, niſi tamen talis denudatio vel ornatus foret valde turpis & ad libidinem provocans. Rationem aſſignat Buſenbaus iſtam: quia huic ſexui, præſertim ſi maritum quærat, nimis grave eſſet perpetuo talibus abſtinere ſub peccato mortali præciſe ex eo, ut aliorum ſcandalum paſſivum impediat. Cæterum loquendo de denudatione colli præfata, AA. doctrina caute, & non niſi cum magna circumſpectione practicetur, ne nimia laxitate major cauſa peccandi præbeatur. Et hinc addunt Doctores, ut denudatio pectoris liberior, quantum fructuoſe fieri poterit, a Confeſſariis diſſuadeatur, imo etiam, præſertim ſi ex Confeſſione notetur, iſtam denudationem huic fœminæ, vel aliis in particulari fuiſſe occaſionem frequentioris lapſus, poſitive interdicatur. Profecto Innoc. XI. ſub ſuo regimine in alma Urbe Romana prohibuit, ne fœminæ ſic ſcandaloſo modo nudæ incedentes communicentur: & Chriſtus ipſemet S. Brigittæ *lib.* 7. *Revel cap.* 16. ſummam diſplicentiam, quam in tali denudatione concipit, manifeſtavit, ac *c.* 17. ſubjunxit, quanto periculo gravis peccati ob ſcandalum ſe tales exponant, & quantum gratiæ ipſis ſubtrahatur. Vide etiam deſuper terribilem Viſionem *lib.* 8. *Revel. cap.* 57.

Caſus VI. Quidam Paterfamilias, ut ſecurior ſit de fidelitate famuli ſui, hominis quidem alias valde dexteri, in hoc tamen puncto ſibi non parum ſuſpecti, relinquit in menſa certam pecuniam, quæritur, an facere poſſit citra peccatum ſcandali? *Reſp.* Affirmative: ratio eſt; quia in tali caſu ad ſummum adeſſet ſcandalum paſſivum, quod non tenemur impedire, ſi habeamus gravem rationem in contrarium, prout contingeret in præſenti: cum dominus id faceret, partim ut a ſua ſuſpicione liberetur, partim, ut de famuli fidelitate certior reddatur, ſicque ipſi plura confidere queat &c. Quinimo Felix Poteſtas *Tom. I. Exam. Confeſſ. part.* 2. *cap.* 2. *n.* 336. ex Caſtropalao ſubjungit, quod Pater, ſi habeat filium probabiliſſime aliquoties ſubtrahentem ex ciſta parentis, ſemper tamen, ſi increpetur, negantem, poſſit relinquere Clavem in area, quaſi Ejus oblitus, aut opponere

num-

Digitized by Google

nummos in loco patenti ex eo fine, ut filius in furto deprehenſus efficacius corrigatur, & puniatur, ſicque deſiſtat: tum quia hæc actio eſt pura occaſionis permiſſio facta ex gravi ratione, nimirum ut deprehenſus poſſit efficacius corrigi, & pertrahi ad emendationem: tum quia eſt res valde indifferens, & ea poſita filius adhuc eſt liber ad non furandum; tum quia talis permiſſio compenſatur ipſa correctione, ad quam maxime Pater habet onus.*

Q U Æ S T I O III.

De Diſcordia, Contentione, & Schiſmate.

S U M M A R I U M.

29. *Diſcordia, quid?*
30. *Contentio, quid?*
31. *Contentia, quale peccatum?*
32. *Schiſma, quid,*
33. *Et quale peccatum?*
34. *Schiſma aliud purum, aliud conjunctum cum hæreſi.*
35. & 36. *Quid faciendum tempore Schiſmatis, quando electi ſunt duo Pontifices?*
37. & 38. *Optima practica pro tali tempore.*

29. CONCL. I. *Diſcordia* eſt diſſenſio voluntatum circa bonum, quod ex Charitate velle debemus. Ita D. Thomas 2.2.*q.* 37.*art.* 1. & alii. Sicut enim concordia & pax conſiſtit in conſenſione voluntatum, ita diſcordia in earum diſſenſione. De hac utraque extat vulgatum illud proverbium; *Concordia res parvæ creſcunt, Diſcordia magnæ dilabuntur*. Dicitur in data definitione, *diſſenſio voluntatum circa bonum*: nam diſcordia circa malum non eſt vitioſa, ſed laudabilis. Et additur, *quod ex Charitate velle debemus*: non enim eſt peccatum Diſcordiæ, diſſentire in bono, quod facere ex Charitate non tenemur, v.g. ſi ſocium rogantem, ut cum eo Religionem ingrediaris, aut peregrineris, ſequi recuſes.

30. CONCL. II. *Contentio* eſt impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Ita Layman *lib.* 2. *tract.* 3 *cap.* 11. cum aliis. Et hæc dupliciter fieri poteſt; nimirum, vel ex intentione formali, quando ſcilicet quis agnitam veritatem impugnat: vel ex intentione virtuali, ſi quis doctrinam impugnet non curans, ſive ea ſit vera, ſive falſa.

31. Cæterum Contentio, ſeu veritatis impugnatio, eſt ex genere ſuo peccatum mortale (quamvis ob imperfectionem actus, vel parvitatem materiæ poſſit eſſe veniale) quia opponitur Charitati, & paci. Unde Apoſtolus *ad Galat.* 5. inter opera carnis, quæ excludunt a regno Cœlorum, enumerat *Contentiones*. Hoc tamen intellige de tali veritatis impugnatione, quæ ſerio fit: nam ſi a Scholaſticis exercitii cauſa, aut ad explorandam alterius doctrinam, fiat cum debitis circumſtantiis, ea ſolet eſſe laudabilis.

32. CONCL. III. *Schiſma* eſt illicita diviſio, per inobedientiam ab unitate Eccleſiæ facta. Ita in re communis. Et ſenſus eſt; quod peccatum Schiſmatis committatur, quando quis ſeſe ſegregat ab unitate Eccleſiæ, prout ea eſt Corpus myſticum, ex diverſorum ſtatuum Fidelibus, tanquam membris inter ſe, & cum uno Capite Chriſto, ejuſque in terris Vicario connexis compoſitum.

33. Schiſma opponitur Charitati, qua tenemur diligere Corpus myſticum Eccleſiæ, ejuſque Caput viſibile, Chriſtique in terris Vicarium Romanum Pontificem. Unde D. Auguſtinus *lib* 1. *de Serm. Domini*, *cap.* 5. ait: *ubi Charitas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia, quam Charitatem ſi Schiſmatici haberent, non dilaniarent Corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia.*

34. CONCL. IV. Schiſma ſubdividitur in purum, & conjunctum cum hæreſi. *Schiſma purum* non opponitur Fidei, ſed Charitati duntaxat & paci: ut ſi quis ex mera malitia abſtraheret ſe ab obedientia veri Romani Pontificis, & alteri adhæreret. *Schiſma conjunctum cum hæreſi* dicitur, quando inſuper negatur aliqua propoſitio Fidei, utpote Primatus Sanctæ Romanæ eccleſiæ, aut hujuſmodi. Et quidem Schiſma plerumque tandem tranſit in hæreſin, prout notatur *can. Inter hæreſin* 24. *q.* 3. ibi: *Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi poteſt: cæterum nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingit hæreſin, ut recte ab Eccleſia receſſiſſe videatur.*

35. Quæres, quid faciendum ſit tempore Schiſmatis, quando electi ſunt duo Summi Pontifices? Reſp. I. Si ſit unus certus Papa, de quo prudenter dubitari non poteſt, ei erit adhærendum: & qui alteri favent, ſunt Schiſmatici.

36. Reſp. II. Si vero in tali caſu legitimus Papa ſit dubius, ita ut non poſſit prudenter cognoſci, nulli eſt adhærendum. Ita Sanchez *diſp.* 13. *de Schiſmate*, *ſect.* 1. *num.* 11. Cajetanus, Sylveſter, Baſſæus, & alii. Ratio eſt: quia revera tunc nemo ex iſtis duobus habet verum jus in Eccleſia acquiſitum. Accedit, quod temerarium ſit, ac periculoſum, dubia habere pro certis.

37. Itaque unuſquiſque tunc ſe gerat, ut unum Eccleſiæ membrum, & Chriſto Capiti adhæreat, dubios ejus Vicarios habens pro dubiis, paratus uni certo adhærere, quando Eccleſiæ proviſum fuerit de certo: quod ſi contrarium fiat, Schiſma fovetur, & hac ex parte peccari poteſt. Interea vero Chriſtiana Plebs ſatisfaciet adhærendo ſuis Epiſcopis, Parochis, & Doctoribus Catholicis, ſemper parata adhærere illi Papæ, quem Eccleſia tanquam legitimum receperit. Et hæc ſententia Suarezii eſt tutior, & in praxi tenenda.

38. Nihilominus Sayrus *in Theſauro lib.* 3 *cap.* 5. *num.* 22. & Trullench arbitrantur, quod quamdiu cauſa eſt dubia, & duo vel plures contendunt de Papatu, ac ſe pro Summis Pontificibus gerunt, nec per Concilium Generale res eſt determinata, tam ipſi, quam ſequaces eorum a peccato excuſentur; dummodo parati ſint ad determinationem Concilii Papatu ſe abdicare, & ejuſdem Concilii determinationi, ac Decreto acquieſcere. Cæterum prior Suarezii ſententia tutior eſt, & merito tenenda. Baſſæus *Tom.* 2 *Verſ. Schiſma*, *num.* 5. & alii.

Q U Æ S T I O IV.

De Bello, & variis ipſum concernentibus.

S U M M A R I U M.

39. *Ratio Ordinis.*
40. *Bellum, quid, & quomodo differat a Seditione, & Rixa?*
41. *Bellum ex natura ſua licitum eſt, ſi debitas conditiones habeat.*
42. *Tres ad Bellum juſtum conditiones requiruntur, quæ?*
43. *Poteſt dari Bellum ex utraque parte juſtum formaliter, non autem materialiter.*
44. *Subditi in dubio de juſtitia belli, poſſunt parere Principi.*
45. *Quid dicendum de extraneis,*
46. *Vel paratis ſequi quodcunque Bellum?*
47. *In Bello juſto licite occiduntur nocentes.*
48. *Quid de innocentibus?*
49. *In Bello juſto, cui acquirantur bona hoſtium?*
50. *Quid de injuſto?*

39. SOlent hoc loco paſſim Doctores agere de Bello, ſive quod per ipſum Charitatis plurimum læditur, præſertim ſi eſt injuſtum; ſive quia finis Belli pax eſt, & ſecuritas, *arg. c. Noli.* 23 *q* 1. ibi: *Bellum geritur, ut pax acquiratur.* De quo proinde loquendo ſit

40. CONCL. I. *Bellum* eſt conflictus armorum, authoritate Principis Superiorem non recognoſcentis indictus. Ita communis. Differt autem a Seditione, & Rixa, quod Bellum ſit multitudinis contra extraneos: *Seditio* multitudinis contra multitudinem ejuſdem Communitatis: *Rixa* vero paucorum, vel ſingulorum, contra paucos vel ſingulos.

41. CONCL. II. Bellum, ſi debitis conditionibus veſtitum ſit, ex natura ſua licitum eſt. Patet hoc ex innumeris S. Scripturæ locis. Idque intelligendum eſt, ſive Bellum ſit mere defenſivum, utpote quia Jure naturæ licitum eſt, vim vi repellere: ſive etiam offenſivum, quo ſumitur publica vindicta de gravibus injuriis, ſi aliunde congrua ſatisfactio obtineri nequeat.

42. CONCL. III. Ad Bellum juſtum tres præſertim requiruntur conditiones, videlicet authoritas legitima Principis Superiorem non recognoſcentis, juſta cauſa, & recta intentio. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2.2. *quæſt* 40. *art.*

*art.*4. Et quidem, ſi prima vel ſecnnda conditio deſit, Bellum non ſolum Charitati, ſed etiam Juſtitiæ contrarium eſt eum onere reſtituendi damna illata: ſi antem deficiat ſola tertia conditio, id eſt, intentio recta, non eſt contrarium Juſtitiæ, ſed ſoli Charitati. Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. n.* 107. & alii.

43. CONCL. IV. Poteſt Bellum ex utraque parte eſſe juſtum formaliter, non tamen materialirer. Ita cit. Maſtrins *n.* 109. cum communi. Et quidem Bellum non poſſe ex utraque parte eſſe juſtum materialirer, ſeu a parte rei, ac per ſe loqnendo, patet ex eo: quia realiter & a parte rei, ſoli uni parti poteſt competere jus. Cæterum quia ſæpe ob ignorantiam, vel diverſarum opinionum probabilitatem, hoc jus ignoratur, hinc per accidens ſeu formaliter accidere poreſt, Bellum ex utrsque parte eſſe juſtum; prout ſimile quid ſæpenumero contingit in cauſis civilibus, ſive forenſibus.

44. CONCL. V. Subditi in dubio de juſtitia Belli, pro Principe ad Bellum eos vocante præſumere, eique parere, & militare poſſunt. Ita Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 12. *n.* 8. cum aliis. Ratio eſt: qnia in dubio quiſque tenetur obedire Principi, vel Superiori ſuo. Sufficit proinde, ut ralibus ſubditis (idem dic de militibus conductitiis, ſi illis poſlea Bellum imperetur, de cujus juſtitia dubitant) manifeſte non conſtet de injuſtiria Belli.

45. Cæterum milites extranei, atque voluntarii, vocati ad Bellum, juſtitiæ canſam magis examinare tenentur; & ſi de juſtitia Belli dubirent, ita ut in neutram partem prndenter aſſentiantur, plerumque milirare non poſſunt: quia nulla cogente, ant excuſante obediendi neceſſitate exponunt ſe periculo graviſſimæ injuriæ inferendæ. Dicitur, *plerumque*: nam ſi quidem cauſa bellandi ſpeculative appareat dubia, ſimul tamen præſnmptio ſit, Principem cum Conſiliariis cauſam illam prius diligenter examinaſſe, bonaque fide ad Bellum procedere, damnari non debent milites, etiam extranei, ſi eidem, depoſito practice ſuo dubio, pro ſtipendio ſerviant. Layman *loc. cit.* cum aliis.

46. Illud vero apud omnes in confeſſo eſt, milites, qui parati ſunt ſequi quemcunque ad Bellum vocantem, ſive juſtum ſit, ſive injuſtum, dummodo ſtipendium præbeat, verſari in malo ſtatu, & niſi propoſitum mutent, a Confeſſario abſolvi non poſſe. Layman ibidem, Baſſæus *Verſ. Bellum n.* 9. & alii.

47. CONCL. VI. In Bello juſto licite occiduntur omnes nocentes ac rebelles, non ſolum in ipſo pugnæ congreſſu, ſed etiam poſt partam victoriam, ſi eorum mors ad vindicandam injuriam, & pacem atque ſecuritatem firmandam, neceſſaria videatur: niſi forte ſub promiſſione vitæ ſeſe dederint; tunc enim pactum erit ſervandum. Ita Maſtrius *loc. cit.* cum communi. Additur tamen, *niſi forte ſub promiſſione &c.* Nam, ut dicitur *c. Noli.* 23 *q.* 1. *Fides, quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt*.

48. Porro innocentes (quales de Jure naturæ ſunt pueri, ac mulieres; de Jure vero Eccleſiaſtico Religioſi, Clerici, peregrini, homines ſimplices ac ruſticani, idque ſecundum juris præſumptionem, quamdiu contrarium de ipſis non oſtenditur, *arg. c. Innovamus. de Tregua & Pace*) Innocentes, inquam, per ſe atque ex intentione in Bello occidere nunquam licitum eſt: per accidens tamen, ac præter intentionem aliquando poſſunt occidi, utputa ſi Bellum geri, vel victoria obtineri nequit, niſi innocentes una cum nocentibus, quibus permixti ſunt, ſimul occidantur: prout accidit in arcium everſione, urbium expugnatione, &c. Nam tunc ratio boni communis præponderat privato.

49. CONCL. VII. In Bello juſto bona mobilia ab hoſtibus capta Jure Gentium fiunt occupantis; quod verum eſt, niſi conſuetudo, vel leges particulares locorum contrarium ſtatuant: Bona antem immobilia fiunt Principis, vel Reipublicæ juſtum Bellum indicentis. Ita communis; & patet ex *§. Item ea Inſtit. de Rerum diviſione*, ibi: *Ea, quæ ex hoſtibus capimus, Jure Gentium ſtatim noſtra fiunt*. Concordat textus *l. Si quid bello. ff. de Captivis*, juncta Gloſſa ibidem, recte hoc de rebus mobilibus intelligente. Quod ſi tamen alicubi vigeat lex particularis, vel conſuetudo, ut tota præda in communi reponatur, & ſingulis æqualiter dividatur, juxta illud Davidis Regis effatum, 1. *Reg.* 30. *Æqua pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter divident*: tunc ex omnimodis erit obſervanda.

50. Dicitur notanter, *in Bello juſto*. Nam capta ab hoſtibus in Bello injuſto, omnia ſunt obnoxia reſtitutioni, ut dictum *n.* 42. Plura de Bello dicere non juvat, ſi verum eſt illud Poetæ:

Nulla ſalus Bello: pacem depoſcimus omnes.

* Quinimo bona mobilia ſpiritualia, ſeu principaliter ad finem ſpiritualem ordinata v. g. Patenæ, calices, pretioſa paramenta &c. etiam in Bello juſto Eccleſiis ablata non fiunt capientium; cum ſint res extra commercium humanum. Ita Suarez *diſp.* 13. *de Charit. ſect.* 7. *n.* 17. Sylveſter *V. Bellum. III n.* 6. & Petrus Marchantius *Tom.* 3. *Trib. Sacrament. ſect.* 6. *Tit* 2. *q.* 3. *Concluſ.* 4. Adeoque tenerentur milites Chriſtiani ſimilia deprædantes iterum reſtituere: quia tales res non ſunt ſub commercio humano. Quoniam vero hoc in praxi raro fieri videmus, præſertim, ſi milites Hæretici cum Catholicis commixti ſunt, permittunt, imo ſuadent Doctores, ut alii incolæ ſimiles res ſpirituales a militibus vili pretio (prout plerumque milites ſic ſolent venales exponere) comparent cum hac intentione, quod illas velint iterum Eccleſiæ, ad quam ſpectant, ſi eandem reſcierint, reſtituere recepto redemptionis pretio, quale pretium etiam teneretur Eccleſia reddere, utpote cujus negotium utiliter talis geſſit. Ita Diana *part.* 6 *Tract.* 4. *Reſol.* 23. Baſſæus *V. Bellum n.* 19. & Bonacina *de Reſtit. in part. diſp.* 2. *q. ult. ſect.* 1. *punct. ult. n.* 24.

Quærit. I. Ad quem pertineant bona mobilia temporalia per hoſtem ablata, & denuo per milites deſenſores illius regionis recuperata? Caſus poteſt eſſe iſte. Huſari hoſtiles ex licentia ſui Capitanei deprædati ſunt certos pagos, præter pecora alia inſuper bona auferentes, & in ſua caſtra tanquam in locum tutum deportantes. Intra paucos dies hi Huſari ab aliis militibus dictæ Regionis defenſoribus ex improviſo obruuntur, quibus etiam tota præda, Huſaris partim cæſis, partim in fugam actis, in manus venit. Quæritur jam, an dicti milites teneantur hanc prædam iterum reſtituere prioribus Dominis, vel num poſſint ſibi retinere? Reſp. I. Si pecnia vel alia bona temporalia dicti milites virtute bellica ab hoſtibus Huſaris recuperarunt pro tunc, quando hi eam prædam necdum ad caſtra, aliumve locum tutum deportarunt, tenentur iterum ruſticis reſtituere; cum tali modo hi milites non fiant Domini prædæ: taliter enim intelligendus eſt textus L. ab hoſtibus 12 §. Servi autem *C. de Poſtliminio reverſis*, ubi ait: *militem eorum; quæ virtute Bellica acquiſivit, non Dominum, ſed defenſorem eſſe debere*. Atque ſic ſentiunt Angelus, ac Salicet. in L. *ab Hoſt. C. de Capt* & eo modo etiam explicanda erit Gloſſa apud Gothoſredum *in L. in Bello §. ſi quis ſervum ff. de Captiv. & Poſtlim.* dum inquit, *res meas virtute Bellica recuperatas mihi gratis debere reſtitui*. Reſp. II. Si præfati milites hanc prædam recuperarunt jam deportatam antea ab hoſtibus in tutum locum, non obligantur reddere primo ſpoliatis. Ita deſumitur ex *L. ſi quid Bello ff. de Captiv.* ibi: *ſi quid Bello captum eſt, in præda eſt, nec poſtliminio redit*. Intellige: ſi recuperetur ab hoſtibus jam tranquille poſſidentibus & quidem virtute bellica: ſic enim hæ leges ad invicem concordantur, prout bene notandum.

Quærit. II An bona mobilia temporalia, quæ ab hoſte in bello juſto capta, & poſtmodum incolis illius regionis, in qua ſpolium contigit, vendita fuerunt, poſſint denuo prætendi a primis Dominis jure Poſtliminii? Caſus formari poteſt ſequens. Milites caſtra metati in terra hoſtili, data ab eorum præfecto ſpoliandi licentia, divitem prædam ex confinibus ad caſtra tanquam locum tutum comportarunt: poſt aliquot tempus diſcedere juſſi, quoniam non omnia utenſilia ex præda acquiſita ſecum commode accipere poterant,

Digitized by Google

terant, non pauca ex iis vili pretio quibuſdam incolis horum confinium vendiderunt. Quæritur modo, an illi, qui fuerunt antea horum utenſilium Domini, poſſint oblato pretio ab emptoribus ſaltem per ſententiam judicis eadem iterum prætendere jure poſtliminii? ubi nota, quod jus poſtliminii nihil aliud ſit, *quam jus amiſſæ rei recipiendæ ab extraneo, ac in ſtatum priſtinum reſtituendæ. H. N.*

Reſp. Prædicta bona mobilia temporalia, ſi emptoribus pretium, quod dederunt, offeratur, poſſunt iterum prætendi a primis Dominis jure Poſtliminii, ſaltem in locis ubi lex Poſtliminii adhuc eſt in uſu. Probatur ex *L. in Bello 12. §. Si quis ſervum ff. de Captiv. & Poſtliminio &c.* ibi: *ſi quis ſervum &c. ab hoſtibus captum redemerit, protinus redimentis eſt, quamvis ſcientis alienum fuiſſe, ſed oblato ei pretio, quod dedit, Poſtliminio rediiſſe, aut receptus eſſe ſervus credetur.* Ubi gloſſa apud Dionyſium Gothofredum ſic habet: *Res meas ab hoſte, qui recuperat, eas mihi reſtituere cogitur.* Accedit lex *Id quod. 9. ff. de legat. I.* Ita præter Covaruviam *part. 2. Relect. c. peccatum de Regul. Tom. 1. § ij. de Capt. in Bello & ſervit. perſon. n. 7.* etiam ſentiunt Jaſon, Bartolus & Paulus Caſtrenſis in dictam legem ſcribentes, ubi ultimus ſic habet; *poſtquam res fuit noſtra, ſperatur recuperari fictione Poſtliminii, quod locum habet in rebus, ſicut in perſonis.* Nec opponas textum Juris ſuperiori quæſito allegatum. *L. Si quid ff. de Captiv. &c.* ibi: *Si quid in Bello captum eſt, in præda eſt, nec Poſtliminio redit.* Reſp. enim conformiter dictis, allegatam ſuperiori quæſito legem loqui de recuperatis virtute bellica ex præda in loco tuto poſita; ubi lex ſpecialiter propter Virtutem bellicam militibus favet: in præſenti autem fit ſermo de recuperatis ab hoſte per emptionem, quæ duo ad invicem non debent confundi.

Quærit. III. Qualia ſint ſpecialia peccata, quæ poſſunt in Bello committere Principes, Duces, & milites. Reſp. I. Poſito etiam Bello juſto, Principes peccant, *imprimis*, ſi ſtipendia non tribuant in pretium laborum & periculorum, quæ miles ſubit. *Secundo*, ſi negligant reſarciri damna, quæ milites ex denegatione ſtipendii neceſſitate preſſi ſubditis aliis inferunt: ſolent enim ob dictam cauſam non dati ſtipendii vicinos Populos moleſtare, & varia ab illis extorquere. *Tertio*, ſi ſine cauſa, & temere Exercitum periculo maximo exponant: non enim Princeps Dominus eſt vitæ ſubditorum, ſed Gubernator, neque pro ſuo arbitratu poteſt bona illorum expendere, ſed prout communi bono neceſſarium fuerit; alias non Rex, ſed Tyrannus erit. Reſp. II. Duces militiæ graviſſime peccant, & ad reſtitutionem obligantur. *Imprimis*, ſi plures milites repræſentent, quam ſecum habeant, aut juſta conſuetudo admittat, ut ſic plura ſtipendia accipiant, & ſibi retineant. *Secundo*, peccant Duces & Commiſſarii exercitus, ſi vel ex negligentia vel muneribus Judæorum &c. excæcati pabulum pro equis, vel alimenta pro militibus ſcienter permittant advehi jam corrupta, ex quibus ſequatur mors militum vel equorum, aut morbi. &c. *Tertio*, peccant Duces tranſeuntes cum ſuo exercitu, præſertim Caſtrorum metatores, qui tenent loca vicina ſuſpenſa, neque manifeſtant, quo ſint diverſuri; ut ſic accedat, & offerat unuſquiſque locus magnam quantitatem pecuniæ, ne illuc exercitus tranſeat. *Quarto*, peccant Duces, ſignantes ultra legitimam conſuetudinem ſuos famulos in milites & centuriones, ut ſtipendium a Principe deſignatum imminuant, & ſibi illam partem reſervent. Reſp. III. Milites peccant, *imprimis*, ſi temere & abſque ulla neceſſitate periculo vitæ ſe exponunt; at, quando eſt probabilis ſpes utilitatis Reipublicæ &c. laudabile erit militi, & actus fortitudinis vitam ſuam periculo exponere. *Secundo*, peccant, ſi Stationem aut pugnam deſerant, etſi adſit periculum mortis; nam ſic totam communitatem exponerent periculo. *Tertio* peccant mortaliter, ſi a caſtris deficiant: qua ſub hac obligatione ſunt conducti; nam ſi hæc facultas diſcedendi libera eſſet cuilibet militi, non poſſet Dux ſecure ad bellum procedere; cum enim exiſtimaret, ſufficientem numerum habere ad pugnam, vacuum ſe & inermem inveniret. *Quarto*, ſi ultra debitum ſtipendium quidpiam notabile accipiant, præter id quod conſuetudine jam recepta illis debitum eſt; unde etiam obligati ſunt ad reſtitutionem. *Quinto*, qui pabulationem in terra amica (ſecus ſi in terra hoſtili) inſtituunt, quamvis ſufficiens pabulum aliunde advehatur, aut pretio comparari valeat, Leſſius in Auct. *v. Bellum Caſu 4.* Quamvis non deſint Authores teſte La Croix *lib. 3. part. 1. num.* 883. exiſtimantes ex communi conſuetudine licitam eſſe pabulationem tanquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ Bellum geritur. Si plura ſcire cupis, vide noſtrum Petrum Marchantium *Tom. 3. tract. 6.* per totum.*

T R A C T A T U S V.

DE RELIGIONE, ET VITIIS OPPOSITIS.

1. PRæſens de Religione Tractatus, & cuivis Catholico perutilis, & Confeſſariis ſcitu admodum eſt neceſſarius: cum enim ad Religionis virtutem pertineat, uni DEO debitam exhibere reverentiam & cultum, eademque inter alias virtutes Morales ſit excellentiſſima, utpote proximius ad DEUM accedens in quantum operatur ea, quæ directe & immediate ordinantur in honorem Divinum; hinc patet, quam utilis ſit cuilibet tantæ virtutis exactior notitia, ad perfectiorem illius exercitationem apprime conducens.

DISTINCTIO I.

De Virtute Religionis, & variis ejus Actibus.

QUÆSTIO I.

De natura, objecto, & præſtantia virtutis Religionis.

SUMMARIUM.

1. *Utilitas præſentis Tractatus.*
2. *Religio, unde ſic dicta?*
3. *Sumitur tripliciter.*
4. *Religio, quid?*
5. *Cultus & Honor differunt; quomodo?*
6. *Objectum Religionis quale?*

(a) Ut dictum Tract. 4. Diſt. 1. n. 8. & 10.

7. *Religio inter virtutes Morales præſtantiſſima.*
8. *A Religione poſſunt imperari actus virtutum Theologicarum, & aliarum omnium.*

2. NOmen *Religionis* a *religando* dictum eſt, eo quod nos Omnipotenti DEO religet, ſeu aſtringat, juxta illud D. Auguſtini, *lib. De vera Relig.* circa finem: *Religet nos Religio uni Omnipotenti Deo.* Quamvis alii aliam hujus nominis derivationem aſſignent, dum volunt, Religionem dici *a relegendo*, quod ea, quæ ad cultum Divinum pertinent, ſæpius ſint animo relegenda, ſeu revolvenda: vel tandem a *reeligendo*, quod per eam Deum, quem per peccatum rejecimus, rurſum eligamus, ſeu reeligamus.

3. Tripliciter autem ſumitur Religio. I. Pro virtute, qua debitum Deo cultum exhibemus. II. Pro formula cultus Divini omnibus communi, per quam mancipantur homines obſequio divino, quantum præciſe neceſſarium eſt ad ſalutem conſequendam: ſic dicitur Religio Chriſtiana, & Religio Catholica. III. Pro Statu Religioſo; nec aliud eſt, quam Fidelium ad Chriſtianæ Charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus: in quo ſenſu dici-

tur, *Religio Seraphica*, *Religio S. Dominici*, &c. & ejus Profeſſores dicuntur *Religioſi*, & quandoque *Regulares*, a ſpeciali Regula, quam profitentur. In propoſito ſumitur Religio in prima duntaxat acceptione, ſeu quatenus eſt virtus, prout inſcriptio præſentis Diſtinctionis, & quæſtionis, ſatis indicat, ibi: *De virtute Religionis*.

4. CONCL. I. *Religio* eſt virtus moralis, inclinans ad debitum cultum DEO tanquam primo rerum omnium Principio exhibendum. Ita Lactantius *lib 4. Divin. Inſtit cap.* 28. eſtque in re communis. Dicitur, *Virtus*; quæ particula ſtat loco generis. Et additur, *Moralis*, ad differentiam Virtutum Theologicarum a quibus diſtinguitur.

5. Dicitur ulterius, *ad debitum cultum* &c. Ubi per cultum intelligitur honor, non quidem quomodocunque, ſed cum quadam animi ſubmiſſione exhibitus *Deo*, *tanquam primo rerum omnium Principio*, prout denotant verba ſequentia. Nam hujuſmodi ſubmiſſionem honor in genere non includit: quia honor exhibetur non ſolum Superioribus, ſed etiam æqualibus, imo & inferioribus, juxta illud Apoſtoli *Rom. 12. Honore invicem prævenientes*. Honor quippe generatim nihil aliud eſt, quam teſtimonium excellentiæ alterius; Cultus autem ulterius addit ſubmiſſionem unius ad alium: unde Deus honorat quidem Sanctos, non vero colit. Nos vero per virtutem Religionis non ſolum abſolute ſeu nude honoramus Deum, ipſius proteſtando excellentiam; ſed etiam colimus, proteſtando ſupremam ejus excellentiam, noſtramque ad ipſum ſubmiſſionem, tanquam ad primum rerum omnium Principium: utpote cum omnia producat, conſervet, atque gubernet infinita Sapientia, Bonitate, atque Potentia ſua.

6. CONCL. II Objectum materiale atque immediatum Religionis, ſive *Objectum Quod* (ut loquuntur Theologi) non eſt DEUS, ſed ipſemet debitus cultus Deo exibendus; quamvis virtus Religionis remote quodammodo, & indirecte, etiam Deum reſpiciat pro objecto, nempe pro *Objecto Cui*: id eſt, quem attingit per actus ſuos tanquam finem, ſeu cui debitum cultum exhibere ſtudet. Ita Leſſius *lib 2. de juſt. & jure, & cap. 36. dubitat.* 2 Herinex *diſp. 1. de Religione, quæſt.* 1. eſtque in re communis. Ratio eſt: quia per hoc Religio differt a tribus Virtutibus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate, quod hæ immediate reſpiciant Deum, tanquam *Objectum Quod*, ſaltem primarium; ideoque immediate nos conjungant Deo. Econtra vero Religio reſpicit immediate cultum Deo exhibendum, tanquam *Objectum Quod*, ipſum vero Deum tanquam *Objectum Cui*, ſeu mediante cultu, qui ei exhibetur. (a) Porro Objectum formale Religionis vel eſt ipſa Divina Excellentia, vel debitum in ea fundatum, indeque conſurgens honeſtas colendi Deum.

7. CONCL. III. Etſi Virtutes Theologicæ ſint præſtantiores Religione, eo quod immediate attingant Deum, tamen inter Virtutes Morales Religio eſt omnium præſtantiſſima. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 81. *art* 6. Ratio eſt: quia excellentia virtutum deſumitur ex præſtantia objecti, ac modi illud attingendi: atqui Religio poſt Virtutes Theologicas (utpote quæ pro objecto immediato habent ipſumet Deum) habet objectum præſtantiſſimum, videlicet debitum cultum Deo exhibendum, ſimulque magis de propinquo accedit ad Deum, tanquam ultimum Finem noſtrum; ergo. Minor probatur inductione: nam Miſericordia v. g. reſpicit pro objecto miſeriam Proximi ſublevandam, juſtitia jus ſuum cuilibet reddendum, & ſic loquendo de cæteris; At Religio reſpicit pro objecto cultum Deo exhibendum, ſicque propinquius attingit Deum.

8. CONCL. IV. Nihilominus actus Virtutum tum Theologicarum, tum aliarum omnium, poſſunt a virtute Religionis imperari, ſicque aliquo modo ad hanc ſpectare. Ita Herinex *loc. cit. n.* 3. Baſſæus tom 1. *Verſ. Religio.* 7. *num.* 5. & alii. Ratio eſt: quia omnes actus aliarum Virtutum poſſunt aſſumi ut medium colendi Deum, atque ſupremam ejus excellentiam profitendi. Sic D Auguſtinus *c.* 3. *Enchiridii* ait, quod *Deus colitur Fide, Spe, & Charitate*. Similiter D. Jacobus *in ſua Canonica cap.* 1 ait: *Religio munda & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Hoc quippe verificatur ex eo, quatenus ex motivo colendi Deum, noſtramque erga eum ſubmiſſionem profitendi, tales Virtutum actus elicimus; qui proinde a virtute Religionis imperantur, ſeu cauſantur. Niſi dicere velis cum Leſſio *loc. cit. n.* 12. Religionem & Cultum interdum ſumi generatim pro omni Virtutis officio, quo ordinamur ad Deum, ſicque accipi in citato S. Scripturæ textu.

QUÆSTIO II.

De variis actibus virtutis Religionis.

SUMMARIUM.

9. *Religio generatim, & proprie accepta.*
10. *Actus Religionis univerſim quot?*
11. *Alii ſunt interni, alii externi.*
12. *Devotio, ut eſt ſpecialis actus Religionis, quid?*
13. *Devotionis largior acceptio.*
14. *Devotionis cauſæ.*
15. *Sacrificium proprie, quid?*
   (a) Tract. 14. Diſt 5. per totum.
   (b) Ut dictum Quæſt. præc. n. 5.
16. *Sacrificium ſumitur quandoque large.*
17. *Oblatio late, & proprie accepta, quid?*
   (c) Plura de his Tract. 11. Diſt. 4. n. 9. & ſeqq.
18. *Primitiæ, quid?*
19. *Decimæ, quid?*
   (d) Tract. 11. Diſt 4 quæſt. 1. & ſeqq.
20. *Adjuratio, quid?*
21 *Fit duobus modis.*
22. *Laus Dei.*

9. ADvertendum, quod quamvis Religio interdum ſumatur generatim pro omni actu virtuoſo, quo ad Deum ordinamur, eique obedire & placere ſtudemus (nam & hoc modo ſervire Deo, ſicque noſtram erga Deum ſubmiſſionem profiteri ſatagimus) proprie tamen illi ſint actus virtutis Religionis, atque ab ea proxime eliciantur, qui peculiariter continent noſtram erga Deum ſubjectionem, ſeu quibus proprie ſignificamus Divinam Excellentiam, & noſtram erga Deum ſubmiſſionem. Et de his loquendo, ſit

10. CONCL. I. Actus Religionis univerſim ſunt undecim, videlicet Adoratio, Oratio, Devotio, Sacrificium, Oblatio, Primitiæ, Decimæ, Votum, Juramentum, Adjuratio, & Laus Dei. Ita Doctor Angelicus 2. 2 *q.* 82. *& ſeqq.* cum communi; & patebunt ſingula magis ex dicendis.

11. CONCL. II. Ex hujuſmodi Actibus Religionis, alii ſunt interni, alii externi. Horum priores ſunt, qui ſola mente interius perficiuntur; ut ſunt Devotio, & Oratio: datur enim & Oratio mentalis, ac proinde hæc non neceſſario in opus externum prodit. Poſteriores ſunt, qui in opus externum prodeunt: ut ſunt Sacrificium, Oblationes, præſtatio Primitiarum, vel Decimarum, & hujuſmodi. Et de his omnibus ſingillatim agendo, ſit

12. CONCL. III. *Devotio*, ut eſt ſpecialis actus Religionis, nihil aliud eſt, quam interna quædam ſui ipſius ad cultum Divinum oblatio, ſeu traditio; & recte deſcribitur, dicendo: Devotio eſt actus voluntatis hominis, offerentis ſeipſum Deo ad ſerviendum. Ita communis: nam *Devotio* dicitur a *devovendo*, ſeu ſe ad alicujus ſervitium totaliter obſtringendo. Unde & olim apud Gentiles *Devoti* dicebantur, qui ſeipſos Idolis devovebant in mortem.

13. Dicitur notanter, *Devotio, ut eſt ſpecialis actus Religionis.* Siquidem Devotio quandoque ſumitur non pro actu peculiari, ſed pro ipſa pia affectione, ſeu promptitudine ad faciendum ea, quæ ſunt Cultus Divini; ut ſunt Orationes, Laudes Dei, Sacrificium, &c. Qua ratione illi, qui prompte & ferventer talia affectant, & ſuperatis vani timoris, tergiverſationis, & aliarum perturbationum difficultatibus, cum gaudio ſpirituali ſimilia præſtant, dicuntur *Devoti*: & merito, quia oſtendunt ſe Divino cultui & ſervitio eſſe totaliter addictos, & mancipatos. Hinc etiam nonnunquam illi, qui in ſæcu-

Digitized by Google

ſeculo vivunt ſub obedientia & directione alicujus Patris Spiritualis, *Devoti* appellantur, utpote ſpecialius Dei ſervitio dedicati.

14. Porro Devotionis hujus cauſa principalis eſt S. Sanctus, intellectum illuminans, & voluntatem accendens: quamvis ex parta noſtra plurimum ea foveatur ex attenta & frequenti conſideratione Divinarum Perfectionum, Beneficiorum Creationis, Conſervationis, Gubernationis, ac præſertim Redemptionis per Chriſtum factæ, atque viciſſim propriæ noſtræ indigentiæ & miſeriæ. Nam ex harum pia ruminatione oritur in nobis humilitas, & pia affectio totaliter nos Divino cultui & ſervitio mancipandi; ſicque immiſcent ſe diverſi actus aliarum Virtutum, præſertim Theologicarum.

15. CONCL. IV. *Sacrificium* proprie acceptum, ac prout eſt actus diſtinctus a cęteris actibus Religionis, eſt oblatio externa rei permanentis Deo exhibita, qua ſignificatur ſupremum Dominium atque excellentia Dei, & ſubjectio ſacrificantis ad ipſum, mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione, ſeu immutatione. Ita in re communis. Dicitur, *Oblatio externa*. Quia Sacrificium proprie dictum eſt actus Religionis, & quidem externus, conſiſtens in externa alicujus rei oblatione: prout in Veteri Lege factum legimus in immolatione boum, arietum, vitulorum, hircorum, Agni Paſchalis, atque in effuſione diverſorum libaminum. Sed hæc omnia Sacrificia defacto in Lege Evangelica coadunata ſunt in uno tremendo, & incruento Miſſæ Sacrificio; de quo tamen plura ſuo loco. (a) Dicitur ulterius, *qua ſignificatur ſupremum Dominium Dei, & ſubjectio ſacrificantis ad ipſum*. Siquidem in hoc conſiſtit ratio virtutis Religionis, quod Deo debitum exhibeamus cultum cum noſtra erga ipſum ſubmiſſione. (b)

16. Additur vero, *Sacrificium proprie acceptum, & prout eſt actus diſtinctus a cæteris actibus Religionis*. Siquidem large ac improprie loquendo, Sacrificium quandoque accipitur pro quolibet opere bono, quod inſtar Sacrificii Deum placat, & conciliat: quo modo Contritio, Eleemoſyna, imo & quodvis opus juſtitiæ, non raro in S. Scriptura Sacrificium vocatur, ut *Pſal.* 50. *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. Pſal.* 4. *Sacrificate ſacrificium juſtitiæ*. Et *Pſal.* 49. *Sacrificium Laudis honorificabit me*, & alibi. Verum in hiſce textibus Sacrificium non accipitur proprie, ac prout eſt actus ſpecialis Religionis, ſed improprie, atque large pro quolibet actu bono in Deum relato.

17. CONCL. V. *Oblationis* nomen dupliciter ſumitur: I. Late ſeu generice, pro omni videlicet re ad cultum Divinum oblata, ſeu data: quo modo quaslibet oblationes ad Dei cultum factas, & ipſas quoque Primitias atque Decimas comprehendit. II. Proprie, ac prout eſt ſpecialis actus Religionis; ſicque Oblatio accipitur pro ſpontaneis illis oblationibus ſeu donis, quæ Fideles ob Dei cultum atque honorem ad Altare deferre ſolent: quales oblationes ad Templum, & Arcam Dei, olim plurimas factas eſſe, conſtat ex S. Scriptura paſſim; taleſque etiam defacto tum ſub Miſſarum Solemniis, tum alias crebro fieri videmus. (c)

18. CONCL. VI. *Primitiæ* vocantur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, & arborum, Deo, ut Largitori omnium bonorum in ſignum gratitudinis, noſtræque ſubjectionis oblati. Unde patet, oblationem Primitiarum eſſe ſpecialem actum virtutis Religionis, & quidem externum; cum non niſi per actualem primorum fructuum ad Dei cultum oblationem fiat. Cæterum in animalibus *Primitiæ* proprio nomine appellantur *Primogenita*.

19. CONCL. VII. *Decimæ* recte definiuntur, quod ſint pars decima omnium fructuum juſte acquiſitorum, Deo in recognitionem univerſalis ſui Dominii debita, atque Eccleſiæ Miniſtris quotannis exſolvenda. Ita in re communis, & deſumitur ex *can. Decimas Deo* 16. *q.* 7. & *cap. Tua nobis. de Decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis Dominii ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe decimas & primitias aſſeverans*, cum concordantiis. Verum de Decimis, quin & Oblationibus ac Primitiis, ex profeſſo alibi. (d)

20. CONCL. VIII. *Adjuratio* eſt rei ſacræ conteſtatio ad permovendum alterum. Ita communis. Sic 1. *Theſſal. cap. ult.* Apoſtolus petiit, dicendo: *Adjura vos per Dominum, ut legatur Epiſtola hæc*. Item *Matth.* 26. Princeps Sacerdotum adjuravit Chriſtum, dicendo: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, ſi tu es Chriſtus*, & alibi. Igitur Adjuratio debite facta eſt actus Religionis; quia per Divini Nominis invocationem, vel alterius rei ſacræ reverentiam adjurando alterum, boni quidpiam ab eo obtinere contendimus; eſtque Deo gratiſſimum, ſi reverentia & amore ſui quiſpiam adjuranti obſequatur, prout & Chriſtus illico Principi Sacerdotum ſaſe adjuranti obſecutus fuit, dicendo manifeſte veritatem, de qua interrogabatur.

21. Duobus autem modis Adjuratio fieri poteſt, videlicet præcipiendo, & deprecando. Exemplum prioris habetur in citatis verbis Apoſtoli 1. *Theſſal. cap. ult.* Et hoc modo etiam adjurantur dæmones in Exorciſmis Eccleſiæ, eiſdem imperando, & hac Divini Nominis, atque rerum cæleſtium conteſtatione, terrorem incutiendo. Exemplum poſterioris habetur in precibus Eccleſiæ, per Chriſti adjurationem ſupplicantis exaudiri, dum in earum fine ſubjungere ſolet: *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum* &c. vel abſolute, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*. Item & in Litaniis deprecari Deum, *Per crucem & paſſionem, Per mortem & ſepulturam* Chriſti Domini, ac hujuſmodi.

22. CONCL. IX. Cum Laus præconium importet, ac proprie ſit populi de aliquo recta loquantis, prout explicat Calepinus: quid ſit Laus Dei, notum erit omnibus Laudes divinas in Eccleſia quotidie & audientibus, & perſonantibus; juxta illud *Apoc.* 19. *Laudem dicite Deo noſtro omnes Sancti ejus, & qui timetis Deum, puſilli & magni*. Et *Pſ.* 33. *Semper laus ejus in ore meo*. Quamvis Laus Dei, dum fit a nobis Viatoribus, ferme ſemper Orationi miſceatur, ſicque ad hanc reduci poſſit, ut notat Leſſius *Lib.* 2. *cap* 37. *n.* 1.

Q U Æ S T I O III.

De Adoratione Deo debita,

S U M M A R I U M.

23. *Adoratio, quid?*
24 *Adoratio mere civilis, ſeu politica;*
    Et Sacra ſeu Religioſa.
25. *Hujus tres ſunt ſpecies, nimirum Latria,*
    Hyperdulia, Et Dulia.
26. *Adorationis objectum duplex, materiale & formale.*
27. *Deo debetur Cultus Latriæ.*
28. *Tres Perſonæ Divinæ ſunt una Adoratione adorandæ; quomodo.*
29. *Chriſtus adoratur Cultu Latriæ.*
30. *SS Eucbariſtiæ Sacramentum eſt adorandum Cultu Latriæ.*

23. EXplicatis præcedenti Quæſtione nonnullis actibus virtutis Religionis, qui minori diſcuſſione indigere videbantur, pergendum ad reliquos (Juramento, & Voto ad ſpecialem Tractatum reſervato) ſingillatim explicandos. Et primo loco occurrit Adoratio, utpote præſtantiſſimus Religionis actus, per quem reveremur ſupremam Dei Majeſtatem, noſque illi quanta poſſumus corporis & animæ demiſſione ſubjicimus. Siquidẽ, ut inquit S. Damaſc *Orat.* 1. *de Imaginibus*: *Adoratio eſt ſubmiſſionis nota*; id eſt, Adoratio eſt actus, quo quis alteri ſe ſubmittit in recognitionem ſuę excellentiæ.

24 Quia vero varia ſunt excellentiarum genera, hinc pariter diverſæ diſtinguuntur Adorationum ſpecies. Et quidem in primis datur Adoratio mere Civilis, ſeu politica; qualis exhiberi ſolet Regibus, Principibuſque, propter excellentiam ſui ſtatus, ſeu poteſtatis humanæ, quam præ aliis habent: quo modo paſſim in S. Scriptura leguntur quidam adoraſſe ſuos Reges; ut David 1. *Reg* 20. *Adoravit tertio* Jonathan, *cadens pronus in terram*. Verum de Adoratione mere Civili in propoſito non agitur, ſed ſolum de Adoratione ſacra ſive religioſa, quæ cuipiam exhibetur ob excellentiam ſuam ſacram & ſupernaturalem. Et de hac loquendo, ſit.

Digitized by Google

25. CONCL. I. Adorationis ſacræ ſeu Religioſæ tres ſunt ſpecies, videlicet Latria, Hyperdulia, & Dulia. Ita communis Catholicorum. *Latria* juxta receptum Theologorum ſenſum, ſignificat ſupremam & ſingularem illam Adorationem, quæ ſoli Deo propter ſummam atque infinitam ſuam excellentiam debetur: unde taliter deſcribi ſolet: Adoratio Latriæ eſt actus Religionis, quo quis alteri (ſcilicet DEO) ſeſe ſubmittit tanquam habenti ſupremam ſupra ſe excellentiam. Per *Hyperduliam* intelligitur Adoratio, ſeu cultus ille, qui exhibetur creaturæ cuipiam propter ſingulariſſimam ſuam excellentiam: & talis competit Beatiſſimæ MARIÆ Virgini, propter excellentiam Maternitatis DEI, ac ſpecialiſſimam Sanctitatem, aliſque excellentiſſima dona ſua. Per *Duliam* vero communiter intelligitur cultus ille, qui debetur Sanctis propter ſupernaturalem excellentiam ſuæ ſanctitatis & gloriæ, quam habent in Cœlis.

26. Et notandum eſt, quod objectum Adorationis ſit duplex, formale ſcilicet & materiale. *Objectum formale* Adorationis eſt ratio ipſa, propter quam aliquid adoratur: cujuſmodi ratio adorandi ſemper eſt dignitas, & excellentia reperta in perſona, quæ adoratur. *Objectum materiale* eſt ipſamet res, ſeu perſona adorata, in qua reperitur ejuſmodi excellentia. Sic cum Chriſtum Dominum adoramus cultu Latriæ, ipſemet Chriſtus eſt objectum materiale Adorationis; Divinitas vero Chriſti, ejuſque ſuprema excellentia, eſt objectum formale ipſius.

27. CONCL. II. DEO, totique Sanctiſſimæ Trinitati, ac cuilibet Perſonæ Divinæ, debetur cultus Latriæ. Ita certa, & indubitata omnium Catholicorum: cum quælibet Perſona Divina ſit DEUS: DEO autem propter ſupremam ſuam in omnes excellentiam deberi cultum Latriæ, patet ex ipſa hujus nominis explicatione jam poſita.

28. CONCL. III. Tres perſonæ Divinæ una Adoratione ſunt adorandæ; non quidem ſic hoc intelligendo, quaſi una non poſſit diſtincte ab aliis adorari, ſed ſic, quod aliæ duæ explicite non excludantur. Ita communis Theologorum, ac præſertim Maſtrius *diſp. 11. Theol. Mor. n.* 18. Ratio prioris partis eſt: quia una eſt eſſentia, excellentia, Divinitas atque Majeſtas omnium trium Perſonarum Divinarum; & per conſequens una Adoratio debetur omnibus. Altera pars patet: quia ſicut unam Divinam Perſonam poſſumus diſtincte concipere ab alia, ita & adorare, modo alteram explicite non excludamus. Unde in Litaniis nunc Patrem, nunc Filium, nunc Spiritum ſanctum invocamus; & pleræque Orationes Eccleſiæ diriguntur modo ad Patrem, modo ad Filium, modo ad Spiritum ſanctum, quamvis interim cæteræ Perſonæ explicite non excludantur. Impium enim, ac nafarium eſſet, alias excludere explicite; quia licet tres ſint Perſonæ SS. Trinitatis, una tamen omnium eſt Eſſentia, Divinitas atque Majeſtas. Hinc dum unam Perſonam SS. Trinitatis adoramus, ac invocamus, ſemper implicite ad alias duas, ceu unum Deum, noſtra dirigitur adoratio, atque invocatio.

29. CONCL. IV. Chriſtus eſt adorandus Adoratione Latriæ. Eſt de Fide. Ratio eſt: quia Chriſtus non ſolum eſt homo, ſed etiam verus Deus, cui utique debetur cultus Latriæ. Nec obſtat, quod Chriſtus ſimul includat naturam humanam quæ non videtur poſſe adorari cultu Latriæ. Reſp. enim, hinc ſolum ſequi, quod natura humana non ſpectet ad objectum formale Adorationis, ſive quod non ſit ratio formalis adorandi Chriſtum, utpote quæ eſt Divinitas ejus: non autem, quod non ſpectet ad objectum materiale, ſeu *Quod* Adorationis, ut loquuntur Theologi. Nam, quia juxta Symbolum S. Athanaſii, licet Chriſtus ſit *Deus & homo, non duo tamen, ſed unus eſt Chriſtus* etiam unica Adoratione Latriæ is adoratur: in qua tamen ratio formalis & motiva adorandi eſt Divinitas ejus; objectum vero materiale ſeu *objectum Quod*, ac terminus adæquatus hujus Adorationis, eſt unus ac totus Chriſtus, verus Deus, veruſque homo.

30. CONCL. V. Etiam Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum eſt adorandum cultu Latriæ. Ita omnes Catholici: eſtque noviſſime definitum in Concilio Tridentino *Seſſ. 13. cap.* 5. & *can.* 6. ibi: *Si quis dixerit, in ſancto Euchariſtiæ Sacramento Chriſtum unigenitum Dei Filium non eſſe cultu Latriæ, etiam externo adorandum,* &c. *vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, & ejus Adoratores eſſe idolatras, anathema ſit.* Ratio eſt: quia in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento adeſt, realiterque continetur Chriſtus Dominus, verus Deus, cultu Latriæ digniſſimus.

QUÆSTIO IV.

De Cultu Sanctorum, Sacrarum Reliquiarum, atque Imaginum.

SUMMARIUM.

31. *Adoratio abſoluta, & reſpectiva, quid?*
32. *Sancti in cælis adorantur Cultu Duliæ, & B. V. Maria Cultu Hyperduliæ abſoluto.*
33. *Hic cultus eſt ſacer.*
34. *SS. Reliquiæ, & Imagines, quomodo venerentur?*
35. *Verba notabilia Conc. Trid. circa cultum SS. Imaginum.*
36. *Imagines poſſunt dupliciter conſiderari, quomodo?*
37. *Objectio Hæreticorum contra Imagines diluitur.*
38. *Homines Sancti necdum Canonizati non poſſunt cultu publico honorari, bene tamen privato.*
39. *Cultus publicus, & privatus, quis?*
40. *Corollaria de cultu privato.*
41. *Corollaria de cultu publico.*
42. *Limitatio prædictorum.*
Forma Canonizationis, quæ nunc eſt, olim non requirebatur.
43. *Decretum Urbani VIII. circa Imagines Sanctorum necdum Beatificatorum.*
44. *Declaratio dicti Decreti.*

31. ADvertendum, quod Adoratio alia ſit abſoluta, alia reſpectiva. Abſoluta convenit rei intellectuali, quæ per ſe honorabilis, atque adorabilis eſt: ſic Deus, ac Chriſtus cultu Latriæ abſoluto eſt adorandus. Unde *Adoratio abſoluta* illa eſt, qua quis colitur ob perfectionem, atque excellentiam ſibi intrinſecam. *Adoratio reſpectiva* vero, qua quis adoratur ſeu colitur propter excellentiam alterius, quam res præſentat, aut in ordine ad eam conſideratur; unde hæc convenit rebus etiam ratione carentibus, utputa ſacris Imaginibus, quæ non propter ſe, ſed propter alium, quem repræſentant, honorantur. His notatis, ſit

32. CONCL. I. Sancti cum Chriſto in cælis regnantes, adorantur ſeu coluntur cultu Duliæ abſoluto, propter excellentiam ſuæ ſanctitatis & gloriæ: Beatiſſima Virgo MARIA vero cultu Hyperduliæ, tum ob perfectiſſimam atque excellentiſſimam ejus præ cunctis puris creaturis Sanctitatem & gloriam; tum ob ſingulariſſimam digniſſimam dignitatem Maternitatis DEI, qua vere nominatur, & eſt Mater Dei & Chriſti. Ita omnes Catholici.

33. Et nota, hujuſmodi Adorationem ſeu cultum Sanctorum (qui duo termini apud Theologos inter ſe confunduntur; quamvis inter rudiores, ac præſertim in publicis Concionibus lingua germanica habitis, ly *Adorare* cultum Latriæ Deo debitum, & ly *colere* ſeu *venerari*, cultum Sanctorum denotare ſoleat) eſſe cultum ſacrum & religioſum: quia objectum ejus formale, nempe excellentia Sanctitatis, gratiæ, & gloriæ, propter quam Sanctos, tanquam Dei Amicos veneramur, eſt aliquid ſacrum & ſupernaturale. Unde ſequitur, cultum Sanctis cum Chriſto in cælo regnantibus exhibitum, ſpecie diſtingui a cultu mere civili & politico, qui hominibus, v. g. Regibus, Principibus &c. propter dignitatem ſui ſtatus, vel poteſtatem humanam dari ſolet.

34. CONCL. II. Sacræ Reliquiæ, & Imagines Sanctorum, venerantur cultu Duliæ reſpectivo; Imagines autem Beatiſſimæ MARIÆ Virginis cultu Hyperduliæ reſpectivo; ac tandem Imagines Dei & Chriſti, item & Sacra Crux Chriſti, cultu Latriæ reſpectivo. Ita rurſum Catholici omnes. Et quidem loquendo de ſacris Reliquiis Sanctorum, in Concilio Trident. *Seſſ. 25. in Decreto de Invocatione Sanctorum* &c. ſic habetur

betur

Digitized by Google

betur ſtatutum: *Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Chriſto viventium ſancta corpora, quæ viva membra fuerunt Chriſti, & templum Spiritus ſancti, ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda & glorificanda, a Fidelibus veneranda eſſe, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præſtantur*. Hæc Concilium, exinde oppoſitum affirmantes denuo condemnans, prout jam pridem eus damnavit Eccleſia.

* Porro circa venerationem publicam Reliquiarum notanda ſunt. *Inprimis* verba Concilii Trid. *Seſſ.* 25. *in princip. capite de Reliquiis &c.* ubi quoad receptionem novarum Reliquiarum ait: *non eſſe recipiendas novas Reliquias, niſi recognoſcente, & approbante Epiſcopo, qui ſimul, atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in Conſilium Theologis, & aliis viris piis, ea faciat, quæ veritati, & pietati conſentanea judicaverit*. *Secundo* notanda veniunt verba S. Congregationis poſt allegatum caput poſita ſequentia tenoris: *Sacra Cardinalis Congregatio ſic cenſuit: Sanctorum Reliquiæ antiquæ habendæ ſunt in illa veneratione, qua hactenus fuerunt: ſi vero ſint novæ, Epiſcopus ſervet hoc Decretum*: intellige, quomodo antecedenter allegatum fuit.

Notanda ſunt *Tertio* ſequentia duo Decreta, quorum prius ſic habet: *Officium ſit duplex minus de illo Sancto, cujus habetur Reliquia inſignis, ſcilicet Brachium, Caput, Crus vel ea pars Corporis, in qua paſſus eſt Martyr, dummodo ſit integra & non parva, & modo ſit approbata, cujus ratione ſit Symbolum in Miſſa*. Ita Decretum 8. April. 1628. Alterum: *De Sancto, cujus habetur corpus, vel inſignis Reliquia, non poteſt fieri officium, niſi conſtet de identitate, & niſi reperiatur in Martyrologio Romano.*

Qualiter autem non phyſice, ſed tantum moraliter, & veroſimiliter debeat conſtare de Identitate Corporis, varios modos Felix Poteſtas *Tom. I Exam. part. 2. cap. 6. num.* 1527. docte aſſignat. e. g. probatur identitas Corporis. I. Per Inſtrumentum publicum ſeu authenticum. II. Per ſcripturam etiam non authenticam ſubſcriptam tamen a Superiore & duobus teſtibus, vel ſaltem præter ſubſcriptionem Superioris habentem appreſſum Sigillum. III. Per Scripturam antiquam, quamvis non authenticatam repertam tamen apud Reliquias. IV. Per antiquam traditionem ſeu vocem publicam & communem &c. putat autem allegatus Author ex Bord. Tempus antiquum hic cenſeri ſexaginta annos &c.*

35. Loquendo nunc de cultu Sacrarum Imaginum, quas tum memoriæ gratia, atque ad recolenda Chriſti & Sanctorum geſta, tum ad impertiendum eiſdem honorem debitum atque venerationem retinendas eſſe, Fides Catholica, atque perpetua Traditio Eccleſiæ docet, ſunt inprimis bene notanda verba S. Concilii Trident. *loc. cit.* ſic ſtatuentis: *Imagines porro Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem & reverentiam impertiendam: non quod credatur ineſſe aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ; vel quod ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in Idolis ſpem ſuam collocabant: ſed quoniam honor, qui eis exhibetur, refertur ad Prototypa, quæ illæ repræſentant; ita ut per Imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præſertim vero ſecundæ Nicænæ Synodi decretis contra Imaginum oppugnatores eſt ſancitum*: Hæc Concilium; cui modo loquendi ubique nos oportet inſiſtere.

36. Ulterius quoad hunc Sacrarum Imaginum cultum advertendum eſt cum Filliucio *tract* 23. *de Religione, cap.* 1. *n.* 27. & aliis: dupliciter Imagines conſiderari, ac venerari poſſe. Primo, quatenus ſunt res quædam ſacræ, ſpectantes ad uſum Pietatis, & Religionis; quod eſt, conſiderare Imagines materialiter. Deinde, quatenus ſunt Imagines, ac repræſentativæ Prototypi; quod eſt conſiderare Imagines formaliter. Si ergo conſiderentur Imagines primo modo, honorandæ ſunt tantum ut res quædam ſacræ; prout etiam veſtes ſpectantes ad uſum Pietatis & Religionis, in veneratione habentur: ſi ſecundo modo, honorandæ ſunt ſicuti Prototypa, cultu tamen reſpectivo. Circa quod ultimum extat communiſſimum inter Doctores dictum, quod ſi Prototypon adoretur adoratione Latriæ abſoluta, Imago ejus adoranda ſit adoratione Latriæ reſpectiva; ſi autem Prototypon adoratur adoratione Hyperduliæ, vel Duliæ abſoluta, Imago ejuſdem adoretur adoratione Hyperduliæ, vel Duliæ reſpectiva.

37. Nec dicatur cum Hæreticis: *Exodi cap.* 20. habetur: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ in cælo deſuper* &c, ergo uſus Imaginum eſt illicitus. Reſp. enim negando conſequentiam: nam loco citato, & in aliis hujuſmodi S. Scripturæ locis, non prohibentur Imagines abſolute vel quodcunque ſculptile, ſed ſolum, ut non fiant ad adorandum ea. Unde *loc. cit.* mox ſubjungitur: *Non adorabis ea, neque coles*: eo videlicet modo, ſive cultu Divino, quo Gentiles adorabant communiter ſua Idola, deoſque alienos. Et certe, ſi Imaginum, aut cujuſcunque ſculpturæ uſus fuiſſet dictis verbis abſolute prohibitus, Salomon peſſime egiſſet, quod in Templo Jeroſolymitano poſuerit duos Cherubim, 3. *Reg.* 6. Immo & Deus præcepiſſet contraria, dum Moyſi, *Num. cap.* 21. præcepit, ut faceret Serpentem æneum: quod abſit dicere.

38. CONCL. III. Homines vitæ Sanctitate, vel Martyrii fama inſignes, quamdiu a Summo Pontifice vel Eccleſia, in numerum Sanctorum necdum ſunt relati, non poſſunt cultu publico & ſolemni honorari, bene tamen cultu privato. Ita Bellarminus *lib.* 1. *de Sanctis, cap.* 10. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 43. *n.* 3. *& ſeqq.* & alii communiter. Idque deſumitur ex *cap.* 1. & *alt. de Reliquiis & venerat. Sanct.* ubi prohibetur, aliquem publice venerari pro Sancto abſque authoritate Romanæ Eccleſiæ; ſicque a ſenſu contrario privatus honor permittitur.

39. Porro per *Cultum privatum* intelligitur ille, qui non exhibetur tanquam inſtitutus ab Eccleſia, neque nomine Eccleſiæ, ſed fit ex peculiari devotione colentis; ſive deinde talis cultus fiat privatim, ſive publice videntibus aliis. *Cultus* autem *publicus*, ſeu ſolemnis, non ideo dicitur talis, quod coram aliis exhibeatur, ſed quia defertur nomine Eccleſiæ, & tanquam ab ea inſtitutus.

40. Hinc ſequitur. I. Imaginem Sancti nondum Canonizati, neque Beatificati, poſſe in domibus noſtris depingi & retineri, licere pedes vel manus talium Sanctorum deoſculari, ipſorum veſtes accipere, Reliquias aſſervare, in eorum honorem jejunare, preces ad Deum fundere, &c. ſive alii hoc videant, ſive non, dummodo abſit ſcandalum. Ratio eſt: quia hujuſmodi cultus eſt privatus, & non fit nomine Eccleſiæ.

41. Sequitur II. Non poſſe Epiſcopum in honorem Sancti necdum Canonizati diem Feſtum inſtituere: quia cultus publicus, qualis eſt celebratio Feſti Sanctorum nondum Canonizatorum, reſervatus eſt Summo Pontifici, *cit. cap.* 1. *de Reliq. & venerat. Sanctorum*. Item non licet privatim, aut publice, in Litaniis, vel Officio Divino, invocare Sanctum nondum Canonizatum: quia Litaniæ, & Divinum Officium, ſunt cultus, qui Sanctis exhibetur tanquam inſtitutus ab Eccleſia, & nomine totius Eccleſiæ. Sanchez *loc. cit* n. 5. Bonacina *diſp* 3. *in Decalogum, quæſt.* 1. *n.* 2 cum aliis. Idem dicendum de SS. Miſſæ Sacrificio, ob eandem rationem; unde ſi a Fidelibus petatur celebratio Miſſæ in honorem alicujus Sancti necdum Canonizati, oportet celebrare Miſſam de Feſto vel Feria occurrente, & non propriam Miſſam, acceptam de Communi cum memoria, & invocatione talis Sancti. Inſuper non licet necdum Canonizati Reliquias publice venerandas proponere, ſive in Proceſſionibus circumferre, aut Altaria vel Templa ipſis dedicare: hujuſmodi quippe cultus pariter cenſetur publicus, ac proprius eorum, qui ab Eccleſia in Sanctorum numerum ſunt relati.

42. Veruntamen hoc intelligendum eſt, niſi vel ſpeciali Indulto Apoſtolico proviſum fuerit: quomodo patet aliunde non raro hactenus pro certis locis unum vel alterum prædictum, imo & ipſam celebrationem Divini Officii de nonnullis

Sanctis conceſſam eſſe, abſque alia ſolemni eorum Canonizatione, vel Beatificatione. Vel niſi per antiquam Traditionem, aut univerſalem Eccleſiæ conſenſum, de cujuſpiam Sanctitate conſtet: Nam hujuſmodi approbatio æquivalet Canonizationi, & antiquitus non requirebatur forma Canonizationis quæ nunc in uſu eſt. Bonacina *cit. n.* 3. Sanchez *n.* 11. Suarez, & alii, & concordant dicenda *num. ſeq. in fine*.

* Verba formalia Decreti mandante & approbante ſummo Pontifice Alexand. VII. editi, & tam in noſtri Breviarii Rubricis particularibus *n.* 64. quam in Theatro Regularium Patris Landuſca reperibili, ſunt ſequentia: *Sacra eadem Congregatio præſentibus declarare, & juſſione removere non intendit cultum Beatis per communem Eccleſiæ conſenſum; vel per immemorabilem temporis curſum, per Patrum virorumque Sanctorum ſcripta, vel temporis Centum annorum metam excedentis ſcientiam, ac tolerantia ſedis Apoſtolicæ, aut Ordinariorum hactenus præſtitum, aut certis modo aut forma ab eo tempore eis exhibitum. Verum, ſi a Centum annis citra Cultus hujuſmodi aliqua ex parte conſtiterit auctus & extenſus, eo caſu S. eadem Congregatio eundem in priſtinum reduci jubet, prout quemvis cultum extra caſus prædictos ad expreſſa tantum verbaliter in Apoſtolicis indultis omnino revocari mandat*. Hucuſque formalia S. Congregationis.

Ex quibus colliges, quod neque de aliquo Beato necdum Canonizato liceret, quando non adſunt ſuperius allegatæ conditiones, recitare officium divinum, aut Miſſam, immo nec exponere in Eccleſia ejuſdem Reliquias &c. prout expreſſe declaravit Sac. Congregatio apud Landuſca loc. cit. Excipe tamen, niſi adſit ſpecialis licentia ſummi Pontificis, qualem ſolet in proceſſu Beatificationis ordinarie concedere; & quidem *Primo*, ut talis Beati imagines radiis, ſeu ſplendoribus exornentur. *Secundo*, ut Reliquiæ ejuſdem venerationi Fidelium exponantur. *Tertio*, ut Officium & Miſſa de eodem ſingulis annis celebretur; non tamen ab univerſali Eccleſia, ſed a certo ſolum Regno, Provincia, Oppido, vel Religione; ubi a potiori ſubjungi ſolet, ut etiam alii Sacerdotes ad ſimiles eccleſias confluentes Miſſam de eodem Beato legere valeant. *Quarto*, ut primo Beatificationis anno in Eccleſiis hujuſmodi Civitatis, vel Diœceſis, aut Religionis ſolemnia dictæ Beatificationis cum Officio & Miſſa ſub ritu duplicis majoris una vice inſtituantur. Videantur deſuper Bullarium Clementis XI. Conſtitutione 82. ac Breve Apoſtolicum Innocentii XIII. Quando noviſſime Andream Conti ex ducali ſua ſtirpe natum, & zeloſiſſimum noſtræ Seraphicæ Religionis jam ante quadringentos circiter annos Alumnum numero Beatorum aſſociavit; ubi etiam pro celebranda triduana Solemnitate per tres continuos dies plenarias indulgentias ſemel a quolibet Fideli lucrandas ſubjunxit. *

43. CONCL. IV. Imaginibus Defunctorum, qui cum bona Sanctitatis fama deceſſerunt, non poſſunt apponi Aureolæ ſive Radii, neque ipſæ in Oratoriis, aut locis publicis exponi donec a Sede Apoſtolica Beati declarentur; & ſi quæ oppoſitæ ſunt, omnino amoveri debent. Ita Angelus Landuſca *in Theatro Regularium, Verſ. Beatificatio, num.* 2. idque patet ex Decreto Urbani VIII. quod incipit, *Sanctiſſimus* (& habetur tomo 4. Bullarii Romani, *Conſtit.* 39. *dicti Pontificis*) atque ex alia ſpeciali ejuſdem Conſtitutione, quæ incipit, *Cæleſtis Hieruſalem* (ac refertur in cit. Bullario, *Conſtitut.* 134. *dicti Pont.*) ubi præfatus Pontifex, volens occurrere abuſibus, qui irrepſerunt in colendis quibuſdam cum Sanctitatis, aut Martyrii fama vel opinione defunctis, & necdum Canonizationis vel Beatificationis honore ab Apoſtolica Sede inſignitis, ſub gravibus pœnis prohibuit, ne ejuſmodi hominum cum Sanctitatis, ſeu Martyrii fama (quantacunque illa ſit) defunctorum Imagines cum laureolis, radiis ſeu ſplendoribus in Oratoriis, Eccleſiis, aliiſque locis publicis aut privatis apponantur; neve eorum geſta, miracula, revelationes, ſeu quæcumque beneficia, tanquam eorum interceſſionibus a Deo accepta, ſine recognitione & approbatione Ordinarii in libris enarrentur; & ne ad eorum ſepulcra Tabellæ, atque Imagines ex cera, argento, aliave materia confectæ, vel lampades appendantur. Ubi tamen illico ſubjungens Summus Pontifex declarat, quod per ſupra ſcripta præjudicare in aliquo nolit, neque intendat iis, qui aut per communem Eccleſiæ conſenſum, vel immemorabilem temporis curſum, aut per Patrum Virorumque Sanctorum ſcripta; vel longiſſimi temporis ſcientia, ac tolerantia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii coluntur.

44. Quia vero poſtmodum occaſione dicti Decreti a quibuſdam revocabatur in dubium, an Tabellas & Imagines, quas impoſterum offerri contigerit, recipere, & antea oblatas conſervare liceret? Eadem Sanctitas ſua, quæ tantummodo voluit occurrere abuſibus, qui irrepere videbantur, in alio Decreto (& refertur in cit. Bullario, ad finem prællegatæ *Conſtit.* 39. nec non & in *cit. Conſtit.* 134.) declaravit, quod ſuæ intentionis nunquam fuerit prohibere oblationem, receptionemque Tabellarum & Imaginum hujuſmodi; ita ut approbantibus Ordinariis in ſecreto aliquo, ſeorſum ab Eccleſia, loco cuſtodiri, ibidemque jam amota collocari, & aſſervari poſſint, ut ſi quando Dominus talium Virorum merita Beatificationis, ſeu Canonizationis honore in terris decorare voluerit, extent hujuſmodi Sanctitatis qualeſcunque probationes, Apoſtolicæ Sedis judicio tunc examinandæ.

QUÆSTIO V.

De Oratione, & Conditionibus ad ipſam requiſitis.

SUMMARIUM.

45. *Oratio varie accipitur.*
46. *Oratio propriiſſime accepta, quid?*
47. *Oratio mentalis. Vocalis, Publica, & Privata quæ?*
48. *Oratio aliqua eſt præcepta.*
49. *Quibus temporibus urgeat præceptum Orationis?*
50. *Quæ bona recte per orationem poſtulentur a Deo?*
51. *Oratio debite facta habet infallibilem effectum.*
52. *Sed quatuor ad hoc requiruntur conditiones.*
53. *I. Ut Oratio fiat pro ſeipſo.*
54. *II. Ut petantur neceſſaria ad ſalutem.*
55. *III. Ut Oratio ſit pia.*

(e) Ut dictum Tract. 1. diſt. 2. n. 42 & 45.

56. *IV. Ut fiat perſeveranter.*
57. *Cauſa, cur multi petunt, nec accipiunt, quæ?*
58. *Preces noſtræ debite factæ, nunquam ſunt irritæ etiam pro bonis temporalibus.*
59. *Cautela petentium bona temporalia.*

45. ORatio quandoque ſumitur large, videlicet pro quacunque actione bona, atque ex pia intentione procedente: in qua acceptione videtur intelligendum illud Lucæ 18. *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* In quem textum Ven. Beda ait: *Semper orat, qui ſemper ſecundum Deum operatur.* Deinde ſumitur Oratio magis proprie nimirum pro quovis animi pio motu erga Deum: hoc capitur a S. Damaſceno *lib. 3. de fide cap.* 24. dicente, quod *Oratio ſit aſcenſus mentis in Deum* & ſic comprehendit ſub ſe etiam illos pios motus intellectus & voluntatis, quibus Deum laudamus, benedicimus, atque pro acceptis beneficiis gratias agimus. Propriiſſime tandem Oratio ſumitur pro petitione, ſeu poſtulatione alicujus boni ad Deum facta; cujuſmodi petitionem ipſum ly *Orare*, ex primæva ſua inſtitutione importat.

46. CONCL. I. *Oratio* propriiſſime accepta, eſt rationabilis alicujus boni a Deo poſtulatio: ſive, eſt decentium a DEO petitio. Ita in re communis. Tria ſiquidem in oratione ſpectari poſſunt. I. Deſiderium noſtrum, quo bonum aliquod nobis, aliiſve conferri, vel malum averti cupimus. II. Hujus deſiderii practica quædam explicatio, qua Deum conamur inducere ac promovere, ut id præſtet, pro quo rogamus. III. Collatio boni deſiderati; qualiaſit a Deo. Ipſa vero eſſentia orationis conſiſtit in ſecundo actu, nimirum in explicatione deſiderii noſtri per modum deprecationis, ſeu petitionis.

47 CONCL. II. Oratio recte dividitur in mentalem & vocalem, ac rurſus in publicam & privatam. Ita communis. *Oratio mentalis* eſt, quæ non voce, ſed mente formatur; exercendo videlicet interiores animæ potentias circa Deum, & Myſte-

Digitized by Google

Myſteria potiſſimum Fidei, cum interna & familiari ad Deum collocutione, variiſque piis affectibus voluntatis: prout fit in Meditatione; de qua D. Auguſtinus *lib. de Spiritu & anima, cap. 70.* ait: *Meditatio parit ſcientiam, ſcientia compunctionem, compunctio devotionem, devotio vera perficit orationem.* Cæterum *Oratio vocalis* eſt, quæ formatur diſtinctis verbis ad extra prolatis, exprimentibus pium internum deſiderium noſtrum ad Deum. Additur notanter, *exprimentibus pium internum deſiderium.* Nam hæc ſine ulla attentione atque interiori affectu prolata, parum prodeſt, quin potius iram Dei provocat, juxta illud vulgatum:

Si mens non orat, in vanum lingua laborat.

Et tales merito reprehenduntur illis verbis: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Iſaiæ 29. & Matth. 15. Oratio publica* dicitur, quæ nomine totius Fidelis populi per Miniſtros Eccleſiæ Deo offertur; ut fit in Miſſa, & Horis Canonicis: & talis neceſſario debet etiam eſſe vocalis. *Oratio privata* eſt, quam ſinguli privatim quocunque decenti modo peragunt: de qua loquitur Apoſtolus 1. *Timoth. 2. Volo ergo viros orare in omni loco*, &c.

48 CONCL. III. Oratio aliqua eſt præcepta a Deo, & adultis uſum rationis habentibus neceſſaria ad ſalutem. Ita communis; & patet ex S. Scriptura, orationem paſſim nobis inculcante: ut *Coloſſ. 4. Orationi inſtate, vigilantes in ea.* Item 1. *Theſſ. ult. Sine intermiſſione orate*, & alibi. Accedit ratio: quia auxilia Divinæ gratiæ, ſine quibus homo nequit conſequi ſalutem, communiter a Deo non conferuntur, niſi ad humiles preces noſtras, juxta illud *Matth. 7. Petite, & dabitur vobis.*

49. Porro tempora neceſſario orandi, ſeu quibus urget præceptum Orationis, apte determinantur a Sannig. *tract. de Relig. diſt. 1. q. 3.* & aliis: ut primo ſit neceſſitas orandi ad Deum tempore obligationis, quo peccator tenetur ſe reponere in ſtatum gratiæ. Deinde tempore gravis tentationis, quæ alio congruenti remedio repelli nequit. Rurſus tempore manifeſti periculi mortis, quam conſtitutus in illo ſubire debet. Quarto tempore gravis preſſuræ Reipublicæ, aut Proximi, quæ ſola oratione aboleri poteſt. Et tandem, quotieſcunque aliquod auxilium Divinum ſpeciale neceſſarium eſt ad ſalutem ſpiritualem, vel corporalem. Atque, ut taceantur particulares obligationes Clericorum, aut Beneficiariorum ad perſolvendum Horas Canonicas, vel Confitentium ad implendam Pœnitentiam injunctam, haud deſunt Doctores, non excuſantes a peccato veniali eos, qui mane ac veſperi orare negligunt, tum Deo gratias debitas referendo pro receptis præterita die aut nocte beneficiis, tum ejus auxilium implorando pro evitandis inſtantibus periculis. Cæteri vero ſatis communiter fatentur, Orationem non poſſe intermitti ad longum tempus, utpote ad menſem, vel, ut aliqui volunt, ad octo dies. Hærinex *diſp. 1. de Religione, q. 3. n. 19.* & concordant dicta ſuperius *Tract. 4. diſt. 2. quæſt. 3.*

50. CONCL. IV. Non modo bona ſpiritualia, ſed etiam temporalia, a Deo recte poſtulantur; ita tamen ut bona temporalia, v. g. ſanitas, longitudo vitæ officia, divitiæ, &c. non omnino abſolute, ſed ſolum ſub conditione, quatenus ad bonum ſalutaremque uſum, atque ad vitam æternam conſequendam proſunt, neque ſaluti animæ obſunt recte a Deo poſtulentur. Ita communis; & conſtat ex Oratione Dominica, in qua juxta Chriſti inſtructionem bona tum ſpiritualia, tum temporalia poſtulantur. Quod autem bona temporalia non abſolute, ſed duntaxat ut conducentia ad vitam æternam recte poſtulentur a Deo per orationem, patet ex eo: quia non raro ejuſmodi bona ſunt homini occaſio ruinæ ſpiritualis, ac protrahunt in peccatum; unde in hujuſmodi circumſtantiis, Deo optime præcognitis, male eadem abſolute peterentur.

51. CONCL. V. Oratio ſi fiat cum debitis conditionibus, indubitatam, atque ex Chriſti promiſſione infallibilem habet efficaciam. Ita Sannig. *loc. cit. num. 6.* Layman *lib. 4. tract. 1. cap. 1.* & Theologi communiter cum D. Thoma *2. 2. q. 83. art. 15. ad 2.* Habetur hoc clare ex S. Scriptura, ac Chriſti promiſſione, dicentis *Matth. 7. Petite, & dabitur vobis.* Item *Lucæ 11. Omnis, qui petit, accipit:* Et rurſum *Joan. 16. Amen, amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Atqui promiſſio Chriſti eſt infallibilis; ergo.

52. CONCL. VI. Conditiones, quibus concurrentibus ſemper aliquis impetrat quod petit, quatuor ſunt: ut videlicet quis pro ſe petat neceſſaria ad ſalutem pie, & perſeveranter. Ita Doctor Angelicus *loc. cit.* & alii. Et hæ quatuor conditiones continentur in præallegatis Salvatoris verbis, *Joann. 16.* Nam ly *dabit vobis*, primam conditionem; ly *ſi quid*, ſecundam; ly *in nomine meo*, tertiam; ac tandem ly *petieritis*, quartam ſatis demonſtrat.

53. Prima itaque conditio eſt, ut *Oratio fiat pro ſeipſo*, non pro aliis, juxta doctrinam S. Auguſtini *tract. 102. in Joannem* dicentis: *Exaudiuntur omnes pro ſeipſis, non autem pro omnibus; unde non ſimpliciter dictum eſt, Dabit; ſed, Dabit vobis.* Nam etſi pro aliis quoque ex charitate orare poſſimus, ac debeamus juxta illud *Jacobi 5. Orate pro invicem, ut ſalvemini; multum enim valet oratio juſti aſſidua.* Ideo tamen difficilior impetratio cenſetur eſſe pro altero, quam pro ſeipſo: quia, ut Deus conferat gratiam, ſeu donum, quod petitur, debet homo eſſe diſpoſitus ad recipiendum; quæ diſpoſitio non eſt in libera poteſtate orantis, ſi pro alio oret; bene tamen, quando orat pro ſeipſo. Quod ſi perſona altera, pro qua oratur, ſit debite diſpoſita, etiam orationem factam pro ipſa, cæteriſque veſtitam conditionibus, comprehendi ſub dicta Chriſti promiſſione, merito cenſet Layman *loc. cit. n. 10.*

54. Altera conditio eſt, ut *petantur neceſſaria ad ſalutem.* Nam, ut diſcurrit D. Auguſtinus *loc. cit. Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem ſalutis.* Et infra: *Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur: non quia nulla omnino res eſt, ſed quia in tantæ rei comparatione, quidquid aliud concupiſcitur, nihil eſt.*

55. Tertia conditio eſt, ut *Oratio ſit pia*; videlicet actus virtutis Religionis, per quem homo ſe Deo, tanquam ſupremo Domino, ſubjicit. Ad hoc autem multum conducit humilitas orantis, plena fides ſeu fiducia in Deum, opera Miſericordiæ, &c. juxta varios, & paſſim obvios textus S. Scripturæ. Ut vero is, qui orat, ſit in ſtatu gratiæ conſtitutus tametſi ad impetrationem orationis, ſtantibus ſupra dictis conditionibus, abſolute non requiratur; ut patet ex oratione Publicani a Deo exauditi, cum dixit *Lucæ 18. Deus propitius eſto mihi peccatori*: requiritur tamen ſtatus gratiæ ad meritum de condigno vitæ æternæ, atque augmenti gratiæ ſanctificantis. (e)

56. Quarta eſt, ut *perſeveranter oremus*: id eſt non ſtatim deſiſtamus ab oratione, ſi nos non exaudiri arbitremur; ſed iterato, ſæpius, & inſtanter petamus, ſecundum illud *Luc. 18 Quoniam oportet ſemper orare, & non deficere.* Et *Coloſſ 4. Orationi inſtate.* Etenim, ut S. Auguſtinus *Serm 5. De Verb. Domini, cap. 5.* monet, ideo Deus tardius nonnunquam dat quæ petimus, ut tandem ferventius & perſeverantius orantes, plus etiam impetremus ac petimus. Quædam etiam non negantur, ſed ut congruo tempore dentur, differuntur.

57. Ex dictis patet ad communem multorum hominum querelam, qui orant, & non accipiunt. Cauſa quippe eſt, cur multi non obtineant quod petunt, quia nimirum conditiones præſcriptas non obſervant; ac præſertim bona temporalia petendo, eadem non ad debitum finem, ſive ſalutem animæ ſuæ referunt; juxta illud *Jacobi 4. Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, & ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis.* Unde D. Baſilius, *Serm De orando Deum*, inquit: *Ideo quandoque petis, & non accipis, quia perperam poſtulaſti, vel infideliter, vel leviter, vel non conferenda tibi, vel deſtitiſti.*

58. Immo dum cæteroquin debite rogamus pro bonis temporalibus, v. g. moderatis divitiis, ſanitate, &c. quas nobis non expedire neſcimus, non idcirco irritæ erunt preces iſtæ: tum quia, ſi fiant in ſtatu gratiæ, ſunt meritoriæ gloriæ cæleſtis, & augmenti gratiæ: tum quia in tali caſu ordinarie loco ejuſ-

Digitized by Google

ejuſmodi bonorum temporalium, v. g. ſanitatis, divitiarum quæ Deus novit nobis magis fore nociva, ſicque miſericorditer negat, ſolet Deus debita rogantibus conferre alia bona temporalia, vel ſaltem ſpiritualia ſpecialium auxiliorum gratiæ magis profutura ad conſequendam vitam æternam. Audiatur Jeremias Drexelius *lib.* 5. *Heliotropii*, *cap.* 2. dicens: *Certiſſimum eſt, nullas preces cum debita voluntatis reſignatione factas eſſe irritas, nullas omnino: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur*. Et S. Iſidorus in Sententiis: *Crebertime non exaudit Deus ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem*.

59 Quod ſi vero abſque debita in Divinam voluntatem reſignatione, quin & *obſtinate, quidpiam a Deo extorquere contendamus, verendum, ne quod ut optimus Pater negavit, ut rigidus Judex permittat in noſtrum malum*. Ac proinde, *in omnibus omnino precibus illud Domini pro clauſula uſurpandum: Verumtamen non mea, o Deus, ſed tua voluntas fiat*, prout devotiſſima monet citatus Drexelius.

DISTINCTIO II.

De Vitiis Religioni oppoſitis per exceſſum.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Superſtitio, & quæ ſpecies ejus?

SUMMARIUM.

1. *Religio conſiſtit in medio.*
   Quæ vitia eidem opponantur?
2. *Superſtitio, quid?*
3. *Contra Religionem quomodo poſſit peccari per exceſſum?*
   (a) Conformiter dictis Tract. 4. Diſt. 1. num. 19.
4. *Superſtitionis duæ ſunt ſpecies.*
5. *Una ratione rei cultæ, quæ coli non deberet; & quomodo hæc ſubdividatur?*
6. *Altera ratione Cultus incongrui; ejuſque ſubdiviſio.*
7. *Cultus falſus, quis, & quomodo accidat?*
8. *Et quale peccatum?*
9. *Cultus ſuperfluus, quis?*
10. *Et quale peccatum?*

1. SIcut in cæteris Virtutibus, ita & in Religione vendicat ſibi locum illud vulgatum: *Virtus conſiſtit in medio* Unde Poeta canit: *Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos ultra, citraque nequit conſiſtere virtus*. Igitur contra Religionem poteſt peccari, tum per exceſſum, & nomine generico dicitur *Superſtitio*; tum per defectum, & vocatur *Irreligioſitas*. Utraque harum varias ſub ſe ſpecies complectitur. Et quidem ſub Irreligioſitate continentur ea vitia, quæ pertinent ad contemptum ſeu irreverentiam Dei, ac rerum ſacrarum; cujuſmodi ſunt Tentatio Dei, Sacrilegium, Simonia, Blaſphemia, Perjurium, ac Violatio Voti; de quibus ſingillatim dicetur, tum in ſequenti Diſtinctione, tum alibi propriis in locis. Superſtitio continet ſub ſe Idololatriam, Divinationem, vanam Obſervantiam, & Magiam, una cum aliis adhuc duabus Superſtitionis ſpeciebus, quæ contingunt ex parte cultus indebiti; de quibus omnibus in præſenti Diſtinctione, ordiendo a Superſtitione, ejuſque ſpeciebus in genere.

2. CONCL. I Superſtitio in genere eſt falſa religio, ſeu vitioſus cultus veri aut falſi Numinis; ac recte definitur, dicendo: *Superſtitio* eſt vitium Religioni oppoſitum ſecundum exceſſum, quo quis Divinum cultum vel illi exhibet, cui non debet, vel eo modo, quo non debet. Ita in re communis. Etſi enim vel maxime Superſtitio committatur in cultu falſorum deorum, tamen etiam in cultu veri Dei hoc vitium accidere poteſt: prout patet in Judæis de facto Legalia veteris Legis obſervantibus, & in Hæreticis, qui olim aquam pro vino, vel ſanguinem infantum in Euchariſtia offerebant, qui idcirco non Religioſi, ſed Superſtitioſi nuncupandi ſunt, quamvis vero Deo talia præſtiterint. Itaque Superſtitio utrumque complectitur, & cultum falſorum Deorum, & exceſſum in cultu veri Dei.

3. Neque dicas. Deus eſt dignus omni laude, cultu ac reverentia; ergo non poteſt dari exceſſus in ejus cultu, neque peccari contra virtutem Religionis per exceſſum. Reſp. enim (a) concesso antecedente, diſtinguendo conſequens: ergo non poteſt dari exceſſus ex parte objecti virtutis Religionis, id eſt, reſpectu Majeſtatis Divinæ, utpote, quæ digniſſima eſt omni honore & cultu, conceditur: non poteſt dari exceſſus ex parte modi incongrui, aut cultus indebiti ratione rei cultæ, negatur conſequentia. Sicut enim v. g. Amor Dei ex parte objecti non habet medium, immo eo perfectior eſt, quo intenſius fertur in Deum, utpote objectum infinite amabile; habet tamen medium ex parte actus, quia poteſt dari exceſſus in ejus exercitio, ſi nimirum modo illicito Dei Amorem elicere velimus, nos v. g. interficiendo: ita & Religio ex parte objecti, quod eſt Divina Majeſtas, medium non habet neque patitur exceſſum; bene tamen ex parte actus, uti fit, ſi verum Deum falſo, aut indebito cultu colamus, vel loco veri Dei falſum Numen adoremus.

4. CONCL. II. Duæ ſunt ſpecies Superſtitionis, in quas ipſa immediate dividitur, nempe Superſtitio ratione rei cultæ quæ coli non deberet; & Superſtitio ratione cultus incongrui dum modo indebito ſeu inconvenienti verus Deus colitur. Ita communis, & patet ex proxime dictis. Porro utraque hæc Superſtitionis ſpecies rurſum ſubdividitur; & hinc ſit

5. CONCL. III. Superſtitio ratione rei cultæ, quæ coli non deberet, ſive Superſtitio ratione cultus falſi Numinis, ſubdividitur in Idololatriam, Divinationem, Obſervantiam ſuperſtitioſam, & Magiam. Ita Herinex *diſp. 7. de Religione*, *n.* 3. & communior; quamvis Filliucius *tom.* 2. *tract.* 5. *n.* 4. addat pro quinta ſpecie Maleficium: alii vero ad vanam ſeu ſuperſtitioſam Obſervantiam referant Magiam, & Maleficiū; ac proinde tres duntaxat Superſtitionis ſpecies ex parte rei cultæ, quæ coli non deberet, aſſignent. Ratio Concluſionis eſt: quia vel diabolus honoratur ut Numen; & eſt Idololatria: vel colitur, ut aliquid occultum revelet; & eſt Divinatio: vel, ut dirigat in operando; & ſic eſt Superſtitio vanarum Obſervationum, aut Magia, ad quam reducitur Maleficium, prout amplius patebit ex dicendis.

6. CONCL. IV. Superſtitio ratione cultus incongrui, ſubdividitur in Superſtitionem cultus falſi, & Superſtitionem cultus ſuperflui. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 93. *art.* 1. & 2. cum communi: & patet inductione. Siquidem

7. *Cultus falſus*, ſeu mendax dicitur, vel quia habet falſam ſignificationem: ut ſi quis de facto coleret Deum cæremoniis Judaicis, quæ ſignificant Chriſtum venturum. Vel quia imitatur quis falſo verum cultum: ut ſi quis falſis Miraculis veram doctrinam Chriſtianam confirmare velit, aut proponat falſas Reliquias: item ſi quis mutet materiam, vel formam Sacramentorum, animo colendi Deum, prout faciunt Hæretici noſtri temporis in Cœna ſua committentes Superſtitionem falſi cultus; non enim Chriſti inſtitutum, ſed ſuas inventiones pertinaciter ſequuntur. Inſuper ejuſmodi cultus poteſt eſſe falſus, ac mendax, falſitate ex parte ipſius colentis ſe tenente: ut dum quis Deum colit tanquam publicus ab Eccleſia conſtitutus Miniſter, cum commiſſionem ſeu poteſtatem nullam habeat, vel talem non habeat; puta ſi quis Sacrificium offerat, cum Sacerdos non ſit, cujus exemplum habemus in Saule, 1. *Reg.* 13.

8. Et quidem certum eſt, quod hujuſmodi Superſtitio, atque omnes iſti ſuperſtitioſi, falſique cultus, ſint ex genere ſuo peccatum mortale. Tum quia gravis inde irreverentia Deo infertur: Tum quia ſunt falſitates pernicioſæ, atque nonnunquam naſcuntur ex Infidelitate ac hæreſi; uti fit in Ritibus ſuperſtitioſis Judæorum, & Hæreticorum: Tum tandem quia prædicatione falſorum Miraculorum, necnon & falſarum Reliquiarum ſuppoſitione, obfuſcatur fides verorum, minorque reverentia & cultus eiſdem exhibetur: & hinc eos qui prædicant falſa Miracula, vel incerta, excommunicati refert Navarrus *Cap.* 27. *Manualis*, *num.* 111. idque deſumitur ex *Conſtitut.* 22. Leonis X. *Supernæ Majeſtatis*, & habetur *tom.* 1. Bullarii Romani.

9. *Cultus ſuperfluus* econtra dicitur ille, quando præter morem Eccleſiæ ponitur Religio in quibuſdam circumſtantiis, vel rebus, in quibus non eſt ponenda: ut ſi quis Deum colere aggre-

Digitized by Google

aggrediatur illis ritibus, modo, ſeu cæremoniis, quæ neque ad ipſius Dei gloriam, neque ad ſpiritus excitandi devotionem inſerviunt, aut quæ ſunt contra ſtatuta, vel conſuetudinem Eccleſiæ: uti foret in Miſſa ſæpius dicere Allelu ja, plures Cruces facere, quam ſit præſcriptum, in eadem tot vel taliter diſpoſitas candelas, & non plures adhibere, audire Miſſam a Sacerdote, qui nominatur Joannes, aut hujuſmodi.

10. Cæterum Cultus iſte ſuperfluus, ſeu tales ritus ſuperſtitioſi, ſecluſo ſcandalo & Eccleſiæ contemptu, ſunt ordinarie tantum peccata venialia, ut docent Cajetanus, Leſſius, Layman, Navarrus, Toletus, & alii. Quod intelligendum, niſi eſſet cultus non tantum vanus, ſed etiam turpis, aut alias graviter in eodem excederetur: nam tunc incurri peccatum mortale pro gravitate materiæ, certum eſt.

Q U Æ S T I O II.

De Idololatria.

S U M M A R I U M.

11. *Idololatria, quid?*
12. *Eſt peccatum graviſſimum.*
13. *Idololatria metaphorice accipitur pro omni peccato mortali.*
14. *Hic ſumitur proprie, nec tamen comprehendit Cultum Sanctorum.*

(b) Diſt. præc. Quæſt. 4. per totum.

11. CONCL. I. *Idololatria*, quæ eſt prima Superſtitionis ſpecies, & ex ſuo genere peccatum mortale graviſſimum, recte deſcribitur, quod ſit Servitus, quæ ſoli Deo debetur, exhibita alicui creaturæ. Ita in re communis. Dicitur, *Servitus*: quia per Idololatriam Idololatræ ſerviunt Idolis, cultum Latriæ, ſoli Deo debitum, illis impendendo, juxta quod dicit Apoſtolus *Rom. 1. Servierunt creaturæ potius, quam Creatori.*

12. Quod autem Idololatria ſit peccatum mortale graviſſimum, patet ex eo: quia Idololatra per Idololatriæ peccatum, honorem Divinum, ipſamque Divinitatem, quantum in ſe eſt, transfert in creaturam; teſte Apoſtolo *Rom. 1. Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem corruptibilis imaginis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium*, & alibi. Unde ſicut in Republica graviſſimum cenſeretur crimen læſæ Majeſtatis, honorem Regium, ipſamque Regiam Majeſtatem in alium, quam legitimum Principem, ex plena ſcientia, quantum in ſe eſt, transferre; ita & in propoſito graviſſimum crimen eſt læſæ Majeſtatis Divinæ, gloriam Dei in creaturam, ſeu Idolum transferre.

13. Notandum tamen, quod nomen Idololatriæ dupliciter accipiatur. Primo quidem proprie pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Deinde metaphorice, pro omni peccato mortali, quo quis mortiſere inhæret creaturæ: quo modo *ad Philipp. cap. 5.* Avaritia vocatur *Idolorum ſervitus*; Et in hoc ſenſu S. Hieronymus *in cap. 2. Amos*, ait: *Avarus aurum, guloſus ventrem, libidinoſus penem & Beelphegor colit, laſciva mulier, quæ cum ſit in deliciis, mortua eſt, adorat venereas voluptates.* Et merito omne peccatum mortale ſub nomine Idololatriæ metaphorice ſumptæ denotatur, cum peccator per peccatum mortale voluntarie recedens a Deo, ut creaturæ adhęreat, cenſeatur pluris facere creaturam, quam Deum; ac proinde illam habere loco Dei, hæcque ipſi eſſe inſtar Idoli.

14. Sed hoc loco Idololatria proprie ſumitur pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Nec tamen idcirco cultus Sanctorum cum Chriſto in cælis regnantium, aut Sacrarum Imaginum, erit Idololatria: nam illos non honoramus ut deos, ſed ut Amicos Dei, cohæredes Chriſti, noſtroſque apud Deum interceſſores; Imagines autem cultu duntaxat veneramur reſpectivo, ut jam dictum ſuperius. (b)

Q U Æ S T I O III.

De Divinatione, variiſque ejus ſpeciebus, & gravitate.

S U M M A R I U M.

15. *Divinatio, quid?*
16. *Contingit dupliciter.*
17. *Divinationis per expreſſam dæmonis invocationem, varii modi; qui? Ea eſt graviſſimum peccatum, nec admittit parvitatem materiæ.*
18. *Divinatio per tacitam dæmonis invocationem, quæ?*
19. *Ejus plures ſunt ſpecies, I. Aſtrologia judiciaria. Sed naturalis eſt licita.*
20. *II. Phyſiognomia. Metapoſcopia, & Chiromantia. Verum naturalis licita eſt.*
21. *III. Obſervantia ſomniorum.*
22. *Et quale peccatum ſit?*
23. *Unde dignoſci poſſit, ſomnium eſſe a Deo, vel potius a dæmone?*
24. *IV. Hujus Divinationis ſpecies eſt Augurium.*
25. *Et V. Sortilegium.*
    Sortes diviſoriæ, &
    Sortes conſultoriæ ſunt licitæ.
    Sortes divinatoriæ illicitæ.
26. *Solvitur inſtantia ex nonnullis exemplis adducta.*
27. *Divinatio qualibet eſt peccatum mortale,*

(c) Supra num. 17.

28. *Dummodo ſerio & firma fide fiat, alias ſecus.*

15. CONCL. I. *Divinatio* (prout de ea hic loquimur, eſtque ſpecies Superſtitionis) eſt inquiſitio de aliquo occulto, ope vel diſciplina dæmonis facta. Quo modo Divinatio paſſim accipitur in S. Scriptura, in qua ſoli illi vocantur *Divini*, qui ope dæmonis divinant, ſeu futura aut incerta revelare nituntur. Etſi enim dæmones non poſſint certo cognoſcere futura, circa quæ potiſſimum verſatur Divinatio (quamvis latius accepta etiam ad aliorum occultorum, verb. gr. theſaurorum abſconditorum inquiſitionem, ope dæmonis factam, ſe extendat) longe tamen plura dæmones de rebus futuris, aliiſque occultis cognoſcere poſſunt, quam homines.

16. CONCL. II. Divinatio dupliciter contingit, nimirum vel per expreſſam dæmonis invocationem, vel per implicitam. Ita certa & communis. Ex his ulterius.

17. Prima Divinationis ſpecies, ſeu in qua diabolus expreſſe invocatur, multis modis contingit, prout nimirum diabolus diverſimode conſulitur, aut conſultus reſpondet. Aliquando enim apud veteres Gentiles conſulebatur per ſacrificia animalium, & diabolus reſpondebat per ſigna quædam apparentia in extis animaliũ; & vocatur *Haruſpicium*. Aliquãdo conſulebatur per preces coram Idolis proſuſas, & ſolebat dæmon reſpondere per Idola; & dicitur *Oraculum*. Aliquando conſulebatur in Pythonicis, vel Pytoniſſis, quos ipſe poſſederat: quandoque id accidit per varias adjurationes, figuras, unctiones, ſpecula, aliaque ſigna per diabolum inſtituta, & media deteſtanda, quæ Dominus Deus paſſim in S. Scriptura execratur. Et hanc Divinationis ſpeciem, in qua diabolus expreſſe invocatur, eſſe graviſſimum peccatum mortale, certum eſt, & indubitatum, eo quod importet cõſortium, & ſocietatem cum dæmone, perpetuo & infenſiſſimo hoſte veri Dei. Et hac de cauſa recte notant, DD. ut Bonac. *diſp. 3. in Decal. q. 5. punct. 3. n. 17.* Herinex *cit. diſp. 7. n.* 16. & alii, non dari parvitatem materiæ a mortali excuſantem, ſi Divinatio ſerio fiat.

18. Altera Divinationis ſpecies, ſeu quæ continet tacitam & implicitam dæmonis invocationem, fit, cum quis notitiam alicujus rei ex ſigno aliquo conſequi ſerio confidit, quam illud naturaliter nullo modo indicare poteſt. Tunc enim Divinator talem notitiam a dæmone tacite deſiderare convincitur, cum certum ſit, ejuſmodi ſigna vanitatis a Deo inſtituta non eſſe.

19. Hujuſmodi Divinationis, quæ fit per pactum implicitum, plures ſpecies recenſet D. Thomas 2. 2. *q. 95. art. 3. & ſeqq.* quem ſequuntur alii. Prima eſt Divinatio per Aſtra; vocaturque *Aſtrologia judiciaria*, quæ ex aſpectu, ſitu, & motibus aſtrorum, eventus a libero arbitrio pendentes prædicit, vel præteritos aut præſentes occultos effectus revelat: v. g. Platonem tale conjugium celebraturum, eſſe authorem hujus furti, moriturum ruina ſuarum ædium, &c. Dicitur *notanter*, *eventus a libero arbitrio pendentes*, &c. Nam per hoc nullatenus

Digitized by Google

nus reprobatur Aſtrologia naturalis,qua ſitus & motus aſtrorum obſervantur, atque ex iis colliguntur effectus pure naturales: ut eclypſes, pluviæ,ſiccitates, morbi animalium, peſtes, ſalubritates, &c. Hæc enim omnino licita eſt, & humano generi perquam utilis.

* Quinimo a Leſſio, & Buſenbaum excuſantur a peccato illi, qui ex puncto Nativitatis, ſive Horoſcopo non quidem certo, ſed probabiliter prædicunt complexionem corporis, & inclinationes naturales; nam Aſtra inclinant, etſi non neceſſitent; Item exinde ſubdit La Croix *lib.3.par I num* 9. non eſſe peccatum ſaltem mortale per Aſtrologiam velle cognoſcere aliquod contingens liberum tantum aliquo modo conjecturaliter, non autem quaſi certo futurum &c. Adducit equidem P. Sporer *Tract.2. in præcept. I. Decalog. cap.*9. *ſect.* 2. *num.* 16. *Ballam*: *Cæli & terræ* editam motu proprio a Sixto V. & ab Urbano VIII. die 13. Martii 1631. Conſtitutione *Inſcrutabilis Judiciorum &c.* renovatam, in qua prohibet Aſtrologis prædicere actiones ab humana voluntate dependentes, etiamſi proteſtentur & adjungant, ſe id non affirmare tanquam certum. Aſt Suarez, Delrio, Valentia aliique dictam prohibitionem apud eundem authorem valde probabiliter reſtringunt ad ſolum forum externum ob præſumptionem nimirum ſuperſtitionis etiam internæ ſimul latentis, quamvis externe proteſtentur ad tegendas fraudes,& vitandas pœnas. Profecto in his regionibus ſibi conſcientiæ paſſim non ducunt, qui ſimiles libellos de Horoſcopo tractantes legunt: quamvis ego niſi ſimul jungatur conſideratio temperamenti proprii, & aliarum circumſtantiarum in particulari occurrentium, eoſdem nihili prorſus æſtimem ordinarie: quoniam illud punctum nativitatis, quod hi Aſtrologi exactiſſime attendendum ajunt, deprehendi vix poteſt ob rapidiſſimum motum Cælorum, prout id jam obſervavit apud Sporer *loc.cit.n.*14 D. Auguſtinus *lib.* 2. *de Doct. Chriſt. cap.*22. *

20. Secunda hujus Divinationis ſpecies eſt *Phyſiognomia*, per quam ex corporis, puta vultus, manuum &c. lineamentis libere contingentes eventus, aut proſpera vel adverſa prædicuntur. Ejus partes ſunt *Metopoſcopia*, & *Chiromantia*: quarum prior ex facie hominis, frontiſque inſpectione; altera vero ex manuum lineamentis, quid cui eventurum ſit, divinat, ſeu prædicit: ut ſolent facere Cingari. Dicitur rurſum, *libere contingentes eventus*: datur enim etiam Phyſiognomia, Metopoſcopia, & Chiromantia naturalis, per quam ex corporis & membrorum habitudine ac proportione, vultus item ac manuum lineamentis, de corporis valetudine ac temperamento, conſequenter de hominis etiam ingenio, atque animi propenſione, nec non & de ſuperventuris morbis, morte, vel ſanitate, prædictio aliqua vel conjectura licite fieri poteſt. Leſſius *lib.2.cap.*43.*n.*45. Delrius *lib.*4 *cap.*3.*q.*4. Sanchez, Layman, & alii.

21. Tertia dictæ Divinationis ſpecies fit per ſomnia. Et quidem tunc *Obſervantia ſomniorum* eſt illicita,& cum dæmonis pacto ſaltem implicito conjuncta, cum ex illis vane ac temere fit conjectatio de effectu libere eventuro, aut mere caſuali vel fortuito. Talis Obſervantia ſomniorum multum apud Ethnicos fuit uſitata, & a S. Scriptura graviter reprehenſa; ut *Levit.c.*21. *Non augurabimini, neque obſervabitis ſomnia*, & alibi. Unde & 2. *Paral.*33. graviter taxatur Manaſſes; quia *obſervabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficis artibus inſerviebat*. Cum enim ſomnia pleraque naturaliter contingant, atque alia & alia juxta diverſam corporis conſtitutionem, ac temperamentum, aut præcedentes animi affectiones, aliaſque cauſas naturales proveniant: nequit ex iiſdem capi prænotio de eventibus liberis, niſi a Deo, vel a diabolo immittantur: ergo quoties non dignoſcuntur eſſe a Deo, ſi quis ex eiſdem divinet, ſubjicit ſe diſciplinæ diaboli.

22. Ex his ſequitur, quod Divinatio ex obſervatione ſomniorum ſit ex genere ſuo peccatum mortale. Per accidens nihilominus poteſt Obſervantia ſomniorum quandoque eſſe venialis: utputa ratione ſimplicitatis, dum homo rudis ea putat eſſe a Deo, vel quia ſolum tenuiter credit eiſdem. Quod ſi ſomnia putentur provenire ex cauſis naturalibus licitum eſt ex iiſdem capere conjecturas de ejuſmodi cauſis, v.g. de valetudine, vel conſtitutione corporis, ac hujuſmodi. Somnia autem divinitus immiſſa, certum eſt, eſſe ſequenda; qualia leguntur habuiſſe Joſeph Pro-Rex Ægypti, *Geneſ. cap* 37: S. Joſephus, Sponſus Beatæ MARIÆ Virginis, *Matth.* 1. Tres Magi, *Matth.* 2. aliique plures; juxta quod *Num.* 12. Deus dixerat: *Si fuerit Propheta inter vos, per ſomnium loquar ad eum*.

23. Quæres, unde dignoſci poſſit ſomnium eſſe a Deo vel potius a dæmone? Reſp. Inter ſomnium Divinum & diabolicum communiter diſcernunt Viri ſancti & Doctores, tum ex materia fineque ejus, utrum ad rem bonam & honeſtam, an vero ad turpem impellat: tum ex interna ſomniantis, atque ex ſomno excitati affectione; ut eſt illuſtratio, & conſolatio animi, inſolita promptitudo ad Dei obſequium, & hujuſmodi. Nam talia a ſomnio Divino cauſantur; econtra vero ſomnia diabolica vel ad malum inclinant, vel animum perturbant, & ad Dei obſequium tardiorem reddunt, ipſumque intellectum obnubilare ſolent.

24. Quarta Divinationis ſpecies fit per avium, piſcium, aut aliarum animalium obſervationem, & dicitur *Augurium*. Hæc futuros liberos eventus, vel caſus mere fortuitos, enuntiat e volucrum volatu, aut cantu, vel ex piſcium motu, animalium occurſu, voce,& ſimilibus; ac prohibetur a S. Litteris ſæpius, præſertim locis *num* 21. allegatis. Quo tamen non obſtante, ex avium volatu, piſcium in mari occurſu &c. poſſunt naturaliter colligi pluviæ, ſerenitates, tempeſtates,& hujuſmodi effectus naturales, quos animalia citius præſentiunt, quam homines.

25. Quinta ſpecies Divinationis eſt per ſortes (& dicitur *Sortilegium*) quæ eventus futuros, vel veritatis occultæ manifeſtationem, explorat per ſortes. Eſt autem triplex genus ſortium, nempe diviſorium, conſultorium, & divinatorium. *Sortes diviſoriæ* ſunt, quæ applicantur ad dividendas hæreditates, ad litem dirimendam, ad honeſtum luſum &c. & hæ per ſe malæ non ſunt, ſed ſæpe bonæ ac utiles, juxta illud *Proverb.* 18. *Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoque dijudicat*. Porro *Sortes conſultoriæ* ſunt, quibus a Deo poſtulatur occultæ veritatis manifeſtatio, vel conſilii directio: iſtæ etiam non ſunt prohibitæ, ſi Dei juſſu & inſtinctu fiant; de quibus dicitur *Proverb.*16. *Sortes mittantur in ſinum, ſed a Domino temperantur*. Tandem *Sortes divinatoriæ* ſunt, quibus abſconditæ veritatis notitia, vel conſilii directio, non a Deo, & conſequenter a dæmone expreſſe, vel tacite imploratur. Et hæ ſuperſtitioſæ, illicitæ atque prohibitæ ſunt, prout habetur *can. Sortes.* 26.*q.*5. cum concordantiis: quia continent expreſſam, vel tacitam dæmonis invocationem. Unde merito *c.*1. & 2. *tit. de Sortilegiis*, ſub gravibus pœnis prohibetur, ne per ſortes inquiratur author furti, vel quid impoſterum futurum ſit: & ſimiliter c. *ult. eod. tit.* generaliter ſortium uſus in Electionibus ad Beneficia Eccleſiaſtica damnatur.

26. Nec obſtat, quod peccatum Achor ſorte deprehenſum legatur *Joſue.* 7. & Jonas ſorte deprehenſus fuerit, *Jonæ cap.* 1. Item Jonathas mel deguſtans, 1. *Reg.* 14. imo & Saul miſſis ſortibus in univerſas Tribus Iſrael electus in Regem, 1. *Reg.* 10. & hujuſmodi. Reſp. enim; quod talia ex ſpeciali juſſu, aut inſtinctu Dei facta credantur: non tamen idcirco *ſortibus indifferenter eſt credendum, cum privilegia ſingulorum non poſſint legem facere communem*, ut dicitur c. *Non ſtatim*, & c. *Non exemplo.* 26 *q.*2.

27. CONCL. III. Divinatio, & quælibet prædictarum ſpecies, eſt ex genere ſuo peccatum mortale, ſive fiat cum expreſſa, ſive cum tacita dæmonis invocatione. Ita communis; & patet ex dictis (c) quia Divinatio importat conſortium, & ſervitutem cum dæmone, perpetuo Dei hoſte; ac ipſum homo tacite honorat, ejuſque diſciplinæ ſeſe, ſubjicit ab eodem occulta vel futura edocendus.

28. Hoc tamen intelligendum, ſi Divinatio ſerio fiat, &

Digitized by Google

& eum firma fide. Quod ſi vero joci cauſa quis oſtendat, ſe velle ſutura divinare, interim credens, totum eſſe futile & inane, communiter Doctores cenſent, talem non incidere in culpam gravem; cum ſit potius quædam vanitas, quam ſuperſtitio, ut ait Bonacina *diſp. 3. in Decalog. q. 5 p. 3. n* 18. & 19. Ubi etiam ſomnia, ſortes &c. a mortali excuſat, ſi quis per ſimplicitatem (quod in mulierculis facilius locum habet) illis fidem præſtet: ut quando ex ruditate putat, a Deo eſſe, vel tenuiter credit. Hoc modo multæ vanæ, atque inutiles obſervationes, v. g. ex ſternutatione, vulturis occurſu, corrigiæ ruptione, & hujuſmodi vanitates, excuſari poſſunt a culpa mortali; quia non firma fides, ſed vana tantum formido eis tribuitur.

* Cæterum conſulto adhuc monet Caſtropalao *Tract.* 17. *diſp.* 1. *punct.* 3. *num.* 6. & *punct.* 8. *num.* 4. ad finem, quod etiam joci cauſa tentare ſimilia, res ſit plena periculo, partim, quia ſæpe interne ſaltem aliqualis fides adhibetur, & eventus dubia mente exſpectatur: partim, quia ille, qui prædictis ſignis effectum caſu correſpondere expertus fuit, facile incitabitur ad eadem ſigna ſerio animo alia vice repetenda, cujus deceptionis periculo hac jocandi methodo ſe expoſuerat. *

QUÆSTIO IV.

De vana Obſervantia, ejuſque ſpeciebus, & gravitate.

SUMMARIUM.

29. *Vana Obſervantia, quid?*
30. *Et quomodo diſtinguatur a Divinatione?*
31. *Ejus tres ſunt ſpecies; quæ?*
32. *Ars notoria, quid?*
33. *Obſervantia ſanitatum, quid?*
34. *Et quo pacto hæc cognoſci poſſit?*
35. *Obſervantia eventuum, quid?*
    Et quomodo a Divinatione differat?
36. *Vana Obſervantia, omneſque ſpecies ejus, ſunt peccatum mortale,*
37. *Niſi excuſet ignorantia &c.*
38. *Licitum tamen eſt, geſtare Agnos Dei, Cruces, &c.*
39. *Conſuetudines aliquid faciendi, vel omittendi certis Feſtis, an damnandæ?*
40. *Quid in dubio, num effectus excedat vires cauſæ naturalis?*
41. *Proteſtatio quando excuſet?*

29. CONCL. I. *Vana Obſervantia* eſt ſuperſtitio, qua adhibentur media inutilia ad aliquid præſtandum, vel impediendum, ad quod a Deo vel natura nullam virtutem habent: uti contingit, quando quis mediis inutilibus contendit acquirere bona temporalia, ſanitatem, vel ſcientiam; aut quando aliquibus verbis intendit alligare dæmonem, eumque includere in annulo, vaſe; aut cum quis mittit chirographum animalibus noxiis, vel eis litem movet, ut illa expellat; aut cum quis certis ſchedulis, vel verbis, a globoſum ictibus immunem ſeſe reddere ſatagit, & hujuſmodi. Ita Doctores communiter.

30. Cæterum dicta vana Obſervantia diſtinguitur a Divinatione, quod hæc circa ſpeculativam occultorum, aut futurorum effectuum cognitionem verſetur; illa vero ad opus aliquod præſtandum, vel impediendum tendat, utputa ad obtinendam corporis ſanitatem, theſauri abſconditi inventionem, & quidem per pactum aliquod cum dæmone, ut dictum eſt.

31. CONCL. II. Vanæ Obſervantiæ tres ſunt ſpecies, nempe *Ars notoria*, *Obſervantia ſanitatum*, & *Obſervantia eventuum*; ad quas ſpecies cæteræ ſunt revocandæ, ſive cum expreſſa, ſive cum tacita, ſeu implicita dæmonis invocatione fiant. Ita rurſum communis, idque amplius patebit ex dicendis diſcurrendo de ſingulis. Unde fit

32. CONCL. III. *Ars notoria* eſt, cum per precationes quaſdam verborum ignotorum, inſpectiones certarum figurarum, & alia hujuſmodi media prorſus inutilia, exſpectatur ſcientia infuſa quarundam rerum abſque alio labore. Hac arte utuntur Anabaptiſtæ, dum ſumpto poculo ſuæ Cœnæ in inſtanti aliquando ſcripturarum antea omnino ignotarum ſcientiam conſequuntur, dæmone indubie eam ſuggerente, vel per os ipſorum loquente, ipſoſque ſic dementante, ut S. Scripturas ſe intelligere putent.

33. CONCL. IV. *Obſervantia ſanitatum* eſt ſuperſtitio, qua adhibentur media inania & inutilia ad ſanandos morbos hominum, vel brutorum: ut contingit, dum ad ſanitatis conſervationem, recuperationem, vulnerum Sanationem, dolorum mitigationem, ab hoſtibus, globorumque ictibus protectionem, atque immunitatem, & hujuſmodi, adhibentur verba, ſigna & cæremoniæ, quæ nec ex Divina inſtitutione, nec a natura ad id vires ullas habent. Ita paſſim Doctores. Sed quia res quam plures habent varias virtutes naturales, non raro hominibus ignotas, hinc

34. Quæres, quo pacto dignoſci poſſit hæc ſpecies vanæ Obſervantiæ? Reſp. cum Filliucio *tomo* 2. *diſp.* 24. *c.* 6 *n* 158. & aliis, id potiſſimum ex ſequentibus circumſtantiis agnoſci poſſe. I. Si adhibeantur verba ignota, aut characteres ignoti: talia enim implicite referuntur ad dæmonem ea inſtituentē, atque intelligentem. II. Si inſerantur aliqua falſa, apocrypha, aut minus certa: ut quod Chriſtus habuerit febres, ſpaſmum, &c. III. Si cauſa applicatur improportionata ad effectum, vel in loco valde diſtanti a paſſo. Idem dicendum de iis, qui adhibent verba, ſigna, cæremonias, imagines aſtronomicas, & ſimilia, ad obtinendam ſanitatem, ad quam tamen procurandam nullam ex ſe vim habent: unde neceſſe eſt, quod hanc habeant aliunde; non quidem a bonis Angelis, vel a Deo, cum id legitime non conſtet, immo per Prælatos Eccleſiæ prohibeatur, atque per Theologos & Concionatores concorditer negetur; ergo eam haberi ab arte diabolica, præſumendum eſt. Et ex his regulis innumeri caſus in praxi poſſunt reſolvi, quorum plurimos refert Gobat *tract.* tt. *Theol. Experimentalis*, *parte* 4. *de Superſtitionibus*.

34. CONCL. V. *Obſervantia eventuum*, quæ eſt tertia ſpecies vanæ obſervantiæ, contingit, quando fortuito aliquid accidit vel occurrit, ex quo homo ſibi, vel alteri aliquid proſperi, aut adverſi conjectat, indeque ſuas actiones moderatur ut ſi v. g. egredienti domum occurrat lepus; aut is picam pictitantem audiat, & inde malum ſibi augurium præſagiens, domum revertatur. Hæc vanæ Obſervantiæ ſpecies Divinationi, *Quæſt. præced.* explicatæ, valde vicina eſt: differt tamen ab ea per hoc, quod in iſta vana Obſervantia principaliter intendatur directio operationum, & quidem ex ſignis fortuito occurrentibus, aut incidentibus; in Divinatione autem ſigna ex propoſito quærantur, & adhibeantur, & quidem ea principaliter intentione, ut notitia acquiratur futurorum, aut occultorum.

36. CONCL. VI. Hactenus explicata vana Obſervantia, & ſingulæ tres ejus ſpecies, ex genere ſuo ſunt peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt clara: quia continent aut expreſſam, aut ſaltem implicitam ſocietatem, pactumque cum dæmone, ejuſque auxilii invocationem, utpote a quo vel ſcientiæ infuſio, vel curatio morborum, aut operum noſtrorum directio expectatur.

37. Addunt tamen Bonacina *cit. diſp.* 3. *q* 5. *p.* 4. Leſſius, Valentia, Sanchez, Herinex, aliique communiter, homines ſimplices ſæpius a peccato mortali excuſari ratione ignorantiæ, aut bonæ fidei; quia nihil mali in his contineri putant; cum ab hujuſmodi hominibus non tam facile ſemper illud apprehendatur. Inſuper tradit Filliucius *diſp.* 24. *num.* 161. etiam peccatum tantum veniale committi ſi id fiat ex intentione dandi operam ejuſmodi vanitatibus, non tanquam efficacibus, ſed ex quadam levitate: ut ſiquis ſemel annulum moveri ſinat ſuper filum, idque joco faciat, & ad experiendum effectum cauſa curioſitatis.

38. CONCL. VII. Nihilominus licitum eſt, geſtare Agnos Dei, Evangelium S. Joannis, Cruces benedictas, & hujuſmodi res ſpirituales atque ſacratas, ad ſanitatem recuperandam, vel contra maleficia præſervandam, ſimileſque effectus conſequendos. Ita D. Auguſtinus *tract.* 7. *in Joannem*, & tenent

Digitized by Google

nent Catholici unanimiter: dummodo talia debita cum reverentia atque fiducia in Deum geſtentur, & nulla conditio ſuperſtitioſa ſupetveniat propter adjunctam ſpem in modo ſcribendi, portandi, appendendi, aut alia loci vel temporis inani obſervatione, ad Divinum cultum, reverentiamque, minime pertinente.

39. Utrum autem damnandæ, vel excuſandæ ſint quædam conſuetudines, quibus nonnulli aliquid facere, vel omittere ſolent certis diebus feſtivis, diſtinguendum eſt. Si enim hæc faciant, ut ſe magis excitent ad precandum propter diem Sancto dedicatum, vel propter affectum, quem ſpecialiter habent erga Sanctum, a quo opem & auxilium ſperant, non committitur Superſtitionis peccatum, ſaltem ſecluſo ſcandalo, & alia prava intentione. Item non eſt ſuperſtitioſum, notare tempora, vel dies, quibus major vel minor influxus Cœlorum reperitur, ſeu quæ aptiora v. g. ſunt ad certas herbas medicinales colligendas, atque ad ſcindenda ligna, vel ad evitandam rerum corruptionem, &c. Hoc enim non excedit vires naturæ, atque quotidiana experientia comprobatur.

40. Tandem, quando rationabiliter dubitatur, an effectus ſit a cauſa naturali (multa enim ſunt ſecreta naturæ, virtuteſque arcanæ, doctiſſimorum etiam quandoque virorum ingenia ſubterfugientes) Quando, inquam, rationabiliter dubitatur, an hujuſmodi effectus excedat vires cauſæ naturalis, præſumendum eſt, provenire a cauſa naturali. Bonacina *tit. qu 5. punct. 2. n. 9.* citans Leſſium, Suarez, Sanchez, Layman, & alios. Ratio eſt: tum quia dubium explicandum eſt in mitiorem partem: tum quia multæ res naturales admirabili præfulgent virtute, pleriſque etiam viris doctis incognita.

41. Quamobrem excuſandi ſunt illi, qui hujuſmodi res, de quarum virtute naturali dubitatur, ad expellendum morbum adhibere intendunt, dummodo proteſtationem præmittant, nolle ſe effectum conſequi, ſi aliqua ſubſit virtus ex quocunque pacto diabolico, & ſuperſtitioſo. Secus dicendum, quando palam eſt, effectum excedere vires cauſæ naturalis; ac proinde certo, vel ſere certo conſtat, actum hujuſmodi eſſe ſuperſtitioſum, ſeu rem vanam, & inutilem eſſe ad talem effectum: tunc enim ſubeſt malitia Superſtitionis, cum adhibeatur medium inutile ad illum effectum. Neque in tali caſu, ubi conſtat certo de inefficacia mediorum, prodeſt proteſtatio, cum ſit contraria facto: niſi forte id fiat alia intentione, nempe ad convincendum & confundendum dæmonem, non ad experiendum effectum.

QUÆSTIO V.

De Magia, & Maleficio, aliiſque huc attinentibus.

SUMMARIUM.

42. *Magia naturalis, quid? Eſt periculoſa.*
43. *Magia ſuperſtitioſa, quid?*
44. *Duplex ejus finis. Magia proprie.*
    Maleficium, vel Veneficium, quid?
45. *Magia, & Veneficium eſt peccatum mortale, & habet annexa multa alia peccata.*
46. *Remedia Maleficiorum alia moralia,*
47. *Alia naturalia,*
48. *Et alia ſupernaturalia; quæ?*
49. *Licitum eſt tollere ſigna Magica, ut diabolus nocere deſinat.*
50. *Dummodo id fiat abſque novo Maleficio.*
51. *Solvitur inſtantia.*
    (c) Tract 4 diſt. 7. num. 27.
52. *Quid agendum Confeſſario cum Malefico pœnitente?*
53. *Maleficus pœnitens non tenetur curare ſibi chyrographum a dæmone reſtitui.*
    Bene tamen rumpere aliud, ſi quod penes ſe habet.
54. *Alia tunc a Confeſſario obſervanda.*
55. *Quid agendum circa bona Malefico per diabolum data?*
56. *Quomodo ſit muniendus contra relapſum?*

42. SCiendum, quod Magia communiter duplex diſtinguatur, una naturalis, & altera ſuperſtitioſa, ſeu diabolica. *Magia naturalis* eſt ratio quædam operandi mira, per cauſas naturales abſque dæmonis opera. Hanc Magiam, etſi de ſe mala non ſit, tamen ut periculoſam, & ſenſim ad ſuperſtitiones manuducentem, paſſim cenſent Doctores eſſe cavendam: quia ingenia humana rebus curioſis & inutilibus implicat, magiſque ſemper curioſa reddit, & ſucceſſive ad Magiam ſuperſtitioſam inducit. Unde merito Leſſius *lib. 2. de juſt & jure, cap. 44. num. 1.* omnes libros, qui Magiam naturales tradunt, ſuſpectos habendos eſſe, & tanquam periculoſos, præſertim juventuti, vitandos aſſerit.

43. *Magia ſuperſtitioſa* (quam alii *Diabolicam* appellant, & de qua ſolum hic agitur) eſt ratio quædam operandi mira per ſigna ope dæmonum: ſicut enim Magia naturalis utitur cauſis naturalibus, ita Magia ſuperſtitioſa utitur nonnullis ſignis, quibus ex pacto quodam allicitur dæmon, ut faciat id, quod Magus vult.

44. Porro Magia ſuperſtitioſa duplex eſt, ſeu potius duplicem habet finem. Primus finis ejus eſt propria oſtentatio, aliudve commodum ſuum, aut alienum: ſic communi nomine vocatur *Magia*: nam Magia proprie eſt ratio quædam operandi mira ope dæmonum. Alter finis ipſius, eſt noxa alicui inferenda; & proprio nomine dicitur *Maleficium*, vel *Veneficium*. Maleficium quidem, ſi noxa inferatur incantationibus, ſeu carminibus, characteribus, aliiſve hujuſmodi ſignis, ex pacto cum dæmone inito. Veneficium vero, quando malis pharmacis, ſive venenis id fit; quamvis nonnunquam etiam Incantatores appellentur Venefici.

45. CONCL. I. Magia, ſicut & Veneficium, ac Maleficium, ex genere ſuo eſt peccatum mortale, utpote continens expreſſam vel tacitam dæmonis invocationem, ac proinde ſocietatem & benevolentiam erga illum. Ita omnes Doctores. Quinimo Magia ordinarie multa alia peccata annexa habet; ut ſunt hæreſis, abnegatio Dei & Sanctorum, idololatria, blaſphemia in Deum & Sanctos, profanatio & abuſus rerum ſacrarum, maxime Sacroſancti Euchariſtiæ Sacramenti, luxuria, & nefariæ cum dæmone commixtiones, &c. Ea inſuper inferre ſolet maxima damna in bonis temporalibus proximorum, homicidia præſertim infantium, mortes animalium, vaſtationes ſegetum, & hujuſmodi. Ex quibus, aliiſque ſimilibus effectibus, colligere licet immanitatem hujus criminis, merito juxta Leges etiam Civiles ignibus plectendi. Sed occaſione præmiſſorum

46 Quæres I. Quænam remedia adverſus Maleficia ſint adhibenda? Reſp. Remedia Maleficiorum quædam ſunt naturalia, quædam ſupernaturalia, & quædam moralia. Horum poſtrema ſunt ea, quæ pertinent ad pactum cum dæmone diſſolvendum, quando ex pacto nocet, quod fit amovendo ſigna Magica, ad quorum præſentiam diabolus nocumentum infert; de quo mox plura *num. 49. & ſeqq.*

47. Naturalia remedia Maleficiorum plerumque parvam vim habent, quia diabolus facile omnem illorum actionem eludit, ſi velit, & a Deo permittatur. Bonum tamen eſt, illa ab initio experiri, juxta præſcriptum Medicorum, ſeu quæ ipſi magis congrua judicabunt.

48. Supernaturalia, ſeu ſpiritualia, atque Eccleſiaſtica remedia Maleficiorum ſunt optima, & horum decem numerantur cum Leſſio *cit. cap 44. num* 28 Bonacina, Reginaldo, & aliis. I. Magna fides & fiducia in Deum, ſeu Divinam protectionem. II. Suſceptio Baptiſmi, ſi quis nondum eſt baptizatus. Vel III. loquendo de baptizatis, Confeſſio Sacramentalis peccatorum: ſæpe enim ob peccata permittitur diabolo poteſtas in hominem, quibus per veram pœnitentiam, vitæque emendationem deletis, hæc quoque evaneſcit. IV. Sumptio Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti. V. Exorciſmi Eccleſiæ, quorum maximam eſſe vim probat praxis, atque ordinatio Eccleſiæ, cujus nomine fiunt, ipſaque quotidiana experientia. VI. Aqua benedicta: hæc enim habet vim ex precibus Eccleſiæ ad avertendas dæmonis infeſtationes. VII. Reliquiæ Sanctorum, Agnus Dei, Cerei ſacri, Panis & Sal benedictum, & ſimiles res ab Eccleſia benedictæ, ob præallegatam rationem. VIII. Signum S. Crucis, cujus vis maxima eſt contra omnes diaboli machinationes. IX. Invocatio Sanctiſſimi

Nomi-

Digitized by Google

Nominis Jeſu, B. Mariæ Virginis, Sancti Angeli Cuſtodis, & aliorum Sanctorum. X. Oratio, præſertim conjuncta jejunio, ut patet ex verbis Chriſti, *Matth.* 17.

49. Quæres II. An liceat tollere ſigna Magica, v. g. ligaturas, nodos, volumina capillorum, &c. eo fine ut diabolus nocere deſinat? Reſp. I. Certum eſt, & fatentur omnes, ſi nullum novum adhibeatur Maleficium, hujuſmodi ſigna licite poſſe tolli; idque tum in contemptum diaboli, atque Magicæ ſuperſtitionis; tum in odium facinoris, quo Maleficus ea poſuit veluti teſſeram ſui pacti cum dæmone. Ratio clara eſt; quia ſic ſolummodo evertuntur opera diaboli, ejuſque atque Malefici impietas execratur. Et hoc quidem licitum eſt, facere etiam ea intentione, ut dæmon nocere deſinat: quia ejuſmodi amotio ſignorum (ſecluſo novo Maleficio) non eſt invocatio dæmonis ex natura rei, ſed potius everſio prioris pacti per Maleficum cum Cacodæmone initi; & deſtructio operum diaboli. Et in hoc ſenſu loquitur Doctor Subtilis 4. *diſt.* 34. *q. unic.* dicens, quod ridiculum ſit quærere, *an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum: non enim* (inquit) *ſolum licet, ſed eſt meritorium, deſtruere opera diaboli.*

* Reſp. II. Ex eodem Fundamento, ut ſolvatur maleficium, non ſolum licet tollere ipſa ſigna magica, ſed etiam adhibere alia poſitive contraria ex ſe indifferentia, quibus conventio diabolica tollatur. Ita Hiquæus in Scotum *lib* 2. *cap.* 44. *dub.* 6. *n.* 45. Delrius *lib.* 6. *diſquiſit. Magic.* c. 2. *ſect.* 1. *q.* 3. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. diſp.* 95. & 96. Caſtropalao *Tract.* 17. *diſp.* 2. *punct.* 2. Sporer *part.* 2. *in I. Præcept. Decalogi cap.* 9. *num.* 41. & xlii; ac patet ex inculpata Judicum praxi, qui in hunc finem maleficos lavari, & pilos eorum abradi curant, ut, ſi forſan aliquod maleficium ex pacto dæmonis ſub capillis occultatum eſſet, quo inſenſibiles, & tormentis facile ſuſtinendis pares redderentur, his mediis deſtruatur. Ratio autem hujus eſt: quia, uti ſupponitur, talia ſigna ex una parte pacto diaboli in contrarium poſita ex ſe ſunt indifferentia; ex altera vero ipſum peſſimum pactum exinde ſolvitur, ac via nocendi eluditur in ejuſdem contemptum. Nec dicas: talia media e. g. Sagam, quæ te tangit repercutere, ut ſoluto ſic pacto diabolico nocere amplius nequeat &c. videri a diabolo ipſomet eſſe inſtituta in ſignum ceſſationis a nocendo, & conſequenter applicantem eadem conſpirare cum dæmonē ſaltem implicite: Reſpondeo enim, omiſſis hic brevitatis gratia aliis ſolutionibus, cum Sporer *loc citat.* pie, & probabiliſſime credi, diabolum, utpote ex ſe, ſuaque damnata propenſione ad infeſtandos mortales limitationis impatientem, potius ex imperio Dei arctari ad hujuſmodi conditiones, ſeu contraria ſigna pactis ſuis apponenda, ut hoc modo vis ſua intra debitos limites divinitus coarctata exiſtat cum non exigua ſua mortificatione, dum experitur ſuperbiſſimus ille ſpiritus, fortitudinem ſuam, ac libertatem & appetitum nocendi tam exigua re materiali conſtringi; ſicuti a pari plurimum vexatur, dum quamvis Ens nobiliſſimum localiter & objective ſe ſe igni alligatum videt, atque exinde præter intellectum etiam libertatem ſuam eſſe coarctatam. *

50. Reſp. II. Nihilominus non licet tollere Maleficium, vel ſigna Magica per novum Maleficium; neque hoc a Malefico ſcienter petere, quamvis hic ſeſe paratum offerat. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia adhibitio novi Maleficii eſt intrinſece mala, cum ſit uſus artis Magicæ, & tacita vel expreſſa dæmonis invocatio ad aliquem effectum obtinendum; ac proinde nullo modo bene fieri poteſt; neque peti, neque ut id fiat, aſſenſus præberi, juxta illud Apoſtoli *Rom.* 1. *Qui talia agunt, digni ſunt morte: non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

51. Nec dicas, Licitum eſt petere pecuniam ad uſuram ab uſurario parato dare; item exigere juramentum ab eo, qui paratus eſt per falſos deos jurare: ergo etiam licitum erit, alterius, qui ad id paratus eſt incantatione & Maleficio uti ad amovenda a nobis vel aliis Maleficia. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem. Ratio diſparitatis eſt: quia id, quod in dictis caſibus petitur, nempe pecunia mutua, vel juramentum, ex ſe malum non eſt, & bene fieri poteſt, ſi velit is, a quo petitur, ut dictum ſuperius (c). Secus eſt in noſtro caſu, ubi Maleficium (juxta Hypotheſin) non niſi per novum Maleficium tolli poteſt.

* Ex dictis Colliges I. Si adſit vetula, de qua dubites, num ſit ſaga, non licere invertere ſcopas, ut, ſi ſaga eſt, abire non poſſit, niſi greſſu averſo ſeu cancrino. II. Nec projicere e lecto pulvinar, ut deſuper ſedere cogatur. III. Nec lac, quod ex maleficio non coagulatur in butyrum, calefacere ad ignem, ut totus calor transferatur in ſagam, & exinde nocere deſinat, tuque butyrum recuperes. Ratio prohibitionis horum ſimilium eſt; quia non ſolum ſolvitur prius pactum (quod alias liceret) ſed præterea novum involvitur, cum ſagæ per ſimilia non præciſe in ſtatum naturalem ſuum redigantur, ſed præterea aliquid de novo facere cogantur, ad quod non niſi mediante novo diabolico pacto ſaltem implicito adſtringi poſſent. *

52. Quæres III. Quid agendum Confeſſario cum Malefico pœnitente? Reſp. cum Bonacina *diſp.* 3. *in Decalog. q* 5. *punct.* 5. *n.* 11. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap* 40 *n* 52. & aliis, ante omnia inquirendum eſſe, an Maleficus inierit pactum cum dæmone: id ſiquidem tenetur Maleficus in primis diſſolvere. Videtur autem ejuſmodi pactum ſufficienter diſſolvi per veram ac ſinceram de ſuis peccatis actam pœnitentiam, ex puro corde peccata deteſtando, ac dæmoni renuntiando, & toto affectu DEI Miſericordiam implorando.

53. Non tamen neceſſe eſt, ut Maleficus pœnitens curet ſibi chyrographum a dæmone reſtitui: quia per veram pœnitentiam ſufficienter recedit a pacto. Sanchez *cit cap* 40. *n.* 53. Suarez, Candidus Brognollus, & alii. Quod ſi vero ipſemet Maleficus apud ſe habeat chyrographum, vel ejus exemplar (regulariter enim, ut notat Candidus Brognollus Bergomenſis, *in Manuali Exorciſtarum, part.* 1. *cap* 2. *art* 3. §. 10. cum aliquis homo Deo abrenuntiat, ac dæmoni ſe devovet, ſolent duo fieri chyrographa, vel ſi quis ſcribere neſciat, alia duo ſigna confici, quorum unum apud dæmonem conſervatur, alterum apud Magum, vel Maleficum) tunc is tenetur alterum, quod penes ſe habet, perſtringere, aut ipſimet Confeſſario tradere: idque partim in deteſtationem criminis; partim, ut exterius teſtetur internam, ac perfectam dæmoni abrenuntiationem, ſinceramque in Deum converſionem. Alioquin enim, ſi hujuſmodi externum ſignum, quod penes ſe habet, nollet Maleficus deſtruere, adhuc eo ipſo pergeret, internum voluntaria actum in dæmonis obſequium profiteri.

54. Secundo debet Confeſſarius inquirere a Malefico, an commiſerit illa enormia peccata ſuperius *n* 45. recenſita, vel alia hujuſmodi: quibus intellectis, debito modo procedat, prout cæteroquin neceſſe eſt ad Confeſſionem Sacramentalem.

55. Tertio, ſi aliquid ope diaboli Maleficus acquiſitum haberet, quod cujuſdam tertiæ perſonæ eſſe cognoſceret (puta, quia huic a diabolo ſublatum, & Malefico traditum fuit, prout ſæpe contingit) illud domino ſuo erit modo competenti reſtituendum, ſicuti in rebus furto ablatis fieri debet. Si vero aliunde, utpote ex occultis theſauris, aut ex rebus in mari totaliter deperditis, eam rem diabolus habuerit, Magoque tradiderit; ex eadem perſonis illis Magus ſatisfacere tenebitur, quibus forſaſſe damna in rebus ſuis familiaribus, aut animalibus intulit. Et hoc idem dicendum, ſi Magus haberet aliunde, unde damna illata reſarcire poſſit: nam reſtitutio rerum injuſte ablatarum, & aliorum damnorum illatorum recompenſatio, erit neceſſario facienda, niſi impotentia excuſet, prout aliunde conſtat.

56. Quarto, ne Maleficus pœnitens iterum ſeducatur, & ad vomitum redeat, ſimulque ut is a dæmoniacis divexationibus, non raro redituris, magis magiſq; præſervetur, eundem Confeſſarius muniat remediis ſpiritualibus, nimirum Agnis Dei, aut aliis rebus conſecratis ipſi communicatis; ſimulque eum exhortetur ad crebro eliciendos actus Virtutum Theologicarum, atque ad meditationem Dominicæ Paſſionis, deteſtationemque ſuorum graviſſimorum peccatorum, nec non

& aliarum Virtutum exercitium, præſertim vero ad frequentiorem Sacramenti Pœnitentiæ, atque Euchariſtiæ receptionem. Quin etiam poterit quandoque Confeſſarius adbibere Exorciſmos convenientes, quales pro hujuſmodi hominibus tum in Ritualibus Diœceſanis, tum in aliis Benedictionum Libellis paſſim reperiuntur.

DISTINCTIO III.

De Vitiis Religioni oppoſitis per defectum.

QUÆSTIO I.

De Tentatione Dei.

SUMMARIUM.

1. *Irreligioſitas, quid, & quæ vitia ſub ſe continent?*
2. *Tentatio, alia probationis, Alia ſeductionis.*
3. *Tentatio Dei, quid?*
4. *Eſt duplex, expreſſa & interpretativa.*
5. *Tentatio Dei ex genere ſuo eſt peccatum mortale.*
6. *Purgationes vulgares ſunt probibitæ.*
7. *Solvitur inſtantia.*
8. *Tentatio Dei per accidens poteſt eſſe venialis.*

1. UT patet ex dictis *Diſt. præced. num.* 1. alia Vitia opponuntur Religioni per exceſſum, alia per defectum. Viſis itaque hactenus prioribus, pergendum ad poſteriora, quorum omnium genus eſt *Irreligioſitas*, quæ eſt defectus cultus Deo debiti. Porro ſub Irreligioſitate, tanquam ſpecies ſub ſuo genere, continentur Tentatio Dei, Sacrilegium, Simonia, Blaſphemia, Perjurium, atque violatio Voti; de quorum quatuor prioribus in præſenti Diſtinctione, de aliis duobus in ſequenti Tractatu dicetur. Et quidem, ordiendo a materia præſentis Quæſtionis.

2. Tentatio generatim, eſt dictum, vel factum, ad capiendũ de aliquo experimentum, ut ſciatur, quantę ſit potentię, prudẽtiæ, ſcientiæ, & hujuſmodi. Et bæc dicitur *Tentatio probationis*, ſeu experimenti: quo modo Deus dicitur tentaſſe Abrabam, Jacob, Tobiam, & alios Sanctos, dum immiſſis adverſitatibus eorum obedientiam, patientiam, atque in aliis virtutibus conſtantiam experiri voluit. Eſt & alia, quæ dicitur *Tentatio ſeductionis*, ſeu inductionis ad peccatum: quo modo diabolus tentat homines, dum eos ad malum ſeu peccatum incitat. In propoſito ſumitur Tentatio priori modo, & quidem in malam partem, quatenus nimirum homo inique tentat Deum, volens aliquam ejus perfectionem experiri; de qua loquendo, ſit

3. CONCL. I. *Tentatio Dei* eſt actus Religioni oppoſitus, quo quis abſque juſta cauſa dicit, aut facit aliquid, ad capiendum experimentum de Divina quapiam perfectione; utputa de Potentia, Sapientia, Juſtitia, aliiſve Dei Attributis. Ita Herinex *diſp* 8 *de Relig. qu* 1. Leſſius, eſtque in re communis. Dicitur, *actus Religioni oppoſitus*: quia eſt quædam Dei irreverentia, velle de perfectionibus ejus experimentum ſumere abſque juſta cauſa, & relictis mediis ordinariis a Deo inſtitutis. Er additur, *abſque juſta cauſa*: quia ſi talis adſit, non erit Tentatio: ut ſi fiat ex Divino inſtinctu, vel ſi quis babeat Donum miraculorum, aut ſanitatum; vel ſi honor DEI, atque defenſio Religionis poſtulet aliquod opus, ad quod tale experimentum eſt neceſſarium. Porro per *experimentum Divinæ perfectionis*, intelligitur omne extraordinarium opus, vel auxilium Dei ſupra communem rerum ordinem præſtandum, quo Divina Potentia, Sapientia, Juſtitia, &c. quaſi experientia ipſa cognoſcatur.

4. CONCL. II. Tentatio Dei poteſt fieri dupliciter, expreſſe ſcilicet, vel interpretative. Ita communis. Et quidem *Tentatio Dei expreſſa* tunc accidit, quando aliquid fit directe ea intentione, ut experimentum capiatur dequadam Dei perfectione; ut ſi te projicias in puteum, experturus, an Deus te ſinat ſubmergi, vel an poſſit te ſalvare. *Interpretativa tentatio Dei* contingit, quando quis non intendit explicite tale experimentum de Divina perfectione, facit tamen aliquid ob finem alium, quod ex ſe requirit extraordinariũ Dei auxilium, illudque temere exſpectat: ut ſi quis tota Quadradrageſima velit cibo & potu abſtinere ad Chriſti exemplum, perſuaſus, Deum vires præbiturum (niſi id fieret ex ſpeciali inſtinctu Divino) aut ſi alicui alteri periculo abſque neceſſitate ſe committat, a quo ſine extraordinario auxilio Dei, quod temere exſpectat, liberari nequit. Huc etiam pertinent Purgationes vulgares, de quibus *num.* 6.

5. CONCL. III. Tentatio Dei, prout fit abſque juſta cauſa, regulariter loquendo, atque ex ſuo genere, eſt peccatum mortale. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: tum quia adverſatur excellentiſſimæ inter Morales Virtuti Religionis, & conſequenter ex ſuo genere eſt peccatum mortale. Tum quia vel tentando Deum quia eſt incredulus, aut dubius de aliqua ipſius perfectione, & conſequenter præter malitiam Infidelitatis irrogat Deo graviſſimam injuriam; prout fecerunt olim perfidi Judæi, de quibus dicitur *Pſalm.* 77. *Tentaverunt Deum in cordibus ſuis, dicentes: Numquid & panem poterit dare, aut parare menſam in deſerto?* Vel tentans petit a Deo auxilium extraordinarium ſine juſta cauſa, quod arguit gravem audaciam, ſicque irreverentiam erga Majeſtatem Divinam, quæ ter ſancte, ſimulque humiliter ac reverentialiter eſt tractanda: atque inſuper eſt iſtud contra ſapientiſſimam Dei ordinationem, qua voluit ſervari ordinem naturalem, neque abſque neceſſitate eundem invertendum ſtatuit. Unde Chriſtus dæmoni, præcipitium e Templi pinnaculo, unde tamen per ſcalas deſcendere poterat, ſuggerenti reſpondit, *Matth.* 4. *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

6. Hinc mortaliter peccaminoſa eſt omnis illa Tentatio, qua tentans Deum, abſque alia neceſſitate committit ſe aperto periculo vitæ; utputa projiciendo ſe in ignem, aut præcipitando ex turri, interim putans, Deum eſſe ipſum ſalvaturum. Huc etiam ſpectant *Purgationes vulgares* (ſic dictæ, quod nullo jure, ſed *populari inventione, & fabricante ſunt omnino fictæ invidia, c. Mennam.* 2. *q.* 5.) quales olim fieri conſueverant ferventis ſive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactu, & hujuſmodi, in quibus expectabatur incolumitas a Deo extraordinarie præſtanda innocenti; quæ merito reprobantur a Jure Canonico *cit. c. Mennam.* & *c. Omnibus.* & *c. Conſuluiſti.* 2 *q.* 5. Item Purgationes, quæ duello fiunt, in quo exſpectatur, ut Deus tueatur partem innocentem; quod itidem damnatur *can Monomachiam* 2. *q.* & *c.* 1. *ac ſeqq. de Purgat. vulgari*; & in Conc. Trid. *Seſſ.* 25. *can.* 29. *de Reform.*

7. Nec obſtat, quod Deus olim videatur quandoque hujuſmodi Purgationibus miraculo faviſſe. Reſp. enim, id factum eſſe vel ob ſimplicitatem illius ſæculi, atque antequam tales Purgationes fuerunt publice ab Eccleſia damnatæ: vel quia innocenter ſuſpecti ad eas adhibendas cogebantur. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 4. Quandoque tamen effectus non reſpondebat, de quo refertur inſigne exemplum *c.* 2. *de Purgat. vulgari.*

8. Dicitur nihilominus in Concluſione, *regulariter loquendo*, ad denotandum, quod Tentatio Dei aliquando per accidens poſſit eſſe peccatum veniale. Et hoc contingit vel ratione inconſiderationis, aut ignorantiæ non craſſæ, vel ratione parvitatis materiæ, aut periculi; ut quando quis levi morbo affectus, vane ſperat ſanitatem a Deo relictis mediis ordinariis. Bonacina *cit. diſp.* 3. *q.* 9. *n* 6. & alii.

QUÆSTIO II.

De Sacrilegio, & quale ſit peccatum?

SUMMARIUM.

9. *Sacrilegium, quid?*
10. *Ejus tres ſunt ſpecies.*
11. *I. Qua violatur Perſona ſacra.*
12. *II. Qua locus ſacer.*
13. *Et III. Qua aliæ Res ſacræ violantur.*
    Huc ſpectat abuſus ſententiarum S. Scripturæ.
14. *Sacrilegium eſt ex genere ſuo peccatum mortale.*
15. *Clerici, & Religioſi, a quibus abſtinere teneantur ratione Voti Caſtitatis?*
16. *Sacrilegium per accidens fit quandoque peccatum veniale.*
17. *Non omne peccatum a Perſona ſacra commiſſum, eſt Sacrilegium.*

9. Sa-

9. *Sacrilegium*, quod a *ſacris legendis*, id eſt, ſuffurandis ſic dicitur, proprie accipitur pro violatione, ſeu indigna tractatione rei ſacræ; ſive pro injuria ac irreverentia illa, quæ infertur Deo per indignam tractationem rerum ſacrarum. Et de hac loquendo ſit

10. CONCL. I. Sacrilegiorum univerſim tres ſunt ſpecies: aut enim Sacrilegium fit contra Perſonam ſacram, aut contra Locum ſacrum, aut contra Rem ſacram. Ita Doctores communiter, & ratio eſt: quia generatim etiam tria ſunt genera rerum ſacrarum, videlicet perſonæ, loca, & res aliæ ad Divinum cultum ordinatæ.

11. Porro ad primam Sacrilegii ſpeciem, qua violatur Perſona ſacra, pertinet percuſſio Clerici; fornicatio Ordine ſacro initiati, ſive Religioſi, aut Religioſæ, & cujuslibet Votum Caſtitatis habentis. Huc addunt Doctores pertractionem perſonarum Eccleſiaſticarum ad Tribunal ſæculare, earundem incarcerationem, & hujuſmodi, utpote quibus indigne tractantur perſonæ Deo ſacratæ.

12. Ad ſecundam ſpeciem Sacrilegii pertinent omnia, quæ fiunt contra ſanctitatem Loci ſacri: ut ſunt deſtructio malitioſa Loci ſacri, everſio Altarium, injurioſa effuſio ſanguinis, vel ſeminis humani in Loco ſacro; item, ſi confugientes ad Locum ſacrum, tanquam ad Aſylum, per vim inde extrahantur, & hujuſmodi.

13. Ad tertiam Sacrilegii ſpeciem pertinent ea peccata, quibus aliæ Res ſacræ temerantur, ſeu injurioſe tractantur. Dicuntur autem Res ſacræ inprimis Sacramenta; deinde Vaſa ſacra, veſteſque benedictæ, Reliquiæ Sanctorum, Dei ac Sanctorum Imagines; & denique ea omnia, quæ adhibitis certis precibus, ac Ritibus Eccleſiaſticis ſunt conſecrata, & pertinent ad cultum Divinum, atque miniſterium Eccleſiaſticum. Inſuper ad hanc tertiam Sacrilegii ſpeciem ſpectat abuſio ſententiarum S. Scripturæ ad ſuperſtitiones, ad ſtabiliendas hæreſes, ad amatoria, fabuloſa, vana, ſcurrilia, adulationes, detractiones, libellos famoſos, & hujuſmodi: quam quidem temeritatem graviter inhibuit Conc. Trid. *Seſſ. 4. in Decreto de Editione, & uſu ſacrorum Librorum*; atque omnes hujus generis homines, ſeu violatores, ac temeratores verbi Dei, juris & arbitrii pœnis, per Epiſcopos coerceri præcepit.

14. CONCL. II. Sacrilegium ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita communis: nam opponitur excellentiſſimæ inter Morales virtuti Religionis. Sic quippe certum eſt, eſſe peccatum mortale, quando Sacrilegium fit in contemptum Rei ſacræ; prout ſolent facere Hæretici, cum Vaſa ſacra, Imagines Dei ac Sanctorum, & hujuſmodi profanant, & vaſtant. Similiter conſtat, committi peccatum mortale Sacrilegii, quando fit aliquid voluntarie ac deliberate in materia gravi, quod habet peculiarem repugnantiam cum ſanctitate Rei ſacræ: ut eſt percuſſio Clerici, item peccatum carnis cum perſona Deo ſacrata, vel ab eadem perſona ſacra commiſſum, &c. Quia talia notabiliter contraveniunt ſanctitati Rei ſacræ, eique gravem inferunt irreverentiam.

15. Ubi ſciendum, quod Religioſi Profeſſi, aut Clerici in ſacris conſtituti, ratione Voti Caſtitatis teneantur abſtinere ab omni deliberata venerea delectatione, actuque tum interno, tum externo, qui eſt contra Caſtitatem: uti ſunt non ſolum fornicatio, aut alius actus venereus, ſed etiam turpes cogitationes, delectationes moroſæ, aſpectus impudici, vel tactus obſcœni, &c. Unde quidquid in ſæcularibus extra conjugium eſt aliquo modo peccatum contra Caſtitatem, id in Religioſis, & Clericis memoratis etiam eſt Sacrilegium ratione Voti; adeoque habet duplicem malitiam: ita tamen, ut malitia Sacrilegii ſit mortalis in iis actibus, in quibus malitia libidinis eſt mortalis; venialis vero, in quibus illa eſt venialis, prout non raro contingit ratione imperfecti voluntarii. Leſſius *lib. 2. cap* 41. *n.* 78. Sylveſter, Layman, & alii.

16. CONCL. III. Nihilominus per accidens quandoque Sacrilegium poteſt fieri peccatum veniale. Ita communis. Sic imprimis accidit, quando irreverentia Rei ſacræ illata, eſt duntaxat levis: prout fieri poteſt in aliquali inhonoratione, aut dilaceratione Imaginum ſeclaſo contemptu, in levi abuſu ſacrarum Veſtium ad profanos uſus, in allegatione cujuſdam ſacræ Sententiæ ad jocum, & idem dicendum de aliis hujuſmodi levioribus irreverentiis erga Res ſacras, quæ non excedunt peccatum veniale, ſecluſo contemptu, propter parvitatem materiæ, ſeu irreverentiæ commiſſæ. Similiter erit peccatum veniale tantum, & quandoque nullum, ſi irreverantia aliqua fiat Rei ſacræ ex inadvertentia, indeliberatione, aut ignorantia non craſſa, vel invincibili: hæc enim a peccato mortali excuſat in omni materia.

17. Tandem notandum cum Herinex *diſp* 8. *de Relig. q.* 2. *n.* 12. & aliis, non omne peccatum a Perſona ſacra, vel in Perſonam ſacram commiſſum, eſſe Sacrilegium proprie & formaliter; ſed illud tantum, quod directe committitur contra ſanctitatem Perſonæ. Hinc inebriatio, ſuperbia, mendacium, ac hujuſmodi, ſi committantur a Perſona ſacra, non ſunt ſacrilegia. Similiter neque ira erga Perſonam ſacram habita, citra corporalis injuriæ illationem, eſt Sacrilegium, cum talia directe non repugnent ejus ſanctitati, bene tamen percuſſio corporalis ipſius.

QUÆSTIO III.

De Simonia.

SUMMARIUM.

18. *Simonia, unde ſic dicta?*
19. *Ea eſt ſpecies Sacrilegii.*
20. *Simoniæ definitio declaratur.*
21. *Simonia quam grave peccatum?*
22. *Eſt triplex.*
23. *Simonia mentalis, quid?*
24. *Simonia conventionalis, quid? alia pure conventionalis, & alia mixta.*
25. *Simonia confidentialis declaratur.*
26. *Simonia realis.*
27. *Si quid gratis detur, ac recipiatur, non fit Simonia.*
28. *Simonia non eſt, intuitu ſpiritualium functionum, dare, aut recipere aliquid per modum ſtipendii.*
29. *An de hujuſmodi ſtipendio licitum ſit paciſci?*
30. *Idipſum magis declaratur*
31. *Simonia non eſt, dare quid ad redimendam injuſtam vexam circa ſpiritualia.*
32. *Fallit Concluſio in Beneficiis Eccleſiaſticis, ſi quis necdum habet jus in re.*
33. *Licitum eſt, dare vel recipere pretium pro labore per accidens conjuncto cum ſacro Miniſterio.*
34. *Non item pro labore intrinſeco, ſive per ſe conjuncto cum ipſo.*

18. Simonia a Simone Mago nomen, atque in Lege Evangelica originem traxit, non obſtante, quod jam in Lege veteri a Balaam *Num. cap.* 22. & a Giezi *lib* 4. *Regum, c.* 5. & a nonnullis aliis, hoc peccatum legatur commiſſum. Dicitur nihilominus *Simonia* a *Simone* Mago, qui cum vidiſſet, quod per manuum impoſitionem ab Apoſtolis daretur S. Sanctus (ut legitur in Actibus Apoſtolorum *cap* 8.) obtulit eis pecuniam, dicens: *Date & mihi hanc poteſtatem, ut cuicumque impoſuero manus, accipiat S. Sanctum.* Cui S. Petrus Apoſtolus reſpondit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.*

19. Eſt igitur Simonia ſpecies Sacrilegii: cum vendere rem ſacram, ſeu ſpiritualem pretio temporali, ſit contra reverentiam Deo in rebus ſacris debitam: ſimulque violet ipſius rei ſacræ ſanctitatem, quæ cum gratioſe nobis a Deo concedatur in noſtram proximorumque ſalutem, atque inſuper tantæ ſit dignitatis, ut ſit pretio inæſtimabili, ac proinde dignis debeat dari gratis, juxta illud Salvatoris, *Matth* 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*: Nihilominus æſtimato pretio venditur, aut emitur, rebuſque temporalibus æquiparata, humanis contractibus ſubjicitur.

20. CONCL. I. *Simonia* eſt ſtudioſa voluntas emendi,

Digitized by Google

vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum, pretio temporali. Ita Gloſſa *in Rubricam, tit. de Simonia*; eſtque definitio hæc communiter recepta inter Doctores, & patebit ex ejus declaratione. Dicitur I. *Studioſa voluntas*; id eſt, actus deliberatus voluntatis: & hæc particula ſtat loco generis; reliqua adducuntur per modum differentiæ. Dicitur II. *Emendi, vel vendendi*: ſub qua particula comprehenduntur omnes contractus, & pacta oneroſa, in quibus datur pretium temporale, vel ejus æſtimatio pro ſpirituali, ſive id fiat per veram emptionem aut venditionem, ſive per aliquam permutationem, aut alium hujuſmodi contractum oneroſum. Dicitur III. *Pretio temporali*; ſub qua particula comprehenditur non ſolum omnis pecunia, ſed etiam quidquid pecunia eſt æſtimabile; ut eſt munus a lingua, munus a manu, & munus ab obſequio. Hinc in Jure Canonico *c. Sunt nonnulli* 1. *q.* 1. reprobatur, veluti ſimoniacum, *Munus ab obſequio, Munus a manu, & Munus a lingua*. Et *can. Salvator.* 1. *q.* 3. dicitur: *Quiſquis igitur res Eccleſiaſticas non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra, munere linguæ, vel indebiti obſequii, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt*, cum concordantiis.

21. CONCL. II. Simonia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita certa omnium, & patet ex ſupra citatis verbis D. Petri, *Actor.* 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri*. Unde paſſim SS. Canones graviter reprehendunt Simoniam, appellantes eam *Execrabile vitium, turpiſſimum lucrum, piaculare flagitium, ſimoniacam peſtem, hæreſim ſimoniacam, ad cujus comparationem omnia crimina quaſi pro nihilo reputantur*: ubi videre eſt *c. Reperiuntur*. Et *c. Quicunque, ac ſeqq.* 1. *q.* 1. & *c. Patet* 1. *q.* 7. & *c. Per tuas de Simonia*, & alibi. Ex quibus verbis facile patet gravitas hujus criminis.

22. CONCL. III. Simonia recte dividitur in mentalem, conventionalem, & realem. Ita communis, & patebit ex earum explicatione. Itaque

23. *Simonia mentalis* eſt internum propoſitum, quo quis, dum confert alteri ſpirituale, intendit eum obligare ad reddendum temporale, vel econtra, ſine ullo pacto exteriori expreſſo, vel tacito: ut ſi quis det alicui centum aureos, aut eidem inſerviat cum intentione ipſum obligandi, ut in mercedem ſibi conferat Beneficium Eccleſiaſticum, & hoc poſtea ſibi conferatur, quamvis nullum pactum exterius circa hoc intervenerit. Unde per Simoniam mentalem non intelligitur hic merum propoſitum committendi Simoniam (quamvis & hoc jam ſit peccatum) ſed intelligitur ea Simonia, quæ quidem aliquem actum externum habet, v.g. dationem pecuniæ, malitia tamen ejus non ſe prodit exterius, ſed in ſola mente manet eo quod nullum pactum externum interveniat.

24. *Simonia conventionalis* eſt, quando non ſolum eſt internum propoſitum obligandi, ſed etiam proceditur ad externam conventionem, ſeu pactum expreſſe aut tacite factum, dandi ſive recipiendi rem ſpiritualem pro temporali, abſque tamen executione, ſaltem utrinque facta. Additur notanter, *ſaltem utrinq; facta*: nam alia eſt *Simonia pure conventionalis*, quæ videlicet ex neutra parte eſt completa: ut ſiquidem pactum fuerit initum conferendi Beneficium Eccleſiaſticum pro certa pecunia, adhuc tamen neque Beneficium collatum, neque pecunia ſoluta eſt. Alia vero eſt *Simonia conventionalis mixta*, quæ nimirum eſt completa ſolum ex parte unius, ſive dando pretium nondum collato Beneficio, ſive econtra.

25. Simoniæ Conventionalis ſpecies quædam eſt *Simonia*, quæ dicitur *Confidentialis*, qua quis cuipiam Beneficium Eccleſiaſticum procurat, eligendo, præſentando, reſignando, confirmando, aut alia ratione cum certa confidentia, ſeu pacto inito, ut is, qui Beneficium accepturus eſt, illud ipſum ſibi procuranti, vel alteri, utpote fratri aut nepoti ſuo, cum fructibus, aut aliqua eorum portione ſuo tempore cedat. Et adverſus hanc Simoniacæ pravitatis ſpeciem, quam *Confidentialem*, ſeu *Beneficiorum confidentiam* appellant, eo quod circa ſola Beneficia Eccleſiaſtica contingat, & per quam ex illicita beneficentia quandoque illa aſſervabantur perſonis pro tempore inhabilibus, vel etiam nondum natis, edidit Pius IV. ſeveriſſimam Bullam, quæ incipit, *Romanum Pontificem* (habeturque *tom.* 2. Bullarii Romani. *Conſtit.* 85. *dicti Pont.*) in qua ſub graviſſimis pœnis ipſam prohibuit, eamque prohibitionem innovavit B. Pius V. in ſua Conſtitutione 85. *Intolerabilis*.

26. Tandem *Simonia realis* eſt, quando pactio ex utraque parte impleta eſt, ſaltem inchoate: ut ſi collatio Beneficii facta eſt, & viciſſim pretium ſolutum, aut ſaltem pars pretii data pro eo.

27. CONCL. IV. Etſi certum ſit, committi Simoniam, ſi pretium temporale exigatur pro adminiſtratione Sacramentorum, ſepultura Eccleſiaſtica, confirmatione electionum, inſtallatione in Beneficiis, ac hujuſmodi; nihilominus ſi quid gratis detur, ac recipiatur, Simonia non committitur. Ita communis. Et quidem prior pars ſequitur ex dictis num. 20. Unde in Jure Canonico *tit. de Simonia, c. Non ſatis* & *c. Cum in Eccleſia.* & *c. Ad Apoſtolicum*, & alibi graviſſime reprehenduntur, ac prohibentur pravæ conſuetudines exigendi pro ſimilibus ſacris functionibus pretium temporale; quamvis laudabiles conſuetudines erga ſanctam Eccleſiam pia Fidelium devotione introductæ, ſponte aliquid dandi Eccleſiæ Miniſtris talia ſpiritualia miniſtrantibus, obſervari præcipiantur. Et per hoc patet altera pars Concluſionis, quæ amplius habetur *can. Sicut Epiſcopum.* 1. *q.* 2. & alibi.

28. CONCL. V. Inſuper Simonia non eſt, ſi intuitu ſpiritualium functionum, utpote adminiſtrationis Sacramentorum, Concionum, Miſſarum celebrandarum, ac hujuſmodi, datur aut recipitur aliquid per modum ſtipendii, hoc eſt, pro juſta & congrua ſuſtentatione Miniſtri Eccleſiaſtici. Eſt certa, atque communis; & patet ex unanimi ſenſu, & praxi quotidiana Fidelium. Ratio eſt; quia unuſquiſque meretur ſuſtentari ab illo, in cujus licito miniſterio occupatur. Unde dicit Chriſtus Dominus *Matth.* 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*. Et Apoſt. 1. *Corinth.* 9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* Quaſi diceret: id magnum non eſt, ſed debitum, prout ex contextu patet. Quinimo ex hujuſmodi textibus inferunt Doctores, quod eis, qui miniſtrant populo ſpiritualia, debeatur ſuſtentatio ex Juſtitia, ſic operario merces ſive cibus: unde appellatur *Stipendium ſuſtentationis*, quia vere debitum ut ſtipendium, juxta illud 1. *Corinth.* 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis?*

29. Addunt non pauci, quos ſequitur Layman *lib.* 4. *tract.* 10. *cap. ult.* § 2. *num.* 15. etiam licitum eſſe Miniſtris Eccleſiaſticis, quantum eſt ex natura rei, de ejuſmodi ſtipendio congruo ſuſtentationis ob ſpiritualia miniſteria perſolvendo paciſci. Ratio eſt: Tum quia quilibet poteſt paciſci de eo, quod ſibi Jure naturæ debetur. Tum quia Clerici ſic paciſcentes non exigunt aliquid tanquam pretium ſpiritualis miniſterii (hoc enim, tanquam majus omni pretio temporali, gratis exhibent, & alioquin manifeſtam committerent Simoniam) ſed ejuſmodi miniſterium ſacrum gratis exhibentes, requirunt duntaxat congruam a populo ſuſtentationem; atque ad majorem hujus ſecuritatem paciſcuntur de certa ejus quantitate, ubi hæc Superiorum authoritate, vel conſuetudine nondum eſt determinata; vel ſi eſt determinata, ut integre præſtetur.

30. Notanter hic additur, *Id eſſe licitum, quantum eſt ex natura rei.* Siquidem ſpectato Jure communi antiquo fuiſſe Simoniam, ſaltem Juris humani Eccleſiaſtici, ſic paciſci, cenſet Leſſius *lib.* 2. *de juſt & jure, c.* 8. *n.* 49. id probans ex *cap. ult. de Pactis*, & aliis textibus Juris Canonici; quibus tamen per contrariam conſuetudinem in quibuſdam rebus, & functionibus, ait eſſe derogatum. Deinde ubi ſtipendium functionis a Prælatis, vel conſuetudine eſt determinatum, non poteſt illud excedi ſine injuſtitia. Tandem qui ſic paciſcuntur, cavere debent, ne habeant intentionem paciſcendi de pretio officii ſpiritualis, ſed tantum de congrua ſuſtentatione: caveant etiam, ne imperiti ex tali pacto offendantur, & ſcandalizentur; qui proinde monendi ſunt, pecuniam non pro ipſa actione ſacra, ſed pro neceſſaria ſolum ſuſtentatione poſtulari.

31. CON-

Digitized by Google

31. CONCL VI. Non eſt Simonia, dare pecuniam ſolum ad redimendam vexam circa ſpiritualia, quam quis injuſte patitur. Ita communior Doctorum, contra Innocentium; idque deſumitur tum ex *c. Quæſitus 1. q. 3.* tum ex *c. Dilectus*, juncta Gloſſa *ibid. de Simonia*, ubi talis redemptio injuſtæ vexæ refertur, nec tamen reprehenditur, immo potius approbatur. Accedit ratio: quia dans pecuniam ex tali cauſa, non dat ipſam pro re ſpirituali, & tanquam pretium ipſius; ſed dat ipſam pro tollenda vexa, ſeu auferendo iniquo gravamine, atque ad removendum impedimentum pravæ voluntatis alterius. Sic v. g. licitum eſt, ſaltem urgente caſu neceſſitatis, aut alterius gravis periculi, dare pecuniam ratione Sacramentorum adminiſtrandorum illi Clerico, qui non vult ea miniſtrare gratis: non quidem ut pretium Sacramentorum (hoc enim eſt intrinſece malum, atque ſimoniacum, & in nullo prorſus caſu licitum) ſed tanquam medium ad removendum impedimentum pravæ voluntatis, ſeu avaritiæ alterius, atque ut is a peccato injuſtæ vexationis abducatur, & ad officium ſuum rite præſtandum inducatur.

32. Cæterum hæc Concluſio patitur limitationem in Beneficiis Eccleſiaſticis: in his quippe non eſt licitum, quin potius ſimoniacum, dare pecuniam pro redimenda vexa, quando offerens pecuniam necdum habet jus in re, ſive jus quæſitum in Beneficio. Deſumitur autem hæc limitatio ex *cap Matthæus de Simonia*; ubi electus a majori parte, aliis tamen contradicentibus, ſi bis det, aut dari conſentiat pecuniam, ut a contradictione deſiſtant, ac ipſe poſtea confirmetur, cenſetur Simoniacus, & obligatus ad reſignandum Beneficium. Ratio eſt: quia ſic daretur pecunia ad conſequendum libere jus ſpirituale, prout diſcurrit Abbas Panormitanus *ſuper cit. c. Matthæus de Simonia*, clare diſtinguens, quod pro jure quærendo non ſit licitum dare pecuniam etiam ad redimendam vexam, ob textum & rationem allegatam: ſed quando jus cuipiam jam eſt quæſitum, & vexatur quis in eo, bene dari poſſit pecunia pro redimenda vexatione, per textus & rationes *num. præc.* adductas; quia tunc non amplius ſterneretur via per pecuniam ad Beneficium Eccleſiaſticum. Hoc ipſum tradit Layman *cit. §. 2. num. 22. & ſeq.* citans alios, & Lud. Engel. *tit. de Simonia*, *n.* 31. ubi etiam reſolvit, quod lite beneficiali pendente abſque labe Simoniæ non poſſit fieri tranſactio (ſecus dicendum de compoſitione amicabili) ut adverſarius accepta pecunia a lite deſiſtat, per textum clarum *cap. Conſtitutus*, & *c. Super eo de Tranſactionibus*.

* Dices: Ex iſta doctrina ſequi, quod Simonia committatur, ſi e. g. Petrus invidis quibuſdam & malevolis hominibus per certas pecunias obſtruat os, ut eundem denigrare ceſſent partim apud certum Parochum, pingue ſuum Beneficium ſibi ipſi alias legitime reſignare volentem; partim apud Patronum dicti Beneficii: Reſpondeo enim negando illatum; talis enim pecunia non datur NB. *Ipſi habenti Jus reſignandi*, *vel præſentandi ad Beneficium* (tunc enim non careret labe Simoniæ) ſed potius alieni tertio, ut ceſſet a denigratione tanquam injuſta vexa. Vide de hac Jus Canonicum Patris Reinffenſtuel *Lib. 5. Decret. Tit. 3. §. 13. n. 308. & ſeqq.* & Friderich *in QQ. Canonicis de Simonia cap. 2. §. 6. n. 97. &c.* *

33. CONCL. VII. Loquendo de corporali labore, defatigatione, atque moleſtia in ſacris Miniſteriis, utpote in celebrationibus Miſſarum, adminiſtrationibus Sacramentorum, aut Conſecrationibus Eccleſiarum, &c. occurrente, & an pro eodem licitum ſit dare, vel recipere pretium, diſtinguendum eſt. Et quidem conveniunt Doctores, pro labore aut obligatione, quæ ſacro Miniſterio per accidens conjuncta eſt, licite aliquid dari, & accipi ut pretium: prout fit, quando Sacerdos iter longum conficere debet ad celebrandam in certa Eccleſia Miſſam, vel adminiſtrandum Sacramentum: aut quando Capellanus obligare ſe debet ad perſiſtendum in ſuis ſpiritualibus functionibus toto anno, præſertim tempore peſtis, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia talis labor, aut obligatio ex ſe eſt pretio æſtimabilis, & per accidens ſolum hic & nunc annectitur ſpirituali Miniſterio.

34. Secus dicendum de labore intrinſeco, ſeu qui per ſe ac neceſſario conjunctus eſt cum ſacro Miniſterio: nam pro tali ſimoniacum eſt dare, vel recipere pretium, *arg. c Si quis objecerit 1. q. 3. & c. Ad noſtram, de Simonia*; ubi generaliter *mandatur, quatenus pro miniſterio Eccleſiaſtico exercendo nullatenus pecunia exigatur*. Quo tamen non obſtante poteſt aliquid dari, ac recipi per modum juſti ſtipendii, ſeu ad honeſtam ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ, ut dictum *num.* 28. Et hoc ſolum volunt nonnulli antiquiores Authores, qui videntur oppoſitum tenuiſſe: nam commode explicantur, quod loquantur de juſto ſtipendio, Miniſtris Eccleſiæ in gratiam Fidelium laborantibus debito ad ipſorum ſuſtentationem, non autem de pretio laboris ſpiritualis. Layman *lib. 4. tract. 10 §. 4. n. 41.* & alii.

QUÆSTIO IV.

Solvuntur alia Dubia circa Simoniam, ejuſque pœnas.

SUMMARIUM.

35. *Simonia alia Juris Divini, alia Juris Eccleſiaſtici.*
36. *Exempla Simoniæ Juris Eccleſiaſtici.*
37. *Papa an poſſit involvi crimine Simoniæ?*
38. *Pretium ſimoniacum, quid, & quotuplex?*
39. *Manus a manu, a lingua, & ab obſequio, quid?*
40. *Ad Simoniam requiritur pactum, quale?*
41. *Corollaria.*
42. *Solvitur inſtantia de obligatione Antidotali.*
43. *Simoniacum eſt, dare temporale tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale.*
    Propoſitio damnata refertur.
44. *Per gratuitam compenſationem, quid intelligatur in ipſa?*
45. *Aliæ propoſitiones quoad propoſitum cavendæ.*
46. *Unde colligendum, an quid detur vel accipiatur ex pacto ſimoniaco, nec ne?*
47. *Pœnæ contra Simoniacos in Jure ſtatutæ.*
    Eas non inducit Simonia mentalis.
48. *Neque conventionalis.*
    Excepta Confidentiali.
49. *Quid, ſi Simonia conventionalis poſtmodum hinc inde compleatur?*
50. *Simonia Realis inducit pœnas Juris, quando fit in ingreſſu Religionis, Ordine, vel Beneficio.*
    Beneficium ſimoniace recipienti, quid agendum?
51. *Diſpenſatio ſuper Beneficio ſimoniace recepto, a quo poſſit dari? Et qualiter ſit obtinenda?*
52. *Non autem ante ſententiam judicis, ſi committitur in aliis caſibus.*

35. QUæritur I. An Simonia alia ſit Juris Divini, alia Juris Eccleſiaſtici? Reſp affirmative, cum Gloſſa communiter recepta *c. Ex parte il. 1. Verſ dimittere de Offic. delegat.* ubi ait, quod *quædam ſunt prohibita, quia ſimoniaca; ut vendere Sacramenta, &c. Et quædam ſimoniaca, quia prohibita; & ſunt illa, quæ per conſtitutionem Eccleſiæ facta ſunt ſimoniaca.*

36. Exemplum Simoniæ Juris duntaxat Eccleſiaſtici, eſt inprimis permutatio præbendarum, ſive Beneficiorum Eccleſiaſticorum; quæ ſi fiat pacto interveniente, ac propria authoritate, ſine interventu Epiſcopi, prohibetur tanquam ſimoniaca, *c. Quæſitum de Rerum permutat.*, & alibi; cum tamen permutare unam rem ſpiritualem cum alia ſpirituali (ut ſunt duo Beneficia) ex natura ſua non ſit ſimoniacum. Aliud exemplum habetur *can. Placuit 1. q 1.* ubi pro modico balſamo, quod benedictum pro Sacramento Baptiſmi datur per Eccleſias, prohibetur exigi ſemiſſis, tanquam ſpeciem habens Simoniæ. Similiter *c. Non ſatis. & c. Ea quæ, de Simonia*, cavetur, ut pro Chriſmatis, & Olei receptione, nulla cujuſquã pretii exactio attentetur. Atqui hanc non eſſe Simoniam Juris Divini ſed duntaxat Eccleſiaſtici, patet ex eo: quia oleum, vel balſamum illud, quod benedicitur, ſecundum ſe eſt pretio æſtimabile, ſicque pro eo pretium recipi, Jure divino aut naturali non prohibetur; ergo prohibitio illa, ob ſpeciem Simoniæ fit ſolo Jure Eccleſiaſtico.

37. Hinc infertur, quod Papa quidem poſſit involvi crimine Simoniæ, quæ eſt Juris divini, vendendo v. g. Sacramenta, quia & Papa eſt ſubjectus Legi divinæ: nihilominus in ipſo non habeat locum Simonia Juris duntaxat Eccleſiaſtici, qualis reperitur in iis, quæ ſunt ſimoniaca, quia prohibita; ut notat Fagnanus *c. Cum pridem n. 55. de Pactis*. Zoeſius *tit. de Simonia n.* 126. & communis. Siquidem Summus Pontifex *ſecundum plenitudinem poteſtatis de jure poteſt ſupra jus diſpenſare, c. Propoſuit de Conceſſ. præbendæ*. Simulque anteceſſor *ſucceſſorem ſuum quomodolibet non obligavit; cum non habeat imperium par in parem*, prout notatur in *c. Exiit §. Cæterum de Verb. ſignif. in* 6. cum concordantiis.

38. Quæritur II. Quid, & quotuplex ſit pretium ſimoniacum? Reſp. cum communi: *Pretium ſimoniacum* eſt aliquid temporale datum pro ſpirituali. Et hoc in Jure Canonico vocatur *Munus*; non quidem, prout munus ſignificat donum gratuitum, ſed prout importat onus ſeu debitum ex obligatione. Cæterum hujuſmodi Munus eſt triplex, videlicet Munus a manu, Munus a lingua; & Munus ab obſequio, prout patet ex dictis, & teſtibus *n.* 20. allegatis.

39. Per *Munus a manu* intelligitur non ſolum pecunia, ſed etiam omnis res temporalis pretio æſtimabilis, *c. Totum* 1. *q.* 3. Per *Munus a lingua* intelliguntur laudes, preces, ſeu recommendationes apud Principem v. g. vel populum, ex pacto interponendæ pro eo, qui Beneficium vel rem ſpiritualem cuipiam contulit, vel collaturus eſt: ſic enim res ſpiritualis pacto interpoſito datur pro illa recommendatione, & econtra, cum tamen ejuſmodi recommendandi obligatio ſit quid temporale, ac pretio æſtimabile. Leſſius *lib. 2. cap. 35. dubit.* 20. & alii. Et hac de cauſa, ſi detur aliquid temporale Officialibus pro præbendo duntaxat aditu, vel Mediatori ſeu Interceſſori pro labore illo, quem in ſe ſuſcipit in ſemel vel ſæpius adeundo Collatorem Beneficii, aut ratione alicujus imminentis damni, v. g. periculi diſgratiæ, non committi Simoniam, cenſent Navarrus *cap. 23. Manualis*, *n.* 106. & Layman *loc. cit. n.* 65. quia videlicet talia ſunt pretio æſtimabilia. Secus foret, ſi pro ipſo Beneficio conferendo, vel impetrando, daretur, aut reciperetur pecunia, ut patet. Tandem per *Munus ab obſequio* intelliguntur ſervitia, ſeu obſequia temporalia cuipiam præſtita, ſeu præſtanda ſub pacto, ſeu obligatione Beneficii Eccleſiaſtici collati, ſeu conferendi, & econtra.

40. Quæritur III. Quid cenſendum de pacto ſimoniaco? Reſp. I. Certum eſt, ad rationem Simoniæ requiri pactum, expreſſum vel tacitum, dandi rem ſpiritualem pro temporali, aut econtra; ita videlicet, ut dans temporale intendat alterum obligare ad reddendum ſpirituale, & econtra. Quamvis idcirco non negetur, poſſe dari Simoniam ex parte unius duntaxat; prout patet in Simone Mago, qui ſolus, non autem D. Petrus, incurrit Simoniam. Idem accidere ſolet in Simonia mentali.

41. Infertur proinde, ſi quis det honorarium alteri ad captandam duntaxat ejus benevolentiam, vel conciliandam amicitiam, ut poſtea ſui memor ex benignitate conferat Beneficium, vel aliam rem ſpiritualem, non committi Simoniam: quia deeſt pactum, & totum hinc inde gratis datur. Idem dicendum, ſi quis inſerviat Epiſcopo gratis ad conſequendam ejus benevolentiam, vel ut is ſuam ſcientiam atque dexteritatem perſpectam habeat, ſicque citius alliciatur ad conferendum ſibi Beneficium; deeſt enim pariter omne pactum, uti ſupponitur: Leſſius *loc. cit.* Layman *cit. cap. ult. §. 2. & 3* & alii, poſt Gloſſam *c. Cum eſſent Verſ. Promiſerat. de Simonia*.

42. Nec obſtat, quod ex talibus obſequiis, atque honorariis, oriatur obligatio quædam Antidoralis, id eſt, talis, qua dans obligat alterum naturaliter ad remunerandum ex virtute gratitudinis. Reſp. enim cum Navarro *c. 23. Manualis*, *n.* 106. Leſſio, & aliis, hoc non obſtare: quia ad Simoniam requiritur obligatio ex Juſtitia, ſive, ut ex pacto, expreſſo vel tacito, detur temporale pro ſpirituali. At obligatio Antidoralis, ſeu remuneratoria, ſolum eſt ex decentia & honeſtate, & procedit ex liberalitate; ſimulque ex ſe non determinatur ad reddendam rem ſpiritualem, cum alia ratione remunerando, poſſit eidem ſatisfieri, nec proprie eſt obligatio.

43. Reſp. II. Nihilominus dare temporale tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, Simoniacum eſt. Ratio eſt. Tum quia, quando temporale aſſumitur ut motivum ejuſmodi, jam æquivalenter oblatio illa eſt emptio, & res temporalis eſt pretium: ſimulque per temporale paratur via ad ſpirituale obtinendum, prout fecit Simon Magus, ſponte offerendo pecuniam ad conſequendam poteſtatem ſpiritualem; cui proinde dixit S. Petrus *Actor.* 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri*. Tum quia hic intervenit pactum, ſi non explicitum, ſaltem implicitum, dum ideo datur temporale, ut alter moveatur, ſeu tacite obligetur ad reddendum ſpirituale; quæ eſt ipſiſſima Simonia mentalis, quamdiu intentio iſta alterum ſic tacite obligandi, atque movendi, aliunde exterius ſe non prodit. Hinc merito Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 45. Propoſitionem damnavit, ſicut jacet: *Dare temporale pro ſpirituali non eſt Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale; vel etiam, quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut econtra.*

44. Ubi circa poſteriora hujus damnatæ Propoſitionis verba notandum cum Joanne Cardenas, *in Criſi Theologica, ad dictam Propoſitionem* 45. *num.* 37. *& ſeqq.* quod per gratuitam compenſationem intelligatur ea, quæ fit cum pacto, ſeu interveniente obligatione dandi aliquid titulo gratitudinis: ut ſi Patronus conferat Clerico Beneficium cum pacto, ut ſe gratum exhibeat, & ex gratitudine det ipſi aliquam pecuniam (prout eſſe licitum paciſci de dando ex gratitudine dono temporali pro ſpirituali, & econtra, olim fuit opinio quorundam) Nam qui ſic exigit titulo gratitudinis aliquid temporale, excedit limites obligationis Antidoralis, utpote quæ non determinat aliquid temporale, ſed poteſt aliunde impleri; prout bene notat cit. Cardenas *n.* 46 & jam dictum eſt ſupra *n.* 42.

45. Quoad præſentem materiam cavendæ ſunt inſuper aliæ duæ Propoſitiones, quarum prior, ordine 22. ab Alexandro VII. damnata fuit, & ſic ſonat: *Non eſt contra juſtitiam, Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.* Altera vero, illico ſequens ſupra memoratam Propoſitionem 45. ab Innocentio XI. condemnatam, ſic habet: *Et id quoque locum habet, etiam ſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale; immo etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis ſic, ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.* Hæc utraque Propoſitio merito eſt condemnata, ut ſatis patet ex hactenus dictis.

46. Reſp. III. An aliquid detur, vel recipiatur ex pacto ſimoniaco, vel potius ex alio juſto titulo, pro Foro interno ſeu conſcientiæ facile dijudicatur, utpote in quo propria cujuſque intentio ſeu mens inſpicitur: ſiquidem bona intentio ponit rem extra vitium; mala vero parit Simoniam, ad minimum mentalem. Zoeſius *tit. de Simonia*, *n.* 55. Loquendo vero pro Foro externo, in dubio ex circumſtantiis id erit dijudicandum & quantum ad hoc, *tria ſunt maxime attendenda, perſonæ ſcilicet dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus*, uti notantur *c. Etſi quæſtiones, de Simonia*.

47. Quæritur IV. Quænam pœnæ in Jure ſint contra Simoniacos ſtatutæ? Reſp. I. Diverſæ quidem ſunt pœnæ in Jure ſtatutæ, etiam ipſo facto incurrendæ per Simoniacos, prout habetur in *Extravag. Sane*, & *Extravag. Cum deteſtabile, de Simonia* (nam, ut ibidem notat Pontifex, *plures pœnarum gravitas, quam Dei timor arcere ſolet a vetitis*) nihilominus nulla Simonia duntaxat mentalis inducit ejuſmodi pœnas. Ita communis; & deſumitur *ex cap. ult. de Simonia*, ibi: *Pro Simonia, qua nullo pacto, ſed affectu animi præcedente delinquitur, ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori.*

48. Reſp. II. Inſuper Simonia pure conventionalis non inducit ipſo facto pœnas a Jure ſtatutas: nam Canones ſtatuunt

pœnas

Digitized by Google

pœnas in eos, qui *quo modolibet dando, vel recipiendo, Simoniam commiſerint*, *Extrav. Cum deteſtabile*, *junƈta Extrav. Sane. eod.* Idem probabilius dicendum de Simonia conventionali mixta (dummodo hinc excipiatur ea, quæ appellatur *Confidentialis*, ſeu *Confidentia beneficiorum*, propter ſpecialem Bullam B. Pii V. *Intolerabilis.* de qua *num* 25.) ut notat Navarrus *cap.* 23. *Manualis. n.* 104 Zoeſius, Engel, Leſſius, Covarruvias, & communior. Ratio eſt: quia nullibi in Jure habentur tales pœnæ clare expreſſæ contra Simoniam conventionalem, etiam mixtam: ſtante autem dubio, *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, juxta reg. 49. Juris in 6. cum concordantiis.

49. Fatendum tamen, quod tum Simonia conventionalis, tum etiam mentalis, ſit grave peccatum. Quinimo ſi Simonia conventionalis poſtmodum ex parte utriuſque compleatur, in totum vel in partem, hinc dando pretium vel partem ejus, illinc vero rem ſpiritualem, v.g. Beneficium Eccleſiaſticum, etiam incurruntur pœnæ ipſo Jure ſtatutæ contra Simoniacos, ut retrotrahantur ad tempus pactionis præteritæ, juxta ſtilum antiquum Curiæ Romanæ. Navarrus *cit. n.* 104. Leſſius *lib.* 2. *c.* 35. *n.* 151. & alii.

50. Reſp. III. Simonia realis, quæ committitur in ingreſſu Religionis; in Ordine (id eſt, in ſuſceptione, vel collatione Sacramenti Ordinis) vel in Beneficio Eccleſiaſtico, inducit ipſo facto pœnas a Jure ſtatutas. Ita communis, & habetur clare *in cit. Extrav. Sane & Extravag. Cum deteſtabile, de Simonia*: ubi committentes hujuſmodi Simoniam realem, ipſo facto excommunicantur, aliiſque pœnis ſubjiciuntur, quæ ibidem enumerantur. Et præſertim *cit. Extravag. Cum deteſtabile*, circa committentes Simoniam in Beneficiis Eccleſiaſticis, ſtatuitur, quod non ſolum ipſo facto incurrant excommunicationem Summo Pontifici reſervatam, ſed inſuper talis collatio, ſive proviſio irrita ſit, nullumque jus tribuat, adeo, *ut nec inde faciat aliquis fructus ſuos, ſed ad illorum omnium, quæ percepit, reſtitutionem ſub animæ ſuæ periculo ſit adſtrictus*.

Quia igitur omnis collatio Beneficii, quam ſimoniaca contingit labe fieri, viribus omnino caret, atque exinde jus cuipiam nullatenus acquiritur, juxta *cit. Extrav. Cum deteſtabile*: hinc ille, qui Beneficium ſimoniace recepit, tenetur (ceſſante legitima diſpenſatione) Beneficio taliter acquiſito renunciare. Angelus *Verſ. Renuntiatio num* 13. Sylveſter *Verſ. Simonia q.* 13. §. *Octavum*, & alii. Non tamen debet talis dimittere poſſeſſionem Beneficii, quam de facto habet, abſque licentia legitimi Superioris: ſed abſtineat a perceptione fructuum: excepta ſtricta neceſſitate vitæ, & quærat, quam cito poterit, reſignare, uti notat Angelus *cit. n.* 13.

51. Additur vero, *ceſſante legitima diſpenſatione*. Nam imprimis, qui Beneficium ſimplex per ſimoniam ab aliis commiſſam ignoranter recepit, neque eandem ſimoniam ratam habuit, & poſtmodum cognita rei veritate Beneficium illud reſignat, poteſt per Epiſcopum diſpenſari ad Beneficium illud retinendum, *arg. cap. penult. de Electione*. Secus ſi ſit Prælatura, Dignitas, vel Beneficium curatum: quia circa majora cautius eſt agendum; ſicque Epiſcopus quoad iſta, non poteſt diſpenſare. Gloſſ. *fin.* & Barboſa *ad cit. cap penult n.* 4. Pirbing. *cit. de Electione, n.* 89. *& ſeqq.* & alii. Quod ſi ipſemet Beneficiarius commiſit ſimoniam, aut eam ab aliis commiſſam ratam habuit, nequit Epiſcopus cum eo diſpenſare ad retinendum Beneficium ita ſimoniace acquiſitum, ſed ſolus Papa, *arg. citat Extrav. Cum deteſtabile*.

Deinde loquendo de Foro conſcientiæ, & quando ſimonia eſt occulta, poterit adiri Summus Pontifex, vel potius Major Pœnitentiarius ipſius; & expoſito rite per litteras crimine ſimoniæ (tacito tamen nomine Rei, prout in impetratione diſpenſationis ſuper occultis impedimentis matrimonii fieri ſolet, juxta inferius dicenda *Tr. XIV. Diſt.* 14. *n* 170 *&* 171.) ſupplicari Fidem, ut præter abſolutionem ab excommunicatione, de opportuno diſpenſationis, ſeu habilitationis remedio ſupplicanti providere dignetur, vi cujus idem ſupplicans pro Foro conſcientiæ impoſterum valeat tale Beneficium retinere, ejuſque fructus percipere, & hactenus perceptos retinere. Allegatis in hunc finem variis, & rationabilibus cauſis, utputa periculo ſcandali. aut infamiæ, quæ ex dimiſſione Beneficii oriri poſſet, vel paupertate Beneficiarii, &c.

52. Dicitur notanter *num.* 50. *quæ committitur in ingreſſu Religionis, Ordine, vel Beneficio, Eccleſiaſtico*. Siquidem nulla alia Simonia, etiam realis, inducit pœnas juris ipſo facto, & ante ſententiam Judicis, niſi in tribus duntaxat enumeratis caſibus; prout obſervant Leſſius *n.* 130. Pirbing *de Simonia, n.* 154 Navarrus, aliique communiter. Quare ſi quis committat Simoniam in adminiſtratione aliorum Sacramentorum, quam Ordinis, vel in Conſecrationibus, Benedictionibus, Diſpenſationibus, aut hujuſmodi, graviter quidem peccabit, non tamen ipſo facto incurret pœnam excommunicationis, ſuſpenſionis, vel inhabilitatis alicujus. Ratio eſt: quia nullibi in Jure exprimitur pœna ipſo facto incurrenda præter tres Simoniacæ ſpecies proxime enumeratas; quamvis *c. Quidquid* 1. *q.* 1. committens Simoniam in Baptiſmo, vel collatione Chriſmatis, dicatur *competenti pœna, & debita excommunicatione plectendus*; atque etiam *cap. Qui alium* & *cap. Sicut.* & *cap. Ea quæ*, *de Simon* convicti de Simonia jubeantur deponi: nam hæc verba non indicant pœnam latæ, ſed duntaxat ferendæ ſententiæ.

* Ea, quæ forſan circa Simoniam adhuc addi poſſent, partim inveniuntur in Jure Can. Lib. 5. Decret. Tit. 3. partim ponuntur alibi, nimirum *Tract. XI. Diſt.* 1. *poſt. num.* 80. *in Appendice*. *

QUÆSTIO V.
De Blaſphemia.
SUMMARIUM.

53. *Blaſphemia vi nominis, quid?*
54. *Ejus definitio. Quæ declaratur.*
55. *Datur Blaſphemia in Deum, & Sanctos.*
56. *Blaſphemia dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem.*
57. *Eſtque ex genere ſuo peccatum mortale,*
Nec admittit parvitatem materiæ.
58. *Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.*
59. *Corollaria.*
60. *An ita dicere:* Corpus Dei, Chriſma, Sacramenta, *&c. quale peccatum?*
61. *Quid de nonnullis aliis verbis?*
62. *An omnes Blaſphemiæ ſint ejuſdem ſpeciei?*
63. *Quid de Blaſphemia in Deum, & Sanctos?*
64. *Sententia oppoſita non caret ſua probabilitate.*

53. BLaſphemia eſt nomen græcum; & juxta nominis ethymologiam idem eſt, ac *Nocens dictum*; unde & Maledictioni, Convitio, atque Contumeliæ convenire poteſt: communiter tamen ſumitur pro verbo contumelioſo in Deum. Et hoc annotavit D. Auguſtinus *lib.* 2. *De moribus Manichæorum*, *c.* 11. dicens: *Eſt autem Blaſphemia, cum aliqua mala dicantur de bonis. Itaque jam vulgo Blaſphemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere: de hominibus namque dubitari poteſt, Deus autem ſine controverſia bonus eſt*. Hæc ille. Et de tali Blaſphemia loquendo, ſit

54. CONCL. I. *Blaſphemia* eſt contumelioſa in Deum locutio: ſive (ut alii loquuntur) Blaſphemia eſt verbum maledictionis, convicii, ſive contumeliæ in Deum. Ita in re communis. Unde patet, quod Blaſphemia immediate opponatur Laudi Dei.

Dicitur, *locutio contumelioſa*. Quia Blaſphemia conſiſtit præcipue in verbis irreverentibus, injurioſis, & Divinum Nomen ſeu honorem lædentibus, etſi aliquando etiam committatur ipſis factis, utputa ſi Deus contumelioſo ſigno vilipendatur; ut exſpuendo in cælum, aut hujuſmodi. Datur inſuper Blaſphemia cordis, ſeu interna, non minus, ac dari ſolet Laus interna Dei: circa quam nihilominus bene attendendum eſt, num adfuerit plena advertentia & conſenſus, vel potius duntaxat ſint cogitationes blaſphemæ incidentales, & involuntariæ: hæ enim peccatum non ſunt, aut ſaltem non grave, defectu voluntarii, plenæque deliberationis.

55.

Digitized by Google

55. Dicitur ulterius, *contumelioſa in Deum*. Quia, ut notat D.Th.2.2.*q*.53.*a* 1. Blaſphemia eſt peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentia Divinæ Bonitatis detrahit, illiqua contumeliam infert, vel negando aliquid, quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo, quod ei minime convenit. Cæterum per hoc non negatur, dari etiam Blaphemiam in Beatiſſimam Virginem Mariam, alioſque Sanctos: etenim, ſicuti Deus laudatur & honoratur in ſuis Sanctis, horumque gloria redundat in Deum: ſic etiam Blaſphemia erga Divam Virginem, & Sanctos, redundat in ipſum Deum.

56. CONCL. II. Blaſphemia inter alias diviſiones ſuas, præcipue dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem ſeu ſimplicem. *Blaſphemia hæreticalis* eſt illa, quæ Articulis Fidei directe opponitur: ſeu qua aliquid aſſeritur Fidei contrarium per verbum indicativi modi: ut ſi quis dicat. *Deus eſt crudelis, injuſtus, mendax, infidus, qui res hominum non curat*; vel ſi quis dicat: *o Deum injuſtum!* aut, *Abnego Deum*, &c. *Blaſphemia ſimplex*, ſeu *non hæreticalis* dicitur, quæ Articulis Fidei directe non opponitur, ſed aliquid vituperabile per modum deteſtationis, & quaſi imprecationis, in Deum profert: ut ſi quis Deo maledicat, aut optet, non eſſe Deum.

57. CONCL. III. Blaſphemis ex genere ſuo eſt peccatum mortale; eſtque lethalis culpa, quoties cum perfecta advertentia verba Blaſphemiæ proferuntur. Ita communis: ſiquidem Blaſphemia gravem infert Deo injuriam. Quinimo notant Doctores, Blaſphemiam ratione parvitatis materiæ non poſſe fieri peccatum veniale (in ipſa enim non datur parvitas materiæ, cum omnis Blaſphemia gravem injuriam Deo inferre videatur) ſed tantum ex indeliberatione, & inadvertentia actus, poſſe quandoque Blaſphemiam fieri veniale peccatum.

58. Circa quod bene notanda eſt doctrina, quam tradit D. Angelicus 2.2.*q*.73.*a*.2. quod *peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda*. Hæc quippe doctrina etiam locum habet in verbis Blaſphemiam ſonantibus, vel non ſonantibus; quibuſcunque enim verbis utatis, non eris reus Blaſphemiæ in Foro Dei, ſi abſit omnis tam indirecta ſeu virtualis, quam directa ſeu formalis intentio inhonorandi Deum: & econtra coram Deo judicaberis Blaſphemus, etiamſi ſanctiſſimis verbis inhonores ex intentione Creatorem tuum. In Foro autem externo præſumitur quis eo ſenſu locutus, quem verba ex communi uſu loquendi indicant. Unde D. Gregor. *lib*.26. *Mor.c.*7. relatus *can.Humanæ* 22. *q* 5. ſic inquit: *Humanæ aures verba noſtra talia judicant, qualia foris ſonant: Divina vero judicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur*. Hinc

59. Infertur I. Si quis verba Blaſphemiæ proferat, animo nec actualiter, nec virtualiter advertente, puta in ebrietate, non eſſe Blaſphemiam proprie dictam, ſed tantum materialem. Additur notanter, *animo nec actualiter, nec virtualiter advertente*: quia licet non poſſit eſſe malitia peccati Blaſphemiæ, niſi homo actualiter vel virtualiter intelligat, ſeu advertat ad verba, quæ ore profert; ſufficit tamen ad hoc indirecta, & virtualis attentio, & intentio. Unde ſi quis ſcienter ac ſerio loquatur verba, quæ vel ex propria ſignificatione, vel ex modo proferendi, aliiſve circumſtantiis Divini honoris diminutionem continent, quamvis homo eam directe non intendat, adhuc tamen committit Blaſphemiam: ſicut a pari ad peccatum detractionis, vel contumeliæ erga hominem, non requiritur formale nocendi propoſitum; ſed ſufficit virtuale. Layman *lib.*4. *tract.*10. *cap.*6. *n.*2. 6 & 7. ac alii.

60. Infertur II. cum Sanchez *lib.* 2. *in Decal. cap.*32. Laymano, Cajetano, Navarro, & aliis, non eſſe proprie Blaſphemiam, quando quis in ira, vel rixa cum aliquo, enuntiat quidpiam de Deo, quod verum eſt, utputa ex indignatione dicendo: *Corpus Dei, Chriſma, Sacramenta*, &c. Quia etſi irreverenter dicantur, non tamen proferuntur per modum contumeliæ, vel injuriæ Deo irrogatæ, nec aliquid falſum Deo tribuunt, ſicque plerumque non ſunt peccata mortalia: dummodo affectus ille indignationis, & iræ non tendat in Deum, ſed tantum contra hominem, vel jumentum, cui aliquis iraſcitur; quod ex modo dicendi, aliiſq; circumſtantiis, erit dignoſcendum. Verum hoc non obſtante, ejuſmodi verba ſacra temere & irreverenter proferre in ira, eſt peccatum cujuſdam Irreligioſitatis, ſed tantum veniale, ut ajunt Sanchez, Cajetanus, Armilla, & alii: quamvis ob ſcandalum, vel periculum formaliter blaſphemandi, mortale fieri poſſit, ideoque homines a tali Irreligioſitate, & apparente Blaſphemia merito abſterrendi ſint.

61. Hoc autem intellige, ſi ejuſmodi verba ſecundum ſe Divini honoris diminutionem nullam exprimant: nam ſi verba talia, aut tali modo proferantur, ut contumeliam Dei, aut Sacramentorum ſignificent. *Ganz Tunnen Sacrament, ganz Gallee Sacrament, dar dich Gottes Chryſam ſchende* (ut exemplificat, & docet Layman *loc.cit.n.*12. & poſt eum Gobat *tract.* 11. *Theol. Experiment.n.*739. cum aliis) cenſeri debent Blaſphemiæ, dummodo homo attenderit ad vilipenſionem Dei, aut rei ſacræ, quæ talibus verbis exprimitur. Sæpe autem homines ejuſmodi verba blaſphema proferunt inadvertenter, & materialiter tantum, non attendendo, quid ſignificent: tum vero excuſantur a peccato mortali, dummodo interim conentur perverſam ejuſmodi conſuetudinem deponere.

62. Quæres, an omnia peccata Blaſphemiæ ſint ejuſdem ſpeciei? Reſp I. Blaſphemia hæreticalis ſpecie diſtinguitur a ſimplici Blaſphemia. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia illa opponitur etiam Fidei, hæc autem Religioni tantum; quæ duæ virtutes ſunt ſpecie diverſæ.

63. Reſp. II. Probabilius eſt, etiam Blaſphemiam in Deum, & Blaſphemiam in Sanctos, ſpecie diſtingui. Ita Maſtrius *diſp.* 11 *Theol. Moral. num* 46. poſt Caſpenſem, & alios, contra Sanchez *cit.c.*33.*n.*38. Cajetanum, Bonacinam, Azorium, alioſque. Ratio datæ reſponſionis eſt: quia cultus Deo debitus eſt Latriæ; cultus vero Beatiſſimæ Virgini Mariæ, & Sanctis debitus, eſt Hyperduliæ, vel Duliæ, atqui hi cultus ſpecie differunt; ergo etiam Blaſphemia in Deum, & Blaſphemia in Sanctos, ſpecie differunt, cum opponantur ejuſmodi diverſo cultui, Deo & Sanctis debito.

64. Cæterum quia oppoſita ſententia, aſſerens Blaſphemias in Deum & Sanctos eſſe ejuſdem ſpeciei, eo quod opponantur eidem virtuti Religionis, quæ tribuit cultum Deo, & Sanctis propter Deum (non obſtante, quod hic cultus ſit diverſus ab illo) multorum Doctorum exiſtit, neque caret ſua probabilitate: hinc ipſa nonnunquam Confeſſariis deſervire poterit, præſertim quoad Pœnitentes, hanc diverſitatem ultro non exprimentes.

* Quæres II. Quomodo ergo practice agendum ſit quoad pœnitentes, qui confitentur, ſe blaſphemaſſe? Reſpond. Eoſdem I. eſſe interrogandos, an deliberate vel indeliberate fecerint? nam ſi ex mera præcipitantia (prout ſæpe contingit, quando ſuper homines vel jumenta indignantur) non conſiderando perfecte malitiam actus blaſphemaſſent, ab ulterioribus interrogationibus omnino ſuperſedere poteſt Confeſſarius: tenentur tamen etiam tales, ſi in Blaſphemando jam contraxiſſent habitum, haud dubie impendere diligentiam, ut iterum deſueſcant. Quod ſi vero penitentes reſponderent (prout frequenter audies) fuiſſe factum ex ira, urgendi ſunt, num ſub ira ſaltem in confuſo recogitaverint, de gravi offenſa, nec ne? Et profecto, ſi aliquo modo longius tales Blaſphemias, præſertim notabiliores protraxerint, in dubio præſumendi ſunt, blaſphemaſſe deliberate. II. Poſtquam Confeſſarius ex prima interrogatione cognovit, blaſphemias fuiſſe, deliberato, ac ſerio animo prolatas, inſtet ulterius, quibus verbis blaſphemaverint? nam homines maxime plebei ſolent ſæpius hæc tria confundere: *Blaſphemare, imprecari, & jurare*; Germanice *Schelten, Fluchen, Schworen*, quæ tamen ſpecie omnino differunt uti recte advertit Sporer hic. Item ex hoc ipſo reſponſo pœnitentium eruet Confeſſarius, num forſan ſimpliciter Sacramenta protulerint exemp. grat. dicendo Germanice *Sacrament*, aut Gotts *Sacrament*, quæ verba abſente ſcandalo peccatum veniale non excederent, & potius ad irreligioſitatem, quam ad Blaſphemiam reducerentur; vel num etiam veras Blaſphemias effuderint? Quando in notitiam veræ alicujus Blaſphe-

phemiæ devenit Confeſſarius. III. Indaget de numero, quoties interpolatis vicibus deliberate contigerit? Hoc ſibi etiam notet Confeſſarius, quod Blaſphemiæ, quæ effutiuntur v.g. a deſperantibus ex maligno affectu ſeu indignatione erga ipſum Deum, ſint quidem reſpective in Germania rariores, eſt tamen etiam periculoſiores, quam ſi effunderentur ex indignatione erga homines, vel jumenta, uti & graviores, ac ſubinde hæreticales. *

TRACTATUS VI.

DE HORIS CANONICIS, JURAMENTO, ET VOTO.

1. INter alios Religionis actus connumerari Juramentum & Votum, ſuperius (a) jam dictum eſt: verum de ipſis merito ſeorſim agitur, tum ob copioſiorem quam continent materiam, ſpecialeſque difficultates; tum majoris claritatis gratia. Quia vero Horæ Canonicæ comprehenduntur ſub Oratione, uno ex primariis actibus virtutis Religionis, prius de eiſdem ſub propria diſtinctione dicendum erit.

DISTINCTIO I.

De Horis Canonicis.

QUÆSTIO I.

Quid ſint, & quo Jure obligent Horæ Canonicæ.

SUMMARIUM.

1. *Ratio Ordinis.* (a) Tract.5.diſt.1.n.10.
2. *Horæ Canonicæ, quæ?* *Dicuntur Officium Eccleſiaſticum, & Divinum.*
3. *Officium Eccleſiaſticum, Nocturnum, & Diurnum, quid?* *Laudes an poſſint ſeparari a Matutino?*
4. *Officium totum conſtat ſeptem Horis Canonicis.* *Myſtica ratio hujus ſeptenarii numeri.*
5. *Uſus Horarum Canonicarum jam a tempore Apoſtolorum.*
6. *Eas non primitus inſtituit S. Gelaſius I.*
7. *Obligatio recitandi Horas Canonicas non eſt Juris Divini, ſed Eccleſiaſtici.*
8. *Solvitur objectio.*
9. *Nova inſtantia de Clericis Beneficiariis proponitur.*
10. *Ea diluitur, oſtendendo, quod etiam Clerici Beneficiarii ſolo Jure Eccleſiaſtico teneantur ad Horas.*

2. CONCL. I. Nomine *Horarum Canonicarum* intelliguntur eæ preces vocales, quæ ex præcepto Sacrorum Canonum ab Eccleſiaſticis perſonis nomine Eccleſiæ DEO perſolvuntur. Et hujuſmodi Horæ Canonicæ continentur in Breviario, atque alio nomine appellantur *Officium Eccleſiaſticum*; item *Officium Divinum*: de quo Seraphicus Doctor S. Bonaventura, *in Speculo Novit.part.1.cap.16.* veriſſime dixit: *Nemo Dei ſe æſtimet ſervum, ſi Dei potiſſimam negligat ſervitutem, quæ appropriato vocabulo Dei ſervitium* (Officium Divinum) *nuncupatur.*

3. Porro totum Officium Eccleſiaſticum dividitur in Diurnum, & Nocturnum; ſicuti colligitur ex Jure Canonico, *cap.Dolentes, de Celebrat. Miſſarum*, ibi: *Diſtricte præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium, nocturnum pariter & diurnum, quatenus eis Deus dederit, ſtudioſe celebrent pariter & devote.* Ubi per *Nocturnum Officium* intelligitur id, quod de nocte dici conſuevit, & vulgo *Matutinum* nuncupatur: cui juxta morem Eccleſiæ Romanæ *Laudes* adjunguntur, etſi hæ olim in multis Eccleſiis fuerint a matutino, intempeſta nocte (uti nunc multi Religioſi Ordines etiamnum faciunt) perſolutæ ſeparatæ; quemadmodum & defacto in nocte Nativitatis Domini fieri ſolet. Ad cujus imitationem, inquit Layman *lib. 4.tract.1.cap.2.* cum aliis, neque hodie quidquam obſtat, quo minus in privata Oratione preces Nocturnæ a Laudibus ſeparentur; quamvis in publico Choro cujuſque Eccleſiæ conſuetudo ſit ſervanda. Per *Officium Diurnum* econtra intelliguntur ceteræ Horæ Canonicæ, quæ de die ſunt perſolvendæ.

4. Hoc totum Officium Divinum communiter ſeptem partibus, ſeu Horis Canonicis conſtare dicitur, juxta illud Pſalmiſtæ, *Pſal.* 118. *Septies in die laudem dixi tibi. Qui ſeptenarius numerus* (ſubjungit Concilium Agathenſe, relatum *c.1.de Celebrat.Miſſ.*) *a nobis impletur: ſi Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorii tempore noſtræ ſervitutis officia perſolvamus; nam de Nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Hæc ibi. Accedit etiam Myſtica ratio hujus ſeptenarii numeri Horarum Canonicarum: ſeptem quippe ſunt dona Spiritus Sancti, ſeptem diebus completa fuit creatio mundi, ſeptem ſunt Mundi ætates, ſeptem petitiones Orationis Dominicæ, ſeptem Pſalmi Pœnitentiales, ac præſertim ſeptem præcipua Dominicæ Paſſionis Myſteria, in quorum proinde commemorationem ſeptem Horæ Canonicæ recitantur, juxta illos vulgatos verſiculos, a Gloſſa *cap.1.de Celebrat. Miſſ.* relatos.

Hæc ſunt, ſeptenis propter quæ pſallimus Horis,
Matutina *ligat Chriſtum, qui crimina purgat.*
Prima *replet ſputis: cauſam dat* Tertia *mortis.*
Sexta *Cruci nectit: latus ejus* Nona *bipertit.*
Veſpera *deponit: tumulo* Completa *reponit.*

5. CONCL. II. Uſus Officii Divini, ac recitatio Horarum Canonicarum, eſt antiquiſſimus in Eccleſia, & jam a tempore Apoſtolorum inchoatus, atque celebratus. Ita Doctores communiter, & colligitur ex illo *Actorum 3. Petrus & Joannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam.* Et *Actor. 16. Media nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum.* Item *Actor. 10. Aſcendit Petrus in ſuperiora, ut oraret circa horam ſextam.* Accedit illud Clementis Papæ I. *lib 8. Conſtitut. Apoſtol.can.* 34. ſic dicentis: *Præcationes facite mane, hora tertia, ſexta, & nona, & veſpere, atque ad Galli cantum.*

6 Nec obſtat, quod aliqui aſſerant, a Gelaſio I. vel S Gregorio Magno Horas Canonicas cœpiſſe. Id ſiquidem non recte dici, patet ex proxime allatis authoritatibus tum S.Scripturæ, tum S. Clementis Papæ I. qui S. Petri Apoſtoli Diſcipulus exitit. Fortaſſis tamen (inquit Azorius *tom. 1. lib 10. cap. 1.* & Filliuccius) Gelaſius Papa legem publicam conſtituit, qua Clerici preces Canonicas ſepties in die perſolvere cogerentur; ita ut, quod antea uſu & conſuetudine antiqua ſervabatur, lege deinde lata fuerit confirmatum, ac perpetuo in Eccleſia ſervari præceptum, eo ferme modo, quo S. Calliſtus Papa I conſtituit Quatuor anni Tempora, quibus jejunium ex Apoſtolica traditione acceptum, ab omnibus ſervaretur; ut habetur in ejuſdem Feſto, *die 14. Octobris*, ac refertur *can.1 diſt 76.* Certe S.Gregorius Magnus Eccleſiaſticum Officium auxiſſe legitur in ſua Vita, & per conſequens illud primitus non inſtituit, ſed antea jam inſtitutum augmentavit.

7. CONCL. III. Obligatio recitandi ſeptem Horas Canonicas non eſt Juris Divini, ſed ſolum Eccleſiaſtici. Ita Sannig. *diſt 2. de Horis Canonicis. num. 5.* Azorius, & alii contra Abbatem *in cap.1.de Celebrat.Miſſ* & alios nonnullos, volentes eſſe Juris Divini. Ratio eſt: quia nullibi habetur expreſſum præceptum Divinum recitandi ſeptem Horas Canonicas in S. Scriptura, ſed hic mos primum ab Apoſtolis, tanquam Eccleſiæ Prælatis, ac Rectoribus incepit; qui poſtmodum a Succeſſoribus Romanis Pontificibus expreſſius fuit præceptus.

8. Nec dicas cum oppoſita ſententia. *Pſ.* 118. dixit Regius Pſaltes: *Septies in die laudem dixi tibi*: ergo hoc eſt Juris Divini. Reſp. enim negando conſequentiam: nam hinc quidem factum Regis Davidis habetur, non autem aliquod jus conſtituitur: alioquin non tantum Clerici, ſed vel maxime Reges obligarentur ad recitandum ſeptem Horas Canonicas; quod nemo dixerit. Verum quidem eſt, quod Eccleſia hoc Davidico exemplo cælitus inſtructa, ad imitationem ipſius legem

ſan-

ſanciverit, ut Clerici ſeptem Horas Canonicas perſolverent; inde tamen non ſequitur, id eſſe Juris Divini. Niſi velimus Jus Divinum nimis late ſumere pro omni eo, quod habetur in S. Litteris, ac ex eis derivatur: quo modo authores oppoſitæ ſententiæ videntur impræſentiarum Jus Divinum accipere, latius tamen quam par eſt.

9. Urgebis autem. Clerici ſunt in ſortem Domini vocati, atque ideo *Clerici* dicti, ut habetur *can. Duo ſunt. 12. q. 1.* Item Clerici percipiunt Decimas, proventus Eccleſiaſticos, redditus annuos Beneficiorum, aliaſque eleemoſynas a Laicis, ut pro ipſis Deum precentur: ergo Jure Divino, quin naturali, tenentur ad recitandas Horas Canonicas. Probatur conſequentia: quia qui de Altari vivit, Altari inſervire tenetur; atque, ut dicitur *cap. ult. de Reſcriptis in 6. Beneficium Eccleſiaſticum datur propter officium:* ſimulque lex Juſtitiæ, vel ſaltem Gratitudinis poſtulat, ut Clerici pro Fundatoribus atque Benefactoribus, quorum eleemoſyna ſuſtentantur, Deum precentur. Ob has, aliaſque ſimiles rationes, loquendo de Clericis Beneficiariis, multi Authores, nominatim Abbas *cap. 1. de Celebrat. Miſſarum,* Navarrus *cap 7 de Oratione. n. 3.* Zabarella Roſella, Tabienna, Armilla, aliique tenuiunt, hujuſmodi Clericos Beneficiarios etiam Jure Divino, imo & naturali, urgente nimirum lege Juſtitiæ, & non tantum Jure Eccleſiaſtico, teneri ad recitandas Horas Canonicas. Hoc tamen non obſtante ſit

10. CONCL. IV. Etiam Clerici Beneficiarii ſolo Eccleſiæ præcepto tenentur ad recitandas ſeptem Horas Canonicas. Ita Sylveſter *Verſ. Hora, quæſt. 8. dict. 9.* Azorius *lib. 10. cap. 4. quæſt. 13.* & alii. Ratio eſt: quia etſi Clericus Beneficiarius debeat ſervire Eccleſiæ, atque pro benefactoribus, ipſiſque Fundatoribus de Jure naturali, id eſt, lege Juſtitiæ, & Gratitudinis, Deum deprecari, inde tamen continuo non ſequitur, hoc fieri debere recitando ſeptem Horas Canonicas. Ratio hujus eſt: quia dantur alia ſervitia ſpiritualia Clericis Beneficiariis præſcripta, queis Eccleſiæ ſervire debent; poſſetque dictæ obligationi naturali abunde ſatisfieri, ſi qualeſcunque preces ad Deum pro Benefactoribus, atque Fundatoribus Beneficiorum perſolverent; ergo obligatio determinate recitandi ſeptem Horas Canonicas, non eſt de Jure naturali ac Divino, & conſequenter ſolum de Jure Eccleſiaſtico. Et per hoc patet ad rationes oppoſitæ ſententiæ, quæ ſolum probant, aliqua ſervitia Eccleſiaſtica, preceſq; a Clericis Beneficiariis eſſe perſolvendas Jure naturali; non autem determinate ſeptem Horas Canonicas, niſi accedente primum præcepto Eccleſiaſtico.

QUÆSTIO II.

Quinam teneantur recitare Horas Canonicas?

SUMMARIUM.

11. *Tria genera hominum, de quibus procedit Quæſtio.*
12. *Clerici in Sacris conſtituti tenentur recitare Horas Canonicas.*
13. *Subdiaconus tenetur eas dicere jam primo die, quo ordinatur; & quas?*
14. *Clerici in Sacris, etſi ſint excommunicati, ſuſpenſi &c. tenentur recitare Horas.*
15. *Excommunicati tamen non debent dicere,* Dominus vobiſcum.
16. *Clerici non Beneficiarii Minoriſtæ non tenentur ad Horas.*
17. *Sola Profeſſio Religioſa non inducit obligationem recitandi Horas.*
18. *Religioſi quinam, & unde teneantur recitare Horas Canonicas?*
19. *Novitii, an ſub culpa teneantur recitare Horas?*
20. *Quid de Societate JESU, & nonnullis Monaſteriis Monialium?*
21. *Quanta ſit obligatio Religioſorum perſolvendi Horas Canonicas in Choro?*
22. *Quid de Religioſo Clerico, ad ſtatum Laicalem tranſlato?*
23. *Quid de Clerico Profeſſo, ſed ejecto ex Monaſterio?*
24. *Clerici Beneficiarii, qui?*
25. *Clerici Beneficiarii obligantur ad Horas Canonicas,*
26. *Quibuſdam tamen exceptis.*

11. TRia ſunt genera hominum, de quibus præſens Quæſtio movetur: nam alii ſunt Clerici non beneficiarii, alii Beneficiarii, & alii Religioſi; & hi ſive ſint ſuſpenſi, excommunicati, degradati, aut Religioſi ex Ordine ejecti; ſive non. De quibus omnibus per ſequentes Concluſiones ſingillatim dicendum.

12. CONCL. I. Clerici omnes in Ordinibus ſacris conſtituti, licet nullum Beneficium Eccleſiaſticum habeant, ad recitandas Horas Canonicas ſub culpa mortali ſunt obligati. Ita omnes Doctores; idque loquendo de Sacerdotibus clare habetur in Jure Canonico, *c. Presbyter. & c. Dolentes, de Celebrat. Miſſarum.* Loquendo autem de Diaconis, & Subdiaconis, utpote de quibus citati Canones expreſſe non loquuntur, dicta obligatio fundatur, atque deſumitur ex generali ac immemoriali conſuetudine Eccleſiæ: nam conſuetudo legitime præſcripta habet vim legis, ſimulque ea eſt *optima legum interpres, c. Cum dilectus, de Conſuet.*

13. Et notandum cum communi Doctorum, quod Initiatus ſacro Subdiaconatus Ordine teneatur jam primo die, quo Ordinem iſtum ſacrum recepit, Officium Divinum perſolvere: quamvis primo illo die nondum teneatur totum illius diei Officium dicere, ſed obligetur ſolum ad eas Horas Canonicas recitandas, quæ correſpondent tempori illius diei, quo ordinatus fuit, ſicque obligationem recitandi contraxit; puta, ut incipiat a Sexta vel Nona, ſi illo tempore fuit ordinatus in Subdiaconum. Layman *lib. 4. tract. 1. cap. 6. num. 3.* & communis. Notant inſuper Doctores, talem non ſatisfacere præcepto, ſuæque obligationi, ſi recitet Horas illas Canonicas ante Ordinationem ſuam in Subdiaconum: quia (inquiunt) pro illo priori tempore necdum cucurrit præceptum recitandi Horas, & conſequenter tunc nondum potuit illi præcepto ſatisfieri.

14 CONCL. II. Ejuſmodi Clericus non liberatur hac obligatione recitandi Horas, etiamſi ſit excommunicatus, ſuſpenſus, depoſitus, aut degradatus. Ita communis. Ratio eſt. Tum quia per excommunicationem v. g. non tollitur Ordo ſacer, utpote cujus character indelebiliter inhæret animæ; & conſequenter neque tollitur obligatio recitandi divinum Officium eidem annexa. Tum quia nemo debet ex propria culpa, & iniquitate, commodum reportare; prout fieret, ſi quis excommunicatus, aut ob propriam culpam degradatus, liberaretur ab obligatione dicendi Horas Canonicas.

15. Obſervat etiam Bonacina *tom. 1. diſp. 1. de Horis Canon. q. 2 punct. 3. num. 3.* Clericum degradatum, aut excommunicatum, non poſſe, dum recitat Divinum Officium, dicere *Dominus vobiſcum;* ſed debere loco illius dicere, *Domine exaudi:* quia hæc eſt functio Ordinis, & communicatio quædam in Officiis Divinis, quæ non eſt licita excommunicatis. Imo Suarez, & Navarrus, relatis a Bonacina *tom. 1. diſp 2. de Excommunicatione, q. 2 punct. 3. § 2. n. 6.* cum quibuſdam volunt, excommunicatum incurrere irregularitatem, dicendo, etiam privatim, *Dominus vobiſcum.* Sed hoc non videtur admittendum: quia parvitas materiæ ſicut excuſat a mortali peccato, ita & ab irregularitate, quæ oritur ex delicto, & impoſita eſt ob peccatum mortale. Bonacina *loc. cit.* Henriquez, Filliucius, & alii.

16. CONCL. III. Clerici non Beneficiarii, neque Religionem profeſſi, conſtituti ſolum in quatuor Ordinibus minoribus, non obligantur recitare Horas Canonicas. Ita unanimis Doctorum: idque patet ex communi Eccleſiæ conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres; ſimulque ex eo, quia ejuſmodi obligatio nullibi reperitur in Jure expreſſa.

17. Quantum attinet ad alterum genus hominum, nempe Religioſorum, ſciendum eſt, ex vi ſolius Religioſæ Profeſſionis non ſequi obligationem dicendi Horas Canonicas, ut inter alios bene notat Reginaldus *lib. 18. cap. 11. n. 137.* Patet hoc tum ex eo: quia Profeſſio ipſa Religionis ordinariæ obligat tantum ad tria vota eſſentialia, Paupertatis nimirum, Caſtitatis,

(b) Tract. 11. diſt. 1. quæſt. 1.

Digitized by Google

tatis, & Obedientiæ, ſervanda ſecundum Regulam. Tum quia dantur Religiones non deputatæ ad Chorum, ſed quæ inſtitutæ ſunt præcipue ad exercenda corporalia Miſericordiæ opera in Hoſpitalibus, vel ad Militiam adverſus Infideles, vel ad aliquas actiones ſpirituales: immo & in Religionibus Choro addictis dantur Laici, ſeu Converſi profeſſi, quos conſtat non teneri ad recitationem Horarum Canonicarum. Hinc videndum, quinam Religioſi, & ex quo fundamento teneantur recitare Horas Canonicas.

18. CONCL. IV. Religioſi omnes, ac ſinguli (exceptis Novitiis, & Laicis converſis) qui profitentur Religionem Choro addictam, tenetur ſub mortali ad perſolvendum Divinum Officium, tametſi ad nullum Ordinem ſacrum ſint promoti; idque vel ratione propriæ Regulæ (ut FF. Minorum Clerici profeſſi, quibus etiam ante receptionem Ordinum ſacrorum *cap. 3. Regulæ* præcipitur, ut faciant Divinum Officium ſecundum ordinem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ) vel ſaltem vi generalis conſuetudinis, quæ in omnibus Religionibus Choro addictis cum tanta obligatione acceptata eſt. Ita Doctores communiter, paucis exceptis, quos allegat, & rejicit Layman *loc. cit. n.* 1. & 2. Ratio eſt: quia conſuetudo habet vim legis; eſtque dicta conſuetudo in Religionibus Choro addictis paſſim recepta.

* Reſpondent equidem contrariæ ſententiæ Patroni, quod hæc generalis conſuetudo, quatenus habet vim legis, eſtque obligatoria, ſit præciſe acceptata in tantum, ut hæc obligatio afficiat ipſam talem Religionem Choro addictam in communi ad recitationem in publico; non autem ſingula ejuſdem membra in particulari, ſi abſint a Choro, ita nimirum, ut ſub mortali equidem nequeat talis Religioſa Familia intermittere Chorum in aliquo Monaſterio; bene tamen perſonæ particulares, ſi abſentes a Choro non recitent Horas Canonicas privatim, a mortali excuſentur, niſi aliunde vi regulæ, aut ſacri Ordinis ſuſcepti ad divinum officium adſtringantur: nam *Contra* eſt, quod Communior Doctorum vi dictæ conſuetudinis generalis, quoad Religiones Choro addictas non ſolum in communi, ſed etiam quoad ſingula membra in particulari agnoſcat introductam obligationem recitandi Horas Canonicas. Licet cæteroquin, ut verum fatear, etiam altera ſententia contraria, quam tenent Joannes Medina, Alphonſus a Caſtro, Cajetanus, Armilla, Petrus Marchantius, Leſſius, Bordonus, ac alii apud Sporer *part. I. Theolog. Sacrament. in Append. cap.* 1. *num.* 14. & quæ plurimum poterit deſervire pro ſcrupuloſis Religioſis, ac Monialibus, non careat ſua probabilitate, quidquid contradicant denegando huic probabilitatem Sanchez, Reginaldus, ac Diana apud La Croix hic, & Martinus Archi-Epiſcopus Panormitanus apud Felicem Poteſtas *Tom. I. Exam. Confeſſ. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 426. Interea tamen, quantum ex Doctoribus potui colligere, verum adhuc manet, quod ſententia prima agnoſcens vi generalis conſuetudinis etiam obligationem in particulari per ſe loquendo, & præſcindendo ab una vel altera Religione in ſpecie ſit communior. *

19. Dicitur notanter I. *Exceptis Novitiis, & Laicis profeſſis:* ſiquidem Laici Choro addicti non ſunt. Novitios autem Clericos, Chorumque frequentantes, etſi Paludanus affirmare videatur teneri perſolvere Officium Divinum, eo quod ex eleemoſynis vivant, & gaudeant privilegiis Clericorum; communis tamen opinio cenſet, eos non teneri, prout obſervat Azorius *loc. cit. cap* 6. & Bonacina *diſp.* 1. *de Horis Canon. q.* 2. *punct.* 2. *n.* 1. Ratio eſt: quia ex quo necdum ſunt Religionem profeſſi, ſed libere poſſunt exire, ad onera Religionis non tenentur ſub obligatione. Adde, de Novitiis non currere conſuetudinem neceſſario dicendi divinum Officium. Unde Novitiis in favorabilibus quidem veniunt nomine Religioſorum non vero in odioſis.

20. Dicitur II *Vi generalis conſuetudinis*. Hæc enim potiſſimum eſt ratio, cur Religioſi Profeſſi Choro addicti jam ante receptum Subdiaconatum teneantur recitare Horas Canonicas. Unde ſi hæc conſuetudo in aliqua Religione non vi-get (ſicut dicitur eſſe in Societate JESU, habent circa hoc ſpecialem Conſtitutionem Pauli III. *Regimini militantis Eccleſiæ* §. 12. & habetur *tom.* 1. *Bullarii Romani. Conſtit.* 25 *dicti Pontif.*) non erit talis obligatio ante promotionem ad Ordines ſacros. Et hac ipſa de cauſa multa Monaſteria Monialium quæ hactenus conſueverunt recitare duntaxat Curſum, ſeu Officium parvum B. Mariæ Virginis, non obligantur ad recitandas Horas Canonicas.

21. CONCL. V. Etſi Communitas Religioſi Ordinis Choro addicti ex generali conſuetudine teneatur ſtatutis temporibus Horas Canonicas in Choro perſolvere; eaque obligatio, quæ procul dubio gravis eſt, atque ſub mortali obligans, inprimis Prælato incumbat, ut curam adhibeat, ne in ſua Eccleſia cantus Horarum Canonicarum debitis temporibus intermittatur, ad ſingulos tamen reliquos hæc obligatio in particulari non deſcendit: quare peccati mortalis damnari non debet, qui cæteris in Choro rite canentibus, ob pigritiam abeſt. Ita communis. Ratio eſt: quia talis quidem dignus eſt pœna a ſuo Prælato juxta Ordinis Conſtitutiones infligenda, nulla tamen conſuetudine introducta eſt tam gravis obligatio ſeu ſingulos obligans ſub peccato mortali. Quod ſi quis juſto impedimento detentus abſit, utpute ratione Concionum, vel Confeſſionum excipiendarum, certum eſt, eum nullatenus peccaturum, ſi Horas privatim perſolvat.

* Cæteroquin, ut obligationi recitandi Horas Canonicas publice in Choro ſatisfiat, noſter Franciſcus Henno *Tom.* 1. *Tract. in Præcepta Decalogi diſp.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 1. *Concluſ.* 2. ait, ſufficere tres præſentes. Econtra vero P. Sporer *loc. cit. n.* 17. requirit ad minimum quatuor. Rationem aſſignat iſtam, quia eſſentia Chori conſiſtit in decenti, ac decora alternatione cantantium: alternatio autem decenter, & decore fieri nequit in paucioribus quam quatuor; Ubi tamen ſubjungit, quaternarium numerum poſſe compleri etiam ex Novitiis; quia in favorabilibus æquiparantur Profeſſis. Prout pariformiter ſentit P. Gaudentius Kerchkove *in ſuis Commentariis cap.* 2. §. 2. *num* 21. & 22. Puto tamen ſententiam Patris Henno poſſe ſecure practicari, ſi alii confeſſionibus excipiendis, concionibus faciendis, aut infirmis viſitandis &c. occupati exiſtant. *

22. CONCL. VI. Religioſus Clericus profeſſus, necdum ſacris Ordinibus initiatus, qui Superioris authoritate ad ſtatum Laicalem Converſorum translatus eſt, a recitando Divino Officio liber eſt. Ita communis. Ratio eſt: quia mutavit ſtatum, cui talis obligatio annexa eſt.

23. Num autem idem dicendum ſit de ejuſmodi Religioſo nondum ſacris Ordinibus initiato, ſi fuit ejectus ex Monaſterio, variant Doctores. Et quidem Azorius *cit. lib.* 10. *cap.* 6. *q.* 6. poſt Navarrum *cap.* 7. *de Oratione, num.* 20. probabilius cenſet, talem ejectum Religioſum adhuc obligari ad recitandas Horas Canonicas, eo quod etiamnum ſit Religioſus, ſuoque vitio contigerit, ut e Monaſterio ejiceretur: ſimulque æquum non cenſeatur, ut quis ex ſuo delicto commodum reportet. Eum nihilominus ab ejuſmodi obligatione liberum pronunciat Herinex *tract.* 4. *de Religione diſp.* 2. *n.* 6. poſt Bonacinam & alios: quia (inquit) per ſententiam remotus eſt a ſtatu, in quo erat conſuetudo obligans, & translatus ad ſtatum, in quo non reperitur iſta obligatio & conſuetudo.

24. Quantum attinet ad tertium genus hominum, ſcilicet Beneficiarios, notandum, per Clericos beneficiarios intelligi eos, qui habent Beneficium aliquod Eccleſiaſticum, ſive deinde ſint inſigniti Ordine aliquo ſacro, ſive non. Nomine autem Eccleſiaſtici Beneficii, intelligitur jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, propter aliquod officium ſpirituale perſonæ Eccleſiaſticæ authoritate Eccleſiæ conſtitutum; prout amplius ſuo loco (b) explicabitur. Et de hujuſmodi Beneficiariis loquendo, ſit

25. CONCL. VII. Clerici Beneficium Eccleſiaſticum poſſidentes, etiamſi nullo ſacro Ordine ſint inſigniti, obligantur ad Horas Canonicas recitandas. Ita certa, & communis r & patet tum ex *cap. Dolentes*, ſupra *num.* 3. relato, tum ex

aliis

Digitized by Google

aliis Summorum Pontificum Conſtitutionibus: ſiquidem *Beneficium datur propter officium, cap. ult. de Reſcript. in 6*

26. Excipiuntur tamen quædam Beneficia, v. g. Præpoſituræ, Perſonatus, &c. quibus ex ſpeciali ſua inſtitutione ſolum annexa eſt obligatio recitandi Officium parvum B. M. Virginis, aut quid aliud ſimile. Excipitur etiam is, qui titulum quidem Beneficii obtinet, ſed per eum non ſtat, quo minus deſacto aliquos fructus percipere queat, ſive per ſe, ſive per alios, aut in aliis Subſtitutis: talis quippe ex communi Doctorum ſententia non tenetur ad Horas Canonicas recitandas, nemo enim ſuis ſtipendiis militare cogitur, & qui Altari deſerviunt, de Altari participant. 1. *Corinth* 9. Herinex *part. 3. tract. 2. diſp. 7. n. 58.* Navarrus *cap. 7. de Orat. num. 28* Layman *cit. c. 5. n. 3. & ſeq.* & alii.

Q U Æ S T I O III.

Quanta ſit obligatio recitandi Horas Canonicas?

S U M M A R I U M.

27. *Obligati ad Horas, & eas in totum, vel quoad partem notabilem culpabiliter omittentes, peccant mortaliter.*
28. *Quænam cenſeatur pars notabilis, ſufficiens ad peccatum mortale?*
    (c) Relato ſuperius n. 3. & 4.
29. *Quot peccata mortalia committat omittens Officium totius diei?*
30. *An peccet duplici peccato omittens Officium, ad quod tenetur ratione Ordinis ſacri ſimul & Beneficii?*
31. *Beneficiarii omittentes Horas tenentur ad reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis:*
32. *Idque poſt ſex menſes adepti Beneficii, ac Jure Eccleſiaſtico.*
    Rata neglecti Officii, quomodo taxanda?
33. *An tunc etiam reſtituendi fructus percepti ratione aliarum obligationum?*
34. *Vitandæ circa hoc quædam propoſitiones damnatæ.*
35. *Officium Defunctorum, & Litaniæ majores, &c. an extra Chorum ſub præcepto dicenda?*
36. *Affirmativa eſt tenenda.*
37. *Solvitur ratio dubitandi.*

27 CONCL. I. Omnes hactenus enumerati, atque ad dicendas Horas Canonicas obligati, peccant mortaliter, ſi eas vel in totum, vel quoad partem notabilem culpabiliter, ſeu abſque rationabili cauſa excuſante, dicere omittant. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia eſt præceptum grave, & quidem in materia gravi, ſpectante ad virtutem Religionis, non minus, ac præceptum audiendi Miſſam diebus Feſtivis; ergo etiam tranſgreſſio talis præcepti eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Sed occaſione hujus Concluſionis,

28. Quæritur I. Quænam ſit cenſenda pars notabilis, cujus omiſſio conſtituat peccatum mortale? Reſp. Quamvis non parum varient circa hoc Doctores, uti videre eſt apud Reginaldum *lib. 18. cap. 11. num. 143. & ſeq.* dum Navarrus tertiam partem unius Horæ ſufficere, Roſella vero totius Officii unius diei omiſſionem requiri ad conſtituendum peccatum mortale, aſſerat: ſed ambo improbabiliter. Communior tamen Doctorum opinio (paucis diſſentientibus, aut Veſperas Sabbati Sancti ob ſui brevitatem excipientibus, apud Gobat *tract. 5. Theol. Experim. num. 608 & 609*) videtur tenere, voluntariam omiſſionem cujuſcunque Horæ Canonicæ ſufficere ad peccatum mortale: idque etiam Doctores intelligunt de uno Nocturno Matutini, utpote æquivalente uni Horæ minori. Fundatur hæc ſatis communis recepta ſententia, in *cap. 1. & c. Dolentes, de Celebrat. Miſſar.* (c) ubi omnes ſeptem Horæ ſignificantur, ac nominatim quotidie recitari præcipiuntur: unde deducitur, unam Horam omiſſam cenſeri partem notabilem.

29. Quæritur II. Quot peccata mortalia committat omittens integrum Officium unius diei? Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure cap. 37. n. 53* putat, tot numero peccata committi, quot ſunt Horæ; eo quod ſingulæ ſint diſtincta Officia, diſtinctis temporibus ex præcepto Eccleſiæ perſolvenda. Sed melius Herinex *diſp. 2. de Hor. Can. q. 1. n. 8.* Gobat *loc. cit. n. 617.* Bonacina *diſp. 1. q. 5 punct. 1 n. 6.* Navarrus, & alii reſpondent, eſſe unicum peccatum gravius tamen. Ratio eſt: quia omittitur unicum tantum integrum Officium unius diei, cujus ſingulæ Horæ ſunt pars; ergo etiam ſit unicum duntaxat peccatum externum conſummatum omiſſionis.

30. Quæritur III. An peccet duplici peccato, qui omittit Officium Divinum, ad quod recitandum tenetur ratione Ordinis ſacri, ſimul & beneficii? Affirmant Bonacina *loc. cit. num.* 4 Leſſius *num.* 52. Sanchez, Suarez, & alii, & ſequitur Sanniz. *cit. diſt. 2 quæſt. 1. n. 16.* Rationem afferunt: quia talis Clericus Beneficiatius in Sacris conſtitutus peccat & contra virtutem Religionis, cujus intuitu obligatur ratione Ordinis ſacri, & contra Juſtitiam ratione Beneficii. Sed Herinex *loc. cit. num.* 9. cum Diana *part. 1. tract. 12. de Horis Canon. reſol.* 5. & aliis, probabilius negat, committi duo peccata, etſi duobus vel pluribus titulis quiſpiam ad Horas Canonicas recitandas obligetur. Ratio eſt: quia Clericus Beneficiarius omittens Horas non peccat contra Juſtitiam, ſed tantum contra Religionem, ac præceptum Eccleſiæ, quæ iſtam obligationem Beneficiariis impoſuit; prout nec tenentur Jure naturæ ad reſtitutionem fructuum, ſed tantum ex præcepto Eccleſiæ poſt primus ſex menſes, ut mox amplius dicetur. Et per hoc ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ.

31. CONCL. II. Præter reatum culpæ lethalis, ſi Beneficiatii Horas Canonicas culpabiliter, ſeu ceſſante legitimo impedimento intermittant, poſt ſex menſes a Beneficio obtento obligantur ad fructuum perceptorum reſtitutionem pro rata omiſſionis. Ita certa, & communis omnium; habeturque expreſſe ſtatutum in Generali Concilio Lateranenſi, ſub Leone V. *Seſſ.* 9. quam Conſtitutionem innovavit, magiſque explicavit B. Pius V. Conſtit. 135. quæ incipit, *Ex proximo* (ac refertur *tom. 2. Bullarii Romani*) ubi inprimis Pontifex ſic loquitur: *Ex primo Lateranenſi Concilio ea ſalubris ſanctio emanavit, ut quicunque habens Beneficium Eccleſiaſticum, cum cura, & ſine cura, ſi poſt ſex menſes, quam illud obtinuerit, Divinum Officium, legitimo ceſſante impedimento, non dixerit, Beneficiorum ſuorum fructus pro rata omiſſionis Officii & temporis, ſuos non faciat, ſed eos tanquam injuſte perceptos, in fabricas ipſorum Beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur.* Hæc ibi.

32. Ex quibus verbis colligitur primo, hanc obligationem reſtituendi fructus Beneficii pro rata neglecti Officii, incipitur duntaxat poſt primos ſex menſes a tempore adepti Beneficii computandos (nam exceptio illa, *ſi poſt ſex menſes*, firmat regulam in oppoſitum) quamvis ille, qui primis ſex menſibus, ceſſante legitimo impedimento. Officium non dixerit, grave peccatum intelligatur admiſiſſe, prout ſubdit Pontifex ibidem. Colligitur ulterius, hujuſmodi obligationem reſtituendi fructus eſſe Juris duntaxat Eccleſiaſtici: tum quia ortum habet ex ſalubri ſanctione Concilii Lateranenſis: tum quia, ſi eſſet Juris naturalis, aut Divini, pariter pro primis ſex menſibus dicta obligatio procederet. Ut autem intelligatur, cujuſmodi ratæ prædictæ ratio ſit habenda, idem Pontifex in citata ſua Conſtitutione declarando ſtatuit: *Ut qui Horas omnes Canonicas vel pluribus diebus intermiſerit, omnes Beneficii, vel beneficiorum ſuorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent ſi quotidie dividerentur: qui vero Matutinum tantum, dimidiam; qui cæteras omnes Horas, aliam dimidiam; qui harum ſingulas, ſextam partem fructuum ejuſdem diei amittat.* Hæc Pontifex.

33 Cæterum quoad memoratam obligationem reſtituendi notandum eſt, quod quamvis Azorius *cit. cap. 14. quæſt. 5.* ob tam generalem B. Pii V. loquendi modum & Conſtitutionem teneat, quod Beneficiarius omnes ſui Beneficii fructus, etiam illos, quos propter alias obligationes, utpota Conciones, Sacramentorum adminiſtrationem, Miſſæ celebrationem, &c. ſi ſimul eſt Parochus, ſibi comparaverat, pro rata neglecti Divini Officii reſtituere teneatur: oppoſitum tamen, nempe tuta conſcientia poſſe eam fructuum partem retineri, quam ejus labor, quo alioquin inſervivit Eccleſiæ, promeruit, cum multis

tis

ti aliis Anthoribus a ſe allegatis, probabile, & in praxi tuum cenſet Lyman *lib.4. tract.2. c.5.n.1. & 2.*& Sa *Verſ. Beneficium num.* 58. quorum poſterior proinde ſubjungit, quod ſufficiat Parocho teſtitnere quintam partem, Canonieo quartam, aliis Beneficiariis tertiam. Sed melius Layman attendendum eenſet ad aliorum quantitatem officiorum, quæ quandoque plura, quandoque pauciora ſunt; ac proinde hoc erit prudentis, & timorati Viri arbitrio dijadicandum.

34. Citea hoc tamen notanda, & vitanda erit gemina Propoſitio, noviſſimeab Alexandro VII. condemnata, quarum prior, ordine 20. ſie ſonat. *Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam judicis, eo quod ſit pœna*. Altera ordine 33. ſie habet. *Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcunque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui Beneficii fecerit*. Utraque, inquam, hæc Propoſitio eſt damnata, ac proinde evitanda.

* Quæres I. An pœnis reſtitutionis fructuum a S. Pio V. Beneficiatis non recitantibus Breviarium impoſitis ſubjaceant etiam Proviſores, & Cooperatores?

Reſp. I. Proviſor, qui ad tempus conſtituitur, ut nomine Parochi v. g ægroti, aut alias impediti, adminiſtret Sacramenta, aliaque munera Parochialia, non tenetur ad reſtitutionem, ſi omittat Breviarium, quamvis ratione Ordinis ſacri graviter peccet; Ratio eſt, quia talis non eſt verus Beneficiarius, & ſuum ſalarium potius habet ob alias functiones Parochiales: ſecus dicendum quoad Vicarios perpetuos, qui ſunt veri Beneficiati; ſicque omittentes Horas Canonicas obligantur pro rata ad reſtitutionem, uti recte notat Henno *Tom.1. Tract. in præcept. Decalog. diſp. 1. quæſt 3. art.I. Concluſ. 3. Reſol.* 4. Reſpond. II. Ob rationem ſuperius quoad Proviſores adductam pariformiter excuſantur Cooperatores Parochorum non habentes verum Beneficium. Item illi Sacellani, in quibuſdam arcibus, vel alias apud Nobiles exiſtentes, qui equidem ſingulis annis percipiunt certos fructus ob quædam miniſteria ſpiritualia, interea tamen illa Sacellania non eſt erecta authoritate Epiſcopi. Ita Sporer *part. 1. Theol. Sacram. in Append. cap. 1. n.* 29.

Quæres II. An pœnis reſtitutionis fructuum adſtringantur Beneficiati, qui inculpabiliter verb. gr. ex naturali oblivione, vel ob infirmitatem, aut aliud juſtum impedimentum omittunt Horas Canonicas? Reſp. negative: nam pœna ſupponit alias culpam; ergo etiam hic debet præcedere culpa, ut incurratur illa pœna inhabilitans ad perceptionem fructuum pro rata. Aliam adhuc rationem vide *num* 91. Quinimo cum Gobath, Patritius Sporer *loc. cit. n.* 33. & La Croix *lib. 4. n.* 1210. excuſant Beneficiatum taliter ægrotum, ut nequeat recitare Horas Canonicas, quamvis hæc infirmitas fuiſſet contracta ex propria culpa Beneficiati, v. g. propter exceſſivum potum: etſi enim talis antecedenter deſtruendo ſanitatem haud dubie contraxerit culpam, attamen hic & nunc factus ægrotus, & forſan de ſuo peccato contritus non peccat ommittendo Horas Canonicas; adeoque, cum ipſa omiſſio Officii Divini apud talem non amplius ſit peccaminoſa, præſumendum erit de benignitate Eccleſiæ, quod etiam huic omiſſioni non annexuerit pœnam reſtitutionis, uti advertit Sporer hic.

Quæres III. An Beneficiatus obligetur aliquid reſtituere, ſi quidem culpabiliter quidpiam ex Horis Canonicis intermittat; non tamen talem partem, quæ conſtitueret peccatum mortale? Reſpond. negative: nam Bulla S. Pii V. injungit ſolum reſtitutionem illis, qui intermittunt culpabiliter NB. aliquam Horam Canonicam: ergo, cum talis in caſu noſtro ne quidem æquivalenter integram Horam Canonicam omittat, neque imponenda erit pœna reſtitutionis; cum non conveniat pœnas ampliari, ſed potius reſtringi. Sporer *loc. cit.* n.35. & La Croix *lib 4. n.*1212.

Quæres IV. An Beneficiati teneantur ratione Officii Divini facere reſtitutionem, ſi nihil quidem omiſerunt, bene tamen Horas Canonicas voluntarie interne diſtracti perſolverunt. Reſp. I. Imprimis illos AA. qui admittunt cum diſtractione voluntaria pure interna impleri adhuc præceptum Eccleſiaſticum de recitatione Officii Divini, nec graviter exinde peccari, pariter facile concedere, quod conſequenter Beneficiati, etſi voluntarie diſtracti non obligentur reſtituere fructus: Et ſane pro hac ſententia plurimum ſcrupuloſis favorabili a Patre La Croix *lib.4. n.*1340. & ſeqq. adducuntur ultra viginti quatuor Doctores non ſine gravibus fundamentis: quia tamen quæſtione ſequenti contraria opinio agnoſcetur ſaltem ut probabilior. Hinc Reſpond. II. Dato etiam, quod ille graviter peccet, qui voluntarie Horas Canonicas ſine attentione interna recitat, adhuc tamen probabiliter ſuſtineri poteſt, quod non obligetur ad reſtitutionem fructuum. Ita enim Soto, Toleto, Corduba, Garzia, Gobath, & alii La Croix *lib.4. Theol. Moral. n.*1213. & Sporer *hic cap. 2. Sect. 2. n.* 88. Ratio eſt; quia Bulla Piana pœnam reſtitutionis ſolummodo impoſuit intermittentibus omnino recitare Horas Canonicas: ergo in odioſis non eſt extenſio facienda ad eos, qui diſtracte recitant Horas Canonicas. *

35. Quæres, an Officium Defunctorum in die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum, item Litaniæ majores in Feſto S. Marci, ac tribus diebus Rogationum, privatim ſint a præfatis Clericis, Religioſis, ac Beneficiariis de præcepto recitandæ? Ratio dubitandi eſt: quia B. Pius V. in Bulla, *Quod a nobis*, Breviario præfixa ab obligatione recitandi extra Chorum diebus in Rubricis præſcriptis, eximit Officium B. Mariæ Virginis, & Defunctorum, item ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, & Graduales. Et quidem Diana *part. 1. reſol 42. de Horis Canonicis*: loquendo de Litaniis, poſt paucos alios a ſe allegatos, probabile cenſet, non teneri eos privatim recitare Litanias in diebus Rogationum, qui non interſunt Proceſſionibus.

36. Reſp. tamen cum Herinex *diſp. 2. q. 2. n.* 14. Gobat. *tract.5. Theol. Exper.* n.614. Gavanto *p.2. ſect.7. cap.13.* allegante Suarium, & ſequitur Bonacina *tract. 23. cap.7. n* 243. Officium Defunctorum in die Commemorationis Animarum, ac Litanias præfatis diebus, etiam privatim recitandas eſſe ex præcepto. Ratio eſt: quia Officium Defunctorum cenſetur eſſe pars Officii diei Animarum, cui idcirco in Calendario, & Martyrologio, tribuitur nomen Commemorationis Defunctorum: Litaniæ autem ut præfatis diebus privatim dicantur ab iis, qui non interſunt Proceſſionibus, expreſſe præſcribunt Rubricæ. Neque Litanias commemorat, & excipit B. Pius V. in præallegata Bulla, quæ tamen jam olim præceptæ fuerunt c. *Rogationes, de conſec. diſt.* 3. Accedit communis ſenſus Doct. & praxis Fidelium, optima legum interpres.

37. Et per hoc patet ad rationem in oppoſitum. Siquidem B. Pius V. de Litaniis nullam facit mentionem, ac proinde obligationem eaſdem privatim dicendi non tollit. Et dum obligationem recitandi privatim, ſeu extra Chorum, Officium Defunctorum in citata Bulla ſuſtulit, loquitur de diebus Ferialibus, queis illud Officium aliquoties per annum dicendum eſſe, volunt Rubricæ: non autem ſub hac generali abrogatione, ſeu deobligatione, comprehenditur Dies Commemorationis Defunctorum, cum ſit pars Officii illius Diei. Atque ex his inferunt Doctores, Beneficiarium talia ceſſante juſto impedimento non recitantem, teneri ad reſtitutionem fructuum pro rata partis omiſſæ.

* Quær. ultimo. Cui facienda ſit reſtitutio fructuum ex omiſſione Officii Divini reſultans? Reſpond. eandem reſtitutionem fructuum eſſe faciendam vel fabricæ, ſeu ornatui illius Eccleſiæ, in qua quis habet beneficium, vel pauperibus. Ita cum communi Felix Poteſtas *Tom. 1. Examinis Confeſſ. part.2. cap.* 3. n. 496. & Sabinus Bononienſ. *in ſua Luce Morali part. 2. tract.* 54. *n.* 41. Porro inter pauperes comprehenduntur etiam pauperes aliæ Eccleſiæ; item illi, qui ſecundum ſuum ſtatum ſunt pauperes, uti Religioſi. Item etiam pauperes Conſanguinei, Fratres, Parentes &c. Quin imo poterit talis Beneficiatus ſibimetipſi juxta dicenda *n* 90. applicare, ſi vere pauper e. g. propter tenues redditus exiſtat:

Digitized by Google

Item licite per ſuam intentionem io partem ſatisfactionis computaret illas eleemoſynas, quas gratuito daret pauperibus, modo non aooumeret parti ſatisfactionis eas, quas jam tribuerat pauperibus ante omiſſionem Officii Divini: hoc enim foret illicitum & ab Alexandro VII. juxta jam dicta *n.* 34. reptobatum. Videantur Sporer *loc. cit. num.* 49. & La Croix *loc. cit. n.* 1215.*

QUÆSTIO IV.

Quaenam iotentio, & attentio requiraror ad recitatiooem Horarum Canonicarum?

SUMMARIUM.

38. *Quid ſit, ſtudioſe & devote celebeare officium Divinum?*
39. *Attentio circa orationem vocalem triplex, ad verba, ad ſenſum, ad finem Orationis.*
40. *Requiritur intentio orandi.*
    (d) De hoc tract. 2. diſt. 3. n. 44.
41. *Sufficit tamen ad ſatisfaciendum intentio virtualis.*
42. *Quælibet attentio, tam ad verba, ad ſenſum, quam ad Deum ſuffi.it.*
43. *Voluntarie diſtractus abſque ulla interiori attentione, non videtur ſatisfacere.*
    Oppoſita quorundam opinio refertur.
44. *Ratio Concluſionis.*
45. *Solvitur objectio.*
    (e) Conformiter dictis tract. 2. diſt. 1. num. 46. 38 & ſeq.
46. *Leviter duntaxat diſtractus ſatisfacit.*
    Et facile eſt ſatisfacere.
47. *Quid ſi diſtractio non ſit plene voluntaria?*
    Vel omnino involuntaria?
48. *Remedia ad repellendas diſtractiones opportuniora quæ?*

38. ESt hic recolendum ex dictis *quæſt. 1. num.* 3. quod in *c. Dolentes. de Celebrat. Miſſar.* præcipiatur, ut Divinum Officium *ſtudioſe celebretur pariter & devote.* Ubi Gloſſa notat, *Studioſe* quantum ad officium oris, verba non ſyncopate pronuntiando. Et *devote* quantum ad officium cordis; juxta illud Apoſtoli, *Epheſ.* 5. *Cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino:* unde Gloſſa *c. Cantantes, diſt.* 92. hoſce vulgatos verſiculos refert:

Non vox, ſed votum; non muſica chordula, ſed cor.
Non clamans, ſed amans, cantat in aure Dei.

Igitur ad devotionem, ſeu officium cordis, requiritur tum intentio, tum attentio, de qua alii duo verſiculi ſic canunt:

Dirige cor ſurſum: bene profer: reſpice ſenſum.
Inque Choro ne ſis corpore, mente foris.

39. Advertendum quoque cum D. Thom. 2. 2. *q.* 83. *art.* 13. & communi Doctorum, quod attentio triplex ſit, quæ orationi vocali poteſt adhiberi: una ad verba, qoa attenditur ad verba, ne aliquis in eis proferendis erret. Secnoda ad ſenſum verborum, qua attenditur, quid verba ſignificent; & hanc habere nequeunt ignari illius idiomatis, in quo recitatur Divinum Officium, v. g. Moniales ignorantes linguam latinam; quamvis poſſint habere primam & tertiam attentiooem, ſicque omnino ſatisfacere. Eſt tertia ad finem orationis, qua nempe attenditur ad Deum ceu terminum noſtræ orationis, & ad rem, pro qua oratur: quæ eſt omnium optima, atque etiam ab idiotis, linguæque, in qua Divinum Officium recitatur, ignaris haberi poteſt. Prima harum attentioonum, ut ait Filliucius, dicitur materialis, ſecunda litteralis, & tertia ſpiritualis.

40. CONCL. I. Certum eſt, intentionem aliqoam orandi, ſeu recitandi Horas Canonicas neceſſariam eſſe; alias ejuſmodi recitatio non eſſet actus humanos, honeſtus ac devotus, neque proprie oratio. Unde ſi quis legeret Horas Canooicas in ſomnio, ſub quo nonnulli loqui ſolent, vel recreationis aut ſtudii cauſa, talis non impleret præceptum, quia non haberet intentionem orandi, (d)

41. CONCL. II. Ad orandum, & ſatisfaciendum præcepto, ſufficit intentio virtualis ac implicita, neque requiritur neceſſario iotentio expreſſa & formalis. Ita Navarrus *cap.* 13. *de Oratione, n.* 16. *& ſeqq.* Filliucius *tract.* 23. *cap.* 2. *n.* 71. & Doctores communiter. Ratio eſt: quia ejuſmodi intentio virtualis, ac implicita, ſufficit ad actum moralem. Talis intentio v. g. eſt in eo, qui habet voluntatem ſatisfaciendi ſuæ obligatiooi, vel dicendi Horas Canonicas, ut debet. Imo ſufficere ajunt, animo deliberato capere Breviarium, ire ad Eccleſiam ſeu Chorum, ita ut interrogatus vere reſponderet, ſe id facere ad recitandum Horas, vel ſatisfaciendum ſuæ obligatiooi. Et hoc confirmatur ex dictis ſupra *Tr.* 2. *Diſt.* 3. *Quæſt.* 5. *n.* 45. *& ſeqq.* ubi oſtenſum eſt, ad ſatisfaciendum præcepto non requiri ſpecialem intentionem ſatisfaciendi (dummodo non habeatur intentio contraria) ſed ſufficere intentionem præſtandi opus, quod præceptum eſt, utpute ſtudioſe pariter & devote recitandi divinum officium.

42. CONCL. III. Loquendo nunc de attentione, ſufficit quidem ad ſatisfaciendum præcepto recitandi Horas Canonicas, quælibet trium ſupra enumeratarum attentionum, videlicet ad verba, ad ſenſum, & ad Deum vel finem Orationis: tamen ſecunda attentio eſt præſtantior, quam prima; & tertia, quam ſecunda. Ita poſt D. Thomam *loc. cit.* communis Doctorum. Notat tamen Navarrus *cap.* 28. *de Orat. n* 28 id quod de tertia attentione ad Deum dicitur, eſſe intelligendum, dummodo interim, quantum neceſſe eſt, attendatur, ne orans erret io verbis, diceodo aliud vel aliter, quam quod, vel quomodo præceptum eſt.

43. CONCL. IV. Qui voluntarie, ſeu ſua ſponte diſtrahitur, & toto animo io alia per cogitationem diſperſo, atque adeo abſque ulla prædictarum trium interiori attentione Horas Canonicas perſolvit, non videtur ſatisfacere præcepto. Ita communior, probabilior, ſecurior Doctorum ſententia, quam tenent Azorius *cap* 12. *q.* 6 Bonacina *diſp.* 1. *q.* 3. *punct.* 2 §. 2. Maſtrius *diſp* 2. *Theol. Moral. n.* 92. Sannig. *q.* 2. *n.* 11. Herinex, Navarrus, Leſſius, Suarez, Reginaldus, Layman, aliique plures: quamvis non deſint oppoſitum tenentes, quos citat, & ſequitur Diana *part* 1. *tract.* 12. *reſol.* 2. qui volunt, interiorem attentionem ad Horas Canonicas non requiri, ſed ſufficere exteriorem: ut videlicet eas recitans, exterius reverenter aſſiſtat, nec ſeſe occupet in aliquo negotio incompatibili cum attentione interiori, utpute confabolando, ſcribendo, jocando, &c. hancque ſolam exteriorem attentionem (inquiunt) præcipi in ſæpe *cit. c. Dolentes. de Celeb. Miſſarum*, non autem interiorem.

44. Probatur tamen Concloſio. Quia *cit. c. Dolentes.* præcipitur, ut Officium Divinum devote recitetur: atqui devotio eſt actus internus; ergo. Confirmatur. Oratio noo ſubſiſtit ſine omni interiori attentione, neque eſt actus Religionis, ſed potius ſimulatio quædam devotionis aut orationis, quam merito Chriſtus reprehendit, *Matth* 15. dicens *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me;* ergo ſolam exteriorem orationem ſine ulla prorſus interiori atteotione non potuit Eccleſia præcipere, & conſequenter ea ſola non ſufficit ad ſatisfaciendum præcepto.

45. Nec dicas. Eccleſia non poteſt præcipere actum internum; ergo neque attentionem internam in Horis Canonicis. *Reſp.* enim (e) quamvis Eccleſia non poſſit per ſe ac directe præcipere actum mere internum, ac ſeorſim ſumptum; poteſt tamen Eccleſia ipſum compræcipere, ſeu indirecte & concomitanter præcipere una cum actu externo, quando ad ejus rationem, ſeu moralem ſubſtantiam, actus interior requiritur. Prout io propoſito attentio interior requiritur ad ratiooem orationis, cum hæc ſine ulla attentione interiori potius eſſet ſimulatio orationis, ut dictum: Eccleſia vero non præcipit ſimulationem orationis, ſed orationem devotam.

46. Dicitur notanter in Concluſione, *voluntarie, ſeu ſua ſponte diſtrahitur, & toto animo in alia per cogitationem diſperſo &c.* Nam inprimis, ſi quis Horas Canonicas animo duntaxat leviter diſtracto perſolvat, juxta communem & certam Doctorum ſententiam mortaliter non peccat, & ſatisfacit præcepto. Et certe, cum ſola attentio ad verba ſufficiat, facile eſt præcepto Eccleſiæ in hac te ſatisfacere, ut bene ootat Leſſius

lib.

Digitized by Google

lib. 2 de juſt. & jure. cap. 37. n. 69. & 70. Ubi etiam addit, ſi quis cum hac attentione, ſaltem confuſa ad Deum, vel ad verba, poſſet ſimul ad alia attendere (ſicut illi, qui ternas ſimul, vel plures epiſtolas dictant) quod talis ſatisfaceret præcepto Eccleſiæ, nec peccaret mortaliter, juxta Navarrum *cap. 13. nu. 23.* quamvis peccaret venialiter ob irreverentiam admiſſam.

47. Deinde ſi diſtractio non ſit plene voluntaria, vel contingat ſolum ex imperfecta animi deliberatione, rurſus certum eſt ſatisfieri præcepto, nec committi peccatum mortale; quamvis ob negligentiam in repellendis diſtractionibus commiſſam quandoque peccatum veniale contrahatur. Quod ſi autem diſtractio omnino fuerit indeliberata, atque involuntaria, & patienter tolerata, homine quod in ſe eſt faciente, tunc ejuſmodi diſtractiones, quibus homo invitus abripitur ex humana fragilitate, nequaquam ei ad ullum peccatum imputabuntur: imo ſunt non raro homini devoto materia patientiæ, mediumque, quo Deus animas noſtras a ſuperbia, vanæque gloriæ inquinamentis tutari, propugnareque ſolet.

48. Quæres, quænam ſint remedia ad repellendas animi diſtractiones opportuniora? *Reſp.* eſſe potiſſimum ſequentia. Primum eſt, æſtimatio magna de Divino Officio: oratione ſiquidem Deum alloquimur, quia teſte S. Damaſceno *lib. 3. de fide, cap. 24. Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum,* ſimulque Breviarium plenum eſt pulcherrimis Virtutum affectibus, utiliſſimiſque petitionibus ab ipſo Spiritu Sancto dictatis. Secundum, renovatio attentionis per certa intervalla, maxime ad verſum *Gloria Patri* &c. procurata. Tertium, accurata ſenſuum cuſtodia; quæ eſt mater & conſervatrix devotionis. Quartum, præſentia Dei, & Sanctorum, memoriæ firmiter, ab initio maxime orationis, per devotam præparationem impreſſa. Et tandem remedium ultimum, eſt obligationis noſtræ, & officii conſideratio, ſi videlicet quis perpendat, ſe ideo ab Eccleſia ordinatum eſſe, ut Dei obſequio laudibuſque ſe totum impendat, & quaſi Legatus neceſſitates Sanctæ Matris Eccleſiæ, Fideliumque petitiones Deo proponat, & commendet.

QUÆSTIO V.

De Integritate, Continuatione, Ordine & Qualitate, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ.

SUMMARIUM.

49. *Septem requiſita ad debitam Horarum Canonicarum recitationem.*
50. *Contra integritatem Officii Divini, qui peccent? Et quomodo?*
51. *Satisfacit, qui recitat cum ſocio non obligato.*
52. *Quid de occupatis in pulſandis Organis, ponendis libris &c.*
53. *Continuatio Horarum etiam requiritur,*
54. *Niſi excuſet juſta cauſa; qualis?*
55. *Alioquin peccatur venialiter.*
56. *Ordo inſuper requiritur, & qualis?*
57. *Cauſa licite invertendi ordinem Horarum.*
58. *Qualitas in Divino Officio, quæ ſervanda? Quo Breviario utendum?*
59. *Recitans Horas ex Breviario alieno, an peccet mortaliter?*
60. *Non commutandum Officium unius diei in aliud; alioquin peccatur, & quomodo?*
61. *Quid, ſi aliud Officium ſit æquivalens, aut interveniat cauſa?*
62. *Utputa error, aut inconſiderantia.*
63. *Corollarium.*
64. *Quid agendum, ſi quis hodie legit Officium, aut Lectiones diei craſtinæ?*
65. *An omiſit hodie recitare de Feſto occurrente?*

49 AD ſtudioſam, & devotam Horarum Canonicarum recitationem, juxta Doctores communiter, ſeptem requiruntur, nempe Attentio (ſub qua & Intentio recitandi comprehenditur) Integritas, Continuatio, Ordo, Qualitas, Locus, & Tempus accommodatum. Et quia de Attentione ad recitationem Horarum Canonicarum requiſita jam dictum *quæſt. præc.* hinc de aliis ſex requiſitis, pro majori hujus materiæ quotidie occurrentis intelligentia, ſingillatim dicetur in hac, & ſequenti Quæſtione. Quantum igitur inprimis attinet ad Integritatem Divini Officii, ſeu Horarum Canonicarum, ſit

50. CONCL. I. Contra Integritatem officii Divini (præter eos, qui illud vel ex toto, vel quoad partem notabilem penitus omittunt) peccant, qui Horas Canonicas recitant verba mutilando, ſyncopando, deglutiendo, ſi id ſcienter fiat: ſecus, ſi id vel vitio linguæ conſuetudine quadam inveterata, & quodammodo in naturam converſa, accidat. Ita communis; & colligitur ex *c. Dolentes. de Celebrat. Miſſarum. & Clem. 1. eod.* ubi taliter verba ſyncopantes, merito reprehenduntur. Ordinarie tamen preces, quæ ita recitantur, non ſunt neceſſario repetendæ: nam etſi non nihil ea in re peccetur, legis tamen ſubſtantia ſervatur, atque regulariter parvitas materiæ excuſat; niſi ſit defectus omnino gravis, tunc enim ſecus foret dicendum.

51. CONCL. II. Satisfacit præcepto Eccleſiæ, qui Horas Canonicas recitat alternis verſibus cum ſocio libero ac minime ad eas recitandas obligato. Ita communis, & patet ex praxi quotidiana: nihil enim refert, an ſocius ſit præcepto adſtrictus, nec ne; cum adhuc totum Officium Divinum ſtudioſe, pariter ac devote, perſolvatur.

* Porro, qui cum ſocio, vel cum aliis in Choro Officium recitat, tria ſibi principaliter annotare debet ex allegandis Doctoribus. *Primo*, ut non ſolum ad ea, quæ vocaliter profert, attendere, ſed etiam dicta Chori, vel ſocii ſui ſaltem aliquo modo percipere conetur, alias enim (uti bene docent Sporer de Horis Canonicis *n.* 106. & La Croix *lib. 4. n.* 1295.) non cenſeretur una oratio; cum partem ab altero recitatam non faceret moraliter ſuam, ſi nullo modo ad dicta alterius auditum ſuum vellet applicare. *Secundo*, quod ſi ſuum auditum ad dicta alterius applicet, & tamen aliqua verba ob v. g. celerem linguam, vel vocis exilitatem ſocii ſui, aut ob intervenientem ſtrepitum non percipiat; non teneatur exinde Horas illas repetere; nam per ſocietatem ipſam, & ſimul per animi applicationem moraliter poſſibilem ad dicta alterius cenſetur adeſſe adhuc moraliter una oratio juxta Felicem Poteſtas *Tom. I. Exam. parte 2. cap. 3. num.* 444. Sabinum Bononienſ. *in ſua Luce Morali parte 2. Tract.* 54 *num* 26 & Tamburinum *lib 2 Decal. cap. 5 §. 4. num* 12. & *num.* 13. licet circa hoc ſecundum punctum non deſint, qui cum Patre Henno *Tom. 3. Tract. de Horis Canonicis diſp. 1. q. 3. art.* 3. tenent contrarium, loquendo de recitatione extra Chorum. *Tertio*, quod talis, ſi animum ſuum applicet ad recitata ab altero, eaque ſaltem a potiori percipiat; econtra vero advertat, ſuum ſocium eſſe diſtractum, nec attendere viciſſim ad dicta ſua, nihilominus ipſemet attendens ſatisfaciat Officio; Ratio eſt: quia per debitam recitationem ſuæ partis, & attentionem debitam ad recitationem alterius partis cenſetur moraliter, quantum concernit ſuam perſonam, perſolviſſe totum Officium. Uti teſte Sporer hic *n.* 107. ſentiunt omnes. *

52. CONCL. III. Illi, qui inter publicam Horarum Canonicarum recitationem ex officio, vel Superioris juſſu occupantur in pulſandis Organis, vel ponendis libris, aut thurificandis Altaribus (unde non raro fit, ut aliquam partem Divini Officii nec proferant, nec audiant) ſatisfaciunt obligationi recitandi, quamvis talem partem non dicant per ſeipſos. Ita Reginaldus *lib.* 18. *n.* 160. & alii. Ratio eſt quia, cum illi ad celebritatem Divini Officii occupentur in tali ſervitio, totus Chorus ſupplet pro ipſis; ita ut ſatis dicere exiſtimentur, dum miniſtrent dicentibus.

53. CONCL. IV. Quantum attinet ad Continuationem Horarum Canonicarum, ea inſuper ad ſtudioſam Divini Officii recitationem requiritur, ut nempe illud non interrumpatur ceſſante juſta cauſa. Ita communis; alioquin enim nonnulla committeretur irreverentia, ſi abſque ulla

Digitized by Google

prorſus cauſa interrumperetur Divinum Officium.

54. Dicitur notanter, *abſque ulla prorſus cauſa*: nam ſi cauſa juſta interrumpendi recitationem Divini Officii interveniat, nullum ne quidem veniale peccatum committitur. Et tales cauſæ variæ eſſe poſſunt: utputa, ſi Superior pſallentem avocet, vel occurrat neceſſarium exercitium Charitatis proximo exhibendum; item ſi interponantur aliqui pii affectus meditationis, devotioniſque internæ; vel ſi quid facias ad tollendam diſtractionem; aut ſi quid interius te inquietum facit, ideoque breviter id in charta annotes, vel ſi in Confeſſionali expectes Pœnitentes, quorum aliqui, dum interim recitas Horas, accedunt, & hujuſmodi.

55. Quod ſi autem abſque ulla rationabili cauſa interrumpatur Officium Divinum, præſertim loquendo, vel agendo aliena recitatione, aut profana, peccati venialis culpa non evitatur; uti colligitur ex ſæpe *cit. c. Dolentes*. Peccatum vero mortale non erit, quantacunque fiat interruptio, dummodo omnes Horæ abſolvantur intra eundem diem: ſiquidem adhuc adimpletur ſubſtantia præcepti; ſimulque ſingulæ partes habent ſuum pondus, atque ſignificationem; ſuntque per ſe quædam preces, & laudes Divinæ.

56. CONCL. V. Quod ad Ordinem attinet, etiam ordo in recitatione Horarum Canonicarum requiritur, nempe ut non invertatur ordo earum inter ſe, dicendo v. g. Sextam ante Primam, vel Tertiam; ſed recitentur eo ordine, qui ex præſcripto Eccleſiæ in Breviario ponitur. Ita rurſum omnes Doctores.

57. Cæterum hæc conditio leviter duntaxat obligat, poteſtque facile juſta cauſa intervenire, ſaltem in Officio privato, *Horas tranſponendi*: ut ſi quis ab amico, vel Superiore, invitatur ad recitandum ſecum Primam, cum necdum recitaverit Matutinum, poteſt hoc poſtea recitare. Idem accedens ad Chorum poteſt cum Choro pergere, & Horas necdum lectas, vel ex oblivione dilatas poſtea dicere. Similiter ſerius intrans Chorum, parte Horæ jam inchoata, poteſt cum Choro pergere, & poſt expletum officium partem illam ſupplere; prout paſſim tradunt, atque exemplificant Doctores.

* Item ſi in itinere conſtitutus non habeat ſecum Breviarium, vel habens quidem nequeat tamen commode ſub actuali via v. g. ob Pſalmos peregrinos recitare Matutinum, talis poterit antea dicere Horas minores ex Diurnali, ſi nequeat commode prævenire domi quoad Matutinum. Similiter dicendum eſt, ſi talis ſecum portaſſet in via Breviarium compendioſum, in quo pſalmi ipſius Matutini reperiuntur abſque lectionibus: tunc enim poterit recitare pſalmos Matutini & Laudum; imo & reliqua dilatis lectionibus. Ita La Croix *lib.* 4. *num.* 1309. Quod ſi ſimilia fierent abſque omni rationabili cauſa, peccaretur venialiter. Pariformiter ſi adſit cauſa rationabilis v. g. ſi quis modo habeat accommodum ſocium, cum quo recitet Matutinum ſequentis diei, poterit illud cum eodem dicere, quamvis nondum perſolverit Veſperas & Completorium diei currentis. Ita Sporer *hic num.* 134. & La Croix *lib.* 4. *num.* 1315. Item ſi quis fuerit oblitus debiti Hymni, Lectionum competentium, vel aliquarum commemorationum, aut partis ejuſdem Horæ, & recordetur ad noctem v. g. ſub examine, poterit ſupplere abſque eo, quod teneatur aliquid aliud repetere. La Croix *loc. cit. num.* 1311. cum aliis a ſe citatis.*

58. CONCL. VI. Quod ad Qualitatem attinet, qualitas in Divino Officio attenditur inprimis ex eo, quod recitetur Breviarium approbatum ab Eccleſia, quale eſt ſolum Breviarium Romanum novum juſſu B. Pii V. editum: illis tamen Ordinibus, Monaſteriis, lociſque exceptis, quos ab ipſa prima inſtitutione a Sede Apoſtolica approbata, vel conſuetudine, quæ, vel ipſa inſtitutio ducentis annis correctionem Breviarii novi, factam anno 1568. per B. Pium V. anteceſſit, aliis certis Breviariis uſos fuiſſe conſtiterit; quibus inveteratum illud jus dicendi, & pſallendi ſuum Officium, præfatus Pontifex non ademit. Ita Bulla dicti Pontificis Breviario Romano præfixa.

59. Quæres autem, an recitans Horas Canonicas ex Breviario alieno, ſed approbato, conſuetudine ducentorum annorum, peccet mortaliter? Affirmant multi, negat Sylveſter Verſ. *Hora, quæſt.* 12. Melius tamen dicitur cum Reginaldo *lib.* 18. *num.* 170. non eſſe peccatum, ſi id fiat uno vel altero die juſta de cauſa, v. g. juvando in recitando infirmum, aut Prælatum defeſſum, vel ob repentinam neceſſitatem ſtudendi, ac hujuſmodi.

60. CONCL. VII. Qualitas Officii Divini ulterius attenditur penes hoc, ut recitetur Breviarium Romanum non commutando Officium unius diei cum altero. Unde peccat mortaliter, qui data opera, recitat aliud Officium notabiliter brevius quam ſit Officium cadens & ordinatum pro tali die. Ita *Sannig diſt. 3. de Horis Can. quæſt.* 3. *n.* 3. Herinex *diſp. 2. de Horis Can. quæſt.* 3. *num.* 18. cum communi. Ratio eſt: quia alioquin citra peccatum mortale poſſet quotidie recitari Officium Paſchale; quod eſt contra communem Doctorum, & Decretum Alexandri VII. qui anno 1666. inter alias propoſitiones etiam ſequentem, ordine 34. damnavit: *In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto*. Accedit alia ratio: quia hoc modo omittitur magna & notabilis pars Officii diei, & quidem contra ordinationem Eccleſiæ ſine juſta cauſa; ergo eſt peccatum mortale.

61. Dicitur, *qui data opera, & ſine juſta cauſa, recitat aliud Officium notabiliter brevius, peccat mortaliter*. Nam ſecus dicendum eſt, ſi quis aliud Officium recitet æquivalens Officio occurrenti, vel ſi ex inadvertentia, aut ob aliam rationabilem cauſam recitet etiam aliqualiter minus. Ratio eſt: quia talis partim ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti recitando ſeptem Horas Canonicas; partim non cenſetur Eccleſiam notabiliter defraudare, aut ſaltem non advertenter ac deliberate; ergo. Hinc

62. Infertur I. Si quis Officium vel ex toto, vel ex parte, per errorem aut inconſiderantiam mutavit, recitando aliud, eum non teneri ad repetitionem Horarum jam lectarum; etſi eas repetere ad ſervandam debitam qualitatem Officii Divini, utique ſit laudabilius. Ratio eſt: quia is præcepto Eccleſiæ jam ſatisfecit: neque Eccleſia præſumitur velle ad duo Officia aſtringere, eum præſertim, qui ſine culpa eſt.

63. Infertur II. cum Herinex *loc. cit. num.* 19. Lugone, Tamburino, aliiſque, quos refert, & ſequitur Gobat *tract.* 5. *Theol. Exper num.* 642. quando incepiſti per inadvertentiam recitare officium non præſcriptum, & recitato jam Matutino primum advertis errorem, ſi nolis ab initio repetere, poſſe te pergere corrigendo ex tunc errorem, ac recitando Officium præſcriptum illius diei quoad reliquas Horas: quidquid contradicat Caramuel *in Theol. Regul. diſp.* 110. ubi aſſerit, te fore obligatum ad pergendum in tuo errore, ne alioquin confles tale Officium, quale non reperitur in toto Breviario.

64. Quæres, ſi quis hodie legiſſet officium craſtinum, aut Lectiones Scripturæ diei craſtinæ aſſignatas ex inadvertentia, quid erit craſtina die recitandum? Reſp. cum Lugone *lib* 5. *Reſponſ. Moral. dub.* 8. Herinex *loc. cit. num.* 20. Sannig *q.* 3. *n.* 5. & aliis, recitandum rurſus eſſe officium craſtinum. Ratio eſt: quia pro tali die eſt præceptum obligans de perſolvendo iſto Officio, cui heri, cum tempus præcepti necdum curreret, non fuit ſatisfactum. Fateor, quod Gobat *loc. cit. n.* 640. nonnullos Doctores, ac rationes, in oppoſitum adducat; verum & ipſe potius huic ſententiæ inſiſtendum exiſtimat.

65. Quod ſi quis per errorem, vel oblivionem, omiſit hodie recitare Officium de Feſto novem Lectionum Sancti occurrentis, illud vel eo anno penitus ipſi erit omittendum, ut probabilius cenſet Gobat *loc. cit. n.* 638. vel poterit prima die non impedita recitari, ut alii exiſtimant.

* Item: ſi quis a Diœceſi, in qua certum Feſtum univerſale e. g. S. Franciſci ob intervenientem Dedicationem, vel Patrocinium fuit translatum, venerit in locum, ubi jam erat illud celebratum, non tenetur ibidem illo anno de dicto

Sancto

Digitized by Google

Sancto recitare Officium, ſed poterit ſe accommodare Calendario loci. Dico notanter: *non tenetur*, nam poſſe id recitare adhuc, die alias non impedito, admittit Sporer *part. I. Theol. Sacram. in append. cap. 2. ſect. 4. num.* 125.

Quær. II. An, ſi quis Peregrinus veniat in aliam Diœceſin, ſeu Religioſus in aliud Monaſterium ſui Ordinis &c. ubi eſt duplex, poſſit ſe quoad Officium conformare huic loco, quamvis in ſua Diœceſi, ſeu in ſuo Monaſterio ſit de Dominica, vel de Feria? Reſp. talis poteſt ſe conformare; quia peregrinus poteſt frui privilegio loci. Ita Sporer *loc. cit. n.* 122. & La Croix *lib. 4. n.* 1253. cum aliis. Dixi autem notanter: *poteſt ſe conformare*: non tamen obligatur, ſed licite adhuc ibidem privatim recitabit Feſta Diœceſi vel Monaſterio ſuo propria etiamſi hæc fuerint de Dedicatione vel de Reliquiis ſuæ Eccleſiæ. Sporer *loc. cit.* cum Suarez & Gobat.

Quær. III. An, ſi talis peregrinus primum cras venturus ſit ad illum alterum locum, jam poſſit hodie præveniendo recitare Veſperas, ac pro ſubſequenti die Matutinum de illo Sancto, qui colitur ibidem in Diœceſi, vel Monaſterio alieno? Reſp. affirmative. Ita denuo Sporer *loc. cit. n.* 129. & Tamburinus *lib. 2. in Decalog. cap. 5. §. 2. n.* 25. Nam, cum Veſperæ illæ, ac ſubſequens Matutinum ſint partes Officii loci illius, in quem talis cras venturus eſt, non erit inconveniens, poſſe illud Officium hodie anticipato inchoare.

Quær. IV. Quaodonam poſſint celebrari Horæ Canonicæ de quibuſdam Reliquiis? Reſp. ut dictum Officium Horarum Canonicarum celebrari queat, debet eſſe pars aliqua inſignis, uti Caput, Brachium, Crus &c. & quidem alicujus Sancti in Martyrologio Romano deſcripti, de cujus identitate ſufficienter conſtet. Ita colligitur ex variis Decretis jam ſuperius Tract. 5. Diſt. 1. Quæſt. 4. allegatis. Scio quidem doctrinam Patris Claudii La Croix *lib. 4. num.* 1260. dicentis, illud Decretum requirens pro recitatione Horarum Canonicarum, ut Reliquia ſit alicujus Sancti in Martyrologio Romano deſcripti, eſſe ſubtractum e Typographia Apoſtolica, ſicque cenſeri tacite revocatum: meo tamen Judicio iſta doctrina viri hujus alias eruditiſſimi in hoc puncto nullatenus ſequenda eſt. Quod enim memoratum Decretum in viridi exiſtat obſervantia, patet tum ex Bullario Innocentii XII. cui illud de novo inſertum fuit *Conſtitut.* 105. *Folio apud me* 289. tum ex Rubricis Breviarii noſtri Ordinis confirmatis ab eodem Innocentio XII. per Bullam ſpecialem. *Ad perpetuam rei memoriam die* 21. *Novemb. anno* 1696. ubi pariter dictum Decretum reperitur tanquam validum ac firmum. Pariformiter cenſuerunt practici & doctiſſimi viri, quos Romæ ſpecialiter in hoc puncto conſului. Quinimmo La Croix ad finem libri IV. ſe ipſum in hoc corrigit. *

Q U Æ S T I O VI.

De Loco & Tempore, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ.

S U M M A R I U M.

66. *Ratio ordinis.*
67. *Extra Chorum, ubi poſſit recitari Officium Divinum?*
68. *Canonici tenentur recitare Officium in Choro;*
69. *Niſi adſit neceſſitas, conſuetudo vel inſtitutio ſpecialis.*
70. *Quo tempore recitandæ Horæ in & extra Chorum?*
71. *Matutinum & Laudes poſſunt pridie veſperi recitari.*
    Sed circa horam variant Doctores.
72. *Horæ Minores, ac Veſperæ quo tempore recitandæ?*
73. *Quid de Veſperis in Quadrageſima?*
74. *An ſatisfaciat incipiens Officium ante mediam noctem diei ſequentis.*
    Nequit unica recitatione pro duobus diebus ſatisfieri.
75. *An ſit peccatum mortale, celebrare Miſſam ante dictum Matutinum.*

66. EXplicatis prioribus quinque conditionibus, ad ſtudioſam & devotam recitationem Officii Divini requiſitis, nempe Attentione, Integritate, Continuatione, Ordine, & Qualitate, pergendum ad alias duas, nimirum ad Locum & Tempus, quo illud recitari poſſit, ac debeat. Hinc ſit

67. CONCL. I. Quantum attinet ad Locum, illi, qui ad Chorum deputati non ſunt, poſſunt ubique Officium Divinum recitare, dummodo non recitent in loco indecenti, aut ubi attentio impediri poſſit. Ita communis; & ratio eſt clara: quia nullum Jus reperitur, quo quis Choro non obligatus, teneatur Divinum Officium in certo loco recitare. Unde ſatisfacit præcepto, ſive Officium recitetur ſtando, ſive ſedendo, ſive ambulando, ſive domi, ſive in vinea, &c. Dummodo recitetur ſtudioſe pariter ac devote (modo hactenus explicato) ſimulque non in loco indecenti, hoc enim eſſet contra debitam reverentiam.

68. CONCL. II. Canonici tenentur recitare Divinum Officium in ſua Eccleſia, juxta inſtitutionem Beneficii; niſi aliò cogat neceſſitas, aut permittat longæva conſuetudo, vel Fundatoris inſtitutio. Ita communis. Ratio eſt: quia Canonici tenentur ſatisfacere intentioni Fundatorum; ſimulque *in Clem. 1. de Celebrat. Miſſar.* injungitur Canonicis onus canendi Horas Canonicas in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis. Accedit, quod *Beneficium detur propter officium*, atque ut inſerviatur Eccleſiæ, *c. ult. de Reſcript. in* 6.

69. Additur notanter, *niſi aliò cogat neceſſitas, aut permittat conſuetudo &c.* Nam inprimis neceſſitas non habet legem: unde *cap. 4. de Reg. juris* dicitur: *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum*: ut ſi quis ſit infirmus; aut juſta de cauſa abſens. Inſuper conſuetudo cujuslibet Eccleſiæ, atque Fundatoris inſtitutio, circa hoc bene ſunt attendendæ; ac juxta eas major vel minor obligatio Canonicorum aſſiſtendi Choro colligenda. Quomodo autem Religioſi ſint Choro aſtricti, dictum eſt ſupra *num.* 21.

70. CONCL. III. Loquendo tandem de tempore, in publico officio chori ſervanda eſt conſuetudo recepta cujuslibet Eccleſiæ: in privata vero recitatione Horarum Canonicarum, etſi laudabiliſſimum ſit ſingulas Horas ſuis temporibus orare, nihilominus ad vitandum peccatum mortale ſufficit, ut recitentur eo intervallo, quod eſt inter medium noctis præcedentis & ſequentis. Ita omnes Doctores. Unde qui intra hoc tempus recitat, ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti, nec peccat mortaliter, etiamſi omnes Horas abſolvat mane poſt mediam noctem, aut primum Veſperi ante aliam mediam noctem: quamvis ſit peccatum veniale, ſi id fiat abſque cauſa rationabili, aut alias Horæ ultra debitum tempus ſine cauſa differantur.

71. CONCL. IV. Nihilominus ex recepta Eccleſiæ conſuetudine licitum eſt recitare Matutinum, & Laudes ſequentis diei, pridie ad veſperam, nempe poſt tempus Veſperarum & Completorii circa horam quartam pomeridianam. Ita communis: nam conſuetudo derogat rigori Juris poſitivi, *c. ult. de Conſuet.* eſtque optima legum interpres. Immo Gobat *tract. 5. Theologiæ Exper. n.* 679. allegat plures Doctores, qui docent, quod is non peccet mortaliter, qui incipit ſtatim hora ſecunda poſt meridiem. Et licet citatus Author id ſolum admittat juſta cauſa urgente, ut ſi v. g. forent excipiendæ Confeſſiones ab hora tertia uſque ad cœnam; alii vero, ac præſertim Eſchobar *tract. 5. Exam. 6. n.* 60 talem damnent peccati mortalis: idem tamen Eſchobar culpæ venialis duntaxat reum cenſet inchoantem citra juſtam cauſam media tertia; nullius, qui tertia.

72. Cæterum Horæ Minores non poſſunt dici pridie, ſed ſolum poſt mediam noctem diei occurrentis: poſſunt tamen omnes uſque ad Veſperas excluſive ob cauſam honeſtam vel utilem, v. g. ob majorem devotionem, majorem commoditatem ſtudendi, ob iter inchoandum, vel alias hujuſmodi cauſas, recitari mane. Ut autem Veſperæ poſſint mane dici extra tempus Quadrageſimæ, requiritur paulo major cauſa, ut tenet cit. Gobat *n.* 682. aſſerens, eum peccaturum venialiter, qui ante meridiem recitat Veſperas, & Completorium abſque rationabili cauſa.

73. Porro Rubrica illa Breviarii, quæ in Quadrageſima vult Veſperas dici ante prandium, ſolum Chorum obligat; uti notat Tobias Lohner *Inſtruct. 2. part. 4. §. 10. quæſt. 3.* poſt

Gobat *loc. cit. n.* 688. dicentem, ſas quidem eſſe in Quadrageſima, Veſperas dicere ante prandium private, at non eſſe neceſſe.

74. Quæres, an præceptum recitandi adimpleat is, qui incipit hodiernum Officium recitare paulo ante mediam noctem diei ſequentis, utpute media duodecima, ſi idipſum abſque interruptione proſequatur poſt mediam noctem? Affirmat Leander *Quæſt. Moral. part.1. & in ord.6. tract. 8. diſp.4. quæſt.* 109. Ratio eſſe poteſt: quia præceptum celebrandi Miſſam inter auroram & meridiem, ſervatur incipiendo Miſſam paulo ante meridiem, etſi pars ejus abſolvatur primum poſt meridiem, uti tenent Doctores paſſim; ergo a pari idem dicendum in propoſito. Cæterum Gobat *loc. cit. n.* 686. hanc Leandri ſententiam ex profeſſo rejicit, utpote repugnantem communi judicio & praxi omnium Superiorum, Confeſſariorum, & aliorum Doctorum. Illud certum eſt, quod quis noctu recitans totum Officium, non poſſit pro duobus diebus ſatisfacere, nam Alexander VII. ſequentem propoſitionem, ordine 35. jure damnavit: *Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti, & craſtino.* Hinc tenendum oppoſitum.

75. Quæres ulterius, an ſit peccatum mortale, celebrare Miſſam ante recitatum Matutinum? Reſp. negative, cum Leſſiu *lib.2. de juſt. & jure c.37. num.* 81. quidquid pro & contra diſputent Doctores apud Barboſam *part. 2. de Off. & Pot. Epiſc. alleg.* 24. *n.* 15. ubi viginti Authores citat, dicentes, eſſe peccatum mortale, ſine rationabili cauſa celebrare Miſſam nondum dicto Matutino; & triginta octo alios, qui negant, id eſſe peccatum mortale. Ratio horum eſt: quia nihil in Jure de hoc præceptum reperitur, neque conſuetudo contraria ſub tam gravi obligatione eſt recepta. Nec obſtant Rubricæ Miſſalis, *Tit. De præparat. Sacerd. celebraturi*, ubi dicunt Miſſam eſſe celebrandam *ſaltem Matutino cum laudibus abſoluto.* Nam cum nullum verbum præcepti contineant, tam gravem obligationem non cenſentur inducere. Immo Gobat *loc. cit. num.* 667. etſi velit, non eſſe abſque cauſa rationabili practicandam mitiorem ſententiam, eo quod recitatio Matutini ſit optima præparatio ad Sacrum, ne venialem quidem culpam per ſe loquendo hic intervenire cenſet.

QUÆSTIO VII.

De cauſis excuſantibus a recitatione Horarum Canonicarum.

SUMMARIUM.

76. *Oblivio inculpata excuſat a recitatione Horarum.*
Quid in dubio de recitatione?
77. *Gravis infirmitas etiam excuſat.*
Quid in dubio?
78. *Aut ſi infirmitas eſt levior.*
79. *An prævidens impedimentum futurum, teneatur prævenire recitanda Horas?*
80. *An morbi cauſa impeditus, teneatur audire alium recitantem?*
81. *Occupatio gravis etiam excuſare poteſt, quæ?*
82. *Impotentia quoque excuſat.*
(c) Tract. 1. Diſt. 1. n. 20. & ſeq.
83. *An qui non poteſt recitare totum Officium, teneatur recitare partem, quam poteſt?*
84. *An qui ſolus recitare nequit, tenetur adhibere ſocium?*
85. *Legitima diſpenſatio etiam excuſat a recitatione Horarum.*
(d) Conformiter dictis n. 7. & ſeq.
86. *Item & metus gravis.*
(e) Tract. 2. Diſt. 2. n. 25. & ſeqq.
87. *An qui non poteſt per ſeipſum, teneatur recitare per alium?*
88. *An quis Officium omiſſum teneatur recompenſare alio die?*
89. *Et an Beneficiarius ſuppleus alio die, liberetur ab onere reſtituendi fructus?*
90. *Quid, ſi ille Beneficiarius ſit pauper?*
91. *An Beneficiarius ex juſta cauſa non recitans, tenentur reſtituere fructus?*

76 CONCL. I. Prima cauſa excuſans ab Officio Divino, eſt naturalis, ſeu inculpata oblivio recitandi unam vel plures Horas: unde qui ex oblivione inculpabili eas omittit, non peccat. Ita certa, & communis. Notat tamen Herinex *diſp. 2. de Horis Canon. n.* 46. quod, ſi quis advertat, id ſibi frequenter contingere, dum ſtatis temporibus non perſolvit, omni culpa non vacet; tenebitur enim poſtmodum meliorem circa hoc attentionem habere. Si vero dubitet, an recitaverit, ſtat profeſſio pro præcepto. Secus eſt, ſi certus de recitatione Horæ, dubitet de Pſalmo aliquo in Hora certo recitata incluſo: tunc enim præſumitur, Pſalmum illum cum reliqua materia cohærenter eſſe recitatum, quamquam ob naturalem inadvertentiam, uti ſæpe fit, memoriam ſubterfugiat.

77. CONCL. II. Altera cauſa excuſans ab Officio Canonico, eſt gravis infirmitas; id eſt, talis, ut ſine magna difficultate, vel corporis periculo, Horariæ preces recitari non poſſe videantur. Ita rurſum communis; & deſumitur ex c. *Clericum victam. diſt.* 91. In dubio tamen aut Confeſſarius erit conſulendus, vel prudentis & probi Medici judicio acquieſcendum: tametſi enim Medicus (ſicut & Confeſſarius) in lege recitandi Horas Canonicas vel etiam jejunii, diſpenſare nequeat; poteſt tamen infirmum dubio liberare, atque ſecundum præſentes circumſtantias declarare, juſtam excuſationis cauſam ipſum hic & nunc habere.

* Aſt ponamus, nec Medicum, nec Confeſſarium adeſſe, vel præſentes ipſoſmet dubitare, num morbus ſit adhuc vere gravis vel non, ſive; num recitatio Breviarii ſit allatura grave nocumentum nec ne? quid tunc erit ægro agendum? Reſp. I. Simili ægro eſſe ſuadendum, ſi Regularis ſit, ut adeat ſuum Superiorem, qui in pleriſque Religionibus præſertim Mendicantium in dubio omnino poteſt diſpenſare, prout quoad noſtram Religionem patet ex Compendio Privileg. *V. Officium Divinum & V. Infirmi Fratres.* §. 11. & 12. Nec debet Superior ipſemet in ſimilibus eſſe ſcrupuloſus. Quod ſi vero Superior non ſit præſens, vel ægrotus non exiſtat talis Regularis, quid tunc erit faciendum? Reſp. II. Talem ægrotum in dubio non teneri ad recitationem Breviarii, ut recte præter alios notant Sporer *hic cap.* 3. *num.* 159. & La Croix *lib.* 4. *num.* 1225. Ratio eſt; quia non ſolum ipſum nocumentum, ſed etiam periculum futuri nocumenti liberat a recitatione Breviarii: ſed quando adeſt ſimile dubium, adeſt etiam eo ipſo tale periculum, uti conſideranti patet: ergo. *Nec dicas*, dubius, num ſit exemptus a lege, nec ne, tenetur ad obſervantiam legis, cum Lex exiſtat in poſſeſſione; melior autem ſit conditio poſſidentis & conſequenter ægrotus dubitans, num hic & nunc ſit exemptus a recitatione Breviarii, adſtringetur ad illud ſtante hoc dubio: *Reſpondeo* enim, loquendo de legibus præciſe Eccleſiaſticis, diſting. ante. cum dubio &c. tenetur quis ad obſervantiam legis, niſi ex hac ipſa obſervantia reſultet periculum gravis nocumenti. con: ſi reſultet tale periculum nego: nam ad obſervantiam Legis Eccleſiaſticæ non tenemur cum tam gravi periculo deperdendæ ſanitatis. Et hoc bene ſibi notent, tam circa recitationem Breviarii, quam ex paritate rationis circa Jejunium, non ſolum ægroti, verum etiam Confeſſarii, qui ad eoſdem vocantur. *

78. Dicitur notanter in concluſione, *gravis infirmitas*; &c. Siquidem communiter notant Doctores, nonnullas eſſe corporis ægritudines, quæ Clericos ab eo onere non liberant: vel quia ſunt leviores, quales fere ſunt capitis, pectoris aut ſtomachi dolores, ut exemplificat Azorius *cit. lib.* 10. *cap.* 13. Vel quia ad tempus tantum juſtam excuſationem afferunt, qualis ſolet eſſe febris quartana, aut tertiana levis non multum vexans, quæ proin communiter non excuſat ægrotum a recitando Officio; quia plerumque tempus a morbo liberum relinquit, quod ad orandum eligi poſſit, ſaltem anteponendo vel poſtponendo,

ut

Google

ut notat Abbas, Innocentius, Layman.

79. Et quamvis nonnulli apud Gobat *tract. 5. Theol Experim. n.* 711. negare videantur, quod teneatur quis prævenire tempus, ſi ſciat, poſtmodum ſe impediendum ex impedimento involuntario (ſecus juxta omnes, ſi quis ſponte poneret tale impedimentum) quia v. g. paroxiſmus febrilis impediet tempus Veſperarum: nihilominus timorati quique non facile intermittent Officium Divinum, ſi poterunt prævenire. Quinimmo juxta communiorem, & probabiliorem ſententiam, ad hoc tenentur; cum obligatio recitandi Divinum Officium ſit annexa ſubſtantialiter toti diei, & accidentaliter ſolum determinatis horis ipſius.

80. Quæres, an qui morbi cauſa Divinum Officium perſolvere nequit, teneatur ſaltem alium audire illud recitantem? Affirmant nonnulli, ejuſmodi ægrotum debere alium recitantem audire, quoties commode poſſit audire, & non recitare. Conſtans tamen eſt aliorum opinio, ægrotum ea lege minime teneri: neque enim ullus extat Canon, quo id præcipitur; neque ratio, quæ id convincit. Azorius *loc. cit. quæſt.* 3. Navarrus, & alii.

81. CONCL. III. Inſuper gravis & repentina occupatio, quæ ſine ſcandalo, aut notabili detrimento proprio, vel alieno, omitti aut differri nequit, cum ea autem Officii Divini recitatio moraliter loquendo conſiſtere nequit, excuſat a recitatione Horarum Canonicarum. Ita Layman, Navarrus, aliique paſſim. Exempla ſunt: ſi populi tumultus ſubito exortus ſedandus ſit: ſi in Sacra v. g. Hebdomada non ſolum Confeſſiones magno pœnitentium concurſu Sacerdoti excipiendæ ſint, ſed etiam Conciones ad populum eidem habendæ, &c. Quando tamen tali caſu preces Horariæ intra eundem diem naturalem ſine magna difficultate anteponi, vel poſtponi poſſunt, idem fieri debebit, prout notant iidem Auctores.

82. CONCL. IV. Impotentia quoque, qualis eſt in cæco, aut in eo, qui Breviarium in itinere amiſit, neque aliud acquirere poteſt, excuſat ab obligatione ſæpe dictæ recitationis. Ratio eſt: quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari. c. 6. de Reg. Juris in* 6. Verum nihilominus eſt, eum, qui ſponte Breviarium v. g. in mare projicit, unde pluribus diebus Horas recitare non poſſit, peccaturum mortaliter per talem Breviarii projectionem. Ratio eſt clara: quia per ejus abjectionem voluntariam (ſi non urgeat aliqua neceſſitas illud abjiciendi) per ſe & proxime impedimentum voluntarie apponit, quo minus poſſit ſequentibus diebus divinum Officium perſolvere, cujus proinde omiſſio eidem in cauſa cenſetur fuiſſe voluntaria, ut alibi (c) dictum.

83. Quæres autem occaſione hujus, & præcedentis Concluſionis, an infirmus, vel alias legitime impeditus, qui non poteſt totum Officium recitare, teneatur ſaltem partem recitare, quam poteſt? Negarunt olim non pauci Doctores; eorum tamen ſententia amplius ſuſtineri nequit, cum Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem ordine 54. damnaverit: *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.* Hac igitur relicta propoſitione reſpondetur, affirmativam ſententiam eſſe tenendam: unde ſi indubitatum ſit, te integram aliquam Horam, puta Tertiam, vel Veſperas, commode recitare poſſe, licet alias Horas non poſſis, teneris illam recitare. Ita Layman *loc. cit. num* 2. Suarez *l. 4. de Horis, cap.* 28. Maſtrius *diſp. 14. Theolog. Moral. num.* 57. fuitque hæc ſententia ante Decretum Innocentii XI. jam inter Doctores communior & probabilior, eo quod quælibet Hora per ſe ſit Canonica oratio, a reliquis Officii partibus diſtincta.

84. An autem, qui Horas Canonicas ob ſupervenientem cæcitatem, aut aliud impedimentum recitare ſolus non poteſt, ſed cum ſocio, teneatur eum ſibi adſciſcere, variant Doctores. Et quidem nonnulli affirmant, negant vero Leſſius, Henriquez, & alii, quos allegat Bonacina *diſp. 1. quæſt. 6. punct. 2. num.* 8. Cæteri reſpondent ſub diſtinctione, & affirmant, illum duntaxat teneri adhibere ſocium, qui vel antea conſueverat adhibere, vel poteſt ipſum commode habere: alias vero non teneri, etiamſi conſulendum ei ſit, ut ſibi ad tam pium opus ſocium, quoad poteſt, procuret.

85. CONCL. V. Præter cauſas hactenus enumeratas, & magis frequentes, inſuper excuſat legitima diſpenſatio. Ita Doctores paſſim. Et inprimis diſpenſationem Summi Pontificis, etiam ſine cauſa conceſſam, excuſare a recitatione Divini Officii, concedunt omnes illi, quicunque (d) Horas Canonicas Jure duntaxat humano Eccleſiaſtico præceptas eſſe aſſerunt. Negant autem Abbas *cap. 1. de Celebrat. Miſſar.* & alii, qui volunt jure divino teneri Clericos ad ſeptem Horas Canonicas; quamvis (ſubjungit Abbas) quia iſta determinatio, ſeu diſtinctio Officii divini, eſt de jure poſitivo, licite Papa diſpenſare valeat circa ejus mutationem: An autem, & quomodo etiam Epiſcopus, vel Superior Regularis, poſſit cum ſuis ſubditis ex cauſa gravi & juſta diſpenſare circa recitationem Officii Divini, fuſius explicant Doctores.

86. CONCL. VI. Tandem a recitatione Horarum Canonicarum poteſt excuſare metus gravis: ſicut accidit in caſu, quando Clericus tranſiturus eſt per latrones, vel loca Hæreticorum, aut Infidelium, cum periculo gravi, ita ut ſi deprehenderetur, in certum ac evidens vitæ periculum aut alia gravia incommoda deveniret. Ita communis; & ratio clara eſt: quia cum tanto periculo leges Eccleſiaſticæ non obligant, prout alibi (e) dictum.

87. Pro cumplemento hujus materiæ. Quæres I. An qui per ſe ipſum non poteſt ex juſta cauſa recitare Horas, teneatur eas recitare per alium? Reſp. cum Doctoribus communiter, negative: quia ex nullo jure conſtat talis obligatio recitandi per alium, ſi quis per ſe ipſum non poteſt. Accedit, quod obligatio recitandi Divinum Officium ſit perſonalis, cui proinde per alium ſatisfieri nequit. Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias damnavit Propoſitionem, ordine 21. *Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitat.*

88. Quæres II. Num talis teneatur Officium omiſſum alio die recompenſare? Reſp. iterum negative. Ratio eſt: quia onus perſolvendi Officium eſt affixum diei; obligatio autem affixa diei tranſit cum ipſo die, nec poteſt eidem altero die ſatisfieri: prout in ſimili ſine juſta cauſa negligens audire Miſſam die Feſto, non ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, ſi Miſſam audiat ſequenti die feriali.

89. Sunt quidem aliqui Doctores, nempe Filliucius *tract.* 23. *cap.* 10. *num.* 307. Major, Paludanus, Ledeſma, Molfeſius, aliique, quos refert Bonacina *quæſt. 5. punct.* 2. *num.* 5. aſſerentes, Beneficiarium, qui alio die ſupplet defectum, omiſſione Divini Officii commiſſum, liberari ab onere reſtitutionis: quorum ratio eſt; quia talis rependit æquale recitando alio die, ſicque facit reſtitutionem in ſpiritualibus. Oppoſita tamen ſententia, quam tenet Caramuel *reſol.* 24. & communior aliorum, quamque probabiliorem cenſet Bonacina ibidem, negat, talem liberari ab onere reſtitutionis fructuum pro rata omiſſionis Breviarii. Ratio eſt: quia obſtat præceptum Concilii Lateranenſis ſub Leone X. & Conſtitutio B. Pii V. injungentia reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis Officii, utpote *quos non fecit ſuos*, ut loquitur Pontifex in Conſtitutione *num.* 31. allegata; ergo tenetur hoſce reſtituere, tanquam non ſuos.

90. Illud tamen recte admonet Navarrus *cap. 7. de Hor. Canon. n.* 34. ac ſequitur Layman *lib. 4. tract. 4. cap. 5. n.* 1. cum aliis; ſi ipſemet Beneficiarius pauper ſit, fructus reſtituendos pro rata omiſſionis Divini officii, eidem per modum eleemo-

ſynæ

Digitized by Google

ſynæ applicati poſſe. Tamen conſultum erit in hoc caſu, ſi Confeſſarius aliam ſimilem ſatisfactionem imperet, puta ut oret, vel ſacrificet pro defuncto Fundatore, aut, ſi malit, Officium neglectum ſuppleat: & ſic fructus pro rata neglecti Officii eidem per modum eleemoſynæ applicari ſinantur.

91. Quæres ultimo, an Beneficiarius, qui ex juſta cauſa omittit recitare Horas Canonicas, teneatur reſtituere fructus Beneficii pro rata omiſſionis? Reſp. negative: idque conſtat ex citata Conſtitutione B. Pii V. qua Beneficiarii non recitantes Horas poſt primos ſex menſes *ceſſante legitimo impedimento* obligantur ad reſtitutionem fructuum; ergo qui ob legitimum impedimentum non recitant, hoc ipſo nihil tenentur reſtituere: nam *exceptio firmat regulam in oppoſitum*, juxta vulgatum Canoniſtarum dictum, atque deſumitur ex *l. Quæſitum §. denique ff. De fundo inſtructo.* juncta Gloſſa *V. Non poteſt non videri.*

DISTINCTIO II.

De Juramento.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Juramentum?

SUMMARIUM.

1. *Juramentum debite factum eſt bonum, Et quomodo?*
2. *Juramentum, quid?*
3. *Ejus diviſiones.*
4. *Juramentum aſſertorium, & promiſſorium.*
5. *Juramentum ſimplex, & ſolemne.*
6. *Juramentum per ſimplicem Dei conteſtationem, & per execrationem.*
7. *Juramentum an ſit*, Per Fidem meam, &c.
8. *Quid pro Foro externo?*
9. *Aliæ jurandi formulæ examinantur.*
10. *In illis intentio loquentis ſpectanda.*
11. *An hic* Auff mein Ayd *ſit juramentum?*

1. NOmine *Juramenti* in propoſito intelligitur actus Religionis, quo quis Deum in teſtem adhibet ad confirmationem eorum, quæ affirmat, vel promittit; eaque ratione profitetur, Divinam veritatem eſſe indefectibilem. Neque enim Juramentum debite factum ex ſe eſt malum, ſed potius actus Religionis: unde *Deuter.* 6. dicitur *Dominum Deum tuum timebis, ac per nomen illius jurabis.* Sed hoc intelligendum eſt de Juramento debite facto, ſive quando juratur in veritate, judicio, atque juſtitia, prout requiritur *Jerem. cap* 4. & *Qu. ſeq.* amplius dicetur. Quia Juramentum non eſt de genere eorum bonorum, quæ per ſe bona ſunt, & freqnentanda; ut eſt Oratio, Eleemoſyna, & hujuſmodi; ſed quæ bona ſunt duntaxat ſuppoſita neceſſitate, ſeu cauſa rationabili. Et de tali loquendo, ſit

2. CONCL. I. *Juramentum* recte definitur, dicendo: Juramentum eſt invocatio Divini Numinis in teſtimonium alicujus rei. Ita D. Auguſtinus, *de Serm. in monte, cap.* 17. & alii. Ratio eſt: quia finis immediatus uſus Juramenti eſt confirmatio rei dubiæ, ſeu controverſæ; juxta illud *Hebræ. cap.* 6. *Omnis controverſiæ ad confirmationem eſt juramentum:* quo videlicet aliquid affirmamus, vel promittimus ſub obteſtatione Divini Numinis, ejuſque teſtimonii invocatione.

3. CONCL. II. Inter varias Juramenti diviſiones præcipua eſt illa, qua Juramentum dividitur in aſſertorium, & promiſſorium. Ita Scotus 3. *diſtinct.* 39. *quæſt. unic.* & alii communiter. Ratio eſt: quia aut Juramentum fit ad fidem veritatis narratæ adſtruendam illi, qui audit; aut fit ad promiſſionem firmandam, qua alteri vel ſponte, vel ex ejus impulſu quidpiam promittimus: Atqui prius Juramentum eſt aſſertorium, poſterius promiſſorium; ergo. Itaque

4. *Juramentum aſſertorium* eſt, quo ſimpliciter ſine ulla promiſſione aliquid affirmamus, vel negamus. *Juramentum promiſſorium* dicitur, quod ad confirmationis, promiſſionis, pollicitationis, aut alterius contractus, ſeu pacti corroborationem adjicitur. Et ad hoc Juramentum promiſſorium (ut notat Engel *tit. de Jurejurand. num.* 6.) duplex requiritur veritas; una intentionis; ſeu veritas dicti, qua jurans verum exiſtimat eſſe id, de quo jurat. Et altera executionis, ſeu veritas facti, qua quis in animo habet ſervare illud, quod promittit, ſuoque tempore ſervat.

5. CONCL. III. Juramentum tum aſſertorium, tum promiſſorium ulterius dividitur in ſimplex, & ſolemne. *Simplex* dicitur omne illud, quod ſolemne non eſt. *Solemne Juramentum* eſt, quod per certam verborum formulam, vel corporalem alicujus rei verb. gr. Sancti Evangelii attactum, perficitur coram Superiore, ut majorem auctoritatem æſtimationemque habeat: quale potiſſimum ſolet fieri in Judiciis, in profeſſione Fidei, fidelitatis, in homagiis, & hujuſmodi.

6. Rurſus Juramentum, aliud eſt per ſimplicem Dei conteſtationem, aliud vero per execrationem (quod & *Juramentum execratorium* appellatur) & fit, cum jurans ſibi ipſi, vel alteri ſibi charo, mali quidpiam a Deo falſitatis vindice imprecatur, niſi verum ſit, quod aſſerit, aut promittit. Porro *Juramentum per ſimplicem conſtitutionem Dei* cenſetur omne id, quod fit abſque tali execratione. Sed occaſione præmiſſorum

7. Quæres I. An Juramentum cenſeri debeat, ſi quis per fidem ſuam, aut honorem Sacerdotalem, vel Nobilitatis ſuæ, aliquid affirmet, vel promittat. Reſp. cum Engel *cit. de Jurejur. n.* 3. Leſſio *lib.* 2. *de juſt. & jure cap.* 42. *n.* 4. & aliis, hujuſmodi interpoſitionem fidei factam hac formula, *per fidem meam, fide boni Sacerdotis*, & hujuſmodi, non continere Juramentum proprie dictum. Ratio eſt: quia per illa verba Deus non vocatur in teſtimonium, ſed proferens tantum indicat, ſe omnino deliberatum, ac memorem fidei, conſcientiæ, & ſtatus ſui loqui. Quod ſi tamen aliquis per Fidem Chriſtianam ſeu Catholicam, aut per Sanctum Evangelium rem promitteret, ſive confirmaret, pro Juramento haberi deberet: quia cenſeretur Authorem Fidei in teſtem ſtatuere.

8. Notant tamen Doctores, hujuſmodi interpoſitionem fidei, quam faciunt Eccleſiaſtici ſub honore Sacerdotali aut Religionis, item Perſonæ Illuſtres ſub honore ſuæ Dignitatis, Nobilitatis, &c. in Foro externo Juramenti loco acceptari, maxime in cauſis minoribus, in quibus non decet Eccleſiaſticos jurare. Quinimo Reges, & Principes non facile aliorum more jurare ſolent, ſed loco Juramenti, in fide, ſeu per fidem Principis promittere. Layman *lib.* 4. *tr.* 3. *cap.* 2. *num.* 3.

9. Quæres II. Quid ſentiendum de aliis quibuſdam jurandi formulis? Reſpond. inprimis certum eſt, hanc eſſe veram eamque expreſſam Juramenti formam: *Juro per Deum: Per Deum ita eſt: Deum teſtem invoco: Deus mihi teſtis eſto.* Quia hujuſmodi formulæ expreſſam invocationem Divini teſtimonii in ſe continent: unde ſi adſit animus ſeu intentio jurandi, certum eſt, habere rationem juramenti.

10. Quod ſi quis per ſimplicem aſſertionem hujuſmodi verba proferat: *Coram Deo hæc dico: Deus ſcit, me verum dicere: Deus videt, ita eſſe, &c.* non erit juramentum: quia juramentum debet in ſe continere non meram aſſertionem, ſed etiam invocationem Divini teſtimonii, ſaltem virtualem. Verum in his, & aliis hujuſmodi jurandi formulis, ſpectanda eſt vel maxime intentio loquentis: qua de cauſa hujuſmodi dicta quandoque ut juramenta uſurpantur; ut videre eſt apud S. Paulum 1. *ad Timoth* 5. *Teſtificor coram Deo. Ad Galat.* 1. *Coram Deo, quia non mentior. Ad Rom.* 1. *Teſtis mihi eſt Deus:* quibus verbis Apoſtolus juraſſe exiſtimatur. Econtra multi jurant ex ira, qui non intendunt proprie jurare, ſed potius imprecari malum, vel patefacere iram, ut obſervat Leſſius *cap* 42. *q.* 7. Unde & huc applicandum illud jam citatum dictum D. Thomæ 2. 2. *q.* 73. *a.* 2. *Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.*

11. Quæres III. Utrum iſthæc formula, *Volo dictum*

meum

Digitized by Google

meum eſſe juramentum (vulgo, *Auff mein Ayd*) veram Juramenti rationem habeat? Reſp. I. in Foro externo, ſeu judiciali, talia verba prolata ad petitionem Judicis exigentis, ut quis juratus ennuat, cenſentur juramentum. Layman *loc.cit.num.*1. poſt Sanchez *lib.*3.*in Decalog.cap.*2.*num.* 4. Reſp. II. Verba illa, *Auff mein Ayd*, vulgari ſermone plerumque Juramentum continent, ſi deliberate proferuntur. Ratio eſt: quia ad jurandum ſatis eſt, velle verba uſurpare in ſenſu a jurantibus communiter uſurpato: atqui hæc formula, juxta conſuetudinem Germanorum, pro juramento uſurpari ſolet; ergo tale præſumendum eſt, niſi de alia uſurpantis intentione conſtet.

* Quær. IV. Quænam formulæ communiter cenſeantur non continere rationem Juramenti? Reſp. ſequentes formulæ, niſi quis per eaſdem expreſſe intenderet jurare, non ſignificant rationem Juramenti, ſi pronuntientur: *Dico in veritate: ſim nequam, ſim fur, ſi non ita ſit: amputentur mihi ambæ aures, vel abſcindatur mihi naſus, ſi res ſe ita non habeat: tam verum eſt, quam ſol lucet, quam hic ſto &c.* Ratio eſt; quia ſimilibus verbis nec ex ſe, nec ex communi ſenſu, ac uſu hominum intelligitur Deus vocari in teſtem dictorum, ita cum Buſenbaum & aliis La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 256. & *ſeqq.* ac Sporer *Tract.* 3. *in præcept. Decalog. cap.* 1. Ex quibus colligitur, quod neque committat perjurium, qui ſimilia etiam deliberate profert in re falſa.

Quær. V. An detur aliquod Juramentum ſine verbis? Reſp. affirmative. Ita cum communi vix non in terminis Sabinus Bononienſ. *Tract.XV. num.* 15. Ratio eſt; quia non minus a legitimo ſuo Superiore interrogatus ſub obteſtatione Divini Judicii &c. cenſetur interpretative aliquid affirmaſſe vel negare, ſi ſolum capite ennuat, ac ſi verbis exprimeret: pariformiter dic, ſi reſpondeat ſigno alio ſenſibili e. g. pro more Regionis ponendo manum ſupra S. Scripturam, vel ſuper porrectam imaginem Crucifixi, aut ad Sceptrum, ſeu, quando eſt Sacerdos per tactum ſui pectoris. Unde in nonnullis locis introducta fuit conſuetudo, ut uno prælegente formulam Juramenti, reliqui jubeantur levare tres primos digitos in ſignum, quod jurent abſque eo, quod aliquid aliud pronuntient. *

QUÆSTIO II.

De conditionibus ad Juramentum requiſitis.

SUMMARIUM.

12. *Tres juramenti comites, Veritas, Judicium, & Juſtitia.*
13. *Quale peccatum, ſi deſit judicium in Juramento?*
14. *Conſuetudo incaute jurandi, quale peccatum?*
15. *Quid de conſuetudine jurandi ſine juſta cauſa?*
16. *Juſtitia, quomodo requiratur ad Juramentum.*
17. *Juramentum promiſſorium ſine animo exequendi, eſt perjurium.*
18. *Si fiat circa rem malam, quale peccatum?*
19. *Juramentum de re illicita non obligat.*
20. *Item, ſi fiat Juramentum de faciendo opere indifferenti.*
21. *Corollaria.*
22. *Alia notabilia Corollaria.*
23. *In omni Juramento, & Voto, quatuor conditiones ſubintelliguntur; quæ?*
24. *Conditiones, quæ tacite ſeu de Jure inſunt, non faciunt actum conditionatum.*
25. *Juramentum promiſſorium de re bona obligat.*
26. *Quid, ſi fiat de opere minus bono?*
27. *Veritas etiam requiritur in Juramento.*
28. *Perjurium, quid?*
    Eſt peccatum mortale.
29. *In perjurio non datur parvitas materiæ.*
30. *Poteſt fieri veniale ex defectu voluntarii, ac deliberationis.*
    Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.

12. CONCL. I. Certum eſt, atque ab omnibus conceſſum, ut Juramentum ſit licitum, & opus bonum, actuſque virtutis Religionis, tres requiri conditiones, tanquam comites ejus, nempe Veritatem, Judicium, & Juſtitiam; juxta illud *Jerem.*4. *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, judicio, & juſtitia.* Veritas in eo conſiſtit, ut veraciſſimi Numinis teſtimonium non adducatur in teſtimonium falſi, ſeu mendacii. Juſtitia conſiſtit in eo, ut æquiſſimi Numinis teſtimonium non adducatur in confirmationem dicti, aut rei iniquæ, & peccato obnoxiæ. Judicium, ſeu judicii diſcretio in eo, ut cum prudenti intellectus conſideratione, ac pia & reverenti voluntatis affectione, non ſine neceſſitate, aut magna utilitate juretur.

13. CONCL. II. Quantum attinet ad ultimam Juramenti conditionem, quæ eſt *Judicium*, conveniunt Doctores, ſi deſit duntaxat judicium (id eſt, ſi ſine juſta cauſa, & imprudenter juretur, quod verum eſt) ordinarie non eſſe, niſi peccatum veniale. Ratio eſt: quia tunc non latet gravis irreverentia: cum Deus adhuc adducatur in teſtimonium rei veræ, licet ſine juſta cauſa, & ſic imprudenter. Verum occaſione hujus

14. Quæres, quale peccatum ſit conſuetudo incaute jurandi? Reſp. I. Conſuetudo jurandi indiſcriminatim verum & falſum, etiam cum advertentia, quamdiu voluntaria eſt, conſtituit hominem in ſtatu peccati mortalis. Ita Herincx *part.*3.*diſp.*6.*q.*2. *n.* 15. & alii. Ratio eſt: quia ex vi illius conſuetudinis, eſt homo in maximo periculo perjurii committendi; juxta quod *Eccleſiaſtici cap.* 23. dicitur: *vir multum jurans implebitur iniquitate.* Addunt tamen, *quamdiu voluntaria eſt*: quia ſi homini dicta conſuetudo efficaciter diſpliceat, vi illius diſplicentiæ, & propoſiti eam deponendi interrumpitur conſuetudo.

15. Reſp. II. Si conſuetudo ſit tantum jurandi ſine juſta cauſa, & imprudenter, ea quidem non conſtituit hominem in ſtatu damnationis, eſt tamen omnino diſſuadenda. Ratio eſt: Tum quia ſine juſta cauſa jurare, ad minus eſt peccatum veniale: Tum quia Juramentum a Chriſto citra neceſſitatem prorſus reprehenditur, *Matth.*5. *Ego autem dico vobis, non jurare omnino &c. Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non: quod autem his abundantius eſt, a malo eſt.* Intellige, ſi non ſubſit juſta cauſa, ſeu neceſſitas jurandi. Unde *Eccleſiaſtici* 23. dicitur: *Jurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa*, cum concordantiis.

16. CONCL. III. Quantum attinet ad alteram Juramenti conditionem, quæ eſt *Juſtitia* (id eſt, ut res, de qua juratur, ſit res honeſta, juſta, nulloque peccato obnoxia) multiplici opus eſt diſtinctione. Et quidem in primis diſtinguendum inter Juramentum aſſertorium, & promiſſorium: atque loquendo de Juramento aſſertorio, facto circa rem injuſtam, vel peccatum alterius, illud regulariter eſt peccatum duntaxat veniale, ſi veritas ſubſit. Herincx *loc. cit.num.* 13. & communis. Dicitur, *regulariter*: quia videtur mortale, ſi Juramentum aſſumatur ut inſtrumentum peccati, puta, ſi per Juramentum confirmetur gravis detractio infamatoria Proximi: econtra vero, ſi quis in Judicio legitime interrogatus, ſub Juramento teſtificetur de peccato Rei, nullum erit peccatum. Quod ſi vero Juramentum ſit promiſſorium, ad dijudicandam ejus malitiam, vel etiam obligationem, multiplicitet rurſus erit diſtinguendum, præſertim an opus illud, ſuper quod cadit Juramentum promiſſorium, ſit bonum, indifferens, vel malum; atque, an adfuerit ex parte jurantis ſufficiens deliberatio, ſimulque animus id exequendi, nec ne. Hinc ſit

17. CONCL. IV. Quandocunque Juramentum promiſſorium deliberate fit, ſive ſuper re bona, ſive mala, aut indifferenti, ſine animo exequendi, committitur perjurium. Ita communis. Quia Deus deliberate (ſecus, ſi id fiat ex inadvertentia) adducitur in teſtimonium rei falſæ; in quo conſiſtit malitia perjurii.

18. CONCL. V. Si Juramentum promiſſorium deliberate fiat circa rem malam animo illud exequendi; jam ratione illius affectus interni pravi erit peccatum mortale, vel veniale, pro gravitate operis exequendi; ſimulque Juramentum, qua-

Digitized by Google

quatenus eſt teſtificatio Dei ſuper re illicita facienda, habebit diſtinctam malitiam, pro gravitate operis exequendi, niſi forte inadvertentia excuſet. Ita Leſſius *cit. cap.* 42. *n.* 18 & alii.

19. CONCL. VI. Juramentum de re illicita præſtitum nullam parit obligationem. Ita communis, *arg. cap. Quanto, de Jurejurando*, ubi dicitur, quod *Juramentum non fuit inſtitutum, ut eſſet vinculum iniquitatis*. Et reg. 58. Juris in 6. *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum Juramentum.* Hinc jurans, quod nolit inimico ignoſcere, nullum proximo auxilium facere, & hujuſmodi, ex tali juramento non obligatur: quia, ut dictum, juramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis.

20. CONCL. VII. Ex Juramento de faciendo opere indifferenti nulla quoque oritur obligatio; utpote ſi quis juret, feſtucam ſe levaturum, ſe barbam fricaturum, &c. Ita communis. Ratio eſt: quia hujuſmodi actiones non ſunt fructuoſæ, quin potius impeditivæ majoris boni. Verumtamen hoc intelligendum eſt, niſi alia cauſa, ex qua actiones cæteroquin indifferentes honeſtatem virtutis acquirant, adjiciatur: ut v. g. ſi jures, te ædes alicujus non ingreſſurum, cum ſoli meretrice non locuturum, &c. cauſa vitandi peccati, jam ob hanc additam cauſam actio illa, vel potius omiſſio actionis, erit capax obligationis Juramenti, quamdiu periculum illud durat.

21. Ex his patet reſolutio illorum caſuum quotidianorum; nempe de Patre jurante, ſe graves pœnas repetiturum a filio; de Hera jurante, ſe non ſervaturam diutius hanc, aut illam ancillam; de Fratre, vel Condiſcipulo, ſe apud patrem vel magiſtrum accuſaturum eſſe ſuum fratrem, vel condiſcipulum; de Mercatore, ſe hanc mercem non viliori pretio venditurum, vel non majori empturum; de Aulico, ſe non priorem ſeſſurum, non priorem ingreſſurum, &c. Nam inprimis, ſi tales ſerio jurant, nec tamen habent intentionem exequendi id, de quo faciendo jurant, delinquunt mortaliter, juxta dicta *num.* 17. & amplius notat Gobat *tract.* 11. *Theol. Experim. n.* 528. quia tunc in tali Juramento deeſt veritas, atque Deus adducitur in teſtem falſitatis.

22. Nihilominus, ut idem Gobat notat, raro hujuſmodi homines peccant mortaliter non faciendo poſtmodum id, quod ſerio jurarunt ſe facturos: ut quando Pater videt, filium alia ratione emendatum, vel maternis lamentis domum impletum iri, ſi cædatur filius albæ gallinæ, ac proinde minas remittat; quod etiam de cæteris dicendum. Ratio eſt: quia vel hujuſmodi Juramenta non fiunt ex motivo Virtutis, ſed ut frequenter contingere ſolet, ex impatientia, & propoſito vindictæ; ac proinde non obligant, cum ſint facta de re mala, nempe propter vindictam, aut iram ſuam complendam. Vel, & quidem non raro, fiunt de re indifferenti, v. g. non prius ſedere, intrare, &c. Vel inutili: ut ſi corrigendus jam aliunde emendatus ſit, neque correctione amplius indigeat. Vel non gravi; ut ſi pater juravit, ſe caſtigaturum puerum ita prometitum, & poſtea ſine cauſa omittat; prout exemplificat Layman *cit. tract.* 4 *cap.* 14. *num.* 6. Aut certe ſolet frequenter intervenire una ſaltem ex quatuor illis conditionibus, quæ ſubintelliguntur in omni Juramento promiſſorio. Hinc ſit

23. CONCL. VIII. In quolibet Juramento promiſſorio (imo & Voto) quamvis abſolute facto, tacitæ quædam conditiones ſubintelliguntur. Ita deſumitur ex *cap. Quemadmodum*, injuncta Gloſſa. *Verſ. Conditio. de Jurejur.* & notat Abbas ibidem *n* 8. Pirhing. *tit. De Jurejur. n.* 119. & communis. I. Conditio eſt, *Si potero*: quia ad impoſſibile nemo obligatur. II. *Salvo jure, & authoritate Superioris*: quæ conditio deſumitur tum ex *c. Ad noſtram*. 21. *de Jurejur.* tum ex *c. Non eſt. de Voto*. Ibi: *Non eſt voti dicendus tranſgreſſor, qui quod vovit, authoritate Sedis Apoſtolicæ diſtulit adimplere*. III. conditio eſt: *Niſi is, in cujus gratiam & utilitatem juratum eſt, obligationem remittat*, ſive expreſſe, ſive tacite: quia quilibet poteſt cedere juri ſuo, illudque remittere. Et tandem IV. eſt: *Dummodo res in eodem ſtatu permanſerit*; id eſt, notabilem mutationem non accipiat: quia notabilis mutatio quaſi aliud objectum facit, ad quod veriſimili præſumptione, jurantis, & promittentis intentio ſe non extendit.

24. Nec dicas. Juramentum ſub conditione conceptum, eſt conditionale, ergo ſi in omni Juramento (imo & Voto) tacite inſunt prædictæ conditiones, illud omne erit conditionale, & conſequenter nullum abſolutum: quod eſt contra communem Doctorum. *Reſp.* enim diſtinguendo antecedens. Juramentum ſub conditione extrinſeca conceptum (utpote, Juro me hoc facturum, ſi navis ex India advenerit, ſi Petrus erit Romam iturus, &c.) eſt conditionale, conceditur: Juramentum ſub conditione, quæ tacite ſeu de jure ineſt, conceptum, eſt conditionale, negatur antecedens, & conſequentia. Nam generaliter conditiones, quæ tacite ſeu de jure inſunt, non faciunt actum conditionatum, *arg L.* 3 *ff. de Legatis* I & *L. Conditiones. ff. de Condition. & demonſtrat.* ibi: *Conditiones, quæ tacite ineſſe videntur, non faciunt legata conditionalia*. cum concordantiis.

25. CONCL. IX. Juramenta promiſſoria, quæ cedunt tum in honorem Dei, tum ad bonum tertii, Eccleſiæ, ut Communitatis, fiuntque circa materiam honeſtam, pariunt obligationem. Ita communis. Et merito quoad hoc traditur hæc generalis regula, ex *c. Si vero* & *c. Cum contingat. de Jurejur.* deſumpta: *Omne juramentum editum in alterius utilitatem ſervandum eſt, ſi ſine peccato, ſeu ſalutis diſpendio ſervari poteſt*. Ratio eſt: quia talia Juramenta involvunt reverentiam Divini Numinis, ſimulque ſunt honeſta; ergo ex motivo Religionis pariunt obligationem ea adimplendi. Subintellige, niſi excuſet una ex proxime dictis quatuor conditionibus, in omni Juramento promiſſorio tacite ſubintellectis.

26. CONCL. X. Juramentum conceptum de opere minus bono, & cujus oppoſitum eſt melius, non obligat; niſi ſit factum in favorem tertii. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia in ſimili, hac ipſa de cauſa Votum de opere minus bono editum non obligat, aut ſaltem ipſius voventis, ſive jurantis arbitratu, poteſt commutari in melius opus: puta, ſi voviſti Deo, te uxorem ducturum, potes abſque alia diſpenſatione Religionem ingredi, aut in ſæculo perpetuam Caſtitatem ſervare; cum hoc ſit opus melius. Similiter ſi voviſti (idem dicendum, ſi juraſti) te hac hora oraturum, poſtea vero intelligas, gratius Deo futurum, ſi ægroto aſſiſtas, opemque ferat, non teneris Juramento aut Voto, cum in talibus circumſtantiis non ſit de meliori bono, ſed præcedat auxilium infirmo præſtendum. Additur notanter in Concluſione, *niſi ſit factum in favorem alterius*. Tunc enim obligabit Juramentum, niſi illud alter remittat: quia in promiſſione facta homini, aut Juramento in ejus favorem præſtito ſpectatur, quid illi gratius ſit; in promiſſione vero facta Deo, quid melius. Layman *lib* 4 *tract* 3. *cap.* 6 *num.* 6. & alii.

27. CONCL. XI. Quantum attinet ad tertiam Juramenti conditionem, quæ eſt *Veritas* (& conſiſtit in eo, ut Dei Veraciſſimi teſtimonium non adducatur in confirmationem falſi, aut mendacii) certum eſt, eandem requiri ad Juramentum licitum; eaque deficiente committi Perjurium, quod ex genere ſuo eſt peccatum mortale.

28. Porro *Perjurium* proprie dictum, eſt Juramentum falſum, quo quis aliquid ſub atteſtatione Divini Numinis confirmat eſſe verum, quod tamen credit eſſe falſum; vel econtra, ait eſſe falſum, quod putat eſſe verum. Vel brevius: *Perjurium* eſt juramentum de falſo in opinione jurantis. Ita Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. Moral. num* 58. & alii. Additur, *in opinione jurantis*: quia quamvis, quod quis juret eſſe verum vel falſum, ſit tale a parte rei, ſi tamen jurans putaret non eſſe tale, nihilominus pejeraret; quia deliberate Deum in teſtem rei, juxta ſuam opinionem falſæ adduceret. Infertur proinde, omne Perjurium cum deliberatione factum, eſſe peccatum mortale: quia revera eſt gravis irreverentia Deo illata, ipſum deliberate adducere in teſtem mendacii. Et hoc idem dicendum, ſi quis dubitaret de veritate rei: nam exponeret ſe manifeſto periculo, adducendi

Deum

Deum in teſtem falſitatis, ac proinde peccaret.

29. Nec obſtat, quod materia ſit levis, aut exigui momenti. Adhuc enim intervenit tota Perjurii malitia, in hoc conſiſtens, quod Dei Veraciſſimi teſtimonium in confirmationem falſitatis, & mendacii adducatur. Inferunt proinde Doctores communiter, in perjurio non dari parvitatem materiæ, quæ ipſum a mortali excuſet, ob rationem prædictam: quia nimirum in quolibet Perjurio, deliberate & advertenter facto, tota hujus peccati malitia reperitur. Unde merito Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 24. Propoſitionem damnavit: *Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.*

30. Additur notanter; *deliberate & advertenter facto*. Quia ut notat Doctor noſter 3. *diſt.* 39. *q. un.* eſtque communis, Perjurium ſine deliberatione factum, non eſt peccatum mortale: cum generaliter ad omnem actum humanum, ac præſertim ad peccatum mortale, requiratur voluntarium, ac ſufficiens deliberatio. Unde quamvis nunquam ratione parvitatis materiæ, adhuc tamen ratione defectus voluntarii, aut ſufficientis deliberationis, quandoque homines a peccato mortali contingit excuſari: dum videlicet proferunt verba, ex ſe quidem juramentum falſum ſonantia, ſed ſine intentione actuali, vel virtuali, Deum in teſtem falſitatis adducendi; aut quia id faciunt non cum plena deliberatione: ſiquidem, ut notat ſæpe citatus D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 73. *art.* 2. *Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.*

* Quær. I. Qualiter quis debeat rem aliquam judicare veram, ut deſuper jurare poſſit? Reſp. Sanchez, Caſtropalao & Diana reſte la Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 267. putant eſſe ſufficiens, ſi tantum probabiliter ea res judicetur vera, ſaltem, ſi Juramentum fuerit extrajudiciale. Econtra vero Suarez, Dicaſtillo, aliique apud eundem La Croix loco cit. exiſtimant, requiri moralem certitudinem talem, ut de oppoſito non adſit formido prudens, ſeu fundata in ratione gravi, vel ſaltem juxta La Croix, ut de oppoſito non habeatur formido æqualis, alias enim quis ſe exponeret periculo gravi alicujus perjurii. Et hæc ſententia mihi æque, ac Patri La Croix, uti & Patri Sporer *Tract.* 3. *in Decalog. cap.* 1. *n* 96. *& ſeqq.* præplacet præſertim in judicialibus, vel ubi agitur de damno Tertii: etenim vi Juramenti videor velle indicare, quod id, de quo juro, cenſeam magis verum, quam ejus oppoſitum.

Quær. II. Quomodo practice interrogandus, qui confitetur ſe juraſſe? Reſp. Talem eſſe interrogandum eodem ferme modo, quo antea de Blaſphemis *Tract. V. diſt.* 3. *q.* 5. mentionem fecimus. Nimirum I. Num deliberate vel indeliberate? Quod ſi deliberate ac ſcienter juraverit; indagetur II. Qualiter ergo juraverit? ex hoc enim interrogatorio Confeſſarius deſumet, num verba illa prolata verum juramentum ſignificent, nec ne? Quod ſi hæc verba forent dubia, interroget III. Qua mente protulerit? nam ſi per eadem non intendiſſet ſcienter, & poſitive Deum in teſtem vocare, non diceretur jurare; atque ſic ſæpiſſime contingere teſtatur, Sporer *Tract.* 3. *in II. Præcept. Decal. cap.* 1. *ſect.* 1. §. 2. *num.* 9. Quando autem per eadem intendiſſet jurare, aut ipſamet verba deliberate prolata indubitato, & expreſſe ſignificarent Juramentum, Confeſſarius ille, niſi ex circumſtantiis aliunde jam deſumpſerit, interroget ſimilem pœnitentem, IV. Num in re vera vel falſa juraverit? Ubi ex jam antea dictis notandum, quod perjurium ſit Juramentum de falſo in opinione ſeu mente jurantis; verum autem Juramentum de vero in mente vel opinione ipſius jurantis: Hinc decipiuntur rudes illi, qui credunt ſe pejeraſſe, quia tractu temporis experiuntur rem juratam aliter ſe habere, quamvis tempore Juramenti optima fide crediderint, eandem rem eſſe veram. Econtra vero errant pariter, qui exiſtimant, ſe falſum non juraſſe ex eo; quia poſtea vident, rem eſſe veram, quam tamen falſam putabant in ipſo actu jurandi: Ita recte Sabinus Bononienſis *in Luce Morali Tract.* 15. *num.* 79. Demum finaliter, V. Si Confeſſarius deprehendat Pœnitentem, quoad Juramenta peccaſſe mortaliter, haud dubie erit etiam inquirendum de numero, quoties nimirum interpolatis vicibus ſimilia Juramenta contigerint? Cæterum, num, & quando teneatur aliquis Pœnitens circa juramentum promiſſorium ſervare ipſam rem jurato promiſſam, colliget Confeſſarius ex jam dictis.

Quær. III. An, & quando in Confeſſionali a peccato excuſari poſſit pœnitens, qui Juramento promiſerat, communicatum quodpiam Secretum v. g. Medicinæ nulli revelare, ſi illud tamen manifeſtet? Reſp. Si nec pœnitens, nec ille, qui talem pœnitentem docuit, neque etiam alius per alia medicamenta poſſint citra manifeſtationem hujus Secreti ſufficienter providere bono publico, vel tertio ſimili morbo periculoſe laboranti, haud dubie excuſabitur a peccato illud Secretum revelans; uti etiam, ſi mortuo illo, qui pœnitentem docuit, ſimul ars iſta emoreretur, niſi pœnitens manifeſtet alteri. Ita cum pluribus Sporer *Tract.* 3. *in Decal. cap.* 1. *ſect.* 2. *n.* 42. & La Croix *tom.* 2. *lib.* 3. *n.* 329. Ratio eſt quia in ſimilibus circumſtantiis foret contra charitatem, nolle artem talem revelare, aut ad poſteros tranſmittere: juramentum autem, quod utique non eſt vinculum iniquitatis, neutiquam adſtringit contra virtutem Charitatis. Quodſi vero ſimiles circumſtantiæ non adſint, tenetur pœnitens Secretum celare.

Quær. IV. An & quomodo in Confeſſionali a perjurio excuſari poſſint Mercatores, qui jurant, ſe non poſſe tali pretio merces vendere: Item merces ſibimetipſis pluris conſtare; cum tamen neutrum in rigore videatur verum? Reſp. Ex la Croix *lib.* 3. *p.* 1. *num.* 301. primos excuſari poſſe per hoc, quod intelligant, & ſatis ſciantur ſignificare velle, ſe non poſſe cum honeſto & mediocri lucro ita vendere. Secundi vero poterunt excuſari per id, quia quando dicunt ſibi pluris conſtare, ſcimus, quod non intelligant nude pretium rei emptæ, ſed etiam computent partim expenſas v. g. vecturæ &c. partim proportionalem partem ſumptuum, quos toto anno faciunt in ſuam communem negotiationem; hæc enim omnia juſte poſſunt venire nomine pretii, quo res ipſis conſtat. Quod, ſi locutiones eorum non eſſent in hoc ſenſu veræ, mentirentur, &, ſi jurarent, pejerarent. Ita cum Gobat La Croix *loc. cit.* Ego autem ſubjungo, talia Juramenta eſſe cæteroquin Mercatoribus diſſuadenda ob periculum perjurii non raro interveniens. *

QUÆSTIO III.

Solvuntur diverſa Dubia, Juramentum concernentia.

SUMMARIUM.

31. *Violatio juramenti promiſſorii, quale peccatum?*
32. *Quid, ſi res ſub juramento promiſſa ſit levis?*
33. & 34. *An liceat juramentum exigere a juraturo falſum?*
35. *Præſertim in judicio.*
36. *Aut a juraturo per falſos deos, vel Machometem?*
37. *Vel a juraturo bona fide contra veritatem?*
38. *An liceat jurare cum reſtrictione mentali?*
39. *Vel æquivoce?*
40. *Quid, ſi injuſte cogatur ad jurandum?*
41. *Juramentum, quis poſſit irritare, diſpenſare, commutare, &c.*

(a) Diſt. ſeq. Quæſt. 4.

31. QUæritur I. Utrum violatio juramenti promiſſorii, præſertim in re parva, ſit peccatum mortale? *Reſp.* I. Si promiſſio Juramento firmata, ſit rei notabilis ſeu gravis, violatio ejus erit peccatum mortale. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia, ut jam dictum *n.* 4. ad Juramentum promiſſorium requiritur duplex veritas; una intentionis, ſeu veritas dicti, qua quis ab initio debet habere intentionem ſervandi id, quod promittit: & altera executionis ſeu veritas facti, qua ſuo tempore ſervandum eſt id, quod ſub juramenti religione quis promiſit. Itaque ſi quis ceſſante juſto impedimento, ac nulla ſubſiſtente conditione tacita ex quatuor illis *n.* 23. aſſignatis, atque in omni Juramento promiſſo-

rio

Digitized by Google

rio tacite ſubintellectis, non impleas id, quod ſe facturum ſub Juramento promiſit, jurans, quantum in ſe eſt, facit, ut Deus falſum teſtatus ſit.

32. Reſp. II. Num autem id dicendum ſit, ſi materia ſub Juramento promiſſa ſit levis, ac parvi momenti, variant Doctores. Et quidem affirmativam ob reverentiam Divini Numinis obſervare, procul dubio laudabiliſſimum eſt, atque omnimodis conſulendum. Negativam tamen ſententiam, id eſt, peccatum mortale tunc non committi, tenent Reginaldus *lib.* 18. *num.* 97. Suarez, Sanchez, Sotus, plureſque alii. Ratio deſumitur ex dictis *num.* 23. ubi diximus, plures conditiones dari, quæ excuſent jurantem ab obligatione implendi Juramentum promiſſorium, quarum una eſt: *Si is, in cujus gratiam juratur, id remittat.* Atqui nullus cenſetur facile, & rationabiliter, velle obligare ſub gravi culpa ad præſtandam materiam levem, quam quis promiſit ſibi ſub juramento; ergo non erit peccatum mortale, materiam levem ſub juramento promiſſam non adimplere: idque tum ob tacitam remiſſionem alterius, in cujus favorem juratur; tum ob levitatem materiæ, utpota quæ in ſimili etiam in Votis excuſat.

33. Quæres II. An liceat Juramentum exigere ab eo, quem quis ſcit falſo juraturum, aut juraturum per falſos deos, vel per Machometem Pſeudoprophetam? Reſp. I. Si quis exigat juramentum ab aliquo, quem neſcit juraturum falſo, non peccat. Ita communis; & ratio clara eſt; quia ignorantia ipſum excuſat, præſertim accedente bona fide, qua ſperat, alterum reverentia Numinis non auſurum falſo jurare. id tamen abſque juſta cauſa non eſt ſciendum: quia ſicuti peccatum eſt, ſaltem veniale, abſque neceſſitate verum jurare; ita etiam alterum abſque neceſſitate ad juramentum adigere, juxta illud Salvatoris, *Matth.* 5. *Quod amplius eſt, a malo eſt.*

34. Reſp. II. Cum Doctore Angelico 2. 2. *q.* 98. *art.* 4. & aliis, fas non eſſe, niſi juſta cauſa ſubſit, exigere Juramentum ab eo, qui ſcitur perjuraturus. Ratio eſt: quia inducere aliquem ad peccatum mortale, puta ad perjurium in caſu noſtro, eſt peccatum mortale; tenemur enim, quantum in nobis eſt, tantam Dei injuriam, proximi peccatum evitare.

35. Dicitur notanter, *abſque juxta cauſa*. Nam inprimis Judex, ſi tanquam perſona publica ſecundum ordinem juris exigat a litigante Juramentum, non peccat, ſive ſciat eum falſo juraturum, ſive non. Tum quia facit id, ad quod ex officio tenetur, petente præſertim parte adverſa: tum quia Judex non debet ſequi privatam ſcientiam, ſed præſcriptum Juris, adhibendo ea, quibus ſolet elici veritas; alioquin dares juſtam cauſam ſcandali. Quando tamen Judex id commode poteſt declinare, debet, ut notat inter alios Leſſius *lib.* 2. *cap* 42. *n.* 49. plures cauſas ſubjungens.

36. Inſuper, ubi juſta ratio ad damnum, vel injuriam cavendam ſuppetit, etiam in contractibus, & aliis cauſis, poteſt quis exigere Juramentum ab eo, qui per falſos deos, aut Machometem Pſeudoprophetam noſcitur juraturus; non quidem, ut determinate juret tali modo, ſed abſolute, & in genere: ſicuti poſt D. Auguſtinum, *Epiſt.* 154. *ad Publicolam*, notant Doctores communiter. Sic Laban, iniens fœdus cum Jacob, juravit per Deum Abraham, & Deum Nachor, *Gen.* 31. Idipſum eſt quotidianum apud Mercatores cum Infidelibus contrahentes. Id tamen ſine juſta cauſa exigere non licet: neque etiam permiſſum eſt, aliquem inducere ad hoc determinate, quod per falſos deos juret, quia cooperaretur peccato alterius.

37. Quæritur III. An liceat exigere Juramentum ab eo, qui bona fide jurabit contra veritatem, id eſt, firmiter ſibi perſuadens eſſe verum, de quo jurat, quod tamen a parte rei eſt falſum? Reſp. negative, prout notat Herincx *diſp.* 6. *de Religione*, *n.* 36. cum Doctoribus communiter, contra paucos alios. Ratio eſt: quia reſpectu petentis eſt inductio ad falſitatem teſtificandam, & jurandam; quod eſt intrinſece malum:

38. Quæritur IV. An liceat æquivoce vel cum reſtrictione mentali jurare? Reſp. I. Hic inprimis cavendæ ſunt Propoſitiones illæ, quas Innocentius XI. *ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas*, merito damnavit; quarum prior, ordine 25. ſic habet *cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis*. Altera, ordine 26. eſt hæc: *Si quis, vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocunque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus*. Tertia, ordine 27. & itidem damnata, taliter ſonat: *Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa*. Quarta, ordine 28. eſt illa: *Qui mediante commendatione, vel munere ad Magiſtratum, vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis a ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum*. Ita Propoſitiones damnatæ.

39. Reſp. II. Quando quis ſe ſponte offert ad jurandum, vel ſi legitime ad hoc compellitur, v. g. per Judicem juridice interrogantem, peccat mortaliter, ſi alieno ſenſu juret. Ita communis: & patet cum ex Propoſitionibus proxime relatis, ac damnatis: tum ex eo; quia ſi juridice interrogatus, æquivoce, atque in alio ſenſu jurare poſſet, facile perverteretur Judicium. Accedit, quod juridice interrogatus teneatur obedire judici, ſicque jurare in ſenſu ab eodem intento; ergo jurans æquivoce, vel cum reſtrictione mentali, committeret perjurium.

40. Reſp. III. Nihilominus, quando aliquis injuſte cogitur ad Juramentum, non peccat jurans amphibologice, ſi juſta ita jurandi cauſa ſubſit ad veritatem aliquam diſſimulandam. Ita cit. Leſſius *n.* 47. Layman *lib.* 4 *tract* 3. *cap.* 14. n. 7. & alii. Atqui hanc doctrinam non contineri ſub cenſura Propoſitionum damnatarum ſupra allegatarum, ſatis indicat Joan. Cardenas *in Criſi Theolog. ad dictas Propoſitiones, præſertim n.* 77. Ratio eſt: quia amphibologicæ locutionis unus ſenſus verus eſt; ergo ſecundum illum, poſtulante tali neceſſitate, locutio illa poteſt Juramento confirmari; cum enim injuſte quis cogatur ad Juramentum, non tenetur loqui ad mentem alterius.

* Verum, ut clarius innoteſcat, quando amphibologiæ uſus liceat, & ſaltem a mendacio & conſequenter etiam e perjurio, ſi Juramentum adderetur, alienus ſit; eſt notandum, quod Innocentius XI. ſupra *n.* 38. relatus, ſolum damnet amphibologiam, quæ fit cum reſtrictione pure mentali, innuatque per eam committi perjurium & mendacium; Ratio eſt: quia in amphibologia cum reſtrictione pure mentali verba non ſignificant, quod loquens in mente ſentit; ergo per hujuſmodi amphibologiam committitur mendacium (mentiri enim eſt contra mentem ire) & conſequenter ſi adjungatur Juramentum, etiam perjurium. Quo circa, cum non ſic omnis amphibologia ex reſtrictione pure mentali deſcendat, ac proin non quævis damnata eſſe videatur breviter inquirendum ſupereſt, quandonam illa liceat?

I. Itaque cenſent Doctores, licere amphibologiæ uſum, dum verba ſunt æquivoca, & ſecundum duplicem ſenſum conceptui mentali correſpondere poſſunt: atque tunc, ſi adſit ratio occultandi veritatem ab altero intentam, licite uſurpas verba in alio ſenſu, quam ſit ſenſus interrogantis, modo ad talem conceptum exprimendum verba ex ſe apta ſint: Sic canis ſignificat terreſtrem, marinum, vel cœleſtem &c.

II. Licet uti amphibologia, quando verba a loquente juxta certas temporis, loci, vel perſonarum circumſtantias ſenſibiles determinantur ad alium ſenſum, quam illa ſecundum ſe, & nude ſpectata ſignificant. Ut ſi quis interroget, an Petrus ſit in urbe, & tu ob certas rationes volens abſcondere

dete locum, ubi exiſtat, manu, vel digito deſignans reſpondeas: *Non eſt hic*, id eſt, *in loco, in quo tu ſtas, & quorſum digito monſtras*. Non debemus autem hoc duplici modo uti paſſim ſine aliqua neceſſitate, aut alia valde rationabili cauſa; alias perderetur confidentia, & tolleretur ſincera fidelitas in commercio humano: multo minus debemus ad tales modos ſine magna neceſſitate aut notabili utilitate adhibere juramentum.

III. Si verba propter certa Myſteria ſumantur in ſenſu metaphorico (quo juxta D. Auguſtinum *lib. contra mendacium cap.* 10. Jacob ſe vocavit primogenitum) quamvis in ſenſu ſibi proprio aliud diverſum a mentali conceptu loquentis ſignificent, non tamen fit mendacium. Exemplo nobis ſit ipſa æterna Veritas Chriſtus, dum ſe ipſum in Myſtico & metaphorico ſenſu *Templum* nuncupavit, dicens: *deſtruite templum hoc*: minime ignarus, per verba ea juxta propriam ſignificationem Judæos audientes in notitiam templi manu facti deductum iri.

IV. Non fit mendacium, ſi quis reſpondeat interroganti in eo ſenſu, in quo habet jus interrogandi, non obſtante, quod iſte in alio ſenſu verba percipiat. Hinc, ſi fur, nulla de ſuo furto præcedente infamia, ſed ſola vel deferentis, aut Judicis pro libitu aſſumpta ſuſpicione, judicialiter inquiratur, an *furtum commiſerit*, licite reſpondet: *furtum non commiſi* videlicet, quod foret materia judicialis inquiſitionis, & de quo Judex interrogare poſſet. Item, ſi Puella ab aliis v. g. inducta, ſcripſit cuidam litteras amatorias tales, quæ plane vi verborum in foro externo indicarent promiſſionem matrimonii, cujus executionem etiam alter prætendit, quamvis a parte rei, & coram Deo (prout ſupponimus in caſu) Puella nunquam intenderit per has litteras promittere matrimonium. In tali caſu, ſi Puella fateretur has litteras eſſe ſuas, in foro externo certe condemnaretur ad contrahendum; quare etiam cum juramento, ſi a Judice id imponatur, poteſt negare, has litteras eſſe ſuas, videlicet in ordine ad promiſſionem matrimonii. Nec eſt iſta pura reſtrictio mentalis; Puella enim non tenetur alio, niſi eo modo reſpondere, quo Judex pro tribunali ſedens habet jus interrogandi; atqui is in dicto caſu non habet jus interrogandi circa dictas litteras, niſi in ordine ad matrimonium: nimirum, an litteras has ſcripſerit, intendendo per eas promittere matrimonium: ergo etiam Puella non tenetur, niſi in ordine ad hunc finem Judici reſpondere, & conſequenter, cum in ordine ad dictum finem litteras non ſcripſerit, etiam ſine mendacio negat, ſe ſcripſiſſe, quoniam interrogatio & reſponſio ſic conveniunt. Plura de ſimilibus vide apud Cardenas in ſua Criſi Theologica ſuper dictas propoſitiones *num.* 48. *& ſeqq.* ac apud Sporer *part.* 3. *in Decal. cap.* 1. *ſect.* 3. §. 4.

V. Mendacium non committit ille, qui dicit, ſe neſcire id, quod non noſcit ſcientia communicabili, id eſt tali, quam liceret alteri communicare: etenim verbum *neſcire* ex ſui inſtitutione non tantum ſignificat, rem non ſcire ſimpliciter, ſed etiam non ſcire eam ſcientia communicabili, in iis videlicet circumſtantiis, ubi occultari petit, uti notat communis Theologorum; atque ita, ſi interrogatus de aliquo ex ſolo Confeſſionali cognito, quod tibi non licet revelare, reſpondeas *neſcio*, non loqueris cum pura reſtrictione mentali, ſed uſurpas verbum ex ſe, & ex recepto uſu, ac hominum inſtitutione correſpondens conceptui tuo mentali. Hinc D. Auguſt. *lib.* 1. *de Trinitate cap.* 12. innuit, quod res occultanda nos faciat neſcientes. Iſque pariter modus loquendi erat Salvatori, dum apud Marcum *c.* 13. ita diſſerit, *de illo autem die vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius &c.* eo quod de die illa ſcientiam communicabilem Filius non habuerit &c. Quod ſi licitum mihi foret id, de quo interrogor, alteri manifeſtare, jam non amplius video, quomodo poſſit ad celandum uti quis hoc modo, debetque modus iſte non nimium extendi in Commercio humano, nec fieri abuſus, ne tollatur ſinceritas in converſatione humana.*

41. Quæritur V. & ultimo, quis poſſit irritare, diſpenſare, relaxare, aut commutare Juramentum promiſſorium? Reſp. de hoc inferius (a) fore dicendum, agendo de Voto. Nam qui poteſt Votum relaxare, diſpenſare, irritare, vel commutare, poterit etiam Juramentum promiſſorium ſoli Deo factum: quia Votum, & Juramentum pium, in Jure & apud Doctores æquiparantur quoad vinculum, & ambo ſimilem erga ſolum Deum ex virtute Religionis obligationem continent; ideoque diſpoſitum de uno, cenſeri etiam debet diſpoſitum de altero. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim.* diſp. 7. *num.* 18. Layman *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 11. cum communiori, contra Navarrum, & paucos alios.

DISTINCTIO III.

De Voto.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Votum?

SUMMARIUM.

1. *Votum, quid?*
2. *Promiſſio, quid? & quomodo differat a ſimplici Propoſito?*
3. *An Promiſſio ſolo animo concepta obliget?*
4. *Deliberatio requiritur ad votum; & quanta?*
5. *Votum fit ſoli Deo.*
   Promiſſio etiam hominibus fieri poteſt.
6. *Votum eſt de meliori bono.*
7. *Matrimonium, an ſit materia apta Voti?*
8. *Voti diviſiones variæ.*
   Votum ſimplex, & Votum ſolemne, quid?
9. *Differentia Voti ſolemnis a ſimplici.*
10. *Votum perſonale, reale, & mixtum.*
11. *Votum abſolutum, & conditionatum.*

1. CONCL. I. *Votum* eſt promiſſio deliberate facta DEO de meliori bono. Ita communis. Dicitur I. *promiſſio* Quia ad Votum non ſufficit nudum & ſimplex propoſitum, aliquid melius agendi vel faciendi; ſed ulterius requiritur promiſſio cum vera voluntate ſeſe obligandi, ut habetur *cap. litteraturam. de Voto*.

2. Cæterum *Promiſſio* eſt deliberata, & ſpontanea fidei obligatio, facta alteri de re bona & poſſibili. Et differt per hoc a *ſimplici Propoſito*, quod Promiſſio inducat obligationem faciendi id, quod promittitur: Propoſitum autem, licet ſit firmum ac deliberatum, ex ſe talem obligationem non inducit. Maſtrius *diſp.* 4. *Theol. Mor. n* 26. cum aliis. Hinc Promiſſio Deo facta de bono meliori, coincidit cum Voto: & poteſt fieri non ſolum oretenus, ſed etiam per ſolum actum locutionis interioris, dummodo fiat deliberate, & cum animo ſeſe obligandi.

3. Nec obſtat, quod in promiſſione homini facta ſecus fiat, neque ſufficiat ſola interior promiſſio, niſi hæc verbis aut aliis ſignis exterioribus ſufficienter manifeſtetur, atque a promiſſario acceptetur. Reſp. enim, diſparitatem eſſe: quia ut dicitur 1. *Reg.* 16. *homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor*. Unde promiſſio Deo facta, licet animo tantum interno, mox a Deo cordium noſtrorum inſpectore videtur, & acceptatur; ſicque illico obligat, dummodo ſit deliberate concepta. Secus fit in Promiſſione homini facta: nam hæc neque cognoſci poteſt ab homine, cui fit, neque ab ipſo acceptari, quouſque verbis vel aliis ſignis exterioribus ſufficienter exprimatur.

4. Dicitur II. in allata definitione Voti, *deliberate*. Quia promiſſio ſubita, & inconſiderata, non ſufficit ad rationem Voti: ſiquidem Votum eſt lex aliqua privata, qua quis Deo ſe obligat; nemo autem ſe obligare vere cenſetur, niſi plenam habeat deliberationem ejus, quod facit. Unde Vota infantium, ob defectum ſufficientis uſus rationis, non tenent: neque etiam obligat Votum per ſemiplenam duntaxat deliberationem editum: immo tanta, & talis requiritur deliberatio ad validitatem Voti, quanta requiritur ad peccatum mortale committendum. Henriquez *diſp.* 4. *de Voto, quæſt: num.* 1. & alii paſſim.

5. Dicitur III. *Deo facta*. Quia, cum Votum proprie

ſit actus Religionis, & Latriæ, ſoli Deo fieri debet. Quare dum aliquid vovemus Sanctis, ſenſus eſt, illud vovemus Sanctis noſtri Voti futuris teſtibus; vel id Deo voveri in honorem Sanctorum: quo modo etiam Templa, & Altaria ædificamus Deo in honorem Sanctorum, nam in Sanctis ipſum Deum coli, ac venerari, fatentur omnes Catholici. Circa quod D. Thomas 2. 2. *q.* 88. *art.* 5. *ad* 3. obſervat, quod Votum ſoli Deo fiat, ſed Promiſſio poſſit fieri homini: qualis Promiſſio de re bona homini facta, puta, Sanctis in cælo, Prælatis Ordinum, &c. poteſt cadere ſub Voto, in quantum homo vovet Deo, ſe impleturum, quod Sanctis vel Prælatis promittit.

6. Dicitur IV. *De meliori bono*. Quia ad Votum duæ ulterius requiruntur conditiones; una eſt, ut illud, quod vovemus, ſit opus bonum, ſive deinde jam aliunde ſit præceptum ſive non. Altera, ut bonum illud melius ſit, quam eius oppoſitum; id eſt, ut ex ſe non ſit impeditivum alterius operis excellentioris, & perfectioris.

7. Hinc matrimonium, regulariter loquendo, non eſt apta materia Voti: quia melior eſt virginitas matrimonio; unde ipſa ſemper poteſt eligi, ac licite conſervari, non obſtante Voto de ineundo matrimonio. Dicitur, *regulariter loquendo*: nam matrimonium etiam poteſt cadere ſub Voto, quando per matrimonium ob ſpeciales circumſtantias poteſt procurari majus bonum; prout fieret, ſi vovens frequenti periculo peccati carnis obnoxius, voveat matrimonialem ſtatum, tanquam remedium ſuæ incontinentiæ, citius aſſumere. *Melius eſt enim nubere, quam uri*, ut inquit Apoſtolus 1. *Corinth.* 7.

* Quod ſi indages, an validum ſit votum non committendi toto tempore vitæ ullum peccatum etiam veniale, quale votum pro zelo ſuo ſolent ſubinde emittere nonnullæ devotulæ? Reſp. Ordinarie dictum votum juxta communiorem DD. contra nonnullos pronuntiari invalidum; quia bonum illud non eſt tale, quod foret moraliter poſſibile, ſpectata fragilitate hominis poſt lapſum, conſequenter non cenſeretur prudenter emiſſum: cum vovens moraliter certo transgrederetur illud, ſicque tantummodo propter votum tale præberetur occaſio duplicandi peccatum moraliter certo faciendum, quale votum in ſimilibus circumſtantiis plane non videtur acceptum Deo. Ita Sporer *tract.* 3. *in Decal. cap.* 2. *ſect.* 2. *num.* 37. qui *num.* 38. ob eandem rationem ſimili modo diſcurrit, ſi tale votum non quidem ad perpetuum, ſed tamen ad longum tempus v. g. ad integrum annum fuiſſet emiſſum.

Econtra validum erit votum vitandi omnia peccata mortalia, vel certa venialia in ſpecie v. g. nunquam deliberate mentiendi, ſive etiam vitandi in genere illa peccata venialia, quæ non ſolum ſemiplene, ſed plene deliberato animo committuntur. Ratio horum omnium eſt, quia ſimilia etiam cum ordinario auxilio divino moraliter vitari poſſunt. Sporer *loc. cit. num.* 39 Quinimmo, ſi adſit internus ſpecialiſſimus ſtimulus cum extraordinariis auxiliis divinis, neque auderem declarare tanquam invalidum votum abſolutum non committendi quodcunque veniale. Certe S. Thereſia vovit efficere ſemper, quidquid perfectius eſſe cognoſceret. *

8. CONCL. II. Plures ſunt diviſiones Voti; ex quibus tamen præcipua eſt illa, qua Votum dividitur in ſimplex, & ſolemne. Ita communis; & patebit explicando ſingulas diviſiones ejus. Igitur, quantum attinet ad præmiſſam diviſionem, *Votum ſimplex* conſiſtit in nuda & ſimplici promiſſione Deo facta ſine alia ſolemnitate. *Votum ſolemne* dicitur illud, quod ſolemnizatur per ſuſceptionem ſacri Ordinis aut per Profeſſionem Religionis ab Eccleſia approbatæ; ut dicitur *cap. un. de Voto in* 6. Et tale Votum ſolemne, eſt Votum perpetuæ Caſtitatis Ordinibus ſacris annexum: quo pariter ſpectant tria Vota ſubſtantialia Religionum, nimirum Obedientiæ, Paupertatis, ac perpetuæ Caſtitatis, & ſi qua alia ſunt Vota Religionum approbatarum.

9. Unde non ex eo Votum ſolemne differt a Voto ſimplici, quod hoc ſit factum privatum, illud publice; cum econtra poſſit accidere: ſed ex eo, quod Votum ſolemne ſolemnizetur per ſuſceptionem Ordinis ſacri, vel Profeſſionem Religioſam, ratione cujus aliquis magis ſe ponit in poteſtate Eccleſiæ, quantum ad materiam Voti: Hoc quippe non fit in Voto ſimplici, cum ob id Eccleſia non accipiat majorem poteſtatem in ſic voventem, ſicut vi Voti ſolemnis accipit in Clericos in Sacris conſtitutos, ac in Religioſos ſolemniter profeſſos: qua de cauſa hos ad matrimonium ex poſt facto contrahendum illegitimavit Eccleſia, non autem contrahentes cum ſimplici Voto Caſtitatis, ſed iſtos reliquit Divino judicio. Scotus 4. *diſt.* 38. *q. un.* & alii.

10. Votum ulterius dividitur in perſonale, & reale. *Perſonale* eſt, quo Deo promittitur aliqua actio ipſius perſonæ voventis; ut cum quis vovet peregrinationem, jejunium, orationem, aut hujuſmodi. *Votum reale* eſt, quo res aliqua Deo promittitur; utpote largitio eleemoſynæ, aut alia res externa pretio æſtimabilis. Addunt Doctores tertium, nempe *Votum mixtum*; eſtque illud, quod ex utroque participat: ut ſi quis voveat peregrinationem ad D. Virginem Lauretanam, ibique elargiri certam eleemoſynam ad Eccleſiæ illius utilitatem, vel hujuſmodi.

11. Votum dividitur ruſus in abſolutum, & conditionatum. *Abſolutum* eſt, quod independenter ab omni conditione emittitur. *Conditionatum* vero, quod fit ſub conditione, ac proinde non impleta conditione illa nullam obligationem inducit: ut ſi quis voveat peregrinationem, ſi a tali morbo convaleſcat, ſi ſuus filius ſit ſanitatem recuperaturus; nam non ſecuta convaleſcentia, aut ſanitate filii, ad implendum Votum non tenetur. Et idem dicendum de ſimilibus.

QUÆSTIO II.

Quæ ſit obligatio Voti?

SUMMARIUM.

12. *Tranſgreſſio Voti eſt mortalis ex genere:*
13. *Per accidens poteſt eſſe venialis.*
14. *In Juramento falſo non excuſat levitas materiæ; ſecus in Voto violato, cur?*
    (b) Juxta dicta diſt. præc. n. 27. & 29.
15. *Dubius de omiſſione Voti, non tenetur.*
16. *Solvitur inſtantia.*
    (c) Tract. 1. diſt. 3. n. 30 & 35.
17. *Certus de Voto, ſed dubitans de intentione ſe obligandi, tenetur.*
18. *Votum ſine temporis determinatione quando obliget?*
19. *Voti obligatio eſt perſonalis.*
20. *Dummodo excipiantur Vota realia.*
21. *Quid de votis Communitatum?*
22. *Factum alienum ſi voveatur, quomodo explicandum?*
23. *Vovens tenetur implere Votum per ſeipſum.*
24. *Et impeditus non tenetur ſubſtituere alium.*

12 CONCL. I. Tranſgreſſio Voti ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita communis. Ratio eſt: quia Votum tendit ad Fidelitatem Deo ex virtute Religionis præſtandam. Unde dicitur *Eccleſiaſtici* 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere; diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voveris, redde: multoque melius eſt non vovere, quam poſt Votum promiſſa non reddere.*

13 CONCL. II. Nihilominus ob levitatem materiæ tranſgreſſio Voti quandoque efficitur venialis. Ita pariter communis. Quia Votum eſt quaſi privata lex, quam ſibi quis imponit: atqui in legibus excuſare parvitatem materiæ a culpa mortali, aliunde liquet. Sic qui ſingulis diebus vovit dicere tria *Pater & Ave*, & poſtmodum quandoque, ſecluſo contemptu, omittit recitare; non peccat mortaliter, ob levitatem materiæ. Similiter ſi quis vovit recitare Roſarium in honorem B. MARIÆ Virginis, & poſtmodum omittit dicere pauca aliquot *Ave*, pari ratione non peccat mortaliter. Idem dicendum de ſimilibus.

14. Nec dicas. Jurans falſum, etiamſi res ſit parva, peccat mortaliter; ergo. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem: quia in omni perjurio, etiam circa rem levem

deli-

Digitized by Google

deliberate commiſſo, intervenit tota malitia perjurii, dum Deus adducitur in teſtem falſitatis. (b) Secus eſt in Voto circa materiam levem violato, ubi proinde excuſat levitas materiæ, non minus ac in furto. Accedit, quod quamvis in Juramento aſſertorio levitas materiæ non excuſet a peccato mortali, ſi quis deliberate falſum juret, ob rationem præmiſſam: nihilominus violatio Juramenti promiſſorii, ſi materia ſub Juramento promiſſa ſit levis, a pluribus Doctoribus excuſatur a culpa mortali, prout dictum *Diſtinct. præc. n.* 32.

* Poſito autem, quod libenter ſcire cuperes aliquam regulam, ex qua menſurari queat, num hæc vel illa materia voti intermiſſa cenſeri debeat gravis, vel levis? Reſpondeo ex communi D D. illam materiam eſſe gravem reſpectu voti, quæ ſpectatis omnibus circumſtantiis cenſeretur gravis, ſi de ea ferretur Lex, ſeu Eccleſiaſticum quodpiam præceptum ſub mortali obligans: nam votum obligat inſtar præcepti, cum ſit quædam privata lex, quam quis ſibimet imponit. Sic juxta Sanchez, Ledeſmam, & Dianam apud La Croix *lib.* 3. *part.* 1 *num* 448. & apud Sporer *tract.* 3. *in Decal. cap.* 2. *ſect.* 3. *num.* 85. Confeſſio mortalium, & Communio, auditio Miſſæ, recitatio Breviarii &c. ſi voveantur, reputantur materia gravis; quia ſolent alias præcipi ſub mortali, & in voto cenſentur ſimilia, eadem integritate, atque iiſdem modis aſſumpta, ac in præcepto. Unde ſimile votum intermittens, peccaret graviter, niſi vovens expreſſe tantum voluiſſet ſe obligare ad ſimilia ſub levi, quod tamen in materia gravi ordinarie non præſumitur, niſi aliunde clare conſtet: Sic ponamus in exemplo, quod aliquis jejunium voverit, talis ſub gravi tenetur jejunare, & quidem obligatur ad abſtinentiam tam a carne, quam a duplici refectione, niſi expreſſe aliter vovens voluerit; Ratio eſt: quia pari modo obligat Eccleſiæ Præceptum de Jejunio. Item ſi vovit certas preces, tenetur recitare cum intentione, & aliquali attentione ſaltem illa, quæ requiritur ad ſubſtantiam Orationis, uti dicitur quoad Horas Canonicas.

Aſt hac reſponſione needum perfecte quietatus, indagabis ulterius: Utrum, ſi quis materiam parvam e. g. trium *Pater* & *Ave* quotidie vi voti explendam non ſolum una alterave vice; ſed frequenter infra annum intermittat, illæ materiæ parvæ ſæpius intermiſſæ adinvicem uniantur moraliter, ſicuti uniuntur plura parva furta commiſſa, ſicque conſtituant unam materiam gravem, vi cujus propter ſequentes tales omiſſiones peccetur graviter? Ad hoc dubium optime reſpondit La Croix *tom.* 2 *lib.* 3 *part.* 1. *num* 450 Quod equidem aliqui apud Dianam *part.* 3. *tract* 5. *R.* 24. abſolute dicant, materias illas non uniri, nec unquam peccari mortaliter, quantumcunque hæ parvæ materiæ ſæpe omittantur: Alii vero abſolute teneant uniri, & peccari mortaliter, quando tam ſæpe omittuntur, ut ſimul unitæ facerent aliquam materiam gravem. Azorius autem, Granado, Vaſquez, Sanchez communiter probabilius diſtinguunt, & dicunt, ſi votum erat affixum diei, materias illas parvas non uniri, ſed obligationem extingui cum die; ſi autem tale votum non erat affixum diei, materias has uniri, & obligationem ſupplendi tranſire ad ſequentes dies, ideoque poſſe tandem perveniri ad materiam gravem. In dubio, an a vovente res promiſſa fuerit affixa diei, nec ne? Sotus, Ledeſma, Suarez, Layman, Caſtropalao & Tannerus cum Diana *part.* 5 *tom.* 5. *R.* 52. dant hanc regulam, ut, ſi vota ſint perſonalia, id eſt, de actione tantum præſtanda a vovente v. g. de Orationibus, præſumatur obligatio eſſe affixa diei, & ſic deſinere cum die; ſi autem vota ſint realia, id eſt, de aliqua alia re præſtanda v. g. de eleemoſyna, præſumatur eleemoſyna non deſinere cum die, adeoque fore mortale, ſi tot diebus omittatur, ut fiat materia gravis. Ratio eſt: quia utraque vota communiter fiunt cum tali intentione; ergo in dubio præſumuntur ſic facta; quia ex communiter contingentibus eſt prudens præſumptio &c. atque hæc regula placet etiam Patri Sporer *loc. cit. num.* 105. Item P. Gobat *T.* 11. *num.* 85. ait, in ſimilibus abſolute eſſe recurrendum ad intentionem voventis, an nempe voluerit alio die recompenſare, ſi uno die rem Deo promiſſam negligeret: in dubio autem præſumendum erit, quod noluerit obligationem unius diei copulare cum obligatione alterius diei, ideoque peccari tantum venialiter; quia ubi poſitive non conſtat aliunde, quod quis voluerit eſſe adſtrictus ſub gravi, obligationes potius ſunt reſtringendæ, quam ampliandæ, quoniam præſumitur actus ita confectus, ut ſit minus, quam fieri poteſt, oneroſus. Menoch. *lib.* 6. *præſumpt.* 9. nam *quidquid adſtringendæ obligationis eſt, id, niſi palam verbis exprimitur, omiſſum intelligendum eſt. L. Quidquid* 99. *ff. de verb. obligat.* *

15. CONCL. III. Qui dubitat, num Votum emiſerit, nec ne, non obligatur Voto: & idem dicendum, ſi dubitet, fueritne Votum, vel duntaxat Propoſitum; præſumitur enim non fuiſſe Votum. Ita Engel *tit. de Voto, n.* 2. Reginaldus *lib.* 18. *n.* 276. & alii communiter, paucis exceptis. Ratio eſt: quia *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*, juxta *Reg.* 65. *Juris in* 6. Talis autem dubitans, eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis.

16. Nec obſtat illa communis regula, quod *in dubiis tutior pars ſit tenenda. c. Juvenis. de Sponſalibus*, cum concordantiis. Reſp. enim, hanc regulam plerumque eſſe tantum de conſilio, non de præcepto. Vel quando eſt de præcepto, loquitur præcipue de dubio practico, ad cujus depoſitionem quis ſe reflectere non poteſt: quia ſtante dubio practico, non licet contra conſcientiam practice dubiam operari, ut jam ſuo loco (c) dictum.

17. CONCL. IV. Econtra ſi quis certus ſit de Voto, dubitet autem, an habuerit intentionem ſe obligandi, aut ſufficientem deliberationem, tenetur Voto. Ita Sanchez *lib.* 1. *de Matrim. diſp* 9. Sanuig *diſt.* 4. *de Relig. q.* 2. *n.* 6. & alii. Ratio eſt: quia tunc Votum ſtat in poſſeſſione, ac proinde obligat: præſumitur enim, Votum eſſe editum juxta naturam Voti, id eſt, cum animo obligandi ſe, ac ſufficienti deliberatione, quandoquidem de oppoſito poſt ſufficientem diſquiſitionem conſtare nequeat.

18. CONCL. V. Votum ſine temporis determinatione editum executioni mandari debet, cum primum commode poteſt. Ita communis. Et deſumitur ex *cap* 23. *Deuter.* ibi: *Cum votum voveris Domino, non tardabis reddere, quia requiret Dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.*

* Quodſi quæras ulterius, quouſque ſimile votum differri poſſit abſque mortali? Reſpondet denuo fundate cum Patre Sporer *tract.* 3. *in Decal. cap.* 2. *ſect.* 3. *num* 115. Pater La Croix *loc. cit. num.* 446. eſſe difficile id definire: interea tamen poſſe univerſaliter dici, quod vota, quæ durant uſque ad mortem, uti ſunt votum Religionis, votum ſuſcipiendi ſacros Ordines &c. minori tempore ſint differenda, quam alia vota e. g. peregrinationis, vel eleemoſynæ, quæ non ſic durant: Ratio eſt, quia hæc poſtrema vota dilatione non minuuntur, ſed quocunque tempore fiant, integre præſtantur: econtra priora vota dilatione minuuntur; quia cum vi voti v. g. Religionis obligeris Deo ſervire uſque ad mortem, quantum differs votum, tantum detrahis de tempore ſerviendi ſpecialiter Deo, & conſequenter de voto &c. Tamburinus cum S. Antonino apud Sanchez, hic *cap.* 14. *num.* 21. exiſtimat, quoad vota indeterminato tempore emiſſa, quæ præterea non durant uſque ad mortem, & reſpectu quorum ipſa dilatio, nec quidpiam imminuit de fine voti, nec grave habet periculum adjunctum propter oblivionem, aut aliud intercedens impedimentum omnino intermittendi, quod foret tantum peccatum veniale quantumcunque diu ſimilia vota differantur: quæ regula etiam plurimum placet Patri Sporer *loc. cit. num.* 116. atque ab eodem in praxi tuta pronuntiatur. Econtra vero Ferdinandus Caſtropalao hic *num.* 7. judicat ſatis rigoroſe; nimirum quoad votum Religionis fore mortale, ſi ſine omni prorſus rationabili cauſa differatur ultra ſex menſes: quoad reliqua vota autem ſaltem non a mortali excuſat, ſi ſine cauſa differantur ad duos, treſve

auuos, quamvis hac dilatione non minuantur: Ratio ipſius eſt; quia ſuo judicio in hoc videtur gravis deordinatio, ſicuti ſi rem bomioi debitam tamdiu differres dare ſine aliqua cauſa rationabili.

Cæterum hoc quoque ex Doctoribus teſte Buſenbaum hic poterit eſſe conſolationi, quod minor cauſa requiratur ad differendum, quam ad omittendum ex integro votum. Pater Sporer more ſuo practice & valde utiliter *loc. cit. num.* 112. *& ſeqq.* ponit aliquas cauſas & caſus licite differendi executionem alicujus voti per duas ſequentes Reſolutiones. I. Sufficiens cauſa differendi votum ſine determinato tempore emiſſum cenſetur eſſe, ſi ſpes ſit, quod votum poſtea commodius, utilius, & cum majori devotione ſit executioni mandandum: id enim cedit ad majorem DEI gloriam & honorem, e. g. qui vovit peregrinationem ad aliquam ædem ſacram, exſpectare poteſt uſque ad certum feſtum, in quo ibidem magna celebratur ſolemnitas. II. Adoleſcens, qui vovit ingredi Religionem, poteſt exſpectare ad tempus magis aptum, donec ætate & viribus convaleſcat ad perferendum magis rigorem Ordinis, vel donec neceſſariis ſcientiis plus imbuatur, ſi futurus ſit Clericus, ſive donec utilem Monaſterio artem perfectius addiſcat, ſi recipiendus eſſet pro Laico. Certe noſter doctiſſimus Corduba Juvenem duodecim annos natum, ac noſtram Seraphicam Religionem voventem ſentit, poſſe differre ingreſſum uſque ad 17. vel 18. ætatis annum, ut interim ſufficiens robur ad ſupportanda Ordinis onera acquirat. *

19. CONCL. VI. Obligatio Voti eſt perſonalis, ita ut ſolum voventem, & non aliam perſonam obliget; dummodo excipiantur Vota realia. Ita Layman *lib. 4. tract. 4. c. 3. n.* 6. *&* 10. cum communi. Ratio deſumitur ex illo *Pſalm.* 65 *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea*. Accedit ratio; quia obligatio Voti ex propriæ voluntatis conſenſu naſci debet, cum ſit quaſi privata quædam lex; ergo non alium, quam ipſum voventem, aut conſentientem obligat. Additur hic notanter, *aut conſentientem*: quia ſi quis in ſe ſponte ſuſcipiat obligationem exequendi alterius Votum, tenetur: nam tunc non ex aliena, ſed ex propria voluntate obligatur, quia obligationem alterius in ſe ſponte ſuſcipit.

20. Dicitur in Concluſione, *dummodo excipiantur Vota realia*: ſiquidem horum Votorum obligatio tranſit ad hæredes *arg. c. Ex parte de Cenſibus*, & fatentur paſſim Doctores. Ratio eſt: quia Vota realia obligant voventem, non quomodocunque, ſed quatenus eſt dominus rei promiſſæ: ergo ſicut dominium rei illius, ita & obligatio, vi emiſſi Voti realis eidem annexa, tranſit ad hæredem: nam hoc ipſo, quod quis hæreditatem adit, cenſetur contractum iniviſſe ad ſolvenda omnia defuncti debita, & vota realia. Hinc Sanchez *lib. 4. in Decal. cap.* 15. *n.* 25. ait, hæredem obligari ad ſolvenda defuncti Vota realia, non vi Voti (nam & hoc ſolum voventem afficere poteſt) ſed vi contractus memorati.

21. Ex data Concluſione, ac præſertim priori parte ipſius, infertur I. cum Layman *lib. 4 tract. 4 cap. 3. num. 6* citante Suarezium, Vaſquez, & Sanchez, quod ſi Communitas aliqua certum Votum ediderit, quotannis v. g. peregrinationem inſtituendi, poſteri eorum non obligentur ex virtute Religionis, ſeu vi Voti, in quod ipſi non conſenſerunt: quamvis interdum ratione pacti, vel ſtatuti, aut longæ conſuetudinis ab Ordinario loci tacite vel expreſſe approbatæ, ſubſit obligatio ejuſmodi Votum obſervandi, prout amplius explicat Sanchez *cit. c.* 15. *n* 16. *& ſeqq.*

22. Infertur II. Quod factum alienum voveri non poſſit, v. g. alium jejunaturum, Religionem ingreſſurum, &c. Ne autem irrita omnino ſit ejuſmodi Voti promiſſio, non raro uſurpata, ita explicari debet, quod animus voventis fuerit obligare ſe ad curandum, quantum in ipſo eſt, ut alter promiſſum adimpleat: ſic enim non alienum, ſed potius proprium factum promittitur. Unde liberi non obligantur Voto parentum offerentium eos Religioni, niſi ex debito quodam honeſtatis, aut niſi intelligentes conſentiant, vel poſtea ratificent: alioquin jure contradicere poſſent, eo quod Religionis ingreſſus liber eſſe debeat. *c. præſens*. 20. *q.* 3.

23. Infertur III. Quod vovens teneatur Votum perſonale per ſeipſum implere, & non liberetur, ſi per alium impleat: v. g. qui vovit ſe jejunaturum, vel peregrinaturum &c. non ſatisfacit, ſi alium roget, ut loco ſui jejunet, peregrinetur, &c. Ratio eſt: quia vovens factum proprium promittit; ergo ad illud ipſemet obligatur. Ex quo

24. Infertur ulterius, quod ſi quis Votum ſuum perſonale ipſemet implere non poſſit, non teneatur alium rogare, vel ſubſtituere, qui impleat. Ratio eſt: quia actus ſe non extendit ultra intentionem agentis, *arg. cap ult. de Præbendis*, cum concordantiis: atqui intentio voventis fuit (uti ſupponitur) ſe facturum, v. g. ſe oraturum, jejunaturum, peregrinaturum &c. ergo ipſe ſolus obligatur; & conſequenter, ſi id præſtare non poſſit, ceſſat obligatio Voti, nec tenetur illud per alium implere, niſi etiam ad hoc ſeſe obligare intenderit: Quamquam ſubſtituere alium in caſu juſti impedimenti, procul dubio ſit laudabile.

* Quæres I. An, ſi quidam copulative ſeu inſimul conjunctim vovit peregrinari v. g. OEttingam, & ibidem ſimul offerre Calicem in honorem B. Virginis; poſtea autem ante Voti executionem moriatur, an, inquam, hæredes defuncti teneantur aliquid præſtare, & quid? Ante reſponſionem ſuppono I. Simile votum eſſe mixtum, id eſt partim perſonale, partim reale, uti conſideranti patet. Supp. II. Poſſe unum alteri annecti vel tanquam præciſe acceſſorium, vel etiam, ut æque principale. Si annectitur tanquam acceſſorium; tunc qui liberatur a principali, ordinarie etiam liberatur ab acceſſorio: nam acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. *Reg.* 42. *Juris in* 6. Econtra vero, ſi alterum connexum foret æque principale, poteſt quis liberari ab uno, quin eximatur ab altero, uti patebit ex proxime dicendis. H. S.

Reſpondeo I. Niſi ante mortem alter expreſſe obligaſſet hæredes ſub excluſione alias ab hæreditate, hi non tenentur loco defuncti peregrinationem inſtituere, nec etiam illas expenſas, quas alter ſub itinere alias facere debuiſſet, illuc mittere, ut ponantur in cippo. Ratio primi eſt; quia votum peregrinandi eſt perſonale, quod juxta jam dicta non tranſit ad hæredes. Ratio ſecundi; quia expenſæ ſub itinere peregrinationis faciendæ ſunt reſpectu peregrinationis præciſe quid acceſſorium, adeoque extincta obligatione quoad principale etiam extinguetur quoad acceſſorium. Profecto ob eandem rationem ipſemet vovens, ſi necdum mortuus, bene tamen infirmus lecto fuiſſet affixus, neutiquam fuiſſet obligatus pecunias ſub itinere alias conſumendas mittere ad locum peregrinationis. Reſp. II. Tenentur tamen hæredes ad locum peregrinationis mittere Calicem ſaltem in æquivalenti: Ratio eſt; quia quoad hoc erat votum reale, & æque principaliter annexum, uti præſumitur in rebus tanti pretii, niſi expreſſe aliter conſtet de mente voventis, adeoque tranſit ad hæredes. Sporer *loc. cit. num.* 136. & alii. Quod ſi res ſimul cum peregrinatione promiſſa foret exigui pretii e. g. ſi quis voviſſet ſimul cum peregrinatione ponere in cippum quosdam crucigeros &c. Crederem illam rem promiſſam eſſe merum quodpiam acceſſorium, quod extinguitur cum ſuo principali: interea tamen pro majori ſecuritate ſuaderem, ut illi crucigeri offerantur in alia ſimili Eccleſia.

Quæres II. De qua ſubſtantia, & quanti pretii debeat eſſe calix voto promiſſus & mittendus ab hæredibus ad locum peregrinationis? Reſp. cum Sanchez, Sporer, Suarez & aliis, nec requiri, ut dictus calix conficiatur ex auro, nec ſufficere, ut ſit ex cupro, vel ſtanno. Quare debet eſſe argenteus: ex tali enim materia communiter ſolent confici calices *argum. c. ut Calix* 45. *de Conſecrat. diſt.* 1. Pretium autem calicis non debet quidem eſſe adeo magnum; aſt tamen competens, prout ibidem communiter ad Miſſæ Sacrificium adhiberi ſolet, conſideratis ſimul circumſtantiis ipſius ſtatus

perſo-

perſonæ voventis, & aliis. Sic etiam, quando quis voviſſet in perpetuum certæ Eccleſiæ providere de vino quoad celebrationem Miſſarum, tam ipſe, quam, eo mortuo, Succeſſores tenerentur dare vinum non quidem adeo generoſum, nec tamen etiam ſufficeret infimæ fortis: ſed obligarentur in dubio dare medioere, prout communiter ſolet applicari in illa vicinia. Cæterum generalius loquendo, quando attentis omnibus circumſtantiis quis in dubio ſe reſolvere nequit circa quantitatem, vel qualitatem, aut numerum, ſeu pondus & menſuram ipſius rei promiſſæ, conſolationi eſſe, & pro reſolutione deſervire poterit textus Juris Canonici. *cap. ex parte* 18. *de cenſibus*. Ubi, dum dubitabatur, in quanam menſura res promiſſa ſolvi debeat, Pontifex reſpondit ſequentibus notabilibus formulis. *Cum non conſtet, ad quam menſuram anteceſſores eorum prædicta vota perſolverint, credimus diſtinguendum, utrum habitatores regionis ipſius, qui ea continue perſolverunt, ad unam eamdemque menſuram hujuſmodi vota perſolverint, an ad varias & diverſas? In primo enim caſu ad eamdem & illi ſolvere ſunt cogendi. In ſecundo volentes ſolvere minorem, non ſunt cogendi, ut majorem perſolvant;* NB. *quoniam cum hujuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius ſunt a viris Eccleſiaſticis exigenda, ne tanquam Exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* *

QUÆSTIO III.

De Ceſſatione, Commutatione, & Irritatione Votorum.

SUMMARIUM.

25. *Obligatio Voti quatuor modis deſinere poteſt.*
26. *Ceſſante cauſa finali ceſſat Votum.*
27. *Ceſſat etiam Votum ob mutationem materiæ.*
28. *Clauſula in omni Voto ſubintellecta.*
 (d) Diſt. præc. n. 23.
29. *Votum conditionale ceſſat non impleta conditione.*
30. *Quid de Votis temporalibus, vel affixis certo tempori?*
31. *Votorum Commutatio propria auctoritate poteſt fieri in melius.*
32. *Limitatur hoc.*
33. *In Profeſſionem Religioſam omnia Vota commutantur.*
34. *Quid de Commutatione Voti in opus æquale?*
35. *Vota a quibus irritari poſſint?*
36. *Corollaria.* (e) Diſt. præc. n. 23.
37. *Limitatio circa poteſtatem irritandi Vota.*
38. *Impuberum Vota omnia poſſunt irritari a parentibus Pubertas quando incipiat?*
39. *Prælati an, & quæ Vota Religioſorum irritare poſſint?*
40. *Quid de Votis liberorum puberum, & ſervorum?*
41. *Et quid de Votis Conjugum?*
 Ratio generalis dictorum.

25. ADvertendum cum Doctoribus communiter, quatuor potiſſimum modis obligationem Voti deſinere poſſe. I. Per Ceſſationem; cum nempe Votum ex ſe ipſo ceſſat obligare, abſque alia commutatione, irritatione, vel diſpenſatione; quod variis ex cauſis contingere poteſt, uti mox dicetur. II. Per Commutationem. III. Per Irritationem Voti, auctoritate Superioris factam. IV. Per legitimam Diſpenſationem; quæ contingit tunc, quando legitima Superioris auctoritate, ex cauſa rationabili, cum vovente ſuper Voto diſpenſatur. De quibus tribus prioribus per ſequentes Concluſiones plura, de Diſpenſatione vero in ſubſequenti Quæſtione.

26. CONCL. I. Quantum inprimis attinet ad Ceſſationem Votorum, ceſſante cauſa finali principali Voti, ceſſat quoque obligatio ejus: v. g. ſi voviſti, te peregrinaturum pro impetranda valetudine filii, is vero ante peractam peregrinationem moriatur, liberatus es a Voto. Ita Suarez *lib. 4. de Voto, cap.* 18. & alii.

27. CONCL. II. Ceſſat inſuper obligatio Voti ob mutationem materiæ, ſi videlicet ea fiat impoſſibilis, illicita, indifferens, aut majoris boni impeditiva. Ratio eſt: quia in ejuſmodi caſu neque Votum incipere potuiſſet, cum hoc debeat eſſe de re poſſibili, licita, bona, & majoris boni non impeditiva. Idem dicendum in caſu, ſi poſtea tam notabilis rerum mutatio accidat, vel ſpecialis & inopinatus caſus occurrat, ut rationabiliter præſumi poſſit, voventis intentionem ad ejuſmodi eventum, aut caſum ſpecialem ſe non extendiſſe. Ratio eſt: quia actus non ſe extendit ultra intentionem agentis. Accedit quod lex poſitiva in ejuſmodi caſibus per epickejam ſoleat admittere benignam interpretationem; ergo idem dicendum de Voto, utpote quæ eſt lex quædam privata quam ipſemet vovens ſibi impoſuit.

28. Quinimo in omni Voto tacite ſubintelligitur iſthæc conditio: *Si res in eodem ſtatu permanſerit*; prout a pari ſupra (d) de Juramento dictum eſt. Sic qui vovit peregrinationem longam, vel magnam eleemoſynam; ſuperveniente gravi morbo, aut inopinata depauperatione, non tenetur Voto. Similiter ſicut ægritudo v. g. excuſat a præcepto jejunii Eccleſiaſtici, ita etiam ſufficit ad excuſandum ab obſervatione jejunii Voto promiſſi: & idem de ſimilibus.

29. CONCL. III. Votum conditionatum ceſſat obligare, ſi non impleatur conditio appoſita: ſic qui vovit peregrinationem, ſi ſanitatem filio, vel aliud beneficium obtineat, hoc obtento ad Votum non tenetur. Ratio eſt: quia generaliter conditio appoſita ſuſpendit actum, eaque non eveniente nihil debetur; cum non fuerit animus ſeſe obligandi, niſi in eventum ipſius conditionis.

30. CONCL. IV. Qui Votum temporale emiſit, v. g. Votum Caſtitatis ad biennium, elapſo biennio liber eſt a Voto. Idem eſt de Voto, affixo certo tempori, puta, jejunandi diebus Sabbatinis in honorem B. MARIÆ Virginis: nam ſi intermiſit eo die jejunium, ſive culpabiliter, ſive ſine culpa, amplius alio die non tenetur jejunium illud peragere. Ita Doctores communiter, ac præſertim Herinex *part. 3. Theologiæ, diſp. 4. de Voto, quæſt.* 4. Neque enim vovens voluit ſe obligare, niſi pro tali determinato tempore.

* Cæteroquin ſpeciale ſignum eſt, quod quis rem promiſſam voluerit affigere certo tempori, ſi ob particularem devotionem talis temporis, vel aliam ſpecialem connexionem cum tali tempore Votum illud fuiſſet emiſſum, uti cum communi notat Sanchez *lib. 4. Moralium cap.* 14. *num.* 25. & *ſeqq.* e. g. voviſti audire Sacrum die Veneris ob ſpecialem devotionem Paſſionis Domini, vel jejunium die Sabbati in honorem B. Virginis, ſive ex eadem ratione ſingulis diebus Sabbatinis totius anni, aut in aliquo profeſto ſpecialis tui Patroni, ſi tali die omittas culpabiliter, vel inculpabiliter, non teneris ſupplere altero die. Idem dic, ſi voviſſes peregrinari Romam anno ſancto, nam & hoc Votum ceſſat anno ſancto tranſacto. Sporer *tract. 3. in Decalog. cap. 2. ſect. 3. n.* 101. *

31. CONCL. V. Quantum attinet ad Votorum Commutationem, vovens proprio arbitrio poteſt Votum ſuum commutare in id, quod ſpectatis omnibus manifeſte melius, ſeu præſtantius eſt. Ita communior Doctorum apud Sanchez *lib. 4. in Decal. cap.* 49. & Layman *cit. tract. 4. cap. 8. n.* 19. Et deſumitur ex Jure Canonico. *cap. Pervenit. de Jurejurando* ibi: *Non enim propoſitum aut promiſſum infringit, qui in melius illud commutat.*

32. Hoc tamen intelligendum, ſi opus ſit manifeſte melius; nam in dubio ſtat poſſeſſio pro obligatione Voti ad rem promiſſam, quæ proinde mutari non poteſt ſine Superioris authoritate. Excipi etiam debent Vota Summo Pontifici reſervata qualia ſunt quinque, videlicet Votum perpetuæ Caſtitatis, Religionis, Peregrinationis Romanæ ſeu ad limina Apoſtolorum, Peregrinationis ad S. Jacobum in Compoſtellam, & Peregrinationis in Terram Sanctam. Siquidem horum commutationem ipſemet Papa ſibi propriam reſervavit, ac proinde in alia, etiam manifeſte præſtantiora opera (*ſola Profeſſione Religioſa excepta*) ſine Summi Pontificis authoritate commutari nequeunt.

33. Dicitur, *ſola Profeſſione Religioſa excepta*. Nam in Votum Religioſæ Profeſſionis poſſunt commutari omnia Vota antecedentia, tam realia, quam perſonalia, etiam Summo Pontifici reſervata; prout habetur *c. Scripturæ. de Voto* ubi dicitur *Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur Religionis obſervantiam commutare.*

34. CONCL. VI. Commutatio Voti in aliud opus æquale, proprio voventis arbitrio fieri non poteſt, ſed opus eſt auctoritate Prælati, pote Papæ, vel Epiſcopi, aut ejus, qui ab bis habet commiſſionem ſeu poteſtatem delegatam. Ita Sanchez *lib. 4. Decal. cap. 49. n. 13.* Layman *num. 19.* Saunig *diſt. 4. de Voto, quæſt. 4. n. 3.* & communior contra quoſdam alios, qui putant, per quemlibet Confeſſarium poſſe Votum commutari in opus æquale. Ratio Concluſionis eſt; quia commutatio Voti eſt actus juriſdictionis, *arg. cap. 1. de Voto*; ergo eam non competit Confeſſario, niſi habeat poteſtatem delegatam, ſed ſolis Prælatis. Nec obſtat, quod quilibet poſſit Votum ſuum commutare in id, quod eſt manifeſte melius, abſque alia juriſdictione. Reſp. enim, id fieri ex eo, partim quia promiſſio rei minoris abunde ſolvitur in præſtatione rei majoris: partim quia is, cui fit Votum (nempe Deus) conſentit in ſolutionem melioris, *arg. cit. cap. Scripturæ, de Voto.*

* Porro, ut commutatio ab habente poteſtatem fiat debito modo in aliud opus æquale, requiritur aliqua cauſa: ſufficit tamen quævis rationabilis e. g. ſpecialis utilitas vel conſolatio &c. ipſius voventis. Quinimmo in Jubilæo, ajunt Suarez, Gobat, Sanchez & alii apud la Croix hic *num.* 525. ſufficere generalem cauſam boni communis, ob quod datum eſt Jubilæum. Quando autem contingeret iſta voti commutatio ab aliquo habente Poteſtatem diſpenſandi, in aliud opus minus; quoniam tunc eſſet ſimul partialis diſpenſatio, requireretur major cauſa, non tamen tanta, quanta deſideratur ad diſpenſandum ex integro. Videantur cauſæ pro legitima diſpenſatione *numer.* 50. quæ certo pugnant a fortiori, ſi ſaltem aliqualis interveniat commutatio: quinimmo pro tunc non requiruntur in tanto gradu, eo ipſo; quoniam ſimul aliquid aliud, quamvis minus materiæ promiſſæ ſubrogatur. Cæterum, facta ſemel per legitimam Juriſdictionem commutatione, prius Votum omnino ceſſat, niſi aliter expreſſe diſpoſuerit commutans, hincque, ſi ſubrogatum ſucceſſu temporis evaderet inutile vel moraliter impoſſibile, non teneretur quis loco ſubrogati redire ad prius Votum. La Croix *lib. 3 part. 1. num.* 516. *

35. CONCL. VII. Quantum attinet ad Irritationem Votorum, Vota facta de re in alterius poteſtate conſtituta irritantur, ſi hic contradicat, & opus promiſſum abſolute nolit fieri. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. & Doctores communiter. Idque intellige, quod ad hujuſmodi Irritationis validitatem nulla alia requiratur cauſa, præter ipſam Superioris voluntatem. Ratio eſt: quia, ut Votum obliget, præter alia requiritur, quod perſona vovens ſit ſui juris quoad illud, quod Voto promittitur: neque enim poteſt quis per promiſſionem ſeſe firmiter obligare ad id, quod non eſt in ſua poteſtate, ſed in poteſtate alterius.

36. Hinc *Numer. cap.* 30. mandatur, quod ſi mulier, quæ vel eſt in domo patris, atque in ætate adhuc puellari, vel maritum habuerit, quidpiam voverit, & ſic ſe Juramento conſtrinxerit, ſi pater aut maritus ejus contradixerit, tam vota quam Juramenta ejus irrita ſint, nec eam obligent, eo quod pater, aut maritus contradixerit. Et hoc idem dicendum eſt de aliis hujuſmodi perſonis, quæ non ſunt omnimode in ſua poteſtate, ſed ſub poteſtate alterius, atque ideo non habent liberam facultatem vovendi; ut ſunt Religioſi, ſervi, filiifamilias, &c. Hi tamen vovendo non peccant, quia in eorum Votis ſubintelligitur tacita conditio: *Si placuerit Superioribus meis, voveo, hoc vel illud me facturum*, ut dictum ſuperius (e)

37. CONCL. VIII. Nihilominus allata doctrina, ſeu Concluſio proxima, intelligenda eſt de iis duntaxat Votorum materiis, in quibus præfatæ perſonæ voventes non ſunt ſui juris, ſed ſubjectæ poteſtati alterius: nam Vota quoad alias materias facta, in quibus dictæ perſonæ non ſubjiciuntur alterius poteſtati, valida ſunt, neque irritari poſſunt. Eſt ſatis communis inter Doctores: quia tunc ceſſat ratio in priori Concluſione allata, nempe ſubjectio reſpectu alterius, ob quam duntaxat datur poteſtas irritandi Vota. Res tota magis patebit exemplis, atque inductione: itaque

38. I. Conveniunt Doctores cum D. Thoma 2. 2. *quæſt* 88. *art.* 9. omnia Vota impuberum, ſive perſonalia, ſive realia, irritari poſſe, a patre, tutore, aut aliis perſonis, quarum poteſtati ſubſunt: idque accidit tum ob defectum rationis, quem impuberes patiuntur: tum quia ſunt naturaliter ſub cura parentum, vel tutorum, qui eis loco parentum ſunt. Porro in maſculis ad pubertatem requiruntur quatuordecim anni completi, in fœminis vero duodecim anni completi; antea vero cenſentur impuberes. Nec obſtat, quod quandoque ante dictam ætatem cuipiam adveniat judicii maturitas, aut quis etiam Votum ingrediendæ Religionis emiſerit. Adhuc enim irritari poſſunt talia Vota ab impubere edita, ut docet Sanchez *lib. 4. Decal. cap.* 35. *num.* 11. Layman *loc. cit. cap.* 7. *n.* 10. & alii, eo quod Jura quoad hoc non diſtinguant.

39. II. Conveniunt Doctores, id, quod proxime dictum eſt de impubere, videlicet omnia Vota ejus irritari poſſe a patre, pariter intelligendum eſſe de Religioſis profeſſis; utpote qui per Votum Obedientiæ penitus abnegarunt propriam voluntatem, neque amplius habent velle & nolle. Excipe tamen Votum Religionis arctioris ingrediendæ, utpote ad quam tranſitus eiſdem Religioſis a Jure conceditur, *c. Licet. de Regularibus*, ſimulque ea Vota, quæ ipſamet Ordinis conſtitutio efflagitat; nam talia non poſſe a Prælatis irritari, palam eſt.

40. III. Loquendo de Votis liberorum puberum adhuc in patria poteſtate exiſtentium, quidquid pauci contradicant, ſatis etiam inter Doctores convenit, quod pater non poſſit omnia vota liberorum puberum irritare, ſed ea tantum, quæ patriæ poteſtati præjudicium afferunt: puta, quæ liberam & expeditam familiæ gubernationem impediunt, vel filium aut filiam nimis abſtrahunt ab obedientia & cura paterna, & hujuſmodi, nam in his ſolum filius puber eſt ſubjectus patri. Et eadem ratione Vota ſervorum, ſive mancipiorum, illa tantum a dominis irritari poſſunt, quæ, & quatenus ſervitutis obligationi officiunt.

41. IV. Conveniunt paſſim Doctores, quod maritus non poſſit omnia Vota uxoris irritare, ſed ea tantum, quæ, & quatenus juri ſuo, quod habet ad conjugii uſum, & familiæ gubernationem, præjudicium afferre poſſunt. Prout viciſſim etiam uxor ea ſolummodo Vota mariti reſcindere, atque irritare poteſt, quæ derogant juri ſuo, quod habet in corpus mariti: v. g. ne abſtinentia immoderata affligatur, & hujuſmodi. Ratio horum omnium generalis eſt ea, quæ affertur in utraque præmiſſa Concluſione: quia Vota poſſunt irritari a Superiore in his tantum, in quibus alter ipſi ſubjicitur: atqui filiifamilias, ſervi, uxor, &c. non ſubjiciuntur parentibus, dominis, marito, &c. quoad omnia, ſed tantum quoad aliqua, ipſorum ſtatum concernentia, de quibus paſſim, & fuſius Authores; ergo.

QUÆSTIO IV.
De Poteſtate diſpenſandi in Votis.
SUMMARIUM.

42. *Datur in Eccleſia Dei poteſtas diſpenſandi in Votis.*
43. *Hæc poteſtas reſidet generaliter pro toto Orbe in Papa.*
Quibus aliis ea competat, remiſſive?
44. *Quam poteſtatem diſpenſandi in Votis habeant Confeſſarii Ordinum Mendicantium?*
45. *Vota Summo Pontifici reſervata, quæ?*
46. *Ea ſunt ſtricte interpretanda.*
Quid de Voto Caſtitatis non perpetuæ, vel non integræ?
Item de Voto conditionato; Ac pœnali.
47. *Limitatio quoad Confeſſarios Mendicantium.*
48. *Poſſunt Mendicantes diſpenſare ad petendum debitum cum conjugibus inceſtuoſis, & contrahentibus cum Voto Caſtitatis; & quis?*
49. *Diſpenſatio in Votis, ut ſit valida, requirit cauſam.*
50. *Cauſæ juſtæ diſpenſandi in Votis, quæ?*

(f) Iuxta dicta n. 4. (g) Ut dictum n. 27. & ſeqq.

51. *An prædicta habeant locum in Votis in favorem tertii emiſſis?*
52. *Qui poteſt diſpenſare in Votis, an idem poſſit in Juramentis?*

(h) Diſt.

(b) Diſt. præc. n. 41.

53. *Quid de Regularibus Mendicantibus ?*

42. CONCL. I. Certum eſt inter Catholicos, dari poteſtatem in Eccleſia Dei diſpenſandi ſuper Votis, ipſi a Chriſto conceſſam. Patet hoc tum ex perpetua praxi, & traditione Eccleſiæ, tum ex illa generali poteſtate, D. Petro, ac legitimis ejus Succeſſoribus, a Chriſto conceſſa *Matth.* 16. & 18. *Tibi dabo claves Regni cælorum* &c. *Et quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Nam ly *quodcunque ſolveris*, etiam Diſpenſationem, ſeu ſolutionem a Voto, & Juramento, complectitur. Quomodo autem diſpenſatio in Votis, & Juramentis fieri poſſit, non obſtante, quod eorum obligatio ſit de Jure Divino, dictum eſt ſupra *Tract.* 2. *diſſ.* 4 *n.* 24. & *ſeqq.*

43. CONCL. II. Ejuſmodi poteſtas diſpenſandi in Votis, primario, ac generaliter pro toto Orbe, ex Jure Divino reſidet in Summo Pontifice, tanquam legitimo Petri Succeſſore, Chriſtique in terris Vicario: ut patet ex citato S. Scripturæ textu, ſpecialiter de D. Petro, ac legitimis ejus Succeſſoribus loquente. Quibus aliis autem, ſive Jure ordinario, ſive ex delegata poteſtate, aut privilegiis a Summo Pontifice ſibi conceſſis, id competat, quilibet in particulari, conſiderato ſuo ſtatu, melius dignoſcere poterit. Nihilominus loquendo de Seraphici Ordinis privilegiis, ſit.

44. CONCL. III. Confeſſarii Ordinum Mendicantium, & qui participant in eorum privilegiis, habent poteſtatem delegatam diſpenſandi in omnibus Votis (ſimulque commutandi omnia Vota, etiam jurata, ex extenſione Gregorii Papæ XIII.) in quibus de jure ordinario diſpenſare poſſunt Epiſcopi. Ita Herinex *diſp.* 4. *de Voto, q.* 6. *n.* 66. id ex plurium Summorum Pontificum Conceſſionibus copioſe demonſtrans. Quamvis enim Innocentius VIII. hinc exceperit Vota peregrinationis ultra duas dietas: tamen ex conceſſione aliorum Pontificum, ac nominatim Eugenii IV. Pauli III. & Gregorii XIII. dicta reſtrictio eſt ſublata; ut patet ex Compendio Privilegiorum Mendicantium. *V. Votum in Capucial Annotatione*. & Emman. Roderico *Tom.* 1. *Quæſt. Regal. quæſt.* 63. *art.* 3. & 4.

45. Dicitur notanter, *in quibus de jure ordinario diſpenſare poſſunt Epiſcopi*. Siquidem Epiſcopi, etſi jure ordinario poſſint diſpenſare in omnibus aliis Votis, non tamen in iis (extra caſum neceſſitatis, & impedimenti recurſus ad Summum Pontificem) quæ ſunt Papæ ſpecialiter reſervata. Et quidem ejuſmodi Vota Summo Pontifici reſervata regulariter ſunt quinque, ſcilicet Votum Caſtitatis perpetuæ (ſubintellige, & integræ) Votum Religionis ab Eccleſia approbatæ, Votum Peregrinationis Romam ad limina Apoſtolorum, Peregrinationis ad S. Jacobum in Compoſtella, & Peregrinationis in Terram Sanctam. Unde in his nequeunt Confeſſarii Ordinum Mendicantium diſpenſare poſſunt, utpote quæ ſummo Pontifici ſpecialiter reſervantur, & in Regularium privilegiis communiter excipiuntur.

46. Porro hæ exceptiones, cum juri ordinario Epiſcoporum præjudicent, ceu odioſæ, ſunt ſtrictæ interpretationis, ac proinde in propria verborum ſignificatione accipiendæ. Unde Epiſcopi jure ordinario (conſequenter Confeſſarii Ordinum Mendicantium, & Communicantium in privilegiis eorum, rite approbati, ex delegata poteſtate ſibi a Summis Pontificibus conceſſa) poſſunt diſpenſare in Voto Caſtitatis non perpetuæ, ſed ad certum duntaxat tempus promiſſæ, verb. grat. ad annum, vel decennium. Item in Voto Caſtitatis non integræ, verb. gr. non fornicandi, non nubendi, non petendi debitum, ſervandi virginitatem duntaxat, quæ per unicum lapſum carnis irrecuperabiliter amittitur, ſitque poſtmodum obſervatu impoſſibilis: ſecus, ſi voveas virginitatem intendiſſet per talia verba ſeſe obligare ad Caſtitatem abſolutam: nam Deus intuetur cor; ſicque votum hoc, utpote Caſtitatis abſolutæ ac perpetuæ, foret indiſpenſabile per Papa inferiorem. Item poſſunt ſupra dicti diſpenſare in voto conditionato, ante conditionem impletam; ut ſi voveat quis Religionem, aut Caſtitatem perpetuam, ſi ex morbo convaleſcat, poterunt diſpenſare in voto, antequam hæc conditio impleatur: ſecus, ſi votum impleta conditione omnino purificetur, ut habet Herinex *cit. diſp.* 4. *quæſt.* 6. *num.* 62. eſtque probabilior, quamvis Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. diſp.* 10. *num.* 13. & Diana *part.* 3. *tract.* 5. *reſolut.* 25. cum nonnullis aliis aſſerant, etiam poſt impletam conditionem poſſe Epiſcopum diſpenſare. Item poſſunt prædicti diſpenſari a ſupra dicta in voto pœnali, verb. g. ſi fornicatus fuero, voveo me ingreſſurum Religionem, ſive ante (ut eſt communior ſententia) ſive poſt eventum peccati, atque incurſam pœnam; prout ſentit citat. Sanchez *num.* 7. & 8. citans non paucos alios Authores.

47. Notanter autem hactenus dictum, *in quibus de jure ordinario poſſunt Epiſcopi diſpenſare*: ut excipiantur illi caſus, in quibus competit Epiſcopis facultas diſpenſandi, etiam in votis Papæ reſervatis, ratione neceſſitatis extraordinariæ, & quando eſt impedimentum adeundi ſummum Pontificem. In iſtis enim caſibus, ut docet Layman *cap.* 8. *n.* 16. citans alios, nequeunt Confeſſarii Ordinum Mendicantium, vel Communicantium in privilegiis eorundem, diſpenſare, ſed opus eſt recurſu ad Epiſcopum; quamvis nonnullis, ab Herinex relatis *loc. cit.* n. 69. prædicta limitatio non placeat.

* Licet autem quoad quinque vota reſervata, quando eadem fuerunt certa, & non ſolum dubia, ac præterea abſoluta, & determinata, Confeſſarii Ordinum Mendicantium nequeant diſpenſare quoad ſubſtantiam; poterunt tamen cum gravi cauſa quoad indeterminata, ſeu alternativa e. g. *voveo ire Romam vel per menſem jejunare*. Item etiam in votis determinatis quoad circumſtantias accidentales talibus votis additas. Ita communis teſte Sporer *tr.* 3. *in II. Præcept. Decal. c.* 3. *ſect.* 3. *n.* 67. Ratio horum eſt; quia reſervatio eſt odioſa, ſicque reſtringenda. Hinc prout cum aliis notat La Croix hic n. 544. ſi voviſti ire Romam ad limina Apoſtolorum pedeſter, vel hoc anno, aut ſub habitu cujuſdam Eremitæ, ſeu ſemper per viam mendicando &c. poſſunt hæ circumſtantiæ ex gravi ratione tolli, vel adhuc melius commutari, ut e.g. per currum, alio tempore commodiori, vel in veſtibus ac expenſis tuis illuc te conferre queas. Item ſuppoſito, quod votum illud abſolutum jam fuerit aliquando a Summo Pontifice commutatum in aliam materiam, prædicti Confeſſarii ſunt præditi poteſtate cum valde gravi ratione circa illam alteram materiam diſpenſandi, vel magis denuo in aliud diſtinctum opus commutandi. Ita Sanch. *lib.* 8. *de matrim. diſſ.* 9. *n.* 20. & Card. Lugo *lib.* 7. *Reſp. Moral. dub.* 1. *

48. CONCL. IV. Inſuper ex ſpeciali conceſſione B. Pii V. vivæ vocis oraculo facta, quin & iterata conceſſione Eugenii IV. Congregationi *S. Benedicti* cum Caſinenſi, cum Vallisoletanæ facta, necnon facultate Julii II. eidem Congregationi Vallisoletanæ impertita (ac referuntur ſingillatim a Petro de Murga *Tom.* 2. *Diſquiſ. Moral. diſquiſ.* 1. *dub.* 13. §. 6. *n.* 121. & *ſeqq.* & Ant. Quintanadvenas *tr.* 9. *Singular* 2. 3. & 4.) poſſunt Confeſſarii Mendicantium diſpenſare ad petendum debitum cum iis conjugibus, qui contraxerunt Matrimonium cum Voto ſimplici Caſtitatis antea emiſſo: item & cum inceſtuoſis conjugibus, qui contracto jam Matrimonio cum alterius conjugis conſanguinea intra ſecundum gradum adulterium perpetrarunt: ſi tamen tales Confeſſarii ſint viri docti, atque ad hoc a ſuo Provinciali deputentur. Et hæc quidem deputatio eſt neceſſaria juxta tenorem conceſſionis, & praxin, prout notat Herinex *cit. diſp.* 4. *n.* 68. Et Portel *in Dubiis Regularium. V. Confeſſor, n.* 23. ubi bene addit, quod ejuſmodi licentia cuipiam Confeſſario ab uno Provinciali facta, non expiret amoto Provinciali ab officio; eo quod illa facultas non detur a Provinciali, ſed ad commiſſionem ſive deputationem ipſius a Papa, cujus gratia jam facta non expirat morte concedentis. Sunt quidem nonnulli Authores, qui præmiſſam Provincialis deputationem non requiri aſſerunt, quos refert, ac ſequitur Antonius a Spiritu S. Carmelita, *in Directorio Regularium, part.* 1. *tr.* 2. *diſp.* 1. *ſect.* 2. §. 3. *n.* 112. & Diana

part.

part.3.tr.2.reſol.14.& part.5.tr.13.reſol.46. ubi hoc ipſum non improbabile cenſet, licet in priori loco oppoſitam ſententiam ſequatur. Verum tenor conceſſionis B. Pii V. quam refert Rodericus *tom.1.qq.Regul.qu.63.art.1.& 2* expreſſe requirit, quod ejuſmodi diſpenſatio in Foro conſcientiæ ad petendum debitum fiat *ex commiſſione Provincialis*.

* Illud adhuc notanter ſubjungendum eſt, quod, etſi Confeſſarii privilegiati cum aliquo habente votum perpetuæ Caſtitatis, & nihilominus abſque relaxatione ipſius voti peccaminoſe Matrimonium contrahente diſpenſent quoad petendum debitum conjugale, hæc tamen diſpenſatio ſe non extendat ad alia. Hinc ſi talis extra Matrimonium committeret peccatum carnis, cenſeretur adhuc tranſgredi votum. Item mortua ſua conjuge non poſſet talis tranſire ad ſecundas nuptias, niſi impetret diſpenſationem in ipſo voto Caſtitatis: etenim antea præciſe fuit diſpenſatus quoad petendum debitum quoad Matrimonium præcedens actualiter jam contractum. Ita Card. de Lugo *lib.6. Reſponſ. Moral. dub.* 1. & Leſſius *in Auctuario V. votum, caſu* 1. *

49. CONCL. V. Diſpenſatio in votis, ut ſit valida, requirit cauſam juſtam diſpenſandi. Ratio eſt: quia poteſtas diſpenſandi in jure Superioris, nempe ipſius Dei, Prælatis Eccleſiæ *data eſt in ædificationem, & non in deſtructionem*, ut dicit Apoſtolus 2. *Corinth.* 13. *v.* 10. Id autem non eſſet, ſi poſſent diſpenſare abſolute abſque ulla cauſa.

50. Porro cauſæ juſtæ diſpenſandi in Votis, oriuntur ex variis motivis. I. Ex imperfectione actus, ſi abſque prudente & perfecta deliberatione, in ira, metu, mœrore, vel tenera ætate, &c. Votum factum ſit. *arg. c.3. de Voto:* quamvis ob imperfectionem actus, & defectum ſufficientis deliberationis, quandoque Votum penitus non obliget. (f) II. Ex materia Voti, ſi nimirum voventi, ſpectata corporis conſtitutione, naturæ fragilitate, &c. Votum ipſum majoris ruinæ periculum pariturum videatur: adeoque ſpectatis omnibus diſpenſatio ad ſpiritualem ejus utilitatem (quæ præcipue hic conſideranda *eſt*) ceſſura videatur. III. Ob difficultatem exequendi Votum poſtea ſupervenientem, vel ante non præviſam; quamvis interdum, ſi hæc gravis & manifeſta ſit, obligatio Voti per ſe ſine diſpenſatione ceſſet (g) IV. Ob neceſſitatem, vel magnam utilitatem Reipublicæ, aut familiæ: ut ſi quis longas peregrinationes voviſſet, cum præſtaret ipſum familiæ, vel Reipublicæ regendæ intereſſe, aut hujuſmodi. Unde bene Innocentius III. relatus c. *Magnæ, de Voto*, ait, quod in materia diſpenſationis Votorum hæc tria ſemper conſideranda ſint, videlicet, *quid liceat ſecundum æquitatem, quid deceat ſecundum honeſtatem, & quid expediat ſecundum utilitatem*.

51. Quæres, num prædicta etiam locum habeant in Votis in favorem tertii emiſſis, utputa in Voto dandi eleemoſynam certæ perſonæ indigenti, aut certæ Eccleſiæ; ita ut ejuſmodi Votum adhuc poſſit commutari, vel diſpenſari ab habentibus facultatem commutandi, vel diſpenſandi Vota? Reſp. eſſe diſtinguendum. Nam ſi ejuſmodi perſonæ pauperi, vel Eccleſiæ, per acceptationem, ab ipſo, vel Rectore Eccleſiæ, aliove adminiſtratore factam, jus acquiſitum jam fuit, tunc amplius abſque ejuſdem conſenſu commutationi, vel diſpenſationi locus non eſt: quia privilegia commutandi, vel diſpenſandi in Votis, intelliguntur eſſe conceſſa ſine præjudicio atque injuria tertii. Secus dicendum de ejuſmodi Votis ſpectatis ante factam illam acceptationem: quia enim tertio tunc necdum aliquod jus, actio, aut petitio competit, Vota in alicujus certæ perſonæ pauperis, aut Eccleſiæ commodum & favorem edita, per diſpenſationem vel commutationem tolli poſſe, communior eſt ſententia. Ita Lud. Miranda *Tom.* 1. *Manual. Prælat. q.48. art.4.* Layman *tract. 4. de Voto, c.* 8. n. 21. Sylveſter, & alii.

52. Tandem pro fine hujuſmodi materiæ, & conformiter dictis ſupra (h) notandum, quod qui habet poteſtatem diſpenſandi, ſeu commutandi Vota, cenſeatur ſimiliter habere facultatem diſpenſandi, ſeu commutandi Juramenta. Ratio deſumitur ex dictis ibidem: quia Votum, & Juramentum promiſſorium Deo factum, æquiparantur quoad vinculum; ideoque diſpoſitum de uno cenſeri etiam debet diſpoſitum de altero. Ex quidem inter omnes convenit, eos, qui ratione muneris ſui ordinariam habent poteſtatem commutandi, vel diſpenſandi Vota (ut ſunt Epiſcopi, cæterique quaſi Epiſcopalem juriſdictionem ordinariam habentes) poſſe eadem quoque authoritate reſpectu ſibi ſubjectorum Vota jurejurando confirmata commutare, vel diſpenſare.

53. Cæterum loquendo de Regularibus Mendicantibus, & Communicantibus in eorum privilegiis, qui quoad ſæculares pœnitentes habent poteſtatem ſolum delegatam diſpenſandi, vel commutandi Vota (exceptis quinque Votis Sedis Apoſtolicæ ſpecialiter reſervatis) variant Doctores, an dicti Religioſi ſimiliter habeant poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi Juramenta. Siquidem Azorius *part. 1. lib.11. c.10. q.* 2. cum quibuſdam aliis, ſententiam negativam tenet. Nihilominus partem affirmativam, videlicet Religioſos Mendicantes poſſe diſpenſare, vel commutare etiam Juramenta, tenent plures alii Doctores, quos citat & ſequitur Sanchez *lib.* 8 *de Matrim. diſp.* 2. *n.*18. Sannig *diſt.* 6. *de Juram. q.* 3. *n.* 8. Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure, c.* 42. n. 59. & alii: nam militat æque pro illis ſuperius allata ratio. Accedit extenſio Gregorii XIII. juxta quam poſſunt Regulares Mendicantes commutare Vota etiam jurata, dummodo commutatio non fiat in præjudicium tertii, prout habetur in Compendio Privilegiorum, *V. Votum, in Capucini Annotatione*.

* Cæterum hic eſt finitus Tractatus VI. quoad doctrinam Anacleti Reiffenſtuell; quia tamen in quarta Editione ſub iiſdem numeris continuatis ſubjunxi pro praxi aliam quæſtionem, volui eam etiam de novo per modum Appendicis apponere, ne in Indice aliqua confuſio contingat, ut infra patebit. *

QUÆSTIO V.

Quomodo practice impetrari poſſit Diſpenſatio in Votis?

SUMMARIUM.

54. *Ponitur caſus conformis materiæ.*
55. *Indaget Confeſſarius I. An Puella vere Votum emiſerit?*
56. *Indaget II. An fuerit Votum perpetuæ Caſtitatis?*
57. *III. An fuerit abſolutum, vel conditionatum?*
58. *IV. In qua ætate fuerit emiſſum?*
59. *V. Indaget, an quoad diſpenſationem non ſit periculum in mora?*
60. *Norma Supplicationis faciendæ.*
61. *Norma Reſponſionis ad ſupplicam.*
62. *Quidnam debeat notare Executor Diſpenſationis circa Confeſſionem Menſtruam injungendam?*
63. *Quidnam obſervandum circa alia pietatis opera injungenda?*
64. *Qualis adhuc Inſtructio danda ab Executore tali Diſpenſato?*
65. *Qualiter Diſpenſatus ſit abſolvendus?*
66. *Qualiter practice ſit procedendum, ut diſpenſetur in Voto Religionis?*
67. *Ponitur Supplica circa Votum Religionis.*
68. *Reſcriptum ad priorem Supplicam.*
69. *Qualiter diſpenſetur cum talibus ſi non adſit periculum incontinentiæ?*

54. POnamus Caſum in Voto Caſtitatis; nimirum quod quædam puella ſoluta voverit perpetuam Caſtitatem, modo autem ſuis orbata Parentibus ſit in eo ſtatu, ubi variis exponitur periculis incontinentiæ; quare inſtanter petit diſpenſari ad effectum nubendi. Quæritur, quomodo practice res ſit inſtituenda?

55. Reſpondeo: Confeſſarium prudenter & recte agere quoad praxin, ſi indaget I. Num talis puella vere emiſerit Votum, intendendo ſe obligare ſub culpa, vel ſolummodo firmum elicuerit propoſitum quoddam ſervandi Caſtitatem, eo ferme modo, quo homines in Confeſſionali ſibi ſæpius firmiſſime proponunt evitare deinceps peccata confeſſa, non tamen exinde vovent. Quod ſi puella dicat, ſe tantum feciſſe

pro-

propoſitum, aut ſaltem prudenter dubitet, num fuerit propoſitum, vel verum Votum? neutiquam obligabitur; quoniam libertas eſt in poſſeſſione. Quando vero judicat, ſe voluiſſe pro tunc obſtringere Voto, ulterius

56. Indaget II. Quomodo ergo voverit: nimirum an hoc Votum fuerit perpetuæ & integræ Caſtitatis; nam (uti jam dictum *præced. quæſt. num.* 44. *& ſeqq.*) in Votis *non nubendi*, *ſervandæ Virginitatis*, aut *Caſtitatis*, *perfectæ* quidem ſed non *perpetuæ*, poterunt denuo diſpenſare Confeſſarii privilegiati: ubi tamen in ſimilibus ſemper notent præfati, ne hoc faciant ſine cauſa; alias enim erit invalida diſpenſatio. Item ne facile diſpenſent ex integro, ſed ſubjungant e. g. Confeſſionem ſingulis menſibus biennio faciendam, &c. Item addant in Votis perpetuis, etſi non perfectis, e. g. in Voto non nubendi, &c. opus ſaltem leve perpetuum, puta, qualibet ſeptimana duo vel tria *Pater noſter*, *& Ave Maria*. Vide Sporer *part. 3. Theol Moral cap. 3. ſect. 4. nu.* 128. Quod ſi vero talis emiſerit Votum integræ & perpetuæ Caſtitatis

57. Indaget III. An hoc Votum fuerit abſolutum, vel conditionatum: Etenim in conditionato adhuc poſſet Confeſſarius privilegiatus diſpenſare ſaltem ante adventum conditionis, de quo pariter jam facta eſt mentio ſuperius *num.* 46. Quando vero foret abſolutum

58. Indaget IV. Qua ætate emiſerit hoc Votum; etenim ante annos pubertatis (NB. Maſculi dicuntur impuberes, uſquedum annum decimum quartum, fœmellæ vero, uſquedum duodecimum compleverunt) emiſſa Vota, & poſtmodum in pubertate non de novo ratificata, poſſunt irritari ab ipſomet Parente vel Tutore Pupilli, & quidem ordinarie ſine ulla cauſa gravi, cum voluntas horum in voluntate Patris aut ſui Tutoris exiſtat. Vide meum Jus Canonicum *lib. 3. Decret. tit. 34. n.* 12. *&* 15. Si autem promiſiſſet, aut de novo ratificaſſet adepta jam pubertate,

59 Indaget, & attendat V. Num forſan non adſit urgens neceſſitas diſpenſandi, ſimulque periculum in mora, quo caſu poſſet diſpenſare juxta dicta antecedentia Ordinarius ſeu Epiſcopus ſupplicantis; alias vero erit ſcribendum Romam ad ſacram Pœnitentiariam, illas Litteras vel per tertium, puta, per Generalem Procuratorem Ordinis, aut per aliquem Agentem Romanum, vel immediate per poſtam ordinariam dirigendo Romam ad Majorem Pœnitentiarium cum ſequenti ſuperſcriptione: *Eminentiſſimo & Reverendiſſimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario, &c.*

60. Porro in dicta Epiſtola veridicam quoque ſpecificet cauſam, ob quam Orator, ſeu Oratrix ſupplicat diſpenſari, e. g. in noſtro præcedenti caſu poſſet ſic formari:

N. Puella ſoluta emiſit Votum Caſtitatis perpetuæ, ſed cum adſit, vel futurum eſſe prævideat periculum incontinentiæ (ſi alia foret cauſa petendi diſpenſationem, eadem inſeratur) *humillime ſupplicat pro diſpenſatione ad effectum nubendi, quam gratiam ſtudebit pro poſſibili precibus ſuis demereri. Dignetur autem Eminentia Veſtra reſcribere ad NN. in Diœceſi N. oppido N.* Hic ponatur una cum expreſſione Diœceſis & oppidi nomen & cognomen illius, ad quem Litteræ diſpenſatoriæ debent dirigi, e. g. ad Confeſſarium, nullatenus autem exprimatur verum nomen & cognomen ipſius ſupplicantis, puta, in præſenti caſu illius puellæ ſolutæ: nam in Pœnitentia ſimilia omittuntur.

61. Ad factam Supplicationem ſolet ordinarie, accomodando ad præſentem caſum reſponderi in forma ſequenti:

SI PERICULUM.

Sacra Pœnitentiaria tibi Confeſſario a Latrice præſentium electo, concedit facultatem, ipſi Latrici præfatum votum ad effectum nubendi tantum, Authoritate Apoſtolica diſpenſando, commutandi in Sacramentalem Confeſſionem ſemel quolibet menſe, & in alia Pœnitentiæ opera per te injungenda, inter quæ ſint etiam aliqua pietatis, quæ quotidie facere teneatur, ut ea adimplens memor ſit ſemper obligationis, qua, emiſſo voto, adſtringebatur, prout ſecundum Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris in foro conſcientiæ, & Sacramentali Confeſſione tantum. Imo, quod ſi vero, cui conjungetur, ſupervixerit, Caſtitatem ſervet, ut prius obligata, &, ſi unquam extra matrimonium fornicata fuerit, aut mortuo viro alteri nupſerit abſque nova diſpenſatione, ſciat ſe contra votum Caſtitatis facere, & debitum conjugale exigere non poſſe. Et ita eam moneas, &c.

62. Circa præſentem Ordinariam formulam Diſpenſationis Executor per has Litteras deputatus notet I. Sequentem clauſulam: *Diſpenſando commutes in Sacramentalem Confeſſionem ſemel quolibet menſe, & in alia Pœnitentiæ opera præfata injungenda, &c. inter quæ ſint etiam alia pietatis, quæ quotidie facere teneatur.* Ex qua deducitur, tria debere diſpenſando injungi: I. Sacramentalem Confeſſionem quolibet menſe, vel ſi ob negotia, aut alias graves rationes id fieri non poſſet, etiam licitum foret (quidquid demum nonnulli contradicant) eandem ad bimeſtre, vel trimeſtre extendere, præſertim ſi clauſula ſic habeat: *Singulis menſibus, vel quoties tibi videbitur.* Aut ſaltem ſi ad finem hujus ſpecificationis addat: *prout ſecundum Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, &c.*

63. Cæterum iſta Confeſſio menſtrua probabilius & tutius juxta Sanchez, Palao, ac Syrum Placentinum, &c. debet eſſe ſupererogatoria, ſicque aliunde e. g. ob Pœnitentiam medicinalem a Confeſſario tibi injunctam &c. non debita. II. Debent imponi etiam alia opera, puta, medium Roſarium intra octiduum ſemel recitandum, &c. vel reſpectu divitum opus miſericordiæ qualibet ſeptimana ſemel, &c. vel Lectio ſpiritualis, aut aliqualis mortificatio in cibo vel poto, &c. vel oratio pro Defunctis, præſertim quoad pauperes, quæ apud eoſdem loco eleemoſynæ corporalis poterit ſuccedere, &c. prout ſecundum DEUM & animæ ſalutem, Statum, Sexum, & Ætatem pœnitentis expedire videbitur, &c. III. Debent præterea adjungi adhuc aliqua opera quotidiana, puta, ſingulis diebus de mane & de nocte unum *Ave Maria*, &c.

64. Notet Executor hujus Diſpenſationis II. Quod præterea Pœnitentem oporteat inſtruere in ſequentibus. Imo, quod hæc opera pietatis quotidiana injungantur, ut quotidie recordetur obligationis, quam ob votum habebat. II. Quod commutatio, quæ datur ad poſſe contrahere matrimonium, ad nihil inſerviat, quouſque ipſum matrimonium contrahatur, & ſi carnaliter peccaret ante talem contractum, contra votum delinqueret: unde nec tenetur implere pœnitentias impoſitas, niſi a die contracti, & conſummati matrimonii. III. Quod commutatio, quæ datur, non ſolum valeat ad poſſe contrahere matrimonium, ſed etiam ad poſſe reddere & exigere debitum conjugale. IV. Quod hæc commutatio valeat ſolum ad contrahendum & conſummandum ſemel matrimonium, unde mortuo viro, cum quo modo intendit contrahere, alium ducere non poteſt ſine nova diſpenſatione, cum ſtatim Obligatio voti reviviſcat, ſicut erat a principio. V. Quod, ſi durante matrimonio extra illius uſum ſibi licitum, alium actum carnis peccaminoſum fecerit, contra Votum peccet, & teneatur hanc circumſtantiam aperire in Confeſſione.

65. Notet III. Quod poſt hanc inſtructionem talis pœnitens impoſita prius pœnitentia pro peccatis etiam aliis in Confeſſione detectis, abſolvatur in forma Eccleſiæ conſueta a cenſuris, & peccatis per iſta verba: *Dominus noſter JESUS Chriſtus te abſolvat, &c.* Deinde *ego te abſolvo a peccatis tuis, &c.* quibus ſubjungat: *Item Authoritate Apoſtolica ſpecialiter mihi delegata tibi votum Caſtitatis, quod emiſiſti, ad effectum, ut matrimonium contrahere, ac debitum conjugale reddere, & exigere licite valeas, in opera tibi præſcripta diſpenſando commuto in Nomine Patris, &c. Paſſio Domini Noſtri, &c.* Et licet iſta formula expreſſa non ſit omnino de eſſentia diſpenſationis, attamen ſaltem eſt valde congrua.

66. Quæres, quomodo practice procedendum, ut diſpenſetur cum aliquo in Voto Religionis? Exempli gratia formemus hunc caſum, quod quis voverit ingredi certam Religionem, poſtea tamen ſeductus in juventute nomen dederit mili-

militiæ, modo autem exauctoratus, ac ſtimulis carnis agitatus cupiat nubere: quomodo ergo inſtuenda Supplica?

67. Reſpondeo, præmiſſis, & cum grano ſalis applicatis prioribus indagationibus de voto ſimplici Caſtitatis, taliter Supplica poterit inſtrui:

N. pro nunc miles exauctoratus, antea ſtudioſus votum fecit in humanioribus ſcholis at Juvenis annorum NN. quod ingredi velit certam aliquam Religionem aſſumendo ibi Statum Clericalem; quin tamen defacto tum ob ſtimulos carnis, quibus multum agitatur, tum ob mores militares depravatos ſe minus capacem judicat ad ſervitia talis Religionis, præſertim etiam, quia ſpecies illæ ad ſtudia ut plurimum evanuerunt; hinc humillime ſupplicat pro commutatione hujus Voti ad effectum contrahendi matrimonium. Pro qua gratia permanebit perpetuus ad Deum pro ſua Sanctitate interceſſor.

68. Ad hanc Supplicam Reſcriptum Romanum ſimilis erit plerumque formulæ.

Pro parte Latoris nobis oblata petitio continebat, quod ipſe ut Juvenis annorum, &c. ingreſſum in certam Religionem ſimpliciter voverit, aſſumendi ibidem Statum Clericalem: Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, tum ob ſtimulos carnis, quibus multum agitatur, tum ob depravatos mores militares ſe minus capacem judicet ad Servitia Religionis, hinc pro conſcientiæ ſuæ quiete cupit votum hujuſmodi ad effectum contrahendi matrimonium, in alia pœnitentiæ & pietatis opera per Sedem Apoſtolicam commutari. Quare ſupplicari fecit humiliter, ſibi ſuper id de opportuno remedio miſericorditer provideri. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ D. Papæ curam gerimus, ejuſmodi Supplicationibus inclinati, Authoritate Apoſtolica ſpecialiter nobis commiſſa diſcretioni tuæ committimus, quatenus ſi ita eſſe per diligentem Oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inveneris, eundem a mutatione propoſiti abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, injuncta ei pœnitentia ſalutari, ſibique votum prædictum ad hoc, ut matrimonium legitime contrahere poſſit, in frequentiam Sacramentalis Confeſſionis peccatorum ſuorum ſingulis ſcilicet menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentiæ opera perpetua, inter quæ ſint etiam aliqua Religionis, quæ quotidie facere teneatur ad eum finem, ut ea adimpleus meminiſſe ſemper poſſit obligationis, qua hujuſmodi voto adſtringebatur, prout ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, diſpenſando commutes in foro Conſcientiæ & Sacramentali Confeſſione tantum. Datum Romæ, &c.

69. Quod ſi non adeſt apud diſpenſandum verum periculum incontinentiæ, ſed peteretur diſpenſatio ob alias cauſas, v. g. ratione provectæ ætatis, quæ videretur ſufferendis Religionis oneribus impar, in eo caſu, ordinarie loquendo, non ſolet dari diſpenſatio abſolute, & ad effectum nubendi, ſed reſtrictive & cum clauſula: *Dummodo cælibem vitam ducat*, vel, *ad effectum remanendi in ſæculo in vita cælibe*.

Qua clauſula ſtante talis etiam in ſæculo remanens nequit vi hujus diſpenſationis contrahere matrimonium.

*APPENDIX.

Quomodo practice impetrari poſſit diſpenſatio in Votis?

POnamus Caſum in Voto Caſtitatis, nimirum quod quædam puella ſoluta voverit perpetuam Caſtitatem, modo autem ſuis orbata Parentibus ſit in eo ſtatu, ubi variis exponitur periculis incontinentiæ; quare inſtanter petit diſpenſari ad effectum nubendi. Quæritur, quomodo practice res ſit inſtituenda?

Reſpondeo: Confeſſarium prudenter & recte agere quoad praxin, ſi indaget I. Num talis puella vere emiſerit votum, intendendo ſe obligare ſub culpa, vel ſolummodo firmum elicuerit propoſitum quoddam ſervandi Caſtitatem, eo ferme modo, quo homines in Confeſſionali ſibi ſæpius firmiſſime proponunt vitare deinceps peccata confeſſa; non tamen exinde vovent. Quod ſi puella dicat, ſe tantum feciſſe propoſitum, aut ſaltem prudenter dubitet, num fuerit propoſitum, vel verum votum? neutiquam obligabitur; quoniam libertas eſt in poſſeſſione. Quando vero judicat, ſe voluiſſe pro tunc obſtringere voto, ulterius

Indaget II. Quomodo ergo voverit: nimirum an hoc votum fuerit perpetuæ & integræ Caſtitatis; nam (uti jam dictum *præced. quæſt. num. 44. & ſeqq.*) in votis *non nubendi*, *ſervandæ Virginitatis*, aut *Caſtitatis perfectæ* quidem, ſed non *perpetuæ* poterunt denuo diſpenſare Confeſſarii privilegiati: ubi tamen in ſimilibus ſemper notent præfati, ne hoc faciant ſine cauſa; alias enim erit invalida diſpenſatio. Item ne facile diſpenſent ex integro, ſed ſubjungant e. g. Confeſſionem ſingulis menſibus biennio faciendam &c. Item addant in votis perpetuis, etſi non perfectis, e. g. in voto non nubendi &c. opus ſaltem leve perpetuum, puta, qualibet ſeptimana duo vel tria *Pater noſter*, & *Ave Maria*. Vide Sporer *part. 3. Theol. Moral. cap. 3. ſect. 4. num.* 128. Quod ſi vero talis emiſerit votum integræ & perpetuæ Caſtitatis

Indaget III. An hoc votum fuerit abſolutum, vel conditionatum: etenim in conditionato adhuc poſſet Confeſſarius privilegiatus diſpenſare ſaltem ante adventum conditionis; quin etiam teſte Sporer *Tract. 3. in Decal. cap. 3. ſect. 3. num.* 63. & *num.* 66. valde probabiliter etiam conditione jam impleta, præſertim ſi vota fuerint pœnalia, de quo pariter jam facta eſt mentio ſuperius *num.* 46. Quando vero foret abſolutum,

Indaget IV. Qua ætate emiſerit hoc votum; etenim ante annos pubertatis (NB. Maſculi dicuntur impuberes, uſque dum annum decimum quartum; fæmellæ vero, uſque dum duodecimum compleverunt) emiſſa vota & poſtmodum in pubertate non de novo ratificata, poſſunt irritari ab ipſomet Parente vel Tutore pupilli, & quidem ordinarie ſine cauſa gravi, cum voluntas horum in voluntate Patris aut ſui Tutoris exiſtat. Vide Jus Canonicum *lib. 3. Decret. tit. 34. num.* 12. & 15. & infra *tract. 12. D. 3. de Jubilæo. q.* 10. Si autem promiſiſſet, aut de novo ratificaſſet adepta jam pubertate,

Indaget, & attendat V. Num forſan non adſit urgens neceſſitas diſpenſandi, ſimulque periculum in mora, puta, ſi ex dilatione uſque ad reſponſum Pontificis ex parte voventis, ſeu inter contracturos urgeat periculum incontinentiæ, ſcandali, vel alterius gravis mali. Si matrimonium differri nequeat ſine gravi dedecore ſponſi aut ſponſæ, vel familiæ, aut ſine infamia ob impregnationem ſponſæ; ſive quia alias proles maneret illegitima; quoniam e. g. Cajus contracturus morti eſt vicinus: in quibus, & ſimilibus caſibus poſſet diſpenſare juxta dicta antecedentia Ordinarius ſeu Epiſcopus ſupplicantis; alias vero erit ſcribendum Romam ad ſacram Pœnitentiariam, illas Litteras vel per tertium, puta, per Generalem Procuratorem Ordinis, aut per aliquem Agentem Romanum, vel immediate per poſtam ordinariam dirigendo Romam ad Majorem Pœnitentiarium cum ſequenti ſuperſcriptione: *Eminentiſſimo & Reverendiſſimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario &c.*

Porro in dicta Epiſtola veridice quoque ſpecificet cauſam, ob quam Orator, ſeu Oratrix ſupplicat diſpenſari; ſolet autem S. Pœnitentiaria commutando votum Caſtitatis ad effectum contrahendi Matrimonium diſpenſare ob ſequentes cauſas: nimirum ob ſtimulos carnis, quando ſcilicet vovens, ſive ſit vir, ſive mulier, ita iis ſtimulis agitatur, ut continenter vivere non poſſit. Similiter ad conſervandam nobilem Familiam. Item quoad mulieres etiam, ſi non patiantur ſtimulos; maneant tamen in aliquo periculo amittendi pudicitiam; utpote quia Puella pauper, & pulchra, vel orbata parentibus exiſtit, vel ob alias cauſas, uti teſtatur Tiburtina Navar. *part. 1. Manuduct. cap.* 5. In noſtro caſu poſſet Supplica ſic formari.

N. *Puella ſoluta emiſit Votum Caſtitatis perpetuæ, ſed cum adſit, vel futurum eſſe prævideat periculum incontinentiæ* (ſi alia foret cauſa petendi diſpenſationem, eadem inſeratur) *humillime*

lime ſupplicat pro diſpenſatione ad effectum nubendi, quam gratiam ſtudebit pro poſſibilis precibus ſuis demereri. Dignetur autem Eminentia Veſtra reſcribere ad NN. in Diœceſi N. Oppido N. Hic ponatur una cum expreſſione Diœceſis & Oppidi nomen & cognomen illius, ad quem Litteræ diſpenſatoriæ debent dirigi e. g. ad Confeſſarium, nullatenus autem exprimatur verum nomen & cognomen ipſius ſupplicantis, puta, in præſenti caſu illius puellæ ſolutæ: nam in Pœnitentiaria ſimilia omittuntur.

Ad factam Supplicationem ſolet ordinarie, accommodando ad præſentem caſum reſponderi in forma ſequenti:

SI PERICULUM.

Sacra Pœnitentiaria tibi Confeſſario a Latrice præſentium electo, concedit facultatem, ipſi Latrici præfatam votum ad effectum nubendi tantum, Authoritate Apoſtolica diſpenſando, commutandi in Sacramentalem Confeſſionem ſemel quolibet menſe, & in alia Pœnitentiæ opera per te injungenda, inter quæ ſint aliqua pietatis, quæ quotidie facere teneatur, ut ea adimplens memor ſit ſemper obligationis, qua, emiſſo voto, adſtringebatur, prout ſecundum Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, in foro conſcientiæ, & Sacramentali Confeſſione tantum. Imo, quod ſi viro, cui conjungetur, ſupervixerit, Caſtitatem ſervet, ut prius obligata, &, ſi unquam extra matrimonium fornicata fuerit, aut mortuo viro alteri nupſerit abſque nova diſpenſatione, ſciat ſe contra votum Caſtitatis facere, & debitum conjugale exigere non poſſe. Et ita eam moneas &c.

Circa præſentem Ordinariam formulam Diſpenſationis Executor per has Litteras deputatus notet I. Sequentem clauſulam: *Diſpenſando commutes in Sacramentalem Confeſſionem ſemel quolibet menſe, & in alia Pœnitentiæ opera præfatæ injungenda &c. inter quæ ſiat etiam alia pietatis, quæ quotidie facere teneatur.* Ex qua deducitur, tria debere diſpenſando injungi: I. Sacramentalem Confeſſionem quolibet menſe, vel ſi ob negotia, aut alias graves rationes id fieri non poſſet, etiam licitum foret (quidquid demum nonnulli contradicant) eandem ad bimeſtre, vel trimeſtre extendere, ſaltem ſi clauſula ſic habeat: *Singulis menſibus, vel quoties tibi videbitur:* Aut ſaltem ſi ad finem hujus ſpecificationis addat: *prout ſecundum Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris &c.*

Cæterum iſta Confeſſio menſtrua probabilius ac tutius juxta Sanchez, Palao, ac Sytum Placentinum &c. debet eſſe ſupererogatoria, ſicque aliunde e. g. ob Pœnitentiam medicinalem a Confeſſario tibi injunctam &c. non debita. II. Debent imponi etiam alia opera, puta, medium Roſarium intra octiduum ſemel recitandum &c. vel reſpectu divitum opus miſericordiæ qualibet ſeptimana ſemel &c. vel Lectio ſpiritualis, aut aliqualis mortificatio in cibo vel potu &c. vel oratio pro Defunctis præſertim quoad pauperes, quæ apud eoſdem loco eleemoſynæ corporalis poterit ſuccedere &c. prout ſecundum Deum & animæ ſalutem, Statum, Sexum, & ætatem pœnitentis expedire videbitur &c. III. Debent præterea adjungi adhuc aliqua opera quotidiana, puta, ſingulis diebus de mane & de nocte unum *Ave Maria* &c.

Notet Executor hujus Diſpenſationis II. Quod præterea Pœnitentem oporteat inſtruere in ſequentibus. Imo. Quod hæc opera pietatis quotidiana injungantur, ut quotidie recordetur obligationis, quam ob votum habebat. II. Quod commutatio, quæ datur ad poſſe contrahere matrimonium, ad nihil inſerviat, quouſque ipſum matrimonium contrahatur, & ſi carnaliter peccatet ante talem contractum, contra votum delinqueret: unde nec tenetur implere pœnitentias impoſitas, niſi a die contracti & conſummati matrimonii. III. Quod commutatio, quæ datur, non ſolum valeat ad poſſe contrahere matrimonium, ſed etiam ad poſſe reddere & exigere debitum conjugale. IV. Quod hæc commutatio valeat ſolum ad contrahendum & conſummandum ſemel matrimonium, unde mortuo viro, cum quo modo intendit contrahere, alium ducere non poteſt ſine nova diſpenſatione; cum ſtatim obligatio voti reviviſcat, ſicut erat a principio, ob conditionem in formula diſpenſationis expreſſe adjungi ſolitam: ubi tamen redeunte obligatione voti probabilius teſte La Croix *lib. 3. part. 1. num.* 518. ceſſat iterum obligatio perſolvendi opera alia pia ſubrogata. V. Quod, ſi durante matrimonio extra illius uſum ſibi licitum, alium actum carnis peccaminoſum fecerit, contra votum peccet, & teneatur hanc circumſtantiam aperire in Confeſſione.

Notet III. Quod poſt hanc inſtructionem talis pœnitens impoſita prius pœnitentia pro peccatis etiam aliis in Confeſſione detectis, abſolvatur in forma Eccleſiæ conſueta a cenſuris, & peccatis per iſta verba: *Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat &c.* Deinde *Ego te abſolvo a peccatis tuis &c.* quibus ſubjungat: *Item Authoritate Apoſtolica ſpecialiter mihi delegata tibi votum Caſtitatis, quod emiſiſti, ad effectum, ut matrimonium contrahere, ac debitum conjugale reddere, & exigere licite valeas, in opera tibi præſcripta diſpenſando commuto in Nomine Patris &c. Paſſio Domini Noſtri &c.* Et licet iſta formula expreſſe non ſit omnino de eſſentia diſpenſationis, attamen ſaltem eſt valde congrua.

Quæres, quomodo practice procedendum, ut diſpenſetur cum aliquo in voto Religionis? Exempli gratia formemus hunc caſum: quod quis voverit ingredi certam Religionem, poſtea tamen ſeductus in juventute nomen dederit militiæ, modo autem exauctoratus, ac ſtimulis carnis agitatus cupiat nubere, quomodo ergo inſtruenda Supplica?

Reſpondeo, præmiſſis, & cum grano ſalis applicatis prioribus indagationibus de voto ſimplici Caſtitatis, adhuc præterea ante inſtructionem cujuſdam formulæ ſpecialiter notandum venit Confeſſario ex Leſſio *lib. 2. cap. 41. dub.* 5. multipliciter quempiam poſſe vovere ingreſſum in aliquam Religionem. *Primo*, generatim non ſpecificando aliquam certam. *Secundo*, ſpecificando apud ſe aliquam certam Religionem, puta S. Dominici, S. Franciſci &c. *Tertio*, determinando etiam particularem locum ob ſpecialem adhuc affectum, e.g. hoc numero Monaſterium S. Benedicti, S. Bernardi, S. Auguſtini, &c.

Qui *primo modo* vovit, ſi non admittitur in uno Ordine, debet tentare alium, idque ad tres, vel quatuor. Ita Sylveſter *v. Religio 2. q. 16.* Non tamen tenetur ad alias Regiones diſſitas, aut ubi notabiliter eſt aliud clima & modus vivendi, pergere pro petenda ſuſceptione. Item, ſi non recipitur in aliqua Religione moderata etiam ſuæ Regionis, non obligatur ad ſtrictiſſimam, niſi ſimilia expreſſe voverit, aut ex circumſtantiis idem clare deducatur. Quinimo, ſi etiam voluiſſet ſub voto comprehendere Religionem ſtrictiorem, poſſet ex gravi cauſa Confeſſarius privilegiatus commutare in mitiorem; cum non diſpenſatet in voti ſubſtantia, ſed tantum in accidentibus, prout præter alios obſervant La Croix *lib. 3. p. 1. n.* 550. & Sporer *Tract. 3. in Decal. cap. 3. ſect. 3. n.* 67.

Qui vovit *ſecundo modo*; vel eſt talis Ordo, ubi Superiores cujuslibet Monaſterii in ſpecie Candidatus recipiunt, & tunc non receptus in uno obligatur tentare adhuc duo vel tria alia loca ejuſdem Ordinis, niſi aliud ex ipſa voventis intentione, aut circumſtantiis clare colligatur. Quodſi vero foret Ordo, in quo poteſtas recipiendi reſideret penes ipſum Provincialem reſpectu omnium Monaſteriorum ſuæ Provinciæ, puto, talem ob paritatem rationis ſatisfacturum voto, ſi ter in Capitulo compareat, & non ſuſcipiatur, neque promiſſum futuræ ſuſceptionis acquirat. Imo, ſi ſtatim ab initio nulla ſpes prudens futuræ ſuſceptionis eſſet (puta, ſi Provincialis, ac Vocales candide dicerent, prout, ſi tales reſciunt, ſæpius ſolent recte dicere, nullam ſpem futuræ ſuſceptionis adeſſe) non obligatur vovens amplius ſecunda vice ſuſceptionem tentare.

Qui *tertio modo* votum emiſit determinando locum particularem, ſi ibidem ſerio, & non ſolum cauſa magis probandi ſpiritum, patiatur repulſam, neutiquam tenetur alia loca tentare. Porro ſi ſimiles aliquando fuerint recepti, & demum poſtea intra annum probationis non ex dolo prius intenſo,

ſed

Digitized by Google

ſed ex alia cauſa egrediuntur, omnino a voto abſolvuntur; utpote cum voverint quidem ingreſſum, ſed non profeſſionem; prout in dubio non debet fieri extenſio ad votum ipſiuſmet profeſſionis faciendæ; quoniam odia non ſunt extendenda. His ergo præſuppoſitis, ac prævie conſideratis, ſi Confeſſarius adhuc invenerit neceſſarium ſcribere Romam, Supplicam inſtruere poterit, ut ſequitur.

NN. *Miles pro nunc exauctoratus, antea ſtudioſus fecit votum in humanioribus ſcholis ut Juvenis annorum* (hic ſpecificentur anni) *quod ingredi velit aliquam Religionem aſſumendo ibidem ſtatum Clericalem: quia tamen de facto tum ob ſtimulos carnis, quibus multum agitatur, tum ob mores militares depravatos ſe minus capacem judicat ad ſervitia talis Religionis, præſertim etiam, quia ſpecies illæ ad ſtudia ut plurimum evanuerunt; hinc humillime ſupplicat pro commutatione hujus voti ad effectum contrahendi matrimonium. Pro qua gratia permanebit perpetuus ad Deum pro ſua Sanctitate interceſſor.*

Ad hanc ſupplicam Reſcriptum Romanum ſimilis erit plerumque formulæ:

Pro parte Latoris Nobis oblata petitio continebat, quod ipſe ut Juvenis annorum &c. ingreſſum in certam Religionem ſimpliciter voverit, aſſumendi ibidem Statum Clericalem: cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, tum ob ſtimulos carnis, quibus multum agitatur, tum ob depravatos mores militares ſe minus capacem judicet ad Servitia Religionis, hinc pro conſcientiæ ſuæ quiete cupit votum hujuſmodi ad effectum contrahendi matrimonium, in alia pœnitentiæ & pietatis opera per Sedem Apoſtolicam commutari. Quare ſupplicari fecit humiliter, ſibi ſuper id de opportuno remedio miſericorditer provideri. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ D. Papæ curam gerimus, ejuſmodi Supplicationibus inclinati Authoritate Apoſtolica ſpecialiter nobis commiſſa diſcretioni tuæ committimus, quatenus, ſi ita eſſe per diligentem Oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inveneris, eundem a mutatione propoſiti abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, injuncta ei pœnitentia ſalutari: ſibique votum prædictum ad hoc, ut matrimonium legitime contrahere poſſit, in frequentiam Sacramentalis Confeſſionis peccatorum ſuorum ſingulis ſcilicet menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentiæ opera perpetua, inter quæ ſiat etiam aliqua Religionis, quæ quotidie facere teneatur ad eum finem, ut ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, qua hujuſmodi voto adſtringebatur, prout ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, diſpenſando commutes in foro Conſcientiæ & Sacramentali Confeſſione tantum. Datum Romæ &c.

Circa Executionem hujus diſpenſationis Confeſſarius deputatus Executor quatuor notet:

I. Quod in hoc Reſcripto diſpenſationis non ſoleat, uti ſi diſpenſatur in voto ſimplici Caſtitatis, apponi illa clauſula: *Si alteri, cui conjungetur, ſupervixerit, Caſtitatem ſervet, ut prius &c.* Unde votum Religionis abſolute per commutationem in alia opera tollitur; ideoque monendus eſt pœnitens, quod ad hoc votum (niſi expreſſe aliter fuiſſet in Reſcripto poſitum) nunquam amplius adſtringatur, & ideo, ſi uxori ſupervixerit, poſſit aliud matrimonium contrahere, poſito, quod ad effectum matrimonii ſit tale votum commutatum. Ita recte noſter Tiburtius Navar. Pœnitentiarius Apoſtolicus Lateranenſ. *in Manuduct. ad praxin part. 1. de formulis Votorum cap. 4.*

II. Notet Confeſſarius ſequentem clauſulam in tali reſcripto ordinarie reperibilem: *Eundem a mutatione propoſiti abſolvas.* Ubi per *mutationem propoſiti* intelligitur illud peccatum, quo quis hoc votum forſan eſt tranſgreſſus, puta ex lentidirate nimium differendo votum, a quo peccato conceditur Confeſſario executori poteſtas abſolvendi. Quodſi ex me quæras, quid proſit illa conceſſio; cum alias Confeſſarii jam habeant poteſtatem abſolvendi a ſimili peccato? Reſpondeo nihilominus apponi dictam clauſulam pro majori ſecuritate, ut, ſi forſan aliunde illud peccatum numeraretur inter caſus reſervatos, pro hac vice ille Confeſſarius Executor poteſtatem haberet abſolvendi, etſi eadem alias non competeret.

III. Notet aliam clauſulam: *Commutes in Confeſſionem Sacramentalem &c.* de qua clauſula cum grano ſalis diſcurrendum, ſicuti ſuperius de voto ſimplici Caſtitatis diſcurrebamus. Poterit autem pro illis operibus perpetuis ibidem præceptis, quæ non ſunt quotidiana, injungi e.g. Viſitatio Eccleſiæ Ordinis, quem voverat, ſemel per Hebdomadam, aut Communio in feſtis præcipuis dicti Ordinis. Item quoad opera quotidiana ibidem contenta poterit imponi geſtatio Chordæ, Corrigiæ, vel Scapularis Ordinis, & ſimul recitatio unius *Pater & Ave* &c. in honorem Fundatoris Ordinis.

IV. Notet Confeſſarius, quod, ſi non adſit ex parte diſpenſandi verum periculum incontinentiæ, ſed petatur diſpenſatio ob alias cauſas: v.g. ratione provectæ ætatis, quæ videtur oneribus Religionis ſufferendis impar, vel quia v. g. aliquis exiſtens in Ordinibus ſacris, puta, Sacerdos ſæcularis cupit ab hoc voto Religionis emiſſo eſſe liber &c. in ſimili caſu non ſoleat addi clauſula ad effectum nubendi, ſed potius alia: *Dummodo cælibem vitam ducat*, vel: *ad effectum remanendi in ſæculo in vita cælibe &c.* Ubi haud dubie nequit vi talis diſpenſationis contrahi matrimonium. *

TRACTATUS VII.

DE JUSTITIA ET JURE, CÆTERISQUE VIRTUTIBUS CARDINALIBUS.

POſt explicatas Virtutes Theologicas, atque Religionem, utpote inter Virtutes Morales præſtantiſſimam, ipſa materiæ connexio ſubminiſtrat Tractatum de Virtutibus Cardinalibus, ac præſertim de Juſtitia & Jure; utpote de qua occurrunt Difficultates ſpecialiores, atque ob earum præſtantiam ſcitu admodum neceſſariæ: adeo, ut materia de Juſtitia & Jure, ob ſui excellentiam, ſimul & neceſſitatem, non ſolum in Theologia Morali, verum & Speculativa, fuſius atque ex profeſſo tractari conſueverit. Nec immerito: ſiquidem & Spiritus Sanctus, tantæ Virtutis neceſſitatem generi humano inculcaturus, per os Sapientis in ipſo exordio Libri Sapientiæ exclamat, dicens: *Diligite Juſtitiam, qui judicatis terram.* De qua proinde, unica diſtinctione de cæteris Virtutibus Cardinalibus præmiſſa, præſens Tractatus inſtituitur.

DISTINCTIO I.

De Virtutibus Cardinalibus.

QUÆSTIO I.

De Prudentia, ejuſque partibus.

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis, ac præſtantia hujus Tractatus.*
2. *Virtutes Cardinales, quot? Et cur ſic dictæ?*
3. *Prudentiæ encomia.*
4. *Prudentia, quid?*
5. *An ſit unicus habitus?*

6. Par-

6. *Partes ſubjectivæ, potentiales, & integrales Prudentiæ, Juſtitiæ, &c. quid?*
7. *Partes ſubjectivæ Prudentiæ ſunt quinque; nimirum Monaſtica,*
8. *Œconomica, Politica, ſeu Civilis, Legislativa, & Militaris.*
9. *Partes potentiales Prudentiæ tres.*
Eubulia, Syneſis, & Gnome.
Epicheja, quid?
(a) Ut dictum Tract. 2. Diſt. 4. n. 9. & ſeq.
10. *Partes integrales Prudentiæ ſunt octo; quæ?*

2. CONveniunt Doctores, quatuor eſſe Virtutes Cardinales, videlicet Prudentiam, Juſtitiam, Temperantiam, & Fortitudinem; de quibus legitur *Sapient. c. 8. Sobrietatem enim & prudentiam docet, & juſtitiam, & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus.* Ubi per ſobrietatem Temperantia, & per virtutem Fortitudo deſignatur. Idcirco autem hæ quatuor dicuntur *Virtutes Cardinales*, quia ſunt tanquam aliarum Virtutum fontes & cardines: nam quemadmodum oſtium in cardine, ſic omnis honeſtæ vitæ ratio in illis verſatur, atque univerſa boni operis ſtructura eiſdem innititur.

3. Inter has autem primum locum ſibi vendicat Prudentia: quæ licet ſecundum eſſentiam ſuam ſit Virtus Intellectualis, adhuc tamen inter Morales merito connumeratur, eo quod actionum noſtrarum moralium ſit directiva. Qua de cauſa pluribus paſſim ea encomiis cohoneſtatur: Prudentia etenim, ſive diſcretio, a S. P. N. Franciſco (teſte S. Bonaventura *cap 5, legendæ*) recte vocatur *Auriga virtutum*: ipſa ſiquidem eſt lux agendorum, ars recte vivendi, voluntatis oculus, cæterarum virtutum dux, fons, & norma, ſine qua nulla poteſt conſiſtere. Nam, ut inquit S. Bernardus *Serm. 40. ſuper Cantica. Tolle diſcretionem* (Prudentiam) *& virtus vitium erit.* Unde & in Jure Canonico *c. Præſentiam 1. q. 5. & c. Cuſtos, de Offic. Cuſtod.* legitur, quod Prudentia, ſive *Diſcretio mater eſt omnium virtutum.*

4. CONCL. I. Prudentia eſt recta agendorum ratio: ſive eſt virtus, quæ ſecundum honeſti rationem quid agendum, quidve fugiendum ſit, homini proponit. Ita in re communis: nam, inquit S. Baſilius *Hom 12. ad Populum*, *Prudentia eſt recta eorum, quæ agenda vel non agenda ſunt, cognitio.*

4. Quia tamen diverſa ſunt ſpecie agibilia moralia, per Prudentiam in particulari dijudicanda; hinc ipſa non eſt unicus habitus ſpecie indiſtinctus, ſed tot dantur habitus partiales Prudentiæ ſpecie diſtincti, quot ſunt virtutes ſpecie diverſæ in voluntate, reſpicientes diverſa agibilia moralia, quæ a Prudentia in particulari dijudicanda, & dirigenda ſunt. Quamvis omnes illi habitus partiales conſtituant unum totalem habitum Prudentiæ in viro prudente; unum, inquam, non ſpecie, ſed genere; prout cum Doctore Subtili 3. *diſt.* 36. *qu. un. §. de alia*, notant Scotiſtæ communiter contra nonnullos alios.

5. Pro intelligentia ſequentium eſt præmittendum, quod partes Prudentiæ (idem eſt de Juſtitia, Temperantia, & Fortitudine dicendum) aliæ dicantur ſubjectivæ, aliæ potentiales, aliæ integrales. *Partes ſubjectivæ* ſunt ſpecies, ſeu inferiora, in quas ejuſmodi virtus ſubdividitur. Nomine *Partium potentialium* intelliguntur virtutes, Prudentiæ v. g. affines, ad quam proinde ratione magnæ ſuæ cognitionis reducuntur, eique annecti ſolent. *Partes integrales* tandem vocantur eæ, quæ ad perfectum actum prudentiæ concurrere debent: unde hæ non ex eo dicuntur integrantes, quaſi virtutem ipſam integrent & componant, quemadmodum manus, pes & caput integrant corpus hominis; ſed quod ad perfectum actum virtutis omnes concurrant, ut dictum.

7. CONCL. II. Partes ſubjectivæ, ſeu ſpecies ſub Prudentia tanquam ſub genere contentæ, ſunt quinque, videlicet Monaſtica, Œconomica, Politica, Legislativa, & Militaris. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 47 & alii. Ratio eſt: quia *Prudentia* generatim alia eſt *Monaſtica* (quam & *Perſonalem* appellant) eſtque ea, qua quiſque ſibi & propriæ ſuæ directioni proſpicit, & alia *Gubernativa*, quæ aliorum proſpicit directioni. Atqui Gubernativa ulterius apte ſubdividitur in quatuor enumeratas poſteriores ſpecies; quælibet enim earum proſpicit directioni aliorum, ſed diverſimode; ergo in omnibus erunt quinque.

8. Cæterum *Prudentia œconomica* eſt, quæ totius familiæ honeſtam inſtitutionem tuetur, & gubernat, ejus bonum domeſticum attendens. *Prudentia Politica, ſeu civilis* eſt, qua quis recte novit adminiſtrare Rempublicam, legumque obſervantiam procurare: hæc enim ſpectat bonum commune Civitatis, ſeu Reipublicæ, ſicut œconomica familiæ. *Prudentia legislativa* eſt, qua quis novit idoneas leges condere: & hæc vel maxime neceſſaria eſt Legislatoribus. Tandem *Prudentia militaris* eſt, qua recte adminiſtratur militia: & hæc requiritur in militibus, & amplius in belli Ducibus, ut militia recte adminiſtrata bonum commune ſtrenue defendatur.

9. CONCL. III. Partes potentiales prudentiæ tres communiter aſſignantur cum D. Thoma *loc. cit. quæſt* 51. videlicet Eubulia, Syneſis, & Gnome. *Eubulia* (latine bona conſultatio) eſt habitus recte inclinans ad conſultandum, ſeu ad excogitanda media apta pro conſecutione finis. *Syneſis* (quod latine eſt, ſenſate diſcernere) eſt habitus diſponens ad ferendum rectum judicium de particularibus operabilibus conſultatis, idque juxta regulas communes. *Gnome* eſt habitus recte judicandi ex principiis quibuſdam altioribus præter ordinarias leges, ſive contra tenorem verborum legis: prout ſit per Epichejam, quæ eſt benigna legis interpretatio ſecundum æquum & juſtum, quaque nonnunquam determinantur, ſeu practicanda judicantur aliqua contra verba legis, etſi non contra mentem legis; eo quod ejuſmodi caſum ob ſpeciales circumſtantias non cenſeatur Legislator comprehendere voluiſſe ſub lege generaliter lata. (a) Notat tamen Henex *diſp. 1. de Prudentia, qu. 1. n. 15.* quod Syneſis & Gnome revera ſint ipſamet Prudentia, eamque integrent, uti diverſi habitus circa diverſas concluſiones integrant unam ſcientiam totalem.

10. CONCL. IV. Partes integrantes, ſive integrales Prudentiæ, a S. Thoma *loc. cit. qu.* 48. & aliis, octo numerantur. I. *Memoria præteritorum*: nam hæc magnam opem affert ad recte formandas deliberationes de fine, ac mediis ad finem aſſumendis; quia ex ea naſcitur experientia, optima rerum magiſtra. II. *Intellectio*; id eſt, cognitio primorum principiorum practicorum. III. *Docilitas*; qua quis facilitatur ad prompte acquieſcendum monitis prudentium, quibus recte inſtruitur. IV. *Solertia*; qua operans diſponitur ad facilem, & ſubitam mediorum excogitationem. V. *Ratio*; qua quis promptus efficitur ad inferendum unum ex alio ſimili, atque applicandum principia generalia ad particulares concluſiones. VI. *Circumſpectio*; per hanc quippe habilitatur homo ad recte expendendas omnes circumſtantias actionis moralis. VII. *Prudentia*; qua recte expenduntur futura agibilia moralia, veluti jam connexa cum præſentibus. VIII. *Cautio*; qua inſtruitur operans, qualiter declinare debeat impedimenta occurrentia, & ne ſub ſpecie boni voluntas applicetur malis. Sciendum tamen, quod prædictæ octo non eodem modo cenſeantur partes Integrantes Prudentiæ: nam quinque priores eatenus dicuntur tales, in quantum prærequiruntur ut conditiones præviæ ad actum, ſeu executionem Prudentiæ; ſed tres poſteriores, quatenus ſunt aliqui actus Prudentiæ, ut notat Sannig *diſt. 2. de Prudentia quæſt. 1. num. 12.*

QUÆSTIO II.

De Vitiis Prudentiæ oppoſitis.

SUMMARIUM.

11. *Prudentiæ quæ vitia opponantur?*
12. *Per defectum contra Prudentiam peccatur Præcipitatione, Inconſideratione, Inconſtantia, & Negligentia:*
13. *Per exceſſum contra eam peccatur ſex modis.*

14. *Prudentia carnis, quæ?*
15. *Aſtutia, quid?*
16. *Dolus, &*
17. *Fraus, quid?*
18. *Sollicitudo temporalium, quæ?*
19. *Non prohibetur moderata ſollicitudo temporalium.*
20. *Sollicitudo futurorum, quæ?*

11. CONCL. I. Licet omne peccatum opponatur Prudentiæ, eo quod ſit contra rectum ejus dictamen; magis tamen directe, ac generatim loquendo, opponitur Prudentiæ hinc per defectum Imprudentia, illinc per exceſſum, ſeu quaſi exceſſum, Prudentia falſa ſive fucata. Ita communis; & ratio eſt: quia Prudentia conſiſtit in medio, non minus ac aliæ Virtutes morales, ergo poteſt contra eam peccari non ſolum per defectum, ſed etiam per exceſſum, ſeu quaſi exceſſum. Unde inquit Apoſtolus *Rom.* 12. *Non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.*

12. CONCL. II. Per defectum, ſive Imprudentiam, peccatur contra virtutem Prudentiæ quadrupliciter, videlicet Præcipitatione, Inconſideratione, Inconſtantia, & Negligentia. Et quidem *Præcipitatione* peccatur contra Prudentiã, dum quis propoſito aliquo fine ſtatim opus aggreditur, non præmiſſa ſufficienti deliberatione de totius negotii qualitate, de mediis illud exequendi, deque cavendis impedimentis. *Inconſideratione* peccatur contra ipſam, dum temere judicatur & concluditur de ipſo opere exequendo, non præmiſſa diligenti rerum ac circumſtantiarum inſpectione. *Inconſtantia* vero contra Prudentiam peccat ille, qui rebus jam ſemel deliberatis, ac recte judicatis, ſine ulla, vel certe ſine ſufficienti cauſa mutat judicium ſuum. Et tandem contra eandem Prudentiam peccatur *Negligentia*, quæ eſt omiſſio diligentiæ requiſitæ in actu intellectus ad excitandam & dirigendam voluntatem, ac vires externas, ut exequantur illud opus, quod faciendum eſſe judicatum eſt.

13. CONCL. III. Per exceſſum, aut quaſi exceſſum, ſeu potius quadam falſa ſeu fucata ſpecie Prudentiæ, peccatur contra eam ſex modis, videlicet Prudentia carnis, Aſtutia, Dolo, Fraude, Sollicitudine temporalium, & Sollicitudine futurorum. Ita communis.

14. *Prudentia carnis* ea dicitur, qua quis novit excogitare idonea media ad opera carnis complenda: qualia ſunt fornicatio, immunditia, gula, ira, & cætera hujuſmodi, quæ recenſet Apoſtolus *Galat.* 5. Et hæc Prudentia carnis, qua quis vivit ſecundum carnem, id eſt, ſecundum inſtinctus, commoditates ac motus naturæ corruptæ, opponitur Prudentiæ ſpiritus, quæ novit excogitare idonea media ad opera ſpiritus ſeu virtutum perficienda. De qua utraque legitur *Rom. cap.* 8. *Prudentia carnis, mors eſt; Prudentia autem ſpiritus vita & pax: quoniam ſapientia carnis inimica eſt Deo.*

15. *Aſtutia* ſumitur hic in malam partem, nempe pro notitia pravorum mediorum ad fallendum proximum idoneorum, cum affectu id opere exequendi. Et hæc continet artem ſimulandi, & diſſimulandi, eſtque ſpecies quædam Prudentiæ carnis: illi etenim maxime videntur eſſe potentes ſecundum carnem, qui modos norunt occultos fallendi proximum, & ſic obtinendi bona temporalia. Porro Aſtutiæ vitium alio nomine dicitur *Cordis duplicitas*; de qua *Eccleſiaſtici* 2. dicitur: *Væ duplici corde, & labiis ſceleratis, & manibus male facientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis.*

16. *Dolus* eſt actus externus, ſeu executio ipſius Aſtutiæ; & habet præcipue locum in materia Juſtitiæ, puta in contractibus humanis. Et communiter definitur, quod ſit machinatio ad circumveniendum, decipiendum, ſeu fallendum proximum adhibita.

17. *Fraus* ferme idem eſt, quod Dolus: differt tamen ex eo a Dolo, quod Fraus fiat per facta; ut cum menſura eſt minor juſto, vel cum moneta eſt adulterina, & hujuſmodi. Unde Fraus eſt quid minus commune, quam Dolus.

18. *Sollicitudo temporalium* eſt nimia mentis occupatio in conquirendis, & conſervandis rebus temporalibus, proveniens ex inordinato habendi amore, & amittendi timore. Unde tria in hoc vitio includuntur, nempe nimius affectus ad bona temporalia, timor & anxietas in iis conquirendis vel conſervandis, ſimulque nimia occupatio mentis in illis cogitandis & tractandis. Et hanc inordinatam temporalium Sollicitudinem, veluti valde pernicioſam animæ, paſſim reprehendit Scriptura Sacra, & vel maxime Chriſtus Dominus *Matth.* 6. dicens: *Ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori veſtro, quid induamini*, & alibi.

19. Cæterum prædictis verbis prohibetur ſolum inordinata temporalium Sollicitudo; id eſt, ea, quæ eſt conjuncta cum nimio affectu temporalium, nimiaque mentis occupatione, & anxietate in iis conquirendis & conſervandis. Siquidem moderata ſollicitudo & proviſio temporalium, quæ fit abſque nimio ad eadem affectu, cordiſque anxietate, non ſolum non eſt prohibita, ſed etiam commendatur, *Proverb.* 6. ibi: *Vade ad formicam, o piger.* Et *Proverb.* 10. *Qui congregat in meſſe filius ſapiens eſt: qui autem æſtate ſtertit, filius confuſionis.* Huc facit illa generalis maledictio toti humano generi data *Gen.* 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.*

20. Tandem *Sollicitudo futurorum* eſt ſpecies quædam Sollicitudinis temporalium; & conſiſtit in nimia animi occupatione circa futura, maxime ut vitæ neceſſaria habeantur, quæ eſt conjuncta cum cordis anxietate, & parva fiducia Divinæ Providentiæ: ut cum quis plus juſto ſollicitus eſt de victu, veſtitu, aliiſque rebus neceſſariis in futurum annum, menſem vel diem.

QUÆSTIO III.
De Juſtitia, & variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

21. *De his remiſſive.*

21. MAteria præſentis quæſtionis commodius examinabitur inferius
Diſtinctione ſequenti, Quæſt. I. & II.

QUÆSTIO IV.
De Temperantia, & annexis Virtutibus.

SUMMARIUM.

22. *Temperantia, quid?*
Sumitur etiam large.
23. *Ejus partes ſubjectivæ ſunt tres.*
Abſtinentia,
(b) Tract. 3. Diſt. 3. quæſt. 6.
Sobrietas, &
(c) Cit. quæſt. 6. n. 45. & ſeq.
24. *Caſtitas.*
(d) Tract. 9 Diſt. 3. quæſt. 1. & ſeqq.
Pudicitia, & Continentia reducuntur ad Caſtitatem.
25. *Partes potentiales Temperantiæ, quæ?*
26. *Manſuetudo.*
27. *Clementia.*
28. *Studioſitas.*
29. *Humilitas, &*
(e) Tract. 3. Diſt. 3. quæſt. 1.
30. *Modeſtia, quid, & quæ vitia ei opponantur?*
31. *Eutrapelia, quid?*
32. *Temperantiæ partes integrantes ſunt Verecundia, & Honeſtas.*

22. CONCL. I. *Temperantia* eſt Virtus refrænans inordinatos appetitus & concupiſcentias corporis, præſertim circa guſtum & tactum. Ita communis. Dicitur notanter, *præſertim circa guſtum & tactum*: quia Temperantia proprie dicta proxime verſatur in moderandis voluptatibus guſtus & tactus, quæ ſolent oriri ex eſculentis, poculentis, & venereis. Unde nemo proprie judicatur intemperans, qui immodice delectatur in contemplatione rerum naturalium, in honoribus, in picturis, aut cantibus cæteroquin honeſtis, vel in odoriferis, & hujuſmodi; ſed talis proprie dicitur curioſus, ambitioſus, vel alio ejuſmodi nomine notatur. Verum hoc intelligendum de Temperantia proprie dicta: nam ſi ea ſumatur

genera-

Digitized by Google

generaliter & large, ſic *Temperantia* eſt virtus, quæ refrenat affectum hominis ab iis, quæ ipſum quomodocumque contra præſcriptum rationis alliciunt.

23. CONCL. II. Temperantiæ propriè acceptæ tres potiſſimum ſunt partes ſubjectivæ, ſeu ſpecies, videlicet Abſtinentia, Sobrietas, & Caſtitas; quamvis nonnulli addant Pudicitiam. *Abſtinentia* eſt virtus, quæ ſecundum rectam rationem moderatur appetitum, uſumque ciborum oblectantium. Huic peculiariter adverſatur *Gula*, quæ eſt inordinatus appetitus, vel uſus ciborum, voluptatis cauſa: ſed de hac jam alibi. (b) *Sobrietas* eſt virtus quæ ſecundum rectam rationem moderatur inordinatum appetitum, uſumque potionis, vim inebriandi habentis. Huic adverſatur *Ebrietas*, quæ eſt exceſſus in potu inebriante voluptatis cauſa factus, donec uſus rationis ſopiatur: de qua pariter jam dictum. (c)

24. *Caſtitas* tandem eſt virtus, quæ moderatur inordinatum appetitum, uſumque venereorum: & hæc triplex eſt, nempe Virginalis, Vidualis, & Conjugalis; de qua, ſicut & de oppoſitis vitiis, ex profeſſo alibi. (d) *Pudicitia* eſt moderantia circa oſcula illicita, tactuſque impudicos, & ſimiles laſcivias aſpectuſque venereos: & dicitur *Pudicitia*, quatenus pudori, qui in uſu illorum intervenire ſolet, conformis exiſtit. Quia tamen cenſetur una eademque virtus circa prævia, & circa principale; hinc Pudicitia commode reducitur ad Caſtitatem. Idem dicendum de *Continentia*, quæ eſt virtus refrænans motus concupiſcentiæ carnalis contra rectam rationem inſurgentes: quinimmo hæc in re eſt ipſa Caſtitas.

25. CONCL. III. Ad Temperantiam plures aliæ reducuntur virtutes, quæ & partes potentiales ipſius appellantur ratione magnæ ſuæ affinitatis, quam cum temperantia habent, videlicet Manſuetudo, Clementia, Studioſitas, Humilitas, Modeſtia, Eutrapelia.

26. *Manſuetudo* eſt virtus temperans irrationabiles paſſiones iræ, juxta menſuram rectæ rationis. Et dicitur, *juxta menſuram rectæ rationis*: nam contra eam poteſt peccari tum ſecundum exceſſum per peccatum iracundiæ; tum ſecundum defectum per iræ vacuitatem, ſcilicet non increpando, caſtigando, & vindicando malum, ubi & ſicut oportet.

27. *Clementia* magnam cum Manſuetudine gerit affinitatem, nec aliud eſt, quam lenitas ſuperioris adverſus inferiorem in conſtituendis pœnis. Huic per exceſſum adverſatur *Crudelitas*: per defectum vero *nimia*, ſeu indiſcreta *lenitas*.

28 *Studioſitas* eſt virtus, inordinatam ſciendi cupiditatem temperans: nam omnis homo naturaliter ſcire deſiderat. Eidem ſecundum exceſſum opponitur *Curioſitas*, quæ eſt ſuperflua cognoſcendi, aut diſcendi cura, quamque prohibitam legimus *Eccleſiaſtici cap* 3. *Altiora te ne quæſieris*, *& fortiora te ne ſcrutatus fueris; & in pluribus operibus ejus* (Dei) *ne fueris curioſus*. Secundum defectum adverſatur eidem *Negligentia*; quæ eſt voluntaria omiſſio eorum addiſcendorum, quorum cognitio ad cujuſque ſtatum vel officium ſpectat.

29. *Humilitas* eſt virtus temperans inordinatum appetitum tendendi ad excelſa. Sive, ut eam S. Bernardus *Tract. De* 12. *gradibus humilitatis* definit: *Humilitas eſt virtus, qua homo veriſſima ſui agnitione ſibi ipſi vileſcit*. Huic ſecundum exceſſum contrariatur *Superbia*, de qua jam alibi: (e) ſecundum defectum *nimia abjectio ſui*.

30. *Modeſtia* eſt virtus moderans exteriores corporis actiones juxta præſcriptum rectæ rationis: eſtque alia Modeſtia, quæ ſervatur in verbis; alia, quæ in factis, & alia, quæ in exteriori cultu, ſive in decenti apparatu veſtium, conviviorum, atque ſupellectilis, juxta proprii cujuſque ſtatus menſuram obſervatur. Modeſtiæ ſecundum exceſſum opponitur *Petulantia*, & *inſolentia*: ſecundum defectum vero *morum Ruditas*.

31. Tandem *Eutrapelia* eſt virtus, in recreationibus honeſtis, atque ad animi & corporis reſuſcillationem ſuſceptis, rectum rationis moderamen ſervans: nam exceſſus in eiſdem, ſicut & nimius defectus, in vitio ſunt.

32. CONCL. IV. Partes integrantes Temperantiæ ſunt Verecundia, & Honeſtas. *Verecundia* quandoque accipitur pro paſſione, ſicque importat dolorem, vel timorem, conſurgentem ex conſideratione alicujus facti inferentis dedecus: ſed accepta pro habitu vel actu virtuoſo *Verecundia* eſt virtus a turpibus & inhoneſtis cupiditatibus retrahens. *Honeſtas* viciſſim eſt virtus, inclinans ad decorem in abſtinentia inhoneſtarum voluptatum reſplendentem.

QUÆSTIO V.

De Fortitudine, ejuſque partibus & oppoſitis Vitiis.

SUMMARIUM.

33. *Ratio ordinis.*
Fortitudo large, quid?
34. *Fortitudo proprie, quid?*
Vir fortis, quis?
35. *Fortitudinis partes potentiales, quæ?*
36. *Magnanimitas, Confidentia, Patientia, & Perſeverantia, quid?*
37. *Fortitudini opponitur Timiditas, Stupiditas animi,*
38. *Audacia, & Ignavia animi.*

33. POſtquam de Temperantia, quæ turpia refugit, & abſtinet ab illicitis voluptatibus, dictum eſt; reſtat agendum de Fortitudine, quæ honeſta aggreditur, & animi dolorem fortiter ſuſtinet: eo præſertim, quod & ipſa occupetur in moderandis paſſionibus animi, ne mentem ab honeſto avocent, atque illis præſertim, quæ pertinent ad fugam corporalem malorum. Poteſt equidem Fortitudo in largiori ſenſu accipi pro firmitate animi in bono honeſto, qualis in cujuſlibet virtutis actione reperitur: verum in hac acceptatione ea non eſt virtus a cæteris diſtincta, ſed potius conditio ad omnem virtutem requiſita. Proprie igitur loquendo de Fortitudine, ſit

34. CONCL. I. *Fortitudo* eſt virtus, quæ voluntatem inclinat ad labores perferendos, & juſta pericula aggredienda. Ita in re communis. Siquidem hæc virtus mediocritatem tenet inter Timiditatem & Audaciam, juxta illud Ariſtotelis 3. *Eth. c.* 6. dicentis, quod ea ſit *Mediocritas circa metum & audaciam*. Nam Fortitudinis virtus conſiſtit in perpeſſione juſtorum laborum, quos fugit Timiditas, & in aggreſſione juſtorum periculorum, ubi Audacia in quælibet pericula proruit, ſive juſta ſint & honeſta, ſive non. Unde *Vir fortis* eſt, qui honeſtatis cauſa nunc quidem cum fiducia pericula aggreditur & tolerat, quando, ubi, & ſicuti ratio dictat; nunc vero ingruentia mala timet, aut ſuſtinet, quæ & quando timere, aut tolerare oportet. Et de talibus legitur *Hebr.* 11. *Fortes facti ſunt in bello*.

35. CONCL. II. Partes Fortitudinis potentiales (nam ſubjectivas non habet, quia hæc virtus verſatur circa materiam valde ſpecialem; quæ plures virtutum ſpecies conſtituere nequit) ſunt præſertim Magnanimitas, Confidentia ſive Securitas, Patientia, & Perſeverantia: quæ quia ſunt multum affines ipſi Fortitudini recte partes potentiales ipſius dicuntur.

36. *Magnanimitas* eſt virtus, ad opera magna & heroica in omni virtutum genere inclinans. *Confidentia* (quam alii *Securitatem* appellant) eſt quietatio voluntatis orta ex fiducia, qua quis rationabiliter confidit, ſe malum imminens ſuperaturum. *Patientia* eſt virtus, quæ in adverſis rebus animi mœrorem temperat, ac mala præſentia æquanimiter tolerat. Et tandem *Perſeverantia* eſt virtus, conſiſtens in eo, quod quis in bene cœptis pergat, eaque uſque ad finem continuet; juxta quod *Matth. cap.* 10. Salvator ait: *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*.

37. CONCL. III. Fortitudini, quæ hinc timorem, illinc nimiam fiduciam ſive audaciam moderatur, per exceſſum & defectum utriuſque opponuntur varia vitia. Inprimis enim per exceſſum timoris, opponitur ipſi *Timiditas*, qua fit, ut mala imminentia nimium formidentur, & non aggrediantur etiam dum recta ratio dictat aggreſſionem eorum. Per defectum vero timoris opponitur eidem *Stupiditas animi*, qua quis ob animi ſtuporem nulla mala ſeu pericula formidat,

etiam quando eadem formidare & cavere ſecundum rectam rationem deberet.

38. Deinde per exceſſum fiduciæ, opponitur Fortitudini *Audacia*, ſeu temeritas in aggrediendis periculis, quando, quomodo, vel ubi non oportet. Per defectum vero fiduciæ, opponitur Fortitudini aliud vitium & dicitur *ignavia animi*, nihil audientis, ubi, quando, & quomodo aggredi, vel ſuſtinere oporteret.

QUÆSTIO VI.

Quæ requirantur ad Martyrium?

SUMMARIUM.

39. *Martyrium excellentiſſimus actus Fortitudinis.*
40. *Martyrium, quid?*
41. *Ad illud in adultis quæ requirantur?*
42. *Quid ſufficiat in parvulis?*
43. *Hæretici propter ſectam ſuam occiſi, non ſunt Martyres.*
44. *Ad Martyrium in adultis requiritur ejus acceptatio.*
45. *Quid, ſi dormiens occidatur in odium fidei?*
46. *Milites pugnantes contra Infideles, an ſint Martyres?*
47. *Quid, ſi pugnent intentione defendendi fidem?*
48. *Exercent actum valde meritorium.*
Sententiæ notabiles circa hoc.
(f) Vide dicenda in ſimili n. 55. & 57.
49. *Morientes pro defenſione cujuslibet virtutis ſupernaturalis, ſunt vere Martyres.*
50. *Exempla hujus.*
51. *Quid, ſi Tyrannus alios prætextus fingat?*
52. *Ad Martyrium requiritur, ut mors inferatur; quomodo?*
53. *Miſſi in carcerem, vel exilium, propter fidem, an, & quando ſint Martyres?*
54. *Martyres deſiderio, an ſint proprie Martyres?*
55. *Pulchra ſententia circa Martyrium ſine ſanguine, Quæ explicantur.*
56. *Morientes in pia cauſa v. g. ſervitio peſtiferorum, an ſint Martyres?*
57. *Senſus fidelium antiquitus circa hoc.*
58. *Ad Martyrium requiritur vel ſtatus gratiæ, vel diſpoſitio ad eam.*
59. *Ejuſmodi debita diſpoſitio, quæ?*
60. *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

39 FOrtitudinis virtus vel maxime eluceſcit occurrentibus malis ſeu periculis repentinis, iiſque maximis, utpute quæ mortem inferunt. Unde colligunt Doctores, Martyrium eſſe excellentiſſimum Fortitudinis actum; Nam Martyres propter teſtimonium Chriſti, ſervandumque bonum veritatis Fidei, ipſam vitam profundere non perhorreſcunt. *Martyr* enim græce, latine *Teſtis* eſt: unde *Martyres Chriſti* dicuntur quaſi Teſtes ipſius, ſive veritatis, quæ per Chriſtum nobis innoteſcit. Agendo igitur de Martyrio, ſit

40. CONCL. I. *Martyrium* eſt tolerantia voluntaria mortis ex odio veræ Fidei, vel alterius Virtutis Chriſtianæ inflictæ. Patebit hoc amplius ex declaratione conditionum ad Martyrium requiſitarum, unde ſit

41. CONCL. II. Ad verum Martyrium, tanquam excellentiſſimum actum virtutis Fortitudinis, requiritur in adultis ex parte intellectus vera Fides; ac deinde ex parte voluntatis pia voluntas tolerandi mortem pro Fide Chriſti, vel pro defenſione alterius Virtutis ſupernaturalis. Ita communis.

42. Dicitur I. *Requiritur in adultis*. Nam in parvulis, qui nullum actum proprium elicere poſſunt, datur Martyrium abſque actu propriæ voluntatis, quando occiduntur odio Fidei: ut patet in SS. Innocentibus, qui ab Herode Rege propter Chriſtum occiſi, rite ab Eccleſia coluntur tanquam Martyres. Ratio eſt: quia licet nullum poſſint elicere actum, quo acceptent Martyrium propter Fidem; adhuc tamen re ipſa propter Fidem perdunt animam ſuam: ergo eam rurſus in cœlis invenient, juxta illam generalem promiſſionem Chriſti, *Matth.* 10. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Quinimmo ex ſpeciali privilegio Chriſti, occiſio propter cauſam Fidei eſt parvulis inſtar Baptiſmi: unde ſalvantur, etiamſi in utero materno occidantur propter Chriſtum, utpote proprio ſanguine baptizati.

43. Dicitur II. *Requiritur ad Martyrium ex parte intellectus vera fides*: quia ut dicitur *Hebr. cap.* 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Unde Hæretici, ſi occidantur propter ſectam ſuam hæreticam, quam profitentur, Martyres non ſunt: nam ut S. Auguſtinus *in Pſal.* 24. ait, *Martyrem non pœna, ſed cauſa facit: pœna enim communis eſt latroni & Martyri, hæretico & Catholico, ſed cauſa diſpar.*

44. Dicitur III. *Deinde ex parte voluntatis pia voluntas tolerandi mortem pro fide Chriſti.* Siquidem ad Martyrium in adultis omnino requiritur, ut mors voluntarie acceptetur propter Fidei veritatem tuendam: nam ſicut ad Baptiſmum fluminis, ita & ad Martyrium, ſeu Baptiſmum ſanguinis, requiritur conſenſus, ſive prævia acceptatio illius.

45. Hinc ſi quis adultus in odium Fidei Chriſtianæ dormiens occidatur, cum antea de morte propter Fidem inferenda nihil omnino cogitaſſet, ſicque eam nullatenus acceptaverit, non eſt proprie cenſendus Martyr, prout notat Leſſius *lib.* 3. *de juſt. & jure, cap.* 1. *n.* 24. & Layman *lib.* 3. *ſect.* 3. *n.* 4. citans Suarezium. Secus foret, ſi quis ob Fidem in vincula conjectus ſtatuiſſet ſecum, mori potius, quam Fidem negare: nam ſi talis poſtea in odium Fidei dormiens interficiatur, verus Martyr erit; cum in ſimili etiam ille Baptiſmi Sacramentum ſuſcipiat in ſomnis, qui illud antea deſideraverat.

46. Quæres, an milites, qui in bello pro defenſione veræ Fidei contra Infideles ſuſcepto pugnantes occiduntur: ſint Martyres? Reſp. I. Certum eſt, ſi ejuſmodi milites intentionem ſuam non referant ad cauſam Fidei, vel aliud motivum ſupernaturale, ſed ad alium finem, utputa honorem, pecuniam, vel bonum duntaxat humanum Reipublicæ, eos occumbendo in tali bello neutiquam effici Martyres: cum non moriantur propter Chriſtum, aut in teſtimonium alicujus virtutis ſupernaturalis a Deo revelatæ, ſed ob finem mere humanum.

47. Reſp. II. Suppoſita pia intentione defendendi veram Fidem contra hoſtes ejuſdem, ipſoque ſtatu gratiæ, milites in tali bello pugnantes exercent actum valde meritorium; ſi tamen pugnando occidantur, proprie Martyres non ſunt. Ratio poſterioris partis eſt: quia milites actu pugnantes, non voluntate, ſed potius neceſſitate mortem ſuſtinent; quinimmo hanc hoſtibus inferrent, niſi ab ipſis vincerentur. Inſuper ipſi non præſeferunt manſuetudinem Chriſti, cujus Paſſio eſt exemplar veri Martyrii, quique, *cum pateretur, non comminabatur*, 1. *Petri* 2. Leſſius *loc. cit. n.* 36 Layman, & alii. Accedit praxis, ac ſenſus Eccleſiæ, quæ decedentes in actuali pugna nunquam conſuevit colere pro Martyribus.

48 Prior autem pars ex eo patet: quia milites illi, cætaroquin in ſtatu gratiæ conſtituti, & ex tali optima intentione pugnantes, publicum Deo, veræque Fidei teſtimonium perhibent, hujuſque augmentum atque propagationem totis viribus promovere ſatagunt, atque pro ejuſdem defenſione mortem ſaltem indirecte acceptant, dum periculo ipſius manifeſto ſeſe exponere non perhorreſcunt. Huc faciunt verba illa Gregorii Papæ IV. exhortatoria ad milites pro Chriſtianorum defenſione pugnantes, & conſolatoria morientium in hac piiſſima intentione, quæ referuntur *c. Omni timore*, 23. *q.* 8. ibi: *Omni timore, ac terrore depoſito contra inimicos ſanctæ Fidei, & adverſarios omnium Religionum agere viriliter ſtudete. Novit enim Omnipotens, ſi quilibet veſtrum moritur, quod pro veritate Fidei, & ſalvatione patriæ, ac defenſione Chriſtianorum mortuus eſt: & ideo ab eo præmium cæleſte conſequentur.* Idipſum S. Joannes a Capiſtrano, ſuis Cruceſignatis contra Turcas, infenſiſſimos Chriſtiani Nominis hoſtes, prope Belgradum fortiter pugnaturis; affectuoſe proponebat, illis (apud Vvaddingum ad Ann. 1456.) verba: *O quam felices, qui in hac pugna Chriſti moriuntur; quia ſtatim ab Angelis cum ſanctis Martyribus, qui pro Fide mortui ſunt, coronabuntur.* (f)

49. Dicitur IV. *Vel pro defenſione alicujus veræ Virtutis ſuperna-*

Digitized by Google

pernaturalis: nam non ſolum, qui propter Confeſſionem Fidei, ſed etiam, qui pro defenſione aliarum Virtutum ſupernaturalium moriuntur, Martyrii palmam conſequuntur. Generaliter enim loquendo omnia Virtutum opera, quatenus referuntur in Deum, ſunt quædam Fidei proteſtationes: quia dum quis potius vult mori, quam Deum peccato quopiam offendere, ipſo facto proteſtatur, Deum eſſe Summum Bonum ac omnibus aliis bonis creatis præferendum; quod eſt articulus Fidei Chriſtianæ.

50. Infertur proinde, quod omnium Virtutum ſupernaturalium opera poſſint eſſe cauſa Martyrii. Sic enim S. Joannes Baptiſta eſt Martyr, quia in odium Virtutis ac Veritatis, quam libere ac impavide prædicabat, fuit occiſus. Similiter multæ Sanctæ Virgines ſunt Martyres, eo quod fuerint mortuæ pro defenſione Virginitatis. Sic enim S. Thomas Epiſcopus Cantuarienſis eſt Martyr, quia pro Catholica Eccleſiæ, ejuſque Immunitate defendenda mortuus eſt: idem dicendum de plurimis aliis.

51. Et notandum, quod ſi quis ob prædictas cauſas occidatur, vere ſit Martyr, licet Tyrannus alios falſos prætextus fingat. Nam & Judæi ſub prætextu violatæ Legis Moſaicæ, & quod ſe Regem feciſſet, Chriſtum Dominum veluti malefactorem occiderunt, qui tamen Martyr fuit; immo Dux & Princeps Martyrum. Similiter in primitiva Eccleſia non raro occidebantur Martyres, vere quidem in odium Fidei, ſed prætextu perverſionis Reipublicæ: quibus ſimilia poſtmodum plurimis aliis SS. Martyribus falſo impoſita fuerunt.

52. CONCL. III Ad Martyrium inſuper requiritur, quod mors inferatur, ita ut vel mors re ipſa ſequatur (& hoc eſt perfectiſſimum, & completum genus Martyrii) vel ſaltem poſita fuerit cauſa ſufficiens, ex qua naturaliter ipſa mors conſequeretur, niſi divinitus impediatur. Ita communis, & ſequitur Herinex *diſp. 8. de Baptiſmo, quæſt. 1.* Sic enim S. Joannes Evangeliſta ab Eccleſia celebratur inter Martyres, eo quod miſſus fuerit in ferventis olei dolium: & eadem ratione tres Pueri in fornacem Babylonicam miſſi, Martyres cenſentur, quia pro cultu unius veri Dei lethalem cruciatum (etſi poſtea divinitus impeditum) fornacis ardentis ſubire non exhorruerunt.

53. Infertur proinde I. Quod proprie & perfecte Martyres non ſint, qui in vincula conjecti, vel in exilium acti, aut omnibus bonis ſuis ſpoliati, multa pro Fide Chriſti patiuntur, niſi forte ſecundum quod ex his mors ſequitur; prout notat D. Thomas 2. 2. *q.* 125. *art.* 2. Nam talia de ſe non ſunt illativa mortis: quinimmo conſueverunt homines omnia hujuſmodi ſubire, & graviſſimos etiam corporis dolores ſuſtinere, ut vitam conſervent. Quod ſi vero ex præmiſſis ipſa mors ſequatur, Martyrium perficitur: ut patet exemplo SS. Martyrum, & Pontificum Marcelli, Joannis, Silverii, Martini, & Pontiani, quos in carcerem, vel exilium miſſos; atque ibi ærumnis confectos, Eccleſia pro Martyribus veneratur.

54. Infertur II. Quod Martyres ſolo deſiderio non ſint proprie Martyres; non obſtante, quod amoroſiſſimo ejuſmodi deſiderio maximum in cælis cumulum meritorum conſequantur; ac, etiamſi affectus Martyrii ad effectum non deducatur, nihilominus ipſa ſola eorum voluntas *Deo Judice coronetur*, c. *Numquid Cain. de pœnit. diſt.* 1. Quia videlicet re ipſa non ſuſtinent mortem propter Confeſſionem veræ Fidei, neque cauſam proximam illius.

55. Nec obſtat id, quod de S. Martino Toronenſi Epiſcopo, canit Eccleſia: *O ſanctiſſima anima, quam etſi gladius perſecutoris non abſtulit, palmam tamen Martyris non amiſit.* Quod faciunt plures aliæ Sanctorum patrum ſententiæ: ut illa S. Hieronymi, in Epitaphio Paulæ, circa finem. *Non ſolum effuſio ſanguinis in Confeſſione reputatur, ſed devotæ quoque mentis ſervitus immaculatæ, quotidianum eſt Martyrium.* Accedit D. Auguſtinus *Serm.* 250. *de Tempore*, ibi: *Chriſtianis quotidiana Martyria deeſſe non poſſunt. Sicut enim Caſtitas, & veritas, & juſtitia, Chriſtus eſt: ſic & ille, qui eis inſidiatur, perſecutor eſt. Qui & in aliis defendere, & in ſe cuſtodire voluerit, Martyr erit.* Item S. Bernardus *Sentent. brevior. Parcitas in ubertate, largitas in paupertate, Caſtitas in juventute, Martyrium eſt ſine ſanguine.* Et concordant plures ſimiles SS. Patrum ſententiæ. Reſpondetur enim, hujuſmodi authoritates loqui de Martyrio, non proprie, ſed per quandam ſimilitudinem; ut explicat D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 125. *art.* 4. *ad* 1. Unde idem D. Auguſtinus *lib. de ſancta virginitate*, præfert Martyrium perpetuæ Virginitati. Martyrium enim inter omnes actos virtuoſos maxime demonſtrat perfectionem Charitatis, juxta illud Salvatoris, *Joan.* 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

56 Infertur III. Quod morientes in cauſa pia, v. g. vitam proſtituentes ob amorem Dei in ſervitio peſtiferorum, proprie non ſint Martyres, eo quod mors eiſdem non inferatur odio Fidei Chriſtianæ, vel alicujus Virtutis ſupernaturalis. Martyrium enim eſt teſtimonium externum, quod Chriſto, vel ejus doctrinæ præbetur per hoc, quod quis mortem pro ea voluntarie ſubeat; quod non fit, niſi adſit, qui mortem inferat, ut Chriſtum vel ejus doctrinam nobis auferat. In quo ſenſu loquitur ille vulgatus, Martyrum patientiam commendans verſiculus: *Actio diſplicuit, Paſſio grata fuit*: per actionem denotans crudelitatem Tyrannorum mortem inferentium, per paſſionem vero patientiam SS. Martyrum.

57. Fatendum tamen, quod olim eos, *qui, cum peſtis ſæviſſima graſſaretur Alexandriæ, morbo laborantibus miniſtrantes libentiſſime mortem oppetiere, velut Martyres religioſa fidelium fides venerari conſuevit*: ut legitur in Martyrologio Romano, *ad diem 28. Februarii.* Quod quidem factum fuit propter excellentiam operis adeo heroici, atque eximiæ Charitatis, Chriſto in ſuis membris (Fidelibus nimirum) exhibitæ. Quamvis ſimul notanter ibidem addatur ly *velut Martyres*; ad inſinuandum, quod proprie loquendo, & in toto rigore, tales non ſint Martyres.

58. CONCL. IV. Ut Martyrium cuipiam proſit ad ſalutem, requiritur inſuper ſtatus gratiæ, vel ſaltem legitima diſpoſitio ad gratiam, juxta illud Apoſtoli 1. *Corinth.* 13. *Et ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Quibus verbis excluduntur illi, qui nec Charitatem habent, nec ad eam ſunt diſpoſiti: ut ſunt Schiſmatici, Hæretici, aut alii peccatis mortiferis affectu inhærentes; prout inter alios obſervat Herinex *diſp. 8. de Baptiſmo, q. 3. n.* 24.

59. Porro diſpoſitio debita ad Martyrium in peccatoribus, non ſolum eſt contritio perfecta, ſed etiam attritio, ut innuit D. Thomas *part. 3. quæſt. 78. art. 1.* dicens: *Paſſio pro Chriſto ſuſcepta obtinet vim Baptiſmi*: ad hujus enim fructum conſequendum ſufficit in peccatoribus attritio. Concordat Scotus 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 1. § *ex his*, ac ſequuntur Leſſius, Maſtrius, Herinex, & alii.

60. Atque de hujuſmodi Martyribus verificatur illud D. Auguſtini, *Serm.* 17. *de verbis Apoſtolis*, & refertur *cap. Cum Marthæ § tertio loco, de Celebrat. Miſſar. Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Quod intellige, dummodo de ejuſmodi Martyrio propter Chriſtum perpeſſo legitime conſtet.

DISTINCTIO II.

De Virtute Juſtitiæ, ac Jure generatim.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Juſtitia, & quæ Virtutes eidem annexæ?

SUMMARIUM.

1. *Juſtitia variæ acceptiones.*
2. *Ejus acceptio magis propria.*
3. *Juſtitia proprie ſumpta, quid?*
4. *Reddit alteri jus, & quale?*
5. *Debitum legale, & Debitum morale, quid?*
6. *Virtutes Juſtitiæ annexæ, quæ?*

(a) Tract. 5. Diſt. 1. per totum.

7. *Pietas varie accipitur.*

8. *Obſervantia, quid?*
9. *Juſtitia proprie dicta, an detur inter patrem & filium, dominum & ſervum?*
10. *Gratitudo quid?*
Ejus officia quinque.
11. *Veritas, quid?*
Mendacium triplex, jocoſum, officioſum, & pernicioſum.
12. *Amicitia, & Affabilitas, quid?*
Et quomodo differunt?
Adulatio, & Moroſitas, quid?

1. JUſtitiæ nomen varie ſumitur; & inprimis Juſtitia communiſſime, ac ſecundum rationem ſuam generaliſſimam aliud non eſt, quam *rectitudo voluntatis propter ſe ſervata*, ut poſt D. Anſelmum, *de veritate, c.* 12. loquitur Scotus 4 *diſt.* 46. *quæſt.* 1. Et hoc modo Juſtitia in ſe continet Virtutes omnes, atque in S. Scriptura non raro ſic accipitur; ut *Matthæi* 5. *Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam*, & alibi. Deinde ſumitur Juſtitia pro ipſamet rectitudine actus: in quo ſenſu bona opera exercentes, dicuntur operari juſtitiam, juxta illud *ad Hebræ* 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam*. Sed de Juſtitia taliter accepta hic non eſt ſermo.

2. Ulterius igitur, & magis ad propoſitum, Juſtitia ſumitur pro habitu, ſeu virtute inclinante voluntatem ad reddendum alteri debitum ſuum, qualecunque illud ſit: juxta quod loquitur Apoſtolus *ad Rom.* 13. *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.* Unde Juſtitia ſic accepta, comprehendit ſub ſe omnes eas virtutes, quæ reſpiciunt alterum in ordine ad reddendum ipſi quoddam debitum; cujuſmodi Virtutes recenſentur *num.* 6. *& ſeqq.* Ultimo tandem Juſtitia ſumitur ſtricte & proprie; quomodo reſpicit debitum legale, ac jus proprie dictum, reddendum alteri. Et in hac ultima acceptione loquendo de Juſtitia, ſit

3. CONCL. I *Juſtitia* ſtricte & proprie ſumpta bene definitur cum Ulpiano *l. Juſtitia, ff. de Juſtitia & Jure*, taliter: *Juſtitia eſt conſtans & perpetua voluntas, jus ſuum unicuique tribuens*. Quæ definitio communiter eſt recepta, & ſenſum facit: Juſtitia eſt virtus, inclinans, & firmans voluntatem ad perpetuo tribuendum jus ſuum unicuique. Dicitur, *conſtans & perpetua voluntas;* quæ particula ſtat loco generis; Commune eſt enim omni virtuti, quod ſit conſtans & perpetua voluntas; id eſt, firmus habitus voluntatis, inclinans ipſam non ad unum duntaxat diem, vel annum, ſed quantum eſt ex natura talis habitus, perpetuo circa proprium objectum recte operandi.

4. Et additur, *jus ſuum unicuique tribuens;* ſive, ut alii legunt, *jus ſuum cuique tribuendi*: quæ particula ſtat loco differentiæ, per quam Juſtitia differt a cæteris Virtutibus tanquam per proprium objectum, quod eſt jus ſuum cuique tribuere. Dum autem dicitur, *jus ſuum*, id intelligendum eſt de jure proprie dicto, ſeu debito legali; non autem de jure large ſumpto, ac debito morali tantum. Et per hoc differt Juſtitia proprie dicta, & hic definita, ab Obſervantia, Pietate, & aliis hujuſmodi Virtutibus, quæ licet alterum reſpiciant, non tamen reddunt ipſi debitum aliquod legale, ſeu jus proprie dictum, ſed morale ſolum, ac proinde non ſunt Juſtitia proprie dicta.

5. Porro *Debitum legale* (quod eſt debitum ſtricte, & proprie dictum) illud eſt, ad quod reddendum, & quidem quoad æqualitatem, quis lege aſtringitur. Et additur, *quoad æqualitatem*: quia dum redditur, ſeu ſolvitur debitum legale, ſervatur Juſtitia proprie dicta, ad quam inter alia requiritur æqualitas dati & accepti; ita ſcilicet, ut ſi debeam centum, reddam centum, vel quid æquivalens: & ſi non poſſet fieri talis æqualitas, hoc ipſo jam non poſſet eſſe lex de debito illo totaliter reddendo, utpote cui nunquam poſſet ſatisfieri, ſicque non interveniret debitum legale. *Debitum morale* econtra dicitur illud, ad quod alteri reddendum obligatur quis ſolum moraliter, ac ex honeſtate virtutis: id eſt, quod vel eſt altioris ordinis, & ita magnum, ut non poſſit ei reddi ad æqualitatem, ac proinde ſolum obligat ad ſatisfaciendum ipſi pro viribus, ſeu quantum eſt moraliter poſſibile; vel ita parvum, ut non inducat obligationem legalem, & ſtrictam, ſed moralem duntaxat, quæ ex quadam honeſtate virtutis procedit; prout fit in Virtutibus Juſtitiæ annexis, de quibus ſit

6. CONCL. II. Virtutes Juſtitiæ annexæ, ac veluti partes ejus potentiales, dicuntur omnes illæ, in quibus intervenit quidem aliquod debitum ad alterum, illud tamen non eſt legale, ſed duntaxat morale: eo quod ſit (uti proxime explicatum) adeo magnum, ut non poſſit illi ſatisfieri ad æqualitatem; aut ita parvum, ut non inducat veram obligationem legalem & ſtrictam, ſed duntaxat ex quadam honeſtate virtutis procedentem. Prioris generis ſunt Religio, Pietas, Obſervantia, & Obedientia, quæ eſt pars Obſervantiæ. Poſterioris generis eſt Gratitudo, Veritas, Amicitia, Affabilitas, & ſi quæ ſunt aliæ hujuſmodi Virtutes, in quibus eſt ſolum debitum morale ad alterum. Ita communis poſt D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 10. Nam ſola illa virtus, quæ reſpicit debitum legale, ac jus proprie dictum alteri reddendum, cenſetur Juſtitia proprie dicta; cæteræ vero, quæ reſpiciunt quidem debitum alteri reddendum, ſed duntaxat morale, hoc ipſo deviant a ratione perfectæ Juſtitiæ: tamen, quia reſpiciunt aliquod debitum erga proximum, cenſentur Virtutes Juſtitiæ annexæ, ac veluti partes illius potentiales, uti ſunt enumeratæ. Et quidem de *Religione* jam dictum eſt ſuo loco. (a)

7. *Pietas* quandoque ſumitur pro ſtudio internæ devotionis, & ſinceri affectus erga Deum & proximum: in quo ſenſu 1. *Timoth.* 4. dicitur: *Exerce teipſum ad pietatem*. Et infra: *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ;* & alibi. Quandoque Pietas accipitur pro Miſericordia, ſeu benigno affectu erga alios, præſertim filios noſtra ope indigentes: qua ratione Pietas paſſim in S. Scriptura Deo attribuitur, ut *Eccleſiaſtici* 2. *Quoniam pius, & miſericors eſt Deus*, & alibi. In propoſito tamen Pietas ſumitur pro ſpeciali virtute, qua debitum cultum exhibemus parentibus, tanquam vitæ & educationis noſtræ poſt Deum authoribus.

8. *Obſervantia* eſt virtus, qua debitus cultus defertur Superioribus, tanquam gubernationis noſtræ authoribus. Sicuti enim pietas colit parentes, eo quod ſunt nobis poſt Deum auctores vitæ, atque educationis noſtræ; ita Obſervantia defert cultum Superioribus, quia ſunt authores noſtræ gubernationis. Ad hanc reducitur *Obedientia*, quæ, quatenus eſt ſpecialis virtus, ideo aliquid facit, quia præceptum eſt. Et prædictæ tres virtutes, nempe Religio, Pietas, & Obſervantia reſpiciunt debitum adeo magnum ad alterum, ut non poſſit eidem ſatisfieri ad æqualitatem: unde verſiculi illi,

Dignas Cælitibus, Genitoribus, atque Magiſtris,
Pro merito grates reddere nemo poteſt.

9. Sed occaſione dictorum, Quæres incidentaliter, an inter patrem & filium, dominum & ſervum (id eſt, mancipium) poſſit intercedere Juſtitia proprie dicta? *Reſp.* negative, loquendo de iſtis ſpectatis quoad jura & debita, quæ ſunt inter eos qua tales. Ita Ariſtoteles 5 *Ethic cap.* 6. Scotus *cit. diſt.* 46. *q.* 1. & alii. Ratio eſt; quia ad Juſtitiam proprie dictam requiritur jurium alteritas, id eſt, jurium Diſtinctio: atqui hæc non habetur inter patrem & filium, inter dominum & ſervum qua tales; cum filius & ſervus non ſint ſui juris reſpectu patris, ac domini; ergo. Additur tamen: *loquendo de ipſis ſpectatis quoad jura & debita, quæ ſunt inter eos qua tales*. Quod enim filius ut filius debet patri, debet ei lege Pietatis, non Juſtitiæ. Si vero ipſi ſpectentur, ut ſunt diſtincti homines, atque in multis rebus ſui juris, ac diverſa jura habentes, ſic inter eos poteſt eſſe Juſtitia, & injuria: ut ſi filius ſit emancipatus, vel habeat bona caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia, & hæc ipſi a patre contra fas auferantur: item ſi dominus ſervum occidat, vel mutilet; nam in vita, membriſque

briſque

briſque conſervandis, ſervus non ſubeſt domino, ſed eſt ſui juris.

10. Quantum attiuet ad Virtutes poſterioris generis, iti dem Juſtitiæ annexas, *Gratitudo* eſt virtus, qua iis, qui de nobis bene meriti ſunt, non ſolum gratias agimus, ſed etiam eum poſſumus, reſerimus. Ejus officia ſunt quinqne, videlicer beneficii accepti æſtimatio, ejus beuigna acceptatio, gratiarum actio, grara commemoratio, & tandem repenſio.

11. *Veritas*, ſive *Veracitas* eſt virtus, qua nos proximis tales dictis & factis exhibemus, qualesre ipſa ſumus. Huic opponitur *Mendacium*; eſtque locutio contra mentem, eum ſcilicet aliud loquimur exrerius, aliud interius ſentimus. Et dividitur communiter ratione finis, & effectus in jocoſum, officioſum, & pernicioſum. *Mendacium jocoſum* eſt, quod fit eauſa voluptatis abſque alterius nocumento. *Officioſum*, quod fit eauſa utilitatis, ſimulque nemini nocet: & horum utrumque eſt peccatum ex genere veniale. *Perniciofum* eſt, quo alicui injuſte nocetur, ſive alteri proſit, ſive non. Et boc ex genere ſuo eſt peccatum mortale, atque graviſſime paſſim in S. Scriptura perſtringitur; quamvis per accidens, atque ob levitatem materiæ, ſeu nocumenti illati, poſſit eſſe veniale.

12. *Amicitia* eſt virtus, qua aliqui mutuam apertamque inter ſe benevolentiam gerunt, ſeque invicem bonis affici volunt boneſtatis gratia, & nou ſolum jucunditatis. *Affabilitas* eſt virtus, quæ procurat, ut converſatio noſtra iu communi hominum conſuetudine ſit grata, & talis, qualem eſſe decet ſpectata conditione noſtra, & eorum, quibuſcum agimus, aliiſque circumſtantiis. Differt ab Amicitia, quod hæc inter notos duutaxat, Affabilitas vero inter quoſvis, etiam ignotos, locum habeat: item, quod Affabilitas in ſermone, & vitæ conſuetudine verſetur, Amicitia potiſſimum in affectu. Contra Affabilitatem delinquitur tum per exceſſum, ſeu nimio placendi ſtudio, dum quis in omnibus ſe accommodat aliis, omnia probat, omnia laudat: & hoc, ſi fiat propriæ utilitatis cauſa, erit *Adulatio*; ſi ſolum, ut quis placeat, is *Blanditus* appellatur. Tum per defectum, eſtque *Moroſitas*, qua quis proximo in congreſſibus nonnullam moleſtiam ac tædium affert, dum parum curat ſeſe accomodare, ſed aſper eſt, & pronus ad contradicendum.

QUÆSTIO II.

De diviſione Juſtitiæ in Commutativam, & Diſtributivam.

SUMMARIUM.

13. *Juſtitia dividitur in Commutativam, & Diſtributivam.*
14. *Juſtitia Commutativa, quæ?*
15. *Qualem ſervet æqualitatem?*
16. *Juſtitia diſtributiva, quæ?*
17. *Hæc ſervat proportionem Geometricam, illa Arithmeticam.*
18. *Proportio Arithmetica, & Geometrica, quæ?*
19. *Utraque Juſtitia dividitur in præmiativam, & punitivam.*
20. *Juſtitiæ objectum, quale?*

13. CElebris eſt hæc diviſio Juſtitiæ iu commutativam, & diſtributivam, ab Ariſtotele 5. *Ethic. cap.* 2 aſſignata, & communiter recepta. Earum utraque eſt Juſtitia proprie dicta, obſervans debitum legale, & reddens alteri, quod ſuum eſt, ad æqualitatem, ſed cum diſcrimine: nam una ſervat æqualitatem Arithmeticam, altera tantum Geometricam, prout amplius declarabitur.

14. CONCL. I. *Juſtitia commutativa* dicitur illa, quæ verſatur in commutationibus rerum, pactis, & contractibus faciendis. Et hæc tunc obſervatur, quando fit commutatio rerum ſecundum æqualitatem dati & accepti: id eſt, conſiderando ſolum valorem rerum ſine ullo reſpectu ad perſonas, ut videlicet tanti valeat, moraliter ſaltem, res reddenda, quanti valet accepta, qualeſcunque tandem ſint perſonæ, ſive nobiles, ſive ignobiles. Sic fit, quando quis debet alteri centum, & ipſi reddit centum, vel aliquid illis centum æquivalens. Idem accidit in rerum venditionibus, ſi tanti res vendatur, quanti moraliter ſaltem, & juxta communem hominum æſtimationem, hic & nunc valet.

15. Et additur, *moraliter ſaltem*. Nam dicta æqualitas non ſemper debet eſſe omnino exacta & metaphyſica, ſed ſufficit moralis, quæ habetur juxta prudentem hominum æſtimationem, prout inter alios notat Maſtrius 3. *Sentent. diſp.* 3. *num.* 150. Patet hoc manifeſte in rerum emptionibus & venditionibus, in quibus exacta & metaphyſica illa æqualitas attingi ſemper non poteſt, ſed ſolum moralis: ſic enim equus, aut quodcunque aliud animal vivens, æſtimato pretio juſte venditur & emitur, non obſtante, quod aurum totius Mundi non æquivaleat entitati unius equi, cum omne vivens ſimpliciter nobilius ſit non vivente; quia in tali venditione & emptione ſaltem intervenit æqualitas moralis, taxanda juxta prudentem æſtimationem hominum, atque exigentiam & utilitatem humani convictus, propter quem hæc utiliora, ac proinde magis, cara, illa vero minus utilia, ſicque minus cara eſſe cenſentur.

16. CONCL. II *Juſtitia diſtributiva* econtra illa eſt, quæ commoda & onera communia, utpute officia, beneficia, communes exactiones, tributa, &c. diſtribuit inter partes Communitatis cum proportione Geometrica ad ſingulorum merita, vel ſtatus conditionem. Ita in re communis. Talis Juſtitia diſtributiva debet obſervari, quando honores vel præmia diſtribuuntur juxta cujuslibet meritum, & proportionem ſtatus, dando ſcilicet majora magis de Republica meritis, aut in majore dignitate conſtitutis; & minora aliis juxta cujuſque meritum, ſtatuſque conditionem. Idem fit in impoſitione communium onerum: nam plura (cæteris paribus) debet contribuere ad communes Reipublicæ neceſſitates, qui majora habet bona ſeu prædia; minus vero; qui minora bona ſeu prædia poſſidet.

17. CONCL. III. Juſtitia commutativa & diſtributiva varie differunt, præcipue vero in hoc, quod Juſtitia diſtributiva ſervet proportionem ſive æqualitatem Geometricam, commutativa Arithmeticam. Ita Scotus 4. *diſt* 46 *quæſt.* 1. dicens: quod in *diſtributiva requiratur æqualitas proportionis, non quantitatis: in commutativa ſecundum aliquos æqualitas quantitatis, non tamen proportionis.* Maſtrius *diſp.* 3. *Theolog. Mor. num.* 1. & alii. Ratio eſt; quia finis intrinſecus Juſtitiæ commutativæ eſt, conſtituere æqualitatem inter datum & acceptum, v. g. centum reddendo pro centum: Juſtitiæ vero diſtributivæ finis intrinſecus eſt, conſtituere æqualitatem inter proportionem & proportionem, ut nimirum talis ſit proportio inter res & onera, quæ diſtribuuntur, qualis eſt proportio inter conditiones perſonarum, quibus fit diſtributio.

18. Porro per *æqualitatem*, ſeu *proportionem Arithmeticam*, intelligitur vera æqualitas rei ad rem, utpute centum ad centum, aut alterius juſti pretii ad rem emptam, ſine ullo habito reſpectu ad perſonas. Per *proportionem Geometricam* vero intelligitur ea, qua ſingulis tribuitur id, quod debent habere, cum inæqualitate tamen, juxta ſcilicet inæqualitatem ipſarum perſonarum, & cum proportione ad ſtatum atque conditionem ſingulorum. Unde ſequitur & alia differentia: nam in Juſtitia diſtributiva, atque proportione Geometrica; habetur reſpectus ad perſonas, earumque qualitates; prout patet in exemplis *num.* 16. adductis: ſecus fit in juſtitia commutativa, & proportione Arithmetica, ubi ſine ullo perſonarum reſpectu res ipſæ (id eſt, data & recepta) inter ſe comparantur.

19. CONCL. IV. Utraque hæc Juſtitia, ſcilicet tam commutativa, quam diſtributiva, dividitur ulterius in præmiativam, quæ pro meritis reddit præmia; & in punitivam, ſeu vindicativam, quæ pro delictis reddit ſupplicia. Ita Doctores communiter, & probatur inductione. Quia inprimis Juſtitia diſtributiva tunc eſt præmiativa, quando honores, officia, & hujuſmodi, in præmium præſtitorum beneficiorum diſtribuit, inæqualiter tamen juxta inæqualitatem

Digitized by Google

ac proportionem ſtatus & conditionis ſingulorum, dando ſcilicet plus perſonis io majore dignitate conſtitutis, & minus in minore dignitate conſtitutis; prout communiter fieri ſolet. Tunc vero Juſtitia diſtributiva eſt punitiva, quando nocentes, ut par eſt, ſuppliciis afficit, habita tamen ratione dignitatis, ſeu ſtatus perſonarum; ſic adulterium v. g. in privatis perſonis alicubi pro prima vice punitur, ſtatuendo ipſas eum publico deſpectu ante fores Eccleſiæ; in perſonis autem dignioribus mulcta pecuniaria. Et ſimile quid in multis aliis pœnis infligendis obſervari ſolet. Deinde, quod dicta diviſio conveniat Juſtitiæ communicativæ, patet ex eo; quia hæc tunc cenſetur eſſe præmiativa, quando diſtribuuntur æqualitate præmia juxta æqualitatem meritorum, nulla habita ratione conditionis, dignitatis & ſtatus perſonarum, quibus fit illa diſtributio. Eſt etiam punitiva, quando æqualia pro delictis ſupplicia inferuntur: ſi enim commutando, pro meritis reddantur præmia æqualia, pro delictis vero ſupplicia. Maſtrius *in 3. diſp. 7. num.* 177. poſt Scotum, 4. *diſt.* 46. *q. un.* § *hic primo*, & alios.

20 Quæres, quodnam ſit objectum Juſtitiæ proprie dictæ? Reſp. cum communi, objectum ejus eſſe jus proprie dictum, ſeu jus alteri obſtrictum. Ratio eſt: quia illud eſt objectum formale virtutis, ad quod virtus principaliter ordinatur: atqui Juſtitia proprie dicta principaliter ordinatur ad hoc jus conſtituendum, alterique reddendum, ut patet ex ejus definitione *num.* 3. data: ergo. Reſtat proinde de hoc jure agendum.

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex ſit Jus? Ubi & de Actione reali, & perſonali.

SUMMARIUM.

21. *Juris variæ acceptiones.*
   (c) Ut dictum Tract. 2. diſt. 1. n. 3. & ſeqq.
22. *Jus, ut eſt objectum Juſtitiæ, quid?*
23. *Dividitur in Jus ad rem, & in*
24. *Jus in re; quid?*
25. *Jus in re, & Jus ad rem, quomodo differant?*
26. *Actio, quid?*
   (d) De hac infra Tract. 9. Diſt. 5. n. 117. & 118.
27. *Dividitur in Actionem realem, & perſonalem.*
28. *Realis, ſeu Actio in rem, &*
29. *Perſonalis, ſeu Actio in perſonam, quid?*

21. ADvertendum, quod Jus varias habeat acceptiones. Quandoque enim Jus accipitur pro facultate aliquid agendi legitime, & inculpate: quomodo dici ſolet, aliquem uti jure ſuo, dum id agit, quod licite agere poteſt. Interdum pro ſententia Judicis, ut *cap. ult. de Conſtitut. in* 6. ibi: *Extra territorium Jus dicenti impune non paretur.* Aliquando pro ipſa Juris, ſeu Legum ſcientia: quo modo Studioſi, qui jus Civile aut Canonicum audiunt, dicuntur Juri operam dare. Sumitur præterea nomen juris, ut idem eſt ac Lex: quo pacto illud dividi ſolet in Jus naturale & poſitivum, in Jus Divinum & humanum, & hoc rurſum in Jus Canonicum & Civile. (c) Tandem, & quantum ad propoſitum, jus accipitur, prout eſt objectum Juſtitiæ: de quo loquendo, ſit

22. CONCL. I. *Jus* eſt facultas ſeu poteſtas legitima, quam quis habet ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad aliquid faciendum, ita ut ab illius rei obtentione, ſeu retentione vel ab illa actione facienda licite impediri non poſſit. Ita Maſtrius *diſp. 3. Theol. Mor. num.* 2. Sive, ut alii brevius loquuntur, *Jus* eſt facultas utendi re pro libitu citra injuriam alterius.

23. CONCL. II. Jus taliter acceptum præcipue dividitur in Jus ad rem, & Jus in re. Ita communis; & habetur *cap. ult. de Conceſſ. Præbend. in* 6. ibi: *In quibus Beneficiis jus non eſſet quæſitum in re, licet ad rem.* Porro *Jus ad rem* dicitur, quo ipſa res nondum eſt affecta ſeu obligata, ſed habetur tantum Jus in ordine ad acquirendam poſſeſſionem & dominium illius rei, antequam hæc actu poſſideatur. Sive, ut alii loquuntur, *Jus ad rem* (quod etiam *Jus perſonale* vocatur) illud eſt, quod non tribuit actionem in rem ipſam, ſed tantum in perſonam, te ab illius rei conſecutione impedientem. Et tale Jus eſt, quod alicui competit per donationem, emptionem, alioſque hujuſmodi contractus erga rem ſibi donatam, venditam &c. antequam illius rei traditio ſibi fiat: ſi enim res illa alteri vendatur, ac re ipſa tradatur, manebit ipſi, nec poteris tu eam vendicare, aut in judicio repetere, quia res illa nondum erat tua facta ante actualem traditionem, ſed tantum habes actionem perſonalem in eum, qui te fraudavit. Tale etiam Jus ad rem eſt illud, quod quis conſequitur per electionem, poſtulationem, aut præſentationem ad Beneficium Eccleſiaſticum; item per inſtitutionem in hæredem ante aditionem hæreditatis, & hujuſmodi.

24. *Jus in re* econtra dicitur illud, quod rem ipſam ſibi devinctam & obligatam habet: ſive, quod habetur in re aliqua, cujus poſſeſſio & dominium actu jam cuipiam eſt comparatum. Aut magis juridice loquendo, *Jus in re* dicitur illud, quod tribuit actionem in rem ipſam, ſeu actionem realem quæ dicitur *Rei vendicatio*, ſive (ut alii loquuntur) *Rei vindicatio*, de qua mox plura. Et tale Jus in re eſt illud, quod habetur per emptionem, & alios contractus, ſecuta rei traditione; item quod acquiritur in Beneficio Eccleſiaſtico per actualem ejus collationem, ſive inveſtituram, ac hujuſmodi.

25. Eſt notabile diſcrimen inter Jus in re, & Jus ad rem. Siquidem Jus in re ita facit rem propriam illius, qui habet tale Jus reſpectu ipſius rei, ut in quocunque loco hæc ſit, & ad cujuſcunque manus deveniat, is habeat facultatem, ubicunque eam reperetit, recipiendi, & a quocunque repetendi, & quiſquis eam receperit, ex Juſtitia teneatur ipſam reſtituere. Sic v. g. ſi equus Petri fuit furto ablatus, poterit eum Petrus repetere, ubicunque invenerit, non obſtante, quod alius equum bona fide emerit: quia talis equus eſt Petro obſtrictus, & ipſe reſpectu hujus equi habet jus in re; omnis autem res tranſit cum ſuo onere, quo eſt affecta. Cæterum Jus ad rem non tribuit hujuſmodi facultatem in rem ipſam, ſed titulum duntaxat juſtum, & Jus aliquod inchoatum ad acquirendum illius rei dominium. Ex quo fit, quod ſi quis impediatur a conſecutione talis rei, reſpectu cujus ſibi competit Jus ad rem, non poſſit rem ipſam vindicare, atque in judicio repetere, ſed duntaxat actionem perſonalem inſtituere adverſus eum, qui ipſum injuſte impedit, vel impedivit ab illius rei conſecutione. Hoc ut melius intelligatur

26. Quæres, quid ſit actio generatim, ſimulque Actio realis, & perſonalis? Reſp. I. *Actio* generatim aliud non eſt, quam *Jus perſequendi in judicio, quod ſibi debetur.* Ita habetur *§. 1. Inſtit. de Actionibus*, eſtque communis. Dicitur, *in judicio*: Quia nemo ſibi ipſi Jus dicere poteſt, neque quod ſibi debetur, privata occupare authoritate, cum idcirco conſtituti ſint Magiſtratus: dummodo excipiatur caſus, in quo locus eſt occultæ compenſationi (d) aut quando eſt periculum in mora, prout a fure in furto deprehenſo quilibet repetere poteſt rem furtivam.

27. Reſp. II. Actio ut ſic recte dividitur in Actionem realem, & perſonalem. Ita communis; & habetur clare §. *Omnium, Inſtit. de Action.* ibi: *Omnium autem actionum ſumma diviſio in duo genera deducitur: aut enim in rem ſunt, aut in perſonam. Nam agit unuſquiſque aut cum eo, qui ei obligatus eſt, vel ex contractu, vel ex maleficio: quo caſu proditæ ſunt actiones in perſonam, per quas intendit adverſarium ei dare, aut facere oportere, & aliis quibuſdam modis. Aut cum eo agit, qui nullo jure ei obligatus eſt, movet tamen ei de aliqua re controverſiam: quo caſu proditæ actiones in rem ſunt; veluti ſi rem corporalem poſſideat quis quam Titius ſuam eſſe affirmet, poſſeſſor autem dominum ejus ſe eſſe dicat; nam ſi Titius ſuam eſſe intendat, in rem actio eſt.* Hæc ibi. Et ſciendum, quod actiones in rem, alio nomine in Jure appellentur *Vendicationes*; & Actiones in perſonam, dicantur *Condictiones*, ut habetur §. *Appellamus, Inſtit. de Actionibus.*

28. Reſp. III. *Actio realis* (quæ & *Actio in rem* appellatur)

ea

ea eſt, quæ adhæret rei, ipſamque inſequitur; adeo, ut in cujuſcuaque poſſeſſionem res nobis obligata devenerit, ab eodem repoſci, & vendicari poſſit; & ſi probaverimus, rem eſſe noſtram, etiam in Judicio neceſſe habeat poſſeſſor eam nobis reſtituere. Ita habetur tum *tit. §. Omnium, Inſtit. de Action.* tum *l. Officium, ff. de Rei vendicatione*, eſtque communis. Porro, ut dictum, hujuſmodi Actio in rem appellatur etiam *Rei vendicatio:* nam *Vendicare rem*, ſive (ut Moderni paſſim loquuntur) *Vindicare*, idem eſt, ac rem ſibi appropriare, & dicere eſſe ſuam, & per hoc intendere, ut ſententia judiciali res illa declaretur eſſe ſua, ejuſque dominium ſibi applicetur.

29. *Actio perſonalis*, ſeu *Actio in perſonam*, eſt illa, quæ proxime tendit in perſonam nobis obligatam ex contractu aliquo, vel delicto. Et dicitur, *perſonalis*: quia quamvis hæc actio ſit in ordine ad aliquid recuperandum ab adverſario, quod tibi fieri vel dari ab eo petis; nihilominus actio illa ita cohæret perſonæ, ut ipſa contra alium, qui rem illam forte detinet, inſtitui non poſſit. Sic v. g. ſi mutuo dediſti Cajo centum florenos, quos ille Titio donavit, & tradidit, in hoc caſu actio duntaxat perſonalis contra Cajum, nulla vero contra Titium tibi competit.

D I S T I N C T I O III.

De Speciebus Juris in re.

Q U Æ S T I O I.

Quid, & quotuplex ſit Dominium?

S U M M A R I U M.

1. *Juris in re ſpecies, quæ?*
2. *Dominium communiſſime, quid?*
   Dominium Divinum, & humanum.
3. *Dominium humanum aliud juriſdictionis, aliud proprietatis.*
4. *Dominium proprietatis perfectum, &*
5. *Imperfectum.*
   Hoc ſubdividitur in Dominium directum, & Dominium utile.
6. *Alia de Dominio remiſſive.*

1. Juris in re variæ ſunt ſpecies, quarum aliquæ rem ipſam, aliæ uſum rei reſpiciunt. Et quidem prioris generis eſt *Dominium*, quo quis de re ſua poteſt facere quod vult, dando, vendendo, commutando, &c. & ſi impediatur, poteſt in Judicio experiri, prout *n. 4.* declarabitur. Accedit *Poſſeſſio*, quæ (ſi eſt juſta, ſimulque pacifica) Dominio addit, quod in tali jure non impediatur. Et tandem *Proprietas*, quæ inſuper dicit, quod quis in tali jure parem non habeat. Poſterioris generis, ſive Juris in uſu rei, duæ ſunt ſpecies, videlicet *Uſusfructus*, & *Uſus juris*: de quibus in progreſſu breviter. Incipiendo igitur a Dominio, ejuſque diviſionibus, ſit

2. CONCL. I. *Dominium* communiſſime ſumptum aliud non eſt, quam facultas diſponendi de re tanquam ſibi ſubjecta. Sic quippe juxta communem apprehenſionem Dominium habere cenſetur qui aliquid habet, de quo jure proprio, ſeu citra alterius ordinationem, diſponere pro nutu poſſit; quod idcirco dicitur eſſe ſuum. Atque in hac tam generali acceptione, illud cumprimis ſubdividitur in *Dominium Divinum*; quale competit Deo per eſſentiam in omnes creaturas: & in *Dominium humanum*, quod convenit homini per participationem, ſeu poteſtatem ſibi a Deo collatam in alias creaturas; juxta illud *Gen. 1. Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram.* Et de hoc Dominio humano, quod & *Politicum* appellant, agitur in propoſito.

3. CONCL. II. Dominium humanum, ſeu politicum, aliud eſt Dominium juriſdictionis, & aliud Dominium proprietatis; quorum quodlibet denuo ſubdividitur. Ita communis, & patet inductione. Et quidem *Dominium juriſdictionis*, eſt poteſtas gubernandi ſuos ſubditos, id eſt, illis aliquid præcipiendi, vel prohibendi, ac illos judicandi, puniendi, vel præmiandi; hi quinque enim ſunt actus gubernandi. Porro Dominium juriſdictionis ſubdividitur in ſæculare; quale eſt in Imperatoribus, Regibus, Ducibus, &c. reſpectu populorum ſibi ſubditorum in negotiis ſæcularibus: & in Eccleſiaſticum, quale eſt in Summo Pontifice, Epiſcopis, aliiſque Prælatis Eccleſiaſticis, qui habent ſubditos in ſpiritualibus. *Dominium proprietatis* econtra eſt Jus diſponendi de re ſua pro libitu, niſi lege prohibeatur; de quo potiſſimum loquendo, ſit

4. CONCL. III. Dominium proprietatis aliud eſt perfectum, aliud imperfectum. Ita rurſum communis. *Dominium proprietatis perfectum* (quod & *plenum* dicitur) communiter ſolet definiri, dicendo: *Dominium eſt jus perfecte diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur.* Dicitur *jus*: quæ particula ſtat loco generis. Dicitur, *perfecte diſponendi de re*: quæ particula ſtat loco differentiæ, ſimulque denotat, hic definiri Dominium perfectum ſeu plenum, virtute cujus poteſt quis perfecte diſponere de re ſua, eaque uti pro ſuo arbitratu, ipſam vel ſervando, vel vendendo, donando, commutando, vel etiam deſtruendo, *niſi lege prohibeatur*. Et hoc ultimum idcirco additur: quia licet Dominium ex natura ſua tale ſit, ut tribuat poteſtatem diſponendi de re ſua pro libitu, tamen interdum lege prohibente fit, ut hæc poteſtas non poſſit exire in actum. Sic pupillus prohibetur alienare rem ſuam, cum tamen ſit verus dominus: ſimiliter quandoque lege prohibente non licet vendere res ſuas externis Nationibus, eo quod ſit prohibita talium mercium extractio e Provincia; quibus ſimilia contingunt paſſim in aliis caſibus.

5. *Dominium proprietatis imperfectum* (cui pariter convenit proxime data Dominii definitio, dummodo in ea omittatur ly *perfecte*) vel habet tantum proprietatem rei abſque emolumentis ſeu fructibus, vel econtra emolumentum abſque proprietate: & juxta hoc ſubdividitur in directum, ac utile. *Dominium directum* continet ſolam rei proprietatem: unde habens hujuſmodi Dominium dici ſolet *Proprietarius*, id eſt, habens talis rei proprietatem. Et tale Dominium directum habet Princeps in Feudis, Dominus in prædio ad Emphyteuſin dato, & omnis ille, qui dicitur dominus cujuſpiam rei, cujus Uſusfructus alteri conceſſus eſt. *Dominium utile* duntaxat, continet ſolam rei utilitatem, ſeu emolumentum: & tale eſt, quod habet Feudatarius, Emphyteuta, Uſufructuarius, &c. reſpectu illius rei, quam ab alio accepit in Feudum, Emphyteuſin, vel cujus habet Uſumfructum.

6. Cæterum de Dominio hactenus explicato, & quibus competat, quibuſque modis acquiratur, plures occurrunt difficultates; de quibus in ſequentibus Diſtinctionibus dicetur, poſtquam in præſenti cæterarum ſpecierum Juris natura fuerit explicata.

* Ante ulteriorem tamen cæterarum ſpecierum explicationem adhuc prænotarum velim circa Dominium Juriſdictionis temporalis, quod eadem gaudentes inter alia a ſubditis etiam prætendant certa ſervitia, ſeu operas ruſticas, vulgo in noſtra Patria *Scharwerck* vocatas, de quibus ſuſiſſime per plures articulos Illuſtriſſ. D. Schmid *in Comment. ad Statuta Bavarica Tit. 22.* tractat, ſapienter advertendo, quod ſæpius contra Juſtitiam in iiſdem contingat abuſus, dum prætendunt a ſubditis tales operas ad quæſtus, & magna exinde captanda lucra, dum tamen intuitu Juriſdictionis Paſſæ præciſe debentur ad neceſſitatem corporalem, & domeſticam Dominorum Juriſdictionalium ſublevandam: Item dum Domini Juriſdictionales opera hac Ruſticorum non indigentes extorquent ab invitis per varias fraudes, vel metu injuſte incuſſo mulctas loco earum pecunias; cum tamen operæ ſint in obligatione, non ipſa pecunia, aliud autem pro alio invito debitore peti nequeat. *Lib. 2. ff. ſi cert. pet.* Item dum prædictas operas ſubditorum, quibus ipſimet Domini Jurisdictionales revera non indigent, aliis Dominis pro pecunia concedunt; cum tamen ordinarie hæ ſint ſervitia obſequialia, & perſonalia, quæ aliis locari, aut delegari nequeunt. *Lib. 26. §. 12. ff. de condictione indebiti.* Unde pro

præ-

Digitized by Google

praxi, ſi ſimilia proponunt tales Domini in Confeſſionali Conſilii cauſa &c. Tu mi Confeſſarie bene obſerva, ne decipiaris admittendo Hiſce in præjudicium ſubditorum, quæ a parte rei non ſunt licita. Potius, niſi in Jure etiam patrio ſis verſatus, mitte ſimiles ad Juriſperitos doctos, & conſcientioſos, qui præter Jura ſimul attendentes ad conventiones, & pacta, Dominos inter, & ſubditos inita, melius eoſdem in ſtruere poterunt, quænam operæ, ac qualiter ſubditis a Dominis Jurisdictionalibus imponi citra peccatum injuſtitiæ valeant. *

QUÆSTIO II.

Quid ſit Uſusfructus?

SUMMARIUM.

7. *Uſusfructus, quid?*
   Jus utendi, & Jus fruendi, quomodo differant?
8. *Fructus rei, quid?*
9. *Uſufructuarius, quid?*
10. *Uſufructuarius ad quid teneatur?*
11. *Tenetur recte colere rem Uſufructuariam.*
    Et in ea modicas expenſas facere.

7. CONCL. I. *Uſusfructus* recte definitur, dicendo: *Uſusfructus eſt jus alienis rebus utendi fruendi, ſalva rerum ſubſtantia.* Ita habetur *Lib. 1. ff. de Uſufructu, & §. 1. Inſtit. eod.* eſtque communis. Et quidem in hac definitione ly *Jus*, ſtat loco generis; reliqua ponuntur loco differentiæ. Dicitur deinde, *utendi*; & mox additur ly *fruendi*, id eſt, percipiendi fructus rei: ut indicetur effectus illius juris, quod tribuitur cuipiam per Uſumfructum, qui eſt legitima poteſtas utendi re aliena, ſalva tamen ejus ſubſtantia. Tum quia *Jus utendi*, & *Jus fruendi* re aliena, valde differunt: nam is, qui habet ſolum Jus utendi re aliqua, gaudet nudo duntaxat uſu illius, ita ut quamvis poſſit re illa uti pro ſuis neceſſitatibus, ex ea tamen fructus non percipiat. Sic qui habet Jus utendi equa alterius, poteſt quidem ea uti ad ſuas neceſſitates; fructus tamen ejus, id eſt, equæ partus non erit ſuus, ſed domini proprietarii equæ. Econtra Jus fruendi tribuit cuipiam hujuſmodi jus, ſeu poteſtatem percipiendi fructus rei alienæ: quale jus utendi & fruendi ſimul, importat Uſusfructus, ut ex ipſo nomine patet; ac proinde Uſusfructus eſt pinguior uſu Juris.

* 8. Porro *fructus rei* dicitur, quidquid ſalva rei ſubſtantia ex re illa eſt perceptibile. Sic cenſetur eſſe fructus in grege ovium, aliorumque animalium, lac, lana, fœtus, in fundo fœnum, ſegetes, fructus arborum, virgulta, arboreſque cæduæ, ita ut ſuccidi poſſint (non vero fructiferæ) lapides in lapicidinis; in domo locatio, & his ſimilia: prout habetur *L. 10. & ſeq. de Uſufructu.*

9. Dicitur ulterius in definitione Uſusfructus, *re aliena*: Ut excludatur jus utendi & fruendi, quod quiſque habet in re ſua, cujus plenum obtinet Dominium: quia talis non dicitur Uſufructuarius, non obſtante, quod utatur re illa, ejuſque fructus percipiat; ſed dicitur Dominus illius rei, quod eſt quid majus. Tandem additur, *ſalva rei ſubſtantia*: quia Uſufructuarius (id eſt, ille, qui habet Uſumfructum rei alienæ) tenetur rem illam, ex qua fructus percipit, integram Proprietario ſervare.

10. Quæres, ad quid teneatur Uſufructuarius? Reſpond. Uſufructuario inprimis incumbit ſolvere impenſas, quæ ratione fructuum percipiendorum fieri debent. Tenetur inſuper Uſufructuarius ad præſtandas collectas, tributa, & ſimiles præſtationes reales, quæ pro re fructuaria debentur, prout habetur deciſum *l. Hactenus. ff. de Uſufructu.* Nam *Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & econtra*, juxta Regulam 50. Juris in 6.

11. Tenetur rurſum Uſufructuarius rem illam, cujus habet Uſumfructum, recte colere, eaque quaſi bonus paterfamilias uti; prout liquet ex ipſa definitione Uſusfructus, dum dicitur eſſe jus utendi & fruendi *ſalva rei ſubſtantia.* Hinc inferunt Doctores, idque deſumunt ex *cit. l. Hactenus, ff. eod.* quod, qui habet Uſumfructum fundi, tenetur in locum arborum demortuarum novas ſubſerere, juxta arbitrium boni viri; & qui habet Uſumfructum ædium, teneatur ſaltem modicas expenſas facere ad ſarta tecta conſervanda. Dicitur, *modicas expenſas*: nam magnas non tenetur ipſemet Uſufructuarius, ſed Proprietarius rei, niſi forſan aliter inter eos conventum fuerit. Omittuntur nonnulla alia, obligationem Uſufructuarii, ipſumque Uſumfructum concernentia; cum ſit materia magis Juridica, & plurimum pendeat ex particularibus pactis, & conventionibus cum Domino proprietario initis.

QUÆSTIO III.

De Uſu juris, & variis ipſum concernentibus.

SUMMARIUM.

12. *Uſus facti, & Uſus juris.*
13. *Uſus juris, quid?*
14. *Et quomodo differat ab Uſufructu?*
15. *Uſuario, quæ jura competant, nec ne?*
16. *Habenti Uſum domus quid liceat?*
17. *Minus juris eſt in Uſu, quam Uſufructu.*

12. ADvertendum, quod Uſus dupliciter ſumi poſſit. I. Pro ipſo actu utendi re alterius, ſive pro actuali uſu licito rei alienæ; & dici ſolet *Uſus facti*, ſeu *nudus Uſus rei*: qualis eſt actualis equitatio ex permiſſione proprii Domini facta in equo alieno, vel actualis inhabitatio domus alienæ, & hujuſmodi. II. Accipitur Uſus pro ipſomet jure utendi re aliena, v.g. pro jure illo, quod quis ratione præviæ ſolutionis habet equitandi tali equo, vel inhabitandi domum alienam; & vocari ſolet *Uſus juris*: de quo loquendo, ſit

13. CONCL. I. *Uſus juris* recte ſolet definiri, dicendo. Uſus eſt jus utendi tantum re aliena, ſalva ejus ſubſtantia: Ita Doctores communiter. Dicitur, *jus utendi*: quia hic definitur Uſus juris, non autem Uſus facti tantum; de hoc enim, cum nihil juris præbeat utentibus, minus ſolliciti fuerunt Doctores. Ejus tamen mentio fit *c. Exiit, §. Nec quiſquam, de verb. ſig. in 6.* ubi Pontifex ſic loquitur: *Qui, inquam, uſus non juris, ſed facti tantummodo nomen habens, quod facti eſt tantum, in utendo præbet utentibus, nihil juris.*

14. Dicitur ulterius, *utendi tantum.* Per quam particulam Uſus juris differt ab uſufructu, cum quo in cæteris particulis omnino convenit: ſiquidem minus juris eſt in Uſu, quam in Uſufructu; & cui Uſus alicujus rei competit, vel in teſtamento relictus eſt, uti quidem ea re poteſt, frui vero non poteſt.

15. Infertur proinde, quod Uſuarius, id eſt is, cui Uſus alienæ rei, v.g. horti, eſt conceſſus, poſſit quidem in ipſo horto deambulare, ac poma, olera, & reliqua quæ ibi naſcuntur, ad ſuum ſuæque familiæ, & hoſpitum victum accipere, *l. plenum, ff. de Uſu & habitatione.* Non poſſit tamen omnes fructus recipere, eoſque ſuo arbitratu vendere, ſeu alienare; ſicuti poſſet, ſi haberet Uſumfructum horti. Item, ſi cui teſtamento legetur Uſus jumentorum, vel gregis ovium aut vaccarum, non poteſt percipere pecorum fœtus, vel lanam (hæc enim in fructu magis, quam in Uſu numerantur) neque lac, niſi in modica quantitate, & quatenus ad victum quotidianum opus eſt: poteſt autem bobus, vel jumentis uti ad arandum, ad agrum ſtercorandum, & ad omne aliud miniſterium, ad quod boves apti ſunt; prout expreſſe habetur deciſum *cit. l. Plenum, ff. de Uſu & habitat. & § 1. Inſt. eod* cum concordantiis.

16. Similiter, cui Uſus domus, ſeu inhabitatio ejus relicta fuit in teſtamento, aut aliunde competit de jure, poteſt quidem non ſolum in propria perſona, ſed etiam cum ſua familia in ipſa habitare, imo & inquilinum ſecum recipere, aut aliquos hoſpites: non tamen poteſt domum alteri locare, neque inhabitationem ejus alicui concedere ſine ſe, neque Uſum hujuſmodi vendere: prout ſimiliter deciſum habetur *l. Cui uſus, & ſeqq. ff. de Uſu & habitatione.*

17. Ex quibus patet, minus eſſe juris in Uſu, quam in Uſufructu: nam prædicta omnia (dempta venditione Uſusfructus) competunt Uſufructuario, non autem Uſuario tantum.

Digitized by Google

tum. Cæterum illis ipis modis, quibus Uſusfructus conſtituitur, vel finitur, etiam nudus Uſus conſtitui, a que deſinere ſolet, *cit.* §. 1. *Inſtit. de Uſu & habitatione*, de quibus plura Juris Conſulti.

QUÆSTIO IV.

Quid, & quotuplex ſit Poſſeſſio, & quæ ejus privilegia?

SUMMARIUM.

18. *Poſſeſſio, unde ſic dicta?*
Varie accipitur.
19. *Ejus diviſio.*
20. *Poſſeſſio facti, ſeu naturalis tantum, & Poſſeſſor bonæ, & malæ fidei.*
21. *Poſſeſſio juris & facti ſimul, quid?*
22. *Poſſeſſionis definitio explicatur.*
Res incorporales proprie non poſſidentur.
Res corporales, & incorporales, quæ?
23. *Depoſitarius non poſſidet, cur?*
24. *Poſſeſſionis privilegia plura.*
25. *Enumerantur præcipua.*
(a) Diſt.6. n. 5. & ſeqq.
26. *Poſſeſſor, ſi ſpolietur, ante omnia reſtitui debet.*
Poſſeſſor invaſus poteſt vim vi repellere.

18. POſſeſſio ſic dicitur a pedibus, & ſonat idem quaſi *pedum poſitio*, prout notatur *l. 1. ff. De acquirenda vel amitt. poſſ.ſſ.* nam per pedum poſitionem ſuper bona immobilia, utpura ſuper agrum, vel domum, ſolet acquiri Poſſeſſio. Tribuitur autem hoc nomen interdum ipſis rebus poſſeſſis; ut *Pſalm.77. Tradidit poſſeſſionem eorum igni.* Et *Matth.* 19 *Erat enim habens multas poſſeſſiones*, & alibi. Verum hoc loco Poſſeſſio accipitur pro actu, vel jure poſſidendi, a quo denominatur quis poſſeſſor. Et notanter ſub disjunctione dictum eſt, *pro actu, vel jure poſſidendi*: hæc enim duo non ſunt idem, & quamvis poſſint in ſimul conjungi (ut ſit in Poſſeſſione juris & facti ſimul) adhuc tamen ab invicem ſeparari valent, prout accidit in Poſſeſſione facti tantum. Hinc ſit

19. CONCL. I. Poſſeſſio ut ſic dividitur in Poſſeſſionem juris tantum, facti tantum, & in poſſeſſionem juris & facti inſimul. Ita in re communis; & patet inductione. Siquidem *Poſſeſſio juris tantum* (quæ alio nomine appellatur *Poſſeſſio civilis*) eſt ipſummet jus poſſidendi rem, ſolo animo retentum: & habetur, quando quis rem ſuam ipſo facto non amplius poſſidet, nihilominus de jure, ſed ſolo animo, ejus poſſeſſionem retinet, & continuat. Hoc modo civiliter, ſeu de jure poſſidet, qui abeſt quidem a rebus ſuis, adhuc autem animo eas poſſidet, ſeu occupat, eo quod non diſceſſerit inde animo relinquendæ poſſeſſionis, ſed poſtea reverſurus.

20. *Poſſeſſio facti tantum* (quam & *naturalem tantum* appellant) eſt ſolus actus poſſidendi ſine jure: & talem duntaxat poſſeſſionem habet poſſeſſor rei alienæ, eo quod jure poſſidendi ſit deſtitutus. Ubi ſimul advertendum, quod ſi poſſeſſor rei alienæ poſſideat eam ut ſuam bona fide (id eſt, ſi ipſe habeatur pro domino, ac ipſemet bona fide credat, ſe eſſe dominum hujus rei, revera tamen non ſit, ſed ad alium pertineat rei illius dominium) tunc dicatur is *Poſſeſſor bonæ fidei*, atque ejuſmodi rem bona fide poſſidere. Si quis vero rem alienam mala fide poſſideat, bene ſciens, eam rem non eſſe ſuam; prout fur poſſidet rem furtivam, dicitur is *Poſſeſſor malæ fidei*.

21. Tandem *Poſſeſſio juris & facti ſimul* (quæ etiam *civilis & naturalis ſimul* eſt) vocatur ea, quæ includit ſimul utrumque, id eſt, tam jus, quam actum poſſidendi. Et talis Poſſeſſio competit cuilibet domino, rem ſuam per corporalem inſiſtentiam poſſidenti; id eſt, qui in re, quam de jure poſſidet, vel in aliqua parte ejus præſens exiſtit, aut ſaltem res poſſeſſa eſt in conſpectu ejus, ut ipſam videat, vel partem ejus: nam quodlibet horum ſufficit ad poſſeſſionem facti, ſeu naturalem continuandam, ſive dein tale quid fiat per ſe, ſive per alium ſuo nomine. Et de hac loquendo, ulterius ſit

22. CONCL. II. *Poſſeſſio* eſt rei corporalis detentio, corporis, & animi, & juris adminiculo. Ita Gloſſa communiter recepta *L. 1. ff. de acquirenda vel amitt. poſſeſſ.* Dicitur, *detentio rei*: quia ad hoc, ut quis rem actu poſſideat, neceſſe eſt, eam aliquo modo detinere, ſeu occupare, vel per ſe, vel per alium, qui ſuo nomine eam detinet: hoc enim eſſentialiter requiritur ad poſſeſſionem juris & facti ſimul, de qua procedit data definitio. Et additur, *rei corporalis*: nam res incorporales proprie non poſſidentur, ſed dicuntur quaſi poſſideri, *arg. c. Cum Eccleſia, de cauſa Poſſeſſ.* Ubi Pontifex poſſeſſionem juris ſpiritualis eligendi, appellat *quaſi poſſeſſionem*, juncta *L. Sequitur*, §. *Si viam*, *ff. de Uſucap.* Porro *Res corporales* ſunt eæ, quæ ea ſui natura tangi poſſunt: veluti ager, veſtis, equus, aurum, & hujuſmodi. *Res incorporales* vero, quæ tangi non poſſunt; ut ſunt ea, quæ conſiſtunt in jure, v.g. jus eligendi, jus patronatus, jus ad hæreditatem, Uſusfructus, & alia hujuſmodi jura.

23. Dicitur ulterius, *corporis, & animi adminiculo.* Quia ad Poſſeſſionem unum ſine altero non ſufficit, ſed requiritur, ut quis rem corporaliter apprehendat, ſeu detineat; ſimulque ut eam detineat tanquam ſuam, ſicque animo poſſidendi, & non ſolum nomine alterius ipſam habeat. Hinc Depoſitarius (id eſt, ille, qui rem alterius apud ſe depoſitam retinet) non dicitur poſſidere depoſitum, quia non detinet illud animo poſſidendi, ac retinendi ſibi. Additur vero, *& juris adminiculo*: quæ particula ſonat idem, ac *jure non refragante*, ſive, ut habeatur poſſeſſio illa non contra jus & fas; nam data definitio convenit Poſſeſſioni juris & facti ſimul. Et per hoc excluditur Poſſeſſio manifeſte injuſta, qua v.g. fur, aut alius rei alienæ invaſor, poſſidet rem alienam: ſiquidem talis non habet poſſeſſionem juris & facti ſimul, quia non detinet rem illam juris adminiculo, ſed contra jus & fas; quamvis habeat poſſeſſionem facti, ſeu naturalem.

24. Quæres, quidnam privilegii conferat Poſſeſſio? Reſp. plura ſane privilegia, & commoda afferre Poſſeſſionem: adeo quidem, ut quando a duabus partibus litigantibus de proprietate alicujus rei controverſia coram Judice agitatur, plerumque, & ferme ſemper, exiſtat ingens contentio de ipſa Poſſeſſione; uti notatur §. *Retinendæ*, *Inſtit. de Interdictis*.

25. Et primo quidem in tali caſu, ſi videlicet oboriatur controverſia inter quoſdam de rei proprietate, ſive dominio, & adhibita diligenti inquiſitione maneat adhuc dubium, cujuſnam res illa ſit: tunc melior eſt conditio poſſidentis, & ipſi adjudicabitur cauſa, juxta *Reg.* 65 *Juris in 6. In pari delicto, vel cauſa, potior eſt conditio poſſidentis.* Deinde Poſſeſſio parit in judicio præſumptionem dominii: unde in prædicto caſu poſſeſſor non tenetur probare, rem eſſe ſuam, ſed alter, qui eam repetit; & quidem, ſi hic non ſatis probaverit rem eſſe ſuam, nihil obtinebit, ſed alter remanebit in poſſeſſione, etiamſi revera res ejus non ſit; prout expreſſe habetur *cit.* §. *Retinendæ*, *Inſtit. de Interdictis*. Ulterius Poſſeſſio, ſi ſit bonæ fidei, ſuo tempore parit præſcriptionem; id eſt, facit, ut res, quæ prius revera non erat tua, elapſo tempore a Jure definito fiat tua, ita ut non amplius tenearis eam domino, poſtea primum ipſam repetenti, reſtituere; de quo plura inferius (a) agendo de Præſcriptione.

26. His accedit, quod ſi Poſſeſſor privata alicujus violentia de poſſeſſione rerum ſuarum exturbetur, aut ea clam ſpolietur, ante omnia debeat fieri reſtitutio ſpoliati; non obſtante, quod occupator alleget titulum, velitque probare, rem illam eſſe ſuam. Generaliter enim reſtitutio ſpoliati ante omnia fieri debet, *cap. In litteris, & ſeqq. de Reſtitut. ſpoliat.* Nec poteſt cogi ſpoliatus (dummodo probaverit, ſe per adverſarium violenter, aut clam, poſſeſſione rei ſuæ ſpoliatum fuiſſe) ad alios cauſæ articulos reſpondere, donec ſibi reſtitutio ſpolii facta ſit: & tunc primum pars adverſa, ſi quidpiam proponere voluerit, audiri debet, *arg. c.* 1 *& c. Conquerente, eod.* cum concordantiis. Tandem Poſſeſſor ab altero invaſus poteſt vim vi repellere, remque ſuam defendere, etiam armis, ſi ita opus fuerit: aut jam expulſus, poſſeſſionem ſuam repetere, dummodo id ſtatim ſive inconti-

tinen-

Digitized by Google

tinenti fiat, *c. Olim de Reſtitut. ſpoliatorum, & l. Idem eſt. ff. de Vi, & vi armata.*

DISTINCTIO IV.

De objecto, & ſubjecto capaci Dominii.

QUÆSTIO I.

Quænam cadant ſub objectum Dominii?

SUMMARIUM.

1. *De cujus Dominio hic agatur?*
2. *Sub Dominium hominis cadunt res inferiores corporeæ. Et quid de ſuperioribus?*
3. *Unus homo poteſt cadere ſub Dominium alterius, quomodo?*
4. *Homo non habet dominium vitæ ſuæ.*
5. *Solvitur inſtantia.*

(b) De hoc amplius Tract. 9. Diſtinct. 3. num. 10. & ſeqq.

. *Dans nomen militiæ non vendit vitam ſuam.*

7. *Homo eſt dominus propriæ famæ.*
8. *Non tamen ſine cauſa poteſt tantum bonum prodigere.*

1. NOn eſt ſermo in propoſito de Dominio Dei, quod eſſe ſupremum atque perfectiſſimum in omnes creaturas, de fide eſt. Neque agitur hic de Dominio Angelorum, ſed duntaxat de Dominio hominis, inveſtigando, quænam cadant ſub perfectum Dominium hominis, id eſt, quænam ſint illæ res: in quas homo poteſt habere Dominium perfectum.

2. CONCL. I. Omnes res corporeæ inferiores, utpute agri, montes, flumina, plantæ, beſtiæ, metalla, &c. cadunt ſub Dominium hominis. Ita communis; & patet ex illo *Gen. cap. 1. Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram*, & alibi. Dicitur notanter, *res corporeæ inferiores, &c.* Siquidem rerum ſuperiorum, quales ſunt Angeli, & corpora cæleſtia, homo non dicitur proprie habere Dominium; bene tamen quorundam effectuum ab ipſis profectorum, ut luminis, caloris, &c. nam hinc certa jura proveniunt, utputa jus proſpectus, & hujuſmodi, quæ alio nomine appellantur *Servitutes* de quibus Juriſperiti.

3. CONCL. II. Poteſt unus homo cadere ſub Dominium alterius, & hic in ipſum habere non ſolum Dominium juriſdictionis, ſed aliquo modo etiam proprietatis. Ita rurſum communis. Prima Pars de Dominio juriſdictionis eſt clara: ſic enim Pater in filium, Dominus in ſervos Rex aut Imperator in ſubditos ſuos habet Dominium juriſdictionis. Altera pars, quod etiam aliquo modo unus homo habeat Dominium proprietatis in alium, patet in mancipiis, ſeu ſervis proprie dicti, quorum olim frequens erat uſus, & poterant a dominis ad libitum vendi. Additur tamen, *aliquo modo:* quia dominus non habet tale Dominium in ſervum, ſeu mancipium proprie dictum, ut poſſit ipſum pro libitu & abſque ulla cauſa occidere, ſicut poteſt jumentum ſuum interficere; nam hoc eſt contra illud Præceptum Decalogi, lumine naturæ notum, *Non occides.*

4. CONCL. III. Homo non habet Dominium vitæ ſuæ, ſed iſtud penes ſolum Deum remanet: unde homo eſt quidem procurator, cuſtos, & quaſi uſuarius vitæ ſuæ, non autem dominus. Patet hoc ex illo *Sapientiæ 16. Tu es Dominus, qui vitæ & mortis habes poteſtatem.* Accedit ratio: quia alioquin, ſi homo eſſet dominus vitæ ſuæ, poſſet licite ſe privare vita, ac ſeipſum interficere: hoc autem eſt falſum & contra citatum illud, *Non occides*; ergo. Cæterum licet homo non ſit dominus vitæ ſuæ, eſt tamen ejuſdem procurator, & cuſtos, neque uſuarius, ita ut habeat jus ea fruendi, eamque defendendi contra injuſtos invaſores, ac vim vi repellendi: atque idcirco, qui privata authoritate, ac ſine juſta cauſa aufert vitam proximo, vel eam aliqua ratione violat & diminuit, facit ipſi injuriam.

5. Si dicas. Poteſt homo licite uti vita ſua cum periculo mortis, v. g. aſſiſtendo peſtiferis cum periculo contagionis, vel occurrendo hoſtibus primo loco in acie belli; ergo habet dominium vitæ ſuæ. Reſp. negando conſequentiam: quamvis enim homo in quibuſdam caſibus habeat facultatem utendi vita ſua cum probabili periculo mortis, non tamen, habet poteſtatem, ut vitam directe ac per ſe poſſit deſtruere ſed ſolum per accidens & indirecte, quatenus juſta de cauſa poteſt quidpiam agere, cui videt annexum eſſe periculum vitæ ſuæ. (b) Dominium autem includit facultatem utendi re quapiam pro libitu, per ſe quoque ac directe ejus ſubſtantiam deſtruendo, ſi placuerit.

6. Quod ſi urgeas. Poteſt homo vitam ſuam alteri vendere, prout fit, dum quis dat nomen militiæ: ergo. Reſp. negando aſſumptum: falſiſſimum quippe eſt, eos, qui dant nomen militiæ, vendere vitam ſuam pro pretio ipſis tunc ſoluto; cum ſolummodo vendant miniſterium, ſeipſos paratos offerendo ad ſuſtinendos quoſcunque labores atque onera militiæ, etiam cum vitæ periculo, imo, ſi opus fuerit, uſque ad effuſionem ſanguinis.

7. CONCL. IV. Homo vere quidem eſt dominus propriæ famæ, & honoris; adhuc tamen ſine cauſa tantum bonum prodigere, & licite negligere non poteſt. Ita D. Thomas 2. 2. *q. 73. art. 4.* ubi docet, in cujuſque arbitrio eſſe, pati detrimentum ſuæ famæ, niſi vergat hoc in periculum aliorum, Maſtrius *diſp 3. Theol. Moral. n. 34.* Leſſius, & alii. Ratio eſt: quia homo poſt vitam a Deo acceptam, comparat ſibi primum bonam famam; ergo non eſt ratio, cur non ſit dominus ejus, ſicut eſt aliarum rerum, quas proprio labore acquirit. Et hinc multi Sancti propriam famam, & honorem poſitive ſpreverunt, ut per virtutem Humilitatis vitam æternam totius conſequerentur. Sic D. Auguſtinus ſcripſit Libros Confeſſionum, & S. P. N. Franciſcus e publico loco ſuos defectus denuntiavit: quod idem in ſimili factum eſt ab aliis pluribus Sanctis.

8. Cæterum non eſſe licitum, ſine cauſa tantum bonum propriæ famæ & honoris prodire, patet ex illo *Eccleſiaſtici* 41. *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi & magni.* Unde D. Auguſtinus *lib. De bono viduitatis, cap.* 22. & refertur *c. Non ſunt audiendi* 11. *q.* 3. ſic inquit: *Nobis neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra.* Et idem *in Serm. de Communi vita Clericorum*, relatus *c. Nolo* 12. *q.* 1. ait: *Conſcientia neceſſaria eſt tibi, fama proxima tua: qui fidens conſcientiæ ſuæ, negligit famam ſuam, crudelis eſt.*

QUÆSTIO II.

De Peculio Filiifamilias, nec non & Bonis Uxoris.

SUMMARIUM.

9 *Peculium, unde ſic dictum?*
10. *Peculium Filiifamilias caſtrenſe,*
11. *Quaſi caſtrenſe,*
12. *Profectitium, &*
13. *Adventitium, quid?*
14. *Bona dotalia, & paraphernalia uxoris, quæ?*
15. *Dotis proprietas manet penes uxorem.*
16. *Excepta uno, vel altera caſu.*
17 *Quid de Bonis paraphernalibus uxoris?*
18. *Corollaria.*
19. *Quomodo peccet uxor, accipiens ex bonis mariti?*

(c) Tract. 9. Diſt. 5. n 28. & ſeqq.

9. P*Eculium*, ut habetur *l. Depoſiti, ff. de Peculio, dictum eſt, quaſi puſilla pecunia, ſive patrimonium puſillum.* Et quantum attinet ad primam partem Quæſtionis, Peculium Filiifamilias communiter quadruplex aſſignatur, videlicet caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, profectitium, & adventitium.

10. *Peculium caſtrenſe* dicitur illud, quod Filiusfamilias acquirit in caſtris, non acquiſiturus aliunde: & hujuſmodi bona, quæ ipſe acquirit, dum militat in caſtris, dicuntur *Bona caſtrenſia.*

11. *Peculium quaſi caſtrenſe* eſt, quod Filiifamilias, qui ſunt Magiſtri artium liberalium, Medici, Clerici, vel Advocati, de publico acquirunt: & ſi quis Filiusfamilias habeat talia bona, dicitur is habere *Bona quaſi caſtrenſia*, ſeu *Peculium*

lium

lium quaſi caſtrenſe. Porro bona hujuſmodi ſive quaſi caſtrenſia, pleno jure, tam quoad proprietatem, quam quoad uſumfructum ſemper ad filius pertinebunt, & adhuc pertinent; prout fatentur Juriſtæ, & Theologi unanimiter.

12. *Peculium profectitium* dicitur, quod de rebus paternis proficiſcitur, & filius in ipſis negotiando lucratur. Et hoc totum, tam quoad proprietatem, quam quoad uſumfructum, patri acquiritur; ut habet communis Doctorum.

13. Tandem *Peculium adventitium* dicunt omne illud, quod Filiofamilias advenit ex alia cauſa, quam ex enumeratis; utpute quod advenit ſeu acquiritur ipſi per teſtamentum ab avo, vel avia, vel aliquo alio factum, aut ex proſpera fortuna, vel hujuſmodi. Et horum bonorum adventitiorum uſumfructum habet pater, quamdiu Filius eſt ſub ſua poteſtate: dominium autem eorum remanet filio. Et per hoc patet ad primam partem Quæſtionis de Peculio, ſive Domino Filiorum familias.

* Dummodo adhuc bene notes diſtinctionem inter Bona adventitia ordinaria, & extraordinaria ſeu irregularia; quorum priora ſunt, de quibus Paterfamilias uſumfructum habet: Poſteriora vero, quorum Uſufructu is non gaudet: Qualia enumerantur ſequentia quinque. I. Quæ donantur Filiofamilias a Principe, vel Auguſto. *L. cum multa. 7. C. Bonis, quæ Liberis*. II. Bona, quæ Filiofamilias relinquuntur conditione hac expreſſe adjecta, ne ad Patrem perveniat Uſufructus. *Authent. Exceptis. C. Eodem*. III. Illa, quæ diſſentiente Patre conſequitur ex ſucceſſione vel alio juſto titulo. *L. ult. C. Eodem*. IV. Ea, quæ Filiusfamilias adipiſcitur ſuccedendo una cum Patre, vel Matre in Bona defuncti fratris, aut ſororis. *Authent. Item. C. Eodem*. V. Si Pater ſponte renuntiet Uſufructui ſibi a lege permiſſo. *L. 6. §. 2. C. Eodem*.

14. Quantum attinet ad alteram quæſtionis partem, ſeu ad Bona Uxoris, eſt notandum, alia eſſe bona Uxoris dotalia, alia paraphernalia. *Bona dotalia* aliud non ſunt, quam dos, quæ ab uxore, vel ab alio ejus nomine, datur Marito ad onera Matrimonii ſuſtinenda, nimirum ad alendam uxorem, liberos, familiam, &c. Hæc enim cura præcipue incumbit marito. *Bona paraphernalia* uxoris econtra dicuntur res illæ, quæ uxor præter dotem, quam marito pro oneribus Matrimonii dedit, ſimul attulit, ſibique reſervavit. Hoc prænotato, ſit

15. CONCL. I. Quamvis uxori maneat proprietas dotis marito allatæ (excepto uno, vel altero caſu) nihilominus plena bonorum dotalium adminiſtratio, & uſusfructus ad maritum attinet; idque tum ad alendam uxorem atque familiam, utpote quæ cura ſpecialiter incumbit marito, tum ad alia onera matrimonii ſubeunda. Ita communis, eſtque clare deciſum *l. 2. & l. Dotis fructus, ff. de Jure dotium*, cum concordantiis. Imo dotis proprietas ita remanet penes uxorem, ut pro ea ſint ipſi tacite hypothecata omnia bona mariti. donec ſibi dos reſtituatur, *text. clar. l. In rebus, C. de Jure dotium*. Quare ſoluto matrimonio per mortem viri, præfertur uxor in repetenda dote omnibus aliis perſonalibus creditoribus, etiam tempore prioribus, & hypothecam habentibus. Quin etiam durante matrimonio, ſi maritus ad inopiam vergit, ita ut periculum ſit, ne dotem aggrediatur, & abſumat, fas eſt uxori eam repetere, *arg. tit. l. in rebus, C. eod.* & amplius declarat Layman, *l. 3. tract. 4. cap. 13. num. 7.*

16. Dicit notanter in Concluſione, *excepto uno, vel altero caſu*: nam duo præcipue dantur caſus, in quibus Dominium dotis plene ad maritum tranſit, ſed cum obligatione tantundem ſoluto matrimonio reſtituendi. Primus eſt, ſi dos conſiſtat in numerata pecunia, vel aliis rebus uſu conſumptibilibus, *arg. l. Res in dotem, ff. de Jure dotium*. Secundus eſt, ſi res dotales uſu non conſumptibiles, utpute fundus, domus, &c. æſtimatæ dentur, non quidem eo ſolo animo, ut ſciatur earum, ſi forte deperditæ vel diminutæ fuerint culpa mariti, ſed ita æſtimatæ, ut æſtimatio faciat venditionem & emptionem: nam tunc maritus acquirit Dominium ipſarum, & ſummæ pecuniariæ taxatæ velut pretii debitor efficitur, ad (niſi ſecus conventum fuerit, ſoluto Matrimonio poteſt retinere rem, & offerre pecuniam taxatam, *text. clar. l Quæres, C. de jure dotium*. Eſt autem inter dotem, quæ tranſit in Dominium mariti, & quæ non tranſit, hoc notabile diſcrimen, quod in caſu, quo dos tranſit in Dominium mariti, rerum dotalium periculum ad maritum ſpectet, *arg. cit. l. Res in dotem, ff. eod.* quod alioquin ad uxorem, tanquam dominam earum rerum, pertineret: quia quælibet res domino ſuo ſtat aut cadit, melioratur vel perit. Verum de dote plura Juriſperiti.

17. CONCL. II. Quantum eſt de Jure Cæſareo, uxor in Bona paraphernalia non ſolum proprietatem, ſed etiam plenum dominium atque adminiſtrationem habet, ita ut maritus ea nolente nequaquam hujuſmodi bonis ſeſe immiſcere poſſit; quamvis bonum atque conſultum ſit mulieri, quæ ſeipſam committit marito, res etiam ſuas pari arbitrio gubernari. Ita habetur expreſſe in Jure Civili *l. Hac lege, C. de Pactis conventis*, eſtque communis. Additur tamen, *quantum eſt de jure Cæſareo*: quia in aliquibus locis, præſertim extra Romanum Imperium exiſtentibus, ſervantur aliæ Leges, non vero Jus commune Cæſareum; prout nominatim de Belgio teſtatur Hetinex *diſp. 1. de Contractibus, num 55.*

* Quinimo Juris Civilis interpretes apud Chlingenſperger *L. 2. Inſtit. Imperial. Tit 8. Q 1. & 2* faciunt inſuper diſtinctionem inter Bona Paraphernalia, & receptitia ipſius Uxoris. Ajunt enim, ejuſdem Bona eſſe triplicia: nimirum Dotalia, Paraphernalia, & Receptitia. Prima explicata ſunt ſuperius. *Paraphernalia*, quæ Uxor jam dotata præter dotem habet, aut acquirit ex ſucceſſione parentum, Fratrum, vel aliunde ex proſpera Fortuna. *Receptitia*, quæ Uxor, dum dotem conſtituit, ſibi ad liberum uſum expreſſe reſervavit, nec in Mariti poteſtate eſſe voluit.

Porro quoad hæc ultima (inquiunt innixi Legibus) Maritus ne quidem adminiſtrationem habet, niſi ei Uxor ſpecialiter committat. Quoad Paraphernalia autem reputatur ſaltem tanquam legitimus Adminiſtrator, qui fructus equidem non lucratur, poteſt tamen eos, non quidem in diſpendium; bene tamen in ſuam & Uxoris utilitatem impendere. *Lib. fin. C. de Pact. Convent.* *

18. Ex dictis infertur, virum graviter peccare, conſumendo, ac dilapidando Bona paraphernalia uxoris ſine ejus licentia; utpote cum rem alienam abſumat. Quinimo etiamſi marito committatur Bonorum paraphernalium adminiſtratio, adhuc tamen is gravem admittit injuſtitiam, ſi prædicta Bona in potationes, Venerem, aliaſque prodigas aut turpes alienationes expendit. Gobat *tract. 5 Quinarii; cap. 24. num. 4 & ſeq.*

19. Infertur ulterius: etiam uxorem graviter peccare, & quidem mortaliter, ſi ſummam notabilem ex bonis mariti, vel quorum adminiſtratio ad ipſum pertinet, eo rationabiliter invito, accipiat: quia accipit illud, cujus dominium, vel certe adminiſtratio ad ipſam non pertinet, ſed ad maritum, qui exinde tenetur providere familiæ. Additur notanter, *ſummam notabilem*: quia non peccat mortifere, ſi quantitas judicio prudentis, ſpectato ſtatu, opibus, aliiſve circumſtantiis non ſit notabilis; immo in hujuſmodi furtis major ad peccatum mortale requiritur quantitas, quam in aliis. Verum de hoc, & quando uxor peccet, vel non peccet, ſurripiendo ex bonis communibus, plura inferius (c) agendo de Furto,

* Quær, An etiam Acquæſtus numerentur inter Bona uxoris? ante Reſp. notandum, acquæſtus vocari illa lucra, quæ conſtante matrimonio opera & induſtria æquali vel quaſi æquali utriuſque Conjugis acquiruntur; hincque ſi maritus penicillo, & uxor acu phrygia pingendo lucrum capiat: tale cujuslibet lucrum particulare non computatur inter acquæſtus; quoniam non contingit communi induſtria: adeoque reſpectu cujuslibet potius numeratur inter ſua paraphernalia, H. N.

Reſpondeo, Acquæſtus quoad medietatem merito inter Bona uxoris numerantur, hincque uxori poſt mortem mariti illa medietas reſtituenda eſt, niſi aliter quoad pacta dotalia fuerit conventum, aut particularia adſint ſtatuta, vel conſuetudines. Ita Barboſa in *cap. 2. de donat. inter virum & uxorem num.* 6. Gonzalez *ibidem num* 5. & Guttierez *lib. 2. Pract. Quæſt* 1 8 *num* 4 ac probatur ex ipſo *cap. 2. de donat. inter virum & uxorem*, ubi ſoluto matrimonio cogitur vir reſtituere dotem, & dividere Bona NB. quæ communiter eis obvenerunt; adeoque ſignum eſt, quod medietas acquæſtuum merito inter Bona uxoris numeretur. Præſumuntur autem eſſe acquæſtus illa lucra tempore matrimonii acquiſita, quæ conjugibus ex communi negotiatione, mercatura, aut cauponaria eveniunt, vel etiam, quæ ex talibus opificiis, aut actibus obtinentur, quorum lucra ex emptione & venditione rerum a potiori cauſantur; ubi uxores æque ac mariti pecuniam recipiunt, atque exinde communem quærunt ſuſtentationem. e. g. talia lucra ſunt, quæ obtingunt vi ſuæ artis vel opificii Piſtoribus; Cereviſiariis, Lanionibus, Librariis, Placentarum coctoribus, Unguentariis, Saponariis &c. *

QUÆSTIO III.

De Bonis, & Dominio Clericorum Beneficiariorum.

SUMMARIUM.

20. *Bona Clericorum quadruplicia, nempe*
21. *Bona patrimonialia,*
22. *Bona quaſi patrimonialia ſeu induſtrialia,*
23. *Bona mere Eccleſiaſtica, &*
24. *Bona parſimonialia Clericorum,*
25. *Clerici ſæculare Beneficiarii habent plenum dominium bonorum patrimonialium.*
26. *Imo & quaſi patrimonialium ſeu induſtrialium.*
27. *Corollaria.*
28. *Poſſunt etiam pro libitu diſponere de bonis parſimonialibus.*
29. *Bonorum mere Eccleſiaſticorum acquirunt quidem dominium, ſed cum onere ſuperflua in pias cauſas erogandi.*
30. *Quod procedit de facto.*
Diviſio bonorum Eccleſiaſticorum, quando ſit facta?
31. *Rationes, probantes dictum dominium Clericorum.*
32. *Rationes oſtendentes obligationem erogandi ſuperflua in pias cauſas.*
33. *Quo jure Beneficiarii teneantur ſuperflua in pias cauſas erogare?*
Referuntur diverſæ ſententiæ.
(a) Tract. 4. Diſt. 6. quæſt. 4.
34. *Sententia probabilior.*
35. *Dicta obligatio eſt perſonalis Clericorum.*
36. *Corollarium.*
37. *Solvitur inſtantia.*
(b) Diſt. 3. n. 4.
38. *Quantitas ſufficiens ad peccatum mortale ratione bonorum Eccleſiaſticorum male expenſorum, quæ?*
39. *Et quomodo computanda?*
40. *Objectiones notabiles ſolvuntur.*
41. *Bona Eccleſiaſtica, quomodo dicantur res Dei?*
42. *Item res ſeu patrimonialia pauperum?*
43. *Clerici, in quo ſenſu dicantur Diſpenſatores &c. bonorum Eccleſiæ.*
44. *An Clerici teſtari poſſint? remiſſive.*

20. CElebris eſt hæc Quæſtio, tractans de Dominio Clericorum Beneficiariorum, id eſt, eorum, qui habent Beneficium Eccleſiaſticum, ſive curatum, ſive non curatum. Pro cujus reſolutione notandum, quod Bona Clericorum quadruplicia diſtingui ſoleant, videlicet bona patrimonialia, quaſi patrimonialia ſeu induſtrialia, mere Eccleſiaſtica, & tandem parſimonialia.

21. *Bona patrimonialia* Clericorum dicuntur ea, quæ Clericis obveniunt hereditate, donatione, arte, aliave profana cauſa, qua ſolent & Laici acquirere.

22. *Bona quaſi patrimonialia, ſeu induſtrialia*, ſunt, quæ a Clericis acquiruntur ex induſtria ſpirituali, ſive ex extraordinariis functionibus Eccleſiaſticis abſque Beneficio: veluti celebratione Miſſarum votivarum, Concionibus, Confeſſionibus audiendis, Cantu Eccleſiaſtico, agendo Capellanum, ac hujuſmodi. Et recte cum Navarro, *tract. de Redditibus Eccleſiaſticis, monit.* 19. Bona quaſi patrimonialia Clericorum dicuntur ea omnia, *quæ ſunt quæſita ratione Clericalis Ordinis vel officii, alia ratione, quam juris recipiendi fructus beneficiales.*

* Atque hinc etiam redditus Stolæ, id eſt, illa Bona, quæ Parochis ex Benedictione Nuptiarum, adminiſtratione Sacramentorum, ac Sepulturis &c. obveniunt, communior Doctorum modernorum inter bona induſtrialia ſeu quaſi patrimonialia numerat; quia Clericis curatis non intuitu Beneficii, ſed præciſe intuitu laboris ſpiritualis per modum ſtipendii dantur. Quod idem Covarruvias, Pirbing, Engel, & Thuſcus ſentiunt ob paritatem rationis (uti credunt) de diſtributionibus quotidianis; ſeu illis fructibus, qui dantur Canonicis intuitu cujuſdam laboris, nimirum ſi præſentes in Choro exiſtant. Nihilominus, quoniam diſtributiones illæ quotidianæ ex ipſis bonis mere Eccleſiaſticis communiter deſumuntur, eaſdem adhuc naturam Bonorum mere Eccleſiaſticorum retinere, alii exiſtimant, quod ſaltem intellige, ſi alii fructus groſſi præter diſtributiones quotidianas non adſint. De quo vide Jus Canonium *lib. 3. Decret. Tit.* 25 §. 1. *num.* 9. & Vincentium Petra apud Schmalzgruber. *lib.* 3. *Tit* 4 §. 4 *n.* 77 & 78

23 *Bona mere Eccleſiaſtica* ſunt illa, quæ a Clericis acquiruntur ratione alicujus Beneficii Eccleſiaſtici, quod habent: qualia bona ſunt ea, quæ acquiruntur intuitu Epiſcopatus, Canonicatus, Parochiæ, aut alterius Beneficii Eccleſiaſtici; uti ſunt ordinarii redditus eorum, decimæ, fundationes, fructus agrorum, aliarumque rerum ad Beneficium ipſum ſeu Eccleſiam pertinentium.

24 *Bona* tandem *parſimonialia* Clericorum dicuntur ea, quæ Clericus aliquis ex redditibus Eccleſiaſticis de congrua ſuſtentatione parcius, quam honeſte potuiſſet, vivendo, ſibi ſubtraxit. His prænotatis, ſit

25. CONCL. I. Clerici ſæculares Beneficiarii habent plenum dominium bonorum ſuorum patrimonialium, unde de iſtis libere donare, aut alio modo diſponere poſſunt, immo etiam teſtari, ſeu teſtamentum facere. Ita communis, & habetur clariſſime *cap. Quia nos*, & *c. Relatum* 12. *de Teſtament.* ibi: *Cæterum quæ Clericis ex hæreditate, vel artificio, aut dictina proveniunt, diſtribuantur pro arbitrio decedentis.* Accedit ratio: quia Clerici ſæculares nullo modo abdicarunt dominium Bonorum ſuorum, ſicut abdicare ſolent Religioſi.

26. CONCL. II. Etiam de bonis quaſi patrimonialibus, ſeu induſtrialibus Clerici ſæculares libere diſponere poſſunt, imo etiam teſtari. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap* 4. *num* 37. Navarrus, Covarruvias, & alii communiter, paucis exceptis. Ratio eſt: quia ejuſmodi bona præſtantur a Fidelibus abſque ullo onere expreſſo, vel tacito, dandi ſuperflua pauperibus (quale tamen onus bona Beneficiorum habent annexum) ſed dantur eis veluti ſtipendium ſuæ ſuſtentationis & tanquam merces laborum ſuorum, atque operum perſonalium ſpiritualium ſibi præſtitorum. Unde talia non immerito æquiparantur bonis Clericorum patrimonialibus; Nam *dignus eſt operarius mercede ſua. Luc. c.* 10.

27. Ex dictis infertur cum cit. Leſſio, & aliis, quod Clerici non magis ex bonis quaſi patrimonialibus teneantur in pios uſus expendere, quam ex bonis patrimonialibus: nam amborum habent plenum dominium, ac liberam adminiſtrationem. Infertur ulterius, quod ſi Clerici de his vivant, vel expendant in pias cauſas, tantundem accipere poſſint

de

de bonis Eccleſiaſticis, & de eo diſponere ad libitum, ſicut de bonis patrimonialibus: quia cum habeant jus vivendi ex Beneficio Eccleſiaſtico, non tenentur vivere ex aliis ſuis bonis; unde ſi de his vivant, poſſunt uti compenſatione.

28. CONCL. III. Inſuper de bonis parſimonialibus, quæ Clerici de congrua ſuſtentatione, parcius vivendo, ſibi ex redditibus, ſive bonis Eccleſiaſticis ſubtraxerunt, poſſunt iidem Clerici pro libitu diſponere. Ita Covarruvias *cap. 7. de Teſtam. n.* 9. Leſſius *n.* 39. Engel. *tit. de Teſtam. a. 7.* & alii ſatis communiter, contra Abbatem, & nonnullos alios. Ratio eſt: quia hujuſmodi pars fructuum Eccleſiaſticorum eſt juſta merces eorum, qui Eccleſiæ ſerviunt: hinc redeunt fundamenta prioris Concluſionis. Major difficultas eſt de cæteris bonis, ſeu redditibus mere Eccleſiaſticis, quæ congruæ ſuſtentationi ſuperfluunt; de quibus loquendo, ſit

29. CONCL. IV. Clerici Beneficiarii acquirunt defacto verum Dominium hujuſmodi bonorum Eccleſiaſticorum; id tamen habent cum onere, ſuperflua in pauperes, aliaſque pias cauſas erogandi. Ita quod primam partem probabilior, ſimulque communis Doctorum, præſertim modernorum, quamvis ſit contra Navarrum *tract. de Redditibus, quæſt.* 1. *monit.* 2 1. *& ſeq.* Sannig. *diſtinct.* 5. *de Juſtit. & jure, quæſt.* 4. & multos alios tum Theologos, tum Canoniſtas, præcipue antiquiores, quos refert Leſſius *lib.* 2. *cap.* 4 *n* 41. quique volunt, Clericos non eſſe Dominos illius portionis ſuperfluæ, ſed ſolum Œconomos, & Diſpenſatores, adeo ut ex juſtitia teneantur eam erogare in pias cauſas: & ſi ſecus egerint, teneantur ad reſtitutionem Eccleſiæ, pauperibus, vel aliis piis cauſis faciendam ex aliis bonis, quæ pleno jure obtinent, puta ex patrimonialibus, induſtrialibus, vel parſimonialibus. Et hæc quidem ſententia non caret ſua probabilitate, ſimulque veluti tutior in praxi merito tenenda.

30. Nihilominus data Concluſio eſt probabilior, & inter modernos communior: quæ tamen ſolum procedit *defacto*, hoc eſt, pro tempore poſt diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum, per Simplicium Papam circa annum Domini 470. factam. Siquidem tunc creſcente multitudine Clericorum, variiſque ſubortis incommodis, dictus Pontifex bona Eccleſiaſtica in quatuor partes diviſit, quarum prima tribuebatur Epiſcopo, ſecunda Clericis, tertia pauperibus, & quarta fabricis Eccleſiaſticis: fuitque iſthæc diviſio per Gelaſium Papam confirmata, ut habetur *c. De redditibus,& c. Conceſſo,& c. Quatuor*, 12. *q* 2. Porro ante factam ejuſmodi diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum (quorum altera parte Clericis attributa, ſimul fuerunt erecta Beneficia Eccleſiaſtica) omnes oblationes atque redditus erant bona communia, ſingulis prout quiſque opus habebat diſtribuenda; & vivebant Clerici in communi, ſicut modo Religioſi.

31. Probatur nunc prima pars Concluſionis taliter explicata, ex Jure Canonico. Nam *cap. un. de Clericis non reſident. in* 6. dicitur, quod Clerici, qui extra caſus a Jure conceſſos non interſunt Divinis Officiis, *ſi de diſtributionibus ipſis quidquam receperint, rerum ſic receptarum dominium non acquirant*: ergo ſupponitur, quod alii Clerici Beneficiarii, qui interſunt Divinis Officiis, acquirant dominium ſuorum redituum Eccleſiaſticorum, atque diſtributionum quotidianarum; alioquin fruſtra privarentur non intereſſentes tali dominio. Deinde Concilium Lateranenſe ſub Leone X. & B. Pius V. in ſua conſtitutione, quæ incipit: *Ex proximo*, (& habetur *tom.* 2. *Bullarii Romani, Conſtitut.* 135. *dicti Pontificis*) ſtatuunt, atque declarant, quod Clerici Beneficiarii, pro rata omiſſionis Horarum Canonicarum, *fructus non faciant ſuos*; ergo cæteri recitantes, cenſentur fructus facere ſuos: nam argumentum a ſenſu contrario, in Jure reputatur fortiſſimum. Et hoc ipſum clarius oſtendit Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 12. *de Reformat.* ubi vult, quod Clericus, in caſu ibidem expreſſo delinquens, *privetur dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ, ac reſidentiæ fecit ſuos*. Ubi ponderandum ly *quos ratione præbendæ, ac reſidentiæ fecit ſuos*. Accedit ratio: quia Clerici ſæculares Beneficiarii defacto capaces ſunt dominii; ergo, cum tot Jura illud ipſis concedere videantur ſuper redditus Eccleſiaſticos, non eſt hoc eiſdem denegandum.

32. Altera pars Concluſionis, quod Clerici tale dominium habeant cum onere, ſuperflua in pauperes aliaſque pias cauſas erogandi, eſt communis Doctorum ſententia; de qua teſtantur Leſſius *loc. cit. n.* 47. Herinex *diſp. 4. de Juſt. & jure, num.* 130 aſſerens, apud Doctores communiter eſſe indubitatum, Clericos graviter eſſe obligatos ad ſuperflua expendenda in pias cauſas; Lugo *diſp* 4. *de Juſtit. & jure, ſect.* 2. *n.* 1. dicens, quod communis eſt omnium Doctorum ſententia, adeſſe talem obligationem, ac alii. Et hoc deſumitur inprimis ex *can.* 39. *&* 75. *Apoſtolorum*; atque ex pluribus textibus Juris Canonici: ut ex *c. Quia tua*, 12. *q.* 1. ibi: *Omne, quod ſupereſt, in cauſis piis ac religioſis erogandum eſt*, &c. Et *c. Res Eccleſiæ*, 12. *q.* 1. & alibi. Hinc S. Urbanus Papa (atque refertur in Breviario Romano, die Feſto ipſius, 25. Maii) de bonis Eccleſiæ attributis ſcripſit his verbis: *Ipſæ res Fidelium, quæ Domino offeruntur, non debent in alios uſus, quam Eccleſiaſticos, & Chriſtianorum fratrum, & indigentium converti: quia vota ſunt Fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum*. Concordat Concilium Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 1. *de Reform.* ubi *Omnino eis* (Epiſcopis, aliiſque Beneficia habentibus) *interdicit, ne ex redditibus Eccleſiaſticis conſanguineos, familiareſve ſuos augere ſtudeant: cum & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent ſed ſi pauperes ſint, iis ut pauperibus diſtribuant*. Ita Tridentinum.

33. Quo autem Jure hujuſmodi obligatio erogandi ſuperflua in pias cauſas incumbat Beneficiariis, variant Doctores. Et quidem, quotquot cum Navarro negant, Clericos acquirere dominium talium bonorum mere Eccleſiaſticorum ſuperfluorum, conſequenter inferre ſolent, eos Jure naturali, ac Divino, ex motivo virtutis Juſtitiæ teneri talia in pias cauſas expendere, ne alioquin alienum rapere, aut male expendere convincantur. Alii vero, qui tale dominium Clericis admittunt, iterum in diverſas abeunt ſententias: inprimis enim nonnulli volunt cum Laymano *lib.* 4. *tract* 2. *cap.* 3 *n.* 3. eos nihilominus ex virtute Juſtitiæ obligari. Aliqui cum Leſſio *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 47. & Soto, arbitrantur, obligationem procedere ſolum ex præcepto poſitivo Eccleſiæ, paſſim in SS. Canonibus inculcato: cui ſententiæ favet Herinex *loc. cit. n.* 135. Quidam cum Fagnano *in c. Si quis ſane, n.* 1. *& ſeqq. de Peculio Clericor.* aſſerunt, Beneficiarios teneri ex lege Charitatis redditus ſuperfluos in pauperes erogare. Sed hanc ſententiam reliqui admittunt duntaxat in caſu, quo adſunt pauperes in extrema, vel gravi neceſſitate conſtituti: nam tunc equidem tenentur Clerici (imo & Sæculares) eiſdem de ſuperfluis ſubvenire ex præcepto Charitatis, non vero extra talem caſum neceſſitatis, ut alibi (a) dictum.

34. Alii tandem, & quidem probabilius, aſſerunt cit. Lugone, *num.* 16. *& ſeqq.* dictam obligationem oriri ex virtute Religionis, & qualitate ipſorum bonorum, quæ ſunt Res Dei, atque ex primæva Fundatorum intentione, per Eccleſiam ipſumque Beneficiarium in inſtitutione, vel receptione Beneficii Eccleſiaſtici acceptata, & cultui Divino ſpecialiter deputata, ut proinde non niſi pie & religioſe expendi debeant. Ratio eſt: quia hujuſmodi bona ſunt ſpecialiter oblata, & deſtinata ad cultum Divinum, unde & dicuntur *Res Dei, Vota Fidelium*, &c. eaque bona recipiunt Clerici Beneficiarii ab Eccleſia ſub iſta oblatione (hoc eſt: tanquam *Vota Fidelium, & Res Dei*, &c.) per textus proxime allegatos: ergo hoc ipſo tenentur Clerici ex motivo Religionis, ab Eccleſia & Fundatoribus intento ſuperflua in cultum Divinum, piaſque cauſas expendere; atque aliter expendendo peccabunt contra virtutem Religionis, non minus, ac hæres non adimplens vota realia defuncti. Nam & hujuſmodi vota, ſuppoſita tamen defuncti voluntate, atque adita hæreditate, obligant hæredem ex virtute Religionis, cujuſmodi obligatio eſt de

jure naturali & Divino.

35. Notant tamen Doctores cum Leſſio *lib. 2. cap. 19. num. 48.* quod hujuſmodi obligatio ſit perſonalis Clericorum; hinc alii ab his accipientes, non amplius hoc jure tenentur. Nam quamvis Beneficiarius ille res mere Eccleſiaſticas ſuperfluas male in cauſas profanas expenderit, nec non & peccaverit: valida tamen fuit diſpoſitio ejus; cum habuerit dominium illorum bonorum, licet cum onere perſonali, ſuperflua in pias cauſas expendendi.

36. Ex dictis infertur cum D. Thoma *Quodlibeto 6. art. 12.* quod Clerici talia bona ſeu redditus mere Eccleſiaſticos ſuperfluos, in cauſas profanas impendentes, obligentur quidem ad agendam pœnitentiam, non vero ad faciendam reſtitutionem. Ratio eſt: quia cum peccent, ſi male expendant bona mere Eccleſiaſtica in res profanas, hinc tenentur agere pœnitentiam de hoc ſuo peccato: reſtituere vero nihil tenentur, cum habuerint dominium talium bonorum.

37. Nec dicas. Si Clerici Beneficiarii habent dominium talium bonorum, ergo hoc ipſo libere de eis diſponunt; ſicque non peccant illa expendendo etiam in cauſas profanas. Reſp. enim negando conſequentiam: quia, ut jam ſupra (b) dictum, *Dominium eſt jus perfecte diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur*. In propoſito autem Clericis Beneficiariis prohibitum eſt, tales redditus Eccleſiaſticos in cauſas profanas expendere; & quidem non ſolum Jure Canonico pluribus in locis, verum etiam Jure naturali & Divino, dum ex motivo virtutis Religionis jubentur bona Divino cultui specialiter deſtinata, Deoque oblata, non niſi ad dictum finem cauſaſque pias expendere.

38. Veruntamen circa hoc advertendum, quod notabilis ſumma, ſufficiens ad conſtituendum peccatum mortale ratione ſuperfluorum bonorum Eccleſiaſticorum in cauſas profanas expenſorum, vocetur ea, non quæ furto ſublata ſufficeret ad peccatum mortale, ſed quæ cenſeri poteſt pars aliquo modo notabilis reſpectu ipſorum redditunm ſuperfluorum Beneficiarii; prout obſervat Lugo *loc. cit. n. 42.* Herinex *n. 134.* Molina, Coninch, & alii. Ratio diverſitatis eſt: quia Clerici habent dominium illorum bonorum, non ſic fur in re furtiva. Deinde hic non verſamur in materia Juſtitiæ, ſicuti accidit in furto; cum obligatio dandi ſuperflua in pias cauſas, oriatur ex motivo duntaxat Religionis, ſicque ſatis ſit ad vitandam gravem culpam, eadem taliter expendere, ut ſi non mathematice, ſaltem moraliter quis ipſa pie religioſe expendiſſe dici poſſit; quod ſalvatur, quamdiu notabilis dictorum redditunm pars male non impenditur.

39. Inſuper præter detracta bona patrimonialia, induſtrialia, & parſimonialia, hic habenda eſt ratio perſonæ Clerici & aliarum circumſtantiarum. Nam quæ reſpectu inferioris Beneficiarii poſſent cenſeri ſuperflua, non ſunt talia reſpectu alterius in altiori gradu conſtituti; & quæ cæteroquin male impenſa dici poſſent, concurrentibus certis circumſtantiis talia non ſunt: unde hæc prudenti, ſimulque pio judicio, diſcernenda veniunt.

40. Objicies majoris claritatis gratia cum Navarro, & aliis contra primam partem datæ Concluſionis. In *c. Quia juxta 16 q. 1.* dicitur: *Juxta Sanctorum Patrum traditionem novimus res Eccleſiæ vota eſſe Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum*. Inſuper D. Auguſtinus, relatus *c. Si peccatum. 12. q. 1.* & rurſus *c. Quod autem 16. q 7.* loquens de bonis Eccleſiæ, inquit: *Non illa noſtra ſunt, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus*; cum pluribus concordantiis; ergo ſi bona Eccleſiæ ſunt res Dei, & patrimonia pauperum, & ipſi Clerici duntaxat eorum Diſpenſatores, & quodammodo Procuratores, non Proprietarii, hoc ipſo non habent dominium ipſorum. Reſp. negando conſequentiam, & explicando dictas, atque alias conſimiles authoritates.

41. Inprimis enim bona Eccleſiaſtica dicuntur *Res Dei*, quatenus cultui Divino ſpecialiter ſunt dedicata, & oblata a Fidelibus: non autem quaſi dominium eorum præciſe maneat penes Deum. Cum certum ſit, eorum dominium transferre in Eccleſiam, juxta illud *c. Nulli 12 q. 2. Omne, quod Domino conſecratur, ſanctum ſanctorum Domino eſt, & ad jus pertinet Sacerdotum*.

42. Deinde hujuſmodi bona dicuntur *Res, ſeu patrimonia pauperum*: ex eo tum quia collata fuerunt ad honeſtam ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ, qui ante erectionem Beneficiorum, & diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum (de qua *num 30.*) vere pauperes erant, & nihil proprii in particulari habebant: Tum etiam ea dicuntur bona ſive patrimonia pauperum, non proprie & quoad dominium ſeu proprietatem, ſed quoad debitum ſeu obligationem erogandi eadem pauperibus, in quantum neceſſariam & decentem ſuſtentationem excedunt; prout explicat Fagnanus *cap. Si quis ſane n. 4. & 5 de Peculio Clericorum*. Et quidem ejuſmodi obligatio etiamnum habetur, non quidem ex debito Juſtitiæ, ſed Religionis.

43. Tandem Clerici dicuntur Diſpenſatores, & quodammodo Procuratores bonorum Eccleſiæ, alludendo ad tempora primitivæ Eccleſiæ, atque ante erectionem Beneficiorum, & diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum, per Simplicium Papam primum factam: nam antea Clerici erant pauperes, nihilque in particulari poſſidebant, ſed eis per Epiſcopos bona Eccleſiæ, aliaque a Fidelibus oblata, opportune dividebantur, prout habetur *c. Epiſcopus & c. Præcipimus 12. q. 1.* & alibi. Quod ſi nonnullæ authoritates reperiantur, quæ videntur loqui de tempore poſt factam prædictam diviſionem, eæ intelligendæ ſunt de bonis ipſi duntaxat Eccleſiæ addictis utpote agris, vineis, aliiſque poſſeſſionibus (nam horum Clerici Beneficiarii etiam de facto ſunt ſolum Adminiſtratores) non vero loquuntur de ipſorum redditibus: imo horum dominium acquirunt Clerici, ſed cum onere ſuperflua in pauperes erogandi, ut ſupra oſtenſum.

44. Num autem Clerici de bonis ſuis teſtari valeant, commodius dicetur *Tract. ſeq. Diſtinct. 3* agendo de Teſtamentis, *Quæſt. 5.* ubi præſens materia amplius declaratur.

QUÆSTIO IV.

De Dominio Religioſorum.

SUMMARIUM.

45. *Religioſi ſolemniter profeſſi ſunt incapaces dominii rerum temporalium.*
46. *Quid de Novitiis, ac emittentibus vota ſimplicia in Societate Jeſu?*
47. *Habent Religioſi quaſi dominium bonorum ſpiritualium.*
48. *Qui Religioſi habeant dominium rerum temporalium in communi?*
49. *Dominium iſtud non eſt omnino liberum.*

(c) Tract. 8. Diſt. 3. Quæſt. 4. n. 38. & ſeqq.

45 CONCL. I. Religioſi ſolemniter profeſſi ſunt in particulari penitus incapaces omnis dominii, ac juris rerum temporalium, ita ut nemo eorum quidpiam ſuo nomine ſeu tanquam proprium poſſit tenere. Ita certa, & communis omnium. Patet hoc inprimis ex *c. Cum ad Monaſterium, de Statu Monachorum*, ibi: *Nec æſtimet Abbas, quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo Monachorum diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam dare*; & alibi concordat Concilium Trident. *Seſſ 25. cap. 2. de Regularibus*, plura circa hoc ſtatuens.

46. Dicitur, *Religioſi ſolemniter profeſſi*: quia Novitii retinent dominium bonorum ſuorum. Quinimo etiam illi, qui in Societate JESU finito biennio probationis emittunt tria Vota ſubſtantialia, ſed ſimplicia ſolum, Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ, adhuc retinent dominium bonorum ſuorum per aliquod tempus a Superioribus præſcribendum,

quo

quo faciant abdicationem bonorum ſuorum; quamvis interim eo dominio licite uti non poſſint ſine conſenſu Superiorum, propter Votum ſimplex Paupertatis, prout patet ex Bulla Gregorii XIII. *Aſcendente Domino*, 1584. editn, habeturque tom. 2. Bullarii Romani, *Conſt.* 89. *dicti Pontificis*.

47. Additur etiam in Concluſione, *bonorum temporalium*: quia jurium, & bonorum ſpiritualium, poſſunt Religioſi habere dominium, vel quaſi dominium. Unde ſimplex Religioſus retinet jus bonoris, ac famæ ſuæ, juxta D. Thomam 2 2 *q.* 186. *art.* 7. *ad* 4 Item jus eligendi, præſentandi, confirmandi, abſolvendi, ſuſcipiendi alimenta de bonis communibus Monaſterii, ac hujuſmodi; adeo, ut etiam poſſit agere nomine proprio ſuper hujuſmodi juribus in ordine ad ſpiritualia bona ſibi competentibus, caſu quo negarentur: nam per Votum Paupertatis Religioſi non renunciant bonis ſpiritualibus nec juribus prædictis, ſed tantum temporalibus, ſive bonis exterioribus. Miranda *tom.* 1. *Manualis Prælat. Q.* 28 *art.* 1. *in fine*, & alii.

48. CONCL. II. Religioſi profeſſi cujuſcunque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Obſervantia, & Capuccinorum) poſſunt in communi habere dominium bonorum temporalium, ita ut hæc eorundem Congregationes, Monaſteria ſeu Domus, vero dominio poſſideant. Ita rurſus certa, & communis; atque habetur expreſſum, & noviſſime conceſſum in Concilio Tridentr. *Seſſ.* 25. *cap.* 3. *de Regularibus*.

49. CONCL. III. Nihilominus Dominium iſtud Religioſorum in communi, atque Monaſteriorum, non eſt omnino liberum & independens, ſicuti eſt dominium Sæcularium. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia Sæculares poſſunt libere diſponere de rebus ſuis; dominium vero Religioſorum in communi habet annexum onus, ut non poſſit Monaſterium alienare bona immobilia, vel etiam mobilia pretioſa, niſi ex juſta cauſa, & ſervatis debitis Juris ſolemnitatibus, atque aſſenſu Summi Pontificis (quamvis in Germania, & quibuſdam locis remotis, de conſuetudine, atque ob locorum diſtantiam, & difficultatem adeundi Summum Pontificem, ſufficiat aſſenſus Epiſcopi, ut notat Ludov. Engel, *tit. De rebus Eccleſiæ non alienandis*, *num* 15.) Quod ſi ſecus fiat, alienatio nulla eſt & irrita, atque non ſolum alienans bona Eccleſiaſtica, ſed etiam ſic alienata ſuſcipiens, incurrit pœnam excommunicationis, juxta Extravag *Ambitioſæ*, *tit. de rebus Eccleſiæ non alienandis*. Cæterum, an Religioſi poſſint condere Teſtamentum, vel facere donationem mortis cauſa, dicetur infra (c) ſuo loco. Alia vero melius ex ſpecialibus ſingulorum Ordinum Regulis, & Conſtitutionibus patebunt.

D I S T I N C T I O V.

De Acquiſitione Dominii.

Q U Æ S T I O I.

De modis generatim acquirendi rerum Dominium, Boniſque incertis, ac Theſauris inventis.

S U M M A R I U M.

1. *Res corporales aliæ, quæ carent domino;*
2. *Aliæ, quæ habent dominum, certum vel incertum.*
3. *Quibus modis generatim acquiratur rerum dominium?*
   (a) De hoc Diſt. ſeq. per totum.
   (b) De hoc agetur Tract. 8. per totum.
4. *Quid de modo acquirendi rerum dominium Jure belli?*
   (c) Tract. 4. Diſt. 7. Quæſt. 4.
5. *Res, quæ nullius ſunt, Jure naturæ fiunt primo occupantis. Limitatur hoc.*
6. *Bona incerta, quæ? & ad quid teneatur earum inventor?*
7. *An Dominus amittat rerum deperditarum poſſeſſionem. At Dominium?*
8. *An ab inventore retineri poſſint poſt diligentem inquiſitionem domini?*
   Refertur aliorum ſententia.
9. *Theſaurus, quid?*
10. *Theſaurus inventus cujus ſit?*
11. *Quid dicendum ſpectato Jure Civili?*
12. *Quid, ſi theſaurus inveniatur in alieno fundo, vel arte magica?*
13. *An licitum ſit emere fundum, in quo ſcitur latere theſaurum?*

1. ADvertendum, quod res corporales, quæ ſub dominio proprietatis cadere poſſunt, generatim ſint duplicis generis. Quædam enim etiamnum nullius ſunt, ſed carent proprio dominio: ut ſunt gemmæ in littore maris, piſces maris, volucres cæli, & alia hujuſmodi, quæ necdum in dominium cujuſpiam devenerunt. Et horum dominium potiſſimum acquiritur Occupatione; id eſt, talia fiunt regulariter primo occupantis.

2. Aliæ vero res corporeæ ſunt, quæ habent dominum. Et hæ rurſum diſtinguuntur in eas, quæ habent certum dominum: uti ſunt bona Petri, bona Pauli, &c. Et in eas, quæ habent dominum incertum, id eſt talem, de quo ignoratur, quis ille ſit; ut ſi invenio rem perditam ab altero, & neſcio, quis ille ſit. Et hæc alio nomine ſolent dici *Bona incerta*.

3. CONCL. I. Tribus præſertim modis generatim rerum corporalium dominium acquiri ſolet. I Jure naturali, ſeu Gentium: & hoc fit multipliciter, nimirum Occupatione, Nativitate, Alluvione, Specificatione, Acceſſione; Confuſione, Commixtione, Ædificatione, Plantatione, Fructuum perceptione, & Traditione; de quibus plura in progreſſu. II. Solet acquiri rerum dominium Jure Civili, atque Canonico; idque contingit potiſſimum mediante Præſcriptione, atque Uſurpatione, utpote quæ ad magis conſervandam pacificum hominum converſationem, præcludendaſque infinitas lites, per leges tum Civiles, tum Eccleſiaſticas, fuit introducta & conſtituta. (a) III. Acquiritur rerum dominium privata hominum voluntate, dum per varias conventiones, pacta, & contractus, homines dominium rerum ſibi antea propriarum in alios transferunt (b)

4. His addi poſſet modus acquirendi rerum dominium Jure belli (intellige) juſti. Verum modus iſte poteſt comprehendi ſub primo, quo acquiritur rerum dominium Jure Gentium, & commode reducitur ad Occupationem: quamvis enim hæc potiſſimum habeat locum in iis rebus, quæ antea nullius ſunt, ac proinde Jure Gentium fiunt primo occupantis, tanquam potioris; tamen ad Occupationem etiam reduci poſſunt capta ab hoſtibus, eo quod & hæc, ſi ſint mobilia, regulariter fiant primo occupantis: ut alibi dictum (c)

5. CONCL. II. Res illæ, quæ nullius ſunt, Jure naturæ ac Gentium fiunt primo occupantis, niſi lege aliqua humana earum dominium cuipiam alteri applicetur. Ita communis; habeturque expreſſum § *Feræ. Inſtit. de Rerum diviſione*, ibi: *Feræ igitur beſtiæ, & volucres, & piſces, & omnia animalia, quæ mari, cælo, & terra naſcuntur, ſimul atque ab aliquo capta fuerint, Jure Gentium ſtatim illius eſſe incipiunt: quod enim ante nullius eſt, id naturali ratione occupanti conceditur.*

Additur notanter in Concluſione, *niſi lege aliqua humana earum dominium cuipiam alteri applicetur.* Nam tunc eſſet ſtandum diſpoſitioni talis legis communis, utpote juſtæ, atque authoritate publica in bonum Communitatis latæ: prout fit in bonis vacantibus, id eſt, in bonis morientium ſine hærede, hujuſmodi enim bona, quamvis dominos amplius non habeant, non fiunt primo occupantis, ſed ex diſpoſitione Juris applicantur Fiſco.

* Quod ſi illi, qui ab inteſtato moriuntur, fuerint Peregrini, eorum Bona pariter non fiunt primo occupantis, ſed ex Juris ordinatione applicantur per Epiſcopum cauſis piis, ſi Hæredes extantes non ſciantur, vel ea Bona hiſce e. g. ob nimiam diſtantiam ex una, & rerum relictarum minorem æſtimationem ex altera parte extradi nequeant. *Authent. Omnes Peregrini. C. Communia de Succeſſoribus*. Crederem, optimum fore; ſi præter expenſas funerales reſiduum in ſimili

emergentia daretur ad legendas Miſſas pro defuncto Peregrino. *

6. CONCL. III. Bona incerta (id eſt, ea quæ quidem dominum habent, ſed ignoratur, quis ille ſit; uti ſunt bona caſu amiſſa, & ab altero inventa, aut quæ in periculo naufragii projecta fuerunt in mare, & poſtmodum ad litus evaſerunt.) Hujuſmodi, inquam, bona incerta quiſquis repererit, obligatur ea reſtituere veris dominis, ſi eos dignoſcere poſſit, tenenturque ad dominos illos dignoſcendos moralem diligentiam adhibere. Ita Doctores communiter poſt D. Auguſtinum *lib. 50 Homiliarum, Hom.* 9. & refertur, *c. Si quid.* 14. *q.* 5. ibi: *Si quid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti: quantum potuiſti, feciſti.* Ratio eſt: quia ille, qui ejuſmodi res amiſit, earum dominus eſſe non deſinit: atqui unaquæque res debet reddi domino ſuo; ergo.

7. Nec obſtat, quod rerum mobilium deperditarum, ita ut ignoremus ubi ſint, illico amittamus poſſeſſionem, *arg. l. Si id quod, ff. de Acquir. poſſeſſ.* ibi: *Si id quod poſſidemus, ita perdiderimus, ut ignoremus ubi ſit, deſinimus poſſidere.* Reſp. enim primo: hoc non procedere, ſi adhuc adhibemus diligentem inquiſitionem ad recuperandum ejuſmodi rem amiſſam: nam quandiu intendimus, quærimus, & ſollicitamus, ut inveniatur, necdum penitus perdita eſt poſſeſſio ipſius; ſed retinetur adhuc civilis poſſeſſio, cum ſpe recuperandi etiam naturalem, uti notavit Zaſius *ad cit. l. Si quod, n.* 5. & *num.* 8.

Reſp. Secundo: quamvis rerum deperditarum, ita ut poſt fruſtra adhibitam diligentem inquiſitionem ignoremus, ubi ſint, amittamus poſſeſſionem, non tamen idcirco perdimus ipſarum dominium, ſiquidem facilius amittitur rerum poſſeſſio, quam dominium: *l. Si quis vi, ff. de acquir. poſſeſſ.* cum ſimilibus. Quia igitur dominium rei deperditæ remanet adhuc penes priorem dominum, hinc oritur obligatio eandem reſtituendi vero domino, ſi inveniatur: & quorundam contraria perſuaſio merito reprobatur a D. Hieronymo *in lib. Levit.* ac refertur *c. Multi* 14. *q.* 5 illis verbis: *Multi ſine peccato putant eſſe, ſi alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Diſcant ergo peccatum hoc eſſe ſimile rapinæ, ſi quis inventa non reddat.*

8. CONCL. IV. Quod ſi poſt diligentem inquiſitionem factam dominus talium rerum incertarum, v. g. amiſſarum, & ab alio inventarum, amplius dignoſci non poſſit, juxta communem magiſque piam ſententiam ex erunt pauperibus erogandæ, aut in alios pios uſus inſumendæ; quamvis non deſint Doctores probabiliter aſſerentes, quod res illæ inventæ licite ab inventore retineri poſſint, ſi poſt diligentem inquiſitionem factam dominus illarum non compareat. Ratio primæ partis eſt: quia ſi res ipſimet domino amplius reſtitui non poſſunt, ſaltem reſtitui & applicari debent iis, quibus velle dominus præſumitur ut applicentur: atqui tales ſunt pauperes, & aliæ piæ cauſæ; nam quilibet rationabiliter velle præſumitur, res ſuas applicari pauperibus, aut aliis piis cauſis, ad remedium animæ ſuæ, ſi eas alia ratione acquirere nequeat.

Altera nihilominus pars Concluſionis probatur authoritate Doctorum ſatis gravium, qui eam probabilem cenſent; inter quos ſunt Leſſius *lib.* 2. *cap.* 14. *num* 48. Layman *lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 5. *n.* 24 Herinex *diſp.* 4. *de Juſtit. & Jure, q.* 8 *num.* 149. Maſtrius *diſp.* 3. *Theolog. Moral. n.* 52. Sotus, Petrus Navarrus, Ledeſma, Medina, & alii: Siquidem nullo (inquiunt) claro Jure naturali, aut Eccleſiaſtico, prohibetur inventor ejuſmodi bona inventa retinere. Quinimo videtur Communitas hominum in talem retentionem tacite conſentire: Siquidem hac ratione compenſari ſolent fortuita rerum amiſſarum damna, & qui hodie amiſit, cras caſualiter inveniendo rem alterius, cujus dominus poſt adhibitam debitam diligentiam inveſtigari nequit, rurſus reſarcire poterit jacturam rei ſuæ antea deperditæ.

9. CONCL. V. *Theſaurus eſt vetus quædam depoſitio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat.* Ita definitur Theſaurus *l. Nunquam ff. De acquirendo rerum dominio;* & ſequuntur Doctores communiter. Dicitur, *depoſitio pecuniæ:* ubi ſub nomine pecuniæ intelliguntur quævis opes mobiles, puta gemmæ, vaſa, catenæ, nummi aurei & argentei. Et additur, *vetus:* quia ſi non ſit vetus, adeo quod amplius non extet memoria ejus, non cenſebitur Theſaurus proprie dictus.

* Hinc, ſi e. g. inveniatur ciſta repleta nummis, ex quorum ſaltem nonnullorum incilis figuris v. g. moderni Imperatoris, vel ex ipſo anno, cuſæ monetæ appoſito, eruitur, hanc pecuniam non ita pridem, puta tempore noviſſimi belli fuiſſe abſconditam, talis ciſta inventa non poterit dici proprie theſaurus, ſed ſi reſciatur, reſtituenda erit Domino; alias vero inter bona incerta computabitur; ſicque eodem modo, uti in præcedentibus de bonis incertis ab alio inventis, erit diſcurrendum. *

10. CONCL. VI. Spectato Jure naturali, & Gentium, Theſaurus proprie dictus tranſit in dominium inventoris, utpote primo occupantis; ſpectato tamen Jure communi Civili opus eſt diſtinctione. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap* 5. *num* 5. Layman *loc. cit. num.* 23. & alii. Ratio primæ partis eſt: quia, quæ nullius ſunt, Jure naturali & Gentium fiunt primo occupantis: atqui Theſaurus proprie dictus nullius eſt, cum jam dominum non habeat; ergo. Nec obſtat, quod forſan ex ſignis poſſit cognoſci, a quorum Majoribus fuerit reconditus. Reſp. enim, hoc nihil referre; quia, quod deſinit tanto tempore poſſideri, ceſſavit pariter eſſe in dominio cujuſquam. Et huic parti favet textus cit. l. *Nunquam ff. de acquirendo rerum dominio;* ubi poſt datam Theſauri definitionem illico ſubjungitur: *Sic enim fit ejus, qui invenerit, quod non alterius ſit.* Verum Gloſſa ibidem hoc intelligit, quando quis in ſuo fundo Theſaurum invenit; alias vero dicendum cenſet, prout habetur *L.* 1. *C. de Theſauris, lib.* 10. & *§. theſaurus, Inſtit. de Rerum diviſion.* quæ eſt altera pars noſtræ Concluſionis. Pro cujus intelligentia ſit

11. CONCL. VII. Spectato Jure Civili, Theſaurus in proprio fundo inventus, totus eſt inventoris: ſi vero in alieno fundo, non data ad hoc opera; ſed fortuito Theſaurum quis invenerit, utpote arando terram, vel alio quocunque caſu, dimidium erit domini fundi, & dimidium Inventoris. Ita expreſſe habetur in Jure Civili, *cit. L.* 1. *C. de Theſauris lib.* 10 & *§ Theſaurus, Inſtit. de Rerum diviſione.* Et quidem, cum hæc conſtitutio pœnalis non ſit, ſed ſecundum æquitatem naturalem lata, ac definitiva proprietatis rerum, videtur obligare in conſcientia ante Judicis ſententiam; prout notant Leſſius, & Layman *loc. cit.* poſt Covarruviam, Cajetanum, Navarrum, & alios, & concordant prime dicta *num.* 6

* Si inquiras, an pariformiter theſaurus caſu fortuito in alieno fundo repertus dividatur, poſito, quod inveniatur in loco ſpectante ad Fiſcum, aut ad aliquam communitatem, vel ad Eccleſiam, puta, ſi reperiatur in ipſa Eccleſia vel ejuſdem Cæmeterio &c.? Reſpondeo affirmative. Ita enim deciditur *§ Theſaurus* 39. *Inſtit. de rerum diviſ.* Nec dicas, juxta citatum textum Juris Theſaurum in loco ſacro caſu fortuito repertum pertinere ex toto ad inventorem. Reſpondeo enim diſting. anteced. Si ejuſmodi locus ſacer pariter ad inventorem quaſi ad Dominum ſpectet, v. g. ſi reperiretur in propria ſua privata domeſtica Capella, conceditur: ſi locus hic ſacer ſpectet ad aliquam Eccleſiam, negatur. Non enim Eccleſia debet eſſe deterioris conditionis, ac alii. Chlingenſperg. *Lib.* 2. *Inſtit. Tit.* 1. *q.* 35. & 36. *

12. CONCL. VIII. Quod ſi quis data opera in alieno fundo Theſaurum ſcrutetur, atque inveniat ſine conſenſu domini, totum ſundi domino reddere compellendus eſt, atque ulterius puniendus; ſi autem Theſaurus arte magica, quamvis in proprio fundo, repertus fuerit, tunc totus Fiſco adjudicabitur per ſententiam Judicis, idque fit in pœnam criminis. Ita habetur *cit. L.* 1. *C. de Theſauris, lib.* 10. & ſequuntur Doctores communiter. Quamvis Herinex *loc. cit. n.* 148.

recta

Digitized by Google

recte notet, quod hæc diſpoſitio Juris, utpote pœnalis non obligat ante ſententiam Judicis, ad inſtar aliarum pœnarum. :

13. CONCL. IX Qui ſcit alicubi Theſaurum latere, & emit locum antequam effodiat, nullam facit venditori injuriam, & fit dominus totius Theſauri poſtmodum eruti. Ita deſumitur ex *l. a Tutore ff. de Rei vendicat.* & tenent Leſſius Herinex *num.* 149. aliique paſſim. Ratio eſt: quia eruit poſtea Theſaurum ex proprio fundo, nec tenebatur priori domino indicare ipſum, immo neque hic fuit in ejus dominio. Huc quadrat Parabola a Chriſto allata de Margarita pretioſa, inventa in agro, quem idcirco quis emiſſe legitur *Matth. c.* 13.

* Quæres, an, ſi quis equidem non abſolute emat illum locum, in quo noſcit latere theſaurum; bene tamen dictum locum accipiat in feudum, vel Emphyteuſin, an inquam, talis Emphyteuta, vel Feudatarius fiat Dominus totius theſauri ex illo loco a ſe eruti, vel num debeat potius medietatem theſauri reſtituere Domino directo? Reſp. Theſaurum talem ab Emphyteuta vel Feudatario ipſomet repertum ſpectare ex integro ad Emphyteutam, ſeu Feudatarium. Quinimo, ſi theſaurus iſte inveniretur caſu fortuito ab alio tertio; adhuc ſaltem medietas theſauri præfato Emphyteutæ &c. tribuenda eſſet, pertinente altera medietate ad inventorem. Ratio eſt: quia Dominium utile non ad Dominum directum, ſed ad Emphyteutam ſeu Feudatarium ſpectat, adeoque huic poſteriori, non priori competit frui hac utilitate ex inventione theſauri eveniente. Ita cum Haunoldo, Illſung, & Card. de Lugo, La Croix *lib. 3. part. 2. n.* 108. Chriſt. Chlingenſperg. de Jure Feudali *cap.* 10. *Q* 2. Qui tamen hic, & etiam in Inſtitut. *lib* 2. *tit.* 1. *q* 34. addit, hodiernis moribus ipſosmet Principes ſupremos jure Regalium theſauros ubique in locis ſuorum ſubditorum inventos vel ex toto, vel pro parte ſibi attribuere. Quod idem teſtatur. La Croix *loc. cit. n.* 111. Qui ultimus adhuc ſubjungit, quod memorati ſupremi Principes plus tamen faveant, ac relinquant illis, qui venas metallorum, quam qui latentem theſaurum inveniunt, ut nimirum ſic ſuos magis ad indagandas haſce metallorum venas quæ alias pars fundi cenſerentur, incitent.*

QUÆSTIO II.

De Venatione & Piſcatione, ac variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

14. *Poſſunt Principes venationem, & piſcationem interdicere.*
15. *Solvitur inſtantia.*
Jus Naturæ aliud præceptivum, aliud permiſſivum.
16. *Qui contra juſtam prohibitionem venatur, peccat, teneturque damnum compenſare.*
17. *Quando cenſeatur gravis obligatio damni compenſandi?*
18. *Is tamen acquirit dominium Feræ captæ.*
19. *Solvitur inſtantia.*
Duplex jus in propoſito conſiderari poteſt.
20. *Quid de animalibus domeſticis, vel in certo loco concluſis?*
21. *An fera laqueo intricata ſit eximentis, vel laqueum ponentis.*

14. CONCL. I. Non obſtante, quod feræ ſylveſtres ſub nullius dominio exiſtant, ac proinde ſpectato Jure Gentium fiant primo occupantis, *arg. §. Feræ, Inſtit. de Rerum diviſ.* adhuc tamen poſſunt Principes venationem, piſcationem, & captionem hujuſmodi animalium ex rationabili cauſa aliis interdicere. Ita Covarruvias *part.2. in reg. Peccatum §.* 8. Leſſius *cit. cap.* 5. *num.*33.*& ſeqq.* & alii ſatis communiter, quamvis non defuerint oppoſitum tenentes, quos referunt iidem Authores. Concluſio deſumitur inprimis ex receptiſſima praxi, qua in pleriſque Regnis, ac Provinciis, Principes talem faciunt prohibitionem. Accedit ratio: quia populus poteſt cedere juri ſuo; unde cum Principibus convenientem ſuo Faſtigio apparatum, atque honeſtas pro ſua Dignitate recreationes populus concedere teneatur, conſuetudine hoc jus Principibus conceſſum eſſe, dicendum eſt. Idipſum ſuadetur ex eo: quia quilibet poteſt alium prohibere ne in ſuo fundo venationem, aucupium, vel piſcationem exerceat; ergo & Princeps pro ſuo territorio. Antecedens patet ex *l. Item ſi fundi ff. de Uſufructu*, ubi dicitur, *Aucupiorum quoque & venationum redditum ad fructuarium pertinere.* Et §. *Feræ, Inſtit. de Rer. diviſ. Plane qui alienum fundum ingreditur venandi, aut aucupandi gratia, poteſt a domino, ſi is præviderit, prohiberi ne ingrediatur.*

15. Nec dicas: Jure Naturæ & Gentium licitum eſt, animalia libera capere: atqui Princeps non poteſt tollere Jus Naturæ; ergo. Reſp. enim, venationem eſſe Jure Naturæ; licitam eatenus ſolum, quatenus ipſa non eſt prohibita Jure Naturæ, ſicuti furtum; non autem ſic, quaſi ejus prohibitio ob rationabiles cauſas certis perſonis facta, ſit contra Jus Naturæ. Hinc ſic explicata majori; diſtinguitur minor: Princeps non poteſt tollere Jus Naturæ præceptivum; id eſt, illud, quo quidpiam Jure Naturæ præcipitur, aut prohibetur, conceditur: non poteſt tollere Jus Naturæ negativum, ſeu permiſſivum tantum, & quoad unum vel alterum objectum determinatum, præſertim accedentibus juſtis cauſis, negatur minor & conſequentia. Quia multa ſunt Jure Naturæ permiſſa & licita, quæ tamen juſtis de cauſis Jure humano poſtmodum prohibentur; alioquin certe nec eſus carnium poſſet pro certis diebus ab Eccleſia interdici, cum ſit Jure Naturæ licitus, id eſt, non prohibitus hoc jure.

16. CONCL. II. Qui ſtante tali prohibitione, in loco publico, ſeu per induſtriam humanam non concluſo venatur, vel in publicis lacubus ſeu fluminibus piſcatur, aut aucupio volucres capit, peccat contra juſtam prohibitionem, atque virtutem Juſtitiæ, & obligatur ad compenſationem damni illati; quamvis acquirat dominium feræ captæ, atque ad iſtius reſtitutionem non teneatur. Ita Sannig *diſſ.* 1. *de Juſt. q* 2. *au.* 14. Leſſius *loc. cit. n.* 43. Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 4. *q.* 6. *n.* 355. & alii. Ratio primæ partis deſumitur ex dictis *num.* 14. nam talis non ſolum agit contra juſtam prohibitionem, ſicque ratione commiſſæ inobedientiæ puniri meretur; ſed etiam violat jus venandi, piſcandi, in tali loco alteri competens.

17. Num autem in particulari caſu iſthæc obligatio reſtituendi, ſive compenſandi damnum illatum, ſit gravis, necne, dijudicandum erit ex qualitate injuriæ, vel læſionis juris venandi, piſcandi, &c. Principi, vel Reipublicæ competentis: item ex gravitate damni illati, utputa ſi animalia capta ſint magni pretii, & multa; adeo ut ſoboles ferina notabiliter extinguatur; vel ſi ob frequentiam venationis feræ ſint redditæ fugaces, &c. de quibus plura citatus Leſſius, Tannerus, Lugo *diſp. 6. de juſt. & jure, ſect.* 7. & alii, arbitrantes, quod unam alteramve feram capere non cenſeatur notabiliter damnoſum, ita ut attingat culpam mortalem.

18. Altera pars Concluſionis ex eo probatur: quia talis fera ſylveſtris, vel avis, etiamnum gaudet naturali ſua libertate, ac proinde necdum eſt ſub dominio Principis, aut domini fundi, ſed eſt nullius; ergo tranſit in dominium primo occupantis, qualis in propoſito cenſetur is, qui cæpit eam. Ex quo protinus ſequitur, quod is non teneatur reſtituere feram captam, utpote quæ antea nullius erat, & per capturam facta eſt ſua.

19. Si dicas, hanc Concluſionem ſibi ipſi contradicere, dum nunc admittit, feram ſylveſtrem tranſire in dominium capientis, veluti primo occupantis, & tamen in priori parte aſſerit; talem peccare contra virtutem Juſtitiæ, ac teneri ad reſtitutionem. Reſp. negando illatum: nam quantum ad propoſitum, ac ſtante præfata prohibitione venandi, piſcandi, &c. duplex jus conſiderari poteſt. Primo quidem, ipſum jus venandi, piſcandi, &c. in tali loco: & hoc, ſtante ejuſmodi juſta prohibitione, competit Principi, vel Domino territoriali, læditurque per venationem, vel piſcationem ipſo invito ab altero factam. Secundo, jus in ipſam feram; & hoc non competit Principi, vel Domino territoriali, ſicque per capturam feræ ſylveſtris, ſeu gaudentis ſua naturali libertate,

non

Digitized by Google

non læditur. Unde fit, quod ratione prioris juris læſi teneatur is, qui venatur vel piſcatur in loco publico probibito, ad competentem reſtitutionem, ſeu recompenſationem damni illati: ratione alterius vero, utpote revera in feram non babiti, ad nibil teneatur.

20. Dicitur notanter in Concluſione: *in loco publico, ſeu non concluſo*. Nam præſens Concluſio ſolum intelligenda eſt de iis animalibus, quæ necdum ſunt manſuefacta, neque capta, atque in certo loco incluſa. Secus enim dicendum foret de animalibus natura manſuetis & domeſticis, ut ſunt gallinæ, anates domeſticæ, oves, boves, porci, & bujuſmodi; quæ proinde, ſi poteſtatem dominorum longius aberrando evaſerint, capere non licet, vel ſi ab aliquo capiantur, ſunt dominis reſtituenda: alioquin furtum committeretur. §. *Gallinarum, Inſtit. de Rerum diviſ.* Similiter licitum non eſt capere feras natura ſylveſtres, ſed certo in loco jam concluſas, v. g. in bortis, vel in nemoribus muro circumdatis, aut piſces ex piſcinis, &c. Talia enim animalia jam non amplius gaudent ſua naturali libertate, ſed cum per induſtriam bumanam contineantur ſub tali certa cuſtodia, exiſtunt ſub dominio ejus, qui eſt dominus illius horti, nemoris, piſcinæ, &c.

21. Quæres, cui competat dominium feræ laqueo intricatæ, aut piſcis naſſa concluſi, ſi eximatur ab alio, quam ponente laqueum, vel naſſam? Reſp. bic variare Doctores: nam aliqui dominium adjudicant ejuſmodi feras eximenti, *arg. l. In laqueum, ff. De acquir. rerum dominio*, ubi Summarium ſic habet: *Quod in laqueum meum incidit, non eſt meum, niſi manualiter capiatur*: nonnulli autem videntur tenere oppoſitum. Verum rectius diſtinguitur cum Sannig *cit. diſt. 6. quæſt. 2. num. 1. & 2.* Tannero *loc. cit. num.* 356. & aliis: quia vel fera, aut piſcis, inextricabiliter concludebatur laqueo, ſive naſſa; vel ita duntaxat, ut diu luctando ſeſe adbuc expediret. Si primum, fit tendentis laqueum, vel ponentis naſſam; quia nihil intereſt, an manu, vel inſtrumento quis feram apprebendat. Si ſecundum, fit eximentis illam feram, utpote quæ adbuc, antequam eximeretur, cenſebatur habere naturalem libertatem. Et hoc totum videtur velle textus *cit. l. In laqueum*, ſi bene perpendatur.

* Quær. II. Cui competat Dominium apum, aut columbarum ex tuo alveari, vel columbario avolantium? Reſp. I. Examen apum tuarum avolans tamdiu ſpectat ad tuum dominium, quamdiu verſatur in tuo conſpectu, nec eſt difficilis ejuſdem proſecutio: alioquin vero occupantis erit. Ita expreſſe deciditur in Jure §. 14. *Inſtit. de rerum diviſ.* Reſp. II. Quoad columbas avolantes, & alia ſimilia animalia, quæ abire & redire ſolent, juxta formalia Juris §. 15. *Inſtit. de rerum diviſion.* bæc regula comprobata eſt, ut eouſque tua eſſe intelligantur, quouſque animum revertendi babeant; bincque nec pro tunc licet aucupium barum tuarum domeſticarum columbarum, ſi in agros avolant, niſi ſciantur notabiliter deſtruere ſemina. Porro animus revertendi videtur deſinere tunc, quando revertendi conſuetudinem deſeruerunt: uti in dubio, & niſi particulares circumſtantiæ aliter ſuadeant, deſeruiſſe eandem conſuetudinem juxta multos præſumuntur; ſi, quamvis in ſua naturali libertate relictæ bis, terve tempore conſueto non redierint, vel jam duobus, aut tribus diebus remanſerint, ſeſe, v.g. aſſociando columbis alterius columbarii &c. Ita Molina *tom. 1. tract. 2. diſp.* 48. Attendantur pariter in ſimili caſu particularia locorum ſtatuta, & incolarum mores, ac praxis communis: ſic enim noſter Pater Franciſcus Henno, Author aliàs ſatis rigidus *tom. 2. tract. 2. diſp. 4. quæſt. 3. concluſ.* 2. teſtatur de ſua Patria ad evitanda jurgia & diſcordias legitimam ibi conſuetudinem introductam eſſe, ut columbæ e columbario proprio ad alienum ultro divertentes fiant poſterioris columbarii: quod meo judicio facilius adbuc admitti poterit, ſi tales columbæ, quamvis naturali libertati relictæ, duobus vel tribus diebus permaneant in poſteriori columbario, aut ſi cum alienis columbis evolantes, cum ipſis iterum ſæpius, puta ter, quaterve redeant ad alienum poſterius columbarium. *

QUÆSTIO III.

De aliis modis acquirendi rerum Dominium Jure Gentium.

SUMMARIUM.

22. *Inter modos acquirendi rerum dominium, eſt Nativitas.*
23. *Alluvio, & quando?*
24. *Specificatio,*
25. *Acceſſio.*
26. *Confuſio & commixtio; & quomodo differant?*
27. *Regula pro Confuſione materiarum.*
28. *Alia regula pro commixtione ſpecierum.*
29. *Specialis regula pro commixtione nummorum.*
30 *Cur nummi poſt Commixtionem fiant accipientis, non aliæ res?*
31. *Ædificatio, quomodo ſit modus acquirendi rerum dominium?*
32. *Item Plantatio,*
33. *Fructuum perceptio, &*
34. *Traditio.*
35. *Solvitur inſtantia.*

22. SEcundus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Nativitas*; per quam noſtra fiunt, quæ ex animalibus noſtro dominio ſubjectis naſcuntur; uti babetur §. *Item ea, Inſtit. de Rerum diviſione*. Unde cui competit dominium, vel ſaltem uſusfructus pecudum, utputa ovium, equorum, vaccarum, & bujuſmodi, etiam agnorum, binnulorum, & vitulorum ex ipſis natorum dominium acquirit.

23. Tertius modus acquirendi rerum dominum Jure Gentium eſt *Alluvio*. Porro *Alluvio* eſt incrementum latens, quo flumen tuo fundo paulatim aliquid adjicit, & adeo latenter, ut vix notari queat, quantum quovis momento accedat. Et quod per hujuſmodi Alluvionem agro tuo flumine adjicit, Jure Gentium tibi acquiritur. Quod ſi vero vis fluminis non latenter, ſed aperte partem de prædio tuo detraxerit, & vicini prædio appulerit, palam eſt, eam tuam permanere; prout clariſſime babetur §. *Præterea, Inſtit. eod.*

* Ad bunc tertium modum acquirendi dominium per alluvionem etiam reducitur acquiſitio novæ terræ vel per exſurgentem aliquam novam in flumine inſulam, vel per alvei mutationem. Loquendo de nova aliqua inſula §. 22. *Inſtitution. de rerum diviſione* leguntur ſequentia formalia: *Inſula, quæ in mari nata eſt (quod raro accidit) occupantis fit: nullius enim eſſe creditur. At Inſula in flumine nata (quod frequenter accidit) ſiquidem mediam partem fluminis tenet, communis eſt eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia poſſident pro modo ſcilicet latitudinis cujuſque fundi, quæ prope ripam ſit. Quodſi alteri parti proximior ſit, eorum eſt tantum, qui ab ea parte prope ripam prædia poſſident.* Ita formalia textus, cui cum Chlingenſperg *lib. 2. Inſtit. tit. 1. q.* 46. prope finem ſubjungo, bodiernis moribus quandoque pro locorum diverſitate natas de novo Inſulas titulo Regalium ſibi applicare Principes, & territorii Dominos. Quemadmodum in Bavaria Inſulæ in Danubio ex inveterata conſuetudine ad Principem ſpectant, ſecus in OEno. Ita ille. Aliam diſtinctionem in Bavaria facit Illuſt. Baro de Schmid, tribuens abſolute Principibus dominium quoad Inſulas in fluminibus navigabilibus exortas; ſecus ſi non fuerint navigabilia; videatur in Jure Bavarico Land-Recht *tit. 25. art.* 8. *num.* 10. *& ſeqq.* Diſcurrendo autem de naturali alvei mutatione, cui pro tunc acquiratur prominentis terræ dominium, denuo ex textu Juris §. 23 *Inſtit. de rerum diviſione*. deſumitur ibi: *Quodſi* (flumen) *naturali alveo in univerſum derelicto ad aliam partem fluere cœperit, prior quidem alveus, vulgo* Rin-Saal *eorum eſt, qui prope ripam ejus prædia poſſideat, pro modo ſcilicet latitudinis cujuſque agri, quæ prope ripam ſit: novus autem alveus ejus Juris eſſe incipit, cujus & ipſum flumen eſt, id eſt publicus. Quodſi poſt aliquod tempus ad priorem alveum reverſum fuerit flumen: rurſus novus alveus eorum eſſe incipit, qui prope ripam ejus prædia poſſident. Alia ſane cauſa eſt, ſi cujuſdam totus ager inundatus fuerit: ne-*

que

que enim inundatio fundi ſpeciem commutat , & ob id , ſi receſſerit aqua , palam eſt , eum fundum manere , cujus fuit . Hucuſque deciſio Juris , quæ , cum clara ſit , ulteriori explicatione non indiget . *

24. Quartus modus acquirendi rerum dominium Jure Genrium , eſt *Specificatio* : per quam intelligitur formatio , ſeu introductio formæ, vel quaſi formæ in alienam materiam vel partim alienam, partim propriam . Sic qui bona fide , & nomine proprio , ex ſua & aliena lana veſtimentum confecit, hac ratione ejus dominus efficitur , quamvis domino lanæ alienæ ſit reſtituendus valor ipſius lanæ . Verum hic modus acquirendi rerum dominium nonnullas habet limitationes , de quibus agitur §. *Cum ex aliena , Inſtit. de Rerum diviſione* .

* Porro inter alias limitationes citato §. *cum ex aliena.* 25. *Inſtit. de rerum diviſione* factas præcipua eſt , quod ſpecificans etiam bona fide non fiat Dominus illius rei alienæ , in quam novam formam introduxit , ſi eadem ſpecies ad priorem eandem materiam reduci queat , uti contingit , ſi ex alieno argento fiat nova ſtatua ; ubi potius in ſimili caſu remanet dominium penes illum , qui antea extiterat Dominus ipſius talis materiæ . Et hinc , ſi talis ſtatua ab aurifabro vendatur tertio , eadem poteſt rei vindicatione immediate repeti a domino materiæ , apud quemcunque illa ſtatua exiſtat . Econtra vero , ſi pannifex ex empta alterius lana , quam ignoravit eſſe alienam , confeciſſet pannum , vel piſtor ex alieno frumento farinam , ſeu panem , vel lanio ex alienis ovibus mactatis præparaſſet carnea , ac poſtea vendidiſſet tertio pariter exiſtenti in bona fide , nentiquam poſſet per dominum materiæ hujuſce exigi immediate pannus , ſeu panis , aut carnes ab illo tertio , cui talis juſto pretio vendebantur , neque etiam in conſcientia tertius obligaretur reſtituere , ſed potius , ſi ille , ad quem antea materia ſpectabat , habeat prætenſionem , eandem vel contra auferentem , ſi reſciatur , vel contra pannificem , ſeu piſtorem , aut lanionem per actionem in factum (uti Juriſtæ ajunt) inſtituere deberet. Ratio eſt : quia cum illa res nequeat utiliter redigi in priorem materiam , talis ſpecificans , ſeu introducens inibi formam per ipſummet Jus factus eſt dominus , quod dein dominium tranſtulit per venditionem in tertium , & conſequenter , cum non amplius maneat talis rei dominus ille , ad quem antea ſpectabat materia , neque poterit eandem rem a tertio bonæ fidei poſſeſſore , qui exinde non eſt factus ditior , rei vindicatione exigere : Videatur deſuper Cblingenſperg. *lib. 2. Inſtit. tit. 1. q. 38. & quæſt. 39.* poteritque id pro reſolutione multorum caſuum deſervire . *

25. Quintus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium , eſt *Acceſſio* ; cum videlicet quid ornatus cauſa alteri rei accedit , ſeu adjicitur : tunc enim , licet hoc pretioſius ſit ; quam id cui adjicitur , Acceſſionis jure acquiritur domino rei illius , cui adjectio facta eſt . Sic ſi veſti tuæ intexator purpura aliena , purpura veſti cedit , prout dicitur *loc. cit. §. Si tamen* . Adducunt autem circa hoc Doctores limitationem , niſi purpura facile , atque ſine læſione veſtimenti poſſet eximi : tunc enim purpura illa eſſet ſeparanda , ſuoque domino in ſpecie petenti reddenda ; alioquin autem ſufficit pretium ejus reddere .

26. Sextus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium , eſt *Confuſio* . Cui accedit Septimus , qui eſt *Commixtio* & hæc differt a Confuſione penes hoc , quod in Commixtione corpora ſeparata inter ſe quoad ſubſtantiam remaneant , prout fit in commixtione duorum frumentorum inter ſe ; in Confuſione vero corpora in unum coeant , prout fit in permixtione mei & tui vini per errorem , aut induſtriam , in eodem dolio facta .

27. Porro de his duobus modis in Jure §. *Si duorum* , & §. *Quod ſi frumentum, Inſtit. de Rerum diviſ.* ſequentes regulæ ponuntur . Prima , loquens de Confuſione , talis eſt . Quando utriuſque voluntate confunduntur materiæ duorum dominorum, veluti ſi vina ſua confuderint, aut ex vino & melle mulſum fecerint , totum corpus inde reſultans utriuſque commune eſt : idem dicendum , licet non voluntate amborum dominorum , ſed fortuito , illa confuſio facta fuerit .

28. Altera regula , loquens de Commixtione , ſic habet . Quando ſpecies duorum dominorum , utputa frumenta , ex utriuſque voluntate commiſcentur , efficiuntur communes : quia ex conſenſu utriuſque ſingula v. g. grana , quæ cujuſque propria fuerant , mutuo communicantur . Quod ſi caſu ea commixtio facta fuerit , aut unus miſcuerit ſine alterius conſenſu , non fit aliquid commune : quia ſingula corpora in ſua ſubſtantia durant , ac proinde non magis iſto caſu fit commune frumentum , quam grex intelligitur eſſe communis , ſi pecora unius mixta fuerint pecoribus alterius . Unde tunc arbitrio judicis æſtimandum erit , quale cujuſque frumentum fuerit , vel (juxta Gloſſam ibidem) ut cuilibet tantum frumentum reſtituatur, quantum fuit ſuum , quando non apparet , quodnam fuerit ſuum .

29. Speciale quid habetur in pecunia , ſive nummis , *l. Si alieni , ff. de Solutionibus* , ibi : *Si alieni nummi , inſcio vel invito domino , ſoluti ſunt , manent ejus , cujus fuerant* (& ſic ante aliam mixtionem, poſt quam diſcerni nequeant, non fiunt accipientis .) *Sed ſi mixti aliis ſunt , ita ut diſcerni non poſſint , ejus fieri , qui accepit , in libris Caſſii ſcriptum eſt , ita ut furti actio domino cum eo , qui dediſſet , competeret* . Et hoc eſt ſpeciale in nummis, ut hi commixti propriis nummis, ita ut amplius diſcerni nequeant , tranſeant in dominium accipientis , ſive mala fide , v. g. a fure , emente a mercatore pannum dati fuerint : ſic tamen , quod domino competat actio furti contra dantem , puta contra furem , qui illam pecuniam abſtulit , & mercatori dedit . Quinimo & ipſe fur , facta ſemel commixtione pecuniæ furtivæ cum propria, acquirit illius dominium , ſed duntaxat imperfectum , hoc eſt, cum obligatione tantundem reſtituendi , quantum furto abſtulit .

30. Porro in aſſignanda diſparitate inter commixtos nummos, & grana frumenti , & quod illi tranſeant in dominium accipientis poſt commixtionem , non grana ſine mutua utriuſque domini voluntate commixta , laborant Doctores. Congruentia tamen eſſe poteſt : tum quia majus periculum eſt in nummis , utpote præ cæteris rebus furto expoſitis , ac ne eorum dominium ſemper maneat incertum : tum quia nummi a publica æſtimatione ſuum habent valorem , atque ſtatim , ut expenduntur & commiſcentur , intelliguntur conſumpti ; non ſic grana frumenti aliis permixta .

31. Octavus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium , eſt *Ædificatio* . De hac § *Cum in ſuo , Inſtit. de Rerum diviſ.* ſtatuitur primo , quod ſi quis in ſuo ſolo ſeu fundo domum ex aliena materia bona fide ædificaverit , ipſe fiat dominus ædificii : quia omne , quod ſolo inædificatur , ſolo cedit. Veruntamen dominus materiæ, quamvis eam ſtante ædificio vendicare non poſſit , poteſt tamen petere ſatisfactionem pro materia ; & ſi aliqua de cauſa dirutum ſit ædificium , atque ipſe materiæ æſtimationem necdum accepit , poteſt hanc vendicare in ſpecie . Deinde decernitur ibidem, quod ſi quis viciſſim in alieno ſolo ſcienter ex ſua materia domum ædificat , non ſolum tunc ædificium ſolo cedat , atque illius fiat domus, cujus eſt ſolum; ſed inſuper ædificans amittat proprietatem materiæ , ita ut diruto ædificio eam vendicare non poſſit : quia ſic temere ædificando , ſua voluntate materia illa cenſetur eſſe alienata ; videtur enim donaſſe , quod nullo jure urgente concedit . Verum hoc iterum habet ſuas limitationes , de quibus Juriſconſulti .

32. Nonus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium , eſt *Plantatio* : de qua §. *Si Titus , Inſtit. eod.* habetur , quod ſi quis alienam plantam in ſuo ſolo poſuerit, ipſius erit ; & e converſo , ſi quis ſuam plantam in alieno ſolo poſuerit , v.g. in ſolo Titii , erit alterius, nempe Titii; dummodo radices egerit (nam antequam planta radices egit, ipſius permanet, cujus fuerat antea .) Quia ſicut ædificia , ita multo magis plantæ & arbores ſolo cedunt ; utpote cum a terra ſuſtententur , capiantque inde alimentum , vitam & incrementum ſuum ; atque hinc Jure Gentium fiunt illius , cujus eſt ſolum .

Ædi-

Digitized by Google

Æſtimationem tamen plantæ, atque impenſi laboris mercedem repetere poteſt, qui in alieno ſolo plantas poſuit, vel frumenta conſevit, dummodo id bona fide factum ſit; prout ibidem §. *ſeq.* ſubjungitur, atque in ſimili dictum eſt n. *præc.* de ædificante in alieno fundo.

33. Decimus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Fructuum perceptio*. Porro de hoc modo ſic habetur § *Si quis a non domino*, *Inſtit. de Rerum diviſ. Si quis a non domino, quem dominum eſſe credebat, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet juſta cauſa æque bona fide acceperit, naturali ratione placuit, fructus, quos percepit, ejus eſſe pro cultura & cura. Et ideo ſi poſtea dominus ſupervenerit, & fundum vendicet, de fructibus ab eo conſumptis agere non poteſt. Ei vero, qui alienum fundum ſciens poſſederit, non idem conceſſum eſt: itaque cum fundo etiam fructus, qui conſumpti ſunt, cogitur reſtituere*. Hæc ibi. Ex quibus patet, quod bonæ fidei poſſeſſor Jure Gentium fructus faciat ſuos, nec eos conſumptos teneatur reſtituere vero domino, ſi is poſtmodum comparuerit, & fundum evicerit: etſi ſecus ſit de malæ fidei poſſeſſore, nam is etiam fructus perceptos cogitur reſtituere.

34. Ultimus tandem modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Traditio*; de qua §. *Per traditionem*, *Inſtit. eod.* dicitur ſic: *Per traditionem quoque jure naturali res nobis acquiruntur, nihil enim tam conveniens eſt naturali æquitati, quam voluntatem domini, volentis rem ſuam in alium transferre, ratam haberi; & ideo cujuſcunque generis ſit corporalis res, tradi poteſt, & a domino tradita alienatur*. Hæc ibi.

35. Nec obſtat, quod Traditio fiat privata voluntate hominum, rem ſuam in alios transferentium; ac proinde male videri poſſit, quod Traditio connumeretur inter modos acquirendi rerum dominium Jure Gentium. Reſp. enim negando ſequelam: quia, quamvis Traditio fiat privata voluntate hominis, rem ſuam alteri tradentis, huic tamen Traditioni Jure Gentium, atque naturali, convenit poteſtas transferendi rerum dominium in alios. Sicut a pari, quamvis Occupatio rei ſub nullius dominio exiſtentis fiat induſtria humana, atque voluntate privata cujuſpiam rem illam ſuo labore occupare ſatagentis: jus tamen, ſeu poteſtas transferendi rerum dominium in primo occupantem, convenit Occupationi ex Jure naturæ; atque Gentium, & non ſolum ex conſtitutione quadam humana (prout id convenit Præſcriptioni, juxta dicenda *Diſtinct. ſequenti*) atque ideo ſicut Occupatio, ita & Traditio, merito connumeratur inter modos acquirendi rerum dominium Jure Gentium.

DISTINCTIO VI.

De Præſcriptione, & Uſucapione.

QUÆSTIO I.

Cur Lex Præſcriptionis ſeu Uſucapionis ſit introducta, & an valeat in Foro Conſcientiæ?

SUMMARIUM.

1. *Præſcriptio, quomodo ſumatur?*
2. *Præſcriptio, & Uſucapio, quid?*
3. *An differant?*
4. *Jus Præſcriptionis, quo Jure ſit introductum*
5. *Habet locum etiam in Foro Conſcientiæ.*
6. *Id amplius oſtenditur.*
7. *Nemo debet locupletari cum alterius jactura, quomodo?*

1 PRæſcriptio ſumitur in propoſito pro acquiſitione dominii, atque eliſione juris alterius, abſque ejus conſenſu ex ſola legis diſpoſitione tempore legibus definito. Et de Præſcriptione hoc modo ſumpta merito impræſentiarum agitur, ut intellectis hactenus diverſis modis acquirendi rerum dominium Jure Gentium, etiam percipiatur modus acquirendi rerum dominium Jure Civili, & Canonico.

2. CONCL. I. *Præſcriptio* eſt acquiſitio dominii rei alienæ, per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito bona fide continuatam. Ita in re communis; & concordat hæc definitio cum illa, quæ *L. 3 ff. de Uſucap.* habetur, ibi: *Uſucapio eſt acquiſitio, vel adjectio dominii, per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti*. Ubi tamen per ly *acquiſitio dominii*, etiam ſubintelligitur eliſio juris alterius, utpote per quam ſimiliter acquiritur jus aliquod, quod antea alteri competebat: cæteræ autem particulæ patebunt ex decurſu.

3. Porro licet inter Præſcriptionem & Uſucapionem nonnullas Doctores differentias aſſignare conentur, defacto tamen ex recepto modo loquendi plerumque inter ſe confunduntur: niſi quod Uſucapio proprie tantum rebus corporalibus conveniat, at vero Præſcriptio generaliorem habeat ſignificationem, & rebus tam corporalibus, quam incorporalibus competat. Verum quidem eſt, quod Præſcriptio triennalis (qualis datur inter res mobiles) frequentiori uſu in Jure dicatur Uſucapio; ex quo proinde nonnulli cum Gloſſa *L. 3. ff. de Uſucap.* deducunt aliam differentiam inter Uſucapionem & Præſcriptionem, quod nimirum illa proprie ſit rerum mobilium, hæc immobilium: quam differentiam etiam Doctor Subtilis 4 *diſt.* 15. *quæſt.* 2 §. *de ſecundo*, ſupponere videtur, ibi: *Ex hoc dico, quod Præſcriptio in immobilibus, & Uſucapio in mobilibus*, &c. Sed hæc differentia non ſemper attenditur: nam in Jure Uſucapio quandoque etiam ad res immobiles refertur, & econtra Præſcriptio ad res mobiles; prout fit §. 1. *Inſtit. de Uſucap.* & alibi: unde parum, & ferme nihil ab invicem differunt; ratione cujus Doctores eodem modo de utriſque diſcurrunt.

4. CONCL. II. Jus Præſcriptionis ſeu Uſucapionis introductum eſt Jure humano poſitivo, tum Civili, tum Eccleſiaſtico ob publicam utilitatem & quietem, ne incerta eſſent ſemper rerum dominia, & infinitæ orirentur lites circa earum proprietatem. Ita habetur *l. 1. ff. de Uſucap.* eſtque communis. Ratio eſt: quia non illico ſequitur *rem iſtam emi, vel alter mihi donavit, legavit, &c. ergo eſt mea*. Nam ſi ille, qui mihi eam tradidit, dominus non fuit, neque me dominum facere potuit, juxta *Reg. 79 Juris in 6. Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur*. Proinde, niſi Lex ob diuturnam poſſeſſionem bona fide habitam, & juſto titulo comparatam, illius rei dominium expreſſe mihi attribueret, nunquam de hoc ſecurus forem: nam ſemper timere poſſem, ne quis ſuperveniat, illius rei tanquam ante plurimos annos ſibi vel ſuis parentibus injuſte ablatæ, dominium ſibi vendicans.

5. CONCL. III. Translatio dominii facta auctoritate Legis per Præſcriptionem, atque Uſucapionem juſta eſt; ſimulque per eam transfertur rerum dominium nedum in Foro externo, ſed etiam in Foro conſcientiæ: adeo quidem, ut ſi præſcriptio cujuſdam rei legitime ſit completa, poſtmodum talis non amplius teneatur ad reſtitutionem rei jam præſcriptæ, etiamſi poſtea certo cognoſcat, rem fuiſſe alienam. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia juſte poteſt transferri rerum dominium per Legem communem juſtam, & legitime promulgatam; ergo idem dicendum de lege Præſcriptionis.

6 Confirmatur. Quia Lex Præſcriptionis ex una parte eſt plurimum utilis ac proficua Reipublicæ, & quieti communi imo etiam neceſſaria ad reſcidendas infinitas lites; ex altera vero parte per eam nemini infertur injuria: nam ſicut hodie à Sempronio præſcribitur contra Titium, huicque rem ſuam certo temporis ſpatio repetere negligenti, ejuſdem dominium vi Præſcriptionis adimitur. Ita vi ejuſdem Præſcriptionis poteſt Titius alio tempore quidquam præſcribere contra Sempronium, vel quemcumque alium qui negligit rem ſuam debito tempore repetere. Adde, quod talis ſibi, ac propriæ negligentiæ, quam Jura ob bonum publicum merito caſtigant, culpam imputare debeat, ſi tanto tempore negligat rem ſuam repetere, quantum Jura requirunt ad Præſcriptionem.

7. Dices. Juxta illud lumine naturæ notum: *Nemo debet locupletari cum alterius jactura*: ſed hoc fit in Præſcriptione, ergo. Reſp. majorem eſſe intelligendam de injuſta locupletatione: qualis eſſet, ſi quis in emptione, aliiſve contractibus proximum circumveniret, atque deciperet, ſicque cum ejus jactura locupletaretur injuſte. Non autem dictum illud eſt in-

tel-

telligendum de juſta locupletatione; qualis eſt ea, quæ ſit in bello juſto & in legitima Præſcriptione per authoritatem Legis, ex publica & juxta cauſa transferentis dominium unius in alium, atque in ſimilibus aliis caſibus.

* Concluſio IV. Præſcriptio ut ſic ab aliqoibus *imprimis* dividi ſolet ratione effectus in poſitivam & privativam Hanc diviſionem faciunt P. Schmier *in Tract. de Præſcript. cap. 1. ſect. 3.* & P. Piebler *lib. 2. Decret. tit. 26. §. 1. num. 7.* Vi Præſcriptionis poſitivæ (ioqniont) novum aliquod jus a tertio acquiro; ecootra vero vi præſctiptionis privativæ ab onere aliquo liberor, e. g. ſi Titius præſcribit jus eundi per pratum Caij, vel illic currus ducendi &c. talis præſcriptio diceretur poſitiva. Quodſi vero certo tempore a jure definito, puta decennio, Titius ſimiles actus non amplius exerceret io prato Caij, præfatum jus extingueretur, atque Cajus, cujus prarum ab boc onere, ſeu obligatione liberatur, diceretur præſcribere præſcriptione privativa, & hinc etiam ab aliquibus Præſcriptio ut ſic defioiri ſolet, quod ſit *modus acquirendi a Jure approbatus, quo per poſſeſſionem debito modo, & tempore continuatam obtinetur Jus, vel liberatio aliqua.*

Ulterius ratione temporis ſolet præſcriptio dividi in ordinariam & extraordinariam. *Ordinaria* vocatur illa, quæ tempore ordinario, id eſt, juxta dicenda triennio in rebus mobilibus, & decennio vel viceunio (qnale tempus etiam in Jure dicitur longum) io rebus immobilibus finitur. *Extraordinaria* dicitur, quæ tempore longiſſimo (quale tempus dicuntur triginta vel quadraginta anni) completur. Atque ad eandem ſpectat etiam præſcriptio ſexaginta, octoginta, vel centum annorum: Item præſcriptio immemorialis, quæ requirit tempus immemoriale, ſeu poſſeſſionem tam diururnam, ut ejus initium excedat memoriam hominum deſacto exiſtentium, ad qualem præſcriptionem immemorialem probandam juxta Maſcardum *de Probat. volum 2. concluſ. 1042. num. 5. & 6.* ſufficit, ſi teſtes quinquaginta quatuor annorum (alii putant ſufficere quinquagiota duos, vel etiam quinqoaginta & unum) teſtentur, ſe ſemper ſic vidiſſe practicari, nec aliter audiviſſe ab aliis. Quinimo communem eſſe opiuionem, quod per homines modo viventes non ſciatur hujus initium, etſi fortaſſis ex documentis probari poſſet, ante ducentos v. g. vel trecentos annos contrariam fuiſſe praxin. De hoc ultimo adhuc fuſius ad finem materiæ de præſcriptione.

Quær. I. Contra quas perſonas poſſit introduci præſcriptio? Reſpond. contra omnes illas perſonas, quæ ſunt capaces alicujus Juris realis, vel perſonalis, nec a Jure prohibentur agere, poteſt præſcriptio introduci. Ita cum communi Pichler *lib 2. Decret. tit. 26. n. 77* & Schmier *Tom. 1. Juriſprudentiæ lib. 1. tract. 2. cap. 3. ſect. 1. §. 1.* cum Rota Romana *in Rec. p. 4. tom. 1. deciſ. 316. n.* 8. Ratio eſt; qnia tales poſſunt præſcribere contra alios; ergo merito pati debent, ſi & præſcriptio fiat contra ipſos. Cæterum, quia Filiusfamilias, quamdiu eſt ſub patria poteſtate, nequit ſuo oomine agere quoad bona adventitia ordinaria, nec uxor conſtante matrimonio quoad dotalia, conſequenter merito nec quoad iſta Bona contra eoſdem ſub illo tempore præſcriptio inchoari poteſt, prout ſtatuunt Jura *L. Supernaturali 1. §. 2. C. de Annal Except. & L. in rebus dotal. 30. ff de Jure dotium*, Vide de hoc plura apud Juriſtas.

Quær. II. An contra perſonas & earum Jura per actus meræ facultatis introduci queat præſcriptio? Antequam reſpondeam, ſuppono, quod per actus meræ facultatis intelligantur illi, quos citra ullam obligationem aut conventionem ſolent elicere aut omittere homines, vel ex mero arbitrio, vel præciſe ea cauſa liberalitatis, hoſpitalitatis, vel familiaritatis, quales actus per ſe loquendo ex communi perſuaſione hominum ſunt, aliquem ad prandium invitare, ab hoc piſtore panes accipere, hoc molendinum pro conficienda farina accedere &c. H. N.

Reſp. Per actus meræ facultatis non introducitur contra alium præſcriptio. Ita teſte P. Schmier *loc. cit. cap. 4. ſect. 1. §. 3. num. 71.* communiſſima DD. & patet ex *L. In viam publicam. 2. ff. de via publica.* Porro in dubio ſæpius emergente, num hi actus, aut omiſſiones in particulari ſint meræ facultatis, nec ne? Utiliter vide citatum Authorem, ſimulque adverte ex Chlingenſperger *lib. 2. Inſtit. tit. 2. q. 20.* Quod, ſi per ſimiles actus prætendens præſcriptionem, prohibeat, vel præcipiat, & alter acquieſcat libere, jam magnus exinde favor acquiratur præſcribenti. *

QUÆSTIO II.

Quæ Conditiones requirantur ad Præſcriptionem?

SUMMARIUM.

8. *Ad Præſcriptionem quæ conditiones requiruntur?*
9. *Ad eam requiritur Poſſeſſio.*
10. *Bona fides.*
11. *Et an cum dubio poſſit Præſcriptio inchoari?*
12. *Vel continuari?*
13. *Juſtus Titulus.*
14. *Tituli nomine quid intelligatur?*
    (a) Ut dictum n. 5. & ſeqq.
15. *Titulus, quando requiratur ad Præſcriptionem?*
16. *Et quod res ſit apta præſcribi.*
17. *Dupliciter dicuntur res non poſſe præſcribi.*
18. *Vel quia ordinario tempore non uſucapiuntur.*
19. *Vel quia nullo modo præſcribi poſſunt.*

8. CONCL. I. Ad Præſcriptionem legitimam quatuor requiruntur conditiones. I. Poſſeſſio rei legitimo tempore a Jure definito continuata. II. Bona fides. III. Juſtus Titulus. IV. Ut res illa ſit apta præſcribi. Ita in re communis: & quamvis oonnulli enumerent quinque, tamen ipſi primam conditionem hic aſſignatam dividuntur in duas, eaſque omnes ſequentibus verſiculis comprehendunt.

Non uſucapies, niſi ſint tibi talia quinque.
Sit res apta, fides bona, ſit titulus quoque juſtus.
Poſſideas juſte, completo tempore legis.

9. Prima itaque conditio ad Præſcriptionem neceſſaria, eſt *Poſſeſſio legitimo tempore a Jure definito continuata.* Siquidem ut habet *Reg. 3. Juris in 6. Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit*: quia Præſcriptio fundatur ſuper poſſeſſionem; ubi autem fundamentum non eſt, ſuperædificari non poteſt. Porro hujuſmodi poſſeſſio debet tempore a Jure definito continuari; de quo tempore, & quantum illud ſit, dicetur *Quæſt. ſeq.*

* Eſt autem poſſeſſio quadruplex alia naturalis, alia civilis, alia mixta ex utraque, & demum alia civiliſſima. *Poſſeſſio naturalis* dicitur detentio actualis rei nomine ſuo, & taliter poteſt etiam fur rem furtivam poſſidere. *Poſſeſſio civilis* eſt animus poſſidendi cum juris adminiculo, id eſt jure non refragante, & hanc poſſeſſionem civilem fur non habet ob defectum bonæ fidei. *Poſſeſſio mixta* eſt detentio actualis rei Juris, ac animi adminiculo: & talem poſſeſſionem exercet non ſolum dominus rei propriæ huic actualiter inſiſtens, ſed etiam poſſeſſor bonæ fidei rei privatæ alienæ, quam credit, ſeu exiſtimat citra peccatum injuſtitiæ, ac bona conſcientia eſſe ſuam: eamque ſic actualiter detinet. *Poſſeſſio civiliſſima* dicitur, quæ ex mera diſpoſitione legis, conſuetudinis, aut ſtatuti abſque alio actu corporis noſtri acquiritur, quatenus nimirum quis præciſe fictione juris reputatur rem aliquam non ſolum mente, ſed etiam actuali poſſeſſione detinere, etſi nullo modo eandem rem unquam adhuc apprehenderit actualiter: talem poſſeſſionem dicitur conſecutus ille, cui extraditur actuale inſtrumentum ſuper contractum e. g. emptionis cujuſdam rei confectum atque erectum, etſi noodum illam rem ex ulla ſui parte apprehenderit. *L. Emptionum L. 6. de Donat.*

Cæterum ad præſcriptionem neotiquam in jure cenſetur ſufficiens poſſeſſio mere naturalis; cum talem etiam fur reſpectu rei furtivæ exercere valeat; ſed ad inchoandam eandem ſi agitur de jure novo vi præſcriptionis obtinendo, requiritur vel poſſeſſio mixta, id eſt naturali & civili conflata, vel ſaltem civiliſſima per fictionem Juris mixtæ in quibuſdam a jure expreſſis caſibus æquivalens. Ad continuandam autem præſcriptionem ſemel legitime inchoatam ſufficit poſſeſſio civilia

vilia

vilia tantum, qualem habet, qui corpore quidem abiit a rebus ſemel legitime apprebenſis, inde tamen non diſceſſit animo relinquendi poſſeſſionem, ſed poſtea reverſurus. Ita expreſſe diſponitur *L. licet. C. de acquirenda poſſeſſione* ibi: *licet poſſeſſio* (& conſequenter præſcriptio) *nudo animo acquiri non poſſit: tamen ſolo animo retineri poteſt.* *

10. Secunda conditio ad Præſcriptionem requiſita, eſt *bona fides*. Nam, ut inquit *Reg. 2. Juris in 6 Poſſeſſor malæ fidei ulla tempore non præſcribit*, & alibi. Porro *bona fides* in propoſito aliud non eſt, quam conſcientia ſeu credulitas, qua quis prudenter ſibi perſuadet, rem ſuam eſſe ſuam. Dicitur, *prudenter*: quia ſi ex ignorantia craſſa, vel inotdinata cupiditate, illa perſuaſio procedat, non erit fides bona.

* Objicies: qui contra clara jura prohibentia etiam ex invincibili ignorantia aliquid facit, eſt in mala fide apud Juriſtas: atqui talis adhuc poteſt præſcribere non quidem præſcriptione ordinaria, ſed ſaltem extraordinaria, uti cum Haunoldo, Engel, Fachinæo, Covarruvia & pluribus aliis tenet Schmier de Præſcript. *cap. 5. Sect. 1. §. 5.* ergo etiam cum mala fide poteſt aliquis præſcribere. Major probatur ex *L. 7. C. de Agricol. cenſ.* ubi ſic habetur; *malæ fidei poſſeſſorem eſſe nullus ambigit, qui aliquid contra legem interdicta mercatur.* Et hinc abſolute loquendo ab ipſis Juriſtis a ratione malæ fidei ſoli illi excipiuntur, apud quos ignorantia, ſeu error Juris toleratur, qui exinde non ſolum tempore longiſſimo, ſed etiam, ſi habeant ſimul titulum, ordinario cum tali errore poſſunt præſcribere; quales ſunt Minores, ac Milites, & in quibuſdam caſibus Fœminæ atque Ruſtici *L. 9. § 1. ff. de Juris & facti ignorantia. & L. ult. C. eodem.* Reliqui omnes excluduntur. Ad hanc objectionem Reſp. diſting. Maj. talis eſt in mala fide juridica, conced. in mala fide Theologica neg. major. ac conceſſa minori, ſimiliter diſting. conſequens, poteſt etiam apud illos, reſpectu quorum ignorantia juris non toleratur, præſcribi cum mala fide juridica ſaltem præſcriptione extraordinaria, conced. cum mala fide Theologica neg. Uti enim juxta dicenda *tract. 8. diſt. 2. q. 4. num.* 34 duplex eſt culpa Theologica & Juridica, ita & duplex mala fides.

Cæteroquin bona fides in præſcribente regulariter præſumitur, niſi mala per graves rationes aliunde probetur, *arg. L. merito, ff. pro Socio.* Dixi *regulariter*, quoniam hæc regula ſuas quoque habet exceptiones, ubi potius creditur adeſſe mala fides niſi contrarium aliunde oſtendatur in ſequentibus: I. Quando poſſeſſor talis rei fuit ab initio per perſonam fide dignam admonitus, ne hanc rem acceptet, eo, quod non ſpectet ad vendentem, ſi nihilominus eandem abſque ulteriori indagatione comparet. II. Si ante comparationem talis rei jam ſit fama per viciniam, rem emendam non eſſe venditoris. III. Si Filiusfamilias ſub patria poteſtate conſtitutus ferat res emendas tales, quæ prudenter nequeunt credi Bona Caſtrenſia, vel quaſi Caſtrenſia, aut extraordinaria adventitia. IV. Si homo graviter ſuſpectus de furto afferat has res emendas; quando vero hæc ſuſpicio non niteretur gravi, ſed tantum levi fundamento, deberet talis venditor magis cenſeri juſtus, quam fur, *argum. cap. fin. de Præſumpt.* uti etiam cum aliis advertunt Engel *lib. 2. Decret. Tit.* 26. n. 14. Schmier *Tom. 1. Juris prudentiæ lib. 1. tract. 2. c. 5 num* 85. *& ſeqq.* V. Ordinarie quoad illos, reſpectu quorum error juris non toleratur, ſaltem juridice mala potius; quam bona fides cenſeretur adeſſe, ſi contractus cum alio initus, vi cujus prætenderetur præſcriptio aliqua longi temporis inchoaſſe, foret a Jure claro reprobatus, e. g. ſi emeretur res Eccleſiæ pretioſa ſine debitis ſolemnitatibus, nam *qui contra Jura mercatur, præſumitur bonam fidem non habere. Regul.* 82. *de Reg. Juris in* 6. de quo fuſius in Jure Canonico *lib. 2. Decret. Tit.* 26. §. 3. *num.* 67. *& ſeqq.* VI. Et ultimo bona fides non adeſſe cenſetur, ſi præſcriptionem allegant fortiter ipſummet jus cum gravi præſumptione reſiſtat, nec is valeat pro ſe juſtum titulum ſpecialem, quo rem debito tempore poſſidet, vel ſaltem abſque titulo ſpeciali tempus immemoriale allegare, atque probare. Tali modo Jus reſiſtit Clerico extraneo, ſi contra Parochum ſuum in aliena Parochia vellet præſcribere Decimas, prout totum deſumitur clare ex *cap. 1. de Præſcript. in* 6. Unde talis Clericus deberet vel probare ſpecialem aliquem titulum, quo Jus decimandi acquiſivit, vel tempus immemoriale, quo poſſedit: alias non poterit decimas præſcribere. *

11. Quæres, an dubitans, utrum res ſit ſua vel aliena, cenſeatur habere bonam fidem ſufficientem ad Præſcriptionem, ac proinde ſtante tali dubio poſſint præſcribere? Reſp. I. Si dubium adfuit ab initio, non poteſt ita dubitans inchoare Præſcriptionem, quamdiu manet illa dubitatio. Ita communis. Ratio eſt: quia dubitans an res ſit ſua vel alterius, injuſte agit ſibi eam arrogando; cum non ſit melior ſua conditio, quam alterius, qui eam prius poſſederat, ſed econtra, ergo jam non cenſetur habere bonam fidem.

12. Reſp. II. Quando dubium ſupervenit ei, qui bona fide cœpit poſſidere, non obſtat illud Præſcriptioni continuandæ, neque interrumpit poſſeſſionem, dummodo interim poſſeſſor moralem diligentiam adhibeat in inveſtiganda veritate rei. Ita communior, & probabilior Doctorum, paucis exceptis Ratio eſt: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis juxta *Reg. 65. Juris in* 6. ergo ſi is, qui incipit dubitare, jam prius bona fide poſſederit rem, melior eſt ejus conditio, quam alterius non poſſidentis. Unde patet diſparitas inter hunc, & priorem caſum: ſimulque ſequitur, quod quidem ſtante tali dubio non poſſit quis inchoare poſſeſſionem rei (cum non ſit melior ſua conditio, quam alterius) bene tamen poſſeſſionem prius jam bona fide cœptam continuare, non obſtante dubio poſtmodum ſupetveniente; dummodo non intermittat adhibere moralem diligentiam in inveſtiganda veritate rei.

13. Tertia conditio ad Præſcriptionem requiſita, eſt *juſtus Titulus*: non quidem verus, atque a parte rei ſubſiſtens (nam hic una cum traditione, atque poſſeſſione, rei dominium transfert, ut amplius Præſcriptione opus non ſit) ſed ſaltem rationabiliter præſumptus, ſive putativus Titulus, qui juſto errore putatur interveniſſe, quamvis revera non intervenerit.

14. Porro *Tituli* nomine in propoſito intelligitur, cauſa ex ſe habilis ad transferendum dominium, vel uſucapiendi conditionem præbens; uti ſunt donatio, emptio, tranſactio hæreditas, legatum, & hujuſmodi. Siquidem per tales modos, ſi tradens fuit dominus rei alteri traditæ, transfertur dominium rei in ipſum: ſi vero non erat dominus, idque a recipiente ignoretur, ſaltem uſucapiendi ſeu præſcribendi conditionem præſtat. Unde ſi talis poſtmodum bona fide poſſeſſionem dictæ rei legitimo tempore continuet, ſicque præſcriptionem illius compleat, non tenebitur amplius eam reſtituere vero domino, etiamſi poſtea error deprehendatur, ac manifeſtum fiat, rem illam a principio fuiſſe alterius, neque potuiſſe ſibi ab eo, a quo acceperat, tradi titulo donationis, vel emprioois, &c. (a)

* Dices: ſi non adeſt juſtus titulus, non acquiritur dominium: ergo, ut vi præſcriptionis acquiratur dominium, titulus requiritur non ſolum, uti proxime dictum eſt, quando Jus præſcribenti reſiſtit, aut quando illa tempore ordinario abſolvitur, ſed ad omnem prorſus poſitivam etiam extraordinariam præſcriptionem. Antec. prob. ex *L. 24. C. de rei vendicat*: ibi, *nullo juſto titulo præcedente ratio Juris quærere dominium prohibet*, Ergo. Antequam reſpondeam ex Patre Schmier, hic notandum. I. Alium eſſe titulum generalem, alium ſpecialem. Prior dicitur ille, qui communis eſt pluribus ſpecialibus, uti eſſe poteſt titulus *pro ſuo*, nam omnis, qui Emptione vel Donatione aut Hæreditate rem acquirit, *pro ſuo* poſſidet, atque hic titulus, quatenus generalis juxta communem non ſufficit ad præſcriptionem ordinariam. Poſterior (nimirum titulus ſpecialis) vocatur, qui ad unam duntaxat ſpeciem reſtringitur e. g. Titulus *Emptionis*, *Donationis &c.* Notand. II. Titulum adhuc aliter dividi in verum, coloratum, exiſtimatum ſeu putativum & præſumptum. *Verus* eſt

cauſa

Digitized by Google

cauſa ſpecialis, ex qua dominium defacto tranſfertur actualiter, ubi non eſt neceſſaria ulterior ulla præſcriptio e. g. ſi verus Dominus mihi donet ſuum equum *Coloratus* eſt cauſa ſpecialis actualiter concurrens, ſuapte natura ad transferendum dominium idonea, eſto hic & nunc illud ob defectum tenenſem ſe ex parte tradentis non transferatur: ſic, ſi bona fide emi catenam auream a non domino, habeo titulum emptionis coloratum. *Titulus exiſtimatus* dicitur cauſa ſpecialis ad transferendum dominium habilis, quam ſubeſſe credimus, cum tamen non ſubſit. Quod contingere poteſt dupliciter, nimirum vel errore facti proprii, vel ex errore facti alieni: ſic, ſi librum aliquem mihi crederem eſſe a Petro donatum, cum tamen is præciſe mihi perſonaliter commodaverit, foret error facti proprii. Econtra ſi ſervus meus librum a Petro talem commodato accipiens mihi perſuaderet, ab eodem fuiſſe donatum, eſſet error facti alieni, ſeu ex facto alieno proveniens Demum *Titulus præſumptus* vocatur, qui non curatur, qualis ſit in ſpecie, ſed ob diuturnitatem temporis præſumitur in genere aliquis adeſſe titulus, quicunque demum ſit. H. N.

Reſpond. ad object. diſting. conſequens. Ad omnem præſcriptionem poſitivam, etiam extraordinariam requiritur titulus vel coloratus, vel præſumptus, con. ſemper neceſſario coloratus, negatur conſequentia. Quare finaliter ſciendum ex Jure, quod ad præſcriptionem ordinariam poſitivam Bonorum mobilium ac immobilium requiratur titulus aliquis ſpecialis actualiter exiſtens coloratus vel ſaltem exiſtimatus ex errore facti alieni, qui non ſolum debet dici, ſed de eodem quoque ſufficienter conſtare, etiam in foro Conſcientiæ, cum leges per ordinariam præſcriptionem non concedant translationem dominii, niſi dependenter a ſimili titulo. Econtra nullatenus ſufficit titulus exiſtimatus ex errore facti proprii, multo minus titulus præſumptus ſeu generalis. Econtra vero ad præſcriptionem extraordinariam omnino ſufficiens eſt, præter bonam fidem Theologicam, titulus præſumptus ob temporis diuturnitatem. Et quidem, ſi bona præſcribenda habent fortem contra ſe Juris reſiſtentiam, titulus iſte præſumptus, abſque aliquo alio ſpeciali colorato, ſolummodo admittitur, ſi ſimul concurrat tempus immemoriale: in aliis autem, ubi jus ſpecialiter non reſiſtit, ſufficit tempus longiſſimum: triginta nimirum annorum in rebus profanis, & quadraginta in Juribus Eccleſiaſticis, ac in aliis Bonis ad Eccleſiam ſpectantibus, quale tempus, ſi adeſt, non amplius oportet eſſe ſollicitum de inquiſitione alicujus tituli ſpecialis. Ita omnia ex variis legibus, quas brevitatis gratia hic omitto, probat P. Schmier *Tom. 1. Juris Prudent. lib. 1. tract. 2. cap. 5. ſect. 2. §. 2. & 3.* *

15. Notandum vero circa hanc tertiam conditionem, quod Titulus non neceſſario requiratur in omni præſcriptione (contrarium enim patebit ex dicendis *n.* 21. & 22.) ſed tunc præcipue, quando jus commune contrarium eſt præſcribenti, vel habetur præſumptio contra ipſum, prout notatur *cap. 1. de Præſcrip. in 6.* Si enim tunc non poſſit allegari Titulus, cenſebitur quia rem poſſidere mala fide; niſi allegetur præſcriptio temporis immemorialis, quæ eſt inſtar Tituli, imma quo non poteſt allegari melior Titulus de toto mundo, ut loquitur Fagnanus *cap. Cum Apoſtolica, num. 6. De his, quæ fiunt a Prælatis*. Inſuper requiritur Titulus ad hoc, ut præſcriptio compleatur, ſeu abſolvatur tempore breviori, atque ordinario, de quo amplius *cit. num.* 21. & 22.

16. Quarta, & ultima conditio ad Præſcriptionem requiſita, eſt, ut *res ſit apta præſcribi* id eſt, ut ſit talis, in qua per legem, aut ſpecialem rationem non prohibetur fieri Præſcriptio, utpote quæ jure humano duntaxat eſt introducta; ne rerum dominia diutius eſſent in incerto.

17. Ubi tamen notandum cum Leſſio *lib. 2. cap. 6. dubit. at.* 15. quod quædam in Jure dicantur non poſſe præſcribi, ſeu uſucapi, quia ordinario tempore non uſucapiuntur; quædam vero, quia nullo modo præſcribi poſſunt.

18. Prioris generis ſunt res furtivæ, ac res vi poſſeſſæ, de quibus §. *Furtivæ*, *Inſtit. de Uſucap.* dicitur: *Furtivæ res, & quæ vi poſſeſſæ ſunt, non poſſunt uſucapi*. Nam quamvis hæ ab ipſo fure, vel raptore, nunquam poſſint præſcribi, defectu bonæ fidei; ſimulque etiam a tertio aliquo, qui eas bona fide a fure accepit, non præſcribantur tempore ordinario, eo quod res furtivæ ſint vitioſæ: nihilominus ipſæ ab illo tertio bonæ fidei poſſeſſore præſcribuntur tempore longiſſimo, ſeu poſt triginta annos, prout Doctores communiter tenent, & probant ex *l. Sicut in rem*, *C. de Præſcript* 30. *vel* 40. *annorum*. Similiter *§. Res Fiſci*, *Inſtit. de Uſucap* habetur quod, *res fiſci uſucapi non poteſt*; & tamen bona fiſco jam incorporata præſcribuntur annis quadraginta, *l. Omnes*, *C. de Præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*.

19. Poſterioris generis, quæ ſcilicet ex eo in Jure dicuntur non poſſe præſcribi, quia nullo modo nulloque tempore præſcribi poſſunt, ſunt inprimis res publicæ, id eſt, publicis uſibus deputatæ; ut forum, pons, portus, via publica, & alia hujuſmodi. Deinde homo liber nullo tempore præſcribi poteſt. Inſuper Laici non poſſunt præſcribere Jura Spiritualia, v. g. Jus decimarum, Jus conferendi Beneficia Eccleſiaſtica, & hujuſmodi: cum talia nec poſſidere poſſint. *c. Cauſam de Præſcript.* eſtque communis Doctorum. Secus eſt dicendum de Jure patronatus, nam hujus Laici non ſunt incapaces.

QUÆSTIO III.

Quantum temporis requiratur ad Uſucapionem ſeu Præſcriptionem complendam? a

SUMMARIUM.

20. *Res mobiles, & immobiles, quæ?*
21. *Res mobiles privatorum, quo tempore præſcribantur?*
    (b) Juxta dicta n. 18.
22. *Et quo bona immobilia privatorum?*
23. *Præſentes, aut Abſentes, qui dicantur?*
24. *Quid de partim præſente, partim abſente?*
25. *Bona immobilia contra Eccleſiam &c. quo tempore præſcribantur?*
    (c) Quæſt. 1. n. 4
26. *Specialia quoad hoc privilegia quorundam Monaſteriorum, & Ordinum.*
27. *Quo tempore res mobiles Eccleſiarum; vel Monaſteriorum præſcribantur?*
28. *Ad Præſcriptionem requiritur etiam poſſeſſio continua.*
29. *Præſcriptio interrumpitur tum naturaliter,*
30. *Tum civiliter.*

20. ADvertendum, quod quantum ad propoſitum, ſit diſtinguendum inter res mobiles, & immobiles. *Mobiles* ſunt, quæ loco moveri poſſunt; ut pecunia, veſtis, navis, animalia, &c. *Immobiles* vero, quæ loco moveri non poſſunt: ut prædia, domus, agri, & hujuſmodi. Porro nomine immobilium, hic etiam comprehenduntur jura, & actiones ad immobilia (notanter dicitur, *actiones ad immobilia*: nam actiones ad mobilia, v. g. actio ad debitum certæ pecuniæ, dicitur res mobilis, ſicut ipſa pecunia) atque inſuper nomine immobilium intelliguntur Beneficia, census, redditus, jus patronatus, uſusfructus, ſervitutes prædiorum, & ſimilia. Hæc enim omnia fixa manent, & inſtar immobilium afferunt fructum ſuum & commoditatem.

* Advertendum ulterius, quod ſervitus vulgo Grund-Sienſtbarkeit computata inter Bona immobilia communiter deſcribatur, *eſſe Jus quodpiam in re alterius conſtitutum vel in utilitatem rei noſtræ, vel ſaltem in utilitatem perſonæ noſtræ*. Quod ſi tale Jus fuerit principaliter conſtitutum in utilitatem rei noſtræ, dicitur *Servitus realis*, ſicque Jus illud adhæret prædio noſtro, & id tranſit etiam ad tertium, ad quem prædium noſtrum pervenit. Econtra vero ſi tale Jus ex re alterius conſtitutum foret principaliter in utilitatem perſonæ noſtræ, vocarent *Servitus perſonalis* (ab aliis *mixta*) atque cum perſona noſtra extingueretur, tales ſervitutes perſonales, in Jure reputantur uſus, vel uſusfructus, aut habitatio. Poſſunt autem tam perſonalis, quam realis acquiri per pacta, vel per

Digitized by Google

ultimam Voluntatem, vel demum præſcriptione, de qua in præſenti.

Porro Servitus realis dividitur in affirmativam & negativam: Item in ruſticam & urbanam. *Affirmativa* eſt jus aliquid faciendi in fundo alterius: v. g: Jus immittendi tignum in ejus parietem, Jus hauriendi aquam in alterius domo &c. *Negativa* eſt Jus, quo alterum poſſum prohibere, ne aliquid in fundo ſuo faciat: e. g. ne ædes ſuas altius tollat, vel ne feneſtram faciat verſus meam domum &c. *Servitus ruſtica* (vulgo Feld-Dienſtbarkeit) dicitur, quæ ex ſua natura & origine debetur prædio ruſtico. *Urbana* vero: (vulgo Hauſ-Dienſtbarkeit) quæ ex ſua natura & origine debetur prædio Urbano Appellatur autem vi Juris communis prædium Urbanum illud, quod vi ſuæ originis & naturæ principaliter factum eſt inhabitandi, negotiandi, recreandi cauſa. *Ruſticum* vero, quod principaliter conſtitutum fuit ad fructus colligendos ſeu conſervandos, vel ad pecora recipienda &c. *L. 1. ff. commun præd.* In territorio Bavariæ ſpecialiter juxta Jus ejuſdem Land Recht *Tit.* 26. *art.* 2. abſoluto appellatur *Servitus Urbana* Jus quodpiam in alterius domum, borreum, vel alia æqualia ædificia acquiſitum. Econtra vero *Servitus ruſtica* Jus aliquod conſtitutum in alterius agrum, campum, ſylvam, hortum, piſcinam, ſeu ſtagnum & ſimilia &c. *

21. CONCL. I. Res mobiles privatorum cum titulo, & bona fide, præſcribuntur triennio; ſine titulo autem requiritur ſpatium triginta annorum. Ita communis. Et quidem prima pars expreſſe habetur *L. un. C. de Uſucapione transformanda*; & *§. 1. Inſtit. de Uſucap.* ubi præmiſſa mentione de titulo, & bona fide, ſubjungitur: *Cautum eſt, ut res quidem mobiles per triennium uſucapiantur*. Verum hinc excipiendæ ſunt res furtivæ, & vi poſſeſſæ. (a) Altera pars quæ itidem eſt communis, deſumitur ex *l. Sicut in rem, C. de Præſcript. 30. vel 40. ann.* Et diſparitas eſt: quia ſpectata naturali æquitate, ipſaque legum diſpoſitione, minus tempus requiritur, & ſufficit ad præſcribendam rem cum titulo, quam ſine titulo; non obſtante, quod utrobique requiratur bona fides, ſine qua nulla prorſus præſcriptio locum habet.

22. CONCL. II. Ad præſcribenda bona immobilia privatorum cum titulo, requiritur ſpatium decem annorum inter præſentes, & viginti annorum inter abſentes: ſine titulo autem utrobique requiritur tempus triginta annorum. Ita rurſum communis Doctorum. Et quidem prior pars habetur expreſſe *cit. §. Inſtit. de Uſucap.* cum concordantiis. Altera vero deſumitur ex *cit. l. Sicut in rem, C. de præſcript. 30. vel 40. annorum*.

23. Cæterum *Præſentes* in propoſito dicuntur illi qui in eadem Provincia commorantur: *Abſentes*, qui in diverſis Provinciis habitant ſive deinde res in eadem Provincia ſita ſit, ſive alibi. Quinimo Lugo *diſp. 7. de juſt. & jure, n.* 67. poſt alios notat, illud, quod dictum eſt de diverſis Provinciis, de facto habere locum in diverſis Territoriis habentibus proprium ſuum Gubernatorem, qui ſoli Principi, vel Senatui ſubeſt. Juxta quam proinde ſententiam illi dicuntur eſſe præſentes, qui in eodem Territorio habitant: abſentes vero, qui in diverſis Territoriis commorantur.

24. Addunt Juris Conſulti juxta *Authent. Quod ſi quis, C. de Præſcript. longi temporis*: quod ſi quis partim abſens ſit, partim præſens, tempus abſentiæ duplicari debeat, ita ut ſupra decennium tot anni adjiciantur, quot annis ex decennio fuit abſens. Unde ſi quis per octo annos præſens fuerit, deinde per duos abſens, hi duo abſentiæ anni erunt duplicandi, & adhuc duo addendi, atque ita hæc præſcriptio ante duodecim annos non complebitur.

* Concluſ. III. Ad præſcribendas ſervitutes perſonales illas, quæ ab aliis vocantur mixtæ: Item ad præſcribendas ſervitutes reales, præſente ſimul titulo colorato cum bona fide, ſimile tempus requiritur, quale ſuperius ad præſcribenda cum titulo Bona privatorum immobilia deſideratur. Ita deſumitur ex *L. ult. C. de Præſcription. longi temporis*, & videri poteſt ulterior probatio in Jure Canonico *lib. 2. Decret. tit.* 62. *§. VI. num.* 156. & *ſeqq.* Hoc ſolum adverte, quod ſervitus realis negativa tunc præſcribi incipiat, quando dominus in re ſua aliquid facere vult, & alter præſcribens eundem bona fide prohibet, inhibendo, e. g. ne domum altius tollat. &c.

Concluſ. IV. Quo tempore per præſcriptionem ſine titulo acquirantur ſervitutes reales in rebus alienis, faciendum eſt diſcrimen inter ſervitutes continuas & diſcontinuas: nam *continuæ* etiam ſine titulo cum ſola ſcientia & patientia illius contra quem præſcribitur, acquiruntur decennio inter præſentes & vicennio inter abſentes. *L. 2. C. de ſervitutibus & Aqua* Econtra vero ad præſcribendas ſine titulo ſervitutes *diſcontinuas* juxta communiorem ac præſertim in Bavaria requiritur tempus immemoriale *L. ſervitutes ff. de ſervitut.* & Jus Bavaricum *Tit.* 26. *art.* 4. & 5. Ubi nota, quod ſervitus realis *continua* in Jure nominetur ea, quæ ad continuationem ſuam non indiget novo facto hominis: talis ſervitus eſt Jus tigni immittendi in domum alterius: quando enim ſemel tale tignum illic immiſſum eſt, ulteriori hominis facto non indiget. Econtra ſervitus *diſcontinua* etiam quoad continuationem facto hominis opus habet, cum exercitium uſus talis ſervitutis contingat per factum hominis: quales ſervitutes ſunt jus eundi vel plauſtra ducendi per fundum alterius quæ utique non dicuntur continuari ſine novo factu hominis.

Concluſ. V. Servitutes reales ruſticæ, ac perſonales Uſusfructus & uſus ſemel præſcriptæ, iterum amittuntur, ſeu extinguuntur abſque alio per ſolum non uſum ſpatio decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, nec tenetur ille, cujus prædium erat obligatum, alterum monere, ut non negligat ſuum Jus ex præſcriptione antea acquiſitum. Ita communis & patet *ex L. ſicut Uſumfructum C. de ſervitutibus & Aqua.* Dixi notanter *Servitutes ruſticæ abſque aliquo alio amittuntur ſolo non uſu*, nam ut pariter intra tale tempus extinguantur ſervitutes urbanæ, neutiquam ſufficit ſolus non uſus, ſed & inſuper exigitur, ut alter, cujus prædium ſervituti ſubjectum eſt, exerceat contra præſcribentem bona fide oppoſitum aliquem actum poſitivum ſuæ libertatis poſſeſſorium: e. g. ut Jus immittendi tignum in alterius murum iterum deperdatur, non ſufficit, ut ille, cui memoratum Jus competit, eodem per decennium non utatur, ſed & inſuper alter, poſito, quod velit præſcribens tignum immittere in eum murum, debet bona fide reſiſtere e. g. obſtruendo foramen, in quod tignum alias immitteretur: a quo tempore, ſi prior exinde quieſcit, incipit præſcriptio, quod dein tempore ordinario decennii inter præſentes completur, uti paſſim notant utriuſque Juris Doctores *in L. Hæc autem Jura ff. de Servitat. urban. Præd.* *

25. CONCL. III. Ad præſcribentia bona immobilia contra Eccleſiam, Monaſterium, vel Hoſpitale, aut contra alias pias cauſas, requiruntur quadraginta anni: excepta tamen Eccleſia Romana, contra quam ac ejus jura curriț ſola centenaria præſcriptio, exceptis etiam nonnullis Monaſteriis, ac Ordinibus Religioſis, qui ſpeciali privilegio ſunt muniti, ita ut majori, quam quadraginta annorum, præſcriptione gaudeant. Ita rurſum certa, & communis Doctorum; & clare conſtat tum ex *Auth. Quas actiones, C. de Sacroſanctis Eccleſiis*; tum ex *cap. De quarta, & c. Ad aures, & c. Ad audientiam, de Præſcript.* & alibi ſæpe. Nec mirandum, quod in allatis hactenus Concluſionibus præcipue adducantur authoritates Juris, non autem rationes: ſiquidem Præſcriptio fundatur in ſolo Jure humano, tum Civili, tum Canonico, ut jam ſupra (c) dictum.

26. Porro quod additum eſt in Concluſione de nonnullis Monaſteriis, ac Ordinibus Religioſis, eſt notandum cum Leſſio *lib. 2. cap 6. dubitat.* 7. Engel, Molina, & aliis, quod Monaſteria quædam, & Ordines ſpecialiter ſint privilegiati, ut majori, quam quadraginta annorum præſcriptione gaudeant; ita videlicet, ut minoris temporis præſcriptio contra eos non valeat. Sic enim Eugenius IV. de plenitudine poteſtatis conceſſit Ordini S. Benedicti, ut res immobiles non niſi annis ſexaginta poſſint contra ipſum præſcribi: & idem

con-

conceſſis Julius II. Congregationi S. Salvatoris. Quinimo Ordini Ciſtercienſium, nec non & Ordinibus Mendicantium primum in Hiſpania, & deinde per communicationem in Superiori Germania, a diverſis Pontificibus conceſſam eſſe centenariam præſcriptionem, docet poſt Arnoldum Rath, & alios, Ludovicus Engel in Collegio Juris Canonici *tit. de Præſcriptione, num.* 33.

27. Dicitur notanter in Concluſione: *ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſiam &c.* Nam, utrum res mobiles ad Eccleſiam, vel Monaſteria pertinentes, uſucapiuntur triennali poſſeſſione, prout *num.* 21. dictum eſt de rebus mobilibus privatorum, vel an gaudeant præſcriptione quadraginta annorum, variant Doctores. Et quidem res Eccleſiaſticas mobiles triennali poſſeſſione uſucapi, affirmant Leſſius *loc. cit. n.* 22. Layman, Valenſis, Pirhing, aliique plures; idque probant ex *Auth. Quas actiones, C. de SS. Eccleſiis.* Econtra vero eaſdem pariter gaudere præſcriptione quadraginta annorum, æquius eſſe putant Abbas Panormitanus *cap* 1. *De in integrum reſtit.* & Hoſtienſis, eo quod jus Canonicum, concedens Eccleſiis aliiſque piis locis præſcriptionem quadraginta annorum, inter res mobiles & immobiles non diſtinguat, & proinde nec nos diſtinguere debeamus. Et hanc poſteriorem ſententiam, præſertim circa bona Eccleſiaſtica mobilia pretioſa abſque debitis ſolemnitatibus alienata, recipiendam cenſet Engel *loc. cit. num* 28.

28. CONCL. IV. Præter tempus prædictum requiritur inſuper ad Præſcriptionem, quod poſſeſſio fuerit continua, & non interrupta. Ita communis. Nam Jura inter alias conditiones ad præſcriptionem requirunt, quod ejuſmodi poſſeſſio fuerit continua, ut patet ex definitione ipſius *num.* 2. allata: quando autem ipſa interrumpitur, hoc ipſo continua non eſt.

29. Duplex autem eſt interruptio Præſcriptionis, una naturalis, altera civilis, ut notat Gloſſa communiter recepta in *c. Illud, de Præſcript. Naturaliter interrumpitur Præſcriptio*, quando aliquid incipit deficere ex his, quæ neceſſario requiruntur ad præſcriptionem: ut ſi ſucceſſu temporis ſuperveniat mala fides, ſeu certa notitia rei alienæ; aut ſi quis amittat poſſeſſionem rei tam naturalem, quam civilem, non obſtante, quod id fiat per injuriam alterius.

30. *Civiliter interrumpitur Præſcriptio*, quando manentibus naturalibus præſcriptionis interpellatur poſſidens per actum aliquem juridicum, qui ex legum diſpoſitione talem interruptionem inducit; utpura per conteſtationem litis, vel etiam per oblationem Libelli, ac citationem Rei, prout deſumitur ex *L.* 2. *&* 3 *C. de Annali exceptione.* Si tamen Actor ſuccubuerit in lite, vel litem ſponte deſeruerit, aut ſi animo tantum interrumpendi præſcriptionem litem moverit (quod ex circumſtantiis, juxta prudens arbitrium Judicis, colligendum erit) non interrumpitur præſcriptio. Gloſſa *c. Placuit, §. poteſt* 16. *q.* 3. Pirhing *tit. de Præſcript. n.* 134. Leſſius *n.* 49. & alii.

* APPENDIX.

Continens ſex Caſus de Præſcriptione.

* Ut praxis hujus materiæ magis capiatur, & ſcioli illi, qui dum vel parum de præſcriptione in Theologia audiunt, illico tanquam Juvenes Confeſſarii varios etiam difficiles deſuper ſibi propoſitos caſus reſolvunt abſque maturo examine prævio, num vere adſint omnes conditiones ad legitimam præſcriptionem requiſitæ &c. deinceps cautiores fiant, conſultum duxi per modum additionum ſex ſubjungere caſus de Præſcriptionibus, quorum ſit

I. Petro nobili, ejuſque anteceſſoribus per plures annos uniformiter factæ ſunt certæ præſtationes annuæ a quibuſdam ſuorum ſubditorum; modo autem Petrus perluſtrando acta ſui archivii nihil invenit de hac obligatione, quinimo tales ſe produnt circumſtantiæ, quæ potius docent contrarium, nempe obligationem ad hanc ſolutionem non adfuiſſe unquam. Quærit itaque ex confeſſario, an hoc non obſtante poſſit bona conſcientia deinceps titulo præſcriptionis ſimiles præſtationes recipere? Reſp. Si non conſtet poſitive de mala fide Theologica ante completum tempus, & hæ præſtationes triginta annis continuis proceſſerint, puta ex titulo, ſeu prætenſo Jure tranſactionis, conventionis, ſeu ſubjectionis &c. vel ſi etiam ſine expreſſione cujuſdam tituli fuiſſent bona fide Theologica acceptatæ etiam contra Jus & Inſtrumenta deſuper erecta, per tempus immemoriale, poſſunt adhuc bona conſcientia continuari titulo præſcriptionis. Ita P. Schmier *Tom.* 1 *Juriſprudentiæ lib.* 1. *tract.* 2. *ſect.* 2. §. 1. & Pichler *lib.* 2. *tit.* 26. *num.* 84. Ratio patet ex jam dictis *hac tertia quæſt.* Quia nempe tales obligationes ſunt perſonales: perſonales autem obligationes introducuntur, & extinguuntur annis 30. ordinarie *L.* 3 *C. de Præſc.* 30. *an.* Ubi autem Jus reſiſtit tempore immemoriali abſque titulo *cap* 1. *de Præſcrip. in* 6. Illud adhuc ſuperaddo notanter, quod non tantum debeat dici, adeſſe tempus immemoriale (prout ſæpius aliqui ſibi blandientes facile id credunt in ſuum commodum abſque ulteriori indagatione) ſed & de eodem ſufficienter conſtare.

II. Paulus pariter nobilis inhærens veſtigiis Anteceſſorum ſuorum exigit bona fide a Colonis (vulgo Grund-Unterthsnen) ſi qui moriuntur, paſſim etiam ab habentibus emphyteuſin hæreditariam (Erb-Recht) duplex Laudemium, nimirum pro *diſceſſu* & *acceſſu* (germanice vor die Abfahrt und Anfall) de qua tamen Ruſticorum obligatione duplicis Laudemii nihil poſitive conſtat neque ex libris emphyteuticis, neque ex prævio aliquo legitimo pacto ſpeciali cum primo illo domino directo, qui res illas in emphyteuſin hæreditariam dabat, ac cum Colonis deſuper inito. Et quia hiſce ſtantibus audit ab alio docto, ſimilem exactionem duplicis Laudemii eſſe in Jure prohibitam, quærit ex Confeſſario, an ergo graviter peccet hanc praxin tanto tempore jam continuatam proſequendo titulo Præſcriptionis?

Ante Reſponſionem nota hic breviter I. Quod emphyteuſis ſit ille contractus, quo res aliqua immobilis cum translatione dominii utilis, retento dominio directo, ſeu proprietate, alteri fruenda & colenda pro annua penſione, in recognitionem dominii directi præſtanda, conceditur. Ubi ille, qui concedit, dicitur in Jure Dominus directus (vulgo Grund-Hertz) alter vero, cui fit conceſſio, vocatur Colonus ſeu emphyteuta, (germanice Mann). Nota II. Quod emphyteuta quatuor habeat obligationes, nimirum *primo*, ut ſervet pacta in hoc contractu inita. *Secundo*, ut colat & conſervet rem emphyteuticam. *Tertio*, ut ſingulis annis ſolvat certam penſionem, quæ appellatur *Canon annuus* (vulgo Gulht und Stuffi.) *Quarto*, ut facta aliqua rei emphyteuticæ alienatione domino directo det Laudemium (germanice Abfahrt oder Anfall appellatum). Nota III. Quod Laudemium de Jure communi ſit quinquageſima, de Jure autem Bavarico juxta locorum obſervantiam ordinarie vigeſima pars æſtimationis rei emphyteuticæ. Dictum Laudemium de Jure communi citra ſpecialia pacta unicum, & quidem juxta Jus commune in ſola alienatione rei emphyteuticæ; de Jure autem Bavarico etiam in aliis mutationibus domino directo a Colonis dandum conceditur, *L.* 3. *prope finem C. de Jure emphyteutico.* Ubi plura deſuper in emergentia caſus vide apud AA. infra citandos; nos enim hic immoramur in ſola præſcriptione. H. N.

Reſpondeo, talem Nobilem non poſſe continuare bona conſcientia quoad emphyteuſes hæreditarias exactionem ſecundi Laudemii mortualis pro diſceſſu, niſi oſtendere queat, ſic fuiſſe practicatum tempore immemoriali. Vide deſuper Jus Canonicum Patris Reinffeſtuel *lib.* 3. *Decret. tit.* 18 *num.* 231. Auguſt. Michel *Volum.* 2. *Theolog. Canonico-Moralis p.* 1. *tract.* 2. §. 1. *punct.* 2. *num.* 13. *& ſeqq.* Ratio eſt: quia tali præſcriptioni reſiſtit Jus *L.* 3. *C. de Jure emphyteutico*: atqui juxta dicta *ex cap.* 1. *de Præſcriptione in* 6. ubi reſiſtit Jus, ſine ſpecifico titulo requiritur ad præſcriptionem tempus immemoriale: ergo pariter hic. Quod etiam de Jure Bavarico gratis concedit Chlingenſperger *Lib. feud. cap.* 8. *object.* 3. non ſolum

quoad feuda, ſed etiam quoad emphyreuſes, ſi loquamur de exactione ſecundi Laudemii mortualis, quod petitur ub diſceſſum per mortem emphyteutæ.

III. Jacobus Decanus cujuſdam Eccleſiæ collegiatæ, perluſtrando Capituli Archivium, ex antiquis inſtrumentis deprehendit, aliquot anniverſaria non ſervari conſormiter Fundationi, utpote, cum ibidem ſemper Miſſæ aliquot privatæ ſimul cum ſolemni dicendæ fuerint injunctæ, quæ tamen non amplius per plurimos annos celebrantur. Quæritur ergo is ex Confeſſario ſuo, an Miſſæ privatæ hucuſque bona fide intermiſſæ non debeant reſarciri; Item num praxis illa celebrandi ſolum Officium ſolemne poſſit etiam deinceps continuari; cum non conſtet poſitive per gravia fundamenta de aliqua reductione Miſſarum, authoritate legitima facta, prout ſupponitur.

Reſpond. Si praxis iſta obtinuit tempore immemoriali, poteſt bona conſcientia continuari, nec eſt ulla obligatio reſarcitionis, cum nihil poſſit aſſignari, quod obſtatet tali præſcriptioni. Ita La Croix *lib.* 4. *Theol. Moral. n.* 852. Hancque ſententiam quoad poteſtatem præſcribendi contra onera Miſſarum ſecuta eſt Rota, uti teſtantur Card. Thuſcus *Litt. S. Concil.* 424. *num.* 9. Corad. *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 324. *&c.* Quinimo apud La Croix *loc. cit.* non deſunt etiam graves Authores, qui idem defendunt de tempore longiſſimo; quod tamen ultimum mihi, niſi ſimul adſit, & oſtendi poſſit ſpecialis aliquis titulus, apparet difficilius; cum videatur adeſſe reſiſtentia Juris: quoniam Concilium Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 5. *de Reform.* prohibet ſpecialiter derogari fundationibus, & Bulla Pii IV. confirmans continet decretum irritans, quidquid contra factum fuerit. &c.

IV. Joannes Beneficiatus longiſſimo tempore legit ſingulis ſeptimanis quinque Miſſas pro Fundatoribus, credens, ſe taliter eſſe obligatum; modo autem acquirens antiquum fundationis inſtrumentum deprehendit in eodem tantummodo peti ſingulis hebdomatibus tria Sacra. Quærit itaque ex Confeſſario, an per illud longiſſimum tempus contra ſe ipſum ſit exinde introducta præſcriptio, ut teneatur etiam deinceps hebdomatim continuare celebrationem quinque Miſſarum pro Fundatoribus, vel an poſſit bona conſcientia una cum ſuis Succeſſoribus ſolum legere tres in futurum? Reſpondeo, rem non carere ſua difficultate, uti poterit videri apud P. Schmier; ſi enim poteſt aliquis præſcribere contra Fundatores ad extinguendum numerum Miſſarum conformiter dictis præcedentibus, cur non poterit præſcribi a Fundatoribus contra Beneficiatum ad illum numerum Miſſarum augendum? Hoc tamen non obſtante cum eodem Authore ſentio probabilius, quod contra Joannem Beneficiatum non ſit introducta præſcriptio, adeoque poſſit deinceps hebdomatim tantum applicare tria Sacra pro Fundatoribus. Ratio eſt fundamentalis; quia, ut contra ipſum procederet præſcriptio, Fundatores præſcribentes jus illud, deberent habere voluntatem præſcribendi contra dictum Beneficiatum, ut ſic acquirant poſſeſſionem: ſed non cenſentur habere eam voluntatem utilem ad poſſidendum & præſcribendum: ergo. Min. probatur vel enim tales Fundatores jam ſunt mortui, prout plerumque contingit, & hi nil cenſentur de terrenis amplius poſſidere; vel adhuc vivunt, & iſti utpote bene ſcientes ex inſtrumento a ſe erecto, non eſſe obligationem celebrandi plura, quam tria Sacra, non præſumuntur de novo velle obligare ad quinque; nam alias ſi ſcientes contrarium, vellent novum onus imponere, forent in mala fide: ergo. Ita P. Schmier, approbante & confirmante facultate juridica Salisburgenſi, reſolvit in ſua Juriſprudentia *Tom.* 1. *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 2. §. 1. *num.* 181. ubi etiam contrarias ſolvit objectiones. Idem tenent Tamburinus & Paſqualigus cum La Croix *lib.* 4. *num.* 853.

V. Ut Andreas obtineret Canonicatum, conſanguineus ejuſdem Turnario promiſit, ac etiam dedit pingue honorarium, inſcio Andrea. Poſtquam jam integro triennio Andreas pacifice Beneficium cum titulo colorato legitimæ inſtitutionis poſſedit, devenit in notitiam hujus rei; hinc dubitans quærit ex Confeſſario, an teneatur Canonicatum dimittere, vel num poſſit titulo præſcriptionis ulterius retinere? Ante reſponſ. Nota I. tanquam certum, quod Simonia adhuc ſit, ſi temporale propter Beneficium datur a tertio, etiam ignorante illo, qui Beneficium acquirit. *c.* 2. *cauſ.* 1. *Q.* 5 Quapropter ſi Andreas hunc ſimoniacum ingreſſum reſciret ante triennium, teneretur aut Canonicatum dimittere, aut diſpenſationem impetrare. Nota II. quod per Regulas Cancellariæ ille, qui Beneficium aliquod per triennium pacifice poſſedit, nullatenus deſuper moleſtari queat: &, ſi alius poſtea obtineret contra hunc Poſſeſſorem litteras ad dictum Beneficium, nullæ forent, ac irritæ. H. N.

Reſp. completo bona fide triennio poteſt Andreas Canonicatum titulo præſcriptionis tuta conſcientia retinere abſque ulteriori aliqua diſpenſatione. Ita Navarrus *lib.* 3. *Conſil.* 30. *de Præbend.* Thomas Sanchez *in Decalog. lib.* 7. *cap.* 29. *num.* 89. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 25. *num.* 140. & alii contra Leurenium *Part.* 2. *Fori Benef. quæſt.* 827. ac Covarruviam *Regul Poſſeſſ. Part.* 2. §. 10. *num.* 10. *Concluſ.* 6. & 7. Ratio eſt quia tam fortes hic in favorem triennalis poſſeſſionis ponuntur clauſulæ, quam in alia præſcriptione: ergo pariformiter non ſolum pro foro externo, ſed etiam pro interno, ſicut in aliis præſcriptionibus, erunt intelligendæ. Nec dicas, ab hac triennali poſſeſſione excipi ingreſſum ſimoniacum, qualis erat in præſenti. Reſpond. enim, excipi ingreſſum ſimoniacum per Beneficiatum, vel ſaltem eo approbante factum; non autem ipſo ignorante per tertium commiſſum. Videatur Jus Canon. Reinffenſtuel. *Lib.* 3. *tit.* 3 *num.* 278.

VI. Mathias Colonus Bavariæ prætendit, quod habeat prædium ſuum Jus cædendi ligna, & paſcendi pecora in fundo Joannis, eo quod id ipſum jam anteceſſores ſui ante plurimos annos abſque ulla contradictione exercuerint. Quærit ergo Joannes ex Confeſſario, an poſſit bona conſcientia contra Mathiam litem movere, eo quod nequeat ille aliquem hujus Juris prætenſi titulum ſpecialem exhibere? Reſp. cum hæc ſit ſervitus, vel quaſi ſervitus diſcontinua, quæ juxta dicta abſque titulo ſpeciali non præſcribitur, niſi tempore immemoriali; non tenetur ulterius Joannes tale præjudicium tolerare, ſed poteſt cauſam ſuam in judicio proſequi, in quo etiam victoriam obtinebit, niſi Mathias probare queat tempus immemoriale: ubi nota, quod ea, quæ ſunt auditu perceptibilia, per auditum, & viſibilia (uti in præſenti) per viſum probentur.

Porro, per teſtes annorum quinquaginta quatuor, vel ſaltem quinquaginta unius probatur tempus immemoriale, ſi quilibet eorum deponat. I. Quod ita viderit practicari per quadraginta annos, nec ſciat tempore vitæ ſuæ aliter fuiſſe practicatum. II. Quod neque alios noſcat, qui vidiſſent, aut a videntibus ipſimet audiviſſent initium talis uſus, ſeu quod tempore ſuæ vitæ practicatum fuiſſet contrarium. III. Quod inſuper eorum, qui hujus praxis notitiam habere poſſint, communis ſit opinio, ſe pariter nec vidiſſe initium hujus uſus nec ab ipſiſmet videntibus audiviſſe: prout talem opinionem ſeu famam communem exſtare, per duos, vel tres probari poterit. Ita deducitur ex *L.* 28. *ff. de Probat.* ibi: *ſi Arbiter animadvertere debeat, an operis facti memoria exſtet, hoc ei quærendum eſt, an aliquis meminerit, id opus factum eſſe &c. Cum interim nemo ſit eorum, qui id meminerit, quibus Conſultibus id viderit: ſed eam omnium hæc eſt opinio*, NB. *nec audiſſe, nec vidiſſe, cum id opus fieret, neque ex eis audiſſe, qui vidiſſent, aut audiſſent &c.*

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS VIII.

DE CONTRACTIBUS.

1. INter alios modos acquirendi rerum dominium recte connumerantur Contractus, ſic dicti, *quia* (ut inquit Doctor Subtilis 4. *diſt.* 15. *q.* 2. § *De ſecundo*) *ibi ſimul trahuntur voluntates partium: trahitur enim iſte ad transferendum in illum a commodo, quod expectat ab illo; vel quod expectat transferendum in ſe.* Et de Contractibus procedit illud vulgatum Doctorum: *Quod a principio eſt voluntatis, ex poſt facto ſit neceſſitatis*; id eſt, poſt contractum ſemel rite celebratum: *arg. l. Sicut, C. de Action. & obligat.* Unde haud immerito de contractibus, utpote quorum obligatio non ſolum pro Foro externo, verum etiam in Foro conſcientiæ atque interno, locum habet, impræſentiarum agitur.

DISTINCTIO I.

De Contractibus in genere.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Contractus?

SUMMARIUM.

1. *Contractus, unde ſic dictus?*
2. *Contractibus accipitur large, & ſtricte.*
3. *Contractus large, ſeu pactum, quid?*
4. *Requirit neceſſario plurium conſenſum in idem.*
5. *Et quidem reciprocum.*
6. *Promiſſio, antequam ſit acceptata, non obligat.*
7. *Diſcrimen inter promiſſionem Deo, & homini factam.*
8. *Contractus proprie, quid?*
9. *Solvitur objectio.*
10. *Contractus explicitus, & implicitus ſeu interpretativus, ac quaſi Contractus, quid?*
11. *Contractus lucrativus ſeu gratuitus, & onerosus, quid?*
12. *Contractus abſolutus, & conditionatus, quid?*

(a) Tract. 6. Diſt. 2. n. 24.

2. COntractus dupliciter accipitur, large & ſtricte. *Contractus large* acceptus coincidit cum pacto generatim ſumpto; quo modo omnem prorſus contractum, ſive gratuitum, ſive oneroſum ſub ſe comprehendit. *Contractus ſtricte* acceptus ſub ſe complectitur ſolum contractum oneroſum, ſeu reciprocum, qui nempe ex utraque parte paciſcentium, ſeu contrahentium parit obligationem. Hoc ipſum ut una cum annexis clarius intelligatur, ſit

3. CONCL. I. *Contractus large* acceptus, ſeu *Pactum* generatim ſumptum, *eſt duorum, vel plurium in idem placitum, & conſenſus.* Ita *L. 1. ff. de Pactis.* Sotus 4. *diſt.* 46 *q.* 1. §. *Ad ſolutionem*, & alii.

4. Dicitur: *duorum, vel plurium placitum, & conſenſus.* Nam ut recte *cit. L.* 1. notatur, nullus eſt Contractus, nullaque obligatio, quæ non habeat duorum vel plurium conſenſum, ſeu conventionem in idem; id eſt, plurium in unum, unamque ſententiam conſenſum in ordine ad aliquid dandum, faciendum, vel non faciendum. Unde ſi unus quidpiam donavit aut promiſit, alter vero id non acceptavit, aut recuſavit, jam non fuit contractus, neque oritur inde aliqua obligatio.

5. Neceſſe inſuper eſt, ut talis duorum conſenſus ſit reciprocus, id eſt, inter ſe mutuo factus: quia ad contractum non ſufficit, ut quovis modo duo in idem conſentiant, ſed requiritur, ut conſenſus ſuos in ſe mutuo dirigant. Hinc Donatio & Promiſſio, etiamſi a duobus communi conſenſu fiat reſpectu unius tertii, antequam ſit acceptata ab illo tertio, ejuſque conſenſus reciprocus accedat, non habet rationem contractus ſeu pacti, ſed primum poſt ejuſdem acceptationem.

6. Quinimo ex hoc generatim infertur, quod nulla Promiſſio ſeu Pollicitatio, antequam ſit acceptata, pariat quandam obligationem, ne quidem naturalem, aut in Foro Conſcientiæ. Unde ſi alteri promiſiſti, aut donaſti quidpiam interius ſolummodo, non obligaris. Idem dicendum, quando ſigno externo tuam promiſſionem vel donationem manifeſtaſti, alter vero eam necdum intellexit, aut non acceptavit: ſiquidem in neutro caſu fuit contractus, ob defectum reciproci conſenſus, & conſequenter nulla obligatio inde ſubſecuta.

7. Et hinc diſcrimen eſt inter Votum, ſeu Promiſſionem Deo factam, & Promiſſionem homini factam, illa quippe, licet interno tantum animo concepta ſit, illico a Deo cordium inſpectore cognoſcitur, & acceptatur; hæc vero, niſi externo ſigno manifeſtata, & Promiſſario indicata fuerit, ab eo neque cognoſci, neque acceptari poteſt: nam *homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor.* 1. *Reg.* 16. Et hinc plures Doctores, de pacto inter homines exiſtente loquentes, aſſerunt, quod Pactum ſit *duorum reciprocus in idem conſenſus, ſigno ſenſibili expreſſus*: nam aliter homines nequeunt conſenſum alterius cognoſcere, & acceptare.

8. CONCL. II. *Contractus proprie*, ac in rigore, accipitur pro pacto reciproco oneroſo, quod ex utraque parte paciſcentium ſeu contrahentium obligationem parit. Unde recte definitur *l. Labeo, ff. de Verb. ſignif.* dicendo: *Contractus eſt ultro citroque obligatio*; id eſt, duorum vel plurium in idem conſenſus, ultro citroque obligationem pariens: qualis eſt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, & hujuſmodi, ubi venditor eſt obligatus ad dandam mercedem, emptor vero ad refundendum pretium, &c.

9. Nec dicas: Inter patrem & filium, ſubditum & Superiorem, &c. datur mutua, ſive ultro citroque obligatio, non tamen contractus; ergo data contractus definitio non eſt bona. *Reſp.* enim diſtinguendo antecedens: inter patrem & filium, ſubditum & Superiorem, &c. datur mutua obligatio, orta ex Juſtitia commutativa, negatur; orta ex aliis Virtutibus, utputa ex Pietate, Obſervantia, & hujuſmodi, conceditur antecedens, ſed negatur conſequentia. Nam contractus eſt ultro citroque obligatio, quæ oritur ex motivo Juſtitiæ commutativæ poſt mutuum contrahentium conſenſum.

* Solet autem Contractus ut ſic proxime explicatus diverſimode a Juriſtis dividi: puta in Contractum ſeu *pactum nudum*, & in *veſtitum*; item in *nominatum*, ac *innominatum*: præterea in contractum *bonæ fidei*, & *ſtricti Juris*. Ubi *pactum nudum* dicitur illud, quod in ſola conventione paciſcentium conſiſtit, abſque aliquo alio extrinſeco, quo veſtiatur: idque habet quidem obligationem naturalem, non tamen civilem, id eſt, obligat quidem in conſcientia, non tamen parit actionem de rigore Juris civilis, ne lites nimium multiplicentur. *Pactum veſtitum* nominatur, cui præter conventionem partium aliquod aliud Juris adminiculum accedit, ratione cujus actio civilis in Foro externo oritur: puta, ſi nomine ſpecifico in Jure exornetur, uti emptio, venditio, locatio; conductio &c. vel ſi ſcriptura, aut Juramento interveniente veſtiatur &c. Contractus *nominatus* appellatur, qui proprium ſpecificum in Jure nomen habet; e. g. emptio, venditio &c. hincque eo ipſo etiam talis contractus eſt pariter pactum veſtitum. *Innominatus*, qui tali proprio ſpecifico nomine eſt deſtitutus cujus ultimi quatuor ſunt modi. I. *Do, ut des*: e. g. do vinum ut des triticum II. *Do, ut facias*: e. g. do triticum, ut mihi excolas vineam meam III. *Facio, ut des*: e. g. excolo tibi vineam, ut mihi des triticum IV. *Facio, ut facias*: e. g. reficiam tibi domum tuam, ut tamen tu mihi excolas meum hortum.

rum. Demum Contractus *bonæ fidei* eſt ille, in quo Judex poteſt multa decernere ex æquo & bono, etſi ea verbis expreſſa non fuerint: tales contractus ſunt: emptio, venditio, locatio, conductio, & alii § *Actionum. Inſtit. de action.* enumerati. *Contractus ſtricti Juris eſt*, in quo Judex ad rigorem verborum præciſe attendit. *L. 99. ff. de verb. oblig.* prout ſimiles cenſentur, mutuum, cenſua, emphyteuſis &c. ſed de his omnibus plura Juriſtæ, in ſpecie videatur Reiffenſtuel *lib. 5. Decret. tit.* 35. quæ autem magis concernunt Theologos, ſumendo contractum in ſenſu aliquo largiori, prout nimirum eſt plurium conſenſus in idem, adhuc ſit *

10 CONCL. III. Contractus variæ ſunt diviſiones. Et quidem in primo dividitur in explicitum & implicitum. *Contractus explicitus*, ſeu formalis eſt, qui fit expreſſa partium conventione; & hic proprie dicitur *Contractus*. *Implicitus*, ſeu *interpretativus* eſt, qui fit implicite ſolum, & abſque ulla expreſſa pactione: qualis eſt Tutela (id eſt, quando quis in ſe ſuſcipit officium Tutoris) & quodvis aliud Officium. Qui enim aliquod Officium ſuſcipit, eo ipſo ſeſe obligat erga alterum, & alter obligatur erga ipſum, juxta leges & conſuetudines circa tale Officium receptas, neque requiritur alia conventio expreſſa. & hic dicitur *quaſi Contractus*.

11. Deinde Contractus in communi dividitur in lucrativum, & onerosum. *Contractus lucrativus* (quem & *gratuitum* appellant) eſt, in quo nihil rependitur: ut Promiſſio, Donatio, Commodatum, &c. Huc referri poſſunt Teſtamentum, & Legatum, quæ ſunt donationes quædam in diem. *Contractus oneroſus eſt*, in quo aliquid loco ejus, quod datur, reddi debet, vel præſtari: ut fit in Emptione, Locatione, & hujuſmodi.

12. Tertio Contractus dividitur in *abſolutum*, & *conditionatum*. Ille eſt. qui fit independenter a quacunque conditione: hic vero, qui fit dependenter ab aliqua conditione extrinſeca; v. g. dono tibi meum equum, ſi eris promovendus ad tale officium, vel ſi navis ex Indiis venerit. Porro valor Contractus conditionati pendet ab eventu, ſeu veritate conditionis *adjectæ*, eaque *non* exiſtente, ſeu *non* impleta, nullam inducit obligationem: idque defectu conſenſus, eo quod quis non aliter contrahere intenderit, niſi ſub eventu talis conditionis extrinſecæ. Et additur *conditionis extrinſecæ*: nam conditiones, quæ tacite de jure inſunt, v. g. *ſi potero, ſi alter non reſiliat a contractu, &c.* non reddunt contractum conditionatum, prout in ſimili de Juramento ſuperius (a) dictum eſt.

* Porro, circa contractum conditionatum illud adhuc reſtat notandum, quod conditio adjecta poſſit eſſe vel honeſta ſeu indifferens, vel *in*honeſta. Quando conditio adjecta fuerit honeſta, ſeu indifferens (prout exempla habes in ſuperiori numero) tunc equidem ante adventum conditionis nulla actualis oritur obligatio implendi contractum, interea tamen tenetur ſic conditionate promittens expectare eventum conditionis, ita ut interim nequeat pro libitu ſuam promiſſionem ab altero acceptatam revocare. Econtra vero, ſi illa conditio fuerit *in*honeſta: e.g. ſi Titius ad Bertham dixiſſet: *dabo tibi decem florenos, ſi conceſſeris uſum corporis tui*. Talis promittens haud dubie non tenebitur expectare eventum tam turpis conditionis, ſed poterit promiſſionem hanc pro libitu ſuo illico revocare. Quodſi tamen Titius eandem non revocaſſet, & Bertha ſub pacto; e. g. recipiendi decem florenos, uſum corporis actu conceſſiſſet, obligaretur Titius, ſaltem de Jure naturali loquendo, extradere decem florenos, uti Sporer *Tract. 6. in Decal. cap. 2. ſect. 1. num.* 18. recte advertit.

Quæres, an idem ſit adjicere quidpiam contractui tanquam *conditionem*, & addere huic tanquam *modum*? Reſpondeo, iſta duo inter ſe eſſe diſtinctiſſima, uti patebit ex terminorum explicatione: nam ſi adjicitur veluti præciſe modus abſque eo, quod ſimul ſit cauſa motiva, tunc adjungitur incontinenti tanquam acceſſorium contractui, ſubſtantialiter in ſe jam completo. Econtra vero, ſi additur tanquam conditio, tunc ingreditur ſubſtantiam contractus tanquam cauſa motiva, ita ut ſine eadem contractus ſubſtantialiter non diceretur completus. Atque hinc, quamdiu non adeſt conditio, tamdiu non adeſt obligatio promiſſi conditionati: Econtra vero actualis obligatio promiſſi in propoſitione modali oritur illico, quamprimum talis promiſſio profertur, quamvis ipſe modus adjunctus necdum adſit: interea tamen alter, cui promiſſio fit, gravatur, ut in futurum adimplere modum ſtudeat. Item exinde, ſi in propoſitione conditionata conditio adjuncta fuerit inhoneſta, ea non adimpleta, ad nihil obligatur promittens. Econtra ſi in modali propoſitione modus additus fuerit inhoneſtus, aut impoſſibilis, talis modus habetur pro non adjecto, & promittens adhuc adſtringitur ad ſervandum promiſſum, etſi ab altero non ſervetur modus; nam pereunte acceſſorio non ſequitur, quod etiam pereat principale. Ita accurate notat P. Sporer *loc. cit. num* 17. *& ſeqq.* Cæterum conditio ordinarie & niſi ex circumſtantiis aliter colligatur, denotatur per particulam *Si*, modus vero per particulam *ut*: e. g. talis propoſitio: *ſi fueris conſecutus gradum Doctoratus, promovebo te ad officium Præfecturæ*, foret conditionata; Econtra vero quando diceretur: *ſubminiſtro tibi alimenta ad proſequenda tua ſtudia, ut aliquando fias Clericus* Hæc propoſitio eſſet modalis, uti recte Pichler *lib.* 1. *Decret. tit.* 35. *num.* 5. In dubio autem præſumendum erit, id, quod additur, magis eſſe conditionem, quam modum. *L.* 109 *ff. de condit. & demonſtr.*

Dices: ſi contractui matrimoniali vel teſtamento, aut Profeſſioni Religioſæ adjiciatur conditio turpis, habetur pariter pro non adjecta, & contractus adhuc obligat, prout ex Haunoldo, Sanchez, & Cardinali de Lugo oſtendit La Croix *lib. 3. part. 2. num.* 599. ergo non eſt notabile diſcrimen, ſive aliquid adjiciatur tanquam conditio, ſive tanquam modus.

Reſp. Neg. conſequentiam. Etenim, quod in dubio ſimile Matrimonium, Teſtamentum, aut Profeſſio adhuc regulariter obligent, quamvis conditio illa turpis, vel impoſſibilis non adimpleatur: Item quod præfata conditio habeatur ibidem tanquam non adjecta, id provenit ob ſpecialem favorem circa iſta tria ex particulari diſpoſitione juris poſitivi, & nullatenus exinde eſt facienda extenſio ad alios contractus conditionatos, reſpectu quorum adhuc verum manet quod talis conditio turpis reputetur tanquam adjecta, ita, ut ea ex altera parte non adimpleta, neque ille, qui hanc conditionem in contractu poſuit, obligetur adimplere contractum ob defectum conſenſus, quem expreſſe alligavit tali conditioni. Atque hoc bene notandum: deſerviet enim ſuo tempore ad reſolutionem variorum caſuum. Videatur deſuper La Croix *loc. cit.* *

QUÆSTIO II.

Qualis conſenſus requiratur ad valorem Contractuum?

SUMMARIUM.

13. *Ad conſenſum pro valore Contractuum requiruntur quatuor conditiones.*
14. *Error circa ſubſtantiam reddit contractum nullum.*
15. *Secus, quando contingit ſolum circa qualitatem.*
16. *Metus gravis ab intrinſeco proveniens, non invalidat contractum.*
17. *Idem eſt de metu ab extrinſeco, ſed juſte incuſſo.*
18. *Contractus ex metu gravi injuſte incuſſo celebrati.*
19. *Aliqui ſunt ipſo jure invalidi, alii per ſententiam Judicis reſcindendi.*

(b) Tract. 1. Diſt. 1. n. 27. & 29.

20. *Contraria quorundam opinio.*

(c) Tract. 1. Diſt. 1 n. 30.

13. CONCL. I. Ad valorem Contractuum omnino requiritur mutuus, & reciprocus contrahentium conſenſus, ut patet ex ipſa definitione Contractus *num* 8. allata. Porro ad talem conſenſum quatuor communiter requiruntur conditiones. I. Ut conſenſus ſit liber: de quo plura in ſequentibus Concluſionibus. II. Ut conſenſus ſit ſerius, ſeu promiſ-

ſori.

ſorius; id eſt, fiat cum voluntate ſerio contrahendi, in qua jam involvitur animus ſe obligandi juxta naturam contractus celebrati: Ratio hujus conditionis eſt: quia conſenſus ſimulatus revera conſenſus non eſt, ſed tantum fingitur; ſine conſenſu autem contractus validus non eſt. Unde infertur, quod ficte contrahens re ipſa ex tali contractu non obligetur, utpote qui Jure naturæ irritus eſt, & nullus: peccat tamen juxta gravitatem materiæ, qui proximum ſua fictione injuſte decipit; unde & tenetur eidem ad recompenſationem damni, ſi quod fortaſſe fuit ſubſecutum ob ſuam fictionem. III. Ut conſenſus internus aliquo ſigno externo ſit expreſſus: alioquin enim alter contrahentium non poſſet cognoſcere, neque acceptare conſenſum præſtitum; ſine tali autem acceptatione contractus non obligat. IV. Ut talis conſenſus acceptetur ab altero, cum quo fit contractus, ob rationem paulo ante poſitam.

14. CONCL. II. Quando in altero contrahentium contingit error circa ſubſtantiam rei, Contractus Jure naturæ eſt irritus, v. g. dum emitur aurichalcum pro auro, vitrum pro gemma, & hujuſmodi; aut dum econtra venditur, & donatur gemma pro vitro, &c. Ita omnes Doctores. Ratio eſt; quia tunc deeſt conſenſus ſubſtantialis, *cum nullus ſit errantis conſenſus*, ut dicitur *l. Non idcirco, C. de Juris & facti ignorantia*, & alibi; nam emens intendit emere aurum vel gemmam, non vero aurichalcum vel vitrum: ſine conſenſu autem contractus eſt nullus; ergo. Infertur proinde, quod, dum quis gemmam vendidit, exiſtimans eſſe cryſtalli fragmentum, emptor re comperta ad reſtitutionem gemmæ teneatur, aut ad juſtum rei pretium perſolvendum, prout de novo inter ipſos conventum fuerit: quia prior emptio fuit nulla, & irrita. Leſſius *lib. 2. cap. 17. n. 27.* cum communi.

* Hanc doctrinam de nullitate contractus, ſi erretur in ſubſtantia, limitant Sanchez *lib. 2. de Matrim.* & Lugo *de Jure & Juſt. diſp.* 26. in caſu, quo res, quæ pro alia ſubſtantialiter diverſa traditur, æque bona eſt, utilis, atque conducens ad uſum, ac finem comparantis eandem: tunc enim videtur adeſſe alterius conſenſus ſaltem interpretativus. Hinc valide & licite (inquiunt) poteſt dari unum medicamentum a petito ſubſtantialiter diverſum, quando certo conſtat, ad finem intentum æque deſervire. Ubi tamen caute procedendum, atque ſincere, ne forſan cupiditas lucri æqualitatem in pretio, aut ſimilem bonitatem & utilitatem fingat; ubi tamen revera & a parte rei ſic non eſt: prout contingere poteſt apud Pharmacopolas, qui, dum certas ſpecies ſimplices, vel compoſitas a Medico pro ægrotis præſcriptas, ad manus non habent, interea tamen erubeſcunt id manifeſtare, ne ſuæ officinæ exinde minoris æſtimentur, alias ſubſtituunt, quas non certo ſciunt, eundem effectum habituras, cum non levi nocumento ægroti, & proſtitutione Medici. Vel, qui loco vini Hiſpanici ad reſtaurandas reconvaleſcentis vires petiti, aquam mellitam, neſcio quibuſcum ingredientis, componunt: ſimilis error in ſubſtantia certo facit contractum aliquem invalidum.*

15. Dicitur notanter in Concluſione: *quando contingit error circa ſubſtantiam.* Nam ſi error contingit ſolum circa qualitatem accidentalem, contractus eſt validus: modo error, vel dolus non dederit cauſam contractui; neque qualitas illa fuerit in pactum deducta per modum conditionis. Ratio eſt quia talis vere conſenſit in emptionem iſtius rei, ſeu ſubſtantiæ ejus, abſque metu & fraude. Deinde error ille (prout ſupponitur) non dedit cauſam contractui; neque qualitas illa fuit deducta in pactum ut conditio: nam alioquin hac deficiente corrueret contractus, ob dicta *n.* 12. ſimulque, quantum attinet ad prius, errantis nullus foret conſenſus.

* Infertur proinde, quod invalidus ſit contractus, ſi res illa, quæ comparatur, eſt quoad ſubſtantiam phyſicam equidem eadem, ac illa, quæ petitur; interea tamen in ordine ad finem, ſeu motivum principale, omnino inutilis, vel ſaltem tam parum utilis, ut moraliter cenſeatur; nullam omnino continere utilitatem quoad intentum. Ratio eſt; quia tunc deficiente cauſa motiva principali, cenſetur pariter deficere conſenſus in contractum, quamvis cæteroquin error iſte tantum circa aliquam qualitatem phyſicam verſetur. e. g. ponamus, Petrus voluit emere vinum forte NB. ut exinde perduret uſque ad nuptias, poſt aliquot ſeptimanas primum inſtituendas. Vinitor autem, ut facilius vina debilia diſtrahat majori, & proportionato reſpective pretio, huic inſcio dedit vinum debile ac non firmum, quod poſt ſeptem vel octo dies corrumpitur, talis contractus ex defectu motivi eſt nullus, & tenetur vinitor in conſcientia pretium ex integro refundere, quamvis illud vinum in ſubſtantia phyſica non differet a vino forti, & cæteroquin pretium fuiſſet proportionatum pro vino debili.

Idem dic ob eandem rationem, ſi Pharmaca evanida pro aptis ad medicinas conficiendas, vel ſemina corrupta pro idoneis ad ſeminandum venduntur: nam ſimilia ad finem illum, in ordine ad quem principaliter petuntur, ſunt ex toto, ſaltem moraliter loquendo, inutilia. Et hinc nullæ ſunt, ac reſtitutioni obnoxiæ illæ venditiones, quas multi circumforanei practicant, qui ab initio pretioſa unguenta vel Pharmaca, queis promiſſi correſpondent effectus, aliquibus paucis equidem valide vendunt, ex hoc tamen præciſe motivo, ut ſic plures ad emendum alliciant, quos, ſi præſentes viderint, in magna copia deprædicata unguenta ſeu Pharmaca diſtrahunt, adeo tamen alterata, aliiſque inutilibus rebus in tanta copia commixta, ut ad promiſſum finem, ob quem emuntur, moraliter prorſus fiant inepta, ac incapacia. Nec dicant ſe non poſſe alias ſine honeſto lucro tam vili pretio vendere: Reſpondeo enim, adeoque eoſdem debere ſimiles praxes deceptorias omnino deinceps intermittere.

Infertur ulterius, quod econtra validus ſit contractus, ſi emas vinum recens, quod credebas antiquum; ſive lymphatum, aut alio minus generoſo compatibili mixtum, quod judicabas purum; ſeu ſtannum commune, quod exiſtimabas Anglicum; vel pannum in Germania confectum, quem putabas Hollandicum &c. nam in tali contractu ex una parte non datur alia ſubſtantia; ex altera autem qualitas iſta, reſpectu cujus error contingit, non fuit in pactum deducta, ac præterea res iſta comparata adhuc moraliter ſaltem notabiliter, etſi fortaſſis non in tantum, deſervit ad finem, ſeu motivum principale contractus, prout ſupponitur. Nec refert, quod fortaſſis habitualiter ita fueris diſpoſitus, ut, ſi hanc qualitatem abeſſe, & dictum errorem accidentalem interveniſſe ſciviſſes, non contraxiſſes: nam talis diſpoſitio habitualis non obeſt valori alicujus contractus oneroſi ordinarie, dummodo qualitas iſta non fuerit actualiter per modum conditionis in pactum deducta, nec error dederit cauſam motivam ac principalem contractui. Certe multi mariti crediderunt ante contractum matrimonialem, ſponſas ſuas nobiles, divites, pulchras, morigeras &c. ac poſtea experiuntur contrarium; nec tamen exinde matrimonium cenſetur nullum, quamvis probabiliſſime non contraxiſſent, ſi ſimilia ante matrimonium præſciviſſent. Vide de hoc La Croix *lib. 3. p. 2. num.* 622. ubi etiam duas objectiones notabiles ſolutas reperies.

Duo tamen debent tales diſtrahentes ſibi bene notare. *Imprimis*, quod, ſi ſubſtantia illa equidem ad finem a comparante intentum moraliter, & ſuo modo deſerviat; aſt tamen multo minus, ſic decipiendo in qualitate, vel quantitate, aut commixtione adhuc peccent graviter. *Secundo*, quod ſi ob defectum ſimilem res eſſet minoris æſtimationis, & hi nihilominus æquali pretio, ac ſi defectus iſte non adeſſet, diſtraxiſſent, teneantur quoad exceſſum ad reſtitutionem, niſi læſio ſit modica, prout dicitur *diſ.* 4 *Q* 8 *num.* 95. *& ſeqq.* Idque bene obſervent Laniones, qui majoris lucri gratia carnem vaccinam pro bovina: Piſtores, qui panem alteratum, & ſiligine mixtum pro pure triticeo: Ruſtici, qui frumentum aqua humectatum, ſicque intumefactum, atque quoad menſuram ampliatum pro ſicco vendunt aliis non intelligentibus pretio æquali. Idipſum alte ſibi imprimant Sartores, qui ve-

tuſta s

tuſtas, & ſuo modo jam atritas veſtes ita appoſite purgare, reficere, atque apparenti quadam ſpecie adornare ſciunt, ut eaſdem pro novis, & integris vendant,

Item Surores, qui madefactione, percuſſione, calefactione, aliiſque modis corium jam obſoletum adeo immutare noſcunt, ut quaſi novum appareat: cum tamen exinde miſeri emptores longe breviori tempore ſimilibus veſtibus, aut calceamentis uti queant, ac ſi fuiſſent, prout jactabantur. Præſertim vero id advertant Vinitores ac Oenopolæ, qui vino debili addunt varias ingredientias ex ſulphure, & aliis materiis, ſanitati non adeo conducentibus, quæ quidem vinum reddunt guſtui amænum, aſt ſtomacho, & capiti nocivum: ſi enim (inquit nonnemo) reliquiæ de tali vino in tabula remanentes lignum quaſi corradunt, quid cauſabit ſucceſſu temporis notabilior hujus vini quantitas in ſtomacho? Sane tales Vinitores ſeu Oenopolæ non ſolum adſtringuntur ad reſtitutionem pretii quoad exceſſum, ſed etiam ad recompenſandum damnum, ſi exinde cauſatus fuiſſet morbus, & propterea notabiles expenſæ factæ in medicinas, de quo, uti & de pluribus aliis, quæ addi adhuc poſſent, videatur Jus Canonicum *lib. 3. Decret. Tit. 17.*

16. CONCL. III. Metus gravis ab intrinſeco proveniens (hoc eſt, non incuſſus a cauſa libera, ſed naturali; prout eſt metus mortis imminentis ob morbum, naufragium, beſtias, &c.) non invalidat Contractum. Ita rurſum certa, & communis; atque deſumitur ex *c. Sicut nobis, de Regularibus*, ubi Votum Religionis, emiſſum a conſtituto in lethali infirmitate, cenſetur validum; ergo ſi Vota, & hujuſmodi, ex metu facta tempore naufragii, vel infirmitatis lethalis, valida ſunt, & obligant ad ſui impletionem, ut omnes fatentur; idem dicendum erit de Contractibus.

17. CONCL. IV. Similiter metus ab extrinſeco proveniens juſte tamen incuſſus, Contractum non invalidat. Ita pariter unanimis Doctorum. Ratio eſt, quia talis metus juſte incuſſus, non infert cuipiam injuriam. Hinc validum eſt Matrimonium metu juſtæ Excommunicationis contractum. Similiter qui promiſit aliquid, ne accuſetur de crimine, de quo jure poterat accuſari, tenetur ſtare promiſſis, non obſtante, quod promiſerit ob metum accuſationis: idem de ſimilibus.

18. CONCL. V. Loquendo tamen de metu gravi ab extrinſeco proveniente, ſimulque injuſte incuſſo, omnes Contractus ex hujuſmodi gravi metu ad extorquendum conſenſum injuſte incuſſo celebrati, vel ſunt ipſo Jure invalidi, vel ſaltem per ſententiam Judicis reſcindendi. Ita communis Doctorum, atque deſumitur ex Jure Canonico *c. Abbas*, & *c. Ad audientiam, De iis quæ vi metuſve cauſa fiunt*, ubi generales hæ regulæ dantur: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari*. Item: *Quæ vi metuſve cauſa fiunt, carere debent robore firmitatis*.

19. Probatur eadem Concluſio, ſimulque ſub disjunctione loquens declaratur per inductionem. Nam imprimis dantur aliqui contractus, qui ſi ex ejuſmodi metu celebrentur, ipſo jure invalidi exiſtunt; cum in eis requiratur plena libertas. Sic quippe Matrimonium, & ſponſalia; item promiſſio dotis, veluti acceſſoriæ ad Matrimonium, nec non & Profeſſio Religioſa, & quædam his ſimilia, quæ enumerat Gloſſa magna, *cap. 2. De iis quæ vi metuſve cauſa*, &c. ſi fiant ex metu gravi, & injuſte incuſſo, ſunt ipſo jure invalida. Alii vero Contractus, quamvis ob metum gravem ab extrinſeco injuſte illatum ordinarie non reddantur ipſo jure invalidi (nam, ut loquuntur Juriſtæ, *Coacta voluntas eſt voluntas*) nihilominus ſuadente æquitate per ſententiam Judicis reſcindendi ſunt, ut jam ſuperius (b) dictum.

20. Quinimo non deſunt Doctores, quos refert Sanchez *lib. 4. de Matrim. diſp. 8. n. 1.* inter quos ſunt Sotus & Molina, ac ſequitur Maſtrius *diſp. 4. Theol. Moral. num. 23.* qui volunt, quoslibet Contractus metu gravi initos ipſo jure irritos & invalidos eſſe, aut ſaltem, ut vult Herinex *diſp. 1. de Contractibus, quæſt. 3. num. 46.* eſſe irritabiles pro arbitrio metum paſſi, vel per Judicem pro Foro externo. Cæterum hactenus dicta intelligenda ſolum ſunt de metu gravi, ſeu cadente in conſtantem virum, non autem de metu levi: prout habetur *c. Cum dilectus. De iis quæ vi metuſve cauſa*, &c. Quinam autem cenſeatur eſſe metus gravis, ſuperius (c) dictum eſt.

QUÆSTIO III.

Quinam contrahere poſſint.

SUMMARIUM.

21. *Ætates hominis, ſunt Infantia, Pueritia, Adoleſcentia, Juventus, vel virilis ætas, Senectus, & Decrepiditas.*
22. *Infans, Impubes, Pubes, Minor, ſeu Minorennis, Major, ſeu Majorennis,*
23. *Pupillus, qui?*
Pupillus pubertati, vel infantiæ proximus, quis?
24. *Generatim, qui poſſint contrahere?*
25. *An & Religioſi?*
(d) Tract. 7. Diſt. 3. Quæſt. 2. per totum.
26. *Utrum Pupillus, vel Minorennis?*
27. *Corollarium de Pupillo emente ſine Tutoris conſenſu:*
28. *Vel ludendo perdente.*
29. *An Minorennis, vel Pupillus tunc obligatur naturaliter?*
30. *Quid de Pupillo infantiæ proximo?*
31. *Quid, ſi contrahant cum conſenſu Tutoris, vel Curatoris?*
32. *Differentia inter Tutorem, & Curatorem.*
33. *Obligatio civilis & naturalis: ac obligati civiliter, & naturaliter, qui?*
34. *Obligationis naturalis effectus, qui?*

21. ADvertendum, quod quamvis Doctores varie diſtinguant ætates hominis, dum alii plures, alii pauciores aſſignant, prout refert Fagnanus *c. Cum ſis, n. 14. de Converſ. Conjugat.* communior tamen ſit ſententia Gloſſæ *in Proœmio Libri ſexti Decretalium, Verſ. Perfectus*, quæ ſex tantum ætates, ſeu ſtatus hominis aſſignat. Prima eſt *Infantia*, quæ durat uſque ad ſeptimum annum completum. Secunda eſt *Pueritia*, quæ in fæminis durat uſque ad duodecimum, in maſculis vero uſque ad decimum quartum annum completum. Tertia eſt *Adoleſcentia*, durans uſque ad vigeſimum quintum completum. Quarta eſt *Juventus*, vel *virilis ætas*, durans uſque ad quinquageſimum annum; quamvis alii juventutem, & ætatem virilem dividant, & hanc ab anno quadrageſimo, vel ſaltem quinquageſimo, uſque ad quinquageſimum nonum computent. Quinta eſt *Senectus*, quæ exinde uſque ad annum ſeptuageſimum protenditur. Sexta eſt *Senium*, ſeu *Decrepiditas*, quæ abinde continuatur uſque ad mortem.

22. Advertendum ulterius, quod juxta præmiſſas vitæ humanæ ætates varia nomina ſortiatur homo. Atque, ut omittatur nomen Juvenis, Viri, Senis, & hujuſmodi, quæ ad propoſitum minus attinent, inprimis homo dicitur *Infans*, quà eſt minor ſeptem annis completis. Exinde vero quia pubertas in maſculis expleto decimo quarto anno, in fæminis autem expleto anno duodecimo mox incipit; hinc maſculi ante expletum decimum quartum annum dicuntur *Impuberes*, eoque expleto *Puberes*; fœminæ autem ante duodecimum expletum *Impuberes*, poſtea vero *Puberes*, & *Minorennes*. Porro *Minor*, ſeu *Minorennis* dicitur pubes uſque ad vigeſimum quintum annum expletum, & quidem expletum de momento in momentum poſtea tales vocantur *Majores*, ſeu *Majorennes*.

23. Rurſum *Pupillus* dicitur, qui cum adhuc impubes ſit, deſinit eſſe in poteſtate patris, vel per mortem ejus, vel per emancipationem & hic vel eſt pubertati proximus, vel infantiæ proximus, prout magis accedit ad pubertatem, vel infantiam. *Pupillus pubertatis proximus*, ſi maſculus eſt, dicitur ille, qui habet ætatis decem annos cum dimidio; ſi fæmina, quæ habet novem annos cum dimidio: ante hoc autem tempus dicitur *Pupillus infantiæ proximus*, ſi eſt ſupra ſeptennium; vel Infans, ſi eſt infra ſeptennium. Hiſce terminis prænotatis, ſit

24. CONCL. I. Generatim loquendo omnes, & ſoli illi contra-

Digitized by Google

contrahere poſſunt, qui habent liberam bonorum adminiſtrationem. Ita omnes Doctores. Cæterum inter eos, qui non habent liberam bonorum adminiſtrationem inprimis ſunt infantes, amentes, aut alias uſu rationis carentes: tales enim, licet ſint capaces dominii, non tamen uſus vel liberæ adminiſtrationis ejus ob defectum rationis: unde nec contrahere poſſunt.

25. Similiter Religioſi ſolemniter profeſſi, cum nullius rei dominium habeant ob votum Paupertatis, conſequenter nequeunt legitime diſponere de bonis Monaſterii, neque contrahere ſine conſenſu Prælati. Prælati vero, & conſtituti ab eo Adminiſtratores bonorum communium, poſſunt quidem contrahere, ſed in multis caſibus non, niſi dependenter a conſenſu Capituli ſeu Communitatis, & ad uſus determinatos duntaxat. Huc addi poſſent filiifamilias, & uxores: verum de ipſis jam dictum ſuperius.

26. CONCL. II. Pupillus pubertati proximus, ac Minorennis, poteſt quidem ſine authoritate Tutoris, vel Curatoris, contrahere in ſuum commodum, non tamen in ſuum incommodum ſeu præjudicium, ita ut civiliter obligetur. Ita communis; & habetur expreſſum §. 1. *Inſtit. de Authoritat. Tutor.* ibi. *Si quid dari ſibi ſtipulentur, non eſt neceſſaria tutoris authoritas; quod ſi aliis promittunt pupilli, neceſſaria eſt tutoris authoritas: namque placuit, meliorem quidem ſuam conditionem licere eis facere etiam ſine tutoris authoritate, deteriorem vero non aliter, quam cum tutoris authoritate.* Unde, ut ait Gloſſa ibidem, *Contractus claudicat quandoque.*

27. Infertur proinde, quod celebrato emptionis contractu Pupillus, ſine Tutoris conſenſu emens, non poſſit actione civili compelli invitus ad ſtandum contractui, & ſolvendum pretium emptionis: ipſe tamen Pupillus, ſi contractui ſtare velit, poteſt actione civili cogere venditorem ad tradendam ſibi mercem pro conſtituto pretio. In quo proinde caſu claudicat contractus, ut dictum.

28. Inſuper infertur cum Laymano *lib. 3. tract. 4. cap. 9. num.* 10. & aliis, quod ſi Pupillus, vel Minor habens Curatorem (ſecus dicendum, ſi hic Curatorem non habeat) quidpiam ludendo perdidit, aut alio contractu promiſit, id ſolvere non teneatur, ſed poſſit ſe exceptione Legis Civilis defendere, niſi Minor ſe ſoluturum juraſſet. Quod ſi vero Pupillus, vel Minor, ſolvit creditori, poteſt is tuta conſcientia rem retinere, donec ab eo repetatur per beneficium Legis talem repetitionem concedentis; cum hic ſaltem obligatio naturalis interveniat, quæ ex Jure Gentium per conſenſum oritur.

29. Dicitur notanter, *cum hic ſaltem obligatio naturalis interveniat.* Nam etſi Pupillus pubertati proximus ac Minorennis, non obligetur civiliter, ſi contrahat ſine Tutoris vel Curatoris authoritate, nihilominus obligatur naturaliter, ac in Foro conſcientiæ: quamvis hujuſmodi obligatio naturalis ſit aliquo modo inefficax utpote quæ per exceptionem ex beneficio Legis Civilis non compellentis Pupillum ad ſolutionem, elidi poteſt adeo, ut neque in Foro conſcientiæ ſolvere teneatur niſi quatenus locupletior factus eſt; prout obſervat Leſſius *lib. 2. cap. 17. num.* 61. Sanchez *lib. 6. de Matrim. diſp.* 38. *num.* 21. Layman *num.* 7. Sannig *diſt.* 11. *de Juſtitia, q.* 3. *num.* 9. communior Doctorum, etſi nonnulli diſſentiant. Ratio autem, cur oriatur obligatio naturalis, donec per exceptionem Legis elidatur, illa eſt: quia hic vere intervenit conſenſus Pupilli, vel Minorennis: atqui ex conſenſu oritur obligatio naturalis *l. Stichum, §. naturalis, ff. de Solution.* ergo.

30 Intellige, dummodo Pupillus ſit pubertati proximus: nam cum Pupillus infantiæ proximus vix ullum intellectum habeat, ideo Jura omnem ex parte ejus obligationem tollunt, de quo proin Pupillo intelligendus eſt textus *l. Pupillus, ff. de Action. & obligat.* ibi: *Pupillus mutuam pecuniam accipiendo, ne quidem jure naturali obligatur*, cum concordantiis.

* Idem ait cum Sanchez la Croix *lib. 3. part. 2. num.* 682. tenendum eſſe de prodigo habente Curatorem, cui ſpecialiter a Judice interdicta eſt adminiſtratio Bonorum: nam & talis abſque Curatoris authoritate contrahens facit contractus irritos, neque transfert dominium *L. is cui Bonis ff. de verb. obligat.* Hinc, qui cum tali prodigo contraxit, & v. g. ludendo lucratus eſt ex ipſius pecuniis, & tenetur in conſcientia etiam ante ſententiam Judicis reſtituere, quamvis prodigus non repetat, neque poterit ſecum contrahentem cogere ad ſervandum contractum. Ita La Croix *loc. cit.* & ratio eſt, quia talis, cui adminiſtratio ſpecialiter interdicta eſt, in odium prodigalitatis omnino inhabilitatur ad ſimilia.*

31. CONCL. III. Pupillus, & multo magis Minorennis, cum conſenſu & authoritate Tutoris, vel Curatoris, poteſt valide contrahere, & ſic contrahens obligatur tam civiliter, quam naturaliter. Ita communis; & habetur *l. Impuberes, ff. de Authoritate & conſenſu Tutorum.* Verum occaſione dictorum.

32. Quæres, quæ ſit differentia inter Tutorem, & Curatorem? Reſp. eos differre potiſſimum in ſequentibus. Siquidem Tutor datur uſque ad tempus pubertatis, ad tuendam præcipue perſonam Pupilli, ſecundario autem ad bona ejus adminiſtranda; ſecuta vero pubertate Tutela finitur: Curator autem pueris, & puellis puberibus, datur uſque ad vigeſimum quintum annum, potiſſimum ut bonis eorum præſit, ſeu adminiſtrator exiſtat. Deinde Tutor impuberi, etiam invito, dandus eſt: ſed Curator puberi non datur, ſi eſt invitus; & tunc pubes per ſe ipſum valide contrahere poteſt, & contrahens obligatur tam civiliter, quam naturaliter; niſi in caſu, quo graviter læſus eſt, eidem ſubveniatur per beneficium reſtitutionis in integrum, juxta dicenda *Quæſt. ſeq.*

33. Quæres ulterius, quid ſit obligari civiliter, & naturaliter? Reſp. *Obligatio civilis* dicitur ea, quæ aut legibus conſtituta, aut certo Jure Civili comprobata eſt. *Obligatio naturalis* vero, quæ ex Jure Gentium per conſenſum oritur. Hinc ille dicitur *obligari civiliter*, qui in Foro externo, ac Civili conveniri poteſt. *Naturaliter* vero *obligatur*, qui ex Jure Gentium obligatus exiſtit; ac proinde ſaltem in Foro conſcientiæ tenetur, niſi beneficio Legis Civilis, ſeu per reſciſſionem actus ope Judicis factam, a tali obligatione naturali liberetur.

34. Porro obligationis naturalis plures ſunt effectus: quorum primus, iſque præcipuus eſt, quod creditori jus tribuat accipiendi, ac retinendi, ſi, quod naturaliter ipſi debetur nulla oppoſita exceptione ſolvatur: & hic eſt effectus principalis, & inſeparabilis ab obligatione naturali. Secundus obligationis naturalis effectus eſt, quod impediat debiti ſoluti repetitionem. Tertius, quod tribuat cuipiam jus exceptionis, & compenſationis. Et quartus, quod in obligatione naturali poſſit accedere fidejuſſor. Verum hi tres poſteriores effectus obligationis naturalis quandoque ex diſpoſitione Juris communis ſeparantur, ac præſertim in Pupillis, & Minoribus, ſi ſine Tutoris vel Curatoris conſenſu ſeſe cuipiam obligent. Layman *lib. 3. tractat. 4. c. 9. nu.* 9. & alii.

QUÆSTIO IV.

De Reſtitutione in integrum, & quibus competat?

SUMMARIUM.

35. *Reſtituere in integrum, quid?*
36. *Beneficium reſtitutionis, in quibus caſibus concedatur?*
37. *Conceditur omnibus ætate minoribus.*
38. *Excipiuntur aliqui caſus.*
39. *Beneficium reſtitutionis in integrum competit Eccleſiis, &c.*
40. *Debet peti intra quadriennium.*
41. *Quadriennium hoc quando incipiat?*
42. *Præſertim ſi Prælatus Eccleſiæ male alienans, diutius vixit.*
43. *Beneficium reſtitutionis in integrum, quibus utilis competat?*

35. Reſtituere in integrum idem eſt, ac reducere aliquem in eum ſtatum, in quo erat ante læſionem, *arg. L. 1. C. De ſententiam paſſis.* Nam ob æquitatem naturalem, ac Jure communi ſic diſponente, Judex certis hominibus in contractu,

tractus, vel alia actione graviter læſis, aut deceptis, cognitæ cauſa ſubvenit reſtituendo eos in integrum: ſic enim Minorennis, videns in aliquo contractu ſe graviter fuiſſe læſum, ſi petat intra debitum tempus, ut reponatur in eo ſtatu, in quo fuit ante læſionem, Judex beneficio reſtitutionis in integrum eidem ſubvenit, ipſumque ponit in ſuo priſtino ſtatu.

36. Conceditur autem hoc beneficium reſtitutionis tunc ſolum, quando læſio eſt notabilis; nam ſi læſio ſit duntaxat modica, tunc extraordinarium hoc auxilium tribuere non convenit, ut dicitur *L. Scio, ff De in integrum reſtit.* & alibi: Siquidem juxta illud tritum axioma: *De minimis non curat Prætor*. Vel, ut Gloſſa *cit. l. Verſ. Summam*, loquitur: *De minimis non curandum*. Inſuper beneficium reſtitutionis in integrum, utpote quod eſt remedium extraordinarium, non conceditur, ſi aliud remedium ſuppetat contractum revocandi, *text. clar. l. In cauſa, ff de Minoribus*. His prænotatis, ſit

37. CONCL. I. Beneficium reſtitutionis in integrum conceditur omnibus ætate minoribus (id eſt, qui vigeſimum quintum ætatis annum necdum compleverunt) ſi ex contractu, vel quaſi contractu graviter prudentum judicio læſi ſunt. Ita habetur *L. 1. & ſeqq ff. de Minoribus viginti quinque annis*. Ratio hujus conſtitutionis eſt: quia fragile eſt, & infirmum hujus ætatis conſilium, & multis captionibus ſuppoſitum, multorumque inſidiis expoſitum; unde iſtud extraordinarium auxilium eiſdem Prætor pollicitus eſt, prout ibidem loquitur textus. Et quidem hæc Concluſio intelligenda eſt; quamvis ejuſmodi contractus fuerit inſtitutus cum Patris, vel Curatoris conſenſu, imo etiam Judicis decreto interveniente: adhuc enim beneficio reſtitutionis locus. *L. 2. C. Si Tutor vel Curator intervenerit*, cum concordantiis.

38. Excipiuntur tamen aliqui caſus a data regula, I. Si talis poſt expletum vigeſimum quintum ætatis annum factus major, ratificet ea, quæ in minori ætate cum Tutoris, vel Curatoris conſenſu egit: tunc enim beneficium reſtitutionis petendæ perdit. *L. 1. & 2. C. Si major factus, &c.* II. Si pubertate jam adepta contractum a ſe initum juramento ſponte facto confirmavit, *l. Sacramenta puberum, C. Si adverſus venditionem, &c.* Omittuntur nonnullæ aliæ limitationes minus ad propoſitum attinentes,

39. CONCL. II. Beneficium reſtitutionis in integrum competit inſuper Eccleſiis, aliiſque locis piis. Ita habetur clare in Jure Canonico *tit. De in integrum reſtitut.* per plura Capitula: ſiquidem Eccleſia fungitur jure minoris. Quod ſi vero perſonæ Eccleſiaſticæ in propriis juribus; aut bonis ſuis patrimonialibus, aliiſve privatis læduntur, non competit eis beneficium reſtitutionis: quia ceſſat tunc communis favor Eccleſiæ.

40 CONCL. III. Ad petendam reſtitutionem in integrum ex quacunque cauſa, hodie conceditur continuum quadriennium. Ita habent expreſſe *L. ult. C. de Temporibus in integrum reſtitutionis*, & tenent Doctores communiter.

41. Circa quod notandum, quod quadriennium iſtud in reſtitutione Minorum inchoetur primum ab ætate legitima, ſeu a primo die exacti vigeſimi quinti anni, ceſſante tamen alio impedimento. In reſtitutione vero Eccleſiæ, aliorumque piorum locorum, incipit dictum quadriennium a tempore factæ læſionis; ſicuti conſtat ex *c. Eccleſia, de Reſtit. in integrum, in 6.*

42. Intellige, *niſi prævaricationis, vel fraudis manifeſtæ, probetur ſuper hoc interveniſſe commentum, aut alia rationabilis cauſa ſubſit, quæ Superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum*; prout limitatur *cit. c. Eccleſia*. Ubi proinde Gloſſa *Verſ Cauſa*, & Fagnanus *c. Requiſivit, n 14. de Reſtitut. in integrum*, poſt Abbatem, & alios inferunt, poſſe concedi Eccleſiæ beneficium reſtitutionis etiam poſt quadriennium, ſi Prælatus male alienans (hoc eſt, cum gravi damno Eccleſiæ) tanto tempore vivit: nam hoc quadriennium non currit, quamdiu vivit Prælatus, qui alienavit, *arg. c. Si ſacerdotes, 16. q. 3* Ratio hujus eſſe videtur: quia Prælatus ille non facile revocabit factum ſuum; & ſic Eccleſia, quantum ad propoſitum, tunc cenſetur carere legitimo defenſore, ut proinde juſta cauſa ſubſit eandem reſtituendi poſt quadriennium.

43 Pro complemento hujus Quæſtionis ſciendum, quod Reſpublica quoque jure Minorum gaudeat, adeoque auxilium reſtitutionis implorare poſſit. *L 4. C. Quibus ex cauſis majores, &c.* ubi dicitur: *Reſpublica æquiparatur minori, & ideo habet beneficium reſtitutionis in integrum*. Idque extendunt Doctores primo ad Principem, tanquam caput Reipublicæ. Deinde ad Univerſitatem Studioſorum, cum in ea non pauci, imo plerique minorennes reperiantur. Tertio, ad Vicos communitatem habentes. Tandem idem beneficium quandoque conceditur rudibus: ut ruſticis, mulieribus, &c. prout amplius declarant Canoniſtæ.

DISTINCTIO II.

De Contractibus Gratuitis.

QUÆSTIO I.

De Promiſſione, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

1. *Ratio Ordinis.*
2. *Promiſſio, quid?*
3 *Quomodo differat a propoſito?*
4. *Propoſitum non ſervare, an ſit peccatum?*
5. *Promiſſionis quanta ſit obligatio?*
6. *Loquendo de Promiſſione proprie dicta.*
7. *Excuſantur multæ promiſſiones a mortali, cur?*
   (a) Diſt. 1. n. 13.
8. 9. 10. 11. 12 *Promiſſio variis modis obligare deſinit.*
   (b) Tract. 6 diſt. 2. n. 23.

1. PRæmiſſis illis, quæ concernunt Contractus in genere, pergendum ad explicandos Contractus in ſpecie, ordiendo a Contractibus gratuitis ſeu lucrativis, qui ex una ſolum parte obligationem inducunt; ſive, in quibus nihil rependitur: ut eſt Promiſſio, Donatio, Commodatum, Precarium, & Depoſitum. Et quidem incipiendo a Promiſſione, ſit

2. CONCL. I. *Promiſſio* eſt ſpontanea & deliberata fidei obligatio, facta alteri de re quapiam bona, & poſſibili. Ita in re communis. Et hujuſmodi Promiſſio tunc fit, quando quis ſponte, & liberaliter, atque animo ſeſe obligandi, pollicetur alteri quidpiam dare, vel facere, quod honeſte poteſt. Dicitur primo, quod Promiſſio ſit *de re quapiam bona*: ſiquidem, ut habet *Regula 69 Juris in 6. In malis promiſſis fidem non expedit obſervare*. Idque intelligendum, etiam cum Promiſſio ſit juramento firmata: nam *non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*. *Reg. 58. Juris in 6.* Et additur, *& poſſibili*: quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, juxta *Reg. 6, eod.*

3. Dicitur ulterius, *obligatio fidei*: per quod Promiſſio differt a Propoſito. Nam Promiſſio eſt actus, quo quis ſe alteri obligat ad aliquid dandum, vel faciendum, juxta proxime dicta; & explicatur per verbum, *Promitto me facturum, aut daturum hoc, vel illud*. Econtra Propoſitum, licet firmum, ac deliberatum, ex ſe nullam inducit obligationem: concipitur enim ſine actuali obligatione, ac explicatur per verbum, *faciam, dabo*, &c. ſed non intenditur obligatio.

4. Infertur proinde, quod ſi quis Propoſitum utcunque firmum non ſervaverit, peccati propterea reus non ſit, cum nulla ſe obligatione conſtrinxerit: utputa ſi quis propoſuit jejunare, dare eleemoſynam, aut certas preces perſolvere. Intellige; niſi quis aliunde ſit obligatus ad tale quid faciendum; aut niſi id fiat ex inordinata paſſione, gravi ſocordia, vel negligentia. Quinimo Layman *lib. 3. n. 16.* poſt Leſſium *lib. 3. cap. 2. num* 49. in tali inordinata bonorum Propoſitorum mutatione agnoſcit peccatum inconſtantiæ, ex genere ſuo veniale; cum ſit quædam inordinatio mentis, quod bene conſultatum, judicatum, & acceptatum eſt, leviter & ſine ulla rationabili cauſa derelinquere.

5. CONCL. II. Promiſſio proprie dicta, ſi ſit legitime facta, & ab altero acceptata, ex genere ſuo obligat ex Juſtitia,

& ſub

& ſub peccato mortali; niſi rei promiſſæ parvitas excuſat. Ita Doctores communiter. Unde illud vulgatum dictum: *Omne promiſſum cadit in debitum, arg. c. Qualiter, de Pactis*, ibi: *Studioſe agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur*, & alibi. Ratio eſt: quia promittere proprie loquendo, non eſt utcunque verum dicere, ſed ſimul aſtringere alteri fidem ſuam.

6. Dicitur, *Promiſſio proprie dicta*: Siquidem præſens Concluſio ſolum procedit, ſi quis vere promittat animo ſe obligandi: nam ſi abſque animo obligandi ſe, facta ſit promiſſio non tenetur vi illius quis adimplere promiſſum, eo quod revera non fuerit promiſſio proprie dicta, cum deficiat voluntas ſe obligandi.

7. Ex hinc infert Sanchez *lib. 1. de Matrim. diſp. 5. num* 25. quod plurimæ promiſſiones excuſati poſſint a mortali: quia per eas non intendunt homines ſe obligare præciſe, ſed ex quadam benevola honeſtate, vel ignorant tantam ex ſimplici promiſſione conſurgere obligationem, exiſtimantes, ſolum ſe obligari ad ſuum tuendum honorem. Unde in proverbium abiit, *Verba urbanitatis minime obligare*. Hæc ille. Veruntamen hoc intelligendum, ſecluſo alio damno proximi: alioquin haberent locum dicta ſuperius (a) de cæteris ficte contrahentibus.

* Notent ſibi ultima hujus numeri verba illi Pſeudo-liberales promittentes, qui ad alterum honorandum e. g. ad Natalem ipſius neſcio quot Miſſas offerunt, interne tamen nil minus, quam promiſſum ſervare cogitant: ponamus enim, quod alii, qui has obligationes acceptant, ſint ex voto, vel ex ſtipendio obligati ad aliquot Miſſas legendas, & hi propter tales oblationes onus celebrandi in iſtos promittentes transferant, certe exinde ſive propter oneris translationem, ſive ob damnum alias emergens tenentur in ſimili caſu ſub gravi peccato eaſdem celebrare, aut celebrari facere, quamvis ficto animo, vel præciſe ex quadam benevola honeſtate, aut ſolo titulo fidelitatis obtulerint. Nec eximit tales a gravi peccato doctrina Molinæ, & Cardinalis de Lugo, qui cum Sporer *Tract. 6. in Decal. c. 2. ſect. 2. num.* 69. ſentiunt, ſi promittens liberaliter voluerit ſe ſimpliciter obligare etiam in re notabili, non tamen cogitaverit, vel ſe determinaverit, ex qua virtute, aut an graviter, vel leviter? quod tunc ſtante tali dubio ſolum venialiter ex virtute fidelitatis obligetur promittens: nam hæc doctrina ſaltem tunc non ſubſiſtit, quando alter, cui fit promiſſio, habet obligationem gravem, & eandem promittens externe in ſe ſuſcipit; cum propter talem fictam oneris in ſe ſuſceptionem ſit cauſa notabilis damnificationis & omiſſionis rei graviter obligantis. *

8. CONCL. III. Promiſſio valida variis modis obligare deſinit. Ita communis; idque patet inductione. Et I. Ceſſat Promiſſio obligare propter condonationem Promiſſarii, potentis condonare: nam quilibet ſuo juri renuntiare poteſt. II. Ceſſat obligare Promiſſio per mutationem objecti, ſi videlicet res promiſſa fiat interim impoſſibilis, illicita per leges, damnoſa vel inutilis Promiſſario, in cujus utilitatem, commodum & gratiam facta eſt promiſſio.

9. III. Ceſſat obligare Promiſſio propter ſupervenientem ſine ſua culpa talem mutationem ſtatus rerum, ut judicio prudentum (quod ex qualitate rei promiſſæ, & ipſarum perſonarum, formandum eſt) cenſeatur Promiſſor talem eventum non voluiſſe comprehendere: ſiquidem ultra ejus intentionem non obligat promiſſio. Sic fieret, ſi quis pauperi promiſit centum florenos, & poſtmodum ipſemet promittens in paupertatem incidat, adeoque iis ad honeſte ſuſtentandum ſe, ſuamque familiam indigeat. Item ſi quis puellæ promiſit Matrimonium, quæ poſtmodum fit pauper, multum deformis, aut ab alio corrumpitur, & hujuſmodi; prout in ſimili ſuperius (b) dictum eſt, agendo de Juramento.

10. IV. Ceſſat promiſſio obligare propter ingratitudinem Promiſſarii (id eſt, illius, cui facta eſt promiſſio) hæc enim non tantum obligationem promiſſionis tollit, ſed inſuper, ſi ſit gravis, donationem facit revocabilem, *cap. ult. de Donationibus*.

11. V. Ceſſat talis obligatio Promiſſionis per compenſationem, dum videlicet duo ſibi invicem, quidpiam promiſerunt, & alter non vult ſtare promiſſis: tunc enim neque prior manet obligatus ad ſtandum ſuo promiſſo.

12. VI. Ceſſat obligare Promiſſio ob non ſubſiſtentiam cauſæ principalis: ut ſi cuipiam intuitu paupertatis quidpiam promiſiſti, quem poſtea comperis revera non eſſe pauperem. Idem dicendum, ſi intuitu præſtationis beneficii facta erat promiſſio remuneratoria, & tamen illud beneficium præſtitum non eſt, ſed falſo ita exiſtimatum.

QUÆSTIO II.

De Donatione, & variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

13. *Donatio, quid?*
14. *Dividitur in mere gratuitam, & remuneratoriam.*
15. *Donatio mortis cauſa, quæ?*
16. *Poteſt ſemper revocari, ſicut & Teſtamentum.*
17. *Donatio inter vivos, quæ, & an revocari poſſit?*
18. *Hæc ante acceptationem non obligat.*
19. *Cenſetur acceptari a præſente, & tacente.*
20. *An poſſit acceptari pro alio, aut pro determinata Eccleſia?*
21. *Donatio ante actualem vel traditionem non dat jus in re.*
22. *Donatio ultra 500. Solidos non valet quoad exceſſum.*
23. *Per Solidum intelligitur Aureus.*
24. *Declaratur Concluſio.*
25. *Excipitur donatio ad pias cauſas,*
26. *Et nonnullæ aliæ donationes.*

13. CONCL. I. *Donatio*, quæ juxta nominis ethimologiam idem eſt, ac *doni datio*, bene deſcribitur cum Scoto 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. quod ſit datio rei mere liberalis. Sive, ut alii loquuntur, *Donatio* eſt translatio dominii alicujus rei per actum mere liberalem in alium facta: & hæc proprie appellatur Donatio.

14. CONCL. II. Donatio dividitur multipliciter. Et imprimis dividitur ipſa in *Donationem mere gratuitam*, cui proxime data definitio convenit: & in *Donationem remuneratoriam*, quæ fit intuitu alicujus accepti beneficii. Deinde in *Donationem abſolutam*, ſeu puram: & in eam, quæ fit ſub conditione aliqua, v. g. dono tibi hunc agrum, ſi Romam perrexeris. Præcipua tamen diviſio eſt illa, qua ipſa dividitur in Donationem inter vivos, & in Donationem mortis cauſa.

15. *Donatio mortis cauſa* dicitur ea quæ fit propter mortis ſuſpicionem: cum nempe quis ita donat, ut ſi quid humanitus ei contigiſſet, haberet is, qui accepit; ſin autem ſupervixiſſet, is, qui donavit, reciperet. Quod poſterius etiam dicendum, ſi eum donationis pœnituiſſet, aut ſi prior deceſſiſſet ille, cui cauſa mortis donatum eſt, prout habetur §. 1. *Inſtitut. de Donationibus*.

16. Infertur proinde, quod hæc Donatio mortis cauſa, ſicut & Teſtamentum, ac quodlibet Legatum, quocunque tempore revocari poſſit uſque ad mortem. Neque ad hanc revocationem requiritur alia cauſa præter liberam voluntatem donantis, vel teſtantis: ſiquidem cum talis donatio fiat cauſa mortis, ac ſub conditione, *Si moriar*, antea ſemper licet pœnitere. Unde eſt illud vulgatum axioma inter Juriſtas: *Ambulatoria eſt voluntas defuncti uſque ad vitæ ſupremum exitum l. Quod ſi, ff. De adimendis legatis*. Sed de Donationibus mortis cauſa, plura *Diſt. ſeq. per totum*, agendo de Teſtamentis.

* Quær. I. Quid ſentiendum ſit de donationibus, quas parentes faciunt ſuis prolibus nondum emancipatis? Reſp. I. Si hæ donationes factæ fuerint a matre, avia, vel avo materno, firmæ exiſtunt, nec ad libitum revocari valent. Ita cum aliis Molina *Tom. 1. de Jur. & Juſt. diſp.* 291. & Sporer *Tract. 6. in Decal. cap. 3. ſect. 3 num.* 42. Ratio eſt, quia nullus textus Juris aſſignari poteſt, per quem ſimiles donationes infirmarentur. Reſp. II. ſi fiant a Patre tales donationes, regulariter loquendo, non ſunt firmæ, ſed ab ipſo pro libitu iterum

revo-

revocari poſſunt, niſi juramento fuerint confirmatæ. Ita deducitur *ex L. 3. C. de inofficioſis Donation.*

Dixi *regulariter loquendo, hæ donationes non ſunt firmæ*: nam paritur hæc regula aliquas exceptiones, ubi ſimiles donationes firmantur: ſic contingit. I. Si res donata fuerit Proli a Patre tradita, & per mortem Patris, vel per emancipationem Prolis confirmata. II. Si fuerit donatio remuneratoria, nimirum in recompenſationem aliorum beneficiorum ſeu extraordinariorum laborum. III. Si fuerit facta ob certam cauſam, puta Filio ad nuptias, Filiæ in dotem, vel ad ingreſſum Religionis; nam ſimiles donationes nequeunt amplius pro libitu revocari. Vide Sporer *loc. cit.*

Quæras II. An donationes alicui ex Prolibus factæ, poſtea Parente mortuo, conferendæ ſint cum reliquis bonis relictis in diviſionem hæreditatis? Hæc controverſia ſæpius jam graves tricas inter Fratres & Sorores ad invicem, mortuis eorum Parentibus, excitavit, aliquibus, qui minus in vivis receperunt, volentibus, ut illi, qui plus acquiſierunt, patiantur dictum exceſſum computari in diviſionem hæreditatis: aliis vero prætendentibus, eum exceſſum eſſe gratis donatum a parentibus adhuc vivis, ſicque nec ſubjacere collationi hæreditatis. Porro ante reſolutionem notandum, quod non moveatur quæſtio, ſi Parens ipſemet expreſſe ſe declaraverit: nam ſi is tempore donationis voluerit, tales res donatas conferri poſtea in hæreditatem, haud dubie ſic debebunt conferri; ſicuti econtra, ſi noluerit computari, neque computabuntur in diviſionem Hæreditatis, modo aliis neceſſariis hæredibus adhuc remaneat legitima. Dubium itaque ſolummodo remanet, quando parens nihil in teſtamento, vel ab inteſtato deſuper diſpoſuit. H. N. Reſp. I. Si ſimiles donationes factæ fuerint Filio propter nuptias, aut Filiæ in dotem, vel per modum dotis ob ingreſſum Religionis, dictæ donationes, mortuo Parente, conferendæ ſunt in diviſionem hæreditatis, ſi Parens in vivis aliter expreſſe non diſpoſuerit. Ita eruitur *ex L. 17. C. de Collationibus*. Reſp. II. Si extra ſpecificatas aliæ donationes, inter vivos factæ, fuerint validæ & firmæ, ex tempore mortis Parentum non ſunt computandæ in diviſionem hæreditatis. Ita intimus Bavariæ Cancellarius Schmid in Commentariis *in Jus Bavar. Tit.* 36. *art.* 10. *num.* 16. Ratio eſt; quia ſimiles res præſumuntur gratis donatæ abſque onere computationis in legitimam, prout recte advertit Schmid *l. c.* Sunt autem in ſpecie loquendo tales. *Primo*. Donationes remuneratoriæ ob beneficia præſtita, aut ob extraordinarios labores juxta communem Doctorum. *Secundo*. Equus & arma, quæ ſubminiſtrantur Filio eunti ad militiam, *L. 4. C. Familiæ Erciſcundæ*. Pariformiter ſentiendum de expenſis in ſtudiis cujuſdam Filiorum factis *L. 50. ff. Familiæ Erciſcundæ*; quoniam armis & apparatui militari æquiparatur apparatus litterarius, hocque procedit ſaltem, ſi exceſſus expenſarum quoad ſtudia non ſit nimius reſpectu aliorum liberorum. *Tertio*. Pariter in diviſionem hæreditatis non computantur quotidiana alimenta, & veſtimenta liberorum *L. un. §. 2. C. de Contract.* Ratio eſſe poteſt; quia hæc cauſa liberorum communis eſt, cum omnes veſtimentis & alimentis indigeant, licet forſan per accidens uni plus, quam alteri obvenerit, quod ad evitandas lites, non ſolet inter liberos attendi, niſi exceſſus patenter foret nimius. Quodſi plures ſimiles caſus occurrerent, eoſdem videre poteris in Jure Bavarico *Tit.* 36. *art.* 10. *ac* 14. & apud Schmid ſolidiſſime in id gloſſantem, vel apud Sporer *Tract.* 6. *in Decal. cap.* 3. *ſect.* 3. *num.* 43. *& ſeqq.*

Quæres III. Quid ſtatuendum ſit de illis donationibus, quas Sponſi ad invicem faciunt, antequam actualiter matrimonium contrahunt? Reſp. I. Si matrimonium poſtea contrahatur ac conſummetur, illa pars, cui res antea donatæ fuerunt eaſdem pleno Jure ſuas facit. Ita docet Sanchez *lib.* 6. *de Matrim. diſp.* 19 ac probatur ex Jure *arg. L. ſi Mater*, & *Si a Sponſo C. de Donation. ante Nupt.* Reſp. II. Si illa pars, cui res a comparte donata eſt, ex ſua culpa ſponſalia non ſervet, tenetur rem donatam reſtituere; ſi vero ex culpa donantis non ſequatur matrimonium, nihil amplius obligatur Donatarius reddere. Ita habetur *textu claro. L. cum verum C. de Donat. ante Nupt.* Reſp. III. Si ex nulla culpa donantis, ſed v. g. morte, aut Profeſſione religioſa alterutrius ſponſorum matrimonium non fuerit ſecutum, pariter adſtringitur illa pars, quæ rem donatam accepit, iterum reſtituere *L. ſi a Sponſo & L. cum veterum. C. de donat. ante Nupt* ubi tamen excipitur Sponſa illa, quæ poſt ſponſalia accepit a Sponſo oſculum, vel cum eo exercuit copulam: hæc enim rei donatæ adhuc in ſimili caſu poterit retinere medietatem.

Quær. IV. Quid dicendum ſit de donationibus, quas ad invicem inſtituunt Maritus & Uxor tempore actualis matrimonii? Reſp. Tales donationes regulariter loquendo non eſſe firmas, ſed poſſe ad nutum donantis revocari. Ita decidunt *cap. fin. de Donat. inter virum & uxorem*. Dixi: *regulariter loquendo*; nam dantur caſus excepti, ubi tales donationes etiam ante mortem donantis firmæ cenſentur, nec ad ejuſdem libitum revocari poſſunt. I. Si fuerint factæ remunerationis cauſa ob alia obſequia a conſorte præſtita, dummodo inter obſequia & remunerationem ſit aliqua proportio ſeu æqualitas. Ratio eſt; quia ſic conjuges magis ſtimulantur ad obſequia extraordinaria ſibi invicem præſtanda *arg. L.* 1. *& L.* 27. *ff. de Donat.* II. Si factæ fuerint inter Principes & Comites Sacri Romani Imperii. Sanchez *lib* 6. *de Matrim. diſp.* 3. *num.* 1. III. Si inter alias perſonas conjugatas fuerint res donatæ exigui pretii. Barboſa *in cap. fin de Donat.* IV. Si fuerint donationes mutuæ, ſaltem quando una non excedit notabiliter alteram *L. 7. § ff. de Donat.* V. Demum firmantur etiam aliæ donationes per ipſam mortem donantis conjugis, ſi non exceſſerint 500. ſolidos. Quodſi vero dictam ſummam exceſſiſſent; per ſolam mortem non firmarentur, niſi tales donationes iterum in teſtamento vel codicillo repetitæ fuiſſent. *L. 25. C. de Donat. inter vir. & uxor.* ac Cblingenſp. *lib. 2. Inſtit. Tit. 7. q.* 13. Alias exceptiones vide in Jure Canonico *lib* 4 *Decret. Tit.* 20. § 1. Hic poſitæ ſunt communiores.*

17. *Donatio inter vivos* eſt, quæ fit ſine ulla mortis ſuſpicione ex mera liberalitate, & ea mente, ut res donata fiat ſtatim accipientis, *arg. L. 1 ff. de Donatione*. Unde hujuſmodi Donatio ſemel perfecta, temere revocari non poteſt. Dicitur, *temere revocari non poteſt*: nam ob certas cauſas, veluti ob ingratitudinem Donatarii (ſi nempe impias manus in Donatorem injecerit, aut ei graves injurias, ſeu grave rerum ſuarum damnum, aut vitæ periculum inferre præſumpſerit) Donatio inter vivos per ipſum Donatorem revocari poteſt, non tamen per ejus hæredem, ſi ipſe Donator tacuit; prout expreſſe habetur *cap. ult. de Donationibus* & alibi. Et de hac Donatione inter vivos ex profeſſo hic agitur.

18. CONCL. III. Donatio ante acceptationem non parit ullam obligationem, poteſtque libere revocari, etiamſi quis abſolute ſe obligare voluerit. Patet hoc ex dictis *Diſt. præc. num.* 4. *&* 6. Nam nullus eſt contractus, nullumque pactum donec adſit conſenſus reciprocus duorum.

19. Notandum tamen cum Sanchez *lib.* 1. *de Matrim. diſp.* 6. *num.* 11. & communiori Doctorum, paucis exceptis, quod Donatio præſenti & tacenti facta, jam cenſeatur ab eo eſſe acceptata: quia in favorabilibus, *Qui tacet, conſentire videtur*: juxta *Regulam* 43. *Juris in* 6. Immo ſi Donatio fiat ipſimet Deo, vel ad ejus honorem cuipiam Sancto, valet ea irrevocabiliter, nec opus eſt ulteriori acceptatione; cum Deus illico acceptet donationem ad honorem ſuum factam.

20. Notandum ulterius, quamvis pro alio Promiſſionem, aut Donationem, nemo poſſit regulariter loquendo acceptare abſque ſpeciali ejus mandato, ſeu commiſſione, id tamen fallere in nonnullis caſibus. Siquidem primo, ſi donatio fiat determinatæ Eccleſiæ, vel alicui alteri cauſæ piæ, poteſt ea a quolibet, etiam homine privato, acceptari, dummodo verba ad ipſum dirigantur. Et notanter hoc ultimum additur: quia ſi verba nullo modo, neque expreſſe, neque implicite ad ipſum diriguntur, is non poterit acceptare Promiſſionem,

vel

Digitized by Google

vel Donationem pro alio; prout ex communi docet Covarruvias *in c. Quamvis de Pactis. in 6 part. 2. §. 4. n. 13.* & Leſſius *lib. 2. cap. 18. num. 49.* Nam ſi verba ad eum nullatenus diriguntur, non intervenit reciprocus conſenſus; qualis tamen requiritur ad omne pactum, omnemque Promiſſionem, atque Donationem. Deinde in quibuſdam caſibus, dummodo verba dirigantur ad ipſum præſentem, poteſt Pater vel Mater Donationem acceptare pro Filio, Tutor pro Pupillo, Curator pro Minore, Filiusfamilias pro Patre, Servus pro Domino, Monachus pro Monaſterio, & alii hujuſmodi.

21. CONCL. IV. Donatio mere verbalis ante actualem rei traditionem non dat jus in re, ſed ad rem duntaxat. Ita communis. Quia, ut dicitur *l. Traditionibus, C. de Pactis*, ibi: *Traditionibus, & uſucapionibus dominia rerum, non nudis pactis acquiruntur.* Unde licet accepres donationem verbalem, qua tibi Cajus donat equum abſentem, non per hoc acquiris jus in re, ac dominium equi ante traditionem: & hinc, ſi interea Cajus donet, aut vendat equum alteri, eique tradat, is dominium equi acquirit, tu autem habea actionem perſonalem in Cajum pro injuria tibi facta ratione juris ad rem, quod vi donationis habebas in equo.

22. CONCL. V. Donatio inter vivos ultra quingentos Solidos Jure communi Cæſareo eſt invalida, niſi accedat inſinuatio apud Judicem; ſed quoad exceſſum duntaxat ipſa non valet, ſimulque certis adhuc caſibus exceptis. Ita communis; & habetur expreſſe deciſum *L. penult. de Donationibus*, & alibi. Et hoc quidem rationabiliter eſt conſtitutum, ut obvietur fraudibus nonnullorum: ſimulque, ne cives cæteroquin locupletes, per exceſſivas donationes temere factas ad paupertatem redigantur.

23. Porro per quingentos Solidos hodie communiter intelliguntur quingenti Aurei, ſeu Ducati, qui faciunt mille Imperiales noſtrates: nam in Jure Aureus accipitur pro Solido, ita ut ſeptuaginta duo Solidi, ſeu Aurei, faciat unam libram auri, prout ſentit Gloſſa, *§. ſiv. Inſtitut. de pœna temere litigantium.* Unde ſi quis ultra quingentos tales Solidos, velit donare inter vivos, opus eſt, ut Actis publicis intervenientibus talem donationem inſinuet apud Magiſtratum, & judicis authoritas accedat; alioquin ipſa quoad exceſſum non valebit.

24. Dicitur, *quoad exceſſum non valebit:* nempe quoad illam quantitatem ſummæ, quæ excedit quingentos Solidos. Siquidem quoad ſummam quingentorum Solidorum donatio illa valebit. *l. Sancimus, C. de Donationibus.* Accedit ratio: quia ut habet *Regula 37. Juris in 6. Utile non debet per inutile vitiari:* quod communiter intelligitur, quando utile ab inutili ſeparari poteſt, prout fit in propoſito.

25. Additur in Concluſione: *ſimulque certis adhuc caſibus exceptis.* Nam ſunt nonnulli caſus, in quibus ſuſtinetur Donatio ultra quingentos Solidos. Sic enim primo valet donatio in quacunque quantitate, etiam ſine inſinuatione apud Judicem, ſi facta eſt Eccleſiæ, vel ad alias cauſas pias: quia Jus Civile pietatis opera impedire, vel reſtringere non poteſt; cum Chriſti conſilium ſit *Matt. 19. Vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.* Dummodo tamen Donatio non ſit inofficioſa; id eſt, talis, quæ liberis Legitimam Jure naturæ a parentibus debitam adimat; aut quæ viciſſim a liberis indiſcrete facta ſubtrahat parentibus media ad ſuſtentationem neceſſaria: nam talem donationem Chriſtus quoque reprobat *Matth. cap. 15.*

26. Deinde valet Donatio etiam ultra quingentos Solidos facta a Principe, vel Principi a privato. Rurſum valet ejuſmodi Donatio, quæ fit militibus a belli Ducibus ex propriis bonis mobilibus, vel hoſtium ſpoliis. Inſuper valet Donatio, quæ fit ob cauſam, utpute ad militiam, aut nuptias, ad redimendos captivos, ad ædium deſtructarum reparationem. Item valet Donatio remuneratoria beneficiorum, ac obſequiorum præſtitorum, prout habetur *l. Sancimus, & l. Si quis pro redemptione, C. de Donationibus*, & alibi.

QUÆSTIO III.

Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum?

SUMMARIUM.

27. *Commodatum, quid?*
28. *Quomodo differat a Locatione,*
29. *Pignore, & Depoſito, ac Mutuo?*
30. *Precarium, quid?*
31. *Depoſitum, quid?*
32. *Depoſitarius re depoſita utens ſine licentia, peccat.*
33. *Limitatur Concluſio.*

27. CONCL. I. *Commodatum eſt alicujus rei ad aliquem ſpecialem uſum gratuita facta conceſſio.* Ita Gloſſa *c. un. Verſ. Commodatum de Commodato*, eſtque in re communis. Ubi tamen notandum, quod hic Commodatum definiatur, prout ſumitur pro contractu: ſubinde enim Commodatum accipitur etiam pro ipſa re commodata. Et quidem is, qui rem ſuam alteri commodat, dicitur *Commodator*, ſeu *Commodans*; qui vero accipit rem ab alio ſibi commodatam, appellatur *Commodatarius*: & idem dicendum de Depoſitario, Mutuatario, & hujuſmodi terminis.

28. Dicitur inprimis in data definitione, *alicujus rei*: Intellige ſive ea immobilis ſit, utpute domus, aut ſtabulum: ſive mobilis, præſertim quæ uſu non conſumitur, licet minuatur ſeu alteratur; ut equus, veſtis, vaſa &c. hæc enim omnia commodari poſſunt. *L. 1. ff. Commodati.* Et additur, *gratuito facta conceſſio*: in hoc ſiquidem differt Commodatum a Locatione: nam res tunc proprie intelligitur commodata, ſi nulla mercede accepta cuipiam utenda traditur; alioquin mercede interveniente locatus uſus rei videtur. *Gratuitum enim Commodatum eſſe debet*, uti notatur *§ Item, 15. Inſtit. Quibus modis re contrahitur obligatio.*

29. Dicitur ulterius, *ad uſum*: In hoc quippe Commodatum differt a Pignore, & Depoſito, quorum uſus non conceditur: nam ſi creditor Pignore, vel Depoſitarius re depoſita, domino invito utatur, furtum committit. *§. Furtum autem, Inſtit. de obligationibus, quæ ex delicto &c.* Deinde per hoc differt Commodatum a Mutuo, utpote in quo rei datæ dominium transfertur; in Commodato vero ſolus uſus, dominio aut poſſeſſione penes Commodantem remanente. Additur vero, *ad aliquem ſpecialem uſum*: Non enim licitum eſt uti re commodata ad alium uſum, quam ad quem conceſſa eſt. *arg. cap. un. de Commodato.* ibi: *Niſi poſt uſum expletum, cujus gratia res fuerat commodata*, & alibi.

* Porro, qui utitur re commodata, tenetur ad ſumptus ordinarios circa eandem, e. g. obligatur præbere pabulum equo commodato, vel ſoleis ferreis, ſi deficerent, inſtruere: non tamen tenetur ex propriis ad ſumptus extraordinarios, v. g. ad expenſas pro equo ægroto iterum ſanando, aut pro redimendo, ſi equus ille citra culpam fuerit captus ab hoſtibus. Ita ex Cardinali de Lugo La Croix *lib. 3. par. 2. n. 821.* *

30. CONCL. II. *Precarium eſt, quod precibus petenti utendum conceditur, quamdiu is, qui conceſſit, patitur.* Ita habetur. *L. 1. ff. de precario*, eſtque communis. Unde Precarium ferme convenit cum Commodato, cum utrumque gratis fiat; differt tamen a Commodato in hoc, quod Commodatum fiat ad certum tempus, vel certum uſum, ita ut antea res commodata a domino repeti non poſſit, eo autem finito reſtituenda ſit, quamvis non repetatur; *cum dies ſtatuta pro domino interpellet*, *cap. ult. de Locato*, & alibi. Econtra Precarium quocunque tempore revocari poteſt: nam qui precario concedit, ſic dat, quaſi tunc recapturus, cum ſibi libuerit. *cit. L. 1. ff. de Precario.* Intellige, dummodo non ſtatim revocetur ſine cogente neceſſitate: ne fruſtra & illuſorie conceſſum videatur, ac beneficium alicui præſtitum, ipſi damnoſum exiſtat.

31. CONCL. III. *Depoſitum eſt, quod cuſtodiendum alicui datur.* Ita habetur *L. 1. ff. Depoſiti.* Et quidem Depoſitum regulariter fit gratia ſolius deponentis, & nulla mercede data vel promiſſa: alioquin ſi pro cuſtodia rei detur merces, jam hoc caſu

Depoſitum tranſibit in contractum Locationis & Conductionis; cum Depoſitarius accipiens mercedem, cenſeatur operas ſuas ad rem cuſtodiendam alteri locaſſe: ut dicitur *cit. L. 1. §. ſi veſtimenta, ff. Depoſiti.*

32. CONCL. IV. Si Depoſitarius re depoſita ſine expreſſa, vel rationabiliter præſumpta domini licentia utatur, aut ipſam alienet, peccat, & furtum committere cenſetur. Ita habetur *l. Si ſacculum, ff. Depoſiti*, & *§. Furtum autem, Inſtit. de Obligationibus, quæ ex delicto naſcuntur*, cum concordantiis. Ratio eſt: quia uſus rei non eſt ipſi conceſſus, ſed tantum res ipſa, ut eam cuſtodiat.

33. Additur tamen, *ſine expreſſa, vel rationabiliter præſumpta domini licentia*. Siquidem quando Depoſitarius bona fide exiſtimat, domino id non diſplicere, ſi utatur re depoſita, jam non peccabit utendo, nec furti actione tenebitur; idque multo magis dicendum, ſi dominus expreſſam utendi licentiam conceſſerit. Addit Leſſius *lib. 2. cap. 27. n. 5.* quando Depoſitum eſt res uſu conſumptibilis, v. g. triticum, vinum &c. & Depoſitarius certus eſt, ſe, quando Depoſitum repetetur, paratum habiturum aliud ejuſdem menſuræ & bonitatis, tunc non fore peccatum, ſaltem mortiferum, uti Depoſito, & illud alienare, quia nullum incommodum taliter irrogatur deponenti, unde is rationabiliter cenſetur non eſſe invitus.

* Quær. An, ſi quis ex præſumpta licentia uſus fuerit re depoſita ipſo uſu conſumptibili, teneatur poſtea deponenti eandem in ſimili ſpecie reddere, vel num ſufficiat, ſi reſtituat pretium, quo res depoſita tempore uſus æſtimabatur? Caſus poteſt eſſe ſequens Cajus Ruſticus tempore belli depoſuit apud hoſpitem 10. ſcaphas frumenti; cum tamen ſucceſſu temporis immineret probabile periculum, ne totum frumentum, ſi diutius reſervetur, ex integro corrumpatur, prædictus hoſpes alias pro ſe ſuaque familia indigens frumento, illud ſibi applicat. Ceſſante hoſtium inſultu ſequitur annus valde ſterilis, & ſcapha frumenti conſtans antea quinque, aſcendit in pretio ad decem florenos. Quæritur ergo, an hoſpes ſatisfaciat conſcientiæ ſuæ, ſi Ruſtico pro qualibet ex decem ſcaphis frumenti conſumpti det quinque florenos, prout tempore, quo acceperat, quælibet ſcapha æſtimabatur, vel num potius obligetur quamlibet ſcapham 10. florenis emere, & ſic in ſpecie deponenti decem ſcaphas reſtituere? Reſpondeo, eſſe in ſimili caſu attendendum, num quis illam rem depoſitam ex præſumpta deponentis licentia voluerit ſibi comparare titulo emptionis, vel titulo mutui? Si titulo *emptionis*, ſatisfacit, dum reddit pretium, quo tempore uſus illa res æſtimata fuit; cum emptio & venditio referat pretium rei emptæ ad tempus contractus; Econtra vero, ſi titulo *mutui* accepit, obligatur in ſpecie ſimilem rem (id eſt, quoad caſum præſentem, 10. ſcaphas frumenti) reſtituere: nam in mutuo non pretium rei, ſed eadem res & ſpecie & bonitate reſtitui debet, uti clare colligitur ex *L. 3. ff. de rebus creditis &c.* ac præter alios ſic ſentiunt Laym. *lib. 3. Theol. Moral. tract. 4 cap. 25.* & Sporer *Tract. 6. in Decal. cap. 4. ſect. 1. num. 7.* Habet tamen talis depoſitarius, qui titulo mutui rem depoſitam accepit, etiam hanc utilitatem, ut, ſi interea ſimilis res in pretio non creſceret, ſed potius decreſceret, adhuc ſatisfaceret reſtituendo eandem ſpecie, puta in præſenti decem ſcaphas frumenti, etſi longe minori pretio comparatas: qualiter non poſſet facere, ſi titulo emptionis comparaſſet, ſed deberet reddere pretium in eo valore, quo res depoſita tempore emptionis æſtimabatur. *

QUÆSTIO IV.

Ex qua culpa teneatur Commodatarius, Depoſitarius, & hujuſmodi, ſi res commodata, depoſita, &c. apud ipſum pereat?

SUMMARIUM.

34. *Culpa aliter accipitur apud Juriſtas, quam Theologos, & quomodo?*
35. *Culpa juridica ſeu civilis, Caſus, & Dolus, quid?*
36. *Culpa juridica triplex. Lata, quæ æquiparatur Dolo, Levis, & Leviſſima, quæ?*
37. *Commodatarius, aut Depoſitarius non tenetur de caſu fortuito,*
38. *Niſi aliter fuerit conventum,*
39. *Aut ſi fuerit in mora reddendi.*
40. *Et niſi caſus ſua culpa acciderit.*
41. *Spectando Jus naturale, quinam teneatur de damno dato in re alterius?*
42. *Secundum Leges humanas, tenetur Commodatarius de Culpa leviſſima; Depoſitarius ſolum de dolo: cur?*
43. 44. 45. *Tres Regulæ, quantum ad Propoſitum.*
46. *An datæ Regulæ obligent in conſcientia ante ſententiam Judicis?*
47. *Loquendo de damno ex culpa levi, vel leviſſima in contractibus dato, communior affirmat.*
48. *Verum ſententia negativa non eſt improbabilis.*
49. *Quid, ſi dubitetur, an culpa tua damnum acciderit?*
50. *Depoſitarius, vel Commodatarius, an poſſit ſalvare res proprias omiſſis alienis, ſi non poteſt utraſque?*
51. *An ſalvando alienas pretioſiores, poſſit petere compenſationem?*

34. ADvertendum quod propoſitum, quoad culpa aliter accipiatur apud Juriſtas, aliter apud Theologos: ſiquidem apud Theologos: culpa idem eſt, ac peccatum, ſive id mortale ſit, ſive veniale. Apud Juriſperitos vero culpa idem eſt, ac omiſſio alicujus diligentiæ, unde ſequitur quodpiam damnum proximo. Et poteſt facile contingere, quod hujuſmodi culpa juridica ſeu civilis ſit homini involuntaria, & omni peccato coram Deo vacet; veluti ſi ex naturali oblivione librum tibi commodatum in publico loco reliquiſti, unde ſequitur ejus amiſſio, culpam juridicam commiſiſti, quamvis coram Deo nihil peccaveris ob hujuſmodi naturalem inadvertentiam.

35. Differt autem Culpa hujuſmodi a Caſu, & Dolo: nam culpa quæcunque civilis poteſt caveri diligentia hominis, cum ſit omiſſio illius diligentiæ, quam homines diligentes, vel ſaltem diligentiſſimi talis ſtatus, & conditionis, adhibere ſolent. Caſus autem eſt rei inopinatæ eventus, qui neque a diligentiſſimo prævideri, & caveri poteſt: ſic caſu fortuito fiunt, quæ contingunt per bellum, furtum latronum, terræ motum, gelu, grandinem, fulmina, & his ſimilia. Dolus vero dicitur omnis calliditas, fallacia, & machinatio ad circumveniendum, fallendum & decipiendum alterum adhibita. *L. 1. ff. De dolo malo.*

36. Porro Culpa juridica, ſeu civilis, communiter dividitur in culpam latam, levem, & leviſſimam. *Culpa lata* eſt omiſſio ejus diligentiæ & circumſpectionis, quam paſſim homines ejuſdem conditionis adhibere ſolent: qualis foret, ſi quis librum commodatum relinqueret foris ante oſtium, qui proinde perditur. Et talis culpa lata, licet dolus proprie non ſit, tamen in Jure æquiparatur dolo. *L. 1 ff. Si menſor falſum &c.* ibi: *Lata culpa plane dolo comparabitur*, cum concordantiis. *Culpa levis* eſt omiſſio ejus diligentiæ, & circumſpectionis, quam ſolent homines diligentiores illius conditionis vel artis adhibere: & talis culpa foret illius, qui librum ſibi commodatum intra cubiculum relinqueret, oſtio tamen aperto; nam homines diligentiores ſolent claudere januam. *Culpa* tandem *leviſſima* eſt omiſſio ejus diligentiæ, quam diligentiſſimi & prudentiſſimi adhibent: qualis foret ejus, qui librum ſibi commodatum intra cubiculum relinquens clauſit quidem oſtium, ſed non tentavit manu, an illud bene ſit obſeratum: prout haſce culpas exemplificat Navarrus *cap. 17. Manualis, num.* 178. & alii. His prænotatis, ſit

37. CONCL. I. Si res apud Commodatarium, aut Depoſitarium fortuito caſu pereat, ad nullam ipſe reſtitutionem tenetur (nam quælibet res domino ſuo perit) niſi aliter expreſſe ſit conventum, aut ipſe fuerit in mora reddendi, vel niſi ex ſua culpa fuerit data occaſio tali caſui fortuito. Ita Doctores communiter, & habetur expreſſum in Jure Canonico

cap.

cap. un. de Commodato. ibi: *Cum gratia ſui tantum quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur: licet caſus fortuitus (niſi acciderit culpa ſua, vel intervenerit pactum, ſeu in mora fuiſſet) ſibi non debeat imputari*. Hæc ibi.

38. Additur notanter I. *Niſi aliter expreſſe ſit conventum*. Nam ſi pactum intervenit de præſtando ſeu reſarciendo damno, quomodocumque res pereat, tenebitur quis etiam de caſu fortuito, eo quod periculum rei in ſe ſuſceperit, ſeque obligaverit ad quodcunque damnum reſarciendum: ſiquidem *contractus ex conventione legem accipiunt*. *Reg.* 85. *Juris in* 6.

39. Additur II. *Niſi fuerit in mora reddendi*: Quia ſi quis tardaverit reddere domino Commodatum poſt expletum ejus uſum vel Depoſitum, poſtquam illud dominus repetivit, ſicque fuerit in mora reddendi, tenebitur etiam de caſu fortuito nam *mora ſua cuilibet eſt nociva*. *Reg.* 25. *Juris in* 6. Intellige niſi res eodem modo fuiſſet peritura apud dominum; quia tunc non cenſeretur domino fuiſſe cauſa damni, ſicque non obligaretur ad recompenſationem damni. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 38. & alii.

40. Additur III. *Niſi caſus fortuitus ſua culpa acciderit*: prout fieret, ſi vas argenteum, tibi pro convivio in civitate celebrando commodatum, tecum accepiſti peregre profectus, ſicque illud in naufragio, vel prædonum incurſu perdidiſti; nam tunc teneberis de hoc caſu fortuito, utpote qui tua culpa accidit, qua commodatum ſine licentia commodantis foras extuliſti. Et hæ tres limitationes expreſſe habentur in *cit. cap. un. de Commodato*.

* Quod ſi reſcire deſideres, an inter caſus fortuitos, ita, ut commodatarius ab onere reſtitutionis ſit liber, numerari valeat, ſi rem commodatam is tradat nuntio, ut Domino reſtituat, hic vero cum eadem occulte aufugiat? Reſp. ſi nuntius iſte fuerit habitus communiter fidelis, tunc inter caſus fortuitos talis fuga nuntii computatur, & res ipſi Domino perit ac commodatarius ab onere reſtitutionis liberatur: ſecus vero dicendum, ſi ipſe nuntium conſtituat, de cujus fidelitate ſibi alias ſufficienter non conſtat, tunc enim commodatarius ſic faciens non eſt abſque culpa. Vide Jus Canonicum *lib.* 3 *Decret. Tit.* 15. *§* 2. *num.* 34. *& ſeqq.**

41. CONCL. II. Siſtendo intra limites Juris naturalis, nemo tenetur de damno dato in re alterius, etiamſi ſit apud ipſum ex contractu, niſi ob dolum aut culpam latam; ſive, niſi res illa pereat apud ipſum ex tanta ſua negligentia ſeu culpa, quæ ſit peccatum mortale. Ita Leſſius *loc. cit. n.* 38. cum aliis. Notanter dicitur: *ſiſtendo intra limites Juris naturalis*, propter ſequentem Concluſionem: unde ſit

42. CONCL. III Spectando tamen leges humanas, aliter de hoc eſt diſcurrendum: Siquidem, loquendo de Commodato, *cum gratia ſui tantum quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur*, ut habetur *cit. cap. un. de Commodato*, cum concordantiis. Econtra vero Depoſitarius ordinarie tenetur ſolum præſtare dolum, & culpam latam *arg. L.* 1. *C. Depoſiti*, ibi: *Qui depoſitum accepit, dolum ſolum & latam culpam præſtare debuit*; & tenent Doctores communiter. Ratio diverſitatis inter Commodatarium, & Depoſitarium eſt: quia Depoſitum regulariter ſit gratia ſolius deponentis, ut illud ipſi ſecure aſſervetur; Commodatum vero gratia ſolius Commodatarii, cujus neceſſitati atque indigentiæ per rem commodatam quis ſubvenit: atqui naturalis æquitas poſtulat, ut major adhibeatur diligentia in cuſtodienda re aliena, quam quis gratis ad ſolam ſuam utilitatem accepit, quam ſi eam accepiſſet ob alterius duntaxat gratiam & utilitatem; ergo.

43. Porro ut tota hæc materia clarius præ oculis habeatur, en tibi tres Regulas, quas Doctores paſſim aſſignant, atque deſumunt ex variis textibus utriuſque Juris. I. Regula eſt: In contractibus, qui celebrantur gratia dantis tantum (prout regulariter loquendo ſit in Depoſito) præſtatur dolus, & culpa lata ſolum: exceptis tamen quibuſdam contractibus, nempe Tutelæ, Mandati, & Negotiorum geſtorum, in quibus ob ſpecialem rationem etiam præſtatur culpa levis, ut dicitur *l. Contractus, ff. de Reg. Juris*, & amplius explicant Juriſtæ.

44. II. Si Contractus fiat gratia recipientis tantum (prout regulariter ſit in Commodato) tunc præſtatur non ſolum dolus & culpa lata, ſed etiam culpa levis atque leviſſima, *arg. cit. c. un. de Commodato*. Excipe Precarium, in quo, quia totaliter ex liberalitate concedentis deſcendit, atque ad libitum ejus quolibet tempore revocari poteſt, nonniſi dolus & culpa lata præſtatur, *text. clar. l. Quæſitum*, *§. Eum quoque*, *ff. de Precario*.

45. III. Quod ſi vero contractus fiat gratia utriuſque (prout contingit in Pignore, quod datur & gratia Creditoris, ut ei fiat aſſecuratio rei creditæ; & gratia Debitoris, ut ei ſub aſſecuratione pignoris quidpiam mutuo concedatur) tunc præſtatur dolus & culpa lata, ſimulque culpa levis, non autem leviſſima, *arg. l. Si ut certo*, *§. Nunc videndum eſt*, *ff. Commodati*, & tenent Doctores communiter. Verum occaſione præmiſſorum

46. Quæres I. An datæ Regulæ, ſeu leges, obligent in conſcientia ante ſententiam Judicis ad reparationem damni, ex culpa duntaxat levi, vel leviſſima dati? Et notanter additur, *ex culpa duntaxat levi, vel leviſſima*: nam ſi detur damnum ex dolo, vel culpa lata (qualis, ut dictum, dolo æquiparatur) certum eſt, adeſſe obligationem in conſcientia reſarciendi damnum tertio illatum in contractibus, non minus ac extra illos.

47. Reſp. Quamvis probabilior, & communior ſit ſententia, dictas leges ſtatuentes obligationem reſtituendi ratione damni, ob culpam levem, vel leviſſimam in contractibus dati, obligare in conſcientia, & ante ſententiam Judicis: nihilominus oppoſita ſententia, negans talem obligationem in conſcientia, ſaltem antequam ab altera parte exigatur, vel etiam ante ſententiam Judicis; non eſt improbabilis, præſertim loquendo de damno ex culpa leviſſima dato. Ita Lugo *diſp.* 8. *de juſt. & jure, ſect.* 8 *n* 105. Leſſius *lib* 2. *cap* 7. *n* 43 & in ſimili Sanchez *lib.* 1. *de Matrim diſp.* 37. *n.* 4. citans alios. Ratio prioris partis eſt: quia ejuſmodi obligatio non tam deſcendere videtur ex pacto, quam ex natura contractus, prout argumentatur Navarrus *cap* 17. *Manualis num.* 184. contra Sotum: nam hoc ipſo, quod quis ineat talem contractum, cenſetur ſe obligare ad præſtandam eam diligentiam, quam leges & natura talis contractus requirunt.

48. Altera pars, quæ negat talem obligationem in conſcientia, ſaltem antequam exigatur reparatio damni a parte adverſa, vel etiam ante ſententiam Judicis, ex eo ſuadetur: quia prædictæ leges contractuum non videntur cum tanto rigore in Foro conſcientiæ receptæ; nemo enim eſt, qui pignori, vel rei conductæ, aut etiam commodatæ putat ſe majorem cuſtodiam debere ex Juſtitia, ac pro Foro conſcientiæ, quam dominus ipſe adhibere ſolet. Accedit, quod potius cenſeatur eſſe caſus fortuitus, ſaltem pro Foro conſcientiæ, ſi ob culpam leviſſimam, quæ propter naturalem oblivionem & inadvertentiam accidere poteſt, periit res aliena tibi commodata, abſque ulla tua culpa Theologica.

49. Quæres II. Quid juris, quando dubium exiſtit, an culpa tua damnum acciderit? Reſp. Quando Depoſitarius, vel Commodatarius rationabiliter dubitat, an Depoſitum vel Commodatum ſua culpa perierit, nec ne, ſatis convenit inter Doctores, quod is non teneatur in conſcientia ad aliquam reſtitutionem: tum quia in dubio non præſumitur delictum; tum etiam, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis. In Foro tamen externo, ſi res Depoſitarii manſerint incolumes, præſumitur de dolo, *arg. cap.* 2. *de Depoſito*, ibi: *Bona fides abeſſe præſumitur, ſi rebus tuis ſalvis exiſtentibus, depoſitas amiſiſti*: juncta *l. Quod Nerva*, *ff. Depoſiti*, cum concordantiis. Quod ultimum intelligendum eſt, niſi Depoſitarius probet, Depoſitum caſu periiſſe, vel non potuiſſe ſimul cum rebus ſuis, imminente v. g. incendio, ſalvari: tunc enim ceſſaret præſumptio doli.

50. Quæres III. Utrum Depoſitarius, vel Commodatarius

Digitized by Google

tarius poſſit ſubvenire propriis rebus, vel potius teneatur ſalvare res depoſitas vel commodatas, ſi utraſque ob caſum fortuitum, utputa ob exortum improviſum incendium, aut irruptionem hoſtium, ſalvare nequeat? Reſp. Hic opus eſſe diſtinctione: nam ſi res tuæ ſint pretioſiores aliis depoſitis, vel commodatis, fatentur omnes, quod poſſis præferre tuas pretioſiores aliis minus pretioſis, ſi ambas ſalvare nequeas: maxime cum quilibet magis teneatur diligere ſe, quam alium. Abbas *c.2. de Depoſito*, & alii. Quod ſi vero res depoſitæ, vel commodatæ, ſint pretioſiores tuis, teneris eas præferre rebus tuis vilioribus, eaſque ſalvare tuis minoris momenti relictis: quia hoc ſuadet Prudentia, & æquitas naturalis.

51. Notat tamen Leſſius *lib. 2. c. 27. n. 28.* & Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 7. n. 7.* Quod ſi Depoſitarius, vel Conductor, aliena propriis præferendo, paſſus fuerit jacturam, is poſſit petere compenſationem damni ſibi emergentis; eo quod nulli officium ſuum debeat eſſe damnoſum. Secus eſt in Commodatario: nam cum in hujus ſolius gratiam Commodatum ſit factum, tenetur is commodantem ſervare indemnem, etiam diligentiſſime cuſtodiendo res ſibi commodatas.

* Quæres. IV. An Eccleſia, vel Monaſterium teneatur ad recompenſationem deponenti faciendam, ſi citra conſenſum Capituli, ſeu Conventus res depoſita apud Rectorem Eccleſiæ vel Religioſum ex ſua culpa pereat? Reſp. negative, dummodo hæc ipſa res depoſita non fuerit converſa in utilitatem Eccleſiæ vel Monaſterii. Ita ſtatuitur. *cap. 1. de depoſito*: & ratio eſt; quia delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ ſeu Monaſterii redundare. *Reg 76. Juris in* 6. Vide Jus Canon. *lib. 3. Decret. tit. 16. n. 49. & ſeqq.* *

D I S T I N C T I O III.

De Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus.

Q U Æ S T I O I.

Quid, & quotuplex ſit Teſtamentum, & quæ ejus requiſita?

S U M M A R I U M.

1. *Teſtamentum, quid?*
2. *Dividitur in ſolemne, & minus ſolemne, ſeu privilegiatum.*
3. *Paganum, & militare. Teſtamentum ſcriptum, ſeu clauſum, & Teſtamentum nuncupativum, quid?*
4. *Hoc a Notario ſolet redigi in ſcripturam, cur?*
5. *Ad Teſtamentum ſolemne ſcriptum requiruntur plura.*
   I. Hæredis inſtitutio.
6. *II Septem Teſtes.*
7. *III Ut Teſtes ſint legitimi; & qui ſint tales?*
8. *IV. Ut Teſtes ſint rogati.*
9. *V. Subſcriptio, & ſubſignatio Teſtamenti.*
10. *VI. Unitas contextus, &c.*
11. *Ad Teſtamentum nuncupativum, quæ requirantur?*

1. CONCL. I. *Teſtamentum* juxta nominis ethymologiam idem eſt, ac *teſtatio mentis*; & recte definitur *L. 1. ff. de Teſtamentis*, dicendo, *Teſtamentum eſt voluntatis noſtræ juſta ſententia de eo, quod poſt mortem noſtram fieri volumus*. Quamvis enim aliqui majoris claritatis gratia addere ſoleant ly *cum directa hæredis inſtitutione*: tum ad exprimendam differentiam Teſtamenti a Codicillo, & aliis ultimis Voluntatibus; tum quia inſtitutio hæredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius Teſtamenti: nihilominus Juriſconſulti hanc particulam ſubintelligi volunt ſub ly *juſta ſententia*, id eſt, legitima, ſive Juri conſona, & habens omnes ſolemnitates Juris, inter quas eſt directa hæredis inſtitutio.

* Porro, ut Teſtamentum, ſeu etiam aliquod legatum valeat, illa voluntas Teſtatoris requiſita debet eſſe *actualis & efficax*: pro quo bene notandum, quod voluntas illa, qua aliquando volo facere Teſtamentum, & hunc vel illum hæredem inſtituere, non ſit voluntas efficax actualiter teſtativa, ſicut a pari illa voluntas, qua vult Petrus aliquando matrimonium contrahere, non eſt illa actualis voluntas, qua matrimonium ipſum actu contrahitur. Quinimo tales formulæ: *volo aliquando facere Teſtam. & ibid. tui eſſe memor*, ſive: *ſis in tuo ſervitio fidelis, & faciam ſuo tempore aliquod pro te legatum; in meo Teſtam. vel: cogito te inſtituere hæredē &c.* potius cenſendæ ſunt propoſita & velleitates, quam efficax voluntas actualiter teſtativa, prout cum Rota Romana *in Rec p. 2. dec. 576. n. 3. & p 7. dec. 108. n 4.* advertit Card. de Luca *de Teſt. diſc. 13. n. 5. & ſeqq.* Unde, ſi ſimilem formulam proferat Herus ad famulum, maritus ad uxorem &c. & poſtmodum morte præventi Teſtamentum non condant, vi horum verborum nequeunt tales eccolis uti compenſatione, &, ſi jam feciſſent, obligandi ſunt a Confeſſariis ad reſtitutionem. *

2. CONCL. II Teſtamentum varie dividitur. Et inprimis aliud eſt perfectum ſeu ſolemne, cui quadrat proxime data definitio: aliud minus ſolemne ſeu privilegiatum, quod etſi careat ſolemnitatibus Jure communi cæteroquin requiſitis, tamen ex privilegio valet: ut eſt Teſtamentum ad pias cauſas, Teſtamentum inter liberos conditum, Teſtamentum militare, aut factum tempore peſtis, vel coram Principe, ſive apud Acta Judicis, de quibus infra *qu* 3.

3. Rurſos Teſtamentum dividitur in paganum, & militare: hoc fit a militibus in caſtris; illud domi in pace. Teſtamentum paganum, ac ſolemne, dividitur ulterius in ſcriptum ſeu clauſum, & nuncupativum. *Teſtamentum ſcriptum*, ſeu *clauſum* ſic dicitur, quod ſcripto fiat ſervata debita forma Juris: & hujuſmodi Teſtamentum ſcriptum, ſeu clauſum præcipue tunc fit, quando Teſtator latere vult id, quod in Teſtamento continetur; prout notatur *l. Hac conſultiſſima, C. de Teſt.* Porro *Teſtamentum nuncupativum* (vulgo *ein Teſtament von Mund auzgeſprochen*) dicitur illud, quo Teſtator non interveniente ſcriptura coram teſtibus ad hoc convocatis nuncupat, ſeu oretenus exprimit nomen hæredis, quidque aliud de ſuis bonis poſt mortem fieri velit.

4 Notat tamen Layman *l. 3. tr 5 c. 1. n. 3.* cum aliis, quod hodie nuncupatio talis coram teſtibus facta, plerumque a Notario publico ſoleat in ſcripturam redigi: non quidem ad ſubſtantiam actus ſervandam, ſed ad meliorem rei geſtæ comprobationem, ac Teſtamenti ſecuritatē: quia fieri poteſt, ut teſtes interim moriantur, vel inhabiles reddantur, quo minus coram Judices voluntatem Defuncti declarare valeant, quorum defectum abunde ſupplet publicum inſtrumentum Notarii.

5. CONCL. III. Ad Teſtamentum ſolemne ſcriptum, ſeu clauſum, ſequentia requiruntur. I. Hæredis inſtitutio: ſiquidem *inſtitutio hæredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius teſtamenti. §. Ante hæredis, Inſtit. de Legatis*, ac proinde ſpectat ad ejus ſubſtantiam: & *alioquin inutile eſt teſtamentum, in quo nemo hæres inſtituitur*, ut dicitur *§. Inprimis, Inſtit. de Fideicommiſſ. hæredit.* cum concordantiis. Et per hanc conditionem præcipue differt Teſtamentum a Codicillo, & aliis ultimis Voluntatibus, eo quod in Teſtamento fiat directa hæredis inſtitutio, non item in Codicillo.

6 II. Requiruntur ſeptem teſtes. Et quidem loquendo de Foro externo, ac quantum eſt de Jure Civili, numerus ſeptēnarius teſtium non tantum eſt de forma probatoria, ſed etiam de ſubſtantia Teſtamenti; adeo quidem, ut ſi unus deficiat, Teſtamentum Jure Civili corruat. *arg l. Si unus, C de Teſtam.* ibi: *Si unus de ſeptem teſtibus defuerit, deficit teſtamentum*. Covarruvias *c. 10. de Teſt. n. 14* Bartolus, Jaſon, & alii.

7. III Requiritur, ut hujuſmodi teſtes ſint legitimi; id eſt, tales, qui de Jure non prohibentur eſſe teſtes in Teſtamento. Et iſti, quantum eſt de Jure Civili, ac loquendo de Teſtamento ad cauſas profanas, debent eſſe homines liberi, maſculi, puberes, & nonnullis aliis qualitatibus præditi, de quibus fit mentio *§. Teſtes, & § Pater, Inſtit. de Teſt.* Hinc in tali Teſtamēto nequit teſtis eſſe fæmina, neq; pupillus, neq; ſervus ſeu mancipium, neq; furioſus, neq; prodigus declaratus, neq; infamis, neq; ſurdus & cæcus. Imo etiam Monachus nequit eſſe teſtis, niſi accedente licentia Superioris ſui. Inſuper in ejuſmodi Teſtamento teſtes eſſe non poſſunt, qui ſub poteſtate Teſtatoris ſunt, aut qui in illo Teſtamento hæredes inſtituuntur (bene tamen ii, quibus duntaxat aliquid legatur) nec qui exiſtunt in poteſtate hæredum: *Reprobatum eſt enim hac in re domeſticum teſtimonium*, ut habetur *cit. § Pater, Inſtit. de Teſtamentis*.

8. IV.

Digitized by Google

8\. IV. Requiritur, quod teſtes ſint rogati; ut ſic excludatur omnis ſuſpicio, ac ſubornatio. Rogare autem in propoſito nihil aliud eſt, quam teſtes certiorare, quare ſint huc convocati: unde non ſufficerent Teſtes fortuiti, vel tranſeuntes duntaxat, niſi etiam dicto modo rogarentur ſeu certiorarentur.

9\. V Requiritur ſubſcriptio, & ſubſignatio hujuſmodi teſtium. Nam in teſtamento ſcripto neceſſe eſt, ut teſtibus præſentibus Teſtator ſuum eſſe Teſtamentum dixerit, quod offerunt, eique ipſe Teſtator inprimis coram teſtibus ſua mano in reliqua parte ſubſcripſerit: quo facto etiam teſtes uno eodemque die, ac tempore ſubſcribere, & ſigillis ſuis Teſtamentum conſignare debent. Quod ſi vero Teſtator litteras ignoret, vel ob infirmitatem, aut aliam quamcunque cauſam, ſubſcribere nequeat, tunc octavus ſubſcriptor pro eo adhibendus eſt, prout expreſſe ſtatuitur *cit. l. Hac conſultiſſima, C. de Teſtamentis*.

10\. VI. Requiritur unitas contextus; quod nempe hæc omnia fiant uno eodemque continuato, & non interrupto tempore, abſque alterius negotii interpoſitione, aut dilatione; niſi forſan ob neceſſaria naturæ aliud fieri deberet, idque leve foret. Tandem etiam requiritur, quod teſtes omnes ſimul præſentes ſint, ipſumque Teſtatorem videant, & audiant; prout omnes haſce Teſtamenti ſolemnis ſcripti conditiones uberius explicant Juriſperiti.

11\. CONCL. IV. Ad Teſtamentum nuncupativum ferme eædem requiruntur conditiones, quæ ad Teſtamentum ſcriptum; dummodo demantur ſcriptura Teſtamenti, & ſubſcriptio, ac ſubſignatio teſtium, loco quorum requiritur, ut teſtator coram ſeptem teſtibus ſimul præſentibus (ut ſupra) nuncupet, ſeu oretenus exprimat nomen hæredis, quidque aliud de bonis ſuis poſt mortem fieri velit. Patet hoc ex *cit. l. Hac conſultiſſima, §. Per nuncupationem, C. de Teſtament. & §. Sed hæc quidem, Inſtit. eod.*

QUÆSTIO II.

An Teſtamentum non privilegiatum in Foro conſcientiæ validum ſit, ſi ei deſint ſolemnitates Juris Civilis.

SUMMARIUM.

12\. *Rationes aſſerentium, tale Teſtamentum in Foro conſcientiæ eſſe invalidum.*

13\. *Fundamenta oppoſitæ ſententiæ, ſeu quod tale Teſtamentum validum ſit.*

14\. *Corollarium hujus ſententiæ.*

15\. *Tertia ſententia media, aſſerens,*

16\. *Ejuſmodi Teſtamentum in Foro conſcientiæ validum ante ſententiam Judicis;*

(c) Juxta dicta diſt. 1. n 34

17\. *Invalidum, quatenus reſcindi debet per ſententiam Judicis.*

18\. *Solvuntur rationes primæ ſententiæ.*

(d) Diſt. 1. n. 34.

19\. *Satisfit rationibus ſecundæ extremæ ſententiæ.*

12\. Circa reſolutionem hujus celebris Quæſtionis practicæ admodum variant Doctores, & generatim in tres diverſas abeunt ſententias. Prima eſt Covarruviæ *c.* 10. *de Teſtament. n.* 12. & 19. Herinex *diſp.* 2. *qu.* 4 *de Teſtament. num.* 60 Vaſquezii, & quorundam aliorum, qui docent, hujuſmodi Teſtamentum etiam in Foro conſcientiæ invalidum eſſe; ut proinde hæres in tali Teſtamento inſtitutus, & Legatarii (id eſt, ii, quibus aliquid in Teſtamento illo eſt legatum) teneantur ad reſtitutionem, hæredibus ab inteſtato venientibus faciendam, omnium rerum, quæ ex tali Teſtamento acceperunt. Rationem dant: Tum quia jus civile hujuſmodi Teſtamentum vult haberi pro infecto; illudque, ait ſine dubio nullum eſſe; ut patet ex *cit. l. Hac conſultiſſima, C. de Teſtament.* ibi: *Ex imperfecto teſtamento voluntatem teneri defuncti, niſi inter ſolos liberos a parentibus utriuſque ſexus habeatur, non volumus*, juncta *l. Si unus, C. eod.* Tum quia, ſi talia Teſtamenta in Foro conſcientiæ eſſent valida, inique judices facerent ea infringendo, imo foverent apertam injuſtitiam, dum hæredibus ab inteſtato adjudicant bona defuncti, quæ aliis hæredibus in Teſtamento relicta ſunt.

13\. Secunda ſententia eſt Leſſii *lib.* 2. *de juſt. & jure, cap.* 19. *dubit.* 3. *n.* 12. Sanoig *diſp.* 12. *de juſt. q* 3. *n* 9. Maſtrii *diſp* 4 *Theol. Moral. n.* 52. & plurium aliorum. Et hæc ſententia immediate tenet oppoſitum priori, dum docet, tale Teſtamentum in Foro conſcientiæ validum eſſe, & licite retineri, quod ex tali Teſtamento poſſidetur, ſive titulo hæreditatis, ſive legati. Idque probari ſolet tum authoritate plurium Theologorum, hanc ſententiam tenentium: tum ex eo, quia Leges irritantes Teſtamenta debitis ſolemnitatibus deſtituta, fundantur in præſumptione fraudis. *§ 1. Inſtit. de Teſtam.* ergo ubi fraus abeſt, etiam ipſæ leges ceſſant obligare; cum præſumptio cedat veritati. Et hinc *l Quæſtionum, C. de fideicommiſſis*, confeſſio hæredis jurata abſque alia ſolemnitate ſufficit, ut is teneatur ſolvere Fideicommiſſum, nec auditur volens ſe tueri ex minus ſolemni voluntate. Et ſimile quid habetur *l. Non dubium, C. de Teſtamentis*, ubi approbatio hæredis facit, ut is teneatur ſolvere Legata, & Fideicommiſſa, ex inutili Teſtamento relicta.

14\. Ex qua ſententia proinde infert citatus Leſſius *n.* 21 *& ſeqq.* hæredem ab inteſtato, ſi ſciat voluntatem Defuncti, teneri reſtituere hæreditatem, & ſolvere Legata illis, quibus Teſtamento minus ſolemni debentur. Item infert, quod ſi hæres ab inteſtato retineat hæreditatem & Legata, poſſint illi, quibus aliquid per tale teſtamentum fuit relictum, uti occulta compenſatione; cum revera res illæ ſint ipſorum.

15\. Tertia tandem ſententia, quam præ cæteris probabilem, & in praxi expeditam, ac tutam cenſet Layman *lib.* 1. *tr.* 4. *c.* 17. & tenet Dominicus Sotus cum nonnullis aliis, eſt media inter duas præmiſſas ſententias: quæ docet, ejuſmodi Teſtamentum quadam ratione eſſe validum, & quadam invalidum. Validum quidem, antequam per ſententiam Judicis irritetur, ſeu irritum declaretur. Invalidum vero, quatenus ejuſmodi Teſtamentum minus ſolemne poteſt, imo & debet, per ſententiam Judicis irritum declarari, ac reſcindi, ſi lis ſuper eo mota fuerit, & ad Judicium ſæculare deferatur.

16\. Ratio hujus tertiæ ſententiæ, quæ præ cæteris placet, utpote probabilior, deſumitur ex eo: quia imprimis hanc videntur convincere fundamenta præmiſſæ utriuſque extremæ ſententiæ, utpote quarum prior habet locum poſt ſententiam Judicis, poſterior vero ante ſententiam Judicis. Confirmatur: & ulterius prima pars, qua dicitur, tale Teſtamentum carens ſolemnitatibus Juris Civilis eſſe validum pro Foro conſcientiæ ante ſententiam Judicis, probatur ex eo, quia in tali Teſtamento ſaltem adeſt obligatio naturalis, donec exceptione Legis Civilis elidatur: atqui obligatio naturalis ſufficit ad transferendum dominium: (c) ergo Teſtamentum illud transfert dominium, ſicque eſt validum, donec per ſententiam Judicis irritetur. Unde infertur, quod hæres in Teſtamento minus ſolemni inſtitutus poſſit rem ſibi relictam juſte retinere, donec ab ipſo per ſententiam Judicis repetatur.

17\. Secunda pars tertiæ ſententiæ, qua dicitur, tale Teſtamentum minus ſolemne in tantum eſſe invalidum, quatenus debet reſcindi per ſententiam Judicis, probatur ex eo: quia Teſtamentum imperfectum, eſt invalidum ſecundum Jus Civile: atqui Judex debet judicare ſecundum Leges, ac Jus Civile; ergo. Accedit, quod lex, ac ſententia Judicis ſecundum leges judicantis, ſi eſt juſta in Foro externo, ſit etiam juſta in Foro conſcientiæ, niſi fundetur in falſa præſumptione; prout allegatis pluribus Authoribus docet Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. cap.* 10. *n.* 11. & Layman *loc. cit. n.* 8. ergo etiam ſententia Judicis, qua ſecundum Leges Civiles irritat Teſtamentum minus ſolemne, erit juſta, & conſequenter Teſtamentum illud poſt ſententiam Judicis invalidum, etiam in Foro conſcientiæ.

18. Quod ſi contra hanc ſententiam objiciantur, atque urgeantur fundamenta utriuſque extremæ ſententiæ. *Reſp.* inprimis ad textus *num.* 12. allegatos, Leges Cæſareas Teſtamentis minus ſolemnibus reſiſtere tantum civiliter, non autem naturaliter. Porro effectus obligationis naturalis præcipuus eſt ille, quod cuipiam jus tribuat accipiendi, & retinendi illud, quod naturaliter ſibi debetur, ſi id nulla oppoſita exceptione ſolvatur, prout jam dictum ſuperius. (d) Quia vero obligatio naturalis duplex eſt, una omnino efficax; altera aliquo modo inefficax, utpote quæ per exceptionem ex beneficio Legis Civilis elidi poteſt, ut advertit cit. Layman *cap.* 9. *num.* 9. hinc dicendum, Teſtamenta minus ſolemnia, habere obligationem naturalem duntaxat aliquo modo inefficacem; quæ proinde per exceptionem ex beneficio Legis, ac ſecutam ſententiam Judicis elidi poteſt.

19. *Reſp.* deinde ad fundamenta alterius ſententiæ *num.* 13. allata. Ad primum diſtinguitur antecedens: Leges illæ fundantur in præſumptione fraudis univerſali, conceditur; in præſumptione fraudis particulari, negatur. Unde quia adhuc ſubeſt præſumptio fraudis univerſalis, hoc eſt, talis præſumptio, quæ generatim de fraudibus circa Teſtamenta ob avaritiam hominum facile contingentibus concipitur, Jure ad præcavendum eiſdem fraudibus ſic diſponente, rite per ſententiam judicis Teſtamenta minus perfecta reſcindi poſſunt. Ad alterum dicitur, illud eſſe ſpeciale: quia hæres jurato confitens, hanc fuiſſe voluntatem Defuncti, aut approbans Legata ex inutili Teſtamento relicta, hoc ipſo cenſetur voluntatem Defuncti agnoviſſe, & ratam habere; ſicque noluit Jus Civile, obligationem naturalem talis ultimæ voluntatis per ſententiam Judicis reſcindi.

QUÆSTIO III.

De Teſtamentis ad pias cauſas, aliiſque privilegiatis.

SUMMARIUM.

20. *Teſtamenta privilegiata, quæ?*
Teſtamentum ad pias cauſas, quod?
21. *Ad hoc quænam requirantur, & ſufficiant?*
22. *Duo Teſtes in Teſtamento ad pias cauſas non ſunt de forma ſubſtantiali, ſed probatoria.*
23. *Hinc ſcriptum manu Teſtatoris, valet abſque alio Teſte.*
24. *Idem, ſi hæredi certo conſtet de diſpoſitione ejus ad pias cauſas.*
25. *Quid juris, ſi moriturus cœpit facere Teſtamentum, & non abſolvit?*
(e) Num. 21. & 22.
26. *Solvitur inſtantia.*
27. *An credendum Parocho, vel Confeſſario circa Legata pia a defuncto relicta?*
28. *Cautela circa hoc obſervanda.*
29. *Confeſſarii non facile intereſſe debeant confectioni Teſtamenti, &c.*
30. *Teſtamentum inter liberos eſt privilegiatum.*
31. *Teſtamentum militare eſt privilegiatum, quomodo, & quando?*
32. *Teſtamentum ad Acta, eſt privilegiatum.*
33. *Quid liceat hominibus ruſticis?*
34. *Quid juris de Teſtamento tempore peſtis?*
35. *Limitatio notabilis ſupra dictorum.*

20. TEſtamenta *privilegiata* dicuntur ea, in quibus vel nulla Juris Civilis ſolemnitas, vel non tam plena & perfecta, ſicut in aliis, requiritur. Et inter hujuſmodi Teſtamenta privilegiata primum ſibi locum vendicant Teſtamenta ad pias cauſas. Porro *Teſtamentum ad pias cauſas* dicitur illud, in quo hæres inſtituitur pia cauſa, ut Eccleſia, Monaſterium, pauperes: ſive, quod principaliter & directe fit ob Dei, & Sanctorum honorem, atque animæ ſuæ ſalutem, v. g. quod pro Eccleſiis, aliiſque piis locis, vel in captivorum redemptionem, pauperum aut Religioſorum ſuſtentationem, in mortuorum ſuffragia, & alia hujuſmodi pietatis opera factum eſt.

21. CONCL. I. Ut Teſtamentum ad pias cauſas ſit validum in Foro tum interno, tum etiam externo, non requiruntur neceſſario ſeptem teſtes, aut aliæ ſolemnitates Juris Civilis, ſed ſufficiunt ea, quæ ſunt de Jure Naturæ, & Gentium; nimirum, ut ſit poteſtas in diſponente, capacitas in eo, in cujus favorem diſponitur, & libertas in diſpoſitione, ſimulque adſint duo teſtes. Ita Covarruvias *cap.* 11. *de Teſtam. num.* 1. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 19. *dubit.* 2. eſtque communis. Sic enim clare deciſum habetur *cap. Relatum*, 12. *de Teſtam.* Unde cum hæc materia ſit ſpiritualis, tenendum eſt Jus Canonicum in utroque Foro, videlicet tam Eccleſiaſtico, quam Civili, atque etiam in Terris Romani Imperii: quod ipſum confirmat praxis communiter recepta.

22. CONCL. II. Prædicti duo teſtes in Teſtamento ad cauſas pias non ſunt de forma ſubſtantiali, ſed tantum de probatoria; adeoque ejuſmodi Teſtamentum validum eſt; etiamſi duo teſtes non fuerint adhibiti, dummodo aliunde conſtet de mente Teſtatoris, ſua bona ad pias cauſas relinquentis. Ita Fagnanus *c. Relatum*, *n* 8. *& ſeqq. de Teſtament.* Covarruvias *loc. cit.* n. 12. Leſſius n. 7. Layman *lib.* 3 *tract.* 5 *cap.* 2. eſtque nunc communis Doctorum. Ratio eſt: quia in Teſtamentis ad pias cauſas non procedunt Leges Civiles, ob defectum juriſdictionis: in Jure Canonico autem nullibi habetur Decretum irritans ejuſmodi Teſtamenta, ſine duobus teſtibus facta ad cauſas pias; dummodo aliunde certo conſtet de mente Teſtatoris, utputa per propriam ejus ſcripturam, vel ſi hæres ipſemet ex ore Teſtatoris audivit ultimam illius voluntatem, ſive certum Legatum relictum ad cauſas pias. Accedit, quod in ſimili Teſtamentum inter liberos, ſive ſcriptum, ſive ſubſcriptum manu Teſtatoris, valeat quoad liberos abſque alio teſte, *l. Hac conſultiſſima*, §. *Ex imperfecto. C. de Teſtam.* juncta Auth. ſeq. Et conformiter dictis

23. Infertur I. Validum eſſe Teſtamentum, & quamcunque ultimam Voluntatem ad cauſas pias manu Teſtatoris ſcriptam, vel ſubſcriptam, etiamſi nullus teſtis adhibitus fuerit; modo ſufficienter conſtet, eſſe Teſtatoris ſcripturam. Quia, ut dictum, interventus teſtium non requiritur ad ſubſtantiam Teſtamenti facti ad pias cauſas, licet ſæpe duo vel tres teſtes requirantur ad probationem, ſi aliud probationis genus haberi non poſſit; ergo, dum ſufficienter conſtat, hanc eſſe Teſtatoris ſcripturam, atque ultimam ejus voluntatem, valebit ad pias cauſas abſque aliis teſtibus.

24. Infertur II. Si hæredi certo conſtet voluntatem Teſtatoris fuiſſe, ut aliquid in pias cauſas expendatur, eundem in Foro conſcientiæ obligatum eſſe ad ſatisfaciendum, eſto in Foro externo id nequaquam probari poſſit. Ratio eſt: quia tunc probatione opus non eſt, quando de veritate conſtat. Layman ibidem *num.* 5. & ſequitur ex dictis.

25 CONCL. III. Si moriturus cœpit facere Teſtamentum, vel Codicillum, & morte præventus non abſolvit, licet ſecundum alia irritum ſit, valet tamen quoad Legata pia, quæ in ſua illa imperfecta diſpoſitione jam expreſſerat. Ita Abbas Panorm. *cap.* 1. *de Succeſſion. ab inteſtato*, Covarruvias *cap.* 11. *de Teſtam. num.* 14. Barboſa, Layman *num.* 6. & alii. Ratio prioris partis habetur *l. Si bis ff. de Teſtamentis*, ubi dicitur, *magis cœpiſſe talem Teſtamentum facere, quam feciſſe.* Verum hoc ipſum patitur quandam limitationem & valet tale Teſtamentum, ſi nomen hæredis jam eſt expreſſum: licet ſecus ſit, ſi quis volens plures hæredes inſtituere, unius nomen expreſſerit, & non alterius, ut *loc. cit.* dicitur, & amplius explicant Juriſtæ. Ratio ſecundæ partis eſt: quia diſpoſitio Juris Civilis quoad Legata ad cauſas pias non valet, ob rationes proxime (e) dictas.

26. Neque obſtat, quod talis Teſtator adhuc potuerit immutare diſpoſitionem ſuam. *Reſp.* enim, quamvis id fieri potuiſſet, tamen re ipſa illud factum non eſſe: unde cum Teſtator actu nullam mutationem ſignificaverit, naturali pariter, & Canonico Jure debent talia pia Legata firma permanere; eo præſertim, quod ſint pro remedio animæ Teſtatoris jam defuncti.

27.

27. Quæres, an credendum ſit Parocho, vel Confeſſario, qui poſt mortem Parochiani, vel confitentis ſui, produ- cit ſchedulam continentem Legata quædam ad pias cau- ſas, quam hominem illum, antequam diſcederet, ſcripſiſſe, vel dictaſſe aſſeverat; & num talis diſpoſitio pro ultima legi- tima voluntate haberi debeat? Reſp. I. Si manus Teſtatoris agnoſcitur, vel duobus teſtibus probari poteſt, tunc pia ejus voluntas omnimodis eſt executioni mandanda: cujus ratio patet ex dictis *num.* 21. *&* 23.

28. Reſp. II. Si ipſemet Parochus, vel Confeſſarius Lega- ta annotavit, non creditur illi ſine alio teſte. Ratio eſt: quia juxta illud Salvatoris *Matth.* 18. & *Luc.* 17. *In ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum.* Unde illud commune dictum, *Vox unius, vox nullius, arg. c. Licet,* &c. *In omni,* & *c. Veniens, de Teſtibus*, juncta *l. jurisjurandi. C. eod.* Hinc monendi ſunt Parochi, aliique Confeſſarii, ut ultimas ejuſmodi diſpoſitio- nes ad pias cauſas non ſuſcipiant, niſi advocatis duobus ſal tem teſtibus, maſculis aut fæminis; quamquam etiam unus cum Parocho ſufficere poterit, uti notat Layman ibidem.

29. Recte tamen citatus Auctor *cap.* 5. *n.* 20. advertit, ad hoc, ut Confeſſarii, præſertim Religioſi, majore ſpiritus li bertate, & fructu, hominum animas juvare poſſint, plerum que non expedire, quod confectioni teſtamentorum ipſi in- terſint, aut Teſtatori in particulari ſuadeant, quibus hæredi- tas vel Legata relinqui debeant, præſertim propriis Eccleſiis aut Conventibus, ſed expediat ſerme in genere tantum pias diſpoſitiones commendare: niſi Teſtator conſilium petens di- rigendus ſit, ipſique explicandum, quidnam conſideratis om- nibus honeſtius, & ad animæ ſuæ ſalutem utilius, Deoque gratius exiſtimetur.

* Dices, in cauſis favorabilibus, quale eſt Teſtamentum ad cauſas pias, ad fidem faciendam ſufficit unus teſtis. *Ar- gum. Can. cum itaque* 112. *de Conſecrat. diſt.* 4. Ergo, poſito, quod ægrotus a Parocho, vel Confeſſario conſilium petat, ip ſique ſuam voluntatem ultimam circa cauſas pias adaperiat, non eſt neceſſe, ut Parochus, ſeu Confeſſarius adhuc alium Teſtem ſecum aſſumat. Reſp. diſting. Ant. in cauſis favora- bilibus ſpecialiter in Jure exceptis, & quæ non vergunt in præ- judicium tertii, ſufficit unus teſtis, Conc. In aliis Neg. Ant. Inter illas autem cauſas in Jure ſpecialiter exceptas diſpoſitio ad cauſas pias facta, quæ cæteroquin tendit in præjudicium hæredis ab inteſtato; non legitur comprehenſa, niſi dictum talis unius teſtis ſimul aliis adminiculis Juris, & fomentis ve- ritatis adjuvetur; unde debemus ſtare in textibus generalibus utriuſque Juris *cap.* 23. *de Teſtibus*, & *L.* 9. *C. de teſtibus*; ubi leguntur hæc formalia: *Manifeſte ſancimus, ut unius omnino teſtis reſponſio non audiatur, etiamſi* NB. *præclaræ Curiæ hono- re præfulgeat.*

Porro inter cauſas ab hac Lege ſpecialiter exceptæ, & ubi unicus teſtis ſufficit, ſunt *imprimis* illæ, quæ alteri non affe- runt præjudicium. *Can. cum itaque* 112. *de Conſecrat. diſt.* 4. *Secundo*, Cauſæ Matrimoniales, quando agitur de contrahen- do, & objicitur impedimentum dirimens. *cap. ſuper eo.* 22. *de Teſtibus. Tertio*, Si Miniſter publicus teſtetur de actu a ſe geſto vi ſui Officii. *L.* 2. *C. de Ponderatoribus. Quarto*, Si fide dignus interpres explicet peregrinum idioma *L.* 1. *§. fin. ff. de verbor. obligat. Quinto*, Si ipſemet Teſtator in teſtamen- to expreſſe cavit, ut huic uni plena fides habeatur *L.* 14 *ff. de dote prælegata*: Quoad alia autem Teſtamenta vel legata etiam pia non legitur, quod uni Teſti plena fides adhibeatur abſque aliis adminiculis.*

30. CONCL. III Quantum ad alia Teſtamenta privilegia- ta attinet, ſecundum inter ea locum obtinet Teſtamentum inter liberos; id eſt, illud, quod a patre, matre, aliova u- triuſque ſexus aſcendente inter liberos conditum eſt: valet e- nim, licet ſit imperfectum, & Juris ſolemnitate deſtitutum, utputa quia non interfuerunt ſeptem teſtes, vel non rogati, aut non maſculi, &c. dummodo adhuc voluntas Teſtatoris ſufficienter ſit declarata. Ita omnes Doctores: eſtque expreſ- ſum, *l. Hac conſultiſſima*, *§. Ex imperfecto, C. de Teſtam.* cujus verba *num* 12. relata ſunt.

31. Tertium locum inter privilegiata tenet Teſtamentum militis, quod in bellica expeditione conſtitutus condit: nam milites ejuſmodi habent privilegium, ut teſtari valeant, quo- modo poſſunt, ac volunt. Et ideo, quod in vagina, vel cly- peo, aut in pulvere inſcripſerint gladio, ſub ipſo tempore, quo in prælio vitæ ſortem derelinquunt, habetur pro teſtamen- to valido, *text. clar. l. Milites, C. de Teſtament. militis*, & *§.* 1. *& ſeqq. Inſtit. eod.* Intellige, dummodo de hac eorum volun- tate ultima legitime conſtet, aut ea per duos teſtes probari poſſit. Verum hæc doctrina procedit duntaxat de militibus, dum actu ſunt in caſtris, ſeu in actuali expeditione bellica: nam domi exiſtentes tenentur teſtari juxta leges communes, *l. Ne quidem, C. eod.* Teſtamentum tamen, quod in caſtris fecerunt, non jure communi, ſed juxta privilegium militare poſt miſſionem honeſtam ſibi factam, intra annum tantum valet, *l. Ex teſtamento, C. de Teſtament. milit.* & *§. Sed hacte- nus, Inſtitut. eod.*

32. Quartum locum inter privilegiata tenet Teſtamentum coram ſupremo Principe factum, vel eidem per oblatas pre- ces inſinuatum, atque ad Acta (ut loquuntur) publica repo- ſitum: valet enim abſque ſolemnitate teſtium; dummodo per ſubſequens Teſtamentum non revocetur, neque alius error intervenerit præter defectum teſtium, *l. Omnium, C. de Teſta- ment.* Siquidem Princeps ſuperat omnes ſolemnitates teſtium ac ſubſcriptionum, ejuſque præſentia facit ceſſare omnem fraudem: ſimulque apud Acta, nec non coram Judice, ſem- per præſumitur adeſſe multitudo hominum.

33. Quinto hominibus ruſticis conceſſum eſt *l. ult. C. de Teſtament.* ut in locis, in quibus eſt raritas Litteratorum, non teneantur attendere ad Legum ſubtilitates, ſed poſſint teſtari ſecundum eorum conſuetudinem: ita tamen, ut adhibeantur ſemper teſtes, ſi ibi reperiantur; ſin autem in eo loco mini- me inventi fuerint ſeptem teſtes, ſufficiant quinque; non autem pauciores.

34. De Teſtamento tempore peſtis condito dubitant, & variant Doctores, utrum valeat cum minore numero teſtium quam ſeptem. Verum alicubi Conſtitutiones municipales, ac præſertim Bavaricæ, expreſſe declarant, valere ejuſmodi Teſtamentum coram quinque teſtibus factum a quocunque, in loco, qui ob peſtis vehementiam eſt bannizatus; vel ſi lo- cus necdum quidem ſit bannizatus, Teſtator tamen actu eſt peſte infectus.

35. Tandem notandum, quod hactenus dicta locum dun- taxat habeant loquendo ſecundum Jus commune Cæſareum, & ſecluſis ſpecialibus locorum conſuetudinibus, ſtatutis, & aliorum Regnorum legibus. Nam in Terris temporali juriſ- dictioni Papæ, ſeu Eccleſiæ ſubjectis, ſufficit facere Teſta- mentum ſecundum formam Juris Canonici, id eſt, coram Parocho, & duobus aut tribus teſtibus, *c. Cum eſſet de Teſtam.* Siquidem, ut habetur *Matth.* 18 *In ore duorum, vel trium te- ſtium ſtat omne verbum.* Sic etiam Venetiis, & Viennæ in Au- ſtria, duos teſtes ſufficere ajunt: ut taceantur ſpecialia quo- rundam locorum privilegia, ſtatuta, & conſuetudines, vi quarum nonnullæ ſolemnitates ibidem in Teſtamentis remiſ- ſæ ſunt.

APPENDIX

Additionalis continens ſex notabiles caſus circa confectio- nem Teſtamenti ad pias cauſas.

* AMadæus ante mortem ſuam fecit teſtamentum, & in eo hæredem univerſalem inſtituit Confraternitatem Redemptionis captivorum: cum autem in illa civitate non adeſſet Confraternitas hujus nominis, ſed alia, nimirum SS. Sacramenti, hinc illa ultima prætendit hæreditatem; econ- tra vero excipiunt Conſanguinei ipſius defuncti Amadæi, di- cendo, quod in tali caſu teſtamentum ſit nullum; utpote cum Confraternitas Redemptionis non exiſtat in illo loco, con- ſequenter ipſi ſuccedant ab inteſtato. Quæritur jam, an tale teſtamentum pium ſit a parte rei invalidum, nec ne? Ratio dubitandi, & quæ deſerviret pro Conſanguineis defuncti, eſt;

quia

Digitized by Google

quia etiam ad teſtamentum pium requiritur efficax voluntas actualiter teſtativa. quæ tamen hic non videtur adeſſe, utpote cum non ſubſiſtat hæres denominatus, nimirum Confraternitas Redemptionis. Hoc tamen non obſtante Cardinal. de Luca *Tom. 2. Theatri Veritatis de teſtamentis diſc. 22.* reſpondet, talium Conſanguineorum, ſucceſſionem ab inteſtato prætendentium, cauſam eſſe deſperatam; atque hoc ob favorem cauſæ piæ, inter cujus privilegia connumeratur iſtud, quod incertitudinis defectus non vitiet pias diſpoſitiones, cenſeturque talis voluntas adhuc efficax teſtativa quoad ſubſtantiam ex ea ratione; quia diſpoſitio ſimilis principaliter dirigitur in ipſum DEUM, & bonum animæ teſtantis (quod bonum principale in hoc caſu adhuc obtinetur) unum vero, vel alterum pium opus in ſpecie potius reſpicit modum, quam ſubſtantiam. Quodſi ulterius indages, ad qualem ergo cauſam piam in ſpecie ſpectet hæreditas? Reſpondeo: ſi ex aliis circumſtantiis colligatur, quod teſtator voluerit intelligere per Confraternitatem Redemptionis Confraternitatem SS. Sacramenti, haud dubie ad illam pertinebit memorata hæreditas; alias autem vel ipſemet Reverendiſſimus Ordinarius deberet conſcientioſam, & prudenter regulatam facere diſpoſitionem ad alias cauſas pias, vel certe eandem hæreditatem prætendere poſſet fabrica S. Petri, utpote cum talis cauſa pia, quæ ſuccedit vi teſtamenti, in ſpecie non ſit certa, ſed incerta; Fabrica autem S. Petri dicatur illud tribunal, authoritate Summi Pontificis erectum, quod exigit, atque ad alia pia opera applicat pias diſpoſitiones incertas. Unde. poſito, quod ex circumſtantiis Confraternitas SS. Sacramenti probare nequiret, ſe fuiſſe intellectam a teſtatore, in eo caſu Conſanguinei ipſius defuncti, forſan pauperes, poſſent apud fabricam S. Petri obtinere compoſitionem, ut aliquam partem bonorum defuncti obtineant. Videatur Card. de Luc. *loc. cit.* & *tom. 3. de relatione Romanæ Curiæ diſc. 20.*

Andreas propria manu ſcripſit, vel ſaltem ſubſcripſit, &, quod adhuc melius, ſuo quoque ſigillo munivit quoddam teſtamentum, in quo hæredem inſtituit Fœdus charitatis (vulgo Liebs-Bund) tanquam cauſam piam. Hoc teſtamentum etiam poſt mortem in ſuo pulpito inventum fuit; quæritur, an tale teſtamentum valeat? Reſpondeo affirmative: ſi enim ſufficienter conſtat, quod teſtamentum ab Andrea ſit ſcriptum, vel ſaltem ſubſcriptum & ſignatum, etiam ſufficienter conſtat de voluntate Teſtatoris; hoc autem ſufficit quoad teſtamentum ad cauſas pias. ergo. Quia vero hæredes ab inteſtato forſan dicerent, hunc characterem non eſſe Andreæ, ſed alium ſuppoſititium; ut proin tale teſtamentum minori periculo exponeretur, ſuaſiſſem adhuc, ut præter ſubſcriptionem propriam Andreas quoque alios duos teſtes, qui ſeſe ſubſcriberent, rogaſſet; nec foret neceſſe hiſce teſtibus contenta in ſcriptis ad legendum dare modo in genere diceret: *Chariſſimi, hic continetur mea ultima voluntas circa mea bona temporalia, rogo itaque, ne gravemini hujus eſſe teſtes, & vos ſubſcribere.* Ubi quilibet teſtium in ſubſcriptione poſſet uti ſimili formula: *Ego N. teſtor, quod præſens ab Andrea N. audiverim, in præſenti libello, & charta contineri ſuam ultimam voluntatem.*

In domo Bertrandi ſubito mortui præciſe reperitur aliqua ſchedula, in qua legitur, quod fœdus charitatis ad ſublevandos pauperes inſtituat pro hærede. Dubitatur, num exinde hæc cauſa pia poſſit prætendere hæreditatem, cum excipiant defuncti conſanguinei, alias ab inteſtato ſuccedentes? Fundamentum illorum eſt, quia talis annotatio in ſcheda videtur potius velleitas, & præparatio ad futurum teſtamentum, quam actualis diſpoſitio, hincque non ſubſiſtit in ratione Teſtamenti. Prout etiam cum nonnullis aliis ſentit Julius Clarus *in §. teſtament. quæſt. 7 num.* 1. Hoc tamen non obſtante Reſpondeo, niſi aliunde conſtet, & a Conſanguineis, ſucceſſionem ab inteſtato prætendentibus, poſitive probari queat, quod in hac ſcheda voluerit Bertrandus tantum per modum præparationis quædam in ſchedula annotare, non autem actualiter diſponere, tunc in favorem teſtamenti pii potius in dubio præſumitur, quod vi hujus ſchedæ Bertrandus actualem fecerit diſpoſitionem, & teſtamentum, ſaltem ſi annus, menſis, dies, & alia verba, complementum actus plerumque in teſtamentis denotantia, adjuncta ſint. Maſcardus *de prob. vol 4. concl.* 1359. *num* 68. *& ſeqq* & ex profeſſo, ac fuſius Menochius *lib. 3. conſil.* 224 Quinimo ipſe Julius Clarus *loc. cit.* prope finem noſtram ſententiam in praxi conſulit. Dixi autem: *ſaltem ſi annus, dies &c adjuncta ſint*; nam alias res valde periculoſa videtur, præſertim, ſi neque ſigillum eſſet appreſſum, nec ſe Teſtator ad talem ſchedam ante ſuam mortem remiſiſſet. De hoc fuſius videri poterit apud Card. de Luca *tom. 2. de Teſtamentis diſc.* 15. per totum.

Cajus ſatis dives (utpote cujus ſumma aſcendit ad 6000. florenos) unicum ex uxore ſua jam defuncta ſuſcepit filium Jacobum, Patri non adeo obedientem, ac defacto in militia exiſtentem. Memoratus Cajus fratri ſuo Tito, pauperi, multiſque liberis gravato, mutuos dat 3000. florenos. Paulo poſt factus ægrotus hunc fratrem ad ſe vocat, eique occulte inſinuat, quod ipſum, & quidem quatenus pauperem ex amore Chriſti una cum filio Jacobo hæredem inſtituat, relinquendo pro portione hæreditaria medietatem horum bonorum, nimirum illos 3000. florenos, quos alias deberet titulo mutui: ac demum intra paucos dies obit Cajus. Filius ejuſdem ex militia redux hæreditatem capit; videns autem partim maſſam hæreditatis ultra ſpem ſuam diminutam, partim ex fama percipiens, quod Frater defuncti magnam Parenti ſuo debuerit pecuniæ ſummam, eandem prætendit, atque Titio negante, ſe quidpiam debere, ad Judicem defert: dubitatur, an Titius Frater defuncti poſſit ſummam hanc pecuniarum bona conſcientia retinere, & in judicio, ſi etiam ad juramentum cogeretur, negare, ſe quidpiam debere titulo mutui Cajo Fratri? Ratio dubitandi eſt; quia equidem multi graves DD. defendunt, ſi teſtamentum non eſt veſtitum debitis ſolennitatibus conſtet autem alicui certo de voluntate Teſtatoris, quod in foro interno is ante exceptionem partis in judicio poſſit ſummam ſibi vi talis teſtamenti a Teſtatore conſtitutam &c. retinere: negant autem communiter, id fieri poſſe, poſtquam in foro externo hæres ab inteſtato in judicio contra talem excepit. Reſpondeo tamen, Titium abſolute poſſe hanc ſummam pecuniariam retinere, non obſtante illa partis adverſæ exceptione; immo etiam, ſi adigeretur ad juramentum, optima conſcientia jurare valeret, ſe nec obulum debere fratri ſuo defuncto; cum ſane a parte rei nihil amplius debeat tam in foro interno, quam externo, ſuppoſito, quod hæc ſumma ipſi tanquam pauperi fuerit remiſſa: nam, etſi alias in caſu, quo teſtamentum pro foro externo non eſt privilegiatum, illa DD. ſententia præciſe pro foro interno, & ante ſententiam Judicis procedat; ſecus tamen, ubi teſtamentum eſt privilegiatum taliter, ut quoque pro foro externo ſufficiat, ſi a parte rei adſit voluntas Teſtatoris efficax, & actualiter teſtativa, nec efficaciter revocata, prout cenſetur adfuiſſe in præſenti. Plus adhuc addo; exiſtimo enim, in dato caſu, ſi in foro externo Titius frater defuncti per Chirographum proprium, forſan adhuc inter ſcripturas defuncti repertum, vel teſtes de debito convinceretur, ſicque ad reſtitutionem a Judice condemnaretur, talem iterum ex bonis alterius, ſi habeat ſecuram occaſionem, poſſe uti occulta recompenſatione: nam ſententia Judicis in dato caſu nitetetur falſa præſumptione, cum a parte rei nihil amplius in foro interno, & externo a Titio debeatur, hincque hæc ſententia in conſcientia non obliget, prout DD. paſſim docent *Titulo de præſumptionibus*.

Demetrius cujuſdam in Bavaria oppidi Præfectus matrimonio ſibi jungit Bertham, forma æque, ac virtutibus quidem divitem, cæteroquin tamen inopem puellam, quæ nec dotem afferre potuit, nec eandem maritus ſupplevit, aut contradotem conſtituit; conſolando tamen ſuam ſponſam, quod, ſi bene ſe geſſerit, ſpecialiter ejuſdem in teſtamento memor eſſet, quin & hæredem inſtituere velit, poſito, quod ſine liberis decedat. Elapſo anno, & nullis ex Bertha ſuſceptis liberis, Demetrius ſubito periculoſe decumbit, vocat Confeſſarium,

& fini-

& finita Confeſſione aliiſque peragendis devote peractis ſeſe in præſentia Confeſſarii, & uxoris ſuæ, ad faciendum teſtamentum præparat, uxorem quatenus pauperem ex amore DEI ex aſſe hæredem inſtituturus: in quem finem etiam famulum quendam ad Magiſtratum mittit, rogando, ut duos deputet, qui teſtamentum ſuum, quod interim conſcribere incipit, ad acta recipiant. Exiſtente famulo adhuc in via, & via una altera ve de teſtamento ſcripta lineola, adeo ingraveſcit morbus, ut ſummum exiſtat periculum, ne uſque ad Deputatorum adventum interim moriatur. Mulier cogitans futuram ſuam, ſi privetur hæreditate, miſeriam, lacrymabunda petit a Confeſſario conſilium: quid igitur emergenti ex improviſo ſimili caſu a Confeſſario ſuadendum?

Reſpondeo, in ſimili caſu uxori ſuadendum eſſe, ut, uſque dum Deputati a Magiſtratu veniant, convocet interim duos, aut tres vicinos pro teſtibus, ſive viros, ſive mulieres, juxta Covarruviam *in cap. Relatum. de teſtamentis.* Vel, ſi ne quidem id admitteret periculum in mora, curet advenire aliquos domeſticos, famulos, aut ancillas: omnes enim tales in eo caſu probabiliſſime ſufficient pro teſtimonio circa ultimam ægrotantis voluntatem ferendo, quamvis hi forent conſanguinei uxoris, etiam ſorores, ac fratres, quando aliter fieri nequit, vel qui ipſimet per modum legati aliquid ex teſtamento reportarent. Ita quoad cauſas pias (inter quas in noſtro caſu numeratur uxor quatenus pauper) Chlingenſperger *lib. 2. Inſtitution. Imper. titul.* 10. *quæſt.* 15 & 16. ac Reiffenſtuel *de Teſtam. §. 2. num.* 55 & 16. modo cæteroquin memorati vocati teſtes ipſimet verbis, vel ſignis ex teſtatore hanc ultimam ejus diſpoſitionem percipiant, nimirum quod eam NB. tanquam pauperem ex amore DEI inſtituat hæredem &c. Invigilet præterea Confeſſarius, ut in eo caſu etiam ſocius ſuus, ſi quem aſſumpſit, pro majori ſecuritate huic actui præſens exiſtat: nt enim licet ob multas graves rationes ſummopere ſuadeantur Religioſi ſe ipſosmet non intrudant ad ferendum in Judiciis ſimile teſtimonium; contingere tamen poteſt, ut charitas ex circumſtantiis id ſuadeat, ſaltem ſuppoſito, quod reliqui, qui interfuerunt a Judice tanquam inepti ob alias cauſas rejicerentur a ferendo teſtimonio.

Vides itaque Confeſſarie, quomodo emergente ex improviſo ſimili caſu conſilium in arena capere queas, ſuggerendo modum ſuperius in reſolutione explicatum. Quodſi vir ceſſante deliquio iterum ſeſe recolligeret, uſque dum Deputati a Magiſtratu adveniant, poterit in illorum præſentia ſuam mentem de novo per modum teſtamenti nuncupativi aperire, vel ſi mavult, & tempus admittit, hanc ultimam ſuam voluntatem in Scriptis clauſam extradere, rogando, ut recipiant ad acta; prout praxis extradendi taliter fuſius declaratur alibi.

Erhardus maligna vexatus febri, inde ex miſericordia ſuſceptus ad noſocomium, vocat Confeſſarium, cui etiam finita confeſſione confidenter aperit, quod ex labore, & induſtria ſibi comparaverit 200. florenos, domi in quadam ciſta inveniendos; & quia nullos habet hæredes neceſſarios, vult, ut poſt mortem medietas extradatur noſocomio in aliqualem recognitionem; pro altera autem medietate curet Confeſſarius præter funeralia ordinaria legi Miſſas pro anima ſua. Et ita præfatus decedit ex hac vita. Conſanguinei autem, quibus Confeſſarius hanc ultimam defuncti voluntatem aperit, nolunt dictis adhibere fidem, petentes ſibimetipſis adjudicari hanc ſummam. Quæritur, an id bona conſcientia facere queant? Reſp. Si Confeſſarius, quando Erhardus ægrotus ſibi talia ore tenus manifeſtavit, nullum adhuc ſecum teſtem aſſumpſit, non tenentur huic ſoli adhibere fidem conſanguinei, hincque bona conſcientia petere queunt, a Judice hanc ſummam, ſaltem detractis prius expenſis funeralium, ſibi adjudicari. Ratio patet ex dictis; quia licet teſtes quoad teſtamenta, vel legata pia non ſint de forma ſubſtantiali; requiruntur tamen neceſſario pro foro externo ſaltem duo de forma probatoria, ſi aliunde non conſtet ſufficienter de voluntate teſtatoris.*

QUÆSTIO IV.

An omnes, præſertim Religioſi, eorumque Novitii, teſtari poſſint?

SUMMARIUM.

36. *Poſſunt omnes homines teſtari, niſi Jure prohibeantur.*
37. *Quales Jure prohibeantur teſtari?*
38. *Religioſi ſolemniter profeſſi, nequeunt facere Teſtamentum.*
39. *Secus de emittentibus Vota ſimplicia in Societate Jeſu.*
40. *Excipiuntur Religioſi, habentes a Papa facultatem teſtandi; Et Ordines militares.*
41. *An Religioſi poſſint facere donationem mortis cauſa?*
42. *Novitii Religionum libere teſtantur.*
43. *Teſtamenta Novitiorum, non ſubſunt Decreto Concil. Trid.*
44. *Sententia negativa; unde valeat, quocunque tempore fiant.*

36. CONCL. I Omnibus hominibus libera facultas eſt de bonis ſuis teſtandi, niſi Jure prohibeantur. Ita certa, & communis. *Nihil enim eſt, quod magis hominibus debeatur, quam ut ſupremæ voluntatis (poſtquam jam aliud velle non poſſunt) liber ſit ſtylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitrium*, ut dicitur *L. 1. C. de Sacroſanctis Eccleſiis.*

37. Additur tamen limitatio, *niſi Jure prohibeantur*: Nam inprimis aliqui prohibentur Jure naturali facere Teſtamentum, eo quod careant uſu rationis: ut ſunt infantes; item furioſi & amentes, niſi pro tempore, quo habent lucida intervalla, *l. Furioſum, C. Qui teſtam. facere poſſunt* Deinde alii teſtari prohibentur Jure poſitivo: ut filii, ac filiæ adhuc ſub paterna poteſtate exiſtentes; niſi habeant bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia. Item impuberes; prodigi a Judice declarati, quibus nempe bonorum adminiſtratio eſt interdicta: ſurdi & muti ſimul a natura: Rei criminis læſæ Majeſtatis, vel proditionis Patriæ, & nonnulli alii, qui referuntur tum *§. 1 ac ſeqq. Inſtit. Quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum*, tum aliis in locis utriuſque Juris. Verum cæteris dimiſſis, quatenus attinet Theologiam Moralem, Quæſtio præcipua eſt de Regularibus, nec non & Clericis Beneficiariis.

38. CONCL. II Prælati Religioſorum Ordinum, aliique Regulares ſolemniter profeſſi, non poſſunt condere Teſtamentum, & factum ab ipſis eſt irritum, paucis duntaxat caſibus exceptis. Ita certa, & communis; atque habetur clariſſime *c. Quia ingredientibus*, 19. *q.* 3. juncta *Authent. Ingreſſi, C. de Sacroſanctis Eccleſiis*, & alibi. Ratio eſt: quia Religioſi propter ſolemne votum Paupertatis nihil poſſident proprium, de quo teſtari poſſunt; cum omnia ſint Monaſterii.

39. Dicitur notanter in Concluſione, *Regulares ſolemniter profeſſi*. Siquidem præter Novitios, de quibus infra, etiam illi, qui in Societate Jeſu, finito biennio Probationis, duntaxat tria Vota ſubſtantialia ſimplicia emiſerunt, adhuc retinent dominium bonorum ſuorum, poſſuntque poſtmodum licite ac valide, accedente licentia ſuorum Superiorum, de eiſdem teſtari; prout habetur ex Bulla Greg. XIII *Aſcendente Domino*, & refertur *tom. 2. Bullarii Romani, Conſtit.* 89 *dicti Pontificis.*

40. Dicitur ulterius, *paucis duntaxat caſibus exceptis*: Nam hinc excipiuntur illi Religioſi, quibus a Summo Pontifice conceſſa eſt facultas teſtandi: qualis non raro dari ſolet iis, qui extra Clauſtrum obtinent Beneficium Eccleſiaſticum, præſertim Epiſcopatum, aut Cardinalatum. Deinde excipiuntur Religioſi Ordinum Militarium, qui, cum non voveant tam rigidam Paupertatem, ſed bona ſua retineant, poſſunt ſaltem cum licentia Superioris de bonis, & redditibus ſuis, Teſtamentum facere. Pirhing *cit. de Teſtam. n.* 49 Niſi dicere velis, hanc teſtandi facultatem ſeu jure, ſeu conſuetudine, conceſſam eſſe Religioſis Ordinum Militarium.

41. Addit Sanchez *lib.* 7. *in Decalog. c.* 8 *n.* 11. citans quoſdam alios, & ſequitur Layman *lib.* 3. *tr.* 5 *c.* 3. *n.* 4. valde probabile eſſe, quod Religioſus cum Prælati licentia (qui tamen hanc ante mortem Religioſi ſemper revocare valet) poſſit etiam mortis cauſa donationem facere. Idipſum, dummodo res ſit modica, admittit Pirbing *loc. cit. n.* 48 quia ſi res modica ſit, ut Prælatus licentiam dare poſſit donandi inter vivos, cur non etiam mortis cauſa?

42.

42. CONCL. III. Novitii Religionum libere poſſunt de bonis ſuis teſtari. Ita communis; atque habetur *c. Si qua mulier*, 19. *q.* 3 Ratio eſt: quia Novitii ſunt ſui Juris, ac bonorum ſuorum domini, libera exeundi poteſtate præditi. Verum occaſione hujus

43. Quæres, an valeat Teſtamentum, vel alia quæcunque renunciatio, aut obligatio facta a Novitio ante duos menſes a ſua Profeſſione, aut etiam ante ingreſſum Religionis? Ratio dubitandi deſumitur ex Conc. Trid. *Seſſ* 25. *c.* 16. *de Regularibus*, ubi ſtatuit in hunc modum. *Nulla quoque renunciatio, aut obligatio antea facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuſcunque cauſæ piæ valeat, niſi cum licentia Epiſcopi, vel ejus Vicarii fiat intra duos menſes proximos ante profeſſionem, &c. aliter vero facta, ſit irrita, & nullius effectus, &c.* Hæc ibi. Et iſta quidem procedere de obligationibus, variiſque donationibus durante Novitiatu per Novitios factis, certum eſt. Utrum autem loquantur etiam de Teſtamentis quæri poteſt.

44. Reſp. breviter: Teſtamenta, Codicilli, & Donationes mortis cauſa, ſub hoc decreto Conc. Trid. non comprehenduntur; unde valent, quocunque tempore fiant, etiam ante ingreſſum Novitii in Religionem. Ita Barboſa *in Collectaneis ad cit. c.* 16. *Conc. Trid. n.* 14. citans plurimos alios Doctores, unico ſolo oppoſitum tenente. Quinimo Fagnanus *in c. Quia ingredientibus*, *n.* 17. *de Teſt.* refert, quod Sacra Congregatio conſulta, an Decretum dicti c. 16. loquens de renunciatione, locum habeat in Teſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus, cenſuit non habere locum. Accedit ratio: quia, ut notat Miranda *in Manuali Prælatorum tom.* 1. *q.* 23. *art.* 4. mens Concilii Trid ſolum fuit, eas renunciationes prohibere, per quas Novitii depauperantur, ita ut poſtea egeſtate & inopia compulſi, cogantur profiteri inviti: hoc autem non contingit in Teſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus; cum ante Profeſſionem ſemper libere revocari poſſint; ergo.

QUÆSTIO V.

An Clerici Sæculares Beneficiarii valeant teſtari.

SUMMARIUM.

45. *Clerici Sæculares libere teſtantur de Bonis Patrimonialibus, induſtrialibus & parſimonialibus.*
(f) Tract. 7. Diſt. 4. q. 3 n. 25 26. & 28.
46. *Secus de Bonis mere Eccleſiaſticis, ſpectato Jure communi.*
47. *De his tamen ante mortem elargiri poſſunt;*
48. *Ac de ſpeciali facultate Summi Pontificis teſtari.*
49. *Conſuetudine acquiri poteſt facultas teſtandi ad cauſas pias.*
50. *An etiam facultas libere teſtandi ad cauſas profanas? Sententia negativa.*
(g) Tract. 7. Diſt. 4 q. 3 n. 32.
51. *Sententia affirmativa.*
52. *Sententia media, juxta quam*
53. *Conſuetudine poteſt acquiri facultas, ut Clerici de Bonis mere Eccleſiaſticis valide teſtentur ad cauſas profanas;*
54. *Non vero licite.*
(h) Tract. 7. Diſt. 4. q. 3. n. 32. & 34.
55. *Reſpondetur ad inſtantias ſecundæ ſententiæ.*
(i) Tract. 2. Diſt. 4. n. 25. & 26.
56. *Conſuetudo teſtandi Clericorum, quæ?*
57. *Et quomodo intelligenda, ſi teſtentur ad cauſas profanas?*
58. *Reſponſio ad fundamenta primæ ſententiæ.*

45 CONCL. I Clerici ſæculares, ſive Beneficiarii, ſive non Beneficiarii, poſſunt libere teſtari, etiam ad cauſas profanas de Bonis ſuis patrimonialibus, & quaſi patrimonialibus, ſive induſtrialibus, quæ ſuo labore atq; induſtria compararunt: nec non & de bonis parſimonialibus, quæ parcius vivendo de congrua ſuſtentatione ſibi ſubtraxerunt ex proventibus ſuorum Beneficiorum Eccleſiaſticorum. Concluſio hæc ſequitur ex jam ſupra dictis de Dominio Clericorum, ac probatur iiſdem authoritatibus Juris, & rationibus, quæ ibidem (f) allegatæ ſunt; atque ſatis communis inter Doctores.

46. CONCL. II. Loquendo vero de bonis mere Eccleſiaſticis, ſpectato Jure communi, Clerici Beneficiarii non poſſunt de iiſdem teſtari, vel diſponere mortis cauſa, etiam ad pias cauſas; ſed ea debent relinquere Eccleſiæ, quæ in talibus bonis ſuccedit. Hæc Concluſio habetur clariſſime *c. Ad hæc, de Teſtam.* ibi: *Clerici de mobilibus, quæ per Eccleſiam ſunt adepti, de jure teſtari non poſſunt* Idque tam de immobilibus, quam mobilibus eſſe intelligendum, declaratur *cap. Relatum*, 12. *eod.* cum concordantiis. Idque merito per SS. Canones ſtatutum fuit, ut Beneficiarii promptiores redderentur ad bona Eccleſiaſtica ſuperflua majori cum merito in vivis eroganda in pias cauſas, ſcientes, nullam ſibi poteſtatem ſupereſſe de eiſdem poſt mortem diſponendi; prout notavit Navarrus, & cum ipſo Layman *Lib.* 4. *tr.* 2. *c.* 3. *n.* 6. Porro quod ſpectato Jure communi talia bona penes Eccleſiam remanere debeant, patet ex *c. Cum in officiis, de Teſt.* juncto *cit. c. Relatum*.

47. Dicitur notanter I. *Non poſſunt diſponere mortis cauſa:* Siquidem Clerici, dum ſunt in vivis, optimo jure, magnoque cum merito, redditus Eccleſiaſticos ſuperfluos in pauperes, aliaſque pias cauſas erogant. Deinde poſſunt de talibus iidem Clerici, dum ſunt in ultima ægritudine conſtituti, tam pauperibus, lociſque Religioſis, quam etiam ſuis inſervitoribus quidpiam elargiri; prout expreſſe habetur *cit. c. Relatum*, 12. *de Teſtam.* ibi: *Conſuetudinis tamen eſt non improbandæ, ut de his* (bonis mobilibus per Eccleſiam acquiſitis) *pauperibus, & Religioſis locis, & illis, qui viventi ſervierant, ſive conſanguinei ſint, ſive alii, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur.*

48. Dicitur II. *Spectato jure communi:* Nam ſecus eſt, ſi quiſpiam facultatem de talibus bonis teſtandi obtinuerit a ſummo Pontifice, qui eam concedere poteſt, & de facto ſæpe conceſſit. Quinimo Paulus V. in ſua Conſtitutione, quæ incipit, *In eminenti*, die 6. Aprilis, 1606. edita (& refertur *tom.* 3. *Bullarii Romani, Conſtit.* 18. *dicti Pont.*) omnibus & ſingulis Curialibus, in ipſa Urbe, & intra decem milliaria (non tamen extra debitam Reſidentiam) decedentibus, conceſſit liberam facultatem teſtandi de quibuſvis redditibus Eccleſiaſticis, etiam decimalibus Beneficiorum, ac etiam in favorem conſanguineorum ſuorum, & quod hi eiſdem ab inteſtato ſuccedant; prout amplius videre eſt *in cit. Conſtitutione*.

49. Deinde Doctores communiter admittunt, conſuetudine pariter poſſe induci facultatem teſtandi ad pias cauſas. Siquidem Clerici ſolo jure Canonico prohibentur condere Teſtamentum: atqui Juri Canonico per longævam & rationabilem conſuetudinem derogari poteſt; ergo. Unde in locis, ubi viget talis conſuetudo teſtandi, Clericus Beneficiarius valide & licite teſtabitur ad pias cauſas.

50. Utrum autem conſuetudine induci poſſit facultas de bonis mere Eccleſiaſticis teſtandi ad cauſas etiam profanas, major difficultas eſt. Et quidem talem conſuetudinem, ceu corruptelam, ac foventem peccatum rejiciunt Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 4. *q.* 6 *n.* 249. Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. Piching *tit. de Teſt. n* 42 Ludov. Engel. *part.* 4. *Manualis Paroch. q.* 4 *n.* 26. Navarrus, & alii. Ratio eorum eſt: quia conſuetudo, quæ Legi naturali & Divinæ repugnat, non valet. *arg cap. ult. de Conſuet.* & potius eſt dicenda *perniciofa corruptela c. Mala Conſuet. diſt.* 8. Atqui talis cenſetur eſſe præſens conſuetudo, quia, ut dictum ſuperius (g) omnes Doctores fatentur, Beneficiarios mortaliter peccare, ſi redditus mere Eccleſiaſticos notabiliter in cauſas profanas expendant, ſicque conſuetudo hoc permittens, erit nutritiva peccati.

51. Econtra Auguſtinus Barboſa *lib.* 3. *Juris Eccleſiaſtici univerſi, cap.* 17. *n.* 67 *&* 68 putat conſuetudine induci poſſe, quod Clerici de talibus fructibus Beneficiorum ſuorum in uſus non pios licite teſtari poſſint: citatque inter alios primo loco pro hac ſententia Covarruvium (ſed male, ut ex hujus verbis *n. ſeq.* referendis liquet) quam probare nititur ex eo. Tum quia Papa nonnunquam ſolet dare licentiam teſtandi de hujuſmodi bonis: ſed quæ ſunt acquiſibilia privilegio, ſunt pariter acquiſibilia conſuetudine Tum quia neq; Romani Pontifices noſtris temporibus, neque Jura hactenus iſtam conſuetudinem improbarunt: quod utique (ait) feciſſent, ſi intellexiſſent, conſuetudinem hanc animas illaqueare, & Clericos ſic diſponentes in peccato mori.

52.

Digitized by Google

52. Tertia, & inter utramque præfatam media, cæteriſque probabilior ſententia tenet, ejuſmodi conſuetudinem validam quidem eſſe, adeo ut & Judex relicta hæredibus inſtitutis adjudicando, & ipſi hæredes recipiendo, in conſcientia tuti ſint; non tamen licitam, ſed Clericos ad profana de bonis mere Eccleſiaſticis diſponentes peccare. Ita Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure, cap. 19. n. 44.* Zoeſius *tit. de Teſt. n 7.* Covarruvias *c. 7. de Teſtam. n. 23.* pluresque alii ab his relati. Et notandum, quod, quamvis Covarruvias *citat. n. 23. & ſeq.* ad longum probare nitatur ejuſmodi conſuetudinem eſſe validam: idem nihilominus *loc. cit. ad finem, n. 27.* expreſſe moneat, diſputationem ſuam eo animo, præſertim a Clericis recipi debere: *ut ſit illis ſatis, culpa mortalis criminis eſſe eos infectos, ſi male præter eſum neceſſarium, & pias largitiones, illos* (redditus ſuperfluos) *diſtribuere non vereantur.*

53. Et quidem, quod ejuſmodi conſuetudo ſit valida, probatur ex eo: quia Clerici de talibus bonis valide, quamvis non licite, diſponunt in vita ad cauſas profanas; ergo idem poſt mortem fieri poteſt accedente ejuſmodi longæva conſuetudine. Probatur conſequentia. Tum quia ſolo Jure Eccleſiaſtico Clerici de talibus teſtari prohibentur: atqui Juri Eccleſiaſtico per conſuetudinem contrariam derogari poteſt. Tum quia conſuetudo illa valide teſtandi non eſt irrationabilis, immo (ut notat Zoeſius ibidem) fundatur in publica Reipublicæ tranquillitate, quæ alias ſæpe turbaretur, ſi ejuſmodi Teſtamenta non tenerent. Nam cum Clerici libere teſtantur de bonis ſuis patrimonialibus, induſtrialibus, & parſimonialibus, ut dictum *n. 45.* & habet recepta Doctorum ſententia; ab eiſdem vero, poſt mortem illorum Clericorum, bona mere Eccleſiaſtica ſuperflua abſque litigio cum hæredibus inſtituendo diſcerni via poſſint: hinc conſuetudo illa deſervire poterit ad præſcindendas innumeras lites cum hæredibus talium Clericorum cæteroquin multipliciter inſtituendas, ſicque ad publicam Reipublicæ pacem.

54. Cæterum quod Clerici de bonis mere Eccleſiaſticis ad profana diſponentes peccent, ſequitur ex jam ſupra dictis (b) cum ipſi Jure non ſolum Eccleſiaſtico, ſed etiam ſuppoſita & per Beneficiarium acceptata Eccleſiæ & Fundatorum intentione, ex virtute Religionis, adeoque Jure naturali & Divino, teneantur redditus ſuperfluos in cauſas pias erogare: atqui contra Jus naturale ac Divinum nulla valet conſuetudo. Accedit: quia, ut argumentantur Leſſius, & Layman, omnes Doctores fatentur, Beneficiarios graviter peccare, ſi Eccleſiaſticos proventus ſuperfluos in uſus profanos expendant in vivis; ergo multo magis, ſi de eiſdem taliter teſtentur: nam ſemper minus conceſſum fuit Clericis Beneficiariis, de talibus bonis concedere Teſtamentum, quam diſponere inter vivos.

55. Nec urget inſtantia Barboſæ, nempe quod Papa quandoque concedit licentiam libere teſtandi de talibus bonis. Nam inprimis hujuſmodi licentia eſt ſtrictæ interpretationis, utpote a jure communi exorbitans, ſicque non extendenda ad alios caſus non expreſſos *arg c. 1. de Filiis Præſbyt. in 6.* Deinde dictum illud, *acquiſibilia privilegio ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine*, non eſſe univerſaliter verum, præſertim ſi conſuetudo illa ſit irrationabilis, aut a Jure reprobata, notant Fagnanus *in c. Cum contingat, n. 8. & c. 1. de Foro competenti*, & Layman *l. 1. tract. 4. c. 24. n. 9* & alii paſſim. Inſuper, *Cum Beneficiorum Eccleſiaſticorum plenaria diſpoſitio ad Romanum noſcatur Pontificem pertinere*, ut habetur *c. Licet, de Præbendis, in 6.* non mirum, quod ipſe circa eorundem bona poſſit gravibus de cauſis aliud ordinare, qui circa ipſa etiam Vota, & Juramenta (non obſtante, quod ſuppoſita ſemel voventis, vel jurantis intentione, obligent ex virtute Religionis, Jureque naturali ac Divino) juſtis intervenientibus cauſis diſpenſare poteſt, modo alibi (i) jam declarato.

56. Dum autem allegatur conſuetudo, ſimulque conniventia Summi Pontificis, Reſp. opponendo illud vulgatum dictum *c. Cum jam dudum, de Præbendis: Multa per patientiam tolerantur, quæ ſi deducta fuerint in judicium, exigente juſtitia non debent tolerari.* Deinde de ejuſmodi conſuetudine ſufficienter conſtare non videtur: nam Clerici majorem ſuæ conſcientiæ, profectuſque ſpiritualis curam gerentes, paſſim teſtatur (in locis, ubi viget teſtandi conſuetudo) ad pias cauſas, immo nonnulli eorum præſertim Epiſcopi, ſpecialem petunt a Summo Pontifice licentiam teſtandi.

57. Alii vero, dum teſtantur ad cauſas profanas, ad eas diſponunt de bonis ſuis patrimonialibus, induſtrialibus, vel parſimonialibus, magno labore per vitæ decurſum acquiſitis, & de quibus poſſunt libere diſponere: ſimulque in Funeralia, Miſſas, eleemoſynaſque (ſub his etiam computando Legata pauperibus conſanguineis relicta) tantum relinquere ſolent, donec ſuæ conſcientiæ obligationi ſatisfactum rationabiliter judicent: immo ut hoc eo ſecurius fiat, in nonnullis Diœceſibus, ubi conſuetudo facultatem teſtandi Clericis tribuit, etiam Ordinarii loci expreſſus conſenſus deſuper requiritur. Quod ſi unus, vel alter (quod non facile præſumendum) ſecus egerit, inde non illico colligi poterit conſuetudo teſtandi de bonis mere Eccleſiaſticis ad cauſas profanas, cum hæc non niſi a majore parte Communitatis introduci valeat.

58. Ad fundamenta prioris extremæ ſententiæ *n. 50.* adductæ, in eo conſiſtentis, quod ſi Clerici taliter teſtando peccent, hoc ipſo conſuetudo illa ſit invalida, cum foveat peccatum. Reſp. negando conſequentiam, cum ſua probatione: quia, ut recte notat citatus Zoeſius, hominis eſt hoc vitium, non rei, aut conſuetudinis: unde abuſus licentiæ, quam Clerici ex longæva conſuetudine acquiſierunt ad teſtandum, poteſtque rectiſſime practicari teſtando ad pias cauſas, non ponit juris iniquitatem. Et patet hoc in ſimili: nam Clerici in vita valide de talibus bonis mere Eccleſiaſticis diſponunt ad cauſas profanas, neque tamen hæc licentia cenſetur fovere peccatum ex eo, quod illicite id faciant. Idque non alia de cauſa, niſi quia vitium hoc non vi dictæ licentiæ, ſed ex ejus duntaxat abuſu proficiſcitur.

* APPENDIX

Seu Quæſtio Additionalis.

An, & de quibus rebus Conjuges ex hac vita decedentes teſtari queant? Item de qualibus Bonis ſuperſtites relicti vidui, vel viduæ?

VOlui hanc quæſtionem prioribus annectere, non quidem eo fine, ut Confeſſarii ex profeſſo ſeſe confectioni teſtamentorum immiſceant (quod abſit) ſed potius, ut, ſi ſubinde conſilium dare charitas, & aliæ circumſtantiæ apud ægrotos ſuadeant, addiſcant cauti & circumſpecti eſſe, ne per malum conſilium cauſa ſint, ut deinde totum Teſtamentum & optima Teſtatorum voluntas ab impugnantibus invertatur. Porro duo hic moventur dubia, quæ ad invicem confundi non debent: nam *quoad primum* examinatur, an & qualiter maritus e. g. ſi præmoriatur uxori, vel vice verſa uxor, ſi præmoriatur marito, ante diſceſſum ſuum ex hac ad alteram vitam condere queat teſtamentum? *Quoad ſecundum* vero dubium inquiritur, an & de quibuſnam Bonis ipſimet, decedente conſorte, ſuperſtites viduus aut vidua illud ipſum teſtamentum facere poſſint, ſive liberi adſint, ſive non? Quoad primum dubium ſit

Concl. I. Num, & qualiter conjux ex hac ad alteram vitam decedens poſſit ante mortem ſuam facere teſtamentum, ante omnia deſumi debet ex pactis dotalibus (vulgo Heyraths, Geding, oder heyraths not &c.) quæ inſpici debent, ſi tamen aliqua per modum contractus inter vivos fuerint ante initum matrimonium erecta. Ita communis, & ratio eſt; quia vi talis contractus dotalis erecti altera comperſ ſuperſtes acquirit jus, adeo nequit ex hac vita decedens in ſuperſtitis præjudicium quidpiam ſine ejuſdem conſenſu diſponere: quod bene notent Confeſſarii forſan a morituris circa ultimam diſpoſitionem conſulti, nec cœco modo ſuadeant aliquam ultimam diſpoſitionem etiam ad cauſas pias, antequã prius informati ſint, an & qualia pacta dotalia fuerint

tem-

Digitized by Google

tempore matrimonii erecta, ut ſic talis diſpoſitio non fiat in præjudicium juris tertii; alias merito invalidanda.

Concl. II. Si nulla pacta dotalia fuerint erecta, vel ſaltem in ipſis nulla facta ſit mentio quoad Bona paraphernalia, tunc libere de ipſis conjux ex hac vita decedens, ſive fuerit maritus, ſive uxor, poteſt diſponere mortis cauſa, dummodo non fiat hæc diſpoſitio in tanta quantitate, ut liberi, aliive neceſſarii hæredes, ſi qui extent, priventur ſua legitima, quæ legitima computari debet ex omnibus Bonis decedentis, & quam volumus ſemper ſalvam intelligi. Ita denuo communis, patetque ratio ex natura Bonorum paraphernalium: & quoniam acquæſtus, ſeu illa lucra, quæ conſtante matrimonio communi labore, ac induſtria utriuſque conjugis acquiruntur, merito Bonis paraphernalibus annumerari poſſunt, hinc pariformiter de illis diſcurrendum, quod nimirum conjux decedens de ſua medietate ante mortem libere valeat diſponere, niſi aliter fuerit ordinatum per pacta dotalia, vel ſpecialia locorum ſtatuta: nam mulier e. g. tantum de Jure Canonico *cap. 10. de conſuet.* excluditur a medietate Bonorum; quia commiſit adulterium: ergo a ſenſu contrario, ſi illud non commiſiſſet, neque excluderetur a medietate. Quoad Bavariam videatur intimus Bavariæ Cancellarius Schmid in ſuis Commentariis *Tit. 1. Juris Bavarici art. 1. n. 40. & ſeqq.*

Concl. III. Conjux ex hac vita decedens etiam ante mortem poteſt teſtari quoad Bona ſua dotalia, ſeu contradotalia, ſaltem ſi nulli extent hæredes neceſſarii, ac dummodo non fuerit aliter diſpoſitum in pactis dotalibus. Ita ſub his terminis, quantum mihi conſtat, denuo communis: & ratio eſt; quia alias, ſi talis conjux decederet ab inteſtato, hæc Bona poſt mortem in ſimili caſu devenirent ad hæredes non neceſſarios defuncti, adeoque ante mortem ſuam de iis poterit libere facere teſtamentum. Illud tamen in Bavaria ſpecialiter advertat ſimilis Teſtator, quod ſuam compartem in hac vita adhuc relictam nequeat uſufructu ex dote vel contradote, quamdiu vivit ſuperſtes, privare; quoniam uſusfructus dotis vel contradotis in Bavaria ſemper ſuperſtiti conjugum, etſi nulla deſuper erecta fuiſſent pacta dotalia, debetur per reliquum tempus vitæ ſuæ, ac primum poſt mortem ſuperſtitis reſtituitur illi, qui inſtitutus fuerat hæres, uti habetur *Tit. 1. Juris Bavarici. art. 5. 3. & 4*

Dixi notanter: *Conjugem decedentem ex hac vita poſſe teſtari de Bonis dotalibus &c. ſaltem ſi nulli extent hæredes neceſſarii*; nam ſi tales adeſſent, major circa dotalia, poſito, quod dos foret profectitia (id eſt a Patre vel Avo deſcendens) eſſet difficultas; ubi Doctores inter ſe non conveniunt, uti videri poteſt apud Fachinæum *lib. 3. Controverſ. 75.* ſicque ſimile teſtamentum expoſitum foret periculo multarum litium, ſi hæredibus neceſſariis circa dotem profectitiam tantummodo legitima relinqueretur, & reſiduum de dote iſta extraneis legaretur. Atque hæc quoad reſolutionem primi dubii, circa quæ Bona decedens ex hac vita diſponere queat, dicta ſufficiant: loquendo autem circa ſecundum dubium de Bonis ſuperſtitis conjugis,

Quær. I. Circa quæ ex conjugibus ſuperſtes viduus facere poſſit aliquod teſtamentum vel legatum? Reſp. denuo præſcindendo a ſpecialibus pactis dotalibus, & inſiſtendo præciſe juri communi, mortua prævie uxore, ſuperſtes viduus ſalva legitima hæredum neceſſariorum libere teſtari poteſt. I De ſuis Allodialibus, quæ vel jam intra ſua patrimonialia numeravit ante matrimonium, vel in matrimonio ex hæreditate, aliove titulo ipſum ſolum reſpiciente acquiſivit. II. Quoad contradotem, ſi antea aliquam attulit, quæ poſt mortem uxoris libere redit ad eundem. III. Quoad fructus; quos ex allata dote ante mortem uxoris obtinuit; nam hi fructus debentur marito etiam quoad proprietatem ob onera prius in matrimonio ſupportata. IV. Quoad donationes ſibi ab uxore tempore matrimonii factas, & ejuſdem morte confirmatas modo ſuperius allegato. V. Quoad acquæſtus ſeu lucra conſtante matrimonio adepta, ſaltem quoad eam partem, quæ ejuſdem induſtriæ ac labori correſpondet: in dubio autem lucra illa potius ad virum, quam mulierem ſpectare præſumuntur. *l. Quintus Mutius. ff. de donat. inter Virum & Uxorem.*

Quær. II. Circa quæ teſtari poſſit, ſi mortuo prævie marito ſuperſtes ſit vidua? Reſp. mortuo prævie marito ſuperſtes vidua (ſalva prolium legitima) libere teſtari poteſt, vel legare. I. Quoad paraphernalia omnia in genere loquendo. Magis autem de aliquibus in ſpecie diſcurrendo. II. Quoad Morgenaticam, quæ eſt donatio illa, quam mulier altero nuptiarum die acquiſivit in remunerationem allatæ virginitatis. III. Quoad ſponſalitiam largitatem, ſub qua conformiter dicta intelliguntur illa munera, quæ mulier accepit a viro ante matrimonium intuitu ejuſdem. IV. Quoad Bona conſtante matrimonio per propriam induſtriam acquiſita, e. g. ſi ſciverit uxor artificioſe acu phrigia pingere, unguenta conficere, obſtetricem agere, &c. V. Quoad medietatem acquæſtuum communi induſtria ac labore acquiſitorum, ſaltem ubi vi opificii inter conjuges cenſetur interceſſiſſe tacitus contractus ſocietatis; uti apud Cereviſiarios, Piſtores, Laniones: hæc enim omnia hucuſque enarrata merito computantur inter Bona ſua propria. VI. Etiam quoad Bona dotalia, ſaltem quando non amplius exiſtit hujus viduæ Parens, vel Avus, ſuppoſito, quod dos ab eo alias provenerit. Tandem VII. Quoad monilia, veſtes ſericas uxori comparatas, aliaque munera 500. ſolidos non excedentia, & a viro tempore matrimonii donata, ac ipſius morte confirmata. Ratio generalis eſt; quia de Jure communi horum omnium Bonorum habet dominium, adeoque etiam de his libere diſponere valet, ubi non poteſt oſtendi, quod aliquo Jure prohibeatur. Plura adhuc videri poterunt alia ſpecialia in Jure Bavarico. *Tit. 1. art. 2. 3. & 4.* & apud inſignem ejuſdem commentarium Schmid ibidem. *

QUÆSTIO VI.

De Codicillis, Legatis, & Fideicommiſſis.

SUMMARIUM.

59. *Codicillus, quid?*
60. *Et quomodo fieri poſſit?*
    (k) Quæſt. 3. n. 25. & ſeqq.
61. *Codicilli, ad quid inſerviant?*
62. *Clauſula Codicillaris quomodo apponatur?*
63. *Et multiplex ejus effectus.*
64. *Legatum, quid?*
65. *In teſtamento minus ſolemni ad cauſas pias, valent Legata profana.*
66. *Contra in Teſtamento minus ſolemni ad cauſas profanas, non corruunt Legata pia.*
67. *Solvitur inſtantia.*
68. *Fidei commiſſum exæquatur Legato.*

59 Codicillus dicitur, quaſi *parvus Codex*; & in propoſito aliud non eſt, quam ultima cujuſpiam voluntas abſque hæredis inſtitutione. Unde Codicillus eſt quaſi imperfectum Teſtamentum; tum quia non requiruntur ſolemnitates Teſtamenti: tum quia Codicillo hæreditas directe dari non poteſt, nec etiam auferri.

60. Porro Codicillus fieri poteſt ſive in ſcriptis, ſive etiam nuncupative, ſeu oretenus: ad ejus tamen valorem requiruntur, & ſufficiunt quinque teſtes, ſive maſculi, ſive fœminæ; qui etiam ſe ſubſcribere debent, ſi Codicillus fiat in ſcriptis, quamvis ſigilla apponere non ſit neceſſe. *L. ult. C. de Codicillis*: Et hoc intelligendum, ſi fiat ad cauſas profanas: nam Codicillus ad cauſas pias factus, non requirit tantas ſolemnitates, prout in ſimili de Teſtamentis ad pias cauſas ſuperius (k) dictum eſt.

61. Inſerviunt autem Codicilli præcipue ad Legata, & Fideicommiſſa, atque Donationes mortis cauſa faciendas, utpote quæ per Codicillum fieri poſſunt. Juvant etiam ad Teſtamentum declarandum, atque immutandum ſalva hæredis inſtitutione; eique addendum. Quinimo quando

Teſta-

Teſtamentum habet intertam clauſulam Codicillarem, ſi ipſum ob defectum alicujus ſolemnitatis non poteſt valere ut Teſtamentum, valebit tamen ut Codicillus.

62. Et quidem frequenter Teſtatores in ſuis Teſtamentis apponere ſolent clauſulam Codicillarem, idque vel expreſſe, dicendo: *Si hæc diſpoſitio mea non valet vi teſtamenti, volo, ut valeat vi codicilli.* Vel tacite, ac virtualiter, dicendo: *Si hæc diſpoſitio non valet ut teſtamentum, valeat modo, quo ſecundum Jura poteſt, meliori.*

63. Neque inaniter iſthæc clauſula Codicillaris apponitur, utpote cujus effectus non ſunt exigui. Siquidem ejuſmodi Teſtamentum, ſi vel ab initio habeat defectum, vel eum ex poſtfacto acquirat, ita ut non poſſit valere per modum Teſtamenti ſolemnis, valebit ſaltem per modum Codicilli, dummodo adfuerint Teſtes ſufficientes ad Codicillum. Unde quamvis in tali Teſtamento minus ſolemni inſtitutio hæredis irrita ſit, ac proinde hæres ab inteſtato ſuccedat, tamen tenetur is hujuſmodi Teſtamentum quoad omnia alia adimplere, ſolvendo ſcilicet Legata, Fideicommiſſa, & hujuſmodi. Sunt & alii effectus clauſulæ Codicillaris, verum de iis Juriſperiti.

64. CONCL. II. *Legatum eſt donatio quædam a defuncto relicta, ab hærede præſtanda.* Ita habetur § 1. *Inſtit. de Legatis*, Dicitur, *donatio quædam*: quæ particula ſtat loco generis. Additur deinde, *ab hærede præſtanda:* per quod differt Legatum a Donatione mortis cauſa, quæ non neceſſario fit ab hærede, cum poſſit fieri, ac plerumque fiat ab ipſomet donante, quamvis ante mortem ipſius non confirmetur, ſed revocari poſſit.

65. Quæres, an Teſtamentum minus ſolemne ad cauſas pias factum, valeat etiam quoad Legata profana; & econtra corruente Teſtamento profano, corruant pariter Legata pia inſerta? Reſp. I. Teſtamentum minus ſolemniter factum principaliter ad pias cauſas, valet etiam quoad Legata profana in eo contenta. Ita Covarruvias *cap. 11. de Teſtam. num.* 2 Leſſius *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 9. Engel *tit. de Teſtam. n.* 19. & communis, paucis exceptis. Ratio eſt: quia *acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*. *Reg.* 46. *Juris in* 6 atqui Teſtamentum valet in dato caſu; ergo & Legata eidem inſerta, cum ſint quid acceſſorium, quamvis cæteroquin profana.

66. Reſp. II. Econtra vero Teſtamento ad cauſas profanas corruente ob defectum ſolemnitatum, non ideirco corruunt inſerta Legata pia, ſed valent. Ita cit. Covarruvias *num* 4. Leſſius *num.* 9. Engel, & alii; idque merito tenendum favore cauſæ piæ (*nam ſummam eſſe rationem, quæ pro religione facit*, habetur *l. Sunt perſonæ, ff. de Religioſis & ſumptibus funerum*) ſimulque ob remedium animæ Defuncti.

67. Neque urget allata regula, *Acceſſorium, &c.* Nam inter alias limitationes ea non procedit, quando in acceſſorio reperitur ſpecialis ratio, quæ non reperitur in principali, propter quam illud corruente principali ſuſtineatur: prout in propoſito eſt favor religionis, atque remedium animæ Defuncti.

68. CONCL. III. *Fideicommiſſum* dicitur illud relictum, quod fidei committitur hæredis, ab eo dandum alicui alteri. Sic fit, cum Teſtator dicit: Hæres, fidei tuæ committo, ut poſt aditam hæreditatem ex ea tantam, aut tantam partem, vel hoc aut illud prædium, huic conſignes; idque vel ſtatim, vel poſt mortem tuam, &c. Porro hæres ſic Fideicommiſſo gravatus, appellatur *Fideicommiſſarius*. Quoad alia vero de Fideicommiſſis eodem ferme modo eſt diſcurrendum, ſicuti de Legatis; nam, ut *L. 1. ff. de Legatis*, habetur, *Per omnia exæquata ſunt legata Fideicommiſſis*.

QUÆSTIO VII.

De Inſtitutione Hæredum, Falcidia, Trebellianica, & Succeſſionibus ab inteſtato.

SUMMARIUM.

69. *Hæres neceſſarius, & non neceſſarius, qui?*
70. *Hæredis inſtitutio eſt fundamentum totius Teſtamenti.*
71. *Qui poſſint inſtitui Hæredes?*
72. *Quid de FF. Minoribus de Obſervantia, & Capucinis?*
73. *Hæredibus neceſſariis debet relinqui Legitima, & quomodo?*
74. *Legitima portio, quæ?*
75. *Ea non habet locum in Regnis, Ducatibus, &c.*
76. *Hæredi non neceſſario inſtituto, quantum relinquendum?*
77. *Falcidia, quid? & unde ſic dicta?*
78. *Trebellianica, quid?*
79. *An ſit obligatio faciendi Teſtamentum?*
80. *Hæredes ab inteſtato, qui? & quando ſuccedant?*
81. *Ordines ſuccedentium ab inteſtato, qui?*
82. *Fiſcus, an computandus inter ordines ſuccedendi ab inteſtato?*
83. *Formula faciendi quodcunque Teſtamentum practice.*

69 ADvertendum, quod hæres alius ſit neceſſarius, alius non neceſſarius. *Hæres neceſſarius* dicitur, quem Teſtator in portione legitima inſtituere cogitur, niſi juſtam exhæredandi cauſam habeat. Tales hæredes neceſſarii ſunt Deſcendentes in linea recta, nempe Filii, Filiæque, Nepotes, Pronepotes, ex legitimo Matrimonio procreati. His autem deficientibus hæredes neceſſarii ſunt Aſcendentes in linea recta, nempe Pater, Mater, Avus, Avia, ita tamen, ut, ſi adſint Deſcendentes ſeu Liberi, nihil de jure debeatur Aſcendentibus pro legitima, *tent. clar. Aut. de Hæredibus ab inteſtato*, § 1. *Collat.* 9. *Hæredes non neceſſarii* ſunt reliqui omnes præter enumeratos; ſive, qui Teſtatori non ſunt conjuncti in linea recta. Unde ſequitur, quod Frater aut Soror de jure non ſit obligatus ad inſtituendum pro hærede ſuos Fratres, aut Sorores, eorumve Filios, neque ad relinquendum eiſdem legitimam: quod a fortiori extendes ad cæteros Conſanguineos, vel Affines. Hoc prænotato, ſit

70. CONCL. I. Inſtitutio hæredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius Teſtamenti. Ita habetur in Jure Civili variis in locis; ut § *Ante hæredis, Inſtit. de Legatis*, & *l. Proxime, ff. De his, quæ in teſtam. delentur*, & alibi. Hinc non valet Teſtamentum, præſertim ad cauſas profanas (nam de Teſtamentis ad cauſas pias, utpote in quibus ſufficiunt ſolemnitates Juris naturalis, Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure*, *cap.* 19. *n.* 8. citans Julium Clarum, tenet oppoſitum) in quo nemo hæres inſtituitur; quamvis ſecus ſit dicendum de Codicillo.

71. CONCL. II. Omnes homines, non tantum ſinguli ac privati, ſed etiam Communitates, Monaſteria & Collegia, hæredes inſtitui poſſunt, niſi ſpecialiter a jure prohibeantur. Ita communis.

72. Porro præter alios, qui de Jure communi ob certas cauſas, vel delicta, prohibentur hæredes inſtitui, de quibus Juriſtæ, vi ſuæ Regulæ, ac Profeſſionis, non poſſunt inſtitui hæredes in teſtamento Fratres Minores de Obſervantia, atque Capucini, adeo ut nec eorum Monaſteria in communi valeant inſtitui; prout declaravit Clemens V. *in Clem. Exivi, de Verborum ſignificationibus*. Quo tamen non obſtante, conſideratis eorum neceſſitatibus, certiſque moderaminibus obſervatis, poteſt eiſdem quidpiam in Teſtamento relinqui per modum Legati, uti declaravit Nicolaus III. *c. Exiit, de Verb. ſignif. in* 6. Dummodo non dimittatur eis valor ipſius hæreditatis, vel tanta ejus pars quaſi ſub modo & forma Legati, quod præſumi poſſet, hoc in fraudem fieri; prout limitat cit. Clemen. V.

73. CONCL. III. Hæredibus neceſſariis debet in Teſtamento relinqui portio legitima, & quidem titulo honorabili inſtitutionis, ſive jure hæreditario, atque ſine ullo appoſito gravamine: adeo quidem, ut alioquin talia gravamina habeantur pro non appoſitis; vel hæredibus neceſſariis competat actio ad petendum complementum legitimæ, ſi in minori quantitate, quam legitima portione, hæredes inſtituantur; vel ad omnino reſcindendum Teſtamentum, ſi nulla appoſita juſta cauſa exhæredandi penitus fuerunt præteriti, ac nihil ipſis Jure Inſtitutionis relictum. Ita habetur tum in Jure

Digitized by Google

Civili. *Auth. Ut cum de appellatione*, §. *Aliud quoque*, *Collat.* 8. cum concordantiis, quas citat Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 11. tum in Jure Canonico *c. Raynutius de Teſtam.* ubi dicitur, quod *Legitima portio eſt debita jure naturæ*.

74. Circa quod notandum, quod legitima portio Deſcendentium ſit triens (id eſt, tertia pars totius hæreditatis) ſi non ſint plures Liberi, quam quatuor: ſemis autem (ſeu media pars totius ſubſtantiæ) ſi ſint plures Liberi, quam quatuor. Loquendo vero de Aſcendentibus, legitima Aſcendentium ſemper eſt *triens*, ſive tertia pars totius hæreditatis. Ubi per hanc intelligitur tota ea ſubſtantia, quæ ſolutis omnibus debitis, atque funeralibus pro Defuncto peragendis, poſt mortem Teſtatoris remanet.

75. Veruntamen ea, quæ nunc dicta ſunt de portione Legitima Liberis danda, locum duntaxat habent in bonis privatis, non item in Regnis, Ducatibus, & Comitatibus Magnatum: talia enim bona in pleriſque Provinciis ad Primogenitum pertinent, aſſignata tamen aliis Liberis ſufficienti ſuſtentatione, pro conſervanda dignitate ſtatus & familiæ ſuæ.

76. CONCL. IV. Quod ſi in Teſtamento inſtituatur hæres non neceſſarius, debet ei ſaltem quarta pars totius hæreditatis ſeu ſubſtantiæ libera remanere, ut ſic onera hæreditaria ſuſtinere valeat: alioquin ſi tam multa a Teſtatore facta ſint legata, vel donationes mortis cauſa, ut hæredi non remaneat quarta pars totius hæreditatis, licebit eidem detrahere Falcidiam; aut ſi gravetur tam magnis multiſque Fideicommiſſis, ut eidem non remaneat quarta pars hæreditatis libera, detrahet Trebellianicam. Ita habetur in Jure Civili variis in locis, ut *L.* 1. *& ſeqq. ff. ad S. C. Trebellianum*, cum concordantiis.

77. Porro per *Falcidiam* intelligitur quarta pars omnium bonorum, quæ aderant tempore mortis Teſtatoris, deducto tamen prius ære alieno, atque expenſis funerum, quam licet detrahere hæredibus inſtitutis (ſervata tamen proportione) a ſingulis legatis, ſi tam multa ſunt legata, ut dicta quarta pars eiſdem non remaneat libera, donec iſta compleatur. Et hujuſmodi quarta pars appellatur *Falcidia*, a ſuo authore *Falcidia* Tribuno plebis, qui primus legem tulit (quæ ea ſuo nomine *Lex Falcidia* nuncupatur) ut quarta pars ſemper ſupereſſet ac remaneret hæredibus in Teſtamento inſtitutis.

78. *Trebellianica* ferme coincidit cum Falcidia, niſi quod hæc reſpiciat Legata, illa vero Fideicommiſſa, a quibus detrahitur. Siquidem Trebellianica detrahitur a Fideicommiſſis, ſi tam multa, vel gravia facta ſint a Teſtatore, ut hæredibus non remaneat quarta pars omnium bonorum, poſt debitorum, ac funeralium ſolutionem teſtantium libera, & abſque ullo onere, donec dicta quarta pars remaneat libera hæredibus inſtitutis. Et dicitur *Trebellianica*, a ſuo authore *Trebellio* Conſule, a quo Senatus-Conſultum Trebellianum prodiit, hoc ipſum diſponens.

79. Quæres, an ſit obligatio aliqua faciendi Teſtamentum? Reſp. breviter, neminem quidem in Foro conſcientiæ per ſe obligatum eſſe ad condendum Teſtamentum, ſed interdum per accidens talem adeſſe obligationem, ne alioquin lites, aut alia incommoda oriantur. Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 3. *n.* 10. & alii.

80. CONCL. V. Quando nullum omnino factum eſt Teſtamentum, aut illud ex quodam defectu irritum fuit, & caſſatum, tunc tali Defuncto ſuccedunt Hæredes ab inteſtato; id eſt, illi, qui ſecundum Jura ſuccedunt, quando nullum factum eſt Teſtamentum. Ita communis, & patet ex utroque Jure.

81. Diverſi autem ſunt ordines Succedentium ab inteſtato, quorum prior ſemper poſteriorem excludit. Primus eſt Deſcendentium, ſeu Liberorum. Quod ſi vero unus ex Liberis defunctus ſit, & reliquerit Nepotes, tunc hi perſonam patris repræſentant, & in ejus locum ſuccedunt; ac proinde in diviſione hæreditatis cum Patruo ſuo, aut filiis ejus, ſuccedunt non in capita, ſed in ſtirpes, §. *Cum filius*, *Inſtit. de Hæreditatibus quæ ab inteſtato &c.* & alibi. Secundus ordo eſt Aſcendentium, ſeu Parentum (cum quibus tamen ſimul vocantur, ſeu ad hæreditatem admittuntur, fratres & ſorores duplicis vinculi; hoc eſt, ex eodem patre & matre cum defuncto geniti: *Authent. De hæredibus ab inteſtato*, *Collat.* 9) &, amplius non extantibus Parentibus, Avorum. Tertius eſt Collateralium, id eſt, Fratrum, Sororumque, & hiſce deficientibus aliorum Conſanguineorum propinquiorum. Et quartus, Conjugum inter ſe.

82. Tandem his omnibus deficientibus ſuccedit Fiſcus: quamvis nonnulli merito non computent Fiſcum inter ordines ſuccedendi ab inteſtato, eo quod cæteris deficientibus capiat bona, non jure ſucceſſionis hæreditariæ, ſed potius jure Regalium, tanquam vacantia. Sed de hoc plura Juriſtæ.

* APPENDIX,

Ac Quæſtio additionalis ultima.

Quomodo practice fiat aliquod Teſtamentum, & qualiter tradatur ad Acta?

EQuidem pars aliqua hujus appendicis jam reperitur in quarta Editione, quia tamen plura adhuc utilia ſubjuncta ſunt, ponitur hic ex integro.

Quær. I. Quomodo fiat practice aliquod Teſtamentum? Reſp. modo ſequenti, qui mutatis mutandis poterit deſervire pro aliquo Formulari. Nimirum:

In Nomine Sanctiſſimæ; & Individuæ Trinitatis &c.

Serio revolvens animo, hominibus infallibiliter ſtatutum eſſe ſemel mori, ſerioque mente recogitans, diem æque incertum eſſe, ac horam mortis, liberrima voluntate, & plene capax rationis de bonis meis ultimam diſpoſitionem, ſeu teſtamentum feci, ut ſequitur:

Inprimis: *& ante omnia animam meam offero Creatori ſuo omnipotenti DEO, humillime, & inſtantiſſime rogando, ut per infinitam ſuam miſericordiam, per merita, & Paſſionem Domini Noſtri JESU Chriſti tandem pretioſo ſanguine redemptam hæredem facere velit Regni Cœleſtis.*

Secundo: *Quoniam Corpus humanum a limo terræ formatum pulvis eſt, & ab anima ſeparatum in pulverem revertetur; hinc etiam corpus illud conſigno terræ, volendo, ut terræ mandetur abſque ſpeciali pompa, conformiter tamen meo ſtatui apud NN.* (hic ſpecificetur locus ſepulturæ, maxime ſi eligatur aliqua ſepultura extraordinaria) *ordinando præterea, ut celebretur in bonum animæ meæ dies Depoſitionis* &c. NB. addatur, an deſideret etiam diem ſeptimum, trigeſimum, vel aliud officium; Item, quot Miſſas quolibet ex his diebus: poſſet quoque denominare ſtipendium pro qualibet Miſſa.

Poſtmodum ſequuntur Legata pia, & profana, ſi qua inſerere intendit, prout hic aliqua apponuntur: Exempli gratia,

Tertio: *Specialiter lego trecentos florenos pro ſexcentis Miſſis in bonum animæ meæ celebrandis, medium florenum determinando pro qualibet Miſſa.* NB. Si quos ſpecialiter velit, qui ſuas Miſſas legant, nominet eoſdem.

Quarto: *Sorori meæ præmemoria, & in aliqualem recognitionem benevolentiæ mihi ſæpius exhibitæ lego octo, quos habeo, annulos aureos.*

Quinto: *Confraternitati N. dentur centum floreni per modum legati.* Et tali modo poſſunt ſubjungi adhuc plura alia. Quodſi vero nulla alia ſuperſint, ponatur

Sexto, *Cum agnoſcam, ante omnia ad valorem teſtamenti tanquam fundamentum ejuſdem requiri inſtitutionem hæredis; hinc pro univerſali bonorum meorum hærede honorabili titulo inſtitutionis denomino & inſtituo N.* Hic ſpecificatur hæres, & ſi placet, adjicitur certa conditio, ubi de adjectione conditionum videre poteris Jus Canonicum in 3. *Decret. de teſtam* §. 13. *num* 437 *& ſeqq.*

Ultimo: *Tandem, ut hæc mea ultima voluntas eo citius optatum finem obtineat, pro Executore ejuſdem denomino N.* (hic exprimit illum, quem vult habere ſpecialem Executorem; alias vero, ſi nollet aſſumere ſpecialem, hoc punctum non foret neceſſarium) *eique viginti florenos* (ſi tamen aliquid Executori dare velit) *in aliqualem recognitionem laboris in ſe ſuſcipiendi aſſigno. Et ita demum, reſervata mihi libera poteſtate mutandi, augendi,*

minuen-

Digitized by Google

minuendi, addendi &c. finio, uti incepi, hoc meum teſtamentum in Nomine Sanctiſſimæ, & Individuæ Trinitatis, quod pro majori robore propria manu ſcripſi, & Sigillo meo munivi.

Volo autem, ut, ſi hæc mea ultima diſpoſitio non valeret tanquam teſtamentum, ſaltem valeat tanquam Codicillus, aut donatio mortis cauſa, vel alio quocunque modo meliori, quo de Jure, Statuto, vel conſuetudine valere poteſt. Actum die Menſe Anno

NB. Annotantur locus, dies, menſis, & annus, quibus conditum eſt teſtamentum, atque ſe ſubſcribit teſtator, aliaque obſervantur, quæ tam hic, quam in Jure Canonico fuſius fuere adducta.

Quær. II Qualiter teſtamentum practice ſemel factum tradatur ad Acta, ut exinde ſecurius ibidem ſubſiſtat contra impugnantes valorem ejuſdem?

Ante reſponſionem ſuppono, quod, etſi teſtamentum, quod factum eſt ad cauſas pias, non indigeat multis, dummodo conſtet de teſtatoris voluntate e. g. per ſubſcriptionem propriam cum ſigillo, ſi habeatur, & pro adhuc majori ſecuritate, ac probatione per duos teſtes ſubſcriptos; nihilominus magno opus ſit labore, & circumſpectione, ſi quodpiam teſtamentum condatur ſolemne, in quo hæres eſt cauſa profana; cum conformiter dictis quæſtione prima hujus diſtinctionis plures conditiones ad ſimile teſtamentum ſolemne requirantur, ex quibus facile aliqua poteſt deficere, ſicque valor teſtamenti periculo impugnationis ſubjacere. Quare communiter ſuadent Doctores, ut pro majori ſecuritate tale teſtamentum ſcriptum, prætermiſſis aliis ſolemnitatibus, potius tradatur ad Acta, apud quæ eodem gaudet privilegio, ac ſi foret ſolemne. Quomodo autem hæc extraditio fiat, indagatur in præſenti: ad quod Reſp. Extraditionem teſtamenti ad Acta fieri modo ſequenti. Si Teſtator adhuc ſit ſanus, ipſemet perſonaliter Judicem, ſeu Magiſtratum adeat, extradendo huic ſuam ultimam voluntatem clauſam, & rogando, ut authoritate Judicis ſuſtineatur, ſibique Recepiſſe conſignetur. Quodſi Teſtator domi ægrotus decumbens, aliamve ob cauſam Judicem accedere nequeat, eundem mediante aliquo Procuratore, aliove prudenti homine requirat, ut vel ipſemet ad domum ægroti dignetur venire, vel ſaltem alios ſuo nomine deputare, qui teſtamentum ad Acta recipiant. Venientem autem Judicem, ſeu Deputatos cum debita reverentia excipiat, eiſque teſtamentum, & quidem clauſum ac obſignatum, ſi inibi contenta celare cupit, extradat, dicendo, quod in hac charta contineatur ſua ultima diſpoſitio, liberrime, & pleno intellectu facta, roget proin, ut ad Acta recipiatur, & ſibi aliquod Recepiſſe, ſeu authenthica atteſtatio de receptione extradatur.

Cæterum conformiter Juri Canonico *lib. 3. Decret. tit* 26. § 9. a Teſtatore, ſuam ultimam diſpoſitionem ad Acta dante, adhuc tria utiliter annotanda veniunt, nimirum I Quod etiam Judici alias incompetenti ſimile teſtamentum dari queat; hinc valet, gaudetque privilegio teſtamenti ad Acta, ſive Conſilio Aulico, aut alicui Regimini, ſive Magiſtratui, aut loci Præfecto ac Judici, etiam alterius civitatis, offeratur; quamvis hic Judex foret alias dignitate inferior Teſtatore, modo habeat juriſdictionem ordinariam civilem ad certas cauſas non reſtrictam. Pariter tanquam privilegiatum ſubſiſtit, ſi a Laico apud Judicem Eccleſiaſticum, vel econtra a Clerico apud Judicem Laicum deponatur II. Notetur, quod, ſi ad Acta Judicis in communitate conſiſtentis ſuam ultimam diſpoſitionem dare intendit, mittere debeat ad primarium talis Communitatis, puta ad Præſidem Conſilii, aut Cancellarium, vel ad Conſulem illum, qui pro tempore fungitur officio, eumque requirere, ut curet deputari quoſdam ex illo Senatu vel Conſilio, qui teſtamentum ad Acta ſuſcipiant. III. Notetur, ut ſi unicus Judex, vel unus tantum Deputatus veniret ad ægrotum, extraditio teſtamenti fiat in præſentia duorum teſtium pro majori ſecuritate & fidei robore, conformiter c. 28. *de Teſt. & Atteſt.*

Quær. III. An ſufficiat ad rationem teſtamenti privilegiati ad Acta, ſi Teſtator ægrotus, non exſpectans adventum Judicis, ſeu Deputatorum a Magiſtratu, mittat per Tertium teſtamentum ſuum clauſum ad eoſdem? Reſp. Si per duos teſtes, vel aliunde probari queat, illum tertium fuiſſe conſtitutum ab ægroto ad hunc finem Procuratorem; tunc probabiliter ſufficit; alias vero non. Quinimo adſunt Authores, qui cum Konig, Schmalzgrueber, & Chlingenſperg. *lib. 2. Inſtitut. tit.* 10. *q.* 29. negant, etiam primum ſufficere, adeoque ſecuriſſimum erit, ut Teſtator vel ipſemet accedat, vel ut ægrotus exſpectet venientem ad ſe Judicem, aut Deputatos, quibus teſtamentum ſcriptum extradat, prout etiam ſuadetur *in lib. 3. Decret. tit.* 26. *n.* 723. *

A P P E N D I X.

Quomodo practice fiat aliquod Teſtamentum?

83. Formula hæc mutatis mutandis poterit deſervire ad quodcunque Teſtamentum, ſive ad cauſas profanas, ſive ad pias factum, eſtque ſequentis tenoris.

IN Nomine Sanctiſſimæ, & Individuæ Trinitatis, &c. *Serio revolvens animo, hominibus infallibiliter ſtatutam eſſe ſemel mori, ſeriaque mente recogitans, diem æque incertum eſſe, ac horam mortis, liberrima voluntate, & plene capax rationis de bonis meis ultimam diſpoſitionem, ſeu teſtamentum feci, ut ſequitur.*

Inprimis: *& ante omnia animam meam offero Creatori ſuo omnipotenti Deo, humillime, & inſtantiſſime rogando, ut per infinitam ſuam miſericordiam, per merita, & Paſſionem Domini Noſtri JESU Chriſti eandem pretioſo ſanguine redemptum hæredem facere velit Regni Cæleſtis.*

Secundo *Quoniam Corpus humanum a limo terræ formatum pulvis eſt, & ab anima ſeparatum in pulverem revertetur; hinc etiam corpus illud conſigno terræ, volendo, ut illud terræ mandetur abſque ſpeciali pompa, conformiter tamen meo ſtatui apud NN.* (hic ſpecificetur locus ſepulturæ, maxime ſi eligatur aliqua ſepultura extraordinaria) *ordinando præterea, ut celebretur in bonum animæ meæ dies Depoſitionis,* &c. NB. addatur, an deſideret etiam diem ſeptimum, & trigeſimum, vel aliud officium; Item, quot Miſſas quolibet ex his diebus: poſſet quoque denominare ſtipendium pro qualibet Miſſa.

Poſtmodum ſequuntur Legata pia, & profana, ſi qua inſerere intendit, prout hic aliqua apponuntur: Exempli gratia.

Tertio. *Specialiter lego trecentos florenos pro ſexcentis Miſſis in bonum animæ meæ celebrandis, medium florenum determinando pro qualibet Miſſa.* NB. Si quos ſpecialiter velit, qui ſuas Miſſas legant, nominet eoſdem.

Quarto. *Sorori meæ pro memoria, & in aliqualem recognitionem benevolentiæ mihi ſæpius exhibitæ lego octo, quos habeo, annulos aureos.*

Quinto. *Confraternitati N. dentur centum floreni per modum Legati.* Et tali modo poſſunt ſubjungi ad huc plura alia. Quodſi vero nulla alia ſuperſint, ponatur

Sexto. *Cum agnoſcam, ante omnia ad valorem Teſtamenti tanquam fundamentum ejuſdem requiri inſtitutionem hæredis; hinc pro univerſali bonorum meorum hærede honorabili titulo inſtitutionis denomino & inſtituo N.* Hic ſpecificatur hæres, & ſi placet, adiicitur certa conditio, ubi de adjectione conditionum videre poteris meum Jus Canonicum in 3. *Decretal. de Teſtam.* §. 13. *n.* 437. *& ſeqq.*

Ultimo, *Tandem, ut hæc mea ultima voluntas eo citius optatum finem obtineat, pro Executore ejuſdem denomino N.* (hic exprimit illum, quem vult habere ſpecialem Executorem; alias vero, ſi nollet aſſumere ſpecialem, hoc punctum non foret neceſſarium) *eique viginti florenos* (ſi tamen aliquid Executori dare velit) *in aliqualem recognitionem laboris in ſe ſuſcipiendi aſſigno. Et ita demum, reſervata mihi libera poteſtate mutandi, augendi, minuendi, addendi, &c. finio, uti incepi, hoc meum teſtamentum in Nomine Sanctiſſimæ, & Individuæ Trinitatis, quod pro majori robore propria manu ſcripſi, & Sigillo meo munivi.*

Volo autem, ut, ſi hæc mea ultima diſpoſitio non valeret tan-

quam teſtamentum , ſaltem valeat tanquam Codicillus , aut Donatio mortis cauſa , vel alio quocunque modo meliori , quo de Jure , Statuto , vel conſuetudine valere poteſt .

Actum die Menſe
Anno

NB. Annotantur locus , dies , Menſis , & annus , quibus conditum eſt teſtamentum , atque ſe ſubſcribit teſtator , aliaque obſervantur , quæ tam hic quam in Jure Canonico fuſius adduxi .

DISTINCTIO IV.

De Contractibus Onroſis .

QUÆSTIO I.

De Mutuo , & variis ipſum concernentibus .

SUMMARIUM.

1. *Ratio Ordinis .*
2. *Mutuum dupliciter accipitur .*
3. *Mutuum ut Contractus , quid ?*
4. *Declaratur ejus definitio .*
5. *In Mutuo dominium rei transfertur in Mutuatarium :*
6. *Qui poſſint Mutuum dare , vel accipere ?*
7. *Civitas , Eccleſia , Monaſterium , &c. quando obligetur ex Mutuo ?*
8. *Filiifamilias mutuo accipientes ſine conſenſu parentum , juvantur S C. Macedoniano .*
9. *Limitatur hoc in pluribus caſibus .*

1. POſt Contractus gratuitos , nec non & Teſtamenta , agendum reſtat de Contractibus oneroſis , qui magis proprie ſunt Contractus , utpote reciprocam hinc inde obligationem continentes . Agitur autem imprimis de Mutuo , eo quod Mutuum ſit unica veluti ſedes Uſurarum , quarum notitia neceſſaria eſt ad omnes propemodum Contractus ſequentes , ne in illis Uſuræ vitium admiſceatur . Et quidem

2. *Mutuum* ſic dictum eſt , quaſi *ex meo tuum.* Et interdum ſignificat ipſam rem , quæ mutuo traditur , interdum vero ipſum contractum Mutui : & in hoc poſteriori acceptione ſermo eſt in præſenti de Mutuo .

3. CONCL. I. *Mutuum* , ut ſumitur pro ipſo contractu ſeu mutuatione , recte deſcribitur , dicendo : Mutuum eſt traditio rei, numero, pondere, vel menſura conſtantis , facta eo animo , ut ſtatim fiat accipientis, cum obligatione , ut ſimilis in ſpecie & bonitate reſtituatur . Ita deſumitur ex *l. Mutuum, ff. ſi certum petatur,* & tradit Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure , cap. 20. n. 3.*

4. Dicitur , *traditio rei* : quia mutuum perficitur traditione , & ante actualem rei mutuatæ traditionem non cenſetur eſſe Mutuum . Et additur , rei *numero , pondere , vel menſura conſtantis* : quia in hujuſmodi rebus fieri ſolet Mutuum, ut in vino, oleo , frumento , pecunia numerata, ære , argento , auro. Dicitur ulterius , *facta eo animo , ut ſtatim fiat accipientis* : quia *Mutuum* dicitur , quaſi *ex meo tuum* ; ita enim a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat. Et additur , *cum obligatione , ut ſimilis in ſpecie reſtituatur* : ſi enim reddenda ſit res alterius ſpeciei , non erit Mutuum , ſed Permutatio ; prout fieret, ſi pro vino mihi dares frumentum . Quod ſi vero eadem numero res foret reſtituenda, etiam non eſſet Mutuum , ſed Commodatum, vel Depoſitum , prout notatur *cit. l. Mutuum , ff. Si certum petatur* , & alibi .

* Quodſi opponas contra hanc I. concluſionem , poſſe loco mutuati auri totidem quoad valorem reddi in argento , niſi expreſſa conveniatur , ut iterum in auro reſtituatur , adeoque non requiri ad rationem mutui ſemper, ut reſtituatur a mutuatario eadem res ſpecie : nam aurum , & argentum utique ſpecie differunt . Reſpond. diſting. conſeq. non requiritur ad rationem mutui , ut res ſemper ſpecie phyſica eadem reſtituatur , conc. non requiritur ſaltem eadem ſpecie morali , neg. conſeq.

Nec exinde inferas , quod ſequeretur, ad rationem mutui ſufficere, ſi e. g. loco frumenti mutuati daretur in æquivalenti pecunia, vel vinum ; quoniam in æſtimatione morali cenſeretur idem reddi: nam *contra eſt* , quod tunc non amplius quidpiam redderetur, ejuſdem moraliter ſpeciei in ſe, ſed tantum in æquivalenti , nec eſſet ille contractus *Mutui* , ſed potius , ſi loco frumenti daretur pecunia , foret contractus Emptionis, ac Venditionis, aut, ſi loco frumenti ſubſtitueretur in æquivalenti vinum , aut oleum , diceretur contractus Permutationis: non tenetur autem ille , qui alteri quidpiam dedit mutuum, loco contractus mutui acceptare contractum Emptionis, aut Permutationis .

Cur vero quoad pecunias ſufficiat ad rationem mutui , ſi loco auri reddatur argentum , & cur idem dici nequeat , ſi loco frumenti detetur in æquivalenti oleum , vel vinum , ratio eſt;quia in pecuniis mutuatis non tam attenditur ad ipſam materiam monetæ regulariter , etſi deſuper ſpeciale pactum intercedat , quam ad valorem extrinſecum ejuſdem , authoritate publica conſtitutum , qui valor poteſt utique eſſe idem etiam reſpectu argenti : econtra vero in aliis rebus , ſi mutuantur, reſpicitur ad ipſam materiam mutuatam , & conſequenter mutuatarius debet vere eandem in ſe ſpeciem reſtituere , nec tenetur mutuans aliam acceptare . Videatur præter inferius dicenda deſuper Sporer *Tract. 6. in Decal. c. 4. ſect. 1. §. 3. n. 7. & ſeqq.* *

5. CONCL. II. In Mutuo rei datæ dominium transfertur in Mutuatarium ; unde ſi res mutuata pereat , quocunque tandem caſu , aut infortunio , eadem perit Mutuatario . Ita *cit. l. Mutuum , ff. Si certum petatur* , eſtque communis . Ratio eſt : quia quælibet res domino ſuo perit : atqui in Mutuo datum de meo fit tuum , ut ipſum nomen ſignificat: ergo transfertur dominium rei in eum, qui rem mutuo accipit, qui dicitur *Mutuatarius* .

6. CONCL. III. Omnes , qui contrahere poſſunt , etiam Mutuum dare , & accipere poſſunt. Ita communis , & patet ex terminis : quia contrahere ut ſic tanquam genus , complectitur ſub ſe omnes Contractus,& conſequenter etiam Mutuum . Solum duo valde notabilia quoad propoſitum ſunt addenda : itaque

7. Notandum inprimis occaſione dictorum , quod Civitas , Eccleſiæ, Monaſteria , aliaqua pia loca, ex mutuo, quod eorum Rectores vel Adminiſtratores ſuſceperunt, tunc ſolum obligentur, ſi Creditor probaverit, pecuniam in Civitatis, vel Eccleſiæ , aut aliorum piorum locorum utilitatem fuiſſe converſam : alias enim ſoli Adminiſtratores conveniri poterunt , non vero Civitas , vel Eccleſia . Ita Ludovicus Engel *tit. de Pactis* , *n.* 43. idque deſumitur ex *l. Civitas, ff. Si certum petatur* , juncto *c. t. de Solutionibus* , cum concordantiis .

8. Notandum ulterius , de Filiisfamilias peculiariter eſſe conſtitutum in Jure Civili per Senatus Conſultum Macedonianum , quod ſi filii , ſine conſenſu parentum pecuniam mutuo acceperint , neque ipſi , neque parentes ipſorum teneantur eam ſolvere , ſed poſſint contra excipere per dictum Senatus Conſultum Macedonianum. Et hoc privilegium factum eſt non tam in favorem filiorum , quam parentum , quorum vitæ filii inſidiabantur, ut hæreditate paterna potiri debita contracta ſolverent : quod quidem privilegium habet locum etiam in Foro interno , ſeu Conſcientiæ. Leſſius *lib. 2. cap. 20. n.* 8. Herinex *diſp. 3. de Contractibus*, *n.* 5. Sanch & alii .

9. Limitatur hoc I. Niſi filius habeat bona caſtrenſia , vel quaſi caſtrenſia : nam tunc ipſe ex his tenetur ſolvere , nec poteſt uti exceptione S. C. Macedoniani . Limitatur II. Quando filius publice putabatur eſſe ſui juris . Limitatur III. Si filius familias mutuo accepit non pecuniam , ſed rem aliam , ut triticum , vinum , & ſimilia : nam lex ſolum loquitur de Mutuo pecuniario . Limitatur IV. Si pecunia verſa ſit in commodum parentum ; aut hi ſoliti fuerunt pecuniam a filiis acceptam ſolvere . Limitatur V. Si pater debuiſſet eam ſecundum rectam rationem ſuppeditare : ut ſi filius abſens cauſa Studiorum accipiat Mutuum neceſſarium , ut vivat , vel libros emat , &c. nam hujuſmodi expenſas ſecundum rectam rationem tenentur parentes facere . Limitatur VI. Si filius jura-

ravit ſe ſoluturum : nam tunc non poterit uti exceptione S. C. Macedoniani, ſed tenebitur ſolvere, quando commode poterit : quia omne juramentum ſervandum eſt, quod ſine peccato obſervari poteſt.

* Notandom finaliter, de Mulieribus pariter eſſe ſpecialiter per Senatus Conſultum Velleianum decretum in Jure, quod, ſi pro aliis mutuo quidpiam accipientibus fidejubeant, talis Fidejuſſio regulariter nulla ſit, ita, ut ne quidem tales Mulieres in conſcientia obligentur in defectu principalium debitorum ad ſolvendum mutuum, niſi de Jure communi loquendo hæc fidejuſſio fiat inſtrumento deſuper publico erecto, & tribus teſtibus ſubſignato. *L. Antiquæ 23. § fin. C. ad Senatus Conſultum Vellejanum*. Ubi prætcrea certiorari debent dictæ fœminæ de privilegio Senatus Conſulti Vellejani, ac huic expreſſe renuntiare, alias enim vi dicti privilegii Senatus Conſulti Vellejani, quod ipſis peculiariter ob fœmineam levitatem, & Judieii imbecillitatem, ne tam faciliter inducantur, conceſſum eſt, adbuc contra talem fidejuſſionem poſſent excipere. Videantur deſuper Jus Canon. Patris Reiffenſtuel. *Lib. 3. tit. 22. n. 18. & ſeqq.* ac Illuſtriſſ. D. Schmid in Comment. ad Jus Municipale Bavaricum (Land-Recht) *Tit. 1. art. 12. ac ſeqq.* Tu Confeſſarie cave, ne facile te ſimilibus immiſceas, niſi in Jure communi, & patrio (ubi ſæpe particularia ſtatuuntur) ſis verſatus, aut ſaltem allegatos Authores, vel alios authenticos prius deſuper conſulueris.

APPENDIX

Additionalis, continens varia adhuc Quæſita de mutuo.

QUær. I. Quo loco ſolutio mutuatæ pecuniæ, aut alterius rei ſit facienda? Reſpondeo, ſolutionem faciendam eſſe in eo loco, in quo pecunia, vel alia res mutuo data eſt, nec Debitor tenetur mutuum, quod reſtituitur, ad alium locum propriis expenſis mittere, nec Creditor obligatur in alio loco acceptare, niſi ſponte cum debitore conſentiat, ut in alio loco ſolvatur, aut niſi aliter fuerit expreſſe conventum tempore dati mutui. Ita deduco ex Jure Canonico *lib. 3. Decret. tit. 23. num. 54.* Ratio eſt; quia nullus convenientior, quam locus dati mutui pro ſolutione aſſignari poteſt, uti fuſe deducit Leſſius de J. & J *lib. 3. cap. 15. Dub. 8. num 56.*

Quær II. Quo tempore ſolutio mutuatæ pecuniæ, vel alicujus rei ſit facienda? Reſp. I. Si tempus certum fuit in Contractu mutui præfixum, illud quoad ſolutionem obſervari debet, ita quidem ut, ſi ex culpabili dilatione ſolutionis Creditor patiatur damnum, id debeat a debitore reſarciri: nam *mora ſua cuilibet nociva eſt. Reg 25 Juris in 6* Nec per hoc debitor excuſatur, quod elapſo termino ſolutioni præfixo creditor non inſtiterit pro ſolutione, nam etiam eo non urgente ipſe dies præfixus interpellat pro creditore, *cap. fin. de locato, & conducto*, juncta Gloſſa *V. Statuta*. Unde talis, etſi non teneatur a ſtatu ſuo omnino cum magno dedecore decedere, obligatur tamen in eodem juxta communem DD parcius vivere, ac remittere de ſplendore apparatus, Conviviorum, Famulorum, Equorum, Ludorum &c. uti optime advertit P. Sporer. *Tract. 4. in Decalog. cap 4. ſect. 3. num. 65.* Quatenus exinde debito tempore ſuis Creditoribus ſatisfacere queat. Quod bene notent Confeſſarii, ſi tales obærati cum eodem luxu ad confeſſionale veniant.

Reſp. II. Si nullum tempus fuit ſolutioni a Creditore præfixum, & Creditor poſſet facile ſolutionem petere, modo vellet, in ſimili caſu poteſt eadem differri, uſque dum Creditor exigat, dummodo non prævideatur, ipſum Debitorem irreparabiliter dejici in ſtatum impotentiæ ſolvendi. Ita in Jure Canonico *lib. 3. Decret. tit. 23. num. 47.* citatur pro hac ſententia communis, & ratio eſt; quia in Jure ſolum tunc obligatur debitor abſque monitione ad ſolvendum; quando præfixus eſt certus dies: ergo a ſenſu contrario, ſi is præfixus non fuit, poterit ſolutionem differre, uſque dum petatur. Excipit tamen, ſi vel Creditor ipſemet ex oblivione, vel Hæres ejuſdem poſt mortem Creditori ſuccedens non amplius reſciat hoc debitum; tunc enim Debitor, quando exinde non dejicitur in valde gravem neceſſitatem, etiam ſine monitione tenetur abſque ulteriori dilatione ſolutionem facere, atque in ſimili caſu verificatur Regula 14. ff. de Reg Jur. *in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.*

Quær. III. An ſolutio mutuatæ pecuniæ, aut alterius rei debeat tempore præfixo ſimul, & ſemel præſtari ex integro, vel num fieri poſſit per partes? Reſp niſi Creditor ipſemet velit eſſe contentus cum ſolutione per partes, aut aliter tempore contractus mutui conventum fuerit, ſolutio debet fieri ſimul & ſemel ex integro, ſicuti ſimul & ſemel illa ſumma mutuata accepta fuit, uti ſupponitur: Ratio eſt; quia ſolutio per partes ſæpe non exigua incommoda & pericula ſibi annexa habet, quæ talis Creditor non tenetur ſubire, uti recte ſtatuitur *L. Plant 2. ff. Familiæ Erciſcundæ*.

Quær. IV. Quo ordine hæc ſolutio Creditoribus a Debitore ſit præſtanda? Antequam reſpondeam

Notand. I. Ex communi DD. quod ille Debitor, qui habet ſufficientia media ad ſatisfaciendum omnibus, ad nullum in ſolvendo adſtringatur ordinem, dummodo cuilibet Creditorum debito tempore ſolvat id, quod debet; quæſtio igitur ſolummodo agitatur de eo Debitore, cui deficiunt media ad ſatisfaciendum omnibus Creditoribus Ubi

Notand. II. Quod Creditores alii dicantur Hypothecarii, & alii Chyrographarii. *Priores* vocantur, qui ſibi non ſolum obligatam habent perſonam Debitoris, ſed etiam immediate res ejuſdem, idque vel expreſſe per factum hominis, puta, per legitimum inſtrumentum, vel tacite per ipſummet Jus. *Poſteriores* vero, qui ſolum ipſam perſonam Debitoris ſibi immediate tenent obligatam.

Notand. III. Quod tacitam Hypothecam in bona Debitoris per ipſummet Jus, etſi alia expreſſa mentio deſuper in aliquo inſtrumento non fiat, habeant Uxores in Bona Mariti quoad ſuam dotem allatam, Pupilli in Bona Tutoris, Minorennes in Bona Curatoris, ſi quem habeant, & cauſæ piæ in Bona ſuorum Adminiſtratorum; item reſpectu ſuorum Debitorum omnes reliqui, qui in ſequenti proxima additione ponuntur ante Creditores Chyrographarios, etſi non habeant aliquam Hypothecam expreſſam. His notatis,

Reſp. I. De Jure communi, ſi Debitor non eſt ſufficiens ſolvendi omnibus Creditoribus de Bonis ſuis, talis ordo in præſtanda ſatisfactione obſervari debet. I. Solvantur ſumptus judiciales ratione proceſſus Edictalis &c. juſte prætenſi. II. Solvantur ex Bonis Debitoris ab Hæredibus (ſi principalis jam foret mortuus) expenſæ funebres. III. Debita tempore ultimæ infirmitatis apud Medicos, & Pharmacopolas, vel Chirurgos contracta IV. Quodſi Debitor haberet propriam domum, ea vendita, de comparata exinde pecunia ante alios ſatisfiat illis Creditoribus, qui prius ad eam emendam, vel ædificandam, aut reparandam, ſeu conſervandam materialia, vel pecunias dederunt mutuas. V. Præſtetur ſatisfactio Uxori quoad dotem allatam, ſi eadem a Marito fuerit conſumpta. VI. Satisfiat Pupillis, Minorennibus, vel cauſis piis ex rebus Debitorum, ſi Debitores hi fuerint Tutores, Curatores, vel Adminiſtratores Cauſarum piarum, & Bona ſibi concredita diſſipaverint. VII. Succedat Fiſcus. VIII. Solvantur alii Creditores Hypothecarii, qui antecedenter non ſunt memorati: quin & iſti præponuntur aliis poſt quartam claſſem collocatis puta, Uxori, Pupillis, Minorennibus, & Cauſis piis, ac Fiſco in ordine ad ea Bona, reſpectu quorum oſtendere poſſunt quod jam habeant anteriorem, ſeu antiquiorem, quam allegatæ perſonæ Hypothecam. Quodſi ſubinde ſimul concurrant plures Creditores Hypothecarii ejuſdem Claſſis, ſeu ordinis, ac qualitatis (puta, ſi pluribus mutuantibus pecuniam ad emendam domum eadem ſit Hypothecata) præponatur antiquior: nam apud hos verificatur commune illud Regulæ 54. Juris in ſexto: *qui prior tempore, potior eſt Jure.* IX. Demum, ſi quid adhuc ſupereſt de Bonis debitorum, detur Creditoribus Chyrographariis, ſingulis proportionaliter pro ſua rata, ita, ut qualis eſt proportio debiti ad debitum quoad quantitatem, talis ſit proportio ejus, quod quiſque accipit

ad id, quod alii accipiunt. Videatur Jus Canonicum *Lib. 3. Decret. tit. 23. num. 79. & ſeqq.* Ubi plures pro hoc ordine ſeſtitutionis leges inveuientur.

Reſpond. II. De Jure Bavarico vi Statutorum Municipalium *de Proceſſu Edictali Titulo* 2. ſequens ſervatur ordo in ſolvendis Creditoribus. I. Ponuntur Sumptus judiciales. II. Impenſæ funerales, quibus æquiparantur expenſæ in Medicos, Pharmacopolas, & Chirurgos. III. Merces operariorum, & famulitii domeſtici quoad unum annum ſui ſervitii. IV. Qui tribuerunt pecunias ad reparandam, vel comparandam domum modo ſuperius indicato; item, qui dederunt frumentum ad ſeminandum in agro: pariter huc reducuntur ea, quæ ſunt debita Principi ex Collectis, ac tributis juſtis; ori & debita Domino directo ex præſtationibus dominicalibus ſui coloni. V. Veniunt Uxores quoad dotem. VI. Pupilli, Minorennes, ac Cauſæ piæ, uti in ſyſtemate priori. VII. Fiſcus. VIII. Reliqui Creditores Hypothecarii. IX Chyrographarii habentes deſuper inſtrumenta, intervanientibus Notario, & Teſtibus erecta. X. Chyrographarii ſimplices Videatur in caſu emergenti Illuſt. D. Schmid præclariſſime deſuper ſcribens.

Quær. V. An Debitor non ſufficiens ad ſatisfaciendum cuilibet ex Creditoribus teneatur non ſolum in foro externo, ſed & interno anteferre Creditori Chyrographario Hipothecarium, ſive expreſſe, ſive tacite ſibi obligata habentem Bona Debitoris? Reſpond. Talis Debitor quoque in foro interno, & in conſcientia tenetur quoad Bona Hypothecata Creditorem Hypothecarium anteferre Chyrographario etiam anteriori, ſeu antiquiori, poſito, quod Debitor dando dicta bona Chyrographario non amplius poſſet alteri Hypothecario ſatisfacere. Ita eruitur *ex L. Eos, qui. C. qui potiores in pignore*, quæ lex vel ideo etiam obligat in conſcientia, quia fundatur in ipſa æquitate naturali: nam quoniam per Hypothecam ſive expreſſam, ſive tacitam non ſolum Debitor, ſed ipſa res quoque obligatur, ac fit quaſi incboative Creditoris; hinc ſicuti Dominus rei præferendus eſt aliis Creditoribus, ita & Creditor Hypothecarius Chyrographario merito præferri debet. Atque hinc talis Creditor Hypothecarius, ſi ipſo inſcio Debitor rem Hypothecatam alienaverit, eandem poſt excuſſionem Debitoris principalis actione reali Hypothecaria perſequi poteſt, apud quemcunque Poſſeſſorem ea extiterit. *L. Perſecutione, & Authent. Hoc ſi C. de Pignoribus &c.*

Quær. VI. An, ſi duo Creditores Hypothecarii ejuſdem Claſſis, ac qualitatis ſimul concurrant, an, inquam, pro tunc non poſſit quoad conſcientiam, & in foro interno occulte Debitor ſolvere ex his illum, qui magis ſibi placuerit, poſito, quod nequeat ſatisfacere utrique? Reſp. negative: deberet enim cæteris paribus etiam in conſcientia anteponi in ordine ad Bona Hypothecata Creditor ejuſdem ordinis anterior, ſeu qui habet jus antiquius, ac prius, ſi talis adſit. Ita habetur *Regula* 54. *Juris in* 6. Et patet ex paritata a matrimonio deſumpta: ſic enim, ſi Bertba promiſit matrimonium Titio, & poſtea Cajo, etiam in conſcientia, ac foro interno præponi debet Titius; quia habet jus prius, ac antiquius Cajo.

Nec dicas: quoad Creditores Chyrographarios, ſi plures adſint, non attenditur ad prioritatem, & poſterioritatem temporis, ſed poteſt a Debitore impotenti omnibus ex integro ſatisfacere præponi ille, qui prius petiit debitum. *L. ſcimus* 22. § *Etſi præfatum*. 4. *C. de Jure deliberandi &c.* ac nullo ex ipſis petente, inter ſimiles Chyrographarios Creditores fit diviſio pro rata cujuslibet: ergo pariter ſic fieri poterit quoad Creditores Hypothecarios, ſi plures ſimiles ejuſdem ordinis concurrant, & conſequenter Debitor non tenetur in conſcientia antiquiorem præponere.

Reſpondeo enim inprimis, non deeſſe AA. qui apud La Croix *Lib.* 3. *part.* 2. *n.* 403. cum Card. de Lugo, Valentia, Toleto, Medina &c. negant antecedens, nimirum, quod in debitis Chyrographariis Creditor recentior poſſit anteponi antiquiori; ſed quoniam cum noſtro Franciſco Henno quoad Creditores Chyrographarios S. Antoninus, Sylveſter, Lsyman, Herinex, Caſtropalao, Sporer, Bonacina, Buſenbsum, ac R.R. communiter concedunt illud antecedens ob ſatis claram Legem ſuperius allegatam, forſan, uti in præſcriptione, ita & hic ad acuendam magis vigilantiam & diligentiam taliter per Dominium alium ob graves rationes diſponentem ſpecialiter circa Creditores Chyrographarios; hinc ego tranſmiſſo illo antecedenti nego conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt; quia Chyrographarii Creditores præciſe ſibi habent immediate obligatam perſonam debitoris; Hypothecarii autem etiam immediate, ac determinate Bona ejuſdem; hincque mirum non eſt, quod præcedat in ordine ad iſta bona hypothecata ille, qui in eadem antiquius jus habet, præſertim cum hic non habeamus contrariam Legem, quinimo *Regula* 54 *de Regul. Jur. in* 6. cæteris paribus poſitive ſtet pro Creditore hypothecario antiquiori. Plura ſi cupis, fuſius vide apud La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 324. *& ſeqq.* qui etiam *n.* 388 ſubjungit, ut, ſi quoad anterioritatem, vel poſterioritatem debitorum ſolvendorum conſulatur Theologus, ſeu Confeſſarius, is in caſibus difficilioribus non reſolvat ex tempore, ſed potius ſe remittat ad Juriſtas; aut conſulat Authores; nam plurima hic pendent a Jure poſitivo, & Legibus particularibus, vel conſuetudine certorum locorum.

Quær. VII. In qua ſorte, pretio, & valore pecunia mutuata ſit ſolvenda, ſi interea eadem quoad valorem ſuum creſcat, vel decreſcat? Reſpond. Niſi expreſſe aliter fuerit conventum, pecunia mutuata ſolvi debebit tempore debito in eo valore, in quo fuerat dicta pecunia tempore dati mutui, abſque eo, quaſi deberet mutuatarius reſtituere mutuanti certam ſortem monetæ. Ita ſentiunt Lsyman, Covartuvia, & alii inferius citandi. Quinimo Pichler *lib.* 3. *Decretalium tit.* 23. *num* 14. pro Germania ſpecialiter addit, ſi ibidem juxta communem uſum, ac praxin conventum fuerit, ut in reſtitutione mutui ſolvantur floreni Rhenani, (gut Rheiniſche Sulden) ſolutio fieri poſſit tam in moneta aurea, quam argentea tali, quæ non tantum in una limitata regione, ſed communiter uſualis eſt, niſi expreſſa conventio, vel ſaltem implicita de aliquo certo metállo ex circumſtantiis ſpecialibus deſumi queat: quales circumſtantiæ ſpeciales forent, ſi fuiſſet conventum, ut ſolutio fiat *Moneta Rhenana in auro* (vulgo mit Rheiniſcher Mung in Sold, vel in vvohlgvvichtigen Reiniſchen gulden) tunc enim in auro ſolutio deberet fieri, quia floreni argentei non ſolent in Germania ponderari, ſicuti moneta aurea, uti citatus Author ex Werbnero Minfinger, & Franciſco Schmier advertit.

Porro, ut totum clarius intelligatur, formatur ſequens caſus: tempore hoſtili hoſtes inter alias (uti vocant) contributiones exigunt a quodam oppido ter mille quingentos florenos in moneta noſtra, omnia alias, ſi Cives renuerent, devaſtaturi. Magiſtratus dicti oppidi depauperatus cum conſenſu Civium, ut ſe redimat a vexa, mutuo a quodam divite accipit mille ducatos, qui pro tunc, uti ſupponamus in caſu priori, computando quemlibet aureum pro tribus & medio floreno in moneta noſtra, ſummæ 3500. florenorum æquivalebant. Intra aliquot tempus quilibet ſimilis aureus diminuitur quoad valorem medio floreno, ſicque mille tales non amplius 3500. ſed ſolummodo 3000. æſtimantur florenis. Quærit itaque Magiſtratus, an ſatisfaciat nec ne, ſi termino præfixo mutui finito, reddat ſimiles in ſpecie, prout accepit, mille aureos? Item invertamus caſum, ponendo, quod quilibet ducatus intra hoc tempus in valore adhuc medio floreno aſcendiſſet, ita ut 1000. ducati Bavarici pro nunc non amplius, uti tempore dati mutui, conficiant ſummam ter mille quingentorum, ſed quater mille florenorum. Quæritur, an Magiſtratus, hoc non obſtante, debeat reſtituere mille ducatos ejuſdem ſpeciei, prout mutuos accepit, vel num ſufficiat, ſi totidem reſtituat, ut æquivaleant ter mille quingentis florenis, prout æſtimabantur, quando Magiſtratus mutuum accepit? Reſp. Magiſtratum nec ſatisfacere in primo caſu, quo valor cujuslibet aurei medio floreno deſcendit, ſi tantum mille tales aureos in ſpecie mutuanti redderet, nec in altero caſu, quo valor

cujus-

cujuslibet aurei medio floreno aſcendit, obligari reſtituere ſimiles mille aureos in ſpecie, ſed, niſi fuerit in mora culpabili ſolvendi, aut expreſſe aliter conventum fuiſſet, ſufficere, ſi vel in alia moneta 3500. florenos, vel in auro reddat *octingentos ſeptuaginta quinque* ſimiles aureos, qui aſcendente valore, computando nunc quemlibet aureum pro quatuor florenis, conficiunt in æſtimatione ter mille quingentos florenos, qualem ſummam tempore hoſtili Magiſtratus mutuo accepit. Ita Molina *de J. & J. Tom. 2. Tract. 2. Diſp* 312. *Concluſ.* 1. Sporer *Tract.* 6. *in Decalog. cap* 4 *ſect.* 1. *n.* 11. & Caſtropalao *part.* 7 *operis Moralis de J. & J. tract* 32 *diſp* 4 *punct.* 1 *n.* 7. Ratio noſtra colligitur ex jam dictis; quia nimirum in pecuniis non tam intrinſeca bonitas materiæ (niſi deducatur in pactum) attenditur, quam valor extrinſecus, quo authoritate publica illa pecunia tempore dati mutui communiter æſtimabatur, prout erui poteſt ex Jure Canonico *cap. olim de Cenſibus*: ubi decernitur, cenſum eſſe ſolvendum ſecundum monetam priorem, & non poſteriorem, quæ forte curret minoris valoris. Et *cap. cum Canonicis tit. eodem* ſtatuitur, penſionem eſſe ſolvendam juxta æſtimationem prioris pecuniæ, quando impoſita eſt penſio. Videri poteſt da hoc fuſius in Jure Canonico *lib.* 3. *Decret. tit.* 23. §. 2.

Dices cum Adverſariis; qui mutuo accepit 1000. ſcapbas frumenti, non tenetur plus, nec poteſt minus, quam totidem in ſpecie reddere ſcapbas, ſive valor frumenti tempore, quo tenetur reſtituere, interea quoad pretium deſcenderit, ſive aſcenderit. *L. cum quid* 3 *ff de rebus creditis*: ergo etiam, qui acceperit mutuo 1000. aureos, non tenetur plus, nec poteſt minus, quam 1000. aureos in ſpecie reſtituere, ſive valor monetæ intra illud tempus decreverit, ſive creverit. Reſp. Negando conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt; quia in aliis rebus extra pecuniam principaliter in mutuatione, intrinſeca bonitas materiæ mutuatæ reſpicitur, prout teſte Caſtropalao uſu & conſuetudine confirmatum eſt, & nos jam ſupra *diſt.* 2. *quæſt.* 3. agendo de depoſito in quodam caſu inſinuavimus: econtra vero in pecunia potius ad extrinſecum valorem attenditur, prout eruitur ex jam ſuperius allegatis textibus Juris Canonici.

Quær. VIII. Quid agendum illi, qui fidens alteri, a quo petit mutuo pecunias, ſcribit obligationem, quaſi eas jam acceperit, cum tamen datum adhuc nil fuerit? Reſp. talem in foro quidem interno ad nihil teneri; interea tamen, quia in foro externo contra ipſum produceretur ſcripta illa obligatio, qua fatetur, ſe memoratum mutuum actu accepiſſe, in eo caſu, ſi a parte rei nihil adhuc accepiſſet, poterit ſe defendere per integrum biennium, a tempore contractus mutui computandum, exceptione *non numeratæ pecuniæ*, & tunc prætenſus creditor debet poſitive probare, quod pecuniam mutuam dederit, alioquin cadet cauſa, licet ſcriptam alterius obligationem exhibeat. Ita deducitur *ex toto titulo C. de non numerata pecunia.* Ratio eſt; quia deſiderans rem aliquam ſibi dari mutuo, ſpe citius obtinendi mutuum de facili inducitur ad anticipandum confeſſionem accepti, quod a parte rei promiſſum quidem, ſed nondum acceptum fuit, ſicque tali pauperculo per exceptionem non numeratæ pecuniæ in jure ſubvenitur. Econtra vero, ſi ille, qui alteri mutuavit actualiter pecunias, fidens ſuo debitori, proxime ſolutionem promittenti, dediſſet quietantiam, quaſi actu jam ſolviſſet, cum tamen nihil reſtituerit, in eo caſu poſſet creditor intra ſpatium 30. dierum (aſt non ultra) contra ſuum debitorem pariter excipere de non numerata pecunia, tuncque tenebitur debitor probare ſolutionem a ſe factam: alias adſtringetur adhuc ſolvere, non obſtante, quod exhibeat quietantiam de ſolutione jam facta *L. in Contractibus C. de non numerata pecunia.* Cautio autem contra ſimiles exceptiones erit, ſi ſuper hunc contractum mutui adhibeantur teſtes, ſeu omnino erigatur inſtrumentum publicum, in quo tabellio atteſtetur, in præſentia ſui, & teſtium, pecuniam eſſe numeratam. Ita cum Layman, Molina & Hannoldo, Sporer *tract.* 6. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 1. *num.* 29. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 840. & Chlingenſperg. *lib.* 3. *Inſtitut. tit.* 22. *quæſt.* 7. *et ſeqq.*

QUÆSTIO II.

Quid ſit Uſura, & quo Jure prohibita?

SUMMARIUM.

10. *Uſura varie accipitur.*
11. *Uſura, quid?*
12. *Nomine lucri uſurarii, quid intelligatur;*
13. *Id debet provenire vi Mutui.*
14. *Uſura expreſſa, & Uſura palliata, ſeu virtualis, quid?*
15. *Uſuræ ſunt probibitæ Jure tum humano, tum Divino.*
16 *Solvitur parabola Patrisfamilias.*
17. *Deus, an conceſſerit Judæis exercere Uſuras?*
18. *Alia reſponſio, & melior.*
19. *Uſura etiam Jure naturali illicita eſt.*
20. *Solvitur inſtantia.*
21. *Diſparitas magna inter Contractum Locationis, & Mutui.*
22. *Uſurarius non computat dominium rei uſurariæ,*
23. *Quid de pecunia uſuraria?*
 (a) Tract. 7. Diſt. 5. n. 28. & 29.
24. *Pœnæ uſurariorum.*

10. USura varie accipitur. Primo quidem, prout idem eſt, ac uſus. Deinde pro commodo, ſive fructu ex rei uſu proveniente; prout Cicero *lib. de Senectute*, ait: *Terra nunquam ſine uſura reddit, quod accepit.* Denique ſumitur Uſura, ut idem eſt, ac lucrum ex mutuo; & alio nomine *Fœnus* dicitur: & in hoc ſenſu procedit præſens Quæſtio de Uſura. Quæ adhuc dupliciter accipi poteſt, nempe vel pro lucro uſurario; prout dicitur quis ſolvere Uſuras; vel pro pacto, de lucro temporali ſupra ſortem reddendo præciſe ratione mutui.

11. CONCL. I. *Uſura* eſt lucrum immediate ex mutuo proveniens. Ita communis Doctorum, quamvis Uſura hic ſumatur pro ipſo lucro uſurario. Quod ſi vero Uſura accipiatur pro contractu uſurario, tunc *Uſura* aliud non eſt, quam Mutuatio cum pacto expreſſo, vel implicito, recipiendi aliquid ſupra ſortem ratione mutui.

12. Dicitur, *Uſura eſt lucrum:* Ubi nomine lucri intelligitur quodlibet temporale, ac pretio æſtimabile, quod ultra ſortem mutuo datam accipitur, quaſi ratione mutui ex obligatione debitum ſit; ſive deinde illud ſit pecunia, ſive frumentum, vel alia res pretio æſtimabilis, aut etiam obligatio civilis quæpiam ex pacto ſeu debito ſibi præſtandi ratione mutui, v. g. rurſum ſibi mutuandi, apud ſe emendi merces, ſibi vendendi, aut operas ſuas locandi, & hujuſmodi. Uno verbo: *Lucrum uſurarium* eſt, quiquid temporale, ac pretio æſtimabile ultra ſortem mutuo datam accipitur, quaſi ratione mutui ex obligatione, ſeu pacto expreſſo, vel tacito, debitum ſit; ut notat D. Thomas 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. communiter receptus, & deſumitur ex *c. Si fœneraveris*, *& ſeqq.* 14. *q.* 3.

13. Dicitur ulterius *immediate*; id eſt, ex vi pacti mutuationis. Si enim Mutuatarius propria ſponte aliquid tribuat, aut viciſſim obſequium mutuanti præſtare velit ex mera benevolentia, liberalitate, ſive gratitudine; aut ex ſpe alliciendi mutuantem ad continuandum mutuum, non erit Uſura, dummodo illud non exigatur tanquam debitum. Additur tandem *ex mutuo proveniens*: quia Mutuum eſt unica veluti ſedes Uſuræ, *c.* 1. *& ſeqq.* 14. *q.* 3. Unde ſi quis lucrum acquirat ex Locatione, Conductione, & ſimilibus Contractibus, Uſura non committitur, qui tale lucrum non provenit ex Mutuo. Ut autem cenſeatur lucrum ex vi mutui provenire, requiritur, ut vel expreſſe vel tacite Mutuatur intenderit, Mutuatarium ex vi pacti mutuationis obligare ad hujuſmodi lucrum præſtandum ultra ſortem principalem.

14. CONCL. II. Uſura recte dividitur in expreſſam, & tacitam ſeu palliatam. Ita communis; & patet explicando

ratmi-

terminos. Et quidem *Uſura expreſſa* dicitur, quando expreſſe exigitur precium pro mutuo; ut ſi quis dat mutuos centum florenos eo pacto, ut poſt annum reddantur ſibi centum, & tot vel tot ultra. *Uſura palliata*, tacita, ſeu virtualis eſt, quæ committitur in contractu Mutui, non formalis & expreſſi, ſed alterius contractus nomine, ac ſpecie, velut pallio occultati: ut ſi mercator ob ſolam dilationem ſolutionis pretii (ſecus, ſi ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis &c.) merces multo carius vendat; nam hoc in re aliud non eſt, quam emptori mutuam dare pecuniam, poſt aliquod tempus cum auctario recipiendam; quod reprobatur *c. In civitate, de Uſuris*. Aliud exemplum Uſuræ palliatæ habetur in contractu Mohatræ, de quo *num.* 26. & 27.

15. CONCL. III. Uſuræ non tantum Jure humano Eccleſiaſtico, ſed etiam Divino ſunt prohibitæ. Ita unanimis Catholicorum Doctorum; & habetur aperte in Jure Canonico, quod non ſolum uſuras ſub graviſſimis pœnis prohibet, ſed etiam *cap. Super eos, de Uſuris*, expreſſe dicit, quod *Uſurarum crimen utriuſque Teſtamenti pagina deteſtetur*. Quinimo pertinaciter aſſerens, exercere Uſuras non eſſe peccatum, veluti hæreticus eſt puniendus *Clem. un. de Uſuris*. Porro, quod Uſuræ etiam Jure Divino ſint prohibitæ, clare deſumitur ex S. Scriptura. Nam *Levitici cap.* 15. dicitur *Ne accipias uſuras ab eo, nec amplius, quam dediſti.* Et infra: *pecuniam tuam non dabis ei ad uſuram.* Item *Ezechielis cap.* 18. Propheta inter peccatores numerat *ad uſuram dantem, & amplius accipientem.* Et *Lucæ* 6. ait Chriſtus, *Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes*; & alibi.

16. Dices I. Chriſtus in parabola Patrisfamilias peregre proficiſcentis, ut habetur *Lucæ* 19. ſervis ſuis talenta dedit ad negotiandum, & ſervo nequam, recondenti pecuniam in ſudario, exprobravit, eumque graviſſime puniri præcepit, quod pecuniam ſuam non dederit nummulariis, hac addita cauſa: *Et ego veniens cum uſuris exegiſſem eam*; ergo non eſt intrinſece malum, aut lege Divina prohibitum accipere Uſuras pro pecunia mutuata. Reſp. negando conſequentiam: quia, ut communiter reſpondent Doctores cum D. Thoma 2. 2. *q.* 78. *art.* 1. Uſura ibi metaphorice ſumitur pro augmento & ſupercreſcentia bonorum ſpiritualium ſeu pro bona applicatione talentorum naturalium nobis a Deo conceſſorum: hanc enim a nobis Deus exigit, volens, ut de die in diem in bono proficiamus; ſiquidem in via Dei non proficere, deficere eſt.

17. Urgebis. Deus olim Judæis conceſſit Uſuras exercere *Deuter.* 23. dicens: *Non fænerabis fratri tuo ad uſuram, ſed alieno*, ergo Uſuræ non ſunt intrinſece malæ, neque prohibitæ. Reſpondent aliqui cum D. Thoma *loc. cit.* Judæis fuiſſe olim conceſſum exercere Uſuras erga alienigenas, non tanquam licitum, ſed permiſſive ad evitandum majus malum, ne ſcilicet a ſuis fratribus Uſuras acciperent; cum fuerint multum avaritiæ dediti.

18. Alii vero dicunt, & quidem melius, Judæis fuiſſe licitum exercere Uſuras erga Gentiles, eo modo, quo eiſdem conceſſum fuit *Exod.* 12. ut Ægyptios ſpoliarent vaſis argenteis, & aureis, ac veſtibus ſibi commodatis: quatenus nempe Deus qui eſt univerſorum Dominus, dedit Judæis dominium in bona Ægyptiorum injuſte ſe gravantium, ac in alia bona Gentilium, utpote hoſtium ſuorum, quos proinde juſte poterant ſpoliare rebus ſuis, & has ratione Mutui dati ſibi acquirere, utpote jure dominii a Deo ſibi conceſſi jam ſuas. Unde ſicut Judæi, ſpoliando Ægyptum, non commiſerunt furtum ita nec commiſerunt Uſuram, accipiendo fœnus pro mutuo ab Infidelibus: cum utrobique acceperint id, quod ſuum erat authoritate Divina.

19. CONCL. IV. Uſura etiam Jure naturali illicita eſt, & prohibita. Ita Doctores Catholici communiter. Ratio eſt: quia accipiendo Uſuram pro rebus uſu conſumptibilibus, puta, pro vino, oleo, pecunia &c. mutuo datis, vel venditur id quod non eſt ſuum, vel eadem res bis venditur: atqui utrumque eſt injuſtum, & Juri naturali repugnans, cum in contractibus humanis requiratur æqualitas dati & accepti; ergo. Major declaratur: quia mutuans alteri centum florenos, vel centum modios tritici, transfert dominium pecuniæ vel tritici in alium, ac tantundem ſuo tempore recepturus eſt; & ſic eſt æqualitas. Si autem poſt annum ultra hanc ſortem exigat quinquaginta alios florenos, vel vendit, aut ſibi reſtitui vult eandem rem bis, vel vendit, quod amplius non eſt ſuum, cum dominium Mutui tranſierit in Mutuatarium. Atqui utrumque horum repugnat Juri naturali; ergo.

20. Nec poteſt dici, quod pro uſu ſortis, v. g. pecuniæ, vel tritici, poſſit peti lucrum; prout fit in Locatione. Nam contra eſt. Uſus, ſeu utilitas rei, pertinet ad dominium: ſed Mutuatarius eſt dominus rei mutuatæ, ut patet ex dictis; ergo ad Mutuatarium pertinet etiam uſus rei mutuatæ, & non ad mutuantem; & conſequenter hic ratione uſus conceſſi non poteſt licite & juſte quidpiam exigere ultra ſortem principalem, cum uſus rei non amplius ſit ſuus.

21. Neque obſtat adductum exemplum de contractu Locationis, cum ſit maxima diſparitas inter contractum Mutui, & Locationis. Nam in hoc contractu Locator manet dominus rei locatæ, & conſequenter utilitas ex re ſua a Conductore percepta etiam ipſum reſpicere debet; ſecus fit in Mutuo, ubi ex meo tuum fit. Præterea Locatio eſt talium rerum, quæ permanentes uſum & utilitatem afferunt: pecunia autem ex ſua natura ſterilis eſt, unde maxime præter naturam eſt, ut in fœnore nummus nummum pariat.

Sed dices. Remutuare, eſt pretio æſtimabile; ergo etiam mutuare: & conſequenter licite pro hoc exigitur aliquid ultra ſortem: Antecedens probatur. Mutuare cum pacto remutuandi, eſt uſurarium, ut dicitur *num.* 12. & *num.* 25. ſed non eſſet uſurarium, niſi iſtud eſſet quid pretio æſtimabile; ergo. Reſp. diſtinguendo antecedens; Remutuare, eſt pretio æſtimabile pro parte remutuantis, quaſi iſte pro actu remutuationis a ſe factæ (etiam ſecluſo damno emergente, & lucro ceſſante &c.) licite poſſit pecuniam exigere, negatur. Remutuare, eſt pretio æſtimabile pro parte recipientis, ſive habentis alterum ſibi ex pacto prævio obligatum ad remutuandum ſuo tempore, conceditur quidem antecedens cum ſua probatione, ſed negatur conſequentia.

22. CONCL. V. Uſurarius non comparat dominium rei per Uſuram acceptæ. Ita communis Ratio eſt: quia deeſt titulus, ſive juſta cauſa uſuras accipiendi: atqui ſine juſto titulo rerum dominia non transferuntur; ergo.

23. Hoc tamen intelligendum, niſi pecunia uſuraria cum aliis juſte acquiſitis permixta fuerit, ut amplius diſcerni non poſſit: nam tunc per accidens, ſeu jure permixtionis efficeretur ſua. *arg. l. Si alieni, ff. Solutionibus*, qua de cauſa etiam pecunia furtiva, alteri pecuniæ propriæ permixta efficitur recipientis, ut alibi (a) dictum. Veruntamen hoc dominium eſt duntaxat imperfectum, & cum obligatione tantundem reſtituendi, quantum quis per furtum vel uſuras acquiſivit, non obſtante dicta commixtione.

24. CONCL. VI. Pœnæ Uſurariorum variæ ſunt in Jure ſtatutæ. I. Notorie Uſurarius eſt ipſo Jure infamis. *c. Infames, 3. q.* 7. II. Uſurarius notorius non eſt admittendus ad Communionem Altaris, id eſt, ſumptionem ſacræ Euchariſtiæ; neque ejus oblationes accipiendæ ſunt, neque ipſe mortuus Eccleſiaſticæ Sepulturæ tradi debet. III. Teſtamentum, & quævis alia ultima voluntas Uſurarii manifeſti, ipſo jure irrita eſt, niſi ante mortẽ reſtituerit, quæ per uſuras acquiſivit, vel de eorum reſtitutione idoneam cautionem, per pignora videlicet, aut Fidejuſſores, dederit, prout habetur *c. In omnibus, de Uſuris, juncto cap.* 2. *eod. in* 6.

* Quæres. An in uſura non detur parvitas materiæ, quæ excuſat a peccato mortali? Reſpondeo ex La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 848. dubitaſſe quidem aliquos apud Dianam; quia quidquid etiam minutum accipitur, uſura eſt: ſed ratio illa non movet: ſicuti enim, quidquid accipitur alienum, furtum eſt, non tamen ideo grave, ſi res aliena fuerit minuta, ita etiam, quamvis uſura ſemper ſit, ſi quid ultra ſortem accipitur non tamen gravis erit, ſi res ſupra ſortem exacta fuerit levis. Card. de Lug. *de J. & J. d.* 25. *n.* 252.*

QUÆ-

Q U Æ S T I O III.

An Pactum remutuandi, &c. Contractus Mohatra, & Montes Pietatis contineant Uſuram?

S U M M A R I U M.

25. *An ſit Uſura, mutuare cum Pacto remutuandi, &c.*
26. *Contractus Mohatra, quis?*
27. *Eſt illicitus.*
28. *Montes Pietatis, qui? eorumque origo.*
29. *Ratio movendi difficultatem.*
30. *Contradictio nonnullorum.*
31. *Montes Pietatis ſunt liciti, & pii.*

25. QUæritur I. Utrum ſit Uſura, mutuare cum pacto, atque obligatione, ut mihi viciſſim remutues, aut certum officium conferas, vel, ut ex mea officina, quæ tibi opus ſunt, emas, & hujuſmodi? Reſp. Si talia dentur ſolummodo ex titulo remunerationis, aut ſi quis det mutuum ob ſperatam hujuſmodi remunerationem, ſecluſo alio pacto, non eſt Uſura: ſecus dicendum, ſi ejuſmodi obligatio ſe-munerandi, officium conferendi, vel apud ſe merces emendi, &c. in pactum deducatur; idque tanquam debitum exigatur. Patet hoc ex dictis *Quæſt. præced.* n. 12. eſtque communis Doctorum. Unde Innoc. XI. hanc inter alias, ordine 42. Propoſitionem damnavit: *Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.* Hæc, inquam, Propoſitio eſt falſa & damnata.

26. Quæritur II. An Contractus Mohatra ſit illicitus, ac uſurarius, nec ne? Ubi per contractum *Mohatra* dictum intelligitur ille, qui ſic celebratur: Petit quis mutuo centum florenos a mercatore, & mercator non vult pecuniam mutuare, ſed paratus eſt illi vendere merces credito, ſed ſummo pretio, v. g. centum quinque florenis, ut eas vendat numerata pecunia, cui voluerit, & ille res ſic emptas denuo offerat mercatori, qui eaſdem emit, vel potius redimit pecunia numerata, pretio tamen medio, vel infimo, v. g. centum florenis, aut nonaginta quinque. Ita contractum Mohatræ explicat Leſſius *lib.* 2. *c.* 21. *n.* 130. & concordat Joannes Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitionem* 40. *ex damnatis ab Innocent.* XI. quamvis addat, quod in eo emantur credito merces ſummo pretio, cum pacto tamen retrovendendi infimo pretio pecunia numerata.

27. Reſp. Talem contractum eſſe illicitum. Ita noviſſime declaravit Innoc. XI. inter alias Propoſitiones etiam hanc, ordine 40. condemnando: *Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.* Ratio eſt: quia talis Contractus continet Uſuram mentalem, vel palliatam; nam hujuſmodi venditio & emptio cum pacto redimendi, præſumitur tantum ficta venditio & emptio, in effectu autem eſt Mutuum cum lucro ex fœnore.

28. Quæritur III. Utrum Montes Pietatis ſint uſurarii, nec ne? Ubi ſciendum, Montes Pietatis in Italia, & aliis pluribus locis eſſe uſitatos, & dici Æraria publice conſtituta, ut ad ea indigentes quaſi ad montem refugium habeant, ne magis ab Uſurariis, præſertim Judæis, opprimantur. Cum enim per Judæorum immoderatas Uſuras (utpote qui pro ſingulis florenis mutuo datis ſolent unum circiter crucigerum per ſingulas hebdomadas exigere, ſicque lucrum uſurarium per anni decurſum ferme exæquet ſortem principalem) pauperes pluſimum fuerint preſſi, plures ſucceſſive celeberrimi Concionatores ex Ordine Fratrum Minorum, ut B. Jacobus de Marchia, Bernardinus de Feltro, aliique Viri doctrina & ſanctitate celebres, ejuſmodi Montes Pietatis publicis ſuis Concionibus conſtrui, atque inſtitui fecerunt; ea primum lege, ut ſub ſufficienti cautione pignoris præſtiti ex ejuſmodi Montibus gratis mutuum pauperibus indigentibus daretur.

29. Quia vero miniſtri talium Montium Pietatis non potuerunt gratis laborare, atque ex ipſis Montibus ſuſtentari congrue non poterant (nam alioquin Summa capitalis brevi defeciſſet) hinc poſtmodum pro eorum miniſtrorum ſuſtentatione, & rerum ad Montes Pietatis pertinentium neceſſaria conſervatione, ſine ipſius Montis Pietatis lucro, ſeu augmento, moderatum aliquid & neceſſarium (puta, per annum duo, tres, quatuor, aut quinque floreni in centum) a Mutuatariis præſtari, & exigi cœptum fuit. Si autem intra tempus præfinitum Mutuatarii non ſolviſſent debitum, tunc pignus vendebatur, & detracta ſorte, exiguoque illo adjecto, reſiduum de æſtimatione pignoris debitori reſtituebatur.

30. Contradixerunt multi hujuſmodi Montibus Pietatis tanquam uſurariis, eo quod ultra ſortem principalem quidpiam exigeretur: unde controverſia iſta ad Sedem Apoſtolicam iterato fuit devoluta. Verum hujuſmodi Montes Pietatis per diverſos ſucceſſive Summos Pontifices, ac tandem in Concilio Lateranenſi, Seſſione 10. per Leonem X. fuerunt ſolemniter approbati tanquam liciti, & omni ſpecie mali carentes, ut patet ex ejuſdem Bulla, *Cum inter nonnullos*, in dicto Concilio edita. Hinc

31. Reſp. Montes Pietatis liciti ſunt, & pii, non obſtante, quod in debitam miniſtrorum ſuſtentationem, atque ad Montis neceſſariam conſervationem, modicum quid ultra ſortem principalem exigatur. Patet hoc ex definitione citati Concilii Generalis Lateranenſis, & approbatione Leonis X. aliorumque Summorum Pontificum. Accedit ratio: quia quamvis in hujuſmodi Montibus Pietatis aliquid detur ultra ſortem, id tamen non exigitur, neque datur tanquam lucrum ex Mutuo, ſed pro ſumptibus neceſſariis ad Montis conſervationem, & pro ſtipendio miniſtrorum, qui Montem adminiſtrant, & ſemper parati eſſe debent ad mutuandum, ad pignora recipienda, cuſtodiendaque, & conficiendos libros rationum, cæteraque neceſſaria præſtanda. Nam, quia *dignus eſt operarius mercede ſua*, ut inquit Chriſtus *Lucæ* 10 jure tales a mutuatariis ſuſtentari merentur, in quorum gratiam laborant, & inſerviunt Monti Pietatis.

Q U Æ S T I O IV.

An aliqui Tituli excuſent ab Uſura?

S U M M A R I U M.

32. *Ratione lucri ceſſantis, damni emergentis &c. an in Mutuo poſſit quid exigi?*
33. *Corollarium de lucro ceſſante, &*
34. *Damno emergente.*
35. *Limitatio præmiſſorum.*
36. *Recipi aliquid ultra ſortem tanquam* Intereſſe, *quid?*
37. *Corollarium de periculo amittendi ſortem, aut eam difficulter recuperandi.*
38. *An in mutuo poſſit paciſci de pœna ſolvenda &c.*
39. *Pœnam nemo poteſt imponere, niſi Superior; quomodo?*
40. *Pro ſola carentia pecuniæ nihil poteſt exigi.*
41. *Solvitur objectio.*
42. *Minus eſt, actionem habere, quam rem; quomodo?*
43. *An authoritate Principum ſupremorum poſſit in Mutuo aliquid exigi ultra ſortem?*
44. *Poteſt lege Uſuris ſtatui modus; non tamen eæ reddi licitæ.*
45. *Jure Civili an approbentur Uſuræ?*
46. *Quid cenſendum de praxi Romani Imperii, exigente quinque pro centum?*
47. *Alterum oppido refertur.*
48. *Alii juſti tituli, hanc praxin excuſantes.*
   I. *Ob contractum Societatis.*
   II. *Ob contractum Cenſus.*
   Regula practica circa juſtitiam contractuum.

32. QUæritur I. An liceat aliquid in Mutuo ultra ſortem exigere ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, vel periculi ſortis principalis amittendæ, ac hujuſmodi? Reſpond. affirmative, prout tenent Leſſius *lib* 2. *cap.* 20. *dubit.* 12. *& ſeqq.* Layman, & alii ſatis communiter, paucis exceptis. Ratio eſt: quia ſpes lucri, qua ſe privat Mutuator in gratiam Mutuatarii, eſt pretio æſtimabilis (& idem

idem dicendum de damno emergente, ac periculo amittendæ ſortis principalis, & hujuſmodi) ergo licite aliquid ratione ipſius exigi poteſt, ac talis compenſatio in pactum deduci. Hinc

33. Infertur I. Quod liceat aliquid ultra ſortem accipere ratione lucri ceſſantis, ſi videlicet Mutuatori ex eo, quod alteri mutuum det, lucrum abſcedat. Veluti ſi mercator det mutuos centum florenos, ex quibus alioquin fuiſſet negotiaturus, cum ſpe intra certum tempus lucrandi quinque alios florenos, poteſt iſtos a Mutuatario ultra ſortem exigere: quia non dicitur petere Uſuras, ſed potius Intereſſe, & ne ipſe mercator ratione mutui dati ex lucro ſibi ceſſante damnum patiatur.

34. Infertur II. Etiam ratione damni emergentis poſſe aliquid exigi ultra ſortem tanquam Intereſſe, ſi Mutuatoris revera intereſt non mutuare: ut ſi mutuam des pecuniam, quam deſtinaveras ad emendum frumentum tempore abundantiæ, & poſtea pretio majori illud emere cogaris. Siquidem compenſatio talis damni, Mutuatori emergentis, merito in pactum deducitur; cum nemo cum ſuo damno regulariter mutuare teneatur, & ſoleat.

35. Verum hic notant Doctores, iſtud intelligendum eſſe dummodo mutuum vere ſit cauſa talis damni emergentis, vel (loquendo de priori Corollario) lucri ceſſantis; neque plus exigatur ratione illius lucri ceſſantis, vel emergentis damni, niſi quantum arbitrio boni viri, ſpectatis omnibus cauſis, atque circumſtantiis, illud æſtimetur: nam plus exigens, licet proprie non committat Uſuram, eo quod illud non exigat vi Mutui, tamen admittit injuſtitiam, pretium exceſſivum exigendo ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis. Leſſius *lib. 2. cap. 20. n* 96. Pirhing *tit. de Uſuris*, *n.* 40. & alii.

36. Sciendum inſuper, illud, quod in ejuſmodi caſu exigitur ultra ſortem, ſive Summam capitalem, non accipi veluti Uſuram (hoc eſt, vi mutui) ſed tanquam *Intereſſe*. Aliud ſiquidem eſt, mutuum; aliud, lucrum ceſſans, vel damnum emergens occaſione mutui dati: unde quamvis mutuum debeat dari gratis, ſicque pro mutuo ſecundum ſe præciſe ſpectato nihil ſupra ſortem exigi poſſit, adhuc tamen mutuans poteſt aliquid exigere, ut lucrum inde ſibi ceſſans, vel damnum emergens compenſetur: *Ne diſpendium patiatur, unde videtur præmium meruiſſe, arg. c. Pervenit, de Fidejuſſoribus*. Et hoc in jure vocatur *Intereſſe*, prout notat Gloſſa *c. Quoniam* 14. *q.* 4. atque deſumitur ex *l. Si commiſſa, ff. Rem ratam haberi*, ibi. *In tantum competit, in quantum mea interfuit, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumque lucrari potui*, cum concordantiis.

37. Infertur III. Similiter ob probabile periculum amittendi ſortem principalem, cui Mutuator ſe exponit mutuans homini non ſatis noto, vel non induſtrio, aut pluribus debitis obſtricto, vel dubiæ fidei: item ratione difficultatum, aut expenſarum, quæ in recuperanda ſorte principali metuuntur, licite aliquid ultra ſortem exigi. Ratio eſt: quia exponere res ſuas periculo in gratiam alterius, aut ſubire difficultatem eaſdem acquirendi, eſt quid pretio æſtimabile; cum nemo teneatur gratis pro altero curas ſuſcipere, aut res ſuas periculo exponere. Deinde uſura non fit, niſi exigendo aliquid ultra ſortem vi mutui: atqui hoc non fit in caſibus præmiſſis; ergo.

38. Quæritur II. Utrum in Mutuo ſit licitum paciſci, quod ſi Mutuatarius ſtatuto tempore non ſolverit mutuum, teneatur certam pœnam ſolvere ultra ſortem principalem? Reſp. affirmative, cum Soto 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *§. de Secundo*, & aliis paſſim. Ratio eſt: Tum quia talis pœna imponitur, atque exigitur ad hoc, ut Mutuatarius hac ratione quaſi conſtringatur ad ſortem principalem ſtatuto tempore reddendam, & ne culpa ſua impune fallat. Tum quia ea non ſolvitur præciſe vi mutui, ſed ob moram, ſive culpam ſolvendi mutuum: ſiquidem debitor, qui eſt in mora culpabili, peccat contra Juſtitiam, retinendo alienum invito domino; ac proinde is juſte punitur pœna conventionali.

39. Dices: Nemo poteſt alteri pœnam imponere, niſi Superior, ergo. Reſp. diſtinguendo aſſumptum. Nemo poteſt pœnam legalem, atque judicialem imponere niſi Superior, conceditur: nemo, niſi Superior, poteſt imponere pœnam conventionalem, negatur. Hæc ſiquidem ex pacto, & mutuo paciſcentium conſenſu, atque conventione proficiſcitur, juxta quod *Reg.* 86 *Juris in* 6. dicitur: *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur*, cum concordantiis: prior autem vel ab ipſamet lege, vel authoritate Superioris, v. g. Judicis deſcendit, & ad eam poteſt obligari etiam invitus, ſed non niſi per Superiorem.

40. Quæritur III. An pro ſola carentia pecuniæ poſſit in Mutuo quidpiam exigi? Reſp. negative. Siquidem carentia illa pecuniæ ad aliquod tempus, eſt intrinſeca & eſſentialis mutuo; ergo ſicuti pro mutuo, ita & pro illa carentia, nihil licite exigitur. Hinc Alexander VII Anno 1666. jure condemnavit hanc, ordine 42. Propoſitionem: *Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus*. Nam falſitas hujus Propoſitionis patet ex proxime allata ratione. Similiter merito Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 41. Propoſitionem damnavit: *Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari*. Ita ſonat Propoſitio damnata.

41. Nec urget, quod pecunia præſens, ſeu numerata videatur pretioſior numeranda. Reſp. enim, hoc non accidere ratione pecuniæ ſecundum ſe præciſe ſpectatæ, ſed quatenus præſens pecunia eſt utilis ad negotiandum, lucrumque quærendum, &c. Alioquin conſiderando pecuniam ſecundum ſe præciſa, atque independenter a lucro ceſſante, & ſecluſo omni damno emergente, periculoque amittendi ſortem principalem, & difficultate iſtam recuperandi, tantundem eſt, pecuniam jacere in propria, vel alterius ciſta. Quinimo ſecurius pro parte mutuantis manebit pecunia illa apud Mutuatarium, ut, ſi furto, aut alio caſu inopinato pereat, damnum Mutuatario emergat, non mutuanti; qui eam poſtea ſtatuto tempore abſque alia difficultate (uti ſupponitur) integram recipiet.

42. Neque etiam obſtat *Reg. Minus* 205. *ff. de Regulis Juris*, ubi: *Minus eſt actionem habere, quam rem*. Nam, ut recte notat Gloſſa ibidem, id procedit ratione dubii eventus executionis, & ſententiæ incertæ, nec non & difficultatis in proſequenda actione intervenientis: alioquin enim ſecluſis ſimilibus periculis, & incommodis, locum habet *Reg. Qui actionem*, 15. *ff. eod.* aſſerens: *Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur*.

43. Quæritur IV. An auctoritate Principum ſupremorum, vel conſuetudine Provinciarum, poſſit in Mutuo quidpiam exigi ultra ſortem? Ratio dubitandi eſt, quia inprimis Jure Civili videtur hoc concedi, ut *l. Placuit, ff. de Uſuris*, ibi: *Placuit, licitas uſuras poſſe peti*, juncta *l. Eos qui, C. eod.* cum concordantiis. Deinde id convincere videtur praxis totius Romani Imperii, poſt Receſſum Deputatorum Imperii Spiræ, Anno 1600. celebratum, & a Rudolpho II. confirmatum, quinque pro centum mutuo datis annuatim recipiens. Tandem Princeps ſupremus ob dominium altum poteſt per commune Statutum, ſeu Legem, aut etiam Reſcriptum, ex cauſa juſta & publica transferre dominium rerum quarundam ab uno in alterum, ut patet in Præſcriptione; ergo idem poteſt fieri in moderatis Uſuris.

44. Reſp. I. Quamvis valeat lex, quæ ad vitandum majus malum ſtatuat certum modum Uſuris, ne videlicet Uſurarii ſub aliquo prætextu lucri ceſſantis, vel damni emergentis &c. nimium a debitoribus extorqueant: nulla tamen lege, vel conſuetudine Provinciarum, poſſunt Uſuræ reddi licitæ. Prima pars eſt communis Doctorum, eamque tradit Engel *tit. de uſuris*, *num.* 10. Sic enim Uſuræ non approbantur ut licitæ ſed permittuntur duntaxat, ac nimius exceſſus earum cohibetur. Altera pars ſequitur ex dictis *n.* 15. *& ſeqq.* quia Uſuræ ſunt prohibitæ Jure divino & naturali, cui nulla lege poſitiva, vel contraria conſuetudine derogari poteſt. *arg. cap. ult.*

Digitized by Google

ult. de Conſuetudine.

45. Ad rationes dubitandi, & in primis ad textus Juris Civilis dicitur, de mente Juris Civilis varias eſſe Doctorum ſententias: nam nonnulli volunt, Jure Civili eſſe quidem permiſſas Uſuras, in quantum ea non punit, ad evitanda majora mala ſeu peccata non tamen approbari tanquam licitas: prout ſimile quid contingit in publicis lupanaribus, & quibuſdam aliis. Alii Jus Civile explicant de Uſuris (ut vocant) compenſatoriis, quidpiam ultra ſortem exigentibus ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, vel alterius juſti Tituli: non vero de Uſuris lucrativis, hoc eſt, de iis, in quibus exigitur lucrum vi mutui ultra ſortem principalem. Quod ſi vero Leges Civiles permitterent Uſuras haſce lucrativas, dicendum, eas, ceu foventes peccatum, eſſe correctas Jure Canonico *Clem. un. de Uſuris.*

46. Ad Receſſum Spirenſem, & praxin Germaniæ, reſpondet Engel *loc. cit. num.* 20. poſt Henricum Caniſium *de Uſuris, cap.* 1. *num.* 9 jura Imperii quinque pro centum permitti ex præſumptione lucri ceſſantis, damni emergentis, aut alterius juſti Tituli; unde communiter Summa illa dicitur peti, & accipi per modum *Intereſſe*. Ac proinde, ſi pecunia revera fuiſſet otioſa apud mutuantem, & nihil intereſſit eam mutuo dari, volunt plerique (inquit Engel) talem non fore immunem ab Uſura in Foro conſcientiæ, ubi non ex præſumptione, ſed ex veritate proceditur.

47. Dicitur notanter, *volunt plerique*: Nam propter ultimam rationem dubitandi *num.* 43. allatam, conantur aliqui hanc conſuetudinem ab Uſura excuſare; eo quod exceſſus ille non recipiatur præciſe vi mutui (hoc enim repugnat Juri naturali, ac Divino) ſed ob authoritatem ſupremi Principis, ſeu Reipublicæ, propter publicam utilitatem ob dominium altum validantis tale pactum. Ita Chriſtoph. Haunoldus *tom.* 3. *de juſt. & jure, tract.* 9. *cap.* 3. §. 8. citans Sa Verſ. *Contractus n.* 4. & Tannerum *tom.* 3. *diſp.* 4 *quæſt.* 7. *dub.* 3. n. 79.

48. Additur etiam *num.* 46. *aut alterius juſti tituli*: Siquidem præter lucrum ceſſans, aut damnum emergens, poſſunt intervenire nonnulli alii juſti Tituli, annuatim accipiendi quinque, v. g pro centum, ac præſertim ſequentes. I. Ob contractum Societatis, ſive expreſſum, ſive ſaltem implicitum, ac lege publica, vel conſuetudine patria conſtitutum, in quo unus pecuniam, alter vero induſtriam confert, nam juſtum eſt, ut ſi alius mediante mea pecunia negotietur, lucrumque honeſtum acquirat, virtute talis contractus Societatis mihi partem lucri attribuat. Engel *tit. de Uſuris*, §. 3. n. 31. Hoc ipſum plures Doctores concedunt etiam de illo contractu Societatis, quo quis ſalva ſorte principali, ac poteſtate diſſolvendi pro libitu contractum ipſum, dat mercatori pecuniam, ut is inſtituta negotiatione, ſive lucrum inde capiat, ſive damnum patiatur, in annos ſingulos teneatur certum quid ſolvere, v. g. quinque pro centum; ita tamen, ut ſoluto illo modico alter velit, debeatque ſemper eſſe contentus, non conſiderato majori lucro, ſi quod inde mercatori advenerit. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 18. *n.* 51. poſt Hoſtienſem, Navarrum, Covarruviam, & alios. II. Ob contractum Cenſus, ſi debitæ conditiones concurrant, poſſe annuam penſionem juſte exigi, amplius patebit ex proxime dicendis *Quæſt.* 6. *per totum.*

Et quidem paſſim fatentur Doctores contractum in aliqua Regione uſitatum, & a Viris etiam probis atque honeſtis celebrari ſolitum, non facile condemnandum eſſe iniquitatis; ſimulque ex parte rudiorum ſufficere, ſi implicite intendant juſtum talem Titulum, unde conſuetudo ille ortum habuit; aut velint contrahere modo, quo de jure poſſunt, meliori. Quod ſi quis autem ex mutuata pecunia ſua lucrum quærat præciſe vi Mutui, id nulla ratione poteſt a peccato excuſari, cum repugnet Juri naturali, ac Divino.

* Quær. V. An Contractus ille ſit Uſurarius, quo ex ipſo intereſſe non perſoluto exigitur novum intereſſe? Caſus pro majori claritate figurari poteſt ſequens: Petrus dedit Paulo mutuo bis mille florenos, ubi in Germania vel ob præſumptum titulum lucri exinde ceſſantis, vel etiam juxta alios, ob authoritatem Principis vi dominii alti, ad evitandas lites & ſcrupulos, alias circa lucri ceſſantis quantitatem orituros &c. abſolute ſic ſtatuentis, pro quolibet numero *centenario* florenorum deberent quolibet anno a debitore ſolvi quoad intereſſe *quinque*, & ſic pro bis mille florenis, *centum*. In hoc caſu, ſi Paulus, anno elapſo, dictum intereſſe centum florenorum non ſolveret, quæritur, an Petrus non poſſit in annum futurum loco *ipſius intereſſe centum florenorum* exigere quinque florenos tanquam novum intereſſe, & ſic deinceps annis ſequentibus? Reſpond. Talem contractum fore uſurarium; quia in Jure reprobatur ille titulus, quo uſuræ novæ ab ipſis uſuris exiguntur, uti textu claro deciditur. *L. ut nullo modo* 28. *de Uſuris.*

Aſt promoveamus caſum ulterius, ponendo, quod dictus Paulus debitor jam decem annis nullum ſolverit ex Capitali Intereſſe, ita ut præter capitale bis mille florenorum ipſum intereſſe intra hoc tempus debitum jam aſcendat ad mille florenos: modo autem, decennio elapſo, tandem Paulus, vel hæres ejuſdem vellet ſolvere Petro ex capitali mille florenos, ita ut adhuc in futurum deberet ſolam medietatem Capitalis, & mille florenos ratione dilati per decennium Intereſſe. Quæritur, an Petrus teneatur hos mille florenos pro medietate Capitalis accipere, vel potius num poſſit a Paulo prætendere, ut eoſdem mille florenos ſolvat tanquam debitum intereſſe intra decennium conficiens dictam ſummam?

Reſp. Paulum debitorem hic agere aſtute, circumveniendo ſuum Creditorem: etenim dum videt, quod Petrus Creditor nequeat bona conſcientia ab ipſo intereſſe, jam ad mille florenos intra decennium aſcendente, exigere novum intereſſe, bene vero a toto Capitali, libentius vult reſtare deinceps debitor medietatis ex parte capitalis, & totius intereſſe, quam ſolvendo ex integro intereſſe, remanere debitor totius Capitalis: nam in primo caſu obligaretur deinceps annis ſequentibus tantum pro intereſſe ſolvere quinquaginta florenos cum ex Capitali non plures deberentur, quam mille; quoad reſtans autem intereſſe nequiret exigi novum intereſſe. Econtra in ſecundo caſu, remanente Capitali bis mille florenorum deberet adhuc ſingulis annis pro Intereſſe ſolvere centum florenos, uti calculanti patet. Et hinc in ſimili caſu Petrus Creditor poteſt obligare Paulum ſuum debitorem, ut potius antea totum intereſſe, & poſtmodum demum Capitale ſolvat, prout in Jure Canonico *lib.* 3. *Decret. tit.* 23. *num.* 44. deducitur ex *L. in his ff de ſolutionibus.*

Quær. VI. An ſit Uſura, ita ut nullo titulo excuſari queat ſi multa intereſſe, ex principali ſorte nondum ſoluta, computentur in novum aliquod Capitale, ex quo dein tanquam Capitali exigatur novum intereſſe? ut clarius capiatur, inſiſtendo caſui præcedentis quæſiti indagatur, utrum Petrus v. g. intereſſe illud, quod intra decennium a Paulo debitore ex ſorte principali non perſolutum aſcendit ad mille florenos, nequeat computare tanquam novum aliquod Capitale, ex quo ſingulis annis exigat intereſſe quinquaginta florenorum, titulo lucri ex non perſoluto intereſſe ceſſantis, & damni emergentis &c. Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi eſt; quia ſi hos mille florenos Paulus debitor tempore debito ſolviſſet, eoſdem Creditor aliis mutuaſſet, ex quibus tale intereſſe conformiter praxi Imperii Romani recepiſſet.

Hoc tamen non obſtante Reſpondeo, etſi nequeat oſtendi talem praxin eſſe rejectam jure naturali, aut Divino: reprobatur tamen ſaltem in contractu mutui, tanquam uſuraria Jure poſitivo civili, uti patet ex *L.* 28. *C. de Uſuris*. ibi: *Ut nullo modo uſuræ uſurarum a Debitoribus exigantur &c. quapropter hac apertiſſima lege definimus*, NB. *nullo modo licere cuiquam uſuras præteriti temporis vel futuri in ſortem redigere, & eas iterum uſuras ſtipulari.* Vide hoc, uti & pluribus aliis materiis circa uſuras, ſi occurrant, in Jure Canonico *lib.* 5 *Decret. tit.* 19. præſertim §. 2. Ego dubito, an hæc lex ubique uſu ſit recepta; ſaltem in aliis debitis vidi practicari contrarium a viris etiam conſcientioſis, qui dum Emphyteutæ ſeu Coloni longo tem-

go tempore dominiis directis non ſolverunt canonem annuum, eundem in ſimul computarunt in novam aliquam ſortem principalem, exigendo deinceps exinde annuum intereſſe.

QUÆSTIO V.

De Pignore, & Hypotheca; ubi & de Antichreſi, & Pacto Legis Commiſſoriæ.

SUMMARIUM.

49. *Pignus, unde ſic dictum?*
(c) Quæſt. 1. n. 2.
Quomodo differat ab Hypotheca?
50. *Pactum Antichriſeos, quid?*
51. *Eſt regulariter illicitum,*
52. *Niſi interveniat alius juſtus titulus.*
53. *Pactum Legis Commiſſoriæ, quid?*
54. *In Pignoribus an valeat?*

49. P*ignus appellatur a pugno, quia res quæ pignori dantur, manu* (ſeu pugno) *traduntur: unde etiam quidam putant, pignus proprie rei mobilis eſſe*; prout notatur *l. Plebs, ff. de Verb. ſignif.* Porro Pignus accipitur vel pro re ipſa in Pignus data, vel pro contractu, ac reſultante inde obligatione Pignoris, ut in ſimili dictum ſuperius de mutuo. (c) Differt autem Pignus ab Hypotheca, quod pignus proprie dictum ſit rei mobilis, creditori a debitore traditæ, ad præſtandum ſecuritatem de ſolvendo debito, vel adimplendo promiſſo: Hypotheca vero ſit rei immobilis; ut ſi alteri in ſecuritatem ſolvendi debiti hypothecetur ager, domus, vel hujuſmodi res immobilis. De cætero Pignus, & Hypotheca, pari ferme paſſu ambulant; & quod dicitur de uno, ſervata proportione intelligendum eſt de altero. Quinimo allata quoque differentia non ſemper obſervatur, nam Pignus quandoque attribuitur rei etiam immobili, quæ traditur creditori, *arg. l. 2. ff. de Religioſis & ſumptibus funerum*, ibi: *Qui pignori dedit agrum*. Circa quod

50. Quæritur I. An Pactum Antichriſeos ſit licitum, nec ne? Ubi ſciendum eſt, Antichriſin eſſe pactum inter creditorem & debitorem, ut creditor tamdiu pignore uti & fructus ejus lucrari poſſit, donec debitum ſibi reſtitutum ſit. Quo prænotato

51. Reſp. Cum communi, pactum Antichriſeos regulariter eſſe illicitum, ac uſurarium. Ratio eſt: quia alioquin creditor ultra pecuniam, quam mutuo dedit, aliquid lucrabitur cauſa ſolius Mutui, quæ eſt Uſura; ſiquidem in tali caſu creditor lucraretur fructus ex Pignore. Hinc in Jure Canonico *c. Cum contra, de Pignoribus*, habetur, quod *ſecundum Canonicas ſanctiones fructus reſtitui, & in ſortem debeant computari*. Hinc etiam *cap. 1. & 2. de Uſuris*, dicitur, quod ſit *uſura lucrifacere fructus rei pignoratæ*.

52. Dicitur *regulariter*: nam poſſunt quandoque alii Tituli intervenire, ut liceat fructus ex Pignore lucrari. Primus eſt: ſi fructus ex Pignore, vel Hypotheca percepti, non ſuperent quantitatem penſionis, quæ in Jure Cenſus; ſuper eadem Hypotheca ſecundum morem Patriæ conſtituti, exigi poteſt. Secundus eſt: ſi creditor fundum, qui Pignori deſtinatus erat, certo pretio emat, cum pacto revendendi; nam tunc creditor fit verus dominus illius fundi, quamvis ipſum revendere teneatur, quando alter vult pretium principale refundere. His addi poterunt caſus illi, in quibus ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, licitum eſt aliquid in mutuo ultra ſortem principalem exigere: Item & nonnulli alii caſus, de quibus Canoniſtæ.

53. Quæritur II. An in Pignoribus licitum ſit pactum Legis Commiſſoriæ? Ubi notandum, quod Pactum legis Commiſſoriæ dicatur illud, quo creditor cum debitore convenit, ut ſi intra certum tempus non fuerit debitum ſolutum, Pignus pleno jure acquiratur creditori.

54. Reſp. cum communi Doctorum, hujuſmodi pactum Legis Commiſſoriæ in Pignoribus non valere, ſed veluti uſurarium reprobari; & quidem tam a jure Canonico, *c. ſignificante, de Pignoribus*, quam a Jure Civili, *l. ult. C. de Pactis Pignorum*. Ratio eſt, quia Pignus ordinarie plus valet, quam ipſum debitum; unde ejuſmodi Pactum vere eſt uſurarium. Debet proinde in tali caſu Pignus vendi, ac pretium ſortem principalem excedens ipſi debitori reſtitui: ſicuti obſervatur in Montibus Pietatis, ſi debitum tempore definito non ſolvatur. Nonnulla alia, quæ de Pignoribus dicenda forent, potius ad Juris Interpretes examinanda pertinent, quam ad Theologiam Moralem.

QUÆSTIO VI.

De Cenſibus, & an ſint liciti?

SUMMARIUM.

55. *Cenſus, quid?*
56. *Cenſuarius, & Cenſualiſta, quis?*
57. *Cenſus diviſiones.*
58. *Cenſus reſervativus, quis, & an liceat?*
Cenſus conſignativus.
59. *Cenſus realis, & perſonalis, quis?*
60. *Cenſus perpetuus, redimibilis, & irredimibilis, Cenſus temporalis, & Cenſus vitalitius, quid?*
61. *Cenſum conſignativum eſſe licitum, oſtenditur authoritate.*
62. *Ratione idipſum probatur.*
63. 64. 65. *Conditiones Jure naturæ requiſitæ ad Cenſum licitum.*
66. *Aliæ conditiones ad Cenſum Jure Eccleſiaſtico requiſitæ.*
67. *Quoad has tamen attendenda locorum conſuetudo.*
68. *Cenſus perſonalis, an licitus?*
69. *Solvitur objectio contra Cenſus.*
70. 71. *Inter Cenſum & Mutuum differentia multiplex.*

55. CONCL. I. Dimiſſis variis aliis acceptionibus, *cenſus* in propoſito idem eſt, ac jus contractu aliquo conſtitutum, percipiendi annuam penſionem ex re, vel perſona alterius. Ita in re communis. Nam, quamvis interdum ipſa penſio vocetur Cenſus, proprie tamen loquendo Cenſus non eſt ipſa penſio; ſed jus eam exigendi. Et hinc, ſi per contractum Cenſualem quis vendat Cenſum, non vendit pecuniam, aut fructus annuos, ſed jus quoddam, ratione cujus emptor Cenſus poteſt annuatim exigere certam pecuniam, aut fructus ex re alterius.

56. Porro venditor Cenſus (id eſt, ille, qui accepta certa pecuniæ quantitate ſupponit rem ſuam Cenſui, ſeſe obligando ad ſolvendam annuatim certam penſionem ex ea) dicitur *Cenſuarius*. Qui vero pretium dedit, ſicque Cenſum, ſeu jus percipiendi penſionem annuam ex re alterius emit, vocatur *Cenſualiſta*.

57. CONCL. II. Cenſus varie dividitur: & primo quidem in reſervativum, & conſignativum; deinde in realem, & perſonalem, in perpetuum, ac temporalem, & hujuſmodi. Ita communis.

58. *Cenſus reſervativus* dicitur, cum quis rem ſuam pleno jure dominii (id eſt, tam quoad dominium directum, quam quoad utile) transfert in alium, donando, legando, vendendo, aut permutando, ſervata ſibi annua penſione ex re illa præſtanda. Et hunc eſſe licitum, deſumitur ex *L. ult. C. de Rerum permutat.* & patet exemplo Joſephi, Ægypti Proregis, qui Ægyptiis dedit Terras, prius titulo Permutationis pro tritico ſubjectas dominio Pharaoni præſtando, *Geneſ. c. 47* *Cenſus conſignativus* dicitur, quando quis ſuper bonis ſuis quorum dominium directum, ac utile retinet, vel etiam ſuper perſona ſua alteri jus penſionis annuæ conſignat. E poteſt hic Cenſus alteri conſtitui mediante contractu Donationis, Venditionis, vel Permutationis, aut alio conſimili; quamvis hic potiſſimum ſit ſermo de Cenſu, qui Emptione conſtituitur.

59. *Cenſus Conſignativus* ſubdividitur in realem, ac perſonalem. *Realis* eſt, qui fundatur ſuper re, v. g. ſuper domo, agro, vinea tua; & ideo comitatur rem, ad quemcumque poſſeſ-

Digitized by Google

poſſeſſorem perveniat, donec Cenſus redimatur. *Cenſus perſonalis eſt*, qui fundatur ſuper certa perſona obligante ſe ad annuam penſionem ſine ordine ad aliam rem, ex qua penſio ſit ſolvenda; quamvis interdum ſecuritatis gratia fundus aliquis Hypothecæ ſupponatur, ut ex eo præſletur penſio, ſi hæc a perſona debitrice nequeat obtineri.

60. Inſuper ratione temporis futuri dividitur Cenſus in perpetuum, & temporalem. Perpetuus autem ſubdividitur in redimibilem, qui videlicet reſtituto per venditorem pretio poteſt redimi: & in irredimibilem, qui amplius redimi nequit. Temporalis etiam ſubdividitur in eum, qui extenditur ad certum tempus, v. g. ad triginta, vel 50. annos: & in eum, qui extenditur ad tempus incertum, utputa ad vitam unius hominis vel duorum; & hic *Cenſus* proprio nomine dicitur *vitalitius*.

61. CONCL. III. Cenſus conſignativus realis, ſive perpetuus, ſive temporalis, etiam vitalitius, eſt licitus, ac neutiquam uſurarius, ſi eo pretio fuerit emptus, quod vel lex taxavit, vel loci conſuetudo approbavit. Ita omnes Doctores; & conſtat ex *Extravag. Martini V. & Calixti III.* quarum utraque habetur in Jure Canonico, inter Extravagantes communes, *tit. De Emptione & Vendit.* ubi ex profeſſo definitur, ejuſmodi contractus Cenſuales, ſeu Cenſus emptos, in quorum redditibus, ac fructibus, pleræque Monaſteriorum, Hoſpitalium, Eccleſiarum, & Beneficiorum Eccleſiaſticorum fundationes, atque proventus dignoſcebantur conſiſtere, *eſſe licitos, Jurique conformes; & vendentes eoſdem, ad ipſorum ſolutionem cenſuum, & redditnum juxta dictorum contractuum tenores efficaciter teneri*.

62. Accedit ratio: quia Uſura non committitur, præterquam in Mutuo, *arg. can. Si fœneraveris*, 14. *q*. 3. & patet ex ipſa definitione Uſuræ *nu*. 11. allata: atqui in Cenſu non intervenit Mutuum, ſed verus contractus Venditionis & Emptionis; nam Cenſuarius vendit ſub certa pecunia ipſi Cenſualiſtæ jus percipiendi fructus aliquos ex ſuo agro, prædio, &c. ergo. Confirmatur: quia Cenſus eſt veluti pars quædam Uſusfructus; nam continet jus percipiendi partem fructuum, ſive annuorum redditnum; quod jus eſt hic & nunc certa pecunia comparatum, non minus ac donatione, vel titulo legati comparari poteſt.

63. CONCL. IV. Nihilominus, ut contractus Cenſualis ſit licitus ac juſtus, Jure naturæ requiruntur ſequentes conditiones. Prima eſt: ut Cenſus conſtituatur in re frugifera; ut eſt ager, domus, & hujuſmodi. Nam vi Cenſus venditur jus percipiendi fructus alicujus rei, & conſequenter hæc debet eſſe frugifera.

64. Secunda conditio, Jure naturæ requiſita ad contractum Cenſualem eſt: ut juſto pretio Cenſus vendatur, & ematur. Hæc enim conditio ex natura rei requiritur ad quamcunque venditionem, & emptionem. Cenſetur autem juſtum pretium, quod vel lege, vel conſuetudine, aut ſaltem iis deficientibus, arbitrio proborum & prudentum virorum taxatum eſt: quale in Imperio communiter cenſetur eſſe centum pro quinque annuatim præſtandis.

65. Tertia conditio eſt: quod ſi res Cenſui ſubjecta pro parte, aut ex toto pereat, vel in perpetuum (ſecus, ſi ad modicum tempus cum refuſione fructuum alio tempore percipiendorum) infrugifera reddatur, etiam Cenſus ipſe pro rata, ſeu juxta commenſurationem, pro parte, aut ex toto pereat. Siquidem Cenſualiſta habet jus ad fructus rei, ſeu eſt dominus hujus juris, quælibet autem res domino ſuo fructificat, aut perit. Hinc ſi caſu fortuito domus Cenſui ſubjecta pereat abſque culpa Cenſuarii, perit Cenſus. Secus, ſi pereat v. g. incendio ex culpa Cenſuarii: nam tunc is vel debet refundere pretium Cenſus, vel hunc ſuper alia re immobili conſtituere; ut poſt Leſſium *lib*. 2. *cap*. 22. *n*. 88. notat Pirbing. *tit. de Uſuris nu*. 80. pluribus hanc conditionem explicans.

66. Præter has Jure naturæ ad Cenſum requiſitas conditiones, ſunt nonnullæ aliæ, quæ vel in duabus Extravag. Martini V. & Caliſti III. indicantur, vel in Bulla B. Pii V. quæ incipit: *Cum onus Apoſtolicæ*, ſuper Cenſibus edita (ac refertur *tom*. 2. *Bullarii Romani*, *Conſtit*. 79. *dicti Pont*.) de novo requiruntur: ut, quod Cenſus non niſi ſuper re frugifera immobili, vel quæ pro immobili habetur conſtituatur; quod Cenſus impoſterum non niſi redimibiles conſtitui poſſint: quod pretium Cenſus ab invito repeti non poſſit, præterquam ſi Cenſuarius denuntiaverit, ſe traditione pretii velle Cenſum extinguere: quod Cenſus augeri, vel novus ſuper eadem re conſtitui non poſſit, & hujuſmodi.

67. Verum hæ conditiones hic omittuntur tum brevitatis gratia, tum quia quoad eas attendenda eſt locorum conſuetudo; cum nonnullis earum, utpote mero Jure humano Eccleſiaſtico requiſitis, per contrariam conſuetudinem derogari poſſit. Et certe Bullam citatam B. Pii V. non eſſe ubique receptam, ut in Belgio, Gallia, Germania, &c. cenſet Leſſius *cit. cap*. 22. *dubit*. 13. in quibus proinde locis non forent uſurarii Cenſus illi, qui aliter conſtituti ſunt ac in Bulla B. Pii V. præſcribitur.

68. CONCL. V. Etiam Cenſus perſonalis eſt licitus, quantum eſt ſpectata natura rei. Ita Leſſius *loc. cit. n*. 18. Layman, & communior Doctorum, quamvis nonnulli teneant oppoſitum. Ratio eſt: quia & hic ſolummodo venditur jus annuatim percipiendi aliquid ex lucris, quæ Cenſuarius ſua induſtria acquirit; ergo redit ratio ſuperius allata. Additur vero, *quantum eſt ex natura rei*. Siquidem juxta citatam Bullam B. Pii V. ſecundum quam Cenſus non niſi in re immobili frugifera conſtitui poteſt, ſecus eſſet dicendum.

69. Obiicies generatim contra omnes Cenſus. In venditione aut emptione Cenſuum intervenit Mutuum virtuale, ſeu quaſi Mutuum: ergo & Uſura palliata. Antecedens probatur: nam in re idem eſt, emere pro 1000. florenis Cenſum annuum 50. florenorum, ac mutuos dare 1000. florenos ſub lucro 50. florenorum per ſingulos annos recipiendo; cum utrobique Summa capitalis ſalva maneat. Reſp. negando aſſumptum cum ſua probatione: multiplex enim eſt differentia inter Cenſum, & Mutuum. Prima eſt: quia in Cenſu emitur jus percipiendi certos fructus ex re, vel perſona alterius: in Mutuo, utpote quod gratis fit, nullum tale jus emitur.

70. Secunda differentia inter Cenſum, & Mutuum eſt: quia Mutuatarius cogitur ſimilem in ſpecie, ac bonitate rem mutuatam, ſeu ſortem reddere, imo ad eam reddendam vi Mutui ſe obligat: ſecus fit in Cenſu, ubi Cenſuarius vi hujus contractus (ſecluſo pacto redimendi ad arbitrium emptoris, utpote prohibito per Bullam B. Pii V. aut niſi Cenſuarius velit ſponte Cenſum redimere) non tenetur reddere ſortem, ſed duntaxat annuam penſionem.

71. Tertia differentia eſt: quia in Mutuo ſub Uſuris, obligatio principalis eſt ad ſortem reddendam, & acceſſoria ad uſuras: in contractu autem cenſuali principalis obligatio eſt ad reddendam penſionem annuam, nulla ad ſortem, niſi quis velit Cenſum redimere. Tandem nullus juſtus titulus poteſt aſſignari recipiendi aliquid ultra ſortem vi Mutui, ut patet ex dictis *n*. 19. & *ſeqq* ſecus fit in Cenſu juxta proxime dicta.

Q U Æ S T I O VII.

Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an licitum?

S U M M A R I U M.

72. *Cambium, quid?*
73. *Et quomodo differat a Mutuo?*
74. *Campſor, & Campſarius, quis?*
75. *Cambium reale, & ſiccum,*
76. *Cambium minutum, & Cambium locale, ſeu per litteras, quid?*
77. *In Cambio minuto licite aliquid accipit Campſor.*
78. *Tituli in eo plus accipiendi, quam dandi.*

79. *An pecuniam auream alteri ſolvendam, liceat nuntio prius permutare, retento lucro.*
80. *Limitatur ſolutio.*
81. *Etiam in Cambio locali licite Campſor aliquid lucratur.*
82. *Titulus accipiendi plus in Cambio locali.*
83. *Alii Tituli.*
84. *Cambium ſiccum eſt illicitum, ac uſurarium.*
85. *Quid de conditionibus Cambio reali præſcriptis?*

72. CONCL. I. Cambium generatim idem eſt, quod permutatio: ſed ex uſu vulgato, & quantum attinet ad propoſitum, accipitur pro permutatione numiſmatum; ſoletque communiter definiri, dicendo: *Cambium* eſt permutatio pecuniæ pro pecunia; & vulgo dicitur, ein Wechsl.

73. Differt autem Cambium a Mutuo, quod contractus Mutui unica pecuniæ traditione perficiatur, quæ reddi debet poſt temporis intervallum: Cambium vero, cum ſit quædam ſpecies Permutationis, *do, ut des*, non ante perfectum cenſetur, quam utrinque pecuniarum traditio facta ſit. Deinde Cambium ſemper ſit ob aliquam diverſitatem pecuniarum ultro citroque dandarum, cujus diverſitatis ratio in Mutuo non habetur.

74. Porro ille, a quo petitur pecunia permutanda, dici ſolet *Campſor*: alter vero, ad cujus petitionem pecunia ipſi commutatur, *Campſarius* appellatur.

75. CONCL. II. Cambium dividitur in reale, & ſiccum. Ita communis. *Cambium reale* eſt legitima permutatio pecuniarum, ex qua juſte aliquid lucri capi poteſt. *Cambium ſiccum* vocatur, quod non eſt verum Cambium, ſed fingitur eſſe, eo quod imaginem quandam Cambii præſeferat: ut, quando habetur ſola ratio temporis, aut quando fingitur alibi ſolutio facienda, & fit eodem loco cum uſura. Et dicitur *ſiccum*: quia caret humore, ſeu juſto titulo ad patiendum lucrum. Unde hujuſmodi Cambia ſicca, tanquam uſuraria, damnavit B. Pius V. in Bulla de Cambiis edita, quæ incipit: *In eam pro noſtro* (& habetur *tom. 2. Bullarii Romani, Conſtit. 118. dicti Pont.*) quamvis cæteroquin in ea appellet *Cambiorum uſum legitimum, & quem neceſſitas, publicaque utilitas induxit*; quod de Cambiis realibus, riteque uſurpatis intelligendum.

76. CONCL. III. Cambium reale ſubdividitur in minutum, & locale. *Cambium minutum*, eſt permutatio numiſmatum diverſæ rationis, & ſpeciei: ut ſi major pecunia, utputa Ducatus, cum minore, vetus cum nova, patria cum externa, aurea cum argentea, argentea cum cuprea, vetita cum legitima permutatur. Et dicitur, *Cambium minutum*; quia in eo frequentius pecuniæ grandiores cum minutioribus commutantur, v. g. Ducatus, vel Dalerus cum ſeſtertiis, aut crucigeris. *Cambium locale* eſt illud, in quo pecunia præſens commutatur cum pecunia diſtante in alio loco. Dicitur etiam *Cambium per litteras*, quia plerumque litteræ dantur, quibus mandatur correſpondenti, ut in illo altero loco pecuniam ſolvat.

77. CONCL. IV. In Cambio minuto licite aliquid, lege definitum, accipit Campſor a Campſario ſupra valorem nummi permutati. Ita omnes Doctores. Siquidem, ut bene notat B. Pius V. in Bulla proxime citata, hujuſmodi Cambiorum uſum neceſſitas, publicaque utilitas induxit: alioquin enim advenæ, & peregrini, in terris alienis vix poſſent aliquid emere, cum non eadem moneta ubique ſit in uſu; ac proinde non uſualem oportet commutare pro uſuali, mediante iſthoc Cambio minuto.

78. Porro titulus in Cambio minuto accipiendi plus, quam dandi, eſt multiplex. Primus eſt locatio operæ & obſequii, quod Campſor præſtat congregando omnis generis pecunias, quæ permutari petentibus poſſint, atque paratum ſe præbendo ad eaſdem commutandas ſecundum Campſariorum voluntatem. Alter titulus eſt lucri, vel commodi ceſſantis: nam ſæpe accidit, ut unum genus monetæ plures, eaſque pretio æſtimabiles commoditates habeat, quam alterum. Tertius eſt labor numerandi pecuniam. Plures ſimiles titulos refert Leſſius *lib. 2. cap. 23. dubitat. 2.*

79. Quæres, an ſi famulo, vel nuntio tradam centum Ducatos in auro, ut ſolvat meo creditori, non curans, qua ſpecie id fiat, & ille Ducatos illos prius commutet pro moneta argentea cum lucro, eaque poſtmodum ſolvat creditori, retento lucro, licite id fiat, vel potius teneatur talia ad reſtitutionem illius lucri? Reſp. talem non teneri ad reſtitutionem lucri. Ita Leſſius *loc. cit. n.* 18. & alii. Ratio eſt: quia illud lucrum eſt fructus induſtriæ, proveniens ex negotiatione pecuniaria, famuli induſtria & periculo facta; ac proinde nec domino pecuniæ debetur, nec etiam ſuo creditori, utpote cui integre per aliam pecuniam ſatisfit.

80. Dicitur notanter in caſu poſito, *non curans, qua ſpecie id fiat*: Nam ſi mens domini erat, ut illam pecuniæ ſpeciem, utputa centum Ducatos in auro, famulus ſuo creditori traderet, eo quod cuperet illi gratificare, vel dare occaſionem lucri, tunc peccaret famulus, commutando pecuniam illam in aliam ſpeciem cum lucro: quia ageret contra juſtam domini intentionem. Unde ſi exinde alteri ſequatur damnum, tenebitur ad reſtitutionem, ſeu recompenſationem illius.

81. CONCL. V. Etiam in Cambio locali licite poteſt aliquid a Campſore lucrari, idque variis ex titulis: ſic v. g. ſi Campſor Monachii accipiat a Campſario 100 florenos, datis eidem litteris, ut Romæ a ſuo correſpondente accipiat tantum 95. vel quid ſimile, cum detractatione alterius juſti, & conſueti Campſorum lucri ſive auctarii, licite id fit. Ita Doctores communiter: & patet ex citata Bulla B. Pii V. Siquidem hunc Cambiorum uſum neceſſitas, & publica utilitas induxit; ne videlicet in terras remotas abituri, ſummo cum incommodo, quin & periculo, magnum pecuniæ pondus ſemper ſecum portare cogantur.

82. Cæterum cauſa, ſeu juſtus titulus plus accipiendi, quam poſtea dandi, imprimis eſt acceſſorius Contractus locatæ operæ ad pecuniam formaliter, vel virtualiter transferendam in locum, quo Campſarius vult. Si enim Monachio Romam uſque centum florenos transferre deberes, multum laborem, periculumque ſubiturus eſſes; hoc autem onere te liberat Campſor, cum in ſe recipiat obligationem numerandi tibi Romæ condictam pecuniam cum magna tua commoditate: atqui tale obſequium eſt pretio æſtimabile, ut patet; ergo. Et ex hoc fit, ut quo longius diſtat locus, ad quem Cambium inſtituitur, & quo periculoſior via, eo majus auctarium exigi poſſit, & ſoleat.

83. Secundus titulus, quo lucrari poteſt Campſor in hoc locali Cambio, eſt aſſecuratio, ac præſtatio periculi. Siquidem Campſor accipiens hic pecuniam alio trajiciendam, non ſolum ſuſcipit onus transferendi pecuniam illam, ſed etiam periculum, ut ſi pereat, non danti, ſed ipſi Campſori pereat: atqui præſtare tale periculum trajectionis, atque aſſecurationem, eſt pretio æſtimabile, ut conſtat, ergo. Accedunt alii tituli, ac præſertim illi, qui in ſimili de Cambio minuto procedunt, ac *num.* 78. referuntur.

84. CONCL. VI. Cambium ſiccum eſt illicitum, ac uſurarium. Ita declaravit B. Pius V. in citata Bulla de Cambiis, quæ incipit: *In eam pro noſtro*. Et talia ſunt illa, in quibus ex intentione contrahentium poſt aliquod tempus cum lucro fit ſolutio in eodem loco, eo quod alter alibi pecuniam non habeat, ut jam *num* 75. explicatum.

85. Tandem ſciendum, quod B. Pius V. in citata Bulla quaſdam conditiones in Cambiis realibus obſervandas præſcripſerit: verum notat Leſſius *cit. cap.* 23. *n.* 93. quod eædem paucis in locis, & forte nullibi (ſaltem quoad omnes conditiones) ſint uſu receptæ.

* Quær. Qualenam juſtum Cambii pretium ſit cenſendum? Reſp. ex La Croix *lib.* 3. *Theolog. Moral. part.* 2. *num.* 1031. juſtum pretium eſſe illud, quod lege, vel legitima conſuetudine, aut communi hominum proborum æſtimatione taxatur ſpectata utilitate monetæ permutandæ, loci diſtan-

ria,

Digitized by Google

tia, periculo viarum, ac copia, vel penuria pecuniarum, aut mercatorum in aliquo loco. Poteſt autem ratione Cambii accipi pretium communiter taxatum, quamvis per accidens ipſimet Campſori talis pecuniæ tranſlatio, (ut hic e. g. Monachii recipiat a Campſario pecunias, quas ei per litteras Romæ iterum ſolvendas curat) ſit valde utilis & commoda, nam ad hoc, ut communis aliqua æſtimatio imponi poſſit, & pretium accipi, ſufficit, quod talis tranſlatio pecuniæ ſit pleriſque incommoda; nunc autem fiat in gratiam Campſarii: ſic etiam a pari, ſi conduxiſſes Titium, ut equum tuum duceret Monachio Ulmam, quamvis is etiam ex alia cauſa eo proficiſci vellet, foretque illi hic & nunc valde commodum uti hoc equo, poſſet nihilominus acceptare pretium conductionis. Ita ex Leſſio, Layman & Sporer reſolvit La Croix *loc. cit.* Illud tamen pariter ex Buſenbaum ibidem ſibi notet Campſor, quod, ſi cambio, vel aliter pecuniam adulterinam accipiat ſive ex ignorantia, ſive ex inadvertentia, non poſſit illam aliis expendere, neque ex eo, quod deceptus ſit, alios iterum decipere; cum actio, qua deceptus eſt, nullum ad hoc jus tribuat. *

QUÆSTIO VIII.

De Emptione, & Venditione.

SUMMARIUM.

86. *Emptio, & Venditio, quid?*
87. *Pretium rerum duplex, legitimum & vulgare.*
88. *Pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili.*
89. *Pretium vulgare triplex, ſummum, medium, & infimum.*
90. *Pretii vulgaris juſtitia, unde deſumenda?*
91. *Corollarium.*
92. *Cauſæ mutandi pretia rerum.*
93. *Corollaria.*
94. *Ratione Officii mercandi poteſt res pluris vendi.*
95. *Pro foro Conſcientiæ quælibet læſio in Emptione, & Venditione reſarcienda.*
96. *Secus pro foro externo.*
97. *Aut ſi læſio ſit modica.*
98. *Aut aliud ex circumſtantiis colligatur.*
99. *Res tanti valet, quanti vendi poteſt, quomodo?*
100. *Invitus regulariter cogi non poteſt ad vendendum.*
101. *Fallit in caſu publicæ neceſſitatis,*
102 *Atque in publicum favorem.*

86. CONCL. I. *Emptio* eſt pactio pretii pro merce: *Venditio* econtra eſt pactio mercis pro pretio. Ita communis, & deſumitur ex §. 1. *Inſtit. de Emptione*. Tria ſiquidem ad ſubſtantiam Emptionis, & Venditionis requiruntur. Primo res, quæ veneat, ſive ea nunc exiſtat, ut equus, vacca; ſive ſit futura, ut fructus naſcituri; item jura & actiones: nam hæc omnia nomine mercis, ſeu rei venalis, intelliguntur. Secundo requiritur pretium; nam ſine pretio Venditio nulla eſt: debetque ſimul pretium in numerata pecunia conſiſtere; alioqnin enim non Venditio & Emptio, ſed rerum Permutatio foret. Tandem ad Venditionem & Emptionem requiritur pactio: id eſt, ut in rem vendendam, & pretium pro ea præſtandum, venditor & emptor conſentiat.

87. CONCL. II. Pretium rerum generatim eſt duplex; unum legitimum, quod ſcilicet a Magiſtratu eſt taxatum; alterum vulgare, quod ex valore rei plurium judicio dependet. Ita rurſum communis.

88. CONCL. III. Ex his pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili, nec licet illud præterire. Ratio eſt: quia hoc eſt cenſendum verum rei pretium, quod a Magiſtratu definitum eſt, ne excedatur; ſimulque judicium Magiſtratus, qui authoritate publica, & boni communis intuitu, tale pretium conſtituit, eſt præferendum judicio populari. Intellige, dummodo mutatis circumſtantiis copiæ, inopiæ, & ſimilibus, Magiſtratus non ſit notabiliter negligens in pretio legitimo mutando; nam alioquin lex cenſeretur iniqua, & poſſet res vendi pretio vulgari. Leſſius *lib. 2. cap. 21. n. 14.* & alii.

89. Pretium vulgare econtra non conſiſtit in indiviſibili; ſed habet quandam latitudinem. Hinc fit, ut pretium vulgare juxta Doctores communiter ſit triplex, videlicet ſummum, medium, & infimum. Siquidem pretium vulgare plurimum pendet ab æſtimatione & affectu hominum, qui ſubinde varii de rebus varie judicant, & quod aliqui æſtimant novem florenis, alii æſtimant decem, alii undecim.

90. CONCL. IV. Loquendo de pretio rerum vulgari, generatim juſtum mercis pretium eſt, quod loci conſuetudo approbat ſecundum communem hominum æſtimationem; quæ quidem æſtimatio deſumitur ex abundantia vel penuria illius mercis, atque ordinaria acquirendi facilitate aut difficultate, utilitate, vel uſu, aliiſque hujuſmodi circumſtantiis. Ita in re communis. Hine

91. Inferunt Doctores, quos citat, & ſequitur Layman *l. 3. tr. 4. c. 17. n. 9.* eum nihil contra Juſtitiam, peccare qui frumentum pretio conſueto vendit, conſcius brevi tempore ſuperventuram frumenti copiam vel hoſtium incurſionem, aut hujuſmodi, ſi hæ cauſæ minuendi pretii publice ignorentur. Ratio eſt: quia rerum pretia non ex privata unius, aut alterius hominis notitia vel affectione, ſed ex communi hominum æſtimatione ac ſenſu accipienda ſunt. Idem de ſimilibus dicendum.

92. CONCL. V. Variæ ſunt cauſæ, ob quas rerum venalium pretia augeri, vel minui ſolent. Ita communis. Sic enim paſſim penuria mercium, multitudo emptorum, & paucitas vendentium, auget rerum pretia: ac econtra mercium abundantia, multitudo vendentium, & paucitas emptorum minuit pretia. Hinc in tranſitu alicujus Principis cum magno comitatu, rerum pretia accreſcere ſolent; in fine autem Nundinarum, dilapſis emptoribus, merces vilius emuntur: idem fit tempore peſtis, & poſt partam ab hoſtibus victoriam.

93. Similiter merces, quæ ſub haſta venduntur, minoris æſtimari ſolent, quam quæ in propria Officina quæruntur, & rogantur. Item merces, quæ per partes venduntur, carius diſtrahuntur ob majorem moleſtiam, minuſque lucrum, quam quæ in magna quantitate. Sic etiam ob ſingularem affectionem, aut commoditatem, quam venditor ex re vendita habet, eaque in gratiam emptoris ſe ſpoliat, poteſt res carius vendi, & econtra, ſi emptori commodum non ſit emere, ſed a venditore rogetur, ob hanc circumſtantiam aliquantulum minuitur mercis.

94. Tandem, ut taceantur plures alii tituli variandi pretia rerum, licitum eſt rem pluris vendere ratione officii mercandi. Sic enim mercatores poſſunt paulo pluris vendere, quam ab aliis vendi ſoleat, qui non ex officio, ſed ex occaſione aliquid vendunt. Ratio eſt: quia pretio eſt æſtimabile, quod illi ex officio curas, laboreſque in rebus conquirendis, conſervandis, & diſtrahendis aſſidue impendant, & quidem cum periculo, ne aliquæ merces tractu temporis ipſis pereant.

95. CONCL. VI. In Foro conſcientiæ omnis Venditio, & Emptio, in qua latitudo juſti pretii exceditur, eſt iniqua, & lædens alterum tenetur ad reſtitutionem, niſi læſio ſit valde modica, aut liberalis datio vel remiſſio ejus, qui deceptus fuit, ſaltem præſumpta acceſſerit. Ita D. Auguſtinus *l. 13. de Trinit. c. 3.* eſtque communis Doctorum: id enim exigit Juſtitia commutativa, quæ in contractibus vult ſervari æqualitatem.

96. Dicitur, *in Foro conſcientiæ*: Quia in Foro externo ob multitudinem litium evitandam non ſuccuritur alicui, niſi ſupra dimidium juſti pretii deceptus fuerit; nam tunc primum conceditur Actio venditori contra emptorem, ut vel rem emptam reſtituat, vel id, quod deeſt juſto pretio, ſuppleat; prout habetur *l. Rem majoris, C. De reſcindenda vendit.* juncto *cap. Cum dilecti &c. Cum cauſa de Emptione.*

97. Dicitur ulterius, *niſi læſio ſit valde modica*: nam tunc non tenetur quis ad reſtitutionem, ob levitatem materiæ. Quinimo, quia durum eſt inter homines, in contractibus ſemper obſervare exactiſſimam juſtitiam; ſimulque modus commutantium quaſi fundatus ſit ſupra illud Legis naturæ: *Quod tibi vis fieri, hoc alteri facias*: hinc Doctor Subtilis *4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 2.* notat, ferme omnem contractum concomitari aliquam donationem; & mox ſubjungit, *ſatis probabile eſ-*

Digitized by Google

ſe, quod quando contrahentes ſunt mutuo contenti, mutua volunt ſibi remittere, ſi ſecundum aliquid deficiunt ab illa juſtitia requiſita. Et hanc doctrinam communiter recipiunt Doctores, ac ex ea Laymao *loc. cit. nu.* 6. format hanc Regulam: *In dubio eſt æſtimandum, quod contrahentes invicem remittere & condonare velint, ſi in contractu inæqualitas modica, & non admodum notabilis accidat.*

98. Secus eſt dicendum, ſi eſt notabilis inæqualitas: tunc enim non eſt præſumenda donatio, vel remiſſio, niſi ex circumſtantiis de liberali donatione, aut ultronea remiſſione, poſſit ſummi conjectura: ut ſi emptor cognatus ſit venditoris, & alias benefacere ſolitus; aut ſi læſio facile potuit deprehendi, & hujuſmodi.

* Ex hac concluſione inferes, graviter peccare, nec excuſari ab onere reſtitutionis illos Mercatores, opifices, vel artifices, qui, ut ipſos dominos ad ſuas trahant officinas, ſervitiales eorum variis corrumpunt honorariis; poſtmodum vero in conſueta ſpecificatione debitorum, non advertentibus dominis, notabiliter excedunt valorem rerum venditarum, ut ſumptus propter eadem honoraria factos tali modo iterum occulte recompenſent: nam ſimiles non ſervant æqualitatem inter pretium & res venditas; cum invitis dominis in venditione illarum rerum tranſgrediantur notabiliter latitudinem juſti pretii.*

99. Quæres, quomodo intelligendum ſit illud commune dictum: *Res tanti valet, quanti vendi poteſt?* Et illud, quod habetur *leg. in cauſæ cognitione. ff. de Minoribus*, ubi dicitur, *in pretio emptionis & venditionis naturaliter licere contrahentibus ſe circumvenire?* Reſp. cum communi, hujuſmodi dicta intelligenda eſſe de circumventione intra limites juſti pretii, ſeu juſtæ æſtimationis, quia juſtitia pretii non conſiſtit in indiviſibili.

* Verum, ut iſta circumventio intra latitudinem juſti pretii liceat, atque ab onere reſtitutionis immunis ſit, non debet deveniri ad pretium ſummum per fraudes, v. g. per diminutionem ulnæ, menſuræ, vel ponderis &c. Ut totum clarius in exemplo eveniat, ponamus ſequentem caſum. Petrus Mercator libenter venderet merces ſuas pretio ſummo; quia tamen prævidet, exinde deficere emptores, ut eorum major fiat confluxus, deinceps has merces apparenter venales exponit pretio infimo: occulte tamen pondera, ulnas, vel alias menſuras, quibus hæ merces dimetiuntur, ita diminuit, ut nihilominus vi talis diminutionis occulte conſideratis conſiderandis ad pretium ſummum aſcendatur: talis circumventio nullatenus eſt licita, uti recte cum Molina, Diana, & Sporer advertit Lugo *de J. & J. diſp.* 26. *ſect.* 8. Ratio eſt, partim, quia taliter vendentes proprie non ſtant contractui cum Emptoribus inito de vendenda a g integra legitima, & non corrupta ulna panni, vel integro pondere ſaccari, ſeu integra menſura olei &c. partim, quia per ſimilem fraudem ipſos emptores, ſibi falſo perſuadentes, ſe merces apud Petrum infimo pretio comparare poſſe, illegitimo modo ab aliis Venditoribus abſtrahunt: licet enim quilibet Mercator ſuas merces laudare licite valeat, quamvis per illam ſuadam emptores ab aliis venditoribus abſtrahat; non tamen id poterit facere per falſas imposturas, dolos & fraudes.*

100. Quæres ulterius, an quis invitus cogi poſſit ad vendendum rem ſuam? Reſp. cum communi, id regulariter loquendo fieri non poſſe. Ratio eſt: quia quilibet eſt dominus rei ſuæ, ſicque de ea diſponere poteſt pro libitu, vel eam retinere, prout ſibi placuerit.

101. Dicitur, *regulariter loquendo*: nam ſunt excipiendi aliqui caſus, in quibus etiam invitus cogitur vendere rem ſuam. Primo quidem, in caſu publicæ neceſſitatis: ſic enim, ſi publica urgeat neceſſitas, v. g. tempore inopiæ frumenti, aut aliorum victualium ad uſum quotidianum requiſitorum, poſſunt juſto per Magiſtratum taxato pretio ſubditi cogi ad vendendum ejuſmodi res pro ſublevanda publica neceſſitate.

102. Secundo, ob publicum etiam favorem cogitur quis vendere rem ſuam: ſic quippe, ſi domus v. g. vel fundus privatæ perſonæ neceſſarius ſit ad conſtructionem vel ampliationem Civitatis, vel viæ publicæ, aut Principis Palatii, ſive Templi, Monaſterii, Collegii, vel etiam Hoſpitalis, cogitur quis ejuſmodi domum, vel fundum taliter neceſſarium, juſto pretio vendere. Siquidem in hujuſmodi caſibus favor publicæ utilitatis, vel neceſſitatis, præponderare debet privatis commodis. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. §. 5. *n.* 4. & alii,

* Quær. III. Ad quem ſpectet damnum cujuſdam rei determinatæ emptæ, ſi contractus venditionis, ac emptionis quidem fuerit abſolutus, & in ſe perfectus, aſt res illa pereat, antequam fuerit actu tradita, vel pretium ſolutum? Ante reſolutionem nota I. Quod alius contractus venditionis & emptionis ſit abſolutus, & alius conditionatus, ſeu quaſi conditionatus. Prior cenſetur perfectus jam ante rei traditionem; nam iſte contractus juxta communem ſolo conſenſu perficitur, quamvis cæteroquin ante rei venditæ traditionem &c. emptori dominium nondum acquiratur. Poſterior vero non quidem perfectus cenſetur ante eventum conditionis. Nota II. Quod contractus quaſi conditionatus reputetur, quando res emenda necdum in individuo fuerit determinata, prout contingere ſæpius poteſt, ſi quidpiam ematur ex re conſiſtente in pondere, numero, vel menſura: facit enim talis emptio quaſi hunc ſenſum conditionatum: *Emam e. g. ex hoc acervo tritici* 10. *modios, ſi fuerint menſurati: ex hoc grege decem oves, ſi fuerint determinatæ in individuo: ex hac carne decem libras, ſi fuerint ponderatæ;* unde antequam facta ſit menſuratio, determinatio, ſeu ponderatio, nondum cenſetur talis contractus perfectus, atque abſolutus. Nos majoris claritatis gratia de contractu abſoluto, & quoad res determinatas facto ponimus ſequentem caſum.

Cajus Lanio cujuſdam Civitatis proficiſcitur in certum oppidum, ubi venales exponuntur a Ruſticis boves, ex quibus Lanio ſeligit in individuo duodecim, eoſque emit abſolute, antequam autem hi fuiſſent actualiter extraditi, aut pecunia Ruſticis deſuper data, ſuperveniunt Huſari abigeores unacum aliis etiam illos duodecim boves.

Quæritur ergo, cuinam pereant, num Ruſticis, vel Lanioni? Et videtur quidem ab initio eoſdem perire Ruſticis, ſicque nec Lanionem teneri ad ſolutionem pretii: quia res quælibet domino ſuo perit; atqui ante traditionem actualem, vel ſolutionem pretii, Ruſtici adhuc ſunt domini boum: ergo. Hoc tamen non obſtante, Reſp. Si illi duodecim boves lanioni tradendi jam fuerint ex grege quoad individuum determinati, niſi aliter expreſſe fuerint conventum, tunc lanioni pereunt; quamvis enim ante actualem traditionem boum Ruſtici adhuc ſint domini; ex ſpeciali tamen Juris diſpoſitione quoad contractum emptionis & venditionis damnum (uti pariter lucrum) ad emptorem, puta in præſenti ad lanionem, ſpectat etiam ante actualem rei emptæ traditionem. Ita eruitur ex claris textibus Juris §. 3 *Inſtit. de Empt. & Vendit.* & *L. Neceſſario. ff. de pericul & commod. rei venditæ.* Nec dicas: ſi quis ex acervo tritici (puta conſtante 100. modiis, duodecim modios emeret, & poſtea ex dicto acervo duodecim modii in vermes abirent, tales duodecim modii non emptori, ſed venditori perirent, neque obligaretur emptor venditori condictum dare pretium. *L. Quod ſæpe. §.* 5. *ff de contrah. Empt.* ergo etiam in noſtro caſu duodecim boves ab Huſaris ablati potius Ruſticis venditoribus, quam Lanioni emptori peribunt, nec tenebitur Lanio ſolvere pretium.

Reſp. Enim, negando conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt; quia illi duodecim modii ex acervo tritici nondum fuerunt admenſi, ſicque necdum contractus perfectus ac abſolutus; bene vero duodecim boves ex grege determinati, uti ſupponitur in caſu; alias enim, ſi nec boves, quinam in ſpecie ex grege tradendi Emptori, fuiſſent ſelecti, haud dubie pariter nec hi perirent Lanioni emptori, ſed potius Ruſticis venditoribus. Vide de hoc fuſius in Jure Canonico *lib.* 3. *Decret. tit.* 17. §. 8.

Quær. IV. Ad quem pertineat damnum, vel lucrum, ſi ex re conſiſtente in numero, pondere, vel menſura quidpiam adhuc indeterminatum ematur; interea tamen ante

actua-

actualem determinationem, aut ponderationem, ſeu menſurationem tota illa res non quidem ex integro pereat, fiat tamen deterior, vel etiam melior? Reſp. tam lucrum, quam etiam damnum (niſi venditor fuerit in menſurando, aut determinando culpabiliter moroſus) pertinere ad Emptorem: Unde ſi Emptor contraxerit ex certo acervo tritici accipere duodecim modios, & poſtmodum totus ille acervus ante traditionem in corruptionem degeneret, teneretur Emptor nihilominus duodecim modios ex hoc ipſo acervo a Venditore menſurandos recipere, modo dictus Venditor in dando non fuerit culpabiliter moroſus. Ita Franciſcus Henno in ſua Theolog *Tom. 2. tract. 2. diſp. 7. quæſt. 7. concluſ. 3.* nam Venditor non cenſetur in contractu iſto ſe aliter voluiſſe obligare, quam ad exhibendam rem talem, qualis citra ſuam culpam erit tempore actualis traditionis ſeu menſurationis &c. Ex quo cit. Author reſolvit: ſi vinum venditum ante traditionem, aut menſurationem aceſcat, ſi frumentum degeneret in corruptionem, ſi boves, aut equi fiant macilenti, ſi eorum pretium decreſcat, idque fiat ſine culpa, aut mora Venditoris, damnum illud obvenire Emptori, ſicut ipſi obvenit commodum, ſi vinum e. g. fiat generoſius interea, aut carius &c.

Quær. V. Ad quem ſpectet lucrum, ſi aliqua res per tertium tanquam per deputatum majori pretio vendatur, vel carius ematur, quam dominus rei vendendæ, aut ille, cui emitur, petierit? Caſus ex reſolutione hujus quæſiti eruendi poſſunt frequenter in confeſſionali contingere, e. g. Dominus quidam dicit ad Proxenetam, videas, ut pro hac mea veſte vendenda acquiras triginta florenos: Proxeneta autem vendidit eandem quadraginta, quæritur jam, an decem florenos valeat ſibi retinere Proxeneta; quoniam Dominus datis ſibi triginta florenis ſatisfactionem omnimodam habuiſſe viſus fuit; imo & gratias egit? Item Ancilla ab Hera ſua acceptis quinque florenis, miſſa ad nundinas varia emit, & quidem grata mercari pretio infimo e. g. quatuor florenis. interea tamen redeundo domum indicat, ſe comparaſſe pretio medio, puta quinque florenis, qua emptione etiam Hera eſt contenta: cupit ergo Ancilla ex Confeſſario reſcire, an exceſſum pretii infimi, puta unum florenum reſiduum, poſſit ſibi appropriare bona conſcientia? Reſp. in utroque caſu regulariter loquendo nec Proxenetam, nec Ancillam poſſe bona conſcientia retinere exceſſum pretii. Ita cum aliis Molina *diſp.* 363. *Lugo de J. & J. diſp.* 26. & Leſſius *Lib. 2. cap.* 21. *dub.* 59. Ratio eſt; quia ordinarie, & regulariter exiſtimantur ſimiles conſtituti utiles negotiorum Geſtores, reſpectu quorum, ſi Domini principales certum deſignarunt pretium, ſolum ideo fecerunt, ut non infra illud res vendatur, aut ſupra id res ematur; non autem quaſi majus lucrum donare vellent ipſis deputatis, niſi ex verbis, vel aliis circumſtantiis hæc donatio erui poſſet, uti certe obſervatur in Jure Canon. *Lib. 3. Decret. tit.* 17. *§.* 14. *num.* 428. *& ſeqq.* Ubi plura adhuc alia notabilia videri poterunt.

Nec dicas, talem Deputatum poſſe reſiduum lucri retinere ex ea ratione; quia ipſemet poteſt ſtatim eam rem emere minori illo pretio, & ſic emptam poſtmodum tanquam ſuam pretio majori, juſto tamen, alteri iterum vendere, ac lucrum ſpeciale ex hac negotiatione acquiſitum ſibimet applicare. Reſp. enim, præterquam, quod non ita ſoleant practicare fideles, & utiles negotiorum Geſtores, talem excuſationem etiam ex eo non procedere; quia ordinarie falſum eſt, quod tales Deputati actualiter ſibi hanc rem emant; alias enim deberent pariter in ſe periculum hujus rei, ſi forſan ea caſu fortuito periret, in ſe ſuſcipere, quod tamen ægre facerent. Aliquid tamen minus notabile de extraordinario lucro talibus Deputatis, quando extraordinariam diligentiam quoad tam bonam mercationem adhibuerunt, ſubinde pro aliquali recompenſatione admitterem, ſi alias Dominus, vel Hera fuerint valde tenaces, ita ut tales Deputati currendo, & recurrendo plateas plus in calceamentis non raro deſtruxerint, quam recognitionis exinde accipiant. Caute tamen procedendum, ne mentiatur iniquitas ſibi.

Quær. VI. Ad quem ſpectet lucrum, ſi Chyrographa ſeu Nomina per tertium minori prætio emantur, quam foret ipſummet debitum in his litteris obligatoriis contentum? ſupponitur hic, quod per Nomina, ſeu Chyrographa intelligantur jura illa, & actiones, quæ alicui, puta Creditori competunt ad petendam ab altero ſolutionem debitam. Hoc ſuppoſito. Reſpond. lucrum ex ſimilibus Chyrographis, minori pretio per tertium emptis, ſpectare ad Emptorem, dummodo communiter talia Chyrographa vere minoris æſtimentur, puta; quia pro iis obtinendis communiter faciendi ſunt ſumptus majores, ſubeundi communiter extraordinarii labores, vel pericula deperdendæ ex integro ſortis principalis ob ingruens e. g. Bellum, aut ſuſtinendæ communiter notabiles moleſtiæ ob abſentiam, potentiam, tenacitatem, vel paupertatem, aliamve odioſam qualitatem Debitoris: ſive; quia propter numerationem præſentis pecuniæ loco ſimilium Chyrographorum adeſt lucrum ceſſans aut damnum emergens. Ita ſub his terminis communis, atque in Jure Canonico dictum fuit *lib. 3. Decret. tit.* 17. *§.* 3. *n* 61. Ratio aſſignatur iſta: quia juſtum pretium rerum communi hominum æſtimatione ſtatuitur, *L. Pretia rerum. ff. ad Leg. Falcid.* Omnium autem prudentium judicio debitum, quod communiter abſque difficultate, periculo, expenſis, aut lucro ceſſante, vel damno emergente &c. obtineri nequit, minoris, ac in ſe ipſo eſt, æſtimatur; adeoque etiam minori pretio comparari poterit: & conſequenter, ſi poſtea per accidens exinde ille, qui ſimilia Chyrographa comparavit, majus lucrum reportet acquirendo e. g. integram debiti ſolutionem, id Emptoris erit.

Nec refert, quod ille tertius, qui dicta Chyrographa comparavit, ut certam aliquam circumſtantiam, v. g. ob favorem Principis, vel ipſiuſmet alterius Debitoris &c. poſſit abſque omni prorſus difficultate, & periculo, nec non ſine ullo lucro ceſſante, ac damno emergente integram debitorum ſolutionem obtinere: Etenim hoc in particulari prorſus per accidens eſt, & ut aliquid minori pretio comparari poſſit, ſufficit, ut communiter minoris æſtimetur: ſic etiam res aliqua ſub haſta exiſtens, & exinde communiter minoris æſtimata, minori pretio emi poteſt, quamvis ſit ejuſdem Bonitatis, & ad eundem finem eodem modo deſerviat, ac ſi a Mercatore pluris ſimilem rem vendente compararetur.

Dices: Ex hoc ſequeretur, quod etiam ille v. g. Princeps, qui debita contraxit, poſſit talia Chyrographa minori pretio emere; quia quilibet eo pretio rem comparare poteſt, quo communiter eadem res æſtimari ſolet. Reſpond. diſt. illatum, nimirum ſi talis Debitor, e. g. Princeps non ſit ipſemet in cauſa, ut ſimilia Chyrographa minoris æſtimentur conceditur quidem illatum ob rationem in objectione aſſignatam: ſecus vero dicendum, ſi foret in cauſa; tunc enim talis injuſte damnificat ſuos Creditores, ut rem minori pretio vendant, adeoque tenetur ſimile damnum reſarcire ex titulo injuſte damnificationis.

Aſt ponamus (inquies) quod alicujus Principis plurimis debitis obærati Officialis, puta, Quæſtor, Theſaurarius, vel alius adminiſtrans ærarium publicum, non ſit in cauſa debitorum a ſuo Principe contractorum, poteritne iſte Officialis ſimilia Chyrographa communiter minoris æſtimata ipſemet minori pretio emere, & poſtea ſibimet ipſi ex ærario publico integram debitorum in talibus Chyrographis contentorum ſolutionem præſtare? Ad hoc dubium præſens Author P. Reiffenſtuel in ſuo Jure Canonico *loc. cit. num.* 64. quamvis dicat, talem praxin eſſe periculoſam, videtur tamen inclinare in affirmativam cum Layman, & Leſſio, quia ſimiles Officiales in data hypotheſi non ſunt deterioris conditionis, quam alii, quando adeoque alii, etiam ipſi poterunt illa Chyrographa eodem pretio comparare, & poſtea ex ærario publico, uti alios, ita & ſe ipſos, ex integro ſolvere. Econtra Pichler *lib. 5. Decret. tit.* 19. *n.* 32. videtur defendere negativam; quia talis Officialis Principis ſuper ærarium publicum conſtitutus habet eandem obligationem ſolvendi debita

Prineipis, ac ipſemet Prineeps, & conſequenter ſicuti juxta dicta ipſemet Priceps non poteſt Chyrographa minoris pretio a Creditoribus emere, ſi ipſemet eſt in cauſa, cur ea minoris æſtimentur, ita nec talis ejuſdem Officialis. Fundamentum illud meo judicio efficacitet urget in caſu, quo ſimilis Theſaurarius, qui habet propterea honeſtum ſalarium, ut Officium ſuum utiliter, ac fidelitar adminiſtret, neſcio quas excuſationes & impoſſibilitates prætendit, ſi Creditoribus Principalibus ex ærario publico integra debita ſolvere deberet; Econtra veto, ut quoad integram ſummam in talibus Chyrographis, a ſe levi pretio comparatis, contentam ſibimetipſi ex ærario publico ſatisſaciat, in dicto ærario publico facile ſufficientia invenit media. Quodſi autem formemus Caſum, in ærario publico revera non baberi ſufficientes pro debita ſolurione pecunias, bincque eaſdem Credirori principali urgenti, nec ulterius exſpectate volenti, ſubminiſtrari a Tbeſaurario ex ſuo proprio marſupio, emendo dicta Chyrographa eo pretio, quo ob commune periculum &c. ex tunc æſtimantur, difficile eſt hanc facultatem emendi Tbeſaurario in data bypotheſi denegare; cum vi Officii ſui non videatut ſe obligaſſe ad hoc, ut, dum nibil eſt in ærario publico, nequeat ex proprio marſupio ipſemet emere Chyrograpba eo pretio, quo ex tunc juſte æſtimantur: modo ceteroquin bene obſervet, ne, dum denuo pecuniæ in ærarium publicum influunt, ſa in ſolutione hujus debiti anteponat aliis Creditoribus anterioribus, quibus Princeps citius, ac prius, quam illi, a quo Cbyrographum emit, ſolutionem præſtare debeser, de quibus vide ſupra *Tract.* 8. *Diſt.* 4 *quæſt.* 1. *poſt. numer.* 9 *Addit. V. & VI. ac VII.*

Quæres ultimo, quidnam probent Mercatorum libri, in quibus continetur, pro re empta necdum ab Emptoribus ſolutum eſſe pretium? Reſp. Etſi tales libri tanquam Scripturæ privatæ, de jure quidem contra ſcribentem, pro ipſo autem regulariter non probent. *cap.* 14. *de fide Inſtrument.* & L. 7. *C. de Probat.* Nihilominus teſtibus Gail, Lautterbacb, Bruneman, & aliis apud Franciſcum Schmier. *Lib* 2. *tract.* 3 *cap.* 6. *ſect* 3. §. 4. de moderna conſuetudine ſaltem ſemiplenam probationem faciunt, niſi aliunde reddantur ſuſpecti. Ratio eſt; quia in ſimilibus cauſis non agitur juxta ſtrictos apices Juris, ſed ex æquo, & bono. Et binc Judex aliis probationibus deficientibus, poſito, quod Emptores pretium jam eſſe ſolutum affirmarent, econtra vero dicti Mercatores negarent, exhibendo deſuper pro ſe ſuos libros, poſſet mentionatis Mercatoribus, ſi alias communiter babeantur pro viris fide dignis, Juramentum Suppletorium deferre, quo depoſito Emptores condemnarentur ad ſolvendum pretium. Quodſi Mercator conſcribens jam obiiſſet, nihilominus bi libri propter mortem ejuſdem fidem facerent pro hærede ſimilis Mercatoris, etiam abſque alio Juramento, cum tantum importet mors, quantum Juramentum, prout advertit Reiffenſtuel *Lib* 2. *Decret. tit.* 22. *num.* 218. *

QUÆSTIO IX.
De Ludo, & Sponſionibus.
SUMMARIUM.

103. *Ludus dupliciter accipitur.*
104. *Ludi Contractus, an licitus?*
105. 106. 107. *Tres conditiones ad juſtitiam Ludi requiſitæ.*
108. *Ludere principaliter propter lucrum, an ſit peccatum?*
109. *Alia reſponſio.*
110. *Luſus alearum eſt Clericis, & Religioſis prohibitus.*
111. *Per Luſum alearum quid intelligatur.*
112. *Luſus alearum etiam Laicis de Jure prohibetur.*
113. *Qui lucratur Ludo prohibito, an teneatur ad reſtitutionem?*
114. *Sponſio, quid?*
115. *Certus de veritate, nequit Sponſionem inire,*
116. *Niſi poſtmodum incipiat dubitare,*
117. *Aut proteſtetur alteri.*
118. *Valet juramentum, vel votum, non amplius ludendi:*
119. *Sed quale?*
120. *Violatio talis juramenti, quale peccatum?*
121. *Hoc amplius declaratur.*

103. QUantum ad primum attinet, Ludus dupliciter accipitur. I. Pro dictis, vel factis, ad oblectationem animi deſtinatis. II Pro contractu, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterque depoſuit. Et in iſto poſteriori ſenſu bic de Ludo agitur.

104. CONCL. I. Ludi contractus Jure naturæ eſt licitus, dummodo debitæ conditiones adſint. Ita communis. Ratio eſt: quia ſicut in poteſtate cujuslibet eſt, rem ſuam alteri donare abſolute, ita etiam in alterum transferre ſub quapiam conditione, ſive ea fortuita ſit, ſive ex intentione pendeat. Quinimo ſi Ludus debito modo inſtituatur, erit actus duarum virtutum, Juſtitiæ videlicet, ac Eutrapeliæ; ſimulque utilis eſſe poteſt ad vitandum otium, & quæ inde conſequuntur mala. Layman *loc. cit. cap.* 21. n. 1. & alii.

105. CONCL. II. Tres potiſſimum conditiones requiruntur ad juſtitiam contractus Ludi. Primo, ut ludentes habeant liberam diſpoſitionem rei, quam in Ludum deponunt. Hinc quando alter ludentium non poteſt rem depoſitam alienare, ut Religioſus invito Prælato (ſecus, accedente ejus conſenſu) & Filiusfamilias non habens bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, neque alia a patre ſibi conceſſa ad animi oblectationem, ſeu liberam adminiſtrationem; tunc is neque Ludo quidquam acquirere, neque perdere poteſt: unde ſi lucretur tenetur ad reſtitutionem; ſicut & ille, qui ab eo lucratus eſt. Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure, cap.* 26. nu. 32. Layman n. 5. & alii.

106. Secunda conditio ad juſtitiam contractus Ludi requiſita, eſt, ut alter alterum per injuriam, utputa minis, fraude vel conviciis, ad Ludum non pertraxerit: alioquin enim, ſi ille ſic pertractus perdat, alter eſt ei cauſa damni per injuriam, ac proinde tenetur ipſi ad reſtitutionem; ut docet Leſſius *n.* 7. Cajetanus, Covarruvias, Sotus, & communior aliorum: etſi quidam non improbabiliter oppoſitum teneant, eo quod talis ſimpliciter voluntarie luſerit, & ſolum ſecundum quid involuntarie.

107. Tertia conditio juſtitiæ Ludi eſt, ut ludentes non utantur fraudibus contra leges Ludi; alioquin tenentur ad reſtitutionem ejus, quod ſic lucrati ſunt. Porro leges Ludi ſunt, quas ipſi ludentes communi conſenſu inter ſe ſtatuerunt, aut ſi nibil ſpeciale ſtatuerint, quæ eo loco communi conſuetudine ſunt receptæ. Nihilominus aſtutiæ illæ, quæ vel communi conſuetudine receptæ ſunt, vel in quas expreſſe aut tacite ludentes conſentiunt, ſunt licitæ: ut ſi quis, advertens ſe luctaturum, provocet adverſarium ad duplum deponendum; aut ſi videat errantem in numerandis ſignis, & non moneat: quilibet enim ſuas duntaxat partes agit.

108. CONCL. III. An ludere principaliter propter lucrum, ſit peccatum, & quale? variant Doctores. Non deſunt, qui id grave peccatum reputent, ut Gabriel, Abulenſis, aliique, quos pro hac ſententia refert Lugo *diſp* 31. *de juſt. & jure, ſect.* 1. *nu.* 3 Fundamentum eorum eſt: quia ſic deſideratur, & intenditur principaliter damnum proximi, quod pugnat contra illud decimum Præceptum Decalogi: *Non concupiſces rem proximi tui.* Verum hæc ſententia paſſim relinquitur: tum quia contra dictum Præceptum duntaxat eſt, deſiderare rem proximi modo illicito, v. g. cupiendo eam acquirere per furta, rapinas, vel dolos; non autem modo licito, volendo, ut ea res fiat tua per juſtum contractum, utputa per emptionem, donationem, Ludum &c. Tum quia alioquin lucrum nullatenus intendi poſſet, nequidem ut finis minus principalis; quod eſt contra communem ſenſum hominum.

109. Alii itaque multi volunt, ludere principaliter propter lucrum, eſſe peccatum ſaltem veniale. Ita Navarrus *c.* 20. *Manualis, n.* 7. & 8. Azorius, & alii. Ratio eorum eſt: tum quia finis Ludi eſt recreatio licita, non autem lucrum: tum quia Ludus cum illa intentione factus, continet avaritiam.

tium. Cæterum deſiderium lucri, niſi nimium ſit, non ſemper continet avaritiam, cum poſſit lucrum honeſte appeti, & procurari, hinc Lugo *cit. ſect.* 1. *num.* 4. ait, quod quando debitæ circumſtantiæ concurrent, non ſit cur damnetur peccati venialis, qui propter lucrum principaliter ludit.

110. CONCL. IV. Nihilominus Clericis, & Religioſis, Jure Canonico prohibitus eſt Luſus alearum. Ita habetur *Can.* 42. & 43. *Apoſtolorum*, ac refertur *can.* 1. *diſt.* 35. ibi: *Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ atque ebrietati deſerviens, aut deſinat, aut certe damnetur. Subdiaconus, aut Lector, aut Cantor ſimilia faciens aut deſinat, aut Communione privetur: ſimiliter etiam Laicus.* Concordat textus *cap. Clerici, de vita & honeſt. Cleric.* ibi: *Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint.* Et Concilium Trid. *Seſſ.* 22. *cap.* 1. *de Reformat.* ubi omnes antiquos Canones quoad hoc innovavit.

111. Porro nomine Luſus alearum in Jure ſignificantur omnes illi Ludi, qui magis fortuna quam arte & induſtria ludentium reguntur. Et licet Doctores advertant, textus Juris allegatos loqui de iis, qui non ſemel vel bis, aut ad breve tempus recreationis gratia, & in modica quantitate luſerint; ſed de iis, qui ejuſmodi Ludo prohibito deſerviunt, id eſt, crebro, & per longum tempus ludunt, nihilominus plerique notant, Religioſos adhuc magis Luſum alearum dedecere, ſimulque ab ipſis propter Statum perfectiorem, & ſcandalum, poſſe gravius in hoc genere delinqui.

112. CONCL. V. Luſus alearum etiam Laicis eſt de Jure prohibitus. Patet hoc tum ex *cit. cap* 1. *diſt.* 35. tum ex *l. Alearum, C. de Religioſis & ſumptibus funerum*, ubi alearum uſus generaliter prohibetur, adeo *ut nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque inſpicere: & ſi contra factum fuerit, nulla ſequatur condemnatio, ſed ſolutum reddatur, & actionibus competentibus repetatur ab iis, qui dederunt &c.* Hæc ibi. Cujus quidem ſaluberrimæ conſtitutionis (quæ, utinam ubique terrarum eſſet in vigore) ratio ibidem redditur: quia quidam ſic ludentes proprias perdiderunt ſubſtantias, & conſequenter blaſphemare, id eſt, Deo maledicere conantur.

113. CONCL. VI. Utrum is, qui Ludo prohibito aliquid eſt lucratus, teneatur ad illius reſtitutionem, variant Doctores. Affirmant D. Thomas *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *art.* 4. Richardus, & alii. Communior tamen ſententia tenet, acquiſita Ludo prohibito poſſe retineri, neque neceſſario in Foro conſcientiæ reſtituenda eſſe, donec per ſententiam Judicis reſtitui jubeantur. Ita Covarruvias *in cap. Peccatum, de Reg. Jur. in* 6 §. 4 *n.* 1. Leſſius *cit. cap.* 26. *n.* 17. Sannig, & alii. Ratio eſt: quia contractus Ludi Jure naturæ habet vim transferendi rerum dominium: Jus autem tum Civile, tum Canonicum, etſi prohibeat Ludum alearum, nullibi tamen prohibet translationem dominii, neque irritum reddit contractum Ludi, ſed ſolum concedit perdenti repetitionem in Judicio, adeo ut per ſententiam Judicis recuperari debeat amiſſum; prout deſumitur ex citatis ſupra *num.* 112. textibus Juris. Unde infertur, non ſufficere, ut repetitio privatim fiat; aut etiam, ut fiat in Judicio, niſi ſequatur condemnatio, que victor jubeatur reſtituere: de hac enim loquitur Jus *loc. cit.* ac proinde ante ſecutam condemnationem Judicis victor nihil tenetur reſtituere. Leſſius *n.* 19. Layman *cit. cap.* 21. *n.* 2. & alii.

114. CONCL. VII. Quantum ad alteram partem Quæſtionis attinet, *Sponſio* eſt contractus, in quo duo aut plures de veritate, vel eventu alicujus rei contendentes, ſibi viciſſim aliquid ſpondent, ut ejus ſit, qui veritatem ſit aſſecutus. Ita in re communis. Et quidem Sponſionis contractus eſt Ludo valde affinis; ac proinde, quæ de Ludo dicuntur, poſſunt ſervata proportione ad hunc contractum applicari.

115. Quæres autem, an certus de eventu, vel veritate rei, poſſit nihilominus Sponſionem inire, atque inde lucrum accipere? Reſp. regulariter loquendo non poſſe. Ratio eſt: quia tunc vel error dat cauſam contractui; neque enim quiſpiam cenſetur velle ſpondere cum eo, qui habet certitudinem rei: Vel ſaltem non ſervatur æqualitas; cum hic, utpote certus, nulli periculo perdendi ſeſe exponat, bene tamen alter.

116. Dicitur, *regulariter loquendo*: Nam inprimis ille, qui a principio certus videbatur de veritate rei, quam ſuſtinebat, ſi poſtea altero pertinaciter contradicente, ac ſpondere volente, incipiat formidare, & dubitare, advertens, jam alias contigiſſe, ut deceptus fuerit etiam in iis, quæ ſibi prius certa apparebant; poterit tunc licite lucrari, propter aliquale illud periculum, cui in ſua exiſtimatione ſe expoſuit. Ita Lugo *cit. diſp.* 31. *num.* 79. Molina, & alii.

117. Deinde ſi habens certitudinem proteſtetur alteri, ſe eſſe certum, nec velle, nec poſſe ſpondere, eo quod nulli periculo ſe exponat; & tamen ille alius concedat, velitque ſpondere, non obſtante certitudine illa, multi Doctores volunt, Sponſionem acceptari, lucrumque retineri poſſe. Rationem dant: quia tunc nulla intervenit fraus, aut injuria, ſibique debet alter imputare ſuam temeritatem. Sunt tamen alii Doctores, qui id negant; eo quod tunc non ſervetur æqualitas, quæ requiritur ad contractum Sponſionis, ut uterque aliquale periculum ſubeat, poſſitque & vincere, & vinci. Lugo ibidem *num.* 28. & alii. In praxi expeditius erit, ſequi dicta *num præc.*

118. Quæres, quid ſentiendum de juramento, & Voto non amplius ludendi, vel ſpondendi? Reſp. I. Quamvis Ludus ſecundum ſe ſit res indifferens, & quæ poteſt bene vel male fieri, nihilominus Votum, vel Juramentum de abſtinendo a Ludo, validum eſt. Ita Sanchez *lib.* 3. *in Decalogum, cap.* 18. *num.* 1. Lugo *loc. cit. num.* 2. contra paucos alios, qui putarunt, votum vel juramentum de abſtinendo a quolibet Ludo, etiam licito, eſſe invalidum, eo quod Ludus licitus, ſit actus virtutis Eutrapeliæ. Probatur autem concluſio e ſimili: Quia valet votum & juramentum, abſtinendi a Matrimonio, quod tamen res bona eſt, & Sacramentum; ergo multo magis abſtinendi a delectatione Ludi, ut quis Deo amplius vacare poſſit, vitareque peccata non raro inter ludendum fieri ſolita: nam hæc voluntas eſt de meliori bono.

119. Hoc tamen intelligendum eſt de Voto, vel Juramento deliberate facto, atque ad bonum finem ordinato: alioquin enim, ſicut generaliter votum, vel juramentum de re indifferenti, atque in Dei honorem nullatenus conducente non valet, ita & in propoſito fieret.

120. Reſp. II. Quando violatio talis Juramenti, vel Voti, ſit grave vel leve peccatum, deſumendum eſt ex intentione jurantis, vel voventis. Ratio eſt: quia Votum, & Juramentum, eſt quædam privata lex, quam quis ſibi ipſi propter Deum imponit; ergo eatenus aliquis obligabitur, quatenus intendebat ſeſe obligare. Unde vovens, vel jurans deliberate, quod velit abſtinere ab omni Luſu, ſive illicito, ſive licito, ſive in magna, ſive in modica quantitate, tenebitur abſtinere ab omni: ſecus, ſi vovit, vel juravit ſolum abſtinentiam ab illicito, vel Luſu magnæ quantitatis.

121. Reſp. III. Quando non conſtat de expreſſa jurantis, vel voventis intentione, tunc ea ex ipſius fine deſumenda erit. Ita Sanchez *loc. cit. n.* 3. idque declaratur inductione. Sic inprimis, quando finis jurantis fuit, privare ſe temporali hac delectatione, ut peccata ſua punire, Deoque magis ſervire valeat, ſi non conſtat de alia ejus intentione, cenſetur ſub hoc juramento omni Luſui, ſive magnæ, ſive parvæ quantitatis renunciaſſe; & tunc, an fractio ſit mortalis, vel venialis, dijudicandum eſt ex duratione Ludi. Quod ſi finis jurantis, vel voventis, fuit vitare jacturam pecuniæ, ipſamque prodigalitatem, tunc ex quantitate pecuniæ Ludo expoſitæ penſanda erit quantitas culpæ; imo ſi tunc ludatur in levi duntaxat quantitate, nullum erit peccatum.

* Quæres ulterius, quid adhuc addendum ſit circa votum non ludendi? Reſp. ſequentia I. Si quis vovit eo fine, ut evitet rixas, blaſphemias, aut juramenta, ſuppoſito, quod hæc alias naſcantur ex luſu a ſe facto nomine proprio, talis poterit adhuc ludere pro alio; quia hic luſus non cenſetur in ſimili caſu per votum excluſus. Item loquendo de ſe ipſo,

Digitized by Google

pſo, poterit tertio dare pecunias, ut is ludat loco ſui: item poterit facere ſponſiones de hoc vel illo lucraturo: nam talis proprie non ludit ipſemet: adeoque in odioſis non eſt ad iſta facienda extenſio in his circumſtantiis. II. Si quis in vindictam, ac ſignum malæ voluntatis & averſionis cum certo homine voviſſet non ludere; votum tale non adſtringeret; cum id non ſit vinculum iniquitatis. III. Si quis voviſſet non ludere cum certo homine, vel in certa domo &c. quia firmiter ſibi perſuadet, ſe cum iſto homine determinato, vel in illa domo nil poſſe lucrari: ſimile votum pariter non teneret, cum foret de re vana, & quaſi ſuperſtitioſa. Ita quoad omnia La Croix. *Lib. 3. part. 1. num.* 454. *& ſeqq.* Secus tamen puto dicendum, ſi quis voviſſet non ludere cum hoc homine; quod ſæpius blaſphemaverit ob mirabilem, & rixoſum modum agendi ejuſdem, ſi cum ipſo luſum inſtituit. *

QUÆSTIO X.
De Contractu Societatis.

SUMMARIUM.

122. *Societas quid?*
Eſt frequens in negotiationibus.
123. *Socii qui?*
124. *Societatis Contractus quomodo differat a mutuo?*
125. *Societas expreſſa, & tacita, quæ?*
126. *Societas vitæ, &*
127. *Societas bonorum.*
Societas quæſtuoſa, quæ?
128. *Ad hanc requiruntur quinque conditiones.*
129. *Prima.*
130. *Secunda.*
131. *Tertia.*
132. *Quarta.*
133. *& 134. In Societate an ſit licitum pactum de aſſecuratione ſortis principalis?*
135. *Quælibet res domino ſuo perit, quomodo?*
136. *Inſtantia ex Bulla Sixti V. reſolvitur.*
137. *Inſtantia alia ſolvitur.*
138. *Quinta Societatis conditio quæ?*
139. *In Contractu Societatis de qua culpa teneatur ſocius?*
140. *Corollarium,*
141. *Hujuſque declaratio.*
142. *Expenſæ factæ cauſa Societatis ſunt ſolvendæ ex communi.*
143. *Niſi ſecus fuerit conventum.*
144. *Idem dicendum de moderatis eleemoſynis,*
145. *Et integris a Socio in itinere factis,*
146. *Et damnis ſine ſua culpa ex cauſa Societatis incurſis.*
147. *Secus ſi Socius ex ſua culpa in damnum incidit,*
148. *Vel non ex cauſa Societatis.*
149. *Societas finitur plurimis modis. I. II. III.*
150. *IV. Morte naturali ſocii;*
151. *Imo & morte civili ejuſdem.*
152. *V. Interitu rei,*
153. *Et egeſtate ſocii.*
154. *Societas finita qualiter facienda ſit diviſio bonorum?*
155. *Societati ſuas operas locans, an eas etiam alteri locare poſſit?*
156. *Et quomodo ſecus?*

122. CONCL. I. *Societas* eſt honeſta duorum pluriumve conventio, ad commune lucrum, ſecundum proportionem rerum contributarum inter eos æque diſtribuendum, ſuam pecuniam, induſtriam ſeu laborem conferentium. Ita deſumitur *ex L. 4. & ſeqq. ff. Pro ſocio*, eſtque in re communis. Et quidem contractus Societatis eſt frequentiſſimus in negotiationibus, præſertim copioſioribus, eo quod ad haſce exercendas ſæpe facultates unius non ſufficiant; vel ſaltem ob multa pericula, quæ terra marique oriri ſolent, non ſit conſultum, ut quis omnes ſuas facultates ſimul uni eidemque negotiationi impendat, ſed commodius id fiat, ſi plurium opes atque induſtriæ cum æquali omnium lucro, & damno, in unum conferantur.

123. Porro qui contractum Societatis inter ſe ineunt, in Jure appellantur *Socii*; uti liquet ex toto *Tit. ff. de Pro Socio*. Ubi *L.* 19. *&* 20 additur, quod ſi ego cum Titio ineam ſocietatem, Titius poſſit quidem ſecum admittere alium ſocium, puta, Cajum; nihilominus per hoc Cajus non ſit futurus meus ſocius (nam quia Societas conſenſu contrahitur, ſocius mihi eſse non poteſt, quem ego ſocium habere nolo) ſed is ſolius Titii, qui eum admiſit, ſocius exiſtat: unde *Socii mei ſocius, meus ſocius non eſt*, prout loquitur Ulpianus ibidem.

124. Differt autem contractus Societatis a contractu Mutui, juxta D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 3. *ad* 5. & alios, vel maxime ex eo, quod licet utrobique interveniat aliqua contributio pecuniæ, ſeu aliarum rerum, hæc tamen fiat valde diverſo modo. Siquidem in Mutuo dominium rei mutuatæ transfertur in Mutuatarium: unde illa, cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenetur eam reſtituere integre; ac proinde non poteſt plus exigere ille, qui mutuavit. Secus accidit in contractu Societatis: nam dominium rei in ſocietatem collatæ remanet adhuc penes conferentem, ita quod cum periculo ipſius mercator, ſeu ſocius de ea negotietur, vel artifex operetur, & ideo licite poteſt partem lucri inde provenientis expetere, tanquam de re ſua.

125. CONCL. II. Societatis plures ſunt ſpecies. In primis enim alia eſt expreſsa, alia tacita. *Societas expreſſa* eſt, quæ verbis, ſeu litteris expreſſis, de rerum ſuarum communione inter duos, vel plures deliberate contrahitur: atque in hac oportet attendere ſpecialia pacta contrahentium, contractui *Societatis* nonnunquam legitime opponi ſolita; ſiquidem *contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur*, juxta Reg. 85. Juris in 6. cum ſimilibus. *Societas tacita* eſt, quæ ſive verbis, ſeu litteris, per actus ſociales rebus ipſis contrahitur: uti contingit, ſi duo fratres ætate majores quidpiam in commune contulerunt, atque ex eo negotiati ſunt. Atque in hac proceditur ſecundum ipſam naturam Societatis ut ſic, eo quod nulla ſpecialis conventio intervenerit.

126. Deinde Societas alia eſt vitæ, alia bonorum. *Societas vitæ* dicitur, quando duo vel plures conjunctim vivunt ad unum panem & vinum, ſeu (ut dici ſolet) ad eandem menſam. Et tales debent conferre ſuos redditus, ſeu proventus, uſque ad neceſſitatem victus; ita tamen, ut ſi unus eorum in convictu ex laboribus ſuis, vel bonis adventitiis, plus contulerit præ alio, id repetere non poſſit: nam fructus conſumpti, jure Societatis vitæ cenſentur invicem communicari. Reliqua tamen bona non rediguntur in commune, ſed remanent ſingulorum propria. Franciſcus Mantica *lib. 6. de Tacitis Conventionibus, tit. 2. num. 5. & tit. 3. num.* 12.

127. *Societas bonorum* è contra dicitur, quæ initur in bonis. Atque hæc juxta diverſitatem bonorum ſubdividitur in Societatem animalium, in Societatem officiorum, ac vectigalium; item in Societatem omnium bonorum, & in Societatem aliquorum bonorum, puta ratione negotiationis in unum collatorum, quæ dicitur *Societas quæſtuoſa, & lucrativa*. Et de hac poſteriori præcipue nunc loquimur, quamvis illa, quæ de Societate quæſtuoſa in progreſsu dicentur, etiam cæteris (ſervata tamen proportione) commode applicari poſſint.

128. CONCL. III. Ad Societatem quæſtuoſam, ut ſit licita, quinque requiruntur conditiones, quarum una deficiente redditur illicita. Ita Reginaldus *in Praxi Fori Pœnitentialis, l. 25. c. 28. num.* 38. *& ſeq.* Bonac. *tom. 2. diſp. 3. de Contractibus, q. 5. punct. 1. num.* 3. & alii.

129.

129. Prima conditio eſt, ut Societas fundetur in negotiatione licita, & honeſta: hoc eſt, ut negotiatio illa, cui ſortes conferuntur, ſit licita, nec in Jure prohibita. Unde iniqua & invalida eſt Societas, quæ initur ad exercendas uſuras, aut committendas fraudulentas emptiones, & venditiones, *l. Nec permittendum*, *ff. Pro ſocio*. Sicut & ipſo jure nullius eſt momenti Societas illa, quæ dolo malo, aut fraudandi cauſa inita fuit, uti contingit in latronibus, & hujuſmodi, *L. 3. §. fin. ff. eod.*

130. Secunda, Ut ſinguli Socii aliquid conferant in commune, ſive dein contribuant pecuniam aut alia bona, ſive operam ſeu induſtriam ſuam: nam pauperiores plerumque ſupplent opera, quod alii præſtant pecuniis, *l. Societas*, *§. 5. ff. Pro ſocio*. In tali enim communi collatione bonorum, ſeu laborum, conſiſtit natura contractus Societatis: uti liquet ex ejus definitione, juncta *cit. c. 5. & ſeqq. ff. eod.*

131. Tertia, Ut ſervetur æqualitas inter Socios tam quoad damna, quam quoad lucra: ita videlicet, ut pro rata collatæ ſortis, aut induſtriæ, ſinguli æqualiter lucrentur; vel pereunte per caſum fortuitum communi ſorte, ſive parte ipſius, omnes æqualiter damnum ſuſtineant. Et notanter dicitur, *pro rata collatæ ſortis*, *&c.* Quia lucrum, ſicut damnum emergens, eſt computandum juxta proportionem quantitatis per ſingulos ad ſortem principalem collatæ, vel impenſæ induſtriæ; Ut ſi Titius ad ſortem principalem contulit 900. & Cajus 600. Mævius vero impendit operam ſuam æſtimatam 100. ac detractis omnibus expenſis, remaneat lucrum 640. florenorum, tunc Titio ex hoc lucro, juxta proportionem collatæ ſortis principalis, debentur 360. Cajo 240 Mævio 40. floreni; prout facile deprehenditur per Arithmeticam mediante *Regula Aurea*, vulgo *Del trè* appellata, ſed ſpecialius ad propoſitum loquendo, per *Regulam Societatis*.

132. Quarta conditio, ad juſtitiam quæſtuoſæ Societatis requiſita, eſt: Ut ſors principalis, ſeu pecunia per ſocium in commune collata, ſubjaceat periculo conferentis: ita ut ſi pereat abſque culpa ſocii, pereat illi, qui eam in commune contulit. Nam qualibet res domino ſuo perit: atqui dominus pecuniæ in communem ſortem collatæ, eſt ipſemet conferens, ut dictum *num.* 124. Navar. *c.* 17. *Manu. n.* 251. *& ſeqq.* Covarr. *l.* 3. *Var. Reſolut. c.* 2. *Concl.* 1. & 2. Bonac. *cit. quæſt.* 7. *punct.* 1. *num.* 4. cum aliis. Quinimo Sixtus V. in ſua 55. Conſtitutione, quæ incipit, *Deteſtabilis avaritiæ* (& habetur *Tom. 2. Bullarii Romani*) ex profeſſo damnat, & tanquam uſurariam pravitatem ſapientes reprobat omnes contractus, conventiones & pactiones, quibus cavetur, ut in ſingulos annos, aut menſes per alterum ſocium, durante Societate certa lucri quantitas & ſumma, veluti tot pro quolibet centenario ſolvatur, ac nihilominus ſors ipſa principalis, etiam ſi fortuito caſu quamlibet jacturam, vel amiſſionem ſequi contigerit, ſemper alteri maneat, & integra a ſocio recipiente reſtituatur: talis enim pactio videtur ſapere uſuram palliatam.

133. Controvertunt nihilominus DD. utrum his non obſtantibus in Societate licitum ſit pactum de aſſecuratione ſortis principalis, ſaltem ſub præſtatione juſti pretii pro impoſito aſſecurationis gravamine; vel ea lege, ut remiſſo in compenſationem dicti gravaminis majori lucro incerto, velit quis eſſe contentus modico duntaxat lucro, certo tamen, puta quinque pro centum in annos ſingulos ſibi præſtandis? Negant non pauci, licitum eſſe tale pactum aſſecurationis; idque ob rationes *num. præced.* allatas, ut Sotus *l.* 6. *de juſtit. quæſt.* 6. *art.* 2. Azor. *p.* 3. *l.* 9. *c.* 3. *quæſt.* 9. & quidam alii, quos citat Lugo *diſp.* 30. *de juſt. & jur. ſect.* 4. *num.* 39.

134. Oppoſitam tamen ſeu affirmativam ſententiam eſſe jam ſatis communem, & veriorem, cenſet Lugo *loc. cit. num.* 40 *& ſeq* Leſſius *lib.* 2. *de juſtit. & jur. cap.* 25. *dub.* 3. *num.* 23. Navarrus *cap.* 17. *Manu. num.* 254. Covarruvias *lib.* 3. *Var. reſolut. cap.* 2. *concl.* 3. Layman *lib.* 3. *ſect.* 5. *tract.* 4. *cap.* 20 *num.* 2. *&* 4. Bonacina *cit. punct.* 1. *num.* 3. *verſ. Dixi niſi*, Reginaldus *lib.* 25. *cap.* 29. *num.* 396. *& ſeqq.* cum pluribus aliis, quos citant. Fundamentum hujus ſententiæ deſumitur *ex l. Si non fuerint*, *ff. Pro ſocio*: ubi dicitur, *Ita coiri ſocietatem poſſe, ut nullam partem damni alter ſentiat, lucrum vero commune ſit, ſi tanti ſit opera quanti damnum eſt*, hoc eſt periculum damni ſubeundi, ut explicat Gloſſ. *ib. verſ. damnum eſt*. Accedit ratio; quia contractus aſſecurationis, ſeu ſuſcipiendi periculum rei alienæ, eſt pretio æſtimabilis, ac de jure licitus, *arg. l. in nave*, *ff. Locati*: ergo poteſt conjungi contractui Societatis, cæteroquin pariter licito: nullo enim jure reperitur prohibitum, duos contractus cæteroquin licitos conjunctim fieri, & permiſceri. Atqui ita ſit in contractu illo Societatis, ubi periculum ſortis amittendæ alter ſocius redimit præſtito juſto pretio, vel remittendo ſpem majoris lucri: ergo

135. Nec obſtat, quod qualibet res domino ſuo pereat. Nam hoc verum eſt regulariter loquendo, ac ſecluſo ſpeciali pacto, quo quis periculum rei alienæ ſponte in ſe ſuſcipit; alias ſecus. Sic quippe in ſimili Commodatarius, vel Depoſitarius regulariter non tenetur de caſu fortuito, quo res commodata vel depoſita abſque ſua culpa periit: ſecus tamen, ſi præceſſit pactum de præſtando caſu fortuito *c. un. de Commod. & c.* 2. *de Locato*, cum ſimilibus.

136. Ad allegatam Sixti V. Conſtitutionem inquit Lugo *cit. diſp.* 30. *ſect.* 4. *num.* 37. allegans plures alios, ipſummet Sixtum V. de ſenſu dictæ Bullæ interrogatum reſpondiſſe, ſe in ea ſolum voluiſſe prohibere injuſtos contractus, & conventiones ſolitas Societatibus apponi, quas Claſſici Doctores condemnarent, non autem eas, quas iidem approbarent, tanquam juſtas. Accedit Rota *in deciſ. Romana Societatis die 3. Junii* 1602. *coram Coccino*, ubi cenſuit, dictam Bullam comprehendere ſolum caſus uſurarios de Jure communi, additis tamen majoribus pœnis. Id ipſum ſuadetur ex eo; quia poſt memoratam Bullam Sixtinam paſſim ſimiles contractus celebrantur: ut de Luſitania, Belgio, aliiſque Provinciis teſtantur Molina, Leſſius, & alii. Quare dicendum, hanc fuiſſe mentem Pontificis, vel certe Bullam illam aliter non eſſe uſu receptam. Ita diſcurrit Lugo *ubi ſupra*.

137. Ad ultimum negatur Aſſumptum. Licet enim pactio illa ſapiat uſuram palliatam, quando ex vi ſolius Societatis ſit pactum de aſſecuratione ſortis principalis; ſecus tamen eſt, quando expreſſe, vel tacite apponitur alius contractus, quo redimitur periculum amittendi ſortem principalem præſtando aliud juſtum pretium, vel in ejuſdem compenſationem, remittendo ſpem majoris lucri incerti, ut dictum.

138. Quinta tandem conditio, ad licitam Societatem requiſita, eſt, Ut juſta pacta ab initio inter Socios inita ſerventur, vel ſi nihil expreſſe conventum eſt, loci conſuetudo attendatur: ſimulque non immiſceatur fraus, dolus ſive deceptio aliqua, aut alia culpa ex parte ſociorum; alioquin ea hoc ipſo foret injuſta, & induceret obligationem reſtituendi damnum inde ſecutum etiam pro Foro conſcientiæ. Sic fieret, quando adminiſtrans communem pecuniam Societatis, inde clam fraudaret, ſurripiendo in ſuos privatos uſus: vel quando lucrum proveniens, non fideliter ex æquo divideretur inter ſocios pro rata contributæ ſortis principalis; item, quando ex culpa ſocii perit communis pecunia, vel lucrum, aut pars ipſius. Quæ omnia ut clarius intelligantur, ſit

139. CONCL. IV. In contractu Societatis, ſi quid pereat caſu fortuito, & abſque culpa ſociorum, damnum cenſetur commune, juxta dicta *num.* 131. alioquin vero tenetur ſocius de dolo, culpa lata & levi, non autem de leviſſima. Ita deſumitur *ex l. Socius ſocio*, *ff. pro ſocio*, *& §. ultim. inſtit. de Societate*, ac tradit Angelus *in Summa v. Societas* 1. *num.* 16. Leſſius *d. c.* 25. *num.* 37. Bonac. *cit. quæſt.* 7. *punct.* 2. *n.* 3.

Digitized by Google

2. *n.* 3. *verſ. Dixi in quarta*, & alii. Nam quia contractus Societatis celebratur in utilitatem utriuſque, conſequens eſt quod præſtetur non ſolum dolus, & culpa lata, ſed etiam levis, non autem leviſſima, *arg. l. ſi ut certo, §. nunc videndum eſt, ff. Commodati*, eſtque jam dictum ſupra *tract. 8. diſt. 2. n.* 45.

140. Infertur proinde, quod ſi aliquid damni acciderit, ex culpa ſaltem levi ipſius ſocii, & ſi res communes furto fuerint ablatæ ex defectu debitæ cuſtodiæ, tale damnum non futurum commune: quinimo ſocius ille, qui ejuſmodi culpam commiſit in non diligenter cuſtodiendo, tenetur cæteris ſociis ad reſtitutionem. Leſſius, Bonacina, *ubi ſupra*, & alii. Idemque dicendum de ſimilibus: quamvis loquendo pro Foro conſcientiæ, & ante ſententiam Judicis, hoc ipſum nonnihil limitetur ſupra *cit. diſp.* 2. *n.* 46. *& ſeqq.*

141. Solum adde, quod quando unus ſocius ab aliis convenitur propter ea quæ ratione Societatis debet, is non ſit condemnandus in plus, quam commode facere poteſt, ita ut non negat. Textus eſt *in l. Verum eſt*, §. 1. *ff. pro ſocio*, addita illa congruentiæ ratione: *Hoc enim ſummam rationem habet: cum Societas jus quodammodo fraternitatis in ſe habeat*. Quamquam iſtud intelligendum ſit, dummodo ſocius dolo non fecerit, quo minus integre ſatisfacere poſſet, *cit. l. verum eſt, §. tempus autem*. Simulque cautionem præſtet de integre ſatisfaciendo, ſi pervenerit ad meliorem fortunam, *d. l. verum eſt, §. id facere*. Layman *lib. 3. ſect. 5. tract. 4. cap.* 20. *n.* 6.

142. CONCL. V. Expenſæ non ſuperfluæ cauſa Societatis factæ a ſocio apponente induſtriam ſunt communes, ac ſolvendæ ex communi pecunia Societatis; niſi aliter conventum ſit inter ſocios, vel conſuetudine receptum. Ita Angelus *Verſ. Societas* 1. *num.* 22. Reginaldus *lib.* 25. *n.* 395. Bonacina *cit. diſp. 3. de contractibus, q. 6. puncto 4. n.* 3. & alii. Ratio eſt, quia lucrum inter ſocios dividendum, non intelligitur, niſi deductis neceſſariis expenſis, *l. Mutius, ff. pro ſocio*, ſicut & fructus ſolum intelliguntur deductis neceſſariis impenſis, *l. fructus, ff. de operibus ſervor.* cum ſimilibus. Et hinc juxta Doctores paſſim, neceſſariæ illæ expenſæ, quas facit ſocius in traſportandis vel conſervandis mercibus, & aliæ hujuſmodi, ſolvi debent ex communi pecunia Societatis.

143. Intellige, niſi antea conventum fuerit inter ſocios, ut is ex propriis pecuniis neceſſarias expenſas ſolveret, quas poſtmodum reciperet a cæteris ſociis; Aut niſi hoc ipſum conſuetudine receptum ſit; prout accidit, quando pro conſervatione mercium, vel pro acquiſitione deſiderati lucri, expenſæ quædam neceſſario ſunt faciendæ, nec amplius ſuppetit pecunia, quæ extrahatur ex communibus bonis Societatis: tunc enim ſocius negotiator non ſolum ex præcepto Charitatis, ſed etiam ex lege Juſtitiæ, tenetur dictas expenſas facere ex propriis bonis poſtea ſuo tempore eas recepturus a ſociis; vel, ſi non habet proprias pecunias, debet has mutuo petere ab aliis. Ita Leſſius *cit. c.* 55. *n.* 36. Bonacina *d. punct.* 4 *n.* 5. Layman *cit. c.* 20. *n.* 5. & alii. Siquidem ſocius negotiator ratione contractus Societatis (& conſequenter etiam ex juſtitia) tenetur adhibere pro conſervandis bonis communibus eam diligentiam, quam quiſque diligens adhibere ſolet circa res proprias, alioquin is committeret culpam ſaltem levem; atqui in dicto caſu quiſque diligens impenderet ſuas pecunias, vel ſi non haberet, mutuo acciperet alienas, ne majus damnum incurreret; ergo ad hoc ipſum tenetur ſocius, & quidem ex juſtitia.

144. Ampliatur Concluſio ad moderatas Eleemoſynas, quales ſocius ponens induſtriam facere poteſt ad invocandum Divinum auxilium pro felici ſucceſſu Societatis; nam etiam iſtæ ex communibus bonis ſolvendæ ſunt. Layman *c.* 10. *n.* 5. Bon. *loc. c. punct.* 4. *n.* 3. & 4. allegans alios.

145. Ampliatur ulterius Concluſio ad integras expenſas, quas facit ſocius in itinere cauſa Societatis ſuſcepto. Licet enim Sylv. *verſ. Societas* 1. *q.* 12. Angelus *cit. n.* 12. & nonnulli alii exiſtiment, hic deducendas eſſe illas impenſas, quas ſocius ille domi feciſſet; nihilominus magis accomodate ad Jura, & praxin, videtur dicendum integra impendia itineris ex communi ſorte eſſe præſtanda, *ar. l. ſi fratres, §. Siquis ex ſociis, ff. Pro ſocio*. Huic quippe ſocio propter Societatem proficiſcenti (veluti ad merces emendas) viatica indiſtincte conceduntur ex bonis Societatis, Nav. *c.* 17. *Man. n.* 285. iſtud intelligens, niſi pactum in contrarium interveniſſet. Leſſ. *cit. c.* 25. *n.* 35. Layman *ubi ſupra n.* 5. Bon. *punct.* 4. *n.* 3. cum aliis.

146. Ampliatur tertio, quod ſi ſocius abſque culpa ſua, etiam levi, ex cauſa Societatis damnum incurrit (utputa, quia reſiſtendo prædonibus volentibus auferre bona Societatis, vulneratus eſt, multaſq; poſtea expenſas fecit ad ſe curandum) etiam tales expenſæ ſint communiter faciendæ. Textus eſt *in l. Cum duobus, §. Quidam, & l. Secundum Julianum, ff. Pro Socio*; ac tradit Angelus *verſ. Societas* 1. *n.* 15. Layman *cit. c.* 20. *n.* 5. Bonacina *punct.* 4. *n.* 1. & communis aliorum.

147. Additur notanter, *Si ſocius abſque culpa ſua, etiam levi, &c.* Nam ſecus dicendum, ſi ſocius ex ſua culpa in tale damnum incidit, v. g. provocando alium rixis, in quibus poſtea ſauciatur. Tum quia is tenetur de culpa, etiam levi, ut dictum *n.* 129. *& ſeq.* Tum quia æquum non eſt, ut Societas damnum patiatur ex culpa alicujus ſocii: cum peccata ſuos authores tenere debeant, *c. de his quæ fiunt a maj. p. cap.* Simulque non debeat alteri per alterum iniqua conditio inferri, *l. Non debet, ff. de Reg. Jur.* cum ſimilibus.

148. Additur ulterius, *ex cauſa Societatis*. Nam damna propria, quæ ſocius aliunde incurrit, puta ſi ob privatas inimicitias ab aliquo vulneratus ſit, aut aliquid ipſi ex propriis rebus furto ablatum fuerit, non debent eſſe communia. Talia enim non venerunt in Societatem, *l. Socium qui, §. fin. ff. Pro ſocio*; & quia nec proveniunt ex cauſa Societatis, nulla ſubeſt ratio obligans cæteros ſocios ad reſarcienda hujuſmodi damna. Accedit, quod etiam lucra, quæ non ex cauſa Societatis, ſed aliunde, v. g. ex paterna hæreditate proveniunt, nequaquam ſint communia; idem ergo dicendum de damnis aliunde ſocio obvenientibus. Bonac. *loc. cit.* & alii.

149. CONCL. VI. Societas pluribus modis finitur, qui recenſentur *in l. Verum eſt* 64. *& l. Actione* 66. *ff. Pro ſocio*. Et quidem I. Finitur Societas finito tempore ad Societatem conſtituto, *cit. l. Actione, § Item qui ſocietatem*. II. Finita negotiatione, *d. l. Actione, §. Item ſi alicujus*. III. Per renunciationem, ſeu conſenſum mutuum omnium ſociorum: alias vero, ſi unus duntaxat renunciet, ipſe quidem a ſe liberabit ſocios ſuos, ſe vero non liberabit ab ipſis, quando Societatis interfuit non dirimi tunc ſocietatem; prout amplius declaratur *in l. Actione, §. Diximus*.

150. IV. Finitur Societas morte naturali unius ſocii, etiam ſi Societas cum pluribus contracta fuerit, & plures ſuperſint, *cit. l. Actione, § Morte unius, & l. Verum, §. Societas ſolvitur, ff. Pro ſocio*. Etenim in Societate eligitur induſtria perſonæ, qualis expirat ſuperveniente morte naturali ſocii, ignoratur enim qualis futura ſit induſtria hæredis, atque ideo hæres defuncti ſocii non ſuccedit in locum ejus, niſi novo conſenſu ineatur ſocietas, *l. Nemo poteſt, & l. Plane ſi hi, ff. eod.*

151. Atque iſtud extenditur ad mortem etiam civilem cujuſpiam ſociorum, *cit. l. Verum, §. Societas ſolvitur*, qualis cenſetur incurri per exilium, imo & per Profeſſionem Religioſam. Bonac. *cit. diſp.* 3 *q.* 6. *punct. ult. nu.* 4. Regin. *l.* 25 *num.* 175. & alii.

152. V. Solvitur Societas interitu rei: hoc eſt, quando vel ſors capitalis periit in totum, vel conditionem ita mutavit, ut non amplius ſit in commercio hominum, puta, quia facta eſt Religioſa, Deoque conſecrata, *cit. §. Societas ſolvitur*. Addit Bon. *loc. c. n.* 5. poſt Sylveſtr. *ver. Societas* 1. *q.* 14 & alios, Societatem finiri non ſolum, quando tota pecunia capitalis interiit, ſed etiam, quando modica, & exigua duntaxat remanſit: quia non cenſetur alter ſocius in tali caſu ſe voluiſſe obligare ad præſtandam operam ſuam, quæ eſt longe majoris valoris.

153. Tandem Societas finitur, egeſtate alterius ſocii: ut quando ejus bona publicantur, aut oppreſſus ære alieno cedit

bonis

Digitized by Google

bonis ſuis, *cit. l. Actione*, *§. Publicatione*, *ff. Pro ſocio*. Idemque dicendum, quando alter ſocio jam depanperatus non poteſt contribuere promiſſam pecuniam vel quando is promiſit operam ſuam, ſed hanc ob ſupervenientem infirmitatem præſtare nequit. Bon. *cit. n.* 5. cum aliis.

154. CONCL. VII. Finita Societate diviſio bonorum, ſeu lucri provenientis, facienda eſt inter ſocios ad æqualitatem, juxta proportionem illius, quod quiſque contulit in ſocietatem, ita ut qui æqualiter contulerunt pecuniam vel induſtriam, æque lucrum recipiant; inæquale vero qui inæqualiter contulerunt. Ita comm. & ratio eſt; quia hujuſmodi diviſionem æqualem lucri inter ſocios exigit naturalis æquitas, & virtus juſtitiæ; ſic enim unicuique datur, quod ipſi debetur. His accedunt dicta *num.* 131.

155. Quæres, utrum is, qui Societatem quandam iniens operas ſuas ad ejus expeditionem obligavit, licite poſſit aliam adhuc Societatem inire, ſuaſque operas eidem impendere. Reſp. Licite hoc fieri, quoties iſtud quis præſtare poteſt abſque præjudicio prioris Societatis, alias ſecus. Ita Bon. *ubi ſupra qu.* 1. *n.* 4. poſt Mol. *diſ.* 419. Rebell. *lib.* 10. *q.* 8. *n.* 4. & alios comm. Ratio prioris partis eſt; quia tunc nullam facit injuriam ſociis prioris ſocietatis, neque violat pactum cum eiſdem initum; cenſetur enim ſolum ſe priori Societate obligaſſe, quatenus opus eſt ne Societas damnum patiatur, alioquin, ſi ultra nihil agere liceret, potius præberetur cauſa otiandi.

156. Altera pars de ſe patet. Quia iniens ſecundam Societatem cum præjudicio prioris ageret contra juſtum Societatis contractum cum priori jam initum; unde non ſolum peccaret, ſed etiam teneretur ad reſtitutionem omnium damnorum, ſi qua exinde ſociis prioris Societatis obveniant; faceret enim contra juſtitiam, non ſervando pacta ipſis promiſſa cum eorundem præjudicio. Sicut a pari famulus, qui ab uno domino conductus fuit, alterius domini negotiis ſeſe immiſcere non poteſt cum præjudicio prioris; alioquin teneretur huic ad reſtitutionem damni illati, cum ex vi contractus conductionis teneatur huic fideliter deſervire, omneque damnum ipſius, quantum poteſt, avertere.

TRACTATUS IX.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI,

UBI ET

DE RESTITUTIONE.

1. DEcalogi nomine intelliguntur decem Præcepta illa, quæ olim miniſterio Angelorum in duabus Tabulis lapideis deſcripta, & per manus Moyſis Populo Iſraelitico tradita, & promulgata fuerunt, prout legitur *c.* 20. *Exodi*, & *cap.* 5. *Deuteronomii*, ac alibi. Eorum priora tria Deum immediate reſpiciunt, dicunturque *Præcepta primæ Tabulæ*: ſeptem poſteriora Proximum ſpectant, & vocantur *Præcepta ſecundæ Tabulæ*. Quæ quidem Decalogi Præcepta tum ex naturali lumine generi humano indita, tum rurſus a Chriſto Domino, utpote ſupremo Legislatore, non ſolum innovata, ſed etiam magis explicata & ampliata fuerunt, prout Evangelicæ Legis major perfectio poſtulabat; uti habetur *cap.* 5. & *c.* 19. *Matthæi*, & alibi. De his ergo Decalogi Præceptis, ſimulque occaſione quinti, & trium ſequentium Præceptorum, *de Reſtitutione* ratione Homicidii, Stupri, Furti, ac Detractionis facienda (aliis pluribus materiis ad propria loca remiſſis) in præſenti Tractatu dicetur. Faveat ille, qui dixit *Matth.* 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.*

DISTINCTIO I.

De Præceptis Decalogi in genere, ac primis tribus in ſpecie.

QUÆSTIO I.

Quid generatim cenſendum ſit de Præceptis Decalogi, eorumque obligatione?

SUMMARIUM.

1. *Decalogi Præcepta, quæ?*
   Dividuntur in Præcepta primæ, & ſecundæ Tabulæ.
2. *Excellentia Præceptorum Decalogi.*
3. *Ea ſunt de Jure naturali.*
4. *Atque obligant pro quocunque ſtatu.*
5. *Solvitur inſtantia de ſanctificando die Sabbati.*
6. *Alia inſtantia de Idololatria.*
7. *Cauſæ diſpoſitivæ ad Idololatriam, quæ?*
   Ejuſdem cauſa conſummativa.
8. *Omnia præcepta moralia reducuntur ad Præcepta Decalogi.*
9. *Mandatum de diligendo Deo, & Proximo, an reducatur ad Decalogum?*
10. *Quomodo ad id reducantur Præcepta circa cæremonias veteris Legis, & ritus Sacramentorum, Legiſque cæteræ?*
11. *Violatio omnium Præceptorum Decalogi eſt ex genere ſuo mortalis.*
12. *Per accidens tamen poteſt eſſe venialis.*
    (a) Ut dictum Tract. 3 Diſt. 2. num. 8 & 15.
13. *Notabilis differentia inter ipſa Præcepta Decalogi.*
14. *Utrum Deus poſſit diſpenſare in Præceptis Decalogi?*
15. *Exempla talis diſpenſationis.*
16. *Solvitur objectio, oſtendendo, ibi interveniſſe veram diſpenſationem.*

2. REcte notavit Divus Auguſtinus *Quæſt.* 140. *ſuper Exodum*, Decalogum, in quo Divinæ Legis præcepta continentur, eſſe omnium Legum Epitomen abſolutiſſimam: Summamque omnium eorum, quæ homini Chriſtiano agenda ſunt, in eodem expreſſam eſſe, fatetur Concilium Colonienſe *in Enchiridio Chriſtianæ Inſtitutionis*. Unde ſi Præcepta ipſius bene intelligantur, ſufficient ad omnes actus humanos, tum interiores, tum exteriores, recte ordinandos; cum omnia præcepta moralia reducantur aliqua ratione ad Præcepta Decalogi. Hinc ſit

3. CONCL. I. Præcepta Decalogi ſunt de Jure naturali, atque obligant pro quocunque Statu. Ita communis; & ratio eſt: quia Præcepta Decalogi ſunt de his, quæ ſtatim in promptu mens hominis ſuſcipit, & quorum contrarium videtur repugnare rationi. Hinc *Rom. cap.* 2. dicitur: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt: ejuſmodi legem* (id eſt, ſcriptam) *non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.*

4. Proinde Præcepta Decalogi quocunque tempore obligabant, etiam antequam promulgabantur a Moyſe, ſive jam in ſtatu Legis Naturæ; atque obligant de facto in ſtatu Legis Evangelicæ, eo quod lumine naturali notum ſit, non eſſe furandum, non blaſphemandum, non mentiendum, ac hujuſmodi. Quamvis, ut magis memoria tenerentur, ac frequentius in cogitatione verſarentur, convenienter poſtmodum ea fuerint ſcripta, & a Moyſe promulgata, atque a Chriſto amplius declarata.

5. Si dicas: Præceptum Sanctificandi Sabbatum non amplius

plius urget, cum ex traditione Apoſtolorum pro Sabbato colamus Diem Dominicam; ergo hoc præceptum non eſt de Jure naturali. Reſp. diſtinguendo antecedens: Præceptum ſanctificandi Sabbatum non amplius urget, quatenus eſt cæremoniale veteris legis, conceditur; quatenus eſt morale, negatur antecedens, & conſequentia. Siquidem præceptum de Sabbato ſanctificando partim eſt morale, partim cæremoniale. Morale quidem, quatenus præcipitur, quod homo aliquo tempore vacet rebus Divinis; & ſic eſt de Jure naturali, atque etiamnum obligat, juxta illud *Pſalm.* 45. *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus*. Cæremoniale vero, quatenus in Lege veteri pro tali cultu determinabatur Dies Sabbatinus; & ſic de facto non obligat.

6. Quod ſi urgeas: Si Præcepta Decalogi ſunt lumine naturali nota, quomodo igitur ante Chriſti adventum Idololatria ferme totum Orbem occupavit, quæ tamen eſt contra primum Præceptum Decalogi? Reſp. Exiſtentiam veri Dei, huncque eſſe colendum, homines lumine naturali cognoverunt, aut ſaltem, dummodo voluiſſent, neque propria malitia excæcati fuiſſent, ex creaturis hujus Mundi cognoſcere potuiſſent, prout aperte teſtatur D. Apoſtolus, *Rom.* 1. *Inviſibilia Dei a creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas: ita ut ſint inexcuſabiles: Quia cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, &c.*

7. Porro cauſa diſpoſitiva ad Idololatriam partim fuit inordinatum deſiderium præſentiæ mortuorum, quibus erigebant ſtatuas, ut in his velut præſentes cernerentur qui mortui fuerant: partim tyrannis, ob quam Belus (qui eſt Nemrod, de quo legitur *Geneſ.* 10.) a filio ſuo Nino, Aſſyriorum Rege, jubebatur in erecta ſibi ſtatua coli, ut non mortuus, ſed deus eſſe videretur; de quo execrando cultu Beel, nec non & tyrannide diverſorum Regum, ſubditos ad Idololatriam provocantium, toties in S. Scriptura fit mentio. His acceſſit ſucceſſu temporis convaleſcens iniqua conſuetudo, qua tantus error pro lege cuſtodiebatur; prout uberius habetur *Sapient. cap.* 14. Tandem, Deo ob malitiam hominum permittente, alia cauſa (quam *conſummativam Idololatriæ cauſam* appellat Doctor Angelicus 2. 2. *qu.* 94 *art.* 41.) acceſſit ex parte dæmonum, qui ſe colendos hominibus errantibus exhibuerunt, dando in Idolis reſponſa, & aliqua, quæ mirabilia videbantur, faciendo.

8. CONCL. II. Omnia præcepta moralia poſſunt aliqua ratione ad Præcepta Decalogi reduci. Ita D. Auguſtinus *l. De decem Chordis*. Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. Mor. num.* 3. & communis; idque patet inductione. Siquidem tria prima Decalogi Præcepta ordinant hominem ad Deum, ſeptem vero poſteriora ad Proximum: ex quibus priora tria complectuntur aliquo modo, quæcunque ad Dei cultum pertinent, atque explicari ſolent in Tractatu *De Religione, De Fide, Spe, & Charitate*, & alibi. Porro ſub honore Parentibus exhibendo etiam continentur reverentia, ſuſtentatio, obedientia, & alia hujuſmodi, tam ipſis, quam cæteris legitimis Superioribus præſtanda, & econtra horum obligatio erga ſibi ſubjectos: per ſequentia vero ſex Præcepta prohibentur omnia nocumenta, quæ poſſunt Proximis inferri in bonis animæ, corporis, fortunæ, & famæ, prout amplius patebit ex dicendis.

9. Objicies I. Mandatum de diligendo Deo, & Proximo, non reducitur ad Præcepta Decalogi, ſed potius hæc reducuntur ad illud, *Matth.* 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. In his duobus mandatis univerſa Lex pendet, & Prophetæ*; ergo. Reſp. negando antecedens: licet enim Præcepta Decalogi ad illa duo mandata Dilectionis Dei, & Proximi, reduci poſſint tanquam ad prima principia practica moralia (continentur enim Præcepta Decalogi in ipſis, tanquam Concluſiones in Præmiſſis) nihilominus viciſſim etiam illa duo mandata reducuntur ad Præcepta Decalogi, atque in iſtis continentur tanquam Præmiſſæ in Concluſionibus, in quibus per partes explicantur.

10. Objicies II. Si omnia Præcepta moralia continentur aliquo modo in præceptis Decalogi; ergo ſuperfluunt innumeræ aliæ leges, tum Divinæ, tum Humanæ, Civiles, ſive Eccleſiaſticæ. Reſp. negando conſequentiam. Siquidem, ut taceantur plurimæ Leges cæremoniales veteris Legis, nec non & Præcepta Legis Evangelicæ circa ritus Sacramentorum, quæ non ſunt Jure naturali cognita, ſed pendent a libera voluntate Dei; neque aliter ad Decalogum reduci poſſunt, niſi quatenus Jure naturali docemur, Deum eſſe colendum Cæremoniis ſacris a ſe ordinatis; atque ſuppoſita Divina inſtitutione, ac revelatione, Fide inſtruimur, hoſce ſacros ritus Sacramentorum a Deo præceptos eſſe. Ut, inquam, hujuſmodi leges taceantur, omnes aliæ Leges aliquo modo reduci poſſunt ad Præcepta Decalogi, utpote quæ explicant, atque ad caſus ſpeciales juxta rerum, temporum, locorum, perſonarum, aliarumque circumſtantiarum exigentiam applicant, eorumque determinant obligationem: alioquin, ſi lex aliqua pugnaret contra Præceptum Decalogi, eo ipſo foret injuſta.

11. CONCL. III. Omnium & ſingulorum Præceptorum Decalogi violatio, ex genere ſuo eſt peccatum mortale; quamvia per accidens non raro a mortali excuſet tum parvitas materiæ, ubi dari poteſt (non enim ſemper, ac in omnibus dari poteſt, ut patet in Juramento falſo, in blaſphemia, & nonnullis aliis) tum defectus deliberationis, aut plenæ advertentiæ: Ita communis. Prior pars patet: quia omnia Præcepta Decalogi verſantur circa talem materiam, cujus violatio graviter repugnat Dilectioni Dei, vel Proximi, aut alteri virtuti; niſi excipere placeat Mendacium jocoſum, & officioſum, cujus utriuſque prohibitio ad octavum Præceptum Decalogi, cæteroquin ex genere ſub mortali obligans, reducitur.

12. Altera pars liquet ex eo, quia generaliter ad peccatum mortale requiritur plena advertentia rationis, ac deliberatio voluntatis; alioquin, ſi eſt ſemiplena, ſeu imperfecta ſolum, ex peccato de genere ſuo mortali, fit per accidens peccatum veniale (a) quo modo & Perjurium, ſi fit ex aliqua inadvertentia, poteſt reddi veniale.

13. CONCL. IV. Inter Præcepta Decalogi eſt notabilis differentia, quod aliqua eorum ſimpliciter loquendo, obligent, poſitis quibuſcunque circumſtantiis; quædam vero non ſimpliciter & abſolute obligent, ſed ſub certis ac determinatis ſolum circumſtantiis. Ita Maſtrius *loc. cit. n.* 6. & alii, ac probatur inductione. Nam inprimis Præcepta illa, quibus prohibetur Odium Dei, Idololatria, Perjurium, Blaſphemia, Mendacium, & alii tales actus intrinſece mali, ſemper obligant poſitis quibuſcunque circumſtantiis; ita ut actus oppoſiti in nullo prorſus caſu reddantur liciti, etiamſi quis poſſet vitam ſuam ſalvare, aut totum mundum redimere. Econtra vero Præceptum non furandi, non occidendi, & quædam ſimilia, obligant ſolum ſub certis circumſtantiis; utputa ne quis ſurripiat rem alienam domino rationabiliter invito, ne Proximus indebite occidatur, &c. Et quidem manentibus talibus circumſtantiis ſemper obligant; ſi vero mutentur, non obligant: unde in extrema neceſſitate licite quis ſurripit rem Proximi, ſicut & in bello juſto licita ſunt ſpolia hoſtium; ſimiliter malefactores, & hoſtes in bello juſto, recte occiduntur.

14. Ex his patet reſponſio ad illam quæſtionem inter Theologos agitatam, utrum Deus poſſit diſpenſare in Præceptis Decalogi? Reſp. enim quamvis Nominales affirment, Deum poſſe diſpenſare in omnibus Præceptis Decalogi; Thomiſtæ vero id abſolute negent: nihilominus cum Doctore Subtili 3. *diſt.* 37. *quæſt. un.* mediam ſententiam eſſe tenendam, & dicendum, quod in illis Præceptis Decalogi, quæ ſunt de Jure naturali ſtricte ſumpto (ut eſt Præceptum non blaſphemandi, non pejerandi &c.) Deus non poſſit diſpenſare; bene tamen diſpenſare valeat in aliis, quæ non ſunt de Lege naturali ſtricte, ſed ſolum large accepta, ut eſt Præceptum non occidendi, non furandi, &c. Quæ eatenus dicuntur eſſe de

lege

Digitized by Google

lega Naturæ, quatenus regulariter loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis, ſunt conſona primis principiis, & concluſionibus Legis Naturæ.

15. Porro in hiſce poſterioribus poſſe Deum diſpenſare, ita videlicet, ut accedente Divina authoritate licitum evadat, quod alioquin illicitum foret, probatur ex S Scriptura. Sic quippe Deus diſpenſavit cum Abrahamo, ut poſſet filium ſuum innocentem Iſaac occidere, aut ſaltem voluntatem efficacem occidendi habere. Similiter diſpenſavit cum Hebræis exeuntibus de Ægypto, ut licite potuerint optima quæque vaſa ejus, aurea & argentea, ſibi mutuo data auferre. Item diſpenſavit cum iiſdem Judæis in Polygamia, ſeu ſimultanea pluralitate uxorum, in Libello repudii, & nonnullis aliis hujuſmodi.

16. Si dicas: in prædictis caſibus non intervenisse veram diſpenſationem quoad Præcepta Decalogi, ſed tantum eſſe factam mutationem materiæ Præcepti, aut poſitionem alicujus circumſtantiæ, ſub qua Leges illæ Juris naturalis non amplius obligabant: nam (inquies) Præceptum non occidendi, aut non furandi &c. ſolum prohibet furtum, vel homicidium indebite factum; quale non eſt, ſi id fiat ex conceſſione, vel mandato Dei, qui habet ſupremum in res noſtras, vitamque dominium. Reſp. hoc parum urgere: nam diſpenſatio tunc accidit, quando ab habente legitimam facultatem fit relaxatio Juris communis: Atqui talis relaxatio Juris communis fit in caſibus poſitis: quia accedente mandato Dei poterat Abraham licite velle occidere Iſaac innocentem, quod alioquin non potuiſſet: & ſimiliter ex conceſſione Divina licite potuerunt Judæi auferre bona Ægyptiorum (non obſtante, quod furtum proprie non admiſerint) quæ alioquin ſine peccato auferre non potuiſſent; ergo tunc facta eſt vera diſpenſatio. Et certe, ſi hic nulla interveniebat diſpenſatio proprie dicta, ſed ſola mutatio materiæ Præcepti, ſequitur, nullam omnino dari proprie diſpenſationem, ſed omnes prorſus diſpenſationes eſſe meram legis ceſſationem, ortam ex mutatione materiæ, & circumſtantiarum: nam ſuperveniente diſpenſationis legitimæ circumſtantia, ceſſat ſemper ac ubique obligatio legis reſpectu diſpenſati.

QUÆSTIO II.

Quænam ſub Primo, & Secundo Præcepto Decalogi contineantur?

SUMMARIUM.

17. *Diviſio Præceptorum Decalogi juxta quoſdam.*
18. *Communior eorum diviſio, hujuſce ratio.*
19. *Præceptum primum Decalogi, quale?*
20. *Et quæ præcipiat, ac prohibeat?*
21. *De his remiſſive.*
   (b) Tract. 4. & 5. per totum.
22. *Præceptum ſecundum Decalogi, quod & quale?*
23. *Quænam eodem prohibeantur, & præcipiantur?*
24. *De his remiſſive.*
   (c) Tract. 6. Diſt. 2. & 3. per totum.
   (d) Nempe Tract. 5. per totum, & tract. 6. Diſt. 1.

17. Advertendum, quod non deſint SS. Patres, qui diſtinguendo præcepta Decalogi inter ſe, ponunt quatuor Præcepta pertinentia ad Deum, & ſex pertinentia ad Proximum; qui proinde Præceptum de *Non concupiſces &c.* ad unicum revocant; primum autem, vel ſecundum Præceptum dividunt in duo: prout faciunt S. Eſichius, & S. Hieronymus, atque Origenes, relati a D. Thoma 1. 2. *quæſt.* 100. *art* 4.

18. Communior tamen, & magis recepta eſt diviſio Præceptorum Decalogi, quam ponit D. Auguſtinus *Quæſt.* 71. *in Exodum*, ut ſint tria Præcepta primæ Tabulæ pertinentia ad Deum, & ſeptem Præcepta ſecundæ Tabulæ pertinentia ad Proximum. Ratio hujus communis diviſionis eſt: quia ea, quæ ad Deum pertinent, convenienter ad tria Præcepta reducuntur. Deinde, cum concupiſcentia uxoris Proximi ſpectet ad concupiſcentiam carnis, & concupiſcentia bonorum temporalium Proximi pertineat ad concupiſcentiam oculorum; recte D. Auguſtinus duo de his Præcepta diſtinxit, juxta illam generalem diviſionem peccatorum 1. *Joan.* 2. aſſignatam, ibi: *Omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*. Hac igitur præceptorum Decalogi diviſione retenta, quam poſuit D. Auguſtinus, ſit

19. CONCL. I. Primum Præceptum Decalogi ita ſonat: *Ego ſum Dominus Deus tuus &c. Non habebis deos alienos coram me*, uti legitur *Exod. cap.* 26. Et hoc præceptum partim eſt affirmativum, partim negativum: ex una enim parte aliquid præcipit, & ex altera aliquid prohibet, prout obſervat Catechiſmus Romanus *part.* 3. *cap* 2. Eſtque ſenſus Præcepti: *Me verum Deum coles, & diis alienis cultum non adhibebis*.

20. Et quidem, quatenus hoc Præceptum eſt affirmativum, ſeu quatenus quidpiam agendum præcipit, verſatur illud circa actus virtutis Religionis; mandatque, uni Deo verum cultum, venerationemque debitam eſſe exhibendam; atque inſuper ad hoc Præceptum revocantur, quæcunque pertinent ad tres Virtutes Theologicas, Fidem, Spem, & Charitatem, utpote quibus immediate attingimus Deum, tanquam objectum, atque ultimum Finem noſtrum. Quatenus vero præceptum illud eſt negativum, prohibetur per illud non ſolum Idololatria, atque omnis ſuperſtitio, ſed etiam Infidelitas, Deſperatio, atque Odium Dei, omneque aliud hujuſmodi peccatum.

21. Quia igitur de Religione, ejuſque diverſis actionibus, atque oppoſitis vitiis, nec non & de Fide, Spe, & Charitate, in propriis Tractatibus, jam actum eſt, (b) alia circa primum Præceptum Decalogi hoc loco dicenda non ſuperſunt: unde ad ſecundum pergendo, ſit

22. CONCL. II. Secundum Præceptum Decalogi *cap.* 20. *Exod.* his verbis exprimitur: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*. Et ſimiliter hoc præceptum, etſi verbis negativis comprehendatur, partim eſt affirmativum, partim negativum: nam dum prohibet aſſumere Nomen Domini in vanum, vel falſo jurando, vel aliter Sacroſanctum Dei Nomen vane atque irreverenter uſurpando, polluendo, aut contemnendo: ſimul præcipit, debitam Divino Nomini reverentiam, atque honorem exhibendum eſſe.

23. Itaque in primis hoc ſecundo præcepto Decalogi prohibetur, ne Diviniſſimum Nomen quoquo modo vano ſeu irreverenter aſſumatur, aut falſo jurando, aut Nomen Dei in leviſſimis rebus temere ad teſtimonium adducendo, aut hoc Sanctiſſimum Nomen blaſphemando, maledicendo, ſive conviciis infectando, aut etiam Vota male reddendo, & hujuſmodi. Deinde præcipitur debitus honor Divino Nomini impendendus, ac reverentiſſima ejuſdem invocatio; ſimulque, ut in Nomine iſto juremus in veritate, juſtitia, & judicio, juxta illud *Jeremiæ* 4 *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in juſtitia*. Quibus addere oportet nuncupationem Votorum, & debitam eorum præſtationem, prout Pſalmiſta ait: *Pſal.* 75. *Vovete, & reddite Domino Deo veſtro*.

24. Cæterum, quia tum de Juramento, ejuſque conditionibus, atque oppoſito vitio Perjurii, tum de Voto, ejuſque obligatione, atque ceſſatione, abunde jam ſuperius (c) dictum eſt, reliqua vero, reverentialem Divini Nominis aſſumptionem concernentia, comprehendantur in Tractatu de Religione, (d) non oportet eadem hoc loco repetere.

QUÆSTIO III.

De Tertio Præcepto Decalogi, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

25. *Præceptum tertium Decalogi, quale?*
   Et ratio ordinis.
26. *Præceptum hoc partim eſt morale, partim cæremoniale.*
27. *Quatenus morale, obligat de facto;*
   Non vero, quatenus cæremoniale.
   (e) Ut dictum Tract. 2. diſt. 2. q. 1.

Digitized by Google

28. *Pro Sabbato ſubſtituta eſt Dies Dominica.*
29. *Idem Præceptum eſt & affirmativum, & negativum.*

(f) Tract. 10. Diſt. 1. per totum.

25. TErtium Decalogi Præceptum his verbis expreſſum habetur *Exodi cap.* 20. *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.* Et quidem iſtud ordine pulcherrimo ſubjungitur duobus primis: nam quia ex Lege Naturæ debemus Deo Fidelitatem, Reverentiam, & Famulatum, ipſumque tum corde, tum ore, tum opere honorare; hinc in primo Decalogi Præcepto inſtruimur quoad interiorem cultum, Fidelitatemque Deo exhibendam, quæ conſiſtit in agnitione, cultuque unius veri Dei, & falſorum deorum reprobatione: in ſecundo docemur, Reverentiam Deo, ac Divino Nomini impertiri, ejuſque Nomen verbis pravis in vanum non uſurpare: & nunc in tertio Præcepto inſtruimur debitum Deo Famulatum in gratiarum actionem, pro perceptis beneficiis Creationis, Redemptionis, aliiſque innumeris, devote præſtare; quod fit diem Sabbati ſanctificando, modo explicando. Hinc ſit

26. CONCL. I. Tertium iſtud Præceptum partim eſt morale, & partim cæremoniale. Ita communis, eſtque breviter jam dictum ſuperius *n.* 5. Et quidem hoc Præceptum cenſetur eſſe morale, atque ex ipſa Lege naturali deſcendens, quatenus per id abſolute præcipitur, ut homo ſepoſitis temporalibus negotiis aliquod vitæ ſuæ temporis ſpatium Divino cultui impendat, Religioniſque exercitiis vacet: ad hoc enim tenetur homo ex inſtinctu ipſius naturæ. Cæremoniale vero eſt, quatenus hoc tempus colendi Deum juxta Legem Moſaicam debebat eſſe dies Sabbati.

27. Priori modo, ſeu quatenus eſt morale, Præceptum hoc omnes ſemper & eodem modo obligavit, & obligat: cum ab ipſa Lege naturali derivetur obligatio, ut quandoque Deum veneremur, colamuſque ob beneficium Creationis, Conſervationis, aliaque innumera beneficia, idque partim in ipſum credendo, ſperando, eumque ſuper omnia diligendo, partim eundem diverſis Religionis actibus humiliter colendo. Cæterum poſteriori modo, ſeu quatenus eſt unum ex Præceptis Cæremonialibus Legis Moſaicæ, cum poſt Chriſti adventum, atque inducta Lege Evangelica, omnia Præcepta Cæremonialia veteris Legis expiraverint (e) utpote quæ fuerunt umbra futurorum per Chriſtum jam impletorum, ſicque deſacto ſuperſtitioſe obſervarentur ob falſam eorundem ſignificationem: hinc etiam iſtud tertium Præceptum Decalogi, quatenus cæremoniale eſt, obligare ceſſavit.

28. Unde per ſanctos Apoſtolos loco die Sabbati, ex inſtinctu Spiritus Sancti, ſubſtitutus fuit in memoriam Dominicæ Reſurrectionis Dies Dominicus; de quo jam fit mentio *cap.* 1. *Apocalypſis*, ibi: *Fui in ſpiritu in Dominica die*; & loco aliarum Solemnitatum Judaicarum, ut explicat D. Thomas 1. 2. *quæſt.* 103. *art.* 3. *ad* 4. alii ſucceſſive dies Feſti per Sanctam Matrem Eccleſiam inſtituti ſunt, atque determinati, ut in illis ſpeciali ratione Deo debitus cultus per pia Religionis exercitia impendatur.

29. CONCL. II. Tertium hoc Præceptum Decalogi partim eſt affirmativum, partim negativum. Ita communis. Idque deſumitur inter alia ex illo *Exodi cap.* 16. *Requies Sabbati ſanctificata eſt Domino &c. Maneat unuſquiſque apud ſemetipſum*; id eſt (ut explicat Doctor Subtilis 3. *diſt.* 27. *quæſt. un.* §. *quantum ad ſecundum*) *recolligendo ſe, & aſcendendo ad Deum ſuum* per actus virtuoſos. *Et Eccleſia ſpecificavit quantum ad Miſſam audiendam in die Dominico, de conſecr. diſt.* 2. *cap. Miſſas.* Unde quatenus hoc Præcepto injungitur exercitium actuum virtuoſorum, cenſetur eſſe affirmativum: quatenus vero prohibentur opera ſervilia, atque judicium mortis, & ſanguinis, omniſque ſtrepitus Forenſis *cap.* 1. *& ſeq. de Feriis*, hac ratione Præceptum hoc eſt negativum. Verum de his ex profeſſo inferius (f) agendo de Præceptis Eccleſiæ.

DISTINCTIO II.

De quarto Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quæ ſit obligatio Filiorum erga Parentes.

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis quarti Præcepti.*
2. *Honor Parentum, tria comprehendit.*
3. *Et ſunt actus Pietatis.*

(a) Ut dictum Tract. 7. diſt. 2. n. 6. & 7.

4. *Reverentia Parentibus debita, in quo conſiſtit.*
5. *Contra eam qualiter peccetur?*
6. *Amor Parentibus debetur.*
7. *Non tamen hi ſunt præferendi Deo.*
8. *Obedientia Parentibus præſtanda; & in quibus?*
9. *Filius an poſſit ingredi Religionem invitis Parentibus?*
10. *Quid, ſi Parentes ſint in gravi neceſſitate?*
11. *An Filius teneatur egredi ob extremam Parentum neceſſitatem.*

1. POſtquam Supremus Legislator in Præceptis primæ Tabulæ compendioſa, ſimulque ordinatiſſima ſerie tradidiſſet ea, quæ Divinum Cultum, Honorem, atque Amorem reſpiciunt: declaraturus in altera, eaque ſecunda Tabula, quæ ad Dilectionem proximi pertinent, ſapientiſſime primo loco ponere dignatus eſt Præceptum de honore Parentibus impendendo, utpote qui poſt ipſummet DEUM ſunt particulare principium noſtrum, *Exodi cap.* 20. dicens: *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Et addidit: *Ut ſis longævus ſuper terram.* Ad quæ verba Æternæ Veritatis reſpiciens D. Paulus *ad Epheſ.* 6. ſubjungit: *Quod eſt mandatum primum in promiſſione.*

2. Cæterum, ut notat Catechiſmus Romanus, & unanimis Doctorum, nomine honoris Parentibus exhibendi tria præcipue ſignificantur, videlicet Reverentia, Amor, & Obedientia. Addunt nonnulli ſuſtentationem Parentibus indigentibus ſubminiſtrandam: verum hæc commode reducitur ad amorem eiſdem impendendum.

3. Notandum autem, quod prædicta tria ſint actus propriæ virtutis, quæ *Pietas* dicitur; eſtque ſpecialis virtus ſub Juſtitia contenta, tanquam pars potentialis ipſius: (a) cum enim ad rationem Juſtitiæ pertineat, reddere cuique debitum ſuum, etiam Pietas, qua Parentibus debitum amorem, honorem, atque obedientiam præſtamus, merito ſub ipſa contineri cenſetur. Neque enim hic ſumitur Pietas pro ſtudio internæ devotionis, ac ſinceri affectus erga Deum & Proximum; quomodo paſſim accipitur in S. Scriptura, ut 1. *Timoth.* 4. *Exerce teipſum ad pietatem*, & alibi: Sed ſumitur hic Pietas pro illa ſpeciali virtute, qua colimus Parentes, tanquam vitæ & educationis noſtræ poſt Deum auctores, debitam ipſis reverentiam, amorem, & obedientiam præſtando.

4. CONCL. I. Quantum attinet ad reverentiam, ex virtute Pietatis tenemur exhibere cultum, & reverentiam parentibus, non ſolum externam, quæ præſtatur ſignis, & officiis externis, utputa ipſis aſſurgendo, famulando, honorifice de illis loquendo &c. ſed etiam internam, quæ conſiſtit tum in poſitivo actu recognitionis ſuperioritatis, benevolentiæ, æſtimationis, & cujuſdam timoris filialis: tum in fuga vilipenſionis, malevolentiæ, rancoris, contemptus interni, ac hujuſmodi pravorum affectuum. Ita Herincx *diſp.* 10. *de Religione*, *quæſt.* 1. *a.* 2. Bonacina *part.* 2. *diſp* 6. *quæſt. un. punct.* 2. & alii.

5. Hinc qui verbo, geſtu, aliove ſigno exteriori gravem, juxta morem Religionis, ac communem hominum æſtimationem, Parentibus inferunt irreverentiam, peccant mortaliter; juxta quod *Exodi c.* 21. dicitur: *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.* Et *Deuter.* 27. *Maledictus, qui non honorat Patrem ſuum, & Matrem.* Quinimo notant Doctores communiter, injuriam, quæ aliis hominibus illata mediocris foret, poſſe eſſe gravem, ſi Parentibus inferatur. Sic, prout exemplificat Bonacina *loc. cit.* & Baſſæus *verſ. Fi-*

lius

lius n. 4. graviter peccant filii, qui Parentes animo delibera-to ad notabilem provocant itacundiam verbis contume-lioſis. Item & ille moraliter peccat, qui pareutem percu-tit, etiamſi hæc percuſſio cæteroquin levis foret. Idem dicendum cenſet, ſi Filius cum ſufficienti deliberatione ma-num ad percutiendum elevet: hæc enim communi homi-num ſenſu gravis in Parentes injutia, & irreverentia re-putatur. Verum iſta intelligenda ſunt per ſe loquendo, ac niſi indeliberatio actus a mortali excnſet.

6. CONCL. II. Quantum attinet ad Amorem, quo filii tenentur ſuos Parentes proſequi, obligatio hæc certa eſt. Nam cum quilibet Jure Naturæ teneatur diligere Proxi-mum ſuum, quanto magis proprios Parentes? utpote ſi-bi conjunctiſſimos, & amplius præ cæteris proximos, cum ab ipſis vitam, & eſſe ſuum poſt Deum acceperit.

7. Parentes tamen ideireo non ſunt præferendi Deo, ne-que magis præ ipſo diligendi, juxta illud Salvatoris *Matth.* 10. *Qui amat patrem, aut matrem, plus quam me, non eſt me dignus.* Et *Lucæ* 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Non quod re ipſa, & abſolute odio haberi debeant Parentes, ſed com-parative, & reſpective ad Deum: tum quia Deus magis ap-pretiative diligendus eſt: tum etiam, quia ſi Parentes quid-piam mali, ſeu illicitì præcipiant, quodque eſſet contra le-gem Dei, eiſdem non eſt obediendum, juxta illud *Act.* 4. *Si juſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire, quam Deum, judicate.* Hinc S. Gregorius Papa *Hom.* 37. *in Evangelia*, ad propoſitum ſic loquitur: *Sed ſi vim præcepti perpendimus, utrumque agere per diſcretionem valemus, ut uxorem, & eos, qui nobis carnis cognatione conjuncti ſunt, & quos proximos no-vimus, diligamus; & quos adverſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus.*

8. CONCL. III. Tandem quantum ad Obedientiam, cer-tum quoque eſt, Filios teneri obedire Parentibus quidpiam legitime præcipientibus. Unde & Apoſtolus *ad Ephef.* 6 ait: *Filii, obedite parentibus veſtris in Domino*, cum pluribus con-cordantiis. Et quidem tenentur ipſis obedire in iis, quæ ſpe-ctant ad bonos mores, vel ad domus gubernationem, ita ut, ſi obedire recuſant in materia gravi, & magni momenti, pec-cent mortaliter, idque multo magis dicendum, ſi id ex con-temptu, aut animi obſtinatione faciant. In rebus autem pra-vis, ſeu quæ ſine peccato fieri nequeunt, obedire non tenen-tur, juxta dicta *n. præced* Verum occaſione dictorum

9. Quæres, an Filius poſſit ingredi religionem invitis Parentibus? Reſp. cum D. Thoma 2. 2 *quæſt.* 189. *art.* 6. & Doctoribus communiter. Si Parentes non ſint conſtituti in gravi neceſſitate, ita ut Filiorum obſequio multum indi-geant, poſſunt Filii Religionem intrare etiam contra præ-ceptum Parentum. Ratio eſt: quia in ſtatu eligendo Filius eſt ſui Juris, ac proinde poſt annos pubertatis quilibet inge nuus libertatem habet quantum ad ea, quæ pertinent ad diſ-poſitionem ſui ſtatus, præſertim in his, quæ ſunt Divini obſe-quii. Inſuper magis eſt obediendum vocanti Deo, quam Pa-rentibus carnalibus. Unde Chriſtus *Matth.* 8. reprehendit Diſcipulum, qui nolebat eum ſtatim ſequi intuitu paternæ ſepulturæ. Et S. Hieronymus *in Epiſt. ad Heliodorum*, quem refert D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 101. *artic.* 4. ait: *Per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem, ad vexillum Crucis evola: ſummum genus pietatis eſt, in hac re fuiſſe crudelem.*

10. Dicitur notanter, *ſi parentes non ſint conſtituti in gravi neceſſitate.* Etenim ſi Parentes in tanta neceſſitate conſtituti exiſtant, quod ipſis commode aliter, quam per obſequium Filiorum ſubveniri non poſſit, non licet Filiis prætermiſſo parentum obſequio Religionem ingredi, ſed debent eis rema-nendo in ſæculo ſubvenire; idque tum Jure naturali, tum Divino, de honorandis Parentibus: dummodo remanendo in ſæculo poſſint ſubvenire tali neceſſitati Parentum, & ingre-diendo non poſſint. Ita Doctor Angelicus *cit quæſt.* 189 *art.* 6. & *quæſt.* 101. *art* 4. eſtque communis. Unde inter alias conditiones recipiendorum in Ordinem Seraphicum nume-ratur & hæc, quod non relinquant Parentes in ſæculo in gra-vi neceſſitate conſtitutos. Siquidem & Chriſtus Dominus *Matth.* 15. graviter redarguit Phariſæos, qui intuitu Religio-nis, & muneris Deo per filios oblati, honorem, id eſt, ſu-ſtentationem Parentibus debitam ſubtrahebant.

11. Quinimo ſi Filius jam ingreſſus ſit Religionem, in eaque Profeſſionem emiſerit, Parentes autem ejus in ex-tremam neceſſitatem ex caſu aliquo devolvantur; tenebitur Filius, admonito prius ſuo Superiore, ac niſi mediante hu-jus vigilantia Monaſterium, ſive Religio, æque bene ſuc-currere poſſit ac velit, egredi ad ſubveniendum extremæ ſuo-rum Parentum neceſſitati, dummodo veriſimile ſit, quod egre-diens poſſit ipſis ſubvenire: ad hoc ſiquidem obligat Filium ipſa Lex naturalis, & Divina. Si autem neceſſitas parentum haud ſit tantum gravis, non tenetur egredi, tenetur tamen ſalva ſui Prælati obedientia, & ſuæ Religionis ſtatu, pium ſtudium adhibere, qualiter ſuis Parentibus ſuccurrat, aut per alios ſubveniatur.

QUÆSTIO II.
De Obligatione Parentum erga Filios.

SUMMARIUM.

12. *Parentum obligatio erga liberos.*
13. *Tria generatim debent Parentes liberis.*
14. *Alimentatio neceſſaria, quid involvat?*
15. *Mater primo triennio tenetur alere prolem, poſtea Pater.*
16. *Limitatur hoc.*
17. *Parentes debent theſaurizare filiis, quomodo?*
18. *Parentes tenentur inſtruere liberos in neceſſariis ad ſalutem.*
19. *Tenentur liberis relinquere libertatem circa electionem ſta-tus.*

Excommunicantur, qui cogant Mulierem ad ingreſſum Mo-naſterii.

12. Sicut Filii erga Parentes, ſic etiam Parentes erga Fi-lios ad aliqua charitatis officia obligantur. Et nomi-ne parentum intelliguntur non tantum ipſi Genitores ſed etiam Avus, Proavus, aliique Aſcendentes. Nec refert, quod hoc Præceptum Decalogi de ſola Filiorum obligatione loquatur. Nam, quia reciprocam obligationem ipſe natu-ralis inſtinctus, & affectio Parentum erga liberos ſatis in-culcat, neceſſe non fuit, ſpeciali præcepto eandem expli-care: juxta commune adagium: *Per naturam ſenſualitatis amor potius deſcendit, quam aſcendit.*

13 CONCL. I. Ex hoc Parentum amore erga Filius tria potiſſimum Parentes illis debent. Primum, eſt alimentatio neceſſaria. Secundum, inſtructio in Fide, Religione, & bonis moribus. Tertium, cura, ſtudium, & diligentia, ut in certo vitæ ſtatu, pro conditione perſonæ, Liberi col-locentur. Ita Maſtrius *diſp.* 11. *Theol Mor. n.* 94 *& ſeq* & com-munis aliorum.

14. Tenentur itaque inprimis Parentes gravi obligatio-ne Juris naturalis, curare conſervationem, & educationem Liberorum ſuorum; hoc eſt, ſubminiſtrare alimenta, & alia vitæ neceſſaria, puta, victum, veſtitum, habitatio-nem, & tempore adverſæ valetudinis competentes medici-nas, & hujuſmodi. Hoc tamen intelligendum eſt, quam-diu Filii illis indigent, nec ſibi ipſis providere poſſunt.

15. Et quidem ad Matrem proprie ſpectat, alere Filios & Filias uſque ad finem tertii anni; ſimulque lactare Filios per ſe, vel per bonam nutricem, quando juſta de cauſa per ſe non poteſt. Poſt triennium vero Liberorum educatio uſque ad emancipationem pertinet ad patrem, ut dicitur *l. Nec fi-lium, C. de Patria poteſtate.* Unde illi vulgati verſiculi:

Mater alit puerum trimum, trimoque minorem;
Majorem vero paſcere patris erit.

16. Hoc tamen limitandum primo, niſi Mater dives ſit, & Pater pauper: tunc enim etiam poſt triennium ſpe-ctabit ad Matrem, alere Filium. Limitandum ulterius, niſi

Digitized by Google

Pater ex infidelitate converſus ad veram Fidem, Matre in infidelitate permanente, petat Filium etiam triennio minorem ſibi aſſignari, ut eum ad veram Fidem perducat: quia tunc id erit faciendum, prout habetur *cap. 2. de Converſione Infidelium*, juncta Gloſſa ibidem. Idque merito ſtatutum eſt in favorem Fidei Chriſtianæ: *nam ſummam eſſe rationem, quæ pro religione facit*, habetur *l. Sunt perſonæ, ff. de Religioſis & ſumpt. funerum*.

17. Huc accedit obligatio, qua Pater tenetur providere Filiis in futurum, quantum honeſte poteſt, habita ratione circumſtantiarum particularium: ita ut poſſit, vel relinquat illis ſufficientem hæreditatem ad vitæ ſuſtentationem, & conditionem ſtatus: vel certe ea ratione dirigat, ut ipſimet addiſcendo aliquam artem, aut ſcientiam, poſſint ſibi ipſis providere de neceſſariis. Et hoc innuunt illa verba Apoſtoli 2. *Corinth. 12. Nec enim debent filii parentibus theſaurizare, ſed Parentes filiis*. Nam Filii per accidens duntaxat, hoc eſt, propter ſupervenientem eorum neceſſitatem, tenentur ſuccurrere Parentibus; econtra vero Parentibus per ſe convenit, ut ſubveniant Filiis: & propter hoc non ſolum ad horam debent eis ſubvenire, ſed ad totam ſuam vitam, quod eſt *theſaurizare*, ut optime notat Doctor Angelicus 2. 2. *qu.* 101. *art.* 2. *ad* 2. Hinc inferunt Filliucius *tract.* 28. *part.* 2. *n* 28. Bonacina *cit. diſp. 6. punct.* 5. & alii, Parentes illos graviter peccare, qui diligentiam ſaltem mediocrem non adhibent, ut bona acquirant, quibus Filii alantur, & hæreditatem habeant juxta ſui ſtatus conditionem: vel ſi bona dilapidando, impotentes ſeſe reddant ad Liberos honeſte ſecundum ſtatum ſuum educandos, & dotandos.

18. Quantum ad alteram Parentum obligationem, tenentur ii ſub gravi obligatione inſtruere Liberos per ſe, vel per alios, in neceſſariis ad ſalutem. Unde procurare tenentur, ut rudimenta Fidei addiſcant, ſcilicet Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Symbolum Apoſtolorum, Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ, neceſſariam doctrinam de Sacramentis, & alia hujuſmodi. Debent inſuper illos verbis & exemplis, addita etiam, ſi opus fuerit, charitativa correctione, & paterna caſtigatione, ad bonos mores, ac vitam Chriſtianam inducere, & a peccatorum occaſionibus avertere. Et quidem graviter peccant Parentes, ſi in talibus fuerint notabiliter negligentes; cum a tali eorum inſtructione plurimum pendeat ſalus Liberorum, & bona horum converſatio per vitæ decurſum: nam, ut *Proverb. cap.* 22. legitur: *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedit ab ea*.

19 Tertio tenentur Parentes Liberis relinquere libertatem circa electionem ſtatus, ita ut eum eligere ſinant, ad quem ipſos a Deo vocari cognoverint. Unde graviter peccant Parentes, ſi abſque juſta cauſa Filios impediant, ne Religionem ingrediantur; aut econtra, ſi eos invitos dolis, vel minis, ad ingreſſum Religionis cogant. Quinimo Concilium Trident. *Seſſ* 25. *de Regularibus*, *cap.* 18. excommunicat omnes, & ſingulas perſonas, quæ quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut quamcunque aliam mulierem invitam, præterquam in caſibus a Jure expreſſis; ad ingrediendum Monaſterium.

Q U Æ S T I O III.

De Obligatione Subditorum erga Superiores, & econtra.

S U M M A R I U M.

20. *Parentum nomine, qui omnes hic comprehendantur?*
21. *De Obligatione Subditorum erga Superiores.*
22. *Præſertim erga Prælatos Eccleſiæ.*
23. *Superiorum obligatio erga Subditos, quæ?*

20. ETſi nomine Parentum, quos in honore habendos eſſe, ſtatuitur hoc quarto Præcepto Decalogi, præcipue intelligantur ii, qui eos ſecundum carnem genuerunt: nihilominus hoc nomine, ſimul ac præſenti Præcepto, omnia ea perſonarum genera comprehenduntur, quæ quandam in nos ſuperioritatem habent, & ad ſequentia quatuor capita communiter reducuntur. Primum eſt Parentum, qui ſecundum carnem nos genuerunt. Alterum eſt Superiorum, poteſtatem ſpiritualem in nos habentium: ut ſunt Epiſcopi, Curati, Paſtores, &c. Tertium eſt Superiorum, poteſtatem in nos ſæcularem habentium: quales ſunt Reges, Principes, Duces, & Domini. Quartum eſt aliorum, qui aliquam ſuper nos poteſtatem habent, quales ſunt Magiſtri, Tutores, & hujuſmodi. Hinc

21. Infertur I. Quod ea, quæ de officiis & obligationibus filiorum erga Parentes, & parentum erga Filios, hactenus dicta ſunt, ſervata debita proportione etiam intelligi debeant de officiis & obligationibus Pupillorum erga Tutores, & alios parentum vicem gerentes: item de officiis & obligationibus ſervorum, ſubditorum, & quorumcunque inferiorum erga Dominos, aut Superiores ſuos, & econtra. Maſtrius *cit. diſp* 11. *n.* 98. Navarrus, Bonacina, Toletus, & alii paſſim; idque ex *cap. 6. ad Epheſios*, & *cap. 3. ad Titum*, & aliis pluribus S. Scripturæ locis ſatis obviis clare liquet.

22. Infertur II. Quod Chriſtiani omnes teneantur ſub gravi culpa obedire Summo Pontifici, utpote Chriſti in Terris Vicario, in rebus ad Fidem, & Chriſtianam diſciplinam pertinentibus. Similiter, quod Diœceſani Epiſcopis, Parochiani Parochis, Servi Dominis, Subditi Superioribus, & Populi Principibus ſuis, obligentur præſtare obedientiam in his, in quibus reſpective ipſis ſubſunt; eiſque reverentiam, & amorem ſpecialem, aliaque officia, quotieſcunque recta ratio & prudentia id poſtulat, exhibere.

23. Infertur III. Quod viciſſim etiam omnes Superiores teneantur ad diligenter gerendam ſibi Subditorum curam, tum in temporalibus, tum in ſpiritualibus, prout cujuſque officium & conditio poſtulat. Ratio eſt: quia ejuſmodi Superiores ſunt caput Subditorum, ideoque tenentur quodammodo, ſervata tamen proportione, ad eadem, ad quæ Parentes erga Filios. Totam hanc Superiorum erga Subditos, horumque erga Superiores obligationem, paucia complectitur Apoſtolus *ad Hebræos cap.* 13. ſcribens: *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant*, QUASI RATIONEM PRO ANIMABUS VESTRIS REDDITURI.

D I S T I N C T I O III.

De Quinto Præcepto Decalogi.

Q U Æ S T I O I.

Quænam quinto Præcepto Decalogi prohibeantur?

S U M M A R I U M.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Hoc Præcepto prohibetur quodcunque homicidium, ſimulque.*
3. *Damnum injuſtum corporis; Mutilatio enormis, & non enormis;*
4. *Quin etiam interior voluntas deliberata occidendi, vel injuſte lædendi proximum.*
5. *Intellectus verborum Chriſti, Matth. 5.*
6. *Tres gradus ad homicidium.*
7. *Quæ alia hoc quinto Præcepto prohibeantur?*
   (c) Tract. 3. diſt. 3. quæſt. 5. & Tract. 9. diſt. 6. quæſt 2. & 3.
8. *Quomodo intelligendum*, Cogitationis pœnam nemo patitur?

1. AGgredimur nunc ea Præcepta Decalogi ſecundæ Tabulæ, quæ ſunt negativa, ſeu quibus expreſſe prohibe-

hibetur, quodcunque jus Proximi violare, aut ipſum in bonis ſuis injuſte lædere. Quia vero inter alia bona hominis primum locum obtinet vita, merito in hoc quinto Præcepto Decalogi per illa verba, *Exodi* 20. *Non occides*, ſeveriſſime a Deo interdicitur homicidium, ac quæcunque injuſta læſio corporalis Proximi. Hinc ſit

2. CONCL. I. Hoc quinto Præcepto Decalogi prohibetur quodcunque homicidium injuſte illatum, tam proximi, quam ſui ipſius. Ita certa, & communis; ac habetur expreſſe *c. Si non licet*, 23. *q.* 5. atque patet ex illis generalibus verbis: *Non occides*. Et quidem hoc præcepto non ſolum homicidium opere conſummatum, quod eſt ultimum damnum in corpore, videlicet mors; ſed etiam quodcunque aliud damnum injuſtum in corpore citra mortem, inferri prohibetur.

3. Porro hujuſmodi damnum injuſtum in corpore citra mortem, aliud eſt irremediabile, ut mutilatio: aliud remediabile, ut vulneratio, aut alia læſio curabilis. Rurſus mutilatio alia eſt enormis, quæ impedit ex toto actum aliquem humanum, qui competeret homini ſecundum illam partem amputatam; prout contingit in amputatione manus dexteræ. Alia non enormis, id eſt, non impediens actum humanum: ut amputatio digiti, vel alicujus partis digiti. Scotus 4 *Diſt.* 15. *quæſt.* 3. §. *de ſecundo*, & alii.

4. CONCL. II. Quinto iſto Præcepto Decalogi non tantum prohibetur homicidium exterius, ſicut intelligebat Populus carnalis Judæorum in Veteri Teſtamento, qui ſolum reputabat illud prohiberi, pro quo inferebatur pœna ab ipſa lege Moſaica: ſed etiam ſecundum verum intellectum, atque authenticam declarationem Supremi Legiſlatoris, prohibetur interior deliberata voluntas occidendi, vel lædendi Proximum ex iracundia. Ita ſiquidem Chriſtus Dominus *Matth. cap.* 5. docuiſſe legitur: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, raca, reus erit concilio: Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis*. Quibus verbis manifeſte Chriſtus rejicit errorem Judæorum, putantium, quod ſolum homicidium exterius hoc Præcepto prohibeatur, dum etiam iram, ſeu quemlibet injuſtum vindictæ appetitum prohibitum eſſe oſtendit.

5. Ubi pro clariori dictorum verborum, & ſententiæ ſeverioris intelligentia, advertendum eſt cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 158. *art.* 3 *ad* 2. quod ibidem Dominus loquatur de illo motu iræ, in quo quis appetit Proximi occiſionem, aut quamcunque gravem læſionem: nam talis appetitus, ſi conſenſus rationis pleno ac perfecte ſuperveniat, eſt peccatum mortale; quod ipſum contextus verborum ſatis indicat.

6. Advertendum ulterius cum Leſſio *lib.* 4. *de juſt & jure*, *cap* 4. *n* 26. & aliis, quod Salvator noſter dictis verbis explicaverit tres gradus ad homicidium. Primus, eſt ira interna optans mortem Proximi. Secundus, eadem ira prorumpens in contumeliam, ſed leviorem, qui indicatur per ly *raca*, quod juxta D. Auguſtinum eſt interjectio ſpernentis, & adverſantis. Tertius, eadem ira erumpens in contumeliam gravem, & manifeſtam, qualis indicatur per ly *fatue*.

7. CONCL. III. Inſuper hoc quinto Præcepto Decalogi prohibetur quodcunque convitium, aut probroſum & injurioſum verbum ex ira, vel appetitu vindictæ prolatum in Proximum; item & quilibet iræ motus, præſcriptum a ratione modum excedens; ſimiliter etiam injuſtus vindictæ appetitus, etiamſi neque actu, neque ullo verbo, aut ſigno exteriori prodatur. Ita Doctores Catholici paſſim, & patet ex prælegatis verbis Chriſti Domini. Sed de his alibi. (a)

8. Nec dicas: juxta *L.* 18. *ff de Pœnis*, & refertur *can. Cogitationis, de pœnis, diſt.* 1. *Cogitationis pœnam nemo patitur*. *Reſp.* enim cum Gloſſa ibidem communiter recepta, id intelligendum eſſe coram hominibus: nam cum homo non ſcrutetur cogitationes, neque percipiat ſecreta cordium, bene verificatur, quod cogitationis pœnam nemo patiatur ab hominibus. Secus eſt in ordine ad Deum, *qui ſcrutatur corda, & renes*. *Pſal.* 7. unde coram Deo cogitatio prava ac deliberata incurrit culpam, & meretur pœnam, juxta omnes, & patet ex nono, & decimo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO II.

Quodnam Homicidium ſit prohibitum?

SUMMARIUM.

9. *Seipſum directe occidere non licet, abſque Divina revelatione.*
10. *Facta quorundam Sanctorum excuſantur.*
11. *Indirecte ſe occidere cu juſta cauſa, non eſt illicitum. Hujus exempla,*
12. *Et ratio.*
13. *Non tenetur vitam ſervare, niſi mediis ordinariis.*
14. *Quid de Religioſis?*
15. *Auctoritate publica poſſunt occidi malefactores.*
16. *Auctoritate etiam privata poteſt occidi iniquus aggreſſor pro tuenda vita, &c.*
17. *Servato tamen moderamine inculpatæ tutelæ. Hoc declaratur.*
18. *Corollaria.*
19. *Idem licitum pro defendenda pudicitia,*
20. *Si ea aliter defendi nequeat.*
21. *Num liceat pugnis repercutere?*
22. *An liceat occidere furem ob defenſionem ſuarum facultatum, vel honoris?*
23. 24 25. 26. 27. 28. 29. *Propoſitiones diverſæ circa hoc damnatæ, & cavendæ.*
30. *Item aliæ Propoſitiones.*

(b) Partim infra Quæſt. ſeq. n. 37. partim ſupra Tract. 4. diſt. 7. num. 10. & 12.

9. CONCL. I. Abſque Divina auctoritate, ſeu revelatione, non eſt licitum, ſeipſum directe atque ex intentione occidere, ad cavendum tandem quodcunque malum. Ita habetur *c. Si non licet* 23. *quæſt.* 5. eſtque certum. Probatur autem partim ex generali prohibitione hujus quinti Præcepti Decalogi; partim ex eo, quia homo non habet jus & auctoritatem in propriam vitam, cum non ſit dominus abſolutus vitæ ſuæ (hic enim eſt ſolus Deus) ſed duntaxat cuſtos & uſuarius, quatenus jus habet cuſtodiendi vitam ſuam & membra contra quemcumque iniquum aggreſſorem, hiſque utendi ad Dei laudem.

10. Dicitur notanter, *abſque Divina auctoritate, ſeu revelatione*: Tum propter exemplum S. Apolloniæ, Virginis & Martyris, ſemetipſam in rogum ſibi præparatum conjicientis; tum aliorum quorundam Martyrum, ac præſertim Feminarum, quæ ſeipſas morti tradiderunt, ne pudicitiam amitterent: id enim feciſſe creduntur ex Divina inſpiratione, prout eas excuſat S. Auguſtinus *lib.* 1. *de Civitate Dei*, *cap.* 20. & concordat textus *cit. c. Si non licet* 23. *quæſt.* 5.

11. CONCL. II. Licitum tamen eſt, juſta de cauſa aliquid facere, vel omittere, unde certo ſcitur præter intentionem noſtram mors ſecutura; ſicque ſeipſum indirecte occidere. Ita Scotus 4. *diſt.* 14 *quæſt.* 3 §. *de ſecundo*, & communis aliorum. Probatur Concluſio inductione. Sic enim miles poteſt, imo & tenetur, non deſerere ſtationem ſuam, etſi moraliter certus ſit ſeſe occidendum ab hoſtibus. Similiter tempore peſtis poteſt quis inſervire infectis peſte, etſi putet ſe pariter inficiendum. Poteſt item quis injicere ignem in pulverem tormentarium ad evertendam turrim hoſtilem, licet certum ſit momento ſeſe diſſipandum: prout exemplificat Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure*, *cap* 9. *dubit.* 6. *num.* 27. & *ſeqq.* plura ſimilia exempla adducens.

12. Ratio horum generalis eſt: quia in talibus circumſtantiis proprie quis ſeipſum non interimit, ſed ruina turris, vel impetus ignis, aut peſtis, &c. Neque talis ſeipſum interimere intendit, ſed bono communi conſulere, hoſtibuſque Reipublicæ vires nocendi ſubtrahere. Hinc *lib.* 1. *Machabæorum, cap* 6. laudatur Eleazarus, quod ad liberandum Populum

 ſuum

ſuum interfecerit elephantem hoſtilem, cujus caſu videbat ſe opprimendum; ſicut & poſtmodum oppreſſus eſt, proprioque triumpho ſepultus.

13. Similiter nemo tenetur vitam ſervare, niſi mediis ordinariis, & communibus. Unde Gobat *tract.* 5. *Quinarii*, *cap.* 1. *n* 35. poſt Victoriam, & alios tradit, non teneri quempiam ad locum etiam propinquum migrare ob ſalubriorem auram, neque bibere vinum, quamvis medicus dicat, ejus potu vitam ad decennium prolongatum iri; niſi forte ab ejus longævitate penderet ſalus Reipublicæ.

14. Et infra *num.* 60. *& ſeq.* ſubjungit, quod nullus Religioſus teneatur a ſuo Superiore petere potum, victum, aut veſtitum diverſum ab iis, quæ ſunt in ejus Conventu, Monaſterio, Collegio uſitata; quamvis non peccet, ſi ratione infirmitatis formidatæ peculiarem potum petat rogando; ſecus, ſi petat efflagitando tanquam debitum. Huc facit S. Bernardus, *Serm.* 30. *in Cantica*, ubi graphice deſcribit Religioſum, plus quam oportet, ſuæ valetudini ſtudentem, ac proinde inter alia queritantem: *Legumina ventoſa ſunt, caſeus ſtomachum gravat, lac capiti nocet, potum aquæ non ſuſtinet pectus, piſces de ſtagno, aut de lutoſa aqua, meæ penitus complexioni non congruunt &c.* Subdit autem inter alia Sanctus Pater: *Puta te, quæſo, Monachum eſſe, non Medicum; nec de complexione judicandum, ſed de profeſſione.*

* Nec dicas: ſi nemo tenetur ſuam vitam ſervare, niſi mediis ordinariis; tunc ægrotus, quin dicatur ſeipſum indirecte occidere, poteſt bona conſcientia reſpuere medicinas in periculo mortis, quamvis illæ medicinæ non ſint nimium pretioſæ, & cæteroquin foret magna ſpes reconvaleſcentiæ, ſi eaſdem, quas abſque ingenti difficultate poſſet, etiam ſumeret. Reſpond. enim negando illatum, & ejuſdem ſuppoſitum, quaſi nimirum medicinæ reſpectu ſtatus infirmorum eſſent quid extraordinarium: etenim hæ, præſertim non nimis pretioſæ, in ſimilibus circumſtantiis reſpectu ſtatus ægrotantium non ſunt extraordinaria, ſed potius ordinaria remedia. Hoc tamen verum eſt, quod exinde ſequatur, nec ægrotos (niſi ſalus Reipublicæ aliter ſuadeat) teneri in ſimili caſu applicare media extraordinaria, puta reſpectu ſtatus nimis pretioſa: aut valde dura e. g. vir non tenetur admittere abſciſſionem cruris, aut virgo infirma attactum Medici ſeu Chyrurgi in partibus inhoneſtis, vel mulier non potens parere, exſciſſionem fœtus &c. Videatur La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 769. Item *n.* 776. *ac n.* 784. *&* 785. *

15. CONCL. III. Licita eſt occiſio alicujus, quando fit auctoritate publica per Juſtitiam punitivam ob patrata ſcelera. Ita communis; & patet tum ex illo *Exod.* 22. *Maleficos non patieris vivere*: tum idem probatur ratione: quia ſceleratorum hominum punitio prorſus neceſſaria eſt ad vitam hominum politicam, & quietam; alioquin enim ſcelera invaleſcerent, & probi præ malitia atque infeſtationibus impiorum non poſſent ſecure vivere.

* Quod ſi Lictores, ſeu ſatellites authoritate publica aliquem malefactorem juſſi ſint capere, is vero ſe opponat, ne comprehendatur: ut tunc ſimilis Malefactor a ſatellitibus occidi licite poſſit, Julius Clarus, & Farinacius apud La Croix *loc. cit. num.* 797. ſequentes ſex requirunt conditiones. 1. Ut crimen ſit atrox. 2. Ut Lictores habeant mandatum ob id capiendi malefactorem. 3. Ut capiendus armata manu reſiſtat. 4. Ut capiendus jam ſit diffamatus de tali crimine. 5. Ut is alio modo comprehendi nequeat, niſi occidendo eum. 6. Ut timeantur graviora mala, ſi evaderet. *

16. CONCL. IV. Etiam auctoritate privata licitum eſt occidere iniquum invaſorem, & aggreſſorem, ob defenſionem vitæ ſuæ, & integritatem membrorum; dummodo id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita rurſum communis. Ratio eſt: quia Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas ſicque iniquum aggreſſorem; qui tibi vitam eripere conatur, præveniens, & occidas, ſi aliter mortem evadere nequis. Unde *c. Significaſti, de Homicidio*, dicitur: *vim vi repellere omnes leges, & omnia Jura permittunt.*

17. Sed mox pro confirmatione ſecundæ partis Concluſionis ibidem ſubjungitur: *Tamen id debet fieri non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam*; hoc eſt, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Porro moderamen inculpatæ tutelæ in homicidio tunc cenſetur adhiberi, quando quis occidit ſolum, quia revera in conſcientia, & ſine dolo ac fraude putat, ſe non poſſe evadere, niſi occidit.

18. Hinc infertur, quod ſi quis eum levi percuſſione poteſt ſe ab aggreſſore defendere, tunc eum licite occidere non poſſit. Item, qui abſque alio ſuo incommodo poteſt fugere, aut clamare, & implorare auxilium, tenetur ad id. Similiter ſi is, qui te invaſit, jam fugiat, vel deſiſtat nocere, ita ut amplius non ſit metuendus, non tibi licet eum perſequi, & occidere: quia talis occiſio non eſſet amplius in defenſionem vitæ, ſed in vindictam accepti vulneris; niſi forte periculum adeſſet novæ invaſionis, & quod alter regrediens te denuo ſit aggreſſurus. Semper enim ad futurum malum eſt reſpiciendum, ad quod duntaxat vitandum juſta defenſio conceditur; non autem ad præteritum, cujus non eſt defenſio, ſed vindicta.

* Cæteroquin per modum juſtæ defenſionis, & ſervatis conditionibus moderaminis inculpatæ tutelæ proxime explicatis, licet occidere actualem inſidiatorem, etiam præveniendo eundem, nec teneris quia prius ictum exſpectare alterius, e. g. advertis latronem, vel hoſtem tuum inter dumeta ex inſidiis ſclopum proxime parantem, ut contra te exoneret; in hoc caſu non teneris exſpectare, uſque dum actu fiat exploſio ſclopeti, ſed potes, ubi nulla tuta via ſupereſt fugæ, talem inſidiatorem præveniendo occidere, vel graviter vulnerare, uti recte Sporer *Tract.* 5. *cap.* 2. *ſect.* 3. *num.* 150. *

19. CONCL. V. Etiam pro defendenda pudicitia licitum eſt occidere invaſorem, ſeu eum, qui tentat aliquam perſonam violare, ſi aliud remedium pudicitiam defendendi non ſuppetat. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap* 9. *dubit.* 12. & alii. Ratio eſt; quia pudicitia eſt bonum ſummæ æſtimationis, ac pretioſior multis opibus. Simulque in tali caſu adeſt periculum peccati, ne videlicet perſona violanda ob carnis fragilitatem tandem conſentiat.

20. Verum data Concluſio intelligenda eſt, quando pudicitia, vel etiam integritas carnis, aliter defendi non poteſt; nam quando aliter periculum illud effugere potes, non licet tibi injuſtum aggreſſorem occidere, aut vulnerare; cum non amplius obſervaretur moderamen inculpatæ tutelæ.

21. Num autem liceat pugnis eum repercutere, præſertim quando fœmina, vel juvenis ſollicitatur, ſive contrectatur, aut oſculum accipit ab aliquo laſcivo: exiſtimat Lugo *diſp.* 10. *de juſtit. & jure*, *ſect.* 10. *num.* 196. non eſſe in hoc ſcrupuloſe agendum, ſed id licite fieri poſſe; imo & aliquando expedire, non ſolis verbis aſperioribus, ſed manibus quoque puritatem animi, & conſtantiam graviter oſtendere.

22. CONCL. VI. Etſi Doctores aſſerant, licitum eſſe occidere furem in defenſionem ſuarum facultatum, ſi is ſit fur nocturnus: aut ſi ſit fur diurnus, telo tamen ſe defendat, ut habetur *l. Sed & ſi, ff. Ad Legem Aquiliam*, & tenet Covarruvias *in Clem. Si furioſus, part.* 3. *§. un. num.* 6. ac Leſſius *loc. cit. dubit.* 11. cum aliis: dummodo ipſæ facultates ſint magni momenti, nec ſit ſpes illas recuperandi. Etſi inſuper multi affirment Doctores, quos allegat, & ſequitur Tannerus *tom.* 3 *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *num.* 73. fas eſſe pro defenſione honoris aggreſſorem injuſtum occidere, ſi nec aliter defendi, nec facile recuperari læſus honor poſſit. Tamen ne via patens homicidiis aperiatur, ſequentes Propoſitiones, partim ab Alexandro VII. & partim ab Innocentio XI. damnatæ, merito erunt obſervandæ, atque omnimodis evitandæ.

23. Hinc ſciendum, quod Alexander VII in ſpeciali Decreto, *die* 24 *Septembris*, 1665. emanato, inter alias plures Propoſitiones, etiam ſequentes damnaverit. Prima (in Decreto, ordine 17.) ſic habet: *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit;*

petit; uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publice, vel coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

24. Secunda (ordine 18.) *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.*

25. Tertia (ordine 19.) *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprebenſam.*

26. Quarta, quæ una cum ſequentibus damnata eſt ab Innocentio Papa XI. in Decreto, 1679. *die 2. Martii* edito (eſtque in Decreto ordine 30.) ſic ſe habet: *Fas eſt viro bonorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter bæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.*

27. Quinta (ordine 31.) *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.*

28. Sexta (ordine 32.) *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam, ad quæ jus incboatum babemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.*

29. Septima (ordine 33.) *Licitum eſt tam bæredi, quam legatario contra injuſte impedientem, ne vel bæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter* (id eſt, defenſione occiſiva) *defendere: ſicut & jus babenti in Catbedram, vel Præbendam, contra eorum poſſeſſionem injuſte impedientem.*

30. His addi poterit Propoſitio 13. 14. 15. item 34. & 35. in eodem Decreto Innocentii XI. damnata: ſed earum quælibet jam alibi (b) referior. Hæ igitur omnes Propoſitiones, utpote laram bomicidiis portam aperientes, & ſingulæ ipſarum, tanquam ſcandaloſæ, & in praxi perniciosæ, merito a ſumma Sede damnatæ ſunt, adjuncta graviſſima probibitione, ne defendantur, aut ad praxin deducantur. Proinde nonnulli Libri imposterum caute legendi, & ſi in eiſdem bujuſmodi occurrerint ſententiæ, oportebit ab bis cavere.

* Quær. I. Cur liceat occidere aggreſſorem in bonis fortunæ, ſi ſumma ſit ſuo modo notabilis, & cur non aggreſſorem per verba injurioſa ſeu contumelioſa in bonis famæ ac bonoris: cum tamen bonor & fama ſint bonum nobilius bonis fortunæ? Reſpond. Rationem bujus, ac diſparitatem inter utraque bona eſſe, quia *inprimis* occiſio Infamatoris non eſſet certum medium conſervandi famam; quinimo ſæpius eandem magis diminueret, atque talis a prudentibus potius homo nimis vindicativus, & paſſionatus audiret. *Secundo*. Quia bona fortunæ ſemel amiſſa veriſimiliter amplius recuperari nequeunt, uti ſupponitur; alias enim nec liceret propter eadem raptorem occidere; cum excederetur moderamen inculpatæ tutelæ: Econtra vero bona famæ vel bonoris ordinarie recuperari facile poſſunt ſaltem authoritate Judicis: puta per actionem injuriarum, per actionem ad palinodiam, per retorſionem verbalem &c. *Tertio*. Quia, ſi talis famæ defenſio ordinarie liceret, tenderet in maximam perniciem Reipublicæ, præſertim, cum plurimi vel ex ſuperbia, aut invidia, aliove malo affectu, vel ex præoccupatione judicii, amore proprio, aut aliis paſſionibus excæcati, facile ſibi fingerent, ab hoc vel illo imminere proximum periculum infamiæ, vel læſionis honoris &c. ſicque plurima committerentur duella æque, ac homicidia, & conſequenter Reſpublica etiam nobilibus ſuis Civibus, alias ad eam defendendam aptiſſimis copinſe privaretur, prout antehac miſere experta eſt Gallia. Vide de hoc fuſius Authores in Propoſitiones damnatas ſcribentes notanter Cardenam bic.

Porro, ſi quis non ſolum verbo injurioſo (uti fit per contumeliam) aggrederetur alterius honorem, ſed ſimul aliud grave malum reale intentando, quod haud aliter, quam armis averti valeret, poſſet illud repelli per modum inculpatæ tutelæ, etiam apprehendendo gladium &c. quamvis poſtea ſequatur alterius occiſio. Ex quo Cardenas apud La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 802. deducit: I. Quod Titius maritus videns adulterum volentem ingredi ad uxorem ſuam, poſſit huic opponere gladium, ut deterreatur adulter, & emaneat; quod ſi vero ex tunc adulter viciſſim ſtringat gladium, viam vi facturus, ſi Titius nequeat aliter arcere, poteſt occidere, & in hoc tuetur non ſolum honorem ſuum, ſed etiam jus thori; imo & vitam ſuam, quam ſtringendo viciſſim gladium adulter vult Titio eripere, ut viam ſibi paret ad uxorem ejuſdem. II. Si Petrus fuſte intentet ignominioſam percuſſionem Paulo, qui ſine gravi nota aliter fuga declinare non poteſt, in eo caſu Paulus poteſt opponere gladium, ut avertat intentatam percuſſionem graviter ignominioſam. Quodſi Petrus viciſſim opponat gladium, jam non tantum aggreditur honorem, ſed etiam vitam Pauli; unde Paulus, ſi aliter non poſſit, licite vim arcebit, etiam, ſi aliter fieri nequit, defenſione occiſiva. Idem dic, ſi quis præter verba contumelioſa, quibus alterum afficit, pariter tentet ipſi ſurripere ſummam notabilem in bonis fortunæ.

Quær. II. Quanta debeat eſſe ſumma in bonis fortunæ, ut cenſeatur notabilis, ob quam liceat raptorem, ſeu furem ſervato moderamine inculpatæ tutelæ occidere, aut graviter lædere? Reſp. Quantitas illa debet eſſe major, quam quæ ſufficeret in ratione furti ad peccatum mortale. Ita Sporer *Tract.* 5. *in V. Præcept. Decalog. cap.* 2. *ſect.* 3. *n.* 157. Ratio eſt; quia regulariter ad peccatum grave furti, præſertim reſpectu mediocriter divitis, ſufficit ablatio unius aurei, qui tamen aureus, ſaltem regulariter loquendo, non ſufficeret ad occidendum raptorem, etiam ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, cum Propoſitio contraria ſuperius jam allegata ſit damnata ab Innocentio XI. *Ordine* 31. Ex quo infert P. Sporer, peſſime egiſſe cuſtodem vineæ, qui pauperculum uvas aliquas carpentem, cum clamore monitus non mox ceſſaret, ſelopeto trajectum occidit: Item alibi pariter peccaſſe cuſtodem raparum agri, qui puerum rapas extrahentem ſecuri jacta graviſſime læſit in femore cum periculo vitæ.

Reſpondeo II. In ſpecie, ac in particulari nequit quantitas regula aliqua univerſali definiri, ſed debet conſiderari diverſitas ſtatus, num ſit Illuſtris, vel plebejus, dives, vel pauper &c. Ita denuo Sporer *loc. cit.* Ratio eſt, quia ablatio reſpectu unius v. g. pauperis poteſt eſſe notabilis, quæ tamen non cenſetur talis reſpectu valde divitis. Cardenas apud La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 808. putat, reſpectu omnium etiam ditiſſimorum cenſeri in præſenti rem magni momenti valorem quadraginta Imperialium. Loquendo autem in ſpecie de Pauperibus, exiſtimat Sporer cum aliis reſpectu eorum rem magni eſſe momenti unum alterumve aureum ablatum, ſine quibus difficulter aliquo notabili tempore vitam ſuam ſuſtentarent: nam Propoſitio illa, quæ tenuit licere occidere raptorem ob unius aurei ablationem, propterea ab Innocentio XI. rejecta eſt; quia poſuit, id licere *regulariter*, quod utique falſum eſt; non tamen obſtat doctrinæ Patris Sporer, non regulariter, ſed tantummodo in caſu extraordinario reſpectu pauperum loquentis. Quoad vero magis divites admittit Molina *Tom.* 4. *tract.* 3. *diſp.* 16. nec quatuor ducatos ſufficere, ut propter eoſdem fur occidi licite poſſit, ſicque mitti in infernum. Porro, an etiam per moderamen inculpatæ tutelæ, & abſque peccato alterum occidens non incurrat irregularitatem ex defectu lenitatis, dicetur *Tract.* 13. *diſt.* 3. *num* 65. *& ſeqq.*

Quær. III. An liceat raptorem Bonorum fortunæ occidere, non ſolum tunc, quando intentat eadem auferre, ſed etiam, quando talia jam actu abſtulit, & cum his ſeſe fugæ commiſit? Reſpond. Affirmative, ſi fur ſit ſub actuali fuga conſtitutus, & talis res, quæ ſit magni momenti, alia via recuperari nequeat. Ita Sporer *Tract.* 5. *cap.* 2. *ſect.* 3. *num.* 156. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 810. & apud eundem Card. de Lugo cum communi. Ratio eſt; quia re ipſa talis fugiens, antequam rem in locum tutum ponat, cenſetur continuare actualem aggreſſionem, & ablationem, uti recte advertit Illſung apud La Croix *loc. cit.* Adeoque, ſicut ſub actuali aggreſſione, ita & ſub actuali fuga licebit occidere, ſi alia via recuperandi non ſuperſit: Neque cenſetur exerceri vindicta, ſed potius moderamen inculpatæ tutelæ, præſertim, ſi quia talem fugien-

Digitized by Google

gientem clamando, dum tempus adhuc permittit, præmoneat; quod, niſi rem dimittat, ſclopum v. g. in eum explodat.

Dices: ſi quis alteri non ſolum verbalem, ſed etiam realem injuriam v. g. infligendo alapam, aut fuſte percutiendo intulerit, & poſtea aufugerit, talis actu fugiens nequit occidi: ergo etiam actu fugiens occidi non poterit, qui damnum intulit in bonis fortunæ. Antec. patet ex Propoſitione damnata ab Innocentio XI. & ſuperius *num.* 26. relata. Conſequentia vero videtur tenere a fortiori; cum talis injuria realis, præſertim Equeſtri, Nobili, alterive honorato viro illata apprehendatur majus ſæpe malum, quam furtum quadraginta imperialium. Reſp. neg. conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt, *imprimis*; quia alter per ipſam turpem fugam, jam ſe reum videtur fateri, ac ignavum & timidum, ſicque læſo exinde ſuus honor redire apud alios. Deinde alia diſparitas eſt, partim, quia occiſio ordinarie loquendo non eſt aptum remedium ad acquirendum honorem per alapæ inflictionem ac fuſtis percuſſionem læſum; partim quia alia ordinarie ſuppetunt media recuperandi iterum honorem, ac ſatisfactionem. Unde occiſio in ſimili caſu excederet moderamen inculpatæ tutelæ, & videretur potius vindicta, quæ privato homini non licet. Quid autem dicendum foret, ſi irrecuperabiliter honorem una cum tuo officio deperderes, dicetur poſt num. 45. Additione II. *

QUÆSTIO III.
De Homicidiis ſpecialem malitiam continentibus.
SUMMARIUM.

31. *Homicidium ſimplex, & qualificatum.*
32. *Occiſio Parentum, Conſanguineorum, &c. ſuperaddit ſpecialem malitiam.*
33. *Quid de abortu?*
    Et an illum procurans, fiat irregularis?
34. *Fœtus, quando animetur?*
35. *Contra procurantes abortum rigida Bulla Sixti V. Moderata tamen per Gregorium XIV. & quomodo?*
36. *Pœnæ procurantium abortum fœtus animati.*
37. *Gemina propoſitio circa materiam abortus damnata.*
38. *Proditio Patriæ, & machinatio contra Principem, eſt ſpeciale peccatum.*
39. *Homicidium ſacrilegum, quod?*
40. *Ejus duplex ſpecies.*
    (c) Ut dictum, Tract. 5. Diſt. 3. n. 12.
41. *Homicidium quandoque aggravatur ex modo occidendi.*
    (d) De hoc Tract. 12. Diſt. 2. n. 36. 37. & 39.
    (e) Vide Tract. 3. diſt. 1. n. 41. & ſeqq.
42. *Duellum, quid, & quam graviter prohibitum?*
43. *Quando poſſit acceptari tempore belli?*
44. *Quid in caſu mortis alioquin inferendæ?*
45. *Duella ſpecialiter damnata.*

31. ADvertendum, quod Homicidium generatim aliud ſit ſimplex, aliud qualificatum. Hujus poſterioris generis eſt occiſio parentum, aut perſonarum propinquarum; & vulgo *Parricidium* appellatur. Item Homicidium ſacrilegum, proditorium, & ſi quod eſt aliud, ſpecialem malitiæ qualitatem ſive circumſtantiam includens, quæ non reperitur in ſimplici homicidio. His prænotatis, ſit

32. CONCL. I. Homicidium, quo occiditur aliqua perſona ſanguinis cognatione, vel affinitate conjuncta, ſuperaddit ſpecialem malitiam in Confeſſione explicandam: ut ſi quis occidat aliquem ex ſuis parentibus, vel fratrem, ſororem, nepotem, aut alium cognatum, vel affinem. Ita certa, & communis. Hujuſmodi enim Homicidia ſunt Parricidia, & ſpecie diſtincta ab aliis homicidiis: quia ſunt non ſolum contra Juſtitiam Proximis conſervandam, ſed etiam contra Pietatem, qua honorare debemus parentes, & (ſuo modo præ cæteris) perſonas nobis carnis propinquitate, vel affinitate conjunctas.

33. Huc accedit, ſi parens deliberate abortum fœtus animati procurat: nam non ſolum ſimplex Homicidium, ſed & Parricidium committit, ut notant communiter Doctores. Quod ſi vero quis malitioſe impediat, ne fœtus humanus concipiatur; aut per pocula, alioſve illicitos modos, fœtus necdum animati abortum procuret; peccat is quidem graviter, & mortaliter, non tamen vere homicidium, ſed quaſi Homicidium committit. *arg. c. Quod vero*, &c. *Moyſes*, 32. *quæſt.* 2. juncto *c. Si aliquis, de Homicidio*; ubi de tali dicitur, *quod ut homicida teneatur*. Hinc, licet procurans abortum fœtus animati fiat irregularis, cum ſit vere & proprie Homicida: ſecus tamen eſt dicendum, ſi fœtus necdum fuit animatus. *text. clar. c. Sicut ex litterarum, de Homicidio.*

34. Cæterum animatio fœtus, poſt organizationem embryonis, ſolet in maſculis accidere die 32. a conceptione, & aliquando citius, vel tardius: in feminis die 42. & aliquando citius, aut tardius; prout poſt Hypocratem notat Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure, c.* 9 *nu* 65. & Lugo *diſp.* 10 *ſect.* 6. *n.* 133. Fatendum tamen, quod non pauci poſt Gloſſam *Clem un. Verſ. Simul antitas, de Summa Trinit.* arbitrentur, animationem maſculi 40. & feminæ 80. die e conceptione fieri: econtra vero nonnulli, atque inter eos quidam præclari Medici, aſſerant, animam rationalem ordinarie ſtatim infundi circa ſeptimam a conceptione diem; quæ proinde, ut Themiſtius *in* 2. *de Ani. c.* 22. loquitur, *ipſa ſibi efformat, & præparat domicilium, non efformatum ante & præparatum ſubit.* Verum, quidquid ſit de hoc, priorem ſententiam utpote benigniorem, & communi perſuaſioni conformem, Forum etiam externum ſequi ſolet quoad pœnam homicidii ordinariam.

35. His adde cum Barboſa *part.* 3 *de off. & pot. Epiſc. allegat.* 51. *num.* 136. *& ſeqq.* quod contra procurantes abortum, conſultantes, & quocumque modo conſentientes, Sixtus V. anno 1588. ediderit rigidam Bullam, quæ incipit: *effrænatam*, ac refertur *tom* 2. *Bullarii Romani, Conſtit.* 87. *ipſius.* Eam tamen moderatus eſt Gregorius XIV. in Bulla, *Sedes Apoſtolica*, 1591. edita (& habetur *tom.* 2. *Bullarii Romani*, *Conſtit.* 8. *dicti Pont.*) ubi hic pœnas procurantium abortum fœtus inanimati, vel præbentium mulieri venena ſterilitatis, reduxit ad terminos Juris communis; juxta quod tales puniendi ſunt ut homicidæ. *c. Si aliquis, de Homicidio*: non tamen fiunt irregulares. *c. Sicut ex litterarum. eod.* Pœnas vero eorum, qui abortum fœtus animati procurant, eatenus moderatus eſt, ut a peccato, & excommunicatione, quam juxta Bullam Sixtinam tales incurrunt Summo Pontifici reſervatam, quilibet Confeſſarius, ad hos caſus per Ordinarium loci ſpecialiter deputatus, abſolvere poſſit.

36. Sequitur proinde, quod procurans abortum fœtus animati defacto fiat excommunicatus; quamvis hæc excommunicatio non amplius ſit reſervata Papæ, ut dictum; Deinde ſequitur, quod non ſint ſublatæ aliæ pœnæ in cit. Bulla Sixti V. contra procurantes abortum conſtitutæ: uti ſunt pœnæ in utroque Jure homicidis conſtitutæ; ac ſi tales fuerint Clerici, cujuſvis Privilegii Clericalis, Dignitatis, Beneficiique Eccleſiaſtici privatio, atque inhabilitas ad talia impoſterum conſequenda; item pœna Degradationis, ac traditionis Curiæ ſæculari, &c. Nam de hiſce pœnis, earumque moderamine, nihil diſpoſuit Gregorius XIV. & conſequenter eas in ſuo vigore reliquit, prout amplius patet ex citatis Bullis, ac Barboſa ibidem.

37. Inſuper cavenda erit, quantum ad Propoſitum, duplex Propoſitio, noviſſime ab Innocentio XI. condemnata; quarum prior, ordine 34. lata procurationi abortus viam aperuit, docendo: *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.* Altera, ordine 35. & malitiam prioris amplius extendens, ita ſonat: *Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit, in nulla abortu homicidium committi.* Et hæc quidem Propoſitio manifeſte refellitur ex S. Scriptura; nam legitur *Jeremiæ cap.* 1. *Antequam*

exires

exires de vulva, ſanctificavi te. Et *Lucæ 1. Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ.* Et *Geneſ. 25. Dedit Dominus conceptum Rebeccæ, ſed collidebantur in utero ejus parvuli.* Talia quippe, ac præſertim ſanctificatio, non poſſunt convenire, niſi enti animato, ac ſuppoſito rationali. Prior vero Propoſitio merito reprobatur: quia abortus, etiam fœtus inanimati, eſt gravius peccatum pollutione; cum procuratio abortus opponatur proximius generationi: atqui non licet procurare pollutionem, etiam ad vitandam mortem; ergo multo minus abortum.

* Cæteroquin tum ex dictis ſuperioribus, tum ex Jure Canonico *lib. 5. Decret. tit. 10. num. 25.* inferes, quam infelices ſint præſertim Clerici abortum fœtus animati, effectu deſuper ſecuto, directe vel indirecte procurantes, vel conſilium ſeu auxilium ad eundem de induſtria præbentes, ſive ſint *curati*, ſive *ſimplices*, ſive Beneficium habeant, ſive non: ſi enim nullum pro illo tempore Beneficium adhuc habeant, etiam tale acquirere licite nequeunt, niſi diſpenſetur a Papa, quamvis delictum tale ſit occultum. Si vero Beneficium habent, illud quidem ante ſententiam dimittere non tenentur per ſe; attamen ante ſententiam, & licet delictum ſit occultum, ſunt ipſo facto irregulares, conſequenter præter alios irregularitatis effectus non amplius poſſunt, ſi citra infamiam abſtinere valeant, juxta dicta *Tract. 2. D. 2. q. 3. n. 28.* celebrare Miſſas, quas tamen etiam perſonaliter aliqua Beneficia requirunt, conſequenter vel ex hoc capite tenentur, quantum ſine gravi diffamatione poſſunt, dimittere Beneficium, cujus obligationi nequeunt ſatisfacere, niſi diſpenſentur a Papa, quod difficillime & non niſi urgentiſſimis de cauſis fieri ſolet. Unum ſaltem conſolatorium pro talibus additur in Jure Canonico *lib. 5. Decret. Tit. 12. num. 25.* Quod nempe hi Beneficio actu poſſeſſo ſaltem tunc ulterius frui licite valeant, ſi illud præter recitationem Horarum non ſequirat exercitium perſonale alicujus Ordinis Sacri. *

38. CONCL. II. Patricidialibus Homicidiis addi poteſt Proditio Patriæ, aut ſi ei via inferatur: item machinatio contra Regem, ſive Principem Patriæ. Hæc enim ſunt ſpecialia peccata contra Pietatem erga Patriam, ac in Jure reputantur crimina læſæ Majeſtatis, & graviſſimis pœnis merito ſubjiciuntur.

39. CONCL. III. Datur ulterius homicidium ſacrilegum, & ſacrilega percuſſio, qua peccatur contra ſpecialem virtutem Religionis, per quam debemus honorem, & reverentiam perſonis, locis, aliiſque rebus Deo ſacratis. Ita communis.

40. Porro hujuſmodi Homicidium, & percuſſio ſacrilega, habet duas ſpecies. Una eſt, qua occiditur, vel percutitur injurioſe aliqua perſona Eccleſiaſtica; id eſt, Clericus, vel Religioſus: & tales Clericorum percuſſores ipſo facto incurrunt excommunicationem latam *Can. Si quis ſuadente, 17. quæſt. 4.* Altera Homicidii ſacrilegi ſpecies eſt, qua occiditur, vel percutitur quis uſque ad ſanguinis effuſionem, in loco ſacro; violatur enim tunc locus ſacer, & conſequenter committitur Sacrilegium. (c)

41. CONCL. IV. Inſuper aggravatur Homicidium voluntarium ex modo occidendi: ut ſi quis occidat Proximum proditorie (hoc eſt, vel ſub ſpecie amicitiæ; vel ſaltem ſecurum, nihilque mali prævidentem, v. g. veneno, a tergo de nocte, vel per inſidias &c.) aut ſi Aſſaſſinium Homicidium fiat, dum quis data pecunia conducit occiſorem, aut illa accepta conductus occidit. Et quidem hujuſmodi circumſtantiam eſſe in Confeſſione explicandam, cenſet Azorius *part. 3. lib. 2. cap. 18. §. fin.* eo quod ſpecialem deformitatem contineat, quia adimit alteri jus naturale ſeſe defendendi: unde utrumque, ſcilicet tam Homicidium proditorium, quam Aſſaſſinium, non gaudet Immunitate Eccleſiaſtica, (d) atque alias a Legibus graviſſime punitur. Verum Maſtrius *diſp. 11. Theol. Moral. n.* 119. arbitratur, pœnas ſtatutas contra Homicidium qualificatum. v. g. proditorium, non oſtendere differentiam ſpecificam a non qualificato: nam diſtinctio ſpecifica peccatorum deſumitur per oppoſitionem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines. (e)

42. Quæres, quid cenſendum ſit de Duello? Reſp. *Duellum* (quod alio nomine, a Græcis derivato, *Monomachia* dicitur) eſt pugna ſingularis ex condicto. Et hoc quidem, ſi fiat privata authoritate (via uno, vel altero caſu excepto) Jure tum Civili, tum Canonico, ſub graviſſimis pœnis prohibetur. Sic, ut aliæ plures Duellantium pœnæ taceantur, in Concilio Trident. *Seſſ. 25. cap. 19. de Reform.* pœna excommunicationis, ac omnium honorum ſuorum proſcriptionis, perpetuæque infamiæ, decreta eſt in committentes Duellum, eorumque Patrinos: ſimulque ſtatuitur, ut ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuo careant Eccleſiaſtica Sepultura: addita etiam pœna excommunicationis in ſpectatores, & conſilium in cauſa Duelli dantes, ipſorumque locorum Dominos, qui locum ad Monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint. Ratio tam rigidæ Conſtitutionis ibidem additur: Quia *deteſtabilis duellorum uſus fabricante diabolo eſt introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur.* Siquidem in actuali Duello decedentes recta in infernum deſcendunt: cum moriantur in ſtatu actualis peccati mortalis, de quo vix habent ſpatium pœnitendi.

43. Notanter tamen additur, Duellum eſſe illicitum, *vix uno vel altero caſu excepto*: Nam inprimis tempore belli, quando hoſtis exercitui Duellum offert, licite illud acceptatur, dum neceſſarium videtur ad avertendam totius exercitus ignominiam, animoſque hoſtium debilitandos, & ſuorum confirmandos; exemplo Davidis, qui hac de cauſa ſingulare certamen cum ſuperbo Goliath iniviſſe legitur, *1. Reg. cap. 17.* Idem dicendum, ſi communi partium conſenſu totum bellum, cæteroquin nonniſi copioſo ſanguine terminandum, ad duorum, vel paucorum certamen revocetur: nam tunc hujuſmodi Duellum loco juſti belli ſuccedit. Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap.* 30. & alii paſſim.

44. Alius caſus eſt, quando provocatus ad Duellum videt ſe injuſte occidendum a provocante, niſi Duellum acceptet: nam, ſi aliud remedium non ſuppetat ſeſe a morte liberandi, licite poteſt acceptare; quia hoc nihil aliud eſt, quam tueri vitam ſuam. Azorius *cit. l. 2. cap. 5.* Maſtrius *diſp. 11. n.* 113. & alii.

45. Veruntamen litis privatæ terminandæ cauſa non eſt licitum acceptare Duellum. *cap. 1. & ſeqq. de Purgatione vulgari.* Inſuper cavenda erit illa quorundam opinio, quam merito inter alias Propoſitiones, ordine 2. damnavit Alexander VII. & ſic ſonat: *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

* Et ſane Propoſitio proxime allegata meritiſſimo ab Alexandro VII. damnata fuit; nam nota illa timiditatis, quæ a parte rei vel omnino non, vel ſaltem tantummodo apud imprudentes aliquos incurritur, tanti æſtimanda non eſt, ut propterea tuam & alterius conduellantis vitam tam corporalem, quam ſpiritualem manifeſto periculo temporalis ac æternæ miſeriæ exponas. Itaque, ſi aliquis ſimilibus te verbis provocat: *Si es vir honeſtus, Genuinus, Nobilis, Cordatus miles &c. pugna mecum gladio, aut globo &c.* Reſponde tali provocanti: *ſum, & manebo honeſtus, genuinus, Nobilis, Cordatus miles &c. licet tecum duellum non committam, quod recuſo, non quia te ullatenus timeo, ſed quia DEUM, & leges duellum graviſſime prohibentes præ oculis habeo. Quod autem te non timeam, videbis, quando me aggredi tentaveris: tuam autem provocationem merito contemno: quia idem ſonat, ac ſi diceret: ſi es honeſtus, cordatus &c. vade mecum ad furandum, vel adulterandum, cum utrobique ſit graviſſima prohibitio.* Ita egregie P. Pichler *lib. 5. Decret. tit. 14. num. 7.* qui recte ſubjungit, quod, ſi qui mundani, ac minus prudentes nolint tibi ſerio proteſtanti credere, ac ſi duellum non ex juſto fine ſed ex timore recuſes, certo tibi perſuadeas, illud credi ab aliis melioris & ſanioris mentis utique pluris æſtimandis. Profecto, etſi juxta Statuta Illuſtriſſimi Ordinis Equeſtris S. Jacobi inter alia Candidatus Ordinis interrogetur, an nunquam recuſaverit duellum provocatus, &, ſi ex mera timiditate recuſaſſe deprehendatur, tanquam ignavus repellatur; non tamen

men quaſi indignus, ſeu ignavus repellitur, qui recuſavit duellum ex cauſa, ne Deum offendat; uti teſtatur Dominicus Viva ad Propoſitionem citatam ab Alexandro VII. damnatam.

Aſt ponamus, quempiam e.g. Officialem Bellicum miſeris hiſce temporibus in tantis circumſtantiis ac anguſtiis eſſe poſitum, ut recuſando duellum non ſolum apud nonnullos minus prudentes incurrat periculum timiditatis, ſed etiam graviſſime periclitetur de amittendo exinde officio, ſtatu, ac dignitate ſua, & competente ſuſtentatione, ab ipſo officio dependente, quæritur, an ſaltem tunc ad declinandam ignominiæ notam, cum amiſſione officii &c. conjunctam, duellum liceat inire, ſi aliud non ſuppetat medium? Ad hoc difficile quæſitum repono formalia P. Pichler *l. 5. Decret. tit.* 14. *n.* 8. qui ex Patre Seybold refert, & reſolvit ſequentem caſum.

Cajus obſcuro genere natus, ſed officio bellico Nobilis, ad quod ſua virtute eluctatus fuerat, e nobiliſſima quadam familia Germaniæ uxorem duxerat: neſcio qua occaſione dein idem Cajus ab alio quodam magnæ nobilitatis officiali bellico, ejuſdem fere & non multum ſupra Cajum eminentis officii, arundine ignominioſe eſt percuſſus. Nobilitatem invaſoris reveritus, nulla uſus eſt defenſione Cajus, vulgatur ſes in exercitum: Officiales reliqui contra eum proteſtantur, negant, cum eo ſtare milites velle, eumque tanquam imbellem e caſtris exeſſe jubent. Princeps Imperii, in cujus cohorte centurionem (einen Zauptmann) agebat, a Cajo imploratus, reponit; ſe non removere ipſum ab officio, cogere tamen Officiales & milites aliorum Principum ſe non poſſe, ut cum ipſo ſtent in armis, ipſe ſibi proſpiciat. Fruſtra omnia; remedium retinendi vel recuperandi Officium erat nullum, niſi monomachia ſeu duellum, quod tamen Cajus non arripuit, & ideo privatus officio, atque ad priſtinæ fortunæ ſtatum redactus ad ruricolas ſe contulit cum ſua perilluſtri conjuge, ubi cum magna paupertate multis jam annis luctatur.

Ad hunc caſum reſpondet P. Seybold, quod Cajo non modo licitum fuiſſet contra percutientem arundine in continenti ſe defendere, etiam defenſione occiſiva, ſi aliter non potuiſſet evitare ignominiam, ſed etiam inire duellum, poſtquam vidit, aliud medium non ſupereſſe ad honorem & ſimul Officium ſuum, unde ſe, & nobilem uxorem competenter ſuſtentare neceſſe habuit, retinendum & recuperandum. Ratio eſt; quia in hoc caſu non præciſe agebatur de puncto honoris, ſed etiam de ſtatu ſimul & Officio, conſequenter de rebus quoque fortunæ neceſſariis ad vitam convenienter ſtatui ducendam, proinde injurioſus percuſſor, aliter ſatisfacere renuens, fuit perpetuus Aggreſſor in rebus fortunæ magni momenti, aliter non recuperabilibus. Favet huic doctrinæ Leſſius *de J. & J. lib. 2. cap* 9. *num.* 49. Layman *lib.* 3. *tract* 3 *part.* 3. *cap.* 3. *num.* 3. P. Wieſtner *lib.* 5. *tit.* 14. *num.* 5. allegans plures. P. Reiffenſtuel *num.* 31. *eod. tit.* Ita ille. Ne autem hujuſmodi Officialis bellicus conjiciatur in tantas anguſtias, ac neceſſitatem duellandi, providere ſua authoritate deberet ſupremus militiæ Princeps, aut is, cui & iſte Princeps ſubjacet, ſaltem niſi Monomachias ad evitanda majora mala permittere neceſſe haberet.

Utrum vero hi Principes ſupremi invenire medium non poſſint, quo deteſtabilis duellorum uſus, imo in hujuſmodi caſibus etiam neceſſitas, tollatur, ipſis conſiderandum relinquitur. Certe ſi poſſint, & non faciant, in conſcientia tuti non ſunt, ſeveram aliquando rationem coram Divino Tribunali propterea reddituri, tanquam cauſa tantorum, & tot malorum. Viderint etiam Confeſſarii talium Principum, ne ſint muti canes, ſicque ſeſe illorum peccatorum participes reddant. Potius dictis Principibus inculcent Bullam Clementis VIII. præſertim Paragraphum octavum ejusdem. Incipit dicta Bulla: *Illius vices*, & repetitur tam in Jure Canonico P. Reiffenſtuel *lib.* 5. *tit.* 14. *num.* 7. quam in Bullario Cherubini *Tom.* 3.

Quæres II. Quid ſentiendum ſit de illis duellis, quæ ineuntur ea conditione, ut ceſſetur, quamprimum alteruter fuerit vulneratus, aut poſt certum congreſſuum, vel ictuum numerum? Item quæ ſuſcipiuntur ficte, ac ſine animo ſe vulnerandi, ſed tantum ut legibus duelli ſatisfiat, & per rixam levem ex condicto initam dirimantur pugnantes? Reſp. denuo cum P. Pichler *loc. cit. num.* 4. talia duella regulariter loquendo eſſe illicita: priora quidem: quia per ſe periculoſa ſunt etiam quoad vitam: poſteriora autem, quia aliis, tale occultum pactum ignorantibus ſcandalum præbent, & Clemens VIII. prohibuit quoque duella non fatalia: quamquam (ſubjungit P. Pichler *loc. cit.*) ad hanc prohibitionem dici poſſit, eam ſolum afficere duella, quæ per accidens ſolummodo nullum fatalitatis periculum conjunctum habent, non vero ea, quæ per ſe, & ex pacto expreſſo, ac intentione congredientium non ſunt fatalia: prout etiam cum Baſſæo, Diana, Tamburino, & aliis ſimilia poſteriora duella a peccato excuſat Sporer *Tract.* 5. *in Decal. cap.* 2. *ſect.* 4. *num.* 204. ſi aliter honor ſalvari, ac vilipenſio vitari nequeat, quamvis tales ad ſpeciem duellantes etiam deſcenderint ad locum pugnæ, gladios pro forma ſtrinxerint, & ictus aliquos ſine periculo contorſerint. Ita Baſſæus & Tamburinus apud Sporer *loc. cit.* & Bonacina, Filliucius ac Eſcobar apud La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 840. poteritque hæc ſententia fortaſſis habere præcipue locum in caſu ſpecificato *Additione II.* alias vero eandem La Croix in praxi non ſuadet ob periculum ſcandali aliorum credentium, tale duellum eſſe ſerium.

Quæres III. Quandonam, ſi ex illis, qui ſine ſufficienti cauſa duellum inſtituerunt, unus invenitur mortuus, is poſſit in loco ſacro ſepeliri, dum ante mortem dedit adhuc aliqua ſigna Pœnitentiæ? Ante reſponſionem ſuppon. I. Ex Concil Trident. *Seſſ.* 25. *de Reform. cap.* 19. quod inter alias graviſſimas pœnas a duellantibus incurrendas etiam numeretur illa, ut, *ſi in conflictu deceſſerint, perpetuo careant ſepultura Eccleſiaſtica*. Supp. II. Ut hæc, aliæque pœnæ in Tridentino ſpecificatæ incurrantur, requiri duellum proprie dictum; unde, etſi etiam rixæ particulares cum gladiis, vel ſclopetis ad vindicandum, ſeu (uti ajunt) ad præſtandam ſibimetipſi ſatisfactionem ſint graviſſimum peccatum mortale, non tamen ſubjacent allegatis pœnis. Supp III. Ad duellum proprie dictum neceſſario requiri *inprimis*, ut ab utraque parte deliberate ex condicto ſeu pacto prævio duellum acceperint. *Secundo*, ut certus locus & tempus duellandi deſignentur: adeo, ut, ſi ſolus condicatur locus, & non tempus, vel tempus, & non locus, duellum proprie non ſit. De quo vide plura in Jure Canon *lib.* 5. *Decret. tit.* 14. *num.* 9. Supp. IV. Duellum proprie dictum dividi in ſolemne, & privatum. Poſterius præter tempus & locum ex condicto non requirit alias ſolemnitates; prius vero habet annexas pariter alias ſolemnitates, puta litteras provocatorias, vulgo chartell, teſtes præſentes ſeu patrinos ac ſecundantes &c. Porro tam ſolemne, quam privatum, modo ſit proprie tale, comprehenditur ſub pœnis Concilii Tridentini & Bullæ Clementis VIII. uti recte annotatur *citato libro* 5. *Decret. tit.* 14. *num.* 2. His ſuppoſitis.

Reſpond. I Si quis duellans culpabiliter, in eodem graviter fuerit vulneratus, ac primum uno alterove poſt duellum die ex vulnere ſub ſignis pœnitentiæ moriuns, talis non eſt privandus ſepultura Eccleſiaſtica. Ita communis; & ratio allegata fuit in Jure Canonico loco ſuperius citato *num.* 44. nimirum, quia vi Concilii Tridentini hæc pœna ſolummodo annexa eſt, ſi quis decedat in ipſo duello: talis autem non cenſetur moraliter mori in ipſo duello, ſed poſt illud: ergo. Reſp. II Si duellum proprie tale inſtituens, ſive dein illud ſit privatum, ſive publicum, brevi poſt vel in ipſo loco duelli, vel in alio quidem loco, ſed tamen paulo poſt duellum eodem adhuc die moriatur, ſicque ſine ſufficienti aliquo morali intervallo, conflictum inter & mortem intercedente, caret ſepultura Eccleſiaſtica, etſi ante mortem dederit pœnitentiæ ſigna. Ita partim eruitur ex *cap.* 1. *de Torneamentis*, partim ex Rituali Romano juſſo Pauli V. edito, Titulo de Exequiis, ibi: *Negatur ſepultura Eccleſiaſtica morientibus in duello, etiam ſi ante obitum dederint ſigna pœnitentiæ.* Ad duo tamen Parochus, in cujus diſtri-

ſtrictu cadaver taliter duellantis, & brevi poſt mortui reperitur, advertat: *Imprimis*, num conſtet, quod inter eoſdem interceſſerit verum duellum, nam ſi non fuiſſet proprie tale, ſed potius rixa, huic ante mortem ſigna pœnitentiæ edenti ſepultura non deberet negari. *Secundo*, ſi fuiſſet duellum proprie tale, attendat ulterius, an illud ſit notorium, ſeu publicum: etenim, ſi notorium non foret, in materia iſta pœnali, & conſequenter odioſa neutiquam deneget ſepulturam abſolute, ſed rem deferat ad Epiſcopum, ejuſque deciſionem exſpectet. Quodſi ob nimiam ab Ordinario diſtantiam deciſio ejus in ſimili caſu exſpectari nequiret, in Nomine Domini hunc interea, præſertim ſi adhuc ante obitum in loco conflictus non ſolum dederit ſigna pœnitentiæ, ſed & Sacramentaliter ante mortem abſolutus fuerit, ſepeliat in loco ſacro, remque poſtea deferat ad Ordinarium. Videatur La Croix *lib. 3. Theolog. Moral. part. 1. num.* 863. *& ſeqq.* *

Q U Æ S T I O IV.

De Reſtitutione ratione injuſti Homicidii, vel Mutilationis.

S U M M A R I U M.

46. *De quo Homicidio ſit ſermo?*
47. *Ratione vitæ Proximo injuſte ablatæ, quid teneatur Homicida reſtituere?*
48. *An hæc obligatio procedat ſolum ex naturali æquitate,*
49. *Vel etiam ex juſtitia?*
50. *Omnia damna ex occiſione alterius ſecuta, reſarciri debeat, &c.*
51. *Corollarium.*
52. *Quid de reſtitutione ob Mutilationem?*
53. *An pro dolore ex vulnere, ipſaque cicatrice, ſit aliquid reſtituendum?*
Fundamentum negativæ ſententiæ.
54. *Oppoſita ſententia probabilior.*

46. UT ex titulo Quæſtionis patet, ſermo hic eſt de Homicidio injuſto, atq; illicita mutilatione: nam certum eſt, quod alterum occidens in bello juſto, vel ob neceſſariam ſui defenſionem, ad nullam teneatur reſtitutionem; quod pariter dicendum, ſi quis alterum penitus involuntarie, aut omnino caſualiter occidat. Verum loquendo de homicidio injuſto atque voluntario, fatentur omnes, homicidam teneri ad reſtitutionem damni illati, utpote cum Homicidium ſit actus multum damnificans proximum: non tamen conveniunt Doctores de quo damno teneatur ad reſtitutionem. Pro cujus reſolutione, ſit

47. CONCL. I. Ratione vitæ Proximo injuſte ablatæ, tenetur homicida vel ex juſtitia, vel ſaltem de conſilio, & ex naturali æquitate, pro anima occiſi, quem non conſtat eſſe mortuum in peccato mortali, orationibus, eleemoſynis, aliiſque piis operibus Deo ſatisfacere, ac præſertim Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium pro refrigerio animæ ejus offerendum curare: quod proinde poterit ipſi convenienter pro aliqua parte Satisfactionis Sacramentalis in Confeſſione injungi. Hæc Concluſio ſic prolata, eſt in re communis: nam damnificans alterum adeo graviter in vita, debet reſarcire damnum illatum modo, quo poterit, meliori. Idipſum confirmant dicenda *n.* 49.

48. Additur in Concluſione notanter ſub disjunctione, *vel ex Juſtitia, vel ſaltem de conſilio, & ex naturali æquitate:* Nam circa fundamentum hujus obligationis, adeſt nonnulla concertatio ſpeculativa inter Theologos. Et quidem Lugo *diſp.* 11. *de juſt. & jure ſect.* 1. Leſſius, Vaſquez, aliique plures, volunt, dictam obligationem procedere duntaxat ex naturali quadam æquitate, non autem ex motivo Juſtitiæ: cum vita hominis non ſit pretio æſtimabilis, neque poſſit eidem adequate, ſeu ad æqualitatem ſatisfieri.

49. Econtra vero, quod homicida teneatur etiam ex Juſtitia ad aliquam reſtitutionem faciendam pro vita ipſius occiſi, ſatis oſtendit Doctor Angelicus 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. *ad* 1. ubi ſolvens hanc inſtantiam, præmiſſis aliis ſic infert: *Et ideo, quandoid, quod eſt ablatum, non eſt reſtituibile per aliquid æquale, debet fieri recompenſatio, qualis poſſibilis eſt.* Idipſum expreſſe tenet Doctor Subtilis 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 3. *§. de ſecundo*, tum quia pro vitæ ablatione regulariter eſt ſtatuta Lex talionis; ſcilicet, ut homicida moriatur, ſicque reddatur vita pro vita. Tum quia, ſi talis redditio non fiat, tenetur quis ad aliam reſtitutionem æquivalentem vitæ, quam abſtulit, ſicut poteſt eſſe æquivalentia in talibus, hoc eſt, faciendam ſaltem in ſpiritualibus: nam hoc exigit Juſtitia. Et per iſtud ſimul patet ad rationem oppoſitæ ſententiæ.

50. CONCL. II. Omnia damna ex occiſione alterius ſecuta, etiam in Foro conſcientiæ, & ante Judicis ſententiam, ſunt reſarcienda pro poſſibili ab eo, qui injuſte alterum occidit. Ita Scotus *loc. cit.* & communis Doctorum. Ratio clara eſt: quia injuſtus damnificator tenetur ex Juſtitia ad reparandum damnum injuſte illatum etiam in Foro conſcientiæ. Hinc

51. Infertur, expenſas pro curatione occiſi, dum is non ſtatim mortuus fuit, per homicidam eſſe ſolvendas: atque inſuper hæredibus ejus omnia damna lucri ceſſantis (id eſt, omnia ea emolumenta, quæ occiſus ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter ipſis lucraturus fuiſſet, detractis tamen iis, quæ ipſemet vivens conſumpſiſſet) eſſe compenſanda, & reſtituenda. Et idem dicendum de aliis ſimilibus, quæ tamen omnia prudentis arbitrio in caſibus particularibus ſunt æſtimanda.

* Indagabis autem hic incidentaliter, quid ergo ſentiendum ſit de damnis temporalibus mortem occiſi ſubſequentibus? Ubi notandum, quod damna temporalia mortem occiſi *antecedentia* dicantur ea, quæ occaſione homicidii inferuntur ipſimet vulnerato in bonis ſuis ante mortem ejuſdem, de quibus proxime dictum fuit. Damna vero temporalia mortem *ſubſequentia* vocantur illa, quæ primum poſt mortem occiſi inferuntur aliis perſonis in futurum, quibus occiſus antea ex officio, vel arte, aut induſtria ac opera præſtabat alimenta &c. modo autem præfatæ illis in futurum carere debent, & de his quæritur in præſenti, ad quod Reſpond. Si aliæ perſonæ propter mortem occiſi privantur in futurum aliqua re, ad quam antea habuerunt quodpiam jus, tenetur occidens damnum ipſis exinde obventurum recompenſare. Ita cum Leſſio, Marchantio, Molina & aliis Sporer *Tract.* 5. *in Decalog. cap.* 3. *ſect.* 6. *num.* 227. *& ſeq.* Ratio eſt; quia tales injuſte per homicidam damnificantur, & privantur vero aliquo jure, quod antea habuiſſent reſpectu occiſi etiam in futurum, ſi is ſupervixiſſet: ergo ex communibus principiis Theologiæ damnificans homicida obligatur ad reſarcitionem.

Ex quo infertur, quod, ſi occiſus reliquerit poſt ſe parentes, uxorem, vel proles, quas antea, ſibimetipſis alimenta præſtare inſufficientes, per ſuum officium, artem, ſeu induſtriam alebat, quod, inquam, in ſupplementum occiſi ante omnem ſententiam Judicis teneatur idipſum modo ſtatui competente facere homicida injuſtus uſque ad tempus, quo prudenter credebatur alias ſupervicturus alter, ſi non fuiſſet occiſus, reſpiciendo ad ætatem ejuſdem, num fuerit adhuc vegetus, & ad vires, num robuſtus, vel imbecillis &c. Item attendendo, uſque ad quale tempus ſimiles alter aluiſſet. Ratio eſt: quia antea hæc alimenta occiſus talibus præbebat non ſolum ex miſericordia & liberalitate, ſed in ſimilibus circumſtantiis etiam debebat ex juſtitia. Econtra vero, ſi parentes (uti ſubjungit Sporer *loc. cit.*) ſint divites, filii jam puberes, & ad ſe ipſos alendos apti, uxor non egeat, utpote ſufficientiſſime proviſa aliis mediis, vel per alias nuptias in eundem felicitatis ſtatum repoſita, ad nullam reſtitutionem, loquendo de damnis morte ſubſequentibus, obligabitur homicida ante Judicis ſententiam. Ratio eſt: quia talibus in ſimili caſu nihil debebatur ex juſtitia ab ipſomet occiſo, ſi ſupervixiſſet, adeoque non cenſentur veram injuriam per hoc paſſi. Idem dic, ſi occiſus fuit Nobilis, vel alias opulentus, vivens ſine ſpeciali aliqua arte, vel officio de bonis propriis, quæ ſuis reliquit hæredibus: vel ſi alias talis occiſus jam fuerit

ſenex,

Digitized by Google

ſenex, decrepidus, infirmus, qui nihil amplius officio, arte, induſtria, ac opera ſuis procurare potuit; vel ſi homo iners, atque incurius exciterit, qui, arte, induſtria, vel opera ſua neglectis, ſuis nihil amplius comparare ſolebat: etenim in ſimilibus caſibus per mortem illius familia ratione ſuſtentationis, vel lucri nullum patitur detrimentum, uti conſideranti patet, & conſequenter talem occidens, ratione damni mortem ſubſequentis ad nullam reſtitutionem obligabitur. Videantur deſuper Sporer *loc. cit.* & La Croix *lib. 3. part. 2. n. 296. & ſeq.* *

52. CONCL. III. Loquendo de reſtitutione ob mutilationem Proximi, & alia damna corporis; communiter ea fieri debet per compenſationem pecuniariam: quæ quidem reſtitutio non ſolum debet correſpondere expenſis factis in curatione, ſed etiam damno, quod quis incurrit per mutilationem pro toto tempore futuro, quo uſurus fuiſſet membro abſciſſo. Hinc in Jure Canonico *cap. 1. de Injuriis & damno dato* juxta illud *Exod. cap. 21.* ſic ſtatuitur: *Si rixati fuerint homines, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lecto, qui percuſſerit operas ejus, & impenſas in Medicos reſtituat.* Hæc ibi: Sed occaſione horum

53. Quæres: cum læſio, triſtitia, & dolor ex vulnere, aut carentia membri reſultans, ipſaque cicatrix, ſit vere damnum corporale injuſte Proximo illatum, an vulnerans, vel mutilans idcirco etiam pro his obligetur ad aliquam reſtitutionem? Reſp. Reſolutionem hujus pendere ex proxime dictis *Concluſione prima.* Nam Authores illi, qui homicidam pro vita hominis ad nullam reſtitutionem faciendam ex Juſtitia teneri cenſent, conſequenter in propoſito idem docent. Et huic ſententiæ favet textus *L. ult. ff. De his, qui dejecerunt &c.* ubi legitur: *Cum liberum hominis corpus læſum fuerit, Judex computet mercedes Medicis præſtitas, cæteraque impendia, quæ in curatione facta ſunt: præterea operas, quibus caruit, & cariturus eſt ob id, quo inutilis factus eſt: cicatricum autem, & deformitatis nulla fit æſtimatio, quia liberum corpus nullam recipit æſtimationem.* Hæc ibi.

54. Hæc ſententia probabilis eſt, tum ob allegatum textum Juris Civilis, additamque rationem; tum ob multiplicem Authoritatem. Oppoſita tamen ſententia eſt probabilior, ac fundamentis Doctoris tum Angelici, tum Subtilis *num* 46. relatis, conformior. Nam allegatus textus Juris præcipue loquitur pro Foro externo, in quo negatur Actio pro cicatricibus; id eſt, nulli conceditur Actionem inſtituere ad petendum aliquid in Foro externo pro cicatricibus, aut vita hominis: ſiquidem de iis, quæ ſpectant ad Forum conſcientiæ, Jus Civile minus fuit ſollicitum, ſi cæteroquin provideatur pacificæ, & bonæ Reipublicæ gubernationi. Unde Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure cap. 9. dubit.* 11. non obſtante, quod priorem ſententiam amplexus ſit, tandem *num.* 145. fatetur, pro damno vitæ, & pro injuria deberi ſatisfactionem quandam ſignis doloris, & petitione veniæ: imo interdum, ſaltem ex Charitate, & naturali æquitate, adeſſe obligationem ad aliquam pecuniariam ſatisfactionem, præſertim ſi hæredes ſint pauperes.

* Quæres II. Quidnam ſit practice injungendum homicidæ in confeſſionali pro aliqua ſatisfactione? Ad hoc quæſitum P. Sporer (etſi teneat is, homicidam directe ratione privationis vitæ per ſe ad nullam obligari recompenſationem; cum ea fuerit bonum altioris ordinis) nihilominus *Tract. 5. in Decalog. cap. 3. ſect. 2. num* 60. reſpondet ex Comitolo *lib 4. Moral. cap. 11. num.* 8. uti ſequitur: *Homicidæ Pœnitentia ſalutaris eſſet I. Veniam petere a Propinquis occiſi.* Supple: ſi homicidium ſit publicum, nihilque aliud obſtet. II. *Iiſdem omnia damna reſarcire* (intellige modo ſuperius in hac quæſtione indicato) ubi bene diſtingue inter damna mortem occiſi antecedentia, & inter ſubſequentia. III. *Pro anima defuncti per unum annum ſingulis ſeptimanis curare unam Miſſam celebrari*, (aut ſaltem, puto ego, ſi divitiæ deſunt, ſemel ſpecialiter eandem intra ſeptimanam pro anima defuncti devote audire) IV. *Aliquam eleemoſynam taliter per annum juxta homicidæ facultatem pauperibus erogare.* V. *Litanias vel Roſarium B. Virginis eodem modo per annum perſolvere.* VI. *Præterea per eundem annum ſemel per menſem communicare.* VII. *Per totam vitam quotidie unum Pater & Ave flexis genibus pro anima occiſi perſolvere.* Hæc Comitolus; interea tamen non neceſſario Confeſſarius homicidæ adſtringitur ad ſingula, ſed poterit in aliquo caſu particulari quoad multa, quæ non concernunt reſarcitionem Juris læſi, pœnitentiam pro ſua prudentia augere, vel minuere juxta conditionem perſonæ pœnitentis, aliaſque circumſtantias. *

DISTINCTIO IV.

De Sexto Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

De Caſtitate, & oppoſito vitio Luxuriæ, ac utriuſque ſpeciebus.

SUMMARIUM.

1. *Quæ hoc Præcepto prohibeantur, & cur hic agatur de Caſtitate?*
2. *Caſtitas, quid?*
   (a) Conformiter dictis Tract. 7. diſt. 1. n. 24.
3. *Caſtitas alia perfecta, alia imperfecta.*
4. *Caſtitas adhuc triplex.*
5. *Conjugalis, vidualis, & virginalis, quæ cæteris eſt perfectior.*
6. *Virginitas, quid, & quæ importet?*
7. *Quid de Virgine vim paſſa?*
8. *Luxuria, quid?*
   (b) Ut dictum Tract. 3. diſt. 3. quæſt. 3.
9. *Luxuriæ ſpecies, quæ?*
10. *An omnes diſtinguantur in genere Luxuriæ?*
   (c) Tract. 5. Diſt. 3. n. 11. 14. & 15.

1. SExto Decalogi Præcepto, quod *Exod. cap. 20.* proponitur his verbis: *Non mœchaberis*, non ſolum prohibetur Adulterium, quod proprie *Mœchia* dicitur, verum etiam univerſaliter omnis illicitus concubitus, & inordinatus actus in materia venerea. Antequam autem fœditas, malitiaque hujus vitii explicetur, cum contraria juxta ſe poſita magis eluceſcant, operæ pretium fore viſum eſt, ipſius Caſtitatis naturam, excellentiamque declarare; quam admiratus Sapiens exclamando dixit: *Sap. 4. O quam pulchra eſt caſta generatio cum claritate! Immortalis eſt enim memoria illius: quoniam apud Deum nota eſt, & apud homines.*

2. CONCL. I. Caſtitas eſt ſpecies Temperantiæ, quæ moderatur inordinatum appetitum, uſumque venereorum. Ita communis. (a) Sicut enim Abſtinentia, & Sobrietas moderantur inordinatum appetitum & uſum in eſculentis, & poculentis, ita Caſtitas moderatur inordinatum appetitum venereorum.

3. CONCL. II. Caſtitas generatim alia eſt perfecta, alia imperfecta. *Perfecta* eſt, quæ ab omnibus voluptatibus carnis, tam licitis, quam illicitis, perpetuo abſtinere proponit: unde hæc etiam affectum nuptiarum excludit. *Imperfecta* vero eſt, quæ ad tempus duntaxat id proponit, vel ſolum intendit ab illicitis abſtinere, ſed licitis moderate uti, prout fit in Matrimonio.

4. Deinde Caſtitas communiter dividitur in Conjugalem, Vidualem, ac Virginalem. Et de hiſce tribus Caſtitatis ſpeciebus mentionem faciens D. Auguſtinus *lib. de viduitate* inquit: bona eſt pudicitia conjugalis, melior vidualis, & optima virginalis. Item D. Hieronymus *cap. 13. in Matthæum*, & *lib. 1. contra Jovinianum*, ac alii, fructum centeſimum aſſignant Virginibus; ſexageſimum Viduis, & trigeſimum honeſtis, piiſque Conjugibus.

5. *Caſtitas conjugalis* eſt prædicta Caſtitas imperfecta, quæ delectationes tactus circa res venereas moderatur in conjugatis, ut debito & licito duntaxat modo admittantur: videlicet cauſa prolis, aut vitandæ incontinentiæ, vel reddendi debitum; & hoc temporibus, ac locis congruis, modo naturali, non autem explendæ libidinis gratia. *Caſtitas vidualis* eſt, ſi poſt obitum alterius conjugis ſervatur perfecta Caſtitas.

Tan-

Digitized by Google

Tandem *Caſtitas virginalis* eſt ipſamet Virginitas: & hæc eſt abſolute perfecta Caſtitas, & omnium perfectiſſima; prout oſtendit D. Apoſtolus 1. *Corinth.* 7. eſtque unanimis SS Patrum ſententia, ac noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *Can.* 10. ibi: *Si quis dixerit, ſtatum conjugalem anteponendam eſſe ſtatui virginitatis, vel cœlibatus; & non eſſe melius ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu, quam jungi matrimonio, anathema ſit.* Concordant dicta *n. præced.*

6. Porro Virginitas deſcribitur a S. Auguſtino *lib. de S. Virginitate, cap.* 13. quod *ſit in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio.* Duo enim dicit Virginitas, integritatem, videlicet corporis, in tantum, ut nunquam in perpetuum conſentiatur in carnis corruptionem; ac inſuper propoſitum obſervandi integritatem illam in perpetuum. Unde vere Virgines non ſunt parvuli, quantumvis carne integri, quia hujuſmodi propoſitum non habent: neque adulti volentes aliquando nubere, eo quod propoſitum perpetuo ſervandi Virginitatem non habeant: nec etiam illi, qui mentaliter conſentiunt in rem veneream ſine opere ſubſecuto, ob rationem proxime dictam. Verum in his Virginitas amiſſa adhuc recuperabilis eſt per pœnitentiam, ut habet Summa Angelica *Verſ. Virginitas*, & Sylveſter *ibidem*, n. 2. & alii. Quamvis Leſſius *lib.* 4. *c.* 2. *num.* 113. arbitretur, in talibus non manere virtutem Virginitatis, eo quod hæc dicat propoſitum perpetuo abſtinendi a venereis: licet adhuc vulgo dicantur *Virgines*, quia manet corporis integritas, adeoque ſtatus ille, qui communiter vocatur Virginitas.

7. Additur notanter, *in tantum, ut nunquam conſentiatur in carnis corruptionem*; qualis fit per fornicationem, aut pollutionem voluntariam, &c. Etenim nihil obeſt Virginitati, ſi clauſtra pudoris violenter infringantur per involuntariam pollutionem, aut paſſivam oppreſſionem Virginis, ſi deſit conſenſus hujus in ipſam. Quinimo tunc locum habet illud S. Luciæ Virginis & Martyris dictum ad Paſchaſium Præfectum: *Si invitam juſſeris violari, Caſtitas mihi duplicabitur ad coronam.*

8. CONCL. III. Caſtitati opponitur Luxuria, quæ eſt Inordinatus appetitus, vel uſus venereorum. Ita communis. Et iſtud, cæteroquin turpiſſimum vitium, eſt unum ex ſeptem peccatis Capitalibus (b) de quo recte Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 151. *art.* 4. *ad* 3. dicit, quod inter cætera Intemperantiæ vitia, præcipue ſint exprobrabilia peccata venerea.

9. CONCL. IV. Species Luxuriæ ſunt ſeptem, videlicet ſimplex Fornicatio, Adulterium, Inceſtus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Vitium contra naturam: quorum ultimum ſubdividitur in Mollitiem, Beſtialitatem, Sodomiam, ac indebitum concumbendi modum. Ita Maſtrius *diſp.* 15. *Theol. Mor. n.* 141. Sanuig. *diſt.* 2. *de Temperantia, quæſt.* 3. *num.* 4. & alii: quamvis nonnulli omittant Sacrilegium; id eſt, Sacrilegum concubitum a perſona, vel cum perſona per votum ſimplex, vel ſolemne Caſtitatis, aut ſuſceptionem Ordinis ſacri Deo ſacrata, commiſſum.

10. Notat tamen Herinex *diſp.* 2. *de Temperantia, quæſt.* 3 *num* 19 quod proprie ſola Fornicatio, & Vitium contra naturam, ſpecie diſtinguantur in genere Luxuriæ. Nam cætera, quantum ad malitiam Luxuriæ, conveniunt cum Fornicatione, cui ſingula ſuperaddunt ſpecialem malitiam extra genus Luxuriæ. Adulterium quidem malitiam Injuſtitiæ, Inceſtus malitiam contra Pietatem, Stuprum malitiam violentiæ, &c. In propoſito de ſingulis (dempto Sacrilegio, de quo jam alibi (e) dictum) ſpecialiter loquendo, ſit

QUÆSTIO II.

De Fornicatione, Adulterio, & Stupro.

SUMMARIUM.

11. *Fornicatio, quid, & quam grave peccatum?*
12. *Fornicatio eſt intrinſece mala.*
13. *Concubinatus, quid, & quanta ejus malitia?*
14. *Fornicatio cum ſponſa alterius, an addat ſpecialem malitiam?*
15. *Peccatum carnale fidelis cum infideli, an habeat malitiam ſpecie diſtinctam?*
16. *Adulterium, quid, & quot modis contingat?*
17. *Adulterii quanta malitia, & quæ ejus pœnæ?*
18. *Adulterium eſt gravius Fornicatione, etiam conſentiente altero conjuge.*
19. *Stuprum variis modis accipitur.*
20. *Stuprum propriiſſime, quid, & quæ pœna ejus?*

11. CONCL. I. *Simplex Fornicatio* eſt peccatum Luxuriæ, quo ſolutus cum ſoluta per carnalem commixtionem peccat. Ita communis. Et quidem Fornicationem eſſe peccatum mortale, de Fide eſt; & habetur ex illo *ad Epheſ.* 5. *Omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei*: & *ad Galat.* 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. & his ſimilia: quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur*, & alibi.

12. Quinimo Fornicatio non ſolum eſt peccatum mortale ex prohibitione legis Divinæ, ſed etiam eſt intrinſece mala, ipſique rectæ rationi diſſona. Hinc quippe D. Apoſtolus 1. *Corinth.* 6. pluribus rationibus demonſtrat malitiam ejus, implicat autem, quod malitia cujuſpiam probetur argumentis petitis a ratione, niſi cujuſmodi malitia ſit diſſona rationi. Accedit, quod vagus concubitus, ſive fornicarius, ſit contra bonum prolis: nam ad educationem hominis non ſolum requiritur cura matris, a qua nutritur; ſed multo magis cura patris, a quo eſt inſtruendus, & defendendus, atque in bonis tam interioribus, quam exterioribus promovendus: ac proinde contra naturam hominis eſt, quod utatur vago concubitu, utpote per quem tollitur certitudo prolis reſpectu patris, & econtra; prout optime argumentatur Doctor Angelicus 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 2. Hinc merito Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 48. Propoſitionem damnavit: *Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.*

13. Ad hanc Luxuriæ ſpeciem reducitur *Concubinatus*: qui eſt Fornicatio continuata cum certa aliqua perſona ſoluta, & cohabitatio cum illa. Eſtque peccatum grave, ac periculoſum, eo quod hominem in continuo ſtatu peccati mortalis detineat: quia Concubinarius, quamdiu Concubinam retinet, in continuo propoſito, ſaltem virtuali, peccandi permanet; ut proinde de cujuſmodi homine Concubinario dici poſſit illud *Job, cap.* 15. *Bibit quaſi aquam iniquitatem.* Unde Doctores communiter docent, Concubinarium, ſicut & Meretricem, abſolvi ordinarie non debere, niſi dimiſſa prius concubina, eaque e domo ejecta; alioquin enim non adeſſet in ipſo firmum propoſitum emendationis, cum vellet perſeverare in occaſione proxima peccandi.

* Porro, fornicatio alia eſt perfecta, alia imperfecta. Prima contingit, quando ſemen viri ſoluti immittitur in vas debitum fœminæ ſolutæ: atque de hac fit ſermo in quæſtione præſenti. Fornicatio imperfecta cenſetur, quando a ſolutis copula ſolummodo imperfecta exercetur, puta, quando vir ſub actuali copula, vel omnino nullum ſemen emittit, vel poſt inceptam copulam, excitata jam ad ſeminandum natura, reſilit, ſemenque diſpergit extra. Atque id, ſi ita fieret in actu fornicario (idem dic, ſi contingeret in adulterio, & ſtupro) neceſſario in Confeſſionali deberet explicari; quoniam fornicatio perfecta & imperfecta diſtinguuntur ſpecie, atque hæc copula imperfecta, ſi exerceatur abſque emiſſione ullius ſeminis, continet peccatum impuriſſimi tactus, ſeu, uti loquitur Sporer hic, actum extremæ impudicitiæ cum manifeſto periculo pollutionis; quando vero illud ad extra diſpergitur ad impediendam imprægnationem, prout ſæpius fit, reduceretur ad peccatum mollitiei cum affectu fornicario conjunctæ.

Econtra vero, poſito, quod copula exerceatur cum immiſſione ſeminis in vas debitum, cenſetur adhuc fornicatio perfecta ejuſdem ſpeciei, quamvis non ſervetur modus, ſeu ſi-

tus naturalis, ſed fiat ſtando, jacendo a latere, a tergo brutorum more, vel exerceatur viro ſuccubo, dummodo cæteroquin ipſum ſemen extra non diſpergatur, atque exinde generatio impediatur: etſi enim ſimiles modi ex mera luxuria exerciti merito ſint improbandi; non tamen in ſimili caſu transferunt fornicationem ad alienam ſpeciem novam. Hinc pro praxi (inquit Sporer *part. 4. Theolog. Sacrament. cap. 3. ſect. 1. num.* 574.) quando ſoluti confitentur, ſe commiſiſſe fornicationem, & aliquando modeſtis terminis interrogando reſcitur a Confeſſario, quod eadem non imperfecta fuerit, ſed perfecta, ad evitandum modo poſſibili ſcandalum etiam puſillorum, neutiquam ulterius a Confeſſario ordinarie urgeantur, præſertim fœminæ, de modo, & ſitu, quo copulam exercuerunt: quia juxta jam dicta, & juxta dicenda *num.*66. per diverſum ſitum, & diſtinctum modum non additur præter peccatum fornicationis aliud grave, nec mutatur ſpecies fornicationis, ſed tantummodo aggravatur, modo ſemen viri adhuc finaliter ad vas naturale fœminæ deveniat, ibique retineri valeat. Videatur Sporer *loc. cit. cap. 2. ſect. 3. num.* 493. *

14. Quæres: an Fornicatio cum ſponſa alterius de futuro, addat ſpecialem malitiam? Affirmant multi Doctores, ſponſalia addere Fornicationi ſponſi, aut ſaltem ſponſæ, novam malitiam injuſtitiæ ſpecie diſtinctam, & in Confeſſione neceſſario explicandam. Econtra alii negant, & quidem probabilius, ut docet Maſtrius *diſp* 11. *Theol. Mor. num.* 119. Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt; quia per ſponſalia de futuro nondum ſponſus acquiſivit jus in corpus ſponſæ; hoc enim jus conſequitur ſolum per Matrimonium de præſenti.

15. Quæres ulterius: an peccatum carnale perſonæ Fidelis cum Infideli, v. g. Judæa, vel Turciſſa, ſit Fornicatio ſimplex, vel addat novam malitiam ſpecie diſtinctam, & in Confeſſione neceſſario aperiendam? Affirmat hoc poſterius Sanchez *lib.7. de Matrim. diſp.*5. cum nonnullis aliis, eo quod ſpeciali ratione conjugium Fidelis cum Infideli fuerit prohibitum per Eccleſiam, videlicet ob motivum Religionis: & quia talia conjugia ſunt damnoſa tum Fideli, tum bonæ educationi prolis: atqui hæc eadem ratio militat in acceſſu fornicario; ergo. Negant econtra Azorius *part. 3. lib. 3. cap* 29. Tamburinus, Diana, Filliucius, & alii: tum quia nullo Jure probatur, malitiam illam eſſe ſpecie diſtinctam: tum quia in Matrimonio eſt longe major conjunctio, quam in acceſſu fornicario; ergo non valet aſſumpta paritas.

16. CONCL. II. *Adulterium* eſt peccatum Luxuriæ, quo violatur fides conjugalis, & fit acceſſus ad alienum thorum. Contingit vero Adulterium tribus modis. I Quando ſolutus miſcetur carnaliter cum conjugata. II. Quando conjugatus cum ſoluta. III. Quando conjugatus cum conjugata. Et quidem primis duobus modis committitur Adulterium ſimplex; tertio autem modo duplex, neceſſario proinde in Confeſſione aperiendum: quia tunc duæ injuriæ committuntur in utrinſque conjugem innocentem, ac fidem duplicem conjugalem, duplexque Sacramentum Matrimonii.

17. Porro Adulterium eſſe peccatum mortale, certum eſt; unde ſpecialiter hoc ſexto Decalogi Præcepto dicitur: *Non mœchaberis*. Quinimo tanta ejus eſt malitia, ut ei ſecundum Leges Civiles pœna capitis ſtatuatur. *l. Quamvis* 30. *C. Ad leg. Jul. de Adulteriis*, ibi: *Sacrilegos nuptiarum gladio puniri oportet*: juncto §. *Item Lex Julia, Inſtit. de Publicis Judiciis*. Quamvis Doctores velint, hanc pœnam non competere niſi pro Adulterio duplicato, ſive formato (quale eſt, quod committitur a perſonis utrinque conjugatis) vel ſæpius repetito, id eſt, de quo jam ſemel punitus eſt Reus: atque etiam hæc pœna in feminis ob ſexus fragilitatem mitigata fuerit. *Auth. ſed hodie, C. ad Leg. Jul. de Adult.* ubi inter alia ſtatuitur, quod *hodie adultera verberata in Monaſterium mittatur*.

18. Inſuper certum eſt, Adulterium eſſe gravius peccatum ſimplici Fornicatione; quia præter communem Luxuriæ malitiam, quæ etiam datur in Fornicatione, continet novam & ſpecialem injuſtitiam, atque injuriam, quæ infertur conjugi innocenti, cujus jus in corpus ſuæ conſortis violatur, ſimulque Statui ac Sacramento Matrimonii. Et hoc intellige, etiamſi alter conjux conſentiat in ejuſmodi turpem actum: adhuc enim ob injuriam fidei conjugali, & Sacramento Matrimonii irrogatam, eſt Adulterium, & continet ſpecialem malitiam. Unde Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 50. Propoſitionem merito damnavit: *Copula cum conjugata, conſentiente marito non eſt adulterium; adeoque ſufficit in Confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum*.

19. CONCL. III. Stuprum tribus modis ſumitur. Primo, pro omni concubitu legibus prohibito. Sic non tantum Defloratio virginis, ſed etiam Adulterium, Inceſtus, & Sodomia, Stuprum dicitur. Quo modo Stuprum in Jure Civili quandoque ſumitur; ut *l Inter liberas, ff. Ad legem Juliam, de Adulteriis*: ibi: *Lex Julia ſtuprum, & adulterium promiſcue appellat*. Et *l Stuprum, ff. eod.* ibi: *Adulterium in nupta admittitur, ſtuprum in vidua, vel virgine, vel puero*; cum concordantiis. Deinde, & magis ſtricte, Stuprum ſumitur pro illicita defloratione Virginis ſub cura parentum exiſtentis: ut loquitur D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 154. *art* 6.

20. Tertio tandem, ac propriiſſime, Stuprum ſumitur pro violenta virginis corruptione. Unde Stupratores, & corruptores Virginum, proprie dicuntur illi, qui vim inferunt. Et ſic propria ratio Stupri conſiſtit in hoc, quod Virginitati, ſeu clauſtro virginali vis inferatur: quare ſupra Fornicationem addit injuriam gravem in puellam, cui per vim integritas corporis (quæ maxime æſtimari ſolet, ac debet) adimitur. Sic Stuprum eſt graviſſimum peccatum: quod etiam juxta Jus commune Cæſareum pœna mortis plectitur, ſive illa perſona, cui vis illata eſt, ſit Virgo, ſive corrupta, puta maritata, aut vidua, §. *Sin autem, Inſtit. de publicis Judiciis*, & alibi: licet adhuc gravius puniatur in Virgine, ob deflorationem.

QUÆSTIO III.

De obligatione Reſtitutionis ratione Stupri, & Adulterii.

SUMMARIUM.

21. *Qui virginem conſentientem defloravit, an teneatur ei ad reſtitutionem?*
22. *Vel ſaltem parentibus ejus?*
23. *Quid pro Foro externo?*
24. *Quid, ſi vi, vel fraude quis uſum corporis a virgine extorſit?*
25. *Limitatio hujus ſolutionis.*
26. *Qui ſub promiſſione Matrimonii, etiam ficta aliquam defloravit, tenetur eam ducere.*
27. *Limitatur hoc.*
28 *Partu non ſecuto, an conjux adulterans teneatur quid reſtituere?*
29. *Secuto partu tenetur Adultera damnum reſarcire, quibus?*
30. *Quibus modis id fieri poſſit?*
31. *Non tenetur Adultera crimen ſuum revelare.*
32. *Nec filius tenetur credere matri, aſſerenti, ſe eſſe ſpurium.*
33 *Quid dicendum de Adultero?*
34. *Quando, & quomodo ipſe teneatur ad reſtitutionem?*

(a) Ut dictum ſuperius Diſt. 2. n. 44.

21. CONCL. I. Qui Virginem conſentientem defloravit abſque vi, vel fraude, aut promiſſione Matrimonii, corruptor in Foro conſcientiæ ad nihil ei tenetur; quidquid ſit de Juris humani diſpoſitione, quæ ante ſententiam Judicis non obligat. Ita Leſſius *lib. 2 cap.* 10. *dubit.* 1. & 2. Maſtrius *diſp.* 9. *Theol. Mor. n.* 57. & alii. Ratio eſt: quia volenti non fit injuria, juxta *Reg. 27. Juris in* 6. ibi: *Scienti & conſentienti, non fit injuria, neque dolus*. Quinimo tunc non committitur proprie Stuprum, cum abſit vis: licet in ſenſu largiori Stuprum appellari poſſit.

22. Et

22. Et quamvis aliqui Doctores velint, in tali caſu corruptorem teneri aliquid reſtituere parentibus, vel iis, ſub quorum cura eſt puella deflorata, eo quod & his videatur injuria, damnumque aliquod irrogatum; cum hac de cauſa cogantur augere dotem ad inveniendas filiæ æque competentes nuptias, ac ſi violata nunquam fuiſſet. Alii tamen magis communiter, & probabiliter, id negant, ut notat citatus Maſtrius *n.* 58. Idque tum ob rationem prædictam: tum quia puella habet liberum uſum ſui corporis; poteſtque abſque parentum, vel curatorum injuria, nubere ad libitum, etiam minus æquali; ergo neque puella eis injuriam facit, neque deflorator, de puellæ ipſius conſenſu apponens impedimentum meliorum nuptiarum.

23. Dicitur in Concluſione, *in Foro conſcientiæ*: Nam in Foro externo virgo deflorata ſemper præſumitur ſeducta, niſi contrarium probetur. Lugo *diſp.* 12. *de juſt. & jure*, *num.* 3. Et hinc deflorator obligatur ad reſtitutionem illam, quam Jura imponunt iis, qui Virginem ſeduxerunt; de quibus in Jure Canonico *cap.* 1. *de Adulteriis*, ſic ſtatuitur: *Si ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum illa, dotabit eam, & habebit uxorem. Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.* Cæterum ante ſententiam Judicis corruptor ad hoc non tenetur, ſi abſque vi, vel fraude, virginem ſponte conſentientem defloravit.

24. CONCL. II. Nihilominus, qui vi, aut fraude uſum corporis a Virgine extorſit, etſi abſque promiſſione Matrimonii, tenetur eam vel Matrimonio ſibi copulare, vel damnum aliunde reparare. Ita Leſſius *loc. cit. n.* 10. Maſtrius *n.* 59. Navarrus, & alii. Ratio eſt: quia tunc damnum per injuriam illatum eſt, ergo debet reſarciri: hoc autem fit vel Matrimonio, vel damni æſtimatione; ergo ad alterutrum horum tenetur, & quidem in Foro conſcientiæ, atque ante ſententiam Judicis.

25. Hoc tamen intelligendum eſt cum cit. Leſſio *nu.* 15. & aliis, niſi puella talis poſtea æque commodis potita ſit nuptiis, ita ut nihil detrimenti acceperit: quia in tali caſu deflorator non obligabitur eidem quidquam neceſſario reſtituere, cum damnum nullum re ipſa ſit ſecutum, præter ipſam pudicitiæ deflorationem, quæ irreparabilis eſt, & pretio non æſtimanda. Et hoc plerumque contingit, quando defloratio virginia eſt occulta, nec coram hominibus manifeſtata.

26. CONCL. III. Qui promiſit conjugium, & ea ſpe ſeu conditione uſum corporis impetravit, tenetur eam ducere, etiamſi ficte promiſiſſet. Ita citati Authores. Ratio eſt: quia vel ſincere promiſit corruptor Matrimonium, & tunc tenebitur vi promiſſionis; nam omne promiſſum cadit in debitum: vel ficte, & tunc tenebitur ratione injuſtæ deceptionis, atque ſubſecutæ læſionis.

27. Excipe, niſi deflorator talia ſigna dederit, quibus femina ſufficienter agnoſcere potuit, promiſſioni ſubeſſe dolum; aut ipſam conditionis, ſeu ſtatus inæqualitatem agnoſcens, facile ſuſpicari potuit, illum ſimulate ſolum nuptias promittere, ut ea frueretur. Ratio hujus limitationia eſt: quia in tali caſu ipſa non præſumitur decepta, ſed fingere deceptionem, ac ex mera ſua voluntate conſenſiſſe in actum turpem; unde corruptor in Foro conſcientiæ ad nihil ei tenetur, juxta dicta *n* 12 & notat citatus Maſtr. *n.* 62. cum aliis.

28. CONCL. IV. Quantum attinet ad obligationem reſtitutionis ex Adulterio provenientem: etſi Adulterium ſit peccatum graviſſimum, & contra Juſtitiam, eo quod adulterans privet conjugem innocentem jure ſuo, quod habet in corpus ipſius: ſi tamen partus, aut aliud damnum non ſit ſecutum, non tenetur conjux adulterans pro hac injuria, conjugi innocenti illata, ad aliquam compenſationem pecuniariam, ſed ſufficit ſatisfactio per ſigna doloris, aut veniæ petitionem ab offenſo, ſi eidem Adulterium conjugis innoteſcat. Quod ſi injuria talis ſit penitus occulta, hæc ſatisfactio locum non habet, ſed ſufficit ſeria pœnitentia, & ſatisfactio coram DEO. Ita communis.

29. CONCL. V. Quod ſi partus ſit ſecutus, tenetur Adultera, quantum fieri poteſt ſine famæ diſpendio, & vitæ periculo, procurare, ne legitimi hæredes, ac alter conjux innocens, ratione hujus ſuppoſitæ illegitimæ prolis aliquod damnum patiantur. Ita Scotus 4. *diſt.* 15. *qu.* 2. & communis aliorum. Ratio clara eſt: quia per educationem prolis adulterinæ minuitur ſubſtantia legitimorum filiorum, alteriuſque conjugis innocentis, & ſi proles adulterina ſupervivat, atque cum legitimis filiis hæreditatem adire velit, multum illis turſua de ſua portione detrahetur. Atqui horum omnium damnorum cauſa eſt conjux injuſte ſupponens partum adulterinum: ergo ipſa ex Juſtitia tenetur laborare, ut hæc damna legitimis hæredibus non obveniant; aut, ſi eventura ſunt, in alio reſarciantur, ſicque fiat debita reſtitutio, ſeu recompenſatio damnorum illatorum.

30. Quæres autem, quomodo hujuſmodi reſtitutio, ſeu damnorum illatorum compenſatio, fieri poſſit? Reſp. a Doctoribus, & præſertim Scoto *loc. cit.* varios aſſignari modos, quorum principaliores ſunt ſequentes. I. Si conjux adultera habeat bona paraphernalia, debet, quantum Jura permittunt, eadem relinquere legitimis filiis in compenſationem damnorum illatorum: quod idem facere poterit ex dote ſua. II. Tenetur diligentiam adhibere, ut ex labore ſuo lucrum capiat, ſicque bona filiorum legitimorum pro compenſatione damnorum illatorum adaugere valeat. III. Debet ſolitos ſumptus imminuere, quantum commode poteſt ſpectata conditione ſtatus, valetudinis, &c. ob eundem finem. Porro ſi Adultera prudenter dubitet, v. g. ob vicinitatem Copulæ Mariti, num proles ſit ſpuria, vel legitima, juxta La Croix *lib.* 3. *Theolog. Moral. part.* 2. *n* 335. excuſabitur ab hoc onere Reſtitutionis: quia in dubio præſumitur pro Matrimonio, cui Proles tanquam favor adjudicatur: uti, teſte eodem Authore cum Tamburino, ſentit communis.

* Ponamus autem, quod adulter certo non ſciat, ſed prudenter dubitet v. g. ob vicinitatem copulæ mariti, num proles ſit ex marito, vel adultero concepta, ſicque legitima, vel ſpuria: in ſimili caſu juxta La Croix *lib.* 3. *Theolog. Moral. part.* 2. *n* 335 tam adulter, quam adultera excuſabitur ab hoc onere reſtitutionis: quia in dubio præſumitur pro matrimonio, cui proles tanquam favor adjudicatur; uti tenent non ſolum Card. de Lugo, Haunoldus, & Illung, ſed etiam teſte Tamburino hic *lib.* 7. *cap.* 3. §. 4. communis DD. Quodſi vero ponas, ex una parte certum eſſe, quod proles ſit ex adulterio concepta; ex altera vero incertum a quo; cum fœmina intra breve tempus cum pluribus adulterium commiſerit; in ſimili caſu, recte inquit La Croix *loc. cit. n.* 337. ſingulos adulteros ſecundum proportionem dubii eſſe obligatos ad partialem reſtitutionem alimentorum, & partis hæreditariæ prolibus legitimis ſubtractæ, ita, ut hujus portionis hæreditariæ unum dimidium reſtituere debeat adultera; alterum vero ipſimet hi adulteri loco patris certi. Ratio eſt; quia ex una parte hic non poteſt præſumi in favorem matrimonii, uti prius; quoniam certo ſcitur, prolem eſſe ex adulterio conceptam; ex altera vero parte ſinguli ex adulteris poſuerunt cauſam ſufficientem generandi prolem, ac prætetea ſinguli communi opera ſunt cauſa ipſius incertitudinis, quæ juſte impedit, ne ab uno determinato exigi poſſit debita reſtitutio; conſequenter cenſentur ſinguli in hoc damnum virtualiter conſenſiſſe, volendo nimirum ipſam copulam hujuſmodi damnorum cauſativam. *

31. CONCL. VI. Nihilominus Adultera non tenetur ſe prodere, aut crimen ſuum revelare ullo modo, neque in mortis articulo, neque per Confeſſarium; ſed tenetur ſolum aliis modis jam enumeratis laborare, quantum poteſt, ut hæreditas relinquatur veris hæredibus, aut in alio compenſetur. Ita communis. Ratio eſt: quia talis revelatio non poteſt fieri ſine jactura famæ, atque honoris, imo nec facile fieret ſine periculo vitæ, aut aliorum incommodorum: atqui cum jactura famæ nemo tenetur reſtituere bona fortunæ, utpote quæ ſunt ordinis inferioris: ergo.

Digitized by Google

32. Accedit, quod talis revelatio plerumque ſit inutilis, cum filius non teneatur credere matri ſuæ, aſſerenti, ſe eſſe ſpurium: tum ob præſumptionem, ac publicam opinionem, qua cenſetur eſſe legitimus filius, & natus ex Matrimonio: tum ob poſſeſſionem, in qua exiſtit, nec proinde ex ea ejici poteſt, donec convincatur. Quinimo nonnulli Doctores, quos citat Fagnanus, *cap. Cum eſſes, num.* 130. *de Teſtamentis*, & ſequitur Menochius, *De Arbitrariis Judicum, lib.* 2. *Cent.* 1. *n.* 28. fatuum reputant filium, ſi credat matri, aſſerenti, eum ex Adulterio eſſe genitum.

33. CONCL. VII. Loquendo nunc de Adultero, non tenetur is facile credere mulieri adulteræ, dicenti, prolem natam eſſe ſuam. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia poteſt probabiliter, & prudenter præſumere, feminam potius ex marito ſuo concepiſſe, niſi de oppoſito conſtet; utputa quia maritus abfuit, vel concurrant aliæ conjecturæ.

34. Quod ſi vero Adulter cognoſcat, prolem eſſe ſuam, vel certe nullam habeat juſtam cauſam dubitandi, tenetur & ipſe ad reſtitutionem pro ſua parte. Et quidem in primis obligatur reſtituere, ſeu compenſare ea, quæ impenſa ſunt in alimenta prolis a tertio anno ætatis, & deinceps: nam educatio prolis primo quidem triennio ad matrem pertinet, ſequentibus autem annis ad patrem. (a) Deinde ejuſmodi Adulter tenetur una cum Adultera reſarcire damnum, quod legitimis filiis ex illegitimi ſucceſſione obventurum eſt, etiamſi ſuo conſilio non fuiſſet auctor ſuppoſitionis. Ratio eſt: quia Adulter iniquo facto ſuo una cum matre eſt cauſa damnorum filiis legitimis illatorum; ergo una cum ipſa tenetur ad reſtitutionem: eo præſertim, quia iniquo ſuo facto matrem coegit, pro conſervanda ſua fama prolem adulterinam ſupponere. Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure, cap.* 10. *dubit.* 6. cum communiori; quamvis quoad hoc ultimum Sotus, Herinquez, & nonnulli alii oppoſitum teneant, loquendo de Adultero, qui non dedit Adulteræ conſilium ſuppoſitionis.

QUÆSTIO IV.

De Inceſtu, & Raptu.

SUMMARIUM.

35. *Inceſtus, quid?*
36. *Superaddit luxuriæ ſpecialem malitiam.*
Et ad quot gradus extendatur?
37. *Inceſtus inter diverſos gradus, an ſpecie diſtinguantur?*
38. *Sententia probabilior.*
39. *Raptus, quid?*
40. *Ad Raptum tria requiruntur; quæ?*
41. *Quæ ejus malitia?*
42. *Quæ pœnæ in Raptores conſtitutæ?*

35. CONCL. I. *Inceſtus* eſt peccatum Luxuriæ cum conſanguinea, vel affine, intra gradus jure prohibitos commiſſum. Ita in re communis.

36. Porro Inceſtus eſt peccatum mortale, ſupperaddens Luxuriæ ſpecialem malitiam; & quidem eo graviorem, quo gradus conſanguinitatis, vel affinitatis, inter peccantes eſt propinquior. Ratio eſt: quia eſt contra reverentiam juri ſanguinis debitam, ipſamque virtutem Pietatis. Unde ex inſtincto naturali apud omnes Gentes damnatur concubitus cum conſanguineis in linea aſcendente, vel deſcendente, imo etiam in linea collaterali intra certos gradus: quamvis Jure Eccleſiaſtico extenſa ſit poſtmodum talis prohibitio uſque ad quartum gradum conſanguinitatis, & affinitatis ex copula licita, ſeu conjugali conſurgentis; vel ſi affinitas conſurgat ex copula illicita, ſive fornicaria, uſque ad ſecundum gradum incluſive ex nova Conſtitutione Concil. Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. matrim. cap.* 4.

37. Quæres an Inceſtus inter diverſos conſanguinitatis, vel affinitatis gradus commiſſi, diſtinguantur ſpecie; adeo, ut ipſe gradus conſanguinitatis, vel affinitatis, ſit neceſſario in confeſſione explicandus? Reſp. cum Maſtrio *diſp.* 11. *Theol. Moral. n.* 122. tres eſſe diverſas Doctorum ſententias. Nam Navarrus, Valentia, Vaſquez, & quidam alii volunt, omnes illos gradus ſpecie diſtingui. Econtra Tamburinus, Cajetanus, Sotus, & Thomiſtæ paſſim volunt, omnes illos gradus, & Inceſtus in iiſdem commiſſos, eſſe ejuſdem ſpeciei. Rationem dant: quia in iis omnibus peccatur contra eandem Pietatis virtutem, & reverentiam juri ſanguinis debitam; & conſequenter in iis omnibus reperitur una ſpecie difformitas, licet intra eandem ſpeciem modo gravior, modo levior, juxta majorem, vel minorem graduum diſtantiam. Et hæc ſententia tunc præcipue deſervire poterit, quando pœnitens non poteſt explicare gradum Inceſtus, quin Confeſſarius veniat in notitiam complicis.

38. Tertia ſententia eſt media, videturque probabilior, ac in praxi communiter tenenda. Hæc in primis admittit, quod Inceſtus cum conſanguinea ſpecie differat ab Inceſtu cum affine in eodem gradu: iſta enim vincula ſpecie differunt. Leſſius *lib. de juſt. & jure, cap* 3. *nu* 79. Deinde eadem ſententia docet; Inceſtum commiſſum cum conſanguinea in linea recta, utputa cum matre, vel avia, ſpecie diſtingui ab Inceſtu cum aliqua, in linea collaterali commiſſo, v. g. cum ſorore, vel conſobrina: nam nullo unquam caſu licuit congreſſus cum conſanguinea in linea aſcendente, ſecus in collaterali. Tandem dicta ſententia docet, etiam Inceſtum in primo gradu conſanguinitatis lineæ lateralis, reſpectu remotiorum eſſe ſpecie diſtinctum: quem proinde, ſicut & primum gradum affinitatis, pleique Doctores in Confeſſione exprimendum putant. Ratio horum eſt: quia longe alia reverentia debita eſt matri, quam ſorori; & conſequenter immanior cenſetur eſſe Inceſtus cum matre commiſſus: prout hoc ipſum natura dictat, a tali coitu plus, quam ab alio abhorrens. Idem dicendū reſpectu ſororis in ordine ad alios remotiores gradus.

* Iſtam tertiam ſententiam equidem præſens Author P. Anacletus in prioribus Editionibus judicat probabiliorem, huic tamen contradicit noſter P. Franciſcus Henno *Tract. in Decalog. diſp.* 6. *q* 3. *Concl* 3. qui etſi gratis admittat, inceſtum quemlibet continere duo ſpecie diſtincta peccata, unum contra caſtitatem, & alterum contra pietatem ob reverentiam ſanguinis: negat tamen valde probabiliter meo judicio cum ſententia ſecunda, unum inceſtum ab alio ſpecie morali diſtingui: Ratio ipſius eſt; quia quilibet inceſtus ex eodem fine, & motivo prohibetur; nimirum, ut ſervetur *honor, & reverentia* inter certas perſonas: ſicuti ob eandem rationem etiam furta ſunt ejuſdem ſpeciei moralis conformiter dictis; quia nimirum, quamvis verſentur circa diverſas res, ſicque aliqua diverſitas materialis, & accidentalis ſæpius inter ipſa reperiatur, nihilominus ex eodem fine, & motivo prohibentur, nimirum, ut proximus ſervetur indemnis *in bonis fortunæ*: ex quo ipſo fundamento dictum eſt, detractiones, v. g. queis quis denigratur ut fornicarius, & tanquam fur, eſſe ejuſdem ſpeciei, quia nimirum ex eodem motivo, ut videlicet proximus ſervetur indemnis *in bonis famæ*, prohibentur. *

39. CONCL. II. *Raptus* hoc loco proprie dicitur, cum perſona aliqua invita, vel reſiſtentibus ejus parentibus, aut illis, ſub quorum cura eſt, abducitur per vim, ad libidinem explendam, vel ad Matrimonium contrahendum. Ita deſumitur ex *c. Lex illa*, 36. *quæſt.* 1. & *c. Si quis virginem*, 36. *quæſt.* 2. juncto Conc. Trident. *Seſſ.* 24. *de Reformat Matr. cap.* 6.

40. Colligitur proinde, ad Raptum proprie dictum tria requiri. I. Abductio perſonæ raptæ a domo ſua, vel paterna, ejuſque in aliena detentio: unde Raptus non committitur ab eo, qui Virginem in domo paterna repertam ibidem violat, aut vi opprimit, ſed id potius erit Stuprum. II Requiritur, ut abductio illa fiat cauſa libidinis, vel Matrimonii contrahendi: in quo caſu Raptus eſt impedimentum dirimens Matrimonii, ex Conſtitutione nova Concilii Tridentini *cit. cap.* 6. III. Requiritur vis illata: unde, quando nulla vis infertur feminæ, ſed ipſa ſponte conſentit, & inſciis parentibus cum amaſio diſcedit, proprie Raptus non eſt, ſed fuga voluntaria.

41. Raptus igitur inter ſpecies Luxuriæ merito reponitur, ratione intentionis pertinentis ad Luxuriam; quia nempe

libi-

Digitized by Google

libidinis cauſa fit. Quamvis ſimul aliam malitiam contra Juſtitiam includat, qua vis infertur vel puellæ, vel parentibus, aut curatoribus ejus.

42. Unde merito graves pœnæ utroque Jure in Raptores ſunt conſtitutæ; videlicet de Jure Civili pœna capitis, *l. un. C. de Raptu virginum*, de Jure Canonico autem publica pœnitentia, & ut Raptor ſine ſpe conjugii maneat, *c. Raptor*, & *c. Statutum*, 27. *q.* 2. His noviſſime Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 6. alias pœnas addidit; videlicet pœnam excommunicationis a Raptore, & omnibus illi conſilium, auxilium, aut favorem præbentibus, ipſo jure incurrendam, perpetuæque infamiæ; & quod inter Raptorem, & Raptam, quamdiu hæc in poteſtate Raptoris manſerit, nullum poſſit conſiſtere Matrimonium.

QUÆSTIO V.

De prima ſpecie Peccati contra naturam, quæ eſt Mollities.

SUMMARIUM.

43. *Peccatum contra naturam, quid, & quæ ſpecies ejus?*
44. *Mollities, ſeu Immunditia, quid, & quale peccatum?*
45. *Mollities eſt intrinſece mala, & in nullo caſu licita.*
46. *Non licet Medicis, media applicare infirmis ad eam procurandam.*
47. *Quid de aliis pharmacis?*
48. *Solutio notabilis inſtantiæ.*
49. *Omnes pollutiones ſunt ejuſdem ſpeciei.*
50. *Per accidens tamen eis conjungi poſſunt aliæ ſpecie malitiæ.*
51. *Pollutio indirecte voluntaria eſt peccatum mortale.*
52. *Quid, ſi non fuerit præviſus talis effectus ex poſita cauſa ſecuturus?*
53. *Aliæ limitationes.*
(b) Tract. 1. Dict. 3. n. 12. & 13.
54. *Qualiter peccaminoſus ſit effectus pollutionis, ſi cauſa eſt tantum venialiter mala?*
55. *Quid de pollutione in ſomno orta?*
56. *An ſit licitum deſiderare pollutionem?*
57. *Aut ſimplici affectu de ea naturaliter ſecuta gaudere?*
58. *Diſtillatio, quomodo differat a pollutione?*
59. *An hactenus dicta habeant locum in Diſtillatione?*

43. P*Eccatum contra naturam*, quod eſt vitium inter cæteras Luxuriæ ſpecies graviſſimum, eſt actus Luxuriæ, ex quo non poteſt ſequi humana generatio; ſive, quo pervertitur ordo a natura præſcriptus, ita ut conceptio fieri nequeat. Porro hujuſmodi vitium dividitur in quatuor ſpecies, videlicet in Mollitiem, Beſtialitatem, Sodomiam, & Indebitum concumbendi modum, de quibus ſingillatim in hac, & ſequenti Quæſtione.

44. CONCL. I. *Mollities*, quæ alio nomine ab Apoſtolo 2. *Corinth.* 12. & *ad Gal.* 5. vocatur *Immunditia*, eſt peccatum contra naturam, per quod voluntarie Pollutio quæritur extra concubitum. Hæc eſt peccatum mortale, quando perfecte voluntaria exiſtit, cum ſit contra ordinem naturæ, & generationis; atque excludit a regno Dei, juxta illud 1. *Corinth.* 6. *Molles regnum Dei non poſſidebunt*. Et *cit. cap* 5. *ad Galat. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt Fornicatio, Immunditia, Impudicitia, Luxuria, &c. Quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum DEI non conſequentur.*

* Dices: datur etiam pollutio, ſeu ſeminis effuſio intra concubitum, prout ſæpius contingit apud ſolutos, qui concumbendo ſiſtunt præciſe in tactibus enormibus una cum effuſione ſeminis ad extra, ne impregnatione coram ſæculo confundantur: ergo ad rationem mollitiei non requiritur, ut fiat pollutio extra concubitum. Reſp. diſting. conſeq. non requiritur ad rationem mollitiei, ut fiat extra concubitum, ſi ſit pollutio, ſeu mollities ſimplex, nego; ſi ſit mollities qualificata, id eſt, conjuncta cum aliquali ſaltem copula imperfecta, concedo conſequentiam. Eſt autem bene notandum, quod, ſi pollutio ſit conjuncta cum concubitu, ſicque in re ipſa, ſeu in actu exercito cum affectu ad certam perſonam, non ſolum peccatum mollitiei, ſed etiam aliud juxta qualitatem perſonarum concumbentium contrahatur, prout notatur *num.* 50.

Ceteroquin in definitione mollitiei ſtudio abſtrahitur, cum illa pollutio, ſeu ſeminis effuſio fiat intra, vel extra locum debitum, ut ſic ſub mollitie fluxus ſeminis, ſive foras effundatur, uti fit in maribus, ſive intus diffluat in matricē, prout ordinarie contingit apud fœminas, ſub hac deſcriptione comprehendatur: etenim, uti recte cum Buſenbaum hic docet Henno *Tract. in Decalog. diſp* 6. *q.* 7. *art.* 2. *Concluſ.* 1. etiam fœminæ, licet ſemineot in vaſe ad generationem ſubſervienti, pollutionis tamen culpam incurrunt, dum id deliberate, & extra aliquam copulam ad generationem de ſe ſufficientem faciunt. Hinc errant Confeſſarii (pergit citatus Henno) putantes ex parte fœminarum tunc ſolummodo adeſſe pollutionem, quando aliquem fluxum humoris extra corpus ſentiunt, alias non; cum tamen hæ ſæpe exterius ſentiant alicujus humoris medii, puta, menſtrualis fluxum ſine pollutione; imo ſine delectatione illa, quæ in vera pollutione, aut peccaminoſa inferius explicanda diſtillatione evenire ſolet. E contra vero, præſertim accedentibus laſcivis cogitationibus, oſculis, vel tactibus &c. patiantur interius veras pollutiones ſine fluxu externo: prout accidit, dum ſemen de vaſe deciſum ad matricem mittitur: quod fœminæ facile ſentiunt; imo magna voluptate percipiunt. Fatendum tamen, aliquando per motus valde violentos, & enormes eaſdem etiam exterius pati pollutionem, licet rarius. Ita ille.

Ego autem illibenter quidem hæc addidi; timendo, ne caſtos offendam oculos, & aures; interea tamen, cum omnia ſint munda mundis, addere neceſſarium duxi, ne tot errores in hac uti delicata, ita etiam (utinam non) frequenti materia contingant apud Juvenes Confeſſarios damnantes fœminas, aliquoties alias anxias, cum maxima earum perturbatione alicujus gravis pollutionis, ubi tamen potius eſt fluxus menſtrualis; & econtra a peccato mollitiei excuſantes, ubi tamen illud vere commiſerunt: interea oportet, præſertim ſi fœminæ ipſæmet ſe in confeſſionali deſuper non accuſent expreſſe, Confeſſarius, maxime Juvenes eſſe cautiſſimos in interrogando. *In materia caſtitatis* (inquiunt Buſenbaum, & Sporer tractando de Sacramento Pœnitentiæ) *interrogationes debent eſſe paucæ, & cautæ, ne vel occaſionem det inveſtigandi aut traducendi Confeſſionem, aut ignorantem doceat, aut ſe, vel illam periculo exponat.* Et Coninch ait: *præſtat aliquando Sacerdotem minus perfecte peccatum intelligere, quam ſibi, vel pœnitenti aliquod ſcandalum cauſare.* *

45. CONCL. II. Mollities eſt intrinſece mala, adeo ut nunquam quovis prætextu, etiam ſedandæ tentationis (nam hoc eſt ſuccumbere) vel tuendæ ſanitatis cauſa, licitum ſit procurare Pollutionem; neque Medicus poſſit præbere medicinam eo fine, ut naturam ad eam conciter. Ita communis. Nam voluntaria illa emiſſio ſeminis humani eſt contra primarium finem, ob quem a natura eſt inſtitutum. Et ſi ſemel licitum eſſet, ex tali prætextu procurare Pollutionem, ob naturalem delectabilitatem, & paſſim prætenſum ejuſmodi motivum, via latiſſima huic fœditati aperiretur, *immutando naturalem uſum in eum uſum, qui eſt contra naturam, ad Rom. cap.* 1. cum maxima jactura generationis humanæ. Hinc merito Innoc. XI. ſequentem inter alias, ordine 49. Propoſitionem damnavit; *Mollities jure naturæ prohibita non eſt: unde ſi DEUS eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria.*

46. Et hinc, quantum attinet ad alteram partem Concluſionis, media huc præciſe tendentia ſuadere, vel applicare infirmis, graviſſime prohibetur Medicis *c. Cum infirmitas*, §. *fin. de Pœnit. & remiſſion.* ibi: *Cæterum cum anima ſit multo pretioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali ſalute aliquid ægroto ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur.*

47. Dicitur notanter in Concluſione, *præbere medicinam*

Digitized by Google

eo fine, ut naturam ad eam concitet: Nam dare pharmaca, quibus ſemen in ſanguinem, vel alium humorem reſolvatur, culpa vacat; ut notat Bonacina *tom. 1. q. 4. de Matrimonio, punct.* 10. *num.* 12. Sanchez, & alii. Deinde, licet forte ſemen, ſi corporis ſanitati officere cœperit, detrahi poſſit medicamento cathartico (eo modo, quo bilis, pituita, & melancholia abſque libidinis ſenſu) tamen non poteſt pelli eo actu & impetu, quem natura fecit illi proprium, neque hoc fine a Medicis pharmacum præſcribi: quia hic ſolius prolis cauſa a natura inſtitutus eſt, & alioquin procuraretur pollutio. Leſſius *lib. 4. cap 3. num.* 96.

48. Nec obſtat, quod licita ſit emiſſio ſanguinis, imo & amputatio manus ad vitæ conſervationem. *Reſp.* enim negando paritatem. Quia ſemen eſt Inſtitutum ad propagationem ſpeciei, unde nec ejus uſus aliter eſt licitus, niſi ob dictum finem in legitimo Matrimonio; at ſanguis, manus &c. ſunt ordinata ad conſervationem, & functiones individui: unde non mirum, quod ob ejus conſervationem expelli, vel reſecari poſſint, cum bonum totius præferendum ſit bono partis. Accedit, quod in illius emiſſione ſubſit delectatio naturaliter conſurgens, inductiva ad mala in Concluſione allata; ſecus in emiſſione ſanguinis, aut amputatione manus.

49. CONCL. II. Omnes Pollutiones ſecundum ſe ſpectatæ ſunt ejuſdem ſpeciei. Ita Azorius *part. 3. lib. 3. cap.* 21. Bonacina *loc. cit. nu.* 15. & alii. Ratio eſt: quia habent eandem deformitatem, & contrarietatem cum recta ratione.

50. Dicitur, *ſecundum ſe ſpectatæ*: Quia per accidens poſſunt conjungi aliæ malitiæ ſpecie diſtinctæ: nam ſi polluit ſe perſona voto Caſtitatis obſtricta, additur nova malitia Sacrilegii: ſi conjugatus, nova malitia contra Caſtitatem conjugalem, bonumque Matrimonii: ſi cum imaginatione, ſeu deſiderio peccandi cum hac vel illa perſona ſoluta, conjugata, voto Caſtitatis obſtricta &c. alia ſpecie diſtincta turpitudo, juxta qualitatem perſonæ illicite concupitæ. Et hoc ipſum erit dicendum, ſi iſtud peccatum extra concubitum committetur a pluribus perſonis, una adjuvante alteram: nam etiam tunc exprimenda in Confeſſione erit qualitas perſonæ complicis, utpote cujus peccato quis cooperatur, vel eam ad hoc induxit.

* Unde pro praxi, ſi e. g. Titius tuus pœnitens in Confeſſionali dicat, quod ſe polluerit, tu mi Confeſſarie non ſolum de numero pollutionum ſollicitus eſſe debes, ſed etiam reflexionem facere, ac, niſi aliunde jam ſcias, interrogare. I. De ſtatu pœnitentis, quiſnam ſit, num ſolutus, vel ligatus? II. Num acceſſerint tactus impudici, vel oſcula laſciva &c. aut ſimilia cum alia perſona, prout frequenter contingit apud diverſum ſexum? Quando vero ſe ſolo fecit pollutionem, III. Utrum non habuerit pro tunc ſimul reflexionem, & affectum ſpecialem, vel etiam deſiderium ad alias perſonas, & ad quas, num ad ſolutas, vel ligatas? Quodſi tuus pœnitens reſpondeat, ſe habuiſſe quidem ſub pollutione reflexionem ad fœminas, ſed ſolum in confuſo, ad nullam autem determinatam, vel ſi ad determinatam, v. g. ligatam, tantummodo quatenus formoſam, ejuſmodi ſpeciem pulchram ſibi intentionaliter proponendo, non autem quaſi volendo, ſeu optando cum eadem peccare, ſed a qualitate perſonæ prorſus abſtrahendo: in ſimili caſu non contrahetur ſpecialis malitia qualitatis ipſius perſonæ, uti recte Spor. *part. 4. Theol. Sacram. c. 3. ſect. 5. n.* 629. eo ferme modo, quo inferius *diſtinct. 7. n. 15. & 16.* dicetur de delectationibus moroſis.

Aſt ponamus, Confeſſionale tuum accedere fœminam civicam, vel etiam nobilem erubeſcentiæ alias deditam (ruſticellæ ſubinde ſunt nimis apertæ ultra quam neceſſarium, aut expediens eſt) quæ ſe accuſat, quod peccaverit *contra ſextum Præceptum*, qualiter hæc prudenter erit examinanda? Talis, præſuppoſita cognitione ſtatus pœnitentiæ, num ſit ſoluta, vel ligata &c. interrogetur I. Qualiter peccaverit, num *cogitatione*, *verbo*, vel *opere*, &c. Quodſi dicat, Ipſo opere perfectæ fornicationis ſe peccaſſe, indagetur cum quibus, & quoties, reſque erit abſoluta. Quando vero reſpondet, ſe peccaſſe quidem carnaliter, ſed non perfecte, vel ſe non peccaſſe in opere, ſed tantum amaſio admittendo tactus impudicos, vel impura oſcula &c. interrogetur II. Cum quibus perſonis id contigerit, num cum ſolutis, vel ligatis? Quodſi partim cum ſolutis, partim cum ligatis, interrogetur III. Quoties cum ſolutis, & quoties cum ligatis? Item IV. poterit addi pro interrogatione quarta, ſi in Confeſſione ex circumſtantiis colligatur, quod tactus fuerint aliquo modo magis qualificati, aut oſcula in longius tempus protracta, ſeu voluptas valde intenſa exinde captata, poterit (inquam) addi, num nihil aliud exinde ſit ſubſecutum? Si reſpondeant: *Nihil*. In Nomine Domini conformiter dictis Addit. II. poſt. *num.* 44. ſuperſedeat ulteriores facere Interrogationes: poterit enim prudenter ſe reſolvere, quod vel pollutio ſubſecuta non ſit, aut a muliere invincibiliter ignorata, vel ſaltem, quod non adſtringatur ulterius interrogare ob periculum ſcandali. Subinde etiam honeſtiores fœminæ ad quartam interrogationem: *An nihil exinde ſubſecutum fuerit?* reſpondent, magnam ſe exinde ſenſiſſe delectabilitatem, per quam intelligunt, & modeſtis terminis inſinuare volunt ipſam pollutionem. *

51. CONCL. IV. Pollutio indirecte voluntaria, hoc eſt, illa, quæ prævidetur ſecutura expoſitione alicujus cauſæ, quam evitari poſſet, ac deberet, pariter eſt peccatum mortale, ſaltem ſi ipſa cauſa in genere Luxuriæ ſit graviter peccaminoſa, atque ex ſe multum excitativa talis effectus. Ita ſub his terminis communis. Sic fit, quando quis præviſa ejuſmodi fœditate ſecutura vacat libidinoſis, ſeu ex venerea delectatione provenientibus oſculis, tactibus, amplexibus, & aliis hujuſmodi, quæ ſunt cauſa propinqua pollutionis, & ex natura ſua talis turpitudinis excitativa. Ratio eſt: quia in talem cauſam conſentiens, hoc ipſo in effectum inde connaturaliter ſecuturum conſentire convincitur.

52. Dicitur in Concluſione, *quæ prævidetur ſecutura*: Nam ſi operans nullo modo advertit ad periculum ſecuturi effectus pravi, tunc ejuſmodi effectus, utputa pollutio, neque in ſe, neque in ſua cauſa cenſetur voluntarius, utpote nullo modo præviſus.

53 Et additur, *ex poſitione cauſæ, quæ evitari poſſit, ac debeat*: Nam quando ejuſmodi actio cæteroquin licita eſt, & neceſſaria, vel utilis, ac proinde non adeſt obligatio eam vitandi, effectus inde ſequens, etiam præviſus, ſecluſo alio conſenſu, non imputatur ad culpam, prout jam ſuperius (b) dictum fuit. Et hinc licitum eſt ſumere medicinam ad expellendos varios alios corpori noxios humores ordinatam, etſi per accidens, citra complacentiam veneream, exinde ſequatur, vel hanc expulſionem comitetur pollutio. Item Parochus, imo & alius Confeſſarius, ex officio non obligatus, poteſt excipere Confeſſiones, Chyrurgus, vel Medicus tangere partes feminæ indigentis cura, aut ſtudere rebus medicis, ac hujuſmodi, non obſtante præviſo periculo pollutionis ſecuturæ, dummodo hanc minime intendat, neque in eam libidinoſe conſentiat. Similiter expertus, ſe polluі ex equitatione abſque periculo proximo conſenſus, non tenetur pedeſter incedere. Ratio generalis eſt: quia talia vel fiunt ex officio, aut Charitate erga proximum, vel ſaltem ſunt utilia operanti, & cæteroquin honeſta & licita, neque cauſa per ſe, ac ſuapte natura proxima talis fœditatis. Sanchez *lib. 9. de Matr. diſp.* 45. *n. 7. & ſeqq.* Azorius *cit. cap. 23. quæſt. 4. & 5.* Leſſius, Bonacina, & communis.

54. Quæres I. An ſi cauſa pollutionis ſit tantum venialiter mala, hoc non obſtante, effectus exinde ſecutus cenſeatur mortaliter peccaminoſus? e. g. ponamus, quod pollutio ſequatur ex ſemi deliberata complacentia, vel ex curioſo aſpectu faciei alicujus feminæ ſolutæ, quæritur, an talis pollutio ſit mortaliter peccaminoſa? Ad hoc quæſitum ex Leſſio, & Sanchez noſter Patritius Sporer *part. 4. Theol. Sacram. ſect. 5. §. 6.* Reſpondet tripliciter. I. Si cauſa in genere luxuriæ non tantum venialiter ſed etiam mortaliter mala foret, atque ex ſua natura proxime inducens ad ſimilem fœditatem, tunc effectus ſecutus, nempe pollutio, haud dubie foret

Digitized by Google

mortaliter peccaminoſus, prout jam ſupra Concluſione IV. fuit inſinuatum. II. Si cauſa illa in genere Luxuriæ eſt tantum peccatum veniale, etiam graves motus, vel ipſa pollutio exinde ſecuta, minime tamen intenta, & ſecluſo ſemper periculo conſenſus in illam, erit duntaxat venialiter mala. Ratio eſt: Quia, cum tunc pollutio non ſit volita in ſe, ſed tantum in ſua cauſa, in tantum mala erit, in quantum mala eſt ipſa cauſa, & conſequenter ſi cauſa fuerit tantummodo venialiter mala, pariter effectus imputabitur tantum venialiter malus. III. Quando cauſa, ex qua ſequitur pollutio non eſt peccatum in genere Luxuriæ, quippe natura ſua non ordinata ad rem veneream, etſi mortaliter peccaminoſa in alio genere, exinde tamen effectus pollutionis non erit mortaliter peccaminoſus, ſi in illa pollutione non habeatur libidinoſa complacentia, & pariter excludatur periculum proximum conſenſus. Ratio eſt; quia tunc illa cauſa non videtur per ſe, ac proxime, ſed tantum per accidens, ac leviter & remote influere in ſimilem effectum. Atque ex his reſponſionibus (inquit P Sporer) tolluntur plurimi ſcrupuli, & ſolvuntur innumeri caſus. Licet cæteroquin caſta mens etiam talia ſtudeat amovere ex abominatione hujus fœditatis.

55. Quæres II. An liceat pollutionem involuntarie, e. g. in ſomno ortam permittere, ſecludendo omnem affectum ad eandem, ac cæteroquin ſe habendo negative? Ad hoc quæſitum denuo reſpondet P. Sporer, uti ſequitur; quando motus venereus, ac ipſa deciſio ſeminis accidit in ſomno, ſed emiſſio ſeu effluxio fit poſtea in vigilia (& multo magis ſi ipſa emiſſio ſeminis jam incepit in ſomnis; & partim adhuc fit in vigilia) ſecluſo conſenſu ad illam, nullum fit peccatum, juxta Gerſon, Sanchez, Tamburinum. Ratio eſt: quia, uti ſupponitur, pollutio incepit involuntarie, continuatio autem effuſionis ſeminis eſt ſolum effectus naturalis cauſæ præcedentis, quæ hic & nunc impediri amplius vix poteſt, & conſequenter nec quis tenetur: vel enim conatus ille reprimendi nihil operabitur, vel retento contra naturam impetu extra ſuam ſedem ſemine, corpus ſupra modum gravabitur, & periculo infirmitatum exponetur. Cavendum tamen vel maxime, ne evigilans non tantum permittat, ſed etiam poſitivo conatu promoveat, vel compleat, quod utique non liceret citra gravem peccatum, ſi vere deliberate fieret: nam in eo caſu aliquoties non tam perfectum, quam imperfectum voluntarium intervenire, experientia patet. Tutiſſime aget taliter evigilans, ſi ſaltem circa ſimilem fœditatem ſimplicem diſplicentiam eliciat, ac ſe B. Virgini immaculate conceptæ, aut ſuo Angelo tutelari commendet, ejuſdem implorando aſſiſtentiam, ne conſentiat poſitive.

56. Quæres III. An licitum ſit deſiderare, vel delectari de Pollutione naturaliter ſecuta? Reſp. I. Illicitum eſt eam deſiderare, vel de ipſa jam ſecuta gaudere ob delectationem; neque ullo modo fas eſt, ipſam procurare, aut ad eam active cooperari, vel quidpiam facere eo fine, ut eveniat. Ita omnes Doctores: nam conſenſus in eam, cooperatio, vel intentio, jam foret peccatum mortale.

57. Reſp. II. Nihilominus ſimplici affectu, & ſine ulla procuratione, ob finem honeſtum, v. g. ſedandæ tentationis, vel ſanitatis ergo, deſiderare, ut pollutio naturaliter eveniat, aut de ea naturaliter ſecuta gaudere, multi Doctores non illicitum cenſent; ut Leſſius *cit. cap.* 3. *nu.* 105. Navarrus *cap.* 16. *Man. n.* 7. Layman *lib.* 3. *ſect.* 4. *n.* 17. & alii. Qui tamen recte addunt, ejuſmodi ſimplex deſiderium, vel gaudium, indicare imperfectum Caſtitatis affectum: nam Viri perfecti, ob amorem puritatis, & timorem conſentiendi in carnalem delectationem, vel maxime abhorrent ab omni, quamvis naturaliter eveniente, carnis impuritate.

58. Quæres ulterius, an quæ hactenus dicta ſunt de Pollutione, etiam locum habeant in Diſtillatione? Ubi notandum ex Gerſone *part.* 2. *tract. de pollut.* D. Thoma, Sanchez, & aliis, quod e corpore humano per meatus membrorum pudendorum præter urinam, verumque ſemen, procedat quodammodo medius, qui poteſt vocari ſallvalis, vel ſpinalis. Et hic quidem ab humore ſeminali non ita facile ſecernitur, propter ſimilitudinem coloris, infectionem, carniſque commotionem, quæ aliquando ipſum comitatur: differt tamen præ cæteris in hoc, quod facilius fluat, nec cum tanta carnis commotione, ſicuti ſeminalis, & quandoque imperceptibiliter, ac ſine ulla carnis commotione. Hoc prænotato

59. Reſp. Quando Diſtillatio accidit abſque ulla carnis commotione, de ea non eſt curandum, cum ſit veluti quidam ſudor fluens; ſecus eſt, quando ipſa fit cum magna carnis commotione. Ita Sanchez *cit. diſp.* 45. *num.* 2. *& num.* 31. Bonacina *punct.* 10. *n.* 13. & alii. Ratio poſterioris partis eſt: quia ejuſmodi commotio ſpirituum eſt notabiliter turpis, & veluti inchoata Pollutio, ergo ſi eſt voluntaria, etiam Diſtillatio erit mortalis ob ejuſmodi delectationem veneream. De hac proinde erunt applicanda hactenus dicta, non vero de ea, quæ contingit abſque commotione carnali.

* Doctiſſimus Gerſon apud noſtrum Petrum Marchantium in ſuis *Notabilibus Reſolut. de Sacrament. Pœnitent*: *Caſu III.* ſpecificatis humoribus addit adhuc alios duos; verba formalia ejus ſunt ſequentia: *alius additur humor (præſertim in mulieribus) qui vocatur menſtrualis: & huic ſimilis quandoque maſculo accidit ex infirmitate*, præſertim circa plenilunium cum intolerabili prurito ob ſuam ſalſedinem in partibus verecundis, & quaſi cum ſtranguria. De priori jam dictum eſt ſupra. Loquendo de poſteriori, humor iſte in ſuo fluxo, teſte eodem Gerſone, vix aut nunquam cauſat talem modum delectationis, & concuſſionis totius corporis ſpecialiter in partibus verecundis, nec ita obnubilat in ſuo exitu rationem, uti humor ſeminalis. Et hinc Marchantius de eodem proportionaliter eo modo reſolvit, quo nos de illa diſtillatione, quæ abſque magna carnis commotione evenit, & admittit fricationem in genitalibus ad ſedandum pruritum hunc, quamvis exinde per accidens ſequatur effuſio ejuſdem ſalſi humoris. Cavendum tamen, ne quis hac doctrina abutatur, & mentiatur iniquitas ſibi. *

QUÆSTIO VI.

De cæteris ſpeciebus Peccati contra naturam.

SUMMARIUM.

60. *Beſtialitas, quid?*
61. *Non variatur ſpecie ob diverſitatem beſtiarum.*
62. *Concubitus cum dæmone, quale peccatum?*
63. *Sodomia, quid?*
64. *Sodomitarum pœnæ.*
(c) Juxta dicta Tract. 2. Diſt. 2. n. 40. & ſeq.
65. *Indebitus concumbendi modus, quid?*
66. *Quale peccatum præpoſterus coitus inter conjuges?*
67. *Peccata contra naturam diſtinguuntur ſpecie.*
68. *Solvitur objectio.*
69. *Plures Luxuriæ ſpecies concurrunt quandoque in eodem actu.*

60. CONCL. I. *Beſtialitas*, quæ eſt ſecunda ſpecies Peccati contra naturam, tunc committitur, quando concumbit quis cum re animata non ejuſdem ſpeciei cum homine. Hoc peccatum eſt graviſſimum, atque in Foro etiam Sæculari pœna mortis, & combuſtionis merito punitur.

61. Cæterum iſtud peccatum contra naturam non variatur ſpecie ex eo, quod committatur cum animalibus ſpecie diſtinctis, utpute ove, equa, cane, &c. Omnia enim conveniunt in hac una ratione, quod non ſint ejuſdem ſpeciei cum homine: malitia autem Beſtialitatis conſiſtit in hoc, quod non ſervetur eadem ſpecies, & natura. Filliucius *tract.* 30. *cap.* 8. *num.* 161. & alii communiter.

62. Quæres: an concubitus cum dæmone ſit ſpecies, Beſtialitatis? Reſp. cum cit. Filliucio, & aliis, peccatum cum dæmone aſſumente formam hominis, maris, vel feminæ, aut alicujus belluæ, ſemper dici peccatum Beſtialitatis (quia

etiam

Digitized by Google

etiam dæmon eſt diverſæ ſpeciei ab homine) ſed ultra hanc peccati malitiam etiam ſuperaddere vitium Irreligioſitatis, & Superſtitionis, ob ſocietatem cum dæmone habitam in illo actu venereo. Addendum etiam cum citato Authore *nu.* 162. quantum eſt ex parte affectus, talia peccata poſſe eſſe diverſæ ſpeciei: nam ſi quis cum dæmone coeat in forma mulieris affecto fornicario, adulterino vel inceſtuoſo, erit præter peccatum Beſtialitatis, & Superſtitionis, etiam peccatum Fornicationis, Adulterii, vel Inceſtus, ratione illius pravi affectus, atque voluntatis, quam habet.

63. CONCL. II. *Sodomia* eſt peccatum contra naturam, quo ex affectu ad indebitum ſexum vir concumbit cum viro, vel femina cum femina. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 11. & alii.

64. Hoc peccatum eſt graviſſimum, atque in cælum clamans, *Gen.* 19. ob quod Sodoma & Gomorrha, cum finitimis civitatibus, cœleſti igne vindice conflagrarunt. Hinc Jure quoque Civili tanti ſceleris rei igne concremantur: at Jure Canonico olim Laici excommunicabantur, Clerici vero deponebantur, & in Monaſterium detrudebantur. Nunc vero, quod attinet Clericos, juxta Bullam B. Pii V. quæ incipit, *Horrendum illud ſcelus* (& habetur *tom.* 2. *Bullarii Romani, Conſtit.* 72. *dicti Pont.*) Clerici Sodomitæ ipſo jure ſunt privati privilegio Clericorum, & dignitate, Officio, & Beneficio Eccleſiaſtico: quamvis, quia hæc Conſtitutio eſt pœnalis, atq; requirens executionem externam, ea primum in conſcientia obligat poſt ſententiam Judicis declaratoriam. (c)

65. CONCL. III. Ultima ſpecies peccati contra naturam, ſive *Indebitus concumbendi modus*, eſt peccatum contra naturam, per quod vir concumbit cum femina modo indebito, ita ut impediatur generatio. Ita Filliucius *loc. cit. num.* 156. & alii.

66. Dicitur notanter, *ita ut impediatur generatio*: nam alioquin in rigore non erit peccatum contra naturam, cum ei non conveniat definitio *num.* 43. data. Hinc ſecluſo hoc, ac etiam periculo impediendi generationem, præpoſterus coitus inter conjuges peccatum mortale non eſt: ordinarie tamen eſt peccatum veniale, & quidem grave in ſuo genere, niſi aliqua neceſſitas excuſet, utpote quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio propter pinguedinem aliter fieri non patitur. Et hinc conjuges ſic congredientes extra caſum neceſſitatis, graviter reprehendendi ſunt ob periculum impediendæ generationis. Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. Moral. num* 135. Filliucius, Bonacina, & alii. Verum occaſione prædictorum.

67. Quæritur I. An prædicta quatuor peccata contra naturam diſtinguantur ſpecie in genere moris? Reſp. affirmative, cum Maſtrio *loc cit num.* 137. *ac ſeqq* & communi. Ratio eſt: quia licet opponantur eidem virtuti Caſtitatis, tamen ipſi opponuntur ſecundum diverſam ſpecie rectitudinem. Et hinc diverſam difformitatem, atque diſſonantiam cum recta ratione continet Beſtialitas, & Sodomia, quam ſimplex Pollutio.

68. Nec obſtat, quod omnia hæc ſint peccata contra naturam. Reſp. enim, peccatum contra naturam eſſe genus reſpectu dictarum quatuor ſpecierum: alioquin enim, niſi intercederet ejuſmodi diſtinctio ſpecifica in genere moris, ſequeretur, quod, ſi quis ſemel habuiſſet Pollutionem, ſemel commiſiſſet Beſtialitatem, & ſemel Sodomiam, ſatiſfaceret in confeſſione, dicendo: *Ter peccavi contra naturam*: quod eſt contra communem ſenſum Doctorum. Accedit Decretum Alexandri VII. hanc inter alias, ordine 24. Propoſitionem damnantis: *Mollities, Sodomia, & Beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in Confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.*

69. Quæritur II. An plures Luxuriæ ſpecies, neceſſario in Confeſſione explicandæ, quandoque in eodem actu concurrant? Reſp. cum Scoto *Quodlib.* 18. §. *de primo*, & Doctoribus communiter, affirmative. Sic enim peccatum carnis a Clerico in Sacris conſtituto, vel alio habente votum Caſtitatis, cum conſanguinea ſua conjugata commiſſum una cum effuſione ſeminis, præter reatum Adulterii continet malitiam ſpecie diſtinctam Sacrilegii, atque Inceſtus, & Peccati contra naturam. Idem contingere poteſt in deſideriis illicitis, & carnalibus: ſic quippe voto Caſtitatis obſtrictus, ac ſeipſum voluntarie polluens cum imaginatione, atque affectu ad perſonam conjugatam ſibi conſanguineam, præter malitiam peccati contra naturam, & Sacrilegii, etiam ob pravam illam concupiſcentiam internam, deſideriumque carnale, contrahit malitiam Inceſtus, atque Adulterii, neceſſario in Confeſſione aperiendam, utpote circumſtantiam ſpeciem mutantem: & idem dicendum de ſimilibus.

QUÆSTIO VII.

De impudicitia, hoc eſt, de oſculis, tactibus, aſpectibuſque impudicis; & an detur levitas materiæ in re venerea?

SUMMARIUM.

70. *Impudicitia eſt circa oſcula, tactus &c. venereos.*
71. *Oſcula, tactus, &c. impudici, quale peccatum inter ſolutos?*
Præparatoria Stupri, quæ?
72. *Quid de oſculis, & amplexibus cauſa amicitiæ?*
73. *Vel tactibus ex joco, aut levitate habitis?*
74. *Sive ex cauſa juſta, v.g. medendi, factis?*
An femina teneatur tale genus medendi admittere?
75. *Quid de fricatione pudendorum?*
76. *Tactus, & aſpectus impudici inter conjuges, an, & quale peccatum?*
77. *Num liceant inter Sponſos de futuro?*
78. *Aut tactus in partibus honeſtis, cauſa delectationis ſenſitivæ?*
79. *Tactus impudici inter perſonas ejuſdem ſexus, quale peccatum?*
80. *In tactibus libidinoſis explicanda circumſtantia perſonarum complicum.*
81. *Aſpectus, verba, & cantus turpes inter ſolutos, quale peccatum?*
82. *Quid ſi fiant levitate, curioſitate, &c.*
83. *Diſcrimen inter tactum, & viſum.*
84. *Aſpectus curioſi, præſertim fixi, quam periculoſi?*
85. *Levitas materiæ in re venerea, an detur? I. Sententia.*
86. *II. Sententia.*
87. *III. Sententia, merito tenenda ex authoritate,*
88. *Et ratione.*
89 *Solvuntur rationes primæ,*
90. *Et ſecundæ ſententiæ.*

70. ADvertendum, quod Impudicitia ſit circa oſcula, tactus, & alios actus circumſtantes actum venereum, prout notat D. Thomas 2. 2. *q.* 154. *art.* 1. *ad* 5. de hac loquitur Apoſtolus *ad Galat.* 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c. Quæ dico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Quod ut melius intelligatur, ſit

71. CONCL. I. Certum eſt, quod oſcula, tactus & amplexus impudici, id eſt, habiti cauſa delectationis venereæ, & ſenſibilis ex commotione ſpirituum generationi deſervientium conſurgentis, inter perſonas ſolutas ſint peccata mortalia. Ita Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. diſp.* 46. *nu.* 7. & communis aliorum, idque patet ex cit. textu D. Pauli *ad Galat.* 5. cum concordantiis. Ratio eſt: quia ejuſmodi oſcula, tactus & amplexus impudici, ſuapte natura ordinantur ad copulam carnalem, ad eamque proxime diſponunt ob vehementem corporis, ſpirituumque generationi deſervientium commotionem, & hoc ipſo ſunt pollutio aliqua inchoata; ergo. Hinc Gloſſa *in l. Quod ait, ff. Ad legem Juliam, de Adulteriis*, præparatoria Stupri refert his verbis:

Viſus, colloquium, tactus, poſt oſcula, factum.

Con-

Digitized by Google

Concordat Decretum Alexandri VII. inter alias Propoſitiones etiam hanc, ordine 40. damnatis: *Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.*

72. Dicitur notanter in Concluſione, *impudici, id eſt, habiti cauſa delectationis venereæ*: Nam ſi oſcula, vel amplexus fiant cauſa amicitiæ ſecundum morem patriæ, communiter excuſantur a peccato: quia oſcula, vel tactus de ſe non ſunt intrinſece mali, ſed indifferentes: ſimulque hic fiunt ex honeſto fine, nimirum in ſignum mutuæ benevolentiæ, pacis, & debiti obſequii. Nec obſtat, quod inde conſurgat quandoque motus inordinatus ſenſualitatis: dummodo eidem non præbeatur deliberatus aſſenſus, nec habeatur libidinoſa complacentia; nam alioquin ejuſmodi prava complacentia utique foret peccaminoſa.

73. Deinde ſi tactus, amplexus, vel oſcula, ſolum habentur ex joco, vel quadam animi levitate, aut alia conſimili ratione, non vero cauſa delectationis venereæ, per ſe loquendo non excedunt culpam venialem. Layman *lib. 3. ſect. 4. n. 10.* citans communem Doctorum. Quamvis recte idem poſt Sanchez *loc. cit. num. 11.* hinc excipiat tactus valde turpes & impudicos, utpute partium vicinarum verendis vel ipſarum verendarum: nam hi ultimi, ſi abſque neceſſitate, vel utilitate (quod additur propter dicenda numero ſequenti) fiant etiam ex joco, vel levitate inter perſonas diverſi ſexus in prædictis partibus inhoneſtis immediate (ſecus ſi obiter tantum ſupra veſtes) non excuſantur a peccato mortali, cum ex natura rei ſimiles tactus ad delectationem veneream propinque tendant, eamque valde excitent inter perſonas diverſi ſexus, niſi forſan ætas infantilis a gravitate peccati eximat, prout exinde Sanchez, Sporer, & Jacobus Marchantius eximunt a gravi peccato (non item a veniali) ancillas, puellas veſtientes, lavantes, eorumque pudenda ea curioſitate per breve temporis ſpatium, ſecluſo conſenſu, vel complacentia turpi tangentes: nam licet etiam iſtæ mortaliter peccare poſſint, ſi id moroſe ſeu mora longiori faciant ob morale periculum conſenſus libidinoſi: ſi tamen brevi temporis ſpatio contingat, non ſolet ſimilis tactus ea ſua natura tendere propinque ad delectationem veneream, eamque valde excitare.

74. Rurſus ſi tactus etiam inter perſonas adultas diverſi ſexus in partibus inhoneſtis fiat cauſa medendi, aut alia neceſſaria, vel juſta, ſecluſo alio pravo affectu, nullum eſt peccatum: cum talis contactus, utpote ex Charitate ordinatus, vel ex alio juſto motivo procedens, ſit conſentaneus rectæ rationi. Notat tamen Leſſius *cit. lib. 4. cap. 3. num. 60.* poſt Navarrum *c. Si cui, nu. 13. de pœnit. diſt. 1.* quod mulier, præſertim virgo, non teneatur tale genus medicandi in partibus ſecretioribus admittere: tum quia mens caſta a tali curatione, non minus, quam a morbo abhorret: tum quia nemo tenetur admittere id, cui eſt conjunctum periculum motus pravi, aut delectationis carnalis.

75. Ex eadem cauſa neceſſitatis excuſatur tactus, ſeu fricatio propriorum pudendorum ad ſedandum pruritum, in illis partibus quandoque vehementius conſurgentem. Imo Layman *cit. ſect. 4. num. 13.* poſt Sanchez, & Petrus Marchantius *in Reſolutionibus, ad tomum 3. Tribunalis additis, Caſu 3.* poſt Sancium, & Villalobum exiſtimant, non eſſe peccati damnandum, qui ejuſmodi moleſtiſſimum pruritum fricatione ſedare conatur, quamvis cum periculo pollutionis, dummodo non ſubſit periculum conſenſus in iſtam.

76. Additur inſuper in Concluſione, *inter perſonas ſolutas*: Inprimis enim conveniunt Doctores, conjugibus ejuſmodi tactus eſſe licitos, ſi ad copulam conjugalem referantur, utpote ad quam licite ſe excitant. Deinde tactus, oſcula, & aſpectus ejuſmodi inter conjuges, ſi fiant cauſa ſolius voluptatis, ſunt quidem culpabiles, ſed non mortaliter, etiamſi capiantur ob delectationem abſque intentione copulæ conjugalis: quia Matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis. Intellige: dummodo abſit periculum pollutionis: nam alioquin juxta Bonacinam *Tom. 1. q. 4. de Matrim. puncto 9. n. 6.* Leſſium, Layman, Maſtrium, &c. a mortali non excuſarentur, niſi adeſſet alia juſta cauſa ſimiles tactus admittendi, qualis foret juxta Sanchez *lib. 9. diſp. 49. num. 37.* Perez *diſp. 45.* ac Dianam *part. 6. tract. 6 Reſolut. 27.* manifeſtatio & conſervatio mutui amoris, præſertim ex parte reddentis, ubi admiſſio talium tactuum ex fine ſimili foret licita, etſi ſubinde præter intentionem ſequatur pollutio, de quo vide fuſius Sporer *part. 4. Theol. Sacrament. cap. 2. ſect. 3. § 4. num* 500.

* Putant tamen aliqui graves DD. inter conjuges etiam hos tactus admitti poſſe, etſi ſubinde accidentaliter per eos ſequatur pollutio, ſi adeſſet aliunde aliqua juſta cauſa tales tactus concedendi, qualis foret juxta Sanchez *lib. 9. diſp. 49 num. 37.* Perez *diſp 45.* & Dianam *part 6. tract 6. Reſolut. 2.* Manifeſtatio, & conſervatio mutui amoris præſertim ex parte reddentis. Vide de hoc fuſius Sporer *part 4. Theolog. Sacrament. cap. 2. ſect. 3 § 4. n* 500. Cui equidem Doctrinæ ſubſcribo, ſi ex his tactibus oriatur pollutio tantum *ſubinde*: tunc enim, ſi exinde pollutio non oriatur valde frequenter, hic & nunc apud hos conjuges non videtur ex una parte adeſſe periculum proximum pollutionis; ex altera præfati tactus cohoneſtantur per contractum præcedentem matrimonii. *

77. Num autem inter Sponſos de futuro liceant tactus, & oſcula, alia difficultas eſt. Et quidem tactus impudicos inter Sponſos non excuſari a mortali, paſſim fatentur Doctores, eo quod hi proxime diſponant ad copulam, quæ non eſt illis licita. Quod ſi oſcula, & amplexus de ſe non ſint impudici, ſimulque fiant abſque fine venereæ delectationis, ſed intuitu honeſti amoris, benevolentiæ, aut neceſſitudinis, culpa vacant. Navarrus *cap. 14. Manual. num* 19. & ſequitur ex dictis n. 72.

78. Verum loquendo de hujuſmodi tactibus, qui poſt Sponſalia abſoluta fiunt cauſa delectationis ſenſitivæ in partibus cæteroquin honeſtis, variant Doctores. Et quidem Navarrus *loc. cit. num.* 12. Layman *num.* 11. Cajetanus, Sa, pluresque alii, eos excuſant a mortali, dummodo non ſubſit periculum pollutionis, vel conſenſus in actum turpem: quia (inquiunt) Sponſalia ſunt initium, ſeu prævia diſpoſitio Matrimonii, & ſic hos actus reddunt licitos, ſi abſit periculum pollutionis, vel ulterioris conſenſus: quamvis ejuſmodi periculum, aut ipſos tactus impudicos, præſertim ſi Sponſi ſoli abſque arbitris converſantur, ſpectata fragilitate humana raro abeſſe, ultro fateantur. Oppoſitum tenent Henriquez, Rebellus, & quidam alii, quorum ſententiam tutiorem, & probabiliorem cenſet Bonacina *loc. cit. n. 6.* & Maſtrius *diſp. 11. n.* 142. Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia hæc delectatio a natura inſtituta eſt ut prævia diſpoſitio ad copulam, & conſequenter, cum hæc inter Sponſos de futuro illicita ſit, idem cenſendum de illa. Accedunt dicta ſuperius *num.* 71. ac præcipue Decretum Alexandri VII. ibidem citatum.

* Objicies contra hanc ultimam ſententiam Patris Reiffenſtuel. Delectatio ſenſitiva non eſt peccatum grave, ſicut delectatio venerea, ſed tantum veniale: ergo quamvis inter ſponſos de futuro delectatio venerea hauſta ex tactu & oſculis in partibus cæteroquin honeſtis alterius ſexus adhuc ſit peccatum mortale; non tamen erit mortale, ſi hæc delectatio fuerit ſolummodo ſenſibilis. Sic enim etiam quoad potentiam viſivam, ſi fœmina præciſe aſpiciatur ex curioſitate, quia formoſa eſt, ſicque objectum pulchrum, & viſu delectabile; talis curioſus aſpectus non erit peccatum mortale, quamvis foret tale, ſi aſpectus contingeret ex delectatione venerea. Accedit, quod aſpectus alterius ſexus in partibus cæteroquin honeſtis ex levitate animi facti, item ſimiles tactus, & oſcula ex joco non excedant culpam levem: cur ergo tales tactus, & oſcula ſint peccata mortalia, ſi fiant ex delectatione ſenſibili abſque tamen venerea? Nam ſi hæc ultima ſimul accederet, gratis conceditur, & ex damnata Propoſitione Alexandri VII. Ordine 40. clare colligitur, quod tunc culpa foret mortalis.

Fa-

Fateor ingenue, fundamenta iſta apud me (ſalvo meliori) faciunt ſententiam primam Navarri, Laymani, & aliorum valde probabilem, ſuppoſito, quod tactus, vel oſcula facta in partibus honeſtis alterius ſexus non ſint preſſa, & ex magno ardore impreſſa, nec per longam moram repetita, aut nimium qualificata, nec etiam apud iſtam, vel illam perſonam exiſtat periculum proximum ſubſecuturæ exinde, & admittendæ delectationis venereæ; atque ſub hac limitatione ipſa etiam admittit Henno *Tract. in Decal. diſp. 6. qu. 9 art. 1. concl. 2.* Generaliter tamen, & abſolute, ac univerſaliter prolatam illam ſententiam practice loquendo non approbarem, ſed præplacet ſententia Henriquez, ac Maſtrii a P. Reiffenſtuel adducta tanquam teſte Bonacina probabilior: quoniam ſimilis delectatio ſenſibilis orta in potentia ſenſitiva tactus, maxime ſi ſit nimis intenſa &c. per ſe ordinarie, & quaſi ex natura ſua trahit etiam delectationem veneream.

Ut autem totus diſcurſus præcedentis additionis adhuc magis capiatur, & objectio, ex cujus reſolutione multi caſus practici inferri poſſunt, ex integro ſolvatur, prænotandum ex La Croix *Lib. V. de peccatis n.* 93. quod *delectatio venerea* ſit illa, quæ ſentitur circa partes genitales per commotionem ſeminis, vel ſpirituum generationi deſervientium, qui ſpiritus re ipſa ſunt ſubtilis ſanguis veluti in aerem attenuatus. *Delectatio ſenſitiva* eſt, quæ oritur ex applicatione ſenſus ad objectum, v. g. loquendo de potentia tactus, ſi apprehendatur manus tenelli pueri, quatenus caro ejuſdem adhuc mollis eſt &c. Hæc delectatio ſentitur communiter circa pectus cum aliquo calore, vel quaſi cum emotione ſanguinis, aut ſpirituum animalium circa cor: &, ſi eſt valde intenſa, ſolet pariter ordinarie propter magnam connexionem potentiæ tactivæ cum concupiſcentia carnis cauſare delectationem veneream. H. N.

Ad objectionem reſpondetur neg. conſeq. primi antecedentis, ſuppoſito, quod delectatio illa ſenſibilis in potentia tactus reſultans fuerit valde intenſa, ſeu qualificata, puta, cauſata per oſcula preſſa, ardentia, vel longiori tempore repetita, ſeu qualificata. Ad primam inſtantiam de adſpectu negatur paritas; quia potentia viſiva non tam propinque movet ad delectationem veneream, quam potentia tactus juxta dicenda inferius *Concluſione IV.* Nota etiam, quæ ibi ſtatim ſubſequenti numero adjunguntur de aſpectibus fixis. Ad II. Inſtantiam de tactibus, ſeu oſculis ex levitate, vel joco factis ex eo patet diſparitas; quia ex levitate, aut joco facti, nec ſunt tam preſſi, nec tam ardentes, aut in longius protracti, uti hic ſuppono, & conſequenter nec movent tam propinque ad veneream delectationem, ſicuti ſi fiant ex intenſa delectabilitate ſenſitiva. Videantur Gobat in Theolog. Experiment. *Tract. 7. n.* 330 Sporer *Tract. 1. Theol. Moral. cap. 5. ſect. 2. n.* 19. & La Croix *lib. 3. part. 1. n.* 888. *& ſeqq.* ac *Lib. 5. num* 93. *& ſeqq.* Ubi pro, & contra exacte hanc difficultatem examinant. *

79. CONCL. II. Tactus impudici ſeu venerei inter perſonas ejuſdem ſexus, ſunt graviora peccata mortalia, quam inter perſonas ſolutas diverſi ſexus. Ita Layman *cit. ſect.* 4. *n.* 13. Et ratio eſt: quia ejuſmodi tactus venerei ex natura ſua tendunt ad peccatum mollitiei, vel etiam ſodomiæ, quod gravius eſt ſimplici fornicatione. Dixi notanter: *Tactus venerei:* id eſt, facti ex motivo laſcivo; nam ſi a perſonis ejuſdem ſexus exercerentur tales tactus tantummodo ex levitate animi, vel joco, dum v. g. ſimul natant, aut balneant, Sanchez *lib 9. diſp. 46. n.* 22. excuſat a mortali peccato, quod Silvius apud Sporer cenſet, admitti poſſe, ſi leviter, & quaſi per tranſennam fierent: tunc enim non ſolent ordinarie excitare propinque ad venerem, alias ſecus. Denique ſe ipſum tangere ex ſola curioſitate, vel levitate, ſecluſa mala intentione, vel turpi conſenſu, aut periculo, limites peccati venialis non excederet; cum minor videatur indecentia in corpore proprio, quam alieno, & talis tactus in proprio corpore ordinarie non adeo excitet ad venerem, quam in corpore alieno: Ubi tamen caute utantur hac doctrina illi Juvenes, qui alias peccato mollitiei ſunt dediti, ne mentiatur iniquitas ſibi.

80. Porro circa hactenus dicta ulterius quoque contra quoſdam Neotericos notandum eſt cum Sanchez *lib. 9. de Matrim. diſp. 46. n* 17 quod, quando tactus libidinoſi juxta dicta ſunt peccatum mortale, neceſſario in Confeſſione facienda ſit circumſtantia perſonæ tum agentis, tum patientis, v. g. an fuerit conjugata, conſanguinea, Voto obſtricta, &c. Nam hujuſmodi tactus ſunt ejuſdem malitiæ moralis, cujus eſt actus conſummatus copulæ, ad quam ſuapte natura referuntur. Hoc ipſum ex profeſſo tradit Azorius *part. 3. lib. 3. cap. 25. quæſt. 5* allegans communem. *

81. CONCL. III. Aſpectus, turpiloquium, turpes cantilenæ, ac hujuſmodi, ſi cauſa delectationis venereæ inter perſonas ſolutas fiant, ſunt peccata mortalia. Ita Layman *n.* 13. cum communi: nam ipſamet delectatio venerea talibus prohibita eſt; ergo & illud omne, quod ſit cauſa illius venereæ delectationis. Hinc Salvator *Matth.* 5. inquit: *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*

82. Dicitur, *ſi cauſa delectationis venereæ:* Nam ſi fiant ex quadam levitate, curioſitate, aut ob voluptatem, quæ præciſe ex ipſa narratione capitur, vel alium hujuſmodi vanum finem, non vero ob delectationem veneream, communiter venialia cenſentur, per ſe loquendo, etſi ratione ſcandali, vel periculi proximi labendi in gravius peccatum, mortalia eſſe poſſint. Sanchez *cit. diſp. 46. nu.* 34 *& ſeqq.* Leſſius *lib. 4. de juſt. & jure, cap. 3. n.* 63. & alii. Quod ſi talia fiant inter ipſoſmet conjuges, patet ex dictis *n.* 76. an, & quale ſint peccatum.

83. CONCL. IV Nihilominus datur aliquod diſcrimen inter tactum & viſum, in eo conſiſtens, quod tactus, amplexus & oſcula, magis propinque tendant ad concubitum; adeoque delectatio ſenſibilis inde conſurgens frequentius ſit venerea & mortalis, atque ad eam Luxuriæ ſpeciem reducatur, in qua eſſet, ſi coitus ſequeretur, & propterea in Confeſſione exprimi debeat circumſtantia perſonæ tactæ. E contra viſus, ſive aſpectus mulieris, quin & alloquium illius, propinque non tendit ad concubitum, poteſtque ex pluribus titulis licite fieri; puta, ob debitam urbanitatem, aut ad ſe cognoſcendum poſtea, ſi iterum convenerint, vel interim ad reprehendendam illius vanitatem, vel eam de rebus honeſtis commonendam. Quinimo ſi ejuſmodi aſpectus fiat ob ſolam curioſitatem, tantummodo erit peccatum veniale, niſi ſerio & deliberate contingat in partibus denudatis omnino obſcœnis perſonæ diverſi ſexus, ubi a peccato gravi haud eximeretur talis curioſus aſpectus, quando fortaſſis ætas adhuc infantilis non excuſat.

84. Fatendum tamen, quod tales aſpectus curioſi, præſertim fixi & diuturni, ſint valde periculoſi, & innumeri ex illis fuerint perducti ad lapſum. Nam exinde naturaliter conſurgit commotio ſpirituum generationi inſervientium, & in membris rebellio, & in affectu complacentia; quin & ipſemet diabolus ſeſe immiſcere ſolet, faciendo, ut ſpecies viſa aſſidue obverſetur phantaſiæ, quæ ſenſim affectum allicit, & naturam commovet. Hinc non immerito *Eccleſiaſtici cap* 31. dicitur: *Nequius oculo quid creatum eſt?* Et Regius Pſaltes precatur *Pſalm.* 118. *Averte oculos meos, ne videant vanitatem: In via tua vivifica me.* Et econtra 2. *Petri* 2. ſcelerati quidam memorantur, *oculos habentes plenos adulterii, & inceſſabilis delicti.* Unde & Daniel Seni illi, caſtam Suſannam deperienti, improperavit: *Species decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum. Dan.* 13.

* Cæteroquin, quæ diximus de aſpectibus fixis, & tactibus impudicis verendorum, intelligenda ſunt etiam in ordine ad illas perſonas, quæ equidem perfectam copulam cum emiſſione ſeminis exercere necdum valent ob defectum ætatis debitæ, puta, quia necdum ſunt puberes; adhuc tamen jam ſufficienter rationis in tantum capaces ſunt, ut inter bonum, & malum, honeſtum, ac inhoneſtum ſufficienter diſcernere que-

Digitized by Google

queant, uti vel maxime contingere ſolet, ſi tales jam ſint pubertati proximiores; quia ſimiles actus de ſe tendunt ad pollutionem, & apud tales ſaltem excitare ſolent ſpiritus genitales, ſeu venereos, atque exinde aliquam veneream cauſare delectationem; ob quam ipſam rationem etiam ſimiles actus cenſentur interdicti Eunuchis, quamvis & iſti perfectam copulam ob defectum perfecti ſeminis exercere nequeant, uti recte advertit La Croix *lib.3. p.2. n.*906. *&* 908.

Ex dictis colliges, quid ſentiendum ſit de praxi illa plurium puberum, vel ſaltem pubertati proximorum in ſimul corpore nudo natantium, nam ſi ſint ejuſdem ſexus, ſeque ibidem ex curioſitate vel levitate in partibus verecundis invicem aſpiciant, ſecluſo tamen conſenſu, vel complacentia impura, non erunt condemnandi peccati mortalis, ſed tantum venialis; ſecus, ſi forent diverſi ſexus; tunc enim foret mortale etiam ſecluſa alia impura complacentia, cui adeoque corruptellæ Parochi loci modo poſſibili contradicere debent. Sanchez *Lib.*5. *Moral. cap.* 6. *num.* 12. 13. 27. *&* 28. & Sporer *part.*4. *Theolog. Sacrament. cap.* 3. *ſect.* 6. *num.* 693. Ratio eſt; quia, ſi hæ perſonæ ſunt diverſi ſexus, tales aſpectus, quatenus ſerio facti ex ſenſualitate, ex ſe ſolent ordinarie vehementer incitare ad venerem; ſecus, ſi forent ſexus ejuſdem. Quinimo in ſexu eodem Buſenbaum hic excuſat a mortali etiam leves tactus ſubinde inter natandum ex levitate, ſeu petulantia citra tamen ullum deſiderium, vel complacentiam impuram factos: quia & iſti, ſi facti fuerunt obiter inter perſonas ejuſdem ſexus, & non frequenter, non ſolent propinque ex ſe excitare ad venerem; quamvis cæteroquin circa potentiam tactus ob majorem conjunctionem cum concupiſcentia carnis adhuc majus ſuo modo videatur ſubeſſe periculum, quam circa viſum. Et certe, ſi tactus forent preſſi, ſeu replicati &c. proxime ad ſodomiam, ſeu pollutionem diſponerent, hincque forent haud dubie graviſſime peccaminoſi. Unde finaliter Henno in Decalog. *Diſp.*6 *quæſt.*9. *art.* 3. *Concl.* 2. ſubjungit utiliſſime quoad balneationes ſequentia formalia: *Advertendum viris, & fœminis ſe lavantibus, quærenda eſſe loca ita ſecreta, ut ad illa perſonis alterius ſexus non pateat acceſſus propter evidens ſcandali periculum. Unde non video, quomodo excuſari poſſint a mortali, qui de die in plena civitate, quam v. g. perlabitur tertius fluvius, ſe nudos exhibent coram mulieribus natandi cauſa. Similes igitur natationes publicas interdicere debent Magiſtratus, imo expediret, ut nunquam adoleſcentes inter ſe natarent, niſi coopertis ſecretioribus. Tot lapſus, tot horribilia non evenirent.* Ita ille.

Quæres I. Quid ſentiendum ſit de aſpectibus, & tactibus animalium? Reſp.I. Aſpicere ex curioſitate, ſeu animi levitate animalia coeuntia, ex ſe, & abſente periculo proximo impuræ delectationis moroſæ, non eſt peccatum mortale, ſed tantum veniale, ſi non interveniat complacentia, ſeu conſenſus venereus. Ita Henno *loc.cit. Concl.* I. & Sporer *part.* 4. *Theolog. Sacrament. cap.* 3. *ſect.* 6. *nu.*697. Ratio eſt; quia non ſolet ſimilis aſpectus ex ſe vehementer incitare ad venerem, ſicuti tamen fortiter incitat, ſicque graviter peccaminoſus foret aſpectus deliberatus curioſus copulæ humanæ. Reſp. II. Animalia minora, e. g. catellos, catos molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare, eſt ſolum veniale peccatum, ſi deſuper nulla venerea deliberata habeatur complacentia. Ita Sanchez *lib.* 9. *diſt.* 46. *num.* 15. Sporer & Henno *L. L. cit.* Ratio eſt; quia etiam ſimilis tactus non notabiliter excitare ſolet ad libidinem Quoad animalia vero grandiora; ſi tactus genitalium curioſus non tantummodo levis; ſed moroſus; & vehemens foret, Henno *loc cit. Diſp.* 6 *Quæſt.* 9. *art.*2. *Concl.*3. a peccato mortali non excuſat ob longe majus ex ſe periculum delectationis libidinoſæ circa animalia grandiora quoad potentiam tactus.

Quæres II. Quid ſtatuendum ſit de choreis inter perſonas diverſi ſexus inſtitutis? Reſpond. I. Si in choreis exhibentur geſtus laſcivi, tactus parum pudici, motus erga ſe ad invicem ad impuritatem proclives, eædem ab Urbibus, pagis, & domibus ſunt ablegandæ. Ita Communis, & ratio eſt; quia ſimiles choreæ natæ ſunt tum ſaltantes, tum ſpectantes ad libidinem provocare, & eo quidem magis, quantum frequentius hiſce exceſſivæ compotationes aſſociantur: de quibus tripudiis S. Carolus Borromæus cum aliis SS. PP. intelligi debet, quando *Tract. adverſus choreas* loquit: *chorea mundana circulus eſt, cujus centrum diabolus, & cujus circumferentia ſunt angeli ejuſdem.* Reſp. II. Si ſimilia mala abſint, choreæ ſecundum ſe ſunt indifferentes, adeoque licitæ, niſi fiant ex fine pravo, aut alicui ſpecialiter occaſionem proximam præbeant graviter cum altero ſexu peccandi. Ratio eſt; quia choreæ ex ſe ipſis non ſunt natæ proxime provocare ad libidinem. Et ita ſub his terminis DD. diverſarum etiam nationum conveniunt: nam ſic ſentiunt præter Cajetanum, Sylveſtrum, Angelum, Azorium, Buſenbaum, & alios Felix Poteſtas *Italus* in ſuo examine *Tom.* I. *part.* 2. *num.* 390. *& ſeqq.* Franciſcus Henno *Gallus* in *Decalog. diſp.* 6. *quæſt.* 9. *art.*5. & Sporer *Germanus* in *Theolog. Moral. c.*5. *ſect.*2. *num.*20. qui ultimus ex Filliucio *Tract.* 33. *cap.*10. *num.* 229 hæc ponit formalia: *Ruſtici diebus feſtis non ſunt prohibendi a choreis, modo fiant poſt Miſſam; tum quia aliter otio vacarent, quod pejus eſſet: tum quia fiunt pro more regionis, & publice coram aliis, ideoque magna ex parte aufertur libidinis occaſio &c.* Hiſce Sporer loc.cit. ſubjungit, ut ſequitur: *addo ego, experientia patuiſſe, poſt abrogatas illas choreas publicas multo majora mala perpetrata fuiſſe, quam iis permiſſis.* Sed & ego adhuc ſuperaddo, invigilandum eſſe, ne poſt finitas choreas publicas facile concedatur junioribus ruſticis forſan jam bene crapulatis, ut cum puellis amatis domum eant, præſertim ſoli cum ſolis; ubi ſæpe ignis adhuc ſub choreis publicis gliſcens in apertum prorumpit incendium. Reſp. III. Etſi non ſit peccatum accedere choreas de ſe indifferentes, & a ſuperius enumeratis malis circumſtantiis præciſas, nihilominus ſi in particulari quis experiatur, ſe ſæpius etiam ſub his alias in ſe indifferentibus choreis lapſum eſſe carnaliter in peccatum grave, vel cogitationibus ac complacentiis impuris, vel verbis, aut operibus, tali in particulari non licebit ordinarie has, ubi ita lapſus fuerat, choreas amplius accedere. Ratio eſt; quia tali dictæ choreæ forent periculum proximum peccandi: tenemur autem ex communi DD. occaſionem proximam peccandi vitare ſub gravi.

Notent ſibi hoc I. Puellæ, quæ non horrent etiam ut larvatæ accedere choreas in privatis locis inſtitutas, in quibus, experientia teſte, oſculis, vel tactibus ſollicitatæ jam ſæpe naufragium virginitatis ſuæ fecerunt. Notent ſibi II. idipſum quoque in choreis publicis illæ filiæ, vel ancillæ, quæ tempore nuptiarum procurant a parentibus, vel Heris ſuis acceſſum ad eaſdem, ut ibidem NB. cum procis ſuis, forſan jam ex parte crapulatis, aut vino æſtuantibus, & a quibus alias jam ſe non adeo caſte amari ſciunt, poſſint ſaltare, & inter ſaltandum, ſi non externis actibus manifeſtare, ſaltem interne, neſcio quas, impuras complacentias in corde nutrire. Porro, cum mala ſuperius mentionata ſeſe choreis non raro ingerant, prudentiſſime agunt Patres, & Matres familias, ſi filios, ac filias, & ancillas ſuas modo moraliter poſſibili cohibeant *primo*, ut ſaltem choreas privatas, & occultas in domibus, & conventibus ſibi non ſufficienter perſpectis inſtitutas omnino non adeant, præſertim ipſis non præſentibus. *Secundo*, ut choreas publicas ſaltem non nimium frequenter accedant: ſi enim non in ipſo acceſſu rariori, ſaltem in frequentiori pericula invenient. *Choreæ, & tripudia* (loquit S. Franciſcus Saleſius *Introduct. vitæ devotæ part.* 3. *cap.* 33.) *ex ſe indifferentia ſunt, attamen hoc exercitium* NB. *communiter uſurpatum valde in partem mali propendet, & proinde periculorum plenum eſt.* Quare, *cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius*, ait Eccleſiaſticus c.9. v.4. Volui hæc aliquo modo fuſiori calamo adjungere; quia in libris rarius; in praxi autem frequentius cernuntur. *

85. Quæres: an detur levitas materiæ in re venerea? Reſp. In reſolutione hujus Quæſtionis variare Doctores. Affirmant nonnulli, quos citat Baſſæus, *Verſ. Peccatum*, I. *num.*7.

pro

Digitized by Google

pro hac ſententia allegans Sanchez, Navarrum, Sancium, Vaſqoez, Sotum, & quoſdam alios. Rationem danr, quia nnn videtur ratio, cur in aliis materiis communiter poſſit dari levitas materiæ, & non in propoſito. Deinde, quis credat (inquiunt) quod quis non poſſit ex levi & ſenſuali curioſirate aſpicere feminam tranſeuntem, vel ejus manum aut pedem premere, digitos intorqnere, &c. qoin ulterius velit progredi?

86. Alii diſtinguunt inter materiam lnxuriæ, & veneream: nam luxuria (ajunt) late patet ad omnem colpam, pertinentem maxime ad ſenſum tactus: ſed res venerea, quam proprie vocamus libidinoſam, reſtringitur ad culpas pertinentes ad generatinnem. Atque hæc delectatio venerea oritur in, vel circa partes genitales ob commotionem, vel alterationam ſpirituum generationi ſervientium. Qua diſtinctione ſuppoſita aſſerit hæc ſententia in materia luxuriæ poſſe dari parvitatem materiæ: ut ſi fiat tactus levis ex joco, vel curioſitate; vel qoando matres, aut nutrices magna cum ſoavitate tangunt, vel oſculantur pueros tenellos, &c. Negat vero, dari parvitatem materiæ in re venerea: nam eo ipſo, quod venerea eſt, pariter eſt inchoatio copulæ, aut pollotionis, quæ inter ſolutos ſemper eſt peccatum mortale, dummodo ſit perfecte voluntaria. Maſtrius *diſp.* 11. *nu.* 145. poſt Tamburinum *lib.*7.*cap.*8 §.1. & quidam alii.

87. Tertia, & cæteris probabilior, ſimulque communior ſententia aſſerit, quamvis in materia venerea poſſit dari, & ſæpennmero detor, peccatum veniale ratioae imperfecti conſenſus, vel ob defectum plenæ advertentiæ & deliberationis; ut eſt certum, atque indubitatum; eo quod in hac pugna quotidiana facillime contingat aliqua negligentia in repellendis turpibus motibus, vel etiam imperfecta complacentia, ſufficiens ad peccatum veniale: nihilominus ait, In re tam lubrica ex ſola parvitate materiæ non dari peccatom veniale. Modo cæteroquin adſit deliberata advertentia, & voluntarium ſufficiens ad peccatum mortale conſtituendum. Ita Sanchez *lib.*5. *in Decalogum*, *cap* 6 *num* 12. ubi priorem ſententiam ſuam revoeat, ſimulque aſſerit, a Summis Pontificibus Clemente VIII. & Paulo V. hanc poſteriorem ſententiam eſſe approbatam. Concordat noviſſimum Decretum Alexandri VII. *n.* 71. jam citatum, in quo damnatur ſequens Propoſitio, ordine 40. *Eſt probabilis opinio; quæ dicit, eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.*

88. Accedit ratio: quia omnis delectatio venerea eſt inebnatio quædam pollutionis: atqoi omnis talis inchoatio, cæteroquin ſufficienter deliberata & voluntaria, eſt peccatum mortale; ergo. Major deſumitur ex Galeno *lib.*14 *de uſu partium*, *cap.* 9 & 10. ubi ait, qood delectatio venerea ſit, quæ in carne conſurgit ex motu humoris ſeroſi, qualis eſt ſubſtantia ſeminis incaleſcentis per commotionem ſpirituum generationi ſubſervientiom.

89. Ad rationes contrariæ ſententiæ *num.* 85. adductæ, atqoe ad primam earum dicitur, etiam in materia Blaſphemiæ, Perjurii, & quibuſdam aliis non dari peccatum veniale ex ſola parvitate materiæ: unde non mirum, quod idem dicatur de materia, ſeu delectatione venerea, cæteroquin plene deliberara, & eo modo voluntaria, prout ad grave peccatum conſtituendum conformiter dictis requiritur. Ad alteram dicitur, eadem non raro excuſari a mortali, eo quod non ob delectationem veneream, ſed potius ex joco, levitate, aut alio conſimili vano fine fiant: alias foret ſecus dicendnm.

90. Ad ſecundam ſentantiam, ejuſque fundamenta reſpondetur eodem modo: nam, quidquid ſit de data diſtinctione intar materiam luxuriæ, & veneream (qoæ pro ſolutione hujus difficultatis minus eſt neceſſaria) ad tactus ex ſe non impudicos, atque ex joco, levitate, vel curioſitate factos, jam patet ex dictis. Oſcula vero materna, vel Nutricum, inde merito excuſantur, quia non ob delectationem veneream (nam hæc plene volnntaria, non vacaret culpa gravi) ſed ex materno, caſtoque amore erga proprias proles, aut ætatem tenellam, innocentemque, proficiſci ſolent: quia igitur oſcula, juxta conſuetudinem patriæ ex motivo amicitiæ ſacta, communiter excuſantur a peccato; non mirum, etiam oſcula materna, vel Notricum, ad ablandiendum tenellæ ætati exhibita, pariformiter excuſanda fore.

DISTINCTIO V.

De ſeptimo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Furtum, & quæ quantitas ad Furtum mortale ſufficiat?

SUMMARIUM.

1. *Septimum præceptum, quale?*
2. *Furtum, quid?*
3. *Tria ad Furtum concurrunt, quæ?*
   Plagium, quid?
   (a) Diſt. 4. n. 39. & ſeqq.
4. *Furtum non ſit, ſi dominus non eſt rationabiliter invitus.*
   (b) De hoc infra n. 10. & 13.
5. *Furtum, quale peccatum?*
6. *Quæ quantitas ſufficiat ad Furtum mortale?*
7. *Ea definienda tum ex quantitate rei ablatæ, tum ex circumſtantiis, &c.*
8. *Taxatio ejus juxta varios ſtatus hominum.*
9. *Alius modus taxandi juxta victum unius diei.*
10. *In extrema neceſſitate licitum eſt, aliena ſurripere,*
11. *Niſi detinens ſit in pari neceſſitate.*
12. *Magis debet quis diligere ſe, quam Proximum, quomodo?*
13. *Objectio notabilis, & an tunc ſit licitum furari?*
14. *An idem poſſit fieri in gravi neceſſitate?*

1. SEptimum Præceptum Decalogi per modum negationis traditur *Exodi cap.* 20. illis verbis: *Non furtum facies*: eoqne non tantum prohibetur Furtum, ſed etiam quæcunque injuſta rei alienæ contrectatio, aut damnificatio, quæ multiplicibus modis accidere poteſt. Inſuper virtote ejuſdem Præcepti præcipitur reſtitutio rei alienæ; quia, ſicut præceptum affirmativum includit virtualiter negativum (prout præceptum de diligendo Proximo involvit aliud, ne Proximum injuſte lædamus) ita econtra præceptum negativum de non furando includit affirmativum, ut injuſte ablatum reſtituamus, juxta quod poſt S Auguſtinom dicitur *Reg.* 4. *Juris in* 6. *Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.* Nune quantum attinet ad Furtum, ſit

2. CONCL. I. *Furtum* eſt occulta acceptio rei alienæ, domino rationabiliter invito. Ita In re communis Theologorum. Concordat textus *L.* 1. *ff. de Furtis*, ibi: *Furtum eſt contrectatio rei fraudoloſa lucri faciendi cauſa, vel ipſius rei, vel etiam uſus ejus, poſſeſſioniſve.*

3. Tria ſiquidem ad rationem Furti concurrunt. I. Quod ſit contra Juſtitiam; nam Furtum aufert alienum domino rationabiliter invito. II. Quod aliquis rem ab altero poſſeſſam auferat, ſive contrectet lucri faciendi cauſa: nam Furtum proprie eſt rerum mobilium, non vero immobilium vel incorporalium, quæ contrectari, ſive ab ono loco in alium moveri nequeunt. Deinde per hoc differt Furtum ab injuſta Damnificatione, utpote in qua deſtruitur res aliena, nihil autem aufertur lucri faciendi cauſa. Tandem per hoc differt Furtum ab Adulterio, & Homicidio: quæ ſunt peccata contra perſonam; item a Plagio, ſeu crimine Plagiatus (quod committitur ab eo, qui hominem liberum, v. g. uxorem, vel prolem alterius aufert ad vendendum, aut retinendum in mancipium) ſimulque a Raptu, de quo jam ſupra. (a) III. Requiritur ad Furtum, ut res aliena occulte auferatur: nam per hoc differt Furtum a Rapina, quæ eſt occu-

occupatio rei alienæ cum violentia; nimirum dum ſciente domino, & vim patiente, auſertur ipſi invito ſuum.

4. Additur notanter in Concluſione, & prima conditione Furti, *domino rationabiliter invito*: Nam qui ab amente, ebrio, vel furioſo gladium auſert, ne ille aliquem percutiat, Furtum non committit: etſi enim alter ſit invitus, non tamen eſt invitus rationabiliter. Similiter, qui in extrema neceſſitate conſtitutus ab alio auſert quod ſibi ad vitæ ſuſtentationem eſt neceſſarium, furari non dicitur: tum quia non auſert alienum, eo quod in extrema neceſſitate Jure naturæ ſint omnia communia: tum quia hac ipſa de cauſa alter non eſt rationabiliter invitus. (b)

5. CONCL. II. Furtum ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licet quandoque parvitas rei Furto ablatæ excuſet a mortali. Ita communis; idque patet ex *cit. cap. 20. Exodi, Non furtum facies*. Item ex illo 1. *Corinth. 6. Neque fures, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt*. Quod autem parvitas materiæ excuſet a mortali, patet de furante unicum obolum, vel hujuſmodi.

6. Quænam autem quantitas ſufficiat ad conſtituendum peccatum mortale Furti, tot propemodum ſunt ſententiæ, quot capita. Cujus diverſitatis ratio eſt; quia malitia & gravitas Furti provenit ex damno, quod Proximo injuſte infertur; non autem omnes patiuntur æquale damnum ex jactura ejuſdem quantitatis, ac rei. Siquidem majus cenſetur damnum ea re ablata tempore annonæ, minus tempore abundantiæ: majus, ſi auferatur pauperi; minus, ſi diviti: majus, ſi auferatur pecunia in loco, ubi modica reperitur, ſicque exigua pecuniæ quantitate poteſt vita ſuſtentari; minus, ubi argentum eſt in abundantia, &c. Hinc ſit

7. CONCL. III. Quantitas Furti ad peccatum mortale ſufficiens non poteſt una certa abſolute taxari, ſed ea prudentum arbitrio definienda eſt non ſolum ex quantitate rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantiis perſonæ per Furtum læſæ, temporis, locorum, & hujuſmodi. Hæc ſententia eſt communior Doctorum, & patet ex proxime dictis: quia, quod reſpectu unius cenſetur notabile, reſpectu alterius non cenſetur tale, ſed potius modicum, & parvi momenti. Similiter, quod tempore annonæ eſt quid magnum, tempore ubertatis cenſetur parvum, &c. Hinc bene conſiderandæ ſunt prudenti judicio omnes circumſtantiæ.

8. Juxta hanc ſententiam poteſt probabiliter dici cum Leſſio *lib. 2. cap. 12. nu. 29. & ſeqq.* quod reſpectu omnium, etiam Regis, & hominis prædivitis, unus Aureus (vulgo apud noſtrates, unus Ducatus) videatur quid notabile. Deinde reſpectu mediocriter divitum quatuor Regales (*Regalis*, Italice *Julius*, valet decem circiter Crucigeros, aut tres Paceos noſtrates, ut indicat Lugo *diſp. 16. de juſt. & jure n. 20.* Leſſius autem *loc. cit. n. 30.* quatuor Regales appellat unum florenum: alii parum plus, vel minus, valere tales monetas æſtimant.) Quatuor, inquam, Regales, vel unus florenus reſpectu mediocriter divitum cenſetur quid notabile, juxta Petrum Navarrum, & alios. Tertio, reſpectu Mechanicorum quantitas notabilis cenſentur duo Regales, vel aliquid ultra. Quarto, reſpectu Pauperis ſufficiet unus Regalis, vel etiam dimidius.

9. Alii vero, atque inter eos Sannig *diſt. 10. de juſt. quæſt. 1. n. 7.* & Layman *lib. 3. tract. 3. part. 1. n. 3.* probabiliter cenſent, eam eſſe notabilem Furti quantitatem, ac peccati mortalis materiam, quæ ad victum unius diei ſufficit illi homini, cui injuria Furti infertur. Veluti ſi a Mercatore valde divite fureris duos, vel tres noſtrates florenos; a Cive mediocriter divite duodecim, vel quindecim paceos; ab Operario tres; vel quatuor paceos; a Mendico paucos nummos, quibus uno die utcunque ſe aluiſſet: nam auferre cuipiam victum unius diei, non immerito quid notabile reputatur. Duo autem, vel tres Ducati, a quocunque tandem auferantur, etiam Rege potentiſſimo, peccatum mortale conſtituunt, juxta communem.

* Nec dicas; duos vel tres ducatos non ſufficere pro ſuſtentatione unius diei reſpectu potentiſſimi Regis, adeoque conformiter præcedenti Doctrinæ neque conſtituere peccatum grave, ſi tali Regi auferantur. Reſpondet enim ad iſtam objectionem La Croix *Lib. 3. part. 1. n. 997.* negando anteced. ſi volumus reſpicere ſolam perſonam Regis, atque ordinariam ejuſdem menſam, & quidem prudenter œconomicam ac frugalem: extraordinaria autem convivia, & aulæ pompa, atque apparatus armorum huc non ſpectant, ſed ſolummodo attenditur ad ſuſtentationem diurnam ordinariam. Vide Sabin. Bononienſ. *in Luce Morali Tract. 31. n. 20.*

Quodſi autem ulterius velis libenter ſcire, cur ergo gravitas furti deſumatur potius per ordinem ad ſuſtentationem diurnam, cuilibet ſtatui proportionatam, quam reſpiciendo ad aliquid aliud? Reſpond. ex La Croix *Lib. 3. Theolog. Moral. part. 1. n. 995.* hoc ideo fieri; *quia indigere ſuſtentatione diurna* eſt commune omni homini, adeoque exinde commode peti poteſt regula communis, ut nimirum cenſeatur univerſaliter grave & prudenter ſenſibile detrimentum, ſi quis per integrum diem hac ſua ſuſtentatione privatur, dum huic de Bonis externis tanquam mediis ad hunc finem (nimirum ad vitæ ſuſtentationem) præcipue ordinatis tantum auſertur, quantum alias ſufficeret pro una diurna ſuſtentatione; hoc enim ab omnibus fere hominibus prudentibus reputatur per ſe notabile damnum, uti recte advertit noſter Sabinus Bononienſ. *in ſua Luce Moral. part. 1. tract. 31. num. 22.*

Porro, quando quoad gravitatem furti dignoſcendam ab Authoribus recurritur ad ſuſtentationem diurnam, duo præcipue notanda ſunt. *In primis*, quod per ſuſtentationem hic intelligantur neceſſaria ad honeſte vivendum, & quidem ſecundum communem & mediocrem modum, quem ſervant homines ſimilis conditionis, uti ſuperius ſuo modo inſinuatum jam fuit. *Secundo*, quod allegata menſura dignoſcendi gravitatem furti tantummodo fiat in ordine ad perſonas extraneas, & quidem in eo caſu, quo ſimilis quantitas ſimul, & ſemel auſertur: nam ſi eadem ſumma furriperetur occulte a domeſticis, vel quidem ab extraneis, ſed per furta minuta, tunc in utroque caſu requiritur major quantitas ad conſtituendum peccatum grave, cum ordinarie utrobique homines non ſint tam cito graviter inviti, ut dicetur inferius quæſtione ſequenti.

Interea tamen ex Leſſio *lib. 2. cap. 12. n. 15.* hoc ſibi adhuc bene notent Confeſſarii, ut pœnitentibus illis, qui commode vel ipſis Dominis, vel alias pauperibus reſtituere poſſunt, ordinarie inculcent onus illud reſtitutionis, quamvis furta eorum necdum conſtituiſſent ſummam gravem, præſertim ſi res ſimul & ſemel, vel etiam per furta minuta ablata ſuo modo proximius accedat ad aliquam ſummam notabilem: nam tunc non tam facile, ſicuti in rebus leviſſimi momenti, præſumi prudenter poteſt condonatio Domini, adeoque ſaltem ſub culpa levi adſtringuntur ad reſtitutionem, & præterea non reſtituentes exponuntur periculo, ne pauca etiam adhuc ex ſe levia furta ſuperaddentes, exinde compleant ſummam gravem, faciendo computationem ac moralem unionem cum præcedentibus: Item alias homines per hujuſmodi furtula fiunt ad furta majora proniores.

Quæres I. An circa materiam gravem vel levem furti eodem modo diſcurrendum ſit, ſive res ſacræ, ſive profanæ auferantur? Ad hoc dubium ex Baldellio La Croix *lib. 3. part. 1. n. 1003.* Reſpondet; ſi materia furti ſacrilegi ſit res, quæ pretio temporali ſolet æſtimari (uti ſunt Patena, Calix, Caſula &c.) gravitas vel levitas furti ſacrilegi eo modo, quo in aliis profanis, determinari debet, attento valore ſecundum communem æſtimationem. Quodſi vero res aliqua adæquate ſit ſacra, v. g. Reliquiæ, exiſtimant nonnulli, non dari parvitatem materiæ, ſed ſemper peccari mortaliter, quantumcunque parum abſtrahatur, quia Clemens VIII. Paulus V. & Urbanus VIII. excommunicant ipſo facto illos, qui abſque conſenſu eorum, qui præſunt Eccleſiis in diſtrictu Romano, extrahunt minimas, & quidquid poteſt habere umbram aut prætextum alicujus Reliquiæ. Recte tamen notant

Sanchez, Bonacin. Caſtropalao & alii cum Diana *part. 5. Tr. 5. R. 35.* pro locis extra diſtrictum Romanum dari parvitatem materiæ, & conſiderandam eſſe dignitatem, aut raritatem Reliquiarum : ideoque fore mortale, ſi quis minimam particulam Sacræ Crucis furaretur : econtra fore veniale, ſi quis a corpore alicujus Sancti auferret aliquid pulveris, capillum, aut ſimile quid, quod neque deformat ipſas Reliquias, neque earum æſtimationem diminuit. Hucuſque ex Baldellio La Croix *loc. cit.* *

10. Quæres : utrum in extrema, vel etiam gravi neceſſitate, licitum ſit aliena occulte ſibi ſurripere? Reſp. I. In extrema neceſſitate id licitum eſt pro vitæ ſuæ conſervatione, niſi & ipſe detinens ſit in pari neceſſitate. Ita Scotus 4. *diſt. 15. q. 2. ad 5.* & alii. Siquidem in articulo extremæ neceſſitatis omnia ſunt communia : non quidem hoc ita intelligendo, quaſi per extremam neceſſitatem ſtatim transferatur dominium omnium rerum in habentem eam; ſed quia quoad jus utendi in ordine ad conſervationem vitæ, omnia tunc ſunt communia. Hinc *c. Exiit, §. Nec quidquam, de Verb. ſignif. in 6.* dicitur : *Nec jure poli in extremæ neceſſitatis articulo ad providendum ſuſtentationi naturæ via omnibus extrema neceſſitate detentis conceſſa præcluditur; cum ab omni lege extrema neceſſitas ſit exempta.*

11. Additur notanter : *niſi & ipſe detinens ſit in pari neceſſitate* : Tunc enim hoc non liceret, prout bene notat Doctor Subtilis *loc. cit.* Ratio eſt : quia tunc duplici jure res illa detinenti debetur, Primo, propter æqualem extremam neceſſitatem : Secundo, propter dominium, poſſeſſionemque rei, a qua nunquam cecidit.

12. Neque hiſce obſtat, quod quis magis debeat diligere ſe, quam Proximum. Reſp. enim, id intelligendum eſſe de dilectione ordinata; talis autem non foret, ſi quis magis vellet conſervationem injuſtam vitæ ſuæ, quam conſervationem juſtam vitæ Proximi. Unde non obſtante dilectione ſui ipſius, magis debet latro ſuſtinere ſuſpendium, quam occidere ſuſpendentem, ut evadat.

13. Urgebis autem contra principalem reſponſionem. Innocentius XI. in Decreto 1679. die 2. Martii emanato, inter alias Propoſitiones damnavit etiam hanc, ordine 36. *Permiſſum eſt furari, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi*; ergo data reſponſio non videtur poſſe ſubſiſtere. Reſp. negando conſequentiam : nam, ut habetur in Præfatione dicti Decreti, Propoſitiones illæ, *Sicut jacent*, ſunt damnatæ. Unde merito cavenda erit iſta : *Permiſſum eſt, furari in gravi neceſſitate*. Deinde allata noſtra reſponſio ſolum dicit, tunc licitum eſſe, rem alterius ſurripere pro vitæ ſuæ conſervatione; non autem aſſerit, permiſſum eſſe furari in extrema neceſſitate : nam hac ſtante, nequit dominus eſſe rationabiliter invitus, cum jure poli omnia ſint communia pro neceſſario uſu ad vitam conſervandam. Et quia Furtum eſt occulta acceptio rei domino rationabiliter invito, proprie loquendo implicat in terminis, Furtum committi, & dominum non eſſe rationabiliter invitum; aut, ſi hic ſit rationabiliter invitus, ejuſmodi Furtum eſſe licitum.

14 Reſp. II. In gravi duntaxat neceſſitate non eſt licitum furari, neque ſurripere rem Proximi. Ita conformiter Doctori Subtili *loc. cit.* Maſtrius *diſp. 9 Theol. Mor. n. 21.* appellans hanc ſententiam communiorem & veriorem, quamvis nonnulli apud Lugonem *diſp. 16. de juſt. & jure, n. 153.* oppoſitam ſententiam probabilem cenſuerint. Deſumitur hoc in primis ex allegato Decreto Innocentii XI. Accedit ratio : tum quia ſola extrema neceſſitas facit, ut omnia ſint communia, non vero gravis : tum quia per oppoſitam ſententiam datur anſa non ſolum pauperibus, verum & aliis in gravi neceſſitate conſtitutis, paſſim occulte alienum ſurripiendi, imo verius furandi, ut ſic evadere poſſint publicam ignominiam, ſtatus ſui amiſſionem, vitæ abbreviationem, &c. Unde plurimum Reſpublica perturbaretur, eo quod tales neceſſitates crebrius occurrere ſoleant.

QUÆSTIO II.

De minutis, ac Domeſticorum Furtis.

SUMMARIUM.

15. *Modicum furans animo furandi plura ſi poſſet, peccat mortaliter.*
16. *An teneatur ad reſtitutionem?*
17. *Quomodo peccet, qui per Furta minuta intendit diteſcere?*
18. *Declaratur amplius.*
19. *Solvitur notabilis inſtantia.*
20. *Furantes minuta tenentur reſtituere, quomodo?*
21. *Ad Furtum mortale in minutis, requiritur major quantitas; & qualis?*
22. *Per Furta domeſtica poteſt graviter delinqui.*
23. *An ex iis naſcatur Actio Furti?*
24. *Quid quoad Furta famulorum, aut mercenariorum?*
25. *Ad grave Furtum Domeſticorum requiritur major quantitas.*
26. *Quid de Furto filiifamilias?*
27. *Præſertim operantis in obſequium patris?*
28. *Uxor ſurripiendo poteſt graviter peccare?*
29. *Quæ quantitas ad hoc requiratur?*
30. *Quid ſi abſumat in bonum familiæ?*
31. *Aut maritus non ſit invitus &c.*
32. *Quid de Bonis paraphernis uxoris?*

(c) Tract. 7. Diſt. 4. q. 2. n. 17.

33. *Uxor poteſt facere donationes, ac eleemoſynas, quas?*
34. *Item impenſas neceſſarias pro ſuſtentatione familiæ,*
35. *Aut averſione gravis damni.*
36. *Quid ſi maritus ſit diſſipator Bonorum communium?*
37. *Ad Furtum grave famulorum major requiritur quantitas.*
38. *Hæc unde colligenda?*
39. *Propoſitio damnata, & ratio damnationis ejus.*
40. *Quid in caſu manifeſtæ injuſtitiæ?*

15. CONCL. I. Si quis modicum quid auferat, animo tamen & voluntate plura auferendi, ſi poſſet, certum eſt, quod peccet mortaliter. Ratio eſt clara : quia talis habet pravam voluntatem, & affectum furandi quantitatem notabilem, ſi poſſet : atqui ſola voluntas prava jam ſufficit apud Deum pro peccato gravi; ergo. Unde notat Layman *loc. cit. n. 3.* ſi pœnitens confiteatur, modicum quid ſeſe furatum, eum quandoque a Confeſſario eſſe examinandum, an non habuerit animum plura ſurripiendi, ſi adfuiſſet occaſio.

16. Cæterum talis fur, non obſtante pravo affectu interiori quantitatem notabilem furandi, ſi poſſet, non incurret ſententiam excommunicationis alicubi latam in eos, qui rem notabilem furantur : neque tenebitur ſub mortali (bene tamen ſub veniali, ſi poſſit) ad illius modici reſtitutionem.

17. CONCL. II. Qui per Furta minuta intendit diteſcere, & conquirere notabilem pecuniæ quantitatem, peccat mortaliter illa prava intentione, & quovis externo Furto minuto ex vi illius intentionis deliberatæ procedente. Ita communis Doctorum. Ratio eſt : quia talis intendit accipere rem alienam magni momenti, invito Domino; ſimulque ſingula externa Furta procedunt ex intentione mortifera furandi ſenſim quantitatem notabilem. Unde de ſimilibus dicitur *Proverb. 11. Statera doloſa abominabilis eſt apud Deum.* Et *Deuter. 25. Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus &c. Abominatur enim Deus eum, qui facit hoc.*

18. Notat tamen Leſſius *cit. cap. 12. num. 48.* in ſingulis hujuſmodi Furtis minutis non committi novum peccatum mortale, ſed continuari jam cœptum : omnes enim iſtæ acceptiones, & detentiones acceptorum, cenſentur una continua executio illius pravæ intentionis.

19. Nec obſtat dictis in Concluſione, quod talis a pluribus ſucceſſive minuta ſurripiens, nemini faciat, neque facere intendat notabilem injuriam; ac proinde non videatur

pec-

Digitized by Google

peccare mortaliter. Reſp. enim: etſi nemo in particulari ſentiat grave detrimentum, tamen reſpectu Communitatis hoc eſt magnum incommodum, & valde repugnans ſocietati humanæ; atque in omni Republica bene inſtituta adeo exoſum, ut gravibus pœnis paſſim puniri ſoleat: ſicque tanquam res admodum noxia ſocietati humanæ, merito ſub peccato mortali prohibita cenſetur.

20. Ex his infertur, quod ſic furantes minuta, utputa fraudantes minuta, utputa fraudantes pondera, menſuras &c. teneantur ad reſtitutionem iis, a quibus acceperunt, quantum poſſunt: v. g. in ſimili occaſione Furta minuta commiſſa dominis minutim ſupplendo; aut, ſi ii ignorentur, vel amplius conveniri non poſſint, talia pauperibus erogando, prout in ſimili dicitur *c. Cum tu, de Uſuris*. Et merito Innocentius XI. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 38. damnavit: *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per parva furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.*

* Aſt ponamus, quod quis per plures res minutas ſive uni, ſive pluribus ablatas non voluerit diteſcere, ſed etiam furta minuta tantum ex occaſione ſucceſſive commiſerit, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, conſtituentne ſimilia plura furta peccatum mortale, ſi tandem perveniatur ad ſummam gravem &c. Item obligaturne talis ſub mortali ad reſtitutionem? Reſp. I. Quando talis auferens advertit, ac ſe reflectit, hanc materiam eſſe levem concreſcere cum præcedentibus ablatis in ſummam aliquam gravem, tunc deliberate ac reflexe pro eo tempore, quo actualiter ſic concreſcit, auferens peccat mortaliter, & ſub mortali tenetur ad reſtitutionem, quamvis dicta materia ex ſe foret levis. Ita cum communi contra nonnullos Sporer, *Tract. 5. in Decalog. cap 5. num.* 37. Ratio a La Croix *lib. 3. part. 1. num.* 1005. recte aſſignatur iſta; quia voluntas intendens retinere priores materias, & adjiciens hanc, habet pro objecto totam illam materiam moraliter inter ſe unitam, quæ gravis eſt, & graviter damnificat. Excipe tamen, niſi ſimul pro tunc quis habeat efficacem voluntatem ex præcedentibus furtis minutis reſtituendi ſaltem tantum, ut non amplius conficiatur exinde, & cum materia præſenti moraliter una ſumma gravis: tunc enim ablatio non foret peccatum grave.

Reſpond. II. Si auferens plures res leves per plura furta minuta, nec habuit intentionem diteſcendi, nec ullam fecit in auferendo reflexionem, quod concreſcant furta hæc minuta antecedentia & ſubſequentia ex parte objecti ſeu materiæ ablatæ in ſummam notabilem, ſeu damnum grave tertii, vel alicujus communitatis; tunc equidem talis auferendo non peccavit mortaliter, obligatur tamen nihilominus ad reſtitutionem, ſaltem ſi res illa coaleſcens in ſummam notabilem apud ipſum adhuc exiſtat in ſpecie, vel in æquivalenti, id eſt, ſi exinde factus fuerit ditior. Ita ſub his terminis teſta Sporer *Tract. 5. in Decalog cap. 5. ſect. 2 §. 3. num.* 40. Communis, ac certa Doctorum, & patet ex propoſitione damnata ſuperius *num.* 20 allegata. Nec dicas: ex delictis venialibus (qualia ſolummodo intervenirent in præſenti) alias juxta multos Doctores non oriri obligationem ſub gravi ad reſtitutionem. Reſpondeo enim in præſenti hanc obligationem reſtituendi ſub gravi oriri non tam ratione delicti in ipſa injuſta acceptione ſeu ablatione commiſſi, quam ratione rei acceptæ, ſeu rei alienæ detentæ in quantitate notabili: tenemur enim rem alienam notabilem apud nos exiſtentem ſub gravi, quando recognoſcimus alienam, reſtituere, quamvis eandem ab initio recepiſſemus abſque interventione ullius peccati etiam venialis; credentes bona fide, & ex ignorantia invincibili, rem iſtam eſſe noſtram, dummodo res iſta apud nos adhuc exiſtat in ſpecie, vel in æquivalenti, e. g. putavi hanc catenam auream hæreditate acquiſitam eſſe meam; poſtea autem experior, eam fuiſſe furto ablatam, teneor in hoc caſu reſtituere, etſi accipiendo nullum prorſus peccatum commiſerim. Quod ſi vero ponas in caſu, quod præcedentes res leves, per furta minuta abſque aliqua reflexione ad concreſcentiam exinde ſummæ gravis ablatæ, omnino ſint jam conſumptæ, ita, ut neque ex his ſurripiens factus fuerit ditior, in ſimili emergentia non deſunt Authores, qui ex allegato ſuperius fundamento commoti cum Oviedo, Diana &c contra alios negant adeſſe obligationem ſub gravi reſtituendi taliter ablata. De quo vide fuſius La Croix *lib. 3. part. 2. num.* 245. *et ſeqq* ubi aliquot Authores, & rationes pro & contra adducit, & demum concludit, quod, etſi ex tali peccato veniali ob ſemideliberationem actus non oriatur obligatio gravis; bene tamen ea oriri valeat, ſi tale peccatum veniale fuerit deliberatum, & ex ejus multiplicatione concreſcat materia gravis. *

21. CONCL. III. Non eadem quantitas, quæ ſimul accepta ſufficeret ad Furtum grave, ſufficit ad hoc, quando per plura fortuita Furta minuta ad eam pervenitur, ſed requiritur major quantitas. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia domini non ita facile ſunt inviti in his Furtis interpolatis, & fortuitis; taliaque minus ægre ferre ſolent, quam ſi eadem quantitas ſimul ac ſemel auferatur. Unde Leſſius *loc. cit. num.* 46. inquit: Si mortifere peccat, & ad reſtitutionem is tenetur, qui ab eodem homine aufert decem ſimul, requirentur quindecim, vel ſedecim, aut etiam viginti, ut quis ſub mortali teneatur reſtituere ablatum per Furta minuta fortuita, præſertim ſi longis intervallis facta ſint.

* Similiter Leſſius cum Sanchez, Rebello & aliis ſubjungit ex eodem fundamento, eo majorem requiri quantitatem ad conſtituendum peccatum grave in genere furti, quo plures numero fuerint illi, qui per furta minuta erant damnificati: nam damnum diviſum in plures, cenſetur minus ſenſibile. Hincque Molina & Diana in ſimili caſu requirunt ſaltem duplum: Sanchez & Cardenas putant, ſi auferatur a pluribus, qui unam communitatem conſtituunt, unum aureum ſufficere ad peccatum mortale: ac judicio Patris La Croix *lib. 3 part.* 5 *num.* 1052. poterit quandoque extendi ulterius, ſi communitas ſit magna & dives; puta ſub qua multi Mercatores & opulenti cives continentur; ultra duos tamen ducatos non vult extenſionem admittere loquendo de extraneis.

Tandem pro complemento primæ partis hujus quæſtionis de furtis minutis extraneorum adhuc indagabis, quid ergo practice ſentiendum ſit de illis Sartoribus, Sutoribus, Textoribus ac ſimilibus opificibus, qui pluribus ſucceſſive per furta minuta ſurripiunt fragmenta ſeu reliquias materiæ datæ? Reſpondeo cum Lugone *de J. & J. diſp* 16 *ſect* 4. §. 2. Diana *part* 2. *tract.* 6. *Reſolut.* 16 ac Sporer *Tr.* 5. *in Decalog ſect.* 2. §. 4. *n.* 68. Si ſimilia fragmenta ſint ſuo modo majora, vel alias in pretio alicujus momenti, quæ a Dominis curantur, & concreſcant in materiam gravem, peccari mortaliter eo modo, quo diſcurrebatur antea de rebus minutis uni, vel pluribus ablatis. Secus ordinarie dicendum, ſi talia fragmenta ſint levis momenti; cum ſimilia a dominis ordinarie non multum curentur, vel omnino pro derelictis habeantur, adeoque non cenſeantur ad invicem concreſcere in unam materiam gravem; quod maxime verum eſt, ſi ſimilia levia fragmenta abſque aliquo lucro ſpeciali exinde quæſito iterū aliis, ſpecialiter pauperibus, applicētur.*

22. Quæres nunc quoad alteram partem Quæſtionis, quid ſentiendum ſit de Furtis Domeſticorum, id eſt, natis, filiorum, famulorum, &c. Reſp. I. Certum eſt, eos poſſe peccare mortaliter peccato gravis Furti, ſi rationabiliter, & graviter invito patreſamilias, notabile aliquid ſurripiant. Patet hoc ex illo generali Præcepto Decalogi: *Non furtum facies.*

23. Solum hic notandum eſt, etſi tales in Foro conſcientiæ vere ſint fures, adhuc tamen contra eos in Foro externo non dari propriam Actionem furti pœnalem, & famoſam. Et quidem inter conjuges vere poſſe dari Furtum, adeo ut ejuſmodi res tanquam furtiva uſucapi non poſſit, quamvis ob honorem Matrimonii ceſſet inter eos *Actio furti*, nec vocetur *Furtum*, ſed meliori nomine *Amotio*, & inde ſequens *Actio rerum amotarum*, clare habetur *L. 1. & ſeqq ff. de Actione rerum amotarum*. Similiter ſi filius, vel ſervus, ſurripiat patri vel domino, Furtum committi, & rem effici furtivam, non autem inde naſci Actionem furti, teſtatus eſt §. *Si*

Digitized by Google

qui, *Inſtit. de Actionibus*, *quæ ex delicto*, *&c.* Cum non magis cum his, quos in poteſtate habemus, quam nobiſcum ipſi agere poſſimus.

24. Tandem, quod alia Furta domeſtica, videlicet commiſſa a famulis, aut mercenariis nobiſcum degentibus, ſi leviora fuerint, publice vindicanda non ſint, ac proinde non pariant Actionem furti, patet ex *l. Reſpiciendum*, *ff. de Pœnis*. Unde ſi per talia Furta læſis, poſtmodum fiat debita ſatisfactio mediante reſtitutione ablatorum, ceſſat in Foro externo omnis Actio pœnalis & famoſa. Quod ſi hoc non fiat, ac proinde paterfamilias domeſticis, vel eorum familiaribus, nequeat rem ablatam recuperare; tunc is etiam Judicis auxilium implorare poterit, quo hi ad reſtitutionem compellantur. Quinimo ſi eorum Furta ſint immodica, vel nimis multiplicata, etiam pœna corporali puniri ſolent; prout poſt Julium Clarum *lib. 5. Sentent. §. Furtum*, *n. 22.* notat Layman *cit. cap. 1. n. 4.*

25. Reſp. II. Certum videtur, ad furtum grave Domeſticorum non ſufficere eandem quantitatem, quæ ad grave furtum hominis externi ſufficeret. Ita Lugo *diſp. 16 de juſt. & jure*, *ſect. 4. n. 63.* & alii communiter. Ratio eſt: quia reſpectu Domeſticorum non ita facile invitus eſt paterfamilias, ſicut adverſus extraneos, ut patet ex communi ſenſu hominum.

26. Et quidem de filiisfamilias loquendo, parentes non raro magis ſunt inviti quoad modum, quam quoad ſubſtantiam. Et fortaſſe (ut inquit Lugo *loc. cit. n. 76.*) diſplicet uſus ipſe in tali, vel tali materia; non tamen volunt ſemper graviter obligare filium ad culpam lethalem in ea acceptione, & multo minus ad reſtitutionem, poſtquam pecunia conſumpta eſt.

* Præſertim non oportet ordinarie loquendo facere multos ſcrupulos circa eſculenta, & poculenta, ſi filiifamilias ipſimet abſumpſerint: ſecus ſi in magna reſpective quantitate aliis vendiderint, & pecunias exinde comparatas ad malos uſus luride applicarint, vel ſi ſimilia in notabili quantitate aliis minus indigentibus & luridis hominibus donarint, forſan ut per eoſdem occaſiones acquirant, impura, aliave illicita deſideria ſua executioni mandandi.

Item quamvis AA. moderni communiter admittant nobiſcum, quod furari tres ducatos reſpectu extranei ſit grave peccatum, etſi auferantur prædiviti alicui Regi, nihilominus quoad domeſticos, & filiosfamilias, Navarrus, Leſſius, Filliucius & alii apud Sporer & La Croix hic volunt, Filium non eſſe condemnandum peccati mortalis, ſi duos vel tres aureos auferat a Patre valde divite: quod etiam non improbat Cardinalis de Lugo.

27. Adde ex eodem Lugone *num. 77.* & aliis, quando filius in commodum & obſequium patris ultra ſuum debitum operatur, & lucratur, poſſe in mercedem ſui laboris & obſequii (niſi aliunde præſtetur) aliquid accipere. Sed ne laxentur habenæ filiis ad Furta domeſtica, illud bene notandum eſt, quod dicitur *Proverb.* 28 *Qui ſubtrahit aliquid a patre ſuo, vel a matre, & dicit, hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.*

28. Uxorem quod attinet, ea quidem graviter peccat, & etiam mortaliter, ſi Summam notabilem ex bonis mariti, vel quorum adminiſtratio ad ipſum pertinet, utpote, qui ex ipſis tenetur providere familiæ, ipſo rationabiliter invito accipiat. In hiſce tamen caſibus multa ſunt obſervanda.

29. I. In hujuſmodi Furtis major ad peccatum mortale requiritur quantitas, quam in aliis: hæc autem quantitas judicio prudentis, ſpectato ſtatu, opibus & cæteris dijudicanda eſt, num ſit notabilis; & excedens notabiliter conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ conditionis, nec ne.

30. II. Si uxor abſumat in bonum familiæ, in quod maritus ipſe erat abſumpturus, ipſa non obligatur ad quidquam reſtituendum; prout inter alios notat Gobat *tract. 5. Quinarii*, *cap. 22. num. 28.* Ratio eſt; quia nullo damno reali, & æſtimabili, afficit hoc modo maritum; eſto, affecerit eum injuria, uſurpando ſibi ipſius officium, atque adminiſtrationem bonorum communium.

31. III. Si maritus ipſe aut omnino invitus non ſit, ſed rogatus facile concederet, aut ſi irrationabiliter ſolum invitus, non peccat uxor aliquid ex ejuſdem bonis ſurripiendo. Ratio eſt clara: quia aut maritus invitus non eſt, aut certe non rationabiliter invitus, uti ſupponitur; ergo uxor jam hoc ipſo non committit Furtum in tali caſo, prout liquet ex ipſa definitione Furti, de qua *num. 2. & ſeqq.*

32. IV. Poteſt inſuper uxor libere donare ex bonis ſuis paraphernis, ſpectato Jure communi Cæſareo, ac niſi aliter inter virum & ipſam fuerit conventum. *leg. Hac lege*, *Cod. de Pactis conventis*. Verum de hoc jam alibi. (c)

33. V. Poteſt etiam uxor ex bonis communibus facere donationes, & eleemoſynas ſecundum conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ conditionis. Quod ſi vir vetet, videtur vetare exceſſum; alioquin foret irrationabiliter contrarius, ſeu invitus; ſiquidem uxor non eſt mancipium viri, ſed ſocia, habens etiam quandam auctoritatem adminiſtrationis, etſi viro ſubjectam, ne quid inordinate fiat; unde nequit ei maritus omnes donationes, etiam moderatas, & rationabiles prohibere.

* Diana, Tamburinus & Banez loquentes de expenſis, quas uxor facit in eleemoſynas, & alias honeſtas donationes, ajunt, uxorem non eſſe condemnandam gravis peccati, ſi taliter expendat ſingulis annis partem vigeſimam lucri annui, ſeu annuorum redituum, quam regulam obſervari poſſe, inquit Sporer *tract. 5. in Decalog. cap. 5. ſect. 2. num.* 52. Ubi tamen ſapienter ſubjungit; eandem regulam habere locum ſolummodo tunc, quando reditus annui non ſunt nimii: nam alias uxor Principis v. g. poſſet ſingulis annis citra mortale peccatum auferre marito decem millia ducatorum, ſi reditus annui Principis forent ducenta millia, utpote cum decem millia ducatorum forent vigeſima pars talis ſummæ: atqui hoc videtur contra communem perſuaſionem, idque nec ditiſſimorum conſuetudo probat: ergo. *

34. VI. Inſuper poteſt uxor in ſuas, liberorum, totiuſque familiæ neceſſitates, atque adeo in victum, veſtitum, medicinas, accipere, & convertere tantum, quantum teneretur maritus, poſito, quod hic præ avaritia, vel ignorantia non ſubminiſtret talia neceſſaria.

* Sic ſi Pater filio ad bellum vel ad ſtudia miſſo non ſuppeditaret neceſſaria ſecundum ſtatum, poſſet eadem occulte ex bonis mariti ſeu ex communibus, ſi adſint, mittere mater, uti tenet Lugo *de J. & J. diſp.* 16. *n.* 68. modo matrum nimius erga filios & excæcatus amor non ſæpius ſuggerat neceſſitatem, ubi nulla eſt a parte rei. Item adverte, quod hæc doctrina, concedens matribus licentiam occulte quidpiam mittendi filiis pro conſervando ſtatu, intelligenda ſit circa proles ex hoc ipſo patre genitos. Etenim ſi uxor iſta haberet proles ex præcedenti Matrimonio, deberet potius hiſce, quando aliunde proviſæ non ſunt, ſuccurrere ex propriis, ſi quæ habet; licet cæteroquin Authores nec ſimilem uxorem mortalis peccati condemnent, ſi prolibus ex præcedenti Matrimonio, vel etiam parentibus ſuis aut fratribus ac ſororibus, conſiderato ſtatu ſuo vere pauperibus, applicaret eas eleemoſynas & donationes, quas alias, conformiter dictis præcedentibus, facere poſſet. Aſt ne quid nimis; alias forſan mentietur iniquitas ſibi. *

35. VII. Poteſt ulterius uxor eas alienationes facere, quas neceſſarias rationabiliter judicat ad avertendum a marito grave damnum; ſive temporale, v. g. morbum, mortem, carcerem, ſi præ avaritia vel ignorantia id negligat maritus (ſicuti feciſſe Abigail, ad perpetuam ejus laudem legitur *1. Reg.* 25.) ſive ſpirituale, largiendo eleemoſynas, ne Deus ipſum ob flagitia puniat, ſed miſericorditer convertat. Sic enim utiliſſime gerit uxor negotium mariti, cujus damnum etiam redundaret in ipſammet uxorem; ac proinde is nequit rationabiliter eſſe invitus.

36. Addit Leſſius *lib. 2. cap. 12. num. 87.* & Layman *lib. 3.*

tract.

tract. 4. cap. 13. num. 7. Quando maritus eſt diſſipator bonorum communium patrimonii in potationes, largas donationes, vel mulieres, non prohiberi uxorem, ſi ita opus eſſe videatur, occulta compenſatione uti (eo quod vir tali modo faciat injuriam uxori) aliquid de bonis mariti ſubtrahendo: dummodo caveat, ne ſoluto matrimonio, propter ignorantiam factæ occultæ compenſationis, reſtitutio dotis ipſi denuo fiat.

37. Quantum attinet ad famulos, & famulas, certum quoque eſt, plus requiri in iis ad Furtum grave, quam in extraneis. Ratio eſt: quia domini ſciunt, attenta fragilitate humana non poſſe, moraliter loquendo, ita ab iis administrari res domeſticas ſibi commiſſas, quin aliquid, præſertim in eſculentis, & poculentis, adhæreat manibus contrectantibus: ſicut, qui conducit operarios in vineam, ſupponit pro certo, uvas ab ipſis comedendas uſque ad libitum & ſaturitatem, nec poſſe bovi trituranti os alligari.

38. Porro, quænam quantitas ſufficiat ad peccatum mortale in famulis, & ancillis, a multis pendet circumſtantiis, ac præſertim a liberalitate & tenacitate dominorum; quorum aliqui liberaliores ſunt, nec volunt erga famulos juris rigorem exercere, ſed humana & communi fidelitate contenti eſſe, dummodo cæteroquin ſua munia exacte præſtent.

39. Ne autem hujuſmodi famulis laxentur habenæ ad Furta domeſtica, Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 37. Propoſitionem damnavit: *Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere, ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario ſuo.* Et merito dicta Propoſitio, *ſicut jacet, ut minimum tanquam ſcandaloſa, & in praxi pernicioſa*, damnata fuit, quia erat inductiva famulorum ad plurima Furta: eo præſertim, quod judicium de inſufficientia ſalarii relinquebat ipſis famulis, qui ſtante quocunque dubio, ob naturalem erga ſeipſos affectum, facile pro ſe judicarent; cum tamen nemo poſſit eſſe judex in propria cauſa. Accedit, quod iniquum ſit, patremfamilias, qui eſt in poſſeſſione ſuorum bonorum, ſuperveniente dubio de ſufficientia ſalarii, per occultam ſurreptionem a dicta ſuorum bonorum poſſeſſione deturbare, contra illud vulgatum: *In pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis, arg. c. In pari de Reg. Juris in* 6.

40. Quod ſi vero luce meridiana clarius ſit, herum committere injuſtitiam, vel minuendo ſalarium ex juſtitia debitum, vel non ſolvendo mercedem pacto promiſſam, tunc dictæ propoſitionis damnatio locum non habet: & poterit famulus in judicio petere æqualitatem mercedis ſibi debitæ; aut, ſi ex aliqua cauſa id obtinere nequeat, *extrajudicialiter* ſibi occulte compenſare. Jo: Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitionem 37. Innocentii XI. n. 38. & ſeq.*

* Cæterum pro praxi eorum, quæ præcedentibus duabus quæſtionibus diximus; ponamus, quempiam accedere Confeſſionale, qui ſe accuſat, quod furatus fuerit: ex tunc pro primis Confeſſarius, niſi pœnitens ipſemet ſpecificaverit, quærat de quantitate rei ablatæ, quam ſi reſpectu cujuslibet ſtatus abſolute gravem deprehenderit, petat numerum, quoties diſtinctis ac interruptis vicibus materiam gravem abſtulerit, eumque obliget ad reſtitutionem, niſi aliqua adſit ex cauſis excuſantibus infra enarrandis. Quando vero materia ablata eſt talis, quæ non reſpectu cujuslibet illico cenſetur mortalis, tunc Confeſſarius, ut gravitatem aut levitatem furti, nec non obligationem gravem vel levem reſtituendi recte dignoſcere queat, prudenter reſpiciat ad ſequentes circumſtantias. I. Advertat, *quiſnam* ſit auferens, num domeſticus vel extraneus? Quodſi domeſticus, num Filius aut uxor vel potius famulus illius, cui res aufertur? II. Attendat, *cuinam* res illa ſit ablata, num uni vel pluribus, an diviti vel pauperi, num mercatori aut civi communi, vel ruſtico aut operario, &c. III. *Quomodo* fuerit ablata, an ſimul & ſemel, vel ſucceſſive per furta minuta? Quodſi per plura furta minuta, num habuerit animum exinde diteſcendi, vel ſaltem ſe reflexerit, quod exinde deveniatur ad ſummam gravem vel non? &c. & commodas reſolutiones deſumet ex jam dictis. Sic enim, ſi *filiusfamilias* ſuo *Parenti* valde *diviti* aliquid abſtulit *ſucceſſive per furta minuta*, jam confluunt ſimul tres cauſæ, ſingulæ diminuentes gravitatem furti. Et licet ſane non expediat, ſimilia paſſim manifeſtare talibus pœnitentibus, ne ad furta proniores fiant, ſed potius conſultum ſit, eoſdem juxta jam dicta nihilominus ad aliquam reſtitutionem, quantum prudenter poſſibile, adſtringere, vel ſaltem propterea certas preces injungere, deſerviunt tamen non raro iſta pro conſolatione Confeſſarii, ut gravitatem vel levitatem peccati, & exinde exurgentem gravem vel levem obligationem reſtituendi, aut omnimodam condonationem dignoſcere valeat. *

QUÆSTIO III.

De Cooperantibus ad Furtum, vel injuſtam Damnificationem.

SUMMARIUM.

41. *Damnificatio injuſta dupliciter fit.*
42. *Novem genera cooperandi ad Furtum, vel Damnificationem.*
    (d) De hoc Quæſt. ſeq. n. 60. & ſeq.
43. *Juſſio*, &
44. *Conſilium, quos denotet?*
45. *Quando conſulens teneatur ad reſtitutionem?*
46. *Objectio notabilis.*
47. *Regula 62. Juris in 6. declaratur.*
48. *Conſenſus, quid importet?*
49. *Et quando cenſeatur efficax?*
50. *Palpo, quis, & quando teneatur ad reſtitutionem?*
51. *Recurſus, quid, & quomodo fiat?*
52. *Participans, dupliciter fit.*
    (e) Adde dicta Tract. 4. Diſt. 7. Quæſt. 2. numer. 23. & 24.
53. *Mutus*,
54. *Non obſtans*, &
55. *Non manifeſtans, qui?*
56. *Et quomodo peccent, ac reſtituere teneantur?*

41. CErtum eſt, quod contra ſeptimum Præceptum Decalogi non tantum delinquatur per Furtum, aut Rapinam, injuſte aliena ſurripiendo, aut violenter rapiendo; ſed etiam per quamcunque injuſtam Damnificationem Proximi in bonis fortunæ. Dupliciter autem hoc poteſt contingere: Primo immediate, ſeu per ſeipſum id exequendo; ut ſi quis per ſeipſum furetur, aut rapiat violenter rem Proximi, vel ipſius bona damnificet. Secundo, mediate cooperando ad tale Furtum, Rapinam, vel Damnificationem; ut mandando, conſulendo, vel alio ſimili modo.

42. Cæterum horum modorum cooperandi ad Furtum, vel Damnificationem alterius, novem ſunt genera, quæ non ſolum incurrunt reatum peccati cooperando ad tale injuſtum opus, ſed etiam obligantur ad reſtitutionem in ſolidum (d) & hiſce communibus verſiculis apte comprehenduntur:

Quilibet in ſolidum reddat prius injuriato:
Juſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus,
Participans, Mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Quorum priores ſex modi poſitive cooperantur ad Furtum, vel damnum injuſtum inferendum; tres autem poſteriores negative, id eſt, omittendo id, quod ex officio, atque juſtitia facere tenebantur. Omnes autem haſce perſonas, prædictis verſiculis comprehenſas, oportet breviter declarare. Itaque

43. De *Juſſione* in primis loquendo, hoc nomine ille ſignificatur, qui ita jubet, ut alterius animum ad Furtum, vel Damnificationem injuſtam inferendam moveat: ut ſi pater filio, dominus ſervo, aut aliis perſonis, ſibi ſubditis, jubeat Furtum aut Rapinam facere, vel aliud damnum Proximo inferre. Talis ſecundum omnes non ſolum peccat jubendo opus pravum; ſed etiam cenſetur cauſa damni illati per eum, qui ejus juſſa ſequendo damnum intulit; & conſequenter etiam tenetur ad reſtitutionem injuſte ablatorum, ſive compenſationem damnificatorum.

44. De *Conſilio* nunc loquendo, ſub Conſilio ſeu conſulente comprehenduntur ii, qui ſub pravo conſilio permovent alterum ad aliquod malum, damnum ſive maleficium, Proximis injuſte inferendum. Huc pertinent adhortationes, preces, atque promiſſiones, ut alter excitetur efficaciter ad damnum injuſtum inferendum. Et tales non ſolum peccant mortaliter, ſi fraude, vel culpa lata (ut vocant Theologi) iniquum conſilium dederint, ex quo grave damnum Proximo ſubſecutum eſt, ſed etiam tenentur ad reſtitutionem.

45. Intellige, ſi altero pravum conſilium ſuum ſequente, grave damnum re ipſa ſequatur: nam, ſi ſecus fiat, id eſt, ſi alter pravum conſilium non ſequatur, ac proinde conſulens non fuerit efficaciter cauſa damni alicujus, etſi graviter peccaverit ratione pravi affectus interioris datique mali conſilii, non tamen quidpiam tenetur reſtituere; eo quod altero meliora conſilia ſequente, nullum inde damnum cuipiam actualiter evenerit.

46. Dices: Nullus tenetur ſequi conſilium, quinimo explorare ac deliberare debet apud ſemetipſum, an illud ſibi expediat, nec ne, *L. 2 ff. Mandati*; ergo non videtur, quod Conſulens unquam poſſit incurrere obligationem reſtituendi. Accedit *Reg.62. Juris in* 6. ibi: *nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur*, cum concordantiis. Reſp. I. retorquendo argumentum: ergo cum allata Regula Juris loquatur de conſilio non fraudulento, ſecus erit dicendum de fraudulento; nam exceptio firmat regulam in oppoſitum.

47. Reſp. II. Argumentum, atque citatam Regulam, procedere de conſilio dato circa contractus, vel quaſi contractus: nam, ſi ex tali conſilio, tamen non fraudulento, alteri illud exequenti, eveniat damnum, Conſulens ei ad nihil tenetur, ob rationes dictas. Secus eſt de conſilio dato circa maleficia, vel quaſi, v. g. committendi Furtum, Homicidium: ſi enim ex tali conſilio fuit damnum cuipiam tertio efficaciter ſecutum, tunc in ſolidum tenetur Conſulens, non quidem illi, cui conſilium dedit (quia is ſcire debebat, id ſibi non expedire) ſed alteri, contra quem conſilium dedit, quemque ſuo conſilio efficaciter damnificavit. Gloſſa *ad cit. Reg. 62. Juris in* 6.

48. Quoad *Conſenſum* adverte, quod nomine Conſenſus in propoſito intelligatur efficax approbatio, aut ſuffragium ad malum inferendum: veluti, ſi aliquis e Magiſtratu, Concilio vel Capitulo, præſtet ſuffragium, & conſenſum ad inferendum bellum injuſtum, vel quodcunque damnum iniquum.

49. Et dicitur notanter, *efficax approbatio, aut ſuffragium*, id eſt, tale, a quo pendet, ut res fiat, ita ut ex ejuſdem efficaci influxo damnum injuſtum re ipſa ſubſequatur. Nam ſi a conſenſu tuo non pendeat, ut malum inferatur, nec ne, eo quod auctoritatem nullam habeas, vel ſi abſque tuo conſenſu jam alii æque fuerint parati ad damnum inferendum, non cenſeris cauſa damni efficax: ac proinde, licet juxta gravitatem exceſſus potueris peccaſſe mortaliter ob pravam voluntatem, qua conſentiebas ad malum, nihilominus ad reſtitutionem, ſeu damni recompenſationem non teneberis, quia per te re ipſa nullum efficaciter damnum illatum eſt. Et ex hoc innumeri caſus poſſunt reſolvi.

50. Quoad *Palponem* ſciendum, quod nomine Palponis, ſeu Palpantis, intelligatur adulator laudans damnificantem, aut ſcelus patratum commendans, ſic quod ex hoc alter moveatur ad damnificandum. Huc pertinet exprobratio ignaviæ, quod quis, v. g. injuriam acceptam nolit ulciſci, ac hujuſmodi. Et talis non ſolum peccat juxta gravitatem materiæ, pravæque intentionis; ſed etiam tenetur ad recompenſationem gravis damni illati, quando ex tali adulatione, laudatione, aut exprobratione ignaviæ, alter efficaciter excitatur, atque impellitur ad maleficium perpetrandum. Ratio eſt clara: quia talis Palpo eſt cauſa efficax damni illati, nam ſine tali palpatione (uti ſupponitur) damnum alteri non intuliſſet.

51. Per *Recurſum* intelligitur hic, quicunque refugium, aut ſecuritatem, vel quodlibet receptaculum præbet malefactori, ex quo is movetur ad inferendum damnum. Et hæc aſſecuratio poteſt fieri vel receptando perſonam, vel rem ablatam, aut ejus inſtrumenta occultando, aliiſque ſimilibus modis, quibus alter animatur, atque efficaciter movetur ad inferendum Proximo malum, vel omittendam debitam reſtitutionem.

52. Quoad *Participantem* eſt notandum, dupliciter aliquem poſſe eſſe participem, ſeu participantem damni illati. I. Quia participat de re injuſte ablata, utputa quia eſt particeps prædæ: & hac ratione præter peccatum, quod incurrit, tenetur ad reſtitutionem pro ea parte, quæ ipſi obvenit. II. Si quis participet in ipſa actione mala, & injuſta; ut ſi quis adjuvet furem ad Furtum perpetrandum, v. g. ſcalas apponendo, vel ipſas fure aſcendente ſuſtinendo, excubias agendo, prædam aſportando, aut ſimiles actiones exercendo, quæ in talibus circumſtantiis proxime juvant ad peccatum. Additur, *Quæ in talibus circumſtantiis proxime juvant ad peccatum*: nam ſecus dicendum, ſi opus illud de ſe indifferens ſit, ſimulque proxime non juvet ad peccatum alterius, neque fiat ad cooperandum inferenti injuſtum damnum, ſed ob alium rationabilem finem, v. g. ad reddendum licitum obſequium jure cuipiam debitum. (e)

* Ex quo inferes, quod, ſi tres vel quatuor gregarii milites ſeſe adinvicem excitantes & commoventes, ſicque unus dependenter ab alio communi conſilio intrent vineam vel cellam vinariam non hoſtilem, eandem ex integro ſpoliando, vel plures graſſatores ſimili modo expilent domum, quod; inquam, omnes peccent graviter, & in ſolidum obligentur ſinguli ſub gravi ad reparationem totius damni ab ipſis cauſati, quamvis nonnulli horum tantum ex præda paucos botros, vel modicum vinum, vel tantum nonnullos crucigeros accepiſſent. Ratio eſt: quia ſinguli non ſolum in re accepta, ſed in ipſa actione mala & graviter alteri noxia participarunt, ac unus ab altero dependenter influendo efficaciter totum effectum cauſavit. Secus dicendum, ſi abſque communi conſilio, ſeu adinvicem dependentia, ab aliquibus furta ſimilia fuiſſent perpetrata; tunc enim, qui tantum modicum abſtuliſſet, quamvis forſan conſcius furti aliorum, non tamen exinde peccaſſet mortaliter, nec teneretur ſub gravi ad reſtitutionem. Ita cum Leſſio Card. de Lugo, Sanchez, Diana ac aliis Sporer *tract. 5. cap. 5. ſect. 2. num. 47.* & La Croix *lib. 3. part. 1. n.* 1010. Ratio eſt: quia talis tantum participat quoad ipſam rem acceptam, quæ levis eſt, utpote non influens in actiones aliorum. Excipe tamen, ſi huic deprædationi interfuiſſet præter gregarios Dux militum; vel ejuſdem ſubordinatus: talis enim, quia *non obſtitit*, prout tamen ex officio tenebatur, quin & adjuvit, adſtringitur in ſolidum ad reſarcitionem totius damni; prout recte notat noſter Henno *Tom. 2. tract. 1. diſp. 4. quæſt. 4.* ad finem, & colligetur ex dicendis proxime. *

53. Quod attinet ad reliqua tria, nempe ly *Mutus*, *Non obſtans*, *Non manifeſtans*, quibus indicantur negative concurrentes ad Furtum, aut aliam injuſtam Damnificationem: inprimis per *Mutum* intelligitur ille, qui id, ad quod ex officio tenebatur, omittit præcipere, ſi erat Superior; conſulere, ſi Conſultor; clamare, aut ſtrepitum facere, ſi erat Cuſtos rei, ad damnum impediendum.

54. *Non obſtans* dicitur, qui omittit opem vel operam, qua poterat damnum impedire, & quam ex officio tenebatur navare: ut Princeps, Magiſtratus, Præpoſiti viarum, & ſimiles.

55. *Non manifeſtans* denotat eum, qui, cum ex officio teneatur, omittit manifeſtare malefactorem; idque ſive ante factum, quando damnum erat impediendum; ſive poſt factum, quando id eſt reſarciendum: ut Cuſtos rei alienæ cuſtodiandæ deputatus.

56. Et quidem certum eſt, quod tales peccent juxta gravitatem ſuæ negligentiæ, damnique inde ſequentis: utpote

cum

Digitized by Google

eum ex officio teneantur impedire damnum, ſimulque illud impedire commode poſſint, uti ſupponitur. Quinimo tales etiam ſuo modo tenentur ad reſtitutionem ratione damni ex ſua taciturnitate, vel non reſiſtentia Proximo emergentis, prout amplius patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* Hinc ſit

QUÆSTIO IV.

De Reſtitutione, atque ordine in ipſa ſervando, circa bona Fortunæ.

SUMMARIUM.

57. *Reſtitutio, quid?*
58. *Eſt neceſſaria ad ſalutem.*
59. *Duæ generatim ſunt radices ſeu cauſæ reſtitutionis, quæ?*
60. *Obligatio reſtituendi in ſolidum, quid?*
61. *Qui omnes teneantur reſtituere ratione injuſtæ acceptionis, vel Damnificationis?*
    (ſ) Ut ſæpius dictum Quæſt. præc.
62. *Cauſa totius damni tenetur reſtituere totum, cauſa partis partem.*
63. *Quid de tribus modis negative cooperantibus?*
64. *Quo ordine ſinguli teneantur ad Reſtitutionem?*
    Per ordinem, quid intelligatur?
65. *Detinens rem alienam primo loco tenetur.*
66. *Quis ordo in Reſtitutione ob Damnificationem injuſtam?*
67. *Si res furtiva caſu pereat apud furem, adhuc is reſtituere tenetur;*
68. *Niſi ſimiliter periiſſet apud dominum.*
69. *Reſtitutio, cui facienda?*
70. *I. Regula quoad hoc.*
71. *II. Regula.*
72. *III. Regula.*
73. *Reſtitutio, quando facienda?*
74. *Quid in caſu impedimenti temporalis?*

57. QUæritur I. Quid ſit Reſtitutio, & ex quibus cauſis oriatur? Reſp. I. *Reſtitutio* (ſic dicta, quaſi *rei* in ſtatum priſtinum *ſtatutio*) quantum ad propoſitum, eſt actus Juſtitiæ, quo ſit rei alienæ redditio, vel damni injuſte illati compenſatio. Ita in re communis.

58. Porro Reſtitutionem eſſe ad ſalutem neceſſariam de præcepto, patet ex illo Decalogi: *Non furtum facies*. Quia ejuſdem rationis eſt, furari, & detinere rem alienam invito rationabiliter domino, dum reddi poteſt. Hinc S. Auguſtinus *Epiſt* 54 ac refertur *c. Si res aliena*, 14. *q* 6. ait: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur: ſi autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum. Sed ut dixi, cum reſtitui poteſt.* Hæc ille.

59 Reſp. II Duæ generatim circa bona Fortunæ, ſive res temporales exteriores, ſunt radices, ſeu cauſæ Reſtitutionis: una ex parte rei acceptæ, ſeu poſſeſſæ, quæ domino ſuo reddi debet; altera ex parte injuſtæ acceptionis, ſive damnificationis. Ratione prioris capitis tenetur quis reſtituere rem depoſitam, vel commodatam, ac hujuſmodi, quando poſtulatur a domino, vel tempus præſtitutum elapſum eſt. Ratione poſterioris capitis non ſolum tenetur fur reſtituere vero domino rem furtivam, ſed etiam injuſte Proximum damnificans recompenſare damnum illatum, & quidem in ſolidum, juxta Doctores communiter, & patet ex verſiculis *num.* 42. relatis. Sed occaſione horum

60. Quæritur II. Quid ſit Obligatio reſtituendi in ſolidum? Reſp. cum communi: Per *Obligationem reſtituendi in ſolidum* intelligitur illa, qua quis efficaciter ad furtum, vel damnum cooperans, obligatur ad reſtituendum ſeu ſolvendum totum, ſi alii, ſive principales, ſive cooperantes, non ſolverint. Quod ſi unus eorum prius illi, qui paſſus eſt damnum, reſtituat, cæteri liberantur a debito Reſtitutionis in comparatione ad ipſum damnificatum (alioquin enim idem damnum ſæpius eidem deberet reſarciri, quod non exigit Juſtitia) adhuc tamen iidem tenebuntur pro rata portionis, quæ eos contingit, partem ſuam refundere illi, qui damnificato totum damnum prior compenſavit, atque reſtituit. Scotus 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. §. *De quarta*, & alii.

61. Quæritur III. Quinam ratione injuſtæ acceptionis, vel Damnificationis bonorum Fortunæ, teneantur reſtituere? Reſp. I. Omnes illi tenentur ad Reſtitutionem in ſolidum, qui ſua juſſione, conſilio, conſenſu, vel alio ex prædictis novem modis fuerunt cauſa efficax damni injuſte illati. Ita communis, Idque deſumitur tum ex illo D. Apoſtoli *Rom.* 1. *Non ſolum qui talia agunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Tum ex *c. Notum ſit*, 2. *q.* 1. ubi dicitur, quod *facientem, & conſentientem pari pœna conſtringit*. Tum tandem ex eo: quia omnes illi ſupponuntur fuiſſe cauſa efficax damni illius; nam, ſi vel talis juſſio, aut conſilium pravum non fuit in opus deductum, altero meliora conſilia ſequente; vel ſaltem non fuit cauſa efficax damni, utpote independenter a tali conſilio illati, nulla ex parte eorum oritur obligatio Reſtitutionis. (ſ) Unde ille vulgatus verſiculus, ſupra jam relatus, & loquens de omnibus prædictis novem damnificantium generibus, ſic de illis pronuntiat:

Quilibet in ſolidum reddat prius injuriata.

Et hinc merito Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 39 Propoſitionem damnavit: *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem.*

62. Reſp. II. Cum Leſſio *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 32. & aliis, quod ad priores quinque modos attinet, nempe *Conſulens*, *Mandans*, *Conſentiens*, *Laudans*, & *Receptans* (de ſexto modo, nempe de *Participante*, jam dictum eſt *num.* 52.) tenentur ii ad reparationem totius damni in ſolidum, ſi totius damni illati cauſa fuerunt; vel partis, ſi partis tantum illati damni cauſa extiterunt. Hinc ſequitur, quod ſi volenti furari decem, efficaciter juſſiſti, ſuaſiſti &c. ut acciperet alios decem, tenearis tantum ad decem: ſi vero is efficaciter non intenderat quidpiam furari, ad tuum autem conſilium furetur viginti, illo non reſtituente teneberis totos viginti reſtituere, eo quod cauſa efficax fueris totius damni per Furtum illati: & ſic de ſimilibus diſcurrendum.

63. Reſp. III. Quod ad cæteros tres modos attinet, qui negative cooperantur ad damnum Proximi tanquam *Mutus*, *Non obſtans*, *Non manifeſtans*; iſti tunc ſolum obligantur, dum ex officio tenentur ad impediendum Proximi damnum, idque ex culpa gravi non impediant. Leſſius ibidem *num* 69. & *ſeqq.* cum communi. Additur notanter, *dum ex officio tenentur*: nam qui non obligatur ad impediendum damnum Proximi ex officio, licet teneatur ex Charitate, ac proinde non impediendo peccet, non tamen tenetur damnum reſarcire; cum violatio Charitatis non inducat neceſſitatem Reſtitutionis, ſed ſolum violatio obligationis Juſtitiæ, juxta Doctores paſſim.

64. Quæritur IV. Quo ordine teneantur prædicti ad Reſtitutionem faciendam: Ubi per *Ordinem* non intelligitur prioritas temporis: omnes enim ſuo modo, & niſi aliunde excuſentur, obligantur ſtatim facere Reſtitutionem poſt Furtum, vel damnum Proximo injuſte illatum, quamprimum fieri poteſt; cum præceptum non retinendi rem alienam injuſte, & conſequenter reſtituendi, ſit negativum, ſicque obliget ſemper & pro ſemper. Unde per *Ordinem* intelligitur hic prioritas quoad gravitatem criminis, & obligationis.

65. Reſp. I. Si aliquid Proximo injuſte eſt ablatum, primo loco, & ante omnes tenetur is reſtituere, ad quem res furtiva pervenit. Ratio clara eſt: quia talis obligatur ratione rei alienæ apud ipſum exiſtentis, quæ obligatio eſt ſumma; nam quælibet res tranſit cum ſuo onere: ſimulque res aliena, quamdiu extat in ſpecie, per ſe debetur, ſemperque clamat, ut dici ſolet. Quod ſi is rem jam conſumpſerit, neque habeat aliunde unde reſtituat; tunc altero loco tenetur Jubens, tertio Executor, & poſtmodum alii, ut in ſimili mox dicetur.

66. Reſp. II. Si vero nihil ablatum eſt, ſed tantummodo damnum Proximo injuſte illatum; primo loco tenetur is dam-

num

Digitized by Google

num reſarcire, qui coegit, vel fraude induxit, aut alteri imperavit damnum illud inferre, cui alter non fuit auſus contradicere: ut ſi Dux belli injuſti imperet militi, ut occidat, incendat, ſpoliet. Idem dicendum de eo, qui ſuo nomine procuravit fieri maleficium, ſeu injuſtam Damnificationem. Ratio utrinſque partis eſt: quia talis cauſa eſt primaria, movens cæteras, ac proinde tenetur ante alias ad Reſtitutionem. Imo ob hanc rationem notant Doctores, quod ſi talis reſtituat, aliæ concauſæ ſecundariæ non teneantur eidem quidquam refundere. Secundo loco tenetur Executor; in quantum fuit executor Furti, vel damni injuſte illati. Tertio loco tenentur cæteri, qui conſilium ad illud dederunt, qui conſenſerunt, laudaverunt, aut recurſum vel obſequium præſtiterunt.

* Quodſi dubites, num tres cauſæ negative influentes, nimirum *Mutus*, *non obſtans*, *non manifeſtans* eodem ordine (nimirum tertio loco) quoad obligationem reſtituendi ſint ponendæ, ſicuti cauſæ ſecundariæ poſitive ad damnificationem concurrentes? Ad hoc dubium tibi ex Leſſio, Card. de Lugo, Haunoldo ac Layman &c. reponit La Croix *lib.3. part. 2. nu.* 63. cauſas illas poſitivas teneri adhuc reſtituere ante cauſas negative influentes; quia poſitive influentes revera procurant damnum; negative autem ſolummodo id non impediunt. Et conſequenter cauſæ negativæ in ordine ad faciendam reparationem damni videntur ponendæ *quarto loco*. e. g. ponamus, quod unus famulus efficaciter extraneis ſibi notis; aut ex conſanguineis ſuadeat, vel etiam claves ſubminiſtret, ſive modum oſtendat, quomodo ab Hero hujus famuli ex granario, cella vinaria, vel culina quædam occulte ſurripere valeant. Alter famulus ſcit, nec ſimilia furta ſæpius repetita domino indicat. In ſimili caſu poſt ipſos fures *priori loco* ſeu ordine prior famulus ſuadens, & primum *poſteriori* alter mutus, ſeu non manifeſtans obligatur ex Juſtitia reſtituere.

Nec dicas: allegatum exemplum de famulis omnino non eſſe ad propoſitum; quia poſterior famulus *non manifeſtans*, ſi non poſitive ad furtum cooperetur, ne quidem *quarto loco* ad reſarcitionem damni adſtringitur: quoniam non tenebatur ex Juſtitia admonere dominum, eum ad hoc propter ſalarium ſe non obligaverit, ſed tantum quod ſuum officium, ſuper quod conſtitutus eſt, velit fideliter adminiſtrare, adeoque ſolummodo obligabatur ex Charitate, uti alii extranei homines, ſi non manifeſtarent ſimilia furta: notum autem eſt apud Theologos, quod opus, ad quod erat quis obligatus ex Charitate, omittens equidem peccet; non autem obligetur ad reſtitutionem. Reſpondeo enim ita quidem aliquos DD. & meo judicio non improbabiliter diſcurrere, nihilominus communis DD. negat dictum antecedens: etenim vel ille poſterior famulus fuit expreſſe vi officii ſui ac ſalarii ſuper culinam, aut frumentum &c. conſtitutus, vel non? Si primum; tunc certo juxta omnes *non manifeſtans* peccat contra Juſtitiam, adeoq; obligatur quarto loco ad reſtitutionem. Si vero vi ſalarii ſui non erat conductus ad ſimiles res cuſtodiendas, ſed ad alias functiones peragendas; tunc etſi non expreſſe vi ſalarii ſui, ſaltem tacite cenſetur ſe obligaſſe ad manifeſtanda furta extraneorum, ſi quæ reſciat, & abſque gravi præjudicio poſſit manifeſtare. Ita enim communis habet perſuaſio dominorum tales famulos conducentium; prout contra Molinam, Rebellum & Bonacinam notat La Croix *lib.3. part.2. num* 46. Eſtque hoc (inquit Leſſius apud eundem) quaſi de Jure Gentium, quod quivis famulus cenſeatur tacite ſe obligaſſe vi ſalarii ſui *ad manifeſtanda furta extraneorum*: ſecus communiter ſentiunt DD. quoad *furta domeſticorum*. Unde ſi famulus advertat alium famulum vel domeſticum furari ex rebus Domini ſui, & ſileat, quamvis talis peccet contra charitatem, quando facile abſque ſuo gravi præjudicio manifeſtare poteſt; non tamen obligatur ullo modo ad faciendam reſtitutionem, niſi huic vi officii ſui cuſtodia rei eſſet ſpecialiter commiſſa, uti communiter tenent omnes, prout ait Card. de Lugo apud La Croix *loc. cit.* *

67. Quæritur V. Utrum, ſi res furtiva pereat apud furem, is adhuc teneatur ad Reſtitutionem. Reſp. Si res furtiva, vel alias injuſte parta, caſu pereat, nihilominus is, qui abſtulit, tenetur ad Reſtitutionem pretii; niſi ea ſimiliter fuiſſet certo peritura apud dominum. Prior pars eſt D. Thomæ 2.2. *quæſt.*62. *art.*6. & communis Doctorum. Ratio eſt: tum quia Reſtitutio ad hoc ordinatur, ut illi, qui per actionem injurioſam minus habet, ſuppleatur. Tum quia Reſtitutio generatim oritur vel ratione rei alienæ, vel ratione injuſtæ acceptionis, ſive Damnificationis: atqui hæc in propoſito intervenit; ergo.

68. Additur, *niſi ea ſimiliter fuiſſet certo peritura apud dominum:* utpute inundatione aquarum, vel juſta incurſione hoſtium, aut hujuſmodi. Nam tunc non teneri furem, aut iniquum rei alienæ occupatorem ad Reſtitutionem, cenſent Covaruvias *part.2. in cap. Peccatum, §.* 6. *n.* 1. Leſſius *lib.* 2. *c.* 12. *n.*92. Sylveſter, & alii contra quoſdam oppoſitum tenentes: quia ſi res certo apud dominum æque peritura fuiſſet (ſecus, ſi de hoc ſit dubium) nullum notabile detrimentum eidem accidit, eo quod perierit apud furem, vel iniquum illum detentorem, & non potius penes ipſum dominum.

69. Quæritur VI. Cui facienda ſit Reſtitutio? Reſp. cum Doctore Subtili 4. *diſt.* 15. *q.* 2. & communi aliorum ponendo quaſdam regulas generales, quæ deſumuntur ex Jure Canonico *cap. Cum tu de Uſuris*, ubi circa reſtitutionem uſurarum (& eadem ratio eſt de aliis male ablatis) habetur ſtatutum, *Quod ii, qui uſuras extorſerunt, cogendi ſunt eas his, a quibus extorſerunt, vel eorum hæredibus reſtituere; vel his non ſuperſtitibus, pauperibus erogare; dummodo in facultatibus habeant, ut iis eas poſſint reſtituere: cum juxta verba Beati Auguſtini, non remittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde uſuras valeant reſtituere, non debent ulla pœna mulctari; cum eos nota paupertatis evidenter excuſet.* Hæc Pontifex *loc. cit.* Unde iſta applicando ad noſtrum propoſitum, ſit

70. Regula I. Reſtitutio eſt facienda ipſi damnificato, ſi poſſibile eſt: id eſt, ſi, qui damnum intulit, novit eum, & habeat ipſum præſentem, vel eidem mittere poſſit abſque majori incommodo, quam illud, quod mittendum eſt, eſſet utile ipſi, cui mittitur.

71. Regula II. Si non ſit poſſibile Reſtitutionem ipſi damnificato facere, quia ipſe mortuus eſt, aut abſens, reſtituendum erit ejus hæredibus, ſeu propinquis. Nam Lege Naturæ præſumitur, quod damnificatus in caſu talis impotentiæ potius velit Reſtitutionem fieri ſuis hæredibus, ſeu propinquis, utpote quibus Jure naturali magis conjunctus eſt, quam aliis extraneis.

72. Regula III. Si neutrum horum fieri poteſt, vel quia tam ipſe, quam ejus propinqui neſciuntur, aut jam mortui ſunt; vel quia majores ſumptus eſſent ponendi in mittendo, quam illud valeat illi, cui mitti deberet, reſtituendum erit pauperibus vice illius.

* Aſt ponamus in præcedentibus tribus Regulis Dominum ab altero damnificatum neſciri, vel eſſe abſentem ſine prudenti ſpe reditus in tanta diſtantia, ut abſque maximis expenſis, ipſum debitum ſuperantibus, huic ſatisfactio præſtari nequeat, vel eundem ex aliqua veriſimili relatione fuiſſe creditum mortuum, hinc in his caſibus reſtitutionem bona fide applicatam pauperibus; quid faciendum, ſi poſtea Dominus rei ex inſperato compareat? Ante reſponſionem nota ex communi, quod bonæ fidei poſſeſſor rem alienam cognitam, ut talem, teneatur Domino reddere, ſi extat adhuc apud ipſum in ſpecie; ſecus vero, ſi bona fide alienavit, vel conſumpſit, ignorans, eam eſſe alienam, & neque ex hac conſumptione vel alienatione factus ditior. Econtra vero malæ fidei poſſeſſor, ſive factus ſit ditior ex re aliena, ſive non, tenetur ſatisfacere Domino, vel in ejus defectum dare pauperibus. H.N.

Reſp. Sub diſtinctione; nam vel illa res in pauperes diſtributa adhuc apud eoſdem exiſtit, vel non? Si prius (quod tamen raro contingit) tenentur ipſimet pauperes, quamvis ſint bonæ fidei poſſeſſores, dum reſciuntur, & conveniri poſſunt,

iterum

iterum reddere; cum hiſce ſimiles res videantur datæ ſolum ſub conditione implicita, *ſi Dominus verus non amplius compareat*. Quando vero talis res jam fuit a pauperibus, uti alia eleemoſyna conſumpta; nec damnificans; nec pauperes tenentur aliquid reddere Domino comparenti. Non *damnificans*: utpote, qui nec titulo *rei acceptæ* obligatur; cum talis res apud eundem non amplius exiſtat: nec titulo *injuſtæ acceptionis* adſtringitur, quoniam huic obligationi jam videtur ſatisfeciſſe; eandem rem bona fide, & præmiſſa prius debita de Domino indagatione, erogando in pauperes. Deinde nec *Pauperes* tenentur iterum reſtituere, qui jam bona fide conſumpſerunt; non exinde (uti ſupponitur) facti ditiores, & conſequenter res ſibi diſtributas nec in æquivalenti apud ſe retinentes. Sporer *tract.4. in Decalog. cap. 3. ſect. 3. num.*104. & La Croix *lib.3. part.2. num.*95.

Porro incidentaliter hic bene advertendum adhuc venit ex Patre Sporer *Tract. 4. in Decalog. cap. 2. ſect. 3. §. 4. num.* 108. quod tunc ex re aliena abſumpta quis cenſeatur factus ditior, & conſequenter talem rem adhuc in æquivalenti apud ſe retinere, ſi per conſumptionem hujus rei; ſeu occaſione illius rei conſumptæ ſuum Patrimonium in aliquo eſt auctum, vel ſi exinde aliquid lucratus eſt, ac poſſidet, quod alioquin non haberet loco rei alienæ. Quodſi vero occaſione ejuſdem rei alienæ abſumptæ Patrimonium ſuum in nullo eſt auctum, non dicetur quis ditior factus. *

73. Quæritur VII. Quando facienda ſit Reſtitutio? Reſp. Reſtitutio regulariter loquendo, & niſi adſit alia cauſa rationabiliter excuſans, ſtatim facienda eſt, quamprimum commode fieri poteſt. Ita communis: & ratio eſt: Quia *reſtituere* eſt actus præcepti negativi, quo tenemur non detinere alienum domino rationabiliter invito; ac proinde obligat ſemper, & pro ſemper. Unde ſicuti tenemur ab alio quocunque actu peccati mortalis ceſſare ſtatim, ita etiam ab injuſta detentione rei alienæ.

74 Dicitur, *domino rationabiliter invito*. Nam ſi eſſet impedimentum ad tempus legitime excuſans Proximum a facienda Reſtitutione, ipſe, cui res injuſte ablata eſt, vel non erit invitus, vel ſaltem non rationabiliter, quod alter differat Reſtitutionem exteriorem ad aliquod tempus opportunius. Unde talis, ſuppoſita voluntate reſtituendi, quamprimum poterit, non peccat Reſtitutionem differendo. Verum de hoc inferius *Quæſt.* 6.

* Cæterum, quodſi etiam aliquis abſque cauſa ſufficienti differret actualem reſtitutionem ad aliud tempus, ſi tamen haberet voluntatem reſtituendi, & præterea dilatio ultra tempus debitum non foret notabilis, non illico peccaret exinde mortaliter per dictam dilationem, ſed tantum venialiter; quoniam dominus non cenſetur prudenter eſſe invitus graviter, niſi prævideat etiam per modicam illam dilationem imminere grave periculum, ne omnino non reſtituatur: quale periculum non raro contingere poteſt, ſi periculoſe decumbens abſque rationabili cauſa vellet differre ulterius onus reſtitutionis. Ex quibus ultimis dictis cum Molina, Card. de Lugo, Illſung, Tamburino & La Croix communiter advertunt Doctores, homines in periculo mortis conſtitutos ordinarie non eſſe abſolvendos, ſi non preſſi magna neceſſitate commode abſque periculo ſcandali, infamiæ, aut alterius gravis cauſæ poſſint pro tunc reſtituere, & nihilominus velint onus illud in hæredes rejicere: tali enim modo creditores ſuos exponerent periculo proximo injuſtorum damnorum gravium; quia hæredes præſertim Magnatum (inquit La Croix *lib* 3. *part.* 2. *num.* 357.) ſæpe negligentes eſſe ſolent in reſtitutione. *

QUÆSTIO V.

Ex qua culpa oriatur obligatio Reſtitutionis ratione damni dati?

SUMMARIUM.

75. *Damnificatio, quid?*
76. *Ea variis modis accidere poteſt.*
(g) Vide de his Tract. 8 Diſt. 2. nu. 34. 35 & 36.
77. *Si nulla culpa intervenit, ob damnum datum nemo regulariter reſtituere tenetur.*
78. *Quid, ſi infans aut furioſus damnum intulit?*
79. *Aut adhibita fuit omnis cautela, ne damnum ſequatur?*
80. *Quid, ſi animal damnum intulit?*
(h) Tract. 8. Diſt. 2. num. 37. & 38.
81. *Dolo vel fraude damnum inferens, ad quid teneatur?*
82. *Quid, ſi quis dolo aut fraude alium impedivit a conſecutione alicujus boni?*
83. *Quid, ſi hoc accidit abſque vi, dolo aut fraude?*
84. *Corollarium.*
85. *Aptiſſima declaratio præmiſſarum concluſionum.*
86. *Inferens damnum extra officium & contractum, ex qua culpa teneatur reſtituere?*
87. *An tunc ſufficiat culpa Theologica venialis, vel requiratur mortalis?*
88. *Per culpam Theologicam, quando cenſeatur damnum illatum?*
89. *Ex ſola culpa civili levi, aut leviſſima, non oritur obligatio reſtituendi pro Foro conſcientiæ.*
90. *Secus pro Foro externo.*
91. *Ratio diverſitatis,*
92. *Ac notabilis inſtantiæ ſolutio.*
93. *Quæ ſit obligatio reſtituendi ob damnum in officio datum?*
94. *Corollaria.*
95. *Limitatio circa profitentes extraordinariam diligentiam.*
96. *De obligatione reſtituendi ex contractu, remiſſive.*
(i) Tract. 8. Diſt. 2. qu 4. per totum.

75. PRæſens Quæſtio potiſſimum procedit de Damnificatione non lucroſa, ſive damno dato abſque eo, quod aliquid commodi, ſeu lucri, exinde perveniat ad damnificantem: atque definiri ſolet, quod ſit jactura data in bonis externis Proximi abſque eorum uſurpatione. Et per hoc ejuſmodi injuſta Damnificatio differt, ſaltem materialiter, a Furto & Rapina, aliiſque iniquis uſurpationibus; eo quod fur, vel iniquus invaſor rem alienam ſibi vindicet, atque inde lucrum capturus in uſum ſuum accipiat: ſecus fit in damno dato, utputa ſi quis ædes vel ſegetes Proximi incendat, ejus animalia interficiat, &c.

76. Cæterum hujuſmodi Damnificatio in rebus externis Proximi, primum dupliciter poteſt accidere: videlicet uno modo, deſtruendo illi id, quod actualiter aut virtualiter habet, v. g. domum incendendo, animalia ejus in tenera ætate occidendo, recentes arborum plantationes eradicando, &c. Altero modo, impediendo eum, ne aliquod bonum conſequatur, ad quod adipiſcendum ſpem concepit. Deinde id fieri poteſt cum, vel ſine culpa aliqua Theologica, aut Civili, ſive lata, levi, ſive leviſſima. (g) Et tandem damnificatio illa contingere poteſt extra officium, & contractum; aut in officio, ſeu interveniente aliquo contractu, v. g. Commodati, Depoſiti, &c. Et de his omnibus modis per ordinem reſtat dicendum.

77. CONCL. I. Regulariter loquendo, & in Foro tum externo, tum conſcientiæ, nemo tenetur ad Reſtitutionem ob damnum alteri ſubſecutum vel illatum, ſi nulla culpa Theologica, aut Juridica intervenit. Ita in re communis. Sic nemo tenetur de damno dato rebus hoſtilibus in bello juſto, vel illato ad ſe defendendum cum moderamine inculpatæ tutelæ, aut quod dat Judex exequendo munus ſuum in puniendis Reis, & hujuſmodi, prout aliunde liquet.

78. Deinde hoc idem dicendum, ſi caſu fortuito, atque ſine omni culpa Theologica, & Civili, damnum datum fuit: ut ſi infans, vel furioſus, qui eſt incapax culpæ, damnum intulit, *c. Illud relatum*, 15 *q.* 1. & *l. Sed & ſi, ff. ad Legem Aquiliam*, nam quia tales doli capaces non ſunt, damnum ab eiſdem illatum reputatur inter caſus fortuitos, niſi culpa alicujus alterius præceſſerit.

79. Tan-

Digitized by Google

79. Tandem generaliter, ſi quis aliquid operetur, v. g. in loco deſerto emittat ſagittam, adhibita omni diligentia, ne cuipiam damnum eveniat, & tamen non obſtante omni ſua cautela nihilominus alteri damnum ſequatur, non tenetur reſtituere: quia aberat omnis culpa ex parte ejus. Unde *cap. ult. de Injuriis, & damno dato*, Pontifex ſic ait: *Sane, licet qui occaſionem damni dat, damnum videatur dediſſe: ſecus eſt tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nihil omiſit*.

80. Additur notanter in Concluſione, *regulariter loquendo*: Fallit enim hoc ſi animal tuum abſque alia culpa tua damnum intulit, utputa percutiendo, vel occidendo animal Proximi, aut ſegetes depaſcendo: teneberis enim damnum illatum reſarcire, niſi tali obligatione teipſum eximere velis, tradando animal vivum, quod damnum intulit, pro occiſo, aut pro damno per illud illato. *cit. cap. ult. de Injur. & damno dato*, juncta *L. 1. ff. Si quadrupes pauperem &c.* Inſuper, ſi res apud aliquem ſit ex contractu, v. g. Commodati, atque expreſſe de hoc conventum fuerit, tenebitur is etiam de caſu fortuito; prout alibi (h) dictum.

81. CONCL. II. Qui dolo vel fraude damnum dedit, certum eſt, quod peccet mortaliter, atque ſub gravi culpa ad Reſtitutionem teneatur, ſi quantitas rei damnificatæ ad quantitatem notabilem aſcendat: imo talis injuſte damnum inferens rem alienam deſtruendo, vel deteriorando, tenetur reſtituere non ſolum damni dati valorem, ſed etiam lucrum ceſſans, ac quodlibet aliud damnum ex illa injuſta læſione cauſatum. Ita communis. Nam lex Juſtitiæ quæ læditur, horum omnium recompenſationem exigit, ut injuſte damnificato ſatisfiat.

82. CONCL. III. Loquendo de bonis primum conſequendis, ſi quis directe (hoc eſt, intentione damnificandi Proximum) eundem metu injuſte incuſſo, fraude vel dolo, impedit a conſecutione alicujus boni, v. g. Officii ſive Beneficii, ſibi ex juſtitia necdum debiti, ſed ſolum ex liberalitate alterius conferendi, tenetur quidem eidem ad aliquam reſtitutionem, non tamen obligatur ipſi reſtituere totum illud bonum, neque valorem eidem æquivalentem, ſed aliquam duntaxat portionem, pro ratione illius ſpei conſequendi dictum bonum. Ita Scotus 4. *diſt. 15. quæſt. 2. ad ultimum principale*, Cavellus *in Scholio ibidem*, & alii. Ratio prioris partis eſt: quia licet alter jus necdum habuerit ad rem, quam alius ex mera liberalitate collaturus fuiſſet; jus tamen habuit, ne per media illicita & injuſta, videlicet per vim ſeu metum injuſte incuſſum, fraudem aut dolum, ab ejuſdem conſecutione impediatur: unde ſi quis eum taliter injuſte impediat, tenetur ipſi ad recompenſam pro ratione valoris ſpei, qua ſperabatur illius boni conſecutio. Altera pars ex eo patet: quia multum intereſt inter habere, & prope eſſe; ergo.

83. CONCL. IV. Quod ſi quis impediat alterum a conſecutione alicujus boni ſine vi, metu, fraude aut dolo, idque fiat non ex animo nocendi Proximo, qui impeditur, ſed ex intentione proprii commodi, vel alterius amici, ad nullam tenetur Reſtitutionem. Ita cum Doctore noſtro *loc. cit.* Maſtrius *diſp. 9. Theol. Moral. n. 25.* & alii.

84. Hinc ſi quis ſciat, teſtatorem velle Legatum aliis relinquere, & precibus ab illo obtineat, ut voluntatem ſuam mutet, & potius ſibi aut conſanguineo relinquat, nulla hinc conſurgit obligatio reſtituendi: quia hoc totum fit ſine ulla fraude, dolo, metu, aut alia injuſtitia, ſimulque quilibet habet jus procurandi ſibi bonum, ſervatis circumſtantiis juſtis & honeſtis.

85. Hoc ipſum Doctor Subtilis *loc. cit.* paucis verbis, ſimulque aptiſſimo exemplo, amplius declarat, dicens: *Si quis tantummodo propriæ utilitati intendebat providere, & ſic procurat ſibi, & ex conſequenti alius præter intentionem illius damnificatur, iſte ad nihil tenetur illi: quia licet unicuique ſibi ipſi providere, alio neglecto. Confirmatur hoc per illud l. 1. §. Iidem ajunt, ff. de aqua pluviali arcend. Si præſcindo venas in fundo meo, per quas derivabatur aqua ad puteum alterius, intentione nocendi ſibi, teneor ad reſtitutionem damni. Sed ſi hoc facio ſine fraude, intendens conſulere propriæ utilitati, ut quia mihi eſt utile facere murum, qui non poteſt convenienter fundari ſine præciſione illarum venarum, non damnifico alium: quia jus habeo faciendi utilitatem meam in fundo meo. Et ff. de regul. jur. Nemo damnum facit, niſi qui illud facit, quod facere jus non habet. Iſte autem habet jus procurandi ſibi beneficium ſervatis circumſtantiis juſtis & honeſtis.* Hæc Scotus.

86. CONCL. V. Qui nec ex officio, nec ex contractu obligatus eſt ad alterius damnum præcavendum, pro Foro conſcientiæ ſolum tenetur ad Reſtitutionem damni, ſi noceat ex culpa Theologica, non autem ob culpam mere Civilem levem, vel leviſſimam. Prior pars eſt communis inter Doctores, quamvis iidem poſtmodum in hoc diſſentiant, utrum ad inducendam obligationem gravem reſtituendi in Foro conſcientiæ, ſufficiat culpa Theologica venialis, vel requiratur mortalis.

87. Et quidem ſufficere culpam Theologicam venialem, probabilius cenſet Layman *lib. 3. tract. 3 part. 1. cap. 6. num. 4.* eo quod altera radix obligationis reſtituendi, ſit injuſta acceptio, ſive læſio: ſed qui per venialem injuriam damnum infert, revera alterum injuſte lædit; ergo. Oppoſitum nihilominus tenet Leſſius *lib. 2. cap 7. num. 29* poſt Sotum, & alios, idemque probabile cenſet cit. Layman: nam quando duntaxat culpa venialis interceſſit, v. g. ob imperfectam animi conſiderationem, actus ille in genere moris, atque injuriæ non eſt perfectus: atqui actus in genere moris, & injuriæ imperfectus, utputa elicitus cum imperfecta advertentia rationis, non poteſt eſſe cauſa obligationis gravis atque perfectæ in eodem genere, pro Foro conſcientiæ; ergo. Addit tamen idem Leſſius, quod, quando damnum illatum grave eſt, ordinarie loquendo culpa, ſive negligentia, qua commiſſum eſt, cenſeatur mortalis, niſi aliunde conſtet non eſſe.

88. Cæterum per culpam Theologicam, & peccatum proprie dictum, tunc cenſetur quis damnum intuliſſe, quando vel ex directo nocendi propoſito, abſque juſta cauſa damnum intulit; vel quando perſpecto damni inferendi periculo, actione aliqua non abſtinuit, cum potuiſſet, ac debuiſſet abſtinere, vel quando damnum inferri non impedivit, cum potuiſſet, atque ad hoc ex Juſtitia tenebatur, prout deſumitur ex *cap. ult. de Injuriis & damno dato*.

89. Altera pars Concluſionis eſt cit. *Leſſii num. 24.* Lugonis *diſp. 8. de juſt. & jure, ſect. 3. & 4.* ac aliorum. Ratio eſt: quia nemo tenetur in ſuis actionibus majorem diligentiam adhibere, ad hoc, ut non cenſeatur alterum injuſte lædere, quam communiter homines ejuſdem profeſſionis in talibus præſtare ſolent, ne ſibi, vel aliis noceant: ſed qui admittit culpam civilem levem (idem a fortiori dicendum de culpa leviſſima) omittit diligentiam, quam communiter homines talis conditionis non adhibent; hi enim communiter non ſolent eſſe diligentiores, aut diligentiſſimi; ergo. Unde fit, quod ejuſmodi damnum potius cenſeatur caſuale & fortuitum, quam ipſi voluntarium, ſaltem in Foro conſcientiæ.

90. Dicitur notanter, *in Foro conſcientiæ*: Nam ſecus eſt dicendum in Foro externo: qui enim ex negligentia mere civili, ſive ea ſit culpa levis, ſive leviſſima, damnum intulit, in Foro externo per actionem ex lege Aquilia de damno dato, ad integram ejus recompenſationem compelli poteſt; prout habetur *cit cap. ult. de Injuriis & damno dato*, ibi: *Si culpa tua datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem forte tuliſti, aut hæc imperitia tua ſive negligentia evenerunt, jure ſuper his ſatisfacere te oportet: nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam.* Concordat Jus Civile *L. 2. & ſeqq. ff. ad Legem Aquiliam*, & alibi.

91. Verum hæ Leges, ceu nimis rigidæ, & in Foro animæ vix practicabiles, in hoc cum tanto rigore non videntur receptæ: ac proinde in Foro conſcientiæ, ante condemnationem Judicis, ad nihilum obligatus eſſe cenſetur, qui abſ-

que

Digitized by Google

que culpa Theologica, ſive peccato injuſtitiæ, per culpam civiliter duntaxat æſtimatam, fuit cauſa cujuſpiam damni ſubſecuti, nullo præcedente contractu. Siquidem fini dictarum Legum, nec non & boni communis emolumento abunde ſatisfit, ſufficienterque providetur, eo quod prædictæ perſonæ in Foro externo, & poſt ſententiam Judicis etiam in Foro conſcientiæ, ad damnum reſarciendum obligentur.

92. Dices: Si talis non tenetur in conſcientia ante ſententiam Judicis, ergo neque poſt ipſam tenebitur, quin potius ejuſmodi ſententia erit injuſta. Reſp. negando conſequentiam: nam cum ejuſmodi Leges, volentes reſarciri damnum etiam ex culpa levi, atque leviſſima datum, juſtiſſimis de cauſis, atque intuitu totius boni communis latæ fuerint; partim, ut quilibet amplius invigilet, ne ſua vel ſuorum culpa damnum aliquod Proximis inferatur, ſicque pax communis, & publicæ civium quies, atque indemnitas bonorum ſuorum conſervetur, partim, ut præcaveatur innumeris fraudibus, & malitiis hominum, quæ in Foro externo ſunt difficilioris probationis: ſententia Judicis conformiter dictis Legibus lata merito etiam in Foro conſcientiæ obligat, non obſtante, quod ante eam necdum adfuerit talis obligatio reſarciendi damnum ex culpa mere Civili levi, vel leviſſima, & ſine omni culpa Theologica illatum.

* Inſtabis: Culpa Civilis lata obligat ante ſententiam Judicis: ergo etiam culpa levis, ac leviſſima. Reſp. neg. conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt; quia ſaltem ordinarie culpa Civilis lata ſolet eſſe conjuncta cum culpa *n.*87. ex parte inſinuatum fuit, non ſic culpa levis, vel leviſſima. Quodſi tamen ponas caſus quoſdem extraordinarios, in quibus culpa lata Civilis e. g. ob naturalem inconſiderantiam aut ignorantiam invincibilem cum culpa Theologica conjuncta non fuit, in ſimili emergentia (quæ tamen fortaſſis ordinarie non contingit) negat P. Pichler *lib.* 5. *Jurisprudentiæ ſacræ tit.* 36. *n.* 15. adeſſe obligationem in Foro conſcientiæ reparandi ante ſententiam Judicis damnum datum ex culpa lata mere Juridica abſque Theologica ob paritatem rationis; quia etiam tale damnum coram Deo eſt involuntarie, & quaſi caſu fortuito datum. *

93. CONCL. VI. Loquendo de obligatione reſtituendi ex damno in officio dato, nemo tenetur in Foro conſcientiæ ad reparandum damnum ex culpa duntaxat levi, aut leviſſima in officio commiſſa, ſed duntaxat ex culpa lata, quæ Theologice ſit gravis & mortalis. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 31. & alii. Ratio eſt, quæ ſupra: nemo enim tenetur in officio ſuo eſſe diligentior, doctior, ac prudentior, quam ejuſmodi homines paſſim eſſe ſolent.

94. Infertur proinde, quod Magiſtratus, Medicus, Advocatus, Architectus, & ejuſmodi Officiales, in Foro conſcientiæ immunes ſint a culpa atq; obligatione reſtituendi, ſi eam habeant, adibeantque doctrinam, prudentiam, ac diligentiam, quę paſſim aliis ejuſmodi officii communis eſt. Unde ſi contingat, Advocatum cadere cauſa, eo quod non præſtiterit, quod doctiſſimus & diligentiſſimus præſtitiſſet, fecit tamen bona fide, quod ſolent diligentes & docti in ſimilibus præſtare, non tenetur ad aliquam Reſtitutionem. Idem dicendum de Medico, Architecto, Magiſtratu, & aliis hujuſmodi.

95. Excipe tamen, niſi quia ad extraordinariam diligentiam ſeſe obligaſſet, profitendo ſe diligentiorem ac peritiorem aliis, & hac ratione eum, qui talem quærebat, ad ſe pertraxiſſet. Tunc enim tenetur ex culpa levi, & leviſſima, ſecundum quantitatem culpæ; quia eo ipſo ſumma diligentia, ſaltem implicite, deducta fuit in pactum.

96. Tandem quæ ſit obligatio reſtituendi ex Contractu, v. g. Commodati, Depoſiti, &c. ſuperius (i) in proprio loco dictum eſt.

QUÆSTIO VI.
De cauſis excuſantibus a Reſtitutione, vel omnino, vel ad tempus.

SUMMARIUM.

97. *Cauſæ excuſantes a Reſtitutione, variæ.*
98. *I. Impotentia, ſeu inopia debitoris.*
99. *Per hanc ſuſpenditur, non autem extinguitur obligatio reſtituendi.*
100. *Limitatur in caſu extremæ neceſſitatis,*
101. *Niſi quis alienum ante eam accepiſſet,*
102. *Aut res ablata poſt eam adhuc extaret.*
103. *Gravis neceſſitas dat facultatem differendi reſtitutionem.*
104. *Regulæ duæ circa hoc.*
105. *Quid, ſi creditor ſit in pari neceſſitate?*
(k) Vide dicta ſuperius n 10 & ſeqq.
106. *Quid, ſi quis ſtatum ſuum acquiſivit injuſte v. g. per rapinas, uſuras, &c.*
107. *II. Periculum infamiæ, vitæ, vel membrorum.*
108. *Quid, ſi poſſit fieri Reſtitutio per alium?*
109. *Cautela circa hoc ſervanda, & quid juris, ſi alter defraudet?*
110. *III. Condonatio creditoris.*
111. *Quæ conditiones ad eam requirantur?*
112. *Sufficit quandoque remiſſio rationabiliter præſumpta.*
113. *Regula circa hoc.*
114. *Aliud notabile.*
115. *IV. Si res reſtituenda, ſit creditori nocitura.*
116. *V. Præſcriptio.*
(l) Ut dictum Tract. 7. Diſt. 6. n. 5. & ſeqq.
117. *VI. Compenſatio.*
118. *Conditiones ad occultam compenſationem, ut ſit licita, requiſitæ.*
119. *VII. Ceſſio bonorum, & quid juris hæc tribuat?*
120. *Aliæ cauſæ excuſantes a Reſtitutione generatim.*
121. *VIII. Ignorantia, quod res ſit aliena.*
122. *Et hæc alia facti, alia juris.*
123. *IX. Dubium, & quando?*
124. *Taceantur aliæ.*

97. CAuſas excuſantes a Reſtitutione plures adducunt Doctores, adeo ut Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure, cap.* 16. *num.* 1. poſt Jo: Medinam enumeret duodecim, Gregorius a Valentia quindecim, & Reginaldus *lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 250. ſexdecim adducat. Earum principaliores ſunt, quæ ſequuntur.

98. Prima cauſa excuſans a Reſtitutione, eſt *Impotentia*, ſeu inopia debitoris. Hæc ab omnibus Doctoribus admittitur, & ratio clara eſt: quia ad impoſſibile nemo tenetur. Unde D. Auguſtinus, relatus *can. Si res aliena*, 14. *q.* 1. notanter ait: *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: ſed, ut dixi, cum reſtitui poteſt. Plerumque enim qui aufert, amittit, ſive alios patiendo malos, ſive ipſe male vivendo: nec aliud habet, unde reſtituat. Huic certe non poſſunt dicere: Redde, quod abſtuliſti.* Hæc S. Auguſtinus.

99 Circa quod notandum I. cum communi, per dictam Impotentiam, ſeu inopiam debitoris, ſuſpendi quidem obligationem reſtituendi, non autem penitus extingui. Unde excuſat non omnino, ſed duntaxat ad tempus, quamdiu videlicet durat illa impotentia: nam quando quis eſt impotens, pro tunc quidem non tenetur, cum reſtituere non poſſit; tenebitur tamen poſtea, ſi ad pinguiorem fortunam pervenerit, prout habetur *c. Odoardus, de Solutione*.

100. Excipitur tamen is, qui in extrema neceſſitate quidpiam accepit, atque conſumpſit; utputa panem, vel aliud quidpiam ad victum, vitamque conſervandam neceſſarium; talia enim, juxta ſatis communem Doctorum, non tenetur reſtituere, etiamſi poſtmodum perveniat ad pinguiorem fortunam. Ratio eſt: quia in extrema neceſſitate ſunt omnia communia; ergo accipiens, & conſumens alienum in actuali extrema neceſſitate conſtitutus, re ipſa alienum non conſumpſit, ſed id, quod ſibi cum altero tunc erat commune: & conſequenter ea neceſſitate tranſacta, ad nihil tenetur alteri ex Juſtitia.

101. Di-

Digitized by Google

101. Dicitur notanter, *accipiens, & conſumens alienum in actuali extrema neceſſitate*: Nam, ſi quis alienum accepit ante illam extremam neceſſitatem, non liberatur ab obligatione, deinceps, poſtquam devenerit ad pinguiorem fortunam, reddendi æquale: quia iſta obligatio ortum habuit ab illa injuſta acceptione, quæ per ſupervenientem extremam neceſſitatem non eſt extincta, ſed ſopita. Scot. 4 *d* 15. *q*. 2 *ad* 5.

102. Deinde, ſi res ablata non fuerit conſumpta in ipſa neceſſitate, ſed poſt eam adhuc extet, tenetur quis eam reddere. Unde accipiens equum alterius, ut manus inimicorum evadat, vitamque ſalvet, ceſſante hoc periculo tenetur equum reſtituere: nam ad illam neceſſitatem ſublevandam non fuit neceſſarius ipſemet equus, ſed ſolum uſus ejus; & conſequenter, cum res adhuc extet in ſpecie, oportet eam reddere: quia extrema neceſſitas non tribuit jus ad amplius, niſi quantum opus eſt ad eam ſuperandam. Leſſius *lib.* 2. *c.* 16. *n.* 3. & communis.

103. Notandum II. conformiter Scoto *cit. q.* 2. § *de quinto ſcilicet*, &c. paucis hanc materiam ſubtiliter pertractanti, quem alii communiter ſequuntur, quod neceſſitas non ſolum extrema, quando, ſi debitor reſtituat, fame v. g. periturus eſt; ſed etiam gravis, quando, ſi reſtituat, vitam difficulter ſuſtinebit, vel ſtatu ſuo juſte, & non per rapinam, vel uſuras, neque per alia media illicita acquiſito excidet, facultatem præbeat ſaltem differendi Reſtitutionem, aut paulatim & per partes reſtituendi. Ratio eſt: quia quilibet rationabiliter (ſubdit Scotus) *debet magis velle, quod vitetur magnum incommodum proximi reſtituentis, quam modicum incommodum ſuum, vel nullum in illa modica dilatione reſtituentis.* Hæc ille.

104. Notandum III. Quod ad propoſitum noſtrum, & conformiter Doctori Subtili *loc. cit.* duæ paſſim a Doctoribus ponantur regulæ generales, quas refert Layman *lib.* 3. *tract.* 2. *cap.* 12. *n.* 1. Prima eſt: *Nemo tenetur reſtituere cum ſuo notabiliter majore detrimento, quam ſit creditoris commodum.* Secunda; *Quoties cunque dominus, ſive creditor rationabiliter contentus eſſe debet, ut reſtitutio differatur, poteſt differri, quamvis ille invitus ſit.*

* Dices: cenſetur Dominus rationabiliter invitus, ſi alter ob gravem neceſſitatem, quam patitur, aut ne cadat a ſtatu, rem aliquam Domino occulte aufert; ergo etiam cenſebitur is rationabiliter invitus, ſi talis fur ob gravem, quam patitur, neceſſitatem rem ſemel injuſte ablatam retinet: nam rei alienæ retentio cenſetur ipſamet continuata ejuſdem rei ablatio, & conſequenter ſicut non licet ob gravem neceſſitatem rem alienam auferre juxta communiſſimam ſententiam, quoniam contraria Propoſitio ab Innoc. XI. ordine 36. damnata videtur, quæ ſic ſonabat; *Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.* Ita nec licebit eandem rem alienam ſemel injuſte ablatam retinere, ejuſque reſtitutionem ad tempus differre ob gravem aliquam neceſſitatem &c. Antequam ad hanc objectionem meo judicio ſpeculative ſatis difficilem reſpondeam, Nota, I. Quod *furari* ſit præciſe contra aliquod præceptum negativum, nimirum contra illud: *Non furtum facies*; econtra vero retinere rem alienam equidem etiam ex una parte pugnet contra dictum præceptum negativum, interea tamen ex alia parte ſaltem ſecundario opponatur ſimul præcepto affirmativo, nimirum huic *reſtitue*, id eſt, exercere actionem poſitivam reſtitutionis. Nota II. Præcepta pure negativa magis obligare, quam illa, reſpectu quorum etiam includuntur præcepta affirmativa, uti per exempla oſtendit Card. de Lugo *de J. & J. D* 13. *nu.* 51. & ratio eſt: quia præcepta negativa facilius obſervari poſſunt, quam affirmativa; cum priora præciſe non agere, poſteriora vero *agere* præcipiant; facilius autem utique ſit non agere, quam agere? H. N.

Reſp. Ad hanc objectionem negando conſequentiam & paritatem: Diſparitas eſt; quia *furari* præciſe pugnat contra illud præceptum negativum *non furtum facies*, quod, dum facilius obſervari valet, etiam magis ſeu in pluribus circumſtantiis obligat. Econtra vero *retinere illam rem alienam*, etſi juxta multos Doctores principaliter etiam opponatur prædicto præcepto negativo, pariter tamen eſt præterea etiam contrarium alicui præcepto affirmativo, nempe huic *reſtitue*, quod tanquam difficilius eo ipſo etiam cenſetur non in tam frequentibus circumſtantiis, quam alterum præciſe, & ſolummodo negativum obligare; ob quam ipſam rationem etſi aliquis nequeat Petro v. g. rem ſuam auferre ob periculum diffamationis apud alios, poteſt tamen ex communi DD. & conformiter dicendis inferius rem ſemel Petro ablatam retinere ad tempus ob idem periculum diffamationis. Unde finaliter etiam falſum eſt, quod, ſi adſit vere gravis neceſſitas, ob quam reſtitutio differtur, pro tunc illa retentio rei alienæ ad tempus ſit vere continuatio NB. *injuſtæ ablationis*, ſeu falſum eſt in ſimili emergentia, quod dicta *retentio* dici queat *injuſta continuata ablatio*. *

105. Cæterum prædicta doctrina, aſſerens, neceſſitatem gravem in ſenſu explicato excuſare a Reſtitutione, quaſdam patitur limitationes. Et primo quidem ea intelligenda eſt, niſi creditor ſit in pari neceſſitate: quia tunc tenebitur quis ei reſtituere, juxta communiorem ſententiam. Ratio eſt: quia in pari neceſſitate, & cauſa, potior eſt conditio creditoris, quam debitoris: multoque magis melior debet eſſe conditio innocentis, quam nocentis, ſi debita ex delicto ſunt contracta. Excipiunt quidem nonnulli extremam neceſſitatem, in qua (inquiunt) melior eſt conditio poſſidentis, cum omnia tunc ſint communia. Sed de hoc ipſo Doctor noſter ibidem, & quidam alii non immerito dubitant, ob rationes allatas; quæ fortius urgent, quando & ipſe creditor rem adhuc, ſaltem civiliter poſſidet. (k)

106. Limitatur ulterius data doctrina, dummodo quis ſtatum illum juſte, & non per rapinas, vel uſuras, neque per alia media illicita acquiſiverit. Quia, ſi quis rapinis, uſuris aut ſimilibus fraudibus ad aliquem honorabilem ſtatum perveniſſet, teneretur etiam cum ejus amiſſione ſtatim reſtituere. Ratio eſt: tum quia *fraus & dolus alicui patrocinari non debent*, *c. Sedes*, & c. *Ex tenore*, *de Reſcriptis*. Tum quia hoc non eſt tam ſtatum ſuum amittere, quam alienum dimittere, & ad ſuum reverti. Veruntamen hoc ipſum intelligendum eſt, niſi debitor ille paſſim habeatur vir probus & honeſtus, ita ut non poſſit ſubito ſtatum ſuum mutare, niſi de ſuis fraudibus ſe infamet: tunc enim ſenſim poſſet reſtituere, quia periculum infamiæ excuſaret, ne ſtatim teneretur, ut mox dicetur.

* Aſt ponamus, quod ſuperius *n.* 103. deſcripta neceſſitas gravis, vel in proxime allegato caſu periculum gravis infamiæ, ſive etiam alia gravis cauſa, quæ alias concedit dilationem reſtitutionis ad aliquod tempus, durent ex parte debitoris in perpetuum, excuſabiturne nihilominus talis debitor a facienda reſtitutione? Ad hoc dubium La Croix *lib.* 3. *Theolog. Mor. part.* 2. *n.* 431. Reſpondet, uti ſequitur; *ſi talis neceſſitas aut impedimentum grave reſtitutionis, futurum eſſet perpetuum, certum eſt, debitorem teneri intra ſtatum ſuum quam parciſſime vivere, vel ſaltem quantum moraliter poſſibile, per vices reſtituat partes debiti. Fatetur tamen Lugo D* 21. *a num.* 19. *& idem videntur inſinuare alii apud Layman, lib.* 3 *tract.* 2. *c.* 22. *n.* 1. *agnoſcitque probabile Uſſung, Debitorem talem etiam in perpetuum excuſandum, ſi damnum a Debitore ſubeundum eſſet notabiliter (& quidem meo judicio valde notabiliter) majus damno creditoris.* Hucuſque La Croix, cui videtur aſſentire Sporer *Tr.* 4. *in Decal. c.* 4. *ſect.* 3 § 4. *a.* 69. ſic e. g. ſi quis Petro valde diviti mercatori abſtulit 50. aureos, quos nequit reſtituere abſque certo periculo gravis infamiæ, utique tamdiu excuſatur a reſtitutione, quamdiu durat hoc periculum, etſi perſeveraret illud uſque ad mortem ſuam? Etenim (ſuppoſito, quod non idem periculum gravis infamiæ ſubeat Petrus creditor ex carentia horum 50. aureorum) videtur in ſimili caſu Petrus creditor irrationabiliter invitus, ac contra legem Charitatis, ſi vellet in talibus circumſtantiis nihilominus alterum obligare ad difficillimum actum poſitivum reſtitutionis. Idem dic, ſi al-

ter

Digitized by Google

ter per reſtitutionem talium 50. aureorum deberet omnino & cum graviſſimo ſuo damno decedere a ſtatu ſuo, alias juſte acquiſito.

Quodſi urgeas ulterius, quid ergo tali, apud quem cauſa differendi reſtitutionem durat in perpetuum, ulterius ſit agendum? Reſpondeo ſub diſtinctione: Vel enim cauſa illa concedens licentiam differendi reſtitutionem eſt ipſa gravis neceſſitas debitoris, vel alia, puta periculum gravis infamiæ alias per reſtitutionem incurrendæ? Quodſi poſterius, tunc debitor talis, præſertim ſi fur exciterit, & ſecure præviderit impedimentum reſtitutionis fore perpetuum, tenetur dubium illud, ſi neque per tertium v. g. per Confeſſarium citra periculum gravis infamiæ reſtituere poſſet, erogare pauperibus, aliiſve cauſis piis; cum exinde non redigatur ad paupertatem, nec adſtringatur propterea decedere a ſuo ſtatu juſte quæſito, prout ſuppono. Econtra vero, ſi illa cauſa concedens licentiam differendi reſtitutionem fuerit ipſa gravis neceſſitas debitoris alias per reſtitutionem incurrenda, puta, ſi deberet exinde decedere a ſtatu ſuo juſte quæſito: tunc poterit ſibi tanquam pauperi tantum reſervare, quantum ſuppoſita prius retractione ſplendoris nimii ſtatus &c. in Domino fuerit judicatum neceſſarium ad honeſtam adhuc conſervationem ſtatus, vel ne deveniat in notabilem ac valde ſenſibilem paupertatem: reſiduum tamen tenetur reddere Domino, aut in ejus defectum pauperibus, aliiſve cauſis piis. Bonum præterea erit meo judicio, ſi tali debitori pauperi, ut magis adhuc recordetur præcedentis ſuæ obligationis, inſuper injungantur certæ preces aliave bona opera perſolvenda pro domino: Videatur La Croix *lib. 3. Theolog. Moral. part. 2. num.* 365. *ac ſeqq.* & præſertim *num* 425. ac Sporer *tract.* 4. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 3. *n.* 73. qui ulterius adhuc pro conſolatione Confeſſariorum, & pro praxi ſubjungit, quod minus gravis neceſſitas, ac minus reſpective damnum debitoris ſufficiat ad differendam reſtitutionem, ſi debita fuerint incerta, quam ſi fuiſſent certa. Dicuntur autem debita incerta, quæ non alicui determinato domino, vel ſaltem non cognito obſtringuntur, qualia ſunt, quæ incurruntur apud Beneficiatos ob intermiſſum Breviarium, vel ab aliis, qui per furta minuta in ulnis, menſuris, aut ponderibus commiſſa fuerunt, diverſos ignotos confluentes emptores, ſingulos minutim, decipiendo. *

107. Secunda cauſa excuſans a Reſtitutione, eſt *Periculum infamiæ*, & multo magis *vitæ*, vel *membrorum*: nam ob tale periculum poſſe differri Reſtitutionem, donec ejuſmodi periculum ceſſet, paſſim tenent Doctores. Ratio eſt: quia bona ordinis inferioris, non ſunt neceſſario reſtituenda cum detrimento bonorum ordinis ſuperioris. Hinc enim communiter docetur, utpote fundatum in ratione naturali, quod magis diligenda ſint bona animæ, quam corporis; deinde magis bona corporis, quam famæ, & tandem magis bona famæ, quam fortunæ, juxta illud *Proverb.* 21. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*, cum concordantiis.

108. Circa hoc tamen recte obſervat D. Thomas 2. 2. *qu.* 62. *art.* 6. *ad* 2 & ſequuntur alii, quod, qui non poteſt per ſeipſum reſtituere abſque detrimento famæ, vel corporis (v. g. rem clam reponendo in loco debito ac ſecuro, ut ad dominum perveniat) poſſit autem ſic reſtituere per aliam perſonam ſecretam & fidelem, utputa per ſuum Confeſſarium, id faciendum eſſe. Ratio eſt, quia ſi hoc modo poterit fieri Reſtitutio abſque periculo famæ (atque etiam vitæ, & membrorum) ex una parte ceſſant rationes differendi reſtitutionem; ex altera vero parte urget præceptum reſtituendi, quamprimum fieri poterit.

109. Cæterum monet Navarrus *cap.* 17. *Manual. num.* 67. poſt S. Antoninum, caute hoc eſſe practicandum; & conſultum fore, quod per illam perſonam intermediam petatur ſyngrapha a creditore, in qua is confiteatur, ſe accepiſſe tantam Summam per N. pro ſolutione ejus, quod alios (ſine hujus nominis expreſſione) ſibi debebat, eaque ſchedula poſtmodum debitori, ſive pœnitenti clam reddatur. Ratio hujus cautelæ eſt: quia ſi quis in genere debeat quidpiam reſtituere, v. g. decem florenos, vel etiam aliquid injuſte acquiſitum in ſpecie, utputa torquem auream furto ſublatam; idque committat perſonæ intermediæ, quam fidelem exiſtimavit, v. grat. Confeſſario, ad reſtituendum, ſed ea defraudet, vel aufugiat, non ceſſabit obligatio primi debitoris. Leſſius *cit. cap.* 16. *dubit.* 6. Layman *num.* 9. & communior aliorum. Nam ſi res fuit indeterminate debita, v. gr. pecunia decem florenorum, ea, ſi caſu pereat, perit domino ſuo, qui in propoſito eſt debitor. Quod ſi vero debeatur res quæpiam in ſpecie, quæ fuerat injuſte acquiſita (Secus, ſi juſte fuiſſet obtenta, utputa inventa) tunc interceſſit culpa; ſicque, qui rem ejuſmodi ſurripuit, tenetur de caſu ejus fortuito, eo quod apud dominum non ita periiſſet.

110. Tertia cauſa excuſans a Reſtitutione, eſt *Condonatio creditoris*. Hæc, ſi fiat cum debitis conditionibus, excuſat a Reſtitutione, juxta omnes. Ratio eſt: quia, cum creditor ſit dominus ſuæ rei, poteſt is cedere juri ſuo, illudque debitori remittere, & donare, quo facto expirat obligatio reſtitutionis.

111. Dicitur, *Si fiat cum debitis conditionibus*: nam ad hoc ex communi ſententia requiruntur ſequentes tres conditiones. Prima eſt, ut hæc remiſſio, ſeu Condonatio, ſit omnino libera; hoc eſt, non extorta metu gravi, vel fraude. Secunda, ut is poſſit condonare. Tertia, ut talis Condonatio non ſit a Jure prohibita; ſive quod Jus non reſiſtat Condonationi.

112. Circa hoc punctum advertit Lugo *diſp.* 11. *de juſt. & jure*, *ſect.* 4. *n.* 52. quod, ſicut ſufficit remiſſio creditoris expreſſa, ſic etiam poſſit ejuſdem remiſſio, & voluntas rationabiliter præſumpta, excuſare debitorem a Reſtitutione, vel ſaltem a ſtatim facienda. Hinc ibidem *num* 53. advertit poſt Molinam, excuſari poſſe a peccato mortali aliquando domeſticos, qui aliqua ſurripiunt, invito quidem domino quoad modum ſurripiendi occulte, & ſine licentia, non tamen quoad ſubſtantiam rei acceptæ, quia, licet dominus ſit invitus circa talem acceptionem, poſtquam res conſumpta eſt, aliquando non eſt invitus quoad retentionem.

113. Unde regula generalis colligi poteſt (ſubdit idem Lugo) ad excuſandos plures pœnitentes a Reſtitutione, quando ſcilicet putant, quod ſi per ſe, vel per alios manifeſtarent domino ſuum debitum, ipſe liberaliter condonaret, & nollet obligare ad Reſtitutionem: jam enim datur voluntas præſumpta domini ſufficiens, ut retentio non fiat invito domino quoad ſubſtantiam rei.

114. Advertit ulterius citatus Author *num.* 54. communem ſatis eſſe ſententiam, quæ dicit, non eſſe Furtum grave, quando aliquis accipit rem non petitam, quam ſi petiiſſet, dominus dediſſet. Quod alii extendunt etiam ad eum caſum, quando domino diſplicet modus ille accipiendi ſine licentia, dum tamen non diſpliceat ſubſtantia; pro quo utroque aſſerto plures ab ipſo allegantur Doctores. Veruntamen hi paſſim notant, allatam doctrinam non habere locum, quando dominus non concederet rem ad illum uſum: ut ſi dominus concederet quidem aliquid libenter ad comedendum, tu autem accipias ad vendendum, ad quod dominus etiam rogatus non concederet.

115. Quarta cauſa excuſans a Reſtitutione, eſt, *Si res reſtituenda ſit creditori nocitura.* Tunc enim ejus Reſtitutionem eſſe differendam ex motivo Charitatis, nec ſtatim fieri debere, donec periculum talis nocumenti ceſſaverit, fatentur omnes Doctores. Solet hoc vulgari exemplo declarari: Si quis v. g. apud alterum arma, vel gladium ſuum depoſuit, & poſtmodum factus inſanus eadem repetit, ut aliquem occidat, vel lædat; in tali caſu Depoſitarius non tenetur mox gladium reſtituere, ſed oportet ejus Reſtitutionem differre.

116. Quinta cauſa eſt *Præſcriptio.* Hæc enim, poſtquam

Y bona

Digitized by Google

bona fide, ac tempore a legibus definito, aliiſque debitis concurrentibus conditionibus jam abſoluta eſt, non ſolum in Foro externo, ſed etiam in Foro conſcientiæ vim habet excuſandi debitorem a Reſtitutione; adeo, ut licet poſtmodum certo conſtet, rem fuiſſe alterius, eam amplius reſtituere non teneatur. (l)

117. Sexta cauſa excuſans a Reſtitutione, eſt *Compenſatio*: ſi videlicet quis abſtulit quidpiam ab eo, qui tantundem ſibi tenebatur ſolvere. Veruntamen ſciendum, quod hujuſmodi occulta Compenſatio in Foro conſcientiæ non ſit licita, niſi concurrentibus ſequentibus conditionibus.

118. I. Ut debitum ſit certum; id eſt, ut moraliter conſtet, rem eſſe tuam, aut tibi ex Juſtitia deberi: nam in dubio melior eſt conditio poſſidentis, ſicque non licet mediante occulta Compenſatione alterum privare ſua poſſeſſione. Inſuper non licet uti occulta Compenſatione, ſi res illa non eſt debita ex Juſtitia, ſed ſolum ex gratitudine: nam hæc non inducit ſtricte & proprie dictum debitum. II. Ut non poſſis rem illam alia ratione recuperare, vel ſaltem non abſque notabili moleſtia, aut expenſis, vel amiſſione favoris aut benevolentiæ, ſive jactura honoris: ut ſi debitum quidem ſit certum, ſed tibi deſint probationes; tunc enim locus erit occultæ Compenſationi. III. Ut non fiat Compenſatio in re alterius, ſed in re ipſius debitoris: nam Compenſatio non aliunde, ſed ex bonis debitoris fieri debet; alioquin tertius injuſte gravaretur. IV. Ut in Compenſatione non plus accipiatur, quam debetur: alioquin exceſſus ille foret contra Juſtitiam, ſicque in conſcientia reſtituendus. V. Ut abſit periculum ſcandali, ne videlicet Compenſatio alicui imputetur tanquam Furtum; item, ut abſit periculum infamiæ, ne talis deprehenſus tanquam fur habeatur, & puniatur; nam Judices ſolent tales Compenſationes punire ut furta, præſertim ſi debitum non poſſit liquido probari. Bonacina *tom. 2. diſp. 1. de Reſtitut. quæſt. ult. punct. 2. num. 10. & ſeqq.* Leſſius *lib. 2. cap. 12. n. 57.* & alii.

119. Septima cauſa a quibuſdam aſſignatur *Ceſſio bonorum*, qua debitor ea relinquit creditoribus. Veruntamen recte inter alios notat Navarrus *cap. 17. Manual. n.* 86. quod, quamvis Ceſſio bonorum in Foro externo excuſet quoad debita ex contractibus orta, ne debitor propter ea poſſit conjici in carcerem, *arg. L. 1. C. Qui bonis cedere, &c.* & quoad nonnullos alios effectus: nihilominus in Foro conſcientiæ non magis excuſet Ceſſio bonorum, quam neceſſitas ſine Ceſſione excuſaret. Unde poſt Ceſſionem ſunt cedenti ſuæ artis inſtrumenta, & aliqua ad victum judicio boni viri neceſſaria relinquenda, *l. Qui bonis, ff. de Ceſſione bonorum*, quæ tamen etiam ſine Ceſſione retineri poſſunt, cum nemo pro facienda Reſtitutione teneatur ſe ſpoliare neceſſariis vitæ, ita ut mendicare cogatur.

120. Præter has principaliores cauſas, quæ excuſant ab obligatione Reſtitutionis, vel omnino, vel ad tempus, dum conſtat certam alioquin adeſſe obligationem reſtituendi, dantur variæ aliæ, quæ in tantum excuſant, quatenus vel non conſtat hic & nunc adeſſe obligationem reſtituendi; ut fit, quando ignoratur, vel rationabiliter dubitatur, num res, quam quis poſſidet, ſit aliena, nec ne. Vel quia ob varias circumſtantias fit, quod revera obligatio reſtituendi hic & nunc non incurratur: ut, ſi quis accipiat alienum in extrema neceſſitate, vel ſi quis inferat damnum hoſtibus, ex eiſdemque prædam agat in bello juſto, & alia hujuſmodi plura, quæ ex propriis locis erunt deſumenda. Itaque loquendo ſolum de prioribus,

121. Octava cauſa excuſans a Reſtitutione, eſt *Ignorantia probabilis, vel invincibilis juris, aut facti, quod res ſit aliena.* Nam talis ignorantia excuſat a peccato, ergo etiam a Reſtitutione. Porro, quantum ad propoſitum,

122. *Ignorantia probabilis, vel invincibilis facti*, eſt illa, qua quis probabiliter, vel ex errore invincibili exiſtimat, rem eſſe ſuam, quæ revera non eſt ſua: prout fieret, ſi quis bona fide rem alienam per hæreditatem acquiſivit: *Ignorantia juris* eſt, qua ignoratur, quid ſit juris: quando v. g. jus eſt obſcurum, & controverſum de aliquo contractu, num ſit licitus, nec ne; vel quando quis conſulit Viros doctos ſuper obligatione reſtituendi, qui reſpondent nullam adeſſe obligationem, cum tamen revera a parte rei ſubſit, tunc enim ſequens eorum reſponſum ignorantia juris laboraret.

123. Nona cauſa excuſans a Reſtitutione, eſt *Dubium*, quod poſſidens poſt adhibitam ſufficientem diligentiam in inveſtigando, num res ſit ſua vel alterius, adhuc habet: ſiquidem in dubio melior eſt conditio poſſidentis, juxta *Reg. 65. Juris in 6.* Proinde talis vi hujus rationis licite poteſt retinere rem, quamdiu dubitat, num res illa ſit ſua, vel alterius. Et hoc ipſum extendere oportet ad dubium circa injuſtam Damnificationem ſubortum: unde Leſſius *lib. 2. cap. 13. n. 38.* aſſerit, communem ferme Doctorum ſententiam eſſe, ſi quis ſolum dubitet, an cauſa damni fuerit, v. g. an alios ſuo conſilio, vel laude efficaciter permoverit ad damnum inferendum nec ne, talem non teneri ad Reſtitutionem: cum in dubio melior ſit conditio poſſidentis.

124. Plures aliæ cauſæ, veluti excuſantes ab obligatione reſtituendi adducuntur a Doctoribus, ut dictum *num. 97.* ſed præmiſſæ ſunt principaliores: cæteræ vero vel minus ad praxin conducunt, vel rarius occurrunt, quas proinde huc adducere non eſt neceſſe.

DISTINCTIO VI.

De Octavo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

De Detractione, & variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

1. *Octavo Decalogi Præcepto quæ prohibeantur?*
2. *Honor, & fama differunt; quomodo?*
3. *Detractio, quid?*
4. *Detractio quibus modis fieri poſſit?*
5. *Ejus gravitas.*
   (a) Conformiter dictis Tract. 3. Diſt. 2. n. 15.
6. *Detractio formalis, & materialis, quid?*
7. 8. 9. 10. *Caſus aliqui, in quibus licitum eſt, manifeſtare crimen, vel defectus Proximi.*
   (b) Tract. 4. Diſt. 6. quæſt. 5.
   (c) Ut dictum, cit. Diſt. 6. n. 52.
   Ratio horum generalis.
11. *Crimen falſum cuipiam imponere, ſemper eſt illicitum.*
12. *Solvitur objectio.*
13. *Utrum audita referens abſque aſſeveratione, & ſub dubio, peccet mortaliter?*
14. *Idcirco eſt rara fides, &c.*
15. *Tamen periculoſum eſt talia referre, & quale id peccatum?*
16. *An, qui detractorem audit, peccet mortaliter?*
17. *Quid, ſi ei Detractio non placeat, tamen non reſiſtit?*
18. *Quid, ſi commode reſiſtere nequeat?*
19. *Detractori quomodo reſiſtatur?*

1. OCtavum Præceptum Decalogi *Exodi cap. 20.* & *Deuter. cap. 5.* hiſce verbis comprehenditur: *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Eoque juxta communem Doctorum ſententiam prohibetur omnis injuſtitia & injuria, quæ Proximo verbis inferri poteſt: ut ſunt, Detractio, Contumelia, Convitium, Irriſio, Suſurratio, Mendacium, & hujuſmodi, quæ ſub falſo Teſtimonio contra Proximum tanquam ſub principaliori comprehenduntur, ut notat D. Thomas 2. 2. *quæſt. 122. artic. 6.* De quibus proinde breviter in hac Diſtinctione tractandum erit, incipiendo a Detractione: cujus natura ut exactius intelligatur.

2. Advertendum eſt, quod quamvis Honor, & Fama quandoque ſumatur pro eodem, revera tamen differant. Nam *Fama bona* eſt communis opinio virtutis, ſapientiæ, & rerum præclare geſtarum alterius: *Honor* autem eſt teſtimo-

nium

Google

nium excellentiæ alterius. Item Fama conſiſtit in interiore opinione, & dum exit in opus externum, dicitur Laus, vel (loquendo de mala fama) Vituperatio. Honor vero conſiſtit in externa ſignificatione noſtræ exiſtimationis de Excellentia alterius; unde ſupponit opinionem excellentiæ ipſius, & intentionem exterius per aliquod ſignum eam teſtificandi: quod ſi deeſſet ejuſmodi opinio excellentiæ, atque intentio externius eam teſtandi, potius foret illuſio, quam honor. Hoc prænotato, ſit

3. CONCL. I. Detractio eſt alienæ famæ occulta & injuſta læſio, ſeu denigratio. Ita in re communis. Duo quippe requiruntur ad Detractionem. Primo, ut aliquid dicatur, quod alterius famam & exiſtimationem, quam poſſidet in animo Proximi, extinguere, aut minuere valeat. Deinde, ut fiat occulte, ſaltem juxta intentionem dicentis: ſi quis enim in præſentia alicujus, famæ ejuſdem detrahere intendat, jam non erit ſimplex detractio, quæ directe lædit famam, ſed Contumelia honorem alterius coram violans.

4. CONCL. II. Detractio poteſt fieri dupliciter, directe videlicet, & indirecte. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 73. *art.* 1. *ad* 3. & alii. Directe quidem fit Detractio quatuor modis. I. Imponendo crimen falſum. II. Amplificando, ſeu exaggerando crimen verum. III Pandendo crimen occultum. IV. Siniſtre interpretando opus bonum alterius, dum ſcilicet quis coram aliis factum alterius ſiniſtre interpretatur. Indirecte etiam contingit Detractio quatuor modis. I. Negando recte facta, vel dotes alterius. II. Ea extenuando. III. Tacendo bona alterius eo loco, & tempore, quo tuum ſilentium alii interpretantur tacitam vituperationem. IV. Simulate, & frigide laudando; ut quando quis ſimulat, ſe velle laudare aliquem, & tamen nihil affert laude dignum.

5. CONCL. III. Detractio ex genere ſuo eſt peccatum mortale contra Juſtitiam, gravius quidem furto, ſed levius homicidio. Ita Doctores communiter, & ratio eſt: quia lædat Proximum in bono plurimum gravi, quodque præſtantius eſt pecunia, juxta illud *Proverb.* 22. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ.* Item *Eccleſiaſtici* 41. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi & magni.* Unde & Poeta canit:

Omnia ſi perdas, famam ſervare memento.

Dicitur notanter in Concluſione, *ex genere ſuo:* Siquidem Detractio ſæpe eſt peccatum duntaxat veniale, vel ob levitatem materiæ, vel ob imperfectionem actus. (a)

* Materiæ autem levis in præſenti illa læſio cenſetur, quæ, conſideratis circumſtantiis, prudentum judicio ſolummodo vim habet ſimilis conditionis homines defacto leviter contriſtandi, ſeu levem tantummodo dolorem cauſandi. Quodſi vero læſio foret talis, quæ conſideratis ſimul confluentibus circumſtantiis jure merito poteſt etiam judicio prudentum ſimilis conditionis homines graviter contriſtare, ac amicitiam inter eos diſſolvere, talis læſio cenſeretur materia gravis. Et licet regulariter, ac ordinarie loquendo, quando Confeſſarius dubitat, num hæc vel illa læſio in particulari habeat vim judicio prudentum graviter vel leviter contriſtandi, ſicque num læſio ſit gravis vel levis? poſſit regulariter teſte Sporer *tract.* 5. *in Decalog. cap.* 4 *ſect.* 3. *num.* 57. ſe reſolvere; quod peccatum grave occultum de altero abſque ſufficienti cauſa revelatum habeat vim graviter contriſtandi; econtra vero peccatum leve revelatum tantummodo eundem juxta prudentum judicium ſoleat leviter contriſtare; dantur tamen ſubinde ob certas confluentes circumſtantias caſus ſpeciales, reſpectu quorum etiam grave peccatum occultum ex judicio prudentum habeat ſolummodo vim leviter contriſtandi, e contra vero peccatum leve, vel etiam præciſe defectus naturales occulti revelati ea vi ſint præditi, ut poſſint merito etiam ex judicio prudentum graviter contriſtare; ſic juxta communem DD. revelare de plebejo maxime in Germania, quod plene ſe nupero feſto inebriaverit; de milite quod duellaverit; de Juvene ruſtico, vel pariter de milite, quod habeat amaſiam &c. non cenſetur gravis detractio, adeoque ordinarie nec peccatum grave in genere detractionis. Econtra vero de Viro valde gravi dicere paſſim, quod ſit levibus mendaciis deditus, reputatur gravis detractio. Ratio utriuſque eſt; quia prime revelatio apud ſimilis conditionis homines non ſolet cauſare gravem triſtitiam; quinimo non raro hi ſimilibus gloriantur; econtra vero de Viro valde gravi manifeſtare, quod ſit deditus mendaciis, merito apprehenditur etiam a prudentibus tanquam aptum, gravem in ejuſdem animo cauſandi triſtitiam.

Ex hac Doctrina inferes I. Manifeſtare aliquem eſſe luſcum, gibboſum, duri ingenii &c. communiter non eſſe materiam gravem, quæ conſtitueret peccatum mortale; partim quia ſunt defectus præciſe naturales, & quidem ordinarie de ſe brevi patentes, ac citra aliquam culpam graviter infamatoriam regulariter contracti; partim, quia communiter alteri revelatio de his non eſt multum præjudicioſa, aut ſit patefactio ex gravi cauſa.

Nec dicas: ergo pariter non erit materia gravis, ſi quis alterum, qui occulte laboraret morbo gallico, manifeſtaret, cum etiam hic defectus ſit naturalis. Reſp. enim neg. illatum: etſi enim pariter hic defectus ſit naturalis; quia tamen frequentiſſime contrahitur ex lue venerea, præberet manifeſtans aliis audientibus occaſionem credendi, talem veneri deditum, & conſequenter reſpectu illius, reſpectu cujus eſt materia gravis, manifeſtare, quod ſit fornicarius, pariter erit grave, dicere aliis abſque alia cauſa gravi, quod laboret morbo gallico, ſaltem, ſi non addatur, quod innocenter contraxerit, e. g jacendo in ſimili lecto &c.

Infertur II. Non eſſe materiam gravem dicere de alio unum malum actum equidem necdum cognitum, qui tamen de pluribus ſimilibus in eodem genere jam eſt infamis. Item de infami in uno crimine aliud valde affine (ſecus dic, ſi foret diſparatum) manifeſtare: e. g de notorio fornicario dicere, quod nuper miſerit ad aliquam puellam litteras amatorias. Ratio eſt; quia exinde non notabiliter augetur infamia, ſeu triſtitia. Buſenbaum, Leſſius & Navar.

Infertur III. Ordinarie loquendo, & niſi talis, de quo ſubſequentia dicuntur, aliunde patiatur exinde notabile damnum v. g. in aliqua Promotione, Officio &c. non eſſe materiam gravem dicere de altero etiam ſine gravi cauſa, quod ſit ſuperbus, iracundus, avarus, piger &c. quia talis modus loquendi communiter, & niſi ſpeciales circumſtantiæ aliud inſinuent, ſolet potius indicare paſſiones naturales & inclinationes ad ſimilia vitia, quam ipſummet peccatum, vel certe ſolummodo defectus in ſimilibus leves, & non graviter peccaminoſos, uti ſentiunt AA. infra citandi. Oportet tamen meo judicio in hoc puncto caute procedere, ne loquaces ſibi nimium abblandiantur cum magno aliorum præjudicio.

Inferes IV. Non eſſe gravem materiam dicere de aliquo, quod ſit ſcrupuloſus, ſi ſignificetur, aut ex circumſtantiis intelligatur ab audientibus, per ly *ſcrupuloſum* intelligi timoratam & de peccato ſollicitam conſcientiam, prout apud perverſum hoc ſæculum, teſte La Croix, vix nomen ſcrupuloſi effugiet, qui accurate vult facere, quod debet. Si autem per ſcrupuloſitatem intelligitur inanis & futilis apprehenſio, & inde exorta anxietas abſque ulla gravi ratione, atque ſic dicatur de homine gravi, qui habet, atque habere debet famam boni judicii, & magnæ prudentiæ, hæc læſio erit materia gravis, ſi aliunde hæc ſcrupuloſitas non ſit jam nota; Ratio eſt: quia exinde alii credere poſſunt, virum iſtum habere defectum judicii, ac prudentiæ, timendo, ubi nulla gravis ratio timendi ſubeſt: atqui dicere de Viro magnæ authoritatis talia, quæ apud audientes cauſare poſſunt opinionem, quod is habeat defectum judicii, & prudentiæ, utique eſt materia gravis, cum præbeat occaſionem contriſtandi graviter, ergo. Quodſi diceretur idem de homine Juvene, vel indocto; talis læſio ſeu manifeſtatio defectus naturalis conformiter jam dictis non foret materia gravis. Ita tenent cum communi DD. La Croix *lib.* 3 *part.* 2. *num.* 1202 Sporer *loc. cit.* Henno

tract. de Decal. diſp. 8. *quæſt.* 3. *art.* 5. Felix Poteſtas *in Exam. Confeſſ. tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2754 *& ſeqq.* Sabinus Bononienſis *in ſua Luce morali par.* 1. *tract.* 36. *n.* 27 *& ſeqq.* ac Bonacina *de Reſtitut. in particulari diſp.* 2. *quæſt.* 4. *punct.* 2 *per totum.* *

6 CONCL. IV. Detractio recte dividitur in formalem, & materialem. Ita communis. Et quidem *Detractio formalis* eſt, quæ fit ex intentione, & propoſito, alienam famam denigrandi; quæ utique eſt peccatum mortale, ſi quis graviter famam Proximi lædere intendat. *Detractio materialis* eſt, quando quis expreſſe non intendit lædere famam Proximi, ſed ex quadam loquacitate narrat peccata, vel defectus ipſius, unde læditur bona fama ejus. Cæterum circa hoc poſterius membrum eſt notandum, quod licet Detractio materialis tam perfectum voluntarium non habeat, ſicut formalis, ac proinde frequenter ob actus imperfectionem a peccato mortali excuſetur; adhuc tamen ſit peccatum mortale, ſi id, quod advertenter narratur, famam Proximi graviter lædat. Ratio eſt: quia etſi expreſſe quis non intendat lædere famam Proximi, adhuc tamen implicite & in ſua cauſa hoc intendit, dum vult illud, unde per ſe gravis læſio ſequitur.

7. Quæritur I. An in nullo caſu licitum ſit, manifeſtare occultum crimen, vel defectus Proximi? *Reſp* dari aliquos caſus, in quibus id fieri poteſt abſque vitio Detractionis. Sic inprimis Detractio non eſt, ſi quis ſervato modo correctionis fraternæ patefaciat teſtibus, vel Superiori crimen fratris, ut emendetur; de quo jam ſupra. (b)

8. Deinde licitum eſt, manifeſtare crimen alterius occultum ad impediendum notabile damnum Proximo impendens, ſive temporale, ſive ſpirituale, quando id ad hoc neceſſarium eſt. (c) Hinc ſi novi, Titium eſſe furem, poſſum monere eos, quibuſcum habitat, ut ſibi caveant; & ſic de ſimilibus.

9. Inſuper, quando agitur de Officio, vel Beneficio conferendo, de Matrimonio contrahendo, de Religione ſuſcipienda, poſſunt juſta impedimenta, etſi cæteroquin occulta, manifeſtari, ſi ex illis notabile incommodum merito timeri poſſit.

10. Similiter licitum eſt, ejus, qui fictis virtutibus famam ſibi paravit, ſimulationem aperire, ſi ea vergat in alicujus detrimentum: ut ſi quis ſimulet ſe peritum Advocatum, Medicum, Confeſſarium, Pharmacopolam &c. & conſtet mihi, non eſſe talem. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 11. *dubit.* 9. & alii. Ratio horum omnium generalis eſt: Quia nemo habet jus tuendæ famæ ſuæ cum tanto damno, Proximis injuſte obventuro; ergo in præmiſſis caſibus non committitur Detractio, utpote quæ eſt alienæ famæ injuſta læſio, qualis ibi non intervenit.

11. Cæterum hactenus dicta intellige de crimine, aut defectu cæteroquin vero, licet occulto. Nam crimen falſum cuipiam imponere, ſemper eſt illicitum, & in materia gravi mortale: falſitatem enim proponere, in nullo caſu licitum exiſtit; cum mendacium ſit intrinſece malum, & ſi ſit in materia gravi, peccatum mortale. Unde non immerito Innocentius XI. ſequentes duas damnavit Propoſitiones, quarum prior, ordine 43. ſic habet: *Quidni non niſi veniale ſit, detrahentis auctoritatem magnam, ſibi noxiam falſo crimine elidere?* Altera, ordine 44 taliter ſonat: *Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Et ſi hoc non eſt probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia.*

12. Nec dicas. Æque prohibitum eſt, detrahere Proximo, manifeſtando crimen grave occultum illius, ac imponendo illi crimen falſum; ergo ſi hoc non licet, neque illud licitum erit etiam pro impediendo gravi damno noſtro, Reipublicæ, aut aliorum. Reſp. enim negando ſuppoſitum: nam manifeſtare crimen verum, ſed occultum Proximi, ex juſta cauſa, utpote ad impediendum grave damnum nobis, Reipublicæ, aut tertio impendens, quodque alia ratione impediri nequit, non eſt detrahere, ut dictum *n.* 8. 9. & 10. At imponere grave crimen falſum, vel eſt mendacium grave, & lethale; vel etiam eſt contra juſtitiam, prout poſt D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 2. notat Jo. Cardenas ad dictas Propoſitiones Innocentii XI. *cap.* 3. & 4.

13. Quæres II. Utrum audita, vel alia quælibet referens abſque aſſeveratione, & ſub dubio, peccet mortaliter, & teneatur ad Reſtitutionem? Hanc Quæſtionem ex profeſſo tractat, & ſubtiliter reſolvit Scotus 4. *diſt.* 15. *qu.* 4. *art.* 1. quem ſequitur Laymann *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. cum aliis.

14. Et quidem inprimis reſpondet Doctor noſter: Si quis non imponit in publico crimen alteri, ſed murmurat, vel indiſcrete loquitur, vel alicui coram multis narrat tamen non tanquam ſibi certum, ſed ſic ſe audiviſſe &c. quod ideirco rara fides ſit: quia multi multa loquuntur. Et ideo dicens, ſe tantum audiviſſe, niſi ex modo dicendi oſtendat aliquam majorem certitudinem, quam ex communi relatione, non aufert alteri ex natura actus bonam famam: quia ſi audientes firmiter credant, illud, de quo ſermo eſt, eſſe criminoſum, id ex eorum levitate accidit: quia, *Qui credit cito, levis corde eſt. Eccleſiaſtici cap.* 10.

15. Addit deinde Doctor Subtilis *loc. cit.* cum a ſcandalo puſillorum oportet cavere, & multi ſint tales puſilli, leves ad credendum mala de Proximis; ideo periculoſum eſſe, eis talia audita ex relato referre. Quod ſi vero hoc fiat animo malo, lædendi ſcilicet alterius famam, non eſt facile excuſare, quin ſit contra Charitatem, & per conſequens peccatum mortale. Si autem fiat coram talibus ex inconſideratione, durum eſt dicere, quod exeat genus peccati venialis: quia lingua in lubrico poſita eſt; &, *Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir. Jacobi cap.* 3.

16. Quæres III. An, qui detractorem audit, peccet mortaliter, & ad Reſtitutionem teneatur? Reſp. I. Qui audit detractiones abſque reſiſtentia, videtur detractori conſentire, unde fit particeps peccati ejus: & ſi quidem ipſum inducat, vel excitet ad detrahendum, aut placeat ei Detractio propter odium illius, cui detrahitur, non minus peccat, quam detrahens, imo quandoque magis. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 73. *art.* 4 cum communi. Unde D. Bernardus *lib.* 2. *de Conſideratione* ſub finem, ait: *Detrahere, & detrahentem audire, quid horum deteſtabilius ſit, non facile dixerim.* Ratio eſt: quia talis non ſolum peccato alieno, id eſt, Detractioni, conſentit, in eoque ſibi complacet, ſed & quandoque ad ipſum inducit; unde ſi ita inducit, gravius peccat, quam detractor ipſe.

17. Reſp. II. Si non placeat ei Detractionis peccatum, ſed ex timore, vel negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multo minus, quam detrahens, & plerumque venialiter, licet quandoque etiam peccatum mortale eſſe poſſit. Ita Doct. Angelicus *loc. cit.* cum aliis.

18. Sed hoc intelligendum eſt, dummodo quis abſque incommodo poſſit Detractionem impedire: nam ſi commode detrahentem corrigere non poſſit, Detractionem impedire non tenetur, ſicque nullatenus peccat; quia Caritas cum gravi incommodo non obligat, prout paſſim notant Doctores. Hinc ſequitur, quod is, qui ſibi grave damnum timet corrigendo, utputa injurias, aut verbera; vel rationabilem habet verecundiam, eo quod ſit filius, aut famulus detrahentis, vel nullius auctoritatis reſpectu illius; non teneatur ei reſiſtere, aut ipſum corrigere. Idem dicendum, ſi probabiliter exiſtimat, ſuam monitionem nihil profuturam.

19. Cæterum reſiſtitur detractori, vel redarguendo ipſum modeſtis verbis, utputa, quod quis peccet detrahendo fratri; vel diſcurſum interrumpendo, aut ſi fieri poteſt, aliorum divertendo; vel ſaltem oſtendendo per triſtitiam faciei, quod ſibi diſpliceat Detractio: quia, ut dicitur *Proverb.* 25. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentium.*

* APPENDIX

Continens varia adhuc quæſita de Detractione.

QUær. I. Utrum delicta gravia occulta aſſeverative referens de aliquo ſibi, & aliis audientibus incognito,

v. g.

v. g. de homine aliquo larvato, vel ſi de cognito quidem, ait non apud alios audientes nominato, peccet mortaliter, & teneatur ad Reſtitutionem?

Reſpondeo quoad utrumque negative, dummodo abſit periculum ex hac narratione occultorum gravium deveniendi in notitiam perſonæ illius, quæ commiſit, ac præterea dummodo hæc manifeſtatio criminis non redundet in præjudicium & notabilem infamiam Familiæ, cujus eſt membrum ille, qui dictum crimen perpetravit. Ita ſub his terminis Sporer *tract. 5. in Decalog. cap. 4. ſect. 3. num.* 61. & Henno ibidem *diſp. 8. quæſt. 3. art. 2. Concluſ. 4.* cum communi. Ratio eſt: quia ſub his limitationibus non infertur grave præjudicium individuo ipſius perſonæ incognitæ, & conſequenter nec eadem rationabiliter propterea triſtatur graviter.

Dixi autem notanter: *dummodo hæc manifeſtatio non redundet apud audientes in infamiam Familiæ, cujus eſt membrum*: Tunc enim foret grave, etſi perſona non nominetur, quæ commiſit; quoniam merito præbetur exinde tali Familiæ occaſio juſte triſtandi graviter e. g. ſi diceres, in hoc Monaſterio certus Religioſus (quem tamen in individuo non nominares) commiſit nuperrime fornicationem &c. Quamvis enim (uti recte inquit Sporer hic) aliqua communitas reipſa non maculetur ex unius hominis ſcelere, ſicut nec Collegium Apoſtolorum ex perfidia Judæ; maculatur tamen apud homines ſimplices, & imperfectos, quibus id ſæpe multiplici ſcandalo & occaſioni vilipendendi Monaſterium eſſe ſolet, ſi hæc de membro alicujus Familiæ, quam communiter ſanctam & piam reputant, vulgentur. Quod ſi diceres taliter de membro innominato alicujus Civitatis, non incurreres peccatum grave Detractionis; quoniam etiam ſimplices audientes exinde non multum ſcandalizantur, nec occaſionem deſumunt vilipendendi Civitatem, utpote alias probe gnari, in tam ampla hominum ſæcularium Communitate etiam reperiri aliquos improbos.

Quær. II. Utrum in genere Detractionis peccet mortaliter, qui abſque juſta aliqua, & rationabili cauſa uni tantum, vel alteri prudenti, de quo moraliter conſtat, eundem ulterius non evulgaturum, nec nocumento futurum, refert grave crimen de alio, nominando hanc ipſam perſonam, quæ crimen illud commiſit? Reſp. Talem probabilius peccare mortaliter. Ita cum Card. de Lugo, Illſung, ac communiori DD. Sabinus Bononienſis *part. 1. Lucis Moralis tract.* 36. *num.* 37. & Franciſcus Henno *tract. in Decalog. diſp. 8. quæſt. 3. art. 2. Concluſ. 3.* contra Cajetanum, Reginaldum, Tamburinum, Felicem Poteſta, alioſque. Fundamentum principale eſt; quia etiam apud unum tantum Virum gravem per talem manifeſtationem deperdere ſuam famam, ac æſtimationem, cenſetur prudentum judicio notabile damnum aptum cauſandi merito magnam triſtitiam: ſicuti a pari ob hanc ipſam rationem Judicium temerarium unius de alio, etiam ſepoſito periculo ulterioris divulgationis, in re gravi conceptum reputatur peccatum mortale; quia nimirum apud unum illum, qui tale Judicium temerarium elicuit, exinde deperdere ſuam æſtimationem cenſetur notabile damnum, vi cujus, etſi fama ipſa apud Communitatem, hujus criminis ignaram, non deperderetur, apud illum tamen, qui temerarium judicium formavit, vel in præſenti, qui manifeſtantem de altero grave crimen audivit, eadem fama notabiliter cenſeretur diminuta ſeu denigrata, quod tam ad rationem temerarii Judicii, quam ad rationem Detractionis ſufficit.

Dixi autem notanter: *Si contingat abſque juſta cauſa*: etenim ſi fieret cum cauſa gravi, puta conſilii aut auxilii petendi gratia, nec poſſit haberi, niſi crimen, & criminoſum manifeſtando, non erit peccatum detractionis, uti recte advertit Henno *loco citato*, qui ulterius in terminis formalibus ſubjungit, neque peccare ſaltem mortaliter juxta Sylvium & alios, qui ad ſolamen, aut doloris mitigationem injuriam magnam ſibi ab altero occulte illatam, uni aut alteri manifeſtaret, modo abſit affectus vindictæ, & Detractionis, nec pluribus aperiatur, quam poſtulet doloris injuſte illati amaritudo: Ratio eſt, quia videtur nimis durum, quod quis teneatur in ſecreto illatam ſibi injuriam concoquere, ut parcat famæ injuriantis, qui noluit ipſemet injuriato parcere. Unde cenſetur talis injuriando, ſe voluiſſe huic inconvenienti exponere; cum ſciret, aut ſaltem prudenter ſcire deberet, hujuſmodi revelationem per injuriatum ſolere valde frequenter ex injuria illata ſubſequi. Hæc ultima doctrina de juſta querela contra injuriantem mota ad capiendum exinde ſolatium, hæc (inquit) ultima doctrina, ſi debite fuerit circumſtantionata, poterit quidem aliquoties Confeſſario deſervire poſt jam factum: at in futurum erit vel ex eo diſſuadenda; quia lingua labilis vix terminos debitorum circumſtantiarum ſibi ponere poterit, præſertim apud homines vindicativos, & fœminas paſſionatas.

Quæres III. Utrum in genere Detractionis peccet mortaliter, qui crimen a parte rei verum ac grave apud unam Communitatem unacum Perſona jam publicum, ſeu publice notum refert, ac revelat aliis intra, vel extra eandem Communitatem, qui dictum crimen, vel ſaltem Perſonam ream nondum ſciverunt? Ante Reſp. advertendum, tripliciter poſſe crimen fieri notum, ſeu publicum alicui Communitati. Imprimis *Jure*, ſi nimirum a Communitate ſciatur per Confeſſionem Rei in Judicio publico, vel per ſententiam Judicis jam publicatam. Deinde *Facto* per ipſam facti evidentiam apud tot, ut attenta conditione illorum, qui eandem evidentiam habent, & qualitate Communitatis arbitrio Prudentum judicetur, nulla amplius tergiverſatione celari poſſe. Denique tertio præciſe ex *Fama*, quando nimirum eadem non a garrulis mulierculis abſque fundamento (tunc enim foret potius rumor inanis) ſed ex veriſimilibus indiciis originem trahens, ad majorem partem Communitatis pervenit. Nos in præſenti loquemur præciſe de crimine notoreitate ſeu publicitate Juris, vel facti. Alterum de publicitate per famam communem differemus ad quæſitum ſequens. H. N.

Reſpond. I. Si crimen ſit publicum *Jure* ſeu (ut alii loquuntur) notorium notoreitate Juris; tunc poſt ſententiam Judicis publice latam poteſt illud unacum Reo citra peccatum grave Detractionis etiam aliis tam ejuſdem loci incolis adhuc ignorantibus, quam diſſitorum locorum habitatoribus manifeſtari. Ita teſte Sporer Communiſſima. Ratio eſt; quia exigente ſic Bono publico talis graviter Reus in pœnam criminis ſua fama privatur abſolute, & propterea etiam publice ſententia fertur, ac confluenti ex quibuſcunque locis populo audiendi publicationem ſententiæ licentia datur, ut exinde homines alii magis a ſimilibus criminibus deterreantur. Dicitur autem notanter: *Poſt ſententiam Judicis publice latam*, nam ſi ſententia iſta non publice feratur, ſed tantum privatim intra aliquam particularem communitatem cum intentione, ut non vulgetur ulterius v. g. ſi fiat in certo Monaſterio vel Religioſa Familia, non liceret tale crimen, ſeu talem Reum aliis extraneis adhuc occultum propalare; quoniam Judex talem Reum non abſolute ſed tantum in ordine ad certam Communitatem ſua fama privavit, hincque ad publicationem ſententiæ non quoſcunque confluentes admiſit; quoniam ſi ſimilia vulgarentur ubique, ordinarie non ſolum illa perſona particularis, ſed etiam tota ſacra ac innocens aliqua Religio infamaretur.

Reſp. II. Si tale crimen eſt publicum ſeu notorium notoreitate *facti*, poteſt abſque peccato gravi Detractionis ille, qui crimen commiſit, manifeſtari aliis ejuſdem Communitatis adhuc ignaris. Ita apud Patrem Sporer hic Scotus *in 4. ſent. diſt. 15. quæſt. 4.* cum communiſſima DD. & ratio eſt; quia pro tunc ex communiſſima Doctorum perſuaſione, & teſte Leſſio ex conſuetudine totius Orbis cenſetur talis criminoſus reſpectu ſimilis Communitatis ſpoliatus jure & poſſeſſione ſuæ famæ, eo ipſo; quia crimen ejuſdem ex ſua culpa adeo publicum evaſit) ut moraliter reputetur impoſſibile, quin in aliorum cohabitantium notitiam perveniat.

Reſpond. III. Si facti evidentia crimen alicujus eſt publicum ac notorium in aliqua Communitate abſolute, puta in Pago, Oppido, Civitate, poteſt is, qui hoc crimen perpe-

Digitized by Google

travit, eitts grave peccatum Detractionis manifeſtari in locis quoque vicinioribus, vel aliis etiam ſuo modo remotioribus, quæ tamen commerciorum conſortio ita ſunt conjuncta, ut ad illa facile reſpective brevi, acquaſi moraliter certo idem rumor ſit perventurus. Ita cum Molina, Soto, Layman & Petro Navarro, Sporer *tract.6. in Decalog cap 4. ſect.3.num 71.* Et teſte eodem communis; Ratio eſt, quæ prior; quia rem moraliter æſtimando, fama abſolute amiſſa in hoc loco, etiam in vicino, vel tam conjuncto amiſſa cenſeri poteſt, ita ut moraliter impoſſibile reputetur, quin & fama, alias cito volans, pariter brevi ad alia loca perveniat.

Dicitur autem notanter: *licere ſic manifeſtare in aliis locis conjunctis &c ſi evidentia facti ſit notorium in aliqua Communitate NB. abſolute.* Secus enim dicendum, ſi tantum foret notorium *limitate*, reſtringendo illam notoreitatem præciſe intra Cancellos cujuſdam Communitatis particularis reſpective, puta ad certum genus perſonarum v.g. ad certum Collegium, vel Monaſterium talis Civitatis: tunc enim extra corpus Monaſterii non liceret vicinis ſæcularibus, vel adjacentibus aliis Conventibus dictum crimen grave ipſis adhuc ignotum manifeſtare; quoniam exinde conformiter dictis non ſolum ipſe Religioſus, ſed etiam Collegium ſeu Monaſterium infamaretur. Nec dicas: licere etiam juxta Molinam, & Rebellum ſaltem tunc manifeſtare aliis Monaſteriis vicinis, ſi fuerint ejuſdem Ordinis: nam etſi ob paritatem rationis id concedatur cum La Croix, quoad ea Monaſteria intra unam Provinciam ſita, ubi Religioſi mutantur de loco in locum; negatur tamen in aliis caſibus: quinimo ad evitandas ſæpe varias inconvenientias, & diſcordias inter Religioſos ſaltem diſſuadetur ex virtute Charitatis etiam quoad Monaſteria ejuſdem Provinciæ, ſi nulla alia cæteroquin habeatur rationabilis cauſa manifeſtandi.

Reſpond. IV. In locis remotioribus illis, quorſum alias moraliter loquendo fama non poterat pervenire, probabilius non licet citra peccatum grave detractionis aliquem, qui crimen grave notoreitate facti publicum perpetravit, propalare. Ita Franciſcus Henno *tract. in Decalog. diſp. 8. quæſt.3. art.3. Concl.1.* & Sporer *tract.6.in Decalog. cap 4. ſect.3.n.71.* ac apud ipſum plures contra tamen non paucos teſte Henno *loc. cit.* Ratio eſt: quia licet peccans publice cedat implicite Juri famæ ſuæ in locis vicinioribus, vel ratione commercii conjunctis, non tamen quoad alia remota; ideo enim cenſetur renunciare juri ſuo quoad loca priora; quia fama moraliter loquendo eſt crimen illuc alias perlatura; ergo ubi moraliter fama non eſt perlatura (uti ſe res habet quoad loca remotiora proxime explicata) neque cenſebitur renunciare ſuo Juri.

Nec dicas: publicum publicitate Juris per ſententiam Judicis poteſt ubivis etiam in remotioribus locis vulgari: ergo etiam publicum per evidentiam facti. Reſpond. enim cum Patre Henno negando conſeq. & paritat. Diſparitas eſt, quod in primo caſu infamia univerſalis ſit pœna culpæ impoſita, non ſic in caſu ſecundo.

Quær. IV. An crimen, quod eſt publicum non quidem notoreitate Juris & Facti, ſed tantum per famam communem, poſſit aliis adhuc ignaris ex Communitate, aut vicinia revelari? Reſpond. Si ſit vere fama communis (& non potius rumor inanis) de gravi crimine ab aliquo commiſſo, Doctores ſuperius allegati in ordine ad ulteriorem manifeſtationem ſimili modo diſcurrunt de eadem, ac de notoreitate facti ob paritatem rationis, quoniam & talis fama communis cito volat ad aures aliorum, ut moraliter vix amplius poſſe occultari credatur. Interea tamen, quia ſæpe poteſt eſſe potius rumor inanis abſque ſolido fundamento a garrulis, vel leviter credulis in vulgum ſparſus, quam vera fama communis circa crimen grave ab altero e.g. Petro commiſſum; hinc bene reſpiciatur, undenam rumor iſte ortum habuerit: nam ſi conſtet, quod ipſemet e. g. Petrus, de quo eſt rumor, non levia præbuerit mala indicia taliter de ſe diſcurrendi, ſibimetipſi imputet eam propalationem. Econtra vero ſi nec ex viris fide dignis, nec ex præviis gravibus indiciis ſciatur origo ſimilis rumoris, ſit cautus ille, qui præciſe habens informationem ex rumore aliis ex Communitate vel Vicinia ignatis refert, ne aſſertive tale crimen divulget de altero, ſed vel reticeat, quod conſultiſſimum, vel ad minus ſaltem addat, eſſe quidem rumorem, ſe tamen neſcire, undenam rumor iſte originem traxerit, & an nitatur ſolido fundamento? ſolent enim non raro a parte rei Innocentes per rumorem inanem falſo diffamari tanquam Rei.

Quær. V. Quot homines crimen ab aliquo commiſſum ſcire debeant, quatenus illud dicatur publicum, ſeu notorium notoreitate Facti taliter, ut exinde in Communitate ſeu Vicinia ulterius aliis citra grave peccatum Detractionis revelari queat? Reſpondet ad hoc ſatis difficile & intricatum quæſitum Sabinus Bononienſis *part.1. Lucis Moralis tract.* 36. *n* 39. ut aliquod delictum egrediatur limites occulti, & fiat publicum, ſicque aliis ex Communitate, vel Vicinia revelari queat abſque gravi peccato Detractionis, debere illud præciſe ſciri a tot hominibus, ut attenta quantitate Communitatis, & qualitate hominum prudentum arbitrio cenſeatur impoſſibile ulterius cohibere famam communem de eodem. Alii DD. etiam ſpecificant certum numerum hominum, quo habito, juxta proportionem majoris vel minoris Communitatis cenſeatur adeſſe prudens arbitrium, tale delictum ita jam innotuiſſe, ut fama de eodem amplius cohiberi nequeat. Sic enim nonnulli apud La Croix & Sporer hic putant ſufficere, ſi ſciant *decem*, quia iſte numerus ſufficit ad conſtituendum populum ſeu Parochiam; *L.4. ff. vi Bonorum raptorum.* Alii reſtringunt adhuc ad minorem numerum, & credunt ad publicum ſufficere, ſi reſciant *Sex*, nam (inquiunt cum Abb. *in Can. de manifeſt. 2. q.1.*) equidem verum eſt ad Communitatem Parochiæ faciendam requiri decem perſonas, aſt, ut quidpiam intra hanc Communitatem dicatur notorium, ſeu publicum, non neceſſario debet reſciri ab omnibus membris ejuſdem, ſed ſufficit, ſi cognoſcatur a majori parte illius, qualem majorem partem reſpectu numeri *denarii* utique conficiunt *ſex* perſonæ? Molina, Lugo & Haunoldus apud La Croix *lib. 3. part.* 2. *num.*1229. dicunt, quando Communitas conſtat perſonis viginti, tunc eſſe aliquid publicum, ſeu notorium famam, quando *ſeptem* ſciunt. Si 100. quando *quindecim.* Si 1000. quando *viginti*, qui ſint ex diverſis domibus. Si autem Civitas conſtaret 5000. civibus, ſufficere, quod ſciant *triginta* ſparſi per illam Civitatem, aut quod una platea vicina id ſciat; quia tunc moraliter impoſſibile eſt celari, attenta humana fragilitate, & linguæ lubrica volubilitate. Deſervient ſubinde ſimilia Confeſſario in perplexitate pro conſolatione, ſi neſciat ſe reſolvere, num hoc, vel illud crimen in particulari juxta prudens arbitrium debeat dici publicum, vel non? prout praxis & experientia docebunt.

Quær. VI. An una Detractio ſit ejuſdem ſpeciei cum altera? Reſp. Affirmative. Ita præter alios Boſco *Diſp. 7. de Sacrament. Pœnitent. ſect.*10. & La Croix *lib. 3 part.2. n.*1227. Ratio eſt: quia tota malitia ſpecifica harum Detractionum conſiſtit in injuſta denigratione famæ alterius; atqui hæc malitia ſpecifica reperitur in qualibet Detractione: ergo quælibet eſt ejuſdem ſpeciei. Ob quod ipſum fundamentum etiam DD. cum Sporer *tract.5. in Decalog. cap.4. ſect. 6. nu.* 145. inferunt, quod una contumelia ſit ejuſdem ſpeciei cum altera; quia per omnes læditur honor, in cujus læſione conſiſtit malitia ſpecifica contumeliæ; ſic etiam furtum gemmæ, & furtum equi, ac furtum auri ſunt ejuſdem ſpeciei moralis; quia ubique fit læſio Bonorum fortunæ, in qua læſione conſiſtit malitia ſpecifica furti: pariformiter ob eandem rationem judicia temeraria, quando v. g. quis judicat Petrum fornicarium, & Paulum furem, ſunt ejuſdem ſpeciei; quia tota malitia ſpecifica judicii temerarii in hoc conſiſtit, quod exinde lædatur jus, quod alter habet ad bonam exiſtimationem ſui, quæ læſio utrobique reperitur, uti recte cum Buſenbaum, Eſcobar, Fillincio advertunt Poteſtas *Tom.1. part.2. num.* 2753. & Sabinus, Bononienſ. *part.1. Tr.36. n* 43.

Quær. VII. Quomodo practice ſit interrogandus, qui confite-

fitetur, ſe detraxiſſe? Reſp. Talem eſſe interrogandum I. Num contigerit in materia levi, vel gravi, ſeu tali, quam ipſe gravem reputaret, ſi contra ſemetipſum talis Detractio facta fuiſſet? Quodſi contigiſſet in materia gravi, interrogetur ulterius: II. Num talia de altero aſſertive dixerit, vel tantum præciſe relative nihil augendo, vel addendo, ita ut prudenter credi poſſit, audientes non adhibuiſſe exinde poſitive fidem relatis? Quodſi protuliſſet aſſertive, interrogetur III. Utrum illa res fuerit vera, vel falſa? Et, ſi vera, num occulta vel publica? IV. Quoties deliberate contigerit in materia gravi occulta? V. Demum obligandus aſt ad reſtitutionem, niſi adſit aliqua ex cauſis excuſantibus.

Cæterum finaliter circa iſtam materiam ad duo præſertim genera pœnitentum attendat Confeſſarius. Primum genus eſt nimis *laxum*, alterum nimis *anxium*. *Priores* ſunt illi, qui qualibet ferme res de altero prolatas reputant leves, cum tamen, ſi de ipſis ſimilia ſpargerentur, judicarent, neſcio quam graves; tales interrogandi ſunt, quidnam ergo in ſpecie occultum protulerint contra alterum, ut exinde noſcatur, an materia fuerit gravis vel levis? *Poſteriores* mox ſibi timent de gravi peccato, ſi quidpiam narrent de Proximo, etſi jam publicum, vel majori ſaltem parti Communitatis notum, vel quamvis talem manifeſtationem requireret Bonum Reipublicæ, ſeu utilitas alicujus Communitatis, aut ſalus Proximi temporalis vel ſpiritualis &c. & hi magis ſunt inſtruendi a Confeſſario conformiter jam dictis. *

QUÆSTIO II.
De Contumelia.

SUMMARIUM.

20. *Contumelia, quid?*
21. *Ea tribus modis accidit, quibus?*
22. *Eſt ex genere peccatum mortale.*
23. *Per accidens tamen poteſt fieri veniale.*
24. *Leve convitium quando fieri poſſit ſine omni peccato?*
25. *Alii tales caſus.*

20. CONCL. I. *Contumelia a contemnendo* dicta eſt, eſtque injuria, qua alicujus præſentis honor & exiſtimatio palam violatur. Ita in re communis. Differt autem Contumelia a Detractione, quod hæc directe famam lædat, Contumelia honorem. Detractio inſuper fit occulte, & in abſentia, ſicuti furtum: Contumelia vero fit palam, & in faciem, ut rapina; aut clam quidem, ſed ea intentione, ut veniat ad notitiam ejus, in quem conjicitur: prout contingit per Scripturas, ac Libellos famoſos.

21. CONCL. II. Contumelia tribus modis accidit, verbo, ſcripto, & facto. Et quidem ſub Contumelia, quæ fit verbo, comprehenditur Convitium, Improperium, & Maledictum. Contumelia, quæ ſcripto fit, animo infamandi, *Libellus famoſus* in Jure appellatur. Ad Contumeliam tandem, quæ facto fit, v.g. honoratum Virum verberando, domi includendo, pertinet Irriſio, & ſubſannatio.

* Porro, quamvis Contumelia juxta jam dicta a Detractione diſtinguatur, & quidem ſpecie, cum hæc duo vitia reſpiciant duo ſpecie diſtincta objecta formalia, Detractio quidem *famam*, quam denigrat, contumelia vero *honorem*, quem lædit; nihilominus ambo ſæpius confluunt in uno, eodemque actu, etſi cætaroquin etiam verum ſit, quod ſubinde ab invicem ſeparentur. Sic v. g. ſi alteri objicias crimen occultum grave aliis præſentibus, cenſeretur adeſſe, ac ſimul in illo actu concurrere Contumelia & Detractio; quoniam ſimul læditur fama & honor. Quodſi vero alicui ſoli, nemine alio præſente, crimen in occulto objeciſti in faciem, vel etiam alapam viro gravi in occulto, & quod maneat occultum, inflixiſti, non læſiſti famam per Detractionem, bene tamen honorem per Contumeliam. Econtra, ſi coram aliis, ipſo tamen etiam ex tua intentione non præſente, de quo loqueris, crimen grave occultum manifeſtaſti, læſiſti famam per Detractionem, non autem honorem per Contumeliam. Ita recte notat Sporer *tract.* 5. *in Decalog. cap* 4. *ſect.* 4. *n.* 135. *

22. CONCL. III. Contumelia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita Doctores unanimiter, & patet ex illo Salvatoris *Matth.* 4. *Qui dixerit fratri ſuo, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Nam, ut inter alios explicat hunc locum Cornelius a Lapide, ſub ly *Fatue* hic intelliguntur reliqua convitiorum, dirarum, calumniarum, probrorum, & imprecationum genera: quæ ſunt peccata mortalia, ſi valde Proximum dehonorent, aut ex animo graviter nocendi proferantur.

23. Dicitur, *ex genere ſuo*: Siquidem verbum contumelioſum per accidens poteſt fieri veniale, tum ob defectum voluntarii, ac indeliberationem actus; tum ob levitatem materiæ, ſi nimirum Contumelia vel in ſe ipſa levis ſit, vel ſaltem cum habitudine ad perſonam, cui infertur, vel a qua infertur. Nam eadem Contumelia, quæ erga dominum, patrem, virum gravem, & honoratum prolata, foret peccatum mortale; erga ſubditum, feminam, vel puerum, veniale eſſe poteſt. Similiter viro gravi ac honorato dicere, *Fatue*, eſt gravis Contumelia; vili vero & ſtupido, qui revera eſt fatuus, erit levis.

24. Imo notant Doctores cum D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 72. *art.* 2. loci cauſa, & ad convenientem animi recreationem, non vero ad dehonorationem Proximi, dicere aliquod leve convitium, aut leves alieni defectus objicere, poſſe pertinere ad Eutrapeliam, ac fieri ſine omni peccato: dummodo debitæ circumſtantiæ adhibeantur, nec periculum adſit Proximum contriſtandi, vel ad iram commovendi. Alioquin enim ſtante tali periculo dicere Proximo convitium, repugnaret Charitati.

25. Inſuper juſtæ objurgationis, correctionis, ac diſciplinæ cauſa, parentes licite filios ſuos, magiſtri diſcipulos, domini ſervos durius per verba convitii ſeu contumeliæ pungunt, caſtigant, & increpant; dummodo moderate ad juſtam correctionem id fiat. Sic quippe Chriſtus Dominus Petrum vocavit *Sathanam Matth.* 15. Et Paulus *ad Galatas cap.* 3. vocat eos *inſenſatos*: rurſumque Chriſtus duos Diſcipulos, euntes in Emmaus, vocavit *ſtultos*, *& tardos corde*. Cujus rationem dat Doctor Angelicus *loc. cit.* Quia ſicut licitum eſt, aliquem verberare & flagellare virgis, cauſa diſciplinæ, ita etiam verbis. Tamen, ut bene idem cum S. Auguſtino *lib.* 2. *de Sermone Domini in Monte cap.* 30. obſervat, raro, & non niſi ex magna neceſſitate, hujuſmodi objurgationes ſunt adhibendæ.

QUÆSTIO III.
De Convitio, Improperio, Maledicto, Irriſione, Suſurratione, ac Libello famoſo.

SUMMARIUM.

26. *Convitium, quid, & quomodo differat a Contumelia?*
27. *Improperium, quid?*
28. *Maledictum, ſive Maledictio, quid?*
29. *Unde ejus malitia dimetienda?*

(d) Adde dicta Tract. 4. Diſt. 7. n. 13 & 14.

30. *Irriſio, ſeu Deriſio, ac Subſannatio, quid?*
31. *Suſurratio, ejuſque gravitas, quæ?*
32. *Libellus famoſus, & quæ ejus pœna?*

26. QUantum ad *Convitium* attinet, Convitium ſæpe confunditur cum Contumelia: ſtricte tamen loquendo differt ab ipſa per hoc, quod per verba contumelioſa cuipiam repræſentetur, atque exprobretur defectus culpæ, v. g. quod ſit fur, adulter, dæmonium habeat; per Convitium vero exprobretur defectus pœnæ, vel naturæ. Unde ſi quis alicui injurioſe objiciat, eum eſſe cæcum, Convitium quidem dicit, ſed non Contumeliam infert, ſtricte loquendo: ſi vero ipſi dicat, quod ſit fur, non ſolum Convitium, ſed etiam Contumeliam infert. Verum, ut jam dictum eſt, Convitium, & Contumelia non raro ſumuntur pro eodem.

27. *Improperium* exprobrat Proximo defectum minorationis, ſeu indigentiæ. Et tunc proprie fit, quando aliquis injurioſe alteri ad memoriam reducit auxilium, quod contulit

ei

Digitized by Google

ei neceſſitatem patienti ; de quo dicitur *Eccleſiaſtici* 26. *Exigua dabit, & multa improperabit.*

28. *Maledictum*, ſeu *Maledictia*, quandoque ſumitur pro dictione cujuslibet convitii, & mali in Proximum ; & in hac acceptione tam ampla in propoſito non ſumitur. Proprie tamen illud accipiendo, ac prout eſt ſpeciale vitium, *Maledictum* eſt imprecatio mali pœnæ facta alicui : ut ſi cuipiam quis imprecetur diabolum, fulgura, vel alia hujuſmodi mala.

29. Hujus peccati malitia potiſſimum dimetienda eſt ex advertentia, deliberatione, animoque proferentis : nam ſi ex inconſideratione, vel ſine pravo animo proferantur ex ira ſubito talia verba Maledictionis, non illico cenſendum eſt, committi peccatum mortale; niſi id fiat deliberate, & pravo animo, juxta ſæpe jam allatam doctrinam Sancti Thomæ 2.2. *quæſt.* 73. *art.* 2. quod *Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.* (d)

30. *Irriſio*, ſeu *Deriſio*, ſignificat riſum cum alterius contemptu : unde intendit erubeſcentiam, ſeu confuſionem deriſi. Et per hoc Irriſio differt ab aliis linguæ vitiis : atque continet interdum culpam levem, nonnunquam graviorem, aliquando etiam lethalem, pro contemptu, & dignitate illius perſonæ, cui irridetur, & magnitudine turpitudinis ad jocum arreptæ. Huc pertinet *Subſannatio*, quæ contingit geſtibus deriſoriis, ut naſo contracto, vel rugato, & hujuſmodi : qualia multa contigerunt Chriſto Domino in ſua Paſſione, præſertim tempore Coronationis ſpineæ, *Matth.* 26.

31. *Suſurratio* eſt peccatum linguæ, dum quis occulte de Proximo male loquendo, odium ejus, ac diſſenſionem animorum molitur : nam finis Suſurrationis, eſt diſcordiarum inter amicos diſſeminatio. De gravitate hujus vitii linguæ diſſerens Doctor Angelicus 2.2. *quæſt* 74. ait : quod quanto amicitia præſtat famæ, tanto Suſurratio, per quam amicitia tollitur, ſit gravius peccatum Detractione; cum peccatum in Proximum tanto ſit gravius, quanto per ipſum majus nocumentum Proximo infertur ; intellige, ex genere ſuo, ac cæteris paribus. Hinc *Eccleſiaſtici* 28. dicitur : *Suſurro, & bilinguis maledictus; multos enim turbavit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit, & diſperſit illos de gente in gentem &c.* Et enarratis multis aliis graviſſimis ejus malis, ſubditur : *Qui reſpicit illam, non habebit requiem, neque habebit amicum, in quo requieſcat.*

* Dices : Suſurratio non eſt Detractio, nec Contumelia proprie loquendo, ſed diſtinctum peccatum gravius Detractione, & Contumelia, ergo non deberet in hac quæſtione, in qua explicantur diverſi modi, quibus contingit contumelia *verbo*, *ſcripto* vel *facto*, collocari : Anteced. probatur; quia hoc vitium Suſurrationis tollit majus Bonum, quam priora duo, nimirum *Amicitiam*, quæ majus eſt Bonum, quam *honor & fama* : quoniam *Amico fideli nulla eſt comparatio*. Eccleſiaſtici cap. 6. uti etiam ex parte jam ſupra notatum eſt, & advertit Henno *tract. in Decalog. diſp* 8 *q.* 3. *art.* 7. *Concl.* 1. ergo. Reſpond. negando primam conſequentiam: etſi enim proprie Suſurratio nec ſit Detractio, nec Contumelia, ſed peccatum utroque hoc vitio gravius, uti bene probat Divus Thomas apud Franciſcum Henno *loc. cit.* nihilominus tamen ſaltem reductive, hic, ubi de vitiis linguæ diſcurritur, congrue inſeritur, quatenus eſt vitium linguæ ſumme noxium Communitati, ac tollens majus Bonum honore & fama hominis. *

32. *Libellus famoſus* eſt ſcriptura, quæ infamiam alicujus continet nondum publicatam, ut edatur, & publica fiat. Pœna componentis, ſeu projicientis Libellum famoſum (quam etiam incurrit, qui Libellum famoſum invenit, & non ſcindit, ſed manifeſtat aliis) de Jure Civili eſt pœna capitis, *l. un. C. de Famoſis Libellis*, & alibi. Quod intelligendum eſt, quando Libellus continet aliquid grave, quod ſi infamatus commiſiſſet, dignus eſſet morte. Ex quo patet gravitas Libelli famoſi.

QUÆSTIO IV.

Quibus modis Fama, vel Honor injuſte ablatus reſarciri poſſit, ac debeat ?

SUMMARIUM.

33. *Falſum crimen ſcienter imponens, quomodo reſtituat ?*
34. *Crimen verum, ſed occultum revelans, quomodo reſtituere poſſit ?*
35. *Injuſte infamans tenetur ad damnorum in Bonis temporalibus illatorum recompenſam.*
36. *Honor injuſte ablatus, quomodo reſarciri valeat ?*
37. *Quando tunc requiratur veniæ petitio, nec ne?*

33. CONCL. I. Si quis falſum crimen ſcienter Proximo impoſuit, oportet, ut reſtituat famam retrahendo verbum ſuum apud eos, quibus dixerat, & ad quos infamia criminis pervenit. Ita D. Thomas 2.2. *quæſt* 62. *art.* 2. Scotus 4. *diſt.* 15. *q.* 4. & communis. Ratio eſt : quia hoc exigit Juſtitia in reddendo Proximo, quod ſuum eſt; quæ alias non ſervaretur. Interdum tamen ſatis erit, ſi infamator dicat, ſe fuiſſe deceptum, aliter rem ſeſe intellexiſſe &c. dummodo per hoc famæ Proximi ſufficienter caveatur.

34. CONCL. II. Si Detractio committitur revelando verum crimen, ſed occultum, non ſervato ordine Juris, talis Detractor non quidem tenetur retractare verbum ſuum, dicendo, ſe eſſe mentitum, aut falſum dixiſſe, &c. (quia hoc faciendo mentiretur, quod nulla de cauſa eſt licitum, multo minus præceptum) nihilominus tenetur is alio licito modo facere reſtitutionem, dicendo v.g. *Non credatis, eum eſſe talem, male enim dixi, aut fatue dixi, &c.* Hæc enim vera ſunt : nam talis male, & fatue dixit, dum peccatum occultum Proximi in publico propalavit, non ſervato ordine Juris. Ita Doctor noſter *loc cit.* & alii.

35. CONCL. III. Qui alterum injuſte infamavit, ita ut ex infamia alteri aſperſa ſecutum ſit damnum in bonis temporalibus, tenetur etiam damni illati compenſationem facere. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 11. *dubit.* 19 cum aliis. Ratio eſt : quia ejuſmodi infamatio eſt actio injurioſa : atqui omne damnum, quod Proximo infertur per actionem injurioſam, eſt reſtituendum; ergo. Hinc ſi quis injuſta ſua infamatione cauſa fuit, quod alter Officio, vel Dignitate ſua privatus fuerit, aut illud non aſſecutus, tenetur pro poſſibili tale damnum recompenſare, reſtituendo quantum valebat illud Officium, &c. vel ſpes illud obtinendi, boni viri arbitrio, prout uberius declaratum eſt ſupra *Diſt.* 5. *a.* 81. 82. *& ſeqq.*

* Quodſi quæras, an hæc obligatio reparandi famam, & compenſandi damna exinde ſecuta adſtringat etiam illum, qui ex inconſiderata loquacitate, & non plena advertentia alteri graviter detraxit ? Reſpond. Hæc obligatio reparandi famam adſtringit, vel ex virtute Juſtitiæ, vel ſaltem ex virtute Charitatis etiam illum, qui ex præcipitantia, ac inconſiderata loquacitate alteri graviter detraxit, ſuppoſito tamen, quod abſque gravi incommodo famam alterius reſarcire valeat. Ita ſub his terminis communis apud La Croix *lib.* 3. *part* 2. *n.* 1243. & apud Sporer *tract.* 5. *in Decalog. cap* 4. *ſect.* 4. *n* 86. Ratio eſt : quia talis poſuit, quamvis non plene deliberate, cauſam illam, ex qua alter fuit infamatus apud alios; adeoque tenetur, ſi commode valeat, effectum tam malum exinde cauſatum removere. Ob quam ipſam rationis paritatem etiam ille, qui ex oblivione Theologice inculpabili reliquit candelam accenſam in hypocauſto, per quam cauſatum eſt incendium, cenſetur obligatus cooperari ad extinctionem dicti incendii, ſi abſque notabili damno proprio & gravi incommodo poſſit.

Dixi notanter : *Si abſque gravi incommodo poſſit*, per quas particulas fit diſtinctio inter eum, qui deliberate ac ſcienter aliquem graviter diffamat, & inter illum, qui id facit ex non plena advertentia ; nam prior obligatur, cæteris paribus, & quando aliis mediis reſtitutio fieri nequit, reſtituere etiam cum certo periculo propriæ infamiæ per revocationem incurrendæ; non autem ſic poſterior : ſicut a pari juxta jam dicta in

Bonis

Digitized by Google

Bonis fortunæ notabiliter damnificans deliberate, cæteris paribus, tenetur ad reſtitutionem, quamvis reſtituendo æque grave damnum exinde pati deberet, ac alter ſuſtinet vi ablationis; non autem ſic adſtringitur, qui in Bonis fortunæ illud damnum cauſavit citra culpam Theologice gravem, ob non plenam advertentiam ad actum, prout jam antea infinuatum fuit juxta valde probabilem ſententiam *diſt. 5. q. 5. n. 87.* Ex quo fundamento facile colliges, quod talis ex inconſiderata, ac non plene deliberata loquacitate detrahens, neque obligetur ſubſecuta damna alia in Bonis fortunæ reſarcire cum ſuo gravi detrimento. *

36. CONCL. IV. Quantum attinet ad obligationem reſtituendi honorem, per Contumeliam, & alia peccata linguæ injuſte ablatum, poteſt id duplici modo reſarciri; uno modo per externam aliquam obſequii exhibitionem, & declarationem abſque ulla expreſſa petitione veniæ: alio modo condonatione, quæ vel ſponte fit ab inhonorato, vel prævia humili veniæ petitione per inhonorantem facta. Ita Maſtrius *diſp 8. Theol. Mor. n. 70.* cum aliis.

37. Cæterum, an ſufficiat primo duntaxat modo reſtituere honorem, vel inſuper requiratur expreſſa veniæ petitio, non poteſt abſolute decidi, ſed id ex gravitate injuriæ, & conditione perſonæ offenſæ, aliiſque circumſtantiis prudentis viri judicio definiendum eſt. Siquidem, ſi Superiores, vel Prælati, aliquando inferiores vel plebejos contumelia afficiant, non decet veniam ab iſtis petere, ne frangatur regendi authoritas: ſed ſufficit, ſi benigne eos tractent, ac ſignis vel factis oſtendant, ſe illos non deſpicere. Econtra vero, ſi injuria adeo gravis ſit, & a ſubdito Superiori, vel a plebejo cuipiam Nobili, aut alii Viro multum honorato, quem forſan fuſte percuſſit, illata, ita ut alio modo compenſari non poſſit talis injuria, niſi veniam petendo, & inhonoratus aliam ſatisfactionem ſuſcipere nolit, niſi veniæ petitionem, tunc offendens tenetur illam petere. Alioquin autem, quando aliter, quam per veniæ petitionem, honor reſtitui poteſt, nemo ad veniam petendam cogendus eſt: ſed ad eum modum, qui eſt in conſuetudine, atque a prudentibus ſufficiens judicatur. Maſtrius *loc. cit.* & alii.

QUÆSTIO V.
De Cauſis excuſantibus a Reſtitutione Famæ, & Honoris.
SUMMARIUM.

38. *Variæ cauſæ excuſantes a Reſtitutione famæ, aut Honoris.*
39. *Regulæ tres circa hoc obſervandæ.*
40. *I. Cauſa excuſans a Reſtitutione Famæ, ſi infamia non eſt ſecuta.*
41. *II. Si verbum, alioquin infamans, jam abiit in oblivionem.*
42. *III. Si Fama aliunde recuperata fuit.*
43. *IV. Si crimen occultum, alia ratione publicum evaſerit.*
44. *V. Si Reſtitutio Famæ facta ſit impoſſibilis.*
45. *VI. Si ea nequeat fieri abſque periculo vitæ.*
46. *VII. Vel non ſine amiſſione Famæ majoris momenti.*
47. *VIII. Cauſa excuſans, eſt juſta condonatio.*
48. *IX. Compenſatio juſta.*
49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. *Adhuc plures aliæ cauſæ excuſantes.*

(e) Juxta dicta num. 14.

38. VArias cauſas paſſim enumerant Theologi, propter quas ceſſat obligatio reſtituendi Famam, aut Honorem, ut videre eſt apud Lugonem *diſp. 15. de juſt. & jure, ſect. 2.* Leſſium *lib. 2. cap. 11. dubit. 26.* Maſtrium *diſp. 8. Theol. Mor. n. 71. & ſeqq.* Reginaldum *lib. 10. cap. 23.* & alios paſſim. Verum antequam hæ enumerentur.

39. Advertendum generaliter, certum eſſe ex communi Theologorum ſententia, ad hoc, ut Fama per Detractionem læſa (idem ſervata proportione dicendum de Honore) ſit reſtituenda, haſce tres conditiones concurrere debere. I. Ut Fama Proximo re ipſa ſit ablata. II. Ut ſit injuſte ablata. III. Ut non fuerit aliunde jam recuperata. Et defectu harum conditionum, aut ſaltem unius, vel alterius earundem, diverſæ oriuntur cauſæ excuſantes a Reſtitutione Famæ & honoris; quamvis etiam ex aliis capitibus nonnullæ ſuboriantur.

40. Prima igitur cauſa, excuſans a reſtitutione Famæ, eſt: Si revera ex cujuſpiam oblocutione nulla fuit infamia ſecuta: quia nimirum vel infamator nullius erat fidei (quod ſæpe accidit) ac proinde ejus dictis audientes fidem non adhibuerunt, vel quia illi, apud quos infamavit, jam ſciebant crimen illud, vel ſaltem (ut loquitur Leſſius) jam ſciebant ſimilia, ita ut infamia non fuerit notabiliter aucta. Ratio eſt clara: quia, quod re ipſa ablatum non eſt, hoc ipſo reſtitui non debet.

41. Secunda cauſa a Reſtitutione Famæ excuſans, eſt: Si id, quod contra bonam famam alterius quis locutus eſt, jam in oblivionem abiiſſe prudenter exiſtimatur. Ita rurſum communis; & ratio eſt: quia in tali caſu fama jam cenſetur recuperata, vel certe damnum illatum omnino evanuiſſe. Imo velle ſe retractare coram illis, apud quos alter diffamatus fuit, infamia jam in oblivionem abeunte, non tam eſſet famam reſtituere, quam rurſus infamare: ſic enim revocaretur in memoriam crimen illud, quod ab eorum memoria jam exciderat; unde plus nocumenti ſequeretur, quam utilitatis Proximo.

* Aſt ponamus, quod dubitetur, num crimen illud apud alios jam in oblivionem abierit, vel non, quid tunc faciendum? Reſpondeo, duas regulas tali eſſe obſervandas. I. Regula ex Cardinali de Lugo *de J. & J. diſp* 15. *ſect. 3. n.* 35. eſt deſumpta, ut nimirum talis ſibimetipſi ſuam propriam perſonam ante oculos ponat, quidnam nimirum, ſi ſibimet hæc infamatio ab alio fuiſſet illata, vellet in his circumſtantiis fieri, & hoc ipſum circa infamatum præſtet. II. Regula: quod ſi circa propriam perſonam ſe reſolvere non poſſet, notet ex Navar. & Leſſio apud La Croix *lib. 3. part. 2. num.* 1255 quod ſtante iſto dubio ob periculum, ne per ſimilia dicta ſpecies forſan jam ſepultæ denuo reſuſcitentur, non facile ſit renovanda memoria criminis, niſi evidens conſtet adeſſe aliud periculum, ne data occaſione memoria criminis apud eos, quibus antea illud revelatum fuit, iterum redeat: interea tamen ſtante tali dubio ſaltem indirecte reſtituat famam laudando, quantum moraliter poſſibile, & recommendando illum, cui detraxit, apud eos, coram quibus antea crimen occultum manifeſtavit, uti recte notat Molina apud Sporer *Tract. 5. in Decalog. cap. 4. ſect. 5. n. 113.* *

42. Tertia cauſa eſt: Si Fama ablata, jam fuit recuperata per aliam viam. Hæc enim eſt una ex conditionibus ad obligationem reſtitutionis famæ requiſitis, ut conſtat ex ſupra dictis. Id autem fieri poteſt vel virorum gravium teſtimonio, vel ſi infamia vitæ probitate penitus ſit abſterſa, aut alio conſimili modo.

43. Quarta eſt: Si crimen occultum, quod aliquibus revelaſti illicito modo, ac injuſto (nam ſi licite, ac juſta de cauſa id factum eſt, nulla ſubeſt obligatio reſtitutionis) alia ratione fiat publicum, ceſſat obligatio reſtitutionis. Ratio eſt: quia talis, poſtquam crimen ſuum publicatum fuit, amiſit jus ad famam, ita ut nemo ex Juſtitia teneatur amplius priorem exiſtimationem de illo retinere; & conſequenter neque tu teneris ei ex Juſtitia famam reſtituere, poſtquam tale crimen aliunde publicatum eſt.

44. Quinta cauſa excuſans eſt: Si Famæ Reſtitutio facta ſit impoſſibilis. Ratio eſt manifeſta: quia ad impoſſibile nemo tenetur.

45. Sexta eſt: Si Reſtitutio Famæ non poſſit fieri ſine periculo vitæ. Ratio eſt: quia generatim nemo tenetur reſtituere bona ordinis inferioris cum detrimento bonorum ordinis ſuperioris: vita autem eſt bonum altioris & ſuperioris ordinis, quam ſit fama. Hoc tamen intelligendum eſt, niſi & alteri

Digitized by Google

alteri ex tali infamia damnum æquale, vel etiam majus emergat in bonis ordinis ſuperioris, nempe in ſpiritualibus, aut vita corporali: tunc enim ſecus foret dicendum, & adeſſet obligatio reſtituendi.

46. Septima eſt: Si non poſſit fieri reſtitutio ſine amiſſione Famæ, quæ ſit longe majoris momenti: ut ſi Prælatus, vel Vir illuſtris infamavit plebejum, non tenetur cum jactura ſui nominis, aut notabili detrimento proprii honoris revocare; ſed ſufficit, ut illum laudet in eo genere virtutis, ubi ſic infamavit, vel alio meliori modo famam reſtituat, quo ſine jactura propriæ famæ id facere poterit. Ratio eſt: quia ille plebejus non poteſt cum ratione exigere, ut talis Prælatus, Reipublicæ adeo utilis, famam ſuam tanti momenti amittat; ſed debet eſſe contentus laude, humanitate, aut etiam aliqua pecuniaria compenſatione, judicio prudentum facienda.

47. Octava, eſt juſta condonatio: intellige, quæ ab eo facta eſt, cujus infamia non redundat in alios. Ratio eſt: quia homo eſt dominus propriæ famæ, & honoris; ergo, ſi infamatio ipſum ſolum tangat, nec redundet in alios (ſecus foret, ſi infamia redundaret in alios) poteſt cedere juri Reſtitutionis famæ, ejuſque obligationem alteri condonare, præſertim propter Deum, aut alium finem honeſtum.

48. Nona, eſt juſta compenſatio: ut ſi ab eo, quem infamaſti, pari modo ſis infamatus. Hoc tamen intelligendum, non quod talis viciſſim poſſit alterum licite infamare (hæc enim foret manifeſta vindicta, quam nemo privata authoritate poteſt facere; ſimulque, ut dicitur 1. *Petri* 3. debemus eſſe *non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto*) ſed ſolum, quod talis alium injuſte infamans, a quo antea injuſte fuerat infamatus, non teneatur ei ad Reſtitutionem, ſi alter ſibi reſtituere nolit; cum poſſit uti compenſatione, ſervata tamen æqualitate, quantum fieri poteſt.

49. Decima eſt: Si bona fide perſuaſus, eſſe verum & publicum, narraſti aliquid, & Proximum diffamaſti, nec poſſis ſine propria infamia, vel magno damno fortunarum reſtituere, non teneris famam cum tali tuo incommodo reſtituere. Ratio eſt: quia tale damnum abſque tua culpa intuliſti, hoc ipſo, quod id bona fide narraveris. Porro cauſæ hactenus enumeratæ ſunt principaliores, quamvis nonnullæ aliæ ab Authoribus referantur: ſiquidem ulterius, ut notat Reginaldus *loc. cit. ſect.* 2. atque

50. Undecimo ceſſat obligatio Reſtitutionis Famæ, vel Honoris, quando ex tali Reſtitutione imminet periculum peccati mortalis, vel gravis ſcandali aliorum. Ratio eſt: quia res ordinis inferioris non ſunt reſtituendæ cum jactura rerum ordinis ſuperioris: atqui bona animæ procul dubio ſunt bona ordinis altioris, quam bona famæ; ergo. Verum Caſus hic vix habet locum, niſi forte perſona infamans fuerit omnino magnæ Authoritatis, ita ut ex ejus peccato manifeſtato timeatur merito ſcandalum aliorum.

51. Duodecimo. Quando is, qui alterum infamavit, fecit id propter ipſius bonum ſpirituale: ut quando peccatum ejus retulit Prælato, aut alteri, qui poterat illum juvare, nec vellet obeſſe. Sed talis revera alterum injuſte non diffamavit; unde nec mirum, quod ad Reſtitutionem non teneatur.

52. Decimotertio. Cum id, quod aliis dixi, erat indifferens, & poterat tam in bonam, quam malam partem accipi, ſed qui audierunt, interpretati ſunt in malam partem. Ratio eſt: quia id ex audientium malitia contigit, nam cæteroquin verba & facta in partem meliorem ſunt interpretanda, juxta legem Charitatis de diligendo Proximo.

53. Decimoquarto. Quando quis ſolum narravit audita, & dixit, ſe audiviſſe, nihil addendo, ex quo faceret credulitatem. Nam talibus dictis rara fides adhibetur, & ſi adhibeatur, id potius ex audientium levitate contingit: quia *qui cito credit, levis eſt corde. Eccleſiaſtici* 19. (e)

54. Decimoquinto. Quando quis ita narrat crimen alterius, ut ſimul narret pœnitentiam, quam egit. Hoc tamen monet Reginaldus procedere tantum, quando talis narratio gloriam Dei concernit: prout S. Thomæ Apoſtoli incredulitas, S. Petri trina negatio, & aliorum quorundam crimina, ſimulque pœnitentiæ, crebro recenſentur ad Fidelium ædificationem.

55. Decimoſexto. Quando quis alterum infamat tantum in occaſione remota, & per accidens: ut ſi quis jocans cum aliquo, illi crimen objiciat, quod putat, non eſſe ab ipſo commiſſum, & ipſe vociferando, atque indignando conqueratur vehementius, ex quo alii ſuſpicantur, aut credunt, eum eſſe talis criminis reum.

Q U Æ S T I O VI.

De Judicio temerario, Suſpicione, & Dubitatione.

S U M M A R I U M.

56. *Hæc tria differunt. Dubitatio,*
57. *Suſpicio, &*
58. *Judicium, quid?*
59. *Suſpicari vel judicare de Proximo ob ſufficientia improbitatis indicia, per ſe peccatum non eſt.*
60. *Tutius tamen eſt, animum ab hoc cohibere.*
61. *Concluſio declaratur.*
62. *Judicium temerarium eſt peccatum ex genere ſuo mortale.*
63. *Idque ulterius probatur.*
64. *Temere de Proximo malum ſuſpicari per ſe eſt veniale.*
65. *Per accidens tamen poteſt fieri mortale.*
66. *Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, & qualiter?*
67. *Idipſum amplius declaratur.*

56. Contra octavum Præceptum Decalogi etiam contingit peccari per judicium temerarium, ac ſiniſtram Suſpicionem de proximo: Nam & hæc pertinent ad falſum teſtimonium, ſi non ore, ſaltem corde contra proximum prolatum. Ubi prænotandum, quod hæc tria, videlicet, Dubitatio, Suſpicio, & Judicium, inter ſe differant. *Dubitatio* quippe non eſt verus aſſenſus, ſed veluti Suſpenſio animi in neutram partem ſeſe determinantis, ac veluti in ancipiti hærentis.

57. *Suſpicio* eſt aſſenſus debilis, junctus cum dubitatione de oppoſito, & hæc poſtmodum ſubdividitur in ſuſpicionem levem, gravem & violentam: quarum prior valde debilem aſſenſum, multum vero dubitationis continet; altera econtra, quæ & *Suſpicio vehemens* appellatur, plus habet aſſenſus, & parum dubitationis. *Suſpicio violenta* tandem (quæ *in c. ex litteris*, 12. *de Præſumption.* appellatur *violenta & certa ſuſpicio*) idem eſt, ac præſumptio violenta: qualis propemodum omnem excludit dubitationem, & fidem integram atque credulitatem ex conjecturis, ſeu indiciis hauſtam producit. Navarr. *in Can. ſi quis, a.* 8. & 9. *de pœnit. diſt.* 7. Layman *lib.* 3. *ſect.* 5. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 2. *n.* 1. citans alios.

58. *Judicium* eſt firma animi ſententia, ſeu aſſenſus. Atque iſtud aliquando eſt prudens, ſi nimirum comitatur ſufficientibus indiciis ſeu conjecturis ad generandum firmum aſſenſum de alterius probitate, vel improbitate. Aliquando eſt imprudens, ſeu *temerarium Judicium*, nempe quod ejuſmodi ſufficientibus indiciis non innititur. Atque hoc ipſum ſervata proportione dicendum de Suſpicione, & Dubitatione, quarum utraque vel eſt prudens, vel temeraria, ſi innititur, vel non innititur ſufficientibus ad rationabiliter dubitandum, vel ſuſpicandum, indiciis. Quibus prænotatis ſit

59. CONCL. I. Suſpicari, vel judicare de Proximo, ubi ſufficientia improbitatis indicia ſe produnt, per ſe loquendo nullum eſt peccatum. Ita Navarrus *in Commentario in Rubric. de Judiciis, n.* 47. Azorius *parte* 1. *lib.* 3. *cap.* 11. *quæſt.* 3. Layman *lib. cit. a.* 4. & communis. Ratio eſt: quia in tali caſu, ubi ſufficientia adſunt improbitatis indicia, proximus amiſit jus bonæ ſuæ exiſtimationis reſpectu illius, cui crimen eſt cognitum ex illis ſufficientibus ſignis; unde iſte taliter ſuſpicando, vel etiam judicando, neque peccat contra charitatem pro-

Digitized by Google

proximi, neque contra juſtitiam. Idipſum patet *ex Can. Quod ſuſpecti*, 3. *quæſt*.5. & *c. Suſpicionis*, 39. *de Offic. delegat.* cum ſimilibus; ubi licite ac juſte ob legitima indicia nunc Judices, nunc Teſtes, aliique poſſunt recuſari. Quod etiam de peccato proximi licitum ſit Judicare, ubi adſunt ſufficientia ejus indicia, patet vel ex ipſa praxi publicorum Judiciorum, atque Magiſtratuum, qui ex Officio tenentur judicare de peccatis ſubditorum.

60. Fatendum tamen, quod extra caſum neceſſitatis, vel utilitatis, tutius ſit, animum a ſuſpicionibus, & indiciis circa peccata aliena penitus cohibere: idque ob periculum errandi, cum facile contingere poſſit, ut decipiamur circa ſufficientiam indiciorum, & ubi etiam talia adſunt, adhuc dubitari poſſit de operantis intentione, quæ ſoli Deo nota exiſtit.

61. Dicitur in Concluſione, *ob ſufficientia indicia*: Nam, ſi quis concipiat majorem, quam indicia promereantur ſuſpicionem, peccat; non quidem quia ſuſpicatur; ſed quia plus, quam cauſa ſuſpicandi exigit, ſuſpicatur. Navarrus *cit. num*.47. Et additur, *per ſe loquendo*: Siquidem per accidens pluribus ex cauſis poteſt reddi illicitum tale judicium, vel Suſpicio: ut ſi quis exinde concipiat grave odium erga proximum, & hujuſmodi.

62. CONCL. II. Judicium temerarium de proximo in materia gravi deliberate conceptum, eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Ita D. Thomas 2.2. *q.* 60. *art.* 3. illud inter alia probans ex illo 1. *Corinth.* 4. *Nolite ante tempus judicare*; ubi Gloſſa, deſumpta ex S. Auguſt. *tract*.90. *in Joann.* ſubdit: *Et ſi ergo Suſpiciones omnino vitare non poſſumus, quia homines ſumus: judicia tamen, id eſt diffinitivas firmaſque ſententias continere debemus.* Idipſum docet Layman *ubi ſupra*, *num*.5. Angelus *in Summa, Verſ. Judicium*, *n*.17. & alii communiter. Ratio eſt: quia hoc repugnat præcepto Charitatis proximi, quo tenemur diligere proximum tanquam noſmetipſos; ac proinde non temere, & ſine ſufficiente indicio, de ejus improbitate judicare, ſed actus ejus in partem meliorem interpretari, ſicut vellemus nobiſmetipſis fieri. Idipſum repugnat virtuti Juſtitiæ: nam quiſque habet jus ad bonam exiſtimationem ſui, donec per ſufficientia ſigna demonſtretur malus: ergo temere, ſeu abſque ſufficienti indicio, firmam de ipſius improbitate concipere ſententiam, eumque in corde ſuo condemnare, repugnat virtuti Juſtitiæ; ſicque eſt peccatum ex genere ſuo mortale.

63. Unde ad indicandam hujus vitii, ſeu judicii temerarii gravitatem, Chriſtus *Matth.*7. & *Lucæ* 6. dicere dignatus eſt: *Nolite judicare, & non judicabimini: Nolite condemnare, & non condemnabimini.* Nam ibidem Sermonem eſſe de judicio temerario, patet ex ſequentibus verbis: *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui &c.* ponderando ly *Feſtucam*. Item *Jac. c.*4 *Qui detrahit Fratri, aut qui judicat fratrem, detrahit legi, & judicat legem*, cum ſimilibus. Hinc in jure Canonico *c. Eſtote miſericordes*, *& c. de Reg. Jur. dicitur*: *Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo, niſi ut facta, quæ dubia ſunt quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.*

* Cæteroquin, ut actu per Judicium temerarium peccetur mortaliter, ſemper præ oculis habendæ ſunt quinque conditiones ad hoc grave peccatum contrahendum requiſitæ, quæ etiam ex jam dictis poſſunt erui. I. Ut materia ſit gravis, de qua gravitate eodem modo diſcurritur, uti de gravi materia reſpectu detractionis. II. Ut aſſenſus circa illam materiam ſit firmus, & non tantum debilis: ubi Cajetanus apud Buſenbaum hic cenſet, eum aſſentiri firmiter, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet, ſibi certam, aut fere certam videri: eum vero ſuſpicari, qui reſpondet, ſe non eſſe moraliter certum, ſed facile poſſe falli. III. Ut dictus aſſenſus ſit voluntarius & deliberatus. IV. Ut motiva aſſentiendi ſint in ſufficientia ad prudentem firmum aſſenſum. V. Ut etiam pro tunc, quando talis aſſenſus elicitur, vel poſitive noſcantur motiva eſſe inſufficientia, vel ſaltem dubitetur, num ſint ſufficientia, & nihilominus, v. g. ex odio, rancore aut male habituata & paſſionata natura abſque ulteriori indagatione firmus eliciatur aſſenſus, quamvis bene advertatur obligatio inquirendi prius de ſufficientia motivorum, uti recte advertit Haunoldus *de J. & J. Tom.*2. *num.*520.

Quodſi una ex his conditionibus deficiat, talis aſſenſus jam non amplius mortaliter peccaminoſus erit. Ex quo deducit Molina *hic d.* 13. *n.*4. Viros timoratos raro quoad iſtud punctum peccare mortaliter, quoniam ordinarie una ex allegatis deerit conditionibus. Item exinde infert La Croix *lib.*3. *part.*2. *n.*1189. *prope finem*, ſcrupuloſos vix unquam condemnandos eſſe tanquam reos in iſta materia alicujus peccati mortalis, quia iſti homines vix unquam habent vera judicia, præſertim his conditionibus qualificata, quamvis ſe habere putent, ſed ſunt vel meræ apprehenſiones violentæ, vel impreſſiones phantaſiæ apud iſtos, præſertim Melancholicos, ita fortes, ut videantur aſſenſus, cum tamen ſæpius ne quidem ſint voluntariæ ſuſpiciones. Deſerviunt iſta Confeſſario, qui, ſi ſimiles confeſſionale accedunt, debet eoſdem judicare ſecundum ordinarie contingentia, niſi certo & expreſſe ſibi conſtet de contrario: interea tamen etiam in hoc invigilet Confeſſarius, ne tales id, quod interius judicant, etiam exterius aliis manifeſtent, ſicque detrahant. *

64. CONCL. III. Temere de proximo ſuo malum ſuſpicari, per ſe loquendo eſt peccatum duntaxat veniale, idque multo magis de temeraria dubitatione eſt dicendum. Ita D. Thomas *cit. qu.*60. *art.* 3. Navarrus *in Commentario in Rubric. de Judiciis*, *n.*58. *& ſeq.* Angelus *verſ. Præſumptio*, Layman *cit. cap.*2. *n.*6. & alii. Ratio eſt: quia ex una parte per ſolam ſuſpicionem, utpote conſiſtentem in debili aſſenſu, & conjunctam cum dubitatione, ac multo magis per meram dubitationem, bona fama atque exiſtimatio proximi graviter non læditur: ex altera vero parte, quod quis ex levibus indiciis dubitare incipiat de bonitate fratris, procedit ex fragilitate humana, ſicque ex genere ſuo peccatum veniale involvit.

65. Additur notanter, *per ſe loquendo*: Quia per accidens bene poteſt ſuſpicio fieri peccatum mortale; ut ſi quis ex ſiniſtra ſuſpicione erga proximum animo retenta, concipiat grave odium, vel contemptum ipſius, aut ejuſmodi temeraria ſuſpicio in opus externum prodeat; utputa, proximi famæ detrahendo, vel in electione, aut promotione ad dignitates alium minus dignum, vel penitus indignum ipſi præferendo, & hujuſmodi.

66. Quæres: qualiter ſit intelligendum dictum illud: *Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda*: prout habetur *in cit. cap. Eſtote miſericordes*, *de Reg. Jur.* ac tradit D. Auguſt. *lib.*2. *de Serm. Dom. in Monte, cap* 16. eſtque communis. Reſp. I. Loquendo de vero dubio, ſeu exiſtentibus ſufficientibus argumentis ad dubitandum de probitate proximi, Regula illa non eſt intelligenda *affirmative*, quaſi nihilominus proximum teneamur exiſtimare innocentem (*nemo* enim obligatur ad exponendum ſe periculo erroris, quale in tali caſu immineret) ſed debet accipi *negative*: ita videlicet, ut quamdiu res eſt dubia, ſententia non feratur in deteriorem partem. Hac enim ratione evitatur quodlibet periculum erroris, ſimulque nulla proximo infertur injuria: unde & in foro externo, quamdiu reus de crimine convictus non eſt, abſolvitur; non quidem affirmando, crimen ab eo commiſſum non eſſe, ſed ſolum pronuntiando, crimen contra ipſum legitime probatum non fuiſſe. Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & jure*, *cap.* 19. *dub.* 4. Layman *ubi ſupra*, *n.* 7. & alii.

67. Reſp. II. Alter dictæ Regulæ ſenſus eſt, quod facta dubia, quæ poſſunt referri in bonam & malam partem, debeant ſemper interpretari in bonam partem. Ita deſumitur *ex Can. in Scripturis, diſt.*66 ac notat Gloſſa *in Can. Abſit*, 11. *quæſt.*4. *Verſ. Siniſtrum*, Abb. *in c. Eſtote miſericordes*, *n.* 5. *de Reg. Jur.* & communis. Ratio eſt: quia ex tali Interpretatione in partem meliorem nullum imminet periculum inferendi injuriam proximo, bene tamen, ſi fieret interpretatio in partem pejorem. Accedit, quod idipſum ſuadeat Dilectio proximi, ac præceptum Divinum de non judicando.

* Porro, etſi ſtante dubio poſitivo (quando nimirum

æquæ

Digitized by Google

æque rationes graves ſunt pro, ac contra) vel etiam ſtante dubio negativo (quando nimirum nec graves rationes ſunt pro, nec contra) etſi, inquam, ſtante tali dubio nequeas aliquem determinate, ac poſitive judicare malum, cum is ſtante ſimili dubio exiſtat in poſſeſſione, melior autem ſit conditio poſſidentis; poteris tamen, hoc non obſtante, in ſimili vero dubio facere præcautiones, ne, ſi forſan eſſet malus, exinde damnificeris. Ita Henno *tract. in Decalog. diſp.* 8. *quæſt.* 2. *Concluſ.* 4. Sporer *ibidem tract* 5. *cap* 4. *ſect.* 2. *num.* 36. & Sabinus Bononienſ. *part.* 1. *tract.* 36. *num.* 144. Ratio eſt; quia, uti bene adjungit Henno, taliter agere eſt actus prudentiæ, & vigilantiæ, nec alteri ſit injuria; quia nullum Jus habet nondum ſufficienter cognitus, cur teneamur ipſi poſitive fidere in damni periculo; cum inter homines ſint fideles & infideles, juſti & injuſti, probi & improbi. Idem exemplificant Sporer & Sabinus Bononienſis *loc. cit.* taliter: licet occludere pecunias; quia poſſibile eſt, aut ſaltem fieri poteſt, quod famuli vel hoſpites non ſint fideles: item filiæ interdicere, ne cum certo juvene converſetur; quia poſſibile eſt, aut fieri poteſt, ut ab eo ſeducatur, & ita diſcurrendo de pluribus aliis; quia in ſimilibus caſibus non judicas, defacto actu eſſe tales; ſed poſſe tales, vel ſaltem ſucceſſive fieri tales: paucis, æquivalenter ſic dicis: *non nego hominem illum eſſe bonum, nolo tamen propterea ſubire periculum, quod ſubeſſe poſſet, ſi forte ſit malus.* Attendant autem hic ſibi aliqui nimium ſuſpicioſi; ne iſta doctrina abutantur, & ſuis nimiis præcautionibus tales ponant actus, ex quibus præbetur aliis merito occaſio ſuſpicandi, quaſi hi, contra quos illæ exceſſivæ præcautiones fiunt, eſſent poſitive infideles &c. ac mali.*

D I S T I N C T I O VII.

De Nono, & Decimo Præcepto Decalogi.

Q U Æ S T I O I.

Quænam Nono, & Decimo Præcepto Decalogi prohibeantur?

S U M M A R I U M.

1. *Nonum, & decimum Præceptum Decalogi, quid? Mala pravæ concupiſcentiæ,*
2. *Præſertim voluptatum carnalium, & divitiarum.*
3. *Quid generatim de pravis concupiſcentiis?*
4. *Fomes peccati hoc duplici Præcepto non prohibetur.*
5. *Motus concupiſcentiæ quando ſint peccatum?*
6. *Nono Præcepto Decalogi, quæ prohibeantur.*
7. *Contra decimum Præceptum, qui peccent?*

1. Utrumque hoc Decalogi Præceptum, peccata cordis, pravamque concupiſcentiam expreſſius inhibens, *Exodi* 20. & clarius *Deuteron. cap.* 5. ſequentibus verbis proponitur: *Non concupiſces uxorem proximi tui.* Et rurſus: *Non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt.* Et merito: nam, quania mala ex inordinata concupiſcentia cordis oriantur, Sanctus Jacobus in ſua Canonica *cap.* 4. ex inſtinctu Spiritus Sancti, compendioſe declarat illis verbis: *Unde bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris?* Et 1. *Joan.* 2. *Quoniam omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non ex Patre eſt, ſed ex mundo.* Ad hanc igitur edomandam concupiſcentiam hoc duplici Præcepto Deus jubet: *Non concupiſces.*

2. Quia vero vel maxima prava concupiſcentia voluptatum carnalium, & divitiarum, generi humano nociva eſt, atque periculoſa; utpote ad quam homines naturaliter magis ſunt proclives: hinc Æterna Sapientia utramque ſpeciali Præcepto explicite atque expreſſe probibendam cenſuit, non obſtante, quod implicite atque indirecte jam in ſexto, atque ſeptimo Decalogi Præcepto prohibeatur.

3. Inſuper, quia juxta illud 1. *Reg.* 16. *Homo videt ea, quæ parent, DEUS autem intuetur cor:* hoc duplici Præcepto pariter innuitur, omnes alias internas concupiſcentias pravas, & voluntarias delectationes, animique propoſita contra alia Præcepta Divina prohiberi. Juxta quod Chriſtus Dominus *Matth.* 15. expreſſius declarare dignatus eſt, dicendo: *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, furta, falſa teſtimonia; & hæc coinquinant hominem.* Ut autem clarius intelligatur intentio hujus duplicis Præcepti Decalogi, ſit

4. CONCL. I. Hoc duplici Præcepto Decalogi non prohibetur concupiſcentia illa, quæ ex peccato originali reſidua eſt, & communiter *Fomes peccati* appellatur. Ita omnes Catholici, ac noviſſime Concilium Trident. *Seſſ.* 5. ubi ait: *Manere autem in Baptizatis concupiſcentiam, vel fomitem, hæc Sancta Synodus fatetur, & ſentit: quæ cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed viriliter per Chriſti gratiam repugnantibus, non valet.* Accedit ratio: quia ejuſmodi motus appetitus ſenſitivi neque in noſtra ſunt poteſtate & libertate, ac proinde fruſtra prohiberentur; neque ſunt peccatum, quamdiu ipſis voluntas non conſentit. Siquidem, ut ait D. Auguſt. *lib. de vera Religione, c.* 14. *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi voluntarium non ſit.*

5. CONCL. II. Tunc motus concupiſcentiæ in appetitu ſenſitivo ſunt peccatum, ac contra hæc ultima Præcepta Decalogi, quando accedit conſenſus voluntatis. Ita omnes Catholici. Et quidem, ſi conſenſus voluntatis ſit perfectus, ac plene deliberatus, in materia cæteroquin gravi committitur peccatum mortale: ſi vero ſolum imperfectus, ac non plene deliberatus, erit duntaxat peccatum veniale. Et hoc poſterius pariter dicendum, ſi verſetur circa materiam levem, puta, quando quis vult furari unum obolum.

6. CONCL. III. Nono Præcepto Decalogi ſpecialiter prohibetur Delectatio moroſa, atque illicitum Deſiderium in materia venerea; de quibus ex profeſſo in ſequenti Quæſtione. Quinimo eiſdem peccatis corde, ſeu cogitatione deliberata perpetratis, peccatur contra hoc Præceptum, quibus, ſi opere perpetrantur, peccatur contra Præceptum ſextum; juxta quod dicit Salvator *Matth.* 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.* Addit Navar. *c.* 19. *Manual. n.* 1. quod etiam peccet contra hoc Præceptum mortaliter, qui deliberate cupit; vel gaudet amari amore libidinoſo mortali ab alia perſona, quamvis ipſe non ſic amet: quia talis conſentit peccato mortali ſuo, vel alieno.

7. CONCL. IV. Contra decimum, ac ultimum Præceptum Decalogi, peccant illi, qui nimia aviditate divitias expetunt, & modis pravis, atque illicitis artibus, opes augere concupiſcunt: ut illi, qui ludis immoderate abutuntur: deinde mercatores, qui rerum penuriam, & annonæ caritatem expetunt: item milites, qui bellum deſiderant, ut illis ſuppetat facultas furandi, ac hujuſmodi. Ita Catechiſmus Romanus, & Doctores paſſim. Quantum autem hujuſmodi prava, & inordinata deſideria, noxia ſint, ſi fiant, & habeantur animo deliberato, deducitur ex illis verbis Apoſtoli 1. *Timoth* 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus: nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa, & inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.* Hæc ibi.

Q U Æ S T I O II.

De Delectationibus moroſis, & Deſideriis illicitis.

S U M M A R I U M.

8. *Delectatio moroſa generatim, quid?*
9. *Unde ſic dicatur?*
10. *Deſiderium illicitum, quid, & quomodo differat a Delectatione moroſa?*
11. *Delectationes moroſæ venereæ, & Deſideria venerea, quid,*
12. *Et quale peccatum?*
13. *Cogitationis peccatum pertinet ad ſpeciem, ad quam peccatum operis.*
14. *Peccatum Cogitationis, an contrahat ſpeciales malitias*

cir-

circumſtantiarum actus externi?
15. *Negatur quoad Delectationes moroſas.*
16. *Affirmatur quoad Deſideria illicita.*
17. *Diſparitas inter hæc.*
18. *An quis peccet, tempore jejunii moroſe ſe delectando in eſu carnium?*

8. ADvertendum, quod *Delectatio moroſa* generatim ſit ſimplex, & deliberata complacentia, quam voluntas capit ex cogitatione rei illicitæ ſine intentione ipſam in opus deducendi: ut ſi quis contentus ſit ſola Delectatione cogitationis interioris, v. g. complacendo ſibi de occiſione inimici, aut copula carnali abſque operis intentione.

9. Porro hujuſmodi *Delectatio* dicitur *moroſa*, non ratione temporis, quo quis ejuſmodi cogitationi illicitæ immoratur (poteſt enim breviſſimo tempore peccari per Delectationem moroſam, dummodo adſit perfecta advertentia, & conſenſus voluntatis) ſed ratione negligentiæ, ignaviæ, & moræ ipſius voluntatis, quæ advertens malitiam ſuæ cogitationis nihilominus perſeverat moroſe in ipſa, ac ſibi in ea complacet, cum ipſam expellere deberet.

10. Econtra vero *Deſiderium illicitum* eſt actus, & motus efficax voluntatis, quo appetit, & fertur in objectum prohibitum: id eſt, quo voluntas vult, ac deſiderat actum peccaminoſum ipſo opere perpetrare, ſi adeſſet facultas. Unde Deſiderium illicitum per hoc differt a Delectatione moroſa, quod Delectationes moroſæ ferantur in objectum ut aliquo modo præſens, ſine intentione progrediendi ad ipſam operis executionem: Deſideria autem ferantur in objectum, ſeu in rem deſideratam ut abſentem (Deſiderium enim eſt de bono abſente, ut inquit Ariſtoteles) ſimulque tendant in executionem operis, ſi adſit facultas. Hanc generalem doctrinam ad propoſitum applicando, ſit

11. CONCL. I. *Delectationes moroſæ venereæ* ſunt illæ, quæ ex rebus obſcœnis cogitatione, vel imaginatione apprehenſis cum pleno, & deliberato voluntatis conſenſu percipiuntur, quamvis nulla ſubſit voluntas rem illam turpem, v. g. actum fornicationis, opere complendi. Econtra *Deſideria illicita venerea* ſunt illa, per quæ quis ipſum actum obſcœnum opere externo perficere deſiderat; utpute, dum quis capit virginem deflorare, ſive deinde media opportuna ad id opere perficiendum inquirat, ſive non, dummodo id deliberata deſideret facere, ſi facultas adeſſet. Ita in re communis.

12. Et quidem tam Delectationem, quam Deſiderium illicitum in materia venerea, eſſe peccatum mortale, ſi adſit perfecta deliberatio, & conſenſus voluntatis, certum eſt inter Doctores, & patet tum ex nono Præcepto Decalogi, tum ex cit. illo Salvatoris *Matth. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.* Ut tamen aliæ nonnullæ difficultates breviter explicentur, hinc

13. Quæritur I. An cogitationis peccatum pertineat ad eandem ſpeciem, ad quam peccatum operis? Reſp. affirmative, cum Leſſio *lib. 4. de juſt. & jure num.* 122. & communi aliorum. Ratio eſt: quia in conſenſu Delectationis, eſt tacita approbatio operis. Hinc Delectatio ex cogitatione fornicationis concepta, pertinet ad ſpeciem fornicationis; & quæ ex cogitatione peccati contra naturam, pertinet ad ſpeciem peccati contra naturam; quæ veró ex imaginaria occiſione inimici, ſpectat ad ſpeciem homicidii, & quæ ex phantaſia indebitæ excellentiæ concipitur, ad ſpeciem ſuperbiæ. Et quoad hoc conveniunt Doctores paſſim.

14. Quæritur II. An, ſi actus exterior ob ſpeciales circumſtantias ſpeciem peccati mutaret, plures in ſe continet malitias, eas omnes contrahat peccatum cogitationis? Reſp. cum communiori Doctorum, hic eſſe diſtinguendum inter Delectationes moroſas, ac Deſideria illicita.

15. Et quidem, ſi quis ſimpliciter ac præciſe ſe oblectet cogitatione mutua peccati carnalis cum muliere, quæ ipſi eſt conſanguinea; vel Deo per votum ſacra, aut conjugata, eo quod ſit pulchra, ac proinde objectum delectationis venereæ, non vero, quatenus eſt conjugata &c. is committit unum ſimplex peccatum mortale internæ Delectationis venereæ moroſæ contra virtutem Temperantiæ, & Caſtitatis. Ita Layman *lib 1 tract. 3. cap. 6. num* 15. Leſſius *loc. cit. num* 123. & plures alii, quos allegant, quamvis nonnulli contradicant.

16. Secus eſt dicendum de Deſiderio illicito, quo quis deſiderat, vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum tali femina, quam alterius uxorem, perſonam ſacram, vel conſanguineam eſſe non ignorat: nam tunc ejuſmodi circumſtantia pravo Deſiderio, ſeu propoſito, ſpecialem addit malitiam peccati.

17. Ratio diverſitatis inter hunc, & priorem caſum eſt: quia Deſideria illicita tendunt in ipſam actionem externam, eandem deſiderando perficere, ſi poſſent, ergo & eandem cum ipſa actione externa habent malitiam. Delectationes vero moroſæ ſiſtunt præciſe in complacentia carnali (juxta caſum poſitum) ſequeſtrantes reliquam malitiam, quæ in actione reperitur ratione circumſtantiæ conjugii, voti, vel conſanguinitatis annexa.

18. Si dicas: Ergo pariter quis peccavit tempore jejunii Quadrageſimalis delectando ſe moroſe in cogitatione eſus carnium; cum de hac, & de delectatione moroſa venerea, videatur eſſe eadem ratio. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt: quia Delectatio moroſa venerea verſatur circa objectum ex ſe, & intrinſece malum, cauſatque naturaliter inordinatam corporis commotionem, ac libidinoſam pruriginem, quæ diſponit ad pollutionem; unde & ipſa illicita eſt, ac Lege naturali prohibita. Secus eſt de ſimplici imaginatione eſus carnium tempore jejunii, ſecluſa voluntate, ſive conſenſu contra præceptum pro tali tempore veſcendi carnibus prohibitis: ſiquidem pro illo tempore eſus carnium non Jure Naturæ, ſed ſola lege poſitiva Eccleſiaſtica prohibitus eſt: ſimulque prohibetur ſola actio externa eſus carnium, necnon & voluntas comedendi ipſas tempore vetito; non autem inhibetur ipſa interior delectatio circa eſum ipſarum, ſecluſa alia prava voluntate carnes comedendi tempore vetito. Verum quidem eſt, in hujuſmodi cogitationibus ſæpe contingere peccatum veniale, dum ſuperflua in ipſis quæritur Delectatio.

* Quæritur III. An delectatio moroſa de re turpi, ac venerea, id eſt, circa copulam carnalem, vel circa ea, quæ eandem proxime circumſtant, aut diſponunt &c. ſemper ſit ita mortaliter peccaminoſa, ut nunquam ex parte objecti intra terminos peccati venialis contineatur, ſuppoſito, quod fuerit deliberate voluntaria & abſoluta? Ante Reſponſionem nota, I. Gratis admitti, talem delectationem moroſam frequenter ſolummodo eſſe venialiter peccaminoſam ex parte ſubjecti ob non plene cognitam malitiam ex parte intellectus, vel ob ſemiplenam tantummodo deliberationem ex parte voluntatis; dubium vero hic præciſſe agitatur ex parte objecti, an nimirum deliberata aliqua immediata, abſoluta & directa delectatio circa objectum turpe, ac venereum non poſſit eſſe ita levis, ac remiſſa, ut non excedat culpam venialem? Ubi nota II. Quod delectatio moroſa de re turpi, ſeu de objecto aliquo venereo poſſit eſſe vel mere ſpiritualis, vel etiam carnalis. *Prima* in ſola voluntate reſidet ſine actuali, hic & nunc ſenſu perceptibili, commotione turpi in corpore. *Secunda* conjunctam habet actualem commotionem ſeminis, vel ſpirituum genitalium, & exinde delectabilitatem ſenſibus perceptibilem; hæcque frequentius contingit, præſertim, ſi delectatio illa fuerit aliquo modo intenſior. H. N.

Reſp. Omnis deliberata, abſoluta delectatio moroſa de objecto venereo, etiamſi foret mere ſpiritualis, eſt mortaliter peccaminoſa apud illos, quibus illicita eſt copula. Ita S. Thomas 1. 2. *quæſt. 74. art.* 8. cum communi. Ratio eſt: quia omnis talis delectatio eſt de objecto graviter malo; quoniam juxta jam dicta *diſt 4. quæſt. 7. num.* 85. *& ſeqq.* in ipſo objecto venereo immediate & abſolute volito non datur levitas materiæ: ergo talis delectatio erit actus mortaliter malus; nam actus ſumit malitiam ſuam ab objecto, in quod tendit: ſic enim etiam delectatio moroſa deliberata in blaſphemando eſt mortalis; quia ipſa blaſphemia, in quam illa delectatio tendit tanquam in ſuum objectum, eſt graviter mala.

Dixi autem notanter: *Delectatio moroſa* NB. *de objecto venereo*: nam ſi non foret talis delectatio moroſa de objecto venereo, ſed de alio ſenſibili, etiamſi ex mera curioſitate, non excederet hæc delectatio juxta Sporer, & alios graves Authores limites peccati venialis, quamvis exinde exurgant motus carnales citra tamen periculum conſenſus, aut complacentiæ formalis in eiſdem; ſi enim delectatio

ſenſibilis hauſta ea aſpectu curioſo faciei formoſæ alicujus muliaris non involvit peccatum grave quoad oculum corporalem, neque illud importabit quoad oculum ſpiritualem, ſeu intellectum: uti enim ait Sporer, quando cauſa talium motuum carnalium citra formalem impuram in iis complacentiam habitorum eſt tantum venialiter culpabilis, etiam non major culpa, quam venialis derivatur in ipſus effectus, id eſt, motus carnales per accidens eainde citra impuram in ipſis complacentiam reſultantes.

Quæritur IV. An cenſeatur adeſſe delectatio moroſa graviter peccaminoſa, ſi cogitatio de objecto turpi præciſe fuerit ſpeculativa; non autem practica? Antequam reſpondeam, notandum ex La Croix *lib. 3. part. 1. n.* 896. quod cogitatio ſpeculativa de objecto turpi ſit illa, quæ quidem cognoſcit delectabilitatem hujus objecti, non tamen exinde appetitus movetur ad eam delectabilitatem amandam, ſibique in objecto quatenus apprehenſo ut ſic delectabili complacendum. Econtra cogitatio practica de objecto turpi ita apprehendit delectabilitatem illius objecti, ut ea hac ipſa delectabilitate tanquam ea motivo formali feratur appetitus in illud objectum amandum; ſibique in eo ut intentionaliter præſenti complacendum. H. N.

Reſp. I. Si cogitatio de objecto turpi fuerit præciſe ſpeculativa, exinde non cenſetur illico adeſſe delectatio moroſa graviter peccaminoſa. Ita La Croix *loc. cit.* ac *lib. 5. n.* 108. Et patet de aliquo ſtudente caſibus, vel de Confeſſario, qui dum cogitat, legit, & etiam ſubinde loquitur de copula carnali, bene intelligit ejuſdem delectabilitatem; non tamen etiam ipſius voluntas movetur ad eã objective præſentẽ quatenus objectum delectabile amandũ.

Reſp. II Si ex tali cogitatione ſpeculativa ob alium finem honeſtum, v. g. ut ſtudeatur caſibus, elicita exurgit in appetitu ſenſitivo amor, ſeu delectatio carnalis contra propriam voluntatem, neque tunc cenſetur adeſſe delectatio moroſa graviter peccaminoſa. Ita La Croix *loc. cit.* cum communi. Ratio eſt: quia ut ea delectatio ſit graviter peccaminoſa, debet deliberate eſſe elicita ab ipſa voluntate, & non ſolum ab appetitu ſenſitivo. Interea tamen merito habent, quod ſibi timeant de cogitatione non ſolum ſpeculativa, ſed etiam practica, ac eum delectatione moroſa conjuncta, illi, qui ſimilia in libellis (quos vulgo vocant Romanza) ardenter legunt, & reflexe conſiderant ſine vera rationabili cauſa, vel taliter picturas valde obſcœnas etiam fixis oculis, aut longiori temporis mora, ac ſerio conſiderant; a quo enim motivo alio ſimiles ad legendum cum tanta aviditate, vel adeo fixe conſiderandum tale objectum cum tanto periculo trahuntur, quam ab ipſa delectabilitate objecti apprehenſa? Scio quidem aliquorum ſimilium excuſationes, quod nimirum non ex delectabilitate objecti quatenus venerei, ſed potius ex modo proponendi ſimilia artificioſe trahantur ad legendum, ſeu conſiderandum: ſic e. g. (inquiunt ulterius) ſi quis videt amicum ſuum prono vultu in terram lapſum, & efferentem ſordidum naſum, ſibique complaceat, & exinde rideat, id non fit ob ipſum lapſum amici (de hoc enim dolet) ſed de modo lepido cadendi. Aſt timeo ſane, ne ſæpius amor proprius affingat externe tale pallium, ne ſimiles mortaliter peccaſſe videantur. Et, ſi præciſe delectaris in modo, & arte, cur non æque avide, & ardenter alios hiſtoricos libros honeſtos æque artificioſe compoſitos legis? Cur non æque libenter alias pariter artificioſas honeſtas picturas aſpicis? Videatur Sporer *in Decalog. part. 1. cap. 6. ſect. 4. num.* 30.

Quæritur V. An ille ſit arguendus habita delectationis moroſæ graviter peccaminoſæ, qui deliberate ſecum ipſo cogitavit, vel coram aliis protulit hæc formalia: *Vellem cum hac, vel illa puella fornicationem committere, dummodo non foret grave peccatum?* Reſp. Si ſimiles propoſitiones conditionatæ procedant ex affectu voluntatis & appetitu ſenſitivo ad objectum ſimile carnale delectabile tanquam intentionaliter præſens (uti plerumque fit apud alias luxurioſos) tunc indicant latentem delectationem moroſam graviter peccaminoſam. Ita cum aliis Sporer *Tract. 1. in Decalog. cap. 6. ſect. 3. n.* 20. & La Croix *lib. 5. n.* 87. Ratio eſt: quia apud tales ipſa delectabilitas, quæ in copula apprehenditur, trahit tanquam motivum formale voluntatem & ſimul ipſum appetitum ſenſitivum ad taliter optandum: atqui ubi motivum formale voluntatis eſt ipſa delectabilitas objecti venerei, ſemper ex parte voluntatis, & appetitus ſenſitivi intervenit delectatio, ſeu complacentia moroſa reſpectu talis objecti: ergo. Nec refert, quod talis nolit hic & nunc in his circumſtantiis, quibus eſt illicita, ipſam copulam: etſi enim nolit copulam in actu exercito, vult tamen delectabilitatem ex eadem ut objective, ſeu intentionaliter præſente, moventem ad ipſum actum delectationis, ſeu complacentiæ, quod non licet: cum talis delectatio ex ſua natura commoveat, & ſecum trahat ſaltem aliquos ſpiritus vitales generationi deſervientes, & ad ſemen excitantes, atque impuram complacentiã in partibus inhoneſtis ordinarie cauſantes.

Interea tamen etiam id ſapienter advertit Sporer *loc. cit.* quod ſimiles enuntiationes conditionatæ ſubinde fieri ſoleant non ex affectu voluntatis actualis, ſed potius, ut per eaſdem ſignificetur propenſio habitualis in delectationem, niſi turpitudo peccati, vel offenſa divina ab ipſa actuali delectatione abſterreret; & tunc conſtat, non eſſe peccatum, quin potius propenſio in ipſum peccatũ motivo tali *offenſæ Dei*, ſeu turpitudinis peccati reprimitur.

Quæritur VI. An involvat aliquam delectationem moroſam graviter peccaminoſam, ſi viduæ de copula præterita, & Sponſi de futura deliberate recogitantes exinde concipiant complacentiam? Reſp. Si talis complacentia ſit voluntarie ſenſibilis, equidem jam ex dictis in præced. quæſito poteſt erui, quod involvat delectationem pariter moroſam graviter peccaminoſam; cum & iſta multum ex ſua natura excitet ſpiritus genitales ad ſeminationem, quæ utique Viduis, & Sponſis de futuro non licet. Aſt de hoc ſuſius ex profeſſo *Tract. 14. diſt. 13. q. 6. Additione poſt n.* 90. agendo de ſponſalibus, & Matrimonio, quorſum Lector pro hic, & nunc remittitur: vel ſi placet, poterit etiam videri Pater Sporer, qui totam materiam de deſideriis, & delectationibus ſuſiſſime examinat *part. 1. ſuper Decal. cap. 6. ſect. 3. & 4.*

Quæritur VII. An interpretative inſeratur hæc delectatio moroſa voluntatis graviter peccaminoſa, ſi quis deliberate circa motum appetitus ſenſitivi concupiſcibilis ſponte naſcentis ſe habeat negative ſeu permiſſive? Reſp. I. Si fiat exinde, ne quis per poſitivam reſiſtentiam impediatur a delectatione, quam ſuggerit appetitus ſenſitivus, hauddubie inferetur exinde graviter peccaminoſa delectatio. Idem dic, ſi foret prudens periculum conſenſus formalis in delectationem appetitus ſenſitivi; cum utrobique habeatur affectus ad concupiſcentiam carnalem. Reſp. II. Si id fiat ex cauſa rationabili, nullum erit peccatum; cum exinde argui nequeat affectus ad peccatum propter cauſam gravem permittendi. Tales cauſæ juxta La Croix *lib. 5. nu.* 110. *& ſeqq.* ſunt, ſi probabiliter timeatur, ne reſiſtendo magis augeatur tentatio, vel ſi ob nimis longam durationem valde grave accideret continuo poſitive reſiſtere. Reſp. III. Abſente cauſa rationabili AA. inter ſe non conveniunt. Et quidem multi cum Caſtropalao volunt apud talem negative ſe habentem adhuc non inferri delectationem voluntatis graviter peccaminoſam; cum non adſit voluntas peccandi: Contraria tamen ſententia Suarezii, Vaſquezii, Sanchezii & aliorum volentium, ut ſaltem ſimplex diſplicentia eliciatur, eſt ſecurior, ac merito in praxi tenenda: nam hæc, ſi non ſit efficax ad cohibendam delectationem appetitus ſenſitivi, ſaltem a conſenſu impediet voluntatem. Alias vero præſertim deditus luxuriæ vix ab interpretativa complacentia eximetur a prudentibus, nec a graviori tentatione, ac majori periculo futuri conſenſus immunis erit ob naturalem ad invicem cohærentiam ſubſequentium motuum graviorum. Videatur La Croix *loc. cit.* *

TRACTATUS X.

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

1. POſt Præcepta Decalogi, quibus inter alia debitam legitimis Superioribus reverentiam, obedientiamque præſtare, divinitus edocemur, receptiſſima methodo agitur de Præceptis Eccleſiæ; cujus Prælatos Æterna Veritas adeo honorandos cenſuit, ut de eiſdem in perſona ſuorum Diſcipulorum, tunc præſentium, pronuntiare dignata fuerit, *Lucæ c. 10. Qui vos audit,*

me

me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Et rurſum *Matth. cap.* 18 *Si non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.*

DISTINCTIO I.

De Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ; ſive de Feſtis.

QUÆSTIO I.

Quænam generatim Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ injungantur.

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Præcepta Eccleſiæ generalia, quinque.*
   Tenor primi, & ſecundi.
3. *Præceptum de celebratione Feſtorum, partim affirmativum, & partim negativum eſt.*
4. *Dies Feſti quando inchoandi?*
5. *An in ipſis fideles præter Miſſam, teneantur ad alia pia opera?*
6. *Præſertim ad audiendam Concionem?*
7. *Solvitur inſtantia.*
   Fideles monendi, ut accedant propriam Parochiam.
8. *Datur in Eccleſia poteſtas inſtituendi Feſta.*
9. *Feſta ab Epiſcopis præcepta, etiam a Regularibus ſervanda.*

2. PRæcipua Præcepta Eccleſiæ, & cuivis Chriſtiano ſcitu, atque obſervatu neceſſaria, communiter quinque numerantur, non obſtante, quod plurima alia Præcepta Eccleſiaſtica, particulares hominum Status concernentia, & in Sacris Canonibus expreſſa reperiantur. Ex illis autem quinque præcipuis, ſimulque generalibus Eccleſiæ Præceptis, primum communiter ſequentibus verbis proponitur: *Statutos Eccleſiæ dies Feſtos celebrato*: de quo fit mentio frequenter in Jure Canonico, ut *c. Nullus, & ſeqq. 15. q. 4 & can. 1. & ſeqq de conſecr. diſt. 3.* Nec non & toto *Tit. de Feriis*. Secundum Præceptum Eccleſiæ, & priori connexum, ſequentibus verbis complecti ſolet: *Sacrum Miſſæ Officium diebus Feſtis reverenter audito*: de quo habetur *can. Miſſas de conſec. diſt.* 1. Et de his ſigillatim in progreſſu.

3. CONCL. I. Præceptum Eccleſiaſticum de celebratione Feſtorum, partim eſt affirmativum, partim negativum. Ita Herinex *part. 3. diſt. 3. de Feſtis n. 8.* eſtque communis. Nam quatenus illud eſt affirmativum, præcipitur devota Miſſæ auditio omnibus diebus Feſtivis: quatenus vero eſt negativum præcipitur abſtinentia ab operibus ſervilibus, & nonnullis aliis, de quibus fit ſermo *cap. 1. de Feriis*, ubi Pontifex *omnes dies Dominicos* (idem dicendum de Feſtivis) *a veſpera in veſperam cum omni veneratione decrevit obſervari, & ab omni illicito opere abſtinere: ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum, neque aliquis ad mortem vel ad pœnam judicetur, nec Sacramenta (niſi pro pace, vel alia neceſſitate) præſtentur.* Hæc ibi: etſi poſtmodum *cap. ult. de Feriis*, recte hoc limitetur, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat.*

4. CONCL. II. Quamvis in Jure Canonico *cit. cap. 1. de Feriis* dicatur, quod dies Feſti incipere debeant a veſperis præcedentis diei, vel durare uſque ad veſperas diei ſequentis, idque in Officio divino, ſeu recitatione Horarum Canonicarum etiamnum obſervetur: tamen, quantum attinet ad abſtinentiam ab operibus ſervilibus, aliiſque ſupra enumeratis, rationabili, & antiquæ locorum conſuetudini ſtandum eſt. Ita expreſſe habetur *cap. Quoniam de Feriis*. Idem patet ex *cap. ult. de Conſuetud.* ubi generaliter dicitur, quod conſuetudo rationabilis, & legitime præſcripta, deroget Juri poſitivo humano. Hinc ex uſu Romanæ Eccleſiæ, qui per totam ferme Europam invaluit, ſolent incipere Feſta a media nocte, & terminari in ſequenti media nocte. *arg. l. More Romano, ff. de Feriis*; quamvis, ſi alia alicubi ſit conſuetudo, ea recte obſervetur.

5. CONCL. III. Etſi ſaluberrimum ſit, ſummeque omnibus ſuadendum, ut Fideles ad majorem dierum Feſtorum venerationem, debitaſque DEO pro innumeris receptis beneficiis grates rependendas, præter devotam auditionem Miſſæ, aliis quoque pietatis operibus vacent, ac præſertim Concioni attente interſint; ſpeciali tamen Præcepto Eccleſiaſtico ad id non obligantur. Ita Maſtrius *diſp. 11. Theol. Moral. n. 81.* Azorius *part. 1. lib. 7. cap 3. quæſt. 7.* Herinex *loc. cit. num.* 9. & alii. Nullibi enim tale præceptum aperte habetur.

6. Nec obſtat Concilium Trident. *Seſſ. 24. c. 4 de Reformat.* ibi: *Moneat Epiſcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei.* Nam, quamvis nonnulli Doctores, quos citat Barboſa *in Collectan. ad cit. cap. 3. Concilii Tridení. n. 15.* inde inferant, atque ex ly *teneri unumquemque* deducant, ejuſmodi obligationem intereſſendi Concioni Parochiali; tamen Concilium non loquitur de rigoroſa obligatione Juris poſitivi. Et hoc deſumitur tum ex ly *Moneat Epiſcopus*, quod patet non involvere præceptum: tum ex addita clauſula, *Ubi commode id fieri poteſt*: tum ex communi ſenſu Fidelium, qui a tempore citati Concilii Tridentini tam gravem obligationem in dictis verbis non agnoverunt.

7. Nec dictis obſtant illa verba, *unumquemque teneri*: Nam in primis hæc verba, etiam in toto rigore accepta, non loquuntur de obligatione abſoluta, ſed ſolum ſuppoſita commoditate. Deinde ea commode intelliguntur de obligatione audiendi verbum DEI, non quæ procedit ex Jure aliquo Eccleſiaſtico, ſed quæ procedere ſolet ex lege Charitatis, qua quiſque tenetur habere curam animæ ſuæ, ſibique providere de ſcientia neceſſaria ad ſalutem, & obſervantiam mandatorum DEI; atque adhibere non ſolum media ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, ſed etiam utilia, inter quæ connumeratur devota Concionum auditio. Et merito monendi ſunt Fideles ad accedendam propriam Parochiam, utpote in qua denuntiari ſolent dies Feſti, atque occurrentia jejunia, & alia de præcepto obſervanda; quamvis cæteroquin ſufficiat, Concionem extra Parochiam ſuam audire. Barboſa *loc. cit.* poſt Suarez, Herinex, & alii.

8. CONCL. IV. Eſſe poteſtatem in Eccleſia inſtituendi Feſta de præcepto, de fide eſt: atque patet ex perpetua traditione, & uſu Eccleſiæ, a temporibus Apoſtolorum uſque nunc continuato. Quinimo etiam Epiſcopi reſpectu ſuarum Diœceſium cum conſenſu Cleri, & ſaltem tacito Populi, poſſunt inſtituere quædam Feſta; prout habetur *cap. ult. de Feriis*, & alibi.

9. CONCL. V. Dies Feſti ab Epiſcopis in ſua Diœceſi præcepti, ſervari debent ab omnibus, etiam exemptis, ac Regularibus. Ita expreſſe ſtatuitur in Concilio Trident. *Seſſ. 25 cap. 12. de Regularibus*, ibi: *Dies etiam Feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus, ſerventur.*

QUÆSTIO II.

Quæ opera diebus Feſtis prohibita ſint?

SUMMARIUM.

10. *Opera corporis & animæ, ſeu corporalia & liberalia, quæ?*
11. *Opera corporalia ſervilia ſeu mechanica, & opera non ſervilia, quæ?*
12. *Diebus Feſtis non prohibentur Opera animæ, nec pietatis aut neceſſitatis.*
13. *Opera non ſervilia quæ prohibeantur?*
    (a) De hoc Quæſt. ſeq n. 27. & ſeqq.
14. *Opera ſervilia Feſtis diebus prohibita.*
15. *Dies Feſti Chriſtianorum non tam ſtricte obligant, ut olim Judæorum.*
16. *Venari, & piſcari, an ſit prohibitum die Feſto?*
17. *An tunc liceat ſcribere, etiam ob lucrum?*
18. *Pingere, num licitum?*
19. *Quid dicendum de Typographis?*
20. *Itineratio an licita die Feſto?*
21. *Qui actus Judicii Forenſis diebus Feſtis prohibeantur? Judicii tres partes.*
22. *Quomodo liceant ob neceſſitatem, vel pietatem?*
23. *Quæ liceant Advocato, vel Doctori, diebus Feſtis?*
24. *Opera ſervilia per notabilem diei Feſti partem exercere eſt mortale peccatum.*
25. *Quænam cenſeatur pars notabilis?*
26. *Quæ alia circa hoc conſideranda?*

10. ADvertendum, *Opera* noſtra alia eſſe *corporis*, *ſeu corporalia*, quæ nimirum per corporis exercitationem pera-

Digitized by Google

peraguntur : alia eſſe *Opera animæ*, qualia ſunt legere, ſcribere, dncere, diſputare, concionari, conſulere, & ſimilia; quæ idcirco Opere animæ dicuntur, quia ab anima præcipue procedunt, & ed animum excolendum ſpectant ; etque alio nomine *Opera liberalia* vocantur.

11. Rurſum Opera corporalia alia ex genere ſuo ſunt ſervilia, alia non item. *Opera ſervilia* dicuntur, quæ ex ſe bahent quemdam famulatum, & ſolum ab iis communiter exercentur, qui aliis inſerviunt : ut opus arandi, fabricandi, ſeminandi, ſuendi, & alia hujuſmodi Opera mæchanica, quæ ſervis proprie conveniunt, etiamſi per liberos nonnunquam exerceantur. Et hæc eppellantur etiam *mæchanica*, eo quod per Artes mæchanicas dirigantur: atque diſtinguuntut ab operibus liberalibus, quod hæc non habeant effectum materialem, vel corporeum; aut ſi habent, is principaliter ordinetur ad animum excitandum, vel inſtruendum: econtre vero Opera mæchanica poſt ſe relinquunt effectus corporeos, atque in commodum corporis proxime tendentes. *Opera* ex genere ſuo *non ſervilia* viciſſim dicuntur illa, quæ proprie non conveniunt ſervis, ſed omnibus communia ſunt, tam dominis, quam ſervis : ut iter facere, ſaltare, digladiari, & hujuſmodi.

12. CONCL. I. Diebus Dominicis, Feſtiviſque, non ſunt prohibita opera animæ, neque opera pietatis aut neceſſitatis. Ita communis; & patet ex *cap.1. & ult. de Feriis*, *n.3* allegatis. Adde cum Navarro *cap 13. Manual. n 5.* & aliis (quidquid nonnulli contradicant) bujuſmodi opera, quæ diebus Feſtis fieri conceduntur, non ſolum gratis, ſed etiam ob pecuniam atque animo recipiendi mercedem, licite peragi poſſe : ſiquidem intentio, atque propoſitum lucrandi, non facit opus ſervile, aut illicitum, quod ex ſe non eſt tale.

13. CONCL. II. Opera non ſervilia quædam diebus Dominicis ac Feſtivis ſunt conceſſa, quædam non. Patet hoc ex *cit. cap.1. de Feriis*, ubi dictis diebus prohibentur fieri *Mercatum*, ſive mercatura : item *Placitum*, cujus nomine venit quælibet lis, jurgium, ſeu cauſa Forenſis, quæ in Judicio agitatur : item & *Præſtatio Sacramenti*, hoc eſt, juramenti judicialis; adeoque neque teſtes tunc recipere, aut examinare licet, utpote qui prius jurare debent, niſi ſuadente pietate, aut urgente neceſſitate, (a) non obſtante, quod talia neutiquam ſint opera ſervilia, quinimo a dominis communiter præſtentur. Porro reliqua opera non ſervilia, demptis annumeratis, non ſunt illicite diebus Feſtis.

14. CONCL. III. Opera ſervilia diebus Dominicis, Feſtiviſque, ſunt prohibita : unde qui talia dictis diebus per notabilem partem (de qua n. 25.) ſine juſta cauſa excuſante exercet, peccat mortaliter. Ita communis; & patet ex *cit. cap.1. de Feriis*, atque recepta conſuetudine Eccleſiæ, & communi ſenſu Fidelium. Concordat illud *Levitici cap. 23. Omne opus ſervile non facietis in eo* : nam hoc præceptum, utpote judiciale, ac ex parte morale, Eccleſia innovavit.

15 Recte tamen notant Doctores cum D. Thoma 2.2.*q.*122. *art.* 4. quod dies Feſti Chriſtianorum, utpote poſt ceſſationem Legalium veteris Legis Jure duntaxat Eccleſiaſtico introducti, non ita ſtricte obligent, ſicut olim obligabat Præceptum divinum de obſervando Sabbato. Unde multa nobis permittuntur diebus Dominicis, Feſtiviſque, ut ignem ſuccendere, cibos coquere, iter facere, & hujuſmodi, quæ in Sabbatis antiquæ Legis non licebant, *Exodi cap.*35. & *cap.* 16. & alibi. Simulque circa prohibita in noſtris Feſtivitatibus, facilior eſt diſpenſatio, quam olim in Sabbato. Navarrus *cap.13. Manual. n.2.* Azorius, & alii. Verum occaſione præmiſſorum occurrunt plura dubia. Hinc

16. Quæritur I. An venari, & piſcari, ſit opus ſervile, ac prohibitum in die Feſto? Reſp. Venari, & piſcari, ex ſe, ac niſi addantur opera ſervilia, non cenſentur prohibita, ſi fiant duntaxat recreationis cauſa; cum non ſint ſervilia, ſed potius liberalia, & communia ſervis & dominis. Bonac. *tom 2. diſp.5 qu. punct. 2. num.*13. Azorius, & alii. Dicitur notanter, *niſi addantur opera ſervilia* : nam fatendum, quod venatio & piſcatio non liceat, quando eſt conjuncta cum aliis operibus ſervilibus; prout accidere ſolet in venationibus clamoſis cum canibus, & apparatu inſtitutis, nec non & in operoſis multique laboris, & piſcatoriæ Tribui quaſi propriis piſcationibus ; quales proinde in Jure *c. Licet, de Feriis*, duntaxat conceduntur tempore neceſſitatis, ſeu propter occurſum lucri tranſeuntis, eo quod tales piſces raro, & certis duntaxat temporibus apparere ſoleant, ut Halecia, & hujuſmodi.

17. Quæritur II. An ſcribere, ſi fiat ob lucrum, ſit opus ſervile, & conſequenter die Feſto prohibitum? Reſp. Cum ſcribere ſit opus mentis, & locutio quædam permanens, ordinata ad inſtructionem mentis propriæ, vel alienæ; idcirco ex ſe cenſetur opus liberale, nec fit ſervile ob id, quod fiat ob lucrum. Ita Navarrus *loc. cit. n.5.* & alii. Ratio eſt : quia Eccleſia non prohibuit operari in die Feſto propter mercedem, niſi in quantum prohibuit totum opus : ergo, cum ſcribere die Feſto non prohibeatur, neque probibitum eſt ſcribere propter mercedem. Idem juxta probabiliorem ſententiam eſt dicendum de tranſcriptione, quæ a Notariis & Scribis fit ex officio, & pacta mercede : ſiquidem tranſcribere non eſt aliud, quam ſcribere; ergo ſi hoc de ſe eſt licitum die Feſto, erit & illud.

18 Quæritur III. Utrum pingere diebus Feſtis ſit prohibitum? Reſp. Hic varias eſſe Doctorum ſententias, quæ ſequenti modo videntur poſſe concordari. Et quidem plerique fatentur, non eſſe illicitum, ob ſolam voluptatem, aut recreationis cauſa quaſdam delineationes facere: quod ipſum videtur ſuadere communis ſenſus hominum. Deinde Layman *lib. 4. tract. 7. cap. 2. n.3.* poſt Medinam, & Lopez, probabile cenſet, quod pingere in aliqua tabella, ſine apparatu & magno labore, opus ſervile non ſit, ideoque nec prohibitum die Feſto per ſe loquendo : quia talis pictio, perinde ac ſcriptio, conſiſtit in ducendis lineis, ac figuris; & conſequenter idem dicendum de tali pictione ſine apparatu, ſimulque ſecluſo ſcandalo facta, quod de ſcriptione. Tandem extra præfatas limitationes die Feſto pingere, communis ſententia Doctorum negat eſſe licitum : quia (inquiunt) pingere per ſe loquendo, eſt opus ſervile, cum ſoleat fieri ab iis, qui aliis inſerviunt, ut argumentatur Bonacina *loc. cit. n.*25. citans alios : ſimulque eſt mæchanicum, cum reſpiciat opus ſenſibile & externum artefactum, principaliter non ordinatum ad inſtruendum animum; licet pictores contendant, ſuam artem eſſe unam ex liberalibus Maſtrius *diſp.11. n.24.* Herinex, & alii.

19. Quæritur IV. Quid dicendum de Typographis? Reſp. I. Certum eſt, quod actualis impreſſio foliorum ſit opus ſervile, ac proinde prohibitum. Num autem artificioſa illa ordinatio, ſeu compoſitio characterum, ſit opus ſervile, nec ne, major eſt difficultas, eo quod ipſa videatur æquipollere ſcriptioni. Nihilominus Herinex *diſp.3. de Feſtis, q.2. n.*15. & Baſſæus *Verſ. Feſtum*, II. *n.*8. citans communem, contra Dianam *part.4. tract.4. reſ.*62. & Layman, etiam compoſitionem characterum inter opera ſervilia, & mæchanica connumerat : cum per ſe non ordinetur ad locutionem, & expreſſionem mentis, ſicut tranſcriptio, ſed ſit præparatio materiæ, & fabricatio inſtrumenti mæchanici ad opus mæchanicum, ſcilicet ad ipſam impreſſionem. Verum Typographi ordinantes characteres in ea perſuaſione ſunt, quod poſt rem Divinam licite compenſare poſſint ea, quæ præcedentibus diebus neglexerunt, ut inquit Layman *loc. cit. n.*3.

20. Quæritur V. An itineratio ſit opus ſervile? Reſp. cum communi, itinerationem non eſſe opus ſervile, nec per ſe prohibitam diebus Feſtis : quia potius cenſetur eſſe opus naturale, ordinatum ad corporis conſervationem, & ad negotia ubique exercenda. Verum hoc intelligendum eſt, niſi itinerationi addantur circumſtantiæ annexæ operibus ſervilibus : ut ſi magno cum labore imponenda ſint jumentis vel curribus onera, quæ ducantur; vel ſi animalia onuſta, aut currus onuſti, de uno loco ad alium deferantur. Hinc cit. Layman *n.* 5. cum aliis infert, quod tale iter die Feſto inchoante conceſſum non ſit, quamvis inchoatum continuare liceat, ſi commode abrumpi non poſſit.

21. Quæritur VI. Quinam actus judicii Forenſis diebus Feſtis ab Eccleſia prohibeantur, extra caſum neceſſitatis & pietatis, per textus *n.*3. relatos, cum concordantiis? Reſp. In primis hæc prohibitio generatim procedit de omnibus cauſis, ſeu litibus tum criminalibus, tum civilibus, utpote quæ omnes fieri ſolent cum ſtrepitu Forenſi, ſeu Judiciali proceſſu. Deinde eadem prohibitio intelligenda eſt de omnibus partibus Judicii, quæ ad tres revocantur. Prima, eſt inchoatio cauſæ per Rei citationem; quip-

Digitized by Google

quippe quæ eſt baſis,& ſundamentum Judicii.Secunda,eſt proceſtus;& fit per caoſæ cognitionem,examinatis & juratis teſtibus,exbibitiſque inſtrumentis. Tertia,eſt per ſenteotiæ prolationem,ejuſque executionem. Et omnes tales actiones (*niſi neceſſitas urgeat,vel pietas ſuadeat*)non ſolum diebus Feſtivis prohibitæ ſunt,ſed etiam ipſo jure nullæ, & irritæ; adeo quidem, *ut conſentientibus etiam partibus, nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia,quam contingit hujuſmodi diebus pramulgari*; prout habetur *c. ult. de Feriis*.

22. Additur vero, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat*: nam tunc ſecus eſt dicendom. Er qoidem ſatis magnæ neceſſitatis ratio eſt,ſi alio tempore teſtes vocari,aut Judex adiri non poſſit,ſaltem ſine jactura diurnæ mercedis,qua pauperes maxime ſolent indigere, ut notant Tannerus *tam. 3.diſp.5.n.9* Navarrus *cap. 13. Man. n.13.* & alii.Quas ob cauſas excuſantur in aliquibus locis Judices ruſticorum, diebus Feſtis jus dicentes, aut ſententiam promulgantes, quando aliis diebus ruſticani homines adeſſe, vel commode abſque jactura mercedis diurnæ vocari nequeunt: quod ipſum conſuetudo aliquarum Regionum comprobat. Idem dicendum de cauſis, quæ celeritatem requirunt, eo quod alioquin res peritura ſit: vel ſi latro de fuga ſuſpectus, die Feſto poſſit capi, & incarcerari.

23. Non tamen idcirco probibetur, quin Advocatus poſſit die Feſto dare operam ſtudiis cauſa litium,ſcribere,quibus ſtuduit, informare Judicem ſcripto, agere privatim de lite cum Procuratore, & referre cauſam apud Judicem, ut ea cognita commodius ferat ſenteotiam. Similiter licitum eſt Doctori, cooficere coosimilia diebusFeſtis;& Civibus ad conſilia convenire,& eligere ad officia. Inſuper poſſunt die Feſto confici teſtamenta,ſcripturæ, donationes, renuntiatiooes,& hujuſmodi. Ratio horum omniũ eſt:quia talia ſunt opera animæ,& nõ ſunt opera ſervilia, neque comprebenduntur in proceſſu Judiciario.

24. CONCL. IV. Opera ſervilia,vel alia probibita, diebus Dominicis, aut Feſtivis, per notabilem diei partem exercere abſque legitima cauſa excuſante, eſt peccatum mortale. Ita communis: quia violaretor Præceptum Eccleſiaſticom io materia gravi, pertinenre ad virtutem religionis. Unde merito Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 52. Propoſitionem damnavit: *Præceptam ſervandi Feſta non abligat ſub mortali, ſepoſita ſcandalo, ſi abſit contemptus*.

25. Verum,quantum temporis requiratur, ot quis cenſeatur notabili parte diei laborare, ſicque peccare mortaliter, non conveniunt Doctores, prout videre eſt apud Fillincium *tract. 27 cap. 11.*& alios Nam aliqui unam integram boram cenſent eſſe partem notabilem, ſicque materiam peccati mortalis: alii econtra tres boras requirunt, qoas ex viginti quatuor boris diei cenſent partem notabilem.Communior tamen,cæteriſque probabilior ſententia, eſt media, quæ laborem ſervilem duarum horarom plus minus requirit, & ſufficere ait ad notabilem diei partem, atque peccatum mortale conſtituendum.

26. Recte tamen monet citatus Fillucius, conſiderandam ſimul eſſe qualitatem operis atque laboris, & an nulla concurrat neceſſitas.Nam ſi labor ſit levior,aut aliqua neceſſitas concurrat, facile etiam quis diutius laborans excuſabitur a culpa mortali: quod proiode prudentis viri judicio dimetiendum erit. Hinc non facile pauperes feminæ, vel ancillæ, peccati mortalis damnandæ ſunt, quæ diebus Feſtivis aliquot horas inſumunt nendo, vel veſtes ſuas aut ſoarum proliom reſarciendo, ſive ad fugandum otium atque inutilia colloquia, ſive ob paupertatem, & quia diebus ferialibus deſtituuntur tempore ad talia peragenda opportuno.

QUÆSTIO III.

Quæ cauſæ excuſent exercentes Opera prohibita diebus Feſtis?

SUMMARIUM.

27. *Quæ generatim cauſæ excuſent exercentes opera prabibita*?
28. *Neceſſitas quando ſic excuſet?*
29. *Corollarium circa bonum vitæ.*
    (b) Ut dictum Tract. 2. diſt. 2. n. 25. & ſeq.
30. *Aliud circa bona fortunæ.*
31. *Sartores quando excuſentur perficientes die Feſto veſtes? Quid de præparatione panni?*
32. *Alia Corollaria.*
33. *Molere die Feſto, an liceat?*
34. *Occurſus ſacri tranſeuntis, an excuſet?*
35. *Conſuetudo, quid circa boc valeat?*

27. CONCL. I. Etſi plores cauſæ referri ſoleant, quæ excuſate poſſunt exercentes opera probibita diebus Feſtis, ex tamen commode redocuntur ad neceſſitatem, & pietatem. Ita deſumitur ex *cap. ult. de Feriis*, ubi prohibentur diebus Feſtis opera illicita, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat.* Siquidem neceſſitas non habet legem, *c. Quod non eſt de Reg. Juris*, ibi: *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitam*. Pietas etiam excuſat exercentes erga pauperes, vel miſerabiles perſonas, opera Miſericordiæ;vel præſtantes ea, quæ ad Divinum cultum pertinent:*nam ſummam eſſe rationem, quæ pro Religione facit*, textus eſt *l. Sunt perſonæ, ff. de Religioſis & ſumpt. funer.* Hinc verſus illi:

Non recte ſervat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in bis vetitum.

28. CONCL. II. Tunc cenſetur adeſſe neceſſitas exercendi opera cæteroquin die feſto prohibita, quando imminet notabile damnum animi, aut corporis, ſive proprii, ſive alieni, aut bonorum temporalium ſive propriorum, ſive alienorum. Ita Reginaldus *lib. 19. num.* 50. Navarrus, aliique; quamvis, utrum bic & nunc ejuſmodi notabile damnum ſit metuendum, prudentis viri arbitrio dijudicandum ſit. Res exemplis fiet clarior.

29. Sic inprimis laborantes die Feſto excuſat neceſſitas imminens propriæ conſervationis vel ſuſtentationis ſuæ vitæ, aut familiæ: quia lex Eccleſiaſtica non obligat cum tanto gravamine Fidelium.(b) Hac ratione excuſantur paoperes,qui niſi die Feſto laborent, nequeunt ſe ſuſtentare,& hujuſmodi.

30. Deinde neceſſitas, ſeu imminens notabile damnum in bonis fortunæ excuſat coquentes calcem, aut vitrum die Feſto: quia hoc genus operis inchoatum non poteſt intermitti abſque notabili damno.Similiter excuſantur agricolæ tempore meſſis laborantes, ne ſegetes amittant ob pluviam: in quo tamen caſu, ad cavendum ſcandalum, conſultius eſt, adhibere conſilium Parochi, ac petere diſpenſationem vel licentiam.

31. Ob eandem rationem excuſantur in multis caſibus ſartores, perficientes veſtes die Feſto: utputa ſi illæ debeant inſervire pro ejuſmodi Feſto;vel ſi ſint veſtes ſponſi ſeu ſponſæ, proxime nuptias celebrantium;aut veſtes lugubres,vel eorum, qui iis indigent ad ſervandum decentiam ſtatus. Idem cenſet Baſſæus *Verſ. Feſtum, III.n 1.*ſi ſartores timeant aliquod notabilem incommodum, vel acerbas reprehenſiones, ac injurias ex eo, quod non perfecerint veſtes ante Feſtum. Præparatio autem veſtium,quæ fit per ſciſſuram & præparatiooem panni die Feſto,ex eo excuſari poteſt,quia non eſt labor ſervilis: cũ proprie competat Magiſtris,nec babeat adjunctum magnũ laborẽ.

32. Huc accedit neceſſitas Reipublicæ, utpute cui magis ſubveniendum eſt,quam privatæ.Sic excuſantur milites jacientes aggeres die Feſto, vel alia ſervilia opera peragentes pro defenſione patriæ.Item neceſſitas Proximi, oam ob banc licitom eſt die Feſtivo laborare ad extinguendum inceodium io domo Proximi, & Chirurgo ad ſublevandũ infirmum,& bujuſmodi.

* Concluſio III. Loquendo nunc conformiter *cap 5. de Feriis*, qooad alteram cauſam excuſantem, ob quam laborare licet, quæ dicitur *Pietas*, tuoc eadem adeſſe cenſetur, ſi opera ſervilia, quæ diebus Feſtivis exercentur, proxime ad Dei Cultum ſpectent. Ita communis. Ratio eſt; quia tales actiooes per propinquitatem ad Dei Cultum quaſi artes liberales reputantur ſaltem ex conſuetodine: binc licitom eſt diebus Feſtivis Altaria candelabris, imaginibus, & aliis ornamentis veſtire, prout etiam in antiquo teſtamento (uti S. Matthæus *cap.12.* eruit ex libro Levit. *cap.24.*) Sacerdotes die Sabbati faciebant omoia, quæ erant neceſſaria in templo: etenim præcepto illo abſtinendi ab operibus ſervilibus, ut exinde promoveatur Cultus Divinus, non cenſentur probibita illa,quæ pertinent proxime ad ipſum Cultum Divinum Dico notanter:*Quæ pertinent proxime ad Cultum Divinum*; nam ſi tãtum ſpectarent ad eundem remote, ex communiori DD. con-

Digitized by Google

tta tamen non paucos apud La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 586. non liceret propterea exercere opera vere, proprie ſervilia: alias certe foret licitum contra communem perſuaſionem diebus Dominicis citra ullam neceſſitatem, aliamve gravem rationem ædificare Eccleſias, ſecare ligna, & ſculpere imagines pro exſtructione Altarium &c. His tamen non obſtantibus (inquiunt Sporer, & La Croix hic) diebus Dominicis, & Feſtivis ſepulcbrum Chriſti, Præſepe Domini, moles artificioſas ad éxcipiendam Eucbariſtiam exſtruere, ſeu collocare Scenã in Eccleſiis ad repræſentationem Sacram, excuſari a mortali; non tamen a veniali, ſi præcedentibus diebus talia commode fieri potuiſſent. Ratio eſt: quia etſi forſan ſimilia, quorum erectionem in multis locis praxis jam obtinuit, non influant omnino proxime in Cultum Divinum, ita, ut etiam de per ſe, & abſente alia cauſa rationabili a peccato levi excuſent; videntur tamen propinque accedere ad talem influxum proximum, ſicque tales actiones non probiberi ſaltem ſub gravi. *

33. Quæres: an liceat die Feſto molere triticum, quando molendinum agitatur aqua, vel vento? Reſpondet Baſſæus *loc. cit.* affirmative, atque pro bac ſententia allegat Bonacinam, Rodriquez, & alios: quia (inquit) tunc aut nullus, aut exiguus labor intervenit. Verum ſecluſa neceſſitate, aut ſpeciali alicujus loci conſuetudine, boc paſſim admittendum non eſt: idque tum ratione ſcandali vitandi, tum quia in molendinis non modicus ſimul labor ſervilis intervenit. Unde Bonacina *tom.* 2. *diſp.* 5. *quæſt. un. punct.* 3. *num.* 9. ait, ſi tales molitores notabilem temporis partem in his inſumant, eos non excuſari, niſi id faciant ex neceſſitate, v. g. ob multitudinem concurrentium ad molendinum, quibus ſatisfacere nequeunt diebus feriatis.

34. Inſuper cauſis excuſantibus exercentes opera probibita die Feſto, communiter addunt Doctores occurſum lucri tranſeuntis; id eſt, illius, quod amplius acquiri non poterit, niſi diebus Feſtivis talia opera fiant. Et boc probatur ex Jure Canonico *cap. Licet, de Feriis*, ubi Eccleſia, tanquam pia Mater, ex bac ratione diebus Feſtivis (præterquam in majoribus anni Solemnitatibus) indulget piſcationem halecum, quæ certo duntaxat anni tempore tranſire ſolent. Unde ob paritatem rationis idem de piſcatione aliorum piſcium, certo tantum anni tempore occurrentium, & de aliis bujuſmodi rebus temporalibus, quæ cum tempore pereunt, niſi Feſtis diebus acquirantur, paſſim tradunt Doctores.

35. Tandem ſimilia opera diebus Feſtivis præſtari ſolita excuſat legitima conſuetudo, ſive generalis, ſive ſpecialis quorundam locorum, quæ ſcitur, & toleratur a Prælatis Eccleſiaſticis. Ratio eſt: quia prohibitio talium operum die Feſto fuit introducta ſolo Jure Eccleſiaſtico; ergo nihil obſtat, eam tolli rationabili & legitime præſcripta conſuetudine contraria: cum generaliter bujuſmodi conſuetudo deroget Juri poſitivo humano, *cap. ult. de Conſuetud.* Sic in pluribus locis Piſtores conſueverunt pinſere panem, & Cereviſiarii incipere praxaturam cereviſiæ a veſperis diei Feſti; Mercatores etiam in Nundinis ſolent per aliquam diei partem exercere publicum mercatum.

* Pariter vi conſuetudinis ſolent diebus Feſtivis fieri ſubinde præparatoria ad imminens convivium, occidi, excoriari, vel deplumari propterea animalia &c. Caſtropalao *Tract.* 9. *p.* 10. *num.* 3. Item per conſuetudinem eximuntur a peccato in multis locis ruſtici, qui tempore meſſis die Feſto ſub veſperam acuunt falcem & præparant materiam pro labore ſequentis diei neceſſariam, La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 585. Item excuſantur a peccato Barbitonſores radentes tali tempore barbas, præſertim ruſticis, ſeu operariis aliis diebus impeditis. La Croix *loc. cit. n.* 591. Sporer *tract.* 3. *in Decalog. cap.* 6. *sect.* 4. *n.* 55. & Felix Poteſtas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 2027. Non debent igitur Confeſſarii, ſi ſimiles labores audiant in Confeſſionali a ſuis pœnitentibus diebus Feſtivis exercitos, illico eoſdem arguere alicujus gravis peccati, ſed in dubio ulterius interrogare, utrum id ſoleat paſſim ab aliis etiam conſcientioſis ſimilis conditionis hominibus practicari, nec ne? Et, ſi pœnitentes reſpondeant, hoc paſſim fieri ſcientibus, & non contradicentibus Prælatis, ſeu Superioribus, inferant, introductam eſſe deſuper conſuetudinem: interea tamen pariter ſæpius erit valde expediens, ſi diebus Feſtivis ſimiles labores ſaltem pro deinceps, & in futurum diſſuadeantur, in quantum commode intermitti poſſunt, maxime, ſi Confeſſarius videat, exinde negligi Verbum Divinum, Veſperas, Catecheſes &c. Profecto ex hac ipſa ratione plurimi Prælati ſeſe opponunt conſuetudini Barbitonſorum, quoslibet ad ſe venientes ſine diſtinctione perſonarum diebus Dominicis, ac Feſtivis radentium, prout non ita pridem inbibuit Epiſcopus Atrebatenſis in ſua Diœceſi teſte Patre Henno *Tract. in Decalog. diſp.* 3. *quæſt.* 4. *art. ult. Concl.* 6. *

QUÆSTIO IV.

Quæ ſit obligatio audiendi Miſſam diebus Feſtis?

SUMMARIUM.

36. *Extat Præceptum de Miſſa reverenter audienda diebus Feſtis.*
37. *Peccat mortaliter negligens notabilem ejus partem; & quæ ſit talis?*
38. *Audire Miſſam, in quo conſiſtat?*
39. *Explicatur boc amplius.*
    (c) Tract. 6. Diſt. 1. quæſt. 4.
40. *An ſatisfaciat, qui ſimul duas Miſſæ partes audit plurium Celebrantium?*
41. *Vel ſaltem ſucceſſive?*
42. *Auditio Miſſæ num præferenda Concioni?*
43. *Alia Quæſita, remiſſive.*

36 CONCL. I. Extat grave Præceptum Eccleſiaſticum, reverenter audiendi Miſſam diebus Dominicis, Feſtiviſque. Patet hoc ex *can. Miſſam, de conſec. diſt.* 1. Et licet ibidem ſoli Sæculares nominentur, tamen ex communi conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, ſub dicto Præcepto etiam comprehenduntur Clerici, & Sacerdotes non celebrantes, quamvis hi, ſi dictis diebus celebrent, hoc ipſo, & quidem eminenter, Miſſam audire cenſeantur. Idipſum liquet ex *can. Omnes fideles, de conſec. diſt.* 1.

37. CONCL. II. Peccat mortaliter, qui notabilem Miſſæ partem dictis diebus culpabiliter audire prætermittit. Ita omnes Catbolici, & patet ex proxime dictis. Et quidem notabilis pars, eſt dimidia vel tertia pars, ſecundum omnes Doctores: aut totum Miſſæ principium una cum Epiſtola, & Evangelio, ut plures volunt; non autem, ſi ab initio Evangelii uſque ad finem quis Miſſam audiat, etiamſi reliquum, nempe initium Miſſæ cum Epiſtola prætermiſerit. Addunt multi Doctores, ut Layman *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 3. n. 3. Gobat, *tract* 5 *Theol. Experim. n.* 135. Suarez, Rodriquez, Azorius, & quidam alii, etiam ab eo evadi peccatum mortale, qui venit primum poſt Evangelium, modo permaneat uſque ad finem ultimi Evangelii incluſive: quia audiendo ultimum Evangelium, videtur compenſare primum Evangelium neglectum.

38. CONCL. III. Audire Miſſam, non eſt verba Miſſæ intelligere, utpote quod plebei non poſſunt; nec audire Sacrificantem, quod ſurdi nequeunt; neque videre eundem, quod cæci fruſtra deſiderant: ſed Miſſam devote audire, eſt eſſe præſentem Miſſæ, & vacare Deo, ſive, corpore adeſſe, & mente attendere ad Sacrificium. Ita communis.

* Ex quo infertur, Miſſam audiendi præceptum tranſgredi non ſolum eos, qui ſub eadem dormiunt, ſed etiam, qui ſub illa per notabile tempus pingunt, ſcribunt, novellas legunt, vel de re ſeria confabulantur cum tanta intenſione, ut per totam Miſſam, vel ſaltem per notabilem partem non ſciant, ne confuſe quidem, quidnam agatur a Sacerdote: Similes enim non ſolum interne ſunt diſtracti, ſed etiam externe ponendo tales actiones, cum quibus in adductis circumſtantiis attentio quoque externa non videtur moraliter compoſſibilis, eo ferme modo, quo diſcurritur, ſi ſimiles actiones

con-

Digitized by Google

contingerent ſub recitatione Horarum Canonicarum. Paucis: tales quidem ſunt præſentes corpore, ſed non devota mente. *

39. Unde ad auditionem Miſſæ requiritur ſimul & devota, & corporalis præſentia. Porro devotio iſta ad Miſſæ auditionem requiſita, explicanda eſt conformiter neceſſariæ intentioni, & attentioni, ad recitationem Horarum Canonicarum requiſitæ, de qua alibi. (c) Corporalis præſentia conſiſtit in hoc, quod quis ſuo corpore præſens ſit in eo loco, in quo fit Sacrum; idque vel phyſice, ut ſi intra Capellam vel Eccleſiam, ubi Miſſa celebratur, præſens adſit; vel ſaltem moraliter, prout illi Miſſam audire cenſentur, qui animo Miſſam audiendi ſtant, aut flectunt ante januam illius Eccleſiæ, quam præ hominum multitudine ingredi non valent, vel qui introſpiciunt per feneſtram.

* Prout etiam Gobat, Dicaſtillo, Tambutinus, ac Cardinalis de Lugo apud La Croix *Lib.3. p. 1. num.* 463. & apud Felicem Poteſta *Clericatus. cap.* 509. *num.* 7. putant, illum adhuc cenſeri ſufficienter corpore præſentem, ita, ut Miſſam audire dicatur, qui per interjectam parvam plateam e domo ſua in templum, vel ad Altare poteſt reſpicere. Quod ipſum Henno *Tract. in Decalog. diſp. 3. quæſt.2. Concluſ. 1.* concedit ſaltem in caſu, ſi talis independenter ab aſſiſtentium aliorum multitudine plene advertat, quidnam a Sacerdote agatur. Ob quam paritatem cenſentur ſimiliter juxta Gobat, & Dicaſtillo eſſe corpore præſentes, atque audire Miſſam Remiges in navi permanentes, dum eadem legitur in littore, vel milites exiſtentes, & auſcultantes in tentoriis, dum illa celebratur in publico campo, quamvis in ſpatio intermedio nulli eſſent homines Miſſam audientes. Aſt ego ſimilia in praxi non ſuaderem, ſi aliter commode, & faciliter Miſſa audiri poſſit, nec aliunde habeatur cauſa excuſans ex enumerãdis *Quæſt. ſeq.* Etenim ſaltem quoad aliqua exempla ab aliis Doctoribus merito dubitatur pro tunc de morali præſentia. Profecto excommunicatus, ſi ex platea per feneſtram ſuam audiret Miſſam, difficulter credo, quod cenſeretur de novo peccare, nec propterea deberet celebrans a Miſſa deſiſtere ea ex ratione; quia talis excommunicatus non diceretur Miſſæ moraliter corpore præſens, uti advertit La Croix *loc. cit* *

40. Quæres: an ſatisfaciat Præcepto Eccleſiæ, qui audit partem poſteriorem unius Miſſæ, v. g. ab Elevatione ad finem, & deinde priorem alterius Miſſæ uſque ad Elevationem, vel econtra; aut ſi quis a duobus Celebrantibus, quorum unus Miſſam incipit, alter ab Elevatione pergit, ſimul audiat utramque? Reſp. I. Si quis non ſucceſſive, ſed ſimul audiat duas tales partes Miſſæ a duobus Sacerdotibus ſimul celebrantibus, talis non ſatisfacit Præcepto. Ita defacto indubitate tenendum eſt, & quoad hoc punctum nonnulli libri caute legendi. Siquidem Innocentius XI. hanc inter alias Propoſitionem, ordine 53. damnavit, & doceri, atque practicari prohibuit: *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul a diverſis Celebrantibus audit.*

41. Reſp. II. Nihilominus multi Doctores probabile cenſent mortaliter non delinqui ab eo, qui ſucceſſive audit duas medietates Miſſæ a diverſis Sacerdotibus dictas; quamvis veniale peccatum, & in ſuo genere grave, committatur per hoc, niſi quis legitime impeditus fuerit, quod minus integram ejuſdem Sacerdotis Miſſam audiret. Ita Layman *lib 4. tract.7. cap.3. n.4.* Gobat *loc. cit. n.* 43. Navarrus, & nonnulli alii, quos citant, contra non paucos oppoſitum tenentes. Ratio eſſe poteſt: quia parum refert, quid de æquipollentibus fiat; ſimulque ordo partium inter ſe non videtur pertinere ad ſubſtantiam præcepti: ſic enim in ſimili ſatisfacit præcepto Eccleſiæ Clericus, qui prius recitat Laudes, quam Matutinum. Hæc ſententia necdum eſt condemnata: unde etiam Jo. Cardenas *in Criſi Theol. ad Propoſitionem* 53. *Innocentii XI. cap. 7.* eam cenſet probabilem, dummodo imposterum per Sedem Apoſtolicam oppoſitum non declaretur.

42. CONCL. IV. Auditio Miſſæ per ſe loquendo præferenda eſt ſacræ Concioni, ſi utraque audiri non poſſit. Ita communis; nam audire Miſſam diebus Dominicis, Feſtiviſque, eſt de Præcepto, non item audire Concionem, per ſe & ordinarie loquendo: atqui opus conſilii non eſt præferendum operi debito ex præcepto. Dicitur, *per ſe loquendo*: nam per accidens, & in caſu extraordinario, fieri poteſt, ut Concio præferatur auditioni Miſſæ; ſi nimirum urgeat neceſſitas addiſcendi neceſſaria Fidei, hæcque commode nequeant alias addiſci; vel ſi exemplum unius neceſſarium ſit ad inducendos cæteros pro audienda Concione &c. Bonacina *diſp. 5. de Præc. Decal. quæſt. 2. punct. 2. num.* 28. & alii.

43. Poſſet hoc loco Quæſtio moveri de peregrinis & advenis, an teneantur ad Feſta particularia locorum, per quæ tranſeunt, ibique abſtinere a ſervilibus, & Miſſam audire: item an quis de loco, ubi eſt Feſtum, poſſit omiſſa etiam Miſſa ad laborandum exire in alium locum propinquum, ubi id non celebratur. Verum de hoc, atque attinentibus materiis, ex profeſſo jam dictum eſt *Tract. 2. diſt. 3. quæſt. 3. & 4.* Ibi videatur.

QUÆSTIO V.

Quæ cauſæ excuſent a Præcepto audiendi Miſſam?

SUMMARIUM.

44. *Generatim a Miſſa audienda excuſat impotentia phyſica, & moralis.*
(d) Tract. 2. diſt.2. num.25. & ſeqq.
45. *Impotentia phyſica declaratur.*
46. *Impotentia moralis contingit variis modis.*
47. *I. Ob periculum boni animæ.*
48. *II. Ob periculum corporis.*
49. *Diſtantia loci, an etiam excuſet?*
50. *In praxi quid circa hoc obſervandum?*
51. *III Ob periculum famæ & honoris.*
52. *IV. Ob periculum bonorum fortunæ.*
53. *Excuſantur aliqui ex titulo pietatis,*
54. *Et officii.*
55. *An impediti audire Miſſam, teneantur domi orare?*
(e) Ut dictum tract.4. diſt.2. n.28. & ſeq & diſt.5. n.9. & ſeq. & diſt.6. n. 9. & Tract.5. Diſt.1. num.49.

44. CONCL. I. Quamvis plures communiter aſſignari ſoleant cauſæ, ob quas quis excuſari poſſit ab obligatione audiendi Miſſam die Feſto; eæ tamen commode reducuntur ad impotentiam, tum phyſicam, tum moralem. Hæc Concluſio ſupponit ex dictis (d) alibi, quod leges Eccleſiaſticæ in caſu impotentiæ non obligent; idque, quantum ad propoſitum, clarius habetur *cap. ult. de Feriis*, ibi: *Niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat.* Quo ſuppoſito

45. Probatur Concluſio inductione. Et quidem ob impotentiam phyſicam (quæ eſt impotentia ſimpliciter) excuſantur, qui detinentur in carceribus, in quibus Miſſa non celebratur. Item, qui tam gravi morbo decumbunt, ut Miſſæ intereſſe non poſſint. Similiter, qui longum iter faciunt non invenientes locum, ubi Miſſam audiant: ut fit in terris infidelium, & in mari. Et idem de aliis ſimilibus.

46. Deinde ob impotentiam moralem, plures adhuc excuſari poſſunt. Nam impotentia moralis cenſetur tunc contingere, cum nequit audiri Miſſa abſque jactura boni notabilis æſtimationis, aut non niſi cum magna difficultate, vel labore: quæ poſtea in caſibus particularibus arbitrio viri prudentis dijudicanda erunt. Quia igitur generatim ſunt quatuor bonorum genera, ſcilicet bona animæ, corporis, famæ ſeu honoris, atque fortunæ: hinc circa ea omnia hujuſmodi impotentia moralis accidere poteſt.

47. Hinc inprimis ob impotentiam moralem circa bonum animæ occurrentem, excuſatur quis ab audienda Miſſa, ſi nequit adire templum ſine periculo labendi in peccatum:

ut

ut ſi quis tempore perſecotioois timeat periculum abnegandæ Fidei, ſi a perſecutoribus comprehendatut; aut ſi virgo prævideat periculum ſtupri io via ſibi inferendi, & bujuſmodi.

48. Deiude propter periculum imminens corpoti excuſatut qois, ſi ex probabili conjectuta; & non ſola vana imaginatione ductus timeat, ne in via aut in ipſo Templo vitam amitiat, utputa ob ſicarios, ob aeris intemperiem, vel infectionem, &c. Item ſi timeat jacturam ſaniiatis, aut reineidentiam io morbum; vel adſit petienlum notabiliter retardandi convaleſcentiam, ſi ipſe Saerum andiat in Templo: uti quandoque contingit laborantibus ſebri, & aliis bujuſmodi morbis, io quibus ſtandum eſt judicio viri prudentis, ac præſertim Mediei.

49. Quæres: an diſtantia loci excuſet ab audiiione Miſſæ? Reſp. Quandoquidem diſtantia loei ad Templum non modicam ſæpe cauſet corporalem incommoditatem ſenibus, claudis, labore pridiano valde feſſis &c. proinde ex boc capite tales nounuuquam contingit excuſari, præſertim accedente tempeſtate nivali, aut nimboſa. Ita communis.

50. Etſi vero non poſſit abſolute determinari certa diſtantia, quæ ſit neceſſaria, ſimulque ſufficiens, pro omnibus & ſingulis hominibus excuſandis; quandoquidem homines ſint adeo diverſæ complexionis, & alii robuſti, alii imbecilliores, aliqoi etiam divites, qoi curriculo ad Ecelesiam vebi poſſunt, ſimulqoe tempeſtatis nimboſæ atqua byemalis habenda ſit ratio, &c. Nihilominus loquendo de bominibus mediocriter valentibus, & peculiarem excuſationem non habentibus, quidam Doctores apud Gobat *Tract. 5. Theol. Experim. nu.* 486. ſufficere aſſerunt pro exenſatione peditis diſtantiam unius bonæ horæ, vel quinque horæ qoadrantes: alii vero majorem exigunt diſtaotiam, vel ſpectandam loci coosuetudinem ajunt, aut hoc abſolute judicio prudentom relioqount expenſis eircumſtantiis diſcernendom. Certe plerique ſibi ducerent religioni, ſi ceſſante alia cauſa omitterent Miſſæ auditionem ob diſtantiam unius horæ; & puoirentur illi, qui deprehendereotur fere ſemper a re Divina abeſſe ſolom, quia diſtant ſeſqoi hora a Templo. Quamquam nullus prodens Confeſſarius movebit his ſcrupulum, etſi iterato tales maneant domi; eum variæ aliæ circumſtantiæ non raro eoucurrant iter tam longum aggravaotes, ut merito detur locus excuſationi.

51. Rurſus propter pericolom famæ, & honoris, quidam excuſati poſſunt. Sic communiter Doctores excuſant illom, qoi non babet veſtem decentem, ita ut nequeat ſine dedecore, aut gravi deriſione, ſeu notabili pudore, comparere in publico. Similiter excuſant puellam cæteroquin boneſtam, quæ putatur caſta, & tamen geſtat uterum, ne videlieet publice confundatur; & hujuſmodi. Si tamen tales poſſint primæ Miſſæ in tenebris ſine probro intereſſe, obligantur ad eam audiendam, niſi allud exeuſet.

52. Tandem ob periculum bonorum fortonæ excuſantur ii, quibus imminet damnum io fortunis, ſi pro Miſſa audienda velint ire ad Ecclesiam: quod intalligit Gobat *loc. cit. num.* 491. non tantum de damno notabili, ſed etiam de metu mali medioeris bonorum. Sic famuli excuſantur, qui domi remanant ad ejus euſtodiam, vel ob furtum aut incendium averteodum, &c.

53. His omnibut accedit titulus pietatis officii ſeu obedientiæ; quamvis & hæc ad impotentiam moralem reduci poſſint. Sic ex titulo pietatis, ſeu Charitatis Proximi, excuſatur ab audienda Miſſa, qui inſervit ægro, cui præſentia inſervientis eſt neceſſaria, ita ut ab ipſo recedere non poſſit: nam majus eſt vinculum præcepti Charitatis Proximi, quam præceptum Miſſæ audiendæ; cum illud Jure naturæ, boe autem Jure duntaxat poſitivo Ecclesiaſtico obliget. Idem in ſimilibus caſibus dicendum de matre, vel nutrice, quæ infantes deſerera non poſſunt, dum non habeot alium eiſdem aſſiſtentem.

54. Ex titulo officii exeuſantur excubitores ad portas, valla, turres; itemque euſtodes pecorum, & hujuſmodi. Qui tamen tenentur mutare vices, quando ſunt plures, & poteſt a paucioribus cuſtodia cooveoienter peragi, fiuntque ſucceſſive pluta Sacra. Et bacteous dicta ad alios conſimiles caſus ſunt extendeoda, atque juxta exigentiam rerum applicanda.

* Sic Aurigæ, qui per conſuetudioem habent jus vehendi aliqoa die Feſto, exeuſantur ab auditione Miſſæ, ſi bac audita vehere non poſſent abſolute, vel ſaltem non niſi eum notabili damno: nam cui aliqnid conceditur, coneeduntur etiam omnia oeceſſaria ad illud. La Croix *lib.* 3. *p.* 1. *num.* 684. dummodo prædicti hac doctrina non abutantur fingeodo notabile damnum, ubi non eſt. Similiter exenſantur itinerantes, quando Ducem, vel Comitem itineris valde utilem, puta itioeris gnarum, vel commodam occaſionem navigandi, aut curru vehendi amiſſuri eſſent, dum interim Miſſam audirent. Alioquin autem, ſi nulla aecelerandi neceſſitas urgeat, omnes diebut Dominicis, vel Feſtivis iter facturi prius Miſſam audire debant, niſi prudenter exiſtimare poſſint, ſe ſub ipſo itinere Miſſam audiendi babituros eſſe occaſiooem. Sporer *Tract.* 3. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 2. *num* 28. *

55. Porro in caſo, quo qnis babet impedimentum legitimum non audiendi Miſſam die Feſto, coosilium omnino ſalutare eſt, domi per aliquod tempus vacare orationi; id tamen non eſſe in præcapto, docent Navarrus *cap.* 21. *Manual. num.* 7. Reginaldus *lib.* 19. *nu.* 19. Herincx *part.* 4. *diſp.* 8. *de Sacrificio Miſſæ, num.* 223. & 224. ſolvens contraria, & alii: cum talis oratio domi peragenda, minime comprehendatur ſub nomine Miſſæ; ſimulque finis præcepti non cadat ſub præcepto. Nibilominus oppoſita ſententia, quam nonnulli tenent, io praxi pro poſſibili hominibus conſulenda eſt, ut, cum Jure naturali teneamur Deum quibuſdam tum virtutum Theologiearum, tum Religionis actibus quandoque per vitæ decurſum venerari, (e) huic obligationi eo melius ſatisfiat. In quem proiode finem D. Auguſtio. *Serm.* 251. *de Temp.* optime loquitur, atque eum, qui non poteſt cum cæteris Sacro intereſſe, exbortatur, *ut ſaltem in domo ſua oret, & non negligat Deo ſolvere votum, ac reddere penſum ſervitutis.*

DISTINCTIO II.

De Tertio Præcepto Eccleſiæ, ſive de Jejunio.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Jejunium, & quæ ejus requiſita?

SUMMARIUM.

1. *Tertium Eccleſiæ Præceptum, quod?*
2. *Jejunium generaliter acceptum, &*
3. *Jejunium ſpecialiter, quid?*
4. *Jejunium naturale, requiſitum ad ſumptionem Eucbariſtiæ, quid?*
   Et quando violetur?
5. *Jejunium Eccleſiaſticum, quid?*
6. *Hoc non frangitur per potum.*
7. *Cautela circa bauſtum interdiu factum.*
8. *Ad Jejunium Eccleſiaſticum, tria requiruntur.*
9. *Delectus ciborum, in quo conſiſtat?*
10. *Circa lacticinia eſt attendenda conſuetudo locorum.*
11. *Abſtinentia plurium refectionum, quid importet?*
12. *Certa refectionis bora, quæ?*

1 TErtium Eccleſiæ Præceptum communiter ſequentibus verbis comprehenditur: *Jejunia certis diebus, temporibuſque indicta ſervato.* Concordat Canon 68. Apoſtolorum, de jejuniis Eccleſiaſticis obſervandis expreſſe ſtatuens: & textus *c. Quadrageſima, de conſecrat. diſt.* 5. *cum ſeqq. can.*

2. Cæterum Jejunii nomen quandoque ſumitur generaliter, pro abſtinentia a vitiis & peccatis; in qua acceptione D. Auguſtinus *tract.* 17. *in Joannem*, relatus *cap. Jejunium: de conſecrat. diſt.* 5. ait: *Jejunium magnum & generale eſt,* ab-

abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perfectum jejunium. Et D. Baſilius *Homil. 1. de Jejunio: Verum Jejunium eſt, ab omnibus vitiis eſſe alienum.* In propoſito non accipitur Jejunii nomen tam generaliter, ſed magis proprie, ac ſpecialiter pro abſtinentia a cibo & potu.

3. Jejunium, prout ſumitur ſpecialiter, ac proprie pro abſtinentia a cibo & potu, rurſum duplex eſt, naturale ſcilicet, & Eccleſiaſticum,

4. *Jejunium naturale* eſt abſtinentia a qualibet re ſumpta per modum cibi, aut potus, vel etiam per modum medicinæ. Et tale Jejunium de præcepto Eccleſiaſtico requiritur ad ſumptionem SS. Euchariſtiæ Sacramenti: unde Rubricæ Miſſalis Tit. *de Defectibus diſpoſitionis corporis*, ſic loquuntur: *Si quis non eſt jejunus poſt mediam noctem, etiam poſt ſumptionem ſolius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicinæ, in quantumcunque parva quantitate, non poteſt communicare, nec celebrare.* Ubi tamen mox ſubjungitur in hæc verba: *Si reliquiæ cibi remanentes in ore tranſglutiantur, non impediunt Communionem, cum non tranſglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Idem dicendum, ſi lavando os, deglutiatur ſtilla aquæ præter intentionem.* Hæc ibi. Verum de Jejunio naturali ex profeſſo hic non agitur, ſed de Jejunio Eccleſiaſtico; de quo loquendo ſit

5. CONCL. I. *Jejunium Eccleſiaſticum* eſt voluntaria abſtinentia a cibo juxta præſcriptum Eccleſiæ. Ita in re communis. Dicitur, *voluntaria abſtinentia*: quia Jejunium eſt actus virtutis Temperantiæ, & conſequenter debet eſſe actus liber,& voluntarius. Hinc,qui invitus omnino abſtinet a cibo, quia nimirum eo caret, potius eſurire, quam jejunare cenſetur.

6. Dicitur ulterius, *a cibo*; quia potus quamvis ſit vinum, non ſolvit Jejunium Eccleſiaſticum. Nec obſtat, quod quis ſæpius de die bibat non ſolum ad ſedandam ſitim (quæ cum ſit vehementior, & crebrius accidat hominibus præ fame, noluit Eccleſia, utpote pia Mater, potum prohibere) verum etiam ad ſedandam aliqualiter famem. Reſp. enim, adhuc non ſolvi Jejunium: quia ſub præcepto Eccleſiaſtico Jejunii non prohibetur intentio, ſed ſolum externa cibi refectio, quæ ſit contra præſcriptum Eccleſiæ.

* Porro illa cenſentur ſe habere potius per modum potus, quam per modum alicujus comeſtibilis, quæ ex natura ſua, atque juxta communem hominum, ſeu moralem prudentum æſtimationem non ſunt ordinata ad nutriendas ſolidas partes corporis, ſed magis ad extinguendam ſitim, vel ad vehendum, & concoquendum alimentum; quamvis ſimilia etiam aliqualiter per accidens ſoleant nutrire: Sic *imprimis* cerevifia ſe habet per modum potus; quia ex natura ſua, ac juxta communem hominum æſtimationem ordinatur ad refrigerandum, ac ſitim extinguendam, & deſervit pro aliquo vehiculo, quamvis ob ſuccum triticeum, ſeu hordeaceum inibi contentum etiam aliqualiter ſoleat nutrire, famemque ſedare. Econtra vero lac, vel juſculum habent ſe per modum alicujus comeſtibilis: etſi enim ſint quid liquidum, ex natura tamen ſua, & juxta communem prudentum æſtimationem ordinantur per ſe ad nutriendas partes ſolidas corporis. *Secundo* decoctum ex herba *Thee* pariter cenſetur ſe habere per modum potus; quia ſimile decoctum non cenſetur ex ſe ordinatum ad ſedandam famem, ſed potiſſimum ad recreandos ſpiritus, & purificandum,ſeu mitigandum ſanguinem. Quidnam autem ſentiendum ſit de Chocolata, & Caffee, ſequentia ex Patre La Croix *lib. 3. part.2 num.*1291.& 1292.& aliis AA. ſubjungo; nimirum juxta Thomam Hurtad. Lopez, Henriquez,& alios ſe habere per modum potus, ſicque diebus jejunii non frangere jejunium. Et ita teſte Henriquez. *v. Jejunium.* de Chocolata (de qua tamen major poſſet eſſe difficultas) declaravit Urbanus VIII. oblatis ſibi ingredientiis,& confecta in ejus conſpectu Chocolata:ubi Pontifex reſpondiſſe fertur,eſſe,& manere potum. Idem reſponſum eſſe a Gregorio XIII. Pio, & Paulo V. teſtantur plures DD. inquit Illſung *T. 4. D. 1. num.* 39. quam etiam ſententiam defendit Cardinal.Brancatius in diſſertat. de Chocolata, nec improbat Sabinus Bononienſ. *in Luce Morali part.* 1. *Tract.* 38. *num.* 68. Econtra vero habere ſe Chocolatam per modum cibi, ſicque diebus jejunalibus frangere jejunium docent multi alii DD. cum Caſtropalao hic *p.* 2. § 2. *n.* 4. Ratio eorum eſt; quia potiores ingredientiæ habent vim nutritivam, uti etiam Fabæ Caffee. Mihi cum Felice Poteſta *Tom.* 1. *Exam. part.* 3. *n.* 2876. præplacet ſententia media Leandri, Dianæ, Remigii, & Eſcobar; nimirum ſi non multum miſceatur illius materiæ ſed ſorbeatur tenue, tunc ſe habere per modum potus, ſicque non frangere jejunium: ſecus, ſi multum miſceatur, & coquatur inſtar denſæ pultis, cum ibidem ſe haberet potius per modum cibi. Sic exemplificat Felix Poteſta *loc. cit.* Si ſex unciis aquæ admiſceretur una, & media uncia Chocolatæ, ac media uncia Sacchari, talis Chocolata ſe haberet per modum potus: Secus, ſi admixtio Chocolatæ foret in æquali, vel quaſi æquali pondere. Attendant ſibi hic illi, qui diebus jejunii ſimilibus præterea adjungunt, ſeu admiſcent Lac, & ova, ſeſe per modum cibi habentia, & multum nutrientia. *

7. Addunt Doctores, ad hauſtum interdiu factum, etiam modicum panis, vel amygdalas paucas accipi poſſe, ne hauſtus ille noceat. Interim tamen cavendus, quantum ad hoc, exceſſus, ne repetitis ſæpius buccellis ad magnam tandem quantitatem deveniatur: nam Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 29. Propoſitionem damnavit: *In die Jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit Jejunium.* Ab hoc proinde cavendum.

8. CONCL. II. Ad Jejunium Eccleſiaſticum tria requiruntur, videlicet Abſtinentia ciborum certi generis, Abſtinentia plurium refectionum, & certa hora refectionis. Ita rurſum communis Doctorum; & patet ex perpetuo uſu, atque praxi Eccleſiæ, & illico quoad ſingula declarabitur.

9. Quantum igitur attinet ad primum, nempe ad *Abſtinentiam a certis cibis*; ſive, ut loquitur Concilium Trident. *Seſſ.* 25. *cap.* 21. *Delectum ciborum*: in primis diebus Jejunii abſtinendum eſt a carne; deinde etiam a lacticiniis, videlicet a lacte, caſeo, & ovis, prout habetur *can. Denique diſt.* 4. ibi: *Par autem eſt, ut quibus diebus a carne animalium abſtinemus, ab omnibus quoque, quæ ſementinam carnis trahunt originem, jejunemus, a lacte videlicet, caſeo, & ovis.* Accedit Decretum Alexandri VII. hanc inter alias, ordine 32. Propoſitionem damnantis: *Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget.*

10. Verum his non obſtantibus, quantum attinet ad lacticinia, attendenda eſt conſuetudo tum generalis, tum particularis locorum: utpote quæ partim eſt optima legum interpres, partim etiam, ſicut de novo poteſt legem inducere, ita & priori derogare. Unde in primis in Feriis ſextis, & Sabbatis per annum, quando aliud jejunium de præcepto non occurrit, ubique locorum permittuntur lacticinia, etſi eſus carnium ſit prohibitus. Deinde in quibuſdam locis ova atque lacticinia ſolum prohibentur tempore Quadrageſimæ, & extra illud non ſunt vetita; alicubi vero diebus jejunii etiam extra Quadrageſimam non permittuntur, ut notat Navarrus *cap.* 21. *Manual. n.* 15. Tandem in Germania ex antiqua conſuetudine videmus permiſſa ova, & lacticinia, omnibus jejuniis totius anni; idque factum creditur ob defectum olei, atque aliorum ciborum Quadrageſimalium, qui alibi abundare ſolent.

* Num autem in Regionibus, in quibus diebus jejunii conceduntur ova, Caſeus, & Lacticinia, pariter intelligatur conceſſa comeſtio ſanguinis, aut illius pinguedinis, quæ exprimitur e lardo porcino, vel ex adipe anſerum, aliorumve animalium, alia eſt difficultas; ubi Gloſſa, Hoſtienſis, Abbas, & Sylveſter apud P. Sporer *in Decalog. tract.* 3. *poſt caput quartum in Appendice ſect.* 1. *n.* 10.Reſpondent affirmative ex ea ratione,quia jam parum illa pinguedo eſt caro: ac ova, vel caſeus:Item lac,& ſanguis juxta Philoſophos tantum accidentaliter in colore differunt; ſi ergo licet veſci lacte, cur non

& ſan-

Digitized by Google

& ſanguine? Ita illi. Econtra probabilior DD. & communior defendit negativam, ex eo præcipue fundamento; quia de Jure communi ne quidem licet veſci ovis, & lacticiniis diebus formalis jejunii, niſi in locis, ubi eſt introducta legitima conſuetudo; ergo, cum quoad lardum, & ſanguinem talis conſuetudo in his partibus Germaniæ necdum videatur introducta, præſertim reſpectu divitum aliis cibis abundantium, neque licebit veſci ſanguine, vel memorata pinguedine. Et hæc ſententia in praxi merito eſt ſuadenda: interea tamen, quia prior ſententia habet graves pro ſe Doctores, nec ejuſdem probabilitas ex integro exhauritur, poterit eadem Confeſſariis juxta Patrem Sporer *loc. cit.* principaliter ad duo deſervire: *Primo*, ut pauperibus licentiam veſcendi ejuſmodi pinguedine diebus jejunii concedere facile poſſint ob cauſam paupertatis, & defectum butyri. *Secundo*, ut ancillis, vel famulis permitti poſſit, & coquere, & cocta comedere de adipe animalium, quando a Dominis jubentur, eiſve ſimilia comedenda proponuntur: interea tamen, ſi ipſimet heri, vel heræ alias competentia pro ſuo ſtatu media habentes, quæ famulis, & ancillis ex tali adipe coctos cibos diebus jejunalibus comedendos proponunt, Confeſſionale accedant, iidem, in quantum cum fructu prudentiæ fieri poteſt, deinceps Confeſſarius ſimilia efficaciter diſſuadeat in locis, ubi non eſt jam introducta contraria conſuetudo, qualis tamen quoad pinguedinem animalium, ſeu ſanguinem vigere dicitur in Regno Siciliæ, teſte Felice Poteſta *Tom. 1. Exam. Eccleſiaſt. part. 3. num.* 2880. *

11. Quoad ſecundum, videlicet quoad *Abſtinentiam plurium refectionum*, eſt ſciendum, quod ad Jejunium requiratur, ut in die (ſive intra ſpatium unius diei naturalis, a media nocte uſque ad aliam mediam noctem computandum *arg. leg. More Romano, ff. de Feriis*) nonniſi unica refectio, ſeu comeſtio fiat: prout fatentur unanimiter Doctores, & patet ex perpetua atque univerſali Eccleſiæ conſuetudine. Verum tamen eſt, quod Eccleſia his poſterioribus ſæculis ob corporum infirmitatem, quæ Mundo ſeneſcente ſemper magis augetur, & aliis rationabilibus de cauſis, ex longæva conſuetudine, & tacito conſenſu indulſerit, ut præter dictam unam comeſtionem modicum aliquid cibi ſero per modum collatiunculæ ſumatur. Dicitur notanter, *modicum aliquid cibi*: quia qui notabiliter excederet procul dubio jejunium frangeret. Sed de hoc amplius *num* 23. *& ſeqq.*

12. Tertia tandem Jejunii conditio, quæ eſt *certa refectionis hora*, hoc importat, ut unica illa refectio non prandii, ſed cœnæ rationem obtineat: unde & Breviarium Romanum in Benedictione Menſæ præſcribit, quod, quando ſemel comeditur (puta diebus Jejunii) omnes preces dicantur ut in Cœna. Et quidem hæc unica refectio prioribus ſæculis tempore Quadrageſimali uſque ad veſperam prorogari debebat, uti patet *ex Can. Solent, de conſec. diſt.* 1. Aliis vero diebus jejunalibus differebatur uſque ad horam nonam, quæ eſt tertia poſt meridiem, uti teſtatur D. Bernardus *Serm. 4. de Quadrageſima*. Cæterum hiſce poſterioribus ſæculis, quibus ob corporum infirmitatem conceſſa fuit collatiuncula veſpertina, pariter ob eandem cauſam uſu receptum eſt, ut refectio illa unica fiat circa meridiem, & veſperæ in Choro tempore Quadrageſimæ dicantur mane ante comeſtionem, ut ſic primævæ conſuetudinis Eccleſiæ memoria retineatur. Sed quia de iſtis tribus Jejunii Eccleſiaſtici conditionibus ſpeciales occurrunt difficultates, hinc ſit

QUÆSTIO II.

Solvuntur varia dubia circa tres Jejunii conditiones.

SUMMARIUM.

13. *Diſpenſatus circa eſum carnium, an poſſit bis comedere?*
14. *Sententia negativa multorum.*

(a) Tract. 6. Diſt. 1. num. 83.

15. *Affirmativa probabilior.*
16. *Jejunium Eccleſiaſticum an violet, replens ventrem cibis Quadrageſimalibus?*
    Ratio dubitandi.
17. *Reſolutio Quæſtionis.*
18. *Solvuntur contraria.*
19. *Sæpius in die Jejunii comedens carnes, peccat toties, quoties comedit; Et quidem mortaliter, niſi excuſet levitas materiæ; quæ?*
20. *Quid, ſi ſæpius quis comedat cibos licitos?*
21. *Solvuntur inſtantiæ.*
22. *Differentia inter præceptum de non comedenda carne, & non ſumenda ſecunda refectione?*
23. *Collatio veſpertina, an permiſſa?*
24. *Quantum cibi in ea ſumere liceat?*
25. *I. Sententia, certas uncias admittens.*
    Uncia, quid?
26. *II. Sententia, id determinandum cenſens pro varietate circumſtantiarum;*
27. *Vel admittens quartam partem juſtæ cœnæ.*
28. *III. Sententia, ad conſuetudinem locorum recurrens.*
29. *In Collatione an etiam qualitas ciborum ſit attendenda?*
30. *I. Sententia.*
31. *II. Sententia.*
32. *In praxi attendenda eſt recepta locorum Conſuetudo.*
33. *Quale peccatum ſit anticipare tempus Comeſtionis.*
34. *Quid, ſi juſta cauſa ſubſit.*
35. *An ſit peccatum ſumpta mane Collatione differre prandium ad veſperam?*

13. QUæritur I. Circa primam Jejunii conditionem an diſpenſatus circa eſum carnium, cenſeatur diſpenſatus ad non jejunandum, ita ut poſſit ſæpius de die comedere? Reſp. cum Maſtrio *diſp* 12. *Theol. Mor. num.* 6. diverſas quoad dubium eſſe Doctorum ſententias.

14. Et quidem negativam ſententiam non pauci tenent, ut Graffeus, Petraza, aliique plures; quam ſententiam amplectuntur etiam Leſſius, Reginaldus, Cajetanus, Navarrus, & multi alii, loquendo de caſu illo, quo quis diſpenſatus eſt in eſu carnium non ratione debilitatis naturæ, ſed quia a piſcibus abhorret, aut hi ejuſdem temperamento nocere ſolent. Rationem dant: quia præceptum Eccleſiæ, quando non poteſt ſervari in totum, nihilominus in parte, quæ ſervari poteſt, ſervandum eſt, *arg. cap. Cum dilectis, de Dolo & Contumac.* Idem ſuadetur per ſimile: nam qui non poteſt recitare totum Breviarium, poteſt tamen recitare partem, tenetur ad recitandam partem, prout alibi (a) dictum. Sic etiam, qui eſt diſpenſatus in duplici refectione, non idcirco eſt diſpenſatus in eſu carnium. Confirmatur: quia, quando quis eſt diſpenſatus in eſu carnium, non ratione ſuæ debilitatis, ſed quia a cibis jejunalibus abhorret, nulla ſubeſt cauſa, cui gemina comeſtio concedatur; ergo ſaltem tunc ea erit illicita: *nam* diſpenſatio ſine cauſa non valet.

15. Affirmativa nihilominus ſententia eſt probabilior, atque inter Doctores communior, quam tenent Toletus, Diana, Tamburinus, Azorius, Filliucius, & Maſtrius, citans plures alios. Ratio eſt: quia abſtinentia ab eſu carnium eſt de ſubſtantia Jejunii Eccleſiaſtici; ergo qui diſpenſatus eſt quoad comeſtionem carnium, eo ipſo eſt diſpenſatus a jejunio, & conſequenter poterit bis vel ſæpius comedere; cum ſublata ſubſtantia jejunii, cenſeatur ſolutus a lege Jejunii. Et per hoc patet ad rationes prioris ſententiæ, quæ ſolum urgent in illis caſibus, in quibus præceptum Eccleſiaſticum poteſt ſervari quoad ſuam ſubſtantiam ſaltem ex parte, licet non ex toto: quod non fit, neque conceſſa comeſtione carnium fieri poteſt in jejunio Eccleſiaſtico.

16. Quæritur II. Quantum attinet alteram conditionem Jejunii, an ſemel tantum in die Jejunii comedens, ſed tot cibis Quadrageſimalibus ventrem replens, ut nullam carnis afflictionem ſentiat, quinimo gulæ indulgeat, violet Jejunium Eccleſiaſticum? Ratio dubitandi eſt: tum quia Jejunium Eccleſiaſticum eſt actus Temperantiæ: atqui talis actus temperantiæ

in

Digitized by Google

in propoſito non intervenit, ob exceſſum illum, qui degenerat in gulem, vel etiam ebrietatem. Tum quia parum refert, quid de æquipollentibus fiat: etqui talis une exceſſive comeſtio poteſt æquivalere duabus vel tribus aliis comeſtionibus, per quas utique frangeretur Jejunium Eccleſiaſticum. Taceantur aliæ rationes, quas ponit Covarruvias *lib. 4. var. Reſolut. cap.*20. *num* 11.

17. Reſp. cum Reginaldo *lib* 4. *cap.* 14. *num.* 163. Cajetano, Medina, & aliis, quemvis talis perdat meritum Jejunii in totum, vel in partem, ſimulque peccet juxta qualitatem exceſſus (etiam mortaliter, ſi exceſſus tam magnus ſit, qui in non jejunantibus culpam mortalem induceret:) nihilominus is non judicabitur ab Eccleſie tranſgreſſor jejunii, neque ex eo capite punietur a Deo, ſed ex alio, quia videlicet peccavit peccato gulæ: aut, ſi exceſſit in nimio potu, peccato ebrietatis. Ratio eſt: quia talis non agit contra ſubſtantiam Jejunii Eccleſiaſtici; nam Eccleſia ſolum præcipit abſtinentiam e carnibus, & a ſecunda refectione, atque ut ante certum tempus non fiet refectio; quæ omnia in caſu poſito obſervantur.

18. Ad rationes dubitandi, & earum primam dicitur, Jejunium Eccleſiaſticum dici actum Temperantiæ non quod Eccleſie illum præcipiat ut modificetum omnibus conditionibus virtutis Temperantiæ, ſed ut modificatum ad minimum ſaltem tribus jam enumeratis. Neque obſtat, quod Eccleſia præcipiens jejunium, intenderit corporum noſtrorum caſtigationem. Reſp. enim, hoc parum urgere: quia finis præcepti non cedit ſub præcepto, ita videlicet, ut finis ipſe præceptus eſſe cenſeatur. Deinde ejuſmodi caſtigatio intervenit in propoſito ſaltem per hoc, quod fiat ebſtinentia e carnibus, atque ſecunda refectione: aliæ vero mortificationes ſunt quidem ſaluberrimæ, etque a SS. Patribus paſſim commendatæ, eæ tamen non cadunt ſub ſpeciali præcepto jejunii Eccleſiaſtici, ut dictum. Ad alteram inſtentiam negatur minor: etſi enim unica ille comeſtio poſſit æquipollere pluribus quoad quantitatem ciborum ſumptorum, non tamen pluribus æquipollere quoad multitudinem refectionum; quia ſemper manet unica refectio.

19. Quæritur III. An, qui ſæpius comedit in die Jejunii, toties peccet, quot ſunt comeſtiones? Reſp. I. Quando in die Jejunii comeduntur cibi vetiti, utpute carnes, toties peccatur contra præceptum Jejunii, quoties diſtinctis comeſtionibus manducentur tales cibi. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia in præcepto Jejunii duo includuntur, quorum unum eſt ſimpliciter negativum, ſcilicet ne comedantur cibi vetiti; alterum vero affirmativum, nempe ut quis unica refectione, & quidem non niſi tempore debito ſumenda, contentus ſit: atqui per quamcunque carnium comeſtionem ſemper violatur præceptum Jejunii, quatenus eſt negativum; ergo etiam toties peccatur, & quidem mortaliter, niſi excuſet levitas materiæ. Et hoc ultimum idcirco additur, quia negari non poteſt, in propoſito deri poſſe peccatum veniale ob levitatem materiæ: ut ſi de cibis vetitis comedatur duntaxat modicum quid, puta in quantitate unius unciæ, vel (ut aliqui volunt) duarum unciarum.

20. Reſp. II. Qui vero ſæpius in die comedit cibos cæteroquin licitos, peccat ſolum per ſecundam comeſtionem contra præceptum Jejunii, non vero per tertiam, vel alies ſubſequentes. Ita Maſtrius *loc. cit. n°*9. cum communiori, & probabiliori Doctorum, contra Medinam, & paucos alios. Ratio eſt: quia præceptum Jejunii non obliget ad impoſſibile: atqui poſita jam ſecunda comeſtione, quamvis culpabili, impoſſibile eſt, ut quis unica tantum refectione contentus ſit; ergo ad hoc emplius non obligat; & conſequenter ſit peccatum contra legem Jejunii in ſecunda tantum refectione, non autem in eliis ſequentibus. Dicitur, *contra legem Jejunii*: nam per ſubſequentes poteſt quis peccare contra Temperantiam, licet non contra præceptum Jejunii.

21. Nec dicas: Præceptum Jejunii eſt de unica tantum refectione; etqui toties quis egit contra hoc præceptum, quoties ultra unicam refectionem comedit interpolatis vicibus; ergo etiem toties peccat. Reſp. negando minorem: quia poſt ſecundam illicitam comeſtionem præceptum Jejunii de unica tantum refectione, ſeu potius, ut quis una duntaxat refectione contentus ſit, emplius ſervari non poteſt, ſicque quoad hoc ceſſat ejus obligatio.

22. Nec obſtat, quod quis ſæpius comedendo carnes in die Jejunii, ſæpius peccet; ſicque a pari etiam plures ſumendo refectiones videatur ſæpius peccare. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt: quia præceptum de non comedenda carne eſt ſimpliciter negativum, obligans ſemper & pro ſemper in die Jejunii, poteſtque poſt primam comeſtionem carnis adhuc pro reliqua diei Jejunalis parte ſervari. Præceptum vero de ſumenda une ſolum refectione, non obſtante, quod etiam prima fronte videatur negativum, nihilominus re melius conſiderata eſt affirmativum; obligans, ut jejunans ſit unica comeſtione contentus; & hoc poſt ſecundam comeſtionem eſt obſervatu impoſſibile.

23. Quæritur IV. Quid cenſendum de Collatione veſpertina? Reſp. I. Collatio veſpertina, quæ prioribus ſæculis ignorebatur, poſterioribus hiſce ſæculis ob corporum infirmitatem, quæ Mundo ſeneſcente ſemper magis magiſque augetur, & aliis rationabilibus de cauſis, ex generali conſuetudine, & tacito conſenſu Eccleſiæ, in modica quantitate permiſſa eſt, ac licita. Ita communis. Et hanc Doctores non *refectionem*, ſed *refectiunculam* duntaxat, per quam jejunium non ſolvitur, appellandam cenſuerunt, utpote in parva ſolum quantitate ſumendam.

24. Reſp. II. Quantum cibi in tali refectiuncula, ſeu Collatione, licitum ſit ſumere, non tam facile eſt determinare, & forſan aliquibus de hoc diſputantibus illud D. Hieron. dictum quadrat, quod refertur *can. Gloria*, 12. *q.* 2. *Plenus venter facile de jejuniis diſputat.* Referam igitur præcipuas, & probabiliores ſententias Doctorum, ſaltem in hoc convenientium, quod refectiuncula illa (ut ipſum nomen demonſtrat) debeat eſſe modica, ne tranſeat in cœnam vel ſemicœnam.

25. Et quidem Filliucius *tract.* 27. *c.* 2. *n.* 32. ait, in hac refectiuncula quatuor, quinque, vel ad ſummum ſex uncias ſumi poſſe, ut volunt (inquit) plerique ex Recentioribus. Unde ultra ſex uncias (*Uncia* eſt duodecima pars eſſis, ſive unius libræ: ſed libra aromataria eſt major quatuor unciis, & continet triginta duas ſemiuncias) inciperet refectiuncula deficere a debita menſura, & accederet ad peccatum levius vel gravius, juxta qualitatem exceſſus.

26. Deinde alii aſſerunt, non poſſe taxari, ſeu determinari certam pro omnibus jejunantibus quantitatem cibi pro Collatione veſpertina, ſed eam variam eſſe poſſe pro varietate tum perſonarum; uti videre eſt in provectioribus ætate, infirmis, nobilibus perſonis, qui pluribus epulis & delicatioribus aſſueti ſunt: tum locorum; uti accidit in frigidis Regionibus, ubi major Collatio conceditur, quam in calidis: tum exercitii & laboris, in quo quis occupatus eſt, vel defatigetus. Nam quia hujuſmodi labor quandoque totaliter excuſat a Jejunio, pariter exiſtente aliqua rationabili cauſa, v. g. laboris, ſtudii, aut hujuſmodi, aliquid ultra conſuetum ſumi poteſt in Collatione.

27. Quod ſi regulam quandam generalem etiam circa hoc petas, reſpondet Reginaldus *lib.*4. *num.* 185. & poſt eum Leyman *lib.* 4. *tract.* 8. *cap.* 1. *n.* 9. ordinarie loquendo, & niſi aliqua cauſa juſta excuſet, v. g. laboris, infirmitatis, &c. non eſſe notabiliter excedendam quartam partem eorum, quæ jejunanti ſpectata ſua complexione ſufficerent ad ordinariam cœnam: alioquin enim quis ſemicœnaret.

28. Alii vero, ut Bonacina *punct.* 3. *de Jejunio*, *nu.* 2. citans Toletum, & alios, aſſerunt, hanc regulam eſſe deſumendam ex conſuetudine in ſingulis Regionibus recepta: nam refectiuncula iſta eſt per conſuetudinem introducta; ergo ſumi poteſt juxta limites receptæ conſuetudinis. Cavendum tamen, ne tanta cibi quantitas ſumatur, ob quam Collatio tranſeat in cœnam, vel quaſi cœnam.

29. Reſp.

29. Reſp. III. Utrum in refectiuncula illa non tantum quantitas, ſed & qualitas ciborum ſit attendenda, rurſum diverſæ ſunt ſententiæ; in praxi tamen tum recepta locorum conſuetudo, tum aliæ circumſtantiæ erunt attendendæ.

30. Prima pars de diverſitate ſententiarum inter Doctores, ex eo patet: quia plerique Doctores pro Collatione ſolum admittunt leviuſcula ciborum genera, quæ parum nutriant, & potius ad ſitim extinguendam deſerviant: ut ſunt herbæ, poma, uva, & bujuſmodi fructus arborum, nec non & aliqua ex ſaccharo confecta. His tamen ex communi uſu: vel in defectu fructuum, vel ne hi ſoli noceant, panem addi poſſe concedunt, non obſtante, quod panis plurimum nutriat, famemque depellat; cibos autem, qui communiter inter fercula apponuntur, ac juſcula cocta ex pane, & bujuſmodi, niſi adſit alia cauſa excuſans, cenſent eſſe prohibita. Ita Filliucius, Azorius, & alii, quorum ſententia communiori uſu videtur eſſe recepta.

31. Econtra Bonacina *loc. cit.* & quidam alii volunt, in dicta refectiuncula non tam ſtricte prohiberi cibi qualitatem, ſicut interdicitur quantitas: unde dictus Author admittit, poſſe licite ſumi juſculum, modo non ſit de cibis prohibitis, comedi piſciculum, aut exiguam partem piſcis majoris; imo plures res in eadem Collatione deguſtari poſſe, dummodo cibi quantitas non excedatur, neque Collatio tranſeat in cœnam, nec aliud præceptum obſtet. Et hæc quoad diverſitatem ſententiarum.

32. Altera pars datæ reſponſionis, videlicet in hoc attendendam eſſe receptam conſuetudinem locorum, ex eo patet: quia refectiuncula illa eſt introducta per conſuetudinem, ergo juxta hujus limites poterit ſumi. Sic in partibus hiſce Septentrionalibus paſſim pro Collatione admittitur caſeus una cum ovis frigidis, quamvis hi cibi præ cæteris nutriant, atque in aliis terris prohibeantur. Quod autem de juſculis calidis addit Bonacina, id conſuetudo hactenus recepta non videtur admittere, niſi in caſu debilioris complexionis, vel alia juſta cauſa interveniente: prout forſan inter Perſonas nobiliores delicatioribus aſſuetas, aut ſtudiis gravioribus defatigatas, quandoque fieri ſolet.

33. Quæritur V. Circa tertiam Jejunii conditionem, an ſit peccatum mortale, notabiliter anticipare tempus ordinarium comeſtionis in die Jejunii, v. g. per unam, vel alteram horam? Reſp. Non deſunt equidem Doctores, qui putant, hoc eſſe peccatum mortale, ſi abſque juſta cauſa fiat; pro qua ſententia citant Navarrus *cap. 21. Manualis, nu. 27.* Covarruvias, Cajetanus, & nonnulli alii: dicendum tamen cum communiori, & probabiliori Doctorum, id non eſſe peccatum mortale, ſed veniale ſolum, ſi fiat abſque juſta cauſa. Ratio eſt: quia non violatur ſubſtantia præcepti Jejunii, ſed tantum circumſtantia quædam accidentalis. Leſſius *lib. 4. de juſt. & jure, cap. 2. n. 13.* & alii.

34. Dicitur, *ſed veniale tantum, ſi fiat abſque juſta cauſa:* quia tunc fit aliqua inordinatio. Quod ſi vero juſta cauſa ſubſit, utputa ſi iter ſit ineundum, ſi hoſpites dimittendi, aut bujuſmodi, nullum erit peccatum, ne quidem veniale.

35. Quæritur VI. Utrum ſimiliter ille peccet, qui mane ſumit Collationem cæteroquin ſumi ſolitam, & prandium uſque ad veſperas vel noctem differt? Reſpondet Bonacina *loc. cit. n. 6.* & Layman *n. 10.* cum aliis communiter, id continere peccatum veniale, ſi fiat abſque cauſa, eo quod pervertatur recepta conſuetudo: nullum, ſi juſta cauſa interveniat, v.g. copia negotiorum, non permittentium ſumptionẽ prandii in meridie, vel periculum infirmitatis, &c. Verum Maſtrius *cit. diſp. 12. n. 8.* Reginaldus *lib. 4. n. 186.* Azorius, & quidam alii, probabile eſſe cenſent, talem (dummodo ſumat refectiunculam hora conſueta prandii, & non prius, niſi adſit alia juſta cauſa) nec venialiter peccare, licet ſine ſpeciali cauſa differat prandium ad noctem. Rationem dant: quia talis modus neque ex toto, neque ex parte, ſolvit ſubſtantiam Jejunii: quinimo hic modus jejunandi magis conducit ad corporis afflictionem, unde & olim in Eccleſia primitiva refectio ſumebatur ad veſperam.

* Quæritur VII. Utrum, & quandonam peccet ille, qui diebus jejunalibus cœnam, vel collatiunculam veſpertinam ſemel inceptam, aſt iterum interruptam denuo continuat? Reſp. I. Si cœna, vel collatio veſpertina tantum mathematice, puta per aliquot Pater, & Ave, non autem moraliter fuit interrupta, eadem de novo etiam abſque ulteriori aliqua cauſa ad libitum poteſt continuari citra peccatum. Ratio eſt: quia tunc cenſetur eſſe una moraliter cœna, ſeu collatio, quoniam partes ejuſdem non reputantur juxta prudentem computationem ab invicem disjunctæ. Reſponſio hæc magis clareſcet ab exemplis. Sic ponamus, quod Petrus ab alio invitatus ibidem per aliquod tempus ſedens ad menſam, & ſaturatus competenter, jam plicarit mappulam; interea tamen afferantur adhuc nobiliores cibi, in hoc caſu poterit continuare Petrus cœnam mutato ſuo propoſito. Quinimo idem concedunt Petro Filliucius, Tamburinus, Sanchez, & Leſſius contra alios, ſi is jam a menſa ſurrexiſſet, facta gratiarum actione; aſt denuo ab aliis perſuaſus de novo aſſideret, ſuppoſito tamen, quod id fiat intra ſpatium unius circiter quadrantis; nam ſpatium unius quadrantis moraliter non cenſetur juxta DD. partes cœnæ diſcontinuare. La Croix *lib. 3. part. 2. n. 1281.* Item ponamus, quod Paulus relinquens menſam in uno loco, cui aſſidebat, intendat eandem abſolvere in altero, in quo efficaciter invitatus exſpectatur, poterit id licite facere, dummodo ſpatium inter duas tabulas non multum excedat quadrantem horæ. Ratio eſt: quia tunc hæ partiales duæ comeſtiones videntur intra tam breve temporis ſpatium conſtituere adhuc unam moraliter cœnam, nec videtur diverſitas locorum obeſſe, præſertim ubi id requirit honeſtas. Ita Franciſcus Henno alias ſatis auſterus *Tract. de peccatis. diſp. 4. quæſt. 4. Concluſ. I. Reſolut. 4.*

Reſpond. II. Si cœna, vel Collatio veſpertina interrumpitur ex gravi cauſa, puta ob certa negotia, Paſqualigus apud La Croix *loc. cit. n. 1279.* putat, eandem intra ſuos terminos poſſe compleri abſoluto negotio, quamvis illud negotium duraſſet uſque ad tempus veſpertinum; quia, cum illa interruptio ſit involuntaria, cœna, ad quam jus habet, manebit complebilis per ſequentem comeſtionem. Econtra Tamburinus, Diana, Lezana, ac Sanchez ajunt, non poſſe inter primam, & ſecundam comeſtionem majus ſpatium, quam unam, vel ad ſummum duas horas intercedere, ut continuatio fieri queat. Mihi præplacet diſtinctio Leandri, ac Stephani a S. Paulo *Tract. 1. Theolog. Moral. D. 5. num. 113.* vel enim talis, antequam ſurgit a cœna, eſt jam ſatur, vel non? ſi prius: non poterit peracto negotio poſt tantum temporis ſpatium continuare cœnam: quoniam ob interveniens negotium diſparatum tanto tempore non videtur intercedere unio moralis inter primam, & ſecundam comeſtionem, & cæteroquin talis in prima refectione jam fuit ſufficienter ſaturatus, uti ſupponitur. Quodſi autem ante abitum ad negotium non foret ſufficienter ſatur, poſſet adhuc in reditu comedere ad ſaturitatem, non obſtante tam longo intervallo inter has comeſtiones intercedente: etenim quilibet habet jus ſemel intra diem jejunii ad ſaturitatem comedendi: prout etiam exinde oſtiatim mendicantes poſſunt in hoc loco offam, in altero panem porrectum, in tertio aliud oblatum uſque ad ſaturitatem in die jejunii comedere, quamvis in quolibet ex his locis per aliquod notabile tempus exſpectare debuerint, uſque dum ipſis quidpiam fuerit porrectum. Uti recte ex D. Thoma notat Sporer hic *num. 13.*

Reſp. III. Loquendo proportionaliter de Collatione veſpertina, ſi quis ob negotium v.g. vocatus ſubito ad infirmum periculoſe decumbentem debeat eandem interrumpere, vel talis ante abitum jam comedit quartam circiter partem juſtæ cœnæ, vel non? Si prius, nequit recedens continuare collationem: bene vero uſque ad hanc menſuram, ſi parum, & ferme nihil ſumpſiſſet ante diſceſſum ad infirmum.

Quæritur VIII. Quandonam peccet mortaliter, qui diebus jejunalibus ſine rationabili cauſa comedit quidpiam de cibis eſurialibus extra cœnam, & collationem veſpertinam?

Reſ-

Reſp. I. Etſi comeſtio hæc fieret abſque cauſa ſufficienti, nihilominus ex communi DD. non peccari mortaliter, ſi quantitas illa de cibis eſurialibus tempore intermedio inter cœnam, & collationem veſpertinam comeſta non excedat duas uncias. Sunt autem duæ unciæ quarta pars ipſius collationis veſpertinæ, ſi pro integra collatione veſpertina octo unciæ, quæ mediam libram ſolent conficere, computentur. Ita cum aliis Diana *part.* 5. *Tract.* 5. *Reſolut.* 11. ac *part.* 10. *tract.* 14. *reſolut* 57. Sporer *in Decalog. tract.* 1. *Proœmial. cap.* 5. *ſect.* 2. *n.* 30. ac *Tract.* 3. *poſt caput* 4. *in Appendice de obſervat. Jejun. ſect.* 1. *n.* 17. & Tamburinus hic *Tract.* 4. *cap.* 5. *a num* 30. Ratio eſt; quia quantitas illa duarum unciarum juxta communem æſtimationem prudentum exigua, minuſque notabilis cenſetur, ſive conſideretur ſecundum ſe, ſive in ordine ad totum, ſive etiam in ordine ad mortificationem carnis tanquam finem jejunii, qui finis non læditur notabiliter, ſeu dictæ duæ unciæ ſimul, ſeu ſucceſſive ſumantur. Ubi autem bene ex Sporer *loc. cit.* adverte conformiter Tractatui de peccato, ſi intra eundem diem extra cœnam, & collationem veſpertinam modo una, modo altera, modo tertia, ac demum alia hora quarta uncia de comeſtibilibus ſumatur, multas materias parvas diſtinctis vicibus, ac ſucceſſive extra tempus licitæ refectionis ſumptas tandem concreſcere in unam materiam gravem, & frangentem jejunium mortaliter. Interea tamen puto (ſalvo meliori) ſicuti in furtis minutis ſucceſſivis major quantitas requiritur ad conſtituendum peccatum mortale, quam ſi res ſimul, ac ſemel fuiſſet ablata, ita pariter ipſammet Eccleſiam tanquam benigniſſimam Matrem ſuo modo ſaltem, ac aliqualiter majorem quantitatem, & ultra duas uncias requirere ad conſtituendum peccatum mortale in ordine ad fractionem jejunii, ſi ſimilia minuta ſucceſſive quam ſi ſimul, & ſemel, ubi magis nutrire videntur, comedantur. Ne vero nimium laxa fiat hic extenſio, pariter præ oculis eſt habenda propoſitio ab Alexandro VII. ordine 29. ſuperius jam allegata ſequentis tenoris: *In die jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.*

Reſp. II. Si adſit aliqua cauſa rationabilis ſimile quid modicum ſumendi, tunc neque peccatur venialiter per comeſtionem talis modici cibi. Ita communis, idque verum eſt, etſi cauſa illa non tam gravis exiſtat, ut ex integro eximat a jejunio: nam utique major cauſa requiritur ad tollendum ex integro jejunium, quam ad ſumendum quid modicum extra tempus cœnæ, & collationis veſpertinæ? Tales cauſæ rationabiles exemplificat Sporer *loc. cit.* ſi quis ad confortandum ſtomachum debilem, vel ad tollendum oris fœtorem, ſimilemve ob cauſam ſumat offam, modicum fruſtrum panis, vel electuarium. Item ſi Muſicus ad conſervandam vocem mane ſumat ovum recens, vel profeſſor publicus, aut Concionator ante actum ſolemnem juſculum, vel alius per modum medicinæ ſaccharum ſeu aromata, ſive ad refrigerandam naturam, aut extinguendam ſitim aliquam uvam, ſeu pomum. Similiter cum pluribus aliis inquit La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1282. eſſe rationabile comedere quid modicum, ſi prandium differri debeat ultra horam communem; tunc enim ſumeretur potius per modum medicinæ, ne ſtomachus dolore prematur, aut vires deficiant. *

QUÆSTIO III.
Quæ ſit obligatio Jejunii?

SUMMARIUM.

36. *Jejunia ſolo jure Eccleſiaſtico inſtituta ſunt.*
37. *Jejunium Quadrageſimale ab Apoſtolis inſtitutum.*
38. *Quid de Quatuor anni Temporibus?*
39. *Violare jejunium Eccleſiaſticum, eſt peccatum mortale.*
40. *Omnes Chriſtiani tenentur illud ſervare.*
41. *Sed primum completo vigeſimo primo ætatis anno.*
42. *Quid de ultimo die vigeſimi primi anni?*
43. *Adoleſcentibus, vel infantibus, an liceat veſci carnibus?*
44. *Adoleſcentes poſſunt obligari ad jejunium ex aliis cauſis.*
45. *Obligatio Jejunii Eccleſiaſtici eſt perſonalis,*
46. *Et certis diebus affixa.*
47. *Quid de Jejunio ex voto, vel pro pœnitentia injuncto?*
48. *Solvens Jejunium ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus, committit unicum peccatum.*
    (b) Vide Tract. 3. diſt. 1. num. 41. & ſeqq.
49. *Quid, ſi quis ad illud tenebatur ex Voto, ac præcepto Eccleſiæ?*
    (c) Ut dictum Tract. 3. diſt. 1. num. 47.
50. *Statuens per totam Quadrageſimam non jejunare, vel non jejunans, quot peccata committat?*
    (d) Tract. 3. Diſt. 1. num. 57.
51. *Peccant contra Præceptum Jejunii, qui alios ad id violandum inducunt.*
52. *Caupo apponens carnes hoſpitibus, an peccet?*
53. *An poſſit eis miniſtrare cœnam?*
54. *Jejunium quomodo obliget peregrinos, & advenas? remiſſive.*

36. CONCL. I. Omnia Jejunia ſolo jure humano, ſeu ex Præcepto Eccleſiæ inſtituta ſunt, quamvis Jejunium Quadrageſimale, nec non Jejunia Quatuor anni Temporum ex Apoſtolica traditione deſcendant. Ita communis. Ratio eſt: quia ſi Jejunia eſſent Juris Divini, ſive a Chriſto Domino inſtituta, non potuiſſet tanta variatio circa ea intervenire, quantam ex conſuetudine variis locis & temporibus patet eſſe inductam; ſiquidem contra Jus Divinum non valet conſuetudo, *cap. ult. de Conſuetudine.*

37. Cæterum ſub Jure humano Eccleſiaſtico comprehenduntur ordinationes Apoſtolorum, quas ipſi ut Rectores Eccleſiarum fecerunt. Et quidem Jejunium Quadrageſimale, ad exemplum Chriſti Domini per quadraginta dies jejunantis, ab Apoſtolis fuiſſe inſtitutum, patet ex Canone 68. Apoſtolorum: unde D. Leo *Serm.* 6. *de Quadrageſima* ait: *Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum jejunii impleatur.* Et hoc ipſum alii SS. Patres paſſim docent. Verum quidem eſt, quod S. Ambroſius *Serm.* 25. aſſerat, *indictam eſſe Quadrageſimam a Domino.* At hujuſmodi dictum ex eo ſolvitur, quia Apoſtoli ad Chriſti imitationem, & ex Divino inſtinctu, illud Jejunium præceperunt.

38. Porro Quatuor anni Tempora inſtituit S. Callixtus Papa I. quibus Jejunium ex Apoſtolica traditione acceptum ab omnibus ſervaretur; ut habetur in Breviario Romano, & Lectionibus Feſti ejuſdem, *die* 14. *Octobris:* reliqua vero Jejunia ſucceſſive per Eccleſiam fuerunt inſtituta.

39. CONCL. II. Hoc præceptum Jejunii ita obligat, ut ſi abſque juſta cauſa violetur, committatur peccatum mortale. Ita communis, & certa Doctorum, paucis exceptis, & a Leſſio *loc. cit. n.* 32. relatis, qui volebant, tunc ſolum peccari mortaliter, quando ex conſuetudine aut contemptu violatur. Sed horum ſententiam rejecit Alexander VII. inter alias etiam ſequentem, ordine 23. Propoſitionem damnando: *Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.* Accedit ratio: quia generaliter Leges Eccleſiaſticæ in materia gravi, qualis eſt hæc, obligant ſub mortali. Et hinc olim violatores Jejunii jubebantur excommunicari. *cit. Can.* 68. *Apoſtolorum*, atqui excommunicatio non incurritur, niſi ob peccatum mortale: ergo.

40. CONCL. III. Omnes Chriſtiani completo vigeſimo primo ætatis anno tenentur ſervare Jejunium diebus ab Eccleſia præſcriptis, niſi juſta aliqua cauſa excuſentur. Ita certa, & communis Doctorum; idque patet ex praxi, & communi ſenſu Fidelium.

41. Additur notanter, *completo vigeſimo primo ætatis anno:* Quia, cum adoleſcentes ante completum tertium ſeptennium frequentiore & abundantiore cibo indigeant ratione augmentationis, ſeu ob creſcentem ætatem, & caloris abun-

dantiam, noluit Eccleſia obligationem jejunandi eiſdem imponere ante completum vigeſimum primum ætatis annum; ut tenet D. Thomas 2.2. *q.* 157. *art.*4. *ad* 2. & communis Doctorum, ac probat recepta conſuetudo.

42. Et hoc adeo verum eſt, ut etiam is, qui explet annum vigeſimum primum in die Jejunii, ante horam ejus ultimam completam necdum teneatur jejunare; ſed ea tranſacta tenetur, dummodo poſſit, nec antea receperit plures refectiones; quia tunc jam currit tempus præcepti Eccleſiaſtici, non vero prius. Bonacina *loc. cit. punct. ult. n.* 7. & alii. Adhuc tamen conveniens eſt, ut adoleſcentes etiam priori tempore ſeſe ad jejunandum exerceant, & aſſueſcant, plus, & minus, ſecundum modum ætatis ſuæ.

43. Cæterum data doctrina de adoleſcentibus, intelligenda eſt, quantum ad præceptum Jejunii quoad unicam refectionem: nam a carnibus, aliiſque cibis prohibitis, & ipſi abſtinere tenentur. Infantibus tamen nondum præditis uſu rationis, utpote cum præcepti Eccleſiaſtici capaces non ſint, infra primum ſeptennium tales cibos dare licitum eſt: niſi conſuetudine in contrarium exiſtente, id ſcandaloſum foret. Reginaldus *lib.*4. *n.*208. & alii.

44. Deinde poſita Concluſio loquitur ſolum de Jejuniis Eccleſiaſticis: quia adoleſcentes ante vigeſimum primum annum poſſunt quandoque ex aliis cauſis obligari ad Jejunium. Nam inprimis poſſunt teneri ad Jejunia ex Voto: prout Profeſſi Regulam FF. Minorum, jam ante completum vigeſimum primum annum tenentur ſervare Jejunia ſuæ Regulæ, cum per Profeſſionem dictæ Regulæ vi Voti ab ipſis miſſi ſuo juri ceſſerint. Similiter tales adoleſcentes tenentur ad Jejunia pro Sacramentali pœnitentia impoſita.

45. CONCL. IV. Obligatio Jejunii ab Eccleſia indicti eſt perſonalis, unde nequit illud per alium perſolvi. Ita communis. Ratio eſt: quia finis Jejunii Eccleſiaſtici eſt, moderate affligere corpus, carnemque propriam edomare; juxta quod Eccleſia canit in Præfatione Miſſæ Quadrageſimalis: *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, &c.*

46. CONCL. V. Obligatio Jejunii Eccleſiaſtici eſt certis, ac determinatis ab Eccleſia diebus affixa; atque ideo ille, qui tali die jejunare non poteſt, aut etiam culpabiliter illud violat, non tenetur loco ipſius alio die jejunare. Ita rurſum communis; idque patet a ſimili in præcepto audiendi Miſſam diebus Feſtivis, atque in obligatione Sacerdotum recitandi Breviarium, quæ pariter diei affixa eſt, & cum die tranſit.

47. Dicitur, *obligatio jejunii Eccleſiaſtici*: Nam loquendo de Jejunio debito ex Voto, eſt attendenda ipſius voventis intentio: unde qui vovit bis in hebdomada jejunare, dies autem certos non determinavit, poteſt, quibus voluerit, jejunare; & non jejunans hac die hebdomadæ, tenetur alia jejunare: quia ſic, & non aliter, ſibi obligationem mediante ſuo Voto impoſuit. Qui vero vovit ſingulis ſextis Feriis jejunare, tenetur hiſce determinatis diebus jejunare. Sic pariter diſcurrendum de Jejunio cuipiam impoſito a Confeſſario pro pœnitentia Sacramentali: quamvis, ſi ſecus non exprimatur, Confeſſarius non cenſeatur ita alligare jejunium certæ diei, ut ſi tunc non ſervetur, aut ob impedimentum ſervari nequeat, pœnitens ſit liber a Jejunio illo impoſterum ſervando, ne Sacramentum Pœnitentiæ remaneat incompletum ob defectum Satisfactionis, quæ eſt pars integralis ipſius.

48. CONCL. VI. Qui ſolvit jejunium ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus, v. g. Vigilia & Quatuor Temporum, ſeu Vigiliæ & Quadrageſimæ, unicum numero peccatum committit. Ita communis. Ratio eſt; quia, licet talia ex duplici titulo obligetur, utrumque tamen præceptum jejunii Eccleſiaſtici obligat ex eodem motivo virtutis Temperantiæ: atqui peccata non multiplicantur numero ex multiplicitate præceptorum, quando eandem virtutem reſpiciunt. Unde in ſimili omittens auditionem Miſſæ die Dominico, in quem incidit Feſtum de præcepto, non peccat duplici peccato. (b)

49. Additur notanter in Concluſione, *ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus*; dum videlicet omnia Jejunia Eccleſiaſtica ex eodem motivo formali virtutis Temperantiæ injunguntur. Nam ſecus dicendum, ſi quis obligetur ad jejunium ex duplici præcepto, quod procedit ex motivo diverſarum virtutum; utputa quando quis tenetur jejunare ex Voto, ſicque ex motivo formali virtutis Religionis; ſimulque ex motivo Temperantiæ, ratione concurrentis præcepti Jejunii Eccleſiaſtici: nam violans hujuſmodi Jejunium, duplici ſpecie peccati peccabit, nimirum & contra Temperantiam, & contra virtutem Religionis. (c)

50. CONCL. VII. Si quis ceſſante cauſa rationabili excuſante deliberate ſtatuit, per totam Quadrageſimam nunquam jejunare, ratione hujus pravæ voluntatis unum numero peccatum committit, gravius tamen: quod ſi vero poſtmodum hæc voluntas executioni mandetur, tot committuntur peccata numero diſtincta omiſſionis externæ Jejunii, quot ſunt dies jejunales. Ita Filliucius *tract.*27. *cap.*5. *num.*87. & concordant ſuperius (d) dicta. Ratio primæ partis eſt: quia dum quis ſtatuit, non jejunare per totam Quadrageſimam, actus hic reſpicit omnia illa Jejunia per modum unius objecti adæquati, non autem fertur voluntas diſtincte ſuper ſingulos dies Quadrageſimæ. Altera pars ex eo probatur: quia obligatio Jejunii eſt ſingulis Quadrageſimæ diebus (Dominicis duntaxat exceptis) affixa; ergo & ſingulis illis diebus tenetur quis jejunare, & dum non jejunat, committit conſummatam omiſſionem externam jejunii præcepti.

51. CONCL. VII. Peccant inſuper contra hoc præceptum Jejunii, qui alios ad jejunium violandum ſcienter inducunt. Ita communis. Quia tunc tales cenſentur aliis cooperari in fractione Jejunii: eſt enim regula generalis, quod non ſolum peccet, qui præceptum tranſgreditur, ſed etiam, qui cauſa eſt, ut illud alii tranſgrediantur abſque legitima cauſa. Hinc peccant Patresfamilias & Oeconomi, qui ſubditis ſuis præbent cibos vetitos, quibus jejunium ſolvant: quinimo non ſolum non debent tales cibos miniſtrare, ſed etiam monere, & curare ex lege Charitatis, ut ſubditi ceſſante juſta cauſa excuſante Jejunium ſervent. Non tamen tenentur ipſos cogere ad ſervanda jejunia; nimis enim rigoroſum, & durum id eſſet. Filliucius *ibidem*, *n.*91.

52. CONCL. IX. Caupo, ſi adventantibus cibos vetitos, utputa carnes, apponat in locis Catholicis, graviter peccat; niſi urgeat neceſſitas, aut hoſpes habeat facultatem eas comedendi. Patet hoc ex priori Concluſione. Additur, *in locis Catholicis*; nam in locis Hæreticorum, ubi communiter non obſervantur jejunia, non eſſet illicitum carnes apponere; dummodo tamen hoſpites ipſas petant; vel non poſſet Caupo recuſare ſine ſuo gravi incommodo, quia v. g. ab hoſpitibus ad aliud hoſpitium perrecturis deſerendus, vel a Magiſtratu puniendus foret.

53. Quantum ad cœnam attinet, ſi quidem conſtet, hoſpites non teneri ad jejunium, clarum eſt, eam poſſe miniſtrari. Verum quando conſtat eos teneri, tunc ſi Caupo poteſt ſine ſuo incommodo negare cœnam, tenetur: quia quilibet lege Charitatis obligatur, impedire offenſionem Dei, quantum commode poteſt. Si vero ſine incommodo negare nequeat, utputa quia hoſpites alio diſceſſuri, & ibidem cœnaturi eſſent, aut gravius Deum offenſuri blaſphemando, vel maledicendo, tunc Caupo non peccat petentibus miniſtrando. In dubio autem, an hoſpites teneantur jejunare, & cœnam petant, præſumi poteſt eos excuſari, ſicque cœna porrigi. Filliucius *loc. cit. n.*92. 93. & alii.

54. Circa obligationem Jejunii variæ hoc loco poſſent formari Quæſtiones quoad peregrinos & advenas, an, & quomodo obligentur ad Jejunia particularia locorum, per quæ tranſeunt, & univerſalia totius Eccleſiæ. Verum de his copioſe jam dictum *Tract.*2. *diſt.*3. *quæſt.*3. *&* 4. Ibi videatur.

QUÆSTIO IV.

Quæ cauſæ a Jejunio excuſent?

SUMMARIUM.

55. *Senſus Quæſtionis, & quid de eſu carnium?*

56. Ge-

56. *Generatim tres cauſæ excuſant a Jejunio, Impotentia, Pietas, Neceſſitas, ſeu Labor.*
57. *Ratione Impotentiæ excuſantur I. Phyſice impotentes.*
58. *II. Moraliter impotentes, ut infirmi &c.*
59. *Alioquin curentes ſomno neceſſario, vel vertiginem patientes.*
60. *Mulieres gravidæ, aut lactantes, Adoleſcentes, Pauperes.*
61. *Et Senes.*
62. *Sexagenarii, an omnes excuſentur?*
63. *Reſolutio.*
64. *Quid de feminis quinquagenariis?*
65. *Ratione Pietatis, qui excuſentur a Jejunio?*
66. *Declaratur idipſum.*
67. *Corollarium.*
68. *Ratione Neceſſitatis, ſive Laboris corporalis, qui excuſentur?*
69. *Limitatio quoad labores aliquorum exiguos.*
70. *Itinerantes, an, & quando excuſentur a jejunio?*
71. *Quid, ſi iter non ſit neceſſarium?*
72. *Bona fide non jejunans, haud peccat.*
73. *Secus, ſi quis dubitet, an habeat juſtam cauſam non jejunandi.*
74. *Diſpenſatio legitima excuſat a jejunio.*
75. *Et quæ ad eam requirantur?*
76. *Epiſcopi poſſunt diſpenſare jejunia.*
Item Prælati Regulares cum ſuis.
77. *Parochi an diſpenſare valeant cum Parochianis?*
78. *Cauſæ hactenus allatæ, an excuſent a Jejunio ex Voto debito?*
79. *Quid, ſi conſtet de alia voventis intentione?*
80. *Exemplum de FF. Minoribus.*

55. ADvertendum, quod præſens Quæſtio præcipue loquatur de cauſis ab obſervatione Jejunii excuſantibus, quatenus per præceptum Jejunii unica duntaxat comeſtio permittitur; non vero, quatenus eſus carnium prohibetur: ſiquidem comeſtio carnium multo difficilius, nec niſi ratione gravioris neceſſitatis conceditur. Et hæc quidem ſi evidens ſit ac urgens, neque commode Superior adiri poſſit, licitum erit manducare carnes, & alios cibos vetitos, etiam abſque ulla diſpenſatione: quod ſi tanta neceſſitas non urgeat, aut de ea evidenter non conſtet, diſpenſatione Superioris opus erit, juxta Doctores paſſim.

56. CONCL. I. Quamvis cauſæ juſtæ, quibus Fideles ab obligatione Jejunii excuſantur, multiplices eſſe poſſint; eæ tamen commode ad tria capita revocantur, nempe ad Impotentiam, Pietatem, & Neceſſitatem. Ita Reginaldus *lib. 4. n.* 204. quamvis nonnulli loco tertii membri ponant laborem. Ratio eſt: quia, quando per obſervantiam præcepti Jejunii læderetur bonum corporis, excuſat Impotentia; quando bonum animæ ſeu ſpiritus, excuſat Pietas; & quando læderetur ſubſtantia externa, excuſat Neceſſitas, ſeu Labor ad bona externa ſive acquirenda, ſive conſervanda neceſſarius.

57. CONCL. II. Ratione Impotentiæ excuſantur illi, qui ſine gravi aliquo incommodo, vel notabili damno, jejunare non poſſunt. Ita communis. Siquidem per Impotentiam non intelligitur tantummodo impotentia phyſica, quæ tunc contingit, quando quis non poteſt abſolute jejunare; ſed etiam impotentia moralis, quæ accidit, quando quis abſque notabili damno jejunare nequit.

58. Sic primo ratione impotentiæ moralis excuſantur a jejunio infirmi, & convaleſcentes, etiamſi infirmitatem propria culpa contraxerint: nam quantum ad propoſitum, non eſt attendenda culpa præterita, ob quam infirmitas contracta eſt; ſed ipſa præſens impotentia, ob quam quis jejunare nequit, ſed indiget multiplici refectione.

59. Inſuper ob dictam rationem excuſari poſſunt, qui aliquid cibi noctu capiunt, ne neceſſario ſomno careant; aut quidpiam comedunt ad evitandam capitis vertiginem vel membrorum tremorem, aut hujuſmodi. Tum quia tale quid potius ſumitur per modum medicinæ: tum quia Eccleſia non cenſetur obligare cum tanto detrimento corporali. Bonacina *punct. ult. de Jejunio, n.* 2. & alii.

60. Deinde hac de cauſa excuſantur mulieres gravidæ, aut lactantes, utpote quibus tum pro ſe, tum pro ſuo fœtu, opus eſt copioſiore cibo. Inſuper excuſantur adoleſcentes ante vigeſimum primum ætatis annum completum, juxta dicta *num* 41. & 42. Rurſum excuſantur pauperes, qui propter paupertatem alimento carent ſufficienti ad unam congruam refectionem in die Jejunii ſumendam; quinimo ſi alium cibum invenire non poſſunt, hi etiam carnes ſibi datas licite comedunt; nam Eccleſiæ præceptum non obligat ſub tam gravi incommodo.

61. Tandem a Jejunio excuſantur Senes: nam ſenectus ipſa eſt morbus, & quidem incurabilis, atque indigens moderato & frequentiori cibo. Et quidem certum eſt de Senibus ſeptuagenariis, qui ut plurimum ſunt infirmi, atque egent crebriori moderata refectione: non enim poſſunt ſemel totum alimentum naturæ ſufficiens ſumere, cum id ob caloris naturalis defectum, qui ſenectutem comitatur, concoquere non valerent.

62. Quinimo multi Doctores, quos citat, & ſequitur Sanchez *lib 7. de Matrim diſp.* 32. *n* 17. & Maſtrius *loc. cit. nu.* 20. eximunt quoſcunque Sexagenarios a Jejunio: quia (inquiunt) ſenum ſanitas non eſt firma & conſtans, ſed fallax & incerta, mediaque inter morbum & ſanitatem perfectam, atque ex levi momento in morbum decidit; unde *ſenibus ſimili ratione iis, qui ex morbo convaleſcunt, in victu eſſe curandum*, notat Galenus *lib.* 5. *de Sanitate tuenda*.

63. Verum Leſſius *lib* 4. *c.* 2. *n.* 4. Layman *lib.* 4. *tract.* 8 *cap.* 3. *n.* 2. Bonacina *nu.* 4. & alii ab ipſis relati, hoc quidem ordinarie procedere ajunt, eo quod illa ætas pluribus ſubjacere ſoleat incommodis, & natura tunc facile tum inedia, tum repletione graviter lædatur, & præcipitetur: nihilominus tenet, Sexagenarios non eſſe abſolute eximendos a Jejunio, dum conſtat non eſſe debiles, aut infirmos, ſed ſine damno jejunare poſſunt. In dubio autem, an ſint robuſti & habiles ad jejunandum, fatentur omnes, ejuſmodi Senes non teneri jejunare: quia ſtante tali dubio, exponerent ſe periculo gravis incommodi.

64. Addit citatus Sanchez, ſententiam aliquorum, qui feminas quinquagenarias ob fragilitatem ſexus ſui cenſent a Jejunio excuſari, ſicut viros ſexagenarios, eſſe opinionem probabilem ſpeculative loquendo, ſed in praxi non tutam. Et revera, niſi alia corporis debilitas accedat, aut conſtet talem perſonam viribus jam defeciſſe, eadem in praxi ſequenda non eſt; imo ipſam omnino improbabilem cenſet Layman *cit. nu.* 2. *§. illud*.

65. CONCL. III. Ratione Pietatis excuſantur a Jejunio, quicunque operibus præſtantioribus, ac majoris momenti incumbunt, quæ una cum Jejunio abſque gravi incommodo perficere nequeunt; ut ſunt opera Miſericordiæ, tum corporalis, tum ſpiritualis; item opera Religionis, ut concionari, docere, Sacramenta adminiſtrare, ac hujuſmodi. Ita communis. Ratio eſt: quia labor mentis, ipſiuſque ingenii, etiam redundat in corpus, illud affligendo, atque extenuando. Deinde Eccleſia ſuo præcepto intendit promovere Fideles ad opus bonum, non autem retrahere a meliori bono, ſeu operibus præſtantioribus; ut ſunt opera enumerata, & hujuſmodi. Et hoc verum eſt, ſive deinde opera illa gratis exhibeantur, ſive ob mercedem.

66. Dicitur in Concluſione, *quæ abſque gravi incommodo perficere nequeunt*: Nam ſecus dicendum, ſi opera illa ſint facile compatibilia cum Jejunio: quod quidem in praxi dijudicandum erit juxta arbitrium viri prudentis, ſpectata talium operum qualitate, & attenta ipſius operantis complexione. Porro in dubio melius erit ad tollendos omnes ſcrupulos, ut Superior cum talibus diſpenſet: quia circa hoc regula certa & univerſalis aſſignari non poteſt, niſi quod lex Jejunii Eccle-

ſaſtiei non obliget eum magna difficultate. Res tota magis declaratur exemplis.

67. Sic excuſantur Concionatores, qui prædicant integra Quadrageſima; quia valde laborant: ſecus, ſi tantum ſemel prædicent, niſi multum debilitentur. Similiter Lectores, Confeſſarii, imo & Cantores, Advocati, Judices, Medici, & alii hujuſmodi, qui in ſuo munere ſunt aſſidui, atque cum magna mentis & ingenii occupatione per totum diem ſtudiis, lectionibus, & compoſitionibus intenti exiſtunt, adeo ut ſuum officium agere nequeant cum Jejunio, excuſantur ab eo: ſecus, ſi ſtudium, &c. ſit leve. Et ita loquendo de aliis ſimilibus.

68. CONCL. IV. Ratione neceſſitatis, ſive laboris corporalis, excuſantur a Jejunio, quotquot labore ſuo victitant, cum quo jejunium commode conſiſtere non poteſt: quales ſunt Agricolæ, & ferme Mechanici omnes. Nec refert, utrum ſint pauperes, vel divites: quia hoc ipſo, quod ex officio laborent, excuſantur a Jejunio, ſi re ipſa laborem ſubeant, prout declaraſſe Eugenium IV. poſt alios refert Leſſius *cit. cap.* 2. *nu.* 43. Accedit ratio: tum quia Eccleſia diebus jejunalibus nulli prohibet conſueta ſervitia, & labores ſubire. Tum quia labor corporalis, ſi gravis ſit & ferme continuus, valde corpus defatigat, ejuſque vires extenuat, adeo ut laborantibus opus ſit frequentiori cibo pro reſtauratione virium.

69. Dicitur, *& ferme Mechanici omnes:* Quia communiter excipiuntur Pictores, quorum opus eſt ingenii potius, quam virium: item Sculptores, Sartores, & Barbitonſores, quorum labor, cum ſit exiguus, per ſe loquendo non excuſat a Jejunio. Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 30. Propoſitionem damnavit: *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.* Veruntamen in caſibus particularibus attendendum, an non tales quandoque excuſentur ex aliis titulis; utpote ratione paupertatis, ſi non habent alimentum ſufficiens pro una competenti refectione; vel alicujus debilitatis adjunctæ, aut hujuſmodi.

70. Ob eandem cauſam ordinarie excuſantur a Jejunio itinerantes, præſertim pedites, ſi ſuſcipiant longum iter, puta iter totius diei, vel iter quindecim, viginti, aut duodeviginti milliarium Italicorum; prout exemplificat Bonacina *n.* 11. & Azorius *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 17. *quæſt.* 9. hic enim cenſetur gravis labor intervenire. Secus dicendum, regulariter loquendo, de iis qui equitando, vel curru vehendo, tale iter perficiunt: nam hoc genus itineris non ita defatigat. Unde & Alexander VII. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 31. damnavit: *Excuſantur abſolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.* Quod ſi vero iter longius ſit, aut probabile periculum ſubſit ſuperventuræ debilitatis ob nimiam corporis agitationem, etiam equitantes, vel curru vecti, a lege Jejunii excuſabuntur. Et hiſce curru, aut equo iter agentibus, annumerandi videntur ii, qui per aquam ratibus, aut navibus vecti, itinera ſua neceſſaria perficiunt: nam ex una parte tales aqua vecti, non ita defatigari ſolent, ſicuti pedibus incedentes, ex altera vero parte etiam aquei humores multum moleſtant, atque extenuant corpus humanum, ejuſque vires debilitant. Quamquam in caſibus particularibus hoc ipſum penſata viæ diuturnitate, ac temporis, complexioniſque conditione, aliiſque circumſtantiis, pio proborum virorum judicio ſit dimetiendum.

71. Cæterum allatam doctrinam de itinerantibus non pauci Doctores intelligendam cenſent de itinere neceſſario, & quod commode differri non poteſt: unde & allata Propoſitio damnata habet annexam clauſulam illam: *Etiamſi iter neceſſarium non ſit.* Et quamvis Azorius *loc. cit* aſſerat, eum, qui ludendo valde eſt defatigatus, adeo ut cibo ulteriori indigeat, tuto Jejunium ſolvere: mox tamen addit, ſi in fraudem legis ſe adeo quis ludendo defatigaverit, peccatum committi per hoc, quod abſque neceſſitate detur cauſa frangendi ex laſſitudine Jejunium, licet ea jam data non amplius peccetur in ſolvendo jejunio.

* Ex dictis La Croix *lib* 3. *part.* 2. *num.* 1335. recte infert, omne opus inutile, ac incompatibile cum jejunio eſſe omittendum, ſi commode omitti poſſit, & ſuppoſito, quod faciendo illud non ſervetur jejunium, prout cum aliis docet S. Thomas apud Moyam *Part.* 1. *T.* 6. *D.* 5. *q.* 1. *num.* 21. Atque propterea Tambur. *in Decalog. lib* 4. *cap* 5. *§.* 7. *num* 31. cenſuit neutiquam fuiſſe a peccato exemptum Juvenem illum nobilem ideo non jejunantem; quia cum magno labore præciſe ex motivo ſatisfaciendi ſuæ voluptati exinde hauſtæ dabat operam arti ferrariæ in elaborandis ſclopetis: Ratio eſt; quia præciſe voluptas non videtur ſufficiens motivum ponendi tale opus laborioſum connexum cum exemptione a jejunio. Excuſat tamen cætero quin juſta cauſa, qualis juxta *Moyam loc. cit. num.* 22. cenſetur omnis labor aſſumptus ad utilitatem ſpiritualem, aut corporalem propriam, vel alienam. Item excuſant opera Religionis, ac Devotionis, præſertim jam inchoata, & quæ ad aliud tempus commode differri nequiverunt: ſic peregrinationem longinquam licet inchoare, & continuare, etſi per accidens aliqui dies jejunii intercedant, in quibus jejunium ſervandi non eſt obligatio, ſi e. g. quatuor, vel quinque Leucas Germanicas ſimili die perfeciſti, de quo pariter vide La Croix hic *num.* 1345. Bonacinam *de peccatis. D.* 2. *quæſt.* 8. *p.* 1. *n.* 16. Addunt Henriquez, Caſtropalao, Sanchez, & Bonacina excuſare laborem ex quovis rationabili, ſeu honeſto fine aſſumptum, uti ſi operoſe eas per plures horas ad amicum inviſendum, cum poſſes equo; quia nulla lex actionem aliquam ex fine honeſto ſuſceptam, vi cujus ponaris in eum ſtatum, ut non amplius adſtringaris lege, prohibere videtur: ſic e. g. ponamus, quod in tua Diœceſi die Veneris ſit formale jejunium; in altera vero vicina tantummodo dies abſtinentiæ; in ſimili caſu poteris utique ex fine honeſto te transferre ad alteram Diœceſin, quamvis exinde ponaris in eum ſtatum, ut non amplius obligeris lege formalis jejunii? Cur igitur non etiam ex fine honeſto poteris pedeſter iter aliquod aſſumere, quamvis exinde ponaris in eo ſtatu, ut propter notabilem defatigationem non amplius adſtringaris lege? *

72. CONCL. V. Qui Jejunium non ſervat, bona fide putans, ſe juſtam non jejunandi cauſam habere, non peccat, quamvis re ipſa non ſit juſta & ſufficiens cauſa illa. Ita Reginaldus *loc. cit. num.* 222. Bonacina *punct. alt. n.* 20. & alii. Ratio eſt, quia bona fides eum excuſat.

73. Secus dicendum de eo, qui dubitat, an habeat juſtam cauſam non jejunandi; is enim tenetur jejunare. Ratio eſt: quia in dubio judicandum eſt pro poſſidente: ſed poſſeſſio ſtat pro lege Jejunii; ergo ſtante dubio Jejunium eſt obſervandum. Intellige, niſi a Superiore diſpenſetur cum ipſo in Jejunio, vel niſi is dubium practice deponat conſilio Confeſſarii, ſeu alterius viri probi & prudentis, aut alia ratione.

74. CONCL. VI. Supra recenſitis cauſis a Jejunio excuſantibus addi poteſt alia cauſa, magis tamen extrinſeca, videlicet legitima Superioris diſpenſatio. Ita omnes Doctores; & patet ex ipſa Eccleſiæ, non raro diſpenſantis, conſuetudine. Advertendum tamen, quod diſpenſatione opus non ſit, quando neceſſitas eſt evidens, ſed ſolum, quando ea eſt dubia; idque ſive ad eſum carnium, ſive ad ſecundam tantum refectionem.

75. Porro, ut ejuſmodi diſpenſatio ſit valida & licita, requiritur cauſa rationabilis; id eſt talis, quæ quidem ſufficiens videtur, adhuc tamen de ejus ſufficientia ad excuſandum a jejunio dubitatur, ideoque ad Superiorem recurritur, ut ipſius authoritate ſuppleatur, ſi quid deeſſet. Et quidem minor cauſa, eaque privata ſufficit, ut cum uno vel altero in lege Jejunii per authoritatem Superioris diſpenſetur: major vero, eaque publica, ut cum integra Communitate diſpenſari valeat.

76. Cæterum ejuſmodi Superior, habens legitimam facultatem

tatem diſpenſandi in lega Jejunii cum ſuis ſubditis, eſt Epiſcopus, aut Prælatus Regularis reſpectu ſuorum Religioſorum. Ratio eſt: quia ad Epiſcopum pertinet diſpenſatio Juris communis in illis caſibus, qui freqoenter accidunt; idqoa tum ex præſumpta, & interpretativa voluntate Summi Pontificis, utpote ad quem ob caſuum frequentiam difficilis foret acceſſus pro obtinenda ſemper circa Jajunium diſpenſationes tum ax longæva conſuetudine, ac præſcriptione: alioquin certa Fidelium Communitati non aſſet ſufficienter proviſum. Et hæc eadem ratio militat de Prælatis Regularibus reſpectu ſuorum Raligioſorum, utpote *in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtinent*, ut dicitur *c. Abbates, de Privileg. in 6.*

77. Addunt Doctores, etiam Parochos ex cauſa rationabili poſſe cum particularibus Parochianis diſpenſare in lega jejunii: etſi enim Parochi (imo & Epiſcopi) non habeant poteſtatem ſupra Jus commune, quo præceptum aſt Jajunium, tamen ſive ex tacito conſenſu Pontificis, ſive ex longæva conſuetudine, & præſcriptione, eiſdem acquiſita eſt juriſdictio, & facultas iſta diſpenſandi. Et hoc quidem paſſim fatentur Doctores in caſibus illis, quando Epiſcopus eſt abſens. Imo etiam præſente Epiſcopo, utpote ad quem gravioribus negotiis implicatum non tam facilis patet aditus, præſertim hominibus vilioribus, ad obtinendam diſpenſationem, poſſe Parochum cum aliquibus in caſu particulari, atqua ex juſta cauſa diſpenſare in lege Jejunii, probabilius cenſet Maſtrius *loc. cit. n.* 26. cum aliis, quos allegat.

78. Quæras, an cauſæ, quæ juxta dicta excuſant a Jejunio Eccleſiaſtico, pariter excuſent a Jejunio ex Voto debito? Reſp. affirmative, dommodo non conſtet da alia voventis intentione. Ita Sanchez *lib. 4. in Decalog. cap* 11. *n.* 54. Bonacina *cit. punct. ult. n.* 4. & alii. Ratio eſt: quia Votum eſt lex privata, quam ſibi quiſque ſponte imponit; ergo, ſi non conſtet da alia voventis intentione, eſt interpretandum juxta diſpoſitionem aliarum legum circa aandem materiam, & conſequenter eædem cauſæ utrobique excuſabunt.

79. Additur notanter, *dummodo non conſtet de alia voventis intentione*: Alioquin enim hæc erit attendenda: nam ſicut quis vovendo ſponta ſibi legem imponit, ita ſtrictiorem, ſi voluerit, imponere valabit. Sic poteſt adolaſcans ex Voto obligari ad Jejunium anta vigeſimum primum ætatis annum, ut dictum n.44.

80. Deinde loquendo de FF. Minoribus, ex vi Regulæ ipſorum major requiritur neceſſitas, ut jejunare non teneantur, in jejuniis Regulæ, quam in jejuniis Eccleſiæ: nam ad excuſandum in jejuniis Eccleſiæ, non requiritur niſi probabilis neceſſitas; ſed in jejuniis Regulæ requiritur manifeſta, ut patet ax *cap.* 3. *Regulæ*, ibi: *Tempore vero manifeſtæ neceſſitatis non teneantur Fratres jejunio corporali*; ac notat Petrus Marchantius *ibidem*, *Quæſt.* 3. & alii Expoſitores, quidquid nonnulli contradicant.

DISTINCTIO III.

De quarto, & quinto Præcepto Eccleſiæ, ſive de Annua Confeſſione, & Communione Paſchali.

QUÆSTIO I.

Quid ſit, & quo Jure, ac quando obliget Confeſſio Sacramentalis.

SUMMARIUM.

1. *Quartum Eccleſiæ Præceptum, quale?*
2. *Confeſſio Sacramentalis, quid?*
3. *An Jure Divino neceſſaria eſt omnibus peccatum mortale committentibus poſt Baptiſmum.*
4. *Probatur hoc ulterius.*
5. *Præceptum Confeſſionis non ſtatim obliget poſt peccatum mortale.*
6. *Quid, ſi ſubſit periculum oblivionis peccatorum?*
7. *Conſultiſſimum eſt illico poſt Peccatum agere pœnitentiam; cur?*
8. *Peccator non diu moraliter evitat novum peccatum.*
9. *Præceptum Confeſſionis obligat in mortis articulo vel periculo.*
10. *Corollaria.*
11. *Jure Divino obligat etiam quandoque extra mortis articulum.*
12. *Hinc merito Eccleſia præcepit Confeſſionem annuam.*

(a) Ut dictum Tract. 1. Diſt. 2. n. 46.

1. QUartum Eccleſiæ Præceptum ſequentibus verbis comprehenditur: *Peccata tua Sacerdoti proprio annis ſingulis confitere*. De quo in Concilio Generali Lateranenſi, ſub Innocentio III. celebrato, & refertur *c. Omnis utriuſque ſexus de Pœnitentiis, & remiſſionibus*, ſic ſtatutum habetur: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia peccata ſua ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti: & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere*. Quod præceptum Eccleſiaſticum ut clarius intelligatur, nonnulla præmittenda videntur: hinc ſit

2. CONCL. I. *Confeſſio Sacramentalis* eſt accuſatio legitima de propriis peccatis, facta coram Sacerdote, ad eorum veniam impetrandam virtute Clavium. Ita in re communis. Et quidem ly *accuſatio*, ſtat loco generis; reliqua ponuntur loco differentiæ. Porro per ly *ad eorum veniam impetrandam virtute Clavium*, denotatur finis, ob quem fieri debet Confeſſio Sacramentalis, qui eſt conſecutio veniæ, ac remiſſio peccatorum obtinenda virtute Clavium; id eſt, virtute Sacramentalis abſolutionis, a Sacerdote legitimam juriſdictionem habente ſuper confitentem prolatæ. Juxta quod Chriſtus *Joan.* 20. dixit Apoſtolis, eorumque legitimis Succeſſoribus: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

3. CONCL. II. Confeſſio Sacramentalis eſt a Chriſto Domino inſtituta, & omnibus conſcientiam peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi habentibus jure Divino neceſſaria. Ita omnes Catholici, atque noviſſime definitum in Conc. Trid. *Seſſ.* 14. *Can.* 6. ibi: *Si quis negaverit, Confeſſionem Sacramentalem vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam eſſe jure Divino; aut dixerit, modum ſecrete confitendi ſoli Sacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſervavit, & obſervat, alienum eſſe ab inſtitutione, & mandato Chriſti, & inventum eſſe humanum, anathema ſit*. Et *cit. Seſſ* 14. *cap.* 5. ſic habetur: *Ex inſtitutione Sacramenti Pœnitentiæ jam explicata, univerſa Eccleſia ſemper intellexit, inſtitutam etiam eſſe a Domino integram peccatorum Confeſſionem, & omnibus poſt Baptiſmum lapſis jure Divino neceſſariam exiſtere.*

4. Eadem Catholica Veritas præter continuam traditionem, atque perpetuum ſenſum Eccleſiæ, deſumitur ex citatis verbis Chriſti *Joan.* 20. *Quorum remiſeritis peccata*. Siquidem, ut argumentatur Doctor Subtilis 4. *diſt.* 17. *q. un.* & declarat Concil. Trid. *cit. c.* 5 per dicta verba Chriſtus conſtituit Apoſtolos, eorumque Succeſſores Sacerdotes, ſuos Vicarios, tanquam Judices habentes poteſtatem remittendi, & retinendi peccata, in quæ Chriſti Fideles ceciderint. Patet autem, Sacerdotes judicium hoc incognita cauſa exercere non poſſe, neque ſervare æquitatem in imponendis pœnis pro ipſis peccatis, ſi in genere duntaxat, & non etiam in ſpecie, ac ſingillatim oporteret pœnitentes ſua peccata confiteri.

5. CONCL. III. Dictum præceptum Confeſſionis Sacramentalis non ſtatim obligat, cum quis in peccatum mortale lapſus eſt. Ita communis, intelligendo tamen hoc ſalvis iis, quæ in ſequentibus Concluſionibus dicentur. Ratio aſt: quia præceptum Confeſſionis eſt affirmativum, quod obligat non pro ſemper, ſed ſolum pro determinato tempore.

6. Neque obſtat, quod niſi quis illico confiteatur, incidat in periculum obliviſcendi peccatorum commiſſorum. Reſp. enim cum *Layman lib.* 5. *tract.* 5. *c.* 5. *n.* 4. & aliis, adhuc ejuſmodi peccatori oblivioſo non incumbere obligationem illico confitandi, vel peccata ſua ſcriptis annotandi, cum nullo jure id expreſſum reperiatur. Quinimo non tenemur confiteri niſi ea peccata, quorum poſt diligentem diſcuſſionem ha-

bemus conſcientiam, ut fatetur Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 5. *& Can.* 7. Quo facto, licet quorundam habeatur inculpata oblivio, adhuc eadem virtute Sacramenti remittantur ſaltem indirecte.

7. Interim tamen conſultiſſimum eſt, omnibuſque vel maxime ſuadendum, poſt admiſſum peccatum mortale quam citiſſime per veram Contritionem ad Deum converti, imo etiam data opportunitate ad Sacramentum Pœnitentiæ per doloroſam peccati Confeſſionem properare. Idque, tum ad citius conſequendam gratiam, atque amicitiam Divinam, evitandumque periculum damnationis æternæ: tum ut opera noſtra bona (quæ, ſi fiunt in ſtatu peccati mortalis, ſunt mortua, (a) neque meritoria augmenti gratiæ, & gloriæ cœleſtis) hac ratione coram Deo meritoria evadant.

8. Accedit alia ratio: quia moraliter loquendo, & regulariter, nemo conſtitutus in peccato mortali diu obſervat totam legem, ac evitat novum peccatum mortale; nam, ut dicitur *Pſal.* 41. *Abyſſus abyſſum invocat.* Et S. Gregorius *lib.* 1. *Homil.* 11. *in Ezechielem*, ait: *Peccatum, quod per pœnitentiam non deletur, mox ſuo pondere in aliud trahit.*

9. CONCL. IV. Dictum Præceptum Divinum de facienda Confeſſione Sacramentali, vel maxime obligat in articulo mortis, nec non, & in probabili periculo ipſius. Ita communis. Ratio eſt: quia non eſt aſſignabile aliud tempus, in quo hoc præceptum Divinum potius obliget, quam in mortis articulo, a quo pendet tota æternitas. Accedit: quia, ſi tunc hoc præceptum non adimpleatur, id amplius ſecuta morte adimpleri non poterit.

10. Et conformiter dictis inferunt Doctores, quod non ſolum in infirmitate lethali tenentur quis ad Confeſſionem Sacramentalem, ſed etiam in quolibet probabili periculo mortis; id eſt, tunc, quando quis aggreditur actus arduos, in quibus veriſimile eſt, quod mors immineat: ut in bello mortali, in naufragio, & hujuſmodi, prout exemplificat Scotus *cit. diſt.* 17. *§. de ſecundo*. His addunt Summiſtæ fœminas primo parturientes, & quæ alias maximam in partu difficultatem expertæ ſunt: ſiquidem de hujuſmodi probabili periculo mortis æque militant rationes proxime allatæ. Et per hoc patet altera pars Concluſionis.

11. CONCL. V. Etiam quandoque per vitæ decurſum, atque extra articulum mortis, præceptum Divinum Confeſſionis Sacramentalis obligat omnes Fideles, conſcientiam peccati mortalis habentes: quod præceptum ut a Populo Chriſtiano generalius obſervaretur, optime Eccleſia in Concilio Lateranenſi (*num.* 1. relato) præcepit, ut Fideles ſingulis annis ſaltem ſemel confiteantur. Ita præter communem Theologorum, docet Concilium Trident. *Seſſ.* 14. *cap* 5. Ubi refellens inanem eorum calumniam, qui Confeſſionem a Divino mandato alienam, atque a Patribus in Concilio Lateranenſi congregatis initium habuiſſe docere non verebantur, loquitur in hæc verba: *Neque enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti fideles confiterentur, quod Jure Divino neceſſarium & inſtitutum eſſe intellexerat, ſed ut præceptum Confeſſionis ſaltem ſemel in anno, ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur.*

12. Ex quo clare ſequitur, quod Eccleſia ſemper intellexerit, præceptum Confeſſionis quandoque extra mortis periculum obligare Jure Divino: quamvis, cum tempus illud non fuerit determinatum a Chriſto Domino, Eccleſia pie ſalubriterque, atque cum ingenti animarum fructu ſtatuerit, ut præceptum illud ab omnibus Fidelibus impleatur ſingulis ſaltem annis; ſicque tempus implendi præceptum iſtud Divinum determinavit.

QUÆSTIO II.

Quomodo Præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obliget?

SUMMARIUM.

13. *Præceptum annuæ Confeſſionis, quos obliget? An ſit præcepta Confeſſio venialium?*
14. *Quid agendum habenti ſola venialia?*
15. *Confeſſio communiter fit in Paſchate, etſi ſufficeret ſemel in anno confiteri.*

(b) Ac refertur ſupra n. 1.

16. *Solvitur inſtantia.*

(c) Tract. 14. diſt. 2. quæſt. 3. Concl. 3.

17. *In Paſchate non confeſſus tenetur confiteri per annum.*
18. *Quid de confeſſo ſola venialia, ſi poſtea peccet mortaliter?*
19. *Annus, quomodo ſit computandus?*
20. *Præcepto Eccleſiaſtico non ſatisfit per Confeſſionem ſcienter invalidam.*
21. *Pueri quando teneantur ad Confeſſionem?*
22. *Circa pueros in praxi quid obſervandum,*
23. *Præſertim a Confeſſario?*
24. *Alia a Confeſſario obſervanda.*

13. CONCL. I. Præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obligat omnes Fideles conſcientiam peccati mortalis habentes, eoſque ſolos. Ita Theologi communiter. Ratio eſt: quia Eccleſia non præcipit Confeſſionem peccatorum duntaxat venialium. Tum quia hæc multis aliis remediis expiari poſſunt, ut fatetur Concilium Tridentinum *cit. Seſſ.* 14. *cap.* 5. Tum quia præceptum iſtud Eccleſiaſticum, eſt determinatio præcepti Divini: atqui hoc eſt de peccatis duntaxat mortalibus; ergo & illud.

14. Notant tamen Doctores, ex conſuetudine Eccleſiarum, atque ad evitendum ſcandalum, receptum eſſe, ut Fideles omnes ante Communioné Paſchalem Sacerdoti proprio ſe ſiſtant, & ſi mortaliter nunquam ſe peccaſſe aſſeverent, ſuper ea re Confeſſarii judicio ſeſe ſubjiciant. Quinimo in praxi utiliſſimum erit, etiam ſola venialia tunc confiteri, propter uberes ex Sacramento Pœnitentiæ fructus provenientes.

15. CONCL. II. Quamvis ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiaſtico ſufficiat ſemel in anno confiteri, nihilominus iſthæc Confeſſio communiter in Paſchate fieri, atque Communioni Paſchali præmitti ſolet. Ita communior, & probabilior Doctorum, nonnullis exceptis, qui volunt, præceptum Confeſſionis per ſe obligare in Paſchate, & non tantum per accidens ratione Communionis Paſchalis. Prior pars deſumitur ex Concilio Lateranenſi *c. Omnis utriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* (b) ubi plus non requiritur, quam ut *omnis fidelis omnia ſua peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur*: quæ verba, niſi quis vim inferat, intelliguntur de toto tempore a principio uſque ad finem anni, prout argumentatur Lugo *diſp.* 15. *de Sacram. Pœnitent. ſect.* 8. *n.* 157.

16. Nec obſtat communis conſuetudo confitendi in Paſchate, & quod tunc in pleriſque locis ſoleat exigi teſtimonium Confeſſionis Paſchalis; ſimulque, quod in *Extrav. vices illius, de Treuga & pace*, dicatur: *De jure tenetur Parochianus ſaltem in Paſchate proprio confiteri Sacerdoti.* Reſp. enim, hoc totum fieri per accidens, & ratione Communionis Paſchalis; ſive, quia tunc urget præceptum ſumendi Sanctiſſimum Eucharistiæ Sacramentum, cujus dignæ perceptioni, habita copia Confeſſarii, præmittenda eſt Confeſſio Sacramentalis, nec ſufficit ſola Contritio de commiſſo peccato mortali; prout declaravit Concilium Trident. *Seſſ.* 13. *cap.* 7. & amplius ſuo loco (c) dicetur. Et per hoc patet altera pars Concluſionis.

17. Infertur proinde, quod ſi quis ſive culpabiliter, ſive ob legitimum impedimentum; in Paſchate non eſt confeſſus, is poſtmodum per anni decurſum confiteri teneatur: quia toto anno urget hoc præceptum, neque illud eſt affixum tempori Paſchali, ita ut cum illo tranſeat, ſicut tranſit obligatio audiendi Miſſam die Feſto.

18. Infertur ſecundo, quod is, qui tempore Paſchali confeſſus eſt ſola venialia, teneatur adhuc confiteri mortale tunc invincibiliter omiſſum. Quin etiam obſervat Lugo *loc. cit. num.* 126. quod ſi quis per totum annum frequenter confiteatur ſola, quæ habet, & circa finem anni peccet mortaliter, obligetur hoc præcepto ad confitendum eodem adhuc anno

illud

illud peccatum mortale. Siquidem Eccleſia præcepit duntaxat Confeſſionem mortalium ſemel io anno peragendam, qualem in caſu qui oecdum feciſſe ſupponitur.

19. Quæres autem: quomodo auous iſte ſit computandus? Reſp. duos dicendi modos cæteris eſſe probabiliores. Primus eſt eorum Theologorum, qui putant, annum eſſe computandum a die primo Jannarii, & deinceps uſque ad initium ſequentis anni; eum iſto die communiter cenſeatur novus annus incipere, & prior deſinere. Secuodus dicendi modus eſt illorum, qui aſſerunt, anoum computandum eſſe a Paſchate in Paſcba, intelligendo per Paſcba omnes illos dies in quibus poteſt impleri præceptum communionis Paſchalis. Et huic computationi conſonat praxis, atque communior ſenſus Fidelium, arbitrantium, ſe dicto præcepto Eccleſiaſtieo ſatisfeciſſe, poſtquam Paſcbali Tempore confeſſi ſunt: quamvis etiam pro tunc, juxta computum prioris ſententiæ, ſemel in anno confeſſi intelligantur. Unde patet, quod præſens quæſtio in praxi parum urgeat.

20. CONCL. III. Præcepto Eccleſiaſtico annuæ Cooſeſſionis non ſatisfit per Confeſſionem ſacrilegam, & ſcienter invalidam. Ita nunc pro certo tenendum: oam oppoſitam quorundam ſententiam rejecit Alexander VII. dum ſequentem inter alias Propoſitionem, ordioe 14. condemnavit: *Qui facit Confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ*. Accedit ratio. Tum quia, qui voluntarie facit Confeſſionem invalidam, revera non recipit Sacramentum Pœnitentiæ; cum ad hoc neceſſario requiratur vera, integra, & doloroſa Confeſſio. Tum quia Chriſtus, & Eccleſia, præcepit talem Confeſſionem, quæ conducibilis eſt ad conſequendam remiſſionem peccatorum virtute Sacramenti Pœnitentiæ: atqui talis non eſt Confeſſio voluntarie nulla, & ſacrilega; ergo.

21. Quæres: quandonam teneantur Pueri ad Confeſſiooem aonuam? Reſp. Eos teneri, poſtquam ad annos diſcretionis perveoeruot, ſemelque in peccatum mortale lapſi ſunt. Ratio eſt clara: quia nullum eſt præceptum, ne quidem Eccleſiaſticum, confitendi ſola venialia.

22. Interim tamen, cum parentibus, vel præceptoribus, de primo peccato mortali puerorum conſtare nequeat, omnino conſultum eſt, atque in praxi neceſſarium, ipſos tempeſtive de neceſſariis ad Confeſſionem requiſitis inſtruere, atque poſt aſſecutos annos diſcretionis ad Confeſſionem mittere, ut eidem paulatim aſſueſcant, atque (ſi opus fuerit) præcepto Eccleſiaſtico ſatisfaciant.

23. Confeſſarius autem, utrum hujuſmodi Pueri, vel Puellæ ſint capaces abſolutionis, dijudicare debebit; non quidem ex ſola ætate, num videlicet ſeptennium impleverint (quamvis poſt illam ætatem de uſu rationis præſumptio eſſe ſoleat. *arg. c. Litteras; de Deſponſat. impub.*) ſed multo magis ex ingenii, atque educationis qualitate; multi enim poſt eam ætatem primum, aliqui vero citius conſequantur ſufficientem uſum rationis, ut non ſolum peccati venialis, ſed etiam mortalis capaces exiſtant.

24. Inſuper, poſtquam Confeſſarius circumſtantiis conſideratis judicavit, Puerum vere ac deliberate peccaſſe, ſive mortaliter, ſive ſaltem venialiter; conſiderare debebit, otrum ille de peccato doleat; & quidem ea motivo non mere humano, utpura, quia a patre caſtigatus fuit; ſed ex motivo ſupernaturali per Fidem cognito, videlicet propter offenſam Dei, metum pœnæ æternæ, aut Purgatorii, vel turpitudioem peccati. Sunt eoim aliqui adeo natura vagi, ut licet ſatis diſpoſiti fuerunt ad peccatum, oon tamen diſpoſiti ſint ad dolorem ſupernaturalem elicicndum: qui proiode vel prius per Confeſſarium diſponendi ſunt, vel ſi id tam cito fieri nequeat, eiſdem, dummodo necdum mortaliter peccaverint, oratio, quaſi loco pœnitentiæ imponatur, & benedictio (nondum vero abſolutio) Cruce ſuper eos formata impertiatur. Quod ſi vero omnibus conſideratis adbuc dubium remaneat de Pueri capacitate, tunc abſolutio dari poterit ſub conditione: *Si es capax, ego te abſolvo &c.* Imo talis in mortis articulo ſic abſolvi debebit. Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 5. num. 7.* & alii.

QUÆSTIO III.

An, & quæ ſit Obligatio Juris tum Divini, tum Eccleſiaſtici, ſumendi Euchariſtiam?

SUMMARIUM.

25. *Quintum Eccleſiæ Præceptum, quod?*
26. *Jure Divino teneatur fideles ſumere SS. Euchariſtiam, & quidem ſæpius.*
27. *Tempus hujus obligationis determinavit Eccleſia, præcipiendo Communionem Paſchalem.*
28. *Huic præcepto non ſatisfit per Communionem ſacrilegam,*
    (d) Tract. 2. Diſt. 1. n. 48. & ſeqq.
29. *Corollarium.*
30. *Ad S. Communionem requiritur jejunium naturale.*
31. 32. 33. *Iſtud jejunium declaratur per Rubricas Miſſalis.*
34. *In periculo mortis poteſt ſumi Euchariſtia non jejuno.*
35. *Et ſæpius per modum viatici.*
36. *An qui mane communicavit ſanus, teneatur, vel poſſit communicari per modum Viatici?*

25. QUintum Eccleſiæ præceptum hiſce verbis exprimi ſolet: *Sacroſanctam Euchariſtiam ad minimum ſemel in anno, idque circa Feſtum Paſchæ ſumito.* Et hoc præceptum Eccleſiaſticum habetur io Concilio Generali Lateranenſi, ſub Innoceotio III. eelebrato, atque refertur *cit. c. Omnis utriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* ibi: *Suſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum, niſi forte de proprii Sacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura.* Hæc ibi: Quod ut melius intelligatur, præmittendo nonnulla de præcepto Juris Divini, ſit

26. CONCL. I. Extat præceptum divinum, obligans omnes Fideles adultos, ſumendi SS. Euchariſtiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, ſed etiam ante illud periculum, & quidem ſæpius in vita. Ita communis, atque deſumitur ex verbis Chriſti, *Joan. 6. Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, cum concordantiis. Accedit ratio: quia Euchariſtiæ Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum fuit per modum alimenti ſpiritualis; ergo non minus atque alimentum corporale, ſæpius in vita ſumendum eſt ad reficiendas vires animæ.

27. CONCL. II. Etſi præceptum Divinum ſæpius per vitæ decurſum per ſe obliget Fideles adultos ad ſumendam SS. Euchariſtiam, nihilominus ejuſmodi tempora non poſſunt generatim determinari, ſed definienda ſunt prudenti judicio, ita tameo, ut Sacra Communio non nimium differatur: unde, ut huic præcepto Divino generalius, atque majori cum fructu animarum ſatisfiat, Sancta Mater Eccleſia pie admodum præcepit, ut Fideles poſt annos diſcretionis ad minus in Paſchate Sacramentum Euchariſtiæ reverenter ſuſcipiant. Ita communis; & patet ex Concilio Lateraneoſi *n. 25.* allegato.

28. CONCL. III. Huic præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis non ſatisfit per indignam hujus ſanctiſſimi Sacramenti ſuſceptionem. Ita defacto indubitanter tenendum, quidquid oonnulli olim in cootrarium ſcripſerint. Siquidem noviſſime Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 55. damnavit: *Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.*

Et merito: quia Eccleſia in citato Concilio Generali præcepit, ut Fideles ſuſcipiant *reverenter* in Paſchate Euchariſtiæ Sacramentum: atqui hoc non fit per ſacrilegam Communionem; ergo. Accedit, quod Eccleſia ſaltem indirecte, & concomitanter poſſit præcipere actus internos, prout ſuo loco (d) jam dictum.

29.

Digitized by Google

29. Et hinc indigne communicans in Paſchate, non ſolum peccat graviſſime contra præceptum Divinum, ſacrilege iſtud SS. Sacramentum ſumendo; ſed etiam contra præceptum Eccleſiaſticum, non reverenter ſuſcipiendo Communionem Paſchalem, ac proinde tenetur iterum, & digne communicare.

30. CONCL. IV. Ad recipiendum digne Sacramentum Euchariſtiæ, extra mortis articulum, Jure Eccleſiaſtico requiritur, ut quis a media nocte illius diei ſit jejunus jejunio naturali, Ita communis; & habetur *c. Sacramenta, de Conſec. diſt.* 1. & *c. Nihil*, 7. *quæſt.* 1. cum concordantiis.

31. Porro in praxi, quantum ad propoſitum, bene notanda ſunt verba Rubricarum Miſſalis Romani, *Tit.* 9. *De defectibus diſpoſitionis Corporis*, Ita ſtatuentium: *Si quis non eſt jejunus poſt mediam noctem, etiam poſt ſumptionem ſolius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicinæ, & in quantumcunque parva quantitate, non poteſt communicare, nec celebrare.*

32. *Si autem ante mediam noctem cibum, aut potum ſumpſerit, etiamſi poſtmodum non dormierit, nec ſit degeſtus, non peccat: ſed ob perturbationem mentis, ex qua devotio tollitur, conſulitur aliquando abſtinendum.*

33. *Si reliquiæ cibi remanentes in ore tranſglutiantur, non impediunt Communionem; Cum non tranſglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Idem dicendum, ſi lavando os deglutiatur ſtilla aquæ præter intentionem.* Hactenus Rubricæ.

* Ut autem in variis contingentiis, & caſibus particularibus adhuc magis cognoſcatur; num quis ſit jejunus jejunio naturali, vel non, ſicque communicare queat, nec ne? Pater Albertus Reiffenſtual *in ſua Cœna magna* §. 34. quatuor conditiones ex communi Doctorum aſſignat, quæ concurrere debent, ut fractum cenſeatur Jejunium naturale. *Primo* illud, quod ſumitur, debet eſſe ſaltem aliquo modo nutriens. *Secundo* debet ſumi ore ab extra. *Tertio* ante ſacras ſpecies. *Quarto* aliter, quam per modum ſalivæ, aut reſpirationis. Aſſignatur pro qualibet iſtarum conditionum ſua propria ratio. Pro *prima*; quia quod accipitur, debet ſe habere ſaltem aliquo modo per modum cibi, vel potus, prout etiam ſuo modo medicina ſolida comedi, aut liquida potari dicitur: illud autem ſolum intelligitur ſe habere per modum cibi, vel potus, quod a ſtomacho alterari, vel ſaltem ex parte digeri poteſt, ſicque in ſubſtantiam hominis ſaltem aliquo modo converti, & conſequenter ſaltem ex aliquali parte nutrire. Pro *ſecunda*; quia in communi hominum æſtimatione, quod non ſumitur ad extra per os, non dicitur potari, aut manducari: alias enim qui attraheret odorem, ſeu fumum per nares, cenſeretur non jejunus naturaliter: v. g. ſi Sacerdos in thurificatione officii ſolemnis attrahit ſuffitum. Pro *tertia*; quia ſi aliquid moraliter ſimul cum Euchariſtia ſumitur, ſit una moraliter refectio; conſequenter nec dicitur talis præcedenter, & ante ſumptionem Euchariſtiæ non jejunus. Exemplum poni poteſt die Paraſceves, quando particula hoſtiæ immiſſa vino non conſecrato ſimul cum ipſo ſumitur. Pro *quarta*; quia ſalivam deglutire, vel reſpirare denuo moraliter non eſt edere, vel bibere.

Ex his Infiniti caſus decidi, ac multi a fractione jejunii naturalis excuſari, & ſcrupulis eximi poſſunt, quales ſunt. I. illi, qui degluciunt fruſtum metalli, lapillum, fragmentum teſtaceum, oſſiculum durius fructuum, capillum, ungues, plumas, ſegmentum ligni. II. Sumentes reliquias cibi intra dentes reſiduas conformiter Rubricis jam ſuperius allegatis. III. Sugentes humorem ex puſtulis dentium, ſeu palati, vel ſanguinem ex gingiva, dummodo intra os, & non ab extra. IV. Subito attrahentes per nares guttulam aquæ odoriferæ, vel tabacci pulveriſati. V. Sumentes vinum cum S. Hoſtia, licet mathematice loquendo vinum aliquo modo citius defluat, dummodo adhuc moraliter ſit una refectio. VI. Maſticantes aromata, ſi parum quid inſeparabiliter ſalivæ adhæreret. VII. Elventes os, ſi fortuito; dum attrahitur aer, una, vel altera gutta propter naturalem reſpirationem deſcendat; quoniam etiam hoc non eſt comedere: ſicuti a pari non diceretur comedi muſca, quæ ſubito involaret in fauces, & ſe ipſam ſub reſpiratione in ſtomachum inferret, uti recte cum aliis a ſe citatis advertit La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 564.

Quodſi quis ob varias circumſtantias exiſteret dubius: num adhuc ſit jejunus, nec ne? non deſunt AA. qui cum Thoma Sanchez, Villalobos, Rodriquez, Bonacina, & Caſtropalao probabiliter negant, talem poſſe communicare, quamvis etiam habeantur alii, qui æque probabiliter defendunt, eum ſtante hoc dubio communicare poſſe, uti cum Gobat, Joanne Sanchez, ac Dicaſtillo tenent Layman *lib.* 1 *Theolog. Moral. tract.* 1. *cap.* 5. §. 4 *num.* 5. Sporer *part.* 2. *Theolog. Sacram. cap.* 6. *ſect.* 7. *num.* 474. Herincx *lib.* 4 *ſent. diſp.* 6. *q.* 5. *num.* 59. & Boſco *de Sacrament. diſp* 4. *ſect* 2. *concl.* 6. Ratio fundamentalis eſt; quia Eccleſia tanquam benigniſſima Mater non videtur filios ſuos jure communicandi, quod a DEO conceſſum habent, voluiſſe privare, niſi in reverentiam Sacramenti illos, qui poſitive noſcunt, ſe non eſſe jejunos: adeoque tantummodo dubitantes erunt relinquendi in poſſeſſione ſui juris communicandi, uſque dum ipſis aliunde conſtet, ſe non eſſe jejunos: nam melior eſt conditio poſſidentis. Atque hæc ſententia poterit præcipue deſervire illis, qui certa aliqua Solemnitate cæteroquin habent magnum fervorem ad Sacram Communionem.*

34. CONCL. V. Nihilominus in articulo mortis, cum tunc urgeat vel maxime præceptum Divinum ſumendi Euchariſtiam, poteſt etiam non jejuno hoc Sacramentum porrigi per modum Viatici. Ita communis Doctorum, extendentium hoc pariter ad probabilem periculum mortis; & conſtat ex praxi, & conſuetudine Eccleſiæ.

35. Addunt Doctores, quod qui in ejuſmodi articulo mortis Sacram Synaxim recepit perſeverante morbo, atque eodem periculo, poſſit iterum atque ſæpius communicari per modum Viatici: quia moriturus valde indiget hoc alimento animæ ad vincendas tentationes tunc temporis magis occurrentes, & ſuperanda pericula peccandi.

36. Num autem moribundus, qui mane communicaverat ſanus, debeat vel poſſit eodem adhuc die ſumere Euchariſtiam per modum Viatici, variant Doctores; prout videre eſt apud Gobat *tract.* 4 *Theolog. Experim. n.* 174. *& ſeqq.* Qui poſtmodum recte negat, exiſtentem in tali caſu obligari ad denuo communicandum eodem die. Deinde aſſerit, probabilius eſſe, quod ne quidem liceat: etſi nihilominus probabile ſit, quod liceat.

* Cæterum, quoniam ſubinde quoad ægrotos quoſdam in particulari occurrunt variæ circumſtantiæ reddentes Sacerdotem anxium, an poſſit huic, vel illi infirmo non jejuno porrigere Euchariſtiam, vel num potius debeat ſuſpendere uſque ad alterum diem? Pro Conſolatione talium Sacerdotum æque, ac ægrotantium ſubjungo ſequentem doctrinam, quam La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 612. ex variis Authoribus collegit: *Inprimis* notant Tamburinus, & Dicaſtillo, Sacerdotem non debere hic ſcrupuloſe velle exſpectare jejunium ſequentis diei. *Secundo* advertit Averſa *quæſt.* 8. *ſect.* 9. §. 6. ſatis eſſe, quod ægroto abſque medicina, vel aliquo confortativo grave accideret exſpectare jejunium a media nocte uſq; mane. *Tertio* inquit Gobat, ſi æger longe diſtet, v. g. duabus horis, & periculoſe ægrotet, poterit non jejuno Paſtor dare viaticum, quamvis probabiliter poſtridie jejunus illud valeret ſumere infirmus: poſito, quod Paſtor commode exſpectare nequiret ſequentem diem, v. g. quia mane impeditur functionibus aliis Parochialibus, vel quia ſtatim poſt mediam noctem deberet de novo ſurgere ob itineris diſtantiam &c. Illud præterea notet Parochus, ut portans viaticum ad ægrotum ſemper ad minus deferat duas Hoſtias, ut nimirum ſemper unam reſiduam iterum a domo ægroti rediens ſecum in templum referat: alioquin enim in reditu obviantes adorarent pixidem vacuam.

Quæres I. An ægrotis poſſit dari Euchariſtia, ſi timeatur vomitus? Reſp. I. Si timeatur vomitus præciſe ex eo; quia ſubinde vomit talis ægrotus, poteſt eidem præberi Euchariſtia.

Digitized by Google

riſtia. Ratio eſt, quia exinde nondum cenſetur adeſſe periculum proximum, quod nunc brevi poſt ſumptionem Euchariſtiæ ſit vomitus venturus. Reſp. II. Si tamen poſtea nihilominus contingeret caſu apud talem brevi poſt Communionem vomitus, deberet attendi, num ibidem adhuc ſpecies aliquæ Euchariſtiæ videantur, nec ne? Si non: vomitus comburatur, & cineres in Sacrarium mittantur conformiter Rubricis *de Defect. Miſſ. tit* 10. *num.* 14. Quod ſi ſimiles adhuc ſpecies ibidem appareant, ſegregatæ purgentur, & poſtea ſuo tempore a Sacerdote ſumantur; vel ſi nemo ſit, qui ob nauſeam ſumere velit, immittantur aquæ, donec diſſolvantur, ac conſumantur, & illa aqua in ſacram piſcinam conjiciatur. Reſp. III. Si ob certas circumſtantias timeatur prudenter vomitus brevi poſt ſumptionem Euchariſtiæ futurus, tunc communior DD. ait, abſtinendum eſſe a Communione ob periculum irreverentiæ; non tamen deſunt aliqui apud La Croix *lib. 6. part.* 1. *num.* 552. qui communicare adhuc licitum putant ex ea ratione; quia videtur melius eſſe, ut Sacramentum exponatur incerto periculo irreverentiæ, quam hominem fervidum, in cujus bonum Sacramenta inſtituta ſunt, privare certo fructu Communionis, alias ex opere operato obtinendo. Addunt Suarez, Tanner, & Gobat, ſtante aliquo dubio in hoc, & ſimilibus caſibus ſaltem licitum eſſe dare ægro minimam particulam brevi in ſtomacho conſumendam etiam in liquore, vel juſculo. Videatur La Croix *loc. cit.*

Quæres II. An ægrotis poſſit dari Euchariſtia, ſi vexantur continua tuſſi? Reſp. cum La Croix *loc. cit. num.* 554. Affirmative. Ratio eſt: quia quamvis materia, quam ejiciunt, ſæpe aſcendat e pectore, attamen non eſt periculum ejiciendi ſacras ſpecies, dummodo antea ad ſtomachum deſcenderint, quia via, per quam ſputa ejiciuntur, non eſt Oeſophagus, ſeu via cibi, & potus ad ſtomachum, ſed vena aſpera, ſive via reſpirationis ad pulmones. Ex qua ipſa ratione recte infert La Croix *loc. cit. n.* 652. poſſe aliquem, poſtquam bene deglutivit hoſtiam, maxime ſi vinum ſimul ſumpſerit, brevi poſt exſpuere: quamvis cæteroquin expediat pro majori ædificatione, ac reverentia per ſpatium unius *Miſerere* abſtinere, ſi commode fieri poſſit, aut ſaltem intra tempus quinque Pater, ac Ave ſputum in ſtrophiolo excipere. *

QUÆSTIO IV.

Varia Quæſita circa ſumptionem Sacramenti Euchariſtiæ ſolvuntur.

SUMMARIUM.

37. *An, qui Communionem Paſchalem non peregit, teneatur eam compenſare?*
38. *Sententia affirmativa eſt probabilior.*
39. *Ubi peragenda Communio Paſchalis?*
40. *Quid de Peregrinis, vagis &c.*
41. *Sacerdotes, an tempore Paſchali debeant communicare in propria Parochia?*
42. *Parvuli ante uſum rationis non tenentur communicare.*
43. *Quando obligentur pueri ad Communionem Paſchalem? Praxis circa hoc.*
44. *Mutis & ſurdis a nativitate, quæ Sacramenta poſſint miniſtrari?*
45. *An etiam Sacramentum Euchariſtiæ?*
46. *Energumenis, & epilepticis, an poſſit Euchariſtia miniſtrari?*
47. *Quæ ſint pœnæ non communicantium in Paſchate?*
48. *An aliquando poſſit differri Communio ultra tempus Paſchale?*
49. *Quid, ſi quis prævideat impedimentum communicandi tempore Paſchali?*

37. QUæritur I. An, qui Communionem Paſchalem culpabiliter, vel juſto impedimento detentus non peregit, teneatur eandem proxime compenſare? Ratio dubitandi deſumitur ex Concilio Lateranenſi, & *c. Omnis utriuſque ſexus*, *num.* 25. relato, ubi præcipitur *ſuſcipi Euchariſtiæ Sacramentum in Paſcha*: ac proinde videtur hoc præceptum eſſe affixum ipſi Tempori Paſchali, non minus ac præcepta Feſtorum, Jejuniorum, atque Horarum Canonicarum, ſunt affixa certis diebus; ergo ſicuti hæc illis diebus culpabiliter, vel inculpabiliter omiſſa, non neceſſario compenſanda ſunt aliis diebus, ita & de præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis videtur dicendum. Et ita ſentiunt non pauci Doctores, uti videre eſt apud Lugonem *diſp* 16. *de Euchariſtia*, *ſect.* 4. Aliqui vero diſtinguunt inter Communionem Paſchalem culpabiliter omiſſam, vel inculpabiliter; & hanc quidem compenſandam cenſent, non illam.

38. Verum affirmativa ſententia, aſſerens indiſtincte, Communionem Paſchalem poſtmodum eo anno compenſandam eſſe, communior & probabilior eſt, quam tenet Lugo *loc. cit.* Maſtrius *diſp.* 12. *Theol Mor. n.* 54. Sannig *diſſ.* 4 *de Euchariſt. q.* 31. *num.* 15. Layman, Gobat, Sylveſter, & alii. Ratio eſt: quia hoc præceptum non eſt præciſe affixum Tempori Paſchali, ſicuti præceptum jejunandi, vel audiendi Miſſam tali diei. Siquidem præceptum Communionis Paſchalis non eſt ſimpliciter unum (prout ſit in aliis allatis) ſed continet virtualiter duo præcepta; unum Communionis, ſaltem ſemel in anno peragendæ, ut ſatisfiat præcepto Divino ſumendi Euchariſtiam; alterum communicandi in Paſchate, ob venerationem hujus Solemnitatis: ergo, quamvis expiret hoc præceptum quoad ſecundum lapſum Temporis Paſchalis, non tamen quoad primum. Et per hoc patet ad rationem dubitandi *n. præc.* allatam.

39. Quæritur II. Ubinam Communio Paſchalis ſit peragenda? Reſp. Eam peragendam in propria Eccleſia Parochiali; niſi adſit expreſſus, vel tacitus, aut ſaltem rationabiliter præſumptus conſenſus proprii Parochi, vel ejus Superioris, ad alibi communicandum. Ita Herincx *diſp.* 6 *n.* 39. *de Euchariſtia*, Rodriquez, & alii, idque deſumitur ex *cit c. Omnis utriuſque ſexus*, *de Pœnit. & remiſſ.* juncta communi praxi Eccleſiæ, & conſenſu Doctorum. Unde ſine ejuſmodi licentia alibi communicans, juxta Bonacinam *diſp* 4. *de Sacramentis*, *q.* 7. *punct.* 2. *n* 7. Palaum, & alios, non ſatisfacit præcepto. Verum rigor iſte procedit, quando ne quidem tacitus, aut ſaltem rationabiliter præſumptus conſenſus proprii Parochi, vel ejus Superioris adeſt: nam quando talis perſonæ qualitas, tempus, vel aliæ cauſæ concurrunt, ut arbitrio prudentis viri credatur fore contentus Parochus, ſi quis alibi communicet; ſatisfiet præcepto Eccleſiaſtico; nec erit peccatum mortale, recipere Euchariſtiam extra propriam Parochiam; quia tunc non miniſtraretur ſine juriſdictione, cum adeſſet ſaltem tacita proprii Parochi licentia. Baſſæus *in Supplementa*, *Verſ. Communio*, *n.* 3.

40. Excipiuntur etiam Peregrini, Vagi, & illi, qui extra propriam Parochiam ſunt exiſtentes, ad ipſam commode accedere nequeunt: nam tales poſſunt Tempore Paſchali in Parochia, in qua degunt, Euchariſtiam ſumere, imo & in Eccleſiis Regularium. Baſſæus *Verſ. Communio Sacra*, *n* 11 & alii. Idem communiter tenent Doctores de ſervis Religioſorum, qui degunt in Monaſteriis, vel aliis locis a cura Parochorum exemptis.

41. Inſuper Sacerdotes ſatisfaciunt integre præcepto Eccleſiæ, ubicunque tandem celebrent tempore Paſchali: ſecus, ſi communicent more Laicorum. Diſparitas eſt: quia præceptum ſumendi Sacram Synaxin in propria Parochia, ex recepta conſuetudine extenditur ad eos, qui Euchariſtiam ab alio ſumunt; volendo, ut Oves a Paſtore proprio paſcantur; non vero ad illos, qui celebrando ſeipſos communicant. Bonacina *cit. diſp.* 4. *q.* 7. *punct.* 2. *num.* 7. Gobat *loc. cit. num.* 74. & alii.

* Num autem ſive iidem Sacerdotes more Laicorum communicantes, ſive alii Diœceſani ſacram Synaxim tempore Paſchali ſumentes in ipſa Eccleſia Cathedrali dictæ Diœceſis ſatisfaciant præcepto annuæ Communionis, adhuc dubitari poſſet ex hac ratione; quia Eccleſia Cathedralis videtur eminentialiter continere omnes Eccleſias Parochiales dictæ Diœceſis.

Digitized by Google

ceſis. Hoc tamen non obſtante reſolvitur negative, niſi vel expreſſa, vel tacita, aut conſuetudine approbata licentia Epiſcopi, ſeu Parochorum accedat; prout accedere cenſetur, ſi talis de manu ipſiuſmet Epiſcopi tanquam Parochi Parochorum dictæ Diœceſis ibidem communicaret e. g. in Cœna Domini. Ratio eſt: quia nec Cathedralis Eccleſia eſt omnium Civium ejuſdem Diœceſis, quin ſæpius nec omnium ejuſdem Civitatis propria Parochialis, nec Parochus Cathedralis proprius omnium Diœceſanorum Parochus. Videatur Gobat hic *tract.* 14. *num* 66. *

42. Quæritur III. An, & quando Pueri teneantur præcepto Communionis Paſchalis? Reſp. I. Certum eſt parvulos uſu rationis carentes, nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Communionem. Ita declarat Concilium Trid. *Seſſ.* 21. *Cap.* 4. bene ſubjungens: *Neque ideo tamen damnanda eſt Antiquitas, ſi eum morem in quibuſdam locis aliquando ſervavit.* Ratio eſt. Tum quia parvuli ſunt incapaces præcepti: tum quia ipſi non norunt debita cum reverentia hoc Sanctiſſimum Sacramentum ſuſcipere: qua de cauſa mos ille Antiquitatis miniſtrandi parvulis Euchariſtiam, poſtmodum authoritate Eccleſiæ ſublatus fuit.

43. Reſp. II. Tunc Pueri obligantur præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis, quando *ad annos diſcretionis pervenerant*; prout loquitur Concilium Lateranenſe *num.* 25. relatum. Cæterum, quando cenſendus ſit puer attigiſſe annos diſcretionis, ex actionibus rationalibus ipſius, cæteriſque circumſtantiis, prudenti judicio parentum, & vel maxime Confeſſariorum, diſcernendum eſt; cum aliis citius, alii tardius ſufficientem rationis uſum, & ſpiritualium rerum intelligentiam aſſequantur. Praxis autem obtinuit, ut octennes & novennes non compellantur ad Sacram Synaxin; atque inſuper Gobat *tract.* 4. *Theolog. Experim. num.* 88. poſt Suarez, & alios, notat, poſſe differri Communionem Paſchalem in unum alterumve annum, poſtquam puer eſt ſatis intelligens rerum ad illam rite obeundam ſpectantium.

* Quinimo loquendo de articulo mortis, ſi parvuli etiam octennes ferventer peterent S. Viaticum, eſſentque circa illud antea jam ſufficienter inſtructi, non foret parvulis petentibus hic panis Cœleſtis denegandus. Uti recte notat Boſco *de Sacramentis. diſp.*4. *ſect.*8. *Concl* 6. cum aliis, quos allegat. Ratio eſt; quia in talibus circumſtantiis prudenter ſupponi poteſt, annos diſcretionis per judicii maturitatem eſſe ſuppletos accedente adjutorio DEI, qui intellectum dat, & ſapientiam præſtat parvulis. Quodſi vero in ſimili ætate conſtituti parvuli ipſimet ferventer, & devote non peterent, habet Confeſſarius ſufficientem cauſam apud tam imbecillem ætatem, reſpectu cujus alias eſt ordinarie præſumptio de nondum ſufficiente maturitate, diſſimulandi realem Communionem: etenim ſignum hoc eſt, quod nondum ſufficienter penetrent dignitatem, & ſummam utilitatem tanti Sacramenti. *

44. Quæritur IV. Utrum mutis & ſurdis a nativitate ſit porrigendum Euchariſtiæ Sacramentum, non minus, ac alia Sacramenta. Et additur, *non minus, ac alia Sacramenta*: Nam certum eſt, poſſe ejuſmodi ſurdo & muto, ſi cæteroquin non appareat indiſpoſitus, miniſtrari Sacramentum Baptiſmi & Confirmationis, atque in articulo mortis extremam Unctionem. Deinde poteſt ipſi miniſtrari Sacramentum Pœnitentiæ, dummodo is, in quantum valet, ſignis ac nutibus peccata ſua confiteatur: nam in caſu tantæ impotentiæ ſufficere Confeſſionem per ſigna & nutus, paſſim fatentur Doctores. Inſuper cum ad Matrimonium contrahendum non requirantur certa verba, ſed ſufficiat ſolus conſenſus contrahentium exterius expreſſus, poteſt mutus & ſurdus, ſi velit, atque inveniat aliquam volentem, matrimonium contrahere: *Cum quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*, ut habetur *c. Cum apud, de Sponſal.* Sanchez *lib.* 1. *de Matrimon diſp.* 8. *n.* 12. & alii. Verum de Sacramento Euchariſtiæ loquendo,

45. Reſp. Poteſt ejuſmodi ſurdo & muto etiam miniſtrari Sacramentum Euchariſtiæ, præſertim tempore Paſchali, atque in articulo mortis; dummodo aliunde non appareat indiſpoſitus. Ita Abbas Panormitanus in *c. Cum apud, de Sponſalibus*, Layman *lib* 3. *tract.* 4. *cap.*4 *n.* 5. & alii. Quinimo, ſi diſcretio talium ſit maturior & perfectior, poſſe ipſi SS. Euchariſtiam ſæpius miniſtrari, utpute in Feſtis ſolemnioribus, cenſet Herinex *cit. diſp.* 6 *quæſt.* 2 *n.* 16. Ratio eſt: quia tales muti & ſurdi ita quandoque ſunt perſpicacis & acuti ingenii, ut multa explicatu difficilia ex ſignis & nutibus facile percipiant, & viciſſim manifeſtent; ergo viſa aliorum Fidelium ad Sacram Synaxin accedentium devotione, facile diſtinguere valent Cibum illum Angelicum a profano, accedente ſimul interiori illuſtratione Spiritus ſancti: & conſequenter, ſtantibus præmiſſis; poterit ipſis, utpote viatoribus, miniſtrari *Panis Angelorum, Factus Cibus Viatorum.*

46. Porro quæ hactenus dicta ſunt de mutis & ſurdis, longe magis locum habent in Energumenis (hoc eſt, a dæmone obſeſſis) epilepticis, & aliis infirmis: qui proinde non ſolum in Paſchate, ac mortis articulo, verum & aliis temporibus rite communicantur; dummodo Sacram Euchariſtiam abſque irreverentia ſumere poſſint, & cæteroquin indiſpoſiti non appareant.

47. Quæritur V. Quænam ſint pœnæ non communicantium in Paſchate? Reſp. Tales & vivi ingreſſu Eccleſiæ arcendi ſunt, & mortui Eccleſiaſtica Sepultura privandi; Ita enim ſtatuitur in Concilio Lateranenſi, & *c. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnit. & remiſſ. num.* 25. relato: quamvis hæ pœnæ non ipſo jure incurrantur, ſed primum per ſententiam Judicis infligendæ ſint, prout colligitur ex contextu illorum verborum, & tenet communis.

48. Quæritur VI. An aliquando licite poſſit differri Sacra Communio ultra tempus Paſchale? Reſp. Id fieri poſſe ob aliquam rationabilem cauſam, atque accedente conſilio proprii Sacerdotis; prout patet ex verbis Concilii Lateranenſis, *cit. num.* 25. relatis. Cæterum per proprium Sacerdotem, de cujus conſilio poſſit differri Communio Paſchalis, non ſolum intelligitur proprius Parochus, aut ejus Superior, ſed etiam Confeſſarius, qui eo tempore Confeſſionem pœnitentis excipere poteſt: cenſetur enim ad hoc a propriis animarum Paſtoribus eo ipſo delegatus, quod poteſtatem acceperit Confeſſiones excipiendi. Herinex *loc. cit. n.* 38.

49. Et conformiter dictis reſponderi poterit ad illud dubium, an prævidens ſibi futurum impedimentum communicandi Tempore Paſchali, teneatur prævenire, & prius communicare? Etſi enim quoad hoc ſint diverſæ Doctorum ſententiæ, quorum aliqui negant, alii vero affirmant, adeſſe talem obligationem præveniendi; nihilominus dicendum, quod tunc de licentia proprii Sacerdotis differenda ſit Communio ultra tempus Paſchale, juxta cit. Concilium Lateranenſe. Niſi forte prævideatur impedimentum duraturum per totum annum; tunc enim oportebit prævenire. Lugo *cit. diſp.* 16. *n.* 74. *& ſeqq.*

QUÆSTIO V.
Quid ſit ſentiendum de Communione frequenti, & quotidiana?

SUMMARIUM.

50. *Communio quotidiana nullo jure præcepta eſt.*
51. *Solvitur inſtantia.*
52. *Frequens & quotidiana Communio, per ſe loquendo commendatur.*
53. *Quid ſpectatis variis hujus vitæ impedimentis? Notabilis ſententia D. Auguſtini.*
54. *An ea Laicis negotiatoribus, & conjugatis permittenda?*
55. *Quid obſervandum circa Moniales?*
56. *Frequens Confeſſio, & Communio, an ſit nota Prædeſtinationis?*

50 CONCL. I. Communio quotidiana nullo Jure Divino, aut Eccleſiaſtico, præcepta exiſtit. Ita communis; idque noviſſime declaravit Decretum S. Congregatio

tionis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, *circa Communionem Quotidianam* 1679. *die* 12. *Februarii editum*, quod incipit, *Cum ad aures*, eſtque approbatum ab Innocentio Papa XI. Ratio eſt: quia juxta *c. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnit. & remiſſ.* de facto ſufficit communicare ſaltem in Paſchate; non obſtante, quod olim Laici tribus ſaltem temporibus in anno, nempe in Natali Domini, Paſchate, & Pentecoſte, communicare debuerint, *arg. c. Etſi non frequentius*, & *c. Sæculares, de conſecr. diſt.* 2.

51. Nec obſtat illud S. Anacleti Papæ *c. Peracta, de conſec. diſt.* 2. *Peracta conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus*. Reſp. enim cum Gloſſa ibidem, hoc intelligendum eſſe de Sacerdotibus, qui conficiunt ſeu conſecrant, idque patet tum ex Summario ibidem, tum ex ſequentibus Capitulis. Porro loquendo de cæteris, non adeſſe talem obligationem, clare deſumitur ex Concilio Trident. *Seſſ.* 22. *cap.* 6. ubi nihil præcipiens, ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret, quid cuperet tantum indicans, inquit: *Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis Fideles aſtantes non ſolum ſpirituali affectu, ſed Sacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctiſſimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret*.

52. CONCL. II. Frequens, quin & quotidiana Communio, per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte hujus Sanctiſſimi Sacramenti, utiliſſima eſt, atque a Sanctis Patribus ſemper commendata. Hinc S. Ambroſius *lib.* 5. *de Sacramentis, cap.* 4. ac refertur *can. Non iſte, de conſecr. diſt.* 2. ſic loquitur: *Iſte panis quotidianus eſt: accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere*, cum concordantiis. Unde Concilium Trident. *Seſſ.* 13. *cap.* 8. Fideles exhortatur ad frequentem Communionem, & eam Fidei conſtantiam, animique devotionem ac pietatem, *ut Panem illum ſuperſubſtantialem frequenter ſuſcipere poſſint*.

53. Dicitur, *per ſe loquendo*: Nam per accidens, & ſpectatis diverſis vitæ hujus impedimentis, ac diſtractionibus (ut taceatur remorſus peccati gravioris) communius fieri ſolet, quod Laici ſæculares ad Sacram Communionem ea, qua par eſt, reverentia, & animæ ſuæ fructu, quotidie ſumendam, minus videantur diſpoſiti. Proinde in hoc ſenſu S. Auguſtinus, relatus *can. Quotidie, de conſecr. diſt.* 2. ſic ait: *Quotidie Euchariſtiæ Communionem percipere nec laudo, nec vituperare, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo, & exhortor: ſi tamen mens ſine peccandi affectu ſit*.

54. CONCL. III. Quod ad Sæculares negotiatores attinet, frequens ad Sacram Alimoniam acceſſus, Confeſſariorum, ſecreta cordis explorantium, judicio relinquendus eſt, qui ex conſcientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem proceſſu Laicis negotiatoribus, & Conjugatis, quod proſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt; quamvis Conjugati ſerio admonendi ſint, ob Sacratiſſimam Euchariſtiæ reverentiam amplius continentiæ vacandum, puriorique mente ad Cœleſtium Epularum Communionem eſſe conveniendum. Ita citatum Decretum Sacræ Congregationis. Ubi idcirco ſubjungitur, quod Paſtoribus incumbat, non aliquos a frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis perceptione deterrere, vel accedentes repellere; ſed operam dare, ut unuſquiſque digne pro devotionis, & præparationis modo, rarius aut crebrius Dominici Corporis ſuavitatem deguſtet: & quod Epiſcopi, in quorum Diœceſibus viget hujuſmodi devotio erga Sanctiſſimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agere, eamque adhibito prudentiæ temperamento, ſublata tamen omnis irreverentiæ; & ſcandali ſuſpicione, alere debeant.

55. CONCL. IV. Moniales, quotidie Sacram Communionem petentes, admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis Inſtituto præſcriptis communicent: ſiquæ vero puritate mentis eniteant, & fervore ſpiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori & quotidiana Sanctiſſimi Sacramenti perceptione videri poſſit; id illis a Superioribus permittatur. Ita verbatim citatum Decretum: quod tum alibi, tum apud Jo: Cardenas *in Criſi Theologica ad propoſitiones ab Innocentio XI. damnatas*, circa finem legi poterit.

56. Pro coronide ſciendum, quod Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 56. Propoſitionem, *ſicut jacet*, merito condemnaverit: *Frequens Confeſſio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota Prædeſtinationis*. Quamvis enim frequens Sacramentorum Confeſſionis, & Communionis, debita cum reverentia & devotione receptorum uſus, recte connumeretur inter notas Prædeſtinationis (id eſt, inter ea ſigna, ex quibus probabiliter ſive conjecturaliter colligi valet, aliquem conſecuturum eſſe æternam Beatitudinem) prout oſtendit, atque pluribus SS. Patrum auctoritatibus firmat Hieremias Drexelius *Signo* 3. *Zodiaci*: id tamen in gentiliter viventibus locum habere nequit. Quia tales, hoc ipſo, quod vivant gentiliter, accedunt indiſpoſite, & Sacramenta illa recipiunt ſacrilege: atqui abſurdiſſimum eſt dicere, frequentem ſacrilegam Sacramentorum receptionem eſſe notam Prædeſtinationis; cum eo amplius Divina offendatur Majeſtas, quo frequentius ejuſmodi reiterantur Sacrilegia.

T R A C T A T U S XI.

DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS, JURE PATRONATUS, ET DECIMIS.

1. PRæſentium materiarum Tractatus ex profeſſo quidem ad Jus Canonicum ſpectare videtur, ubi ſub propriis Titulis tum de Eccleſiaſticis Beneficiis, ac Jure Patronatus, tum de Decimis, uberius agi conſuevit. Veruntamen quia circa præmiſſa plures occurrere ſolent materiæ practicæ, & Forum Conſcientiæ reſpicientes, merito etiam in Theologia Morali diſcutiuntur, ne culpabilis eorum ignorantia multorum peccatorum origo ſit, & fomentum.

D I S T I N C T I O I.

De Beneficiis Eccleſiaſticis, eorumque Collatione.

Q U Æ S T I O I.

Quid, & quotuplex ſit Beneficium Eccleſiaſticum?

S U M M A R I U M.

1. *Præſens materia, cur hic tractetur?*
2. *Beneficium generatim, quid? Quomodo in propoſito ſumatur?*
3. *Beneficium Eccleſiaſticum, quid?*
4. *Tria in eo diſtinguuntur.*
5. *Quomodo ſit jus perpetuum?*
6. *Ejus Laicus eſt incapax.*
7. *Debet conſtitui auctoritate Eccleſiæ.*
8. *Beneficia Eccleſiaſtica majora, & minora,*
9. *Regularia, & Sæcularia,*
10. *Curata, & non curata, quæ?*
11. *Beneficia electiva, Patronata, & Collativa, ſeu libera, quæ?*

12. Be-

Digitized by Google

12. *Beneficia patrimonialia, & non patrimonialia,*
13. *Manualia, ſeu revocalia, & non manualia, quæ?*
14. *Dignitas, Perſonatas, & Officium, an differant?*
15. *Stricte quid ſit Dignitas,*
16. *Perſonatus, &*
17. *Officium?*

2. BEneficium generatim ſumptum aliud non eſt, quam benevola actio tribuens gaudium capientibus: quo modo comprebendit quodlibet Beneficium, tam Laicale, quam Eccleſiaſticum. In propoſito ſermo eſt de ſolis Beneficiis Eccleſiaſticis, quæ authoritate Eccleſiæ ſunt inſtituta, atque conferri ſolent Clericis propter officia ſpiritualia, & honeſtam eorundem ſuſtentationem, ne alioquin in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare, vel negotiari cogantur; ſimulque, ut adimpleatur illud Apoſtoli 1. *Corinth.* 9. *Qui altari deſerviant, cum altari participant.*

3. CONCL. I. *Beneficium Eccleſiaſticum*, eſt jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, propter aliquod officium ſpirituale, perſonæ Eccleſiaſticæ authoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita in re Doctores communiter.

4. Tria ſiquidem in Beneficio Eccleſiaſtico diſtinguuntur Primum, eſt *officium aliquod ſpirituale*, utpute obligatio recitandi Horas Canonicas, deſerviendi alicui Eccleſiæ, adminiſtrandi Sacramenta, celebrandi certas Miſſas, &c. Et hoc eſt omnino ſpirituale, non tamen eſt beneficium, ſed fundamentum & cauſa beneficii Eccleſiaſtici; nam *propter Officium datur Beneficium*, *c. ult. de Reſcriptis, in* 6. Secundum, eſt *jus percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis*; & hoc jus proprie dicitur Beneficium; eſtque ſpirituale, quia oritur ex ſpirituali officio. Tertium, ſunt ipſi *fructus percipiendi ex bonis Eccleſiaſticis*, id eſt, ex bonis Deo dicatis, atque Eccleſiæ donatis: Et hi ſunt quid temporale, liciteque venduntur abſque labe Simoniæ, prout patet in fructibus Decimarum.

5. Additur in data definitione, *jus perpetuum*: Quia de natura Beneficii Eccleſiaſtici eſt, ut inſtitutum perpetuo duret, & non conferatur ad certum duntaxat tempus, ſed regulariter ad totam vitam Beneficiarii; adeoque Beneficiarius in eo intituletur, ſeu inveſtigatur, *arg. c. Sanctorum, diſt.* 70. ibi: *In qua Eccleſia quilibet titulatus eſt, in ea perpetuo perſeveret.*

6. Et ſubjungitur, *perſonæ Eccleſiaſticæ*: Quia Laicus eſt incapax Beneficii Eccleſiaſtici: ante omne enim Beneficium requiritur prævius Clericatus, ſeu prima ſaltem Tonſura, adeo ut ſine eo quis ad beneficium poſſidendum ſit inhabilis: nam generaliter Laici ſpiritualia poſſidere non poſſunt, *c. Cauſam, de Præſcript.* & alibi.

7. Dicitur ultimo, *authoritate Eccleſiæ conſtitutum*: Quia Beneficia non niſi authoritate Eccleſiæ inſtitui, ſeu erigi poſſunt: Unde ſi quis certas Miſſas, vel etiam Anniverſarium, in perpetuum fundaverit, niſi ſimul approbatio Epiſcopi acceſſerit, non erit Beneficium, ſed tantum pia donatio, vel Legatum pium. Barboſa *lib.* 3. *Juris Eccleſiaſt. univ. cap* 4. *num.* 16. Engel, & alii.

8. CONCL. II. Beneficia Eccleſiaſtica varie dividuntur. Ita omnes, & patet inductione. Inprimis enim *Beneficia* alia ſunt *Majora*; ut Papatus, Patriarchatus, Cardinalatus, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus: quibus addunt Abbatiam; nam Abbates in ſuos *quaſi Epiſcopalem juriſdictionem* obtinent, *c. Abbates, de Privileg. in* 6. Et hæc communi nomine Beneficii, ac niſi ſecus exprimatur, comprehendi non ſolent, cum ſint *Culmina Dignitatum*; prout appellantur *cap. Venerabilis, de Præbendis*. Alia dicuntur *Beneficia Minora*; ut ſunt cætera prædictis inferiora.

9. Deinde *Beneficia* alia ſunt *Regularia*, alia *Sæcularia*. Illa ſunt, quæ ſolis Regularibus competunt, aut pro ipſis tantum inſtituta fuerunt: ut Abbatia, Prioratus &c. *Sæcularia* econtra cenſentur, quæ ſunt addicta, ſeu debita ſæcularibus Clericis; id eſt, illis, qui nullam Regulam ex Ordinibus ab Eccleſia approbatis ſunt profeſſi, ſed in ſæculo exiſtentes ſerviunt Deo ſub Statu Clericali. Et de hac diviſione loquitur illud receptum Canoniſtarum: *Sæcularia Beneficia ſæcularibus, & regularia regularibus ſunt conferenda*, c. *Cum ad noſtram*, & *c. Officii, de Electione*, juncto Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *de Reform. cap.* 10. Intellige, niſi cauſa neceſſitatis exigente, deque conſenſu Superiorum, aliud fieri expediat.

10. Rurſum alia ſunt *Beneficia curata*, quæ videlicet curam animarum habent annexam: qualia habent Parochi, &c. Alia dicuntur *Beneficia non curata*, ſeu quibus nulla ejuſmodi animarum cura eſt annexa: & in dubio Beneficium cenſetur non curatum, ac proinde aſſerenti curatum, incumbit hujus probatio.

11. Inſuper Beneficia Eccleſiaſtica juxta triplicem modum, quo communiter conferri ſolent, dividuntur in collativa ſeu libera, in patronata, & in electiva. *Beneficia electiva* vocantur, quæ conferuntur per electionem legitime celebratam, atque a Superiore confirmatam. *Patronata*, quæ ad Patroni præviam præſentationem, & ſubſecutam inſtitutionem a Prælato factam conferuntur. Seu brevius: *Patronata* ſunt, quæ ſubſunt Juri Patronatus. Tandem *Beneficia collativa*, ſeu *libera* appellantur, quæ per liberam Superioris collationem ſine prævia Capitulari electione, vel alterius præſentatione conferuntur.

12. Beneficia ulterius dividuntur in patrimonialia, & non patrimonialia. *Patrimonialia* dicuntur, non quod patrimonii naturam ſeu rationem habeant (nam ſucceſſiones in Beneficiis Eccleſiaſticis ſemper iniquæ, deteſtabiles, & Sacris Canonibus inimicæ reputantur, *c. Accepimus, de Pactis*, & *c. Ad extirpandas ſucceſſiones, de filiis Presbyt.*) ſed quia juxta Fundatoris inſtitutionem non poſſunt conferri, niſi Clericis ex tali patria, loco, vel Parochia oriundis. *Beneficia non patrimonialia* viciſſim ſunt, quæ cuilibet digno, undecunque oriundo, conferri valent.

13. *Beneficia* tandem alia dicuntur *manualia*, alia *non manualia*. Prioris generis ſunt ea, quæ ad nutum conferentis evocari poſſunt; & propterea etiam appellantur *Beneficia revocabilia*. Sed hæc non ſunt proprie dicta Beneficia, cum de ſe non ſint perpetua. *Beneficia non manualia* econtra ſunt, quæ ſemel collata amplius adimi non poſſunt, niſi certis de cauſis a Jure expreſſis.

14. Quæres, quid ſit Dignitas, Perſonatus, & Officium, & an differant? Reſp. I. Hujuſmodi vocabula quandoque ſumuntur pro ſynonimis, prout liquet ex *c. Cum acceſſiſſent, de Conſtitut.* ubi idem Primiceriatus primo appellatur *Perſonatus*, deinde *Dignitas*, & tandem *Officium*. Unde in horum vocabulorum uſu attendendam eſſe locorum conſuetudinem, paſſim notant Doctores, ut Valleſius *tit. de Præbend. n.* 7. Pirhing. *eod. n.* 10. & alii.

15. Reſp. II. Stricte loquendo prædicti termini inter ſe differunt: nam *Dignitas*, eſt præcedentia cum juriſdictione; *Perſonatus* vero præcedentia ſine juriſdictione. Unde ea Beneficia cenſentur Dignitates, quæ habent annexam præeminentiam, atque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum cum imperio, & juriſdictione; & quidem (ut notat Sylveſter *Verſ. Dignitas, n.* 1.) in Foro externo contentioſo: ut Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia. Fatendum tamen, Dignitatem etiam oriri poſſe ex inſtitutione: ut ſi in inſtitutione Beneficii cautum fuerit, quod ſit Dignitas. Item ex conſuetudine: nam ſi de conſuetudine Eccleſiæ aliqua reputetur Dignitas, licet de Jure non ſit talis, tamen Dignitas cenſeri debet.

16. *Perſonatus*, proprie accipiendo hunc terminum, eſt præcedentia ſine juriſdictione: qualem habere cenſetur ille, qui præ cæteris Canonicis ſui ordinis locum magis honorificum in Choro, in Capitulo, in Proceſſionibus, & hujuſmodi, obtinet. Unde Beneficium illud, cui talis præeminentia ſedis, & præcedentiæ abſque juriſdictione annexa eſt, dicitur eſſe *Perſonatus*.

17. *Officium* tandem eſt adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum ſine alia ſpeciali præcedentia, vel juriſdictione: qualem adminiſtrationem habent Sacriſta, Cuſtos, Theſaurarius, & hujuſmodi.

QUÆ-

QUÆSTIO II.
De Collatione Beneficiorum.
SUMMARIUM.

18. *Beneficia, quibus modis conferri ſoleant?*
19. *Alii modi eadem obtinendi.*
20. *Per Electionem, quomodo valide acquirantur?*
21. *Major pars eligentium, quæ?*
 Vota majora, quæ ſint?
22. *Sanior pars eligentium, quæ?*
23. *Per Præſentationem, quomodo acquiruntur Beneficia?*
 (a) Diſt. 3. per totum.
24. *Inſtitutio, quid?*
25. *Inſtitutio triplex, videlicet Authorizabilis,*
26. *Collativa, ſeu Verbalis, &*
27. *Inſtitutio corporalis, ſeu realis.*
28. *Inveſtitura, inſtallatio &c. quid, & quam ſit neceſſaria?*
29. *Per liberam collationem conferri Beneficium, & Collatio Beneficii, quid?*

18. CONCL. I. Beneficia Eccleſiaſtica tribus potiſſimum modis obtineri, conferrique ſolent; videlicet per Electionem, Præſentationem, & liberam Collationem. Ita communis; atque deſumitur ex illa vulgata diviſione Beneficiorum in electiva, patronata, & collativa, de quibus n. 11. jam dictum eſt.

19. Dicitur notanter, *tribus potiſſimum modis*: Nam, quamvis hi tres ſint communiores, & præcipue uſitati modi, quibus Beneficia Eccleſiaſtica obtineri, conferrique ſolent, ea nihilominus etiam nonnullis aliis modis acquiri poſſunt: utputa per Poſtulationem, per Translationem Epiſcoporum ab uno Epiſcopatu ad alium, item per permutationem, & Reſignationem in favorem tertii cum ſecuta collatione. De quibus partim in progreſſu, partim uberius in Jure Canonico per diverſos Titulos tractatur.

20. CONCL. II. Ut per electionem valide acquiratur, & conferatur Beneficium Eccleſiaſticum, neceſſe eſt, quod ea ſit canonice celebrata, & facta a majori atque ſaniori parte Capituli, ſive eorum, quibus jus eligendi competit. Ita deſumitur ex *c. Quia propter*, & *c. In Geneſi, de Electione*, & aliis locis Juris Canonici; ubi dicitur, quod electio non valeat, niſi vel omnes, vel major & ſanior pars Capituli, conſenſerit in electum.

21. Circa quod notandum, quod *major pars* cenſeatur ea, ubi eſt major numerus eligentium reſpectu totius Capituli præſentis. De jure enim non ſufficit (quidquid ſit de ſpeciali quorundam locorum conſuetudine contraria, de qua Engel *tit. de Election. n.* 37. poſt Zypæum) habere majora, ſeu plura vota comparatione alterius minoris partis, *c. Eccleſia, l.* 1. *de Election.* ſed requiruntur majora vota reſpectu totius Capituli præſentis; ita ut, ſi ſint duodecim Vocales, requirantur ſaltem ſeptem vota, *arg. c. Cumana, de Election.* & *c. Si cui, eod. in* 6. Sufficit autem quicumque exceſſus ultra medietatem, etiamſi foret unius medii voti, v. g. ſi eſſent tredecim Vocales, ſeptem vota jam ſufficerent.

22. Porro *pars ſanior* cenſetur ea, quæ eſt juſtior, & majori ratione nititur & authoritate. Gloſſa *in tit. c. In Geneſi*, ſive, ut alii loquuntur, *pars ſanior* dicitur, quæ conſtat Viris dignitate, ætate, ac tempore officii, nec non & prudentia, pietateque magis conſpicuis. Verum ſi nihil opponatur, nec non & in dubio, major pars numero præſumitur etiam ſanior, *c. Eccleſia,* 57. *de Elect.* ibi: *Cum ubi major numerus eſt, zelus melior præſumatur*, cum concordantiis.

23. CONCL. III. Per Præſentationem conferuntur, atque obtinentur Beneficia Eccleſiaſtica, quando ad præſentationem Patroni, & inſtitutionem ſubſecutam, factam a Prælato, ea conferuntur. Ita in re communis. Dicitur, *ad præſentationem Patroni*; id eſt, illius, qui habet jus præſentandi Clericum idoneum ad tale Beneficium: & id proprio nomine appellatur *Jus patronatus*, de quo inferius (a) ex profeſſo dicetur.

24. Additur, *& inſtitutionem ſubſecutam, factam a Prælato*: Siquidem *Inſtitutio*, eſt conceſſio Beneficii ad præſentationem Patroni facta: & tam ipſa, quam præſentatio, pertinet ad Jus patronatus. Beneficium namque Juris patronatus non dicitur proprie conferri, cum Ordinarius non eligat perſonam providendam; ſed proprie Ordinarius dicitur inſtituere, Patronus vero præſentare. Barboſa *lib.* 3. *Juris Eccleſiaſt. univ. cap.* 13. *n.* 4.

25. Cæterum allata particula intelligenda eſt de Inſtitutione collativa. Nam, ut notat Fagnanus *in c. Cum Eccleſia, n.* 28. *& ſeqq. de Cauſa poſſeſſ. & propriet.* tres a SS. Canonibus aſſignantur ſpecies Inſtitutionis. Prima dicitur *Inſtitutio authorizabilis*: nec aliud eſt, quam approbatio ad curam animarum, *arg. c. Cum ſatis, de Officio Archidiac.* ubi Summarium ſic habet: *Archidiaconus ſine mandato Epiſcopi non committit curam animarum, id eſt, non habet inſtitutionem authorizabilem.*

26. Altera vocatur *Inſtitutio collativa* (quam alii *verbalem* appellant) eſtque ea, per quam titulus Beneficii confertur: ut ſi Epiſcopus, vel alius ordinarius Collator, præſentato ad Beneficium, vel verbis expreſſis, vel per literas impertiatur confirmationem. Et hæc omnibus ad Beneficium Eccleſiaſticum præſentatis adeo eſt neceſſaria, ut ſi propria authoritate Beneficium occupent, fructus illius colligant, aut ſimile quid facere præſumant, eo ipſo jus ex præſentatione ſibi quæſitum amittant, *arg. c. Avaritiæ, de Elect. in* 6 & poſt Garciam *de Beneficiis, p.* 11. *c.* 12. *n.* 217. tradit Engel *tit. de Inſtit. n.* 2.

27. Tertia tandem dicitur *Inſtitutio corporalis*, ſive (ut alii loquuntur) *realis*: neque aliud eſt, quam miſſio in poſſeſſionem Beneficii; quando nempe datur cuipiam actualis poſſeſſio ipſius. De hac fit mentio *c. Ad hæc, de Offic. Archidiaconi*, ibi: *Inſtitutio corporalis, tam ſuper Beneficiis, quam etiam Dignitatibus ad ipſum* (Archidiaconum) *debeat pertinere.*

28. Et hæc Inſtitutio corporalis alio nomine vocatur *Inveſtitura, Inſtallatio, Miſſio in actualem poſſeſſionem*. Neque enim quoad titulum inſtitutus, poſſeſſionem etiam vacuam Beneficii propria authoritate, & ſine licentia, ſive introductione Superioris, apprehendere debet: alioquin pœna ſaltem arbitraria per Prælatum puniendus erit. Covarruvias *lib.* 3. *variar Reſ. cap.* 16. *nu* 7. *& ſeqq* Engel *tit. de Inſtitut. n.* 4. & alii. Præſertim, ſi alicujus Eccleſiæ conſuetudo ſpecialis, vel ſtatutum id exigat, prout limitat Layman *in c. Noſti, n.* 5. *de Elect.* alioquin enim illum, qui habet jus in re, ſive titulum canonicum Beneficii, poſſe propria authoritate vacantem ejuſdem poſſeſſionem apprehendere abſque alio Superioris, vel Judicis decreto, cenſet Pirhing *tit. de Præbendis, n.* 55. citans alios.

29. CONCL. IV. Per liberam Collationem confertur, & obtinetur Beneficium Eccleſiaſticum, quando illud ſolo jure Prælati libere, abſque prævia Capitulari electione, vel præſentatione, confertur. Ita communis. Unde Barboſa *loc. cit. n.* 3. ait, quod *Collatio Beneficii* ſit a Superiore gratuito facta conceſſio. Et hæc alio nomine vocatur *Proviſio*: quia is, cui eſt facta collatio, dicitur de Beneficio proviſus, aut Beneficium de perſona ejus proviſum.

QUÆSTIO III.
Quinam Beneficia libere conferre poſſint?
SUMMARIUM.

30. *Papa habet poteſtatem conferendi Beneficia totius Mundi.*
31. *Solet ea conferre tribus modis, videlicet,*
32. *Jure præventionis.*
33. *Jure devolutionis.*
34. *Collatio Beneficii ab Epiſcopo devolvitur ad Capitulum.*
 Limitatur hoc.
35. *Et Jure concurſus, quomodo?*
36. *Quid juris, ſi idem Beneficium a Papa, & inferiore, duobus conferatur?*
37. *Epiſcopus eſt ordinarius Collator Beneficiorum ſuæ diœceſis.*

Digitized by Google

Habet ſuper his intentionem fundatam.
38. *Collatio Eccleſiarum Parochialium per Concurſum, quæ?*
39. *Forma dicti Concurſus.*
40. *Quid cenſendum de Primis precibus Imperatoris?*
41. *Non debent eſſe ſecundæ.*
42. *In quibus Beneficiis non habeant locum?*

30 CONCL. I. Papa de Jure communi habet poteſtatem conferendi omnia Beneficia Eccleſiaſtica totius Mundi. Ita unanimis Catholicorum; & habetur expreſſum in Jure Canonico variis in locis, ut *c. 2. de Præb. in 6. & c. Si Papa de Privil. in 6.* & *Clem. un. Ut lite pendente &c.* ibi: *Ad quem* (Romanum Pontificem) *Eccleſiarum, Perſonatuum, Dignitatum, aliorumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum plena & libera diſpoſitio, ex ſuæ poteſtatis plenitudine noſcitur pertinere.* Unde receptum dictum eſt, quod Papa habeat concurrentem juriſdictionem cum omnibus Eccleſiæ Prælatis: quinimo ipſe eſt *Ordinarius Ordinariorum.*

31. CONCL. II. Tribus præcipue modis Papa ſolet Beneficia conferre, videlicet jure præventionis, jure concurſus, & jure devolutionis. Ita Rebuffus *in praxi. tit. de Devolutionibus, §. 46.* & alii; idque oſtenditur inductione.

32. Inprimis *Jure præventionis* id fit, quando Romanus Pontifex cuipiam confert gratiam expectativam ad Beneficium primo vacaturum: *arg. c. Dudum, & c. Licet Eccleſiarum, de Præbend. in 6.* cum concordantiis. Et hoc eſt ſpeciale in Summo Pontifice, neque alteri conceſſum, quod Beneficium, ſeu Præbendam nondum vacantem certæ perſonæ promittere, & jus ad illud dare queat, *arg. c. Nulla de Conceſſ. Præbendæ.* Idque adeo verum eſt, quod etiam promiſſio Beneficii vacaturi per Prælatum Papa inferiorem facta nihil valeat, nullamque inducat obligationem, *c. Relatum & c. Ex tenore eod.* Ubi hujuſmodi promiſſiones Beneficii vacaturi, etiam ſcriptis datæ, non tenere dicuntur, cum ſint attentatæ contra diſpoſitionem Concilii Lateranenſis.

33. Deinde *Jure devolutionis* Beneficia Eccleſiaſtica conferuntur a Papa, quando propter negligentiam conferendi, vel moram eligendi ab inferioribus Eccleſiæ Prælatis commiſſam, talis poteſtas conferendi ab inferioribus devolvitur ad Summum Pontificem. Quia enim Eccleſiæ Cathedrales, & Regulares ultra tres menſes vacare, ſeu Prælato carere non debent, *text. clar. c. Ne pro defectu, de Electio.* alia vero Beneficia intra ſemeſtre, ſeu ſex menſes conferenda ſunt, *c. Nulla de Conceſſ. Præbend.* Hinc, ſi ordinarii Electores aliquem intra præfatum tempus eligere, aut ei Beneficium conferre negligant, vel eligant, ſeu conferant illud indigno, jus eligendi vel conferendi Beneficium plerumque devolvitur ad proximum Superiorem, ac eo etiam negligente, gradatim ad Summum Pontificem, *c. Quamquam de Electio. in 6. & cit. cap. Nulla de Conceſſ. Præbend.*

34. Veruntamen in hoc poſteriori loco habetur ſpecialis limitatio, dum ſtatuitur, quod quando ad Epiſcopum ſpectat collatio Beneficii, & ipſe ultra debitum tempus conferre diſtulit, tunc non ad Superiorem ſive Metropolitanum, ſed ad Capitulum devolvatur collatio illius Beneficii. Idque merito ſtatutum fuit propter communionem, quæ eſt inter Epiſcopum, & Capitulum ſuum Cathedrale: quamquam hoc ipſum procedat duntaxat in Beneficiis, quæ pertinent ad Epiſcopum jure proprio, non autem in devolutis ad Epiſcopum propter negligentiam, vel delictum Inferioris Collatoris; ut obſervat Abbas *in cit. cap. Nulla, de Conceſſ. Præbend.* citans alios.

35. Tandem *Jure concurſus* Papa conferre poteſt Beneficia Eccleſiaſtica, eo quod ipſe cum quolibet ordinario Collatore concurrat in poteſtate, & juriſdictione. Nam quamvis Papa poteſtatem conferendi Beneficia Ordinariis contulerit, ſibi tamen majorem reſervavit, *c. Dudum de Præb. in 6.*

36. Unde de plenitudine poteſtatis poteſt Summus Pontifex quælibet totius Mundi Beneficia Eccleſiaſtica conferre, etiam nulla interveniente negligentia inferiorum Collatorum ordinariorum, & tunc inter Papam, & reliquos inferiores Collatores datur locus præventioni, ita ut qui prior contulit, ejus collatio rata ſit. Quod ſi idem Beneficium a Papa uni, & ab Ordinario alteri collatum ſit eadem die, nec appareat, quæ collatio fuerit prius facta, erit potior conditio poſſidentis: ſi vero neuter poſſideat, præfertur is, cui Papa, vel ejus Legatus, contulit Beneficium, *text. clar. Si a ſede de Præbend. in 6.*

* Porro illud adhuc notandum hic eſt, quod Summus Pontifex, etſi valeat de plenitudine poteſtatis conferre omnia Beneficia totius mundi: hanc tamen poteſtatem abſolutam non exerceat apud multas Nationes ob varia Concordata inter Sedem Apoſtolicam, & ſimiles Nationes erecta, juxta quæ ſe ſolet regulare. Sic de Concordantiis Germaniæ plura poterunt videri in Jure Canonico *lib. 3. Decret. tit. 6. §§. 18 & 19.* *

37. CONCL. III. Poſt Papam ordinarius Collator Beneficiorum in ſua Diœceſi eſt Epiſcopus. Patet hoc ex *c. Nullus omnino, 16. q. 7. & c. Cum ex injuncto, §. fin. de Hæreticis,* ibi: *Ad cujus* (Epiſcopi) *officium tam inſtitutio, quam deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere.* Hinc Abbas *in cit. c. Cum ex injuncto n. 2.* ait, quod Epiſcopus fundatam intentionem habeat ſuper inſtitutione, ac deſtitutione Sacerdotum, in Beneficiis ſuæ Diœceſis: & ſi alius ſibi vendicat, probare debeat, jure ſpeciali id ſibi competere; quia de Jure communi iſta pertinent ad Epiſcopum. Unde de his inferioribus Collatoribus impræſentiarum non eſt neceſſe agere; cum potius ſpecialia jura, quæ nonnullis inferioribus Collatoribus competunt, inſpicienda veniant.

38. Quæres, quid cenſendum de Collatione Parochialium Eccleſiarum per Concurſum? *Reſp.* De hoc ex profeſſo agi in Concilio Tridentino *Seſſ. 24. de Reform. cap. 18.* Cum enim maxime expediant animarum ſaluti, eas a dignis, & idoneis Parochis gubernari: hinc Concilium ibidem ſaluberrime decrevit, ut vacante Eccleſia Parochiali, interim, ſi opus fuerit, idoneus in ea Vicarius cum congrua fructuum portionis aſſignatione conſtituatur, donec ipſi de Rectore provideatur. Exinde voluit, ejuſmodi Parochias non arbitrio Epiſcopi, ſed per Concurſum eſſe conferendas.

39. Porro forma concurſus hæc aſſignatur, ut vacante Eccleſia Parochiali intra decem dies, vel aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, aliquot Clerici, ad Eccleſiam regendam idonei, coram deputandis Examinatoribus nominentur; vel, ſi ita pro Regionis more videatur magis expedire, per Edictum etiam publicum ad talem Parochiam aſpirantes vocentur, & comparentes examinentur per Examinatores in Synodo Diœceſano deputatos: & qui peracto examine idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, aliiſque rebus ad vacantem Eccleſiam gubernandam opportunis, Epiſcopo denuntientur. Ex quibus deinde Epiſcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit; ipſique, & non alii, Parochia conferatur, prout amplius habet Concilium Tridentinum *loc. citat.* Verum ab hoc Concurſu ſunt eximendæ nonnullæ Parochiæ, de quibus infra *Diſtinct. 3. num. 41. & 42.*

40. Quæres ulterius, quid ſit cenſendum de Primis Precibus Imperatoris? *Reſp.* Romanus Pontifex Imperatori recens electo, & a Papa confirmato, id poſtulanti, per ſpeciales literas concedere ſolet pro Eccleſiis Germaniæ ſingulare privilegium, virtute cujus in qualibet Eccleſia ſemel perſonam idoneam, ſibi gratam & acceptam, ordinario Collatori nominare poſſit, qui ad Beneficium vacans, dummodo cæteroquin ſit idoneus, omnino recipi debeat. Et hujuſmodi nominatio per Romanum Imperatorem facta dicitur proprio nomine, *Primæ Preces Imperatoris.*

41. Cæterum prædictæ Preces Imperatoris ſunt intelligendæ, dummodo idem Collator non niſi ſemel, id eſt, pro unico tantum Beneficio gravetur: nam alioquin non primæ, ſed ſecundæ Preces cenſerentur. Gravaſſe autem tunc cenſentur, ſi Preces ad effectum pervenerint, atque ſupplicans

actu

actu Beneficium illud obtinuerit: nam ſi hic Precibus renunciaverit, vel ex quocunque alio impedimento Beneficium illud non obtinuerit, nihil prohibet, quin Imperator novas Preces pro alio ad eundem Collatorem dirigere valeat.

42. Ab his tamen primis Precibus excipiuntur Dignitates Pontificales, & primæ poſt illas; ut Præpoſituræ, vel Decanatus: item Prælaturæ, primæque dignitates in Monaſteriis, & Eccleſiis Collegiatis. Excipiuntur etiam Beneficia, quæ pertinent ad Jus patronatus Laicorum: nam huic Pontifex nunquam cenſetur derogare, niſi id exprimat. Inſuper primæ preces Imperatoris locum non habent, niſi ordinarius Collator ad minus quatuor Beneficia conferre poſſit: nam ſi unum duntaxat, vel alterum conferendum habeat, non tenetur ejuſmodi Preces admittere. Quinimo hæc clauſula, *Dummodo ipſi Collatores, & Collatrices, ſaltem quatuor Beneficia conferre habeant*: Litteris Pontificiis, Cæſareæ Majeſtati dictam facultatem concedentibus, inſeri ſolet; ne alioquin facile contingat, ut quis toto vitæ ſuæ tempore impediatur ab uſu juris liberæ ſuæ Collationis. Engel *tit. de Præbend. n.* 70. Wagnerek *cap. Is cui §. 2. eod. in 6.*

QUÆSTIO IV.

Quibus conferenda ſint Beneficia? ubi & de Conditionibus ex parte eorum requiſitis.

SUMMARIUM.

43. *Beneficia Eccleſiaſtica non niſi dignis conferenda.*
44. *Ea dignioribus in conſcientia conferri debeat.*
45. *Mens Concilii Trident. circa hoc. Et Decretum Innocentii XI.*
46. *Concluſio procedit de omnibus Beneficiis curatis.*
47. *Quid de Beneficiis ſimplicibus,*
48. *Patrimonialibus, & Patronatis?*
(b) Ut infra dicetur Diſt. 3. n. 44. & ſeqq.
49. *Eccleſiæ magis utilis, quis?*
50. *Dignus reſpectu Beneficii, & dignior, quis?*
51. *Unde deſumenda major Dignitas?*
52. *Indignus, quis?*
53. *Conditiones, ut quis ſit dignus ad Beneficium.*
54. *I. Thorus legitimus.*
55. *II. Status Clericalis.*
56. *III Ætas legitima. Et quæ ſit talis?*
57. *IV. Cœlibatus.*
58. *V. Abſentia cenſuræ, atque irregularitatis.*
59. *Quid de excommunicato excommunicatione minori?*
60. *VI Probitas morum. VII. Scientia debita. VIII. Habilitas corporis.*
61. *IX. Intentio Status Eccleſiaſtici.*
62. *X. Carentia Beneficii incompatibilis.*
(c) Juxta dicenda Diſt. 2. n. 19. & ſeqq.
63. *Electio indigni eſt ipſo jure irrita.*
64. *Valet tamen electio digni omiſſo digniore.*

43. CONCL. I. Certum eſt, Beneficia Eccleſiaſtica non niſi dignis, atque idoneis, conferenda eſſe. Ita communis: nam rectæ rationi adverſatur, aſſumere ad officium ſpirituale perſonam inidoneam. Hinc *c. Grave nimis de Præbend.* dicitur: *Grave nimis eſt, & abſurdum, quod quidam Eccleſiarum Prælati, cum poſſint viros idoneos ad Eccleſiaſtica Beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec litterarum ſcientia ſuffragatur: carnalitatis ſequentes affectum, non judicium rationis: unde quanta Eccleſiis damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat &c.*

44. CONCL. II. Electores, Patroni, & Collatores Beneficiorum, præſertim curatorum, quantum in ipſis eſt, ſive in ipſorum libera diſpoſitione, tenentur in conſcientia ad præferendum inter dignos digniorem, ſeu quem magis Eccleſiæ utilem ipſi judicaverint. Ita poſt D. Thomam 2. 2. *qu.* 63. *art.* 2. & *qu.* 185. *artic.* 5. Doctores paſſim; adeo, ut Lugo *diſput.* 35. *de juſt. & jure ſect.* 2. *num.* 10. hanc ſententiam appellet communiſſimam. Deſumitur hoc ex *cap. Metropolitano, diſt.* 64 volente, quod *optimus ordinetur*. Concordat textus *c. Licet* 8. *quæſt.* 1. ibi: *Qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium*, & alibi. Accedit ratio: quia diſpenſationes ſpiritualium principalius ordinantur ad utilitatem communem, juxta illud 1. *Corinth.* 12. *Unicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem*: atqui communis iſthæc utilitas non obſervatur, quando in diſpenſatione ſpiritualium, ſeu promotione ad Beneficia Eccleſiaſtica, illi, qui ſunt ſimpliciter minus boni, præferuntur melioribus; ergo.

45. Hinc Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *c.* 1. *de Reform.* expreſſe ait: *Alienis peccatis communicantes mortaliter peccant, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint, ad Eccleſias promoveant.* Quorum verborum ſenſum, cæteroquin admodum clarum, cum nonnulli Authores ſiniſtra interpretatione perverterint, Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 47. Propoſitionem damnavit: *Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc digniores non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum ſumpto comparativo pro poſitivo; vel ſecundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit Concurſus.* Hactenus Propoſitio damnata.

46. Dicitur notanter in Concluſione, *Beneficiorum, præſertim curatorum.* Eam enim poſt citatum Decretum Innocentii XI. procedere non ſolum de Epiſcopatibus, de quibus ex profeſſo loquebatur Concilium Tridentinum; ſed etiam de omnibus illis; qui habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ſive ſint Abbates, ſive Vicarii, aut Priores nullius Diœceſis, ſive Prælati Regulares, ob identitatem rationis; quin etiam de illis, qui eliguntur ad Beneficia Parochialia: ad longum deducit Jo. Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitionem* 47. *Innocentii XI.*

47. Notat tamen citatus Author *num.* 2. neque Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Reform.* neque Propoſitionem allegatam Innocentii XI agere de Beneficiis ſimplicibus, & nullam animarum curam habentibus: nam Concilium expreſſe agit de Paſtoribus Eccleſiarum; Propoſitio vero citata agit contra eos, qui Concilium perperam interpretabantur. Hinc non pauci Doctores apud Lugonem *loc. cit. num.* 10. oppoſitum tenent de Beneficiis ſimplicibus: & quod in his non ſit peccatum mortale, prætermittere digniorem, dummodo vere dignus & idoneus inſtituatur, cenſet Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 15. *num.* 8. poſt Sotum, Leſſium & alios: ſiquidem Eccleſia plerumque non magnum inde detrimentum patitur.

48. Additur in Concluſione, *quantum in ipſis eſt*: Nam in Beneficiis patrimonialibus, ſive quæ ex primæva Fundatione, ſtatuto vel conſuetudine; certo perſonarum generi, v. g. talis Familiæ, Patriæ &c. conferenda ſunt, id obſervari debet, dummodo adſint idonei, qui ex tali genere inſtitui poſſint; non obſtante, quod alii meliores, ſed extranei, præſto ſint. Deinde, quando Patronus, præſertim Laicus, præſentat Clericum dignum ad Beneficium, tenetur eum Epiſcopus inſtituere (b) haud obſtante, quod judicet aliquem alium fore digniorem. Siquidem hic eſt favor ſpecialis, & privilegium, ratione Fundationis Patrono conceſſum, ut quem voluerit, præſentare valeat; dummodo is cæteroquin idoneus ſit, ac dignus. Quinimo ex hoc fundamento probabiliter tradunt nonnulli Authores, quos citat, & ſequitur Layman *loc. cit. cap.* 15. *num.* 7. Patronum Laicum plerumque ſatisfacere obligationi ſuæ, ſi præſentet dignum, ac idoneum, adeo ut periculum non ſit, Eccleſiam ex illius proviſione damnum accepturam: quamvis ſecus dicendum ſit de Prælatis, & Patronis Eccleſiaſticis, utpote quibus ex officio incumbit, Eccleſiæ quam optime providere.

49. Dicitur ultimo, *ſeu quem magis Eccleſiæ utilem judicaverint*: Quia non tenetur quis aſſumere ſimpliciter meliorem, ſed meliorem quoad regimen Eccleſiæ, qui ſcilicet poſſit Eccleſiam & inſtruere, & defendere, & pacifice gubernare,

Digitized by Google

prout loquitur Doctor Angelicus *cit. q.* 185. *art.* 3. Unde & Concilium Trid. *loc. cit.* notanter monet, eos a Promotoribus eſſe promovendos ad Eccleſias, *quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint*. Hinc pro dictorum intelligentia.

50. Notandum, quod *Dignus* reſpectu Beneficii Eccleſiaſtici dicatur omnis ille, qui habet ſufficientiam, omneſque qualitates Jure requiſitas ad ejus miniſterium. *Dignior* vero, qui comparatione aliorum majorem ſufficientiam, aptitudinemque ad adminiſtrandum habere dignoſcitur. Et quidem iſthæc major ſufficientia, dignitaſque, non præciſe menſuranda eſt ex majori doctrina, vel majori probitate, aut nobilitate; ſed conjunctim ex omnibus animæ & corporis dotibus, ipſaque aptitudine ad regendum, adeo ut Eccleſiæ, ſive Prælaturæ, cui præficitur, utilior fore credatur.

51. Et notanter hoc additur. Nam major iſthæc dignitas eſt deſumenda per comparationem ad bonum commune: contingit autem quandoque, quod ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſciens poſſit magis conſerre ad bonum commune, propter potentiam, vel induſtriam ſæcularem, vel propter aliquid hujuſmodi; uti notat D. Thomas *cit. quæſt* 63. *art.* 2.

52. Tandem *Indignus* cenſetur, cui deeſt aliqua ex qualitatibus ad miniſterium Beneficiale Jure requiſitis. Quod ultimum, ut melius pateat, ſit

53. CONCL. III. Ad hoc, ut quis ſit dignus ſive idoneus ad Beneficium Eccleſiaſticum, plures requiruntur conditiones; videlicet Thorus legitimus, Clericatus, Ætas conveniens, Cœlibatus, Abſentia Cenſuræ atque Irregularitatis, Probitas morum, Scientia debita, Habilitas corporis, Intentio Status Eccleſiaſtici, & Carentia alterius Beneficii incompatibilis. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 34. *dubit.* 17. & *ſeqq.* omnes has conditiones ad longum explicans, & alii paſſim.

54. Itaque ad obtinendum Beneficium Eccleſiaſticum requiritur. I. *Thorus legitimus*; hoc eſt, quod quis ex legitimo Matrimonio procreatus fuerit. Illegitimus enim cujuſcunque Beneficii incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur.

55. II. *Status Clericalis*; id eſt, ut quis ſaltem prima Tonſura initiatus ſit. Nam alias quilibet, & ad quodlibet Beneficium inhabilis exiſtit; adeo quidem, ut non ſufficiat, poſt illud jam acquiſitum tonſurari. *c. Ex litteris. de Tranſaction.* Quinimo ſi Beneficium ex ſua inſtitutione requirat certum Ordinem, quicunque illo Ordine caret, hoc ipſo inhabilis cenſetur ad ejuſmodi Beneficium: niſi forſan dictum Ordinem intra tempus a jure præſcriptum obtinere valeat; prout adeptus Eccleſiam Parochialem ſatisfacit, ſi *infra annum a ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum, ſe faciat ad Sacerdotium promoveri. c. Licet Canon. de Elect. in* 6.

56. III. *Ætas legitima*, niſi cum aliquo diſpenſetur. *c. Cum in cunctis, de Election.* Porro pro quocunque Beneficio ad minimum requiritur ætas quatuordecim annorum inchoatorum; prout noviſſime ſtatuit Concilium Trident. *Seſſ.* 23. *cap.*6. *de Reform.* ibi: *Nullus ante decimum quartum annum Beneficium poſſit obtinere*. Deinde ad Dignitates, vel Perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, requiruntur viginti duo anni ſaltem inchoati, juxta Concilium Tident. *Seſſ.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* Verum ad Beneficium Parochiale requiruntur anni viginti quinque ad minus inchoati. *cit. c. Licet canon. de Elect. in* 6. ibi: *Decernentes, collationes de parochialibus Eccleſiis, his, qui non attigerint vigeſimum quintum annum, de cætero faciendas viribus omnino carere*. Tandem ad Epiſcopatum requiritur ætas triginta annorum. *cit. c Cum in cunctis, de Election.*

57. IV. *Cœlibatus*; hoc eſt, ut quis non ſit Matrimonio ligatus. Siquidem qualibet collatio Beneficii facta ei, qui Matrimonio junctus eſt, invalida exiſtit: niſi forſan quis conſentiente conjuge Caſtitatem voverit perpetuam, nec bigamus exiſtat. c. *Sane*, 2. *de Clericis conjugatis*. Quinimo, ſi Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus habeat Beneficium, & poſtea contrahat Matrimonium, illud ipſo jure perdit. *arg. cap.* 1. & *c. Quod a te, eod.* & cum communi Doctorum tradit Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. diſp.* 42. *num.* 4.

58. V. *Abſentia Cenſuræ atque Irregularitatis*; hoc eſt, ut quis non ſit detentus ullo Juris impedimento, utpute Irregularitate, Excommunicatione, aut alia Cenſura Eccleſiaſtica. Collatio ſiquidem Beneficii nulla eſt, ipſoque jure irrita, ſi fiat excommunicato excommunicatione majori, vel ſuſpenſo, aut interdicto; prout patet *ex c. Poſtulaſti, de Clerico excommunicat.* & *c. Cum dilectus, de Conſuetud.* & *c.* 3. *de Poſtulat. Prælat.* cum concordantiis.

59. Additur notanter, *excommunicato excommunicatione majori*: Quia, ſi Beneficium conferatur excommunicato excommunicatione minori, collationem non eſſe ipſo jure irritam, ſed irritandam *arg. c. Si celebrat. de Clerico excommun.* cenſet Leſſius *loc. cit. num.* 116. quamvis nonnulli oppoſitum teneant.

60. VI. *Probitas morum.* Et VII. *Scientia debita.* Et VIII. *habilitas corporis*. Hoc eſt, ut quis bonis moribus, & ſcientia commendabilis exiſtat. *c. Cum in cunctis. de Elect.* & alibi: ſimulque ea corporis aptitudine præditus ſit, ut decenter officium ſuum præſtare valeat.

61. IX. *Intentio Status Eccleſiaſtici*. Si enim quis accipiat Beneficium Eccleſiaſticum eo duntaxat animo, ut ex ejus fructibus ſuſtentari valeat, donec Studia ſua abſolverit, vel divitem uxorem repererit, intentione poſtea Beneficium deſerendi, peccat mortaliter, nec poteſt tuta conſcientia illud retinere: Leſſius *loc. cit. dubit.* 26. *num.* 132. allegans communem. Nihilominus ſatis eſt, ut quis ſincero animo, bonaque fide proponat Statum Eccleſiaſticum retinere, neque ab eo reſilire, niſi juſta cauſa ſupervenerit: quia non eſt mens Eccleſiæ, per Beneficium ita firmiter aſtringere Clericum ad Statum Eccleſiaſticum, ut nulla de cauſa, licet adhuc ſit conſtitutus in Ordinibus minoribus, poſſit eum deſerere ineundo Matrimonium.

62. X. *Carentia alterius Beneficii incompatibilis*, juxta inferius dicenda *Diſt* 2. *Quæſt.*2. Cæterum hoc non ita intelligendum eſt, quaſi Collatio ſecundi Beneficii incompatibilis ſit nulla: quinimo ea eſt valida, ſed adepta illius pacifica poſſeſſione vacat primum; prout declaraſſe Sac. Congregationem Cardinalium Concilii Trid. Interpretum, refert Fagnanus *c. Super inordinata. n.*9. *de Præbend.* Quod ſi vero Beneficiarius utrumque retinere perrexerit, utroque privatus exiſtit ipſo jure. (c)

63. CONCL. IV. Electio indigni, ſeu carentis aliqua ex qualitatibus ad miniſterium Beneficiale jure requiſitis, irrita eſt, ac nullius roboris: valet tamen electio de digno celebrata omiſſo digniori. Prior pars patet ex pluribus textibus Juris Canonici, in explicatione ſingularum qualitatum hactenus adductis. Concordat Concilium Trident. *Seſſ.* 22. *cap.*4. *de Reform.* ibi: *Nec aliis impoſterum fiat proviſio, niſi iis, qui jam ætatem, & cæteras habilitates integre habere dignoſcantur: aliter irrita ſit proviſio*.

64. Altera pars eſt Zoeſii *cit. de Election num.* 45. Engel. *eod. num.*47. & aliorum. Ratio eſt: quia Eccleſia nullibi rejicit, neque irritat electionem de digno celebratam omiſſo digniore (bene tamen electionem indigni) idque ob bonum pacis: alioquin enim omnes propemodum electiones eſſent in diſcrimine, ac daretur locus infinitis litibus, ſi ea duntaxat de cauſa poſſet electio impugnari, atque irritari, quod non fuerit electus dignior. Nec obſtat, quod ſcienter eligentes dignum omiſſo digniori peccent. Nam *multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*. ut dicitur *cap. Ad Apoſtolicam, de Regularibus*.

QUÆSTIO V.

Quæ ſint obligationes Beneficiariorum?

SUMMARIUM.

65. *Obligatio Beneficiariorum multiplex.*
66. *Una, eſt Horarum Canonicarum recitatio.*

(d) Tract.6. Diſt. 1. num. 24. 31. & ſeqq.

67. *Alia,*

67. *Alia, eſt Reſidentia perſonalis.*
68. *Epiſcopi & Paſtores tenentur reſidere Jure Divino.*
69. *Alii vero Beneficiarii Jure Eccleſiaſtico.*
70. *De conſuetudine excipiantur Beneficia ſimplicia.*
71. *Solvitur inſtantia.*
72. *Quibus de cauſis liceat abeſſe a Beneficio?*
73. *Epiſcopus quando, & quamdiu poſſit abeſſe?*
74. *Item & Canonici.*
75. *Quid de Parochis?*
76. *An hi poſſint abeſſe ſine alia licentia per duos menſes? Affirmant aliqui.*
77. *Melius alii negant.*
78. *Quid in caſu ſubitæ neceſſitatis?*
79. *Vel in abſentia ultra duos menſes?*
80. *Solvitur inſtantia.*

65. CONCL. I. Obligatio Beneficiariorum multiplex eſſe poteſt, pro qualitate ſcilicet Beneficiorum, atque Fundationum diverſitate. Patet hoc: tum quia in una Fundatione plura Miſſarum onera Beneficiario imponuntur, quam in altera. Tum quia nonnulli eorum quandoque ad Chorum alligati exiſtunt, non vero alii. Tacentur aliæ ſpeciales obligationes, quæ quibuſdam Beneficiis vi primævæ ſuæ Fundationis impoſitæ ſunt, non aliis: unde tenor Litterarum Fundationis vel maxime inſpiciendus, & exacte obſervandus erit.

66. CONCL. II. Una principalis Beneficiariorum omnium, etiam necdum in ſacris Ordinibus conſtitutorum obligatio, eſt recitatio quotidiana Horarum Canonicarum. Ita communis, & patet ex jam ſuperius (d) dictis.

67. CONCL. III. Alia obligatio Clericis Beneficiariis incumbens, eſt Reſidentia perſonalis. Patet hoc tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 23. *de Reform. cap.* 1. tum ex Jure Canonico *toto Tit. de Clericis non reſidentibus.*

68. CONCL. IV. Epiſcopi, & Paſtores, quibus cura animarum commiſſa eſt, tenentur ad ejuſmodi Reſidentiam perſonalem de Jure naturali, & Divino. Ita Leſſius *lib.*2. *de juſt. & jure cap.* 34. *dubitat.*29. Herincx *diſp.*7 *de juſt. & jure quæſt.* 4. Vallenſis, & alii, idque ſatis aperte ſupponitur in Concilio Trid *cit. cap.* 1. ibi: *Cum præcepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, &c. Quæ omnia nequaquam ab iis præſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt.* Quibus verbis inſinuatur ratio Concluſionis: ſiquidem ſedulorum Paſtorum eſt, gregi ſuo invigilare, eique aſſiſtere, quod fit per Reſidentiam perſonalem; non autem Mercenariorum more eundem deſerere.

69. CONCL. V. Etiam reliqui Beneficiarii, curam animarum non habentes, ſpectato Jure communi Eccleſiaſtico, tenentur reſidere in loco Beneficii, ſive Dignitatem annexam habeant, *arg. cap.* 1. *& ſeq. de Clericis non reſid.* ſive aliud obtineant ſimplex Beneficium, quantumvis tenue ac modicum; prout deſumitur ex *c. Conquerente.* & *c. Inter quatuor, eod.*

70. Dicitur notanter, *ſpectato Jure communi Eccleſiaſtico:* Nam in primis hujuſmodi obligatio non deſcendit ex Jure naturali & Divino, ſed vel ex primæva Fundatorum intentione, vel ſaltem ex Sacris Canonibus jam allegatis. Deinde loquendo de Beneficiis ſimplicibus, ex generali conſuetudine totius Eccleſiæ eadem perſonalem Reſidentiam non amplius requirunt: ideoque poteſt Beneficiarius per Subſtitutum illis deſervire, niſi Fundator diſertis verbis oppoſitum expreſſerit. Fagnanus. *c. Cum omnes, n.* 14 *de Conſtit.* Vallenſis, Engal, & alii.

71. Quod ſi contra datas Concluſiones objicias; Juxta Regulam 68. Juris in 6. *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum,* cum concordantiis: ergo non tantum habens Beneficium ſimplex, ſed & quilibet alius poteſt deſervire per Subſtitutum. Reſp. negando conſequentiam: nam allata Regula fallit, ſeu patitur exceptionem, quando electa eſt induſtria & opera perſonæ; prout ipſa in collatione Beneficii ſemper electa intelligitur, *arg. c. Is cui, de Offic. Judicis delegati in* 6. Simulque, ut taceatur ſpecialis diſpoſitio Juris quoad hoc, contra rectam rationem eſt, ut non obſtante, quod Beneficium detur propter officium, unus habeat Beneficium, ejuſque emolumentum, & alter præſtet onus, atque officium, niſi major aliqua ratio cogat Clericum a ſuo Beneficio ad tempus abeſſe, eique interim per alium idoneum Subſtitutum deſervire.

72. CONCL. VI. Nihilominus juſta de cauſa quandoque licitum eſt abeſſe a loco Beneficii. Ita Concilium Trid. *cit. Seſſ.* 23 *de Ref. cap.* 1. ubi inquit: *Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnunquam abeſſe poſtulant, & exigunt.* Recte tamen ibidem ſubditur, quod quando tales, qui Beneficium Eccleſiaſticum curam animarum annexam habens obtinent, abeſſe contigerit, debeat cauſa legitimæ abſentiæ per Epiſcopum eſſe cognita, & approbata: ſimulque ipſi teneantur, Vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquere; ut quantum fieri poterit, ex ipſorum Paſtorum abſentia Oves concreditæ nullum damnum accipiant.

73. CONCL. VII. Epiſcopus extra tempus Adventus, Quadrageſimæ, ac ſolemniora Feſta, poteſt abeſſe ab Eccleſia ſua per duos, vel ad ſummum tres menſes, ſive continue interruptim, ſine alia Superioris approbatione, etiam cauſa duntaxat relaxandi animum. Ita colligitur ex cit. Concilio Trid. & notat Barboſa *ibidem in Collectaneis, n.* 15. & 16. & aliis quos citat. Ratio hujus affertur a Concilio Trident. ibi: *Quoniam, qui aliquantiſper tantum abſunt, ex veterum Canonum ſententia non videntur abeſſe; quia ſtatim reverſuri ſunt.*

74. CONCL. VIII. Canonici Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, poſſunt a ſuis Eccleſiis quolibet anno per tres menſes abeſſe, niſi ubi propriis Eccleſiarum conſtitutionibus longius ſervitii tempus requiritur. Ita Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* & Barboſa *ibi in Collectaneis, num.* 64. cum aliis. Intellige dummodo non omnes Canonici ſimul abſint, ſed tot ſemper remaneant, ut ſervitium Eccleſiæ poſſit peragi: quia Concilium non indulſit tres menſes abſentiæ toti Capitulo, ſed Canonicis, ſcilicet ſingulis per vices. Fagnanus *in c. Licet, n.* 55. *de Præbend.*

75. CONCL. IX. Parochi vel maxime reſidere tenentur propter periculū, ne in ipſorum abſentia quidam e Parochianis ſine Sacramentis decedant, aut in aliis ſpiritualibus auxiliis detrimentum patiantur. Nihilominus quia circa Parochos quoque non raro occurrunt cauſæ aliquantiſper aliorſum diſcedendi, provide idem Sac. Œcumenicum Concilium *cit. cap.* 1. ſtatuit in hæc verba: *Eadem omnia, etiam quoad culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de Curatis inferioribus, & aliis quibuſcumque, qui Beneficium aliquod Eccleſiaſticum, curam animarum habens, obtinent, Sacroſancta Synodus declarat, & decernit; ita tamen, ut quandocumque eos, cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata, abeſſe contigerit, Vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquant. Diſcedendi autem licentiam in ſcriptis, gratiſque concedendam, ultra bimeſtre tempus, niſi ex gravi cauſa, non obtineant.* Hæc Concilium: occaſione quorum

76. Quæritur, an Parochus per dictos duos menſes poſſit abeſſe ſine alia licentia Epiſcopi? Affirmant Navarrus *c.* 25. *Manualis, n.*121. Azorius *part.*2. *lib* 7.*cap* 4 *quæſt.*10 Bonacina & quidam alii. Rationem dant: tum quia ante Concilium id licebat, *arg. c. Præſentium,* & *c. Si quis in Clero,* 7. *q.*1. ubi per duos menſes, vel ſaltem per tres hebdomadas poterat Sacerdos a ſua Eccleſia abeſſe, atqui a Jure antiquo non eſt recedendum ſine novo Jure expreſſo, *l. Præcipimus, C. de Appellat.* Tum quia Epiſcopo, qui tamen magis tenetur reſidere, id expreſſe permittitur a cit. Concilio.

77. Oppoſita ſententia aſſerit, Parochos ne quidem primo bimeſtri poſſe abeſſe ſine licentia Epiſcopi. Ita Barboſa *in Colle-*

Colleſtaneis ad cit. cap. 1. Concilii Trid. *num.* 67. poſt Leſſium *lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 159. Vaſquez, & plures alios. Et ſubdit Barboſa *num.* 68. quod Garcias, & Armendar. deciſum referant, non poſſe Parochum per hebdomadam abeſſe non petita, vel non obtenta licentia, etiam relicto idoneo Vicario per Ordinarium approbato. Et hæc ſententia eſt conformior verbis Concilii Trident. proxime relatis, ut patet: quamvis ſimul attendi debeat praxis ſingularum Diœceſium, & an rigor iſte ſit ibidem receptus. *Credo tamen* (inquit cit. Leſſius) *non eſſe uſu receptum*.

78. Illud certum eſt, quod quando ſubita neceſſitas occurrit, qua nequit Parochus Epiſcopum adire, fas ſit eidem ad breve tempus abeſſe abſque expreſſa Epiſcopi licentia (nam ſubita neceſſitas, cum gravis ſit, non patitur dilationem, neque moram) dummodo relicto idoneo Vicario bene provideatur, ne in ſua abſentia Grex ſibi commiſſus ſpirituale damnum patiatur.

79. Inſuper certum eſt, ſi per longius tempus, utputa ultra duos menſes, Parochus ſive conjunctim, ſive diviſim, a ſua Parochia abeſſe velit, requiri cauſam graviorem, atque expreſſam licentiam Epiſcopi; prout indicat cit. Concilium Trid. juncto c. *Licet canon.* § *fin. de Electiou.* ubi dicitur, quod ſuper Reſidentia perſonali Parochi facienda *poteſt Ordinarius ipſius gratiam diſpenſationis ad tempus facere; prout cauſa rationabilis id expoſcit*.

80. Nec obſtat, quod Parochus Jure naturali teneatur ad Reſidentiam perſonalem. Reſp. enim, id intelligendum ſecluſa juſta cauſa, & ceſſante legitima diſpenſatione. Verum de Reſidentia Beneficiorum, & pœnis non reſidentium, plura Canoniſtæ *Tit. De Clericis non reſidentibus*, *&c.*

* APPENDIX

Qualiter Beneficiario obligato dimittere Beneficium ob Simoniam in ejuſdem Receptione commiſſam practice ſuccurri queat?

Equidem totum illud ſuo modo jam erui poſſet, partim ex *tract.* 5. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. *ar.* 4. partim ex Jure Canonico *lib.* 5. *Decret. tit.* 3. § 14. nihilominus ſuccincte ibidem dicta recapitulando, ſimulque ipſam praxin in caſibus, qui Confeſſario aliquoties, præſertim tempore alicujus Jubilæi occurrere poſſunt, docendo, præ omnibus ante oculos poni debent pœnæ, quæ propter Simoniacam receptionem Beneficii incurruntur, quales ex Jure Canonico *loc. cit.* § 11. breviter extrahuntur, ſuntque præſentes. *Primo*, Excommunicatio reſervata Summo Pontifici, quæ tamen non incurritur, ſi gravitas culpæ, vel ſaltem pœna annexæ cenſuræ inculpabiliter ignoretur. Quinimo, etſi etiam ea incurratur; ab hac tamen Regulares Mendicantes abſolvere poſſunt. *Secunda* Irregularitas, ſi ante abſolutionem a cenſura exerceatur actus Ordinis a tali Beneficiario. *Tertio* nullitas collati ſimoniace Beneficii; ita ut prorſus nullum in illud acquirat Jus, nec fructus inde perceptos faciat ſuos. *Quarta* perpetua inhabilitas præſertim ad illud ipſum Beneficium deinceps obtinendum.

Ulterius, dum ſimilis caſus in Confeſſionali proponitur, examinetur *Primo*, an proprie adſit Simonia, nec interveniat aliquis verus titulus excuſans. De quo vide *Tr.* 5. *D.* 3. *q.* 3. *Secundo*, cognita vera Simonia attendatur, num fuerit præciſe mentalis, vel conventionalis; aut realis, de quibus in *tract.* 5. *loc. cit.* nam quoad primas duas ſpecies, etſi graviter peccetur, pœnæ tamen ſupra allegatæ non contrahuntur. *Tertio*, ſi fuerit deprehenſa Simonia realis, & quidem utrobique ſaltem ex parte completa (puta propter præſentationem ad Beneficium ex centum ducatis promiſſis; interea dando quinquaginta) tunc attendendum ulterius, num illa Simonia fuerit commiſſa ab ipſo recipiente Beneficium, vel per aliquem tertium ignorante illo, qui Beneficium recipit: e. g. ſi Parens, vel conſanguineus Beneficiati, inſcio ipſo; dediſſet patrono quinquaginta ducatos, ut præſentet filium, aut cognatum ſuum. *Quarta*, quando Simonia realis foret commiſſa per tertium ignorante Beneficiato, tunc ſi dictum Beneficium eſſet ſimplex, poſſet ad retinendum diſpenſare Epiſcopus: quinimo ipſemet Beneficiatus, qui integro triennio ignorans invincibiliter illam Simoniam a tertio commiſſam, bona fide Beneficium poſſedit, poteſt illud ulterius tuta conſcientia retinere etiam abſque ulteriori diſpenſatione. De quo vide Jus Canonicum *loc. cit. n.* 329. *Quinta*, quodſi autem Simonia realis fuiſſet ab ipſomet Beneficiato, vel ſaltem per tertium eo ſciente commiſſa, recurrendum foret Romam ad Datariam, ſi Simonia eſſet publica, vel ad Pœnitentiariam, ſi foret occulta. Ubi ex Tiburtio Naeſr. in ſua manuductione ad praxin *part.* 3. *cap.* 8. notetur *Sexto*, quod ſacra Pœnitentiaria non ſemper cenſeatur diſpenſare, quando abſolvit, nec ſemper rehabilitet, quando diſpenſat. Poteſt enim ſubinde abſolvere a peccato Simoniæ, & a cenſura annexa, nec tamen diſpenſare quoad Irregularitatem per exercitium ordinum a dicto Beneficiario cenſuræ ſubjecto contractam. Item poteſt diſpenſare quoad Irregularitatem; nec tamen rehabilitare ad dictum Beneficium, vel alia obtinenda. Aliquando tamen (etſi valde raro, & non niſi ex cauſa graviſſima) contingere poteſt, ut quis per eaſdem litteras ſimul abſolvatur a cenſura, diſpenſetur in Irregularitate, & rehabilitetur ad Beneficia in futurum obtinenda.

Ut totum magis capiatur, ponamus, Titium Nobili habenti Jus Patronatus Laicale ad Beneficium A. promiſiſſe centum, & actu dediſſe ex his quinquaginta aureos, ex quo etiam fuit præſentatus, & actu obtinuit Beneficium. Vix integro anno elapſo ſub aliquo familiari decurſu reſciens nullitatem collationis Beneficii, & fluentem exinde obligationem reſtituendi fructus perceptos, ac dimittendi dictum Beneficium (quas graviſſimas pœnas antea ignorabat) pœnitentia ducitur, inſtantiſſime rogans Confeſſarium, ut ſibi procuret Romæ in Pœnitentiaria (quoniam caſus adhuc occultus eſt) diſpenſationem tam quoad fructus perceptos retinendos, quam quoad ipſum Beneficium. Pro motivo diſpenſandi allegat ſuam, ſuorumque conſanguineorum paupertatem; item periculum diffamationis, ſi relinquat Beneficium. Quid agendum Confeſſario? Reſp. Poſſe quidem eundem tentare formando nomine Titii ad Sacr. Pœnitentiariam ſupplicem libellum. Duo tamen prophetizo tali. *Imprimis* probabiliſſime quoad fructus perceptos obtinebit diſpenſationem, ſi Supplicans Beneficiatus conſiderato ſuo, ac ſuorum proximorum Conſanguineorum ſtatu fuerit pauper: alias debebit inſtituere compoſitionem relinquendo ſaltem certam partem in Reſcripto ſpecificatam aliis cauſis piis ibidem determinatis: puta in pauperum ſubventionem, & Eccleſiæ, in qua Beneficium ſitum erat, utilitatem. *Secundo*, quoad rehabilitationem in dicto Beneficio ordinarie impetrabit nihil, ſed inſcribetur Supplicæ: *dimittat*: intellige *Beneficium*.

Inhærendo adhuc allegato proxime caſui, ſi Romæ tentare diſpenſationem placeat, poterit practice Supplica taliter inſtrui.

Titius (ponitur in Sacr. Pœnitentiaria nomen fictum) *cuidam Nobili habenti Jus Patronatus Laicale quoad Beneficium A. promiſit in occulto centum, & actu dedit quinquaginta aureos in fine, & pacto, ut ipſum præſentet, prout etiam exinde præſentatus obtinuit Beneficium. Vix anno integro a tempore poſſeſſi Beneficii elapſo ex familiari diſcurſu devenit in notitiam, quod Collatio iſta nulla fuerit, & quod teneatur ad reſtitutionem fructuum exinde perceptorum, ac ad dimiſſionem ipſius Beneficii, quas pœnas omnes antecedenter ignorabat. Cum autem vitium illud adhuc ſit occultum, & Orator prematur paupertate, ac prudenter timeat periculum infamiæ, ſi Beneficium dimittat, humillime ſupplicat pro diſpenſatione ad effectum, ut fructus perceptos, & ipſum Beneficium valide, ac licite retinere valeat. Pro qua gratia &c.*

Ad talem Supplicam, ſi non in hoc, ſaltem in alio caſu Simoniaco aliquando factam ipſemet legi, a Sacr. Pœnitentiaria poſt repetitam ternam inſtantiam ſemper loco alicujus favorabilis reſponſi fuiſſe inſcriptum Supplicæ: *dimittat* - intellige *Beneficium*. Igitur his ſtantibus.

Quæ-

Quæres I. Quidnam ulterius agendum, & quomodo pauperculo tali ſuccurrendum ſit? Reſp. I Quoad fructus jam perceptos, dummodo talis ipſummet Beneficium ſimoniace acquiſitum dimittat, poſſe adhuc ſuccurri, formando de novo aliquam Supplicam, in qua rogetur, ut ſaltem fructus ex dicto Beneficio perceptos retinere liceat. Prout etiam ſibi ſpem facere poterit vel condonationis abſolutæ (quando Orator fuerit pauper) vel alias ſaltem alicujus compoſitionis, uti jam innuimus ſupra. Reſp. II. Si hoc Beneficium ſimoniace obtentum dimittat, & paupertate preſſus ſupplicet, ut ſaltem habilitetur ad alia, pariter ſubinde impetrabit, prout ex noſtro Neverro adjungo formulam conceſſionis ſequentis.

Pro parte Sacerdotis Latoris præſentium Nobis oblata petitio continebat, quod ipſe alias a Sacra Pœnitentiaria abſolutionem, & diſpenſationem ſuper Irregularitate per eum contracta obtinuit, cum hoc tamen inter cætera, ... ut ad quæcunque Beneficia Eccleſiaſtica in futurum obtinenda perpetuo remaneret inhabilis .... cum autem dictus Lator hujuſmodi inhabilitatem per aliquod tempus ſuſtinuerit, & preſſus ſive propria, ſive ſuorum paupertate, Beneficia recipere, licite poſſe deſiderat; ideo pro ſuæ conſcientiæ quiete cupit Sedem Apoſtolicam ſecum deſuper diſpenſari. Quare &c. Nos &c. Diſcretioni tuæ committimus, quatenus, ſi eſt ita, cum dicto Latore, audita prius ejus Sacramentali Confeſſione, dummodo ſuffragentur ſibi digni Pœnitentiæ fructus, & merita, ſalvis alioquin remanentibus omnibus aliis ſibi in prædictis abſolutione, & diſpenſatione impoſitis, quod præmiſſis non obſtantibus, quæcunque Beneficia Eccleſiaſtica, ſive cum cura, ſive ſine cura quatenus illa ei alias canonice conferantur, recipere, retinere, fructuſque recipere licite valeat, miſericorditer diſpenſes in Foro Conſcientiæ &c. Datum &c.

Ubi Confeſſarius in Executione talis gratiæ ad tria advertat. *Primo*, an verificetur motivum, ob quod hæc gratia conceditur: quale motivum in allegato reſcripto eſt *Paupertas*, poſſet tamen, ſi adſit, etiam alia gravis cauſa adduci. *Secundo*, attendat ad merita, & fructus talis pœnitentis Simoniaci, utrum nimirum a tempore delicti meliorem inſtituerit vitam. *Tertio* notet, quod quamvis in memorata formula pœnitentis rehabilitetur ad quæcunque Beneficia cum, vel ſine cura; id tamen non ſoleat fieri ſemper, ſed aliquando ad ſimplicia tantum, aliquando etiam ad alia, conſiderata qualitate delicti, tempore primæ obtentæ gratiæ, & meritis pœnitentis.

Quæres. II An poſt trinam jam denegationem Sac. Pœnitentiariæ nulla amplius ſpes in memorato caſu ſuperſit Titio retinendi per aliquam diſpenſationem ipſum Beneficium ſimoniace antea acquiſitum? Reſpondeo in ſimili caſu vix ullam amplius ſupereſſe ſpem. Interea tamen practicus quidam, & peritus Styli Curiæ Romanæ ſuaſit, quatenus adhuc ſupplicetur, ſaltem ut Oratori daretur certum aliquod tempus congruum ad hoc, ut quatenus opus, Beneficium ſuum ſine ſcandalo, & ſalva propria verecundia dimittere valeat: ubi ſubinde concedi ſolet alius adhuc annus cum inſcriptione: *Dimittatur intra annum*. Tale temporis ſpatium, ſi infra illud ſupplicetur de novo, ſolet bis, vel ter adhuc ad ſecundum, & tertium annum prolongari perdurante gravi cauſa aliqua motiva, & tandem (uti Roma ſcripſit ille Practicus) ſucceſſive ad dies vitæ prolongabitur. Hoc ſi obtinuerit Simoniacus, felicem ſe poterit reputare. Interea in ſimili caſu pro primo anno prorogationis emanavit Reſponſum a Sacra Pœnitentiaria ſequentis tenoris:

Sacra Pœnitentiaria tibi Confeſſario a Latore electo concedit facultatem, ipſum Latorem, quatenus ſic eſt ita, audita prius ejus Sacramentali Confeſſione, a quibuſvis Sententiis, Cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas propter præmiſſa quomodolibet incurrit, Simoniæ labe, & exceſſibus hujuſmodi Authoritate Apoſtolica abſolvendi, & cum eodem ſuper Irregularitate per eum ex violatione cenſurarum quomodolibet contracta ad ſuos Ordines licite exercendos, eadem Authoritate Apoſtolica diſpenſandi, ſibique fructus ex ipſo Beneficio male perceptos, quatenus vere ſit pauper, ita ut illos reſtituere nequeat, mediante aliqua Eleemoſyna arbitrio ſuo taxanda, & in pauperes diſtribuenda condonandi; injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, quodque intra annum ſub pœna relabendi eo ipſo in eaſdem cenſuras, ipſum Beneficium libere dimittat, nec non culpabiles in præmiſſis, quantum poteſt, moneat, & inducat ad impetrandam a Sede Apoſtolica abſolutionem, & aliis injunctis de Jure injungendis. In Foro Conſcientiæ, & in Sacramentali Confeſſione tantum, & non aliter, neque ullo alio modo. Ita quod hujuſmodi abſolutio, diſpenſatio, & condonatio in foro judiciario nullatenus ei ſuffragentur. Datum Romæ in Sacra Pœnitentiaria die 16. Februarii. Anno 1725.

Quæres III. Quid practice agendum Confeſſario e Beneficiato Simoniaco electo, ut tale Reſcriptum proxime allegatum executioni mandet? Reſpond. Talis Confeſſarius, antequam ad executionem litterarum Apoſtolicarum procedet. I. indaget, an crimen hoc Simoniæ ſit adhuc occultum; eſt enim hæc conditio, ſine qua non diſpenſaret Sac. Pœnitentiaria. II. Utrum motiva diſpenſandi in Supplica allegata ſint vera: puta an Beneficiatus conſideratis conſiderandis ſit pauper, & num foret periculum diffamationis, ſi dimitteret Beneficium. III. Præſuppoſita Confeſſione Sacramentali huic Beneficiato Simoniaco pro modo culpæ Simoniæ, & exercitii Ordinum in Cenſuris, per quod Irregularitatem contraxit, imponat pœnitentiam, & inſuper injungat ei, quod in illo Reſcripto additur, ut ante annum finitum, niſi interim novam prorogationem Romæ impetret, *Beneficium dimittat*, & *culpabiles in præmiſſis*, id eſt, complices, & comparticipes ejuſdem delicti Simoniæ, quantum moraliter poteſt, moneat, & inducat ad impetrandam a Sede Apoſtolica abſolutionem. IV. Demum abſolvat a cenſuris, ac peccatis, & diſpenſet in Irregularitate contracta. *

DISTINCTIO II.

De Incompatibilitate, Renunciatione, & Permutatione Beneficiorum.

QUÆSTIO I.

Quæ Beneficia ſint incompatibilia, vel compatibilia?

SUMMARIUM.

1. *Mala ex pluralitate Beneficiorum ſimul retentorum obvenientia.*
2. *Ea quandoque poſſunt abeſſe.*
   Et dantur Beneficia compatibilia.
3. *Incompatibilitas Beneficiorum ex duplici capite oritur.*
4. *Si unum ſufficit ad honeſtam ſuſtentationem, non licet plura habere.*
5. *Quod Beneficium cenſeatur ſufficiens ad congruam ſuſtentationem?*
6. *Beneficia de ſe compatibilia, quæ?*
7. *Beneficia ſimplicia ultra duo nequeunt haberi.*
8. *Alia Beneficia compatibilia recenſentur.*
9. *Beneficia de ſe incompatibilia, quæ?*
10. *Beneficia uniformia ſub eodem tecto, quæ?*
11. *Corollarium de duabus Capellaniis ejuſdem Eccleſiæ.*
12. *Beneficium ſimplex poteſt adjungi alteri, tenues redditus habenti.*

1. QUanta mala oriri ſolent in Eccleſia Dei, dum nonnulli plura obtinent Beneficia Eccleſiaſtica, paucis comprehendit Pontifex *c. Quia in tantum, de Præbend.* dicens, quod *multitudo Præbendarum canonibus inimica, diſſolutionis materiam & evagationis inducit, certumque continet periculum animarum*. Eadem mala amplius deplorat Pontifex *in Extrav. Execrabilis, de Præbend.* eo quod execrabilis quorundam ambitio, & improbitas importuna, plura a Romanis Pontificibus non tam obtinere, quam extorquere plerumque noſcuntur Beneficia: adeo, ut (præter alia incommoda, quæ ibidem recenſentur) multi alii litterati, probique Viri a conſecutione competentium Beneficiorum impediantur, cultus Divinus minuatur, hoſpitalitas in ipſis Beneficiis debita non ſervetur, atque Eccleſiarum detrahatur commodis & honori, quæ carentes Defenſorum auxilio in juribus ſuis, & libertatibus multipliciter collabuntur.

2. Quia

Digitized by Google

2. Quia vero talia incommoda atq; inordinationes, quandoque certis concurrentibus circumſtantiis abeſſe poſſunt; hinc non ſequitur, univerſim illicitum eſſe, plura ſimul habere Beneficia: Quinimo eorum quædam eſſe compatibilia, ſatis indicat textus *in c. Gratia, de Reſcriptis, in* 6. ibi: *Si talia ſint beneficia, quæ ſimul nequeunt de jure teneri.* Et idem manifeſte ſupponit Concilium Trid. *Seſſ. 7. cap 4. de Reform.* ibi: *Plura curata, aut alias incompatibilia Beneficia*: nam hujuſmodi limitatio fruſtra apponeretur, niſi aliqua extarent Beneficia compatibilia. Hinc Quæſtio remanet, unde oriatur, & quæ ſit incompatibilitas Beneficiorum Eccleſiaſticorum.

3. CONCL. I. Incompatibilitas Beneficiorum Eccleſiaſticorum generatim ex duplici capite oritur; videlicet, ſi aut ipſa Beneficiorum inſtitutio non permittat, ut plura ab eodem adminiſtrentur; aut ſi unum eorum ad honeſtam Beneficiarii ſuſtentationem ſufficiat. Ita communis, uti patebit ex dicendis. Et quidem, quantum attinet priorem partem, ſeu Beneficia de ſe incompatibilia, ex profeſſo de ipſis dicetur *n.* 9. *& ſeqq.*

4. Quod autem ceſſante juſta diſpenſatione ſit illicitum, plura Beneficia, licet cæteroquin compatibilia, ſimul retinere, ſi unum ipſorum ad honeſtam Clerici ſuſtentationem ſufficiat, tenet Gloſſa communiter recepta *in c. Dudum*, 54. *Verſ. Retinere, de Elect.* ubi ait: *Nota, quod qui habet plura beneficia, quarum alterum per ſe ſufficeret, non poteſt ſine mortali peccato retinere aliud.* Idem ad longum propugnat Abbas *in c. Extirpanda, §. Qui vero, n.34 & ſeqq. de Præbend.* & Layman *lib. 4 tract. 1. cap. 8. n. 2.* citans plures alios. Daſumitur hoc ex c. *Sanctorum, diſt.* 80. & *c. Conquerente, de Clericis non reſident.* & *c. Cum teneamur, de Præbend.* cum concordantiis. Accedit Conc. Trid. *Seſſ. 24. c. 17. de Refor.* ibi: *Cum Eccleſiaſticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum, &c. Statuit, ut in poſterum unum tantum Beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur: quod quidem ſi ad vitam ejus, cui confertur, honeſte ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens dummodo utrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferre*: & conſequenter a ſenſu contrario, & quia exceptio firmat regulam in oppoſitum, quando unum Beneficium ſufficit ad, honeſtam Clerici ſuſtentationem, alterum conferri, & retineri non poteſt. Confirmatur: quia repugnat rationi naturali, ut quis plura ſimul non neceſſaria Beneficia occupando, defraudet alios Clericos a conſecutione competentium Præbendarum, deturque anſa incommodis *n.* 1. enumeratis, niſi juſta cauſa interveniente, atque accedente legitima diſpenſatione id cohoneſtetur.

5. Quæres autem, quodnam Beneficium cenſeatur ſufficiens ad congruam Beneficiarii ſuſtentationem? Reſp. Illud Beneficium cenſetur taliter ſufficiens, ex quo Clericus pro ſtatus ſui conditione, & ſe, & familiam ſuam honeſte valet ſuſtentare. Adde cum Vallenſi, *tit. de Conceſſ. Præbend. §.* 4 *n.* 10. & alios, parentes, fratres, & conſanguineos egentes: nam & hos poteſt Clericus ex redditibus Eccleſiaſticis honeſte ſuſtentare, non autem augere; prout tum ex Can. 39. Apoſtolorum, tum ex Concilio Trid. *Seſſ 25. cap. 1. de Reform.* deſumitur. Inſuper circa hoc Gloſſa *in c. Conquerente, Verſ. Sufficientia, de Clericis non reſid.* obſervat, atque ex utroque Jure oſtendit, quod oporteat, quantum ad propoſitum, conſiderare plura alia, utpote nobilitatem, ſcientiamqne: quia tales Perſonæ ſunt amplioribus redditibus honorandæ, *c. de multa §. fin. de Præbend.* Item, quod etiam hoſpitalitas, ipſaque jura Epiſcopalia perſolvenda attendi debeant: nam Clerici & hoſpitalitatem tenere, & jura Epiſcopalia perſolvere, & inſuper congruam ſuæ perſonæ, familiæque ſuſtentationem habere debent, *c. de Monachis, de Præbend.* cum concordantiis. Et hinc, quodnam Beneficium dicatur ſufficiens ad congruam ſuſtentationem, arbitrio Judicis relinqui paulo plus, vel minus æſtimandum, conſideratis conſiderandis, qualitate ſcilicet perſonarum, locorum & temporum, reſolvit Barboſa *lib. 3. Juris Eccleſ. univ. cap. 13. n.* 183. citans plures alios.

6. CONCL. II. *Beneficia de ſe compatibilia* ſunt ea, quæ vel ex Jure communi, vel ex conſuetudine, Statuto, aut Fundatione ſimul obtineri, ac retineri poſſunt. Talia ſunt inprimis Beneficia ſimplicia non requirentia perſonalem reſidentiam, vel quorum unum requirit reſidentiam, alterum vero non: nam in his facilius admittitur pluralitas, ſi ita neceſſe ſit ad honeſtam Clerici ſuſtentationem; prout colligitur ex Concilio Trid. *Seſſ. 25. de Reform. c.* 17.

7. Cæterum Barboſa *loc. cit. n.* 180. & 182. refert Sac. Cardinalium Congregationem declaraſſe, quod Epiſcopus non poſſit plura Beneficia ſimplicia ultra duo uni conferre, uſque ad ſufficientem ejus ſuſtentationem, abſque Apoſtolica diſpenſatione. Et ſi defacto conferat tertium, collatio illius ſit quidem valida attamen quando iſtud eſt ſufficiens pro congrua ſuſtentatione Clerici, vacent ambo Beneficia priora; ſin minus vacet primum.

8. Deinde Beneficia compatibilia cenſentur, quæ in diverſis Eccleſiis ſunt, & nullam, vel ſaltem non incompatibilem reſidentiam exigunt. Layman *cit. cap.* 8. *n* 7. & alii. Inſuper Beneficia de ſe compatibilia in eadem Eccleſia dicuntur, quæ difformia ſunt, v. g. Præpoſitura & Canonicatus: qualia proinde, cum utriſque ſimul ſatisfieri poſſit, etiam in ſimul (ſi ita neceſſe ſit ad congruam Clerici ſuſtentationem) retineri poſſunt, *arg. cap. 1. de conſuetud. in* 6. Niſi alicujus Eccleſiæ ſpeciale Statutum, vel conſuetudo repugnet.

9. CONCL. III. *Beneficia de ſe compatibilia* (id eſt, abſtrahendo ab eo, quod unum eorum ad honeſtam Beneficiarii ſuſtentationem ſufficiat) ſunt ea, quæ vel Jure naturali, vel Jure communi Eccleſiaſtico, aut ex conſuetudine, Statuto, ſeu Fundatione, continuam reſidentiam perſonalem poſtulant: ut ſunt duo Epiſcopatus, duæ Abbatiæ, duæ Parochiæ, duæ perpetuæ Vicariæ, & cætera curata Beneficia. Item duæ Dignitates, Perſonatus, aut duo officia perſonalem reſidentiam requirentia, *arg. c. Ad hæc, & c. Præterea, & c. Cum non ignores, & c. De multa, de Præbend.*

10. Similiter Beneficia uniformia ſub eodem tecto, cenſentur incompatibilia, ut ſunt duo Canonicatus in eadem Eccleſia. Cæterum per *Beneficia uniformia ſub eodem tecto* intelliguntur ea, quæ in eadem Eccleſia ad eundem finem inſtituta ſunt, adeoque habent idem prorſus onus & officium eodem tempore perſolvandum: uti contingit in duobus Canonicatibus ejuſdem Eccleſiæ.

11. Hinc infertur, quod duæ Capellaniæ in duobus Altaribus ejuſdem Eccleſiæ, fundatæ cum onere, ut in uno Altari bis, in altero ter, diſtinctis diebus in eadem Eccleſia celebretur, non ſint Beneficia uniformia, ac proinde de ſe compatibilia. Quia licet uno nomine generali Capellaniæ appellentur, cum tamen habeant diſtincta onera, ſeu officia in diverſis Altaribus peragenda, re ipſa non ſunt uniformia, ſed difformia Beneficia: quæ proinde eidem conferri, & (dummodo primum eorum ad honeſtam Clerici ſuſtentationem non ſufficiat, neque conſtitutio, aut conſuetudo particularis repugnet) ſimul retineri poſſunt.

12. Unde & Concil. Trid. *Seſſ. 24. cap. 13. de Reform.* ſtatuit, quod ſi Canonicatus Eccleſiarum Cathedralium, aut Beneficia Parochialia, ob temporum injuriam redditus tam tenues habeant, ut non ſufficiant ſuſtentationi decenti pro dignitate, ac qualitate perſonæ, & loci, authoritate Epiſcopi liceat adjungere ſimplcx Beneficium, donec melius proviſum fuerit.

QUÆSTIO I.

Quæ ſint pœnæ recipientium plura Beneficia incompatibilia?

SUMMARIUM.

13. *Illicitum eſt, plura ſimul obtinere Beneficia incompatibilia,*

14.

14. *Citra diſpenſationem Pontificiam.*
15. *Triplex cauſa diſpenſandi in pluralitate Beneficiorum.*
16. *I. Neceſſitas Eccleſiæ.*
17. *II. Utilitas Eccleſiæ.*
18. *III. Evidens meritorum prærogativa.*
19. *Plura incompatibilia Beneficia recipiens, ipſo jure privatus eſt priori.*
20. *Intellige, defacto;*
21. *Et poſt receptionem, ſeu poſſeſſionem ſecundi.*
22. *Fallit ſi quis fructus ſecundi Beneficii necdum percipiat.*
23. *Dicta privatio defacto incurritur ipſo jure.*
24. *Ea quomodo intelligenda?*
25. *Solvitur notabilis inſtantia.*
26. *Quid, ſi quis primum cum ſecundo retinere contenderit?*
27. *In quibus caſibus plura ſimul Beneficia haberi poſſint?*

13 CONCL. I. Quandocunque vel alterum Beneficium ſufficit ad honeſtam Clerici ſuſtentationem, vel ipſamet Beneficia de ſe ſunt incompatibilia, illicitum eſt, ſicque peccaminoſum, plura ſimul obtinere citra diſpenſationem Pontificiam. Ita communis. Et quidem, quantum ad primum membrum attinet, patet illud ex *c. Ad hæc, de Præbend.* ibi: *Illud eſt omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una, vel diverſis Eccleſiis, plures Dignitates, vel Perſonatus obtineat, &c.* Huc accedunt textus, & mala ex pluralitate Beneficiorum provenientia, de quibus *num.* 1.

14. Altera pars, loquens de diſpenſatione Pontificia, ex eo probatur: quia habere plura Beneficia, non eſt intrinſece malum, ſicuti mentiri, blaſphemare, &c. ſed quamvis habeat quandam mali ſpeciem, ea tamen concurrentibus certis cauſis cohoneſtari poteſt.

15. Porro ejuſmodi juſta cauſa diſpenſandi in pluralitate Beneficiorum, triplex a Doctoribus recenſeri ſolet; videlicet neceſſitas Eccleſiæ, utilitas Eccleſiæ, & evidens meritorum prærogativa, *arg. c. Tali, 1. q. 7* ibi: *Niſi forte eos aut maxima Eccleſiæ utilitas, vel neceſſitas poſtulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet.*

16. Et quidem ob neceſſitatem Eccleſiæ poſſunt quandoque plura Beneficia, etiam ultra congruam Clerici ſuſtentationem conferri, ſi deſint alii idonei Miniſtri, utputa in locis Hæreticorum, in quibus eſt defectus Clericorum.

17. Deinde ob utilitatem Eccleſiæ id accidere poteſt, quando unus ſolus, licet abſens, magis putatur Eccleſiæ profuturus ſua auctoritate, potentia, doctrina & prudentia, quam alius præſens, vel plures alii; qua de cauſa filiis Principum conferuntur interdum plures Epiſcopatus, etiam ante ætatem, ut Eccleſiæ contra Hæreticos potentius defendantur. Pirhing *de Præbend. num.* 191. & alii.

18. Tandem de evidenti meritorum prærogativa habetur textus clarus *c. De multa, §. fin. de Præb.* ibi: *Nullus plures Dignitates, aut Perſonatus habere præſumat, etiamſi curam non habeant animarum. Circa ſublimes tamen, & litteratas perſonas, quæ majoribus ſunt beneficiis honorandæ, cum ratio poſtulaverit per Sedem Apoſtolicam poterit diſpenſari.*

19. CONCL. II. Quicunque defacto plura incompatibilia Beneficia, ſive curata, ſive alias incompatibilia, ſimul recipere, ac retinere præſumpſerit, per receptionem ſecundi mox priori Beneficio eſt ipſo jure privatus; & is, ad quem ſpectat prioris Collatio, libere illud confert, ſtatim atque inſtitutus ſecundum recepit. Ita habetur *cit. cap. De multa, de Præbend* juncta *Extravag. Execrabilis, §. Qui vero, l. eod.* Accedit Concilium Triden. *Seſſ. 7. de Reform. cap. 4.* quod prædicta Jura innovavit, & (cum illa loquerentur duntaxat de Dignitatibus, Perſonatibus, ſeu Officiis, aut aliis Beneficiis curam animarum habentibus annexam) ad alia Beneficia, etiam quomodolibet incompatibilia extendit; prout notat Fagnanus *in cit. c. De multa, n. 3* allegans deciſionem Rotæ, Garciam affirmantem, ita eſſe indubitanter tenendum, & alios.

20. Dicitur notanter in Concluſione, *Quicunque defacto:* Quia ſermo eſt de tempore moderno poſt Concilium Tridentinum: nam antehac variæ ſucceſſive emanarunt Conſtitutiones Pontificiæ, ut videre eſt *c. Referente, de præbend.* & *c. Quia nonnulli, de Cleric. non reſid.* & *cit. c. de multa*, atque *Extrav. Execrabilis*. Verum moderno tempore poſt Concilium Trident. procedit Concluſio, adeo ut hujus Decretum Fagnanus *loc. cit. num.* 5. ex quadam Cardinalium declaratione extendat ad plura Beneficia ſimplicia, ſi perſonalem reſidentiam requirant, aut primum ad congruam Clerici ſuſtentationem ſit ſufficiens: nam & talia ſecundum Canones ſunt incompatibilia.

21. Additur vero, *per receptionem ſecundi*: Siquidem ſola aſſecutatio de altero Beneficio conſequendo non ſufficit ad inducendam dictam pœnam privationis, ſed requiritur actualis receptio, atque poſſeſſio ſecundi Beneficii: hoc enim importatur per ly *receptionem*, id eſt, corporalem adeptionem, ut explicat cit. Fagnanus *n.* 9 & tenet Gloſſa *in c. De multa, de præbend.* Accedit ratio: quia in jure *verba accipienda ſunt cum effectu, c. Relatum, de Cler. non reſid.* & alibi.

22. Quinimo ob hanc rationem ſimiliter non cenſetur vacare primum Beneficium per adeptionem ſecundi Beneficii, cujus fructus ex cauſa etiamnum alius percipit; prout clare deciſum habetur *c. Si tibi conceſſa, de Præb. in* 6. Rationem hujus ulteriorem dat Gloſſa *ibidem, Verſ. Vacare*, quia talis non eſt adeptus plene; licet enim Beneficium habeat, fructus tamen non habet: & alioquin talis cogeretur mendicare, cum fructus ex ſecundo Beneficio non haberet, primo autem privatus exiſteret.

23. Dicitur ulterius in Concluſione, *priori Beneficio eſt ipſo jure privatus*: Siquidem, ut hæc privatio modernis temporibus incurratur, non amplius opus eſt ſententia Judicis eam infligentis, ut olim *c. Quia nonnulli, de Cler. non reſid.* ſed defacto inducitur ipſo jure: prout liquet ex *cit. c. De multa, de præbend.* juncto Concilio Trid. *Seſſ 7. de Reform. cap* 4.

24. Cæterum hæc Beneficii privatio intelligenda eſt quoad titulum, ſeu jus illud retinendi, non quoad poſſeſſionem: nam poſſeſſione Beneficii ejuſmodi Clericus privari non poteſt, niſi cauſa cognita prout deſumitur ex *c. Licet Epiſcopus, de præbend. in* 6.

25. Si dicas: Privatio Beneficii, & ipſum Beneficium nequeunt ſimul ſtare, cum privative opponantur; ergo ſi Clericus ille ipſo jure privatus eſt Beneficio, repugnat, quod adhuc ejus poſſeſſionem retineat. Reſp. diſtinguendo antecedens: privatio Beneficii quoad titulum & poſſeſſionem ſimul, nequit ſtare cum beneficio, conceditur: privatio Beneficii quoad titulum duntaxat, nequit ſtare cum Beneficio, ſeu poſſeſſione ejus, negatur antecedens, & conſequentia. Nam, ut notat Leſſius *lib. 2. de juſtit. & jure, cap. 29 num* 64. leges illæ, quibus additur, quod delinquens ipſo facto ſit privatus officio & beneficio, privant titulo, ſeu jure ad Beneficium, quatenus ipſo facto quis amittit jus ad illud; nondum autem ejus poſſeſſione, niſi poſt ſententiam Judicis.

26. CONCL. III. Inſuper ſi quis prius Beneficium una cum ſecundo forte retinere contenderit, etiam ſecundo privatus exiſtit. Ita habetur *cit. c De multa*, juncto Concilio Trident. *Seſſ 7. cap. 4. de Reformat.* & tradit Fagnanus *cit. c. De multa, nu. 6. & 8.* dicens, hanc pœnam ipſo jure incurri. Ubi ulterius addit, quamvis Gloſſa ſuper illam dictionem, *contenderit*, aſſerat, ad hoc, ut quis ſecundo etiam Beneficio ipſo facto privatus exiſtat, requiri, quod quis utrumque in Jure contentioſe retinere voluerit uſque ad litis conteſtationem: contrariam tamen aliorum ſententiam, qui volunt, ex ſola retentione primi Beneficii cum ſecundo jam induci dictam privationem utriuſque Beneficii; etiamſi quando quis incipit conveniri, velit prius dimittere, eſſe tenendam; eo præſertim, quia Concilium Trident. *loc. cit.* hanc pœnam jure ipſo imponit illi, qui ejuſmodi Beneficia incompatibilia *recipere, & ſimul retinere præſumpſerit.*

27. Quæres: an in nullo prorſus caſu poſſit quis ſimul habere plura Beneficia? Reſp. Hoc in nonnullis caſibus accidere poſſe. Et primo quidem per legitimam diſpenſationem,

de

Digitized by Google

de qua ſuperius *n.* 15. *& ſeqq.* Deinde id accidit ſine diſpenſatione, quoties ipſa Beneficia non ſunt incomparibilia: prout fit in Beneficiis ſimplicibus, quorum ſingula ad honeſtam ſuſtentationem Clerici non ſufficiunt. Tertio, ſi Eccleſia Cathedralis, vel Parochialis, aut Dignitas ob tenuitatem fructuum non ſufficiat congruæ ſuſtentationi Rectoris ſui, poteſt ſimul eum ea uniri, vel obtineri Beneficium ſimplex non requirens reſidentiam, juxta Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *de Reform. cap.* 15. *&* 17. Inſuper ob eandem Eccleſiarum paupertatem poſſunt Epiſcopi, tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati, uniones perpetuas Beneficiorum facere, & iſta poſtmodum ſimul ab eodem poſſideri, prout conceſſit idem Tridentinum *Seſſ.* 21. *de Reform. cap.* 5. Tandem ob præfatam cauſam quandoque Dignitati, vel Canonicatui acceſſorie annexa eſt Eccleſia Parochialis, quæ per idoneum Vicarium adminiſtrari, ac ſimul eum Canonicatu retineri poteſt, *text. clar. c. Extirpandæ, §. Qui vero, de præbend.*

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex ſit Renunciatio Beneficiorum, & ex quibus cauſis fieri poſſit?

SUMMARIUM.

28. *Renunciatio Beneficii, quid?*
29. *Non valet, niſi fiat coram legitimo Superiore.*
30. *Quilibet poteſt ſuo juri renunciare, quomodo?*
31. *Renunciatio Beneficii tacita,*
32. *Et expreſſa,*
33. *Renunciatio pura, & conditionalis, quæ?*
34. *Ad Renunciationem requiritur juſta cauſa.*
35. *Sex cauſæ reſignandi Epiſcopatum.*
36. *Aliæ pro Renunciatione Beneficiorum.*

28. CONCL. I. *Renunciatio* eſt ſpontanea Beneficii Eccleſiaſtici dimiſſio, facta coram legitimo Superiore id acceptante. Ita in re communis.

29. Dicitur, *facta coram legitimo Superiore*: Siquidem Beneficia Eccleſiaſtica non niſi in manibus Ordinarii, hoc eſt, ipſius authoritate interveniente reſignari debent. *c. Si qui vero*, & *c. Si quis Presbyter.* 7. *quæſt.* 1. Et aliter facta reſignatio non eſt valida; atque dimittens Beneficium ſine licentia ſui Prælati, poteſt compelli ad illud reaſſumendum, etiam per Cenſuras Eccleſiaſticas *c. Non oportet*, 7. *q.* 1. & *c. Admonet. de Renunciat.* cum concordantiis.

30. Nec dicas: Quilibet poteſt ſuo juri renunciare, *c. Si diligenti, de Foro compet.* ergo & Beneficiarius Beneficio, etiam ſine licentia ſui Superioris. Negatur enim conſequentia: nam regula illa eſt intelligenda, dummodo id fiat ſine præjudicio alterius. Atqui poſt acceptationem Beneficii, & confirmationem, manet Clericus Eccleſiæ ſuæ alligatus, quæ pateretur detrimentum, ſi quilibet ipſorum pro libitu ei renunciare, & veniente lupo, id eſt, inſtante tribulatione, inſtar Mercenarii aufugere, Oveſque ſibi concreditas relinquere valeret.

31. CONCL. II. Renunciatio Beneficii Eccleſiaſtici alia eſt tacita, alia expreſſa. Ita communis, ac patet inductione. Et quidem *Renunciatio tacita* dicitur ea, quæ fit facto aliquo reſignationem ſignificante, vel ex diſpenſatione Juris eam importante. Nam qui facit id, quo poſito ex ipſius Juris conſtitutione Beneficium amittitur, ſeu retineri nequit, eidem tacite, ſeu ipſo facto renunciare cenſetur. Sic fit, dum Beneficiarius in Minoribus conſtitutus, contrahit Matrimonium: quia tunc Beneficium Eccleſiaſticum ipſo jure vacat, *arg. cap.* 1. *&* 3. *de Cler. conjug.* Idem dicendum de eo, qui Religionem ſolemniter profeſſus eſt, *c. Beneficium, de Regularibus, in* 6. & hujuſmodi.

32. *Renunciatio expreſſa* Beneficii Eccleſiaſtici illa eſt, quæ fit verbis expreſſis, aut ſcriptis, voluntatem renunciandi aperte declarantibus, coram legitimo Superiore eam acceptante. Cæterum

33. Renunciatio expreſſa ſubdividitur in puram, ſeu ſimplicem, & abſolutam; & in conditionalem. *Renunciatio pura* ſeu *abſoluta* eſt, quæ fit ſine adjectione ullius conditionis, modi, vel pacti. *Conditionalis* vero, quæ fit ſub certa conditione, pacto, vel modo: ut ſi fiat Renunciatio Beneficii ex cauſa permutationis, vel ſi quis illud reſignet in favorem tertii, puta, ut Beneficium conferatur Cajo conſanguineo ſuo, & non aliter intendat reſignare; quod appellant *Reſignare in favorem tertii*, ſeu ſub clauſula, *Non aliter*. Inſuper Renunciatio conditionalis cenſetur ea, in qua reſignans reſervat ſibi fructus, vel penſionem ex Beneficio: de quibus ſingillatim in progreſſu.

34. CONCL. III. Ad Renunciationem Beneficii requiritur juſta, & legitima cauſa; alioquin Superior eam admittere non tenetur, neque debet. Ita communis. Ratio eſt: quia ſi quilibet pro ſuo arbitratu poſſet Beneficium relinquere, talis libertas in maximum Eccleſiæ detrimentum cederet, aufugientibus paſſim per renunciationem Paſtoribus, ſi viderent lupum venientem, ſeu tribulationem inſtantem.

35. CONCL. IV. Sex ſunt cauſæ, ob quas Epiſcopus poſt ſui confirmationem poteſt petere, & Papa ſolet concedere licentiam cedendi, ſeu reſignandi Epiſcopatum. Patet hoc ex *c. Niſi cum pridem, de Renunciat.* ubi ſequentes ſex cauſæ enumerantur. I. *Conſcientia criminis*: non quidem cujuſcunque, ſed illius duntaxat, quod poſt actam pœnitentiam impedit executionem Officii. II. *Imbecillitas corporis*, per quam quis impotens redditur ad exequendum Officium Paſtorale. III. *Defectus ſcientiæ*, etiam competentis. IV. *Malitia plebis*, ob quam interdum cogitur Prælatus ab ipſius regimine declinare. V. *Grave ſcandalum*, quod aliter ſedari non poteſt. VII. *Irregularitas perſonæ*; de quibus verſiculi ibidem in Summario allegati:

Debilis, ignarus, male conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

36. CONCL. V. Renunciationes Beneficiorum inferiorum ſolent admitti tum ex prædictis, tum etiam aliis levioribus cauſis. Ita Pirbing *tit. de Renunciat. num.* 54. poſt Azorium, & alios. Sic in Curia Romana ſolet de facto admitti Renunciatio Beneficii inferioris, præſertim ſimplicis, quando reſignans multo tempore ſervivit in Eccleſia: vel quando is reſignat, ut Beneficium dimiſſum alteri conferatur, in cujus gratiam illud Clericus dimittit; dummodo in Sacris conſtituto, & reſignanti, aliunde ſit proviſum, unde honeſte ſeſe alere poſſit. Concordat Bulla B. Pii V. quæ incipit, *Quanta Eccleſiæ* (& habetur tom. 2. Bullarii Romani *Conſtitut.* 58. *dicti Pontif.*) in qua plures cauſæ, ob quas inferiores Beneficiarii reſignare valeant, referuntur: veluti ſi reſignantes ſint ſenio confecti, valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati; ſeu quia eos ad aliud Beneficium contigerit promoveri; vel ſi ſint Religionem ingreſſuri, aut Matrimonium contracturi, ſi ſtatim poſtea id re ipſa exequantur; quique ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco Beneficii reſidere ſecuri: dummodo reſignaturis, & ſacro Ordini mancipatis, aliunde ſit proviſum, quo poſſint commode ſuſtentari.

QUÆSTIO IV.

An ſit licita Reſignatio Beneficii in favorem tertii, vel reſervata annua Penſione?

SUMMARIUM.

37. *Reſignatio in favorem tertii, an ſit licita?*
38. *Quid, ſi quis ſimpliciter reſignet, & certam perſonam ſolum recommendet?*
39. *An tunc Epiſcopus teneatur, vel poſſit huic conferre?*
40. *Reſignare Beneficium reſervata penſione, an liceat?*
41. *Penſio, quid?*
42. *Id regulariter illicitum.*
43. *Tamen ex juſta cauſa poteſt Epiſcopus conſtituere penſionem in Beneficio; & reſignans pro ea ſibi conſtituenda ſupplicare.*

37. CON-

37. CONCL. I. Reſignationes in favorem tertii, ſeu cum clauſula, *Non aliter*, ob ſpeciem Simoniæ, quam habent, juxta Stylum Curiæ non poſſunt fieri, niſi in manus Summi Pontificis. Ita Leſſius *lib. 2. de juſt. & jur. c. 35. dubit.* 14. poſt Navarrum, Rebuffum, & alios; ac ſequitur Engel *tit. de Renunciat. n.* 8. citans communem omnium doctrinam, & in praxi obſervatam. Ratio eſt: quia Reſignationes beneficiorum in favorem tertii, ſpeciem quandam præſeferunt hæreditariæ ſucceſſionis; quam Sacri Canones ſemper deteſtantur, volentes, ut Beneficia Eccleſiaſtica ſecundum merita perſonarum, & quidem dignioribus, conferantur. Accedit, quod ejuſmodi Reſignatio cum clauſula, *Non aliter*, ſi fiat in manus Epiſcopi, aut alterius Papa inferioris, vel contineat Simoniam juris Eccleſiaſtici, ut multi volunt; vel ſaltem ſpeciem ſalis Simoniæ: *Cum in ſpiritualibus omnis pactio, omniſque conventio debeat omnino ceſſare*, *cap. ultim. de Pactis*, juncto *capit. Quæſitum, de Rerum permutat.* ibi. *Pactio præmiſſa circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continet ſimoniæ.*

38. CONCL. II. Si quis tamen ſimpliciter reſignet, & per modum recommendationis potius, quam rigoroſæ obligationis, Epiſcopo certam aliquam perſonam nominet, non eſt jure prohibitum, quin Epiſcopus poſſit perſonæ recommendatæ, ſi ea cæteroquin idonea fuerit, ejuſque qualitas mereatur, Beneficium illud conferre. Ita Zoeſius *tit. de Simonia n.* 72. Covarruvias *lib. 1. var. reſol. c.* 5. n. 5. & Engel. *loc. cit. n.* 8. Idque deſumitur ex *c. Cum univerſorum de Rerum permut.* & *c. Ex part. N. de Off. Jud. delegat.* ubi ſimiles Reſignationes leguntur, nec tamen ex hoc capite reprobantur, quamvis ex aliis rationibus non tenuerint.

39. Notandum tamen cum citatis Auctoribus, quod facta ejuſmodi reſignatione pure, ac ſimpliciter in manus Epiſcopi, haud obſtante, quod preces pro aliquo oblatæ fuerint, Epiſcopus non ſit adſtrictus, ut huic conferat Beneficium; neque injuriam faciat nominato, ſi alteri conferat. Ratio eſt: quia, cum Renunciatio in favorem tertii ſit Jure prohibita, ſimulque Reſignatio Beneficii debeat fieri pure, hoc ipſo non poteſt illi nominato jus quodpiam fuiſſe acquiſitum (nam ſola precum interpoſitio tale jus non tribuit) & conſequenter neque injuria per denegatam collationem eidem irrogabitur. Attamen non peccabit Epiſcopus, ſi conferat Beneficium nominato, pro quo preces fuerunt oblatæ, dummodo aliud canonicum impedimentum non obſtet, & perſonæ qualitas id mereatur, ut dictum *n. præced.*

40. CONCL. III. Reſignare Beneficium Eccleſiaſticum reſervata annua Penſione, coram Epiſcopo, vel alio collatore Papa inferiore, regulariter loquendo non licet. Ita communis.

41. Ubi notandum, quod per *Penſionem* in propoſito intelligatur jus percipiendi partem fructuum ex Beneficio alieno, authoritate Superioris cuipiam juſta de cauſa conſtitutum; ut ſi authoritate Epiſcopi aſſignetur Parocho, ob ſenectutem v. g. reſignanti, certa pars redituum illius Beneficii, ab ejus ſucceſſore ipſi perſolvendorum ad honeſtam vitæ ſuæ ſuſtentationem. Hoc prænotato

42. Concluſio probatur ex eo: quia Beneficia Eccleſiaſtica ſunt conferenda ſine diminutione; id eſt, ſine novi oneris impoſitione, aut aliqua fructuum detractione; prout habetur toto Titulo, *Ut Beneficia Eccleſiaſtica ſine diminutione conferantur*: atqui hoc non fit, quando conſtituitur cuipiam penſio in Beneficio; ergo.

43. Additur in Concluſione, *regulariter loquendo*: Nam ex juſta, & rationabili cauſa poteſt non ſolum Summus Pontifex, ſed etiam Epiſcopus, Penſionem in Beneficio conſtituere: utputa quia reſignans eſt ætate decrepitus, vel infirmus, ut ſic ex Penſione habeat, unde honeſte ſuſtentetur, vel quando pro bono pacis fit Reſignatio Beneficii litigioſi, & hujuſmodi. Barboſa *part. 3. de offic. & pot. Epiſc. allegat.* 85. *n.* 3. Engel *tit. de Renunciat. n.* 10. & alii. Hoc ipſum deſumitur ex *c. Niſi eſſent de præbend.* ubi legitur quædam proviſio, ſeu penſio quadraginta librarum, reſignanti pro bono pacis per Judices facta, & per Papam tolerata; ergo pariter nihil obſtat, quin pure ac ſimpliciter reſignanti Epiſcopus ex ejuſmodi juſta cauſa poſſit penſionem aliquam conſtituere. Quinimo pro ea ſibi conſtituenda poteſt ipſemet reſignans, ut ſecurior ſit, Epiſcopo ante Reſignationem ſupplicare, *arg. c. Tua nos de Simonia*, ibi: *Rogans humiliter.*

QUÆSTIO V.

An, & quomodo poſſit fieri permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum?

SUMMARIUM.

44. *Permutatio Beneficiorum propria authoritate fieri nequit.*
45. *Secus, accedente authoritate Superioris.*
46. *Solvitur inſtantia.*
47. *Forma & modus permutandi Beneficia, qualis?*
48. *In permutatione Beneficiorum, an pro habente pinguiores proventus poſſit ſuppleri pretium?*
49. *Affirmant aliqui.*
50. *Oppoſita ſententia eſt probabilior, ac merito tenenda.*
51. *Nequeunt permutari proventus ſine Beneficio.*
52. *Solvuntur rationes prioris ſententiæ.*
53. *Poteſt tunc Epiſcopus penſionem conſtituere in pinguiori Beneficio.*

44. CONCL. I. Etſi illicita ſit, quin etiam accedente pactione Simoniaca, permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum privata authoritate facta; atque inſuper Beneficia Eccleſiaſtica perdant, qui ea propria authoritate commutant: nihilominus licita eſt reſignatio beneficiorum cauſa permutationis inter perſonas Eccleſiaſticas idoneas, authoritate legitimi Superioris interveniente. Ita certa, & communis; patentque ſingula ex diverſis textibus Juris. Et quidem prima pars habetur *c. Quæſitum de Rerum permutat.* ibi: *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſſa, quæ circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continet ſimoniæ;* cum concordantiis. Deinde quod perdant ſua Beneficia, qui eadem propria authoritate permutant, textus eſt clarus in *c. Cum olim, eod.*

45. Altera pars Concluſionis, quod videlicet legitima Superioris authoritate interveniente, licita ſit reſignatio Beneficiorum cauſa permutationis, habetur *cit. c. Quæſitum de Rerum permutat.* juncta *Clem. un. eod.* Ubi inſuper additur, quod ſi qua Beneficia ex cauſa permutationis ab aliquibus reſignata fuerint, ea aliis, quam ipſis permutare volentibus conferri nequeant: alioquin Collatio nullius ſit firmitatis.

46. Nec obſtat textus *c. Majoribus de præbend.* ibi: *Diviſionem præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.* Reſp. enim cum Gloſſa ibidem, id intelligendum *ſine authoritate Superioris.* Superior enim, ſi expedire viderit, poterit admittere reſignationem cauſa permutationis factam, per textus *n. præced.* allegatos; etſi ejuſmodi permutatio propria authoritate nequaquam fieri poſſit. Et hoc modo concordantur jura juribus.

47. CONCL. II. Forma, & modus permutandi Beneficia, eſt: ut ea Clerici reſignent in manus Ordinarii, exprimentes, quod id cauſa permutationis faciant; ita tamen, quod prius acceſſerit conſenſus eorum, qui jus conferendi, eligendi, vel præſentandi habent. Quo caſu arbitrari debebit Ordinarius, num admittenda ſit reſignatio, nec ne: & ſi admittendam cenſuerit, nulli alteri, ſed præciſe ipſis cauſa permutationis reſignantibus, Beneficia illa conferre poterit, ac debebit, & collatio aliis facta non tenebit. Ita habetur *cit. Clem. un. de Rerum permut.*

48. Quæres, an in permutatione Præbendarum, ſive Beneficiorum Eccleſiaſticorum quoad titulum, quorum unum pinguiores habet proventus, abſque labe Simoniæ poſſit ſuppleri pretium pro minus valente? Ratio dubitandi eſt: quia, quando duæ Eccleſiæ jure proprietatis una cum ſuis poſſeſſionibus invicem permutantur, poteſt pro alterius Eccleſiæ poſſeſ-

Digitized by Google

ſeſſionibus pretium ſuppleri, dummodo adhibeatur cautela in Jure Canonico *c. Ad quæſtiones de Rerum permut.* inſinuata: hoc eſt dummodo id fiat, non unicum duntaxat contractum inſtituendo (alioquin enim pretium refundi videretur etiam pro ipſa met Eccleſia, quod ſapit Simoniam) ſed faciendo duos contractus, quorum uno ad invicem gratis Eccleſiæ, altero autem poſſeſſiones earum cum refuſione certæ pecuniæ permutantur: ergo idem videtur poſſe fieri in propoſito.

49. Reſp. in ſolutione hujus dubii variare Doctores. Et quidem affirmant Angelus, & Sylveſter, *verſ. Permutatio* 2. *qu.* 6. poſt Abbatem *cap. Ad quæſtiones num.* 3. *de Rerum permut.* Eandem ſententiam ex profeſſo tradit Leſſius *lib.* 2. *c.* 35. *n.* 101. allegans Sotum, & Cajetanum. Probant in primis hanc ſententiam ex *cit. cap. Ad quæſtiones eod.* ob paritatem rationis. Addit Leſſius, hanc compenſationem exigi poſſe, non pro exceſſu, qui remanet annexus ipſi titulo Beneficii; ſed pro incommodo temporali, quod quis ſubit ſeſe ſpoliando majoribus illis proventibus, aut ſpe ipſorum. Sed quidquid ſit de probabilitate hujus opinionis,

50. Oppoſita ſententia non ſolum eſt probabilior, ſed jure merito tenenda, prout eam tenent Covarruvias *lib.* 1. *var. reſol. c.* 5. *n.* 9. Navarrus *c.* 23. *Manualis n.* 100. *§. Tertio* Layman *lib* 4 *Tract.* 10. *c. ult. n.* 54. citans inſuper Suarez, & Vaſquez. Engel *tit. de Rerum permutat. n.* 4. poſt Barboſam, Vallenſis, & alii. Ratio hujus ſententiæ, ſimul & diſparitatis inter permutationem duarum Eccleſiarum una cum ſuis poſſeſſionibus quoad proprietatem, & inter permutationem duorum Beneficiorum quoad titulum una cum ſuis proventibus, hæc eſt: quia in priori caſu duæ poſſunt intervenire, atque interveniunt permutationes, ſibi invicem non permixtæ; una videlicet Eccleſiarum, altera poſſeſſionum, juxta *citat. cap. Ad quæſtiones eod.* E contra in altero caſu una duntaxat poteſt intervenire permutatio, ſicque nequit adhiberi conſimilis cautela.

51. Probatur hoc ultimum: quia Beneficiarius non eſt dominus poſſeſſionum, v. g. agrorum, aut prædiorum beneficii (ſicque has diſtincto contractu permutare nequit) ſed ex iis tantum percipit redditus, ut quid acceſſorium ad ipſum Beneficium. Deinde Beneficiarius etiam non habet jus, & dominium redditum futuro primum tempore obventorum ſed eos primum acquiſiturus eſt ſub conditione Beneficii retinendi, atque officii debiti præſtandi; ergo antecedenter eoſdem permutare nequit. Tandem permutatio illorum redditum, cum ſint quid acceſſorium ad Beneficium, ſimulque primum acquirendi ſub conditione Beneficii retinendi, hoc ipſo nequit ſeparari a permutatione Beneficii; ſicut fit in permutatione Eccleſiæ, ſuarumque poſſeſſionum quoad proprietatem.

52. Et per hoc patet ad rationes prioris ſententiæ. Nam ad primum negatur conſequentia, & paritas inter permutationem Beneficiorum una cum redditibus: quia ibi poſſunt inſtitui duo contractus permutationis, non hic, ut proxime explicatum. Ad alterum dicitur, redditus futuros Beneficii, ac ſpem ipſorum conſequendorum, habere neceſſariam dependentiam, & connexionem cum Beneficio; cum ſint acceſſorium hujus: unde urget illud *can. Si quis objecerit* 1. *q.* 3. ibi: *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

53. Cæterum his non obſtantibus poteſt authoritate Epiſcopi in hujuſmodi caſu conſtitui Penſio in pinguiori Beneficio, præſtanda alteri Beneficiario, qui illud ob utilitatem Eccleſiarum pro minus pingui reliquit. Engel *loc. cit. n.* 4. poſt Navarrum *de Simonia Conſil.* 43. *n.* 4.

DISTINCTIO III.

De Jure Patronatus.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Jus patronatus, & quomodo acquiratur?

SUMMARIUM.

1. *Jus patronatus, quid?*
2. *Tribus potiſſimum modis acquiritur,*
3. *Quis cenſeatur Eccleſiam fundaſſe,*
4. *Ædificaſſe, ac*
5. *Dotaſſe?*
6. *Acquiritur Jus patronatus etiam præſcriptione,*
7. *Ac privilegio, & quomodo?*
8. *Legitime acquiſitum tranſit ad hæredes.*
9. *Hi ſuccedunt non in capita, ſed in ſtirpes.*
10. *Jus patronatus ab uno in alium transfertur 4. modis, nimirum*
11. *Succeſſione, Donatione,*
12. *Permutatione,*
13. *Venditione univerſitatis.*
14. *Tamen id per ſe vendi nequit.*
15. *Jus patronatus procedit ex gratia, & privilegio Eccleſiæ.*
16. *Hodie tamen non gratia cenſetur, ſed jus.*
17. *Ejus etiam Laici, ac fœminæ, ſunt capaces.*
18. *Solvitur objectio.*

1. CONCL. I. *Jus patronatus*, quantum ad propoſitum, eſt Jus nominandi, ſeu præſentandi Clericum idoneum, promovendum ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans. Ita in re communis. Dicitur primo, *jus nominandi, ſeu præſentandi*: nam iſta duo hic ferme ſumuntur pro eodem, quamvis cæteroquin nominatio latius pateat, quam præſentatio. Et additur, *ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans*: tum ad magis explicandam naturam illius patronatus, de quo agitur in propoſito (nam Jus patronatus nonnullas in Jure acceptiones habet) tum quia, ſicut inſtitutio, ita, & præſentatio ad Beneficium non vacans, irrita eſt *arg. c. Illud de Jure patronatus.* Reliquæ particulæ patebunt ex dicendis.

2. CONCL. II. Tribus potiſſimum modis acquiritur Jus patronatus reſpectu Beneficii Eccleſiaſtici, nimirum ex fundatione, ædificatione, & dotatione. Ita Gloſſa communiter recepta *in c. Piæ mentis* 16. *q.* 7. & concordat Concil. Trid. *Seſſ.* 14 *cap.* 12. *de Reform.* Unde verſiculus ille a cit. Gloſſa relatus:

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus.

3. *Fundaſſe* dicitur, qui fundum, ſeu terræ ſolum dedit, in quo Eccleſia conſtrueretur.

4. *Ædificaſſe* dicitur, qui Eccleſiam ſuis ſumptibus conſtruxit, *arg c. Monaſterium* 16. *qu.* 7. cum concordantiis. Quod ſi Eccleſia ſolum reparetur, ſeu reficiatur, Jus patronatus non acquiritur, niſi ipſa fuerit penitus destructa. Si vero funditus deſtructa fuit, & de conſenſu Epiſcopi aliquis eam reædificet, licet forſan de eadem materia, verius eſt, hunc acquirere Jus patronatus, ac priorem dominum non amplius remanere Patronum; prout tenet, ac probat Gloſſa *in c. Quoniam, verſ. Fundatores, de Jure patronat.*

5. Tandem *Dotaſſe* dicitur, qui Eccleſiæ annuos redditus ſufficientes aſſignavit. Porro qui Eccleſiam ædificat, hoc ipſo videtur etiam ſe obligare ad dotandum, ſi nemo alius dotet: ſiquidem Eccleſia ſine dote conſecrari non debet. *c. Nemo Eccleſiam, de conſec. diſt.* 1. & *c. Cum ſicut, de Conſecrat. Eccleſ.* juncta Gloſſa magna ibidem, dicente: *Qui fundat Eccleſiam, tenetur dotem aſſignare eidem*: ſubintellige; niſi alius dotare velit.

6. Dicitur notanter in Concluſione, *tribus potiſſimum modis*: Nam quamvis enumerati tres ſint principaliores, nihilominus aliis quoque modis Jus patronatus acquiri poteſt; videlicet præſcriptione, ac privilegio. Et quidem contra Eccleſiam ab initio liberam de facto non præſcribitur Jus patronatus, niſi tempore immemoriali: quod ipſum tamen legitime probari debet, juxta præſcriptum Conc. Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 9. *de Reform.* Verum contra Eccleſiam non liberam, ſed patronatam, ſeu potius contra ejus Patronum, præſcribitur Jus patronatus ſpatio quadraginta annorum. Vallenſis *tit. de Jure patronat. §.* 1. & alii.

7. Cæ-

7. Cæterum ex privilegio poteſt acquiri Jus patronatus, quando ejuſmodi privilegium cuipiam de Eccleſia, vel Chriſtiana Republica bene merito, a Summo Pontifice conceditur, etiamſi Eccleſiam illam non fundaverit, neque exſtruxerit, neque dotaverit. At vero Epiſcopus loci, aliique Prælati Papa inferiores, tale privilegium concedere non poſſunt. *text. clar. c. 2. de Rebus Eccleſiæ non alien. in 6.* juncto Concilio Trid. *loc. cit.*

8. CONCL. III. Jus patronatus ſemel legitime acquiſitum, tranſit etiam ad hæredes; niſi aliud ex prima Juris patronatus conſtitutione appareat. Ita communis. Notanter additur, *niſi aliud ex prima &c.* Siquidem in poteſtate Fundatoris eſt, an velit omnino remittere Jus patronatus, vel ſibi tantum aut Familiæ ſuæ, vel etiam hæredibus extraneis reſervare. Engel *tit. de Jure patr. n.* 15. & alii.

9. Notandum tamen, quod ſucceſſio hæredum in Jure patronatus non fiat *in capita*, ſed *in ſtirpes*. Unde, ſi plures ſint ſimul Patroni, atque ex iis unus mortuus fuerit relictis tribus v. g. hæredibus, iſti tres hæredes unum tantum votum in præſentando habent; adeoque vel debebunt conſpirare in unius Clerici præſentationem, vel inter ſe antea convenire, ut alternis vicibus præſentent. *Clem. 2. de Jure patr.*

10. CONCL. IV. Generatim quatuor modis ab uno in alium transfertur Jus patronatus, videlicet ſucceſſione, donatione, permutatione, & venditione univerſitatis. Ita communis. Hinc illi verſus a Gloſſa *in c. Ex inſinuatione de Jure patr.* relati.

Jura Patronatus tranſire facit novus hæres,
Res permutata, donatio, venditioque.

11. Et quidem (ut taceatur *ſucceſſio*, de qua *Concl. præc.*) Jus patronatus transfertur ab uno in alium *donatione*, *arg. c. Illud*, *& c. Nullus*, *eod.* Verumtamen in donatione Juris patronatus, ſi fiat de Laico in Laicum, neceſſario debet intervenire conſenſus Epiſcopi, prout deſumitur ex citatis locis: ſecus dicendum, ſi donatio Juris patronatus fiat per Laicum loco Eccleſiaſtico. *cap. un. eod. in* 6. Similiter non requiri conſenſum Epiſcopi, ſi unus Patronus alteri Compatrono jus ſuum cedat, donet, aut remittat, cum aliis tenet Barboſa *part. 3. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 71. n. arg Clem. 2. de Jure patron.*

12. *Permutatione* quoque transfertur Jus patronatus ab uno ad alium *arg.* c. *Nemini regum* 16. *q.* 7. Cæterum, ſi talis permutatio fiat in Laicum, requiritur conſenſus Epiſcopi: ſecus, ſi fiat in Eccleſiam. Barboſa *loc. cit. n.* 31.

13. Tandem transfertur Jus patronatus *per venditionem univerſitatis*, cui illud inſeparabiliter adhæret; utpota per venditionem Caſtri, ſive Comitatus, habentis annexum Jus patronatus, *arg. c. Cum ſæculum*, *de Jure patr.* & alibi.

14. Dicitur notanter, *per venditionem univerſitatis*; id eſt, omnium eorum bonorum, ac jurium, quibus annexum eſt. Nam Jus patronatus, cum ſit quid ſpirituale, aut ſpirituali annexum, per ſe vendi non poteſt abſque labe Simoniæ. *cap. De jure*, *eod.* ibi: *Cum inconveniens ſit vendi Jus patronatus, quod eſt ſpirituali annexum:* juncto *c. Præterea de Tranſact.* Imo etiam bona ipſa non poſſunt carius vendi propter annexum Jus patronatus; idque ob allegatam rationem, & notat Barboſa ibidem *n.* 34.

15. CONCL. V. Jus patronatus ex ſola gratia, permiſſione, atque privilegio Eccleſiæ procedit: quatenus nimirum ex benignitate ejuſdem per ſacros Canones illud Fundatoribus, Ædificatoribus, & Dotatoribus Eccleſiarum, per modum cujuſdam remunerationis conceſſum eſt, ut hac ratione Laici, aliique Fideles magis provocarentur ad fundandas, extruendas, dotandaſque Eccleſias. Ita Fagnanus *in c. Quoniam*, *n. 4. & ſeqq. de Jure patr.* & alii communiter. Idipſum deſumitur ex cit. *c. Quoniam*, ibi: *Poteſtate* (præſentandi) *in qua eos Eccleſia hucuſque ſuſtinuit*, juncto c. *Si quis Epiſcoporum* 16. *q.* 5. ibi: *Ædificatori Epiſcopo hæc gratia reſervetur.* Siquidem de Jure antiquiori Laici in Eccleſiis per eos ædificatis, vel dotatis, nullum habebant Jus patronatus, ſed ſtatim Eccleſiæ ipſæ cum Sacerdotibus ſuis ad ordinationem pertinebant Epiſcoporum; prout liquet ex *c. Noverit*, 10. *q.* 1. & *c. Piæ mentis*, 16. *quæſt* 7.

16. Fatendum nihilominus, quod quamvis ſpectato Jure antiquo Jus patronatus, ejuſque conceſſio fuerit gratioſa, ut dictum; hodie tamen, cum per jura non ſit redactum in Corpus Juris, amplius non dicitur gratia, ſed juſtitia, & jus commune. Fagnanus *loc. cit. n.* 12. Idque patet ex *c. Nobis*, *de Jure patr.* cum concordantiis: ubi conſtructori Eccleſiæ, vel Capellæ, Jus patronatus expreſſe tribuitur.

17. CONCL. VI. Non tantum Clerici, ſed etiam Laici, tam maſculi, quam fœminæ, ſunt capaces Juris patronatus. Ita communis. Et quidem de Laicis habetur expreſſus textus, c. *Cum autem*, *de Jure patr.* ibi. *Si laicus fuerit, cui jus competit præſentandi*, & alibi. De fœminis pariter fit mentio *c. Ex litteris*, *eod* ibi: *Poſtmodum Abbatiſſa prædicti Monaſterii alium præſentavit eidem ad Eccleſiam ſupra ſcriptam. Et c. ult. de Conceſſ. Præb* dicitur de quadam Comitiſſa, quod in quibuſdam *Beneficiis Eccleſiarum jus habet patronatus.*

18. Dices. Laici ſunt incapaces juris ſpiritualis, *arg. c. Decernimus*, *de Judiciis*, & clarius *c. Tua, de Decimis*, ibi: *Cum laicis nulla ſit de ſpiritualibus concedendi, vel diſponendi facultas*, juncto *c. Cauſam, de Præſcript.* Atqui Jus patronatus eſt quid ſpirituale, vel ſaltem ſpirituali annexum: ergo ejuſdem Laicus eſt incapax, ac præſertim fœmina. Reſp cum Gloſſa *c. Quanto, de Judiciis*, majorem eſſe veram loquendo de juribus mere ſpiritualibus: ſecus de iis, quæ non ſunt quid mere ſpirituale, ſed dumtaxat ei annexum; prout Laici poſſunt poſſidere jus funerandi. In propoſito autem Jus patronatus non eſt quid mere ac proprie ſpirituale, ſed *ſpirituali annexum*, ut loquitur textus *c. De jure patr.* ibi: *Jus patronatus, quod eſt ſpirituali annexum.* Accedit, quod hoc jus competat Laicis ex ſpeciali conceſſione, ac privilegio Eccleſiæ.

QUÆSTIO II.

Quotuplex ſit Jus patronatus, & quomodo Eccleſiaſticum differat a Laicali?

SUMMARIUM.

19. *Jus patronatus varie dividitur.*
20. *Jus patronatus hæreditarium, ac familiare,*
21. *Activum, & paſſivum,*
22. *Perſonale, ac reale, quid?*
23. *Ejus præcipua diviſio eſt in*
24. *Jus patronatus Eccleſiaſticum, &*
25. *Laicale, & quid?*
26. *Jus patronatus mixtum, quid?*
27. *Et quomodo reguletur?*
28. *Jus patronatus Eccleſiaſticum, & laicale differunt,*
I. In tempore Patronis ad præſentandum conceſſo?
29. *Et quæ circa hoc notanda?*
30. *II. Patronus Eccleſiaſticus nequit variare, ſicut Laicus.*
31. *Ratio diſparitatis.*
32. *Quid juris, ſi plures a Patrono laico præſententur?*
(a) Adde dict. Tract. XI. Diſt. 1. n. 63. & 64.
33. *III. Si Eccleſiaſticus Præſentet indignum, perdit jus præſentandi: ſecus in Laico.*
34. *IV. Legatus a latere non poteſt conferre Beneficia juris patronatus laici.*
35. *Huic Papa non derogat, niſi id exprimat.*
36. *Quid de Beneficio Juris patronatus mixti?*
37. *Magis dignum trahit ad ſe minus dignum, quomodo?*
38. *In mixtis non ſemper attenditur dignitas, quando?*
39. *V. Papa per ſimplicem conceſſionem, &c. derogat Juri patronatus Eccleſiaſtico, non laico.*
40. *Limitatur hoc poſterius.*
41. *VI. Jus patronatus Eccleſiaſticum, & laicale differunt quoad Concurſum.*
42. *A Concurſu, quæ aliæ Parochiæ excepiæ?*

19. CONCL. I. Jus patronatus varie dividitur, videlicet in hæreditarium, & familiare; in activum, &

Digitized by Google

paſſivum; in perſonale, ac reale. Ita communis, & probatur inductione.

20. *Jus patronatus hæreditarium* dicitur, quod tranſit ad quoſcunque hæredes, etiam extraneos. *Jus patronatus familiare*, ſeu *gentilitium* econtra eſt, in quo tantum ſuccedunt illi, qui ſunt de ſanguine, & Familia Fundatoris: quæ diviſio patet ex dictis *n.* 8.

21. *Jus patronatus activum* vocatur, quando Patronus poteſt præſentare ad Beneficium: & de hoc impræſentiarum agitur. *Jus patronatus paſſivum* eſt, quando certi ex aliqua Familia (dummodo idonei adſint) excluſis extraneis debent ad Beneficium præſentari, & admitti: prout accidit in Beneficiis patrimonialibus, de quibus ſupra *Diſt.* 1. *n.* 12.

22. *Jus patronatus perſonale* eſt, quod cohæret perſonæ Fundatoris, vel ejus hæredis, ubicunque locorum exiſtat. *Reale* vero, quod cohæret certo loco, utputa Caſtro, Prædio, Monaſterio, ac hujuſmodi: & hoc tranſit ad quemcunque talis loci poſſeſſorem.

23 CONCL. II. Nihilominus præcipua diviſio Juris patronatus eſt in Eccleſiaſticum, & Laicale. Ita communis; atque deſumitur ex *c. Cum autem, de Jure patron.* cum concordantiis.

24. *Jus patronatus Eccleſiaſticum* eſt, quod perſonæ Eccleſiaſticæ competit ratione Eccleſiæ, vel Dignitatis, aut Beneficii Eccleſiaſtici. Et tale cenſetur etiam eſſe illud Jus patronatus, quod primitus fuit laicale, poſtea vero a Laico fuit conceſſum Eccleſiæ, Capitulo, Monaſterio, vel cuipiam Beneficio: nam quia illud vi talis donationis jam competit Eccleſiæ, impoſterum cenſebitur Eccleſiaſticum, & non laicale; ut habetur *c. un. de Jure patron. in* 6.

25. *Jus patronatus laicale* dicitur, quod alicui ſive Laico, ſive Clerico, competit ratione proprii patrimonii, vel ſucceſſionis paternæ, aut alterius tituli ſæcularis; non vero ratione Eccleſiæ, aut Beneficii Eccleſiaſtici, *arg. c. Cum dilectus*, juncta Gloſſa *Verſ. Tanquam laicus, eod.*

26. His additur communiter tertium membrum, ſcilicet *Jus patronatus mixtum*; eſtque illud, quod partim nomine Eccleſiæ ad Clericum, & partim ex alio titulo ad ipſum, vel ad Laicum ſpectat, ac proinde eſt mixtum ex utroque: quale eſt, ſi Eccleſia fundavit ex ſuis bonis aliam Eccleſiam, eamque Laicus locavit; vel econtra.

27. Porro hujuſmodi Juri patronatus mixto illud eſt ſpeciale, quod regulatur in particularibus caſibus vel ut Eccleſiaſticum, vel ut laicale, prout exigit qualitas caſus magis privilegiata, magiſque favens Patronatui. Gloſſa *c.* 1. *Verſ. Eccleſiaſticus, de Jure patron. in* 6. Covarruvias *Practic. Quæſt. c.* 36. *num.* 5. & Fagnanus *c. Cum propter, num.* 26. *& ſeqq. de Jure patron.* cum communi. Ratio eſt: quia, ſi non privilegiatus in materia individua, ſive inſeparabili, concurrat cum privilegiato, illius privilegio utitur, *arg. l. Si communem, ff. Quemadmodum ſervitutes amittantur &c.* Ubi hoc conceditur habenti rem communem cum pupillo. Quinimo generaliter in individuis privilegium uni ex ſociis conceſſum, porrigitur ad omnes, juxta Gloſſam *fin. l.* 1. *C. de diverſis Reſcriptis*, ac pluribus exemplificat Fagnanus *loc. citat. num.* 53. *& ſeqq.*

28. CONCL. III. Inter Jus patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale multiplex datur diſcrimen. Nam inprimis (præter diſcrimen, quod ſumitur ex utriuſq; definitione) differunt, quod Patronus Eccleſiaſticus habeat ſex menſes ad præſentandum, Laicus, vero quatuor tantum, *c. Eam te, & c. Cum propter, de Jure patr.* & clariſſime *c. un eod in* 6. Quod ſi vero Jus patronatus ſit mixtum, & unus Patronus eſt Eccleſiaſticus, alter Laicus, omnes ratione communionis habent ſemeſtre: nam propter communionem, non privilegiatum ſortitur naturam privilegiati, juxta dicta *n. præc.*

29. Cæterum iſtud tempus ſex, vel quatuor menſium, incipit currere non a die vacationis Beneficii, ſed a die *notitiæ* dictæ vacationis, quam habent, vel conſiderata temporis, ac locorum diſtantia, habere præſumuntur Patroni; prout in ſimili dicitur *c. Quia diverſitatem, de Conceſſ. Præbend.* Quod ſi hoc elapſum ſit, & Patronus, ſive Eccleſiaſticus, ſive Laicus, nullum præſentavit ad Beneficium vacans, vel quia neglexit, vel quia, ſi plures ſint Patroni, lis de Jure patronatus inter eos orta eſt, & prius necdum deciſa: ſtatim elapſo illo tempore pro ea vice devolvitur collatio Beneficii ad eum, ad quem ſpectat inſtitutio, *arg. c. Cum propter, & c. Eam te, de Jure patr.* Et merito: ne propter negligentiam, vel diſcordiam Patronorum, Eccleſia diutius deſtituta Rectore, patiatur diſpendium aliquod.

30. Secundo differunt: quia ſi Patronus Eccleſiaſticus idoneum præſentavit, non poteſt amplius variare, ſeu alium præſentare: quod ſi fecerit, nihilominus præfertur ille, qui primo eſt præſentatus, *text. clar. c. Cum autem, eod.* Econtra Patronus laicus præſentato uno, vel pluribus, poteſt adhuc variare, ac intra quadrimeſtre alium præſentare: non quidem privative, ſeu ex toto recedendo a priori, ſed accumulative, ſeu adjungendo ſecundum primo *arg. c. Cum autem, & c. Paſtoralis, de Jure patr. & Clem. Plures, eod.* ac tenet Fagnanus *cit. cap. Cum autem n.* 6. cum communi.

31. Cur autem laicis Patronis permiſſum ſit variare in præſentando, non item Eccleſiaſticis, multiplex ſolet dari ratio. Placet præ ceteris ea, quam affert Pirhing *tit. de Jure patr. nu.* 103. *&* 104. quia præſentatio Patroni Eccleſiaſtici, utpote nomine Eccleſiæ facta, habet vim Electionis, ut poſt Innocentium, & Abbatem, paſſim tenent Doctores; ergo ſicuti eligentes publicato ſcrutinio variare non poſſunt, *c. Publicato, de Elect.* ita nec Clerici præſentantes. Accedit, quod hi nomine, & jure Eccleſiæ, tales actus quaſi ex officio exerceant: ideoque, cum officio ſuo ſemel functi ſunt, acquieſcere debent; prout in ſimili dicitur de collatione, *c. Si tibi abſenti, de Præb. in* 6. Secus eſt de Patrono laico: nam is ſuo proprio jure, & nomine præſentat. Accedit ulterius, quod Patronus laicus ſit minus expertus circa Eccleſiaſtica, quam Clericus, utpote qui debet eſſe magis diſcretus, & amplius ſcire Jura: ſimulque quod Laicus habeat minus tempus ad præſentandum, quam Clericus. Unde non mirum, quod ille poſſit variare; & quia gravatur minori temporis ſpatio, relevetur in iſto.

32 Porro ſi duo ſimul, aut ſucceſſivis temporibus a Patrono laico ſint cumulative præſentati, tenetur ex iiſdem Epiſcopus præeligere digniorem: adeo, ut non ſit locus gratificationi, ſed peccet contra juſtitiam eligendo minus dignum, quamvis poſt factum ſuſtineatur electio de digno, omiſſo digniori, nec liceat poſtbabito appellare, ut litium occaſiones amputentur. Fagnanus *loc cit. n.* 28. *& ſeq.* citans alios, & deſumitur ex *c. Conſtitutis, de Appellation.* juncto *c. Paſtoralis, de Jure patron.* (a) Quod ſi vero ambo præſentati videantur æque idonei, vel ſit dubium, quiſnam ex iis ſit dignior, tunc illud judicio Epiſcopi relictum eſt, *text. clar. c. Cum autem, eod.* Eſtque ſtante pari dignitate locus gratificationis, adeo ut Epiſcopus poſſit eligere, quem maluerit, juxta Gloſſam ibidem *Verſ. Judicio*, & alios.

33. Tertio differunt Jus patronatus Eccleſiaſticum, & laicale: quia ſi Patronus Eccleſiaſticus ſcienter præſentet indignum, ipſo jure privatus eſt ea vice poteſtate præſentandi, & ad proximum Superiorem, ad quem ſpectat inſtitutio, devolvitur libera collatio Beneficii; Secus eſt in Patrono laico: nam licet is præſentet indignum, non eſt privatus jure præſentandi pro ea vice, ſed jubendus eſt alium præſentare, *arg. c. Cum vos, de Officio Judicis ordin.* juncta Gloſſa *ibidem Verſ. Minus idoneam*. Ratio hujus eſt eadem, quæ *n.* 31. allata fuit.

34. Quarto differunt: quia Legatus a latere Summi Pontificis poteſt conferre Beneficium Juris patronatus Eccleſiaſtici abſque conſenſu, & præſentatione Patroni Eccleſiaſtici: ſecus eſt de Beneficio Juris patronatus laici: nam hoc abſque conſenſu Patroni nequit conferre, *arg. c. Cum dilectus, de Jure patron.* & amplius explicat Gloſſa *ibidem, Verſ. Quempiam præſentare*.

Digitized by Google

35. Quinimo generaliter Papa non cenſetur velle derogare Juri patronatus Laicorum, niſi hoc exprimat. Fagnanus *c. Quoniam num.* 10. *de Jure patron.* poſt Gloſſam proxime citatam, & alios. Accedit ratio: quia Laici acquirunt Jus patronatus ratione proprii patrimonii, quando fundarunt, ædificarunt, vel dotarunt Eccleſiam; unde non eſt æquum, ut jure inde quæſito facile priventur, ſicque retrahantur ab aliis piis fundationibus: ſecus eſt in Patrono Eccleſiaſtico, cui jus hoc competit non ob proprium patrimonium, ſed ratione Eccleſiæ.

36. Et ob eandem rationem Legatus nequit conferre Beneficium Juris patronatus mixti (id eſt, partim ad Clericum nomine Eccleſiæ, & partim ad Laicum ſpectantis) ne ex ſocietate cum Clerico Patronus Laicus in re individua præjudicium, & incommodum ſentiat, contra *Reg.* 22. *Juris in* 6. *Non debet aliquis alterius odio prægravari*, & Doctores paſſim. Quinimo, quia non privilegiatum propter communionem ſortitur naturam privilegiati, privilegium Patrono Laico competens, ne ipſo invito poſſit Legatus Beneficium conferre, etiam Patrono Eccleſiaſtico communicatur, juxta dicta *num.* 27.

37. Nec obſtat illud commune dictum: *Magis dignum trahit ad ſe minus dignum*, *arg. l. Quæ religioſis, ff. de Rei vendicatione*; atqui Jus patronatus Eccleſiaſticum eſt magis dignum, quam Laicale; ergo. *Reſp.* enim cum communi, dictum illud procedere tantum quoad commoda, & privilegia, non vero quoad damna, odia, & pœnas.

38. Quod ſi urgeas. Hermaphroditus æſtimatur fœminei ſexus, quando hic prævalet in ipſo, *l. Quæritur ff. de Statu hominum*, & tamen ſexus virilis eſt dignior, & magis prodeſt: ergo in mixtis non ſemper attenditur, quod dignius eſt, magiſque prodeſt, ſed quod eſt potentius. *Reſp.* diſtinguendo conſequens: ergo in mixtis naturalibus non ſemper attenditur, quod eſt, conceditur: in mixtis, quæ ſunt Juris miniſterio, negatur. Nam in his Jus fingit illud eſſe potentius & dignius, quod magis prodeſt, & jus alterius non lædit. Fagnanus *loc. cit. num.* 56.

39. Quinto differunt, quod ſimplici conceſſione, unione, aut reſervatione alicujus Beneficii per Papam facta, derogetur Juri patronatus Eccleſiaſtico, non vero Laico; niſi expreſſa, & ſpecialis mentio fiat de hoc. Pirbing *de Jure patron. n.* 133. eſtque communis aliorum. Ratio eſt: quia quamvis Papa poſſet etiam Juri patronatus Laicorum Fundatorum derogare, utpote cum hoc ipſis Fundatoribus ex gratia ſi conceſſum ab Eccleſia, non tamen huic adeo facile derogare ſolet; partim, ne domini ſæculares e piis fundationibus retrahantur, ſi paſſim eorum juribus derogetur; partim, quia Prælati Eccleſiarum, ſicut plus juris habent in bona Eccleſiaſtica quam Laicalia, ita etiam in Patronatus Eccleſiaſticos, utpote ex Eccleſiaſticis bonis originem trahentes, quam in Patronatus Laicales. Concordant dicta *n.* 34. & 35.

40. Notant tamen Doctores, hanc doctrinam in quarta, & quinta differentia allatam, habere locum duntaxat in Jure patronatus Laicis competente ex fundatione, ædificatione, vel dotatione; non vero in eo, quod convenit ipſis ex ſpeciali gratia, privilegio, vel præſcriptione. Cum enim in his deficiant rationes proxime allatæ, eiſdem cenſetur ſufficienter derogatum per clauſulam generalem, *Ad cujuſcunque patroni præſentationem pertineat*.

41. Ultimo differunt Jus patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale, quoad Concurſum: nam hic quoad Parochiales Eccleſias, etiamſi ſint Juris patronatus Eccleſiaſtici, præmittendus eſt, juxta Concilium Trid *Seſſ.* 24. *cap.* 28. *de Reform.* Secus eſt de Parochiis, quæ ſpectant ad Jus patronatus Laicorum: nam tunc non eſt locus Concurſui; ſed is ſolus examinari debet, quem Patronus laicus præſentavit; &, ſi dignus reperiatur, inſtitui.

42. Notat tamen Engel *cit. de Præb. n.* 67. per Bullam B. Pii V. *Ad exequendum* (& habetur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſt.* 47. *dicti Pontif.*) a præfato Concurſu eſſe exceptas Parochias Monaſteriis, vel aliis Eccleſiis incorporatas, in quibus non proprie Parochus, ſed Vicarius ponendus eſt.

QUÆSTIO III.

De jure præſentandi, aliiſque juribus Patrono competentibus.

SUMMARIUM.

43. *Patrono quatuor jura competunt, quæ?*
44. *Jus præſentandi, quomodo competat Patrono?*
45. *Beneficium ſine conſenſu Patroni regulariter nequit conferri.*
46. *Fallit hoc in certis caſibus.*
47. *Collatio Beneficii ſine conſenſu Patroni non eſt ipſo jure irrita, ſed irritanda.*
48. *Patronus nequit ſe ipſum præſentare.*
49. *Prælatus tamen poteſt Patrono conferre Beneficium.*
50. *Poſſunt plures Patroni unum ex ſe ipſis præſentare.*
51. *Patronus poteſt præſentare ſuos filios, vel conſanguineos.*
52. *Quid juris, ſi plures ſint Patroni, & diſcordent in præſentando?*
53. *Præſertim ſi duo præſententur ab eis in pari numero?*
54. *Patrono debetur honor, & qualis?*
55. *Patrono competit jus defendendi Eccleſiam.*
56. *Quæ Patrono non liceant.*
57. *Patrono egenti ſuccurendum ab Eccleſia.*
58. *Et quomodo?*

43. CONCL. I. Patrono ſive Eccleſiaſtico, ſive laico præcipue quatuor jura competunt in Beneficio Eccleſiaſtico, reſpectu cujus habet Jus patronatus; videlicet jus præſentandi, præcedendi, defendendi Eccleſiam, atque ut ex bonis Eccleſiæ eidem indigenti modeſte ſuccurratur. Ita habetur *c. Nobis, de Jure patron.* & complectitur Gloſſa ibidem hiſce verſiculis.

Patrono debetur honos, onus, utilitaſque:
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

44. CONCL. II. Jus præſentandi Clericum idoneum ad Beneficium Eccleſiaſticum, ſive ſimplex, ſive curatum, poſtquam vacaverit, adeo competit Patrono, ut Epiſcopus, vel is, ad quem ſpectat inſtitutio, teneatur eundem cæteroquin habilem admittere, atque in dicto Beneficio inſtituere. Ita deſumitur ex *cit. c. Nobis, de Jure patron.* Dicitur, *Clericum idoneum:* Nam ſi hic ſit indignus, Patronus laicus tenetur alium præſentare: Patronus vero Eccleſiaſticus pro ea vice privatus jure præſentandi; ut dictum *n.* 33.

45. CONCL. III. Beneficium Eccleſiaſticum ſine conſenſu, & voluntate Patroni, regulariter loquendo conferri nequit: & ſi de facto collatum ſit alteri, quam illi, quem Patronus præſentavit, poteſt ad inſtantiam ejus collatio annullari, ipſoque inſtante debebit is, qui ſine ſuo conſenſu inſtitutus fuit, emoveri. Ita ſtatuitur *c. Ex inſinuatione, de Jure patr.* juncto *c. Decernimus*, 16. *q.* 7.

46. Dicitur, *regulariter loquendo*: Nam hinc inprimis excipitur caſus, ſi Patronus intra debitum tempus a Jure definitum neminem præſentavit: tunc enim pro ea vice devolvitur collatio Beneficii ad eum, ad quem cæteroquin pertinet inſtitutio, *c. Cum propter*, & *c. Eam te, de Jure patr.* Deinde valet collatio, ſi Summus Pontifex de plenitudine poteſtatis conferat Beneficium, derogando expreſſe Juri patronatus, ut jam dictum *n.* 39. Idem accidit, quando Patroni in præſentando diſcordant, & præſentatus a majori eorum parte non poteſt ſine ſcandalo inſtitui: tunc enim Epiſcopus ordinabit Eccleſiam, ſicut melius eam ſecundum Deum viderit ordinandam, *c. Quoniam eod.*

43. Dicitur ulterius in Concluſione, *poteſt ad inſtantiam ejus collatio annullari*: Siquidem collatio Beneficii extra dictos caſus abſque Patroni præſentatione facta, non eſt ipſo jure nulla & irrita, ſed tantum poteſt per Patronum contradicentem irritari; ſi nempe is alium præſentet, aut expreſſe contradicat. Unde ſi terminus Patrono competens poſt collationem per Epiſcopum factam fuerit elapſus non reclamante,

Digitized by Google

nec contradicente Patrono, manet collatio omnino firma. Barboſa *part. 3. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 72. n. 171.* citans plures alios.

48. CONCL. IV. Patronus, quamvis ſit Clericus, & cæteroquin idoneus, ſe ipſum ad Beneficium Eccleſiaſticum præſentare non poteſt. Ita communis; & patet ex *c. Per noſtras, de Jure patron.* Ratio eſt: quia præſentatio ſui ipſius ſapit vitium ambitionis. Concordat illud D. Gregorii Papæ, ac refertur *c. In ſcriptis, 8. q. 1. Sicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus. Et ſicut ſcriptum eſt: Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Hebr. 5.*

49. Cæterum ſi Prælatus, ad quem ſpectat inſtitutio, motu proprio vocet Clericum Patronum, eique conferat Beneficium vacans, in quo dictus Clericus habet Jus patronatus, valebit collatio: quia tunc Patronus non cenſeur præſentare ſe ipſum, aut Beneficio ſeſe ingerere; ſed Beneficium ſibi oblatum acceptare, adeoque in collationem ejus ſibi factam conſentire. Pirhing. *tit. de Jure patron. n.* 92. Imo poſſet hoc caſu Patronus Clericus procedere per viam deprecationis, & ſupplicationis, ac rogare Epiſcopum, ut ſibi conferre velit illud Beneficium; atque exinde poterit Ordinarius illum gratificando admittere. Barboſa *lib. 3. Juris Eccleſiaſt. univ. cap* 12. *num.* 199. Abbas *in cap. Per noſtras, de Jure patr.* & alii.

50. Inſuper ſi plures ſint Patroni, poſſunt illi ex ſe ipſis unum Clericum Compatronum nominare, & præſentare: nam quamvis Clericus Patronus non poſſit præſentare ſe ipſum, poteſt tamen præſentationi de ſe per Compatronos factæ conſentire. Gloſſa in *c. Conſuluit, eod.* Barboſa *p. 3. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg 72. n.* 91. & alii.

51. CONCL. V. Nihilominus non eſt prohibitum Patrono, ad Beneficium præſentare filios ſuos, aut alios conſanguineos. Ita Engel *tit. de Jure patr. n.* 3. cum communiori. Et merito: tum, ne hi ſint deterioris conditionis, quam alii, quorum parentes nullum fundarunt Beneficium. Tum, ne ipſummet Jus patronatus, quod in favorem Fundatoris, ejuſque hæredum introductum eſt, in ipſorum odium retorqueatur contra *Reg. 61. Juris in 6. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*, cum concordantiis.

52. CONCL. VI. Si plures ſint Patroni ejuſdem Eccleſiæ, vel Beneficii, & hi in præſentando diſcordent, aliis hunc, aliis alium præſentantibus, præfertur is, qui majoribus juvatur meritis, & plurium approbatur aſſenſu, modo id ſine ſcandalo fieri poſſit. Ita habetur *c. Quoniam, de Jure patron.* eſtque communis. Et quidem in tali caſu ſufficit præſentatio facta a majori parte reſpectu minorum partium, dummodo præſentatus cæteroquin ſit idoneus veluti ſi ex ſex Patronis duo præſentent Titium, unus Sempronium, & tres Cajum, hi tres prævalent, ac præfertur Cajus, *arg. cit. c. Quoniam*, & notat ibidem Fagnanus *n.* 13. cum aliis. Additur vero, *modo id ſine ſcandalo fieri poſſit*, propter dicta *n.* 46.

53. CONCL. VII. Si autem duo ſint præſentati a pluribus Patronis in pari numero, vel ſi ex duobus Patronis unus præſentavit unum, & alter alterum, nemini eorum acquiritur jus petendi inſtitutionem. Ita Fagnanus *in c. Cum autem, num.* 23 *eod.* & alii. Ratio eſt clara: quia ad hoc, ut præſentatus acquirat jus ad Beneficium, & conſequenter jus petendi inſtitutionem, requiritur, quod Præſentatio ſit facta a majori parte Patronorum, *arg cit. c. Quoniam, de Jure patr.* ibi: *Si forte in plures partes fundatorum ſe vota diviſerint, ille præficiatur Eccleſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & pluriumorum eligitur, & approbatur aſſenſu.*

54. CONCL. VII. Præter jus præſentandi, ulterius Patrono Eccleſiæ debetur honor. Ita communis; & patet *in c. Nobis, de Jure patr.* ibi: *Pro fundatione quoque Eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſervatur.* Porro honor Patrono debitus conſiſtit in præcedentia Proceſſionis, quatenus in Litaniis, ac aliis publicis Proceſſionibus debetur ipſi locus dignior præ aliis Laicis. Item quod in Eccleſia ſua patronata debeat honorari per præcedentiam honorabilioris ſedis, & dignioris loci, atque anterioritatem in ſuſcipienda Pace, thurificatione, & aliis conſimilibus caſibus. Barboſa *lib. 3. Juris Eccleſ. univ. c. 12. n.* 214. cum aliis.

55. CONCL. IX. Inſuper competit Patrono jus, ſeu potius onus defendendi Eccleſiam. Ita habetur *c. Filiis, 16. q. 7.* Unde Patroni munus eſt, ut curam, & inſpectionem habeat quoad Eccleſiam & ejus bona, ne male alienentur, aut dilapidentur; & ſi quid in detrimentum Eccleſiæ fieri deprehenderit, neque Beneficiarius honeſta monitione præmiſſa deſiſtere velit, id Epiſcopo denuntiet; prout ibidem dicitur. Item ipſius munus eſt, ut Eccleſiam intra & extra Judicium defendat, *tanquam ejus Patronus & Advocatus:* hoc quippe nomine ipſe appellatur in *c. Præterea, & c. Cum autem*, & *c. Nobis, de Jure patr.* & alibi.

56. Non tamen debet Patronus veram aliquam juriſdictionem in Beneficiarium uſurpare; neque in iis, quæ ad Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, ullatenus ſeſe ingerere; neque viſitationi ornamentorum Eccleſiæ, aut bonorum ſtabilium ſeu fabricarum proventibus ſe immiſcere (niſi id Patrono ex primæva inſtitutione, ac fundatione competat) ſed Epiſcopi ipſi hæc faciant, juxta Conc. Trid. *Seſſ. 24. de Reform. c. 3. circa finem.*

57. CONCL. X. Tandem Patrono convenit, ut, *ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſia illi modeſte ſuccurratur.* Ita his verbis habetur *cit. c. Nobis, de Jure patr.* juncto *c. Contra*, & *c. Quicumque, 16. q. 7.*

58. Dicitur notanter, *modeſte ſuccurratur*; id eſt habito reſpectu ad facultates Eccleſiæ, & ad qualitatem perſonæ, ut bene explicat, & probat Gloſſa ibidem. Hinc Barboſa *lib. 3. Jur. Eccleſ. univ. cap.* 12. *n.* 257. notat, quod tunc primum Eccleſia teneatur dare alimenta Patrono pauperi, quando ſupereſt ultra id, quod neceſſarium eſt ad cultum Dei, atque Miniſtrorum alimenta. In quo caſu ſunt præſtanda Patrono alimenta in domo propria, non autem in ipſa Eccleſia; & quidem non ſolum pro ſe, ſed etiam pro uxore, filiis, atque familia: ac inſuper alimenta integra, id eſt, cibus, potus, veſtis, lectus, & alia omnia, quæ ſub alimentorum nomine continentur, dummodo (ut dictum) Eccleſiæ ſuppetant facultates.

DISTINCTIO IV.

De Decimis.

QUÆSTIO I.

Quid ſint Decimæ, Primitiæ, & Oblationes?

SUMMARIUM.

1. *Decimæ, quid?*
2. *Decimarum ſolutio eſt actus Religionis, & Juſtitiæ.*
3. *Qui fraudant Decimas, quomodo peccent?*
   Jubentur excommunicari.
4. *Excommunicatio hæc non eſt latæ ſententiæ.*
5. *Bona dantium, & mala non dantium Decimas.*
6. *Primitiæ, quid?*
   Primogenita, quid? & quomodo differant a Decimis?
7. *An extet præceptum offerendi Primitias?*
8. *Præſertim in lege Evangelica?*
9. *Oblationes, quid?*
10. *Oblationis nomen dupliciter accipitur.*
11. *Oblationes, an ſint de Præcepto faciendæ?*
12. *Quid, ſi Miniſtri Eccleſiæ indigeant,*
13. *Vel id habeat conſuetudo loci?*

1. CONCL. I. *Decimæ* ſunt pars decima omnium fructuum juſte acquiſitorum, DEO in recognitionem ſui dominii univerſalis debita, atque Eccleſiæ Miniſtris quotannis exſolvenda. Ita in re communis; & deſumitur hæc definitio ex *c. Tua nobis, de Decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis dominii ſibi reddi præcipit, ſuas eſſe Decimas & primitias aſſeverans:* juncto, *c. Decimas Deo, 16. q. 7.* & *c. Ex tranſmiſſo, de Decimis*, cum concordantiis.

2. Un-

Digitized by Google

2. Unde colligitur, quod ſolutio Decimarum, quatenus ſolvuntur a Fidelibus ob Dei cultum, atque in ſignum ſupremi ejus dominii in omnes res, & quod ab ipſo bona eucta procedant, ſit actus virtutis Religionis: quatenus vero ſpectatur, prout eſt debita Eccleſiæ Miniſtris, nobis ſpiritualia præbentibus, ſit actus Juſtitiæ.

3. Hinc illi, qui fraudant Decimas, peccant & contra virtutem Juſtitiæ, & contra virtutem Religionis; crimenque committunt *Sacrilegii*, *c. Decimas quas*, 16. *q.* Inſuper fraudantes Decimas, tum in *c. Omnes decimæ*, 16. *q.* 1. & *c. Tua nobis, de Decimis*, tum in Concilio Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 12. *de Reform.* excommunicari jubentur, ibi: *Cum decimarum ſolutio debita ſit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt, &c. Qui vero eas aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur: nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſolvantur.* Hactenus Concilium.

4. Cæterum hæc Excommunicatio non eſt latæ, ſed primam ferendæ ſententiæ; prout deſumitur ex ly *excommunicentur*. Imo præmittendam eſſe trinam monitionem, antequam infligatur, recte cum aliis notat Barboſa *in Collectaneis ad cit. locum Concilii Trid. n.* 5. & favet textus *c. Omnes decimæ* 16. *q.* 7.

5. Inſuper, quod juſto Dei judicio frequenter in rebus temporalibus damna patiantur, qui Decimas dare negligunt; & econtra, qui Decimas diligenter dant, non ſolum ſanitatem corporis, ſed etiam cum temporali fructu bona Cœleſtia promereantur &c. urgentiſſimis SS. Auguſtini, & Hieronymi, authoritatibus comprobatur *c. Revertimini. & Decimæ tributa*. 16. *q.* 1. Ubi D. Auguſtinus. *Serm.* 219. *de Tempore.* inter alia ſic loquens refertur: *Cum decimas dando & terrena, & Cœleſtia poſſis præmia promereri, quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc eſt enim Dei juſtiſſima Conſuetudo, ut ſi tu illi Decimam non dederis, tu ad Decimam revoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti.*

6. CONCL. II. *Primitiæ* appellantur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, arborumque, Deo ut Largitori omnium bonorum in ſignum gratitudinis oblati. Ita deſumitur ex *cap.* 18. *Numer.* ibi: *Univerſa frugum initia* (id eſt, Primitias) *quæ gignit humus*. Additur notanter, *quæ gignit humus*; nam in animalibus, recepto ſtylo S. Scripturæ, vocantur *Primogenita*. Unde patet diſcrimen inter Primitias, & Decimas: nam hæ ſunt decima pars omnium fructuum juſte acquiſitorum; illæ vero, fructus primi arborum, agrorumque, & hujuſmodi.

7. Quæres: An extet præceptum aliquod offerendi Primitias? Reſp. I. In Lege Moſaica extabat præceptum offerendi Primitias; uti patet ex *cap.* 26. *Deuteron.* ibi: *Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, pergeſque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit &c.* Item *Exodi* 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum.* & alibi. Quia vero Cæremonialia, & judicialia veteris Legis per Chriſti mortem, atque prædicationem Evangelii, evacuata fuerunt; remanet Quæſtio loquendo pro ſtatu Legis Evangelicæ; ad quam

8. Reſp. II. Olim quidem ex præcepto Juris Eccleſiaſtici aderat ejuſmodi obligatio ſolvendi Primitias; prout colligitur ex *c. Præter. diſt.* 32. & *c. Decimus.* 16. *q.* 7. ac notat Gloſſa *in c.* 1. *verſ. In primitiis. de Decimis.* Hodie tamen ejuſmodi obligatio ſolvendi Primitias in pleriſque locis per contrariam conſuetudinem ſublata eſt. Ita Pirhing *tit. de Decimis. n.* 172. Suarez, Azorius, & alii paſſim.

9. CONCL. III *Oblationum* nomen, quantum ad propoſitum, accipitur pro illis oblationibus ſeu donis, quæ Fideles ad Altare offerunt inter Miſſarum ſolemnia. Ita deſumitur ex *c. Antiquus.* 10. *quæſt.* 1. & *cap. Omnis Chriſtianus. de Conſec. diſt.* 1.

10. Additur notanter, *quantum ad propoſitum*: Siquidem Oblationis nomen interdum late accipitur pro omni eo, quod offertur Eccleſiæ; ſive id fiat in vita, ſive in morte, ſive ſit quid mobile, ſive immobile. *arg. C. Videntes.* 12. *q.* 1. ibi. *Ipſæ fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur.* Quinimo oblationis nomen adeo large acceptum, ipſas quoque Decimas & Primitias complectitur: verum ſtricte, & habito præſertim reſpectu ad communem modum loquendi, dicitur Oblatio, quod offertur Sacerdoti in Miſſa. Abbas *C. Cauſa. de verb. ſignif.*

11. Quæres: an homines ad faciendas hujuſmodi Oblationes teneantur? Reſp. I. De ratione hujuſmodi Oblationum eſt, quod voluntarie offerantur, juxta illud *Exodi* 25. *Ab omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas.* Et hinc regulariter loquendo iſtæ Oblationes non ſunt de præcepto, niſi in certis caſibus. Ita D. Thomas 2.2. *q.* 86. *art.* 1. Abbas *ad Rubric. tit. de Parochiis*, & alii.

12. Additur notanter, *niſi in certis caſibus*. Etenim, ſi Miniſtri Eccleſiæ indigeant, neque habeant aliunde, unde ſuſtententur, tenentur Parochiani Jure naturali, & Divino, ad Oblationes Presbyteris indigentibus faciendas: nam ex quo Sacerdos impendit ſpiritualia, debet conſequi temporalia: *Dignus enim eſt operarius cibo ſuo*, *Matth.* 10. Unde quamvis Sacerdos ob hoc non debeat ſubtrahere ſpiritualia, tamen Superior debet Parochianos compellere ad præſtandas has Oblationes juris remediis. Abbas *loc. cit.* Covarruvias *lib.* 1. *var. reſolut. c.* 17. *n.* 3. & alii.

13. Deinde tenentur Parochiani ad faciendas Oblationes, ubi hoc habet conſuetudo. Siquidem in multis locis conſueverunt Parochiani, præſertim diebus Dominicis & aliis præcipuis Feſtis, facere ejuſmodi Oblationes, juxta *Can. Omnis Chriſtianus, de Conſecr. diſt.* 1. Atqui Fideles tenentur, poſſuntque cogi ad obſervandas laudabiles conſuetudines. *C. ad Apoſtolicam de Simon.* & amplius de Oblationibus oſtendit Hoſtienſis *in Summa. tit. De Parochis, §. In tertia* Et quidem hiſce caſibus adhuc oblatio remanet quodammodo voluntaria, ſaltem quoad quantitatem, vel ſpeciem rei oblatæ.

QUÆSTIO II.

Quo jure, & ex quibus rebus ſolvendæ ſint Decimæ?

SUMMARIUM.

14. *Decimæ, an debeantur Jure Divino?*
15. *Præſertim in Lege Evangelica?*
16. *Quomodo ipſæ dicantur deberi conſtitutione Divina?*
17. *Solvitur inſtantia contra Decimas.*
    (a) Vide Dicta Tract. 2. Diſt. 2. n. 9 & 10.
18. *Decimæ ex quibus rebus debeantur?*
19. *Declaratur hoc.*
    (b) Ut dicetur Quæſt. 4. per totum.
20. *Decimarum diviſio.*
21. *Decimæ prædiales, Perſonales, & Mixtæ, quæ?*
22. *Decimæ prædiales, & Perſonales, quomodo, & quibus ſolvendæ?*

14. CONCL. I. Decimæ ſecundum ſubſtantiam ſpectatæ, quatenus videlicet ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ, ad ipſorum ſuſtentationem requiſitum, debentur ipſis Jure naturali, ac Divino: quatenus vero ſpectantur ſecundum quotam, ſive determinationem ſuam (id eſt, quod debeat dari ipſamet pars decima fructuum) tempore Legis Moſaicæ debebantur Jure Divino poſitivo; tempore vero Legis Evangelicæ Jure duntaxat Eccleſiaſtico, licet antiquiſſimo, utpote ab Apoſtolis derivato. Ita Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. & alii paſſim, paucis exceptis. Ratio primæ partis deſumitur ex cit. verbis Chriſti. *Matth* 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, cum concordantiis. Altera vero pars, loquens de Lege Moſaica, patet ex *c.* 27. *Levit.* & aliis pluribus locis.

15. Tandem ultima pars, ſeu quod in Lege Evangelica debeantur Decimæ ſecundum quotam ſpectatæ Jure Eccleſiaſtico, patet tum ex plurimis textibus Juris Canonici jam allegatis, vel in progreſſu allegandis. Tum ex eo: quia, ſi Decimæ ſimpliciter eſſent Juris Divini, non poſſet earum obligatio tolli per privilegium Summi Pontificis, aut contrariam conſuetudinem: atqui hoc fieri poſſe, patebit ex dicendis *Quæſt. IV.*

16. Nec dicas. In Jure Canonico c. *Parochianos*, *de Decimis*, expreſſe dicitur: *Decimæ non ab homine, ſed ab ipſo Deo ſunt inſtitutæ*: juncto c. *Tua*. *eod.* ibi: *Decimæ divina conſtitutione debentur*; ergo non ſolum Jure Eccleſiaſtico. Reſp. enim, hujuſmodi authoritates vel accipiendas eſſe de Decimis ſecundum ſuam ſubſtantiam ſpectatis, & quatenus ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ. Vel dicendum, quod velint, Decimas Jure Divino deberi, non directe ac immediate pro ſtatu Legis Evangelicæ, ſed ſolum remote ac occaſionaliter, quatenus ad imitationem Legis Divinæ, pro veteri Teſtamento ſtatutæ, ad neceſſariam Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem, per Conſtitutionem Eccleſiaſticam ſunt denuo conſtitutæ.

17. Quod ſi dicas. Cærimonialia veteris Legis jam ſunt evacuata, & de facto illicita obſervatu, c. *Majores*, *de Baptiſmo*. Reſp. cum Doctore Angelico *loc. cit.* Præceptum de ſolutione Decimarum non fuiſſe cæremoniale, ſed partim morale, partim judiciale. Et quatenus morale, fuit inditum a Lege naturali, atque a Chriſto in Lege Evangelica renovatum, *Matth.* 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, cum concordantiis. Quatenus vero judiciale erat, nempe ſecundum quotam, ſeu quoad determinationem decimæ partis, eſt renovatum auctoritate Eccleſiæ; ſicque illud de facto obligat ex vi novi præcepti Eccleſiaſtici. (a)

18. CONCL. II. Spectato Jure communi debentur Decimæ ex omnibus, quæ licite acquiruntur. Ita habetur c. *Ex tranſmiſſa*, *de Decimis*, ibi: *Fidelis homo de omnibus, quæ licite poteſt acquirere, Decimas erogare tenetur*; & alibi Dicitur, *quæ licite acquiruntur*: nam de acquiſitis per furta, ſimoniam, uſuras, opus meretricium, ac hujuſmodi Decimæ non debentur; imo nec poſſunt recipi, ne Clerici cenſeantur approbare peccatum alterius, ut notat Gloſſa *ibidem*, *verſ. licite*. Hinc c. Non eſt putanda. 1. q. 1. notanter dicitur; *Honora Dominum de tuis juſtis laboribus*.

19. Additur autem, *ſpectato Jure communi*. Siquidem variis ex cauſis hæc obligatio ſolvendi Decimas, utpote ex Jure Eccleſiaſtico proveniens, tolli poteſt, & aliquis (b) a præſtatione Decimarum eximi, vel ex parte, vel etiam in totum: dummodo Miniſtri Eccleſiæ aliunde congruam habeant ſuſtentationem, utputa ex ſufficientibus redditibus Fundationis Eccleſiæ, Oblationibus, aut Legatis piis.

20. CONCL. III. Decimæ dividuntur in prædiales, perſonales, & mixtas. Ita communis. Siquidem, quantum eſt de Jure communi; debentur Decimæ *de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipſa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis*; prout his ipſis verbis habetur c. *Non eſt*, *de Decimis*, cum concordantiis. Itaque

21. *Decimæ prædiales* ſunt, quæ perſolvuntur ex prædiorum, aut arborum fructibus, obventionibus molendinorum, vel ædium locatarum, & hujuſmodi. *Perſonales* dicuntur, quæ ex rebus, quas quiſque ſibi induſtria & opera ſua acquirit, perſolvuntur; v. g. ex lucro honeſtæ negotiationis, venationis, militiæ, &c. *Decimæ mixtæ* vocantur illæ, quæ partim prædiales, partim perſonales ſunt: cujuſmodi ſunt, quæ debentur ex fructibus pecorum, veluti ex fœtu, lana, lacte, &c.

22. Porro Decimæ prædiales differunt a perſonalibus, quod illæ ſtatim atque collectæ ſunt, ſolvi debeant: & quidem integræ abſque deductione impenſarum, quæ fieri ſolent in colendis prædiis vel agris, & colligendis fructibus. *arg.* c. *Cum ſint homines*, & c. *Tua nobis*, & c. *Paſtoralis*, *eodem*. E contra Decimæ perſonales ſolvuntur deductis prius expenſis, utpote cum reſiduum duntaxat cenſeatur eſſe fructus, ſeu lucrum, *cit.* c. *Paſtoralis*. Inſuper Decimæ prædiales ſunt ſolvendæ Parocho, in cujus Parochia fructus creſcunt, & colliguntur, quamvis colonus alibi habitet: Perſonales autem ſolvuntur Eccleſiæ, ſeu Parocho, in cujus Parochia quis audit Divina, & percipit Sacramenta Eccleſiaſtica; niſi conſuetudine, conventione, aut privilegio aliud fieri oporteat. *cit.* c. *Cum ſint homines*, *de Decimis*.

QUÆSTIO III.

Quibus ſolvendæ ſint Decimæ?

SUMMARIUM.

23. *Antiquitus Decimæ ſolvebantur Eccleſiæ, per Epiſcopos Clericis diſtribuendæ.*
   (c) Ut dictum Tract. 7. diſt 4. num. 30
24. *Tunc ſoli Epiſcopi erant Parochi: ſecus de facto.*
25. *Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialem.*
26. *Et habet ſuper iis Parochus fundatam intentionem.*
27. *Epiſcopo de Jure communi debetur quarta pars Decimarum.*
28. *Quid de Decimis nullius certæ Parochiæ?*
29. *Limitantur prædicta.*
30. *Laici mere ſæculares ſunt incapaces juris Decimarum.*
31. *Secus de Laicis converſis, ſive Regularibus.*
32. *Laicis poteſt competere jus percipiendi fructus Decimarum, ut quid temporale ſunt.*
33. *Interveniente juſto contractu emptionis, conductionis, &c.*
34. *An etiam per modum Feudi?*

23 QUæſtio præſens procedit præcipue pro moderno ſtatu, quo facta ſupponitur diviſio bonorum Eccleſiaſticorum in quatuor partes (c) ipſarumque diſtinctio Parochiarum; nam antea Decimæ debebantur Eccleſiæ, ſive cœtui Clericorum in communi; & præſtabantur Epiſcopis cujuslibet Diœceſis, qui eas inter Clerum & Miniſtros ſuæ Eccleſiæ, pro cujuslibet meritis & neceſſitate, juſte fideliterque diſtribuere tenebantur. *arg.* c. *Epiſcopus*, & c. *Præcipimus*, 12. *q* 1. juncto c. *Decimas*, 16. *q.* 7. cum concordantiis.

24. Siquidem Epiſcopi ſoli pro illo tempore erant Parochi, quibus totius plebis Diœceſanæ cura imminebat: cæteri autem Presbyteri, veluti ipſorum Coadjutores, ad nutum eorundem Epiſcoporum modo in hac, modo in illa parte Diœceſis Paſtorale Officium exercebant *arg cap. In novo*, *diſt.* 21. & notat Barboſa *lib.* 3. *Juris Eccleſiaſt. univ. cap.* 26. § 2. *n.* 4. Poſtmodum vero, facta illa redditutum Eccleſiaſticorum diviſione, Parochiæ ſingulæ ſingulis Presbyteris fuerunt conſtitutæ, ſingulisque Parochiis propria territoria per ſuos terminos aſſignata, in quibus cuilibet Presbytero tota ſuæ Parochiæ cura remaneret, prout habetur c. *Eccleſias*, 13. *q.* 1. Et de hoc tempore, ſive poſt diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum & Parochiarum diſtinctionem loquendo, ſit

25. CONCL. I. De Jure communi Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialem ſuntque perſolvendæ Rectoribus illarum Eccleſiarum Parochialium intra quarum fines prædia illa ſita ſunt. Ita communis; & habetur clare, c. *Cum contingat. de Decimis*, ibi: *Cum perceptio Decimarum ad Parochiales Eccleſias de jure communi pertineat.* Concordat textus c. *Cum in tua eod.* ibi: *Alioquin Parochialibus Eccleſiis exſolvantur, ad quas de jure communi ſpectat perceptio decimarum.*

26. Et hoc adeo verum eſt, quod Parochus loci habeat pro ſe fundatam in jure intentionem ſuper omnibus Decimis intra limites ſuæ Parochiæ exiſtentibus; ita ut præſumatur, Decimas ad ipſum pertinere, niſi adverſarius, quicunque ille ſit, oppoſitum oſtenderit *arg.* c. *A nobis eod.* Proinde propter iſtam Juris aſſiſtentiam, Parochus non tenetur aliter probare, Decimas ſibi competere; ſed contrarium aſſerenti incumbit onus probandi, cum contra hunc militet Juris præſumptio, *arg. cap.* 1. *de Præſcript. in* 6. ac notat Barboſa *loc. cit. cap.* 26. § 2. *n* 8. cum aliis.

27. CONCL. II. Nihilominus poſt factam Parochiarum diviſionem non prorſus excluditur Epiſcopus loci a perceptione Decimarum prædialium. Nam inprimis ſpectato Jure communi debetur ei, tanquam Superiori, & Ordinario omnium Fidelium ſuæ Diœceſis Paſtori, quarta pars Decimarum totius Epiſcopatus; prout liquet ex c. *Conquerente de Offic. Ordinarii*, ubi Pontifex inter jura Epiſcopalia recenſet *quartam decima-*

Digitized by Google

cimationum: juncto *c. De quarta de Præſcript* & concordantiis. Hinc Fagnanus *c. Cum contingat*, *num.* 13. *de Decimis*, cum aliis notat, quod Epiſcopus ſuper quartam Decimarum habeat intentionem fundatam.

28. Deinde, quando Decimæ non ſunt in certa Parochia (veluti, ſi prædia ſint multum diſtantia, & non incluſa in limitibus alicujus Parochiæ; vel ſi novalia fiant in nemoribus remotis, & extra limites Eccleſiarum Parochialium) tunc Epiſcopus fundat intentionem ſuper eas; adeo, ut *ipſas ſecundum diſcretionem a Deo ſibi datam*, *alii Eccleſiæ deputare*, *vel ad opus ſuum poterit retinere*, prout habetur *c. Quoniam de Decimis*. Notat tamen ibidem Abbas, quod, ſi certum ſit, ejuſmodi prædia, vel novalia includi in aliqua vicinarum Parochiarum, ſed ignoretur, quænam illa ſit; tunc Decimæ non debeantur Epiſcopo, ſed ſunt dividendæ inter illas Parochias.

27. Additur notanter *num.* 27. *ſpectato jure communi*. Nam per hactenus dicta non negatur, quin aliquo jure ſpeciali poſſit Epiſcopus tale jus amittere: utpote ſi appareat de contraria conſuetudine; illa enim ſervari debet, cum in transferendo jus Decimarum ab una Eccleſia in aliam, plurimum valeat conſuetudo. Idem erit, ſi conſtet de compoſitione, vel appareat de quodam privilegio, aut intervenerit præſcriptio ſpecialis. Fagnanus *ibidem num.* 18. *&* 19.

30. CONCL. III. Laicis mere ſæcularibus nullo modo competere, & concedi poteſt jus Decimarum, quatenus ſpirituale eſt; adeoque nec ipſæ Decimæ, prout ſunt fructus Eccleſiaſtici. Ita Pirhing. *tit. de Decimis*, *num.* 135. & communiter aliorum. Patet hoc ex *c. Decimas*, *quas in uſum* 16. *q.* 7. ubi Laici Decimas poſſidere prohibentur, & oppoſitum facientes dicuntur *ſacrilegii crimen committere*, *& æternæ damnationis periculum incurrere*. Idem deſumitur ex *c. Ad hæc*, & *c. Quamvis de Decimis*, cum concordantiis. Ratio etiam eſt; quia Laici non poſſunt poſſidere ſpiritualia, multo minus ſpiritualia officia miniſtrare Fidelibus.

31. Additur vero, *Laicis mere ſæcularibus*; ſive, ut loquitur Pontifex *in cit. cap. Quamvis eod. Laicis in ſæculo remanentibus*. Siquidem Laici converſi, etſi nullo Clericali Ordine ſunt inſigniti, capaces ſunt juris ſpiritualis: quia non ſunt meri Laici, ſed inter Religioſos numerantur, propter tria Vota ſubſtantialia Religionis ab ipſis edita; ideoque Clericorum juribus, & privilegiis gaudent: cujuſmodi ſunt Hoſpitalarii, Profeſſi Ordinum Militarium, Equites Melitenſes, & Teutonici Ordinis *arg. C. Cum & plantare de privilegiis*. Unde talibus poſſunt concedi Eccleſiæ, & Decimæ; argumento a contrario deſumpto, cum non ſint *Laici in ſæculo remanentes*: ita tamen, ut tales Religioſi Laici non per ſeipſos (hoc enim defectu Ordinis exequi nequeunt) ſed per Clericos idoneos Eccleſias regant, & adminiſtrent. Abbas *C. Quamvis n.* 3. *de Decimis* & alii.

32. CONCL. IV. Nihilominus poteſt Laicis concedi, & competere jus percipiendi fructus Decimarum, quatenus intelligitur abſtractum a titulo, & jure ſpirituali, & quid temporale exiſtit: videlicet jus præciſe percipiendi decimam partem fructuum: non quidem titulo proprio, ſed vel nomine Clericorum, ad quos pertinent, interveniente juſto contractu: vel nomine Eccleſiæ, & cauſa temporalis ſtipendii, pro obſequio ipſi Eccleſiæ per eos præſtito. Ita Gloſſa in *Cod. Quamvis. verſ. Conceſſerit de Decimis*; ubi ait, quod *fructus Decimarum bene poſſunt concedi Laico ex cauſa ad tempus vitæ ſuæ*. Zoeſius *eod. n.* 45. Pirhing *n.* 138. & alii. Idque probatur inductione.

33. Sic enim jus percipiendi fructus Decimarum, ſive Decimas materialiter ſpectatas pro ſola utilitate fructuum percipiendorum, præciſa a ſpirituali jure, & titulo, poteſt a Laicis obtineri interveniente juſto contractu emptionis, & conductionis: quia, ut habetur *Cod. Veſtra de Locato*. fructus Decimarum poſſunt dari ad firmam (hoc eſt, pro cenſu annuo aliis concedi) & libere locari illis, cum quibus Eccleſiæ conditio ſit melior; dummodo hujuſmodi locatio ad feudum, vel alienationem perpetuam non extendatur. Et talis locatio, quin & venditio fructuum decimalium ad unum, vel plures annos, paſſim fit: nam Decimæ ſic ſpectatæ, ſunt quid mere temporale.

34. Deinde Decimæ taliter ſpectatæ ante Concilium Lateranenſe, ſub Alexandro III. 1179. celebratum, potuerunt Laicis in feudum per Epiſcopos diſpenſative concedi, ut Eccleſias ab hæreticis, & aliis oppreſſoribus defenderent. Et quamvis hæc poteſtas in dicto Concilio Epiſcopis adempta fuerit, tamen Decimæ prius perpetuo Laicis in feudum conceſſæ penes Vaſſallos Laicos remanſerunt, *arg. Cod. Cum Apoſtolica. De his*, *quæ fiunt a Prælatis &c.* & *C. Statuto*, *§. Sane de Decimis in* 6.

QUÆSTIO IV.

Quibus modis eximatur quis a præſtatione Decimarum?

SUMMARIUM;

35. *Variis modis poteſt quis eximi a præſtatione Decimarum.*
36. *I. Privilegio, & quali?*
37. *II. Per Conſuetudinem; & quomodo hoc intelligendum?*
38. *Corollaria.*
39. *III. Præſcriptione.*
40. *Solvitur inſtantia.*
41. *Quo tempore immunitas a ſolvendis Decimis præſcribatur? Declaratur c.* 1. *de præſcript. in* 6.
(c) Ut dictum Tract. 7. Diſt. 6. n. 15.
42. *IV. Compoſitione, ac remiſſione.*
43. *V. Gravi paupertate; & quomodo?*

35. CONCL. I. Variis modis accidere poteſt, ut quis eximatur a præſtatione Decimarum; videlicet privilegio, conſuetudine, præſcriptione legitima, compoſitione, remiſſione, imo & ob gravem paupertatem eorum, qui ſolutis Decimis non habent neceſſaria ad ſe, ſuoſque alendos. Ita Doctores paſſim; atque deſumitur ex diverſis textibus Juris, mox ſingillatim referendis: unde ſit

36. CONCL. II. A præſtatione Decimarum poteſt quis eximi privilegio, non quidem alicujus Principis territorialis laici, aut Epiſcopi loci: ſed privilegio Summi Pontificis. Ita Vallenſis *tit. de Decimis*, §. 8. & alii. Prima pars habetur *c. Tua*, & *c. Dudum*, *de Decimis*. Ubi dicitur, neque Imperiali, neque Regali conceſſione, quempiam a ſolutione Decimarum eximi poſſe, utpote quæ Divina conſtitutione debentur, & ſunt tributa egentium animarum. Altera pars ex eo patet: quia Epiſcopus nequit diſpenſare in Jure communi: nam *lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt*. *Clem. Ne Romani*, *de Elect.* Verum privilegio Pontificio id fieri poſſe, patet ex *c. Suggeſtum*, & *c. Ex parte*, *& ſeqq. de Decimis*, ubi plura hujuſmodi privilegia Ciſtercienſibus, aliiſque conceſſa referuntur.

37. CONCL. III. Per conſuetudinem alicubi legitime introductam ſimiliter poteſt induci exemptio a præſtatione quarundam Decimarum; dummodo adhuc ex aliis Decimis, vel redditibus, tantum ſuperſit, quod ſufficiat juſtæ Sacerdotum ſuſtentationi. Ita Covarruvias *lib.* 1 *var. Reſolut. cap.* 17. *num.* 8. & alii. Ratio eſt: quia Decimæ ſolo Jure Eccleſiaſtico debentur Clericis ſecundum quotam; ſed ſecundum ſubſtantiam, ſive ut ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ, debentur Jure naturali, & Divino: atqui huic Juri nequit derogari per contrariam conſuetudinem, bene tamen priori, *cap. ult. de conſuetud.* ergo.

38. Hinc valet conſuetudo, ut ex quibuſdam fructibus, vel bonis, præſertim minutis, v. g. oleribus, fabis, rapis, & ſimilibus, alicubi non ſolvantur Decimæ, aut ſaltem non integræ: ideoque Jura dicentia, quod Decimæ ſint ſolvendæ integræ, intelligenda ſunt de integritate ſolvi ſolita. Similiter valet conſuetudo, ut Clerici nullas ſolvant Decimas, aut Laici non ſolvant perſonales: quinimo Decimas perſonales, ſeu ex lucro induſtriæ, hac ætate noſtra ferme in toto

urbe

Digitized by Google

orbe Chriſtiano de conſuetudine legitime præſcripta non ſolvi, notat Navarrus *c.* 21. *Manual. num.* 31. Uſumque in hac Decimarum materia valde variari, ita tamen, ut adhuc Clericis ſuperſit honeſta ſuſtentatio, paſſim obſervant Doctores.

39. CONCL. IV. Inſuper præſcriptione rite abſoluta poterit immunitas a ſolvendis Decimis obtineri per privatas, ſeu particulares perſonas, ſive Eccleſiaſticas, ſive Laicales. Ita Covarruvias *loc. cit. n.* 10. Pirbing *tit. de Decimis*, *n.* 129. & alii. Ratio eſt: quia, ut dictum, Decimæ debentur Jure duntaxat Eccleſiaſtico; ergo nihil obſtat, quin per contrarium uſum legitime præſcriptum abrogari poſſint, & ſic immunitas ab eiſdem ſolvendis præſcribi; dummodo aliunde habeant Eccleſiæ Miniſtri congruam ſuſtentationem.

40. Nec dicas: Laicus non poteſt præſcribere jus percipiendi Decimas; ergo neque jus retinendi Decimas, ideſt, immunitatem ab eis ſolvendis. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem: quia jus percipiendi Decimas eſt ſpiritnale, cujus Laicus eſt incapax; jus autem immunitatis, ſeu exemptionis a Decimis ſolvendis, non eſt ſpirituale: hoc etenim tantum eſt quædam libertas, & commoditas temporalis integre percipiendi fructus ſuos, & in nullo titulo ſpirituali fundatur, ac radicatur.

41. Cæterum immunitas a ſolvendis Decimis bona fide, & cum titulo, præſcribitur ſpatio quadraginta annorum: ſine titulo autem, tempore duntaxat immemoriali; prout notant citati Authores. Et hoc deſumitur ex *cap.* 1. *de Præſcrip. in* 6. ubi generaliter decernitur, quod quando Jus commune reſiſtit præſcribenti, vel habetur præſumptio contra ipſum, non ſufficiat bona fides, ſed inſuper requiratur titulus, qui poſſeſſori cauſam tribuat poſſidendi, niſi allegetur, probeturque præſcriptio temporis immemorialis: atqui Jus commune reſiſtit præſcribenti immunitatem a ſolvendis Decimis; ergo. Accedit ratio: quia *poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*, juxta *Reg.* 2. *Juris in* 6. atqui poſſidens immunitatem ſolvendi Decimas (cum huic Jus commune reſiſtat, cujus ignorantia non excuſat) præſumitur habere malam fidem; niſi alleget titulum ſaltem coloratum, qui det juſtam cauſam poſſidendi, ſicque bonam fidem ex parte poſſeſſoris inducat; vel niſi probet poſſeſſionem temporis immemorialis, quæ eſt inſtar tituli, imo qua non poteſt allegari melior titulus de toto Mundo (c) ergo.

42. CONCL. V. Compoſitione, ac remiſſione, poteſt etiam cuipiam competere immunitas a ſolvendis Decimis. Ita Vallenſis *tit. de Decimis*, §. 8. *num.* 5. cum communi. Idque deſumitur ex *c. Ex multiplici*, *de Decimis*, juncto *c. Statuimus*, *de Tranſaction.* ubi ejuſmodi compoſitio facta approbatur. Idem de remiſſione liquet ex *c. Quia circa*, *de Privilegiis*. Ubi pariter quarundam Decimarum facta remiſſio, per Papam comprobatur.

43. CONCL. VI. Tandem gravis paupertas, ſive tanta, ut ſolutis Decimis quis non habeat neceſſaria ad ſe ſuoſque ſuſtentandos, excuſat interim a ſolutione Decimarum, donec melior fortuna advenerit. Ita Layman *lib.* 4. *Tract.* 6. *cap.* 2. *num.* 8. Abbas, Suarez, & alii. Ratio eſt: quia ob neceſſitatem tam gravem, generaliter poteſt differri ſolutio debiti. Quinimo, ſi quis tempore Decimarum ſolvendarum fuerit conſtitutus in extrema neceſſitate, prorſus liberatur obligatione eas perſolvendi: cum tunc omnia ſint communia, & ſic ipſe conſumpſerit, quod ſuum erat. Verum, qui gravem ſolum neceſſitatem patitur, is liberatur non ſimpliciter, ſed donec melior fortuna aſpiret.

T R A C T A T U S XII.

DE IMMUNITATE ECCLESIASTICA, ET INDULGENTIIS.

1. QUia præſens materia omnibus Clericis ſcitu valde neceſſaria exiſtit, ne, quæ proprium ſtatum, & Eccleſiæ ſibi concreditæ jura concernunt, culpabiliter ignorent: ea juxta methodum a pluribus Authoribus obſervatam, in Theologia Morali merito pertractatur. Idipſum, dimiſſis difficilioribus ad Jus Canonicum Quæſtionibus, breviter præſtabit præſens Tractatus; ita tamen, ut ad finem ejuſdem ſimul agatur de Indulgentiis.

D I S T I N C T I O I.

De Immunitate Eccleſiaſtica ut ſic, ejuſque Speciebus.

Q U Æ S T I O I.

Quid, & quotuplex ſit Immunitas Eccleſiaſtica, & quo jure conſtituta?

S U M M A R I U M.

1. *Ratio Ordinis.*
2. *Munus tripliciter accipitur. Immunitatis etymon.*
3. *Immunitas Eccleſiaſtica, quid?*
4. *Eſt triplex. Localis, Realis, & Perſonalis.*
5. *Certum eſt Immunitatem Eccleſiaſticam eſſe de Jure Divino quoad ea, quæ vere ſunt ſpiritualia.*
6. *Immunitas Eccleſiaſtica etiam quoad alia eſt aliqua ratione de Jure Divino.*
7. *Qua ratione hoc fiat, variant Doctores.*
   I. Sententia.
   (a) Tract. 11. Diſt. 4. n. 16.
8. *II. Jurique conformior ſententia.*
9. *Inſtantia contra hanc ſolvitur.*
   (b) Tract. 11. Diſt. 4. n. 14. & ſeqq.

2. IMmunitas ſic dicitur a *munere*. Munus enim tripliciter accipitur. I. Pro dono: ſic munera dari, mittive dicuntur. II. Pro officio: unde Munera militaria, Munera civilia, qualia ſolent eſſe conjuncta cum honore. III. Pro obligatione, ſeu functione cuipiam impoſita: quo modo & *Municeps*, quaſi communium onerum, ſeu *munerum particeps* dicitur. Et *Muneri* ſic accepto opponitur *Immunitas*, quæ eſt exemptio, ſive liberatio ab ejuſmodi obligationibus, & oneribus. Hæc ad propoſitum applicando, ſit

3. CONCL. I. *Immunitas Eccleſiaſtica* eſt exemptio, ſive jus, quo Eccleſiæ, res, & perſonæ Eccleſiaſticæ, a publicis muneribus ſeu oneribus ſæcularibus liberæ ſunt. Ita Doctores paſſim, & patebunt ſingula ex dicendis.

4. CONCL. II. Ejuſmodi Immunitas recte dividitur in localem, realem, & perſonalem. Ita communis. Et quidem *Immunitas localis* eſt, quæ convenit Eccleſiis, aliiſque locis Eccleſiaſticis. *Realis*, quæ competit rebus Eccleſiaſticis; ideſt, bonis ad Eccleſiam, vel perſonas Eccleſiaſticas pertinentibus. *Perſonalis tandem*, quæ debetur perſonis Eccleſiaſticis.

5. CONCL. III. Certum eſt, quod Clerici, Eccleſiæ, earumque bona, ſi ſpectentur quoad ea, quæ vere & pro-

prie

Digitized by Google

prie ſpiritualia ſunt, Jure Divino ſint exempta a juriſdictione & poteſtate ſeculari. Ita Covàrruvias *Pract. Quæſt. cap.* 31. *num.*2. *Conclaſ.* 1. Barboſa *lib.* 1. *Juris Eccleſ. univ. cap.* 39. §. 2. *num.*6. & communis aliorum. Exemplificatur hoc de Sacramentis, quorum cognitio ad ſolum judicem Eccleſiaſticum pertinet; adeo quidem, ut juxta Concilium Trid. *Seſſ* 24. *can.*12. *Si quis dixerit, Cauſas matrimoniales non ſpectare ad Judices Eccleſiaſticos, anathema ſit.* Idem accidit in Donis ſupernaturalibus ſpiritualibus, in Beneficiis Eccleſiaſticis, in rebus ſacris, & aliis ſimilibus, ad quorum deciſionem ſupernaturalis cognitio requiritur. Ratio eſt: quia ſuper his nullam omnino poteſtatem a DEO acceperunt Principes ſæculares (his quippe tota poteſtas ſua immediate a Republica communicatur) ſed ad talia dijudicanda per Chriſtum ſupernaturaliter inſtituta fuit poteſtas Eccleſiaſtica, & tradita D. Petro, *Joan.* 21. ibi: *Paſce oves meas*, ejuſque legitimis Succeſſoribus, ac per hos cæteris Eccleſiæ Prælatis.

6. CONCL. IV. Etiam quantum ad alia prorſus concedendum eſt, quod Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio Clericorum, Eccleſiarum, rerumque Eccleſiaſticarum, aliqua ratione ſit de jure Divino. Deſumitur hoc ex diverſis textibus Juris dictam Immunitatem eſſe Juris Divini clare atteſtantibus. Loquendo enim de perſonali exemptione Clericorum, eam haberi de Jure Divino, patet ex *c. Si Imperator. diſt.*96. & *c. Sylveſter*, & *c. Relatum*, 11. *q.* 1. cum concordantiis. Deinde generatim loquendo de exemptione, ſeu Immunitate Eccleſiarum, habetur textus clariſſimus *c. Quamquam, de Cenſibus in* 6. ibi: *Cum igitur Eccleſiæ, Eccleſiaſticæque perſonæ, ac res ipſarum, non ſolum jure humano, quin & Divino, a ſecularium perſonarum exactionibus ſint immunes.* Et ibidem Gloſſa *Verſ. Divino*, probat hoc ex *Geneſ. cap.* 47. Ubi Pharao Rex Ægypti terram Sacerdotum fecit immunem & liberam, ne tenerentur cum aliis quintam partem fructuum ſolvere Regibus. Unde & in veteri Lege Sacerdotes, & Levitæ erant exempti a juriſdictione ſæculari aliarum Tribuum, & obligatione ſolvendi tributa. His accedit Concilium Tridentinum *Seſſ.*25. *cap.*20. *de Refor.* ubi ait, *Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis ſanctionibus conſtitutam.* Concordat *cap. Nimis, de Jurejurando*, junctis variis Conciliis.

7. Dicitur notanter in Concluſione, *aliqua ratione ſit de Jure Divino.* Siquidem in hoc amplius declarando variant Doctores. Et quidem non pauci volunt, ejuſmodi exemptionem non eſſe de Jure Divino obligante, ſed ſolum a Lege humana, ſeu per privilegia in Corpore utriuſque Juris clauſa: dici tamen quadam ratione eſſe de Jure Divino, ſcilicet originaliter & initiative, quatenus Legi naturali valde conformis eſt; atque a veteri Lege Divina originem duxit; prout in ſimili ſuperius (a) dictum eſt, Decimas Divina conſtitutione deberi. Et hujus ſententiæ ſunt Covarruvias *loc. cit. n.*2. *Concl.*3. Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure, cap.* 33. *num.* 30. Molina, Garcias, & plures alii, quos citat Barboſa *cit.* §. 2. *num.* 1.

8. Alii econtra probabilius, Jurique conformius eſſe cenſent, Clericos etiam in temporalibus Jure Divino a Civili Poteſtate exemptos eſſe; prout fortiter urgent textus *num.* 6. relati, atque tenet Gloſſa *c. Si Imperator, diſt.*96. & *c. Quamquam, de Cenſib. in* 6 Abbas *c. Eccleſia S. Mariæ, n.* 6 *de Conſtitut.* Barboſa *cit. cap.*39. §. 2. *n.* 5. & curſus §. 5. *n* 3. pro hac ſententia allegans deciſionem Rotæ, & plurimos Doctores; Layman *lib.*4. *tract.* 9 *c.*8. *n.*1. Engel *tit. de Immunit. Eccleſ. n.* 23. aliique communius; quibus noviſſime acceſſit Proſper Fagnanus *c. Eccleſia S. Mariæ, num.* 10. *de Conſtitut.* aſſerens, quod *crebrior graviſſimorum interpretum ſententia eſt, eam exemptionem eſſe de Jure Divino.*

9. Neque obſtat allata inſtantia de Decimis; nam Decimas etiam hodie eſſe Juris Divini, quatenus requiruntur ad neceſſariam Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem, ſuperiùs (b) jam dictum eſt. Verum de hoc plura Canoniſtæ.

QUÆSTIO II.

In quibus conſiſtat Immunitas localis, ſive Eccleſiarum?

SUMMARIUM.

10. *Immunitas localis conſiſtit in duobus; & quibus?*
11. *Judicia ſæcularia prohibentur fieri in Eccleſiis, vel Cæmeteriis, ſub nullitate actus,*
12. *Secus dicendum de Judiciis Eccleſiaſticis.*
13. *Solvitur inſtantia.*
Quid magis deceat?
14. *In Eccleſiis, ac Cæmeteriis, facere contractus &c. non licet.*
15. *Sed ſi fiant, non ſunt irriti.*
16. *Quid de venditione candelarum?*
17. *Ibidem prohibentur fieri Concilia ſæcularia, Confabulationes, &c.*
18. *Comœdiæ profanæ.*
19. *Comeſtiones, vel accubitus, &c.*
20. *Muſicæ impuræ, omneſque actiones ſæculares.*
21. *Quid de Diſputationibus?*
22. *Violentia Eccleſiæ non eſt inferenda.*
Pœna contra facientium.

10. CONCL. I. Immunitas localis (quam alii appellant *Immunitatem Eccleſiarum*, ſub his etiam comprehendendo Cæmeteria, & alia loca Religioſa) conſiſtit in duobus: videlicet, ut actus profani, & ſæculares ab Eccleſiis arceantur: deinde, ut malefactores ad Eccleſias confugientes, ibidem in vita & membris protegantur, neque violenter inde extrahi poſſint. Et quidem de hoc poſteriori ſuſius dicetur *Diſtinct. ſequenti*; quantum vero ad prius attinet, ſit

11. CONCL. II. Inprimis in Eccleſiis, earumque Cæmeteriis, prohibitum eſt, exercere Judicia ſæcularia; adeo quidem, ut totus Proceſſus judicialis, & ſententia ſuper cauſa ſæculari ibidem lata, ipſo jure irrita, & nullius roboris exiſtat. Ita expreſſe ſtatuitur *c. Decet*, §. *fin de Immunit. Eccleſ. in* 6. ac tenent Doctores communiter. Et hoc quidem procedit non ſolum de cauſis criminalibus, ſed etiam de civilibus, quæ ad Forum ſæculare pertinent; uti patet ex textu. Maxime tamen Immunitati Eccleſiarum repugnat, atque *abſurdum eſt, & crudele, ſi judicium ſanguinis ibi exerceatur, ubi eſt tutela refugii conſtituta*, ut dicitur *c. Cum Eccleſia, de Immunit. Eccleſ.* Ubi proin, præter nullitatem proceſſus, etiam ſub pœna excommunicationis prohibetur agitare cauſas ſanguinis in Eccleſia, vel Cæmeterio.

12. Dicitur notanter, *Judicia ſæcularia*. Siquidem Eccleſiaſtica Judicia ibidem valide, & licite tractari poſſunt, *arg. c. Qua fronte, de Appellat.* & docet Gloſſa communiter recepta *cit. c. Decet, Verſ. Sæcularium, de Immunit. Eccleſ. in* 6.

13. Nec dicas. Judicia Eccleſiaſtica prohibentur exerceri in die Feſto, non minus, ac ſæcularia; ergo etiam utraque prohibentur exerceri in loco ſacro. *Reſp.* enim negando conſequentiam & paritatem: nam æque, imo plus decet, ut Clerici in Forenſibus actibus non occupentur diebus Feſtivis, ac Laici. At loquendo de loco, Eccleſia præſumere potuit, Judicia Eccleſiaſtica cum minori ſtrepitu, minorique tempore expedienda fore, quam ſæcularia: ſimulque Judicem Eccleſiaſticum majorem curam adhibiturum, ut omnia ſine irreverentia loci ſacri fiant. Fatendum tamen, magis decens eſſe, ut etiam Eccleſiaſtica Judicia non in Eccleſiis, quæ domus eſt orationis, non jurgiorum, ſed in Palatio Epiſcopali, aut alio competenti loco fiant. Pirhing *tit. de Immunit. Eccleſ. num.*7.

14. CONCL. III Inſuper prohibitum eſt in Eccleſiis, earumque Cæmeteriis, facere contractus, vel negotiationes, aut nundinas inſtituere. Ita communis; & habetur *cit. c. Decet, de Immunit. Eccleſ. in* 6. ibi: *Ceſſent in Eccleſiis, earumque Cæmeteriis negotiationes, ac fori cujuſcunque tumultus.* Idque merito ſtatutum eſt ad exemplum Chriſti Domini, qui ingreſſus in Templum Dei, *ejiciebat omnes vendentes, & ementes in templo, & menſas nummulariorum, & cathedras venden-*

tium

tium columbas evertit, & dixit eis: ſcriptum eſt, Domus mea, domus orationis vocabitur; vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Matth. 21.

15. Licet autem contractus in Eccleſiis facere ſit prohibitum, iidem nihilominus defacto initi valent: nam nullo jure irritantur, ſicut *cit. c. Cum Eccleſia, de Immunit. Eccleſ.* caſſantur Judicia ſæcularia. Simulque iſthæc Conſtitutio, cum ſit pœnalis, non eſt extendenda ad contractus, & notat Gloſſa paſſim recepta *cit. c. Decet, Verſ. Proceſſus.*

16. Cæterum in Templis vendere candelas, ſi id fiat ad Fidelium devotionem promovendam, non eſt illicitum. Azorius *part. 2. lib. 9. cap. 9. quæſt. 5.* Angelus, & alii. Nam prohibetur quidem omnis negotiatio, vel contractus, qui fit lucri gratia, aut Divina Officia perturbat, vel impedit: hoc tamen non accidit in venditione candelarum cauſa promovendæ devotionis Fidelium.

17. CONCL. IV. Ulterius in Eccleſiis prohibentur fieri *Concilia, Conciones, & publica Parlamenta* (intellige, quando talia fiunt de rebus mere temporalibus, & ſæcularibus, nam Concilia, & Conventus de rebus Eccleſiaſticis, aut ad pietatem ſpectantibus, recte ibidem instituuntur.) Item *confabulationes quælibet, & quæcunque alia, quæ Divinum poſſunt turbare Officium, aut oculos Divinæ Majeſtatis offendere.* Ita his ipſis verbis habetur *cit. c. Decet, eod. in 6.*

18. Deinde Comœdiæ profanæ, ac ludi Theatrales, penitus in Eccleſiis fieri prohibentur; non obſtante quacunque conſuetudine contraria, quæ potius corruptela dicenda eſt, *c. Cum decorem, de Vita & honeſt. Cleric.* Quamvis pia & honeſta ſpectacula ibidem exhiberi valeant. Pirhing *loc. cit. n.* 14. poſt Sylveſtrum, & alios.

19. Item *non oportet in Baſilicis, ſeu Eccleſiis agapem facere, & intus manducare, vel accubitus facere, c. Non oportet, diſt. 42.* Neque intra Eccleſiam poſſunt ſuppellectilia reponi; niſi id neceſſe ſit propter hoſtiles incurſus, aut alias neceſſitates, quibus tamen ceſſantibus ad priſtina loca reportari debent, *arg. c. Oratorium, diſt. 42.* & tradit Azorius *loc. cit. q.* 8.

20. Tandem noviſſime Concil. Trid. *Seſſ. 22. in Decreto de obſervandis & evitandis in celebratione Miſſæ*, ſtatuit, ut Ordinarii locorum *ab Eccleſiis muſicas eas, ubi ſive organo, ſive cantu laſcivum aut impurum aliquid miſcetur, item ſæculares omnes actiones, vana, atque adeo profana colloquia, deambulationes, ſtrepitus, clamores arceant; ut Domus Dei vere domus orationis eſſe videatur, ac dici poſſit.*

21. Quæres, an licitum ſit Diſputationes in Eccleſiis habere? Reſp. affirmative: quia ſcientia eſt donum Dei, & res ſancta, *arg. L. 1. ff. de Variis & extraord. cognition.* ibi: *Et quidem res ſanctiſſima, civilis ſapientia.* Abbas *c. Cum Eccleſia, de Immunit. Eccleſ.* Azorius *loc. cit. q. 4.* Pirhing *n.* 11. & alii.

22. CONCL. V. Ad Immunitatem Eccleſiarum pertinet etiam, ne quis eis violentiam inferat, infringendo earundem fores, vel ipſas ſpoliando ſuis bonis, aut hujuſmodi quidpiam attentando. Patet hoc ex *c. Omnes* & *c. Quiſquis* 17 *q.* 4. cum concordantiis, ubi tales judicantur ſacrilegi. Quinimo Eccleſiarum Dei violatores, ſive cum effractione ſpoliantes Eccleſias, ipſo jure excommunicati ſunt, *arg. c. Canonica, 11. q.* 3. & *c. Sicut, 17. q. 4.* & *c. Conqueſti, de Sent. Excom.* juncta Gloſſa *ibidem, Verſ. Excommunicatos nuncietis.*

QUÆSTIO III.

De Immunitate reali, & perſonali.

SUMMARIUM.

23. *Immunitas realis, & perſonalis, in quo conſiſtat?*
24. *Bona Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum, ſunt triplicis generis.*
 (c) Conformiter dictis n. 6. & ſeqq.
25. *II. ac* 26. *III. Declaratur.*
27. *Bona Clericorum patrimonialia, an gaudeant Immunitate?*
 (d) Ut dictum num 6. & ſeqq.
28. *Quid de bonis Feudalibus?*
29. *Aut ſi Fundator in bonis Eccleſiæ reſervavit ſibi certam penſionem.*
30. *Quid loquenda de oneribus antiquis?*
31. *Ac etiam novis, ſive poſtea imponendis?*
32. *Laici non poſſunt, etiam in communibus neceſſitatibus, novas collectas Eccleſiis, & Clericis imponere.*
33. *An poſſint præſtari abſque ulla exactione Laicorum?*
34. *Quæ conditiones requirantur, ut Eccleſiæ & Clerici in communibus neceſſitatibus contribuere teneantur?*

23. CONCL. I. Immunitas rerum, & perſonarum Eccleſiaſticarum (quam alias *realem*, & *Perſonalem* appellant) generatim conſiſtit in hoc, quod res, atque perſonæ Eccleſiaſticæ, a juriſdictione ſæcularium Magiſtratuum, eorumque exactionibus, & oneribus immunes ſint, & liberæ. Ita omnes Theologi, Canoniſtæ, & Juris conſulti Catholici; eſtque definitum in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *cap.* 19. & refertur *c. Non minus, de Immunit. Eccleſ.* ubi etiam Laici collectas Clericis, vel Eccleſiis imponentes, aut juriſdictionem ipſorum uſurpantes, ſi moniti non deſiſtant, una cum fautoribus ſuis ipſo facto excommunicantur. Concordat Concilium Generale ſub Innocentio III. *cap.* 46. relatum in *c. Adverſus eod.* juncto *c. Quia nonnulli, eod. in 6.* & *Clem. un. eod.* cum concordantiis.

24. Hæc Concluſio ut melius intelligatur, ſciendum, quod bona Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum, triplicis generis diſtingui poſſint. Primi generis ſunt ipſæmet Eccleſiæ materiales, una cum Cæmeteriis; item vaſa ſacra, veſtes, & quæcunque conſecrata, ſive benedicta ſunt, tanquam Divini Cultus inſtrumenta. Et de his certum eſt, atque ab omnibus (*c*) conceſſum, ea Jure Divino eſſe exempta a juriſdictione, & quibuſcunque exactionibus Magiſtratuum ſæcularium; nullam enim temporalem utilitatem habent, quæ in æſtimationem venire poſſit; utpote cum ad Divini Cultus miniſterium ſpecialiter dedicata, nullis aliis humanis uſibus applicari poſſint, juxta *Reg. 51. Juris in 6. Semel Deo dedicatum, non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum.*

25. Alterum genus complectitur bona Eccleſiarum tum immobilia, tum mobilia, quæ ſive a Fundatoribus, ſive ab aliis Fidelibus, ad honorem Dei oblata ſeu donata fuerunt, ut per Prælatos Eccleſiarum in pios uſus, utpote in ornatum Eccleſiæ, ac Miniſtrorum ejus ſive pauperum ſuſtentationem convertantur. Et de hiſce bonis procedere dictam Decretalem; *Non minus*, cum concordantiis, conveniunt pariter Doctores, eo quod ſint Deo oblata, atque ad cultum ipſius ſpecialiter deſtinata; ſicque non niſi in pios uſus convertenda (quod ſecus foret, ſi per exactiones Sæcularium gravarentur, atque diminuerentur) cum ſint res Dei, & *Sanctum Sanctorum Domino, c. Nulli,* 12. *quæſt. 2.* & alibi.

26. Tertium bonorum genus eſt eorum, quæ ad Eccleſiam, aut Perſonas Eccleſiaſticas, pervenerunt aliis titulis, ſive cauſis: utputa emptione, hæreditate, arte, labore manuali, aut alio quopiam titulo temporali. Et de his, præcipue vero de bonis patrimonialibus Clericorum, poſſet nonnulla moveri difficultas: ſi tamen

27. CONCL. II. Non ſolum bona Eccleſiæ quocunque juſto titulo acquiſita, ſed etiam bona patrimonialia Clericorum, gaudent Immunitate ab extraordinariis collectis, & juriſdictione ſæculari, atque potiuntur privilegio Fori. Ita communis Doctorum, uti teſtatur Barboſa *lib. 1. Juris Eccleſ. univ. cap.* 39 §. 5. *num.* 6. Layman *lib* 4 *tract* 9 *cap.* 6. *num.* 9. Pirhing *tit. de Immunit. Eccleſ. num* 62. Engel *num.* 24. cum aliis. Et hoc aperte deſumitur ex Juribus *num* 6 allegatis, utpote quæ de rebus Eccleſiæ, & Eccleſiaſticarum perſonarum, indiſtincte, atque pariformiter loquuntur. Accedit ratio: quia *acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*, juxta *Reg. 42. Juris in* 6. cum concordantiis. Simulque magis dignum trahit ad ſe minus dignum, *arg. c. Quod in dubiis, de Conſecrat. Eccleſ.* Atqui dicta bona ſunt quid acceſſorium ad perſonas Eccleſiaſticas, ſimulque hæ multo digniores illis; ergo. Quinimo Magiſtratus ſæcularis nihil poſſet ſtatuere circa ejuſmodi bona patrimonialia Clericorum, niſi obligando ſimul ipſaſmet eorum perſonas; ſed has gaudere Immuni-

tate

tate Eccleſiaſtica, fatentur omnes Catholici. (d) Et hæ rationes a pari, vel etiam a fortiori militant de bonis Eccleſiarum tertii generis: nam, ut dicitur *L. Quæ Religioſis, ff. de Rei vendicat. Quæ Religioſis adhærent, religioſa ſunt.*

28. Limitatur hactenus allata doctrina in nonnullis caſibus. Et I. quidem in bonis Feudalibus: nam hæc non pleno jure tranſeunt in Clericum, aut Eccleſiam, ſed dominus directus, qui eadem conceſſit, præter dominium ipſorum directum certas ſibi conditiones, & jura reſervat; quæ proinde a Clericis, atque Eccleſiis, erunt obſervanda. Unde pariter, ſi Eccleſia, vel Clericus, a ſæculari domino, v. g. Imperatore Feudum habeat, ac ſuper jure Feudi quæſtio inter Clericum & Laicum emerſerit, ea non per Judicem Eccleſiaſticum, ſed per dominum Feudi erit terminanda, prout deciſum habetur *c. ex tranſmiſſa & c. Verum de Foro competenti*. Hinc reſpectu ſæcularis Feudi Eccleſia, vel Clericus, non gaudet privilegio Fori, ſed tenetur coram ſæculari domino Feudi judicium ſubire; & convenitur coram eo in actionibus tam realibus, quam perſonalibus Feudum concernentibus.

29. Limitatur II. Si Fundator, ſeu Patronus, v. g. Princeps territorialis in ipſo Fundationis limine ſibi certam penſionem, ſive annuos redditus, in bonis Eccleſiæ attributis reſervaſſet, atque ipſos Epiſcopus ante conſecrationem Eccleſiæ eidem conſtituiſſet, *arg. c. Præterea de Jure patron.* Ubi Patronis permittitur in Eccleſiis *antiquos & moderatos redditus a locorum Epiſcopis inſtitutos exigere*. Poſtquam autem Eccleſia jam ædificata, dotata, & conſecrata eſt, novi cenſus eidem imponi non poſſunt, nec veteres augeri, *cap. Probibemus eodem* cum concordantiis. Quod ſi ſecus fiat, illud irritum erit.

30. Limitatur III. Quoad onera antiqua, ſeu quæ rebus, antequam ad Eccleſiam quocunque titulo deveniſſent, prius jam impoſita fuerunt: nam quælibet res tranſit cum ſuo onere, *arg. c. Ex litteris de Pignoribus*, & alibi. Hinc Eccleſia, vel Clericus tenetur ad hujuſmodi onera antiqua præſtanda, dummodo ea ſint vera, & realia, id eſt, ipſis fundis ſeu bonis infixa, perpetua, certa, & determinata, *arg. cap.* 1. juncta Gloſſa *verſ. Senioribus de Cenſibus*. Et in hoc ſenſu procedit textus *c. Si tributum* 11. *q.* 1. ibi: *Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum*: Et illud *c. Tributum* 23. *q.* 8 *Quia de exterioribus Eccleſiæ, quod conſtitutum antiquitus eſt; pro pace & quiete, qua nos tueri, & defenſare debeat, Imperatoribus perſolvendum eſt*,

31. Dicitur, *quoad onera antiqua*; ſive, ut Canone proxime relato dicitur, *quod conſtitutum antiquitus eſt*. Nam loquendo de oneribus novis, ſeu quæ imponuntur bonis Eccleſiarum, vel perſonarum Eccleſiaſticarum eo tempore, quo bona illa jam ſpectabant ad Eccleſias vel perſonas Eccleſiaſticas, ab ejuſmodi oneribus hæ prorſus immunes ſunt, per textus *num* 6. allegatos. Et quamvis Bartolus *in l. Reſcripto, §. fin. num.* 5. *de Minoribus* teneat, Principes Laicos poſſe efficere tributaria, & affecta omnia prædia eorum Territorii, ita ut cum exinde ad Eccleſias pervenerint, obnoxia ſint collectis poſtea imponendis: tamen ejus cautelam eſſe falſam, & contra Immunitatem Eccleſiæ, & ab omnibus communiter reprobatam, ait Fagnanus *in c. Non minus n.* 11. *de Immunit. Eccleſ.* poſt Baldum, & Rotam, quos citat.

32. CONCL. III. Etiam in communibus neceſſitatibus, & utilitatibus Reipublicæ, prohibitum eſt Laicis ſub pœna excommunicationis, novas exactiones ſeu collectas Eccleſiis, aut Clericis imponere. Ita hodie clariſſime habetur in Bulla Cœnæ Domini, ubi §. 18. Imponentes collectas Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis, ipſo facto excommunicantur. Idipſum jam ante hac prohibitum fuerat in Concilio Lateranenſi, ſub Alexandro III. ac refertur *c. Non minus de Immunitat. Eccleſ.* ubi contra oppoſitum attentantes, ſic ſtatutum legitur: *Quocirca ſub anathematis diſtrictione fieri de cætero talia probibemus: niſi Epiſcopus, & Clerus tantam neceſſitatem, vel utilitatem aſpexerint, ut abſque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel neceſſitates, ubi Laicorum non ſuppetunt Facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda*. Hæc ibi.

33. Dicitur, *abſque ulla exactione*. Nam iſtud abſque ulla exactione, ac ſponte per Eccleſias, ex arbitrio Epiſcopi, qui dictam neceſſitatem inſpicere debebat, olim conferendum erat, ita ut ea *Laici humiliter & devote reciperent cum gratiarum actione*, prout declaratum fuit in Concilio Generali ſub Innocentio III. & refertur *c. Adverſus eod.* Ubi tamen judicium ſuper his denuo adimitur Epiſcopis, atque præcipitur, ut *propter imprudentiam quorundam, Romanus Pontifex prius conſulatur: cujus intereſt, communibus utilitatibus providere.*

34. CONCL. IV. Ut in caſu communium neceſſitatum, vel utilitatum, Eccleſiæ, & Clerici contribuere debeant, plures requiruntur conditiones, ex allegatis textibus Juris deſumptæ. I. Ut neceſſitas, vel utilitas ſit publica. II. Ut Epiſcopus, & Clerus ſuper hoc deliberent. III. Ut dicta neceſſitas, vel utilitas, ſit communis, tam Laicorum, quam Clericorum. IV. Ut ad eas relevandas non ſufficiant Facultates Laicorum. V. Ut contributio ab Eccleſiaſticis fiat ſponte, & ſine aliqua exactione ſeu compulſione Laicali: unde talis contributio, ſeu collecta, non debet imponi authoritate Magiſtratus ſæcularis, ſed Eccleſiaſtici; ſimulque ad eam ſolvendam Clerici non ſunt compellendi per Judicem ſæcularem, ſed per Eccleſiaſticum. VI. Ut, niſi periculum in mora fuerit, deſuper Romanus Pontifex conſulatur. Ita deſumitur ex *cit. c. Non minus & c. Adverſus de Immunit. Eccleſ.* juncta *Clem. un. eod. in* 6. prout fuſius explicat Fagnanus *c. Non minus num.* 22. *& ſeqq.* ac tenent alii Canoniſtæ.

DISTINCTIO II.
De Jure Aſylorum.

QUÆSTIO I.
Quo Jure, quibuſque locis competat Privilegium Aſyli?

SUMMARIUM.

(d) Diſt. 1. num. 10.

1. *Immunitas localis, in quibus conſiſtat?*
2. *Privilegium Aſyli non eſt Juris Divini, ſed humani.*
3. *Solvitur inſtantia.*

(b) De hoc Tract. 2. Diſt. 2. quæſt. 1.

4. *Circa jus Aſyli magnam vim habet conſuetudo.*
5. *Privilegio Aſyli gaudent omnes Eccleſiæ. Etiam interdictæ, vel pollutæ.*
6. *Item Cæmeteria, Sacriſtiæ, turres, atque atria Eccleſiarum.*
7. *Notabilis inſtantia ſolvitur.*
Eccleſia aliter ſumitur in materia Immunitatis, quam violationis.
8. *An gaudeat Immunitate tenens januam Eccleſiæ? vel ejus*
9. *Immunitate an gaudeat ſpatium* 30. *vel* 40. *paſſuum circa Eccleſiam?*
10. *Monaſteria, Hoſpitalia, Oratoria &c. gaudent Immunitate; & quæ?*
11. *Rei cur potius confugiant ad Monaſteria, quam alia loca ſacra?*
12. *Confugiens ad Sacerdotem SS. Euchariſtiam portantem gaudet Immunitate.*
13. *Solvitur inſtantia,*
Et hoc amplius extenditur.
14. *Quid de Reo Euchariſtiam ſumente?*
Vel fugiente ad Sacerdotem S. Oleum portantem?

1. IMmunitas localis, ut jam ſuperius (a) dictum, conſiſtit in duobus: videlicet, ut actus profani, & ſæculares arceantur ab Eccleſiis; & ut malefactores ad eas, aliaque pia loca confugientes, in vita, & membris protegantur, neque inde violenter extrahantur. Siquidem tum per Leges Civiles, tum ſacros Canones, ſpeciale privilegium Eccleſiis, aliiſque piis locis, ob majorem eorum reverentiam, conceſſum eſt, ut delinquentes, qui ad illas tanquam ad Aſylum confugiunt, per vim extrahi non poſſint. Et de hoc loquendo, ſit

2. CONCL. I. Privilegium Immunitatis, ſeu Aſyli Eccleſia-

Digitized by Google

cleſiaſtici, non eſt Juris naturalis, aut Divini, ſed humani duntaxat, Civilis ac Eccleſiaſtici. Ita Covarruvias *lib. 2. variar. Reſolut. cap. 20, n. 2.* Pirbing *tit. de Immunit. Eccleſ. n. 15.* & communior aliorum. Idque deſumitur ex *c. Inter alia de Immunitate Eccleſiarum*, ibi: *Junta ſacrorum ſtatuta Canonum, & traditiones Legum Civilium, fugiens ad Eccleſiam &c.* Accedit ratio: quia licet Jure naturali, ac Divino Deus ſit colendus, & reverentia Locis ſacris exhibenda; non tamen inde neceſſario infertur, hoc fieri debere, Immunitatem Reis ad Eccleſiam confugientibus præſtando: partim quia etiam crimina eſſe coercenda, Jure naturali, ac Divino ſtatuitur: partim quia reverentia Locis ſacris Jure Divino, & naturali debita, ſatis obſervaretur per hoc, quod actus profani & ſæculares inde arceantur.

3. Nec obſtat, quod jam in Lege veteri Deus præceperit Civitates refugii eſſe conſtituendas, *Exodi 21. N. 35. & Deut. 19.* ſimulque etiam Gentiles ex inſtinctu naturæ aliqua Loca deſignaverint, quæ vocabantur *Aſyla*; atque ipſum Concilium Trid. *Seſſ. 25. cap. 20. de Reform.* aſſerat, *Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem, Dei ordinatione, & Canonicis ſanctionibus conſtitutam.* Reſp. enim, Leges veteris Teſtamenti, quæ morales non fuerunt, ſed tantum cæremoniales, aut judiciales, per adventum Chriſti expiraſſe. (b) Unde Jus Aſyli jam non habetur ex veteris Legis obligatione, ſed ſolum ad quandam ipſius ſimilitudinem, & ſecundum congruam Juris naturalis æquitatem (quam etiam Gentiles agnoverunt) deſactu per ſacros Canones, ac Leges Imperatorias, Eccleſiis aliiſque Locis ſacris conceſſum fuit. Nec obſtat Concilium Trident. *loc. cit.* Nam, ut concordentur jura juribus, loquendo de Immunitate Aſyli, plus non vult, quam Aſyla ad imitationem veteris Legis, atque inſtinctu Divino, acceptaque a Deo authoritate, per Canonicas Sanctiones conſtitutam eſſe.

4. Infertur proinde cum Barboſa *lib. 2. Juris Eccleſ. univ. cap. 3. n. 82.* Engel. *tit. de Immunit. Eccleſ. num. 9.* Covarruvias, & aliis, quod circa hanc Immunitatem Eccleſiaſticam, ſeu jus Aſyli, habeat magnam vim conſuetudo; ac propterea ad eam multis in caſibus Judices recurrere debeant. Nam, quia hæc Immunitas non eſt Juris naturalis, aut Divini, ſed humani duntaxat, conſequenter contrariam conſuetudinem admittit *arg. c. ult. de Conſuetud.*

5. CONCL. II. Privilegio Aſyli gaudent omnes Eccleſiæ, ſive conſecratæ, ſive nondum conſecratæ, dummodo authoritate Epiſcopi benedictæ fuerint, aut alia ratione, utputa erectione Crucis, ad publicum Miſſæ Sacrificii uſum deputatæ; prout liquet ex *c. Eccleſiæ de Immunit. Eccleſ.* Idque procedit, etiamſi Eccleſia illa ſit interdicta, vel polluta, & necdum reconciliata: quia tales Cenſuræ, aut impedimenta Juris, utpote pœnalia, & odioſa, non oportet extendere ultra caſus a Jure expreſſos. Pirbing. *loc. cit. num. 3.* Sylveſter, & alii.

6. Præterea Jure Aſyli gaudent Cæmeteria, una cum fabricis ad Templi ſtructuram attinentibus; ut eſt Sacriſtia, Turris, Atrium, Porticus, atque Ambitus: quia hæc omnia vel ſpectant ad Eccleſiæ fabricam, vel ei ſunt annexa. Quinimo Cæmeterium authoritate Epiſcopi deſignatum, & ſacratum, obtinet privilegium Immunitatis, etiamſi ſit ſeparatum ab Eccleſia. Barboſa *loc. cit. n. 63. & ſeqq.*

7. Nec dicas. Si ſuper tectum Templi; aut in ejus Turri, vel Sacriſtia, ſive ſubtus Eccleſiam in caverna committitur injurioſa humani ſanguinis, vel ſeminis effuſio, non polluitur Eccleſia; ut notat Gloſſa communiter recepta *in cap. un. de Conſecrat. Eccleſ. in 6.* ergo neque gaudent iſthæc loca jure Aſyli. Negatur enim conſequentia: nam quando agitur de violatione, ſive pollutione Eccleſiæ, nomen Eccleſiæ ſtricte accipiendum eſt pro ſolo ſpatio, ſive ambitu interiore; eo quod materia hæc ſit quaſi pœnalis, & odioſa. Econtra dum ſermo eſt de privilegio Aſyli, quod eſt favorabile, & gratioſum, nomen Eccleſiæ accipiendum eſt late; quo ſenſu omnia ei annexa, & cohærentia complectitur: nam *odia reſtringi, & favores convenit ampliari*, juxta *Reg. 15. Juris in 6.*

8. Huc facit *cap. Si quis contumax 17. q. 4.* ubi puniri jubetur, qui fugientem *de atrio Eccleſiæ, vel de porticibus qualibet modo Eccleſiæ adhærentibus per vim abſtraxerit.* Quinimo hac ipſa de cauſa gaudet Immunitate, nec poteſt violenter abſtrahi, qui clauſam Eccleſiam reperiens, ejus januam vel ſeram apprehendit, quia jam cenſetur exiſtere in Loco ſacro. Barboſa *ibidem n. 65.* Bonacina *diſp. 2. de Bulla Cœnæ, q. 3. punct. 16. §. 4. n. 19.* & alii. Et hoc extendunt non pauci Doctores ad illum, qui parietem Eccleſiæ exteriorem tangit; nam privilegia Immunitatis ſunt amplianda; ſimulque talis cenſetur adhærere Loco ſacro. Diana *part. 3. tract. 1. reſolut. 73.* poſt Aloyſium Riccium, & Bonacina *diſp. 3. in Decal. q. 3. punct. 4. n. 5.* citans plures alios; quamvis non deſint oppoſitum tenentes quoad hoc poſterius.

9. Inſuper dicta Immunitas non tantum Eccleſiis, ſed etiam ſpatio quadraginta paſſuum circa majorem ſive Matricem Eccleſiam, & ſpatio triginta paſſuum circa minores Eccleſias, conceſſum legitur *c. Sicut antiquitus, & c. Definivit. 17. q. 4.* Verum hoc non habere locum quoad Eccleſias intra Caſtella, ſive muros Civitatum conſtructas, deſumitur ex *c. Quiſquis. 17. quæſt. 4.* ibi: *Capellæ, quæ ſunt intra ambitum murorum caſtellorum, non ponantur in hac triginta paſſuum obſervatione*; & poſt Archidiaconum notat Covarruvias *lib. 2. var. reſol. c. 20. n. 5.* Cum quo etiam notant plerique Doctores, iſtam Immunitatis ad quadraginta, vel triginta paſſus extenſionem, de conſuetudine vix alicubi obſervari: quamvis Fagnanus *c. Eccleſiæ, n. 20. de Immunit. Eccleſ.* referat, quod S. Congregatio Cardinalium indiſtincte ſervari juſſerit Immunitatem per circuitum dictorum paſſuum, ſaltem in Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſiis.

10. CONCL. III. Inſuper Monaſteria, ſeu Domus Religioſorum, & eorum horti, areæ, & quæcunque intra Monaſteriorum ſepta continentur; nec non Hoſpitalia, aut Oratoria authoritate Epiſcopi conſtituta (ſecus, ſi Oratoria non ſint conſtructa authoritate Epiſcopi) atque omnia alia Loca, religioni aut pietati deſtinata, dummodo eadem auctoritate Epiſcopi fundata fuerint, gaudent privilegio Aſyli. Ita Barboſa *loc. cit. n. 67. & ſeqq.* Fagnanus *cit. c. Eccleſiæ, n. 23. & ſeqq.* & alii. Idque patet tum ex *l. Pateant, C. de his, qui ad Eccleſias confugiunt*: tum ex *c. Id conſtituimus, 17. q. 4.* cum concordantiis; ac præſertim ex Bulla Gregorii XIV. quæ incipit: *Cum alias.* 1591. deſuper emanata, ibi: *Monaſteriis, Domibus, locisque ſacris, aut religioſis.*

11. Nec dicas. Si omnia hujuſmodi Loca religioſa gaudent Immunitate Eccleſiaſtica, cur ergo communiter Rei confugiunt ad Monaſteria, non vero ad Eccleſias, quarum tanta eſt multitudo? Reſp. Id præcipue fieri ob majorem Aſyli amplitudinem & commoditatem, quæ habetur potius intra ſepta Monaſteriorum, quam in Eccleſiis, vel aliis Locis religioſis; quamvis revera & hæc gaudeant privilegio Immunitatis, ſeu jure Aſyli Eccleſiaſtici.

12. CONCL. IV. Reus confugiens ad Sacerdotem, manibus Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum portantem extra Eccleſiam, gaudet jure Aſyli. Ita Abbas Panormit. *c. Sane de Celebrat. Miſſar.* Engel *tit. de Immunit. Eccleſ. n. 12.* Barboſa *cit. c. 3. n. 69.* allegans pro hac ſententia plurimos Doctores; quamvis Covarruvias *n. 6.* nonnihil de hoc dubitet. Ratio eſt: quia Sanctiſſimum Corpus Chriſti eſt longe dignius, quam Eccleſia materialis: ſimulque ipſis Eccleſiis conceditur hoc privilegium propter Corpus Chriſti; ergo multo magis huic, ſive Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento: nam *Propter quod unumquodque tale, & illud magis tale.*

13. Nec obſtat, quod de hoc non habeatur textus clarus in Jure. Siquidem præſens materia eſt favorabilis, ſicque extendenda: & alioquin privilegium extenditur ad caſum non expreſſum, quando ex mente Privilegiantis poteſt ille caſus comprehendi. Et hac de cauſa iſtud intelligunt Doctores non ſolum in caſu, quo quis Sacerdotem, vel haſtam Baldachini apprehenderit, ſed etiam, ſi ſe perſonis aſſocian-

tibus

Digitized by Google

tibus Sanctiſſimum Sacramentum immiſcuerit: quia omnes illæ cum Sacerdote Sanctiſſimum deferente unam Eccleſiam conſtituunt, quibus proinde favor iſte conceſſus intelligitur.

14. Neque hinc ſequitur, quod etiam captivus ſumens Euchariſtiam gaudeat Immunitate. Siquidem privilegium Aſyli conceditur fugientibus ad Eccleſiam, vel Euchariſtiam: captivus autem non poteſt ad eam fugere, bene tamen Sanctiſſimo Sacramento ut Viatico, & ſpirituali Cibo animæ refici. Multo minus confugiens ad Sacerdotem, ſacrum oleum ad infirmos deportantem, gaudebit immunitate: cum huic neque Jus faveat, neque paritas, ſive ratio faciendæ extenſionis. Barboſa *ibidem* cum aliis.

QUÆSTIO II.

Quæ perſonæ gaudeant jure Aſyli Eccleſiaſtici?

SUMMARIUM.

15. *Rei ad Aſyla fugientes, varii.*
16. *Fideles Laici Rei, an omnes gaudeant Immunitate?*
17. *An etiam debitores pecuniarii, vulgo Falliti?*
18. *Quid, ſi hi cum bonis ſuis fugiant ad Eccleſiam?*
19. *Clerici, & Religioſi delinquentes, an Immunitate gaudeant?*
    Sententia affirmativa eſt probabilior.
20. *Declaratur Concluſio.*
    Fallit in pœnis mere Eccleſiaſticis, quæ potius Correctionem ſapiunt.
21. *Judæi, & Pagani, an gaudeant Immunitate?*
22. *Sententia probabilior?*
23. *Hæretici ob crimen hæreſis privantur Immunitate.*
24. *An eo pariter privati cenſeantur ob alia crimina.*
25. *Sententia negativa, hujuſque fundamenta.*

15. Reorum ad loca ſacra, tanquam Aſyla fugientium, alii poſſunt eſſe Fideles, alii Infideles: & illorum quidam Laici, quidam Clerici, vel Religioſi; iſtorum alii Pagani, aut Judæi, alii Hæretici: & denique ii vel gravitate delictorum, vel ære alieno oppreſſi. Et de omnibus procedit præſens Quæſtio.

16. CONCL. I. Certum eſt, omnes Fideles Laicos delinquentes, & ad loca ſacra confugientes, gaudere jure Eccleſiaſtici Aſyli, dummodo non admiſerint crimina ſpecialiter excepta. Patet hoc ex *c. Si quis contumax*, 17. *q.* 4. & *c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* cum concordantiis, ac præſertim ex cit. Bulla Gregorii XIV. *Cum alias*. Et hoc intellige, etiamſi hi ſint excommunicati, vel interdicti: nam Cenſura non privat immunitate, cum hujuſmodi pœna nullibi ſit jure expreſſa; ſimulque Cenſuræ ſint medicinales, non mortales, *arg. c.* 1. *de Sent. Excommun. in* 6. Pithing *loc. cit. n.* 32. poſt Covarruviam *cit. c.* 20. *n.* 11 & alios.

17. CONCL. II. Fideles debitores pecuniarii, qui ſolvendo non ſunt (vulgo, Falliti) confugientes ad Eccleſiam, gaudent Immunitate. Ita Abbas *c. Inter alia*, *n.* 22. *de Immunit. Eccleſ.* Barboſa *cit. lib.* 2. *Juris Eccleſ. univ. c.* 3. *n.* 46. & 47. Covarruvias *n.* 14. & alii magno numero ab ipſis relati, quamvis non deſint quidam oppoſitum tenentes. Ratio eſt: tum quia in favorabilibus, Reorum nomine veniunt debitores; Reus enim dicitur, cui movetur quæſtio, id eſt, intentatur actio, ſive civilis, ſive criminalis, *c. Forus, de Verb. ſignif.* Tum quia Bulla Gregoriana §. 2. expreſſe facit mentionem *de fraudolentis Decoctoribus*; ita tamen, ut revocet quæcunque privilegia, & indulta ipſos extrahendi. Tum tandem, quia *c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* generaliter prohibetur extrahi de Eccleſia invitus; adeo, ut etiam ſervus, ob timorem Domini ad Eccleſiam confugiens, non ſit reſtituendus, niſi de impunitate ſua dominus ejus Clericis juramentum præſtiterit.

18. Cæterum ſi fraudolentus debitor in creditorum præjudicium una cum rebus & bonis alienis ad Eccleſiam ſe recipiat, tunc de licentia Epiſcopi ejuſmodi bona ſunt conſignanda Judici ſæculari ad effectum, ut veris dominis reddantur. Barboſa *cit. n.* 47. Diana *part.* 6 *tract.* 1. *reſol.* 17. & alii. Nec obſtat *c. Diffinivit*, 17. *q.* 4. ubi prohibetur quidpiam *damni, ſeu ſpolii reſidentibus in loco ſancto inferri*. Nam loquitur textus de bonis propriis Rei, non autem alienis, & in quorum detentione idem delinqueret.

19. CONCL. III. An Clerici, & Religioſi, in Aſylis tuti ſint etiam contra proprios Judices Eccleſiaſticos (nam contra Judices ſæculares defenduntur aliunde, videlicet per privilegium Fori) ita ut ab illis extrahi extra caſus Jure exceptos non poſſint: multum controvertunt Doctores, aliis affirmantibus, cæteris vero negativam ſententiam tenentibus; ut videre eſt apud Fagnanum *c. Inter alia n.* 70. & *ſeqq. de Immunit. Eccleſ.* Barboſa *lib* 2. *Juris Eccleſ. univ. c.* 3 *n.* 137. Sed merito uterque horum affirmativam ſententiam amplectitur, veluti probabiliorem, & magis communem: nam Canones generaliter loquuntur, non diſtinguendo inter Clericum & Laicum, ac proinde generaliter de omnibus ſunt intelligendi. Deinde privilegium Aſyli, hoc eſt, ut nullus violenter inde extrahi valeat, principaliter conceſſum eſt ipſi Eccleſiæ, ſive loco ſacro, idque propter reverentiam ejus, *arg. c. Reum*, & *c. Frater*, 17. *q.* 4. cum concordantiis; ergo ſuffragatur cuilibet, ſive Clerico, ſive Laico, niſi ſit de ſpecialiter exceptis. Accedit, quod Clerici non debeant eſſe deterioris conditionis, quam Laici; ſimulque nullibi hoc privilegium eis ademptum repetiatur.

20. Cæterum data reſolutio procedit duntaxat quoad crimina graviora, & correſpondentes ipſis pœnas judiciales enormes, quæ limites diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ac Regularis correctionis excedunt: non vero quoad pœnas correctivas omnino neceſſarias pro conſervatione ſtatus Eccleſiaſtici, ac Regularis. Infertur proinde, quod Clericus perpetrans homicidium extra locum ſacrum (quod additur, quia alioquin hoc delictum foret unum de exceptis) & confugiens ad Eccleſiam, gaudeat Immunitate; adeo, quod non poſſit inde violenter extrahi, & tradi Curiæ ſæculari, vel mitti ad triremes.

Secus eſt de delictis levioribus aut pœnis mere Eccleſiaſticis, quæ potius correctionem ſapiunt, quam vindictam publicam. Sic enim Religioſi delinquentes poſſunt ſecundum eorum inſtituta per Superiorem in Monaſterio coerceri, verberari, & in carcerem detrudi, imo ſi opus fuerit, etiam de Monaſterio expelli, neutiquam ſuffragante ipſis Immunitate loci prout patet experientia, ipſaque Religionum conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, & tenent Doctores paſſim. Similiter poteſt Epiſcopus Clericum, in fragranti crimine in loco ſacro deprehenſum, ſuis carceribus mancipare ad correctionem, abſque violatione Immunitatis Eccleſiaſticæ. Tum quia hic non agitur de amiſſione vitæ, vel membrorum, *arg. c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* Tum quia alioquin diſrumperetur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, juxta *c. Cum inter, de Conſuetud.*

21. CONCL. IV. Quantum ad Judæos, & Paganos: multi cenſent, eos ad Eccleſiam confugientes gaudere Immunitate Eccleſiaſtica, eo quod privilegium iſtud fuerit conceſſum loco ſacro, ob ejus reverentiam, atque ipſum, tanquam Eccleſiis favorabile, ſit ampliandum; ſimulque Canones illud concedentes, loquantur generaliter & indiſtincte: prout inter plures alios vult, & argumentatur Fagnanus *loc. cit. n.* 59 & *ſeqq.* & Diana *part.* 6. *tract.* 1. *reſol.* 23. Et pro hac ſententia Barboſa *cit. cap.* 3. *n.* 44. allegat Declarationem Sac. Congregationis Controverſiis Juriſdictionalibus præpoſitæ, Anno 1631. factam: de qua ſi legitime conſtabit, dicta ſententia omnino tenenda erit.

22. Cæterum inſiſtendo Juri communi probabilius videtur, eos non gaudere Immunitate, niſi ſincero corde parati ſint veram Fidem amplecti; ut tradit Abbas *c. Inter alia*, *n.* 6. *de Immunit. Eccleſ.* Covarruvias *n.* 11. Pithing *cit. Immunitat. Eccleſ. num.* 39. Layman *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *num.* 12. Bonacina *diſp.* 3. *in Decalog. quæſt.* 7. *punct.* 6. §. 5. *num.* 3. &

alii quamplures. Ratio eſt: tum quia ita habetur deciſum in Jure Civili, *l. 1. C. de his, qui ad Eccleſias confugiunt*; quæ lex non reperitur in Jure Canonico correcta, imo potius approbata *cit. cap. Inter alia*, ibi: *Juxta ſacrorum ſtatuta Canonum, & traditiones Legum Civilium*. Tum quia indignus eſt, ut ab Eccleſia defendatur, qui Eccleſiam contemnit, *arg. cap. ult. de Immunit. Eccleſ.* Sic autem Eccleſiam contemnunt Infideles, nolentes veram Fidem amplecti, ipſamque Eccleſiam per Baptiſmum ingredi. Tum tandem, quia Canones Immunitatis privilegium locale concedentes Eccleſiis, intelligendi ſunt ſecundum materiam ſubjectam, hoc eſt, de perſonis Eccleſiaſticæ juriſdictioni ſubjectis, ſive de fidelibus: Siquidem iſtorum curam & gubernationem gerit Eccleſia, non Judæorum, aut Paganorum, de quibus dicit Apoſtolus 1. *Corinth.* 5. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* Et per hoc patere poteſt reſponſio ad rationes in oppoſitum.

23. CONCL. V. Certum eſt, quod Hæretici ob crimen hæreſis priventur Immunitate Eccleſiaſtica. Siquidem in Bulla Gregoriana expreſſe excipiuntur *Hæreſis Rei*: idque merito propter enormitatem hujus criminis, ad Eccleſiæ ſubverſionem ſpecialiter tendentis.

24. Cæterum an Hæretici propter ſolum crimen hæreſis, vel (ubi publice tolerantur, v. g. in Germania) etiam propter alia crimina, utpute homicidium, furtum, &c. Immunitate priventur, rurſus variant Doctores. Eos privari, affirmat Covarruvias *cit. cap.* 20. *num.* 11. cum quibuſdam aliis: tum quia Hæretici, tanquam Eccleſiæ hoſtes & proditores, omni ejus favore indigni ſunt. Tum quia tales re vera ſunt *Hæreſis Rei*, non obſtante, quod propter hoc crimen non inquirantur: atqui hæreſis Rei generaliter, & abſolute excluduntur a privilegio Immunitatis per Bullam Gregorianam; ergo.

25. Oppoſitam nihilominus ſententiam non pauci Doctores ſequuntur, ut Sylveſter *Verſ. Immunitas, III quæſt.* 3. Zoeſius *tit. de Immunit. Eccleſ. num.* 16. Pirhing *num.* 40. Engel *num.* 19. & alii. Rationem dant: quia in Hæretico propter Homicidium, vel aliud crimen ad Eccleſiam confugiente, hæreſis ſe habet per accidens; neque enim is fugit ad Eccleſiam propter hæreſin, ſed propter aliud delictum. Accedit, quod Hæreticus per Baptiſmum jam ſit ingreſſus Eccleſiam, ejuſque legibus obligetur; ergo pariter favoribus localibus, ſive Immunitate Eccleſiis ob earum reverentiam conceſſa, frui poterit. Et hoc vel maxime tunc, quando is a pertinacia & errore recedens, per veram pœnitentiam Eccleſiæ reconciliatus fuit; ſicque dignus effectus, ut illius favore & protectione, perinde ac alii Fideles, per Immunitatem defendatur, prout limitat Bonacina *cit.* §. 5. *num.* 2.

QUÆSTIO III.

Quæ crimina non gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica?

SUMMARIUM.

26. *Omnia crimina gaudent Immunitate, niſi ſint ſpecialiter excepta. Corollarium.*
27. *Solvitur inſtantia.*
28. *Septem crimina non gaudent Immunitate.*
29. *I. Publici latrones, viarumque graſſatores. Et qui ſint tales.*
30. *Corollarium de furibus, & aliis.*
31. *II. Depopulatores agrorum, & qui?*
32. *III. Committentes homicidia, vel mutilationes, in Eccleſiis, earumve Cœmeteriis.*
33. *Quando cenſeatur homicidium committi in Eccleſia?*
34. *Exiſtens in Eccleſia, & occidens aliquem extra eam, an gaudeat Immunitate?*
35. *An Immunitas amittatur ob alia crimina commiſſa in Eccleſia?*
36. *IV. Proditorie hominem occidens.*
37. *Homicidium proditorium, quod?*
38. *Quid de procurante abortum fœtus animati?*
39. *V. Aſſaſſinii Rei. Aſſaſſinium quid?*
40. *VI. Rei hæreſis, ac VII. Rei criminis læſæ Majeſtatis in perſonam Principis.*
41. *Corollaria.*

26. CONCL. I. Omnia crimina gaudent Immunitate Eccleſiaſtica, quæ de Jure non reperiuntur ſpecialiter excepta. Ita communis; & habetur expreſſum *c. Inter alia, de Immunitate Eccleſ.* ibi. *Fugiens ad Eccleſiam, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit, non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus, &c. Niſi publicus latro fuerit, vel depopulator agrorum, &c.* Unde adulteri, raptores virginum, fabricatores falſæ monetæ, condemnati ad triremes, & hujuſmodi gaudent immunitate; cum de Jure Canonico ſpecialiter non excipiantur.

27. Nec obſtat, quod ſpectato Jure Civili ab Immunitate excipiantur homicidæ quicunque, adulteri, & raptores virginum. *Auth. De Mandatis Princip.* §. *Sed neque, Collat.* 3. Reſp. enim, quod in materia Immunitatis, utpote mere Eccleſiaſtica, non ſit attendendum Jus Civile, ſed Canonicum, & quidem in omni Foro, quando eſt diſcrepantia inter utrumque.

28. CONCL. II. Septem ſunt crimina quæ non gaudent Immunitate Eccleſiaſtica; quæ licet in Jure Canonico paulo aliis verbis contineantur, tamen in Bulla Gregorii XIV. *Cum alias* (& habetur Tomo 2. Bullarii Romani, *Conſtitut.* 7. *dicti Pontificis*) referuntur ſequentibus verbis §. 3. *Ut Laicis ad Eccleſias, Locaque ſacra & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediantur, aut depopulatores agrorum, quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, earumve Cœmeteriis committere non vereantur, aut qui proditorie proximum ſuum occiderint, aut Aſſaſſinii, vel hæreſis, aut læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis Rei Immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur.* Hæc ibi.

29. CONCL. III. Primo itaque Immunitate non gaudent *publici Latrones, viarumque Graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur*, uti loquitur Bulla Gregoriana, & concordat textus *c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* Et hoc eſt primum crimen exceptum; nam Latrones, & viarum Graſſatores parum differunt, niſi quod Latronis nomine illi tantum venire videantur, qui publicas vias obſidentes, ſolent aggredi, & deſpoliare viatores cæde interveniente; Graſſatores autem viarum id faciunt abſque cæde hominis: & utroque caſu crimen eſt exceptum. Tales cenſentur Pyratæ, & qui publicas obſident vias, vel arcem habent aut caſtrum, & inde erumpere ſolent ad deſpoliandum homines prætereuntes.

30. Infertur proinde, Fures recipi Aſylo. *Fures* enim vocantur, qui occulte: & ſine armis furantur: qui autem violenter aggrediuntur, ſive cum armis, ſive abſque armis, *Latrones*, prout habetur *Auth. Sed novo, C. de Servis fugitivis.* Similiter is gaudet Immunitate, qui quidem in via publica hominis deprædationem attentavit, ſed non perfecit: quia in pœnalibus & odioſis, præſertim quæ cedunt in præjudicium Eccleſiæ, actus debent eſſe perfecti, & conſummati.

31. CONCL. IV. *Depopulatores agrorum* dicuntur, qui ſegetes in agris deprædantur, comburunt, aut deſtruunt, vel agros alienos vaſtant: & hi non gaudent, jure Aſyli. Addit Barboſa *loc. cit. num.* 87. cum aliis, quod inſpectata Bulla Gregoriana, utpote abſolute loquente, hoc procedat de Depopulatoribus agrorum ſive diurnis, ſive nocturnis; quamvis attento Jure communi ſolus nocturnus excludatur, *c. Inter alia, de Immunitat. Eccleſiaſt.* ibi: *Vel nocturnus depopulator agrorum.*

32. CONCL. V. Qui homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, earumve Cœmeteriis committere non verentur, illis pariter non ſuffragatur Immunitas Eccleſiaſtica; prout liquet ex allegatis verbis Bullæ Gregorianæ.

Con-

Concordat *cap. ult. de Immunit. Eccleſ.* ubi & hujus exceptionis ratio redditur, illis verbis, *Cum in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat; & fruſtra legis auxilium invocet, qui committit in legem: mandamus, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo ſe faciunt indignos.* Et hoc procedit etiam in illo caſu, quo quis in una Eccleſia delinquit, & poſtea fugit ad aliam; cum enim una ſit per totum Orbem Eccleſia univerſalis, qui offendit unam Eccleſiam particularem, cenſetur omnes offendiſſe; ac proinde nullibi gaudet immunitate.

33. Cenſetur autem homicidium, aut mutilatio in Eccleſia committi, non ſolum tunc, quando uterque intra Eccleſiam exiſtit: ſed etiam, quando quis extra Eccleſiam exiſtens, ſclopo, vel jaculo mutilat, vel occidit exiſtentem intra Eccleſiam: nam talis revera occidit, vel mutilat alterum in Eccleſia. Et hoc idem dicendum ſi quis lethaliter vulneravit exiſtentem in Eccleſia, ſed vulneratus extra eam obiit; quia delictum cenſetur commiſſum in Eccleſia, Bonacina *Tom 2. q. 7. punct. 6 §. 2. n. 5.* & alii.

34. Num autem viciſſim, ſi quis intra Eccleſiam exiſtens, ſclopo, vel telo interficiat, ſive mutilet exiſtentem extra Eccleſiam, privetur Immunitate, variant Doctores. Negant Bonacina *loc. cit. n. 3.* Novarius, & quidam alii; eo quod talis proprie loquendo, non in ipſa Eccleſia, ſed ex Eccleſia occidat, vel mutilat: ſimulque in hac materia, utpote odioſa & pœnali, non ſit facienda extenſio ab inchoatione homicidii ad homicidium ipſum. Affirmativa tamen ſententia, videlicet talem privari Immunitate, eſt communior; quam tenet Abbas *cap. ult. n. 11. de Immunit. Eccleſ.* Pirbing *eod. n. 25.* & Barboſa *cit. cap. 3. n. 111.* citans plurimos alios. Tum quia tale homicidium, quamvis conſummetur extra Eccleſiam, nihilominus in ipſa inchoatur, ſive principiatur. Tum quia talis infert injuriam loco ſacro, abutens ipſo ad cædem, vel mutilationem injuſtam faciendam.

35. Quæres: an quis privetur privilegio Immunitatis non ſolum propter homicidium, vel mutilationem, ſed etiam propter alia crimina commiſſa in Eccleſia; v. g. propter furtum, adulterium; & hujuſmodi gravia delicta, quibus infertur ſpecialis irreverentia loco ſacro? Reſp. Spectata Bulla Gregoriana negative. Siquidem Pontifex in ſæpe citata Bulla §. 2. expreſſe declarat, delinquentes in nullis aliis caſibus, præterquam in ſua Bulla expreſſis, poſſe ab Eccleſiis extrahi; ſimulque prohibet fieri extenſionem ad caſus in ea non expreſſos, *etiam ex paritate, identitate, aut majoritate rationis.* Barboſa *cit. cap. 3. n. 105.* Bonacina *loc. cit. n. 11.* & alii poſt dictam Bullam ſcribentes; quamvis ante ipſam non pauci oppoſitum tenuerint.

36. CONCL. VI. Inſuper, qui proditorie hominem occiderit, non gaudet Immunitate. Patet hoc ex allegata Bulla Gregoriana, ibi: *Qui proditorie proximum ſuum occiderint.* Cæterum *Homicidium proditorium* vel maxime tunc committitur, quando quis aliud verbis, & aliud mente gerit, atque ſub ſpecie amicitiæ Proximum interficit: prout fecit Joab duobus Principibus militiæ, Abner, & Amaſæ, quos ſub ſpecie oſculi præbendi occidit. 2. *Reg. c.* 3. & 20.

37. Deinde generalius loquendo, *homicidium proditorium* cenſetur, quando vel ſub ſpecie amicitiæ (ut dictum) vel ſaltem nulla præcedente inimicitia, aut ſi præceſſit, eadem per reconciliationem ſublata, ſecutus, & nihil mali prævidens occiditur, v. g. ferro, veneno, a tergo, de nocte, vel per inſidias &c. Siquidem Homicidii proditorii malitia in eo conſiſtit, quod occidatur compos rationis, qui hic & nunc impotens eſt ad præcavendum.

38. Dicitur, *compos rationis.* Nam, utrum procurans abortum fœtus animati, ſecuto effectu, cenſeatur homicida proditorius ac privetur Immunitate, eſt nova difficultas. Sed Bonacina *cit. punct. 6. §. 3. n. 8.* probabilius eſſe cenſet, talem non privari; cum infans non occidatur per inſidias ac doloſe, eo quod dolus in infantem, utpote rationis impotentem, non poſſit committi: nam dolus eſt machinatio ad decipiendum, ſeu fallendum proximum adhibita.

39. CONCL. VIII. Aſſaſſinii Rei non gaudent Immunitate; ut expreſſe tradit citata Bulla Gregoriana: Porro *Aſſaſſinii* crimen trahit originem, & nomen, a quibuſdam Infidelibus, qui Aſſaſſinii vocabantur, & accepta pecunia occidebant Fideles, quos aliqui volebant occidi; uti notatur per Gloſſam magnam *cap. 1. de Homicidio in 6.* Itaque Aſſaſſinii Rei ſunt tum illi, qui occiſorem promiſſo pretio conducunt, tum qui operas ſuas ad occidendum locant. Et hi omnes, utpote criminis Aſſaſſinii Rei, ſecuto effectu non gaudent Immunitate.

40. CONCL. VIII. Præter crimen hæreſis (de quo jam ſupra *n. 23. & ſeqq.*) privantur Immunitate Eccleſiaſtica Rei criminis læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis commiſſi. Ita cit. Bulla Gregorii XIV.

41. Dicitur, *in perſonam ipſiuſmet Principis.* Nam ſecus dicendum de offendentibus Statuam Principis, vel cudentibus falſam monetam; non obſtante, quod & tales de Jure Civili cenſeantur Rei læſæ Majeſtatis. Addunt Doctores, eum, qui offendit, ſive occidit filios Principis, aut ejus Conſiliarios, vel Legatos, etſi reus exiſtat criminis læſæ Majeſtatis, nihilominus gaudere Immunitate; eo quod crimen non committatur in perſonam ipſiuſmet Principis. Bonacina *citat. q. 7. punct. 6. §. 6. n. 3. & 4* Diana *part. 6. tract. 1. reſol. 18.* & alii, paucis exceptis, qui ex eo oppoſitum tenent, quod Conſiliarii, & Senatores cenſeantur eſſe *pars corporis ipſius Principis, l. Quiſquis. Cod. ad Legem Juliam Majeſtatis.*

* Dices juxta noviſſimam Bullam Benedicti XIII. *Ex quo Divina &c.* Romæ 15. Junii anno 1725. publicatam pariter ab Immunitate, & aſylo excluduntur falſificantes litteras Apoſtolicas, NB. *Conflantes, adulterantes, aut tondentes quaſcunque Monetas*, vel ipſas monetas conflatas, adulteratas, aut detonſas ita expendere, & erogare præſumentes, ut fraudis conſcii, & participes cenſeri poſſint; Item Miniſtri Montis Pietatis, ſive alterius publici Telonii, aut Banci pro depoſitis Principis, privatarumque perſonarum deſtinati, furtum, aut falſitatem in prædictis locis committentes; patet ab immunitate excluduntur non ſolum homicidæ proditorii, ſed etiam NB. Illimitate *interficientes proximum ſuum animo præmeditato, ac deliberato*: ergo huc uſque dicta, quæ omnibus hiſce Aſylum concedere videntur, non ſubſiſtunt. Reſpond. præſentem Authorem ex fundamentis ſuperius præſertim *n. 25. & n. 36* adductis, ac inſiſtendo Bullæ: *Cum alias* Gregorii XIV. equidem allegatis hic criminibus Aſylum cum aliis DD. communiter conceſſiſſe pro ſuo tempore, quo necdum recentiſſima Bulla citati Benedicti XIII. excipiens noviſſime illa crimina ab immunitate, emanavit; aſt de facto haud dubie pariter inſiſtendo modernæ recentiſſimæ Bullæ Benedicti XIII. *Ex quo Divina &c.* Adulteratores Monetarum, vel alia delicta hic ſpecificata committentes, non gaudent immunitate Eccleſiaſtica; quoniam Benedictus XIII. ob auctam, atque in dies invaleſcentem perverſorum hominum malitiam, ne abutantur tales immunitate, priora crimina a Gregorio XIV. excepta adhuc magis ampliavit, ita, ut non ſolum adducta a Gregorio, & *n. 28.* ſpecificata delicta excipiantur ab immunitate, ſed etiam alia a Benedicto XIII. determinata, & hic in objectione allegata, quod bene notandum legentibus Authores ante hanc recentiſſimam Bullam ſcribentes. Unde in forma reſpondeo ad objectionem diſtinguendo conſequens: dicta illa, quæ adulterationi pecuniarum, & homicidio non proditorio &c. Aſylum concedere videntur, non ſubſiſtunt, inſiſtendo Bullæ Gregorianæ, & illi tempori, quo Author præſens ſcripſit; Nego: inſiſtendo modernæ recentiſſimæ Bullæ Benedicti XIII. admitto conſequentiam. *

QUÆSTIO IV.

De commodis Immunitatis Eccleſiaſticæ, pœniſque eam violantium, ac modo extrahendi Reos criminum exceptorum.

Digitized by Google

SUMMARIUM.

42. *Commoda Reorum ad Aſyla fugientium. I. Reus nequit inde extrahi &c.*
43. *Quid, ſi exeat ſponte? Aut fictis promiſſis inductus?*
44. *II. Reus nequit condemnari ad mortem, vel pœnam corporalem.*
45. *III Non poſſunt ei probiberi neceſſaria victus, & veſtitus.*
Poteſt tamen cuſtodiri, ne aufugiat.
46. *IV. Fugiens ad Eccleſiam eſt recipiendus. Unde ſuſtentari debeat?*
47. *V. Non poteſt ſpoliari rebus ſuis; & quando?*
48. *Violatio Immunitatis, quale peccatum?*
49. *Ejus violatores incurrunt Excommunicationem;*
50. *Et alias pœnas.*
51. *Obſervanda circa extractionem Reorum jure Aſyli non gaudentium.*
52. *Hi nequeant abſque licentia Epiſcopi extrahi.*
53. *Limitatur hoc.*
54. *Atque amplius declaratur.*
55. *Alia notanda.*

42. CONCL. I. Privilegia Aſylorum, ſeu commoda Reorum ad Eccleſias confugientium, varia ſunt. Nam I. Reus in Loco ſacro nequit capi, aut vinculis conſtringi, multo minus per vim, ſeu invitus, ex eo extrahi: prout habetur *c. Diffinivit.* 17. *q.* 4. ibi: *Nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes inde abſtrahere, aut quodcunque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolii reſidentibus in loco ſancto inferre.* Concordat *cap. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* ibi: *Non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus;* eſtque unanimis Doctorum.

43. Quod ſi vero Reus ſponte egrediatur (prout licite poteſt, etiam Rectoribus Eccleſiarum invitis) Immunitas non violatur: quia nulla Eccleſiæ fit injuria, neque Reus inde violenter extrahitur. Secus dicendum, ſi Reus ad Aſylum deſerendum verbis doloſis, aut ficta promiſſione Judicis impunitatem promittentis, inductus fuerit, ac poſtea capiatur: quia dolus hac in parte pro vi habetur. Pirhing *tit. de Immunit. Eccleſ. n.* 42. poſt Azorium, Suarez, & Layman. Unde, qui verbis doloſis circumventus, atque præſtita a Judice ſecuritate, & impunitate Principis, inductus exit ab Aſylo, is Eccleſiæ reſtituendus erit, aut Judex tenebitur ei ſervare fidem promiſſam de impunitate vitæ, & membrorum. Barboſa *loc. cit. n* 54. & alii.

44. II. Reus, quamdiu eſt in Eccleſia, non poteſt per ſententiam Judicis ad mortem, vel aliam pœnam corporalem condemnari: prout deſumitur ex *c. Reum*, 17. *q.* 4. & *c. Inter alia. de Immunit. Eccleſ.* ibi: *Nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, ſed Rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debent membra & vitam: ſuper hoc tamen, quod inique fecit; eſt alias legitime puniendus:* videlicet pecuniariter, vel alia ſatisfactione præter pœnam corporalem, ut explicat Gloſſa *verſ. Puniendus*, & ſequitur Abbas ibidem, allegans communem Doctorum. Addit Pirhing *num.* 47. & Layman *loc. cit. cap.* 3. *n.* 13. poſt Suarez, talem neque pœna ſervitutis, neque exilii, neque triremium mulctari poſſe; eo quod hæ pœnæ ſint valde graves, atque corporalibus æquiparentur, imo eorum quaſdam excedant.

45. III. Nequit probiberi, quo minus ad Reum neceſſarius victus, & veſtitus deferatur, *text. clar. l. Præſenti, C. de his, qui ad Eccleſias confugiunt*: ibi: *Nec aliquando patimur, in ipſis Eccleſiis reverendis ita quemque detineri, atque conſtringi, ut ei aliquid victualium rerum, aut veſtis negetur, & requies.* Et merito ita ſtatutum eſt: nam impedire Reo neceſſarium victum, foret aperta coactio, quia ipſe vel fame perire, vel exeundo ſe tradere cogeretur. Nihilominus probibitum non eſt, ponere cuſtodias circa Eccleſiam, ne Reus libere aufugiat; vel, ut capi poſſit, ſi ſponte exierit, aut fugam attentaverit. Layman ibidem cum communi.

46. IV. Rei ad Eccleſias confugientes recipiendi ſunt, neque inde repelli poſſunt, aut excludi. Nam Clerici, ac præſertim Rectores Eccleſiarum, tenentur tueri jura Eccleſiæ, ipſiuſque Immunitatem; ergo hoc ipſo non poſſunt Reos ad eam confugientes excludere. Quinimo, ſi profugus non habeat bona propria, unde ſuſtentetur (nam ſi hæc adſint, ex ipſis ei alimenta præſtari debent) neque etiam a conſanguineis, vel aliis neceſſaria vitæ habere poſſit; hæc per Eccleſiam, utpote cujus tutelæ, & protectioni ſeſe commiſit, eidem velut pauperi præſtanda erunt; ne alioquin inedia, & neceſſariorum inopia urgente, invitus abire, & ſæculari Poteſtati ſeſe tradere cogatur. Abbas *cit. c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* Sylveſter *verſ. Immunitas. III. num.* 5. & alii. Qui tamen addunt, debere ejuſmodi Reum, ſi poſſit, in commodum Eccleſiæ laborare: tum, ne Immunitas ipſi ſit occaſio otiandi: tum, ut labore recompenſet alimenta ſibi præſtita.

47. V. Reus ad Eccleſiam fugiens nequit ſpoliari rebus, boniſque ſuis, quæ ſecum attulit in eam. *arg. c. Diffinivit.* 17. *q.* 4. Intellige hoc de rebus propriis Rei, non autem alienis, ſive alteri obligatis, & in quorum detentione idem delinqueret, ut dictum *n.* 18. Inſuper, ſi Reus arma probibita ſecum detulit, ea poterunt ipſi etiam intra Eccleſiam auferri: delinquit enim is, qui fert arma legibus probibita. Covarruvias *cit. c* 20. *n.* 18. Layman *n.* 13. & alii.

48. CONCL. II. Per violationem Immunitatis Eccleſiaſticæ, ſive violentam Reorum ex Aſylis Eccleſiaſticis extractionem, committitur graviſſimum Sacrilegii peccatum. Patet hoc ex *c. Miror*, & *c. Frater*, 17 *q.* 4. ibi: *Qui admittere ſacrilegium non dubitavit*, & alibi. Accedit ratio: quia violenta talis extractio repugnat ſanctitati, & reverentiæ Locis ſacris debitæ. Hinc S. Auguſtinus *Serm* 5. *de Dedicat. Eccleſ.* ejuſmodi extractionem appellat, grandem injuriam Religionis, & Divinitatis offenſam.

49. CONCL. III. Præter alias pœnas in Jure ſtatutas, violator Immunitatis Eccleſiaſticæ olim excommunicari jubebatur, *c. Sicut antiquitus*, 17. *q.* 4. cum concordantiis; quæ tamen continebant excommunicationem non latæ, ſed primum ferendæ ſententiæ. Verum hodie, ſive ſpectata Bulla Gregoriana, dicta excommunicatio eſt latæ ſententiæ; prout liquet ex verbis ejuſdem Bullæ. §. 8. ibi: *quod ſi quis quacunque dignitate, & authoritate præditus, contra hujus noſtræ Conſtitutionis tenorem attentare præſumpſerit, declaramus, eum ipſo facto cenſuras, & pœnas eaſdem incurrere.* Bonacina *tom.* 2. *diſp.* 3. *q.* 7. *punct.* 8. *n* 3. & alii.

50. Dicitur notanter, *præter alias pœnas.* Nam plures pœnæ in iſtos Sacrilegos Jure ſtatutæ ſunt. Et quidem de Jure Civili, tales cenſentur Rei criminis læſæ Majeſtatis, *text. clar. L.* 2. *C. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt.* Imo & ultimo ſupplicio affici jubentur, *l. Præſenti, C. eod.* quamvis hæc pœna non videatur amplius eſſe in uſu. Inſuper ipſi de Jure Canonico, præter pœnitentiam publicam ab Epiſcopo injungendam, incurrunt pœnam pecuniariam nongentorum ſolidorum. *c. Si quis contumax*, 17. *q.* 4. vel certe triginta librarum examinati argenti puriſſimi, *c. Quiſquis inventus, eod.* 17. *q.* 4. pro qualitate delicti, & delinquentium conditione, Judicis arbitrio varianda, & Eccleſiæ læſæ applicandam pro ſatisfactione.

51. Quæres, quid obſervandum circa extractionem Reorum, privilegio Aſyli non gaudentium? Reſp. Defacto quoad hoc eſt obſervanda Conſtitutio Gregorii XIV. quæ *§.* 3. *&* 4. exacte tradit formam extrahendi Reos ex Aſylo Eccleſiaſtico ob commiſſa crimina excepta. Et primo mandat Pontifex omnibus Eccleſiæ Prælatis, ut eos, qui aliquod ex criminibus ibidem exceptis *judicio ſuo commiſiſſe videbuntur, quando a Curia ſæculari fuerint requiſiti, Miniſtris, & Officialibus Curiæ ſæcularis abſque irregularitatis nota, aut alicujus cenſuræ Eccleſiaſticæ incurſu, tradi, & conſignari curent.* Quibus verbis clare innuitur, defacto non eſſe opus prævia cautione, vel juramento, de impunitate vitæ & membrorum, Reo

cri-

Digitized by Google

criminis excepti prius obtinenda: quidquid olim ſecus fuerit. *c. Reum*, & *c. Id conſtituimus*, 17. *q.* 4.

52. Deinde, ne Curiæ ſæcularis Miniſtri abutantur facultate, ſive de Jure communi, ſive per ſpecialia privilegia olim ſibi conceſſa, per ſe & propria authoritate extrahendi ejuſmodi Reos; Pontifex dictam facultatem revocat, atque decernit, *ut Curia ſæcularis, ejuſque Judices & Officiales, ab Eccleſiis, Monaſteriis, Locisque ſacris prædictis, Laicum aliquem, ut præfertur, delinquentem, in nullo ex caſibus ſupra dictis ſine expreſſa licentia Epiſcopi, vel ejus Officialis, & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ ab eo authoritatem habentis*, &c. *capere, extrahere, aut incarcerare non poſſint*.

53. Subdit tamen Pontifex unicam limitationem, ejuſque cautelam, dicens: *Niſi eo caſu, quo ipſe Epiſcopus, & dictæ Perſonæ Eccleſiaſticæ requiſitæ, illos in delictis ſuperius expreſſis culpabiles tradere, aut capturæ & incarcerationi intervenire, & aſſiſtere recuſaverint; tuncque reverentiæ Eccleſiæ, & locis ſacris debitæ memores, prædictos delinquentes, minori, quo id fieri poterit, cum ſcandalo & tumultu, extrahere curent*. Hæc Pontifex.

54. Et hoc quidem, videlicet extractionem Rei abſque expreſſa Epiſcopi licentia per Judices ſæculares fieri non poſſe, quantumvis de qualitate criminis excepti certo conſtet, poſt dictam Conſtitutionem Gregorianam communiter tenetur (licet Authores hanc antecedentes oppoſitum docuerint) & clare deſumitur ex allegatis ejus verbis, utpote generaliter & indefinite loquentibus. Quod ſi vero ſuper qualitate criminis dubium emerſerit, ejus cognitio (deducto prius Reo ad carceres Curiæ Eccleſiaſticæ, ibique debite cuſtodito) ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum, id eſt, Epiſcopum, ſeu ab eo Deputatum pertinet: tum quia hæc res eſt Eccleſiaſtica, adeo ut ejus violatores ſacrilegium committant. Tum præſertim, quia noviſſime ſic declaravit Gregorius XIV. in ſæpe cit. Bulla. §. 5. ibi: *Niſi cognito prius per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſi vere crimina ſuperius expreſſa commiſerint*. Barboſa *l.* 2. *Juris Eccleſiaſt. univerſ. c.* 3. *n.* 157. & alii.

55. His addendum cum eodem Barboſa *num* 168. & aliis, quod non poſſit Epiſcopus delinquentes Curiæ Sæculari tradere, niſi prius ſibi de excepto delicto perpetrato conſtiterit plene, certe & concludenter, non autem per indicia, & præſumptive duntaxat. Item, quod Epiſcopus non teneatur ſtare Proceſſui facto a Laica Poteſtate: nam quod hæc aliqualem cognitionem per viam facti, pro informatione, an crimini commiſſo ſit annexa qualitas impeditiva juris Aſyli, poſſit inſtituere, haud negatur. Et tandem, quod ſi dubium fuerit inter Doctores, an delictum gaudeat Immunitate Eccleſiaſtica, nec ne, debeat Judex Eccleſiaſticus pro Reo judicare: nam Immunitas hæc, utpote ob reverentiam & favorem Eccleſiarum, aliorumque Locorum ſacrorum principaliter conceſſa, cenſetur eſſe materia favorabilis; ſimulque in dubio potius Reo ſavendum eſt, *juxta Reg.* 11. *Juris in* 6. concordantiis.

* Dictis ultimis iterum ex Bulla Benedicti XIII. ſuperiori quæſtione jam citata de novo adjungendo, quod in extrahendis ex aſylo Reis criminum exceptorum, ſequens præſcribatur Epiſcopis norma. I. Quotieſcunque Curia Eccleſiaſtica a Curia ſæculari fuerit requiſita, ut Laicum aliquem delinquentem e loco immuni extrahi, & illi conſignari faciat, atque talia ſuper delicti excepti qualitate, ac perſonæ reiteratæ ſubminiſtrata, vel acquiſita adſint indicia, quæ ad capturam decernendam ſufficere videantur, tunc Curia Eccleſiaſtica ad ejuſdem delinquentis extractionem ab Eccleſia, aliiſve locis immunibus ope, ac medio ſuorum Executorum (implorato etiam, quatenus opus ſit, brachii ſæcularis auxilio) cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ ab Epiſcopo deputandæ, procedere teneatur, extractumque ad ſuos carceres aſportari, ac ibi ſub tuta cuſtodia detineri curet, & faciat. II. Ubi vero ex proceſſu informativo deſuper conficiendo conſtat de crimine excepto, ac inſuper adverſus eundem Extractum talia reſultant indicia, ut crimen ab eo fuiſſe patratum moraliter credi poſſit, eo tandem caſu præfatum Extractum Miniſtris, & Officialibus Curiæ ſæcularis tradere, & conſignare poteſt, ac debet; exacta tamen, receptaque prius ab ipſis obligatione, in forma Juris valida, reſtituendi Extractum Eccleſiæ ſub pœna Excommunicationis latæ ſententiæ Summo Pontifici reſervatæ, ſuppoſito, quod ille Extractus indicia contra ipſum acquiſita in ſuis defenſionibus purget, ac diluat. Quod ſi ea minime purgaverit, & vere delinquens repertus fuerit, Curiæ ſæculari in ipſum tali caſu, uti Juris eſſe conſuetit, agere, atque procedere liceat. *

DISTINCTIO III.

De Indulgentiis.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Theſaurus Eccleſiæ?

SUMMARIUM.

1. *Indulgentiæ variæ acceptiones.*
2. *Quomodo ſumatur in propoſito.*
3. *Theſaurus Eccleſiæ datur; & quid ſit?*
4. *Is declaratur ex verbis Extrav.* Unigenitus.
5. *Conſtat ex meritis ac ſatisfactionibus Chriſti, & Sanctorum.*
6. *Solvitur inſtantia.*
7. *Ubi ii repoſitus maneant?*
8. *Theſaurus Eccleſiæ dupliciter conſideratur.*
9. *Quomodo diſpenſetur?*
10. *Præſertim ut includit ſatisfactiones Sanctorum.*

1. INdulgentiæ nomen, quod a verbo *indulgeo* derivatur, quandoque accipitur pro lenitate, ſeu condeſcendentia; ut 1 *Corinth* 7 *Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium*. Alio modo ſumitur pro remiſſione; ut *Iſaiæ cap.* 61 *Prædicare captivis Indulgentiam*. Quæ verba apud S. Lucam *cap.* 4. referuntur taliter. *Prædicare captivis remiſſionem*: ut proinde Indulgentia quandoque ſumatur pro remiſſione.

2. Hanc utramque ſignificationem Theologi conjungunt, & Indulgentiam vocant remiſſionem pœnæ temporalis, ex condonatis peccatorum culpis ſæpe remanentis, quæ fit ex cauſa juſta & rationabili, per diſpenſationem Theſauri Eccleſiæ. Hujus autem nomine aliud non intelligitur, quam Theſaurus ſpiritualis ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum, qui applicari poſſit reis alicujus pœnæ temporalis, poſt peccata quoad culpam in Sacramento Pœnitentiæ jam dimiſſa non raro reſtantis. Et de hoc loquendo, ſit

3. CONCL. I. Datur in Eccleſia ejuſmodi Theſaurus ſpiritualis, ex meritis Chriſti, & ſatisfactionibus Sanctorum conſtitutus, qui nunquam exhauriri, ſed per legitimam Indulgentiarum conceſſionem diſpenſari poteſt. Ita omnes Catholici; atque patet tum ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ; tum ex mox alleganda Extravagant. *Unigenitus*: tum ex Concilio Trident. *Seſſ.* 25. *in Decreto de Indulgentiis*, cujus verba *num.* 25. referentur. Fundatur inſuper hæc Catholica Veritas in illo Symboli Apoſtolici articulo: *Credo Sanctorum Communionem*. Nam Corpus myſticum Eccleſiæ non ſolum Chriſto tanquam capite conſtat, ſed etiam Sanctis tanquam nobiliſſimis membris; juxta illud *Rom cap.* 12. *Multi unum Corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra*. Atqui in corpore ſano caput, & reliqua membra, habent talem communicationem ad invicem, ut quod uni ſuperfluit, alteri communicetur; ergo idem dicendum de Corpore Chriſti myſtico, quod eſt Eccleſia.

4. Porro pro vera intelligentia hujus Theſauri Eccleſiæ juvat adducere verba cit. *Extravag. Unigenitus*. Quæ in Jure Canonico habetur inter Extravagantes Communes, *tit. de Pœnitent. & Remiſſ.* ubi præmiſſa prærogativa meritorum, atque ſatisfactionum Unigeniti Filii DEI JESU Chriſti, ſic

 loqui-

Digitized by Google

loquitur Pontifex Clemens VI. *Quantum ergo exinde, ut nec ſupervacua, inanis, aut ſuperflua, tantæ effuſionis miſeratio redderetur, theſaurum Militanti Eccleſiæ acquiſivit, volens ſuis theſaurizare filiis pius Pater, ut ſic ſit infinitus theſaurus hominibus, quo qui uſi ſunt, Dei amicitiæ participes ſunt effecti. Quem quidem theſaurum non in ſudario repoſitum, non in agro abſconditum, ſed per Beatum Petrum Cœli Clavigerum, ejuſque Succeſſores ſuos in terris Vicarios commiſit Fidelibus ſalubriter diſpenſandum, & propriis & rationabilibus cauſis, nunc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quam ſpecialiter (prout cum Deo expedire cognoſceret) vere pœnitentibus & confeſſis miſericorditer applicandum. Ad cujus quidem theſauri cumulum, Beatæ Dei Genitricis, omnium Electorum a primo Juſto uſque ad ultimum merita, adminiculum præſtare noſcuntur: de cujus conſumptione ſeu minutione non eſt aliquatenus formidandum, tam propter infinita Chriſti (ut prædictum eſt) merita, quam pro eo, quod quanto plures ex ejus applicatione trahuntur ad juſtitiam, tanto magis accreſcit ipſorum cumulus meritorum.* Hactenus Pontifex in cit. Extravag *Unigenitus*.

5. Ex his proinde ſequitur, quod Theſaurus Eccleſiæ conſtet inprimis ex meritis & ſatisfactionibus Chriſti, quarum valor cum ſit infinitus, Theſaurus hic exhauriri nunquam poterit. Sequitur ulterius, quod ex dignatione Divina ad conſtituendum dictum Theſaurum, ejuſque cumulum accedant, atque adminiculum præſtent merita Beatiſſimæ Virginis MARIÆ, omniumque Sanctorum: Idque tum propter valorem generaliſſimum, qui in omni opere bono reperitur, atque univerſali Eccleſiæ obvenit. Tum ex eo, quia plurimi Sancti uberiora opera bona & ſatisfactoria peregerunt, pluſque paſſi ſunt, quam opus fuerit pro remiſſione pœnæ temporalis eorum peccatis debitæ; ut patet in D. Virgine MARIA, nullius macula peccati unquam contaminata; S. Joanne Baptiſta, jam ſanctificato in utero materno; item in SS. Apoſtolis, atque innumeris SS. Martyribus, Confeſſoribus, Virginibus, aliiſque Sanctis. Unde, ne alioquin ejuſmodi merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum, quoad vim ſatisfactoriam a Deo irremunerata remaneant; ſimulque, ut in corpore myſtico Eccleſiæ perfecta ſervetur *Communio Sanctorum*, & quod uni ejuſdem membro ſuperabundat, alteri communicetur, prout alioquin in corpore ſano fieri aſſolet; congruum fuit, ut ex Divina dignatione, ac non obſtante infinitate meritorum Chriſti, etiam merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum, ad conſtituendum iſtum ſpiritualem Theſaurum Eccleſiæ aſſumerentur.

6. Hinc ſi objicias. Satisfactiones Chriſti repoſitæ in Theſauro Eccleſiæ, ſunt infinitæ; ergo non eſt opus, ut ad eas accedant ſatisfactiones Sanctorum. Reſp. diſtinguendo conſequens: ergo hoc non eſt ſimpliciter & abſolute neceſſarium, conceditur: neque hoc eſt congruum, ac Divinæ Providentiæ, Juſtitiæ, & munificentiæ conſentaneum, negatur. Siquidem merita ſeu ſatisfactiones Sanctorum reponuntur in Theſauro Eccleſiæ, non quaſi ſatisfactiones Chriſti per ſe non ſufficerent, ſed (ut jam dictum) ex dignatione Divina, ne alioquin ipſæ quoad vim ſatisfactoriam maneant irremuneratæ: ſimulque quia hoc ipſum perquam glorioſum exiſtit Chriſto Domino a quo omne bonum Sanctorum promanat, ipſiſque Sanctis, in quibus Chriſtus ſicut Caput in ſuis membris honoratur, perhonorificum, magiſque per hoc eluceſcit perfecta unio Sanctorum cum Chriſto Capite ſuo.

7. Dices: Si datur talis Theſaurus Eccleſiæ, conſtans ex ſatisfactionibus Chriſti & Sanctorum, ubinam locorum is repetietur? Reſp. Hanc eſſe ſatis lepidam inſtantiam: nam cum Theſaurus iſte ſit mere ſpiritualis, ac moralis, utpote conflatus ex ſatisfactionibus Chriſti & Sanctorum, quæ ſunt quid ſpirituale ac morale, utique is in nullo loco materiale hujus Mundi repoſitus jacet. Ille igitur exiſtit duntaxat in mente Divina, in quantum ante oculos Dei merita, & ſatisfactiones ſuperabundantes Chriſti & Sanctorum nondum oblivioni ſunt traditæ, ſed vivunt etiamnum, uſque dum aliis indigentibus Eccleſiæ membris opportune communicentur, ſicque quantum fieri poteſt, debitum ipſis præmium remiſſionis pœnæ temporalis reddatur.

8. Quæres, quot modis diſpenſetur Theſaurus Eccleſiæ? Ubi notandum, quod Theſaurus Eccleſiæ poſſit dupliciter conſiderari. I. Ut conſtat ex meritis Chriſti. II. Ut conſtat ex meritis Chriſti & Sanctorum ſimul, juxta proxime dicta. Hoc prænotato,

9. Reſp. I. Conſiderando Theſaurum Eccleſiæ, prout conſtat ex meritis Chriſti, ſic ipſe diſpenſatur, nobiſque applicatur variis modis, videlicet per Sacramenta, per Miſſæ Sacrificium, perque alia pia opera Fidelium, ipſaſque Indulgentias. Ratio eſt; quia quotieſcunque aliqua culpa, vel pœna nobis remittitur, aut aliquod gratiæ auxilium præſtatur, ſemper Theſaurus meritorum Chriſti nobis applicatur, & diſtribuitur; eo quod hujuſmodi beneficia nobis non conferantur, niſi intuitu atque virtute meritorum & Paſſionis Chriſti.

10. Reſp. II. Spectando Theſaurum Eccleſiæ, prout non ſolum ex meritis Chriſti, ſed etiam ex ſatisfactionibus Sanctorum conſtare intelligitur, ſic ipſe duntaxat per Indulgentias diſpenſatur. Ita Suarez *part. 3. tom. 4. diſp. 51. ſect. 4.* & Maſtrius *diſp. 23. Theol. Moral. num.* 9. cum communi. Ratio eſt: quia Sacramenta, Miſſæque Sacrificium habent ſuam dignitatem, atque valorem ex opere operato, duntaxat ex meritis & Paſſione Chriſti, qui ſolus, utpote Redemptor noſter, promeruit nobis facultatem per bona opera conſequendi gratiam vitamque æternam; ac proinde per hæc nobis non applicantur merita ſive ſatisfactiones Sanctorum, bene tamen per Indulgentias. Et de his loquendo, ſit

QUÆSTIO II.

Quid, & quotuplex ſit Indulgentia?

SUMMARIUM.

11. *Indulgentia, quid?*
12. *Hæ non tollunt culpam, ſed pœnam peccatorum.*
13. *Earum effectus.*
    (a) Modo uberius declarando n. 38. 41. & 42.
14. *Indulgentiarum diviſio. Plenariæ, ſeu totales, quid?*
15. *Indulgentia plena, plenior, & pleniſſima, non differunt quoad remiſſionem pœnæ?*
16. *Bene tamen quoad aliquas facultates.*
17. *Indulgentiæ non plenariæ, ſeu partiales, quæ?*
18. *Indulgentiæ certorum annorum,*
19 *Aut dierum, quomodo intelligendæ?*
20. *Quadragena, ſeu Quarena, Septena, & Carena, quid?*
21. *Hæ male negliguntur.*
22. *Indulgentia perſonalis,*
23. *Localis, &*
24. *Realis, quid?*

11. CONCL. I. *Indulgentia*, quantum ad propoſitum, eſt Remiſſio pœnæ temporalis, peccatis actualibus, quoad culpam jam remiſſis, coram Deo adhuc debitæ, ab habente poteſtatem facta per applicationem ſufficientis & condignæ ſolutionis ex communi Theſauro Eccleſiæ. Hæc definitio in re eſt communis Theologorum, & patebit ex declaratione ipſius.

12. Dicitur, *remiſſio pœnæ temporalis*. Quia Indulgentiæ non valent ad remiſſionem culpæ, neque mortalis, neque venialis; ſed ſolum ad remiſſionem pœnæ temporalis, quæ poſt culpam jam remiſſam non raro reſtat luenda, prout omnes Theologi fatentur. Accedit ratio: quia peccatum mortale non poteſt tolli, niſi per infuſionem gratiæ ſanctificantis; hæc autem non confertur per Indulgentias, ſed ſolum per Sacramenta, in re, vel voto rite ſuſcepta. Et quamvis peccata venialia multis remediis expiari poſſint, ut docet Concilium Trident. *Seſſ. 14. cap. 5.* nihilomi-

nus

nus ipſa quoad culpam non dimittuntur per Indulgentias: nam hæ ſuppleat locum ſatisfactionis peragendæ poſt culpam jam remiſſam, & conſequenter hanc non remittunt, ſed virtute boni motus interioris, aut recepti Sacramenti prius jam ablatam ſupponunt.

13. Unde Indulgentiæ valent duntaxat ad tollendam, per modum condignæ ſolutionis, pœnam peccatis quoad culpam jam remiſſis non raro adhuc debitam, ſeu reſtantem: ac proinde effectus earum ſolummodo eſt, tollere pœnam peccatis debitam per applicationem ſufficientis ſolutionis ea Theſauro Eccleſiæ; (s) non vero ipſammet culpam peccatorum. Cæteræ particulæ datæ definitionis patebunt ex dicendis in progreſſu.

14. CONCL. II. Indulgentiarum variæ ſunt diviſiones. Ita communis, idque patet inductione. Inprimis enim Indulgentiæ quoad quantitatem pœnæ, quæ remittitur, dividuntur in plenarias, & non plenarias. *Indulgentiæ plenariæ*, ſeu totales ſunt, quibus remittitur tota pœna temporalis, peccatis quoad culpam jam remiſſis debita.

15. Ubi ſciendum, quod aliqui diſtinguant inter Indulgentiam plenam, pleniorem, & pleniſſimam: cujus diſtinctionis fundamentum deſumunt ea *Extravag. Antiquorum, de Pœnit. & remiſſ.* ubi Pontifex pro Anno Jubilæi *non ſolum plenam, & pleniorem, imo pleniſſimam omnium concedit veniam peccatorum*. Sed revera quoad effectum remiſſionis pœnæ temporalis, nullum inter eas appareat diſcrimen; cum non ſolum Indulgentia pleniſſima, ſed etiam plenior, & plena, in rite diſpoſitis conferat omnium veniam peccatorum, ſive pœnatum pro peccatis quoad culpam prius remiſſis debitarum. Neque per illum loquendi modum Pontifex aliud intendit, quam concedere *Indulgentiam adeo plenam, prout clavium poteſtas ſe extendit*; ſicuti Papam interpretatum fuiſſe in Conſiſtorio, teſtatur Gloſſa ibidem, *Verſ. Pleniſſimam.*

16. Nihilominus quoad ſpecialia privilegia, & annexas facultates, poteſt cum Marchantio *Tom. 3. Tribunalis, tract. 5. tit. 2. q. 3.*, Maſtrio *cit. diſp. 21. num. 21.* & quibuſdam aliis, ſequens inter dictas Indulgentias notari diſcrimen: ut *Indulgentia* dicatur *plena* ſeu *plenaria*, quando tota pœna, poſt culpam adhuc in Foro ſeu judicio Dei debita, per applicationem Theſauri Eccleſiæ remittitur. *Plenior*, quando poteſtas extraordinaria abſolvendi a Caſibus reſervatis ſuperadditur. *Pleniſſima*, quando ultra hæc etiam diſpenſationes in Votis, & hujuſmodi vinculis conceduntur: prout fieri ſolet in Jubilæo (de quo procedit *tit. Extravag. Antiquorum*) ac Indulgentiis in forma Jubilæi datis.

17. Porro *Indulgentiæ non plenariæ*, ſeu partiales dicuntur illæ, quæ ſolum ſunt remiſſivæ partis pœnæ temporalis, peccatis quoad culpam jam remiſſis debitæ: ut ſunt Indulgentiæ certorum annorum, aut dierum; item Indulgentiæ illæ, quæ dicuntur *Quadragena*, *Septena*, *Carena*; aut quando remittitur tertia, vel quarta pars peccatorum.

* Cæterum non raro pro eodem die, præſertim tempore Stationum quadrageſimalium invenies conceſſas Indulgentias plenarias, & ſimul ac ſemel alias partiales, v. g. mille annorum &c. Quod equidem nullatenus ſignificare vult, quaſi quis ſimul, & ſemel ambas pro ſe lucrari valeat: etenim, ſi obtinet plenarias, eo ipſo non indiget partialibus, uti conſideranti patet. Adeoque talis conjunctio Indulgentiarum plenariarum, & partialium potius ſignum eſt, in ſimili caſu vel fuiſſe diverſos Indulgentiarum Largitores, unum nimirum quoad Indulgentias plenarias; alterum quoad partiales; vel ſi fuerit unus, idemque Largitor, indicat, additas Indulgentias partiales fuiſſe ſubjunctas, ut poſſint applicari defunctis per modum ſuffragii; vel denique inſinuat, additionem hanc fieri ad cautelam, ut ſcilicet ſimus certi, cauſam Indulgentiarum eſſe ſufficientem ſaltem ad acquirendas partiales, ſi non totales. Ita cum Suarez, Palao, & Cordoba, Gobat *Tract. 4. de Indulgentiis. part. 2. cap. 2. n. 275.* & Kazenberger *in Suppl·ment. Theolog Sacrament.* Patris Sporer *cap. 3. ſect. 1. n. 9.**

18. Quod ſi quæras, quid intelligatur per indulgentias mille, vel centum annorum, aut dierum, item per Quadragenam &c. Reſp. I. Senſus hujuſmodi Indulgentiarum non eſt, quod totidem dies, vel anni pœnæ Purgatorii remittantur; cum dentur Indulgentiæ nonnullæ decem millium annorum, nec tamen veriſimile ſit Purgatorium, quod poſt diem extremi Judicii mox ceſſabit, adhuc decem millibus annorum duraturum. Unde

19. Reſp. II. Senſus illius locutionis, ac hujuſmodi Indulgentiarum eſt, quod per talis Indulgentiæ collationem tanta pœna cuipiam remittatur, quanta remitteretur virtute illius pœnitentiæ, quæ ſecundum formam Juris, & conſuetudinem Eccleſiæ olim ſtatuebatur, ſi ipſa tot diebus vel annis in hoc mundo perageretur. Quæ vero, & quanta ea ſit, optime novit, ac determinavit Dominus Deus. Et conformiter dictis,

20. Reſp. II. *Quadragena*, ſeu *Quarena*, eſt Indulgentia quadraginta dierum; id eſt, relaxatio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet redempta per pœnitentiam quadraginta dierum, olim ab Eccleſia pro certis peccatis ſtatutam. Porro *Septena*, eſt Indulgentia ſeptem annorum; ſeu relaxatio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet remiſſa ob pœnitentiam ſeptem annorum. *Carena* vero, eſt Indulgentia utramque prædictam complectens: Ita, ut ſit remiſſio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet redempta per pœnitentiam quadraginta dierum in pane & aqua peractam, & per aliam pœnitentiam ſeptem annorum ſubſequentem. Tannerus *tom. 4. diſp. 6. dubit. 8. num. 99.* & alii magis communiter.

21. Quia igitur ejuſmodi pœnitentiæ, olim ab Apoſtolis, ſacriſque Canonibus ſancitæ, admodum graves extiterunt, per quas proinde multum expiari poterat de pœna temporali peccatis debita: hinc merito Gobat *tract. 2. Quinarii, cap. 3. num.* 286. obſervat, eos peſſime ſibi conſulere, qui ad ſolas Indulgentias plenarias attendunt, neglectis dierum vel annorum Indulgentiis, quas tamen ſæpiſſime ſive pro ſe, ſive etiam pro Defunctis, intra modicum temporis ſpatium lucrari poſſent.

22. CONCL. III. Ulterius Indulgentia ratione ſubjecti, cui conceditur, dividitur in perſonalem, localem, & realem. *Indulgentia perſonalis* eſt, quæ directe conceditur alicui perſonæ determinatæ, vel toti Religioni, aut Communitati: quales plures conceſſæ ſunt Religioſis, & variis Confraternitatibus.

23. *Indulgentia localis* eſt, quæ alicui pio loco conceditur ac ejus devotionem augendam, in ordine ad perſonas in tali loco orantes, aut alia præſcripta opera ibidem peragentes: quales ſunt illæ, quæ conceduntur devote viſitantibus hanc vel illam Eccleſiam, ibique orantibus. Et hujuſmodi Indulgentiæ dicuntur locales, non quod ipſi loco ſecundum ſe concedantur (ſolus enim homo eſt capax Indulgentiarum, non vero Eccleſia materialis, utpote quæ eſt res inanimata) ſed quia Fidelibus in tali loco devote orantibus conceduntur.

24. *Indulgentia realis* eſt, quæ conceditur rebus mobilibus, utputa Granis, Numiſmatibus, Imaginibus, Roſariis, aut hujuſmodi, in ordine ad homines. Et hæc Indulgentia pari paſſu ambulat cum locali, dempto eo, quod localis Indulgentia loco, ſive devote ipſum viſitantibus; realis autem rei mobili, ſive eam devote penes ſe habentibus, atque opera ad Indulgentiæ conſecutionem præſcripta peragentibus, conceditur.

Q U Æ S T I O III.

De Poteſtate concedendi Indulgentias, & Conditionibus ad earum valorem requiſitis.

S U M M A R I U M.

25. *Datur in Eccleſia poteſtas concedendi Indulgentias.*
26. *Idem probatur ex S. Scriptura.*
27. *Papa poteſt Indulgentias conferre omnibus Chriſti Fidelibus.*

28. *Epi-*

28. *Epiſcopi, quas conferre valeant de Jure communi?*
29. *Quid de aliis Prælatis inferioribus?*
30. *Ad Indulgentias validas 4. conditiones requiruntur.*
 I. Authoritas legitima concedendi.
31. *II. Cauſa juſta.*
32. *Et quæ talis ſit?*
33. *III. Status gratiæ ex parte recipientis.*
34. *IV. Executio operis præſcripti.*
35. *Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, &c.*

25. CONCL. I. Datur in Eccleſia Poteſtas divinitus collata D. Petro, ejuſque legitimis Succeſſoribus, concedendi Indulgentias, & per earum conceſſionem diſpenſandi Theſaurum Eccleſiæ. Ita certa omnium Catholicorum, eſtque de Fide; & patet tum ex *cit. Extravag. Unigenitus*, tum ex Concilio Trid. *Seſſ. 25. in Decreto de Indulgentiis*. Ubi ſic loquitur: *Cum poteſtas conferendi Indulgentias a Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſit: atque hujuſmodi poteſtate divinitus ſibi tradita, antiquiſſimis etiam temporibus illa uſa fuerit: Sacroſancta Synodus Indulgentiarum uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem, & ſacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Eccleſia retinendum eſſe docet, & præcipit: eoſque anathemate damnat, qui eas inutiles eſſe aſſerunt; vel eas concedendi in Eccleſia poteſtatem eſſe negant.* Hactenus Concilium.

26. Eadem Catholica Veritas deſumitur ex illis verbis Chriſti *Matth. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. - - - - - Et tibi dabo claves Regni Cælorum: & quodcunque ſolveris ſuper terram; erit ſolutum & in Cælis.* Quæ promiſſio, *ſolvendi quodcunque*, cum ſit ampliſſima & generalis, extenditur ad omnia vincula ſolvenda, quæ poſſunt homines impedire a conſecutione ſalutis æternæ: unde cum inter hæc vincula etiam connumeretur vinculum reatus pœnæ temporalis, retardans hominem ab ingreſſu Regni cœleſtis, etiam poteſtatem ſolvendi hoc vinculum per opportunam diſpenſationem Theſauri Eccleſiæ, ſeu indulgentiarum conceſſionem, Chriſtus S. Petro, ejuſque legitimis Succeſſoribus impertivit.

27. CONCL. II. Summus Pontifex poteſtate a Chriſto accepta, ſicque Jure Divino, & primario, ac principaliter ſibi competente; poteſt ex rationabili cauſa Indulgentias, ſive generales, ſive particulares, omnibus Chriſti Fidelibus diſpenſare. Ita omnes Catholici: & deſumitur ex *cit. Extravag. Unigenitus*, tum ex dictis *num. præc.* Accedit Ratio: quia poteſtas diſpenſandi bona communia primario penes Principem reſidet: atqui Summus Pontifex eſt Princeps, & caput viſibile totius Eccleſiæ; ergo.

28. CONCL. III. Epiſcopi poſſunt jure communi concedere Indulgentias unius anni pro die Dedicationis Eccleſiæ; at vero pro Anniverſario Dedicationis ejus, & in aliis caſibus ob juſtam cauſam, duntaxat quadraginta dierum Indulgentias. Ita habetur expreſſum *cap. Cum ex eo de Pœnit. & remiſſ.* juncto *cap. ult. eod.* in 6. Hinc infert Laymanus *lib. 5. tract. 7. cap. 4. num.* 2. quod, ſi Epiſcopus ultra limites poteſtatis ſuæ Indulgentiam concedit, ea omni jure ſit irrita quoad exceſſum. Dicitur, *quoad exceſſum*: valet enim nihilominus Indulgentia illa uſque ad terminum poteſtatis Epiſcopalis: quia *Utile non debet per inutile vitiari*, juxta *Reg. 37. Juris in 6.* ac tenet Gloſſa *verſ. Non obtinent cit. cap. ultim.*

29. CONCL. IV. Nullus Prælatus Epiſcopo inferior, neque Provinciales, aut Generales Ordinum, poſſunt Jure communi atque ordinario Indulgentias concedere. Ita communis; & habetur clare deciſum *cap. Accedentibus de Exceſſibus Prælat.* Dicitur, *Jure communi, & ordinario*; id eſt, niſi forſan quiſquam eorum ſpeciali conceſſione, aut commiſſione per Summum Pontificem ſibi facta, quaſdam Indulgentias (ut quandoque fieri ſolet) concedere valeat: nam tunc Indulgentiæ conceduntur ex delegatione, ſeu commiſſione Summi Pontificis, cujus limites bene erunt obſervandi.

30. CONCL. V. Ad hoc, ut Indulgentiæ ſint ratæ, & validæ, requiruntur quatuor conditiones: duæ quidem ex parte concedentis, nimirum auctoritas legitima, & juſta cauſa concedendi Indulgentias: & duæ ex parte ſuſcipientis videlicet ſtatus gratiæ, ac executio operis injuncti. Ita Bellarminus *lib. 1. de Indulgentiis cap.* 11. & communis. Et quidem de auctoritate legitima concedendi Indulgentias, per præcedentes Concluſiones, & textus Juris allegatos patet.

31. Deinde ad valorem Indulgentiarum requiri cauſam juſtam, ita quidem, quod concedens Indulgentiam ſine cauſa juſta non ſolum peccet, ſed etiam indulgentia ipſa ſit invalida, conceditur paſſim ab omnibus. Ratio eſt: quia Papa non eſt dominus Theſauri Eccleſiæ, ſed diſpenſator; juxta illud 1. *Corinth. 4. Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei.* Diſpenſator autem non poteſt ſine juſta cauſa, & ad libitum ſuum, de rebus domini diſponere, alias enim potius diſſipator bonorum domini ſui foret, quam diſpenſator.

32. Porro cauſa juſta diſpenſandi Indulgentias, non eſt ſola utilitas, quam Indulgentiæ afferunt perſonis illis, quibus conceduntur: ſed præterea requiritur alia cauſa finalis extrinſeca, quæ Pontificem moveat ad Indulgentias prudenter diſpenſandas: qualis præſertim eſt ea, quæ redundat in Eccleſiæ utilitatem, bonum commune, ac Dei & Sanctorum gloriam. Atqui hoc inter alia deſumitur ex praxi: quia Pontifices non ſolent facile concedere Indulgentias, niſi in Feſtivitatibus Dei, & Sanctorum, ut ſic Fideles magis ad eorum honorem proſequendum excitentur. Item in publicis Eccleſiæ, vel cujuſdam Provinciæ Catholicæ neceſſitatibus, ad quas ſublevandas conceduntur, vel Jubilæa per totum Mundum, vel Indulgentiæ perſonales pugnantibus contra Turcas. Imo ordinarie conceduntur Indulgentiæ, ſub onere orandi pro exaltatione Sanctæ Matris Eccleſiæ, Fidei Catholicæ propagatione, hæreſum atque ſchiſmatum extirpatione, Principum Chriſtianorum concordia, & hujuſmodi.

33. Tertio, ex parte recipientis Indulgentiam, certum eſt, quod requiratur ſtatus gratiæ: quia homo exiſtens in peccato mortali, non eſt capax Indulgentiæ, utpote cum per hanc ſola pœna temporalis peccato quoad culpam jam remiſſo debita remittatur. Quamvis autem nonnulli velint, requiri ſtatum gratiæ etiam tunc, quando opera pro lucrandis Indulgentiis præſcripta perficiuntur, atque hoc ipſum in praxi merito ſit obſervandum, præmittendo vel Confeſſionem, vel ſaltem perfectam Contritionem: nihilominus communior, & probabilior eſt Doctorum ſententia, ſufficere ad lucrandam Indulgentiam, quod homo ſit in ſtatu gratiæ pro eo inſtanti, quo ultimum opus præſcriptum perficitur, atque Indulgentia conſumatur, & ejus effectus eſt percipiendus. Lugo *diſput. 27. de Pœnitent. num.* 83. Maſtrius *num.* 61. Henriquez *diſp. 4. de Satisfactione, quæſt.* 11. *num.* 77. & alii.

34. Quarto tandem ad conſequendum fructum Indulgentiæ, requiritur ex parte lucrantis executio operis præſcripti. Ratio eſt: quia Papa concedit Indulgentiam ſub conditione hujus, vel illius operis exequendi; ergo, ſi opus non perficitur, neque Indulgentia obtinetur.

35. Omnes hæ quatuor conditiones apte continentur in illo vulgato Theologorum dicto: *Indulgentia tantum valet quantum ſonat, Clave non errante, & Chriſto non reprobante.* Id eſt: *Clave non errante*, ob defectum legitimæ poteſtatis, aut juſtæ cauſæ conferendi Indulgentias: *& Chriſto non reprobante*, ob indiſpoſitionem recipientis, qui vel non eſt in ſtatu gratiæ, vel ſaltem opera præſcripta non rite peragit.

QUÆSTIO IV.

De Subjecto Indulgentiarum capaci; & quomodo proſint Defunctis?

SUMMARIUM.

36. *Beati in cœlis, damnati, & infantes, non ſunt capaces.*

Digitized by Google

ces Indulgentiarum.

37. *Bene tamen Baptizati viventes adulti.*

38. *Hæ ipſis applicantur per modum abſolutionis, habentis annexam ſolutionem, &c.*

39. *Cathecumeni, an ſint Indulgentiarum capaces?*

40. *Quid de ipſis pie defunctis.*

41. *Animæ Purgatorii ſunt capaces Indulgentiarum, ſed per modum Suffragii.*

42. *Indulgentiæ aliter conferuntur vivis, aliter Defunctis, Clauſula*, per modum Suffragii, *quid denotet?*

43. *Indulgentiæ, an certo proſint illis Defunctis, quibus applicantur?*
Rationes ſententiæ negativæ.

44. *Affirmativa eſt probabilior.*

45. *Fundamenta ejus.*

46. *Solvuntur rationes in oppoſitum.*

47. *Cur diverſæ Indulgentiæ pro eadem Anima applicentur?*

36. CONCL. I. Neque Beati in cœlis, neque damnati in inferno, neque infantes, aut perpetuo amentes, ſunt capaces Indulgentiarum. Ita omnes Doctores. Ratio clara eſt: quia Indulgentia eſt remiſſio pœnæ temporalis ex peccatis actualibus quoad culpam jam remiſſis coram Deo adhuc debitæ. Atqui Sancti in cœlis non habent talem pœnam etiamnum reſtantem (quia illuc *non intrabit aliquod coinquinatum, Apoc.* 21.) Damnati vero ſunt in ſtatu diſgratiæ, atque ultimo termino damnationis æternæ: infantes autem, & perpetuo amentes nullum commiſerunt peccatum actuale.

37. CONCL. II. Loquendo de adultis etiamnum viventibus, omnes baptizati, atque in ſtatu gratiæ conſtituti, & opéra injuncta peragentes, ſunt capaces Indulgentiarum, per quas ipſis pœna temporalis, peccatis eorum quoad culpam jam dimiſſis adhuc debita, remittitur non per modum ſimplicis ſolutionis, neque per modum meræ abſolutionis, ſed per modum abſolutionis ſecum habentis annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ. Ita Herinex *loc. cit. quæſt.* 6. *n.* 55. Maſtrius *diſp.* 23. *Theolog. Moral. num.* 10. Bellarminus *lib.* 1. *de Indulgentiis, cap.* 5. Suarez, & alii. Prior pars patet ex dictis *num.* 33. *& ſeqq.*

38. Altera pars probatur ex eo: quia per Indulgentias hinc diſpenſatur ſpiritualis Theſaurus Eccleſiæ, ſicque intervenit ſolutio; illinc vero in diſpenſante requiritur juriſdictio, qua poſſit alterum ſolvere, & conſequenter ſimul intervenit abſolutio. Unde Pontifex *c. Quod autem de Pœnit. & remiſſ.* loquens de Indulgentiis, ſic ait: *Cum a non ſuo Judice ligari nullus valeat, vel abſolvi, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodo arbitramur, quibus ut proſint, proprii Judices ſpecialiter indulſerunt.* Nota ly *vel abſolvi*; & ly *proprii Judices.*

39. CONCL. III. Adulti necdum baptizati, proprio tamen actu contritionis, ſive Baptiſmo flaminis juſtificati, v. g. Catechumeni etiamnum viatores, non videntur eſſe capaces Indulgentiarum. Ita Maſtrius *loc. cit. num.* 55. cum communi, & probabiliori Theologorum. Ratio eſt: quia tales per januam Baptiſmi, actu recepti, nondum ſunt ingreſſi Eccleſiam, neque adhuc ejus juriſdictioni ſubjecti; atqui Indulgentiæ viventibus non proſunt, niſi ſubditis, *arg. cit. c. Quod autem de Pœnit. & remiſſ.* Idipſum probat praxis, & conſuetudo Eccleſiæ, quæ hactenus non niſi Fidelibus, hoc eſt, jam Baptiſmi Charactere inſignitis, conſuevit Indulgentias concedere.

40. Additur notanter, *Catechumeni etiamnum viatores.* Nam loquendo de ipſis in ſtatu gratiæ jam defunctis, ſatis probabile eſt, prodeſſe eis Indulgentias per modum Suffragii: quia Defunctis conceduntur Indulgentiæ non per modum abſolutionis judiciariæ, ſicuti vivis; ſed per modum Suffragii, prout illico amplius declarabitur: hinc ſit

41. CONCL. IV. Animæ Fidelium in gratia defunctorum, & ob reſtantem pœnam temporalem ſuis peccatis debitam in Purgatorio exiſtentium, ſunt capaces Indulgentiarum; quamvis hæ eiſdem non applicentur per modum abſolutionis (ſicuti ſit reſpectu viventium) ſed per modum ſuffragii, habentis ſimul annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ. Prima pars eſt certa, & patet ex receptiſſima praxi Eccleſiæ, atque communi ſenſu Fidelium; ac deſumitur ex illo Articulo Symboli Apoſtolici: *Credo Sanctorum communionem.* Ratio poſterioris partis eſt: quia Summus Pontifex, Chriſti in Terris Vicarius, non habet juriſdictionem in Defunctos, ſicuti in Fideles viventes; non enim Chriſtus, *Matth.* 16. promiſit D. Petro, ejuſque legitimis Succeſſoribus, poteſtatem abſolute ſolvendi quodcunque, ſed cum limitatione: *Quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.*

42. Et hinc ſit, quod Romanus Pontifex, ſive per ſe, ſive per alios, quibus id commiſerit, Fidelibus etiamnum viventibus conferat Indulgentias vi Clavium, ac per modum abſolutionis, ſimul tamen habentis annexam ſolutionem ex Theſauro Eccleſiæ, ut jam dictum. Verum defunctis non ſic confert Indulgentias per modum abſolutionis judiciariæ, ſed duntaxat *per modum Suffragii*, habentis tamen annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ; quatenus offeruntur Deo Patri infinita Chriſti merita, & ſatisfactiones Sanctorum, per modum condigni pretii pro liberatione Fidelium Animarum e Pœnis Purgatorii, additis precibus, ut eadem pro harum liberatione miſericordiſſime acceptare velit. Et hoc denotat clauſula illa communiter inſerta Brevibus Apoſtolicis, concedentibus Indulgentias pro Defunctis *per modum Suffragii*, prout communior Doctorum explicat; quamvis nonnulli aliam ejus explicationem afferant, uti videre eſt apud Filliucium *tom.* 1. *tract.* 8. *cap.* 8. *num.* 204. *& ſeqq.* Verum occaſione prædictorum.

43. Quæres: an Indulgentiæ pro Defunctis, certo & infallibiliter illis proſint, quibus applicantur? Non deſunt, qui hoc negent. Siquidem effectus Indulgentiarum pro Defunctis dependet ex liberali acceptatione Dei: atqui credibile eſt, quod Deus facilius acceptet Indulgentias applicatas pro iis Defunctis, qui ex hac vita deceſſerunt magis digni tali gratia, utpote quia in vivis fuerunt magis ſolliciti in acquiſitione Indulgentiarum, & oratione pro Defunctis. Nam, ut in ſimili de Miſſæ Sacrificio, orationibus, atque eleemoſynis, inquit D. Auguſtinus *lib. de cura pro mortuis cap. ult.* & refertur *c. Non æſtimemus*, 13. *qu.* 2. *Non pro quibus fiunt, omnibus proſunt; ſed his tantum, quibus, dum vivunt, comparatur, ut proſint.* Et his ſimilia habet idem S. Auguſtinus, relatos *c. Tempus*, 13. *q.* 2. Idipſum videtur ſuadere praxis Eccleſiæ, ac ſenſus piorum Fidelium, ſæpius applicantium Indulgentias pro una eademque anima Purgatorii. Et pro hac ſententia citantur Durandus, Cajetanus, Canus, Corduba, & quidam alii. Verum his non obſtantibus

44. Reſp. Indulgentiæ rite acquiſitæ, & pro determinata anima ex intentione Summi Pontificis applicatæ, ſecundum ordinatam Dei legem certo ac infallibiliter proſunt eidem; ita, ut anima illa de Theſauro Eccleſiæ per modum Suffragii ſibi applicato, juvetur vel ad totalem remiſſionem pœnæ, & liberationem e purgatorio, ſi Indulgentia fuit plenaria; vel partialem, ſi hæc erit partialis. Ita Rodericus *Tom.* 2. *qq. reg. quæſt.* 97. *art.* 3. Gobat *Tract.* 4. *Quinarii nu.* 483. *& ſeq* Filliucius *loc. cit. num.* 205. atque Maſtrius *diſp.* 24. *Theol. Moral. num.* 47. aſſerens, hanc eſſe communiorem, & probabiliorem ſententiam.

45. Deſumitur data reſponſio ex modo loquendi Summorum Pontificum, qui in Brevibus Altarium privilegiatorum concedere ſolent, *ut quicunque Sacerdos*, ſervatis ſervandis, ac diebus in Brevi ſpecificatis, *Miſſam Defunctorum pro anima cujuſcunque fidelium Defunctorum, ad præfatum Altare celebrabit, anima ipſa de theſauro Eccleſiæ per modum Suffragii Indulgentiam conſequatur; ita ut Domini noſtri, &c. Suffragantibus meritis, a Purgatorii pœnis liberetur.* Ubi ponderandum ly *pro Anima cujuſcunque*, ac ly *Anima ipſa, &c.* nam hujuſmodi locutio promittit

Digitized by Google

mittit liberationem Animæ determinatæ e Purgatorio. Accedit ratio: quia ex una parte, quælibet anima Purgatorii eſt capax Indulgentiarum; cum exiſtat in ſtatu gratiæ, ſitque DEO conjuncta per charitatem: ex altera parte DEUS non ſolet ſinere, ut preces Eccleſiæ ſint irritæ; ſimul Communio Sanctorum ſeſe extendit etiam ad Eccleſiam purgantem, ſive Fideles in gratia ſanctificante decedentes, atque exiſtentes in Purgatorio.

46. Nec obſtant rationes prioris ſententiæ. Ad primam ſiquidem negatur conſequentia: etſi enim credibile ſit, Deum non ſolum alia Eccleſiæ Suffragia, utpute Miſſæ Sacrificia, orationes eleemoſynas, & jejunia, ſed etiam Indulgentias generaliter pro Defunctis applicatas, facilius admittere pro illis, qui in vita fuere ſtudioſi Indulgentiarum, ac ferventius memores piarum Animarum; id tamen de Indulgentiis pro hac determinata anima applicatis (ſecundum Legem DEI ordinariam) non videtur dicendum. Ad D. Auguſtinum poteſt reſponderi eodem modo: niſi dicere velis, Sanctum Doctorem ita locutum fuiſſe ad excludendum valde malos, ſive decedentes in ſtatu peccati mortalis, qui dum vixerunt, ob ſtatum ſuum peccaminoſum non promeruerunt, ut Indulgentiæ atque Suffragia Fidelium ſibi poſt mortem prodeſſent.

47. Ad ultimum dicitur, diverſas Indulgentias pro una eademque anima merito applicari: tum quia non conſtat, an Indulgentia pro tali defuncto hic & nunc rite obtenta ſit, & nulla ex conditionibus ad ejus validitatem requiſitis defuerit, v. g. juſta cauſa concedendi tales Indulgentias, celebratio numeri Miſſarum pro valore Altaris privilegiati præſcriptarum, &c. Tum quia ignoratur, utrum non ob peculiarem cauſam Deus voluerit reſpectu talis Animæ exceptionem quandam facere a lege ſua ordinaria, ipſique pro nunc, juxta inſcrutabilia judicia ſua, negare fructum Indulgentiarum ſibi applicatarum. Tum tandem, quia allata noſtra reſponſio eſt quidem probabilior, atque communior inter Theologos, ſed non omnino certa; ac proinde merito pro iiſdem Animabus reiterantur Suffragia, Miſſæ Sacrificia, atque Indulgentiæ. *Melius enim ſupererunt iſta eis, quibus non obſunt, quam eis deerunt, quibus proſunt*, ut loquitur D. Auguſtinus, relatus *cit. c. Non æſtimemus*, 13. q. 7.

QUÆSTIO V.

Varia Dubia circa Indulgentias breviter ſolvuntur.

SUMMARIUM.

48. *Ad lucrandas Indulgentias, an ſit neceſſaria Confeſſio?*
49. *Et quando?*
50. *Quid; ſi quis habeat ſola peccata venialia?*

(b) Ut dictum Tract. 10. Diſt. 3. num. 13.

51. *Unica Confeſſio, & Communio, an ſufficiat pro pluribus Indulgentiis?*
52. *Quanto tempore poſſit præcedere?*
53. *An eodem opere, v. g. oratione, poſſint obtineri plures Indulgentiæ?*
54. *Sententia negativa probatur.*
55. *Sed limitatur.*
56. *An eadem Indulgentia poſſit ſæpius obtineri repetito opere?*
57. *Decretum Sac. Congregationis circa hoc.*
58. *Praxis Fidelium.*
59. *Omittens levem partem operis injuncti, an lucretur Indulgentiam?*
60. *Hæc levitas quomodo menſuranda?*
61. *Non valens intrare Eccleſiam, an foris lucretur Indulgentias?*
62. *Quid de Indulgentia conceſſa viſitantibus quinque Altaria?*
63. *An, ſi alicui Feſto eſt annexa Indulgentia, tranſlato Feſto, etiam eadem transferatur.*
64. *An Indulgentia Portiunculæ habeat aliquid ſpeciale?*
65. *Quomodo ibidem intelligendi ſint termini:* toties quoties?
66. *Quomodo Indulgentiæ ceſſent?*

48. QUæritur I. Utrum ad lucrandas Indulgentias ſemper ſit neceſſaria Confeſſio Sacramentalis? Reſp. I. Si in Conceſſione Indulgentiarum non expreſſe præſcribatur Confeſſio, certum eſt, eam non requiri actualiter; ſed ſufficere, ut Indulgentiam lucraturus exiſtat in ſtatu gratiæ, aut præmittat contritionem perfectam de peccato mortali, ſi quod habuerit.

49. Reſp. II. Quando Confeſſio in forma Indulgentiarum præſcribitur, utpote ſi dicatur, *præmiſſa, aut facta Confeſſione*; & lucraturus Indulgentiam habet peccatum mortale, non ſufficit ſola contritio, ſed requiritur actualis Confeſſio ad ejus conſecutionem. Ita ſatis communis Theologorum; quia Confeſſio actualis tunc cenſetur eſſe conditio neceſſario requiſita per Breve Indulgentiarum ad earum effectum, ſeu conſecutionem.

50. Reſp. III. Quando Confeſſio quidem in forma Indulgentiæ præſcribitur, tamen Indulgentiam lucraturus nullum habet peccatum mortale, ſed ſola venialia, licet tutius & conſultius ſit, facere Confeſſionem de ſolis venialibus; nihilominus ſatis probabile eſt, tunc non requiri Confeſſionem actualem, niſi in forma Indulgentiæ expreſſe requiratur Confeſſio etiam de ſolis venialibus. Ita Suarez *diſp. 52. ſect. 3. n. 5.* Herinx *cit. diſp. 4 num.* 80. & alii paſſim. Ratio eſt: quia, etiamſi Confeſſio requiratur, id intelligendum eſt, quando pœnitens habet conſcientiam peccati mortalis: nam confeſſio peccatorum ſimpliciter prolata, intelligitur in SS. Canonibus de Confeſſione mortalium: prout in ſimili patet ex præcepto annuæ Confeſſionis, ad quam (b) nemo obligatur, niſi habeat remorſum peccati mortalis. Accedit, quod Confeſſio videatur tantum exigi præſuppoſitive, ſeu tanquam certius medium acquirendi gratiam juſtificationis; vel tanquam neceſſaria ad Communionem in habentibus peccatum mortale, quæ ſimul frequenter præſcribitur.

51. II. An unica Confeſſio, & Communio ſufficiat ad lucrandas plures Indulgentias, eodem die diverſis Eccleſiis conceſſas? Reſp. Affirmative; eſtque certa, & communis Doctorum ſententia. Imo hoc idem dicendum erit, quamvis ſecunda Indulgentia non eadem die, ſed ſequenti (dummodo quis perſeveret in ſtatu gratiæ, ut recte limitat Baſſæus *Verſ. Indulgentia, num.* 2.) vel intra debitam diſtantiam occurrat. Lugo *diſp. 27. de Pœnit. ſect. 6. num.* 93. & alii. Quia Confeſſio, & Communio, non videntur exigi directe, ſed ſolum præſuppoſitive, ad majorem diſpoſitionem ſubjecti ob finem intentum, ut proxime dictum.

52. Porro, quantum ſe extendat ly *vel intra debitam diſtantiam*, non omnino conveniunt Doctores. Et quidem, ut taceantur dies pauciores, Portel. *in Dubiis Regular. Verſ. Indulgentia*, 11. *num.* 5. poſt Comitolum, & Bonagraria Habſeuſis *in Summula Quæſtionum Regularium, Verſ. Indulgentia, num* 225 poſt Baſſæum extendit hoc ad quatuor dies, dummodo quis de novo mortaliter non peccaverit. Deinde Gobat *tract. 3. Quinarii n.* 181. cenſet, non ſolum allatam doctrinam procedere, quando ſequenti die occurrit altera Indulgentia, ſed inſuper arbitratur, quod ſi quis primo die Auguſti ſuſceperit Sacramentum Confeſſionis, & Communionis, poſſit die ſexta ejuſdem menſis abſque nova Confeſſione & Communione lucrari Indulgentiam, quæ omnibus confeſſis, & communicatis, illo die proponitur; eo quod hic vere poſſit dici eſſe confeſſus, & communicatus.

53. Quæritur III. An eodem opere, v. g. unica oratione, poſſit quis lucrari plures Indulgentias diverſis viis conceſſas? Ut ſi quis eodem die plures Indulgentias diverſis Granis benedictis conceſſas lucrari intendat, quarum aliquam pro ſe, alias pro Defunctis applicare velit, an is teneatur ad hunc finem conſequendum opera præſcripta, v. g. preces, iterare?

re? Et quidem de Confeſſione, & Sacra Communione, jam patet ea proxime dictis: verum de aliis operibus ad Indulgentiarum conſecutionem præſcriptis loquendo

54. Reſp. Eodem opere non poſſunt diverſæ Indulgentiæ lucrari, niſi forſan illæ eſſent per modum unius. Ita Lugo *loc. cit. num.* 90. *& ſeqq.* poſt Suarez, & alios, Maſtrius *num.* 65. Herinex *num.* 82. & alii. Ratio eſt: quia ad ſingulas illas Indulgentias requiritur cauſa propria, & diverſa; ſimulque oratio directe præſcribitur pro ſingulis Indulgentiis, & conſequenter oportet eam reiterare.

55. Additur tamen, *niſi forſan illæ conceſſæ eſſent per modum unius:* ut cum viſitanti talem Eccleſiam, conceduntur Indulgentiæ omnium Eccleſiarum Urbis. Tunc enim per unicum actum, ſeu unam viſitationem, poſſunt omnes Indulgentiæ illæ lucrari; prout ſatis indicat ipſamet formula talis conceſſionis.

56. Quæritur IV. An poſſit obtineri ſæpius eadem Indulgentia repetito opere injuncto: ut ſi viſitantibus talem Eccleſiam concedatur Indulgentia, & quis eam ter viſitet, an toties lucretur Indulgentiam? Reſp. I. Si ejuſmodi Indulgentia ſit conceſſa in perpetuum, & opus injunctum repetatur diſtinctis diebus, toties acquiritur Indulgentia, quoties illud perſolvitur. Ita certa, & communis: nam id ſatis convincit formula dictæ conceſſionis.

57. Reſp. II. Quod ſi Indulgentia concedatur pro certo duntaxat die, & opus pium ſæpius intra eundem diem repetatur non niſi ſemel Indulgentia plenaria eodem die lucrari poteſt. Hæc reſponſio eſt quidem contra non paucos anteriores Auctores (quorum ſententia circa Indulgentias non plenarias necdum videtur rejecta) ſed defacto indubitanter tenenda, ob Decretum Sac. Congregationis circa Indulgentias editum, ac per Innocentium XI. die 7. Martii 1687. approbatum, & inviolate ſervari juſſum; ubi §. fin. declarator, *ſemel duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri*. Ita ſonat Decretum.

58. Nec obſtat pia praxis Fidelium, ſæpius intra eandem diem opus præſcriptum, v. g. orationem, aut Eccleſiæ viſitationem, peragentium. Nam hoc fit ad certius & ſecurius lucrandam Indulgentiam plenariam: ſi enim quis prima vice opera præſcripta defectuoſe peregiſſet, adeo ut Indulgentiam per ea non fuerit meritus, lucrabitur ipſam, ſi eadem opera iterum, & ſine defectu, intra debitum tempus obeat. Gobat *tract. 4. Quinarii, num* 203. poſt Bonacinam.

59. Quæritur V. An prætermittens levem partem operis injuncti, conſequatur Indulgentiæ effectum: ut ſi ad conſequendam Indulgentiam ſit injunctum Roſarium, vel jejunium, & quis vel de die aliquid modicum deguſtet, vel e Roſario unum aut alterum *Ave* omittat? Reſp. Etſi res hæc nonnihil ſit dubia, eo quod Indulgentia ſolum, ac indiviſibiliter concedatur pro toto opere: adhuc tamen probabilius eſt, non impediri effectum Indulgentiæ ea omiſſione partis, quæ tum in ſe, tum reſpectu operis injuncti levis exiſtit. Ita Maſtrius *loc. cit. num* 69. Gobat *ibidem num.* 190. *& ſeqq.* Suarez, Bonacina, & alii. Ratio deſumitur ex illa generali regula: *Parum pro nihilo reputatur*. Simulque, quia poſita etiam levis partis omiſſione, adhuc opus injunctum ſimpliciter præſtatur.

60. Additur notanter, *quæ tum in ſe, tum reſpectu operis injuncti levis exiſtit*. Nam ejuſmodi pars non tantum abſolute, ſed etiam reſpective debet eſſe minima: unde non lucratur Indulgentias, recitantibus tria, vel quinque *Pater & Ave* conceſſas, qui unum omittit; hæc enim omiſſio, licet ſecundum ſe ſit levis, tamen reſpectu talis operis cenſetur notabilis. Quod ſi vero quis omittat partem notabilem, ille neque totum fructum Indulgentiæ, neque partem ipſius conſequitur. Lugo *cit. diſp.* 27. *num.* 89. Gobat *nn.* 188. *&* 189. & alii.

61. Quæritur VI. Utrum non valens intrare Eccleſiam, ſive ob multitudinem hominum, ſive quia eam clauſam reperit, poſſit lucrari Indulgentias, viſitantibus talem Eccleſiam conceſſas, orando ante fores, vel in Cæmeterio ipſius? Reſp. affirmative: nam talis cenſetur moraliter Eccleſiam viſitare, & in ipſa orare; ſimulque in favorabilibus, nomine Eccleſiæ etiam Cæmeterium comprehenditur.

62. Secus dicendum de Indulgentia conceſſa viſitantibus quinque Altaria: licet enim exiſtens, atque orans in Cæmeterio, dicatur moraliter viſitare Eccleſiam; non tamen cenſetur moraliter viſitare hoc, vel illud Altare. Itaque ad viſitanda Altaria oportet ingredi ipſam Eccleſiam, atque eadem vel motu locali devote inviſere, vel ſaltem in loco ac ſitu exiſtere, unde ſeſe convertendo ad quolibet eorum, ſicque orando, moraliter cenſeri poſſit, unumquodque ipſorum viſitaſſe; nam motus localis ad hoc ſimpliciter neceſſarius non eſt. Lugo *cit. diſp.* 27. *num* 98. Maſtrius *loc. cit. num.* 23. & alii.

63. Quæres VII. Utrum, ſi alicui Feſto eſt annexa Indulgentia, translato Feſto etiam transferatur ipſa Indulgentia? Ad hoc Dubium poſt recens Decretum S. Congregationis reſpondet noviſſime Noſter Felix Poteſta in Examine Confeſſ. *part.* 1. *tom* 4. *cap.* 8. *num* 3739. Quando eſt Feſtum Fori, ſeu tale, in quo populus abſtinet a ſervilibus, illudque præciſe transfertur quoad Chorum & recitationem Officii, tunc non transferri Indulgentias; ſecus vero eſſe dicendum, ſi Feſtum illud etiam transferatur quoad forum, modo talis translatio non fiat voluntarie, ſed juxta Rubricas & Ritum Eccleſiæ. Ratio deſumitur ex mente Summi Pontificis, ideo, teſte S. Pio V. in Bulla 34. ad talia Feſta Fori Indulgentiam concedentis, ut eadem ſit ad uſum, & devotionem populi. Populus autem non attendit multum ad ipſum Officium, ſed ad id, quod eſt publicum, nempe ad Feſti ſolemnitatem quoad Forum. Ex quo fit, quod translato Feſto non ſolum quoad officium, ſed etiam juxta Rubricas quoad Forum, pariter tranferatur Indulgentia, non vero transferatur Indulgentia, ſi Feſtum Fori transferatur præciſe quoad officium. Reſpond. II. Si Feſtum aliquod non eſt Feſtum Fori, ſeu tale, in quo debet abſtineri a ſervilibus, tunc locum habet Decretum Sacræ Congregationis Rit. editum 10. Junii 1690. eſtque talis tenoris: *Translata Feſta, in cujus die conceditur Indulgentia, non tranfertur etiam Indulgentia, niſi ex conceſſione ſpeciali*. Dicitur notanter, *niſi ex Conceſſione ſpeciali*, quale Indultum ab Innocentio X teſte la Croix obtinuit Societas JESU circa Feſtum S. Franciſci Xaverii, ſi incidat in Dominicam primam Adventus, ubi non ſolum Officium, ſed pariter Indulgentia transfertur in diem Lunæ proxime ſequentem. Quod Indultum noviſſime confirmavit Clemens XI. 24. Novembris 1702.

64. Quæres VIII. An Indulgentia Portiunculæ habeat aliquid ſpeciale præter communes alias Indulgentias, & quidnam? Reſpondeo, præterquam quod hæc Indulgentia originem trahat ab ipſo Chriſto Domino, adhuc ſequentia habet ſpecialia. I. Loquendo de ipſa Eccleſia Portiunculæ, ſeu S. Mariæ Angelorum prope Aſſiſium, ibidem Fideles ſingulis diebus, ſi dictam Eccleſiam viſitant, poſſunt lucrari Indulgentias plenarias. Ita noviſſime, & clariſſimis terminis conceſſit Innocentius XII. in ſuo Brevi; *Redemptoris & Domini Noſtri &c.* edito die 8 Auguſti 1695. vide noſtrum Patrem Felicem Poteſta *part.* 1. *Exam. Confeſſ. tom.* 4. *cap.* 8. *num* 3797.

Secundo. In Eccleſia S. Mariæ Angelorum prope Aſſiſium dictæ Indulgentiæ in anno Sancto non ſuſpenduntur. Ex Brevi Innocentii X. 5. Julii 1650. Clementis X. 12. Novembr. 1674. & Innocentii XII. 21. Auguſt. 1699. vide dicenda infra. Tertio. Extendendo gratias ad alias Eccleſias totius Ordinis Seraphici per totum orbem diffuſi, certum & extra ullam eſt controverſiam, quod in dictis Eccleſiis omnibus Chriſti Fidelibus ſint a ſummis Pontificibus in Feſto Portiunculæ conceſſæ Indulgentiæ plenariæ, atque hoc in perpetuum 2. Auguſti a primis veſperis uſque ad occaſum Solis. Quarto. An Fideles frequentantes eo tempore dictas Ec-

Digitized by Google

Eccleſias, toties, quoties accedunt, lucrentur Indulgentias plenarias, prout eſt communis perſuaſio: teſte P. Felice Poteſta *loc. cit.* etiam Romæ non ſolum apud ſimplices, verum etiam apud viros doctos & Primates, exinde diem iſtum continuis viſitationibus inſumentes, magna erat ſuo tempore controverſia, quæ ex eo crevit, quia Innocentius XI. in Brevi inferius allegando, & Romæ die 7. Martii 1678. edito ſtatuit, ſemel duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam lucrifieri. Cum autem Summus Pontifex in citato loco videatur loqui de Indulgentiis ordinariis; Indulgentia autem Portiunculæ ſit extraordinaria, utpote ortum habens a Chriſto Redemptore, & exinde ſemper a ſummis Pontificibus ſpecialibus favoribus condecorata, Sac. Congregatio Cardinalium Concilii Trident. Interpretum die 17. Julii 1700. ſuſtulit hanc controverſiam, ac reſpondit: *Servandum eſſe ſolitum*, poſſeque conſequenter FF. Minores, uti antea, ita etiam deinceps licite populo perſuadere, eaſdem Indulgentias lucrefieri illo die toties, quoties. Quinto. Indulgentia Portiunculæ poteſt per modum Suffragii applicari etiam Defunctis. Ita conceſſit Innocentius XI. in ſuo Brevi: *Alias Fel. record. &c.* Edito die 22. Januarii 1687. uti videndum apud P. Auguſtinum Matthæucium in ſuo officiali curiæ Regularis *Verſ.* Indulgentia *num.* 16.

* Quinimo non deſunt AA. qui, uſque dum conſtet de contraria declaratione Sedis Apoſtolicæ, ſaltem tanquam probabile defendunt, etiam id ſpecialiter competere indulgentiis Portiunculæ, quod poſſint pariter applicari aliis vivis in ſtatu gratiæ exiſtentibus. Ita Wadingus *Tom. I. Annal. ad An.* 1223. *num.* 8. Ratio eſt; quia etſi in ordinariis Indulgentiis id non ſoleat, nec legatur fieri quoad alios vivos, ut fuſius deducit Sabinus Bononienſ. *in ſua Luce Morali part.* 2 *tract.* 65. *in Append. prope finem:* id tamen abſolute loquendo fieri per Papam poſſet ex una parte, prout etiam notat La Croix *lib.* 6 *p.* 2. *num.* 1328. Ex altera autem parte, quod in ordine ad ſpeciales Indulgentias Portiunculæ actu ſic contingat, probat communis perſuaſio fidelium miraculoſis exemplis comprobata teſte Pittonio *p.* 2. *Dub.* 15. apud Bonaventuram Coronum in Jubilæo jubilo Portiunculæ. Et hinc Eccleſiæ Portiunculæ Sacriſtano vix aliquot millia Schedarum ſufficiunt, vi quarum reſtatur, quod peregrinantes pro aliis vivis Principibus, aut Magnatibus abſentibus has Indulgentias lucraturi adfuerint. Videatur deſuper Andreas Mohr in ſua Portiuncula Theologica *p.* 1. *c.* 1. *Dub.* 3. *num.* 27. *

65. Quæres IX. Poſito, Indulgentias Portiunculæ lucrefieri poſſe toties, quoties, quomodo hi termini ſint intelligendi? Reſp. meo quidem judicio eſſe ſingulis vicibus interpolandam aliqua moram; interea tamen pro conſolatione Fidelium pono verba formalia P. Felicis Poteſta *loc. cit. num.* 3803. *& ſeqq.* ubi ſic ait: *Plures tenent, eſſe intelligendum, ut viſitationes pro eodem die fiant, ſive moraliter interruptæ, ſive continuatæ, quia favores ſunt ampliandi. Alii docent, viſitationes debere eſſe moraliter interruptas, ut inter unam & aliam viſitationem, aliquod mediet opus & interpollatio. Afferunt exemplum in humanis: ſi quis enim poſtquam Principem inviſit, ſtatim, & per plures vices abſque interpollatione ad inviſendum rediret, tales viſitationes plus ſaperent riſus, aut ſtomachi, quam prudentiæ. Si, quid ſentiam, ſcire cupis, dico ſecundum modum plus ſapere prudentiæ humanæ; Primum plus pietatis, ac ſimplicitatis. Scio tamen cum S. Job cap.* 10. *Dei non eſſe oculos carneos, nec ſicut videt homo, illum videre.* Ita ille.

66. Quæres ultimo, quomodo Indulgentiæ ſemel conceſſæ iterum ceſſent? Reſp. Inprimis, ſi tales Indulgentiæ fuerunt ad certum tempus limitatæ, vel ſub certa conditione conceſſæ, tempore iſto elapſo, vel conditione deficiente, etiam ceſſant Indulgentiæ. II. Si indulgentiæ ſunt certo loco affixæ, eo deſtructo, pariter ceſſant. Quod, ſi talis locus, v. g. Templum paulatim per partes deſtruatur, & per partes iterum reædificetur, non ceſſabunt Indulgentiæ; Etenim in ſimili caſu videtur perdurare adhuc eadem moraliter Eccleſia, ob quam rationem juxta La Croix hic pariter non indiget nova conſecratione. III. Si Indulgentiæ ſint datæ ad certas res v. g. ad Roſaria, Medallias &c. iis deperditis, vel moraliter deſtructis, etiam deperdunt Indulgentia e. g. ſi frangatur una pars tranſverſa Crucis Terræ ſanctæ, illa Indulgentia ceſſat, cum ex hac fractione moraliter deſierit forma Crucis. Et licet aliqui cum Gobat velint defendere, talis res e. g. Crux iterum redintegretur, manere Indulgentias, mihi tamen cum pluribus aliis videtur non manere eaſdem, quoniam poſita ſemel fractura, jam non cenſetur amplius moraliter eodem numero Crux, etſi poſtea redintegretur, ſicuti deſtructa ſimul & ſemel Eccleſia, non cenſetur manere eadem, etſi ex prioribus a potiori materialibus reædificetur. IV. Demum ceſſant Indulgentiæ per expreſſam concedentis, vel ejuſdem Succeſſoris revocationem.

* Porro per ſolam mortem concedentis non ceſſant Indulgentiæ antea per expeditionem Brevis conceſſæ juxta communem, & teſte Suarez hic *diſp.* 57. *ſect.* 2. *n.* 2. certam Sententiam; Ratio eſt; quia hæ poſt expeditionem Brevis quamvis necdum ad manus ſupplicantis pervenerint, jam ſunt gratia facta, quæ non exſpirat morte concedentis, ſed tanquam Beneficium Principis debet manere. *Reg.* 16. *Juris in* 6. Similiter Indulgentiæ non ceſſant ceſſante poſt intervallum cauſa motiva, dummodo hæc cauſa ſubſtiterit ad initium conceſſionis. v. g. quando ad tempus Indulgentiæ fuerunt conceſſæ pro converſione cujuſdam Provinciæ ad Fidem Catholicam; ſi Provincia fuerit jam ex integro converſa, antequam tempus præfixum pro Indulgentiis totaliter effluxit, exinde non illico ceſſant illæ Indulgentiæ. Ita cum Maſtrio, Gobat, Filliucio, Card. de Lugo, & Suarez communis, & vera Sententia teſte P. Kazenberger *loc. cit. num.* 56. Ratio eſt; quia hæc conceſſio Indulgentiarum non eſt vulnus Juris, uti diſpenſatio, ſicque nec odioſa, aut reſtringenda, ac præterea ſe ea habet per modum liberalis donationis; donatio autem non ceſſat, etſi poſt actum donationis completum ceſſet cauſa motiva: ſic, ſi dono pauperi quinque florenos ex motivo ſublevandi ejuſdem miſeriam, illa donatio ſubſiſtet, ſuppoſito, quod tempore donationis fuerit pauper, etſi poſt hanc donationem jam factam talis pauper hæreditate, vel inventione theſauri venerit ad pinguiorem fortunam, atque exinde poſt actum donationis ceſſet ipſum motivum donandi. Accedit, quod cauſa motiva donandi Indulgentias non ſoleat ita adæquate, & totaliter ceſſare, quin ſaltem remaneat partialiter bonum commune Chriſti Fidelium, ut nimirum per ipſas ſimiles Indulgentias reddatur populus Chriſtianus Domino acceptior, fiat Sectator bonorum operum, atque efficiatur aptior Divinæ gratiæ. *

QUÆSTIO VI.

Quæ Indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, ac de novo Regularibus conceſſæ fuerint?

SUMMARIUM.

67. *Paulus V. revocavit Indulgentias Regularibus conceſſas.*
68. *Et quas generatim?*
69. *Corollaria circa non revocatas.*
70. *Indulgentiæ indubitatæ, ac per Paulum V. de novo conceſſæ Regularibus.* I. II. III.
71. IV. V. VI.
72. VII. (c) Supra n. 57 citatum.
73. VIII. IX. X.
74. XI. XII. XIII.

67. ADvertendum, quod Paulus V. per ſpecialem Bullam, quæ incipit, *Romanus Pontifex, die* 23. *Maii*, 1606. editam (eſtque in Bullario Romano, tom. 3. ac inter ejus Conſtitutiones ordine 21.) ob varia dubia, incertitudinem & confuſionem earum, *omnes & ſingulas Indulgentias quibuſcunque Ordinibus, & Inſtitutis Regularibus hujuſmodi, etiam Mendicantibus, & quibuslibet perſonis Regularibus conceſſas, perpetuo revocaverit*; atque ipſarum loco novas conceſſerit.

Quia

Quia vero nonnulli poſtmodum audebant aſſerere, priores Indulgentias eſſe denuo renovatas, Alexander VII. ad iſtum errorem ſubmovendum, inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 37. dsmnavir: *Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie ſunt revalidatæ*. His præſuppoſitis, ſit

68. CONCL. I. Generatim loquendo, per Bullam Pauli V. revocatæ ſunt illæ ſolæ Indulgentiæ, quæ directe ac principaliter conceſſæ fuerunt ipſis Religioſis, ac Monialibus. Ita Gobat *loc. cit. num.* 546. Bonagratia Habſenſis *in Summula Quæſtionum Regularium, Verſ. Indulgentia, n.*221. & alii. Siquidem Paulus V. ibidem aſſerit, a ſe revocari *Indulgentias quibuſcunque Ordinibus, & Inſtitutis, & perſonis Regularibus conceſſas*: quæ verba, cum ſint correctiva Jurium antiquorum, ſunt ſtricte intelligenda, videlicet de illis ſolis, quæ ipſis Ordinibus, & perſonis Regularibus conceſſæ fuerunt: ut v. g. quoties FF. Minores celebrant, vel communicant, Indulgentiam plenariam conſequantur, ſi id fecerint in die Dominico, aut Feſtis Domini, vel B. MARIÆ Virginis; aut quoties Religioſi dicerent Pſalmum *Miſerere*, & hujuſmodi.

69. Colligitur proinde, quod per dictam Bullam non ſint revocatæ indulgentiæ, quæ promiſcue concedebantur Religioſis & Sæcularibus. Neque illæ, quæ conceſſæ ſunt univerſis Chriſti Fidelibus, viſitantibus in certis Feſtivitatibus Eccleſias Regularium; cum hi non debeant eſſe deterioris conditionis, quam alii Fideles. Neque eæ, quæ conceſſæ fuerunt Sæcularibus, utputa parentibus, cognatis, intuitu Religioſorum; aut ipſis Religioſis pro Animabus Purgatorii, ac hujuſmodi: nam tales non fuerunt directe conceſſæ ipſis Regularibus.

70. CONCL. II. Indulgentiæ indubitatæ, ac per Paulum V. de novo conceſſæ omnibus perſonis Regularibus quorumvis Ordinum, ſunt ſequentes. I. Habitum Regularem a legitima Superioribus cauſa profitendi in eo ſuſcipientibus, & vere pœnitentibus, confeſſis, ac Sacra Communione refectis, Indulgentia plenaria. Profeſſionem (ut ſupra) emittentibus, Indulgentia plenaria. III. Cuilibet Religioſo intra Clauſtra ſui Monaſterii viventi, qui in Feſto principali ſui Ordinis confeſſus, & Sacra Communione refectus fuerit, aut Miſſam celebrans pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, Romani Pontificis ſalute, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione, pias ad DEUM preces effuderit, Indulgentia plenaria.

71. IV. In cujuſlibet vero mortis articulo, ſi pariter vere pœnitens & confeſſus, & Sacra Communione refectus, vel ſi id facere nequiverit, ſaltem contritus, nomen JESU ore, ſi potuerit, ſin autem, corde devote invocaverit, Indulgentia plenaria. V. Qui primam Miſſam canonice promotus, & confeſſus celebrabit, vel confeſſus & communicatus eidem Miſſæ interfuerit, aut ipſo die Miſſam ſimiliter celebrabit, Indulgentia plenaria. VI. Spiritualia Exercitia per decem dies facientibus, Indulgentia plenaria. Ubi tamen ſciendum, quod noviſſime Alexander VII. in Bulla, *Cum ſicut* (& habetur *tom.* 5. *Bullarii Romani, Conſtit.* 68. *dicti Pont.*) hujuſmodi Indulgentias plenarias conceſſerit FF. Minoribus, qui per octiduum vacaverint Exercitiis ſpiritualibus.

72. VII. Religioſi intra Clauſtra viventes, qui ſuam Eccleſiam devote viſitaverint, & ut præfertur, oraverint, conſequuntur eaſdem Indulgentias, quas viſitantes Eccleſias Urbis & extra eam diebus Stationum conſequuntur, in omnibus diebus perinde ac ſi ipſas Urbis Eccleſias perſonaliter viſitarent. Circa hoc autem notandum eſt Decretum Sacræ Congregationis (c) quæ *Indulgentias Stationum Urbis, quæ a Romanis Pontificibus ſingulari quodam beneficio vel communicatæ ſunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, Ordinibus, aut perſonis, diebus tantum Stationum in Miſſali Romano deſcriptis ſuffragari poſſe declarat*. Ita Decretum.

73. VIII. Omnibus Religioſis intra Clauſtra viventibus, qui quinquies Orationem Dominicam & Salutationem Angelicam ante Altare eorum Eccleſiæ dixerint, in quolibet die quinque annos, & totidem Quadragenas. XI. Eaſdem Indulgentias lucrantur exiſtentes extra Clauſtra de licentia ſuorum Superiorum tanquam Prædicatores & Lectores, ſi dictas preces ante quodlibet Altare dixerint. X. Religioſi, qui per menſem integrum ſingulis diebus ſpatio mediæ horæ Orationem mentalem fecerint, ac confeſſi, & Sacra Communione ultima Dominica menſis refecti fuerint, lucrantur ſexaginta annos, & totidem Quadragenas.

74. XI. Qui vero contrito corde & pœnitentes eorum culpas & peccata, ac imperfectiones in Capitulis culpatum accuſabunt, & ſpiritualiter communicabunt, & exercitium virtutum facient, tres annos & totidem Quadragenas. XII. Miſſiones ad Terras Infidelium acceptantibus, &c. Indulgentia plenaria. XIII. Orationibus quadraginta Horarum per Superiores Ordinum indictis in Viſitationibus Generalibus, qui ſpatio duarum horarum interfuerint, &c. Indulgentia plenaria. Patent hæc omnia ex citata Bulla Pauli V. unde deſumpta ſunt.

QUÆSTIO VII.

Quæ Indulgentiæ ab Innocenrio XI. declaratæ ſint apocryphæ?

SUMMARIUM.

75. *De Indulgentiis ab Ivnocent. XI. declaratis tanquam apocryphis.*

75. DElatæ ſæpius fuere ad Sacram Congregationem Indulgentiis, ſacriſque Reliquiis præpoſitam, Indulgentiæ quædam confictæ, & omnino falſæ, quæ per diverſas Orbis Chriſtiani partes circumferuntur; Aliæ vero examinandæ, quæ adhibito ſtudio inventæ ſunt, vel Apocryphæ, vel a Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quod datum eis tempus præteriiſſet: quarum quidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant Chriſti fideles, harum rerum minus peritos fallunt, qui ſpe Indulgentiæ, remiſſioniſque peccatorum ſuorum conſequendæ fruſtrantur. Quam ob rem eadem S. Congregatio vehementer cupiens huic malo magis in dies ſerpenti occurrere, animarum profectui, & Indulgentiarum dignitati conſulere, plures illarum ſingulari diligentia colligi, & in indicem referri curavit.

Tales imprimis ſunt illæ, uti aſſerunt, conceſſæ a Joanne II. & Sixto IV. recitantibus orationem Charitatis JESU Chriſti Domini noſtri, precor te piiſſime Domine &c. ab Urbano II. Eccleſiæ S. MARIÆ, ut vulgo dici ſolet, Compagnolæ, & S. Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de Plaga in humero JESU Chriſti, facta S. Bernardo ab Innocentio III. Archi-Confraternitati, & Ordini Redemptionis, a Bonifacio IX. viſitantibus Capellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die Feſto, a Joanne XXII. oſculantibus menſuram plantæ pedis B. MARIÆ Virginis, ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ, vulgo dictæ, Lagbetti, a Leone X. geſtantibus funiculum S. Franciſci, primum in urbe impreſſæ, & deinde Mediolani Anno 1665. (ſuas tamen habent, & veras Confratres Archi-Confraternitatis Cordigerorum S. Franciſci,) recitantibus ſalutationem Angelicam ad pulſum horologii, & Imagini Conceptionis Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus Luna ſubjecta eſt, a Pio IV. vel Pio V. Principi Senatum, a Clemente VIII. dicentibus orationem: O Magnum Myſterium &c. & Eccleſiæ Sanctæ Mariæ, quam vocant Montis Serrati, Avenione impreſſæ, tum aliæ pro animabus Chriſti Fidelium defunctorum, impreſſæ Madriti 20. Julii 1606. a Paulo V. cantantibus Hymnum: Tu Matrem Dei Laudamus, Te Mariam Virginem confitemur, &c. vel ſi die Sabbathi interfuerint, dum idem canitur, & Coronis, Roſariis, Imaginibus, & Numiſmatibus, quæ Medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo ſupplicante Anno 1611. dum Eccleſia Romæ in honorem S. Caro-

li ædificaretur, & ab eodem Paulo, Gregorio XV. dicentibus: Sia lodato il Santiſſimo Sacramento, Laus Sanctiſſimo Sacramento, ab Urbano VIII. in honorem ejuſdem Sacramenti precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus, celebrata Miſſa dicentibus: Ave Filia Dei Patris, Ave Mater Dei Filii &c. a Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac Veſpere conſuetam Antiphonam: Angelus Domini, &c. & in fine: Deo gratias, & Mariæ. Ac demum aliæ a nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt Coronæ Myſteriorum Paſſionis Domini noſtri JESU Chriſti, prece Magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, qua repetita quinquies Oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die a purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Peneſii Confraternitatis Sanctorum Sebaſtiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi ad Columnam Trajani. Tales demum aliæ Cruceſignatorum S. Euſtorgii Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis ſunt & illæ conceſſæ, ut ajunt, Capellæ Roſarii in Eccleſia S. Antonii de Rovigo, ſeu Rodigii, vel Eccleſiæ Sanctiſſimæ Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Todoni die Feſto Inventionis Sanctiſſimæ Crucis, vel geſtantibus funiculum S. Franciſci de Paula, vel celebrantibus Miſſas S. Auguſtini, aut alias quinque in honorem quinque Feſtivitatum B. V. vel recitantibus Officium S. Franciſcæ Romanæ, aut Antiph. o Paſſio magna &c. in memoriam Paſſionis JESU, aut Roſarium S. Annæ (quod Congregatio Sacr. Rituum non probat) aut orationem, quæ impreſſa cum Imagine S. Annæ circumferri ſolet: Ave gratia plena &c. (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B. V. Immaculatæ, quod aſſerunt a Paulo V. probatum fuiſſe, aut Orationem: Deus, qui nobis in Sancta Syndone &c. (excipitur Indulgentia centum dierum Anno 1671. conceſſa precibus Duciſſæ Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam: Ave filia Dei &c. poſt Communionem recitandam, vel aliquo conſpicuo ſigno venerantibus Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramenti nomen: Indulgentiæ rurſus octoginta millium annorum veteri de tabula exſcriptæ, quam in Baſilica Lateranenſi aſſervari affirmant, pro dicentibus Orationem illam vere piam: Deus, qui pro redemptione mundi, &c. Tum quæ impreſſæ fuerint Papiæ Anno 1670. ſub hoc titulo, Sommario dell' Indulgenze conceſſe dalla Santità di N. S. Papa Leone X. all' Imagine della Concettione della glorioſa Vergine Maria, vel Piſanti ſub nomine Beatæ Joannæ Anno 1608. evulgatæ, vel Barlette, ſeu Baruli a recitantibus quaſdam non ſane malas Orationes lucrandæ, vel Parmæ a viſitantibus per Quadrageſimæ dies Eccleſias tertii Ordinis Sancti Franciſci, vel Piſtorii, & Vaſtallæ a recitantibus orationem: Ave Sanctiſſima Maria Mater Dei, Regina Cœli, &c. & aliæ in peculiari impreſſo libro deſcriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ ſunt quæ crucibus Caravacenſibus tributæ dicuntur, vel Coronæ, ſive ſtellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis conſtat, vel granis, crucibus, & Coronis Aloyſiæ Aſcenſione Hiſpaniæ Monialis Ordinis Sanctæ Claræ, vel menſuræ Altitudinis JESU Chriſti Domini noſtri, vel Imagini, aut menſuræ vulneris lateri ejus inflicti, vel orationi, ut ajunt, in ſepulchro Domini noſtri repertæ, & Indulgentiæ, ut ajunt, innixæ revelationi factæ Sanctis Brigittæ, Mechtildi, & Eliſabeth, vel Beatæ Joannæ de Cruce, & conceſſæ, ut aſſerunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hiſpaniarum Regem & Miniſtrum Generalem Fratrum Minorum obſervantiæ S. Franciſci.

Omnes vero & ſingulas jam dictas Indulgentias Sacr. Congregatio partim eſſe confictas, & plene falſas declarat, partim Apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini ſuffragari poſſunt, eaſque in futurum nullo in loco ut veras publicari, & lucrandas Chriſti fidelibus proponi vetat: foliaque, & libros, ubi ſic proponuntur, ſeu aſſerunt, omnino præcipit aboleri, niſi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen vult, alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris, & legitimis taciteque probatis haberi.

Ac demum omnes Indulgentias conceſſas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Januarii 1597. Coronis, Roſariis, Granis, ſeu Calculis, Crucibus & Imaginibus ſacris, vel ante Breve Pauli V. quod incipit: Romanus Pontifex &c. editum 23. Maii, Anno 1606. perſonis Regularibus quarumcunque Religionum & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Conſtitutionem 115. Clementis VIII. cujus initium: quæcunque &c. & 68. Pauli V. incipientem: Quæ ſalubriter &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archi-Confraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam JESU, Capitulo, vel cœtu quocunque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliiſque perſonis, vel perſona, etiamſi earum vel ejus mentio ſpecialis, & individua facienda eſſet, niſi fuerint deinde Romani Pontificis Authoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius etiam roboris & momenti pariter declarat.

Porro Summaria Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Chriſtianæ, confraternitatibus ſanctiſſimæ Trinitatis, & Redemptionis captivorum, nominis DEI, Roſarii, B. Mariæ de Mercede, & Redemptionis captivorum, B. Mariæ de Monte Carmelo, Cincturæ S. Auguſtini, & S. Monicæ, niſi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias vero ſtationum urbis, quæ a Romanis Pontificibus ſingulari quodam beneficio vel communicatæ ſunt, vel communicabantur interdum aliquibus locis, ordinibus, aut perſonis, diebus tantum ſtationum in Miſſali Romano deſcriptis, ſuffragari poſſe declarat: ſemel autem duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctiſſimum, cuncta ſanctitas ſua probavit, & inviolate ſervari juſſit. Datum Romæ, die 7. Martii 1678.

Aloyſius Cardinal. Homodæus.

Loco † Sigilli.

Michael Angelus Riccius Secret.

* Quod concernit *Angelus Domini*, id, quod noviſſimum eſt, addere volui, nimirum Benedictum XIII. in Brevi *Injunctæ Nobis* edito 14. Septemb. Anno 1724. conceſſiſſe de novo Indulgentias perpetuas illud cum tribus *Ave Maria* recitantibus mane, aut meridie aut veſpere. Et quidem tales recitantes *imprimis* quoties id egerint, præmiſſa, ſi in gravi peccato fuerint, contritione lucrantur Indulgentias centum dierum. *Secundo*, quolibet menſe ſemel Indulgentias plenarias, ſi confeſſi, & Sacra Communione refecti conſuetas pro lucrandis Indulgentiis preces perſolverint. Additur ibidem, ut dicta Salutatio Angelica recitetur *flexis genibus*; ubi tamen utique exceptum intelligitur Paſchale, vel aliud ſimile tempus, in quo iſta devotio juxta præſcriptum Eccleſiæ ſtando peragi debet.

Quæres, quomodo intelligenda ſit ultima declaratio Decreto Innocentii XI. in fine addita, quæ ſic ſonabat: *Declarat* (Supple S. Congregatio cum approbatione Summi Pontificis) *ſemel duntaxat in die lucrifieri plenariam Indulgentiam in certos dies viſitantibus Eccleſiam, aut aliud pium opus peragentibus conceſſam?* Reſp. etſi plures antiquiores DD. voluerint, Indulgentias omnes indefinite, id eſt abſque reſtrictione explicita ad unicam duntaxat vicem, conceſſas obtineri poſſe intra diem non ſemel duntaxat, ſed toties, quoties eodem die interrupte Eccleſia viſitatur, aut aliud præſcriptum opus pium peragitur: quoniam Beneficium Principis (uti ajebant) indefinite concedentis gratiâ, potius eſt ampliandum, quam reſtringendum ad unicam vicem, niſi ipſemet Pontifex ſic reſtringat

ex-

expreſſe. Hæc tamen allegata doctrina ſic univerſaliter prolata poſt noviſſimum citatum Decretum Innocentii XI. amplius ſuſtineri nequit *quoad Indulgentias ordinarias* ipſiſmet vivis conceſſas, ſi eædem ſint *certo diei affixæ*, & quidem *plenariæ*, ac poſito, quod vellent Vivi talem Eccleſiam ſæpius viſitantes, aut præſcriptum pium opus peragentes *ſibimetipſis eaſdem ſæpius de die applicare*. Ita clare eruitur ex formalibus allegati Decreti, dummodo ad ſingula verba illius bene attendatur.

Dicitur notanter I. *Loquendo quoad Indulgentias ordinarias*: Nam aliter diſcurrendum de extraordinariis, puta Portiunculæ ſub hoc ordinario Decreto non comprehenſis, pro quibus jam ſuperius adducta eſt ſingulariter favorabilis reſponſio S. Congregationis, & inſuper a Sabino Bononienſi *part. 2. Lucis Moralis. tract. 65. in Apologia* affertur ſpecialis Bulla S. Pii V. Indulgentias Portiunculæ *toties, quoties* expreſſe largientis.

Dicitur notanter II. Suppoſito, quod *eædem affixæ ſint certis diebus*: nam, ſi non ſic forent affixæ, ſed perpetuæ pro quocunque anni die obtinendæ, non deſunt DD. qui defendunt, eaſdem adhuc pro ſe etiam intra unum diem obtineri poſſe ſæpius. Ita enim cum Petro Murga, Paſſerino & aliis tenent Gobat hic *tract. 3. nu. 143.* & Kazenberger *in Supplement. Theolog. Sacrament. cap. 3. ſect. 1. nu. 51.* Rationem aſſignant iſtam; quia ex una parte Decretum Innocentii XI. ſuperius allegatum tantum loquitur de Indulgentiis certo diei affixis, non autem de perpetuis ad quemcunque diem totius anni extenſis; ex altera vero Beneficium Principis concedentis aliquam gratiam nemini præjudicioſam, potius eſt ampliandum quam reſtringendum ad unicam duntaxat vicem, ubi ipſemet Pontifex expreſſe non ſic reſtringit.

Dicitur notanter III. *Si fuerint plenariæ*: etenim quoad partiales, de quibus pariter declaratio illa Innocentii XI. nullam facit mentionem, æque ſuſtinent aliqui DD. eaſdem, quamvis certo diei affixas obtineri poſſe *toties, quoties* ob rationem ſuperius adductam. Ita Dominicus Viva *tract. de Jubil. Q. 6. art. ult. & in Append. §. 1. num. 8.*

Dicitur notanter IV. Indulgentias plenarias pro Vivis certo diei affixas obtineri intra diem non poſſe ſæpius, *poſito, quod Vivi Eccleſiam talem plenariis Indulgentiis decoratam viſitantes vellent ſibimetipſis applicare ſæpius*: nam, ſi datur a Summo Pontifice licentia, eas per modum Suffragii donandi defunctis, pro tunc illis intra diem ſæpius applicari, ſi Indulgentiæ non fuerint expreſſe ad unicam duntaxat vicem limitatæ, & inſuper repetantur Viſitationes, aliaque præſcripta pia opera illa, quæ eo die adhuc reperi poſſunt, tuetur Dominicus Viva *loc. cit.*

Verum valeant hæ nonnullorum DD. contra allegatam Innocentii XI. declarationem exceptiones, quantum valere poſſunt, ego quoad tres ultimas nonnihil ſubſiſto, an per ſtylum Curiæ approbentur, niſi Pontifex circa unam alteramve Indulgentiam extraordinariam in particulari expreſſe vel ſaltem propter uſum ac perſuaſionem publicam, præſertim, ſi ſimul ſolitum a Sacra Congregatione approbetur, tacite conſentiat, Indulgentias tales intra unum diem lucrifieri poſſe *toties, quoties*. Nec dubium hoc meum ſufficienter mihi ſolvetur per illud principale horum Doctorum fundamentum: nimirum quod Beneficium Principis gratiam aliquam indefinite concedentis ſit potius ampliandum, quam ad unicam duntaxat vicem reſtringendum: *Reſponderi poteſt enim imprimis*, hoc argumentum, ſi quid evinceret, probare nimium: videlicet, Indulgentias plenarias ordinarias certo diei affixas poſſe quoque pro Vivis obtineri *toties, quoties*, dummodo fuerint indefinita (id eſt non limitando explicite ad unicam tantum vicem) conceſſæ, quod equidem ob hoc ipſum fundamentum ad miſerunt multi DD. ante Innoc. XI. Ita tamen per allegatum Decretum reprobavit. En quo erui videtur, quod Pontifex per ſuum modum loquendi indefinite circa Indulgentias, nolit intelligi, quaſi exinde vellet concedere eaſdem ordinarie intra diem ſæpius, quam unica vice. Dixi: *ordinarie*, nam quoad extraordinarias non eſt difficultas, præſertim ſi adſit inſuper aliqua ſpecialis Bulla, vel Decretum S. Congregationis. Igitur *Reſponderi poſſet in forma II.* Beneficium equidem Principis non debere ſine gravi fundamento reſtringi, ſed nec ampliari ultra ſenſum veriſimiliter ab ipſo Principe intentum. Quomodo autem ordinarie nolit Pontifex tanquam ſupremus Princeps quoad Indulgentias conceſſas intelligi, quaſi eaſdem de die annueret dare ſæpius per hunc modum loquendi indefinite, videtur ſaltem probabiliter deduci ex jam dictis. Cæterum reſolvendo pro praxi haud dubie nocere non putarit, ſi in ſimilibus circumſtantiis intra diem viſitatio, aliaque pia opera repetantur, & uſque dum aliter ab Eccleſia declaratur, intentio conditionata formetur, ut, ſi ſæpius hæ Indulgentiæ in tribus ultimis exceptionibus contentæ obtineri poſſint, velit quis eaſdem ſæpius pro ſe, vel pro defunctis, conformiter dictis ſuperius, lucrari. Quodſi ex tunc a parte rei non eſſent pluries, quam unica vice lucrabiles, ſaltem ex frequentata Viſitatione Eccleſiæ, & aliis piis operibus peractis habebit meritum ex opere operantis, poteritque fructum ſatisfactorium animabus in Purgatorio applicare. *

QUÆSTIO VIII.

Quænam Indulgentiæ poſt novam reformationem ſoleant defacto ordinarie concedi Romæ Eccleſiis, vel Altaribus, & quomodo practice petantur? Ubi etiam de notabilioribus quibuſdam Clauſulis, quæ nonnullis Brevibus apponi ſolent.

SUMMARIUM.

76. *De Indulgentiis, quæ defacto ſolent ordinarie ad inſtantiam concedi Eccleſiis.*
Item quæ Altaribus privilegiatis?
77. 78. *Quomodo intelligenda ſit Clauſula*: Dummodo alia ſimilis &c.
79. *De Clauſula*: Dummodo ſeptem Miſſæ &c.
80. *An non datur Altare privilegiatum cum minori numero Miſſarum?*
81. *Quo tempore incipiat Conceſſio Altaris privilegiati, aut alterius indulgentiæ?*
82. *Quomodo practice petenda ſit pro Eccleſia aliqua indulgentia?*
83. *Qualiter petenda pro Altari privilegiato quoad omnes Defunctos?*
84. *Quomodo pro Confraternitate?*
85. *Quomodo pro Altari privilegiato alicujus Confraternitatis?*
86. *An pro expeditione Brevium Indulgentiarum aliquid debeat expendi?*

76. ETſi Summi Pontifices alii ſoleant Conceſſiones Indulgentiarum ampliare, alii vero, ne ipſa multitudo contemptum, vel negligentiam pariat, reſtringere, ſicque ob variationem circumſtantiarum nequeat adduci uniformis quoad conceſſionem Indulgentiarum pro perpetuis temporibus obſervantia; juvat tamen pro aliqua ſaltem directione in medium afferre, qualiter ſoleat poſt novam Indulgentiarum reformationem ordinarie (& niſi ſummus Pontifex alicui ſpecialem faciat gratiam,) moderans ſanctiſſimus Clemens XI. feliciter regnans concedere Indulgentias, prout hanc ipſam informationem Romæ noviſſime accepimus a noſtro Procuratore Generali Curiæ Romanæ.

FORMULA NOVA.

Qualiter defacto concedantur Indulgentiæ pro Eccleſiis, aut Altaribus privilegiatis, ſi Romæ petantur.

§. I.

77. I*Ndulgentia quadraginta horarum in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, Parochialibus, Conventuum Regularium, virorum tantum, & Confraternitatum, ſemel tantum in anno, & ad ſeptennium: in Italia continuarum, ultra montes in-*

terpolatarum noctis tempore. In aliis Eccleſiis, ut ſupra non qualificatis, ac ſignanter in Eccleſiis Monialium, & Conſervatoriorum non concedantur.

Nota I. Quod per Conſervatoria feminarum intelligantur certa Loca a feminis electa, ut ibidem Deo ſerviant &c.

Nota II. Non eſſe mirandum, quod hic, & alibi excludantur Eccleſiæ Monialium; quoniam ipſis præter indulgentias ſui Ordinis conceduntur ſpeciales inferius. Quinimo in Bavaria vidi etiam in nonnullis Monaſteriis Monialium inſtitui comprecationem quadraginta horarum; ubi tamen, ut deſuper Romæ impetrent Indulgentias per gratiam extraordinariam, indigent Patrono ſpeciali.

§. II.

I*Ndulgentia Novena Nativitatis Domini Noſtri JESU Chriſti conceditur pro Eccleſiis ut ſupra qualificatis, tantummodo per Septennium.*

Indulgentia Feriarum ſextarum Menſis Martii, vel Quadrageſimæ pro Eccleſiis, ut ſupra qualificatis, tantummoda ad Septennium.

Indulgentia plenaria ad Septennium in Eccleſiis ſæcularibus, cum ſuis ſolitis reſtrictivis pro titulari, vel in uno Anni die feſtivo alicujus Sancti, in Martyrologio Romano deſcripti, vel una Dominica in anno, vel pro Dedicatione earundem Eccleſiarum.

§. III.

In Eccleſiis Regularibus Virorum, & Monialium.

P*Ro Eccleſiis Regularium* (quæ nimirum alias jam habent Indulgentias Ordinis) *conceditur plenaria ad Septennium ſine reſtrictivo: pro titulari tantum.* Nec hoc mirum, cum dictæ Eccleſiæ pluribus aliis Indulgentiis Ordinis decoratæ ſint, uti noſtræ in Feſtis S. Catharinæ Bonon. S. Paſchalis, S. Bernardini, S. Antonii de Padua, S. Bonaventuræ, S. Claræ, S. Ludovici Epiſcopi, S. P. Franciſci, S. Petri de Alcantara, S. Joan. de Capiſtrano, & S. Didaci &c.

Indulgentia plenaria ad Septennium in Eccleſiis Regularium, ſub titulo B. Mariæ Virginis pro una ex Feſtivitatibus ejuſdem B. Mariæ Virginis cum Clauſula: dummoda, præter ea, quæ ſunt Ordinis &c.

§. IV.

In omnibus Eccleſiis, exceptis Monialium, & Conſervatoriorum.

I*Ndulgentiæ ſeptem Altarium duodecim vicibus in anno, ad Septennium.*

Litaniæ B. M. V. ſemel in hebdomate ad Septennium.

§. V.

In omnibus Metropolitanis, & Cathedralibus.

D*Uæ plenariæ in anno cum ſolitis reſtrictivis ad Septennium.*

§. VI.

Pro Monialibus intra clauſtra.

P*Ræter Indulgentias Ordinis, &c.*

Indulgentiæ plenariæ in quatuor Anni Feſtis, per Moniales eligendis, & ab Ordinario approbandis, ad Septennium

Lytaniæ B. M. V. ſemel in hebdomada ad Septennium.

Septem Altaria duodecim vicibus in Anno ad inſtar ſeptem Altarium Baſilicæ S. Petri de Urbe, ad Septennium.

Septem Eccleſiæ de Urbe ter in Anno ad Septennium.

Scala ſancta ad inſtar, &c. ad Septennium.

Novena Nativitatis Domini Noſtri JESU Chriſti, ad Septennium.

Indulgentia plenaria in Articulo mortis pro Monialibus nunc viventibus.

§. VII.

Extra clauſtra.

P*Ro titulari tantum.*

Et in Eccleſiis ſub titulo B. M. V. pro una ex ſeptem Feſtivitatibus ejuſdem B. M. V. cum Clauſula: Dummodo præter ea, quæ ſunt Ordinis &c.

Taceo hic, quod Eccleſiæ Monialium ſæpius ex ſpeciali gratia ſoleant incorporari Lateranenſi, vel alteri Eccleſiæ, ex qua pariter pro ſe, quin etiam ſæpe pro aliis præſertim conſanguineis acquirere poſſunt magnas Indulgentias.

§. VIII.

Pro Hoſpitali.

I*Ndulgentia Plenaria in articulo mortis pro morientibus in Hoſpitali, ad Septennium.*

§. IX.

Pro Miſſionibus.

I*Ndulgentia plenaria ad inſtantiam Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, ad Septennium.*

§. X.

In Regno Poloniæ.

U*Na plenaria, & alia ſeptem annorum, ac totidem Quadragenarum cum ſolitis reſtrictivis in Parochialibus, & Collegiatis Eccleſiis, ad Decennium.*

§. XI.

Altaria privilegiata in genera.

I*N omnibus Eccleſiis conceditur Altare privilegiatum (exceptis tamen Monialium, niſi ſint Parochiæ) ſemel in hebdomate cum octava mortuorum, ſeu Commemorationis omnium Fidelium, & cum numero ſeptem Miſſarum. Bis autem in hebdomate cum numero quatuordecim Miſſarum, ad Septennium.*

Nota denuo, quod, etſi Moniales hic excludantur, nihilominus in ſequenti numero earum Eccleſiæ ſaltem quoad ſe, & conſanguineos Altari privilegiato condecorentur. Itaque

§. XII.

Pro Monialibus.

A*Ltare privilegiatum ſemel in hebdomate ſine numero Miſſarum pro anima cujuſcunque Monialis, earumque Conſanguineorum, & Affinium primi, ac ſecundi gradus, nec non Monaſterii Benefactorum. Ad Septennium.*

Ex quo patet, quod Privilegium Monialium ex parte ſit majus præcedenti, cum non reſtringatur ad numerum Miſſarum: partim vero minus: quia limitatur ad certas perſonas, ut ad Moniales, & certos Conſanguineos, ac Benefactores tantum.

Quod ſi Monialium Eccleſiæ ſint ſimul Parochiæ, conceditur Altare privilegiatum, etiam pro anima cujuſcumque Chriſti Fidelium ſemel in hebdomate, cum numero ſeptem Miſſarum. Ad Septennium.

§. XIII.

Pro qualibet Confraternitate.

A*Ltare previlegiatum ſemel in hebdomate ſine numero Miſſarum: eſt tantum pro animabus Confratrum & ſororum. Ad Septennium.*

Ex quo patet, quod, ſi in aliqua Eccleſia Parochiali, vel alia ſint tantum duo, vel ad ſummum tres Sacerdotes, & nequeant ob defectum numeri Miſſarum obtinere Romæ Altare privilegiatum abſolutum pro omnibus Chriſti Fidelibus, conſultum ſit, ut ibi inſtituant Confraternitatem, vel incorporentur alicui Archi-Confraternitati, ex quo ſaltem obtinere poterunt Altare privilegiatum pro fratribus, & ſororibus abſque eo, quod requiratur aliquis certus numerus Miſſarum.

§. XIV.

Pro Hoſpitali.

A*Ltare privilegiatum pro morientibus in Hoſpitali ſine numero Miſſarum. Ad Septennium.*

§. XV.

In Polonia.

A*Ltaria privilegiata ſemel in hebdomate cum numero trium Miſſarum, & bis in hebdomate cum numero ſex Miſſarum. Ad decennium.*

Quæres I. Quomodo in Brevibus Indulgentiarum intelligenda ſit illa clauſula: *Dummodo in Eccleſia alia ſimilis Indulgentia conceſſa non ſit, quæ adhuc duret.* Vel etiam altera: *Volumus autem, ut ſi alia Indulgentia in dicta Eccleſia perpetua, vel ad tempus nondum elapſum duratura, conceſſa ſit, præſentes ſint nullæ.*

nullæ. Reſpondeo: tam noſtrum Franciſcum Diaz in Directorio trium Ordinum fol. 315. quam Claudium La Croix S. J. *lib. 6 Theol. Moral. part. 1. n.* 1379. afferre Decretum Innocentii XI. declarantis hanc clauſulam, ut ſequitur.

Cum a Sac. Congregatione Indulgentiis, ſacriſque Reliquiis Præpoſita Cameracenſis Archi-Epiſcopus quæſiviſſet, quævis, & ſententia clauſulæ (quæ hodie Brevibus Indulgentiarum apponi ſolet.) Volumus autem, ut ſi alias Chriſti Fidelibus dictam Eccleſiam qualibet anni die viſitantibus, alia Indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapſum duratura, conceſſa fuerit, præſentes litteræ nullæ ſint. *S. Congregatio, re diligentius examinata, clauſulam ſic explicandam cenſuit, ſi videbitur Sanctiſſimo Domino Noſtro. Ea minime contineri Altaria privilegiata pro Defunctis, neque Indulgentias, aut certo perſonarum generi conceſſas, ut Confraternitati, Regularibus, & Capitulo, aut certum pium opus in ipſa Eccleſia peragentibus, ut Litanias, aliaſve hujuſmodi preces recitantibus, ac iis, qui Chriſtiana doctrina erudiuntur, vel alios erudiunt, & qui Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti expoſitioni cum oratione quadraginta horarum interſunt, neque Stationum Urbis & ſeptem Altarium Indulgentias inſtar ſeptem Altarium Baſilicæ Vaticanæ conceſſas, neque demum, quæ pro unica vice conceduntur. Cæterum, ſi alia Indulgentia ſive plenaria, ſive non plenaria, in perpetuum, vel ad tempus, tum ab eodem, tum ab alio Romano Pontifice, generatim Chriſti Fidelibus, Eccleſiam vel aliquod ejus Altare ſeu Capellam viſitantibus eodem anni die vel diverſo conceſſa fuerit, de qua non fiat in litteris Apoſtolicis mentio, has litteras ob adjectam Clauſulam eſſe prorſus irritas, ac nullas.* Datum die 23. Junii 1676. *De his autem facta relatione ad Sanctiſſimum Dominum Noſtrum die* 18. *Martii* 1677. *ſententiam Congregationis approbavit. Affixum, & publicatum, &c.*

* Aſt formemus ſequentem caſum, Eccleſia Parochialis N. ad ſeptem annos decorata eſt Indulgentiis plenariis ad Feſtum S. Jacobi Patroni dictæ Eccleſiæ. Parochus cupiens prorogationem harum Indulgentiarum ad aliud Septennium, mature, & ne litteræ retardentur, jam ad initium ſexti anni ſcribit Romam, atque etiam intra paucos Menſes novum Breve Conceſſionis impetrat cum allegata tamen clauſola: *Dummodo alia Indulgentia in Eccleſia conceſſa non ſit.* Videns autem Parochus, quod primum Septennium necdum ſit elapſum, ſicque Eccleſia ſua adhuc vi primi Brevis ultra annum dictis Indulgentiis decorata perſiſtat, dubitat exinde, num validum ſit Breve ſecundum pro alio tempore ex ea ratione; quia *Eccleſia ſua alia Indulgentia decorata jam eſt*, utpote cum primum Septennium necdum exſpiraverit? Reſpondeo tamen ad hoc dubium, omnino valere ſecundum Breve Indulgentiarum, ita nimirum, ut ultimo anno primi Septennii adhuc pro Feſto D. Jacobi ſubſiſtant Indulgentiæ vi primæ conceſſionis, pro ſubſequenti autem tempore vi ſecundi Brevis Apoſtolici proxime impetrati. Ita recte Gobat apud Kazenberger *in Supplement. Theolog. Sacrament. Patris Sporer cap* 3. *ſect.* 1. *num.* 59. Ratio eſt: quia dicta clauſula: dummodo *alia Indulgentia conceſſa non ſit &c.* ita intelligi debet, ut alia Indulgentia modo ſuperius explicato in Eccleſia non exiſtat poſt elapſum primum Septennium. Videatur Kazenberger *loc. cit. num.* 68. ad finem *

79 Quæres II. Quomodo circa Altaria privilegiata intelligenda ſit illa clauſula: *Dummodo in ea ſeptem Miſſæ quotidie celebrentur?* Reſpondet ex Patre Gobat Matthæucius in ſuo officiali Curiæ Regularis *verſ. Indulgent. n.* 28. ſenſum eſſe, dummodo *ſoleant Celebrari*: adeo, ut conditio non deficiat, ſi aliquando caſu, & fortuito contingat non tot celebrari; præſertim quia dictio *quotidie* non videtur ſumi grammaticaliter, ſed moraliter. Ex quo etiam Gobat apud citatum Authorem putat propterea Indulgentiam non corruere, ſi quandoque aliqua juſta cauſa, vel neceſſitate, aut infirmitate, vel ob hoſtium incurſum uno die, vel etiam menſe non celebrentur ſeptem Miſſæ, dummodo tamen alias regulariter ſic ſoleant celebrari.

* Ne autem tempus illud, quo ſubinde ſeptem Miſſæ per diem in tali Eccleſia non leguntur, nimium extendatur, ex eodem Matthæuccio in cautela Confeſſarii *lib.* 1. *cap.* 27. *num.* 57. bene notanda veniunt Reſponſa Sac. Congregat. ad dubia ſuper numerum Miſſarum celebrandarum in Eccleſia, in qua eſt Altare privilegiatum. Petebatur itaque

Primo: *An abſentibus Religioſis ex cauſa Prædicationis tempore Quadrageſimæ, & Adventus, vel quando occaſione Feſtivitatum, vel funerum, aut ſimilium a Superioribus ad celebrandum alibi mittuntur, Indulgentiæ conceſſæ cum certo numero Miſſarum, qui ob dictas cauſas adimpleri non poteſt, prorſus ceſſent, vel pro tempore, quo dictus numerus Miſſarum non fuerit adimpletus, ſint ſuſpenſæ, vel potius maneant in ſuo robore.*

Secundo: *An idem ſit ſtatuendum deficiente præfixo numero Miſſarum ob infirmitatem Sacerdotum tam Regularium, quam Sæcularium?*

Tertio: *An pariter idem ſit ſtatuendum deficiente prædicto numero Miſſarum ob abſentiam ab Eccleſiis ſæcularibus Canonicorum, & Sacerdotum per aliquot dies, & Menſes?*

Horum dubiorum reſolutionem Summus Pontifex remiſit Sac. Congregationi, quæ anno 1701. 30 Julii reſpondit:

Ad primum: *Quoad primam partem pro tempore Adventus, & Quadrageſimæ remanere ſuſpenſas, non autem in reliquis, dummodo raro contingat.*

Ad ſecundum: *Non remanere ſuſpenſas.*

Ad tertium: *Proviſum in primo.*

Hucuſque Reſponſa Sac. Congregat. videnda apud Kazenberger *loc. cit. ſect.* 2. *n.* 134. ac inveni in ipſo Bullario Clementis XI edito Romæ anno 1723. folio apud me 542. *part.* 3. *Decreto III. Sacræ Congreg. Concil. Trid. Interpretum.* *

80. Quæres III. An pro impetrando Altari privilegiato non poſſit obtineri reſtrictior numerus Miſſarum? Reſp. Præter Altaria Confraternitatum (de quibus jam antea) etiam quoad alia poſſe obtineri Privilegium, ſi ſupplicetur, ſaltem cum minori numero, nimirum quinque Miſſarum; quinimo, quotieſcunque aliqua ſpecialis adeſſet circumſtantia, v. g ſi Eccleſia ſit undequaque ab Hæreticis circumdata, vel ſi ob vicinarum aliarum Eccleſiarum carentiam tot eſſent onera Miſſarum, ut piis Fidelium deſideriis, & intentioni alias ſatisfieri nequiret &c. reſtringeretur numerus etiam ad quatuor Miſſas. Ita modernus ſtylus Curiæ.

* Item noviſſime ex ſpecialiſſima gratia Benedictus XIII. Fratribus Minoribus noſtro Generali ſubjectis ſemel in hebdomada Altare privilegiatum conceſſit abſolute & quidem in perpetuum pro eorum Eccleſiis, dummodo ibidem quatuor Miſſæ quotidie celebrentur; quinimo in Regno utriuſque Poloniæ cum numero trium Miſſarum, & in partibus Infidelium vel Hæreticorum abſque ulla expreſſione numeri Miſſarum. De tenore hujus privilegii vide infra. *

81. Quæres IV. Quando in Bulla Conceſſionis habetur dari gratiam ad Septennium, v. g quo tempore hoc Septennium incipiat? Reſpondeo: valde multos Authores antecedenter defendiſſe hoc ſeptennium incipere non a die gratiæ Romæ conceſſæ, ſed a die publicationis, & approbationis ab Epiſcopo; cum Papa videatur velle concedere Septennium utile; quod utile utique non incipit ante approbationem, & publicationem Epiſcopi. Hoc tamen non obſtante hodie obſervandum eſt Decretum Sac. Congreg. Indulgentiarum noviſſime editum ſequentis tenoris:

Diſcuſſo dubio in Sacra Congregatione Indulgentiis, & ſacris Reliquiis præpoſita: An attentis verbis, quæ in Brevibus Indulgentiarum apponi ſolent, præſentibus ad Septennium tantum valituris, Septennii initium a die publicationis Brevis deſumendum ſit. Eadem Sacra Congregatio die 18. *Maii* 1711. *declaravit, non a die publicationis, ſed a die datæ Brevis Septennii tempus incipere. Et facta relatione SS. Domino Noſtro per me infra ſcriptum Secretarium die* 20. *ejuſdem Menſis, Sanctitas ſua Congregationis ſententiam approbavit.*

I. M. Card. Gabriellius Præf.

Raphael Coſmas de Hieronymis Secretarius.

Romæ. Typis Cameræ Apoſtolicæ 1711.

* Indagabis ulterius, an, dum in Brevi Conceſſionis datur Septennium pro duratione Indulgentiarum, etiam intra ſpatium hujus temporis computetur annus Jubilæus Romanus, ſi incidat intra idem tempus? Ratio dubitandi eſt; quia intra talem annum Sanctum, loquendo de Jubilæo ſingulis 25. Annis Romæ celebrando, omnes Indulgentiæ plenariæ pro vivis extra Romam ſuſpenduntur; adeoque loquendo quoad Indulgentias conceſſas pro vivis ille annus vacans non videtur computandus intra numerum ſeptem annorum, qui pro indulgentiis in Brevi Apoſtolico fuerunt clementiſſime aſſignati, & utique conceſſi tanquam ſeptem anni utiles, ſicque indulgentiæ illæ adhuc poterunt uno anno extendi ſubtrahendo annum Jubilæum, quaſi non eſſet, prout ſic ſentiunt Bellagambe *part. 2. ſect 4. quæſt 6.* Gobat *de Jubilæo num. 56. & de Indulgentiis n 663.* La Croix *lib. 6. part. 2. num 1378.* Kazenberger *in Supplement. Theolog Sacrament. P. Sporer cap 3. ſect. 1. num. 60.* & ex parte Dominicus Viva *de Jubilæo. quæſt 4. art. 5. num. 5.* Poteſtque idem probari a paritate rationis: quia etiam, quando locis piis datur conceſſio locandi per triennium ſua prædia, juxta communem DD. annus ex natura ſua ſterilis non numeratur, nec computatur ſub hoc triennio. Interea tamen Paſqualigus hic *quæſt. 336.* eſt contrarius allegatis ſupra Doctoribus; quia in Brevi non dicitur, quod gratia valeat per ſeptem annos, ſed ad Septennium; illud autem intereſt inter *Septennium*, & *ſeptem annos*, quod *Septennium* ſignificet ſeptem annos continuatos; *ſeptem anni* vero indicent illos etiam interpolatos. Accedit, quod ipſemet Summus Pontifex videatur inſinuare velle, per Septennium non neceſſario debere intelligi ſeptem annos utiles, ſed continuos; quoniam conformiter dictis ſuperius numeratur Septennium illud non a die *Publicationis* ipſius Brevis Apoſtolici, ſed a tempore *Dati*, quamvis ſubinde ob locorum diſtantiam inter diem *dati Brevis*, & inter diem *Publicationis* notabile temporis ſpatium etiam multorum menſium intercedat, antequam Breve illud ſit utile. Et hoc ultimum fundamentum me multum trahit in ſententiam Paſqualigi, niſi aliter declaret Pontifex, atque ſic etiam obſervatur in praxi, prout noviſſimus teſtis eſt Franciſcus Van Ranſt in ſuo opuſculo de Indulgentiis, & Jubilæo Romæ impreſſo, & Summo Pontifici Benedicto XIII. dedicato *quæſt. 5. n. 14.* Quinimo, dum hæc jam ſcripſeram, emanavit per Benedictum XIII. die 9. Februarii Anno 1725. Decretum ſequentis tenoris: *Sua Sanctitas declarat; quod in omnibus Indulgentiis, tam plenariis, quam particularibus ad Septennium conceſſis, debeat computari, & continuar Septennium a die dati Brevis Apoſtolici, etiamſi infra dictam Septennium annus ſanctus occurrat, in quo omnes Indulgentiæ pro vivis ſuſpenduntur.* *

82. Quæritur V. Quomodo practice petatur Indulgentia pro Eccleſia aliqua? Reſpondeo loquendo de Eccleſia debere. I. Exprimi patrocinium, ſeu Titulum Eccleſiæ. II. Num ea ſit ſæcularium, vel Regularium, & qualium. III. Diœceſis, ac Locus, in quo illa Eccleſia exiſtit. IV. Demum dies, pro quo Indulgentiæ deſiderantur; v. g. taliter inſtruendo ſupplicam:

Humillime petitur Indulgentia Plenaria ad Septennium pro Eccleſia Parochiali (ſi ſit Regularis, declarat etiam Ordinem) *Divi Petri* (ſuppoſito nimirum, quod hic ſit dies Patrocinii) *Civitatis N. Diœceſis N. ac pro ipſo feſto SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli.* Si alium diem eligas pro Indulgentiis, eundem ſpecifica conformiter inſtructioni ſuperius datæ.

83. Quæres VI. Qualiter practice petendum ſit pro omnibus Chriſti Fidelibus Altare privilegiatum? Reſpondeo: Modus petendi Altare privilegiatum eſt ferme idem cum præcedenti, ver. gr. loquendo de priori Eccleſia Parochiali ſuppoſito, quod in aliquo ejuſdem Altari petatur privilegium, Supplica ſic inſtrui poteſt:

Petitur humillime Altare privilegiatum ad Septennium pro Eccleſia Parochiali S. Petri Civitatis N. Diœceſis N. atque in ea ſito Altari ſummo (ſi aliud eligatur, ſpecificetur) *pro qualibet Fer. VI. vel pro Feria una ſeptimanæ ab ordinario Loci ſpecificanda.* Quod, ſi deſideraret reſtrictionem numeri Miſſarum, debetet pariter id exprimi.

84. Quæres VII. Quomodo, ſi in aliqua Eccleſia deſideretur Confraternitas de novo erigenda, ſimilis erectio practice petenda ſit una cum Indulgentiis? Ante reſolutionem nota: Quod aliud ſit petere erectionem Confraternitatis, & aliud aggregari alicui Archi-Confraternitati. Aggregare enim competit Archi-Confraternitatibus; non autem Confraternitatibus; & hinc, ſi petitur inſtitutio Confraternitatis in aliqua Eccleſia, debet ſupplicari in Curia Romana; quodſi autem petatur Eccleſia aliqua aggregari alicui Archi-Confraternitati, v. g. ſacri Roſarii, vel Chordæ S. P. Franciſci &c. talem aggregationem ex ſpecialibus Privilegiis, & cum conditionibus in Bulla Clementis VIII. *Quæcunque a Sede* ſub die 24. Decembris 1604 edita præſcriptis etiam poſſunt concedere Generales Ordinum. Hoc notato:

Reſp. Quando petitur primo erigi aliqua Confraternitas in certa Eccleſia (ponamus adhuc in Exemplo Eccleſiam Parochialem S. Petri) tunc Supplicatio Romam dirigenda taliter inſtrui poteſt:

Petitur humillime Breve pro Eccleſia Parochiali Sancti Petri Civitatis N. Diœceſis N., & in ea erigenda Confraternitate N. (hic nominatur, qualis ſit Confraternitas) *Feſtum Principale rogatur determinari N.* Hic ſpecificetur, quale Feſtum Principale hujus Confraternitatis petatur: etenim advertendum, (quod in Brevi ſimili quale ſolet non tantum ad Septennium extendi, ſed de ſtylo Curiæ eſſe perpetuum) in Feſto Principali concedatur Indulgentia plenaria, uti pariter pro die ingreſſus, & in articulo mortis; pro quatuor autem Feſtis minus Principalibus plerumque ab Ordinario determinandis Indulgentiæ ſeptem annorum dantur.

85. Quæres VIII Qualiter practice petatur Altare privilegiatum pro Confratribus, & Sororibus alicujus Confraternitatis; Ante Reſponſ. Nota ex dictis, quod tale privilegiatum Altare detur, abſque eo, quod certus numerus Miſſarum requiratur; & hinc (inquit La Croix *lib 4 Theol. Moral part. 3. num. 931*) ſufficeret etſi hebdomodatim unica tantum Miſſa dicatur, dummodo celebretur illa die, qua determinatur Privilegium. H. N.

Reſpondeo; Altare Privilegiatum *pro Confratribus, & Sororibus* eodem ferme modo petitur, ac *pro omnibus fidelibus Defunctis*, excepto, quod in petitione hujus Brevis exprimi quoque debeat Titulus Confraternitatis, v. g. taliter:

Petitur humillime Altare privilegiatum pro Eccleſia Parochiali Sancti Petri Civitatis N. Diœceſis N. & in eo ſito Altari Confraternitatis N. pro feria N. (hic ſpecificetur dies, vel ſi determinatus non petatur, ponatur ſic) pro una Feria cujuſvis ſeptimanæ ad arbitrium Confratrum eligenda de conſenſu Ordinarii.

* Quæres IX. Quidnam ſpecialiter favorabile circa Altaria privilegiata ſtatuerit Summus Pontifex pro Eccleſiis FF. Minorum Generali totius Ordinis ſubjectorum? Reſp. Idipſum clare deſumi ex Decreto SS. DD. Benedicti XIII. Fer. 6. die 14. Decemb. Anno 1725. emanato, quod eſt ſequentis tenoris:

Sanctiſſimus Dominus Noſter ad humillimas preces Miniſtri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum confirmavit omnia Altaria privilegiata perpetua, quæ reperiuntur conceſſa in nonnullis Eccleſiis trium Ordinum Eidem Miniſtro Generali ſubjectorum.

Quia vero in aliquibus aliis Eccleſiis eorundem Ordinum Altare privilegiatum pro uno, vel pluribus Feriis, cum aliquo determinato numero Miſſarum ad Septennium, ſeu ad aliud longius tempus, nondum forſan elapſum, reperitur conceſſum, Sanctitas ſua, prævia illarum Revocatione, eadem Altaria privilegiata denuo conceſſit in perpetuum pro Feriis, & cum numero Miſſarum ut infra.

In Eccleſiis itaque trium Ordinum præfatorum, in quibus uſque adhuc nullum Altare privilegio decoratum exiſtit; Sanctitas Sua

con-

Digitized by Google

conceſſit unicum tantum Altare privilegiatum perpetuum juxta modum, videlicet

I. In Eccleſiis Fratrum, in quibus quatuor Miſſæ quotidie celebrantur, conceſſit Altare privilegiatum pro animabus quarumcunque Chriſti Fidelium, quæ Deo in Charitate conjunctæ ab hac luce migraverint, pro una Feria cujuslibet hebdomadæ: in quibus decem Miſſæ, pro duabus Feriis: in quibus quindecim, pro tribus: in quibus viginti quinque, pro quinque Feriis: & in quibus triginta quinque, conceſſit Altare privilegiatum quotidianum.

II. In Eccleſiis vero ſitis in partibus Infidelium, vel Hæreticorum, conceſſit Altare privilegiatum ſimiliter in perpetuum pro una Feria in hebdomada abſque expreſſione numeri Miſſarum.

III. Et in aliis Eccleſiis in Regno utriuſque Poloniæ exiſtentibus pariter conceſſit Altare privilegiatum perpetuum pro una Feria, cum numero trium Miſſarum: pro duabus Feriis, cum numero ſex Miſſarum quotidianarum.

IV. In Eccleſiis autem Monialium pariter conceſſit Altare privilegiatum perpetuum pro una Feria cujuslibet hebdomadæ abſque expreſſione numeri Miſſarum, ſed pro Monialibus tantum, earumque conſanguineis, affinibus, & Benefactoribus.

V. Cum hac tamen declaratione, quod in ſingulis, ſupra relatis Fratrum Eccleſiis, quibus modo Altare privilegiatum conceditur, indultum ſit reſtrictum ad Sacerdotes duntaxat Ordinum ſupra expreſſorum inibi celebrantes, & quod Altaria, & Feriæ, pro quibus conceditur privilegium ſemel tantum, ab Ordinariis locorum deſignari debeant?

VI. Tandem Sanctitas Sua voluit, quod hujuſmodi conceſſionibus fruantur, non ſolum Eccleſiæ, quas in præſenti jam habent, verum etiam aliæ omnes, quas impoſterum præfatus Ordo Minorum, ipſiuſque Generales Miniſtri acquirent.

L. Card. Picus Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

Raphael Coſmus de Hieronymis Secretarius. *

86. Quæres ultimo. An pro Brevibus Indulgentiarum ſupra memoratis debeat expendi certa taxa pecuniaria? *Reſp.* ſi excipias inſtitutionem Confraternitatis de novo in aliqua Eccleſia, omnia reliqua expediuntur gratis pro Deo & ſcriptura, excepto, quod agenti præter honorarium (ſi aliquod gratis vis offerre, ad quod tamen non obligaris, & attende, ne in hoc ignarus ſtyli Curiæ ab aliquo decipiaris) ratione Agentiæ, &c. uti vocant, abſque memoriali viginti Bajoci; cum memoriali autem quinquaginta Bajoci dentur, qui quinquaginta Bajoci noſtra moneta conficiunt circiter unum florenum. Vide de hoc La Croix *loc. cit.* Dixi notanter: *Si excipias inſtitutionem Confraternitatis, &c.* Nam quoad hanc eſt certa Taxa novem circiter florenorum.

QUÆSTIO IX.

De Jubilæo, & variis ipſum concernentibus.

SUMMARIUM.

87. *Annus Jubilæus in Lege veteri, quis, & unde ſic dictus.*
88. *Annus Jubilæus in Eccleſia Catholica, quando celebretur?*
Vocatur etiam Annus Sanctus.
89. *In Anno Sancto ſuſpenduntur aliæ Indulgentiæ.*
90. *Jubilæum Anni Sancti extendi ſolet ad Diœceſes id ſollicitantes.*
91. *Indulgentia in forma Jubilæi, extra Annum S. qua ratione concedatur?*
92. *Jubilæum, quid?*
93. *Quæ facultates in Jubilæo concedantur?*
94. *Jura tempore Jubilæi præſcribi ſolita, quæ?*
95. *In Anno Sancto non ſuſpenduntur Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum.*
96. *An tunc ſuſpendantur Indulgentiæ pro mortis articulo?*
97. *Non ſuſpenditur Indulgentia Eccleſiæ Portiunculæ conceſſa.*
98. *An ſuſpendantur Indulgentiæ partiales?*
99. *Præſertim conceſſæ ab Epiſcopo?*
100. *Ad Jubilæum requiritur executio operum præſcriptorum.*
101. *Et quidem perfecta.*
102. *Quid, ſi omittatur pars levis?*
103. *Opera debet quis exequi per ſe ipſum.*
104. *Quid, ſi detur eleemoſyna per famulum?*
105. *Opera illa peragenda tempore præfixo.*
106. *Et non ante tempus duarum hebdomadarum.*
107. *An lethaliter decumbens poſſit alibi lucrari Jubilæum Romæ publicatum?*
108. *Tria jejunia ſunt ſtatutis diebus peragenda.*
109. *Commutatio operum præſcriptorum tempore Jubilæi quomodo fieri poſſit?*
110. *Atque intra eandem hebdomadam.*
An etiam reliqua opera intra eandem hebdomadam fieri debeant?
111. *Opera illa poſſunt fieri in diverſis locis.*
112. *Idque exemplificatur.*
113. *Itinerantes poſt ſuum reditum poſſunt lucrari Jubilæum.*

87. PRo meliori ſequentium intelligentia eſt prænotandum, quod olim in Lege veteri ſeu Moſaica, Hebræorum populus clangentibus tubis excitabatur ad recolendum annum quinquageſimum ingreſſus Filiorum Iſrael in Terram promiſſionis; qui & *Jubilæus* dicebatur, a voce Hebræa *Jobel*, quæ buccinam ſignificabat, ut vult Lyranus *in cap.* 25. *Levit* quamvis alii alias Jubilæi derivationes ponant, uti videre eſt apud Navarrum *Tom.* 3. *Comment. de Jubilæo, & Indulgentiis, notab.* 1. Et quidem in hoc anno quinquageſimo, qui Hebræis erat Jubilæus, ſive Annus remiſſionis, debita gratis remittebantur, poſſeſſioneſque ad priſtinos dominos abſque pretio revertebantur, ac præter nonnulla alia ſervi libertate donabantur; prout patet ex *Levit. cap.* 25. *Num. cap. ult.* & aliis Sacræ Scripturæ locis.

88. Quia igitur Chriſtus Dominus non venit ſolvere legem, ſed ſpiritualiter adimplere; hinc ad ſimilitudinem antiqui Ritus, utpote futurorum præfigurativi, in Eccleſia Catholica dudum jam altiori quadam ratione inſtitutus fuit *Annus Jubilæus*, ſive remiſſionis, & gaudii ſpiritualis, concedendo videlicet Fidelibus, Baſilicas de Urbe devote viſitantibus, pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum veniam, ſeu Indulgentiam: qua de cauſa Annus ille per antonomaſiam *Annus Sanctus* appellatur. Et quidem juxta morem antea jam in Eccleſia vigentem, de quo Navarrus *loc. cit. notab.* 3. *n* 11. *& notab.* 7. *n.* 4. Bonifacius VIII. *in Extravag.* Antiquorum, *de Pœnit. & remiſſ. inter communes*, ejuſmodi Jubilæum conceſſit pro quolibet centeſimo anno. Verum ob brevitatem vitæ humanæ, atque ut quamplures tanti Theſauri participes fieri mererentur, terminus iſte per Clementem VI. inprimis reductus fuit ad annum quinquageſimum, ut habetur *in Extravag.* Unigenitus, *eod.* & poſtea per Paulum II. ad annum vigeſimum quintum, *Extrav.* Quemadmodum, *eod. inter communes*.

* Porro Ritus, quo Romæ ad annum Sanctum Jubilæum indicitur, a Dominico Viva *in ſuo Tractatu de Jubilæo* moderno Summo Pontifici Benedicto XIII. pro tunc Archi-Epiſcopo Beneventano, ac S. R. E. Cardinali dedicato *q.* 1. *art.* 2. taliter deſcribitur: Die Aſcenſionis Domini ante annum Sanctum maximo apparatu in Divi Petri Æde poſt Evangelium recitatur publice Pontificis Diploma de proximo Jubilæo: in pervigilio deinde Nativitatis Domini mane habetur ſolemnis ſupplicatio, & poſt meridiem e Sacello Palatii ad Eccleſiam S. Petri ſe confert Pontifex: Hanc omnino occluſam reperit, ipſe vero portam muratam (quæ *Sancta* dicitur, tum quia calx, & lapides ejuſdem ſpecialiter benedicuntur, tum quia eandem lucraturi indulgentias ingrediuntur) ter percutit argenteo malleo, & bis ſummus Pœnitentiarius, dum interea certæ preces perſolvuntur. Poſtea fabri murarii murum dejiciunt, ingrediturque Pontifex Eccleſiam, ac Veſperis intereſt. Quidam Cardinales interim eodem Ritu Portas Sanctas in aliis tribus Eccleſiis, quæ in Bulla Jubilæi ſemper ſpecificari ſo-

Digitized by Google

ſoleat, teſerant, ut viſitentut ab iis, qui Jubilæum ſunr Romæ lucraruri. Anno integro elapſo denuo in pervigilio Nativitatia omues indulgeotiæ, iuterea in reliqnis mundi partibus ſuſpenſæ, reviviſcunt, ubi denuo habenrut ad S. Petrum ſolemnes Veſperæ, poſt quas, præmiſſa ſolemni ſupplicatione, lapides, calx, aliaque id genus beuedicuntur; ipſeque Pootifex, ac deinde ſummus Pœnitentiarius calcem jaciunt cochleari argenteo, ternoſque lapides ponuut, ac deinde murus a muratiis erigitut, manetqne integet, donec irerum annus Sanctus recurrat. *

89. Ut antem Chriſtianæ Nationes ex omuibus Orbis partibus eo amplius iu Fidei & Religionis unitare congregarentur, eodemque pietatis ae devotionis ſpiritu Baſilicas de Urbe, quo maximo fieri poſſet concurſu, duranre Jubilæo viſitasent, & frequentarent: bine eodem Anno Sancto quæcanque aliæ Indulgentiæ ſolent ſuſpendi; idque per ſpecialem Bullam deſuper expeditam: cujus exemplar tefert Georgius Gobat *Tract. 3. Quinarii, circa initium.*

90. Verum quia non omnes pro lucrando Jubilæo Romam perſonaliter accedere poſſunt: binc Summi Pontifices pro ſua pietate ſolenr Jubilæum Anni Sancti exiendere annu ſequenti ad alios Epiſcopatus. Iſtud tamen non ſaciunt motu proprio, ſed duntaxat ad inſtaniiam vel Nunciorum Apoſtolieotum, vel Epiſcoporum pru ſuis reſpective Provinciis, aut Diœceſibus ferventiſſime ſollicitantium. Gobat *cit. Tract. 3. Quinarii*, *n.* 489.

* Quinimo infra ipſum aunum Sanctum ac Jubilæum Romanum ſolent Romani Pontifices pro ſingulari ſua Benignitate expedire ſpecialem aliquam Bullam, vi cujus clementiſſime concedunt, ut Moniales, & viri Religioſi illi, qui vi Profeſſionis habent clauſuram, uri pariter carcerati, & infirmi etiam ſub ipſo anno Sancto Romano poſſint domi lucrari Jubilæum, ſi vere habeant animum eundi Romam ad lucrandum Jubilæum, quando iſta impedimenta eſſent remota. Ita ex Urbano VIII. pro anno 1625. 28. Jan. Ex Innocent. X. pro 1650. 12. Febiuar. Ex Clement. X. pro 1675. 6. Februar. & ex Innocentio XII. pro anno 1700. 19. Januarii talem Bullam verbotenus refert Van Ranſt *de Indulgentiis. q.* 8. *num.* 3. *

91. Inſuper extra Annum Sanctum conſueverunt Summi Pontifices, tum poſt ſuam quiſque Coronationem, tum quando Eccleſia Catholiea gravibus neceſſitatibus atqne anguſtiis premitur, concedere per univerſum Oıbem Chriſtianum Indulgentiam pleniſſimam, ſeu in forma Jubilæi: ita tamen, quod eo tempore non fiat ſuſpenſio cæterarum Indulgentiarum (ceſſat enim tunc allata *num* 93. ratio haſce ſuſpendendi; unde etiam nulla apponitur Bulla cæterarum Indulgentiarum ſuſpenſiva, prout fit in Anno Sancto) concedantur tamen facultates abſolvendi a reſervatis, & commutandi vota, prout amplius ex dicendis patebit. His prænotatis ſit

92. CONCL. I. *Jubilæum* eſt Indulgentia plenaria a Summo Pontifice conceſſa viſitantibus certas Eccleſias, & præſcripta pia opera peragentibus, una cum conceſſione certarum facultatum in Brevi Apoſtolico expreſſatum. Ita in re communis. Et ratio eſt: tum qnia omne Jubilæum eſt Indulgentia plenaria, licet non econtra. Tum quia qnoad effectum remiſſionis pœnæ temporalia, non differt Jubilæum a cæteris Indulgentiis plenariis, cum hæ omnes in rite diſpoſitis conferant omnium veniam peccatorum, qnoad culpam jam remiſſorum, ut dictum *n.* 15. differt tamen ab his quoad ſuperadditas ipſi ſpeciales gratias, ſeu facultates, in Brevi Apoſtolico expreſſas.

93. Et qnidem ordinarie loqnendo, atque extra Annum Sanctum conceditur Jubilæum lucraturis, ac præſcripta opera peragentibus, ut poſſint ſibi eligere Confeſſarium a locorum Ordinariis approbatum, qui habeat facultatem abſolvendi eos pro foro conſcientiæ a quibuſvis caſibus reſervatis, atque Cenſuris, etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis, & inſuper vota quæcunque (Religionis, & Caſtitatis perpetuæ exceptis) in alia pia opera commutandi. Aliquando tamen una, vel altera harum facultatum non conceditur, ut notat Gobat *citat. Tract.* 2. *Quinarii*, n. 2. ſed id ex tenore Brevis Apoſtolici, Jubilæum indicentis, deſumendum erit, ſicut & quænam pia opera pro lucrando Jubilæo ſint peragenda.

94. Etenim in Anno Sancto, præter Confeſſionem, Sacramentalem, & Communionem, ſufficit certo dierum numero quatnor Urbis Eccleſias devote viſitare, ibique pias ad Deum preces effundere, juxta formam præſcriptam: quale quid etiam accidere ſolet in extenſione Anni Sancti ad alias Diœceſes facta. Quod ſi vero ad avertendas graves Eccleſiæ neceſſitates extraordinarium Jubilæum publicetur, ſolet communiter exigi, ut Fideles extra Urbem exiſtentes prima, vel ſecunda hebdomada indicti Jubilæi, Eccleſiam, vel Eccleſias, ab Ordinariis locorum aſſignandas viſitent, ibiqne juxta præſcriptam intentionem Deum exorent, ac feria quarta, ſexta, & Sabbato alterius ex duabus hebdomadis jejunent, pariterque peccata ſua confiteantur, & ſacra Communione reficiantur, & eleemoſynas pro arbitrio ſuo faciant: quamvis ſimul concedi ſoleat, ut ſi qui ex cauſa infirmitatis, vel alterius juſti impedimenti, unum, vel alterum prædictorum operum præſtare nequiverint, id Confeſſarii in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare valeant; prout amplius liquet ex contextu Litterarum Apoſtolicarum Jubilæum indicentium.

95. CONCL. II. Quamvis Anno Sancto, ac Jubilæo in Urbe durante, ſuſpendi ſoleant tantiſper omnes & ſingulæ Indulgentiæ, etiam perpetuæ, per quoſcunque Romanos Pontifices conceſſæ, ut dictum *numer.* 93. nihilominus tunc non intelliguntur ſuſpenſæ Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum pro Defunctis, neque aliæ conceſſæ eodem modo pro Defunctis. Ita Gavantus *in Addit. ad Manuale Epiſcoporum, Verſ. Indulgentia*, & alii: atque ita fuiſſe declaratum tum ab Innocentio X. tum noviſſime a Clemente X. refert Gobat *citat. Tract.* 3. *Quinarii*, *numer.* 45. & 48. *in Append. I. Lit.* a & *ſeqq.* quamvis in hac poſteriori declaratione addatur, quod illæ Indulgentiæ ſuſpenſæ habeantur, quas poſſunt ſibi lucrari vivi, ut eas poſſint concedere animabus Purgatorii per modum Suffragii.

96. Major difficultas eſt de Indulgentiis conceſſis pro articulo mortis. Et quidem has etiam ſuſpendi in Anno Sancto, cenſet Layman *lib.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *num.* 2. Tannerus, & qnidam alii: nam Breve ſuſpenſivum Indulgentiarum loquitur indiſtincte, imo Sixtus IV. *in Extravag.* Quemadmodum *de Pœnit. & remiſſ. inter communes*, expreſſe ſuſpendit omnes Indulgentias in vita, ſeu in mortis articulo conceſſas. Oppoſitum nihilominus, videlicet Indulgentias pro mortis articulo tunc non cenſeri ſuſpenſas, tenet Gavantus *loc. cit.* Lezana *Tom.* 3. *Summæ, Verſ. Jubilæum, n.* 5. Bonacina *diſp.* 6. *de indulgentiis*, *q* 1. *punct.* 8. n. 2 & alii, qui referunt, quod ita Urbanus VIII. declaraverit, ejuſque declaratio Romæ publicata fuerit a Vice Regente Pœnitentiariæ: atque hoc ipſum declaraſſe Innocentium X. refert Gobat *citat. n.* 45. Accedit ratio: tum quia reſpectu agonizantium ceſſat ratio ſuſpendendi Indulgentias, videlicet concurſus ad Baſilicas Urbis: tum quia Succeſſores Pontifices in ſuis Bullis omittunt clauſulam illam, *ſeu in mortis articulo conceſſas*, olim a Sixto IV. inſertam; ſicque aliud nunc velle videntur: alioquin enim, ſi voluiſſent, idem expreſſiſſent, *arg. c. Inter corporalia, de Tranſlat. Epiſc.*

97. Inſuper, quod non ſit mentis, & intentionis ſuæ, ſub generali Indulgentiarum ſuſpenſione comprehendere, neque in verbo Romani Pontificis comprehenſam eſſe Indulgentiam Eccleſiæ Portiunculæ prope Aſſiſium die 2. Auguſti conceſſam, declaravit Clem. VIII. Urbanus VIII. & Innocentius X. ut refert Lantuſca *in theatro Regularium, Verſ. Indulgentia in* 6. declarationem dicti Innocentii X. per extenſum allegans. Tacentur Indulgentiæ conceſſæ Baſilicis & Eccleſiis Romanæ Urbis, & nonnullæ aliæ, quas pariter in Anno Sancto

non

Digitized by Google

non ſuſpendi, fuſius oſtendit Gobat *citat. tract.* 3. *Quinarii*, n. 40. *& ſeqq*

98. Inſuper, cum Sixtus IV. in *cit. Extravag. Quemadmodum*, pro Anno Sancto tantum ſuſpendat Indulgentias plenarias, hinc non ſuſpendi tunc Indulgentias partiales, tradunt plerique Doctores: Nam dictio illa, *plenarias*, firmat regulam in oppoſitum de partialibus. Et licet in recentioribus Bullis non amplius addatur ly *plenarias*, adhuc non ſuſpendi tunc partiales Indulgentias, probabile cenſet Gobat *loc. cit. n.* 47. etſi hæc doctrina non careat difficultate, eo quod Pontifex indiſtincte ſuſpendat *omnes & ſingulas* Indulgentias.

99. Illud certius eſt, ac probatur ex ratione proxime allata, quod, cum Pontifex Anno Sancto ſolummodo ſuſpendat Indulgentias, quæ ſunt conceſſæ a Romanis Pontificibus, idcirco non intelligantur ſuſpenſæ Indulgentiæ ab inferioribus conceſſæ, ut ſunt Indulgentiæ 40. dierum, quas poteſt concedere Epiſcopus.

* Quodſi ſcire cupias in ſpecie, an in Anno Sancto ſuſpendantur Indulgentiæ conceſſæ Numiſmatibus, Granis, & Coronis, ſeu Roſariis: item indulgentiæ Stationum, Scalæ Sanctæ, ac Lateranenſes? Reſpond. ſuccincte I. Indulgentias plenarias affixas Coronis, Granis, ſeu Numiſmatibus, & directe pro vivis conceſſas Anno Sancto ſuſpendi. Ita La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1401. Ratio eſt; quia per Bullam Jubilæi annuntiativam ſub terminis generalibus ſuſpenduntur *omnes, & ſingulæ* indulgentiæ ſub quacunque forma conceſſæ, ut recte advertit Dominicus Viva *tract. de Jubilæo c.* 4. *art.* 1. *num.* 1. Reſpondeo II. Nec in Urbe Romana indulgentias Stationum, nec Lateranenſes, aut Scalæ ſanctæ, ſuſpendi. Ita cum Filliucio, Lezana, & Gobat, Dominicus Viva *loc. cit. num.* 2. Ratio eſt: quia Gregorius XIII. & Clemens X. apud eundem Authorem expreſſe ſic declararunt. Reſpondeo III. Indulgentias Stationum, Lateranenſes, & alias quaſcunque ſaltem plenarias Ordinibus Religioſis, Sodalitiis, & Confraternitatibus extra Romam exiſtentibus conceſſas per modum Communicationis in Anno Sancto ſuſpendi. Ita Zerola in praxi Epiſcoporum *Verſ. Annus Sanctus* cum Dominico Viva *loc. cit. num.* 2. Ratio partim jam deſumitur ex Reſponſ. I. partim apud Viva deducitur ex ipſa declaratione Gregorii XIII. in ſua Bulla Jubilæa. Dico notanter *ſaltem plenarias ſuſpendi*. Quidnam enim quoad loca extra Romam de partialibus, ſeu de indulgentiis non plenariis ſentiendum ſit, utrum etiam hæ ſuſpendantur, jam eruitur ex dictis. Qualiter autem Benedictus XIII. a ſuſpenſione in Anno Sancto exceperit indulgentias conceſſas ad recitationem Angelicam, & viſitantibus SS. Sacramentum, aperietur *Appendice II. Additione VII* ubi de his plura.

Præterea, dum in Anno Jubilæo Romano ſuſpenditur per Bullam facultas extra Romam abſolvendi a caſibus reſervatis, & commutandi Vota, ſatis convenit inter DD. ibidem ſuſpendi tantummodo eam facultatem abſolvendi, & commutandi, quæ conceditur a Pontifice in ordine ad lucrandas indulgentias, non autem illam, quæ datur independenter ab indulgentiis. Ita expreſſe declararunt Urbanus, & Clemens VIII. teſte Cardinali de Lugo *Tom.* 3. *diſp.* 20. n. 145. Hinc ſequitur, non ſuſpendi facultatem quam habent Epiſcopi ex Trid. *Seſſ.* 24 *cap.* 6. abſolvendi ab occultis Papæ reſervatis, & diſpenſandi cum impeditis adire Romam, aut etiam per alia ſpecialia privilegia. Ratio eſt, quia ſimilia habent non vi Jubilæi, ſed intuitu Officii, vel ex ſpeciali gratia Summi Pontificis.

Sequitur II. Nec Anno Sancto, dum Jubilæum celebratur Romæ, ſuſpendi privilegia Regularium ad abſolvendum alias ex ſpeciali Clementia Sedis Apoſtolicæ conceſſa; nam & iſta facultas non eſt data intuitu lucrandi indulgentias. Ita cum communi Dominicus Viva *de Jubilæo q.* 4. *art. ult.* & Franciſcus Van Ranſt *de Indulgent q.* 5. n. 15. *

100. CONCL. III. Ad obtinendum Jubilæum requiritur ex parte lucrantis executio operum præſcriptorum: & quamvis optandum ſit, atque pie elaborandum, ut homo ſaltem præmiſſa vera contritione ſit in ſtatu gratiæ toto illo tempore, quo ſingula opera præſtat; tamen probabilius eſt ſufficere ad conſequendam Indulgentiam Jubilæi, quod ultimum opus perficiatur in ſtatu gratiæ. Hæc concluſio ſequitur ex dictis n. 33. & 34.

101. Et quidem opera præſcripta ita perfecte ſunt adimplenda, ut ſi aliquod ipſorum vel penitus, vel ſaltem quoad partem notabilem omittatur, ſive id fiat ex ignorantia ſeu oblivione, ſive etiam ex impotentia (ſecluſa commutatione in aliud pium opus a Confeſſario facta) non obtineatur quidquam de Indulgentia Jubilæi. S. Thomas 4. *diſt.* 20. q. 3. Gobat *cit. tract.* 3. n. 61. & alii communiter. Siquidem Papa concedit hanc Indulgentiam ſub conditione executionis operum præſcriptorum, dando ſimul facultatem, ut eadem in caſu juſti impedimenti poſſit per Confeſſarium in alia pietatis opera commutari: atqui non impleta conditione nemo conſequitur id, quod ſub conditione datur, quia deeſt animus concedentis.

102. Additur notanter, *vel ſaltem quoad partem notabilem* Quia, etſi res dubia ſit, utrum prætermittens levem partem operis injuncti conſequatur fructum Indulgentiæ, v. g. ſi quis ſub die præſcripti jejunii aliquid modicum deguſtet, quod tamen non ſufficit ad fractionem totalem jejunii: vel ſi quis ex injuncto Roſario omittat unum vel alterum Ave Maria, & hujuſmodi. Etſi inquam, res ſit non nihil dubia, tamen probabilius eſt, quod etiam hic parum pro nihilo reputetur, ac proinde omittens ejuſmodi minimam partem, non excidat fructu Jubilæi, aut alterius Indulgentiæ: nam adhuc opus injunctum ſimpliciter impletur, verb. grat. ſervatur jejunium quoad Subſtantiam, recitatur Roſarium, &c. Suarez *diſp.* 52. *de Indulgentiis*, *ſect.* 5. *num.* 3. Bonacina *citat. diſput.* 6. *quæſt.* 1. *punct.* 5. *num.* 51. & concordant dicta ſuperius n. 59. & 60.

103. Porro lucraturus Jubilæum debet opera præſcripta per ſemetipſum exequi, utpote jejunando (etiamſi necdum attigerit vigeſimum ſecundum annum ætatis) Eccleſias viſitando, &c. Siquidem Pontifex in Bulla Jubilæi exigit Induſtriam perſonæ, ſive actus perſonales lucraturi Jubilæum, velut contritionem & diſpoſitionem ipſius ad iſtud digne & fructuoſe conſequendum.

104. Nec obſtat, quod quis per famulum ſuum poſſit dare eleemoſynam. Nam talis hoc ipſo, quod det de propriis, adhuc cenſetur moraliter & proprie dare eleemoſynam, licet interveniente miniſterio ſui famuli. Et nota, quod in tali caſu nihil præjudicatur domino quoad valorem Indulgentiæ, ſi famulus ille ſit conſtitutus in peccato mortali: bene tamen, ſi famulus non det eleemoſynam pauperibus, ſed eam ſibi fraudulenter retineat; quia tunc revera deficeret conditio datæ eleemoſynæ.

105. CONCL. IV. Inſuper ad conſecutionem Jubilæi requiritur, quod opera præſcripta peragantur tempore in Bulla præfixo. Ratio patet ex dictis; quia nimirum nemo lucratur Jubilæum, niſi ſervatis conditionibus, ſub quibus conceditur. Quia igitur in Jubilæis, quæ ob gravem Eccleſiæ neceſſitatem extraordinarie concedi ſolent, communiter habetur inſerta clauſula illa, quod opera præſcripta peragi debeant *prima vel ſecunda hebdomada*, ab Ordinariis Locorum, vel eorum Vicariis, &c. indicenda; item quod *Feria quarta, ſexta, & Sabbato alterius ex duabus hebdomadis ab eiſdem deputandis* jejunium ſervetur. Hinc

106. Infertur primo, quod non lucretur Jubilæum, qui incipit opera præſcripta facere ante tempus duarum hebdomadarum taliter ab Ordinario indictarum: quia deficit conditio debiti temporis. Lugo *diſp.* 27. *de Sacramento Pœnitentiæ*, *ſect.* 7. n. 127. Navarrus *Conſil.* 1. *de Conſtit. n.* 9. & alii.

107. Verum in caſu urgentis periculi (utputa, ſi quis lethaliter decumbat) & accedente commutatione hujus conditionis in aliud pium opus per Confeſſarium facta, poſſe Jubilæum Romæ jam publicatum obtineri alibi, cenſet Filliucius *tract.* 8. *de Sacramentis*, n. 267. citans pro ſe multos graves

Do-

Doctores, ſed tacito nomine: ajuſque doctrinam ſecure in praxi obſervari ex cauſa, ſeutit Gobat *cit. tract.* 3. n. 64. Raſio eſt: quia in Bulla Jubilæorum extraordinariorum expreſſe concedi ſolet, quod Confeſſarius ax cauſa legitimi impedimenti, ratione cujus pœniteutes opera pro lucraodo Jubilæo præſcripta vel eorum aliquod præſtare nequeunt, *in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare poſſit, eaque injungere, quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt*, prout communiter loquuntur Bullæ Pouríficiæ Jubilæum extraordinarium indicentes. Ergo poſt publicatum Romæ Jubilæum, pro toto Orbe Chriſtiano conceſſum, hoc ipſo Pontifex concedere, atque iodulgere cenſetur, quod Confeſſarius circa conſtitutos in articulo mortis poſſit uti facultate commutandi opera, & conditiones præſcripcas, eaque pro lucrando Jubilæo injungere, quæ ipſi pœnitentes ante obitum ſuum adhuc efficere poterunt. Quod enim majus impedimentum, quam inſtans mortis Articulus? Et quis eredat, ab hac largiſſima facultate, circa juſte impeditos Confeſſariis expreſſe conceſſa, voluiſſe Papam, pientiſſimum Patrem, & Paſtorem omuium Fidelium, excludere ſoloa agouizantes, eo quod tempus Jubilæi in propria Diœceſi deputatum needum advenerit?

108. Infertur ulterius, quod ille non lucretur Jubilæum, qui aliis diebus, ac in Bulla præſcribuntur, jejunat: utputa, ſi quis loco Sabbatini jejunet Feria quinta: nam talis non peragit jejuuium tempore præſcripto, ſicque agit contra formam, uiſi forte ex cauſa rationabili intervenuiat commutatio hujus conditionis per Confeſſarium facta in aliud pietatis opus, juſta proxime dicta.

109. Ubi breviter notandum, quod ſi tempore Jubilæi conceditur Confeſſariis facultas commutandi opera præſcripta, requiratur ad hoc rationabilis cauſa; uempe, quod pœnitentes præ infirmitate, paupertate, neceſſario laboritio, vel alio juſto impedimento, dicta opera, vel eorum aliquod præſtare nequeant, vel ſaltem non abſque gravi difficultate: requiritur enim, ac ſufficit, vel phyſica, vel ſaltem moralis impotentia. Deinde commutatio illa debet fieri in alia opera æquivalentia: alioquin enim non foret mera commutatio, ſed partialis diſpenſatio. Layman *c.* 8. *de Indulgentiis*, n 12 Gobat *tract.* 3. *Quinarii*, n 109. citans alios Attendendum tamen eſt circa hoc ad ſtatum pœnitentis, ejuſque qualitates, & vires: nam commutatio præfata debet fieri juxta prudens arbitrium Confeſſarii, in talia opera, *quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt*, prout loqui ſolent Bullæ Jubilæorum. Dicta quippe æqualitas operum non præciſe ſpectanda eſt ex ipſa ſpecifica operis præſtantia, ſeu pœnalitate, ſed ex fine per Pontificem in largitione Jubilæi intento. Unde ægrotis loco jejunii injungi poterit vel largitio copioſioris eleemoſynæ, ſi poſſunt, vel aliquarum precum recitatio: ſicut & pauperibus, nullam penitus eleemoſynam dare valentibus, oratio, aut iterata Eccleſiarum viſitatio, & hujuſmodi. Atque iſta operum commutatio non ſolum intra ipſam Confeſſionem (prout communiter fieri ſolet, eſtque conſultius) ſed etiam extra eam, poteſt per Confeſſarium a pœnitentibus electum exerceri: dummodo fiat, ſaltem inchoative, intra duas hebdomadas pro Jubilæo deſignata; prout amplius tradit Gobat *cit. Tract.* 3. n 110 & 111. cum aliis.

110. Inſuper non potitur Jubilæo, qui (ceſſante memorata rationabili commutatione) diebus cæteroquin debitis jejunat prima hebdomada ſemel, & alia hebdomada bis: debent enim omnia tria jejunia diebus ſtatutis intra unam eandemque hebdomadam peragi, prout requirunt Bullæ Pontificiæ illis verbis: *Ac Feria quarta, ſexta, & Sabbato alterius ex duabus hebdomadis ab eiſdem deputandis jejunaverit*. Nam dicta illa alternativa, *alterius ex duabus*, ſatis indicat, tria illa jejunia debere conjungi, ac fieri intra unam eandemque hebdomadam: idque eo magis, quia Pontifex hac intentione jejunium indicit, ut caro maceretur; ad hunc autem finem plus deſerviunt jejunia magis unita, quam interpolata per integram hebdomadam. Lugo *citat. diſp.* 27. *num.* 105. Gobat *tract.* 3. *Quinarii*, *num.* 212. cum aliis, contra Bonacinam *cit. punct.* 5. *num.* 34.

Cæterum, ut etiam reliqua opera, pro conſequendo Jubilæo præſcripta, debeant fieri intra unam eandemque hebdomadam, non adeo conveniunt Doctores. Affirmat Lugo *loc. cit.* n 105. Herinquez, Buſenbaum, Sanctarellus, & alii, qui id probare conantur ex verbis Bullæ Jubilæi. Negat Bonacina *cit. punct.* 5. *n.* 34. Diana *part.* 5. *tract.* 12. *reſol.* 12. & alii, quorum ſententiam eſſe probabiliorem, eo quod verba Bullę Jubilæi hoc non convincant de aliis operibus præter tria jejunia, cenſet Gobat *loc. citat. num.* 72. quamvis prior ſententia utique ſit tutior, ac proin in praxi merito tenenda, & conſulenda.

111. CONCL. V. Opera præſcripta tempore Jubilæi poſſunt impleri in diverſis locis, utputa viſitando Eccleſias in loco domicilii, & alibi jejunando, confitendo, &c. Ita Lugo, *ubi ſupra* n. 123. Sannig *lib.* 5. *Decretal. tit. de Pœnit. & remiſſ. c.* 2. n 16. & alii. Ratio eſt: tum quia favor Jubilæi non eſt localis, ſed perſonalis. Tum quia nullibi in Bullis requiritur identitas loci, ſed duntaxat viſitatio Eccleſiarum deſignatarum, ac devota præſtatio operum præſcriptorum.

112. Infertur proinde, quod, qui tempore promulgati Jubilæi cœpit aliqua opera præſcripta perficere, v. g. viſitando Eccleſias, poſſit in itinere reliqua opera peragere. Inſuper, ſi quis a principio promulgati in ſua patria Jubilæi non erat præſens, ſed primum Feria quinta advenerit, poterit is jejunio Feriæ quartæ alibi peracto, vel hoc ex juſta cauſa in aliud pietatis opus Confeſſarium commutato, reliqua opera in patria proſequi.

113. Quinimo, ſi malit, poterit talis in itinere conſtitutus ſequenti hebdomada jejunium præſcriptum una cum cæteris operibus peragere; haud obſtante, quod tempus Jubilæi in ſua patriam jam effluxerit. Ratio eſt: quia in Bulla Jubilæi facultas univerſalis conceditur navigantibus, aut iter agentibus, ut eum primum ad ſua ſeſe domicilia receperint, poſſint opera præſcripta peragere, ſicque Jubilæum lucrari: atque in hunc finem, ut omnia cum majori quiete, ac devotione perfici valeant, conceditur eiſdem ſpatium duarum hebdomadarum non minus ac cæteris.

*APPENDIX.

Ad priorem quæſtionem explicans conditiones Jubilæi ſuperiori quæſtione enumeratas.

QUæres I. Quomodo ſit inſtituenda Viſitatio Eccleſiarum in Jubilæo præſcripta? Reſp. I. Viſitatio Eccleſiarum facienda eſt devote; ubi ex D. Thoma 2.2. *q.* 182. *art.* 1. nota cum Dominico Viva hic *q.* 8. *art.* 5. n. 3. devotionem requiſitam in eo conſiſtere, quod talis viſitatio ſit ordinata ad cultum Dei; unde ſi quis præciſe viſitaret Eccleſiam ex eo fine, ut ibidem perſonam alterius ſexus inducat ad peccatum carnale, talis viſitatio, niſi peſſimus iſte finis adhuc ante ingreſſum in Eccleſiam ſaltem ſub itinere revocetur, non foret ſufficiens, utpote non devota, id eſt, non ordinata ad Dei cultum: cum talis intentio mortaliter peccaminoſa videatur incompoſſibilis cum voluntate colendi Deum per eum ipſum actum, qui ob peſſimum finem eſt graviter peccaminoſus, ac Deo ſumme abominabilis. Interea per dicta iſta non negatur, quod adhuc viſitatio aliqua poſſit eſſe devota, ſi inſtituatur a gravi peccatore habitualiter in ſuo peccato permanente, modo non ipſamet viſitatio ordinetur ad finem moraliter malum, ſed potius ad Dei cultum, quæ ordinatio ad cultum Divinum utique etiam in peccatoribus gravibus moraliter bona eſt, ſicque devota. Videatur Viva *loc. cit. n.* 5. Suadetur tamen haud dubie tanquam melius, ut talis quoque peccato gravis conetur ſaltem ante viſitationem elicere contritionem, vel deponere Confeſſionem. Quinimo ſuppoſito, quod viſitatio illa eſſet ultimum opus Jubilæi, idipſum neceſſario requiritur. Cæterum La Croix hic n. 1432. putat, non obſtare devotæ viſitationi, ſi eadem inſtituatur curru, vel equo, niſi aliter expreſſe in aliqua Bulla requi-

quireretur. Reſp. II. Num omnes Eccleſiæ in Jubilæo pro viſitatione ſpecificatæ debeant ſimul, & ſemel, ſeu uno die abſolvi, vel num una ex præſcriptis Eccleſiis hoc, altera alio die aſſumi queat, non conveniunt inter ſe Doctores. Et quidem affirmativam tenent Filliucius hic *tract.* 1. *cap.* 10. & La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1432. nimirum talem viſitationem diebus diverſis modo ſuperius indicato poſſe inſtitui; aſt, niſi ex rationabili cauſa ſimul interveniat aliqua commutatio, ſecurius defenditur negativa cum Navarro, Boſſio, Quarto, & Dominico Viva *de Jubilæo quæſt.* 8. *art.* 5. *n.* 2. videtur enim primæ ſententiæ obſtare praxis Fidelium, qui eodem die omnes præſcriptas Eccleſias ſimul viſitant: praxis autem, & obſervantia declarant Jus. *cap. cum dilectus. de Conſuetud.* Quinimo Innocentius XII. pro Romano Jubilæo 1700. celebrato apud Dominicum Viva *tract. de Jubilæo* ad finem *folio apud me* 87. expreſſe declaravit, quod Romæ integra viſitatio præſcriptarum Baſilicarum debeat fieri intra unum diem 24. horas in ſe continentem, computando initium hujus diei, & finem ab una media nocte uſque ad alteram: ergo idem erit ſentiendum, ſi tale Jubilæum altero anno extendatur ad alias terras. Interea tamen, b vel poſt annum ſanctum, vel alias temporibus extraordinariis alibi conceduntur Jubilæa, attendere oportet Parochos, quantum prudenter fieri poteſt, ne in pagis apud ruſticos pro viſitatione nimium ab invicem diſtantes præſcribant Eccleſias: alias enim præſertim mala tempeſtate multi has viſitationes intermittunt, aut Confeſſarios continuo pro commutatione urgebunt, prout experientia non raro docet, dum frequenter fiunt tales commutationes, & quidem prudenter a Confeſſariis vel in proximiores Eccleſias ſæpius viſitandas, vel etiam in preces, aliave pia opera maxime apud Senes, debiles, operarios, ac opifices ex labore quotidiano victitantes. Reſpond. III. Si poſt annum Sanctum Romanum ad inſtantiam Nuntiorum, ſeu Epiſcoporum alibi conceditur Jubilæum, ibique pro lucrandis indulgentiis præſcribuntur viſitationes repetitæ certarum Eccleſiarum, ſolent hæ viſitationes ad minorem numerum reſtringi, ſi fiant cum Proceſſionibus, quam ſi contingerent ſine iſtis. Sic vidi in praxi obſervari præcedenti Jubilæo anno 1700. ubi in aliquibus Diœceſibus una Proceſſio ab aliqua communitate inſtituta æquivalebat tribus, alibi quatuor viſitationibus particularibus, ita, ut loco quindecim viſitationum particularium ſufficerent quatuor, vel quinque, proceſſionaliter inſtitutæ. Et tali modo etiam obſervatur Romæ in anno Sancto; ubi, etſi alias deberent quatuor Eccleſiæ ſpecificatæ viſitari trigeſies; ſi tamen Religioſi Proceſſionem inſtituant, ſufficit terna, & apud alias Communitates ſtudentium quaterna talis viſitatio, prout colligitur ex declaratione Clementis X. emanata pro Jubilæo anno 1675.

Quæres II. Qualiter ſint perſolvendæ preces in viſitatione Eccleſiarum requiſitæ? Reſp. I. Preces in Bulla Jubilæi, quando viſitantur Eccleſiæ, requiſitæ debent perſolvi ad mentem Summi Pontificis: non eſt autem neceſſe, ut ſub oratione exprimatur finis Summi Pontificis ſpecifice, ſed ſufficit in genere orare ad eam intentionem, quam requirit Pontifex pro lucrando Jubilæo. Ita cum Boſſio, Sanctarello, Quarto, & Paſqualligo, Dominicus Viva hic *quæſt.* 8. *art.* 5. *num.* 6. Ratio eſt: quia per illam intentionem genericam eo ipſo ſaltem implicite oratio dirigitur ad finem a Pontifice intentum. Reſp. II. Si certæ, & ſpecificæ preces in Bulla Jubilæi ſub viſitatione Eccleſiarum non determinantur, tunc equidem Suarez, Henriquez, Bonacina, & alii probabiliſſime exiſtimant, ſufficere quaſcunque minimas, præſertim, ſi attenta mente perſolvantur; cum adhuc ſalvetur vera perſolutio alicujus orationis; eſt in praxi merito conſulenda eſt tanquam ſecurior ſententia Rodriquez, Coninch, & Dominici Viva requirentium orationem congruam tanquam medium magis proportionatum ad obtinendum finem a Pontifice intentum. Profecto Doctores teſte P. Kaznenberger *Tr. de indulgentiis. part.* 3. *quæſt.* 10. ſuadent communiter, ſi aliud pro recitatione ſub qualibet viſitatione in Bulla non præſcribitur, ut ſaltem ſex Pater, & Ave cum Credo recitentur. Reſp. III. Preces ſub viſitatione Eccleſiarum faciendæ debent perſolvi cum ea attentione, quæ requiritur ad ſubſtantiam Orationis, de qua in Tractatu de Horis Canonicis; unde ſaltem probabili periculo invaliditatis exponit ſuum Jubilæum ille, qui voluntarie, & deliberate ſub his precibus requiſitis mente diſtractus exiſtit per notabilem requiſitæ Orationis partem. Porro, ſi quis Eccleſiam, ut has preces perſolvere valeat, amplius ingredi nequeat, puta, dum jam oſtium invenit clauſum, teſtibus Suarez, Lugo, & Diana, ac conformiter jam dictis de indulgentiis in communi, ſatisfacit orando ad oſtium; quoniam adhuc moraliter cenſetur preces perſolvere in Eccleſia.

Quæres III. Qualis ſit danda eleemoſyna, ſi ejuſdem elargitio in Bulla Jubilæi deſideratur, prout requiri ſolet in Jubilæis extraordinariis, quæ tempore Coronationis Pontificis, aut pro ſublevanda extraordinaria neceſſitate Eccleſiæ conceduntur? Reſp. Equidem, ſi non expreſſe aliud inſinuatur in Bulla, quamplures DD. æque defendere hic, uti præcedenter de precibus ob paritatem rationis; nimirum ſufficere eleemoſynam quamcunque. Interea tamen loquendo in praxi prudenter diſcurrit quod divites La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1427. ponendo ſequentia vix non in omnibus verbis formalia: *Si Bulla nihil determinet, ſufficere eleemoſynam quantamcumque parvam etiam pro quovis divite, docent Diana, Fauſtus, Rodriquez, Lea, & alii. Econtra Navar. Cordub. Regin. & Aloza probabiliter volunt, dandam proportionate ad perſonæ facultates. Et licet Bullæ modernæ dicant:* prout unicuique devotio, & charitas ſuggeſſerit: *nihilominus Zech, Pourre, & alii adhuc ajunt ſufficere quantumcumque parvam. ſed alii melius dicunt, ſimul habendam eſſe rationem dictaminis interni plus, minuſve ſuadentis. Et quia L. ſi oleum. ff. de dolo. habetur, minima non eſſe conſideranda, recte ſubinfert Dominicus Viva q.* 8. *art.* 6 *quando aliquid committitur arbitrio operantis, non ſufficere quidvis minimum, ſed menſurandum eſſe ſecundum Regulas prudentiæ. Quinimo, ſi in Bulla talis extraordinarii Jubilæi poneretur hæc Clauſula:* juxta cujuſvis facultatem, *dives utique deberet plus dare, quam alius.* Ita ille merito ſequendus; cum ipſa praxis doceat, quod divites (niſi omnino fuerint Euclliones) etiam de facto ſoleant ordinarie, & communiter plus dare, quam alii minus habentes, alias ſibi timentes de non lucrando Jubilæo, ſi e. g. tantummodo ad eum finem darent unicum obulum, vel crucigerum, prout pariter advertit Van Ranſt *de Indulgent. q.* 7. *n.* 24. *ac ſeqq.* Porro per pauperes, quibus eleemoſyna danda, poterunt hic etiam merito intelligi egentes neceſſariis ad conſervandum ſtatum: item Eccleſiæ, aliave loca pia vere indigentia luminaribus, ornamentis, ædificiis, ſuſtentatione &c. uti cum Nav. Lug. Sanch. Diana, & Bellagamb. advertit La Croix. *loc. cit. n.* 1429.

Quæres IV. Quomodo ſit obſervandum jejunium, ſi illud requiritur, prout ſit in Jubilæis extraordinariis tempore Coronationis novi Pontificis, aut in gravi neceſſitate Eccleſiæ? Reſp. Obſervandum eſſe jejunium eo modo, quem ſingulæ Provinciæ tenent illo tempore quoad alia jejunia: conſequenter nec impedit illud collatiuncula de nocte, nec potus, nec modicum quid ſumptum intra diem. Ita apud La Croix, Sanchez *in Decalogum lib.* 4. *cap.* 11. & Franciſcus Bellagambe *de Jubilæo p.* 3. *ſect.* 5. *quæſt.* 1. Ratio eſt: quia etiam alias, ſi Eccleſia jejunium præcipit, illud injungit juxta modum in illis Regionibus conſuetum: & hinc in vigiliis Germani comedunt adhuc ova, atque lacticinia, prout utique etiam facere poſſunt tempore Jubilæi. Porro cum jejunium requiratur tanquam conditio ſine qua non, ad id, ſuppoſito, quod Jubilæum illud, in quo præſcribitur, lucrari velint, adſtringuntur etiam illi, qui alias ad jejunium eccleſ. non ſunt obligati, uti pueri, ſenes, itinerantes, laborantes, ac infirmi, niſi hæc jejunia in aliud opus pium a Confeſſariis commutentur. Quæ tamen jejunii commutatio in aliud opus pium non debet facile fieri, niſi id obſervari nequeat abſque notabili incommodo, uti contigere poteſt apud valde infirmos, & ex

iti-

itinere, vel labore notabiliter fatigatos. Ita recte annotat Dominicus Viva hic *q.* 8. *art. ult.* præſertim *n.* 4. qui exinde eodem articulo accurate ſubjungit, quod ſi jejunium Jubilæi incidat in aliquod feſtum principale alicujus civitatis, non illico debeat illud commutari in aliud opus pium, v. g. in eleemoſynam, ſed potius ab Epiſcopo transferri ad alium diem hebdomadis non impeditum: nam ſic Eccleſia etiam practicat in aliis jejuniis, ſi incidant e. g. Vigiliæ in diem Dominicam, aut in aliquod principale Feſtum. Quinimo teſte Van Ranſt hic *q.* 7. *num.* 22. Urbanus VII. ſimile Jubilæum anno 1634. concedens tempore Paſchali etiam ibi conſueta impoſuit jejunia.

Quæres V. An, ſi pia opera ſuperius mentionata, quæ pro Jubilæo lucrando injunguntur, jam ſint alias debita, tales nihilominus ſatisfaciant Bullæ Jubilæi per eadem opera, ſicque per ipſa adhuc obtinere poſſint indulgentias Jubilæi? Caſus emergentes ſunt varii: puta, poteſt quis eſſe jam aliunde obligatus ad viſitandam Eccleſiam, ut die Dominica audiat Miſſam ibidem, vel poteſt eſſe adſtrictus ad jejunandum vi Voti, aut Præcepti Eccleſiaſtici &c. Quæritur ergo, an nihilominus per ſimilem viſitationem Eccleſiæ, vel jejunium, quis ſatisfaciat Bullæ Jubilæi extraordinarii, & lucretur indulgentias inibi contentas? Reſp. a potiori loquendo, & niſi contraria mens Summi Pontificis ex ſpecialibus circumſtantiis deſumatur, talem per mentionata opera aliunde debita ſatisfacere, & lucrari indulgentias Jubilæi. Ita Sabinus Bononienſis *part.* 2. *tract.* 65. *q.* 29. & La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1425. ac teſte eodem communis, præſertim ſub his terminis. Ratio fundamentalis eſt; quia ex una parte potuit ſupremus Chriſti in terris Vicarius Pontifex indulgentias tales intuitu hujus operis alias debiti concedere: quæ enim in hoc implicantia? Et ex altera parte, cum non reſtrinxerit expreſſe Bullam ad opera præciſe ſupererogatoria, ſed abſolute conceſſerit cum his operibus, oportet ordinarie mentem ejuſdem in cauſa hac favorabili ſic interpretari, quod nimirum dederit eas indulgentias, ſi allegata opera peragantur, ſive dein eadem alias jam ſint debita, ſive non; nam beneficium ſupremi Principis patitur largam interpretationem. *Leg. Beneficium. ff. de Conſtit. Princip.* niſi aliunde ſit ratio reſtringendi, vel ſpecialiter in Reſcripto aliquo conſtet de mente contraria ejuſdem. Accedit, quod dum in Jubilæo illo extraordinario injunguntur jejunia, iiſdem contentus ſit Pontifex ad obtinendas indulgentias juxta communem, quamvis dicta jejunia incidant in quatuor tempora, vel in dies Vigiliarum, vel in Quadrageſimam, ubi alias eſt obligatio jejunandi, quod utique ſignum eſt, non requiri a Summo Pontifice ordinarie opera ſupererogatoria, ſeu alias indebita. Sic etiam utique cenſetur quis ſufficienter viſitaſſe Eccleſiam ſuam Parochialem, etſi aliunde fuiſſet obligatus eam adire pro eo tempore, puta feſtivo ad audiendam Miſſam, quæ alibi non amplius celebratur. Nec dicas: non obtinet aliquis indulgentias Jubilæi per illam eleemoſynam, quam alias elargiri debet ex juſtitia: ergo per opera alias debita non acquiritur Jubilæum. Reſpond. enim concedendo antec. in caſu ſpecificato, & quoad ſimiles obligationes ex juſtitia: nego tamen exinde conſequentiam, & paritatem quoad alios caſus, in quibus non invenitur aliqua ſpecialis ratio. Diſparitas eſt, quod illa ſolutio debiti ex juſtitia tollat rationem eleemoſynæ proprie dictæ, utpote cum datio eleemoſynæ non ſit reſtitutio, ſed potius aliqua gratuita donatio: econtra vero jejunium exhibitum, quia præceptum eſt (idem dic proportionaliter de aliis ſimilibus piis operibus) non tollit rationem jejunii. Unde notanter diximus *a potiori loquendo*, & niſi contrarium *ex ſpecialibus circumſtantiis* colligatur (uti colligitur in materia Juſtitiæ) poſſe in ordine ad indulgentias Jubilæi obtinendas ſatisfieri per opera aliunde debita, loquendo de operibus, quæ ſunt in enumeratione caſuum comprehenſa.

QUÆSTIO X.

De Facultate abſolvendi a reſervatis tempore Jubilæi.

SUMMARIUM.

114. *Tempore Jubilæi ſolet Confeſſariis concedi poteſtas abſolvendi a reſervatis,*
115. *Et commutandi vota.*
116. *Jubilæum non poſſe bis obtineri, eſt probabilius.*
117. *Nec etiam in duobus locis.*
118. *Quamvis non deſint oppoſitum tenentes.*
119. *Valida eſt abſolutio a reſervatis, obtenta in Jubilæo ab habente animum adimplendi opera præſcripta, licet poſtea hæc non peragat.*
120. *Secus, ſi non habuiſſet animum ea implendi.*
121. *Utrum abſolutus a reſervatis peccet mortaliter, ſi poſtea non præſtet opera Jubilæi?*
122. *Virtute Jubilæi, poteſt quis abſolvi a reſervatis oblitis ex jam peracto.*
123. *Hoc ipſum tenent aliqui de commutatione votorum.*
124. *Alii vero negant.*
125. *Probabilius eſt, in Jubilæo concedi facultatem abſolvendi ab Hæreſi, niſi excipiatur.*
126. *Idque probatur multipliciter.*
127. *Et confirmatur.*
128. *Solvitur ratio oppoſitæ ſententiæ.*
129. *Reſpondetur ad Declarationes SS. Pontificum.*
130. *Excepta Hæreſi non cenſentur excepti caſus Hæreſin ſapientes.*

114. PRo majori intelligentia ſequentium eſt notandum, quod tempore Jubilæi præter Indulgentias plenarias, omnibus Fidelibus opera præſcripta rite peragentibus conceſſas, duplex communiter poteſtas reſpectu eorum concedi ſoleat Confeſſariis, quos ipſi ex approbatis ab Ordinariis locorum elegerint. Prima eſt, quod hi poſſint eos pro ea vice, & in foro conſcientiæ tantum, abſolvere ab omnibus cenſuris, & peccatis, etiam reſervatis tum a locorum Ordinariis, tum a Summo Pontifice, ac etiam contentis in Bulla Cœnæ Domini: dummodo non ſint publice denunciati, inciſiſſe in aliquam ſententiam ſeu cenſuram excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti; nam tales expreſſe in Bulla excipiuntur, niſi infra tempus celebrationis Jubilæi ſatisfecerint. Solet etiam interdum expreſſe excipi crimen hæreſis, ut videre eſt in Jubilæo Innocentii X. anno 1648. die 11. Martii publicato, quod refert Gobat circa initium *Tractatus III. Quinarii*.

115. Altera facultas, conceſſa Confeſſariis, eſt, quod poſſint quæcunque vota ipſorum (Religionis, & Caſtitatis exceptis) in alia pia, & ſalutaria opera commutare. Ubi nomine *Caſtitatis* intelligitur Caſtitas perpetua, & integra, ut in ſimili dictum eſt ſupra *Tractat. VI. Diſt.* 3. *n.* 45. & 46. Non tamen ſolet concedi ulla facultas diſpenſandi ſuper aliqua irregularitate quomodocunque contracta, prout amplius ex verbis Bullæ cujuslibet Jubilæi patere poterit; nam illa nonnunquam alterantur. His prænotatis, pro ſolutione præcipuorum dubiorum, circa materiam præſentis quæſtionis occurrentium, ſit

116. CONCL. I. Probabilius eſt, quod Jubilæum ad duas hebdomadas extenſum non poſſit bis obtineri; ac proinde, qui intuitu ejus abſolutus a reſervatis hebdomada priori, non poſſit denuo hebdomada ſequenti reiteratis operibus abſolvi a reſervatis, in quæ noviter incidit. Ita Lugo *diſp.* 27. *de Sacram. Pœnit. n.* 121. citans Suarez, Sanchez, & alios. Filliucius *n.* 261. aſſerens, ita fuiſſe declaratum a Sacra Congregatione Concilii, anno 1620. & rurſus *num.* 278. ubi refert, ita reſpondiſſe Clementem VII. ac noviſſime Sannig *loc. citat. num.* 15. Fundatur hæc ſententia præter allatas jam Declarationes: in eo: quia Indulgentia tantum valet, quantum ſonat Bulla; atqui Bullæ Jubilæorum utuntur cauſa disjunctiva: *Qui prima, vel ſecunda hebdomada*: & infra:

Al-

Alterius ex duabus bebdomadis; ergo non niſi disjunctive poterit Jubilæum obtineri prima, vel ſecunda bebdomada, & conſequenter non bis, ſeu copulative in utraque.

117. Atque hinc ulterius infertor, quod, ſi quis io uno loco, v. g. Salisburgi, lucratus eſt Jubilæum, ibi prius publicatum, & poſtea veuiat Friſingam, ubi ſerius idem Jnbilæum publicatur; non poſſit ſecundo idem Jubilæum lucrari, & abſolvi a reſervatis: qnia, licet locus ſit diverſus; Jubilæum tamen eſt idem. Lugo *loc. cit. num.* 121.

118. Additur notanter in Concluſione, *probabilius eſt*. Quia non deſunt Doctoses, qui affirmant, poſſe Jubilæum ſæpius, atque in utraqne bebdomada obtineri, ſi opera præſcripta repetantur, eo quod Beneficinm Principis ſit latiſſime interpretandum, quando non tendit in præjudicium tertii. Henriquez *lib. 7. de Indulgentiis, cap.* 11. *numer.* 1. & noviſſime Gobat *Tract.* 3. *Quinarii*, *num* 92. *& ſeqq.* citans plures alios; ac proinde *num.*256. inferens, quod prima hebdomada abſolutus a cenſuris, ſi reincidat in illas, poſſit ſecunda hebdomada denuo abſolvi repetitis operibus: quorum ſententiam Lugo *cit. num* 122. probabilem cenſet, etſi noſtram appellet probabiliorem.

* Ex qua ultima doctrina etiam Sanchez apud La Croix *lib.*6. *part.*2. *num.*1450. deducit, multo magis, & a fortiori quempiam ſæpius a peccatis reſervatis, ſeu cenſuris abſolvi poſſe intra ſpatium unius, nimirum illius ſeptimanæ, qua quis peragit opera ratione Jubilæi præſcripta; atqne hanc ſententiam valde favorabilem ſaltem procedere putant uſque ad illud tempus, qno qnis ultimum opus in Jubilæo præſcriptnm complevit. Quinimo Cardinalis de Lugo, & Caſtropalao idem reſpectu unius ſeprimanæ defendunt, etiamſi primis diebus illius ſeptimanæ quis jam abſolviſſet omnia opera pro Jubilæo præſcripta; quia (inquiunt) pro favosibus Jubilæi acquirendis ad minus videtur cuilibet aſſignata una tota ſeptimana; quoniam Bulla Jubilæi abſolute concedit favores Jubilæi opera præſcripta peragentibus una ex deſignatis ſeptimanis. Altera autem verba; *pro hac vice tantum abſolvas &c.* ſi in aliqua Bulla Jubilæi reperiantur, non videntur referri *ad actum abſolvendi*, quaſi nimirum quis unica tantum vice abſolvi poſſet a cenſuris, & caſibus reſervatis, ſed *ad tempus Jubilæi*, nimirum, quod ſimilis poteſtas abſolvendi a cenſuris, & peccatis tantum duret tempore Jubilæi; non autem ultra.

Aſt dices, apud Filliucium reperiri contrariam huic ſententiæ declarationem S. Congregationis, volentis ſemel tantum acquiri poſſe indulgentiam per Jubilæum conceſſam, & NB. ſemel tantum quempiam poſſe a reſervatis abſolvi. Reſpondet ad hanc declarationem Gobat, & Diana apud Dominicum Viva *tract. de Jubilæo quæſt.*6 *art. ult.* prope finem, non conſtare authentice de eadem. Ego vero (ut verum ingenue fatear) in reverentiam hujus declarationis, quæ pariter allegatur a Van Ranſt *loc. cit. quæſt.*5. *nu.* 15. & cui acceduns alia gravia fundamenta apud Viva *loc. cit.* videnda, via amplius auderem, ſuppoſito, quod quis intra illam ſeptimanam jam fuerit *complete* Jubilæum lucratus, & primum poſtea commiſeret de novo caſum reſervatum, practicare ſententiam Cardinalis de Lugo, ac Caſtropalao, niſi aliunde doceat, hanc declarationem, cujus valorem, ac ſubſiſtentiam alii graves DD. pro viribus defendunt, non eſſe authenticam. *

119. CONCL. II. Valida eſt abſolutio illius, qui animo adimplendi omnia requiſita pro lucrando Jubilæo, die Lunæ alterius hebdomadæ confeſſus eſt peccata reſervata, & ab eis, atque annexis cenſuris, etiam Papæ reſervatis, obtinuit abſolutionem pro Foro conſcientiæ, licet poſtmodum opera præſcripta implere negligat. Ita Zerola *part.*2. *Praxis Epiſcopalis*, *verſ. Abſolutio*, *quæſt.* 11. Lugo *diſp.* 20. *de Sacram. Pœnit. num.*100. Sanchez *lib.* 4. *in Decalog. cap.*54. *nu.*42. Bonacina *diſp* 5. *de Sacram. Pœnit. quæſt.*7. *punct.*5. §. 5. *nu.* 16. citans inſuper Suarez, Vaſquez, & alios: quamvis nonnulli velint, in tali caſu cenſuras, earumque reſervationem redire. Ratio Concluſionis eſt: quia abſolutio ejuſmodi fuit data omnino abſolute, non autem ſub conditione de futuro, ergo ſemel habita, ſimpliciter tenet. Accedit, quod pœnitens cum intentione peragendi omnia requiſita confeſſus, rite fuerit diſpoſitus pro recipienda abſolutione ab omnibus peccatis, & cenſuris etiam reſervatis virtute Jubilæi, quod lucrari vere intendebat; nam in ordine ad iſtud obtinendum Papa conceſſit facultatem abſolvendi a reſervatis.

120. Additur notanter, *qui animo adimplendi omnia &c.* Nam deficiente intentione adimplendi opera ad Jubilæum requiſita ex parte confitentis, deficit quoque facultas abſolvendi a reſervatis: ex parte Confeſſarii; cum ipſam Pontifex ſolum conceſſerit in ordine ad conſequendum Jubilæum, ac proinde defectu poteſtatis abſolutio illa nunquam fuerit valida. Lugo, Bonacina, *ubi ſupra*, cum aliis.

121. Variant autem Doctores, utrum in priori caſu pœnitens graviter peccet, ſi poſtquam tempore Jubilæi obtinuit abſolutionem a reſervatis, mutato animo non præſtet opera præſcripta, ſicque Jubilæum lucrari negligat. Et quidem Suarez *diſp.*31. *de Pœnit. ſect.* 4. *num.*5. arbitratur, talem graviter peccaturum. Econtra Sanchez *loco citato numero* 54. Lugo, Bonacina, *ubi ſupra*, Gobat *cit. tract.* 3. *num.*262. & alii, probabilius eſſe cenſent, talem non peccaturum mortaliter: nam, ex quo bona fide petiit, & accepit abſolutionem a reſervatis, non apparet ſufficiens fundamentum inducendi obligationem ſub mortali ad præſtanda cætera opera; cum nulli gravem injuriam inferat, ſibique potiſſimum noceat non lucrando Jubilæum, ad quod nulla lege ſub mortali obligatur.

122. CONCL. III. Qui confeſſus eſt Tempore Jubilæi animo illud lucrandi, atque ex oblivione omiſit confiteri peccatum reſervatum, vel cenſuratum, poteſt peracto Jubilæo ejus abſolutionem obtinere a ſimplici Confeſſario. Ita Lugo *cit. diſp.* 20. *numer.* 99. Filliucius *tract.* 8. *cap.* 10. *de Jubilæo*, *num.* 279. Sannig *loc. cit. numer.* 17. Suarez, & alii. Ratio eſt: quia per abſolutionem tempore Jubilæi generaliter, & abſolute datam, jam cenſetur ablata reſervatio pro oblitis; & conſequenter poſtea ab his poteſt abſolvere ſimplex Confeſſarius.

123. Ex hoc ipſum non pauci Doctores extendunt etiam ad commutationem votorum, ita ut ille, qui præſtitit opera pro conſequendo Jubilæo præſcripta, poſſit tranſacto etiam tempore Jubilæi votorum antea factorum commutationem petere, atque obtinere a quovis Confeſſario. Ratio eſſe poteſt: quia, qui ſemel lucratus eſt Jubilæum, acquiſivit jus ad obtinendas omnes gratias Jubilæi, etiam pro tempore ſequenti, ſi eas pro tunc petere fuit oblitus; & conſequenter, ſicut poſtea poteſt obtinere abſolutionem a reſervatis, ita & commutationem votorum. Ita Sanchez *lib.* 4. *in Decalog. cap.* 54. *numer.* 39. Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jur. cap.* 40. *num.* 109. Gobat *loc. cit. num.* 243. citans plures alios.

124. Fatendum tamen, quod Suarez *lib.*6. *de voto*, *cap.* 16. *num* 14 & Bonacina *diſput.* 4. *in Decalogum*, *quæſt.* 2. *punct.* 7. § 3. *num.* 14. & quidam alii, negent, commutationem votorum fieri poſſe poſt peractum tempus Jubilæi, niſi hæc pro tunc jam fuerit inchoata, ſicque perpetuata juriſdictio delegata Confeſſarii, dicendo v. g. *Commuto tua vota in ea opera, quæ poſtmodum ero deſignaturus*. Alioquin vero (inquiunt) tranſacto tempore Jubilæi, expirat juriſdictio Confeſſarii. Neque enim eſt paritas inter abſolutionem a reſervatis, & commutationem votorum: nam illa jam abſolute, & ſine aliqua conditione, facta fuit ipſo tempore Jubilæi: non ſic commutatio votorum, niſi in caſu jam excepto.

* Porro, cum in poteſtate commutandi Vota, tempore Jubilæi conceſſa, excipiantur Vota perpetuæ Caſtitatis, & Religionis, videndum in materia de Votis *tract.* 6. *diſt.* 3. *quæſt.*3. *ac* 4. *cum ſequent*, quænam proprie cenſeantur Vota perpetuæ Caſtitatis, & Religionis: nam ſi non ſint proprie talia, ita, ut in ipſis etiam Religioſi Mendicantes extra Jubilæum virtute ſuorum privilegiorum diſpenſare valeant,

pariter eadem Vota alii Confeſſarii alias non privilegiati commutare poſſunt in Jubilæo illo, in quo generaliter conceditur poteſtas commutandi Vota exceptis Religionis, & perpetuæ Caſtitatis &c. Subjungunt Dominicus Viva *de Jubilæo quæſt.* 12. *art.* 2. *num.* 7. *ac* 8. Et la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1462. poſſe commutari Vota perpetuæ Caſtitatis ab impuberibus emiſſa, non obſtante, quod in Bulla Jubilæi excipiantur Vota perpetuæ Caſtitatis. Ratio ipſorum eſt: quia impuberes præſumuntur non perpendiſſe ſufficienter matura deliberatione ſtatum perpetuum Caſtitatis, hinceque eorum Vota non comprehenſa ſub reſervatione Bullæ. Profecto impuberes juxta *cap. Atteſtationes de Deſponſat. impub.* nequeunt eligere Matrimonium; quia in ea ætate non præſumuntur, quamvis cæteroquin ſuo modo poſt Septennium jam capaces rationis, deliberatione NB. ſufficienter matura perpendere ſtatum perpetuum tam gravis obligationis. *

125. CONCL. IV. Quando in Bolla Jubilæi datur Confeſſariis facultas abſolvendi pro Foro conſcientiæ ab omnibus cenſuris, & peccatis, *quantumvis gravibus, & enormibus, etiam in litteris die Cœnæ Domini legi ſolitis, & aliàs quomodocumque reſervatis*; probabilius eſt, etiam concedi facultatem abſolvendi ab Hæreſi, niſi hæc expreſſe excipiatur. Ita Filliucius *citat. tract.* 8. *capit.* 10. *numer.* 265. aſſerens, ita fuiſſe reſponſum in Sacra Pœnitentiaria 1617. occaſione Jubilæi tunc promulgati. Zerola *part* 2. *Praxis Epiſc. verſ. Abſolutio, quæſt.* 8. *concl.* 4. citans Scotum *diſt.* 22. *quæſt.* 2. *art.* 3. Corduba, *in Summ. quæſt.* 8. Fagundez, Lugo, Azorius, pluresque alii, ac noviſſime Gobat *cit. Tract.* 3. *Quinarii*, n. 248. & *ibi in Appendicula*; quamvis etiam multi teneant oppoſitum, ut videre eſt apud Barboſam *part.* 2. *de Offic. & poteſt. Epiſcop. alleg.* 40 n. 31.

126. Ratio Concluſionis eſt: quia verba generalia generaliter ſunt intelligenda; ſimulque negari nequit, quin Hæreſis connumeretur inter caſus Bullæ Cœnæ Domini. Deinde cauſa motiva, ob quam Pontifex per Bullam Jubilæi ſolet Confeſſariis concedere ampliſſimam illam facultatem abſolvendi, ſolet aſſignari iſta; quia videlicet Sanctiſſimus Dominus Papa *cupit omnes Chriſti Fideles participes fieri hujus pretioſiſſimi Theſauri*, ſeu Jubilæi: atque etiam lapſus in Hæreſim, & de hac vere pœnitens, & contritus, pertinet ad Chriſti Fideles: cur igitur is ſolus de mente Pontificis non poterit particeps fieri tanti Theſauri, niſi expreſſo excipiatur? Notum quippe eſt, quod beneficium Principis, nulli tertio præjudicans, ſit largiſſime interpretandum, ut *c. Olim de Verb. ſignif.* & quod favores ſint ampliandi, non reſtringendi, juxta *Reg.* 15. *Juris in* 6. cum ſimilibus.

127. Accedit, quod, ſi Papa a tam generali, & favorabili conceſſione velit eſſe exceptum crimen Hæreſis, ſoleat illud expreſſe excipere, prout ſæpius factum eſſe oſtendit Gobat, *ubi ſup.* ergo, quando illud expreſſe non excipit, cenſetur per verba tam generalia, atque intuitu Jubilæi, velle dare Confeſſariis poteſtatem abſolvendi etiam a crimine hæreſis pro Foro Conſcientiæ, *arg. c. quia circa de Privileg.* ibi: *Cum nihil exceperit, & poterat excepiſſe*; ſicut jam fecerant alii Pontifices, quando hoc crimen voluerunt eſſe exceptum.

128. Nec obſtat ratio Doctorum oppoſitæ ſententiæ, ſeſe fundantium in gravitate, & rigoroſa reſervatione Hæreſis: unde (inquiunt) hoc crimen non venit in generali conceſſione abſolvandi, cum ſit ſpeciali nota dignum, juxta *Reg.* 81. *Juris in* 6. *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.* Nam contra eſt: quia, licet ſit opinio multorum Doctorum, non venire in generali conceſſione Caſuum Bullæ Cœnæ crimen Hæreſis, propter ejus enormitatem; tamen id nullo jure probatur, & alioquin Viri etiam doctiſſimi contrarium ſentiunt; quod, & in uſum & praxin, reducitur Romæ in ſacra Pœnitentiaria, ut inquit Filliucius *loc. cit.* atque intrepide, ſingulariter a Confeſſariis Septentrionalibus, ubi impune graſſantur Hæreſes, in uſum deduci poſſe, notat Gobat *cit. num.* 249. *circa finem.* Accedit, quod ſi vera eſſet oppoſita ſententia, non niſi ſuperflue, & nugatorie quidam Pontifices expreſſe crimen Hæreſis excepiſſent, utpote quod per ſe, & aliunde jam fuiſſet ſufficienter exceptum.

129. Afferuntur quidem in favorem oppoſitæ ſententiæ nonnullæ Declarationes Sanctorum Pontificum, uti videre eſt apud Barboſam *cit. num.* 31. Verum reſpondet Diana *part.* 1. *tract.* 5. *reſolut.* 1. poſt Fagundez, quod de illis non conſtet authentice. Certa Reſponſio Sacræ Pœnitentiariæ, per Filliucium adducta, ſtat in oppoſitum. Quod ſi revera tales declarationes Pontificiæ emanarint, non erit locus dandus noſtræ ſententiæ: niſi dici poſſit, quod dictæ Declarationes emanarint a Pontificibus circa proprias ſuas Bullas; aut quod ipſæ reſtringantur intra limites Hiſpaniæ, aliorumque locorum, ubi viget Officium S. Inquiſitionis, ad cujus inſtantiam dictæ Declarationes emanarunt, ut patet ex verbis Decreti a Diana, *ubi ſupra*, relati.

* Oppones Decretum S. Congregationis ſub Alexandro VII. 15. Maii anno 1656. editum ſequentis tenoris: *Cum crimen hæreſis præ cæteris graviſſimum ſpeciali nota dignum ſit, decrevit facultatem abſolvendi ab hæreſi NB. in Jubilæis, vel aliis ſimilibus Conceſſionibus non cenſeri comprehenſam, niſi præciſis verbis concedatur facultas abſolvendi ab hæreſi.* Reſp. ad hunc textum, qui etiam pro fundamento in Jure Canonico *lib.* 5. *Decret. tit.* 7. §. 8. *n.* 400. adducitur, eundem eſſe intelligendum quoad loca, ubi hæreſes ſunt rariores, ac viget officium Inquiſitionis; non autem, ubi eæ impunite graſſantur, uti in Germania. Et ita etiam noviſſime reſolvit Van Ranſt *in ſuo Opuſculo de Jubilæo, Romæ impreſſo, & Benedicto XIII. Summo Pontifici dedicato q.* 10. *n.* 4. *

130. His addendum cum Diana *part.* 4. *reſolut.* 140. Gobat *loc. cit. n.* 250. & aliis, quod, licet quandoque in Bulla Jubilæi expreſſe excipiatur Hæreſis a generali facultate abſolvendi, non idcirco cenſeantur excepti alii caſus Hæreſin ſapientes: ut eſt lectio, ac retentio librorum hæreticorum una cum cæteris caſibus in primo Articulo Bullæ Cœnæ contentis. Nam talia delicta non poſſunt cum verborum proprietate dici Hæreſis.

* Quæres, quid proſit opinionum probabilitas ad lucrandas indulgentias, vel favores Jubilæi? ubi nota, quod favores Jubilæo annexi dicantur *Electio Confeſſarii, poteſtas abſolvendi a reſervatis, vel commutandi Vota &c.* qui favores expreſſi in Jubilæis extraordinariis, quin & in ordinariis anni Sancti quoad poteſtatem abſolvendi, & commutandi concedi ſolent, prout patet ex Bulla Clementis X. annectenda in Appendice poſt hanc quæſtionem. Hoc prænotato, ut quæſitum iſtud magis capiatur, ponuntur exempla in his quæſtionibus jam comprehenſa: e. g. diſceptatur inter Doctores, num anno Sancto ſint revocatæ indulgentiæ partiales, vel non? Item, num obtineantur indulgentiæ Jubilæi nec ne, ſi parum quid ex operibus injunctis intermittatur? Pariformiter controverti poteſt inter Doctores loquendo de favoribus Jubilæi, num ſub poteſtate abſolvendi, & commutandi tempore Jubilæi conceſſa hoc, vel illud in ſpecie comprehendatur, nec ne? &c. Poſito ergo, quod ego veriſimilius judicem, non revocari anno Sancto indulgentias partiales, vel valere eaſdem, etſi parum quidpiam ex operibus injunctis intermittam, aut loquendo de favoribus Jubilæi, comprehendi ſub facultate abſolvendi, vel commutandi etiam licentiam circa caſum inter DD. controverſum, ſicque abſolvam, vel commutem. In his, & ſimilibus caſibus quæritur, quid mihi proſit judicium meum ex ſimilibus probabiliſſimis fundamentis firmatum, poſito, quod a parte rei indulgentiæ partiales æque, ac plenariæ a Papa anno Sancto eſſent revocatæ, aut Pontifex etiam ob intermiſſionem levem operum injunctorum non concederet indulgentias, vel nollet ſub poteſtate abſolvendi a caſibus Bullæ Cœnæ comprehendere hæreſin? Ad quod

Reſpond. I. Opinionum probabilitas in ordine ad indulgentias Jubilæi, vel etiam alias in tantum prodeſt, ut is, qui juxta eandem operatur, non incurrat notam temeritatis, & conſequenter nec excommunicationem, aliaſve pœnas Eccleſia-

Digitized by Google

cleſiaſticas latas in illos, qui falſas indulgentias ſpargunt, & defendunt tanquam veras, alioſque ad eas inducunt. Ita communis, & ratio eſt, quia hæ pœnæ ſolummodo feruntur in illos, qui *ſcientes* indulgentias falſas jactant tanquam veras: tales autem, quibus ex valde gravi fundamento indulgentiæ apparent veræ, non habent ſcientiam de falſitate earum: ergo.

Reſp. II. Non deſunt aliqui AA. qui cum Amico *Tom.* 8. *E.* 21. *a n.* 47. & Dominico Viva *de Jubilæo q.* 3. *art.* 1. defendunt, opinionum probabilitatem conferre etiam ad obtinendas ipſas indulgentias, ita, ut ſi forſan ſequendo talem opinionem probabilem error contingeret, ipſemet Pontifex hunc errorem ſuppleret, adhuc eo non obſtante ex theſauro Eccleſiæ concedendo indulgentias: aſt communior Doctorum eſt contraria, ſemper ſibi perſuadens, Pontificem non alligaſſe valorem indulgentiarum opinioni eaſdem lucrantium, ſed ſuæ voluntati, & certis præfixis conditionibus: nam juxta commune: *Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant*: id eſt (uti loquitur D. Thomas) quantum ſonant arbitrio eas impertientis, & ad certas conditiones adſtringentis, quas concedens judicat affigendas, non vero quas lucraturus probabiliter putat attendendas.

Reſp. III. Loquendo de aliis favoribus Jubilæi tribuentibus Confeſſario facultatem abſolvendi, & Vota commutandi reſpectu eorum, qui Jubilæum lucrari intendunt, opinio probabilis in tantum prodeſt, ut attendendo præſertim ad principia reflexa moraliter certo Juriſdictionem tribuat tales favores exhibendi. Ita Viva *loc. cit. art.* 2. & La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1445. ac teſte ipſo communis. Ratio eſt: quia in Sacramento Pœnitentiæ error communis jus tribuit, quatenus Eccleſia ad evitanda multa incommoda, & præjudicia publica ſupplet in eo caſu defectum Juriſdictionis, eo ipſo tribuendo eam, quando prudenter judicatur adeſſe, prout fuſius, ſolide probat Dominicus Viva *loc. cit.* *

A P P E N D I X II.

Continens Bullam ſuſpenſivam tempore Jubilæi in anno Sancto: Item ſubjungitur notificatio Gratiarum, & Declarationum factarum occaſione Jubilæi Romæ celebrati, ac noviſſima Conceſſio Benedicti XIII. quoad Indulgentias pro defunctis applicandas, & alias pro vivis.

Bulla ſuſpenſiva Indulgentiarum Tempore Jubilæi Romani anno 1725. celebrati.

B E N E D I C T U S

Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Ad futuram rei Memoriam.

* *CUm Nos nuper ſancti Jubilæi celebrationem a vigilia Nativitatis Domini Noſtri JESU Chriſti proxime futuræ inchoandam, & uſque ad finem ſequentis anni duraturam univerſo populo Chriſtiano, de Venerabilium Fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium aſſenſu, indixerimus, ac omnibus utriuſque ſexus Chriſti Fidelibus vere pœnitentibus, & confeſſis, qui Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, nec non ſancti Joannis Lateranenſis, & ſanctæ Mariæ Majoris de Urbe Baſilicas viſitaverint, pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, Remiſſionem, & veniam conceſſerimus, prout in noſtris deſuper confectis litteris plenius continetur; cupientes, ut Chriſtianæ nationes ex omnibus terrarum Orbis locis in alma Urbe noſtra in Fidei, ac Religionis unitate congregatæ, eodem pietatis, ac devotionis ſpiritu Baſilicas prædictas, quo maximo fieri poterit concurſu, durante eodem Jubilæo, viſitent, & frequentent, multorum Romanorum Pontificum Prædeceſſorum noſtrorum exemplo adducti omnes, & ſingulas Indulgentias, etiam perpetuas, & peccatorum remiſſiones, ac facultates, & indulta abſolvendi, etiam a caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, etiam in litteris die Cœnæ Domini legi ſolitis contentis, quibuſvis Eccleſiis, Monaſteriis, Hoſpitalibus, etiam ſancti Joannis Hieroſolymitani, Domibus, Militiis, Ordinibus, etiam Mendicantibus, Congregationibus, Confraternitatibus, & piis locis, illorumque Ordinibus, Capitulis, Conventibus, Magiſtris, Superioribus, & tam ſæcularibus (quam quorumvis, etiam Mendicantium Ordinum Regularibus perſonis, Coroniſque, Granis, Imaginibus, Numiſmatibus ex metallo, ſeu quacumque alia materia confectis, tam ſingulariter, quam univerſaliter per quoſcunque Romanos Pontifices Prædeceſſores noſtros, ac etiam Nos, etiam ad inſtantiam Imperatoris, Regum, Ducum, aliorum Principum: aut ipſis etiam Imperatori, Regibus, Ducibus, & Principibus, vel aliis quacunque alia mundana, vel Eccleſiaſtica Dignitate, etiam ſpeciali nota digna, fulgentibus, etiam ad inſtar Jubilæi aut alias quomodocunque, & ex quibuſvis cauſis, & occaſionibus ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis clauſulis, & Decretis, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac alias quomodolibet conceſſas, & conceſſa, quorum omnium tenores, formas, derogationes, & decreta præſentibus pro expreſſis haberi volumus, Apoſtolica Auctoritate, de eorundem Fratrum conſilio, & aſſenſu, ac poteſtatis plenitudine ſuſpendimus, & ſuſpenſas, ac ſuſpenſa eſſe declaramus, eaſque, & ea, eodem anno durante, nulli prodeſſe, aut ſuffragari debere. Irritum quoque, & inane decernimus, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca per præſentes Auctoritate Apoſtolica præcipimus, & mandamus, ne interim aliæ, quam indicti a Nobis prædicti Jubilæi, indulgentiæ ſive publice, ſive privatim, quovis prætextu, ubivis locorum, & gentium ſub excommunicationis, eo ipſo incurrendæ, aliiſque arbitrio Ordinariorum infligendis pœnis publicentur, vel nuncientur, aut in uſum demandentur. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, nec non Eccleſiarum, Monaſteriorum, Conventuum, Ordinum, Congregationum, Hoſpitalium, Confraternitatum, Univerſitatum, Collegiorum, & Locorum, aliorumque prædictorum etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, privilegiis quoque, exemptionibus, ex indultis Apoſtolicis illis, eorumque Superioribus, & perſonis, ac aliis quibuſcumque per eoſdem Romanos Pontifices Prædeceſſores Noſtros, ac Nos, & dictam Sedem, ejuſque Legatos ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis clauſulis, & Decretis, & ex quibuſvis cauſis, conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiamſi in illis caveatur expreſſe, quod ſub ſimilibus, vel diſſimilibus ſuſpenſionibus nequaquam comprehendantur, niſi de illis ſpecialis, & individua mentio fiat, illis in ſuo robore permanſuris, ad effectum præmiſſum, hac vice duntaxat, ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Et quia difficile nimis eſſet præſentes quocumque, ubi illis opus fuerit, perferri, volumus earum exemplis etiam impreſſis, Notarii publici manu, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ obſignatis, eandem prorſus fidem in judicio, & extra ubique locorum adhiberi, quæ adhiberetur præſentibus, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ſuſpenſionis, declarationis, decreti, præcepti, mandati, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo Septingenteſimo vigeſimo quarto, pridie Nonas Julii, Pontificatus Noſtri Anno primo.*

P. M. Card. Prodatarius.
F. Card. Oliverius.

Viſa de Curia I. C. Archiep.
Amaſenus.

Regiſtrata in Secretaria Brevium.

Loco ✠ Plumbi.

L. Martinettus.

Hæc Bulla omnino convenit cum aliis duabus, quas Clemens X. *pro anno Sancto* 1675. & Innocentius XII. *pro anno Jubilæo* 1700. ediderunt, ubi iiſdem, ac Benedictus XIII. *pro anno* 1725. utuntur potiſſimum verbis in ſuſpenſione indulgentiarum extra Romam, prout omnes tres collationavi.

Ex quo etiam ad tollenda multa dubia recte ex Dominico Viva *Tract. de Jubil. quæſt. ult. art.* 1. *n.* 2. deducitur, quod ſiſtendo in allegata Bulla non aliæ anno Sancto 1725. intelligantur ſuſpenſæ indulgentiæ, quam quæ fuerant ſuſpenſæ præcedentibus duobus Jubilæis pro anno 1675. & 1700. Romæ durantibus; niſi Pontifex expreſſe ſe aliter declaret. Ratio aſſertionis eſt; quia dum alias Pontifices Succeſſores iiſdem, ac Anteceſſores utuntur verbis; etiam eodem modo veniunt intelligendi quoad illa verba. Idque præcipue locum habet, ſi in Bullis addant (prout faciunt in Jubilæo) ſeſe multorum Prædeceſſorum ſuorum veſtigiis inhærere. Hinc, quamvis, ſi volumus nuda verba noviſſimæ Bullæ ſuperius allegatæ inſpicere, videntur pariter ſuſpenſæ indulgentiæ plenariæ in articulo mortis, vel altaribus privilegiatis pro ſolis defunctis conceſſæ; Item illæ, quæ alias ſunt datæ pro Eccleſia Portiunculæ &c. Nihilominus quia Anteceſſores Pontifices, quorum veſtigiis ſe inhærere ait SS D. Benedictus XIII. expreſſe declararunt, ſe nolle ſub his ipſis verbis, & clauſulis ſuſpenſivis comprehendere allegatas proxime indulgentias, ſpeciali mentione dignas, uti præter alios in ſpecie de Portiuncula teſtatus eſt Innocent. XII. in Bulla. *Cum ob ſacri Jubilæi &c.* edita 21. Auguſt. 1699. pari modo intelligenda erunt eadem ipſamet verba quatenus ſunt inſerta noviſſimæ Bullæ ſuſpenſivæ Benedicti XIII.

Audiamus itaque declarationem Clementis X. quam poſt emanatam pro anno Jubilæo 1675. talem Bullam extra Romam ſuſpenſivam indulgentiarum poni fecit ſequentis tenoris.

Gaſpar Tit. S. Sylveſtri in Capite S. R. E. Presbyter
Cardinalis Carpineus SS. D. N. Papæ
Vicarius Generalis.

I. Cum Sanctitas Domini Noſtri, prout nobis vivæ vocis Oraculo mandavit, cupiat magis dilatari gratias conceſſas omnibus illis qui convenerunt, veniuntque Romam, conſecuturi pleniſſimum Jubilæum hujus anni Sancti, mandavit nobis exponere infra ſcriptas conceſſiones, declarando etiam illa, quæ in dubio erant, aut vocabantur, non ſine fidelium turbatione, & ſcrupulis Conſcientiarum; quarum paci, & quieti conſulturus Summus Pontifex hæc ſtatuit. Ut itaque Confeſſarii, & Operarii multiplicentur ad majorem commoditatem, & conſolationem fidelium utriuſque ſexus, in omni plenitudine paternæ Charitatis concedit amplam Facultatem Pœnitentiariis Baſilicarum D. Petri, S. Pauli, S. Joannis Lateranenſis, & S. Mariæ Majoris, ſive illi ſint ex numero antehac eſſe ſolito, ſive ex jam aucto, & deinceps augendo. Ad hæc eandem facultas datur Parochis tam Sæcularibus, quam Regularibus omnium Parochiarum Romæ (durante tamen Jubilæo anni Sancti) abſolvendi, videlicet in ordine ad lucrandum præſens Jubilæum, fideles ab omnibus ſententiis, & Cenſuris Eccleſiaſticis contra illos pronunciatis, & fulminatis a Sacris Canonibus, aut Judicibus quacunque de cauſa, & ab omnibus peccatis, & exceſſibus, ac delictis quantumcunque gravibus, & enormibus, etiam a Caſibus reſervatis non ſolum ab Epiſcopis, aut aliis a Prælatis inferioribus, verum etiam a Pontifice ipſo & a Sede Apoſtolica Cœnæ Domini, & in aliis quibuſcunque Conſtitutionibus Summorum Pontificum, in foro Conſcientiæ tantum: ubi tamen ſua Sanctitas declarat, ſe non intelligere, aut diſpenſare, nec dare facultatem diſpenſandi, aut habilitandi, & in priſtinum ſtatũ reſtituendi, quæ ad Irregularitatem publicam, aut occultam, vel notam, defectum, incapacitatem, & inhabilitatem quomodocunque contractum, ſpectant, ne quidem in foro Conſcientiæ. Neque vult ſua Sanctitas, ut præſens facultas illis ſuffragetur, qui a Summo Pontifice, aut Judicibus Apoſtolicis vel aliis Eccleſiaſticis excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti ſunt declarati, vel publice denunciati ob ſententias, & Cenſuras Eccleſiaſticas, quas incurrerunt; adeo ut iſti omnes abſolvi non poſſint, niſi prius ſatisfecerint, aut obedierint, & partes ſibi contrarias pacificas ante reddiderint: Ita, ut iidẽ Pœnitentiarii, & Parochi, durante hoc anno Jubilæi Sancto, commutare poſſint omnia vota (exceptis Caſtitatis, & Religionis) in alia opera pia: imponendo nihilominus hiſce fidelibus, & quibuſque aliis pœnitentiam ſalutarem, & alia opera pia, quæ iidem Confeſſarii præſcribent.

II Concedit pariter ſua Sanctitas Confeſſariis Religioſis cujuſcunque Ordinis, Congregationis, & inſtituti, qui a nobis, vel a noſtro viceſgerente ſunt approbati, aut deinceps approbabuntur, eandem facultatem paulo ante explicatam abſolvendi a Cenſuris, & Caſibus reſervatis, commutandi vota, modo ea non ſint ſubſtantialia Religionum, Ordinum, Inſtitutorum: imo & Religioſis Confeſſariis eadem datur facultas N B. reſpectu ſui Ordinis: & illis æque, qui modo Romæ verſantur, quam illis qui huc ſunt venturi hoc anno Sancto, ad quem ſe extendit tantum hæc facultas.

III. Ut etiam faciliteur iiſdem Religioſis conſecutio anni Sancti, & Jubilæi, tantique theſauri ſpiritualium gratiarum, & ut illi ſuo exemplo populum ædificent, compareantque debito cum decore, qui decet perſonas Deo dicatas; ſignificatur eiſdem, ſuam Sanctitatem contentam eſſe, ut illi viſitent quatuor Eccleſias aſſignatas ter tribus diebus continuis, aut interpolatis, una ſimul, aut quoad majorem partem euntes, & incedentes reſpectu eorum, qui in eodem Conventu, aut Domicilio verſantur, & ſic conſequantur Sanctiſſimum Jubilæum, ac ſi viſitaſſent eaſdem Eccleſias triginta vicibus aut diebus. Ut tamen obſerventur cætera, quæ in Bulla Jubilæi continentur, hortamur & Nos eoſdem Religioſos in Domino, ut incedant ſervato ordine quam modeſtiſſime, recitantes pſalmos, vel alias preces, & laudes divinas decantantes.

IV. Idem Indultum, ut viſitentur tamen quatuor diebus continuis, aut interpolatis eædem Eccleſiæ, concedit Summus Pontifex etiam alumnis, & convictoribus juvenibus, qui operam dant ſcientiis, & liberalibus artibus, & vivant in eodem convictu; modo & illi eant ſaltem quoad mediam partem, quos comitabitur Præfectus aut Rector, vel alii, qui eiſdem præſunt, ut eadem gratia fiat iiſdem Præfectis, Magiſtris, & Famulis; moneantur tamen hi omnes, ut ſervent modeſtiam, & ordinem inter eundum, orantes, vel pium quid tractantes. Regulares vero aliunde huc profecti ad lucrandum Jubilæum Sanctum, ſi voluerint ſe conjungere aliis ſuæ Religionis, eandem habebunt facultatem, & lucrabuntur Indulgentias, ſi eodem modo ter viſitaverint Eccleſias ſupradicto modo; ſi vero non poſſent expectare aliorum commoditatem, aut advenirent, cum alii lucrati ſunt Indulgentias, concedit ſua Sanctitas, ut illi quinquies viſitando Eccleſias per quinque continuos, aut interpolatos dies lucrentur eaſdem Indulgentias, quas fuiſſent lucrati viſitando per quindecim dies eaſdem Eccleſias, prout Bulla præſcribit. Conceditur etiam Congregationibus, & Confraternitatibus, quæ aliunde huc venerunt, ut ſimul, ſemel viſitando Eccleſias, & bis ſeparatim Fratres, aut Sorores ſatisfaciant viſitationibus præſcriptis in Bulla, ac ſi quindecies viſitaſſent.

V. Et cum maxime ſua Sanctitas ſecundum viſcera paterna compatiatur paupertati, ac multiplicibus miſeriis advenarum, eorumque plurimorum, qui non habent, unde ſe tamdiu alant, vel neque ſufferre poſſunt moleſtias tot viſitationum intra quindecim dies remittit arbitrio, diſcreto tamen, & prudenti dictorum Pœnitentiariorum, & Parochorum, ut quivis diſpenſet juxta cujuſvis pœnitentis indigentiam, & poſſibilitatem in aſſignando numero viſitandarum Eccleſiarum, dando eiſdem omnem facultatem circa id neceſſariam, & opportunam. Eodem modo quia cives, & incolæ Romani; qui inceperunt viſitare Eccleſias, ſed morbo impediuntur proſequi Sanctum opus, ne priventur fructu laborum inchoatorum, & piæ intentionis, qua aggreſſi ſunt opus, ne affligantur corpore; & animo, concedit eiſdem Pœnitentiariis, & Parochis Facultatem cõmutandi opera injuncta viſitandarum Eccleſiarum per triginta dies in alia, quæ viderint eſſe proportionata poſſibilitati dictorum civiũ, & incolarum infirmorum. Quodſi repente mors immineat, antequam obtineant hanc commutationem, concedit illis ſua Sanctitas Jubilæum, ac ſi omnia opera neceſſaria explevissent.

„ VI. Ut etiã finaliter tollatur omnis ambiguitas; & ut fide-
„ les

Digitized by Google

,, les ſint certi de Indulgentiis, quas poſſunt lucrari, declara-
,, mus una cum Oraculo ſuæ Sanctitatis, ut ſupra inſinuatum,
,, quod in ſuſpenſione Generali Indulgentiarum, quæ conti-
,, netur in Bulla data 5 Maii 1674. publicata vero 17. Septem-
,, bris ejuſdem anni, non intelligantur ſuſpenſæ indulgentiæ
,, Altarium privilegiatorum pro defunctis, neq; aliæ conceſſæ
,, eodem modo pro defunctis (verum illæ ſuſpenſæ habeantur,
,, quas ſibi poſſunt conſequi vivi, ut eas poſſint concedere ani-
,, mabus purgatorii per modum ſuffragii) & nec minus Indul-
,, gentiæ in articulo mortis, & facultates communicandi eas
,, aliis: Sicut nec ceſſant modo Facultates Sanctæ Inquiſitio-
,, nis, & officialium ejuſdem, aut Miſſionariorum, & Mini-
,, ſtrorum, qui ab eodem tribunali, vel a Congregatione pro-
,, pagandæ Fidei, vel cum auctoritate Apoſtolica ad id ſunt
,, deputati; & ſpecialiter facultates abſolvendi ab hæreſi illos,
,, qui abjurato errore redeuntes capaces earum gratiarum.
,, VII. Ut autem conſervetur pium inſtitutum, & conſue-
,, tudo viſitandi templa, in quibus celebratur comprecatio
,, quadraginta horarum, & præcipua ſanctuaria colendi in hac
,, urbe, concedit ſua Sanctitas, non obſtante ea generali indul-
,, gentiarum ſuſpenſione, ut indulgentias ſolidas conſequi poſ-
,, ſint fideles utriuſque ſexus, quas alias conſequebantur: Si
,, viſitent ſeptem Eccleſias, & ſcalam Sanctam diebus deter-
,, minatis, eo modo, & his cum conditionibus, quibus illæ fue-
,, runt conceſſæ, eaſdem lucrantur indulgentias. Quivis inſu-
,, per, qui viſitat templa, ubi habetur expoſitum Venerabile, &
,, eſt comprecatio quadraginta horarum Circularium, & Or-
,, dinariarum, quæ ſunt in publico folio a nobis exponendo,
,, & publicando hujus anni Sancti decurſu, ita, ut ibidem ali-
,, quo tempore inter preces detineatur, prout illi videbitur,
,, Confeſſione prius, & Sacra Communione peractis, aut ſal-
,, tem concepto firmo propoſito confitendi, lucrabitur is ſe-
,, ptem annorum Indulgentias, & totidem quadragenas toties,
,, quoties id præſtiterit.

Datum Romæ ex ædibus noſtris die 1. Febr. 1675. Jubilæi. *

* Huic Declarationi æque, ac ipſi Bullæ ſe conformarunt Innocentius XII. anno Jubilæi 1700. & Benedictus XIII. qui ultimus ſub num. V. adhuc liberalior noviſſime circa ſuſpenſionem Indulgentiarum ſequentem dedit Notificationem.

DECLARATIO.

,, Ex vivæ vocis Oraculo Sanctiſſimi Domini Bened. XIII
,, quoad Indulgentias in anno Sancto ſuſpenſas, facta per Fa-
,, bricium Paulucci S.R.E. Cardinalem, & ſanctitatis ſuæ Vi-
,, carium Generalem.
,, I. Ad tollendam omnem ambiguitatem, & ut fideles ſint
,, certi quoad obtinendas in anno Sancto Indulgentias, decla-
,, ramus, quod ſub ſuſpenſione Indulgentiarum in anno San-
,, cto non contineantur Indulgentiæ conceſſæ Altaribus pri-
,, vilegiatis, vel alias immediate pro defunctis. Intelliguntur
,, autem ſuſpenſæ illæ indulgentiæ, quas alias conſequi valent
,, vivi cum facultate applicandi eaſdem defunctis per modum
,, Suffragii.
,, II. Item in anno Sancto non ſunt ſuſpenſæ indulgentiæ
,, conceſſæ in articulo mortis, uti nec facultas haſce aliis
,, communicandi.
,, III. Præterea non ſunt ſuſpenſæ indulgentiæ, quæ conce-
,, di ſolent Cardinalibus Legatis, Nuntiis Apoſtolicis, & E-
,, piſcopis, ſive in uſu Pontificalium, ſive in danda Benedi-
,, ctione, vel in alia ſolita forma.
,, IV. Nec ceſſant ullo modo facultates Tribunalis S. Inquiſi-
,, tionis, atq; Officialium ejuſdem, ſive Miniſtrorum, ac Miſſio-
,, nariorum ab hoc ſacro tribunali, aut a Sacra congregatione
,, de propaganda fide, vel alias Authoritate Apoſtolica depu-
,, tatorum. Specialiter apud mentionatos non ceſſant faculta-
,, tes abſolvendi ab hæreſi illos, qui pænitentes eandem abju-
,, rant, ſeque dictæ abſolutionis capaces reddunt.
,, V. Ut etiam conſervetur devota conſuetudo viſitandi
,, principalia Sanctuaria hujus Urbis, ac SS. Sacramentum ſub
,, comprecatione 40. horarum expoſitum: pariter ut ſtabiliatur
,, pius uſus genuflexionis ad pulſum Salutationis Angelicæ,
,, ſua Sanctitas concedit ſequentes Indulgentias.
,, Illi, qui devote viſitant ſeptem Eccleſias, aut Scalam San-
,, ctam, vel templa, ubi ſunt Stationes, diebus, qui alias ſpecifi-
,, cantur, ſolitas lucrantur Indulgentias abſq; ulla diminutione.
,, Item, qui comitantur SS. Viaticum deportatum ad infir-
,, mos, vel ſi fuerint impediti, ſaltem mittentes illuc quodpiam
,, lumen, obtinent eas Indulgentias; quæ alias propterea a
,, Summis Pontificibus conceſſæ fuerunt.
,, Inſuper manent adhuc in ſuo vigore Indulgentiæ a ſua
,, Sanctitate conceſſæ Fidelibus, qui ad ſonitum campanæ ma-
,, ne, aut meridie, ſeu veſpere flexis genibus devote recitave-
,, rint Angelus Domini.
,, Finaliter illi, qui viſitant templa, ubi habetur expoſitum
,, Venerabile, & eſt comprecatio 40. horarum Circularium, ac
,, ordinariarum (quæ horæ indicantur in publico folio a nobis
,, expoſito, & adhuc per decurſum hujus Anni Sancti expo-
,, nendo) lucrantur Indulgentias 7. annorum, & totidem Qua-
,, dragenarum toties, quoties id præſtiterint, ſi tamen aliquo
,, tempore, prout ipſis in Domino videbitur, inter preces ibid.
,, detineantur, & Confeſſionem, ac SS. Communionem præmit-
,, tant, vel ſaltem firmum propoſitum confitendi concipiant.
,, Datum Romæ 10. Januarii 1725.

F. Cardinalis Vicarius.

Nicol. Antonius Canon.

Cuggio Secretarius.

Occaſione dictarum Declarationum quæres, an vi earum a ſuſpenſione Indulgentiarum in Anno Sancto intelligantur exemptæ Indulgentiæ ſeptem Eccleſiarum, & Stationum &c. ſi quæ tales reperiantur extra Romam pro vivis conceſſæ etiam plenariæ? Supponit hoc quæſitum, ſimiles Indulgentias ſuperiori declaratione Bened. XIII. *ſub. n. V.* adductas valere adhuc Romæ in Anno Sancto loquando tam de Indulgentiis Stationum, quam ſeptem Baſilicarum, nimirum Lateranenſis, D. Petri, D. Pauli, Sanctæ Mariæ Majoris, D. Laurentii, SS. Fabiani & Sebaſtiani, ac demum Sanctæ Crucis in Hieruſalem: nam quamvis verba Bullæ Jubilæum pro Anno Sancto annuntiantis, & *ſub Addit.* 1. allegatæ videantur velle, ubivis locorum generaliter, ſicque etiam Romæ eſſe ſuſpenſas indulgentias exceptis ſolis iis, quæ ratione Jubilæi Romæ obtinentur; ipſæ tamen adjunctæ Declarationes ſatis indicant, Romæ non ſolum Jubilæum, ſed & indulgentias antea dictas valere, ut conſervetur conſuetudo viſitandi *principalia Sanctuaria N.B. ejuſdem Urbis*.

Hoc ſuppoſito. Reſp. extra Romam indulgentiæ Stationum, & ſeptem Eccleſiarum aliæque ſimiles ſaltem plenariæ intelliguntur adhuc ſub ſuſpenſione in Anno Sancto comprehenſæ. Ratio eſt: quia in Declarationibus tam Clem. X. quam Bened. XIII. ſpecificatæ indulgentiæ a ſuſpenſione excipiuntur ſolum *in Urbe Romana*; motivum enim principale conceſſionis eſt *Conſervatio Devotionis viſitandi Romana Sanctuaria*, ad exemplificationem peregrinorum, qui Romam tendentes, & præter Portam ſanctam etiam alia principalia Sanctuaria viſitantes non ſolum Jubilæi, ſed & aliarum indulgentiarum ſeſe exinde participes reddere valeant. Et certe ſi memoratæ indulgentiæ non ſolum Romæ, ſed ubique ſubſiſtere intelligerentur, tunc poſſent pro vivis, nempe pro ſe ipſis omnes fideles ferme ubivis locorum propter Stationes in Quadrageſima, ac aliis temporibus quamplures lucrari indulgentias plenarias, ſicque fruſtraretur, magna ex parte finis dictæ ſuſpenſionis in Anno Sancto qui finis principalis fuerat, ut exinde Fideles magis incitentur ire Romam ad Sacra Limina pro eo tempore, quo vident alibi ſuſpenſas indulgentias præſertim plenarias.

Dices, quando allegata Declaratio Clem. X. & Bened. XIII. excipit a ſuſpenſione in Anno Sancto indulgentias immediate conceſſas pro Defunctis, item pro vivis in articulo mortis, intelliguntur non ſolum Romæ, ſed ubivis locorum a ſuſpenſione exceptæ in anno ſancto: ergo etiam pariter erit diſcurrendum de indulgentiis proxime ſpecificatis. Reſp. Neg. conſeq. & paritatem: nam priores, uti patet attente legenti, declarationes, *abſolute* excipiuntur a ſuſpenſione in Anno Sancto: poſteriores vero ſolum in *Urbe Romana*. Quodſi in aliis Jubilæis futuris aliter de novo declaretur, haud dubie ſtandum eſſet in illa Declaratione, uti etiam ſi nova gratia in futurum concederetur.

Indagabis adhuc: an pariter indulgentiæ datæ ob Salutationem Angelicam; item occaſione Comprecationis 40. Horarum ad expoſitionem Sanctiſſimi, vel alias conceſſæ comitantibus Sanctiſſimum per modum Viatici deportatum ad infirmos, an (inquam) etiam memoratæ indulgentiæ alias pro vivis immediate datæ, cenſeantur in Anno Sancto pro vivis extra Romam ſuſpenſæ? Ratio dubitandi & affirmativam tenendi eſt; quia proxime *Addit. IV.* allegata declaratio Summi Pontificis eodem modo loqui videtur de his, ac de aliis indulgentiis ſeptem Eccleſiarum, & Stationum; Adeoque erunt æque, ac illæ conformiter dictis præcedentibus quoad vivos extra Romam ſuſpenſæ tempore Jubilæi in Anno Sancto. Et ad hanc quidem ſententiam multum propendebam, uſque dum contrarias litteras Roma, & Neapoli recepi, annuntiantes valorem mentionatarum indulgentiarum etiam extra Urbem. Ratio eſt: quia motivum eximendi dictas indulgentias a ſuſpenſione in Anno Sancto erat conſuetudo viſitandi Sanctiſſimum Sacramentum, & ſtabiliendi pium uſum genuflexionis ad pulſum Salutationis Angelicæ: atqui hoc motivum eximendi a ſuſpenſione, non ſolum procedit Romæ, ſed etiam alibi, ubi ſimilis pius uſus introductus eſt; adeoque etiam quoad alia loca erit dicta exemptio intelligenda; cum hic in Bulla non fiat modificatio ad ſolam Urbem Romanam.

Quare ad tacite præveniendum alicui objectioni, notandum, quod Pontifex in ſuperius *Addit. IV.* allegata declaratione pro cauſa eximendi a ſuſpenſione indulgentias Stationum, Scalæ ſanctæ, & ſeptem Baſilicarum adduxerit motivum limitatum, nimirum hoc: *Ut conſervetur devota conſuetudo viſitandi principalia Sanctuaria RR. hujus Urbis*, id eſt Romanæ: Hincque mirum non eſt, quod iſta exemptio a ſuſpenſione ultra Romam non ſit extendenda. Econtra vero motivum eximendi a ſuſpenſione indulgentias, reſpectu comprecationis ad expoſitionem Sanctiſſimi, & ob recitationem Salutationis Angelicæ conceſſas, erat illimitatum, nimirum *ut conſervetur Devotio erga Sanctiſſimum, & pius uſus genuflectendi ad pulſum Salutationis Angelicæ*; adeoque non eſt mirum, quod etiam hic favor extra Romam extendatur. Et ita (Salvo meliori) puto ſentiendum, uſque dum aliter declaretur a Summo Pontifice.

Quæres ulterius, an a Benedicto XIII. intra Annum Jubilæum 1725. non fuerit conceſſa nova gratia Fidelibus extra Romam tempore Jubilæi in bonum Defunctorum? Reſpond. in *bonum Defunctorum* ab Alteſato primum poſt ipſam præcedentem notificationem, ſeu declarationem fuiſſe de novo conceſſam aliquam ſpecialiſſimam gratiam, quæ non legitur data ab Anteceſſoribus: etenim Anteceſſores, prout jam ſupra innuebatur, illas indulgentias plenarias tempore Jubilæi extra Romam etiam ſuſpenderunt pro Defunctis, quæ antea potuerunt ipſis applicari tantum indirecte per modum Suffragii, immediate autem datæ fuerunt pro vivis, uti ſunt Communio Generalis, & menſtrua nonnullarum Confraternitatum: quos equidem ſuos Anteceſſores etiam ad initium ſecutus eſt Benedictus XIII. in notificatione 10. Januarii Anno 1725. emanata, ac ſuperius jam allegata: poſtea tamen (id eſt 9. Februarii 1725.) ex ſpecialiſſima gratia conceſſit pro Anno Jubilæo 1725. ut omnes prorſus indulgentiæ pro vivis conceſſæ, etiam illæ, quæ alias nequeunt per Suffragium donari Defunctis, hoc Anno Sancto tantum extra Romam pro ipſis defunctis (non autem pro vivis) applicari valeant. Tenor conceſſionis eſt ſequens:

Manente in ſuo vigore ſuſpenſione omnium Indulgentiarum pro vivis, uti in Bulla præmemorata continetur, ſua Sanctitas dat facultatem pro hoc anno ſolum, omnibus Fidelibus lucrandi omnes illas Indulgentias ſuſpenſas pro vivis, ad effectum duntaxat eas directe, & immediate applicandi per modum Suffragii animabus Defunctorum, & non aliter. Dico: *omnes*, id eſt, *Indulgentias tam temporales, quam perpetuas, tam plenarias, partiales, locales, vel perſonales: conceſſas quocunque modo per Summos Pontifices, vel per Legatos Apoſtolicos: & non ſolum illas, quæ datæ ſunt cum facultate eas applicandi pro Defunctis, ſed etiam omnes alias, in quibus talis facultas non eſt appoſita: Ita tamen, ut fiant omnia opera in earum conceſſione præſcripta. Et hæc omnia, ut per merita JESU Chriſti Redemptoris Noſtri, ejuſque Sanctiſſimæ Matris, & omnium Sanctorum, de quibus Theſaurus Indulgentiarum cumulatur, illæ animæ quantocius poſſint tranſire a flamma caſtigante (ut ait S. Auguſtinus) in flammam beatificantem, & cœleſtem Jeruſalem per ſuas ſanctas portas intrare: Ita ut præſens annus etiam pro animabus Purgatorii dici poſſit Annus Sanctus, & annus jucundus Sanctiſſimi Jubilæi. Datum 9 Februarii Anno 1725.* Adverto tamen, quod hæc gratia, utpote extraordinaria, non debeat extendi ad alios Annos Sanctos, uti nec altera ſubſequenti quæſito ſpecificata, niſi ſimiliter ſic ſubſequentes Pontifices ſe declarent.

Quæres ultimo, an a Benedicto XIII. intra annum Jubilæum 1725. fuerit pariter conceſſa extraordinaria aliqua gratia *pro vivis*? Reſpond. affirmative. Sic enim alledictus Sanctiſſimus toti Nationi Germano-Belgicæ noſtri Seraphici Ordinis ad humiles preces ex ſpecialiſſima gratia indulſit, ut in ſingulis ejuſdem Eccleſiis ab omnibus Fidelibus utriuſque ſexus *pro vivis* obtineri valeant indulgentiæ in Feſtis S. Antonii Paduani, Portiunculæ, & S. P. Franciſci. Quinimo loquendo de Provinciis ſtrictioris Obſervantiæ has indulgentias plenarias *pro vivis* quoad Feſtum S. Franciſci idem Sanctiſſimus per ſpeciale Decretum die 18. Auguſti anno 1725. emanatum extendit ad Eccleſias Reformatorum totius Familiæ Ciſmontanæ, conſequenter etiam ad noſtras Eccleſias in Italia ſitas. Quod idem Sanctiſſimus die 7. Septembris 1725. adhuc magis ampliavit ad omnes prorſus Eccleſias totius Ordinis tam Fratrum, quam Monialium; ac die 28 Sept. anno 1725. eodem modo conceſſit in Feſto Immaculatæ Conceptionis B. V. Mariæ. Ubi tamen in Feſto S. Franciſci excipiuntur Eccleſiæ de Urbe Romana.

Porro primum Breve Apoſtolicum clementiſſimæ conceſſionis ſic ſonat:

Sanctiſſimus Dominus noſter Divina Providentia Pontifex Benedictus XIII.

Supplicationibus P. Joannis Thoni Fratrum Minorum Recollect. Nationis Germano-Belgicæ in Romana Curia Agentis (non obſtante communi Indulgentiarum ſuſpenſione) pro Feſtis Sanctorum Antonii, & Franciſci, ac ſanctæ Mariæ Angelorum Portiunculæ nuncupatæ in ſingulis Eccleſiis Ordinis & Nationis prædictorum, etiam Monialium, nec non Oratoriis Miſſionum prædicti Ordinis; omnibus utriuſque ſexus Chriſti Fidelibus, vere pœnitentibus, & confeſſis, ac ſacra Communione refectis, qui aliquam ex ſupradictis Eccleſiis, ſeu Oratoriis a primis Veſperis uſque ad occaſum ſolis dierum hujuſmodi devote viſitaverint, & ibi pro Chriſtianorum Principum concordia, Hæreſum extirpatione, ac S. Romanæ Eccleſiæ exaltatione pias ad DEUM preces effuderint, plenariam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, & remiſſionem miſericorditer in Domino conſequi poſſe benigne conceſſit. Hac die 4. Maii 1725.

Coſmus de Hieronymis Secretarius.

Loco ✠ Sigilli.

Romæ Typis Rev. Cam. Apoſtolicæ 1725.

Pro complemento totius materiæ de Jubilæo repetuntur ſuccincte omnia illa, quæ hactenus de eodem dicta fuere, prout ordinarie contingere ſolent. Quare

Imprimis, dum ſingulis viginti quinque annis Romæ Jubilæum ordinarium celebratur, illud antecedenter indicitur, & per ſpecialem Bullam *Additione I.* allegatam omnes reliquæ Indulgentiæ ſuſpenduntur intra hunc annum Sanctum: qualis ſuſpenſio non contingit, ſi aliquod Jubilæum extraordinarium e. g. tempore Coronationis novi Pontificis, vel magnæ neceſſitatis Eccleſiæ promulgatur.

Secundo, poſt breve tempus intra ipſum annum Sanctum emanat declaratio, quales nimirum Indulgentiæ intelligantur in anno Sancto ſuſpenſæ, vel non, prout legitur *Additione II.*

Tertio, Solet intra eundem annum Sanctum emanare aliud Breve, vi cujus Monialibus, aliiſque Religioſis perſonis ſpecialiter Clauſuræ addictis, uti etiam infirmis, ac carceratis

ſub

ſub ipſo anno Sancto conceduntur Indulgentiæ Jubilæi, ſubjuncta tamen clauſula, quod alias parati eſſent Romam ire ad lucrandum Jubilæum, ſi hoc impedimento non detinerentur. Similem conceſſionem fecit Benedictus XIII. per Breve *Pontificia ſollicitudo* editum 12. Januarii anno 1725. Poteriſque explicationem talium Brevium, ſi cupis, videre apud Dominicum Viva *de Jubilæo*, *quæſtione VII.* & apud Franciſcum Van Ranſt in Opuſculo *de Indulgentiis*, *quæſtione VIII.*

Quarto, Finito anno Sancto ad inſtantiam Epiſcoporum ſolet emanare alia Bulla, vi cujus pariter extra Romam conceditur Jubilæum, in quo non requiruntur (uti in Jubilæis extraordinariis) certa jejunia, ac eleemoſynæ, ſed præter Confeſſionem & S. Communionem tantummodo aliquot viſitationes Eccleſiarum. Et hæc dicta de Jubilæo ſufficiant. *

QUÆSTIO XI.
De Suffragiis.

SUMMARIUM.

131. *Suffragium dupliciter ſumitur.*
132. *Suffragia fidelium ſunt triplicis generis.*
(d) Tract. 14. Diſt. 5. per totum.
133. *De fide eſt, dari inter fideles communicationem bonorum operum.*
134. *Poſſunt fideles juſti ſe invicem juvare per Suffragia &c.*
135. *Solvitur Inſtantia.*
136. *Ut Suffragium alteri proſit, tria ex parte offerentis requiruntur. I. Status gratiæ.*
137. *II. Intentio offerendi pro alio.*
138. *III. Opus de ſe ſatisfactorium.*
139. *Quæ requirantur ex parte ejus, pro quo offertur?*
140. *Declaratur.*
141. *Suffragia pro aliis oblata, adhuc proſunt offerenti.*
142. *Is nihil perdit, quin potius lucratur.*
143. *Prælati Regulares, quid concedant per Litteras Fraternitatis, ſeu Suffragia Ordinis?*
144. *Hæc poſſunt communicare Benefactoribus.*
145. *Prodeſt tali communicatio.*
I. Per modum meriti de congruo.
146. *II. Per modum impetrationis.*
147. *III. Per modum ſatisfactionis.*
148. *Indulgentiæ plenariæ pro talibus poſt mortem applicabiles.*
149. *Solvitur inſtantia.*
150. *Differentia inter conceſſionem Indulgentiarum, & Suffragiorum Ordinis.*

131. SUffragium, quod a *ſuffragari* (hoc eſt, aſſiſtere, vel auxilium præbere) derivatur, dupliciter accipitur. I. Pro voto, quale in electionibus ad Officia, & Dignitates dari ſolet: ſed hæc acceptio ad propoſitum non ſervit. II. Pro auxilio, quod alteri præbetur: & hoc modo dicuntur Fideles mutuis ſeſe Suffragiis juvare, quando precibus ad Deum fuſis, aliiſque piis operibus ſeſe mutuo juvare ſatagunt.

132. Porro hujuſmodi Suffragia, quibus unus Fidelis alterum juvare poteſt, generatim ſunt triplicis generis, videlicet Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium, Indulgentiæ, & propriæ actiones bonæ, ac ſatisfactoriæ; ut orationes, jejunia, & hujuſmodi, quibus Fideles ſeſe invicem juvare poſſunt. Fideles autem, quibus ejuſmodi Suffragia applicari poſſunt, duplicis generis exiſtunt, nempe Viatores, ſive exiſtentes in Eccleſia Militante, & mortui in Purgatorio, ſive qui ſunt in Eccleſia Purgante: nam Sancti in cœlis nullo indigent Suffragio, damnati vero ejuſdem ſunt incapaces. Quia igitur de Indulgentiis hactenus jam dictum, & de SS. Miſſæ Sacrificio (d) alibi dicetur, ex profeſſo nunc de tertio Suffragiorum genere agendum reſtat.

133. CONCL. I. De fide certum eſt, dari aliquam inter Fideles bonorum operum communicationem, quibus ipſi ſe ſe mutuo juvare, ac ſibi invicem ſuffragari poſſunt. Patet hoc ex illo Articulo Symboli Apoſtolorum: *Credo Sanctorum Communionem*. Hujus quippe Articuli, juxta omnes Theologos, ſenſus eſt, quod detur in Eccleſia communio bonorum operum inter homines juſtos, quibus ſe invicem juvare poſſunt: nam homines juſti ſunt membra unius corporis myſtici Eccleſiæ ſub uno Capite Chriſto, *Rom.* 12. & *Epheſ.* 4. ergo, ſicut in corpore ſano unum membrum poteſt ferre auxilium alteri indigenti, ita & in Corpore myſtico Eccleſiæ. Hinc *ad Rom. cap.* 15. ait Apoſtolus: *Obſecro vos fratres, ut adjuvetis me in orationibus veſtris pro me ad Deum.* Et *Jacobi* 5. *Orate pro invicem, ut ſalvemini: multum enim valet oratio juſti aſſidua*; & alibi.

134. CONCL. II. Poſſunt inſuper Fideles juſti ſe invicem juvare per Suffragia ad ſatisfaciendum pro pœna temporali. Ita certa, & communis Catholicorum, contra Hæreticos; atque hoc ipſum a Catechiſmo Romano Beati Pii V. *in fine de Sacramento Pœnitentiæ*, deducitur ex citato Articulo Symboli Apoſtolorum de *Communione Sanctorum*.

135. Nec obſtat illud *ad Galat.* 6. *Unuſquiſque onus ſuum portabit*. Et 2. *Corinth.* 5. *Ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit*. Reſp. enim, hujuſmodi textus Sacræ Scripturæ loqui de retributione finali poſt hanc vitam: & ſenſus eorum eſt, quod in extremo judicio nullus puniatur pro peccatis alterius, neque præmiandus ſit propter bona opera aliorum, ſed quilibet pro propriis geſtis duntaxat. Per hoc tamen non negatur, quin unus de facto poſſit ſatisfacere pro pœna temporali poſt culpam peccatorum dimiſſam aliis adhuc reſtante, ſicque ipſos ſive viventes, ſive mortuos in Purgatorio, juvare ſuis Suffragiis.

136. CONCL. III. Ut Suffragium habeat ſuum effectum, tres ex parte offerentis requiruntur conditiones. I. Status gratiæ: nam exiſtens in ſtatu peccati mortalis, indignus eſt remiſſione culpæ & pœnæ, ſicque non poteſt pro altero offerre opera ſatisfactoria ex opere operantis, ac nomine proprio; etſi ſecus ſit de Miſſæ ſacrificio, quod habet effectum ſuum ex opere operato; nec non de precibus, in perſona Eccleſiæ a Sacerdote in Miſſa, & Divino Officio perſolutis, quæ non obſtante malitia Miniſtri habent ſuum effectum, quatenus dicuntur nomine Eccleſiæ.

137. II. Requiritur, ut offerens habeat intentionem offerendi pro altero opus ſuum, eique Suffragium applicandi. Et hæc quidem applicatio debet antecedere opus bonum, non ſubſequi: alioquin vel applicabitur ipſi operanti, ſi indiget ejuſmodi ſatisfactione; vel ſi is non indiget, nec, dum operatur, applicavit alteri, quoad fructum ſatisfactorium reponitur in Theſauro Eccleſiæ. Sufficit tamen applicatio habitualis, hoc eſt, præterita & nondum revocata. Maſtrius *diſp.* 23. *Theol. Moral. num.* 84. & alii.

138. III. Ut ejuſmodi opus ex ſe ſit ſatisfactorium; hoc eſt, habeat valorem & pretium ad ſolvendum debitum illius, pro quo offertur. Et talia opera generatim ſunt tria, videlicet Oratio, Jejunium, & Eleemoſyna; ſub quibus omnes aliæ operationes pœnales comprehenduntur.

139. CONCL. IV. Ut Suffragium quoad vim ſatisfactoriam habeat ſuum effectum, etiam ex parte illius, pro quo offertur, tres requiruntur conditiones. I. Quod indigeat Suffragio. II. Quod ſit in ſtatu gratiæ. III. Quod peccata, pro quibus ſatisfactio exhibetur jam ſint remiſſa quoad culpam. Ita communis. Siquidem pœna non remittitur, niſi prius peccatum quoad culpam fuerit dimiſſum.

140. Additur, *quoad vim ſatisfactoriam*. Nam quoad vim impetratoriam poteſt Suffragium prodeſſe etiam exiſtentibus in peccato mortali, eiſdem de congruo promerendo, atque impetrando ſpecialia gratiæ auxilia, quibus interius illuminati citius ad pœnitentiam convertantur, atque a variis tum animæ, tum corporis periculis præſerventur &c.

141. CONCL. V. Suffragia pro aliis oblata non redduntur inutilia offerenti, quin potius adhuc multipliciter ei proſunt. Ita communis; & patet inductione. Siquidem primo ejuſ-

Digitized by Google

ejuſmodi opus bonum prodeſt ipſi operanti in ratione meriti: ſeu quatenus homo juſtus per illud de condigno promeretur augmentum gratiæ ſanctificantis, & gloriæ cœleſtis: nam hoc ſemper manet operanti, & nequit alteri donari. Deinde ultra hoc meritum operis peracti, eidem remanens, accedit novum meritum ratione ipſius actus Charitatis, quo quis per applicationem boni operis a ſe peragendi vult ſuo Proximo ſubvenire. Inſuper tale Suffragium prodeſt offerenti quoad valorem ſpecialiſſimum illius boni operis, utpote quem non poteſt licite alteri applicare.

142. Ex quibus proinde liquet, offerentem Deo ſua bona opera ex motivo Charitatis, & Miſericordiæ ſpiritualis pro aliis, præſertim pro Animabus in Purgatorio, parum exinde perdere, quin potius lucrari, eo præſertim quia Æterna Veritas dicere dignata fuit, *Matth. 5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. Atque ipſæmet Animæ Purgatorii, tanti Beneficii neutiquam immemores, ſive adhuc in ſtatu Purgationis (ut nonnulli volunt) ſive ſaltem in ſtatu adeptæ Cœleſtis Beatitudinis, Deum pro ſuis benefactoribus exorare ferventius ſtudebunt.

143. Quæres, quid concedant Prælati Regulares, dum quoſdam Sæculares, præſertim Benefactores, admittunt ad communionem ſpecialem operum & Suffragiorum Ordinis, ſive Religioſorum ſibi ſubditorum? De hoc ex profeſſo agunt Emman. Rodericus *tom. 1 qq. reg. q. 3. art. 2. & ſeqq.* Miranda *tom. 2 Manual. Prælat. q. 50 art. 3* Suarez *part. 3. tom 4. diſp. 55. ſect. 5.* Lugo *diſp. 7. de Pœnit. ſect. 8.* Baſſæus *Verſ. Suffragium, n. 1.* Sorbus *Verſ. Indulgentia quoad ſæculares quarto, in Annot.* & alii.

144 Et ſciendum, quod Urbanus V. prout refertur in Monumentis Ordinis, & Compendio Privilegiorum *Verſ. Indulgentia quoad ſæculares quarto, n. 6.* conceſſerint, *ut Generalis & Provinciales totius Ordinis Minorum poſſint communicare Suffragia, Indulgentias, orationes, & bona ſpiritualia benefactoribus Ordinis:* idque fieri communiter ſolet concedendo eis *Litteras*, quas vocant, *Fraternitatis*, ſive *Suffragia Ordinis*. Notant vero citati Auctores, hanc conceſſionem, qua gaudent etiam alii Ordines habentes communicationem Privilegiorum, nihil continere, quod Jure communi non ſit conceſſum: nam de Jure communi jam poteſt quilibet Prælatus bona & merita ſuorum Subditorum communicare, & applicare Benefactoribus ſuis. Hoc prænotato

145. Reſp. Hujuſmodi communicatio bonorum operum Ordinis, prodeſt hominibus ad eam per Prælatum admiſſis, multipliciter. Inprimis quidem indirecte, per modum cujuſdam meriti de congruo, quia, ex quo quis efficitur membrum, ac ſocius talis Religionis, congruum eſt: ut ob merita ejuſdem Religionis Deus ſpeciali auxilio & protectione foveat, atque cuſtodiat perſonas ipſi conjunctas, etiamſi ad hunc finem merita illa non referantur. Sic propter decem juſtos, ſi ibi inventi fuiſſent, pepercíſſet Dominus Sodomæ & Gomorrhæ, ac finitimis Civitatibus, *Gen. 18.* Rodericus *loc. cit. art. 3.* Suarez, Lugo, & alii.

146. Deinde dicta admiſſio prodeſt illis perſonis etiam directe, per modum impetrationis. Tum quia, cæteris paribus, efficacios eſt oratio juſti facta pro perſona ſibi conjuncta, quam pro extranea: tum quia tales perſonæ fiunt directe participes omnium Orationum, Miſſarum, aliorumque Suffragiorum, quæ generaliter fieri ſolent pro ipſa Religione, ac membris ejus. Unde bona opera talis Religionis poſſunt de congruo mereri (juxta dicta *num* 80. & 85.) atque impetrare, ut Deus Confœderatis illis ſpecialia gratiæ auxilia conferat, quibus a vitiis avocentur, interius illuminentur, atque animentur ad profectum in virtutibus, inſuper præſerventur a peccatis, a morte, & ab aliis malis tum ſpiritualibus, tum corporalibus. Ita citati Auctores, & alii.

147. Ulterius juvat illa unio, atq; communicatio bonorum operum Confœderatis (dummodo habeant conditiones n. 79. aſſignatas) ad aliquem fructum ſatisfactionis conſequendum. Tum quia in Communitatibus Ordinum Religioſorum præter quamplures Miſſas, præſertim Conventuales, peraguntur plurimæ preces, pia exercitia, & bona opera pœnalia, atque ſatisfactoria, quæ generaliter applicantur pro Fratribus, Benefactoribus, ipſiſque Confœderatis, tam vivis, quam defunctis. Tum quia ſatisfactiones illæ, quæ piis Religioſis ſuperabundant, vi talis communicationis applicantur cæteris.

148. Addit Baſſæus *loc. cit. n. 2.* quod pro animabus habentium prædictas Litteras Participationis poſſint Religioſi illius Monaſterii, cujus olim fuerant Benefactores, celebrare Miſſam, quæ eas liberet a pœnis Purgatorii; idque ex conceſſione Clementis VIII. Fratribus Minimis facta, & communicantibus cum eis, quæ refertur *Tom. 2. Privilegiorum ejuſdem Ordinis, Conſtit. 10. dicti Clementis*.

149. Objicies contra dicta. Si Prælati Regulares poſſent Benefactoribus applicare bona opera ſubditorum, præſertim quoad vim ſatisfactoriam, hoc ipſo concederent Indulgentias: atqui hoc dici nequit, ergo. Reſp. negand. ſequent. Nam multiplex eſt differentia inter conceſſionem Indulgentiarum, & Suffragiorum.

150. Primo ſiquidem Indulgentiæ conceduntur ex communi Theſauro Eccleſiæ, ac virtute Clavium: non ſic Suffragia. In illis diſpenſantur etiam ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum, ex operibus olim jam peractis: in his ſola pia opera Subditorum adhuc viventium, & primum peragenda. Ulterius de illarum infinitate, ac ſufficientia conſtat; ſecus de bonis operibus alicujus Communitatis religioſæ. Tandem hæc Benefactoribus proſunt, atque virtute Suffragiorum Ordinis communicantur non ſolum quoad vim ſatisfactoriam, ſed etiam impetratoriam, ac de congruo meritoriam: contra Indulgentiæ proſunt quoad ſolam vim ſatisfactoriam. Et ob tam multiplicem differentiam fit, quod ſuſpenſis Indulgentiis non ſuſpenditur iſthæc communio Suffragiorum Ordinis. Rodericus *loc. cit. art. 7.* pluribus iſthæc ſuffragia declarans, & alii.

TRACTATUS XIII.

DE CENSURIS, AC IRREGULARITATE,

ALIISQUE PŒNIS CANONICIS.

1. TRactatus de Cenſuris Eccleſiaſticis valde utilis eſt, ſcituque neceſſarius omnibus, qui ſive in Foro Pœnitentiæ, ſive exteriori Eccleſiaſtico judicant; eo quod ipſæ partim ſint Pœnæ medicinales, *cap. 1. de Sentent. excom. in 6.* partim pertineant ad *Nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ* nunquam diſrumpendum: *cap. Cum inter de Conſuetud.* Quia vero Cenſuræ ſub Pœnis Canonicis, tanquam ſpecies ſub genere continentur, breviter etiam de his agendum, ita tamen, ut materia Irregularitatum exactius declaretur.

DISTINCTIO I.

De Cenſuris, & Pœnis Canonicis in genere.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica?

SUMMARIUM.

1. *Utilitas hujus Tractatus.*
2. *Cenſura generatim.*
3. *Cenſura Eccleſiaſtica, quid?*
4. *Eſt pœna ſpiritualis.*
5. *Ac medicinalis.*
6. *Declarantur aliæ ejus particulæ.*
   (a) Juxta dicenda Diſt. 3. num. 24. & ſeqq.
7. *Cenſuræ Eccleſiaſticæ, quot?*

2. CEnſura apud Romanos ſignificabat tum Officium Cenſoris, tum ſententiam ejuſdem Cenſoris, mores corrigentis, aut pœnam decernentis. Unde occaſione hujus poſterioris acceptionis factum eſt, quod Cenſura ſignificet correctionem quandam, & punitionem, juxta illud *Juvenalis Satyra* 1. *de Jasone* canentis: *Dat veniam corvis, vexat cenſura columbas.* In propoſito tamen nomine Cenſuræ intelligimus ſolam Eccleſiaſticam; de qua loquendo, ſit

3. CONCL. I. *Cenſura Eccleſiaſtica* eſt pœna ſpiritualis, ac medicinalis, pro culpa inflicta, privans uſu aliquorum ſpiritualium bonorum, per Eccleſiaſticam poteſtatem impoſita, ut Fidelis a contumacia deſiſtat. Ita in re communis, & patebit explicando ſingulas particulas.

4. Dicitur, *pœna ſpiritualis*. Tum ad differentiam pœnarum corporalium; ſiquidem Cenſuræ Eccleſiaſticæ non verſantur principaliter circa privationem bonorum temporalium, aut afflictionem corporis: quamvis per accidens, & ſecundario, nonnunquam hæc ſequatur ex illa. Tum quia pœna ſpiritualis latius patet, quam Cenſura: unde hæc particula ſtat loco generis, cætera vero habent rationem differentiæ.

5. Dicitur ulterius, *ac medicinalis*. Quia Cenſura Eccleſiaſtica proprie non eſt pœna vindicativa ſceleris jam patrati, ſed potius eſt pœna medicinalis intendens futuram correctionem delinquentis contumacis, *arg. cap.* 1. *de ſentent. excomm. in* 6. ibi: *Cum medicinalis ſit excommunicatio, non mortalis, diſciplinans, non eradicans; dum tamen is, in quem lata fuerit; non contemnat.*

6. Additur, *pro culpa inflicta*. Quia Cenſuræ Eccleſiaſticæ non infliguntur, niſi ob culpam: per quod differunt ab Irregularitate, quæ quandoque incurritur abſque ulla culpa, ex mero defectu aliquo. (a) Et additur rurſum, *privans uſu aliquorum bonorum ſpiritualium*: qualia ſunt adminiſtratio, vel receptio Sacramentorum, Suffragia Eccleſiæ, Sacrificium Miſſæ, ac hujuſmodi. Dicitur tandem, *per Eccleſiaſticam poteſtatem impoſita*: quia poteſtas ferendi Cenſuras convenit ſoli Eccleſiæ, cui dicta poteſtas competit Jure Divino; prout habetur *Matth. cap.* 16. & 18. quamvis inſtitutio, atque ipſa impoſitio Cenſurarum, ſit de Jure humano Eccleſiaſtico.

7. CONCL. II. Cenſuræ Eccleſiaſticæ ſunt tantum tres, videlicet Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum. Ita omnes Doctores; & habetur clare *c. Quærenti, de Verb. ſignif.* ubi Pontifex interrogatus, qui per Cenſuram Eccleſiaſticam debeat intelligi? *Reſpondet, quod per eam non ſolum interdicti, ſed ſuſpenſionis, ac excommunicationis ſententia valeat intelligi.* Unde patet, has tres eſſe Cenſuras Eccleſiaſticas, & quidem ſolas.

QUÆSTIO II.

Ob quam cauſam Cenſuræ ferri poſſint?

SUMMARIUM.

8. *Excommunicatio, aut alia Cenſura, fertur ob ſolum peccatum mortale.*
9. *Dempta Excommunicatione minori,*
10. *Ac Suſpenſione levi,*
11. *Peccatum illud debet eſſe externum,*
    (c) Tract. 2. Diſt. 1. n. 46. & Tract. 4. Diſt. 4. n. 26.
12. *Ac in ſuo genere completum.*
13. *Et quod habeat annexam contumaciam, ſive inobedientiam delinquentes.*
14. *Quomodo etiam ob alias cauſas, quis excommunicari poſſit?*
15. *Qualis contumacia requiratur & ſufficiat?*
16. *Corollarium.*
17. *Cenſura proprie non infligitur ob peccatum mere præteritum.*
18. *An poſſit imponi Suſpenſio v. g. per modum pœnæ?*
19. *Cenſura ipſo Jure decreta non requirit aliam monitionem; Bene tamen, ſi ea feratur ab homine.*
20. *Cenſura, an poſſit infligi ob peccatum alterius? Affirmatur de Interdicto;*
21. *Negatur de Excommunicatione. Tota Communitas non debet excommunicari, quomodo?*
22. *Diſparitas inter Interdictum, & Excommunicationem. Excommunicatio pœna graviſſima.*
23. *Probatur reſponſio ex Jure.*
24. *An, ſi excommunicetur tota Communitas, teneat Excommunicatio?*
25. *Suſpenſio non incurritur, niſi ob propriam culpam.*
26. *Diſparitas inter hanc, ac Interdictum.*

8. CONCL. I. Ob ſolum peccatum mortale, externum, & in ſuo genere completum, poteſt infligi Excommunicatio major, vel alia Cenſura Eccleſiaſtica gravis. Ita Doctores paſſim. Ratio primæ partis eſt: quia pœna, ut ſit juſta, debet commenſurari culpæ, ſive eam non excedere: Excommunicatio major autem eſt graviſſima pœna; ergo etiam gravem, ſeu mortalem culpam requirit.

9. Dicitur notanter, *Excommunicatio major*. Siquidem, ut notat Reginaldus *lib.* 32. *num* 147. cum communi, Excommunicatio minor poteſt imponi non ſolum ob peccatum mortale, ſed etiam ob veniale, nempe ob communicationem cum excommunicato vitando in alloquio, menſa, aliiſque commerciis humanis, in quibus non reperitur notabilis irreverentia Dei, vel læſio ſui, aut Proximi. Et ratio eſt: quia effectus Excommunicationis minoris non eſt adeo gravis, cum privet ſolum participatione ſeu receptione Sacramentorum, quæ non quovis tempore eſt neceſſaria.

10. Et additur, *vel alia cenſura Eccleſiaſtica gravis*. Siquidem nihil prohibet, quin propter levem, ſive venialem culpam, quandoque imponatur ſuſpenſio levis, v. g. ſuſpenſio ab uno actu electionis, aut Miſſa celebranda per unum vel alterum diem; prout notat Pirhing. *tit. de ſent. excommun. num.* 207. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 3. *n.* 2. Suarez, Navarrus, & alii.

11 Altera pars Concluſionis, quod ob ſolum peccatum externum incurratur Cenſura, ex eo ſuadetur: quia Eccleſia non judicat de occultis. Et hinc alibi (c) jam dictum eſt cum communi, licet hæretici ipſo jure incurrant excommunicationem, nihilominus eum, qui hæreſin ſolo animo fovet, excommunicationem non incurrere, priuſquam verbo vel opere externo eam ſufficienter manifeſtarit.

12. Ultimæ tandem partis, quod peccatum in ſuo genere debeat eſſe completum, ratio eſt: quia leges pœnales ſunt ſtricte interpretandæ. *c. Odia, de Reg. Jur. in* 6. Simulque earum verba accipienda cum effectu. *arg. c. Hæc autem verba, de Pœnit. diſt.* 1. Hinc, qui conatus fuit percutere Clericum, ſed erravit, aut impeditus fuit, non incurrit pœnam excommunicationis latam in Percuſſores Clericorum. Similiter, quamvis dicta excommunicatio ſit ſtatuta etiam in mandantes, vel conſulentes percuſſionem Clericorum, ea tamen ab ipſis non incurritur, niſi percuſſio Clerici actualiter ſit ſecuta: & idem dicendum de ſimilibus.

13. CONCL. II. Non ob quodlibet peccatum mortale poteſt ferri Excommunicatio, aut alia proprie dicta Cenſu-

ra Eccleſiaſtica: ſed requiritur ulterius, ut peccatum illud habeat annexam inobedientiam, & contumaciam delinquentis, per quam Reus Eccleſiæ monentis, ac præcipientis, authoritatem ſpernere cenſetur. Ita Navarrus *cap.27. Manual. n.9.* Sannig *Diſt.1. de Cenſuris, quæſt.3. n.* 12. Abbas, & alii. Et hoc colligitur ex Sac. Scriptura: nam *Matth.* 18. dicitur: *Si Eccleſiam non audierit* (id eſt, ſi ei obediens non fuerit) *ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*; id eſt, tanquam excluſus ex gremio Eccleſiæ. Idem deſumitur ex definitione Cenſuræ ut ſic, qua dicitur, Cenſuram eſſe infligendam, ut Fidelis a contumacia deſiſtat: & hinc Cenſura Eccleſiaſtica cenſetur eſſe pœna medicinalis.

14. Nec dictis obſtat, quod quis non ſolum ob contumaciam, ſed ob alias quoque cauſas excommunicari poſſit; prout deſumitur ex *c. Qua fronte, de Appellat.* ibi: *Sane ſi quis pro contumacia, vel alia qualibet cauſa, interdicto vel excommunicatione tenetur aſtrictus*. Reſp. quippe cum Abbate *ad cit. cap. nu.*10. ad excommunicationem ſemper requiri contumaciam, quæ ſit cauſa immediata excommunicationis, ſive præceſſerit delictum, ſive non. Et hoc ultimum idcirco additur, quia poteſt *in aliquem interdicti, vel excommunicationis ſententia proferri pro contumacia tantum, quia ſcilicet citatus ſtare noluit juri, text. clar. c. Ex parte, §. 1. de Verb. ſignif.* Quod ſi vero aliud delictum præceſſerit, ac proinde excommunicationis ſententia proferatur non tantum propter contumaciam, ſed etiam pro illa cauſa alia, ſive pro delicto; tunc iſtud erit cauſa excommunicationis non immediata, ſed mediata.

15. Nihiluminus id, quod dicitur, ad incurrendam Cenſuram requiri ex parte delinquentis contumaciam, non ſic intelligendum eſt, quaſi requiratur contumacia atque contemptus formalis: ſufficit enim inobedientia generalis, & contemptus interpretativus; in hoc conſiſtens, quod quis ſciens, quidpiam ab Eccleſia eſſe prohibitum ſub Cenſura, nihilominus illud facere non vereatur. Unde

16. Infertur I. Excommunicationem, aut aliam Cenſuram, nunquam incurri ob peccatum ſolo Jure naturali, aut Divino prohibitum: nam ulterius requiritur præceptum Eccleſiæ, ſua Cenſura, quidpiam præcipientis, aut prohibentis, quod a Reo tranſgreſſore contumaciter ſpernatur.

17. Infertur II. Cenſuram proprie dictam non eſſe infligendam ob peccatum mere præteritum; id eſt, quod penitus ceſſavit, & nullam præſentem inobedientiam ac contumaciam adjunctam habet. Ratio eſt; Tum quia Reus alioquin non poſſet dici contumax: tum quia Cenſura proprie dicta, non eſt ſolum pœna ſeu vindicta, ſed ſimul medicina, ut Fidelis a contumacia deſiſtat; ergo, cum inobedientia & contumacia non reſpiciat præterita, quæ jam non ſunt in poteſtate hominis, propter ſolum peccatum præteritum nequit Cenſura proprie dicta infligi.

18. Dicitur notanter, *Cenſura proprie dicta*. Quia propter peccatum præteritum poteſt quidem imponi pœna, v. g. privatio Officii, vel Beneficii, imo & Suſpenſio ferri poteſt ob culpam mere præteritam, atque per modum pœnæ, ut notat Abbas *in c. Reprehenſibilis, num.* 3. *de Appellat.* & Layman *cit. tract.5. part.3. cap.3. num.*3. Verum hujuſmodi Suſpenſio, ſeu pœna, non eſt Cenſura proprie dicta; cum non inferatur per modum medicinæ ad avertendum hominem a peccato: ſed eſt mera pœna ſpiritualis, vindicativa peccati jam facti; cum tantum imponatur in pœnam admiſſi ſceleris. Baſſæus *Verſ. Cenſura*, num.15. & alii paſſim.

19. CONCL. III. Quamvis, ſi ipſo jure decreta eſt Cenſura latæ ſententiæ, alia monitio neceſſaria non ſit (quia tunc Lex, ſeu commune præceptum ſemper monet, ac proinde alia trina admonitione prævia opus non eſt, *arg. c. Reprehenſibilis, de Appellat.*) nihilominus, quando Cenſura fertur ab homine, ea nunquam infligenda eſt, niſi trina & legitima monitione prævia, cum intervallo dierum aliquot, ſaltem duorum aut trium, ut cenſurandus habeat ſufficiens tempus ad exhibendam emendationem, vel præſtandam ſatisfactionem, aut proponendam ſuam defenſionem, alioquin non ſolum injuſta, ſed etiam irrita foret Cenſura: licet aliquando, ſi neceſſitas facti id ſuadeat, poſſit una etiam admonitio peremptoria ſufficere. Ita habetur expreſſe *c. Statuimus*, & *c. Conſtitutionem, de Sent. excom. in* 6. cum concordantiis; eſtque communis Doctorum.

20. Quæres, an poſſit infligi Cenſura Eccleſiaſtica ob peccatum alterius? Reſp. I. Loquendo de Interdicto, ſententiam affirmativam eſſe tenendam. Sic quippe propter peccatum Regis poteſt interdici totum Regnum, *arg. c. Non eſt vobis de ſponſalibus*. Et pro peccatis Epiſcopi terra ipſi ſubjecta, *c. Sane, §. 2. de Officio delegati*. Et propter delictum Domini, vel Rectoris, Civitas, *c. Si Sententia, de Sent. excommun. in* 6. Et Monaſterium ob peccatum Prælati contumacis, *c. Cum dilectus, de Religioſis domibus*, ac notat Fagnanus *c. Reſponſio*, num. 42. *de Sentent. excommunic.* Et ſic quandoque puniuntur aliqui, qui non peccaverunt, vel potius in ſuis Subditis Superiores, ut publica coercitione confuſi citius reſipiſcant, atque a ſua deſiſtant contumacia: præſertim cum pœna Interdicti non tam multis bonis privet, ſicut Excommunicatio major.

21. Reſp. II. Excommunicatio major ob peccatum alienum non incurritur: ac proinde, ne innocentes cum nocentibus pœna adeo gravi involvantur, ſimul & collective excommunicari non debet tota aliqua Communitas; ſive Collegium, aut Civitas; quamvis ſinguli, adeoque etiam omnes diſtributive, qui de tali Communitate nocentes reperiuntur, excommunicari valeant. Ita D. Thomas *part.3. Suplem. quæſt.22. art.5.* Tannerus *tom 4. diſp* 6. *quæſt.*10. *dub.* 3. *num.* 42. Layman, Pirhing, & alii communiter. Ratio eſt: quia Excommunicatio major non eſt infligenda, niſi propter peccatum mortale; peccatum vero, cum conſiſtat in actu, non eſt Communitatis, ſed ſingularium perſonarum. Accedit, quod in Communitate plerumque ſoleant eſſe aliqui innoxii, & non conſentientes peccato aliorum, atqui æquum non eſt, ut condemnetur juſtus cum impio, præſertim pœna tam gravi, qualis eſt Excommunicatio major.

22. Nec obſtas, quod ſecus fiat in Interdicto. Negatur enim paritas: ſiquidem Interdictum non eſt tam gravis pœna, neque tam multis privat bonis, ſicut Excommunicatio major: hæc enim eſt ſeparatio non ſolum a Divinis, ſed etiam a communione Fidelium, atque ideo pœna graviſſima; ſive, ut loquitur D. Auguſtinus, relatus c. Corrigantur 24 qu. 3. *qua pœna in Eccleſia nulla major eſt*. Quare ad hanc deveniendum non eſt, niſi magna adhibita circumſpectione, & poſtquam præviis monitionibus, ac plerumque aliis levioribus pœnis & Cenſuris, nihil obtineri potuit; ut recte monet Concilium Trident. *Seſſ.25. cap.3. de Reform.* juncto *can. Ecce autem*, 24. *q.*3. Quinimo, cum ipſa ſit medicinalis, neque tunc ad eam deveniendum eſt, niſi appareat ſpes aliqua fructus, vel ad ipſum Reum emendandum, vel ſaltem ad bonum publicum promovendum. Layman *loc. cit. part.*2. *c.*1. n.6.

23. Cæterum, quod unus non ſit excommunicandus propter peccatum alterius, utputa filius pro delicto parentis, ad longum reſolvit D. Auguſtinus *Epiſt.* 75. *ad Auxilium Epiſcopum*, ac refertur *c. Si habes* 24 *q.* 3. Quod autem tota Communitas aliqua (intellige, ſimul & collective; ſecus, diſtributive, dummodo omnes ſint Rei) excommunicanda non ſit, ſtatuitur *c. Romana, de Sentent. excomm. in* 6. ibi: *In Univerſitatem, vel Collegium proferri excommunicationis ſententiam, penitus prohibemus, volentes animarum periculum evitare, quod exinde ſequi poſſet; cum nonnunquam contingeret, innoxios hujuſmodi ſententia irretiri: ſed in illos duntaxat de Collegio, vel Univerſitate, quos culpabiles eſſe conſtiterit, promulgetur.*

24. Utrum autem, ſi dictis non obſtantibus excommunicetur tota Communitas, ſententia excommunicationis valida ſit, nec ne, ad longum diſputat Fagnanus *c. Reſponſio, nu.* 88. *de Sentent. excom.* Et quamvis non pauci Doctores cenſeant, ipſam eſſe invalidam, ponderando dictionem illam, *penitus prohibemus*: nihilominus idem Fagnanus *num.* 102. tenet contrarium, aſſerens cum Gloſſa *in citat. cap. Romana*,

Digitized by Google

mata, *Verſ. poſitus*, & aliis, quod ſi ſenteotia excommunicationis lata ſit in Communitatem, non obſtante, quod fuerit illicite lata, & hac ratione injuſta, adhuc bene teneat, & liget ſingulos de tali Communitate doli capaces. Tum quia Pontifex prohibuit quidem, ejuſmodi ferri ſententiam, ſed hanc non irritavit. Tum quia, ut dicitur c. ad Apoſtolicam, de Regularibus, *Multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*. Accedit, quod *ſententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda ſit*, c. Sententia, 11. q. 3.

25. Reſp. III. Suſpenſio ſtricte accepta non incurritur, niſi ob culpam propriam. Ita Navarrus *cap. 27. Manual. num.* 165. Layman *lib. 1. tract. 5. part. 3. cap. 3. num. 1.* Suarez, & alii: Ratio eſt: quia Suſpenſio eſt proprie dicta pœna, quippe directe cuipiam adimens uſum Eccleſiaſticæ poteſtatis: atqui pœna talis non incurritur ſine culpa propria; Quinimo *peccata ſuos authores tenere debent*, prout habetur *c. Quæſivit, de his quæ fiunt a majori parte Capit.*

26. Nec urget, ſi fiat inſtantia de Interdicto. Nam neque Interdictum perſonale ſolet incurri, niſi ob peccatum proprium. Et quamvis Interdictum locale etiam aſtringat innocentes, id tamen fit duntaxat indirecte, ac quamdiu ſunt in loco interdicto: nam extra illum poſſunt intereſſe Divinis, atque ſi moriantur, in Loco ſacro ſepeliri. Econtra ſuſpenſus nullibi poteſt exercere uſum poteſtatis Eccleſiaſticæ.

* Quæres II. Quidnam practice Judex obſervare debeat, ut cum minori impugnationis periculo Cenſuram alicui infligat? Reſp. Talem judicem partim juxta jam dicta, partim juxta adhuc dicenda debere potiſſimum attendere ad ſequentia. I. Videat, num habeat juriſdictionem, & quidem non impeditam reſpectu talis perſonæ, cui intendit Cenſuram infligere. II. Num adſit valde gravis cauſa infligendi Cenſuram; ubi non debet in hoc puncto eſſe præceps. III. Num crimen, ob quod Cenſuram infligere intendit, forſan non ſit tale, cui annexa jam eſt alias Cenſura a Jure? IV. Si non ſit annexa Cenſura a Jure, neceſſario ante inflictionem ejuſdem ab homine præcedere debet monitio conformiter dictis *num.* 19. & cæteroquin in ipſa inflictione obſervari Juris ordo V. Quodſi crimini tali annexa jam foret Cenſura a Jure, videndum, num illa ſit Cenſura *ferendæ ſententiæ*, id eſt, infligenda primum per ſententiam condemnatoriam Judicis, vel potius Cenſura *ſententiæ latæ*, quæ nimirum infligitur actu per ipſummet Jus, & incurritur abſque nova ſententia condemnatoria Judicis. VI. Quando Cenſura a Jure tali Crimini annexa primum foret *Sententiæ ferendæ*, adhuc deberet neceſſario præcedere prævia monitio ante ſententiam. *Argum. cap. Reprehenſibile. 26. de appellat*: VII. Quando autem dicta Cenſura Juris eſt *latæ ſententiæ*, ac ipſo facto jam incurritur, tunc Judex Eccleſiaſticus taliter delinquentem poteſt publice denuntiare per ſententiam declaratoriam cenſuratum v. g. Excommunicatum abſque prævia aliqua admonitione; debet tamen is, ſaltem niſi delictum & contumacia omnino notoria eſſent, prius citari ad hoc, ut ſe defendere poſſit, ſi forſan cauſam habeat excuſantem a Cenſura, per textum, & Gloſſam *Clementiam III. de Cenſibus*. & *Clementina II. de Pœnis*. Nam etſi juxta *Tract. II. de Legibus. diſt. 2. quæſt. 4* n. 39. Cenſura *latæ ſententiæ*: ſi vera, & proprie dicta ſit Cenſura, & non potius pœna vindicativa privans jure jam quæſito, ac poſſeſſo: de Jure communi ſtatim contrahatur in foro conſcientiæ, quamprimum ipſum Crimen, cui dicta Cenſura annexa eſt, committitur: Nihilominus in foro externo Judex declarans ſeu publice denuntians taliter cenſuratum ſecurus regulariter haud erit de impugnatione, ſi prius delinquentem non citet ad audiendum; quare non deberet contra ipſum proferri ſententia declaratoria? Videantur *Engel. lib. 5. Decret. tit.* 39. *n.* 9 Navarrus *eodem. Conſil.* 9. *n.* 4. & Ludovicus ab Ameno *in practica Criminali tit. ult. §. 7.* n. 62. Quodſi citandus ſtudio ſubterfugiat citationem perſonalem abſcondendo ſe, poterit citari per Edictum, affigendo illud publicis locis, & poſt debitum tempus, eo non comparente, nihilominus procedi ulterius in cauſa. *

QUÆSTIO III.

An ignorantia, metus, vel aliud quidpiam excuſet ab incurrenda Cenſura?

SUMMARIUM.

27. *Regula generalis circa hoc.*
28. *Ignorantia facti excuſat a Cenſura.*
29. *Ignorantia juris etiam excuſat a Cenſura, dummodo non ſit craſſa.*
30. *Corollarium.*
31. *Ruſtici, & homines ſimplices, ſæpius per hoc excuſantur a Cenſuris.*
32. *Metus gravis excuſat a Cenſuris;*
    (b) Juxta dictum Tract. 2. Diſt. 2. n. 25. & ſeqq.
33. *Etiamſi actus Jure naturæ prohibitus exiſtat.*
34. *Excommunicatio, aut alia Cenſura ſit invalida:*
35. *I. Ob defectum Juriſdictionis; & hoc dupliciter.*
36. *Per appellationem, quando impediatur effectus Cenſuræ?*
37. *II. Ob defectum ſubſtantialis ordinis Judicii.*
38. *III. Ob defectum juſtæ Cauſæ; & hoc tripliciter.*
39. *Cenſura lata contra innocentem, qui in Judicio probatur nocens; an ſit ſervanda?*
40. *Quid de Clerico innocente, & ſecundum publicas probationes excommunicato?*
41. *Forma abſolvendi a Cenſuris, quæ?*
42. *Suſpenſio, & Interdictum, quandoque non indigent abſolutione.*
43. *Abſolutio a Cenſuris, an poſſit dari extra Confeſſionem, aut abſenti.*

27. SUpponendum pro regula generali, cum juxta dicta *num. 8. ac ſeqq.* & Doctores paſſim, ad incurrendam Cenſuram Eccleſiaſticam requiratur culpa mortalis, & talis, qualis ibidem eſt deſcripta: quotieſcunque aliquis per ignorantiam, inadvertentiam, vel animi paſſionem, aut parvitatem materiæ excuſatur a peccato mortali, eum etiam ab Excommunicatione majori, gravi Suſpenſione, atque Interdicto perſonali fore excuſandum. Hoc prænotato, quantum attinet ad ſtatum propoſitæ Quæſtionis, ſit

28 CONCL. I Ignorantia facti, qua quis ignorat, factum ſuum eſſe tale, quod ſub Cenſura prohibitum eſt, excuſat ab ipſa Cenſura: hinc, ſi quis v. g. percutiat Clericum, quem putat eſſe Laicum, adeoque invincibiliter ignorat eſſe Clericum, excuſatur ab excommunicatione. Ita communis; & habetur c. *Si vero, de Sent. excom.* ibi: *Si vero aliquis in Clericum nutricatem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet excommunicatione notari; dummodo ipſum Clericum eſſe ignoraverit*. Imo in tali caſu ſufficit ad evitandam Cenſuram ignorantia probabilis, ut explicat Gloſſa ibidem.

29. CONCL. II. Ignorantia invincibilis, vel probabilis Juris Eccleſiaſtici, præcipientis, vel prohibentis quidpiam ſub Cenſura; imo & ſola ignorantia ipſius Cenſuræ, dummodo non ſit craſſa, ſeu ſupina, excuſat a Cenſura incurrenda. Ita Doctores communiter; & habetur clare ex *cap. 2. de Conſtit. in* 6. ubi dicitur: *Ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina*. Quæ deciſio cum ſit favorabilis, multumque rationabilis, non tantum in Statutis Epiſcoporum, ſed etiam Conſtitutionibus Pontificiis locum habet; nam etiam Papa eſt Ordinarius, & quidem *Ordinarius Ordinariorum*.

30. Infertur proinde, quod, licet quis ſciat, opus aliquod eſſe prohibitum vel præceptum, ſive lege naturali, aut Divina, ſive Eccleſiaſtica; ſi tamen invincibiliter, aut probabiliter

Digitized by Google

biliter ignoret, ipſi eſſe annexam excommunicationem, aut aliam Cenſuram Eccleſiaſticam, hanc ipſe non incurrat. Patet hoc tum ex citato textu Juris Canonici; tum ratio hujus ulterior eſt: quia ad incurrendam Cenſuram requiritur contumacia, & virtualis quidam contemptus, quo quis recuſat obedire Legi, ſub tali pœna ſeu Cenſura quidpiam præcipienti: atqui is, qui ignorat illam pœnam, ſeu cenſuram, jam non eſt taliter contumax; ergo.

31. Infertur ulterius, Ruſticos, alioſque homines ſimplices, ſæpius ex hoc fundamento excuſari ab incurrenda cenſura excommunicationis; eo quod eam eſſe hic & nunc latam, rariſſime ſciant, imo vix audierint aliquid de excommunicatione. Dummodo excipias excommunicationem in percuſſores Clericorum latam, & vix alicui ignotam, atque alias Cenſuras communiores, vel publice denunciatas.

32. CONCL. III. Qui ex gravi metu mortis, mutilationis, infamiæ, aut hujuſmodi, tranſgreditur legem Eccleſiaſticam ſub pœna Cenſuræ impoſitam, is non incurrit annexam Cenſuram. Ita Pirhing. *tit. de Sent. excom. num.* 47. Suarez, & alii. Ratio eſt: quia leges Eccleſiaſticæ regulariter non obligant cum tanta ſeveritate, ſeu periculo vitæ, aut membrorum: (b) Atqui lex Cenſuram imponens, eſt Eccleſiaſtica: ergo.

33. Nec obſtat, quod talis non tantum contra legem Eccleſiaſticam, ſed etiam contra Naturalem, ac Divinam operetur, ac proinde peccet: ut ſi quis gravi metu mortis adactus Matrimonium contrahat, & conſummet cum conſanguinea, vel Moniali. Reſp. enim, quamvis talis peccet contra legem Divinam & Naturalem, eo quod Matrimonium ſit irritum, ſimulque propter nullum metum ſit faciendum peccatum; adhuc tamen eum non incurrere excommunicationem, quæ ipſo jure lata eſt contra taliter contrahentes: *Clem. un. de Conſang. & affinit.* Nam hæc Jure duntaxat Eccleſiaſtico, quale in caſu tanti metus non obligat, ſtatuta eſt: inceſtus autem prohibetur Jure naturali & Divino, quod ex nullo metu licitum eſt tranſgredi.

34. CONCL. IV. Inſuper ex triplici capite, poteſt excommunicatio, aut alia Cenſura Eccleſiaſtica reddi invalida, ita ut nullum producat effectum: videlicet ob defectum juriſdictionis, ob defectum ſubſtantialis ordinis Judicii, & ob defectum juſtæ cauſæ. Ita Pirhing. *loc. cit. nu.* 40. & alii communiter. Et quidem

35. I. Cenſura ab homine lata redditur invalida, adeo ut non obliget, ob defectum Juriſdictionis inferente: ut ſi imponens Cenſuram, vel ſimpliciter caret Juriſdictione eam imponendi, vel ipſam habeat impeditam per excommunicationem, aut ſuſpenſionem. Nam *excommunicatus*, vel ſuſpenſus ab officio, *alium excommunicare non poteſt*, c. Audivimus, 24. *quæſt.* 1. juncta Gloſſa ibidem.

36. Idem dicendum, ſi Prælatus habeat juriſdictionem ſuſpenſam per appellationem, legitime ab alio interpoſitam ante ſententiam abſolute latam: ut ſi is ferat ſententiam contra Sempronium, quod niſi intra tot v. g. dies ſatisfecerit, noverit ſe eſſe excommunicatum; atque interim Sempronius appellet, & ad diem ſtatutum non ſatisfaciat: nam ipſe Cenſuram ejuſmodi non incurrit, eo quod per legitimam appellationem, ante eventum conditionis interpoſitam, impediatur effectus Cenſuræ ſub conditione latæ, vel alterius poſtea primum infligendæ, prout habetur *c. Præterea,* 40. *de Appellat.* Secus foret, ſi appellatio primum fieret poſt latam ſententiam Cenſuræ in aliquem: nam hujus effectus per appellationem ſubſequentem non impeditur, neque ſuſpenditur, *text. clar. c. Is cui, de Sentent. excommun. in* 6.

* Qualiter a Sententia Cenſuræ abſolute lata appellari amplius nequeat, fuſius explicatur in Jure Canonico *l.* 2. *Decret. tit.* 28. *n.* 212. *ac ſeqq.* ubi tamen etiam ex eodem *lib.* 2. *Decret. loc. cit. n.* 24. adverte, quod non ſit idem *appellare a ſententia, & opponere nullitatem ſententiæ*: nam iſta duo in pluribus differunt; principaliter in hoc, quod excluſa appellatione non cenſeatur ſublata oppoſitio ſeu querela nullitatis ſententiæ; hincque etſi interdicta ſemel appellatione nequeam ad altius tribunal appellare; potero tamen adhuc querelare (uti ajunt) id eſt opponere nullitatem ſententiæ e. g. ex defectu juriſdictionis, vel ratione ſubſtantialis ordinis non obſervati, de quo ordine vide apud Patrem Reiffenſtuel. *

37. II. Cenſura excommunicationis, aut alia, redditur invalida, & nullius roboris, ob defectum ſubſtantialis ordinis Judicii: ut ſi Judex Cenſuram laturus nullam omnino, ne unicam quidem, præmittat admonitionem: vel ſi omittatur citatio Rei, iſque ad ſui defenſionem non admittatur; aut ſi legitima probatio cauſæ, ob quam Cenſura fertur, deſit. Pirhing *loc. cit.* Suarez, & alii.

38. III. Cenſura eſt invalida ob defectum Juſtæ cauſæ, ſi nimirum ob nullam, aut omnino levem, & non commenſuratam culpam feratur. Porro juſtitia cauſæ rurſum tripliciter poteſt deficere. Primo, ſi nec reipſa, nec ſecundum allegata & probata crimen ſubſit: ut ſi quis excommunicetur, quod pauperi eleemoſynam tribuerit, vel non fecerit id, quod agere illicitum & pravum erat, aut hujuſmodi. Cenſura ſic lata haud dubie invalida eſt, cum contineat *errorem intolerabilem*, ut Jura loquuntur *c. Per tuas, de Sent. excommun.* & *c. Venerabilibus, §. Poteſt. eod. in* 6. Deinde poteſt juſtitia cauſæ deeſſe, quando crimen, ob quod Cenſura fertur, fuit quidem a parte rei commiſſum, ſed de eo Reus nec eſt legitime convictus, nec confeſſus: ſic enim cauſa ſubſiſtit ſolum ſecundum ſe, non autem in ordine ad Judicium, ſeu Forum externum; & conſequenter ſententia Cenſuræ, ob id inflictæ, eſt nulla. Tandem poteſt deficere cauſa, ſi a parte rei cauſa ſeu crimen non ſubſiſtat, tamen juridice contra Reum probetur: tunc enim non adeſt vera cauſa ferendi Cenſuram, bene tamen præſumpta; cum Reus reipſa ſit innocens, qui tamen juridice probatus eſt nocens. Verum de hoc ultimo caſu loquendo, & pro vera ejus Intelligentia, ſit

39. CONCL. V. Cenſura lata contra innocentem, qui ſecundum allegata & probata in Judicio cenſetur nocens, etſi reipſa, & in Foro conſcientiæ, non privet eum communibus Eccleſiæ Suffragiis, aliiſque ſpiritualibus commodis ac facultatibus (revera enim Cenſura talis ob defectum cauſæ eſt nulla) tamen in Foro externo, atque in facie Eccleſiæ, debet ſervari, donec vel ab ea quis fuerit abſolutus; vel innocentia ipſius atque error Cenſuræ, publice innotuerit. Ita Covarruvias *in c. Alma mater, part.* 1. §. 7. *nu.* 5. Navarrus *cap* 27 *Manual. num.* 3. Pirhing *num* 41. & alii. Sic quippe habetur *c. Si quis a proprio*, 11. *q.* 3. Et S. Gregorius, relatus *can.* 1. *eod. cauſ.* 11. *q.* 3. ait: *Sententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt.* Accedit ratio: quia hoc neceſſe eſt ad publicam utilitatem atque diſciplinam, ipſamque Judicis ex officio ſecundum allegata & probata judicantis authoritatem tuendam; cui bono communi merito bonum privatum poſtponi debet. Et certe alioquin malevolis lata porta aperiretur, quaslibet Cenſuras contemnendi; cum dicere poſſent, ſe coram Deo eſſe innocentes, quamvis in Foro externo per falſa allegata & probata ſint damnati nocentes.

40. Infertur proinde, quod ſi Clericus innocens, ſed ſecundum publicas probationes a Judice excommunicatus, actum ſui Ordinis poſtea exerceat, is non contrahat irregularitatem: quia revera excommunicatio fuit nulla. Si tamen in Judicio ipſe hac de re accuſetur, & convincatur, tanquam irregularis a Judice condemnari poteſt: cum in Foro externo cenſeatur excommunicatus, conſequenter etiam irregularis declarari debet, ſi in tali excommunicatione celebraſſe demonſtretur. Quod ſi vero talia monitus, deſiſtere nolit, tunc de novo vere excommunicari, propter ſuam inobedientiam & contumaciam, atque apparentem contemptum Eccleſiaſticæ poteſtatis.

41. Quæres, quænam ſit forma abſolvendi a Cenſuris? Reſp. Nulla determinata forma verborum requiritur ad tollendas Cenſuras, ſed ſufficit ut quibuſcunque verbis voluntas abſolventis ſufficienter ſignificetur. Solet tamen communi-

Digitized by Google

maniter hujuſmodi ſatma obſervati: *Abſolvo te a vinculo excommunicationis, quam incurriſti* N.) exprimendo cauſam ipſius) *& reſtituo te ſanctis Sacramentis, & communioni Fidelium, in Nomine Patris, &c.* A Suſpenſione tantum: *Ego te abſolvo a vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti propter* N. (exprimitur cauſa) *& reſtituo te executioni Ordinum, in Nomine Patris, &c.* Quando vero Cenſura eſt dubia, ſervetur hæc, vel ſimilis forma: *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges, in Nomine Patris &c.*

42. Quinimo ſi Suſpenſio fuit lata ad determinatum dumtaxat tempus, v. g. ad annum, aut duos annos; vel uſque ad poſitionem certæ conditionis, v. g. dicendo, *Sis ſuſpenſus, donec feceris*: tunc elapſo illo tempore, vel adimpleta conditione, utpota præſtita ſatisfactione, per ſe ipſam ceſſat Suſpenſio, neqoe opus eſt alia formula abſolutionis, ſive ſententia reſtitutionis, *arg. c. Quia ſæpe, de Electton. in* 6. juncta Gloſſa *ibidem verſ. Donec.* Idem dicendum de Interdicto taliter lato. Layman *cit. tract.* 5. *part.* 4. *cap* 5. *num.* 1. Cæterum extra hoſce caſus neceſſe eſt, adhiberi veram abſolutionem a Cenſuris, ab habente legitimam facultatem abſolvendi datam; prout, alias rationes tacendo, clare patet ex Decreto Alexandri VII. inter alias Propoſitiones ſequentem, ordine 44. condemnantis: *Quoad Forum conſcientiæ Reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant Cenſuræ.*

43. Tandem ſciendum, quod abſolutio a Cenſuris ab habente poteſtatem ordinariam, poſſit dari etiam extra Confeſſionem Sacramentalem, imo & abſenti, ac invito. Dicitur, *ab habente poteſtatem ordinariam*: nam habens poteſtatem delegatam ad abſolvendum a Cenſuris, debet abſolvere juxta tenorem ſuæ delegationis, ejuſque formam exacte obſervare. Sannig. Diſt. 1. de Cenſuris, quæſt. 6. & aliis.

QUÆSTIO IV.

Quid, & quotuplex ſit Pœna Canonica? ubi & de Depoſitione, Degradatione, & Infamia.

SUMMARIUM.

44. *Pœna Canonica latius patet, quam Cenſura.*
45. *Pœna Canonica, quid?*
46. *Irregularitas, quomodo habeat rationem pœnæ?*
47. *Declaratur ulterius data definitio.*
48. *Pœnæ Canonicæ ſunt ſeptem.*
49. *Depoſitio, &*
50. *Degradatio; quid?*
51. *Et quomodo privent Clericali munere?*
52. *Degradatio privat etiam omni Clericali privilegio.*
53. *Utraque infligitur primum a Judice.*
54. *Forma Degradationis.*
55. *Infamia, quid?*
56. *Alia juris, alia facti.*
57. *Infamia Juris, ob quæ crimina contrahatur?*
58. *Enarrantur potiora.*
59. *Quomodo tollatur.*

44. ADvertendum, quod Pœna Canonica latius pateat, quam cenſura Eccleſiaſtica: Siquidem Pœna Canonica reſpectu Cenſuræ Eccleſiaſticæ ſe habet, ſicut genus reſpectu ſpeciei; omnis enim Cenſura Eccleſiaſtica eſt etiam Pœna Canonica, non autem econtra. Hoc prænotato, ſit

45. CONCL. I. Pœna Canonica eſt *pœna inflicta per Canones, vel ſecundum Canones, prohibens vel arcens punitum ab aliquo gradu Eccleſiaſtico, qui alias ſibi liceret.* Ita Doctor Subtilis 4. *dist.* 25. *quæſt.* 1. eſtque in re communis.

46. Dicitur, *pœna*. Quæ particula ſumitur late, prout non tantum comprehendit pœnam proprie dictam, ſeu quæ procedit ex culpa, ſed etiam irregularitatem abſque ulla culpa mortali quandoque provenientem: hæc enim habet rationem pœnæ ſaltem large & improprie dictæ, in quantum eſt malum, ac pœnale homini cupienti ordinari, habere ejuſmodi impedimentum. Additur autem, *inflicta per Canones, vel ſecundum Canones*: quia quædam pœnæ Canonicæ infliguntur ipſo jure per Canones, quædam vero per ſententiam Judicis ſecundum Canones; alioquin enim ejuſmodi ſententia Judicialis non eſſet juſta, niſi infligeretur ſecundum Canones.

47. Dicitur ulterius: *prohibens, vel arcens punitum ab aliquo gradu Eccleſiaſtico.* Quia pœnæ Canonicæ a potiori prohibent hominem a ſuſceptione, vel executione Ordinum: & licet quædam earum, ut Excommunicatio, ac Interdictum, privent ulterius quibuſdam aliis bonis ſpiritualibus; hoc tamen ſatis denotatur per appoſitum ly *Arcere*. Et additur, *qui alias ſibi liceret*: ſi enim alioquin talis gradus, vel actus Eccleſiaſticus, cuipiam non liceret, jam non eſſet ipſi pœna, eo privari. Hinc quippe non eſt pœna Laico, vel mulieri, quod non poſſit celebrare Miſſam, eo quod talis actus aliunde ſibi non competat; bene tamen Sacerdoti id foret pœnale.

48. CONCL. II. Pœnæ Canonicæ ſunt ſeptem, videlicet Depoſitio, Degradatio, Infamia, Irregularitas, Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum. Ita Scotus *loc. cit.* & alii; atque patebit ex diverſis textibus Juris Canonici in progreſſu citandis.

49. *Depoſitio* eſt privatio perpetua Clericalis muneris, per canonicam ſententiam cum debita ſolemnitate prolatam.

50. *Degradatio*, quæ plurimum convenit cum Depoſitione, eſt privatio perpetua Clericalis muneris, & privilegii, facta poſt canonicam ſententiam, adjuncta reali actione & cæremonia per Canones inſtituta. Additur, *quæ plurimum convenit cum Depoſitione*, adeo, ut a nonnullis pro una pœna computetur, *arg. c. Degradatio, de Pœnis in* 6. ibi: *Verbalis degradatio, ſeu depoſitio, ab ordinibus*: & notat Fagnanus *c. Qualiter, l.* 2. *num.* 76. *de Accuſat.* Nihilominus eſt notabilis differentia inter ipſas: nam Degradatio, fit actione reali, & ſimul includit privationem privilegii Clericalis; quæ duo in Depoſitione verbali non habentur, prout patebit ex declaratione utriuſque definitionis.

51. Dicitur I. In utraque data definitione, *privatio perpetua Clericalis muneris*. Quia tam Depoſitio, quam Degradatio: privat in perpetuum, ac ſine ſpe remiſſionis, omni munere Clericali; id eſt, omnibus Beneficiis Eccleſiaſticis, nec non & licentia exercendi actum cujuſcunque Ordinis. Non tamen privatur quis Charactere Ordinis, quia hic eſt indelebilis: neque poteſtate valide conſecrandi (ſi fuerit Sacerdos) quia & hæc poteſtas eſt ſimpliciter inimpedibilis: neque facultate abſolvendi pro mortis articulo moribundum, quia tunc nulla eſt reſervatio Caſuum. Inſuper Depoſitus, aut Degradatus, non liberatur ab onere recitandi Breviarium, aut ſervandi perpetuam Caſtitatem: ne alioquin ex ſuo peccato commodum reportet.

52. Dicitur II. In definitione Degradationis, *& privilegii*: quæ particula in definitione Depoſitionis eſt omiſſa. Siquidem per Degradationem (non tamen per ſolam Depoſitionem verbalem) privatur quis tum privilegio Fori, tum etiam privilegio Canonis. Privilegio quidem Fori, in quantum ejicitur a Foro Eccleſiaſtico, & traditur Foro ſeu Curiæ ſæculari; ita, ut deinde ſit conſtitutus ſub juriſdictione Magiſtratus ſæcularis, a quo proin, quaſi eſſet Laicus, poterit capi, incarcerari, ac juxta Leges Civiles de commiſſis criminibus puniri, quamvis, dum Clericus degradatus propter ſua crimina traditur Curiæ ſæculari, efficaciter pro eo debeat Eccleſia intercedere, ut citra mortis periculum quoad eum ſententia moderetur, *c. Novimus, de Verb. ſignific.* Privatur inſuper Degradatus privilegio Canonis, ita ut ejuſdem invaſor, aut percuſſor, quamvis injuſtus, non incurrat Excommunicationem latam in percuſſores Clericorum.

53. Dicitur III. In utraque definitione, *poſt canonicam ſententiam cum debita ſolemnitate factam.* Tum quia neutra earum infligitur ipſo Jure, ſed quælibet a Judice, ſeu per ſententiam Canonicam debet infligi. Tum quia tam ad Depoſitio-

Digitized by Google

nem, quam ad Degradationem, requiritur certa ſolemnitas a Jure præſcripta, quæ refertur in c. *Degradatio, de pœnis in* 6.

54. Dicitur tandem in definitione Degradationis, *adjuncta reali actione*. Quia, ut habetur *cit. c. Degradatio, de Pœnis, in* 6. Clericus degradandus, veſtibus ſacris indutus, „ & habens inſtrumenta illa in manibus, quæ ſpectant ad „ Ordinem ſuum, ad Epiſcopum adduci debet; ab eoque or- „ dine retrogrado (id eſt, incipiendo ab illo veſtimento, „ quod ultima vice in ſua Ordinatione acceperat, uſque ad „ primum, quod datur in collatione primæ Tonſuræ) om- „ nibus ſuis veſtibus, & ornamentis ſacris, cum certis verbis „ exuitur; ac tandem caput illius raditur, vel tondetur, ne „ Tonſuræ, vel Clericatus veſtigium in eo remaneat: & „ hiſce peractis, Degradatus primum traditur Curiæ ſæcula- „ ri. Hæc omnia tamen non reperiuntur in ſimplici Depo- „ ſitione: nam hæc fit per ſolam ſententiam in criminoſos „ canonice latam, neque privat omni privilegio Clericali, „ aut Fori: Abbas *c. Tuæ, de pœnis*, ubi inſuper notat, quod „ iſthæc Depoſitio alio nomine dicatur *Degradatio verbalis*, *c. Degradatio eod. in* 6.

55. Quantum attinet ad *Infamiam*, quæ eſt tertia Pœna Canonica; Advertendum, quod infamia idem ſit ac privatio ſeu diminutio bonæ famæ; ſive, ut alii loquuntur, *arg. l. Cognitionum, ff. De variis & extraord. cognition. Infamia eſt læſæ dignitatis ſtatus, vita ac moribus reprobatus*.

56 Duplex autem communiter aſſignatur Infamia, videlicet *Infamia juris, & Infamia facti*. Hæc poſterior accidit, quando quis tale aliquid perpetrat, propter quod ejus bona exiſtimatio apud probos & honeſtos viros læditur, licet jure aliquo expreſſo non notetur infamia. *Infamia juris* eſt, quæ ipſo jure infligitur, ſeu decernitur in certa crimina committentes. Idque adhuc fit dupliciter, nempe dum vel ipſo facto Infamia contrahitur, vel primum per ſententiam Judicis ſecundum juris declarationem decernitur.

57. Quæres: ob quæ crimina contrahatur Infamia juris? Reſp. I. Regula generalis eſt, Jure Canonico omnes eos cenſeri infames, quicunque Jure Civili habentur infames; niſi infamiam Jure Civili introductam Canones ſpeciatim ſuſtulerint. Prior pars habetur clare ex *c. Omnes*, 6. *quæſt.* 1. ubi Hadrianus Papa inquit: *Omnes vero infames eſſe dicimus, quos Leges ſæculi infames appellant.* Concordat *c. Infames*, 6. *qu.* 1. ibi: *Infames eſſe dicimus omnes, quos Eccleſiaſticæ, vel ſæculi leges Infames pronuntiant*. Altera vero pars probatur ex *cap. ult. de Secundis nuptiis*; ubi infamia Jure Civili, *L.* 1. *C. de Secundis nuptiis*, decreta mulieri intra annum luctus nubenti, fuit ſublata.

58. Reſp. II Quænam perſonæ cenſeantur Jure Canonico infames, refertur *cit. cap. Infames*, 6. *quæſt.* 1. Et ſunt fures, ſacrilegi, inceſtuoſi, homicidæ, perjuri, raptores, malefici, venefici, adulteri, de bellis publicis fugientes, criminibus capitalibus irretiti, ſepulchrorum violatores, & alii hujuſmodi ibidem enumerati. Et de talibus loquitur *Reg.* 87. *Juris in* 6. *Infamibus portæ non pateant dignitatum*.

59. Cæterum Infamia Canonica, quando orta eſt ex crimine occulto, tollitur per pœnitentiam: ſecus, quando ortum habet ex crimine manifeſto; ut poſt Gloſſam *c. Illi qui*, 6. *quæſt.* 1. notat Fagnanus *in c. Veſtra, n.* 37. *de Cohabit. Cler.* Unde Infamiam juris ex crimine manifeſto ſubortam authoritative tollere, ſeu abolere, ſpectat ad Principem, ſive ad SS. Pontificem, tanquam Conditorem Juris Canonici, *arg. c. Cum te, de Sent. & re judicata*, & notat idem Fagnanus *c. Vergentis, num.* 38. *de Hæreticis*.

D I S T I N C T I O II.

De Excommunicatione, Suſpenſione, & Interdicto.

Q U Æ S T I O I.

Quid, & quotuplex ſit Excommunicatio?

S U M M A R I U M.

1. *Excommunicatio vi nominis, quid?*
2. *Excommunicatio, & Anathema, an differant?*
3. *Datur in Eccleſia poteſtas ferendi Excommunicationem, aliaſque Cenſuras.*
4. *D. Paulus poteſtate excommunicandi aliquoties uſus fuit.*
5. *Excommunicatio, quid?*
6. *Dividitur in majorem & minorem.*
   Abſolute poſita denotat majorem.
7. *Excommunicatio minor, quid?*
8. *Ejus effectus, quis?*
9. *Excommunicatio major, quæ?*

1. EXcommunicatio juxta nominis Ethymologiam idem eſt, ac *extra communionem ſeparatio*. Sed in propoſito ſumitur ipſa pro Cenſura Eccleſiaſtica, per quam homo Chriſtianus a communione Eccleſiæ ſeparatur. Dicitur etiam alio nomine *Anathema*: nam anathema græce, ſignificat ſeparationem alicujus a reliquis partibus, & quidem ſrequentius; prout ejuſmodi ſeparatio fit ab Eccleſia; tanquam alicujus execrandi & maledicti; prout hæreſes & hæretici, aliique peccatores incorrigibiles, ab Eccleſia anathematizantur.

2. Interim licet Excommunicatio, & Anathema, eſſentialiter non differant (utraque enim importat ſeparationem alicujus ab Eccleſiæ communione) differunt tamen quoad ſolemnitatem: nam excommunicatio quandoque incurritur ipſo jure, quandoque profertur per Sententiam Judicis in ſcriptis comprehenſam: Anathema vero cum certis cæremoniis, *c. Debent*, 11. *quæſt.* 3. præſcriptis, ad terrorem cæterorum peragitur. Siquidem debent duodecim Presbyteri Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas poſt latam Anathematis ſententiam in terram projiciunt, & pedibus conculcant: cui ſolemnitati aliæ quoque maledictiones, & execrationes verbales addi ſolent. Hinc *c. Cum non ab homine, de Judiciis*, Clericus depoſitus incorrigibilis primum excommunicari, deinde vero creſcente contumacia Anathematis mucrone feriri jubetur.

3. CONCL. I. Datur in Eccleſia Catholica poteſtas ferendi Excommunicationem, ac alias Cenſuras Eccleſiaſticas, Jure Divino eidem conceſſa. Ita omnes Catholici; atque deſumitur tum ex perpetua praxi, & ſenſu Eccleſiæ; tum ex illo generali dicto Salvatoris, *Matth. cap.* 16. *Et tibi dabo claves Regni Cælorum: Et quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis*. Et *Matth. cap.* 18. *Dic Eccleſiæ. Si autem Eccleſiam non audieris, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*.

4. Et tali poteſtate jam uſus fuit D. Paulus Apoſtolus, dum 1. *Corinth.* 5. quempiam Sathanæ tradidit, hoc eſt, excommunicavit, ſeu ex conſortio Fidelium ejecit; prout ipſemet Apoſtolus, ibidem indicat dicens: *Et non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit*. In quem locum D. Auguſtinus, relatus *c. Omnis* 11. *quæſt.* 3. ait: *Omnis Chriſtianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur, Sathanæ traditur. Quomodo? Scilicet, quia extra Diabolus eſt, ſicut in Eccleſia Chriſtus. Unde illos, quos tunc Apoſtolus Sathanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos a ſe eſſe demonſtrat*. Quinimo Scotus 4. *diſt.* 19. *quæſt. un.* § *De quinta*, notat, in Epiſtolis D. Pauli legi, quod ipſe tribus vicibus excommunicaverit, nempe 1. *Corinth.* 5. ut jam dictum. Et 1. *Timoth.* 1. ibi: *Ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Sathanæ, ut diſcant non blaſphemare*. Et *Galat.* 1. *Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit*.

5. CONCL. II. *Excommunicatio* eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua homo Chriſtianus a communione Fidelium ſeparatur. Ita Doctor Subtilis *loc. cit.* § *De quinta*, ubi ait: *Excommunicatio ſimpliciter, quæ eſt ſola major, eſt excluſio alicujus a communione fidelium: non quidem excluſio corporalis, quæ fit in incarceratione, vel excluſione ab aliis; ſed excludendo per prohibitionem, ne communicet cum aliis, nec alii cum eo*: eſtq; in re communis. Dicitur, *Cenſura Eccleſiaſtica*: quæ particula ſtat loco generis, nam reliqua ſtant loco differentiæ. Et additur, *qua homo Chriſtianus ſeparatur a communione fidelium*. Tum quia Ethnici, & nun-

Digitized by Google

& nunquam baptizati, nequeunt excommunicari, cum necdum re ipſa in Eccleſiam fuerint ingreſſi per Baptiſmum. Tum quia per hanc particulam Excommunicatio differt ab aliis Cenſuris Eccleſiaſticis, ut magis patebit ex dicendis.

6. CONCL. III. Excommunicato ut ſic ex parte boni, quo privat hominem, proprie ac principaliter dividitur in majorem, ac minorem; eo quod poſſit quis a communione Fidelium ſeparari vel ex parte ſolum, vel ex toto: quamvis ſi nomen *Excommunicationis* abſolute ponatur, nec aliud exprimatur, illud ſit intelligendum de Excommunicatione majori. Ita Scotus *loc. cit.* eſtque communis; & habetur *c. Si quem, de Sentent. excommun.* ubi dicitur: *Si quem ſub hac forma verborum, illum excommunico, vel ſimili, a Judice ſuo excommunicari contingat, dicendum eſt, eum non tantum minori, quæ a perceptione Sacramentorum, ſed etiam majori excommunicatione, quæ a Communione fidelium ſeparat, eſſe ligatum.*

7. CONCL. IV. *Excommunicatio minor* eſt Cenſura Eccleſiaſtica, privans hominem perceptione Sacramentorum. Ita habetur ex *cit. c. Si quem, de Sent. excomm.* juncto *c. Si celebrat. de Clerico excommun. &c.* Ubi de excommunicato excommunicatione minori dicitur, quod *non videatur a collatione, ſed participatione Sacramentorum (quæ in ſola conſiſtit perceptione) remotus.*

8. Unde infertur, quod proprius & adæquatus Excommunicationis minoris effectus ſit, privare hominem ſolo uſu paſſivo ſeu receptione Sacramentorum Eccleſiæ; ac proinde ipſa tantum ſeparet ſecundum quid a communione Fidelium, videlicet quoad ſolam Sacramentorum participationem, ſive receptionem. Per quod ea differt ab Excommunicatione majori, quæ longe plures, eoſque graviſſimos effectus habet, uti patebit ex *Quæſt. ſeq.*

9. CONCL. V. *Excommunicatio major*, quæ eſt ſimpliciter Excommunicatio, bene definitur, quod ſit Cenſura Eccleſiaſtica, qua quis a communione Fidelium ſimpliciter ſeparatur. Ita deſumitur tum ex Doctore Subtili *loc. cit.* tum ex *cit. c. Si quem, de Sent. excommunicat.* Quamvis enim ibidem non apponatur ly *ſimpliciter*: tamen textum illum loqui de ſeparatione totali (id eſt, quæ fit tum per privationem Sacramentorum Eccleſiæ, tam recipiendorum, quam adminiſtrandorum; tum etiam per privationem communium Suffragiorum Eccleſiæ, nec non & convictus Civilis, ſeu exterioris communionis Fidelium) communiter intelligunt Doctores, prout mox amplius explicabitur. Hinc ſit

QUÆSTIO II.

Qui ſint effectus Excommunicationis majoris?

SUMMARIUM.

10. *Communio Fidelium, triplex. Pure interna.*
    (a) Vide dicta Tract. 12. Diſt. 3. Quæſt. 7. per totum.
11. *Pure externa.*
12. *Et media, ſeu mixta.*
13. *Eccleſia non privat excommunicatum communione Fidelium mere interna;*
14. *Neque privatis orationibus Fidelium:*
    (b) De hoc amplius num. 17.
15. *Bene tamen communione Fidelium tam media, quam pure externa.*
16. *I. Excommunicationis majoris effectus, eſt privatio communium Eccleſiæ Suffragiorum. Hæc quæ ſint?*
17. *Corollarium notabile.*
18. *II. Privatio communionis Sacramentorum, activæ, & paſſivæ.*
19. *Niſi juſta cauſa excuſet; & quæ?*
    (c) Tract. 2. Diſt. 2. n. 25. & 28.
20. *III. Privatio uſus Divinorum Officiorum. Divina Officia, quæ?*
21. *IV. Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.*
22. *Quid juris, ſi excommunicatus in Loco ſacro ſepeliatur?*
23. *An hic effectus defacto locum habeat in omnibus excommunicatis?*
    (d) Tract. 14. Diſt. 5. num. 126.
24. *Omnino impœnitens, non eſt ſepeliendus in Loco ſacro.*
25. *Major difficultas de excommunicato non vitando, & pœnitente.*
26. *Solutio.*
27. *V. Incapacitas ad Beneficium Eccleſiaſticum.*
28. *VI. Nullitas Reſcripti Apoſtolici ab excommunicato impetrati.*
    Abſolutio ad cautelam a Cenſuris.
29. *VII. Privatio omnis juriſdictionis ſpiritualis.*
30. *Quid, ſi excommunicatus non erat vitandus?*
    (e) De quo num. 26. & 36.
31. *VIII. Privatio communionis Forenſis.*
    Limitatur in Reo,
32. *Atque excommunicato non vitando.*
33. *IX. Inſordeſcens per annum in excommunicatione fit ſuſpectus de hæreſi.*
34. *X. Privatio omnis Civilis communionis.*
    Hoc procedit de excommunicato non tolerato; ſed vitando.

10. NOtandum hic cum D. Bonaventura 4. *diſt.* 18. *art.* 1. *q.* 1. & aliis, quod triplex ſit Communio Fidelium, nempe pure interna, pure externa & media ſeu mixta. *Communicatio, ſeu Communio Fidelium pure interna* conſiſtit in Fide & Charitate, per quam Fideles inter ſe, & cum Chriſto Capite ſuo myſtice copulantur: & ratione hujus unionis, ſeu communionis, poteſt unus Fidelis impetrare alteri de congruo ſpecialia beneficia, eique ſi cæteroquin capax eſt applicare proprias ſatisfactiones; juxta quod teſtatur David Pſal. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Concordat illud Symboli Apoſtolici: *Credo Sanctorum Communionem.* (a)

11. *Communio Fidelium pure externa*, eſt mere politica, conſiſtens in Fidelium convictu, colloquio, aliiſque commerciis. Et hæc olim prohibita fuit exhiberi excommunicatis excommunicatione majori: verum hodie poſt Concilium Conſtantienſe, circa annum Domini 1414. celebratum, per conſtitutionem Martini V. quæ incipit, *Ad evitanda*, generaliter ejuſmodi prohibitio ſublata eſt, exceptis duobus caſibus, videlicet nominatim excommunicatis ac denunciatis, & notoriis Clericorum percuſſoribus.

12. Tandem *Communio Fidelium media, ſeu mixta* eſt, quæ in exterioribus actionibus, ſeu cæremoniis Eccleſiaſticis conſiſtens interiorem ac ſpiritualem fructum ex propria inſtitutione continet. Quo ſpectat inprimis uſus tam activus quam paſſivus Sacramentorum; id eſt, adminiſtratio, & perceptio eorum: deinde communia Eccleſiæ Suffragia, quæ in Sacrificio Miſſæ, aliiſque publicis Officiis, utputa in Horis Canonicis, in Benedictionibus Cinerum, Palmarum, & hujuſmodi, pro univerſa Eccleſia ad Deum funduntur. Huc adde ſatisfactiones Chriſti & Sanctorum, quæ ex communi Theſauro Eccleſiæ per Indulgentias Fidelibus applicantur. His prænotatis, ſit

13. CONCL. I. Certum eſt, quod Eccleſia per Excommunicationem neque velit, neque poſſit quempiam privare communione Fidelium mere interna, quæ eſt per Fidem & Charitatem. Ratio eſt: quia talibus Virtutibus nemo poteſt privari invitus, & abſque propria culpa mortali: imo vera Fides & Spes poteſt etiam manere in peccatoribus, ipſiſque excommunicatis, ſi contra haſce Virtutes propria voluntate non delinquant. Porro Charitas non tollitur per excommunicationem, ſed ſupponitur jam ſublata per peccatum mortale prævium; cum non niſi ob peccatum mortale excommunicatio major infligatur: & poteſt contingere, ut homo, priuſquam ab excommunicatione abſolvatur, per contritionem perfectam redierit in gratiam & amicitiam Dei. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. & alii.

14. CONCL. II. Inſuper certum eſt, quod Eccleſia excommunicatum non privet fructu orationum & ſatisfactionum, quas alii Fideles proprio nomine, ac privata intentione ipſi applicant. Ratio eſt: quia hujuſmodi bona opera

ſunt ipſius operantis propria; ergo ſpectant ad liberam ejus applicationem, non vero ad diſpenſationem Eccleſiæ. Unde nemo prohibetur pro excommunicatis privatim Deum oraſe. (b)

15. CONCL. III. Excommunicatio major privat excommunicatum communione Fidelium tam media, quam etiam pure externa, ſeu mere politica. Ita communis. Ratio eſt: quia non excedit poteſtatem Eccleſiæ, privare hominem criminoſum, & contumacem, communibus Eccleſiæ Suffragiis, utpote ſuo nomine factis, ac uſu Sacramentorum, vel eidem interdicere externam converſationem & convictum Fidelium. Quomodo autem id intelligendum ſit, patebit inductione, explicando pleroſque effectus Excommunicationis majoris.

16. Primus itaque effectus Excommunicationis majoris eſt, privare hominem communibus Eccleſiæ Suffragiis, ita ut excommunicato non proſint, neque ea nomine Eccleſiæ poſſint pro ipſo offerri. Porro hujuſmodi communia Eccleſiæ Suffragia commode ad tria capita reducuntur: quæ ſunt inprimis SS. Miſſæ Sacrificium; nam illud nomine totius Eccleſiæ offertur. Deinde Indulgentiæ, utpote quæ proveniunt ex communi Theſauro Eccleſiæ. Tandem huc pertinent Orationes publicæ, aliæque actiones ſacræ, quæ a Miniſtris Eccleſiæ, in quantum tales ſunt, ac nomine ipſius Eccleſiæ peraguntur: quales ſunt Horæ Canonicæ, Benedictio ſolemnis Aquæ Benedictæ, Candelarum, Palmarum, Conſecratio Eccleſiæ vel Altaris, Officium Defunctorum, & hujuſmodi.

17. Infertur proinde cum Navarro *c. 27. Manualis, n. 36.* & aliis, peccare eos mortaliter, qui orant pro excommunicato oratione publica, aut qui eum eo communicant in Oratione publica, ſeu nomine totius Eccleſiæ facta. Verum hoc intelligendum eſt de excommunicato non tolerato, ſed vitando, uti obſervat cit. Navarrus. Intelligendum ulterius id eſt de Oratione publica, ſeu nomine totius Eccleſiæ facta: nam orationes privatæ, ſub quibus comprehenditur *Memento* in Miſſa, a Sacerdote mentaliter orando factum, item & jejunia, aliaque pia opera, quæ non fiunt nomine Eccleſiæ, neque ab ejus Miniſtris qua talibus, ſed proprio cujuslibet nomine, ac ex privata devotione, non prohibentur fieri pro excommunicatis, juxta dicta *num.* 14. Inſuper Feria ſexta Paraſceves, quo die Chriſtus in Cruce pro ſuis inimicis oravit, etiam Eccleſia publice & ſolemniter orat pro Hæreticis ac Schiſmaticis, qui tamen ſunt excommunicati. Item licitum eſt, ſolemniter orare pro extirpatione hæreſum; & ſic indirecte pro ipſis Hæreticis, ut a Deo convertantur, & hujuſmodi.

18. Secundus effectus Excommunicationis majoris eſt, privare hominem communione Sacramentorum, tam activa, quam paſſiva; ita, ut excommunicatus licite, & abſque peccato mortali, non poſſit ullum Sacramentum recipere, vel adminiſtrare. Et hoc intelligendum eſt non ſolum de excommunicato adhuc impœnitente, utpote qui ratione ſui peccati mortalis prohibetur Sacramenta ſuſcipere, vel adminiſtrare; ſed etiam de eo, qui per perfectam contritionem jam rediit in gratiam Dei. Siquidem talis non poteſt licite, & abſque peccato mortali (niſi excuſet juſta cauſa) ullum Sacramentum recipere, vel adminiſtrare, donec fuerit abſolutus a ſua excommunicatione: ageret enim contra præceptum Eccleſiæ, & expreſſam illius prohibitionem in materia gravi.

19. Additur notanter, *niſi excuſet juſta cauſa*: qualis foret ignorantia invincibilis, neceſſitas adminiſtrandi Sacramentum ob metum mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, ac hujuſmodi. Nam ſi quis excommunicatus, ignorans invincibiliter, ſe eſſe excommunicatum, adminiſtrat vel recipit Sacramenta, certum eſt, quod non peccet mortaliter, ratione ignorantiæ ſuæ invincibilis. Similiter, ſi quis excommunicatus occultus, ſibi tamen conſcius excommunicationis, urgente gravi neceſſitate Sacramenta adminiſtret, vel recipiat, v. g. ad vitandam mortem, aut ſcandalum, vel gravem jacturam, non peccabit; dummodo in ejuſmodi caſu, quo non poteſt prius obtinere abſolutionem ab excommunicatione, perfectam contritionem præmittat receptioni, vel adminiſtrationi Sacramentorum. Ratio eſt: quia Lex Eccleſiaſtica, qualis eſt de privatione participationis Sacramentorum, tum activæ tum paſſivæ, cum tanto rigore non obligat; prout ſupra (c) jam dictum.

* Cæteroquin prohibitio illa uſus activi & paſſivi Sacramentorum tangit Excommunicatos, non ſolum eos, qui ab Eccleſia tolerati non ſunt, ſed etiam toleratos, prout Kilianus Kazenberger *in Supplement. Decal.* P. Sporer *Tract. de Cenſuris cap. 3. ſect. 2. n. 74. ac ſeqq.* recte deducit. ex *cap. Si quem de ſentent. Excommunicat.* Ubi receptio Sacramentorum prohibetur excommunicato Excommunicatione minori, qui utique eſt excommunicatus toleratus.

Quodſi autem excommunicatus, qui antea non fuit debite ab Excommunicatione abſolutus, Sacramentum quodpiam recipere præſumeret, equidem haud dubie peccaret, non tamen pœnam Eccleſiaſticam exinde de novo incurreret, cum nulla in Jure ſit decreta, ſeu expreſſa. Excipitur Sacramentum *Ordinis*; hoc enim ſi recipiat Excommunicatus, vel exerceat, incurrit irregularitatem, prout fuſius declarabitur diſtinctione ſequenti. *

20. Tertius effectus Excommunicationis majoris, eſt privatio uſus Divinorum Officiorum: Ita, ut excommunicatus Miſſæ, aliiſque Divinis Officiis (excepta Concione) non poſſit licite, & abſque gravi peccato intereſſe. Ubi nomine Divinorum Officiorum intelligitur non ſolum Miſſa, ſed & cantus Horarum Canonicarum, publica Oratio, Proceſſio, Benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera Ordini Clericali annexa, *excepta Concione*; hanc enim etiam excommunicato non tolerato licet audire, ut ſic magis & citius ad pœnitentiam excitetur, *c. Reſponſo, de Sent. excommunicat.*

21. Quartus effectus Excommunicationis majoris, eſt privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Nam certum eſt, corpus excommunicati non poſſe ſepeliri in Loco ſacro, ſeu deſtinato Sepulturæ Fidelium; prout expreſſe habetur *c. Sacris, de Sepulturis*, allegata ea ratione, quia *quibus non communicavimus vivis, nec debemus communicare defunctis*. Quinimo hac de cauſa, ibidem præcipitur, ut oſſa excommunicatorum ſepulta in Cæmeterio Eccleſiaſtico, ſi poſſint diſcerni ab aliis oſſibus non excommunicatorum, debeant exhumari, & inde amoveri: ſecus eſt, ſi amplius diſcerni non poſſunt.

22. Quod ſi qui ſcienter, ac temerarie præſumpſerint excommunicatum ſepelire in Loco ſacro; incurrunt & ipſi excommunicationem ipſo facto, ut dicitur *Clem. 1. de Sepulturis*. Simulque ante exhumationem ejus, ſi oſſa excommunicati diſcerni valeant ab aliis, non poſſunt in illo loco Fideles ſepeliri, neque ibidem Divina Officia celebrari; & poſt exhumationem (idem dicendum, ſi corpus excommunicati ibi relictum fuit, eo quod ab oſſibus Fidelium diſcerni non potuerit) debet locus reconciliari, *cap. Conſuluiſti, de Conſecrat. Eccleſiæ*. Siquidem per ſepulturam excommunicati Locus ſacer fuit pollutus, & ad Divina celebranda, Fideliumque ſepulturam factus incapax. Herincx *diſp. 6. de Cenſuris, quæſt. 2. num.* 30. & alii.

23. Dubitant vero Doctores, an prædictus effectus defacto poſt Concilium Conſtantienſe locum habeat in ſolis excommunicatis vitandis, an vero generaliter in omnibus? Ratio dubitandi eſt: quia in excommunicatis non vitandis videtur ceſſare ratio ex Jure Canonico ſuperius allata, *quibus non communicavimus vivis, non debemus communicare defunctis*. Nam excommunicatis non vitandis defacto communicamus in vita; & conſequenter videtur eis etiam defacto poſſe nos communicare defunctis in ſepulchro. Et quidem per ſepulturam excommunicati tolerati non violari locum ſacrum, ob rationem allegatam, ultro (d) conceditur: num autem talis in loco ſacro licite ſepeliatur, major difficultas eſt; ad quam

24. Reſp.

Digitized by Google

24. Reſp. I. Certum eſt, quod quando alicujus excommunicatio eſt publica, & ipſe fuit mortuus omnino impœnitens, talis non ſit ſepeliendus in loco ſacro. Ratio eſt: quia, cum excommunicatio major non feratur niſi ob peccatum mortale, qui in ea moritur abſque ullo pœnitentiæ ſigno, cenſetur notorie mori in ſtatu peccati mortalis, ſicque eſſe indignus ſepultura Eccleſiaſtica. Et hac de cauſa Hæretici in ſua hæreſi decedentes non ſepeliuntur in loco ſacro, etſi in vivis non fuerint vitandi.

25. Reſp. II. Utrum excommunicatus, qui ante mortem dedit vera ſigna pœnitentiæ, poſſit abſque obtenta prius abſolutione mortuus ſepeliri in Loco ſacro poſt Concilium Conſtantienſe, ſi vitandus non fuit, variant Doctores. Et quidem Navarrus *cap. 27. Manual. num.* 36. & Layman *lib.* 1. *Tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 4. *nu* 9. poſt Henriquez, putant, talem poſſe ſepeliri in loco ſacro, quando eum pie mortuum eſſe præſumi poteſt.

26. Oppoſitum tamen videtur probabilius, atque tenendum cum Lud. Engel. *tit. de Sepulturis, num.* 19. Herinex *loc. cit. num.* 31. Zoeſio, & aliis, quando excommunicatio eſt publica: quia tunc excommunicatus prius erit abſolvendus, ſaltem poſt mortem, verberato, juxta Ritum præſcriptum in Rituali Romano, ejus corpore, antequam ſepeliatur in loco ſacro: quæ quidem abſolutio eo duntaxat tendit, ut hujuſmodi defunctus reſtituatur communioni Fidelium quoad publica Eccleſiæ Suffragia (quæ proinde impoſterum pro ipſo celebrari, atque offerri poterunt) ipſamque ſepulturam Eccleſiaſticam. Ratio fundamentalis hujus ſententiæ eſt: quia Bulla Martini V. in Concilio Conſtantienſi edita, quæ incipit, *Ad evitanda*, in fine expreſſe proteſtatur, quod *per hoc non intendit, excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet ſuffragari*; ergo publice excommunicati, ſicut olim, *c. A nobis, de Sent. excommun.* ita, & nunc privati exiſtunt ſepultura Eccleſiaſtica, donec abſolvantur, non obſtante, quod contriti deceſſerint. Quod ſi vero excommunicatio ſit occulta, & non niſi uni vel alteri cognita, non eſt ipſi neganda ſepultura Eccleſiaſtica: nam ejus privatio, cum ſit publica, requirit etiam publicam cauſam, ne alias, qui publice bonus habetur, hac via infametur.

27. Quintus effectus Excommunicationis majoris, eſt incapacitas, ſeu inhabilitas ad quodlibet Eccleſiaſticum Beneficium accipiendum. Hinc præſentatio, vel electio alicujus excommunicati, item, & inſtitutio, ac confirmatio ipſius in Beneficio, ſunt jure ipſo irrita; prout habetur *c. Poſtulaſti, de Clerico excomm. vel depoſito*, ibi: *Cum excommunicatis communicari non debeat, Clericis excommunicationis vinculo innodatis Eccleſiaſtica Beneficia conferri non poſſunt; nec illi valent ea licite retinere, niſi forſitan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum; cum ea non fuerint Canonice conſecuti*, cum concordantiis. Idque Covarruvias in c. *Alma mater, part.* 1. *§.* 7. *nu* 3. Leſſius *lib* 2. *cap.* 34. *nu.* 117. Layman *nu.* 7. & communior aliorum, contra Navarrum, extendunt ad eum caſum, quo excommunicatus, etiam toleratus, ignoravit ſuam excommunicationem: nam licet ignorantia excommunicationis (dummodo ea probabilis fuerit, & non craſſa vel ſupina) juvet ad effugiendam irregularitatem, aliaſque pœnas Juris latas contra excommunicatos, quidpiam ſibi prohibitum agentes; non tamen ſufficit ad habilitandum hominem in ordine ad ea, ad quæ per excommunicationem factus fuit inhabilis.

28. Sextus effectus Excommunicationis majoris eſt, quod Reſcriptum Sedis Apoſtolicæ ab excommunicato impetratum, ſit ipſo jure nullum, ac irritum, *text. clar. cap.* 1. *de Reſcriptis in* 6. Unde hac de cauſa hodie de ſtylo Curiæ Romanæ pleriſque Reſcriptis (id eſt, Litteris Pontificiis quidpiam ad alicujus conſultationem, vel relationem reſpondentibus, aut ad ejus ſupplicationem concedentibus) præſertim impetratis a Regularibus, ſolet inſeri Abſolutio ad cautelam a Cenſuris, in ordine ad effectum illius Reſcripti certius conſequendum. Inde enim fit, quod poſt talem a Cenſuris abſolutionem, datam ad cautelam, poſtmodum ex hoc capite, quod impetrator illius Reſcripti tempore impetrationis fuerit conſtitutus in excommunicatione, illud nequeat impugnari.

29. Septimus effectus Excommunicationis eſt: quia excommunicatus privatur omni uſu, ſive exercitio juriſdictionis ſpiritualis, ut proinde omnia acta invalida ſint. Hinc excommunicatus nequit alium excommunicare, *cap. Audivimus*, 24. *quæſt* 1. Neque poteſt conferre Beneficia, *arg. cap. un. Ne ſede vacante &c. in* 6. Nec valide eligere, *cap. Cum dilectus*, & *cap Cum inter*, 16. *de Elect.* ubi electio a ſuſpenſis celebrata, cenſetur irrita; omnis autem excommunicatus, hoc ipſo eſt ſuſpenſus ab Officio, & Beneficio.

30. Verumtamen iſtud intelligendum eſt de excommunicatis non toleratis, ſeu de vitandis. Siquidem acta excommunicati tolerati valida ſunt, quamdiu per oppoſitam exceptionem non repelluntur; prout notat Navarrus *cap.* 27. *Manual. num.* 21. id probans ex *cap Ad probandum, de Sent. & re judicat.* Pirhing *tit. de Sent. excommun num.* 58. Layman *cit. part.* 2. *num* 13. Leſſius, & alii. Unde excommunicatus toleratus poteſt excommunicare, & Beneficia conferre, & eligere, & præſentare, aliaque hujuſmodi juriſdictionalia valide exercere, niſi a parte adverſa contra eum tanquam minus idoneum excipiatur. Accedit ratio: quia ex una parte tales excommunicati tolerantur, & conſequenter ſuſtinentur etiam eorum acta (niſi opponatur exceptio) ne alioquin plura incommoda, & inconvenientia oriantur, quæ Concilium Conſtantienſe (e) ſublata voluit: ex altera vero parte dictum Concilium ipſos excommunicatos nullatenus in aliquo relevare, vel eis quomodolibet ſuffragari voluit; ergo ſicut antehac, ita & nunc, ſaltem oppoſita exceptione, eorum acta ſunt invalida.

31. Octavus eſt: quia Excommunicatio privat etiam communione Forenſi; id eſt, impedit, quo minus excommunicatus poſſit eſſe Judex, Tabellio, Advocatus, Actor, Teſtis, &c. etiam in cauſis Civilibus. Hoc tamen non obſtante poteſt excommunicatus ſtare in Judicio ut Reus; id eſt, poteſt in Judicio conveniri, ibique accuſari, & citari: ne alioquin, ſi accuſari, & quocunque alio modo in Judicio conveniri non poſſet, videretur de ſua malitia commodum reportare, *c. intelleximus, de Judiciis*.

32. Quinimo & prior pars de facto ſolum procedit de excommunicatis vitandis, ſeu non toleratis: nam ſi tolerati ſunt, recurrunt dicta *num.* 30. Et quamvis Judex teneatur excommunicatos non toleratos repellere ab agendo, patrocinando, & teſtificando, ne ipſe atque alii illicite eis communicent. *c. Decernimus, de Sent. excom. in* 6 juncta Gloſſa ibidem. Si tamen ii ſunt tolerati, non tenetur Judex eos repellere (etſi poſſit, dummodo excommunicatio ſit notoria) donec pars altera deſuper excipiat, ipſamque excommunicationem, ſi necdum eſt notoria, intra octo dies aperte demonſtret, *arg cap.* 1. *de Except. in* 6. Layman *ibidem num.* 14. & alii.

33. Nonus effectus eſt, quod, ſi quis in Excommunicatione per annum continuum inſorduerit, hoc eſt, pertinaciter perſtiterit, is fiat ſuſpectus de hæreſi: quia videtur contemnere poteſtatem Eccleſiæ, cujus Claves atque Excommunicationem non timet. Unde contra talem, *tanquam de hæreſi ſuſpectum, procedi poteſt*, ut habetur in Concilio Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 3. *de Reformat.* Et ſi quis propter ſuſpicionem hæreſis, aut alterius criminis conjuncti cum contumacia (ut quia legitime citatus non comparuit) excommunicatus fuit, atque in tali excommunicatione per annum perſeveravit, cenſetur is etiam convictus de illo crimine, *arg. c. Excommunicamus*, *§. Qui autem, de Hæreticis*, & cum communi tradit Covarruvias *in C. Alma mater*, *§.* 7. *num.* 16. fuſius hanc pœnam deducens.

24. Tandem, ut omittantur quidam alii Excommunicationis effectus minus notabiles, de quibus Covarruvias *cit. §.* 7. Layman *lib.* 1. *tract.* 8. *part* 2. *cap.* 2. & alii, Excommunicatio major privat excommunicatum omni civili, ſeu politica communicatione Fidelium: adeo, quod non ſolum ipſi excommunicato ſit interdicta qualibet civilis converſatio, ſive com-

Digitized by Google

communicatio politica cum Fidelibus; ſed etiam viciſſim aliis Fidelibus prohibitum ſit, an excommunicati hominis ſocietatem admittere, aut eidem communicare valeant. Alioquin enim, ſi alii Fideles ſcienter, & extra caſus a Jure conceſſos, communicarent excommunicato (quod tamen defacto intelligendum eſt de excommunicato non tolerato, ſeu de vitando) non ſolum peccarent, ſed etiam ipſimet incurrerent Excommunicationem minorem. Quod, ut melius intelligatur, ſit

QUÆSTIO III.

Quinam Excommunicati, & in quibus caſibus ſint vitandi?

SUMMARIUM.

35. *Excommunicati alii tolerati, alii vitandi.*
36. *Excommunicati, qui defacto ſint vitandi?*
37. *Notorius percuſſor Clerici, quis?*
38. *Caſus, in quibus non licet communicare excommunicatis.*
39. *Os.*
40. *Orare.*
41. *Vale.*
42. *Communio.*
43. *Menſa, quid importet?*
44. *Communicans excommunicato vitando peccat;*
45. *Atque incurrit excommunicationem;*
46. *Et qualem?*
47. *Cauſæ ab hoc excuſantes.*
48. *Utile.*
49. *Lex.*
50. *Humile.*
51. *Res ignorata.*
52. *Neceſſe, quid denotet?*

35. PRæſens Quæſtio procedit ſolum de excommunicatis excommunicatione majori: nam excommunicati excommunicatione minori duntaxat, nunquam fuerunt vitandi; utpote quæ ſolum *ſeparat excommunicatum a perceptione Sacramentorum*, c. Si quidem, de Sentent. Excommun. Cæterum de prioribus loquendo, defacto communiter diſtinguunt Doctores; ac dicunt, quod excommunicati alii ſint tolerati, quos cæteri Fideles vitare non tenentur: alii non tolerati ſed vitandi, quos nimirum alii Fideles tenentur evitare, niſi & ipſi excommunicationem minorem incurrere velint.

36. CONCL. I. Etſi olim omnes omnino excommunicati excommunicatione majori fuerint vitandi, publici quidem publice, occulti vero occulte: hodie tamen poſt Concilium Conſtantienſe, circa annum Domini 1414 celebratum, ex moderatione Martini V. nulli excommunicati ſunt vitandi, niſi ſint ſpecialiter & nominatim denuntiati, vel niſi ſint notorii percuſſores Clericorum. Ita Herinex *diſp.* 6. *de Cenſuris*, *quæſt.* 2. *num.* 22. eſtque Doctorum modernorum communis ſententia. Prima pars patet ex Jure Canonico c. *Cum non ab homine*, *de Sent. excommun.* cum concordantiis. Altera pars conſtat ex verbis Conſtitutionis Martini V. in Concilio Conſtantienſi editæ, quæ incipit, *Ad evitanda*, & inter alios refertur a Sylveſtro, *Verſ. Excommunicatio* 5. *n.* 7. Unde jam more Eccleſiæ receptiſſimum eſt, ut non vitemus niſi duas illas excommunicatorum ſpecies, quas prædictum Concilium vitari juſſit; & ſunt excommunicati nominatim denuntiati, deinde notorii percuſſores Clericorum.

37. Notandum vero, quantum attinet ad percuſſionem Clerici, quod tunc cenſeatur quis eſſe *Notorius percuſſor Clerici*, quando factum adeo notorie conſtat, *ut non poſſit aliqua tergiverſatione celari, nec aliquo juris ſuffragio excuſari*, prout loquitur Pontifex *in cit. Bulla*. Unde ſi percuſſio Clerici eſt adhuc occulta, vel factum ipſum poteſt probabiliter excuſari, v. g. ſi percuſſor dicat, ſe percuſſiſſe Clericum ex joco, aut inadvertenter, vel neſciendo eſſe Clericum, talis percuſſor Clerici etiam manifeſtus, non erit vitandus. Herinex *ibidem* cum aliis.

38. CONCL. II. Prohibitum eſt, communicare cum excommunicatis vitandis in iis caſibus, qui hoc vulgato carmine comprehenduntur:

Os, Orare, Vale, Communio, Menſa negatur.

39. Ubi per ly *Os*, intelligitur confabulatio, ſeu collocutio cum excommunicato, etiamſi fiat per litteras, vel internuncium, aut alia ſigna. Similiter ratione hujus particulæ intelliguntur prohibita oſcula, amplexus, & alia hujuſmodi ſigna amicitiæ, nec non & receptio munerum. Bonacina *tom.* 1. *diſp.* 2. *de Excommunicat. punct.* 6. §. 2. & alii.

40. Per ly *Orare*, prohibetur communio in Sacris, ſive in Orationibus, eo quod non liceat orare ſimul cum excommunicatis vitandis, neque coram eis Miſſam celebrare. Quinimo, ſi excommunicatus vitandus ingrediatur Eccleſiam, ut Miſſam audiat, monendus erit, ut exeat: quod ſi nominatim monitus exire noluerit, novam excommunicationem Papæ reſervatam incurrit, juxta *Clem.* 2. *de Sent. excommun.* ac poteſt per vim expelli. Si vero hoc fieri nequeat, etunc omittenda Divina Officia, atque ipſamet Miſſa; dummodo necdum fuerit inchoatus Canon, aut (ut aliqui volunt) Conſecratio: tunc enim oportebit pergere uſque ad Sumptionem, ne Sacrificium Miſſæ maneat incompletum; ſed peracta Sumptione Calicis Sacerdos debet diſcedere, ac reliqua peragere in Sacriſtia, vel omittere, ſi talis locus non adſit. Verum alii aſtantes debebunt illico in tali caſu exire Eccleſia, excepto Miniſtro Altaris; alioquin enim peccarent participando in Divinis cum excommunicato vitando. Bonacina *loc. cit. punct.* 3. §. 1. *num.* 3. Herinex *diſp.* 6. *de Cenſuris*, *quæſt.* 6. *num* 28. Sannig *diſt.* 2. *de Excommun. q.* 2. *num.* 8. & alii.

41. Per ly *Vale*, prohibetur omnis ſalutatio honorifica, etiam geſtu facta. Notant tamen Doctores, licitum eſſe, prius ſalutantem reſalutare; eo, quod ſit quædam debiti ſolutio, quæ etiam debetur inimicis.

42. Per ly *Communio*, prohibetur quælibet ſocietas, quæ fit communicando cum excommunicatis vitandis in habitatione, contractibus, aut exercitio: unde non licet inire contractus cum excommunicato vitando, vel idem opus facere cum eo, aut hujuſmodi.

43. Tandem per ly *Menſa*, prohibetur communicatio in cibo & potu: ut quando unus alterum invitat ad menſam, & cum ipſo manducat: etiamſi talis manducatio fiat eo modo, quo aliqui communem & ſocialem vitam agentes, ſimul comedunt: uti fieri ſolet in Seminariis, aut Refectoriis Religioſorum.

44. CONCL. III. Quicunque abſque rationabili cauſa excuſante ſcienter communicat excommunicato non tolerato, ſed vitando, non ſolum peccat, ſed etiam ipſemet incurrit Excommunicationem, ſaltem minorem, imo quandoque & majorem. Ita communis Doctorum. Et quidem prima pars patet ex eo: quia talis agit contra rationabilem Eccleſiæ prohibitionem, qua vetantur cæteri Fideles communicare cum excommunicato vitando, ut eo citius reſipiſcat, & ad pœnitentiam, atque condignam læſis ſatisfactionem præſtandam compellatur. Eſtque tale peccatum pro gravitate exceſſus quandoque mortale, præſertim ſi fiat ejuſmodi communicatio in publicis Officiis Divinis, quandoque autem veniale: prout communicando in rebus civilibus, & actionibus humanis, ut plurimum peccari tantummodo venialiter, idque ob levitatem materiæ, notat Fillincius *tract.* 13. *cap.* 3. *num* 44. Navarrus c. 17. *Manual. n.* 29. Bonacina *loc. cit. punct* 6. *num.* 5. & alii.

45. Altera pars patet ex Jure Canonico variis in locis, & præſertim ex c. *Excommunicatos*, 11. *q.* 3. ubi dicitur: *Nullus cum excommunicatis in oratione, aut cibo & potu, aut oſculo communicet, aut Ave eis dicat: quia quicunque in his, vel aliis prohibitis, ſcienter excommunicatis communicaverit, juxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubjacebit*. Hæc ibi; quibus ſimilia habentur alibi.

46. Dicitur in Concluſione, *Excommunicationem ſaltem mino-*

minorem, imo quandoque & majorem. Quia plerumque ejuſmodi Excommunicatio eſt duntaxat minor, & nulli reſervata, qualis ob peccatum quoque veniale contrahi poteſt: niſi quis cum excommunicato ſcienter in crimine communicet criminoſo; id eſt, quando quis cooperatur crimini, vel contumeliæ, propter quam lata fuit excommunicatio, eidem conſilium, favorem aut auxilium impendendo. Tunc enim non ſolum peccatur mortaliter, verum etiam incurritur excommunicatio major, & quidem reſervata, ſi alterius excommunicatio reſervata fuit: cum *facientem & conſentientem par pœna conſtringat*, prout ſtatuitur in *c. Nuper*, & *c. Quod in dubiis*, *de Sent. excommun.* cum concordantiis.

47. CONCL. IV. Sunt tamen aliquæ cauſæ, excuſantes ab omni cenſura & culpa eos, qui communicant cum excommunicato vitando, quæ referuntur *can. Quoniam multos*, 11. *q.* 3. & ſequenti verſiculo communiter continentur.

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Neceſſe.

48. Per ly *Utile*, denotatur utilitas tum ſpiritualis, tum corporalis, ſive ipſius excommunicati, ſive communicantis cum eo, vel alterius. Unde licitum eſt, tam verbo, quam facto, excommunicatum hortari ad reſipiſcentiam & converſionem: licitum quoque eſt, ab excommunicato petere conſilium pro ſe vel aliis, quando non adeſt alius, qui poſſit æque utiliter conſulere: poteſt inſuper ab ipſo exigi debitum, imo & ipſe excommunicatus poteſt privatim (ſecus in Judicio, quia ibi non admitteretur) petere ſuum debitum ab aliis.

49. Per ly *Lex*, intelligitur Matrimonium, ratione cujus poteſt uxor marito excommunicato, etiam denuntiato, communicare quoad thorum & cohabitationem, atque in colloquiis familiaribus; in pertinentibus ad gubernationem domus, & in aliis omnibus obſequiis, quæ præſtabat uxor ante mariti excommunicationem.

50. Per ly *Humile*, denotantur ſubjecti; ut ſunt liberi, ſervi, ancillæ, & mancipia, atque ruſtici ſervientes, de quibus omnibus fit mentio *cit. c. Quoniam multos*, 11. *q.* 3.

51. Per ly *Res ignorata*, datur intelligi quælibet ignorantia, qua quis ignoranter communicat excommunicato, ſive ea ſit ignorantia juris, ſive facti, dummodo non ſit affectata.

52. Tandem per ly *Neceſſe*, intelligitur quæcunque notabilis neceſſitas, ſive ſe teneat ex parte excommunicati vitandi, ſive ex parte communicantis cum eo, aut alterius; ſitque vel neceſſitas animæ, vel corporis, vel famæ, aut fortunæ. Hinc excommunicatus poteſt recipi hoſpitio, poteſt ei dari eleemoſyna, & viciſſim ab eodem peti, & accipi, quando quis indiget: poteſt etiam cum eo communicari in eo loco, ubi adhuc eſt bonæ famæ, ſi alioquin eſſet infamandus, & hujuſmodi.

Q U Æ S T I O IV.

De nonnullis Excommunicationibus in particulari.

S U M M A R I U M.

53. *Excommunicationes latæ, & ferendæ ſententiæ, quæ?*
(d) Tract. 2. Diſt. 2. n. 35. 36. & ſeqq.
54. *Aliæ reſervatæ, aliæ non reſervatæ.*
55. *Bulla Cœnæ Domini, quæ?*
56. *Excommunicationes, & caſus in ea contenti breviter enumerantur.*
57. *Pœna abſolventium a Caſibus Bullæ Cœnæ.*
58. *Excommunicatio in percuſſores Clericorum lata, declaratur.*
59. *Injectio manuum violenta, quæ?*
60. *Quid, ſi Clericus ſit conſentiens?*
61. *Alii modi violentæ manuum injectionis.*
62. *Quid de eam mandantibus, conſulentibus, ratihabentibus?*
63. *Clerici, & Monachi nomine, qui hic intelligantur?*
64. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari. *Declaratur.*
65. *Ratio difficultatis.*
66. *Regula I.*
67. *Regula II.*
68. *Canon*, Si quis ſuadente, *an ſit favorabilis, nec ne?*
69. *Qualis percuſſio requiratur ad incurrendam dictam Excommunicationem?*
70. *Caſus, in quibus ea non incurritur.*
71. *Aliæ Excommunicationes, remiſſive.*
72. *An poſſit quis ſæpius excommunicari?*
73. *Solvitur inſtantia.*
74. *Corollarium.*
75. *Solvitur alia inſtantia.*

53. NOtandum, quod *Excommunicationes* aliæ ſint *latæ ſententiæ*, aliæ primum *ferendæ ſententiæ*. Priores ſunt, quæ ipſo jure imponuntur, & poſito delicto mox incurruntur: ut ſi in lege dicatur, *Qui tale delictum commiſerit, ſit ipſo facto excommunicatus*, aut hujuſmodi. *Excommunicationes ferendæ ſententiæ* dicuntur eæ, quas Legiſlator comminatur delinquenti, ſuntque primum per ſententiam Judicis imponendæ: ut ſi dicatur, *Qui tale crimen commiſerit, excommunicetur*, vel hujuſmodi; prout amplius ſupra (d) jam dictum.

54. Notandum ulterius, quod Excommunicationes aliæ ſint reſervatæ, aliæ non reſervatæ. *Excommunicationes reſervatæ* dicuntur, quarum abſolutionem Superior (nempe Papa, Epiſcopus, vel Prælatus Excommunicationem ferens) ſibi reſervavit: unde ab his nemo poteſt abſolvere, niſi ipſemet ille Prælatus, aut illius Superior, vel qui commiſſionem abſolvendi ab eiſdem accepit. *Excommunicationes non reſervatæ* econtra ſunt, quarum abſolutionem ſibi Superior non retinuit: unde a talibus quilibet approbatus Confeſſarius abſolvere poteſt, idque ex tacita commiſſione Superioris, *arg. c. Nuper, de Sent. excommunicat.* His prænotatis, loquendo de nonnullis Excommunicationibus in particulari, ſit

55. CONCL. I. Inter Excommunicationes latæ ſententiæ, & Summo Pontifici reſervatæ, inprimis ſunt Caſus Bullæ Cœnæ Domini; quæ Bulla ideo ſic dicta annis ſingulis in die Cœnæ Domini publicari ſolet, ac renovari. Ejus exemplar tum in Ritualibus Diœceſanis, tum etiam in Bullario Romano, atque aliis libris paſſim reperitur, eſtque Bulla ſatis longa.

56. Porro Excommunicationes in Bulla Cœnæ Domini in diverſas perſonas feruntur. I. Excommunicantur hæretici, Apoſtatæ a Fide, receptores, fautores, & defenſores Hæreticorum, legentes eorum libros de Religione tractantes, imprimentes, defendentes, & Schiſmatici. II. Appellantes a ſententiis, & mandatis Summi Pontificis ad futurum Concilium Generale. III. Pyratæ, ſeu Latrunculi maritimi, eorumque fautores, &c. IV. Rapientes bona naufragantium Chriſtianorum, ubivis terrarum. V. Imponentes nova Pedagia, ſeu Gabellas, præter habentes authoritatem ad hoc: ut ſunt Imperator, Reges, & Principes abſoluti in terris ſuis. VI. Falſificantes Litteras Apoſtolicas. VII. Deferentes arma, & alia uſui bellico idonea ad Saracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis hoſtes, vel Hæreticos expreſſe & nominatim a Sede Apoſtolica declaratos, VIII. Impedientes eos, qui victualia, aut alia neceſſaria Romam vehunt. IX. Afficientes injuriis eos, qui accedunt ad Sedem Apoſtolicam. X. Vexantes Romipetas. XI. Offendentes Cardinales, & Eccleſiæ Prælatos. XII. Offendentes eos, qui ad Romanam Curiam accedunt pro negotiis, negotiorumque geſtores. XIII Appellantes a gravamine, vel futura executione Litterarum Apoſtolicarum, ad Laicam Poteſtatem. XIV. Officiales, & alii, qui cauſas Eccleſiaſticas avocant a Judicibus Eccleſiaſticis. XV. Judices ſæculares, qui perſonas Eccleſiaſticas ad ſua Tribunalia trahunt. XVI. Impedientes Prælatos, ne juriſdictione ſua Eccleſiaſtica utantur. XVII. Uſurpantes juriſdictionem Sedis Apoſtolicæ, aliarumque Eccleſiarum, ſeu fructus, redditus,

Digitized by Google

ditus, & proventus earum. XVIII. Imponentes Decimas, vel alia onera Perſonis Eccleſiaſticis. XIX. Judices ſæculares, qui in cauſis capitalibus Clericorum ſeſe interponunt. XX. Occupantes bona & Terras Eccleſiæ Romanæ, & ſupremam Juriſdictionem in illis uſurpantes.

57. Tandem circa finem citatæ Bullæ Cœnæ Domini addit Pontifex: *Quod ſi forte aliqui contra tenorem præſentium, talibus excommunicatione & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, abſolutionis beneficium impendere de facto præſumpſerint, eos excommunicationis ſententia innodamus.* Circa quæ verba recte notat Navarrus *cap. 27. Manual. num. 74.* (ubi a *num. 55. & deinceps*, explicat Bullam Cœnæ Domini) quod hæc excommunicatio, ejuſque abſolutio non ſit reſervata Papæ; cum talis reſervatio ex littera non pateat. Deinde, quod hanc excommunicationem non incurrat ille Confeſſarius, qui oblivione, incogitantia, vel ignorantia non craſſa abſolvit: quia refertur in eos, qui abſolutionis beneficium impendere *de facto* (de jure enim talis abſolutio non tenet, ob defectum juriſdictionis, cum obſtet reſervatio) *præſumpſerint*; hoc eſt, ſcienter ac deliberate, non obſtante illa hac Conſtitutione, attentaverint. De horum quippe numero non eſt, qui abſolvit per oblivionem, incogitantiam, aut ignorantiam non craſſam.

58. CONCL. II. Inter alias plurimas Excommunicationes, tum reſervatas, tum non reſervatas, quæ partim in Jure Canonico, partim in diverſis Conſtitutionibus Apoſtolicis continentur, cæteris frequentior, atque ideo ſcitu magis neceſſaria eſt illa, quæ ipſo Jure eſt lata contra percuſſores Clericorum. De hac *c. Si quis ſuadente diabolo*, 17. *q.* 4. ſic habetur ſtatutum ab Innocentio Papa II. in Concilio Lateranenſi: *Si quis ſuadente diabolo hujus ſacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat &c.* Concordat *Clem. Si quis ſuadente, de Pœnis.* Circa quam Excommunicationem

59. Notandum I. Per manus violentas, Clerico, aut Monacho injectas, intelligi quamcunque actionem corporalem injurioſam, quæ eſt mortaliter peccaminoſa, & violenter illata perſonæ Clerici, aut Monachi, vel rebus ipſius corpori adhærentibus. Unde hujuſmodi excommunicationem incurrit, qui Clericum vel Monachum occidit, mutilat, vulnerat, vel percutit, ſive id fiat manu aut pede, gladio vel baculo.

60. Quinimo hoc ipſum procedit, etiamſi hujuſmodi injurioſa percuſſio, ſive manuum injectio, fiat in Clericum conſentientem, atque ſubjicientem corpus ſuum certis percuſſionibus, quamvis hoc fiat in ſatisfactionem cujuſpiam præcedentis injuriæ a Clerico alteri illatæ. Nam etſi talis percuſſio non eſſet violenta, utpote exercita in conſentientem; adhuc tamen ea foret injurioſa, atque redundans in opprobrium Status Clericalis, cujus favori privatorum pacto renuntiari non poteſt; prout expreſſe cavetur *c. Contingit*, 36. *de Sentent. excom.* juncto *c. Si diligenti, de Foro compet.*

61. Inſuper ille cenſetur injeciſſe manus violentas, atque ipſo Jure incurrere memoratam excommunicationem latæ ſententiæ, qui Clericum injurioſe (licet abſque alia læſione corporali) detinet in cuſtodia publica vel privata, aut eum detrudit in vincula, *c. Nuper, de Sentent. excom.* Item, qui ſputum aut pulverem in faciem ejus projicit, veſtimenta ipſi adhærentia dilacerat, aut violenter detinet, & hujuſmodi. Secus eſt, ſi detineantur, dilacerentur, aut percutiantur veſtimenta Clerico non adhærentia; utpote ſi Clericus fugiens amittat pileum, & alter pileum ex ira dilaceret, aut verberet.

62. Ulterius, licet ex textu citati Canonis comprehendantur ſoli phyſice offendentes Clericum vel Monachum, tamen ex aliis Canonibus extenditur hæc Excommunicatio etiam ad mandantes, conſulentes, auxiliumve præbentes ad percuſſionem Clerici, dummodo effectus ſit ſecutus, *c. Quantæ, de Sent. Excom.* Nam *facientes & conſentientes pari pœna plectendi ſunt*, ut ibidem dicitur; idque clarius habetur *Clem. Si quis ſuadente, de pœnis.* Item ad eos, qui ratam habent offenſionem Clerici ſuo nomine factam, *text. clar. c. Cum quis*, 22. *de Sent. excommunicat. in* 6. Quia, ut ait *Reg.* 10. *Juris in* 6. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari.*

63. Notandum II. Quod nomine *Clerici*, hic intelligantur omnes ſaltem prima Tonſura inſigniti, dummodo Privilegio Canonis privati non exiſtant. Nomine autem *Monachi*, hic intelliguntur omnes omnino Religioſi & Religioſæ, ſive Viri ſive Moniales ſint, eorumque Converſi & Converſæ, imo etiam Novitii & Novitiæ. His addit Herinex *diſp. 6. de Cenſuris, q. 2. num* 56. Canoniſſas ſæculares (vulgo Die Stifft-Fraylein) quamdiu Præbendam retinent, & in habitu Eccleſiaſtico patenter a ſæcularibus feminis diſtinctivo, incedunt. Item gaudent hoc privilegio Canonis Tertiarii, & Tertiariæ Ordinis S. Dominici, & S. P. N. Franciſci, qui aſſumpto habitu Monachali ſe mancipaverunt obſequio alicujus approbatæ Religionis ſub obedientia Superioris. Secus dicendum de Eremitis illis, qui ſub nulla Regula & obedientia Superiorum vivunt, ſed ſunt vagi, & nullam ſpecialem Eccleſiaſticam obligationem habent.

64. Si dicas: Juxta *Reg.* 15. *Juris in* 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.* Atqui *Can. Si quis ſuadente*, 17. *q.* 4. verſatur in materia odioſa videlicet excommunicationis ipſo facto incurrendæ; ergo non debet extendi ad omnes dictas perſonas, ſed reſtringi ad ſolos Clericos & Monachos, utpote de quibus duntaxat Canon citatus expreſſe loquitur. Reſp. cum Abbate *C. Non dubium, de Sent. excom.* diſtinguendo min. Atqui Canon ille verſatur in materia odioſa ex parte percutientis, tranſeat (nam & hoc in dubium verti poſſet, *cum excommunicatio ſit medicinalis, cap. 1. eod. in* 6.) verſatur in materia odioſa ex parte Clericorum, Statuſque Clericalis, negatur min. Sic enim is continet favorem, cum privilegium Canonis ſit conceſſum non tam in favorem Clerici ordinati, quam in favorem Ordinis Clericalis, ut dicitur *c. Contingit*, 36 *de Sent. excom.* ac proinde merito extendendum. Hæc reſponſio, ut melius intelligatur

65. Advertendum, quod plerumque, dum uni quidpiam favorabiliter conceditur, id alteri adimatur, ac proinde, quod uni eſt favor, id alteri ſoleat eſſe odium. Ad dignoſcendum igitur, quænam materia ſit favorabilis, & quænam odioſa, Doctores apud Covarruviam *lib. 1. var. reſolut. cap.* 11. *n.* 5. & Sanchez *lib. de Matr. diſp.* 1. *n.* 4. ſequentes aſſignant Regulas.

66. I. Quoties favor & odium diſtingui, atque ab invicem ſeparari poſſunt, favor ut favor, & odium ut odium aſſumi debet: ac proinde ejuſmodi Conſtitutio, qua parte eſt favorabilis, debet late explicari, & qua parte eſt odioſa, debet cenſeri ſtrictæ interpretationis.

67. II. Quando Conſtitutio partim eſt favorabilis, partim odioſa, ſimulque favor ab odio ſeparari nequit, tum ut dignoſcatur, an ſit favorabilis nec ne, attendere oportet ad principalem intentionem diſponentis. Et ſi quidem principaliter in favorem alicujus ſtatuta ſit, conſtitutio cenſetur omnino favorabilis, non obſtante, quod in aliquod damnum, ſive odium tertii redundet. Si autem principale intentum Conſtitutionis tendit in alicujus odium, ſeu pœnam, Conſtitutio cenſetur ſimpliciter odioſa, eſtque ſtricte interpretanda, haud obſtante, quod ſimul cedat in aliqualem favorem tertii: ſiquidem ea primario ſuo fine menſuranda, & dijudicanda eſt ipſamet diſpoſitio.

68. Hoc ad propoſitum applicando, cum Canon, *Si quis ſuadente*, 17. *q.* 4. principaliter latus fuerit in favorem Status Clericalis & Monachalis, eo quod in ejus opprobrium & damnum cedat, injuſte ab aliis verberari, atque iniquis vexationibus corporalibus malevolorum paſſim obnoxios eſſe Clericos & Monachos, cæteroquin inermes: hac ratione Conſtitutio illa cenſetur favorabilis, ac proinde extenditur etiam ad Converſos, Novitios, & alias perſonas enumeratas. At vero reſpectu ipſius criminis, ſeu injuriæ cenſetur odioſa, & ſtricte interpretanda: unde non ſufficit ſolus conatus,

aut

aut ſola injuria verbalis, ſed requiritur vera læſio corporalis, ſiva injectio manuum injurioſa. Unde ulterius

69. Notandum III. Quod ad incurrendam hanc Excommunicationem requiratur injurioſa percuſſio, & quæ ſpectatis circumſtantiis ſit peccatum mortale. Unde ab hac Excommunicatione excuſatur primo, qui tam leviter, aut ex joco, vel ex ſubita cholera percutit Clericum, ut vel ratione parvitatis materiæ, vel ratione inadvertentiæ, ſeu indeliberationis, non peccet mortaliter; prout *cap. 1. de Sent. excom.* habetur, atque inter alia examplificatur de impubere Clericum percutiente.

70. Deinde excuſatur, qui percutit Clericum cauſa correctionis & diſciplinæ, habens ad hoc legitimam facultatem. Ut ſi Magiſter Clericum Scholarem correctionis cauſa percutiat, *cit. c. 1. de Sent. excomm.* Vel ſi Prælatus ſubditum percutiat cauſa diſciplinæ: quia talis correctio non poteſt cenſeri violenta manuum injectio. Inſuper excuſatur, qui Clericum vim ſibi inferentem, aut ſua bona auferentem, percutit cum moderamine inculpatæ tutelæ: nam *vim vi repellere, omnes leges omniaque jura permittunt*, uti notatur *c. Si vero, 3. de Sent. excomm.* Rurſum excuſatur ab excommunicatione, qui percutit Clericum, quem invincibiliter neſcit eſſe Clericum, *cit. c. Si vero*. Item ille, qui Clericum contempto Clericali habitu tyrannidi, & anormitatibus, ſe inverecunde immiſcentem captivat, percutit, aut occidit, *c. Cum non ab homine, & c. Perpendimus, eod.* Idem accidit in aliis nonnullis caſibus, rarioribus tamen, de quibus Authores.

* Item excuſantur ab Excommunicatione Ruſtici, qui Clericum ebrium, eoſque injuſte aggredientem repellunt, vel veſtes ejus, aut brachia violenter detinent. Item Hoſpites, qui Clericum rixoſum, ac varias inſolentias, & turbationes in Hoſpitio cauſantem via domo ejiciunt, quando alias abire renuit, aliaque via non ſuppetit; quod tamen in Foro externo vix credetur, niſi per ſufficientes teſtes probari queat. Similiter excuſantur ab excommunicatione mulieres, quæ Clericum pudicitiæ ſuæ inſidiantem, quem verbis, aut fuga abigere non valent, inflictione alapæ, fuſta, aliave violenta manus injectione repellunt.

Pariter ex ſpeciali juris conſtitutione *c. Si vero 3. de Sent. excomm.* ab excommunicatione immunis eſt, qui in Clericum cum Uxore, Matre, Sorore, vel Filia propria turpiter inventum manus injecerit. Similiter excuſantur Judices ſæculares ex tacito Eccleſiæ conſenſu capientes Clericum in flagranti delicto deprehenſum, ut eundem ſiſtant Judici Eccleſiaſtico: uti & Creditores Clericum debitorem de fuga ſuſpectum detinentes. Idem accidit in aliis nonnullis caſibus rarioribus tamen, de quibus conſule Jus Canonicum *lib. 5. Decret. tit. 39.* §. 4. *

71. CONCL. III. Plurimæ aliæ Excommunicationes, tum reſervatæ, tum non reſervatæ, habentur in Jure Canonico, & aliis Conſtitutionibus Eccleſiaſticis paſſim, quas omnes ob ſui multitudinem enumerare difficile foret: in caſu tamen emergentiæ de iiſdem conſulantur Libri de hac materia copioſius tractantes.

* Specialiter integrum Catalogum talium Excommunicationum affert Piehler *lib. 5. Decret. tit. 37. num. 17.* Potiores, qui excommunicatione, & quidem majori reſervata ſummo Pontifici ligati ſunt, allegantur ſequentes: I. Sacrilegi Effractores Eccleſiarum, ut eam ſpolient. *cap. Conqueſti. 22. de Sentent. excomm.* II. Vexantes eos, qui Cenſuram in aliquos tulerunt, & intra duos menſes non deſiſtentes. *cap. Quicumque. 11. de Sent. excomm. in 6.* III. Dantes, & recipientes ob ingreſſum Religionis *Extravag. 1. de Simonia*. Item Simoniaci in Ordine, Beneficio *Extravag. 2. de Simonia*. IV. Ingredientes Clauſuram Monaſteriorum ſub prætextu Privilegii, ſeu licentiæ. Bulla Pii V. quæ incipit. *Regularium*. ordine 20. & altera Gregorii XIII. *Ubi gratia*. ordine 28. V. Committentes Duellum, & illud Conſulentes, ac Principes Territoriales concedentes locum, & permittentes Duellum in terris ſuis, Conc. Trid. *de Reformat. Seſſ. 25. cap. 19.* ac Clemens VIII. in Bulla, *Illius vices*. Ordine 11. VI. Dantes & recipientes pro gratia, aut juſtitia apud ſedem Apoſtolicam *Extravag. 1. de Sent. excomm.* VII. Extrahentes ex Aſylo gaudentes eodem, Greg. XIV. in Bulla, *Cum alias*. Hanc excommunicationem aliqui volunt non eſſe reſervatam, praxis tamen Curiæ Romanæ & Declarationes Cardinalium annumerant cum commu. DD. reſervatis. Matthæucius *Official. Eccleſ. c. 24. n. 22.* & Wieſtner *lib. 3. Decret. tit. 49. num. 185.* VIII. Docentes & Defendantes etiam diſputative Propoſitiones damnatas. Decreta S. Officii emanata annis 1665. 1666. 1679. & 1690. IX. Regulares adminiſtrantes Sacramenta extremæ Unctionis, aut Euchariſtiæ infirmis, vel Matrimonia ſolemnizantes ſine licentia Parochi, vel Epiſcopi, aut Papæ, *Clement. 1. de Privileg.* X. Tertiarii portantes Habitum FF. Minorum, Leo X. in Bulla, *Licet alias*. Extra Bullarium XI. Apoſtatæ a Religione, quamvis maneant in Fide Catholica: alias enim pariter incurrerent reſervationem Bullæ Cœnæ. Atque iſta excommunicatio, in quantum fuit lata a Pontifice *c. 2. Ne Clerici. in 6.* equidem non reſervatur: interea tamen ſpecialiter reſervatur a multis Religionibus, uti noſtra, ac inter caſus reſervatos numeratur. XII. Abſolventes ſub prætextu Privilegiorum a caſibus Bullæ Cœnæ, vel ſpecialiter reſervatis per Ordinarios. *Decret. ſub Clemente VIII. emanatum anno* 1601.

Inter Excommunicatos Excommunicationa non reſervata numerantur a citato Authore.

I. Scienter contrahentes Matrimonium in gradibus prohibitis *Clem. unic. de Conſang.*

II. Imprimentes libros abſque licentia Superiorum Leo X in Bulla duodecima reſpectu Bullarii.

III. Procurantes abortum fœtus animati. Greg. XIV. in Bulla *Sedes Apoſtolicæ*. ordine octava.

IV. Cogentes vel impedientes mulieres ab ingreſſu Religionis. Trident. *de Regularibus. Seſſ 25. c. 18.*

V. Vexantes Eccleſiaſticos, quod non elegerint eum, pro quo rogabatur. *c. dicant. 12. de Elect. in 6.*

VI. Regulares adeuntes Curias principum ad nocendum ſuis Prælatis vel Monaſteriis. *Clement. Ne in agro. §. Quia vero. de ſtat. Monach.*

Hæ (ut ſupra jam memini) ſunt potiores Excommunicationes, quæ in Germania contingunt. Tu Confeſſarie eaſdem attente relege: & pro conſolatione tua ex Patre Alberto Reiffenſtuell *part. 1. Inſtit. c. 6. §. 6. n. 468.* ſequentes tres Regulas cape. I. Quoad ſæculares plebejos non eſt multum ſcrupulizandum circa materiam Cenſurarum; vix enim audies, eoſdem aliquam incurrere, dummodo tres caſus excipias, utpote Percuſſionem Clerici, Hæreſin, & quando pro Excommunicato eſt quis ſententialiter declaratus, ſeu publice denuntiatus: ubi tamen etiam quoad *primos duos caſus* adverte, num omnes conditiones ad incurrendam excommunicationem requiſitæ, & ſuperius ſpecificatæ concurrerint, quoad *tertium caſum* autem, num fuerit Excommunicatio latæ vel ferendæ ſententiæ. *Regula II.* Quoad Clericos, vel doctiores ſeu honoratiores Laicos majus eſt ſubinde periculum, ne vel Excommunicationem aliquam contentam in Bulla Cœnæ, vel alias ſuperius expreſſas incurrant; præſertim Clerici attendant, ne aliquam Cenſuram propter labem Simoniæ contrahant. Milites, & eorum Officiales, ne ſubjaceant pœnis duellantium. Laici Judices, ne lædendo immunitatem, ſeu libertatem Eccleſiaſticam Excommunicatione Bullæ Cœnæ afficiantur. Hinc bene imprimant memoriæ inter ſpecificatas ſuperius *num. 56.* Excommunicationes Bullæ Cœnæ illas, quæ a caſu *XIV.* uſque ad *XX.* reperiuntur. *Regula III.* Quamvis excommunicationes intra, & extra Corpus Juris ſint propemodum infinitæ, ſufficit tamen Confeſſario noſcere potiores, præſertim ſuperius in Bulla Cœnæ, & extra ſpecificatas; nam Judicium hoc Sacramentale exercetur humano modo; foret autem humanæ imbecillitati onus prorſus inſupportabile habere obligationem noſcendi omnes, & memoriter ſciendi ſingulas Cenſuras in & extra Corpus Juris

in

in varia crimina, aut exceſſus latas, vel comminatas. *

72. Quæres, an quis ſæpius poſſit excommunicari? Reſp. affirmative, *arg. c. Cum pro cauſa, de Sent. excom.* & notat Gloſſa *un. in c. Engeltrudam, 3. q. 4.*

73. Nec obſtat, quod ejectus ex Eccleſia, non poſſit amplius eiici; ſicut, & occiſus nequit iterum occidi. Reſp. enim cum cit. Gloſſa, excommunicationem habere duos effectus, unum eiiciendi extra Eccleſiam, & alterum detinendi extra. Et licet excommunicatio poſterior non poſſit conſequi primum effectum in jam excommunicato, bene tamen ſecundum.

74 Infertur proinde conformiter dictis, quod ligatus pluribus excommunicationibus, poſſit abſolvi ab una, & non ab altera; & qui vere vult abſolvi ab omnibus, omnem cauſam, pro qua, vel quibus fuit excommunicatus, debeat exprimere *arg. cit. cap. Cum pro cauſa, de Sent. excomm.* juncta Gloſſa *ibidem, verſ. Tanquam excommunicatum.*

75. Nec obſtat, quod unum peccatum non dimittatur ſine altero, *arg. cap. Majores, §. Sed adhuc, de Baptiſmo,* ibi: *Dominus, qui totum hominem ſalvum fecit in Sabbato, opus imperfectionis non novit; & ob hoc peccata non ex parte, ſed ex toto dimittit.* Reſp. quippe cum Fagnano *in cit. c. Majores, n. 62.* diſparitatem eſſe, quia abſolutio a peccatis eſt actus Divinus, qui non debet eſſe abſque perfectione: ſecus eſt de abſolutione ab excommunicatione, quæ eſt actus humanus Eccleſiæ, utpote per quam introducta eſt excommunicatio.

APPENDIX

De modo tollendi Excommunicationem ſemel latam.

* QUæres I. Quomodo Excommunicatio ſemel lata iterum tollatur? Reſpond. *Ex lib. 5. Decret. tit. 39. n. 240.* ordinarie loquendo excommunicatio major ſemel contracta, etiam ceſſante contumacia excommunicati, & præſtita ſatisfactione, non tollitur ſine abſolutione, quamvis is, qui excommunicationem tulit, vel ipſe excommunicatus moriatur, etiam datis ante mortem ſignis Pœnitentiæ, quibus equidem cælum promereri poterit, ad terrorem tamen aliorum in loco benedicto excommunicatus notorius, & non toleratus ſepeliri nequit, antequam verberatis prius oſſibus in tantum abſolvatur, ut quoad Suffragia, & preces communes iterum Eccleſiæ incorporetur. Ita habetur quoad omnia puncta. *Can. ſi Epiſcop. 11. q. 3.* & præcipue *cap. A nobis 28. de Sent. Excommunicat.* Dicitur notanter *ordinarie loquendo*, quia limitatur in caſu, quo Author excommunicationis hanc tulit ſub certa conditione, ſimulque declaravit eam non niſi uſque ad talis Conditionis impletionem duratam; tunc enim conditione adimpleta ceſſat excommunicatio abſque nova aliqua abſolutione.

Quæres II. Quiſnam poſſit ab excommunicatione ſemel lata abſolvere in articulo mortis? Reſp. In articulo mortis quilibet Sacerdos poteſt abſolvere a quavis Cenſura, nulla prorſus excepta. Ita expreſſe *Concil. Trid. Seſſ. 14. de Pœnitentia cap. 7.* prope finem. Ubi tamen notandum, ſi talis moribundus fuiſſet antea ſpecialiter declaratus, ſeu publice denuntiatus tanquam excommunicatus, talem debere ante abſolutionem jurare; vel ſaltem pro foro interno efficaciter promittendo ſe obligare, quod, ſi convaluerit, ſe ſiſtere velit reſervanti, ut obedientem ſe oſtendat, & Mandatum, non novam abſolutionem, de ſatisfaciendo ab eodem recipiat, quo poſtea non præſtito in Excommunicationem reincidet. Pichler *lib. 5. Decret. tit. 39. n. 14.* Vide etiam Sporer *part. 3 Theolog. Sacrament. cap. 6 ſect. 5. n 723.* qui etiam *part. 3. c. 3. ſect. 4. n 519.* explicat, quid per articulum mortis intelligatur.

Quæres III. Quiſnam ab eadem abſolvere poſſit extra articulum, vel periculum mortis? Reſp. I Extra articulum mortis, ſi Excommunicatio, qua pœnitens afficitur, non fuit particulariter, & in ſpecie contra ipſum lata ab homine & præterea eadem in Jure non eſt reſervata, poteſt quilibet legitimus Confeſſarius abſolvere. Ita apud Pichler *loc. cit.* & apud Schmalzgrueber *lib. 5. Decret. tit. 39 n. 96.* cum plurimis aliis Divus Thomas *in ſupplem. part. 3.* ac deducitur *ex c. Nuper. 29 de Sentent. Excomm.* & *c. Ex frequentibus. 3. de Inſtitut.* prope finem.

Reſpond. II. Ab Excommunicatione ſpecialiter contra aliquem ab homine v. g. ab Epiſcopo lata, extra articulum mortis ſolus ille, qui tulit, vel legitimus Succeſſor, aut Superior ejuſdem, vel demum ab eodem delegatus abſolvere poteſt, idque intelligendum pro utroque foro. Ita communis, & deducitur ex variis textibus Juris paſſim apud Canoniſtas videndis. Ratio eſt, quia lata per particularem ſententiam Excommunicatione, cenſetur ſibi ferens ex communi perſuaſione poteſtatem abſolvendi ſpecialiter pro utroque foro reſervaſſe, ut ſic excommunicatus magis adigatur ad parendum Judici, aut ſatisfaciendum parti læſæ.

Reſp. III. Si Excommunicatio, quam pœnitens incurrebat, eſt lata a Jure, & præterea ibidem reſervata Summo Pontifici, nullus inferior abſolvere poteſt, niſi quis habeat ſpecialem deſuper facultatem per Privilegium, delegationem, vel etiam per ipſummet Jus. Ita apud Pichler *loc. cit.* teſte Caſtropalao omnes, ac eruitur ex *cap. 13. & cap. 58. de Sent. Excomm.* Ratio eſt, quia nullus inferior habet poteſtatem in Superioris legem, niſi ab eodem, vel ab altiori concedatur. Reſp. IV. Epiſcopis per ipſummet Jus, nimirum per Concil. Trident. *Seſſ. 24. de Reformat. c. 6.* data eſt facultas *ab omnibus Cenſuris Sedi Apoſtolicæ reſervatis, in quibuſcunque caſibus NB. occultis delinquentes quoſcunque ſibi ſubditos in Diœceſi ſua per ſe ipſos, aut per Vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro Conſcientiæ gratis abſolvendi. Idem & in Hæreſis crimine in eodem foro Conſcientiæ eis tantum, non eorum Vicariis, ſit permiſſum.* Ita in terminis *Concil. Trid. loc. cit.* Et licet diſputetur inter AA. an poſt Bullam Cœnæ, ſingulis annis Romæ de novo cum ſuis efficaciſſimis clauſulis derogatoriis promulgatam, hæc poteſtas ipſis adhuc competat quoad ſpeciales caſus in illa Bulla contentos? de quo inquiri poterit apud Kazenberger *in Supplem. Theolog.* P. Sporer *Tract. de Cenſuris cap. 3. ſect. 2. num. 107.* Interea tamen videtur in Germania, in qua hæreſes ſunt frequentiores, hæc diſputatio quoad Praxin ex eo ceſſare; quia Epiſcopis ſpecialiter deſuper ſupplicantibus ſolet de novo concedi iſta facultas non ſolum pro foro interno, ſed etiam pro externo per ſe, vel per alios deputatos, prout verba formalia Conceſſionis pleiumque ſic ſonant: *Datur inſuper facultas abſolvendi ab omnibus caſibus reſervatis etiam Bullæ Cœnæ in locis tamen, ubi impune graſſantur Hæreſes &c.* videatur Jus Canon. *L. 5. T. 7. §. 7.*

Reſp. V. Regularibus Mendicantibus per ſpeciale Privilegium data eſt facultas pro *foro Conſcientiæ tantum*, & *extra caſus Bullæ Cœnæ* ſæculares quoſcunque accedentes abſolvendi ab omnibus reliquis Cenſuris Papæ in jure reſervatis, ſi tamen caſus adhuc iſti necdum fuerint ad forum contentioſum deducti. Ita eruitur ex variis conceſſionibus SS. Pontificum, quas videre eſt in compendio noſtrorum Privileg. *V. Abſolutio quoad ſæculares*, nec non in Jure Canonico *lib. 5. Decret. tit. 7. §. 7 8. ac 9. & tit. 39. §. 8. n. 255.* Item fuſius apud Hyacinthum Donati *Tom. 1. part. 1. tract. 13. quæſt. 57. & tom. 2. tract. 11. quæſt. 17. & 18.* ac utiliſſime apud Kazenberger *in Supplement. Theolog. Moral.* P. Sporer *de Cenſuris cap. 3. ſect. 2. §. 2.* per totum. Dicitur notanter, Primo: *pro foro Conſcientiæ tantum*: nam in foro externo, ſi Judex vult, poteſt adhuc non obſtante hac abſolutione procedere. Antequam tamen actu ſic procedat, non tenetur necdum publice cognitus, quod fuerit antea excommunicatus, & modo ſit in foro interno abſolutus, ſe etiam quoad forum externum gerere tanquam excommunicatum. Dicitur notanter, 2do. *Si caſus iſti necdum ſunt ad forum contentioſum deducti*: nam ſecus dicendum; ſi jam forent in foro contentioſo, præſertim ſi quis ibidem per ſententiam condemnatoriam, vel declaratoriam jam fuiſſet tanquam excommunicatus proclamatus. Dicitur notanter, 3tio. *exceptis caſibus Bullæ Cœnæ*: quid enim de his in ordine ad Regulares Mendicantes ſit ſentiendum, adaperiet quæſitum ultimum: interea continuando adhuc de excommunicationibus, reſervatis extra Bullam Cœnæ,

Quæres IV. An Regulares Mendicantes in Germania

poſſint

Digitized by Google

poſſint abſolvere ab excommunicatione circa quinque caſus, quos ſibi ſpecialiter reſervavit Summus Pontifex Clemens VIII.? Ante Reſpooſionem ſuppono, caſus illos quinque, quibus Clemeus VIII. auueſtebat excommunicationem, ejuſque abſolutionem ſpecialitet ſibi reſervabat, eſſe ſequentes I. Extractionem Reorum ex Eccleſia vel Cæmeterio. II. Violationem Clauſuræ Monialium ad malum finem caſtitati oppoſitum. III. Duellum iu forma Trident. IV. Percuſſionem Clerici, dummodo non ſit omnino levis. V. Simoniam realem, vel Confidentialem. H. N. Reſpond. Extra Italiam Regulares Mendicantes poſſuut abſolvere pro foro interno ab excommuuicatione dictorum quinque caſuum. Ita deducitur ex Decreto Urbani VIII poſt Clement. VIII. anno 1620. 17. Novemb. emauato. Videatur Kazenberger *loc. cit. num.* 110 & 111. ubi integrum Decretum Urbaui VIII. adducit.

Quæres V. An Regulares Mandicantes poſſint ſæculares extra caſus Bullæ Cœnæ abſolvere pro foro interuo ab aliis Excommuuicationibus Papæ reſervatis, ſuppoſito, quod aliquis caſus, ob quem talis excommunicatio incurritur, equidem jam pluribus ſit notus, interea tamen necdum ad forum contentioſum deductus e. g. Ponamus, quod Petrus coram pluribus percuſſerit Paulum Clericum: quæritur, an is, ſi paratus ſit Paulo omnimodam ſatisfactionem exhibere, poſſit ab hac excommunieatione per Regulares Meodicantes pro foro interno abſolvi eo tempore, quo bæc percuſſio necdum fuit deducta ad forum contentioſum?

Reſpond. ad hoc dubium Sbogar *Tract.* 40. *n.* 50 affirmative, & P. Kilianus Kazenberger affert *loc. cit.* §. 2 *num.* 111. deſuper ſpeciale Privilegium ex Bulla Pauli III. data anno 1545. Confeſſariis Societatis JESU, & conſequeuter etiam Mendicantibus quoad Privilegia Communicantibus, extra caſus Bullæ Cœnæ abſolute, & non tantum limitando ad peccata occulta, id concedens. Incipit autem bæc Bulla *Cum inter cunctas &c.* ubi ſic aſſeritur: *Nec non illis ex vobis, qui Presbyteri fuerint, quorumcunque utriuſque ſexus Chriſti fidelium ad vos undecunque accedentium, Confeſſiones audiendi, & ab omnibus & ſingulis eorum peccatis, criminibus, exceſſibus & delictis, quantumcumque gravibus & enormibus, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, & a quibuſvis ex ipſis caſibus reſultantibus Sententiis, Cenſuris, & Pœnis Eccleſiaſticis (exceptis contentis in Bulla Cœnæ) abſolvendi, ac eis pro commiſſis Pœnitentiam ſalutarem injungendi, plenam, ac liberam facultatem concedimus.* Interea tamen recte notatur iu Jure Canon. *lib.* 5. *Decret. tit.* 39 § 8. *n.* 270. ut ſi excommunicatio fuerit contracta ob læſionem alterius, etiam pro foro interno uon facile quis abſolvatur, antequam parti læſæ actualiter ſatisfecerit.

Quæres VI. An Regulares mendicantes poſſint ſæculares abſolvere ab excommunicatione Bullæ Cœnæ iu caſibus occultis? Quæſtio bæc movetur ſolummodo de caſibus Bullæ Cœnæ occultis; nam quod abſolvere nequeant a publicis, niſi ſpecialiſſimum haberent Privilegium, *non obſtat Bulla Cœnæ* id concedens (prout de tali ſpeciali Privilegio quoad hæreſin mentionem fecimus *Tract.* 4. *diſt.* 4. *in addit. poſt num.* 31.) eſt omnium Doctorum, & clare eruitur ex ipſis Clauſulis derogatoriis Bullæ Cœnæ a Clemente X. emanatæ, ac ſingulis annis de novo promulgatæ. Hoc præſcripto. Reſpond. I. Si dubitatur, an hi vel illi caſus in particulari comprehenſi ſint ſub excommunicatione Bullæ Cœnæ, poſſunt Regulares Mendicantes abſolvere. Ratio eſt: quia ſic Clem. VIII. expreſſe conceſſit, prout teſtes ſunt præter Paſſerinum, Dominicus Viva in *Trutina Theolog. Expoſitione Propoſitionis* 3. *ab Alexand. VII. damnatæ*: & Kilianus Kazenberger *loc. cit n.* 111.

Reſp. II. In caſibus Bullæ Cœnæ certis, quamvis occultis nequeunt Regulares Mendicantes ab excommunicatione abſolvere loquendo quoad pœnitentes ſæculares. Ita communis, patet tum ex Clauſulis derogatoriis Bullæ Cœnæ videndis in Jure Canon. *lib* 5. *Decret. tit.* 7. *num.* 352. tum ea Propoſitione damnata circa Hæreſin pariter iu Bulla Cœnæ contentam, eſtque propoſitio damnata ab Alexand. VII. ord. I. hujus tenoris: *Prælati Regulares poſſunt in foro Conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab Hæreſi occulta, & ab Excommunicatione per eam.* Dicitur notanter: *loquendo quoad pœnitentes ſæculares.* Etenim quoad pœnitentes Regulares ejuſdem Ordinis multi DD. adhuc defendunt, tales, ſi caſum Bullæ Cœnæ incurriſſent, poſſe abſolvi a ſuis Superioribus, aut per ſe ipſos, aut per ſpecialiter deputatos. Videantur Felix Poteſtas *tom.* 1. *Examinis Confeſſ. part.* 4. *cap.* 5. *n.* 3372. *ac ſeqq.* & Kilianus Kazenberger, qui plures AA. una cum Bullis Pontificiis *in Supplement. Theolog. Moral.* P. Sporer adducit. *Tract. de Cenſuris cap.* 3. *ſect.* 3. § 4. *n.* 119. Accedit, quod Regulares (ne detur vagandi licentia) numerentur inter legitime impeditos adire Romam pro Abſolutione: ſed legitime impeditos ſuos ſubditos habens in eoſdem poteſtatem Epiſcopalem vel quaſi Epiſcopalem (uti habere cenſentur in ſuos Prælati Regulares) poteſt abſolute abſolvere a caſibus Bullæ Cœnæ per ſe vel etiam per ſuum delegatum: Ergo. Adde praxin, qua videmus paſſim Prælatos abſolvere Apoſtatas ſuæ Religionis deprehenſos: conſuetudo autem eſt optima legum interpres. Videatur Jus Canon. *lib.* 5. *Decret. T.* 7. §. 8. uti quoque §. 9 *n.* 371. *num ſeqq.* & Sporer *part.* 3. *Theolog. Sacram. c.* 6. *ſect.* 2. *n.* 750. *ac ſeqq.**

QUÆSTIO V.

De Suſpenſione, & variis ipſam attinentibus.

SUMMARIUM.

76. *Suſpenſio, quid?*
77. *Differt a Depoſitione, & Degradatione.*
78. *Suſpenſio latæ, & ferendæ ſententiæ.*
    (e) Vide dicta Tr. 2. Diſt. 2. n. 35. 36. & ſeqq.
79. *Suſpenſio ab officio, & Beneficio.*
80. *Totalis, & partialis* } *quid?*
81. *Suſpenſio ab officio non includit Suſpenſionem a Beneficio, nec econtra.*
82. *Per ſe loquenda.*
83. *Idem dic de Suſpenſione ab Ordine, & juriſdictione.*
84. *Suſpenſio abſolute lata, cenſetur totalis.*
85. *Corollarium.*
86. *Secus, ſi Suſpenſio feratur determinate.*
87. *Suſpenſus, ſi exerceat actum ſibi prohibitum, an fiat irregularis?*
88. *Qui ſuſpenſionem poſſint incurrere?*
89. *Solvitur inſtantia.*

76. CONCL. I. *Suſpenſio* eſt Cenſura Eccleſiaſtica, qua prohibetur ſeu arcetur Miniſter Eccleſiæ ab aliquo actu Eccleſiaſtico alias ſibi competente, & hoc ad tempus. Ita Doctor Subtilis 4 *diſt.* 25. *q.* 1. eſtque iu re communis. Dicitur, *qua Miniſter Eccleſiæ*, id eſt, Clericus: quia Suſpenſio eſt Cenſura propria Clericorum, & quæ Laicis non competit, quamvis Excommunicatio, & Interdictum ſint Cenſuræ Clericis, & Laicis communes. Dicitur ulterius, *arcetur ab aliquo actu Eccleſiaſtico*: quia hic eſt proprius, & adæquatus effectus ſuſpenſionis, ſcilicet privare Clericum exercitio actus eccleſiaſtici cæteroquin ſibi competentis, ut non poſſit illum licite, & abſque peccato exercere. Et per hoc differt Suſpenſio a cæteris Cenſuris, quæ plures alios, & diſtinctos effectus habent, ut patet ex ſingularium explicatione.

77. Additur tandem, *& hoc ad tempus.* Per quod Suſpenſio differt a Depoſitione, ac Degradatione, quæ privant miniſterio actuum Eccleſiaſticorum in perpetuum, & abſque ſpe reſtitutionis.

78. CONCL. II. Suſpenſio varie dividitur. Ita omnes, & patet inductione. Nam inprimis *Suſpenſio* alia eſt *latæ Sententiæ*, quæ ſcilicet ipſo Jure infligitur delinquenti: alia *ferendæ ſententiæ*, quæ primum per ſententiam Judicis ob commiſſum delictum infligitur. (e)

79. Deinde ipſa dividitur in Suſpenſionem ab officio, & a Beneficio. *Suſpenſio ab officio* eſt, qua Clerico interdicitur executio ſuorum Ordinum, aut aliarum functionum, quæ ipſi

ratio-

Digitized by Google

ratione Ordinis, aut muneris Clericalis competunt. *Suſpenſio a beneficio* dicitur, qua fructus ſui Beneficii Eccleſiaſtici Clericus percipere prohibetur; prout amplius declarabitur in Concluſionibus.

80. Ex his utraque *Suſpenſio* ſubdividitur in totalem, & partialem. *Totalis* eſt, qua quis ab omni prorſus Eccleſiaſtico, vel a perceptione omnium omnino omnium fructuum Beneficialium ſuſpenditur, ſeu arcetur. *Partialis* eſt, qua vel unus ſpecialis actus officii Eccleſiaſtici Clerico prohibetur: ut ſi Sacerdos ab exceptione Confeſſionum, aut Epiſcopus a collatione Ordinum ſuſpendatur; nam talis poteſt alios actus Ordinis ſibi competentes exercere, nipute celebrare Miſſam, & hujuſmodi. Vel (loquendo de Suſpenſione partiali a Beneficio) ſi Clerico Beneficiario certa duntaxat pars fructuum Beneficialium ſubtrahatur, v. g. tertia, vel quarta ſolummodo pars eorum.

81. CONCL. III. Cenſura Suſpenſionis eſt ſtrictæ interpretationis, ac proinde Suſpenſio ab officio, per ſe non includit Suſpenſionem a Beneficio, nec econtra. Ita Ludov. Engel *tit. de Sent. excom. n.* 75. Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 160. & alii. Ratio eſt: quia Suſpenſio eſt pœna, ob commiſſum delictum inflicta: atqui pœnæ ſunt ſtrictæ interpretationis; nam *odia reſtringi, & favores convenit ampliari*, juxta *Reg.* 15. *Juris, in* 6. ſimulque *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, *Reg.* 48. *Juris in* 6. Ex quibus mox ſequitur, Suſpenſionem ab officio non includere per ſe loquendo ſuſpenſionem a beneficio, nec econtra: habent enim diverſos effectus, & ab invicem ſeparabiles.

82. Dicitur, *per ſe loquendo*. Nam, ſi Suſpenſio ab officio ſit perpetua, & in effectu Depoſitio, tunc taliter ſuſpenſus per ſententiam Judicis, merito etiam privandus erit beneficio: cum Beneficium detur propter officium; quod tamen in perpetuum ſuſpenſus, amplius exercere non poteſt. Intellige, dummodo ipſi ſuſpenſo præſtentur alimenta ab Eccleſia, ne in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur.

83. CONCL. IV. Similiter ſuſpenſus ab Ordine, non cenſetur ſuſpenſus a juriſdictione Eccleſiaſtica, nec econtra. Ita cit. Engel *n.* 76. eſtque communis Doctorum. Ratio patet ex proxime dictis: quia ſuſpenſio eſt ſtrictæ interpretationis, ac proinde non extendenda ultra verborum proprietatem. Hinc Epiſcopus ſuſpenſus ab Ordine, licet Confeſſiones audire non poſſit, alteri tamen poteſtatem abſolvendi, ſeu Confeſſiones audiendi delegare non prohibetur: nam hoc ſpectat ad poteſtatem juriſdictionis, illud ad poteſtatem Ordinis.

84. CONCL. V. Nihilominus, ſi abſolute, & ſine limitatione Suſpenſio imponatur, neque ex adjunctis limitatio aliqua colligi poſſit, cenſetur ea eſſe ſimpliciter totalis. Ita Herincx *diſput.* 6. *de Cenſuris*, *num.* 63. Layman, & communis. Ratio eſt: quia ex vi ſermonis, propoſitio indefinita æquivalet univerſali; ſimulque tunc non eſt ratio, cur potius Suſpenſio de uno, quam de altero lata intelligatur.

85. Infertur proinde, quod ſuſpenſus abſolute ſine ulla determinatione, intelligatur ſuſpenſus tam ab officio, quam a Beneficio. Infertur ulterius, quod ſimpliciter, & abſolute ſuſpenſus ab officio, cenſeatur ſuſpenſus tam ab Ordine, quam a juriſdictione: quia officium includit utrumque, nec eſt major ratio de uno, quam de altero.

86. Dicitur, *ſi abſolute, & ſine limitatione &c.* Nam ſi Suſpenſio feratur determinate ad certam materiam, utpute ſuper certum actum Ordinis, vel juriſdictionis non exercendum, fatentur omnes, eam ultra ejuſmodi actum non eſſe extendendam: cum pœnæ non ſint extendendæ ultra verborum proprietatem. Sic ſuſpenſus a Confeſſionibus audiendis, poteſt celebrare Miſſam, officium Diaconi ſolemniter exercere, ac hujuſmodi.

87. CONCL. VI. Suſpenſus ab officio, ſi actum ſibi interdictum culpabiliter exerceat, contrahit Irregularitatem, *c.* 1. *de Sent. & re judic. in* 6. At vero ſuſpenſus a Beneficio, ſi eidem ſe ingerat, & fructus percipiat, non efficitur irregularis, perdit tamen Beneficium ipſo jure, *arg. c. Cupientes, §. Cæterum, de Elect. in* 6. Engel *loc. cit. n.* 78 Pirhing. *de Sent. excomm. n.* 209. & alii.

88. CONCL. VII. Omnes, & ſoli Clerici, præter Papam, Suſpenſionis Cenſuram incurrere poſſunt. Ita Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 3. *c.* 1. contra Henriquez, qui exiſtimat, etiam in Abbatiſſam Suſpenſionis cenſuram cadere poſſe. Patet Concluſio ex definitione Suſpenſionis *num.* 76. *& ſeqq.* explicata.

89. Nec urget inſtantia de Abbatiſſa. Nam ipſa ſolum ſuſpendi poteſt ab officio ſuæ Œconomiæ, ejuſque actibus; non vero ab actu aliquo Eccleſiaſtico, cum ſit incapax omnis Ordinis.

* Quæres I. Ob qualia crimina ratione collationis vel receptionis Ordinum a Jure ſuſpenſio infligatur? Supponit hoc quæſitum *ab homine*, nimirum a Superiore Eccleſiaſtico poſſe infligi, uti excommunicationem, ita etiam regulariter ſuſpenſionem ob varia gravia delicta, prout in Domino viſum fuerit. Dubium igitur ſolummodo remanet, ob quæ *ab ipſo Jure* ſuſpenſio infligatur, & quidem in præſenti ratione Ordinum? H. S.

Reſp. I. Loquendo *de Epiſcopo male ordinante* is incurrit ſuſpenſionem I. Si primam Tonſuram det infanti. II. Idem dic, ſi illiterato, vel conjugato conferat; prout utrumque eruitur ex *c. nullus. de Temp. ord. in* 6. III. Si ordinet ſimoniace *c. penult. de Simonia.* IV. Si ſacrum Ordinem conferat Religioſis necdum profeſſis *Bulla* 75. *Pii V.* V. Si ordinet Monachum ſine licentia Abbatis, vel non ſubditum ſine licentia proprii Ordinarii Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 8. *de Reform.* VI. Si ordinet ſuum ſubditum in aliena Diœceſi ſine licentia Ordinarii dictæ Diœceſis Trid. *Seſſ.* 6. *c.* 5. *de Reformat.*

Reſp. II. Loquendo de male ordinatis. I. Suſpenduntur, qui recipiunt ordines ſimoniace *c. penult. de Simonia.* II. Religioſi necdum profeſſi recipientes Ordines ſacros. *Bulla* 75. *Pii V.* III. Qui recipiunt Ordines ſacros ante requiſitam ætatem. *cap.* 14. *de Temp. Ordin.* IV. Qui uno die duos ſacros Ordines recipiunt. *cap. Litteras.* 13. *de Temp. Ordin.* V. Qui ordinantur extra Tempora, *cap. Cum quidam eod.* VI. Qui ordinantur ab Epiſcopo alieno ſine licentia Ordinarii proprii & VII. Qui a proprio in aliena Diœceſi, abſque debita licentia. Trid. *de Reform. Seſſ.* 6. *c.* 5. & *Seſſ.* 23. *Capite octavo.* VIII. Qui recipiunt Ordines aliqua Cenſura irretiti. *cap.* 23. *de Sent. Excommunicat.* IX. Qui ordinantur per ſaltum. Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 14. *de Reform.* X. Qui citra ſpeciale Privilegium ordinantur in Sacris, cum litteris Dimiſſoriis a Capitulo infra Annum Sede vacante datis. Trid. *Seſſ.* 7. *c.* 10. *de Reform.* XI. Qui ordinantur ficto Titulo. Bulla *Secretis* ab Urbano VIII. edita 1624. XII. Qui ordinantur in Sacris poſt Matrimonium etiam ratum tantum. *Extravag. Antiquæ. Joannis.* XXII. *de Voto & Voti Redempt.*

Quæres II. Ob quæ alia delicta præter Suſpenſiones ſpecificatas, & incurrendas in Collatione, vel receptione Ordinum infligatur a Jure Suſpenſio? Reſp. Ob ſequentia. I. Si Epiſcopi ingrediantur Monaſteria Monialium in Caſibus non neceſſariis. Bulla 28. Gregorii XIII. II. Si Religioſi in Religionis ingreſſu a ſe admiſſo NB. *ex pacto* recipiant prandia, paſtum, pecunias, aut jocalia. *Extravag. Sanc. de Simonia.* III. Si Parochi jungant Sponſos alterius Parochiæ ſine licentia proprii Parochi. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 1. *de Reform. Matrim.* IV. Si Regulares prætextu Privilegiorum introducant mulieres in Clauſuram Monaſteriorum *Bulla* 20 *S. Pii V.* de quo *lib.* 3. *Decret. Tit.* 35. *paragrapho ſecundo.* V. Si Clerici nefandum Sodomiæ crimen exerceant. Ita in Bulla Pii V. Ord. 72. quæ eſt reperibilis *lib.* 5. *Decr. Tit.* 16. *n.* 91.

Hæc tamquam potiora delicta, ob quæ Suſpenſio incurritur, adduxiſſe ſufficiat. In emergentia autem alicujus ſpecialis caſus dubii, qui ex dictis erui nequiret, inquiratur apud Canoniſtas præſertim *lib.* 1. *Tit.* 11. *de Temporibus Ordinationum*, & *lib.* 4. *Decretalium*, in quo plurimis Titulis tractatur de variis criminibus, & pœnis ob eadem incurrendis. Cæteroquin

pro

Digitized by Google

pro praxi & ſpeciali Confeſſariorum ac Pœnitentum conſolatione quatuor bene adhuc notentur. I. Quod nulla ſuſpenſio afficiat Laicos, ſed tantummodo Clericos. II. Quod loquendo in ordine ad Clericos non omnes Suſpenſiones, quæ ſubinde in Jure vel libris reperiuntur, ſint illico *latæ ſententiæ*, ſed non raro primum *ferendæ*, quæ conſequenter in nullo foro contrahuntur ante ſententiam Judicis condemnatoriam. III. Quod conformiter dictis de Cenſuris Suſpenſio gravis tanquam Cenſura a Clericis non incurratur, niſi ob peccatum mortale deliberate perpetratum, cui annexam eſſe Cenſuram præterea cognoſci debet ſaltem in confuſo; alias cum indeliberatione vel cum ignorantia invincibili peccati, vel ſaltem Cenſuræ annexæ eadem non incurritur, & conſequenter nec Irregularitas contrahitur, ſi ſtante tali ignorantia actus aliquis Ordinis ſacri exerceatur. IV. Quod, ſuppoſito etiam omnia ad Cenſuram requiſita confluxiſſe, Confeſſarii adhuc Ordinis Mendicantium a quelibet ſuſpenſione tanquam Cenſura, inflicta ab ipſomet Jure, & necdum ad forum contentioſum deducta, quamvis cæteroquin aliis nota, poſſint pro foro interno abſolvere, prout patet tum ex Bulla, *Cum inter cunctas* Pauli III. quæ eſt 7. in Bullario Rodriquez, tum ex *compend. Privileg. S. J. v. Abſolutio §. 1.* *

QUÆSTIO VI.

Quid, & quotuplex ſit Interdictum, & qualis effectus ipſius?

SUMMARIUM.

90. *Interdictum, quid?*
91. *Quomodo differat, ab Excommunicatione, & Suſpenſione?*
92. *Interdictum Locale,*
 Generale, & Particulare, quid?
93. *Interdicta Civitate cenſentur interdicta Suburbia, &c.*
94. *Quid ſi Eccleſia ſit interdicta?*
 Contigua quid?
95. *Interdictum perſonale,*
96. *Et mixtum, quid?*
97. *Interdicto Clero, vel Populo, qui cenſeantur interdicti?*
98. *Interdicti triplex effectus.*
99. *I. Privatio participationis quorundam Sacramentorum.*
100. *Et quorum?*
101. *Quid de Baptiſmo, Confirmatione,*
 Et confectione Chriſmatis?
102. *Item de pœnitentia, & Euchariſtia?*
103. *II. Prohibitio Divinorum Officiorum; & quorum?*
 (f) Conformiter dictis ſupra, n. 20.
104. *Limitatur hoc.*
105. *III. Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.*
106. *Declarantur hi effectus.*
107. *Caſus practici circa hoc.*
108. *Ceſſatio a Divinis, quid?*

90. CONCL. I. *Interdictum* recte definitur, dicendo: Interdictum eſt Cenſura Eccleſiaſtica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, Divinorum Officiorum, atque ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Ita in re communis.

91. Differt autem Interdictum ab Excommunicatione, quod hæc multo gravior exiſtat, utpote removens Fidelem non ſolum a participatione Sacramentorum, ſed etiam e communibus Suffragiis Eccleſiæ, ipſaque communione Fidelium. Item Excommunicatio non fertur in loca, aut integras Civitates: ſecus accidit in Interdicto locali. Differt etiam interdictum a Suſpenſione: nam hæc fertur in ſolas perſonas Eccleſiaſticas; Interdictum vero etiam in Laicas ferri poteſt. Omittuntur aliæ differentiæ.

92. CONCL. II. Interdictum dividitur in locale, perſonale, ac mixtum. Ita omnes Doctores, & patet inductione. Siquidem *Interdictum locale* dicitur illud, quod directe fertur in locum, quatenus in ipſo interdicuntur, ſeu prohibentur fieri Divina Officia, & hujuſmodi. Et iſtud ſubdividitur in generale, & particulare. *Interdictum locale generale* eſt, quo interdicitur locus, varia ſub ſe loca complectens, v. g. Regnum, Provinciæ, Civitas. *Interdictum locale particulare* dicitur, quo interdicitur particularis aliqua Eccleſia. Porro Interdictum locale indirecte tantum afficit perſonas, dum ſcilicet ſunt in tali loco, vel Eccleſia, unde ſi ejuſmodi perſonæ alibi exiſtant, poſſunt ibidem Officiis Divinis intereſſe, Sacramenta recipere, atque in loco ſacro ſepeliri.

93. Et quidem loquendo de Interdicto locali, ſciendum ex *c. Si civitas, de Sent. excomm. in* 6. quod interdicta Civitate, Caſtro, aut Villa, etiam Suburbia, & continentia ædificiis ipſorum intelligantur interdicta: ne cæteroquin Interdicti ſententia vilipendatur ſi poſſent in prædictorum Suburbiis celebrari; cum incolæ ab eadem abſque labore excurrentes, Interdicti vim paſſim eluderent.

94. Et ob eandem rationem, ſi Eccleſia Interdicto ſubjecta exiſtat, neque in Capellis ejus Divina celebrari, neque in Cœmeterio eidem Eccleſiæ contiguo ſepeliri poterit: ſecus, ſi eidem Eccleſiæ contigua non ſint, prout ſubjungitur *c. Si civitas, de Sent. excomm. in* 6. Porro *contigua* dicitur ea, quorum extrema invicem ſe contingunt, ut ait Gloſſa ibidem: ſive, ut alii loquuntur, quando inter parietem Eccleſiæ ipſamque Capellam, vel Cœmeterium, nihil aliud interponitur.

95. *Interdictum perſonale* eſt, quod immediate, & directe fertur in perſonam; per quod immediate, & directe fertur in perſonam; per quod videlicet certa perſona arcetur a participatione quorundam Sacramentorum, Divinorum Officiorum, ac ſepulturæ Eccleſiaſticæ in quocunque loco. Unde hujuſmodi Interdictum ſequitur perſonam, quocunque ierit, ſicut umbra comitatur corpus, & lepra leproſum, *arg. c. Si ſententia, §. Cum vero, de Sent. excomm. in* 6. Ubi additur, quod ſi populus alicujus terræ Interdicto notetur, ſingulares perſonæ interdici cenſeantur, ne alioquin ſententia effectu careat.

96. Tandem *Interdictum mixtum* dicitur illud, quo locus, ac perſonæ ſimul interdicuntur: ut ſi interdicatur Civitas, & omnes incolæ ejus. Unde Interdictum mixtum includit locale, & perſonale ſimul.

97. Cæterum quoad Interdictum perſonale eſt notandum, quod, ſi ſententia Interdicti proferatur in Clerum, non cenſeatur interdictus Populus; nec econtra interdicto Populo, cenſeatur Clericus interdictus, *text. clar. cit. c. Si ſententia, de Sent. excomm. in* 6. Unde uno ipſorum interdicto alius licite admittitur ad Divina: ſiquidem in materia pœnali, & odioſa, qualis eſt hæc, verba ſunt ſtricte interpretanda, juxta *Reg.* 15. *Juris in* 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.* Et *Reg.* 26 *eod. In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.* Addunt Doctores, quod ſive Clerus, ſive Populus alicujus loci interdicatur, non comprehendentur Religioſi utriuſque ſexus niſi exprimantur: nam etſi in materia favorabili nomine Cleri contineantur etiam Religioſi utriuſque ſexus, ſecus tamen eſt in materia odioſa; idque per textus proxime allegatos, juncta *Clem. 1. de Supplenda neglig. Prælat.* ubi iſta ponuntur tanquam diverſa; & concordantiis.

* Porro loquendo de potioribus Interdictis in ſpecie ab ipſo Jure determinatis,

I.

Quoad Interdicta localia.

Subjacent eo ipſo Interdicto locali territoria illorum Dominorum, qui abſolute non recipiunt, vel impediunt, ne Legatus, vel Nuntius Papæ fungatur ſuo officio, idque tamdiu, quamdiu Domini in ſua contumacia perſiſtunt. *Extravag. Super gentes. de Conſuetud.* Videatur *lib. 1. Decret. Tit.* 30. *num.* 24.

Item ipſo facto ſubduntur Interdicto locali *Collegia*, quæ exigunt Gabellas, aliudve contra libertatem Eccleſiaſticam, Bullæ. 93. Gregorii XIII. Videatur in Jure Canonico *lib.* 3.

Digitized by Google

Decret. Tit. 49. §. 9. & 10. Item Eccleſiæ Clericorum Sæcularium, vel Regularium ipſo facto, qui aliquem inducunt, ut juret, vel promittat, ibi eligere ſepulturam effectu ſecuto, & ſatisfactione deſuper non præſtita *c.* 1. *de ſepult. in* 6. Videatur *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 28. *n.* 32.

II.

Quoad interdicta perſonalia Generalia contra Univerſitates.

Tale Interdictum incurrunt ipſo facto Univerſitates, quæ Uſurariis publicis locant habitationem, & fœnus publice exercere ſinunt. *cap.* 1. *de Uſuris in* 6. Vid. *lib.* 5. *Decret. Tit.* 19. §. 10. Item Collegia, Capitula & Univerſitates, quæ appellant a ſententia Papæ ad futurum Concilium. *Bulla Cœnæ §.* II. Item ſaltem poſt ſententiam Capitula Cathedralia Sede vacante infra annum concedentia dimiſſoriales non arctatis Beneficio. Trid. *Seſſ.* 7. *de Reformat. c.* 10.

III.

Quoad Interdicta perſonalia contra ſingulares.

Tale Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ incurrunt illi, qui violant interdictum locale *cap. Epiſcoporum. de Privileg. in* 6. Item, qui de manu Laici recipiunt Prælaturam Eccleſiaſticam, vel dignitatem, uſque dum iterum dimittant. *Can. Si quis deinceps.* 16 *q.* 7. Item Clerici Concubinarii in Sacris conſtituti in crimine fornicationis, uſque dum pœniteant. *c. Si qui ſunt. diſt.* 8. Item Rectores Eccleſiarum ſæcularium, qui recipiunt onera perpetua Miſſarum ſine licentia Ordinarii. Bull. *Cum ſæpe contingat* 43. Urban. VIII. Item Epiſcopi & Superiores Prælati uſurpantes Bona vacantium Beneficiorum *Extrav. Unica Ne Sede vacante &c.* Item Epiſcopi vel Prælati exigentes in Viſitatione ultra frugalem victum aliquam procurationem. Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 3. *de Reform.* Semper tamen, ac pro ſemper habendum præ oculis, quod Cenſuræ Interdicti Pœna non incurratur, niſi cum culpa gravi &c. uti antea notatum jam eſt, quoad ſuſpenſionem.*

98. CONCL. III. Triplex eſt effectus Interdicti, videlicet privatio participationis quorundam Sacramentorum, prohibitio Divinorum Officiorum, & tandem privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Ita Doctores communiter; & patet non ſolum ex definitione Interdicti ſuperius poſita, ſed etiam ex diverſis textibus Juris Canonicis in progreſſu allegandis.

99. Quantum attinet ad primum effectum Interdicti notandum, quod privatio participationis quorundam Sacramentorum ſit intelligenda de participatione talium Sacramentorum tam activa, quam paſſiva; ita ut illa nec licite poſſint adminiſtrari, nec licite recipi tempore Interdicti, aut a perſona interdicta.

100. Et dicitur notanter, *quorundam Sacramentorum*. Nam tempore Interdicti localis, ſive illud ſit generale, ſive particulare, non prohibetur adminiſtratio, & receptio omnium Sacramentorum, ſed aliquorum duntaxat; videlicet Sacramenti Extremæ Unctionis, Ordinis, Euchariſtiæ extra articulum mortis, ac etiam Benedictio nuptialis: quamvis juxta ſatis probabilem ſententiam, Matrimonium ſine Benedictione nuptiali licite poſſit contrahi.

101. Sciendum proinde, quod Sacramentum Baptiſmi, & Confirmationis licite poſſit conferri, & recipi ab interdictis, ac etiam in loco interdicto, ut habetur *c. Reſponſo, de Sent. excomm.* & *c. Quoniam*, & *c. Alma Mater*, *eod. in* 6. Siquidem Baptiſmus eſt Sacramentum ſumme neceſſarium ad ſalutem; Confirmatio autem eſt quaſi complementum Baptiſmi, cum detur ad confirmandam, & fortiter profitendam Fidem Chriſtianam in Baptiſmo ſuſceptam. Et ob hoc *cit. c. Quoniam, eod. in* 6. habetur, quod tempore Interdicti Chriſma in die Cœnæ Domini confici queat: quia vetus Chriſma non debet eſſe in uſu: conceſſo principali cenſetur conceſſum acceſſorium, nempe confectio Chriſmatis pro adminiſtratione dictorum Sacramentorum requiſiti.

102. Similiter Sacramentum Pœnitentiæ poteſt tempore Interdicti, non ſolum morientibus, ſed etiam ſanis (dummodo non fuerint excommunicati, nec ſint in cauſa culpabili, ob quam latum eſt Interdictum) licite adminiſtrari, *cit. c. Alma Mater, de Sent. excomm. in* 6. eo quod, & illud Sacramentum ſit valde neceſſarium propter pronitatem, quam habent homines ad peccandum. Sacramentum vero Euchariſtiæ non niſi in mortis articulo (vel probabili periculo mortis) miniſtrari poteſt, *arg. c. Quod in te, de Pœnit. & remiſſ.*

103. Secundus effectus Interdicti, qui eſt prohibitio Divinorum Officiorum, hoc involvit, quod tempore Interdicti intelligatur eſſe prohibita celebratio, & auditio Divinorum Officiorum. Porro nomine *Divinorum Officiorum* comprehenditur non ſolum Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium, ſed & (f) omnis publica ſolemnis Oratio, quæ ab Eccleſia inſtituta eſt, quod a Clericis ad Dei laudem exerceatur: cujuſmodi ſunt ſolemnes Benedictiones Aquæ benedictæ, Cinerum, Palmarum, & Candelarum, quæ nomine, & authoritate Eccleſiæ a Sacerdotibus fiunt. Item Horæ Canonicæ, ſi publice legantur: quod ultimum idcirco additur, quia privatim tenentur Clerici, ad Horarum Canonicarum recitationem obligati, eas recitare non obſtante Interdicto locali, vel perſonali.

104. Nihilominus hæc tam ampla Divinorum Officiorum prohibitio poſtmodum limitata fuit in *cit. cap. Alma mater.* Ubi dicitur, quod quando Civitas, vel locus alius Interdicto ſubjacet, ſingulis diebus in Eccleſiis, & Monaſteriis Miſſæ celebrantur, & alia dicantur Divina Officia ſicut prius, ſubmiſſa tamen voce, januis clauſis, excommunicatis, & interdictis (intellige, niſi habeant ſpeciale privilegium, nec dederint cauſam Interdicti) excluſis, & campanis non pulſatis. In Feſtivitatibus vero Natalis Domini, Paſchæ, ac Pentecoſtes, & Aſſumptionis Virginis Glorioſæ, campanæ pulſentur, & januis apertis alta voce Divina Officia ſolemniter celebrentur, excommunicatis tamen prorſus excluſis, ſed interdictis admiſſis.

* Idem Martinus V. & Eugenius IV. conceſſerunt ad Feſtum Corporis Chriſti, & per totam octavam, uti teſtatur Jus Canonicum *lib.* 5. *Decret. Tit.* 39. *n.* 211. Ubi adhuc plura de hac materia videre licet. Item Matthæucius *in officiali Curiæ Regularis c.* 20. *n.* 15. affert Privilegium ſpeciale Seraphico Ordini a Clemente VIII. datum, ut *temporibus Interdicti quæcunque, etiam Authoritate Apoſtolica appoſiti Feſta Sanctorum ſuorum, Franciſci, Antonii de Padua, Ludovici, Bernardini, Claræ, Eliſabeth, Portiunculæ, Didaci, ac Martyrum ſolemni ritu celebrare, perinde ac ſi interdictum hujuſmodi minime appoſitum eſſet, libere poſſit. Non obſtantibus conſtitutionibus Apoſtolicis, univerſalibus, Provincialibus, Synodalibus, Conciliis editis Generalibus, vel ſpecialibus &c.* Idem conceſſum defendunt Rodriquez, & Miranda aliorum Ordinum Mendicantium Eccleſiis in Feſtis ſuorum Sanctorum. Item in Circumciſione Domini, Epiphaniæ, in Feſtis SS. Trinitatis, quatuor Principalibus Deiparæ, Apoſtolorum, Natalis S. Joannis Baptiſtæ, S. Marci, S. Lucæ, omnium Sanctorum, in Dedicatione propriæ Eccleſiæ, & in Commemoratione omnium Fidelium Defunctorum. Vide Kazenberger hic *c.* 3. *ſect.* 3. *n.* 147. *

105. Tertius effectus Interdicti, eſt privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Et hic effectus intelligendus eſt, ut in Loco ſacro interdicto nullus poſſit ſepeliri, niſi habeat privilegium: quale datur, ut alii privilegiati taceantur, omnibus Clericis, qui tempore Interdicti generalis illud ſervaverunt, ad hoc, ut cum ſilentio poſſint ſepeliri in Loco ſacro, *text. clar. c. Quod in te, de Pœnit. & remiſſ.*

106. Nihilominus tempore Interdicti localis generalis (ſecus in perſonali, vel ſi alicujus terræ populus interdicto notetur; nam etiam tunc ſingulares perſonæ cenſentur interdictæ, *c. Si ſententia, de Sent. excomm. in* 6.) poſſunt homines illius loci, qui perſonaliter interdicti non ſunt, extra illum locum efferi, & in alio loco non interdicto ſepeliri, imo & ibidem intereſſe Divinis, *cit. c. Si ſententia.*

107. Inſuper ſi quis ſepultus fuerit extra locum ſacrum tempore Interdicti, ceſſante Interdicto in locum ſacrum eſt transferendus, ſi id commode fieri poteſt; ut poſt Gloſſam *in cap. A nobis*, 28. *de Sent. excomm. verſ. Forma*, notat Navarrus *c.* 17. *Man. c.* 176. Quod ſi vero contingat, contra prohibitio-

Digitized by Google

tionem Juris aliquem interdictum ſepeliri in Loco ſacro, non erit is exttahendus: quia hoc non habetur Jure ſtatutum. Gloſſa cit. & Engel *loc. citato num.* 96. Nec obſtat, quod ſecus ſit dicendum de excommunicatis; quippe qui, in loco ſacro ſepulti, debent exhumari, *cap. Sacris, de Sepultur.* Nam hæc pœna non eſt extendenda ad alium caſum Jure non expreſſum: ſimulque Excommunicatio privat communione Fidelium, non vero Interdictum.

* Quæres I. Quomodo Interdictum ſemel latum iterum tollatur? Reſp. I. Si Interdictum latum eſt pro certo tempore, vel ſub certa conditione, tempore finito, vel conditione adimpleta illud tollitur abſque nova abſolutione: utpote cum talis interdicti duratio videatur annexa certo tempori, vel conditioni. Ita Gloſſa *in cap. Non eſt vobis. II. V. Dmec de Sponſalibus.* Abbas ibidem *n.* 7. Sylveſter *v. Interdictum III. n.* 13. ac plures alii apud Schmalzgrueber *lib.* 5 *Decret. Tit.* 39. *n.* 398 Reſp. II. In aliis caſibus facienda eſt diſtinctio, num Interdictum ſit latum ſpecialiter ab homine, vel Jure? Si *ab homine*, tollitur per eum, qui tulit, vel per ejus delegatum, aut Superiores, vel Succeſſorem. Quodſi latum ſit *a Jure*. Reſp. III. Rurſum debere diſcerni, num ſit Interdictum locale, vel perſonale. Item num *Perſonale Generale* latum contra Communitatem aliquam, ita ut ſingulæ perſonæ conſiderentur præciſe quatenus membra hujus Communitatis, vel num *Perſonale particulare*, reſpiciens Perſonas qua ſingulares? Potiora exempla de ſimilibus interdictis jam ſunt antecedenter aſſignata. Porro quando eſt Interdictum perſonale particulare. Reſp. IV. Eodem modo ratione Abſolutionis cum grano ſalis diſcurrendum eſt; uti antea de abſolutione ab Excommunicatione, vel Suſpenſione, quorſum Lectorem remitto. Quodſi vero Interdictum actualiter jam latum ipſo facto a *Jure* foret locale, vel perſonale Generale, id eſt latum vel immediate in ipſum *Locum*, vel in *Communitatem, qua talem*, tunc tolli poteſt ſolummodo ab eo, qui habet quoad hoc Juriſdictionem in foro externo, excluſis etiam Religioſis illis, qui alias Privilegium obtinent abſolvendi a Cenſuris. Ratio eſt: quia Privilegium illud Regularium extenditur ad ſolum forum internum Pœnitentiæ, cui foro equidem ipſæ *Perſonæ*, non autem *locus*, ſeu aliqua *Communitas, qua talis* ſubjiciuntur: In Sacramento enim Pœnitentiæ non locus, vel integra Communitas qua talis, ſed Perſonæ abſolvuntur. Ita Schmalzgrueber *lib.* 5. *Decret. Tit.* 39. *n.* 400. Pichler ibidem *num.* 53. Kazenberger *de Cenſ. cap.* 3. *ſect.* 4. *num* 151. *

108. Quæres: quid ſit Ceſſatio a Divinis? Reſp. cum communi: *Ceſſatio a Divinis* (quæ & *Suſpenſio Organorum*, id eſt, laudis Divinæ dicitur) eſt Eccleſiaſtica prohibitio, ob quam Clerici ceſſare debent in certo loco a Divinorum Officiorum celebratione, & Sacramentorum adminiſtratione, niſi quatenus eam neceſſitas poſtulat.

109. Porro Ceſſatio a Divinis non debet indici, niſi ob gravem injuriam Deo & Eccleſiæ illatam, ut injuriantes reſipiſcant, & quod deliquerunt, emendent: ſuntque in ejus indictione plura obſervanda, quæ in jure Canonico, *c. Si Canonici, & c. Quamvis de Offic. Ordinarii in* 6. fuſe præſcribuntur.

110. Differt autem multipliciter Ceſſatio a Divinis ab Interdicto. Nam I. Ceſſatio a Divinis non eſt Cenſura, ſicut interdictum. II. Violans Ceſſationem a Divinis, licet graviter peccet, non ſit irregularis: bene tamen violans Interdictum. III. Ceſſatio a Divinis nunquam afficit perſonas, ſed locum tantum: unde extra illum libere poſſunt Divina audiri a quolibet, vel celebrari: Interdictum vero quandoque eſt perſonale, & afficit perſonas. IV. Sepultura in loco ſacro tempore Ceſſationis a Divinis, juxta probabiliorem ſententiam, omnibus eſt conceſſa, dummodo fiat ſine Officio funebri: ſecus eſt in Interdicto. Omittuntur aliæ differentiæ.

DISTINCTIO III.

De Irregularitate.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Irregularitas? ubi varia ipſam attinentia.

SUMMARIUM.

1. *Irregularitas, unde ſic dicta?*
   (a) Ut dictum Diſt. 1. num. 45.
2. *Irregularitas, quid?*
   Declaratur amplius.
3. *Dividitur in Irregularitatem ex delicto, & ex defectu.*
4. *Et quomodo hæ differant.*
5. *Irregularitas non eſt Cenſura; Cur?*
6. *Violans Irregularitatem non fit denuo irregularis; ſecus in Cenſuris.*
7. *Irregularitas non incurritur, niſi Jure exprimatur.*
8. *Ea non ab homine, ſed ſolo Jure imponi poteſt, & quo?*
9. *An omnes ſolo Jure Eccleſiaſtico conſtitutæ ſint?*

1. QUia irregularitas inter alias cauſas contrahitur ob violationem Cenſuræ Eccleſiaſticæ, merito de ipſa tractatur poſt Cenſuras jam explicatas. Cæterum *Irregularitatis* nomen derivatur a ly *irregulare*, quod ſignificat aliquid inter regulam non contentum; ſive non ſecundum regulam exiſtens. Verum in propoſito Irregularitas magis ſtricte ſumitur, ac prout ipſa eſt una ex ſeptem Pœnis Canonicis, arcens hominem a ſuſceptione, vel executione Ordinum: & dicitur Pœna Canonica, ſaltem large ſumendo nomen pœnæ. (a)

2. CONCL. I. *Irregularitas* eſt impedimentum Canonicum impediens ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, eorumque adminiſtrationem. Ita in re communis. Ratio eſt: quia præcipuus Irregularitatis effectus eſt, impedire Ordinum ſuſceptionem, aut ſuſceptorum uſum. Ubi tamen eſt ſciendum, quod ly *Ordo* in data definitione large ſumatur, prout etiam primam Tonſuram includit: ſiquidem irregularis prohibetur primam quoque Tonſuram ſuſcipere. Advertendum ulterius, quamvis Irregularitas impediat ſuſceptionem Ordinum, ac ſuſceptorum uſum, non tamen ita impedire, ut ſi Ordo a viro baptizato in Irregularitate conſtituto ſuſcipiatur, ſit nullus ac irritus: adhuc enim Ordo valide ſuſcipitur, quamvis illicite. Similiter, ſi Sacerdos irregularis præſumat celebrare Miſſam, valide celebrabit, etſi illicite.

3. CONCL. II. Irregularitas ut ſic dividitur in Irregularitatem ex delicto, & in Irregularitatem ex defectu. Ita communis. Ratio eſt: quia Irregularitas non aliter dividitur, niſi propter cauſam, ob quam fertur: Unde quia Irregularitas quandoque contrahitur ob aliquod delictum, quandoque vero ſine prævio delicto ex mero defectu naturali, aut inculpabili; recte ea dividitur in Irregularitatem ex delicto, & in Irregularitatem ex defectu ortam.

4. Porro inter has duas Irregularitates eſt hoc notabile diſcrimen, quod Irregularitas orta ex defectu, ſæpius tollatur ſublato defectu; Irregularitas vero orta ex delicto ſemper maneat, donec legitime in ea diſpenſetur.

5. CONCL. III. Irregularitas non eſt Cenſura Eccleſiaſtica, imo in pluribus differt ab ea. Ita Doctores unanimiter, & patet inductione. Inprimis enim Irregularitas proprie non eſt pœna, ſed potius inhabilitas quædam ad Ordines ſuſcipiendos, vel exercendos: etenim pœna proprie dicta ſupponit culpam, ſed irregularitas quandoque contrahitur ex mero defectu naturali, abſque ulla culpa. Et quamvis detur Irregularitas orta ex delicto, ſeu quæ in pœnam delicti imponitur; ea tamen primario non imponitur per modum pœnæ medicinalis, ſed impedimenti Canonici: econtra Cenſuræ Eccleſiaſticæ imponuntur ut pœnæ medicinales.

6. Deinde violans Cenſuram Eccleſiaſticam adminiſtrando Sacramenta, vel celebrando, incurrit Irregularitatem: at vero irregularis celebrans, vel adminiſtrans Sacramen-

menta ante obtentam diſpenſationem, etſi peccet mortifere, non tamen incurrit novam Irregularitatem, prout notat Navarrus *cap. 27. Manualis*, *n.* 194. cum aliis ſatis communiter. Ratio eſt: quia prius Jure exprimitur, non autem poſterius: atqui Irregularitas nunquam incurritur, niſi id Jure exprimatur; ut mox dicitur; ergo. Hinc ſit

7. CONCL. IV. Irregularitas non incurritur, niſi ea in Jure ſit ſpecialiter expreſſa. Ita Scotus 4. *diſt.* 7. *q.* 5. & clare deſumitur ex *c. Is qui, de Sent. excomm. in* 6. ubi dicitur. *Licet in hoc temerarie agat, irregularitatis tamen (cum id non ſit expreſſum in Jure) laqueum non incurrit.* Quinimo ex hoc textu recte infertur, quod defectus ille, ob quem Irregularitas incurritur, debeat eſſe ſpecifice nominatus in Jure, neque ab uno ad alium caſum, ob ſimilem vel majorem rationem, extenſio fieri poſſit: ſiquidem odioſa, & pœnalia, ſunt reſtringenda potius, non extendenda. Hinc Fagnanus *c. Si quis Presbyter*, *n.* 5. *de Cler. excomm.* inquit: *Qui dicit aliquem irregularem debet dare caſum juris.*

8. CONCL. V. Irregularitates non ab homine per ſententiam (id eſt, non per ſententiam Judicis) ſed ſolo Jure, & quidem Jure duntaxat univerſali Pontificio, non autem Epiſcopali imponi poſſunt. Ita Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 5. *n.* 5. & alii. Ratio eſt: quia Irregularitas principaliter imponitur per modum Canonici impedimenti, ob decentiam ac reverentiam ſacro Altaris miniſterio debitam: atqui convenit, ut talia ſint perpetua, totique Eccleſiæ communia, ſicuti & Altaris miniſterium, ejuſque reverentia eſt communis Eccleſiæ univerſali; ergo. Accedit, quod nullibi in Jure conceſſum ſit Epiſcopis, novas Irregularitates conſtituere, quamvis ſubditos tranſgreſſores & contumaces poſſint punire pœna Excommunicationis, Suſpenſionis, ac Interdicti.

9. Cæterum non obſtante, quod omnis Irregularitas Jure duntaxat humano Eccleſiaſtico conſtituta ſit; negari tamen non poteſt, multas Irregularitates Jure Eccleſiaſtico conſtitutas, ex Lege veteri, & naturali originem traxiſſe. Siquidem pleræque, ſive ob naturalem indecentiam, ſive ad exemplum veteris Legis Divinæ, atque occaſione illius, ſunt ſtatutæ: prout patet in Irregularitate ex homicidio, ſeu defectu perfectæ lenitatis proveniente, quam Eccleſia conſtituit, eo quod David Rex fuerit impeditus ab ædificatione Templi, ob multum ſanguinem effuſum. 2. *Reg. cap.* 7.

QUÆSTIO II.

De Irregularitatibus ex delicto provenientibus.

SUMMARIUM.

10. *Irregularitas ex delicto, oritur ex Baptiſmo reiterato. Secus ſit in Confirmatione.*
11. *Aut ſi Baptiſmus ſub conditione reiteretur.*
12. *Oritur quoque ex violatione Cenſuræ.*
13. *Dummodo miniſterium ſit proprium Ordinis.*
14. *Quid, ſi peragantur ea, quæ ſunt juriſdictionis.*
(b) Adde dicta Diſt. 2. n. 87.
15. *Irregularitas oritur ob indebitam ſuſceptionem Ordinum; idque varie.*
16. *Excommunicatio minor non ſufficit ad Irregularitatem inducendam, &c.*
17. *Quid de ordinato per ſaltum, vel ante legitimam ætatem, &c.*
18. *Hæretici, Schiſmatici, eorumque fautores, &c. ſunt irregulares.*
19. *Crimina inducentia infamiam juris, inducunt irregularitatem.*
20. *Quid, ſi crimina illa ſint occulta?*
21. *Solvitur inſtantia.*
22. *Quid, ſi poſtea crimen illud fiat publicum?*
23. *Ex homicidio occulto oritur Irregularitas, & cur?*

10. CONCL. I. Irregularitas ex delicto oritur inprimis ob Baptiſmum ſerio & ſcienter iteratum, tam ex parte rebaptizantis, quam rebaptizati. Ita Doctor noſter 4. *diſt.* 6. *quæſt.* 8. atque deſumitur ex *c. Ex litterarum, de Apoſtatis*, & *c. Qui in qualibet*, 1. *q.* 7. & alibi. Secus eſt dicendum de Sacramento Confirmationis: nam, ut notat Doctor Subtilis 4. *diſt.* 7. *q.* 5. cum communiori, ejuſmodi Irregularitatem non incurrunt ſcienter reiterantes, vel iterato ſuſcipientes Sacramentum Confirmationis: quia Irregularitas non incurritur, niſi in caſibus in Jure expreſſis, *c. Is qui, de Sent. excomm. in* 6. eſtque proxime dictum *n.* 7. Atqui nullibi Jure reperitur expreſſe Irregularitas contra reiterantes Sacramentum Confirmationis; ergo.

11. Adde ulterius cum Layman *cap.* 2. *de Irregularitate*, *n.* 1. non contrahi Irregularitatem, ſi rebaptizatio fiat ſub conditione; quamvis temere, & non præmiſſa debita inquiſitione, utrum Baptiſmus antea fuerit collatus, id fiat. Ratio eſt: quia leges pœnales intelligi debent cum effectu: qui autem baptizatum ſub conditione baptizat, *Si baptizatus non es, ego te baptizo, &c.* is revera non baptizat; quia appoſita conditio de præterito, aut præſenti, ſi non ſubſit, ſemper annullat, & impedit actum; ergo. Et ob eandem cauſam, qui metu verb. grat. adactus, animo ſimulato exterius rebaptizat, non fit irregularis; cum non habeat animum baptizandi.

12. CONCL. II. Oritur inſuper Irregularitas ex violatione Cenſuræ Eccleſiaſticæ; ſi nimirum ea innodatus, actum aliquem Ordinis ſolemniter exerceat. Ita habetur in Jure Canonico, toto tit. *De Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante*, & alibi Hinc Clericus fit irregularis, ſi exerceat actum proprium Ordinis conſtitutus in Excommunicatione majori, vel ſuſpenſus ab Ordine, vel ligatus Interdicto perſonali, aut in loco interdicto.

13. Requiritur autem ad incurrendam hanc Irregularitatem, ut miniſterium, quod Clericus in Cenſura exercet, ſit proprium Ordinis; ſeu tale, ut ab alio, qui talem Ordinem non habet, exerceri non poſſit. Unde Clerici in minoribus vix poſſunt ex hac cauſa Irregularitatem contrahere: ſiquidem conſuetudo ferme obtinuit, ut eorum miniſteria a Laicis etiam ſolemniter obeantur. Layman *loc. cit. c.* 3. *num.* 4. Navarrus *cap.* 27. *Manual. num.* 242. & 244. hoc ipſum docent de eo, qui cantat Epiſtolam ſub Miſſa, ſed ſine Manipulo.

14. Inſuper Clerici excommunicati, vel ſuſpenſi, non fiunt irregulares, ſi ea duntaxat peragant, quamvis illicite, quæ ſunt officii ſolius juriſdictionis, non autem Ordinis. Ut ſi Epiſcopus tali Cenſura ligatus excommunicet, vel ab excommunicatione abſolvat, omiſſa tamen ſolemnitate precum & Stolæ. Item, ſi Parochus aſſiſtat Matrimonio, ſed non benedicat Nuptias, & ita loquendo de aliis actibus, qui ſunt ſolius juriſdictionis, non vero Ordinis: tales enim non violant Cenſuram Eccleſiaſticam exercendo in ea actum Ordinis ſibi prohibiti, cum talem revera non exerceant. (b)

15. CONCL. III. Ob indebitam ſuſceptionem Sacramenti Ordinis variis de cauſis incurritur Irregularitas. Ita omnes Doctores, & probatur inductione. Sic quippe fit irregularis, qui ſciens, aut ſcire debens, ſe excommunicatum eſſe excommunicatione majori, aut interdictum, vel ſuſpenſum a ſuſceptione Ordinum, ordinatur; prout ex variis textibus Juris probat Navarrus *c.* 27. *Manual. n.* 241.

16. Et dicitur notanter, *Excommunicatione majori*. Quia Excommunicatio minor, quamvis ſufficiat ad peccandum, non tamen ſufficit ad Irregularitatem inducendam, *c. Si celebrat. de Clerico excomm. miniſtrante.* Deinde, qui ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, interdicto, Simoniaco, Schiſmatico, Hæretico, aut Depoſito, vel Degradato ordinatur, fit irregularis; quamvis characterem Ordinis ſuſcipiat, *arg. c. Quod quidam*, & *c. Statuimus decretum*, 1. *quæſt.* 1. ac notat citat. Navarrus. Accedit *c. Ordinationes*, 9. *quæſt.* & *capit.* 1. ac 2. *de Schiſmaticis*, ubi irritæ cenſentur hujuſmodi ordinationes (*non* quidem quantum ad valorem Sacramenti, ſed quantum ad executionem Ordinis) niſi legitime cum

ali-

aliquo fuerit diſpenſatum. Siquidem diſpenſatio proprie habet locum reſpectu irregularitatis, non autem reſpectu Suſpenſionis, utpote quæ ſolet tolli per abſolutionem, non per diſpenſationem: ac proinde hic non intervenit mera Suſpenſio, uti quidam aſſerere videntur, ſed etiam Irregularitas.

17. Porro qui Ordine ſacro ordinatur ante legitimam ætatem, vel extra tempora legitima, aut abſque Litteris Dimiſſorialibus; item, qui per ſaltum ordinatur, accipiendo videlicet majorem Ordinem ante minorem, non eſt quidem irregularis (nullibi enim ejuſmodi irregularitas reperitur in Jure expreſſa) bene tamen ipſo jure ſuſpenſus: ſi autem, antequam abſolvatur a Suſpenſione, ejuſmodi Ordinem exerceat, fit irregularis. Navarrus *loc. cit. n.* 241. & 242. id ex variis textibus Juris probans; Pirhing *tit. de Clerico per ſaltum promoto*, *n.* 2. & alii.

18. CONCL. IV. Etiam Hæretici, Apoſtatæ a Fide, Schiſmatici, eorumque fautores ac receptatores (id eſt, qui favent Hæreticis, vel Schiſmaticis formaliter ſumptis, ſeu qua tales ſunt) irregulares exiſtunt. Ita habetur *c. Quicumque, de Hæreticis in* 6. & *c. Saluberrimum*, *q.* 7. cum concordantiis: quamvis ad hanc Irregularitatem incurrendam requiratur hæreſis externa, ſive ſigno quodam exteriori ſufficienter manifeſtata.

19. CONCL. V. Crimina inducentia Infamiam juris, etiam inducunt Irregularitatem. Ita habetur *c. Infames*, *q.* 1. ubi, cum dictum fuiſſet, fures, ſacrilegos, inceſtuoſos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, adulteros, & alios ibidem enumeratos, de jure infames eſſe: ſubdit textus: *Hi omnes, inquam, nec ad ſacros gradus debent admitti*. Et merito: quia puros & immaculatos, non autem ſceleratos atque infames, convenit in ſortem Domini, & ſactum ejus miniſterium cooptari.

20. Circa hoc tamen notandum, quod Clerici criminoſi, atque delictorum de Jure Infamiam inducentium ſibi conſcii, ante actam veram pœnitentiam non debeant Ordines ſuſcipere, aut jam ſuſceptis miniſtrare, v. g. celebrando Miſſam non præmiſſa Confeſſione Sacramentali, eo quod perdiderint teſtimonium bonæ conſcientiæ, ſicque non abſque novo peccato mortali id facerent. Nihilominus, ſi ejuſmodi crimina (excepto homicidio) ſint etiamnum occulta, tales poſt actam veram pœnitentiam prohiberi non debent, quo minus, ſi velint, in ſuſceptis Ordinibus miniſtrent, aut ad ſuperiores Ordines aſcendant; prout habetur *c. Ex tenore*, & *cap. ult. de Temporibus Ordinationum*, & tradit Pirhing *ibidem n.* 15. & *ſeqq.* ac Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 248 & alii. Et hinc infertur generaliter, quod ob crimina occulta non incurratur Irregularitas ratione Infamiæ; quidquid nonnulli in contrarium dixerint, male (ut loquitur Navarrus) injicientes magnos ſcrupulos Eccleſiaſticis, qui ejuſmodi crimina in occulto commiſerunt.

21. Nec obſtat, quod certis criminibus, utpote perjurio, inceſtui, adulterio, &c. infamia ipſo jure annexa ſit. Reſpond. enim, id procedere de talibus criminibus, quando publica ſunt: ſecus, quamdiu illa ſunt occulta. Nam quia Infamia conſiſtit in diminutione bonæ famæ, ſicut hæc ſine publica rerum notitia comparari nequit, ita nec Infamia incurri ob crimen mere occultum.

22. Quod ſi vero poſtea crimen publicum fiat, utpote per propriam Confeſſionem, vel alias legitimas probationes in judicio factas, ſtatim abſque alia Judicis ſententia oritur Infamia, utpote ipſo jam jure ſtatuta pro tali crimine, & ſic exinde incurritur Irregularitas. Unde Layman *cap.* 4 *de Irregularitate*, *num.* 8. ait, quod commiſſo ejuſmodi crimine, etiamnum occulto, contrahatur Infamia fundamentaliter, atque in radice: accedente autem ejus publicatione efficiatur Infamia formaliter, inducens Irregularitatem ipſo facto donec abolita infamia legitime cum aliquo fuerit diſpenſatum.

23. Additur notanter *num.* 20. *excepto homicidio*. Iſtud enim, quantumvis ſit occultum, inducit Irregularitatem, ut habetur *cit. cap. ult. de Tempor. ordinat.* juncto Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *de Reformat. cap.* 6. cum concordantiis. Quamvis hoc non ratione contractæ Infamiæ) hanc enim non parit crimen occultum, modo declarato) ſed ex ſpeciali Juris conſtitutione accidere videatur. Qua ratione pariter in occulto violans Cenſuram Eccleſiaſticam, aut ſcienter Baptiſmum reiterans, Irregularitatem contrahit; Nam talibus delictis ſecundum ſe, ac præciſa infamia, Jus ipſum ſtatuit Irregularitatem.

* Quæres I. Quale debeat eſſe peccatum, vi cujus contrahatur Irregularitas ex delicto? Reſp. peccatum illud debere eſſe mortale. Ita poſt Navarrum, Sanchez, Mattheum, Caſtropalao, Sporer & alios, Schmalzgrueber *l.* 5. *Decret. tit.* 37. *num.* 76 & Kazenberger *in Decalog. cap.* 3. *ſect.* 4. *num.* 156. qui ultimus etiam pro ſe citat Scotum *in* 4. *Sent. diſt.* 13. *quæſt.* 2. ex ea ratione: quia Irregularitas eſt malum valde grave, quale, ſi imponitur ob aliquod delictum, non præſumitur, niſi expreſſe aliter conſtet, ab Eccleſia tanquam benigna Matre injungi, niſi ob peccatum grave. Et hinc, ſi actus ob defectum inadvertentiæ, præcipitantiæ, imperfectæ deliberationis, aut ob levitatem materiæ excuſatur a mortali, non incurritur Irregularitas ex delicto, prout bene notandum pro praxi ad reſolvendos quamplures caſus.

Nec dicas: Irregularitas ex defectu poteſt contrahi etiam ob nullum prorſus peccatum; prout ſtatim patebit ex quæſtione ſequenti; ergo nec videtur requiri ad Irregularitatem ex delicto aliquod peccatum mortale. Reſp. enim negando conſequens: Etſi Irregularitas *ex Defectu* contrahi valeat ob omnino nullum, ne quidem veniale peccatum; interea tamen, ſicut ad eandem contrahendam requiritur ſaltem aliunde gravis ratio, ita etiam ad contrahendam Irregularitatem *ex Delicto*, prout diſtinguitur ab Irregularitate *ex Defectu*, videtur requiri aliunde grave delictum: quoniam licet *primario* nulla Irregularitas imponatur tanquam pœna, ſed potius conformiter dictis ad conſervandam decentiam ſtatus Clericalis, nihilominus tamen ſaltem *ſecundario* Irregularitas ob delictum impoſita, videtur injungi aliquo modo tanquam pœna vindicativa, non ſic irregularitas ex defectu.

Urgebis: ut contrahatur Irregularitas ex delicto ob homicidium indirecte voluntarium, ſufficit, ut actus ille, ex quo ſequitur mors, ſit peccaminoſus venialiter: ergo ſaltem non ad omnem Irregularitatem ex delicto requiritur peccatum mortale. Anteced. probatur, quia Monachus etiam peritus in arte Chirurgica & nullam in curando committens graviter peccaminoſam negligentiam, ſeu culpam latam, adhuc incurrit Irregularitatem, ſi alter ex ejuſdem inciſione vel aduſtione moriatur præter intentionem, prout eruitur ex *cap* 19. *de Homicidio*, *juncto ſummario*. Atqui talis Monachus utique non graviter in his circumſtantiis peccavit exercendo illam artem Chirurgicam, prout patet a pari, ſi alius Chirurgus ſæcularis præſtitiſſet idem cum talibus circumſtantiis & limitationibus: ergo. Reſpond hoc argumentum plane nimium & ſic nihil probare: ſequeretur enim, ſi efficax foret probatio, quod Irregularitas ex delicto incurreretur abſque ullo delicto etiam veniali, ſic eo ipſo non foret Irregularitas *ex delicto*. Etenim alius ſæcularis Chirurgus, qui in iis circumſtantiis cum debita præcautione, & adhibita morali diligentia adhibuiſſet eandem curationem, ne quidem venialiter peccaſſet, ſi per accidens, & præter illam Chirurgi intentionem ſequeretur mors alterius.

Ut autem totius argumenti ſolutio fiat clarius in forma, & melius capiatur, hinc ad tollendam omnem obſcuritatem & æquivocationem, Notandum I. Poſſe actum quempiam eſſe, vel hujus naturæ, ut ex eo etiam voluntarie, & deliberate exercito aliter rariſſime ſequatur mors alterius, vel poſſe eſſe talem, ut eundem aliquo modo frequentius mors alterius comitetur. In primo caſu, ſi ex poſitione hujus actus ſequatur præter intentionem Homicidium, illud non cenſetur indirecte voluntarium, & conſequenter nec imputatur tanquam peccatum mortale; niſi in extraordinario ali-

quo caſu. Quodſi foret *actus talis*, ex cujus poſitione aliquo modo ſæpius ſequatur mors alterius, pro eodem

Notandum II. Talem actum, ſi is cæteroquin ex una parte non ſit intrinſece malus, ex altera vero poſſit eſſe multum utilis bono publico, de per ſe non eſſe graviter prohibitum, ſi cæteroquin ad præcavendum circa ſimilem actum mortis periculum adhibeatur ea diligentia, quæ adhiberi communiter debet; nam dicta diligentia deliberate & ſcienter intermiſſa committeretur culpa lata graviter peccaminoſa. Exemplum cape in arte Chirurgica, in cujus uſu per aduſtionem, inciſionem, & ſectionem membrorum equidem ſæpe ſubſequitur mors alterius: Interea tamen a Chirurgis in arte peritis licite exercetur, ſi ita expediens videatur, & cæteroquin nulla culpa lata in Intermiſſione diligentiæ moralis ad præcavendum periculum requiſitæ committatur.

Notandum III. Similem actum modo prædicto circumſtantiarum, etſi non prohibitum aut illicitum, poſſe tamen certo Statui ex ratione, ut ſtatus iſte adhuc remotior ſit ab omni Homicidio, graviter interdici: & ita Clericis in ſacris conſtitutis *cap* 9. *Ne Clerici vel Monachi* exercitium artis Chirurgicæ quoad aduſtionem & inciſionem membrorum, ſi alii ſæculares hujus artis periti adſint, graviter prohibetur, quamvis cæteroquin & ipſi gnari ſint ejuſdem artis, & omnem diligentiam de præcavendo periculo moraliter poſſibilem adhibeant, vel ſaltem culpam latam quoad intermiſſionem ejus non committant; prout ſatis clare innuitur *cap.* 19. *de Homicidio. juncto Summario*: Ubi exinde tales tranſgreſſores non tam contra præceptum naturale, quam Eccleſiaſticum peccant. His bene prænotatis

Reſpond. In forma neg. anteced. quod nimirum ad contrahendam Irregularitatem ex delicto ſufficiat actus præciſe venialiter peccaminoſus. Ad ejus probationem, nego ſuppoſitum, quod talis Monachus, ſi alii ſæculares in arte periti haberi potuerunt, non graviter peccaverit, ſcienter tranſgrediendo allegatam legem Eccleſiaſticam. Ut enim Clerici in ſacris conſtituti adhuc remotiores ſint a periculo mortis aliis inferendæ, Eccleſia abſolute graviter præcepit, ut, quando alii ſæculares haberi poſſunt, Clerici quamvis periti, & adhibita omni præcautione moraliter poſſibili, ſaltem quoad aduſtionem, abſciſſionem, & inciſionem, ubi periculum mortis videtur reſpective majus, & ſuo modo frequentius, artem Chirurgicam non exerceant. Dico notanter: *quoad aduſtionem, inciſionem, ſeu abſciſſionem*; nam, ſi exercerent quoad alia minus periculoſa, vel etiam minus periculoſas medicinas alias ægrotis darent, adhuc Sayrus *de Cenſ. lib* 7. *cap.* 6. *num.* 13. cum Sporer *Tract.* 5 *in Decalog cap* 3. *sect* 5. *n.*175. (Huic tamen præſens Author contrarius videtur *lib.* 3. *Decret. tit.* 50.) defendit, id nullo textu Juris aſſignabili prohiberi, præſertim, ſi ex Chriſtiana charitate porrigant pauperibus, & miſerabilibus perſonis, & tales Clerici cæteroquin ſint periti in arte, nec negotiationem ſeu lucrum ſpeciale exinde quærant, qui conſequenter nec conformiter his principiis incurrerent Irregularitatem, ſi in caſu rariori mors ſequatur præter intentionem, & adhibita debita diligentia. Scio equidem, quod in contrarium objiciatur textus Juris *cap. Ad aures* 7. *de ætat. & qualit. &c.* Aſt præfatum Capitulum Canonico Colonienſi dat Conſilium, &c. non præceptum, atque Summarium dicti Capituli loquens de promotione hujus Canonici ad ſacros Ordines ſic habet: *Eventus mortalitatis inſirmi non impedit promoveri ejus medicum peritum, ſollicitum, & traditionis artis obſervantem.* Viderint tamen Clerici, & Monachi, ne hac doctrina abutantur.

Quæres II. An, ut contrahatur Irregularitas ex delicto, non ſolum debeat peccatum eſſe mortale, ſed etiam reſciri, huic fuiſſe a Jure annexam Irregularitatem? Ratio dubitandi, affirmativam tenendi eſt; quia ad contrahendam Cenſuram Excommunicationis majoris non ſolum debet peccatum eſſe grave, verum etiam ſaltem in confuſo reſciri Cenſura: ergo pariter in præſenti debet reſciri Irregularitas. Et ita quidem cum Reginaldo, Portell, Navarro, & aliis ſentit Sporer *part.* 1. *Theolog. Sacram. cap.* 5. *sect.* 4. *n.* 79. ac probabile cenſent cum Suarez, Sanchez, Bonacina, Coninch, ac Diana, La Croix *Tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 482. & Schmalzgrueber *lib.* 5. *Tit.* 37. *nu.* 108. Reſpond. tamen cum Belino, Cardena, Kazenberger & communiori negative. Ratio eſt: quia NB. primario loquendo omnis Irregularitas etiam ex delicto infligitur per modum potius inhabilitatis, quam pœnæ; ſed inhabilitas contrahitur, quamvis non ſciatur delicto annexa; ergo. Min. prob. ab exemplis: ſic enim juxta communem ob impedimentum affinitatis ex copula illicita, & ob impedimentum criminis perſonæ redduntur inhabiles ad contrahendum Matrimonium etiam ignorantes hanc inhabilitatem annexam.

Quæres III. An ob cauſam dubiam cenſeatur contrahi Irregularitas, ita ut talis dubitans ſaltem ſe teneatur gerere tanquam irregularem? Ante Reſponſionem ſuppono, dubium circa Irregularitatem poſſe eſſe Juris vel facti. *Dubium Juris* dicitur, quando dubitatur, an in Jure ob tale factum ſit impoſita Irregularitas. *Dubium facti* cenſetur, quando dubitatur, num tale factum ſit commiſſum, cui a Jure certo impoſita eſt Irregularitas. H. S.

Reſpond. Si poſt debitam præviam inquiſitionem maneat adhuc dubium, non cenſetur contracta Irregularitas, nec tenetur talis dubitans ſe gerere tanquam irregularem: ſive dubium ſit Juris, ſive facti. Excepto unico caſu, & dubio facti, quo quis dubitat, an Homicidium, quod quidem conſtat a parte rei eſſe commiſſum, a ſe per ſuam actionem, vel ab alio fuerit perpetratum: ubi ſtante hoc dubio erit abſtinendum a celebratione. Ita Franciſcus Bardi *diſc.* 6. *c.* 7 § 4. Caſtropalao *Tract.* 29. *D.* 6. *p.* 3. *n.* 7. Suarez *de Cenſuris D.* 40. *sect.* 6. Sperellus *Deciſ.* 77. *a n.* 31. & *Deciſ.* 119. *n.* 48. Sporer *tract.* 1. *in Decal. cap.* 1. *sect.* 4. *n.* 96. *ac part.* 1. *Theolog. Sacram. cap.* 5. *sect.* 4. *n.* 79. cum pluribus aliis Ratio fundamentalis a P. Pichler *lib.* 5. *Decret. Tit.* 37. *n.* 25. recte deſumitur *ex cap.* 18. *de ſent. Excom. in* 6. ubi aſſeritur, nullam Irregularitatem incurri, niſi in caſibus a Jure expreſſis, ſed ſi dubium eſt Juris vel facti circa Irregularitatem, non reperitur expreſſa in Jure aliqua Irregularitas extra dubium facti de Homicidio, de quo proxime: ergo. Accedit, quod in tali caſu dubio libertas & immunitas ab Irregularitate exiſtat in poſſeſſione, quæ nemini adimenda eſt, niſi efficax aliqua Lex ſtet in oppoſitum, qualis tamen aſſignari nequit extra dubium facti circa Homicidium. Dico notanter *extra dubium facti de Homicidio*. Nam quod in hoc dubio, ſuppoſito, quod ex una parte ſciatur aliquem fuiſſe occiſum, ex altera vero præciſe dubitetur, num per ſuam, vel alterius actionem, quod (inquam) in hoc dubio tanquam Homicida talis dubitans haberi debeat, & quamvis forte a parte rei Homicida non ſit, nihilominus a Sacerdotali Officio abſtineat, habetur expreſſa Lex *cap.* 18. *de Homicidio*, ac alibi, qualis Lex ex ſpeciali ratione lata eſt quoad Homicidium; quia Homicidium quoad Sacerdotalem Statum ſpecialem continet ſuo modo indecentiam: videtur enim ſpecialiter minus decens, ut, qui alios vita privavit, Agnum offerat immaculatum, qui nobis vitam dedit. Solutiones objectionum videantur apud Schmalzgrueber *lib.* 5. *Decret. Tit.* 39 *num* 881. Et notabiles ac utiliſſimæ exinde pro praxi reſolutiones apud Sporer *tract.* 5. *in Decalog. cap.* 3. *sect.* 5. per totum. Qualiter autem per Homicidium certum incurratur Irregularitas, agetur *Quæſt.* 4.

QUÆSTIO III.
De Irregularitatibus ex defectu.
SUMMARIUM.

24. *Irregularitas ex defectu varie contingit.*
25. *Ex defectu animi ſunt irregulares Amentes.*
26. *Omnino inſcii.*
27. *Neophyti, & qui ſint tales?*
28. *Ex defectu corporis, qui cenſeantur irregulares?*
29. *Quid de carente oculo, aut viſu ejus?*
30. *Præſertim oculi ſiniſtri?*

31. *Quia*

31. *Quid de Leproſo, paralytico, phrenetico, &c.*
32. *Habente ſex digitos, gibboſo, & claudo?*
33. *Ex defectu Natalium, qui ſint Irregulares?*
34. *Illegitime natus legitimatur per ſubſequens Matrimonium parentum.*
35. *Quid, ſi illegitimi Religionem intrent?*
36. *Ex defectu ætatis, &*
37. *Ex defectu libertatis oritur irregularitas, & in quibus?*
38. *Ex defectu Sacramenti etiam ea oritur.*
39. *Et cur?*
40. *Bigamia triplex, nimirum: Vera,*
41. *Interpretativa, &*
42. *Similitudinaria, quid?*
43. *Non fit irregularis, qui cum pluribus fornicatur.*

24. CUm Irregularitas duplex ſit, una ex delicto, altera ex defectu; explicata priori, multiplici titulo proveniente, pergendum ad Irregularitatem ex defectu, quæ etiam multipliciter conſurgit. Nam ipſa provenit I. Ex defectu animi. II. Ex defectu corporis: III. Ex defectu Natalium. IV. Ex defectu ætatis, & libertatis. V. Ex defectu Sacramenti, ſive ex Bigamia. Et tandem VI. Ex defectu lenitatis; id eſt, ex homicidio, etiam licite patrato, de quo *Quæſt. ſeq.* Nunc priores Irregularitates ex defectu provenientes proſequendo, ſit

25. CONCL. I. Ex defectu animi cenſentur vel maxime irregulares, qui penitus carent uſu rationis; quales ſunt amentes. Et hi non ſolum Jure humano ſunt irregulares, ſed etiam Jure Divino ac naturali ſunt inepti ad ſuſcipiendos Ordines; quamvis recipiant Characterem, ſi ordinentur. Idem fit in infantibus.

26. Inſuper defectus omnimodæ ſcientiæ facit hominem irregularem. Siquidem naturale lumen dictat, non eſſe admittendos ad aliquod munus eos, qui neſciunt illud munus exercere. Interim hæc Irregularitas de ſe, & abſque alia diſpenſatione tollitur ſublata cauſa, ſeu ignorantia per acquiſitam debitam ſcientiam.

27. Rurſum Neophyti ſunt irregulares, *arg. can. 1. diſt. 48.* Idque *ne in ſuperbiam elati, incidant in laqueum diaboli*, ut monet Apoſtolus *1. Timoth. 3.* Dicitur autem *Neophytus*, qui ex lege Judaica, Mahometica, vel Ethnica nuper converſus ad Fidem Chriſtianam, ſuſcipit Baptiſmum in ætate adulta.

28. CONCL. II. Corpore vitiati, qui videlicet non poſſunt abſolute obire Ordinis miniſteria, vel non ſine aliorum horrore, ſunt irregulares. Ita deſumitur ex *c. Illiteratus, diſt 36.* & *c. Presbyterum, de Clerico ægrotante*, cum concordantiis. Unde irregularis eſt, cui brachium vel manus deeſt, aut reddita eſt manca. Item, qui caret digitis dexteræ manus, quibus formatur ſignum Crucis; aut ſi deficiat pollex.

* Ubi tamen occaſione Irregularitatis ob defectum Pollicis contrahendæ bene notandum, quod alia dicatur Irregularitas totalis, alia partialis. *Totalis* eſt, quæ omni ordine ſuſcipiendo, & ſuſcepti exercitio privat: uti Irregularitas abſolute & ſimpliciter poſita ſupponit pro totali, niſi aliud ex circumſtantiis & ſubjecta materia colligatur. *Partialis* eſt, quæ non impedit omne Exercitium Ordinum, ſed vel ſolo adſcenſu ad ordinem ſuperiorem vel tantum certo aliquo Ordinis Miniſterio privat: ſicut fit in præſenti quoad Sacerdotem, qui ſine ſua culpa pollicem perdidit; nam talis excepta celebratione poteſt adhuc reliqua munera obire: e. g. abſolvere Kazenberger *in Theolog. Decalog. Patris Sporer c. 3. ſect 4. n 155.* Quinimo, ſi Pollex (qui, uti & Index digiti Canonici dicuntur) non omnino abſciſſus, ſed tantummodo mutilatus ſeu truncatus, ita tamen firmus exiſtat, ut aliquis Hoſtiam ſecure tenere, elevare, ac frangere poſſit, talis non ſolum ut jam actualis Sacerdos celebrare, ſed etiam, ſi nondum ſit initiatus ſacro Presbyteratu, ordinari poterit. Sporer *part. 1. Theolog. Sacrament. cap. 5. ſect. 4. num. 82.* Plura quoad ſimilia emergente dubio videre poteris apud Canoniſtas *lib. 1. Decret. Tit. 17. & ſeqq. uſque ad Tit. 23.* Interea tamen adhuc ſaltem aliquas ex defectu Corporis Irregularitates adducendo. *

29. Inſuper cenſetur irregularis, cui oculus erutus eſt, ut dicitur *c. Si Evangelica, diſt. 55.* ibi: *Nam illi, cui erutus eſt oculus, non poſſunt ſecundum Canones, Sacerdotis jura concedi*: ſiquidem hujuſmodi carentia organi oculi, notabilem parit deformitatem. Secus eſt dicendum de eo, qui caret ſolo lumine, aut viſu dextri oculi, modo habeat utrumque oculum integrum: vel qui habet viſum ac intuitum brevem, aut non videt ſine perſpicillis: quia hujuſmodi vitium non inducit notabilem deformitatem.

30. Utrum autem, qui caret viſu oculi ſiniſtri, quem ſtylus Romanus *oculum Canonis* appellat, eo quod neceſſe ſit videre eo, ut quis Canonem Miſſæ ſine indecora & nimia faciei converſione legere poſſit, ſit irregularis, variant Doctores. Nam talis a quibuſdam abſolute cenſetur irregularis: alii tamen id limitandum æſtimant, ſi abſque notabili deformitate ſeu indecentia Canonem legere nequeat, aut defectus ille cum alia gravi fœditate faciei, ſeu oculorum, ſit conjunctus; prout notat Navarrus *cap 27. Manual num.* 199 & Barboſa *part. 2. de Offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 42. n. 31.* cum pluribus aliis, quos citat. In dubio autem ſtandum erit judicio Ordinarii.

31. Inſuper ex hoc capite irregularis eſt leproſus, paralyticus, phreneticus, arreptitius, morbo caduco laborans. Verumtamen ſi tales integre convaluiſſe videantur, ac jam ante ordinati erant, poſſunt admitti ad Celebrationem. Sacerdos quoque, ſi morbo caduco laborans raro cadat, & etiam ſpuma ore non evomat, privatim celebrare poteſt, adjuncto ei ſocio Sacerdote, qui Miſſam proſequi poſſit, ſi alter deficiat. Layman *cap. 7. de Irregularitate, num. 2. & ſeqq.* citans alios.

32. Porro irregularis non eſt, qui ſex digitos in manu habet: neque qui uno digito ex minoribus caret: neque gibboſus, niſi gibboſitas conjuncta ſit cum nimia deformitate, aut debilitate. Nec etiam claudus cenſetur irregularis, niſi ſit magna greſſus deformitas, ita ut baculo, vel pede ligneo niti debeat; quod indecorum foret in Altaris miniſterio. In dubio autem, an corporis defectus ſit notabilis, ut Irregularitatem inducat, nec ne, ad ordinarium Prælatum pertinet judicium. Barboſa *cit. allegat.* 42. Layman *loc cit. n* 6. & alii.

33. CONCL. III. Ex defectu Natalium cenſentur irregulares, qui ſunt illegitime nati; ſive dein illi ſint nati a parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel ſaltem nativitatis, poterat conſiſtere Matrimonium; ſive ſint ſpurii, id eſt, nati a parentibus, inter quos tempore conceptionis, ac etiam nativitatis non potuit conſiſtere Matrimonium. Ita habetur *cap. 1 & 2. de Filiis Presbyterorum*, & alibi. Ratio eſt: quia talis Irregularitas Jure Canonico eſt introducta, partim in deteſtationem ſceleris paterni; partim ob turpitudinis notam, quam filius ex tali nativitate, juxta communem hominum æſtimationem, contrahere cenſetur; partim quia timetur, ne filius paternæ incontinentiæ imitator exiſtat.

34. Ubi tamen notandum, quod illegitime natus, per ſubſequens Matrimonium inter parentes contractum legitimetur, ſi, dum ſuſcipiebatur, inter parentes nullum ſuberat impedimentum dirimens, *cap. Conqueſtus*, & *c. Tanta. Qui filii ſint legitimi*, & *§. fin. inſtit. de Nuptiis*. Etenim fictione Juris, ſeu ex benignitate Legum, Matrimonium ſubſequens quaſi retrotrahitur ad tempus conceptionis, vel nativitatis, in ordine ad hunc effectum legitimationis: qui etiam locum habet in ſucceſſionibus hæreditariis, & officiis tam ſæcularibus quam Eccleſiaſticis, nec non & in Ordinibus, atque Dignitatibus: quia Matrimonium omnia præcedentia purgat, prout probat Gloſſa *cit. c. Tanta, Verſ. Legitimi*.

35. Notandum ulterius, quod illegitimi, ſi Religionem ingrediantur, poſſint poſt emiſſam profeſſionem ad Ordines promoveri, *cap. 1. de Filiis Presbyterorum*. Non tamen poſſunt tales ad Prælaturas Ordinis eligi, ut ibidem dicitur, niſi cum ipſis fuerit diſpenſatum.

36. CON-

Digitized by Google

* Porro in dubio, num quis ſit legitimus nec ne, reputari debet legitimus, quoniam vitium ac peccatum Parentis non præſumitur, niſi probetur. Et hinc etiam expoſiti, quorum Parentes ignorantur, cenſentur legitimi, ſicque capaces Ordinum & Beneficiorum. De quo vide latius de Jure Canonico *lib.4. Decret. tit.17. num.14. & lib.5. tit.11. nu.20.* *

36. CONCL. IV. Defectus legitimæ ætatis, requiſitæ ad Ordines, inducit Irregularitatem, quamdiu durat defectus. Ita deſumitur *ex c. ult. de Temporibus Ordinationum*, cum concordantiis. Dicitur notanter, *quamdiu durat defectus* ſiquidem Irregularitas ex defectu ætatis, proveniens, ceſſat adveniente termino legitimæ ætatis, abſque ulla alia diſpenſatione.

37. CONCL. V. Ex defectu libertatis inducitur Irregularitas in pluribus. Primo quidem in mancipiis proprie dictis, *c. De ſervorum*, & *c. Conſuluit, de Servis non ordinandis*. Nec non & in Servis adſcriptitiis, atque originariis, qui certæ glebæ ſeu prædio colendo ſunt perpetuo obligati; atque ideo ſine conſenſu dominorum ordinari non poſſunt, *can. Generalis*, & *can. Admittuntur, diſt.54.* Inſuper & in Conjugatis: nam conjugati non admittuntur ad Ordines, ſine licentia uxoris Votum continentiæ emittentis, *c. Uxoratus, de Converſ. conjugat.* His accedunt obligati ad ratiocinia (hoc eſt, Procuratores, Actores, Executores, ſeu Curatores pupillorum, & hujuſmodi) nam hi ordinari non poſſunt, niſi depoſito onere, atque reddita ratione: *Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, Eccleſia infamabitur*, ut dicitur *cap. un. de Obligatis ad ratiocinia.*

38. CONCL. VI. Ex defectu Sacramenti, ſive ex Bigamia, oritur Irregularitas. Ita habetur in Jure Canonico, *Tit. de Bigamis non ordinandis*. Et quidem hujuſmodi Irregularitas, Bigamiæ annexa, procedit ex traditione Apoſtolica, ut colligitur ex illo *1. Corinth 2. Oportet Epiſcopum unius uxoris eſſe virum*. Et infra: *Diaconi ſint unius uxoris viri*. Intellige, non quod debeant eſſe uxorati, ſed quod non debeant habuiſſe plures uxores.

39. Porro hæc Irregularitas dicitur oriri *ex defectu Sacramenti*. Siquidem Matrimonium conſummatum ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, per carnis aſſumptionem, juxta illud Apoſtoli ad Ephes. *c.5. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico, in Chriſto & Eccleſia*. Hæc autem ſignificatio deficit in Matrimonio cum ſecunda uxore, vel cum vidua, aut corrupta contracto, cum non ſit conjunctio unius cum una, eaque virgine, ſicut Filius Dei copulavit ſibi Eccleſiam unam, & ab alio non aſſumptam.

40. Triplex communiter a Doctoribus aſſignatur Bigamia, ſcilicet vera, interpretativa, & ſimilitudinaria: & harum quælibet inducit Irregularitatem, ut conſtat ex toto *tit. de Bigamis non ordinand.* Porro *Bigamia vera* eſt, quando quis valide contraxit Matrimonium cum duabus, illudque conſummavit. Et additur, *illudque conſummavit:* nam ex ſolo Matrimonio rato cum ſecunda inito non conſurgit Bigamia, niſi illud ſit etiam conſummatum, *cap. ult. diſt. 34.* & *c. Debitum, de Bigamis non ordinand.*

41. *Bigamia interpretativa* eſt, quæ contrahitur ab eo, qui quadam Juris interpretatione cenſetur habuiſſe duas uxores, etſi vere illas non habuerit: ut ſi quis duxerit viduam, quæ prius Matrimonium conſummaverat, vel ſi quis ducat ab alio corruptam, vel ſi cognoſcat propriam uxorem poſt adulterium ab ipſa commiſſum, aut hujuſmodi. De quibus extant diverſi textus Juris Canonici, ut *c. Maritum, diſt. 33.* & *c. Si cujus*, & *c. Si Laici, diſt. 34.* & alibi.

42. Tandem *Bigamia ſimilitudinaria* eſt, quæ contrahitur ex attentatione & conſummatione Matrimonii, quamvis invalidi, poſt Votum ſolemne Caſtitatis emiſſum in Religione approbata, vel poſt receptionem Sacrorum Ordinum. Tales enim aliquo modo ſimiles ſunt contrahentibus duplex Matrimonium, quatenus poſt connubium ſpirituale cum Chriſto initum, ab eo recedentes, attendant Matrimonium carnale contrahere, & conſummare: ſicque incurrunt Bigamiam ſimilitudinariam, *arg. c. Quotquot*, & *c. Monacho, 27. quæſt. 1.*

43. Advertendum tamen, nullam in Jure impoſitam eſſe Irregularitatem viris, qui extra Matrimonium conſtituti cum pluribus fornicantur, aut plures habent concubinas. Imo Presbyterum, qui plures habuit concubinas, ex eo non eſſe bigamum, neque irregularem, expreſſe deciſum habetur *c. Quia circa, de Bigamis non ordinand.* Siquidem hic non intervenit defectus Sacramenti, cum nullum præceſſerit Matrimonium, ſignificans conjunctionem Chriſti cum Eccleſia.

QUÆSTIO IV.

De Irregularitate ex homicidio, vel mutilatione.

SUMMARIUM.

44. *Irregularitas ex homicidio dupliciter contingit.*
45. *Cauſa eam ſtatuendi.*
46. *Injuſte mutilans, vel occidens, fit irregularis,*
47. *Dummodo ſit baptizatus,*
48. *Ac ſecuto effectu.*
(c) Vide Tract.9. Diſt.3. num.33. & ſeqq.
49. *Mutilatio, quid?*
50. *Per membrum, quid intelligatur?*
Corollarium.
51. *Mandans, vel cooperans ad injuſtam occiſionem &c. fit irregularis.*
52. *Quid, ſi plures aliquem aggrediantur?*
53. *Homicidium caſuale, an inducat Irregularitatem?*
54. *Saltem, ſi fuit indirecte, aut in cauſa voluntarium?*
55. *Quid, ſi quis dedit operam rei licitæ?*
56. *Vel illicitæ, ſine debita diligentia, ne ſequatur Homicidium?*
57. *Irregularitas etiam oritur ex homicidio publica authoritate facto.*
58. *Corollarium de cooperantibus.*
59. *Qualis requiratur cooperatio?*
60. *Clericus injuriam paſſus, an poſſit conqueri coram Judice &c.*
61. *Quid de Confeſſario comitante Reum ad ſupplicium?*
62. *In bello juſto, qui fiant irregulares?*
63. *Quid, ſi bellum ſit mere defenſivum, aut injuſtum?*
64. *Occidens ob neceſſariam vitæ defenſionem non eſt irregularis.*
65. *Quid, ſi ob defenſionem rerum ſuarum?*
Refertur aliorum opinio,
Ac rejicitur.
66. *Aut in bello mere defenſivo ad tuendam Patriam?*
67. *Et quid de Clericis?*

44. QUia Irregularitas ex homicidio quandoque provenit ex delicto, quandoque vero ex defectu, hinc expediens videbatur, ſpecialem de ipſa inſtituere Quæſtionem. Et quidem, ſi contingit homicidium, aut mutilatio injuſte, tunc oritur Irregularitas ex delicto. Quando autem contrahitur Irregularitas ex homicidio, aut mutilatione juſta, qualis fit a Judice Reum ob delicta condemnante, aliiſque Juſtitiæ Miniſtris in cauſa ſanguinis miniſtrantibus, vel militibus, in bello juſto occidentibus, tunc ea dicitur *Irregularitas ex defectu perfectæ lenitatis.*

45. Porro cauſa, cur SS. Canones hanc Irregularitatem ſtatuerint, eſt hæc: quia indecens videtur, ut qui alienum ſanguinem fuderit, Chriſti mitiſſimi, proprium Sanguinem pro nobis effundentis, perſonam in Altari repræſentet, ac ejus nomine Hoſtiam immaculatam & incruentam Deo Patri offerat. Unde & in veteri Lege DEUS noluit ſibi ædificari Templum a Rege Davide, eo quod multum ſanguinem fudiſſet, non obſtante, quod id factum fuerit in bello juſto, ſimulque David cæteroquin extiterit ſanctiſſimus, ac Vir ſecundum cor Dei. His prænotatis, & agendo prius de homicidio injuſto, ſit

46. CONCL. I. Clericus, aut quicunque alius homo baptizatus, injuſte mutilans, vel occidens hominem, ſecuto effectu, eſt irregularis. Ita habetur expreſſum in Jure Canonico,

nonico, *toto tit. de homicidio*, cum concordantiis; eſtque communis.

47. Dicitur notanter, *Homo baptizatus*. Quia ad incurrendam Irregularitatem requiritur inter alia, ut occidens, mutilans, ſit baptizatus; nam jura loquuntur tantum de mutilantibus, & occidentibus poſt ſuſceptum Baptiſmum, *c. Si quis viduam, diſt. 50.* & *c. Si quis poſt Baptiſmum, diſt. 51.* Accedit ratio: quia Infideles, ſeu necdum baptizati, Conſtitutionibus Canonicis non arctantur, *c. Gaudemus, de Divortiis.*

48. Additur autem (*ſecuto effectu*. Quia ad incurrendam Irregularitatem non ſufficit ſola intentio mutilandi vel occidendi, ſed requiritur actualis occiſio vel mutilatio hominis, ſive deinde illa ſit occiſio ſeu mutilatio hominis infidelis, ſive fidelis, excommunicati, banniti, aut alterius hominis: nam Jura hinc loquuntur generaliter, illinc vero ſunt accipienda cum effectu. Cæterum dicta procedunt, ſive ejuſmodi occiſio aut mutilatio fuerit publica, ſive occulta, *cap. ult. de Temporibus ordinat.* & alibi. Hinc etiam fit irregularis, qui procurat abortum fœtus animati anima rationali (ſecus, ſi animatus non ſit) *c. Sicut de Homicidio.* (e)

49. Quæres: quid in propoſito intelligatur per mutilationem? Reſp. Per mutilationem intelligitur communiter alicujus membri abſciſſio. Unde non ſufficit ad Irregularitatem, ſi quis tantum vulneraverit Proximum, aut idem membrum reddiderit inutile; ut ſi quis execæcaverit hominem ſolo viſu privando, non autem oculum eruendo: quia non eſt mutilatio.

50. Inſuper per *Membrum* intelligi debet corporis pars aliqua principalis, peculiarem in corpore functionem habens: ut manus, pes, oculus, auris, ac hujuſmodi. Hinc inferunt Doctores, eum non fieri irregularem, qui in rixa præſcindit alteri digitum, ungues, barbam, capillos, aut excutit dentem, vel hujuſmodi: quia talia non ſunt proprie membra, & digitus v. g. eſt tantum pars & officium membri. Covarruvias *part. 3. Clem. Si furioſus, n. 8.* Barboſa *part. 2. de offic. & poteſt. Epiſc. allegat 42. num. 11.* & alii.

51. CONCL. II. Etiam incurrunt Irregularitatem, quicunque injuſtam occiſionem vel mutilationem hominis mandant, aut ad illam favorem vel auxilium præſtant, dummodo effectus actualiter fuerit ſubſecutus. Ita communis, & habetur *c. Si quis viduam, diſt. 50.* & *c. Sicut dignum, de Homicidio*, & alibi. Nam facientes & conſentientes par pœna conſtringit.

52. Infertur proinde, quod quando plures communi conſilio aliquem aggrediuntur, omnes fiant irregulares, etſi unicus occidat, vel mutilet: quia præbent auxilium, atque moralem influxum ad occiſionem, vel ſeſe animando, vel impediendo, ne alter ſe defendere poſſit, aut aliter cooperando. Dicitur notanter, *quando plures communi conſilio &c.* Nam ſi extra commune conſilium, aut conſenſum, plures inflixerint alteri vulnera, ſolus ille fit irregularis, quem conſtat inflixiſſe vulnus lethale. Si tamen diſcerni nequeat, ex cujus ictu alter occubuerit, omnes debent ſe gerere tanquam irregulares, *c. Significaſti, de Homicidio.*

53. CONCL. III. Quamvis ob homicidium mere caſuale, ac fortuitum, non incurratur Irregularitas; ſi tamen illud fuit indirecte ſaltem, aut in cauſa voluntarium, Irregularitas contrahitur. Ita Doctores paſſim, propter textus Juris ſatis claros. Et quidem prior pars habetur expreſſe *cap. 9. & 12. ac ſeqq. de Homicidio.* Sic quippe, ut ibidem dicitur, irregularis non eſt, qui equum laſcivientem fræno coercuit, aut ipſum calcaribus ſtimulavit, unde equus excuſſo ſeſſore profugiens, in via occidit infantem. Similiter non incurrit Irregularitatem, qui ex alto dejiciens lignum, prius ſollicite circumſpexit, an nemo inferius adeſſet, ſicque neminem videns, lignum projecit, & puerum fortuito ibi exiſtentem, neque antea viſum, interfecit. Accedit *Clement. un. de Homicidio*, ubi dicitur: *Si furioſus, aut infans, ſeu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit*: quia nempe tale homicidium non eſt voluntarium, ſed potius caſuale ac fortuitum.

54. Altera pars habetur ex *c. Presbyterum*, & *c. Continebantur, de Homicid.* ubi dicitur, quod homicidium imputetur ei, iſque fiat irregularis, qui dedit operam rei licitæ, vel illicitæ, ſi non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit, ne ſequeretur occiſio hominis: ſic enim homicidium cenſetur ſaltem indirecte voluntarium. Similiter *c. De cætero, eod.* dicitur, quod dans cauſam homicidio, fiat irregularis: qualia etiam alibi habentur.

55. Circa hoc tamen notabilem diſtinctionem affert Layman *lib. 3. tract. 3. part. 3. cap. 10. num. 4.* poſt alios, docens, quod ſi quis dedit operam rei licitæ, ac per ſe honeſtæ, ſed debitam non adhibuit diligentiam, ne mors aut mutilatio hominis ſequeretur; requiratur culpa lata, atque mortalis, ad contrahendam Irregularitatem ex tali homicidio, vel mutilatione ſolum indirecte voluntario. Sic v. g. Medicus, aut Chyrurgus, volens ſanare infirmum, ſi ipſum per imperitiam aut incuriam interficiat, non fit irregularis, niſi hujuſmodi culpa fuerit lata, atque peccatum mortale. Idem dicendum de Infirmario, qui infirmum Charitatis gratia in lectulo movet, ut ei cibum miniſtret, aut quietius cubet: nam is non fit irregularis, etſi mortem paululum acceleraſſe videatur.

56. Econtra vero, ſi quis dedit operam rei illicitæ, ſicque ob non adhibitam debitam diligentiam, homicidii, vel ſaltem mutilationis cauſa extitit, videtur ſufficere culpa venialis ad Irregularitatem contrahendam. Exemplum habetur in Clerico venatore cervorum, aut aprorum, ſi ipſos jaculando, non omnem adhibuit diligentiam, ne homicidium ſequatur; nam Clericis venatio eſt ſpecialiter interdicta, *cap. 1. & 2. de Cleric. venat.* Idem dicendum de Clerico impudice jocante, vel ſaltante cum muliere gravida, unde abortus prolis animatæ contingit; prout refertur caſus *c. Sicut, de Homicidio.* Quamvis non deſint Auctores, qui volunt, ejuſmodi Canones pertinere tantum ad Forum externum, in quo præſumptio fieri ſolet culpæ latæ, ſi quis dedit operam rei illicitæ, atque exinde mors vel hominis mutilatio fuit ſubſecuta.

* Quodſi quæras, quomodo hæc ſententia, quæ tenet ex ſubſecuto homicidio ob aliqualem intermiſſionem diligentis præcautionis tantummodo venialiter peccaminoſam contrahi Irregularitatem, cohæreat cum Doctrina, quæ tradita eſt ſuperius *Additione I. poſt n. 23.* ubi defendebatur, ad contrahendam Irregularitatem ex delicto requiri peccatum mortale? Reſpond. Optime ambas cohærere doctrinas, ſi accurate præcedentia recapitulentur. Prius enim ſolummodo aſſeruimus, quod ipſemet actus, ex quo ſubſequitur homicidium, debeat eſſe graviter prohibitus, ac mortaliter peccaminoſus, ut exinde contrahatur Irregularitas ex delicto. In præſenti vero dicitur, quod actus hujus graviter illiciti modus influendi in ipſum homicidium non debeat neceſſario continere culpam latam Theologicam graviter peccaminoſam. Hæc autem duo non ſunt idem: poteſt enim actus aliquis, ex quo ſequitur alterius mors, graviter prohiberi, & tamen modus ipſe influendi in mortem ob factam præcedenter præcautionem (uti contingit in exemplo adducto de Clerico Chirurgo) non continere culpam latam Theologicam graviter peccaminoſam. Paucis: Eccleſia graviter prohibuit Clericis, & Monachis tales actiones, ex quibus, etiam non commiſſa quoad faciendam debitam præcautionem culpa lata Theologice gravi, ſolet ſequi aliqualiter frequentis (ſecus ſi raro) mors alterius, quamvis alii ſæculares præmiſſa in præcavendo diligentia, has ipſas actiones eliciendo ob utilitatem publicam &c. omnino non, vel ſaltem non graviter peccarent, utpote non exercentes modum influendi in ipſum homicidium graviter peccaminoſum; nec committentes in modo influendi culpam latam. Videatur deſuper Jus Canonicum *lib. 5. Decret. Tit. 12. §. 5.* Sporer *tract. 5. in Decalog. cap. 3. ſect. 5.* Fagnanus *in c. ad audientiam. 12. de homicidio.* Barboſa *in c. 9. eodem num. 3.* Schmalzgrueber *lib. 5. Decret. Tit. 12. num. 216. ac ſeqq.* cum pluribus ibi citatis. *

57. CON-

Digitized by Google

57. CONCL. IV. Irregularitas inſuper contrahitur ex homicidio, vel hominis mutilatione, publica authoritate facta, etiamſi nulla omnino culpa intervenerit, ſed id fiat ex officio. Ita communis; & habetur *c. Si quis viduam, diſt.* 50. & *c. Aliquantos, diſt.* 51. cum concordantiis ibidem a Gloſſa relatis. Siquidem tunc Irregularitas accidit ob defectum perfectæ lenitatis: & indecens eſt, ut ille, qui voluntarie ſanguinem humanum ſudit, Chriſti manſuetiſſimi perſonam in Altari repræſentet, ut jam dictum *num.* 45.

58. Hinc Judex, Aſſeſſor, Accuſator, Denuntiator, Teſtis, Tabellio, Satellites, Lictores, & quotquot alii cooperantur ad cauſam ſanguinis, dummodo mors vel mutilatio actualiter fuerit ſubſecuta, Irregularitatem incurrunt, ob defectum perfectæ lenitatis; atque oſtendit ex variis textibus Juris Gloſſa citata.

59. Intellige cum Gloſſa *in c. De cætera, de Homicid.* communiter recepta, dummodo cooperatio ad mortem, ſeu mutilationem, aliquo modo notabilis ſit, & non admodum remota, vel per accidens. Hinc Opifices irregulares non ſunt qui pro furibus ſuſpendendis furcam ædificarunt, vel funes aut ſcalas confecerunt; quamvis ſecus dicendum ſit de iis, qui funes ad ſuſpendium deferunt, aut ſcalam applicant. Hi enim cenſentur cauſa propinqua, illi remota. Layman *loc. cit. cap. 7. num. 2.*

60. Similiter, ſi Clericus in ſuis rebus, aut ſuorum vel Eccleſiæ bonis injuriam paſſus eſt, poteſt is de ſuis malefactoribus abſque pœna Irregularitatis conqueri coram Judice ſæculari, eoſque denunciare Magiſtratui etiam de iis criminibus, quibus ſtatuta eſt pœna ſanguinis: dummodo expreſſe proteſtetur, quod ad vindictam ſeu pœnam ſanguinis id non faciat, ſed petat emendam ſibi fieri; prout expreſſum habetur *c. Poſtulaſti, de Homicidio*, & amplius *c. Prælatis, eod. in* 6. Quia (ut dicitur ibidem) *Alioquin daretur pleriſque malefactoribus materia trucidandi eoſdem* (Clericos) *aut ipſorum bona libere deprædandi*.

* Ob quam ipſam rationem proxime in citato Capitulo aſſignatam ab Irregularitate immunis eſt, qui malefactores, ſe ipſum, vel ſuos, aut Eccleſiam ſuam damnificantes, ipſemet capit, vel Judici indicat, ubi lateant, ut capi poſſint, aut deprehenſos detinet, eoſque pro impetrando ſuo, ſuorumve, aut Eccleſiæ ſuæ intereſſe, NB. ſi aliter obtineri nequeat, eam proteſtatione ſanguinis Judici Laico ſiſtit, uti recte notant Barboſa, Gonzalez, Covarruv. & alii apud Schmalzgrueber *lib.* 5. *Decret. tit.* 12. *n.* 114. Atque deducitur ex *cap.* 2. *de homicidio in* 6. Quodſi vero damnum illud non ſuis, ſed aliis extraneis inferatur, an quis etiam tunc malefactorem citra periculum Irregularitatis valeat apud Judicem Laicum denuntiare &c. diſtinctio adhibenda eſt: vel enim agitur præciſe de damno extraneis jam illato, vel etiam de periculo inferendi illud in futurum? *Si prius*: ſimilia faciendo, & morte, ſeu mutilatione malefactoris poſtmodum ſubſecuta, Irregularitatem non evadet; cum hæc licentia denuntiandi judicialiter tantummodo concedatur a Jure contra *Malefactores NB ſuos, arg. c.* 2. *de homicid. in* 6. Quodſi vero agitur de gravi periculo mali etiam in futurum extraneis, vel Reipublicæ a talibus malefactoribus, v. g. in puncto magiæ, aut Latrocinii inferendi, per eas denuntiationes Irregularitatem nullatenus incurret, ſi aliter periculo tanti mali præcaveri poſſe prudenter non ſperatur; quoniam talem accuſatorem Jus etiam a pœnis Eccleſiaſticis excuſat, *Si pro pace hoc fecerit*, id eſt, *pro bono publico*, uti in hunc textum Gloſſantes exponunt Covarruvias, Franciſcus Schmier, Barboſa, Paſſerinus, Caſtropalao, Layman, & alii apud Schmalzgrueber *loc. cit. nu.* 115. *& ſeqq.*

Pariter immunes ſunt ab Irregularitate. I. Qui Reum ſive propter ſe, ſive propter alios extraneos accuſant etiam criminaliter apud Judicem Eccleſiaſticum; quoniam hic pœnam ſanguinis, aut mutilationis infligere non poteſt. II. Qui deferunt criminaliter coram Judice Laico, de crimine levi, pœnam mortis, ſeu mutilationis non promerente; quamvis ſub proceſſu per accidens aliunde Judex deveniat in notitiam etiam majorum delictorum ipſius Rei, ſicque plectat eundem pœna mortis: nam hoc reſpectu accuſantis eſt prorſus per accidens. III. Eximitur ab Irregularitate Papa damnans ad pœnam ſanguinis, utpote qui eſt ſuper omne Jus Eccleſiaſticum, & Legibus ſuis vi coactiva non ſubjicitur. *arg. cap. 6. de Elect.* IV. Inquiſitores Hæreticæ pravitatis, eorumque Conſiliarii, ex Privilegio Summorum Pontificum. V. Principes Eccleſiaſtici Sacri Romani Imperii Jus gladii habentes in tantum, ut, licet ipſimet mortis ſententiam ferre nequeant, poſſint tamen aliis ſuis ſæcularibus Miniſtris hanc poteſtatem committere. *arg. cap.* 9. *Ne Clerici vel Monachi*. VI. Judices Eccleſiaſtici Clericum ob graviſſima crimina prius degradatum tradentes Curiæ ſæculari juxta leges puniendum. *arg. c. Novimus* 27. *de verb. Significat.* Ubi tamen adjungitur, ut efficaciter intercedant pro eo, ut pœna mortis, vel mutilationis non puniatur. Quodſi eorum preces a Judice ſæculari non exaudiantur, ſunt extra culpam. VII. Theologi, Canoniſtæ, & Confeſſarii, ſi interrogati reſpondeant in genere, quid de ſimilibus ſtatuant Jura. Gloſſa communiter recepta in *cap. ex litteris.* 10. *de Exceſſ. Prælat. V. Conſuluit.* Videatur fuſius in Jure Canonico *lib.* 5. *Decret. tit.* 12. *§.* 3. *

61. Inſuper citatus Layman poſt Sotum, ridet ſcrupulum alicujus Confeſſarii, qui Reum ad ſupplicium comitatus, quod aſinum, in quo vehebatur, pupugiſſet, irregularem ſe æſtimabat, quaſi mortem hominis acceleraſſet. Idem eſt, ſi Confeſſarius hortetur Reum, ut in via procedat: nam parum pro nihilo reputatur. Secus foret, ſi cooperatio, vel acceleratio mortis notabiliter facta ſit: nam tunc fatentur omnes, contrahi Irregularitatem.

62. CONCL. V. Quicunque in bello offenſivo juſto hominem propriis manibus mutilant, vel occidunt, fiunt irregulares. Ita communis; & habetur *c. Petitio, de Homicid.* & *c. Quicunque, ac ſeqq.* 23. *q.* 8. Etſi enim Clerici poſſint hortari ad pugnandum in bello juſto, propria tamen perſona pugnare non debent, *c. Ex multa, §. fin. de Voto*, & alii.

63. Dicitur notanter, *in bello offenſivo*: nam quid juris ſit de pugnantibus in bello mere defenſivo, dicitur *num.* 66. Et additur, *juſto hominem propriis manibus, &c.* Siquidem in bello injuſto, quicunque auxilium aliquod attulerunt, quamvis propriis manibus neminem occiderint, nec mutilaverint, ſecuta unius hominis mutilatione, aut occiſione, fiunt omnes irregulares, *arg. c. Sicut, de Homicid.* Econtra in bello offenſivo juſto illi duntaxat redduntur irregulares, qui propria manu occidunt, vel mutilant, non vero alii, v. g. hortantes ad pugnam, Conſiliarii, vel præbentes arma, ſive ſubſidium: cum hoc non exprimatur in Jure. Herinex *diſp.* 6. *de Cenſuris, num.* 148.

64. CONCL. VI. Qui ob neceſſariam vitæ, vel corporis ſui defenſionem, hominem mutilat, vel occidit, irregularitatem non incurrit. Ita habetur *Clem. un. de Homicidio*, ibi: *Nullam irregularitatem incurrit, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit, vel mutilat invaſorem*. Accedit ratio: quia Irregularitas non incurritur, niſi ex homicidio ſpontaneo: atqui illud, quod ad neceſſariam ſuam defenſionem fit, non omnino ſponte, ſed cogente Legis naturalis neceſſitate perpetratur; ergo.

65. Dicitur notanter, *qui ob neceſſariam vitæ, vel corporis defenſionem*. Nam ſi quis moderamen inculpatæ tutelæ excedat, certum eſt, eum incurrere Irregularitatem; utpote qui mortem aliter evadere potuiſſet. Deinde ſi quis furem, aut alium iniquum aggreſſorem occidat, vel mutilet ob defenſionem rerum ſuarum, etiam talis contrahit irregularitatem; prout notat Gloſſa *cap.* 2. *Verſ. Non deponatur, de Homicid.* & Abbas *ibid. num.* 4. Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 213. aſſerens, Gloſſam illam fere ab omnibus receptam, ac fuſe diſputat Covarruvias *part* 3. *Clem. Si furioſus, §. un. num.* 6. id probans ex *cit. cap* 3. & *c. Suſcepimus, eod.* eſtque communior Doctorum, nonnullis tamen exceptis. Ratio eſt: quia ad Irregularitatem ex defectu perfectæ lenitatis non requiritur culpa, ſed ſufficit ſpontanea hominis occiſio, vel mutilatio. Accedit, quod

Digitized by Google

quod SS. Canones excipiant ſolummodo caſum, ſi quis mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit, vel mutilat invaſorem: atqui talis non fuit in periculo vitæ, ſed duntaxat bonorum ſuorum; ergo de Jure non excipitur ab Irregularitate ob perpetratum homicidium.

Additur nihilominus, *nonnullis tamen exceptis*. Quia non deſunt Doctores, volentes, quod *Irregularitas ex defectu lenitatis* incurratur tantummodo ex homicidio publica authoritate facto, & cooperatione ad illud: econtra vero ex homicidio privato contrahatur ſolum *Irregularitas ex delicto*; ac proinde, ubi homicidium privatum eſt inculpabile, & ſine delicto, non oriatur irregularitas, cum hæc nullo Jure expreſſa reperiatur, ut probare conantur ex ſolutione textuum Juris in contrarium allegatorum. Ex quo concludunt, homicidium factum ad neceſſariam defenſionem bonorum temporalium magni momenti, non inducere irregularitatem, hoc ipſo, quod fiat abſque omni delicto; cum res ſuas defendere, & vim vi repellere, cuilibet a natura ſit permiſſum, *l.* 1. § *Vim vi. ff. De vi armat.* & *c. Olim cauſam*, 12. *de Reſtitut. ſpoliat.* cum ſimilibus: prout tenet Suarez *diſp.* 46. *de Cenſuris*, *ſect.* 2. *num* 4. Fillineius *tract.* 20. *num.* 150. *& ſeqq.* Leſſius *lib.* 2. *de juſtit. & jur. cap.* 9. *dubit.* 11. *num.* 73. Caſtropalao *diſp.* 6. *de Cenſur. punct.* 15. §. 8. *num.* 7. Alphonſus de Caſtro, Petrus Navarrus, Conineh, & alii ab ipſis citati.

Verum a priori ſententia, quam etiam poſterioris Authores, ac præſertim Fillineius & Suarez, fatentur eſſe communem, non videtur recedendum. Tum quia Jus inter homicidium publica, vel privata authoritate factum, quantum ad incurrendam irregularitatem, nullibi diſtinguit: quinimo ſi hæc diſtinctio aliquando a Jure fuiſſet intenta, & approbata, ſuperflue poſtmodum laboraſſet Concilium Generale Viennenſe, relatum *tit. Clem. un. de Homicid.* dum præter homicidium mere caſuale (quod jam exceptum fuerat *c. Hi, qui arbores, diſt.* 50. & *c. Dilectus, cum ſeqq. de Homicid.*) ſpecificavit alios caſus particulares, in quibus ex occiſione, vel mutilatione hominis non incurritur irregularitas; nempe furioſus, infans, vel dormiens hominem mutilet, vel occidat; aut ſi mortem aliter vitare non valens, ſuum occidat, ſeu mutilet invaſorem; nam omnia hæc ad homicidium privata authoritate, & abſque culpa perpetratum, ſpectare dignoſcuntur. Tum quia etiam in homicidio, ob defenſionem rerum ſuarum inculpate facto, intervenire defectum lenitatis, & perfectæ repræſentationis manſuetudinis Chriſti, negari non poteſt: ſimulque patet, neceſſitatem tuendæ propriæ vitæ eſſe ſtrictiſſimam, longeque graviorem præ neceſſitate tuendi bona temporalia, quæ ſunt ordinis multo inferioris, ac *res viles & tranſitoria* merito appellantur *c. Suſcepimus*, *de Homicid.* Unde mirum non ſit, quod caſus ille fuerit exceptus ab incurſione irregularitatis, non item iſte: & ſi in hoc Conditor Canonis idem fieri voluiſſet, potuiſſet & hunc expreſſiſſe, prout in ſimili argumentatur Pontifex *c. Inter corporalia*, *de Translat. Epiſc.* Tum tandem, quia ita obſervat Stylus Curiæ Romanæ, qui jus facere dignoſcitur, & de quo teſtatur ipſemet Fillincius *loc. cit. num.* 149 citans Navarrum *cap.* 15. *Manual. num.* 5. Sicut & in *c. Significaſti, de Homicid.* Presbyter Eccleſiæ cenſetur irregularis, eo quod lethaliter percuſſerit maleficum, Eucharistiam cum Altarium ornamentis, & libris Eccleſiaſticis auferentem.

* His tamen non obſtantibus contraria Sententia, quæ tenet, Irregularitatem ratione homicidii ex defectu lenitatis non incurri exinde, ſuppoſito, quod Bona fortunæ fuerint magni momenti, ſed præciſe tunc, quando infertur mors, ſeu mutilatio authoritate publica, defenditur ut adhuc vere probabilis, & in praxi tuta in ipſo Jure Canonico præſentis Authoris *lib.* 5. *Decret. tit.* 12. §. 4. a *num.* 158. Ubi etiam fundamenta, quæ huic obſtare videntur, ſolide ſolvuntur. Idem tenet Schmalzgrueber *lib.* 5. *Decret. tit.* 12. *num.* 65. Et apud eundem Julius Clarus, Farinacius, Bonacina, Gaill, Franciſcus Schmier, Konig, Gonzalez, ac plures alii. *

66. CONCL. VII. Tandem, ſi quis in bello mere defenſivo, ad Patriam a violenta hoſtium aggreſſione liberandam, ex obligatione Charitatis, aut Pietatis pugnet, hoſtemque meræ defenſionis cauſa mutilet, vel occidat, non incurrit Irregularitatem. Item Pirhing *tit. de Homicidio*, *num.* 115. Herinex *cit. num.* 149. Suarez, & alii. Ratio eſt: Tum quia bonum commune eſt præſtantius privato. Tum quia in tali caſu etiam propria vita periclitatur: ſimulque vim vi repellere, omnia Jura permittunt.

67. Cæterum loquendo de Clericis, Doctores admittunt hoc duntaxat in caſu inevitabilis neceſſitatis, & quando per ſolos Laicos Eccleſia, vel Patria, ſufficienter defendi non poteſt. Alioquin autem Clericus pugnans etiam contra inimicos Nominis Chriſti, ſi quendam interficiat, cenſetur irregularis, *c. Petitio*, *de Homicid.* Nam ſpecialiter *Clericatus officium eos reddit inhabiles ad pugnandum* ut dicitur *c. Ex multa*, *§. fin. de Voto*, juncto *c. Clerici*, *& ſeqq.* 23. *q.* 8. Et arma Clericorum ſunt lacrymæ, *arg. c. Si vult*, *diſt.* 36. & *c. Convenientior.* 23. *q.* 8. cum concordantiis.

A P P E N D I X

In qua compendioſe recapitulantur dicta præcedentia, & exinde ſuccincte reſolvuntur aliqui caſus ad utilitatem Confeſſariorum.

* Ante omnia Confeſſarius: I. Attendat ad diſcrimen inter Irregularitatem ex delicto, & inter Irregularitatem ex defectu lenitatis. II. Curet bene imprimi ſuæ memoriæ adducta ſuperius crimina, ob quæ incurritur Irregularitas ex delicto, & actus, propter quos contrahitur Irregularitas ex defectu lenitatis. III. Habeat pro Regula univerſali, quod Irregularitas nulla ſive ex delicto, ſive ex lenitatis defectu incurratur, niſi in caſibus a Jure expreſſis, nec valeat fieri forſan ex aliqua paritate in his odioſis extenſio de materia in Jure expreſſa ad non expreſſam. *cap. Is qui* 18. *de Sent. Excomm. in* 6. IV. Recolligat ex dictis, quod Irregularitas ex delicto non contrahatur, niſi actus, ex quo ſequitur Irregularitas, ſit mortaliter peccaminoſus; unde quod excuſat a gravitate peccati, etiam excuſat ab Irregularitate. V. Quod, ſi dubium ſit, num quis propter ſuam actionem hic & nunc ſit irregularis, ſive ſit dubium Juris, ſive facti, ſi illud poſt debitam indagationem vinci nequeat, non teneatur quis ſe gerere tanquam irregularem, neque in foro interno, neque in externo: excepto dubio facti de homicidio, de quo ſpecialia. Et hinc

Quando in Confeſſionali proponitur caſus irregularitatis in puncto Homicidii, vel mutilationis, tunc, I. Si caſus eſt dubius, attendat Confeſſarius, num ſit dubium Juris, vel facti? ſi aſt dubium invincibile ipſius Juris, reſolvat, talem non eſſe obligatum ſe gerere tanquam irregularem: cum id in nullo Jure ſit expreſſum, uti recte obſervat præter alios quamplures Schmalzgrueber *lib.* 5. *Decret. tit.* 12. *n.* 240.

Quodſi dubium fuerit facti, Confeſſarius attendat ulterius, II. Num committens delictum grave dubitet, an pro tunc Homicidium contigerit, nec ne? vel utrum ſciens Homicidium eſſe perpetratum, ſolummodo dubius hæreat, an per actionem ſuam efficaciter influxerit in illud, vel non? *In primo dubio* poterit denuo reſolvere in favorem pœnitentis: *In ſecundo* autem dubio facti tenetur talis pœnitens ſe gerere tanquam irregularem, ſuppoſito, quod dubium illud ſit de occiſione, & non præciſe de mutilatione *c.* 12. *de Homicid.* Videatur Sporer *Tr.* 5. *in Decal. cap.* 3. præſertim a *n.* 129 *et ſeqq.* *III.* Quodſi autem poſitive conſtaret, pœnitentem influxiſſe ſuo modo in occiſionem, vel mutilationem alterius hominis, ulterius advertat Confeſſarius, num quæſtio moveatur de Irregularitate contrahenda ex defectu præciſe lenitatis, vel num de Irregularitate ex delicto? *Si prius*; poterit conſolationi eſſe ſententia graviom Doctorum aſſerentium tanquam probabile, & in praxi tutum, nullam Irregularitatem ex defectu lenitatis contrahi, niſi homicidium, vel mutilatio fuerint facta authoritate publica, qua deficiente pariter non adeſſe Irregularitatem, ſi nullum ſimul interceſſerit in iſta occiſione, vel mutilatione delictum. Quodſi vero interveniſſet aliquod delictum, jam quæſtio non amplius moveretur de Irregu-

lari-

laritate ex defectu, ſed ex delicto. * Pro quo Confeſſarius notet IV. Num actio, ex qua ſequitur mors, vel mutilatio alterius, fuerit grave peccatum, vel non? ſi non, reſolvat conformiter dictis, Irregularitatem ex delicto nullam fuiſſe contractam. Quodſi vero peccatum fuerit tale, advertat V. Ad motivum prohibendi talem actum: nam ſi actus aliquis propterea graviter eſt in Jure prohibitus Clericis, quia ſæpe talis actio conjungitur cum morte alterius, tunc ille, cui graviter talis actus eſt interdictus, eundem nihilominus deliberate exercens incurrit Irregularitatem, ſive in modo influendi in mortem, vel mutilationem, culpam tantum venialem, vel etiam omnino nullam commiſerit. Quando vero non ex hoc fine, & motivo determinato actus prohibetur: tunc non ſolum actus ipſe, ex quo mors, vel mutilatio ſequitur, ſed etiam modus influendi in eandem mortem &c. debet eſſe graviter peccaminoſus ad hoc, ut contrahatur Irregularitas. e. g. ponamus: Petrus alias rixis non deditus ſe voluntarie inebriat uſque ad privationem uſus rationis, ibique occidit Paulum: in illo caſu Petrus quidem graviter peccat ſe inebriando, non tamen contrahit Irregularitatem in ebrietate occidendo; quia ex una parte ebrietas non eſt, uti ars exercendi Chirurgiam quoad aduſtionem, & inciſionem, Clericis ſpecialiter in Jure interdicta ex hoc determinato motivo, ne contingat ſub eadem aliquod homicidium: ex altera autem parte modus influendi in dictam occiſionem a plene ebrio commiſſam non eſt graviter peccaminoſus, utpote cum homicidium in his circumſtantiis nullatenus ab adhuc compote rationis fuerit prævifum in ſe, vel in ſua cauſa, ſicque nec directe, nec indirecte cenſeatur voluntarium. Videatur Sporer *loc. cit.* præſertim *n.* 287. *ac ſeqq.* accurate hanc materiam pertractans.

Porro ex dictis hic, & præcedenter eruuntur caſus ſequentes.

I. Petrus adhuc ſtudioſus de nocte cum aliis ſuis commilitonibus obambulans in platea incidit in nonnullos milites alias ſibi infenſos; ubi poſt plura verba injurioſa communi utriuſque partis cooperatione venitur ad arma non paucis utrinque vulneratis. Petrus videns, ſibi tanquam cauſæ primariæ omnia mala eſſe imputanda, fuga ſe ſubducit, Studia in alia proſecuturus Univerſitate. Subinde abſolutis alibi ſtudiis intendit recipere Sacros Ordines, quærens ex Confeſſario, an liceat? Reſp. I. Petrum ante omnia eſſe interrogandum, num aliquis militum ex accepto a ſe, vel aliis vulnere obierit, nec ne? ſi nullus fuit exinde mortuus, vel mutilatus, utique poterit recipere Sacros Ordines; alias vero non citra diſpenſationem, quamvis miles non ab ipſo, ſed ab alio ſuorum commilitonum occiſus fuiſſet. Vide dicta *n.* 52.

II. Titius committit ut ſtudioſus fornicationem, & poſtea, ne cum puella coram ſæculo proſtituatur, efficaciter ſuadet huic exinde gravidæ procurationem abortus. Poſt tempus pœnitentia ductus cupit fieri Clericus; quærit autem antecedenter ex Confeſſario, num non impediatur per aliquam Irregularitatem? Reſpond. eundem, niſi denuo ante applicationem diſſuaſerit per efficacia motiva, ab Ordinum ſuſceptione impediri per contractam Irregularitatem, ſi puella, juxta Conſilium ſuum actualiter applicando media expulſiva, abortum fœtus animati procuraverit effectu expulſionis fœtus ſecuto. Dixi notanter fœtus animati: ubi nota ex dictis *tract.* 9 *diſt.* 3. *q.* 3. fœtum cenſeri animatum quadrageſimo poſt conceptionem die, ſi fuerit maſculus; octuageſimo, quando extitit fœmella. Dum autem neſcitur, num fœtus fuerit maſculus vel fœmella, S. Pœnitentiaria teſte Sporer *tract.* 4. *Theolog. Sacram. cap.* 4. ad initium præſumit fuiſſe maſculum: alii vero apud eundem Authorem mitius ſentiunt in hac materia odioſa. Quodſi effectus expulſionis fœtus vel omnino non, vel ſaltem ante animationis diem fuerit ſubſecutus, non cenſetur Irregularis. Quando dubitatur, an vere ſubſecuta ſit aliqua fœtus animati expulſio, vel non, nec valet aliunde deveniri in notitiam rei, puta, ſi puella interea fuerit mortua, &c. poterit talis dubitans ſe gerere tanquam non Irregularem, ſicque ſuſcipere Ordines; utpote vere, & invincibiliter dubitans, num a parte rei aliquod homicidium fuerit factum, nec ne? ubi melior eſt conditio poſſidentis. Quodſi ſciret ex relatione puellæ, vel aliunde, contigiſſe expulſionem fœtus jam animati, dubitaret autem, an evenerit vi efficacis alias medicinæ, quam ad hunc finem ſuaſerat, ſeu dederat puellæ, vel num ex alia cauſa accidentali, tenetur ſe gerere tanquam Irregularem conformiter dictis. Vid. Sporer *loc. cit.* & *in Decalog. tract.* 5. *cap.* 3. *ſect.* 5.

III. Paulus Clericus in comitatu fratris ſui adhuc ſæcularis vadit cum ſclopeto in proximam ſylvam, ut recreationis cauſa latentes in dumetis feras trajiciat: aſt, neſcio quo caſu, vel incuria (necdum tamen mortaliter peccaminoſa) exoneratur ſclopetum, & occiditur exinde frater ſæcularis, vel alius pertranſiens. Quæritur, an dictus Clericus ſit irregularis? Reſpond. negative: non enim contraxit Irregularitatem ex defectu lenitatis; quia actus ille occiſivus nec fuit deliberatus, nec publica authoritate factus. Neque incurrit Irregularitatem ex delicto, utpote quæ infligitur ob peccatum mortale, quale in præſenti non intervenit. Dices: Clericus quoad aduſtionem, & inciſionem exercens artem Chirurgiæ peccat, & ſubſecuta alterius morte incurrit Irregularitatem, quamvis omnem adhibuerit in præcavendo periculo diligentiam: ergo etiam pari modo exercens venationem; quoniam etiam venatio, uti Chirurgia eſt Clericis prohibita *c.* 1. & *c.* 2. *de Clerico venatore*. Reſpond. Negando conſequentiam; nam *imprimis* Clericis citatis Capitulis tantum prohibetur venatio clamoroſa, & tumultuoſa, non autem quieta, & moderata, qualis erat in præſenti. Deinde *ſecundo* etiam venatio clamoroſa prohibetur ſolum, quia videtur eſſe contra honeſtatem Clericalem; econtra Chirurgia quoad aduſtionem, & inciſionem, quia eſt periculoſa, & non raro inductiva mortis: ſimilia autem ultima Clericis ita prohibentur, ut etiam Irregularitas contrahi cenſeatur, quamvis caſu, & facta omni præcautione contigiſſet homicidium: non autem ſic priora. Videatur Jus Canonicum *lib.* 5 *Decret. tit.* 12. *§.* 5. præſertim *num.* 201.

* IV. Milites Defenſores Patriæ tempore belli reſciunt ſecure, in pago vicino nonnullos ex hoſtibus exiſtere, quos obruere quidem conantur; aſt hi videntes in vicinia copioſum militem, tanquam viribus impares partim in proxima Sylva, partim in domibus ſeſe abſconderunt. Quare Præfectos militum ſevere ex Parocho Loci interrogat, ubinam hoſtes lateant, qui omnes manifeſtat fideliter, hincque multi ex illis deprehenſi, ac truncati fuere. Parochus exinde anxius quærit ex Theologo, num per hanc manifeſtationem contraxerit Irregularitatem? Ratio dubitandi eſt; quia alias etiam, dum authoritate publica occiduntur malefactores, ex defectu lenitatis contrahitur Irregularitas non ſolum ab occidentibus, ſed etiam a conſulentibus, vel alio modo efficaciter influentibus, juxta communem. Reſpond. tamen, hoc non obſtante, Parochum neutiquam contraxiſſe Irregularitatem. Ratio eſt: quia in bello juſto etiam offenſivo ſoli illi contrahunt Irregularitatem, qui propriis manibus occidunt, vel mutilant; non autem (ſicuti dum authoritate publica malefactores puniuntur pœna mortis) ipſimet hortatores, vel alio modo influentes; quoniam in ordine ad bellum juſtum id non exprimitur. Irregularitas autem non incurritur, ubi nil eſt expreſſum in Jure. Videatur Jus Canonicum *lib.* 5. *tit.* 12. *n.* 117. & *ſeqq.*

V. Cajus Clericus noſcit quoſdam perverſos homines in occulto plura graviſſima crimina magiæ, & latrocinii in maximum totius Reipublicæ præjudicium perpetrantes. Ideoque Cajus ad iſta mala Reipublicæ tam pernicioſa avertenda, quæ alia via impediri poſſe prudenter ſperari non poteſt, id manifeſtat Judici ſæculari, qui facta inquiſitione, pluribus præſumptionibus, & indiciis gravatos incarcerat, torturæ ſubjicit, ac demum confeſſos, & convictos morti adjudicat. Quæritur, utrum Cajus ſit irregularis? Ratio dubitandi eſt; quia etiam denuntians furem, qui extraneo v.

g. cen-

Digitized by Google

g. centum florenos abſtulit, ſit irregularis, ſi exinde fur ſuſpendatur. Hoc tamen non obſtante Reſpond. Cajum non eſſe factum irregularem. Ratio eſt: partim quia denuntiat non ſolum de præteritis criminibus, ſed quoniam periculum eſt etiam in futurum, cui periculo aliter (uti ſuppono) prudenter caveri nequit; partim quia hæc crimina Reipublicæ ſunt valde perniciosa, & hinc delatio eorum in Jure a pœnis pronuntiatur immunis *cap.* 8. *de Accuſat.* Quoad illum, qui denuntiat furem, non eſt paritas; quia damnum iſtud per furtum non fuit illatum Bono publico, ſed tantum homini privato, & quidem extraneo, cui periculo in futurum ordinarie ſufficienter præcaveri poteſt, ſi moneatur ille, cui res ablata eſt, ut accurate ſua cuſtodiat &c. Vide Covarruviam, Laymannum, Barboſam, & alios apud Schmalzgrueber *libr.* 5. *Decret. Tit.* 12. *num.* 116.

VI. Porphyrius adhuc Laicus caſu præſens erat, quando Andreas ab altero fuit occiſus; quod Judex inquirens in Authorem homicidii aliunde reſcit; quare eundem tanquam ſuum ſubditum compellit agere teſtem contra reum, prout etiam juratum præſtitit teſtimonium, atque dictus reus convictus, & confeſſus debitas pœnas dedit, capite plexus. Subinde Porphyrius aſpirans ad Clericatum quærit ex aliquo Canoniſta, num per illud teſtimonium contraxerit Irregularitatem, ex qua a receptione ſacrorum Ordinum impediatur? Reſpond. Si ad ferendum teſtimonium fuit compulſus (prout haud dubie a Judice ſæculari etiam in cauſa ſanguinis, exigente ſic neceſſitate Boni publici, compelli poſſunt Laici, non autem actuales jam Clerici) ſi, inquam, fuit Porphyrius tanquam adhuc Laicus compulſus ad ferendum teſtimonium, is propterea nullam incurrit Irregularitatem: ſecus, ſi voluntarie egiſſet talem teſtem: nam tunc voluntarie influeret in mortem alterius. Videantur Jus Canonicum *Lib.* 5. *Tit.* 12. *num.* 105. & Schmalzgrueber ibidem, *num.* 121. *ac ſeqq.* *

Q U Æ S T I O V.

Quis poſſit diſpenſare in Irregularitatibus?

S U M M A R I U M.

68. *Irregularitas tollitur per diſpenſationem,*
69. *Cauſa perdurante.*
70. *Papa diſpenſat in omni Irregularitate.*
71. *Epiſcopi, in quibus Irregularitatibus diſpenſent?*
72. *Quid de Capitulo, Sede vacante?*
73. *Prælati Regulares, in qua Irregularitate diſpenſent cum ſuis Subditis?*
74. *Quid de Superioribus Localibus?*
75. *Limitatio præmiſſorum.*
76. *Forma diſpenſandi ſuper Irregularitate.*
77. *Ad quem debeat dirigi Supplica pro impetranda diſpenſatione circa Irregularitatem?*

68. NOtandum, quod Irregularitas tollatur per diſpenſationem, non autem per abſolutionem; prout tenet communis Doctorum. Siquidem abſolutio eſt actus juſtitiæ, in quo terminatur cauſa, & judicium; diſpenſatio autem eſt exemptio quædam a lege communi; Atqui Irregularitas eſt mera inhabilitas ad Ordines tum ſuſcipiendos, tum exercendos, & contrahitur quandoque abſque ullo delicto; & conſequenter in eam proprie cadit diſpenſatio, non autem abſolutio.

69. Et hoc inſuper intelligendum eſt, cauſa Irregularitatis perdurante: alioquin enim ceſſante cauſa Irregularitatis ex defectu, ceſſat etiam per ſe ipſam Irregularitas, neque opus eſt alia diſpenſatione. Sic, qui eſt Irregularis ex defectu legitimæ ætatis, litteraturæ, aut infirmitatis, adveniente legitima ætate vel ſcientia, aut ceſſante infirmitate ſua, poteſt ordinari, aut Ordines ſuſceptos exercere, abſque ulla alia diſpenſatione. Hoc prænotato, ſit

70. CONCL. I. Summus Pontifex habet poteſtatem ordinariam, & univerſalem, diſpenſandi in omni Irregularitate: Ita omnes Doctores Catholici. Ratio eſt: quia omnis Irregularitas eſt de Jure duntaxat humano Eccleſiaſtico: atqui Papa de plenitudine poteſtatis habet facultatem diſpenſandi ſupra omne Jus Eccleſiaſticum, *argu. cap. Propoſuit, de Conceſſ. Præbendæ*, ibi: *Qui ſecundum plenitudinem poteſtatis, de jure poſſumus ſupra Jus diſpenſare*; ergo.

71. CONCL. II. Epiſcopi poſſunt diſpenſare in omnibus Irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentioſum. Ita noviſſime eiſdem conceſſum eſt in Concilio Trident. *Seſſ.* 24. *de Reformat. cap.* 6. ubi dicitur: *Liceat Epiſcopis in Irregularitatibus, & Suſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentioſum, diſpenſare*. Et hanc quidem facultatem diſpenſandi, cum ſit de facto jure ordinario annexa muneri Epiſcopali, poſſe Epiſcopum committere alteri, recte obſervant Doctores.

* Dicitur notanter I. Epiſcopos poſſe diſpenſare poteſtate ordinaria quoad Irregularitates provenientes *ex delicto*, nam ſecus vi proxime citati textus Concilii Tridentini ſtatuendum, ſi contraheretur aliqua Irregularitas ex defectu lenitatis. De quo vide Sporer *tract.* 5. *in Decalog. cap.* 3. *numer.* 240. & 241. Dicitur notanter II. Poſſe diſpenſare Epiſcopos quoad Irregularitates ex delicto *occulto*: nam ſi foret aliquod delictum publicum, vel ad forum contentioſum deductum, nequirent poteſtate ordinaria diſpenſare Epiſcopi, prout denuo eruitur ex textu. Vocatur autem *occultum* in præſenti illud, quod ſit paucis, puta, quatuor, vel quinque tantum præſentibus, quibus ſolummodo vere notum eſt illud crimen, quamvis apud plures cæteroquin talis poſſit eſſe aliquo modo ſuſpectus de eodem, quod non obeſt occulto. Deductum vero *ad forum contentioſum* cenſetur quidpiam tunc, quando ſit conteſtatio litis, & non antea. Videatur Jus Canonicum *libr.* 5. *Decret. Tit.* 12. *numer.* 229. *ac ſeqq.* Dicitur notanter ulterius III. *Excepto homicidio voluntario directe intento*; nam in Irregularitate ex homicidio etiam occulto (ſecus dic, ſi tantum fuerit occulta mutilatio) nequit vi Concilii Tridentini diſpenſare Epiſcopus, ſi homicidium directe fuerit intentum. Appellatur autem homicidium directe intentum, ſi immediate volo per meam actionem alterius mortem: quando vero aliud intendo, & mors ex actione etiam peccaminoſa per accidens ſubſequitur, vocatur homicidium vel indirecte intentum, vel caſuale, ubi quamvis hæc actio eſſet conjuncta cum peccato gravi, poteſt adhuc diſpenſare quoad illam Irregularitatem Epiſcopus verb. gr. in homicidio, quod ſequitur ex incauta ægrotantis inciſione, vel adustione, quam ex intentione curandi ægrotum contra prohibitionem Juris Canonici exercuerat Clericus; vel ſi quis in duello ab altero præoccupatus præciſe voluit defendere ſeipſum; interea tamen ſub actuali rixa excedens moderamen inculpatæ tutelæ alterum interficit. Videatur Jus Canon. *loc. cit. num.* 221. *ac ſeqq.* *

72. Addit Barboſa *in Collectaneis ad cit. locum Concilii Trident. numer.* 4. citans plures alios Authores, etiam Capitulum Sede vacante habere præfatam facultatem diſpenſandi, a Concilio Trident. *loc. citat.* conceſſam Epiſcopis.

73. CONCL. III. Prælati Regulares poſſunt cum ſuis Subditis, ex ſpecialibus privilegiis, diſpenſare in omni ferme Irregularitate, excepta illa, quæ orta eſt ex homicidio voluntario, bigamia, & mutilatione. Ita Generalibus, & Provincialibus Ordinum Mendicantium, & communicantium in privilegiis eorum, conceſſiſſe Sixtum IV. refertur in Compendio Privilegiorum Fratrum Minorum, *Verſ. Diſpenſatio*, *numer.* 9. & 12. ac tradit Herinex *diſput.* 6. *de Cenſuris Eccleſiaſt. n.* 192. & alii.

74. Eandem facultatem dictus Sixtus IV. conceſſit etiam Prioribus conventualibus Ordinis Prædicatorum, & eorum Vicariis; prout habetur in Bulla, *Regiminis univerſalis*, § 4. (ac refertur *Tom.* 1. *Bullarii Romani*, *Conſtitut.* 7. dicti Pontificis) & vulgo *Mare Magnum Prædicatorum* appellatur. Unde merito inferunt Authores, quod etiam Prælati, ſeu Superiores Locales Regularium, communicationem Privilegiorum habentium, atque eorum vicem gerentes, poſſint cum ſuis Subditis, etiam hoſpitibus ac Novitiis, diſpenſare in Irregularitatibus, ut ſupra; dummodo hæ per Regulam, Statuta, vel alias, non ſint ſpecialiter reſervatæ Prælato ſuperiori. Bernard. Sannig *tom.* 3. *Theolog. Scotiſt. Tract. De Cenſuris*, *diſtinct.* 3 *quæſt. ultim.* Pellixarius *tom.* 2. *Manual. Prælat. tract.* 9. *capit.* 3. *numer.* 102. & rurſus *numer.* 136. ubi hoc ſpeciatim docet de Irregularitate proveniente ex eo, quod quis Cenſura Eccleſiaſtica irretitus celebraverit Divina; & alii Canoniſtæ regulares paſſim.

* Item diſpenſat Prælatus Regularis cum ſubdito in Irregularitate proveniente ex defectu natalium, quamvis dicta irregularitas non annumeretur Irregularitatibus ex delicto, ſed ex defectu. Quinimo memorata irregularitas tollitur per ipſam Profeſſionem Religioſam *capit.* 1. & *cap. fin. de Filiis Presbyt.* citra ulteriorem aliquam diſpenſationem. Aſt tantum quoad *Ordines*, non vero quoad *Prælaturas*; quamvis etiam quoad has diſpenſare poſſit Generalis, aut Provincialis in Capitulo Generali, aut Provinciali reſpective, ſeu in intermedio, & non alias juxta tenorem Bullæ Gregorii XIV. quæ incipit, *Circumſpecta*, &c. Ita fuſe cum Herinex noſter Gaudentius Kerchove in Comment. in Statuta Generalia *cap.* 7. §. 2. *num.* 1. & *ſeqq.* *

75. Additur in data Concluſione notanter, *in omni ferme Irregularitate*, *excepta illa*, *quæ* &c. Nam inprimis Irregularitas contracta ratione homicidii voluntarii, bigamiæ, & mutilationis membrorum, expreſſe excipitur a Sixto IV. tum *loc. citat.* tum in alia Bulla. *Regiminis univerſalis* (itidem relata *Tom.* 1. *Bullar. Rom. Conſtitut.* 6. dicti Pontificis, ac *Mare Magnum Fratrum Minorum* nuncupata) in qua Generali, ac Provincialibus Miniſtris ejuſdem Ordinis Fratrum Minorum, ipſorumque Vicariis pro tempore exiſtentibus, ſupra dictam facultatem diſpenſandi cum ſuis Subditis conceſſit. Deinde hinc excipi debet Irregularitas ex defectu animi proveniens; ut ſi quis amens, furioſus, aut patiens defectum neceſſariæ ſcientiæ: item ea, quæ oritur ex defectu corporis, ætatis, aut hujuſmodi. Nam in talibus, quamdiu durant ejuſmodi defectus, non poſſe diſpenſare Prælatos Regulares, eſt certum, ac extra controverſiam. Idem reſpectu Prælatorum Localium dicendum de illis Irregularitatibus, quarum diſpenſatio expreſſe reſervata fuit Prælato ſuperiori.

* Dices Epiſcopi juxta dicta poſſunt cum ſuis ſubditis diſpenſare in irregularitate proveniente ex homicidio occulto ſaltem caſuali, & indirecte voluntario: ergo etiam Regulares Prælati habentes quaſi poteſtatem Epiſcopalem idem poterunt cum ſuis Religioſis. Reſpondeo Concedendo totum. Quinimo Authores multi Regulares adhuc plus concedunt hac in parte Prælatis Regularibus, quam Epiſcopis, ſubjungentes, quod dicti Prælati, quamvis vi conceſſionis Sixtinæ nequeant diſpenſare cum ſuis Religioſis quoad irregularitatem ex homicidio occulto directe intento exortam, id tamen valeant vi Conceſſionis Martini V. & aliorum Pontificum: prout ex Rodriquez, Miranda, Portell, Hyacintho Donato, Caſtropalao, & aliis annotatur in Jure Canonico *lib.* 5. *Decret. tit.* 12. *numer.* 228. & docet Kazenberger in Decalog. Patris Sporer *cap.* 3. *ſect.* 4. *numer.* 167. & *numer.* 168. qui noviſſimus Author *loc. citat.* inſuper adhuc notanter ſuperaddit, poſſe Generales, vel Provinciales non quidem ſemper, ſed certo tempore, id eſt, *die Lunæ poſt primam Dominicam Quadrageſimæ* per ſe, vel per alios a ſe deputatos exempli grat. per Superiores Locales, impoſita condigna ſatisfactione, pro foro conſcientiæ diſpenſare etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ cum ſuis ſubditis in omnibus omnino Irregularitatibus ex delicto etiam publico, puta, voluntario, publico homicidio, vel mutilatione, quin etiam ratione Bigamiæ contractis ob indefinitam Conceſſionem Pauli III. Bulla: *Exponi nobis* &c. datam Benedictinis Valliſoleranis, in quo privilegio participant Regulares Mendicantes. Videri etiam poterit apud Piebler *lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 35. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *capit.* 12. *Aſſert.* 7. *num.* 4. *

76. Pro fine hujus Quæſtionis ſciendum, quod pro impertienda diſpenſatione ſuper Irregularitatibus, nulla ſit præſcripta certa forma verborum; ſed ſufficiat quæcunque, dummodo ſignificet Irregularitatem auferri. Communiter autem uſurpatur iſta forma: *Diſpenſo tecum ſuper Irregularitatem*, *quam contraxiſti ob celebrationem Divinorum in ſtatu excommunicationis*, verb. grat. aut ob hanc, vel illam cauſam (exprimendo hujuſmodi cauſam) Quod, ſi dubium ſit, an quis Irregularitatem incurrerit, additur: *Si forte eam incurriſti*.

* Quæres I. An Regulares Mendicantes, ſicuti poſſunt ſæculares abſolvere a multis Cenſuris, ita etiam valeant cum ipſis diſpenſare in aliquibus Irregularitatibus? Reſpondeo, non deeſſe Doctores apud Kazenberger *loc. cit. num.* 170. qui cum Paſſerino, & noſtro Portell negant. Is tamen cum Sannig, Rodriquez, Baſſæo, Sayro, & Henriquez affirmat, nimirum poſſe Regulares Mendicantes in foro conſcientiæ diſpenſare ſuper omnibus illis Irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, ſuper quibus poteſtate ordinaria poſſunt Epiſcopi. Conantur aſſertionem ſuam probare ex Conceſſione Pauli III. in Bulla: *Cum inter cunctas*. Vide Kazenberger *loc. cit.* ubi etiam ſolutam invenies aliquam objectionem, & Patritium Sporer *part.* 3. *Theolog. Sacrament. cap.* 6. *ſect.* 2. *n.* 742.

Quæres II. Ad quemnam Romæ ſupplica dirigi debeat, ſi petatur ab aliquo ſæculari per Confeſſarium diſpenſatio in Irregularitate ob homicidium directe intentum contracta? Ante Reſponſionem notet I. Confeſſarius, num homicidium vere fuerit deliberatum, vel tantum caſuale non præviſum, nec indigens diſpenſatione, de quo in antecedentibus. Notet II. ex dictis, Epiſcopum de poteſtate ordinaria non poſſe diſpenſare quoad Irregularitatem contractam ex homicidio voluntario directe intento, quamvis delictum fuerit occultum. Secus valde probabiliter ſentiendum, ſi illud tantummodo fuerit indirecte volun-

Digitized by Google

voluntarium, ac ſimul occultum, vel ſi fuiſſet occulta mutilatio etiam directe intenta. Notet III. dicta priora, quandonam cenſeatur Irregularitas occulta, & ad forum contentioſum necdum deducta? H. N.

Reſpond. I. Si delictum ſit adhuc occultum, nec ad forum contentioſum deductum, poterit in contracta Irregularitate diſpenſare Sacra Pœnitentiarie, quæ diſpenſatio ſit gratis, ſive petatur quoad Ordines recipiendos, ſive quoad ſuſceptos exercendos, dummodo præter delictum occultum etiam adſit gravis cauſe diſpenſandi in ipſa ſupplica exprimenda. Ita noſter Tiburtius Navarr. Pœnitentiarius Apoſtolicus *part. 3. Manuductionis. cap. 6.* Reſp. II. Supplica ad Eminentiſſimum exemp. grat. Cardinalem ſupremum Pœnitentiarium dirigende ſuccincte ſic inſtrui poterit:

Eminentiſſime, & Reverendiſſime DD.

N. *Sacerdos*, vel *Diaconus*, vel *Laicus*, (nem ponitur ſtatus ejus; non tamen exprimitur verum nomen, & cognomen in delicto occulto, ſed vel fictum, vel nullum apud S. Pœnitenciariam) *contraxit irregularitatem ex homicidio occulto ob talem cauſam* N. (hic edducitur, quare alterum occiderit) *perpetrato, & quia ab exercitio Ordinum citra grave ſcandalum abſtinere non poteſt* (Si ex alio gravi motivo petet diſpenſationem, vel quoad receptionem, vel quoad exercitium SS. Ordinum, illud exprimat) *Hinc humiliter ſupplicat pro diſpenſationis remedio. Quam gratiam Deus, &c.* Reſpondeo III. Si delictum ſit publicum, aut Irregularitas proveniat ex defectu lenitatis, recurrendum erit ad Datariam, atque ibidem debebit dari certa taxa pecuniaria pro qualitate, & gravitate delicti, aut defectus, prout deſuper a Procuratore aliquo generali Ordinis, aut ab Agente poteris inſtrui. Ubi inſuper adverte, quod diſpenſatus ad Ordines non illico cenſeatur exinde diſpenſatus quoad Beneficium. Videatur Navar. *loc. cit.*

77. Quæres adhuc finaliter, ad quemnam Supplica dirigi debeat, ſi petatur diſpenſatio ab Irregularitate ob homicidium ſive ex defectu proveniens? Ante Reſp. Nota I. ex dictis, circa Irregularitatem ratione homicidii, ſive ex delicto, ſive ex defectu provenientem, non poſſe diſpenſare Epiſcopos, aut Prælatos Regulares.

Nota II. Delictum homicidii poſſe eſſe publicum, vel occultum; ubi occultum hic dicitur illud, quod a nemine vel a tam paucis ſcitur, ut neque ſit famoſum neque manifeſtum, neque notorium facti, vel Juris. H. N.

Reſp. I. Si delictum hoc ſit adhuc occultum, poteſt circa Irregularitatem diſpenſare ſacra Pœnitentiaria, ſive ea diſpenſatio petetur quoad Ordines recipiendos, ſive quoad jam ſuſceptos exercendos, modo præter delictum occultum adſit valde gravis cauſa diſpenſandi, & Orator abſque ſcandalo & periculo manifeſtandi alias delicti e promotione ad Ordines, vel ab exercitio eorum abſtinere nequeat. Ita noſter Tiburtius Navarrus, Innocentii XI. Pœnitentiarius in ſua Manuductione ad Praxin.

Reſp. II. Si delictum ſit publicum, aut Irregularitas proveniat ex defectu, recurrendum erit ad Datariam, atque ibidem debebit dari certa Taxa pecuniaria pro qualitate, & gravitate delicti aut defectus &c. ubi inſuper adverte, quod diſpenſatus ad Ordines, non illico exinde cenſeatur diſpenſatus quoad Beneficium.

TRACTATUS XIV.

DE SACRAMENTIS.

1. EXcellentiam Sacramentorum Legis Evangelicæ paucis ſacroſanctum Œcumenicum Concilium Tridentinum complectitur, dum *Seſſ. 7. in Proœmio* veriſſime atteſtatur, quod per ea *omnis vera juſtitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amiſſa reparatur*. Hæc etenim ſeptem Sacramenta, ſeptem illæ ſunt Columnæ, quas Æterna Sapientia de Cœlo deſcendens, & formam noſtræ humanitatis ſuſcipiens excidit, ut ſuper eas Domum Eccleſiæ ſuæ firmiſſimam conſtrueret; juxta illud *Proverb. 9. Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem*. Hæc inſuper ſunt ſeptem illa Candelabra aurea, *Apoc. 1.* quibus mediantibus ad Fideles Divinæ gratiæ lux diffunditur. Et rurſus hæc ſunt ſeptem illæ ſtellæ, quas *citat. cap. 1. Apoc.* Filius Hominis, id eſt, Servator noſter JESUS Chriſtus, in dextera miſericordiæ ſuæ, ac infinitæ Pietatis, ad illuſtrandam Eccleſiam ſuam habuiſſe legitur. De his ergo ſeptem Sanctiſſimis Eccleſiæ Sacramentis, tum in genere, tum in ſpecie, in præſenti Tractatu plene utiliſſimo, ſcituque vel maxime neceſſario, Deo adjuvante tractabitur, ad infinitam & perennem ejuſdem laudem.

DISTINCTIO I.

De Natura Sacramentorum in genere.

QUÆSTIO I.

Quid, & quot ſint Sacramenta novæ Legis?

SUMMARIUM.

1. *Excellentia Sacramentorum novæ Legis.*
2. *Sacramenti variæ acceptiones,*
3. *Sacramentum in propoſito, quid?*
4. *Cur ſit ſignum ſenſibile,*
5. *Ac efficaciter ſignificans gratiam?*
6. *Per effectum gratuitum, quid intelligatur?*
7. *Aliæ particulæ definitionis Sacramenti.*
8. *Sacramenta novæ Legis ſunt ſeptem;*
9. *Et omnia a Chriſto inſtituta.*

10. *Septem Ordines conſtituunt unum Sacramentum, & quomodo?*
11. *Inſtantia hæreticorum ſolvitur.*
12. *An in Lege Moſaica, & ſtatu Legis Naturæ, fuerit verum Sacramentum?*
13. *Declarantur Authoritates, quæ id negare videntur. Circumciſio, quomodo dicatur non contuliſſe gratiam?*
14. *Remedium contra peccatum originale, quale antiquitus?*

2. ADvertendum, quod variæ ſint Sacramenti acceptiones: cum enim *Sacramentum a ſacro* derivetur, imprimis Sacramentum ſumitur a Juriſtis pro juramento, eo quod ſit ſacra quædam & religioſa affirmatio, *can. Qui Sacramento*, 22. q. 4. & alibi. Deinde in S. Scriptura Sacramentum ſumitur quandoque pro Myſterio, ſeu re arcana; ut *Sapient. 2. Neſcierunt Sacramentum Dei. Daniel. 2. Mihi Sacramentum hoc revelatum eſt*, & alibi. Tertio, & magis ad propoſitum, ſumitur Sacramentum pro Cæremonia ſacra, ſeu hominem ſacrante.

3. CONCL. I. *Sacramentum*, prout in propoſito accipitur, eſt ſignum ſenſibile, gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum, ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans, ordinatum ad ſalutem hominis viatoris. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 2. cum ſuis. Neque re ipſa differt allata Sacramenti definitio ab aliis, quarum plures afferre ſolent Theologi Catholici, ut eſt illa Catechiſmi Romani: *Sacramentum eſt inviſibilis gratiæ viſibile ſignum, ad noſtram juſtificationem inſtitutum*. Verumtamen definitio Scoti naturam Sacramenti clarius exprimit.

4. Dicitur I. *Signum viſibile*, ſeu *ſenſibile*; id eſt, externum, & in materia ſenſibili inſtitutum. Nam, ut Sacramentum inſtitueretur in tali ſigno ſenſibile, admodum congruum erat pro hoc ſtatu; juxta illud D. Chryſoſtomi, *Homil 60. ad Populum: Si incorporeus eſſet, incorporea dediſſet ipſe tibi dona: ſed quia corpori conjuncta eſt anima tua, ideo rebus ſenſibilibus tibi intelligenda tradit*.

5. Dicitur II. *Efficaciter ſignificans gratiam Dei*. Quia Sacramentum non eſt quomodocunque ſignum ipſius gratiæ divinæ, quæ confertur homini rite illud ſuſcipienti, ſed eſt ſignum efficax, ſeu *efficaciter ſignificans*; quia gratiam illam, quam ſignificat, etiam cauſat in homine ex opere operato, quatenus ex Divina inſtitutione, ac virtute meritorum Chriſti, infallibiliter confert gratiam homini digne ſuſcipienti Sacramentum.

6. Additur in definitione a Scoto allata, *vel effectum Dei gratuitum*, majoris claritatis gratia, & propter SS. Euchariſtiæ Sacramentum, quod conſiſtit *in facto eſſe*, ac primo & immediate ſignificat verum Corpus & ſanguinem Chriſti realiter ſub Sacramento Euchariſtiæ contentum; quod Chriſti Corpus, utpote ex gratuita Dei voluntate ibidem exiſtens, dicitur *effectus Dei gratuitus*. Quamvis poſtea idem Sacramentum etiam gratiam ſanctificantem digne ſumentibus conferat ex opere operato.

7. Dicitur III. *Ex inſtitutione Divina*. Quia Sacramenta totam vim ſuam efficaciter ſignificandi, id eſt, cauſandi gratiam in digne recipientibus, habent ex inſtitutione Divina, non autem ex natura ſua intrinſeca. Et additur, *ordinatum ad ſalutem hominis viatoris*: ut inſinuetur finis ille, propter quem Deus voluit inſtituere Sacramenta, qui eſt ſalus æterna hominis viatoris.

8. CONCL. II. Sacramenta Novæ legis ſunt ſeptem, & nec plura, nec pauciora. Ita de Fide tenendum; ac præter perpetuam traditionem, ſenſumque Eccleſiæ, fuit definitum tum in Concilio Florentino, tum in Tridentino, *Seſſ.* 7. *can.* 1. his verbis: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non fuiſſe omnia a JESU Chriſto Domino noſtro inſtituta; aut eſſe plura, vel pauciora quam ſeptem, videlicet, Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe vere, & proprie Sacramentum: anathema ſit.*

9. CONCL. III. Certum inſuper eſt, ac de Fide, omnia Sacramenta novæ Legis eſſe a Chriſto Domino inſtituta. Patet hoc ex allegato textu S. Concilii Tridentini. Hinc S. Amboroſius *lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. ait: Auctor Sacramentorum quis eſt, niſi Dominus JESUS? De Cœlo iſta Sacramenta venerunt.*

10. Obiicies breviter contra dicta. Septem ſunt Ordines, & quilibet eorum eſt Sacramentum; ergo computatis ſex aliis Sacramentis, plura ſunt Sacramenta, quam ſeptem. Reſp. negando conſequentiam: quia omnes ſeptem Ordines conſtituunt ſimul unum Sacramentum Ordinis. Idque fit tum unitate ordinationis, ſeu finis, in quantum omnes ordinantur ad unum Sacerdotium, ac ratione hujus recipiuntur: tum unitate generis proximi, quatenus omnes & ſinguli Ordines in particulari, conveniunt in ratione Sacramenti Ordinis ut ſic, tanquam in genere proximo. Et hinc omnes ſeptem Ordines ſub eodem nomine Sacramenti Ordinis hic comprehenduntur.

11. Objicitur ulterius ab Hæreticis. Nullibi habetur in S. Scriptura, quod dentur ſeptem Sacramenta; ergo ea non dantur. Reſp. I. Neque in S. Scriptura ullibi dicitur, quod dentur duo, vel tria tantum Sacramenta, ut volunt Hæretici; ergo vel militat allata ratio contra ipſoſmet Hæreticos, vel nihil probat. Reſp. II. negando conſequentiam: quoniam hic Septenarius Sacramentorum numerus conſtat tum ex perpetua traditione Eccleſiæ, definitione Conciliorum, unanimique SS. Patrum conſenſu; tum etiam ſatis bene deducitur ex diverſis S. Scripturæ locis, ut ſuo loco de ſingulis Sacramentis in ſpecie agendo patebit.

12. Quæres, an etiam in Lege Moſaica, ac ſtatu Legis Naturæ, fuerit verum Sacramentum, conferens gratiam ex opere operato, atque in parvulis delens peccatum originale? Reſp. affirmative; prout tenet Scotus 4. *diſt.* 1. *q* 6. Nam, ut inquit D. Auguſtinus *lib. 2. De nuptiis & concupiſcentia, c.* 11. ac refertur c. Ex quo, de conſecr. diſt. 4. *Ex quo inſtituta eſt Circumciſio in populo Dei (quod erat tunc ſignaculum juſtitiæ fidei) ad ſignificationem purgationis valebat & parvulis originalis veteriſque peccati, ſicut & Baptiſmus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo eſt inſtitutus.* Hoc ipſum, & quidem extendendo ad ſtatum Legis Naturæ, tradit idem D. Auguſtinus *lib. 5. contra Julianum, cap.* 11. ubi huic objicienti, quod in Lege Naturæ nondum fuerit Baptiſmus, reſpondet; *De Baptiſmate verum dicis, nec ideo tamen credendum eſt, ante datam Circumciſionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuiſſe parvulis ſuis; quamvis quod illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa Scriptura latere voluerit.* Concordat textus c. *Majores, § Cauſe tamen, de Baptiſmo*, ibi; *Originalis culpa remittebatur per Circumciſionis myſterium, & damnationis periculum evitabatur.* Atqui hoc non fit ſine infuſione gratiæ ſanctificantis; non enim de Lege Dei ordinaria remittitur peccatum mortale, ſive actuale, ſive originale, ſine infuſione juſtificantis gratiæ; quia de facto non datur ſtatus medius inter filium Regni, & Gehennæ.

13. Nec obſtat, quod aliqui SS. Patres, ac præſertim Concilium Florentinum *in Decreto Unionis*, videantur oppoſitum tenuiſſe. Reſp. enim, SS. Patres, & Concilia, dum negant, Sacramenta veteris Legis contuliſſe gratiam ex opere operato, loqui de Sacramentis improprie dictis: qualia fuerunt plurima Cæremonialia illius Legis, veluti Purgationes a tactu morticini per aquam expiationis, Purgationes a lepra, Aſperſio ſanguinis hircorum & vitulorum ad emundationem carnis, ac hujuſmodi. Hæc enim non conferebant gratiam ex opere operato, ſed ſolum ex opere operantis, quatenus pro tempore Legis veteris fiebant in Charitate, atque ex obedientia Deo præſtanda.

Quod ſi aliqui SS Patres dicant etiam Circumciſionem non contuliſſe gratiam, loquuntur ipſi comparative ad gratiam Baptiſmalem: nam Circumciſio non contulit gratiam ut diſpoſitionem immediatam ad cælum, ſicut Baptiſmus; prout

Digitized by Google

prout declaravit Pontifex *cit. cap. Majores, de Baptiſmo*, ibi: *Quoniam etſi originalis culpa remittebatur per Circumciſionis myſterium, & damnationis periculum evitabatur; non tamen perveniebatur ad Regnum cælorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum: Sed per Sacramentum Baptiſmi Chriſti Sanguine rubricati, culpa remittitur, vitatur periculum, & ad Regnum cælorum pervenitur.*

14. Ex his patet, quod in Lege veteri, quæ incepit ab Abraham, aut (ut alii volunt) a Moyſe, & duravit uſque ad Chriſtum Dominum, ejuſmodi Sacramentum, & Remedium contra peccatum originale parvulorum, fuerit Circumciſio: quæ etiam conferebat gratiam aliquam ex opere operato, quamvis reſpectu Baptiſmi parvam admodum, & quæ non fuit immediata diſpoſitio ad Gloriam Cæleſtem, eo quod fluxerit tempore, quo pretium noſtræ Redemptionis per Paſſionem Chriſti actu exhibitum nondum fuerat perſolutum. Cæterum in Lege Naturæ, quæ durabat ab Adam uſque ad Abraham, vel Moyſen, ejuſmodi Remedium (quod etiam tempore Legis Moſaicæ adhibebatur fœmellis) conſiſtebat in aliquo actu externo, qui fuit veluti exterior Profeſſio Fidei in Meſſiam venturum: quamquam incertum ſit quale illud in ſpecie fuerit remedium, aut cæremonia.

QUÆSTIO II.

De Materia, & Forma Sacramentorum.

SUMMARIUM.

15. *Sacramenta tribus perficiuntur; quibus?*
16. *Sacramenta conſiſtunt in uſu, ſeu* in fieri *præter Eucharistiam.*
17. *Hæc eſt Sacramentum permanens, ac veluti* in facto eſſe *conſiſtit.*
18. *Materia Sacramentorum remota, & proxima, quid?*
19. *Forma Sacramentorum, quæ?*
20. *Utraque a Chriſto fuit determinata quoad ſubſtantiam;*
21. *Vel in ſpecie infima, ſaltem in genere.*
22. *Mutatio ſubſtantialis irritat Sacramentum; non item accidentalis.*
23. *Et quæ talis ſit.*
24. *Exempla utriuſque mutationis circa materiam,*
25. *Et circa formam.*
26. *Requiritur ſimultas inter materiam & formam Sacramentorum; & qualis?*
27. *Hæc magis declaratur in 4. Sacramentis.*
28. *Quid de ſententia minorem ſimultatem requirente?*
(a) Vide Tr. 1. Diſt. 3. num. 57. & 58.
29. *Eadem ſimultas oſtenditur in Sacramento Eucharistiæ, Pœnitentiæ, &*
30. *Matrimonii.*

15. SAcramenta novæ Legis, ut proxime dictum, ſunt ſignum ſenſibile; idque præcipue fit ex eo, quod omnia novæ Legis Sacramenta conſtent, ſeu perficiantur ex materia, & forma ſenſibili. Siquidem, ut Concilium Florentinum *in Decreto Unionis*, poſt enumerata ſeptem novæ Legis Sacramenta confitetur; *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia: quorum ſi unum deſit, non perficitur Sacramentum.* Unde in præſenti Quæſtione de Materia, & Forma Sacramentorum in genere, & in ſubſequenti de Intentione Miniſtri dicetur: quæ ut melius intelligantur

16. Advertendum I. Quod omnia novæ Legis Sacramenta conſiſtant in uſu, & *in fieri*, excepto ſolo ſanctiſſimo Eucharistiæ Sacramento, quod eſt Sacramentum permanens, ac veluti *in facto eſſe* conſiſtit. In prioribus enim idem eſt Sacramentum, ac perceptio Sacramenti: ſic enim Sacramentum Baptiſmi, eſt ipſamet perceptio Baptiſmi; nec permanet aliquid, quod eſt Sacramentum, ceſſante tali uſu, ſeu receptione ejus. Nam poſt collationem Baptiſmi manet quidem in baptizato gratia Sacramentalis, & Character; hi tamen non ſunt Sacramentum, ſed effectus duntaxat ipſius Sacramenti Baptiſmi: & idem fit in aliis Sacramentis conſiſtentibus in uſu, ſeu *in fieri*.

17. Aliter dicendum de SS. Eucharistiæ Sacramento, quod habet rationem permanentis, ac veluti *in facto eſſe* conſiſtit. Siquidem ſub ſpeciebus panis & vini conſecratis Chriſtus permanenter nobiſcum eſſe voluit, ſemperque ſub eiſdem realiter præſens continetur, uſque dum corrumpantur; atque ideirco tum in publicis Proceſſionibus, tum ad infirmos, ſumma cum reverentia circumfertur. Unde Eucharistia eſt Sacramentum etiam ante uſum, ſeu actualem ejus perceptionem: quippe in termino prolationis formæ conſecrationis jam incipit eſſe ſignum ſenſibile, ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans effectum Dei gratuitum, ſcilicet Corpus & Sanguinem Chriſti realiter contineri ſub ſpeciebus conſecratis; quamvis poſtmodum digne hoc SS. Sacramentum ſuſcipientibus etiam gratia habitualis, ſeu ſanctificans, ex opere operato conferatur.

18. Advertendum II. Quod duplex ſit materia Sacramentorum conſiſtentium in uſu, ſeu fieri, remota ſcilicet, & proxima. *Remota materia Sacramentorum*, eſt res ſenſibilis requiſita ad confectionem Sacramenti: *Proxima* vero, eſt ipſamet debita applicatio hujus materiæ remotæ. Sic in Baptiſmo materia remota eſt aqua naturalis, ſeu elementaris: ablutio vero, per quam debito modo applicatur aqua naturalis baptizando, eſt materia proxima Baptiſmi. Et idem dicendum de Sacramento Ordinis, & aliis, prout in progreſſu magis patebit.

19. Advertendum III. Quod forma Sacramentorum ſint verba, quæ Miniſter in adminiſtratione Sacramenti ex inſtitutione Divina profert. Sic Forma Sacramenti Baptiſmi ſunt verba illa, a baptizante proferenda: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et eodem modo diſcurrendum de aliis verbis in adminiſtratione ſingulorum Sacramentorum neceſſario proferendis.

20. CONCL. I. Materia, & forma omnium Sacramentorum novæ Legis, fuit a Chriſto Domino determinata quoad ſubſtantiam; non tamen ejuſmodi determinatio in omnibus æqualiter facta. Prima pars eſt communis Theologorum. Siquidem Chriſtus Dominus omnia iſthæc Sacramenta inſtituit; ergo etiam determinare debuit eorum materiam, & formam, ſaltem quoad ſubſtantiam.

21. Altera pars eſt Suarezii *p. 3. tom. 3. diſp. 1. ſect. 3.* Maſtrii 4 *diſt. 4. num.* 36. & 45. ac aliorum. Ratio eſt: quia in quibuſdam Sacramentis res, ſeu materia, fuit a Chriſto Domino determinata in quadam ſpecie infima; ut aqua naturalis in Baptiſmo, & oleum olivarum in Extrema Unctione: in quibuſdam vero ſolum in genere; ut in Sacramento Ordinis. Prout hoc deſumitur ex praxi primitivæ Eccleſiæ, quæ ante ſcriptionem Sacri Evangelii, atque Epiſtolarum Canonicarum, non potuit Diaconis & Subdiaconis in eorum Ordinatione tradere Librum Evangeliorum, ac Epiſtolarum; ſimulque ex praxi Eccleſiæ Græcæ & Latinæ, quarum quælibet valide conficit Sacramentum Ordinis, licet non conveniant in ſigno ſenſibili, ſeu materia Ordinandis porrigenda quoad ſpeciem; ſed ſolum in genere, quatenus quolibet eorum ſignificatur certa poteſtas in Eccleſia conferri ordinato. Simile quid contingit in Sacramento Eucharistiæ, pro cujus conſecratione ſufficit quicunque panis triticeus, ſive azimus, ſive fermentatus; ac vinum de vite, cujuſcunque ſit ſpeciei: item in Sacramento Pœnitentiæ, cujus materia remota ſunt peccata actualia poſt Baptiſmum commiſſa, tum mortalia, tum venialia, hujus vel illius, ſpeciei.

22. CONCL. II. Quælibet mutatio ſubſtantialis facta in materia, vel forma Sacramentorum, irritat Sacramentum; non item mutatio ſolum accidentalis. Ita certa, & communis Catholicorum. Et patet hoc ex praxi Eccleſiæ Græcæ, & Latinæ, quarum utraque juxta determinationem Concilii Flo-

rentini valide conficit Sacramenta, quamvis in eorum collatione nonnihil varient, ſive in materia, ſive in forma: nam variatio illa non eſt ſubſtantialis, ſed ſolum accidentalis, ut magis in progreſſu patebit.

23. Quæres: quænam mutatio ſit cenſenda ſubſtantialis, & quænam accidentalis? Reſp. Mutatio ſubſtantialis tunc fieri cenſetur, quando ſecundum prudens judicium non manet amplius eadem res in ſubſtantia, quam Chriſtus determinavit pro materia Sacramenti: vel loquendo de forma, quando non manet in verbis eadem ſignificatio; ita ut illa mutatio, quæ deſtruit ſenſum verborum a Chriſto inſtitutum, ſit ſubſtantialis; quæ vero non deſtruit, cenſeatur accidentalis.

24. Declaratur allata doctrina exemplis. Sic valet Baptiſmus, ſive adhibeatur aqua putealis, ſive pluvialis, dulcis aut amara, vel marina, ſive conſecrata (qualis extra caſum neceſſitatis adhiberi debet) ſive non conſecrata: quia quælibet harum adhuc quoad ſubſtantiam eſt aqua naturalis, ſeu elementaris, quæ ex Chriſti inſtitutione eſt materia neceſſaria Baptiſmi. Non autem valet Baptiſmus in vino, lacrymis, aut ſputo collatus: quia talia quoad ſubſtantiam non ſunt aqua naturalis, ſive elementaris. De illis autem liquoribus, de quibus dubium eſt, utrum adhuc retineant ſubſtantiam aquæ naturalis, nec ne (ut eſt tenue lixivium, aqua illa, in qua carnes ſunt decoctæ &c.) ſimiliter dubium eſt, an ſint materia ſufficientis Sacramenti Baptiſmi. Et idem, ſervata tamen proportione dicendum de materia aliorum Sacramentorum.

25. Similiter loquendo de forma Sacramentorum, ſi in forma Baptiſmi v. g. pro ly *baptizo* dicatur *abluo*; vel ſi omittatur pronomen *Ego*, aut ſi tranſponantur ſolummodo verba, manente tamen adhuc eadem ſignificatione; vel ſi ſubtrahatur aliqua ſyllaba ſyncopando ex humana inconſideratione, ſive propter impedimentum linguæ, aut ob imperitiā loquentis, ita tamen, ut adhuc audiens ſatis poſſit intelligere ſenſum, & intentionem loquentis: tunc ejuſmodi mutatio formæ Baptiſmi ſolum cenſebitur eſſe accidentalis, ac proinde Baptiſmus valere: & ita diſcurrendo de aliis Sacramentis. Aliud dicendum foret de tali mutatione, per quam ſenſus verborum formæ variatur; ut ſi in forma Baptiſmi omittatur ly *In nomine Patris*, aut ſi dicatur cum Ariano, *Ego te baptizo in nomine Patris majoris &c.* Hæc enim mutatio, vel additio, repugnat verbis principalibus formæ, ſicque eſt ſubſtantialis, ac proinde per eam non conficitur Sacramentum. Et eodem modo diſcurrendum eſt de cæteris Sacramentis.

26. CONCL. III. Ad valorem Sacramentorum requiritur inſuper aliqua ſimultas inter eorum materiam, & formam: hæc tamen ſimultas non neceſſario debet eſſe phyſica, vel mathematica (id eſt, talis, ut ſimul ac toto eodem tempore, quo v. g. profertur forma Baptiſmi, continuetur abſolutio baptizandi) ſed ſufficit moralis; id eſt, talis ſimultas, ut ſecundum moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cujuslibet Sacramenti, una pars alteram afficiat. Ita Scotus 4. *diſt.* 6. *q.* 3. ubi ait: *quod inter materiam, & formam Sacramentorum talis ſimultas requiratur, qualis requiritur in actibus humanis: noluit enim Chriſtus nos obligare ad tam ſubtilem ſimultatem, quam vix poſſet homo percipere vel ſervare.* Idem in re tenet communis Doctorum: nam cum Sacramentum ſit compoſitum morale, requiritur, & ſufficit talis ſimultas, ſive unio inter materiam, & formam, ut unum moraliter, ac ſecundum communem hominum æſtimationem cenſeatur afficere alterum, ſpectata natura cujuslibet Sacramenti.

27. Additur, *ſpectata natura cujuslibet Sacramenti.* Nam cum Sacramenta ex diverſis actibus humanis conſtent, quorum aliqui majorem, alii minorem ſimultatem ex ſua natura poſtulant; eadem diverſitas etiam in Sacramentis obſervari debebit, juxta naturam, & varietatem illarum operationum, quibus Sacramenta conſtant. Hoc ipſum melius patebit inductione. Sic in Baptiſmo, Confirmatione, Extrema Unctione, ac Ordine, requiritur, & ſufficit talis ſimultas, ut unum non finiatur complete ante inceptionem alterius; ac proinde applicatio materiæ, & prolatio formæ, quoad aliquam partem, ſe contingant, ut ſic Miniſter, dum verba profert, moraliter etiam cenſeatur abluere, injungere &c. Hinc in Baptiſmo requiritur tanta ſimultas, ut antequam una pars finiatur, altera incipiat; id eſt, ut antequam finiatur ablutio baptizandi, incipiat baptizans proferre formam Baptiſmi, & econtra, antequam is finiat formam Baptiſmi, jam incipiat ablutionem. Et idem ſervata proportione de Confirmatione, Extrema Unctione, ac Ordine dicendum eſt, atque in praxi ſemper obſervandum.

28. Nec obſtat, quod nonnulli Doctores ſentiant, ad valorem horum Sacramentorum non requiri tantam ſimultatem; adeoque validum adhuc foret Sacramentum Baptiſmi, ſi ſtatim poſt ablutionem jam finitam verba formæ proferantur, vel econtra; quia (inquiunt) adhuc talis intervenit ſimultas, ut juxta prudens judicium verba illa cenſeantur afficere ablutionem Baptiſmalem. Reſp. enim, quidquid ſit de probabilitate hujus ſententiæ ſpeculative loquendo, in praxi doctrinam ſuperius traditam eſſe obſervandam: ſiquidem in adminiſtratione Sacramentorum tutior ſemper pars eſt ſequenda, ne Sacramentum abſque neceſſitate exponatur periculo invaliditatis. Unde, & Innocentius XI. inter alias ſequentem ordine 1. damnavit Propoſitionem: *Non eſt illicitum, in Sacramentis conferendis ſequi ſententiam probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore &c.* (a)

29. Cæterum in aliis tribus Sacramentis multo major, vel minor, inter materiam, & formam requiritur ſimultas, prout natura cujuſque, juxta Chriſti inſtitutionem, ac prudens judicium exigit. Et quidem loquendo de Sanctiſſimo Eucharistiæ Sacramento, ad ejus confectionem omnino requiritur, ut toto eo tempore, quo verba Conſecrationis proferuntur, materia ſit præſens: hanc enim ut præſentem ſignificant pronomina demonſtrativa *Hoc*, & *Hic*. Econtra in Sacramento Pœnitentiæ multo major diſtantia admitti poteſt inter accuſationem Pœnitentis, & abſolutionem Sacerdotis: Siquidem hoc Sacramentum peragitur per modum Judicii, in Judicio autem accuſatio præſupponitur abſolutioni, nec requiritur, ut ſententia Judicis cum accuſatione ipſius Rei ſit tempore conjuncta.

30. Tandem in Sacramento Matrimonii poteſt conſenſus unius conjugis poſt conſenſum alterius tam diu ſequi, quamdiu hic moraliter permanere cenſetur; ſicut accidere ſolet in aliis contractibus. Imo poteſt hoc Sacramentum, cum perficiatur per modum contractus, etiam inter abſentes, ac per Procuratorem ad hoc ſpecialiter deputatum rite celebrari, ut habetur *c. Accedens, de Procuratorib.* juncto *c. ult. eod. in* 6.

QUÆSTIO III.

Quænam Intentio ex parte Miniſtri, ac Recipientis, requiratur ad valorem Sacramentorum?

SUMMARIUM.

31. *Ratio ordinis.*
32. *Solus homo viator eſt Miniſter Sacramentorum. Quid de nonnullis Hiſtoriis.*
33. *Aliqua Sacramenta requirunt Miniſtrum conſecratum, alia non; & quæ?*
34. *Intentio triplex, Actualis, Virtualis, &*
35. *Habitualis, quæ?*
36. *Qualis requiratur ex parte Miniſtri?*
37. *Quid obſervandum pro praxi?*
38. *Intentio actualis* in actu exercito, & in actu ſignato. *Declaratur.*
39. *Intentio ex parte recipientis, an requiratur?*
40. *Et quæ ſufficiat in adultis?*
41. *Diſparitas quoad hoc inter Miniſtrum, & recipientem?*

31. CUm ex Concilio Florentino *num.* 15. relato conſtet, quod *Sacramenta tribus perficiantur, rebus tanquam*

(a) Tract. 14. Diſt. 3. n. 46. & Diſt. 12. n. 55.

Digitized by Google

quam materia, verbis tanquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Eccleſia. Explicata materia, & forma Sacramentorum, in præcedenti Quæſtione, reſtat, ut de Miniſtro atque intentione ex parte ipſius, ſimul ac ex parte recipientis Sacramentum requiſita, nunc agatur.

32. CONCL. I Defacto, ac de Lege Dei ordinaria, ſolus homo viator eſt legitimus Sacramentorum Miniſter. Ita communis; & deſumitur ex illo 1. *Corinth* 4. *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei.* Item ex illo *Matth. ult.* ubi Chriſtus ſolis hominibus viatoribus loquens, dixit: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* & alibi. Quod ſi quandoque in Sacris Hiſtoriis legatur, Sacramentum aliquod ab Angelis fuiſſe miniſtratum, id factum eſt ex ſpeciali ordinatione Divina, ac privilegio extraordinario.

33. CONCL. II. Ex Sacramentis aliqua requirunt Miniſtrum conſecratum, alia etiam poſſunt a Miniſtro non conſecrato perfici. Ita communis, & patet inductione. Siquidem Miniſtrum conſecratum requirunt omnia, præter Sacramentum Baptiſmi, & Matrimonii. Baptiſmus enim in caſu neceſſitatis a quocunque homine, ſive maſculo, ſive femina conferri poteſt: Matrimonium vero non niſi a perſonis ſolutis, inter ſe contrahentibus, perficitur. Porro Euchariſtia, Pœnitentia, & Extrema Unctio, requirunt Miniſtrum initiatum Sacro Ordine Presbyteratus. Tandem ordinarius Miniſter Sacramenti Confirmationis, ſicut & Ordinis, eſt ſolus Epiſcopus, non autem ſimplex Sacerdos: quidquid ſit, an ex ſpeciali conceſſione SS. Pontificis ſecus fieri poſſit, de quo ſuo loco. (a)

34. CONCL. III. Intentio, quantum ad propoſitum, ſecta dividitur in actualem, virtualem, & habitualem. Ita communis. Et quidem *Intentio actualis* tunc habetur in adminiſtratione Sacramentorum, quando quis actu cogitat, & vult, ſeu intendit conficere Sacramentum, dum illud conficit. *Intentio virtualis* ea dicitur, quæ licet actu jam præterierit, adhuc tamen manet in virtute ſua: & talis tunc cenſetur haberi, quando operans virtute actualis Intentionis prius habitæ facit omnia, quæ facit, tanquam ex radice; ita, quod intentio illa actualis præhabita, fuerit principium ordinatum ad omnes actus ſubſequentes. Declaratur exemplo: habuit quis v. g. intentionem actualem celebrandi Miſſam, atque ex hac voluntate induit ſe ſacris Veſtibus, & vadit ad Altare; dum celebrat autem, fit diſtractus, & ex diſtractione non conſiderat actualiter actum, quem exequitur: iſte celebrator ſic diſtractus dicitur celebrare cum intentione virtuali, quia virtute intentionis prius actualiter habitæ celebrandi Miſſam, facit omnes illos actus concernentes Miſſæ celebrationem.

35. Tandem *Intentio habitualis* aliud non eſt, quam intentio mere præterita, & non retractata per actum contrarium, quæ tamen non amplius influit in effectum: ut, ſi quis ſemel intendat ſuſcipere Sacramentum Baptiſmi, vel Confirmationis, & hanc intentionem ſuam non amplius retractet, is dicitur habere intentionem habitualem ſuſcipiendi tale Sacramentum, etiam dum dormit, imo & poſt integrum annum, ac ultra, dummodo hanc intentionem interim non revocaverit.

36. CONCL. IV. Intentio, quæ ex parte Miniſtri conficientis Sacramentum requiritur, debet eſſe vel actualis, vel ſaltem virtualis; ſola autem habitualis non ſufficit. Ita Doctor noſter 4. *diſt.* 6. *qu.* 6. eſtque communis Theologorum. Ratio eſt: quia intentio ad Sacramentum conficiendum requiſita, debet eſſe cauſa Sacramenti: talis autem non eſt ſola intentio habitualis, bene tamen actualis, vel virtualis, in ſenſu ſuperius explicato; quia hæc utraque influit in actum, eſtque cauſa ipſius, non vero ſola intentio habitualis.

37. Cæterum, licet intentio virtualis ex parte Miniſtri ad confectionem Sacramentorum ſufficiat, ut tenent Theologi communiter, nam intentionem actualem ſemper habere, & nunquam ſub adminiſtratione Sacramentorum, & præſertim Sacramenti pœnitentiæ in concurſu Confitentium, mente diſtrahi, moraliter foret impoſſibile; cum, & ipſe Regius Pſaltes conqueratur *Pſal* 39. *Cor meum dereliquit me.* Adhuc tamen Miniſter Sacramentorum ſtudioſe debet curare, ut quantum patitur humana fragilitas, ipſe etiam intentionem actualem adhibeat: hæc enim actualis intentio eſt longe perfectior virtuali, & conſequenter magis meritoria.

38. Notandum tamen cum Cajetano *part. 3. qu. 64. art.* 8. quamvis ſtudioſe debeat Miniſter operam dare, ut etiam actualiter intendat conficere Sacramentum (ut proxime dictum) hoc non eſſe intelligendum *in actu ſignato*, ſed *in actu exercito*. Non enim ſtudendum eſt, ut habeamus hoc in mente actualiter, *Ego intendo conficere Sacramentum*; ſed ſtudendum, ut actualiter mens noſtra ad ea, quæ ſunt v. g. Conſecrationis, attendat, utpote ad prolationem diſtinctam formæ, ad reverentem contrectationem materiæ, ad futuram tunc ineffabilem præſentiam Divinæ gratiæ in Sacramento, vel etiam ipſius Chriſti quoad Euchariſtiam: hoc enim eſt celebrare cum actuali intentione *in actu exercito*. Ita Cajetanus. Et iſtam diſtinctionem actualis intentionis *in actu exercito*, & *in actu* (ut vocant) *ſignato*, etiam Aretinus 4. *diſt.* 6. *q* 6. & Suarez, cum aliis agnoſcunt, poteſtque deſervire pro remedio vane nonnunquam ſcrupuloſorum.

39. CONCL. V. Loquendo de intentione ex parte ipſius ſuſcipientis Sacramentum, in infantibus, ac perpetuo amentibus, nulla requiritur intentio propria recipiendi Sacramentum, v. g. Baptiſmum: in aliis tamen, nempe in adultis uſum rationis habentibus omnino requiritur aliqua intentio, ita ut ipſis invitis ac repugnantibus non poſſit valide conferri Sacramentum. Ita deciſum habetur *c. Majores, de Baptiſmo*; ubi inprimis, quantum ad parvulos, dicitur: *Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur, ſine conſenſu per vim remittitur Sacramenti.* Deinde ibidem *§. Sed adhuc: & ſeqq.* altera pars Concluſionis expreſſe deciditur, quæ proin eſt certa, & communis Theologorum. Et hinc in Rituali Romano Pauli V. prohibetur, baptizare amentem, qui cum aliquando habuerit uſum rationis, priuſquam incidit in amentiam, nunquam oſtendit voluntatem recipiendi Baptiſmum.

40. CONCL. VI. Nihilominus in adultis ad valide recipiendum Sacramentum ſufficit quælibet intentio ex tribus ſupra enumeratis, ſcilicet tam actualis, & virtualis, quam etiam ſola intentio habitualis: unde ad ſuſceptionem Sacramenti non requiritur, ut quis, dum ſuſcipit Sacramentum, actu intendat, vel paulo ante intenderit illud ſuſcipere; ſed ſufficit, ut aliquando intenderit, & hanc ſuam intentionem per actum contrarium necdum revocaverit. Ita rurſum communis; & habetur *citat. cap. Majores, §. fin. de Baptiſmo.* Ratio eſt: quia intentio ex parte ſuſcipientis, ſolum requiritur ut diſpoſitio, ſeu conditio, per quam ſuſcipiens intelligitur non repugnare Sacramento; non autem requiritur ut principium actionis Sacramentalis, ſicut requiritur ex parte Miniſtri conficientis Sacramentum. Hinc ſi

41. Objicias: Ex parte Miniſtri, ſeu conficientis Sacramentum, non ſufficit ſola intentio habitualis ad valorem Sacramenti; ergo hæc neque ſufficit in ſuſcipiente. *Reſp.* negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas deſumitur inprimis ex ipſa Chriſti inſtitutione, quæ nobis innoteſcit ex perpetua traditione Eccleſiæ, atque unanimi Doctorum conſenſu. Deinde ex eo: quia utique plus requiritur ad agendum, quam ad patiendum, ſeu recipiendum: atqui in propoſito Miniſter eſt agens, & habet ſe active in adminiſtratione Sacramentorum, quoniam ipſe v. g. baptizat, recipiens vero habet ſe paſſive, ipſe enim eſt, qui baptizatur, confirmatur, &c.

QUÆSTIO IV.

Quænam ex parte Miniſtri requirantur ad legitimam Sacramentorum adminiſtrationem?

SUM-

Digitized by Google

SUMMARIUM.

42. *Quæ generatim requirantur ad Sacramentorum adminiſtrationem?*
43. *Improbitas Miniſtri ea non invalidat.*
44. *Ad Sacramenta licite miniſtranda requiritur ſtatus gratiæ.*
45. *Quid de Miniſtro non conſecrato?*
46. *Vel in caſu neceſſitatis, &c.*
47. *Corollarium de duobus Sacerdotibus ſibi mutuo confitentibus.*
48. *Graviter peccat celebrans in peccato mortali, ſed gravius, qui ſimulat ſe conſecrare.*
49. *Quot peccata committat Sacerdos, plures communicans in ſtatu malo?*
50. *Sententia rigida quorundam.*
51. *Plures ſimul communicans, committit unum numero peccatum, ſed gravius.*
52. *Sententia negans, talem peccare mortaliter. Rejicitur.*
53. *Quid de Sacerdote, plurium Confeſſiones audiente in peccato mortali?*
54. *Sacramenta, an poſſint peti ab indigno Miniſtro?*
55. *Præſertim excommunicato vitando.*
56. *Quid de Miniſtro indigno tolerato?*
57. *Et eo, qui non tenetur ex officio miniſtrare Sacramenta?*
58. *An peccet graviter, qui alias functiones ſacras exercet in ſtatu malo?*

42. CONCL. I. Generatim ad legitimam, ſimulque meritoriam Sacramentorum, Miniſtrum conſecratum requirentium, adminiſtrationem, ex parte ipſius requiritur poteſtas, vitæ probitas, debita intentio conficiendi Sacramentum, & obſervantia Rituum Eccleſiaſticorum. Ita communis, & patebit ex dicendis.

43. CONCL. II. Nihilominus infidelitas, ſeu improbitas Miniſtri, ſi cætera requiſita adſint, neutiquam invalidat Sacramentum. Ita omnes Catholici; eſtque noviſſime definitum in Concilio Trident. *Seſſ. 7. can. 12.* his verbis: *Si quis dixerit, Miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modo omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, ſervaverit, non conficere Sacramentum: anathema ſit.*

44. CONCL. III. Etſi Miniſter in peccato mortali exiſtens valide adminiſtret Sacramenta, ut dictum: nihilominus ad ea licite, & ſine peccato mortali adminiſtranda, requiritur in Miniſtro conſecrato ſtatus gratiæ. Ita communis. Nam hoc ipſo, quod Sacramenta ſint inſtituta a Chriſto ad noſtram ſanctificationem, & Miniſter ad eorum diſpenſationem ſpecialiter ſit conſecratus, oritur obligatio ad illa miniſtranda in gratia: ſiquidem ſancta ſunt ſancte tractanda. Hinc *Levit. cap. 21.* dicitur: *Sacerdotes incenſum Domini, & panes Dei ſui offerunt; & ideo ſancti erant.* Et *Iſaiæ 52. Mundamini, qui fertis vaſa Domini.* Et S. Auguſtinus, relatus *c. Omnia, 1. quæſt. 1.* inquit: *Omnia Sacramenta, cum obſint indigne tractantibus, proſunt tamen per eos digne ſumentibus.*

45. Dicitur notanter, *in Miniſtro conſecrato.* Quia Laicus, vel etiam Paganus, baptizans in caſu neceſſitatis, non tenetur ſub novo peccato mortali eſſe in ſtatu gratiæ; cum tales non ſint Miniſtri conſecrati, ſicuti ſunt Sacerdotes, qui virtute Sacramenti Ordinis accipiunt poteſtatem ſolemniter baptizandi, &c. ſpecialemque gratiam ad talia Sacramenta rite adminiſtranda obtinent. Sannig *diſt. 1. de Sacramentis, quæſt. 14. n. 8.* cum communi.

46. Limitant paſſim Doctores allatam doctrinam, *niſi adſit caſus extremæ neceſſitatis, vel impoſſibilitatis.* Quia, ſi quis v. g. debeat adminiſtrare Sacramentum Baptiſmi pueto agonizanti, poterit illud etiam peccato mortali irretitus adminiſtrare, ſi non poſſit tam cito elicere contritionem de peccato commiſſo; ſiquidem concurrentibus duobus præceptis incompoſſibilibus, illud magis obligat, cujus tranſgreſſio magis nocet. In praxi tamen hæc limitatio rarius poterit habere locum, niſi forſan in Miniſtro ob caſus inopinati emergentiam perplexo, aut perturbato, vel ratione inadvertentiæ: nam alioquin contritio de peccatis admiſſis poterit breviſſimo tempore, & quaſi unico momento, præmitti, & concipi a Miniſtro, ſi voluerit.

47. Hinc inferunt Doctores, ſi duo Sacerdotes velint ſibi invicem confiteri, & ambo ſint in peccato mortali conſtituti, eum, qui primo loco alterius excipit Confeſſionem, teneri antea præmittere Contritionem perfectam: quia alioquin adminiſtraret Sacramentum Pœnitentiæ in peccato mortali. In altero autem, qui primo loco confitetur ſufficeret attritio cum Confeſſione Sacramentali.

48. CONCL. IV. Etſi graviter peccet, grandeque ſacrilegium committat, qui in ſtatu peccati mortalis conſtitutus, ſcienter celebrat SS. Miſſæ Sacrificium; adhuc tamen gravius peccat is, qui peractis cæteris ſimulat ſe conſecrare, & non conſecrat. Ita declaravit Innocentius III. *c. De homine, de Celebrat. Miſſar.* ubi refertur caſus de quodam incauto Presbytero, qui propter conſcientiam peccati mortalis, in quo ſe conſtitutum novit, nec tamen Miſſarum ſolemnia ob urgentem neceſſitatem intermittere potuit; peractis cæteris cæremoniis, ſed omiſſis verbis Conſecrationis, Miſſam celebrare ſe finxit. Rationem dat Pontifex, *quod alter ſacrilege celebrans, in ſolius miſericordis Dei manum incidat: iſte vero* (ficte celebrans) *non ſolum Deo, cui non veretur illudere, ſed populo, quem decipit, ſe aſtringat.* Idem ſervata proportione dicendum de aliis Sacramentis. Et merito Innocentius XI. ſequentem, ordine 29 propoſitionem damnavit: *Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.* Nam, cum hujuſmodi ſimulatio contineat etiam irreverentiam reſpectu Sacramentorum, ex nullo metu, quantumvis gravi, poterit licita reddi: cum irreverentia rebus ſacris, ſanctiſſimiſque Sacramentis illata, ſit intrinſece mala.

49. Quæritur I. An Sacerdos plures communicans, vel plurium Confeſſiones excipiens in ſtatu peccati mortalis, tot peccata numero diſtincta committat, quot Sacramenta adminiſtret? Ratio dubitandi, atque affirmativam tenendi, eſt: quia interveniunt tot actus externi completi, quot ſunt indignæ adminiſtrationes Sacramentorum; ergo & tot peccata numero diſtincta.

50. Et quidem non deſunt Doctores, qui hoc ultro concedunt, ob rationem dictam; & præſertim, qui id admittunt de Confeſſario audiente plurium Confeſſiones in ſtatu malo: ſiquidem hujus judicium Sacramentale finitur, ac variatur in ſingulis Confeſſionibus auditis. Imo Bonacina *diſp. 1. de Sacrament. in genere, quæſt. 3. punct. 2. num. 15.* poſt Coninch, & alios, hoc concedit etiam de eo, qui communicat alios in peccato mortali: ait enim talem toties peccare, quoties Hoſtias diſtribuit; cum ſint plures Sacramenti diſtributiones, & plures actiones terminatæ & completæ, etiamſi fiant ſucceſſive. Iſtis tamen non obſtantibus

51. Reſp. I. Sacerdos in peccato mortali plures ſimul communicans, ſive præbens eiſdem SS. Euchariſtiæ Sacramentum, eſt reus unius duntaxat peccati mortalis, licet gravioris. Ita Marchantius *tom. 3. Tribunalis, Tract. 3. tit. 4. quæſt. 2. concl. 2.* Fillincius *tract. 1. num. 87.* Henriquez, & probabile cenſet Tannerus *tom. 3. diſp. 4. quæſt. 2 num. 56.* Ratio eſt: quia totus ille actus communicandi habet ſe per modum unius Convivii Spiritualis, & ipſamet adminiſtratio Sacramenti cenſetur moraliter unum Miniſterium ſacrum ex pluribus quaſi actibus partialibus conſtitutum; unde & Chriſtus Dominus in ultima Cœna Apoſtolis dicebat per modum unius Miniſterii: *Accipite & comedite ex hoc omnes.*

52. Quinimo Vaſquez *3. part. diſp. 135. cap. 3. num. 39.* exiſtimat, & favet Maſtrius *diſp. 16. Theol. Moral. num 42.* citans alios, Sacerdotem, qui in ſtatu peccati mortalis Fidelibus Euchariſtiam diſtribuit, ne quidem mortaliter peccare; eo quod tunc is non conficiat, neque recipiat Sacramentum, ſed jam antea confectum duntaxat diſpenſet. Verum, quidquid

ſit

Digitized by Google

ſit de probabilitate hujus ſententiæ, oppoſitam, ſive talem peccare mortaliter videtur probabilius. Tum quia communicans alios, vere miniſtrat Sacramentum. Tum quia Apoſtolus 1. *Timoth.* 3. etiam Diaconos, olim Calicem conſecratum Fidelibus diſpenſatores voluit eſſe *habentes Myſterium fidei in conſcientia pura*. Et hinc *c. Sciſcitantibus*, 15. *q.* 8. de malis Sacerdotibus alios communicantibus dicitur: *Quoniam mali bona adminiſtrando, ſe tantummodo lædunt*, & conſequenter peccant.

53. Reſp. II. Sacerdos, qui ſe una vice ad audiendas Confeſſiones expoſuit, quamvis centum pœnitentes ſucceſſive ſe præſentent, ab eoque in ſtatu peccati mortalis abſolvantur, probabiliter unum duntaxat peccatum committit. Ita Marchantius *loc. cit.* Ratio eſt: quia & talis Confeſſarius Miniſterium, ſeu actionem natura ſua communem omnibus accedere volentibus exercet, quam explicamus per verbum, *pro tribunali ſedere, Judicium facere, &c.* Et per hoc patet ad rationem dubitandi: quia hoc ſpirituale Miniſterium non eſt completum per ſingulas abſolutiones Sacramentales. Dicitur notanter *una vice*: ſi enim quis pluribus vicibus inter ſe moraliter diſtinctis ſe exponeret ad Confeſſionale, vel alios communicaret, ſicuti cenſeretur multiplicare Miniſteria, ita fierent numero diſtincta peccata.

54. Quæritur II. An poſſint licite peti Sacramenta a Miniſtro indigno? Ubi per *indignum Miniſtrum* intelligitur is, qui eſt in notorio peccato mortali conſtitutus, quamvis habeat poteſtatem Sacramenta conferendi, ſive dein ſit excommunicatus, ſive non. Et dicitur, *in notorio peccato mortali.* Nam, ſi peccatum alicujus non ſit publicum, certum eſt, quod quis ab eo poſſit petere Sacramenta; cum poſſit, ac debeat præſumere, ipſum non eſſe indignum: quia nemo præſumitur eſſe malus, niſi probetur malus. Hoc prænotato

55. Reſp. I. Si Miniſter eſt excommunicatus, & vitandus (quales defacto ſolum ſunt nominatim excommunicati & denunciati, ac notorii percuſſores Clericorum) non eſt licitum, ab eo petere Sacramenta, niſi in caſu neceſſitatis. Ratio eſt: quia alioquin communicaret quis in Divinis cum excommunicato vitando; quod illicitum eſt extra caſum neceſſitatis.

56. Reſp. II. Loquendo de Miniſtro tolerato, licitum eſt non tantum in caſu neceſſitatis, ſed etiam extra caſum neceſſitatis, ac ob ſpiritualem profectum animæ ſuæ petere, ac recipere Sacramenta a Miniſtro, cui ex officio Sacramenta adminiſtrare incumbit; quamvis ille malus ſit, ac in peccato mortali conſtitutus. Ita Maſtrius *diſp.* 16. *Theol. Moral. num.* 51. cum communi. Deſumitur hoc ex *c. Sciſcitantibus*, 15. *quæſt.* 8. ubi dicitur, quod de manu Sacerdotis, quamdiu ab Eccleſia toleratur, licite Sacramenta ſumantur. Accedit ratio; quia ſubditus, utputa Parochianus habet jus petendi, & accipiendi Sacramenta a ſuo Parocho; neque tale jus is amittere cenſetur ob ſui Parochi malitiam: præſertim cum is, dummodo velit, poſſit ſe prius vel per Confeſſionem, vel ſaltem per Contritionem, reſtituere in ſtatum gratiæ.

57. Et hoc idem dicendum de eo, qui eſt expoſitus ad miniſtranda Sacramenta, quamvis ex officio eadem adminiſtrare non teneatur; nam is, ſi ſit in ſtatu peccati mortalis (quod tamen non facile præſumendum) ſibi ſoli nocet.

58. Quæritur III. An peccet graviter, qui alias functiones Ordinum exercet cum conſcientia peccati mortalis; ut ſi Lector Lectionem, Subdiaconus Epiſtolam, vel Evangelium Diaconus, in tali ſtatu ſolemniter cantet; aut ſi Sacerdos Aquam Luſtralem benedicat, SS. Euchariſtiam de uno loco in alium transferat, vel Matrimonio aſſiſtat; ſeu Epiſcopus benedicat ſacras veſtes, conſecret Eccleſias, vel alia hujuſmodi præſtet? Reſp. negative: quia tales actiones neque ſunt Sacramenta, neque immediate ordinantur ad ſanctificationem animæ. Bonacina *cit. punct.* 2. §. 1. Maſtrius *n.* 42. & aliis, paucis exceptis.

DISTINCTIO II.

De effectibus, ac Neceſſitate Sacramentorum.

QUÆSTIO I.

An, & quomodo Sacramenta conferant gratiam?

SUMMARIUM.

1. *Effectus Sacramentorum duplex, Gratia, & Character.*
2. *Gratia actualis, &*
3. *Gratia habitualis, ſeu ſanctificans, quid?*
4. *Gratia Sacramentalis, quæ? Gratiam conferri ex opere operantis, & ex opere operato, quid?*
5. *Omnia Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato non ponentibus obicem.*
6. *Hanc cauſant non phyſice, ſed moraliter.*
7. *Ratio Concluſionis.*
8. *Sacramenta præter gratiam habitualem, conferunt etiam actualem.*
9. *Declaratur inductione de Baptiſmo,*
10. *Confirmatione,*
11. *Euchariſtia,*
12. *Pœnitentia,*
13. *Extrema Unctione,*
14. *Ordine, &*
15. *Matrimonio.*

1. POſt explicatam naturam, atque eſſentiam Sacramentorum novæ Legis, progrediendum eſt ad eorundem effectus declarandos (agendo ſimul de debita diſpoſitione, ad conſequendum effectum gratiæ Sacramentalis requiſita) nec non explicandam ſingulorum Sacramentorum neceſſitatem. Et quidem, quantum ad primum attinet, duplex communiter ſtatuitur effectus Sacramentorum, Gratia videlicet, & Character. Horum prior per omnia Sacramenta digne recipientibus ex opere operato confertur; poſterior vero non niſi per Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem: prout amplius in progreſſu dicetur, incipiendo a gratia Sacramentali, utpote principaliori Sacramentorum effectu.

2. Advertendum, quod gratia ſupernaturalis generatim dividatur in actualem, & habitualem; *Gratia actualis* eſt aliquod actuale auxilium Dei, quo ipſe hominem ad bene agendum, & ad ſalutem ſuam procurandum admonere, & quantum eſt de ſe, promovere ſolet: cujuſmodi gratia actualis, ad inſtar luminis partim illuminantis, partim calefacientis, duo complectitur, videlicet internam illuſtrationem intellectus, piamque motionem voluntatis; qua quis a Deo illuminatur ad cognoſcendum id, quod eſt agendum vel fugiendum, & aliqualiter interius inſtigatur, & commovetur ad illud agendum vel fugiendum. Et tales gratiæ actuales (quæ alio nomine *Auxilia Dei actualia* vocantur) ſunt innumeræ bonæ inſpirationes, piæque voluntatis affectiones, ſæpius nobis liberaliter & miſericorditer a Domino Deo immiſſæ,

3. *Gratia habitualis* eſt habitus gratiæ ſanctificantis, per quam homo formaliter ſanctus, juſtus, Deoque gratus redditur, etiam dum libere nihil operatus. Et hæc dicitur etiam *Gratia juſtificans*, ſeu *ſanctificans*: quia eſt unica formalis cauſa juſtificationis Impii, uti docet Concilium Trident. *Seſſ.* 6. *cap.* 7. Atque expellit formaliter ab homine omne peccatum mortale, cum quo defacto eſt incompoſſibilis; ſimulque conſtituit hominem eſſe Filium Dei adoptivum, ac hæredem vitæ æternæ, ſi in ea finaliter decedat ſeu moriatur.

4. Cæterum omnis ea gratia, quæ virtute Sacramentorum confertur homini ex opere operato, dicitur *Gratia Sacramentalis*, ſive deinde illa ſit gratia quædam actualis, ſive habitualis. Dicitur, *ex opere operato*: nam quando homini datur gratia propter propria ſua merita, devotionem, actuſque virtuoſos, dicitur talis gratia conferri ipſi *ex opere operantis*. Ea vero gratia, quæ virtute Sacramentorum homini rite diſpoſito ultra gratiam ſuæ devotioni, actibuſque virtuoſis correſpondentem, ex meritis Chriſti confertur, dicitur conferri *ex opere operato*; qui modus ex opere operato conferen-

Digitized by Google

ferendi gratiam digne, ſeu abſque obice peccati mortalis recipientibus Sacramentum, eſt proprius Sacramentorum. Et dicitur, *ex opere operato*: quia ob infallibilem promiſſionem Divinam ea gratia confertur ex meritis Chriſti, ac virtute Paſſionis ſuæ, quæ jam ſunt, *opus operatum*. His ſuppoſitis, ſit

5. CONCL. I. Omnia novæ Legis Sacramenta conferunt ex opere operato gratiam digne ſumentibus, ſeu non ponentibus obicem. Ita de Fide; eſtque non ſolum in Symbolo Nicæno decretum per illa verba, *Confiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum*; ſed etiam noviſſime clarius, & loquendo generatim de omnibus Sacramentis, definitum in Concilio Tridentino *Seſſ. 7. can. 6.* his verbis: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non continere gratiam, quam ſignificant: aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre, &c. anathema ſit.*

6. CONCL. II. Sacramenta gratiam illam, quam conferunt ex opere operato, non cauſant phyſice, ſed moraliter; id eſt, cauſant gratiam in tantum, quatenus ex Divina inſtitutione, & pacto, quod in eorundem inſtitutione Chriſtus inivit cum genere humano, ſunt ſignum infallibile Deum efficaciter movens ad producendam gratiam, quam ſignificant, intuitu meritorum ac Paſſionis Chriſti, in animabus digne ſuſcipientium Sacramentum. Ita Scotus 4. *diſt.* 1. *q.* 4. & 5. cum Scotiſtis, ac plures alii Theologi; quamvis nonnulli oppoſitam teneant, aſſerentes, Sacramenta gratiam etiam phyſica cauſare, quod poſtmodum diverſimode explicant.

7. Probatur Concluſio ex eo: quia Sacramenta qua talia, ſunt quid morale; ergo etiam erunt cauſæ duntaxat morales, & non phyſicæ, ipſius gratiæ. Antecedens patet: quia Sacramenta dependent ſolum ex inſtitutione Chriſti, a qua, & meritis ejuſdem Chriſti Domini, totam ſuam vim, atque efficaciam cauſandi habent. Conſequentia probatur: quia modus operandi ſequitur modum eſſendi, eique conformatur; ergo, cum Sacramenta qua talia ſint quid morale, etiam erunt tantum cauſæ morales ipſius gratiæ: eatenus videlicet, quatenus ex inſtitutione Chriſti, ac virtute meritorum ejus, ſunt ſignum efficax, atque infallibiliter movens Deum ad effundendam gratiam in rite ſuſcipientibus Sacramentum. Accedit, quod omnes authoritates SS. Patrum, & Conciliorum, aſſerentium, quod Sacramenta cauſent gratiam, optime ſalventur per cauſalitatem eorum moralem.

8. CONCL. III. Per Sacramenta novæ Legis digne recipientibus non tantum confertur gratia habitualis, ſeu ſanctificans; ſed præter eam, etiam virtute Sacramentorum, præſtantur hominibus alia ſpecialia gratiæ actualis auxilia, opportuna ad conſequendos proprios fines ſingulorum Sacramentorum. Ita Theologi communiter. Ratio eſt: quia ſingula Sacramenta ſunt a Deo inſtituta ob ſpeciales ſuos fines; ergo etiam oportet, ut conferant ſpecialia auxilia gratiæ actualis, quibus homo juvetur ad fines illos conſequendos.

9. Hinc, quia per Baptiſmum ſpiritualiter regeneramur, ac in Chriſto vivere, ejuſdemque Fidem profiteri incipimus: poſtmodum per alia Sacramenta juvamur ad hanc vitam ſpiritualem conſervandam, & ad ſuperandas varias difficultates in ea occurrentes; prout declarabitur diſcurrendo de ſingulis Sacramentis.

10. Sic per Confirmationem, per quam roboramur & confortamur ad fortiter confitendam Fidem in Baptiſmo ſuſceptam: præter gratiam habitualem, digne ſumentibus conferuntur tempore opportuno ſpecialia gratiæ actualis auxilia ad conſtanter in Fide perſeverandum, & quidem majora, quam conferuntur virtute ſolius Baptiſmi.

11. Similiter per Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, quod eſt cibus ſpiritualis animæ, conferuntur ſpecialia ſubſidia actualis gratiæ pro conſervatione vitæ noſtræ ſpiritualis; non minus, ac cibus corporalis vitam alit, & conſervat corporalem. Unde juvat hoc Sanctiſſimum Sacramentum ad refrænandas inordinatas paſſiones, utpote iræ, invidiæ, luxuriæ, &c. præbendo multas particulares gratias auxiliantes, quibus debilitatur, atque moderatur prava inclinatio ad peccatum: ſimulque idem Auguſtiſſimum Sacramentum confert complura auxilia excitantia, & concomitantia gratiarum actualium, ad exercenda opera vitæ ſpiritualis, & diverſarum virtutum; ſicut cibus corporalis præbet vires ad exercendos actus vitales corporis.

12. Sicuti autem in vita corporali neceſſe eſt habere remedium contra morbum, ut ſi quis in morbum inciderit, ſanetur: Ita in vita noſtra ſpirituali tale remedium, & quidem multo fortius, eſt Sacramentum Pœnitentiæ, quo non ſolum morbi, ſed & ipſa mors animæ curatur, dum virtute ejus a morte ſpirituali, per peccatum mortale inducta, reſurgimus.

13. Sequitur Extrema Unctio, præter augmentum gratiæ habitualis conferens homini digne recipienti ſpecialia auxilia, quibus infirmus juvetur ad fortius reſiſtendum tentationibus in extremo vitæ articulo occurrentibus: ſimulque is in ſua infirmitate allevietur, quantum prodeſt ſaluti animæ ſuæ; juxta illud *Jacobi c. 5. Ungentes eum oleo in Nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.*

14. Per Sacramentum Ordinis, quod reſpicit totam Eccleſiam in ſuo ſtatu Hierarchico conſervandam, atque ut ſua ſingulis miniſteria ad legitimum gubernamentum hujus Eccleſiaſticæ Reipublicæ deſtinentur: conferuntur Ordinato pariter quædam ſpecialia auxilia, ad digne adimplenda Miniſteria ſacra cuilibet Ordini annexa.

15. Tandem per Matrimonium, quo fit legitima propagatione generis humani ad Dei cultum, & conſervationem Eccleſiaſticæ Reipublicæ; ut id honeſte ac decenter fiat, dantur Conjugibus Chriſtianis ſpecialia gratiæ auxilia ad pie degendam vitam conjugalem; ac ſuſtinenda ejus onera, prolemque recte ac devote educandam. Cæterum hujuſmodi ſpecialia gratiæ auxilia, plura vel pauciora, conferuntur digne ſuſcipientibus Sacramentum juxta majorem, vel minorem eorundem diſpoſitionem, ac capacitatem, ut amplius dicetur *Quæſt. ſeqq. num.* 25.

QUÆSTIO II.

An omnia Sacramenta conferant primam gratiam, aut æqualem in inæqualiter diſpoſitis?

SUMMARIUM.

16. *Sacramenta mortuorum, &*
17. *Sacramenta vivorum, quæ?*
18. *Gratia habitualis ſeu ſanctificans, prima & ſecunda, quæ?*
19. *Baptiſmus & Pœnitentia, per ſe conferunt primam gratiam.*
20. *Per accidens quandoque ſecundam.*
21. *Alia quinque Sacramenta per ſe conferunt ſecundam.*
22. *Corollarium.*
23. *Dant per accidens quandoque primam gratiam.*
24. *Cur hoc fiat per accidens?*
25. *Sacramenta conferunt majorem gratiam magis diſpoſita;*
26. *Etiam ex opere operato.*

16. ADvertendum, quod Sacramenta communiter dividantur in Sacramenta vivorum, & mortuorum. *Sacramenta mortuorum* ſunt duo, videlicet Baptiſmus, ac Pœnitentia: quæ duo ideo ſic dicuntur, quia per ſe (id eſt, ex vi primariæ inſtitutionis ſuæ) ſunt inſtituta ad conferendam primam gratiam; ſeu ad præbendam vitam ſpiritualem iis, qui per peccatum mortale ſpiritualiter fuerunt mortui, quæ non confertur niſi mediante gratia ſanctificante.

17. *Sacramenta vivorum* ſunt alia quinque: quæ ideo ſic appellantur, quia per ſe loquendo ſupponunt animam ſuſcipientis jam eſſe conſtitutam in gratia ſanctificante, quæ eſt vita animæ. Unde, ut quis rite ſuſcipiat unum horum Sacramentorum, requiritur, quod ſit in ſtatu gratiæ (ſaltem quantum

cum bona fide, ac inſpecta propria ſua conſcientia exiſtimat) quod non requiritur ad Sacramenta mortuorum: hæc enim ab exiſtente in peccato mortali, præmiſſa ſola attritione, rite ac fructuoſe recipiuntur. Quod ut clarius intelligatur

18. Advertendum ulterius, quod gratia habitualis, ſeu ſanctificans (de qua n. 3. jam dictum) communiter dividatur in primam & ſecundam. *Gratia habitualis prima* aliud non eſt, quam illa prima gratia ſanctificans, quam homo in primo ſuæ juſtificationis inſtanti acquirit, ac per quam formaliter ab eo expellitur peccatum mortale. *Gratia ſecunda* dicitur omne augmentum gratiæ ſanctificantis: unde omnis illa gratia habitualis dicitur eſſe gratia ſecunda, quæ infunditur homini jam prius juſtificato, ac habenti in ſe aliquem gradum gratiæ. Sic dum peccator per Pœnitentiam juſtificatur, illa gratia habitualis, quam is in primo ſuæ juſtificationis inſtanti acquirit, dicitur *gratia prima*: omnis autem gratia poſterior, quam virtute bonorum operum ſubſequentium, vel Sacramentorum digne receptorum, ulterius acquirit, dicitur *Gratia ſecunda*; eo quod ſit augmentum prioris, ac ſecundo primum loco acquiratur. His prænotatis, ſit

19. CONCL. I. Baptiſmus, & Pœnitentia, quæ dicuntur *Sacramenta mortuorum*, per ſe, ac ex vi ſuæ primariæ inſtitutionis, conferunt primam gratiam ſanctificantem; quamvis, ſi hæc jam præfuerit in anima, per accidens conferant ſolum augmentum gratiæ. Ita communis Theologorum. Ratio primæ partis eſt: quia Baptiſmus primario, & principaliter, eſt inſtitutus a Chriſto Domino in ordine ad remiſſionem peccati originalis; Sacramentum autem Pœnitentiæ in ordine ad remiſſionem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi: atqui talium peccatorum remiſſio non fit abſque infuſione primæ gratiæ ſanctificantis, ergo dicta Sacramenta per ſe conferunt primam gratiam.

20. Altera pars ex eo patet; quia prædicta Sacramenta digne recepta conferunt ſuſcipientibus ex opere operato gratiam ſanctificantem; ergo ſi recipiens jam prius eſt juſtificatus, non poſſunt primam, ſed duntaxat ſecundam gratiam conferre, hoc eſt, augmentum primæ gratiæ ſanctificantis tribuere.

21. CONCL. II. Reliqua quinque novæ Legis Sacramenta, videlicet Confirmatio, Euchariſtia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium, per ſe, ac ex vi ſuæ primariæ inſtitutionis, non conferunt primam gratiam; ſed principaliter inſtituta ſunt ad conferendam ſecundam gratiam, ſive augmentum ejus. Ita communis. Hac enim de cauſa ea appellantur Sacramenta vivorum, ac præſupponunt vitam animæ, quæ habetur per inexiſtentem gratiam ſanctificantem.

22. Hinc ſequitur, quod, ſi quis ſcienter in peccato mortali exiſtens, accedat ad unum illorum quinque Sacramentorum cum ſola attritione cognita; ipſe non ſolum per ſuſceptionem talium Sacramentorum non juſtificetur, neque recipiat primam gratiam (quod tamen fieret virtute Sacramenti Baptiſmi in necdum baptizatis, & Pœnitentiæ in relapſis poſt Baptiſmum, prævia attritione recepti) ſed potius de novo graviſſime peccet, atque committat peccatum Sacrilegii.

23. CONCL. III. Nihilominus prædicta quinque Sacramenta vivorum per accidens quandoque poſſunt conferre primam gratiam. Ita communis Theologorum, dempto Sacramento Euchariſtiæ, de quo, cum ſit inſtitutum per modum cibi & potus, qui mortuis non prodeſt, nonnulli Theologi tenent oppoſitum. Declaratur inprimis Concluſio. Sic etenim, ſi quis bona fide exiſtimet, ſe eſſe in ſtatu gratiæ, cum tamen revera habeat occultum peccatum mortale, cujus non recordatur, & cum ſola attritione accedat ad unum Sacramentum vivorum, illudque recipiat, talis vi Sacramenti juſtificatur, ac recipit primam gratiam, ſaltem per accidens: Probatur hoc, ſimulque poſita Concluſio. Quia juxta Concilium Trident. *Seſſ. 7. can. 6. & 7.* omnia Sacramenta novæ Legis habent vim conferendi gratiam non ponentibus obicem, atqui talis homo bona fide accedens, & cum attritione de commiſſis ſuis peccatis, jam non ponit obicem; ergo. Minor patet in Sacramento Baptiſmi, & Pœnitentiæ: ſimulque ex eo, quia ob ſuam bonam fidem nullius peccati mortalis ſibi conſcius eſt; ergo recipiet gratiam vi Sacramenti: Hæc autem, cum nulla prior infuerit, non ſecunda, ſed prima gratia ſanctificans erit.

24. Dicitur notanter in Concluſione *per accidens quandoque &c.* Siquidem ab hiſce Sacramentis vivorum, in caſu poſito, per accidens tantum confertur prima illa gratia ſanctificans, eo quod ipſa per ſe & primario a Chriſto Domino non ſint inſtituta ad primam gratiam conferendam; ſed ſolum hanc conferre poſſint in caſu extraordinario, & accedente bona fide ſuſcipientis, putantis ſe eſſe in ſtatu gratiæ, cum tamen non ſit ob occultum peccatum mortale: quod totum fit per accidens.

25. CONCL. IV. Sacramenta ejuſdem rationis conferunt majorem gratiam magis diſpoſito, quam alteri minus diſpoſito: & quidem major illa gratia confertur magis diſpoſito partim ex opere operantis, ac virtute illius boni motus interioris, quo facta eſt major ejuſmodi diſpoſitio; partim vi Sacramenti, atq; ex opere operato. Prima pars eſt certa, ac extra controverſiam: nam utique major illa diſpoſitio ac præparatio, promeretur majorem gratiam ex opere operantis; cum hoc ipſum generaliter fiat in omnibus piis actibus juſtorum.

26. Alteram partem Concluſionis, quod etiam vi Sacramenti, ſicque ex opere operato, conferatur major aliqua gratia magis diſpoſito, ait Suarezius *part. 3. tom. 3. diſp. 8. ſect. 5. Concl. 3.* eſſe communem Theologorum ſententiam; & colligitur ex Concilio Trident. *Seſſ. 6. cap. 7.* dicente, quod in juſtificatione, quæ fit in Baptiſmo, *Juſtitiam recipiat unuſquiſque ſuam ſecundum menſuram, quam Spiritus Sanctus partitur ſingulis, prout vult, & ſecundum cujuſque diſpoſitionem & cooperationem*; ergo, ſi Sacramenta conferunt gratiam ſecundum propriam cujuſque diſpoſitionem, & cooperationem, conferunt majorem magis diſpoſito, quam minus diſpoſito. Accedit ratio deſumpta ex congruentia. Siquidem videtur ſpectare ad ſuavem Dei providentiam, ac ſapientem, juſtiſſimamque diſtributionem, ut melius diſpoſito virtute Sacramentorum major conferatur gratia: ſimulque fuit hoc expediens, ut homines excitarentur ad recipienda Sacramenta cum majori devotione, ac reverentia, propter ſpem majoris fructus ſpiritualis.

QUÆSTIO III.

Qualis requiratur diſpoſitio ad fructuoſe recipienda Sacramenta, & præſertim SS. Euchariſtiam?

SUMMARIUM.

27. *Ad Sacramenta mortuorum recipienda, ſufficit attritio de peccato mortali.*
28. *Pro Sacramentis vivorum requiritur ſtatus gratiæ.*
29. *Corollarium.*
30. *Ad dignam Euchariſtiæ receptionem debet præmitti Confeſſio de peccato mortali.*
31. *Textus notabilis Concilii Trid. circa hoc.*
32. *Mandatum ejus celebrantibus injunctum* quamprimum confitendi.
33. *Hoc ly* Quamprimum confiteatur, *quid importet?*
34. *Quandoque obligat ad ſtatim confitendum.*
35. *Alioquin extenditur ad triduum.*
36. *Quid, ſi quis jam confeſſus, oblitus fuit peccati mortalis?*
37. *Solvitur inſtantia.*
38. *Limitatur hoc in caſu neceſſitatis.*
39. *Quid, ſi non adſit neceſſitas celebrandi &c.*
40. *Copia Confeſſarii, quando deeſſe cenſeatur?*
41. *Quid, ſi is diſtet?*
42. *Dicto præcepto confitendi quamprimum, an teneatur Laicus?*
43. *An Sacerdos indigne celebrans?*

27. CON-

47. CONCL. I. Ad recipienda Sacramenta mortuorum, nempe Baptiſmi & Pœnitentiæ requiritur in adultis, conſcientiam peccati mortalis habentibus, contritio, vel ſaltem attritio. Ita communis Theologorum: atque deſumitur ex Concilio Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 4. ubi dicitur: *Docet præterea ſancta Synodus, etſi Contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc Sacramentum* (Pœnitentiæ) *actu ſuſcipiatur: ipſam nihilominus reconciliationem ipſi Contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam. Illam vero Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccati excludat cum ſpe veniæ, declarat, donum DEI eſſe &c. Et quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad DEI gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit.* Hactenus Concilium.

28. CONCL. II. Ad recipienda rite & fructuoſe Sacramenta vivorum, qualia ſunt alia quinque, requiritur per ſe loquendo ſtatus gratiæ. Patet hoc totum ex dictis *Quæſt. præced. num.* 21. & 22.

29. Unde, ſi quis ſit ſibi conſcius peccati mortalis; & velit ſuſcipere Sacramentum Confirmationis, Extremæ Unctionis, Ordinis, vel Matrimonii, tenetur is prius vel per actum contritionis perfectæ, vel per præmiſſam Confeſſionem, ac ſuſceptum ſaltem cum attritione Sacramentum Pœnitentiæ, ſe in ſtatum gratiæ reſtituere. Et quidem ob majorem difficultatem in elicienda perfecta contritione communiter ſolet præmitti, atque ut præmittatur, ſuaderi Confeſſio Sacramentalis; quamvis in dictis quatuor Sacramentis jam ſufficeret Contritio perfecta. Verum loquendo de Euchariſtia, ſit

30. CONCL. III. Ad dignam Auguſtiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti ſuſceptionem, quando quis ſibi conſcius eſt alicujus peccati mortalis, omnino requiritur, ut præmittatur Confeſſio Sacramentalis de tali peccato mortali habita copia Confeſſarii, nec ſufficit Contritio. Ita communis; atque deſumitur ex verbis Apoſtoli, 1. *Corinth.* 11. ubi de ſuſcepturis hoc SS. Sacramentum, ait: *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indigne, judicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini.*

31. Idipſum expreſſe declarat Concilium Trid. *Seſſ.* 13. *cap.* 7. & *Can.* 10. Verba ejus in *cit. cap.* 7. ſunt ſequentia, ac bene notanda. *Quare communicare volenti revocandum eſt in memoriam ejus præceptum: Probet ſe ipſum homo. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quamtumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Sacramentali Confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat. Quod a Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo ſervandum eſſe decrevit, modo non deſit illis copia Confeſſoris: quod ſi neceſſitate urgente, Sacerdos abſque prævia Confeſſione celebraverit, quamprimum confiteatur.* Hactenus Concilium.

32. Notent hoc bene Sacerdotes, quotidie vel ſaltem ſæpius per hebdomadam celebraturi: ſimulque ſciant, cum circa ultima citati Concilii verba, *Quamprimum confiteatur*, diverſæ inter Theologos fuiſſent ſubortæ ſententiæ, atque interpretationes, Alexandrum VII. ſequentes duas propoſitiones damnaſſe. Prima, & ordine 38. ſic habet; *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.* Secunda, & ordine 39. ſic ſonat: *Illa particula, Quamprimum, intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.* Verum occaſione præmiſſorum

33. Quæres, quid per ly *Quamprimum confiteatur* in citatis verbis Concilii Tridentini intelligatur? Reſp. I. Quantum ad dictam clauſulam explicandam, olim variæ exriterunt ſententiæ: nam nonnulli eam explicarunt in ſenſu aperte enervante vim præcepti, prout liquet ex relatis duabus Propoſitionibus damnatis: alii econtra mandatum illud intellexerunt in toto rigore, quaſi ſtatim poſt Miſſam teneatur Sacerdos celebrans, ſi poſſit confiteri. Et hæc poſterior ſententia utique in praxi ſaluberrime practicatur, ut ſic conſcientiæ, & puritati Sacerdotum celebrantium amplius conſulatur; eo præſertim, quia Rubricæ Miſſalis, *Tit. De Defectibus diſpoſitionis animæ*, ſic habent: *Si quis autem in caſu neceſſitatis non habens copiam Confeſſoris, in peccato mortali abſque contritione celebret, graviter peccat. Secus, ſi conteratur: debet tamen, cum primum poterit, confiteri.* Verum hic rigor, etſi in ſpecialibus circumſtantiis ſit obſervandus, non tamen ſemper ſub præcepti diſtrictione obligare videtur, ſed opus eſt diſtinctione. Hinc

34. Reſp. II. Quando hodie poſt Miſſæ Sacrificium præmiſſa contritione, ut ſupra, peractum, occurrit copia Confeſſarii, & non ſit certum, an ſequenti die, quo rurſum celebrare teneberis, ſis habiturus copiam Confeſſarii, teneris hodie confiteri. Ita Lugo *diſp.* 14. *de Euchariſt. ſect.* 7. *num.* 162. Herinex *diſp.* 6. *de Euchariſt. quæſt.* 6. *num.* 81. recte hoc extendens ad caſum, quando ſequenti triduo non putatur adfutura occaſio confitendi; & alii. Ratio eſt: quia neglecta iſthac copia confitendi, vel daretur nova cauſa iterum celebrandi ſine Confeſſione, vel non confitendi *quamprimum*. Atqui horum utrumque directe eſt contra finem, atque intentum Concilii Tridentini; ergo.

35. Reſp. III. Secluſis prædictis & aliis ſpecialibus circumſtantiis, ac ſi quis interea non eſt denuo celebraturus, ſive communicaturus, memorato præcepto Eccleſiaſtico Concilii Tridentini ſatisfacere videtur, qui intra triduum confitetur. Ita Herinex ibidem, aſſerens, cit. ly *quamprimum confiteatur*, hoc modo communius explicari; Lugo, Sannig, & alii. Ratio eſt: quia hujuſmodi dictio eſt moraliter, & civili modo intelligenda: neque ly *quamprimum*, aliud importare videtur, quam ly *illico*, quod in Jure (niſi ſecus ſubjecta materia expoſtulet) ad triduum extenditur, *arg. l. Cum ſpecialis, C. de Judiciis*, ibi: *Illico autem, id eſt, intra triduum proximum ſine ulla dilatione*. Et L. ult. C. de Errore Advocat. ibi: *Palam ex continenti, id eſt, triduo proximo*, cum concordantiis.

36. Quæritur II. Quid juris, quando quis jam ſemel confeſſus eſt, ſed inculpabiliter oblitus alicujus peccati mortalis? Reſp. Per ſe loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis, quæ ipſum excuſare poſſunt, talis obligatur confiteri peccatum mortale necdum in Confeſſione depoſitum, antequam communicet, vel celebret. Ita Reginaldus *lib.* 25. *num.* 105. Herinex *loc. cit. num.* 75. & Lugo *n.* 151. addens, talem, ſi eſt Sacerdos celebrans in caſu neceſſitatis prævia Contritione, etiam comprehendi ſub præcepto Concilii Tridentini ad *quamprimum* poſtea confitendum: quamvis nonnulli apud Henriquez *lib.* 8. *cap.* 46. teneant oppoſitum, eo quod talis jam ſit juſtificatus per Confeſſionem præviam; quorum ſententiam ſpeculative loquendo non eſſe improbabilem, cenſet etiam Joan. Boſco *part.* 2. *Theol. Sacrament. diſp.* 4. *ſect.* 10. *Concl.* 7. Ratio autem noſtræ reſponſionis eſt: quia præceptum præmittendæ Confeſſionis ante Communionem, non obligat ad quomodocunque confitendum; ſed ſimpliciter ad confitenda omnia peccata mortalia, quorum quis ſibi conſcius eſt.

37. Nec obſtat, quod talis vi Sacramenti Pœnitentiæ jam ſit juſtificatus, eique ſaltem indirecte remiſſum peccatum mortale, ob ignorantiam invincibilem, aut inculpatam oblivionem non confeſſum. Reſp. enim, omnia peccata mortalia, quorum quis ſibi conſcius eſt, ante Sacram Communionem directe ſubjicienda eſſe clavibus Eccleſiæ, habita copia Confeſſarii, prout indicat Concilium Tridentinum *loc. cit.* allegans verba Apoſtoli 1. *Corinth.* 11. Ex quibus communior Doctorum infert, hoc eſſe præceptum Juris Divini, & non tantum Eccleſiaſtici: unde non ſufficit ſola abſolutio indirecta. Et revera, ſi quis pro prima vice poſſet in dicto

caſu

caſu communicare, vel etiam celebrare, poſſet etiam pro ſecunda & tertia vice, imo toties, quoties vellet, idipſum facere abſque nova prævia Confeſſione, donec incidat in novum peccatum mortale: quod plane repugnat communi ſenſui Fidelium.

38. Dicitur notanter *num.* 36. *per ſe loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis*. Nam ſi quis non amplius habeat copiam Confeſſarii, urgeatque neceſſitas celebrandi, vel communicandi; aut ſi quis jam ad linteum communicantium poſitus recordetur peccati mortalis, quod oblitus erat confiteri, nec inde ſine nota vel ſcandalo gravi amplius recedere poſſit, talis non peccat communicando. Et hoc, etiamſi non eliciat de novo Contritionem: quia peccatum illud jam eſt remiſſum, ſaltem indirecte, vi præviæ Confeſſionis bona fide peractæ; ſimulque talis a facienda nova Confeſſione excuſatur ob defectum Confeſſarii.

39. Quod ſi vero vel non deſit copia Confeſſarii, vel ſaltem non urgeat neceſſitas celebrandi, aut communicandi, ſtante conſcientia peccati mortalis necdum confeſſi, abſtinendum erit a celebratione, vel Communione, donec præmittatur Confeſſio; ut notat Scotus 4. *diſt.* 9. *quæſt. un.* Navarrus *cap.* 21. *Manual. n.* 49. & communis.

40. Cenſetur autem deeſſe copia Confeſſarii, quando vel abſolute deeſt, cui poſſit Confeſſio fieri: vel quando is ex malitia, aut alio capite non vult, vel non poteſt audire Confeſſionem; aut quia caret Juriſdictione; vel etiam, quando pœnitens rationabiliter timet ſibi grave detrimentum, utputa revelationem Sigilli, vel aliud notabile damnum a Confeſſario inferendum, & hujuſmodi.

41. Quantum autem Confeſſarius debeat diſtare, ut cenſeatur ejus eſſe defectus, non poteſt certa regula ſtatui, ſed id deſumendum eſt a variis circumſtantiis, prudenti judicio ponderandis. Generatim, duntaxat dici poteſt, tunc deeſſe copiam Confeſſarii, quando ob infirmitatem, difficultatem itineris, brevitatem temporis, vel alia occurrentia negotia, aut hujuſmodi, ſine gravi incommodo, hic & nunc haberi non poteſt. Ita Lugo *num.* 82. & *ſeqq.* Henriquez *num.* 80. Reginaldus *num.* 108. & alii.

42. Quæritur III. An hoc præcepto confitendi *quamprimum* teneatur Laicus, qui in caſu neceſſitatis communicavit ſine Confeſſione, ſed cum contritione? Reſp. negative. Ratio eſt: quia præceptum confitendi *quamprimum* Sacerdotibus, ut ſupra, celebrantibus incumbens, non eſt Juris Divini (nam præceptum Divinum non obligat ad confitendum poſt Communionem, ſed ante eam, dummodo habeatur occaſio confitendi) ſed eſt præceptum mere Eccleſiaſticum, jure novo Concilii Trident. Celebrantibus impoſitum; atqui Concilium Trid. nullam facit mentionem Laicorum, ſed duntaxat Sacerdotum celebrantium; ergo ejus præceptum non extendendum ad Laicos. Ita Bonacina *diſp.* 2. *de Euchariſtia, quæ.* 6. *punct.* 1. *num.* 37. & 40. hoc etiam extendens ad Sacerdotem in caſu neceſſitatis more Laicorum communicantem, cum Tridentinum loquatur ſolum de Sacerdotibus celebrantibus: Suarez, Reginaldus, aliique; quamvis non deſint oppoſitum tenentes.

43. Quæritur IV. Utrum Sacerdos malitioſe celebrans in ſtatu peccati mortalis, teneatur vi præfati præcepti ad confitendum quamprimum: Reſp. negative: nam hic non celebravit urgente neceſſitate, atque præmiſſa contritione (de quo caſu loquitur Concilium Trid.) ſed ex malitia; ac proinde celebrando, jam graviſſime peccavit. Bonacina *ibidem num.* 30.

QUÆSTIO IV.

De Charactere; ubi & de Sacramentis cum Fictione ſuſceptis.

SUMMARIUM.

44. *Ratio Ordinis.*
45. *Character, quid?*
46. *Tria Sacramenta imprimunt Characterem.*
47. *Et cur hæc?*
48. *Videlicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo.*
49. *Et non alia imprimant Characterem?*
50. *Character nec in morte deletur.*
51. *Corrolarium notabile.*
52. *Fictio in propoſito, quid?*
53. *Fictio negativa, & poſitiva, quæ?*
54. *Baptiſmus ficte ſuſceptus, recedente fictione confert effectum:*
55. *Similiter Confirmatio, & Ordo.*
56. *Quid de aliis quatuor Sacramentis?*
57. *Præſertim cum fictione negativa receptis?*

44. POſt explicatum principalem Sacramentorum effectum, qui eſt Gratia, pergendum ad alterum ipſorum effectum minus principalem, qui eſt Character. De quo loquendo, ſit

45. CONCL. I. *Character*, quantum ad propoſitum, eſt ſignum ſpirituale, impreſſum a Deo animæ ſuſcipientis Sacramentum non iterabile. Ita Scotus 4. *diſt.* 6. *quæſt.* 9. eſtque in re communis. Ejus frequens mentio eſt apud SS. Patres, ac etiam in S. Scriptura; ut 2. *Corinth.* 1. *Qui unxit nos Deus, qui & ſignavit nos.* Et *Epheſ.* 1. *In quo ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto.*

46. CONCL. II. Tria ſunt Sacramenta, quibus talis Character indelebilis imprimitur, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo: quæ proinde Sacramenta iterari non poſſunt. Ita de Fide; habeturque definitum in Concilio Florentino, in Decreto Unionis, ac noviſſime in Trident. *Seſſ.* 7. *can.* 9. his verbis: *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, unde ea iterari non poſſunt: anathema ſit.*

47. Cur autem hæc tria Sacramenta imprimant Characterem, & non alia quatuor, cauſa primaria eſt voluntas DEI, ac Chriſti ita inſtituentis; quæ nobis ſufficienter conſtat ex perpetua traditione, atque authoritate Eccleſiæ. Accedit congruentia, quam Doctor Subtilis 4. *diſt.* 6 *quæſt.* 10. deſumit ex Politia humana, in qua diverſi Miniſtri, in familia cujuſpiam magni Principis conſtituti, diverſis, certiſque Inſigniis notantur, quibus eorum munus dignoſcatur, atque ipſi inter ſe aſſimilentur, & ab aliis diſtinguantur: unde congruum fuit, ut ſimile quid fieret in Aula Summi Regis Chriſti JESU.

48. Hinc, quia per Baptiſmum aſſumitur quis in Familiam, ſeu Eccleſiam Chriſti, ejuſque Servus incipit eſſe; accipit is in anima ſua Characterem, quo denotatur eſſe Servus Chriſti, & convenit cum reliquis Chriſtianis, differt autem ab Ethnicis, & Judæis. Idem contingit in Confirmatione, qua quis inungitur in Militem Chriſti ad fortiter defendendam, & confitendam Fidem ejus: atque in Sacramento Ordinis, quo quis deputatur in Ducem, ac unum ex Magiſtratu Familiæ Chriſti, ſeu Diſpenſatorem Myſteriorum DEI.

49. Quia vero per reliqua Sacramenta non deputatur homo ad ſpeciale munus in Eccleſia, ſeu Familia Chriſti peragendum (ſicut neque id accidit in Familia terreni Regis, ex eo, quod quis comedat & bibat, ut ipſi offenſo reconcilietur; vel a morbis curetur, aut per generationem perſonas in ejus Familia multiplicet) hinc congruum fuit, ut reliqua quatuor Sacramenta Characterem non imprimerent:

50 CONCL. III. Character, qui per prædicta tria Sacramenta imprimitur, ita eſt ſignum indelebile impreſſum animæ ſuſcipientis, ut neque in morte hominis deleatur. Ita communis. Ratio eſt: quia alioquin a SS. Conciliis Generalibus non poſſet dici abſolute eſſe *Signum indelebile*. Hinc

51. Infertur, quod Character Sacramentalis remaneat in animabus Beatorum in cælis exiſtentium, & quidem ad majorem eorundem gloriam, ſaltem accidentalem. Quin-

imo remanet quoque in animabus Damnatorum, quamvis ad majorem ipſorum confuſionem. Infertur ulterius, ſi quis rite baptizatus, confirmatus, aut Ordine v. g. Sacerdotali initiatus moriatur, atque miraculoſe a mortuis reſuſcitetur, eundem non poſſe amplius licite, aut valide baptizari, confirmari, aut denuo in Sacerdotem ordinari, remanet enim in ejuſdem anima Character indelebiliter, unde nec dicta Sacramenta amplius reiterari poſſunt. Sed occaſione dictorum, & quoad alteram partem Quæſtionis,

52. Quæres: utrum Sacramenta, præſertim imprimentia Characterem, & ficte ſuſcepta, recedente Fictione conferant ſuum effectum gratiæ? Ubi notandum, quod *Fictio* hic non accipiatur pro defectu interioris intentionis ſuſcipiendi Sacramentum: ut ſi quis ſimulate accedens, permitteret ſe exterius aqua ablui, interius autem nollet ſuſcipere Baptiſmum. Certum quippe eſt, tale Sacramentum invalide ſuſcipi, ob defectum intentionis, ac proinde Baptiſmum ſic ſuſceptum nec imprimere Characterem, nec unquam poſtea habere effectum gratiæ ex opere operato conſequendæ. Igitur in propoſito, juxta receptam phraſin Theologorum, *Fictio* accipitur pro indiſpoſitione recipientis, effectum Sacramenti impediente, dum cæteroquin Sacramentum eſt validum. Nam etiam ille, qui ſuſcipit Baptiſmum v. g. cum vera intentione, ſed ſine debita diſpoſitione, committit quandam Fictionem, dum exterius oſtendit, ſe recipere Sacramentum cum legitima diſpoſitione, qua tamen interius caret. Unde de tali verificatur illud *Sapient. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*.

53. Porro hujuſmodi *Fictio*, ſeu indiſpoſitio recipientis, atque obex impediens effectum Sacramenti, adhuc duplex eſſe poteſt. Una *negativa*, & abſque peccato: ut dum quis ad Sacramentum accedit indiſpoſitus, hoc tamen invincibiliter ignorat, atque ideo in ejus receptione non peccat. Alia *poſitiva*, & cum peccato: ut cum quis ſcienter recipit Sacramentum indiſpoſite, ſicque illud recipiendo peccat. Hoc prænotato,

54. Reſp. I. Baptiſmus ficte ſuſceptus, recedente per veram pœnitentiam Fictione, confert effectum ſuum; ac proinde effectus gratiæ ſanctificantis, ſi propter obicem peccati mortalis, vel indiſpoſitionem ſuſcipientis, tempore ſuſcepti Baptiſmi impeditus fuit, remoto obice poſtmodum confertur. Ita communis Theologorum; eſtque expreſſa ſententia D. Auguſtini *lib. 1. de Baptiſmo, cap. 12.* ac refertur *can. Tunc valere, de conſecr. diſt* 4. ubi ait: *Tunc valere incipit ad ſalutem Baptiſmus, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia, vel ſacrilegio perſeverante, peccatorum abolitionem non ſinebat fieri.*

55. Reſp. II. Etiam Confirmatio, & Ordo, veluti Sacramenta Characterem imprimentia, & irreiterabilia, ſi ficte ſeu indiſpoſita recepta ſint, conferunt effectum gratiæ Sacramentalis recedente Fictione. Ita communior, & probabilior Doctorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes. Ratio eſt: quia non videtur eſſe major ratio de Baptiſmo, ac de hiſce duobus Sacramentis: utpote cum quodlibet horum imprimat Characterem, ſitque amplius irreiterabile; & alioquin recipiens, teneretur carere effectu ipſorum in perpetuum. Accedit, quod Confirmatio ſit veluti perfectio, & conſummatio Baptiſmi, *arg. c. De his, de conſecr. diſt.* 5.

56. Reſp. III. Alia quatuor Sacramenta, ſi cum Fictione poſitiva, novoque peccato ſacrilege recipiantur, recedente Fictione non conferunt effectum ſuum gratiæ ſanctificantis. Diſparitas inter iſthæc, & priora, eſt: quia hæc Sacramenta non imprimunt Characterem, poſſuntque iterari, ac ſæpius recipi; ſicque eorum effectus alio tempore ſequi. Quinimo ſpecialiter loquendo de SS. Euchariſtiæ Sacramento, dicitur 1. *Corinth.* 11. *Qui manducat, & bibit indigne, judicium ſibi manducat, & bibit.*

57. Additur, *cum fictione poſitiva*. Nam, ſi recipiatur Sacramentum cum Fictione negativa (hoc eſt, prætermittendo debitam diſpoſitionem inculpabiliter, & ſine peccato, v. g. ex caſu inopinato, aut inadvertentia, nullam præmittendo attritionem) multi Doctores ſunt, arbitrantes, hujuſmodi Sacramenta conferre effectum ſuum recedente per veram diſpoſitionem Fictione: cum hoc videatur conformius infinitæ Bonitati Divinæ. Bonacina *diſp. 1. de Sacramentis, quæſt. 6. punct.* 3. Suarez, Cajetanus, & alii; quamvis hoc ipſum a non paucis vel negetur, vel in dubium revocetur.

QUÆSTIO V.
An, & quomodo ſingula Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem?

SUMMARIUM.

(b) Tract. 4. Diſt. 2. num. 12.
58. *Neceſſitas medii, & Neceſſitas præcepti, quid?*
59. *Baptiſmus eſt neceſſarius neceſſitate medii, & præcepti,*
60. *Loquendo de Baptiſmo in re, vel ſaltem in voto.*
61. *Baptiſmus fluminis,*
62. *Baptiſmus flaminis, &*
63. *Baptiſmus ſanguinis, quid?*
64. *Martyrium ſupplet vicem Baptiſmi,*
Et confert gratiam ex opere operato.
(c) Tract. 7. Diſt. 1. quæſt. 6. per totum.
65. *Sacramentum Pœnitentiæ, quomodo ſit neceſſarium?*
66. *Et quibus?*
(d) Ut dictum Tract. 10. Diſt. 3. num. 13. & 14.
67. *Euchariſtia, quomodo neceſſaria?*
(e) Tract. 10 Diſt. 3. quæſt. 3.
68. *Confirmatio, & Extrema Unctio, an neceſſaria?*
69. *Per accidens quandoque obligant.*
70. *Quid obſervandum in praxi?*
71. *Sacramentum Ordinis, & Matrimonii, an ſit neceſſarium?*

58. Eſt hic recolendum ex jam alibi (b) dictis, quod, quantum ad ſalutem animæ conſequendam, communiter duplex a Theologis diſtinguatur neceſſitas, una medii, altera præcepti. *Neceſſitas medii* illa dicitur, qua quidpiam ita eſt neceſſarium ad conſequendum finem, v. g. æternam ſalutem, ut ſine eo non poſſit ullatenus finis obtineri; ſic gratia ſanctificans eſt neceſſaria reſpectu vitæ æternæ; item, & Baptiſmus in ſtatu Legis Evangelicæ, quia defecto ſine ipſo, etiamſi ex ignorantia, vel impotentia, aut inculpabili oblivione prætermittatur, ſalus æterna non obtinetur. *Neceſſitas præcepti* ea eſt, qua aliquid ſub obligatione cujuſpiam præcepti neceſſario præſtandum eſt ad ſalutem conſequendam, eo quod alias mortaliter peccaret, ſicque æternam ſalutem amitteret; quamvis, ſi ex ignorantia, vel impotentia, aut oblivione inculpabili id forte prætermittatur, non impediat æternæ Vitæ conſecutionem: ſic neceſſaria eſt ad ſalutem obſervantia mandatorum.

59. CONCL. I. Baptiſmus in ſtatu Legis Evangelicæ non ſolum eſt neceſſarius ad ſalutem neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate medii. Ita certa, & communis Theologorum. Et quidem neceſſitate medii Baptiſmus eſt neceſſarius reſpectu omnium hominum, etiam parvulorum: quia nullus ſine ipſo poteſt vitam æternam conſequi, licet ex ignorantia invincibili non baptizetur; prout contingit in parvulis, ſine Baptiſmo, cum ſolo peccato originali, in utero materno decedentibus. Neceſſitate vero præcepti Baptiſmus eſt neceſſarius ſolum reſpectu adultorum, non autem parvulorum: nam adulti tantum ſunt præcepti capaces, ac proinde peccant, ſi oblata opportunitate negligant recipere Baptiſmum. Secus eſt de parvulis: qui proinde, ſi moriuntur ſine Baptiſmo, non damnantur propter tranſgreſſionem Legis de recipiendo Baptiſmo, ſed ſolum propter culpam originalem, quæ defectu Baptiſmi non fuit in ipſis deleta.

60. CONCL. II. Nihilominus ea, quæ dicta fuerunt de neceſſitate Baptiſmi, ſunt intelligenda, de Baptiſmo in re, vel ſaltem in voto ſuſcepto. Ita omnes Catholici; & con-

ſtat

ſtat ex definitione Eccleſiæ, ac unanimi SS. Patrum conſenſu. Sic enim *c. Baptiſmi vicem, de conſecr. diſt. 2. & cap. Apoſtolicam, de Presbyt. non baptizato*, dicitur, quod, quando deeſt poſſibilitas recipiendi Baptiſmum in re, poſſit homo ſalvari per Baptiſmum in voto ſuſceptum. Idem habetur in Concil. Trid. *Seſſ. 6. c. 4.* ubi illa ſententia Salvatoris, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei, Joan. 3.* explicatur de Sacramento Baptiſmi in re, vel in voto ſuſcepto.

61. Unde celebris eſt illa diviſio Baptiſmi apud Sanctiſſimos Patres, & Theologos in Baptiſmum fluminis, flaminis, & ſanguinis. *Baptiſmus fluminis* eſt Sacramentum Baptiſmi re ipſa ſuſceptum, ſeu in aqua cum debita verborum forma collatum. Et hic Baptiſmus eſt primum Sacramentorum novæ Legis, & fundamentum aliorum Sacramentorum; adeo, ut eo non ſuſcepto cætera Sacramenta valide, & fructuoſe non recipiantur. Hinc ſi quis non actu Baptizatus in aqua, ordinaretur in Sacerdotem, invalida foret talis Ordinatio, non obſtante, quod is forſan per Baptiſmum flaminis (qui Sacramentum non eſt, etſi in caſu neceſſitatis ſuppleat vicem Baptiſmi, quantum opus eſt ad conſequendam gratiam juſtificantem, & vitam æternam) antea fuiſſet juſtificatus: ac proinde deprehenſo errore, talis foret in aqua baptizandus, & rurſum ordinandus; prout expreſſe habetur *cit. cap. Apoſtolicam, De Presbyt. non baptiz.* Nam Baptiſmus fluminis, qui ſolus ex dicto triplici Baptiſmo Sacramentum eſt, cæterorum Sacramentorum janua exiſtit.

62. *Baptiſmus flaminis* aliud non eſt, quam contritio perfecta hominis includens propoſitum ſervandi omnia præcepta, & conſequenter etiam votum recipiendi Baptiſmum aquæ, ſeu Sacramentum Baptiſmi in re needum receptum. Porro quod Baptiſmus flaminis ſuppleat Sacramentum Baptiſmi, quantum ad effectum gratiæ ſanctificantis, atque remiſſionem peccatorum, vitamque æternam conſequendam, ſi deſit occaſio recipiendi Sacramentum Baptiſmi in re: patet non ſolum ex definitione Eccleſiæ, & communi SS. Patrum conſenſu, ſed inſuper deſumitur ex illis S. Scripturæ locis, in quibus promittitur juſtificatio, & peccatorum remiſſio, hominibus vere pœnitentibus. Sic quippe dicitur *Ezech. cap. 18. Si egerit pœnitentiam impius, vita vivet, & non morietur*, cum concordantiis.

63. *Baptiſmus ſanguinis* aliud non eſt, quam Martyrium ſupplens defectum Baptiſmi aquæ. Et additur; *ſupplens defectum Baptiſmi aquæ*: quia, ſi quis jam baptizatus Martyrium ſuſtineat (vel habeat contritionem perfectam) is proprie non habet Baptiſmum ſanguinis, & flaminis; cum non poſſit amplius includere votum recipiendi Baptiſmum aquæ, eo quod iſtud Sacramentum ſit irreiterabile.

64. Cæterum, quod Martyrium ſuppleat defectum Sacramenti Baptiſmi, quando deeſt poſſibilitas hoc recipiendi, patet ex illa generali promiſſione Chriſti, *Matth. 10. Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*, & alibi. Imo hoc adeo verum eſt, ut Martyrium etiam in parvulis (qui tamen proprium actum, quo Martyrium propter Chriſtum acceptent, habere non poſſunt) ſuppleat vicem Baptiſmi: nam ipſo opere perdunt animam ſuam propter Chriſtum, atque ad inſtar innocentium Martyrum, ab Herode occiſorum, præconium Chriſti non loquendo, ſed moriendo confitentur. Ex quo fundamento communior opinio Theologorum docet, quod Martyrium conferat gratiam ex opere operato: cum ex ſpeciali privilegio Chriſti, ejuſque meritis juſtificet parvulos, qui proprium actum bonum habere nequeunt. Plura de Martyrio, ſuo loco (c) videantur. Nunc ulterius loquendo de cæteris Saramentis, ſit

65. CONCL. III Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel ſaltem in voto, neceſſarium eſt ad ſalutem neceſſitate medii, ac etiam præcepti, omnibus adultis poſt receptum Sacramentum Baptiſmi in peccatum mortale relapſis. Patet hoc inter alia ex Concilio Trid. *Seſſ. 14. cap 2.* ubi ſic habetur: *Eſt autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, ut nondum regeneratis ipſe Baptiſmus.*

66. Dicitur notanter, *adultis poſt receptum Sacramentum Baptiſmi in peccatum mortale relapſis*. Siquidem iis, qui juſtitiam in Baptiſmo ſuſceptam conſtanter tuentur, non eſt neceſſario opus hoc Sacramento, ut Concilium Tridentinum *loc. cit. cap. 1.* fatetur. Et hoc adeo verum eſt, ut ſi quis nullius peccati mortalis ſibi conſcius ſit, is neque ad Confeſſionem annuam obligetur. (d) Quamvis utique cuilibet, etiam nullius peccati mortalis ſibi conſcio, ſumme conſulendum ſit, in dicto caſu hujus Sacramenti ſeſe participem efficere, ſola venialia cum debito dolore confitendo; quod probi plerique, ob multiplices fructus Sacramenti Pœnitentiæ, ſæpius per annum facere non intermittunt.

67. CONCL. IV. Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum adultis eſt neceſſarium neceſſitate præcepti. Ratio eſt clara: quia extat præceptum, ut quandoque ab adultis, præſertim tempore Paſchali, atque in mortis articulo, hoc Sacramentum reverenter digneque recipiatur; prout amplius oſtenſum ſuo loco. (e)

68. CONCL. V. Licet nullum extet præceptum de recipiendo Sacramento Confirmationis, aut Extremæ Unctionis in mortis articulo, ac proinde hæc duo Sacramenta per ſe, ac ſimpliciter loquendo, non ſint neceſſaria ad ſalutem, neque neceſſitate medii, neque præcepti: adhuc tamen neceſſarium eſt, ut non contemnantur. Ita Scotus 4. *diſt. 7. quæſt. 2.* D. Bonaventura, & Theologi communiter. Nullibi enim reperitur præceptum clarum de receptione horum Sacramentorum ſecluſo contemptu. Et hoc additur ex eo, quia alioquin ratione contemptus peccatum committeretur; ut ſi quis ex eo omitteret horum Sacramentorum receptionem, quia ipſa parvi æſtimaret.

69. Deinde certum eſt, ex dictorum Sacramentorum omiſſione poſſe graviter delinqui per accidens, ſeu ratione ſcandali: ut ſi quis ea recipere negligat in talibus circumſtantiis, unde alii graviter ſcandalizentur. Eadem obligatio per accidens occurrere poſſet ob alias circumſtantias: ut ſi ponatur caſus, quo ingruentes tentationes aliter vinci non poſſent, niſi receptione hujus, vel illius Sacramenti: quamvis hic caſus rarius accidere poſſe videatur, cum communiter ſufficientes reſiſtendi vires per Orationes, Confeſſionem, & alia remedia ſpiritualia obtineri valeant.

70. In praxi igitur ſerius admonendi ſunt Fideles, ne hujuſmodi Sacramentum negligant ſuſcipere, præſertim oblata majori opportunitate illud recipiendi: tum ne ſe privent maximo fructu, virtute Sacramenti conſequendo; tum ne illud contemnere videantur. *Judicaretur enim contemptus, ſi omnimoda opportunitate oblata non ſuſciperetur*, inquit Doctor Subtilis *cit. quæſt. 2.* ſolvens inſtantiam ex *c. Omnes fideles, de Conſecrat. diſt. 5.* addoctam.

71. CONCL. VI. Sacramentum Ordinis, atque Matrimonii, non eſt neceſſarium ſingulis, ſed tantum toti Eccleſiæ. Hæc Concluſio ex eo patet: quia neque ſinguli in particulari obligantur eſſe Sacerdotes, neque ſinguli tenentur nubere; quamvis, ſi nulli prorſus fierent Sacerdotes, aut nulli Matrimonium inirent, illinc Eccleſiaſtica Hierarchia, hinc autem legitima propagatio populi Chriſtiani brevi eſſet interitura.

D I S T I N C T I O III.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

Q U Æ S T I O I.

Quid ſit Baptiſmus, & quo tempore inſtitutus, quæque ejus obligatio.

S U M M A R I U M.

1. *Hic ſermo eſt tantum de Baptiſmo fluminis.*
   Qui eſt janua Sacramentorum.
2. *Baptiſmus, quid?*
3. *Fuit inſtitutus a Chriſto ante ſuam Paſſionem.*
4. *Solvitur inſtantia.*
5. *Num inſtitutus tempore Chriſti a Joanne Baptizati?*
6. *Vel poſtea primum tempore opportuno?*

7. *Ad Baptiſmum ſuſcipiendum tenentur omnes homines.*
8. *Infidelium filii, an poſſint baptizari invitis parentibus?*
9. *Præſertim licite?*
10. *Caſus, in quibus hoc licitum eſt.*

1. IN præſenti ſermo non eſt de Baptiſmo flaminis, neque de Baptiſmo ſanguinis, ſed duntaxat de Baptiſmo fluminis: utpote qui ſolus abſolute dicitur Baptiſmus, eſtque unicus, juxta illud *Epheſ. 4. Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma.* Quique ſolus eſt Sacramentum, quinimo janua, & *Fundamentum omnium Sacramentorum, ante cujus ſuſceptionem non ſuſcipitur aliud Sacramentum*, ut dicitur in *cap. Veniens, de Presbyt. non baptizato.* Dummodo excipiatur Sacramentum Euchariſtiæ: nam non baptizatus accipit verum Corpus Chriſti, ſi ei miniſtretur Euchariſtia, prout ibidem notatur; quamvis illud fructuoſe non recipiat.

2. CONCL. I. *Baptiſmus* eſt Sacramentum ablutionis animæ a peccato, conſiſtens in ablutione hominis aliqualiter conſentientis, facta in aqua ab alio abluente, & in certis verbis ſimul ab eodem abluentem cum debita intentione prolatis. Ita Scotus 4. *diſt.* 3. *q.* 1. Neque hæc definitio in re differt ab ea, quam tradit Catechiſmus Romanus, dicendo: *Baptiſmus eſt Sacramentum regenerationis per lavacrum aquæ in verbo vitæ*: quamvis prior definitio naturam Sacramenti Baptiſmi clarius explicet, utpote continens omnia ad ipſum requiſita.

3. CONCL. II. Baptiſmus, qui eſt janua reliquorum Sacramentorum novæ Legis, fuit a Chriſto Domino inſtitutus, & quidem ante ſuam Paſſionem, & mortem. Prima pars eſt de Fide, & conſtat ex dictis *diſt.* 1. *n.* 7. & 9. Altera pars ex eo probatur: tum quia Baptiſmus eſt janua cæterorum Sacramentorum, ſicque ante Sacramentum Ordinis, in ultima Cœna Diſcipulis collati, ipſiuſque Euchariſtiæ, inſtitui debuit. Tum quia Chriſtus, vel potius ejus Diſcipuli, jam leguntur baptizaſſe *Joan.* 3. & 4. & conſequenter illo tempore Baptiſmus Chriſti jam fuit inſtitutus; cum non ſit credibile, Apoſtolos alium Baptiſmum contuliſſe, quam Chriſti.

4. Nec obſtat, quod Chriſtus primum poſt ſuam glorioſam Reſurrectionem dixerit Apoſtolis, *Matth.* 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Reſpond. enim, tunc quidem Apoſtolis eſſe datum generale mandatum prædicandi Baptiſmum ubique terrarum; non tamen illo primum tempore fuiſſe inſtitutum Baptiſmum.

5. Cæterum, quo determinato tempore Chriſtus inſtituerit Baptiſmum, variant Doctores. Et quidem D. Thomas 3. *part. q.* 66 *art.* 2. cum ſuis, & multis aliis, cenſet, Baptiſmum, in quantum Sacramentum eſt, fuiſſe inſtitutum a Chriſto eo tempore, quo ipſe a Joanne in Jordane baptizatus fuit. Et poteſt hæc ſententia ſuaderi ex eo: quia tunc Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis conſecravit fluenta Jordanis, atque aquam naturalem pro materia Baptiſmi dedicavit. Inſuper eodem tempore tota SS. Trinitas, in cujus nomine confertur hoc Sacramentum, ſimul apparere dignata eſt: dum Pater Cœleſtis de cœlo loquebatur, *Hic eſt Filius meus dilectus*; Filius baptizabatur; & ſuper eum Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie apparebat.

6. Verum hæc ſententia nonnullas patitur inſtantias. Tum quia Chriſtus, dum baptizabatur, non ſuſcepit Sacramentum Baptiſmi, ſed Baptiſmum Joannis duntaxat, qui Sacramentum non erat. Tum quia Chriſtus eo tempore necdum prædicavit, neque Diſcipulos habuit, & conſequenter non videtur tunc inſtituiſſe Sacramentum Baptiſmi; haud obſtante, quod ex tunc conſecraverit aquas Jordanis, imo & quamcunque aquam naturalem, ut eſſet materia apta Baptiſmi a ſe inſtituendi. Atque ideo Scotus 4. *diſt.* 3. *q.* 4. & Scotiſtæ paſſim, probabilius eſſe cenſent, Sacramentum Baptiſmi non pro tunc, quando Chriſtus baptizabatur a Joanne, ſed paulo poſt inſtitutum fuiſſe tempore opportuno, tamen ante illud tempus, quo Diſcipuli ejus baptizarunt; quamvis de tempore illo determinato ex S. Scriptura clare non conſtet.

7. CONCL. III. Ad Baptiſmum ſuſcipiendum in ſtatu Legis Evangelicæ, poſt ſufficientem ejus promulgationem tenentur omnes homines: unde etiam Judæi, ac Pagani, obligantur præcepto recipiendi Baptiſmum. Ita Scotus 4. *diſt.* 3. *q.* 4. D. Thomas *p.* 3. *q.* 68. *art.* 1. & Theologi communiter. Ratio eſt: quia omnes homines, etiam Pagani, atque Judæi, obligantur ad procurandam propriam ſalutem æternam; ergo etiam tenentur ad id, ſine quo ſalutem conſequi non poſſunt: atqui ſine Baptiſmo nequeunt conſequi ſalutem æternam: juxta illud Salvatoris, *Joan* 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

8. Quæres: utrum Infidelium filii invitis parentibus ſuis baptizari poſſint? Reſp. Eos quidem valide baptizari, tamen ordinarie non eſſe licitum, invitis parentibus Infidelibus eorum infantes baptizare. Ita Doctor Angelicus *loc. cit. art.* 10. aliique communiter. Ratio primæ partis eſt: quia ad valorem Baptiſmi ex parte infantium non requiritur propria diſpoſitio, *c. Majores, de Baptiſmo.* Neque obſtat ipſis parentum contradictio: quia infantes non baptizantur in fide ſuorum parentum, ſed in fide totius Eccleſiæ, ac ſecundum voluntatem Chriſti.

9. Altera pars ex eo probatur; quia filii Infidelium ante uſum rationis ſecundum Jus naturale ſunt ſub cura parentum; & ideo contra juſtitiam naturalem eſſet, ſi tales pueri invitis parentibus baptizarentur. Accedit, quod periculoſum ſit, tales filios Infidelium baptizare, quia de facili ad Infidelitatem redibunt, propter affectum ad parentes, eorumque exemplum: unde neque Eccleſia hactenus conſuevit filios Infidelium invitis eorum parentibus baptizare.

10. Dicitur notanter *n.* 8. *Id ordinarie non eſſe licitum.* Nam hinc excipiuntur aliqui caſus. I. Si infans conſtitutus ſit in articulo mortis: nam tunc ceſſat periculum ſubverſionis, ac proinde poteſt baptizari etiam inſciis, vel invitis parentibus; dummodo hoc fieri valeat abſque gravioribus incommodis. Idem dicendum, ſi filii Infidelium ſint perpetuo amentes. II. Si infans ab Infidelibus parentibus ſit ſeparatus, nec ipſis amplius poſſit, aut ſaltem non debeat reſtitui: nam tunc baptizandus eſt. III. Si unus e parentibus conſentiat, altero diſſentiente: quia tunc ob favorem Religionis, ſalutemque prolis, præfertur voluntas conſentientis in Baptiſmum, veluti juſtior. IV. Si proles ad uſum rationis pervenerit, aut ſaltem perveniſſe, ex quibuſdam indiciis colligi poſſit, baptizarique velit: etenim in iis, quæ concernunt ſalutem animæ, homo non dependet a parentibus.

QUÆSTIO II.

Quæ ſit materia Baptiſmi, qualiſque requiratur ablutio baptizandi?

SUMMARIUM.

11. *Materia Baptiſmi remota, & proxima, quæ?*
12. *Aqua Baptiſmalis de præcepto Eccleſiæ debet eſſe benedicta.*
13. *Ad valorem Baptiſmi requiritur vera ablutio.*
14. *Corollarium.*
15. *Aliud Corollarium.*
16. *Ablutio Baptiſmatis poteſt fieri immerſione, effuſione, vel aſperſione.*
17. *An trina effuſio adhibenda?*
18. *In Baptiſmo, quæ pars corporis ſit abluenda?*
(a) Juxta dict. Tract. 1. Diſt. 3. n. 57. & 58.
19. *Corollarium.*
20. *Quid agendum, ſi ablutio facta eſt in parte dubia?*
21. *Puer projectus in flumen cum intentione ipſum baptizandi, an baptizetur?*

11. CONCL. I. Materia Baptiſmi duplex eſt, remota ſcilicet, & proxima. Ita omnes Doctores. Et quidem materia ejus remota, eſt aqua naturalis, ſeu elementaris; prout non ſolum in Concilio Florentino, ac Tridenti-

no

Digitized by Google

no definitum fuit; ſed etiam conſtat ex pluribus S. Scripturæ locis, ut ex illo *Joan.* 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* Idem *Actor. cap.* 8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* & alibi. Materia proxima Baptiſmi, eſt ipſa ablutio facta in aqua naturali.

12. CONCL. II. Licet ad valorem Sacramenti Baptiſmi ſufficiat quælibet aqua, quæ quoad ſubſtantiam eſt naturalis; ex præcepto tamen Eccleſiaſtico ea debet eſſe certo ritu benedicta. Ita certa, & communis. Ceterum ejuſmodi ſolemnis Benedictio Fontis, ſeu Aquæ Baptiſmalis, peragitur Sabbato ſancto ante Dominicam Reſurrectionis, et Vigilia Pentecoſtes, prout habetur in Miſſali Romano. Unde peccaret ille (& quidem juxta Toletum, mortaliter) qui extra caſum neceſſitatis uteretur ad Baptiſmum aqua non ſic benedicta, *arg. Clement. un. de Baptiſmo.*

13. CONCL. III. Ad valorem Sacramenti Baptiſmi requiritur aliqua vera ablutio, nec ſufficit ſimplex applicatio aquæ ad corpus abſque ullo motu ſucceſſivo, ſeu fluxu ipſius aquæ: ſufficit autem quælibet aquæ quantitas, dummodo ſit tanta, quæ poſſit ſucceſſive contingere corpus quoad aliquam partem ſufficientem ipſius. Ita communis. Ratio eſt: quia materia proxima Baptiſmi non eſt nuda aqua, ſed ablutio per aquam facta: atqui vere nemo dicitur ablui, niſi aqua ſucceſſive ab una parte corporis perveniat ad alteram; ergo.

14. Infertur proinde, quod ille non valide baptizaret, qui digito per aquam naturalem madefacto attingeret duntaxat corpus baptizandi, abſque ullo tractu, vel motu ipſius: ſecus foret, ſi per motum aquæ, vel digiti madefacti, ablueretur pars ſufficiens corporis baptizandi. Hinc non immerito approbant Doctores caſum illum, quo femina infantem moribundum baptizavit madefacto aqua digito, ac ducendo Crucem per frontem infantis, ſimulque legitimam formam pronuntiando: hic enim vera, & ſufficiens interveniebat ablutio.

15. Infertur, eum pariter non valide baptizaturum, qui aſpergit alterum aqua naturali in tam modica quantitate, quod omnes guttæ perſiſtant immotæ, ac nullo modo per corpus fluant. Revera enim in tali caſu nulla interveniret ablutio hominis baptizandi: quia ad veram ablutionem omnino requiritur aliqua motio, ſeu fluxus aquæ abluentis; ut patet ex ſignificatione vocis, ac communi modo concipiendi hominum.

16. CONCL. IV. Ablutio baptiſmalis poteſt fieri vel immerſione, ſi baptizandus immergatur in aquam; vel effuſione, ut ſi aqua fundatur ſuper corpus baptizandi; vel aſperſione, ut ſi baptizandus aſpergatur aqua, in quantitate tamen ſufficienti, ut actu fluat per ſufficientem partem corporis. Ita rurſum Doctores communiter. Et quidem certum eſt, ablutionem quolibet horum trium modorum peractam ſufficere ad valorem Baptiſmi, licet ſecunda, quæ fit per effuſionem, hodie communiter obſervari ſoleat.

17. Quamvis autem ad valorem Baptiſmi ſufficiat unica ablutio Baptiſmalis, neque neceſſario requiratur trina effuſio aquæ: nihilominus in praxi communiter trina effuſio adhibenda eſt, juxta præſcriptum veterum Canonum, *c. Poſtquam, & ſeqq. de conſecr. diſt.* 4. ac Ritualium Diœceſanorum, quibus extra caſum neceſſitatis debet Miniſter ſeſe conformare.

18. Notanter autem in hac, & præcedenti Concluſione dictum eſt, *dummodo aqua fluat per ſufficientem partem corporis baptizandi.* Etſi enim non ſit neceſſe ad valorem Baptiſmi, ut totum corpus abluatur, ſed ſufficiat, ſi abluatur quædam pars ipſius ſufficiens; variant tamen Doctores in aſſignando, quænam pars ſit ſufficiens. Et quamvis non deſint Authores, qui velint, abſolute loquendo validum eſſe Baptiſmum abluta quacunque etiam minima corporis parte: id tamen communior opinio vel negat, vel ſaltem incertum putat. Hinc in praxi ſemper tutior pars, quantum fieri poterit, eſt eligenda, ne Sacramentum homini tantopere neceſſarium, ſine cauſa exponatur periculo invaliditatis, vel dubietatis. (a)

19. Infertur proinde, quod ſi Baptiſmus poſſit fieri in capite, in illo ſit merito conferendus: quia caput eſt præcipua pars hominis, in qua principales ſenſus vigent, & a qua maxime totus homo poteſt denominari: unde caput eſt certiſſima, & ſufficientiſſima pars pro collatione Baptiſmi. Quod ſi hoc commode fieri non poſſit, tunc in caſu neceſſitatis, utpote propter periculum mortis, in quo verſatur infans nondum perfecte natus, ſemper facienda eſt ablutio in alia parte principaliori, quantum fieri poteſt.

20. Si vero pars illa ſit minus principalis, et proinde dubia (qualis ſecundum Scotum 4. *diſt.* 4. *q.* 3. non ſolum eſt digitus, ſed etiam manus, pes, ac hujuſmodi) tunc ſi infans evadat periculum, ac perfecte naſcatur, iterum baptizandus eſt ſub conditione; prout notatur *c. De quibus, De baptiſmo,* atque in Ritualibus Diœceſanis Parochi plenius informatur. Inſuper ſciendum, quod ſi parvulus cum Baptiſmo dubio moriatur, is ſepeliendus ſit in terra benedicta: quia ad hanc jus acquiſivit ob probabilitatem ſui Baptiſmi.

* Quodſi ponas, infantem aliquem adhuc ſecundinis involutum totaliter clauſum in utero matris: talis, ſi aliud remedium, quo vivus ex utero matris eximi queat, non ſupereſſet, nihilominus modo honeſtiori, quo fieri poteſt, intra uterum matris baptizetur ſub conditione, ſuppoſito, quod aqua per artem, & inſtrumenta pertingere valeat ad corpus infantis, prout praxin adducendi eandem illuc deſcribit Gobat hic *Tit.* 2. *num.* 57. Quamvis enim talem ablutionem conſtituere Baptiſmum validum negent apud Comitolum *Reſponſ. Moral. lib.* 1. *q.* 13 plures etiam graves Doctores exiſtimantes, non poſſe per Baptiſmum renaſci ſpiritualiter, qui nondum natus eſt corporaliter; non deſunt tamen etiam alii, qui probabiliter valorem ejus defendunt cum Pignatello *Tom.* 1. *conſult.* 103. Item nota hic incidentaliter Confeſſarie, quando vocaris ad fœminam gravidam periculoſe decumbentem, eamque vix finita Sacramentali abſolutione deprehendis mortuam, ut invigiles, quatenus illico os mortuæ aperiatur, ne infans, ſi forſan adhuc vivat, ſuffocetur, poſſitque mature a peritis in arte, puta chirurgis, exſcindi, ac baptizari. Vide La Croix *lib.* 6. *p.* 1. *n.* 293. *

21. CONCL. V. Dubium ſane, num puer, cum intentione ipſum baptizandi, projectus de ponte in fluvium vel fontem, ubi ſubmergendus eſt, ſit valide baptizatus; quamvis non deſint Doctores, aſſerentes, talem Baptiſmum valere (inter quos ſunt Suarez, Vaſquez, Layman, & plures alii Recentiores) attamen rationabiliter, & magis probabiliter, negatur cum Doctore Subtili 4. *diſt.* 5. *q.* 3. Ratio hujus ſententiæ negativæ eſt: quia in tali caſu deeſt ablutio requiſita ad valorem Sacramenti Baptiſmi. Etſi enim videatur hic intervenire immerſio pueri in aquam, ea tamen non tam eſt immerſio, quam ſubmerſio pueri in fontem, vel fluvium præcipitati; cum ex natura ſua tendat ad mortem parvulo inferendam. Unde nec is ablui dicendus eſt, ſed potius ſubmergi: nam ablutio hominis debet fieri ſalva vita ipſius, ſaltem quantum eſt de ſe, atque ex natura ipſius ablutionis.

QUÆSTIO III.

De Forma Sacramenti Baptiſmi.

SUMMARIUM.

22. *Forma Baptiſmi, quæ?*
23. *Qua forma utantur Græci?*
24. *Tria in forma Baptiſmi exprimenda.*
25. *In ea debet exprimi & Unitas, & Trinitas Perſonarum.*
26. *Quid, ſi ly* In nomine, *ter repetatur?*
27. *Baptiſmus in nomine Chriſti, defacto non valet.*
28. *An olim validus fuerit?*
29. *Quæ forma ſit adhibenda in Baptiſmo dubio?*
30. *Forma Baptiſmi,* In nomine Patris, &c. *an ſufficiat?*

22. CONCL. I. Vera, & legitima forma Sacramenti Baptiſmi, eſt hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ita Fides Catholica. Et hæc

for-

forma, quæ in tota Eccleſia Latina ſemper fuit obſervata, atque etiamnum obſervatur, deſumitur ex illis verbis Chriſti, *Matth.* 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.*

23. Verum quidem eſt, quod in Eccleſia Græca jam a tempore Apoſtolorum, atque ex eorum ordinatione, ex inſtinctu Spiritus ſancti, ob graviſſimas cauſas facta (ac præcipue ad tollendum errorem, & Schiſma Græcorum, de quo fit mentio 1. *Corinth.* 1.) obſervetur paululum alia forma Baptiſmi, nempe hæc: *Baptizetur ſervus JESUS Chriſti in nomine Patris, &c.* Quæ forma pariter certa eſt, ac ſufficiens, & a Græcis de præcepto obſervanda, tamen re ipſa non differt a priori: nam quod verbo activo, *Ego te baptizo*, dicunt Latini; hoc idem verbo paſſivo, *Baptizetur ſervus JESUS Chriſti*, ſignificant Græci. Sed impoſterum ex profeſſo erit ſermo de forma Baptiſmi, aliiſque Ritibus Sacramentorum in Eccleſia Latina uſitatis.

24. CONCL. II. In forma Baptiſmi neceſſario neceſſitate Sacramenti (ita nempe; quod alioquin eo non expreſſo nullum fieret Sacramentum) debent exprimi ſequentia tria. I. Perſona, quæ baptizatur, quod fit per ly *Te*. II. Actio baptizandi, quod fit per ly *baptizo*. III. Invocatio SS. Trinitatis, quod fit per ly *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Deſumitur hoc totum ex forma Baptiſmi, a Chriſto præſcripta *cit. cap.* 28. *Matthæi*. Unde declaravit Alexander Papa III. habetur cap. 1. de Baptiſmo: *Si quis puerum ter in aquam immiſerit in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti, Amen; & non dixerit; Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti, Amen: non eſt puer baptizatus.* Hæc ibi.

25. CONCL. III. Ob eandem rationem, ſive inſtitutionem Chriſti, *Matth. cap.* 28. nobis indicatam, requiritur, ut in forma Baptiſmi neceſſario neceſſitate Sacramenti exprimatur non ſolum Trinitas Perſonarum, ſed etiam Naturæ Unitas, quæ ſignificatur per ly *In nomine*. Unde infertur cum Suarezio *diſp.* 21. *ſect.* 3. & aliis, hanc formam, *Ego te baptizo in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, eſſe inſufficientem ad valorem Sacramenti Baptiſmi: quia ipſa fit ſubſtantialis mutatio.

26. Aliter dicendum eſt de hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filii, & in nomine Spiritus ſancti.* Hæc enim valet: quia licet ly *in nomine*, ter repetatur, non tamen ſignificat pluralitatem Naturæ Divinæ, ſicut ly *in nominibus*: prout a pari abſque pluralitate Divinæ Naturæ dicitur, *Deus Filius, & Deus Spiritus ſanctus*; quamvis dici non poſſit, *Dii Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus*.

27. CONCL. IV. Baptiſmus de facto collatus in nomine Chriſti tantum, nec eſt validus, nec licitus. Ita Herinex *diſp.* 5. *de Baptiſmo, quæſt.* 4. *num.* 45. & alii: idque deſumitur ex *c. Multi ſunt, de conſecr. diſt.* 4. ubi rejicitur Baptiſmus *in nomine ſolummodo Chriſti* collatus. Atque hoc ipſum videtur tenere communis praxis, & ſenſus Fidelium; quamvis Sannig *diſt.* 2. *de Baptiſmo, qu.* 9. *n* 6. dubitet, ac indeciſum relinquat, num de facto valeat Baptiſmus in nomine Chriſti collatus.

28. Dicitur notanter in Concluſione, *de facto*. Nam in primitiva Eccleſia Baptiſmus in nomine Chriſti tantum collatus, ex ſpeciali diſpenſatione Divina, & Apoſtolis revelata, videtur fuiſſe validus, ac licitus, uti tenent Scotus 4. *diſt.* 3. *quæſt.* 2. D. Thomas, S. Bonaventura, & communior Theologorum, paucis exceptis. Ex hoc factum fuiſſe creditur ex ſpeciali diſpenſatione Divina ad glorificandum magis SS. Nomen JESU, tempore primitivæ Eccleſiæ Judæis, atque Gentilibus ſumme exoſum. Idque deſumitur ex S. Scriptura: nam *Actorum cap* 2. S. Petrus, repletus Spiritu ſancto, præcepit, dicens: *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine JESU Chriſti*. Item *Actor. cap.* 8. dicitur: *In nomine JESU baptizabantur viri, ac mulieres.* Et *cap.* 10. *Juſſit eos baptizari in nomine Domini JESU Chriſti*. Hinc etiam Nicolaus Papa I. ut refertur *can. A quodam Judæo, de conſecr. diſt* 4. dicit eos, qui *in nomine SS. Trinitatis; vel tantum in Chriſti nomine, ſicut in Actibus Apoſtolorum legimus, baptizati ſunt*, non eſſe denuo baptizandos.

29. Quæres, quænam forma ſit adhibenda, ſi probabiliter dubitatur, an quis ſit baptizatus? *Reſp.* Hoc patere ex Jure Canonico, *cap.* 2. *de Baptiſmo*, ubi ſic habetur: *De quibus dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmiſſis. Si baptizatus es, non te baptizo: ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* Hæc ibi. Quamvis nonnulla Ritualia Diœceſana priorem partem omittant, dicendo tantum in tali caſu; *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.*

30. Quæres ulterius, an Sacerdos ille valide baptizaverit, qui ignarus Linguæ Latinæ, hac forma uſus eſt: *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu ſancta.* Reſpondet Zacharias Papa (ut habetur *can. Retulerunt, de conſecr. diſt.* 4.) affirmative, his verbis: *Si ille, qui baptizavit; non errorem introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ut ſupra, baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire, ut denuo baptizentur*: & conſequenter ſic baptizati, cenſentur valide baptizati, eo quod non contigerit error ſubſtantialis in forma, ſed duntaxat error Latinitatis ob imperitiam baptizantis.

QUÆSTIO IV.

De Miniſtro, & quibuſdam aliis Baptiſmum concernentibus.

SUMMARIUM.

31. *Miniſter Baptiſmi poteſt eſſe quilibet homo.*
32. *In caſu neceſſitatis, quid obſervandum?*
33. *Extra neceſſitatem, cui competat baptizare?*
34. *An Diaconus, vel Subdiaconus poſſit ſolemniter baptizare?*
35. *An valeat Baptiſmus, uno materia, & altero formam adhibente?*
36. *Obſervanda a Miniſtro Baptiſmi.*
37. *Quid agendum de Monſtris?*
38. *Pœnæ reiterantium Baptiſmum.*
39. *Quid de rebaptizante ſub conditione?*
(b) Ut dictum Tract. 13. Diſt. 3. n. 11.
40. *Patrini in Baptiſmo, qui?*

31. CONCL. I. Quilibet homo ratione præditus poteſt eſſe Miniſter Baptiſmi, ita ut Sacramentum valeat ac proinde validus eſt Baptiſmus, etiamſi conferatur a Pagano, vel Hæretico, aut a muliere, vel Miniſtro malo, dummodo omnia alia neceſſaria adhibeantur. Ita Scotus 4. *diſt.* 5. *q.* 1. cum communi: & habetur deciſum *can. Romanus, & ſeqq. de conſecr. diſt.* 4. juncto *c. Firmiter, de Summa Trinit.* & Concilio Florentino in Decreto unionis.

32. In praxi tamen obſervandum eſt, ut in caſu etiam neceſſitatis Sacerdos præſens præferatur Diacono, & Diaconus Subdiacono, ac Clericus alius Laico, & vir feminæ niſi pudoris gratia deceat, feminam potius, modi baptizandi gnaram, quam virum baptizare infantem in mortis periculo conſtitutum, ac nondum plene natum; vel niſi melius femina, utpote obſtetrix examinata, & approbata, ſciat formam & modum Baptiſmi: prout paſſim ſolent monere Ritualia Diœceſana.

33. CONCL. II. Nihilominus extra caſum neceſſitatis baptizans, cui id jure, vel officio non competit, peccat. Ita communis. Ex hoc quidem eſſe peccatum mortale, docent Suarez, Navarrus, Scotus, aliique, quos citat & ſequitur Layman *lib.* 5 *tract.* 2. *cap.* 7. quia SS. Canones, ob honorem Sacramenti Baptiſmi, ſevere præcipiunt, ut Sacerdos extra caſum neceſſitatis ſolemniter baptizet. *Clem. un. de Baptiſmo.* Quinimo munus baptizandi ex officio competit ſoli proprio Sacerdoti, ſeu Parocho, niſi is alicui alteri licentiam baptizandi concedat.

34. CONCL. III. Ex Epiſcopi, vel proprii Sacerdotis commiſſione, ob rationabilem cauſam facta, non ſolum alius Sacerdos, ſed etiam Diaconus ſolemniter baptizare poteſt;

non

non autem Subdiaconus, vel alius Clericus inferior, poterit ſolemniter baptizare ex tali commiſſione. Ita deſumitur ex *c. Diaconus, diſt.* 93. juncta Gloſſa *ibidem, Verſ. Neceſſitas*, & tradit Layman *loc. cit. num.* 3. citans alios.

35. CONCL. IV. Non valet Baptiſmus a pluribus collatus, uno eorum adhibente materiam, & altero proferente formam; dum ſcilicet unus aquam infundit, & alter verba formæ Baptiſmi profert. Ita Scotus 4. *diſt.* 6. *qu.* 2. D. Thomas *part.* 3. *q.* 67. *art.* 7. & alii. Ratio eſt. Tum quia hoc eſt contra Chriſti inſtitutionem; ut patet ex praxi Eccleſiæ, & communi ſenſu Doctorum. Tum quia in tali caſu, ſignificatio formæ eſſet falſa: nam alter dicendo, *Ego te baptizo &c.* cum non ipſe, ſed alius baptizaret, falſum enunciaret.

36. CONCL. V. Miniſter Baptiſmi extra caſum neceſſitatis, ac ſolemniter baptizans, diligenter proprium Rituale Diœceſanum revideat, atque exacte obſervet, quæ in eo præſcribuntur obſervanda circa Baptiſmum, ſive parvulorum, ſive adultorum, ſingulaſque Cæremonias ibidem ad longum deſcriptas. Hæc Concluſio certa eſt: nam quilibet Miniſter Sacramentorum tenetur obſervare laudabiles Ritus ſuæ Eccleſiæ. Cæterum, quia ea, quæ circa cæremonias Baptiſmi conferendi deſcribuntur in Ritualibus Diœceſanis, ſunt longiora, ſimulque in aliquibus variant, hoc loco omittuntur. Solum pro complemento hujus materiæ

37. Quæres I. Quid agendum ſit de Monſtris? Reſpond. Monſtrum, quod humanam ſpeciem non præſefert, baptizari non debet. Quod ſi vero dubium ſit, an ſit homo nec ne, baptizetur ſub hac conditione: *Si tu es homo, ego te baptizo in nomine Patris &c.* Si autem Monſtrum habeat plura capita, vel plura pectora, ſignum erit, quod totidem habeat corda, & animas, ac proinde, quod ſint homines diſtincti: unde eo caſu ſinguli eorum ſunt ſeorſim baptizandi, cuicuique dicenda: *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.*

38. Quæres II. Quænam ſint pœnæ reiterantium Baptiſmum? Reſp. I. Graviſſimum Sacrilegium committitur ab eo, qui ſciens & prudens abſolute rebaptizat hominem, quem conſtat valide fuiſſe baptizatum: ſimulque talis temere rebaptizans incurrit ipſo facto Irregularitatem. Ita communis; & colligitur ex *cap.* 2. *de Apoſtatis & reiterantibus Baptiſmum.*

39. Addit Tannerus *tom.* 4. *diſp.* 4. *q.* 2. *num.* 109. & 120. poſt Scotum, Suarez, & Vaſquez, non multo levius peccaturum eum, qui quempiam, de quo nullum eſt morale dubium, quin vere baptizatus ſit, denuo etiam ſub conditione rebaptizat; quamvis talis ſub conditione ſolum temere baptizans non incurrat Irregularitatem. (b)

* Dicitur notanter, illum, quamvis ab irregularitate, non tamen a peccato immunem eſſe, qui baptizat conditionate, ubi nullum eſt morale, ſeu rationabile dubium de valore Baptiſmi. Quodſi vero dubium rationabile adeſſet, taliter rebaptizans haud dubie a peccato omnino eximeretur. Cenſetur autem ſane dubium rationabile. I. Si infans fuerit ab inexpertis mulieribus ſubito ingruente neceſſitate privatim baptizatus, ubi facile circa formam, aut materiam, vel circa applicationem materiæ, & intentionem ex perturbatione, & paſſionum præoccupatione potuit irrepere error ſubſtantialis, prout non raro oſtendit ipſa experientia, quando obſtetrices non fuerint electæ circumſpectiores, quam vulgus mulierum, integræ famæ, verſatæ, & probatæ in aliis jam periculis. II. Si infans expoſitus, quamvis etiam cum ſcheda teſtante de Baptiſmo fuerit inventus: talis enim ſcheda videtur partim ſuſpecta, maxime, ſi in illo loco Judæi execrantes Baptiſmum permixti cum Catholicis exiſtant, partim etiam in illo ipſo Baptiſmo infantis expoſiti privatim collato facile potuit irrepere, uti antea, error ſubſtantialis, prout fuſius exemplificant Doctores infra citandi. Quodſi tamen e. g. Mater infantis expoſiti aufugiſſet, & conformiter ſchedæ adjunctæ inveniretur nomen infantis in ipſo libro Baptiſmali de Baptiſmo collato atteſtante, haud dubie non deberet rebaptizari. III. Si quis fuit baptizatus ab Hæretico in iis locis, in quibus impune graſſantur diverſæ incognitæ Sectæ, ſeu de quibus non conſtat ſufficienter, qualem materiam, ac formam, & modum in Baptiſmo adhibeant, & num ſubſtantialia obſervent, nec ne? uti alicubi dicuntur Paſtores proferre formam Baptiſmi ſuper Cathedram, & interim alii infra eandem affundere aquam ſuper baptizandum &c. Plane in his, & ſimilibus caſibus non argueretur imprudentiæ, & conſequenter neque peccaret, qui conditionate rebaptizaret. Ubi adhuc obſervandum eſt, quod quoad talem Baptiſmum ſtante dubio tantum conditionate repetitum non neceſſarius ſit locus ſacer, neque Parochus baptizandi, nec præſentia novi alicujus Patrini; nam Canones, qui innuere videntur contrarium, loquuntur ſolummodo in caſu, in quo Baptiſmus de novo abſolute confertur. Inſuper ſi conſtat, in primo Baptiſmo dubio adhibitas fuiſſe Cæremonias ſacras, neutiquam opus eſt, eaſdem reiterare in altero Baptiſmo conditionate conferendo. Videatur Kazenberger *in Supplement. Theol. Sacrament. c.* 1. *ſect.* 2. *num.* 70. *et ſeqq.* Et La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 318.

40. Quæres III. Quid ſentiendum de Patrinis? Reſpond. Quod in Sacramento Baptiſmi unus tantum Patrinus, ſive vir ſive mulier, vel ad ſummum unus & una, baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant; inter quos & baptizatum ipſum, & illius patrem & matrem ſpiritualis cognatio contrahitur. Ita expreſſe ſtatuit Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 2. *de Reformat. Matrim.* juncto *c. Non plures, de Conſecr. diſt.* 4. & *c. Quod autem,* 30. *quæſt.* 4.

* Ut autem inter Patrinum, & Baptizandum contrahatur cognatio Spiritualis, debet dictus Patrinus per ſe, vel per ſuum Procuratorem aſſiſtere pro tunc, quando actualiter Baptiſmus confertur; unde non ſufficeret, ſi Baptiſmo prius jam collato v. g. ob ingruentem neceſſitatem prolis, ſolis poſtea aliis Cæremoniis præſens foret. Item inſuper, ut cognatio hæc contrahatur, debet is per ſe, aut per Procuratorem ſuum Baptizandum ſub actuali Baptiſmo ſaltem mediis veſtibus, aut faſciis attingere, vel ad minus immediate e manibus Sacerdotis Baptizantis recipere, quando habetur conſuetudo, quod ſub actuali Baptiſmo ſolus Sacerdos Baptizans infantem teneat. Videatur Jus Canonicum *Lib.* 4. *Decret. tit.* 11. *

QUÆSTIO V.

De Sacramento Confirmationis.

SUMMARIUM.

41. *Confirmationis dignitas.*
42. *Sacramentum Confirmationis, quid?*
43. *Materia ejus remota, & proxima: Et forma, quæ?*
44. *Fuit a Chriſto inſtitutum in ultima Cœna.*
45. *Epiſcopus eſt ordinarius Miniſter ipſius.*
46. *An & ſimplex Sacerdos ex commiſſione Papæ?*
47. *Generale præceptum de recipienda Confirmatione non extat*
    (c) Juxta dicta Diſt. 2. num. 86. & ſeqq.
48. *Prima Tonſura initiandi, debent prius eſſe confirmati.*
49. *An peccatur mortaliter, ſi ſecus fiat?*
50. *Qua ætate hoc Sacramentum recipiendum?*
51. *Ad id qualis diſpoſitio in adultis requiratur?*
    (d) Videantur dicta Diſt. 2. num. 28. & 29.
52. *Non poteſt reiterari.*
    (e) Diſt. 2. Quæſt. 4. per totum.
53. *Sed reiterans non fit irregularis.*
    (f) Vide Tract. 13. Diſt. 3. num. 10.
54. *In Confirmatione debet intervenire Patrinus.*
55. *Et alius a Patrino in Baptiſmo.*

41. QUandoquidem Confirmatio eſt veluti perfectio, & conſummatio Baptiſmi, adeo ut ſine ea quis non inveniatur plenus Chriſtianus, *arg. c. Omnes fideles, de Conſec. diſt.* 5. Merito poſt Sacramentum Baptiſmi agitur de confirmatione, per quam Spiritus ſanctus infunditur, gratia Baptiſmalis roboratur, & cor fidele ad patientiam & conſtantiam dilatatur.

Digitized by Google

42. CONCL. I. *Sacramentum Confirmationis*, eſt unctio hominis viatoris, facta in fronte, in figura Crucis cum Chriſmate ſanctificato, & hoc a Miniſtro idoneo, ſimul debita verba proferente, ſignificans efficaciter ex inſtitutione Divina unctionem animæ per gratiam roborantem, ad confitendum cum fiducia fidem Chriſti. Ita Scotus 4. *diſt.* 7. *quæſt.* 1. Vel, ſi placet, brevius: *Confirmatio* eſt Sacramentum novæ Legis, quod baptizatis confertur per ſacri Chriſmatis in fronte inunctionem.

43. CONCL. II. Materia remota Confirmationis, eſt Chriſma compoſitum ex oleo olivarum & balſamo, ac ſpecialiter benedictum ab Epiſcopo. Materia vero proxima ipſius, eſt unctio facta in fronte, in figura Crucis, cum Chriſmate ſanctificato. Porro forma ipſius eſt talis: *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Ita communis; & habetur expreſſum in Concilio Florentino in Decreto Unionis.

44. CONCL. III. Sacramentum Confirmationis a Chriſto inſtitutum fuit, & quidem veriſimilius in ultima Cœna. Prior pars eſt de Fide, & patet ex dictis ſupra *diſt* 1. *num.* 8. & 9. Altera pars ex eo ſuadetur; quia Chriſtus Dominus in ultima Cœna Apoſtolos circa hoc Sacramentum inſtruxit, eoſque docuit Chriſma conficere, prout deſumitur ex authoritate S. Fabiani Papæ, *Epiſt.* 2. *cap.* 1. *ad Orientales*, ubi ait: *In illa die Dominus Chriſtus JESUS, poſtquam cœnavit cum Diſcipulis ſuis, & lavit eorum pedes, ſicut a ſanctis Apoſtolis Prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt, Chriſma conficere docuit.*

45. CONCL. IV. Ordinarius hujus Sacramenti Miniſter eſt ſolus Epiſcopus. Ita omnes Theologi; ac præter Concilium Flor. *loc. cit.* fuit noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 7. *can.* 3. *de Confirmatione*, his verbis: *Si quis dixerit, ſanctæ Confirmationis ordinarium Miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemvis ſimplicem Sacerdotem: anathema ſit.*

46. Dicitur, *Confirmationis ordinarium Miniſtrum*. Nam ex ſpeciali commiſſione ſummi Pontificis, poſſe etiam ſimplicem Sacerdotem conferre Sacramentum Confirmationis, paſſim fatentur Doctores; idque deſumitur ex *c. Pervenit, diſt.* 95. ubi S. Gregorius Magnus conceſſit Sacerdotibus in Sardinia hoc Sacramentum in abſentia, atque defectu Epiſcoporum, miniſtrare. Idem deſumitur ex Concilio Florentino *in Decreto Unionis*, ubi cum dictum eſſet, quod ordinarius Miniſter hujus Sacramenti ſit Epiſcopus, ſubjungitur: *Legitur tamen aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem ex rationabili, & urgente admodum cauſa, ſimplicem Sacerdotem Chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum*. In quo caſu, ut obſervat Sannig *diſt.* 3. *De Sacramentis, quæſt.* 3 *num* 14. dicta facultas conferendi iſtud Sacramentum convenit ſimplici Sacerdoti, remote quidem ac inchoative ratione Ordinis Sacerdotalis, proxime autem ratione diſpenſationis Papalis, reducentis quaſi poteſtatem remotam in actum.

47. CONCL. V. Quamvis nullum extet generale præceptum de recipiendo Sacramento Confirmationis, neque hoc ſit ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, licet neceſſe ſit, ut non contemnatur (c) adhuc tamen Parochis incumbit, ſuos Parochianos ſedulo admonere, ne hoc Sacramentum Confirmationis nimium differant, vel omnino ſuſcipere negligant; ſicque priventur fructu virtute hujus Sacramenti digne recipientibus ex opere operato conferendo. Ita communis, atque hoc ipſum optime ſolent monere Ritualia Diœceſana.

48. CONCL. VI. Nihilominus ex præcepto Eccleſiaſtico ſpeciali debet is, qui ad Ordines, aut primam Tonſuram admittendus eſt, eſſe confirmatus. Patet hoc ex Concilio Trident. *Seſſ.* 23. *cap.* 5. *De Reform.* ubi dicitur: *Prima Tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint.*

49. Num autem peccet mortaliter, qui ſuſcipit Ordines ante Confirmationem, variant Doctores. Affirmat Bonacina *diſp.* 8. *de Sacramentis, qu. un. punct.* 5. *num.* 10. Toletus & quidam alii; eo quod talis agat contra præceptum Concilii. Communior tamen ſententia peccatum mortale, ſecluſo contemptu, in hoc non agnoſcit: cum Concilium nihil præcipiat ordinandis, ſed ipſi Epiſcopo ordinanti, ne videlicet tales prima Tonſura initiet. Barboſa *ad cit. cap. Concil. Trident. num* 2. citans plurimos Doctores. Imo Layman *lib.* 5. *tract.* 3. *cap.* 5. *num.* 4. cum quibuſdam aliis, etiam reſpectu Epiſcopi ordinantis non agnoſcit grave præceptum, ſed admonitionem ejus, quod congrue fieri debeat: quamvis, ſi ſecus fiat, peccetur venialiter.

50. CONCL. VII. Quantum attinet ad ætatem recipientium hoc Sacramentum, obſervanda potiſſimum erit laudabilis cujuſque Diœceſis conſuetudo, atque inſtructio propriorum Ritualium Diœceſanorum: quamvis enim non ſemper expectari debeant anni diſcretionis in pueris, aut puellis, ad hujus Sacramenti ſuſceptionem, expedit tamen, non facile ante ſeptennium illos ad id ſuſcipiendum adduci; prout ſapientiſſime monet Catechiſmus Romanus, juſſu Beati Pii V. editus.

51. CONCL. VIII. Qui adulta jam ætate Confirmationem recipere volunt, requiritur, ut ad hujus Sacramenti gratiam, effectuſque digne conſequendos, præter Fidem, ac pietatem, etiam de peccatis ſuis ex animo doleant. Qua in re elaborandum eſt Parochis, ut tales prius ad Confeſſionem Sacramentalem, atque ad alia pietatis officia ſuſcipienda excitent, & inducant. (d)

52. CONCL. IX. Certum eſt, hoc Sacramentum propter impreſſum Characterem, non poſſe ſæpius ſumi, ſive reiterari, idque, nec licite, nec valide: ut proinde non ſolum ille mortaliter peccet, qui ſcienter præſumit hoc Sacramentum reiterare, ſed etiam tale Sacramentum ſecunda vice collatum, prorſus nullum ſit, ac irritum. Patet hoc ex Concilio Tridentino *Seſſ.* 7. *can.* 9. & dictum eſt ſuperius. (e)

53. CONCL. X. Nihilominus Sacramentum Confirmationis temere reiterans, non fit irregularis. Ita Scotus 4. *diſt.* 7. *quæſt.* 5. & communior aliorum. Ratio eſt: quia nullibi in Jure reperitur expreſſa talis Irregularitas; atqui Irregularitas non incurritur, niſi in caſibus a Jure expreſſis, ut habetur *cap. Is qui, de Sententia excommunication. in* 6. Nec obſtat, quod ſcienter reiterans Baptiſmum fiat Irregularis. Reſpond. enim, diſparitatem eſſe: quia hæc Irregularitas eſt Jure expreſſa, non vero illa: & alioquin ob ſimilitudinem rationis pœnæ non facile ſunt extendendæ. (f)

54. CONCL. XI. In Sacramento Confirmationis debet intervenire Patrinus, qui teneat confirmandum. Ita perpetua praxis Eccleſiæ; & conſtat tum ex *c. Pervenit*, 30. *qu.* 1. tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. Matr. cap.* 2. ubi additur, quod impoſterum *cognatio ſpiritualis, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiuſque patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur.*

55. Sciendum inſuper, quod non debeat idem eſſe Patrinus in Confirmatione, qui fuerat in Baptiſmo: idque propter conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, niſi cogat neceſſitas; prout habetur *c. in Catechiſmo, de conſecr. diſt.* 5.

DISTINCTIO IV.

De Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

QUÆSTIO I.

De Natura, Inſtitutione, ac Unitate Sacramenti Euchariſtiæ.

SUMMARIUM.

1. *Euchariſtia vi nominis, quid?*
2. *Euchariſtiæ Sacramentum, quid?*
3. *Quando inſtitutum a Chriſto?*
4. *Eſt excellentiſſimum.*
5. *Euchariſtia eſt ſimpliciter unum Sacramentum.*
   (a) Ut dictum ſupra Diſt. 1. num. 8.
6. *Eſt unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis.*
7. *Multiplicatur numero juxta multiplicationem ſpecierum conſecratarum.*

1. *Eu*

1. EUchariſtia a Græcis derivatur, & Latine ſignificat idem, ac *Bona gratia*, item *Gratiarum actio*. Et idcirco præſens SS. Sacramentum non immerito dicitur *Euchariſtia*, eo quod ſit ſignum ſenſibile Chriſti Domini, qui eſt fons & origo totius gratiæ, ſub ipſo realiter contenti. De quo proinde loquendo ad perennem Chriſti JESU laudem, atque indebitam inſtitutionis hujus ſaluberrimi Sacramenti Gratiarum actionem, ſit

2. CONCL. I. *Euchariſtia* eſt Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti, veraciter contenti ſub ſpeciebus panis & vini, poſt conſecrationem factam a Sacerdote ſub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex inſtitutione Divina veraciter ſignificans, Corpus Chriſti & Sanguinem ſub eis realiter contineri. Ita Doctor ſubtilis 4. *diſt.* 8. *quæſt.* 1. Cujus definitionis bonitas ex eo patet: quia naturam hujus ſanctiſſimi Sacramenti clare explicat. Vel ſi placet, brevius: *Euchariſtia* eſt Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti, veraciter contenti ſub ſpeciebus panis & vini conſecratis.

3. CONCL. II. Euchariſtiæ Sacramentum eſt inſtitutum a Chriſto Domino in ultima Cœna. Ita communis; & aperta habetur *Matth. cap* 26. *Marci* 14. *Lucæ* 22. & 1. *Corinth.* 11.

4. CONCL. III. Euchariſtiæ Sacramentum inter omnia Excellentiſſimum eſt, atque auguſtiſſimum. Patet hoc ex eo: quia realiter ſub ſe continet Chriſtum Dominum, verum Deum ac hominem, omniſque gratiæ fontem atque originem. Hinc non immerito Doctor Angelicus *Opuſcul.* 57. illud appellat *Miraculorum a Chriſto patratorum maximum*. Alia encomia de hoc ſanctiſſimo, & nunquam ſatis digne laudando Sacramento, habentur paſſim in Libris Aſceticis.

5. CONCL. IV. Non obſtante, quod in Venerabili Sacramento Euchariſtiæ ſub unaquaque ſpecie, & ſub ſingulis cujuſque ſpeciei partibus ſeparatione facta, totus Chriſtus contineatur, ut Fides docet: adhuc tamen Euchariſtia ſimpliciter, & abſolute, dicenda eſt unum Sacramentum; non quidem unitate indiviſibilitatis ſeu ſimplicitatis, ſed unum unitate integritatis atque perfectionis. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 8. *quæſt.* 1. cum omnibus ſuis, eſtque in re communis. Ratio eſt: quia alioquin ſimpliciter, & abſolute, poſſent dici eſſe octo novæ Legis Sacramenta; quod eſt falſum, & erroneum in Fide, ac contra definitionem Concilii Trid. *Seſſ.* 7. *can.* 1. (a)

6. Quod autem hoc Sacramentum ſit duntaxat unum unitate integritatis, non autem unitate indiviſibilitatis patet ex eo: quia hoc Sacramentum habet duas partes, ex quibus integratur, videlicet ſpecies panis, & ſpecies vini cum propriis ſignatis, nimirum Corpore, & Sanguine Chriſti; ergo jam non eſt unum unitate indiviſibilitatis (cum poſſit dividi in duas partes, ſed tantum unum unitate integritatis, quatenus ambæ partes integrant, & perficiunt unum totale Sacramentum Euchariſtiæ. Accedit optima hujus congruentia: quia Sacramentum Euchariſtiæ eſt a Chriſto inſtitutum per modum ſpiritualis Convivii, ad ſignificandam completam nutritionem ſpiritualem animæ: convivium autem non niſi ex duobus, cibo videlicet & potu, unam totalem refectionem conſtituentibus perficitur, nec tamen idcirco duplex convivium appellatur.

7. CONCL. V. Nihilominus Euchariſtia non eſt unum, idemque numero Sacramentum in toto terrarum orbe, ſed multiplicatur numero juxta multiplicationem ac pluralitatem numericam ſpecierum conſecratarum. Ita Maſtrius 4. *diſput.* 3. *num.* 63. *& ſeqq.* ac Scotiſtæ paſſim, contra nonnullos alios. Ratio eſt: quia Sacramentum Euchariſtiæ non eſt ſolum Corpus, & Sanguis Chriſti (quod utique eſt unum, idemque numero) ſed ipſæ ſpecies conſecratæ, quatenus ſunt ſignum ſenſibile Corporis, & Sanguinis Chriſti realiter ſub ipſis contenti, ſunt Sacramentum Euchariſtiæ: atqui ſpecies panis, & vini conſecratæ, multiplicantur numero; ergo etiam numero multiplicatur ipſum Sacramentum Euchariſtiæ, utpote in dictis ſpeciebus conſecratis conſiſtens. Verum de hoc plura in Theologia Speculativa.

QUÆSTIO II.

De Materia Sacramenti Euchariſtiæ; ubi præcipue de Pane.

SUMMARIUM.

8. *Materia, & forma Euchariſtiæ, quæ communiter dicatur? Inſtantia contra hoc.*
9. *Explicatur communis ille modus loquendi.*
10. *Materia Conſecrationis Euchariſtiæ, quæ?*
11. *Panis triticeus, &*
12. *Triticum, quid?*
13. *Quid de Siligine?*
14. *Panis ex hordeo, avena, amygdalis, vel ſaccaro &c. an ſit materia Conſecrationis?*
15. *Panis triticeus, ut poſſit conſecrari, quomodo conficiendus?*
16. *An requiratur azimus, vel fermentatus?*
17. *Quid de Græcis inter Latinos peregrinantibus?*

8. ADvertendum, quod communiter *Materia* Sacramenti Euchariſtiæ dicatur eſſe *panis triticeus, ac vinum de vite*; *Forma* autem ipſius dicantur eſſe *verba Salvatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum*, prout loquitur Concilium Florentinum in Decreto Unionis. Nihilominus hic loquendi modus nonnullam patitur inſtantiam, ac proinde eſt in recto ſenſu intelligendus: cum enim ſanctiſſimum hoc Sacramentum ſit permanens, & in facto conſiſtens; verba autem cito tranſeant poſt ſui prolationem; ipſaque ſubſtantia panis, & vini, mox in inſtanti peractæ conſecrationis, convertatur realiter in Corpus, & Sanguinem Chriſti: patet, quod neutra earum poſſit eſſe ſtricte loquendo materia, & forma Sacramenti Euchariſtiæ, utpote cum hoc Sacramentum in facto eſſe conſiſtat, atque permaneat, illis non amplius exiſtentibus.

9. Cæterum propter communem loquendi modum tum SS. Patrum, tum Conciliorum, omnino in aliquo bono, & recto ſenſu concedendum eſt, quod panis, & vinum ſint materia, verba autem Conſecrationis ſint forma hujus Sacramenti; idque varie poteſt intelligi. Primo cauſative, quatenus ex pane, & vino, tanquam ex materia debita, per legitimam formæ Conſecrationis pronuntiationem conficitur hoc Sacramentum. Secundo, quatenus ſint materia, & forma Euchariſtiæ, ut in fieri conſideratur, hoc eſt, ipſius Conſecrationis Euchariſtiæ: unde, & panis, ac vinum, ſolet dici a Theologis *materia ex qua*, id eſt, talis materia, ex qua conficitur Euchariſtia: quomodo etiam verba Conſecrationis dicuntur forma Euchariſtiæ, in quantum per ea, veluti per formam, conficitur hoc ſanctiſſimum Sacramentum. Et in hoc ſenſu ſumendo materiam, & formam Euchariſtiæ, in præſenti ac ſubſequenti Quæſtione dicitur de Materia, ex qua conficiendum eſt iſtud Sacramentum; de forma vero tractabitur *Quæſt. V.*

10. CONCL. I. Materia Conſecrationis Euchariſtiæ eſt panis triticeus, ac vinum de vite. Ita omnes Catholici: idque conſtat tum ex facto Chriſti, in prædictis materiis tempore ultimæ Cœnæ conficientis hoc Sacramentum: tum ex variis Conciliis, præſertim autem ex Florentino in Decreto Unionis, ubi ait: *Tertium eſt Euchariſtiæ Sacramentum, cujus materia panis triticeus, & vinum de vite.* Accedit congruentia optima: quia hæc duo ſunt aptiſſima ad integram refectionem animæ ſignificandam; ſimulque ſolus panis triticeus, abſolute dicitur panis, & communiter adhiberi ſolet ad reficiendas vires corporis.

11. Quæres autem, quid intelligatur per panem triticeum, ſeu qualis panis eſſe debeat, vel ſufficere poſſit pro materia Conſecrationis? Reſp. I. Generaliter loquendo, ac in praxi, illud frumenti genus adhibendum eſt pro materia Conſecrationis Euchariſtiæ, quod in quavis regione a peritis

certo

Digitized by Google

certo cenſetur eſſe Triticum: quale apud nos indubitate eſt illud frumenti genus, quod vulgo vocatur Waizen.

12. Reſp. II. Abſolute loquendo, & quantum ſufficit ad valorem Conſecrationis, per Triticum hic intelligere poſſumus omne illud frumentum, ex quo poteſt fieri panis uſitatus; id eſt, talis, qui ſimpliciter, & ſine addito vocatur panis, & communiter inter homines pro refectione virium adhiberi ſolet. Unde nomine Tritici, etiam intelligitur Siligo noſtra (Korn, oder Rocken) & quidquid in frumentorum genere melius eſt hac noſtrate Siligine ad panem conficiendum, ut zea (vulgo, ein Kern, vel Dunckelkorn) & hujuſmodi.

13. Cæterum licet a pleriſque admittatur, Siligineam farinam (Rockenmehl) ſufficere ad valorem Sacramenti, attamen peccaret, qui adhiberet eam præ Triticea, vel alia æquivalenti: decet enim candidam eſſe materiam Euchariſtiæ, qualis non eſt Siliginea, quamvis ex ea panis communiter inter homines uſitatus confici ſoleat.

14. Excluditur ergo a ratione materiæ ſufficientis ad Conſecrationem Euchariſtiæ, panis ex hordeo, & avena; prout notant Bonacina *diſp. 2. de Euchariſtia, quæſt. 2. punct. 1.* Lugo, Herincx, Sannig, & alii communiter, contra Gabrielem, & Cajetanum. Siquidem panis ex hordeo, vel avena, non dicitur abſolute panis, ſed ſolum cum addito, *panis hordeaceus, avenaceus*: neque talis panis communiter uſitatus eſt inter homines ad reſtaurandas vires, licet a pauperibus, atque egeſtate laborantibus, nonnunquam adhibeatur ad pellendam mortem. Inſuper inſufficiens ad Conſecrationem eſt panis ex leguminibus, amygdalis, ſaccaro, & aliis hujuſmodi rebus confectus; cum pariter non ſit panis triticeus, nec ſimpliciter appelletur panis, ſed ſolum cum limitatione, *panis amygdalinus &c.* Atque hinc Rubricæ Miſſalis, *tit. de defectu panis, n. 1.* recte obſervant: *Si panis non ſit triticeus; vel ſi triticeus, admixtus ſit granis alterius generis in tanta quantitate, ut non maneat panis triticeus, vel ſit alioqui corruptus; non conficitur Sacramentum.*

* Dices: Eadem Fundamenta, quæ a ratione materiæ validæ excludunt panem ex hordeo, vel avena confectum, etiam pugnant quoad panem Siligineum; nam nec iſte eſt triticeus, & adhibetur tantummodo apud pauperiores, uti hordeaceus in ſupplementum, quando alter panis triticeus non adeſt: ergo vel panis ex hordeo, & avena confectus erit materia valida, vel alias neque Siligineus. Reſpond. I. Non deeſſe Doctores apud Aquilinum Aman *in Speculo Ordinandorum cap. 6. art. 5. num. 554.* qui ob hæc ipſa fundamenta panem Siligineum judicant materiam dubiam quoad valorem, & hinc eandem etiam ex hoc fundamento illicitam inferunt, quoniam nequit in conſecratione abſque gravi peccato adhiberi materia quoad valorem dubia. Reſpondetur tamen defendendo ſententiam Authoris II. Negando anteced. quod panis Siligineus non poſſit ſuo modo dici triticeus, quoniam conformiter D. Thomæ *3. part. q. 7. art. 3. ad 2.* Siligo non differt ſpecie a tritico, & aliquoties ex tritico ſeminato, ſi terra non ſit adeo bona, naſcitur. Deinde licet panis Siligineus non ſit triticeus ex optimis granis a Nobilioribus adhibitus, eſt tamen talis communiter uſurpatus etiam a non pauperibus, quod non convenit hordeaceo, vel avenaceo. *

15. CONCL. II. Ut panis triticeus ſit materia apta Conſecrationis, debet ipſe confectus eſſe ex aqua naturali, atque igne decoctus: unde panis ex aqua roſacea confectus, item panis ex oleo, lacte, butyro coagulatus &c. aut materia cruda panis, quæ dicitur paſta (vulgo ein Taig) non eſt materia ſufficiens Conſecrationis. Ita communior Theologorum, contra Cajetanum, qui affirmat, panem ex aqua roſacea confectum eſſe materiam ſufficientem Conſecrationis: & hinc Rubricæ Miſſalis *loc. cit. n. 2.* Panem confectum ex aqua roſacea, vel alterius diſtillationis, vocant materiam dubiam Conſecrationis. Ratio Concluſionis: quia panis communis, & uſitatus inter homines, ſolet fieri duntaxat ex farina triticea, & aqua naturali; ſimulque maſſa farinacea ex oleo, vel butyro coagulata, potius eſt placenta, quam panis.

16. CONCL. III. Quamvis ad valorem Euchariſtiæ quilibet panis triticeus, ſive azimus, ſive fermentatus ſufficiat, loquendo tamen de neceſſitate præcepti, tenentur Latini conſecrare in pane azimo, & Græci in fermentato. Ita communis, eſtque definitum in Concilio Florentino.

17. Fatendum tamen, ſi Græci inter Latinos peregrinentur, poſſe & ipſos, ſicubi propriam Eccleſiam propriis inſtitutis permiſſu Superiorum viventem non habent, in azimo celebrare, atque Eccleſiæ Latinæ, in qua peregrinantur, ſe conformare; quamvis ad hoc per ſe loquendo non teneantur, ſed licite nihilominus Eccleſiæ ſuæ ritum & conſuetudinem retinere poſſint: & idem viciſſim dicendum de Latinis inter Græcos peregrinantibus. Ratio hujus, inter Theologos, ſatis receptæ ſententiæ, eſt: quia quilibet peregrinus poteſt ſe licite conformare particularibus Inſtitutis cujuſque Eccleſiæ, per quam tranſit, licet per ſe loquendo (id eſt, ſecluſo contemptu, & ſcandalo, ad id non teneatur.

QUÆSTIO III.

De Vino, ceu materia Conſecrationis Calicis.

SUMMARIUM.

18. *Vinum, ut ſit materia Conſecrationis, quale?*
19. *Uva non poteſt conſecrari.*
20. *Nec acetum, vinum aduſtum, aut lacrymæ vitis.*
21. *Neque vinum ex pomis &c.*
22. *Quid de vino miraculoſo?*
23. *Aut ſi vino admiſceatur alius liquor.*
24. *Vinum in pane imbibitum nequit conſecrari.*
25. *Vinum congelatum valide conſecratur.*
26. *Sed non licite.*
27. *Quid agendum, ſi vinum, vel S. Sanguis congeletur?*
28. *Varii defectus circa vinum.*

18. CONCL. I. Per *vinum de vite*, quod eſt materia apta Conſecrationis Calicis, intelligitur illud, quod de uvis maturis expreſſum eſt, qualiſcunque tandem ſpeciei vel coloris exiſtat, dummodo ſit verum vinum de uvis maturis expreſſum. Ita certa, & unanimis omnium Catholicorum.

19. Dicitur I. *Vinum de uvis expreſſum.* Quamdiu enim liquor vini adhuc intra uvam eſt incluſus, magis habet rationem comeſtibilis, quam potabilis: ac proinde uva, ſeu vinum intra uvam, non eſt materia apta Conſecrationis, ut omnes fatentur.

20. Dicitur II. *De uvis maturis.* Nam, ſi uvæ ſint penitus immaturæ, ſicut liquor ex illis expreſſus non eſt verum vinum, ſed potius acetum, ita nec poteſt eſſe materia ſufficiens Conſecrationis. Et ob eandem rationem etiam alii liquores, qui non habent rationem vini, conſecrari nequeunt; ut ſunt lacrymæ vitis, acetum, vinum aduſtum; non obſtante, quod tales liquores de vite proveniant: nam revera non ſunt vinum, ſed alius quidam liquor.

21. Similiter vinum ex pomis, malogranatis, ac hujuſmodi expreſſum, conſecrari nequit: cum non ſit vinum de vite, id eſt, de uvis expreſſum; licet vinum appelletur, eo quod colorem vini referat, & ad modum vini conficiatur.

22. Aliter tamen dicendum eſt de vino miraculoſo, quale fuit illud in Cana Galilææ, a Chriſto ex aqua productum: nam ejuſmodi vinum foret materia apta Conſecrationis, cum in ſubſtantia ſit ejuſdem rationis & ſpeciei cum Vino de vite expreſſo, quod ſufficit.

23. Quod ſi vino de vite admiſceatur quantitas alterius liquoris, utputa aquæ, tunc attendendum eſt ad ipſius quantitatem, & penſandum, utrum adhuc juxta prudens judicium hominum cenſeatur eſſe vinum uſuale: & ſi quidem de hoc fuerit dubium, eo quod vino ſatis multa aqua fuerit infuſa, ſimiliter materia Conſecrationis Calicis dubia erit: ſi certum, materia illa erit certa. In praxi tamen ſemper materia certa, & cui præter modicam aquam ex præcepto Eccleſiaſtico apponendam, nulla materia extranea eſt admixta, adhibenda

erit:

Digitized by Google

erit; idque tum ob reverentiam hujus SS. Sacramenti: tum quia alioquin quis peccaret, ſi hoc ſcienter & abſque neceſſitate faceret, niſi forte materia illa foret leviſſima.

24. CONCL. II. Vinum in pane imbibitum non eſt materia apta Conſecrationis Calicis. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia tale vinum potius habet rationem cibi, quam potus: unde ſicut ſimili de cauſa nequit conſecrari uva, ita nec vinum in pane imbibitum.

25. CONCL. III. Nihilominus vinum congelatum valide conſecrari poteſt, quamvis conſecrando vinum congelatum quis peccaret. Prima pars Concluſionis eſt communior Theologorum, etſi Ledeſma, Henriquez, Armilla, & quidam alii oppoſitum teneant. Ratio eſt: quia vinum congelatum adhuc ſubſtantialiter eſt vinum uſuale, ſimulque per ſe, ac ex natura ſua, eſt materia potabilis; non obſtante, quod hic & nunc, ſeu quatenus congelatum eſt, non poſſit potari; hoc enim eſt per accidens. Accedit, quod moraliter loquendo, & juxta communem ſenſum hominum, vinum congelatum adhuc cenſeatur eſſe potus, non vero cibus; prout tamen uva, vel vinum in pane imbibitum, potius cenſetur eſſe quid comeſtibile, quam potabile.

26. Altera pars Concluſionis, quod nempe in vino congelato conſecrans peccat (& quidem juxta quoſdam graviter) ex eo patet: tum quia committeretur quædam irreverentia: tum quia ſine neceſſitate conſecraret quis in materia aliqualiter dubia, quam ſcilicet nonnulli Doctores ſuperius allegati putant eſſe inſufficientem, & invalidam.

27. Unde ſi tempore hyberno ante Conſecrationem accidat congelatio vini, tunc antea debebit liquefieri, vel per applicationem linteoli calidi, vel alia ratione decenti. Et quantum ad propoſitum, Rubricæ Miſſalis, *Tit. De defectibus in miniſterio ipſo occurrentibus*, ſic loquuntur: *Si in hyeme Sanguis congeletur in Calice, involvatur Calix pannis calefactis: ſi id non proficeret, ponatur in ferventi aqua prope Altare, dummodo in Calicem non intret, donec liquefiat.*

28. CONCL. IV. Inſuper *ſi vinum ſit factum acetum, vel penitus putridum, vel de uvis acerbis, ſeu non maturis expreſſum vel ei admixtum tantum aquæ, ut vinum ſit corruptum, non conficitur Sacramentum. Si autem vinum cœperit aceſcere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel muſtum de uvis tunc expreſſum, vel non fuerit admixta aqua, vel fuerit admixta aqua roſacea, vel alterius diſtillationis, conficitur Sacramentum, ſed conficiens graviter peccat.* Ita loquuntur Rubricæ Miſſalis, *Tit. 4. de defectu vini.*

QUÆSTIO IV.

De Aqua vino conſecrando apponenda.

SUMMARIUM.

29. *Aqua vino conſecrando miſcenda.*
30. *Et cur?*
31. *Hoc præceptum eſt Eccleſiaſticum.*
32. *Aqua vino apponenda, debet eſſe modica.*
33. *Hæc aqua convertitur in Sanguinem Chriſti mediate, non autem immediate.*
34. *Oppoſita tamen ſententia non caret probabilitate;*
35. *Quomodo hæc ſolvat rationes in oppoſitum.*
36. *Solutio principalis objectionum, pro favore Concluſionis.*

29. CONCL. I. Juxta exemplum Chriſti Domini, ac præceptum Eccleſiæ, vino conſecrando eſt admiſcenda modica aqua. Ita unanimis Doctorum, atque patet non ſolum ex Conc. Florent. in Decreto Unionis, ac Trident. *Seſſ.* 22. *c.* 7. ſed etiam ex Rubricis Miſſalis *n. præc.* relatis.

30. Porro hujuſmodi appoſitio aquæ fit inprimis ad exemplum Chriſti, qui in ultima Cœna conſecravit, vinum, cui aqua fuit admixta; uti communiter docent SS. Patres, & Concilium tam Florentinum, quam Tridentinum *loc. cit.* Deinde dicta appoſitio aquæ fit propter myſterium, videlicet propter ſanguinem & aquam, quæ ex Jeſu Chriſti jam mortui latere profluxerunt. Tandem, cum per aquas in S. Scriptura *Apocal. cap.* 17. Populi intelligantur, fit dicta appoſitio aquæ in Calice conſecrando, ad repræſentandum ipſius Populi fidelis unionem cum Capite ſuo Chriſto. Et has tres rationes, cur aqua ſit vino conſecranda, dat Concilium Florentinum, ac etiam Tridentinum, ubi ſupra.

31. CONCL. II. Hoc præceptum de aqua vino miſcenda eſt tantum Eccleſiaſticum, non autem Divinum. Ita communior Theologorum; & concordat Concilium Tridentinum *loc. cit.* ſic dicens: *Monet præterea ſancta Synodus, præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miſceant.* Ubi bene notandum ly *præceptum eſſe ab Eccleſia.*

32. CONCL. III. Aqua vino apponenda, debet eſſe modica. Ita Scotus 4. *diſt.* 11. *q.* 7. quamvis nonnulli dicant, non eſſe ſcrupuloſe procedendum in apponenda aqua. Ratio Concluſionis eſt: quia juxta communiorem Doctorum, aqua vino appoſita non convertitur in Sanguinem Chriſti, niſi prius fuerit converſa in vinum; ergo, ut ſic poſſit converti in vinum ante Conſecrationem, erit modica aqua apponenda. Et hinc Rubricæ Miſſalis *Tit.* 7. *De Offertorio &c.* præcipiunt, ut Sacerdos infundat *parum aquæ in Calice:* & Florentinum Concilium *loc. cit.* dicit, quod vino *ante Conſecrationem aqua modiciſſima admiſceri debet.* Ubi ly *modiciſſima*, partim prohibet multum aquæ apponi, partim oſtendit, omnem aquam, quantumvis modicam, etiamſi foret una duntaxat gutta ſenſibilis, ſufficere.

33. CONCL. IV. Aqua ipſa vino mixta convertitur quidem mediate in Sanguinem Chriſti, ſi videlicet ea prius ante inchoatam Conſecrationem fuerit converſa in vinum per hujus virtutem; non tamen, juxta probabiliorem ſententiam Doctorum, convertitur aqua immediate in ſanguinem Chriſti, ſi videlicet tempore Conſecrationis adhuc retinet ſubſtantiam aquæ, & necdum fuit in vinum converſa. Ita expreſſe Doctor ſubtilis *loc. cit.* D. Thomas *p.* 3. *q.* 74. *art.* 8. D. Bonaventura 4. *diſt.* 11. *p.* 2. *art.* 1 *q.* 3. & Alenſis, cum omnibus Thomiſtis & Scotiſtis, ac pluribus Recentioribus, contra nonnullos alios. Ratio eſt: quia ſolum vinum de vite, eſt materia apta Conſecrationis Calicis, ut docet Concilium Florentinum: atqui aqua nondum converſa in vinum, non eſt vinum de vite, imo nullatenus eſt vinum, ut patet; ergo. Accedit auctoritas Innocentii III. qui (ut habetur *c. Cum Marthæ, de Celebrat. Miſſar.*) rejectis duabus aliis ſententiis, tandem ſubjungit, tertiam ſententiam eſſe probabiliorem, quæ docet, aquam cum vino tranſubſtantiari in Sanguinem, cum in vinum tranſeat aqua mixta.

34. Additur notanter in Concluſione, *juxta probabiliorem ſententiam Doctorum.* Siquidem oppoſita etiam ſententia non caret ſua probabilitate, ac docetur a Cardinale de Lugo, Coninch, Layman, aliiſque pluribus, præſertim Recentioribus, qui volunt, aquam vino mixtam per accidens etiam immediate converti cum vino in ſanguinem Chriſti, licet antea necdum fuerit converſa in vinum. Ratio hujus oppoſitæ ſententiæ deſumitur ab exemplo, & facto Chriſti Domini, qui in ultima Cœna vinum aqua mixtum conſecravit; prout ſuperius *n.* 29. & 30. & communi SS. Patrum, & Concilio Florentino, ac Tridentino, dictum eſt. Accedit, quod totus ille liquor in Calice contentus, ſit vinum uſuale: atqui vinum uſuale eſt materia apta Conſecrationis; ergo.

35. Nec obſtat (inquiunt) quod vinum de vite duntaxat, juxta Concilium Florentinum, ſit materia ſufficiens Conſecrationis Calicis. Reſpondent enim, hoc eſſe verum per ſe loquendo; adhuc tamen per accidens aquam vino mixtam eſſe conſecrabilem, cum conſtituat vinum uſuale, quale Chriſtus uſus eſt in conſecratione Calicis ſub ultima Cœna.

36. Nihilominus, qui priorem ſententiam *n.* 33. relatam, tanquam probabiliorem amplectitur, facile ad præfatum Recentiorum fundamentum reſpondet, dicendo, Chriſtum conſecraſſe aquam vino mixtam duntaxat mediate. Nam interim tem-

Digitized by Google

tempus illud, quo Chriſtus Calicem vino & aqua mixtum accepit, alia notabilis mora interceſſit ante actualem factam Conſecrationem; prout deſumitur ex S. Evangelio, ubi Chriſtus interea & Patri Cœleſti gratias egiſſe, & ipſum Calicem benedixiſſe legitur. Omnino ſiquidem credibile eſt, hujuſmodi tum benedictionem, tum gratiarum actionem, longiori tempore, atque ad converſionem aquæ in vinum ſufficiente, durafſe: præſertim, quia tunc hoc SS. Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, primaque vice celebratum fuit.

QUÆSTIO V.

De Forma Conſecrationis Euchariſtiæ.

SUMMARIUM.

37. *Status Quæſtionis.*
38. *Forma Conſecrationis, in Canone Miſſæ præſcripta.*
39. *Quale peccatum, aliquid in ea omittere?*
40. *Practica circa hoc, ex Rubricis Miſſalis.*
41. *Forma ſufficiens Conſecrationis Corporis Chriſti.*
42. *Quæ verba ſint de eſſentia Conſecrationis Calicis.*
43. *In praxi circa hoc quid obſervandum?*
44. *Verba eſſentialia Conſecrationis proferuntur tam recitative, quam ſignificative.*
45. *Verba proferre recitative tantum;*
46. *Significative tantum,*
47. *Et recitative ac ſignificative ſimul, quid?*
48. *Quomodo verba eſſentialia Conſecrationis proferuntur.*

37. ADvertendum, quod certum ſit, Formam Conſecrationis, quæ ponitur in Canone Miſſæ, eſſe legitimam, ſufficientem, atque in praxi ſemper a Sacerdote Latino celebrante obſervandam, ne conſecrando peccet. Num autem omnia verba dictæ Formæ ſint neceſſaria neceſſitate Sacramenti, ita quod uno eorum omiſſo non conficiatur Sacramentum Euchariſtiæ, Quæſtio remanet. Hinc ſit

38. CONCL. I. Forma in Canone Miſſæ præſcripta, atque in Eccleſia Latina ſemper obſervanda, eſt hæc, videlicet loquendo de conſecratione Corporis Chriſti: *Hoc eſt enim Corpus meum.* Et loquendo de Conſecratione Calicis: *Hic eſt enim Calix Sanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

39. CONCL. II. Si unum horum verborum Miniſter celebrans ex contemptu, vel (excepta particula, *Enim*) ex prava negligentia omittat, peccat mortaliter. Ita communis Doctorum: quia delinquit in materia gravi, atque concernente principale Myſterium Fidei. Additur tamen, *excepta particula, Enim.* Siquidem non deſunt Doctores, qui volunt, veniale duntaxat eſſe peccatum, particulam *enim* ex prava negligentia, aut alia conſimili de cauſa omittere, dummodo non omittatur ex contemptu: alioquin enim ratione contemptus, omiſſio ejus foret mortalis.

40. Circa hujus tamen Formæ Conſecrationis prolationem, atque ad præcavendum pluribus ſcrupulis, & conſcientiarum anxietatibus, Rubricæ Miſſalis *tit.* 5. *De defectibus formæ*, provide ordinant in hunc modum. *Si celebrans non recordetur, ſe dixiſſe ea, quæ in conſecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen certe ei conſtet, ſe omiſiſſe aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti, id eſt, formam Conſecrationis, ſeu partem, reſumat ipſam formam, & cætera proſequatur per ordinem: ſi vero valde probabiliter dubitat, ſe aliquid eſſentiale omiſiſſe, iteret formam ſaltem ſub tacita conditione. Si autem non ſunt de neceſſitate Sacramenti, non reſumat, ſed procedat ulterius.* Hactenus Rubricæ Miſſalis. Ut autem intelligatur, quænam ſint illa verba, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti, ſit

41. CONCL. III. Forma ſufficiens, ac eſſentialiter requiſita ad Conſecrationem Corporis Chriſti, eſt hæc: *Hoc eſt Corpus meum*, aut quæcunque alia æquivalens in ſenſu; ly *Enim* non eſt neceſſarium neceſſitate Sacramenti. Ita certa, & communis omnium Theologorum.

42. CONCL. IV. Non omnia ſupra dicta verba, quæ habentur in Canone Miſſæ, ſunt de ſubſtantia, ſeu eſſentia Formæ Conſecrationis Calicis, ſed hæc conſiſtit eſſentialiter in ſolis illis verbis: *Hic eſt Calix Sanguinis mei*, vel in æquivalentibus; quamvis cætera ſint neceſſario addenda neceſſitate præcepti, adeo quod alioquin graviter quis peccaret. Ita D. Bonaventura, Scotus, Suarez, & communior Theologorum; quamvis non deſint cum D. Thoma *part.* 3. *q.* 78. *art.* 3. oppoſitum tenentes, aſſerendo, omnia verba in Canone Miſſæ poſita (dempto ly *Enim*) eſſe de ſubſtantia Conſecrationis Calicis. Ratio Concluſionis eſt: quia neque ſancti Evangeliſtæ omnium illorum verborum meminerunt, ſed ſinguli aliqua omittunt: atqui non eſt veriſimile, ipſos in hoc principali Myſterio Fidei quidpiam eſſentialiter requiſitum omiſiſſe, atque Formam Conſecrationis mutilam & inſufficientem tradidiſſe. Imo ex hoc fundamento communius cenſent Theologi, hæc ſola verba: *Hic eſt ſanguis meus*, ſufficere pro Conſecratione Calicis: non minus, ac illa verba, *Hoc eſt Corpus meum*, ſufficiunt pro Conſecratione Corporis Chriſti: quia Chriſtus, ut habetur *Lucæ* 22. tam bene hic addidit ly *Quod pro vobis datur*, ſicut ſubjunxit in altera Conſecratione, *Qui pro vobis fundetur.*

43. Notat tamen Doctor noſter 4. *diſt.* 8. *q.* 2. §. *De iſta ſecundo.* Fillincius *tract.* 4. *de Euchariſtia*, *cap.* 5. *num.* 115. & alii, in praxi Conſecrantem non debere habere intentionem conficiendi cum ſolis primis verbis, quæ diximus eſſe de eſſentia Conſecrationis, vel cum omnibus; cum utrumque aliqualiter dubium ſit, ac non omnino certum, ob varietatem ſententiarum a Theologis in utramque partem defenſarum. Unde oportebit intendere conſecrare cum verbis a Chriſto Domino inſtitutis, & ſecundum ejuſdem inſtitutionem, ſive intentionem Eccleſiæ: ſic enim evitabitur omne periculum errandi.

44. CONCL. V. Verba eſſentialia utriuſque Formæ Conſecrationis juxta hactenus dicta, dum Miſſa proferuntur a Sacerdote celebrante, dicuntur tam recitative, quam ſignificative ſimul. *Recitative* quidem, in quantum celebrans intendit referre, quid olim Chriſtus dixerit, juxta illa verba præcedentia Canonis. *Qui pridie quam pateretur, fregit, & dixit.* Inſuper *ſignificative*, in quantum Sacerdos celebrans in perſona Chriſti loquitur, ac vere & ſignificative dicit: *Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt Calix Sanguinis mei.* Alia autem verba immediate præcedentia, & ſubſequentia utramque Formam Conſecrationis, utputa ly *Accipite, & comedite, &c.* ac ly *Hæc quotieſcunque feceritis, &c.* nec non & illa verba Conſecrationis Calicis, *Qui pro vobis effundetur, &c.* proferuntur a Sacerdote ſolum recitative, non autem ſignificative. Ita Scotus 4. *diſt.* 8. *quæſt.* 2. cum omnibus ſuis; & videtur in re eſſe communis Theologorum, atque patebit ex declaratione terminorum.

45. Advertendum proinde, quod ille dicatur aliqua verba proferre *tantum recitative*, ſeu (ut alii loquuntur) *materialiter*, qui verba ſolummodo refert ut ab altero prolata, nihil tamen iiſdem affirmare, vel negare intendit, Ut ſi dico, *Ariſtoteles dixit, Mundum fuiſſe ab æterno*: hæc verba, *Mundum fuiſſe ab æterno*, ego profero duntaxat recitative; quia iiſdem non intendo affirmare, *Mundum fuiſſe ab æterno* (nam oppoſitum de Fide teneo) ſed ſolum illa verba profero, ſeu recito, ut ab Ariſtotele dicta. Sic & in propoſito, dum in Forma Conſecrationis Calicis dicitur a Celebrante, *Qui pro vobis effundetur*, verba hæc tantum recitative proferuntur, ut nempe quondam a Chriſto prolata, non autem ſignificative: quia Chriſtus non amplius pro nobis morietur, neque impoſterum effundet Sanguinem ſuum.

46. Ille vero *ſignificative tantum* profert aliqua verba, qui ſolum intendit iiſdem aliquid aſſerere, ſeu enuntiare: non autem profert ea, ut ab alio dicta. Sic ſit, dum dico, *Mundus eſt creatus in tempore*, & hujuſmodi,

-ΔΙ:.-

47. Ille tandem profert aliqua verba *recitative & ſignificative ſimul*, qui refert verba illa ut ab altero prolata, & ſimul per ea vult aliquid ſignificare, ſeu aſſeverare: quo loquendi modo ſæpius Concionatores uti ſolent, exclamando, v. g. *Deus præcepit, dicens, non furtum facies*, intentione referendi verba Dei, ſimulque inſinuandi; quod furtum non ſit faciendum.

48. Et hoc ultimo modo verba eſſentialia utriuſque Formæ Conſecrationis proferuntur, videlicet recitative & ſignificative ſimul: recitative quidem, quatenus præmiſſis illis verbis, *Qui pridie quam pateretur*, &c. dixit: *Hoc eſt Corpus meum*, dicta verba Conſecrationis proferuntur ut olim a Chriſto prolata: ſimul tamen etiam ſignificative, eo quod Sacerdos in perſona Chriſti loquens, vere & aſſertive dicat, *Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt Sanguis meus*. Porro cætera verba ſolum proferuntur recitative, ut nempe quondam a Chriſto prolata.

QUÆSTIO VI.

De reali Præſentia Chriſti in Euchariſtia.

SUMMARIUM.

49. *Chriſtus vere ac realiter, & non tantum in figura, eſt præſens in Euchariſtia.*
50. *Et quomodo?*
51. *Declaratur amplius per verba Concilii Trid.*
52. *In Conſecratione fit tranſubſtantiatio panis, & vini, in Corpus, & Sanguinem Chriſti.*
53. *Nihilominus ſubſtantia panis & vini, proprie non annihilatur.*
54. *Cautela pro modo loquendi.*
55. *Quamdiu Chriſtus præſens ſit ſub ſpeciebus conſecratis?*

49. CONCL. I. De Fide certum eſt, ſub ſpeciebus conſecratis panis & vini contineri vere, atque realiter, & ſecundum propriam ſuam ſubſtantiam, Corpus, & Sanguinem Chriſti; non autem tantum in figura, ſigno, aut virtute. Ita perpetuo tenuit, & credidit Sancta Mater Eccleſia; eſtque contra Hæreticos in pluribus Conciliis, ac noviſſime in Tridentino *Seſſ. 13. cap. 1. & can. 2.* definitum. Patet inſuper hæc Catholica Veritas ex verbis Chriſti, in ultima Cœna prolatis: nondum enim Apoſtoli ſuſceperant Euchariſtiam de manu Domini, cum ipſe veraciter affirmaret, Corpus ſuum eſſe, quod præbebat, dicendo: *Accipite, & comedite: Hoc eſt Corpus meum.*

50. CONCL. II. Chriſtus Dominus peracta Conſecratione eſt totus tam quoad humanitatem, quam quoad Divinitatem, ſub ſpeciebus panis, ac vini: tamen ex vi verborum ſub ſpeciebus panis continetur Corpus ejus, & ſub ſpeciebus vini Sanguis; cætera vero concomitanter ſolum, ſeu vi naturalis illius connexionis, qua partes Chriſti inter ſe copulantur, & qua per Unionem Hypoſtaticam Divinitas ejus humanitati eſt unita. Ita omnes Catholici, atque, ut aliæ probationes omittantur, hæc Catholica Veritas eſt noviſſime tradita in Concilio Tridentino, *Seſſ. 13. cap. 3.* ſequentibus verbis admodum dignis, ut huc adducantur, atque in modo loquendi de hoc SS. Sacramento jugiter obſerventur.

51. *Semper hæc fides in Eccleſia Dei fuit, ſtatim poſt Conſecrationem verum Domini noſtri Corpus, verumque ejus Sanguinem ſub panis & vini ſpecie una cum ipſius anima & Divinitate exiſtere, ſed Corpus quidem ſub ſpecie panis, & Sanguinem ſub vini ſpecie, ex vi verborum; ipſum autem Corpus ſub ſpecie vini, & Sanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub utraque, vi naturalis illius Connexionis, & Concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit, non amplius moriturus, inter ſe copulantur: Divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum Corpore, & anima Hypoſtaticam Unionem. Quapropter veriſſimum eſt, tantumdem ſub alterutra ſpecie, atque ſub utraque contineri: totus enim, & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quavis ipſius ſpeciei parte; totus item ſub vini ſpecie, & ſub ejus partibus exiſtit.* Hactenus Concilium Tridentinum.

52. CONCL. III. Prolata rite Forma Conſecrationis, panis per veram tranſubſtantiationem convertitur in Corpus Chriſti, & vinum in Sanguinem: atque illico deſinente tota ſubſtantia panis & vini, ſub iiſdem ſpeciebus incipit eſſe realiter præſens totus Chriſtus. Hæc concluſio ſimiliter eſt omnium Catholicorum, ac noviſſime definita in Concilio Tridentino *Seſſ. 13. Can. 2.* ibi: *Si quis dixerit, in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis & vini, una cum Corpore & Sanguine Domini noſtri JESU Chriſti: negaveritque illam mirabilem, & ſingularem Converſionem totius ſubſtantiæ panis in Corpus, & totius ſubſtantiæ vini in Sanguinem, manentibus duntaxat ſpeciebus panis & vini: quam quidem converſionem Catholica Eccleſia aptiſſime tranſubſtantiationem appellat: anathema ſit.* Hactenus Concilium. Et deſumitur hæc Catholica Veritas ex ipſis verbis Chriſti, de eo, quod ſub ſpecie panis porrigebat Apoſtolis, veraciter dicentis: *Hoc eſt Corpus meum.*

53. CONCL. IV. Nihilominus in dicta Converſione, ſeu tranſubſtantiatione panis in Corpus Chriſti, & vini in ſanguinem ejus, proprie ſubſtantia panis & vini non annihilatur. Ita Scotus 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 4. D. Thomas *part.* 3. *quæſt.* 75. *art.* 3. D. Bonaventura 4. *diſt.* 11 *p.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 3. & alii. Ratio eſt: quia terminus *ad quem* annihilationis eſt purum *nihil*: atqui hoc non fit in propoſito; ergo. Minor probatur. Quia deſitioni ſubſtantiæ panis & vini, vi præfatæ totalis Converſionis, ſeu admirabilis tranſubſtantiationis, ſuccedit realis præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti; & conſequenter proprie loquendo, ſubſtantia panis & vini non annihilatur, ſed potius vere ac totaliter convertitur, ſive tranſubſtantiatur in Corpus, & Sanguinem Chriſti.

54. Cæterum, quia quoad præſentem materiam nonnulla latet lis de nomine, quidnam videlicet intelligatur per annihilationem; hinc abſtrahendo a dicta difficultate, utpote minus utili pro praxi, optimum erit, in communibus diſcurſibus, ac præſertim Concionibus dicere, quod panis, & vinum peracta Conſecratione vere tranſubſtantietur, ſeu quoad totam ſuam ſubſtantiam convertatur in Corpus, & Sanguinem Chriſti, remanentibus ſolis ſpeciebus, ſeu accidentibus ſuis.

55. CONCL. V. Chriſtus tamdiu ſub Sacramento Euchariſtiæ eſt realiter præſens, donec ipſæmet ſpecies conſecratæ corrumpuntur: in eo autem inſtanti Chriſtus Dominus deſinit eſſe præſens, quo ſpecies conſecratæ ita ſunt alteratæ, & corruptæ, ut ſi ſub ipſis adfuiſſet ſubſtantia panis, hæc naturaliter deberet deſinere eſſe, & corrumpi. Ita communis Theologorum. Ratio eſt: quia Chriſtus in hoc Sacramento decrevit ſupplere abſentiam ſubſtantiæ panis, & vini; & conſequenter neque citius, neque tardius vult deſinere eſſe ſub ſpeciebus conſecratis, ac ipſa ſubſtantia panis, & vini naturaliter deſineret, ſi adeſſet.

QUÆSTIO VII.

De Neceſſitate ſumendi Euchariſtiam ſub alterutra ſpecie; ubi, & de ejus Effectibus.

SUMMARIUM.

56. *Non eſt præceptum Divinum ſumendi Euchariſtiam ſub utraque ſpecie.*
57. *Solvitur inſtantia.*
58. *Eccleſia juſte decrevit, ut Laici ſub una tantum ſpecie communicarent.*
59. *Cauſæ hujus præcepti Eccleſiaſtici.*
60. *Sumens Euchariſtiam ſub una ſpecie, nulla fraudatur gratia ad ſalutem neceſſaria.*
61. *Euchariſtia, quando producat effectum gratiæ ſanctificantis?*
62. *Præter hunc cauſat Euchariſtia alios effectus: nam*
63. *Delet venialia,*
64. *Præſervat a mortalibus,*
65. *Confert dulcedinem animæ.*
Diminuit fomitem.

Digitized by Google

66. *Alia remiſſive.*
(b) Tr. 10. Diſt. 3. Quæſt. 3. & ſeqq.

56. CONCL. I. Ex præcepto Divino non eſt neceſſarium, ut omnes Chriſti Fideles ſumant Euchariſtiam ſub utraque ſpecie. Ita noviſſime definitum eſt in Concilio Tridentino *Seſſ.* 21. *can.* 1 *&* 2. & oppoſitum aſſerentes anathematis condemnantur. Ratio eſt: quia nullibi habetur tale præceptum. Nam, qui dixit *Joan.* 7. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis:* dixit quoque ibidem: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Item: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Item: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, prout rectiſſime obſervat Concilium Trid. *loc. cit. cap* 1. & ſequuntur Theologi, & Controverſiſtæ unanimiter. Accedit, quod jam in primitiva Eccleſia fuerit conſuetudo communicandi quandoque ſub una ſpecie, prout amplius oſtendunt Controverſiſtæ contra Hæreticos modernos.

57. Nec valet dicere *Matth.* 26. Chriſtus porrigens Calicem, præcepit dicens, *Bibite ex hoc omnes*; ergo uſus Calicis omnibus ſub præcepto Divino injunctus eſt. Reſp. enim inprimis, retorquendo argumentum, quia D. Marcus Evangeliſta *cap.* 14. *v.* 23. expreſſe fatetur, ac teſtatur: *& biberunt ex eo omnes*; ergo illud Chriſti præceptum jam in ultima Cœna fuit adimpletum, & conſequenter neutiquam reſpiciebat omnes Chriſti Fideles impoſterum naſcituros. Reſp. ulterius, illud Chriſti præceptum ſolos Apoſtolos, quibuſcum Chriſtus cœnavit, non autem omnes alios Fideles comprehendiſſe; uti patet ex allata inſtantia.

58. CONCL. II. Sancta Eccleſia Catholica juſtiſſimis de cauſis ſtatuit, ut Laici, atque etiam Clerici non conficientes (id eſt, Miſſam actu non celebrantes) ſub una tantum ſpecie communicaret. Ita omnes Catholici; eſtque noviſſime definitum in Concilio Trid. *cit. Seſſ.* 21. *can.* 2. Porro rationes, quibus Eccleſia ad prohibendum Laicis, & Clericis non conficientibus, ſeu non celebrantibus, uſum Calicis adducta eſt, præcipue ſunt ſequentes, & revera graviſſimæ.

59. Primo ſiquidem dicta prohibitio facta eſt ob gravem irreverentiam, quæ ſacroſancto Sanguini Chriſti multoties inferebatur per effuſionem ipſius in terram, aut barbas, ſive veſtes Communicantium. Deinde, quia ſacratiſſimus Sanguis conſecratus, qui non ſemper juxta numerum atque exigentiam Communicantium ita conſecrari potuit, ut ſub actuali Communione totus ſumeretur, & neque deficeret, neque ſuperabundaret, non potuit, nec poteſt in Sacrariis debita cum reverentia aſſervari, quin a potiori propter corruptionem ſpecierum vini, utpote facillime in acetum degenerantia, tempore præſertim calidiori, gravem pateretur irreverentiam. Accedit, quod ſanctiſſimus Sanguis conſecratus abſque effuſionis periculo, aut aliis incommodis, difficillime potuerit ad infirmos deferri, aut pro iiſdem aſſervari. Hujuſmodi igitur malis, & irreverentiis, quotidie emergentibus in tanta populorum frequentia, atque hominum magna ex parte rudium multitudine, aliter ſancta Mater Eccleſia efficaciter providere non potuit, niſi per ſubtractionem Calicis quoad Laicos, vel Clericos non celebrantes.

60. CONCL. III. Quamvis Chriſtus Dominus in ultima Cœna hoc Sacramentum ſub duabus ſpeciebus inſtituerit, atque Apoſtolis tradiderit; tamen fatendum eſt, etiam ſub altera ſpecie totum atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi, ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt. Ita Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 21. *can.* 3. & omnes Catholici.

61. CONCL. IV. Euchariſtia non ſtatim, ac in ore ponitur, ex opere operato confert effectum gratiæ ſanctificantis; ſed primum, quando ſpecies degluttiuntur, ac ex ore trajiciuntur in ſtomachum. Ita Communis. Ratio eſt: quia ad conſequendum Euchariſtiæ effectum ex opere operato requiritur, ut Corpus, & Sanguis Chriſti, mediantibus ſpeciebus Euchariſticis vere comedatur, & bibatur; juxta illud *Joan.* 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Atqui juxta communem loquendi modum, nemo cenſetur quidpiam comediſſe, vel bibiſſe, qui panem, vel vinum in ore duntaxat retinet, nihil autem ex eo deglutit; ut patet in abluente os ſuum, qui non cenſetur fregiſſe jejunium naturale; ſed poteſt adhuc communicare; ergo.

62 CONCL. V. Præter augmentum gratiæ ſanctificantis, qui eſt primarius ac principalis hujus Sacramenti effectus, idem ſanctiſſimum Sacramentum cauſat quoſdam alios effectus. Ita tenent omnes Theologi, & Libri Aſcetici, fuſius de talibus effectibus differentes, quorum principaliores hic in compendio referuntur.

63. Et primo quidem hoc Auguſtiſſimum Sacramentum, digne ſuſceptum, delet peccata venialia: idque non tantum mediate, ac indirecte, quatenus fervorem Charitatis excitat, & movet ad actus virtuoſos, per quos venialium deteſtatio ſequitur; ſed etiam immediate ex opere operato, quatenus producit augmentum gratiæ ſanctificantis, virtute cujus delentur peccata venialia, præſertim ea, ad quæ digne Sacramentum ſuſcipiens non habet poſitivum affectum, & actualem complacentiam, ſed virtualem quandam deteſtationem.

64. Secundo, præſervat a peccatis mortalibus, quatenus vi illius Deus hominem exterius ſpecialiter protegit, atque interius corroborat per ſingularia gratiæ actualis auxilia: itemque vel repreſſo dæmone, vel amotis occaſionibus peccandi, hominem ab ingruentibus tentationibus liberat, nec non ad eas ſuperandas ſpecialia quædam auxilia gratiæ ſubminiſtrat.

65. Tertio, confert dulcedinem ſpiritualem, & quandam devote ſumentibus ſuavitatem internam; ut proinde merito Eccleſia Catholica, in Officio de Corpore Chriſti, huc applicet Prophetiam Jacob de Aſer, *Gen. cap.* 49. *Pinguis panis ejus, & præbebit delicias Regibus.* Tandem inter alia bona, quæ ſecum affert, hoc Sacramentum rite ſuſceptum diminuit fomitem, ac inordinatum affectum ad illicita.

66. Plura quidem alia de hoc SS. Sacramento diſputant Theologi, ſed ea ſunt altioris indaginis, atque ad Theologiam Moralem proprie non pertinent. Quæ vero dicenda forent de præcepto Communionis, præſertim Paſchalis, jam ſuperius (b) agendo *De præceptis Eccleſiæ*, ex profeſſo diſcuſſa fuerunt.

DISTINCTIO V.
De Sacrificio Miſſæ.

QUÆSTIO I.
De natura Sacrificii in genere.

SUMMARIUM.

1. *Euchariſtia ut Sacramentum, & ut Sacrificium.*
2. *Sacrificium proprie, & improprie.*
3. *Sacrificium proprie, quid?*
   (a) Tract. 5 Diſt. 1. n. 15.
4. *Eſt rei permanentis.*
5. *Ad id ſufficit ſola rei oblatæ immutatio moralis.*
6. *Declaratur aliis exemplis.*
   (b) Tract. 5. Diſt. 1. n. 15. & ſeqq.
7. *Sacrificium eſt actus Latriæ.*
8. *Sacrificium Miſſæ non offertur Sanctis.*
9. *Sacrificia Gentilium fuerunt vera; & cur illicita?*
10. *In Lege Moſaica, & jam ante ipſam fuerunt aliqua Sacrificia.*
11. *Deo eſſe ſacrificandum, eſt de Jure naturali.*
12. *Sacrificia veteris Legis, varia: ut Victima, Immolatio, Libamen,*
13. *Holocauſtum, Hoſtia pacificorum, Hoſtia pro peccato.*
14. *Omnia Sacrificia antiqua coadunantur in uno Miſſæ Sacrificio.*

1. Ad-

Digitized by Google

1. ADvertendum, quod Euchariſtia poſſit dupliciter conſiderari. Primo, ut eſt Sacramentum novæ Legis; id eſt, ſignum ſenſibile Corporis, & Sanguinis Chriſti, realiter contenti ſub ſpeciebus conſecratis panis, & vini. Secundo, ut eſt Sacrificium novæ Legis: quomodo ipſa non ſolum ex opere operato confert gratiam digne ſumentibus, ſed etiam prodeſt aliis, pro quorum ſalute offertur. Viſo proinde de Euchariſtia, ut eſt Sacramentum, reſtat agere de ipſa, ut eſt Sacrificium, præmiſſa tamen ad majorem claritatem unica Quæſtione de natura Sacrificii ut ſic: unde

2. Advertendum ulterius, quod Sacrificium in communi dupliciter ſumatur, proprie ſcilicet, & improprie ſeu latiſſime. Hoc poſteriori modo Sacrificium etiam comprehendit ſub ſe preces, & orationes devotas Fidelium: juxta illud *Pſal.* 49. *Immola Deo Sacrificium laudis*. Et ad *Hebr. cap.* 13. *Offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini ejus*, & alibi. Sacrificium proprie dictum eſt peculiaris actus virtutis Religionis, quo ſpeciali quodam modo proteſtamur ſummam, & abſolutam excellentiam Dei noſtramque ſubjectionem ad ipſum, per oblationem, & deſtructionem alicujus rei ſenſibilis. Et loquendo de hujuſmodi Sacrificio, ſit

3. CONCL. I. *Sacrificium proprie dictum*, eſt oblatio externa rei permanentis Deo exhibita, qua ſignificatur ſupremum dominium atque excellentia DEI, & ſubjectio Sacrificantis ad ipſum mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione, ſeu immutatione. Ita in re communis, & concordant dicta ſuperius. (a)

4. Dicitur, *oblatio externa rei permanentis*; utputa ovis, bovis, vituli, tritici &c. ad diſtinguendum Sacrificium proprie dictum a Laude DEI, quæ fit DEO verbis tranſeuntibus; atque ab Adoratione eidem exhibita per genuflexionem, & hujuſmodi; nec non ab omni Oblatione interna, qua quis per piam voluntatem ſe, ſuaque omnia Divinæ Majeſtati offert, atque reſignat.

5. Dicitur ulterius, *mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione, ſive immutatione*. Hæc ſiquidem ad rationem Sacrificii proprie dicti omnino requiritur, quamvis non ſemper ſit neceſſe, rem oblatam phyſice deſtrui cum quandoque ſufficiat ſola illius immutatio moralis, ſive humano modo facta, in quantum res oblata accipit alium ſtatum, & ad priores operationes redditur inutilis. Sic quippe olim Hebræi ſacrificare Deo cenſebantur, dum vinum, oleum, aut alios hujuſmodi liquores effundebant in terram circa Altare Domini: nam tunc vinum illud, aut oleum, non ſtatim ſubſtantialiter corrumpebatur, donec ſiccaretur, ſed ſolum acquirebat ſtatum inutilem ad uſus humanos.

6. Quo etiam modo Veteres, quibus ſicut erat magis frequens, ita, & magis nota ratio Sacrificii, quandoque ſacrificabant projiciendo aliquid in mare, vel etiam coquendo panes in clibano, ſicque farinam immutando: prout de quibuſdam malis Judæis, coquentibus placentas Reginæ cœli, legitur *Jeremiæ cap.* 7. Nam tunc farina ſubſtantialiter non corrumpebatur, ſed ſolum mutabatur in alium ſtatum, a ſuo priſtino diverſum: res vero in mare projecta, utputa annulus, plerumque in ſua ſubſtantia perſiſtebat, immutabatur tamen, quatenus ad uſus humanos inutilis fiebat. Cæteræ particulæ definitionis Sacrificii tum ex alias dictis (b) tum magis ex dicendis patebunt.

7. CONCL. II. Sacrificium eſt actus virtutis Religionis, & quidem ſupremæ ejus ſpeciei, quæ dicitur *Latria*; unde non niſi ſoli Deo offerri poteſt. Ita communis omnium Theologorum; & patet ex ipſa Sacrificii definitione, qua dicitur, Sacrificium exhiberi in proteſtationem ſupremi domini, atque excellentiæ: nam hæc non niſi ſoli Deo competit.

8. Ex dictis proinde ſequitur primo, quod, quamvis in honorem Sanctorum optime celebrentur Miſſæ, nihilominus nec Beatiſſimæ Mariæ Virgini, nec ulli Sancto revera offeratur Miſſa. Siquidem hæc eſt Sacrificium novæ Legis proprie dictum, quale non niſi ſoli Deo offerri poteſt, eo quod in ipſo ſolo reperiatur ſupremum in omnes creaturas dominium, ſummaque excellentia. Hinc Concilium Tridentinum *Seſſ.* 22. *cap.* 3. ſanctiſſime monet: *Quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Miſſas Eccleſia celebrare conſueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, ſed Deo ſoli, qui illos coronavit: Unde nec Sacerdos dicere ſolet, offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule; ſed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat; ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.* Hæc Tridentinum: quod ipſum dudum jam docuit Sanctus Auguſtinus *libr.* 8. *de Civitate Dei*, *capit.* 27. & communis ſenſus Eccleſiæ.

9. Sequitur ulterius, quod Sacrificia Gentilium, etſi cæteroquin proprie dicta, ex eo capite fuerint illicita, imo & execranda, quia non fuerunt exhibita vero Deo. Fiebant enim tum hominibus, & quidem peſſimis; ut Beel, ſeu Baalim (qui fuit Nemrod, *robuſtus venator coram Domino*, *Gen.* 10.) & aliis hujuſmodi, quos cæca, aut verius propria malitia excæcata Gentilitas pro diis habebat: tum dæmoniis per ſimulacra Idolorum nonnunquam reſponſa dantibus; juxta illud etiam ingratis Iſraelitis quondam objectum *Deuter. cap.* 32. *Immolaverunt dæmoniis, & non Deo, diis quos ignorabant*, & alibi.

10 CONCL. III. Non ſolum in Lege Moſaica, ſed etiam ante ipſam, aliqua extiterunt Sacrificia. Patet hoc clare ex S. Scriptura: ut ex primis ſeptem Capitulis Libri Levitici, ubi de Sacrificii legis Moſaicæ agitur: item ex *cap.* 4 *Geneſ.* ubi longe antea juſtus Abel Deo *obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum.* Et *Geneſ.* 8. ubi Noe poſt Diluvium, *tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper Altare*. Item Melchiſedech obtulit panem & vinum (*erat enim Sacerdos Dei altiſſimi*) *Gen.* 14. & alibi ſæpe.

11. Quinimo notant Doctores cum D. Thoma 2. 2. q. 85. *art.* 1. quod naturali Jure præſcribatur, Deo eſſe ſacrificandum, quamvis an hæc, vel illa ſint ſacrificanda, Lex humana vel Divina poſtmodum conſtituerit. Sicut a pari Jus naturale præcipit, Deum eſſe orandum, atque invocandum, utpote ſummum rerum omnium Dominum, & Largitorem bonorum omnium, eique pro acceptis beneficiis grates debitas referendas &c. quamvis certæ & determinatæ preces, & formulæ precandi, ſint Juris poſitivi, Divini vel humani.

12. Porro Sacrificia veteris Legis varie dividebantur: & inprimis ratione materiæ, in Victimam, Immolationem, & Libamen. *Victima* comprehendebat animalia oblata, & mactata in honorem Dei: utputa, quando de bobus, ovibus, agnis, vel capris fiebat Sacrificium. Per *Immolationem* offerebantur res inanimatæ, & ſolidæ ut panis, ſimila, thus, triticum, & hujuſmodi. *Libamen* dicebatur, quando fiebat oblatio de rebus inanimatis, ſed fluidis, quæ effundebantur: ut vinum, oleum, aliique liquores.

13. Alia diviſio Sacrificiorum Legis Moſaicæ ratione finis, & formæ, fuit in Holocauſtum, Hoſtiam pacificam, & hoſtiam pro peccato. *Holocauſtum*, & *Holocauſtoma*, erat Sacrificium Deo oblatum pure ad laudem, & cultum ipſius, atque in proteſtationem ſupremæ ſuæ excellentiæ: & in hoc tota res oblata deſtruebatur, ſeu comburebatur, ut nihil cederet in uſus humanos. *Hoſtia pacifica*, ſeu *hoſti pacificorum* erat Sacrificium, quod offerebatur Deo vel in gratiarum actionem pro accepto beneficio; & alio nomine dicebatur *Sacrificium laudis*: vel pro impetratione alicujus beneficii novi; & erat *Sacrificium impetratorium*: & in eo una pars comburebatur ad honorem Dei, altera cedebat in uſum Sacerdotum, tertia in uſum ipſorum offerentium. Tandem *hoſtiam pro peccato*, erat Sacrificium, quod offerebatur ad obtinendam peccatorum remiſſionem: Unde & vocabatur *Sacrificium propitiatorium*, in quo una pars comburebatur, altera cedebat in uſum Sacerdotum.

14. CONCL. IV. Omnia Sacrificia tum Legis Naturæ,

Digitized by Google

ium Moſaicæ, defacto coadunata ſunt in uno Tremendo & Incruento Miſſæ Sacrificio. Ita omnes Catholici; atque profitetur Eccleſia in Secreta Miſſæ poſt Dominicam VII. Pentecoſtes, ſic orans: *Deus, qui Legalium differentiam hoſtiarum unius Sacrificii perfectione ſanxiſti*. Uberius idipſum docet Concilium Trident. *Seſſ.* 22. *cap.* 1. ſic loquens: *Hæc denique illa munda oblatio eſt, quæ per varias Sacrificiorum naturæ, & Legis tempore, ſimilitudines figurabatur; utpote quæ bona omnia, per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio, & perfectio complectitur.* Et de hoc Tremendo Miſſæ Sacrificio ex profeſſo nunc agendum.

QUÆSTIO II.

De Miſſa, & qua ratione in ea offeratur verum Sacrificium?

SUMMARIUM.

15. Miſſa, *vox antiquiſſima.*
Lyturgia, quid?
16. *In Miſſa diſtinguitur ratio Sacramenti, Sacrificii, & Miſſæ.*
17. *Miſſa Catechumenorum, & Miſſa Fidelium.*
18. *In Miſſa offertur Deo verum Sacrificium.*
19. *Probatur Catholica Veritas.*
20. *Miſſæ Sacrificium eſt incruentum, cujus principalis Hoſtia Chriſtus.*
21. *Panis, & vinum, hoſtia minus principalis; & quomodo?*
22. *Chriſtus, quomodo in hoc Sacrificio offeratur?*
23. *Objectio notabilis, quomodo Hoſtia in Miſſæ Sacrificio immoletur &c.*
24. *I. Reſponſio, de myſtica, Sacramentali, & incruenta immolatione Chriſti.*
25. *Solvitur inſtantia, & declaratur magis hæc reſponſio.*
26. *II. Reſponſio, de morali Chriſti immutatione.*
27. *III Reſponſio de phyſica Converſione panis, & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti.*
28. *Objectio contra hanc ſententiam, ejuſque notabilis ſolutio.*

15. ADvertendum I. quod hæc vox *Miſſa*, ejuſque uſus ſit antiquiſſimus in Eccleſia; leguntur enim tum apud S. Auguſtinum, S. Ambroſium, alioſque SS. Patres, tum in Concilio Romano ſub S. Sylveſtro Papa I. celebrato. Imo S. Ignatius, Antiochenæ Eccleſiæ tertius poſt S. Petrum Epiſcopus, & Martyr, *in Epiſt* 6. *ad Smyrnenſes*, jam hujus dictionis meminit. Porro quod Patres Latini Miſſam appellant, Græci vocant *Lyturgiam*, hoc eſt, *Miniſterium, Sacrificiumque Altaris*; uti notat Covarruvias *lib.*4 *var. reſol. cap.*22.

16. Advertendum II. quod juxta uſum Eccleſiæ, communemque ſenſum Fidelium, Miſſa accipiatur pro collectione omnium actionum, quæ fiunt a principio Sacroſancti Euchariſtiæ Sacrificii uſque ad finem ipſius, in quo Corpus & Sanguis Chriſti conſecratur, & offertur. Unde ad propoſitum tria ſunt diſtinguenda, videlicet ratio Sacramenti, Sacrificii, & Miſſæ. *Ratio Sacramenti* conſiſtit in eo, quod Euchariſtia ſit ſignum ſenſibile Corporis & Sanguinis Chriſti, realiter contenti ſub ſpeciebus conſecratis; prout amplius *diſt. præc.* declaratur *Ratio Sacrificii* conſiſtit in hoc, quod Chriſtus in Miſſa incruente immoletur, Patrique ſuo Cæleſti offeratur; idque eſſentialiter & principaliter fit in Conſecratione, prout in progreſſu amplius oſtendetur. *Ratio Miſſæ* tandem complectitur tum conſectionem Euchariſtiæ, ſeu Conſecrationem, tum reliqua omnia ſive antecedentia, ſive conſequentia; ac proinde conſiſtit in collectione eorum omnium, quæ a principio uſque ad finem ipſius peraguntur. Et ex his quidem ſubſtantialia a Chriſto Domino, utpote novæ Legis Authore, inſtituta fuerunt: quoad totam vero actionem, atque ut Miſſa includit diverſas Orationes & Cæremonias, ea eſt inſtituta ab Eccleſia.

17. Advertendum III. Quod olim tota ejuſmodi actio dividebatur in duas partes, videlicet in Miſſam Catechumenorum, & Miſſam Fidelium. *Miſſa Catechumenorum* durabat a principio Miſſæ uſque ad Offertorium excluſive; & fuit ſic dicta, quia tamdiu, & non ultra, Catechumenis intereſſe licebat. *Miſſa Fidelium* incipiebat ab Offertorio, & durabat uſque in finem. Et ob hanc veterem Miſſæ diviſionem, etiam defacto quandoque totum Officium ſolet dici in plurali *Miſſarum ſolemnia*; quamvis etiam Miſſa in ſingulari, ſufficienter ſignificet totam illam actionem ſacram, quæ in Miſſa a principio uſque in finem peragitur. His prænotatis, ſit

18 CONCL. I. In Miſſa offertur Deo verum, ac proprie dictum Sacrificium. Concluſio eſt de Fide, ac definita in pluribus Conciliis, noviſſime autem in Concilio Trident. *Seſſ* 22 *can.* 1. ibi: *Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum & proprium Sacrificium, aut quod offerri non ſit aliud, quam nobis Chriſtum ad manducandum dari: anathema ſit.*

19. Deſumitur inſuper hæc Catholica Veritas, præter traditionem perpetuam, ac praxim Eccleſiæ jam a temporibus Apoſtolorum jugiter continuatam, ex illis verbis Chriſti *Matth.*26. *Hoc facite in meam Commemorationem*. Siquidem ly *facite*, æquivalet verbo *ſacrificate*; juxta illud *Levit. capit.* 15. *Sumet duos turtures, dabitque Sacerdoti, qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocauſtum*; id eſt, ſacrificabit, ſeu offeret unum pro peccato &c. quales locutiones ſæpius alibi in S. Scriptura reperiuntur. Accedit, quod Chriſtus Dominus, utpote *Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, *Pſ.*109. in ultima Cœna Deo Patri vere ſacrificaverit; ergo, cum illud ipſum Apoſtolis, eorumque legitimis Succeſſoribus, facere præceperit, etiam hi vere ac proprie ſacrificabunt. Et hoc quidem feciſſe Apoſtolos, eorumque Succeſſores, conſtat ex antiquiſſimis Lyturgiis, plurimis Sanctorum Patrum teſtimoniis, & probatiſſimis hiſtoriis, de quibus Controverſiſtæ; præſertim Bellarminus *lib.* 1. *de Miſſa*.

20 CONCL. II. Miſſæ Sacrificium eſt incruentum, in quo præcipua & principalis Hoſtia eſt Chriſtus Dominus; ſive Corpus, & Sanguis ipſius. Ita omnes Catholici; & omiſſis aliis probationibus habetur expreſſe in Concilio Trident. *Seſſ.* 22. *cap* 2. ibi: *in Divino hoc Sacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruente immolatur, qui in ara Crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit.* Et infra *can* 2. Concilium definit, Chriſtum ordinaſſe, ut *Apoſtoli, aliique Sacerdotes offerrent Corpus, & Sanguinem ſuum.*

21. Dicitur notanter, *principalis Hoſtia eſt Chriſtus*. Siquidem hoc non obſtante paſſim fatentur Theologi, quod etiam panis & vinum aliquo modo in Miſſa offerantur, itaque pertineant ad rem, quæ ſacrificatur; prout liquet ex modo loquendi Eccleſiæ, quæ in Miſſæ offertorio ſic orat: *Suſcipe ſancte Pater hanc immaculatam Hoſtiam*, præſentando ſimul panem conſecrandum. Et infra: *Offerimus tibi Domine Calicem ſalutaris*, elevando vinum. Cæterum ſubſtantia panis & vini, eſt duntaxat Hoſtia minus principalis, & ſecundaria; atque eatenus in hoc tremendo Sacrificio offertur, quatenus ipſa eſt materia Conſecrationis Euchariſtiæ, & quæ totaliter convertitur, ſeu tranſubſtantiatur in Corpus & Sanguinem Chriſti.

22. Inſuper ſciendum, quod Chriſtus in Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio offeratur, non quomodocunque, ſed ut mediante tranſubſtantiatione panis, & vini, in Corpus & Sanguinem ſuum, realiter contentus eſt ſub horum ſpeciebus; prout fatetur Concilium Trid. *Seſſ* 22. *cap.*1. ibi: *Corpus & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac ſub earum rerum ſymbolis, Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit.* Chriſtus itaque in hoc incruento Sacrificio non offertur, quatenus exiſtit in Cœlis (ſic enim nulla prorſus circa eum fit immutatio, ad rationem Sacrificii eſſentialiter requiſita) ſed quatenus vi Conſecrationis, ac mediante tranſubſtantiatione panis, ac vini, in Corpus & Sanguinem ſuum, ponitur atque exiſtit ſub eorum ſpeciebus conſecratis. Verum pro majori dictorum intelligentia.

23. Ob-

Digitized by Google

23. **Objicitur contra præmiſſa.** Ad verum, & proprie dictum Sacrificium requiritur aliqua deſtructio, aut immutatio rei oblatæ, ſive ipſius Hoſtiæ: atqui in Miſſa non fit talis deſtructio, neque immutatio rei oblatæ, ſive Hoſtiæ; nam Chriſtus, qui dicitur eſſe Hoſtia principalis, neque deſtruitur, cum ſit immortalis, neque alia ratione immutatur, cum ſit impaſſibilis, atque incorruptibilis; ergo. Ad hanc ſatis communem objectionem, plures ſunt reſponſiones Theologorum, in hoc convenientium, quod omnes quandam ex parte Hoſtiæ oblatæ deſtructionem, ſive immutationem admittant (hæc enim omnimodis requiritur ad rationem veri Sacrificii) licet eam varie poſtmodum explicent.

24. Primo itaque nonnulli cum Leſſio *lib. 12 de Divinis Perfectionibus*, *cap. 13. n.* 95. cenſent, ipſi Conſecrationi convenire rationem actionis ſacrificativæ, ac per ipſam Chriſtum modo incruento mactari; & hac ratione incruente immolari, quatenus per ipſam vi verborum Corpus Chriſti a Sanguine ſeparatur, & viciſſim Sanguis a Corpore. Siquidem vi verborum formæ Conſecrationis, ſub ſpeciebus panis ponitur ſolum Corpus Chriſti; & vi verborum Conſecrationis, ſub ſpeciebus vini ſolus Sanguis; ſicque (non obſtante, quod reliqua concomitanter ſub utriſque ſpeciebus etiam ponantur) Chriſtus myſtice, incruente, atque ſacramentaliter tunc mactatur, immolatur, atque immutatur. Unde in forma ad propoſitam objectionem reſpondent, diſtinguendo Minorem: In Miſſa non fit deſtructio, aut immutatio Hoſtiæ, phyſica & ſubſtantialis, tranſeat; non fit deſtructio, aut immutatio ejus myſtica, incruenta, ſive Sacramentalis, negant Minorem: & eodem modo diſtincta ſua probatione, negant conſequentiam.

25. Si dicas: Ad veram rationem ſacrificii non ſufficit ſola immutatio myſtica, & ſacramentalis. Reſpond. id quidem non ſufficere ad Sacrificium cruentum, bene tamen ad Sacrificium incruentum, quale peragitur in SS. Miſſæ Sacrificio. Ad hoc quippe incruentum novæ Legis Sacrificium ſufficit incruenta, myſtica, & Sacramentalis illa immolatio Chriſti: quæ fit non quidem malleo, vel cultro materiali, ſicut olim victimæ immolabantur, ſed cultro verbi Dei: de quo dicitur *ad Heb. cap. 4. Vivus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti*. Nam vi hujus verbi Dei, ſeu vi verborum formæ Conſecrationis in perſona Chriſti prolatorum, revera, quantum eſt ex vi verborum, ſub ſpeciebus panis ſolum Corpus Chriſti, & ſub ſpeciebus vini ſolus Sanguis ipſius ponitur: non obſtante, quod ob naturalem partium inter ſe connexionem, & concomitantiam, ipſamque unionem Hypoſtaticam, etiam aliæ partes humanitatis Chriſti, una cum Divinitate, ſub utraque ſpecie contineantur; hoc enim eſt per accidens.

26. Secundo alii reſpondent, diſtinguendo Majorem. Ad rationem Sacrificii requiritur deſtructio, ſive immutatio Hoſtiæ, vel phyſica, vel ſaltem moralis, concedunt; ſemper phyſica, negant Majorem, conformiter dictis *num.* 5. & 6. Et eodem modo diſtinguunt Minorem. Siquidem in Sacrificio Miſſæ, licet Chriſtus Dominus ſecundum ſuam humanitatem vi Conſecrationis ſubſtantialiter non deſtruatur, adhuc tamen ſecundum eam moraliter immutatur, quatenus per Conſecrationem Corpus Chriſti transfertur a ſtatu ſuo naturali ad Sacramentalem, atque in uſum cibi & potus, longe diverſum a ſtatu ſuo naturali. Nam iſtud moraliter loquendo idem eſt, ac ſi fieret verus cibus; juxta quod idem Salvator, *Joan. cap.* 6. affirmabat: *Caro mea, vere eſt cibus: & ſanguis meus, vere eſt potus*. Ita Lugo *diſp.* 19. *de Eucbariſtia*, *ſect.* 5. & plures alii.

27. Tertio quidam volunt, Chriſtum ſacrificari ex eo, quia terminat realiter converſionem, ſeu tranſubſtantiationem panis, & vini, in Corpus & Sanguinem ſuum, vi Conſecrationis peractam. Quia enim in Miſſa offertur panis & vinum, non quomodocunque, ſed ut vi Conſecrationis totaliter convertantur ſeu tranſubſtantiatur in Corpus & Sanguinem Chriſti: hinc actio ſacrificativa cenſetur conſiſtere in hac phyſica converſione unius in aliud, ad quam enim ſpectat Chriſtus Dominus, veluti terminus *ad quem* dictæ converſionis. Et ſimile quid contingebat olim ſub Lege veteri in oblatione thymiamatis, & thuris, ubi in proteſtationem ſupremi Dominii Dei, & ſubjectionis ſacrificantis ad ipſum, una res convertebatur in aliam, videlicet thus, aut thymiama, in ſuaviſſimum ſuffitum.

28. Si dicas. Ex hac ſententia videtur ſequi, ſolum panem & vinum ſacrificari (nam illud proprie ſacrificatur, quod realiter immutatur) atqui hoc eſt falſum, & contra Concilium Trident. *num.* 20. citatum: ſimulque abſurdum; quia alioquin Eccleſia haberet duntaxat Sacrificium inanime, ac vilius, quam habuerunt olim Hebræi; foretque figuratum minus nobile quam figura; ergo. Reſpond. negando ſequelam, cum ſua probatione. Etſi enim illud proprie offerri dicatur, quod deſtruitur, ſeu immutatur, quando non fit converſio unius in aliud: nihilominus, ſi fiat talis converſio, tunc proprie ac principaliter illud offertur, quod per ejuſmodi actionem potiſſimum intenditur. Unde, ſi principaliter intendatur deſtructio prioris rei per converſionem in aliam, tunc res converſa erit Hoſtia; prout accidit in combuſtione Holocauſti, converſi in ignem, ubi non ignis, ſed aries v. g. vel bos igne abſumptus, cenſetur eſſe Hoſtia. Secus autem erit, ſi tunc principaliter intendatur res illa, in quam fit converſio alterius: quia enim, ut illud incipiat eſſe, alterum deſinit; etiam Deus magis intendit honorari, honoraturque per illam actionem converſivam, ut ponit terminum *ad quem*, quam ut tollit terminum *a quo*: prout & in Lege veteri, dum thymiama vel thus offerebatur, convertendo ipſum in ſuaviſſimum ſuffitum, potius Deo offerebatur, & ſacrificabatur ejuſmodi ſuffitus ſuaviſſimus, quam thymiama vel thus. Igitur cum in Sacrificio Miſſæ Chriſtus ejuſque præſentia principaliter intendatur, conſequenter in eo Hoſtia principalis erit Chriſtus Dominus; non quomodocunque, ſed ut contentus ſub ſpeciebus conſecratis, ac veluti terminus *ad quem* principaliter intentus tranſubſtantiationis, quæ divinitus accidit peracta Conſecratione. Quamvis eadem actione offeratur ſimul panis & vinum, ſecundario tamen & concomitanter, quatenus eſt terminus *a quo*, & cujus deſitio intenditur propter aliud duntaxat, ſicque minus principaliter. Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure*, *cap.* 38. *num.* 13. licet poſtea *lib.* 12. *de Divinis Perfectionibus*, *cap.* 13. *num* 95. amplexus ſit primam ſententiam *num.* 24. relatam, tanquam faciliorem intellectu, magiſque reſpondentem ordinario ſacrificandi modo, qui ſupponit Hoſtiam, non producit.

QUÆSTIO III.

Qui ſint Offerentes Miſſæ Sacrificium, & in quo conſiſtat Eſſentia ipſius?

SUMMARIUM.

29. *Principalis offerens in Miſſæ Sacrificio, eſt Chriſtus Dominus.*
30. *Et quomodo?*
31. *Sacerdos celebrans, eſt proximus Miniſter.*
32. *Et quomodo alii Fideles illud offerant?*
33. *In Miſſa non omnes actiones pertinent ad eſſentiam Sacrificii.*
34. *Hujus eſſentia conſiſtit in Conſecratione.*
35. *In Paraſceve non fit Sacrificium Miſſæ.*
36. *Sumptio S. Hoſtiæ, non eſt de eſſentia ejus;*
37. *Præſertim facta ab aſtantibus.*
38. *Requiritur ad hoc Sacrificium Conſecratio utriuſque ſpeciei.*
39. *Oppoſita ſententia refertur, ac rejicitur.*

29. CONCL. I. Principalis offerens Miſſæ Sacrificium, eſt Chriſtus Dominus, quamvis illud offerat Sacerdotum miniſterio. Ita omnes Catholici Doctores; & patet tum ex Concilio Florentino in Decreto Unionis; tum

ex Tridentino *Seſſ. 22. cap. 2.* ubi docet: *Una eſt eademque Hoſtia, idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſe ipſum tunc in Cruce obtulit, ſola offerendi ratione diverſa.* Idem patet ex verbis Conſecrationis, ubi Sacerdos non nomine proprio, ſed in perſona Chriſti loquens, dicit: *Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt Sanguis meus.*

30. Cæterum Chriſtus dicitur offerens, & quidem principalis: tum quia Sacerdotium, ipſumque Miſſæ Sacrificium inſtituit: tum etiam, quia Sacerdos illud ex Chriſti ordinatione offert nomine, atque in perſona ipſiuſmet Chriſti Domini. Ipſe ſiquidem Sacerdotes conſtituere dignatus eſt ſuos Miniſtros, & Vicarios, qui nomine, atque in perſona ſua, Patri Cœleſti iſtud offerrent Sacrificium; uti præter concordem SS. Patrum doctrinam, tenet Concilium Florentinum, & Tridentinum loc. cit.

31. CONCL. II. Sacerdos celebrans offert Miſſæ Sacrificium ut proximus Miniſter; cæteri autem Fideles etiam aliquo modo, minus tamen proprie, dicuntur hoc Sacrificium offerre. Ita communis. Et quidem prima pars patet tum ex cit. Concilio Tri. ubi dicitur: *Idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio.* Tum ex eo: quia Sacerdos eſt publicus Miniſter Eccleſiæ, ad hoc Myſterium conficiendum conſecratus, veruſque Sacrificans; juxta quod Chriſtus Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, præcepit in ultima Cœna, dicens: *Hoc facite &c.* Quia vero Sacerdos, in perſona Chriſti loquens, hoc conficit Sacramentum & Sacrificium; hinc Sacerdos non eſt principalis offerens, ſed poſt Chriſtum, qui eſt offerens principalis, proximus Miniſter.

32. Altera pars patet ex Canone Miſſæ, ubi dicitur: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.* Et infra: *Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ Familiæ tuæ.* Dicuntur autem alii Fideles hoc Sacrificium offerre dupliciter; primo, ratione quadam generaliſſima; & ſolum, quia ſunt membra Eccleſiæ, cujus nomine Sacerdos Deo offert Sacrificium iſtud. Secundo, ratione quadam magis ſpeciali, in quantum ſcilicet ſpeciali externo concurſu ad ejus oblationem cooperantur, illud vel petendo, aut procurando per donationem ſtipendii, vel faciendo ſub ipſa oblationem ad Altare, aut inſerviendo Sacerdoti celebranti, vel ſaltem per devotam aſſiſtentiam ſeu præſentiam conſentiendo in ipſum.

33. CONCL. III. Certum eſt, quod non omnes ſacræ Actiones, quæ in Miſſa peraguntur, pertineant ad eſſentiam Sacrificii. Pleræque enim ſunt piæ quidem, ſed ſolum accidentales Cæremoniæ, Rituſque ſacri ab Eccleſia inſtituti *ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quo & Majeſtas tanti Sacrificii commendaretur, & mentes Fidelium per hæc viſibilia Religionis, & Pietatis ſigna, ad rerum altiſſimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur*: prout loquitur Concilium Trid. *cit. Seſſ. 22. cap. 5.* Porro in quanam parte Miſſæ conſiſtat eſſentia Sacrificii, Quæſtio remanet; pro cujus reſolutione, ſit

34. CONCL. IV. Eſſentia Sacrificii Miſſæ conſiſtit in Conſecratione; & quidem probabilius in illa ſola. Ita Herinex *diſp 8. de Euchariſtia, quæſt. 3. num. 42.* Sannig *diſt. 5. de Miſſa, quæſt. 4. num. 5.* cum communiori Theologorum; contra Bonacinam *diſp. 4. de Euchariſtia, quæſt. ult. punct. 2. num. 1.* dicentem, quod partes eſſentiales Sacrificii Miſſæ ſint Conſecratio, Oblatio, & Sumptio; & contra nonnullos alios, qui volunt, etiam Sumptionem a Celebrante peractam, ſpectare ad eſſentiam Sacrificii Miſſæ. Ratio Concluſionis eſt: quia Sacrificium Miſſæ offertur, ac perficitur a Sacerdote in perſona Chriſti, qui eſt principalis offerens, ut *num. 29.* dictum eſt: atqui Conſecratio, eaque ſola, fit a Sacerdote in perſona Chriſti; ergo ſola Conſecratio ſpectat ad eſſentiam ejus. Minor probatur: nam Sacerdos in perſona Chriſti loquens, hoc conficit Sacramentum, ut ait Concilium Florentinum in Decreto Unionis; ergo. Hinc

35. Infertur I. Quod Feria ſexta Paraſceves proprie non fiat Sacrificium Miſſæ: quia ibi non fit nova Hoſtiæ Conſecratio, ſed ſumitur duntaxat Hoſtia pridie conſecrata.

36. Infertur II. Quod Sumptio Hoſtiæ ſeu Sacramenti, quæ fit a Sacerdote celebrante, non ſpectet ad eſſentiam Sacrificii Miſſæ, ſtricte loquendo (hæc enim Sumptio non fit in perſona Chriſti, ſicuti Conſecratio) quamvis ſpectet ad ejus integritatem, & complementum: nam, ut dicitur c. Relatum de conſecrat. diſt. 2. *Quale erit illud ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur?*

37. Infertur III. Quod multo minus ſumptio Sacramenti, quæ fit ab aliis aſtantibus, ſpectet ad eſſentiam Sacrificii Miſſæ: unde Concilium Trid. *Seſſ. 22. cap. 6. & can. 8.* approbat, & commendat Miſſas illas, in quibus ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat.

38. CONCL. V. Ad perfectam rationem Sacrificii novæ Legis requiritur Conſecratio utriuſque ſpeciei; idque ex Chriſti inſtitutione, qui voluit in illo offerri Corpus & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini, prout docet Concilium Trid. *Seſſ. 22. cap. 1.* Unde Rubricæ Miſſalis *Tit. De defectibus in miniſterio ipſo occurrentibus*, quantum ad propoſitum, ſic habent: *Si Sacerdos ante Conſecrationem graviter infirmetur, vel in ſyncopen inciderit, aut moriatur, prætermittitur Miſſa* (quia videlicet Sacrificium ſubſtantialiter necdum eſt inchoatum) *Si poſt Conſecrationem Corporis tantum, ante Conſecrationem Sanguinis, vel utroque conſecrato id accidit, Miſſa per alium Sacerdotem expleatur ab eo loco, ubi ille deſiit, & in caſu neceſſitatis etiam per non jejunum.* Et merito: nam plus urget præceptum Divinum de ſubſtantiali perfectione, atque integritate Miſſæ, quam præceptum Eccleſiaſticum de non ſumendo Euchariſtiam niſi a jejunis.

39. Sunt quidem nonnulli Theologi, quos refert Barboſa *in Collectaneis ad Concilium Trid. Seſſ. 22. de Sacrificio Miſſæ, c. 1. num 26.* qui volunt, poſſe Papam ex cauſa urgenti concedere, ut conſecratio Euchariſtiæ, & Sacrificium Miſſæ in una ſpecie fiat. Quia vero Concilium Trident. *loc. cit.* ſatis indicat, Conſecrationem utriuſque ſpeciei eſſe de Jure Divino, dum *cit. cap. 1.* inter alia ſic loquitur: *Chriſtus Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, Corpus & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini DEO Patri obtulit, ac ſub earundem rerum ſymbolis, Apoſtolis, ut ſumerent, tradidit, & eiſdem, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit.* Hinc merito de hac quorundam ſententia dubitatur, eaque probabilius & communius negatur.

QUÆSTIO IV.

De Effectibus Sacrificii Miſſæ.

SUMMARIUM.

40. *Sacrificium Miſſæ habet valorem ex opere operato, & ex opere operantis.*
41. *Eſt Latreuticum, ac Euchariſticum.*
42. *Eſt Propitiatorium, Satisfactorium, & Impetratorium.*
43. *Miſſæ Sacrificium, quomodo ſit propitiatorium? Et peccata mortalia expiet?*
44. *Per ſe ac immediate non cauſat gratiam ſanctificantem. Differentia inter Sacramentum, & Sacrificium.*
45. *Miſſæ Sacrificium, quomodo ſit ſatisfactorium?*
46. *Et quomodo impetratorium?*
47. *Effectus impetrationis bonorum temporalium, an ſit infallibilis?*

(c) Concurdant dicta Tract. 5. Diſt. 1. n. 57. & 58.

40. ADvertendum cum Scoto *Quodlib.* 20. & communi Theologorum, quod Miſſæ Sacrificium habeat duplicem vim, atque valorem operandi ſuos effectus, videlicet ex opere operantis, & ex opere operato. Prior valor promanat ex bonitate ipſius Miniſtris, ejuſque proprio merito, atque devotione, quacum peragit hoc Sacrificium; prout id ipſum

Digitized by Google

ipſum accidit in omnibus aliis piis operibus, utpote quæ valent ſeu proſunt ex opere operantis. Alter valor Sacrificii Miſſæ eſt ille, qui eidem Chriſti inſtitutione, ejuſque meritis, atque independenter a bonitate Miniſtri competit; juxta quod Concilium Trident. *cit. cap.* 1. profitetur dicens: *Et hæc quidem illa munda oblatio eſt (Malach. 1.) quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari poteſt.* Unde ſequitur, quod Miſſæ Sacrificium proſit ex opere operato, ſeu virtute ipſius Sacrificii, quatenus habet ſpecialem valorem ſibi peculiariter ex Chriſti inſtitutione annexum, & quidem ultra omne meritum operantis, ſeu procurantis celebrationem Miſſæ, atque independenter a bonitate Miniſtri illud offerentis. Hoc prænotato, ſit

41. CONCL. I. Sacrificium Miſſæ inprimis eſt Latreuticum, atque Eucharisticum. Ita communis; & patet ex Concilio Trid. *Seſſ.* 22. *can.* 3. ubi inter alia dicitur, *Miſſæ Sacrificium eſſe laudis, & gratiarum actionis.* Siquidem Miſſæ Sacrificium dicitur *Latreuticum*, quatenus inſtar Holocauſti offertur Deo in recognitionem ſuæ ſupremæ excellentiæ: ipſum quippe inſtitutum eſt ad ferendum cultum Latriæ (qua ratione *Latreuticum* appellatur ſoli Deo debitum. Verum quatenus offertur in gratiarum actionem pro omnibus receptis beneficiis, præſertim Redemptionis noſtræ, hac ratione Sacrificium Miſſæ vocatur *Eucharisticum*: *Eucharistia* enim latine ſonat *bona gratia*, ſive *gratiarum actio*.

42. CONCL. II. Inſuper Sacrificium Miſſæ eſt propitiatorium, ſatisfactorium, & impetratorium: ac proinde (præterquam, quod ſit Sacrificium laudis, & gratiarum actionis) triplicem habet effectum, propitiationem videlicet, ſeu expiationem peccatorum quoad culpam; ſatisfactionem pro pœnis remanentibus ex peccatis quoad culpam jam dimiſſis; & impetrationem diverſorum Beneficiorum; Ita omnes Catholici; & habetur noviſſime definitum in Conc. Trid. *Seſſ.* 22. *can.* 3. bis verbis: *Si quis dixerit, Miſſæ Sacrificium tantum eſſe laudis, & gratiarum actionis, aut nudam Commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus offerri debere: anathema ſit.* Idipſum fuſius declarat citatum Concilium *cap.* 2.

43. CONCL. III. Miſſæ Sacrificium vere quidem eſt *Propitiatorium*; in quantum virtute ejuſdem Deus nobis ſit placatus, & propitius; id eſt, movetur ad deponendam juſtiſſimam iram ſuam & indignationem, quam ob noſtra peccata concepit in ordine ad neganda uberiora gratiæ auxilia, quibus pœnitentiam agere, atque in ejus amicitiam redire, & peccatorum remiſſionem acquirere valeamus: nihilominus effectum expiationis peccatorum mortalium, quoad culpam non cauſat immediate, ſed duntaxat mediate, ac diſpoſitive, impetrando videlicet ſpecialia gratiæ auxilia, quibus homo diſponitur, atque excitatur ad agendam veram de peccatis pœnitentiam, mediante qua per infuſionem gratiæ ſanctificantis immediate remittuntur peccata. Ita communis Theologorum; & patet verbis Conc. Trid. *Seſſ* 22. *c.* 2. ubi explicans modum, quo hoc Sacrificium nobis peccata remittit, ſic loquitur: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata ingentia, dimittit.* Quibus verbis aperte docet, Sacrificium iſtud non remittere peccata mortalia immediate, prout faciunt Sacramenta Baptiſmi & Pœnitentiæ; ſed tantum mediate, impetrando nimirum a Deo gratias actuales prævenientes, quibus peccatores excitentur ad agendam veram pœnitentiam, ſicque ad conſequendam peccatorum remiſſionem virtute perfectæ Contritionis, vel Attritionis cum Sacramento.

44. Et conformiter dictis infertur, quod Miſſæ Sacrificium per ſe, & immediate, non cauſet gratiam ſanctificantem(alioquin enim immediate deleret peccata mortalia) neque augmentum ipſius: quia nemo recipit augmentum gratiæ habitualis ſeu ſanctificantis, niſi vel per proprium meritum, vel per dignam receptionem Sacramenti. Et hoc ipſum ſuadet differentia inter Sacramentum, & Sacrificium: nam Sacramentum eſt primario & principaliter inſtitutum ad noſtram ſanctificationem; Sacrificium vero immediate refertur ad cultum Dei & proteſtandam ſupremam ejus excellentiam, & ſecundario ſolum ac veluti per quandam redundantiam, ad noſtram utilitatem.

45. CONCL. IV. Quod attinet alterum effectum ipſius, Miſſæ Sacrificium dicitur eſſe *Satisfactorium*, & quidem tam reſpectu vivorum, quam reſpectu animarum in Purgatorio exiſtentium, in quantum ex opere operato virtute ipſius aliqua pœna, peccatis quoad culpam jam deletis correſpondens, remittitur illi, pro quibus hoc Sacrificium applicatur. Unde Concilium Trid. *loc. cit.* ait: *Quare non ſolum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus, ſed & pro defunctis in Chriſto nondum ad plenum purgatis, rite juxta Apoſtolicam traditionem offertur.* Et infra *Seſſ.* 25. *in Decreto de Purgatorio*, docet: *Animas in Purgatorio detentas fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari.* Et hic effectus ſatisfactionis infallibiliter confertur virtute Sacrificii Miſſæ, dummodo is, pro quo Miſſa offertur, ſit capax ejuſdem; id eſt, indigeat aliqua ſatisfactione, nec ponat obicem peccati mortalis, neque ſit actualiter in ſtatu damnationis.

46. CONCL. V. Tandem Miſſæ Sacrificium eſt *Impetratorium*, in quantum habet virtutem impetrandi a Deo diverſa bona, tum ſpiritualia, tum etiam temporalia, quatenus ad ſpiritualia conducunt. Ita omnes Catholici; & patet ex perpetuo ſenſu, atque traditione Eccleſiæ, ipſoque Concilio Tridentino proxime allegato. Additur vero notanter, *bona temporalia, quatenus ad ſpiritualia conducunt.* Quia effectus Sacrificii incruenti Miſſæ nituntur meritis Sacrificii cruenti a Chriſto in Crucis oblati: atqui Chriſtus non promeruit nobis in Cruce bona temporalia, niſi quatenus conducunt ad ſpiritualia; nam bona temporalia ſecundum ſe præciſe ſpectata; non ſunt bona, imo ſæpe ſæpius homini mala & nociva.

47. Et hinc fit, quod effectus iſte Sacrificii Miſſæ, nimirum impetratio bonorum temporalium, non infallibiliter habeatur, ut experientia conſtat: neque illico omnia nobis conceduntur, pro quorum impetratione leguntur Miſſæ; ſiquidem hujuſmodi bona temporalia non ſemper conducerent ad bonum ſpirituale, & ſalutem animæ. Interim tamen credibile eſt, ſemper aliquid obtineri a Deo, neque Sacrificium in vanum offerri, etiamſi non ſtatim obtineatur illud in ſpecie bonum temporale, pro quo obtinendo Miſſa offertur, poteſt enim Deus, atque pro ſumma in nos pietate ſolet, vel ejus conceſſionem in tempus opportunius, nobiſque ſalutarius differre; vel loco illius, quod petimus, aliud nobis elargiri longe conducibilius ad ſalutem animæ noſtræ: ad hoc quippe concedendum videtur ipſum compellere ſua infinita Liberalitas, Bonitas, atque Miſericordia. (c)

* Quæres, quidnam requiratur, ut ille, pro quo SS. Miſſæ Sacrificium offertur, fiat particeps horum effectuum? Reſpondeo I. Ante omnia requiritur, ut pro tali celebrans applicet hos effectus: is enim ſolus in ſua ordinatione accipit poteſtatem applicandi, ſeu offerendi II. Quoad effectum propitiatorium non deſideratur ex parte illius, pro quo applicatur, ſeu offertur, ſtatus gratiæ Sanctificantis; cum hic effectus etiam communicetur gravibus peccatoribus gratia ſanctificante privatis, obtinendo exinde adeptionem auxilii divini excitantis ad agendam pœnitentiam, III. Quoad effectum impetratorium dictus ſtatus gratiæ, etſi ſit de meliori eſſe, ſimpliciter tamen pariformiter non exigitur ob eandem rationem, modo cæteroquin beneficia, quæ petuntur, ſint honeſta, & ad æternam ſalutem aliquo modo conducentia. IV. Bene vero dictus ſtatus gratiæ ex parte illius, pro quo Miſſa legitur, requiritur quoad effectum ſatisfactorium: etenim virtute hujus effectus juxta communem DD. ac conformiter jam dictis Concluſ. IV. remittuntur ſolæ pœnæ pro peccatis quoad culpam jam a Deo condonatis adhuc debitæ;

tæ; ergo neceſſario præſupponunt condonationem culpæ mortalis, ſicque ſtatum gratiæ. *

QUÆSTIO V.

Quantus ſit valor Sacrificii Miſſæ.

SUMMARIUM.

48. *Valor Miſſæ ad placandum, ſatisfaciendum, ac impetrandum, non eſt infinitus,*
49. *Non obſtante infinitate meritorum Chriſti.*
50. *Cur hæc per Miſſam finito duntaxat modo applicentur?*
51. *Miſſa pro pluribus oblata, minus prodeſt ſingulis.*
52. *Quid de pluribus inſervientibus, aut aſtantibus?*
53. *Sacerdos pluribus ſtipendiis non ſatisfacit, ſi unicam Miſſam celebret;*
54. *Ne quidem applicando uni fructum ſatisfactorium, & alteri impetratorium;*
55. *Aut partem fructus ejus ſpecialiſſimam.*
56. *Fidelibus plus prodeſt, ſi Miſſas curent ſibi celebrari in vita, quam poſt mortem.*
57. *In Miſſa duo ſunt conſideranda.*
98. *Miſſa mali Sacerdotis tantum valet, quantum boni, quoad ſubſtantialia,*

Et quoad fructum ejus ex opere operato.

59. *Imo & quoad Orationes dictas nomine Eccleſiæ.*
60. *Secus quoad Orationes, prout a Celebrante procedunt.*

48. CONCL. I. Valor, quem habet Miſſæ Sacrificium ex opere operato, ſive ad placandum nobis DEUM, ſive ad ſatisfaciendum, ſive ad impetrandum, non eſt Infinitus, ſed finitus; non obſtante infinitate ſatiſfactionis, ac meritorum Chriſti, in quibus totus Miſſæ valor radicatur, & fundatur. Ita D. Bonaventura 4. *diſt.* 45. *art.* 3. Scotus *Quodlib.* 20. cum ſuis & aliis communiter, paucis exceptis. Concluſio hæc potiſſimum ſuadetur ex communi ſenſu Eccleſiæ: nam ſi idem numero Sacrificium foret infiniti valoris, tunc fruſtra ſpeciales numero Miſſæ legerentur pro ſpecialibus hominum neceſſitatibus; imo unica Miſſa, utpote infiniti valoris, ſufficeret ad exhauriendum totum Purgatorium, ſimulque poſſet quis per unius Miſſæ celebrationem ſatisfacere pro centum ſtipendiis a diverſis hominibus datis: hæc autem omnia ſunt abſurda, & contra perpetuam praxin, ac ſenſum Eccleſiæ; ergo dicendum, quod Miſſæ Sacrificium a nobis oblatum, non ſit infiniti valoris.

49. Additur in Concluſione, *non obſtante infinitate meritorum Chriſti.* Quia valor ille, quem habet Miſſa ex opere operato, fundatur, ac deſumitur ex Sacrificio cruento in Ara Crucis oblato per Chriſtum, ac meritis ejus, quæ ſunt infinita; ac ſufficientia pro redemptione infinitorum hominum, vel etiam mundorum, ſi darentur: quamvis hæc infinita merita Chriſti, per incruentum Miſſæ Sacrificium finito, ac limitato duntaxat modo, juxta ordinatiſſimam DEI voluntatem, nobis applicentur. Ex hac de cauſa Barthol. Gavantus *part.* 2. *Commentar. in Rubricas*, *tit.* 8. *num.* 3. valorem Miſſæ ait eſſe infinitum in radice, quatenus nempe radicatus in meritis Chriſti, quæ ſunt infinita; ſed ad impetrandum, & ad alios ſuos effectus, finitum in terminis, quia finite de eo omnes participant.

50. Cæterum ratio, cur per Miſſæ Sacrificium merita Chriſti finito duntaxat modo nobis applicentur, alia non eſt, niſi voluntas, ac inſtitutio Chriſti Domini veri DEI & hominis, qui per hoc incruentum Miſſæ Sacrificium modo duntaxat finito voluit nobis applicare merita ſuæ Dominicæ Paſſionis, atque ſatisfactiones præſtitas in Sacrificio illo cruento, quod ipſemet obtulit in Ara Crucis, ſe ipſum offerendo Patri ſuo Cœleſti pro redemptione totius generis humani.

51. CONCL. II. Idem numero Sacrificium Miſſæ pro pluribus ſimul oblatum, minus prodeſt ſingulis, ac ſi paucioribus, vel uni tantum applicaretur. Concluſio hæc ſequitur ex præcedenti: quia valor ille finitus, qui ex opere operato correſpondet Miſſæ, dividitur tunc in illos plures homines, pro quibus ſimul offertur, qui cæteroquin totus uni obveniret, ſi Miſſa pro uno ſolo applicaretur.

52. Dicitur, *Sacrificium Miſſæ pro pluribus ſimul oblatum.* Nam ſi loquamur de Miſſæ Sacrificio, quatenus a pluribus offertur, nempe a pluribus Miſſæ inſervientibus, vel devote aſſiſtentibus (qui etiam ſuo modo dicuntur Miſſam offerre, juxta dicta *num.* 31. & 32.) non minorem fructum exinde ſinguli referunt, quam ſi ipſi ſoli eſſent. Ratio eſt: quia ejuſmodi oblationes privatæ ſunt diſtinctæ, ideoque eis diſtincti, ac proprii effectus correſpondent, juxta propriam ſingulorum devotionem & capacitatem. Et hoc ipſum ſuadet communis ſenſus Fidelium. Layman *lib.* 5. *tract.* 5. *cap.* 1. *num.* 11. & alii.

53. CONCL. III. Sacerdos, qui pluribus ſive ob acceptum ſtipendium, ſive ob aliam cauſam, eſt obligatus ad celebrandum, non ſatisfacit unicum Sacrificium Miſſæ pro omnibus offerendo. Ita de facto tenendum pro certo, ob Decretum Urbani VIII. *De Celebratione Miſſarum*, quod incipit, *Cum ſæpe contingat* (habeturque tom. 4. Bullarii Romani, *Conſtitut.* 45. *dicti Pont.*) ubi §. 2. *ſub obteſtatione Divini Judicii mandat, ac præcipit, ut abſolute tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, ſuæ obligationi non ſatisfaciant, quinimo graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur.* Concordat Decretum Alexandri VII. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 10. damnantis: *Non eſt contra juſtitiam, pro pluribus Sacrificiis ſtipendium accipere, & Sacrificium unum offerre: neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.* Proinde

54. Infertur I. Sacerdotem non poſſe pro una Miſſa duplex ſtipendium accipere, applicando uni fructum ſatisfactorium, & alteri fructum impetratorium; dum v. g. unus petit celebrari Miſſam pro Defunctis, alter pro infirmo. Nam qui dat ſtipendium pro celebratione Miſſæ, cenſetur velle fructus omnes ipſius, quantum eſt capax.

55. Infertur II. Non poſſe Sacerdotem licite pro una Miſſa duplex ſtipendium accipere, applicando uni petentium partem illam fructus, quæ ipſi ſacrificanti competit. Siquidem hoc non modo ſequitur ex dictis, ſed rurſum oppoſita ſententia ab Alexandro VII. damnata eſt, dum is inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 8. rejecit: *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem ejus ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.* Hæc, inquam, Propoſitio eſt damnata.

56. Quæres, utrum Fideles majora ſibi beneficia, fructumque uberiorem comparent, ſi Miſſas ſibi curent celebrari in vita, quam poſt mortem? Reſp. affirmative, ut notat Barboſa *in Collectaneis ad Concilium Trid. Seſſ.* 22. *cap.* 2. *n.* 11. citans Fraxinellum, & Humobonum de Bonis. Ratio eſt: quia Miſſæ pro aliquo dictæ poſt mortem, ſolum ſunt ſatisfactoriæ pro pœnis in Purgatorio adhuc luendis: at in vita pro aliquo celebratæ, non ſolum ſatisfactoriæ ſunt, ſed etiam propitiatoriæ, atque impetratoriæ, ſicque juvant in vita & poſt mortem. Accedit illud D. Gregorii lib. 4. Dialog. c. 58. *Tutior eſt via, ut bonum, quod quiſque poſt mortem ſperat agi per alios, ipſe dum vivit, per ſe exequatur: beatius quippe eſt liberum exire, quam poſt vincula libertatem quærere.*

57. Quæres ulterius, utrum Miſſa mali Sacerdotis tantum valeat, quantum boni? Ubi notandum cum D. Thoma *part.* 3. *Quæſt.* 82. *art.* 6. D. Bonaventura 4. *diſt.* 13. *art.* 1. *quæſt.* 4. & communi Doctorum, quod in Miſſa duo debeant conſiderari, ſcilicet ipſum Sacramentum ſeu Sacrificium, quod eſt principale; & Orationes, quæ in Miſſa pro vivis atque defunctis fiunt; idque ſive in perſona totius Eccleſiæ, cujus Sacerdos eſt publicus Miniſter, ſive in Perſona Sacerdotis, ac prout ſecundum propriam ejus devotionem ſpectantur. Hoc prænotato,

58. Reſp. I. Certum eſt, quod Miſſa mali Sacerdotis

quoad

quoad ſubſtantialia; ſive quantum ad Sacramentum, atque Sacrificium, non minus valeat, quam Miſſa boni Sacerdotis. Ratio eſt: quia utrobique idem conficitur Sacramentum, atque Sacrificium; & quidem nomine, atque in perſona Chriſti Domini, qui eſt principalis Offerens, ſimulque Hoſtia. Unde D. Auguſtinus *lib. de Corpore Chriſti*, inquit: *In myſterio Corporis, & Sanguinis Domini nihil a bono majus, nihil a malo minus perficitur Sacerdote.* Et hoc ipſum etiam eſt intelligendum de fructu præcipuo Sacrificii Miſſæ, qui provenit ex opere operato, & quatenus illud offertur in perſona Chriſti: ſic enim nihil omnino pendet a diſpoſitione, & bonitate Miniſtri, juxta dicta *num.* 40.

59. Reſp. II. Quatenus Sacerdos offert Miſſam, oratque nomine Eccleſiæ, non minuitur fructus impetrationis ob malam diſpoſitionem Miniſtri celebrantis: quia etiam in peccatoribus manat miniſterium, inquit Doctor Angelicus. Unde quantum ad hoc, non ſolum eſt fructuoſa Oratio Sacerdotis peccatoris Miſſam celebrantis, ſed etiam omnes aliæ ejus orationes, quas facit in Horis Canonicis, aliiſque Eccleſiaſticis Officiis, *in* quibus gerit perſonam Eccleſiæ. Excipe, niſi Miniſter ſit excommunicatus non toleratus: quia per hunc non vult Eccleſia ad DEUM preces offerri, & conſequenter nullam habent efficaciam, quatenus fiunt nomine Eccleſiæ.

60. Reſp. III. Orationes privatæ Sacerdotis mali, ſeu in ſtatu peccati mortalis celebrantis, non ſunt fructuoſæ, ne quidem ſecundum vim impetrandi pro aliis: ac proinde quoad circumadjacentia, ſive annexa, hoc eſt, quoad Orationes, prout a celebrante procedunt, plus prodeſt Miſſa boni, quam mali Sacerdotis. Ratio eſt: quia Sacerdos malus celebrando, de novo peccat mortaliter; unde prout celebratio Miſſæ ab ipſo procedit, potius meretur vindictam, quam miſericordiam. Huc quadrat dictum illud cæci nati, atque a Chriſto illuminati, de quo *Joan.* 9. *Scimus; quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.*

QUÆSTIO VI.

Pro quibus poſſit offerri Sacrificium Miſſæ?

SUMMARIUM.

61. *Miſſa poteſt offerri pro vivis, atque defunctis, non vero pro damnatis.*
62. *Nequit offerri pro ſanctis.*
63. *Licite offertur pro Fidelibus non excommunicatis, etiam peccatoribus.*
64. *Secus de excommunicatis vitandis.*
65. *Quid de excommunicatis toleratis?*
(a) Videantur dict. Tract. 13. Diſt. 2. n. 26.
66. *Poteſt offerri pro converſione Infidelium,*
67. *Sive indirecte, non autem directe pro Infidelibus &c.*
68. *Et cur non directe?*
(c) Ut dictum Tract. 13. Diſt. 1. n. 17.

61. CONCL. I. Miſſæ Sacrificium poteſt offerri tum pro vivis, tum pro Defunctis in Chriſto, nondum plene purgatis: neutiquam vero pro damnatis. Ita communis. Et quidem prima pars conſtat ex dictis *num.* 42. & 45. Altera pars habetur *c. Pro obeuntibus*, 13. *quæſt.* 2. ac ratio eſt: quia damnatorum deſperata eſt redemptio. Et hoc intelligendum cum Gloſſa ibidem communiter recepta, quando evidens eſt, aliquem deceſſiſſe in peccato mortali; utpote cum quis ſe ipſum ſuſpendit, præcipitat, vel alio modo occidit, *arg. c. Placuit*, 23. *quæſt.* 5. Nam ſecus eſt dicendum, ſi de hoc ſit dubium; quia tunc oportet meliora de Proximo ſperare.

62. CONCL. II. Etſi DEO in honorem Sanctorum rite offeratur Miſſæ Sacrificium, juxta dicta *num.* 8. nequit tamen illud offerri pro Sanctis. Ita habetur deciſum *c. Martha*, §. *Tertio loco de Celebrat. Miſſarum*, addita hac duplici ratione. Tum quia *injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*. Tum Sancti in cœlis *orationibus noſtris non indigent; pro eo, quod cum ſint perfecte beati, omnia eis ad vota ſuccedunt.*

63. CONCL. III. Certum quidem eſt, Miſſæ Sacrificium licite offerri pro Fidelibus non excommunicatis, etiam peccatoribus; illud tamen exiſtentibus in peccato mortali non prodeſt quoad effectum ſatisfactorium, ſed ſolum, quatenus Sacrificium hoc eſt propitiatorium (modo *num.* 43. explicato) & impetratorium. Ratio eſt: quia Fideles in peccato mortali exiſtentes ſunt quidem capaces utriuſque poſterioris effectus, non vero effectus ſatisfactionis, ſeu remiſſionis pœnæ temporalis; cum ponant obicem peccati mortalis.

64. CONCL. IV. Pro excommunicatis vitandis, ſeu non toleratis, nequit licite offerri Sacrificium Miſſæ, & peccat graviter Sacerdos, directe pro ipſis celebrans. Ratio eſt: quia Miſſæ Sacrificium offertur non ſolum in perſona Chriſti, ſed etiam nomine Eccleſiæ: atqui Eccleſia prohibet, ne ſuo nomine, & publico Miniſterio Eccleſiaſtico, pro excommunicatis oretur, aut Miſſa celebretur, donec fuerint abſoluti; uti habetur *cap. A nobis*, 28. & *cap. Satis*, *de Sent. excommun.* ergo.

65. Additur notanter, *pro excommunicatis non toleratis*. Nam non pauci Doctores volunt, poſt Concilium Conſtantienſe, atque Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, pro excommunicatis toleratis, ſeu non vitandis, licite poſſe offerri Sacrificium Miſſæ: utpote quibus de facto licite communicamus in aliis Officiis Divinis, imo, & pro ipſis præſentibus publice precamur in Choro dicendo: *Miſereatur veſtri, Dominus vobiſcum* &c. prout argumentatur Herinex *diſp* 8 *de Miſſa*, *num.* 64. citans Navarrum, Sa, Lugonem, & alios paſſim. Verum, quamvis id licite fiat, ſimulque tale Sacrificium prodeſſe valeat excommunicatis toleratis, quatenus offertur in perſona Chriſti, non tamen ipſis proderit, quatenus offertur in perſona Eccleſiæ; cum Pontifex in præfata Bulla expreſſe proteſtetur, quod *per hoc non intendit, excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet ſuffragari.* (d)

* Dices: Si Acatholicus petat aliquam Miſſam v. g. in honorem S. Antonii ad impetrandam ejuſdem interceſſione certam gratiam temporalem, & propterea offerat ſtipendium, prout in his partibus Septentrionalibus non raro contingit, poteſt illud licite recipi, teſte Paſqualigo: ergo etiam poterit licite offerri pro Excommunicatis toleratis Miſſæ Sacrificium. Reſpondeo ad hanc objectionem, tales recipere ſtipendium, & exinde offerre Sacrificium pro petentibus Acatholicis vel exinde, quia per principia reflexa amplectuntur alterum contrariam multorum ſententiam; vel quia ſe reſolvunt, talem oblationem Sacrificii non ſolum prodeſſe illis, pro quibus legitur, ſed etiam celebrantibus, utpote propterea NB. Stipendium recipientibus, ſicque ſimilem caſum non contineri ſub prohibitionem Martini V. nolentis per tolerationem talium Excommunicatorum NB. præciſe ipſos Excommunicatos in aliquo relevare. Videatur Kaaenberger *de Cenſuris cap.* 3. *ſect.* 2. *num.* 73. *

66. CONCL. V. Pro Infidelibus non baptizatis poteſt offerri Miſſæ Sacrificium per modum deprecationis, ut ad veram Fidem convertantur. Ita Bonacina *diſ.* 4 *de Eucharistia, quæſt ultim punct.* 5. *num.* 4. Herinex *num* 59. Sannig *quæſt.* 7 *num.* 15. & alii. Ratio eſt: quia juxta Concilium Tridentinum *num.* 42. & 45. relatum, poteſt Miſſa offerri *pro peccatis, & aliis neceſſitatibus*: atqui Infidelitas eſt peccatum, & neceſſitas maxima. Accedit, quod Sacrificium incruentum Miſſæ imitetur cruentum, olim a Chriſto in Ara Crucis oblatum; quod etiam non baptizatis profuit ad ſalutem animæ. Quinimo *cap. Apoſtolicam, de Presbytero non baptiz.* jubet Pontifex, quod Miſſæ Sacrificium offeratur pro Presbytero non baptizato, qui in confeſſione nominis Chriſti deceſſit.

67. Cæterum Maſtrius *diſp.* 19. *Theol Moral. num.* 62 alia ratione hoc declarat, & citans communiorem, & probabiliorem Doctorum, ait, poſſe quidem pro Paganis, & Infidelibus (imo, & Excommunicatis) Sacrificium Miſſæ indi-

recte

Digitized by Google

recte offerri, non autem directe. Et quidem prior pars ſuadetur ex eo, quod de facto ſic fiat, quoties Miſſæ Sacrificium Deo offertur pro incremento, & exaltatione Sanctæ Matris Eccleſiæ, vel tollendo ab ea Schiſmate, aut Hæreſum extirpatione: nam quia hæc vel maxime fiunt per converſionem Infidelium, atque reſipiſcentiam Hæreticorum, Schiſmaticorum, aliorumque excommunicatorum; celebrando Miſſam juxta dictam intentionem, pro his pariter indirecte oratur, & celebratur.

68. Altera pars probatur ex eo: quia Pagani, & Infideles, necdum ſunt effecti membra Chriſti per Baptiſmum in re, vel ſaltem in voto ſuſceptum: atqui Sacrificium Miſſæ non poteſt directe applicari, niſi pro membris Chriſti: quia, ut inquit D. Auguſtinus *lib. 1. de Anima, & ejus orig. cap. 9.* relatus a D. Thoma *3. par. quæſt. 79. art. 7. ad 2. Quis offerat Corpus Chriſti, niſi pro his, qui ſunt membra Chriſti?* Idem deſumitur ex ipſa praxi, & conſuetudine Eccleſiæ, quæ quidem ſummo affectu, veluti pia Mater, Paganorum, aliorumque enumeratorum converſionem, & ſalutem exoptat; nullam tamen pro ipſorum converſione Miſſam ordinavit (bene tamen pro tollendo Schiſmate, vel contra Paganos) neque preces aliquas pro eis dicendas inſtituit: dempto ſolo die Paraſceves, quo propter ſpeciale myſterium, & quia Chriſtus Jeſus eadem die pro ſuis perſecutoribus in Cruce orare dignatus eſt, etiam Eccleſia pro Hæreticis, & Schiſmaticis, Judæis, & Paganis publice precatur. (e)

QUÆSTIO VII.
De Applicatione Miſſæ.

SUMMARIUM.

69. *Miſſa tripliciter prodeſt, ſpecialiſſime, generaliſſime, & ſpecialiter.*
70. *Miſſa ſpecialiter prodeſt iis, quibus applicatur a Celebrante.*
71. *Quid, ſi nemini applicatur,*
72. *An Celebrans eam applicet contra ſuam obligationem, vel voluntatem Superioris?*
73. *Applicatio Miſſæ, an ſufficiat habitualis?*
74. *Et quando fieri debeat?*
75. *An ſit licitum celebrare cum reſervatione applicationis,*
76. *Vel Miſſam applicare proxime daturo ſtipendium?*
77. *Praxis optima applicandi Miſſam.*
78. *Expedit etiam facere ſecundam intentionem.*
79. *Et quomodo?*
(f) Ut dictum num. 73.
80. *Digne celebrans plus participat de fructu Miſſæ, quam alii.*

69. ADvertendum cum Scoto *Quodlib.* 20. & aliis, Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium (idem ſervata proportione dicendum de Orationibus Fidelium, aliiſque Juſtorum meritis, de quibus ex profeſſo Doctor Subtilis *ibidem §. de primo*, hoc declarat) tripliciter valere, ſeu prodeſſe, omnium ſpecialiſſime, generaliſſime, ac modo quodam medio ſeu ſpecialiter. *Specialiſſime* prodeſt ſolum ipſi celebranti Miſſam, ſeu aliud bonum opus peragenti, ac in ſtatu gratiæ exiſtenti; & hoc modo non videtur, id poſſe recta, ſeu ordinata voluntate alteri applicari; quia quilibet tenetur magis ſeipſum diligere, quam Proximum. *Generaliſſime* prodeſt toti Eccleſiæ: neque enim Celebrans, vel orans, debet aliquem de Eccleſia excludere, ſed ex intentione ſaltem habituali omnes includere; uti patet ex Oratione Dominica, in qua ſinguli, ex Chriſti inſtitutione orantes, dicimus: *Et ne nos inducas in tentationem, &c.* non vero, *& ne me inducas in tentationem*. Et de hoc fructu generaliſſimo videtur David loqui *Pſalm* 118. dicens: *Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua*. Tertio tandem modo, ſeu *ſpecialiter*, prodeſt Miſſæ Sacrificium, vel aliud pium opus illi, cui ſpecialiter per Celebrantem, vel orantem applicatur, v. g. Animabus in Purgatorio, vel danti ſtipendium pro celebratione Miſſæ: & hic ſolus fructus, nempe ſpecialis, applicatur pro eo, pro quo offertur ſolum Miſſæ ſacrificium.

70. CONCL. I. Sacrificium Miſſæ ſpecialiter prodeſt iis, pro quibus offertur; attamen ad hoc, ut Sacrificium habeat ſuum effectum ex opere operato pro iis, pro quibus offertur, neceſſaria eſt propria applicatio Sacerdotis celebrantis. Ita Herinex *part. 4 diſp. 8. de Miſſa, quæſt. 7.* Sannig *diſ. 5. quæſt.* 6. & alii. Ratio eſt: quia in hoc tremendo Miſſæ Sacrificio Sacerdos celebrans, & quidem ſolus, ſuſtinet perſonam Chriſti; ergo ſicut a ſolo Sacerdote celebrante in perſona Chriſti Sacrificium pro aliis offertur, ſic etiam ab eo ſolo fructus ejuſdem applicatur. Idem deſumitur ex forma Ordinationis cujuſlibet Sacerdotis, qua eidem dicitur: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium &c. pro vivis, & defunctis*: & conſequenter ab ipſo pendet applicatio fructus ejus.

71. Infertur proinde I. Sacrificium Miſſæ nemini applicatum, quoad fructum ſuum ſpeciale nemini profuturum ex opere operato, ſed fructum ipſius in Theſauro Eccleſiæ remanſurum. Intellige, ſi Sacerdos eundem ex certa ſcientia nolit neque ſibi, neque alteri applicare. Si vero hoc accidat ex inadvertentia, videtur ex parte celebrantis adeſſe tacita, & habitualis intentio applicandi ſibi, aut certe aliis, pro quibus tenetur; qualis applicatio habitualis jam ſufficeret, juxta dicenda *num.* 73.

72. Infertur II. Etſi Sacerdos ex Voto, Juſtitia, Charitate, vel Obedientia obligetur, Miſſam applicare certis perſonis; valide tamen eundem poſſe Miſſam applicare aliis (etſi illicite) quantumvis intentio, & applicatio Superiorum, vel Eccleſiæ ſit in contrarium. Ita Herinex *loc. cit. n.* 80. Layman *cap 2. n.*11. Sannig *num.*11. & alii communiter, contra Fraxinellum, qui ut refert Gavantus *tom. 1 Comment. in Rubricas, part. 3. tit. 12. n.* 18. docebat, Prælatum Regularem poſſe irritare intentionem ſubditorum in celebratione Miſſæ, ſi hanc contra ſuam intentionem applicarent, ita ut valeat applicatio Prælati, & non ſubditi. Sed communis ſententia ex eo probatur: quia applicatio Miſſæ eſt actus poteſtatis Ordinis, quæ non dependet ex poteſtate Superioris Regularis. Unde, quamvis ſubditus peccet agendo contra Obedientiam ſuo Prælato debitam, ejus tamen applicatio non poteſt irritari per Prælatum: ſicut a ſimili nequeunt irritari alia, quæ ſunt annexa Ordini Sacerdotali, uti patet in intentione conficiendi Sacramenta.

73. CONCL. II. Applicatio Sacrificii Miſſæ non neceſſario debet eſſe actualis, aut virtualis, ſed ſufficit habitualis; id eſt, actualis quondam habita; & nondum retractata. Ita communiter Doctores, paucis exceptis. Ratio eſt: quia per actualem intentionem olim habitam, ac necdum retractatam, Sacerdos jam donavit alteri fructum Sacrificii ſol; qui proinde eidem, utpote vi donationis jam debitus, obveniet, ſuppoſito, quod ſequatur Sacrificium, neque revocetur applicatio.

* Et hinc valet applicatio Miſſæ, quam promiſiſti Paulo, quod velis in ejuſdem Natali cras (vel pone etiam longiorem terminum) incidente pro ipſo Miſſam legere, etſi ipſo die Natali non renoves intentionem, dum celebras.

Nec dicas, ut valide ſacrifices, non ſufficit dicta intentio habitualis, ſed potius requiritur juxta dicta *diſ* 1. *Tractatus hujus quæſt.* 3. actualis, vel virtualis: ergo etiam non ſufficit hæc habitualis, ut Sacrificium illud alteri valide applices. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem: in priori enim caſu ſacrificans, ſeu celebrans habet ſe per modum agentis, uti loco citato inſinuatum jam eſt; in poſteriori autem per modum donantis. Ad valorem autem donationis alicujus ſufficit voluntas actualis aliquando habita, & nondum retractata, ſeu habitualiter adhuc, etſi non actualiter, vel virtualiter perſeverans. *

74. CONCL. III. Applicatio Miſſæ debet fieri, antequam Sacrificium ſit perfectum, ac proinde ante Conſecrationem, utpote in qua Sacrificium Miſſæ eſſentialiter conſiſtit.

Digitized by Google

ſtit. Imo debet Sacerdos, præſertim quando accepto ſtipendio pro aliis celebrat, formare intentionem ante initium Miſſæ, ut etiam fructus precum nomine Eccleſiæ peractarum, obveniat illis, pro quibus celebrat.

75. CONCL. IV. Illicitum eſt, quod Sacerdos, qui defacto non habet ſtipendium pro Sacro faciendo, celebret cum reſervatione ſuæ applicationis, applicaturus ei, qui dato ſtipendio proxime Sacrum fieri poſtulabit. Ita communis. Ratio eſt: quia fructus Sacrificii non poteſt ſuſpendi a Sacerdote, in cujus poteſtate non aliter eſt Sacrificii effectus, quam ipſum Sacrificium.

76. Et ob eandem rationem neque licitum eſt, per modum anticipatæ ſolutionis ex nunc applicare fructum Sacrificii iis, qui poſtea primo petent; aut celebrare ad eorum futuram intentionem, quam Deus jam novit. Quinimo hæc praxis nonnullorum, tanquam periculoſa, ſcandaloſa, ac antiquiſſimæ Eccleſiæ conſuetudini contraria, reprobata eſt a Congregatione Cardinalium 1605. ut refert Barboſa *part. 2. de offic. & poteſt. Epiſcop. allegat.* 24. *num.* 12

* CONCL. V. Si quis accipiat decem ſtipendia a decem hominibus, vel ab unico quidem, ſed ad decem diſtinctos fines, Bonacina, Diana, & Averſa defendunt, ſatis eſſe, ſi primas decem Miſſas legendas pro his conjunctim, & in confuſo applicet, relinquendo cæteroquin, poſtquam homines jam ſemel Miſſam aliquam ad certam intentionem actualiter petierunt, Deo determinationem in individuo quoad quamlibet Miſſam particularem, ſeu potius ſuam applicationem regulando juxta Beneplacitum DEI quoad determinationem in individuo illorum decem hominum, vel quoad quemlibet finem in ſpecie: Si enim valet (prout valere tenet communis teſte La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 221.) applicatio facta *pro eo, pro quo Deus vult applicari Miſſam*, relinquendo ſic DEO quaſi determinationem, quale ex ejuſmodi individuis velit determinare; vel cuinam animæ in Purgatorio applicare: ſicuti ferme ſimili modo *num.* 78. & 79. diſcurretur de intentione ſecundaria; Cur non etiam (inquiunt) pariformiter hic in caſu præſenti? Sed quidquid de hoc ſit, tutius, & adhuc melius faciunt illi, qui ſingulis diebus determinate pro certo individuo v. g. Petro, vel Paulo, & juxta quamlibet intentionem determinatam (ſi tamen diverſas illas intentiones; ſeu diſtinctos fines ipſemet petens pro ſtipendio Miſſas expreſſe ſpecificet) applicent, prout taliter volunt alii Authores apud La Croix *loc. cit. num.* 200. In Monaſteriis autem, in quibus ſubditi tenentur legere juxta intentionem Superioris, ſaltem ipſimet Superiores, vel hi, quibus per Superiores cura deſignandi Miſſas Patribus commiſſa eſt, diligenter invigilent, ut Libros Miſſales (de quorum praxi faciliori agitur *lib.* 5. *Decretalium tit.* 3. *num.* 214.) confici curent, ex quibus intentiones applicandi, quas ſubditis inſinuant, depromant: poterunt dein ſubditi ſecurius, & cum majori animi quiete ſe remittere ad intentionem Superioris, ſeu Sacriſtani indicantis, quamvis ipſimet ſubditi aliquoties neſciant, nec ipſis ſignificetur, in quem finem in ſpecie tendat hæc intentio applicandi, & pro quo individuo?

CONCL. VI. Si quis accipiat decem ſtipendia a decem diſtinctis hominibus, ut decem Miſſas legat, in ſimili caſu Poſſevinus, & Paſqualligus apud La Croix *loc. cit. num.* 210. dicunt, talem Sacerdotem non ſatisfacere, ſi in ſingulis Miſſis ad intentionem ſingulorum ex his decem hominibus applicet decimam partem harum ſuarum decem Miſſarum: aſt alii, ut Bonacina, & Averſa tenent, eundem ſatisfacere partim, quia quotidie dividendo partem fructus in ſingulos, in fine ultimæ, ſeu decimæ Miſſæ cuilibet ex his decem hominibus ſolvitur, quantum debetur, prout conſideranti patet; partim quia ſic ſingulis melius providetur; cum ſinguli ex his maturius ſaltem partialiter quidpiam participent de fructu Miſſæ: cum alias, ſi pro quolibet ex his decem fuiſſet applicata Miſſa tota, aliqui (puta quos Sacerdos apud ſe determinavit tanquam octavum, vel nonum in ordine) deberent exſpectare octo diebus, & ultra, antequam quidpiam participent. Aſt ſententia iſta practicanda non eſt ſaltem pro tunc, quando aliquæ ex his decem intentionibus differri ad decem dies non poſſunt e. g. ſi nonnullæ ex his Miſſis ſint applicandæ pro felici partu, pro felici morte alicujus in agone conſtituti &c. *

77. CONCL. V. Loquendo de modo circa applicationem Miſſæ obſervando, optimum eſt, atque in praxi conſultiſſimum, ut Sacerdos applicet valorem Miſſæ juxta intentionem petentis, eique modo, quo debet, ac poteſt, meliori prodeſſe intendat; interim tamen ſimul, & ſibi, & toti Eccleſiæ, prodeſſe velit ea ratione, qua poteſt meliori, abſque præjudicio tamen dantis ſtipendium. Ita Gavantus *tom.* 1. *Comment. in Rubricas, part.* 2. *tit.* 8. *n.* 3. Nam, ut bene conſiderantibus patebit, hoc modo fiet perfectiſſima applicatio Miſſæ, abſque ullo cujuſque præjudicio, cum Deus optime noverit, ſimulque de fructu Sacrificii dare paratus ſit cuique, quantum ipſi competit.

78. Deinde, quia quandoque contingere poteſt, ut is, pro quo ſive ratione accepti ſtipendii, ſive ex alio titulo quis eſt celebraturus, non ſit capax fructus Sacrificii Miſſæ (prout v. g accideret, ſi anima Defuncti, pro qua legitur Miſſa, jam ſit in cœlo, vel ob ſua delicta in inferno) in quo proinde caſu fructus ſpecialis Miſſæ rediret in Theſaurum Eccleſiæ, ſi nulla alia adeſſet perſona, cui ipſe competeret, & applicaretur. Hinc ad iſtud evitandum optime conſulunt Doctores, ut fiat aliqua ſecunda intentio, ſeu applicatio, per quam ſi fructu Miſſæ non egeat, vel ejus incapax ſit ille, pro quo applicatur, mox alii ſubſtituantur, quibus in tali caſu fructus Miſſæ applicatus obveniat.

79. Sed quoniam nobis non certo conſtat, quibus in tali caſu optime poſſit, vel etiam debeat, fructus Miſſæ applicari: hinc conſultum erit, ut generaliter eliciatur talis intentio, qua quis in ejuſmodi caſibus ſemper velit, tali ſecunda intentione fructum Sacrificii Miſſæ illi, vel illis applicare, cui vel quibus Deus novit, hic, & nunc præ cæteris magis debere illum applicari, ac ut applicetur, Deo gratius fore. Nam, cum ad applicationem Miſſæ ſufficiat intentio non ſolum actualis, & virtualis, ſed etiam (f) habitualis, ejuſmodi intentio ſecundaria generalis pariter ſufficiet: poteſtque practicari abſque ulla animi perturbatione, & anxietate.

80. His addendum pro ſolatio ſpirituali Sacerdotum devote celebrantium, cum Gavanto *cit. tit.* 8. *num.* 3. certum eſſe quod Sacerdos digne celebrans in majori quantitate participet de fructu, & valore Miſſæ, quam quilibet alius, qui eundem celebrare jubet, vel dato ſtipendio procurat. Et hoc tum ex miniſterio proximiori; tum ex majori fide, ac devotione, quæ ſub devota Celebratione multipliciter excitatur: tum ex ipſa digna Sacramenti Euchariſtiæ perceptione.

QUÆSTIO VIII.

De Obligatione celebrandi Miſſam, quam ex variis Titulis habent Sacerdotes.

SUMMARIUM.

81. *Sacerdos ex variis titulis poteſt obligari ad celebrandum.*
82. *An & quoties per annum celebrare teneatur?*
83. *Curatus, quibus diebus celebre debeat?*
84. *An tunc teneatur Miſſam applicare pro Parochianis?*
85. *Reſolutio.*
86. *Sententia merito practicanda.*
87. *Beneficiarius, quoties teneatur celebrare?*
88. *Quid, ſi infirmetur ad tempus?*
89. *Beneficiarius, qui quotidie celebrare tenetur, an poſſit quandoque abſtinere?*
90. *Aut pro alia intentione celebrare?*
91. *An ſatisfaciat anticipando Miſſas?*
92. *Obligatus ad celebrandum in certa Eccleſia, vel Altari, peccat alibi celebrando,*
93. *Niſi juſta cauſa ſubſit.*
Quanta ſit hæc obligatio?

94. *An*

Digitized by Google

94. *An alibi Celebrans teneatur ad reſtitutionem?*
95. *Nequit Sacerdos Miſſam alii legendam dare, retenta parte ſtipendii.*
96. *Limitatur hoc in certis caſibus.*
97. *Peccat mortaliter qui eſt notabiliter in mora celebrandi Miſſas debitas.*
Et tenetur ad reſtitutionem.
98. *Quid, ſi ad modicum tempus differantur?*
99. *Aut dans ſtipendium conſentiat?*
100. *Sacerdos tenetur dicere Miſſam petitam, niſi obſtet Ritus Eccleſiæ.*
101. *Quid de miſſis votivis, ac de requiem in Feſtis duplicibus? Et Indulgentiis Altarium Privilegiatorum?*
102. *Obligatio celebrandi Miſſam ratione ſtipendii qualis?*
103. *Unicam Miſſam omittens, an peccet mortaliter?*

81. ADvertendum, quod generatim Sacerdos ex variis Titulis obligari poſſit ad celebrandam Miſſam. I. Ratione ſuſcepti ſacri Ordinis Sacerdotalis. II. Ratione Curæ animarum, quam habet. III. Ratione Beneficii, ſeu Capellaniæ, cui ex primæva Fundatione annexum eſt onus celebrandi certas Miſſas, in Litteris Fundationis præſcriptas. IV. Ratione recepti ſtipendii, ſeu eleemoſynæ, pro Miſſa celebranda porrectæ; non enim tenetur Sacerdos, quamvis ſit dives ac opulentus, ultro Miſſam pro aliis celebrare; ſed poteſt licite ſtipendium ſui miniſterii, juxta conſuetudinem laudabilem cujuslibet loci, recipere; idque pro ſuſtentatione congrua vitæ ſuæ, juxta illud Salvatoris, *Matth. 10. Dignus eſt operarius cibo ſuo*, & alibi. Hoc prænotato, de ſingulis procedit præſens Quæſtio: ad cujus reſolutionem, ſit

82. CONCL. I. Simplex Sacerdos peccat, & quidem juxta plures Doctores (quorum ſententiam Sannig *loc. cit. quæſt. 8. num. 1.* cenſet probabiliorem) mortaliter, ſi ceſſante juſto impedimento numquam celebret toto anno: tenetur enim ſaltem ter, vel quater in anno, in Feſtis præſertim ſolemnioribus, celebrare. Probatur hoc ex Concilio Trident. *Seſſ. 23. cap. 4. de Reform.* ubi dicitur: *Curet Epiſcopus, ut Sacerdotes ſaltem diebus Dominicis, & Feſtis ſolemnibus, ſi autem curam habeant animarum, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent.* Accedit *c. Dolentes, de Celebrat. Miſſ.* ubi graviter reprehenduntur ii, qui Miſſarum ſolemnia vix quater celebrant in anno.

83 CONCL. II. Sacerdos Curatus per ſe, vel per alium, omnibus illis diebus tenetur celebrare, quibus Plebs ſibi ſubjecta ex præcepto Eccleſiæ tenetur Miſſam audire. Ita communis: & patet tum ex citatis verbis Concilii Tridentini, tum ex ipſa ratione Curæ animarum: nam alias non poſſet Populus implere præceptum de audienda Miſſa.

84. Num autem omnibus dictis diebus teneatur Sacerdos Curatus applicare Miſſam pro Populo, quæſtio non modica eſt, eo quod Concilium Trident. *Seſſ. 23. de Reform. cap. 1.* ſic dicat: *Cum præcepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his Sacrificium offerre &c.* Quibus verbis Concilium videtur agnoſcere præceptum Divinum celebrandi, Miſſamque applicandi pro ſuis Ovibus, ex parte ipſius Parochi, ſeu Curati.

85. Reſp. Licet Scotus *lib. 9. de Juſtitia, quæſt. 3. art. 1.* arbitretur, Parochum non ſolum obligari celebrare Miſſam, ut eam ſubditi audire valeant, ſed etiam bene pro ipſis offerre: communior tamen ſententia negat, talem obligationem ipſi incumbere ratione muneris ſui; niſi forſan ex Fundatione, Conſuetudine, Lege Diœceſana, Pacto, aut alio hujuſmodi Titulo, ſpecialis obligatio habeatur. Ita Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 3. n. 3.* Herinex *diſp. 8 de Miſſa, quæſt. 9. n. 95. & 96.* Sannig *diſt. 5. quæſt. 8. num. 3.* Suarez, & alii. Ratio eſt: Quia Beneficia curata proprie ſunt inſtituta ad paſcendum Populum verbo, & Sacramentorum adminiſtratione, non item ad ſemper applicandam Miſſam pro ipſo; niſi ſecus habeatur ex Fundatione, vel alio ſpeciali Titulo. Deinde non plus videtur evincere citatus textus Concilii Trid. niſi quod Sacerdotes Curati teneantur pro Ovibus ſuis Sacrificium offerre, celebrando ſaltem diebus, quibus urget præceptum audiendi Miſſam, ut ſic Parochiani poſſint Miſſam audire, eique devote aſſiſtendo, de fructibus ipſius participare: nam diverſæ ſunt obligationes, ad celebrandum, & ad applicandum pro Parochianis Miſſæ Sacrificium; ab una autem obligatione non eſt facienda extenſio ad aliam.

86. Fatendum tamen, quod his non obſtantibus Barboſa *part. 2. de offic. & poteſt. Epiſc. allegat. 24. num. 23.* & amplius *part. 1. de officio Parochi, cap. 11. num. 10.* verius eſſe putet, Parochum teneri Miſſæ Sacrificium pro ſuis Ovibus applicare aliquoties, juxta boni viri arbitrium. Idem cenſet Gobat *tract. 3. Theol. Experim. n. 593.* additque, iſtud boni viri arbitrium eſſe ferendum attenta copia vel inopia redditunm, magna aut parva neceſſitate Parochianorum. Notat etiam Layman *cit. num. 3.* quod lex Charitatis, ac æquitatis ratio ſuadeat, ut Paſtores ordinarii, videlicet Papa, Epiſcopus, Parochus, & Prælatus Regularium, pro ſuis ſubditis Deo intra, & extra Sacrificium, frequenter ſupplicent, & aliquando etiam pro eiſdem illud offerant.

* Quinimo in Jure Canonico *Lib. 3. Decret. Tit. 41. num. 22.* & adhuc latius *Lib. 5. Tit. 3. num. 209. et ſeqq.* invenitur aliquod Decretum Sacræ Congregationis, faciens diſtinctionem inter pingues, & non pingues Parochias his formalibus: *Cum præcepto Divino iis, quibus animarum cura commiſſa eſt, mandatum ſit, pro ovibus ſuis Sacrificium offerre, ſæpe alias Sacra Congregatio cenſuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum diſtinctione, ut, ſi redditus pingues ſint, ſingulis diebus* (quod tamen intelligitur diſcrete cum grano ſalis, excipiendo anniverſaria, exequias, & ſimiles, quas habent Parochi, obligationes &c) *ſi vero tenues, ſaltem feſtivis diebus. Idem nunc cenſet &c.* Vide de hoc *loc. cit.*

Propter allegatam proxime declarationem formabis dubium, an ergo Parochi habentes pingues redditus teneantur applicare Miſſam pro ſuis Parochianis extra Dominicas, & feſtivos dies, poſito, quod pro tunc neque occurrant Anniverſaria, nec dies depoſitionis, ſeptimi, vel trigeſimi, nec Benedictiones nuptiarum, ſimileſve parochiales functiones alias Curæ Animarum annexæ, & quaſi inter ipſos redditus ſtolæ computatæ? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi videtur eſſe; tum quia Decretum allegatum expreſſe ait, Parochos habentes pingues redditus adſtringi *ſingulis diebus* pro ovibus ſacrificium applicare, ſicque tam diebus Dominicis, & Feſtivis, quam aliis, niſi ipſæ functiones Parochiales ſimilibus diebus aliam inſinuent applicationem: tum quia a Patre Reiffenſtuel in Jure Canonico *Lib. 5. Decret. Tit. 3. num. 213.* adducitur aliquod Breve Apoſtolicum Innocentii XII. vi cujus Parochi etiam non habentes pingues redditus teneantur applicare diebus Dominicis, ac Feſtivis Miſſam pro ovibus, ſupple, niſi ipſæ functiones Parochiales inſinuent aliam intentionem: ergo cum vi Decretorum ibidem allegatorum fiat diſtinctio inter curatos habentes, & non habentes pingues redditus, atque priores majorem habeant obligationem applicandi, quam poſteriores, conſequenter illi poſteriores adſtringentur etiam extra Dominicas, & dies feſtivos applicare Miſſam pro ovibus ſuis. Et ita quidem tenent ſcribentes poſt hoc Decretum aliqui Doctores non exigui nominis, citati apud Paulum Zetl in ſuo Clerico curato *part. I. Inſtruct. VI. num. LXVII.* Prout etiam videre poteris in Jure Canonico Patris Anacleti Reiffenſtuel locis ſuperius citatis.

Ego vero (ſalvo tamen meliori) etiam inſiſtendo allegatis Sac. Congregationis Decretis cum Patre Schmalzgrueber *Lib. 3. Decret. Tit. 41. n. 106* & Alberto Reiffenſtuel in ſua Novenna Canonica *Reſolut. 8. fol. apud me 54.* diſtinguendum puto, num Parochi illi habentes alias pingues redditus pariter ex peculiari quadam fundatione, ſeu particulari ſtatuto vel conſuetudine ſint obligati extra Dominicas & Feſta fori Populo Miſſam legere vel non? Si prius, exiſtimo, Parochos hoſce, ſi tenentur ex tali particulari cauſa legere, pariter

pariter obligari, regulariter loquendo, Miſſam lectam pro populo applicare, ita enim in ſenſu aliquo moderato, & non nimium duro adhuc verificantur illa verba allegati Decreti, quod nimirum Parochi habentes pingues redditus teneantur Miſſam pro ovibus non ſolum in Dominicis ac Feſtis, verum etiam ſingulis diebus applicare, id eſt, ſingulis diebus illis, quibus ex peculiari fundatione, Statuto particulari vel conſuetudine tenentur etiam extra Dominicas & Feſta Fori legere Miſſam, ſicque in caſibus particularibus eo ferme modo reſolvitur, quomodo *Quæſt. IX. poſt n. 131. Addit. I. ac II.* diſcurritur de aliis pinguibus fundationibus, in quibus equidem obligatio celebrandi, non tamen obligatio applicandi fuerat expreſſa. Econtra autem, quando neque ex peculiari fundatione, neque ex particulari Statuto vel conſuetudine Parochi tenentur legere populo Miſſam, multo minus obligantur ſimilem Miſſam, ſi nihilominus velint celebrare, pro populo applicare: videtur enim mihi caput difficillimum, non teneri quempiam legere Miſſam, & nihilominus obligari, ſuppoſito, quod ex proprio beneplacito velit legere, eandem alteri applicari. Et ſane alias, ſi ratione Curæ Animarum cenſeretur adeſſe tam gravis obligatio, pariter Epiſcopi tanquam Parochi Parochorum, imo etiam ſummi Pontifices tanquam Epiſcopi Epiſcoporum tenerentur ſingulis diebus Miſſam pro populo ſibi commiſſo applicare, utpote ſuperiorem Animarum Curam exercentes; quod tamen videtur contra communem praxin, uti notat Albertus Reiffenſtuel *loc. cit.* ac pluribus oſtendit.

Profecto ego ipſemet nuperrime, cum circa prædicta quidam AA. poſt illa Decreta ſcribentes nolint quidpiam poſitive decidere, partim anxius, partim ad aliorum inſtantiam per R. P. Secretarium noſtrum in Curia Romana a Sac. Congregatione Concilii ſupplici libello humillime deſuper declarationem petii. Aſt Eminentiſſimi Patres reſponderunt:

Exprimatur Caſus particularis.

Ex quo tacite apud me ipſum inferebam: Ergo ſimilia reſponſa Sacræ Congregationis emanare ſolent quoad caſus particulares, uti diſcurrebam antea. Et hinc ſecundo Altedictæ Sacræ Congregationi ſequentem Caſum per ſupplicem libellum novum humillime præſentari feci:

Eminentiſſimi DD. Cardinales.

Petrus N. Parochus ad S. Geminianum Diœceſis Friſingenſis pingues equidem habet redditus, non tamen ſive ex particulari ſtatuto, ſive ex conſuetudine obligatur extra Dominicas, & dies feſtivos ſacrificare; quia vero nihilominus ſæpius infra ſeptimanam extra dies Feſtivos & Dominicos ex devotione celebrat,

Dubitatur I. An has Miſſas infra ſeptimanam ex devotione lectas, teneatur applicare pro ſuis Parochianis? Quodſi negative,

Dubitatur II. An ergo pro his Miſſis ex devotione lectis poſſit recipere Stipendium a particularibus oblatum, præſertim cum ibidem exiſtat ſtatua miraculoſa, ad quam confluunt peregrini petentes pro ſtipendio celebrationem Miſſæ?

Humillime ſupplicatur pro declaratione horum dubiorum ad quietandam Parochi conſcientiam multum anxiam &c. pro qua gratia &c.

Lecto hoc caſu particulari Eminentiſſimi Patres recentiſſime denuo reſponderunt:

Congregationem Concilii non eſſe inſtitutam ad ſolvendos ſcrupulos.

Interea tamen Illuſtriſſimus quidam ac Doctiſſimus ad alteſatam Sac. Congregationem ſpectans Secretario noſtro in Curia Romana oretenus repoſuit, mihique per litteras inſinuari voluit, quod exceptis diebus Dominicis & Feſtivis allegatus in caſu Dominus Parochus non teneatur applicare Miſſas pro ſuis Parochianis, & pro Miſſis infra ſeptimanam lectis poſſit ſine ſcrupulo recipere ſtipendium a particularibus oblatum, uti communiter practicatur a Parochis. Ita in formalibus ſonabant litteræ: ubi tamen adhuc ſubjungebatur quoad pingues redditus obligatio dicti Parochi ſuperflua erogandi in pauperes. Volui hæc candida mente, uti accepi, pro multorum forſan ſublevatione inſerere.

Interea tamen inſiſtendo juri præſertim moderno illud non auderem defendere amplius, quod antea non pauci tenuerunt AA. nimirum ſimiles Parochos neque diebus Dominicis, neque Feſtivis fructum ſpecialem teneri applicare pro ſuis ovibus: deterrent enim me *Imprimis* Breve Apoſtolicum Innoc. XII. ſuperius allegatum: *Secundo*, Inſtructio Sacri Concilii pro Viſitatione Liminum SS. Apoſtolorum Epiſcopis præſcripta, atque reperienda in Appendice noviſſimi Concilii Romani Lateranenſis ad Titulum XIII. ubi §. 3. *n.* 11. expreſſe petitur informatio, *an ſinguli Parochi, cæterique Curam Animarum exercentes ſingulis Dominicis, feſtiſque de præcepto Miſſam applicent pro populo eorum Curæ commiſſo?* Tum demum *Tertio*, quia in nuperrima Viſitatione Sacrorum Liminum Celſiſſimi Principis ac Epiſcopi Friſingenſis per Deputatum facta, Sacra Congregatio Concilii 30. Decembris 1722. ſequentia ad Celſiſſimum reſcripſit:

Puto inter cæteras Paſtoralis vigilantiæ curas, quas omnes egregie ſuſtines, ſuum & illam tenere locum, quæ ſedulo invigiles, ut Parochi diebus feſtis pro Populo Miſſam, Collegia Canonicorum ſuam Conventualem applicent, quod quidem a Concilio Tridentino ſummopere commendatum Sacram hanc Congregationem ſollicitam, ne omittatur, habet."

87. CONCL. III. Capellanus, ſeu beneficiarius, ex juſtitia ſub mortali culpa eſt obligatus ad illum Miſſarum numerum, quem Litteræ Fundationis Beneficii, ad cujus onera Beneficiarius illud acceptans ſeſe obligavit. Circa hoc tamen

88. Notant I. Doctores, ac inter eos Navarrus *lib. 2. de Reſtit. cap 2. n.* 210. Lugo *diſp. 21. de Eucbariſt. n.* 49. Sannig *n.* 5. & Layman *n.* 7. quod ſi ejuſmodi Beneficiarius, ad certum Miſſarum numerum ſingulis hebdomadibus dicendarum obligatus, ad breve tempus infirmetur, utputa una, vel altera hebdomada (aut juxta cit. Laymanum, & Lugonem, uno menſe) præſumendum ſit, Fundatorem, & Eccleſiam, non intendiſſe tam arctam obligationem, ac proinde talem non teneri ad recompenſationem: nam etiam dominus temporalis, tametſi jure detrahere poſſet de mercede famuli ob ejus infirmitatem (ut multi volunt, *argument. l. Si uno, §. Item eum, ff. Locati*) ſi tamen pius & benignus eſt, detrahere non ſolet.

89. Notant II. Doctores, quod ſi Fundatio exigat quotidianum Sacrificium in certo loco, v. g. in determinata Eccleſia, vel Altari peragendum, ſicque obligatio principaliter habeatur ratione loci, v. g. ob majorem ejus reverentiam, vel commoditatem Populi: tunc tenetur Sacerdos, tale onus Miſſarum quotidie ibi celebrandarum in ſe habens, ibidem quotidie celebrare, vel per ſe per alium ſubſtitutum, juxta Fundationem ipſi loco impoſitam. Si vero talis obligatio quotidie celebrandi ſit ipſimet perſonæ Capellani, ſeu Beneficiarii impoſita, tunc arbitrantur, ob reverentiam Sacrificii, majoremque devotionem in ſe excitandam, aut alia juſta de cauſa, poſſe eundem quandoque abſtinere, etiam ſemel in hebdomada, *arg. c. Significatum, de Præbend.* ubi de obligato ad quotidie celebrandum dicitur, eum teneri quotidie extra caſum infirmitatis celebrare, *ſalva honeſtate ſua, & debita devotione*. Nam propter plurimos mundanos caſus contingit nonnunquam, debitam impediri devotionem.

90. Non tamen hinc ſequitur, quod is, qui titulo honeſtatis, majoriſque devotionis, poteſt ſemel in hebdomada a Miſſa abſtinere, poſſit etiam ſemel Miſſam alibi, vel pro alia intentione celebrare. Nam hæc ſunt omnino diverſa; atqui ex diverſis non valet illatio. Dicendum juxta certam intentionem, etſi advertens, ſe eſſe minus diſpoſitum, poſſit quandoque ob cauſam honeſtatis, debitæque devotionis, abſtinere (ad ſummum ſemel in hebdomada) tamen eo die nec pro ſe, nec pro alio, neque alibi celebrare valeat; aut ſi celebraturus eſt, teneatur Miſſam applicare juxta præſcriptam Fundatoris intentionem, vel ſaltem hanc per alium celebrandam, curare. Bonacina *diſput. 4. de Eucbariſtia, quæſt. ult. punct. 7. §. 2. numer.* 16. Sannig *diſput. 5. de Miſſa, quæſt. 8. num.* 4. & alii.

Digitized by Google

91. Notant III. Capellanum, qui ad celebrandum in determinato loco aliquot per hebdomadam diebus obligatus eſt, per ſe loquendo, ac niſi aliud exprimatur, poſſe ſatisfacere, ſi anticipet præcedenti hebdomada ibidem celebrando: eo quod non defraudet intentionem Fundatoris, utpote qui (niſi aliud expreſſerit) videtur exigere certum duntaxat Miſſarum numerum tempeſtive perſolvendum. Additur tamen, *per ſe loquendo* &c. Quia ſi in Litteris Fundationis contrarium exprimatur, ſpecialiter ſtatuendo, v.g. ob commoditatem devotionemque Populi, aut reverentiam Loci ſacri, ut in nulla hebdomada Miſſæ prætermittantur, non licebit eas anticipare: mens enim juſta Fundatorum, tamquam lex ſpecialis, adimplenda eſt. Bonacina *ibid.* §. *n.* 4. Sannig. *n.* 8. Navarrus, & alii.

* Notant DD. IV. Capellanum Beneficiatum, vel etiam alium annuis oneribus Miſſarum v.g. ex Legato ſemel acceptato gravatum non poſſe ex eo, quod redditus annui ſint multum diminuti, propria Authoritate imminuere onera Miſſarum, quinimo, ſtabiliter loquendo, neque idem deſacto poſſunt ſpectato jure ſcripto ipſimet Epiſcopi; cum per Decreta emanata tempore Urbani VIII. & ab Innocentio XII. in Bulla: *Nuper a Congregatione* &c. anno 1697. die 23. Decembris noviſſime confirmata, atque per extenſum videnda in Jure Canonico *L. V. Tit.* 3. §. 10. ipſis fuerit interdictum. Quare attento Jure ſcripto pro reductione in eo caſu recurrendum foret Romam, quando ſtabilis fieret reductio. Quod ſi autem uno tantum, vel altero anno fructus alias ratione Miſſarum obventuri notabiliter minuerentur, poſſe pro tunc adhuc Epiſcopos non obſtantibus Decretis Urban. VIII. & Innoc. XII. pro rata damni imminuere onera Miſſarum, tenet La Croix *Lib* 4 *n.* 855. rationem hanc ſubjungens; quia allegata Decreta Pontificum prohibitoria videntur tantum loqui de reductione ſtabili, & ſemper duratura; non autem pro brevi tempore. Quinimo de conſuetudine, quam ſpectandam eſſe, ait La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *n.* 117. dicuntur ſaltem aliqui Germaniæ Epiſcopatus deſacto adhuc prætendere jus faciendi ſimiles moderationes, & reductiones Miſſarum etiam perpetuas, prout teſtes ſunt Gobat, & Tamburinus apud La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *num.* 117. ac de Germania inferiore Gaudentius Kerchkove in ſuis Commentariis *cap.* 3. §. 6. *n.* 15. *& ſeqq.* ac *cap* 8 § 2. *num.* 20. *ac ſeqq.* Conceſſit equidem Concilium Trident. *Seſſ.* 25. *de Reform. cap.* 4. eandem reducendi Miſſas facultatem Abbatibus, & Generalibus Ordinum; verum etiam hæc poteſtas per dictos Pontifices Urban. VIII. ac Innocent. XII. ſublata fuit, prout recte notant noſtra Statuta Generalia Victorienſia apud Kerchkove *loc. cit.* licet cæteroquin ad inſtantiam Generalium ſoleant ſubinde hiſce de novo ſimiles gratiæ tribui, prout Benedictus XIII. Menſe Julio, anno 1724. noviſſime per Breve Apoſtolicum noſtro Generali etiam reſpectu Monialium, & Tertiariorum capacium bonorum, ac ſuæ Juriſdictioni ſubjectorum clementiſſime conceſſit ampliſſimam circa eam reductionem facultatem in Italia, ac adjacentibus Inſulis Triennio; extra vero Sexennio duraturam: Id ipſum dictus Sanctiſſimus eodem anno conceſſit Abbati Generali Congregationis Caſſinenſis, quam Facultatem pariter extendit ad illos Epiſcopos, qui vel per ſe, vel per ſuos Procuratores ultimo Romano Provinciali interfuerunt Concilio, prout videndum *Tit. XV. cap. VIII.* ejuſdem Concilii. *

92. CONCL. IV. Qui ex titulo Fundationis, vel ex conventione, aut pacto ratione recepti ſtipendii tenetur in certa Eccleſia, vel Altari celebrare, non poteſt abſque peccato alibi celebrare; niſi hoc fiat ex juſta, & rationabili cauſa. Ratio eſt: quia rationabilis, piaque voluntas Fundatoris, vel dantis eleemoſynam pro celebratione Miſſæ, eſt adimplenda; quod alioquin non fieret.

93. Dicitur notanter, *niſi hoc fiat ex juxta cauſa*. Nam ſi hoc accidat ob legitimum impedimentum, v.g. ob profanationem Eccleſiæ, inundationem aquarum, aut quia Sacerdos bona fide exiens a Sacriſtia invenit Altare jam occupatum ab alio Celebrante, & hujuſmodi, nullum committitur peccatum.

Et quamvis obligatio celebrandi in loco determinato, ex genere ſuo ſit gravis; adeo, ut juxta Bonacina *cit. punct.* 7. §. 4. *num.* 2. & alios, alibi celebrans peccet mortaliter, nihilominus recte notat Herinex *diſp.* 8. *de Miſſa, q.* 15. *n.* 185. hic etiam locum habere levitatem materiæ, utpote ſi raro mutetur locus, v. g. bis vel ter in anno, vel etiam ſemel aut bis in menſe, dum quis debet quotidie celebrare. Inſuper facilius excuſari poteſt celebrans in alio Altari ejuſdem Eccleſiæ, quam ſi celebret in diverſa Eccleſia; utpote minus recedens a voluntate Fundatoris. Lugo *diſput.* 21. *de Eucbariſtia numer.* 36.

94. His adde, quod, quamvis Sacerdos extra præſcriptam Eccleſiam, vel Altare, contra voluntatem Fundatoris, vel dantis ſtipendium celebrans peccet, ut dictum: nihilominus ſit probabilius, talem non teneri ad reſtitutionem, aut novam celebrationem Miſſæ. Bonacina *cit.* §. 4. *numer.* 5. cum aliis. Siquidem talis Celebrans, etſi peccaverit, non tamen fraudavit Fundatorem, vel dantem ſtipendium, fructu ipſius Sacrificii.

* Excipe, ſi Miſſæ fuerint petitæ in Altari privilegiato pro defunctis eo die, quo privilegium eſt; tunc enim tenetur Sacerdos recompenſare in ſimili Altari privilegiato, ſi alibi legerit: quia privat animam defuncti notabili fructu, nimirum Indulgentiis plenariis Altari privilegiato conceſſis. Azorius *p.* 1. *Lib.* 10. *c.* 24. *q.* 7. *& lib.* 6. *cap.* 24. *quæſt.* 7. ac Caſtropalao *Tract.* 13. *d.* 1. *p.* 6. *n.* 27 Difficile mihi tamen videtur, ſimilem, qui tales Miſſas in Altari privilegiato legendas, bona fide alibi celebravit, ex integro condemnare ad reſarcitionem, & repetitionem ipſarum Miſſarum, cum animæ illæ, pro quibus præcedentes erant applicatæ, ſaltem ex opere operato, nimirum ex ipſiſmet Miſſarum Sacrificiis notabiles fructus perceperint, puta ſatisfactorium, & probabiliter etiam impetratorium. Hinc credo, alicui ſimili injungi poſſe, ut in ſupplementum conetur pro illis defunctis devote lucrari aliquoties indulgentias plenarias alias, puta per Viam Crucis, generalem communionem &c prout idem videtur innuere Kazenberger in Supplement. Sacram. P. Sporer de Indulgentiis *cap.* 3. *Sect.* 2. *n.* 137. dum ait, tales non celebrantes in Altari privilegiato obligari id compenſare aliis proportionatis precibus.

Dices: Indulgentiæ plenariæ, quæ acquiruntur defunctis per applicationem Sacrificii in Altari privilegiato, annectuntur ipſimet *operi operato*, aliæ vero *operi operantis*, ſicque priores ſuo modo ſecurius acquiruntur, quam poſteriores; quoniam ex parte operantis frequentius contingere poteſt defectus, ne Indulgentiæ obtineantur: ergo per poſteriores non videtur fieri ſufficiens compenſatio cum prioribus. Ad hanc ſatis difficilem objectionem Reſpond. *imprimis* etiam quoad Indulgentias priores Altarium privilegiatorum non eſſe omnino certum, eaſdem *infallibiliter* prodeſſe his, quibus per modum ſuffragii applicantur: quamvis enim id ut probabilius aſſeratur ſuperius *Tract.* 12. *diſt.* 3. *q.* 4. *n.* 43 *&* 44. Non deſunt tamen, qui cum Van Ranſt de Indulgentiis *q.* 5. *n.* 12. tenent contrarium, allegantes pro ſe D. Auguſtin. in Enchirid. *cap.* 109. ibi: *Suffragia eis ſolum proſunt, qui, cum viverent, hæc ſibi, ut poſſent prodeſſe poſtea, meruerunt.* Reſpondeo II. Etiam tales Indulgentias Viæ Crucis, aut generalis Communionis, & ſimiles quibuſdam piis operantium actionibus annexas ſatis ſecure pro ipſis defunctis lucrifieri, ſi præſcripta opera devote, & attente pro ipſis perſolvere conemur, & quod fortaſſe adhuc in ſecuritate aliqualiter deeſſet, poteſt per majorem numerum Indulgentiarum, aliaque bona opera ſuppleri. *

95. CONCL. V. Non eſt licitum Sacerdoti, qui Miſſam ſuſcepit celebrandam ſub certo ſtipendio, eandem Miſſam alteri parte illius ſtipendii ſibi retenta, celebrandam committere. Ita habetur in Decreto Urbani VIII. *De Celebratione Miſſarum* (de quo jam *num.* 53.) ubi §. 4. hoc fieri prohibe-

tur

Digitized by Google

tur, *ut omne damnabile lucrum ab Eccleſia removeatur*. Unde oppoſitam nonnullorum ſententiam Alexander VII. denuo rejecit, inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 9 damnando: *Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere: collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta*. Et hæc Concluſio procedit etiam in caſu quo cuipiam Sacerdoti offertur eleemoſyna ſolito major pro celebratione Miſſarum: nam debet is abſolute integram eleemoſynam tribuere alteri Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem ſibi retinere poteſt; prout declararunt Cardinales, *Reſpondendo ad* 10. quorum Declarationes habentur additæ poſt cit. Decretum Urbani VIII. in Bullario Romano.

96. Cæterum hoc Decretum non habet locum in Beneficiis: unde ſatis eſt, quod Rector Beneficii, qui poteſt Miſſam celebrare per alium, tribuat eleemoſynam congruam ſecundum morem patriæ, niſi ſecus caveatur in Fundatione Beneficii; prout declararunt iidem Cardinales, *ad* 8. Et merito: nam Beneficiarii habent ſuum ſtipendium non præciſe ratione Miſſarum, ſed etiam propter alia onera Beneficio annexa, qui ſpecialiter obligati ſunt deſervire, atque intuitu ipſius recitare Horas Canonicas, unde non mirum, quod reſiduum ex redditibus Beneficii ſibi retinere poſſint. Hoc ipſum dicendum videtur de Capellano, habente ſalarium ſtabile inſtar Beneficiarii: cum ſimiliter ſit obligatus ad alia onera Capellaniæ. Inſuper dictum Decretum non tangit illos, qui pinguius ſtipendium accipiunt per modum eleemoſynæ, tanquam a ſpeciali amico, vel benefactore, uti notat Sannig *cit. diſt* 5 *q.* 9. n. 5 Aut quando alter Sacerdos ſponte in ſe ſuſcipit ſacrificandi obligationem, parte ſtipendii condonata. Layman *loc. citat. numer.* 14 Nam quilibet poteſt cedere juri ſuo, vel favorem ſpecialem cuipiam exhibere.

97. CONCL. VI. Sacerdotes, qui ſunt notabiliter in mora celebrandi Miſſas debitas, peccant mortaliter. Ita Herinex *diſp* 8 *de Miſſa, quæſt* 15. *n.* 181. Bonacina, & alii paſſim. Ratio eſt: quia poteſt contingere, ut dans ſtipendium pro celebratione Miſſæ, fraudetur fructu ipſius; uti accideret ſi Miſſa petatur celebranda ad impetrandum aliquid a DEO, & Miſſa dicatur jam elapſo tempore neceſſitatis; vel petatur Miſſa ad impetrandam infirmo ſanitatem, aut pro anima Defuncti, & illa primum legatur, poſtquam obiit infirmus, aut anima ex Purgatorio poſt graviſſimas pœnas jam eſt liberata. Quinimo (addunt Doctores) in tali caſu tenetur Sacerdos ad reſtitutionem Et hinc Urbanus VIII. in citato Decreto, *De Celebratione Miſſarum*, §. 8. provide ſtatuit, quod *eleemoſynas manuales, & quotidianas ita demum Sacerdotes accipere poſſint, ſi oneribus antea impoſitis ita ſatisfecerint, ut nova quoque onera ſuſcipere valeant; alioquin omnino abſtineant ab hujuſmodi eleemoſynis, etiam ſponte oblatis, in futurum recipiendis*. Hæc ibi.

98. Dicitur, *qui ſunt notabiliter in mora celebrandi*. Nam inprimis Declaratio Cardinalium ad dictum Decretum Urbani VIII. *Reſpondendo ad* 11. excipit caſum, quando *infra modicum tempus* poteſt omnibus oneribus Miſſarum ſatisfieri. modicum autem tempus (ait Herinex n. 182.) valde credibile cenſetur eſſe tempus unius menſis, aut etiam duorum menſium imo nonnulli id extendunt ad tres menſes.

99. Deinde citata Declaratio Cardinalium, *Reſpondendo ad* 12. excipit caſum, *ſi tribuens eleemoſynam pro aliarum Miſſarum celebratione ſciat, & conſentit, ut illæ tunc demum celebrentur, cum ſuſceptis oneribus ſatisfactum fuerit*: nam tunc, juxta benefactoris conſenſum poterit Miſſarum celebratio differri.

100. CONCL VII. Sacerdos, qui ſtipendium accepit, tenetur dicere Miſſam, ſicut offerens petivit, videlicet Miſſam talem, aut talem Votivam, vel Miſſam de Requiem; niſi obſtet Ritus Eccleſiæ. Prima pars probatur ex eo: quia alioquin virtus Fidelitatis violatur; ſimulque poteſt contingere, quod ob ſpecialem offerentis devotionem, nec non ſpeciales Miſſæ Orationes, major fructus impetrationis eidem proveniat. Altera pars ex eo liquet: quia ſanctæ Matris Eccleſiæ voluntas, & ordinatio, prævalere debet voluntati privatorum Fidelium; eo præſertim, quod hi non intendant, nec rationabiliter poſſint intendere, contravenire Ritui Eccleſiæ.

101. Hinc, quia Rubricæ Miſſalis, *Tit De Miſſis Votivis, & Miſſis Defunctorum*, prohibent, dici tales Miſſas in Feſtis Duplicibus, ac diebus Dominicis, non eſt dubitandum, quin ſatisfiat intentioni petentium celebrando Miſſam de Feſto Duplici occurrente cum applicatione ad intentionem petentis, & non Miſſam votivam vel de Requiem. Hoc idem, loquendo de Miſſis privatis de Requiem (ſecus eſt de Anniverſariis, ac Miſſis cantatis) noviſſime declaravit, ac fieri mandavit Alexander VII Anno 1662 ſimulque tum ipſe in ſpeciali Decreto, 1664. tum Clemens IX. in alio, die 23 Septembris 1669. emanato, quod incipit, *Cum ſil. record.* (& habetur tom. V. Bullarii Romani, *Conſtit.* 39. *dicti Pont.*) conceſſit, atque declaravit, per Miſſam de Feſto occurrente dictis diebus celebratam pro Defunctis, lucrari Indulgentias Altarium Privilegiatorum pro Animabus in Purgatorio: de quo antea fuerat magna difficultas inter Doctores, qui communiter ſententiam negativam tenuerunt.

* Pariter ſatisfit intentioni offerentium ſtipendium, & obtinentur indulgentiæ, ſi in Altari privilegiato fuerit petita Miſſa privata pro defunctis, & ea legatur de Semiduplici, vel de Feria illis diebus, quibus aut eſt prohibitum legere Miſſam privatam de Requiem: v. g. infra Octavas Corporis Chriſti, Paſchatis, Pentecoſtes &c. aut interdictum celebrare etiam de Duplici, e. g. Die Cinerum &c. Idem dicendum, ſi Feſtum quidem apud Regulares fuerit Semiduplex, cæteroquin tamen in Diœceſi Feſtum Fori de præcepto; nam tunc ipſis, uti in Dominicis, interdictæ ſunt privatæ Miſſæ de Requiem. Item, ſi in Semiduplici publice eſt expoſitum ſanctiſſimum Sacramentum; ubi pariter non permittitur Miſſa privata de Requiem juxta Decretum Clementis XI. editum 20. Januarii Anno 1705. Aliis autem diebus, quibus Miſſa privata de Requiem eſt licita, eadem, dato propterea ſtipendio, ſub peccato celebrari debebit, nec alias obtinentur indulgentiæ, ſi in Altari privilegiato petatur. *

102. Quæres, qualis ſit obligatio celebrandi Miſſam ratione ſtipendii? Reſp. I. Certum eſt, quod hujuſmodi obligatio ſit de genere Juſtitiæ, habens annexum onus reſtitutionis, ſi non adimpleatur: alioquin enim talis injuſte retineret ſtipendium. Et hujuſmodi obligatio indubie ex genere ſuo eſt gravis, atque ſub mortali.

103. Reſp. II. Num peccet mortaliter, qui accepto ſtipendio unam duntaxat Miſſam ſcienter omittit celebrare, variant Doctores. Et quidem, talem peccati mortalis reum, cenſet Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral.* n. 80. citans Petrum Navarrum, Bonacinam, & alios; eo quod damnum ſpirituale, per privationem debiti fructus Miſſæ illarum, ſit admodum grave. Econtra negativam ſententiam ſequuntur Herinex *citat. diſp.* 8. *n.* 183 Sannig *quæſt.* 9. n. 10. Sanchez *lib.* 1. *de Matr. diſp.* 5. *num.* 25 & quidam alii: quia cenſent eſſe parvitatem materiæ in una duntaxat Miſſa omiſſa: neque enim hic attendendum, ajunt ad damnum ſpirituale (alioquin enim omittens recitationem unius Salutationis Angelicæ, ad quam tenebatur, peccaret mortaliter; cum damnum ſpirituale ex tali omiſſione ſequens anteferatur cuilibet temporali) ſed gravitas materiæ menſuranda eſt juxta gravitatem, ſeu quantitatem ſtipendii; quale pro unica Miſſa datum, communiter non attingit quantitatem ſufficientem ad peccatum mortale, ut patet in furto.

* Quæres II. An ratione ſtipendii ſit obligatio non ſolum celebrandi, ſed etiam applicandi Miſſas, ſi in Teſtamento, vel in litteris fundationis nulla facta ſit mentio de applicatione, ſed tantum de celebratione? Reſpond. in dubio affirmative, ſuppoſito, quod conſignatum fuerit ex una parte ſufficiens, ac proportionatum ſtipendium, etiamſi Miſſæ applicentur pro Fundatore: ex altera vero non adſint poſitæ, valde efficaces circumſtantiæ ſuadentes, Fundatorem præciſe ce-

celebrationem, non autem fundationem petiiſſe. Ita cum aliis Barboſa *de officio Parochi cap.* 11. *n.*13. Paſqualigus *de Sacrificio q.* 908. La Croix *Lib.*4. *n.*833. ac *Lib.* 6. *n.* 144. & Sabinus Bononienſ. *part.* 2. *Lucis Moralis. Tract.* 45. n. 69. Ratio eſt: quia ſtante ſufficienti pro applicatione ſtipendio præſumitur quiſque in dubio ſibi, vel ſuis voluiſſe optime conſulere. Accedit pro hac ſententia aliqua declaratio Cardinalium, quam refert Pignatelli *Tom.*1. *Conſil.* 139.

Ex hac ultima reſolutione infert I. Sylvius *p.* 2. *V. Miſſa. Caſu* 4. ſi fundatio nude habeat: *fundo Miſſam omni die Veneris legendam*, præſumi legendam ad intentionem Fundatoris niſi particulares circumſtantiæ concurrant ſuadentes contrarium. Infert II. La Croix *L.* 6. *p.* 2. *n.*145. Sacerdotem, qui celebrat in quodam loco v. g. in Templo Monalium, ſi ideo congruum ſtipendium habeat ab Eccleſia, vel Monialibus, non poſſe recipere aliud ſtipendium pro applicatione talis Miſſæ, niſi expreſſe aliquis alius ſpecialis titulus in fundatione aſſignetur, ex quo prudenter præſumi poſſit, quod fundator ſolam celebrationem intenderit, non autem applicationem, prout his Stipendiariis valde favorabiliter exemplificant ex Reding, P. Schmier *Lib.*3. *tract.* 1. *part.*2. *cap.*1. *ſect.* 2. *n.* 93. & Schmalzgrueber *Lib.* 3. *Decret. tit.* 41. *n.* 113. Hæc tamen præſumptio ſtante pingui ſtipendio facile fieri non debet. Videatur La Croix *Lib.*4. & 6. *locis citatis*.

QUÆSTIO IX.

De Tempore celebrandi Miſſam.

SUMMARIUM.

104. *Tempus celebrandi Miſſam, quale?*
105. *Per Auroram, quid intelligitur?*
106. *Eſt moraliter, non mathematice conſideranda, & attendenda conſuetudo de hyeme.*
107. *Quid de meridie?*
108. *Et privilegiis Regularium?*
109. *An ſit licitum, quotidie celebrare?*
110. *Quid de Feria V. Cœnæ Domini, & Sabbato Sancto?*
111. *Non licet plures Miſſas eodem die celebrare,*
112. *Excepto die Nativitatis Domini;*
113. *Et cauſa neceſſitatis.*
114. *Caſus neceſſitatis præcipui qui?*

104. CONCL. I. Tempus ordinarium celebrandi Miſſam incipit ab aurora, & terminatur in meridie, ſive hora diei duodecima. Ita communis; & patet ex Rubricis Miſſalis, *Titul. de defectibus in Miniſterio ipſo occurentibus*; ubi dicitur, quod *tempus debitum celebrandi ſit ab aurora uſque ad meridiem communiter*.

105. Cæterum per *Auroram* non intelligitur ortus Solis, ſed prima Solis irradiatio, quando nempe aliquid lucis apparet. Et licet crepuſculum hoc non ſemper, & ubique locorum ſit æquale, ordinarie tamen ſolet incipere hora & quadrante vel ſeſqui hora ante ortum Solis.

106. Notandum ulterius cum Doctoribus paſſim, quod hæc res moraliter potius, quam mathematice ſit conſideranda. Hinc inferunt, poſſe Miſſam inchoari duabus horis ante ortum Solis, ita ut circa initium auroræ finiatur. Quinimo tempore hyberno recepta conſuetudo in partibus Septentrionalibus obtinuit, quod Miſſa tribus vel quatuor horis ante Solis ortum celebretur, eo præſertim tempore, quo communiter homines ſeſe labori ſuo manuali ſolent accingere. Siquidem hæc conſuetudo juſta de cauſa eſt introducta, ut in hiſce partibus, quibus in hyeme Sol ſero oritur, operarii & famuli prius Miſſæ Sacrificium audire poſſint, antequam ad ſuas operationes ſeſe accingant. Layman *t.* 4. *de Sacrificio Miſſæ, c.* 3. & alii.

107. Inſuper quamvis ordinarie non ſit licitum ſacrificare poſt meridiem, ut patet ex Concluſione, adhuc tamen ſatis eſt ad evitandam culpam, ſi Miſſa inchoetur ante meridiem, vel in meridie, licet poſtea primum finiatur. Quinimo ex cauſa juſta poteſt Miſſa inchoari etiam poſt meridiem, utpura ne infirmus ſine Viatico decedat, aut propter Principis funus; vel ſi Sacerdos, diebus, præſertim Feſtivis poſt meridiem ad locum Eccleſiæ perveniens celebrare velit &c. Herincx *cit. diſput.* 8. *q.* 10. Layman, & alii.

108. Notandum præterea; Regularibus Mendicantibus varia privilegia a SS. Pontificibus conceſſa eſſe celebrandi una hora ante auroram, & una poſt meridiem; imo etiam uſque ad horam nonam, id eſt, horam tertiam veſpertinam; uti refertur in Compendio Privilegiorum *Verſ. Miſſa*.

109. CONCL. II. Licitum eſt cuilibet Sacerdoti rite diſpoſito quotidie celebrare, exceptis tribus poſtremis diebus hæbdomadæ Sanctæ. Prior pars eſt certa, & patet ex *c. Conſuluiſti, de Celebrat. Miſſar.* & praxi Eccleſiæ univerſali. Altera pars ex eo probatur: quia inprimis Feria ſexta Paraſceves omnino prohibitum eſt, celebrare Miſſam; cum eo die, ob memoriam illius Sacrificii cruenti, quo Chriſtus Dominus ſemetipſum Patri Cœleſti hac die pro ſalute totius mundi in Ara Crucis offerre dignatus eſt, non fiat Conſecratio; ſed a Sacerdote Actum conſuetum perficiente, juxta Ritum Eccleſiæ, ſolum ſumatur ſacra Hoſtia pridie conſecrata.

110. Porro Feria quinta Cœnæ Domini, & Sabbato Sancto, una duntaxat Miſſa ſolemnis celebrari ſolet, juxta traditionem, & conſuetudinem Eccleſiæ. Verum quidem eſt, multos Doctores, ut Suarezium, Sotum, Barboſam, Lugonem, quos citant, & ſequuntur Layman *loc. cit n.* 8. & Gobat *tract.* 3. *Theol Experim. n.* 219. & *ſeqq.* exiſtimare, quod non ſit prohibitum, Sabbato Sancto privatim, ac ſecluſo ſcandalo, poſt Officium ſolemne celebrare: cum nullo jure hoc prohibitum reperiatur. Et hoc ob datam rationem, ac loquendo de Celebratione privata ante Officium ſolemne, multo magis admittunt Doctores de Feria quinta Cœnæ Domini, quamvis communiter hac die Sacerdotes de manibus ſui Prælati, Miſſam ſolemnem celebrantis, ſacram Communionem more Laicorum ſumere, exemplo Apoſtolorum, qui iſto die de manu Chriſti Euchariſtiam acceperunt.

* Verum hæc DD. opinio moderno tempore non videtur ulterius manuteneri poſſe, ubi ex novo Decreto S. R. C. & publica prohibitione Clement. XI 23. *Martii* 1701. & 20. *Aprilis* 1707. item 15. *Aprilis* 1710. interdictum eſt amplius die Jovis, aut Sabbato Sancto in una, eademque Eccleſia, præter Miſſam ſolemnem habere aliam privatam, prout idem de Sabbato Sancto jam antea declaravit pariter Sacra Congregatio *die* 12. *Februarii*, & iterum 11. *Martii* 1690. etiam non obſtante contraria conſuetudine. Quodſi Feſtum S. Joſephi, vel Annuntiationis incideret in illum diem Jovis Hebdomadis Sacræ, poſſunt celebrari aliquæ Miſſæ privatæ ante ſolemnem, ut populus adimplere valeat commodius præceptum audiendi Miſſam; cum tale Feſtum tantum quoad chorum, non autem quoad forum transferatur, Sac. Congregatio 13. *Septembris* 1692. Quando autem ſimile Feſtum occurreret Sabbato Sancto, vel die Paraſceves, transfertur etiam in foro, & quoad præceptum audiendi Miſſam poſt Paſcha. Sac. Congregatio 11. *Martii* 1690. Hinc adhuc manet, quod etiam pro tunc in Sabbato Sancto nequirent dici plures Miſſæ. *

111. CONCL. III. Excepto die Nativitatis Domini, & caſu neceſſitatis, non licet eidem Sacerdoti plures Miſſas eodem die celebrare. Ita ſtatuitur *c. Conſuluiſti*, & *c. Te referente, de Celebrat. Miſſar.* juncto *c. Sufficit, de Conſecr. diſt.* 1.

ubi

Digitized by Google

ubi pro ratione ſubjungitur: *Non modica res eſt, unam Miſſam facere, & valde felix eſt, qui unam digne celebrare poteſt.*

112. Additur, *excepto die Nativitatis Domini.* Quia illo die poteſt quilibet Sacerdos tres Miſſas celebrare, quamvis ad omnes celebrandas non obligetur: & ſi voluerit dicere tantum unam, dicat quam maluerit, ſed melius leget tertiam, utpote cujus oratio concordat Officio diei.

* Ubi tamen, ſi tres Miſſas legere placeat, bene notetur, poſſe de Jure loquendo omnes tres celebrari media nocte, prout inter alia noviſſime innuit Decretum S.R.C. emanatum 18. *Decembris* 1702. ſequentis tenoris: *non licet in media nocte Nativitatis Dominicæ celebrare ſucceſſive alias duas Miſſas, & in eis S. Communionem exhibere, ſed utrumque omnino prohibitum.* *

113. Additur ulterius in Concluſione, *& caſu neceſſitatis.* Nam in caſu neceſſitatis plures eodem die Miſſas celebrari poſſe a Sacerdote jejuno, & qui in prima Miſſa non ſumpſit purificationem, patet ex *cit. c. Conſuluiſti, de celebrat. Miſſar.* eſtque communis Doctorum.

114. Porro inter hujuſmodi caſus neceſſitatis, potiſſimum numerantur ſequentes. I. Ne moriturus ſine S. Viatico decedat, quando non adeſt alia Hoſtia conſecrata. II. Ne populus die Feſto Miſſa privetur, præſertim in caſu, quando plures Sacerdotes haberi non poſſunt, v. g. in Anglia, &c. aut quando Sacerdos habet duas Parochias, & die Feſto in utraque celebrare tenetur. III. Juxta nonnullos, quando die Feſto adveniunt peregrini Miſſam audituri: vel quando ad Eccleſiam accedit Vir Illuſtris, utpote Princeps, vel Epiſcopus. Verum hodie ſtandum eſt conſuetudini locorum, cum ob multiplicationem Sacerdotum aliqui caſus raro amplius locum habere ſoleant.

Q U Æ S T I O X.

Quo in Loco ſit celebranda Miſſa? Ubi de Violatione Eccleſiæ.

S U M M A R I U M.

115. *Quo in loco de Jure communi ſit celebranda Miſſa?*
116. *Quid in caſu neceſſitatis?*
117. *Enumerantur tales caſus neceſſitatis.*
118. *Epiſcopus poteſt diſpenſare ex cauſa rationabili.*
119. *An ſit licitum, celebrare Miſſam in aqua, vel mari?*
120. *Non licet celebrare Miſſam in Eccleſia polluta.*
121. *Eccleſia polluitur quinque præcipue modis.*
122. *I. Per injurioſam humani ſanguinis effuſionem; & qualem?*
(g) Ut dictum Tr. 12. Diſt. 2. n. 7.
123. *II. Per injurioſum homicidium.*
124. *III. Per illicitam humani ſeminis effuſionem.*
125. *Et quid de actu conjugali?*
126. *IV. Per ſepulturam excommunicati vitandi.*
(h) Tract. 13. Diſt. 2. n. 26.
127. *V. Per ſepulturam Pagani, ſeu Infidelis.*
128. *Alii duo modi a nonnullis adduntur.*
129. *Polluta Eccleſia an polluatur Cœmeterium, & econtra?*
130. *Quid ſi in dictis caſibus factum eſt occultum?*
131. *Quid agendum, ſi Eccleſia ſit polluta?*
132. *Et quomodo reconcilianda, & a quo?*
133. *Quid de FF. Minoribus?*
134. *Aut ſi Eccleſia fuit tantum benedicta?*
135. *Eccleſia polluta, an reconcilietur per celebrationem Miſſæ?*
136. *Quid agendum, ſi durante Miſſa violetur Eccleſia?*

115. CONCL. I. Jure communi, & ordinario, olim Miſſam celebrare non licuit, niſi in Eccleſia conſecrata; ſive, ut dicitur *c. Nullus, de Conſecrat. diſt. 1. Niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis.* Hodie autem ſufficit, Eccleſiam, vel Oratorium eſſe benedictum, aut etiam non benedictum, dummodo ad hunc ſolum uſum debite deputatum, atque ab Epiſcopo deſignatum fuerit. Ita Herinex *cit. diſp. 8. q. 11.* cum communi: idque inter alia deſumitur ex Concilio Trident. *Seſſ. 22. in Decreto de Obſervandis in Celebratione Miſſarum;* ubi prohibetur Epiſcopis, *ne patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Eccleſiam, & ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria, Sanctum hoc Sacrificium peragi.* Concordant Rubricæ Miſſalis, *tit. De defectibus in Miniſterio ipſo occurrentibus,* ibi: *Si celebratur in loco non ſacro, vel non deputato ab Epiſcopo:* & conſequenter a ſenſu contrario, ſufficit locum ab Epiſcopo eſſe deputatum.

116. Dicitur notanter, *Jure communi, & ordinario.* Siquidem inprimis excipitur caſus neceſſitatis, *arg. can. 1. de Conſecr. diſt. 1.* ubi dicitur *Miſſarum celebrationem non alibi, quam in ſacratis Domino locis, abſque magna neceſſitate fieri debere.* Unde, cum exceptio firmet regulam in oppoſitum, tempore magnæ neceſſitatis licet alibi celebrare, in loco tamen honeſto.

117. Porro neceſſitas celebrandi extra Eccleſiam conſecratam in privatis domibus, aut etiam ſub dio, in Altari tamen portatili, & loco cæteroquin honeſto, juxta Doctores communiter poteſt eſſe I. Si Eccleſiæ ſint dirutæ, vel ab Infidelibus, ſive Hæreticis occupatæ. II. Si Locus ſacer non capiat tot homines, vel Celebrantes: ut in Supplicationibus ad parvas Capellas quandoque contingere ſolet. Similiter ob eandem neceſſitatem in publicis caſtris, ſeu bello, pro exercitu licitum eſt celebrare. Herinex, Layman *loc. citat.* & alii.

118. Excipitur ulterius, ſi fiat diſpenſatio ab Epiſcopo. Nam Epiſcopus ex rationabili cauſa poteſt diſpenſare, ut celebretur Miſſa in loco profano, honeſto tamen, etſi aliis uſibus, utpote in hypocauſto Nobilis Perſonæ ex morbo decumbentis, ſuper Altare portatile rite præparatum. Layman *cap. 5. de Sacrificio Miſſæ, n. 4.* & alii. Idem dicendum, ſi qui a Summo Pontifice privilegium acceperint extra Eccleſiam Miſſas celebrandi. De modo autem obtinendi dictum Privilegium, vide partim mea dicta in Jure Canonico *Lib. 3. tit. 41. n. 16 & ſeqq.* partim La Croix *lib 6. Theol. Moral. part. 3. n. 931. Verſ. de Oratoriis.* Ubi etiam advertit, quod, etſi in Oppidis ac Urbibus non ſoleat Romæ concedi hoc Privilegium ordinarie, niſi Nobilibus; pro Rure tamen, ſeu pro locis ac habitationibus extra Urbem, aut Oppidum ſitis, detur quoque iis, qui non ſunt Nobiles.

* Porro, quibusnam illud privilegium jure moderno poſt Decretum Clementis XI. competat, habetur partim in Jure Canon. *lib. 4. Decret. Tit. 41.* partim dicetur in Appendice I. hujus quæſtionis *

119. Quæres: num ſit licitum, celebrare Miſſam in Aqua, vel mari pro navigantibus? Reſp. negative regulariter loquendo: idque propter periculum effuſionis ſacratiſſimi Sanguinis. Dicitur, *regulariter loquendo:* nam in longinquis navigationibus v. g. in Indias Orientales ſuſceptis, ſi magna ſit tranquillitas ſine ullo tempeſtatis indicio, adſitque præter Celebrantem alius Sacerdos, qui poſt conſecrationem firmiter teneat Calicem, ita ut abſit omne periculum effuſionis ſacri Sanguinis; non pauci Doctores, quos citat, & ſequitur Lugo *diſp. 20. de Euchariſtia, ſect. 3.* exiſtimant, poſſe aliquando celebrari in mari. Id ipſum in navigatione Orientali nonnullis a Sede Apoſtolica ſpecialiter conceſſum fuiſſe, ſed pro Triremibus in mari Mediterraneo negatum, refert cit. Lugo *n.* 89.

120. CONCL. II. Non licet celebrare Miſſam in Eccleſia polluta, ſeu violata. Ita communis; & patet ex *cap. Propoſuiſti, ac ſeqq. de Conſecr. Eccleſiæ,* cum concordantiis. Hinc Rubricæ Miſſalis, *Tit. De defectibus in miniſterio ipſo occurrentibus,* ſic habent: *Si Sacerdote celebrante violatur Eccleſia ante Canonem, dimittatur Miſſa: ſi poſt Canonem, non dimittatur.* Hæc ibi. Incipit autem Canon, poſt dictum *Sanctus,* ab illis verbis: *Te igitur Clementiſſime Pater, &c.* Nihilominus, etſi celebrans in Eccleſia polluta mortaliter peccet: uti patet ex pro-

Digitized by Google

prohibitione Eccleſiæ, & gravitate ipſius materiæ: nullam tamen Cenſuram, vel Irregularitatem talis incurrit, cum hæc Jure ſtatuta non reperiatur, Bonacina *quæſt. 4. de Matrim. punct. ult. num.* 26. cum communiori.

121. Quæres autem occaſione hujus Concluſionis, & quantum attinet alteram partem Quæſtionis, quibus modis Eccleſia violetur? Reſp. Generatim loquendo, quinque præcipue modis violatur, ſeu polluitur Eccleſia. Et quidem

122. I. Violatur Eccleſia per injurioſam humani ſanguinis effuſionem. Requiritur autem ad hoc, ut percuſſio ſeu vulnus infligatur homini exiſtenti in Eccleſia, & non ſuper tectum, aut turrim, aut ſubtus ſpeluncam Eccleſiæ (g) ſive deinde ſanguis effundatur intra, ſive extra Eccleſiam; imo etiamſi vulnerans exiſtat extra Eccleſiam. Deinde requiritur, ut percuſſio ſit gravis, ſeu talis, quæ ſit peccatum mortale: Unde ſi caſu quis alterum percutiat, vel cum veniali tantum culpa excutiat alteri ſanguinem e naribus (v.g. cum pueri ex veniali ſolum cholera ſeſe percutiunt, uſque dum manent ſanguine e naribus, Eccleſia non polluitur. Tandem requiritur, ut tale factum ſit notorium, juris, aut facti notitia: univerſim enim, ut Eccleſiæ aut Altaris violatio inducatur, oportet factum eſſe notorium; idque vel per ſententiam Judicis, aut confeſſionem in Judicio factam, quod dicitur *Notorium juris*; vel per evidentiam rei, quæ tergiverſatione aliqua celari non poſſit, quod vocant *Notorium facti*.

123. II. Violatur Eccleſia per homicidium injurioſum, ac notorium, quod, vel cujus cauſa intra Eccleſiam perpetrata eſt, licet fiat ſine ſanguinis effuſione. Dicitur notanter, *cujus cauſa intra Eccleſiam perpetrata eſt*: nam, ſi quis foris ſit percuſſus, & poſtmodum in Eccleſiam ſe recipiat, ibique quantumvis copioſo ſanguine effuſo moriatur, non violatur Eccleſia. Cæterum ſufficit in propoſito, ut homicidium ſit injurioſum ipſi Eccleſiæ, ſeu ſanctitati loci, quamvis non ſit injurioſum ipſi occiſo: unde ſi quis ſeipſum in Eccleſia ſuſpendat: vel Judex cuipiam Reo in Eccleſia mortis ſupplicium inferat, adhuc violabitur Eccleſia.

124. III. Violatur Eccleſia per illicitam, & notoriam humani ſeminis effuſionem factam intra Eccleſiam, non autem in terra tantum, vel ſuper tectum, ut ſupra *n.* 122. in ſimili dictum eſt: repugnat enim ea ſanctitati loci. Quod ſi ejuſmodi effuſio ſit involuntaria, aut ſi accidat in ſomno, licet cauſa ſit data in vigilia, non violatur Eccleſia: nam hoc ipſo, quod ipſa accidat in ſomno, ſecundum ſe non eſt libera. Herinex *loc. cit. q.* 11. *n.* 119 Bonacina *num.* 19. Navarrus, Sylveſter, & alii. Sufficit autem, ſive ea ſeminis effuſio fiat per pollutionem voluntariam, ſive per fornicationem: utroque enim modo violatur Eccleſia, ſi ea ſit notoria juris, vel facti notorietate.

125. De actu conjugali dubitant Doctores, quibuſdam abſolute affirmantibus, aliis negantibus; cæteris vero magis probabiliter excuſantibus duntaxat caſum neceſſitatis; quæ contingere poteſt ob probabile periculum incontinentiæ, ſi conjuges longo tempore intra Eccleſiam cohabitare teneantur.

126. IV. Violatur Eccleſia per ſepulturam excommunicati. Hoc tamen poſt Concilium Conſtantienſe intelligendum eſt de excommunicato non tolerato, videlicet de illo, qui aut publice denunciatus eſt, aut notorius percuſſor Clerici exiſtit: hi enim ſoli defacto ſunt vitandi in vita, ac proinde etiam in morte; juxta illam regulam, *Quibus non communicamus vivis, non communicemus defunctis*: c. Sacris, de Sepulturis. Nec obſtant dicta ſuperius (h) ubi cum probabiliori Doctorum negatur, excommunicatum toleratum abſque prævia abſolutione poſſe ſepeliri in loco ſacro. Ratio enim diſparitatis eſt: quia Concilium Conſtantienſe noluit ipſoſmet excommunicatos in aliquo relevare, aut eis quomodolibet ſuffragari; ſed ſolum intendit tollere alia incommoda, quæ ex antiqua generali prohibitione communicationis Fidelium cum excommunicatis ſæpius oriebantur, atque impoſterum oriri poterant, inter quæ merito connumeratur Violatio Eccleſiæ per ſepulturam excommunicati: ſicque etiam talis Violatio Eccleſiæ defacto ſolum procedit in duobus enumeratis caſibus.

127. V. Violatur Eccleſia per ſepulturam Pagani, ſeu Infidelis, prout habetur *c. Eccleſia, de conſec. diſt.* 2. Et hoc etiam intelligendum de infante necdum baptizato. Quod ſi tamen infans in utero matris mortuus ſit, poteſt unacum matre Chriſtiana ſepeliri in Loco ſacro: quia fœtus eſt pars matris, & unum quaſi cum ea corpus cenſetur, *arg. l. 1. ff. de Ventre inſpiciendo*, ibi: *Partus enim, antequam edatur, mulieris portio eſt vel viſcerum.*

128. Dicitur notanter num. 121. *quinque præcipue modis.* Nam nonnulli addunt duos alios modos Violationis Eccleſiarum; videlicet, quando Eccleſia benedicitur, vel conſecratur, ab Epiſcopo excommunicato publico; item, quando parietes Eccleſiæ conſecratæ majori ex parte ſimul dejiciuntur, ac deſtruuntur, ut reædificari debeat. Verum de priori caſu merito dubitant cæteri Doctores; cum ejuſmodi Violatio nulli claro textui Juris innitatur, atque in pœnalibus non ſit facienda extenſio, niſi habeatur in Jure: unde ſententiam negativam appellat Bonacina *loc. cit. num.* 22. probabiliſſimam. Poſteriori autem caſu potius Eccleſia deſtruitur, quam polluitur.

129. Quæres II. An polluta Eccleſia etiam polluatur Cœmeterium, & econtra? Reſpondeo cum communi. Polluta Eccleſia polluitur ſimul Cœmeterium, ſi ei contiguum ſit; non tamen viciſſim polluto Cœmeterio polluitur Eccleſia. Ita communis, & habetur deciſum *cap. un. de Conſecrat. Eccleſ. in* 6. Accedit ratio: quia, ut inquit *Reg. 42. Juris in 6. Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*, non econtra: atqui Cœmeterium, ſi ſit contiguum, eſt acceſſorium Eccleſiæ; ergo. Additur notanter, *ſi ſit contiguum*: nam ſecus eſt, ſi Cœmeterium fuerit remotum ab Eccleſia, prout notatur *cit. cap. un. in* 6.

130. Quæres III. Quid juris, quando in dictis caſibus factum eſt occultum? Reſp. Locus ſacer in ejuſmodi caſibus non cenſetur pollutus, ita ut indigeat reconciliatione, quamdiu de eis publice non conſtat. Ita Gloſſa communiter recepta *cap* 1. *verſ. pollut, de Conſecrat. Eccleſ. in* 6. Quare, quamdiu res manet occulta, ita ut nemo, vel non niſi pauci ſciant, Eccleſia quoad judicium humanum non eſt polluta: cenſebitur autem polluta, quandocunque res mala propalabitur, & defacto publice conſtabit; quia tunc bona fama, ejuſque exiſtimatio apud homines deperdita erit, ac proinde indigebit reconciliatione.

131. Quæres IV. Quid agendum, ſi Eccleſia fuerit polluta, ſeu violata? Reſp. Cum per ſe loquendo ſit grave peccatum, celebrare in Eccleſia violata, hinc eadem prius eſt reconcilianda. Ita communis.

134. Dicitur alterius, *Eccleſiam conſecratam*. Nam ſi Eccleſia ſolum fuerat benedicta, ſeu authoritate Epiſcopi ad Divinum Cultum, atque Officium deputata, poterit etiam ſimplex Sacerdos eam reconciliare aqua a ſe benedicta: prout notat cum aliis Layman *loc. cit. num.* 12. Quamvis decens ſit, ac ita conſuetum, ut negotium hoc prius Epiſcopo ſignificetur.

135. Addunt nonnulli Auctores, videlicet Sa *verſ. Eccleſia, num.* 19. Caſtro, Avila, quando Sacerdos celebrat in Eccleſia polluta, præſertim bona fide (imo, & mala fide) jam propter ſummam virtutem tanti Sacrificii Eccleſiam haberi pro reconciliata. Accedit textus *cap. De fabrica, de conſecr. diſt.* 1. Sed hanc ſententiam merito rejiciunt Layman *loc. cit. num.* 13. Sannig *diſt. 1. de Miſſa, quæſt.* 10. *num.* 23. & alii: cum ea nullo jure fundata ſit. Nam textus citatus loquitur de alio caſu, ut notat Engel *tit. de Conſecrat. Eccleſ. num.* 15. ubi, quamvis non nihil faveat priori ſententiæ, illico ſubjungit, quod tutius ſit, vera reconciliatione uti, quam ſacri Canones præſcribunt.

136. Quæres V. Quid agendum, ſi durante Miſſa con-

tiu-

Digitized by Google

tingat Eccleſiam violari? Reſp. conformiter Rubricis Miſſalis, n. 120. relatis, ſi id accidat ante Canonem, dimittendam eſſe Miſſam: ſecus, ſi poſt Canonem. Quid autem ſit agendum, quando ſub Miſſæ Sacrificio ingreditur Eccleſiam excommunicatus vitandus, dictum eſt *Tract.* 13. *Diſſ.* 2. n. 40.

APPENDIX I.

Continens ſpecialia de Oratoriis, & privatis Cameris, an, quibus, & quando liceat ibidem celebrare Miſſam?

* ANte reſolutiones prænotandum eſt, quidnam ſit proprie Eccleſia, & quidnam Oratorium? *Eccleſia* eſt locus Deo dicatus, & authoritate Epiſcopi perpetuo deſignatus, in quo Fideles ad Officia Divina, & Sacra Religionis exercitia conveniunt. *Oratorium publicum* videtur convenire cum Eccleſia, dicitur enim ædificium Religioſum authoritate Epiſcopi perpetuo deſtinatum Divino cultui habens oſtium patens in via publica: prout hoc ultimum aſt præcipuum, teſte Clericato, a Doctoribus requiſitum ad rationem Oratorii publici.

Oratorium privatum eſt locus in aliqua arce, vel domo privatorum &c. a Domino domus, vel arcis ad cultum Divinum hic & nunc deputatus, & ab Eodem pro libito in uſum profanum convertibilis. Ita Barboſa de Jure Eccleſ. *L.* 2. *c.* 8. n. 18. Unde ad Oratorium privatum nec requiritur authoritas Epiſcopi, nec oſtium patens in via publica. Paucis, cenſetur ſemper Oratorium privatum illud, cui deficit aliquid ex requiſitis ad Oratorium publicum, ſuperius in definitione expreſſis, & poteſt erigi illud in quacunque camera, ſeu hypocauſto, modo ſit locus honeſtus.

Porro emergente ſubinde dubio, an hoc, vel illud Oratorium ſit publicum legitima authoritate erectum nec ne? Recurrendum eſt ad præſumptiones, & ſi fuerit illud ædificatum in modum alicujus Eccleſiæ, ſi extet ibidem Altare, & Campanila, ſi ad Miſſam perſonæ nullo facto diſcrimine admittantur, erit præſumendum publicum, legitima authoritate erectum juxta Abbatem, Maſcardum, Pignatellum, & Clericatum teſte Franciſco Schmier *Lib.* 3. *Jurisprudentiæ Tract.* 1. *part* 2. *cap* 2. *ſect* 3. n. 96 Hoc notato.

Quæres I. An liceat defacto Regularibus extra caſum neceſſitatis celebrare Miſſam in privatis extraneorum Oratoriis, aut Cameris? Reſp negative, niſi novum privilegium, vel diſpenſatio particularis obtineatur, vel per conſuetudinem jam debito tempore legitime præſcriptam nec reprobatam habeatur. Ita præter alia jura colligitur clare tum ex Concil. Trid. *Seſſ.* 22. *Decreto de Obſervandis in celebratione Miſſæ.* Tum ex Decreto Clementis XI. edito Anno 1703. 15. *Septembris*, & per extenſum reperiendo in Jure Canonico *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 41. *poſt* n. 5. ubi Summus Pontifex verbis formalibus annullavit ſimilia Privilegia antea Regularibus conceſſa per *Cap. In his* 30. *de Privilegiis*. Vi cujus Capitoli antea potuerunt cum Altari portatili ubicunque, etiam in Domibus Laicis celebrare.

Quæres II. An non obſtante illo Decreto Clem. XI. liceat Regularibus mendicantibus adhuc erigere Oratoria in ſuis Monaſteriis, ibique, vel in Cameris infirmorum Confratrum celebrare? Reſp. Non obſtante priori Decreto Clementis XI. Regulares mendicantes, & cum ipſis quoad privilegia communicantes adhuc retinent defacto ſpeciale privilegium extruendi Oratoria privata, & Capellas Domeſticas in ſuis habitaculis, ibique legendi, & audiendi Miſſam diebus quoque Feſtivis, ac Dominicis. Quinimo, ſi quis fratrum fuerit infirmus, poterit etiam eadem legi in ſua Camera, vel alio commodo loco: non enim hæc loca comprehenduntur ſub Decreto prohibente ſuperius allegata, prout fuſius deductum eſt in Jure Canonico *Lib. III. Tit.* 41. n. 19. *& ſeqq.* quorſum lectorem brevitatis gratia remitto, ſimulque ex dictis ibidem n. 21. adverto, quod in privatis Oratoriis Religioſorum a Superioribus legitime ad cultum Divinum deputatis poſſint alii quoque Sacerdotes Seculares legere, & Laici audire Miſſam, atque ſic ſatisfacere præcepto Eccleſiæ; quia Gregorius XIII. etiam poſt Concilium Trident. abſolute, & generalibus terminis conceſſit, ut in privatis Oratoriis Monaſteriorum, ad Divinum cultum a legitimo ſuperiore deputatis poſſit dici Miſſa, adeoque a quocunque, cum potius videatur locale, quam perſonale privilegium. Econtra vero in Cameris, & aliis locis ad cultum Divinum a Superioribus non deputatis Pius IV. tantum conceſſit pro ſolatio, in favorem infirmorum, ſicque videtur privilegium perſonale ad alios illimitate non extendendum.

Quæres III. Quidnam Jure moderno ſentiendum ſit de Epiſcopis in ordine ad Oratoria quoad ſuam propriam perſonam? Reſp. Jure antiquo juxta *cap. ult. de Privilegiis in* 6. habuerunt Epiſcopi ſpeciale Privilegium non ſolum in loco habitationis ſuæ, verum etiam alibi in, & extra Diœceſin erigendi Oratoria privata, ibique in Altari portatili celebrandi. Moderno autem tempore Clemens XI. in noviſſimo Decreto ſuperius jam citato contrarium ſtatuit, ſequentibus formalibus: *Epiſcopis, & his majoribus Prælatis, etiamſi Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque ſub prætextu privilegii clauſi in Corpore Juris, neque alio quocunque titulo ullo modo licet extra Domum propriæ habitationis in domibus Laicis, etiam in propria Diœceſi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamſi Diœceſani conſenſus adhiberetur, erigere Altaria, ibique Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium celebrare, ſeu celebrari facere.* Vide totum Decretum in Jure Canonico *Lib.* 3. *Tit* 41.

Quæres IV. An jure moderno poſſint Epiſcopi ſaltem ſuis Diœceſanis poſt Decretum allegatum Clementis XI. concedere celebrationem in Oratoriis privatis? Ratio dubitandi eſt; quia juxta illud Decretum ipſemet Epiſcopus non poteſt celebrare in Oratoriis privatis Laicorum ſuæ Diœceſis: ergo multo minus videtur poſſe hanc facultatem aliis concedere. Reſp. tamen, dubium iſtud juxta modernos AA. etiam poſt memoratum Decretum ſcribentes valde probabiliter, præſertim ubi accedit conſuetudo tanquam optima Legum interpres, ſolvi ſequenti diſtinctione, dicendo, defacto vi moderni Decreti Epiſcopis hanc facultatem non eſſe omnino ademptam, ſed tantum reſtrictam, ut hodie non ordinarie amplius, & libere, quomodo olim poterant, ſed ſolum tunc, quando dubia eſt neceſſitas, num ſit ſufficiens pro celebratione extra Eccleſiam, aut Oratorium publicum, vel ubi alia juſta, & rationabilis, licet non abſoluta neceſſaria adeſt cauſa, poſſint licentiam dare, vel ipſimet eadem uti. Exemplum ſit: perſona nobilis ægrotans, quamvis non fataliter decumbens: in iſto allegato caſu, ſi humiliter ſupplicetur, ſolet frequenter in his partibus Epiſcopus diſpenſare, ut in Ejus domo in loco decenti celebretur, quatenus Miſſam audiat, vel Sac. Communionem etiam ex devotione e. g. diebus feſtivis pro ſpeciali animæ ſuæ conſolatione recipiat. Et ita ſuadet praxis, ac optima legum interpres nimirum conſuetudo in his regionibus, atque præter plures alios præcedentes Authores etiam ſtee ex noviſſimis docent Schmalzgrueber *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 40. n. 12. La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *n.* 263. Pichler *Lib.* 3 *Decret. Tit.* 41. n. 5. Vide etiam dicta *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 41. n. 15. ac præterea attende, an, quæ, & quanta ſit conſuetudo in qualibet Diœceſi vel Religione legitime præſcripta? Item notanter adverte Doctrinam P. Reiffenſtuel *Lib.* 1. *Decret. Tit.* 4. §. 8. traditam, quod nempe juxta valde probabilem ſententiam per clauſulam generalem; *Non obſtante quacunque conſuetudine*: equidem derogetur conſuetudini præteritæ; non autem in futurum inducendæ, niſi reprobetur ea tanquam abuſus, & corruptela.

Cæterum adhuc impræſentiarum addo, quod equidem ſoleant quoque a Reverendiſſimis Ordinariis in ſimilibus conceſſionibus non raro, uti in diſpenſationibus Papæ, excipi feſta Reſurrectionis, Pentecoſtes, ac Nativitatis Domini, aliaque ſolemniora (ſub quibus ſolemnioribus Sac. Congregatio 17. Novembris 1607. comprehendi declaravit præter enarrata, etiam feſta Epiphaniæ, Annunciationis, Aſſumptionis, Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac omnium Sanctorum) hæc tamen exceptio, niſi aliter expreſſe conſtet de mente Reverendiſſimorum Ordinariorum, ſit benigne interpretanda, & tan

tum-

tummodo intelligenda quoad ſanos, ſi ipſis alias domo egredi potentibus ex alia certa rationabili cauſa concedatur in ædibus Oratorium privatum cum portatili; non autem quoad infirmos, hypocauſto, vel etiam lectulo affixos: cum enim infirmis tale Oratorium privatum concedatur in ſpiritnale ſolatium, jure merito præſumitur, niſi aliter conſtet expreſſe de mente concedentis, pariter conceſſum illis ſolemnibus diebus feſtivis, quibus hi paupercnli dicto ſolatio ſpirituali vel maxime indigent, pro tunc præter SS. Miſſæ Sacrificium etiam cibo Angelico, nimirum SS. Corpore Chriſti ſæpius anhelantes refici in ſuo cubiculo; quoniam nequeunt egredi domo, ſicut alii ſani. Profecto talem eſſe pariter ſtylum Curiæ Romanæ, ſi pro ægrotis petuntur Oratoria privata, teſtis eſt La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *n.* 271. & præſertim *part.* 3. *num* 931. *v. de Oratoriis.*

Quæres V. Qualiter Romæ Privilegium mediante portatili celebrandi, ſeu Miſſam audiendi concedatur in Oratoriis privatis *pro Rure tantum?* Ante reſolutionem nota, ſimilia Oratoria Romæ concedi quadrupliciter; nimirum *pro Rure tantum*, *pro Civitate*, *pro infirmis nobilibus*, & *pro itinerantibus*. H. N. Reſpond. ex La Croix *lib.*6. *part.* 3. *n* 931. *v. de Oratoriis*. Privilegium iſtud *pro Rure tantum*, id eſt, pro locis, ſeu habitationibus extra Urbem, aut oppidum ſitis datur etiam perſonis iis, quæ non ſunt nobiles, & nullam exercent Juriſdictionem temporalem in aliquo Dominio: modus petendi eſt ille. *Petitur Oratorium pro N. N. Diœceſis N. vigore cujus ipſe, moderna conjux ipſius N. cum prolibus, & Familia poſſit curare celebrari Miſſam cum ſolitis clauſulis, & exceptionibus in domo ſuæ habitationis rure extra Urbem N. &c.* Taxa 12. circiter Scuta conficiet.

Quæres VI. Qualiter dictum Privilegium celebrandi, & Miſſam audiendi in privatis Oratoriis detur Romæ *pro Civitate?* Reſpond. Pro Civitate, & omnibus omnino locis, ſive ea ſint oppida, ſive villæ, ſive Dominia, conceditur perſonis tantum Nobilibus exercentibus Juriſdictionem temporalem altam, vel baſſam in aliquo loco, qui ſpecificari debet. Datur autem hoc Oratorium ordinarie loquendo cum ſequentibus reſtrictionibus I. Ut valeat tantum pro Civitate, & locis unius Diœceſis, unde ſi quis velit erigere in loco alterius Diœceſis, debet petere aliud Oratorium pro illa Diœceſi. II. Ut quotidie tantum una Miſſa dicatur, per quod tamen non prohibentur celebrare ii, qui Privilegium habent perſonale celebrandi, ubicunque commoditatem nacti fuerint. III. Ut locus ſit mundatus, & a domeſticis aliis uſibus ſeparatus: ac prius viſitetur ab Ordinario, vel ejus Vicario. IV. Ut in Feſtis ſolemnioribus anni ibidam Miſſa non habeatur. V. Ut famuli, & famulæ illo tempore ad ſervitia non neceſſarii diebus Feſtis, & Dominicis eant ad Eccleſiam publicam: filii autem, & famuli neceſſarii, ac ruri etiam hoſpites nobiles poſſunt dictis diebus intereſſe Miſſæ privatæ cum Domino, & Domina, ſatisfaciuntque præcepto Eccleſiæ. Quinimo non deſunt AA. qui contra communiorem cum Azorio, Caſtropalao, & Marchantio apud La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 628 defendunt, etiam alios extraneos, qui tali Miſſæ interſunt, ſatisfacere ſubſtantiæ præcepti audiendi Miſſam. Quod ſi ipſis objiciatur clauſula Brevi Conceſſionis inſerta, quæ videtur contraria, conantur eandem ſolvere. Vide La Croix *loc. cit.* & P. Sporer *tract.* 3. *in Decal. cap.* 4. *num.* 24. Qui ultimus, etſi extraneis ſuadeat in praxi, ut aliam Miſſam audiant; nolentes tamen non adigit. Porro modus petendi hoc Oratorium eſt iſte: *Petitur Oratorium pro N. N. S. Rom. Imperii Comite &c. ejus moderna conjuge N. Prolibus, & Familia, pro Civitate N. & loca N. Diœceſis N. in qua exercet Juriſdictionem temporalem.* Si quis addere velit etiam alia Dominia ejuſdem Diœceſis, quæ forte quis habet, poteſt: quia etiam illa inſerentur Brevi Conceſſionis, neceſſe tamen non eſt; quia in fine ſemper additur: *aliiſque locis ejuſdem Diœceſis*; expedit tamen, ut quis addat Dominia, quæ habet in alia Diœceſi; quia ſubinde impetratur inſertio, ſi non omnium, ſaltem unius, vel alterius per idem Breve, & quidem cum eadem taxa 12. circiter Scutorum conceſſum.

Quæres VII. Qualiter eadem licentia quoad Oratoria Romæ impetretur pro infirmis? Reſp. Eandem licentiam Romæ impetrari pro infirmis Nobilibus, quamvis hi nullam Juriſdictionem exerceant. Modus impetrandi convenit cum præcedenti, præterquam, quod valeat tantum pro eo tempore, quo Orator ob infirmitatem domo ad Miſſam audiendam egredi nequit; quamvis alias nulla anni dies etiam ſolemniſſima excipiatur; deinde diebus Dominicis, & Feſtis reſtringitur ad unam tantum perſonam uſibus neceſſariam: aliæ vero debent audire Miſſam in publica Eccleſia, ut ſatisfaciant præcepto. Si conjux etiam ſit infirma, nominetur & ipſa; quia impetrabitur unum Breve pro utroque. Impetrari etiam poteſt pro Patre, & Filio, vel Filia. Item pro Matre, ac etiam pro Fratre, & Sorore infirmis, ſimul habitent. Taxa, quæ ſupra. Modus petendi eſt iſte: *Petitur Oratorium pro N. N. & ejuſdem conjug. N. Nobilibus Diœceſis N. ſi laborant quibuſdam infirmitatibus, propter quas domo Miſſam audiendi* (ſi eſt Sacerdos, dicitur celebrandi) *cauſa egredi non poſſunt, pro Civitate N. & tota Diœceſi N.*

Quæres VIII. Qualiter concedatur pro itinerantibus? Reſp. Pro itinerantibus datur cum ſequentibus clauſulis. I. Ut perſona ſit Nobilis, ſive Juriſdictionem temporalem exerceat, ſive non. II. Ut valeat tantum v. g. per Italiam, Germaniam, vel Hiſpaniam &c. III. Ut valeat tantum in actuali itinere, & quidem, ubi Miſſarum commoditas deeſt. Cæterum ejuſmodi Miſſæ intereſſe poſſunt valide omnes Comites itineris: Taxa quæ ſupra. Modus petendi eſt iſte: *Petitur Altare portatile, ſive viatorium pro N. N. ejuſque moderna conjuge N. Nobilibus Diœceſis N. frequenter, aut ſubinde iter facientibus per Germaniam.* Porro loquendo de ultimis quatuor quæſitis, ſi quis impetraverit privilegium in Oratorio, ſeu alias mediante Altari portatili in privata Camera audiendi Miſſam, non tenetur quidem diebus Feſtivis ſibi dato ſtipendio Miſſam procurare, uti habet communis; nihilominus tamen ſaltem probabilius obligatur intereſſe, quando eandem ex una parte hic gratis habere; ex altera autem alibi audire non poteſt. Ratio eſt: quia diebus Feſtivis, & Dominicis tenetur quilibet Chriſtianus audire Miſſam, qui ſine incommoditate mediocriter gravi audire poteſt. Videatur La Croix *Lib* 3. *part.* 1. *num.* 676.

APPENDIX II.

Qualenam debeat eſſe Altare, & quomodo inſtructum, ut Miſſa in eodem celebrari valeat? Ubi etiam de Execratione Altarium.

QUæres I. Quid, & quotuplex ſit Altare? Reſp. I. Altare? Reſp I. Altare dicitur illa menſa, ſupra quam peragitur incruentum Miſſæ Sacrificium; uti in Monte Calvariæ Crux ipſa ſuo modo dicebatur Altare Sacrificii cruenti in die Paraſceves immolati. Reſp. II. Altare dividitur in fixum, & portatile, quod ultimum ab aliis Altare Viaticum vocatur. Fixum eſt ſtructura alicui baſi affixa. Portatile, ſeu Viaticum, quod amoveri, & de loco in locum transferri poteſt. Ita communis.

Quæres II. Quidnam requiratur, ut in tali Altari Miſſa celebrari licita valeat? Reſpond. I. Tale Altare ſive fixum, ſive portatile debet eſſe lapideum. Ita Scotus *in* 4 *diſt.* 13 *q.* 2. *num.*24. Ratio hujus congruentialis ex Divo Thoma 3 *part. q.*83. *a.*3. *ad* 5. aſſignatur iſta; quia nimirum Altare ſignificat præter alia ſepulchrum Chriſti lapideum, vel etiam, quia ipſum Chriſtum repræſentat, qui in Scriptura dicitur *Petra, lapis Angularis &c.* Quod autem aliquando fuerit in uſu Altare ligneum, cauſa erat perſecutionum frequentia, ut hoc facile valuerit transferri: potuit & illud repræſentare Altare ligneum ſanctæ Crucis, ubi peragebatur Sacrificium cruentum.

Reſpond. II. Non eſt neceſſe, ut tota ſtructura Altaris ſit ex lapide, ſed ſufficit, ſi pars ipſius, ſeu menſa ſuperior ſit lapidea, & ſaltem ita longa, ac lata, ut Calicem, & Patenam

tenam cum Hoſtia commode capere poſſit. Unde pars reliqua poteſt eſſe lignea ad augendum illius latitudinem, uti Angelus n Clavaſio ꝟ. *Altare* deducere nititur *ex can.* 30 *de Conſecr. diſt* 1.

Reſpond. III. Pariter tale Altare debet eſſe conſecratum. *Argum. can.* 30. *&* 31. *de Conſecrat.* ita quidem, ut graviter teſte Gobat *in Theolog. Experim. T.* 3. *n* 279. delinqueret, qui in Altari non conſecrato, vel enormiter fracto, & conſequenter juxta dicenda conſecrationem amittente Miſſam celebrare præſumeret. Recte tamen La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *n.* 309. addit, non eſſe opus celebranti petere, & inſpicere, num Altare ſit conſecratum, & integrum: ut enim prudenter cenſeatur eſſe tale, quale eſſe debet, ſufficit, quod ſit celebrationi expoſitum ab iis, ad quos ſpectat attendere.

Quæres III. Qualiter Altare debeat eſſe inſtructum, ut ibidem Miſſa celebrari poſſit? Reſpond. partim ex Rubricis Miſſalis, partim ex probatis Authoribus Sporer, Gobat, La Croix &c. ſuper hanc materiam ſcribentibus. *Inprimis* Altare debet eſſe coopertum tribus Tobaliis benedictis juxta Miſſale Romanum Clementis VIII. & S Pii V. editum *Tit. de defect. Rubric.* 10. vel ſaltem duabus, quarum una eſt duplicata, ſicque æquivalenter duplex. Quinimo teſtibus Layman, Gobat, & Sporer juxta modernam aliquarum Provinciarum conſuetudinem apponuntur duæ ſimplices Tobaliæ mappæ, & loco tertiæ deſervit Corporale. In neceſſitate autem licitum eſt celebrare citra ullum peccatum ſuper unica etiam non benedicta. *Secunda* Tobaliis, ſeu mappis adjungi debet Antipendium: ſufficit etiam ex aſſeribus formatum, aut ex polito marmore, quod ſe ipſo eſt ornamentum; quinimo aliqua cauſa rationabilis excuſaret ab omni Antipendio. *Tertio* In dicto Altari debet adeſſe candela accenſa duplex, atque ex cera. Miſſale *loco citato*. In neceſſitate tamen ſufficeret unica, & quidem etiam ex ſebo, vel lucerna, aut lampas ex oleo Sine ullo tamen lumine etiam in neceſſitate, probabilius celebrare prohibitum eſt, cum nunquam teſte Boſco legatur in hoc Eccleſia diſpenſaſſe, & ſit communior hæc Doctorum perſuaſio. Quodſi Miſſa ſit cum lumine inchoata, & uſque ad Conſecrationem (Lugo, Sporer, La Croix, & Gobat dicunt uſque ad Offertorium) perducta, poteſt eadem continuari, quamvis poſtmodum ſint v. g. per vehementiam venti in aliqua Capella in publico campo exiſtente omnia etiam in lampade extincta lumina ſine ſpe reaccenſionis. Quando autem foret ſpes reaccenſionis, deberet exſpectari; at poſt Conſecrationem certe non multum ultra medium quadrantem horæ: longiori autem tempore (Quintad. indicat per mediam horam) ſi ante Conſecrationem talis caſus accideret. *Quarto* Oportet ſaltem ſub peccato veniali eſſe præſentem Crucifixum etiam expoſito Venerabili, ſive is ſit ſculptus, ſive etiam juxta ſatis probabilem ſententiam in imagine depictus &c. Decretum Sac. Congregationis 14. Maii 1707. emanatum ſic habet: *Quando ſuper Altare expoſitum eſt Venerabile, debet etiam in eo collocari Crux cum Imagine Crucifixi.* Porro nec Imago Crucifixi, nec candelabra, nec candelæ, nec antipendia debent eſſe neceſſario benedicta.

Quæres IV. Quot modis Altare ſemel conſecratum iterum execretur, ſeu deperdat ſuam Conſecrationem, ita ut in eodem amplius celebrari nequeat? Reſpond. I. Altare fixum deperdit ſuam Conſecrationem, ſi pars ſuperior ejuſdem (id eſt, Menſa conſecrata) removetur ab altera parte inferiori, cui compiginabatur. Ita Innocent. III. *cap* 1. *de Conſecrat. Eccleſ.* Quodſi ſtructura Altaris fixi tota integra cum ſuperiori, & inferiori parte ſimul tranſlocetur ad alium locum Eccleſiæ, exinde non amittit ſuam Conſecrationem, La Croix *loc. cit. num.* 304. ſicuti etiam Altare portatile non execratur, ſi in uno loco ad alium transferatur. Reſp. II. Si Altare frangitur enormiter, deperdit ſuam conſecrationem. Ita Innocent. III. *cap.* 3. *de Conſecrat.* cenſetur autem frangi enormiter, quando ob talem fractionem de lapide non remanet ſpatium ſufficiens ad capiendum Calicem, & Patenam cum Hoſtia ſaltem ſecundum majorem ſui partem, prout ſubinde ſolet contingere quoad Altaria portatilia.

Reſpond. III. Si Altare non ſit fractum, ſed tantum ſciſſum, non deperdit Conſecrationem, dummodo partes non ab invicem; nec etiam a ſtructura inferiori (ſi fuerit Altare fixum) ſeparentur. Ratio eſt; quia ſciſſura non tollit formam, nec facit Altare aliud, & hinc poterit illa ſciſſura etiam aliquo glutine reparari. Paſqual. hic *quæſt.* 689. *num.* 10.

Nec dicas: ergo etiam, dum ponimus conſecratum lapidem fractum in plures partes, quarum nulla ſufficiens eſt ad capiendum Calicem cum Patena, poſſet ibidem celebrari, ſi partes illæ aliquo glutine denuo coadunentur. Reſpond. enim negando paritatem; quia per fractionem talem lapis iſte jam deperdidiſſet Conſecrationem, quæ per iſtam unionem mediante glutine artificioſo probabilius non iterum recuperatur, ſicuti Crux Indulgentiis prædita, & taliter fracta, ut non amplius retineat figuram Crucis, exinde probabilius non recuperat amplius Indulgentias, quamvis iterum per gluten conjungatur: econtra vero per ſciſſuram ſolam lapis conſecratus nunquam deperdidit ſuam formam, & conſequenter neque Conſecrationem.

Quæres V. An Altare deperdat ſuam Conſecrationem per hoc, quod frangatur ſigillum, vel removeatur ſepulchrum cum Reliquiis? Ubi nota, quod per *ſepulchrum* intelligatur loculus ille, ſeu capſula, in qua ſacræ Reliquiæ reconduntur; per *ſigillum* vero parvulus ille lapis, quo ſepulcrum clauditur, & tegitur. H. N.

Reſpond. Jam fuiſſe probabiliter in Jure Canonico *lib.* 3. *Decret. Tit.* 40. *num.* 39. & 40. propugnatum, per talem fractionem ſigilli, aut amotionem ſepulchri Altaria non deperdere Conſecrationem; cum nullus textus ex Jure poſſit ab adverſariis aſſignari, qui convinceret, Reliquias Sanctorum neceſſario requiri ad Conſecrationem Altarium, licet cæteroquin haud facile debeant omitti, prout etiam tempore Suecorum, quando in bello aliquot millia Altarium in ſola Diœceſi Auguſtana erant ſpoliata ſacris Reliquiis, voluit Sac. Rituum Congregatio *die* 21. *Aprilis* 1668. ut tales in iiſdem iterum reponerentur, ſed abſque nova Altarium Conſecratione. Ita teſtis Franciſcus Schmier *lib.* 3. *Juris Prudentiæ Tract.* 1. *part.* 2. *ſect.* 3. *num.* 146. Vide pariter de hoc fuſius La Croix *lib.* 6. *part.* 2 *num.* 306.

APPENDIX III.

De variis præter Eccleſiam, & Altare requiſitis, ac ſcitu neceſſariis ad Miſſam rite celebrandam.

QUæres I. Qualibus Sacerdos debeat indui veſtibus, ut rite celebret? Reſpond. I. Ex communi, veſtes ſacerdotales eſſe Humerale, ſeu amictum, Albam cum Cingulo, Manipulum, Stolam, & Planetam, ſeu Caſulam quoad colores tempori, ſeu Rubricis conformem: ubi notandum, quod color aureus, vel croceus juxta DD. æquivaleat omni colori; quia omnes ad ipſum concurrunt juxta Quarti *part.* 1. *Tit.* 18. *Dub.* 2. Quinimo in defectu uniformitatis adhiberi poteſt manipulus, vel ſtola diverſi coloris ab invicem, & a caſula, etiamſi Miſſa non ex neceſſitate (puta, ut provideatur infirmus viatico, vel populus die feſtivo Miſſam audiat) ſed & ex ſola devotione celebretur; nam hæc Rubrica de coloribus eſt præciſe directiva, vel certe tantum leviter præceptiva, ubi conſequenter facilior cauſa excuſans admittitur, teſtibus Sporer, Buſenbaum, La Croix, Suarez &c. Econtra vero altera Rubrica de ipſis veſtibus ſacerdotalibus, ut eæ adhibeantur in Miſſa, ex communi Doctorum ex ſe loquendo graviter præceptiva, quia ſecus facientibus gravis ultio imminet *can.* 42. *diſt.* 1. *de Conſecrat.* Non tamen incurreret peccatum mortale, qui in aliquali neceſſitate unam, vel alteram ex minoribus, puta manipulum, vel cingulum tantummodo intermitteret. Buſenbaum *hic Dubio* 5. Quinimo omiſſionem cinguli a mortali etiam citra neceſſitatem ullam Herinex, Coen, & Henno &c. excuſant ob levitatem materiæ.

Reſpond. II. Hæ veſtes debent eſſe benedictæ ab Epiſcopo vel alio habente ſpeciale privilegium, quale habent Superio-

periores Regularium quoad paramenta Eccleſiaſtica illa, quæ non indigent unctione, uti fuſius tibi exhibebit Jus Canon. *lib. 3. Tit. 40. num. 50. & ſeqq.*

Reſpond. III. Veſtes, vel alia paramenta Eccleſiaſtica benedicta deperdunt ſuam benedictionem, ſi ita immutentur, ut vel amittant priſtinam formam, e. g. ſi ex ſtola fiat manipulus, ex caſula detracta aliqua ſtola &c. vel ſi ad illum uſum, ad quem antea deſtinata, redduntur inepta, puta, ſi Alba deperdat manicas, ſi cingulum ita frangatur, ut nulla pars (ſecus ſi una adhuc) ſit ſufficiens ad cingendum ſacerdotem; ſi anterior pars caſulæ ſeparetur a poſteriori &c. Ita communis, & patet ex jam dictis in Jure Canon. *loc. cit. n.* 53. Subjungit utiliter Pater Henno, Sacriſtam, ſi taliter immutata reficienda extradat ſartoribus, debere eos monere, ut, antequam de novo ad ſacrum uſum applicentur, Superioribus pro nova Benedictione conſignentur.

Quæres II. Qualem Calicem cum patena, & quomodo inſtructum debeat ſacerdos ad celebrandam Miſſam adhibere?

Reſpond. I. Calix cum patena, ſi non ex auro, omnino ex argento ſit confectus. Pauper Eccleſia ſaltem ſtanneum Calicem habeat. De ære, & auricbalco non fiat Calix: quia ob vini virtutem æruginem cauſat, quæ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo, aut vitreo Calice præſumat Miſſam cantare. Ita habetur in terminis *Can. 44. & Can. 45 d. d.* 1. *de Conſecrat.* Addit Miſſale *de defectibus Miſſæ Tit* 10. ſufficere, ſi cuppa Calicis ſit aurea, argentea, vel in Eccleſiis pauperibus ſtannea, quamvis pes ejuſdem alterius exiſtat materiæ. Quinimo defacto de conſuetudine in Eccleſiis aliquibus pauperibus licite juxta Gobat *in Theolog. Experiment. Tit. 3. n.* 306. adhibeatur non ſolum patenæ, verum etiam Calicea ex alio metallo, dummodo pro tunc cuppa intus ſit deaurata, & poteſt hujus conſuetudinis eſſe ratio; quia per inaurationem non amplius virtus vini æruginem parit provocantem vomitum, hincque videtur ceſſare ratio prohibendi cuppam ex ære &c. prius aſſignata.

Reſpond. II. Calix, aut patena nequeunt benedici a Superioribus Regularibus etiam Mendicantibus, niſi qui extraordinarium aliquod poſſent exhibere Privilegium. Ita communis, & conſtat ex aliqua declaratione Sac. Congregationis ſub Alexandro VI. Ratio eſt: quia concurrit ad ſimilia unctio ſacri Chriſmatis, quæ debet exerceri ab ipſis Epiſcopis, non autem ab aliis, qui nequeunt quodpiam extraordinarium Privilegium exhibere.

Reſpond. III. Calix, in quo Sacerdos celebrat, debet præter patenam *inprimis* eſſe inſtructus Purificatorio lineo, quod tamen non habet in Rituali propriam benedictionem, & hinc neque erit mortale ſine eo celebrare, quando facile haberi nequit, ubi etiam pro tunc aliud mundum ſtrophiolum adhiberi poteſt. *Secundo* Palla & quidem juxta quodpiam S. Congregat. Decretum 22. Januarii 1701. emanatum linea, ac benedicta, quæ ſi deſit, aut per quadrantem expectare deberet, poteſt ad tegendum Calicem ſubſtitui corporale aliud, vel purificatorium. *Tertio* Corporali, & quidem benedictio, ac mundo, quale ſi notabiliter eſſet immundum, præſertim illo ſpatio, ubi ponitur Sacratiſſimum Corpus Chriſti, foret ob irreverentiam notabilem peccatum grave in eo celebrare juxta Gavantum *p. 2. Tit. 2. n. 1. Litt. q.* ac plures. Cæterum intermittere velum Calicis, vel Burſam corporalis etiam in Miſſa ex ſola devotione, ubi haberi nequeunt, nullum omnino eſt peccatum juxta communem Doctorum: cum non ita proxime accedant ad myſterium hujus ſacratiſſimi Sacrificii.

Porro valde probabiliter (quamvis etiam altera ſententia contraria relata a P. Reiffenſtuel *lib. 1. Decret. Tit. 16. num. 31. & ſeq.* ſuis gravibus non careat fundamentis) nec Calix, nec Patena execrantur, etſi longo uſu interior deauratio abſtergatur. Quinimo nec cenſentur execrari, etſi in ſimili caſu per aurifabrum de novo inaurentur, & conſequenter etiam in eo caſu non indigent nova conſecratione, ſicuti a pari nec Eccleſia cenſetur execrata, aut indigens nova Conſecratione, etſi decidente conſecrato ſuperficiei cæmento, novum parietibus Eccleſiæ ſuperinducatur. Item nec purificatoria, vel pallæ, aut corporalia benedicta execrantur per lotionem. Debet autem prima hæc lotio fieri ab aliquo in Ordinibus conſtituto. Antecedenter Laicis ſine ſpeciali Privilegio (quale poteſt tribui a Superioribus Mendicantium Fratribus Sacriſtanis, teſtibus Sporer, & La Croix) non licet abſque cauſa legitima citra peccatum veniale illa tangere, quæ Corpus Chriſti immediate contigerunt, aut ſacro Chriſmate inuncta fuerunt. Quinimo ea ſacra vaſa &c. tangere, dum actu continent Corpus Chriſti, ex communi prohibitum eſt ſub mortali, exceptis Sacerdotibus, & Diaconis. Poſt primam autem lotionem, antequam denuo actu fuerint applicata talia Corporalia, Pallæ & Purificatoria, eadem tangere (puta, ut exactius mundentur, aut lacera reficiantur) omni caret peccato. Vide de his latius Jus Canonicum *lib. 3. Decret. Tit. 41. n. 44. & ſeqq.*

Quæres III. Qualem Sacerdos celebrans debeat adhibere Miniſtrum? Reſpond. Regulariter maſculum. Ita clare deſumitur ex Miſſali *de defectibus Tit.* 10 Hinc adhibens fœminam peccaret, *arg. cap. inhibendum. de cohabit. Cleric. & mulier.* Et quidem ex communi Doctorum mortaliter, ſaltem in locis, ubi contraria praxis non eſt introducta; qualem praxin tamen Doctores non laudant apud La Croix *lib. 5. part. 2. num.* 388 Ubi apud eundem Paſqualligus cum Sporer, Gobat, & pluribus aliis ſentit, melius eſſe celebrare ſine Miniſtro, quam permittere mulierem ad Altare ſervire. Licitum autem eſt, in neceſſitate gravi (e. g. ut populus Miſſam audiat, vel ægrotus Viatico provideatur) celebrare ſine Miniſtro: quod idem juxta Lugo, Henriquez, Tambur. Hurtad. fieri poterit, ſi Miniſter quidem cum ſacerdote exiverit, at poſtea ſub Miſſa (prout nonnulli petulantes pueri ſolent facere) diſceſſerit, & aliquantulum exſpectatus nec ipſe, nec ſubſtitutus reverſus fuerit.

Item Layman, Sporer, & La Croix *loc. cit. num.* 385. defendunt hanc praxin Germaniæ, qua in multis pagis celebrari ſolet nullo præſente, qui reſpondere noverit; bene tamen ſubſtituto v. g. æditou ruſtico, qui alias cæremonias exequatur, portando librum ab uno cornu ad aliud, adminiſtrando urceolos &c. atque tali modo licere celebrationem Miſſæ etiam extra neceſſitatem ex ſola devotione dici ſolitam, tenet cum Layman, Sporer *Theolog. Sacrament part. 2. cap. 6. ſect. 1. §. 4. n.* 390. cum ſaltem habeatur aliquo modo Miniſter in Miſſali requiſitus.

Quæres IV. Qualem Sacerdos, qui vult celebrare ſingulis diebus, debeat legere Miſſam? Reſpond. Niſi talis ſacerdos diebus, quibus ex cauſa rationabili licitum eſt, velit celebrare Miſſam votivam, aut de Requiem, debebit ordinarie legere Miſſam conformem Officio divino, ſeu Breviario, quod recitat. Ita expreſſe præſcribunt Rubricæ. Excipe tamen, ſi quis legeret Miſſam in alia Eccleſia, in qua eſt aliqua ſolemnitas, vel duplex; tunc enim debebit ſe huic præſertim in colore conformare, quamvis longe aliud ipſe recitet pro eo die Officium divinum v. g de ſemiduplici, vel de feria, prout eruitur ex Decreto 19 Novemb. 1622. emanato, & 9. Junii 1668. repetito ſequentis tenoris: *Qui celebrat Miſſam in aliqua Eccleſia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de Feſto duplici habente Miſſam propriam, quæ non ſit conceſſa omnibus, Miſſam quidem dicat de Feſto, ſed cum Miſſali Romano.*

Quæres V. Quandonam Sacerdoti ſit licitum legere Miſſas votivas? Reſp. I. Quandocunque non eſt Feſtum Duplex, aut Dominica, aut talis dies, in quo de duplici prohibetur fieri Feſtum, ſemper licitum eſt ex cauſa rationabili legere Miſſam votivam privatam. Ita eruitur ex *Rubric. Miſſal. part. 1. tit. 4. num. 3.* junctis variis Decretis Sac. Rituum Congregationis. In ſpecie autem per Sacram Congregationem Miſſæ votivæ privatæ præter Dominicas, & Feſta duplicia fieri prohibentur infra octavas Epiphaniæ, Paſchatis, Pentecoſtes, Corporis Chriſti, & Nativitatis Domini. Item in Vigiliis Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Pentecoſtes, Feria quarta Cine-

Digitized by Google

neum, ae in tota hebdomade majori. Ita præter alia Decreta Sac. Rit. Congregatioais partim apud Rubriciſtas inveniendæ ſtatuerunt in ſpecie Clemens V. 13. Septemb. 1670. & Clemens XI. 29. Septemb. 1714. Quodſi igitur his diebus petantur Miſſæ votivæ, legantur de die, vel Feſto occurrente ad intentionem petentis, atque exinde ſatisfiet dantibus pro Miſſa ſtipendium. Cæterum, ſi dies Dominica anticipetur, ſeu transferatur ad aliquam feriam intra hedomadem, poteſt legi Miſſa votiva; quod idem ſentiendum cenſet La-Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 498. ſi Feſtum duplex ſit præciſe ad libitum, poteſt enim recipi Feſtum illud ad libitum quoad recitationem Breviarii, quia acceptetur quoad Miſſæ celebrationem, utpote Privilegium.

Reſpoad. II. Miſſas votivas publicas, ſeu ſolemnes pro re gravi e. g. tempore peſtis, famis, belli, magnæ ſiccitatis &c. vel pro publica cauſa Eccleſiæ licitum eſt legere in omnibus duplicibus, ſi non ſint primæ Claſſis. Ita pariter in Dominicis etiam privilegiatis, dummodo ſimiliter non æquivaleant Feſtis primæ Claſſis, prout tamen talibus primæ Claſſis feſtivitatibus æquivaleat feria quarta Cinerum, Dominica I. Quadrageſimæ, Paſſioais, Palmarum cum tota hebdomada ſancta, Dominica Reſurrectioais, & Peatecoſtes cum ſubſequentibus utrobique duobus diebus, Dominica in Albis, & Dominica I. Adventus. Itacum Diana, Fagioli, & pluribus aliis Conſtantinus Hagerer in Ritu exacto in Appendice *tit.* 1. *in Additione poſt* §. 5. *num.* 4. La Croia *lib.* 6 *part.* 2 *n.* 499. & Lohner *de Sacrific. Miſſæ. part.* 5. *tit.* 2. §. 1. *num.* 7.

Nec dicas: Juxta noviſſimum Mandatum Clement. XI. emanatum 20. Januarii 1705. & reperibile in ſuo Bullario *part.* 2. *n.* 11. equidem comprecatio 40. horarum inter cauſas publicas, ubi licet cantare Miſſam votivam ſolemnem, numeratur; attamen ibidem feſta non ſolum primæ, ſed etiam ſecundæ Claſſis excipiuntur: ergo Miſſas votivas publicas ſeu ſolemnes prohibitum eſt legere in Feſtis non ſolum primæ, ſed etiam ſecundæ Claſſis.

Reſpond. enim. Equidem, ſi conſtet ſufficienter, Decretum illud in partibus hiſce, ubi ſcribo, etiam quoad hoc punctum fuiſſe receptum, haud dubie ſic eſſe ſentiendum: interea tamen ſi una mecum in fonte legere velis, multa in illo Decreto, ſeu inſtructione reperies, quæ in his partibus in praxi non obſervantur, quod propterea contingere potuit; quia allegatum Maadatam inſtructivum videtur directum ad ſolos Italos: ſolummodo enim in dicto Bullario Editione Romana anno 1723. exprimitur in lingua Italica, ac continetur in ſecunda parte Bullarii Clement. XI. cui ſecundæ parti præfixus titulus ſic habet: *Edicta, Decreta, & Mandata ad ſpirituale, & temporale N.B. Urbis, Ditioniſque Pontificiæ regimen pertinentia.* Non nego tamen, ſaltem aliqua puncta bujus Decreti etiam in his partibus obſervari.

Porro declarando, quænam ſit res gravis, qua ſtante Miſſam ſolemnem votivam celebrare licet, eadem cenſetur illa, quæ merito poteſt Epiſcopo (ubi aliquis adeſt) & Clero vel alteri communitati, puta alicui Religioni præbere occaſionem conveniendi, Deoque ſupplicandi e. g. tempore belli, peſtis &c. aut comprecationis 40. ſeu 10 horarum cum expoſitioae Venerabilis pro avertendo gravi Reipublicæ malo, aut procuraado notabili bono. Item tempore alicujus Capituli generalis, aut Provincialis ad eligendum utilem Paſtorem, vel DEO gratias agendi pro magno beneficio notabiliter in Communitatem redundante, puta, pro recuperata ſanitate Summi Pontificis, Epiſcopi, vel alterius Communitati multum proficui Principis.

Decretum Sac. Rit. Congregationis 19. Maii 1607. ſic habet: *Res gravis pro licita votivæ ſolemnis decantatione cum Gloria, & Credo ea eſt, pro qua convenit totus Clerus cum Epiſcopo, vel apud Regulares in eorum Comitiis Generalibus, ſeu Provincialibus, cum cantatur Miſſa pro re eorundem judicio gravi.* Ubi tamen nota, quod teſte Kerckhove *in Commentar. cap.* 2. § 2. *n.* 29. Conſuetudo locorum alicubi rationem cauſæ gravis ſoleat extendere etiam ad Primitias, Inveſtionem, & Profeſſionem Regularem.

Cæterum modum celebrandi Miſſas votivas publicas, vel privatas: item quot ibidem ſumantur Orationes; num *Gloria*, vel *Credo*, & qualis color paramentorum &c. vide utiliter in Ritu exacto Patris Conſtantini Hagerer noviſſime edito, præſertim in Appendice *tit.* 1. Ubi etiam §. 2. varios circa præſentem materiam caſus reperies.

Quæres VI. Quo tempore Sacerdoti non ſit licitum legere Miſſam de Requiem privatam? Reſpond. tempore illo, quo non eſt licitum legere Miſſam privatam votivam, neque licebit celebrare privatam de Requiem. Ita deano communis, & præter plura Decreta Sac. Rit. Congregationis patet etiam ex Brevi Innocentii XI. *Alias poſtquam, &c.* edito. 4. *Maii* 1688. Atque hoc adeo verum eſt, ut Miſſæ privatæ de Requiem non ſint licitæ diebus alias prohibitis etiam præſente, ſeu inſepulto corpore; prout eaſdem abſolute prohibuit Sac. Congregatio Rituum 5. *Auguſti* 1662. atque adhuc clarius 10. *Junii* 1693. Et Alexander VII. idem decrevit apud Matthæucium in Officiali Curiæ Eccleſiaſticæ *cap.* 10. §. 2. *n.* 67. Cujus Decretum Clemens XI. innovavit 30. *Auguſt* 1706. qui ultimus Pontifex pariformiter juxta jam dicta poſt *n.* 101. inhibuit celebrare Miſſas de Requiem ſub publica expoſitione Sanctiſſimi Sacramenti. Ubi nota ex aliquo Decreto S. Congregationis vivendo in *Lib* 1. *Decret tit.* 31. *n* 39. quod tunc publice cenſeatur expoſitum Sanctiſſimum, ſi in Monſtrantia publice, ita ut Hoſtia publice videri queat, exponatur: ſecus, ſi fiat in Oſtiolo Tabernaculi, vel ſi in Pixide velata, in qua S. Hoſtia non cernitur. Quodſi ulterius indages, quid ergo ſit faciendum, ſi in alia Eccleſia, in qua debes celebrare, legantur Miſſæ privatæ de Requiem? Reſpond. ſub diſtinctione: vel enim in illa Eccleſia, in qua celebrans, eſt duplex de præcepto, ſicut apud te, vel non? Si non: utique poteris, imo debes te conformare huic alteri Eccleſiæ, & confluentibus ad funus Sacerdotibus nigro colore celebrantibus; quamvis tu recitaveris in tuo Breviario Officium Divinum de duplici. Quando autem pariter ibi foret duplex, & tamen reliqui confluentes dicerent Miſſam de Requiem nolentes ſervare, & ſervari Rubricas, vel forſan contrariam Conſuetudinem prætendentes, &c. poteris tu tandem in Nomine Domini conformare legendo de Requiem, ut multa incommoda, murmura, & ſcandala evites; cum ſub tam gravi incommodo Rubrica talis te non videatur obligare. Viderint autem illi (inquit Hagerer in Ritu exacto in Appendice *tit.* 2. §. 1. *num.* 5.) qui talibus Eccleſiis præpoſiti, etſi facile poſſent, ſimiles tamen abuſus non tollunt.

Quæres VII. Quando poſſit cantari Miſſa ſolemnis de Requiem? Reſp. I. Miſſa ſolemnis de Requiem præſente corpore poteſt cantari non ſolum in duplicibus, ſed etiam in Dominicis, & aliis feſtivis diebus, qui non ſunt primæ Claſſis. Ita colligitur partim ex Matthæuccio *loc. cit.* partim ex La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 507. Reſpond. II. Quando corpus Defuncti non eſt præſens, nequit diebus Dominicis, vel feſtivis cantari Miſſa ſolemnis de Requiem; bene vero in aliis etiam majoribus duplicibus pro die obitus cantari poterit, prout eruitur totum ex Decreto Sac. Congregationis Rituum 4. *Maii anno* 1686. in Rubricis particularibus noſtri Breviarii reperibili *num.* 47. ſequentis tenoris: *Ubi ex Diſpoſitione Conſtitutionum Provincialium, aut Ordinis cantari debet Nocturnum cum Miſſa de Requiem, cum primum habita fuerit notitia de obitu &c. dicta Miſſa cantari poterit cum Nocturno in feſto duplici etiam majori, ſecus vero in feſto de præcepto.* In quo textu per feſtum de præcepto intellige feſtum fori, ſeu dies illos, quos populus feriare tenetur, audiendo Miſſam, & abſtinendo ab opere ſervili. Porro quod de die obitus abſente corpore ſtatutum reperitur, idem Fagioli in ſuo Calendario perpetuo *fol.* 79. extendit ad diem *tertium, ſeptimum*, & *trigeſimum*, utpote quaſi unum continuum cum die obitus. Reſpond. III. loquendo de Anniverſariis ex diſpoſitione Teſtatorum quotannis cum cantu celebrandis, poterunt eadem pariformiter haberi, ut videndum in Decreto emanato menſe Sept. 1714. reperiendo ſupra; conformiter Bullario Clementis XI. Romæ anno 1723. edito,

edito, ſul. apud ma 571. etſi fuerit duplex majus. Ita pariter ſonat Decretum 22. *Novemb.* 1664. Ceterum durante expoſitione publica SS. Sacramenti v.g. in compreeatione 40. vel 10. hurarum nequit regulariter celebrari Miſſa de Requiem, neque cantari pro implenda mente reſtatoria, quamvis illis diebus eſſet cætaroquin feſtum, ſeu Officium hujuſmodi admittens, uti in terminis ſtatuit Sac. Rit. Congreg. 2. *Decemb.* 1684.

Quæres VIII. Quando, & qualiter peccet Sacerdos Miſſam legens, qui non obſervat deliberate Rubricas in Miſſali Romano præſcriptas? Ante Reſponſionem nota I. Rubricam nil aliud eſſe, quam informationem, & deſignationem eorum, quæ in Miſſa facienda ſunt. Vocatur autem Rubrica; quia plerumque rubris litteris exprimitur. Nota II. Rubricam aliam eſſe directivam, aliam præceptivam; *Prima* conſulit, quid agendum, ut cum majori decentia, & reverentia celebretur, qualiter conſuluntur certæ quædam preces ante Miſſam perſolvendæ, & poſt eandem. *Secunda* præceptiva etiam mandat, vel expreſſe ſub peccato, vel deſignando ſaltem talem materiam, quæ alias ſive ex Jure, ſive ex Conſuetudine jubetur, prout fit circa paramenta, & veſtes Sacerdotales modo ſuperius indicato, circa Epiſtolas, Evangelia, & Canonem. Nota III. Ex Sporer hic partes Miſſæ alias eſſe *Eſſentiales*, uti Conſecratio Corporis, & ſanguinis Chriſti: alias *Integrales* ex præcepto divino requiſitas, uti oblatio, ſeu ſumptio utriuſque ſpeciei, & demum: alias *Accidentales*, id eſt, primum ab Eccleſia ſubjunctas, quæ ab aliis A. A. etiam integrales per Eccleſiam additæ vocari ſolent, atque hæ rurſum ſunt vel *Ordinariæ*, id eſt, in omni Miſſa concurrentes, uti *Introitus*, *Oratio primaria*, *Epiſtola*, *Evangelium*, *Canon &c.* vel non *Ordinariæ*, uti *Gloria*, *Credo*, *Orationes ſecundariæ*, *Præfatio extraordinaria*, vel *Communicantes ſpeciale*, quæ utique non in qualibet Miſſa concurrunt. H. N.

Reſpond. I. Si celebrans non obſervat deliberate tales Rubricas Miſſalis Romani, quæ verſantur circa quidpiam ad valorem, vel ſaltem ad integritatem Sacrificii ex ordinatione divina requiſitum, peccat graviter. Ita communiſſima, & ratio eſt; quia Rubrica circa ſimilia eſt graviter præceptiva, uti patet ex ipſa dignitate, & gravitate materiæ: ſic utique peccaret graviter, qui conſecraret ſub una ſpecie tantum, vel qui adhiberet pro Conſecratione panem non triticeum, aut ex aqua roſacea confectum, &c.

Reſpond. II. Si celebrans non obſervat Rubricas circa partes accidentales ordinarias, pariter ex communi DD. graviter peccat, niſi inadvertentia actus, aut parvitas materiæ excuſet a gravi. Ratio eſt; quia hæ partes continentur abſolute ſub Rubricis præceptivis, quæ per Bullam S. Pii V. Miſſali Romano præfixam jubentur *in virtute Sanctæ obedientiæ* obſervari, adeoque in materia notabili, qualis ex communi Doctorum ſenſu cenſetur quælibet notabilis pars ordinaria ex juſſu Eccleſiæ Sacroſancto Miſſæ Sacrificio adjuncta, erit obligatio gravis.

Reſpond. III. Si pars aliqua accidentalis ſit extraordinaria, equidem celebrans, qui non obſervat, peccat, aſt non graviter, ſed tantum venialiter. Ratio eſt; quia etſi etiam circa tales partes adſint Rubricæ præceptivæ; ex communi tamen Doctorum Judicio, cui in ſimilibus omnino acquieſcendum, partes accidentales extraordinariæ non ſunt materia adeo notabilis, ad quam Legislator voluerit ſub gravi adſtringere; cum multæ Miſſæ exiſtant etiam quoad requiſita Eccleſiæ omnino completæ ſine his partibus extraordinariis.

Ex his Doctores communiter, ut Herincx, Illſung, Sporer, Suarez, Coen, Caſtropalao, La Croix, Henno, & alii inferunt *primo*, peccare mortaliter, qui celebrat in vino putrido, atque in acetum quaſi jam mutato, vel de uvis immaturis expreſſo. Item qui ſine oblatione ſaltem mente concepta, vel qui in una tantum ſpecie ſacrificat. Ratio eſt; quia agit contra Rubricas verſantes circa valorem, aut ſaltem integritatem Sacrificii.

Inferunt *Secundo* graviter peccare eos, qui omittunt totam Epiſtolam cum graduali, vel aliis Strophis tempori accommodis, Evangelium cum Offertorio, quamlibet periodum in Canone. Ratio eſt; quia hæ partes, etſi accidentales, ſunt tamen ordinariæ, & juxta communem D. D. cenſentur ſimul notabiles. E contra foret veniale tantum omittere *Kyrie eleyſon*, nonnullas benedictiones ſuper oblata, aut Orationem ordinariam, ſive unum, vel alterum verbulum etiam in Canone, vel particulam *enim* in Conſecratione Hoſtiæ. Ratio eſt: quia tales partes non ſunt notabiles, uti teſte cum communi advertit Sporer hic contra aliquos nimium rigide & ſine ſolido fundamento docentes, omiſſionem unius verbuli in Canone eſſe mortale. Fatendum tamen, concedi a Doctoribus, fore mortale intermittere admixtionem aquæ cum vino poſt offertorium, vel etiam juxta Gobat, & Suarez apud La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 419. fractionem Hoſtiæ, & ejuſdem particulæ immiſſionem in Calicem, licet enim hæ actiones videantur in ſe modicæ, ſunt tamen magnæ, & notabiles ob magnitudinem Myſterii, quod repræſentant, prout appoſitio aquæ in Calice ſignificat effuſionem Sanguinis, & aquæ emanantis ex latere Salvatoris noſtri, ac etiam unionem Chriſti cum Eccleſia.

Inferunt *tertio*; Eſſe tantum veniale, omittere Orationes ſecundarias, *Gloria*, vel *Credo*, Rhytmos poſt Epiſtolas: *Lauda Sion Salvatorem*. *Victimæ Paſchali*. *Veni Sancte Spiritus*. *Dies iræ*, *dies illa &c.* vel ſumere de communi loco ſpecialis alicujus in certo Feſto occurrentes *Præfationes*, & *Communicantes*. Ratio eſt: quia dictæ partes non ſunt ordinariæ Miſſæ ut ſic, hincque ex mente Doctorum non cenſentur notabiles, ſeu materiæ graves, ad quas nimirum voluiſſet Eccleſia adſtringere ſub gravi, niſi adjungerentur contemptus ipſius Eccleſiæ præcipientis, aut grave ſcandalum.

Quæres IX. Quidnam ſit agendum Sacerdoti volenti celebrare, qui tamen prævidet, quod unam alteramve Cæremoniam in Miſſali præſcriptam nequeat ſervare? Reſp. ex Gobat *Tom.* 3. *Theolog. Experiment num.* 743. Talem, ubi ad unum, alterumve caſum particularem neque hic, neque apud alios AA. aliquid expreſſe decriſum invenerit, vel ubi tempus non amplius concedit inquirere, debere inter ſe conferre ex una parte gravitatem Cæremoniarum intermittendarum, ex altera vero neceſſitatem celebrandi, ac exinde videre, num ſit conſultius ſine his Miſſam legere, quam ob earum defectum eandem omittere. Alii Doctores recte etiam hoc ſubjungunt, quod circa aliquam Rubricam præciſe directivam tantummodo ſub veniali minor ſufficiat cauſa excuſans ab obſervantia, quam ſi illa Rubrica graviter obligatoria foret.

QUÆSTIO XI.

De aliis notabilibus Dubiis circa Sacrificium Miſſæ.

SUMMARIUM.

137. *An plures poſſint eandem Hoſtiam conſecrare?*
138. *Et quomodo?*
139. *Solvitur inſtantia.*
140. *Sacerdotes ordinati, quam intentionem conſecrandi cum Epiſcopo debeant formare?*
141. *Conſilium pro praxi.*
142. *Sacerdos ordinatus non debet prævenire Epiſcopum in conſecrando;*
143. *Sed conſecrare cum Epiſcopo, ſi poteſt; aut verba Conſecrationis proferre materialiter.*
144. *Quid agendum, ſi aqua pro vino infundatur?*
145. *Quid, ſi error primum advertatur poſt ſumptionem.*
146. *Aut dum aqua habetur in ore?*
147. *Alia Dubia remiſſive.*

137. Quæritur I. An plures ſimul eandem Hoſtiam conſecrare poſſint? Ratio dubitandi eſt: quia Sacerdotes noviter ordinati juxta Pontificale Romanum monentur, ut una cum Epiſcopo, eoſdem Ordinante, proferant verba Conſecrationis; & cætera peragant, quæ habentur in Canone Miſſæ; atqui eo tempore jam habent iidem Sacerdotes poteſtatem conſecrandi; ergo.

138. Reſp. Poſſunt plures ſimul eandem Hoſtiam conſecrare, dummodo formam Conſecrationis cum debita intentione

tione ſimul ſuper eandem Hoſtiam proferant, & abſolvant: quod ſi vero unus eorum, intendens abſolute conſecrare, alterum in finienda prolatione formæ præveniat, tunc ipſe ſolus conſecrabit, non vero alter. Ita communis Theologorum; & ratio hujus poſtremæ partis eſt: quia Hoſtia ſemel conſecrata, eſt incapax ulterioris Conſecrationis.

139. Nec obſtat, quod ambo ſimul inceperint formam Conſecrationis proferre. Reſpondeo enim, Conſecrationem compleri non perfici, niſi poſt integram prolationem formæ Conſecrationis, qua rite prolata mox Conſecratio Euchariſtiæ eſt perfecta: unde ſolus ille conſecrabit, qui cum debita intentione conſecrandi prius abſolvit formam.

140. Quæritur II. Quam igitur intentionem conſecrandi ſimul cum Epiſcopo debeant formare Sacerdotes noviter ordinati ſub ea Miſſa, ſub qua ordinantur (Ratio dubitandi eſt: quia via moraliter loquendo poſſibile eſt, ut in eodem momento una cum Epiſcopo finiant formam Conſecrationis: onde videtur ſequi, quod ſi Epiſcopus prius finierit formam Conſecrationis, Sacerdotes noviter ordinati conſecrent hoſtiam jam conſecratam, quod eſt falſum: vel, ſi iſti præveniant, Epiſcopus ordinans nihil ſit acturus, neque conſecraturus, quod eſt abſurdum; cum Epiſcopus ſit principalis Miniſter, offerens illud Miſſæ Sacrificium.

141. Reſp. I. Quod ad praxim attinet, optimum eſt conſilium, ut Sacerdotes noviter ordinati intendant cum Epiſcopo proferre verba Conſecrationis modo, quo poſſunt meliori; ſive cum ea intentione, quam juxta ſenſum, atque ordinationem Eccleſiæ, tunc habere debent. Ratio eſt: quia hoc modo evitatur omne periculum errandi, & quodlibet inconveniens ex præ allegatis. Suarez *p. 3. tom. 3. diſp.* 61. *ſect.* 4. & aliis.

142. Reſp. II. Optimus modus, atque intentio Eccleſiæ videtur in hoc conſiſtere, ut Sacerdos noviter ordinatus nullo modo præſumat, neque intendat prævenire Epiſcopum in conſecrando: hoc enim foret magnum inconveniens, quia tunc revera Epiſcopus non ſacrificaret; eo quod Miſſæ Sacrificium eſſentialiter conſiſtat in Conſecratione, quæ tunc non ab Epiſcopo, ſed a Sacerdote noviter ordinato fieret.

143. Deinde noviter ordinatus Sacerdos habeat intentionem conditionatam, ſeu potius disjunctam, vel conſecrandi cum Epiſcopo, ſi poſſit ſimul cum eo formam abſolvere; vel, ſi id non accidat, verba Conſecrationis materialiter ſolum proferendi, in ſignum Poteſtatis Sacerdotalis ſibi tunc conceſſæ. Quinimo ſunt multi Authores, quos refert, ac ſequitur Suarez, qui tenent, in dicto caſu ſolum Epiſcopum proferre verba Conſecrationis formaliter, ſeu cum intentione conſecrandi, alios vero Sacerdotes noviter ordinatos, proferre ea ſolum materialiter, ſeu in ſignum Poteſtatis Sacerdotalis, ſibi tunc conceſſæ. Igitur ad evitanda quæcunque incommoda proferant Sacerdotes noviter ordinati una cum Epiſcopo verba Conſecrationis juxta ſenſum, atque intentionem Eccleſiæ, ac modo quo poſſunt meliori: ſic enim nullum aderit periculum errandi.

144. Quæritur III. Quid agendum, ſi ex errore Sacerdos infuderit aquam pro vino, idque primum poſt Conſecrationem advertat. Reſp. cum Rubricis Miſſalis, *tit. de defectu vini*, & communi Doctorum. Si Sacerdos poſt verba Conſecrationis advertat, vinum non eſſe poſitum in Calice, ſed aquam, depoſita aqua in aliquod vas, iterum vinum cum aqua ponat in Calice; & facta Oblatione, ſaltem mente concepta (id eſt, formando intentionem conſecrandi, & dicendo ſaltem mentaliter illam Orationem *Offerimus tibi Domine Calicem ſalutaris &c.* abſque ejus elevatione, neque faciendo cum ipſo Crucem ſuper altare) ſtatim debet conſecrare, incipiendo ab illis verbis: *Simili modo, poſtquam cænatum eſt &c.* & Miſſam proſequi.

145. Et hoc idem faciendum, etiamſi error primum advertatur poſt ſumptionem hujuſmodi aquæ. Debet enim Sacerdos pariter apponere novum vinum cum aqua in Calice, & facta Oblatione, ſaltem mente concepta, conſecrare, ut ſupra, & ſumere; quamvis non amplius ſit jejunus. Siquidem præceptum Divinum de integritate Sacrificii Miſſæ magis urget, quam præceptum Eccleſiaſticum de ſumenda Euchariſtia a jejunis.

146. Sed quæres, quid agendum, ſi Sacerdos, dum potum adhuc habet in ore, priuſquam deglutiat, ſentiat eum eſſe meram aquam? Reſpondent Angelus *verſ. Miſſa n.* 17. & Sylveſter *verſ. Euchariſtia*, II. *n.* 15 quod, ſi poteſt ſine ſcandalo, emittat aquam in Calicem, & extrahat particulam S. Hoſtiæ, ipſamque aquam reponat in alio vaſe: & ſic accipiat vinum, & conſecret, ut ſupra; ac poſt ſumptionem Sanguinis, etiam aquam illam ſumat, ſi poteſt ſine periculo vomitus, vel ſi timet de vomitu, reponat in Sacrario. Sed cum hoc ſit difficillimum, & communiter non careat periculo ſcandali, præſertim ſi celebretur in publico; ſicque non parva irreverentia, Particulam conſecratam, prius Calici in fractione ſacræ Hoſtiæ immiſſam, rurſus ex ore in Calicem evomere: Hinc bene notat Gavantus *p.* 3. *in Rubr. Miſſ. tit. n.* 5. poſt Suarezium, quod abſque ſcrupulo poſſit Sacerdos deglutire primum, & rurſus conſecrare, ac ſumere ſecundum.

* Quodſi ulterius indages, an Sacerdos invalide in aqua celebrans, ſuppoſito, quod ex perplexitate, vel ignorantia non ſubſtituiſſet aliud vinum repetendo de novo Conſecrationem, aſt primum rediens in Sacriſtiam finita Miſſa ſe recollegiſſet, aut ab aliis informatus fuiſſet de ſua obligatione, an (inquam) Sacerdos ille adhuc de novo in Sacriſtia poſſet conſecrare Vinum? Reſpondeo cum Suarez, Herincx, & Paſqualligo probabilius negative. Ratio eſt: quia tunc non amplius videtur durare prior actio ſacrificativa, adeoque etiam non habet locum aliqua ſuppletio.

Nec dicas. Sacerdos regreſſus ad Sacriſtiam, & adhuc veſtibus Sacerdotalibus indutus, licite particulas Hoſtiæ in patena ſua inventas ſumit, atque hoc ideo; quia moraliter adhuc durat actio ſua ſacrificativa: conſequenter cenſetur in regreſſu ad Sacriſtiam durare actio ſacrificativa, & ſic poterit etiam ad Sacriſtiam regreſſus adhuc conſecrare.. Reſpondeo enim cum Angelo *Verſ. Miſſa*, Layman *lib.* 6. *tract.* 4. *cap.* 6. *num.* 22. negando ſuppoſitum, quod Sacerdos ille jam reverſus ad Sacriſtiam (ſecus dic, ſi adhuc ſtaret ad Altare etiam poſt purificationem) poſſit ſumere relictas in patena particulas; quia ſic reverſus miniſterium ſuum jam complevit, ita, ut ad hanc actionem nil amplius per modum alicujus continui referri poſſit; unde tales particulæ potius forent reverenter ponendæ in Ciborium, vel alium decentem locum, qui ſi non adeſſet, poſſent equidem ſumi etiam a non jejuno; non tamen ex eo fundamento, quaſi adhuc duraret eadem actio ſacrificativa, ſed quia alias majori exponerentur periculo irreverentiæ; ſicque jejunium non videtur adſtringere.

Quæritur IV. Quid agendum Sacerdoti, ſi deprehendat in ſumptione, vinum eſſe acetoſum?

Reſp. I. Si tantummodo ſit aliquantum aceſcens, poteſt ſumi abſque ſcrupulo, præſertim in his partibus Septentrionalibus, ubi alia vina non ſunt adeo dulcia, maxime in pagis. Ratio eſt: quia non adeſt grave periculum valoris Sacramenti, prout patet ex præcedenti 4. *Diſt. q.* 3.

Reſpondeo II. Si ita deprehendatur acetoſum, ut ex gravi ratione prudenter dubitetur, num non omnino degeneraverit in ſubſtantiam aceti, debet ob periculum grave ipſius valoris, & integritatis Sacrificii ſub conditione de novo conſecrari, ſi prudens ſpes acquirendi novum melius vinum, & illud non minus diu exſpectari debeat; alias pergendum eſſet; nam Rubrica equidem dicit *aliquandiu*, ſed non ponit *nimis diu* eſſe exſpectandum; etenim nimis diuturna exſpectatio videretur interrumpere connexionem moralem cum conſecratione Hoſtiæ. Ita La Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 536. Pater Gobat *in Theolog. Experiment. Tit.* 3. *num.* 806. apud La Croix *loc. cit. n.* 549. putat in alio caſu, non eſſe diutius expectandum, quam per unam circiter horam.

Quæritur V. Quid faciendum, ſi Sacerdos ſub Miſſæ Celebratione moriatur, aut ſaltem ita deſtituatur viribus, ut nequeat continuare Miſſam? Reſpondeo ex *Miſſali* Ro-

Digitized by Google

mano, ſi id contingat ante primam Conſecrationem Corporis Chriſti, vel poſt ſumptionem utriuſque ſpeciei, nihil erit ab alio ſupplendum; ſi vero poſt Conſecrationem Hoſtiæ eveniat, Sacerdos alius etiam non jejunus (ſi nequeat jejunus haberi) debebit conſecrare Sanguinem, ſicque Miſſam proſequi; & quidem convenienter ſecundum illam intentionem applicandi, quam prior habuit. Quodſi ambæ ſpecies jam fuiſſent a priori conſecratæ, deberet alter Sacerdos utramque, ſi reſtet; alias illam, quæ eſt adhuc reſidua, ſumere. Ita Miſſale Romanum *de defectibus Tit.* 10. *n.* 3.

Quæritur VI. An, & quando defectus accidentale a Sacerdote vel in recitando vel in agendo commiſſi ab eodem ſint ſupplendi? Reſp. Si quis longius jam ſit progreſſus in Miſſa, vel ſi per ſuppletionem deberet inverti Ordo Miſſæ, defectus accidentales, ſeu cœremoniales non amplius ſunt per repetitionem ſupplendi in Miſſa. Ita omnes teſte Sporer *p.* 2. *Theol. Sacram. cap.* 6. *ſect.* 2. *n.* 433. Et ratio eſt: quia gravior fieret deordinatio, & irreverentia in ſacra actione iſta repetendo, quam prius contigit in omittendo: Accedit, quod teſte D. Thoma ea, quæ hic fiunt, ita ad invicem ſint connexa, ut, ſi a propriis ſuis locis extrahantur, jam non ita ad invicem cohæreant. Hinc ſi quis omiſerit *Gloria*, vel competentem Epiſtolam, aut Evangelium, aut *Credo*, & primum notet poſt Offertorium; ſive ſi intermiſerit illud, quod ſumere debuiſſet, extraordinarium *Communicantes*, ac jam procul v.g. ad conſecrandam Hoſtiam proceſſerit, non tenetur iſta repetendo ſupplere. Quodſi Sacerdos vero, dum ſecreto orat, poſt pauca verba non ſolum dubie, ſed certo cognoſcat, ſe notabile quidpiam ex oblivione, vel inadvertentia &c. omiſiſſe, paululum regrediendum erit; quoniam id faciliter ſine confuſione, vel incommodo celebrantis, & abſque murmure, ſeu admiratione populi fieri poterit. Ita cum aliis Sporer *loc. cit.*

Quæritur ulterius VII. Quidnam ſpecialiter circa Sacrificium Miſſæ pro ſuo ſanctiſſimo zelo ſtatuerit Summus Pontifex Benedictus XIII in Concilio Provinciali Lateranenſi noviſſime celebrato? Ante Reſp. Nota I. quod illud Concilium ad Dominicam in Albis Anni Jubilæi 1725. indictum, ac poſtea ad Dominicam ſecundam poſt Paſcha ejuſdem Anni prorogatum, non fuerit Generale, ſed Provinciale, Capuanam inter, & Piſanam Provinciam inſtitutum, prout ipſemet Summus Pontifex inſinuat in ſua Conſtitutione: *Redemptor noſter, qui plantavit &c.* edita in pervigilio Nativitatis Domini die 24. Decemb. Anno 1724.

Nota II. Ex *Lib.* 1. *Decret. tit.* 2. §. 3. Concilium aliud dici Generale, ſeu Œcumenicum, aliud Nationale, aut Provinciale, & demum aliud Diœceſanum, quod communiter Synodus Diœceſana appellatur. Concilium Generale conſtatut ex Epiſcopis totius Orbis. Nationale ex Epiſcopis certæ Nationis e. g. Galliæ, &c. Provinciale ex Epiſcopis certæ Provinciæ, ſeu Archi-Epiſcopatus, & demum Diœceſanum ex Paſtoribus alicujus Diœceſis.

Generale ſuppoſitis ſupponendis obligat quoad ſuas Conſtitutiones, & Decreta Orbem Univerſum. *Nationale* illam Nationem, & non ultra. *Provinciale* dictam Provinciam, & demum *Diœceſanum* eam Diœceſin. H. N.

Reſp. Circa Sacrificium Miſſæ Summus Pontifex Benedictus XIII. in ſuo Concilio Provinciali Lateranenſi noviſſimo tit. XV. ſequentia ſtatuit. *Inprimis* Cap. 1. ejuſdem tituli XV. zeloſe commendat obſervationem Rubricarum Miſſalis, addens, intermiſſionem cujuslibet etiam in minimis (quod intellige ſaltem quoad Rubricas præceptivas) arguere peccatum, nimirum leve, vel grave pro qualitate materiæ, & contrariam conſuetudinem, immemorialem quoque, eſſe potius abuſum, ac corruptelam; conſequenter præſcriptione defendi non poterit.

Secundo Ibidem capite II. ſuſtulit facultatem celebrandi in privatis, ubi dormiri ſolet, Cubiculis, non obſtantibus Indultis, aut Conſuetudinibus quibuſcunque, ita nimirum, ut exinde indifferenter, & abſque neceſſitate, ac infirmitate, non poſſit amplius prætendi facultas ibidem celebrandi. Interea tamen difficulter mihi perſuadeo, quod piiſſimus, & Clementiſſimus Pontifex per hæc verba voluerit caſſare etiam ſpeciale Privilegium ſuperius poſt quæſtionem decimam Appendice I. Addit. III. adductum, ac conceſſum Regularibus Mendicantibus, non quidem indifferenter, ſed tantum in caſu particulari gravis infirmitatis, ubi tales pauperculi nec Capellam infirmariæ habent, vel ſaltem eandem ſine valde gravi difficultate accedere nequeunt.

Tertio. Loco citato, Capite III. Memoratus Summus Pontifex Decretum Clem. XI. quod Epiſcopis extra domum propriæ habitationis celebrationem Miſſæ in domibus Laicis interdixit conformiter Prædeceſſori ſuo Innoc. XIII. declaravit, ut ſequitur: *Declaramus, quod, cum in prædicto Decreto ſtatuatur, non licere Epiſcopis extra domum propriæ habitationis, in domibus Laicis erigere Altare, ibique Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium celebrare, ſive celebrari facere, hujuſmodi prohibitio intelligenda non ſit de domibus, etiam Laicis, in quibus ipſi Epiſcopi forte, occaſione viſitationis, vel itineris, hoſpitio excipiuntur: & nec etiam, quando Epiſcopi in caſibus a Jure permiſſis, vel de ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia, abſuntes a domo propriæ ordinariæ habitationis, moram idcirco faciunt in aliena domo per modum ſimilis habitationis: his enim caſibus licita iis erit erectio Altaris ad effectum prædictæ celebrationis, non ſecus ac in domo propriæ ordinariæ habitationis.*

Quæritur VIII. Quid ſit ſentiendum de Miſſis Gregorianis? Ante Reſponſionem nota I. ex Felice Poteſtas *Tom.* 3. *Examinis part.* 1. *n.* 156. D. Gregorium *Lib.* 4. *Decal. cap.* 55. Abbati Pretioſo, ut pro quodam defuncto Monacho curaret celebrari Miſſas triginta, præcepiſſe his formalibus: *Vade ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium: ſtude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro abſolutione illius Hoſtia ſalutaris non offeratur*. Nota II. Quod hunc Ritum ſequantur multi Fidelium ſimili modo pro defunctis Patribus, Conſanguineis &c. triginta Miſſas celebrari curantium, quæ Miſſæ, uti recte apud Felicem Poteſtas notat Tamburinus *lib.* 2. *cap.* 6 § 7 non ſunt prohibitæ, ſed ſolum quædam aliæ pro vivis, & defunctis, quæ falſo D. Gregorio adſcribuntur. H.N.

Reſp. ex Ritu exacto Conſtantini Hagerer *Tit.* 2. § 1 *n.* 11. Quoad Miſſas Gregorianas reſpiciendum eſſe ad tria. *Inprimis*, quod non ſit neceſſe, ut idem numero Sacerdos has triginta Miſſas celebret: non enim dicit in allata Hiſtoria D. Gregorius: *Vade offerre NB per te &c. Secundo*, quod hæ tamen (remota autem omni ſuperſtitione) celebrari debeant diebus triginta continuis; Taliter enim in Dialogo præcepit Abbati D. Gregorius. Ubi vero non cenſetur fieri mortalis diſcontinuatio ob triduum Sacrum majoris Hebdomadæ. *Tertio*, quod non neceſſario hæ Miſſæ triginta debeant eſſe de Requiem; hoc enim D. Gregorius ſuperius denuo non exigit.*

147. Poſſent hoc loco plura ſimilia Dubia, Sacrificium Miſſæ concernentia, moveri. Verum ea exacte, ſimulque breviter reſolvuntur in Rubricis Miſſalis, a quolibet Sacerdote bene legendis, atque obſervandis: hinc ipſa impræſentiarum omittuntur.

DISTINTIO VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

De inſtitutione, natura, & neceſſitate Sacramenti Pœnitentiæ.

SUMMARIUM.

1. *Pœnitentia ſumitur ut Sacramentum, & ut virtus.*
2. *De fide eſt, Pœnitentiam eſſe Sacramentum;*
3. *Eſt a Chriſto inſtitutum.*
4. *Et quando præcipue?*
5. *Sacramentum Pœnitentiæ, quid?*
6. *Definitio ejus explicatur.*

7. *Eſt*

Digitized by Google

7. *Eſt neceſſaria omnibus poſt Baptiſmum lapſis.*
(a) Diſt. 2. n. 65. & 66.
8. *Appellatur* ſecunda poſt naufragium Tabula.

1. PŒnitentia dupliciter ſumitur, nempe ut eſt virtus, & ut eſt Sacramentum. *Pœnitentia ut Sacramentum*, eſt unum, & in ordine quartum ex ſeptem novæ legis Sacramentis. *Pœnitentia ut virtus* non eſt Sacramentum, ſed virtus quædam: qualis defacto etiam requiritur ad ipſum Sacramentum Pœnitentiæ rite ac fructuoſe percipiendum, cum ſit pars ipſius. Et hanc communiter ad differentiam Pœnitentiæ Sacramenti, ſolamus alio nomine vocare *Dolorem de peccatis, cum propoſito non peccandi de cætero*; qui poſtmodum dividitur in Contritionem, & Attritionem.

2. CONCL. I. De Fide eſt Pœnitentiam eſſe verum, & proprie dictum novæ Legis Sacramentum. Ita habetur tum ex perpetuo ſenſu, & traditione Eccleſiæ, tum ex definitione plurium Conciliorum, ac noviſſime Conc. Trid. *Seſſ.* 14. *Can.* 1. ſic definientis: *Si quis dixerit, in Catholica Eccleſia Pœnitentiam non eſſe vere, & proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties poſt Baptiſmum in peccata labantur, ipſi Deo reconciliandis, a Chriſto Domino inſtitutum: anathema ſit.*

3. CONCL. II. Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue Chriſtus Dominus inſtituit, cum a mortuis excitatus inſufflavit in Diſcipulos ſuos, *Joan.* 20. dicens: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Ita communis. Nam optime S. Conc. Trid. *Seſſ* 14. *cap.* 1. ad citatum textum Evangelicum, ſic loquitur: *Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi, & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum legitimis Succeſſoribus fuiſſe communicatam, univerſorum Patrum conſenſus ſemper intellexit.* Hæc Concilium.

4. Dicitur, *tunc præcipue Chriſtus inſtituit, cum a mortuis*, &c. Quamvis enim jam in vita ſua Chriſtus Dominus D. Petro hanc poteſtatem remittendi peccata ſeſe daturum repromiſerit, dum eidem dixit, *Matth.* 16 *Tibi dabo Claves regni Cœlorum; & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis:* ſimilemque promiſſionem cæteris poſtmodum Apoſtolis fecerit, *Matth* 18. Eam tamen poteſtatem Chriſtus actualiter primum poſt ſuam glorioſam Reſurrectionem Apoſtolis, antea ſub ultima Cœna in Sacerdotes ordinatis, contulit *cit. loc. Joan.* 20. Unde & eo tempore Sacramentum Pœnitentiæ præcipue inſtitutum dicitur.

5. CONCL. III. *Sacramentum Pœnitentiæ* eſt abſolutio hominis pœnitentis, facta certis verbis, cum debita intentione prolatis a Sacerdote juriſdictionem habente, ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificantibus abſolutionem animæ a peccato. Ita Doctor Subtilis *in* 4. *diſt.* 14 *q.* 4. cum ſuis.

6. Dicitur, *Abſolutio hominis pœnitentis*: id eſt, ſignum ſenſibile, ſive Sacramentum novæ Legis conſiſtens in abſolutione hominis pœnitentis; eo modo, quo Baptiſmus dicitur eſſe ablutio hominis, &c. Et additur, *facta certis verbis, cum debita intentione prolatis a Sacerdote juriſdictionem habente.* Tum quia Miniſter hujus Sacramenti eſt ſolus Sacerdos, ita ut nullo modo Diaconus, multo minus alius inferior Clericus, illud miniſtrare poſſit. Tum quia Sacerdos ille, præter Characterem Sacerdotalem, etiam habere debet juriſdictionem in pœnitentem, vel ordinariam, vel ſaltem delegatam: alioquin enim abſolutio data non valeret, cum ſententia a non ſuo Judice lata, nulla ſit. Cæteræ particulæ vel patent ex dictis in ſimili de aliis Sacramentis, vel amplius patebunt ex dicendis.

7. CONCL. IV. Sacramentum Pœnitentiæ eſt omnibus, poſt Baptiſmum in peccatum mortale lapſis, neceſſarium ad ſalutem in re, vel ſaltem in voto. Concluſio hæc eſt certa, & inter Catholicos indubitata; atque præter alia, patet ex Conc. Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 2. prout jam ſuperius (a) declaratum fuit.

8. Additur vero, *omnibus poſt Baptiſmum in peccatum mortale lapſis.* Siquidem peccata ante receptum Baptiſmum commiſſa remittuntur virtute ipſius Sacramenti Baptiſmi, neque ſunt materia apta Sacramenti Pœnitentiæ. Et hinc iſtud Pœnitentiæ Sacramentum recte a SS Patribus appellatur *ſecunda poſt naufragium Tabula*, naufragiis præparata; prout habetur *can. Secunda, de pœnit. diſt.* 1. juncto Conc. Trid. *cit. Seſſ.* 14. *can.* 2. ibi: *Si quis Sacramenta confundens, &c. dixerit, Pœnitentiam non recte ſecundam poſt naufragium Tabulam appellari; anathema ſit.*

QUÆSTIO II.

De Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

SUMMARIUM.

9. *Materia ipſius remota, eaque vel neceſſaria, vel ſufficiens?*
10. *Et proxima, quæ?*
11. *Circa hanc doctrinam Scoti, & Conc Trid concordat.*
12. *Peccatum originale, & actualia ante Baptiſmum, non ſunt materia Sacramenti Pœnitentiæ.*
13. *Peccata venialia ſunt materia ſufficiens.*
14. *Non autem ſolæ imperfectiones.*
15. *Circa has, quid obſervandum in praxi?*
16. *Aut quando materia certa haberi nequit?*
17. *Peccata rite confeſſa, ſunt materia ſufficiens.*
18. *Solvitur inſtantia.*
(b) Adde dicenda n. 34. & 35.
19. *An ſit neceſſe addere, quod peccata jam fuerint confeſſa, nec ne?*
20. *Id per accidens quandoque explicandum.*

9. CONCL. I. Materia Sacramenti Pœnitentiæ eſt duplex remota, & proxima. *Remota* ſunt peccata poſt Baptiſmum commiſſa: & hæc rurſum eſt duplex, videlicet neceſſaria, & ſufficiens. *Materia remota & neceſſaria* Sacramenti Pœnitentiæ, eſt omne peccatum mortale poſt Baptiſmum commiſſum, & nondum rite confeſſum. *Materia ſufficiens*, etſi non neceſſaria, eſt omne peccatum veniale poſt Baptiſmum commiſſum, vel etiam mortale alias rite confeſſum. Ita communis Theologorum, idque patet inter alia ex Conc. Trid. *Seſſ.* 14 *cap* 5.

10. Porro *Materia proxima* Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet Contritio, Confeſſio, & ſatisfactio. Ex quibus Satisfactio in re exhibita, communiter conceditur eſſe ſolum pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ: uti patet in agonizante, qui ſi prius petivit Confeſſarium, aut aliud ſignum petitæ Confeſſionis dedit, poteſt, ac debet abſolvi abſque alia injuncta Satisfactione, utpote quam amplius præ mortis anguſtiis peragere nequit. Contritio vero, & Confeſſio, juxta Thomiſtas & Recentiores paſſim, ſunt partes eſſentiales Sacramenti Pœnitentiæ; juxta Doctorem Subtilem vero 4. *diſt.* 16. *q.* 1. §. *de Pœnit.* & Scotiſtas, eſſentiam ſtricte, ac præciſe pro ipſa quidditate rei accipientes, ſolum requiruntur (neceſſario tamen, ſeu ſimpliciter) *ad Sacramentum Pœnitentiæ, ad hoc, ut digne recipiatur*, prout amplius ibidem explicat Scotus.

11. Et cum hac Scotica doctrina concordat Conc. Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 3. ſic dicens: *Sunt autem quaſi materia hujus Sacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe Contritio, Confeſſio, & Satisfactio: qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.* Nota ly *qui quatenus ad integritatem Sacramenti requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur:* & conſequenter, ex mente Concilii Tridentini, actus Pœnitentis non ſunt partes eſſentiales hujus Sacramenti, ut volunt alii; ſed ſolum eatenus dicuntur partes ipſius, quatenus ad ejus integritatem, atque ut digne & perfecte recipiatur, requiruntur: quæ eſt ipſiſſima ſententia Scoti, & communis Scotiſtarum. Sed dimiſſa Theologis hujuſmodi difficultate ſpeculativa, ſit alterius.

12. CONCL. II. Peccatum originale, nec non peccata

actualia ante Baptiſmum commiſſa, non ſunt materia apta Sacramenti Pœnitentiæ. Ita Scotus 4 *diſt.* 4. *q.* 5. cum communi. Nam peccatum originale, ſicut & peccata actualia ante Baptiſmum commiſſa, tolluntur virtute Sacramenti Baptiſmi :& Sacramentum Pœnitentiæ, tanquam ſecunda poſt naufragium Tabula, eſt inſtitutum a Chriſto pro remiſſione ſequentium peccatorum. Unde ſi Judæus, vel Gentilis recens baptizatus, ſola peccata ante Baptiſmum commiſſa vellet confiteri, ipſe non poſſet abſolvi : quia non afferret materiam aptam hujus Sacramenti Pœnitentiæ.

13. CONCL. III. Peccata venialia poſſunt vel omnia, vel aliqua eorum (idem dicendum de mortalibus jam rite confeſſis, ſi peragitur Confeſſio generalis) in Confeſſione omitti : cum non ſint materia neceſſaria, ſed ſolum ſufficiens: ac proinde utiliter quidem, ſed non neceſſario, Clavibus Eccleſiæ ſubjiciuntur. Unde Concilium Trident. *loc. cit. cap.* 5. ſic ait: *Peccata venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam recte & utiliter, citraque omnem præſumptionem in Confeſſione dicantur, quod piorum hominum uſus demonſtrat, taceri tamen citra culpam, multiſque aliis modis expiari poſſunt.*

14. CONCL. IV Solæ imperfectiones non ſunt materia apta Sacramenti Pœnitentiæ. Ratio eſt : quia tales non ſunt peccatum mortale, aut veniale. Unde recte monent Doctores, quod in Confeſſione ſemper ſit afferenda materia certa : &, ſi nova non occurrat, ſaltem ex jam ſemel confeſſis.

15. Porro materia certa (ut notat Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol* 52. contra Toletum *lib.* 3. *c.* 2. *n.* 6.) non eſt, confiteri duntaxat, quod quis non reſponderit Divinis inſpirationibus, non fecerit bonum, quod poterat, & hujuſmodi. Quamvis idcirco in his exponendis non debeat Confeſſarius impedire Pœnitentem: tum quia multa ex iis, quæ nonnunquam videntur meræ imperfectiones, ſunt peccata venialia ; idque ob varias intervenientes circumſtantias, nipura negligentias voluntarias, vel leves contra rectam rationem exceſſus. Tum quia ad majorem ſui humiliationem, atque exercitationem ferventioris progreſſus ſpiritualis, talia recte aperiuntur. Lugo *diſp.* 16. *de Pœnit. n.* 103.

16. Quod ſi vero materia certa omnino haberi non poſſit, ſed duntaxat dubia, pro ratione dubii danda eſt abſolutio ſub conditione, ſaltem tacita, præſertim ſi gravitas peccati dubii, aut alia circumſtantia id expoſtulare videatur : vel, ſi nulla apparet neceſſitas Sacramentum ſub conditione miniſtrandi, abſolutione penitus ſuperſedeatur. Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 3. *n.* 5.

17 CONCL. V. Peccata jam rite confeſſa, & remiſſa, ſunt materia ſufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, poſſuntque denuo fructuoſe confiteri, & ſubjici Clavibus Eccleſiæ. Ita communis ; & patet tum ex Extravag. *Inter cunctas*, §. *Verum de Privilegiis*, ibi: *Licet de neceſſitate non ſit, iterum eadem confiteri peccata: tamen quia propter erubeſcentiam, quæ magna eſt Pœnitentiæ pars, ut eorundem peccatorum iteretur Confeſſio reputamus ſalubre*, &c. Accedit praxis piorum hominum, qui ſæpius peragunt Confeſſiones tam generales, tum certorum peccatorum jam antehac confeſſorum.

18. Dices. Nemo poteſt ſolvi, qui non eſt ligatus : ſed pœnitens poſt peccata rite confeſſa, eiſdem non eſt ligatus ; ergo eiſdem non poteſt ſolvi virtute abſolutionis Sacramentalis, ſicque ea non videntur amplius poſſe ſubjici Clavibus Eccleſiæ. Reſp. majorem illam, *Nemo poteſt ſolvi, &c.* procedere ſolum in phyſicis (prout v. g. nemo poteſt ſolvi a catena, vel alio vinculo corporali, niſi actualiter ipſo ligatus exiſtat) non vero in moralibus, ubi ſufficit tale vinculum præceſſiſſe : ſic enim poteſt quis injuriam ſibi illatam ſæpius alteri condonare, præſertim ſi is iterato veniam roget. Idem ergo dicendum de abſolutione Sacramentali a peccatis, ſæpius cum iterato dolore confeſſis, & Clavibus Eccleſiæ ſubjectis. (b)

19. Quæres, utrum ſit neceſſe, pœnitentem in Confeſſione exprimere, quod peccata ſua jam ſemel ſint confeſſa, nec ne? Reſp. Per ſe loquendo id neceſſe non eſt ; prout notant Lugo *diſp.* 16. *de pœnit. Sect.* 2 § 1. Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 10. *n.* 17. Bonacina, & alii : quia peccatum eſt idem ſpecie, ac numero, ſive confeſſum fuerit, ſive non; neque etiam tempus, quo id commiſſum eſt, addit circumſtantiam ſpecie mutantem.

20. Dicitur, *per ſe loquendo*. Siquidem per accidens quandoque id neceſſarium eſt explicare ; v. g. ob annexam reſervationem, eo quod a caſu reſervato cæteroquin poſterior Confeſſarius abſolvere non poſſet, niſi illud peccatum jam prius habenti debitam juriſdictionem confeſſum fuiſſet. Idem contingere poteſt ob proximam peccandi occaſionem, quæ alioquin Confeſſario non innoteſceret. Item, quando ratione circumſtantiarum peccatum ſpecie mutatur ; ut ſi peccatum venereum ſit, & tempore, quo committebatur, pœnitens extiterat ſolutus, aut Laicus, nunc autem eſt conjugatus, Clericus, aut voto Caſtitatis obſtrictus, vel econtra: nam, niſi tunc notificetur ſtatus ille variatus, deciperetur in materia gravi Confeſſarius, intelligens, pœnitentem vel habere circumſtantiam ſpecie diverſam, vel ipſa carere. In praxi proinde tutius erit, nova peccata ab antiquis ſeparare : eo præſertim, quia alioquin pœnitentiam competentem Confeſſarius imponere non ſciret; cum major debeatur peccato mortali necdum confeſſo, quam ſemel jam rite confeſſo, & quoad culpam dimiſſo.

QUÆSTIO III.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ.

SUMMARIUM.

21. *Forma Sacramenti Pœnitentiæ, quæ?*
22. *Quæ verba ſint de ejus eſſentia?*
23. *Solvitur inſtantia de Iᵹ, &c.*
24. *Solvuntur aliæ inſtantiæ.*
25. *An poſſit omitti particula* Te?
26. *Abſolutio in ſcriptis, vel abſenti data, non valet.*
27. *Solvitur inſtantia.*
28. *Diſparitas inter abſolutionem a peccatis, & Cenſuris.*
(c) Ut dictum Tract. 13. Diſt. 1. n. 41. & 43.
29. *Forma Abſolutionis ſub modo deprecativo, non valet.*
30. *Quid, ſi dicatur*, Abſolutionem veſtram.
31. *Aliæ preces non ſunt de eſſentia formæ.*
32. *Ritus abſolutionis Sacramentalis.*
33. *Quid obſervandum circa Irregularitatem?*
(d) Vide Tract. 13. Diſt. 1. n. 41. & 42. ac Diſt. 3. n. 74.
34. *Status verborum formæ Abſolutionis, quis?*
35. *Præſertim, ſi peccata jam prius remiſſa ſunt,*

21. CONCL. I. Forma Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis a Sacerdote prolata, videlicet illa, *Ego te abſolvo a peccatis tuis* ; vel alia æquipollentia, actum judicialem ſententiæ abſolventis ſufficienter exprimentia. Deſumitur hoc tum ex Rituali Romano Pauli V. cujus verba *n.*
32. referuntur : tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 3. ubi ait: *Sacramenti Pœnitentiæ formam in illis Miniſtri verbis poſitam eſſe, Ego te abſolvo, &c. Quibus quidem de Eccleſiæ Sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur, ad ipſius tamen formæ eſſentiam nequaquam ſpectant, neque ad ipſius Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſaria.* Hæc Concilium.

22. CONCL. II. Ex prædictis ſola illa duo verba, *Abſolvo te*, vel æquivalentia, ſunt de eſſentia formæ abſolutionis, ac neceſſario exprimenda neceſſitate Sacramenti. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt* 14. *q.* 4. §. *Ex hoc ſequitur*, ibi: *Communiter tamen iſta verba ſunt apta, Ego te abſolvo.* Concordat Concilium Florentinum in Decreto Unionis, ibi : *Forma hujus Sacramenti eſt: Ego te abſolvo, &c.* Et Tridentinum *loc. cit.* Accedit ratio : quia hæc duo ſola vocabula, *abſolvo te*, conſtituunt perfectam ſententiam abſolutoriam Rei quoad peccata ab eodem in Confeſſione explicata ; ergo hæc ſola conſtituunt eſſentiam formæ abſolutionis.

23. Dices I. Concilium tam Florentinum, quam Triden-

Digitized by Google

dentinum, poſt dicta duo vocabula apponit ly, *&c.* ergo & ſequentia ſpectant ad eſſentiam formæ. Reſp. negando conſequentiam: quia inde ſolum ſequitur, ſequentia verba, *a peccatis tuis*, eſſe apponenda de præcepto; adeo, quod eadem omittens peccaret, vel mortaliter, vel juxta alios venialiter. Buſenbaum *lib.* 6. *Tract.* 4. *cap.* 1. *dub.* 1. Deinde per citatum ly, *&c.* denotatur, quamvis verba immediate ſequentia, *a peccatis tuis*, jam tacite intelligantur in præcedentibus, adhuc tamen ea ſpectare ad magis explicitam atque expreſſam ſignificationem formæ.

24. Dices II. Verba illa, *abſolvo te*, ex ſe non faciunt completum ſenſum abſolutionis Sacramentalis, cum ſint indifferentia ad ſignificandam abſolutionem a Cenſuris, pœnis, vel culpis: ergo ſe ſolis non ſufficiunt pro eſſentia formæ Sacramenti pœnitentiæ. Reſp. negando conſequentiam; quia, licet verbum, *abſolvo te*, ex ſe ſit indifferens ad ſignificandam abſolutionem a pœnis, cenſuris, vel peccatis; ipſum tamen præcedente hominis pœnitentis Confeſſione, ſuper quam cadit, ſufficienter, atque ex vi talis locutionis, determinatur ad ſignificandam illius hominis abſolutionem a peccatis, ita ut determinate cadat ſuper hæc peccata abſolvenda: ſicuti in ſimili, ſi quis roget veniam illatæ injuriæ, altero reſpondente, *remitto tibi*, cenſetur vi hujus locutionis ipſi remiſſa, pro quo rogavit veniam.

25. Dices III. Ergo pariter poterit omitti ly *Te*; cum ſimiliter verbum, *Abſolvo*, concurrentibus hujuſmodi circumſtantiis ſufficienter determinetur ad ſignificandam abſolutionem a peccatis potius, quam a Cenſuris, vel aliis vinculis. Reſp. negando ſequelam. Siquidem omiſſa particula *Te*, mutatur ſubſtantialiter ſignificatio formæ; forma enim abſolutionis fuit inſtituta a Chriſto Domino per voces demonſtrativas, adeo ut non niſi ſuper præſentem cadere poſſit, prout deſumitur ex illis verbis Chriſti, *Joan.* 20. *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Juncta perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ. Atqui omiſſa particula *Te*, locutio illa non eſt demonſtrativa: cum verbum *Abſolvo* proferri poſſit non ſolum circa peccata præſenti, ſed etiam abſentis. Sufficeret tamen pro eſſentia formæ abſolutionis, ſi Sacerdos diceret, *Abſolvo a peccatis tuis*: quia in ly *Tuis* implicite continetur ly *Te*. Lugo *diſput.* 13. *de Pœnitent. numer.* 26.

26. CONCL. III. Abſolutio in ſcriptis data, vel etiam abſenti collata, eſt nulla, & invalida. Ita communis. Siquidem ad formam abſolutionis requiruntur verba proprie dicta, ſeu quæ oretenus proferuntur in præſentem; prout tenuit perpetuus ſenſus Eccleſiæ, & indicant verba Conc. Trid. *n.* 21. relata, ubi ait: *Sacramenti pœnitentiæ formam in illis Miniſtri verbis* (hoc enim ſcripturæ non convenit) *poſitam eſſe*. Idipſum declarat ly *Ego te abſolvo*, *&c.* quod eſt demonſtrativum, & de abſente non verificatur. Hinc merito Clemens VIII. in Decreto, quod incipit, *Sanctiſſimus* 1602. die 20 Julii edito (& habetur *tom.* 3. *Bullarii Romani Conſtit.* 87. *dicti Pont.*) damnavit, & ſub pœna Excommunicationis prohibuit oppoſitam quorundam ſententiam, aſſerentium, *Licere per litteras, ſeu Internuncium, Confeſſario abſenti peccata ſacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere*.

27. Nec obſtat, quod Sacramentum Pœnitentiæ ſit a Chriſto Domino inſtitutum per modum Judicii; in Judicio autem poſſit quis abſolvi abſens, ac etiam per ſcripturam. Reſp. enim: etſi hoc verum ſit in Foro externo, ac Judicio publico, ſive Sæculari, ſive Eccleſiaſtico; negatur tamen, id procedere in Foro pœnitentiali, ſeu Judicio Sacramentali. Nam iſtud habet totum ſuum valorem ex inſtitutione Chriſti, qui voluit, & ordinavit, ut in hoc Sacramento, ſeu Foro Pœnitentiali, proferatur forma abſolutionis per verba proprie dicta, atque in præſentem; non autem ſcripto, vel in abſentem. Et quidem Chriſtum ſic inſtituiſſe, patet ex perpetua traditione, praxi, ac ſenſu Eccleſiæ, ipſiuſque Summi Pontificis, Chriſti in terris Vicarii, definitione. Ex quo ulterius ſequitur, quamvis hoc Sacramentum fuerit inſtitutum per modum Judicii, nihilominus illud non per omnia æquiparari Judicio Forenſi; idque ob ſpecialem Chriſti ordinationem circa aliqua factam.

28. Nec rurſum obſtat, quod abſolutio ab Excommunicatione, aliiſque Cenſuris Eccleſiaſticis, poſſit dari abſenti, atque in ſcriptis. (c) Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem. Ratio diſparitatis deſumitur ex Chriſti inſtitutione qua ad formam Sacramenti pœnitentiæ, ſeu abſolutionem Sacramentalem a peccatis, requiruntur verba proprie dicta, & in præſentem prolata. Id autem nequit dici de abſolutione a Cenſuris Eccleſiaſticis, utpote Jure Eccleſiaſtico conſtitutis, non autem a Chriſto immediate provenientibus, ſicut forma Sacramenti Pœnitentiæ. Accedit communis praxis Eccleſiæ, & conſenſus Doctorum.

29. CONCL. IV. Forma abſolutionis ſub modo deprecativo prolata, non valet. Unde ſi dicatur: *Abſolvat te Deus*, nullum perficitur Sacramentum. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia hoc Sacramentum eſt a Chriſto inſtitutum per modum Judicii; ergo & forma ejus debet proferri per modum ſententiæ judicialis, non autem per modum deprecationis, vel impetrationis.

30. CONCL. V. Valida eſt abſolutio, ſi reverentiæ cauſa Confeſſarius dicat, *Abſolvo Dominationem veſtram*, vel *Majeſtatem veſtram*. Ratio eſt: quia non mutatur ſubſtantialiter forma; etſi mutatio hujuſmodi neutiquam ſit adhibenda in praxi. Idem erit, ſi dicatur, *Solvo te a peccatis tuis*, vel, *Remitto tibi peccata tua*, & hujuſmodi: quia talia verba ſunt æquivalentia formæ communiter uſitatæ. Econtra vero hanc formulam, *Ego te mundo a peccatis tuis*, plerique arbitrantur non ſufficere: quia non videtur ſignificare abſolutionem per modum ſententiæ judicialis; qualis requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ, utpote quod per modum judicii eſt a Chriſto inſtitutum.

31. CONCL. VI. Aliæ preces, quæ juxta morem Sanctæ Eccleſiæ laudabiliter apponuntur, non ſpectant ad eſſentiam formæ, neque ad hujus Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ. Ita expreſſe Concilium Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 3. cujus verba *n.* 21. relata ſunt. Hinc Rituale Romanum, juſſu Pauli V. editum, dicit; quod in Confeſſionibus frequentioribus & brevioribus poſſit omitti, *Miſereatur tui*, *&c.* & ſatis ſit dicere, *Dominus noſter Jeſus Chriſtus*, *&c.* uſque ad illud, *Paſſio Domini &c.* Unde hoc in concurſu Pœnitentium practicare licite poterit.

32. Cæterum pro praxi, & digna adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ, obſervandum, quod juxta citatum Rituale Romanum, Pœnitente ante Confeſſionem petente benedictionem, Confeſſarius dicat: *Dominus ſit in corde tuo, & in labiis tuis, ut digne & competenter confitearis peccata tua, in nomine Patris* (formando ſignum Crucis verſus eum) *& Filii & Spiritus Sancti Amen*. Deinde peracta rite Confeſſione, & injuncta Pœnitenti prius ab eoque acceptata ſalutari pœnitentia, primo dicit, *Miſereatur tui &c.* Deinde dextera verſus Pœnitentem elevata, dicit: *Indulgentiam &c. Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat*, & *ego authoritate ipſius te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis* (hoc verbum, *Suſpenſionis*, in Laicis omittitur) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges. Deinde, ego te abſolvo a peccatis tuis, in nomine Patris* ✠ *& Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Paſſio Domini noſtri JESU Chriſti, merita B. Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen*. Urgente vero aliqua gravi neceſſitate, utputa in periculo mortis inſtantis, breviter Confeſſarius dicere poterit: *Ego te Abſolvo ab omnibus Cenſuris, & peccatis in nomine Patris &c.* Ita Rituale Romanum.

33. Obſervandum ulterius nomine Cenſurarum non venire Irregularitatem; atque ideo, ſi quid circa eam concedatur ipſam ab habente facultatem diſpenſandi eſſe ſpecialiter exprimendam, dicendo: *Diſpenſo tecum Irregularitatem, quam incurriſti propter &c.* & ſpecificatur cauſa. Et hoc ultimum etiam obſervandum in abſolutione a Cenſuris. (d)

24. Quæres, quis ſit ſenſus verborum formæ abſolutionis, *Ego te abſolvo a peccatis tuis?* Reſp. ſenſus horum verborum ille eſt, quem verba ipſa juxta proprium ſuum ſignificatum important; ita ut per modum ſententiæ judicialis ſignificent abſolutionem hominis a peccatis, loco DEI a Sacerdote factam. Ita Maſtrius 4. *diſput.* 5. *n.* 386. Lugo *diſp.* 3. *de Pœnit. n.* 72. & alii, quamvis multi dictam formam in alio ſenſu explicent. Ratio eſt, quia forma Sacramentorum quantum fieri poteſt, intelligenda eſt in ſua propria ſignificatione; uti patet in forma Sacramenti Baptiſmi, Confirmationis, & aliis: ergo idem dicendum de forma Sacramenti Pœnitentiæ, ſive de abſolutione Sacramentali, cum commode ſic intelligi poſſit.

35. Dices: Sæpius contingit, quod peccata confeſſa jam ſint prius remiſſa virtute contritionis perfectæ, vel alterius Confeſſionis prioris; ergo ſaltem tunc verba formæ abſolutionis non poſſunt intelligi in propria ſignificatione, ſicque erunt accipienda in alio ſenſu. Reſp. negando conſequentiam: quia nihil obſtat, quo minus idem peccatum cuipiam ſæpius remittatur, conformiter dictis n. 18. Quinimo hoc ipſum contingit etiam in Judicio humano, ubi Reus judicialiter abſolvitur, ſi eadem cauſa ſæpius in Judicium deducatur.

* Quæres II. Quando hæc forma abſolutionis ſit proferenda abſolute, & quando conditionate? Reſpond. I. Quando nullum prudens dubium emergit de valore Sacramenti, forma abſolutionis proferenda eſt abſolute, eo ipſo, cum nulla prudens ratio dubitandi adſit, propter quam deberet proferri conditionate. Ita communis, adeo, ut Caſtropalao, & Stoz, apud La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1769. ſatis in hoc puncto rigidi judicent peccati mortalis reum illum Confeſſarium, qui abſque juſta cauſa abſolveret conditionate. Ubi tamen Doctores ab hac gravi culpa recte eximunt illos anxios Confeſſarios, qui formam abſolutionis proferunt ſub conditione ex eo, ut ſe moleſtis liberent ſcrupulis; quia quando hi anxie agunt ex metu, ne offendant Deum, non videntur agere imprudenter, nec gravem irreverentiam inferre Sacramento, ſi verba abſolutionis conditionate proferant, ut exinde ab his anxietatibus ſe liberent, quas alias de periculo irreverentię Sacramento inferendæ haberent, ſi formam proferrent abſolute. Ita ex Tamburino, Leandro & Gobat advertunt La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 130. & Sporer *part.* 3. *Theol. Sacrament. cap.* 5. *q.* 3. *num.* 631. Unde practice loquendo meo judicio (ſalvo meliori) vix unquam peccabitur mortaliter proferendo formam abſolutionis conditionate; quia vix unquam ſic proferetur, niſi ſimul habeatur aliqua anxietas, vel cauſa dubitandi ex proxime enarrandis de ſubſiſtentia valoris Sacramenti; ubi propterea abſolutio conditionate datur, ut ex una parte hoc Sacramentum forſan non exponatur periculo nullitatis abſolvendo abſolute; ex altera vero ſimul etiam pœnitens, ſi omnia requiſita adeſſent, non defraudetur fructu hujus Sacramenti, prout tamen fieret, ſi nullo modo abſolutio daretur: Interea tamen ſcrupuloſi tam in forma abſolutoria, quam conſecratoria non abutantur hac doctrina, ſed cæco modo ſequantur conſilium Directoris conſcientiæ eorum.

Reſp. II. Quando circa valorem Sacramenti Pœnitentiæ prudens reſultat dubium, forma abſolutionis danda eſt conditionate, nimirum, *ſi capax es, ego te abſolvo &c.* conditione hac, vel ſimili ſaltem mente retenta. Ita Sporer *part.* 3. *Theolog. Sacrament. cap.* 5. *quæſt.* 2. §. 4. & *quæſt.* 3. §. 2. Ratio eſt: quia alias Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, ſicque eidem Sacramento per prolationem formulæ abſolutam juxta communem exiſtimationem Doctorum gravis irreverentia irrogaretur. Porro talia dubia ſolent non raro oriri. I. Quoad pueros confitentes, num ſint capaces rationis; vel ut inquit Sporer *loc. cit.* num vere peccaverint, nec ne? II. Quoad adultos conſuetudinarios, & inveteratos peccatores, num habeant verum dolorem, & efficax propoſitum? III. Quoad animas perfectioni deditas, vel etiam quoad rudes, num habeant ſufficientem materiam? ubi ſi tunc ad inſtantiam Confeſſarii addunt unum, vel alterum peccatum antiquum v. g. in juventute commiſſum, attamen exinde aliquoties Confeſſarius præſertim apud rudes novo anxiabitur dubio ex circumſtantiis, num pro eo tempore, quando commiſerunt malitiam peccati ſufficienter intellexerint, vel num deliberate egerint &c. IV. Quoad moribundos, num ſigna doloris & Confeſſionis adſint vera, nec ne? Num ex corde contrito, vel vehementia morbi elicita.

Quæres III. An, & quando formula abſolutionis ſemel data, ſit iterum repetenda? Reſpond. I. Quando Confeſſarius poſt factam Confeſſionem, antequam pœnitens ſuus ex ipſo Confeſſionali jam diſceſſerit, prudenter dubitat, aut graviter formidat, an ſuo pœnitenti v. g. ob diſtractionem aliquam dederit jam abſolutionem, vel num in ea nihil de verbis eſſentialibus omiſerit, repetenda erit abſolutio, non quidem abſolute, ſed conditionate e. g. *ſi te nondum valide abſolvi, ego te abſolvo &c.* Ita communis, & ratio eſt: quia neceſſitas, vel magna utilitas ſuſcipientis hoc Sacramentum pœnitentiæ, & exinde fructus ejuſdem ſubſecuturus eſt juſta cauſa repetendi formulam abſolutionis: Reverentiæ autem Sacramenti ſatis conſulitur per conditionem appoſitam &c. Dixi notanter: *Si dubium ſit prudens, aut timor gravis*; nam ſi tale dubium foret imprudens, aut timor irrationabilis, deberet contemni, & repetitio formulæ intermitti, niſi nimiæ anxietates in animo tuo, ſi intermittas, exortæ te excuſent a peccato in conditionata repetitione formulæ. De quo vide Sporer *part.* 3. *Theolog. Sacrament. cap.* 5. *quæſt.* 3. §. 2. *num.* 631.

Reſpond. II. Si Confeſſarius quidem bene ſe colligat, quod jam dederit ſuo Pœnitenti Abſolutionem, interea tamen idem peccator poſt eandem adhuc afferat quidpiam, quod à principio debuiſſet neceſſario exprimi, poſito, quod pro tunc fuiſſet recordatus, in tali caſu formula Abſolutionis erit repetenda abſolute; puta, ſi poſt primam Abſolutionem pœnitens dicat ſe fuiſſe oblitum unius fornicationis; vel ſi confeſſus, ſe fornicatum quinquies *circiter*, poſtea ſe magis reflectens aſſerat, factum eſſe decies, qui numerus per ly, *circiter* non erat in priori incluſus &c. In omnibus his, quos adducit Sporer *loc. cit.* & ſimilibus caſibus repeti debet formula Abſolutionis abſolute. Ita communis; & ratio eſt: quia hæc gravia peccata nunquam adhuc fuerunt directe abſoluta, utpote nunquam adhuc confeſſa, uti ſuppono, adeoque poſtea de novo Eccleſię clavibus ſubjecta indigent abſolutione nova abſoluta. Nota hic incidentaliter ex La Croix *Lib.* 6. *p.* 2. *n.* 940. quod ſub particulis *circiter*, *plus*, *minusve* cenſeatur quidem incluſus exceſſus aliquis hujus numeri parvus in ſe, vel ſaltem talis reſpectu magnæ ſummæ: nullatenus autem exceſſus major, hincque in materia gravi exceſſus major poſt Abſolutionem cognitus debet de novo clavibus ſubjici; non autem parvus, ſi in priori Confeſſione fuerint adhibitæ particulæ *circiter &c.*

Reſp. III. Si illa nova materia, quæ poſt primam Abſolutionem a pœnitente affertur, non eſt materia neceſſaria Confeſſionis, puta, ſolummodo peccatum veniale, vel ſi numerus ille jam fuit in prima Confeſſione per particulas *circiter* incluſus e. g. ſi prius dixerit, ſe deliberate blaſphemaſſe quinquies *circiter*, *plus*, *minusve*, & poſt primam Abſolutionem deprehendat, factum eſse ſexies, in ſimilibus caſibus non obligatur Confeſſarius de novo repetere formam Abſolutionis, uti nec ipſe pœnitens teneretur de novo ſimilia confiteri. Ita Sporer *loc. cit. num.* 628. & ratio eſt: quia vel illa peccata ſi gravia, jam fuerunt in prima Confeſſione per particulas *circiter* incluſa, ſicque per primam Abſolutionem directe remiſſa, uti in caſu de blaſphemiis, adeoque non amplius ſub obligatione repetenda, vel ſi levia forent necdum confeſſa, attamen jam condonata eſſent propter dolorem, aut humilem Confeſſionem; quoniam peccata venialia etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ per actus virtuoſos deleri poſſunt immediate.

Cæterum his non obſtantibus, necdum auderem argue-

re

re imprudentiæ illum Confeſſarium, qui ſuo pœnitenti poſt primam Abſolutionem aliquod novum certum peccatum veniale nondum clavibus Eccleſiæ ſubjectum afferenti, de novo pro ſuæ animæ conſolatione impertiret Abſolutionem ex ea ratione, ut clienti ſuo novam, & ſpecialem gratiam abſolutivam conferret, quam propter hoc peccatum necdum clavibus Eccleſiæ adhuc antea ſubjectum in eo augmento nondum obtinuit. Interim ſtante tali repetitione recte adhuc monendo ſubjungit La Croix *Lib.* 6. *p.* 2. *n.* 944. ut quando forma Abſolutionis repetitur, id fiat tacite, non formata de novo Cruce; alioquin enim adſtantes, qui jam viderant talem antea abſolvi, quandoque ſuſpicarentur, eum novum attuliſſe peccatum forſan grave, &c. *

Q U Æ S T I O IV.

De Contritione, ſeu Pœnitentia virtute, quæ eſt prima pars materialis Sacramentalis Pœnitentiæ.

S U M M A R I U M.

36. *Partes Sacramenti Pœnitentiæ, tres.*
37. *Contritio generatim, quid?*
38. *Dividitur in perfectam, & imperfectam ſeu Attritionem.*
39. *Contritio perfecta.*
40. *Amor Dei appretiative, & intenſive ſummus, quis?*

(e) Vide Tract. 4. n. 6. & 7.

41. *Contritio imperfecta ſive Attritio, quid?*
    Et, quomodo differat a Contritione perfecta?
42. *Attritio mere naturalis non ſufficit.*
43. *Pœnitentia virtus, ſeu Contritio aliqua, eſt neceſſaria ad ſalutem, &c.*
44. *An ſufficiat Pœnitentia virtualis?*
45. *Actus Contritionis perfectæ ſufficit ad juſtificationem.*
46. *Sed ea defacto includit votum Sacramenti, & cujus?*
47. *Extra Sacramentum requiritur Contritio, cum Sacramento ſufficit Attritio,*
48. *Etiam cognita.*
49. *Propoſitum non peccandi de cætero, an ſufficiat virtuale?*
50. *Contritio, & propoſitum hoc debet eſſe univerſale de mortalibus.*
51. *Quid de Peccatis venialibus?*
52. *Ad propoſitum illud non requiritur credulitas de non relapſu.*
53. *Corollarium.*
54. *Doctrina notabilis circa tentationem de futuro relapſu.*
55. *Non ſufficit dolere, quod non ſatis doleas.*
56. *Tamen in tali actu plerumque intervenit verus dolor.*
57. *Dolor de Mortalibus debet eſſe ſummus appretiative, quomodo?*
58. *Dolor hic præcedere debet abſolutionem,*
59. *Non autem neceſſario Confeſſionem;*
60. *Etſi hoc ſit conſultum.*
61. *Dolor de peccatis, quanto tempore poſſit præcedere Confeſſionem?*
62. *An Confitens peccata prius omiſſa, teneatur elicere novum dolorem?*
63. *Corollarium de moribundo.*

36. TRes eſſe partes Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, patet ex dictis n. 10. & 11. ac unanimi Catholicorum. Unde viſo de natura, ſimulque materia, & forma Sacramenti Pœnitentiæ, breviter (quantum fieri poterit) erit videndum de ſingulis partibus ejus, incipiendo a Contritione; additis tamen nonnullis, quæ Pœnitentiæ virtuti ſecundum ſe conveniunt. Hinc ſit

37. CONCL. I. Contritio, quæ primum locum inter partes Sacramenti pœnitentiæ obtinet, ac prout eſt genus ad Attritionem & Contritionem perfectam, bene deſcribitur a Concilio Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 4. quod ſit *dolor animi, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.* Unde Contritio, ſeu Pœnitentia virtus, non ſolum ceſſationem a peccato, & vitæ novæ propoſitum, ſed veteris etiam odium, ſeu deteſtationem peccati commiſſi continet; prout idem Concilium *loc. cit.* uberius declarat.

38. CONCL. II. Contritio ſic generatim ſumpta, recte dividitur in Contritionem perfectam, & in Attritionem, ſeu Contritionem imperfectam. Ita Concilium Trident. *loc. citat.* & omnes Catholici. Et hæc diviſio Contritionis in perfectam, & imperfectam, oritur ex diverſitate motivi illius formalis, ob quod quis dolet, ac deteſtatur peccatum commiſſum: nam ſi quis doleat ex motivo amoris Dei per peccatum offenſi, erit Contritio perfecta: ſi vero ex motivo ſolum turpitudinis peccati, aut metu inferni, ſeu pœnarum (per has intelligendo pœnas diſtinctas ab infernalibus, utpute pœnas Purgatorii, vel pœnas temporales vitæ præſentis, v. g. peſtem, famem, bellum, ac hujuſmodi, quibus Deus caſtigare ſolet peccata Fidelium) erit Attritio. Siquidem

39. *Contritio perfecta*, quæ eſt *Contritio ſimpliciter dicta*, eſt dolor animi, ac deteſtatio peccati propter Deum ſumme dilectum, cum firmo propoſito non peccandi de cætero. Ubi ly *propter Deum ſumme dilectum*, intelligendum eſt de Deo ſumme dilecto ſaltem appretiative, quamvis non ſemper amor ille Dei ſit ſummus intenſive.

40. Porro *Amor Dei appretiative ſummus* tunc habetur, quando Deum ita amamus, ipſumque omnibus aliis rebus anteponimus, ut nullius creaturæ amore, vel timore, velimus ipſum offendere, aut ab ejus amore recedere. Et hoc modo homines tenentur amare Deum ſuper omnia; juxta illud *Matth.* 10. *Qui amat patrem, aut matrem plus, quam me, non eſt me dignus*, & alibi. Et qui ex motivo hujus amoris Dei dolet de commiſſis ſuis peccatis, cenſetur habere Contritionem perfectam. *Amor Dei intenſive ſummus* ille dicitur, qui eſt intenſior, & vehementior omni alio actu amoris: & hoc modo non tenemur in hac vita Deum diligere ſuper omnia; quinimo non raro parentes plus intenſe amant liberos ſuos, quam Deum, quamvis adhuc appretiative plus diligant DEUM, eo quod hunc ob amorem filiorum nolint offendere. (e)

* Benedictus XIII. in Appendice ad Concilium Romanum Lateranenſe anno 1725. celebratum, agendo de Sacramento Pœnitentiæ, poſuit ſequentem formulam perfectæ contritionis: *Deus meus, & Dominus meus, cum ſis ſummum, infinitum, & perfectiſſimum Bonum, amo te ſuper omnia, & ideo me pœnitet, & ex toto corde doleo, quod Te toties offenderim peccatis meis. Abominor ea & deteſtor ſuper omnia mala maxima cum diſplicentia, & rogo humiliter veniam cum firmo propoſito, tua ſancta gratia auxiliante Te impoſterum non amplius offendendi.* *

41. *Contritio imperfecta*, quæ proprio nomine communiter dicitur *Attritio*, eſt dolor animi, ac deteſtatio peccati contra Deum commiſſi, ob turpitudinem peccati, vel metum gehennæ, aut pœnarum conceptus cum firmo propoſito non peccandi de cætero. Unde patet, hanc a Contritione perfecta differre duntaxat penes motivum formale: nam perfecta Contritio concipitur ex motivo amoris Dei per peccatum offenſi. Attritio autem *vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur*, ut loquitur Conc. Trident. *cit. Seſſ.* 14. *cap.* 4.

42. Notandum tamen, ut Attritio cum Sacramento ſufficiat ad juſtificationem peccatoris, requiri, quod ea procedat ex aliquo motivo ſupernaturali; ſive quod *ſit donum Dei & Spiritus ſancti impulſus*, juxta citat. Concilium. Unde dolor mere naturalis neutiquam ſufficit, utpute ſi puer de peccato doleat, eo quod virgas a patre meruerit; aut homo adultus, eo quod publicam apud homines infamiam incurrerit: nam dolor talis nulla ratione foret ſupernaturalis, neque donum DEI, aut impulſus Spiritus ſancti. Et merito Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 57. Propoſitionem damnavit: *Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam.* Secus foret, ſi quis de peccatis doleat ob metum pœnarum temporalium ut a Deo immiſſarum: nam ta-

lis

Digitized by Google

lis dolor non elicitur ex motivo mare humano, ſed reſpicit DEUM ut juſtum vindicem peccati, & ultorem ejus per pœnas etiam temporales; prout Fideles credunt ex lumine Fidei ſupernaturalis.

43. CONCL. III. Pœnitentia virtus, ſive Contritio aliqua, eſt, & fuit univerſa hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaverunt, pro quocunque ſtatu ad ſalutem, & juſtitiam conſequendam neceſſaria. Concluſio ſic prolata, eſt de Fide; habeturque in Concilio Trid. 14. *cap.* 4. ubi inter alia hoc probatur ex illis verbis Chriſti, *Luc.* 13. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.*

44. CONCL. IV. Quamvis regulariter loquendo, poſt peccatum mortale commiſſum, homini ſit neceſſaria ad ſalutem Pœnitentia formalis; adhuc tamen in aliquo caſu poteſt ipſa ſuppleri per Pœnitentiam virtualem, qualis eſt Dilectio DEI ſuper omnia. Ita Doctores communiter. Hinc *Luc.* 7. dicitur: *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, & alibi.

45. CONCL. V. Actus Contritionis perfectæ eſt, fuitque in omni Lege ſemper congrua diſpoſitio, per Chriſti merita conſequendi gratiam Divinam, noſtramque juſtificationem: ea tamen in lege gratiæ, poſt receptum Baptiſmum, includit votum Sacramenti Pœnitentiæ ſuo tempore recipiendi. Ita communis omnium Catholicorum; & habetur clare in Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 4. ubi dicitur: *Docet præterea, & ſi Contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque DEO reconciliare, priuſquam hoc Sacramentum* (Pœnitentiæ) *actu ſuſcipiatur: ipſam nihilominus reconciliationem ipſi contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam.*

46. Additur notanter, *in Lege gratiæ, poſt receptum Baptiſmum*. Nam Contritio perfecta ante receptionem Baptiſmi elicita, includit votum recipiendi Sacramentum Baptiſmi (unde & *Baptiſmus flaminis* dicitur) non autem votum Sacramenti Pœnitentiæ; cum peccata ante Baptiſmum commiſſa, non ſint materia apta ipſius. Secus de Contritione poſt Baptiſmum elicita, nam hæc includit votum Sacramenti Pœnitentiæ impoſterum recipiendi.

47. CONCL. VI. Quamvis ad ſalutem, & juſtificationem peccatoris extra Sacramentum, omnino requiratur Contritio perfecta cum voto Sacramenti ſaltem implicito, attamen cum Sacramento Pœnitentiæ ſufficit Attritio, etiam cognita. Ita defacto Doctores communiter. Unde Concilium Trid. *cit. cap.* 4. ait: *Quamvis Contritio imperfecta, quæ Attritio dicitur, ſi voluntatem peccandi excludat, ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad DEI gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit.* Hæc Concilium.

48. Fatendum quidem eſt, ultimam partem, quod etiam Attritio cognita (id eſt, ea quæ certe ſcitur, ac cognoſcitur eſſe ſolum Attritio) ſufficiat cum Sacramento ad ſalutem, a pluribus olim fuiſſe negatam: verum defacto ob tam clara verba Concilii Oecumenici communiter tenetur Concluſio. Et ratio ulterior eſt: quia Sacramentum Pœnitentiæ eſt Sacramentum mortuorum, id eſt, per ſe ac primario a Chriſto Domino inſtitutum ad remiſſionem peccati mortalis, & collationem primæ gratiæ ſanctificantis: atqui tale non eſſet, ſi virtute ejus nunquam conferretur prima gratia, ſed hæc mediante prævia Contritione perfecta, ſemper collata ſupponeretur; ergo.

* Ut vim argumenti hujus aliqui Recentiores Rigoriſtæ eludant, gratis nobiſcum concedunt contra alios apud Le Dron. *de Contrit. Differt.* 1. *r.* 3. ad Sacramentum Pœnitentiæ (quod utique juxta SS. PP. & textus Conciliorum eſt Sacramentum mortuorum potius, quam vivorum) non requiri Contritionem perfectam, ſed ſufficere attritionem, negant tamen ſuppoſitum, quod ipſa attritio ſine aliquali ſaltem actu Dilectionis DEI ſuper omnia interveniente in Sacramento Pœnitentiæ juſtificet. Unde ajunt, Contritionem proprie talem, quæ extra Sacramentum juſtificat, tunc haberi, quando fit in aliquo gradu valde intenſo deteſtatio peccati ob Bonum infinito amore dignum exinde offenſum: econtra vero, quando eadem deteſtatio ex hoc ipſo motivo proxime adducto contingit in gradu aliquo valde remiſſo, dicunt adeſſe Attritionem, quæ extra Sacramentum nullatenus, bene tamen cum Sacramento Pœnitentiæ juſtificat.

Ex quo inferunt, quod Contritio perfecta, & Attritio non diſtinguantur ſpecie, ſed tantum ſecundum magis, & minus, utpote habente idem motivum formale, ita, ut ſi eliciatur dolor de peccato gravi ob Bonum infinito amore dignum exinde offenſum, taliſque dolor ſit elicitus in gradu valde intenſo foras mittens timorem pœnarum, dicatur Contritio perfecta; econtra vero, ſi idem fiat in gradu tamen valde remiſſo, cenſeatur attritio, inſufficiens ſine Sacramento Pœnitentiæ, bene tamen ſufficiens cum eodem. Ita illi. Sed contra ſic argumentor: quando Concilium Trident. ex profeſſo *Seſſ.* 14. præſertim *cap.* 3. & *cap.* 4. *de Pœnitent.* partes Sacramenti Pœnitentiæ explicat, etiam ſimul ſubjungit, loquens de Attritione, talem dolorem conceptum ex conſideratione turpitudinis peccati, vel ex metu gehennæ, & pœnarum acerbitate eſſe donum DEI, & Spiritus Sancti impulſum, qui in Sacramento Pœnitentiæ NB. diſponit ad impetrandam gratiam: atqui nullam facit ibidem Concilium Trident. mentionem, quaſi nimirum ad hunc ipſum dolorem, qui attritio a dicto Concilio appellatur, deberet intervenire aliquis actus remiſſus ſaltem Dilectionis DEI ſuper omnia: adeoque ad rationem Attritionis talis neceſſitas interveniendi actum Dilectionis ſuper omnia gratis adſtruitur, ſimulque falſum eſt, quod attritio, & contritio perfecta diſtinguantur præciſe ſecundum magis, & minus, cum potius differant ſpecie, utpote habentes diverſa proxima, & immediata motiva formalia: Contritio perfecta quidem, *Summum Bonum infinito amore dignum*; Attritio autem *turpitudinem peccati*, aut *acerbitatem pœnarum* a DEO propter peccatum immittendarum.

Aſt perſiſtunt Adverſarii in ſua opinione, requirentes adhuc ad Attritionem quatenus juſtificantem intra Sacramentum Pœnitentiæ aliquem actum ſaltem remiſſum Dilectionis DEI ſuper omnia: & quando ipſis opponitur textus Concilii Trident. *loc. cit.* ubi inquit, dolorem conceptum ex metu gehennæ, vel turpitudine peccati NB. diſponere in Sacramento Pœnitentiæ ad impetrandam gratiam; *Reſpondent*; talem dolorem præciſe conceptum ex eo motivo in Sacramento Pœnitentiæ tantum *remote* ad impetrandam gratiam diſponere, non autem *proxime*, niſi ſimul adſit aliquis remiſſus actus Dilectionis DEI ſuper omnia. Sed contra eſt *primo* quod Concilium Tridentinum *loc. cit.* abſolute dicat, hunc dolorem ex metu pœnarum, vel turpitudine peccati conceptum diſponere ad gratiam: ergo non ſolum remote, ſed proxime diſponet; alias enim Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 14. ſi voluiſſet innuere, quod dolor iſte pœnarum tantum remote ad juſtificantem gratiam diſponeret, idque nobis non expreſſe indicaſſet, neutiquam exinde dediſſet nobis plenam notitiam de Sacramento Pœnitentiæ ejuſque requiſitis, prout tamen ſe daturum ad initium hujus *Seſſ.* 14. promiſerat. Contra eſt *ſecundo*. Eo modo confirmat Concilium Trident. memoratum dolorem ex acerbitate pœnarum &c. conceptum ad gratiam juſtificantem ipſum peccatorem diſponere intra Sacramentum Pœnitentiæ, quo modo negat, eundem perducere peccatorem ad juſtificantem gratiam extra Sacramentum Pœnitentiæ: ſed tantum negatur, quod præfatus dolor ex metu gehennæ &c. conceptus extra Sacramentum Pœnitentiæ perducat ad juſtificantem gratiam proxime: ergo Concilium Trident. intendit affirmare, quod intra Sacramentum Pœnitentiæ diſponat proxime; alias enim non foret diſcrimen quoad hunc dolorem in ſe, ſive intra, ſive extra Sacramentum Pœnitentiæ eliceretur, cum utrobique diſponeret, ac perduceret ad gratiam ſanctificantem, & juſtificationem remote: nullibi vero proxime. Percipiamus, & bene perpendamus adhuc ipſamet verba formalia Concilii Trid. *cit. Seſſ.* 14.

de

de Pœnitentia cap 4. ubi loquens de dolore ex metu gehennæ, vel turpitudine peccati concepto ſic habet: *quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere N.B. nequeat, tamen ad DEI gratiam in Sacramento Pœnitentiæ N.B. impetrandam diſponit*.

Vides ex hoc textu *imprimis*, quod dolor ex metu gehennæ conceptus ſit bonus: alias enim nullo modo ne quidem remote poſſet diſponere ad gratiam; hincque recte Alexander VIII. ſequentes duas propoſitiones damnavit. Prima Ordine 14. erat hujus tenoris: *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis*. Altera ordine 15. ſic ſonabat: *Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione Benevolentiæ DEI, propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis*. Vides *ſecundo* quomodo Concilium innuat, quod dolor iſte ex metu pœnarum conceptus aliter extra, & aliter intra Sacramentum Pœnitentiæ diſponat ad gratiam juſtificantem, in primo nimirum remote, in altero proxime. Plura de his invenire potes apud La Croix *Lib. 6. part. 2. n. n.* 717. uſque ad *numerum* 892. Ubi etiam contra Attritionem ex metu gehennæ conceptam varias reperies ſolutas objectiones: etenim authoritates contra talem dolorem adductæ vel ſolum loquuntur de illis, qui ita ſunt conſtitui poſitive, ut non dolerent de peccato, ſi gehennæ pœna non foret; vel certe alias probarent nimium; quod nimirum contra Decretum Alexandri VIII. proxime adductum, talis dolor ex acerbitate pœnarum aliquna neque eſſet ſupernaturalis, ac bonus, vel demum, ſi requirerent, ſimilem dolorem debere in Sacramento Pœnitentiæ ſaltem eſſe conjunctum cum quodam actu amoris, intelligendi ſunt de amore *Concupiſcentiæ*, pertinente ad virtutem Spei, quo DEUM proſequimur ut nobis bonum, non de amore *Amicitiæ* ſpectantem ad charitatem Theologicam, quo DEUM amamus tanquam Bonum infinitum in ſe.

Dices: Altera ſententia, quæ ad valorem Attritionis in Sacramento Pœnitentiæ requirit conjunctionem cum inchoativo quodam amore Benevolentiæ erga DEUM, necdum eſt a Sancta Sede rejecta: ergo tanquam tutior merito eſt defendenda, cum agatur de valore Sacramenti, ubi tutiora ſunt præferenda. Antecedens probatur partim ex eo, quia Alexander VII. in Decreto anno 1667. die 5. Maii edito prohibuit, ut illa Sententia, requirens ad Attritionem aliquem inchoatum amorem Benevolentiæ erga DEUM, aliqua cenſura Theologica afficiatur, qualis utique foret dicere, eandem a Sancta Sede rejectam, partim quia Benedictus XIII. in Appendice ad ſuum Romanum Concilium Lateranenſe anno Jubilæo 1725. celebratum *Parte Tertia Inſtructionis ad Sacramentalem Confeſſionem* expreſſe teſtatur, præfatam ſententiam hucuſque a Sacra Sede eſſe relictam indeciſam.

Reſpondeo, præfatam Sententiam contrariam nec a nobis aliqua cenſura affici, quam ultro fatemur necdum a Sacra Sede eſſe rejectam: interea tamen opinio communis Doctorum, quæ negat ad Attritionem requiri amorem inchoatum Benevolentiæ, vi noſtrorum fundamentorum, & attendendo ad omnia principia etiam reflexa conſecutive, & ultimato creditur a nobis ita moraliter certa, ac tuta, ut excludatur omne vere grave periculum invaliditatis Sacramenti, in quo ſenſu non tenemur ſequi tutiora, id eſt meliora: alias quandocunque nobis actus virtutis melior, ſeu perfectior proponitur, illico adeſſet obligatio ſequendi. Quare in forma reſpondendo ad hanc moleſtam objectionem, conceſſo antecedenti diſting. conſequens. Eſſet merito defendenda contraria ſententia, ſi in eo ſenſu eſſet tutior, ac ſi altera ſententia communis, negans ad Attritionem requiri amorem benevolentiæ, neque amplius eſſet tuta, concedo; ſecus nego conſequentiam. Neque hoc eſt ſententiam contrariam aliqua cenſura Theologica afficere, ſi abſque ſcomatibus ullis dicamus, vi fundamentorum ſequi noſtram, & communem opinionem Doctorum in praxi ita eſſe moraliter certam, ac tutam, ut omne grave periculum invaliditatis excludatur. Quinimo ſi Adverſarii dicerent, noſtram, ac communem Doctorum ſententiam eſſe conſitantibus ex gravi in contrarium ratione in praxi periculoſam, poſſemus nos forſan magis conqueri de cenſura deſuper injuſta. Et plane difficulter mihi imaginari poſſum, Benedictum XIII. qui propterea inſtructionem pro Confeſſionali Concilio ſuo adjunxit, ut evitantur in praxi errores in hoc Sacramento alias committendi, difficulter (inquam) mihi imaginari poſſum, tam ferventem, & ſollicitum Paſtorem non poſitive nos in praxi dehortatum fuiſſe ab illa communi ſententia, quæ negat, ad dolorem Sacramenti Pœnitentiæ requiri amorem benevolum, ſi in eadem periculum vere grave invaliditatis, attentis omnibus principiis directis, & reflexis, ultimato ſubeſſe cenſuiſſet. Item ad tollendam æquivocationem hic nota ſequentes duas propoſitiones non debere confundi, quarum prima eſt hujus tenoris: *Tutius, ſeu melius eſt elicere in Sacramento Pœnitentiæ dolorem conjunctum cum amore Benevolentiæ, id eſt, amicitiæ*. Altera vero ſic ſonat: *Tutius eſt N.B. docere, quod adſit poſitiva obligatio eliciendi in Sacramento Pœnitentiæ dolorem conjunctum cum amore Benevolentiæ, & quod eo amore abſente Sacramentum ſit invalidum*. Prima propoſitio ultro conceditur; altera vero negatur. *

49. CONCL. VII. Propoſitum non peccandi de cætero, quod requiritur una cum dolore de peccatis ad contritionem, & Sacramentum Pœnitentiæ, regulariter quidem debet eſſe formale ac explicitum, ita ut quis expreſſe ſibi proponat, non amplius peccare de cætero: per accidens tamen poteſt etiam ſufficere propoſitum virtuale, ac implicitum, quale includitur in ipſomet actu Contritionis, ac deteſtationis peccati. Ita communis. Nam dum quis vere, & ex corde dolet de peccato commiſſo, illudque deteſtatur, ſimulque non habet actualem voluntatem peccandi pro futuro, hoc ipſo cenſetur ſaltem virtualiter, ac implicite, habere propoſitum non peccandi de cætero. Et ita fit in caſu, quo quis dolet, ac deteſtatur peccatum ſuper omnia, nihil advertens ad futuram vitam; cenſetur enim habere propoſitum ſeſe emendandi, ſaltem virtuale ac implicitum.

50. CONCL. VIII. Contritio, ac propoſitum non peccandi de cætero, debet eſſe univerſale de omnibus peccatis mortalibus. Eſt certum. Unde peccat graviter, qui recepturus Sacramentum Pœnitentiæ ſciens, & prudens, non conteritur de omnibus mortalibus necdum confeſſis, vel proponit duntaxat unum peccatum mortale evitare, non vero alterum.

* Oppones. Poteſt contingere, quod pœnitens invincibiliter non recordetur unius, vel alterius gravis peccati a ſe commiſſi; talis utique nihilominus valide confitetur, & peccata invincibiliter ignorata adhuc indirecte remittuntur; ſed iſte pœnitens non habet dolorem, & propoſitum de peccatis invincibiliter ignoratis; quia juxta commune axioma: *nihil volitum, quin præcognitum*; adeoque ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ non requiritur dolor, & propoſitum univerſale de omnibus peccatis mortalibus. Reſp. diſting. min. talis non habet dolorem, & propoſitum formaliter, & expreſſe extenſum ad peccata gravia oblita, ſeu invincibiliter ignorata, Conced. neque virtualiter, ac implicite extenſum Neg. min. & ſimiliter diſting. Conſeq. non requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ, ut dolor, & propoſitum expreſſe, ac explicite ſe extendant ad peccata gravia, eſt invincibiliter ignorata Conced. Conſeq. non requiritur, ut ſaltem ſe ſic extendant virtualiter, Neg. Conſeq. Cenſentur autem virtualiter talis dolor, & propoſitum ſe extendere etiam ad peccata gravia oblita ideo; quia motivum doloris quoad peccata gravia, ut quis gratiam juſtificantem recipiat, debet eſſe univerſale, ſeu quod moveat non ſolum ad deteſtandum unum, alterumve peccatum mortale in particulari, ſed ad omnia gravia; qualia motiva ſunt offenſa DEI Summi Boni, turpitudo gravis peccati, timor deperdendi Regni Cœleſtis, aut incurrendæ pœnæ gehennalis, quæ motiva utique pugnant contra omnia peccata gravia. *

51. Dicitur notanter, *de omnibus peccatis mortalibus*: nam ſecus eſt dicendum de peccatis venialibus. Licet enim ad Con-

ſeſ-

Digitized by Google

feſſionem peccatorum etiam venialium requiratur aliquis dolor, ac propoſitum eadem evitandi: quie tamen peccatum veniale hominem a gratia DEI non excludit, poteſtque unum remitti ſine altero (quod non eſt in mortalibus) hine ſufficit ettritio, & propoſitum de uno veniali confeſſo, etſi de aliis non habeatur. Sufficit etiam dolor, & propoſitum de evitandis venialibus confeſſis, præciſe quoad frequentiam: quia talis habet jam voluntatem diminuendi peccata venialia, ſicque ſe emendandi.

52. CONCL. IX. Quamvis propoſitum non peccandi de cætero debeat eſſe firmum, nihilominus ad illud non requiritur eredulitas, ſeu exiſtimatio, quod quis deinceps non amplius ſit relepſurus. Ite Petrus Marchantius *tom. 1. Tribunalis, tract. 4. tit. 3. quæſt. 3.* Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 4. num. 8.* & alii. Ratio eſt: quia dolere de peccatis, & proponere emendationem vitæ, eſt actus præſens voluntatis peccatum commiſſum deteſtantis, & nolentis in illud relabi: exiſtimatio vero, ſeu credulitas illa, non eſt actus voluntatis, ſed intellectus, qui ex dolore, & propoſito illo non neceſſario conſequitur; idque ob cognitam humanæ conditionis fragilitatem, noſtræque voluntatis mutabilitatem, & plurimas hiec inde peccandi occaſiones. Hine donum perſeverantiæ in bono, eſt quidem vel maxime exoptandum, ſummiſque a DEO precibus poſtulandum, & euailiante gratia Divina, in virtute Paſſionis, ac meritorum JESU Chriſti, humiliter ſperandum: neutiquam tamen ſtulte præſumendum, aut abſque ſpeciali revelatione firmiter credendum: cum David, Petrum, alioſque poſt optima propoſita lapſos fuiſſe conſtet.

53. Infertur proinde cum citatis Authoribus, & aliis ſæpe fieri poſſe, ut licet quis abſolutum, & ſufficiens propoſitum habeat, non peccandi de cætero; nihilominus timeat, vel etiam exiſtimet, ſe non evitaturum omnia mortalia; vel certum peccati genus; idque ob rationes dictas, & expertam hactenus ſuæ voluntatis mutabilitatem.

54. Pro praxi tamen, etſi diabolus conetur talibus perſuaſive ſuggerere, *Tu cades ſine dubio, Tu non poteris ab hiſce peccatis abſtinere, Occurrente tali occaſione non reſiſtes &c.* conſultum erit, hujuſmodi afflictis perſonis conſulendum, ne cum vaferrimo iſto Sophiſta multum diſputent, ſed potius mentem ad DEUM convertant, & eum humilitate cordis dicant: *Domine, verum eſt, quod quantum eſt ex me, meaque fragilitate, rurſus in peccatum caderem, ſi tua gratia non me protegeret: ſed rogo, adeſto mihi, & adjuva fragilitatem meam; quia per gratiam tuam ſpero, & firmiter propono, non amplius peccare.* Hoc, vel conſimili modo, ejuſmodi diabolicæ ſuggeſtiones elodendæ ſunt, ne alioquin pœnitens, multum cum dæmone diſputans, ſexcentis ejus fallaciis ſuccumbat; & vel in conditionatam volitionem pertrahatur rurſum peccandi, ſi talis occaſio ſeſe offerret, vel certe in puſillanimitatem, aut diffidentiam erga DEUM, nec non, & deſperationem præcipitetur: ex quo fieri ſolet, quod vel Pœnitentiæ Sacramentum ſacrilege recipiatur, vel deſperans ab ipſo, aliiſque ſpiritualibus mediis, penitus retrahatur.

55. CONCL. X. Ad Sacramentum Pœnitentiæ non ſufficit dolere, quod non ſatis doleas. Ite Layman *cit. cap. 4. num. 5.* Herluex *diſp. 2. de Pœnit. num. 57. cap. 3. num. 5.* & communis aliorum, contra Sylveſtrum, Navarrum, & Sa, talem dolorem ſufficere aſſerentes. Ratio eſt, quia talis revera non eſt dolor de peccatis commiſſis.

56. Interim tamen fatendum cum Doctoribus paſſim, in tali actu, quo quis dolet, ſe non ſatis dolere de peccatis, plerumque conjunctum eſſe dolorem de peccatis, etſi pœnitens eum non cognoſcat. Neque enim ad Confeſſionem requiritur dolor ſenſibilis: ſufficit quippe voluntas, ejuſque averſio, & dolor de peccato commiſſo; quæ cum ſit potentia ſpiritualis, ac interna, ſcrupuloſi tam facile angi non debent, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentum, eo quod exterius nullum ſentiant.

57. CONCL. XI. Etſi dolor de peccatis mortalibus commiſſis debeat eſſe ſummus appretiative, ita ut pœnitens nihil magis deteſtetur, quam peccatum, malitque omnia mala Mundi perpeti, quam mortaliter contra DEUM peccare: non tamen opus eſt, imo nec paſſim expedit, particulares facere collationes, v. g. Mallem hoc vel illud malum ſubire, quam mortaliter peccare. Ita Doctores communiter. Quinimo ejuſmodi particulares collationes, ſeu reflexiones, ſpectata fragilitate humana ſunt infirmioribus periculoſæ: quamvis, ſi rite fiant, ſint actus valde excellentes, ac meritorii.

58. CONCL. XII. Dolor requiſitus ad Sacramentum Pœnitentiæ, præcedere debet Abſolutionem: eſtque tutius, ut ipſam quoque Confeſſionem antecedat; quamvis ſufficiat, ſi Abſolutionem præcedat. Ita communis. Ratio primæ partis eſt: quia in Abſolutione eſſentialiter conſiſtit Sacramentum Pœnitentiæ: atqui ad hoc neceſſario neceſſitate Sacramenti prærequiritur dolor; & conſequenter iſte debet etiam præcedere Abſolutionem.

59. Altera pars probatur ex communi ſenſu Fidelium, & recepta praxi Confeſſariorum, qui poſt auditam Confeſſionem ſolent exhortari Pœnitentes ad eliciendum dolorem, quem, & hi amplius pro tunc elicere geſtiunt: fruſtra enim hoc fieret, niſi dolor tunc elicitus ſufficeret. Accedit ratio: quia dolor ille cadit ſuper peccata confeſſa: ſimulque Confeſſio ſufficienter redditur doloroſa per ſequentem dolorem, & dolor ſufficienter redditur ſenſibilis per præcedentem Confeſſionem; eo ipſo, quod pœnitens ordinet Confeſſionem ad dolorem, & dolorem ad Confeſſionem. Sic enim afferet hæc duo, tanquam facientia unum quid morale, id eſt, Confeſſionem doloroſam, qualis requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ.

60. Quia vero in praxi periculoſum eſt, tam diu differre dolorem; cum facile contingere poſſit, ut quis peracta Confeſſione fiat diſtractus, aut attendendo ad pœnitentiam injunctam, vel reflectendo, num omnia rite confeſſus fuerit, obliviſcatur doloris tunc eliciendi, ſicque Sacramentum invalide recipiat: hinc conſultiſſimum erit, dolorem ipſimet Confeſſioni præmittere.

61. Quod ſi quæras, quanto tempore dolor poſſit præcedere Confeſſionem? Reſp. Tanto, quanto adhuc moraliter cenſeri poteſt, unum actum imperari ab alio, & facere unum quid moraliter cum ipſo, videlicet Confeſſionem doloroſam. Quod ad praxim attinet, reſpondet Tamburinus *in Methodo expeditæ Confeſſionis lib. 1. cap. 2. §. 4.* Qui mane dolet, & actu non revocato poſt tres vel quatuor horas confitetur ſine novo doloris actu, non eſt dubium, quin ſatisfaciat. Rurſus, ſi quis veſperi examinans conſcientiam elicit actum doloris, proponens ſequenti die confiteri, abunde eſt. Idem puto (addit citatus Author ſi non ſolum præcedenti veſperi, ſed etiam præcedente die id fecerit, actu ſemper, ut dixi, non revocato: colligitur hoc ex Lugone *diſput. 14. de Pœnit. ſect. 4. in fine, num. 36. & initio numer. 37.* Longiorem temporis extenſionem nondum inveni apud Theologos. Hæc ille. Porro actus doloris cenſetur revocari per actum contrarium (id eſt, per complacentiam peccati, de quo doluiſti) vel per aliud novum peccatum mortale quodlibet.

62. CONCL. XIII. Qui peracta Confeſſione iterum confitetur aliqua peccata, quorum antea fuit oblitus, probabilius non tenetur elicere novum actum doloris antea generaliter concepti de omnibus peccatis, ſed poteſt abſolvi virtute prioris doloris adhuc virtualiter permanentis. Ite Lugo *diſp. 14. de Pœnit. ſect. 3.* Henriquez, Diana, aliique. Ratio eſt: quia prior dolor, uti ſupponitur, fuit generalis, ſicque extendit ſe ad illud peccatum, cujus confitens antea fuit oblitus; ergo, cum adhuc maneat, nihil obſtat, quin poſſit deſervire ad duo Sacramenta, cum cenſeatur virtualiter multiplex.

63. Inferunt proinde Doctores, poſſe moribundum pro-

pter

pæri inſtans periculum mortis a Confeſſario abſolvi audito uno, alterove peccato; & deinde, ſi ſuperſit tempus, auditis per otium cæteris, iterato abſolvi in virtute doloris præcedentis. Quod ſi quis velit eadem peccata repetere, ac denuo confiteri, tunc plures Doctores volunt, dolorem eſſe renovandum: quamvis nonnulli contradicant.

DISTINCTIO VII.

De Confeſſione, quæ eſt altera Pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

Quæ Conditiones requirantur ad Confeſſionem Sacramentalem?

SUMMARIUM.

1. *Confeſſio varie ſumitur. Et quomodo in propoſito?*
2. *Confeſſio Sacramentalis, quid, & quomodo neceſſaria?*
3. *Conditiones ejus ſexdecim.*
4. *An omnes neceſſariæ?*
   (a) Ut dictum Tract. 10. Diſt. 3. num. 5. 7. & 8.
   (b) De his vide loc. cit. n. 9. & ſeqq.
5. *Reducuntur ad tres. I. Confeſſio Sacramentalis debet eſſe doloroſa; & ſic*
6. *Humilis.*
7. *Libens.*
8. *Diſcreta.*
9. *Corollarium.*
10. *Verecunda.*
11. *Lacrymabilis, &*
12. *Parere parata; quomodo?*
13. *II. Confeſſio debet eſſe vera, atque ideo ſimplex, pura, fidelis, nuda, &*
14. *Accuſans; quomodo?*
15. *Mentiri in Confeſſione, an ſit peccatum mortale?*
16. *Quid, ſi major numerus peccatorum exprimatur?*
17. *Vel fiat mendacium circa peccatum veniale?*
18. *Declaratur amplius.*
19. *III. Confeſſio debet eſſe integra; & ſic*
20. *Fortis, ac*
21. *Secreta, & quomodo?*
22. *Confeſſio, ſi fiat publice, an valida ſit?*
23. *Quid de Confeſſione per Interpretem?*
24. *Et de Confeſſione, tempore v. g. naufragii alta voce facta.*
   (c) Juxta dicenda n. 35. & ſeqq.
25. *Confeſſio, an debeat eſſe vocalis?*
26. *Saltem extra caſum impotentiæ.*
27. *Magna difficultas, aut verecundia, an excuſet a Confeſſione oretenus facienda.*
   (d) Ut dictum Tract. 1. Diſt. 3. n. 57. & 58.

1. COnfeſſionis nomen varie ſolet accipi. I. Pro Confeſſione cujuſcunque veritatis: & ſic confiteri ſumitur *Joan. 1. Et confeſſus eſt, & non negavit.* II. Pro Confeſſione Fidei: ſic ſumitur *Marci* 8. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus &c.* III. Pro Confeſſione laudis, quam DEO deferimus ob ejus beneficia, opera, & attributa: & ſic frequentiſſime ſumitur in Pſalmis, & alibi paſſim in Sacra Scriptura. IV. Pro confeſſione judiciali in Foro externo: in quo ſenſu dici ſolet: *Propria Confeſſio eſt optima probatio.* V. Pro Confeſſione Sacramentali, prout hæc eſt altera pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ: & in hoc ſenſu agitur hic de Confeſſione.

2. Definitur autem Confeſſio Sacramentalis taliter: *Confeſſio* eſt accuſatio legitima de propriis peccatis, facta coram Sacerdote, ad eorum veniam impetrandam virtute Clavium. Ubi ly *accuſatio*, ſtat loco generis, reliqua ponuntur loco differentiæ; prout ex profeſſo dictum fuit *Tract.* 10. *diſt.* 3. *num.* 1. *& ſeqq.* ubi explicando quartum Præceptum Eccleſiæ, ſimul de inſtitutione, atque neceſſitate Confeſſionis Sacramentalis, fuſius agitur.

3. Quantum igitur nunc attinet ad alia, atque inprimis ad conditiones Confeſſionis Sacramentalis, earum ſexdecim communiter a Doctoribus enumerantur, hiſce verſiculis comprehenſæ:

Sit ſimplex, humilis Confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

4. Obſervandum tamen, non omnes iſtas conditiones eſſe ſimpliciter neceſſarias ad Confeſſionem, bene tamen utiles; ac valde proficuas; prout patet præſertim in illis duabus conditionibus, quod ſit *frequens*, & *accelerata*. Nam, licet ſit conſultiſſimum, atque utiliſſimum, poſt admiſſum peccatum gravius quamprimum confugere ad Sacramentum Pœnitentiæ per veram peccatorum Confeſſionem, ad id tamen homo non obligatur. (a) Neque tenetur quis per ſe loquendo, ac extra certos caſus (b) intra annum ſæpius confiteri, quamvis procul dubio id ſit utiliſſimum, ac ſumme commendandum. Porro cæteræ conditiones, commode ad haſce tres reducuntur, nempe, quod Confeſſio ſit *Doloroſa*, *vera*, & *integra*; de quibus ſingillatim loquendo, ſit

5. CONCL. I. Confeſſio Sacramentalis neceſſario debet eſſe *Doloroſa*. Patet hoc ex eo; quia Confeſſio debet fieri cum vero dolore de peccatis, ac firmo propoſito non peccandi de cætero; ut proxime dictum eſt *Diſtinct. præc. quæſt.* 4. *per totum*.

6. Ad hanc conditionem reducuntur plures aliæ ex enumeratis ſexdecim; ut illa, quod Confeſſio ſit *Humilis*; id eſt, ut Pœnitens cum humilitate cordis, nec non & humili corporis exterioris compoſitione, utputa genibus flexis, & capite nudato, ſi vir eſt, neque infirmitas excuſet, peccata ſua confiteatur.

* Ubi ex aliis Authoribus ſubjungit La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1116. peccari venialiter, ſi quid tale ſine rationabili cauſa omittatur. Addit pariter, ad humilitatem conſervandam ſpectare, ut ante Confeſſionem gladius deponatur, niſi pœnitens profiteretur militiam pro tuenda fide, quod faciunt Equites Melitenſes, & Teutonici: de his enim docet Joann. Sanchez, merito portari gladium in receptione Sacramentorum. Imo, quodſi etiam alii non deponerent eundem, exiſtimat citatus Sanchez, non fore peccatum, etſi in his locis ſit conſuetudo deponendi ad humilitatem, & majorem Reverentiam. *

7. Item, quod ſit Confeſſio *Libens*; id eſt, voluntaria, & ut ipſa cum animo recipiendi Sacramentum peragatur. Cui tamen conditioni non obſtat, quod quis confiteatur propter obligationem præcepti, aut ad eam inducatur timore excommunicationis, infamiæ, &c. dummodo adſit animus vere confitendi, ac recipiendi Sacramentum, & nullum aliud ex neceſſario requiſitis deficiat.

8. Huc ulterius reducitur, quod Confeſſio ſit *Diſcreta*: & hoc ex eo, quod Pœnitens utatur honeſtis & diſcretis verbis in ſua Confeſſione, maxime in explicandis peccatis carnalibus. Vel maxime autem Confeſſio debet eſſe diſcreta in eligendo prudente atque erudito Confeſſario, qui ſciat diſcernere inter lepram & lepram, ac debita remedia & conſilia dare, maxime ſi Pœnitens habeat caſus difficiliores.

9. Ex quo proinde infertur cum Bonacina *diſp.* 5. *de pœnit. quæſt.* 5. *ſect.* 2. *punct.* 2. §. 2. *num.* 17. & aliis, quod, ſi Pœnitens, dubius de contractu v. g. uſurario, eligat Confeſſarium, quem novit eſſe indoctum, putans, ſe propter ipſius inſcitiam non obligandum ad reſtitutionem; non ſolum non excuſetur a reſtitutione, verum etiam teneatur iterum confiteri. Hic enim non videtur habuiſſe debitum dolorem, cum firmo propoſito vitandi peccata in futurum.

10. Inſuper ad Confeſſionem doloroſam revocatur illa conditio, quod ſit *Verecunda*; hoc eſt, quod pœnitens corde & ore debeat præferre verecundiam, ne ſicut fabulam, aut hiſtoriam, impudenter narret peccata ſua. Et certe, ſi quis cum riſu proponat peccata, quomodo is præſumi poterit habere verum dolorem de peccatis ſuis? Unde ſevere talis erit admonendus, adhibitis motivis etiam gravioribus, ad eliciendum dolorem requiſitum pro Sacramento Pœnitentiæ rite ſuſcipiendo.

11. Ul-

Digitized by Google

11. Ulterius huc ſpectat alia conditio, nempe, quod Confeſſio ſit *Lacrymabilis*. Non quod ad Confeſſionem requirantur Lacrymæ ſenſibiles ſeu exteriores, quandoquidem hæ non ſunt in noſtra poteſtate; ſed quia debet fieri cum lacrymis cordis, id eſt, cum vera diſplicentia, atque interno dolore de peccatis, firmoque emendationis propoſito. Unde hæc particula idem importat, ac *Confeſſio doloroſa*.

12. Tandem huc reducitur, quod Confeſſio ſit *Parere parata*, in quantum pænitens debet accedere animo parato ad obediendum Confeſſario in his, in quibus tenetur ipſi obedire, puta, in acceptanda pænitentia, in vitandis occaſionibus proximis peccatorum, in reſtitutione male ablatorum, ſi facultas ſuppetat, & hujuſmodi: alioquin enim Pæniteos non haberet firmum emendationis propoſitum.

13. CONCL. II. Confeſſio inſuper debet eſſe *Vera*; ita videlicet, ut nihil falſitatis, vel ſimulationis, aut deceptionis habeat annexum. Ad hoc pertinent quinque ſequentes conditiones ex ſupra enumeratis; nempe, quod Confeſſio ſit *Simplex*, id eſt, non ita artificioſe facta, ut aliquod peccatum occultetur, atque a Confeſſario non intelligatur. Item, quod ſit *Pura*; tum quoad intentionem, ut non fiat ob pravum finem, utpute ob vanam gloriam, vel ad capeſſendum favorem Confeſſarii, &c. ſed ſpe veniæ, atque ad conſequendam peccatorum remiſſionem: tum etiam quoad explicationem peccatorum, ut fiat ſine admixtione rerum, vel hiſtoriarum impertinentium. Inſuper, quod Confeſſio ſit *fidelis*; id eſt, verax, & ſine mendacio, de quo mox plura. Et *Nuda*; id eſt, non palliata; & veſtita certis verborum ambagibus, quibus peccata obſcurentur, ne eorum gravitas a Confeſſario percipiatur, vel minus ponderetur.

14. Et tandem, quod ſit *Accuſans*. Tum quia accuſatio eſt de eſſentia Confeſſionis Sacramentalis, ut patet ex hujus definitione *num.* 2. allata. Tum quia Confeſſio ita debet inſtitui, ut per eam Pœnitens ſe accuſet, ſibique peccata imputet; non autem inaniter ſe excuſet alteri ea imputando, v. g. diabolo, malis ſociis, naturali complexioni, &c. utpote quæ ejus liberam voluntatem ad peccatum cogere non poſſunt. Excipe tamen circumſtantias illas, quæ ſpeciem peccati mutant, atque ex mortali faciunt veniale; ut eſt indeliberatio actus, imperfectus conſenſus voluntatis, & parvitas materiæ: hæ enim neceſſario debent addi.

15. Quæres, an mentiri in Confeſſione ſit peccatum mortale? Reſp. I. Mentiri deliberate in Confeſſione circa materiam mortalem, ac neceſſariam, eſt peccatum mortale; & conſequenter tali mendacio irritum redditur Sacramentum. Sic juxta omnes Theologos peccat mortaliter, & ſacrilege recipit Sacramentum, qui ſcienter negat ſe feciſſe peccatum mortale, quod revera fecit, ac necdum rite confeſſus eſt; vel qui deliberate dicit, ſe commiſiſſe tale peccatum mortale, quod revera non commiſit; quia talis in Foro DEI malitioſe decipit Judicem, ſeu Confeſſarium, Chriſti Vicarium, & quidem in materia gravi, utpote pertinente ad ſubſtantiam cauſæ; ſeu Sacramenti Pænitentiæ.

16. Addunt Doctores, ac præſertim Bonacina *loc. cit. n.* 9. eum ſimiliter peccare mortaliter, & invalide confiteri, qui ſcienter majorem numerum peccatorum mortalium exprimit, quam revera admiſit: quia etiam talis decipit Confeſſarium in materia gravi. Per accidens tamen contingere poteſt, quandoque Pœnitentem circa hoc excuſari a mortali: ut ſi homo ſimplex, ac rudis, bona fide majorem numerum fateatur, putans, conſultius eſſe ac melius, majorem explicare numerum peccatorum, quam forte minorem.

17. Reſp. II. Mentiri in Confeſſione circa peccatum veniale, vel aliam materiam non neceſſariam, aut quam hic & nunc confiteri quis non tenetur, non eſt peccatum mortale, ſed veniale duntaxat. Ita Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 8. *num.* 15. Bonacina *loc. cit.* aliique communiter, contra Cajetanum. Ratio eſt: quia, cum tale mendacium non ſit circa materiam neceſſariam Sacramenti Pœnitentiæ, non decipitur graviter ipſe Confeſſarius, ſeu Judex.

18. Excipe, dummodo Pœnitens non ſit confeſſus unum duntaxat peccatum veniale; ac circa illud mentitus. Quia, cum tale veniale tunc ſit tota materia Confeſſionis, & juxta hypotheſin falſo narrata, nulla revera afferretur materia Sacramenti Pœnitentiæ, ac proinde talis graviter peccaret, niſi forte animi perturbatio, vel ſcrupulus, eum excuſet. Ita citati Authores, & alii.

19. CONCL. III. Confeſſio debet etiam eſſe *Integra*. Unde Concilium Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 5. docet, ac infra *can.* 7. ſub anathemate definit: *In Sacramento Pœnitentiæ ad remiſſionem peccatorum neceſſarium eſſe jure Divino, confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ ſunt contra duo ultima Decalogi præcepta; & circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant.* Sed de Confeſſionis integritate, ex profeſſo *Quæſt. ſeq.*

20. Ad hanc Confeſſionis conditionem ſpectat illa alia, qua dicitur, quod debeat eſſe *Fortis*; ne videlicet ob naturalem verecundiam, aut timorem, aliquid ex neceſſario dicendis omittatur. Unde patet, quod iſta conditio juvet ad integritatem Confeſſionis.

21. Huc accedit altera conditio, qua dicitur, quod Confeſſio debeat eſſe *Secreta*: ſic dicta, quod ex Chriſti inſtitutione ordinarie, & regulariter loquendo, debeat fieri coram ſolo Sacerdote Confeſſario; unde & communiter *Confeſſio auricularis* appellatur. Nam ſi Confeſſio Sacramentalis ex Chriſti inſtitutione non eſſet ſecreta (adeo, ut & Confeſſarius arctiſſime teneretur ad ſervandum Sigillum) ea hominibus foret difficillima, præſertim loquendo de peccatis occultis, & cogitationum, quin etiam parum accommodata, ac conſulta communitati Fidelium. Sed circa hanc ultimam conditionem

22. Quæritur I. An Confeſſio Sacramentalis ita debeat eſſe ſecreta, ut non valeat, ſi fiat publice; ſive (ut alii loquuntur) An hæc conditio ſit de eſſentia Confeſſionis? Reſp. Quamvis Chriſtus inſtituerit modum confitendi ſecreto, tamquam modum Confeſſionis regulariter & ordinarie ſervandum; valet tamen Confeſſio in caſu neceſſitatis, aut alia de cauſa publice, ſeu aliis audientibus facta: & conſequenter non eſt de eſſentia Confeſſionis, quod fiat penitus ſecreto. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia ex inſtitutione Chriſti Confeſſio ſecreta ita eſt præcepta, ut publica nec ſit præcepta, nec prohibita; prout patet ex praxi, & communi ſenſu Doctorum de validitate Confeſſionis factæ per Interpretem. Hoc ipſum clare probant verba Concilii Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 5. ſic docentis: *Cæterum quoad modum confitendi ſecreto apud ſolum Sacerdotem, etſi Chriſtus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum & ſui humiliationem, tum ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem, delicta ſua publice confiteri poſſit: non eſt tamen hoc Divino præcepto mandatum, nec ſatis conſulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta præſertim ſecreta, publica eſſent Confeſſione aperienda.* Hæc Concilium.

23. Infertur proinde cum communi, quod quidem valida ſit Confeſſio facta per Interpretem, tamen per ſe loquendo nullus teneatur confiteri per Interpretem: quia Chriſtus non quidem prohibuit Confeſſionem publicam, eam tamen non præcepit. Intellige, *per ſe loquendo*: nam peccator exiſtens in periculo mortis, qui de perfecta contritione dubius, vel non ſatis ſecurus eſſet, per accidens obligaretur confiteri per Interpretem, ut ſic una cum attritione, & Sacramento Pœnitentiæ juſtificaretur, atque evitaret æternam damnationem. Id autem fieret, non quidem ex præcepto Divino Confeſſionis, ſed ex præcepto Charitatis erga ſeipſum, qua quilibet tenetur procurare ſalutem animæ ſuæ. Hermex *diſp.* 3. *de Confeſſione, quæſt.* 7. *num.* 91. Sannig *diſtinct.* 10. *de Confeſſ. quæſt.* 2. *num.* 6. & 7. allegans Scotum 4. *diſt.* 17. *quæſt. un.* & alii.

24. Infertur ulterius, quod valida ſit confeſſio facta ab exiſtentibus in naufragio, vel quando tempore peſtis plures

infi-

Digitized by Google

infirmi decumbunt in eadem cameræ, etiamſi ea fiat voce alta, ita ut ab aliis aſtantibus audiatur. In tali tamen caſu, ſicut & in primi ſufficit confiteri ſolum aliqua peccata, per quæ minus fama ejus apud circumſtantes læditur, cùm quandoque ſufficiat integritas tantum formalis Confeſſionis. (c)

25. Quæritur II. Utrum Confeſſio debeat eſſe vocalis; adeo ut pœnitens teneatur confiteri ſua peccata oretenus, ac propriis verbis? Reſp. I. Certum eſt, quod impotentia excuſet a Confeſſione oretenus facienda. Patet hoc ex communi ſenſu Eccleſiæ: ſic enim muti, qui ſcripto, nutibus, vel aliis ſignis peccata illa exprimunt modo, quo poſſunt, meliori, ſacramentaliter ſolent ac debent abſolvi: & idem fit in moribundis, qui non valentes amplius loqui, ſigna doloris, ac petitæ Confeſſionis exhibent.

26. Reſp. II. Extra caſum impotentiæ adeſt gravis obligatio, peccata ſua oretenus, ſeu propriis verbis confitendi. Patet hoc tum ex communi praxi, ac ſenſu fidelium; tum ex Concilio Florentino in Decreto Unionis, ubi pro parte Sacramenti pœnitentiæ aſſignat *Confeſſionem oris*; id eſt, Confeſſionem oretenus factam, niſi forſan impotentia excuſet. Huc accedit illud D. Auguſtini *lib. De vera & falſa pœnitentia, cap.* 10. ac refertur c. Quem pœnitet. de pœnit. diſt. 1. *Præcepit Dominus mundandis, ut oſtenderent ora Sacerdotibus, docens corporali præſentia confitenda peccata, non per nuntium, non per ſcriptum manifeſtanda.*

27. Infertur proinde, quod, quamvis multi Doctores, ut Suarez, Vaſquez, Lugo, Layman, aliique velint, non ſolum impotentiam, ſed etiam magnam difficultatem, vel nimiam verecundiam in exprimendis oretenus peccatis, excuſare a Confeſſione oretenus facienda, ac ſufficere, ſi ſcriptis comprehenſa tradatur legenda Confeſſario: quod præſertim ſufficere ajunt, quando poſt peccata a Confeſſario lecta ſubjungit pœnitens voce ſenſibili, *De his omnibus peccatis accuſo me, &c.* Nihilominus oppoſita ſententia, quam tenet Maſtrius 4. *diſp.*5. *n.*475. Sannig tit.*diſt.*10. *quæſt.*5. *a.*3. Faber, aliique, eſt probabilior, tutior, ac in praxi merito tenenda: cum eam non ſolum Concilium Florentinum verbis citatis, ſed ipſa etiam communis praxis fidelium ſuadeat, & confirmet. Accedit, quod in materia valorem Sacramentorum concernente, tutior pars ſit eligenda, ne Sacramentum ſine urgente cauſa exponatur periculo invaliditatis. (d)

* Dicitur notanter, ſententiam illam, quæ requirit Confeſſionem vocalem, eſſe tenendam in praxi *Ordinarie*: nam in extraordinariis caſibus. & difficultatibus poteſt etiam altera ſententia practicari e. g. ſi pœnitens ſit ægrotus, & difficulter loquatur, vel ſi Confeſſarius ſit ſurdaſter, aut pœnitens, qui ſurdaſter eſt, nimis alta voce proferat, aut legat ſuam Confeſſionem; poterit enim tunc porrigi Confeſſario Confeſſio ſcripta cum expreſſis ſupra cautelis. Videantur Layman, & Sporer hic. *

QUÆSTIO II.
Quomodo Confeſſio debeat eſſe integra?

SUMMARIUM.

28. *Integritas Confeſſionis duplex, materialis, & formalis, quæ? Confeſſio formaliter, & materialiter integra, quæ?*
29. *Regulariter Confeſſio debet eſſe integra, etiam materialiter.*
30. *Omnia peccata mortalia, quoad numerum, ſpeciem, &c. ſunt confitenda.*
31. *Quid de ſimplicibus, groſſiori modo quondam confeſſis?*
32. *Quid, ſi pœnitens ob multitudinem peccatorum, neſciat numerum certum?*
33. *Corollarium de meretrice,*
34. *Et paſſim concupiſcente feminas obvias, Concubinario, vel gravem vindictam cogitante.*
35. *Per accidens quandoque ſufficit ſola integritas formalis, Confeſſionis.*
36. *Id generatim contingit ex tribus cauſis.*
37. *I. Ratione ignorantiæ, ſeu oblivionis.*
38. *II. Ratione impotentiæ. Quid de muto?*
39. *Alia Corollaria.*
40. *Quid agendum tempore naufragii aut belli inſtante conflictu?*
41. *Ob ſolum concurſum pœnitentium, non licet facere dimidiatam Confeſſionem.*
42. *III. Ratione gravis damni imminentis.*
43. *Corollaria.*
44. *Quomodo in dictis caſibus remittantur peccata?*
45. *Peccata non confeſſa, debent impoſterum confiteri?*
46. *An debeant illico confiteri?*

(c) Supra Diſt. 2. num. 36. & 37.

28. ADvertendum, quod integritas Confeſſionis ſit duplex, materialis videlicet, & formalis. Tunc habetur *Integritas materialis Confeſſionis*, quando omnia peccata mortalia necdum legitime confeſſa quoad ſpeciem, & numerum, Clavibus Eccleſiæ ſubjiciuntur, nullo prorſus ſive ex oblivione, ſive ex alia cauſa omiſſo. *Formalis* eſt, quando ea peccata Clavibus ſubjiciuntur, quæ poſt diligens examen memoriæ occurrunt, & ad quæ aperienda hic & nunc pœnitens tenetur. Sive *Integritas tantum formalis* eſt, quando pœnitens facit talem Confeſſionem, qualem moraliter loquendo in talibus circumſtantiis poteſt facere, non obſtante, quod non omnia peccata mortalia exprimantur, inculpabiliter tamen. Unde illa Confeſſio dicitur formaliter ſaltem eſſe integra; in qua nihil omittitur cum culpa mortali: quod ſi vero non ſolum nihil omittatur cum culpa mortali, verum etiam omnia & ſingula peccata rite exprimantur, tunc Confeſſio non ſolum formaliter, ſed etiam materialiter erit integra. Quando autem omittitur aliquod peccatum mortale ſcienter, & abſque juſta cauſa, adeoque culpabiliter, tunc Confeſſio illa nullatenus erit integra, ſed ſacrilega.

29. CONCL. I. Per ſe, ac regulariter loquendo Confeſſio ſemper debet eſſe integra, etiam materialiter. Ita omnes Theologi; & patet ex Concilio Trident. *cit. Seſſ.* 14. *cap.* 5. & *can.* 7. ibi; *Si quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remiſſionem peccatorum neceſſarium non eſſe jure Divino, confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ ſunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, &c. Anathema ſit.* Additur autem, *per ſe, ac regulariter loquendo*, propter dicenda *num.* 35. & *ſeqq.*

30. CONCL. I. Certum eſt, omnia peccata mortalia nondum legitime confeſſa, tam quoad numerum ac ſpeciem, quam quoad circumſtantias peccati ſpeciem mutantes, eſſe neceſſario confitenda. Patet hoc ex citatis verbis Concilii Tridentini, & communi Catholicorum. Unde non ſufficit dicere: *Commiſi furtum, Fornicatus ſum, Neglexi Miſſam aliquoties, &c.* Sic enim non explicaretur numerus peccatorum. Sed oportet determinare certum numerum, prout præmiſſo debito, ac diligenti examine præſens cogitatio dictat: v. g. *Neglexi Miſſam die Feſto bis; Fornicatus ſum tot vel tot vicibus, vel* (ſi non omnino ſibi certo conſtet de numero, addat pœnitens) *circiter plus minus, &c.*

31. Notant tamen hic non pauci Doctores, ut Fagundez, Layman, & alii, conſultum non eſſe, ſimplici plebi ſcrupulos injicere, illius Confeſſiones invaliditatis damnando, eo quod ex ignorantia, & bona fide, numerum ſuorum peccatorum olim non rite determinarint: nam bona fides, atque ignorantia tales ſimpliciores excuſare ſolet.

32. CONCL. III. Si pœnitens ob nimiam peccatorum multitudinem ejuſmodi certum numerum exprimere non poſſit, ad minimum dicat ſuam ad peccandum habitudinem: v. g. continuavi tale peccatum tanto tempore, illud committendo tot vel tot circiter vicibus, plus minuſve, per menſem, hebdomadem aut diem. Ita communis; & ratio eſt: Quia ſic jam ſufficienter innoteſcit ſtatus pœnitentis: ſimulque enumerantur diſtincte peccata quoad numerum, quantum moraliter, ac humano modo hic & nunc fieri poteſt.

33. Cæterum quia dantur quidam caſus, in quibus multum difficile eſt explicare numerum peccatorum, ut in publica meretrice, &c. notandum cum Lugone *diſp.* 16 *ſect.* 4. § 4. & aliis, in hujuſmodi caſu ſufficere dicere tempus, quo quis in tali ſtatu, & conſuetudine peccandi perſeveravit. Sic meretrix v. g. ſufficienter ſe accuſat, dicendo ſe per annum omnibus, tam conjugatis, quam ſolutis tam Clericis, quam Laicis, fuiſſe expoſitam. Quamvis quidam ſatis bene hoc limitent, dicentes, addi debere numerum actuum externorum in iis ſpeciebus peccatorum, quæ non ita frequenter occurrunt; ut quoties cum Religioſis, conſanguineis, &c. peccaverit: hæc enim peccata poſſunt facilius numerari.

34. Et quod hic dictum eſt de meretrice, dicendum eſt de quocunque alio peccatore, in quo æqualis eſt difficultas explicandi certum numerum peccatorum. Unde hoc inprimis habet locum in eo, qui paſſim turpiter concupiſcit fœminas ſibi obvias: Sufficit enim explicare hanc conſuetudinem, ac tempus illius una cum ſpeciebus principalioribus. Idem dicendum de eo; qui Concubinam domi habuit, eaque ut propria uxore uſus eſt; ſatisfacit enim, ſi ſtatum & tempus explicet, addito tamen firmo propoſito relinquendi, atque expellendi Concubinam. Similiter ille, qui per aliquot dies, vel hebdomadas, fovit cupiditatem gravis vindictæ, vel odium, aut amorem turpem, communiter ſatisfacit, ſi dicat, ſe illo tempore magna diei parte, vel quaſi per totum diem, talibus cogitationibus deliberate immoratum fuiſſe.

35. CONCL. IV. Quamvis per ſe, ac regulariter loquendo omnia & ſingula peccata mortalia, tam quoad ſpeciem ac numerum, quam quoad circumſtantias ſpeciem peccati mutantes, ſint Jure Divino explicanda in Confeſſione, ut dictum *num* 29. & 30. ac proinde graviter peccet peccato Sacrilegii, indigne videlicet recipiendo Sacramentum Pœnitentiæ, qui ſcienter & abſque juſta cauſa omittit aliquod mortale confiteri: nihilominus per accidens, & in caſu quodam extraordinario, ſufficit quandoque ad Confeſſionem ſola integritas formalis. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia præceptum Divinum de facienda materialiter integra peccatorum Confeſſione, non obligat cum impotentia phyſica, vel morali; cum ad impoſſibile nemo obligetur. Hoc ipſum amplius patebit ex dicendis Concluſione ſequenti; Hinc ſit

36. CONCL. V. Tres generatim ſunt cauſæ excuſantes ab integritate materiali Confeſſionis, videlicet ignorantia ſeu oblivio, impotentia, & grave damnum imminens pœnitenti, aut tertio, ut pura Confeſſario. Ita in re communis; & patet inductione.

37. Et quidem ratione ignorantiæ, ſeu oblivionis, excuſantur illi, qui præmiſſo ſufficienti examine alicujus peccati mortalis non recordantur, aut illud penitus ignorant. Tenentur tamen tales omiſſa impoſterum confiteri, dummodo eorum recordentur, juxta dicenda *num.* 44. & 45.

38. Ratione impotentiæ excuſantur a materiali integritate Confeſſionis, qui laborant impotentia phyſica ad integre confitendum. Sic excuſatur mutus, utpote nullatenus loqui valens: qui proinde abſolvi poterit, dummodo unum vel alterum peccatum per nutus explicaverit: vel, ſi neque hoc fieri poteſt, ſignum doloris de ſuis peccatis ediderit, v. g. percutiendo pectus. Quod ſi tamen is ſcribere novit, expedit, ut peccata ſua in ſcriptis Confeſſario exhibeat: ad quod tunc eum teneri, probabilius eſſe cenſent Doctores contra Cajetanum, Navarrum, & quoſdam alios.

39. Ob eandem rationem ignarus idiomatis poterit abſolvi tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis, etſi non integre percipiatur, ſi non poteſt haberi Confeſſarius linguæ ſuæ gnarus. An autem talis teneatur confiteri per Interpretem, ſi adſit, dictum eſt ſuperius *n.* 23. Rurſum ſi pœnitens inter confitendum in phreneſin incidat, vel periculum ſit ne illico moriatur, debet ſtatim abſolvi, & poſtea, ſi ſupervixerit, reliqua peccata audienda erunt, & abſolutio denuo impertienda.

40. Hoc ipſum accidere ſolet tempore naufragii, aut belli, quando imminet conflictus, & Confeſſarius multorum integras Confeſſiones audire non poſſit. Quinimo in hujuſmodi caſibus, quando periculum imminens aliud non permittit, poſſunt omnes ſimul uno peccato explicato, quod minus infamat, confiteri, & a Confeſſario abſolvi, dicendo: *Ego vos abſolvo &c.* Imo ſecundum quoſdam (inquit Buſenbaum *dub.* 2. *de Confeſſione cap.* 2.) ſi aliter fieri non poſſit, ſufficeret in tali caſu dicere in genere, ſe eſſe peccatorem; aut etiam (ſubdit Ferdin. Haunoldus, *verſ. Abſolutio n.* 22.) ſigno aliquo, ut genuflexione, ſignificare ſe peccaſſe: ut ſi Confeſſarius dicat, omnes qui volunt confiteri & abſolvi, percutiant pectus, vel genuflectant; & tunc imminente tam gravi periculo poſſunt omnes abſolvi a Confeſſario, dicente: *Ego vos abſolvo &c.* Hurtado *de Sacram. Pœnit. diſp.* 9. *diff.* 10.

* Ex dictis facile reſolvitur caſus ille, qui præcedente noviſſimo bello contigit, ubi nimirum quidam milites in certo pago ex improviſo ab hoſte obruti, & multi ex his vulnerati in pago relicti, reliqui autem in captivitatem abducti fuere. Vocabatur ad vulneratos pro danda abſolutione Parochus loci. Hic illico adveniens percipiebat quoſdam ex vulneratis eſſe Catholicos, alios hæreticos: Item aliquos periculoſe, & graviter, alios autem leviter ſauciatos. Quid igitur conſilii? Si multum temporis inſumpſiſſet interrogationibus, quinam hæretici, quinam Catholici exiſtant, quales periculoſe, quales leviter ſauciati, manifeſtum fuiſſet periculum, ne interea temporis aliquot ex graviter vulneratis ſine abſolutione Sacramentali in longam infelicem æternitatem abiiſſent. Itaque ante omnia alia Parochus iſte breviter hæreticos ad relinquendam ſectam, & generaliter omnes ſuccinctis, efficacibus tamen verbis ad dolorem, & propoſitum excitavit, ſubjungendo, ut, ſi poſſibile, hunc dolorem percuſſione pectoris, vel gemitu, aliove ſigno ſenſibili manifeſtent: exinde antequam ſingulos in particulari pro exigentia neceſſitatis accederet, generatim ſuper vulneratos præſentes ſequentem formulam abſolutoriam protulit: *Ego ex vobis omnibus hos, qui capaces ſunt, abſolvo ab omnibus cenſuris, & peccatis veſtris in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* Quæritur, num factum bene, nec ne? Et reſpondetur, in his circumſtantiis affirmative: periculum enim imminens mortis aliquot graviter ſauciatorum non admiſit longiorem inter eoſdem diſquiſitionem, aut peccatorum Confeſſionem materialiter integram, atque inſuper per particulas, *qui capaces ſunt*, jam fuerunt excluſi incapaces, puta illi hæretici, qui fortaſſis in ſua Hæreſi perſiſtentes renuerunt recipere a Catholico abſolutionem Sacramentalem. Præterea etiam exinde prudentiſſime fecit præfatus Parochus, ſi, antequam abſolutionem impertit, ad eliciendum de peccatis ex parte ſauciatorum dolorem talia ſuccincte verba inſeruit, quæ ad veram Contritionem movere ſolent: quia in tali emergentia contingere potuiſſet, quoſdam præſentes ſauciatos milites fuiſſe hæreticos pure materiales, aliquibus tamen aliis gravibus peccatis obſtrictos, qui deinde ante mortem per talia verba Parochi ad veram Contritionem eliciendam commoti adhuc vi ipſius Contritionis eſſent ſalvati, etſi ex ignorantia invincibili credentes, ſuam ſectam eſſe veram Religionem, non habuiſſent intentionem recipiendi Sacramentum Abſolutionis a Sacerdore Catholico. *

41. Cæterum extra hunc caſum magni periculi imminentis, ob ſolum concurſum pœnitentium, non licet facere Confeſſionem dimidiatam: tenemur enim Jure Divino confiteri omnia peccata mortalia, quorum habemus conſcientiam: extra caſum impotentiæ phyſicæ, aut moralis; qualis in ſolo pœnitentium concurſu non adeſt. Et hinc merito Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 59. Propoſitionem damnavit: *Licet Sacramentaliter abſolvere dimidiate tantum confeſſos, ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v. g.*

poteſt

poteſt contingere in die magna alicujus Feſtivitatis, aut Indulgentiæ.

42. Tandem ratione gravis damni imminentia poteſt excuſari pœnitens ab integritate materiali Confeſſionis, quoties vel pœnitenti, vel ipſi Confeſſario, ex Confeſſione omnium peccatorum rationabiliter timetur grave damnum ſpirituale, vel corporale: ſiquidem in tali caſu cenſetur adeſſe impotentia moralis.

43. Sic fieret, quando pœnitens rationabiliter timet, peccatum ſuum revelandum; quod tamen in praxi vix, nec niſi gravibus de cauſis, eſt præſumendum. Item quando fœmina ex jam expertis, vel aliis cauſis probabilibus, metuit ſollicitationem ad peccatum, ſi confiteatur peccatum carnis, nec tamen habeat alium, cui confiteatur; nam tunc delicto carnis prætermiſſo, poſſet alia confiteri. Huc accedit caſus, ſi pœnitens, vel ipſemet Confeſſarius, timeat tempore v. g. peſtis, ne ex diutius protracta Confeſſione contrahat morbum contagioſum. Idem dicendum de ſimilibus.

44. CONCL. VI. In ſupradictis, ac aliis hujuſmodi caſibus, in quibus nequit fieri Confeſſio materialiter integra, remittuntur quidem (ſi cætera requiſita adſint) omnia peccata mortalia virtute Sacramenti Pœnitentiæ, ſed diverſimode: nam peccata explicite confeſſa remittuntur directe, adeo ut non remaneat in pœnitente obligatio, illa denuo confitendi, alia vero peccata mortalia, quorum quis vel invincibiliter fuit oblitus, vel eadem non potuit ob aliam juſtam cauſam ex ſupra enumeratis confiteri, ſolum indirecte, & cum onere eadem impoſterum confitendi, ac data opportunitate directe Clavibus Eccleſiæ ſubjiciendi. Ita communis. Ratio primæ partis eſt: quia unum peccatum mortale non remittitur ſine alio. Simulque gratia habitualis, ſeu ſanctificans, quæ virtute Sacramenti Pœnitentiæ in tali caſu confertur, eſt incompoſſibilis cum quocunque peccato mortali; ac proinde omne tale excludit.

45. Altera pars ex eo probatur: quia extat præceptum Divinum de confitendis omnibus peccatis mortalibus poſt Baptiſmum commiſſis; & conſequenter peccata ea, quæ antea ob caſum impotentiæ quis nequivit confiteri, debent poſtmodum data opportunitate in proxima Confeſſione exponi, & directe Clavibus Eccleſiæ ſubjici. Hinc merito Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 11. Propoſitionem damnavit: *Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu ob inſtans vitæ periculum, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti Confeſſione exprimere.*

46. CONCL. VII. Nihilominus, qui per oblivionem, aut aliam juſtam cauſam ex ſupra dictis, omiſit aliquod peccatum confiteri, non tenetur ſtatim ac habuerit commoditatem, illud confiteri; ſed poteſt differre Confeſſionem illius peccati, donec ex vi alterius obligationis iterum confiteri teneatur, Ita Bonacina *diſp.* 5. *quæſt.* 5. *ſect.* 2. *punct.* 4. *num.* 32. poſt Suarez, Navarrum, Filliucium, & plurimos alios Doctores. Ratio eſt: quia jam ſatisfecit præcepto Confeſſionis, cum re ipſa valide ſit confeſſus. Excipitur tamen caſus ille, quo quis Sacram Euchariſtiam ſumpturus, recordatur peccati mortalis omiſſi: nam tunc, ſi abſque periculo infamiæ poſſit denuo confiteri, tenetur præmittere Confeſſionem, ac peccatum illud directe Clavibus Eccleſiæ ſubjicere, ut jam alibi (e) dictum.

QUÆSTIO III.

De neceſſitate confitendi Circumſtantias aggravantes, Peccata dubia &c. & præmittendi Examen Conſcientiæ.

SUMMARIUM.

47. *Circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes, quæ?*
(f) Ut dictum Tract. 3. Diſt. 2. Quæſt. 2. per totum.
Hæ ſunt confitendæ.
48. *Circumſtantiæ aggravantes, quæ?*
Aliæ ſunt notabiliter aggravantes, aliæ non.
49. *Per ſe loquendo non tenemur confiteri circumſtantias aggravantes, etiam notabiliter.*
50. *Solvitur inſtantia.*
Confeſſarius quomodo debeat judicare de gravitate culpæ?
51. *Quid Concilium Tridentinum circa hoc ſtatuat?*
52. *Per accidens quandoque oportet confiteri circumſtantias aggravantes.*
53. *Quid de conſuetudine peccandi?*
54. *Peccata dubia ſub dubio ſunt confitenda.*
55. *Quod intelligendum de dubio proprie dicto, ſive negativo.*
(g) Ut dictum Tr. 1. Diſt. 3. n. 29.
Secus de ſcrupulo, aut dubio poſitivo.
56. *Solvitur inſtantia.*
57. *An poſſit, & debeat quis peccatum confiteri, quamvis Confeſſarius veniat in notitiam Complicis?*
58. *Quid de ſententia negativa?*
(h) Ut dictum Tr. 9. Diſt. 6. n. 7. & ſeqq.
59. *Aut ſi adiri poſſit alius Confeſſarius?*
60. *Examen conſcientiæ Confeſſioni præmittendum.*
61. *Qualis diligentia in eo faciendo adhibenda?*
62. *Hæc diligentia non requiritur æqualis in omnibus.*
63. *Ruſtici non facile dimittendi pro faciendo meliori examine.*

47. QUæritur I. Utrum Circumſtantiæ ſolum aggravantes, etſi notabiliter, ſint neceſſario confitendæ? Pro cujus reſolutione notandum, quod Circumſtantiæ aliæ mutent ſpeciem peccati, aliæ intra eandem ſpeciem duntaxat aggravant. *Circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes* dicuntur illæ, quæ actus humanos transferunt in aliam ſpeciem peccati ab ea, quam habent ex objecto ſuo: ſic circumſtantia perſonæ conjugatæ, vel habentis votum Caſtitatis, transfert peccatum carnis a ſpecie Fornicationis ad ſpeciem Adulterii, vel Sacrilegii, dum actui Luxuriæ ſuperaddit novam malitiam Adulterii, vel Sacrilegii. Idem contingit in illis caſibus, quando peccatum ex genere ſuo veniale, per accidens fit mortale, vel econtra. (f) Et tales circumſtantias ſpeciem peccati mutantes, certum eſt, eſſe neceſſario confitendas, idque expreſſe fatetur, atque definit Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 5. *& can.* 7.

48. *Circumſtantiæ aggravantes* appellantur eæ, quæ malitiam actus ex objecto deſumptam, intra eandem ſpeciem peccati duntaxat aggravant, ſeu majorem reddunt; non autem ſuperaddunt novam malitiam ſpecie diſtinctam ab ea, quam actus habet ex objecto. Et ex his aliæ ſunt notabiliter aggravantes, quæ videlicet multum aggravant malitiam actus intra eandem ſpeciem peccati; ut furtum mille florenorum ſimul ablatorum; aliæ non notabiliter aggravantes; ut furtum quinque, vel ſex florenorum. Quæſtio præſens præcipue procedit de circumſtantiis notabiliter aggravantibus: nam omnes fatentur, circumſtantias parum duntaxat aggravantes, non eſſe neceſſario confitendas. His prænotatis,

49. Reſp. Etſi conſultum ſit, circumſtantias ſolum aggravantes in Confeſſione explicare; nihilominus per ſe loquendo, nulla eſt obligatio, eas etiam notabiliter aggravantes confitendi. Ita D. Thomas 4. *diſt.* 16. *q.* 3. D. Bonaventura, Maſtrius *diſp.* 21. *Theol. Mor. num.* 175. & communior, atque probabilior Doctorum; licet non pauci oppoſitum teneant, etiam Scotiſtæ, eo quod Doctor 4. *diſt.* 17. *§. De ſecundo*, libertatem ſuis reliquerit, hanc vel illam ſententiam tuendi. Probatur autem data reſponſio: quia non eſt imponenda ejuſmodi obligatio, niſi conſtet de tali præcepto: quinimo in dubiis melior eſt conditio poſſidentis; ſimulque *in obſcuris minimum eſt ſequendum*, juxta *Reg.* 30. *Juris in* 6. cum concordantiis. Deinde tale præceptum, taliſque obligatio, nullibi reperitur: quinimo Concilium Tridentinum ſatis clare oppoſitum indicat, *Seſſ.* 14 *cap* 5 *& can.* 7 ubi exacte tradens doctrinam de obligatione confitendi, ſolummodo meminit obligationis confitendi *omnia & ſingula peccata mor-*

talia, & circumſtantias, quæ ſpeciem peccati mutant; ergo neque a nobis aſſerenda eſt obligatio confitendi circumſtantias ſpeciem peccati duntaxat aggravantes. Et hoc eo magis, quia idem Concilium *cit. cap.* 5. expreſſe ſubjongit, *nihil aliud in Eccleſia a pœnitentibus exigi*.

50 Dices: Juxta Concilium Trid. *cit. cap.* 5. talis requiritur Confeſſio, ut Sacerdotes de gravitate peccatorum recte valeant judicare, & proportionatas pœnitentias injungere: atqui ad hoc neceſſario exigitur Confeſſio circumſtantiarum notabiliter aggravantium; nam aliud judicium eſt de gravitate mille florenorum, quam decem, majorque pœnitentia pro illo furto injungenda, quam pro hoc; ergo. Reſp. negando minorem, cum ſua probatione: nam ſufficit, ut Confeſſarius judicet de gravitate culpæ ſecundum ſpeciem ſuam moralem, ſicque proportionatam pœnitentiam injungat; nec opus eſt, ut judicet de tantitate ſeu injungat; nec opus eſt, ut judicet de tantitate ſeu intenſione culpæ intra eandem ſpeciem moris. Sive (ut alii loquuntur) ſufficit ad Judicium Sacramentale, quod Judex ſit informatus quoad omnia ſubſtantialia, inter quæ ſunt circumſtantiæ ſpeciem mutantes; licet non quoad omnia accidentalia, qualia ſunt circumſtantiæ ſolum aggravantes. Nec urget, quod unicum furtum mille florenorum æquivaleat centum furtis decem florenorum. Reſp. enim, id verum eſſe in genere entis, ſeu phyſico; non autem in genere moris; nam certum eſt, quod in priori caſu unicum numero peccatum, in altero autem centum committuntur.

51. Neque aliud vult Concilium Tridentinum *loc. cit.* nam ſic ait: *Conſtat enim, Sacerdotes judicium hoc incognita cauſa exercere non potuiſſe, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis ſervare potuiſſe, ſi in genere duntaxat, & non potius in ſpecie, ac ſigillatim, ſua ipſi peccata declaraſſent.* Hæc Concilium, inde inferens, *a pœnitentibus omnia peccata mortalia, & præterea etiam has circumſtantias in Confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant.* Unde, quia altum ſilet Concilium Œcumenicum de circumſtantiis duntaxat aggravantibus, ſimulque noti juris ſit, quod *exceptio firmat regulam in contrarium in caſibus non exceptis, arg L. Quæſitum, §. denique, ff. de Fundo inſtructo*, cum concordantiis: ſequitur, per ſe loquendo, nullam eſſe obligationem confitendi circumſtantias duntaxat aggravantes.

52. Additur *per ſe loquendo*. Nam per accidens contingere poteſt, quod quis obligetur confiteri circumſtantias aggravantes: ut ſi certæ v. g. quantitati furti ſit annexa reſervatio, vel excommunicatio; nam de ea tunc debet conſtare Confeſſario, ne abſque juriſdictione abſolvat. Simile quid accidere poteſt propter annexam obligationem reſtituendi, cujus modum pœnitens petit ſibi indicari a Confeſſario. Quod ſi hoc neceſſe non ſit, poterit Confeſſarius abſolute dicere pœnitenti: *Reſtitue, quod abſtuliſti*.

53. Inſuper, quamvis non detur per ſe obligatio confitendi conſuetudinem peccandi, nihilominus ea per accidens dari poteſt. Sic fit, quando Confeſſarius, ut rectum judicium formare valeat de diſpoſitione pœnitentis, & intelligere, an is non ſit conſtitutus in occaſione proxima peccandi, vel ipſa conſuetudo non ſit novum peccatum propter aliquam ſpecialem rationem &c. interrogat pœnitentem circa hanc peccandi conſuetudinem, prout explicat, & notat Joannes Cardenas *in Criſi Theologica cap.* 2. *ad Propoſitionem* 58. *Innocentii XI.* ubi Pontifex hanc, ordine 58. damnavit: *Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.* Etſi enim conſuetudo peccandi, poſt priora peccata rite confeſſa, ſit circumſtantia duntaxat aggravans, & ſic per ſe loquendo non neceſſario confitenda: tamen per accidens, ob rationes prædictas, tenetur pœnitens eam aperire Confeſſario interroganti.

54. Quæritur II. Utrum peccata dubia ſint neceſſario confitenda? Reſp. Probabilius eſt, & in praxi communiter tenendum, quod peccata dubia ſint confitenda, ſub dubio tamen. Ita Hermex *diſp.* 3. *de Confeſſ. quæſt.* 4. & communior Doctorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes. Ratio eſt: quia oportet peccata explicare, prout ſunt in conſcientia pœnitentis; ergo, ſicuti peccata certa ſunt ſub certitudine explicanda, ita peccata dubia ſub dubio. Idipſum ſuadet communis praxis, & ſenſus Fidelium, per quem ſufficienter manifeſtatur nobis voluntas Chriſti, obligantis ad Confeſſionem talium peccatorum.

55. Accedit alia ratio: quia præſens Quæſtio, ejoſque Reſolutio, procedit de dubio proprie dicto, adeo ut quis pro neutra parte habeat judicium probabile, ſed remaneat omnino ſuſpenſus, non determinando in alterutram partem, an peccaverit, nec ne; vel an tale peccatum fuerit confeſſus, nec ne: quod vocant. *Dubium negativum*. (g) Nam paſſim fatentur Doctores, ſecus eſſe dicendum de inani ſcrupulo, utpote ex frivolis duntaxat rationibus ortum habente: item & de caſu illo, quo quis probabiliter uni parti determinate adhæret, utputa ſe non feciſſe hoc peccatum, vel illud jam confeſſum eſſe, quamvis remaneat aliqua formido de oppoſito; quia tunc licebit ſequi ſententiam probabilem, imo etiam practice deponere Dubium poſitivum, ſi quod ſubortum fuit. Atqui ſtante dubio proprie dicto, ſeu negativo, ſi quis non confiteatur ſub dubio peccatum, de quo dubitat, operatur cum conſcientia practice dubia, atque exponit ſe periculo faciendi Confeſſionem ſacrilegam, & non integram; ergo hoc ipſo peccat.

56. Nec obſtat illud commune dictum, *In dubio melior eſt conditio poſſidentis*. Reſp. enim; in dato caſu poſſeſſionem ſtare pro obligatione legis de facienda Confeſſione. Nam certum eſt, omnia peccata mortalia, quorum conſcientiam pœnitens habet Jure Divino eſſe neceſſario confitenda: quod autem ab hac generali obligatione Legis Divinæ ſit exceptum peccatum mortale dubium, needum certo conſtat (imo praxis, & conſuetudo piorum Fidelium oppoſitum habet: ſimulque *Conſuetudo eſt optima Legum interpres, cap. Cum dilectus, de Conſuet.*) & conſequenter poſſeſſio ſtat pro obligatione Legis Divinæ, ac proinde allata inſtantia urget in oppoſitum.

* Interim tamen recte ex communi DD. ſubjungit La Croix *lib.* 6 *part.* 2. *n.*611. ſententiam iſtam, quæ adſtruit obligationem confitendi peccata negative dubia, non afficere alias ſcrupuloſos; Ratio eſt; quia illorum dubia ordinarie inanes ſunt apprehenſiones, adeoque poſſunt ſe ſemper ſecundum ordinarie contingentia reſolvere, talia dubia nimirum hic, & nunc occurrentia contemnendo tanquam inanes ſcrupulos: habent præterea ſufficientiſſimum hujus reſolutionis fundamentum ex eo; quia alias ſucceſſive in graviſſimas inciderent molestias. Quinimo ſcrupuloſi, ſi ſciant quidem, ſe peccaſſe, dubitent vero, num hoc, vel illud peccatum fuerint confeſſi, non tenentur illud in alia Confeſſione repetere juxta Cajetanum, Navarr. Henriquez, Medinam, Rodriquez &c. Eſt enim incredibile (uti recte notat La Croix *loc. cit.*) quod peccata talibus non occurriſſent antehac, quando erant recentius commiſſa. Quodſi autem pro tunc occurriſſent, tales ſcrupuloſi certo illa fuiſſent confeſſi: Unde prudenter ſupponere debent vel pro tempore, quo commiſſa fuerunt, non fuiſſe eadem appreſenſa ut mortalia, ſicque nec mortaliter peccaſſe, vel ſaltem ſe jam fuiſſe actualiter confeſſos. Quod idem ex hac ipſa ratione La Croix *loc. cit. num* 612. extendit ad alios timoratæ conſcientiæ, qui non ſolent plene deliberate, & advertenter ordinarie Deum graviter offendere: Similes enim, ſi dubitent, num hoc, vel illud peccatum commiſerint, ſive an commiſſum confeſſi fuerint, vel non? non præciſe dubitant negative, ſed inſuper habent poſitivam pro ſe gravem rationem, ſeu præſumptionem ſuperius jam indicatam quod vel non graviter peccaverint, vel ſaltem cognitum ut grave jam confeſſi fuerint, quamvis non amplius recordentur. Idque bene notandum in praxi tam pro ſcrupuloſis, quam pro aliis timoratæ conſcientiæ, quamvis cæteroquin non ſcrupuloſis.*

57. Quæritur III. An quando peccatum non poteſt rite explicari in Confeſſione ſine manifeſtatione Complicis, poſſit, & de-

Digitized by Google

& debeat pœnitens tale peccatum confiteri, non obſtante, quod Confeſſarius veniat in cognitionem Complicis? Reſp. Probabilius eſſe, quod poſſit, ac debeat; dummodo non poſſit alius Confeſſarius adiri, ſimulque Complici præter ſolam notitiam Confeſſarii nullum aliud damnum eveniat. Ita D. Bonaventura 4. *diſt* 21. *part.* 2. *art.* 1 *quæſt.* 3. Maſtrius *diſp.* 21. *Theolog. Mor. num.* 185. Sannig *diſt.* 10. *de Confeſſione, quæſt.* 6. *n.* 11. Suarez, Layman, & communior aliorum. Ratio eſt: tum quia pœnitens utitur jure ſuo; & Complex, ſi quod diſpendium famæ apud Confeſſarium incurrit, ſibi ipſi imputet, eo quod libere fuerit ſocius talis criminis, quod ſine ejus manifeſtatione coram Confeſſario explicari nequit. Nam, ut habet *Reg.* 86. *Juris in* 6. *Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis, imputare.* Tum quia ex una parte Confeſſarius cognoſcit peccatum Complicis ſub Sigillo Confeſſionis duntaxat, ac proinde non datur vera ratio infamiæ, parumque vel nihil læditur fama Proximi, ſeu Complicis: ex altera vero parte urget præceptum Divinum integritatis Confeſſionis.

58. Fatendum tamen, quod oppoſitam etiam ſententiam nonnulli Doctores ſequantur; ut Diana *part.* 1. *tract.* 7. *reſolut.* 49. Navarrus *cap.* 7. *Manual. n.* 3. & alii ab ipſis citati: quia (inquiunt) præceptum non infamandi alterum, fortius eſt præcepto integrandi Confeſſionem. Sed hæc ratio non convincit: nam in multis caſibus ex juſta cauſa licet peccatum Proximi manifeſtare (h) etiam in Foro externo: cur igitur id non licebit in Foro Sacramenti Pœnitentiæ, ad ſervandam integritatem Confeſſionis? Et hinc prior Sententia merito cenſetur probabilior, eſtque communior.

59. Dicitur notanter num. 57. *dummodo non poſſit alius Confeſſarius adiri.* Nam ſi id poteſt, tenetur pœnitens alium Confeſſarium adire, ne ſine cauſa proſtituat bonam famam, atque exiſtimationem Complicis apud Confeſſarium. Lugo *diſp.* 16. *de Pœnit num.* 391. *& ſeqq.* cum aliis. Et ob eandem cauſam, ſi Confeſſarius animadvertat, pœnitentem paratum eſſe ad nominandum Complicem circa ea peccata, quæ ſine Complicis agnitione intelligi poſſunt, debet ipſum modeſte prohibere, quin etiam, ſi ad particularem perſonam deſcendat, increpare: ac multo minus ipſemet Confeſſarius curioſe inquirat de perſona Complicis, uti notat D. Bonaventura *cit. q.* 3. & alii paſſim.

60. Quæritur IV. Quænam diligentia adhibenda ſit in examine conſcientiæ faciendo? Reſp. I. Certum eſt, quod pœnitens debeat prius ſe diligenter examinare, antequam Sacramentalem Confeſſionem peragat. Patet hoc ex ſæpe cit. Concilio Trident. *Seſſ.* 14. *can.* 7. ubi definit, *omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita, & diligenti præmeditatione habeatur, eſſe confitenda.*

61. Reſp. II. Talis diligentia in faciendo ante Confeſſionem examine conſcientiæ adhibenda eſt, qualis communiter inter homines adhiberi ſolet in re ſeria, & quæ multum cordi eſt. Ita Scotus 4. *diſt.* 17. *q. un.* §. *de ſecundo*, Marchantius *tom.* 1. *Tribunalis*, *tract.* 4. *tit.* 6. *q.* 3. Sannig *quæſt.* 5. *num.* 11. & alii. Ratio eſt: quia, ut loquitur Concilium Trid. *loc. cit* ſufficit *diligens præmeditatio*; ac proinde non requiritur ſtrictiſſima & exactiſſima diſcuſſio, ſed ſufficit diligentia moralis, ſive humano modo facta, qualem ſcilicet viri prudentes in arduis negotiis communiter adhibere ſolent.

62. Reſp. III. Certum eſt, hanc diligentiam non requiri eandem in omnibus. Ratio eſt clara: quia in hoc attendendus eſt ſtatus pœnitentis, ac tempus, quod a præterita Confeſſione effluxit. Minus enim diligentiæ requiritur in homine DEUM timente, & qui frequenter, v. g. ſingulis hebdomadibus confitetur, quam in alio, qui omnibus peccandi occaſionibus exponitur, & ad plures menſes, aut etiam integrum annum, Confeſſionem diſtulit: unde moraliter hæc res eſt dijudicanda.

63. Reſp. IV. Licet Ruſtici quandoque inveniantur negligenter examinati, ipſi tamen communiter non ſunt dimittendi, ut ſe magis examinent, ac poſtea redeant ad Confeſſionem. Ita Lugo *diſp.* 22. *de Pœnit. ſect.* 2. *num.* 20 Vaſquez, & alii. Ratio eſt: quia de iis præſumitur, licet millies ſe examinent, non fore magis aptos, quam ſi ab ipſo Confeſſario breviter interrogentur, ac ſuaviter examinentur. Quando igitur Confeſſarius cognoſcit talem defectum examinis in hominibus rudioribus, expedit, ut ſua induſtria ipſos adjuvet, ſuiſque interrogationibus eorum ſuppleat defectum.

QUÆSTIO IV.

An abſolvendus ſit Moribundus, qui amplius confiteri non poteſt?

SUMMARIUM.

64. *Qui plura confiteri nequit, abſolvendus eſt unico peccato expreſſo;*
65. *Aut ſi coram Sacerdote det ſigna doloris, ac petitæ Confeſſionis;*
66. *Imo & ſi dedit talia ſigna abſente Confeſſario.*
67. *Sufficit teſtis unicus de talibus ſignis.*
68. *Ordinatio Ritualis Romani circa abſolutionem moribundi, valde notanda.*
69. *Difficultas præcipua de pio Chriſtiano, ac ſubito omnibus ſenſibus deſtituto.*
70. *Poteſt talis in articulo mortis abſolvi ſub conditione. Probatur hoc authoritate Doctorum.*
71. *Eadem ſententia probatur ratione.*
72. *Objectio communis contra dicta.*
(i) Ut dictum Diſt. 6. num. 10. & 11.
73. *Ejuſque ſolutio.*
74. *Declaratur ſententia, aſſerens, quod in caſu tantæ neceſſitatis vita Chriſtiana &c. videatur ſufficiens Confeſſio.*
75. *Solvitur inſtantia contra hanc ſententiam allatam.*
( ) Diſt. 6. num. 60.
76. *Alia Sententia, tunc ex ſignis exterioribus pie præſumens Confeſſionem ſenſibilem.*

64. CONCL. I. Certum eſt, quod poſſit, ac debeat abſolvi infirmus, qui unum ſaltem peccatum confeſſus eſt, ſi præ infirmitate plura exprimere non valeat. Ratio eſt clara: quia talis jam facit Confeſſionem formaliter integram, etſi non materialiter; ad hanc enim in tali caſu impotentiæ non tenetur, ut patet ex dictis *num.* 36. 38. *& ſeqq.* Et ob eandem rationem, atque juxta Rituale Romanum *num.* 68. allegandum, etiamſi pœnitens moribundus nullum peccatum in particulari confiteatur, ſed ſolum dicat in genere, ſe peccaſſe, poteſt is abſolvi, dummodo præ infirmitate nullum in particulari amplius explicare valeat.

65. CONCL. II. Certum inſuper eſt, quod etiam ille moribundus abſolvi poſſit, ac debeat, qui ob amiſſam præ infirmitate loquelam nullum amplius peccatum in ſpecie, neque etiam in genere confiteri poteſt, exhibet tamen coram Sacerdote certa ſigna doloris, ac petitæ Confeſſionis. Ratio eſt: quia talis confitetur modo, quo poteſt, meliori. Accedit Rituale Romanum, de quo infra *num.* 68.

66. CONCL. III. Etiam ille, qui abſente Confeſſario petivit Confeſſionem, ac oſtendit ſigna pœnitentiæ, de quibus, qui viderunt, teſtimonium perhibent, poteſt, ac debet abſolvi a Sacerdote ſuperveniente; quamvis in præſentia Sacerdotis jam ſit deſtitutus ſenſibus, & nullum amplius ſignum exhibeat. Ita rurſum communis Doctorum, propter rationes proxime allatas.

67. Porro notat Diana *part.* 3. *tract.* 3 *reſolut* 5. poſt Reginaldum *tom.* 1. *lib* 8. *c.* 3. *n.* 8. & alios Doctores, quod in tali caſu ſufficiat unicus teſtis, qui teſtetur de petita per moribundum Confeſſione. Idque jure aſſeritur. nam & alioquin uni teſti plene creditur, quando non agitur de alterius præjudicio; uti tradit Gloſſa *c. Nuper*, *Verſ Niſi juratus*, *de Teſtibus*, arg. *c. Parvulos*, & *c. Cum itaque*, *de conſec. diſt* 4. ubi per unum teſtem plene probatur, quod quis ſit baptizatus.

68. CONCL. IV. Generaliter quoad praxin in hujuſmodi caſibus rite erit obſervanda ordinatio Ritualis Romani,

authoritate Pauli Papæ V. editi, quod agendo de Ritibus Sacramenti Pœnitentiæ, ſic ordinavit: *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & ſignis conetur Sacerdos, quoad ejus fieri poterit, peccata pœnitentis cognoſcere, quibus utcunque vel in genere, vel in ſpecie cognitis, vel etiam ſi confitendi deſiderium ſive per ſe, ſive per alios oſtenderit, abſolvendus eſt.* Hactenus Rituale Romanum. Ubi ly *abſolvendus eſt*, intelligendum eſt de abſolutione Sacramentali abſolute impertienda, & non tantum ſub conditione: niſi forte de aliquo prædictorum ſignorum certo non conſtet, ſed dubium ſit; tunc enim debebit dari abſolutio ſolum ſub conditione. Et hæc quidem ſunt certa, & communiter in Doctores recepta.

69. Major difficultas eſt de illo moribundo, qui ſubito in phrenesin lethalem lapſus, vel apoplexia tactus eſt, aut alio caſu improviſo ita ſubitanee omnium ſenſuum uſu deſtituitur, ut nullum omnino certum ſignum doloris, aut petitæ Confeſſionis dederit ante adventum Confeſſarii, neque in ejus præſentia ob vim morbi tale ſignum exhibeat, aut exhibere poſſit, interim tamen conſtat, eum prius Chriſtiane vixiſſe, Sacramenta frequentaſſe, ac probum fidelemque fuiſſe exiſtimatum. Major, inquam, eſt difficultas, utrum talis in ejuſmodi caſu ſit abſolvendus, ſaltem ſub conditione; *Si capax es abſolutionis, ego te abſolvo &c.* Pro cujus reſolutione, ſalvo ſemper meliori, ac præſertim ſanctæ Romanæ Eccleſiæ judicio, ſit

70. CONCL. V. In ejuſmodi caſu is, qui prius Chriſtiane & pie vixit, etiam nullo dato tali expreſſo ſigno, quod ad exprimendum dolorem de peccatis communiter adhiberi ſolet (ſi tale ob vim morbi amplius dare nequeat) poteſt probabiliter, tam practice quam ſpeculative abſolvi ſub conditione. Ita ex Ordine Franciſcano Theologi ſatis communiter, ut Petrus Marchantius *tom. 1. Tribunalis, tract. 4. tit. 4 q. 3. dub. 7.* Herinex *diſp. 3. de Confeſſ. c. 77.* qui in ſecunda Editione ad finem IV. Partis, poſt Indicem, in ſpeciali additione ſubjungit, quod, ut hoc obſervetur in praxi, injungatur omnibus Parochis in prima admiſſione ad Curam animarum a Conſiſtorio Eccleſiaſtici Moguntini Aſſeſſoribus Theologis. Item Poncius *diſp. 46. q. 4. n. 95.* Joan. Boſco *de Pœnit. diſp. 7. ſect. 9 Concl. 6. n. 150.* Baſtæus *Verſ. Abſolutio n. 13.* plures tum ex noſtro Ordine, tum alios pro ſe allegantes. Eandem ſententiam tenet expreſſe Barboſa in *Collectaneis ad Concilium Trid. Seſſ. 14. cap. 5. de Sacramento Pœnit. n. 2.* citans pro hac ſententia Vivaldum, Antonium de Litteratis, Homobonum de Bonis, Molfeſium, Carolum de Baucio, Bartholom. de S. Fauſto. Eandem ſententiam probabilem cenſet Diana *part. 3. tract. 3. reſolut. 8.* atque præter plures ſupra jam relatos Authores citat pro hac ſententia Gregorium XV. in ſuo Memoriali Confeſſariorum, quod ediderat, quando adhuc erat Archiepiſcopus Bononienſis; atque etiam Sacerdotale Romanum *pag. 624.* dicens: *Poſſe abſolvi moribundum aſſuetum frequentare Confeſſionem, quamvis repentino caſu oppreſſus Sacramentum non petierit.* Et hæ authoritates ideo fuſius adducuntur, ne videatur iſthæc ſententia deſtitui probabilitate ſua extrinſeca, ex jam multorum doctiſſimorum Virorum authoritate deſumpta: quæ cum tanta ſit, rationibus mox afferendis probe ſtabilita, non mirum eſt, quod iſta ſententia communius in praxi obſervetur.

71. Probatur nunc eadem ſententia ratione. Quia inprimis probabiliter videtur adeſſe in dicto caſu Confeſſio ſufficiens, qualis nempe hic & nunc fieri poteſt; prout patebit ex ſolutione objectionum. Deinde nihil mali fit in conferenda tali abſolutione conditionata (eo enim ipſo, quod apponatur conditio, *Si capax es, ego te abſolvo* &c. jam præcavetur omni injuriæ Sacramenti, omneque periculum Sacrilegii evitatur) econtra vero ſpes ſubeſt, quod ſi non ſemper, ſaltem aliquando poſſit talis abſolutio conditionata prodeſſe moribundo, eidemque interius duntaxat attrito, vi Sacramenti Pœnitentiæ cum perpetuo, atque in omnem æternitatem duraturo emolumento, gratiam ſanctificantem conferre, vel augere; ergo nihil obſtat, quo minus ejuſmodi homo poſſit abſolvi ſaltem ſub conditione. Confirmatur. Sacramentum Baptiſmi in caſu extremæ neceſſitatis poteſt, imo & debet conferri in materia dubia, vel etiam in parte dubia, utpute in digito, manu &c. ſi infans moriturus nondum plene natus eſt; ergo ob paritatem rationis, idem dicendum videtur de abſolutione Sacramentali ſub conditione impertienda in caſu memorato; cum ſit dubium inter Theologos, an non poſſit impertiri, imo & pars affirmativa ſit multum probabilis.

72. Objicies autem communem difficultatem contra poſitam ſententiam. Sacramentum Pœnitentiæ neceſſario prærequirit Confeſſionem ſenſibilem, utpote quæ eſt pars ipſius (i) ergo ubi nulla eſt Confeſſio ſenſibilis, ibi nullum poteſt dari Sacramentum Pœnitentiæ, & per conſequens neque abſolutio Sacramentalis: atqui in dato caſu nulla omnino adeſt Confeſſio ſenſibilis, neque per verba, neque per ſigna aut nutus, uti ſupponitur; ergo. Confirmatur: quia Sacramentum Pœnitentiæ ex Chriſti inſtitutione eſt judicium ſenſibile, ergo ad ipſum neceſſario requiritur accuſatio ſenſibilis: atqui in caſu poſito nulla intervenit accuſatio ſenſibilis: cum juxta hypotheſin moribundus nec dare poſſit, neque antea dederit ſignum petitæ Confeſſionis; ergo. Hæc eſt inſtantia principalis appoſitæ ſententiæ.

73. Reſpondetur ad hanc difficultatem, atque utrumque argumentum, negando ſubſumptum, vel iſtud diſtinguendo. Licet enim in caſu poſito, & juxta hypotheſin, non interveniat Confeſſio ſenſibilis certa, ſeu verbis expreſſis, aut aliis ſignis claris & indubitatis facta; interveniunt tamen talia ſigna ſenſibilia, quæ probabiliter ſunt Confeſſio aliqua ſenſibilis, & pro caſu iſtius extremæ neceſſitatis probabiliter ſufficiens pro obtinenda abſolutione: quamvis, quia ejuſmodi ſigna non ſunt omnino certa, ſicque non adeſt clara Confeſſio, abſolutio illa ſolum ſub conditione danda ſit, non autem abſolute. Cæterum duplici præſertim modo conantur Authores oſtendere, in ejuſmodi caſu intervenire, ſaltem probabiliter, aliquam Confeſſionem ſenſibilem.

74. Primus modus dicendi, eſt non paucorum Authorum hujus ſententiæ, aſſerentium, quod vita Chriſtiana, atque Catholica, hactenus probe & publice peracta, in hujuſmodi caſu, ac extrema neceſſitate talis Moribundi, ſit ſufficiens ſui accuſatio (cum alia major fieri nequeat) adeoque ex hoc capite poſſit abſolvi Moribundus. Hanc ſuam opinionem ita declarant: quia ille, qui petiit Confeſſionem, vel ſaltem dedit ſigna petitæ Confeſſionis, poteſt in mortis articulo abſolvi, ſed homo Chriſtiane & Catholice vivens, hoc ipſo petiit, deditque ſigna Confeſſionis pro mortis articulo petitæ; ergo. Minorem probant. Tum quia per decurſum totius vitæ Chriſtianæ ſæpius, ac præſertim frequentando Sacramenta Eccleſiæ, vel faciendo conſuetum examen conſcientiæ, imo & devote orando *Pater Noſter*, vel *Ave Maria*, per ly *dimitte nobis debita noſtra*, vel *Ora pro nobis peccatoribus &c.* fatentur ſe peccatores, petuntque omnia pro felici hora mortis neceſſaria, aut opportuna: atqui inter hæc eſt etiam Confeſſio, & abſolutio Sacramentalis in mortis articulo obtinenda; ergo.

75. Nec obſtat, quod talia non ſemper explicite referant homines pro abſolutione Sacramentali in mortis articulo recipienda. Reſpondeo enim, ex parte recipientis Sacramentum ſufficere etiam intentionem habitualem: atque inſuper, quod dolor ad Sacramentum Pœnitentiæ requiſitus, poſſit aliquo tempore præcedere Confeſſionem, ipſamque abſolutionem, jam ſuperius (k) dictum eſſe. Quod ſi urgeas, ex hoc ſequi, quod homo Chriſtiane vivens etiam alias, v. g. in ſomno, poſſit abſolvi. Reſp. negando ſequelam: quia extra caſum impotentiæ requiritur vera & integra Confeſſio; ſecus ſit in caſu impotentiæ, & quidem extremæ, de quali nunc ſermo eſt.

76. Alter modus reſpondendi ad ſupra dictam difficultatem eſt Marchantii *loc. citat.* & aliorum multorum, qui licet nolint abſolute concedere, vitam Chriſtianam eſſe ſufficientem

ſui

Digitized by Google

ſui accoſationem ad obtinendam abſolutionem Sacramentalem in tali caſu impotentiæ, & mortis articulo: addunt tamen, eandem eſſe ſufficiens fundamentum ad prudenter præſumendum, quod hic & nunc adſit ſignum aliquod ſenſibile, quo Moribundus conetur petere Confeſſionem, & abſolutionem Sacramentalem, eamque actu petat, utpote per ſuſpiria, gemitus, aſpirationes, oculorum ictus &c. Etſi enim talia ordinarie ſint ſigna naturæ patientis, ac doloris corporalis; nihil tamen obſtat, quo minus ea ab homine moribundo, ſingulariter a Deo illuminato, & interius contrito, atque confiteri cupiente, neque ob deſtitutionem uſus omnium ſenſuum externorum valente aliud ſignum deſideratæ Confeſſionis dare præter unum, aut alterum ex ſupra dictis actibus, quandoque ordinentur ut ſigna ad petendam Confeſſionem, & abſolutionem Sacramentalem. Cum igitur hoc fieri poſſit, & probabiliter quandoque fiat (prout ſibimetipſi accidiſſe, citatus Marchantius teſtatur) poterit ſub conditione talis homo moribundus abſolvi, eo quod ob vitam antea pie & Chriſtiane peractam præſumi, ac ſperari poſſit, etiam ipſum per talia ſigna hic & nunc petere confiteri, & ſacramentaliter abſolvi, cum alio meliori modo amplius nequeat confiteri, aut ſuum internum deſiderium confitendi explicare.

*Inſtabis: Ex fundamentis hujus ſententiæ, & ex ſolutione objectionum ſequeretur, quod præſtans moribundus in extremis conſtitutus conditionate valeat abſolvi non ſolum, ſi pie, ſed etiam ſi male ante vixit, v. g. ſi antea eſſet confoſſus in Duello &c. quoniam etiam mali Chriſtiani ita fidem ſuam Chriſtianam a potiori ordinare præſumuntur, ut in ultimis conſtituti velint pro remiſſione peccatorum Sacramentum Pœnitentiæ recipere; & forſan pariter iſti edunt ſigna doloris, quæ tamen ob imbecillitatem moribundi non percipiuntur. Reſpond. Ex hac ipſa ratione, gratis concedi totum a Patre La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1163. cum Pontio, Sparer, Gormez, Scot, Carden. Tamburin. & aliis. Quæ contra objici poſſent, ſolvuntur ibidem apud Schild. Gormaz, & Moyam.*

DISTINCTIO VIII.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

Quis ſit Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ, & quomodo indigeat Juriſdictione?

SUMMARIUM.

1. *Solus Sacerdos eſt Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ.*
2. *Is debet habere legitimam Juriſdictionem.*
3. *Sacerdos in ſua Ordinatione accipit poteſtatem Ordinis, non Juriſdictionis.*
4. *Accipit tunc poteſtatem in Corpus Chriſti verum, & myſticum, &c.*
5. *Differentia inter poteſtatem conſecrandi, & abſolvendi.*
6. *Poteſtas abſolvendi declaratur apto exemplo.*
7. *Hæc præſupponit poteſtatem conſecrandi.*
8. *Juriſdictio, ſive Poteſtas juriſdictionis, quid?*
9. *Juriſdictio ordinaria,*
10. *Et delegata, quæ?*
11. *An quilibet Sacerdos poſſit abſolvere a venialibus?*
12. *Cautela circa hoc.*
   (a) De hoc vide Tract. 10. Diſt. 3. n. 50. & 55.
13. *In mortis articulo abſolvit quilibet Sacerdos.*
   (b) Tract 4. Diſt. 4. n. 33.
14. *Ad Miniſtrum Sacramenti Pœnitentiæ requiritur legitima approbatio.*
15. *Regulares exempti, a quo accipiant juriſdictionem?*

1. CONCL. I. Solus Sacerdos eſt legitimus Sacramenti Pœnitentiæ Miniſter. Ita omnes Catholici; eſtque definitum in pluribus Conciliis, atque noviſſime in Trident. *Seſ.* 14. *cap.* 6. *& canon.* 10. Idque patet ex illo *Joan.* 20. ubi Chriſtus ſolis Apoſtolis, jam antea in ultima Cœna in Sacerdotes ordinatis, poſtquam a mortuis reſurrexerat, dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.*

2. CONCL. II. Quamvis ſolus Sacerdos ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter, non tamen quicunque Sacerdos eſt talis, ſed ſolum ille, qui præter poteſtatem Ordinis habet etiam poteſtatem Juriſdictionis; id eſt, legitimam Juriſdictionem, vel ordinariam, vel ſaltem delegatam. Ita omnes Catholici; ac patet tum ex perpetua traditione ac ſenſu Eccleſiæ, tum ex citato Concilio Tridentino *capit.* 7. ubi ait: *Perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, & veriſſimum eſſe Synodus hæc confirmat, nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem.* Accedit ratio: quia abſolutio eſt actus judicialis; ergo ex parte Sacerdotis requirit juriſdictionem in ſubditos: nam ſententia a non ſuo Judice lata, nulla eſt.

3. CONCL. III. Sacerdotibus in ſua Ordinatione ſolum confertur poteſtas Ordinis, nondum vero poteſtas Juriſdictionis. Ita ex profeſſo Herincx *diſp.* 5. *de Pœnit. n.* 11. cum communi. Ratio eſt: quia, licet Sacerdos in ſua Ordinatione accipiat poteſtatem remittendi peccata (quæ dicitur *poteſtas Ordinis*) nondum tamen acquirit aliquos ſubditos; neque Juriſdictionem ad ipſos ſacramentaliter abſolvendos. Cæterum, ut hæc, ſimulque præcedens Concluſio, melius intelligatur

4. Notandum I. Quod Sacerdos in ſua Ordinatione duplicem accipiat poteſtatem, unam in Corpus Chriſti verum; id eſt, poteſtatem conſecrandi, & conficiendi verum Corpus, & Sanguinem Chriſti in tremendo Miſſæ Sacrificio: alteram in Corpus Chriſti myſticum, id eſt, poteſtatem abſolvendi Fideles pœnitentes, qui ſunt de Corpore Chriſti myſtico, quod eſt Eccleſia, cujus ipſe caput eſt; juxta illud *Coloſſ.* 1. *Et ipſe* (Chriſtus) *caput eſt corporis Eccleſiæ.* Et infra *verſ.* 24. *Pro corpore ejus* (Chriſti) *quod eſt Eccleſia.*

5. Notandum II. Quod inter hanc duplicem poteſtatem multiplex intercedat diſcrimen. Siquidem poteſtas conſecrandi eſt proxima, & omnino inimpedibilis, quæ proinde a Sacerdote ſemel rite ordinato amplius auferri, aut per Eccleſiam impediri non poteſt: unde licet Sacerdos ſit ſuſpenſus, excommunicatus, imo etiam degradatus, ſi conſecrare præſumat, valide, etſi illicite conſecrabit. Econtra vero poteſtas abſolvendi in Ordinatione Sacerdoti collata, eſt impedibilis, ac remota ſolum: remota quidem, eo quod inſuper ad validam ejus executionem requiratur juriſdictio legitima: impedibilis vero, per ſubtractationem cujuslibet juriſdictionis, qua ſubtracta, vel ſaltem non collata per Prælatos Eccleſiæ, ſi Sacerdos attentaret abſolvere, non ſolum illicite, ſed & invalide abſolveret.

6. Declarari ſolet iſtud per ſimile in Doctore Juris, qui licet in ſui creatione, qua Doctor Juris declaratur, accipiat poteſtatem, ut ubique locorum poſſit Judicium exercere reſpectu ſibi ſubditorum; non tamen mox a ſui gradatione poteſt in quoslibet Judicium exercere, ſed poſtea primum, quando alicubi, vel ex officio, vel ex delegatione Superioris, quoſdam acquirit ſubditos, reſpectu quorum deinceps Judicium exercere valebit. Ita in ſimili (ſervata tamen proportione) de Sacerdote jam ordinato quoad poteſtatem exercendi Judicium Sacramentale in Sacramento Pœnitentiæ, & abſolvendi peccatores confitentes, eſt diſcurrendum. Fagnanus *in cap. Omnis, num.* 84. *de Pœnit. & remiſſ.* ſub aliis terminis tradit hanc doctrinam, dicendo, quod Presbyteris in ſua Ordinatione detur poteſtas Clavium in habitu tantum, non autem in actu, ſeu quantum ad uſum: in inſtitutione vero, ſeu collatione Beneficii curati, tribuatur executio illius poteſtatis.

7. Eſt & alia differentia inter poteſtatem conſecrandi, &

& poteſtatem abſolvendi Sacerdotibus conceſſam: Siquidem hæc poſterior neceſſario præſupponit illam priorem. Unde Chriſtus Dominus, qui Apoſtolis in ultima Cœna dedit poteſtatem conſecrandi Corpus, & Sanguinem ſuum, eiſdem primum poſt ſuam Glorioſam Reſurrectionem contulit poteſtatem abſolvendi, *Joan.* 20. dicens: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur iis*. Hinc etiam per Epiſcopum in Ordinatione Sacerdotum, conferri eiſdem ſolet poteſtas conſecrandi circa Offertorium Miſſæ, videlicet ante lectum Evangelium: poteſtas vero abſolvendi primum peracta Communione. Hujus autem ratio alia non eſt, niſi voluntas ac inſtitutio Chriſti Domini, qui voluit, neminem poſſe conſcientias noſtras in Sacramento Pœnitentiæ judicare, qui non poſſet prius ſuum Sacratiſſimum Corpus, & Sanguinem conficere: ut eo libentius conſcientias noſtras tali ſubjiceremus, cui ipſemet Chriſtus ſeſe ſubjecit conſecrandum, & manibus tractandum.

8 Notandum III. Quod *Juriſdictio*, quantum ad propoſitum, aliud non ſit, quam auctoritas quædam ſuperioritatis ſupra alios in Foro conſcientiæ judicandos. Porro hujuſmodi Juriſdictio (quæ, & *Poteſtas juriſdictionis* dicitur) duplex eſt, ordinaria ſcilicet, & delegata.

9. *Juriſdictio ordinaria* ea eſt, quæ alicui competit ex proprio officio, ſeu munere ſuo: id eſt, qua quis ex vi proprii officii (utpote cui annexa eſt cura animarum) habet ſubditos, quos in Foro conſcientiæ judicare poteſt. Et talem habet Parochus in ſua Parochia, Epiſcopus reſpectu Diœceſanorum, Abbas reſpectu ſuorum Monachorum, Generalis cujuſdam Ordinis reſpectu totius Ordinis, & Papa reſpectu totius Orbis.

10. *Juriſdictio delegata* eſt, quæ habetur ex commiſſione alterius habentis ordinariam: id eſt, quam quis abſque collatione alicujus Beneficii curam animarum habentis, accipit ab habente juriſdictionem ordinariam. Et talem habent Religioſi nullum habentes Beneficium curatum, ſed tamen legitime approbati pro Confeſſionibus excipiendis reſpectu Secularium, & alii hujuſmodi. Et ex his ſenſus patet ſecundæ, & tertiæ Concluſionis.

* Dixi notanter: *Sed tamen legitime approbati*, ubi notandum IV. Quod uti poteſtas Ordinis, & Juriſdictionis; ita & ipſa *Juriſdictio*, ac *Approbatio* non debeant ad invicem confundi; etſi enim ad validam abſolutionem ambæ concurrant; magna tamen inter eas intercedit differentia: nam *Approbatio* eſt actus intellectus declarantis de capacitate, & ſufficienti intelligentia Confeſſarii in ordine ad hoc munus obeundum: *Juriſdictio* vero reſpicit voluntatem; eſt enim poteſtas in certas perſonas dijudicandas acquiſita per voluntatem Superioris concedentis. Quoad collationem Juriſdictionis, Regulares exempti quoad pœnitentes Sæculares juxta dicenda non dependent ab Epiſcopo, utpote quam accipiunt ab ipſo ſummo Pontifice; bene tamen juxta Concluſ. VI. ab eo dependent quoad approbationem; econtra vero Clerici alii dependent a Judice ordinario, puta, ab Epiſcopo, etiam quoad Juriſdictionem, quæ vel vi curati Beneficii, vel aliis modis ab eodem conferri debet, nec cenſetur data præciſe vi Sacerdotii, ſaltem quoad peccata mortalia: quid autem de venialibus ſentiendum ſit, doctrina Anacleti aperiet.

11. CONCL. IV. Sacerdotibus in ſua Ordinatione confertur ſufficiens juriſdictio abſolvendi quemlibet a ſolis peccatis venialibus. Ita communior Theologorum. Ratio eſt: quia peccata venialia ſunt materia libera Confeſſionis; ergo fruſtra reſervarentur, & conſequenter omnis Sacerdos poteſt ab ipſis abſolvere.

12. Notandum tamen, quod extra caſum neceſſitatis non facile Sacerdos necdum expoſitus debeat ſe immiſcere audiendis Confeſſionibus venialium; idque ob plurima incommoda, quæ inde facile poſſent oriri. Et hinc non immerito Innoc. XI. in Decreto, circa Communionem quotidianam, edito 12. Februarii 1679. (a) monet Epiſcopos, & Parochos, quod *non permittant, ut venialium Confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti, non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario*.

13. CONCL. V. In mortis articulo poteſt quilibet Sacerdos, etiam non approbatus, imo, & excommunicatus, degradatus, hæreticus, abſolvere ab omnibus Cenſuris, & peccatis. Ita expreſſe Concil. Trident. *Seſſ.* 14. *cap* 7 ubi ait: *Verumtamen pie admodum, ne aliquis pereat, in Eccleſia DEI cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis, & Cenſuris abſolvere poſſunt*. Ex quibus verbis tam amplis docet unanimis Doctorum, quod ſimplex etiam Sacerdos, quamvis ſit degradatus, excommunicatus, irregularis, vel apoſtata, poſſit abſolvere, ſi non adſit Confeſſarius approbatus, proprius Parochus, aut Epiſcopus. Num autem hoc præſente poſſit abſolvere ſimplex Sacerdos, jam alibi (b) dictum fuit.

* Quod proxime dictum eſt de poteſtate abſolvendi in articulo mortis, Lugo, Vaſquez, Sanchez, Suarez, Sylveſter, Medina, & alii cum Gloſſa extendunt etiam ad periculum mortis. Ubi notandum, quod, etſi ſoleat ſubinde articulus, & periculum mortis ab AA. pro eodem accipi conformiter *Diſt.* 9. *n.* 13. proprie tamen articulus mortis tunc adeſſe cenſeatur, quando mors moraliter certa proxime inſtat. Periculum vero mortis tunc dicitur eſſe, quando ſub dubio, vel timore probabili exſpectatur mors, uti in prælio, vel itinere periculoſo, vel ſimili maritima navigatione: item tale periculum ſubire reputantur illi, qui inſerviunt peſtiferis, aut mulieres partui vicinæ, alias in partu expertæ periculum vitæ: non enim præſumitur, etiam hos velle pia Mater Eccleſia exponere probabili periculo æternæ damnationis denegando Sacerdotibus præſentibus Juriſdictionem ſaltem in caſu, quo alii habentes poteſtatem abſolvendi deſunt, aut nolunt, vel non poſſunt abſolvere. *

14. CONCL. VI. Ut Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ, ſive Confeſſarius, illud valide adminiſtret, neceſſario requiritur etiam legitima approbatio ipſius. Ita communis. Hinc vitandæ ſequentes duæ Propoſitiones ab Alexandro VII. damnatæ, quarum una, ordine 16. ſic habet: *Qui Beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario*. Altera, ordine 13. taliter ſonat: *Satisfacit præcepto annuæ Confeſſionis, qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſte reprobato*. Et merito utraque Propoſitio damnata fuit: nam ſecluſa approbatione Epiſcopi, neque ſimplex ille Sacerdos ab eodem recipit juriſdictionem delegatam abſolvendi (ordinariam enim eo ipſo non habet, quod careat Beneficio curato) neque hanc accipiunt Regulares a Summo Pontifice.

15. Et notanter hoc ultimum additur: nam Regulares exempti juriſdictionem abſolvendi ſæculares non accipiunt ab Epiſcopo approbante, ſed ſuppoſita approbatione Epiſcopi loci, accedente conſenſu proprii Superioris Regularis, ea ſtatim intelligitur ipſis conceſſa a Sede Apoſtolica; prout deſumitur ex *Clem. Dudum*, §. *Statuimus*, *de Sepulturis*. Atque a Sac. Congregatione Concilii declaratum fuiſſe, refert Fagnanus in *cap. Omnis*, *num.* 79. *de Pœnit. & remiſſ.* Accedit ratio, quam affert Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 10. *num.* 19. quia Epiſcopus loci tam amplam juriſdictionem audiendi Confeſſiones omnium Fidelium undecunque venientium, eoſque a Cenſuris etiam Papæ reſervatis (extra caſus Bullæ Cœnæ Domini) abſolvendi, dare non poteſt: ſed eam Confeſſarii Ordinum Mendicantium immediate recipiunt a Summo Pontifice, cum dependentia tamen a conſenſu ſui Prælati, & approbatione Epiſcopi.

* APPENDIX.

Continens varia adhuc quæſita de Approbatione.

Quæres I. An Epiſcopus Clericum, & quem in examine conſideratis omnibus conſiderandis vere idoneum invenerit, poſſit nihilominus citra peccatum reprobare? Reſpond. negative: peccaret enim talis Epiſcopus contra juſtitiam; quia intervenit quaſi contractus, uti alias fit in concurſu, quo dicitur:

Digitized by Google

tur: *Subjicia me examini ea conditione, ut approber, ſi dignus inveniar*: quæ conditio etiam cenſetur acceptari ab altero, ſuppoſito, quod ipſum examinet. Ita recte cum Card. de Lugo La Croix *Lib. 6. part. 2. n.* 1491. & ex Boſco *de Jubilæo ſect.* 5. P. Henno *tract. de Pœnit. diſp.* 8. *q.* 6. *Con.* 4. Interea tamen etiam injuſte reprobatus juxta jam dicta nequit audire in illa Diœceſi Confeſſiones; cum deſit neceſſario requiſitum, nempe approbatio.

Quæres II. An Epiſcopus Clericos Regulares exemptos poſſit tantum ad certum genus perſonarum, vel ad certum locum, aut tempus approbare? Reſp. quoad hoc provideri in Conſtitutione *Superna*, edita per Clement. X. ubi §. 5. ſic habetur: *Illi Religioſi, qui ad Confeſſiones audiendas idonei generaliter inventi fuerint, ab Epiſcopis generaliter quoque, & indiſtincte abſque aliqua limitatione* NB. *temporis, cæterorumque locorum, aut generis perſonarum in Diœceſi propria ſunt admittendi: quoad cæteros vero, qui non adeo idonei reperiuntur, ſi petierint ſe admitti, arbitrio Ordinariorum relinquitur, ipſis limitata facultate, prout eiſdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere.*

Quæres III. An, ſuppoſito, quod aliquando Regulares exempti, fuerint approbati pro aliqua Diœceſi, illa approbatio deinde poſſit tolli ab illo Epiſcopo, qui eam dedit? Reſp. Talem approbationem ſemel factam nullatenus poſſe ab eodem tolli, ſeu revocari alio tempore, niſi vere coram Deo nova gravis cauſa revocandi, quæ ipſas concernat Confeſſiones, intervenerit. Ita La Croix *Lib.* 6. *part* 2. *n.* 1545. & probatur ex Conſtitut. *Superna. Clement.* X. §. 6. ubi ſic legitur: *Regulares ad Confeſſiones audiendas prævio examine ſimpliciter, & abſque ulla temporis præfinitione ab ipſomet Epiſcopo* (*NB. ſecus autem ab ejus Vicario, aut ab Anteceſſoribus Epiſcopis approbati*) *non poſſunt ab eodem, qui ſic approbavit, iterum examinari, aut ab eiſdem Confeſſionibus audiendis ſuſpendi, ſeu licentia illis conceſſa revocari, niſi nova ſuperveniente cauſa, quæ ipſas Confeſſiones concernat.* Videatur Henno *Tract. de Pœnitent. diſput.* 8. *quæſt.* 7.

Quæres IV. A quonam Epiſcopo debeant Regulares exempti approbari, ut valide in aliqua Diœceſi ſæculares pœnitentes abſolvere poſſint? Reſp. Ordinarie loquendo debent tales Regulares eſſe approbati ab Epiſcopo illius Diœceſis, in qua excipiunt Confeſſiones, ita quidem, ut extra iſtam approbationem ibidem abſolvere non poſſint pœnitentes ad ſe confluentes etiam ex alia Diœceſi, in qua jam fuerant antecedenter approbati. Ita clariſſime patet ex Conſtit. Clement. Papæ V. incip. *Superna*, edita undecimo Calendas Julii 1670. ubi inter multa hæc verba habentur: *Ad hæc Regulares ab Epiſcopo ad Confeſſiones Sæcularium in ſua Diœceſi audiendas approbati NB. non poſſunt in aliena Diœceſi eas abſque illius Epiſcopi Diœceſani approbatione audire, quamvis pœnitentes ſubditi ſint ejus Epiſcopi, a quo ipſi Religioſi jam fuerunt approbati.* Cæteroquin Epiſcopus ille approbationem dare poteſt electus, & confirmatus, quamvis non conſecratus, vel Capitulum ſede vacante. Pariter Abbates, & Præpoſiti, qui habent territorium nulli Epiſcopo ſubjectum. Videatur La Croix *Lib.6. p.2. n.*1495. *et ſeqq.*

Quæres V. An pariformiter quoad approbationem ſentiendum ſit quoad Clericos Sæculares? Reſp. Eoſdem pariter debere eſſe approbatos ab Ordinario illius Diœceſis, in qua Confeſſiones excipiunt. Ita cum Navarr. Barboſa, Cardin. de Lugo &c. Sabinus Bononienſ. in Luce Mor. *tr.* 76. *n* 34. Et probatur a fortiori: Confeſſarii enim ſæculares magis dependent ab Epiſcopo, quam Regulares exempti; cum poſteriores ab eo dependeant tantum in approbatione; priores autem etiam in Jurisdictione: ergo, ſi Regulares debent eſſe approbati ab Epiſcopo Loci, in quo Confeſſiones excipiunt, multo magis Sæculares. Accedit, quod apud eundem Sabinum *loc. cit. n.* 37. ita fuiſſe deciſum a Sac. Congregat. Concilii, referant Faguanus *in cap. Ne pro Dilatione* n. 65. *et ſeqq.* & Pignatellus *tom* 7. *Conſult.* 8. *n* 46.

Quæres VI. Quomodo ergo ſtante hac doctrina ſalvetur in Germania praxis, vi cujus in confinibus duarum Diœceſi tam Parochi, quam Regulares tempore Indulgentiarum, ſeu magnæ alicujus feſtivitatis, aut peregrinationis confluunt in unum certum locum coadjuvando ibidem excipere Confeſſiones, quamvis in Diœceſi ejuſdem loci, ſeu oppidi, ubi Confeſſiones excipiunt, nunquam fuerint ab Ordinario approbati? Ratio dubitandi eſt; quia ex una parte juxta jam dicta requiritur ad abſolvendum aliqua approbatio, & quidem Epiſcopi, in cujus Diœceſi excipiuntur Confeſſiones, ex altera vero propterea, quod quis ſit approbatus in propria Diœceſi, non infertur, quaſi foret approbatus in omni alia, ſicque nec in ea, in qua ſine ulteriori approbatione Confeſſiones excipit: nam ſequens propoſitio eſt damnata ab Alexand. VII. quæ ſic ſonat: *Regulares Ord. Mendicant. ſemel approbati ab uno Epiſcopo ad audiendas Confeſſiones in ſua Diœceſi habentur pro approbatis in aliis Diœceſibus, nec nova indigent approbatione.* Reſp. ex Illſung hic, & aliis, praxim iſtam juſtificari poſſe per tacitum conſenſum, & approbationem Epiſcopi illius Diœceſeos, in qua talis Confeſſiones excipit: dum enim ſimilia in Germania tempore magni concurſus pœnitentum a Confeſſariis Regularibus, qui in alia Diœceſi fuerunt approbati, uti & a Parochis, & Beneficiatis curatis notorie practicantur, & Reverendiſſimi Ordinarii non contradicunt, etſi facile poſſint, merito tacitus exinde de præſenti conſenſus eorum infertur, qui æquivalet conſenſui expreſſo. Quod idem erit ſentiendum de alia praxi, qua nimirum vicini Parochi ad invicem; vel Cooperator unius Parochiæ vicino Parocho confitentur.

Quæres VII. An etiam poſt Decretum Clementis X. ſalvari poſſit illa praxis, qua Regulares exempti ab uno Conventu in alium mutati, ſolent in locis, per quæ tranſeunt, præſertim in aliquo concurſu pœnitentum, & quando fuerunt a Parochis requiſiti, excipere ibidem Confeſſiones, quamvis in ea Diœceſi necdum fuerint approbati ab Ordinario? Antequam reſpondeam, ſuppono tanquam certum, quod nequeant tales excipere ſæcularium Confeſſiones in ipſo loco, ad quem mutantur, & ubi Domicilium figunt, niſi vel jam alio tempore pro illa Diœceſi fuerint approbati, vel de novo ab Ordinario memoratæ Diœceſis, ſub qua ille locus ſitus eſt, approbationem obtineant: ita enim expreſſe decernit Clem. X. in ſuperius allegata Conſtitutione. Quæſtio igitur ſolum verſatur circa loca, per quæ preciſe tales Regulares tranſeunt, non ibidem permanendo. Hoc præſcripto. Reſpond. Suppoſito, quod tales jam ab aliquo Ordinario alicujus Diœceſis fuerint approbati, poſſe ſub itinere excipere Confeſſiones in loco, per quem tranſeunt, quamvis locus iſte exiſtat in ea Diœceſi, in qua nunquam approbationem obtinuerunt, dummodo ſpecialiter excipiatur oppidum, in quo ipſemet Epiſcopus moratur. Ita cum aliis contra Illſung Pater Reiffenſtuel *Lib.* 5. *Decret. tit.* 39. *num.* 259. Et ratio deſumitur tum ex privilegio per Eugenium IV. FF. Minoribus, ac per Gregor. XIII. Patribus Soc. Jeſu conceſſo, quoad NB. tranſeuntes, ſeu itinerantes, necdum claris terminis per Clement. X. revocato, tum ex tacito conſenſu ipſorum Ordinariorum, eo ferme modo, quo diximus in antecedenti Quæſito. Videatur Anacletus Reiffenſt. *loc. cit.* & Albertus Reiffenſtuel in ſua Practica *p.*1. *cap.*3. *n.*95.

Quæres VIII. An Regulares exempti, ſemel in aliqua Diœceſi approbati poſſint excipere Confeſſiones in locis ejuſdem Diœceſis, in quibus non habent Monaſteria, ubi Parochi poſitive contradicunt? Reſp. affirmative. Ita La Croix *Lib.*6. *p* 2. *n.* 1523. & deducitur ex Conſtit. *Superna.* Clem X. ſæpe jam allegata. Ratio eſt, quia quoad approbationem non dependent a Parocho, ſed ab Epiſcopo, a quo, ſi ſunt ſemel approbati, illimitate Jurisdictionem in Chriſti fideles accipiunt ab ipſomet Summo Pontifice. Nec dicas: Parochi nequeunt audire Confeſſiones in altera Parochia ejuſdem Diœceſis contradicente poſitive altero Parocho: ergo nec Regulares. Reſp. enim Neg. Conſeq. & paritatem; nam Parochi non acquirunt Jurisdictionem in alienos ſubditos, puta, in altera Parochia exiſtentes, niſi per expreſſum, vel ſaltem per tacitum de *præſenti*

con-

conſenſum alterius Parochi; Regulares autem Mendicantes obtinent a papa in omnes Sæculares, habita ſemel approbatione Epiſcopi Diœceſani. Interea tamen præfati Regulares non debent publice in ipſa Eccleſia alterius Parochiæ excipere Confeſſiones, ſi poſitive Parochus nolit, ut ſic evitentur tricæ, & lites, uti notant La Croix *Lib.6. p.2. n.* 1576. & Henno *Tr. de Pœnitent. diſp.* 9. *q.* 5. *Concl.* 3.

QUÆSTIO II.

De Probitate, Scientia, & Prudentia Confeſſarii.

SUMMARIUM.

16. *Ratio Ordinis.*
17. *In Confeſſario requiritur probitas, ſcientia, & prudentia.*
18. *Confeſſarius debet eſſe Judex, Medicus, & Doctor.*
19. *Probitas, quæ in ipſo requiratur?*
    (c) De hoc Tract. 14. Diſt. 1. n. 43. 44. & 47.
20. *Quomodo peccet adminiſtrans hoc Sacramentum in mortali?*
21. *Scientia in Confeſſario, qualis requiratur?*
22. *Scientia eminens, & Scientia mediocris, quæ?*
23. *Quid, ſi Sacerdos ſit dubius de ſua ſufficientia?*
24. *Generatim, qua Scientia debeat pollere Confeſſarius?*
25. *An is teneatur judicare de gravitate peccatorum in individuo?*
    (e) Ut dictum Tract. 3. Quæſt. 2. per totum.
26. *Quid, ſi is erret in judicando? Doctrina practica.*
    (f) Ut amplius n. 34 & ſeqq. dicetur.
27. *Prudentia Confeſſario neceſſaria.*
28. *Ea generatim debet exerceri circa propriam Confeſſarii perſonam.*
29. *Circa perſonas aſtantes.*
30. *Et circa pœnitentes, quomodo?*

16. POſtquam de iis dictum eſt, quæ requiruntur ad Miniſtrum Sacramenti Pœnitentiæ, ut valide illud adminiſtret: merito præſens quæſtio una cum ſequentibus tractat de his, quæ requiruntur ad dignam, legitimam, licitam, & meritoriam dicti Sacramenti adminiſtrationem ex parte Miniſtri. Hinc ſit

17. CONCL. I. Ut Confeſſarius rite, ac licite, meritorieque ſuo munere fungatur, ex parte ipſius requiruntur tria, videlicet Probitas vitæ, Scientia conveniens, & Prudentia. Ita communis. Ratio eſt. Tum quia is ſine probitate vitæ, ſive exiſtens in peccato mortali, peccaret mortaliter adminiſtrando Sacramentum pœnitentiæ. Tum quia, ut dicitur *cap. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnit. & remiſſ.* Confeſſarius debet ſe habere *more periti Medici, ut ſuperinfundat vinum, & oleum vulneribus ſauciati*: ad hoc autem opus eſt ſcientia, & prudentia, ut patet; ergo.

18. Hæc generalia requiſita ex parte Confeſſarii paucis complectuntur Doctores, dum ajunt, quod Confeſſarius debeat eſſe & Judex, & Medicus, & Doctor. *Judex* quidem, diſcutiendo pœnitentem, atque de ejuſdem peccatis judicando, ac pro ipſis ſalutarem pœnitentiam & ſatisfactionem imponendo, ſimulque vel impertiendo abſolutionem, vel (ſi merita cauſæ id expoſcant) hanc negando. *Medicus*, qui juxta *cit. c. Omnis utriuſque ſexus, eod.* noverit ſuperinfundere vinum & oleum vulneribus ſauciati. Et *Doctor*, ob debitam ſcientiam, prudentiamque ex parte ipſius requiſitam, prout amplius in progreſſu dicetur. Nunc ſingula in Concluſione enumerata proſequendo per ordinem,

19. Quæritur I. Quænam probitas requiratur ex parte Confeſſarii? Reſp. I. Ad hoc, ut Sacerdos licite, & abſque peccato mortali adminiſtret Sacramentum Pœnitentiæ, requiritur, ut non ſit ſibi conſcius peccati mortalis. Quod ſi eum remordeat conſcientia peccati gravioris, tenetur prius per receptionem Sacramenti Pœnitentiæ, vel ſaltem præmiſſa contritione perfecta (c) ſeſe reſtituere in ſtatum gratiæ: alioquin peccaret novo peccato mortali Sacrilegii. Valebit tamen abſolutio data a Sacerdote in ſtatu peccati mortalis exiſtente, ſi cætera requiſita adſint; ac proinde valide quidem, ſed non licite Sacramentum adminiſtrabit.

20. Quæritur II. Quot peccata numero diſtincta committat Sacerdos, qui plurium Confeſſiones pro eadem vice, ſucceſſive tamen, in ſtatu peccati mortalis excipit? Reſpond. De hoc jam eſſe dictum ſuperius *Tract.* 14. *diſt.* 1. *n.* 49 & 53. Ibi videatur.

21. Quæritur III. Quæ, & quanta requiratur Scientia in Confeſſario? Reſp. I. In Confeſſario requiritur Scientia competens, id eſt, ſaltem mediocris. Ita communis. Ratio eſt: quia, cum in hoc Sacramento Confeſſarius exerceat officium Judicis & Medici, ſcire debet, quid ſit ſui muneris, ne & ſe & ſuos pœnitentes periculo exponat errandi in materia gravi, & ſalutem animarum concernente. Siquidem, ut inquit Salvator, *Matth.* 15. *Cæcus, ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.*

22. Additur notanter, *Scientia competens, id eſt, ſaltem mediocri*. Duæ enim ſunt ſpecies Scientiæ. Prima dicitur *Scientia eminens*, qua quis optime ſit verſatus in Jure Canonico, in Theologia Morali, atque Caſiſtarum lectione, & qua ſciat ratiocinari, caſuſque difficiles Conſcientiæ reſolvere: Hæc Scientia, quamvis ſit utiliſſima, omnique ſtudio proſequenda, nihilominus abſolute neceſſaria non eſt: alioquin pauci reperirentur Confeſſarii. Secunda vocatur *Scientia mediocris*, quæ tamen commode determinari nequit, ſed debet dijudicari ex ratione diverſitatis tum locorum, tum perſonarum: major enim requiritur ſcientia pro Confeſſionibus in Urbe aliqua inter Magnates & Mercatores excipiendis, quam in pagis inter ſimplicem populum.

23. Reſp. II. Si Sacerdos ſit dubius de ſua ſufficientia, debet ſe conformare judicio Epiſcopi approbantis, vel ſui Prælati, aut alicujus docti Theologi, & ſi per ipſos capax, & ſufficiens repertus fuerit, ſuum dubium in illorum judicium rejicere, & ſecure Confeſſiones excipere. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 104. *art.* 5. Suarez, Toletus, & alii. Intellige, dummodo is ſucceſſive per lectionem librorum competentium magis conetur in hujuſmodi ſcientia ad Confeſſarium requiſita proficere, & in caſibus obſcurioribus ac difficilioribus non erubeſcat doctiores conſulere: quod præſertim a principio erit obſervandum, quando quis incipit Confeſſiones excipere.

24. Reſp. III. Interim certum eſt, quod Confeſſarius debeat eſſe præditus tanta Scientia, ut ſciat, quænam ſint peccata ex genere ſuo mortalia, & quænam venialia; quænam ſint circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes, & quæ non: tenetur enim inter hæc veluti inter lepram & lepram, ceu ſpiritualis Medicus, poſſe diſcernere. Inſuper tenetur ſcire regulas communes, quibus quis excuſari poſſit a præcepto, vel a peccato mortali: nec non ea, quæ requiruntur ad legitimam Sacramentorum adminiſtrationem, ac in ſpecie ad Sacramentum Pœnitentiæ, & hujuſmodi, de quibus idcirco paſſim Theologi Morales tractare conſueverunt.

25. Reſp. IV. Cum Suarez *part.* 3. *tom.* 4. *diſp.* 28. *ſect.* 2. *numer.* 2. Lugone, Marchantio, aliiſque. Quamvis teneatur Confeſſarius ſcire, quidnam ex natura ſua ſit peccatum mortale, & quidnam veniale, ut dictum: non tamen requiritur, quod de omnibus, quæ audit a pœnitente, judicet, an ſint hic & nunc peccata mortalia, vel venialia. Quis enim hoc etiam ex viris doctiſſimis, abſque manifeſto periculo errandi, facere poterit? Idque tum ob diverſitatem opinionum inter Doctores: tum quia caſus ipſi in individuo valde alterantur quoad majus, ac minus, ex materia, indeliberatione, paſſione, multiſque aliis circumſtantiis, ratione quarum quandoque peccatum ex genere mortale ſit veniale, ac econtra. (e) Sufficit itaque, ut Confeſſarius attente audiat confitentem, & qualitatem gravitatemque malitiæ prudenter expendat, licet ad gravitatem peccati mortalis certo illam determinare non poſſit.

26.

Digitized by Google

26. Notandum tamen, ſi Confeſſarius determinatum ſerat judicium, & quandoque peccatum mortale reputet veniale, aut econtra, non ideo Confeſſionem, & abſolutionem pœnitentis reddi invalidam, nam, ut recte quidam loquuntur, *Sacerdos non debet judicare pœnitentem ſcientia Divina, ſed auctoritate Divina abſolvere*. Unde, ſi Confeſſarius audiat peccatum, quod diſcernere nequit, utrum hic & nunc ſit mortale, illud tale quale eſt abſolvat, ſuſpendens judicium pro natura ipſius; quandoquidem in genere bene ſciat, an ſit mortale, vel veniale: etenim quidquid agat, non ſemper poterit concepta dubia (doctioribus præſertim ob particulares circumſtantias frequentius occurrentia) ſuper peccatis, & eorum gravitate deponere; neque oportet per exactiſſimas interrogationes hoc Sacramentum pœnitentibus nimis grave & oneroſum reddere. (f)

* Aſt ponamus, quod Sacerdos in Confeſſionali commiſerit aliquem errorem ex ſua inſcitia, ſeu ignorantia, quem poſtea cognoſcit, debebitne error hic denuo ab ipſo corrigi, & quomodo, ac quando? Antequam reſpondeam, ſuppono, talem errorem poſſe contingere vel circa ſubſtantialia Sacramenti, ſine quibus nullo modo valor Sacramenti habetur, verb. grat. ſi adminiſtretur abſque intentione Miniſtri, ſi detur abſolutio abſenti, aut omittendo in formula abſolutoria aliqua verba eſſentialia, ſive ſi conferatur pœnitenti non habenti dolorem ex motivo ſupernaturali, aut efficax propoſitum &c. Vel error iſte poteſt præciſe verſari circa integritatem materialem, puta, ſi a Confeſſario ex inſcitia intermittatur interrogatio circa ſpecies, & numerum peccatorum exemp. grat. an pœnitens, qui accuſat ſe contra ſextum præceptum peccaſſe, commiſerit hoc peccatum cum ſoluta, vel ligata, & quoties? Item error iſte in Confeſſionali ex inſcitia a Confeſſario factus poteſt tendere in præjudicium tertii, ut in puncto reſtitutionis in bonis famæ, vel fortunæ, vel poteſt contingere citra damnum alterius H. S.

Reſpondeo I. Si error iſte ex inſcitia contigit circa valorem Sacramenti, tunc illa inſcitia vel fuit ignorantia vincibilis, ac graviter peccaminoſa, vel invincibilis. Si prius, tenetur hunc errorem corrigere, & pœnitentem monere etiam cum gravi ſuo incommodo, petita tamen prius (ſaltem de ſententia ſecuriori) a pœnitente licentia loquendi cum ipſo de re ſibi ad ſalutem neceſſaria. Ratio eſt: quia graviter ea ſua propria culpa damnificavit pœnitentem: ergo debet ſibimetipſi imputare grave onus, quod in corrigendo errore ſubire cogitur. Quando vero inſcitia iſta fuiſſet ignorantia invincibilis oblivione, tunc vel pœnitens eſt in eo ſtatu, ut ſit periculum, ne Sacramentum pœnitentiæ poſt talem abſolutionem invalidam unquam amplius recipiat, puta, quia periculoſe pro tempore talis invalidæ abſolutionis erat decumbens, vel non eſt tale periculum: in priori caſu adhuc tenetur Confeſſarius ſubire onus corrigendi ſuum errorem etiam cum gravi incommodo, ſi alius modus lenior corrigendi non ſuperſit. Ratio eſt: quia pœnitens verſatur in periculo gravioris adhuc damni, nimirum in periculo æternæ damnationis, ſi ita cum ſuis peccatis gravibus a parte rei necdum abſolutus decederet. Quodſi tale periculum moriendi abeſſet, non teneretur Confeſſarius cum tali gravi ſuo incommodo, & proſtitutione hunc ſuum errorem corrigere; quoniam moraliter certum eſt, talem pœnitentem adhuc ſæpius acceſſurum ad confitendum, ubi a ſuis prioribus illis peccatis ſaltem indirecte abſolveretur. Ita cum Tamburino, & Card. de Lugo, P. Sporer *part. 3. Theol. Sacram. cap. 6. ſect. 4. n.* 803. ac teſte ipſo communis.

Reſpond. II. Si ſtante valore Sacramenti Confeſſarius quoad alia (ſecluſo tamen omni damno tertii) erravit ex inſcitia inculpabili, vel naturali oblivione, non tenetur cum gravi ſuo incommodo, & proſtitutione, aut infamia corrigere hunc ſuum errorem. Ita cum Card. de Lugo, Averſa, & Filliucio, Claudius La Croix *Lib. 6. part. 2. num.* 1779. ac Tamburinus hic, qui etiam *cap.* 8. *num.* 3. ſubjungit, tale grave incommodum corrigendi communiter præſumi adeſſe. Ratio reſponſionis eſt; quia ex una parte talis nihilominus indirecte ab his peccatis fuit abſolutus, ex altera autem nulli ſit præjudicium, ac præterea nec intervenit aliqua culpa.

Reſpond. III. Si error iſte contigit ex inſcitia Confeſſarii in materia juſtitiæ cum damno tertii, tunc vel Confeſſarius iſte erravit negative tantum, utpote non monendo, non imponendo reſtitutionem debitam, ſeu non docendo nullitatem, ſeu injuſtitiam alicujus contractus &c. vel dictus Confeſſarius erravit etiam poſitive v. g. dicendo poſitiva ad pœnitentem, quod ſit excuſatus a reſtitutione; cum tamen foret obligatus, aut vice verſa adſtringendo pœnitentem ad faciendam aliquam reſtitutionem, a qua tamen foret excuſatus; ſive aſſerendo, quod hic contractus uſurarius e. g. ſit juſtus, qui tamen a parte rei eſt invalidus &c. Si in materia juſtitiæ error iſte ex inſcitia culpabili, vel etiam ex reſpectu humano proveniens fuit negativus, tenetur tum Confeſſarius juxta non paucos ex juſtitia, juxta plures vero teſte La Croix *loc. cit. num.* 1781. ſaltem ex charitate corrigere etiam cum ſuo incommodo non levi. Ratio eſt; quia fuit cauſa negativa damni ex propria malitia. Dixi notanter: *Si error fuit ex inſcitia culpabili*: etenim ſi ſimilia contigiſſent ex ignorantia invincibili, aut oblivione naturali, ſicque ſine gravi culpa, non obligaretur ad corrigendum errorem cum gravi incommodo, & erubeſcentia. Quando autem error iſte in materia juſtitiæ ex inſcitia culpabili Confeſſarii, vel ex reſpectu humano proveniens fuit poſitivus, tunc certo talis Confeſſarius etiam cum ſuo non exiguo incommodo tenetur corrigere hunc errorem ex juſtitia, ita quidem, ut in defectum alterius obligetur ad reſarcitionem damni, ſi habeat media. Ratio eſt; quia fuit cauſa mala poſitive influens in hoc damnum, ſicque conformiter dictis de reſtitutione obligatur ex titulo injuſtæ damnificationis. Quod ſi damnum hoc contigiſſet ex inſcitia inculpabili, neque obligaretur ex juſtitia ad reſarcitionem damni: non quidem titulo *rei acceptæ*; cum nil ad eundem pervenerit: nec titulo *injuſtæ acceptionis*, ſeu damnificationis; quoniam nullam commiſit gravem culpam. Interea tamen videtur lex Chriſtiana dictare, ut Confeſſarius iſte, impetrata prius a pœnitente licentia, loquatur deſuper cum pœnitente, etiam cum aliquali incommodo, licet non tanto, ac ſi mala fide erraſſet. Nec tenetur propterea famam propriam, aut Religionis ſuæ tanquam bonum altioris Ordinis gravi periculo proſtitutionis, & infamiæ exponere, modo non mentiatur iniquitas ſibi, dicendo grave periculum, ubi revera non eſt. Sporer *loc. cit. n.* 805. *

27. Quæritur IV. Circa quæ generatim Prudentia Confeſſarii debeat eſſe ſollicita? Reſp. I. Licet Prudentiæ virtus ad omnes Sacerdotum functiones rite obeundas ſumme neceſſaria ſit, merito tamen præ omnibus aliis ea requiritur ad Confeſſiones audiendas ut Confeſſarius, & quatenus Medicus eſt, probe noverit ſuperinfundere oleum, & vinum vulneribus ſauciati; & quatenus Doctor eſt, caute errantes viam veritatis edoceat.

28. Reſpond. II. Generatim Prudentia Confeſſarii eſt exercenda partim circa propriam perſonam, partim circa pœnitentes, & partim circa alias perſonas. Et quidem circa propriam perſonam, vigilare oportet Prudentiam Confeſſarii tum in procuranda, atque conſervanda puritate conſcientiæ, tum in devota invocatione gratiæ Spiritus ſancti, ad hoc Divinum miniſterium rite peragendum; tum in ardenti zelo, ſive deſiderio procurandi ſalutem animarum, Deique gloriam adaugendi, & ampliandi. Accedit aſſecuratio corporalis, ne videlicet, quantum fieri poterit, Confeſſarius incurrat periculum corporis, ſeu contrahendæ infirmitatis præſertim excipiendo Confeſſiones laborantium morbis contagioſis. Huc revocantur nonnulla alia, quæ Confeſſario quoad propriam, etiam in exterioribus geſtibus rite ordinandam, neceſſarie, & prudenter attendenda erunt.

29. Deinde quoad alias perſonas aſtantes, plura obſervan-

vanda ſuggerit Prudentia. Primum eſt: uniformitas in modo procedendi. Alterum, ne nimis clare loquendo, faciat nonnunquam circumſtantes audire peccata confitentis contra eorum voluntatem, aut ex geſtibus, aliiſve ſignis, faciat aſtantes devenire in notitiam cujuſpiam peccati gravioris confeſſi. Et hoc tum ratione ſigilli Confeſſionis, ne illud quoquo modo, etiam indirecte violetur: tum ratione ſcandali, & ne circumſtantes merito abſterreantur, & (quod proniſſimum eſt) averſionem concipiant a tali Confeſſario. Alia ſimilia ſuggeret ipſamet Prudentia.

30. Potiſſimum autem circa pœnitentes ipſos Prudentia Confeſſarii exercenda eſt, eos partim caute examinando, ſi opus fuerit; partim charitative inſtruendo, dubiaque ipſorum ſolide reſolvendo, & dando opportuna conſilia; partim eos diſcrete corrigendo, atque ſalubria ſubminiſtrando media, quibus ad veram deteſtationem peccatorum inducantur, atque ab ulteriori lapſu præſerventur. Præſertim autem magna opus eſt prudentia circa eos, qui videntur eſſe conſtituti in occaſione proxima peccandi, nec non & circa recidivos. Hinc ſit

Q U Æ S T I O III.

De Interrogationibus a Confeſſario faciendis.

S U M M A R I U M.

31. *Confeſſarius, an teneatur quandoque interrogare pœnitentem?*
32. *Cautela circa interrogationes.*
33. *Quid obſervandum circa rudiores,*
(g) Diſt 7. n. 63.
34. *Quid obſervandum in faciendis interrogationibus?*
35. *Hic poteſt errari per defectum & exceſſum.*
Doctrina notabilis.
36. *Regulæ generales circa examen, & interrogationes faciendas.*
37. *Præſertim in materia Luxuriæ.*
38. *Praxis circa hujuſmodi interrogationes.*
39. *Interrogationes, an ſint inſtituendæ poſt Confeſſionem?*
40. *Vel potius ſub Confeſſione?*
41. *Quid agendum, ſi pœnitens taceat peccatum, quod Confeſſarius ſcit eum commiſiſſe?*
42. *Quid, ſi pœnitens illud neget?*
43. *Limitatur data reſponſio.*

31. QUæritur I. An Confeſſarius teneatur quandoque interrogare pœnitentem? Reſpond. Etſi per ſe, ac primario, munus pœnitentis ſit ſeſe debite examinare, atque integre accuſare, Judicis autem audire: nihilominus in ſupplementum ignorantiæ, ſeu defectus ipſius pœnitentis, etiam Judicis ſive Confeſſarii eſt interrogare, eumque examinare in hoc Foro Sacramentali. Ita Herinex *diſput. 5. de pœnitent. numer.* 55. cum communi. Idque tum ex *capit. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnitent. & remiſſ.* ibi: *Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, &c. diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias, & peccati*. Tum ex Rituali Romano, ibi: *Si pœnitens numerum, & ſpecies, & circumſtantias peccatorum explicatu neceſſarias non expreſſerit, eum Sacerdos prudenter interroget*. Accedit ratio: quia Confeſſarius tenetur, quantum moraliter poteſt, procurare integram peccatorum Confeſſionem, atque evitationem peccati Sacrilegii; & curare, ne indiſpoſito adminiſtret hoc Sacramentum.

32. Additur, *in ſupplementum ignorantiæ, ſeu defectus pœnitentis*. Nam Confeſſarius non obligatur ulterius interrogare pœnitentem, quem ex modo procedendi advertit virum doctum, & bene conſcientiam examinaſſe, ſuaque peccata quoad numerum ac ſpeciem rite propoſuiſſe, ſi neſciat, eum aliquid per oblivionem omiſiſſe. Herinex *loc. citat.* Lugo *diſput. 22. de Pœnitent. numer.* 17. & alii. Imo etiam, quando facienda eſt interrogatio, prorſus abſtinendum eſt a curioſis, & non ſubſtantialibus: hoc eſt, iis, quæ non concernunt numerum, ſpeciem, ac circumſtantias ſpeciem mutantes peccatorum: quamvis, ut hæc facilius intelligantur, expediat, circa pœnitentem cæteroquin ignotum præmittere interrogationem de tempore ultimæ Confeſſionis, & (ſi occurrat peccatum carnis) an ſit ſolutus, vel ligatus Matrimonio, &c.

* Quodſi indages ulterius, quandonam ergo debeat Confeſſarius interrogare? Reſpond. Votum id deſumi ex triplici claſſe pœnitentium a practicis aſſignata; ubi ab iiſdem in prima Claſſe ponuntur ſuo modo doctiores, exemp. grat. Clerici, Religioſi, vel etiam ſtudioſi altiorum facultatum præſertim Theologiæ moralis. In ſecunda Claſſe numerantur minus quidem docti, competenter tamen circa divina educati, nimirum cives, famuli, vel liberi adulti educati in Civitatibus, item ſtudioſi inferiorum facultatum. In tertia Claſſe collocantur rudiores, agreſtes, regulariter minus in divinis exculti. Quoad perſonas *primæ Claſſis* ordinarie intermittenda eſt interrogatio, niſi ex circumſtantiis manifeſte appareat in contrarium neceſſitas interrogandi, prout aliquoties Confeſſarius experietur talem neceſſitatem circa expreſſionem ſpeciei, vel numeri peccatorum quoad eos pœnitentes, qui equidem in aliis altioribus facultatibus deprædicantur docti, minus tamen ſunt in Theologia morali verſati. Quoad perſonas *ſecundæ Claſſis* ſolum tunc inſtituendæ ſunt interrogationes, quando probabiliter, conſideratis circumſtantiis aliis, timetur defectus examinis, & ignorantia culpabilis. Quoad *tertiam Claſſem* ordinarie requiritur interrogatio Confeſſarii in ſupplementum pœnitentis, niſi ex brevitate ultimæ Confeſſionis, vel ex conſtitutione conſcientiæ teneræ alias jam notæ, vel ex ipſomet modo proponendi Confeſſionem contrarium inferatur; audies enim juvenis Confeſſarie ſubinde præter opinionem tuam perſonas ruſticellas apparenter ſimplices, quæ tamen melius in Divinis, & ad Sacramentum Pœnitentiæ ſpectantibus inſtructæ ſunt, quam aliæ Nobiles. Videatur Albertus Reiffenſtuel in Inſtit. ſuper practicam Confeſſionalis *p. 1. cap. 6. §. 2.* *

33. Quantum ad rudiores attinet, plerumque non expedit, ipſos, etiamſi minus parati accedere videantur, dimittere ſine abſolutione, ni ſe magis examinent: quia aut deterriti vix amplius ad talem Confeſſarium venient, aut ratione ſuæ incapacitatis non raro redibunt æque indiſpoſiti. Quare tales communiter permittendi ſunt, peccata ſuo modo, quo poſſunt, etiam rudiori, proponere; & tunc ſuaviter examinentur, atque juventur a Confeſſario, uti jam ſuperius (g) dictum fuit.

* Pariter dimittendi non ſunt abſque ulterioribus interrogationibus miti animo propoſitis illi pœnitentes nimium verecundi, qui ſub ipſa actuali Confeſſione, vel ex ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti illuminati, vel efficaci admonitione ſagacis, & diſcrete zeloſi Confeſſarii commoti detegunt grave quodpiam peccatum ab aliquot jam annis ex erubeſcentia abſconditum, quod forſan neq; de facto aperuiſſent, niſi Deus, in cujus manu ſunt corda hominum, ex improviſo ſic mirabiliter diſpoſuiſſet, licet enim apud tales, præſertim ſi exinde jam pluribus annis Confeſſiones Sacrilegas fecerunt, ſicque plura gravia peccata etiam in præcedentibus Confeſſionibus jam detecta denuo Clavibus hujus Sacramenti ſubjicere debent, licet (inquam) apud tales videatur ſubeſſe periculum quoad materialem integritatem Confeſſionis, videlicet ne aliquot peccata ex oblivione, hic & nunc inculpabili, quoad ſpeciem, & numerum intermittantur; praxis tamen iſta continuandæ Confeſſionis, ac abſolutionis ordinarie juſtificatur ob aliud majus periculum alias, ſi abſolutionem Confeſſarius differret, imminens, nimirum, ne pœnitentes iſti, ſi hic & nunc pro ulteriori examine ſine abſolutione dimittantur, alia

vi

vice omnino emaneant denno naturali verecundia victi, atque exinde Sacrilegas continuantes Confeſſiones: prout ſolide enm Gobat & Sporer ducet ex multa experientia Albertus Reiffeoſtnel in ſuis Inſtitut. Moral. *loc. cit. n* 331. *& ſeqq.* Interea tamen ſimiles, finitis modo morali inferius poſt *num.* 43. explicando interrogatoriis, & peracta Confeſſione ante abſolutionem ſuaviter moneat Confeſſarius, ut, ſi adhuc alio tempore aliqua peccata gravia intra tempus primæ Sacrilegæ Confeſſionis perpetrata, hic autem & nunc ex inculpata oblivione intermiſſa deinceps memoriæ occurrerent, ea ipſa, quæ interim vi modernæ Confeſſionis ſinceræ indirecte ſunt remiſſa, de novo, quando alias Confeſſionem deponere cogitant, Clavibus Eccleſiæ ſubjiciant; alia vero de præſenti corde contrito legitime confeſſa non teneantur de novo repetere.

34. Quæritur II. Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in faciendis interrogationibus? Reſp. I. Confeſſarius non tenetur examinare pœnitentem requiſita induſtria, & exactiſſimo examine, ſed ſuavi & humano modo. Ita Lugo *diſp.* 16. *de Pœnit. ſect.* 14 *num* 589. *& ſeqq.* Gobat *tract.* 7. *Theolog. Experim. num.* 331. *& ſeqq.* & alii paſſim. Ratio eſt: quia ipſemet pœnitens, qui tamen primario ad hoc obligatur, non tenetur, niſi moralem diligentiam in examine conſcientiæ faciendo præmittere; ergo multo minus tenetur Confeſſarius ad exquiſitiſſimas interrogationes, utpote qui tenetur facere interrogationes duntaxat in ſupplementum. Deinde in hoc vel maxime attendendum eſt ad conditionem humanam, & nec ex hoc capite Confeſſio, ſeu Sacramentum Pœnitentiæ reddatur nimis grave ac odioſum, neque detur anſa Hæreticis vocandi illud *Conſcientiæ carnificinam*. Et ad hoc maxime requiritur prudentia Confeſſarii, ne vel nimium pœnitentem torqueat aliis, & aliis minutiſſimis interrogationibus, vel aliunde quid plus, aut minus fiat.

35. Additur notanter, *ne quid plus, vel minus fiat*. Dupliciter ſiquidem circa hoc errari poteſt, ſcilicet per exceſſum, vel defectum. Per defectum errant rudes quidam & ignari Confeſſarii, nihil interrogando, vel ſolum craſſiſſima quædam, aut univerſalia. Per exceſſum econtra errant nonnulli nimium interrogando, ac ſtrictiſſime examinando, imo interdum ex quadam curioſitate impertinentia inveſtigando: ut ſcrupuloſi, & curioſi. Atque in hoc etiam majus periculum habent Confeſſarii doctiores, quia his occurrunt plures ſemper & plures interrogationes, quibus melius ſpecies & numerus peccatorum cognoſceretur, & explicaretur. Verum hic notanda doctrina Lugonis *loc. cit. num.* 590. *Non eſt bona regula illa: ſi dicas: talis vel talis interrogatio facit aperire diſtincte numerum & ſpeciem peccati: ergo illa etiam interrogatio addenda erit, &c. Quia non eſt attendendum ſolum ad exactam & integram Confeſſionem peccatorum, ſed & maxime attendendum eſt ad conditionem humanam, & ne ex eo capite Sacramentum ipſum reddatur grave, &c.* ut proxime dictum.

36. Reſp. II. Circa examen pœnitentis, faciendaſque modo humano interrogationes, nequit dari una eademque regula pro omnibus: cum pendeat plurimum ex capacitate, & diſpoſitione ſpeciali pœnitentis, aliiſque circumſtantiis. Siquidem pauciores & craſſiores interrogationes debent fieri homini inculto & barbaro, quales ſunt Indi occidentales, quam Europæo: levius item examinandus eſt ruſticus, quam homo civilis: levius, qui ægrotat, & difficile poteſt ad ſubtilia attendere propter capitis debilitatem, quam homo ſanus: denique (quod notandum etiam eſt) levius, & minus exacte interrogandus eſt circa ſingula, qui plura habet peccata, quam qui pauciora. Ita Lugo *cit. diſp.* 16. *num* 494. & ratio patet ex dictis.

37. Inſuper circa hoc advertit communis Theologorum, in materia præſertim Luxuriæ cautiſſime eſſe procedendum, & non multiplicandas interrogationes: tum ne forte ex ejuſmodi interrogationibus pœnitens male diſcat, quæ bene ignorabat: tum ut pudori conſulatur, atque occurratur periculo tam ex parte pœnitentis, quam Confeſſarii, ne ſe illecebra inſinuet. Unde, ut recte notat Coninch *diſp.* 7. *de Sacramen. dub.* 7. *n.* 56. cum aliis, præſtat aliquando Sacerdotem minus perfecte peccatum intelligere, quam vel pœnitenti, vel ſibi aliquod ſcandalum creare, aut eſſe nimium.

36. In praxi igitur utatur Confeſſarius terminis honeſtis, præcipue erga feminas, & minoris ætatis perſonas, ordiendo ſemper ſuas interrogationes a cogitationibus cum conſenſu. Quod ſi pœnitens vere caſtus reſpondeat, ſe illis non conſenſiſſe, non eſt opus, ut Confeſſarius ſuo examine ulterius ad Luxuriæ actus progrediatur: nam quando pœnitens eſt immunis a conſenſu in cogitationes obſcœnas, multo magis erit liber ab ipſis actibus pravis; niſi forſan præ ruditate ingenii, malitiam cogitationum obſcœnarum non apprehendat. Si vero pœnitens ſeſe pravis cogitationibus conſenſiſſe confiteatur, quærat Confeſſarius ex ipſo, num eas actu complere voluerit: ſi reſpondeat quod ſic, petat deinde, num talia obſcœna deſideria habuerit erga perſonas ſolutas, vel ligatas: atque an actu ipſo cum eiſdem compleverit, necne. Sicque procedat quaſi per gradus de cogitationibus ad deſideria, de iſtis ad oſcula, de oſculis ad tactus impudicos, & ab his ad ipſoſmet actus, inter limites honeſtatis, & modeſtiæ.

39. Quæritur III. Utrum circa illos qui ipſi ſua peccata exponunt, neceſſariæ interrogationes ſpeciei, numeri, & circumſtantiarum ſpeciem mutantium, ſint immediate ſubjungendæ expoſitioni cujuslibet peccati, vel differendæ uſque ad finitam totam Confeſſionem? Reſp. Circa hoc variare Doctores, idque in praxi relinquendum eſſe prudentiæ Confeſſarii. Interdum enim, præcipue in Confeſſionibus brevioribus, & quæ memoriter ſine ſcriptura peraguntur, expediet differre interrogationes uſque ad finem, ut cenſet Layman: idque, ne pœnitentes per hujuſmodi crebras interpoſitas interrogationes facile in ſua Confeſſione confundantur, perturbentur, vel omnino a ſubſequentium Confeſſione abſterreantur, aut tædio afficiantur. Et hoc locum habere poteſt, ſi Confeſſarius confidat ſuæ memoriæ, ſe omnia quæſita facile uſque ad finem retenturum: in quem finem is uno, vel altero digito contracto, ſignum faciendæ poſtmodum interrogationis ſibi facere poterit.

40. Nihilominus communiter, & ordinarie, potiſſimum in Confeſſionibus e ſcripto factis, vel longioribus, ubi Confeſſarius merito ſibi metuere debet, an forſan plurium obliviſcatur, & deinde vel cum ſcrupulo omiſſis interrogationibus abſolvat, vel certe pœnitentem magna cum moleſtia ſua cogat repetere longam Confeſſionem; ſatis eſſe cenſet Lugo *diſp.* 22. *ſect.* 2. *num.* 15. & alii, ſi Confeſſarius ſuaviter eum ſucceſſive adjuvare ſtudeat, & ejuſmodi neceſſarias interrogationes quoad numerum, ſpeciem, nec non & circumſtantias ſpeciem mutantes, immediate ſingulis peccatis ſubſtituat. Et hoc eo magis, quia frequenter ipſemet pœnitens poſt longum intervallum non ſtatim ſigillatim de peccatis illis, quæ antea ſive memoriter, ſive e ſcriptis confeſſus fuerat, ſeſe reflectere poteſt; vel ſaltem de novo confunditur, eadem cum rubore repetendo, ut diſtinctius exponantur.

41. Quæritur IV. Quid agendum, ſi pœnitens taceat, vel etiam neget peccatum, quod Confeſſarius aliunde novit eum commiſiſſe? Reſp. I. Si pœnitens duntaxat taceat peccatum, illud non confitendo, debet Confeſſarius inquirere veritatem, etiam, ſi id abſque alio incommodo fieri poſſit, inſinuando ſuam de hoc notitiam. Herinex *diſp.* 5. *de Pœnit. quæſt.* 4 *num.* 56. Quod ſi vero id reſciat ex Confeſſione alterius, v. g. complicis, oportet interrogare adeo caute, ut pœnitens de alterius Confeſſione nihil poſſit conjicere (alioquin enim frangeretur Sigillum) utpute quærendo in communi, an nihil amplius habeat, quod conſcientiam gravet; vel adhibendo conſuetas ceteroquio interrogationes, & abſtrahendo a notitia prioris Confeſſionis.

42. Reſp. II. Quando pœnitens negat, ſe ejuſmodi pecca-

tum commiſiſſe, regulariter is erit abſolvendus. Ita Herinex *loc. cit.* Tannerus *tom. 4. diſp. 6. quæſt. 7. n. 99.* Gobat *tract. 7. Theol. Exper. n. 245.* Diana *part. 5. tract. 11. reſol. 21.* Toletus, & alii. Ratio eſt; quia in Foro Sacramentali pœnitens ſtat pro ſe, & contra ſe; ac proinde ei credendum eſt tam contra ſe, quam pro ſe. Accedit, quod ſi Confeſſarius ſolum noverit peccatum ex Confeſſione alterius, non ſit major ratio, cur alteri potius fides adhibeatur, quam iſti. Quinimo ſi tunc poſteriori confitenti negaretur abſolutio, hoc ipſo frangeretur indirecte Sigillum Confeſſionis prioris, utendo ejus notitia in præjudicium, ruborem, & confuſionem complicis. Accidere inſuper poteſt, quod alter pœnitens hoc peccatum jam fuerit confeſſus, aut ſaltem habeat juſtam cauſam illud impræſentiarum tacendi, v. g. ob damnum ſuum, vel alterius.

43. Additur, *regulariter*. Nam ſi Confeſſarius evidenter ſciat, pœnitentem commiſiſſe tale peccatum, illudque nunc malitioſe negare, non poteſt eum abſolvere; prout notant citati Auctores, ac Lugo *diſp. 22. de Pœnit. num. 21. & 22.* & alii. Siquidem nefas eſt, miniſtrare Sacramentum ei, quem evidenter ſcio eſſe indignum, illudque non niſi ſacrilega petere.

* Quæritur V. Quid circa interrogationes obſervandum Confeſſario, ſi pœnitens proponat aliquod peccatum in prioribus Confeſſionibus occultatum, prout aliquoties ſolet contingere præſertim in peregrinationibus ad famoſas, & miraculoſas imagines, in Jubilæis, vel aliis Indulgentiis extraordinariis? Reſpond. ex Sporer *part. 3. Theolog. Sacrament. cap. 3. ſect. 3. n. 505. & ſeqq.* tali Confeſſario eſſe ſuadendum, ut *Imprimis* audito illo peccato, quod in prioribus Confeſſionibus occultabatur, ante omnia interroget, an tunc, quando pœnitens id commiſit, ſciverit, eſſe peccatum grave? Quodſi reſponderit (prout apud aliquot plebeos non raro contingit) ſe pro eo tempore non intellexiſſe, res eſt ſalva, neque ulla Confeſſio erit Sacrilega, & conſequenter ab ulteriori Confeſſione circa peccata præterita ſuperſedendum, niſi forſan dictus pœnitens poſt Confeſſionem primum ſciens actum illum eſſe peccatum, putaverit ex conſcientia erronea, ſe fuiſſe obligatum ad Confeſſionem ejuſdem, & tamen ex erubeſcentia omiſerit; tunc enim interrogationes proſequendæ forent, ut infra in fine hujus quæſiti. *Secundo*, quodſi pœnitens ille fateatur, ſe ipſo tempore commiſſionis jam ſciviſſe, hoc eſſe grave peccatum, ac nihilominus illud non fuiſſe confeſſum, interrogetur ulterius, cur ergo illud non fuerit confeſſus? An ex inculpabili oblivione, vel ſcienter forſan ex naturali verecundia reticuerit? Nam in primo caſu denuo eximitur a repetitione præcedentium Confeſſionum, in poſteriori vero Confeſſarius *Tertio* inſtet, an etiam poſitive ſciverit, tale peccatum non remitti, ſi ſubticeat, aut ſe per occultationem de novo mortaliter peccare? Quando pœnitens reſpondet, quod non, prout ſubinde apud minus doctos contingere poteſt: dicendo e. g. *Avertat DEUS, ſi ſciviſſem, tam grave peccatum eſſe illud ſilentium, certe non reticuiſſem &c. Credidi bona fide, me habuiſſe juſtam cauſam celandi, meaque peccata omnia nihilominus a DEO remitti, modo vere de illis doleam, & id, quod ſubticui, apud alium in Confeſſionali manifeſtem:* Fidem ſuo pœnitenti adhibeat Confeſſarius, nec compellat repetere priores Confeſſiones, utpote jam validas. *Quarto*, quodſi autem dictus pœnitens reponat, ſe omnia iſta ſupra enarrata jam ſciviſſe, nihilominus peccatum illud ex maledicta verecundia in Confeſſione intermiſiſſe; tunc omnino erit modo ſuavi, & pro hic & nunc moraliter poſſibili urgenda repetitio priorum Confeſſionum. Quare Confeſſarius exhibendo ſigna compaſſionis talem miſerum peccatorem, ne deſperet, excitet ad concipiendam firmam fiduciam erga clementiſſimum DEUM: Deinde interroget I. A quot annis hoc peccatum ſic reticuerit? II. Quoties circiter intra hoc tempus confeſſus fuerit, & communicarit? III. An in ſingulis Confeſſionibus, vel quoties, dum peregit Confeſſionem, talis gravis peccati recordatus fuerit, & nihilominus ſcienter reticuerit? IV. Demum admoneat eundem, ut, quantum moraliter in præſenti occurrit, ſingula peccata gravia illarum Confeſſionum, in quibus ſcienter hoc delictum occultavit, repetat, cum omnes illæ Confeſſiones fuerint Sacrilegæ: offerendo ſe, quod in examine per interrogatoria pœnitentem juvare valit. Vide dicta in *Addit. poſt. num. 33.*

Quæritur VI. Qualia interrogatoria practice ſint facienda a Confeſſario, ſi pœnitens accedens Confeſſionale proponat, quod velit deponere Confeſſionem generalem? Reſpond. Ut ſtatus præſens pœnitentis melius percipiatur, magiſque congrua pœnitentia injungatur, & alii confluentes (puta tempora Jubilæi) minori temporis ſpatio retardentur, ante omnis I. Confeſſarius interroget, quando ultimo pœnitens ſit confeſſus, curetque ex rationibus proxime allegatis, ut peccata ab ultima Confeſſione perpetrata præprimis exponantur. II. Præmiſſa illa Confeſſione particulari circa Confeſſionem generalem quærat, an in præcedentibus Confeſſionibus nulla gravia peccata cognita ut talia fuerint ſcienter abſcondita? Quodſi pœnitens reponat, fuiſſe quidem aliqua intermiſſa, non tamen voluntarie, ſed ex oblivione, indaget Confeſſarius III. Quænam illa ſint? Nam circa ſpeciem, & numerum peccatorum jam in aliis Confeſſionibus detectorum poterit Confeſſarius eſſe minus ſollicitus quoad interrogationes faciendas, cum illa peccata non amplius ſint materia neceſſaria, utpote jam ſemel directe remiſſa. IV. Quando vero peccata hæc fuiſſent ſcienter intermiſſa ex verecundia, vel culpabili, & affectata ignorantia, haud dubie oporteret Confeſſarium magis eſſe ſollicitū circa ſpeciem, & numerum omnium peccatorum gravium a tempore primæ ſacrilegæ, ac invalidæ Confeſſionis uſque huc perpetratorum, ubi proportionaliter, & cum grano ſalis applica dicta in fine prioris quæſiti. *

APPENDIX I.

Quid agendum Confeſſario circa eos, qui conqueruntur, ſe eſſe maleficiatos, aut etiam obſeſſos, vel poſſeſſos? Ubi etiam de pecoribus aliiſque rebus maleficio infectis; Item de Spectris infeſtantibus domos &c.

ERrant hic aliqui Confeſſarii per defectum, alii per exceſſum. Priores paſſim rejiciunt omnes ſine ulteriori examine, quaſi nimirum Exorciſtatum ad expellendos dæmones, & deſtruenda maleficia ordinatum fruſtra recepiſſent. Poſteriores autem ſunt nimium creduli talibus hominibus, hincque frequentiſſime decipiuntur, ac proſtituuntur.

Quare præprimis advertendum, ſimiles actus, vel morbos poſſe provenire vel ex ſimulata malitia, vel ex pura imaginatione, ſeu etiam ex morbo naturali, præſertim apud Hypocontriacos exceſſum habentes in atra bile, ſive apud mulieres defectum menſtruorum patientes, teſte Candido Brognoli *Tom. 2. diſt. 4. q. 4. § 2. n. 547.* vel demum mirabiles iſtæ actiones exercentur ex vera obſeſſione diabolica, ac fatales, & a medicis ex cauſis naturalibus impenetrabiles tales morbi contrahuntur ex vero maleficio, quod ultimum circa morbos per magos, vel ſagas ex invidia, concurrente ſimul ope dæmonis, concitatos ſolet fieri reſpective frequentius, quam ipſa actualis obſeſſio, qualem rarius contingere credebat S. Philippus Nerius, de quo refert Author vitæ ejuſdem Sancti, quod ſimilia a potiori ad naturalia principia, puta ad naturales ex atra bile provenientes morbos, ad uteri & matricis affectus, aut certa ad cerebri decrementum retulerit. Videatur etiam deſuper præter Paulum Zacbiam celeberrimum Medicum, Franciſcus Arias *Lib. 1. de Imitat. Chriſt. Tract. 3. cap. 40.* H. N.

Quæres I. Quænam ſint ſigna, quod quis ſit vere infectus aliquo maleficio? Reſp. Etſi ſæpius præſertim apud mulieres credantur interveniſſe maleficia, ubi tamen omnia acciderunt naturaliter, nihilominus a DD. tanquam ſaltem probabilia, & ad applicandas ex Ritualibus contra maleficiatos benedictiones ſufficientia adducuntur ſigna ſequentia, & quidē

circa

Digitized by Google

circa infirmos. I. Si quis ægrotus magis horreat cibos appoſitos, in occulto benedictos, quam alios; II. Si is ad præſentiam SS. Euchariſtiæ, vel Reliquiarum inſolito percellatur horrore, præſertim ſi ſimul eaſdem aſpicere nequeat. III. Cum infirmus vehementiſſima ardet ſiti, vel fame lupina vexatur; cibum tamen & potum, ſi afferantur, abhorret: præſertim ſi poſt varias ex ordinatione Medicorum applicatas medicinas nullus ſentiatur effectus in iſto vel aliis Medico incognitis morbis. IV. Si ex ore ejuſdem exeant quaſi infernales fœtores ſulphuris, picis, fuliginis, carbonum &c. V. Si ex ventre ægroti inſoliti procedant clamores per modum ranarum &c. VI. Si is vomitu ejiciat acus, cultros, clavos, vitra, aliaque ſimilia. Caveatur tamē, ne apud tales ſimulatio intercedat.

Circa infantes ſigna intervenientis maleficii ſunt. I. Cum per aliquot dies nihil omnino comedunt, nec lac ſugunt ſine alia præcedente cauſa. II. Quando ſæpius contremiſcunt, inſomnes ducunt totas noctes, flentes continuo abſque eo, quod per expertos aliqua hujus ſciatur cauſa naturalis. III. Quando oculos habent pavidos, ac ſimul ſpecialiter Sacerdotes aſpicere nolunt. IV. Quando nunquam poſſunt lacte ſatiari, licet continuo ſugentes, præſertim ſi exinde macilentiores evadant, quamvis cæteroquin nutrix ſana exiſtat. V. Quando abſque alia cognita cauſa naturali de repente expalleſcunt amiſſa faciei, & totius corporis conſtitutione. VI. Quando circa renes nigri fiunt, vel in pectore intumeſcunt &c. hoc enim contingere ſolet propter decurſum ſanguinis, quem ſagæ ex eorum corpuſculis ſugunt; quales haud dubie faciliorem habent acceſſum, ſi infantes ante cubitum non aſperguntur aqua benedicta, nec ſigno S. Crucis, aut ſacris muniuntur Reliquiis; Quinimo ſæpe variis imprecationibus loco Benedictionum a Parentibus afficiuntur.

Circa Conjugatos probabiliter inferri poterit interveniſſe maleficium I. Si maritus uxorem abſentem vehementiſſime diligit, quam tamen præſentem ſummo proſequitur odio. II. Cum nec vir uxori, nec uxor viro appropinquare poteſt, quia videtur corpus aliquod præſens eſſe intermedium. III. Quando natura alias ſatis robuſta & cupida ex improviſo ordinarie debilitatur, dum ipſamet tentatur copula. IV. Si uxor alias capax pro eo autem tempore; quo copula tentatur, ſubito ita conſtringitur, ut penetrari nequeat.

Quæres II. Quænam ſint ſigna, quod quis a diabolo vere ſit obſeſſus vel poſſeſſus? Reſpondeo, Signa ab Authoribus præſertim a Candido Brognoli in ſuo ſpeciali tractatu deſuper edito, & ſuperius allegato equidem enumerari varia: ſecuriora tamen ac certiora ſunt ſequentia. I. Si quis cognitus antea tanquam rudis diſputet ſubtiliter de arduis & ſublimioribus quæſtionibus Philoſophicis, aut Theologicis, hoc a DEO vel dæmone obſidente aut poſſidente provenit. II. Si vero, & non ſimulato delirio, aut phræneſi affectus (præſertim ſi etiam a Medicis cognoſcatur vera phræneſis) illico ceſſet, ac rite, & ordinate iterum diſcurrat, poſtquam Exorciſta in Nomine JESU præcepit dæmoni, ut deſinat nocere. III. Quando rudis antea cognitus tanquam talis intelligit perfecte, quæ Confeſſarius latine etiam vocabulis a vulgaribus diverſis profert: vel cum is loquitur linguis peregrinis, quas antea nunquam audivit, vel didicit, ubi tamen non illico fidendum, ſi tantum pauca ſimila verba proferat, prout facere ſolent nonnulli ſimulati Obſeſſi. IV. Quando quis cæteroquin debilis, & infirmus ita fortis evadit, ut ab aliquot viris detineri nequeat. V. Quando vere occulta annuntiat, aut remota adducit intra breviſſimum temporis ſpatium, id a DEO provenit, vel a diabolo: Ubi tamen notandum, quod etiam ſagaciores melancholici ſoleant ſubinde ex conjecturis occulta annuntiare, aut futura conjecturaliter prædicere. VI. Dum in aliqua parte corporis eſt realis, & non tantummodo ſimulatus dolor, vel etiam tumor, qui ad ſignum Crucis, & ad præceptū dæmoni factum *in Nomine JESU*, ut recedat, illico diſparet, ac jubēte Cōfeſſario iterū de novo advenit. VII. Ubi alicui ex improviſo lumen oculorū, vel auditus aufertur, & ſubito iterū reſtituitur, quod frequens eſt, quando ſimiles perſonæ ſpiritualia legunt, aut audiunt, vel imagines Sanctorum aſpiciunt: Item ubi loquela inopinato amittitur, eaque ad præceptum Confeſſarii illico recuperatur. Hic tamen denuo ſit cautus Confeſſarius, ne per aliquorum ſimulationem, vel nimiam aliorum phantaſticam apprehenſionem decipiatur. hinc multum juvat antea noſcere tales homines, eorumque phlegma. VIII. Cum quis ſcitur non tantum per unum, alterumve, ſed per plures dies nihil comediſſe, vel bibiſſe, & tamen fortis exiſtit, ac pinguis. Attendat tamen etiam hic Confeſſarius, ne talis occulte ſurripiat cibos, &c. IX. Si homo inopinato ſine ulla præcedente cauſa velit ſibi mortem inferre, ita ut ſe ſaxis collidat, in ignem mittat &c. nec tamen ſequatur aliquod malum. X. Si ſemetipſum cum læſione Corporis percutiat pugnis, aliove inſtrumento, atque mox iterum ſine alio remedio ſanitati reſtituatur. XI. Si imaginativæ potentiæ inhoneſtiſſima quæque circa Chriſtum, ejuſque ſanctiſſimam Matrem, alioſve Beatos repræſentantur, eodemque tempore vel in phantaſia quaſi plumbum aut ferrum candens reſidere, vel dolor hinc inde per corpus inſtar formicarum diſcurrere videatur, atque ad ſignum Crucis illico aufugiat ſeu recedat. XII. Cum quis contra ſuam voluntatem radicato odio habet Sacramenta, Reliquias Sanctorum &c. Item cum quis repugnante propria voluntate gaudet maleſacere, & nequit Clericos, ac Religioſos aſpicere &c. Cavendum tamen, ne pariter hic ſimulata malitia interveniat, aut tentatio & ſuggeſtio diabolica illico pro ſigno obſeſſionis reputetur.

Quæres III. Quid ergo prudenter agendum Confeſſario, ſi qui accedant quaſi obſeſſi a dæmone? Antequam reſpondeam. Notandum I. Poteſtatem exorcizandi, quam Confeſſarius jam vi Ordinis Exorciſtatus accepit, exerceri poſſe dupliciter nempe ſolemniter, & non ſolemniter. *Prius* contingit cum certo apparatu coram hominibus in loco publico e. g. in Eccleſia cum certis Cæremoniis in quolibet Rituali Diœceſano reperiendis. *Poſterius* fit privatim abſque ulteriori aliqua ſolemnitate per ſimplicem invocationem ſanctiſſimi Nominis JESU, qualis invocatio tanquam formula efficaciſſima ab ipſis Apoſtolis in expulſione dæmonum adhibita legitur in Scriptura. Notandum II. Quadruplicia eſſe potiſſimum præcepta, quibus a Confeſſario ſimiles perſonæ adjuvari poſſunt: nimirum communia, probativa, lenitiva & expulſiva. *Communia* dicuntur, quibus dæmon ad aliquid agendum, vel omittendum conſtringitur, non quidem ex fine probandi, vel leniendi, ſed ex alio motivo, e. g. dæmon impedit Energumenum a loquela in Confeſſionali; tunc ſi Confeſſarius, ut pœnitens ſua peccata proponere valeat, præcipiat dæmoni in Nomine JESU, ut ceſſet ab hoc impedimento, erit præceptum commune. Econtra, ſi Confeſſarius diabolo aliquid præcipiat, ut exinde in notitiam deveniat, num quis vere, vel ficte ſit obſeſſus, tale præceptum dicitur *probativum*.

Quodſi poſt probationem injungat dæmoni, ut iterum ceſſet a vexatione, illud præceptum vocatur *lenitivum* e. g. adducitur ad Confeſſarium quidam communiter reputatus Energumenus: hic breviter in fide, & fiducia erga DEUM inſtructus præcepto probativo a ſedente Confeſſario per talem formulam probatur: *Ego N. ut Miniſter Chriſti, & Eccleſiæ in Nomine JESU Chriſti præcipio tibi dæmon, ſi aliquis exiſtas in corpore iſtius creaturæ, ut ſtatim des mihi ſignum evidens præſentiæ torquendo, moderate tamen, hanc Creaturam* (hic ſpecificet modum torquendi) *in manu ſiniſtra*, vel *in hoc digito*, ſive *proſternendo eandem in terram modeſte tamen &c.* Dato tali ſigno, ſi Confeſſarius addat: *In Nomine JESU Chriſti præcipio tibi dæmon; imo omnibus, ſi plures eſtis, ut illico hanc Creaturam vexare ceſſetis*: habetur præceptum lenitivum. Demum *præceptum expulſivum* appellatur; quo utitur Sacerdos ad dæmonem abſolute expellendum; atque plura ſimilia in Ritualibus paſſim ſunt reperienda. H. N.

Reſpond. Ut Confeſſarius cum tali adducto, qui dicitur obſeſſus, ſeu poſſeſſus, prudenter & circumſpecte agat, obſervet ſequentia. I. Si tempus, & circumſtantiæ permittunt, bene expiſcetur ejus vitam, & mores per parentes, & alias per-

as perſonas fide dignas. II. Accurate conſideret ejuſdem modum agendi, inclinationes, phlegma, paſſiones &c. & num effectus iſti non potius cauſis naturalibus ſint adſcribendi. III. Attendat, utrum ex ſpecificatis ſignis non deprehendat quodpiam, vel ſaltem aliud efficax obſeſſionis, aut poſſeſſionis. Ubi tamen reprobo praxin aliquorum, qui veram, vel fictam obſeſſionem ex eo tanquam ſigno deſumere volunt: Nimirum imponunt capiti res profanas ſub prætextu, quaſi ſacræ forent, atque ſi perſona obſeſſa ad talium applicationem nullum ſentiat dolorem, & ſubrideat, vere obſeſſam credunt; ſi vero clamet, quaſi torqueretur, imaginarie obſeſſam, imo tanquam malevolam rejiciunt; quaſi vero aſtutiſſimus dæmon bene recognoſcens rem ſuperimpoſitam eſſe profanam, nihilominus torquere poſſet obſeſſum, ut inexpertem decipiat Exorciſtam, a quo ipſe dæmon exinde in ſua poſſeſſione relinquitur, nec ulterius ab eo per Exorciſmos torquetur. IV. Quodſi ſignum aliquod obſeſſionis adeſſet, ſed necdum omnino certum, ſuperaddat præceptum probativum, & lenitivum: prius tamen tam in ſe, quam prætenſo obſeſſo excitet firmam Fidem, & Fiduciam in DEUM Adjutorem tanquam conditiones neceſſarias prævias. Quando huic præcepto etiam repetito nullus correſpondet effectus, merito Confeſſario iſta res poterit eſſe ſuſpecta: vel enim in ſe, aut in exorcizando non adſunt firma fides, & radicata fiducia in DEUM tanquam conditiones præviæ, vel nullus habitat in prætenſo obſeſſo diabolus; alias enim Sacerdoti ad hæc præcepta obedientiam præſtaret.

Habito autem ſigno valde efficaci procedat ad expulſionem, prius præter fidem & fiduciam in DEUM, quantum poſſibile, ſaltem de conſilio, etiam præparando ſuam, & exorcizandi animam ad divinam gratiam per devotam Confeſſionem Sacramentalem. Nullatenus vero progrediatur ad exorcizandum ſolemniter ſine licentia Ordinarii, aut ſi eſt Regularis exemptus, & intra locum exemptum exorciſmos publice adhibere cogitat, abſque legitima facultate Superioris: foret enim alias magnum periculum, ne effectu optato non ſecuto apud præſentes præter ſemetipſum etiam Sacramentum Exorciſtatus exponeretur ludibrio, vel ſaltem minori æſtimationi.

Aſt pones caſum, quo non petis ſolemniter, ac publice, ſed tantum privatim adhibere præceptum expulſivum, e. g. ſi talis prætenſus obſeſſus tibi ſubito v. g. in Confeſſionali, vel alibi occurrat, quid tunc agendum? In hoc caſu coneris præcedenter ſaltem aliquo modo probabile acquirere ſignum obſeſſionis, aut poſſeſſionis, quo habito excites pœnitentem ad firmam fidem, & fiduciam in Deum de ſubſecutura expulſione, ac demum privatim conditionatam ſubjungas ſubſequentem formulam: *In Nomine Domini noſtri JESU Chriſti præcipio tibi dæmon, vel vobis dæmonibus, ſi aliqui hic eſtis, ut illico ab hac creatura DEI fugiatis, nec revertamini impoſterum.* Ita enim (ſi fraus non lateat, & debitæ adſint diſpoſitiones) ſæpius brevi negotio plures liberabis, poterisque id non raro fieri, dum tanquam ſacer Judex pro tribunali ſedes, immediate formæ abſolutionis annectendo: *Eadem authoritate in Nomine JESU Chriſti præcipio tibi dæmon &c.* uti ſupra. Si tempus vacat, poteris etiam antecedenter tales tentare præcepto probativo, & lenitivo.

Quæres IV. Qualia remedia prudenter in praxi a Confeſſario ſint præſcribenda illi pœnitenti, quem a dæmone per Exorciſmos liberavit? Ante reſponſionem nota, quod dæmon ſimiles perſonas ſemel liberatas denuo ſoleat aggredi diverſiſſimis modis, præſertim ſi huic antea per ipſa vitia ad ingreſſum via parata fuit, de quo vide Brognoli in ſuo *Manuali. p. 3. c. 4. a 6. q. 1. H N.*

Reſpond. I. Talem eſſe inſtruendum, ut continuet in firmiſſima fide, & fiducia erga Deum, ita quidem, ut etſi ſubinde forſan ſtrepitus externos audiat, vel aliqualiter in ipſo corpore vexari videatur, nunquam facile credat, ſe denuo poſſeſſum, ſed illico ipſemet vera confidentia dæmoni præcipiat dicens: *In nomine JESU Chriſti tibi præcipio dæmon, ut illico recedas, & me ab omni vexatione liberrimum relinquas:* II. Ad exemplum D. Bernardi (prout de ipſo ſeſtatur vita ejuſdem *lib. 2. cap. 4.* apud Surium *tom. 4*) collo antea obſeſſi juvat appendere exorciſmum a Confeſſario calamo, & atramento benedicto ſcriptum ſequentis tenoris: *In Nomine Domini noſtri JESU Chriſti præcipio tibi dæmon, ne hanc creaturam DEI ingrediaris impoſterum.* III. Conſultum eſt, ut & alias res benedictas talis liberatus ſecum ferat, uti principaliter æſtimantur Ceræ Papales vulgo *Agnus Dei.* IV. Ut talis vitam conetur ducere piam, præſertim nullum deliberatum admittendo peccatum grave, maxime in illa materia, propter quam Deus ex juſto ſuo judicio forſan diabolo antea ingreſſum permiſit; exinde enim ſæpiſſime fit regreſſus juxta Revelationes S. Birgittæ. V. Ut frequentiſſime invocet Sanctiſſimum Nomen JESU tanquam ſpecialem armaturam contra nequitias dæmonum.

Quæres V. Quid agendum Confeſſario, ſi vocatur ad ægrotum exiſtimantem, morbum ſuum provenire ex maleficio? Reſp. talem Confeſſarium debere *Inprimis* in ſe ipſo, & in ægroto excitare firmam fidem, ac fiduciam in Deum, ac in SS. Nomen JESU. *Secundo* attendat, num adſint aliqua ex ſignis maleficii ſuperius declarata, vel alia ſimilia? *Tertio*, ſuppoſito, quod ſigna forent dubia, ſuperaddat cum ſigno † Crucis præceptum lenitivum ſuperius explicatum illa parte corporis, in qua ægrotus ſentit dolorem: nam ſi verum ſit maleficium, ac cæteroquin ægrotus æque, ac Confeſſarius in firma fide, ac fiducia in Deum diſpoſitus exiſtat, dolor ad tempus illico evaneſcet, vel ad aliam corporis partem transferetur; alias non ſuberit maleficium. Quodſi ægrotus nullum actualem ſentiret dolorem, Confeſſarius ſtante dubio de maleficio, eliciat ſignum præcepto probativo, & ſi ad id ſentiatur ab ægroto dolor, eundem illico iterum reprimat præcepto lenitivo. *Quarto*, habito ſigno latentis maleficii diſponat ulterius ægrotum (ſi tamen is capax ſit; alias vero e. g. ſi ægrotus adhuc fuerit infans, parentes ejuſdem) ad continuandam firmam fidem, ac fiduciam in Deum, ac ſimul propoſita imagine Crucifixi ad eliciendam Contritionem de peccatis, vel etiam ad faciendam Confeſſionem. *Quinto* tandem, ac *ultimo* procedat ad præceptum expulſivum ſequenti modo: *Præcipio tibi dæmon in Nomine Domini Noſtri JESU Chriſti, ut cum omnibus tuis maleficiis illico recedas, & fugias in Nomine Patris † & Filii † & Spiritus Sancti †. Amen.*

Notandum hic eſt Confeſſario ex Ubaldo Stoiber in ſuo *Armamentario Eccleſiaſtico part. 2. cap 3. quæſt. 1.* quod maleficium aliud dicatur naturale, aliud præternaturale, & aliud mixtum. *Naturale* dicitur, quod per applicationem alicujus rei noxiæ naturalis eſt procuratum: non enim dubitandum eſt, dari res quaſdam, ac venena, quæ ex naturali quadam virtute homines inficiunt, variaſque in corpore humano pravas cauſant operationes naturales. *Præternaturale maleficium* eſt; quod dæmonis ope ita procuratur, ut ſimul dæmon ſit præſens homini maleficio infecto, & corpus ejuſdem ſive immediate per ſe ipſum, ſive per commotionem humorum mire torqueat, & vexet. *Mixtum* dicitur maleficium, quod participat ex utroque. Et quidem circa maleficium præternaturale, & mixtum, quatenus de præternaturali participat, potiſſimum applicandi ſunt Exorciſmi. Naturale vero, ſi eodem ægrotus per malevolos fuiſſet infectus, potius per medicinas a Medicis tolli deberet, ſi adhuc tolli poſſit: interea tamen etiam pro tunc proderunt Benedictiones Sacerdotis; dum enim Medici morbo, qui ex maleficio diabolico ortum habuit, depellendo ſunt intenti, dæmon ex inveterato in genus humanum odio, urgentibus etiam malevolis hominibus, nova ſemper machinatur maleficia, recentia in corpus ingerit venena, quinimo & medicinas corrumpere nititur, ut nullam contra præſentem morbum habeant efficaciam. His autem malis in futurum impediendis non Medicus, ſed Sacerdos occurrere debet benedicendo emplaſtra, medicinas, aliave remedia a Medico contra morbum applicanda &c. Ita recte

Arma-

Armamentarium Eccleſiaſticum *loc. cit.* Remedia vero præſervativa in futurum contra maleficis videri poterunt *Trid. 5. diſt. 2. num. 46. ac ſeqq.*

Quæres VI. Quid agendum Confeſſario, ſi infirmus maleficiatus ejiciat ranas, acus, aliaſque res ſolidas etiam majoris quantitatis? Reſp. In tollendo maleficio ingeſtionis ſimilium rerum eſt eodem modo procedendum, uti prius, ac præcipiendum diabolo In Nomine JESU, ut in ejectione harum rerum non deſtruat organa naturalia, ſed cum omnibus ſuis fæcibus, & immunditiis ſine ullo nocumento creaturæ recedat. Ita Candidus Brognoli, aliique in *Armamentario Eccleſiaſtico part. 2. cap 4. quæſt. 5.* vel etiam, ſi cupis longiores Exorciſmos, pariter in Ritualibus invenies circa maleficiatos. Facta ejectione res illæ igne prius benedicto comburantur, & talis ægrotus in vera erga Deum fiducia, quod diabolus nullam deinceps in eum ſit habiturus poteſtatem, corroboretur. Quodſi curioſius ſcire cuperes, quomodo ſimiles res, præſertim per maleficia potuerint ingeri ægrotis? Ad hoc dubium ſolvendum allegatum Armamentarium Eccleſiaſticum ex Delrio, & Candido Brognoli quatuor modos ſuggerit. *Primus* eſt per dilatationem, pororum corporis humani. *Alter* per diviſionem, & comminutionem rerum ſolidarum: poteſt enim dæmon res ſolidas in minutiſſimas particulas dividere, & ſic ingeſtas iterum combinare, ac in priſtinam formam redigere. *Tertius* modus ingerendi res duras fieri poteſt per vulnus cito a diabolo apertum, ac iterum obductum, per quod materia ſolida introducitur. *Quartus* per oris, & orificii dilatationem: ſi enim, teſte experientia, per has ipſas partes poſſunt ejici res ſimiles, per eaſdem etiam poterunt ingeri. His quatuor modis accedit, quod ſæpe tales res præſertim majoris quantitatis nõ tã a parte rei ex inteſtinis ejiciũtur, ſed potius per illuſionẽ ſenſuũ, quos diabolus facile poteſt decipere, ut apparẽter videãtur exinde provenire.

Quæres VII. Quid agendum Confeſſario, ſi conquerantur homines, non tam ſe ipſos, quam animalia ſua eſſe maleficiata? Supponitur hic ex Abulenſi *quæſt. 126. in cap. 8. Matthæi*, magos, ſagas, ac ſimilis farinæ malevolos, ſi hominibus ex Dei ordinatione nocere nequeunt, iram ſuam, ac invidiam in res eorum, præſertim in animalia convertere, nunc emulgendo vaccas, ut amplius non reddant lac, niſi ſanguinolentum, modo illud lac ita corrumpendo, ut nequeat ullo conatu in Butyrum tranſire, nunc vero introducendo in animalia peſtem, alioſve morbos, ut omnino moriantur. Quomodo ergo hiſce deſolatis practice ſuccorrendum per Confeſſarium, ex quo petunt conſilium? Reſp. I. Generaliter loquendo quoad omnia iſta puncta eſſe præmonendos patresfamilias, ut firmam fidem, ac fiduciam in Deum collocent, & quoniam hæc mala Deus ſæpius in pœnam peccatorum permittit, eadem corde contrito, vel etiam juncta Confeſſione defleant, atque meliorem vitam inchoent. Ita ex principiis generalibus ſupra jam allegatis. Reſpond. II. Si vaccæ non reddant lac, niſi ſanguinolentum, ipſas Sacerdos benedicat, ac in Nomine JESU dæmoni præcipiat, ne impoſterum poteſtatem habere præſumat hiſce quomodolibet nocumentum inferendi, vel per ſe, vel per malevolos homines emulgendi. Inſuper benedicat ex Rituali ipſum ſtabulum, ac illud rebus benedictis præmuniat. Reſp. III. Si lac nequeat coagulari in butyrum, illud benedicat, & aqua benedicta cum ſigno Crucis aſpergat dicendo: *præcipio tibi dæmon in Nomine Domini Noſtri JESU Chriſti, ut ullatenus præſumas lac corrumpere, nec butyriſationem impedire, ſed totaliter ab eo recedas, & fugias.* Inſuper benedicat vas, cui lac ad conficiendum exinde butyrum infunditur, idque præmuniat rebus benedictis, adjungendo utilem aliquam benedictionem, & Exorciſmum ex Armamentario Eccleſiaſtico *part. 2. cap. 4. quæſt. 5.* Reſp IV. Si animalia ex maleficio fiant ægrota, exhortetur Patremfamilias cum ſuis concreditis, ut genuflexi ante imaginem Crucifixi plena fide, ac fiducia, & corde contrito a Deo liberationem petat; ipſe vero interea ex eodem Armamentario *loc. cit.* certam Benedictionem, ac poſtea Exorciſmum ſubjungat, præcipiendo dæmonibus in Nomine JESU, ut illico ab his animalibus, deſtructo totaliter omni maleficio, recedant, nec unquam amplius hiſce deinceps nocere præſumant. Deinde benedicat etiam ex Rituali aquam, cibos animalium, & ipſum ſtabulum, ac rebus benedictis præmuniat, præſertim ſchedulis, in quibus ſcriptum contineatur præceptum, ut dæmon in virtute SS. Nominis JESU non amplius nocere præſumat. Quinimo teſte Authore citati Armamentarii conſultum erit, ut ipſimet Patresfamilias, & cuſtodes pecorum ſubinde forment in Nomine JESU ſimile præceptum. Adhibere autem contra maleficia varia incognita, & nec a Ritualibus, nec a gravibus Authoribus approbata Amuleta, in quibus reperiantur ignoti characteres, verba peregrina, & diverſi circuli, ac res vanæ, vel ſub certo duntaxat ſine gravi cauſa numero quædam exhibentur, omnino diſſuadetur, cum frequentiſſime meras contineant ſuperſtitiones, ac pacta ſaltem implicita diabolica, quamvis jactentur a circumforaneis, ac aliis ſimilium compoſitoribus ex revelationibus minus authenticis, & hiſtoriis apographis neſcio quantæ virtutis divinæ &c. Non rejicio omnia Amuleta, rarius tamen iiſdem fidendum judico, niſi per Theologos ſint bene examinata, aut a Ritualibus authentice approbata.

Quæres VIII. Quid obſervandum ſit Confeſſario, ſi vocetur, ut ſpectra diabolica, vel magica expellat a domibus, quas infeſtant? Reſp. Ex Delrio, Candido Brognoli, aliiſque practicis I. Talis Sacerdos debet ante omnia reflectendo ad omnes circumſtantias loci, temporis, perſonarum &c. accurate examinare, num adſint vera ſpectra, vel num potius ſit mera apprehenſio, vanuſque timor cauſatus e.g. ex ſtrepitu felium, alioſive animalium; prout frequenter evenit apud pavidas mulieres, præſertim ſi aliunde jam ſunt intimidatæ, puta ex morte mariti, vel prolium &c. Item debet attendere, ne lateat palliata fraus, & malitia hominum maxime ſervitialium hac occaſione alios malos ſuos fines facilius exequi intendentium, prout non raro contigit. II. Quodſi per ſuum examen, & ex prævio factis præcautionibus deprehenderit, ſimiles effectus hic & nunc veriſimilius provenire a ſpectris, quam ab aliis cauſis naturalibus, exinde prudenter inferet, hæc ipſa ſpectra potius eſſe mala, quam bona; nam ſpectra bona (qualia ſunt animæ in purgatorio) non ſolent juxta allegatos ſumme practicos, alioſque Authores ordinarie tantos tumultus, & ſtrepitus excitare, ut homines exinde perturbent, & domo expellant, ſed potius humiliter ſe produnt junctis ſuſpiriis, gemitibus, ac voce triſti, & lacrymabili abſque ſigno impatientiæ. Quare III. Ante omnia patremfamilias, & congregatos domeſticos brevibus, ſed efficacibus verbis ad firmam fidem, ac fiduciam in Deum, nec non ad contritionem de ſuis peccatis eliciendam adhortetur, & niſi forte ex aliis ſignis ſpecialibus, & extraordinariis (puta quia ſpectrum honorat SS. Nomen Jeſu, illudque devote pronuntiat &c.) deprehenderit, adeſſe potius animam in piſcularibus flammis detentam, & ſuffragia flagitantem, pronuntiat ad habitatores, talia ſpectra eſſe vel dæmones, vel maleficos dæmonibus adjutos. Nec dicatur, poſſe hæc ſpectra mala nec dæmones, nec magos, ſed animas damnatas eſſe; nam cõtra eſt, quod ipſæmet animæ damnatæ vix unquam compareant, prout teſte *Armamentario Eccleſiaſtico part. 2. cap. 6 quæſt. 1.* communiter tenent Doctores. Quinimo, quamvis foret ſubinde anima damnata, iiſdem ſpiritualibus armis, ac ſpectra diabolica depelleretur, ſi ad eandem Exorciſmus dirigatur, prout notat præter alios Thyræus *de dæmoniatis part. 3. c. 85.* IV. Superpelliceo, & ſtola (ſi haberi poſſint) induens, accepta Cruce, candelis benedictis accenſis, & aqua benedicta cum habitatoribus illis, qui firma fide, & fiducia muniti ſint, proceſſionaliter accedat ad portam domus, ibique Litanias omnium Sanctorum inchoet, quas circumeundo continuet, & in loco principaliter infeſtato (ſive hæc infeſtatio proveniat immediate, vel mediantibus ſagis a dæmone) coram expoſita Crucifixi imagine finiat, ac de novo comites ſuos ad firmam fidem, & fiduciam in Deum, & SS. Nomen JESU excitet. V. His peractis tanquam Judex a Deo deſtinatus ſedens voce gravi, & ſonora præceptum probativum contra dæmonem pronuntiet e. g. dicendo: *In virtute SS. Trinitatis, &*

Digitized by Google

In Nomine Domini Noſtri JESU Chriſti præcipio vobis dæmones, ut ſi habeatis aliquam poteſtatem in hanc domum, detis mihi abſque tamen aliqua læſione cujuſcunque ſignum evidens præſentiæ veſtræ cauſando aliquem tumultum, vel rumorem quem prius me abſente cauſare conſueveratis. Quod ſi nec tumultus, nec aliud præſentiæ ſignum percipiatur, recte inferri poterit, vel nullum ibidem unquam ſpectrum diabolicum, ſeu magicum extitiſſe, vel jam aufugiſſe; quare pro majori ſecuritate etiam pro deinceps quibuſcunque malis ſpectris in Nomine JESU interdicat omnem diabolicum, ac maleficum ingreſſum, ac remedia præſervativa paſſim in libris Exorciſticis reperienda præſcribat, & habitatores in firma fide, fiducia & exemplari vita Chriſtiana corroboret. Quando vero talis tumultos præceptum probativum ſubſequeretur, addat illico præceptum lenitivum e. g. *Præcipio vobis dæmones in Nomine Domini Noſtri JESU Chriſti, ut illico iterum ab omni tumultu, & rumore ceſſetis.*

VI. Demum, & ultimo cæteris omnibus genuflexis & firma fide, ac fiducia in Deum Omnipotentem orantibus, ipſe ſedens quaſi pro tribunali ex Armamentario Eccleſiaſtico, vel aliquo Rituali depromat præceptum expulſivum, injungendo in Nomine JESU abſolutum diſceſſum maleficum, & diabolicum abſque aliquo reditu ullo unquam tempore. Hoc finito formet adhuc præceptum probativum ſuperius jam adductum tentando per illud, an dæmones, ſeu malefici jam ſint expulſi nec ne? Quodſi poſt hoc præceptum probativum de novo audiretur tumultus, ſe, & habitatores ad majorem fidem, ac fiduciam excitet repetendo Exorciſmos ad expulſionem ordinatos. Si autem nihil amplius percipitur, ſignum eſt expulſionis; quare Deo cum habitantibus humillimas agat gratias, & remedia præſervativa in futurum præſcribat, de quibus omnibus utiliter conſulatur Armamentarium *loc. cit.*

Quæres IX. Quid faciendum, ſi attentis omnibus circumſtantiis adhuc dubitetur, num ſpectrum infeſtans domum ſit ſpiritus bonus, vel malus? Reſpond. ex Armamentario ſpirituali *part. 2. cap. ult. quæſt. 7.* præmiſſis Orationibus, Sacrificio Miſſæ, cereis ſacris accenſis, aqua benedicta adhibita, utiliter in tali caſu practicatur modus a P. Joanne Godi Ord. Prædicat. obſervatus, prout habetur *in prima Decade Quæſtionum peregrinarum quæſt. 2. c. 4.* Is enim vocatus in ſimilem domum poſt crepuſculum veſpertinum cum ſociis Officium Defunctorum recitavit. Poſtea ſtrepitu exurgente adjuravit ſpectrum in Nomine SS. Trinitatis, & in virtute SS. Nominis JESU, ut non recedat de loco, priuſquam ad ea, quæ interrogaverit, veraciter reſpondeat. Exinde quæſivit I. An eſſet ſpiritus bonus vel malus? Poſſet etiam pro majori ſecuritate, ſi dicat ſe eſſe ſpiritum bonum, peti ut ſecum SS. Nomen JESU honoret, & devote pronuntiet. II. Hoc facto inſtitit ulterius, quis eſſet? Et poſtquam devenit in cognitionem ſpiritus boni, III. Quid velit? quibus cognitis illam animam dimiſit, & pro illa, quæ petebat, facienda curavit. Quando autem Sacerdos ea reſponſione, vel aliis ſignis cognoſceret ſpiritum malum, peragat ea, quæ dicta fuere antecedanter de ſpectris malis, dummodo etiam accurate attendat, ne ſubrepat fraus humana, apparitio fictitia, apprehenſio phantaſtica &c.

APPENDIX II.

Quomodo a Confeſſario prudenter tractandi ſint illi, qui in Confeſſionali proponunt, ſe habere Extaſes, Apparitiones, ac Revelationes divinas.

*INveniet tales perſonas Confeſſarius, & quidem, ſi quoque per externa ſigna æſtimat eaſdem, ac dictis facile fidem adhibet, etiam plures præſertim fœminas nonnullas, quæ eſſe, vel ſaltem apparere volunt devotulæ. Non equidem negari poteſt, ſubinde dari a parte rei ſanctas perſonas hiſce ſpecialibus gratiis apparitionum, ac revelationum &c. a Deo ornatas, uti patet de ſanctis Thereſia, Birgitta, Catharina Senenſi, & altera Bononienſi &c. Interea tamen his temporibus, ubi fides alias jam abunde per ſigna, & miracula ubique eſt dilatata, rarior avis in terris. Vincentius Negro *in Tuba Sonora, Sono 13.* ait, Confeſſarium non falli, ſi in ſimili caſu ex mille fœminis vix uni credat. Quare, ſi etiam mirabilia quædam antea a ſe non viſa Confeſſarius ab his Perſonis exerceri videat, non illico inferat ſupernaturalia, & propterea revelationes ab hiſce ſparſas eſſe divinas, ſed prius probet ſpiritus, num ex Deo ſint, vel num potius ab aſtuta ſimulatione, aut ab ipſa natura, & forti apprehenſione, vel demum a diabolo originem trahant? Et qualia mira efficiunt ope dæmonis maleficiati? Item magi & ſagæ, quatenus Confeſſarios incautos decipiant, & exinde tandem efficiant, ut apud vulgum veris quoque apparitionibus, & revelationibus nulla deinceps fides habeatur? Itaque

Quæres I. Quidnam in genere circa ſimiles perſonas Confeſſarius debeat obſervare? Reſpondeo I. Talis Confeſſarius debet ſeſe informare non ſolum in Theologia Morali, & Speculativa, ſed præcipue etiam in Myſtica, quam haurire poterit e. g. ex Libris S. Thereſiæ, ex doctiſſimo Tractatu Cardinalis Bona ſpecialiter ad hunc finem de diſcretione ſpirituum edito, & ex Prologo Galeato Ven. Virginis Mariæ de Agreda &c. II. Præditus eſſe debet non ſolum ſcientia, ſed vel maxime circumſpecta prudentia, ac pariter indagare in emergentia caſus, quinam effectus ab ipſa natura poſſint procedere, & quinam non? ubi ſpecialiter deſerviunt *quæſtiones Medico-Legales* Pauli Zacchiæ verſatiſſimi Medici Romani, & Pratica Theologo-Canonica ad cauſas Beatificationum Auguſtini Matthæucii. III. Debet eſſe profunde humilis; alias quamvis doctiſſimus ſæpius impinget: Deus enim humilibus dat gratiam diſcernendi ſpiritus, ac ſuperbis reſiſtit. IV. Non ſit facilis ad credendum. V. Teſte Gerſone non facile applaudat tali perſonæ, nec laudet præſentem, aut miretur quaſi ſanctam; quinimmo ſubinde probandi cauſa eandem moderate increpet, tentando, num forte non lateat occulta ſuperbia, qualis apud homines elatos, præſertim ſi non advertant, ſe probari, brevi manifeſtabitur, dum ægre ferent increpationes: aut minus æſtimatas, ac laudatas ſuas revelationes. Profecto Dominicus Panez inſignis Theologus ſpiritum S. Thereſiæ exinde cognovit. *Ego* (inquit in initio operum S. Thereſiæ) *per multos annos ejus Confeſſiones excepi, eamque ſæpius examinavi, ſemper me erga illam valde aſperum, & rigidum præbens: quo magis autem illam humiliabam, & deſpiciebam, eo magis ipſa ad meum Conſilium animabatur, ita ſe exiſtimans tutius incedere. In nulla autem Perſona majorem animi ſinceritatem, ſimplicitatem & humilitatem obſervari.* Ita ille.

Quær. II. Quidnam Confeſſarius obſervare debeat circa ſimiles perſonas, ſi in extaſin rapi videantur? Ante reſponſionem notetur ex Theologia Myſtica, familiare eſſe perſonis ſanctis, quæ gratia revelationum præditæ ſunt, ut antecedenter rapiantur in extaſin, ſub qua Deus inſluit, ac ipſis per viſiones, & revelationes ſua Secreta communicat: Quoniam vero etiam ipſa extaſis æque, ac jactata viſio, ſeu revelatio poteſt provenire vel a nequitioſa ſimulatione, vel a natura, aut dæmone; hinc Confeſſarius circa tales perſonas obſervet ſequentia. I. Nequiter ſimulatam extaſim deprehendi poſſe partim ex vita, & moribus talis perſonæ, partim teſte Paulo Zacchia per applicationem ſternutamentorum, per fortes revulſiones, per doloroſas ligaturas, per cucurbitulas cum multo igne appoſitas, vel per inuſtiones, & cauteria &c. ubi brevi ex vi doloris tales perſonæ ad ſe redibunt, ſeu potius exinde indicabunt, ſe nunquam fuiſſe in extaſin raptas. Aſt loquendo de extaſi vera

Obſervet II. Extaſin in genere deſcribi, quod ſit *alienatio potentiæ imaginativæ ab aliis rebus cum fixa detentione in certa alicujus objecti conſideratione.* Hæc dividitur in naturalem, dæmoniacam, & ſupernaturalem, uti recte Matthæucius in ſua Practica Theologo-Canonica *tit. 3. cap. 3. art. 1. n. 2.* advertit cum aliis, prout nimirum ejuſdem auctor eſt natura, dæmon, vel ipſe Deus. Oritur autem extaſis naturalis teſte Matthæucio *loc. cit.* ex valde intenſa, & immoderata conſideratione objecti, ſive nimium dilecti, aut ſatis terrifici; ubi in cerebrum confluunt omnes, vel ſaltem potiores ſpiritus ani-

ma-

Digitized by Google

males alias ſenſibus externis, & potentiæ loco-motivæ deſtinati, quibus non amplius miniſtant vires ſufficientes, hincque provenit, ut ſenſus externi, & potentia loco-motiva pro eo tempore non amplius operentur, uſque dum ſpiritus animales denuo redeant.

Obſervet Confeſſarius III. Ex Paulo Zacchia hic, quod extaſis naturalis in fixa detentione potentiæ imaginativæ poſſit verſari circa cœleſtia, Angelos, & Sanctos, antea forſan per meditationem intenſam phantaſiæ repræſentatos: & quo vehementior eſt imaginatio, eo magis, ac plus ſenſus in-ac externi deſtituuntur ſuis ſpiritibus animalibus. Item juxta quantitatem, & qualitatem ſpirituum etiam longius, vel brevius durat extaſis: ſic teſte Paulo Zacchia *Lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 7. *n.* 7. & 8. quando cerebrum fuerit debile, & ſpiritus molli, craſſi, ac melancholici, quos cerebrum debile tam cito rejicere nequit, per longiſſimum tempus poteſt durare extaſis naturalis, quæ etiam degenerat ſubinde in apoplexiam, vel in Catalepſin. Ubi

Obſervat Confeſſarius IV. Quod Catalepſis ſit ille morbus, qui ferme omnem ſenſum, motum, & animalem virtutem, præſertim, ſi fortis eſt, deſtruit, maxime quoad rationalem animæ partem. *Caros* eſt ſomnus profundus ſine febri, vel ſubſequens ad febrim. *Coma vigil* eſt propenſio ad ſomnum, ubi tali morbo laborantes, etſi facile dormiant, da facili tamen etiam iterum excitantur. *Coma ſomnolentum* eſt ſomnus profundus differens a *Caros*, quia Caros a frigido, Coma vero magis ab humido dependet. *Suffocatio uteri* eſt morbus fœminis familiaris per conſenſum cerebri cum utero proveniens, qui, ſi magnus ſit, mulieres tanquam mortuæ; alias tanquam ſemimortuæ apparent, loqui non poſſunt, ſed tamen audiunt, quin etiam tranſacto paroxyſmo audita referunt. Hi omnes paroxyſmi in multis ſunt conſimiles cum extaſi naturali, ac propterea hic deſcripti.

Obſervet Confeſſarius V. Quod extaſis diabolica tunc contingat, cum vel diabolus immediate, vel hujus ope magi mentes hominum a ſenſibus externis alienant figendo potentiam imaginativam ad certum objectum a diabolo præſentatum, in quo caſu dæmon vel externos ſenſus modo inſenſibili ligat, vel impedit, ne in eaſdem defluant ſpiritus animales ad officia ſenſuum neceſſarii. Tales credit Matthæucius *loc. citat.* fuiſſe duas extaſes, quas refert S. Auguſtinus *Lib.* 14. *de Civit. Dei cap.* 24 & *lib de Cura pro Mort. agenda cap.* 12. Econtra vero extaſis ſupernaturalis a S. Bonaventura *lib. de ſeptem gradibus contemplationis* ex D. Dyoniſio ſic deſcribitur, quod ſit quædam *voluptuoſa elevatio devotæ animæ ſupra ſe deſerto exteriori homine ad ſupernaturalem Divini amoris fontem.*

Obſervet Confeſſarius VI. Signa diſcernendi extaſin ſupernaturalem a naturali, & diabolica eſſe quidem difficillima; Interea tamen tam a Paulo Zacchia *lib.*4. *QQ Medico Legalium tit.* 1. *Q.* 6. quam a Matthæucio in ſua Practica *tit.* 3. *capit.* 3. *art.* 1. *n.* 12. aliqua aſſignantur, ex quibus efficaciora deſumo: nimirum in extaſi naturali, ſi non omnia ſaltem aliqua ex ſequentibus concurrunt, nempe capitis diſcraſia ſeu intemperies, conſtitutio melancholica, ſanguinis, ac ſpirituum non naturalis conſtitutio. Exinde corpus ea finita patitur laſſitudinem, ac torporem, quandam intellectus obfuſcationem, rerum præteritarum oblivionem, colorem converſum ad pallorem, vel livorem, ſeu fuſcedinem: Inſuper talis homo vexatur triſtitia abſque ſufficienti cauſa, moleſtatur pandiculatione, & oſcitatione frequenti, & incurrit periculum Apoplexiæ, vel Paralyſis, aut Catalepſis &c. Econtra vero ſimilia, præſertim quæ animum concernunt, abeſſe ſolent ſaltem a potiori ab extaſi ſupernaturali; Unde

Obſervet Confeſſarius VII. Conjecturari poſſe probabiliter his abſentibus, præſertim quæ animum afficiunt, eſſe extaſin ſupernaturalem, maxime ſi extaticus ille præditus heroicis virtutibus, poſt extaſin non glorietur, ſed magis humilietur, & doleat, quod ab aliis videatur, a quibus extaſin, quantum eſt in ſua poteſtate, celare curat: alias enim extaſis etiam a diabolo provenire poteſt, vel immediate, vel etiam mediante natura, qua uteretur tanquam inſtrumento.

Obſervet VIII. Confeſſarius ex eodem Matthæucio, & Zacchia, ſi extaſes valde frequentes ſint, prudentem præſumptionem eſſe extaſis potius naturalis, quam ſupernaturalis, niſi aliunde efficaciſſima conſtet de effectu ſupernaturalitatis, Deus enim non ſolet ordinarie in tantum multiplicare miracula: interea tamen, ſi talis homo noſcatur alias virtutibus heroicis bene probatis exornatus, & ſub extaſi elevetur a terra in altum, aut facto præcepto obedientiæ etiam ſub terminis extatico ignotis, aut in ſummo ſilentio, vel tantum mentaliter propoſito (prout contigit talis probatio apud Ven. Virg. Mariam de Agreda) illico ad ſe redeat, crederem talem extaſin ſuppoſitis ſupponendis eſſe potius ſupernaturalem, quam naturalem, aut diabolicam.

Quæres III. Quidnam Confeſſario attendendum, ſi ſimiles perſonæ in Confeſſionali proponant varias apparitiones, ſeu viſiones? Reſp. Talem Confeſſarium debere attendere ad ſequentia. I. Quod alia ſit viſio corporalis, alia imaginatoria, & alia intellectualis. *Corporalis* immediate procedit a ſenſu externo v. g. viſu, vel auditu percipiente objecta ſenſibilia externa vera, vel apparentia ſibi propoſita. *Imaginaria* ea eſt, quæ a potentia imaginativa, ſeu a ſenſu interno primo procedit, quin in eo ipſo momento operatio aliqua in ſenſu externo præceſſerit. *Intellectualis* illa eſt, quæ primo ab intellectu formatur per ſpecies intelligibiles, quin originem ſuam habeat ab iis, quæ vel ſenſus externi prius perceperint, vel phantaſia, ſeu potentia imaginativa præcedenter cognoverint. Attendat Confeſſarius II. Quod ex parte cauſæ efficientis alia dicatur viſio naturalis, alia dæmoniaca, & alia ſupernaturalis. *Ultima* a Deo efficitur ſive immediate, ſive miniſterio Angelorum. *Dæmoniaca* procedit a poteſtate dæmonis deludentis variis modis ſenſus in & externos, vel per alterationem humorum, & ſpirituum animalium, vel per ſubtractionem realium rerum, & oppoſitionem aliarum, quas ſive ex aere compoſuit, ſive aliunde concepit. *Naturalis* viſio a naturali principio procedit, pro qua

Attendat Confeſſarius III Hanc ipſam naturalem viſionem poſſe eſſe vel corporalem, vel imaginatoriam. *Corporalis* contingit ad extra ſive propter vehementem imaginationem circa aliquod objectum, adeo, ut humores corporis præter ordinem commoti irregularem ſpirituum animalium copiam tum phantaſiæ, tum ſenſui externo deferant, propter quod quis cenſet, e. g. Concentus Angelorum audire, aut oculis corporeis videre figuras Sanctorum ſibi apparentium: Sive talis viſio corporea naturalis evenire etiam poteſt propter impedimentum in cerebro, quod confundit ordinem in ſenſu etiam externo, adeo, ut imagines phantaſticas obſervet, ac ſi eſſent vera corpora, prout frequenter fit apud graviter infirmos; apud ſanos vero teſtibus D. Bonaventura, & Gerſone *tract. de probat. Spirituum* prænuntiat] periculum inſaniæ. *Viſio naturalis imaginaria* ſuboritur, ad intra ex ſpirituum animalium commotione, vel ex immoderato voluntatis affectu, vi cujus quis vehementer applicat potentiam imaginativam efformantem ſibi varias ſpecies ſenſibiles, ſeu phantaſticas circa id, quod concupiſcit &c. Ita quoad omnia doctiſſime Matthæucius *in ſua practica tract.* 3. *cap.* 3. *art.* 2. Attendat Confeſſarius IV. Quod valde frequenter viſiones, ſeu apparitiones corporales, & imaginariæ, quæ creduntur provenire a Deo, & Sanctis, poſſint eſſe pure naturales præſertim apud fortiter apprehenſivos, & apud fœminas, maxime certis temporibus, quæ præter matricem abundant paſſionibus admodum acribus; hincque non raro, quod a paſſione natum, a veritate profectum putant: ſuntque præterea fœminæ naturæ magis humidæ, & viſcoſæ; humidum autem facile commovetur, variaſque figuras recipit, & viſcoſum difficilius, ac ſerius a motu ceſſat. In emergentia difficilioris caſus legatur deſuper Delrio præſertim *lib* 4. *diſquiſit. mag. ſect.* 2. & 3. atque apud eundem bene notentur verba Gerſonis ſequentis tenoris: *Hoc præcipue conſiderandum, qualiter cum ſuis Confeſſoribus, & Inſtructo-*

Digitized by Google

ctiambus mulierculæ tales converſentur. Si Collocutionibus intendunt continuis ſub obtentu nunc crebræ Confeſſionis, nunc longæ narrationis viſionum ſuarum, nunc alterius cujuslibet confabulationis: expertis credite, nominatim Auguſtino, & Bonaventuræ, vix eſt altera peſtis vel efficacior ad nocendum, vel inſanabilior. Ita ille Vir non ſolum doctiſſimus, ſed & ſumme practicus. Attendat Confeſſarius V. Quod equidem, ſi talis perſona alias noſcatur non multum dedita phantaſiis &c. ac præterea ſit probatæ virtutis maxime quoad cæcã obedientiam, & profundam humilitatem, poſſit Confeſſarius prudenter inferre, viſionem eſſe ſupernaturalem, eo quidem magis, ſi fuerit viſio pure intellectualis, aut ſi viſioni etiam ſenſitivæ fuerit conjuncta talis revelatio, quæ vix potuit eſſe alia, quam Divina. Econtra vero viſio, ſeu apparitio prudenter infertur deceptoria, ſi conjuncta revalatio fuerit falſa, ſeu ſi res revelata ſit parum utilis, excitativa diſcordiarum &c. Item deceptoria, & diabolica erit, ſi in viſione apparens fugiat ſignum Crucis, ac Sacramentalia, ſi nolit pronuntiare ſacra Nomina Jeſu, & Maria, nec ipſis reverentiam facere, ſi appareat forma non humana, ſeu bene formata, aut ſi primo quidem lætitiam afferat, poſtea tamen horrorem, turbationem, vel magnam deſolationem, aut etiam tentationes ad impura: vel ſi abeat cum magno fœtore, ac ſtrepitu. Notentur ultimate verba formalia D. Bernardini *Serm. de Utilit. verb. Dom.* dicentis: *Se transfigurat malignus ſpiritus aliquando in Angelum lucis, ut virtutis ſimulatione plus noceat, ſed & tunc quoque, ſi diligenter advertimus, nunquam niſi amaritudinis, & diſcordiæ ſemina ſpargit: ſuadet enim nonnullis ſingularia jejunia quædam; Unde cæteri ſcandalizentur, non quia diligit jejunium, ſed quia ſcandalo delectatur:*

Quær. IV. Quidnam Confeſſario obſervandum, ſi pœnitens proponat in Confeſſionali varias revelationes ſibi factas? Reſp. I. Ut bene inter revelationem Divinam, imaginariam, & diabolicam diſtinguat, ante omnia Confeſſarium ſuæ memoriæ debere profunde infigere doctrinam S. Bernardi *de perfect. Relig. lib. 2. cap. 26.* ubi ſic ait: *In omnibus revelationum & viſionum generibus magna cautela habenda eſt, ne falſa pro veris, noxia pro ſalutaribus, exigua pro eximiis, & incerta pro certis recipiantur*, ſic utique, ſi extatica aliqua viſio deprehenditur naturalis, aut diabolica, revelatio ſub eadem facta non credetur Divina.

Reſp. II. Confeſſarius doctus, & verſatus poteſt revelationem Divinam ab imaginaria, vel diabolica diſcernere per quatuor genera cauſarum. I. *Ex parte cauſæ materialis* perpendat, an materia revelata nil contineat contra fidem, contra communem SS. PP. aut contra bonos mores &c. *Ex parte cauſæ formalis* attendat Confeſſarius ad modum, quo Author illas revelationes propoſuit e.g. ſi ad aliquam perſonam profundæ humilitatis, & promptiſſimæ obedientiæ eadem ſit de repente abſque prævia intentione circa illud objectum, neque eſt in poteſtate animæ ipſam non attendere. Item, ſi breviſſima temporis morula multa ſublimia, ſacratiſſima, & ad purum Divinum amorem excitantia docet, nec non ad heroica fortificat, ſignum eſt, revelationem provenire à Deo, quando aliunde nihil obſtat. *Ex parte cauſæ efficientis*, ſeu ex parte illius, qui proponit aliquam revelationem, obſervet, & probet Confeſſarius, etiam altero ipſam probationem non advertente, num ſit valde virtuoſus, præſertim fundatus in contemptu ſui, & abnegatione propriæ voluntatis Item num non nimium inclinet in melancholiam, nam teſte Paulo Zacchia *Lib. 4. tit. 1. a n. 14.* temperamentum melancholicum plurimum ad ſimilia propendet, etiam prophetando futura: cum enim melancholici ſint fortiter apprehenſivi, & ſæpe docti ex uno aliud conjecturantes, ſolent ſubinde credi Prophetiæ; cum tamen fuerint ſolummodo conjecturæ, quibus per accidens veritas erat conjuncta. *Ex parte cauſæ finalis* reſpiciat Confeſſarius, utrum ſimiles revelationes tendant ad majorem Dei Gloriam, nec non ad notabilem utilitatem ſpiritualem propriam, aut proximi, & non potius introducant (quamvis ad ſpeciem boni) aliquem teporem, ſcrupulos, anxietates, deſperationes, vel quampiam partialitatem, atque exinde in communitate varias murmurationes, diſcordias &c.

Quær. V. Quænam fuerint motiva, vi quorum a ſapientibus erant habitæ pro ſupernaturalibus revelationes, & viſiones S. Thereſiæ? Reſpond. Ex Alberto Reiffenſtuel in ſua *Practica part. 2. cap. 1. §. 6. numer.* 198. Motiva fuiſſe ſequentia I. Semper timebat diabolicas illuſiones, & propterea nunquam ſimilia extraordinaria dona deſideravit, prout idem fecit B. Coleta. II. Semper a ſpiritu ſibi apparente, ac revelante mandatum accepit, ut ea, quæ audiebat, communicaret cum viris doctis, prout etiam fecit. III. Non uni ſolum, ſed & pluribus Directoribus ſibi deſignatis exactiſſime obediebat, & poſt tales gratias magis in charitate, & humilitate proficiebat. IV. Libentius cum illis agebat, qui minus creduli erant, eoſque amabat, a quibus perſecutiones patiebatur. V. Mens illius ſumma tranquillitate ſemper gaudebat, ac ferventi deſiderio perfectionis, & ardentiſſimo zelo animarum flagrabat. VI. Omnis defectus ejus, etſi minimus, a ſpiritu intus gubernante reprehendebatur. VII. Cum illa converſantes ad virtutem excitabantur. VIII. Similia dona ut plurimum poſt Orationem, vel S. Communionem contingebant. IX. Continuum habuit deſiderium pro Deo patiendi, juncta etiam mortificatione. X Solitudinem amabat, horrens converſationem hominum. XI. In proſperis, & adverſis eandem animi tranquillitatem ſervabat. XII. Nihil in ejus revelationibus alienum a fide, aut perfectione fuit deprehenſum. *

Q U Æ S T I O IV.

Quid agendum Confeſſario circa conſtitutos in Occaſione proxima peccandi, Recidivos, & laborantes quadam ignorantia?

S U M M A R I U M.

44. *Quid agendum circa conſtitutos in occaſione proxima peccandi?*
45. *Occaſio peccandi proxima, & remota, quæ?*
    (h) Concordant dicta Tract. 3. Diſt. 2. n. 24.
46. *Quid ſi occaſio proxima relinqui nequeat?*
47. *Propoſitiones circa occaſionem proximam peccandi damnatæ. Ratio damnationis earum.*
48. *Quid agendum circa recidivos? Solus relapſus non eſt certum ſignum falſæ Pœnitentiæ.*
49. *Quid, ſi recidivus minuat numerum peccatorum?*
50. *Et quid, ſi eum augeat &c.*
51. *Quando pœnitenti recidivo ſit neganda ad tempus abſolutio?*
52. *Quid agendum, ſi pœnitens habeat ignorantiam circa peccatum?*
53. *Præſertim vincibilem?*
54. *Aut eſt ſpes profectus.*
55. *Vel pœnitens petat reſolutionem dubii.*
56. *Generalia circa ſcientiam & prudentiam Confeſſarii.*

44. QUæritur I. Quomodo debeat ſe gerere Confeſſarius circa conſtitutos in Occaſione proxima peccandi? Reſp. I. Oportet Confeſſarium cavere, ne aliquem in proxima occaſione peccandi mortaliter conſtitutum abſolvat, niſi ſe illam, quamprimum poterit, relicturum proponat. Ita communis. Ratio eſt: quia talis, ſi nolit, cum poſſit, relinquere occaſionem proximam, non cenſetur eſſe contritus, nec habere firmum propoſitum ſeſe emendandi; cum affectus ad proximam occaſionem peccandi, ſit virtualiter ipſa volitio peccati: nam, ut habetur *Eccleſ. c. 3. Qui amat periculum, in illo peribit.*

45. Dicitur notanter, *in occaſione proxima.* Siquidem ejuſmodi Occaſio alia eſt remota, alia proxima. *Proximam occaſionem peccandi* appellant, quæ talis eſt ex ſuo genere, ut frequenter homines ſimilis conditionis ad peccatum mortale inducat, vel ſaltem experientia conſtet, eam in hoc homine talem effectum habere. Lugo *diſput. 13. de Pœnitent. numer.* 149. Alii per Occaſionem proximam peccandi intelligunt eas ſolum circumſtantias loci, temporis, perſonarum, &c. in quibus ſi ſis conſtitutus, certum eſt moraliter,

te

Digitized by Google

te eſſe peccarurum novo peccato mortali, ſive, quibus nunquam, vel fere nunquam uteris ſine novo peccato: ut ſi decies in tali occaſione conſtitutus, ſuccubniſti ſepties, vel octies; ſecus, ſi ſolum bis, vel ter acquieviſſes peccato. Gobar *tract. 7. Theol. Exper. num.* 525. citans alios. (b) *Occaſio remota* dicitur ea, quæ talis non eſt: & hanc fugere non tenemur: alias enim omnes deberemus ſecedere in eremum, aut de mundo exire, ad fugiendas innumeras occaſiones remotas peccandi, quod nemo dixerit.

46. Reſp. II. Quia vero ſunt aliquæ Occaſiones proximæ, quæ difficillime relinquuntur, & non niſi cum ſcandalo, vel infamia, aut alio notabili detrimento: v. g. ſi frater ſua propria ſorore in domo paterna abutatur ſine medio ſeparationis faciendæ &c. tunc magna opus eſt Prudentia Confeſſarii. Siquidem ejuſmodi occaſiones, quæ vel declinari non poſſunt, vel dum declinantur, gravia generant incommoda, non illico tenetur (ſicut nec moraliter poteſt) pœnitens derelinquere; cum talis potius permaneat in ejuſmodi occaſione ex quadam neceſſitate atque impotentia, quam ex affectu ad peccatum. Itaque Confeſſarius adigat pœnitentem, ut promittat, ſe proxima commoditate oblata illam occaſionem deſerturum: deinde proteſtetur, ſe Divina cooperante gratia omnes vires adhibiturum, ne relabatur, atque in hunc finem Sacramenta frequentaturum, Beatiſſimæ Virgini Mariæ ſe fore devotum &c. Et ſi quidem ſit peccatum Luxuriæ, pœnitens promittat Confeſſario, ſe ſpecialiter evitaturum colloquia, familiaritates, loca privata, munuſcula, aliaſque peccati illecebras. Quod ſi igitur in præſtatione, & executione horum appareat aliqua vel parva emendatio, talis pœnitens abſolvatur: ſi vero teſte experientia, per longum tempus probata, oppoſitum appareat, is rejiciatur, veluti non contritus ratione evidentis periculi, in quo verſatur; ſimulque efficaciter eidem intimetur illud Chriſti Domini, *Matth.* 18. *Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & projice abs te: bonum tibi eſt debilem vel claudum in vitam ingredi, quam duas manus, aut duos pedes habentem mitti in gehennam ignis.*

47. Huc addendæ, & vitandæ ſunt nonnullæ Propoſitiones, a Sede Apoſtolica merito condemnatæ: & quidem Alexander VII. hanc inter alias, ordine 41. damnavit: *Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo regalo, dum deficiente illa, nimis ægre vitam ageret, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.* Hæc eſt damnata Propoſitio. Accedunt aliæ ab Innocentio XI. noviſſime condemnatæ, quarum prior, ordine 61. ſic ſonat: *Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quinimo directe & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.* Altera, ordine 62. ſic habet: *Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.* Et tertia ordine 63. *Licitum eſt quærere directe occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali, noſtro, vel proximi.* Omnes hæ Propoſitiones ſunt damnatæ; & merito. Siquidem ad hoc, ut quis non teneatur deſerere occaſionem proximam peccandi mortaliter, nulla cauſa eſt ſufficiens, niſi ſola impotentia phyſica, vel moralis, deſerendi illam occaſionem proximam: nam quoties poteſt quis eam derelinquere, tenetur; quia quilibet, ſi poteſt, tenetur vitare proximum periculum ſummi mali, quale eſt peccatum mortale, utpote graviſſima offenſa infiniti Boni. Accedunt allegata verba Æternæ Veritatis, *Matth.* 18.

* Ex allegatis propoſitionibus damnatis infertur, quod non liceat retinere occaſionem proximam ex motivo, *quia captatur exinde oblectamentum*, vel *quia habetur ſpes acquirendi de novo certum lucrum*, vel *ut evitetur aliqua difficultas alias ſubeunda in inquirenda altera famula*, vel *ob prætenſam aliquam aliam cauſam etiam honeſtam, ſeu utilem*, niſi ſimul per dimiſſionem ejuſdem occaſionis incurratur graviſſimum, aut ſaltem valde grave damnum in bonis corporis, aut animi, ſeu famæ, vel in bonis fortunæ. Ita Dominicus Viva *in propoſit. 41. Alexand. VIII. n.* 11. Sabin. Bon. *tr.* 30. *n.* 23. & Felix Poteſta *tom* 1. *p.* 4. *c.* 5. *n.* 3651. Ratio eſt; quia ſimiles, qui ex dimiſſione hujus occaſionis nedum incurrunt valde grave damnum in ſuis bonis, non cenſentur habere efficax propoſitum excludendi peccatum, ſi prævidentes proximum periculum non dimittant illam occaſionem, ad quam tamen dimittendam haberent potentiam phyſicam, & moralem. Nec dicat talis pœnitens, quod habeat firmum propoſitum ſeſe emendandi, remedia ſpiritualia recipiendi, & ſic a ſuis præcedentibus peccatis deſiſtendi, licet adhuc in illa occaſione perſiſtat; faciendo tamen ex occaſione proxima remotam: Nam contra eſt, quod etſi ſimilis excuſatio ſæpe locum habeat conformiter dictis *n.* 46. apud illos, qui ex neceſſitate in materiali, & extrinſeca occaſione perſeverant, ita, ut eandem ex impotentia phyſica, vel ſaltem morali proxime explicata deſerere pro hic & nunc nequeant, interim tamen alia remedia ſpiritualia præſervativa in futurum recipere parati exiſtant: Etſi (inquam) apud hos excuſatio iſta, & quidem juxta non paucos AA. etiam quoad neceſſitatem moralem approbetur; apud alios tamen ordinarie non facile admitti debet, præſertim, ſi pœnitens jam antea eandem emendationem huic, vel alteri Confeſſario, & ſic ſæpius jam promiſerit, nec tamen promiſſum ſervaverit, prout in praxis tales, ſi conformiter tuæ obligationi indages Confeſſarie, plures fortaſſis invenies peccatores quoad materiam lubricam. Scio quidem, quod P. La Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1831. doceat, conſtitutum in occaſione proxima poſſe abſolvi *pro illa vice, pro qua nova, & certa eſt ſpes ex prudentibus motivis, quod illam eſſet proxime relicturus, aut N B. quod talem occaſionem per aliqua media ſibi ſuggeſta redditurus eſſet ex proxima remota, adeoque facturus, ut hoc, quod hactenus ipſi fuiſſet formale periculum, poſtea eſſet materiale tantum.* Aſt dictus Author ſeſe remittens ad *lib.* 5. *n.* 259. ſubjungit, *tali aſſerenti non eſſe facile credendum, & poſtea ſi per experientiam adverteretur, quod permaneat periculum proximum relabendi, omnino abſolvi non poſſe, niſi actu antecedenter removiſſet talem occaſionem*, puta dimittendo concubinam, ſi ea in ſua domo exiſteret; vel ſi in aliena, efficaciter promittendo, quod illam ſocietatem, ubi a potiori peccaverat opere, vel ſaltem tactibus, aut deſideriis, deſerere velit; nam ex una parte apud Eundem objectum præſens ſpecialiter multum allicit, ex altera inclinatio, & paſſio ad idem objectum valde vehemens ex jam expertis ob præſentiam particularis hujus objecti denuo probabiliſſime exibit in actum peccaminoſum: quoniam talis ordinarie non poteſt tam prudenter, uti alius in neceſſitate conſtitutus, ſperare per ſuas orationes, & alia opera valde extraordinaria illa, quibus ſummopere indigeret, auxilia Divina; cum iis dignum ſe non reddat amando periculum, ad quod tamen amovendum haberet potentiam non ſolum phyſicam, verum etiam moralem. Et quomodo talis prudenter præſumitur habere efficacem averſionem a peccato, ultro & abſque gravi neceſſitate permanens in periculo peccati? Videatur Joan. Kugler *in Criſi Theolog. ſuper propoſit. damnat. ab Innoc. XI. Propoſit. LXI. ac ſeqq.* ſuccincte, ſed tamen ſolide deſuper diſcurrens ex Joanne Cardena.

Ex dictis hiſce poteſt facile colligere juvenis Confeſſarius. Quid I. Sentiendum ſit de illis nobilibus perſonis, quæ frequentant certas ſocietates, ubi tamen ſolum ſubinde, ſed ordinarie ob certas perſonas impure amatas, ac ſimul præſentes animam maculant peccato luxuriæ: ſi non opere, ſaltem verbis, & moroſis delectationibus, nolentes autem hanc occaſionem ſane proximam intermittere, ne videantur aliquo modo inurbanæ, vel melancholicæ &c. Item II. Quid ſtatuendum ſit de illis puellis ruſticellis, quæ, ut amaſios ſuos in amore (uti ajunt) conſervent, vel ſuo tempore fortaſſis ad matrimonium facilius pertrahant, tam diurno, quam nocturno tempore alliciunt, præſertim diebus feſtivis ad ſe inviſant, ad choreas, & cauponas comitantur, a quibus jam totaliter, vel ſaltem ſemiebrii denuo nocte intempeſta inter impura a potiori colloquia, oſcula, & deſideria domum re-

Digitized by Google

reducuntur. Item III. Quid decernendum de illis adhuc innupiis ruſticis, qui, ne ipſi deficiant in exhibendis ſuæ amaſiæ ſignis amoris reciproci, nocturno tempore accedunt ſine arbitris feneſtram cameræ, in qua ſolet amaſia alias dormire, ubi plerumque, & ferme ſemper, etſi occludatur camera, ſicque eandem ingredi nequeant, nihilominus extra ad ipſam feneſtrellam intercedunt deſideria, & colloquia inhoneſta, tactus laſcivi &c. Hæ enim perſonæ omnes ſimilia exercentes non habent ſufficiens motivum perſiſtendi in hac occaſione proxima; hincque regulariter tenentur efficaciter promittere, quod velint abſolute dimittere haſce ſocietates, compotationes, & acceſſus; nam alias, ſi permittantur in ea occaſione permanere, abſque fructu tranſmigrabunt ab uno ad aliud Confeſſionale, nec ſe emendabunt, quamvis fugam peccatorum, & vitæ emendationem centies ſpondeant, teſte ipſamet experientia: nam, licet adſit gratia ſufficiens, deeſt tamen ipſis regulariter ſpecialis, quæ etiam rebellem compelleret voluntatem, quam equidem magis ſperare poſſunt, qui ex neceſſitate conjiciuntur in proximam occaſionem, utique exinde majori miſericordia digni, qualem tamen ſuperius allegati, vel ideo non promerentur, quia ab objecto vehementer, ac ſpecialiter propter hoſce actus frequentatos jam habituatos alliciente ad peccandum, nolunt ſe abſentare, quamvis haberent potentiam phyſicam, & moralem abſentandi ſe, ſicque periculum evadendi. *

48. Quæritur II. Quid agendum circa Relapſos, ſeu Recidivos & Conſuetudinarios, qui ſemper in eadem recidunt peccata? Reſp. I. Neceſſe eſt, quod Confeſſarius magnam circa iſtos adhibeat diſcretionem. Siquidem ejuſmodi relapſus non eſt generaliter certum ſignum falſæ pœnitentiæ, ſed potius fragilitatis humanæ: plurimi enim, etiam probitate conſpicui, relapſi ſunt, & contra bona propoſita firmiter concepta, quia quandoque juramento, aut voto firmata, denuo peccarunt. Unde & *Matth.* 18. Petro interroganti: *Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? uſque ſepties? Dixit Jeſus: Non dico tibi, uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties:* hoc eſt, toties, quoties ſerio doluerit, veniamque rogarit.

49. Reſp II. Si hujuſmodi Recidivus poſt ultimam ſuam Confeſſionem ſe vel paululum emendavit, nec tot peccata, ut ordinarie ſolitus fuerat, commiſit, & aliquem conatum ad ſe emendandum adhibuit, debet is abſolvi, ac moneri, ut in propoſito perſeveret.

50. Quod ſi vero augeat numerum peccatorum, aut ſaltem ita longo tempore ſua peccata continuet, aliquoties quidem ſe vincendo, denuo iterum relabendo, ac numerum augendo, tunc ſollicite duo extrema erunt Confeſſario vitanda. I. Ne per nimiam ſeveritatem pœnitenti potius ſit occaſio ruinæ ſpiritualis, ac deſperationis, quam ſalutis. II. Ne econtra per nimiam clementiam potius foveat peccata, quam minuat. Unde magna opus erit prudentia, ac diſcretione, qua Confeſſarius ambo iſta extrema devitando, hinc per graviora exhortationum motiva deterreat pœnitentem a relapſu, ac peccatis; illinc vero dulciora Divinæ gratiæ, Paſſionis Dominicæ, & invocationis Sanctorum lenimenta proponendo, erigat in fiduciam & ſpem Chriſtianam, atque iteratam peccatorum deteſtationem, & firmius emendationis propoſitum; ſicque cum Evangelico Samaritano noverit opportune vulneribus ſauciati oleum, ac vinum infundere. Neque mox de talibus ſpes omnis erit abjicienda; nam, ut inquit Thomas Kempenſis *lib.* 1. *de Imitat. Chriſti: cap.* 16. *Quod ſi fortiter proponens, ſæpe deficit: quid ille, qui raro, aut minus fixe aliquid proponit?*

51. Si vero omnia hujuſmodi remedia ſint fruſtra hactenus longo jam tempore adhibita, & nullum appareat verum ſignum doloris, aut propoſitum emendandæ vitæ, eo quod pœnitens nullum ſerium conatum adhibeat, quo tentationibus ac occaſionibus peccandi reſiſtat, ſed fræna ſuis cupiditatibus relaxet: tali poſt crebras admonitiones, & minas affectuoſas adhibitas, tandem ita dictante prudentia erit abſolutio ad tempus deneganda, ne Confeſſarius pœnitentem in ſuis peccatis videatur fovere. Quinimo oppoſita nonnullorum ſententia ab Innoc. XI. damnata eſt, dum is ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 60 condemnavit: *Pœnitenti habenti Conſuetudinem peccandi contra Legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.* Hæc, inquam, Propoſitio, utpote damnata, impoſterum cavenda erit: quamvis omnem lapidem prius oporteat movere, quam pœnitenti relapſo abſolutionem negare, præſertim ſi hic & nunc clariora det ſigna doloris, ac propoſiti emendationis.

* Quod libenter ſcites remedia, quæ conſuetudinariis a prudentibus Confeſſariis præſcribi ſolent. Reſp. I. Remedia generalia pro qualibet conſuetudine mala extirpanda eſſe ſequentia. 1. Humiliter, ac frequenter cum plena in Deum fiducia petere auxilium ejuſdem. 2 Frequenter confiteri, & quidem ordinarie uni Confeſſario determinato, ejuſque conſilia diligenter exequi. 3. Devote communicare: nam juxta Conc. Florent. devota, ac frequens Sacratiſſimæ Eucharistiæ ſumptio eſt habituum malorum debilitatio. 4 Attente ſæpius quidpiam legere de gravitate peccati mortalis, ac pœna peccati, vel de quatuor noviſſimis &c. 5. Confugere per preces ad B. Virginem tanquam univerſale refugium peccatorum. 6. Declinare occaſiones, perſonas, ſeu objecta inductiva ad illud peccatum, cujus habet conſuetudinem 7. Subinde poterit adhiberi remedium, quo apud inveteratum quempiam peccatorem uſus fuerat B. Bernardus, ſuadendo eidem, ut triduo abſtineat a familiari ſibi vitio in honorem SS. Trinitatis, quod, cum feciſſet, conſuluit, ut altero triduo in honorem Chriſti pro ſe crucifixi: quo iterum obſervato perſuaſit aliud triduum in honorem B. Virginis Mariæ &c. uſque dum omnia difficultas evanuit, & per contrarios actus ſucceſſive totus habitus vitioſus ſublatus fuit.

Reſp. II. Loquendo in ſpecie de mala conſuetudine *quoad peccatum mollities* conducunt ſequentia. 1. Frequens Confeſſio apud eundem Confeſſarium, qui tamen ægre non debet ferre, ſi talis pœnitens una, alterave vice alium accedat; ne alias detur anſa ſacrilegæ Confeſſionis propter erubeſcentiam pœnitentis. 2. Frequens communio juxta SS. PP. Speciale antidotum contra libidinem. 3. Quotidiana devotio erga immaculatam Conceptionem B V Mariæ per unum, alterumve Ave Maria, vel devote recitando: *Per ſanctam & immaculatam Conceptionem tuam puriſſima Virgo Maria emunda cor, & carnem meam in Nomine † Patris, & † Filii, & † Spiritus ſancti, Amen.* 4 Fuga otii, nam (uti ſonat commune proverbium) *otia, ſi tollas, periere cupidinis arcus.* 5. Memoria Dei præſentis tanquam futuri quondam ſeveriſſimi Judicis, præſertim tempore vehementioris tentationis. 6. Repræſentatio viva Chriſti crucifixi per tale peccatum de novo crucifigendi, ubi efficacius proderit talis repræſentatio, ſi eadem fiat ſtatim ab initio occurrentis impuræ cogitationis, ne alias ſcintilla parva neglecta magnum exciret in tali habituato incendium, & carnis rebellionem. 7. Quotidie, implorata fiducialiter divina Aſſiſtentia, firmum propoſitum præſertim de mane, ac de nocte tale vitium non amplius committendi 8. Sæpe non nocebit, ſi præter motiva ſupernaturalia etiam adducatur, quantum talis habitus malus obſit ſanitati, ex quo debilitas memoriæ, vertigo capitis, phtyſis, & apoplexia non raro in ipſo Juventutis flore cauſantur. Et quorſum veniet anima, ſi talis per ſubitaneam mortem in longam æternitatem avocetur? momentaneum ſane, quod delectat; æternum quod cruciat. Cæteroquin ſi & iſta non juvent, homini adhuc libero inculcetur illud Apoſtoli: *melius eſt nubere, quam uri.* *

52. Quæritur III Quid agendum, ſi Confeſſarius advertat, pœnitentem habere ignorantiam circa aliquod peccatum? Reſp. I Quando Confeſſarius advertit, pœnitentem eſſe in bona fide cum ignorantia invincibili circa aliquod peccatum commiſſum, vel committendum, prævidetque, pœnitentem, quamvis inſtruatur, non idcirco a peccato receſſurum eſſe, ac proinde probabiliter credit, ſuam admonitionem non profuturam, non tenetur pœnitentem admonere. Siquidem

ejuſ-

Digitized by Google

ejuſmodi monitio foret actus vanus, atque inutilis, imo & nocivus: quia, dum Confeſſarius pœnitentem ab errore bona fide habito retrahere conatetur, & quidem abſque ſpe fructus, juxta caſum poſitum, ipſum in æternæ damnationis abyſſum demergeret.

53. *Reſp.* II. Quoties ignorantia eſt vincibilis, & culpabilis lethaliter, non poteſt Confeſſarius diſſimulare, quamvis admonitio non ſit profutura. Ita communis. Ratio eſt: quia, cum ea ignorantia non excuſet, pœnitens affectus eſt peccato mortali; quare ſi Confeſſarius diſſimularet, conferret Sacramentum indigno. Cæterum, quia ignorantia, quæ in uno eſt vincibilis, in alio poteſt eſſe invincibilis, hinc rurſum opus eſt magna prudentia Confeſſarii, eumque oportet hoc perpendere ex qualitate perſonæ, & aliis circumſtantiis.

54. *Reſp.* III. Quando etiam ignorantia eſt invincibilis, adeſt tamen ſpes profectus, debet Confeſſarius pœnitentem admonere. Ita Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſp.* 38. cum aliis. Ratio eſt: quia quilibet approbatus Confeſſarius tenetur lege Charitatis docere proximum errantem.

55. *Reſp.* IV. Quod ſi pœnitens aliquod patiatur dubium, illiuſque reſolutionem petat, tenetur Confeſſarius illi veritatem aperire, licet non ignoret, pœnitentem ſuis dictis & monitis non obtemperaturum. Ita Sanchez *loc. cit. n.* 14. cum aliis. Ratio eſt; quia pœnitens, eo ipſo, quod dubitet, jam habet in conſcientia remorſum peccati ſui, ita ut amplius in bona fide non ſit; unde taciturnitas Confeſſarii foret illius erroris approbatio.

* Addit tamen La Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1759. ſequentem limitationem ex Stoz, Tamburino, & Dicaſtillo, nimirum *niſi veritas, ejuſque cognitio eſſet gravius obfutura*; tunc enim allegati AA. exiſtimant, Confeſſarium etiam apud talem dubitantem poſſe diſſimulare, quaſi non audiviſſet propoſitionem ſui dubii, aut oblitus eſſet reſpondere, vel etiam poſſe dicere, non jam opus eſſe, ut illud ſciat; in talibus enim circumſtantiis (ajunt iſti) poſitive veritatem dicere, eſſe gladium ipſi in manus dare, quo ſe, vel alium ſauciaret gravius, quam facturus eſſet, ſi ignoraret. Sed quidquid ſit de hac ſententia, cum ex una parte per talem reſponſionem pœnitens a Confeſſario, a quo tanquam a Doctore petiit categoricam reſolutionem, non liberetur a ſuo dubio; ex altera vero, ſi dictus pœnitens abutendo hac veridica reſolutione occaſione ejuſdem velit ſe ipſum ex mera malitia magis ſauciare, id proveniat ex propria culpa; hinc ordinarie poſitive dubitanti, ac categoricam reſolutionem petenti candide, atque ſincere aperirem veritatem, niſi in malo graviſſimo exinde ſubſecuturo ſpeciales circumſtantiæ ſuaderent diſſimulationem. *

56. Cæterum, quomodo circa præmiſſa, & alia plurima, oporteat vigilare ſcientiam & prudentiam Confeſſarii, paucis hiſce pagellis pro dignitate nequit comprehendi, eo quod negotium hoc ſit valde arduum. Tota Theologia Moralis ad iſtud Sacerdotis officium rite ordinandum incumbit, innumeri Libri & Tractatus Theologici hactenus editi, & impoſterum edendi, in hoc ipſum allaborant: ut autem actu ipſo omnia legitime perficiantur, poſt ſedula Litterarum ſtudia, nec non & debitam Librorum Theologicorum lectionem, gratia Spiritus Sancti humilibus precibus erit imploranda.

QUÆSTIO V.

De Denuntiatione Confeſſariorum ſollicitantium Pœnitentes ad inhoneſta.

SUMMARIUM.

57. *Immane Sacrilegium eſt, ſollicitare pœnitentes in Confeſſione.*
58. *Sollicitare hic, eſt incitare ad turpia.*
59. *Illud exemplificatur.*
60. *Sollicitare, plures habet acceptiones.*
61. *Sollicitare cenſetur Confeſſarius tradens in Confeſſione turpem Chartam poſtea legendam.*
62. *Sive ſollicitet ad peccandum ſecum, ſive cum alio.*
63. *Pœnitens ſollicitatus tenetur denunciare Confeſſarium ſollicitantem.*
   Et alius Confeſſarius debet hoc ipſum monere.
64. *Et ſub qua obligatione?*
65. *Ipſe tamen Confeſſarius ſollicitans non tenetur ſollicitato præcipere, ut ſe denuntiet.*
66. *Solvitur inſtantia.*
67. *Conſtitutiones denuntiandi Confeſſarium ſollicitantem, non ubique ſunt receptæ.*
68. *Sollicitatus denuntians non cogitur propriam turpitudinem detegere.*
69. *Confeſſarius a femina ſollicitatus, hanc denuntiare non tenetur.*
70. *Confeſſarius pœnitentem ſollicitans, quibus pœnis ſubjaceat?*
71. *Neque is punitur, donec de crimine conſtet.*
72. *Sollicitatio an ſufficienter probetur per teſtes ſingulares?*

57. CUm nefandum ſcelus, immaneque ſacrilegium committatur, ſi quis Sacerdotum, ad ſacras Confeſſiones excipiendas deputatus non ſolum probitatem vitæ ex parte Miniſtri Jure Divino requiſitam non habeat, ſed inſuper Sacroſancto Pœnitentiæ Sacramento abutatur, & malitia diabolica ſollicitando pœnitentes ad turpia, pro medicina venenum, & pro pane aſpidem eis porrigat, in ſummam animarum perniciem: Plurium Romanorum Pontificum Paſtoralis ſollicitudo ſalubria peſtifero huic malo remedia providere ſtuduit; prout liquet ex Conſtit. 31. Pii IV. *Cum ſicut nuper*, & Conſtit. 34. Greg. XV. *Univerſi Dominici* (quarum prior *Tom.* 2. poſterior autem *Tom* 3. *Bullarii Romani* refertur) ſtatuendo, ut hujuſmodi delinquentes a perſonis in Confeſſionali ſollicitatis denuntientur Inquiſitoribus, ſeu locorum Ordinariis, atque per hos procedatur contra eoſdem tanquam de hæreſi ſuſpectos, debitas pro delicti enormitate pœnas infligendo, prout amplius ex dicendis patebit.

58. CONCL. I. *Sollicitare*, quantum ad propoſitum, idem eſt, ac provocare, ſeu allicere verbis, aut alia ratione incitare ad turpia, & inhoneſta; hoc eſt, ad res carnales, & venereas. Ita Bonacina *Tom. Tractatuum variorum, diſp. 6. de Obligatione denunciandi &c. punct.* 3. *n.* 2. poſt Sanctarelum *in tract. de Hæreſi q.* 44. *n.* 7. & alios; idque patet ex contextu dictarum Conſtitutionum Pontificalium, quæ de Confeſſario ſollicitante loquuntur.

59. Unde ſequitur, Confeſſarium, qui pœnitentem in Confeſſionali oſculatur, aut cum venerea delectatione contrectat; ſeu verbis, ictu oculorum, vel alio exteriori ſigno ad libidinem provocat, eſſe denuntiandum, ac ſubjici pœnis dictarum Conſtitutionum: quia cenſetur ſollicitare ad inhoneſta. Secus dicendum, ſi ia ſolum interius carnaliter delectetur, vel etiam deliberate polluatur, femina tamen non advertente, etiamſi hoc ipſi extra Confeſſionale aperiat. Bonacina *loc. cit. n.* 3.

60. Additur tamen in Concluſione, *quantum ad propoſitum*. Nam verbum *Sollicitare*, plures alias habet ſignificationes: aliquando enim accipitur pro verbo *pluries, inſtare*, & requirere: aliquando pro *inquietare*, vel *moleſtare*, uti videre eſt apud Calepinum, *V. Sollicito.* Verum in propoſitum ſolum, accipitur pro *ſollicitare pudicitiam* pœnitentis, eamque conari labefactare, adeo, ut in præcitatis Bullis Pontificiis ſermo duntaxat ſit de Confeſſariis ſollicitantibus pœnitentes ad inhoneſta, quorum nomine per antonomaſiam intelliguntur peccata Caſtropalao *p.* 1. *tract.* 4. *diſp.* 9. *n.* 4. Bonacina *loc. cit. n.* 13. & alibi.

61. CONCL. II. Sollicitare ad inhoneſta quoad propoſitum etiam cenſetur ille Confeſſarius, qui pœnitenti tribuit in Confeſſione chartam poſtea legendam, in qua ad venerem incitat: quia traditio illa ſceleſtæ chartæ jam eſt incepta ſol-

ſollicitatio, & quidem in injuriam Sacramenti, ſacrilege facta eo tempore, quo pœnitens monendus erat de ſeria vitæ emendatione. Unde contrariam quorumdam opinionem reprobavit Alexander VII. die 24. Septembr. 1665. inter alias damnando ſequentem, ordine 6. Propoſitionem, *Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit pœnitenti Chartam poſtea legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione; ac proinde non eſt denunciandus.* Hactenus propoſitio damnata.

62. Inſuper nomine *Sollicitationis* impræſentiarum intelligitur, ſive Confeſſarius impie tentet provocare pœnitentem ad peccandum ſecum; ſive ad peccandum cum tertia perſona; & ſive ſollicitet feminam, ſive maſculum; ſive iſtud contingat ſub actu Confeſſionis, etiam ſimulatæ, ſive antea vel poſt immediate; imo & ſi fiat extra occaſionem Confeſſionis in Confeſſionali. Patet hoc totum ex citata Bulla Gregorii XV *Univerſi Dominici*, § 3. & 4. Conſtitutionem Pii V. *Cum ſicut nuper*, olim pro Regnis Hiſpaniarum emanatam, ac loquentem duntaxat de Confeſſariis mulieres pœnitentes ſollicitantibus, inprimis *motu proprio, & ex certa ſcientia*, extendit ad quaſvis Chriſtiani Orbis partes, & poſtea ſtatuit, & declarat, *quod omnes & ſinguli Sacerdotes, qui perſonas, quæcunque illæ ſint, ad inhoneſta, ſive inter ſe, ſive cum aliis quomodolibet perpetranda, in actu Sacramentalis Confeſſionis ſive antea vel poſtea immediate, ſeu occaſione, vel prætextu Confeſſionis hujuſmodi, etiam ipſa Confeſſione non ſecuta, ſive extra occaſionem Confeſſionis in Confeſſionario, aut in loco quocunque, ubi Confeſſiones Sacramentales audiantur, ſeu ad Confeſſionem audiendam electo, ſimulantes ibidem Confeſſiones audire, ſollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos & inhoneſtos ſermones, ſive tractatus habuerint, in Officio S. Inquiſitionis ſeveriſſime, ut infra, puniantur.* Hæc Pontifex.

63. CONCL. III. Certum eſt, quod pœnitens ſollicitatus habeat gravem obligationem denuntiandi Confeſſarium ſollicitantem in Confeſſionali ad actus inhoneſtos; adeo, ut etiam alius Confeſſarius habens deſuper notitiam, teneatur præcipere pœnitentibus ad denuntiandum ejuſmodi Confeſſarios ſollicitantes. Ita communis. Idque præter quaſdam Litteras Clementis VIII. quarum meminit Bonacina *citat. punct.* 3. *n.* 3. patet ex relata Conſtitutione 34. Gregorii XV. ubi gravis ejuſmodi obligatio manifeſte ſupponitur, dum Pontifex § 7. expreſſe, & ſub pœnis per locorum Ordinarios, & Inquiſitores pro modo culpæ infligendis, *Mandat omnibus Confeſſariis, ut ſuos pœnitentes, quos noverint fuiſſe ab aliis, ut ſupra ſollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi ſollicitantes, ſeu ut præfertur tractantes Inquiſitoribus, ſeu locorum Ordinariis.*

64. Et quidem hujuſmodi præceptum denuntiandi Confeſſarium ſollicitantem, obligat ſub mortali: eſt enim datum in materia gravi, ſeu reſpiciente ſalutem animarum, ac majorem Sacramenti Pœnitentiæ reverentiam. Quinimo pluribus in locis emanant Edicta Epiſcoporum, & Inquiſitorum, præcipientia dictam denuntiationem Confeſſarii ſollicitantis ſub pœna excommunicationis, excommunicatio autem ſupponit peccatum mortale. Porro pœnitens non denuntians peccaret contra virtutem Religionis, utpote ex cujus motivo, ſeu ob majorem Sacramenti reverentiam, Pontifex dictam denuntiationem præcepit, Bonacina *loc. cit. n.* 10. & 12. allegans plures alios.

65. Cæterum notanter dicitur in relata Bulla Gregorii XV. *Quos fuiſſe ab aliis ſollicitatos*. Nam ipſemet Confeſſarius, qui perſonam pœnitentem impudice ſollicitavit, non tenetur huic præcipere, ut ſeipſum Inquiſitori, vel Ordinario denuntiet. Repugnat enim Juri Naturæ, ut quis voluntarie procuret propriam ſuam ruinam; prout accideret, ſi Confeſſarius, qui ſollicitavit, præciperet pœnitenti, ut ſeipſum denuntiando diffamet, ac proinde gravem, & Naturæ repugnantem obligationem, noluit Sancta Mater Eccleſia Confeſſariis injungere, ſed ſolum præcipit, ut pœnitentes moneant de obligatione denuntiandi ſollicitantes, ſi quos noverint, *fuiſſe ab aliis ſollicitatos*, prout loquitur Gregorius XV. ubi ſupra. Ita Jo. Maria Sbogar *in Theologia Radicali*, *t.* 149. *cap.* 2. *n.* 19. poſt Bordonum *tom.* 1. *cap.* 23. *n.* 57. & alios.

66. Neque hinc ſequitur Propoſitio illa, quam Alexander VII. die 24. Septembris 1665. ordine 7. reprobavit, quæ aſſerebat: *Modus evadendi obligationem denuntiandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.* Etſi enim ſollicitans, cui ſollicitatus rite confitetur, non teneatur hunc monere de obligatione denuntiandi ſemetipſum, ut dictum: non tamen poteſt eum liberare ab obligatione denuntiandi, quam aliunde, ſeu ex præcepto Eccleſiæ, per memoratas Conſtitutiones Pontificias promulgato, contraxit.

67. Utrum autem Conſtitutiones illæ de obligatione denuntiandi ubique terrarum ſint receptæ, eſt quid *facti*, & in facto conſiſtens. Et quidem, quod in partibus Infidelium, ubi non ſervatur Decretum S. Officii, abſolvantur recuſantes denuntiare ſollicitantes in Confeſſione, refert Jacobus Pignatellus *tom.* 1. *Conſult.* 255. *n.* 14. *verſ. In partibus*. Idipſum de Germania ſentire videtur Gregorius Gobat *tract.* 7. *Theologiæ Experimentalis*, *n.* 575. & 576. de quo alii.

68. Dices: Nemo cogitur propriam turpitudinem detegere, ac Judici denuntiare, *Can. Quis aliquando*, § *His auctoritatibus*, *de Pœnit. diſt.* 1. ergo nec pœnitens eſt cogendus ad denuntiandum Confeſſarium ſollicitantem, ſaltem quando eidem conſenſum præbendo peccavit. *Reſp.* Neg. conſeq. Quia pœnitens ſolummodo tenetur denuntiare Confeſſarium, qui ipſum ſollicitavit in Confeſſionali: non autem tenetur dicere: ſe Confeſſario ſollicitanti conſenſum præbuiſſe. Sed nec Inquiſitores, aut Ordinarii locorum poſſunt denuntiantem interrogare, an Confeſſario ſollicitanti in opus conſenſerit; & ſi improvide interrogarent, non teneretur denuntians reſpondere, cum non interrogaretur legitime: ſicque is nunquam cogitur propriam turpitudinem in judicio detegere. Bonacina *Tract. var. diſp.* 6. *punct.* 5. *n.* 10.

69. CONCL. IV. Non tamen econtra Confeſſarius, ſi a femina in confeſſionali ſollicitetur ad inhoneſta, tenetur iſtam denuntiare. Ita Bonacina *loc. cit. num.* 10. allegans alios; Ratio eſt: quia ſupra memoratæ Conſtitutiones Pontificiæ emanarunt duntaxat ad comprimendam quorundam Sacro Tribunali ſedentium execrabilem malitiam, occaſione ſalutiferi Sacramenti Pœnitentiæ aſtu diabolico pervertentium animas Fidelium: ſolum enim loquuntur de Confeſſariis ſollicitantibus perſonas in Confeſſionali, nullam autem mentionem faciunt de feminis ſollicitantibus Confeſſarios.

70. CONCL. V. Confeſſarius ſollicitans pœnitentem in Confeſſione ſeu confeſſionali, ut ſupra, gravibus pœnis ſubjiciendus eſt pro qualitate criminis. Patet hoc ex citata Conſtitutione 34. Gregorii XV. § 4. ubi omnes hæreticæ pravitatis Inquiſitores, & locorum Ordinarii in univerſis Orbis Chriſtiani partibus, pro ſuis Territoriis, etiam privative quoad alios, Judices delegantur, ut ſuper his *diligenter inquirant, & procedant: & quos in aliquo ex hujuſmodi nefariis exceſſibus culpabiles reperint, in eos pro criminum qualitate, & circumſtantiis, ſuſpenſionis ab executione Ordinis, privationis beneficiorum, dignitatum, & officiorum quorumcumque, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis activæ & paſſivæ, ſi Regulares fuerint, exilii, damnationis ad Triremes, & carceres etiam in perpetuum abſque ulla ſpe gratiæ, aliaſque pœnas decernant, eos quoque, ſi pro delicti enormitate graviores pœnas meruerint, debita præcedente degradatione, Curiæ ſæculari puniendos tradant.* Hæc ibi.

71. Solum nota, quod Inquiſitor, ſeu Ordinarius loci, Sacerdotem de tam nefando crimine delatum non poſſit illico punire, donec de delicto legitime conſtet: alioquin manifeſtum ſubeſſet periculum, ad malevolarum, & quandoque ab aliis ſubornatarum feminarum ementitam delationem punien-

Digitized by Google

niendi innocentes Confeſſarios. Unde nec Evangelium, nec ulla Divina humanaque Lex unius teſtimonio etiam idoneo quempiam condemnat: *Can. Admonere*, 33.

72. Quæres; an crimen ſollicitationis ad actus inhoneſtos in Confeſſionali, ſufficenter probetur per teſtes ſingulares, utputa, per plures feminas, quæ ſingillatim affirment, ſe a Confeſſario ſeorſim fuiſſe ſollicitatas? Reſp. Negative, niſi etiam concurrant alia indicia, ſeu præſumptiones. Ita Pignarellus *citat. tom. 1. Conſul.* 104. *num.* 2. *& ſeqq.* & alii. Ratio deſumitur ex citata Bulla Gregorii XV. ubi quidem §. 5. ne ob defectum probationum delictum tam enorme, & Eccleſiæ DEI tam pernicioſum maneat impunitum, admittantur teſtes ſingulares, iſtud tamen non abſolute conceditur, ſed ſolum concurrentibus aliis præſumptionibus & indiciis, arbitrio Judicis dijudicandis, ibi: *Cum difficilis ſit probationis, teſtibus etiam ſingularibus, concurrentibus præſumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis, delictum probatum eſſe judicandi &c.* Alioquin vero, quod teſtes ſingulares regulariter non probent, patet ex *Can. Nihilominus*, 3. *quæſt.* 7. & *c. Cum dilectus*, 33. *de Electione*, cum ſimilibus.

D I S T I N C T I O IX.

De Caſibus Reſervatis, & Sigillo Confeſſionis.

Q U Æ S T I O I.

Quid ſit Reſervatio Caſuum, & a quo fieri poſſit?

S U M M A R I U M.

1. *Caſus reſervatus, quid?*
2. *Per actum reſervationis directe afficitur perſona Confeſſarii &c.*
   Corollarium.
3. *Datur in Eccleſia poteſtas reſervandi caſus.*
4. *Quæ peccata reſervari ſoleant?*
   Quid de caſu dubio?
5. *Papa ordinarie non reſervat peccatum, niſi ob annexam excommunicationem.*
6. *Unde hoc ſublata quilibet Confeſſarius abſolvit a peccato.*
7. *Item, ſi Cenſura non fuit contracta.*
8. *Caſus reſervati SS. Pontifici, qui?*
   (a) Videatur Tract. 13. Diſt. 2. n. 55. & ſeqq.
9. *Epiſcopi poſſunt reſervare Caſus pro ſuis Diœceſibus.*
10. *Ubi tales reperiantur.*
11. *Cautela quoad Regulares.*

1. CONCL. I. *Reſervatio Caſuum* aliud non eſt, quam negatio juriſdictionis abſolvendi circa aliquod peccatum. Ita in re communis. Hinc *Caſus reſervatus* bene definitur, quod ſit peccatum mortale externum, ad cujus abſolutionem inferioribus Sacerdotibus juriſdictio non eſt conceſſa.

2. Dicitur, *juriſdictio non eſt conceſſa Sacerdotibus*, Siquidem per actum Reſervationis principaliter, ac directe, tantum afficitur perſona Confeſſarii, ejus juriſdictionem arctando, & indirecte ſolum perſona ipſius pœnitentis, eo quod a tali Confeſſario ob defectum juriſdictionis a Caſu reſervato abſolvi non poſſit: prout inter alios notat Fagnanus *cap. Omnis*, *num.* 78. *& ſeqq. de Pœnit. & remiſſ.* ubi ad longum probat, quod per actum Reſervationis Caſuum non afficiatur, niſi perſona Sacerdotis Confeſſiones audientes, licet indirecte obſtet pœnitentibus. Unde infert, quod Regulares intra Diœceſin Epiſcopi approbantis poſſint abſolvere pœnitentem alterius Diœceſis a Caſibus in Diœceſi pœnitentis reſervatis, ſi ibi non ſint reſervati in Diœceſi, in qua Confeſſiones audiunt: cum Regulares habeant juriſdictionem a Papa, & Epiſcopus alterius Diœceſis nequeat, etiam quoad ſuos Subditos, limitare juriſdictionem Sacerdotis ſibi non ſubditi.

3. CONCL. II. Certum eſt, dari in Eccleſia DEI poteſtatem reſervandi caſus aliquos, ſive cauſas criminum graviorum, a quibus inferiores Confeſſariis abſque ſpeciali licentia, & facultate, extra mortis articulum abſolvere non poſſunt. Patet hoc præter continuam praxin, & ſenſum Eccleſiæ, ex Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *Can.* 11. *cap.* 7. ubi proinde monet in hæc verba: *Extra quem articulum mortis Sacerdotes, cum nihil poſſint in caſibus reſervatis, id unum pœnitentibus perſuadere nitantur, ut ad Superiores, & legitimos Judices pro beneficio abſolutionis accedant.*

4. CONCL. III. Sola peccata mortalia, eaque non niſi certa, externa, ac opere conſummata, reſervari ſolent. Ita Lugo *diſp.* 20. *de Pœnit. ſect.* 2. Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 12. *n.* 3. Herinex *diſp.* 6. *de Pœnit. n.* 6. *& ſeqq.* cum aliis paſſim. Dicitur, *reſervari ſolent:* nam quamvis peccata mortalia etiam mere interna poſſent reſervari, tamen in uſu non eſt, neque expedit, ut eadem reſerventur. Deinde quoties morale dubium eſt de reſervatione Caſus, jam is non cenſetur reſervatus, ſive ſit dubium juris, ſive facti: ſiquidem reſervatio eſt valde odioſa, & ſtricte interpretanda, adeoque intelligi debet de caſibus certis, & indubitatis. Herinex *loc. cit. n.* 7. Suarez, & communis.

5. CONCL. IV. Papa ordinarie nullum peccatum mortale ſibi reſervat, niſi propter annexam Cenſuram Excommunicationis ſibi itidem reſervatæ. Ita Herinex *cit. num.* 6. Navarrus, Toletus, Herinquez, Layman aliique communiter: dummodo excipiatur unus, vel alter caſus, in quo oppoſitum habetur ſpecialiter expreſſum; prout Sixtum V. in Bulla, contra male promotos, quæ incipit, *Sanctum & ſalutare* (ac habetur *tom.* 2. *Bullarii Romani Conſtit.* 91. *dicti Pont.*) reſervaſſe ſibi peccatum iſtud abſque alia excommunicatione annexa, notat ibidem Lugo *num.* 25. Et hinc in Concluſione additur ly *ordinarie*.

6. Infertur proinde, quod ſi Papa, aut ejus Pœnitentiarius, aliquem abſolvat a ſola Cenſura excommunicationis Summo Pontifici reſervatæ, poſſit poſtmodum quilibet inferior Confeſſarius in foro conſcientiæ abſolvere hominem illum a peccato ipſo, cui talis excommunicatio adjuncta fuit. Idem dicendum, ſi quis tempore Jubilæi, vel alias Confeſſario habenti ſpecialem facultatem abſolvendi a Caſibus Summo Pontifici reſervatis fuiſſet confeſſus, ab eoque abſolutus ab omni vinculo excommunicationis, omiſſa tamen per oblivionem Confeſſione Caſus reſervati Papæ: nam talis poterit poſtmodum per quemlibet Confeſſarium ab eodem caſu abſolvi, eo quod jam fuerit antea abſolutus ab excommunicatione Papæ reſervata; ſublata autem excommunicatione non amplius manet reſervatio Caſus Papalis.

7. Infertur ulterius: Si quis commiſit peccatum Summo Pontifici reſervatum, ſed ob ignorantiam, aut aliam cauſam a Cenſura Papali excuſatus fuit, talem etiam ab inferiori Confeſſario abſolvi poſſe, ſiquidem ſublata, vel non contracta cenſura Excommunicationis, etiam ablata cenſetur reſervatio. Pithing *tit. de Hæreticis*, *num.* 37. Baſſæus *Verſ. Caſus reſervatus*, *num.* 2. Layman *num.* 2. & alii.

8. CONCL. X. Caſus reſervati Summo Pontifici, continentur partim in Bulla Cœnæ Domini, ſic dicta, quod eandem Summus Pontifex ſingulis annis in die Cœnæ Domini ſolemniter promulgari faciat (a) partim in Jure Canonico, & diverſis Bullis Pontificiis.

9. CONCL. VI. etiam Epiſcopi pro ſuis Diœceſibus poſſunt ſibi reſervare certos caſus, a quibus Confeſſarii abſolvere nequeunt abſque licentia, & facultate ipſorum ſpeciali. Patet hoc tum ex perpetua praxi, ſenſuque Eccleſiæ; tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 7. *& Can.* 11. ſic definiente: *Si quis dixerit, Epiſcopos non habere jus reſervandi ſibi Caſus, niſi quoad externam politiam, atque ideo Caſuum reſervationem non prohibere, quo minus Sacerdos a reſervatis vere abſolvat: anathema ſit.*

10. Cæterum Caſus Epiſcopis reſervati continentur in propriis ſingularum Diœceſium Ritualibus, & variantur juxta exigentiam & diverſitatem Diœceſium: quamvis iſthæc reſervatio non afficiat perſonam Confeſſarii extra ejuſmodi Diœceſin exiſtentis, ſi Caſus in Diœceſi Confeſſarii reſervatus non ſit, ut dictum *num.* 2.

* Dixi notanter: *Si Caſus iſte pariter in ipſa Diœceſi Confeſ-*

ſarii reſervatus non ſit. Nam quando reſervatio aliqua non ſolum in Diœceſi pœnitentis, verum etiam in Diœceſi ipſius Confeſſarii facta fuiſſet, reſpectu talis Caſus nequiret Confeſſarius alias hac facultate abſolvendi non prędıtus pęnitentem ab eo abſolvere, cum in Bulla *Superna.* Clementis X § 7. concedatur licentia abſolvendi a reſervatis confluentes ex alia Diœceſi pro tunc tantum, quando peccata non ſunt reſervata in illa Diœceſi, ubi idem Confeſſor eſt approbatus. Formalia textue ſic ſonant: *Poteſt autem Regularis Confeſſor in ea Diœceſi, in qua approbatus eſt, confluentes ex alia Diœceſi a peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa, ubi idem Confeſſor eſt approbatus, abſolvere.* Et hoc quidem in caſu, quo peccatum in utraque, nimirum tam in Diœceſi pœnitentis, quam Confeſſarii reſervatur, quod nimirum pro tunc Confeſſarius alias facultate ab his abſolvendi non prædıtus nequeat a reſervatis, ex quacunque Diœceſi pœnitentes exiſtant, abſolvere in ſua Diœceſi directe extra neceſſitatem, omnino certum eſt.

Aſt formemus alium caſum, nimirum quod peccatum a pęnitente alienæ Dįœceſis commiſſum ibidem equidem reſervatum non ſit, bene tamen in Diœceſi, in qua Confeſſarius dicti pœnitentis Confeſſionem excipit; poteritne ex tunc Confeſſarius, alias facultate abſolvendi a reſervatis non prædıtus, nihilominus extra articulum, vel periculum mortis directe abſolvere pœnitentem alienæ Dįœceſis? Motivum dubitandi, ac negativam tenendi eruitur ex dictis; quia nimirum Clemens X. ſicuti concedit Abſolutionem Confeſſario ſimili, quando peccatum in aliena quidem pęnitentis, non tamen in ſua Dįœceſi propria reſervatum eſt; ſic videtur e contra vice verſa negare hanc poteſtatem abſolvendi, quando peccatum illud equidem non in aliena pęnitentis, bene tamen in ſua propria reſervatum fuit. Et ita quidem ob paritatem rationis in utrolibet caſu cum pluribus aliis ſentit noſter Henno hic *diſp.* 8. *quæſt.* 8 *art.* 4. *Concl.* 4. Econtra vero La Croix *Lib* 6. *part.* 3. *n.* 1531. allegatum Clementis X textum intelligit ſolummodo in ſuppoſito; quo peccatum illud tam in Dįœceſi aliena pęnitentis, quam in propria Confeſſarii ejuſdem Confeſſionem audientis reſervatur. Quodſi vero peccatum reſervatum non ſit in Dįœceſi pęnitentis, ſed tantum in Dįœceſi Confeſſarii, in hoc caſu nihil, ait, expreſſe declaraſſe Clementem X. Plerique tamen (prout dictus Authot ſubjungit) cum Suarez, Lugone, Marchant, & Averſa putant, etiam tunc Confeſſarium non poſſe hic abſolvere; quia Epiſcopus hujus Dįœceſis directe ſuſtulit Confeſſario juriſdictionem abſolute reſpectu talis peccati reſervati; quamvis cæteroquin Fagundez, & Stoz adhuc judicent, memoratum Confeſſarium in dicto caſu poſſe viatorem, ſeu peregrinum abſolvere; tum quia reſervatio ſit ab Epiſcopo NB. non niſi in Bonum propriæ Dįœceſis, & conſequenter non niſi circa peccata ſuorum Dįœceſanorum; cum etiam quia Confeſſarius talem peregrinum, qui in Dįœceſi Confeſſarii figere non intendit domicilium, vel quaſi domicilium, abſolvit per juriſdictionem, vel ab ipſo Summo Pontifice (ſi Confeſſarius fuerit Regularis Ordinis Mendicantium) vel ab Epiſcopo Viatoris (ſi extiterit Confeſſarius non Privilegiatus) ex recepta conſuetudine delegatam: adeoque, cum nec Papa, nec Epiſcopus Viatoris hanc juriſdictionem Confeſſario alterius Dįœceſis reſpectu ejuſmodi peregrini conceſſam limitet, quoad ſimile peccatum poterit pariter ab eodem abſolvere. Interea tamen ſaltem in his partibus memoratæ opinioni Patris Stoz, & Fagundez videtur obſtare præter verba allegata Clementis X. etiam ipſamet praxis, qua videmus, quod Confeſſarii alias in ſua Dįœceſi propria non prædıti facultate abſolvendi a reſervatis, ſolummodo attendant ad peccata reſervata in hac propria ſua Dįœceſi, qualia in Confeſſionali ordinarie non abſolvunt abſque eo; quod prędenter interrogent; ex qua Dįœceſi ſit pęnitens, an ex hac ipſa; vel aliena, & num in aliena Dįœceſi hoc peccatum pariter ſit reſervatum, nec ne?

Quæres I. An Dįœceſanus, qui extra ſuam Dįœceſin exiſtens perpetrat tale peccatum, quod in ſua Dįœceſi eſt reſervatum, exinde incurrat reſervationem, ita, ut rediens in ſuam Dįœceſin nequeat ordinarie, niſi ab habente poteſtatem in caſus reſervatos, directe abſolvi, etſi peccatum illud reſervatum non ſit in eo loco; in quo dictus pęnitens id commiſit? Supponit hoc quæſitum ex jam dictis; quod, ſi pęnitens confiteretur illud peccatum in ipſa aliena Dįœceſi, in qua commiſit; & ubi inter caſus reſervatos non numeratur; quod (inquam) reſpectu Confeſſarii talis alienæ Dįœceſis memoratum peccatum non cenſeatur reſervatum; quoniam dicto Confeſſario ab Epiſcopo alterius diſtinctæ Dįœceſis juriſdictio ſua non limitatur, aut demitur. Quæſtio ergo ſolummodo remanet in caſu, quo dictus pęnitens differt Confeſſionem talis peccati uſque dum redeat in ſuam propriam Dįœceſin. H. S.

Reſp. Talem pęnitentem in ordine ad Confeſſarios ſuæ propriæ Dįœceſis incurrere caſum reſervatum. Ita cum multis Dicaſtillo *de Pœnitentia. D.* 11. *num* 244. *& ſeqq.* Et La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1632. Ratio colligitur ex jam dictis, quia nimirum exceptis ſolummodo ſpecialiter deſignatis ab Epiſcopo, de reliquo omnibus Confeſſariis illius Dįœceſis, in qua nunc confitens habet domicilium, abſolute adimitur poteſtas abſolvendi quoad certa peccata, quæ propterea reſervata vocantur; idque maxime verum eſt in ordine ad ipſos Dįœceſanos.

Quæres II. An Dįœceſanus incurrat reſervationem quoad caſus Epiſcopales, ſi etiam invincibiliter ignoret, tali peccato eſſe annexam aliquam reſervationem Epiſcopalem? Videtur, quod non; quia etiam a pari reſervatio Papalis juxta jam dicta non incurritur, ſi invincibiliter ignoretur. Et ita quidem ſentiunt Joſephus a S. Januario, Navarrus, Graffis, & Quintanadvennas apud Sporer *part.* 3. *Theolog Sacrament. c.* 6. *ſect.* 2. *n.* 735. quam ſententiam allegatus Author exiſtimat; ſecure practicari poſſe, quando apud Confeſſarium non præditum facultate abſolvendi a reſervatis ſimile peccatum reſervatum in Confeſſionali a pęnitente, qui ignorat invincibiliter annexam reſervationem, bona fide proponitur. Quod ipſum citatus Author in tali emergentia ſolebat conſulere Parochis, & Vicariis de reſervatis caſibus Epiſcopalibus ſollicitis. Ego autem, niſi viderem, pęnitentem difficulter poſſe diſponi; ut alteri habenti poteſtatem directe abſolvendi a reſervatis adhuc ſemel illud peccatum manifeſtet, vix auderem cum La Croix *loc. cit. num.* 1696. ſuadere praxin hujus ſententiæ. Hinc reſpondeo reſervatio caſus Epiſcopalis incurritur, quamvis invincibiliter ignoretur annexa. Ita teſte La Croix *loc. cit. num.* 1608. communiſſima; quod clarum eſſe, & in praxi notum, ait Averſa hic *q.* 17. *ſect.* 1. Ratio eſt: quia reſervatio principaliter afficit non pęnitentem, ſed ipſum Confeſſarium, cujus juriſdictionem limitat quoad certa peccata: ergo impertinens videtur eſſe in ordine ad reſervationem, num pœnitens ipſe eandem reſciat, vel ignoret. Quoad caſus reſervatos Papales, quod iſti non incurrantur cum ignorantia invincibili, ratio jam eſt ſuperius inſinuata; quia nimirum ordinarie reſervari non ſolet a Papa aliquod peccatum, niſi cum dependentia ad Cenſuram ſimul annexam: Cenſura autem juxta jam dicta neutiquam incurritur, ſi invincibiliter ignoretur annexa. Econtra vero Epiſcopi certa peccata abſolute reſervant abſque dependentia ad aliquam Cenſuram.

Dices: Si dubitetur, num peccato ſit annexa reſervatio, eadem non incurritur juxta jam dicta *num.* 4. ſive ſit dubium Juris, ſive dubium facti: ergo multo magis nec reſervatio incurretur, ſi omnino ignoratur invincibiliter, quod eadem ſit annexa. Reſp. Diſting. anteced. ſi dubitetur de reſervatione &c. eadem non incurritur, ſi dubium illud maneat uſque ad abſolutionem; ita nimirum, ut tam pęnitens, quam Confeſſarius ex rationibus e. g. pro, & contra militantibus vere dubitent, num tale peccatum ſit caſus reſervatus, tranſeat; Si ſaltem Confeſſarius adhuc ante abſolutionem certo reſciat, tale peccatum eſſe reſervatum, nego ant. Et ſimiliter diſting. conſeq. Non incurritur reſervatio, ſi ante abſolutionem ignoratur etiam ex parte Confeſſarii, quod peccatum tale ſit inter caſus reſervatos, tranſeat. Si ab eodem certo ſciatur,

Digitized by Google

tur, eſſe reſervatum, nego conſeq. Quinimo non deſunt AA. apud La Croix *loc. cit. num.* 1693. qui exiſtimant, in peccato dubio (idem dic de ignorato) adhuc incurri reſervationem, ſi primum poſt abſolutionem reſciatur, tale peccatum numerari inter reſervata, & ſic illud ipſum peccatum fuiſſe tantum per abſolutionem, uti alia peccata oblita, indirecte remiſſum, conſequenter fore obligationem habita certa cognitione reſervationis etiam poſt abſolutionem illud denuo ſubjiciendi clavibus apud eum, qui habet poteſtatem abſolvendi a reſervatis. Contra hos tamen AA. ſi cognitio reſervationis primum poſt abſolutionem accedat, præter Sporer *loc cit. n.* 734. contrarii ſunt Portell, Sa, Hurtado, Gobat, Dicaſtillo probabiliſſime judicantes, ſuppoſito, quod dubium permaneat tam ex parte pœnitentis, quam Confeſſarii uſque ad abſolutionem, exinde vi abſolutionis Sacramentalis abſolute, & directe illud peccatum tolli, eo ferme modo, quo abſolute etiam per non habentem alias poteſtatem in reſervata tollitur in articulo, ſeu periculo mortis, ita nimirum, ut nulla deinceps ſit obligatio tale peccatum de novo ſubjiciendi clavibus Eccleſiæ apud habentem privilegium ſpeciale abſolvendi a reſervatis; cum reſervans non cenſeatur voluiſſe ſub reſervatione cõprehendere peccatũ tali modo dubioſum. *

11. De cætero quoad poteſtatem abſolvendi Sæculares, impoſterum Regularibus cavendæ erunt duæ Propoſitiones, ab Alexandro VII. damnatæ, quarum prior, ordine 4. ſic ſonat; *Prælati Regulares poſſunt in Foro Conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab Excommunicatione propter eam incurſa.* Poſterior autem, ordine 12. eſt iſta: *Mendicantes poſſunt abſolvere a Caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.*

QUÆSTIO II.

De abſolutionibus a Caſibus reſervatis in & extra Articulum mortis.

SUMMARIUM.

12. *In mortis articulo abſolvere poteſt quilibet Sacerdos.*
13. *Articulus mortis, & periculum mortis, quid?*
14. *Sacerdos excommunicatus, in mortis articulo abſolvens non fit irregularis.*
15. *Abſolutus a Caſu reſervato in mortis articulo, non tenetur poſtea ſe ſiſtere Superiori.*
16. *Niſi fuerit annexa excommunicatio.*
17. *Extra articulum mortis nequit Confeſſarius abſolvere a Caſu reſervato.*
18. *Quid, ſi urgeat neceſſitas?*
19. *Et Caſui reſervato ſit annexa excommunicatio?*
(b) Ut dictum Tract. 2. Diſt. 2. n. 28.
20. *An tunc opus ſit, confiteri peccata reſervata?*

12. CONCL. I. In mortis articulo quilibet Sacerdos poteſt abſolvere ab omnibus Caſibus reſervatis. Patet hoc ex dictis *Diſt. præc. num.* 53. & Concilio Trid. ibidem relato.

13. Porro per *Articulum mortis* non duntaxat intelligendus eſt quaſi ultimus vitæ ſpiritus, ſed etiam quodvis probabile mortis periculum, ſive id accidat ex infirmitate, ſive ex decreto Judicis quempiam morti adjudicantis, ſive ex aliis cauſis, utpote ex imminente belli conflictu, partu periculoſo mulieris, aut navigatione periculoſa, ſeu valde longa, in qua Sacerdotis copia futura non eſt. Licet enim in rigore differentia ſit inter articulum, & periculum mortis (nam *Articulus mortis* proprie dicitur, quando ex ægritudine prudenter præſumitur mors ſecutura: *Periculum mortis* vero, cum datur occaſio, in qua frequenter homines pereunt, ut in conflictu bellico, in periculoſa navigatione, & hujuſmodi) in præſenti tamen materia, utpote favorabili, idem eſt Articulus mortis, & probabile periculum ejus: nam morale periculum in malis ita exiſtimari, & vitari debet, ſicut eventus ipſe, juxta illud *Eccleſiaſtici* 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Barboſa *part. 2. de offic. & poteſt. Epiſc. allegat.* 25. *num.* 81. Diana, Layman, & alii paſſim.

14. Advertendum etiam, quod Sacerdos excommunicatus in præfato mortis articulo quempiam abſolvens, per hoc non incurrat Irregularitatem, uti poſt alios notat Barboſa *in Collectaneis ad Concilium Trid. Seſſ.* 14. *cap.* 7. *num.* 15. Nec obſtat, quod cæteroquin violans Cenſuram Eccleſiaſticam, fiat irregularis. Reſp. enim, in hoc caſu excuſare neceſſitatem, ſive articulum mortis Proximo impendentis: eo præſertim, quod Concilium Trid. *cit. cap.* 14. ad hoc cuivis Sacerdoti expreſſam facultatem præbeat, ibi: *Atque ideo in articulo mortis omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis & Cenſuris abſolvere poſſunt.*

15. CONCL. II. Qui propter mortis articulum a Caſibus reſervatis per inferiorem Confeſſarium fuit abſolutus, non tenetur amplius ceſſante periculo Superiori ſe ſiſtere; niſi fuerit annexa Cenſura excommunicationis Superiori reſervata. Ita Barboſa *cit. allegat.* 25. *num.* 80. & Doctores communiter. Ratio eſt; quia in mortis articulo habent omnes Sacerdotes poteſtatem, per ſe & directe abſolvendi ab omnibus peccatis, ut patet ex Concilio Trid. *loc. cit.*

16. Redditur notanter, *niſi fuerit annexa Cenſura excommunicationis.* Quia abſolutus in mortis articulo ab excommunicatione, ceſſante tali periculo tenetur ſe ſiſtere Superiori; non quidem, ut iterum abſolvatur, ſed ut mandatum ejus accipiat, & condigne ſatisfaciat: alioquin enim reinciderer in eandem ſpecie excommunicationem, & quidem ipſo jure, propter novam inobedientiam, atque contemptum ſeſe debite præſentandi de novo commiſſum; prout expreſſe ſtatutum habetur *cap. Eos qui, de Sentent. excommun. in* 6. eſtque communis Doctorum.

17. CONCL. III. Extra caſum articuli mortis, ſi Confeſſarius non præditus legitima facultate abſolvendi animadvertat, quod pœnitens inter alia confiteatur peccatum reſervatum, ordinarie loquendo non debet ipſum abſolvere, ſed ad Superiorem mittere; niſi ipſemet Confeſſarius poſſit, ac velit ab eodem facultatem abſolvendi petere, tacito tamen nomine pœnitentis. Ita Doctores communiter, & concordat Concilium Tridentin. *cit. Seſſ.* 14. *cap.* 7. cujus verba *n.* 3. referuntur.

18. Dicitur, *ordinarie loquendo.* Nam, ſi urgeat aliqua neceſſitas, v. g. ſi pœnitens longe diſtet ab Epiſcopo, & tamen nunc debeat celebrare, vel communicare; tunc Confeſſarius poteſt abſolvere pœnitentem, ita, ut abſolutio directe cadat ſuper non reſervata, tametſi ſolum venialia, indirecte vero ſuper reſervata: cum onere tamen, ut pœnitens poſtea Superiori, aut alteri habenti facultatem abſolvendi, ſe præſente, ab eoque, prævia Confeſſione, a reſervatis quoque directe abſolvatur. Intellige, niſi malit ipſemet Confeſſarius a Superiore licentiam abſolvendi impetrare, perſona non nominata, ut ſupra dictum.

19. Adde cum Layman *cit. tract.* 6. *cap.* 12. *num.* 10. Suarez, Henriquez, & aliis, idem dicendum eſſe, tametſi Cenſura excommunicationis, v. g. ob occultam Clerici percuſſionem, reſervationi annexa ſit: adhuc enim in caſu neceſſitatis poterit is indirecte abſolvi ab inferiori Confeſſario. Ratio eſt: quia excommunicatio ſolo Jure Eccleſiaſtico arcet a receptione Sacramentorum, & conſequenter ceſſat ejus obligatio in caſu magnæ neceſſitatis. Quinimo, cum excommunicatus ad vitandam infamiam poſſit præmiſſa contritione SS. Euchariſtiam ſuſcipere (b) cur non pariter urgente ſimili neceſſitate Sacramentum Pœnitentiæ?

20. Cæterum in præmiſſo caſu multi Doctores volunt, per ſe loquendo ſufficere confiteri ſola peccata non reſervata inferiori Confeſſario; quam ſententiam Herincx *diſp.* 3. *de Confeſſ. quæſt.* 5 *n.* 61. valde probabilem aſſerit, eo quod nemo per ſe loquendo obligetur ad idem peccatum bis confitendum. Oppoſitam tamen ſententiam plurimi tenent Doctores, eſtque ſaluberrimum conſilium, & per accidens quandoque neceſſarium, etiam peccata reſervata inferiori

Confeſſario exponere, ut ſic pœnitens in rebus neceſſariis melius inſtrui, aut ſi indignus fuerit, a Sacramento Pœnitentiæ repelli poſſit, prout bene notat Herinex ibidem.

* Quæres: quid ergo practice obſervandum ſit Confeſſario non habenti poteſtatem abſolvendi a reſervatis, ſi pœnitens confiteatur peccatum reſervatum? Reſp. Ante omnia, præſertim, ſi in aliqua Confeſſione generali pœnitens ſimile peccatum proponat, talis Confeſſarius obſervet I An non alias tempore alicujus Jubilæi cuicunque demum Confeſſario approbato, vel extra illud ſaltem Confeſſario ſpeciali facultate directe abſolvendi a reſervatis prædito peccatum illud pœnitens fuerit confeſſus: tunc enim poſſet haud dubie etiam directe abſolvere ab eodem. Quinimo plurimi Authores cum Herinex, Lugo, Sporer, Covarruvia, Leſſio, Ledeſma apud La Croix *loc. cit. num.* 1695. putant a peccato reſervato abſolvere poſſe directe Confeſſarium alias non habentem facultatem abſolvendi a reſervatis, ſi pœnitens antea confeſſus fuerit alicui facultate abſolvendi a reſervatis prædito, ubi tamen peccatum reſervatum eo tempore jam commiſſum in ſpecie, vel quoad numerum invincibiliter omiſit: voluit enim prior Confeſſarius ſaltem implicite, & virtualiter facere, quod potuit: ſed potuit prior Confeſſarius ex ſua poteſtate tollere reſervationem: ergo cenſetur implicite ſaltem voluiſſe: prout D. D. eodem modo diſcurrunt, ſi quis tempore Jubilæi invincibiliter omiſiſſet confiteri aliquem caſum Papalem, vel Epiſcopalem.

Aſt ponamus, peccatum reſervatum fuiſſe a pœnitente commiſſum primum ab ultima Confeſſione; in eo caſu Confeſſarius alias facultate directe abſolvendi a reſervatis carens obſervet. II Num omnes conditiones ad reſervationem requiſitæ adſint; puta, num fuerit deliberate commiſſum; num certo conſtet, eſſe annexam reſervationem &c. Quod ſi ſic, obſervet III In quo ſtatu exiſtat pœnitens, num in periculo mortis, vel ſaltem in aliqua neceſſitate e. g. confitendi ob periculum alias infamiæ: Stante periculo mortis poterit abſolvere directe; quoad alias vero neceſſitates præſentes indirecte cum onere ſe ſiſtendi poſtea adhuc Confeſſario ſpecialiter habenti facultatem abſolvendi a reſervatis. Quod ſi nec ulla adſit neceſſitas, perſuadeat pœnitenti, ut accedat Confeſſarium alium facultate abſolvendi a reſervatis præditum. *

QUÆSTIO III.
De Sigillo Confeſſionis.

SUMMARIUM.

21. *Sigillum Confeſſionis, quid?*
22. *Quanta ſit ejus obligatio?*
23. *Confeſſarius teneatur celare peccatum auditum, Jure naturali, Divino,*
24. *Et Eccleſiaſtico.*
25. *Sub Sigillo Confeſſionis, quæ omnia cadant.*
26. *Corollarium.*
27. *Sigillum Confeſſionis poteſt violari directe, & indirecte.*
28. *Exempla violationis indirectæ.*
29. *Alia hujus exempla.*
30. *Cautela notabilis.*
31. *Quando Confeſſarius poſſit uti notitia Confeſſionis?*
32. *Cautela.*
33. *An quis poſſit uti notitia Confeſſionis ad declinandas inſidias?*
34. *De licentia confitentis, an liceat revelare Confeſſionem?*
35. *Sententia aliorum.*
36. *Præter Confeſſarium, qui alii teneantur ad Sigillum?*
37. *Quid, ſi quis alterius Confeſſionem ſcriptam reperit?*

21. CONCL. I. Per *Sigillum Confeſſionis* aliud non intelligitur, quam obligatio illa, qua in ſecreto teneri debent peccata ex Sacramentali Confeſſione cognita. Et hæc obligatio dicitur *Sigillum*, ſumpta metaphora a ſigillo materiali, quo ſolent obſignari res illæ, quas volumus omnino eſſe occultas, & ſecretas.

22. CONCL. II. Certum eſt, talem obligationem nihil revelandi de peccatis in Confeſſione auditis, de facto extare: quæ quidem obligatio tanta eſt, tamque graviter Sigillum Confeſſionis obligat, ut communiter Theologi aſſerant, non licere Confeſſario ex quacunque cauſa, etiam graviſſima, utpote ob periculum vitæ ſuæ, imo nec ob periculum totius reipublicæ, Confeſſionem revelare, aut peccatum in eadem auditum manifeſtare. Ratio hujus ſtrictiſſimæ obligationis eſt: quia alioquin fieret injuria Sacramento Pœnitentiæ: ſimulque Confeſſio redderetur odioſa, & merito retraherentur ab ea Fideles, ſi ſcirent, in aliquo caſu poſſe peccata confeſſa revelari in eorum præjudicium.

* Nec refert, quod talem peccatorem Confeſſarius ob indiſpoſitionem, puta, ob defectum doloris, aut propoſiti, vel quia eam, quam facile potuit, occaſionem proximam noluit relinquere, non abſolverit; adhuc enim dictus Confeſſarius obligatur ad ſtrictiſſimum ſilentium Sacramentale, neque poteſt huic ſchedam Confeſſionis publice petenti denegare, quia in ſimilibus circumſtantiis negare eſſet indirecte dicere, quod non ſit rite confeſſus, uti recte La Croix *Lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1944. Dummodo cæteroquin pœnitens enarraverit animo eadem confitendi: Secus dicendum, ſi certo conſtiterit, quod nullum habuerit animum confitendi, ſed tantum propoſuerit, ut ob alios malos fines ſimulet apud alios Confeſſionem, puta, ad illudendum Confeſſario, ad eumdem præciſe ſollicitandum, & ſeducendum &c. Ita cum aliis Layman, & Lugo apud La Croix *Lib.* 6. *part* 2. *num.* 1942.*

23. CONCL. III. Peccatum in Confeſſione detectum tenetur Confeſſarius celare tum Jure naturali, ac Divino poſitivo, tum etiam Eccleſiaſtico. Ita Scotus 4. *diſt.* 21 *quæſt.* 2. & Theologi communiter. Ratio prioris partis eſt: quia alioquin hinc Lex naturæ de ſervanda Fidelitate, & ſecreto Proximi celando violaretur, illinc autem Præceptum Chriſti poſitivum. Nam Chriſtus, dum inſtituit Sacramentum Pœnitentiæ, præcepitque Confeſſionem, ſimul Confeſſariis arctiſſimam hanc Sigilli obligationem impoſuit: ut patet tum ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ, tum ex eo, quia alioquin præceptum Confeſſionis non eſſet accommodatum conditioni humanæ, ac ſpirituali Fidelium utilitati.

24 Ultima pars, quod etiam Jure Eccleſiaſtico Sigillum confeſſionis ſit præceptum, patet inter alia ex *cap. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnit. & remiſſ.* ubi pœna Depoſitionis a Sacerdotali Officio, ac perpetuæ pœnitentiæ in arcto Monaſterio peragendæ, conſtituitur iis, qui Sigillum Confeſſionis violaverint.

25. CONCL. IV. Sub Sigillo Confeſſionis non tantum cadunt peccata confitentis, ſed etiam peccata complicis, item circumſtantiæ peccatorum, quæ ad eorum Confeſſionem aliquo modo pertinent, & ex quarum revelatione poteſt confitenti evenire infamia, vel aliud incommodum; utpote, ſi quis confeſſus ſit, ſe illegitime natum Sacros Ordines recepiſſe; infamibus parentibus ortum, nobilitatem generis jactaſſe, &c. Tales, inquam, peccatorum circumſtantiæ, v. g. defectus natalium, aut generis obſcuritas, a Confeſſario manifeſtari non poſſunt ſine Sigilli violatione. Ratio eſt: quia per horum, ac aliorum ſimilium revelationem, confitenti fieret præjudicium, & ſic Confeſſio redderetur odioſa.

26. Similiter, atque ob eandem rationem, violatur Sigillum Confeſſionis, ſi Confeſſarius generatim dicat, Titium ſibi confeſſum eſſe peccatum mortale, vel habuiſſe Caſum reſervatum, aut Cenſuram excommunicationis. Item, ſi dicat, ſe illum non abſolviſſe, quia non recte diſpoſitus erat. Inſuper Confeſſarius violat Sigillum, ſi peccatum aliquod veniale in ſpecie revelet: ſecus foret, ſi ſolum in genere; cum certum ſit, pœnitentem ad minus peccatum veniale confiteri debuiſſe, nam alioquin Confeſſio non ſubſiſteret. Unde ſi quis dicat, Titium confeſſum ſibi eſſe peccatum veniale, Sigillum non violatur: bene tamen, ſi dicat, Titius confeſſus eſt mendacium. Monet quoque Lay-

man

Digitized by Google

man *lib. 5. tract. 6. cap. 14 num 6.* cum aliis, cavendum eſſe Confeſſario, ne aliquo loquendi modo ſiniſtram de confitente opinionem apud alios generet; v. g ſi dicat: *Titius minutiſſimis ſuis peccatis ſæpe mihi moleſtus eſt.* Significare enim videtur, illum ſcrupuloſum eſſe, & ſic indirecte Sigillum Confeſſionis violabit. Quod ultimum, ut melius intelligatur, ſit

27. CONCL. V. Sigillum Confeſſionis duplici modo violari poteſt, directe ſcilicet, ac indirecte. *Directe tunc violatur*, quando Confeſſarius expreſſe & aperte peccatum confeſſum, aut aliquid aliud ſub Sigillo cadens, manifeſtat. *Indirecte violatur Sigillum Confeſſionis*, quando, licet Confeſſarius nihil aperte revelet, ita tamen verbis vel ſignis ſe gerit, ut alter poſſit in notitiam peccati confeſſi devenire, & colligere, hunc pœnitentem habuiſſe peccatum mortale, vel certum veniale, &c. Ita Doctores communiter.

28 Iſta Concluſio, ac præſertim ſecunda pars ipſius, amplius declaratur exemplis. Sic quippe Parochus publice cuipiam negans Sacramentum, v. g Euchariſtiæ, propter ſolam notitiam e Confeſſione acceptam, indirecte frangit Sigillum. Similiter Confeſſarios, ſi abſolute dicat, ſe non abſolviſſe Petrum, nulla alia addita rationabili cauſa, frangit Sigillum Indirecte, eo quod abſolutio nulli negetur, niſi ſuppoſita indiſpoſitione pœnitentis, aut ob Caſum reſervatum. Unde, ſi interrogetur Confeſſarius, an hunc vel illum abſolverit, non debet abſolute negare, neque affirmare, ſe abſolviſſe, ſi non abſolvit; ſed optimum erit dicere, ſe functum fuiſſe munere ſuo.

29. Inſuper Sacerdos, qui averſionem aliquam a peccatore ex notitia accepta in Confeſſione concipit, ac ſeveriorem vultum ea de cauſa illi oſtendit, aut minus grate ei colloquitur, &c. frangit Sigillum indirecte: quia ſic facto exprobrat pœnitenti peccata confeſſa; &, ſi hoc liceret, redderetur Confeſſio multum odioſa: præſertim inter eos, qui ſimul debent cohabitare. Marchantius, Lugo, Bonacina, & alii. Similiter illicitum eſt, extra Confeſſionem revocare pœnitenti in memoriam ſua peccata confeſſa, etiam ipſum conſolandi gratia: quia ipſe hac ratione confunderetur, ſicque Confeſſio, ſi hoc paſſim liceret, odioſa redderetur.

* Viderint hic illi Confeſſarii, qui non ſtudentes implantandis virtutibus pleni ſuis paſſionibus ſe ipſos regere nequeunt, an non indirecte conformiter doctrinæ ſancti Caroli Borromæi *cap. 12. Inſtruct. Paſtoral.* frangant ſigillum, qui, dum vocantur in Confeſſionale ad quempiam, quem ex aliis Confeſſionibus jam reſciunt magnum peccatorem, ante acceſſum per notabilem ob admiſſas voluntarie paſſiones immutationem faciei, ſive ſub ipſa Confeſſione per deliberatam actionem manuum, vel per profundos gemitus, per elevationem vocis, per proruptionem violentam ex Confeſſionali, per impatientia clamoroſa verba dant aliis intelligi, qualis ſit ſtatus pœnitentis, & quidnam timeatur. Attendant ſibi etiam alii Confeſſarii, qui, dum deprædicantur ſuæ ſpirituales filiæ a Confeſſionibus, quas exinde virtuoſas ſciunt, miris eas juvant extollere laudibus; econtra vero, dum pariter laudantur aliæ, quas ex Confeſſione occultis vitiis deditas noſcunt, ſilent, oculos in terram demiſſos tenent, vel alia ſigna ſuæ internæ cognitionis præbent. Item caveant ſibi nonnulli garruli Confeſſarii, de aliqua civitate alias non ampla, & bonæ famæ, dicentes e. g. quod plurimum ibi invaleſcant vitia, ſeu multum graſſentur adulteria, &c. nam ſi ex Confeſſionali habeant, & non aliunde, apud alios, qui talia de hac civitate non credebant, eandem infamant, & ſigillum ſic frangant, ac odioſum reddunt Sacramentum Pœnitentiæ. Invigilent pariter illi Superiores, ne frangant indirecte ſigillum utendo ad gubernium illa notitia, quam hauſerunt præciſa ex Confeſſionali, cum magno periculo, cum ex iſto modo agendi deveniatur in notitiam pœnitentis, qui peccatum illud confeſſus fuit. *

30. Hinc non immerito Clemens VIII. in Decreto, de Caſibus reſervatis, die 26. Maii 1593. edito (& verbatim refertur a Baſſæo, *Verſ. Caſus reſervatus, n. 40.*) univerſis Regularibus ſic mandavit: *Tam Superiores pro tempore exiſtentes, quam Confeſſarii, qui poſtea ad Superioratus gradum fuerint promoti, caveant diligentiſſime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confeſſione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur, &c.* Quod Decretum, etſi ſpecialiter de Regularibus, utpote perpetuo ſimul cohabitantibus loquatur, quia tamen quoad hoc punctum conſonat Juri naturali, ac Divino, etiam ad alios extendendum erit, ne Sacramentalis Confeſſio quoquo modo reddatur odioſa.

31. CONCL. VI. Nihilominus licite utitur Confeſſarius notitia Confeſſionis ad actiones non afferentes ullum prorſus incommodum pœnitenti, vel complici. Ita in ra communis: ſic enim Confeſſio non redditur ullatenus odioſa, & oneroſa. Et utique propter notitiam ex ſola Confeſſione hauſtam poteſt Confeſſarius orare DEUM pro ſalute ſui pœnitentis, ob conſuetudinem occultorum peccatorum de æterna ſalute periclitantis: poteſt etiam DEUM orare, ut ſe per gratiam ſuam a ſimilibus peccatis miſericorditer præſervet: poteſtque ſe magis præcavere ab illis peccatorum incitamentis, & initiis, quibus videt pœnitentem ſuum a diabolo ſeductum fuiſſe, ac poſtea graviter cecidiſſe, & hujuſmodi. Rurſum Concionator, vel Scriptor rerum ad mores ſpectantium, poteſt ejuſmodi notitia uti ad parandas tanto aptius Conciones, Commendationes, dummodo hoc ita fiat, ut nulli exinde incommodum ſequatur, neque ſcandalum puſillorum ſequi valeat.

32. Et hoc ultimum notanter addunt: quia coram ſimplicioribus hominibus cavendum eſt Confeſſariis, ac præſertim Concionatoribus, ne dicant, ſeſe hoc vel illud e Confeſſionali ſcire; nam per hujuſmodi dicta facile ſimpliciores ſcandalizantur. Unde infert Gobat *tract. 7. Theolog. Experim. num* 878. cum Diana *part. 3. tract. 4. reſol. 76.* quod communiter peccent graviter Concionatores, præſertim ſi ſint Parochi, quando dicunt expreſſe, ſe hæc vel illa peccata percepiſſe in Confeſſione: quia communiter homines, præſertim plebeii, ſcandalizantur ſimilibus verbis.

33. Ex dictis patet reſolutio illius quæſtionis, utrum Sacerdos, ſi ex notitia Confeſſionis ſciat, ſibi in via, vel in nemore, parari inſidias, aut præberi venenum in poculo, poſſit hoc periculum declinare; Reſp. enim, hoc licite fieri, dummodo id occaſione aliunde accepta, abſque ullo detrimento, pudore, aut manifeſtatione confitentium fieri poſſit; ut notat Scotus *4. diſt. 21. quæſt. 2. §. Ad argumenta*, & Sanchez *lib. 3. de Matrim. diſp.* 16. citans plurimos alios. Secus dicendum, ſi id fieri nequeat ſine præjudicio, manifeſtatione, aut ſuſpicione Rei confeſſi: nam ſic redderetur Confeſſio odioſa.

* Quare circa dictam doctrinam, qualiter Confeſſarios ad extra uti poſſit notitia præciſe ex Confeſſionali hauſta, in compendio ſemper duo ex P. Sporer *part 3. Theolog Sacrament. c. 7 quæſt.* 4. præſertim §. 3. præ oculis habenda ſunt. *Primo*, num non adſit grave periculum, ne alii extranei exinde vi ipſius uſus talis notitiæ deveniant in cognitionem perſonæ, quæ illud peccatum confeſſa fuit? nam ſi id foret, nullo unquam caſu juxta jam dicta Concluſ. II. liceret uſus talis notitiæ, quoniam ſic per ipſum uſum ejuſdem notitiæ manifeſtaretur ſaltem indirecte peccator confeſſus. *Secundo*, poſito autem, quod vi ipſius uſus notitiæ equidem alii non ducerentur in cognitionem peccatoris pœnitentis; bene tamen pœnitens adverteret, quod Confeſſarius utatur notitia ex ſua Confeſſione hauſta, in eo caſu diſtinguendum eſt, num talis uſus notitiæ cedat in verum incommodum pœnitentis, vel non? Si poſterius, poterit uti notitia hac: e. g. ſi Confeſſarius ex ſuo pœnitente in Confeſſionali cognovit, quod is per certa verba vexatoria fuerit ſæpe ad internam gravem iram commotus, poterit deinceps Confeſſarius in diſcurſu familiari ſimiles vexationes intermittere &c.

Quodſi autem uſus dictæ notitiæ vergat in aliquod incommodum pœnitentis, tum Confeſſarius adhibere nequit, etſi exinde nullo modo deveniatur in notitiā peccati. Et hinc nō

poteſt Confeſſarius, vel Magiſter Noviciorum, qui alias in votando votum affirmativum dediſſet, illud prædicto negare ideo; quia præciſe ex Confeſſionali noſcit ipſum indignum. Nec refert, quod nullus exinde extraneus, quin nec ipſe pœnitens advertat, fuiſſe negatum votum ab iſto Confeſſario. Nam contra eſt, quod uſus talis ſcientiæ non ſolum propterea ſit interdictus, ne extranei deveniant in notitiam confeſſi, ejuſque peccati, verum etiam, ne Sacramentum ullo modo reddatur odioſum pœnitentibus; prout tamen fieret, ſi ſcientia Confeſſionis in gravamen pœnitentis uti liceret. Hinc merito Innocentius XI. in Congregatione Generali Univerſalis Inquiſitionis die 18. Novemb. Anno 1682. expreſſe inhibuit ſcientia Confeſſionis uti cum gravamine aliquo pœnitentis, quamvis abſit omnis ſigillo revelatio, & quamvis NB. multo majus gravamen ejuſdem pœnitentis ex non uſu, quam ex uſu hujus ſcientiæ ſequeretur. Videantur allegantes hoc Decretum in terminis Sabinus Bononienſ. in Luce Morali *tract.* 70. *n.* 50. & La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1977. prout etiam teſte Henno *tract. de Pœnit. diſp.* 10. *quæſt.* 6. *Concl.* 1. Epiſcopi Belgici id ipſum repetierunt. En quam ſtrictum velint Summi Pontifices ſigillum Confeſſionis. *

34. CONCL. VII. Utrum de licentia pœnitentis poſſit Confeſſarius revelare Confeſſionem Sacramentalem, diſputant Theologi. Negant plerique ex antiquioribus, ac præſertim Scotus *cit. diſt.* 31. *quæſt.* 2. Alenſis, aliique. Ratio eſt: quia licet pœnitens poſſit cedere juri ſuo, non tamen poteſt cedere juri Sacramenti: atque Sigillum eſt introductum Jure naturali, atque ex primaria Chriſti inſtitutione, in favorem Sacramenti, & ſecundario ſolum in favorem pœnitentis; ergo.

35. Oppoſitum docent multi alii cum D. Thoma *in Supplemento, part.* 3. *quæſt.* 11. *art.* 4. Tum quia, ſi pœnitens det licentiam loquendi de peccatis in Confeſſione auditis, videtur ceſſare ratio ſecreti naturalis, atque reverentia Sacramenti. Tum quia *cap. ſignificaſti, de Adulteriis*, legitur, quod de licentia mulieris Sacerdos, cui hæc confeſſa fuit, dixerit, eam ſibi confeſſam eſſe adulterium, nec tamen in hoc caſu vel minimum Sacerdos reprehenditur a Papa. Verum Barboſa *ad cit. cap. ſignificaſti, num.* 2. poſt Navarrum *in cap. Sacerdos, de Pœnit. diſt.* 6. *num* 126. & quidam alii cenſent, illud Capitulum loqui non de Confeſſione Sacramentali, ſed extra Sacramentum Sacerdoti tam per adulterum, quam adulteram facta. Et hinc præſens Quæſtio ulteriori Diſputationi Theologicæ relinquitur.

* Hoc tamen notanter ſuperadditur, quod etiam illa ſententia, quæ admittit intra ipſam Confeſſionem, vel etiam jam terminato judicio Sacramentali dari poſſe a pœnitente licentiam loquendi extra circa quædam in Confeſſionali propoſita, ſuperaddat, prædictam licentiam confitentis debere eſſe expreſſam, ac liberrimam, nec ſufficere interpretativam, vel metu etiam reverentiali extortam: nam, ſi ſufficeret interpretativa, quoties foret periculum abutendi hac interpretatione? &, ſi demeretur plena libertas, quanta v. g. ſi manifeſtatio fieret ex metu præciſe, quanta, inquam, aperiretur janua Confeſſionibus Sacrilegis? Videantur Sporer *cap.* 7. *Theolog. Sacrament. num.* 819. Sabinus Bononienſ. *tract.* 70. *num.* 30. ac notanter Albertus Reiffenſtuel in ſua Practica *part.* 1. *cap.* 6. *num.* 508. *ac ſeqq.* & Henno *loc. cit. quæſt.* 5. *con.* 3. *

36. CONCL. VIII. Præter Confeſſarium, ad quem Sigillum Confeſſionis principaliter ſpectat, obligantur quoque ad tacendum aliæ perſonæ, ad quas Sacramentalis Confeſſio immediate, vel mediate pervenit: utpote aſtantes, quidpiam audientes; interpres, per quem facta eſt Confeſſio; item ille, cui pœnitens bona fide confitetur, exiſtimans eum eſſe Sacerdotem, cum non ſit. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia hujuſmodi revelatio foret contra reverentiam Sacramenti, ipſamque Confeſſionem redderet odioſam.

37. Addunt nonnulli, eum quoque teneri Sigillo Confeſſionis, qui Confeſſionem alterius memoriæ cauſa ſcriptam reperit. Sed alii rectius negant, hunc Sigillo Sacramentali obligari. Rationem dant, quod talis Scriptura non ſit Confeſſio Sacramentalis, ſed tantum remote ac per accidens ordinetur ad Sacramentum Confeſſionis. Interim tamen ille, qui talem ſcriptam Confeſſionem reperit, arctiſſimo ſecreto naturali obligatur, adeo ut peccet mortaliter, ſi gravia, ſeu diffamantia peccata conſulto legat, aut lecta aliis evulget: quamvis ſecus ſit, ſi ex curioſitate ſola levia peccata legat, vel lecta aliis revelet. Layman *loc. cit. quæſt* 8. *n.* 19. & alii.

* Quæres, an Confeſſarius poſt datam abſolutionem, vel in alia Confeſſione poſſit, non petita prius a pœnitente licentia, loqui cum pœnitente de auditis in Confeſſione citra fractionem ſigilli? Reſpond. I. Poteſt Confeſſarius etiam abſque petitione ſpecialis licentiæ citra fractionem Sigilli loqui in hac Confeſſione cum pœnitente de auditis a ſe in alia Confeſſione. Ita cum Averſa, Granado &c. Henno *Tract. de Pœnitent. diſp.* 10. *quæſt.* 4. *Concl.* 1. & La Croix *Lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1981. Ratio eſt; quia loquitur ſic in eodem foro Sacramentali: taliter contingit cum conſuetudinariis, cum quibus loquitur Confeſſarius, ſi viderit, quod ſemper antiqua in ſpecie, & numero afferant peccata. Reſpond. II. Completa ſemel valida abſolutione, & non amplius durante priori judicio non licet extra ipſum Sacramentum Pœnitentiæ extra periculum fractionis Sigilli etiam cum ipſo pœnitente loqui de auditis in Confeſſione, niſi petatur prius a confitente licentia. Ita communis. Ratio eſt; quia ſi ſic de per ſe liceret abſque petita prius loquendi licentia, foret id valde incommodum confiteri: non licet autem extra Sacramentum Pœnitentiæ juxta jam dicta uti notitia Confeſſionis, ſi id pœnitenti incommodum exiſtat. Videatur La Croix *loc. cit. n.* 1773. *& n.* 1980. Aſt ponamus, quod Confeſſario, uti ſæpe fit, illico poſt completam Abſolutionem incidat hoc, vel illud de ſpecie, vel de numero &c. adhuc fuiſſe interrogandum, debebitne etiam pro tunc petere illico poſt Abſolutionem a pœnitente licentiam loquendi? Suppono hic ante reſolutionem, Confeſſarium ſub Abſolutione non debere ſe multum reflectere ad præcedentia, ſed potius attendere, quomodo devote proferat formam abſolutoriam, ne alias, ſi ſimilibus incidentiis ſæpius ſuperfluis, ſcrupuloſis, & a malo ſpiritu ſuggeſtis aures præbeat, multum diſtractus, ac perturbatus evadat, dubitando non raro, an ſubſtantialia ipſius formulæ protulerit. Omnia tempus habent: ſub Confeſſione, vel ea finita erat tempus interrogandi: ſub prolatione autem Abſolutionis eſt tempus attendendi ad formam, ne error ibidem committatur. Hoc ſuppoſito. Reſpondet ex Tanero, Averſa, Card. de Lugo, Dicaſtillo, & aliis ad hoc incidens dubium contra Fagundez, P. La Croix *loc. cit. num.* 1980. uti ſequitur: *Poteſt ſtatim poſt Abſolutionem* (ſupple) *Confeſſarius de auditis in Confeſſione cum pœnitente loqui non petita venia loquendi; quia cum in continenti, id eſt, pœnitente, & Confeſſario adhuc exiſtente in Confeſſionali, fiat, cenſetur ipſum judicium adhuc durare ſaltem integraliter: adeoque, ſicuti potuiſſet loqui non petita venia intra ipſum judicium, ita & nunc.* Idem ſentit Henno *loc. cit.* *

DISTINCTIO X.

De Satisfactione, ut tertia parte Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

De Satisfactione Sacramentali, ejuſque acceptatione, & impletione.

SUMMARIUM.

1. *Satisfactio dupliciter ſumitur.*
2. *Dimiſſa culpa non ſemper remittitur tota Pœna peccatis debita.*
3. *Satisfactio, ut eſt pars Sacramenti Pœnitentiæ, quid?*
4. *Confeſſarius tenetur pœnitenti aliquam Satisfactionem injungere.*
5. *Regulariter loquendo; & an hæc ſit pars eſſentialis?*
6. *Satisfactio Sacramentalis habet effectum remittendi partem pœnæ ex opere operato.*

7. En

7. *Ea in peccato mortali peracta ſufficit ad integritatem Sacramenti.*
8. *An tunc habeat effectum ex opere operato ſibi correſpondentem?*
9. *Solvitur inſtantia.*
10. *An poſſit pœnitens reſpuere pœnitentiam ſibi impoſitam?*
11. *Quid, ſi Confeſſarius nolit eam moderari?*
12. *Quid de levi pœnitentia?*
13. *Pœnitens tenetur implere pœnitentiam ſibi injunctam.*
14. *Quid, ſi pœnitentia ſit ſolum levis?*
15. *Tenetur pœnitens per ſe ipſum implere pœnitentiam.*
16. *An hoc poſſit ipſi commutari a Confeſſario?*
17. *Et an tunc, neceſſe ſit, repetere priora peccata?*

1. ADvertendum, quod Satisfactio dupliciter accipiatur. I. Generaliter, aliquo modo importat actionem, qua quis facit quantum debet: ſic debitor ſolvens creditori, dicitur illi ſatisfacere. II. Specialiter, proprie, ac ſtricte, quo modo ipſa eſt actio afflictiva corporis vel animæ, per quam Deo voluntarie ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, quæ remanent ex peccatis virtute pœnitentiæ a Deo quoad culpam jam remiſſis.

2. Certum ſiquidem eſt, quod quidem in juſtificatione peccatoris aliquando remittatur peccatum tam quoad culpam, quam quoad totam pœnam, adeo, ut nulla remaneat pœna temporalis pro eo luenda; prout contingit in Baptiſmo, & Martyrio, & quandoque in actu perfectæ Contritionis, vel amoris Dei ſuper omnia. Id tamen non ſemper fit, quinimo ordinarie loquendo, dimiſſa per pœnitentiam culpa peccati mortalis, remanet aliqua pœna temporalis, in quam pœna æterna peccato mortali correſpondens commutatur in hoc vel futuro ſæculo luenda; prout liquet tum ex Conc. Trid. *Seſſ* 6 *cap.* 14. & *Seſſ.* 14. *cap* 8. tum ex pluribus S. Scripturæ locis, ac fuſius contra Hæreticos oſtendunt Controverſiſtæ.

3. CONCL. I. *Satisfactio*, ut eſt tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ, eſt opus bonum pœnale in Sacramento Pœnitentiæ a Confeſſario impoſitum, ad pœnæ temporalis peccatis confeſſis debitæ compenſationem, ſeu ſolutionem. Ita Marchantius *tom* 1. *Tribunalis*, *tract.* 4. *tit.* 7. eſtque in re communis. Dicitur, *in Sacramento Pœnitentiæ a Confeſſario impoſitum*; ad excludenda alia opera ſatisfactoria, & pœnalitates, quæ vel propria voluntate aſſumuntur, vel a Deo nobis immittuntur: hæc enim deſerviunt quidem ad ſatisfaciendum pro peccatis noſtris, non tamen ſunt pars Sacramenti Pœnitentiæ, neque ſatisfactio Sacramentalis; ſed talis eſt ea ſolum, quæ a Confeſſario imponitur.

4. CONCL. II. Sacerdos regulariter loquendo tenetur aliquam Satisfactionem pœnitenti injungere. Ita communis Doctorum, & patet ex Conc. Trid. *Seſſ* 14. *cap* 8. ibi: *Debent ergo Sacerdotes Domini pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere.* Hinc idem Conc. *cit. Seſſ.* 14. *cap.* 3. & *Can.* 3. inter partes Sacramenti Pœnitentiæ etiam numerat Satisfactionem. Nec obſtat, quod Satisfactio communiter cenſeatur eſſe pars integralis hujus Sacramenti. Reſp. enim, hoc parum urgere; quia Sacerdos tenetur etiam integritatem ipſius curare.

5. Intellige, *regulariter loquendo*; nam incapaci, v. g. moribundo extra uſum rationis conſtituto, nulla Satisfactio imponi debet (imo nec poteſt) non obſtante, quod dato ſigno petitæ Confeſſionis abſolvi debeat. Ex quo liquet, Satisfactionem non eſſe partem eſſentialem Sacramenti pœnitentiæ, ſed integralem ſolum: quamvis Maſtrius 4. *diſp.* 5. *n* 569. cum aliis hoc intelligendum cenſeat de Satisfactione actu exhibita; id eſt, de actuali executione ipſius: nam Satisfactio Sacramentalis in voto, ſive propoſitum ſaltem implicitum ſatisfaciendi, poteſt dici pars eſſentialis ipſius, in quantum hoc ſublato (id eſt, ſi pœnitens tale propoſitum ſaltem implicitum non haberet, ſed contrariam voluntatem) Sacramentum non conficeretur.

6. CONCL. III. Satisfactio Sacram. habet virtutem ſpecialem ex opere operato remittendi aliquã partem pœnæ temporalis peccatis debitæ, quam non haberet, ſi illud ipſum opus eſſet voluntarie aſſumptum, aut aliunde impoſitum. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia ſatisfactio a Sacerdote impoſita, & a pœnitente adimpleta, eſt pars Sacramenti pœnitentiæ; ergo habet aliquem effectum ex opere operato (quia ſicut totum Sacramentum, ita & quælibet pars ejus talem habere debet) atqui talis effectus alius non eſt, niſi remiſſio pœnæ temporalis peccatis confeſſis debitæ, utpote ad quam principaliter ordinatur; ergo.

7. CONCL. IV. Pœnitentia Sacramentalis in ſtatu peccati mortalis peracta, ſufficit ad integritatem Sacramenti Pœnitentiæ, atque ad implendum præceptum Confeſſarii de perſolvenda Pœnitentia. Ita omnes Doctores: idque patet tum ex communi ſenſu Fidelium; qui non ſolent repetere pœnitentias forſan in ſtatu peccati mortalis peractas, neque ad eas repetendas conſueverunt a Confeſſariis obligari. Tum ex eo: quia præceptum jejunii, & alia ejuſmodi ſatis implentur; licet opera præſcripta peragantur in ſtatu peccati mortalis.

8. Adde cum Doctore Subtili 4. *diſt.* 15. *q.* 1. §. *de quarto*, quem ſequuntur Scotiſtæ communiter, & multi alii, ut Navarrus, Vaſquez, Medina, Diana, &c. quamvis melius ſit, pœnitentiam injunctam in Charitate perſolvere (quia talis non tantum ſolvit pœnam, ſed etiam meretur augmentum gratiæ, & gloriæ cœleſtis) adhuc tamen probabile eſſe, quod pœnitentia Sacramentalis in ſtatu peccati mortalis peracta habeat effectum remiſſionis pœnæ temporalis peccatis confeſſis debitæ, ac ſibi ex opere operato correſpondentem; eo quod hujuſmodi effectus habeatur ex meritis Chriſti, ſeu vi Sacramenti Pœnitentiæ, cujus Satisfactio illa eſt pars.

9. Nec obſtat, quod homo non ſit in ſtatu gratiæ. Tum quia, licet is de facto non ſit in ſtatu gratiæ; in illo tamen fuit tempore recepti Sacramenti Pœnitentiæ: tum quia, licet ad merendum requiratur ſtatus gratiæ, ex nullo tamen capite oſtenditur, eum etiam requiri ad ſatisfaciendum virtute Sacramenti prius digne recepti. Verum hæc ſolummodo probabiliter dicuntur, quia multi alii oppoſitum tenent: imo non pauci hujus ſententiæ Authores aſſerunt, Satisfactionem in malo ſtatu peractam delere pœnam non pro tunc, ſed poſtea primum ablato obice, ſeu recuperato ſtatu gratiæ. Hinc quilibet ſtudeat perſolvere pœnitentiam Sacramentalem in ſtatu gratiæ: ſic enim & merebitur, & certo ſolvet pœnam.

10. CONCL. V. Quamvis pœnitens ex aliqua cauſa rationabili poſſit pœnitentiam a Confeſſario ſibi impoſitam non acceptare, petendo, ut alia ſibi imponatur; tamen omnem pœnitentiam ab ipſo ſibi impoſitam reſpuere non poteſt, ſi ab eodem abſolvi velit. Ita communis. Ratio primæ partis eſt: quia pœnitentiæ a Confeſſario injungendæ debent eſſe ſalutares, & convenientes ſtatui ſeu facultati pœnitentium, juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 8. ergo ob cauſam rationabilem, utpote quia ipſam commode peragere nequit, licite poteſt pœnitens hanc vel illam in particulari pœnitentiam reſpuere, veluti ſibi non convenientem, ac rogare Confeſſarium, ut aliam mitiorem, ſibique convenientiorem imponat.

11. Quod ſi Confeſſarius ſit adeo imprudens, ac indiſcretus (prudens enim hoc non faciet) ut non obſtante rationabili petitione pœnitentis nolit illam pœnitentiam moderari, ac mitiorem imponere; poterit pœnitens licite a Confeſſione deſiſtere, ac dicere Confeſſario, ſe alium minus ſeverum, magiſque diſcretum quæſiturum. Nam pœnitens non tenetur ſub peccato mortali quoad hoc ei obedire, niſi quatenus cupit ab ipſo abſolutionem recipere.

12. Altera pars ex eo probatur: quia Satisfactio eſt pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ: ergo tenetur pœnitens, extra caſum impotentiæ, aliquam ſaltem levem pœnitentiam acceptare, & adimplere. Et certe, quis credat, talem aſſe-

ri-

rite diſpoſitum, ſi extra caſum impotentiæ neque unicum *Ave Maria*, aut prolationem Sanctiſſimi Nominis Jeſu, vel percuſſionem pectoris, vellet pro pœnitentia Sacramentali acceptare? Neque contrarium docet Scotus 4. *diſt.* 15. *q.* 1. & *diſt.* 19. *q. un.* Quia is partim loquitur de pœnitentia peccatis condigna: partim de tali, occaſiona cujus pœnitens traheretur in deſperationem (tunc enim excuſabit impotentia) prout ex ejus verbis deſumitur, ac notant Herinex *diſput.* 4. *de Satisfact. n.* 15. Sannig *diſt.* 12. *q.* 2. *n.* 10. & 11. ac alii.

* Dices: poteſt contingere, quod pœnitens poſt datam jam abſolutionem afferat aliquod peccatum antea in Confeſſione oblitum, ubi juxta Amicum, & aliquos alios DD. non eſt opus imponi aliquam novam pœnitentiam, quamvis de novo, ſi peccatum fuerit grave, debeat dari abſolutio Sacramentalis: ergo quoad Sacramentum Pœnitentiæ non tenetur Sacerdos imponere aliquam ſatisfactionem; cum abſque ſatisfactione in allegato caſu valide, & licita poſt novam Confeſſionem peccati obliti nova adminiſtretur abſolutio Sacramentalis. Reſp. ad anteced. cum La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1239. negando hanc Amici ſententiam; nam cum in ſimili caſu ſit novum judicium, utpote nova Confeſſio, & nova abſolutio, pariter erit ad ſalvandam Sacramenti integritatem ad minus quidpiam leve addendum; vel cum poſſit ſubinde injungi pro Satisfactione opus etiam aliunde præceptum, debebit ſaltem illa pœnitentia, quæ antea data fuerat, nunc expreſſe extendi & injungi etiam pro poſteriori Confeſſione. Quinimo ſi peccatum poſt primam Confeſſionem ſuperadditum ſtatum pœnitentis notabiliter immutaret, ſatisfactio de novo injungenda deberet eſſe proportionata peccato illi de novo adjuncto, qualiter nimirum alias Confeſſarius Satisfactionem impoſuiſſet, ſi ſtatim ab initio illud peccatum in Confeſſione manifeſtatum fuiſſet. *

13. CONCL. VI. Tenetur pœnitens ſub peccato adimplere pœnitentiam ſibi a Confeſſario impoſitam. Patet hoc *cap. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnit. & remiſſ.* ubi cuilibet confitenti præcipitur, quod *injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere*. Accedit ratio: quia tenetur pœnitens recipere Sacramentum Pœnitentiæ, non ſolum eſſentialiter, ſed etiam integraliter totum.

14. Cæterum notat hic Suarez *diſp* 38 *ſect.* 7. *n.* 4. & 5. cum aliis, quod, quamvis obligatio adimplendi pœnitentiam ſit ex genere ſuo gravis, ac proinde ille peccet mortaliter, qui non adimplet gravem pœnitentiam, vel notabilem ejus partem omittit: tamen, ſi pœnitentia ſit ſolummodo levis, v. g. dicere quinque *Pater* & *Ave*, aut modica tantum ejus pars omittatur, non committatur peccatum mortale, ſed ſolum veniale: quia etiam hic levitas materiæ excuſat a mortali.

* Objices: Si pœnitens ex incuria peccaminoſa, ſeu deliberata negligentia quinque *Pater*, & *Ave* etiam pro ſolis venialibus, vel pro mortalibus jam confeſſis impoſita intermittit ex integro, talis eſt in cauſa, ut Sacramentum hoc maneat incompletum, cum non ponantur omnes partes; quoniam juxta jam dicta etiam Satisfactio eſt pars ejuſdem, ſed qui eſt in cauſa, ut Sacramentum pœnitentiæ ſit incompletum, peccat graviter, quamvis cæteroquin afferat mera peccata venialia: ergo quamvis non delinquat mortaliter, qui levem, ac minus notabilem partem pœnitentiæ omittit, ſaltem peccabit graviter, qui ex integro quinque *Pater*, & *Ave* intermittit. Min. probatur ab exemplo, ſic omittens dolorem, graviter peccat, etſi confiteatur mera venialia, quoniam Sacramentum facit incompletum: ergo. Reſpondent ad hoc Henno *Tract. de Pœnit. diſp.* 6. *q.* 2. *Concluſ.* 3. & La Croix *loc. cit. n.* 1278. ac *n.* 1279. Diſting. Maj. Talis eſt in cauſa, ut Sacramentum maneat incompletum eſſentialiter, neq habetur enim abſolutio, & omnes conditiones neceſſario ad eſſentiam dicti Sacramenti requiſitæ: talis eſt in cauſa, ut Sacramentum maneat incompletum integraliter, concedunt quidem; aſt ſubjungunt ſimul ex Averſa, quod completio integralis per materiam levem non obliget niſi leviter ſecundum materiam.

Quinimo citati Authores inſuper ex Ledeſma, Soto, Navar. Suarez, & Layman addunt, quod, ſi etiam pœnitentia gravis propter peccata levia, vel gravia antehac jam confeſſa imponeretur, omittens eandem non peccaret graviter, ſicuti non delinqueret mortaliter, qui intermittit Roſarium, ad quod recitandum ſe obſtrinxerat tantum ſub levi; nam etiam Confeſſarius tanquam Judex æquus demptis iis, quæ ſpectant ad eſſentiam, & valorem Sacramenti, non poteſt obligare ſub gravi, ubi peccata in Confeſſione propoſita ſunt tantum levia, vel ſaltem non materia neceſſaria Confeſſionis. Ita illi cum AA. citatis. Mihi vero, etſi dicta hæc non diſpliceant, ſi confitens talis ſaltem aliquid leve de pœnitentia injuncta perſolvat, ſicque ſuo modo ſaltem Sacramentum Pœnitentiæ adintegret, videretur tamen allegata DD. ſententia multum difficilis, ſi omnimodam Satisfactionem intermittat, deliberate, ac voluntarie relinquendo totaliter Sacramentum quoad integritatem incompletum. *

15 CONCL. VII. Pœnitens tenetur per ſe ipſum implere pœnitentiam Sacramentalem, & non poteſt eam implere per alium, quem ſibi propria auctoritate ſubſtituit. Ita Theologi communiter. Ratio eſt: quia juxta Concilium Tridentinum ſoli actus pœnitentis ſunt quaſi materia Sacramenti Pœnitentiæ; ergo debet ſatisfactio, fieri per ipſummet pœnitentem. Concordat textus *cit. cap. Omnis utriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* Et hinc merito Alexander VII. ſequentem, ordine 15. Propoſitionem damnavit: *Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.*

16. CONCL. VIII. Quamvis pœnitens non poſſit pœnitentiam Sacramentalem ſibi impoſitam propria auctoritate commutare in aliud opus, etiam evidenter melius: poteſt tamen pœnitentia ab uno Confeſſario impoſita, ab alio ex rationabili cauſa commutari in aliam pœnitentiam, non ſolum æqualem, aut meliorem, ſed & in mitiorem. Ita Doctores communiter, ac præſertim Herinex *cit. diſp.* 4. *q.* 4. *n.* 31. Sannig *loc. cit. quæſt.* 3. hoc extendentes ad quemlibet Confeſſarium, etiam altero inferiorem (dummodo pœnitentia non fuerit a Superiore impoſita pro caſu reſervato) quia idem eſt Tribunal, atque Judicium ejuſdem poteſtatis in utroque.

17. Utrum autem ad hoc, ut poſterior Confeſſarius poſſit commutare pœnitentiam prius ab alio impoſitam, neceſſe ſit, quod ipſi rurſus explicentur a pœnitente peccata illa, pro quibus prior pœnitentia fuit impoſita, variant Doctores. Et quidem probabilior, ac ſecurior eſt opinio Suarezii, & plurium aliorum Doctorum, aſſerentium, id fieri debere: oppoſitum tamen, ſive hoc non eſſe neceſſe, eſt etiam probabile, ac docetur a Navarro *cap.* 26. *Manual. n.* 22. Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 15. *n* 16. Toleto, Diana, & pluribus aliis. Cæterum in praxi optimum erit conſilium, interrogare pœnitentem vel de peccatis gravioribus, propter quæ altera pœnitentia prius ipſi fuit impoſita, vel ſaltem, an prius habuerit ſimilia peccata iis, de quibus nunc ſe accuſavit: ſic enim ſaltem aliqualiter cognoſcetur ſtatus pœnitentis, ac proinde poterit alia convenientior pœnitentia eidem imponi.

* Indagabis, an pœnitens teneatur accedere de novo alium Confeſſarium, ut prior injuncta Satisfactio ſibi commutetur ſubſtituendo aliam, ſi præcedentis pœnitentiæ fuerit oblitus, vel executio ejuſdem interea temporis ſibi facta ſit impoſſibilis? Reſp. Negative, ſuppoſito, quod talis exinde ad proportionatam commutationem faciendam cogeretur a Confeſſario de novo clavibus ſubjicere omnia peccata jam ſemel legitime confeſſa, ac directe remiſſa. Ita Soto, Navar. Averſa, & alii cum Sporer *part.* 3. *Theolog. Sacrament. cap.* 4. *num.* 552. & La Croix *loc. cit. num.* 1275. Nec obſtat, quod tali modo prius Sacramentum integraliter maneret quoad unam partem, nimirum quoad Satisfactionem incompletum: nam videtur probabiliter cauſa ſufficiens excuſandi ab hac integritate coactio confitendi de novo alteri Confeſſario eadem peccata jam alteri manifeſtata, & a quibus jam

ſe-

Digitized by Google

ſemel directe quis fuit abſolutus. Interim recte adhuc citatus Author ſubjungit, quod tam in caſu oblivionis, quam impoſſibilitatis, ſi conveniri poſſit idem Confeſſarius, qui adſit ſaltem in confuſo memor ſtatus pœnitentis, petenda foret ab eo commutatio, ut ſic Sacramentum integretur, quoniam apud talem ceſſat prior ratio, quæ videbatur a dicta integritate excuſare. Imo expediens eſt etiam apud alium Confeſſarium ſe accuſare ſaltem in confuſo de omnibus reliquis peccatis, & petere tanto majorem pœnitentiam, extendendo eandem pariter ad peccata præteritæ Confeſſionis, ut ſic, quantum abſque valde notabili difficultate fieri poteſt, prius Sacramentum etiam quoad integritatem compleatur, uti obſervat Sabinus Bononienſ. *in Luce Morali part. 2. tract. 64. n. 13* ac pœna forſan reſtans ex opere operato vi Satisfactionis Sacramentalis deleatur.

Illud etiam ſibi notent ſimiles pœnitentes, quod ſi materia pœnitentiæ injunctæ ſit diviſibilis, teneantur tamen adhuc perſolvere aliquam etſi minorem, ſicuti in Horis Canonicis, qui nequit perſolvere Matutinum cum Laudibus, tenetur adhuc recitare Horas minores; quoniam propoſitio ſequens ordine 54. ab Innocentio XI. eſt damnata, quæ ſic ſonabat: *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia pars major trahit ad ſe minorem.* *

QUÆSTIO II.

Quænam opera pro Pœnitentia Sacramentali injungenda ſint?

SUMMARIUM.

18. *Doctrina Concilii Tridentini circa injunctionem pœnitentiæ Sacramentalis.*
19. *Generatim, quæ opera poſſint injungi?*
Omnia bona reducuntur ad Orationem, Jejunium, & Eleemoſynam.
20. *Confeſſarius pœnitentiam deſignaturus, ad quæ debeat attendere?*
21. *Peccatis, quæ generatim correſpondeant pœnitentiæ.*
22. *Rigor ille in caſibus particularibus nequit ſemper obſervari.*
23. *Declaratur hoc exemplis.*
24. *In determinanda pœnitentia vitandus eſt defectus, & multo magis exceſſus; cur?*
25. *In praxi circa imponendam pœnitentiam, quid obſervandum?*
26. *Declaratur hoc ulterius.*
(c) Ut jam dictum n. 23.
27. *Alia circa hoc notanda.*
28. *Poſſunt pro pœnitentia injungi opera aliunde præcepta.*
29. *Sed communiter injungenda ſunt opera non præcepta.*
Corollarium.
30. *Poteſt injungi oratio pro Defunctis.*
31. *Solvitur inſtantia.*
32. *Modus Satisfactionis Sacramentalis, juxta Catechiſmum Romanum.*

18. PRæmittenda imprimis eſt ſaluberrima Conc. Tridentini doctrina, quam *Seſſ. 14. c. 8* His verbis propoſuit: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & convenientes pœnitentias injungere: ne, ſi forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut ſatisfactio, quam imponunt, non ſit tantum ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem*, Hactenus Concilium, cujus verba, utpote veram Catholicam doctrinam continentia, ſunt optime notanda: quibus ſuppoſitis, ſit

19. CONCL. I. Opera, quæ pro Satisfactione ſacramentali injungenda ſunt, debent eſſe honeſta, & moraliter bona, qualia generatim ſunt tria, videlicet Oratio, Jejunium, & Eleemoſyna. Ita unanimis Theologorum. Omnia enim reliqua bona opera, quæ ex fide viva, atque per Charitatem operante proficiſcuntur, ad hæc tria, veluti tres Juſtitiæ Chriſtianæ fontes, facile reducuntur; juxta illud Raphaelis Archangeli *Tobiæ 12. Bona eſt Oratio cum Jejunio & Eleemoſyna, magis quam theſauros abſcondere*, & alibi. Id ipſum patet inductione: ſiquidem ſub oratione comprehenduntur omnes actus religioſi, qui ad Deum referuntur: ut actus Theologici, Fidei, Spei, & Charitatis; item actus Laudis, Adorationis, Gratiarum actionis, Glorificationis Dei; inſuper genuflexiones, Eccleſiarum viſitationes, ac hujuſmodi. Sub Jejunio comprehenduntur omnes caſtigationes corporales, cilicia, diſciplinæ, vigiliæ, humicubationes, mortificationes, &c. Tandem ſub Eleemoſyna continentur omnia opera Miſericordiæ tam corporalia, quam ſpiritualia, & alia opera Charitatis erga Proximum.

20. CONCL. II. Confeſſarius pœnitentiam deſignaturus ad duo attendere debet, nempe ad magnitudinem qualitatemque peccatorum, & ad pœnitentis diſpoſitionem. Ita Conc. Trid. *n. 18* relatum, & communiter Doctores, ac præſertim Scotus *4. diſt. 15. q. 1.* Ratio eſt: quia, quantum commode fieri poteſt, paciturque pœnitentis diſpoſitio, debet eſſe correſpondentia aliqua pœna ad culpam, juxta illud *Sapientiæ 11. Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur.* Et *Deut. 25. Pro menſura peccati, erit & plagarum modus.*

21. Quia igitur Peccatum in genere diſtinguitur in tria membra, ſcilicet in peccatum ſeu concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ 2 *Joan. cap. 2.* Hinc obſervat Doctor noſter *cit. quæſt. 1.* quod ſingulis peccatis ſic in genere diſtinctis, correſpondeant de congruo propriæ Satisfactiones in genere: ſcilicet peccato carnis Jejunium, comprehendendo ſub hoc quaſcunque carnis macerationes: peccato ſuperbiæ, & cæteris ſpiritualibus, Oratio, quæ & humiliat ſpiritum Deo, & roborat contra peccata: peccatis autem circa temporalia, nimirum avaritiæ, & hujuſmodi, magis appropriate correſpondet Eleemoſyna. Idipſum habet Rituale Romanum *tit. de Sacramento Pœnitentiæ*, ibi: *Quare curet* (Miniſter) *quantum fieri poteſt, ut contrarias peccatis pœnitentias injungat: veluti avaris Eleemoſynas, libidinoſis jejunia, vel alias carnis afflictiones, ſuperbis humilitatis officia, deſidioſis devotionis ſtudia, &c.*

22. Dicitur notanter, *quatenus fieri poteſt*. Siquidem ſecus dicendum, quando ſpeciales circumſtantiæ hunc rigorem ſervare non permittunt. Hinc Doctor Subtilis *loc. cit.* recte ſubjungit, quod, quamvis hæc ſit correſpondentia in generali, & de congruo; ea tamen in caſibus particularibus nec neceſſario, nec congruenter debeat ſemper obſervari, eo quod in caſibus ſpecialibus ſatis frequenter non conveniat facultati pœnitentis pœnitentia illa, quæ correſpondet peccatis ſuis in generali. Unde optime monet, requiri circa hoc diſcretionem Sacerdotis, qui, ut loquitur Tridentinum, *pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & convenientes pœnitentias injungat.*

23. Declaratur eadem doctrina exemplis ibidem a Scoto relatis, & inter Theologos communiter receptis. Sic quippe pauperi, qui Eleemoſynam dare nequit, non ſunt injungendæ Eleemoſynæ, etiamſi peccata commiſſa, v. g. furta ſecundum congruentiam generalem exigerent Eleemoſynam; cum ſæpius tales non amplius habeant, unde injuſte ablatum reſtituant. Item homini, qui ob continuum laborem jejunare nequit, non ſunt imponenda jejunia, quamvis cæteroquin talia ſuis peccatis correſpondeant; ſed potius inducendus eſt, ut una cum alia pœnitentia ſibi convenienti ſuum continuum laborem ſubeat, Deoque offerat in remiſſionem ſuorum peccatorum. Similiter dives, qui lapſus fuit in peccatum

car-

carnis, ſi eſt adeo delicatus, quod non velit jejunare, nec aliam macerationem notabilem ſubire; vel præſumitur, quod, ſi ſibi imponeretur, cito abjiceret; & ſic peccaret novo peccato; inducendus eſt ad Orationem, & Eleemoſynam, illudque ipſi imponendum, quod libentius recipit, & quod creditur perſeverantius adimplere.

24. Interim fatendum eſt, quoad praxin non modicam eſſe difficultatem in quantitate pœnitentiæ taxanda, magnaque in ea determinanda opus eſſe diſcretione. Siquidem ex una parte vitandus eſt defectus, *ne ſi forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo*, Confeſſarii *alienorum peccatorum participes efficiantur*, prout monet Conc. Trid. *cit. c.* 8. Dum tales non tam inducunt pœnitentes in odium criminum, quam in vilipenſionem eorumdem, ob levitatem pœnitentiæ injunctæ; nam, ut ait S. Ambroſ. *Serm.* 8. *in Pſ.* 118. *Facilitas veniæ, incentivum tribuit delinquendi*. Ex altera vero parte multo magis cavendus eſt exceſſus, ne vel Fideles gravioribus injunctis pœnitentiis, ſcandalizentur; atque ab hoc ſaluberrimo animarum ſuarum remedio deterreantur, vel novi eis laquei injiciantur, per neglectum ejuſmodi indiſcretarum pœnitentiarum denuo peccandi. Pulchre, quantum ad propoſitum, loquitur S. Chryſoſtomus, relatus *cit. Allegat.* 26. *q.* 7. & tandem ſubjungit: *Etſi enim erremus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius eſt, propter miſericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem? Ubi enim Paterfamilias largus eſt, Diſpenſator non debet eſſe tenax. Si Deus benignus eſt, ut quid Sacerdos ejus auſterus? Vis apparere ſanctus? circa vitam tuam eſto auſterus, circa alienam benignus.*

25. Verum, quia Sacramentum Pœnitentiæ a Chriſto per ſe, ac principaliter inſtitutum fuit in bonum pœnitentis, atque ut animæ ejus vulnera curentur, ſequitur inprimis, quod Sacerdos nunquam debeat talem pœnitentiam imponere, quam omnino credit pœnitentem ex imbecillitate, vel alia cauſa, non impleturum: nam ea hoc ipſo non eſſet *pœnitentia ſalutaris*, qualem imponendam cenſet Concilium Tridentinum. Hinc, ut loquitur Joannes Gerſon *p.* 2. *Operum*. *Tutius eſt, cum parva pœnitentia, quæ ſponte ſuſcipitur, & veriſimiliter adimpletur, ducere confeſſos ad Purgatorium, quam cum magna non implenda præcipitare in infernum*. Ne tamen conticens ob pœnitentiæ levitatem peccata ſua minus æſtimet, ſuaviter monendus erit a Confeſſario, pœnitentiam impoſitam non eſſe commenſuratam ſuis delictis; quare ipſemet ſponte exercere ſtudeat alia opera bona in ſatisfactionem ſuorum peccatorum.

26 Deinde notandum ex Rituali Romano, pro peccatis occultis, quantumvis gravioribus, non eſſe injungendam pœnitentiam publicam, utpote infamativam. Item nec talem, unde domeſtici poſſint devenire in cognitionem gravioris criminis uti ſunt jejunia extraordinaria, diſciplinæ, ac hujuſmodi, niſi habeatur occaſio ſimiles pœnitentias ſecreto peragendi, vel ſaltem ſic, ut alii non advertant, ipſas ratione Confeſſionis injunctas fuiſſe; nam urget eadem ratio. Rurſum non expedit pauperibus pro pœnitentia imponere Eleemoſynas neque operariis vel debilibus jejunia, aut mulieribus longas peregrinationes, nec valde occupatis multas preces. Inſuper tempore Jubilæi, vel alterius Indulgentiæ plenariæ, levior pœnitentia injungi poteſt, cum illius defectum ſuppleat lucratio Indulgentiæ.

27. Quod ſi vero peccata pœnitentis graviorem expoſcant pœnitentiam, is primum leniter diſponendus erit ad agnoſcendam ſuorum criminum gravitatem, & quantam pro eis pœnitentiam promeritus fuiſſet & poſtmodum eidem proponi poterunt variæ pœnitentiæ, ipſique relinqui delectus, cum hac admonitione, ut ultro, & ſponte ſua, quædam alia pia opera adjungat. Etſi enim regulariter loquendo debeat Sacerdos imponere pœnitentiam ſub præcepto, nihil tamen obſtat, quin etiam poſſit quædam opera ſatisfactoria conſulere; ſicque aliquando, ſpectata fragili conditione pœnitentis, quandam pœnitentiæ partem ſub conſilio injungere. Quinimo Suarez *diſp.* 38. *ſect.* 6. *n.* 6. citans D. Thomam, Navarrus *cap.* 26. *Manual. n.* 23. Bonacina *diſp.* 5. *de Pœnit. q.* 5. *ſect.* 3. *punct.* 2. *n.* 13 aliique plures, probabile cenſent (quamvis contradicant Vaſquez, & Lugo *diſp.* 25. *de Pœnit. n.* 57.) per illa verba Sacerdotis, poſt abſolutionem adjungi ſolita, *Quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum &c.* poſſe ejuſmodi opera in genere injungi pro Pœnitentia, & ſic elevari ad Satisfactionem pro peccatis tunc confeſſis ex opere operato exhibendam. Tandem juvabit injungere frequentiorem Confeſſionem, præſertim recidivis; atque etiam, ut monet Catechiſmus Romanus *n.* 32. citandus, ut certis aliquot & definitis diebus orationi vacent, prout Spiritus & prudentia ſuggeſſerit.

28. CONCL. III. Poſſunt pro Pœnitentia Sacramentali injungi non ſolum opera ſupererogatoria, ſeu aliunde indebita, ſed etiam opera alioquin præcepta. Ita communis, paucis exceptis. Ratio eſt: quia hujuſmodi opera, non obſtante priori præcepto adhuc ſunt libera, & meritoria; & conſequenter ſatisfactoria.

29. Notant tamen Doctores, communiter loquendo, ac ceſſante juſta cauſa, non eſſe imponenda opera aliunde jam præcepta, ſed opera ſupererogatoria. Unde inferunt; ſi Confeſſarius aliud non exprimat, aut ex verbis ipſius, vel aliis circumſtantiis oppoſitum non appareat, cenſeri, eum velle injungere pro pœnitentia opus aliunde non præceptum: v. g. ſi injungat, ut die Feſto Miſſam audiat, cenſetur velle injungere Miſſam aliam præter eam, quam alioquin pœnitens tenetur die Feſto audire. Quod ſi vero dicat pœnitenti, ut duas Miſſas audiat die Feſto, cenſetur ex hoc loquendi modo comprehendere etiam Miſſam alias jam præceptam: & ſic de aliis ſimilibus.

30. CONCL. IV. Poteſt pro Pœnitentia Sacramentali injungi Oratio applicanda pro Fidelibus defunctis. Ita Lugo *diſp.* 25. *de Pœnit. ſect.* 4. *n.* 62. cum communiori, quamvis nonnulli oppoſitum teneant. Ratio eſt: quia Oratio pro defunctis eſt acceptiſſima Deo Eleemoſyna, utpote per quam ſubvenitur animabus Defunctorum ſumme indigentibus; ergo cum Eleemoſyna, ſub qua continentur quælibet opera Miſericordiæ tam corporalia, quam ſpiritualia, pro pœnitentia poſſit imponi, cur non etiam Oratio pro Defunctis?

31. Dices; Oratio, vel aliud opus bonum pro Defunctis applicatum, non prodeſt pœnitenti ad ſatisfaciendum pro ſe ipſo; ergo non videtur poſſe imponi pro Satisfactione Sacramentali. Reſp. negando antecedens; licet enim ſatisfactio operis præcepti applicetur Defunctis adhuc tamen ſatisfactio correſpondens illi bonæ voluntati, & actui Charitatis Proximi, atque Miſericordiæ ſpiritualis, quo pœnitens ob præceptum Confeſſarii vult orare, & orat pro Defunctis, remanet ipſi pœnitenti; qui proinde non deſtituitur omni fructu Satisfactionis, proveniente ex tali pœnitentia.

32. Confirmatur hæc ſententia authoritate Catechiſmi Romani, juſſu B. Pii Papæ V. editi, in quo, agendo de ſatisfactione, circa finem, præſens Concluſio approbatur, ſimulque generalis modus Satisfactionis Sacramentalis imponendæ, aſſignatur ſequentibus verbis plurimum ponderandis. *Igitur univerſæ Satisfactionis modum, culpæ ratio temperabit. Sed ex omni Satisfactionum genere maxime convenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, præſertim pro iis, qui ex hac vita in Domino deceſſerant preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet ut ſæpe eadem Satisfactionis opera a Sacerdote indicta, ultro ſuſcipiant, ac repetant.*

* Quæres I. Quænam opera pro pœnitentia Sacramentali ſint imponenda infirmis, & moribundis? Reſp. ex Sporer *part.* 3. *Theolog. Sacrament. cap.* 4. *n.* 546. *Inprimis*, ſi infirmi necdum ſint deſperati, hiſce juxta proportionem peccatorum etiam quandoque ſuo modo pœnitentia injungenda eſt, ita nimirum, ut ſi ob infirmitatem integram perſolvere pro tunc ipſis nimium difficile accideret, ſaltem partem a Confeſſa-

rio

rio determinandam peragant, & reſidua opera, poſtquam reconvaluerint; a quibus tamen, ſi interea obitent, a Confeſſario eximantur expreſſe ad tollandas anxietates. *Secundo*, Quodſi ſalus jam ſit deſperata, ut plus ab infirmis præſtari nequeat, expedit ad minus imponere, ut SS. Nomen JESU ter, vel quinquies ore proferant, vel ſi non poſſint, ſaltem mente recogitent. Item conſultum erit, ut Confeſſarius ſubinde moneat, quatenus pœnitens ipſam ſuam infirmitatem, dolores, moleſtias, imo & mortem impendentem DEO offerat in Satisfactionem ſuorum peccatorum, idque in unione dolorum, paſſionis, ac mortis Redemptoris noſtri JESU Chriſti. Præterea pro quantitate delictorum, & qualitate perſonarum adhortetur infirmum, ut de bonis ſuis eleemoſynas largiatur, ſacrificia offerri curet &c. Inſuper ſi antea facto teſtamento quidpiam ad cauſas pias legaverit, ut illud animo denuo ratificet, Deoque offerat etiam in Satisfactionem pro ſuis peccatis &c.

Quæres II. Quandonam mortaliter peccet differens opera pro pœnitentia Sacramentali injuncta? Reſp. Non facile deberi talem etiam gravem alias peccatorem, damnati alicujus peccati mortalis, niſi ex dilatione prævideatur periculum oblivionis, aut impotentiæ impoſterum eadem perſolvendi. Ita cum aliis Sporer *loc. cit. num.* 177. Ratio eſt: quia ex una parte per talem dilationem ordinarie necdum tollitur integritas prioris Sacramenti habentis ſe per modum Judicii, in quo utique ſententiæ executio differri poteſt; ex altera autem parte plerumque præceptum Confeſſarii magis cadit in rem ipſam præſtandam, quam in tempus præfixum. Exinde La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1288. *ac ſeqq.* prudenter diſcurrit, uti ſequitur: Si pœnitentia fuerit vindicativa tantum, & eandem ad menſem differre, non videtur eſſe mortale. Item, cui injunctum eſt, ut per annum omni menſe confiteatur, non mortaliter peccat, ſi v. g. occaſione Feſti, aut Indulgentiarum differat ad octo dies in altero menſe bis confiteatur; quoniam tempus tale ordinarie præfigitur ad finiendam cum tempore obligationem. Item, qui juſſus eſt jejunare hac die Veneris, & jejunat ſequenti, aut communicare proxima Dominica, & differt ad octiduum etiam ſine rationabili cauſa, ordinarie peccat tantum venialiter; quia nimirum plerumque, & niſi aliud ex circumſtantiis deſumatur, præceptum Confeſſarii cadit magis in rem ipſam præſtandam, quam in tempus præfixum; tenetur tamen omittens hac die Veneris jejunium, vel hac Dominica Communionem, illam pœnitentiam exequi ſequenti conformiter dictis; quoniam talis dies præfixus ordinarie cenſetur ad urgendam, non tamen ad finiendam cum die obligationem. Si tamen alicui injunctum ſit, ut jejunet omni die Sabbati in honorem B. V. Mariæ, aut ut communicet omni Feſto B. Virginis per annum, putant Coninch, Gobat, & Sporer, pœnitentem, quamvis negligendo eum diem peccet, non teneri altera die tale opus exequi; quia in circumſtantiis ſimilibus extraordinariis mens Confeſſarii videtur fuiſſe, alligare opus illud tali diei, cum quo obligatio extinguatur, non prolongetur ad alium diem. Ita utiliter pro praxi La Croix, & quidem vix non quoad omnia in terminis formalibus. *

D I S T I N C T I O XI.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

Q U Æ S T I O I.

Quæ ſit Materia, & Forma Sacramenti Extremæ Unctionis?

S U M M A R I U M.

1. *Extrema Unctio eſt Pœnitentiæ conſummativum. Et Sacramentum exeuntium.*
2. *Eſt verum novæ Legis Sacramentum, a Chriſto inſtitutum.*
3. *Extrema Unctio, quid?*
4. *Materia ejus remota, & proxima; quæ?*
5. *Oleum quale eſſe debeat?*
6. *Quid, ſi ei ſit admixtum balſamum?*
7. *Oleum illud debet eſſe benedictum ab Epiſcopo.*
8. *Forma Sacramenti Extremæ Unctionis, quæ?*
9. *In quibus corporis partibus ſit facienda Unctio?*
10. *Renum Unctio in fœminis ſemper omittenda: & quando in viris?*
11. *Quid, ſi quis careat manu, pede &c.*
12. *Manus Presbyteris quomodo ungendæ?*
13. *An in caſu neceſſitatis ſufficiat unica Unctio?*
14. *Solvitur inſtantia.*
15. *Praxis quarundam Diœceſium tempore peſtis.*

1. EXtrema Unctio eſt ultimum ex illis Sacramentis, quæ vitam ſpiritualem cujuslibet Fidelis quoad ſe promovent: ſimulque *non modo pœnitentiæ, ſed & totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia eſſe debet, conſummativum exiſtimatum eſt a Patribus*, uti loquitur Concilium Tridentinum *Seſſ.* 14. *in Doctrina de Extrema Unctione*. Et quia nonniſi in mortis articulo recipi poteſt, hinc & *Sacramentum exeuntium* nuncupatur, juxta citatum Concilium *cap.* 3. De quo loquendo, ſit

2. CONCL. I. De Fide certum eſt, Extremam Unctionem eſſe verum, & proprie dictum Sacramentum novæ Legis, a Chriſto Domino inſtitutum. Ita præter perpetuum ſenſum Eccleſiæ Catholicæ, docet Concilium tum Florentinum in Decreto Unionis, tum Tridentinum *Seſſ.* 14. *De Extrema Unctione*, *cap.* 1. ubi ſic loquitur: *Inſtituta eſt autem ſacra hæc Unctio infirmorum, tanquam vere & proprie Sacramentum novi Teſtamenti, a Chriſto Domino noſtro, apud Marcum quidem* (cap. 6.) *inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolorum, ac Domini fratrem, fidelibus commendatum, ac promulgatum.* (Jacobi 5.) *Infirmatur, inquit, quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Et ibidem *Can.* 1. ſic definit Concilium contra Hæreticos: *Si quis dixerit, Extremam Unctionem non eſſe vere, & proprie Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, & a Beato Jacobo Apoſtolo promulgatum &c. Anathema ſit.*

3. CONCL. II. Sacramentum Extremæ Unctionis, eſt *Unctio hominis infirmi pœnitentis, facta in determinatis partibus corporis cum oleo conſecrato ab Epiſcopo, miniſtrata a Sacerdote, ſimul verba certa cum intentione debita proferente, ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans curationem ſpiritualem venialium.* Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 23. *q. un.* per hæc verba apte declarans naturam hujus Sacramenti quoad ſingulas partes; prout ex progreſſu patebit.

4. CONCL. III. Materia remota Extremæ Unctionis, eſt Oleum olivarum ab Epiſcopo benedictum: Proxima vero eſt ipſamet Unctio facta hoc oleo. Ita certa, & communis; & conſtat tum ex Concilio Florentino *loc. cit.* ubi ait, quod Extremæ Unctionis *materia eſt oleum olivæ per Epiſcopum benedictum*: Et Tridentino *cit. cap.* 1. ibi: *Intellexit enim Eccleſia, materiam* (Extremæ Unctionis) *eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum.* Tum ex illis verbis Apoſtoli Jacobi: *Ungentes eum oleo in nomine Domini.*

5. Ex quibus ſequitur I. Oleum iſtud debere eſſe ſimplex, ac ſine admixtione alterius liquoris: quale eſt oleum olivarum commune, ac uſuale, eo quod tale abſolute dicatur oleum.

6. Quod, ſi huic oleo admiſceatur balſamum (prout fit in confectione Chryſmatis) tenent equidem nonnulli Doctores, per hoc impediri validitatem hujus Sacramenti: probabilius tamen eſt, oleum etiam balſamo mixtum eſſe validam materiam hujus Sacramenti; prout docent Suarez *part.* 3. *tom.* 4. *diſp.* 40. *ſect.* 1. Poncius, Maſtrius, aliique plures.

Ra-

Digitized by Google

Ratio eſt: quia mixtio balſami, cum ſit modica (uti ſupponitur, ac fieri ſolet in confectione Chryſmatis) non deſtruit naturam olei; ergo in ſubſtantia remanebit verum oleum ab Epiſcopo benedictum. Et licet extra caſum neceſſitatis, ob admixtionem balſami, eo uti non liceat, ſi tamen per errorem, aut alias adhibeatur, Sacramentum valide adminiſtrabitur.

7. Sequitur II. Oleum hoc debere ab Epiſcopo eſſe benedictum, prout expreſſe docet Concilium tum Florentinum, tum Tridentinum *loc. cit.* Et quidem communior Doctorum ſententia vult, quod benedictio Epiſcopi eſſentialiter requiratur ad valorem Sacramenti Extremæ Unctionis, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Epiſcopo, nullum fiat Sacramentum.

8. CONCL. IV. Forma Sacramenti Extremæ Unctionis eſt ſolemnis illa precatio, quam Sacerdos ad ſingulas unctiones adhibet, cum ait: *Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam Miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per viſum* (auditum, odoratum &c.) *deliquiſti.* Ita Concilium Florentinum *loc. cit.* una cum Concilio Tridentino, ac Rituali Romano Pauli V. Et quamvis hæc forma, ſub his ipſis verbis præciſe non habeatur ex S. Scriptura, conſtat tamen tum ex traditione Eccleſiæ, tum inſinuatur ab Apoſtolo Jacobo c. 5. ubi: *Infirmatur quis in vobis? inducat Preſbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.* Nam ly *orent ſuper eum*, ſatis indicat, formam hujus Sacramenti debere eſſe deprecatoriam.

9. CONCL. V. In ſeptem corporis partibus infirmus communiter eſt ungendus; nimirum in oculis, propter viſum; in auribus, propter auditum; in naribus, propter odoratum; in ore, propter guſtum, & locutionem; in manibus, propter tactum; in pedibus, propter greſſum; & in renibus, propter delectationem ibidem vigentem. Ita expreſſe Conc. Florentinum, ac Rituale Romanum Pauli V.

10. Dicitur, *communiter eſt ungendus*. Siquidem circa hoc notat citatum Rituale Romanum, quamvis præter illas corporis partes quas veluti ſenſuum inſtrumenta homini natura tribuit, nempe oculos, aures, nares, os, & manus, etiam pedes ac renes ungendi ſint; attamen renum unctionem in mulieribus, honeſtatis gratia, ſemper omitti (notandum ly *ſemper*) atque etiam in viris, quando infirmus commode moveri non poteſt: neque tunc ſive in mulieribus, ſive in viris, aliam corporis partem pro renibus ungendam eſſe.

11. Notat ulterius idem Rituale Romanum, ſi quis aliquo dictorum membro mutilatus exiſtat, v. g. careat manu, vel pede quod pars illi loco proxima ſit ungenda, ſervata eadem verborum forma.

12. Notat tertio idem Rituale, quod manus, quæ reliquis infirmis interius ungi debent, Presbyteri exterius unguntur. Rationem hujus aſſignant Doctores: quia Sacerdos in ſua Ordinatione jam fuit unctus oleo ſacro in parte interiori manuum, id eſt, in palmis; ac ob id congruum magis cenſetur, ut poſtea in exteriori potius manuum parte inungatur, quam in interiori. Cæterum loquendo de valore Sacramenti, nihil refert, Sacerdotem etiam in ipſis palmis inungi; cum hæc Unctio ſit diverſa ab illa, quam accepit in Ordinatione ſua. Eſt tamen hac in re ſtandum conſuetudini cujuslibet Diœceſis, ac præſertim Ordinationi Rituali Romani.

13. CONCL. VI. Quamvis multi Doctores velint, ad validitatem hujus Sacramenti neceſſarias eſſe ad minimum quinque unctiones in quinque corporis ſenſibus, cum quinque partialibus formis, quæ correſpondent ſingulis unctionibus: probabile tamen eſt, in caſu neceſſitatis unicam ſufficere unctionem, in quacunque corporis parte fiat, cum unica tantum forma, omnes tamen corporis ſenſus exprimente, taliter: *Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam Miſericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, tactum &c.* Ita Maſtrius *diſp. 22. Theol. Mor. num.* 38. poſt Suarezium, Coninch, Layman, Poneium, alioſque. Ratio eſt: quia per unius organi unctionem, factam cum expreſſione quinque ſenſuum corporis infirmi, ſalvatur totum id, quod ad hoc Sacramentum requiritur a S. Jacobo Apoſtolo; ſimulque illa unica unctio ſufficienter ſignificat effectum hujus Sacramenti: ergo etiam ſufficit ad valorem ejus.

14. Nec obſtat Concilium Florentinum, ac Rituale Romanum; quæ exigunt ſeptem, vel ſaltem quinque præcipuarum partium unctiones. Nam hæc loquuntur de eo, quod fieri debet extra caſum neceſſitatis: non autem per hoc intendunt definire, omnium harum partium unctionem eſſentialiter requiri ad valorem Sacramenti.

15. Unde hæc ſententia non ſolum a tota Univerſitate Lovanienſi approbata fuit, ut refert Diana *part. 3. tract. 4. reſolut.* 168. ſed etiam præſcripta in diverſis Ritualibus Diœceſanis, ut Mechlinenſi, & Paſſavienſi, pro tempore peſtis graſſantis, nec non & in Rituali Diœceſano Friſingenſi, ubi *cap. 6. De Sacramento Extremæ Unctionis memb. 1. circa finem*, ſic habetur: *In morbis contagioſis, & peſte graſſante, ut periculum vitetur, ſufficit inungi ſenſus organum magis ad Unctionem expoſitum, ac detectum, dicendo: Per iſtam ſanctam Unctionem & ſuam piiſſimam Miſericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, tactum, lumbos (ſi inungendi fuerint) & greſſum. Et tum preces, quæ præmittendæ, & ſubjungendæ forent, poterunt privatim dici.*

* Quinimo non pauci DD. tenent ad eſſentiam extremæ Unctionis non requiri, ut, dum in neceſſitate unicum membrum inungitur, allegati quinque ſenſus in ſpecie, & diſtincte exprimantur per verba, ſed ſufficere, ſi id fiat in genere v. g. dicendo: *Per hanc Unctionem indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquiſti*, vel, *quidquid per quinque ſenſus deliquiſti*. Ratio eſt: quia ſtante ſimili pronuntiatione ſufficienter continetur ſenſus a Chriſto intentus in hujus Sacramenti forma circa remiſſionem. Videatur Kazenberger in *Supplement. Theolog. Sacrament. cap. 2. ſect. 3. num. 72.* *

QUÆSTIO II.

De Effectibus, ſubjecto, & Iterabilitate Sacramenti Extremæ Unctionis.

SUMMARIUM.

16. *Effectus Sacramenti Extremæ unctionis.*
17. *I. Præter gratiam ſanctificantem, remiſſio peccatorum.*
18. *Effectus remiſſionis peccatorum, quomodo intelligendus?*
(a) Tract. 14. Diſt. 2. n. 23. & 24.
19. *II. Alleviatio infirmi, & quomodo?*
20. *Peccatorum reliquiæ, quas abſtergit hoc Sacramentum, quæ?*
21. *III. Liberatio ab infirmitate corporali, quando expedit &c.*
22. *Subjectum Extremæ Unctionis capax, quod?*
23. *Nequit miniſtrari ſanis, etiam damnatis ad mortem.*
24. *Quid de peſte laborantibus, vulneratis, ſenibus?*
25. *Infantibus, ac perpetuo amentibus?*
26. *Vel adultis lapſis in phreneſin, aut amentiam?*
27. *Diſparitas inter Sacramentum Pœnitentiæ, & Extremæ unctionis.*
(b) De hoc videatur ſupra Diſt. 7. quæſt. 4. per totum.
28. *In quo periculo, & ſtatu infirmi, hoc Sacramentum miniſtrandum.*
29. *Sacramentum hoc eſt iterabile; & an in eodem morbo?*
30. *Declaratur hoc amplius.*
31. *Sacramentum hoc, an ſit neceſſarium ad ſalutem?*

16. Effectus Sacramenti extremæ Unctionis paucis verbis a S. Jacobo in *ſua Canonica, cap.* 5. ſequentibus verbis

Digitized by Google

verbis indicantur: *Et oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Hinc ſit

17. CONCL. I. Ultra gratiam habitualem, ſeu ſanctificantem, quæ ex opere operato cauſatur ab omnibus Sacramentis novæ Legis, ſpecialis effectus Sacramenti Extremæ Unctionis eſt remiſſio peccatorum. Patet hoc ex citatis verbis Apoſtoli Jacobi: *Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Super quæ verba Concilium Trid. *loc. cit. cap.* 2. explicans rem, ſeu effectum hujus Sacramenti, ſic ait: *Res etenim hæc gratia eſt Spiritus Sancti, cujus unctio delicta, ſi qua ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit.*

18. Porro effectus iſte remiſſionis peccatorum, intelligendus inprimis eſt de peccatis venialibus, quæ ſi homini per alia Sacramenta, ac remedia, ſeu opera bona, remiſſa necdum ſunt, virtute hujus Sacramenti remittuntur, ſi cæteroquin homo ſit diſpoſitus. Intelligendus deinde eſt de remiſſione pœnarum peccatis debitarum, non quidem ſemper omnium, ſed plurium vel pauciorum, juxta diſpoſitionem ſuſcipientis. Quinimo per accidens fieri poteſt, ut etiam primam gratiam conferat Sacramentum iſtud & peccatum mortale remittat, homini bona fide exiſtimanti, ſe eſſe in ſtatu gratiæ, illudque cum ſola attritione ſuſcipienti; prout jam ſupra (a) dictum eſt.

19. CONCL. II. Secundus hujus Sacramenti effectus eſt, alleviare infirmum, juxta citatum illud D. Jacobi; *Et alleviabit eum Dominus.* Dicitur autem hoc Sacramentum alleviare infirmum, in quantum (ut ait Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 2.) *ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo Divinæ Miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſublevatus, & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo inſidiantis, facilius reſiſtit.*

20. Huc reduci poteſt alius effectus hujus Sacramenti ibidem a Concilio Tridentino, & communi Theologorum aſſignatus, qui eſt *peccatorum reliquias abſtergere.* Ubi per *peccatorum reliquias* intelligitur animi languor, torpor, mœror triſtitia, faſtidium, & anxietas, & aliæ hujuſmodi pravæ affectiones, quæ ex peccatis præteritis, eorumque recordatione oriri ſolent, ac peccatorem in deſperationem inducere: in ordine ad quas removendas proinde plurimum conducit digna hujus Sacramenti ſuſceptio.

21. CONCL. III. Tertius Extremæ Unctionis effectus eſt, liberare infirmum ab infirmitate ſua corporali, ubi ſaluti animæ id expedierit; juxta illud cit. Apoſtoli: *Et Oratio fidei ſalvabit infirmum.* Hunc tamen effectum ſanitatis corporalis non ſemper, ac infallibiliter præſtat hoc Sacramentum, ut patet; ſed tunc ſolum, ubi ſaluti animæ infirmi expedierit; prout notat Concilium Trid. *loc. cit. cap.* 2. dicens, quod infirmus virtute hujus Sacramenti *ſanitatem corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur.* Et ratio eſt: quia Sacramenta nullum ex Chriſti inſtitutione conferunt effectum, niſi in ordine ad ſpiritualem animæ profectum, ac vitam æternam conſequendam.

22. CONCL. IV. Subjectum capax extremæ Unctionis eſt ſolus homo baptizatus, rationis compos, & periculoſe infirmus, ita quod probabiliter mors immineat. Ita communis; & patet tum ex citatis S. Jacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis* Tum ex Concilio Trid. *loc. cit. cap.* 3. ubi ait: *Declaratur etiam, eſſe hanc Unctionem infirmis adhibendam, illis vero præſertim, qui tam periculoſe decumbunt, ut in exitu vitæ conſtituti videantur; unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur.*

23. Infertur proinde cum communi, non poſſe hoc Sacramentum miniſtrari ſanis, neque iis, qui ſunt conſtituti in mortis articulo ob extrinſecam duntaxat violentiam, v. g. damnatis ad mortem, hominibus in naufragio conſtitutis, militibus ad prælium ituris, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia ex Chriſti inſtitutione ſolus homo infirmus eſt capax hujus Sacramenti: tales autem homines non ſunt infirmi, ut patet.

24. Aliud eſt dicendum de eo, qui peſtem contraxit, qui venenum vel vulnus lethale accepit &c. propter quod eſt in periculo mortis. Talis enim poſt ejuſmodi caſum vere jam ægrotat, licet cauſa iſtius ægritudinis fuerit extrinſeca, & violenta: atque ideo communiter hujuſmodi homines cenſentur eſſe capaces extremæ Unctionis. Idem dicendum de eo, qui ob nimiam ſenectutem deficientibus viribus eſt conſtitutus in periculo mortis: etenim & iſte vere infirmatur; nam, ut habet vulgatum illud, *Senectus ipſa eſt morbus.*

25. Infertur ulterius, quod infantibus, ac etiam illis, qui perpetuo amentes fuerunt, Extrema Unctio miniſtranda non ſit; uti notat Scotus 4. *diſt.* 23. §. *De ſecunda,* cum communi. Ratio eſt: quia tales non poſſunt eſſe pœnitentes, id eſt, non ſunt capaces Sacramenti Pænitentiæ; ergo neque Extremæ Unctionis, eo quod hoc Sacramentum illius *conſummativum,* ſive complementum exiſtimetur, ut loquitur Concilium Trid. *num.* 1. relatum.

26. Loquendo tamen de adultis, & qui rationis uſum habuerunt, tametſi deceat, idque curandum ſit, ut hoc Sacramentum conferatur infirmis, dum adhuc rationis compotes ſunt (ſic enim majori cum reverentia ſuſcipietur) attamen non debet denegari morituris, in phreneſin, aut amentiam lapſis, ſed eſt eiſdem dandum, dummodo antea chriſtiane vixerint, atque ſalutis ſuæ memores fuerint: quod quidem præſumendum eſt, niſi de contrario conſtet. Layman *cap.* 4. *num.* 3 & communis.

27. Nec obſtat, quod loquendo de Sacramento Pœnitentiæ (b) Doctores vel oppoſitum teneant, vel dubitent, an in tali caſu ſit conferendum illud Sacramentum etiam ſub conditione. *Reſp.* enim, diſparitatem eſſe: quia ad Sacramentum Pœnitentiæ, quod a Chriſto Domino inſtitutum fuit per modum Judicii, requiritur Confeſſio ſenſibilis, qualem tunc adeſſe dubitatur: hæc autem non requiritur ad Extremam Unctionem.

28. Quinimo ad conferendum Sacramentum Extremæ Unctionis non eſt expectandum, donec infirmus omni prorſus ſenſu careat, aut penitus ſit deſperata ſalus ejus, ſed ſufficit, quod infirmus judicio Medicorum, aut peritorum, periclitetur de vita, ſive probabile periculum ſubſit, ne ſi diutius differatur iſtud Sacramentum, mors vel defectio ſenſuum ſubito ſuperveniat. Expedit enim, ut ab infirmo periculoſe ægrotante hoc Sacramentum (ſi fieri poteſt) dum adhuc viget integra mens & ratio, recipiatur, ſicque is ad uberiorem illius fructum, gratiamque percipiendam, ſua fide, piaque animi voluntate, ſeſe diſponere valeat. Herinex *diſp* 11. *de Extrema Unctione, quæſt.* 5. *n.* 41. poſt Catechiſmum Romanum. Barboſa *de offic. Parochi, cap.* 22. *n.* 19. Layman *n.* 4. & alii.

29. CONCL. V. Quamvis hoc Sacramentum ſimpliciter ſit iterabile, ſi nimirum homo in pluribus morbis cum probabili vitæ periculo ſucceſſive ſit conſtitutus nihilominus durante eadem neceſſitate, ſtatuque morbi, Sacramentum iſtud iterari non poteſt: quod, ſi tamen variatur morbi ſtatus, & infirmus, poſtquam reconvaluiſſe videbatur, denuo in periculum mortis incidat, iterum conferri poterit. Ita certa, & communis Doctorum, atque habetur in Concilio Trid. *loc. cit. cap.* 3. Accedit ratio: quia hoc Sacramentum non imprimit Characterem; ergo eſt iterabile ſuperveniente tamen novo vitæ diſcrimine.

30. Porro illa temporis diſtantia, morbique varietas, prudenti judicio relinquitur deſignanda; ita tamen, ut conſiderata diuturnitate ægritudinis, ac variatione ſtatus ejus, cenſeatur eſſe novus morbus (id eſt, conſtituens hominem in novo mortis periculo) ac proinde nova neceſſitas; & ſic primum poterit iterari Sacramentum iſtud.

* Auguſtinus Barboſa *de Offic. Paroch. cap* 22. *num.* 28. apud Gobat exiſtimat intervallum unius ſeptimanæ inter unam & alteram unctionem intercedens eſſe ſufficientem temporis diſtantiam de novo Sacramentum Extremæ Unctionis recipiendi, dummodo vere conſtet, infirmum poſt primam unctionem intra hoc intervallum hebdomadarium fuiſſe conſtitutum extra periculum propinquum mortis, licet cætero-

quia necdum ex integro ſit reſtitutus ſanitati, prout id teſta Patre Kiliano Kazenberger in *Supplement. Sacrament. cap. 2. ſect. 4. n.* 110. frequenter poteſt contingere apud Aſtmaticos, Hydropicos, & Phtyſicos, in quibus, radice morbi permanente, morbi ſtatus ſæpe notabiliter variatur, ut nunc in periculo urgenti ſint conſtituti, poſtea plateas, & Eccleſias frequentent, ac demum intervallo alio iterum periculoſe decumbant. Quare pro praxi, ſi ægroti illi, qui jam ſemel extremam unctionem receperunt, iterum poſt aliquot dies inungi petant, Domini Parochi obſervent, an intra hoc tempus novus morbus periculoſus acceſſerit, vel non? Si prius, non facile denegent ſervide petentibus hoc Sacramentum etiam poſt paucos dies, nam propter novum aliud certamen, ſeu agonem poterit pro confortatione nova adhiberi unctio, teſte Dicaſtillo, hic *D.* 1. *Dub.* 10. *n.* 166 Si vero poſterius, tunc indagent ulterius, an interea periculum præcedentis morbi, ratione cujus inuncti fuerunt, vere ceſſaverit, nec ne? ſi non, neutiquam reiteretur Extrema Unctio: ſi vero ceſſavit jam integro circiter octiduo, de novo adminiſtrare poterunt: alias vero non id faciant. Videatur Kaſenberger *loc. cit.* [a]

31. Poſſet hic ulterius quæri de neceſſitate hujus Sacramenti ad ſalutem. Verum de hoc jam dictum fuit ſupra *Diſt.* 2. *n.* 68. *& ſeqq.* Quamvis enim Fideles ad receptionem Extremæ Unctionis nulla præcepti diſtrictione, per ſe loquendo, teneantur, tamen (ut loquitur Conc. Trid. *cit. cap.* 3.) *nec tanti Sacramenti contemptus abſque ingenti ſcelere, & ipſius Spiritus ſancti injuria eſſe poſſet.*

DISTINCTIO XII.

De Sacramento Ordinis.

QUÆSTIO I.

Quid, & quot ſint Ordines? Ubi & de prima Tonſura.

SUMMARIUM.

1. *Ratio Ordinis inter Sacramenta.*
2. *Ordo varie ſumitur.*
3. *Ordo ſumitur & pro præeminenti gradu in Eccleſia, & pro actuali Ordinatione.*
4. *Presbyteratus eſt Sacramentum, quomodo?*
5. *Declaratur hoc amplius.*
6. *Sacramentum Ordinis, quid?*
7. *Oſtiariatus &c. Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus, quid?*
8. *Sacerdos &c. quis.*
9. *Ordines ſunt ſeptem.*
10. *Prima Tonſura non eſt ordo, ſed diſpoſitio ad Ordines.*
11. *Effectus primæ Tonſuræ, qui?*
   Privilegium Fori.
12. *Privilegium Canonis.*
   (a) Tract. 13. Diſt. 2. n. 58. & ſeqq.
   Alii effectus primæ Tonſuræ.
13. *Epiſcopatus, an ſit Ordo?*
14. *Comprehenditur ſub Sacerdotio ample ſumpto.*
15. *Omnes & ſinguli Ordines, ſunt verum Sacramentum.*
   Et cauſant ſpecialem Characterem.
16. *Conſtituunt omnes unum Sacramentum, quomodo?*
   (b) Tract. 14. Diſt. 1. num. 10.
   Quid de Characteribus.

1\. ABſolutis Sacramentis, quæ vitam ſpiritualem cujuslibet Fidelis quoad ſe promovent, recepta Theologorum methodo tractantur de Sacramentis illis novæ Legis, quæ reſpiciunt totam Communitatem populi Chriſtiani: qualia ſunt Sacramentum ordinis, & Matrimonii. Siquidem mediante illo in Eccleſia Catholica conſtituuntur legitimi Sacerdotes: ac Miniſtri Eccleſiaſtici, qui præſint ac legitime gubernare noverint totum Populum Chriſtianum. Poſt quod ſequitur Sacramentum Matrimonii, quo generis humani propagatio ad conſervationem Reipublicæ Chriſtianæ requiſita perornatur, atque ut honeſta ac decenter fiat, ſpecialibus gratiis & auxiliis Divinis roboratur. Et quidem loquendo nunc de Sacramento Ordinis.

2\. Advertendum eſt primo, quod nomen Ordinis diverſas habeat ſignificationes. Nam quandoque ſumitur Ordo pro congrua quorundam inter ſe diſpoſitione, ut ſi dicatur: *Exercitus conſervat ordinem bonum; Inter hæc reperitur nullus ordo.* Quandoque pro gradu præeminenti in aliqua Republica: ſic dicitur *Ordo Equeſtris*, *Ordo Senatorius*, *Ordo Clericalis*, *&c.* ut taceantur aliæ ejus acceptiones.

3\. Advertendum ulterius, quod, quantum attinet ad propoſitum, Ordo dupliciter ſumatur: primo pro gradu præeminenti in Eccleſia DEI, id eſt, pro dignitate Eccleſiaſtica quibuſdam perſonis collata vi Sacramenti Ordinis recepti. Secundo ſumitur Ordo pro ipſa actuali ordinatione, ſeu inſtitutione alicujus in gradu præeminenti Eccleſiæ: & hoc poſteriori modo acceptus Ordo, eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, non item in priore acceptione: Sic ver. gr. Presbyteratus poteſt ſumi vel pro ipſa actuali ordinatione alicujus in Presbyterum, & ſic eſt Sacramentum; vel pro dignitate, ſeu poteſtate Sacerdotali, quam quis acquiſivit vi ordinationis ſuæ in Presbyterum, & ratione cujus poteſt valide conſecrare, & abſolvere, & hoc modo Presbyteratus non eſt Sacramentum, ſed potius aliquid conſequens ad Sacramentum Ordinis Presbyteratus jam peractum, ſibique collatum. Et quod dicitur hic de Presbyteratu, idem ſervata proportione dicendum eſt de Diaconatu, Subdiaconatu, & quatuor Ordinibus minoribus.

4\. Hinc ſi quis dicat; Presbyteratus eſt Sacramentum novæ Legis: atqui Petrus, ante annum ordinatus, habet Presbyteratum; ergo Petrus habet Sacramentum Ordinis, & quidem adhuc hodie, cum etiam nunc habeat Presbyteratum. Reſp. diſtinguendo majorem: Presbyteratus eſt Sacramentum, ſumendo Presbyteratum pro actuali ordinatione alicujus in Presbyterum, conceditur: ſumendo Presbyteratum pro dignitate, ſeu poteſtate Sacerdotali permanente, negatur major: & ſic diſtincta minore, negatur conſequentia.

5\. Ratio hujus doctrinæ eſt: quia Ordo eſt Sacramentum conſiſtens in fieri, non autem in facto eſſe: unde nequit conſiſtere in ipſa dignitate, poteſtate, & gradu Sacerdotali, qui ſemper permanet; ſed ſolum in actuali ordinatione, id eſt, in illa ſenſibili actione mox tranſeunte, qua præbetur Clericis dicta poteſtas & gradus Sacerdotalis. Unde ad hoc indicandum, & vitandam omnem ambiguitatem, atque æquivocationem, Concilium Trid. *Seſſ.* 23. *can.* 3. notanter ſic inquit: *Si quis dixerit, Ordinem, ſive ſacram Ordinationem non eſſe vere ac proprie Sacramentum, &c. anathema ſit*: per additum ly *ſacram Ordinationem*, explicans, quid intelligatur per ly *Ordo*, dum dicitur eſſe Sacramentum novæ Legis. His prænotatis, ſit.

6\. CONCL. I. *Sacramentum Ordinis* bene definitur, dicendo: Ordo eſt Sacramentum novæ Legis, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato ad aliquod Miniſterium circa Euchariſtiam digne exhibendum. Ita in re communis; poteſtque hæc definitio Sacramenti Ordinis in genere, facile cuilibet Ordini in particulari applicari, definiendo eoſdem per officia ſingulis propria.

7\. Sic *Oſtiariatus* eſt Ordo, ſeu Sacramentum novæ Legis, quo traditur ordinato poteſtas aperiendi, & claudendi januas Eccleſiæ, &c. Similiter *Subdiaconatus* eſt Ordo, quo traditur ordinato poteſtas ſolemniter cantandi Epiſtolam, & portandi Calicem cum Patena ad Altare. Diaconatus eſt Ordo, quo datur ordinato poteſtas ſolemniter cantandi Evangelium, ac proxime adminiſtrandi Sacerdoti circa confectionem Euchariſtiæ. *Presbyteratus* eſt Ordo, ſeu Sacramentum novæ Legis, quo datur ordinato poteſtas conſecrandi Corpus & Sanguinem Chriſti, atque Fideles confitentes a peccatis abſolvendi.

8\. Unde *Sacerdos* bene deſcribi poteſt, quod ſit vir in præeminenti gradu Eccleſiæ conſtitutus, habens poteſtatem con-

Digitized by Google

conſecrandi Corpus & Sanguinem Chriſti, &c. Quo modo (ſervata tamen proportione) etiam Diaconus, & alius in Ordinibus conſtitutus; apte poterit deſcribi per officium ſibi competens.

9. CONCL. II. Septem ſunt Ordines in Eccleſia DEI, videlicet Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, ac Presbyteratus ſeu Sacerdotium. Ita Concil. Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 2. aſſerens, *ab ipſo Eccleſiæ initio dictorum Ordinum nomina, atque uniuſcujuſque eorum miniſteria in uſu fuiſſe.*

10. CONCL. III. Prima Tonſura non eſt Ordo, neque Sacramentum, ſed mera diſpoſitio ad Ordines. Ita Theologi communiter, contra pleroſque Canoniſtas, volentes, etiam primam Tonſuram eſſe Ordinem proprie dictum; quorum ſententiam ex profeſſo, ac fuſiſſime propugnat Fagnanus in *c. Cum contingat, num.* 44. *& ſeqq. de ætate & qualit. præficiendorum.* Ratio Concluſionis deſumitur inprimis ex Decreto S. Caii Papæ & Martyris, qui (ut refertur in Breviario Romano, die 22. Aprilis) *conſtituit, ut his Ordinum & honorum gradibus in Eccleſia ad Epiſcopatum aſcenderetur: Oſtiarii, Lectoris, Exorciſtæ, Acolyti, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri*: ergo cum inter hos ordinum gradus non connumeretur prima Tonſura, dicendum, quod ipſa non ſit Ordo. Idem probatur ex cit. Concilio Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 2. ubi referens nomina Ordinum, ab ipſo Eccleſiæ initio in uſu exiſtentium, pariter tacet primam Tonſuram: quinimo eam ſatis aperte ab Ordinibus ſecernit, dum ait, quod Ordines in Eccleſia *ita ſint diſtributi, ut qui jam Clericali Tonſura inſigniti ſunt, per minores ad majores aſcenderent.* Unde merito inferre licet, quod prima Tonſura potius ſit diſpoſitio ad Ordines recipiendos, in quantum per eam patet aſcenſus ad Ordines tum minores, tum majores; ſimulque per ipſam quis ſit Clericus, ac de Foro Eccleſiaſtico, & particeps Privilegiorum Clericalium: Occaſione ejus

11. Quæres: qui ſunt effectus primæ Tonſuræ? Reſp. cum communi, eos eſſe multiplices, quos enumerat cit. Fagnanus *num.* 112. Inprimis enim per eam Chriſtiani a Statu Laicali transferuntur ad Clericalem, & de ſorte Domini efficiuntur, *arg. can. Duo ſunt,* 12. *q.* 1. & *can. Cleros, diſt.* 21. Deinde Tonſurati acquirunt *Privilegium Fori;* hoc eſt, eximuntur ab omni Poteſtate, ſeu Juriſdictione ſæculari, *can. Si Imperator. diſt.* 96. ac proinde non poſſunt amplius a Judice ſæculari in Judicium trahi, incarcerari, vel puniri, ſed duntaxat ab Eccleſiaſtico. Veruntamen novo Jure Concilii Trid. *Seſſ.* 23. *de Reform. cap.* 6. ad hoc, ut prima Tonſura initiatus gaudeat dicto Privilegio Fori, requiritur, quod is vel *Beneficium Eccleſiaſticum habeat; aut Clericalem habitum, & Tonſuram deferens, alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſerviat*; *vel in Seminario Clericorum, vel in aliqua Schola, vel Univerſitate, de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad majores Ordines ſuſcipiendos verſetur.* Ita Concilium: quod, cum ſub disjunctione *aut, vel,* loquatur, ſufficit quælibet harum trium conditio, ut is Privilegio Fori gaudeat.

12. Rurſus prima Tonſura initiatus acquirit *Privilegium Canonis,* ac proinde ipſum injurioſe percutiens, incidit ipſo facto in excommunicationem latam, *can. Si quis ſuadente,* 17. *q.* 4. de qua jam ſuperius. (a) Item talis poteſt obtinere beneficium Eccleſiaſticum, ut innuit Concilium Trid. *cit. cap.* 6. Eſt etiam capax omnis Juriſdictionis Eccleſiaſticæ, tam ordinariæ, quam delegatæ, cujus merus Laicus eſt incapax: hinc initiatus prima Tonſura, eſt capax poteſtatis excommunicandi, Beneficia conferendi, Cauſas ſpirituales cognoſcendi, &c. Et tandem gaudet omnibus Privilegiis Clericorum.

13. CONCL. IV. Epiſcopatus eſt quidem proprie dictus Ordo, tamen commode refertur ad Ordinem Sacerdotii: atque ideo ſimpliciter dicendum eſt, in Eccleſia DEI eſſe tantum ſeptem Ordines. Ita Theologi paſſim, contra Canoniſtas quoad ſecundam partem. Prior pars de facto eſt certa, adeo ut oppoſitum tenere ſit periculoſum: Siquidem Concilium Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 4. Epiſcopatum expreſſe inter Ordines connumerat, dum ait: *Docet inſuper Sacroſancta Synodus, in Ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, &c.* Accedit ratio: quia Epiſcopo competit quædam ſpecialis poteſtas Ordinis, in quantum Epiſcopo; nimirum poteſtas conferendi Sacramentum Confirmationis, & Ordinis: ſimulque conſecratio Epiſcopi amplius tolli, aut dicta poteſtas valide conficiendi illa Sacramenta, ulterius auferri non poteſt.

14. Ultima vero pars ex eo ſuadetur: quia, licet Epiſcopatus ſit Ordo a ſimplici Sacerdotio diſtinctus, ut docet Concilium Trid. *Seſſ.* 23. *can.* 7. tamen & ipſe ſub generali ratione Sacerdotii comprehenditur, ſumendo nempe Sacerdotium ample pro poteſtate non ſolum conſecrandi, ſed etiam valide conferendi omnia alia Sacramenta, quæ requirunt Miniſtrum conſecratum. Quo modo ſumendo Sacerdotium, illud poſtea ſubdividitur in Presbyteratum, cui competit adminiſtratio Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, ac Extremæ Unctionis, & in Epiſcopatum, cui inſuper convenit poteſtas conferendi jure ordinario Confirmationem, & Ordinem. Hinc S. Anacletus Papa *in Epiſtola* 3. *cap.* 1. ait, Ordinem Sacerdotum bipartitum eſſe, ſcilicet Epiſcoporum & Presbyterorum.

15. CONCL. V. Omnes, & ſinguli prædicti Ordines, ſunt verum ac proprie dictum Sacramentum. Ita communis. Et quidem, quod Sacerdotium ſit Sacramentum, eſt de Fide. Quod autem etiam cæteri Ordines inferiores habeant veram rationem Sacramenti, colligitur ex Concilio Florentino, in Decreto Unionis, ac Tridentino *Seſſ.* 23. *cap.* 2. & *can.* 3. ubi abſolute, & abſque ulla limitatione definitur, Ordinem ſeu ſacram Ordinationem eſſe Sacramentum; ſimulque dicitur, eſſe ſeptem Ordines in Eccleſia DEI. Accedit, quod omnes & ſinguli Ordines habeant ſuam determinatam materiam & formam, propriamque ſignificationem, uti patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* Inſuper ſinguli Ordines imprimunt ſpecialem Characterem, ac diverſum ab aliis, ſecundum quod diverſæ ſunt poteſtates miniſtrandi, ut docet D. Bonaventura 4. *diſt.* 14. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 3. cum communi, ac patet ex eo, quod omnes ſint irreiterabiles: atqui Character eſt effectus proprius Sacramenti, ergo.

16. Cæterum his non obſtantibus, omnes dicti ſeptem Ordines conſtituunt in ſimul unum duntaxat Sacramentum Ordinis. Idque ſit tum unitate ordinationis, ſeu finis, in quantum omnes ordinantur ad unum Sacerdotium, ac ratione hujus recipiuntur: tum unitate generis proximi, quatenus omnes & ſinguli Ordines in particulari, conveniunt in ratione Sacramenti Ordinis ut ſic, tanquam in genere proximo. Ac proinde merito a Concilio Trid. *loc. cit.* comprehenduntur omnes ſub uno nomine Sacramenti Ordinis, prout jam ſuperius (b) dictum fuit. Et hac eadem ratione Characteres particulares ſingulorum Ordinum, in ſimul conſtituunt unum Characterem totalem & completum Ordinis.

QUÆSTIO II.

De Materia, Forma, & Officiis ſingulorum Ordinum.

SUMMARIUM.

17. *Materia, & Forma Ordinum generatim, quæ?*
    (c) Videatur Tract. 14. Diſt. 1. num. 18. & ſeqq.
18. *Materia Oſtiariatus, & forma, quæ?*
    Officium Oſtiarii, quod?
19. *Lectoratus materia, & forma. Officium Lectoris.*
20. *Exorciſtatus materia, & forma. Officium Exorciſtæ.*
21. *In reliquis Ordinibus datur duplex materia, & forma partialis.*
22. *Acolythatus materia, & forma duplex, quæ?*
    Officium Acolythorum.
23. *Objectio, ejuſque ſolutio notabilis.*
24. *Subdiaconatus materia, & forma.*
25. *Subdiaconi Officium, quale?*
    (d) Ut dictum Tract. 13. Diſt. 3. n. 13.
26. *Subdiaconi obligationes ſpeciales, quæ?*
    (e) Tract. 6. Diſt. 1. n. 12. & 13.

27. *Clerici in Sacris, quo Jure teneantur ad perpetuam continentiam?*
28. *An vi voti Sacris Ordinibus annexi?*
29. *Inſtantia ex Scoto refellitur.*
30. *Diaconatus materia, & forma.*
31. *Officium Diaconi, quod?*
32. *Presbyteratus materia, & forma.*
33. *Officium Sacerdotis.*
    (f) Ut dictum Diſt. 8. n. 7.
34. *Objectio ex Concilio Florentino. Ejuſque ſolutio.*
35. *Quid de Libro Epiſtolarum reſpectu Subdiaconatus?*
36. *Alia notabilis objectio.*
37. *Ejuſque ſolutio.*
    (g) Tract. 14. Diſt. 2. n. 20. & 21.
38. *Uniformitas in materia & forma Sacramentorum quomodo detur?*

17. ADvertendum, quod loquendo de materia, & forma Ordinum in genere, materia cujuslibet Ordinis duplex ſit, remota ſcilicet & proxima. *Materia remota* cujuslibet Ordinis eſt illa res, quæ traditur ab Epiſcopo ſuſcipienti aliquem Ordinem. *Materia proxima*, eſt ipſamet traditio illius rei. Porro forma cujuslibet Ordinis in genere, ſunt verba illa, quæ in collatione ſingulorum Ordinum, ac ſub traditione debitæ materiæ proferuntur ab Epiſcopo, utpote ordinario Miniſtro Sacramenti Ordinis.

18. Verum loquendo de ſingulis Ordinibus in particulari; *Materia Oſtiariatus*, eſt traditio Clavium Eccleſiæ per manus Epiſcopi. *Forma*, ſunt verba illa ab Epiſcopo ſub porrectione dictarum Clavium Eccleſiæ prolata, videlicet: *Sic agite, quaſi reddituri DEO rationem pro iis rebus, quæ his Clavibus recluduntur.* Porro *Officium Oſtiarii* eſt, Templi claves cuſtodire, ejus januam claudere, cymbalum & campanam pulſare Ita Pontificale Romanum, & Catechiſmus Romanus.

19. *Lectoratus materia*, eſt traditio Libri Prophetiarum. *Forma* vero talis: *Accipite, & eſtote verbi DEI relatores; habituri, ſi fideliter & utiliter impleveritis officium veſtrum, partem cum iis, qui verbum DEI bene miniſtraverunt ab initio* Porro *Officium Lectoris* eſt, Lectionem Prophetiarum in Eccleſia pronuntiare, ſive canendo, ſive ſolum legendo: item Catechumenos docere Rudimenta Fidei.

20. *Exorciſtatus materia*, eſt traditio Libri Exorciſmorum. *Forma* vero hæc: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſive baptizatos, ſive catechumenos. Officium Exorciſtæ* eſt, imponere manus ſuper Energumenos (hoc eſt, obſeſſos a dæmonibus) & ad arcendos dæmones ſuper eum invocare Nomen Domini, legereque Exorciſmos Eccleſiæ, ac ipſos ita præparare, ut Sacris intereſſe poſſint.

21. Quantum ad ſequentes Ordines attinet, notandum, quod in reliquis Ordinibus duplex reperiatur materia, conſtituens unam adæquatam, cum duplici forma ſibi correſpondente; & ſimiliter unam adæquatam formam conſtituente: qualis in Acolythatu eſt traditio Cerei extincti, & Urceoli vacui: in Subdiaconatu eſt traditio Calicis vacui una cum Patena vacua, ac Libri Epiſtolarum: in Diaconatu impoſitio manuum Epiſcopi, atque traditio Libri Evangeliorum: in Presbyteratu traditio Calicis cum vino & Patenæ cum hoſtia ſuperpoſita, ac impoſitio manuum Epiſcopi. Itaque

22. Acolythatus una materia, eſt traditio Candelabri una cum Cereo extincto, cum tali forma: *Accipite Candelabrum cum cereo, & ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ Luminaria mancipatos, in Nomine Domini.* Altera partialis materia, eſt traditio Urceoli vacui, cum hac forma: *Accipite Urceolum ad ſuggerendum vinum & aquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti, in Nomine Domini.* Porro *Officium Acolythorum* eſt, luminaria Eccleſiæ accendere, atque præparare ad Sacrificium: & portare Cereum accenſum ad Altare, præcipue dum Evangelium ſub Miſſa canitur; itemque ampullas vini & aquæ ad Miſſæ Sacrificium præparare, & miniſtrare.

23. Nec dicas. Poſſunt hujuſmodi officia pleraque peragi, ſine dictis Ordinibus; ergo fruſtra ponuntur hi Ordines. Reſp. enim negando conſequentiam. Tum quia per dictos Ordines conſtituitur quis in tali gradu Eccleſiæ, ut ejuſmodi officia poſſit ſolemniter & auctoritative peragere; quod aliis non competit. Tum quia etiam per quatuor Ordines minores confertur ordinatis ex opere operato gratia ſpecialis ad ejuſmodi officia dignius peragenda, ut proinde dicti ordines neutiquam ſint fruſtranei.

24. *Subdiaconatus materia* una, eſt traditio Calicis vacui cum Patena vacua. *Forma* autem talis: *videte, cujus miniſterium vobis traditur; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut DEO placere poſſitis.* Altera ejus materia partialis, eſt traditio libri Epiſtolarum, cum tali verborum forma: *Accipite Librum Epiſtolarum, & habete poteſtatem legendi eas in Eccleſia Sancta DEI, tam pro vivis, quam pro defunctis, &c.* Et nota, uſque ad Subdiaconatum formas poſitas eſſe in plurali, eo quod uſque ad Subdiaconatum regulariter loquendo plures ſoleant ſimul ordinari, ſi adſint: quod ſi vero unus ſolus ordinatur, tunc dictæ formæ proferuntur in ſingulari.

25. Porro *Subdiaconi officium* eſt, Vaſa ſacra, videlicet Calicem ac Patenam ad uſum Sacrificii præparare, atque ad Altare deferre, & Diacono in Altaris miniſterio inſervire: in Miſſa Epiſtolam cum Manipulo ſolemniter cantare; ſine Manipulo enim liceret etiam non Subdiacono cantare Epiſtolam(d) item Pallas Altaris, Corporalia, Calices & Patenas abluere, ipſamque ablutionis aquam in Sacrarium fundere, aliaque juxta Rubricas Miſſalis in Miſſæ Sacrificio peragere. Verum occaſione horum

26. Quæres I. Quæ ſint ſpeciales obligationes Subdiaconi? Reſp. cum communi, eſſe ſequentes. I. Subdiaconi, aliique in Ordinibus majoribus conſtituti, tenentur ſervare perpetuam Caſtitatem; prout liquet ex *c. Presbyteris, diſt.* 27. & *c. A multis, de ætate & qualitat. præficiend.* & *c. Ut Clericorum, de vita & honeſtat. Cleric.* ac alibi. II. Subdiaconi tenentur ad quotidianam recitationem Horarum Canonicarum, prout jam ſuperius (e) dictum eſt. III. Subdiaconi, aliique in Sacris Ordinibus, tenentur deferre Habitum, & Tonſuram Clericalem *c. Si quis ex Clericis*, & *c. Clerici, de vita & honeſt. Cleric.*

27. Quæres II. Quo jure teneantur Clerici in Sacris conſtituti ad ſervandam perpetuo Continentiam? Reſp. I. Initiati ſacro Ordine non tenentur ad Continentiam ex Jure Divino, ſed duntaxat Eccleſiaſtico. Ita Scotus 4. *diſt.* 37. cum communi. Nullibi etiam extat tale præceptum Divinum: quinimo Græci in minoribus Ordinibus contrahunt, & in ſuperioribus utuntur. Matrimonio jam contracto, neque in hoc reprehenduntur ab Eccleſia, *c. Cum olim, de Clericis conjugat.* prout fieri oporteret, ſi dicta obligatio deſcenderet ex Lege Divina.

28. Remanet proinde, quod Clerici in Sacris teneantur ad perpetuam Continentiam Jure duntaxat Eccleſiaſtico, in quantum Ordinibus ſacris ex generali ſtatuto Eccleſiæ (per textus *n.* 26. citatos) annexum eſt Votum perpetuæ Caſtitatis; prout inter alios tradit Scotus 4. *diſt.* 25. *quæſt.* 1. §. *Hic breviter*, inquiens: *Quia ſuſceptioni Ordinis ſacri annexum eſt votum continentiæ, ut habetur extra, c. A multis, de ætate & qualit.* Idipſum tenet communior Doctorum, atque deſumitur ex *tit. cap. Cum olim, de Cleric. conjungat.* ubi Pontifex ait: *Nos attendentes, quod Orientalis Eccleſia votum continentiæ non admiſit.* Ex quo Gloſſa ibidem, argumento a ſenſu contrario deſumpto, infert, quod Occidentales, ſive Latini Clerici, ex voto ad continentiam teneantur: eo enim ipſo (inquit) quod quis promoveatur ad ſacrum Ordinem, cui ex conſtitutione Eccleſiæ annexum eſt votum continentiæ, intelligitur tacite vovere Continentiam, licet nullam de hoc mentionem faciat. Et hinc *cap. un. de voto in* 6. illud appellatur *Votum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri Ordinis.*

29. Nec obſtat Scotus 4. *diſt.* 37. *quæſt. un.* ex quo loco is paſſim citatur in oppoſitum. Reſp. enim, Doctorem ibidem

ſo-

Digitized by Google

ſolum dicere, quod Ordo ſacer non dirimat Matrimonium propter votum Continentiæ, ſive proprie, ſive ex præcepto Eccleſiæ annexum; ſed ex hoc ſolum, quod Eccleſia talem perſonam faciat ſimpliciter illegitimam, ſive inhabilem ad contrahendum: & hoc eſt certum, atque patet ex *cit. cap. un. de Voto in* 6. Non tamen Doctor Subtilis ibidem negat, Ordini ſacro eſſe annexum Votum Continentiæ, imo hoc ipſum ſupponit, atque antea, ſeu *diſt.* 25. *qu.* 2. jam citata, expreſſe docet.

30. *Diaconatus materia* etiam duplex eſt; una impoſitio manus dexteræ Epiſcopi, cum tali verborum forma: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad reſiſtendum diabolo & tentationibus ejus, in Nomine Domini*. Altera eſt traditio Libri Evangeliorum, cum hac forma: *Accipite* (aut, ſi plures ſimul ordinentur (*Accipite poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia DEI, tam pro vivis, quam pro defunctis, in Nomine Domini.*

31. Porro *Officium Diaconi* eſt, Sacerdoti in Miſſæ Sacrificio immediate aſſiſtere, eique miniſtrare panem & vinum ad conficiendam Euchariſtiam, atque Evangelium cum Stola ſolemniter cantare, aliaque juxta Rubricas Miſſalis præſtare. Taceantur cætera ejus officia; qualia ſunt, Sacerdote impedito Verbum DEI ex facultate Epiſcopi prædicare, de Parochi licentia ſolemniter baptizare, & hujuſmodi.

32. *Presbyteratus* duplex eſt *materia*, ſcilicet traditio Calicis cum vino, & Patenæ una cum Hoſtia ſuperpoſita, cum hac verborum forma: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium DEO, Miſſaſque celebrandi, tam pro vivis, quam pro defunctis, in Nomine Domini*. Altera materia Presbyteratus, eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper caput ordinandi, cum hac verborum forma: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt*.

33. Porro *Officium Sacerdotis* præcipuum eſt, conſecrare Corpus & Sanguinem D. N. JESU Chriſti: quæ poteſtas traditur per traditionem Calicis cum vino, & Patenæ cum Hoſtia ſuperpoſita; idque fieri ſolet ante Offertorium, nempe circa finem Tractus, Sequentiæ, vel Alleluja, Evangelium præcedentis. Alterum ejus officium eſt, abſolvere pœnitentes a peccatis, accedente tamen legitima juriſdictione: quæ poteſtas eidem traditur per manuum Epiſcopi impoſitionem, cum debita verborum forma; ſoletque fieri peracta Communione. (f) Inſuper ad Officium Sacerdotis pertinet, alia Eccleſiæ Sacramenta dignis adminiſtrare, excepto Sacramento Confirmationis, ac Ordinis, quorum adminiſtratio ſpectat ad Epiſcopum, veluti ordinarium Miniſtrum. Item Sacerdotis eſt, benedicere, baptizare, ac populum DEI opere, doctrina, & exemplo paſcere; atque ejuſdem neceſſitates ferventibus precibus DEO recommendare, aliaque pietatis opera impenſius exercere.

34. Obiices contra hactenus dicta. In Concilio Florentino in Decreto Unionis, unica materia aſſignatur pro Ordinis Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus; ergo male aſſignatur duplex materia horum Ordinum. Antecedens patet. Sic enim loquitur citat. Concilium: *Sextum Sacramentum eſt Ordinis, cujus materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo; ſicut Presbyteratus traditur per Calicis cum vino & Patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus vero per Evangeliorum dationem. Subdiaconatus per Calicis vacui cum Patena vacua ſuperpoſita traditionem*. Reſp. negando conſequentiam: quia, ut notat Herincx *diſp.* 20. *de Sacramento Ordinis n.* 37. & 46. Concilium Florentinum non intendit aſſignare adæquatam materiam dictorum Ordinum, ſed ſolum tradere exempla doctrinæ generalis a ſe præmiſsæ, nempe materiam cujuslibet Ordinis eſſe illud, cujus traditione confertur Ordo. Unde alteram materiam, ex uſu Eccleſiæ jam claram, atque perſpectam, non excluſit.

35. Fatendum tamen, quod loquendo de Ordine Subdiaconatus, plerique Scholaſtici negent, Librum Epiſtolarum ſpectare eſſentialiter ad materiam hujus Ordinis, alii vero, & quidem melius, aſſerant, traditionem Libri Epiſtolarum eſſe partem materiæ hujus Ordinis ſaltem minus principalem. Gobat. *tract.* 8. *Theolog. Experiment. num.* 49. & Herincx *loc. cit. num.* 46.

36. Obiicies ulterius. Tempore Apoſtolorum Diaconi ſunt ordinati ſine traditione Libri Evangeliorum, utpote qui tunc necdum conſcriptus erat; ergo traditio Libri Evangeliorum non eſt de eſſentia Sacramenti Diaconatus. Confirmatur. Defacto in tota Eccleſia Græca conferuntur Ordines abſque omni inſtrumentorum traditione, per ſolam manuum impoſitionem, cum certis verbis ſingulos Ordines exprimentibus ab Epiſcopo factam. Atqui ordinatio Græcorum eſt valida: quia viget non tantum apud Schiſmaticos Græcos (quos tamen revertentes ad Catholicam Eccleſiam, ipſa recipit in ſuis Ordinibus) ſed etiam apud Catholicos, & illos ipſos, qui Romæ degunt, ibique more ſuo ordinantur conſentiente Papa, ut teſtatur Herincx *loc. cit. num.* 51. & Gobat *loc. cit. n.* 95. ergo.

37. Reſp. cum D. Bonaventura *diſt.* 24. *p.* 2. *art.* 1. *quaſt.* 4. Bellarmino *lib. un. de Ordine, cap.* 9. Lugone *diſp.* 2. *de Sacramentis, ſect.* 5. Marchantio, & aliis Theologis, Chriſtum Dominum non determinaſſe in particulari, ſeu ſpecie infima, materiam ſingulorum Ordinum, ſed tantum in genere, nimirum, ut conferrentur per ſigna ſenſibilia & verba, quæ ſufficienter ſignificarent collationem poteſtatis talium Ordinum, relinquendo interim Eccleſiæ magis ſpecificam, ac veluti materialem inſtrumentorum porrigendorum, & verborum determinationem, prout jam ſuperius (g) dictum eſt. Unde in forma reſpondendo, negatur conſequentia.

38. Inſtabis. Ergo non eſt in tota Eccleſia Chriſti uniformitas quoad materiam, & formam Sacramenti Ordinis. Reſp. diſtinguendo ſequelam: ergo non eſt uniformitas, quatenus non eſt ubique eadem materia & forma phyſice, conceditur; moraliter, & ſaltem in genere, negatur. Vel (ut alii loquuntur) non eſt ubique uniformitas materialiter loquendo, conceditur; formaliter negatur. Quia ſemper & ubique juxta Chriſti inſtitutionem, ac determinationem Eccleſiæ, adhibeatur, & adhibetur talis materia & forma verborum, quæ ſufficienter ſignificat collationem poteſtatis cujuſlibet Ordinis.

QUÆSTIO III.

De Ætate, & Qualitatibus Ordinandorum:

SUMMARIUM.

39. *Ordines ſacri, ſeu majores, qui, & cur ſic dicantur?*
40. *Ordines minores, ſeu non ſacri, qui?*
41. *Soli maſculi ſunt capaces Ordinis, non feminæ.*
42. *In maſculis ut ordinari poſſint, plura requiruntur.*
43. *Sine Baptiſmo non recipitur Sacramentum Ordinis.*
44. *Ordo poteſt recipi & valide, & licite.*
45. *Infans, an poſſit ordinari?*

(h) Vide Tract. 14. Diſt. 1. n. 19.

46. *Infans ordinatus, an teneatur ſervare Continentiam, vel recitare Breviarium?*
47. *Ad Ordines, an requiratur Confirmatio?*

(i) Vide Tract. 14. Diſt. 3. n. 48. & 49.

48. *In ordinandis requiritur debita ſcientia, & qualis?*
49. *Item probitas vitæ, & morum.*
50. *Ac ætas legitima, & qualis?*
51. *Quid de prima Tonſura, & Ordinibus minoribus?*
52. *Quid juris, ſi quis ordinetur ante legitimam ætatem?*
53. *Præſertim bona fide?*

39. ADvertendum, quod ex prædictis Ordinibus alii dicantur Ordines majores, ſeu Sacri; alii, Ordines minores. *Ordines ſacri*, ſeu *majores* ſunt tres, videlicet Subdiaconatus, Diaconatus, ac Presbyteratus: & hi quidem ex eo dicuntur *Ordines ſacri*, quia habent annexum Votum perpetuæ Caſtitatis, nec non & obligationem recitandi Breviarium, quibus homines ſpecialiter quaſi DEO conſecrantur. Dicuntur etiam *Ordines majores*, eo quod per eos ordinati ad majus officium circa Euchariſtiam exercendum deputentur: Sa-

cerdos ſcilicet ad conſecrandum; Diaconus vero, ac Subdiaconus, ad proxime aſſiſtendum, & miniſtrandum ſolemniter Sacerdoti ad Altare. Fatendum quidem eſt, quod Subdiaconatus in primitiva Eccleſia non fuerit connumeratus inter Ordines Sacros, uti patet ex *c. Nullum in Epiſcopum, diſt.* 60. defacto tamen Subdiaconatum inter ſacros Ordines computari, certum eſt, atque deciſum habetur *c. A multis, De ætate & qualit. præficiend.*

40. Porro *Ordines minores* ſunt alii quatuor, videlicet Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus. Et dicuntur *minores*, ob minus officium, ad quod ordinantur. Dicuntur etiam quandoque *Ordines non ſacri*, non quidem in eo ſenſu, quaſi nihil ſacrum ſint, aut contineant (ſunt enim & ipſi verum Sacramentum, juxta dicta *n.* 15.) ſed ad differentiam Ordinum majorum, qui per excellentiam, ob rationes jam allatas, appellantur *Sacri*, cum econtra Ordines minores nec habeant annexam obligationem recitandi Breviarium, neque Votum perpetuæ Caſtitatis; ut proinde hiſce duntaxat Ordinibus initiati, licite poſſint contrahere Matrimonium, ſi velint. Hoc prænotato, ſit

41. CONCL. I. Soli maſculi ſunt capaces Sacramenti Ordinis, non feminæ. Ita Scotus 4. *diſt.* 25. *quæſt.* 2. ubi hoc refundit in Legem Divinam, atque ordinationem Chriſti. Idipſum patet tum ex perpetua traditione Eccleſiæ: tum ex eo, quia neque B. Virgo Maria hanc poteſtatem Ordinis a Chriſto Filio ſuo accepit, non obſtante, quod fuerit dignior ac excellentior univerſis Apoſtolis.

42. CONCL. II. Etſi in maſculis, ad hoc, ut quis valide ordinetur, poſt ſuſceptum Baptiſmi Sacramentum aliud non requiratur præter debitam materiam & formam, ac intentionem Miniſtri, atque ſuſcipientis, ſi is ſit adultus; tamen, ut quis licite & abſque ullo peccato poſſit ordinari, plura alia requiruntur. Ita certa, & communis.

43. Notanter tamen additur, *poſt ſuſceptum Baptiſmum*. Nam, cum Baptiſmus ſit janua omnium Sacramentorum novæ Legis, ſine ipſo Sacramentum Ordinis valide non poteſt recipi. Unde c. 1. *de Presbytero non baptizato*, dicitur: *Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit, ſe non eſſe baptizatum, baptizetur & iterum ordinetur.*

44. Ceterum, ut data Concluſio melius intelligatur, ſciendum, quod dupliciter intelligi poſſit Ordines recipi, valide nimirum, ac licite. *Valide* tunc intelligitur Sacramentum Ordinis recipi (idem dicendum de aliis Sacramentis) quando ipſum ita recipitur, ut valeat, & ſubſiſtat Ordo receptus. Quod quidem fieri poteſt, etiamſi quis recipiat Ordinem in peccato mortali, aut per ejus receptionem actu peccet, dummodo nihil deſit de eſſentialiter requiſitis ad ipſius validitatem. *Licite* tunc intelligitur recipi Ordo, quando non ſolum valet Ordo receptus, ſed inſuper receptio ipſius ſit licite, ſeu abſque peccato: & quidem ut hoc poſteriori modo recipiantur Ordines, præter ſexum maſculinum, ac receptionem Baptiſmi, plura alia requiri, patebit ex ſequentibus Concluſionibus.

45. CONCL. III. Parvulis maſculis ante uſum rationis valide quidem, ſed non licite, Sacramentum Ordinis miniſtratur. Ita Scotus 4. *diſt.* 25. *quæſt.* 2. eſtque communis Doctorum. Ratio eſt: quia infans ſimiliter capax eſt aliorum Sacramentorum, ut Baptiſmi (h) & Confirmationis, quæ non requirunt in ſuſcipiente proprium conſenſum, ſi is nunquam habuit uſum rationis. Quod autem talibus Sacramentum hoc licite non conferatur, patet ex eo: quia præter plura alia, quæ in parvulis non reperiuntur, requiritur legitima ætas in ordinandis, ut dicetur in progreſſu.

46. Ceterum hic notandum, quod, licet Ordo ſacer ante uſum rationis valide cuipiam conferatur, tamen ordinatus ad ſervandam Continentiam, vel recitandas Horas Canonicas non aſtringatur, niſi poſt adeptos annos pubertatis ratificet; idque vel verbo, vel facto, nimirum utendo Ordine ſacro. Sed ſemel facta ſcienter hujuſmodi ratificatione poſt legitimam ætatem, jam non ipſi integrum reſilire. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. diſput.* 30. cum communi.

47. CONCL. IV. Ut quis licite ordinetur, imo & prima Tonſura initietur, requiritur, quod ſit confirmatus. Patet ex Concilio Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 4. *de Reform.* ubi dicitur: *Prima Tonſura non initietur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint &c.* Quod, ſi tamen ſecus fiat, valebit quidem ordinatio, ſed ſcienter ſic ordinans, imo & ordinatus peccabit. (i)

48. CONCL. V. Inſuper requiritur debita ſcientia in ordinandis. Ita certa omnium. Requirit autem Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 23. *cap.* 4. *de Reform.* ad primam Tonſuram, ut initiandus ſit Fidei Rudimenta edoctus, & ſciat legere & ſcribere. Ad quatuor Ordines minores requirunt, juxta cit. Concilium Trident. *c.* 11. ut ordinandi ſaltem Linguam Latinam intelligant. Ad Subdiaconatum, & Diaconatum poſtulat idem Concilium *cap.* 13. quod ordinandi ſint inſtructi litteris, & iis, quæ ad Ordinem ſuum exercendum pertinent. Et eadem ad Sacerdotium exigi in ordinandis tantam ſcientiam, ut poſſint populum docere ea, quæ ſcire omnibus ad ſalutem neceſſarium eſt; ſimulque miniſtrare Sacramenta.

49. CONCL. VI. Inſuper requiritur vitæ, & morum probitas in ordinandis. Patet hoc tum ex ipſa ratione Sacramenti, & Concilio Tridentino *cap.* 5. & alibi: tum ex illo Apoſtoli, 1. *Timoth.* 5. *Manus cito nemini impoſueris.*

50. CONCL. VII. Requiritur ulterius in promovendis ad Sacros Ordines ætas legitima, & a Jure præſcripta. Eſt certum. Intellige, niſi cum aliquo ſit legitime diſpenſatum. Etſi autem antiquitus minor ætas ſuffecerit, Jure tamen novo Concilii Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 12. *de Reform.* nullus impoſterum ad Subdiaconatus Ordinem licite promovetur ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatum ante vigeſimum tertium, & ad Presbyteratum ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum. Sufficit autem annus hujuſmodi ſaltem inchoatus, etſi tantum per medium diem aut unicam horam ſit inchoatus: prout ex communi docet Herincx *diſp.* 10. *de Sacramento ordinis, q.* 7. *n.* 72. idque patet ex praxi Eccleſiæ, quæ ſic citatum Decretum Tridentinum ſemper intellexit.

51. Dicitur, *in promovendis ad Sacros Ordines*. Siquidem ad primam Tonſuram, & quatuor Ordines minores licite ſuſcipiendos, non requiritur determinata ætas dummodo adſit ſufficiens ſcientia una cum aliis requiſitis: quamvis ante annum decimum quartum (ſaltem inceptum) tales non poſſint obtinere Beneficium Eccleſiaſticum, prout decrevit Concilium Trid. *cit. Seſſ.* 23. *cap.* 6. *de Reform.* & notat Barboſa *ibid. num.* 2. cum aliis.

52. CONCL. VIII. Ordinatus Ordinibus majoribus ante legitimam ætatem, valide quidem ordinatur, atque recipit Ordinis Characterem; talis tamen ipſo Jure eſt ſuſpenſus, & ſi in tali ſuſpenſione miniſtraverit, efficitur irregularis. Ita defacto communis Doctorum, eſtque deciſum per Bullam Pii II. quæ incipit: *Cum ex Sacrorum*, & habetur *tom.* 1. *Bullarii Romani, conſtit.* 7. *dicti Pontificis.*

54. Hoc tamen intelligendum de eo, qui ſcienter ante legitimam ætatem permiſit ſe ordinari. Siquidem ordinatur bona fide, & qui poſt diligentem inquiſitionem credidit ſe ætatem legitimam habere, non incurrit Suſpenſionem: loquitur enim Conſtitutio Pii II. de illis, *qui præſumunt* ante legitimam ætatem ordinari; id eſt, qui ſcienter, ac deliberate, non obſtante Conſtitutione Canonum, id agunt. Quamdiu tamen ordinatus ad legitimam ætatem non pervenit, non eſt licitum eidem miniſtrare in ſuſcepto Ordine, ne quidem cum licentia Epiſcopi, cum hic non poſſit diſpenſare ſuper ætate contra Sacros Canones.

* Quæres: quomodo in defectu ætatis quoad annos Sacerdotii practice impetretur diſpenſatio?

Reſp. I. Si adſit penuria Sacerdotum, in Germania, de ſpeciali Privilegio ad præviam Supplicationem ordinarie obtineri ſolito, poſſunt diſpenſare ipſimet Epiſcopi, nec eſt neceſſaria certa formula petendi, modo ceteroquin ſufficienter

con-

conſtet de penuriâ Sacerdotum. Ita patet ex facultatibus ordinarie conceſſis Germaniæ Epiſcopis, quarum una ſic ſonat: *Diſpenſandi ſuper defectu ætatis unius anni ob operariorum penuriam, ut promoveri poſſint ad Sacerdotium, ſi alias idonei fuerint.*

Reſp. II. Si petatur Diſpenſatio in ætate tredecim Menſium, vel alias extra penuriam Sacerdotum, recurrendum erit ad Curiam Romanam, ubi non ſolum ob penuriam Sacerdotum, ſed etiam ob ſolatium Parentum ſaltem alterutrius viventis, item ob arctationem Beneficii actualis, aut ob Doctoratum Theologiæ, aut Philoſophiæ Magiſteriatum &c. diſpenſatur, & Taxa pecuniaria excurrit ad undecim, vel duodecim Scuta, id eſt in Moneta noſtra ad viginti quatuor circiter florenos; Modus autẽ petendi eſſe poterit talis:

Petitur humillime Diſpenſatio in ætate tredecim Menſium pro N. Diœceſis N. ad effectum recipiendi S. Ordinem Presbyteratus in ſolatium Patris ſenio confecti. *

APPENDIX.

QUæres: quomodo in defectu ætatis quoad annos Sacerdotii practice impetretur diſpenſatio?

Reſp. I. Si adſit penuria Sacerdotum in Germania, de ſpeciali Privilegio ad præviam Supplicationem ordinarie obtineri ſolito, poſſunt diſpenſari ipſimet Epiſcopi, nec eſt neceſſaria certa formula petendi, modo cæteroquin ſufficienter conſtet de penuria Sacerdotum. Ita patet ex facultatibus ordinarie conceſſis Germaniæ Epiſcopis, quarum una ſic ſonat: *Diſpenſandi ſuper defectu ætatis unius anni ob operariorum penuriam, ut promoveri poſſint ad Sacerdotium, ſi alias idonei fuerint.*

Reſp. II. Si petatur Diſpenſatio in ætate tredecim Menſium, vel alias extra penuriam Sacerdotum, recurrendum erit ad Curiam Romanam, ubi non ſolum ob penuriam Sacerdotum, ſed etiam ob ſolatium Parentum ſaltem alterutrius viventis, item ob arctationem Beneficii actualis, aut ob Doctoratum Theologiæ, aut Philoſophiæ Magiſtratum, &c. diſpenſatur, & Taxa pecuniaria excurrit ad undecim, vel duodecim Scuta, id eſt in Moneta noſtra ad viginti quatuor circiter florenos: Modus autem petendi eſſe poterit talis:

Petitur humillime Diſpenſatio in ætate tredecim Menſium pro N. Diœceſis N. ad effectum recipiendi S. Ordinem Presbyteratus in ſolatium Patris ſenio confecti.

QUÆSTIO IV.

De Miniſtro Sacramenti Ordinis.

SUMMARIUM.

54. *Ordinarius Miniſter Ordinis, eſt Epiſcopus.*
55. *Poteſtas conferendi Ordines minores, an poſſit concedi ſimplici Sacerdoti?*
Quid de Abbatibus Infulatis?
56. *Epiſcopus ſine Dimiſſoriis licite non ordinat alienum ſubditum.*
57. *Subditus Epiſcopi, quibus modis quis efficiatur?*

54 CONCL. I. Epiſcopus eſt ordinarius Miniſter Sacramenti Ordinis. Ita definitum eſt in Concilio Trid. *Seſſ.* 23. *can.* 7. & patet tum ex perpetua praxi, & ſenſu Eccleſiæ; tum ex S. Scriptura *Actorum* 6. & 2. *Timoth.* 1. & alibi, quibus in locis non niſi ab Apoſtolis, quibus in Eccleſia DEI ſuccedunt Epiſcopi, legimus aliquos ordinatos eſſe.

55. Dicitur, *ordinarius Miniſter*. Siquidem, ut notat Aſcanius Tamburinus *de Jure Abbatum, tom.* 2. *diſp.* 2. *quæſt.* 1. *n.* 3. poteſtas Ordines minores conferendi poteſt etiam ſimplici Sacerdoti a Summo Pontifice committi. Unde Abbates Presbyteri, & uſum Mitræ ac Baculi habentes, poſſunt Ordines minores ſuis ſubditis conferre; idque ex conceſſione Sedis Apoſtolicæ; prout liquet ex *c. Quoniam videmus, diſt.* 69. & *c. Cum contingat, de ætate & qualit. præfic.* Imo de ſpeciali aſſenſu Epiſcopi poſſe Abbates etiam Sæcularibus non ſibi Subditis, ac Regularibus habentibus ſpeciales Dimiſſorias ſuorum Superiorum, conferre primam Tonſuram, & Ordines minores, docet citatus Tamburinus, *quæſt.* 7. cum pluribus aliis Doctoribus.

* Id ipſum practicari in variis Diœceſibus teſtator Engel apud Franciſcum Schmier *Lib.* 1. *Juriſprudent. tract.* 4. *cap.* 2. *ſect.* 2. §. 3. quam ſententiam ſub allegatis ſupra conditionibus etiam ipſemet citatus Author defendit, quamvis non deſint tenentes oppoſitum extra ipſos Regulares ſubditos, prout videri poterit apud La Croix *Lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2190. ubi præter Concil. Trident. *Seſſ.* 23. *de Reform. cap.* 10. tantummodo concedens Abbatibus conferre Tonſuram, & minores Ordines Regularibus ſubditis, etiam in contra adducit aliquam deciſionem Rotæ confirmatam a Summo Pontifice die 17. Januarii Anno 1662. *

56. CONCL. II. Epiſcopus alienum ſubditum ſine Literis Dimiſſoriis licite non ordinat, alioquin ſcienter talem ordinare præſumens, ſuſpenditur a collatione Ordinum per annum, & ſic ordinatos ab executione Ordinum ſuſceptorum. Ita Concilium Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* ubi ait: *Unuſquiſque a proprio Epiſcopo ordinetur, &c. Si ſecus fiat, ordinans a collatione Ordinum per annum, & ordinatus a ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus.*

57. Porro quatuor modis cenſetur quis ſubditus Epiſcopi, quantum ſufficit ad Ordines recipiendos. I. Ratione originis: unde poteſt quiſque ordinari in loco, ubi natus eſt, licet poſtmodum alibi domicilium, aut Beneficium poſſederit, dummodo parentes tempore Nativitatis ſuæ ibidem domicilium habuerint. II. Ratione domicilii. Sic recipiuntur Ordines ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi ordinandus habitationem perpetuam conſtituit. Dicitur notanter, *perpetuam*: nam non ſufficit habitatio tantum temporalis in tali loco, v. g. Studiorum cauſa, aut hujuſmodi. III. Ratione Beneficii. Et hinc ordinari quis poteſt ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi Beneficium poſſidet, ut dicitur *c. Cum nullus, de temporib. Ordination. in* 6. IV. Ratione triennalis familiaritatis, ſeu commenſalitatis cum Epiſcopo. Proinde poterit Epiſcopus ordinare ſibi alias non ſubditum, qui per triennium in ipſius familia, ſive ſervitio, ſumptibus ipſius, & ita quaſi commenſalis fuit, dummodo ſtatim re ipſa Beneficium illi conferat; prout habetur in Conc. Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 9. *de Reform.*

* Hos quatuor modos, quibus aliquis reſpectu collationis Ordinum fit ſubditus Epiſcopi, fuſius cum ſuis clauſulis adducit Innocentius XII. in ſua Conſtitutione: *Speculatores Domus Iſrael &c.* edita 4. *Novembris. anno* 1694. & in ſuo Bullario *Ordine* 44. quam Bullam Author præſens P. Reiffenſtuel in Jure Canonico *Lib.* 1. *Decret. tit.* 11. § 4. magis declarat, addendo de expoſitis publice, quorum parentes ignorantur, eoſdem poſſe ordinari ab Epiſcopo loci, in quo expoſiti reperiuntur; ſuppoſito, quod non conſtet de illa Diœceſi, in qua naturaliter nati fuere: prout facile fieri poterit in confinibus duarum ad invicem Diœceſium.

Quæres, quiſnam Epiſcopus Clericos, qui ſunt nullius Diœceſis, item Regulares debeat ordinare? Reſp. I. Quoad Clericos nullius Diœceſis, ſi cæteroquin alio ſpeciali extraordinario privilegio muniti non ſunt, ordinatio ſpectat ad Epiſcopum, intra cujus Diœceſeos fines locus ille ſitus eſt. Quodſi locus iſte foret omnino extra dictos fines, ordinatio pertineret ad Epiſcopum illum, cujus Eccleſia Cathedralis eſt proximior. Ita ex Fagnano *cap. Significaſti. Lib.* 1. *Decret. num.* 23. deducunt Felix Poteſtas *Tom.* 3. *Examinis. num.* 29 & Sabinus Bononienſ. *part.* 2. *tract.* 48. *num* 42.

Reſpond. II. Quoad Regulares, ſi Epiſcopus loci, ubi morantur de familia, abſuerit, vel tempore præfixo ordinationes non habuerit, poſſunt hi ordinari a quocunque alio, dummodo in Dimiſſorialibus Superiores Regulares expreſſerint, quod in loco, in quo ordinandi alias degunt de familia, ob abſentiam Epiſcopi, vel alia ex cauſa ordinationes non fiant eo tempore. Ita cum aliis Matthæucius in Officiali Curiæ Eccleſiaſticæ *cap.* 35. *num* 2. *quoad ordines*. Et adducitur deſuper a P. Reiffenſtuel *Lib.* 1. *Decret. tit.* 11. *n.* 133. ſpeciale Decretum Sac. Congregationis confirmatum a Clemente VIII. *die* 15. *Menſis Martii Anno* 1596. in emergentia caſus ibi videndi.

Aſt

Aſt ponamus, quod Epiſcopus loci, in quo dicti Regulares degunt familia, ipſemet habeat pro eo tempore ordinationes, poterunt ne hoc non obſtante præfati Regulares exempti ordinati ab alio Epiſcopo, v. g. ab illo, qui eſt vicinior alteri alicui ejuſdem Ordinis Monaſterio, ubi ex licentia ſuorum Superiorum ſunt celebraturi Primitias? Ad hoc quæſitum Pater Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 136. ſi Regulares fuerint exempti, reſpondet affirmative, ac conatur ibidem id probare ex Conceſſione Clement. VIII. die 23. Novemb. 1596. facta Congregationi S. Joannis Evangeliſtæ in Portugallia, cum qua alii exempti quoad privilegia communicant. Loquendo quoad Hiſpaniam, quando Summus Pontifex Innocentius XIII. in ſua Bulla *Apoſtolici Miniſterii &c.* edita 13. Maii anno 1723. præcipit, ut Regulares ordinentur ab Epiſcopo loci, ſuppoſito, quod habeat Ordinationes, expreſſe quoad prædicta excipit Regulares illos, quibus per ſpeciale privilegium a Sede Apoſtolica poſt Concilium Tridentinum fuit conceſſum, ut a quolibet Catholico Antiſtite Ordines ſuſcipere poſſint: quam Bullam confirmavit Benedictus XIII. per aliam *In ſuperno militantis Eccleſiæ &c.* editam 23. Septembris anno 1724. *

QUÆSTIO V.

Solvuntur varia Quæſita circa Sacramentum Ordinis.

SUMMARIUM.

58. *Ordines, quo tempore ſint conferendi?*
59. *Præſertim Sacri?*
60. *Quid de Ordinibus minoribus?*
61. *An Ordines minores poſſint eodem die recipi?*
62. *Quid de majoribus?*
63. *Ordines minores, an recipi poſſint cum Subdiaconatu?*
64. *Sine titulo, an poſſit quis ordinari?*
Titulus, quid?
65. *Quid de Ordinibus minoribus?*
66. *Ejuſmodi titulus, quotuplex?*
67. *An requiratur contactus phyſicus materiæ Ordinis?*
(*) Ut dictum Tract. 1. Diſt. 3. nu. 57. & 58.
68. *Præſertim ad valorem Sacramenti Ordinis,*
69. *Declaratur hoc amplius.*

58. Quæritur I. Quo tempore ſint conferendi Ordines? Reſp. I. Circa hoc Concilium Trident. *loc. cit. c.* 6. ſic ſtatuit: *Ordinationes Sacrorum Ordinum ſtatutis a Jure temporibus publice celebrentur.* Hæc ibi.

59. Reſp. II. Sacri Ordines in Sabbatis quatuor Temporum, & in Sabbato præcedente Dominicam Paſſionis, & Sabbato Sancto conferri debent. Intellige, niſi ſpeciatim Summus Pontifex licentiam conceſſerit, ut ſacri Ordines quibusdam extra prædicta tempora conferri poſſint.

* Dixi notanter, *niſi ſpeciatim Summus Pontifex licentiam conceſſerit*. Talis autem licentia recipiendi ſacros Ordines etiam extra dicta tempora tam ante, quam poſt Concilium Trident. videtur ab aliquot Pontificibus conceſſa Regularibus exemptis, prout videri poterit in Jure Canonico *Lib. 1. Decret. tit.* 11. *num.* 43. *& ſeqq.* Scio equidem, quod adverſæ ſententiæ Patroni etiam noviſſime deſuper litem moverint, impugnando ſubſiſtentiam hujus privilegii poſt Concilium Tridentinum; aſt noſter Joannes Preti a Coſentia Eminentiſſimi Cardinalis, ac Legati ex latere Ducatus Ferrarienſis Piazza Theologus in ſua Epiſtola ad illuſtriſſimum Epiſcopum Comaclenſem directa, & Ferrariæ 1715. impreſſa valorem ejuſdem fuſe, & Canonice probat, ac poſt Concilium Trident. privilegium quoddam de Ordinationum extra tempora ab Urbano VIII. anno 1621. die 30. Julii conceſſum noſtro Procuratori Generali Ordinis adducit, quod petitum fuit non ex neceſſitate, ſed ad majorem (ut fuerat dictum) cautelam pro ſuis Religioſis commorantibus in Indiis. Videatur Sabinus Bononienſis in ſua Luce Morali *part. 2. tract.* 48. *num.* 48. Accedit noviſſime Concilium Provinciale Romanum ſub Benedicto XIII. anno 1725. celebratum, ubi *tit.* 5. *cap.* 11. leguntur ſequentia formalia: *Quoniam ad Regulares, Privilegia a Summis Pontificibus habentes, ſive expreſſe, ſive per viam Communicationis conceſſa, ſacros videlicet Ordines extra tempora ſuſcipiendi; cum privilegia ipſa in ſuo robore perſiſtant, nec illis derogatum fuiſſe conſtet, decernimus proinde, Regulares eoſdem abſque novo Indulto Apoſtolico tuto poſſe extra tempora ordinari.* *

60. Reſp. III. Ordines minores poſſunt conferri non ſolum in ſupra dictis Sabbatis Ordinationum, ſed etiam ſingulis Dominicis, Feſtiviſque diebus. Ita habetur *c. De eo autem, de Temp. Ordinat.* ac in Pontificali Romano.

61. Quæritur II. An poſſint plures Ordines eodem die ſuſcipi? Reſp. I. Quamvis Concilium Trident. *loc. cit. cap.* 11. velit, *Ordines minores per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire magis videatur, conferri debere:* conſuetudine tamen in pluribus locis receptum eſt, ut eodem die, ac eadem Ordinatione quatuor Ordines minores ſimul conferantur. Nam & hoc, præſertim in Diœceſibus amplioribus, magis expedire viſum eſt.

62. Reſp. II. Duo ſacri Ordines eodem die nulli ſunt conferendi, ne quidem Regularibus. Ita Concilium Trid. *loc. cit. cap.* 13. Quod rurſus intelligendum, niſi id fiat de ſpeciali licentia Summi Pontificis.

63. Reſp. III. Stando Juri communi, non poſſunt quatuor Ordines minores, ſimul cum Subdiaconatu recipi. Patet hoc ex *c. Litteras, & c. Dilectus, de tempor. Ordinat.* juncto Concilio Trident. *Seſſ.* 23. *c.* 11. *de Reform.* dicitur: *ſtando Juri communi*; ſiquidem conſuetudinem illam, qua in quibusdam locis eodem die cuipiam quatuor Ordines minores una cum Subdiaconatu conferuntur, recte admittunt Navarrus *cap.* 25. *Manual. n.* 71. Engel. *tit. de Tempor. Ordinat. n.* 19. & alii.

64. Quæritur III. An ſine Titulo poſſit quis ordinari, & quotuplex ſit Titulus? Reſp. I. Per *Titulum* in propoſito intelligitur Beneficium Eccleſiaſticum, vel aliud medium ſeſe honeſte ſuſtentandi. Cum enim non deceat, ut Clerici, Divinis Officiis ſpecialiter adſcripti, cum Ordinis dedecore mendicent, aut ſordidum aliquem quæſtum exerceant; ideo nemo ad ſacros Ordines admittendus eſt, niſi ejuſmodi Titulum, ſeu medium ſeſe honeſte alendi, poſſit oſtendere: prout tum *c. Neminem, & c. Sanctorum, diſt.* 70. ac alibi, tum in Concilio Trid. *Seſſ.* 21. *cap.* 2. *de Reform.* expreſſe habetur.

65. Dicitur, *ad Sacros Ordines*: nam ad Ordines minores non requiri Titulum, tenet communis Doctorum, ac praxis Eccleſiæ. Ratio eſt: quia Clerici in Minoribus conſtituti, ſi ſe Clericaliter ſuſtentare nequeant, libere poſſunt nubere, aliaque negotia ſæcularia exercere. Et hinc Concilium Trid. *loc. cit.* notanter prohibet ſolum, ne quis ſine Titulo *ad Sacros Ordines promoveatur*.

66. Reſp. II. Cum Bonacina *diſp.* 8. *de Sacram. Ordinis, quæſt. un. punct.* 5. *num.* 31 & aliis, ejuſmodi Titulum eſſe triplicem. Primus, eſt Beneficii Eccleſiaſtici, dum tale quis pacifice poſſidet. Secundus Titulus, eſt Patrimonii, vel Penſionis: ut tamen ad hunc Titulum Patrimonii, vel Penſionis, quis ordinari poſſit, requiritur inſuper, quod Epiſcopus judicet, talem pro utilitate vel commoditate Eccleſiarum ſuarum eſſe aſſumendum, illudque Patrimonium, vel Penſionem, & ad vitam ſuſtentandam ſufficiens eſſe, & vere ab ipſo obtineri; ut ſtatuit Concilium Trid. *loc. cit.* Tertius Titulus eſt Paupertatis, ſeu Profeſſionis Religioſæ: Siquidem Religioſi Profeſſi, utpote propter Chriſtum omnia ſua relinquentes, nihilque proprium in hoc Mundo poſſidentes, ordinantur ad Titulum Paupertatis, juxta Pontificale Romanum, §. *De Ordinatione Subdiaconi.* His juxta praxin, atque antiquam conſuetudinem Germaniæ, & quarundam aliarum Regionum, addi poteſt Titulus Menſæ. Sed de hoc, utpote conſuetudine ſolum introducto, Jura mentionem non faciunt; fuſius tamen de ipſo diſſerit Ludov. Engel, *in Collegio Juris Canonici lib.* 1. *tit.* 14 *n.* 14. *& ſeqq.*

67. Quæritur IV. An pro ſuſceptione Ordinum ſufficiat con-

Digitized by Google

contactus moralis materiæ ſibi per Epiſcopum porrectæ, dum quis v. g. ſolam manum Epiſcopi, vel alterius ſimul ordinati tangit, non vero ipſam materiam; vel an requiratur etiam contactus phyſicus, ſeu immediatus ipſius materiæ? Reſp. I. Quantum eſt de neceſſitate præcepti, ac in praxi, diligenter curandum eſt, ut ipſamet materia Ordinis, e.g. Liber Evangeliorum, Calix cum Patena &c. ab ordinandis phyſice ac realiter attingatur. Ratio eſt: tum quia Rubricæ Pontificalis hoc præſcribunt, quæ proinde ſunt obſervandæ. Tum quia in Sacramentis tutior pars, quantum fieri poteſt, eſt eligenda: (k) multi autem Doctores, ut D. Thomas, Cajetanus, Paludanus, aliique plures, quos citat Layman *lib.* 5 *tract.* 9. *c.* 5. *n.* 8. exiſtimant, contactum phyſicum ac realem materiæ requiri ad ſubſtantiam & valorem Sacramenti Ordinis.

68. Reſp. II. Nihilominus probabilius eſt, ad valorem Sacramenti Ordinis ſufficere ſolum contactum moralem materiæ remotæ Ordinationis. Ita Layman *loc. cit.* Gobat *tract.* 8. *Theolog. Experim. n.* 77. eſtque communior Doctorum. Ratio eſt: quia per ſolum contactum moralem jam verificatur verbum illud formæ, *Accipe poteſtatem* &c. ab Epiſcopo prolatum. Deinde tam ſtricta neceſſitas contactus phyſici materiæ ad validitatem Ordinis, ex nulla Lege, vel claro textu conſtat; ergo non eſt aſſerenda.

69. Addit tamen non immerito Maſtrius *diſp.* 19 *Theolog. Moral. num.* 26. hoc intelligendum eſſe de tali contactu morali, quo quis ſaltem mediate tangit materiam Ordinis, tangendo v. g. manum Epiſcopi materiam porrigentis: nam ſola oſtenſio, ſeu porrectio materiæ, abſque ullo contactu phyſico, ſaltem mediato, non videtur ſufficere. Unde & Clemens VIII. aliquos ſic ordinatos, ſub conditione reordinari præcepit, prout citatus Maſtrius refert.

* Plura adhuc circa præſentem materiam poſſent ſubjungi, ſed quia jam fuſius fuerunt pertractata in Jure Canonico *Lib.* 1. *Decret. tit.* 11. Item *tit.* 14. uſque ad *tit.* 22. hinc emergente particulari dubio illuc Lector remittitur. *

D I S T I N C T I O XIII.
De Sacramento Matrimonii.

Q U Æ S T I O I.
Quid, & quotuplex ſit Matrimonium, & quæ Bona ipſius?

S U M M A R I U M.

1. *Matrimonium dicitur* magnum Sacramentum, *cur? Unde derivetur?*
2. *Appellatur Conjugium, Connubium, Nuptiæ; & hæc proprie quid?*
   Ac Sponſalia de præſenti.
3. *Hæc tria, Matrimonium, Contractus Matrimonii, & Sacramentum Matrimonii, diſtinguuntur.*
4. *Matrimonium, quid?*
   (a) De hoc infra Quæſt. 5. per totum.
5. *Matrimonium dividitur in Legitimum,*
6. *Ratum, &*
7. *Conſummatum, & quid?*
8. *Matrimonium, eſt Sacramentum novæ legis?*
9. *Quando id a Chriſto inſtitutum ſit?*
10. *Qua ratione jam antea fuerit inſtitutum?*
11. *Olim non fuit Sacramentum, neque defacto eſt inter Infideles.*
12. *Bona Matrimonii, quæ?*
13. *Alias ejus bona ſive effectus.*
   (b) Ut dictum Tract. 14. Diſt. 2. num. 5. & ſeqq. ac num. 15.

1. MAtrimonium, quod communiter poſtremo inter novæ legis Sacramenta loco tractatur, a D. Apoſtolo, *ad Epheſ.* 5. *Magnum Sacramentum* appellatur. Non quidem in eo ſenſu, quaſi ſit omnibus aliis novæ Legis Sacramentis præſtantius: ſed dicitur *Magnum Sacramentum* ratione ſuæ ſignificationis, eo quod ſignificet conjunctionem Chriſti cum Eccleſia; prout idem Apoſtolus *loc. cit.* exponit, de Matrimonio Fidelium ſic loquens: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Porro *Matrimonium*, juxta nominis ethymologiam, derivatur a ly *matris*, & *munium*, id eſt, officium: quaſi diceretur *matris munium*, eo quod matri maxime incumbat officium nutriendæ prolis, quæ eſt finis primarius Matrimonii.

2. Matrimonii varia ſunt nomina: quandoque enim dicitur *Conjugium*, eo quod virum ac mulierem ſub uno, eodemque quaſi mutuo jugo ad ſervandam fidem, & onera matrimonii ſuſtinenda conſtituat. Inſuper appellatur *Connubium*, & quandoque *Nuptiæ*; eo quod antiquitus pudoris gratia ſe puellæ obnuberent, ſeu faciem velarent, dum viris dabantur; exemplo Rebeccæ, de qua idipſum legitur *Gen.* 24. & notatur *c. Nec illud* 30. *quæſt.* 5. Hodie tamen per *Nuptias* proprie intelligitur ipſamet ſolemnitas, ſeu pompa exterior, quæ in contractu matrimoniali communiter adhiberi ſolet. Et hinc tempore Adventus, & Quadrageſimæ, prohibentur celebrari Nuptiæ, hoc eſt (ut loquitur Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *Can.* 11.) *Solemnitas Nuptiarum*; quamvis quocunque tempore Matrimonium contrahatur, *c. Capellanus, de Feriis.* Tandem Matrimonium ſolet nonnunquam dici *Sponſalia de præſenti*: Veruntamen ſub his potius intelligitur ipſe contractus matrimonialis, per verba præſentis temporis initus. Quod ut melius intelligatur

3. Advertendum cum Doctore Subtili 4. *diſt.* 26. *quæſt. un.* §. *de quinta*, tria in Matrimonio diſtingui debere: ſiquidem aliud eſt Matrimonium, & aliud Contractus Matrimonii, & aliud Sacramentum Matrimonii. *Matrimonium* eſt illa obligatio mutua, ſeu vinculum illud, quo conjuges inter ſe mutuo indiſſolubiliter obligati permanent: & ſic ſumitur communiter Matrimonium abſolute prolatum. *Contractus Matrimonii* eſt ille mutuus actus voluntatum, ſignis exterioribus ſufficienter declaratus, quo conjuges contrahunt Sponſalia de præſenti. Et iſte contractus Matrimonii habet ſe in ordine ad Matrimonium priori modo ſumptum, ſicut cauſa ad effectum; ſiquidem vinculum Matrimonii cauſatur, & oritur ex contractu ipſo Matrimonii. Tandem *Sacramentum Matrimonii* aliud non eſt, quam ipſum ſeptimum novæ Legis Sacramentum, ſeu ſignum ſenſibile, ex Chriſti inſtitutione in digne contrahentibus cauſans gratiam ex opere operato. His prænotatis, ſit

4. CONCL. I. *Matrimonium* eſt legitima maris ac fœminæ conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Ita communis; & habetur tum *c. Illud*, §. *fin. de Præſumpt.* tum §. 1. *Inſtit. de Patria poteſtate.* Siquidem Matrimonium non ad tempus duntaxat, ſed quantum eſt ex natura contractus; & quoad propoſitum ſeu intentionem contrahentium, debet contrahi in perpetuum, ſive pro toto vitæ tempore, quidquid ſit, an in certis caſibus, atque authoritate Divina, denuo poſſit diſſolvi, nec ne. (a)

5. CONCL. II. Matrimonium recte dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum. Ita communis. *Matrimonium legitimum* dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas habiles, ſeu jure non impeditas, conſtitutum eſt. Et dicitur, *legitimum*, quia juxta Leges factum eſt. Et tale Matrimonium datur non ſolum inter Fideles baptizatos, ſed etiam fuit olim ante Chriſti adventum, daturque defacto inter Infideles, qui legitime, id eſt, abſque ullo impedimento dirimente, Matrimonium contrahunt.

6. Matrimonium ratum in ſe includit legitimum, addit vero rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem acquirit: unde illud dicitur *Matrimonium ratum*; quod non ſolum legitimo modo eſt contractum, ſed inſuper eſt Sacramentum, nondum tamen conſummatum. Et tale Matrimonium ratum datur duntaxat inter Fideles baptizatos, non vero inter Infideles; ſicut habetur *c. Quanto, de Divortiis*, ibi: *Et ſi Matrimonium verum inter Infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum, & ratum exiſtit.*

Digitized by Google

7. Tandem *Matrimonium conſummatum* dicitur, quod accedente reali corporis uſu, ſeu copula carnali inter conjuges eſt completum, & conſummatum.

8. CONCL. III. Matrimonium inter Fideles baptizatos contractum, eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, a Chriſto Domino inſtitutum. Ita Fides Catholica; eſtque definitum non ſolum in Concilio Florentino, ſed etiam Trid. *Seſſ.* 24. *Can.* 1. ibi: *Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe vere & proprie unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis a Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum; neque gratiam conferre; anathema ſit.* Idem probatur ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ.

9. Quæres, quo tempore Chriſtus inſtituerit hoc Sacramentum? Reſp. cum Scoto 4. *diſt.* 26. §. *de primo*, Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. diſp* 4. *a* 5. & aliis, veriſimilius id contigiſſe tunc, quando Chriſtus *Matth. cap.* 19. approbavit contractum Matrimonii, eo modo, quo primitus a DEO inſtitutus fuerat *Geneſ. cap.* 2. & ſubjunxit: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* His ſiquidem verbis Chriſtus Dominus, ut Auctor Legis Evangelicæ, videtur elevaſſe contractum matrimonialem ad rationem Sacramenti: ita ut ly *Quod DEUS conjunxit*, denotet, DEUM non præciſe inſtituiſſe contractum matrimonialem, ſed conjunxiſſe eos tunc gratioſe per inſtitutionem Sacramenti, concomitantis illum contractum matrimonialem: nam alibi planius non invenitur inſtitutio hujus Sacramenti.

10. Dices: Matrimonium a Deo fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, & in ſtatu Innocentiæ, *Geneſ. cap.* 2. ergo non primum poſt Adventum Chriſti Domini in carne paſſibili. Reſp. diſtinguendo antecedens: Matrimonium fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, in ratione contractus indiſſolubilis, atque in ordine ad officium naturæ, & legitimam propagationem generis humani, conceditur: in ratione Sacramenti, hoc eſt, ſigni efficacis digne recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, negatur antecedens; & eodem modo diſtinguitur conſequens.

11. CONCL. IV. Matrimonium in lege veteri, ſicut & Matrimonium inter Infideles de facto contractum, non obſtante quod ſit legitimum, atque validum in ratione contractus, nihilominus non fuit, neque eſt Sacramentum. Ita communis. Tum quia Matrimonium eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, a Chriſto Domino inſtitutum, uti definivit Concilium Florentinum in Decreto Unionis, ac Tridentinum *Seſſ.* 7. *can.* 1. & *Seſſ* 24. *can.* 1. Tum quia Baptiſmus eſt janua omnium Sacramentorum Legis Evangelicæ; & conſequenter quotquot necdum fuerunt baptizati, exiſtunt incapaces ipſorum.

12. Quæres, quæ ſint Bona Matrimonii? Reſp. breviter cum Magiſtro Sententiarum 4. *diſt.* 31. & communi Theologorum. Tria principaliter ſunt Bona Matrimonii, videlicet Fides, Proles, & Sacramentum. In Fide attenditur, ne poſt vinculum conjugale cum alio, vel alia coeatur. In Prole, ut amanter ſuſcipiatur, & religioſe educetur. In Sacramento, ut conjugium non ſeparetur; & dimiſſus, vel dimiſſa, nec cauſa prolis alteri conjungatur. Concordat Concilium Florentinum *loc. cit* ubi ait: *Tria ſunt bona Matrimonii. Primum, proles ſuſcipienda, & educanda ad Cultum DEI. Secundum fides, quam unus conjugum alteri ſervare debet. Tertium, indiviſibilitas Matrimonii, propter hoc, quod ſignificet indiviſibilem conjunctionem Chriſti, & Eccleſiæ.*

13. Et hæc intelligenda ſunt de tribus peculiaribus, & principalibus bonis ſive effectibus Matrimonii. Tum quia illud habet alios quoſdam effectus minus principales, utputa remedium vitandæ incontinentiæ poſt lapſum, juxta illud Apoſtoli 1. *Corinth.* 7. *Melius eſt enim nubere, quam uri*, & hujuſmodi. Tum quia Matrimonium ut Sacramentum confert gratiam ex opere operato (b); quamvis hic effectus ſit communis omnium Sacramentorum, & non peculiaris ſoli Matrimonio.

QUÆSTIO II.

De Materia, Forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonii.

SUMMARIUM.

14. *Materia remota, & proxima Sacramenti Matrimonii.*
15. *Forma Sacramenti Matrimonii, quæ?*
16. *An & mutus, & ſurdus, contrahere valeat?*
17. *Nutus, & ſigna, cur pro forma ſufficiant in hoc Sacramento, & non in aliis?*
18. *Miniſter ejus, ſunt ipſi contrahentes.*
19. *Solvitur inſtantia.*
20. *An contrahentes in ſtatu malo, committant duplex peccatum mortale?*
(c) Concordant dicta Tract. 14. Diſt. 1. num. 45.
21. *Parochus aſſiſtens Matrimonio, proprie non eſt ejus miniſter.*
22. *Aſſiſtit ſolum ut Teſtis authorizabilis.*
(d) Plura de hoc infra Diſt. 14. num. 134. 136. & ſeqq.
23. *Quomodo proferat certa verba?*
24. *Hæc non requiruntur ad valorem Sacramenti.*
(e) Ut dicetur Diſt. 14. n. 137.
Parochus aſſiſtens, an poſſit dici Miniſter ſecundarius?
25. *An peccet mortaliter aſſiſtens in ſtatu malo?*
26. *Matrimonium, an poſſit contrahi per Procuratorem?*

14. CONCL. I. *Materia remota* Sacramenti Matrimonii, ſunt corpora habilia contrahentium; *Materia proxima* vero, eſt ipſamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis. Ita Scotus 4. *diſt.* 26. Maſtrius *diſp.* 20. *Theol. Moral. n.* 9. & 10. & alii paſſim. Ratio eſt: quia Chriſtus inſtituens hoc Sacramentum, in nullo penitus immutavit naturam contractus matrimonialis, ſed eum duntaxat ad ſtatum Sacramenti evexit; ergo eadem eſt materia hujus Sacramenti, quæ contractus: atqui materia contractus matrimonialis, ſunt corpora contrahentium: generaliter enim materia cujuslibet contractus eſt res illa, de qua contrahitur; ergo. Cæterum, quod traditio legitima corporum ſit materia proxima hujus Sacramenti, probatur a ſimili: ſic quippe etiam in Sacramento Ordinis, traditio materiæ remotæ cenſetur eſſe materia proxima ipſius; ergo idem dicendum in propoſito.

15. CONCL. II. Forma Sacramenti Matrimonii ſunt ipſorum contrahentium verba, vel alia ſigna externa verbis æquivalentia, & mutuum conſenſum internum, atque traditionem illam corporum ſufficienter exprimentia. Ita communis. Tum quia & in cæteris Sacramentis forma conſiſtit in verbis. Tum quia generatim forma contractuum ſolent eſſe verba, vel alia ſigna verbis æquivalentia, quæ ſufficienter exprimunt internum conſenſum contrahentium.

16. Additur, *vel alia ſigna verbis æquivalentia.* Quia mutus, etſi loqui non valeat, nihilominus Matrimonium contrahere poteſt: *Cum, quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*, ut dicitur c. *Cum apud*, *de Sponſalibus.* Ubi Pontifex hoc ipſum admittit de muto & ſurdo, dummodo hic ſit compos rationis, & ſufficienter intelligat, quid agatur.

17. Nec obſtat, quod in Baptiſmo, & aliis Sacramentis novæ Legis, pro forma requirantur verba proprie dicta, neque ſufficiant nutus, aut alia ſigna verbis æquivalentia. Diſparitas enim eſt: quia Sacramentum Matrimonii eſt inſtitutum a Chriſto per modum contractus, quinimo ipſemet legitimus contractus matrimonialis ad ſtatum Sacramenti elevatur; ergo, cum cæteroquin ad contractum hujuſmodi ſufficiant ſigna verbis æquivalentia, non mirum, quod hæc etiam ſufficiant ad Sacramentum Matrimonii. Secus ſit in aliis Sacramentis, utpote quæ non fuerunt inſtituta a Chriſto per modum contractus.

18. CONCL. III. Miniſter Sacramenti Matrimonii, proprie ſunt ipſimet contrahentes; ambo quidem adæquate, ſinguli autem inadæquate. Ita communis, ac præſertim Scotus 4. *diſt.* 26. §. *de miniſtro*, ubi ait: quod ipſimet contrahentes

Digitized by Google

tes miniſtrant ſibi hoc Sacramentum, vel mutuò, vel uterque ſibi: integrant tamen unum miniſtrum, ſicut idem prius dixerat de forma. Ratio eſt: quia ille eſt miniſter hujus Sacramenti, qui eſt miniſter contractus matrimonialis, utpote quem Chriſtus elevavit ad rationem ſupernaturalem Sacramenti: atqui miniſter illius contractus, ſunt ambo contrahentes; ipſi enim per mutuum conſenſum faciunt contractum; ergo.

19. Dices: Laicis, ac præſertim fœminis, non competit adminiſtratio Sacramentorum; ergo non videtur, quod contrahentes ſint miniſter hujus Sacramenti. *Reſp.* antecedens eſſe verum duntaxat de illis Sacramentis, quæ requirunt miniſtrum conſecratum, non autem de Matrimonio, utpote quod non requirit miniſtrum conſecratum. Accedit, quod in caſu neceſſitatis poſſit fœmina baptizare: unde patet, non omnia Sacramenta requirere Miniſtrum conſecratum, quamvis reliqua quinque talem requirant.

20. Urgebis. Si contrahentes ſunt miniſter hujus Sacramenti, ergo ipſi, ſi in ſtatu peccati mortalis contrahant, duplex committeant peccatum mortale; unum quidem, quatenus indigne recipiunt hoc Sacramentum, ut omnes fatentur; & alterum, quatenus indigne miniſtrant ſibi ipſis hoc Sacramentum: conſequens videtur abſurdum, & contra communem ſenſum hominum; ergo. Reſpondent non pauci, conceſſa ſequela, ob rationes allatas, negando minorem. Sed iis non obſtantibus, Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſp. 6. n. 4.* verius eſſe cenſet, tales non committere duplex peccatum mortale, ſed duntaxat unum, in quantum videlicet hoc Sacramentum indigne ſuſcipiunt; non autem, quatenus illud indigne miniſtrant: cum non ſint miniſtri ad id munus ſpecialiter conſecrati, ſed potius illud ſibi invicem miniſtrent ex neceſſitate quadam, eo quod non niſi per mutuum contrahentium conſenſum perfici queat. (c)

21. CONCL. IV. Parochus, vel alius Sacerdos de ejuſdem licentia, juxta præſcriptum Concilii Trident. *Seſſ. 24. cap. 1. de Reform. Matr.* aſſiſtens Matrimonio, illudque benedicens, proprie non eſt miniſter hujus Sacramenti, ſed potius aſſiſtit ut Teſtis authorizabilis. Ita Fagnanus *c. Quod nobis, num. 54. de Clandeſt. deſponſat.* & alii. Ratio eſt: quia Matrimonium clandeſtinum, aut celebratum ſine præſentia Parochi, olim erat validum, & ratum, atque de facto eſt tale in locis, ubi citatum Decretum Concilii Tridentini nunquam fuit publicatum, aut receptum; ergo hoc ipſo Parochus non eſt miniſter: nam ſine miniſtro Sacramentum confici nequit.

22. Sequitur proinde, quod Parochus, vel alius Sacerdos de ejus licentia aſſiſtens Matrimonio, proprie non ſit miniſter hujus Sacramenti ſed duntaxat Teſtis authorizabilis illius: hoc eſt, talis, qui nomine, atque authoritate Eccleſiæ aſſiſtere, & cæteroquin in contrahentes habere debet juriſdictionem ſpecialem, vel ſaltem ab habente iſtam receptam licentiam aſſiſtendi, ut ſi ſecus fieri contingeret, contrahentes per Concilium Tridentinum redditi fuerint omnino inhabiles ad ſic contrahendum. (d)

23. Dices: Parochus, aut ille alius Sacerdos, juxta præſcriptum Concilium Trid. *loc. cit.* dicit ad virum & mulierem, mutuo eorum conſenſu intellecto: *Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* vel ſaltem aliis utitur verbis, juxta receptum cujuſque Provinciæ Ritum; ergo eſt miniſter, utpote Proferens hujuſmodi formam. *Reſp.* negando conſequentiam: nam verba iſta non proferuntur à Sacerdote per modum formæ (hæc enim ſunt verba, vel ſigna verbis æquivalentia ipſorum contrahentium) ſed adhibentur ſolum per modum cujuſdam precationis, ac Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, qua confirmatur, approbatur, atque in facie Eccleſiæ rata habetur illa mutua traditio, & acceptatio corporum.

24. Interim hujuſmodi verba non neceſſario requiruntur ad valorem Sacramenti: ſubſiſteret enim Sacramentum, licet Sacerdos aſſiſtens nullum proferret verbum, imo etiam poſitive contradiceret, (e) ac proinde is proprie non eſt Miniſter hujus Sacramenti. Dicitur, *proprie*. Nam, ſi quis cum Gobat *tract. 10. Theol. Exper. num* 396. & quibuſdam aliis, velit dicere, quod Sacerdos utpote ex officio aſſiſtens, atque ratificans dictum contractum matrimonialem, ſit Miniſter accidentalis, ſive ſecundarius hujus Sacramenti, non eſt de verbis litigandum, cum conſtet de re ipſa.

25. Infertur proinde cum Sanchez *cit. diſp. 6. n. 5.* & aliis, quod Sacerdos in ſtatu peccati mortalis aſſiſtens Matrimonio, vel Nuptias benedicens, non peccet de novo mortaliter. Neque enim Sacerdos eſt miniſter conficiens hoc Sacramentum; ſimulque benedictio illa non eſt Sacramentum, ſed duntaxat quid Sacramentale.

26. Quæres: an Matrimonium poſſit contrahi per Procuratorem? *Reſp.* affirmative; adeo quidem, quod Matrimonium per Procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem, contractum inter Fideles, habeat veram rationem Sacramenti. Ita Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſp.* 11. cum aliis paſſim. Idque patet ex *cap. ult. de Procuratoribus in 6.* ubi approbatur Matrimonium celebratum per Procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem (nam generale non ſufficit) dummodo is antea non fuerit revocatus, ne quidem ignoranter. Cum igitur Concilium Tridentinum circa hoc nihil immutaverit; idipſum valebit etiam hoc tempore; & quidem non ſolum in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti, eo quod Chriſtus contractum matrimonialem legitimum inter Fideles elevaverit ad rationem Sacramenti. Accedit praxis, ac ſenſus eccleſiæ, quæ de facto permittit publice celebrari Matrimonia per Procuratores, ad hoc habentes ſpeciale mandatum, præſertim inter Magnates.

QUÆSTIO III.

An, & qualis conſenſus requiratur ad valorem Matrimonii?

SUMMARIUM.

27. *Ad valorem Matrimonii requiritur liber ac mutuus conſenſus.*
28. *Qualis ſimultas mutui conſenſus contrahentium ſufficiat?*
29. *Matrimonium ex metu gravi, ac injuſte incuſſo contractum ipſo jure nullum eſt.*
30. *Idem dicendum de Sponſalibus.*
31. Coacta voluntas eſt voluntas, *quomodo intelligendum?*
(f) Vide Tract. 1. Diſt. 1. n. 29. & Tr. 8. Diſt. 1. n. 18. & ſeqq.
32. *Quid de metu levi, aut juſte incuſſo?*
33. *Metus reverentialis, an irritet Matrimonium?*
34. *Metus reverentialis, quis?*
Ad eum quandoque accedunt importunæ preces, minæ, aut ſævitia parentum.
35. *Ratio Concluſionis.*
36. *Conſenſus parentum non requiritur ad valorem Matrimonii.*
37. *Decet tamen, eundem requirere, ac obtinere. Alioquin peccatur.*
38. *Niſi juſta cauſa excuſet.*

27. CONCL. I. Ad valorem Matrimonii omnino requiritus liber ac mutuus conſenſus contrahentium, verbis aut aliis ſignis exterioribus ſufficienter expreſſis. Ita unanimis Doctorum; atque habetur *c. Tua nos, de Sponſal.* ubi ob defectum conſenſus ex parte alterius, matrimonium declaratur eſſe nullum. Quia (inquit Pontifex) *ſine conſenſu cetera nequeunt fœdus perficere conjugale.*

28. CONCL. II. Etſi ad validitatem Matrimonii requiratur aliqua ſimultas mutui conſenſus de præſenti ex parte contrahentium, ea tamen non neceſſario debet eſſe phyſica, ſed ſufficit moralis, qualis ſufficere ſolet ad contractum legiti-

gitimum. Ita Scotus 4. *diſt.* 26. Maſtrius *cit. diſp.* 20. *num.* 31. & alii; atque concordant dicta ſuperius *Diſt.* 1. *num.* 26. & 30. Hinc quippe Matrimonium poteſt contrahi per Procuratorem, imo & per litteras; & conſequenter non neceſſario requiritur ſimultas phyſica conſenſuum, ſed ſufficit moralis. Cenſetur autem conſenſus tamdiu moraliter perſeveraſſe, donec expreſſe, vel ſaltem implicite revocetur: quod tum ex intentione ac diſpoſitione contrahentis, tum ex modo conſentiendi, ac variis circumſtantiis diſcerni debet.

29. CONCL. III. Conſenſus metu gravi, atque injuſte incuſſo extortus, non ſufficit ad valorem Matrimonii; quinimo iſtud ex tali metu contractum, eſt ipſo jure nullum tam in Foro externo, quam conſcientiæ. Ita Scotus 4. *diſt.* 29. Sanchez *lib.* 4. *diſt.* 12. & communit. Idque patet ex *c. Veniens, & c. Cum locum, de Sponſalib.* ubi Pontifex hujus rationem reddit: quia (inquit) *locum non habet conſenſus, ubi metus, vel coactio intercesſit:* atqui Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur; ergo.

30. Et hoc ipſum communior, & probabilior Doctorum, quos citat, & ſequitur Sanchez *cit. lib.* 4. *diſp.* 13. extendit ad Sponſalia de futuro ex metu injuſto, & cadente in virum conſtantem contracta; quod nimirum & ipſa irrita ſint ipſo jure, ſicque non inducant impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis. Tum quia *connexorum idem eſt judicium*, *arg. c. Tranſlato, de Conſtitut.* Tum quia Sponſalia metu contracta, ſi ſemel valerent, non poſſent amplius per ſententiam Judicis ex toto, & quoad omnem ſuum effectum reſcindi, cum ſemper remaneret impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis: unde ceſſat hic ratio, quæ militat de aliis contractibus. Accedit textus *c. Ex litteris, de Deſponſat. impuber.* ubi Sponſalia impuberum de præſenti (qualia olim habebant vim Sponſalium de futuro) cenſentur irrita, & nullius obligationis, eo quod fuerint contracta ex gravi metu, atque a puella invita, & minis parentum impulſa.

31. Nec obſtat illud vulgatum Juris Conſultorum: *Coacta voluntas eſt voluntas.* Reſp. enim, id procedere regulariter loquendo, ac præſertim in Contractibus civilibus, ubi per reſciſſionem actus, ſententia Judicis factam, totum damnum facile recuperabile eſt. Secus dicendum in Matrimonio, ac Sponſalibus, utpote, ſi ſemel valerent, perpetuo inducerent impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis: item & in Profeſſione Religioſa, ac nonnullis aliis (f) ubi ob ſpeciales rationes requiritur omnimoda libertas, neque ſufficit voluntas coacta. Idque vel Jure naturali (prout loquendo de Matrimonio, cenſent Doctor Subtilis 4. *diſt.* 29. *q. un.* §. *De ſecunda*, D. Thomas, D. Bonaventura, pluresque alii) vel ſaltem Jure Eccleſiaſtico, prout volunt quidam alii apud Sanchez *loc. cit. diſp.* 14.

32. Dicitur notanter *n.* 29. *conſenſus metu gravi.* Nam ſecus dicendum de metu levi: hic enim non ſufficit ad invalidandum Matrimonium. Et additur, *atque injuſte incuſſo.* Si enim metus, cæteroquin gravis, juſte incuſſus fuit, non obſtat valori matrimonii: ut v. g. ſi Epiſcopus minetur Titio excommunicationem, niſi Bertham, cum qua prius habuit Sponſalia, accipiat in uxorem; aut ſi Judex ſub juſtis pœnis cogat aliquem ad ducendam puellam, quam defloravit; vel ſi quis metu gehennæ, ſive ob remorſum conſcientiæ adigatur ducere quandam in uxorem, &c. Per hujuſmodi enim metum, utpote juſte incuſſum, non invalidatur Matrimonium. Sanchez *lib.* 4. *de Matr. diſp.* 13. cum communi. Tandem ſubditur, *extortus.* Nam dicta in concluſione non ſolum procedunt, quando revera tempore contractus deerat conſenſus internus (tunc enim ob defectum interni conſenſus nullum foret matrimonium) ſed etiam, quando is tunc adeſt, verum non niſi metu gravi, atque injuſte incuſſo extortus.

33. CONCL. IV. Etſi non pauci probabile eſſe exiſtiment; metum reverentialem ſufficere ad irritandum Matrimonium; nihilominus probabilius eſt, ſolam reverentiam erga Majores, ſive metum reverentialem, non ſufficere ad reddendum Matrimonium irritum, niſi ſimul acceſſerint ſævitia, vel graves minæ parentum, aut Majorum, vel preces importunæ. Ita Sanchez *cit. lib.* 4. *diſp.* 6. & 7. Maſtrius 4. *diſp.* 7. *num.* 123. *ac ſeqq.* & plures alii, quos citant.

34. Ubi notandum, quod per *Metum reverentialem* hoc loco non intelligatur metus ille, ſeu verecundia, quæ naturaliter ineſt filiis reſpectu parentum, atque aliorum, quibus debetur reverentia: ſed in propoſito ille cenſetur *Metus reverentialis*, quando filius animo prorſus repugnante, & quaſi coactus, conſentit in Matrimonium ſibi a patre oblatum, non audens præ pudore ac reverentia contradicere, timendo, ne patrem offendat, aut alium, cui debetur reverentia. Et ad hujuſmodi Metum reverentialem quandoque accedunt frequentes, ac importunæ preces, vel blanditiæ parentum, ut ſi parentes aſſidue, atque importune ſollicitent filium de tali ineundo Matrimonio, aut ad hoc obtinendum ſæpius etiam blanditias adhibeant. Quandoque vero Metui reverentiali ſuperveniunt graves minæ, vel etiam ſævitia parentum: ut dum imperio parentis, aut Superioris, junguntur verbera, vel mala tractatio, aſperitas vultus, graves minæ diminuendæ v. g. hæreditatis, quas ille creditur executurus; aut quando timetur diu duratura indignatio parentis, vel alterius perſonæ, a qua plurimum pendet fortuna filii. His prænotatis,

35. Probatur Concluſio. Quia ſolus Metus reverentialis, niſi minæ, verbera, aut alia hujuſmodi adjungantur, non cadit in conſtantem virum; ergo nec annullat contractum matrimonialem. Secus dicendum, ſi ad ejuſmodi Metum reverentialem accedant ſævitia, vel graves minæ parentum, aut Majorum: tunc enim merito cenſetur ejuſmodi Metus eſſe cadens in virum conſtantem, eo quod ab his admodum pendeat fortuna filiorum, etiam per totum quandoque vitæ decurſum. Et hoc idem dicendum de precibus importunis (per has intelligendo non quaſcunque preces, ſed eas ſolum, quæ ſunt inſtantiſſimæ, ſæpiuſque repetitæ, ac inculcatæ) ſi ſunt conjunctæ Metui reverentiali. Siquidem ex una parte ejuſmodi importunitas parentum, vel Majorum petentium, valde urget, vexat, quin & ſubjectos quandoque opprimit, ex altera vero parte reverentia eis petentibus debita, timorque ipſos offendendi, haud leviter inſtat. Ergo non immerito ambæ hujuſmodi cauſæ in ſimul conjunctæ, cenſentur efficere Metum cadentem in virum conſtantem: nam, *quæ non proſunt ſingula, multa juvant*, *arg. l. Inſtrumenta, C. de Probation.* juncta Gloſſa ibidem.

36. CONCL. V. Quamvis omnino decens ſit, & conveniens reverentiæ parentibus debitæ, ut filii Matrimonium inituri, conſenſum parentum reverentialiter requirant: nihilominus ad illius valorem conſenſus parentum, vel Curatorum, abſolute loquendo non eſt neceſſarius. Concluſio quoad alteram partem deſumitur ex S. Scriptura, *Tobiæ*, *c.* 7. ubi Tobias junior de conſilio Angeli, ſine parentum ſcitu, & aſſenſu, legitimum Matrimonium contraxiſſe legitur. Concordat textus *c. Sufficiat*, 27. *quæſt.* 2. ubi Gloſſa notat, quod in Matrimonio conſenſus parentum *requiritur ex honeſtate, non ex neceſſitate.* Idipſum noviſſime declaravit Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. matrim. cap.* 1. ubi *eos anathemate damnat, qui falſo affirmant, Matrimonia, a filiisfamilias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe.*

37. Cæterum prior pars, videlicet, quod filii Matrimonium celebraturi, parentum, aut (iis jam defunctis) Curatorum conſenſum, ſi fieri poterit, ex decentia, reverentia, & honeſtate requirere, atque obtinere debeant, eſt certa. Nam ipſamet ratio naturalis, & regula humani convictus plane demonſtrant; quod proles inconſultis, aut rationabiliter invitis parentibus, rem adeo gravem, & unde totius vitæ inſtitutum pendet, aggredi non debeant. Atque ideo proles ſine conſilio, ac conſenſu parentum contrahentes, niſi juſta cauſa ſpeciali excuſentur, non carent omni culpa. Imo non pauci Doctores, quos citat, atque (loquendo de

non

non adhibito parentum conſilio) ſequitur Sanchez *cit. lib. 4. diſp. 23. num. 9. & 10.* cenſent, id eſſe peccatum mortale; cum ſit res gravis, & multis periculis expoſita. Verum alii peccatum duntaxat veniale in hoc agnoſcunt, eo quod filius, cæteroquin ingenuus, in electione ſtatus ſit ſui juris: dummodo non concurrant aliæ circumſtantiæ, ob quas etiam mortaliter in hoc delinqui poteſt; utputa ſi ex talibus nuptiis eſſent oritura jurgia, diſſenſiones, ſcandala, &c. Herinex *diſp. 3. de Matr. n. 8.* citans alios.

38. Additur ſuperius, *niſi juſta cauſa excuſentur.* Hac enim exiſtente nullum per hoc committeretur peccatum: utputa ſi parentes (idem a potiori dicendum de Curatoribus) tentarent filium moleſto, vel nimis difficili matrimonio copulare; tradendo v. g. ſibi fœminam ægram, imprudentem, aut duriorís cervicis, cum qua veriſimiliter non eſſet pacem habiturus: aut ſi indiſcrete vellent impedire Matrimonium plane dignum, & utile: vel negligenter, ſive nimium differrent ei de convenienti matrimonio providere. Nam tunc exiſtente tali juſta cauſa fatentur omnes, filium non peccaturum, quamvis ineat Matrimonium, parentibus invitis: cum hi ſint irrationabiliter inviti, ſimulque proles, cæteroquin ingenuæ, quoad electionem ſtatus exiſtant ſui juris.

*A P P E N D I X

Continens adhuc tria quæſita circa conſenſum matrimonialem.

QUæres I. An cenſeatur conſenſus matrimonialis efficax, & ſufficiens ad valorem ejuſdem, ſi huic adjiciatur aliqua conditio turpis exequenda in futurum? *Reſp.* Sub diſtinctione. Vel enim talis conditio turpis eſt contraria triplici bono ſubſtantiali Matrimonii ſuperius *num. 12.* explicato, vel non? Si prius, talis conditio turpis adjecta invalidat ipſum contractum matrimonialem, utpote repugnans ſubſtantiæ, & fini ipſius Matrimonii. Quodſi vero conditio turpis adjecta non ſit contraria triplici bono ipſiuſmet Matrimonii, qualis v. g. foret: *contraho tecum, ſi tamen poſtea me coadjuves in furtis, & rapinis &c.* adhuc in favorem. Matrimonii conſenſus efficax cenſetur datus quoad ſubſtantiam Matrimonii, atque ſufficiens ad valorem ejuſdem, & addita conditio turpis habetur pro non adjecta, quatenus nempe in favorem Matrimonii ſpecialiter præſumitur, contrahentem noluiſſe tali conditioni alligare ipſam ſubſtantiam ſui conſenſus in Matrimonium, niſi expreſſe conſtet de tali alligatione. Prout id jam inſinuavimus *Tract. 8. agendo de contractibus diſt. 1. poſt num. 12. Ad. III.* Atque totum eruitur ex *cap. final. de conditionibus appoſitis &c.* ibi: *Si conditiones contra ſubſtantiam conjugii inferantur: puta, alter dicat alteri: contraho tecum, ſi generationem prolis evites; vel donec inveniam aliam honore, & facultatibus ditiorem: aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradas &c. Matrimonialis contractus, quantumcunque ſit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones appoſitæ, ſi turpes, aut impoſſibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Videatur fuſius in Jure Canonico P. Reiffenſtuel *lib. 4. tit. 5 §. 2.*

Quæres II. Quid ſentiendum ſit de illo conſenſu matrimoniali, cui adjicitur aliqua conditio honeſta? Ante reſolutionem bene attendendum, ne confundantur ad invicem conſenſus ſponſalitius, & conſenſus matrimonialis: nam prior importat primum futuram traditionem corporalem ad invicem, hincque etiam indicatur per verba de futuro: *Contraham tecum*; poſterior vero involvit actualem traditionem corporum ſicque exprimitur per verba de præſenti: *Contraho tecum.* Porro conſenſui ſponſalitio adjici poſſe valide, ac licite conditiones honeſtas, patet ex communi DD. & praxi quotidiana. Quid enim frequentius auditur, quam ſimilis formula: *Ducam te in uxorem, ſi Pater meus conſenſerit, ſi talem dotem afferas &c.* vel *contraham tecum, ſi hoc officium obtineas &c.* ubi, ſi verificatur conditio, conſenſus ſponſalitius de conditionato tranſit in abſolutum. Itaque dubium adhuc reſtat de conſenſu matrimoniali. H. N.

Reſp. Conſenſui matrimoniali valide poteſt adjici aliqua conditio honeſta, qua ſemel verificata ipſum Matrimonium cenſetur abſolutum ſine novo aliquo conſenſu. Ita cum Abbate, Innocentio, Anchorano, & aliis Fagnanus *in cap. Super eo. de conditionibus appoſitis* qui etiam ibidem ſub *num. 4.* Idem probat ex repetitis declarationibus Cardinalium per Romanos Pontifices approbatis, vi quarum habetur, quod Matrimonium per verba de præſenti ſub honeſta conditione de futuro coram Parocho, & teſtibus contractum etiam poſt Concilium Tridentinum valeat, nec NB. opus amplius ſit, ut conſenſus iſte, cognita adjectæ conditionis exiſtentia, de novo coram Parocho, & teſtibus repetatur, ſuppoſito nimirum, quod antea iſte contractus fuerit coram teſtibus & Parocho initus, quando illa conditio fuerat appoſita. Confirmatur a pari: Conſenſus ſponſalitius conditionatus, uti pariter juxta communem alius contractus conditionatus, exiſtente conditione cenſetur abſolutus ſine novo aliquo addito in ratione ſponſaliorum: ergo etiam conſenſus matrimonialis in ratione Matrimonii. Et hinc ſicuti in conſenſu ſponſalitio exiſtente conditione annexa habetur illico abſque alio ſuperaddito jus ad contrahendum ipſummet Matrimonium, ad quod altera Compars poteſt obligari, ita etiam in contractu ſimili matrimoniali, exiſtente conditione, habetur jus ad ipſum Matrimonium, per copulam carnalem conſummandum, abſque aliquo novo ſuperaddito, ſicuti ſi ab initio fuiſſet ille conſenſus abſolutus. Duo tamen in præſenti ex AA. ſibi bene notent Parochi. *Primo*, ne facile tali Matrimonio, in quo conſenſus non ponitur abſolutus, ſed ipſimet conſenſui matrimoniali annectitur conditio, aſſiſtant ad vitanda plura incommoda, quæ non ita facile eveniunt in ſponſalibus conditionatis. *Secundo*, ubi ſpecialis urget ratio gravis, aut neceſſitas ſic aſſiſtendi, ne, niſi Pars illa a prætenſa ſua conditione coram teſtibus deſiſtat, contractum taliter Matrimonium conſummare permittant, donec certo conſtet, conditionem eſſe adimpletam; alias enim contingere poſſet id quod refert Fagnanus in caſu, ubi aliquis cum quadam contraxit Matrimonium ſub conditione præſenti: *Si es legitima*, & poſt multiplicem copulam primum reſcivit, eandem non eſſe legitimam, ex quo illud Matrimonium fuit declaratum nullum, reclamante eo, qui appoſuit, non fuiſſe verificatam conditionem ſui conſenſus matrimonialis. Videatur circa hoc, & prius quæſitum fuſius in Jure Canonico P. Reiffenſtuel *lib. 4. Decret. tit. 5.*

Quæres III. Quid ſentiendum in caſu ſequenti. Caja Nobilis conſentit in Matrimonium cum Titio pariter Nobili, addita tamen tam in conſenſu ſponſalitio, quam matrimoniali hac expreſſa clauſula, ut Titius Cajæ ex ſuis redditibus ſingulis annis tribuat mille florenos pro recreatione, & ad ſuum beneplacitum, quod pactum etiam Titius inivit; quia tamen ſucceſſu temporis amor deferbuit, præſertim cum nulla proles ex eo Matrimonio ſit ſuccepta, recuſat Titius ſtare præcedenti pacto; quare Caja exinde pertæſa prætendit declarari nullitatem Matrimonii, volens tranſire ad alias nuptias. Quæritur, an bene? *Reſp.* Etſi Titius ſub peccato, ſi aliud excuſans non interveniat, teneatur continuare ſolutionem mille florenorum propter præcedens pactum; ſi tamen eandem non præſtet, exinde non ſequitur, præcedens Matrimonium eſſe nullum. Ratio eſt: quia præſertim in Matrimonio tanquam cauſa favorabili, & ad vitandas plures inconvenientias non præſumitur, ſolutionem mille florenorum conſenſui matrimoniali fuiſſe annexam tanquam conditionem ſine qua non, ſed potius tanquam modum, ſicque contractum hunc adhuc eſſe validum, etiam modo iſto abſente. Videantur dicta *tract. 8. diſt. 1. poſt num. 12. Addit.* II. Et in ſimili La Croix *lib. 6. part. 3. n. 400.*

Nec dicas: In caſu præcedentis quæſiti clauſula Matrimonii adjecta: *Si es legitima*, cenſetur annexa per modum conditionis, ſicque ea non ſubſiſtente Matrimonium declarabatur nullum: ergo etiam in hoc caſu clauſula: *ut ſingulis annis ſolvantur mille floreni*, erit adjecta tanquam conditio, qua non exiſtente Matrimonium erit nullum. *Reſp.* enim neg. conſeq. & paritatem: etenim prima clauſula continet particu-

lam *Si*, quæ juxta dicta de contractibus a potiori indicat conditionem ſine qua non; altera vero habet particulam *ut*, quæ juxta pariter ibidem dicta ordinarie non aliquam conditionem, ſed potius inſinuat modum, ſine quo adhuc ſubſtantia contractus ſubſiſtit. Et certe, ſi illa Compars clauſulam hanc; *ut ſingulis annis ſolvantur mille floreni*, voluiſſet annectere tanquam conditionem ſine qua non, nunquam poſſet per totam vitam concedere uſum corporis conſummando Matrimonium, cum nunquam eſſet ſecura, an promittens hanc ſolutionem ſubſequentibus annis ſit adimpleturus, uti conſideranti patebit.*

QUÆSTIO IV.
Utrum ſit licita Pluralitas Uxorum?
SUMMARIUM.

39. *Unitas Matrimonii duplex. Polygamia, & Bigamia, Trigamia, &c. quid?*
40. *Polygamia, ſeu Pluralitas ſimultanea uxorum, eſt prohibita.*
41. *Solvitur inſtantia de Patriarchis veteris Teſtamenti.*
42. *Pluralitas ſucceſſiva uxorum, eſt licita.*
43. *Quid de Legibus Civilibus?*
44. *Secundæ nuptiæ non ita probantur, ſicut primæ.*
45. *Uxor non certificata de morte viri, nequit contrahere cum alio.*
46. *Idem dicendum de viris.*
47. *Cautela Ritualium Diœceſanorum circa hoc.*
48. *Quid, ſi mulier deponat, maritum ſe vidente obiiſſe?*
49. *Dubitans de morte conjugis, ſi contrahat, non poteſt petere debitum.*
50. *Cur poſſit reddere parti innocenti.*
51. *Quid, ſi poſtea conjux ſuperſtes redeat? Num filii legitimi?*

39. QUæſtio præſens ſub aliis terminis, videlicet, *de Unitate Matrimonii*, non raro proponi ſolet. Pro cujus reſolutione ſciendum, quod Unitas Matrimonii duplex conſiderari poſſit, videlicet vel reſpectu ejuſdem temporis, vel in ordine ad diverſa tempora. Priori unitati, juxta quam Matrimonium ita debet eſſe unum, ut non poſſit idem vir habere ſimul plures uxores, neque eadem mulier plures viros, opponitur *Polygamia*, quæ eſt ſimultanea pluralitas uxorum. Poſteriori modo opponitur unitati Matrimonii *Bigamia, Trigamia, &c.* dum ſcilicet quis ſucceſſive duas, tres, aut etiam plures accepit uxores, contrahendo ſecundas, tertias, aut ulteriores Nuptias.

40. CONC. I. Polygamia, ſeu pluralitas ſimultanea uxorum, in Lege Evangelica Jure Divino eſt prohibita. Ita omnes Catholici; & habetur *c. Gaudemus, de Divortiis*, eſtque noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 2. his verbis: *Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla Lege Divina eſſe prohibitum, anathema ſit.* Idem probatur ex Sac. Scriptura, ut *Matth.* 19. *Marci* 10. & *Epheſ* 4. ubi de conjugato dicitur, atque renovatur illud præceptum *Gen. cap.* 2. poſitum; *Adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Nam Sacer Textus ibidem non dixit: *Erunt tres, vel plures ſed duo*: nec dixit: *Adhærebit uxoribus, ſed uxori*; uti notat, atque argumentatur Pontifex in *c. Gaudemus, de Divortiis.* Confirmatur Concluſio ex illis verbis Chriſti, *Lucæ* 16. *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam a viro ducit, mœchatur.* Si ergo juxta Chriſti præceptum uxore dimiſſa duci alia de Jure non poteſt; ergo a fortiori, neque ipſa retenta: per quod evidenter apparet, pluralitatem ſimultaneam uxorum in Lege Evangelica reprobari.

41. Nec obſtat, quod Abraham, Jacob, aliique ſancti Patriarchæ, in veteri Teſtamento plures ſimul uxores habuiſſe legantur. Reſp. enim conformiter *cit. c. Gaudemus*, & communi Theologorum, illud Divina revelatione, atque diſpenſatione, Sanctis illis Patriarchis fuiſſe conceſſum. Et id quidem factum creditur ob paucitatem Fidelium, ut nimirum hoc modo vera Fides, & agnitio unius DEI, Cœli terræque Conditoris, quæ ob graſſantem tunc undequaque idololatriam propemodum extinguebatur, ſaltem in poſteris Abrahæ conſervaretur.

42. CONCL. II. Pluralitas ſucceſſiva uxorum poſt mortem prioris conjugis licita eſt inter Chriſtianos, & valida. Patet hoc tum ex perpetuo ſenſu, & praxi Eccleſiæ; tum ex illo Apoſtoli, 1. *Corinth.* 7. *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt; cui vult nubat, tantum in Domino.* Et hoc non ſolum de ſecundis ſed etiam de ulterioribus Nuptiis intelligendum eſt: unde nec Chriſtus *Matth.* 22. damnavit mulierem, quod ſeptem viros legitime habuiſſet; nec Samaritanam, quod quinque *Joan.* 4.

43. Nec obſtat, quod Legibus Civilibus ſecundæ Nuptiæ ſint exoſæ, & variis pœnis afficiantur, imo mulier nubens intra annum luctus (hoc eſt, intra annum a morte mariti) notetur Infamia, *lib.* 1. & 2. *C. de Secundis Nuptiis*, & alibi. Reſp. enim, hanc pœnam Infamiæ Jure Canonico eſſe ſublatam, *cap. penult. & ult. de Secundis Nuptiis*; eo quod mulier ſic nubens conceſſa ſibi ab Apoſtolo utatur poteſtate.

44. Verum quidem eſt, quod primæ Nuptiæ magis probentur, quam ſecundæ, *c. Nuptiarum.* 27. *quæſt.* 1. & *c. Quomodo* 31. *quæſt.* 1. & alibi. Unde etiam ſecundæ Nuptiæ inducunt Bigamiam, *cap.* 1. *& ſeqq. de Bigamis non ordinandis.* Neque ſecundæ Nuptiæ benedicuntur, *cap* 1. *&* 3. *de ſecund. Nuptiis*, cum concordantiis: cum enim alter contrahentium ſaltem in primis Nuptiis fuerit benedictus, eaque benedictio ſemper duret, non eſt iteranda. Intellige, niſi conſuetudine contrarium alicubi ſit introductum. Navarrus *cap.* 22. *Manual. num.* 83.

45. CONCL. III. Uxor non certificata de morte viri prioris, & econtra, nequit contrahere cum alio, etiamſi facta diligenti inquiſitione ignoret, quid contigerit circa maritum pluribus jam annis non comparentem. Ita habetur deciſum *c. In præſentia, de Sponſalib.* ubi Papa conſultus, quid agendum fœminis adhuc viventibus, quæ viros ſuos cauſa captivitatis, vel peregrinationis abſentes, ultra ſeptennium præſtolatæ ſunt nec certificari poſſunt de vita, vel morte ipſorum, licet ſuper hoc inquiſitionem adhibuerint diligentem. Reſpondet, *quod quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris ſuis non poſſunt ad aliorum conſortium canonice convolare: nec auctoritate Eccleſiæ permitti contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.*

46. Et hoc ipſum in viris obſervandum eſſe, abſentibus uxoribus, declaratur *c. Dominus, de ſecundis Nuptiis*, ibi: *Nullus amodo ad ſecundas Nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus.* Ratio eſt: quia ſtante dubio de morte conjugis, prius Matrimonium ſtat in poſſeſſione. Accedunt plurima inconvenientia, quæ ex ſecundis Nuptiis, temere, ſeu non habita certa notitia de morte prioris conjugis initis, provenire ſolent.

47. Quinimo his de cauſis Ritualia Diœceſana recte alicubi monent Parochos, ne facile ad contrahendum Matrimonium admittant vagos & peregrinos, & qui incertas ſedes habent, non habita prius Ordinarii licentia. Neque item eos, qui antea conjugati fuerunt, ut ſunt uxores militum, & captivorum vel aliorum, præſertim peregrinantium, niſi habita certa notitia de morte prioris conjugis: aut in caſu, quo non adſunt indubitata talis mortis teſtimonia, cauſa ad Ordinarium deferatur, ejuſque judicium & conſenſus requiratur; ne alioquin ex incentivo libidinis, ac poſtpoſito DEI timore, facilius contingat, ſecundas Nuptias initi non habita certa notitia de morte prioris conjugis.

48. Quæres: quid agendum, ſi quædam mulier deponat, aut etiam juramento firmare velit, conjugem ſuum, ſe vidente, atque præſente, tali tempore mortuum, atque ſepultum fuiſſe? Reſp. Eam abſque aliis teſtimoniis, vel indiciis (ſecus, ſi talia præſertim gravia concurrant) non eſſe audiendam:

dam: quia *nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur*, *l. Nullus*, *ff. de Teſtibus*. Accedit, quod juramentum ſuppletorium probationis neque deferendum, neque admittendum ſit abſque ſemiplena probatione; & alioquin, ſi præſtaretur, nulla ejus habenda ſit ratio. Gobat *tract. 9. Theol. Experim. num.* 281. ubi hoc declarat caſu quodam Hungarico.

49. CONCL. IV. Si quis, vel aliqua, dubitans de morte prioris conjugis abſentis, contrahere præſumpſerit ei, quæ ſibi nupſit, debitum conjugale reddere tenetur, id tamen exigere non poteſt. Ita habetur expreſſe *cit. cap. Dominus*, *de ſecundis Nuptiis*, eſtque communis Doctorum; Ratio eſt: quia, cum alter conjux ſupponatur bona fide contraxiſſe (nam, ſi etiam ipſe ſciviſſet incertitudinem mortis prioris conjugis neuter poſſet petere debitum) ſtante dubio non eſt privandus jure ſuo; cum ſit in poſſeſſione juris conjugii, ac ſtante dubio melior ſit conditio poſſidentis. Secus dicendum de eo, qui mala fide, ſeu dubitans de morte prioris conjugis contraxit; nam ſemper in poſſeſſione ſtat prius Matrimonium contra ipſum: unde perſeverante conſcientia ſua dubia, & niſi hæc per acquiſitam certam notitiam de morte prioris conjugis deponatur, is peccaret petendo.

50. Dices: Ergo ſtante tali dubio nequa poterit reddere alteri petenti. Reſp. negando ſequelam. Etenim, ſi revera conjux prior mortuus fuiſſet, Matrimonium cum altera (ſervatis cæteroquin ſervandis) contractum, eſſet validum, non obſtante alterius dubio: quia ſatis eſt, quod a parte rei conjux ſit mortua, ſicque Matrimonium contrahi poſſit. Proinde parti innocenti, ſeu quæ bona fide contraxerat, jus ſuum, perſeverante illo dubio, negandum non eſt.

51. Quod, ſi vero ex poſtfacto, quocunque tandem tempore, vel caſu, conjux abſens redierit, aut eum ſuperſtitem eſſe conſtiterit, omnino neceſſe eſt, ut, qui alterum Matrimonium contraxerit (quod non obſtante bona fide, ipſo jure irritum fuit) relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur, prout notatur *cit. cap. Dominus de ſecund. Nupt.* cum concordantiis. Si tamen ejuſmodi Matrimonium fuit contractum ex judicio & aſſenſu Eccleſiæ, filii ex ipſo nati reputantur legitimi, & admittendi ad hæreditatem, *arg. c. Prælatum. Qui filii ſint legitimi.*

Q U Æ S T I O V.

De Indiſſolubilitate Matrimonii.

S U M M A R I U M.

52. *Matrimonium dupliciter poteſt intelligi indiſſolubile, quo modo?*
53 *Matrimonium omne eſt indiſſolubile propria contrahentium authoritate.*
54 *Etiam loquendo de Matrimonio Infidelium.*
55. Omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *explicatur.*
56 *Libellus Repudii, an olim fuerit licitus Judæis?*
57. *Matrimonium Infidelium poteſt diſſolvi altero ad fidem converſo, &c.*
58. *Matrimonium ratum fidelium diſſolvitur quoad vinculum per Profeſſionem Religionis.*
59. *Non vero per Votum Caſtitatis, ſive ſolemnizatum per Ordinem Sacrum, ſive ſimplex.*
Quo jure illud privilegium competat Profeſſioni Religioſæ?
60. *Matrimonium ratum poteſt etiam diſſolvi diſpenſatione SS. Pontificis.*
61. *Probatur Concluſio.*
62. *Matrimonium conſummatum fidelium, quoad vinculum eſt indiſſolubile.*
63. *Probatur ulterius.*
64. *Diſparitas inter Matrimonium ratum, & conſummatum.*
65. *Objectio Hæreticorum, ejuſque ſolutio.*

(g) Ut dicetur num. 103. & ſeqq.

52. MAtrimonium dupliciter intelligi poteſt eſſe indiſſolubile, nimirum vel quoad vinculum, vel quoad thorum & cohabitationem. De indiſſolubilitate Matrimonii hoc poſteriori modo accepta, dicetur ex profeſſo *Quæſt. VII.* per totum: de priori autem impræſentiarum agitur, inveſtigando, an, & quomodo Matrimonium ſit indiſſolubile quoad vinculum, adeo, ut illo ſemel legitime contracto, non liceat conjugibus ab eodem recedere, atque ad alias nuptias vivente adhuc priore conjuge tranſire. Hoc prænotato, ſit

53. CONCL. I. Matrimonium omne eſt indiſſolubile ac perpetuum, adeo ut propria contrahentium authoritate diſſolvi nequeat. Ita communis; & aperte traditur a Concilio Trid. *Seſſ. 24. in principio*, ubi ait: *Matrimonii perpetuum, indiſſolubilemque nexum primus humani generis Parens Divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una, Gen. 2.* Idem patet ex definitione Matrimonii *nu. 4.* allata, ibi: *individuam vitæ conſuetudinem continens.* Hinc *cap. ult. de Conditionibus appoſitis, &c.* dicitur, quod conditio de diſſolubilitate Matrimonii appoſita, ſit contra ſubſtantiam conjugii. Accedit ratio: quia hujuſmodi nexum indiſſolubilem Matrimonii exigit bonum prolis, cujus bonæ educationi plurimum obeſſet incertitudo, atque ſeparatio parentum.

54. Et hæ quidem rationes procedunt de quocumque Matrimonio, etiam Infidelium; adeo, ut ipſi quoque Infideles nequeant Matrimonium pro libitu, & propria authoritate diſſolvere: cum Lex Divina, ab origine Mundi lata, & per Protoplaſten promulgata, obliget omnes.

55. Nec dicas: *Omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, cap. 1. de Reg. Juris*: atqui Matrimonium mutuo contrahentium conſenſu naſcitur; ergo eodem pariter diſſolvitur. Reſp. enim, Regulam illam procedere potiſſimum de obligationibus & contractibus temporalibus, qui, cum ſolo mutuo conſenſu fiant, eodem etiam diſſolvuntur: ſecus dicendum de ſpiritualibus obligationibus (ſic enim obligatio, & Character Baptiſmi, vel Ordinis, nequit amplius mutuo conſenſu diſſolvi) ac præſertim de Matrimonio, quod ex Divina inſtitutione indiſſolubile eſt; & cujus diſſolubilitas plurimum præjudicaret bono prolis. Et hæc quidem vera ſunt, loquendo de diſſolutione Matrimonii propria contrahentium authoritate facta: num autem illud, extra caſum mortis alterius conjugum, in nonnullis caſibus authoritate Divina aliquando fuerit, vel ſit de facto diſſolubile quoad vinculum, quæſtio remanet.

56. CONCL. II. Olim in Lege veteri, ſeu Moſaica, licitum fuit Judæis Repudium uxoris; idque ob ſpecialem diſpenſationem Divinam, qua DEUS per manum Moyſis propter duritiam Populi Judaici, & ad evitanda uxoricidia, conceſſit ipſis *Deuter. 24.* ſcribere Libellum Repudii, ita ut Judæi hoc facientes non peccaverint. Ita Scotus 4. *diſt.* 33. *quæſt.* 3. & probabilior Doctorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes. Ratio eſt: quia Moyſes promulgavit Legem DEI; atque ideo, quos ille per Legem a ſe promulgatam ſeparavit, ſeu ſeparari permiſit, etiam DEUS ſeparavit, ſeu ſeparari permiſit. Unde juxta *cit. cap. Deuter.* 24. licuit uxori ſic dimiſſæ alterum maritum ducere; & conſequenter per dationem Libelli Repudii, vere quoad vinculum fuiſſet diſſolutum prius Matrimonium in Lege veteri.

57. CONCL. III. Matrimonium inter Infideles contractum de facto diſſolvi poteſt, quoad vinculum, ſi unus conjugum convertatur ad veram Chriſti Fidem, alter vero nolit converti, neque cohabitare converſo ſine injuria Creatoris, hunc videlicet blaſphemando, aut ſollicitando converſum ad Infidelitatem. Ita certa, & communis omnium Theologorum, & Canoniſtarum; atque habetur deciſum *c. Si infideles*, & *c. Quanto*, *de Divortiis*. Idem deducitur ex illo 1. *Corinth. 7. Si infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror, in hujuſmodi.* Unde patet, quod hæc facultas ſolvendi Matrimonium, Fideli ad Fidem converſo conceſſa fuerit a Chriſto ſua ſuprema auctoritate, & ab Apoſtolo Paulo *loc. cit.* promulgata; prout Eccleſia Catholica hactenus ſemper intellexit, & intelligit

Digitized by Google

58. CONCL. IV. Matrimonium ratum Fidelium, ſeu Chriſtianorum, nondum tamen conſummatum, diſſolvitur quoad vinculum per ingreſſum alterius conjugis in Religionem; ita ut conjux in ſæculo relicta, emiſſa per conſortem Profeſſione, licite poſſit tranſire ad alias nuptias. Ita communis Doctorum Catholicorum; & habetur non ſolum *c. Verum*, & *c. Ex parte tua, de Converſion. conjugat.* ſed etiam noviſſime definitum fuit in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 6. his verbis; *Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non conſummatum, per ſolemnem Religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi: anathema ſit.*

59. Secus eſt dicendum de Voto Caſtitatis ſolemnizato per ſuſceptionem Ordinis Sacri, utputa Subdiaconatus, Diaconatus, &c. Quamvis enim hujuſmodi Votum impediat Matrimonium contrahendum, & dirimat poſtea contractum; tamen non ſufficit ad diſſolvendum Matrimonium prius contractum licet needum conſummatum: *Cum nec jure Divino, nec per ſacros reperiatur Canones hoc ſtatutum*; prout argumentatur atque declarat Joannes XXII. *in Extravag. Antiquæ, de Voto & Voti redempt.* Multo minus quoad vinculum diſſolvitur Matrimonium antea contractum, & non conſummatum, per Votum ſimplex Caſtitatis, *text. clar. cit. c. Ex parte tua, de Converſion. conjugat.* Nam dictum privilegium eſt ſpeciale profeſſioni Religioſæ, ſive Jure Divino, atque ea Chriſti inſtitutione eidem conceſſum, uti cum ſuis cenſet Doctor Subtilis 4. *diſt.* 31. *quæſt.* 1. ac ſequitur Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. diſp.* 19. citans plures alios: eo quod initium hujus privilegii non reperiatur in Jure Eccleſiaſtico, ſed extet a primordiis Eccleſiæ; atque deſumatur ex facto Chriſti, vocantis Joannem Apoſtolum, & Evangeliſtam, a nuptiis ad Apoſtolatum, *Joan.* 1. Sive ſaltem Jure Eccleſiaſtico, licet antiquiſſimo, prout vult Fagnanus *c. Ex parte*, *n.* 8. *de Converſ. conjug.* cum quibuſdam aliis.

60. CONCL. V. Matrimonium ratum, non conſummatum, extra caſum Profeſſionis Religioſæ poteſt etiam alia gravi, & juxta de cauſa, diſſolvi auctoritate ſeu diſpenſatione Summi Pontificis, ita ut ambo conjuges licite poſſint ad alia vota tranſire. Ita D. Antoninus, Cajetanus, Bellarminus, Bonacina, Navarrus, & plurimi alii, quos citat, & ſequitur Sanchez *cit. lib.* 2. *diſp.* 14. & Maſtrius in 4. *diſp. num.* 198. aſſerens, hanc modo eſſe communem ac probabiliorem ſententiam, magiſque Pontificiæ authoritati in re juſta favorabilem.

61. Fundatur hæc Concluſio in illa generali poteſtate paſcendi Oves, ſeu Fideles, a Chriſto Domino conceſſa D. Petro, ejuſque legitimis Succeſſoribus, *Joan.* 21. ibi: *Paſce oves meas*. Quæ verba Chriſtus, ad oſtendendam dictæ poteſtatis amplitudinem, trina vice repetere voluit: ſicque, quia ad hoc, ut Oves concreditæ rite paſcantur, multum juvat facultas diſpenſandi in Votis, Juramentis, Matrimonio rato, ac hujuſmodi, quando ad bonum Eccleſiæ regimen expedit, merito de talis quoque poteſtatis conceſſione intelliguntur. Unde quod Summi Pontifices aliquoties diſpenſaverint in Matrimonio rato, & nondum conſummato Fidelium, plures referunt Authores, ac in ſpecie id traditur de Martino V. Eugenio IV. Paulo III. Pio IV. Immo Sanchez *loc. cit.* addit, Gregorium XIII. una die cum undecim diſpenſaſſe: non eſt autem credendum, tot Pontifices in facto tam gravi, atque conſcientioſo erraſſe. Accedit, quod in dubio ſtandum ſit judicio Superiorum, ac vel maxime Summi Pontificis, cui totius Eccleſiæ regimen incumbit; cuique Spiritus ſanctus ſpecialiter aſſiſtit.

62. CONCL. IV. Matrimonium valide inter Chriſtianos contractum, & conſummatum, quoad vinculum ita eſt indiſſolubile, ut extra mortem naturalem alterius conjugum nulla de cauſa, niſi immediate Divina authoritate, diſſolvi valeat. Ita communis Catholicorum; eſtque contra Hæreticos volentes, illud diſſolvi poſſe propter ſupervenientem fornicationem alterius conjugum, & ob nonnullas alias cauſas, noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 5. ibi: *Si quis dixerit, propter hæreſin, aut moleſtam cohabitationem, aut affectatam abſentiam a conjuge, diſſolvi poſſe matrimonii vinculum: anathema ſit.* Et *can.* 7. *Si quis dixerit; Eccleſiam errare cum docuit, & docet, juxta Evangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugis, matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, &c. anathema ſit.*

63. Idipſum conſtat tum ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ; tum ex illis verbis Chriſti, *Matth.* 19. ubi revocans Libellum Repudii, & elevans Matrimonium ad rationem Sacramenti, ſubjunxit: *Quod DEUS conjunxit, homo non ſeparet.* Item ex illo *Rom.* 7 *Mulier vivente viro alligata eſt legi.* Et 1. *Corinth.* 7. *His, qui Matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere. quod, ſi diſceſſeris, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*; cum concordantiis. Quæ verba S. Mater Eccleſia de Matrimonio conſummato inter Fideles contracto ſemper intellexit, ac proinde in eodem pro nullo prorſus caſu diſpenſaſſe legitur.

64. Nec obſtat, quod Matrimonium ratum Fidelium poſſit in aliquo caſu diſſolvi, ut dictum *num.* 58. & 60. Reſp. enim, diſparitatem eſſe: quia Matrimonium ratum ſignificat duntaxat *Conjunctionem Chriſti cum anima fideli per gratiam*, ſive Charitatem, quæ non eſt indiſſolubilis, imo perditur per quodcunque peccatum mortale: Matrimonium vero conſummatum ſignificat *Conjunctionem Chriſti cum Eccleſia per aſſumptam humanitatem*, quæ amplius eſt indiſſolubilis; prout notatur *c. Debitum, de Bigam. non ordin.* Accedit, quod ſeparatio Matrimonii conſummati poſſet redundare in injuriam prolis; atque ideo (præter immediatam poteſtatem Divinam) ex Chriſti inſtitutione in nullo caſu iſtud eſt ſeparabile quoad vinculum, niſi per mortem naturalem alterius conjugum.

65. Objicies cum Hæreticis. Chriſtus *Matth.* 19. dixit *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*; ergo, cum exceptio firmet regulam in oppoſitum, ob fornicationem ab ea factam, licitum eſt dimittere uxorem & aliam ducere. Reſp. negando conſequentiam: nam ly *niſi ob fornicationem*, refertur ſolum ad prius, ac denotat, ob eam eſſe licitam dimiſſionem uxoris quoad thorum & cohabitationem; (g) non autem inde ſequitur, eſſe licitam diſſolutionem Matrimonii quoad vinculum ob cauſam fornicationis; prout ſemper intellexit, docuit, & docet S. Mater Eccleſia. Alioquin certe lata porta aperiretur adulteriis, ut ſic conjuges, exteroquin male cohabitantes, poſſent hoc titulo ſeparari, atque aliis pro libitu nubere.

QUÆSTIO VI.

De Cohabitatione, & onere Debiti Conjugalis.

SUMMARIUM.

66. *Obligatio Conjugum, ad quæ generatim ſe extendat?*
67. *Conjuges tenentur cohabitare in eadem domo, menſa, & lecto.*
68. *Maritus, an poſſit abeſſe, & quando?*
69. *Uxor, an teneatur ſequi virum, mutantem domicilium?*
70. *Et vir uxorem?*
Differentia inter virum, & uxorem, quoad hoc.
71. *Actus Conjugalis ex ſe licitus eſt, & honeſtus.*
72. *Dummodo ſit veſtitus debitis circumſtantiis. Propoſitio damnata.*
73. *I. Finis actus conjugalis, eſt generatio prolis.*
74. *II. Satisfactio debiti conjugalis, & vitatio incontinentiæ alterius Conjugis.*
75. *III. Vitatio propriæ incontinentiæ.*
76. *Solvitur inſtantia contra hoc.*
77. *An liceat cauſa ſolius ſanitatis?*
78. *Conjux tenetur alteri petenti reddere.*
79. *Alioquin peccat, & quomodo?*
80. *Niſi juſta cauſa excuſetur.*
81. *Variæ cauſæ excuſantes a reddendo debito conjugali.*
82. *Decet Temporibus ſacris abſtinere ab actu conjugali.*
83. *An ſit peccatum, tunc petere?*

Quid

Digitized by Google

Quid de redditione debiti?

84. *Mala fide contrahens matrimonium, an poſſit petere, vel reddere?*
85. *Quid, ſi dubium de valore matrimonii ſuperveniat?*
86. *Quid, ſi certo ſciatur invaliditas matrimonii, ſed non poſſit probari?*
 (h) Vide dicta Tract. 13. Diſt. 1. n. 39. & 40.
 (i) De hoc Tract. 7. Diſt. 1. n. 49. & ſeqq.
87. *Quid, ſi superveniat affinitas? Aut quis contraxerit cum Voto ſimplici Caſtitatis?*
 (k) Tract. 6. Diſt. 3. n. 48.
88. *Conjuges, quomodo peccent indebite congrediendo?*
 (l) Tract. 9. Diſt. 4. n. 64.
 (m) Ibidem num. 74.
89. *Actus conjugalis, an liceat, ſi conjux eſt gravida?*
90. *Puerpera? Menſtruata? Vel lactans?*

66. CUm Matrimonium a DEO inſtitutum fuerit ad legitimam generis humani conſervationem, ipſiuſque Eccleſiæ propagationem, ac proinde finis ejus principalior ſit Bonum prolis: hinc generatim ad duo ſeſe extendit obligatio conjugum, videlicet ad mutuam cohabitationem, & redditionem debiti conjugalis. Proinde, ut intelligatur, quæ, & quanta ſit ejuſmodi obligatio, ſit

67. CONCL. I. Tenentur conjuges ſimul cohabitare in eadem domo, menſa, & lecto; quæ quidem obligatio deſcendit tum ex Jure Divino, tum ex natura contractus conjugalis. Hinc ſiquidem *Gen.* 2. dicitur: *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.* Idem patet ex definitione Matrimonii, ibi: *individuam vitæ conſuetudinem retinens*. Proinde

68. Infertur I. Quamvis maritus ratione negotii gerendi poſſit modico tempore abeſſe, id tamen non eſſe licitum tempore longo: niſi accedat alia gravis, & juſta cauſa, utpote ſi teneatur Principem comitari in bellum; aut ſi hoc neceſſarium ſit ad gubernationem Familiæ, vel conſervandas res familiares. Sanchez *lib. 9. de Matrim. diſp.* 4. *n.* 12. ac alii. Ratio eſt: quia conjuges Jure Divino tenentur cohabitare; unde *cap. 1. de Conjugio leproſorum*, inquit Pontifex: *Cum vir & uxor una caro ſint non debet alter ſine altero eſſe diutius*. Verum cum hoc loco tempus abſentiæ non definiatur, hinc Gloſſa ibidem, & Doctores cenſent, id arbitrio viri prudentis, penſatis abſentiæ cauſis, ac periculo incontinentiæ, definiendum eſſe: alioquin poſt diuturnam moram Judex ab altero conjuge requiſitus, vel, ſi notorie conſtet, quod vivant incontinenter, etiam ex officio, poteſt eos cogere ad cohabitandum. Abbas ad *cit. cap. 1. de Conjugio lepros.*

69. Infertur II. Uxorem teneri ad comitandum virum, ſi hic alio rſum mutaverit domicilium; idque ob rationem dictam. Secus, ſi vir efficiatur vagabundus, & ante contractum matrimonialem non fuiſſet talis: tunc enim uxor ipſum hinc inde vagantem ſequi non tenetur, utpote quod hoc foret graviſſimum onus. Bene tamen, ſi vir more hiſtrionum jam ante nuptias vagus extitiſſet: quia tunc ipſa cenſeretur approbaſſe mores ſuos. Abbas *loc. cit.* Fallit inſuper allata doctrina, quando uxor abſque gravi detrimento virum ſequi non poteſt; tunc enim ipſum non tenetur ſequi, *arg. c. Si quis inevitabili* 34. *quæſt.* 2.

70. Infertur III. Quod, ſi uxor ex cauſa neceſſaria recedit a loco priori, & aliorſum transfert domicilium etiam maritus ſequi teneatur. Ita colligitur ex *cit. cap.* 1. *de Conjug. leproſ.* ac notat Gloſſa ibidem: quia quoad mutua obſequia conjugalia, vir & uxor pares ſunt. Eſt tamen inter eos nonnulla differentia: nam quia vir eſt caput mulieris, atque ejus ſit gubernare, hinc poteſt ad libitum eligere domicilium, teneturque uxor ipſum ſequi: uxor vero, cum ſit ſubdita marito, domicilium pro libitu mutare, vel eligere nequit; ſi tamen neceſſitate cogente id faciat, vir ob tuenda jura Matrimonii tenebitur eam ſequi. Sanchez *lib.* 1. *diſp.* 41. *num.* 15. & 16.

71. CONCL. II. Actus conjugalis ex ſe eſt licitus; &, ſi fuerit veſtitus debitis circumſtantiis, honeſtus, ac meritorius Ita communis; idque patet ex eo; quia eſt medium ex natura rei ordinatum ad finem bonum, atque honeſtum, ſive ad legitimam propagationem generis humani. Unde & DEUS Protoparentibus noſtris præcepit actum conjugalem, *Geneſ.* 2. ibi: *Creſcite, & multiplicamini.* Atqui blaſphemum foret dicere, quod DEUS aliquid ex ſe malum præceperit. Hinc *ad Hæb. cap.* 13. ait Apoſtolus: *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus.*

72. Additur notanter, *veſtitus debitis circumſtantiis*, nimirum ut non niſi loco, tempore, modo, fineque debito eliciatur: alioquin enim culpa non vacaret. Hinc Angelus Raphael Tobiæ, *cap.* 6. dixit: *Qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut DEUM a ſe, & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium ſuper eos.* Et conformiter huic effato Angelico; meritiſſime Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 9. Propoſitionem damnavit: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, & defectu veniali.*

73. Cæterum multiplex finis eſſe poteſt, licite ac honeſte exercendi actum conjugalem. I. Ob generationem prolis: nam proles ſuſcipienda, & religioſe educanda ad Cultum Divinum, eſt finis primarius Matrimonii.

74. II. Ob Satisfactionem debiti conjugalis, atque ad vitandam incontinentiam ex parte alterius conjugis. Siquidem uxori expreſſe, vel tacite petenti, tenetur vir, & econtra uxor viro, reddere debitum ex Juſtitia. Quando autem compartem advertit exiſtere in periculo incontinentiæ, tunc opus conjugale erit actus Charitatis, utpote elicitus ob finem ſalutis ſpiritualis Proximi. Hoc inducitur ab Apoſtolo, 1. *Corinth.* 7. illis verbis: *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter autem uxor viro: Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir, &c.* Et infra: *Iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram.*

75. III. Ob vitandam incontinentiam propriam. Etſi enim non pauci Doctores velint, actum conjugalem non vacare culpa veniali, ſi fiat ad vitandum periculum incontinentiæ in ſemetipſo: quia (inquiunt) hic non eſt proprius finis Matrimonii, ſed bonum prolis. Communior tamen ſententia nullam in hoc culpam agnoſcit: ſiquidem, ut notat Doctor Subtilis 4. *diſt.* 26. §. *per hoc patet*, inſtitutio Matrimonii non ſolum facta eſt a DEO *in officium*, hoc eſt, ad propagationem generis humani; ſed etiam *in remedium, videlicet vitandæ incontinentiæ poſt lapſum*. Unde Apoſtolus 1. *Corinth.* 7. de innuptis ait: *Quod, ſi non ſe continent, nubant: melius eſt enim nubere, quam uri.*

76. Nec obſtat ratio in oppoſitum. Reſp. enim, quamvis bonum prolis ſit finis primarius ac principalis Matrimonii; ſimul tamen finem ejus minus principalem eſſe vitationem propriæ incontinentiæ quem proinde ſufficit intendere. Alioquin certe contra communem Doctorum ſequeretur, quod nec careat culpa veniali actus ille, ſi fiat ad vitandum in altero conjuge periculum incontinentiæ, cum & hic non ſit finis primarius Matrimonii.

77. Num autem cauſa ſolius ſanitatis propriæ tuendæ licite, atque ſine culpa veniali, fiat actus conjugalis, variant Doctores. Et quidem multi culpam in hoc venialem agnoſcunt; eo quod finis hic adverſetur inſtitutioni Matrimonii, quod ob bonum prolis, atque ad vitandam incontinentiam a Deo inſtitutum fuit, juxta proxime dicta. Alii econtra id omni culpa vacare cenſent, præſertim ſi aliud aptum medium ad acquirendam, vel tuendam ſanitatem non ſuppetat, prout limitat Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 10. Nam in tali caſu (inquiunt) etiam bonum prolis, ſaltem remote, includitur. Illud certum eſt, quod quamvis venialiter peccaret conjux petendo debitum cauſa ſolius ſanitatis, tamen reddens nullatenus peccet.

78. CONCL. III. Tenetur conjux alteri explicite, ſive implicite petenti, reddere debitum, niſi juſta cauſa excuſetur.

ſe communis, & patet ex dictis, ac textibus S. Scripturæ *nu.* 74. relatis.

79. Infertur proinde, quod conjux mortaliter peccet, ſi abſolute neget debitum conſorti, illud rationabiliter, ſerio ac ſub obligatione exigenti: cum non uxor, ſed vir habeat poteſtatem corporis ejus; & alioquin in petente facile ſuboriatur periculum incontinentiæ. Secus eſſet, ſi conſors non ſerio, neque ſub obligatione, ſed ſolum ex quadam benevolentia id petat, aut ſi precibus recuſantis facile acquieſcat; dummodo in petente non ſubſit periculum incontinentiæ.

80. Additur tamen in Concluſione, *niſi juſta cauſa excuſetur*. Nam ejuſmodi obligatio non eſt tam ſtricta & gravis, quin occurrente rationabili cauſa liceat ſolutionem vel negare, vel ſaltem differre; *Quoniam* (ut inquit Pontifex c. Quoniam. Ut lite non conteſtata) *in conjugio multi caſus occurrunt, in quibus Conjuges ſine culpa, ſed non ſine cauſa, continere coguntur*.

81. Sic excuſatur conjux I. Si non poſſit reddere debitum ſine notabili periculo ſalutis corporalis: ut ſi conjux ſit vulneratus, laboret febri hectica, aut alio morbo, adeo ut actus conjugalis vehementer credatur nocivus. Immo, ſi nocumentum exiſteret grave, illicitum foret illud reddere. II. Quando conjux peteret in amentia, ebrietate, aut alias conſtitutus extra uſum rationis: nam non peteret actu humano, & libero. III. Quando conjux immoderate, ac nimis frequenter petit: quia non videntur conjuges ſeſe obligaſſe ad uſum immoderatum: præſertim cum repugnet decentiæ, ipſique valetudini. IV. Cum conjux ante conſummationem Matrimonii poſſit Religionem ingredi, non tenetur illud conſummare reddendo debitum ante elapſos duos menſes a contractu matrimoniali, *arg. c. Ex publico, de Converſione conjugat*. V. Si publice, ſeu coram aliis exigeretur. Sunt & aliæ nonnullæ cauſæ, de quibus fuſiſſime Sanchez *lib. 9. de Matr. diſp.* 24. *& ſeqq.* & alii.

* Inter alias cauſas excuſantes ab obligatione reddendi debitum etiam numeratur, ſi pars innocens reſciat, conſortem commiſiſſe adulterium, vel inceſtum, de quo vide fuſius La Croix *Lib. 6. part. 3. num. 372. ac ſeqq.* Etſi enim pars innocens poſſit, non tamen tenetur reddere debitum; quoniam nocens deperdidit exinde jus petendi illud. Num autem etiam debitum conjugale negari queat exinde, ne apud inopes nimium multiplicentur proles, alia eſt difficultas, & allegatus Author *loc. cit. num.* 392. reſpondet ordinarie negative; quoniam finis in ipſo contractu matrimoniali imbibitus eſt propagatio generis humani, in quem finem uterque conjugum videntur contrahendo Matrimonium ſaltem tacite conſenſiſſe, & Deus tanquam Author Matrimonii haſce proles haud deſeret, qui etiam volucres Cœli paſcit. Ex quo jam patet diſparitas inter hanc neceſſitatem ex multiplicitate prolium evenientem, & inter alia damna prorſus extrinſeca Matrimonio ſub ipſo contractu matrimoniali non prævisa, ac poſtea evenientia, ad quæ conſequenter vi contractus matrimonialis ſe non videntur obligaſſe, ut maneant his non obſtantibus adſtricti reddere debitum conjugale. Sotus tamen, Lopez, & Sa ponunt exceptionem iſtam, nimirum: *niſi incommoditas alendi proles foret valde notabilis ex una parte; ex altera vero abeſſet omne periculum alicujus incontinentiæ*, quod tamen meo judicio raro aberit, præſertim ſi ambo conjuges adhuc in eodem lecto exiſtant, vel ſi unus eorum renuat conſentire in pactum non petendi debitum. Pater Sporer in caſu præſenti *part. 4 Theolog. Sacrament. cap. 2. ſect.* 3. *num.* 516. inquit, ſecluſo mutuo inter conjuges pacto petendi debitum, negare illud ob ſolam paupertatem eſſe mortale juxta Navar. Sylveſt. & alios communiter, qui pronuntiant abſolute, multiplicationem prolis non excuſare a redditione debiti, quam doctrinam in praxi etiam allegatus Author cum Gobat ſemper ſe obſervaſſe teſtatur. Quodſi tamen (ſubjungit Sporer) res eo loco eſſet, ut ob prolis multiplicationem, vel parentes ipſi, vel vivis parentibus liberi in extremam inopiam (caſus certe rarus inter Chriſtianos) redigendi forent, omnino fatendum eſt, ac fatetur Layman *cap. 1. num.* 16. debitum juſte negari poſſe; cum non videatur tanta inopia ſub primo pacto matrimoniali comprehenſa. Et quæſo te Confeſſarie (pergit citatus P. Sporer) an peccati damnabis miſeram uxorem, quæ marito omnia abligurienti, ipſe cum liberis famem, & ærumnas tolerans, ne amplius miſeranda, & forſan peſſime per maritum educanda proles multiplicetur, debitum neget, priuſquam ſe emendet? Quoniam abſolute non improbabilis, & bene conſideratis ſimilibus circumſtantiis in praxi tuta videtur ſententia oppoſita, quæ cum Ledeſma, Sanchez, & Diana defendit, ſine culpa debitum negari poſſe ob paupertatem, ne multiplicata prole nimia moleſtia, vel mendicitas ſit ſuſtinenda. Ita Sporer *loc. cit.* prout nec ego talem uxorem (ſuppoſito, quod ipſamet in propria perſona non patiatur periculum proximum incontinentiæ) in tantis circumſtantiis auderem condemnare peccati mortalis, ſi marito huic luxuriſſimo copulam denegaret, uſque dum ſe emendet. Attendatur tamen accurate a Confeſſario ad omnes circumſtantias, ne fiat abuſus hujus doctrinæ, & prius tentetur potius, utrum nequeant conjuges inopes perſuaderi, ut mutuo pacto, & conſenſu adinvicem a copula conjugali abſtineant, ac omnia pericula proxima pollutionum removeant. *

82. Quæres, an Tempore ſacro, v. g. Diebus Solemnioribus, Feſtivis, aut Dominicis, item die, quo quis Sacram Synaxin ſumpturus eſt, vel ſumpſit, licitum ſit exigere, vel ſaltem reddere debitum? Reſp. I. Maxime decens eſt, atque a SS Canonibus commendatum, quod conjuges ejuſmodi Diebus ſacris abſtineant ab actu conjugali, ut ſic juxte monitum Apoſtoli, 1. *Corinth.* 7. expeditius vacent orationi; prout notatur *c. Propoſuiſti, diſt.* 82. & *c. Sciatis*, & *c. Quotieſcumque*, ac *tribus ſeqq. 33. quæſt.* 4. cum concordantiis.

83. Reſp. II. Utrum autem ad hoc teneantur conjuges ſub peccato, ſaltem veniali, variant Doctores. Et quidem non pauci arbitrentur, petere debitum ejuſmodi Sacris Temporibus non vacare culpa, ſaltem veniali; idque ob Canones proxime citatos. Verum quia iſti continent duntaxat conſilium (ſicut & verba Apoſtoli *loc. cit.*) non præceptum: hinc Sanchez *loc. cit. diſp.* 12. cum quibuſdam aliis cenſet, talem petitionem debiti non ſolum vacare culpa mortali, ſed etiam veniali: illud certum eſt, quod nullum ſit peccatum, illis diebus petenti reddere: quinimo quocumque tandem die, quantumvis ſolemni, debitum exigatur, tenetur alter reddere, niſi alia juſta cauſa excuſetur.

84. CONCL. IV. Petitio, ac redditio debiti conjugalis, redditur quandoque illicita, & mortifera. Ita communis, & probatur inductione. Sic imprimis, qui mala fide ſeu dubius de valore Matrimonii, contraxit, non poteſt ſtante illo dubio petere debitum; tenetur tamen illud reddere petenti comparti, ſi hæc bona fide contraxerit. Hujus ratio, & exemplum, habetur ſuperius *num.* 49. & 50.

85. Quod, ſi dubium ſuperveniat primum Matrimonio jam antehac bona fide contracto, talis non ſolum reddere, ſed etiam petere poteſt, dummodo ſimul adhibeat debitam diligentiam acquirendi veritatem, nec tamen de invaliditate Matrimonii conſtet. Ratio eſt: quia talis exiſtit in legitima poſſeſſione Matrimonii bona fide inchoati, ſicque in jure petendi debitum; in dubio autem melior eſt conditio poſſidentis. Herinex *diſp. 7. de Matr. quæſt. 6. num.* 32. Pirbing *tit. de Sent. excomm. num.* 108. ſolventes contraria, & alii: Et hoc ipſum a priori dicendum, ſi poſtea oriatur ſolummodo ſcrupulus, ex levi ac temeraria credulitate conceptus: nam poteſt is ad conſilium proprii Paſtoris deponi, ac debitum conjugale non ſolum licite reddi, ſed etiam peti, *text. clar. c. Inquiſitioni, de Sent. excomm.*

86. Si vero conjux pro certo cognoſcat invaliditatem Matrimonii, eo quod indubitanter ſciat ſubeſſe impedimentum dirimens, quamvis hoc in facie Eccleſiæ probare nequeat; non ſolum non poteſt petere, ſed nec reddere debitum: non obſtante, quod per ſententiam judicialem Eccleſiæ (quæ de

ac-

Digitized by Google

occultis non judicat) vel etiam excommunicationem ad id compellatur, aut aliunde periculum vitæ immineat. Ratio eſt: quia in nullo caſu poteſt quis ſcienter fornicari, ſeu alteri carnaliter commiſceri extra legitimum Matrimonium: hoc enim eſt intrinſece malum. Unde talis potius in foro externo debet humiliter ſententiam excommunicationis ſuſtinere, ut dicitur *cit. c. Inquiſitioni, de Sent. excomm.* (h) Occiſus autem ex hac cauſa, moreretur pro ſervanda virtute ſupernaturali Caſtitatis, & ſic evaderet Martyr. (i)

87. Deinde, ſi quis durante Matrimonio contraxit affinitatem cum ſua conſorte, cognoſcendo videlicet carnaliter ejus conſanguineam, non poteſt petere debitum, licet reddere poſſit, ac teneatur: Ita habetur *c. Diſcretionem*, & *c. Tuæ fraternitatis, De eo, qui cognovit* &c. Et hoc idem dicendum de illo, qui cum Voto ſimplici Caſtitatis contraxit Matrimonium. An autem Confeſſarii Mendicantium cum talibus diſpenſare poſſint in ordine ad petendum debitum conjugale, jam alibi (k) dictum fuit.

88. Rurſus certum eſt, conjuges peccare congrediendo ſodomitice, ſive extra vas naturale; quia talis congreſſus repugnat ordini naturæ, finique Matrimonii. Quod, ſi vero conjuges ſine juſta cauſa non ſervent modum, ſive ſitum naturalem, abſque tamen periculo effuſionis ſeminis; committitur peccatum duntaxat veniale; nullum, ſi juſta cauſa interveniat. Quid autem ſentiendum ſit de eorum præpoſtero congreſſu in vaſe naturali (l) nec non & de tactibus impudicis inter conjuges (m) ſuperius jam dictum eſt.

89. Quæres, an ſit licitus actus conjugalis muliere exiſtante prægnante, puerpera, vel lactante: Reſp I. Quando mulier eſt gravida, licite redditur, & petitur debitum (adeoque illicite negatur) dummodo abſit periculum abortus. Ita communis: nam nullo jure hoc prohibitum legitur. Nec obſtat textus *c. Non ſolum*, 32. *quæſt.* 7. & *c. Si cauſa*, & *c. Origo*, 33. *quæſt.* 4. ubi videtur prohiberi acceſſus ad uxorem gravidam. Reſp. enim, hoc eſſe de conſilio, non de præcepto, niſi in caſu periculi abortus: unde per ſe id non eſt illicitum, quamvis per accidens quandoque non liceat, imo abſtinendum ſit, ſive ob nimiam uxoris debilitatem, ſive quia abortus timetur.

90. Reſp. II. Uti Matrimonio ſtatim poſt partum, durante adhuc naturali purgatione mulieris, per ſe loquendo non eſt quidem peccatum mortale, ut tenent plerique Doctores: nihilominus communiter peccatum veniale deeſſe non ſolet; idque ob nimiam intemperantiam, quæ in copula iſta fœditati juncta intervenire ſolet. Ita Herinex *loc. cit. num.* 18. hoc ipſum *n.* 15 poſt Sanchez *lib.* 9. *de Matr. diſp.* 21. *n.* 7. & alios, tradens de acceſſu viri ad menſtruatam; quamvis quoad hoc ultimum D. Thomas, D. Bonaventura, & Scotus 4. *diſt.* 32. *quæſt. un.* ac nonnulli alii, videantur eſſe rigidioris ſententiæ, atque extra periculum incontinentiæ in alterutro conjugum exiſtens, damnant peccati gravioris acceſſum viri ad menſtruatam. Porro non eſſe illicitum actum matrimonialem eo tempore, quo mulier eſt lactans, paſſim fatentur Doctores.

* Quæres II. An citra grave peccatum liceat Viduis, & Sponſis de futuro ſibi cum aliqua delectatione repræſentare actum conjugalem de præterito habitum, vel de futuro habendum? Ante reſponſionem Nota I. ex Sporer *part.* 1. *in Decalog. cap.* 6. *ſect.* 4. *num.* 22. Delectationem, ſeu complacentiam moroſam circa objectum venereum, ſeu circa copulam eſſe duplicem; alia dicitur rationalis, quæ oritur in ipſa voluntate ex cogitatione intellectiva talis rei. Alia vocatur ſenſibilis, quæ ex imaginatione phantaſiæ, objectum illud venereum ſibi repræſentantis, exurgit in appetitu ſenſitivo concupiſcibili, atque exinde derivatur in partes obſcœnas per motum ſpirituum generationi deſervientium. Ut autem totum hoc magis capiatur. Nota II. Delectationem veneream ſenſibilem hoc ordine contingere. *Inprimis* voluntas conſentit, ut intellectus cogitet de illo objecto venereo, id eſt, de objecto ad profuſionem ſeminis, & exinde ad generationem ex ſe alliciente; ubi incidentaliter adverte, quod objectum venereum dicatur propter Venerem, quæ apud Ethnicos credebatur Dea generationis. *Secundo*, poſtquam hoc objectum venereum e. g. copula repræſentatur ab intellectu tanquam ens delectabile voluntati, ea ſibi complacet ſpiritualiter, ſuppoſito, quod voluntas in hoc objectum intentionaliter præſens feratur, quatenus eſt ſibi propoſitum ut delectabile, vocaturque illa complacentia rationalis. *Tertio*, ſpecies ſenſibiles hujus delectationis, ſeu objecti qua delectabilis transferuntur ad phantaſiam. *Quarto*, exinde naſcitur naturaliter complacentia in appetitu ſenſitivo, & ſubſequitur naturaliter delectabilis ſenſatio in partibus obſcœnis ex commotione ſeminis, & ſpirituum genitalium, diciturque delectatio ſenſibilis venerea. *Quinto*, demum hanc ſenſibilem denuo ab intellectu voluntati propoſitam, eadem approbat, & acceptat, ex quo *Sexto*, ſæpius, maxime ſi vehemens ſit, aut longior, ſequitur profuſio ſeminis, extra, vel intra vas generationi deſerviens. His prænotatis.

Dubitatur, num Viduis de actu conjugali præterito, & Sponſis de futuro recogitando liceat deliberate delectari abſque gravi peccato? Ratio dubitandi, & negativam tenendi eſt; quia etiam tales cogitationes, & ſubſequentes exinde delectationes ex ſe ob ſympathiam ad invicem natæ ſunt de præſenti excitare ſpiritus genitales, ac cauſare delectationem ſenſitivam, ac veneream in partibus inhoneſtis, ſicque inchoatam aliquam ſeminationem eo ferme modo, quo *tract.* 9. *diſt.* 7. *poſt num.* 18. diximus de perſonis ſolutis; adeoque omnibus illis, quibus de præſenti illicite eſt ſeminatio in vaſe a natura ordinato, etiam erit illicita talis delectatio utpote inchoata copula.

Nec dicatur: Talibus Sponſis de futuro licere ſibi repræſentare, ac deſiderare Matrimonium, an Viduis optare, ut Matrimonium priſtinum adhuc actu perduraret, ſicque eo ipſo hiſce etiam licere ſibi repræſentare, ac deſiderare actum conjugalem utpote effectum Matrimonii: ergo pariter licebit de eodem actu conjugali delectari: utique enim poſſum licite delectari de aliqua re ut objective præſenti, cujus executionem poſſum licite deſiderare, & optare. Nam contra imprimis eſt, quod deſiderium ſit circa rem abſentem, delectatio autem circa præſentem objective: magis autem alliciat appetitum concupiſcibilem, & carnalem delectabile ut præſens amatum, quam deſideratum ut abſens, niſi forſan deſiderium de abſenti realiter ſit valde intenſum, cui conjuncta ſit magna voluptas, eo quod talis res ſit intentionaliter, & objective præſens. Contra ſecundo eſt, quod cogitatio de Matrimonio ita alliciat ex ſe ad profuſionem ſeminis, ſicut cogitatio practica (& non duntaxat ſpeculativa) ac ſubſequens delectatio actus conjugalis: Matrimonium enim ex ſe eſt mutua traditio corporis per mutuum ad invicem conſenſum, adeoque ejus repræſentatio ex ſe non ſic movet appetitum concupiſcibilem.

Agnoſco, fundamenta hæc ſatis ſolide probare, quod ſimilibus non liceat delectari de copula quondam licite habita, vel habenda: cum tales delectationes videantur in actu exercito inchoata copula de præſenti, ubi ipſa eadem non licet. Nihilominus tamen Pater Sporer *part. ſeu tract.* 1. *in Decalog. cap.* 6. *ſect.* 4. *num.* 41. & 42. facit diſtinctionem inter delectationem rationalem, & ſenſibilem veneream, quæ oritur in appetitu ſenſitivo, atque exinde derivatur ad partes obſcœnas. Priorem delectationem admittit Sponſis, & viduis licitam, cum ex una parte ab intellectu proponatur intentionaliter copula in iis circumſtantiis, in quibus eſt, aut fuit licita; ex altera autem non videatur adeſſe periculum adeo proximum ſeminationis, ſi conatus interveniat ulteriorem delectationem cohibendi, prout fieri poſſe docet La Croix *lib.* 5. *n.* 97. prope finem. Et *lib.* 6. *part.* 3. *n* 350. Alteram vero delectationem ſenſibilem veneream omnino prohibet, utpote ex natura ſua proximius accedentem ad periculum ſeminationis, & copulæ, quæ his non licet, ſicuti actualibus conjugibus. Fateor tamen, hanc reſponſionem non carere ſua adhuc difficul-

Digitized by Google

ficultate ob ſympatiam naturalem ad invicem, hinc talibus omnia cogitatio practica cum delectatione deliberate voluntaria, de actu conjugali ut objective præſente omnino eſt diſſuadenda, utpote valde periculoſa &c. Et certe quando rem hanc intimius perpendere volumus, ſi id licitum exiſtat Viduis ac Sponſis, videretur pariter licitum alicui omnino ſoluto ſibi repræſentare, & deliberate appetitu rationali delectari de actu conjugali, quem ad invicem exercent duo conjuges, dummodo talis ſolutus non ipſemet deſideret pro nunc exercere ſimilem actum. Hoc tamen utique eſt prohibitum ſoluto: etſi enim actus iſte conjugalis in iis circumſtantiis, in quibus eundem ſibi dictus ſolutus proponit, ſit licitus ipſis conjugibus: non tamen repræſentatio deliberata, ac practica hujus actus cum delectatione rationali erit pro nunc licita huic ſoluto, utpote ex ſe directe & immediate ordinata ad excitationem ſpirituum genitalium, ac ſeminis, ſicque ad copulam, quæ pro nunc ſoluto non licet. *

QUÆSTIO VII.

De Divortio.

SUMMARIUM.

91. *Divortium, quid?*
92. *Divortium dupliciter.*
(n) Quæſt. 5. per totum.
93. *Divortium quoad thorum, & cohabitationem, poteſt fieri.*
94. *Idque generatim ex ſex cauſis.*
95. *Differentia inter adulterium, & alias cauſas reſpectu Divortii.*
96. *Divortium fit I. Mutuo conſenſu.*
97. *II. Ob ſpiritualem fornicationem alterius conjugum.*
98. *III. Ob grave periculum ſpirituale, ſive incitationem ad peccatum.*
99. *Et varia hujus exempla.*
100. *IV. Ob ſævitiam Conjugis.*
101. *V. Votum ultramarinum ad liberandam Terram Sanctam.*
102. *Quam cauſam alii hoc loco ponant?*
103. *VI. Fornicatio alterius Conjugis.*
104. *Per fornicationem, quid hoc loco intelligatur?*
105. *An innocens poſſit ab adultera Conjuge propria authoritate ſe ſeparare?*
106. *An ſe ſeparans ſit alteri reſtituenda?*
107. *Caſus, in quibus non licet dimittere uxorem ratione adulterii.*
108. *I Quando adulterium eſt materiale ſolum.*
109. *II Si vir uxori fuit cauſa adulterii.*
110. *III. Si hoc ab utroque committitur.*
111. *Ampliatur iſtud.*
112. *IV. Quando injuria eſt remiſſa adultero.*
113. *Quomodo fiat iſthæc remiſſio?*

91. DIvortium, quantum ad propoſitum, eſt legitima ſeparatio viri ab uxore, manente adhuc vinculo conjugali. Et dicitur, *legitima ſeparatio*: quia ſine lege, & legitima ratione fieri non poteſt, cum vi ipſius Matrimonii, cujus vinculum eſt indiſſolubile, teneantur conjuges ad individuam vitæ ſocietatem mutuo retinendam. Et additur, *manente vinculo conjugali*, ad excludendam aliam Divortii acceptionem: ſiquidem

92. Divortium generatim accipitur dupliciter. I. Pro ſeparatione conjugum diſſoluto eorum matrimonio quoad vinculum: quo modo ſæpius illud ſumitur in Jure Civili, & an fieri poſſit, ſuperius (n) dictum eſt. II. Pro ſeparatione conjugum quoad thorum duntaxat, vel etiam quoad cohabitationem. Quoad thorum quidem, ſive debitum conjugale, juſte illud alteri conjugi denegando: quoad cohabitationem vero, quatenus remanente vinculo Matrimonii non tenentur amplius conjuges ſimul cohabitare in eadem menſa, thoro, & lecto. Et de hoc loquendo, ſit

93. CONCL. I. Certum eſt, Divortium quoad thorum, & cohabitationem ex legitima cauſa quandoque fieri poſſe. Patet hoc ex perpetua praxi Eccleſiæ; ſuitque noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 8. his verbis: *Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cum ob multas Cauſas ſeparationem inter Conjuges, quoad thorum, ſeu quoad Cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri poſſe decernit: anathema ſit.*

94. CONCL. II. Sex generatim ſunt cauſæ, ob quas licitum eſt ejuſmodi Divortium inter conjuges Chriſtianos. I. Mutuus contrahentium conſenſus. II. Fornicatio ſpiritualis, ſeu lapſus in hæreſin, aut Gentiliſmum. III. Incitatio ad peccatum, ſeu grave periculum ſalutis ſpiritualis. IV. Sævitia conjugis, aut aliud grave periculum ſalutis temporalis. V. Votum ultramarinum. VI. Adulterium, ſive fornicatio carnalis voluntaria, & culpabilis alterius conjugum.

95. Nec obſtat, quod Chriſtus *Matth.* 19. non niſi fornicationem, ob quam liceat dimittere uxorem, aſſignaverit. Reſp. enim cum Engel *tit. de Divortiis*, *num.* 10. & 11. ac aliis, id ex eo accidere, quia propter ſolam fornicationem carnalem, ſive adulterium, licet dimittere uxorem in perpetuum, ac etiam nolentem & invitam: aliæ vero cauſæ hic enumeratæ ex ſua natura non ſunt perpetuæ (hinc enim ceſſante hæreſi, ſævitia conjugis, aut incitatione ad peccatum, tenetur ſeparata redire ad conjugem, eſtque eidem reſtituenda; non autem ceſſante adulterio) vel ſaltem requirunt mutuum utriuſque conjugis conſenſum, prout fit in prima cauſa Divortii. Itaque

96. I. Divortium ſeu ſeparatio conjugum, poteſt fieri mutuo conſenſu: ut ſi juxta monitum D. Apoſtoli 1 *Corinth.* 7. ad tempus ſeſe ſeparent conjuges, ut *vacent orationi*; vel ſi uterque mutuo conſenſu voveat perpetuam Caſtitatem, aut ad Religionem tranſeat, *arg. c. Cum ſis*, & *ſeqq. de Converſ. Conjugat.* Idipſum mutuo conſenſu fieri poterit ex alia honeſta cauſa, v. g. ne proles multiplicetur ultra ſuas facultates, &c. quamdiu periculum incontinentiæ alteri conjugi non imminet.

97. Divortium, ſeu dicta ſeparatio fieri poteſt, ſi alter conjugum ſpiritualiter fornicatus fuerit; nempe ſi labatur in hæreſin, aut in Gentiliſmum. Veruntamen ſi talis ab errore ſeſe revocaverit, tenetur conjux in Fide ſtabilis ad alterum reverti, ſi propria authoritate, ac ſine judicio Eccleſiæ ab ipſo receſſit, *c. De illa*, & *c. Quanto*, §. *fin. de Divortiis*. Quod ſi vero conjux judicio Eccleſiæ fuit ſeparata, non compellitur redire, ſed poteſt Religionem ingredi *cit. cap. De illa*, *eod.* juncto *cap. ult. de Converſ. Conjugat.* Si vero Religionem ingredi noluerit, etiam hæc redire compellitur; ut notat Gloſſa *cit. c. Quanto*, *Verſ. Redire cogatur.*

98. III. Divortium fit propter grave periculum ſalutis ſpiritualis, ſeu propter incitationem ad peccatum mortale: ut ſi alter conjugum provocet alterum ad gravia crimina, & admonitus non deſiſtat a provocatione, *arg. c. Quæſivit*, *de Divort.* ibi: *Verum ſi Conjugem ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit ſeparari, ita quod et nubere alii non licebit.* Concordat illud Salvatoris, *Matth.* 5. *Si dextera manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam, & projice abs te*, &c.

99. Hinc, ut exemplificat Tannerus *tom.* 4. *diſp.* 8. *quæſt.* 5. *num* 84. datur locus Divortio, ſi conjux inducat alterum in hæreſin, apoſtaſiam, peccatum Sodomiæ, veneficium, aut alia peccata mortalia: item ſi vir latro inducat uxorem, ut res furtivas, aut ſocios fures receptet, nec poſſit illa ſcelus detegere, &c. Quamdiu enim tale periculum durat, non tenetur conjux innocens cum altero permanere, ſed poteſt ab ipſo diſcedere, ut evitet tam grave periculum ſalutis ſpiritualis.

100. IV. Divortium poteſt fieri ob ſævitiam conjugis. Et quidem ſi tanta ſit ſævitia, ut altera pars abſque periculo gravis damni corporalis non poſſit ſævienti cohabitare, poterit conjux propria authoritate ab altero divertere. Sanchez *lib.* 10. *diſp.* 18. Et divertens non debet alteri petenti reſtitui, donec conjux ſæviens ſufficientem ſecuritatis cautionem

nem

Digitized by Google

nem præſtet, prout habetur *c. litteras*, & *c. ex tranſmiſſa*, *de Reſtit. ſpoliat.* & *cap. 1. Ut lite non conteſtata*. Quamvis enim cæteroquin ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus, fallit tamen hoc, ſi conjux divertens opponat, ſimulque incontinenti probet adeo gravem ſævitiam alterius, donec ſufficiens ſecuritatis cautio ſibi præſtetur, *per textus citatos*.

* Porro propter modicam verberationem etiam ſine juſta cauſa factam altera Compars non illico inferre debet ſævitiam Conjugis ſufficientem ad ſeparationem. Quinimo, quamvis fuerit verberatio gravis, non illico poteſt inſtitui divortium, ſi verberatio ex inſolita ira, vel perturbatione proceſſit, nec prudens periculum inducat exercendi eandem etiam in futurum. Videatur de hoc (uti & de aliis circa materiam matrimonialem) fuſius, & exactius Reiffenſtuel in *lib. 4. Decret. tit. 19. num. 37. ac ſeqq.* *

101. V. Votum ultramarinum ad liberandam Terram Sanctam, etiam invita uxore, vir emittere, atque implere poteſt, prout ob tantam Populi Chriſtiani neceſſitatem, atque ſubſidium Terræ Sanctæ, deciſum habetur *c. Ex multa*, *§. In tanta de voto*. Unde in præmiſſo caſu datur Divortium ad tempus, donec ſcilicet vir redeat; ac proinde inter cauſas Divortii recte numeratur.

102. Fatendum quidem, plures Doctores aliam hoc quinto loco ponere cauſam Divortii, nempe vel morbum contagioſum, vel veneficium conjugis: ſiquidem venefici etiam conjunctiſſimis ſæpe nocent, utpote qui dæmonis conſilio peſſima agunt. Verum quia hæc duo ad quartam cauſam, nempe *ad ſævitiam Conjugis, vel aliud grave periculum ſalutis corporalis*, commode reducuntur; hinc melius cum Valenſi *§. 2. tit. de Divortiis*, ponitur hoc quinto loco Votum ultramarinum.

103. VI. Divortium eſt licitum, & quidem Jure Divino, atque in perpetuum (nam priores regulariter ſunt ſolum cauſæ Divortii ad tempus, nempe quamdiu dictæ cauſæ durant, ut dictum *num. 25. & ſeqq.*) ſi alter conjugum commiſerit Fornicationem carnalem Hoc quippe Chriſtus Dominus conceſſit *Matth. c. 19. Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem*. Concordat *c. Significaſti*, & *c. Ex litteris*, *de Divortiis*. Accedit illud vulgatum: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*.

104. Porro nomine *Fornicationis* hoc loco intelligitur non ſolum Adulterium, ſed etiam Sodomia, ipſaque Beſtialitas. Secus dicendum de tactibus impudicis, voluntate fornicandi, aut peccato mollitiei: quia per hæc, licet cæteroquin gravia peccata, non perfecte & conſummate læditur jus Matrimonii; cum non dividatur caro unius conjugis ab altero per concubitum in tertium. Sanchez *lib. 10. de Matr. diſp. 4.* Layman, & alii.

105. Et nota, quod innocens conjux, cognita ejuſmodi Fornicatione alterius, poſſit etiam propria authoritate ſe a nocente ſeparare quoad thorum; quoad cohabitationem vero ſolum poſt ſententiam Judicis, niſi Fornicatio fuerit omnino publica, & notoria. Ratio eſt: quia ſeparatio quoad cohabitationem eſt res publica, & quæ ſcandalo eſſe poteſt; ideoque nonniſi judicio Eccleſiæ fieri debet, *arg. c. Porro*, *de Divortiis*.

106. Additur tamen, *niſi fornicatio fuerit omnino publica*. Nam tunc non eſſet neceſſe, expectare ſententiam Judicis, *arg. c. Significaſti, eod.* Alioquin vero, ſi fornicatio, ſive adulterium ſit occultum, & innocens para propria authoritate divertat ab alio quoad cohabitationem, mox ipſa alteri petenti erit reſtituenda, *cit. c. Significaſti*, *eod.* & *c. Ex tranſmiſſa*, *de Reſtitut. ſpoliat.* donec probaverit adulterium alterius conjugis.

107. Quæres, utrum dentur aliqui caſus, in quibus non liceat dimittere uxorem ratione adulterii? Reſp. cum communi, plures dari ejuſmodi caſus, & ſunt ſequentes.

108. Primus eſt, quando adulterium eſt tantum materiale, ſive ſine culpa ſua commiſſum: veluti ſi mulier vim paſſa ſit, *arg. c. Ita ne*, & *c. Propoſito*, 32. *q.* 5. Vel ſi quis fraudulenter ſibi ſpecie mariti aliquam cognoverit, *c. In lectum, 34. q. 1. & 2.* Quia, ubi non eſt culpa, nec pœna eſſe debet.

109. Secundus. Si vir fuit uxori cauſa adulterii: veluti ſi eam proſtituat, vel adulterium conſulat aut in illud conſentiat, *arg. c. Diſcretionem. De eo qui cognovit conſanguin.* &c. ibi: *Cum vir adulterium ei non poſſit objicere, qui eam adulterandam tradidit*.

110. Tertius caſus eſt, quando adulterium ab utroque Conjuge fuit commiſſum, *arg. c. Significaſti*, *de Divort.* & alibi. *Cum matrimonii jus in utrobique læſum conſiſtat, & paria delicta mutua compenſatione tollantur*; ut dicitur *c. Intelleximus*, *de Adulteriis*.

111. Ex hoc procedit, etiamſi unus conjux prius commiſiſſet adulterium, ac proinde authoritate Judicis lata ſit ſententia Divortii: nam ſi poſtmodum etiam alter fornicetur, reſtituitur; prout deſumitur ex cit. locis, ac fuſius probat Gloſſa *in c. ult. Verſ. Fornicationi*, *de Adulteriis*. Idem dicendum, quamvis adulteria numero & gravitate ſint imparia; ut ſi unus ſemel cum ſoluta, & alter decies cum ligata peccaſſet: adhuc enim jus Matrimonii in utroque læſum exiſtit, & ſic neuter ab altero divertere poteſt; cum paria delicta mutua compenſatione tollantur.

112. Quartus caſus eſt, quando injuria ab innocente jam fuit adultero remiſſa: tunc enim nequit amplius ab eo recedere, cum jam ceſſerit juri ſuo. Siquidem, *qui juri ſuo ſemel renuntiat, illud repetere non poteſt*, c. Quam periculoſum, 7. q. 1. juncta Gloſſa ibidem.

113. Cæterum hujuſmodi remiſſio dupliciter fit. I. Expreſſe, ut quando expreſſis verbis innocens condonat alteri injuriam. II. Tacite, quando nempe conjux innocens, poſt cognitum adulterium alterius, actum conjugalem cum eo habuit, *arg. l. Crimen. C. ad Leg. Juliam de adulteriis*, ibi: *Crimen adulterii maritum retenta in matrimonio uxore inferre non poſſe, nemini dubium eſt*. Sanchez *lib. 10. de Matrim. diſp. 14. num. 6.* qui plura de his, aliiſque Divortium concernentibus, toto illo Libro fuſiſſime tractat.

DISTINCTIO XIV.

De Impedimentis Matrimonii.

QUÆSTIO I.

A quo poſſint ſtatui Impedimenta Matrimonii?

SUMMARIUM.

1. *Impedimenta matrimonii alia impedientia, alia dirimentia.*
2. *Datur in Eccleſia poteſtas, eadem conſtituendi.*
3. *Cui eadem poteſtas competat?*
4. *An etiam Epiſcopis?*
5. *Princeps ſæcularis, an poſſit ſtatuere impedimenta dirimentia matrimonii pro ſubditis fidelibus?*
6. *Et cur non?*
7. *Quid reſpectu ſubditorum infidelium?*

1. I*Mpedimenta Matrimonii* generatim ſunt illa, quæ obſtant, ſeu impediunt, ne matrimonium rite celebretur. Horum duo ſunt genera, alia mere impedientia, alia dirimentia. *Impedimenta mere impedientia* dicuntur illa, quæ quidem matrimonium cum ipſis contractum non reddunt irritum ac nullum, prohibent tamen contrahendum. Unde ſtante tali impedimento matrimonium licite, & abſque peccato non poteſt contrahi, bene tamen valide. *Impedimenta dirimentia* ſunt, quæ non ſolum obſtant, ne licite contrahatur matrimonium, ſed etiam, ne valide: atque ideo matrimonium cum hujuſmodi impedimento contractum, eſt omnino nullum, ac irritum.

2. CONCL. I. Datur in Eccleſia DEI poteſtas conſtituendi impedimenta, ſive impedientia, ſive etiam dirimentia matrimonii. Ita omnes Catholici; eſtque definitum noviſſime in Concilio Trid. *Seſſ. 24. can. 4.* ibi: *Si quis dixerit, Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia*,

vel

Digitized by Google

vel in iis conſtituendis erraſſe: anathema ſit. Idem patet ex perpetua praxi, ac uſu Eccleſiæ: quamvis ad hoc, ut Eccleſia ſtatuat novum impedimentum matrimonii, requiratur gravis & juſta cauſa, qualis jam reperitur in omnibus iis, quæ defacto ſunt conſtituta.

3. CONCL. II. Hæc poteſtas ſtatuendi impedimenta matrimonii convenit non ſolum legitimo Concilio Generali, quod Eccleſiam univerſalem in ſuis Capitibus congregatam repræſentat; ſed etiam ſummo Pontifici, utpote qui eſt Caput viſibile totius Eccleſiæ Militantis, habetque ex ſpeciali privilegio Chriſti poteſtatem ligandi, atque ſolvendi ſuper terram, *Matth.* 16.

4. CONCL. III. Epiſcopi non poſſunt defacto in ſuis Diœceſibus ſtatuere impedimenta dirimentia matrimonii. Ita Sanchez *lib. 7. de Matrim. diſp.* 1. *num.* 9. cum aliis. Patet id ex generali Eccleſiæ conſuetudine, qua hæc poteſtas Summo Pontifici eſt reſervata.

5. CONCL. IV. Defacto nullus Princeps ſæcularis fidelis poteſt ſuis ſubditis fidelibus ejuſmodi impedimenta matrimonii ſtatuere. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia, quamvis id poſſet Princeps ſæcularis facere reſpectu ſuorum ſubditorum, quantum eſt ex vi ſui officii; defacto tamen hanc poteſtatem, utpote materiam ſpiritualem Sacramentorum concernentem Eccleſia & Papa ſibi reſervavit. Quinimo Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 12. generaliter definivit, cauſas matrimoniales (ad quas utique pertinent impedimenta matrimonii, eorumque conſtitutio) ſpectare ad forum Eccleſiæ, his verbis: *Si quis dixerit, cauſas matrimoniales non ſpectare ad Judices Eccleſiaſticos: anathema ſit.*

6. Porro hæc reſervatio ſatis congruenter, & rationabiliter eſt facta per Eccleſiam, eo quod contractus matrimonialis Fidelium ſit a Chriſto elevatus ad eſſe ſupernaturale Sacramenti; ac proinde dedeceat, ut tanti Sacramenti diſpoſitio, ac Judicium circa illud, ad Principes ſæculares pertineat. Hi ſiquidem non receperunt a Chriſto poteſtatem Eccleſiaſticam, ac ſpiritualem circa Sacramenta, aliaſque res Eccleſiaſticas; ſed ſolus Petrus, ejuſque legitimi Succeſſores, juxta illud *Matth.* 16. *Et tibi dabo claves regni cœlorum.* Et *Joan.* 21. *Paſce oves meas.*

7. Dicitur notanter in Concluſione, *nullus Princeps ſæcularis fidelis poteſt ſuis ſubditis fidelibus*. Quia certum eſt, & communiter a Doctoribus conceſſum, poſſe defacto Principes ſæculares ſtatuere impedimenta matrimonii reſpectu ſubditorum infidelium, v. g. Judæorum, in eorum Ditionibus commorantium. Ratio eſt: quia reſervatio Pontificis non eſt reſpectu Infidelium, cum hi ſint extra Eccleſiam; ſimulque reſpectu horum ceſſat ratio reſervationis, cum matrimonia Infidelium non ſint Sacramentum, ſed legitimus duntaxat contractus.

QUÆSTIO II.

Quæ ſint Impedimenta mere Impedientia Matrimonium?

SUMMARIUM.

8. *Impedimenta mere impedientia matrimonii de Jure antiquo, quæ?*
9. *Catechiſmus, quid?*
   Non amplius viget hoc impedimentum.
10. *Crimina, quæ olim impediebant matrimonium contrahendum?*
11. *Ea non amplius impediunt.*
    Quæ impedimenta mere impedientia nunc ſint in uſu?
12. *I. Tempus ſacratum, & quale hoc ſit?*
    An tunc liceat contrahere abſque ſolemnitatibus?
    (a) Diſt. 13. num. 2.
13. *II. Eccleſiæ vetitum, & quod?*
14. *III. Sponſalia.*
15. *IV. Votum, & quale?*
16. *Votum ſolemne eſt impedimentum dirimens.*
17. *Contrahens cum voto ſimplici Caſtitatis, an peccet, ac petere poſſit debitum?*
18. *Quid, ſi cum ipſo diſpenſetur?*
    (b) De hoc Tract. 6. Diſt. 3. n. 48.
19. *An peccet reddendo?*
20. *Præſertim prima vice?*
21. *Quid de vovente non nubere, vel SS. Ordines ſuſcipere? Aut ingredi Religionem?*

8. IMpedimenta Matrimonii non dirimentia, ſed mere impedientia, ſpectato Jure antiquo plura fuerunt, ſequentibus verſiculis communiter comprehenſa:

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, Crimen, Sponſalia, Votum:
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

9. Per *Catechiſmum* intelligitur cognatio quædam ſpiritualis imperfecta, olim ex eo orta, quod quamvis quis prolem jam antea privatim baptizatam de ſacro Fonte non levaverit, tamen Catechiſmo per quaſdam interrogationes Sacerdotis baptizantis, ac reſponſiones Patrini fieri ſolito, & aliis conſuetis ſolemnis Baptiſmi cæremoniis ſingulariter aſſiſtebat. Verum hujuſmodi Impedimentum, quondam inter certas perſonas impediens Matrimonium contrahendum, ſed non dirimens contractum (*arg. c. Contracto, de Cognat. ſpirit. & c. Per Catechiſmum, eod. in* 6.) non amplius viget; ſed fuit ſublatum per Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 2. *de Refor. matr.* ac notat Sanchez *lib.* 7. *de Matr. diſp.* 10. *num.* 12. citans communem.

10. Cæterum per ly *Crimen*, intelliguntur varia crimina, quorum authoribus de Jure Canonico antiquitus in pœnam commiſſi ſceleris injunctum fuit, ut abſque ſpe matrimonii remanerent; ſicque crimina illa erant Impedimenta impedientia matrimonii. Et hæc a Gloſſa *cap.* 2. *de pœnitent. & remiſſion.* comprehenduntur illis vulgaris verſiculis:

Inceſtus: Raptus ſponſatæ: Mors mulieris:
Susceptus propriæ prolis: Mors presbyteralis;
Vel ſi pœniteat ſolemniter: aut Monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium ſociandum.

11. Nunc tamen hæc criminum impedimenta per conſuetudinem contrariam, & longævam, videntur ſublata, nec amplius eſſe in uſu: unde cum & impedimentum Catechiſmi ulterius non ſubſiſtat, omnia impedimenta moderno adhuc tempore impedientia Matrimonium, apte hoc unico verſiculo concluduntur.

Sacratum Tempus, Vetitum, Sponſalia, Votum.

12. Primum igitur Impedimentum mere impediens Matrimonii, eſt *Tempus ſacratum*, ſeu *feriatum*; quale juxta antiquos Canones longius erat, ſed juxta Jus novum, & præſcriptum Concilii Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 10. *de Reform. Matrim.* eſt ab Adventu uſque ad diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum uſque in octavam Paſchatis incluſive. Veruntamen ſciendum, hoc præcepto ſolum prohiberi ſolemnitates Nuptiarum, id eſt, ſolemnem earum Benedictionem; item & ſolemnem traductionem ſponſæ in domum ſponſi, qualis fieri ſolet per convivia, & alia vanæ lætitiæ ſigna. Porro dictarum Feriarum tempore licitum eſſe Matrimonium contrahere coram Parocho, ac teſtibus, abſque prædictis ſolemnitatibus, ſuperius (a) jam dictum eſt, & latius probat Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 7. citans alios.

13. Secundum Impedimentum Matrimonii mere impediens, eſt *Eccleſiæ vetitum*. Et per hoc intelligitur generalis, vel particularis prohibitio Eccleſiæ, aut Epiſcopi, vel Parochi Matrimonium prohibentis, facta ex juſta & rationabili cauſa: v. g. ut non contrahatur Matrimonium ante præmiſſas trinas denuntiationes, vel ut certæ perſonæ non contrahant, donec conſtet, nullum inter eas intercedere impedimentum; aut ſi prohibetur contrahi Matrimonium tali die, ob alicujus Feſti venerationem, vel hujuſmodi.

14. Tertium Impedimentum mere impediens Matrimonium contrahendum, ſunt *Sponſalia* prius cum alia perſona valide contracta. Qui enim ſponſalia cum aliqua perſona valide contraxit, tenetur ſub mortali (niſi juſta cauſa ſubſit

diſſol-

Digitized by Google

diſſolvendi ſponſalia) eandem ducere; quamvis ſi aliam ducat, ipſum Matrimonium ſic contractum ſit validum. Sed de Sponſalibus plura *Quæſt. ſeq.*

15. Quartum Impedimentum mere impediens, eſt *Votum.* Porro nomine Voti in propoſito intelligitur Votum ſimplex Caſtitatis, item Votum ſimplex ingrediendæ Religionis, aſſumendi Ordinem ſacrum, non ineundi conjugium, item & Juramentum de his rebus factum. Ratio eſt; quia hujuſmodi Vota ſimplicia, vel Juramenta ſunt obſervanda: unde quia directe adverſantur ſtatui Matrimonii, id impediunt contrahendum; non tamen dirimunt contractum, cum hoc nullo Jure expreſſum reperiatur. Hinc cum tali Voto ſimplici valide quidem contrahitur Matrimonium, ſed non licite.

16. Notanter additur, *Votum ſimplex*. Siquidem Votum ſolemne Caſtitatis, id eſt, illud, quod ſolemnizatur per ſuſceptionem Ordinis ſacri, aut Profeſſionem cujuſpiam Religionis ab Eccleſia approbatæ, eſt Impedimentum dirimens Matrimonii, uti dicetur inferius *Quæſt. IV. §. VII.*

17. Quæres I. An cum Voto ſimplici Caſtitatis contrahens Matrimonium, poſſit petere, vel reddere debitum conjugale? Reſp. I. Qui Voto ſimplici Caſtitatis perpetuæ obſtrictus (idem de tali Juramento) Matrimonium contrahit, non ſolum peccat mortaliter contrahendo cum intentione illud conſummandi, ſed etiam privatus exiſtit jure petendi debitum: adeo quidem, ut toties peccet mortaliter agendo contra ſuum Votum, quoties illud petit, donec cum eo legitime diſpenſatum fuerit. Ita Scotus 4 *diſt.* 38. §. *Conſimiliter*, Sanchez *lib.* 9. *diſp* 33. *num.* 5. & alii. Ratio eſt; quia talis agit contra Votum, tum contrahendo cum dicta intentione conſummandi (ſecus, ſi antea velit ingredi Religionem) tum petendo: cum propter Votum teneatur abſtinere ab omni actu venereo, neque ad petendum debitum adſtringatur ullo vinculo fortiori, imo per Votum ſponte renuntiaverit Juri petendi.

18. Additur vero, *donec cum eo legitime diſpenſatum fuerit*; ſive a Summo Pontifice, vel ex ejuſdem commiſſione a Sac. Pœnitentiaria, aut Epiſcopo, vel Confeſſario habente ad hoc ſpecialem facultatem. (b) Nam tunc ſecus erit dicendum, & licite talis poterit petere debitum.

19. Reſp. II. Nihilominus Voto ſimplici Caſtitatis aſtrictus, poſt contractum, ſimulque conſummatum Matrimonium, licite poteſt, imo & tenetur, alteri conjugi petenti reddere debitum. Ita communis. Ratio eſt: quia ad hoc jam eſt obligatus vinculo majori: majus ſiquidem vinculum eſt obligatio Matrimonii, per quod fit traditio corporum, quam Voti ſimplicis, quod meram promiſſionem importat: ſimulque per Votum non potuit quis juri alterius præjudicare

20. Dicitur notanter, *ſimulque conſummatum*. Utrum enim talis peccet prima vice reddendo debitum, variant Doctores, atque melius reſpondetur ſub diſtinctione. Et quidem loquendo de primo bimeſtri, dicendum, talem peccare reddendo pro prima vice: quia cum tunc non ſit aſtrictus ad reddendum debitum conjugale, imo poſſit adhuc Religionem ingredi, abſque urgente cauſa ageret contra Votum Continentiæ. Verum elapſo dicto bimeſtri negat Sanchez *loc. cit. diſp.* 34. *n.* talem peccare pro prima vice reddendo: quia tunc jam urget obligatio reddendi.

21. Reſp. III. Qui ſolummodo vovit non nubere, etſi peccarit nubendo, tamen poſt matrimonium contractum non prohibetur debitum petere, vel reddere: cum ad hoc non ſe extenderit ſuum Votum. Et hoc idem dicendum de Voto ſuſcipiendi Sacros Ordines. Qui vero vovit ingredi Religionem; manet quidem obligatus uſque ad conſummationem matrimonii, neque poteſt ſub mortali illud conſummare, ſive petendo, ſive reddendo (alioquin enim faceret ſibi Votum ſuum obſervatum impoſſibile; cujus obſervandi liberam antea poteſtatem habuerat) poſita tamen ſemel conſummatione ipſius matrimonii, licet culpabili, poteſt exinde & reddere, & petere debitum; donec vel conjuge moriente, vel conſentiente, aut adulterante, poſſit Religionem libere ingredi, ſicque ſuum Votum adimplere. Henriquez *diſp.* 6. *de Matrim. num.* 17. & alii.

QUÆSTIO III.
De Sponſalibus, eorumque Obligatione, & Diſſolutione.

SUMMARIUM.

22. *Sponſalia, unde ſic dicta?*
Sumuntur improprie, & proprie, quomodo?
23. *Sponſalia quid?*
24. *Declaratur eorum definitio.*
25. *Quid de promiſſione matrimonii non mutua?*
26. *Quatuor conditiones Sponſaliorum. I. II. III.*
(c) Juxta dicta Tract. 8. Diſt. 2. n. 13.
27. *Habens Votum ſimplex Caſtitatis, vel Sponſalia priora, an valide contrahat Sponſalia?*
28. *Quid de habente impedimentum temporale?*
29. *IV. Conditio Sponſaliorum.*
(d) Juxta dicta Tr. 8. Diſt. 1. n. 6. 7. & 13.
30. *An ad valorem Sponſaliorum requiratur præſentia Parochi, & teſtium?*
31. *Diſparitas inter matrimonium clandeſtinum, & ſponſalia.*
32. *Sponſalia juſtis de cauſis poſſunt diſſolvi.*
33. *I. Mutuo contrahentium conſenſu.*
34. *II. Per ingreſſum Religionis.*
35. *Et quid, ſi Profeſſio non ſequatur?*
36. *Per Votum ſimplex Caſtitatis, vel ſuſcipiendi SS. Ordines, an diſſolvantur ſponſalia?*
(e) Diſt. 13. Quæſt. 5 n. 59.
37. *III. Per matrimonium cum alia.*
38. *Et quid, ſi tale matrimonium diſſolvatur, per mortem conjugis?*
39. *Sponſalia, an diſſolvantur per poſteriora ſponſalia?*
40. *IV. Per ſubſequentem alterius fornicationem.*
41. *V. Per notabilem fœditatem ſupervenientem.*
(f) Ut dictum Tr. 6. Diſt 2. n. 23.
42. *Generalis doctrina circa præmiſſa.*
43. *VI. Propter morum aſperitatem, vel ſævitiam.*
44. *VII. Ob paupertatem alteri ſupervenientem.*
45. *VIII. Ob diſceſſum Sponſi, &c.*
46. *Aliæ cauſæ diſſolvendi ſponſalia, Remiſſive.*
47. *Pater, an poſſit impedire ſponſalia filii?*
48. *Ad ſolvenda ſponſalia an requiratur ſententia Judicis?*

22. ORdiendo a nominis ethymologia, dicuntur *Sponſalia a ſpondendo. nam moris fuit veteribus ſtipulari, & ſpondere ſibi uxores futuras: unde & Sponſi, Sponſæque appellatio nata eſt*: uti notatur *L.* 2. & 3. *ff de Sponſalibus*. Porro hæc vox *Sponſalia*, nonnunquam ſumitur pro Matrimonio rato nondum conſummato, vel potius pro ipſo contractu matrimoniali: verum hæc acceptio eſt duntaxat impropria, atque ad evitandam terminorum æquivocationem addi ſolet ly *Sponſalia de præſenti*. Igitur proprie loquendo Sponſalia ſignificant ſponſionem, ſive promiſſionem matrimonii de futuro ineundi: & in hoc ſenſu de Sponſalibus loquendo, ſit

23. CONCL. I. *Sponſalia futurarum ſunt nuptiarum promiſſio*. Ita habetur *c. Noſtrates*, 30. *q.* 5. & concordat textus *L.* 1. *ff de Sponſal.* ibi. *Sponſalia ſunt mentio, & repromiſſio futurarum nuptiarum*. Vel clarius ſic definiri poterunt: *Sponſalia* ſunt futurarum nuptiarum mutua promiſſio, inter perſonas ad contrahendum habiles externis ſignis ſufficienter expreſſa.

24. Dicitur, *futurarum nuptiarum*, tum ad excludenda Sponſalia de præſenti, tum ad promiſſiones aliarum rerum. Et additur, *mutua promiſſio*, &c. Nam Sponſalia ſunt contractus aliquis oneroſus, ultro citroque obligationem inducens; ſicque requirit mutuam hinc inde promiſſionem ineundi matrimonii.

25. Un-

25. Unde ſi promiſſio matrimonii ab una perſona fieret alteri mere gratuita, & ſine conditione repromiſſionis (ut ſi dives quiſpiam feminæ, in gravi morbo ſibi fideliter ſervienti, pro remuneratione promittat matrimonium, & femina promiſſionem non reſpuat, ſed ſaltem tacendo acceptet) vir taliter promittens tenebitur quidem ſtare promiſſis; tamen femina, ſi poſtea contrahere noluerit, non obligatur ipſum ducere; quia ex quo nihil repromiſit, habebit quidem virum promiſſorem ſibi obligatum, ipſa tamen non erit obligata, idque ob defectum repromiſſionis. Inſuper hac eadem de cauſa talis promiſſio gratuita matrimonii, non habebit vim, & effectum Sponſaliorum; ac proinde nec inde naſcetur Impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis. Sanchez *lib. 1. de Matr. diſp. 5.* cum aliis.

26. CONCL. II. Ad valorem Sponſaliorum plures requiruntur conditiones. I. Ut adſit vera promiſſio: nam ficta non ſufficit, quamvis ficte promittens teneatur ad reſarciendum damnum, ſi quod inde alteri avenerit. (c) II. Ut promiſſio illa ſit mutua, ob dicta *num. præc.* III. Ut hæc fiat inter perſonas ad contrahendum habiles; hoc eſt, nullo perpetuo Impedimento, ſive dirimente, ſive ſolum impediente affectas: alioquin enim Sponſalia forent nulla, & irrita, nullamque inducerent obligationem. Generaliter enim promiſſio rei illicitæ non valet, neque obligat, etiamſi juramento firmata foret; quia juxta *Reg. 58. Juris in 6. Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum.* Sanchez *lib. 1. diſp.* 15. cum communi.

27. Hinc Sponſalia, ab habente Votum ſimplex perpetuæ Caſtitatis facta, ſunt invalida, & neque obligant ad ſui obſervantiam, neque defacto inducunt Impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis. Similiter ſi quis cum una perſona valide contraxit Sponſalia, & poſtea prioribus nondum legitime diſſolutis de novo contrahat Sponſalia cum alia, hæc poſteriora erunt nullius roboris, neque inde conſurget Impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis.

28. Additur n. 26. *Nullo impedimento perpetuo affectas.* Nam Impedimentum duntaxat temporale non impedit valorem Sponſaliorum. Sic enim impuberes valide poſſunt contrahere Sponſalia, quamvis pro ea ætate non poſſint contrahere matrimonium. Similiter, qui vovit Caſtitatem ad tempus, v. g. ad biennium, licet pro eo tempore non poſſit licite inire matrimonium, poteſt tamen contrahere Sponſalia de matrimonio poſt elapſum Voti tempus celebrando.

29. IV. Ad Sponſalia requiritur, ut verbis, vel aliis externis ſignis, mutua illa promiſſio ſufficienter exprimatur. Hinc ad Sponſalia non ſufficit promiſſio mere interna, & ſola mente concepta; ſed debet hæc verbis, vel aliis ſignis ſenſibilibus ſufficienter exterius manifeſtari. Quia Sponſalia ſunt contractus quidam inter homines initus; homines autem non poſſunt judicare de mere internis. (d)

30. CONCL. III. Ad valorem Sponſaliorum non eſt neceſſaria præſentia Parochi, aut teſtium: unde Sponſalia clandeſtina, ſeu clam contracta nemine alio præſente, defacto valida exiſtunt. Ita communis: ſiquidem hujuſmodi Sponſalia clandeſtina nulla Lege ſunt annullata, vel irritata.

31. Nec dicas: Juxta Concilium Trident. *Seſſ. 24. de Reform. Matr. cap. 1.* defacto non valet Matrimonium clandeſtinum, id eſt, ſine Parocho, & duobus teſtibus celebratum; ergo neque valent Sponſalia clandeſtina. Negatur enim conſequentia: quia Concilium Trid. *loc. cit.* ob graviſſimas cauſas, & ad præcavenda irremediabilia mala perpetui concubinatus, & adulterii aliquorum, qui prius clandeſtine cum una & poſtea in facie Eccleſiæ cum altera contraxerant, irritavit quidem Matrimonium clandeſtinum, non vero Sponſalia clandeſtina; utpote de quibus æque urget allata ratio, neque ullum Concilium fecit mentionem.

* Porro ſponſalia ſuperius explicata contrahi poſſunt vel abſolute, vel conditionate; atque hæc conditio annexa poteſt eſſe honeſta, vel turpis. Item conditio turpis adjecta vel poteſt repugnare ipſi ſubſtantiæ Matrimonii, vel non. De omnibus iſtis conditionatis ſponſalibus moveri poſſunt aliqua dubia, & quidem imprimis, ſi conditio de futuro adjecta eſt honeſta, qualis v. g. foret iſta: *Ducam te in uxorem, ſi Parentes mei conſenſerint &c.* Equidem annectens hanc conditionem non obligatur ad contrahendum Matrimonium, niſi conditio prius fuerit verificata: interea tamen, ſi intra hoc tempus ante eventum conditionis etiam copulam habuiſſet cum hac ſua Sponſa, dubitari poſſet, an per eam non cenſeatur promittens ſaltem tacite hanc conditionem remittere, & velle abſolute contrahere, ita, ut teneatur exinde inſtituere cum hac alias æqualis conditionis Sponſa Matrimonium, etſi conſenſus Parentum poſt habitam copulam non ſequatur, ſed potius contradictio? Et videtur hoc dubium decidi *cap. 5. de Conditionibus appoſitis &c.* ubi Summarium ſic habet: *qui ſub honeſta conditione Sponſalia contrahit, & ante conditionis eventum deſponſatam cognoſcit, a conditione recedit*; præſumitur enim in Jure hanc conditionem remittere. Interea tamen recte ſubjungit La Croix *lib. 6. part. 3. num.* 89. quod, ſi habens copulam poſitive ſibi reſervaſſet, nolle obligari ad Matrimonium, niſi verificetur prius annexa conditio, pro foro conſcientiæ non foret attendenda prior præſumptio, utpote nitens falſo ſuppoſito: tenetur tamen puellæ meo judicio, ſi præfatæ hanc ſuam reſervationem non indicaſſet ante copulam, omne damnum, ſi quod ea copula eveniret, reſarcire, utpote cum eam induxerit, quæ prudenter credere potuit per copulam recedi a conditione annexa.

Quodſi conditio Sponſalibus adjecta eſſet turpis, & quidem repugnans Subſtantiæ Matrimonii v. g. ſi diceret Titius ad Bertham *Ducam te, ſi tempore Matrimonii generationem prolis evites non exercendo perfectam mecum copulam &c.* Haud dubie Sponſalia forent ex utraque parte nulla, quamvis ſe Bertha taliter adſtringeret, cum talia Sponſalia obligarent ad contrahendum, & conſummandum Matrimonium graviter peccaminoſum, &c.

Quando vero memorata conditio turpis non repugnat Subſtantiæ futuri Matrimonii e. g. ſi Sempronius diceret ad Cajam: *Accipiam te in uxorem, ſi modo mihi uſum corporis tui concedas*; in ſimili caſu oritur difficultas, an, & quomodo talia valeant Sponſalia? & quidem eandem abſolute in ſuo valore ſubſiſtere, & Sempronium ad Matrimonium contrahendum obligari, ſi Caja petat, quamvis illa ante Matrimonium uſum corporis non concederet, defendit cum aliis Sanchez ea ex ratione; quia etiam in Matrimonio, juxta jam dicta talis conditio turpis, quæ non repugnat Subſtantiæ Matrimonii, habetur, ac ſi nunquam adjecta fuiſſet, adeoque (ajunt) pariter de Sponſalibus diſcurrendum erit. Aſt Baſilius Pontius, Perez, Caſtropalao apud Reiffenſtuel *Lib. 4. Decret. tit. 5. num.* 58. veroſimilius judicant, talem conditionem debere attendi, ita nimirum, ut ante impletam conditionem Sponſalia non obligent, & utraque pars reſilire adhuc poſſit; cum nemo ex pacto obligetur ad peccandum; poſtquam vero hæc conditio turpis ab una parte impleta eſt, Sponſalia valeant, & compartem ad contrahendum Matrimonium adſtringant. Ratio eſt; quia, quod talis conditio turpis non attendatur in Matrimonio, ſed potius habeatur pro non adjecta, eſt particularis diſpoſitio Juris ob ſpecialem favorem Matrimonii alias indiſſolubilis facta: Cæteroquin autem generaliter quoad contractus ſpecialiter non exceptos jam dictum eſt in materia de contractibus, quod conditio turpis attendatur, ita quidem, ut ante ejus impletionem utrique liberum ſit reſilire; poſt impletionem vero adſit obligatio ſtandi promiſſo ex parte ſpondentis. *

32. CONCL. IV. Sponſalia ſemel valide contracta juſtis de cauſis poſſunt denuo diſſolvi; adeo, ut contrahentes poſſint ab ipſis reſilire, & ſi voluerint, licite alteri nubere. Ita communis; & probatur inductione aſſignando præcipuas illas cauſas, ob quas poſſunt diſſolvi Sponſalia. Et quidem

33. I. Sponſalia puberum (ſecus de impuberibus, ante adeptam pubertatem) poſſunt mutuo eorum conſenſu diſſolvi:

Digitized by Google

vi: nam *omnis res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, cap. 1. de Reg. Juris*. Et hoc intellige, etiamſi Sponſalia fuerint juramento firmata, *arg, c. Præterea, de Sponſal.* junct. Gloſſa ibidem: quia poteſt quilibet Juri ſuo, quod per Sponſalia acquiſivit, cedere, illudque alteri remittere. Quod, ſi unus tantum a Sponſalibus reſiliat, ipſe quidem per hoc ab obligatione immunis non fit (niſi alter poſtea conſentiat) nihilominus alter illico redditur immunis: quia hoc ipſo, quod prior Sponſalibus renuntiet, cenſetur cedere juri ſuo.

34. II. Sponſalia diſſolvuntur per ingreſſum Religionis: nam quia per hunc ſecuta Profeſſione diſſolvitur Matrimonium ratum, quanto magis Sponſalia? Et quidem per ſolum ingreſſum jam ante Profeſſionem dirimi Sponſalia ex parte remanentis in ſæculo, communiter fatentur Doctores; quia ingrediens Religionem, hoc ipſo cenſetur renuntiaſſe juri ſibi ex Sponſalibus acquiſito; ſicque alter ab eorum obligatione liber exiſtit.

35. Utrum autem ea per ſolum ingreſſum Religionis, etiam Profeſſione non ſecuta, diſſolvantur ex parte utriuſque, major difficultas eſt. Affirmant Bonacina *quæſt. 1. de Sponſalibus, punct. 5. num. 3.* Sanchez *lib. 1. de Matr. diſp* 42. *num. 5.* & quidam alii, dummodo quis bona fide ingreſſus fuerit. Oppoſitum tenet Engel *tit. de Sponſal. §. 3. num. 7.* aſſerens, quod ingreſſus Religionem, & rurſum egrediens, teneatur ſtare Sponſalibus, ſi remanens in ſæculo velit ultro expectare eumque recipere: quia ingrediens Religionem non potuit jus alteri quæſitum per ſuum factum auferre, niſi Profeſſione ſecuta. Et hanc poſteriorem ſententiam tenent multi Doctores, eamque Sanchez *loc. cit. num.* 4. appellat probabiliſſimam.

36. Porro per Votum ſimplex Caſtitatis, aut Votum ſuſcipiendi ſacros Ordines poſt Sponſalia editum, non videntur hæc diſſolvi. Tum quia privilegium diſſolvendi Matrimonium ratum, & Profeſſioni Religioſæ conceſſum, non extenditur ad Votum ſimplex Caſtitatis, neque ad ſuſceptionem ſacrorum Ordinum, ut dictum ſuperius (e) imo tale Votum videtur illicite factum, cum tendat in præjudicium tertii, ſeu ſponſæ. Tum quia *cap. 1. de Obligatis ad ratiocinia, &c.* generaliter prohibetur, ne quis in præjudicium alterius ordinetur. Engel *loc cit. num.* 8. Sanchez *diſp* 46. & probabilior aliorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes.

37. III. Sponſalia omnino dirimuntur per Matrimonium ſubſequens, valide, quamvis illicite, contractum de præſenti cum alia perſona. Ita certa, & communis; atque habetur expreſſe *c. Si inter, de Spoſal.* Ubi hoc ipſum extenditur ad caſum, quo priora Sponſalia fuerunt jurata. Ratio eſt: quia res uni tradita per contractum indiſſolubilem, non poteſt amplius tradi alteri, cui tantum eſt promiſſa: atqui per Matrimonium fit mutua traditio corporum, & per Sponſalia ſolum promiſſio eorum; ergo.

38. Et hoc adeo verum eſt, quod probabilior Doctorum aſſerat, talia Sponſalia, etiam diſſoluto per mortem conjugis matrimonio, non amplius obligare ad ſui impletionem; eo quod obligatio ſemel extincta, non amplius reviviſcat: quamvis loquendo de Sponſalibus juratis, oppoſitum teneant Bonacina *punct. 7. de Sponſalib. num.* 3. & quidam alii. Interim certum eſt, quod ſi ob violationem Sponſalium primæ Sponſæ quidpiam mali contigerit, illud in conſcientia ſit reſarciendum: cum damnum ejuſmodi acciderit ex culpa violatoris.

39. Verum loquendo de Sponſalibus, priora Sponſalia non dirimuntur per poſteriora ex parte contrahentis ea; quinimo poſteriora ſunt irrita, ac invalida. Nihilominus ex parte alterius poſſunt diſſolvi Sponſalia; adeo, ut ſi ipſe velit, poſſit licite alteri nubere: nam alius, qui poſteriora Sponſalia contraxit, hoc ipſo renuntiaſſe cenſetur prioribus.

40. IV. Sponſalia, etiam juramento firmata, diſſolvuntur ex parte innocentis per ſequentem alterius fornicationem: ita ut ſi Innocens velit, ſit liber a Sponſalibus. Ita habetur *cap. Quemadmodum, de Jurejurando*; eſtque communis. Nam propter fornicationem ſupervenientem poteſt vir licite dimittere uxorem a ſua cohabitatione; ergo longe magis ſponſam de futuro ad eam non admittere. Accedit, quod in contractu ſponſalitio tacite ſubintelligatur iſthæc conditio *Si illa contra regulam deſponſationis non venerit*; prout notat Pontifex *cit. cap. Quemadmodum.*

* Quodſi fornicatio præceſſiſſet Sponſalia, fuiſſet autem ante promiſſum Matrimonium ab innocente ex Sponſis ignorata, an etiam eadem poſtmodum reſcita præbeat comparti innocenti ſufficientem cauſam Sponſalia ſolvendi, alia eſt difficultas; ubi communior DD. in Jure Canonico apud hunc Authorem *Lib. 4. Decret. tit. 1. num. 246. & ſeqq.* diſtinguit inter Sponſum, & Sponſam: nimirum, quod propter fornicationem Sponſæ præcedentem, a Sponſo tamen ignoratam, Sponſalia juſte ſolvi poſſint ab ipſo Sponſo; non item vice verſa regulariter loquendo a Sponſa ob præcedentem fornicationem Sponſi. Ratio utriuſque partis eſt; quia exinde Sponſa, quæ antecedenter commiſit fornicationem, notabiliter evadit vilior in communi æſtimatione, quam fuiſſet abſque hac fornicatione, quæ notabilis vilitas antea ignorata juſtam præbet cauſam reſiliendi in hoc contractu adeo oneroſo conformiter dicendis. Cum vero tanta regulariter vilitas non adſit ex parte Sponſi, ſi ante Sponſalia is fuerit fornicatus, conſequenter nec propterea Sponſa regulariter poteſt ſolvere Sponſalia; quoniam juxta communem æſtimationem, quæ hic maxime attendenda eſt, non ita ignominioſum reputatur, nec ita præjudicioſum fœminæ, ſi nubat viro, qui prius aliam cognovit, ac ſi vir nuberet fœminæ præcedenter ab altero carnaliter cognitæ. Subjungunt tamen DD. *loc. cit.* quodſi Sponſus antea cum pluribus fuiſſet fornicatus, vel ex præcedente unica fornicatione prolem haberet, idque Sponſa primum poſt Sponſalia reſciret, exinde pariter Sponſæ præberetur juſta cauſa reſiliendi quoniam & in talibus circumſtantiis interveniret valde notabilis qualitas antea ignorata.

Quantum ad oſcula vere impudica ac ſimiles amplexus, & tactus, Author allegatus cum Boſco, Layman, & Sporer *loc. cit. num.* 253. recte ponit ſequentia formalia: *Etiam ob oſcula, amplexus, & tactus impudicos a Sponſa libere admiſſos, vel exercitos, ſive poſt, ſive etiam ante Sponſalia* (ignorante tamen pro tempore Sponſaliorum comparte) *Sponſus ſolvere poteſt Sponſalia &c.* Ratio eſt; *quia etiam in tali caſu reſpectu Sponſæ cenſetur adeſſe notabilis mutatio, ac reputatur talis fœmina impudice vivere, ut proin eam merito horrere poſſit Sponſus. Sponſi tamen oſcula, & tactus impudici cum altera commiſſi ante Sponſalia non dant Sponſæ cauſam ſufficientem ad ſolvenda Sponſalia; imo nec poſt illa, niſi fuerint frequentes &c. quia in viro tales actus ita probroſi non ſunt, ac in fœminis, nec tam facile impudicæ vitæ notam incurrunt, niſi ſint frequentes, uti limitant DD. & merito quia poſt Sponſalia a Sponſo cum alia habita juſtum cauſant horrorem in Sponſa &c.* Ita ille. *

41. V. Sponſalia, etiam juramento firmata, diſſolvuntur fœditate notabili ſuperveniente; aut oculorum, vel naſi amiſſione, aut paralyſi, vel lepra. Ita habetur *cit. c. Quemadmodum, de Jurejurando*. Et ratio eſt: quia promiſſio ſponſalitia, quin & juramentum, intelligitur rebus in eodem ſtatu permanentibus. (f) Qua de cauſa Sanchez *lib. 1. de Matr. diſp.* 57. *num.* 2. præſentem materiam amplius declarans, infert cum aliis, hoc idem eſſe dicendum de morbo gallico, aut alia gravi infirmitate incurabili ſuperveniente, v. g. epilepſia: item de eo, cui os male olet, nec arte medica curari poteſt: & præſertim, ſi animi, aut exiſtimationis, notabilis deformitas ſuperveniat, ut ſi ſponſus furti, aut alterius turpis criminis damnetur; cum major ſit morum, & famæ, quam corporis habenda ratio.

42. Cæterum prædicta intelligenda ſunt ex parte illius, qui innocens, aut illæſus eſt. Eo enim volente, ſolvuntur Sponſalia, ſi vero nolit eadem ſolvi, manebunt: quia in favorem ipſius innocentis, ſeu illæſi, hoc ſtatutum eſt. Inſuper dicta procedunt de ejuſmodi morbo, aut defectu præcedente quidem Sponſalia, ſed ignorato ab altera parte: nam ſi poſtea talis defectus primum deprehendatur, poteſt pars illæ-

Tt ſa

ſa reſilire, ſi vult. Secus, ſi prius noverat illum defectum, & nihilominus libere contraxit Sponſalia: nam cenſetur in hæc conſenſiſſe, non obſtante illo defectu.

43. VI. Sponſalia diſſolvuntur propter morum aſperitatem, vel ſævitiam notabilem alterius conjugis ex poſt facto cognitam: item ob graves, & capitales inimicitias inter Sponſos ſubortas. Ratio eſt: tum ne alioquin Matrimonium infelices exitus habeat: tum quia hæc eſt notabilis mutatio rerum, & gravis cauſa ſuperveniens, aut ſaltem poſtea primum cognita. Sanchez *lib.* 1. *diſp.* 56. cum communi.

44. VII. Sponſalia diſſolvuntur ob paupertatem alteri ſupervenientem: ut ſi ſponſa, quæ dives fuerat, ad paupertatem redacta fuerit. Ratio eſt: quia adeſt notabiliſſima mutatio, quæ a principio exiſtens, vel cognita, Sponſaliorum contractum impediviſſet. Et hoc idem dicendum, ſi paupertas jam præceſſit, fuit tamen ignorata, & ſponſa dives credita.

* Quando autem poſt contracta Sponſalia nullus equidem inter Sponſos evadit pauperior, bene vero unus ex improviſa hæreditate, theſauri inventione &c. fit multo ditior, & exinde honoratior, an talis exinde habeat juſtam cauſam diſſolvandi Sponſalia, inter AA. controvertitur: ubi teſte La Croix affirmativa defenditur ab Amico, Hurtado, & Illſung; ego autem cum Krimer, Kugler, & communiori puto, veriorem eſſe negativam; quia alter exinde, quantum eſt ex parte ſua, nihil immutavit in ſuis qualitatibus, adeoque ſtandum erit priori contractui: alias certe contra communem praxin poſſet etiam Sponſus illico reſilire a Sponſalibus ex eo; quia ipſi modo offertur Sponſa ditior. Interea tamen optime conſulit Sporer hic, ut ſi Sponſus factus ditior nolit omnino amplius ducere ſuam Sponſam, eadem non multum ipſum cogat ob pericula diſſenſionum exinde in Matrimonio futurarum, ſed potius aliud quidpiam in compenſationem, eo quod a ſua petitione deſiſtat, exigat *

45. VIII. Inſuper Sponſalia diſſolvuntur propter alterius ſponſi diſceſſum in longinquam regionem abſque licentia ſponſæ, nec ſit certa ſpes cito redeundi; tunc enim in Foro conſcientiæ licitum eſt relictæ ſponſæ ad alias nuptias tranſire. Ratio eſt: quia alter ſic clam diſcedens, cenſetur renuntiaſſe juri ſuo.

46. Sunt quidem nonnullæ aliæ cauſæ diſſolvendi Sponſalia, de quibus fuſiſſime Doctores, ac præſertim Sanchez *cit. lib.* 1. per plures Diſputationes. Verum præmiſſæ ſunt principaliores.

47. Quæres, an pater poſſit impedire Sponſalia filii contra ejus voluntatem inita? *Reſp.* Id fieri non poſſe, niſi ſcandalum magnum ex tali Matrimonio probabiliter timeatur. Alias enim, cum filius teneatur ſervare fidem, & Sponſalia promiſſa ſub gravi culpa (niſi una prædictarum cauſarum excuſet) obligent promittentem, non poterit pater tuta conſcientia impedire, ne filius ſuam obligationem exequatur. Sanchez *loc. cit. diſp.* 14. & alii.

48. Quæres ulterius, an ad ſolvenda Sponſalia ob ſupra dictas cauſas, opus ſit authoritate, & ſententia Judicis Eccleſiaſtici, nec ne? *Reſp.* cum Tannero *tom.* 4. *diſp.* 8. *quæſt.* 1. *dub.* 4. *num.* 72. & aliis. Quando Sponſalia ſunt clandeſtina, aut quando cauſa diſſolvens Sponſalia, ejuſque juſtitia eſt manifeſta, non eſt opus authoritate Judicis ad ſolvenda Sponſalia ex ſupra dictis cauſis: ſecus vero, ſi Sponſalia ſunt manifeſta, cauſa vero diſſolutionis incognita, vel dubia. Quod, ſi alicubi Ritualia Diœceſana præcipiant, Sponſalia publica non niſi cum præſcitu Ordinarii diſſolvenda eſſe, licet interveniret mutuus contrahentium conſenſus, aut alia cauſa publica, eorum ordinationi in tali Diœceſi ſtandum erit.

APPENDIX.

Continens utilia adhuc notanda circa difficultates, defectus, & qualitates, ob quas Sponſalia ſemel contracta iterum diſſolvi poſſunt.

* UNum præcipue, ac utiliſſime ex La Croix *Lib.* 6. *part.* 3. *num.* 167. circa difficultates, defectus, & qualitates illas vel antea ignoratas, vel primum poſt Sponſalia advenientes, & dantes occaſionem ſufficientem reſiliendi, bene annotandum eſt: nimirum, quod, etſi in aliis contractibus onerosis conformiter dictis in materia de contractibus *Tract.* 8. *diſt.* 1. *quæſt.* 2. *n.* 15. *& ſeqq.* non admittatur illa Regula, quaſi nimirum liceret alteri univerſaliter reſcindere aliquem contractum abſolute initum ex eo, quia ſupervenit aliqua difficultas, vel de novo cognoſcitur aliqua qualitas, quæ ſi ab initio prævíſa, ſive præcognita fuiſſet, contractus iſte non fuiſſet initus; hoc enim ſolummodo verum eſt, quando hæc qualitas dedit cauſam contractui, aut fuit expreſſe in pactum deducta juxta dicta de contractibus; alias vero decepto infra dimidium ſolummodo in foro conſcientiæ competit jus ad compenſandum ſibi damnum permanente adhuc in ſuo valore contractu. His tamen non obſtantibus memorata poteſtas diſſolvendi contractum procedit ordinarie in Sponſalibus, ſi talis qualitas, defectus, ſeu difficultas interveniat; quoniam promiſſio Matrimonii, quod inducit vinculum indiſſolubile requirit majorem libertatem, ac intentio ſpondentis circa caſum tam difficilem in materia, ex qua alias ſequeretur vinculum indiſſolubile, juxta communem prudentum interpretationem (cui talia ſaltem tacite ſe voluiſſe conformare præſumitur) videtur ſibi ſpecialiter reſervaſſe facultatem reſcindendi, ſi poſt Sponſalia ante ipſum actuale Matrimonium interveniat quidpiam, vel innoteſcat, quod ipſum indiſſolubile Matrimonium alias redderet valde grave, & exinde communiter habetur pro cauſa diſſolutionis.

Nec refert, quod in ordine ad ipſum contractum Matrimonialem non liceat eundem ſemel abſolute initum iterum reſcindere ob aliquam ſimilem difficultatem, aut qualitatem accidentalem, quamvis, ſi eſſet antea hæc prævíſa, ſeu præſcita, dictum Matrimonium non fuiſſet initum.

Reſpondetur enim, contractum Matrimonialem ipſummet ſemel abſolute initum non talitet ſubjacere diſſolubilitati, hincque non poſſe præſumi, quod propter dictas difficultates, ſeu qualitates contrahens abſolute, ſibi reſervaverit facultatem reſcindendi. Econtra vero contractus ſponſalitius, quamvis abſolute initus, adhuc eſt diſſolubilis, & conſequenter talis reſervatio facultatis reſcindendi utique fieri poteſt, atque in allegatis caſibus tacite facta fuiſſe ex communi prudentum perſuaſione præſumitur. Ex quo jam patet diſparitas inter contractum matrimonialem, & ſponſalitium. Videantur etiam dicenda *quæſt. ſeq. num.* 52.

Porro, ſi dubium ſit, utrum aliqua mutatio exiſtat talis, ut, ſi fuiſſet prævíſa, impediviſſet Sponſalia, deſuper debet interrogari ille, qui intendit diſſolvere Sponſalia, utrum, quando tempore contractus Sponſalitii reſciviſſet, eundem inſtituere noluiſſet? Affirmanti autem, vel neganti in foro conſcientiæ, maxime ſi addat Juramentum, credi debet, uti ex Sanchez, Filliucio, Layman, Gobat deducunt La Croix *loc. cit. num.* 168. & Sporer *part.* 4. *Theolog. Sacrament. cap.* 1. *n.* 279. Unde ſi nihilominus contraxiſſet pro tunc, nequit amodo propterea ſolvere Sponſalia. Quodſi nunc exiſtat dubius, num, ſi ſciviſſet, contracturus fuiſſet, nec ne, Leander apud Tamburinum ait, ſi defectus ſit gravis, præſumi, non fuiſſe contracturum, ſecus, ſi ſit levis tantum. Meo judicio optime faciet talis dubitans, ſi candide proponendo caſum deſuper expectet ſententiam Epiſcopi.

Ponamus autem, quod qualitas illa, ob quam alter ex Sponſis, ſi reſciret, reſilire poſſet, adhuc ſit occulta, tenebiturne laborans hac qualitate eandem Comparti manifeſtare, vel poteritne illam occultando, ac tacendo nihilominus Matrimonium prætendere?

Re-

Reſpondeo I. Ad hoc dubium, ſi qualitas illa fuerit occulta, nec ſit periculum grave, ne evadat publica, exinde cauſatura graves rixas; tunc poteſt ea occultari, & adhuc Matrimonium prætendi, ſuppoſito, quod ipſi futuro Matrimonio dicta qualitas non afferat notabile incommodum. Ita Caſtropalao, Sporer, Baſilius Pontius, & alii, atque tam hæc, quam aliæ materiæ de Sponſalibus fuſius traduntur *in lib. 4. Decret. tit. 1. & tit. 4.* Ratio eſt; quia vitium mercis occultum, quod non affert notabile damnum, ſeu incommodum ex communi contrahentium conſenſu non tenetur unus contrahentium alteri manifeſtare, juxta materiam de contractibus: ſed talis qualitas, ſeu defectus, quamdiu eſt in occulto, & ignoratur, non affert Matrimonio notabile incommodum, ſeu damnum, uti ſupponitur in caſu: ergo. Sic ex praxi patet, quod, ſi Sponſa ante Matrimonium admittat ab alio proco occulta impudica oſcula, & amplexus, aut Sponſus cum alia exerceat tactus impudicos, vel etiam poſt Sponſalia in occulto committat fornicationem, citra aliud damnum eveniens, nihilominus prætendant Matrimonium, quin defectum hunc manifeſtent. Reſp. II. Si qualitas illa, ſeu defectus futuro Matrimonio afferret notabile incommodum, prout foret, ſi aliqua pars laboraret lepra, morbo gallico uſque ad tempus Matrimonii non curabili vel ſi Sponſa ab alio ante Matrimonium impregnaretur, tunc tenetur laborans hac qualitate, ſeu defectu occulto a prætenſione Matrimonii deſiſtere, & etiam alteri perſuadere, ut cedat ſuo juri; vel alias ipſi in ſecreto (qui tamen obligaretur ad ſtrictum ſilentium) hunc defectum, ſeu qualitatem manifeſtare, tentando, utrum eo non obſtante adhuc velit contrahere; nec ne? Ita AA. qui ſupra. Ratio eſt: quia juxta materiam de Contractibus non licet communiter loquendo occultare defectum, qui alteri contrahentium, etſi ignoranti, notabile afferret damnum, ſeu incommodum.

Dices: Nemo tenetur bona altioris ordinis perdere, ut exinde alteri procuret bona inferioris ordinis: ſed ſi quis obligaretur manifeſtare talem defectum, ſeu qualitatem, deberet perdere bona altioris ordinis, ut exinde alteri procuret bona inferioris ordinis: ergo. Min. probatur. Bonum illud, quod quis revelando ſuum crimen (e. g. copulæ cum alio habitæ ſubſecuta impregnatione) deperderet, eſt ipſamet fama propria; bonum vero, quod exinde alteri procuraret, eſt bonum fortunæ, ut nimirum exinde alter non adſtringatur futuram prolem alere, eamque hæreditatis participem reddere: ſed fama utique eſt ſuperioris ordinis, ac bona fortunæ: ergo. Confirmatur: In ipſo conjugio non tenetur adultera impregnationem ab alio factam manifeſtare cum propria diffamatione, quamvis exinde ſequatur viro damnum in bonis fortunæ, eo quod talem prolem adulterinam alat, ad hæreditatem admittat &c. ergo neque in Sponſalibus. Reſpond. neg. min. Ad ejus probationem neg. maj. nam *imprimis* falſum eſt quoad primam partem, quod quis adſtringatur perdere bonum famæ etenim non obligatur determinate manifeſtare ſuum defectum, ſed poteſt aſſumere alterum remedium ſponte deſiſtendo a petitione Matrimonii ſub prætexto alio. *Secundo* pariter falſum eſt, quod ex parte alterius præciſe procuretur bonum fortunæ; cum exinde etiam evitentur graves inimicitiæ, diſcordiæ, ac rixæ, quæ evitatio utique concernit bonum ipſius animæ. Accedit, quod etiam manifeſtando defectum cum allegatis circumſtantiis non adeo notabiliter deperdatur bonum famæ; quoniam in notitiam illorum occultorum defectuum alias altera Compars cum majori proſtitutionis periculo deveniret poſt contractum ipſum Matrimonium, ſuppoſito, quod in prætenſione Matrimonii adhuc perſiſteretur. Ex quo jam patet diſparitas, & reſolutio quoad Confirmationem.

Aſt formemus caſum ſequentem: Sempronius cum Titia contraxit Sponſalia, ac cum eadem intra hoc tempus etiam frequenter exercuit copulam, qualem pariter intra idem tempus Titia conceſſit Cajo, ex quo ultimo etiam concepit. Impregnatam advertens Sempronius ſuam Sponſam, ac credens ſemetipſum hujus Authorem, urget Matrimonium brevi, & antequam uterus intumeſcere incipiat, contrahendum, ne alii advertant extra Matrimonium gravidam factam. Numquid in his circumſtantiis poterit Titia illum incognitum a Sempronio defectum, ſeu qualitatem occultare, & cum Sempronio Matrimonium contrahere? Reſpondeo, in hoc caſu efficacius urgere Argumentum ſuperius pro parte affirmativa adductum. Etenim reſilire a Matrimonio a Sempronio dictum crimen ignorante huic non concederetur: item ſi reſiliret, cognoſceretur non ſine proſtitutione fuiſſe facta gravida extra Matrimonium. Quodſi autem manifeſtaret crimen, ſe ipſam infamaret apud Sempronium, per quem etiam probabiliſſime a Matrimonio excluderetur cum maximo dedecore. E contra vero ſi crimen abſcondat, Sempronius credens, ſe eſſe Patrem futuræ prolis, neutiquam deveniet in ejuſdem notitiam, uti ſupponitur in caſu. Quare meo judicio in his extraordinariis circumſtantiis, cum Titia neceſſario deberet determinate famam perdere, niſi delictum abſcondat, poterit illud occultare, & ſic cum Sempronio Matrimonium contrahere, permittendo eundem in ſua bona fide; quoniam, dum aliud medium præſervandi alterum a damno inferiori non ſuppetit, nemo tenetur regulariter proſtituere bonum famæ, ut alium conſervet in bonis fortunæ, uti in ſuperiori objectione recte adductum fuerat, & patet ex paritate quoad conjugem factam adulteram in Matrimonio: etenim utrobique, ſi rem intimius volumus conſiderare, non ſit poſitivus influxus in damnum alterius quoad bona fortunæ, ſed ſi per accidens quodpiam eveniret, ex graviſſima cauſa tantum permittitur ad conſervandum bonum famæ. Cæteroquin vero debebit ſub gravi peccato, & onere reſtitutionis allegata Titia invigilare, ut, ſi ex præcedente impregnatione per Cajum facta proles naſceretur, eadem non expenſis, Sempronii, ſed Caij educaretur, & aliis liberis ex legitimo Matrimonio procreandis, vel hæredibus Mariti portio hæreditatis exinde non diminueretur. Nec credo, ſub his limitationibus La Croix *loc. cit. num.* 183. fore contrarium.

Quæres. An, quando aliquis defectus occultus dirimens ipſummet Matrimonium ex culpa unius ſponſorum poſt contracta Sponſalia intervenerit, is, qui eſt in culpa talis impedimenti, poſſit exinde ſolvere Sponſalia, ſi altera Compars ad diſſolutionem non conſentiat, vel quidnam in tali caſu ſit agendum? Caſus majoris claritatis gratia poteſt formari ſequens: Sempronius in occulto contraxit Sponſalia cum Titia. Succeſſu temporis familiarior factus ipſius Titiæ Sorori Cajæ ab eadem præcedentium Sponſalium ignara obtinet perfectum uſum corporis juncta promiſſione Matrimonii. Cognoſcens autem poſtmodum, quod in his circumſtantiis conformiter dicendis quæſt. ſeq. nullam ex duabus ducere valeat ob duplex impedimentum dirimens: *Affinitatis* quidem ex parte primæ, *& publicæ honeſtatis* ex parte ſecundæ, ſtatuit ſecum occulte aufugere: Quæritur, an id poſſit bona conſcientia facere? Reſpond. neutiquam: tenetur enim quoad priorem, nimirum Titiam (ſuppoſito, quod ipſamet non velit ſponte a futuro Matrimonio deſiſtere) procurare ſuis propriis expenſis diſpenſationem, cum ſit peccaminoſe in cauſa hujus defectus futurum Titiæ Matrimonium dirimentis: interea tamen expenſæ deſuper ratione diſpenſationis impetrandæ in præſenti non erunt magnæ; quoniam eadem juxta dicenda ob impedimentum occultum petitur ſolummodo in Pœnitentiaria. Quoad poſteriorem vero (puta Cajam) obligatur, omnia damna, ſi quæ huic propterea evenerint, reſarcire; quia eandem ignaram præcedentis promiſſi, & exurgentis exinde impedimenti fraudulenter induxit. Inſuper obligatur prolem, ſi quæ exinde naſcatur, alere. Videatur de hoc fuſius utiliſſime Reiffenſtuel in Jure Canonico *Lib. 4. Decret. tit. 3. §. 4. & §. 8. n. 294. ac ſeqq.* *

QUÆSTIO IV.

De Impedimentis dirimentibus Matrimonii.

SUMMARIUM.

49. *Impedimenta dirimentia Matrimonii, quot? Et quæ?*

50. *Ætas, an ponenda pro diſtincto impedimento?*

49. IMpedimenta dirimentia Matrimonii antiquo jure tantum duodecim fuerunt, iis tamen per Concilium Tridentinum duo ſunt adjecta, ſcilicet Abſentia Parochi aut duorum teſtium, & Raptus mulieris, niſi hæc poſt raptum denuo fuerit collocata in loco ſecuro. Porro omnia hæc Impedimenta ſequentibus verſiculis apte comprehenduntur:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas:
Si ſis affinis: ſi forte coire nequibis:
Si Parochi, aut duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

50. Sunt quidem nonnulli, qui pro diſtincto Impedimento addunt *Ætatem* impuberum, ac proinde allegatum tertium verſiculum ſic legunt: *Ætas Affinis*, &c. Verum iſtud Impedimentum Ætatis, utpote quam malitia poteſt ſupplere, commode reducitur ad Impotentiam, de qua inferius §. *IV.* Hinc rejectis prioribus verſiculis, quos tum D. Thomas *part. 3. quæſt. 50. Supplementi, art. 1.* tum Scotus 4. *diſt.* 42. aliique referunt: breviter dicta Impedimenta in hac Quæſtione declarantur, majoris tamen claritatis gratia de ſingulis ſpeciales Paragraphos inſtituendo.

§ I.

De Impedimento Erroris.

S U M M A R I U M.

51. *Error perſonæ dirimit Matrimonium.*
52. *Error fortunæ, & qualitatis, quis, & an Matrimonium dirimat?*

(g) Adde dicta Tr. 8. Diſt. 1. n. 14 & 15.

53. *Error conditionis, quis?*

51. ERror, quantum ad propoſitum, quadruplex intelligi poteſt, ſcilicet perſonæ, fortunæ, conditionis, aut qualitatis. *Error perſonæ* eſt, quando erratur circa perſonam, putando, ſe contrahere cum tali perſona, & eſt alia: prout contigit Jacob Patriarchæ, cui putanti ſe contrahere cum Rachele, loco hujus fuit ſuppoſita Lia, ſoror ejus, *Geneſ.* 29. Et hic Error perſonæ, juxta omnes Doctores dirimit Matrimonium, idque non ſolum Jure Eccleſiaſtico, ſed etiam Jure naturæ: quia aufert conſenſum ad ſubſtantiam Matrimonii requiſitum, utpote cum quis velit cum tali determinata perſona contrahere, & non cum alia. Unde Matrimonium Jacob cum Lia, a principio fuit nullum; quamvis poſtea accedente novo ipſius Jacob conſenſu, fuerit convalidatum. Et de hoc errore perſonæ loquitur præſens Impedimentum.

52. *Error fortunæ*, quando quis putatur eſſe dives, qui eſt pauper. *Error qualitatis* eſt, quando contingit errari circa qualitates alicujus perſonæ: ut dum quis putatur eſſe bonus, vel pulcher, quia malus eſt, aut deformis; vel virgo, aut hujuſmodi, & non eſt. Et iſtum duplicem errorem, qualitatis ſcilicet, ac fortunæ (dummodo adſit abſolutus conſenſus, neque ejuſmodi qualitas deducatur in conditionem contractus; neque error ille qualitatis involvat errorem circa ipſam ſubſtantiam perſonæ) nullatenus dirimere Matrimonium, conſentiunt Doctores Ratio eſt: quia error iſte non contingit circa ſubſtantiam Matrimonii, ſed ſolum circa ejus accidentia; ac proinde eſt ſolum accidentalis. (g)

53. Tandem *Error conditionis* eſt, quando quis putatur eſſe liber, qui eſt ſervus. Et de hoc Errore agetur ex Profeſſo in *ſequenti Paragrapho*.

§ II.

De Impedimento Conditionis.

S U M M A R I U M.

54. *Impedimentum conditionis, quod?*
55. *Conditio ſervilis dirimit Matrimonium, quando?*
56. *Et quo jure?*
57. *Matrimonium ſervorum inter ſe, an ſit validum?*
58. *Quid, ſi liber contrahat ſcienter cum ſerva?*
59. *Aut ſervitus non ſit proprie dicta?*
60. *Triplex genus Servorum, nimirum*
Mancipia, Servi adſcriptitii, & Originarii.
61. *Hi omnes prohibentur ad SS. Ordines promoveri.*

54. ETſi nomen *conditionis* ſatis amplum ſit ad plura ſignificanda, in propoſito tamen ex communi uſu loquendi denotat ſtatum ſervilem, ſeu Servitutem proprie dictam, qualis olim plurimum fuit in uſu. Unde per *Impedimentum Conditionis* intelligitur Error conditionis (de quo *n. præc.*) & tunc accidit, quando quis putatur eſſe liber, qui eſt ſervus proprie dictus. Et talis vulgo dicitur *Mancipium*: quale ita eſt Domini ſui, ut illud Dominus poſſit ad libitum venumdare. Hoc prænotato, ſit

55 CONCL. I. Conditio ſervilis, ſive Servitus proprie dicta, eſt impedimentum dirimens Matrimonii, quando liber contrahit cum ſerva, vel libera cum ſervo, ignorata ejus conditione ſervili. Ita communis; & habetur deciſum *c. Si quis ingenuus*, 29. *q.* 2. & *c. Ad noſtrum*, *de Conjugio ſervorum*.

56. Exiſtimant equidem plures Doctores, Conditionem ſervilem ignoratam dirimere Matrimonium inter ſervum & liberam Jure duntaxat Eccleſiaſtico, prout tenet Sanchez *lib. 7. de Matrim. diſp.* 29. *nu.* 16. citans pro hac ſententia multos Doctores. Verum ſententia, aſſerens Conditionem ſervilem de Jure naturali irritare Matrimonium, ſatis probabilis eſt, aut etiam probabilior: ſiquidem Error conditionis evacuat conſenſum, prout notat Magiſter Sententiarum 4. *diſt.* 30. atqui ſine conſenſu Matrimonium Jure naturæ eſt nullum. Accedit, quod in toto Jure non reperiatur textus irritans, ſed potius irritatio, ſeu nullitas talis Matrimonii ſupponatur. Inſuper in Matrimonio fit permutatio corporum quoad uſum Matrimonialem; atqui ſervus proprie dictus non habet liberum uſum ſui corporis, ſicuti liber: ergo liber ignorans ejus ſervitutem non cenſetur conſentire in ipſum, neque poteſtatem corporis ſui velle commutare cum poteſtate corporis ſervi, utpote quam ipſe non habet; prout argumentatur Doctor Subtilis 4. *Diſt.* 30 *q.* 1.

57. CONCL. II. Nihilominus validum eſt Matrimonium ſervorum inter ſe, licet ineatur domino contradicente; quamvis per hoc non liberentur a conſuetis ſervitiis domino ſuo præſtandis. Ita habetur *cap.* 1. *de Conjugiu ſervorum*. Et hoc extendunt Doctores communiter ad eum caſum, quo ſervus putans, ſe contrahere cum libera, contraxit cum ſerva: nam tunc non militat ratio *num. præc.* allata, cum quælibet pars æqualem ſui ipſius poteſtatem transferat in aliam; neque error iſte reddat conditionem contrahentis deteriorem. Et hinc SS. Canones duntaxat loquuntur de Matrimonio liberi cum ſerva, vel econtra, ignorata ejus conditione ſervili, contracto, dum illud declarant eſſe invalidum.

58. CONCL. III. Si liber contrahit cum ſerva ſcienter, aut econtra, validum eſt Matrimonium: idemque dicendum, ſi prius quidem ignorata ejus conditione ſervili contraxit, poſtea tamen cognita rei veritate in Matrimonium conſenſit, aut ſervam carnaliter cognovit. Ita communis; habeturque deciſum *c. Propoſuit*, & *cap. ult. de Conjug. ſervor.* Accedit ratio: quia quilibet poteſt cedere juri ſuo.

59. CONCL. IV. Quando ſervitus non eſt vera & proprie dicta; ſed adſcriptitia ſolum, aut originaria, ejus error non dirimit Matrimonium. Ita Sanchez *cit. diſp.* 19. *n.* 9. cum communi. Ratio eſt: quia hæc ſervitus non ita obſiſtit effectibus Matrimonii, ſicuti prior; unde nec ejus ignorantia cenſetur tollere ſufficientem conſenſum pro Matrimonio. Hinc Eccleſia nunquam legitur irritaſſe, vel irrita declaraſſe Matrimonia cum talibus ſervis ignoranter inita.

60. Ubi notandum, quod communiter triplex aſſignetur genus Servorum. Primo enim aliqui ſunt *Servi proprie dicti*, quia ita ſunt juris domini ſui, ut eos venumdare poſſit: & tales dicuntur *Mancipia*, de quibus loquitur præſens Impedi-

pedimentum Conditionis. Secundo, alii dicuntur *Servi adſcriptitii*; & ſunt illi, qui glebæ, ſeu prædio cuipiam colendo, ſunt perpetuo addicti. Tertio, alii ſunt *Servi originarii*; & ſunt illi, qui ex adſcriptitiis orti ſunt.

61. Porro, quamvis hæc utraque poſterior Servitus, licet antea ignorata, non ſit impedimentum dirimens Matrimonii, ut dictum: nihilominus de Jure Canonico Servi tum adſcriptitii, tum originarii, prohibentur ad Sacros Ordines promoveri invitis ſuis dominis, & ante manumiſſionem in ſcriptis Epiſcopo exhibendam; ut habetur *cap. Generalis*, & *c. Admittuntur*, *diſt.* 54.

§. III.
De Impedimento Violentiæ.

S U M M A R I U M.

62. *Violentia, quid?*

(b) Diſt. 13. Quæſt. 3. n. 29. & ſeqq.

62. PEr vim, ſeu *Violentiam*, prout eſt unum ex Impedimentis dirimentibus Matrimonii, aliud non intelligitur, quam metus gravis, atque injuſte incuſſus, inducens hominem ad contrahendum Matrimonium; quod alioquin nullo modo contraxiſſet niſi ad id metu illo, ſeu violentia, fuiſſet compulſus. Et Matrimonium ex tali metu gravi, atque injuſte incuſſo, contractum, ipſo jure nullum eſt, ac irritum; prout ſuperius (b) jam dictum.

§. IV.
De Impedimento Impotentiæ.

S U M M A R I U M.

63. *Impedimentum Impotentiæ, quod?*
64. *Dirimit Matrimonium, ſi eſt perpetua Impotentia.*
65. *Quid de temporali?*
66. *Aut ſi Impotentia ſupervenit Matrimonio jam contracto?*
Corollarium.
67. *In dubio, an Impotentia cenſeatur id præceſſiſſe,*
68. *Quid juris, ſi dubitetur, an ea ſit perpetua?*
69. *Caſtratio eſt Impedimentum dirimens Matrimonii.*
70. *Non vero ſola ſterilitas.*
71. *Impuberes invalide contrahunt, niſi malitia ſuppleat ætatem.*
72. *Idque ex Jure Eccleſiaſtico.*
Corollarium.

63. PEr *Impedimentum Impotentiæ* hoc loco intelligitur Impotentia coeundi; ſeu inhabilitas ad habendam perfectam copulam conjugalem. Ex de tali loquendo, ſit

64. CONCL. I. Impotentia, ſi eſt perpetua, cui per naturam vel artem ſubveniri non poteſt, ſimulque præceſſit contractum matrimonialem, ſimpliciter impedit Matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, reſpectu cujuſcumque eſt tale impedimentum: Ita communis, & habetur *c. Ex literis*, & *c. Fraternitatis*, *de Frigidis & maleficiatis*.

65. Dicitur, *ſi eſt perpetua*. Nam temporalis v. g. propter febrim, aut aliam infirmitatem accidens, non dirimit Matrimonium. Quinimo valet Matrimonium in mortis articulo contractum cum concubina ad legitimandam prolem; prout tenet communis Doctorum, & praxis Eccleſiæ. Siquidem infirmi de ſe non habent impotentiam perpetuam, ſed temporalem: & per accidens eſt, quod quandoque hic & nunc moriantur, ſicque impotentia illa fiat perpetua.

66. Additur etiam, *ſimulque præceſſit contractum matrimonialem*. Nam, ſi ejuſmodi impotentia ſive propter viri frigiditatem, ſive ob maleficium, Matrimonio jam contracto primum ſuperveniat, certum eſt, Matrimonium non dirimi. Infertur proinde, quod talibus, utpote veris conjugibus, liceant tactus, & oſcula ad oſtendendum affectum conjugalem dummodo abſit periculum pollutionis. Infertur ulterius, quod talibus etiam licitum ſit, conari ad actum conjugalem, quamdiu ſpes probabilis ſupereſt, ipſum perficiendi intra vas naturale, licet aliquando præter intentionem pollutio contingat. Additur notanter, *quamdiu ſpes probabilis ſupereſt*, *&c.* Nam ſi de conſummatione ejus totaliter ſit deſperatum, tunc illis illicitus eſt acceſſus conjugalis. Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 17. *num.* 18. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 11. & alii.

67. Porro in dubio, an impotentia præceſſerit Matrimonium, vel primum poſtea ſupervenerit, præſumendum eſt eam præceſſiſſe. Abbas *c. Fraternitatis*, *de Frigid. & malef.* Engel *eod. num.* 10. & alii.

68. In dubio autem, num impotentia ſit perpetua, vel temporalis, tunc ad experiendum conceditur conjugibus ſpatium trium annorum, *c. Laudabilem*, *eod.* Dicitur, *in dubio*. Nam, ſi de impotentia perpetua conſtet, ſtatim ſeparatur Matrimonium: quia dum conſtat de veritate, fruſtra adhibetur ulterior experientia. Poterunt tamen tales, ſi voluerint, cohabitare ut frater & ſoror; caſte videlicet vivendo, & abſtinendo ab omni commercio carnali, *arg. c. Conſultationi*, *eod.*

* Porro tempus illud triennale, quod conjugibus in dubio, num impotentia ſit perpetua, vel temporalis, ad probandum conceditur, conformiter dictis in Jure Canonico *Lib.* 4. *Decret. tit.* 15. *num.* 27. non computatur a die contracti Matrimonii, ſed incipit a tempore, quo prima vice attentata fuit copula; quoniam præfatum triennium conceditur ad explorandum, an impotentia ſit perpetua; hæc autem exploratio non alio commodiori tempore, quam ab ipſa copulæ attentatione ſuum initium ſumit: ergo. Quodſi hoc triennium fuerit completum, antequam actualiter adhuc ad ſeparationem pro foro externo procedatur, prærequiritur, ut ambo conjuges jurent, quod ſerio copulam intra hoc tempus tentaverint nec tamen perficere potuerint. Item præterea ex parte cujuslibet conjugis debent ſeptem propinqui, vel his deficientibus ſeptem vicini bonæ famæ deponere Juramentum credulitatis, id eſt, debent jurare, quod credant, memoratos conjuges affirmare verum. Inſuper quando conſtat, illud Matrimonium intra tempus hoc triennale conſummari non potuiſſe, ab eo tempore nequeunt amplius putari hi conjuges petere, vel reddere debitum. Ratio eſt; quia tunc cenſetur adeſſe moralis certitudo impotentiæ: adeoque male tentaretur copula. Quodſi tamen ex certis circumſtantiis intra hoc tempus affulgeret aliqua nova ſpes perficiendi copulam, poſſet hæc probatio continuari etiam ultra triennium juxta Cajetanum, & Sanchez apud La Croix *Lib.* 6. *part.* 3. *num.* 803.

Aſt ponamus, quod finito ſine effectu copulæ triennio, & non affulgente nova ſpe in futurum eam perficiendi, impotentia ex parte unius conjugis fuerit deciſa judicio Eccleſiæ perpetua, & conſequenter impedimentum dirimens, atque exinde alteri comparti potenti data licentia tranſeundi ad aliud Matrimonium, quod etiam contraxit, & conſummavit, ponamus, inquam, quod poſt hæc omnia jam facta primum deprehendatur illam impotentiam non fuiſſe perpetuam; puta, quia pars, quæ judicabatur impotens, poſt ſeparationem, & declaratam nullitatem prioris Matrimonii aliam per copulam fornicariam imprægnavit, quidnam tunc agendum? num redeundum ad primum Matrimonium, vel poteritne altera Compars perſiſtere in ſecundo? Antequam reſolvam, Notandum I. Quod impotentia perpetua dicatur illa, quæ vel nequit tolli citra miraculum abſolute, vel ſaltem non ſine maleficio, ſeu peccato, ſive non ſine in gravi periculo mortis. Quodſi tolli queat citra miraculum, & abſque peccato, ac mortis periculo, cenſetur ante ſublationem impotentia temporalis, quæ non dirimit præcedens Matrimonium. Notandum II. Quod impotentia perpetua alia ſit abſoluta, id eſt, quoad quaſcunque perſonas alterius ſexus; alia reſpectiva, ſeu reſpectu unius tantum, vel alterius. Utraque autem evenire poteſt vel *naturaliter*, vel ex maleficio. *Naturaliter* ordinarie ex parte viri contingit ob nimiam frigiditatem, & ex parte fœminæ ob nimi-

am arctitudinem. *Ex maleficio* autem cenſetur evenire, quando alias nullus defectus neque ex parte mariti, neque ex parte uxoris advertitur. H. N.

Reſpond. I. Si ſeparatio, & præcedentis Matrimonii nullitatis declaratio fuerit facta ex eo, quoniam a Judice credebatur impotentia abſoluta, & naturalis, quæ tamen poſtea cernitur ſublata abſque miraculo, peccato, vel interveniente gravi mortis periculo, debet in ſimili caſu primum Matrimonium reintegrari, & poſterius annullari. Ita deſumitur ex *cap. 5. & 6. de frigidis &c.* Ratio eſt; quia hæc Sententia Judicis nitebatur falſo ſuppoſito. *Reſp.* II. Si præcedens impotentia naturalis fuerit judicata reſpectiva, & exinde declaratum præcedens Matrimonium nullum, debet adhuc in ea nullitate perſiſti, & ſecundum Matrimonium, quod contraxit altera pars, permitti in ſuo valore; quia bene poteſt contingere, ut quis ſit potens reſpectu unius, non tamen reſpectu alterius; prout idem evenire poteſt, ſi præcedens impotentia fuerit judicata provenire ex maleficio, & exinde adhibitis fruſtra intra triennium probationis variis Exorciſmis declarata nullitas primi Matrimonii; potuit enim maleficium factum eſſe inter has duas perſonas, ut ſe non extenderit ad alias; hincque in ſimili caſu utraque pars poſſet ad alias tranſire nuptias. Videantur dicta in Jure Canonico *Lib. 4. tit. 15. num. 56. & ſeqq.* *

69. CONCL. II. Caſtratio eſt Impedimentum dirimens Matrimonii: & hinc perfecte Eunuchi (hoc eſt, utroque teſticulo carentes) non ſunt habiles ad illud contrahendum. Ita communis; & patet ex Bulla Sixti V. *Cum frequenter* (& habetur *tom. 2. Bullarii Romani, Conſtit. 59. dicti Pont.*) in qua declaratur, perfecte Eunuchos eſſe ad contrahendum inhabiles, eoſque, qui jam contraxerant, iterum ſeparandos. Ratio eſt: quia, licet tales poſſint uti congreſſu, deſtituuntur tamen vero ſemine; ac proinde per ſe loquendo ſunt inepti ad habendum bonum prolis, qui eſt finis primarius Matrimonii.

* Aliam difficultatem movet La Croix *Lib. 6. part. 3. num. 789.* de aliquo curato ab hernia per ſectionem, ubi uterque teſticulus equidem manſit in inguine, aſt cum viſceribus reconditus, & infutus, quæritur, an talis poſſit verum excoquere ſemen, ita, ut ſit capax Matrimonii? & reſpondit ibidem Univerſitas Valleſoletana cum Medicis, & Canoniſtis affirmative. *

70. CONCL. III. Nihilominus ſola ſterilitas non eſt impedimentum dirimens Matrimonii. Ita communis. Ratio eſt: Tum quia ſteriles poſſunt uti naturali copula, quæ per accidens tantum inepta eſt ad generandum, imo quandoque præter ſpem deſervit ad generationem prolis: uti patet in Anna, matre Samuelis; Sancta Eliſabeth, matre S. Joannis Baptiſtæ; & pluribus aliis. Tum quia Matrimonium non ſolum propter bonum prolis, ſed etiam in remedium concupiſcentiæ permiſſum, atque inſtitutum eſt.

* Ex hoc infertur, quod validum ſit Matrimonium, ſi mulier ſemen viri debite valeat recipere, quamvis illud denuo matrix rejiciat. Ratio eſt; quia in ſimili caſu jam habetur perfecta copula conjugalis, quod autem matrix illud ſemen iterum rejiciat, ſignum quidem aſt ſterilitatis, aſt hæc non obeſt valori Matrimonii. Quodſi vero fœmina ob nimiam latitudinem vaſis muliebris ne quidem ſemen viri debite recipere poſſit, an tunc non adſit impotentia dirimens Matrimonium, aliud eſt dubium, ad quod La Croix *loc. cit. num. 700.* Reſpondet, ſi latitudo anteceſſerit, nec naturaliter citra grave mortis periculum repelli poſſit, & ſit conſtans cauſa, cur ſemen viri non poſſit debite recipi a fœmina, facit non ſolum ſterilitatem, ſed impotentiam perpetuam; utpote cum nequeat exerceri perfecta copula, adeoque ab initio invalidat Matrimonium. Quodſi de aliquo horum ſit dubium, debet talis mulier conformiter *cap. 5. 6. & 7. de Frigidis &c.* a peritis inſpici, & examinari. Videatur deſuper Paulus Zacchias *Lib. 3. Conſilter. tit. 1. q. 6.* *

71. Quæres: an impuberes (id eſt, maſculi ante decimum quartum, & fœminæ ante duodecimum ætatis annum completum) valide poſſint contrahere Matrimonium? *Reſp.* Negative, niſi in eis malitia ſuppleat ætatem; prout liquet ex *c. Puberes, & cap. ult. de Deſponſat. impuber.* cum concordantiis. Ratio eſt: quia Eccleſia ſpeciali jure diſpoſuit, ut ejuſmodi Matrimonia ſint irrita; uti patet tum per Jura allegata, tum ex *c. Atteſtationi. eod.* ubi impuberes contrahentes jubentur ſeparari, niſi malitia ſuppleat ætatem; id eſt, niſi citius ſint doli capaces, ſimulque potentes ad actum conjugalem.

72. Dices: Impotentia temporalis non dirimit Matrimonium, ut dictum *n. 65.* atqui in impuberibus adeſt ſola impotentia temporalis; ergo. *Reſp.* Majorem eſſe veram, quantum eſt ex natura rei: ſecus accedente Jure Eccleſiaſtico, quo impuberes, in quibus malitia non ſuppleat ætatem, redduntur inhabiles ad contrahendum Matrimonium de præſenti. Nam, ut notat Sanchez *lib. 7. de Matr. diſp. 104. num. 9.* Herinex *diſp. 6. de Matr. num. 85.* & alii, quamvis impuberes cæteroquin doli capaces, non obſtante impotentia temporali ad actum conjugalem, ſpectato Jure naturæ, poſſent valide contrahere Matrimonium (prout & puberes effecti valide contrahunt, non obſtante aliqua impotentia temporali, vel ſuperveniente, vel adhuc ob complexionem tenellam durante) nihilominus impuberes Jure Eccleſiaſtico redduntur inhabiles ad contrahendum; niſi malitia ſupplente ætatem ſint potentes ad actum conjugalem. Ex quo ultimo infert Fagnanus *c. De illis, num. 38. de Deſponſat. impub.* quod iſtud impedimentum ætatis, a SS. Canonibus præfinitæ, non ſit abſolutum, ſed conditionale, niſi videlicet malitia ſuppleat ætatem: quamvis ante eam ætatem aſſerenti hanc aptitudinem, incumbat onus ipſam probandi, utpote qui præſumptionem juris contra ſe habet; nam Jus adepta pubertate, & non ante, præſumit homines habiles ad actum matrimonialem.

* Quæres II. An Hermaphroditi, id eſt, participantes partim de ſexu Maſculino, partim de fœminino, poſſint valide contrahere Matrimonium? Reſpond. cum communi affirmative. Ratio eſt; quia Hermaphroditus poteſt perfectam ſuperius *num. 63.* deſcriptam exercere copulam. Interea tamen, ut non ſolum valide, ſed etiam licite id faciat, debet ſe gerere ſecundum prævalentiam ſexus, vel ſi nullus ſexus prævaleret, ſed uterque quaſi æqualis appareret, deberet ſe ad unum ſexum ante Matrimonium determinare, & in Matrimonio non niſi ſecundum ſexum ſemel electum copula uti. Videantur dicta *Lib. 4. Decret. tit. 15. num. 22. & ſeqq.* *

§. V.

De Impedimento Ligaminis.

S U M M A R I U M.

73. *Impedimentum Ligaminis, quid?*

73. PEr *Impedim. Ligaminis* intelligitur vinculum prioris Matrimonii, quo durante poſterius eſt nullum, & irritum. Verum de hoc ex profeſſo dictum ſuperius *Diſtinct. præc. Quæſt. 4.* per totum: ibi videatur.

§. VI.

De Impedimento Ordinis.

S U M M A R I U M.

74. *Impedimentum Ordinis; quid?*
75. *Oritur ex Jure Eccleſiaſtico.*

74. PEr *Impedim. Ordinis* illud intelligitur, quo Clerici in Sacris Ordinibus conſtituti, id eſt, Subdiaconi, Diaco-

coni, ac Presbyteri, fuerunt ab Eccleſia inhabiles redditi ad valide contrahendum Matrimonium: ut patet ex *c. Presbyteris diſt.* 27. cum concordantiis, eſtque noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 9. ibi: *Si quis dixerit, Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares Caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe Matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante Lege Eccleſiaſtica, vel voto &c. anathema ſit.*

75. Ex quibus verbis ſimul liquet, ac jam antea notavit Scotus 4. *diſt.* 37. iſtud Impedimentum Ordinis oriri ex Jure duntaxat Eccleſiaſtico, quo tales ad contrahendum valide matrimonium redduntur inhabiles. Quinimo Clerici in Sacris conſtituti; ſi Matrimonium contrahere præſumant, præterquam quod nulliter ac invalide contrahant, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrunt, juxta *Clem. Eos qui, de Conſang. & affinit.*

§. VII.
De Impedimento Voti.

S U M M A R I U M.

(i) Ut dictum Tract. 6. Diſt. 3. num. 8. & 9.

76. *Votum ſolemne Caſtitatis dirimit Matrimonium, non ſimplex; cur?*

77. *Quid de votis ſimplicibus Societatis JESU?*

76. CUm Votum Caſtitatis aliud ſit ſimplex, aliud ſolemne (i) conveniunt Doctores, ſolum Votum ſolemne Caſtitatis dirimere Matrimonium, de quo proinde præſens Impedimentum intelligendum eſt: Votum aut ſimplex Caſtitatis non *dirimit Contractum*, ſed ſolum *impedit contrahendum*, prout patet ex *c. un. de Voto in* 6. Rationem hujus aſſignat Doctor Subtilis 4. *diſt.* 38. *circa finem*: quia Eccleſia habentes Votum ſolemne Caſtitatis illegitimavit ad contrahendum Matrimonium, non autem habentes Votum duntaxat ſimplex. Et hoc rationabiliter factum fuit: quia ille ſe poſuit in poteſtate Eccleſiæ quantum ad oppoſitum ejus, ad quod eſt contractus Matrimonii, non vero iſte habens duntaxat votum ſimplex Caſtitatis; & hinc noluit Eccleſia hunc illegitimare ad contrahendum Matrimonium, ſed eum reliquit Judicio Divino.

77. Cæterum ab hac generali doctrina excipi debent Vota ſimplicia, in Societate JESU poſt abſolutum biennium Novitiatus emitti ſolita: nam ejuſmodi Votum ſimplex Caſtitatis, ante legitimam e Societate dimiſſionem, non ſolum impedit Matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimit contractum: prout conſtat ex Bulla Gregorii XIII. *Aſcendente Domino* (& habetur *tom.* 2. *Bullarii Romani, Conſtit.* 89. *dicti Pont.*) ubi §. 22. omnes ad ſic contrahendum inhabiles declarantur, ipſique contractus annullantur. Et merito: nam etiam tales Profeſſi ſpecialiter quoad hoc ſe poſuerunt in poteſtate Eccleſiæ.

§. VIII.
De Impedimento Diſparitatis Cultus.

S U M M A R I U M.

78. *Impedimentum Diſparitatis Cultus, quod?*

79. *Solvitur inſtantia.*

80. *Alia Cultus Diſparitas, quæ eſt inter Catholicos, & Hæreticos. Hæc impedit Matrimonium.*

81. *Quod limitatur.*

82. *Pacta de parte liberorum in hæreſi educanda, ſunt impia.*

83. *Cautela circa Matrimonia Catholicorum cum Hæreticis.*

78. PEr *Impedimentum Diſparitatis Cultus*, ſeu *Diſparis Cultus*, aliud non intelligitur, quam illud, quod oritur ex diſparitate in Fide: qualis Diſparitas in Cultu, ſeu Fide datur inter eas perſonas, quarum una eſt fidelis ſeu baptizata, altera vero infidelis & non baptizata. Et talis Cultus Diſparitas eſt Impedimentum dirimens Matrimonii, ita ut de facto perſona fidelis cum infideli valide contrahere non poſſit.

79. Nec obſtat, quod S. Monica nupſerit Patritio cuidam gentili, & S. Clotildis Clodoveo Francorum Regi adhuc gentili. *Reſp.* enim, id tunc valide factum, eo quod vel illo tempore necdum ab Eccleſia fuerint annullata & irrita talia matrimonia, quæ fuerunt contracta inter fidelem & infidelem; vel certe ob rationabilem cauſam tunc prædictæ perſonæ obtinuerint legitimam diſpenſationem. Siquidem hanc Cultus Diſparitatem ſolo Jure Eccleſiaſtico irritare Matrimonium, eo quod Eccleſia illegitimaverit Fidelem reſpectu Infidelis, notat Scotus 4. *Diſt.* 39. §. *De ſecundo*, eſtque communis.

80. Præter hanc Cultus Diſparitatem, quæ intercedit inter Fidelem ac Infidelem, datur adhuc alius Diſpar Cultus, qui reperitur inter eas perſonas, quarum utraque eſt baptizata, una tamen eſt Catholica, altera vero hæretica, vel apoſtata a Fide: nam etiam tales perſonæ habent diſparem cultum, ſeu Fidem. Cæterum hæc Fidei, ſeu Cultus Diſparitas non *dirimit* Matrimonium, quamvis illud contrahendum *impediat*: ac proinde perſona Catholica valide quidem poteſt contrahere Matrimonium cum hæretica, non tamen licite; cum talia Matrimonia prohibeantur *c. Cave*, & *c. Non oportet*, 28. *quæſt.* 1. Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 72. cum communi.

81. Excipe tamen cum eodem Sanchez loca illa, in quibus Hæretici cum Catholicis permixti vivunt, ut in Germania, Gallia, Polonia: in his enim ex conſuetudine recepta, & tolerata, licent conjugia perſonæ Catholicæ cum hæretica, dummodo Catholica libere, & abſque ſubverſionis periculo, permittatur in Fide permanere.

* Nec dicas, tali modo Catholicum moraliter cooperari, & influere in peccatum ipſius hæretici, quod is committit indigne adminiſtrando, & recipiendo Sacramentum Matrimonii, qualis influxus utique videtur illicitus. Reſpond. enim optime cum P. Pichler *Lib.* 4. *Decret. tit.* 1. *num.* 130. negando, talem Catholicum in his circumſtantiis moraliter cooperari alterius peccato; quoniam facit aliquid ex ſe honeſtum ob gravem cauſam, quo alter abutitur, & peccat ex ſua malitia: ſicuti eodem modo diſcurritur quoad eum, qui miniſtrat Euchariſtiam publice peccati, quem privatim ſcit indignum &c. Deinde materiales hæretici non ſemper indigne aut ſacrilege ſaltem formaliter ſuſcipiunt Sacramentum Matrimonii.*

82. Pacta vero, quæ quandoque in talibus conjugiis ineuntur, ut quidam ex liberis naſcituris Catholicæ Fidei alii vero hæreſi adhæreant, ſunt prorſus impia & irrita: cum pugnent contra Jus naturale, & Divinum, quo tenentur parentes prolem in vera Fide educare, eique media ad ſalutem conſequendam neceſſaria ſubminiſtrare.

83. Quia inſuper ex matrimoniis Catholicorum cum Hæreticis communiter majora eveniunt mala, quam bona, utputa pertractio conjugis Catholicæ ad hæreſin, vel ſaltem violationem Legum Eccleſiaſticarum; rixæ, & diſſenſiones inter ipſoſmet conjuges; periculum manifeſtum perverſionis liberorum naſciturorum, ac hujuſmodi. Hinc præter Ritualia Diœceſana, ſtricte circa hoc obſervanda, merito notant Doctores, Parochis eſſe attendendum, ut, quoad poſſunt, ſeſe opponant talibus conjugiis, neque ipſis aſſiſtant niſi ineantur ex juſta cauſa, & ſine morali periculo ſubverſionis: nunquam autem iis, quorum Sponſi paciſcuntur de parte liberorum educanda in hæreſi: ne quoquo modo videantur conſenſiſſe in pacta illicita, Jurique naturali ac Divino de legitima prolium educatione, atque inſtructione in vera Fide, repugnantia. Gobat *tract.* 9. *Theol. Experim. n.* 220. & alii.

§. IX.
De Impedimento Criminis.

S U M M A R I U M.

84. *Impedimentum Criminis, quid, & unde oriatur?*

85.

85. *Machinatio in morte conjugis dirimit matrimonium, quando ſit pari conſenſu.*
86. *Vel conjungitur cum adulterio.*
87. *Adulterium, in quibus caſibus dirimat Matrimonium?*
88. *Quatuor conditiones, ut uxoricidium dirimat matrimonium?* 88. I. 89. II. 90. III. 91. IV.
92. *An hoc impedimentum oriatur, ſi uxor occidat virum?*
93. *Quæ requirantur, ut adulterium dirimat matrimonium?*

84. PEr *Impedimentum Criminis*, intelligitur Impedimentum dirimens matrimonii, quod ex aliquo gravi crimine ortum habet. Et quidem ſpectato Jure communi antiquo (nam Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *de Ref. matr. cap.* 6. addidit Impedimentum ex Raptu proveniens) duplex eſt hujuſmodi crimen, videlicet Machinatio in mortem conjugis, & Adulterium: quamvis hæc non ſemper dirimant matrimonium, ſed in ſequentibus duntaxat caſibus.

85. Itaque Machinatio in mortem conjugis tunc dirimit matrimonium, quando vel pari conſenſu viri & mulieris committitur uxoricidium effectu ſecuto; vel quando uxoricidium conjungitur cum adulterio. Ita communis. Prima pars patet ex *c. Laudabilem, de Converſ. Infidel.* ubi dicitur, quod Saraceni, *qui quarundam Chriſtianarum viros earum inſidiis, & machinationibus occiderunt*, poſtea converſi ad fidem non poſſint haſce mulieres Chriſtianas habere in conjuges. Concordat *c. Si quis vivente*, 31. *q.* 1.

86. Altera pars habetur *c. Super hoc*, & *c. Significaſti, De eo qui duxit in matrim.* &c. Et quidem in tali caſu, quando adulterium jungitur uxoricidio, ſufficit ad iſtud Impedimentum incurrendum, quod alterutra pars, nimirum vel adulter, vel adultera, fuerit machinata in mortem conjugis, effectu tamen ſecuto: ſive deinde fidem dederint, quod conjuge defuncta velint invicem nubere, ſive non. Patet hoc ex *cit. c. Super hoc, eod.* ibi: *Si adultera eſt in mortem uxoris aliquid machinata, ſive fidem dederit, ſive non, quod ea defuncta hanc eſſet ducturus, ſecundum Canones ab ejus conſortio prohibetur: & hæc prohibitio perpetua ſervanda eſt.* Ita videlicet perpetuo, ut non ſolum impediat matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimat jam contractum; prout explicat Abbas ibidem, & ſequuntur alii.

87. Quantum attinet alterum crimen, tunc adulterium impedit matrimonium contrahendum, ac dirimit contractum inter adulterum & adulteram, quando vel cum adulterio concurrit machinatio in mortem conjugis, ut proxime dictum: Vel quando una cum adulterio intervenit fidei datio mutua de contrahendo inter ſe matrimonio poſt mortem conjugis, *arg. c. Significaſti, eod.* juncto *c. Relatum*, 31. *q.* 1. Vel quando contractus matrimonii defacto (nam de jure non valet) cum adultera initus eſt, vivente adhuc priore conjuge; prout liquet ex *c. Significavit*, & *c. Ex litterarum, De eo qui duxit in matrimonium* &c. Verum pro clariori dictorum intelligentia

88. Quæritur I. Quæ conditiones requirantur ad hoc, ut crimen uxoricidii inducat dictum impedimentum? Reſp. Quatuor ad hoc debere concurrere. I. Ut unus conjugum vere, phyſice, vel moraliter extiterit cauſa necis conſorti illatæ. Et hinc ſola ratihabitio ejus non ſufficit: nam hæc non eſt cauſa occiſionis, neque influit in eam, ſed hanc ſupponit. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. diſp.* 78. *n* 6. Herincx *diſp.* 6. *n.* 73. Bonacina, & alii.

89. II. Ut vel occiſioni conjugis accedat adulterium, licet non interveniat mutua conſpiratio; vel ſi adulterium deſit, ambo, qui contrahere volunt, conſpirarint in necem alterius conjugis.

90. III. Ut mors realiter ſequatur, & ex vi actionis illarum: nam in materia pœnali, & odioſa, verba cum effectu accipienda ſunt, *c. Hæc autem verba, de pœnit. diſt.* 1. Unde ſi machinatio in mortem conjugis caruit effectu, vel mors ejuſdem aliunde conſequatur, v. g. ex incuria Medici, vel Chyrurgi, non conſurgit iſtud Impedimentum.

91. IV. Ut vir & fœmina ad finem contrahendi machinentur, atque inferant mortem: etſi enim hæc conditio nullo claro textu habeatur expreſſa, colligitur tamen tum ex *c. Si quis vivente*, 31. *quæſt.* 1. Tum ex fine hujus impedimenti, quod inductum fuit, ne conjux conjugem occidere præſumat, ut ſoluto priori Matrimonio poſſit Matrimonium inira cum alia perſona, quam deamat. Sanchez *cit. diſp.* 88. *n.* 13. Bonacina, Herincx, Maſtrius, Sannig, & alii; quamvis non deſint, qui negant, hanc conditionem requiri.

92. Quæritur II. Utrum ad incurrendum hoc impedimentum requiratur, ut occiſio ſit uxoris; ac proinde illud non ſurgat, ſi uxor virum ſuum occidat ad contrahendum cum adultero? Affirmant nonnulli, eo quod *cit. c. Significaſti, De eo, qui duxit in matrim.* &c. de ſolo uxoricidio, ſeu machinatione in mortem uxoris, fiat mentio. Dicendum tamen eſt cum Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 78. *num.* 8. & communi aliorum, hoc impedimentum conſurgere etiam, ſi uxor virum occidat, *arg. c. Laudabilem, de Converſ. infidel.* ubi dicitur, hoc impedimentum contraxiſſe mulieres, quæ viros ſuos occiderunt. Concordat *c. Si quis vivente*, 31. *q.* 1. ibi: *Niſi forte vir, aut mulier, virum qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur.* Accedit, quod de correlativis idem ſit judicium; ut notat Layman *c. Tranſlato, num.* 5. & *de Conſtitution.*

93. Quæritur III. Quæ conditiones requirantur ad hoc, ut crimen adulterii inducat impedimentum dirimens; Reſp. Si adulterium contingat abſque machinatione in mortem conjugis, requiri ſequentia. I. Ut cum adulterio interveniat promiſſio de ineundo matrimonio poſt mortem conjugis, vel contractus ejus de præſenti: quamvis nihil referat, ſive talis mutua fidei datio præceſſerit adulterium, ſive hoc illam antecesserit, dummodo concurrant ambo durante priori matrimonio. II. Ut promiſſio illa ſit facta ſerio: ficta enim promiſſio non ſufficit, cum revera nulla ſit. III. Ut copula fuerit perfecta ſive ſufficiens ad generationem; nam ſola pollutio, aut emiſſio ſeminis extra vas, non ſufficit: ſiquidem materia iſta eſt pœnalis, ac proinde requirit adulterium perfectum. IV. Ut utraque pars formale adulterium commiſerit: unde ſi adultera ignorat, comparem eſſe matrimonio ligatum, hujuſmodi impedimentum non incurritur. Sanchez *lib.* 7. *de Matr. diſp.* 79. Herincx, Sannig, & alii.

* Illud adhuc in præſenti in controverſiam vocari poſſet, an ergo ad contrahendum hoc impedimentum præter adulterium requiratur, ut promiſſio futuri Matrimonii cum adulterio conjuncta, adinvicem ſit mutua, vel num ſufficiat, ut una pars promittat, & altera præciſe acceptet? Ubi quidem hic Author (uti patet) tenet primam ſententiam, ac pro ea ipſa a Patre La Croix *Lib.* 6. *part.* 3. *n.* 626. citantur Henriquez, Bellarminus, Diana, Layman, Burghaber, & Krimer. Nihilominus contraria ſententia ſecunda Patris Boſco, Sanchezii, Pontii &c. videtur communior, & meo judicio, ſi ſimilis controverſia ante Matrimonium contrahendum emergat merito tenenda in praxi, ne alias Sacramentum Matrimonii futuri exponatur gravi periculo nullitatis, cum agatur de valore actus, & præterea nec *Can. Relatum* 31. *quæſt.* 1. nec *Cap. ſignificaſti. de eo, qui duxit in Matrimonium* &c. requiratur ad hoc impedimentum, ut fidei datio ſit mutua, ſed ſufficiat, *ſi alter eorum fidem dederit de Matrimonio contrahendo.* Ob quam ipſam rationem præſens Author in Jure Canonico *Lib.* 4. *Decret. tit.* 8. *num.* 17. hanc ſecundam ſententiam in praxi tanquam communiorem præeligit præ prima.*

§. X.

De Impedimento Cognationis, tum Carnalis, tum Spiritualis, ac Legalis.

SUMMARIUM.

94. *Cognatio carnalis, quid?*
95. *Stipes, Linea Conſanguinitatis, quid?*
96. *Linea recta, Deſcendens, & Aſcendens; &*
97. *Linea tranſverſalis ſeu collateralis, quæ?*
98. *Gradus Conſanguinitatis, quid?*

99. *Quouſque olim impediverint, & defacto impediant matrimonium?*
100. *Arbor Conſanguinitatis.*
101. *Modus intelligendi Arborem Conſanguinitatis.*
102. *Regulæ tres ad cognoſcendam diſtantiam Graduum Conſanguinitatis*
103. *I. Pro Linea recta.*
104. *II. Pro Linea collaterali æquali.*
105. *III. Pro Linea collaterali inæquali.*
106. *Hæ Regulæ procedunt ſecundum Canones: quid de Jure Civili?*
107. *In primo gradu conſanguinitatis Lineæ rectæ dirimitur Matrimonium Jure naturæ.*
Quid de aliis gradibus Lineæ rectæ?
108. *Quid de ſecundo, & ulteriori gradu Lineæ collateralis?*
109. *In primo hujus gradu dirimitur Matrimonium Jure naturæ.*
110. *Solvitur inſtantia de Cain.*
111. *Sarai, quomodo fuerit ſoror Abrahæ?*
Conſanguinei quando dicuntur Fratres, & Sorores.
Fratres dicuntur quatuor modis.
112. *Cognatio Spiritualis, quæ?*
113. *Ad quas perſonas extendatur ex Sacramento Baptiſmi?*
114. *Et Confirmationis?*
115. *Cognatio Legalis, quid?*
Et inter quas perſonas inducat impedimentum dirimens matrimonium?

94 C*Ognatio Carnalis*, eſt conjunctio perſonarum ex eo proveniens, quod una per carnalem propagationem deſcendat ab altera, vel ambæ ab eadem tertia. Et dicitur alio nomine *Conſanguinitas*, quaſi *ſanguinis unitas*, a ly *con* & *ſanguine*: eo quod ejuſmodi perſonæ deſcendant ab uno communi ſanguine.

95. Cæterum perſona, a qua plures carnali propagatione deſcendunt vocatur *Stipes*. Deinde *Linea Conſanguinitatis*, aliud non eſt, quam ordo, ſive collectio perſonarum inter ſe conſanguinitate junctarum. Et hæc poſtmodum dividitur in Lineam rectam, & Lineam tranſverſalem ſeu collateralem.

96. *Linea recta* conſanguinitatis eſt ordo perſonarum conſanguinitate junctarum, quarum una deſcendit ab altera. Et hæc ſubdividitur in *Lineam deſcendentem*, quæ eſt a perſona propagante ad propagatam, v. g. a patre ad filium, ac nepotes ſuos: atque in *Aſcendentem*, quæ eſt viciſſim a perſona propagata ad propagantem, v. g. a filio ad patrem, a nepore ad Avum, Proavum, Abavum, Atavum, Tritavum, & ſic deinceps aſcendendo uſque ad Adam.

97. Porro *Linea tranſverſalis*, ſeu *collateralis conſanguinitatis*, eſt ordo, ſeu collectio perſonarum ſanguine junctarum, quarum una non deſcendit ab altera, ſed ambæ ab eadem tertia: ut frater & ſoror ab eodem patre, duo patrueles ab eodem Avo, &c.

98. Ulterius in hiſce Lineis dantur diverſi Gradus conſanguinitatis: ubi per *Gradum Conſanguinitatis*, intelligitur determinata propinquitas perſonæ ad perſonam ſecundum conſanguinitatem.

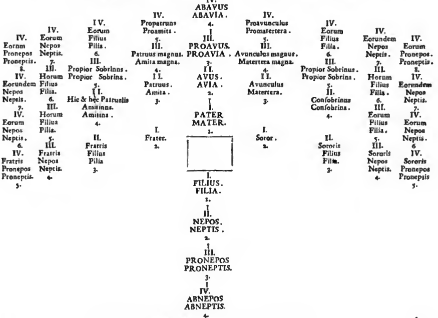
99. Quamvis autem olim Conſanguinitas in Linea tranſverſali uſque ad ſeptimum gradum impediverit Matrimonium contrahendum, & contractum irritaverit; ut conſtat ex *c. De affinitate*, & *c. Nullum*, & *c. Progeniem*, 35. *quæſt.* 3. cum concordantiis. Poſtmodum tamen hæc prohibitio modificata fuit, atque reducta uſque ad quartum Gradum conſanguinitatis incluſive, uti habetur *c. Non debet*, *de Conſanguinit. & affinit.*

100. Ut autem facilius intelligatur, inter quas perſonas defacto Conſanguinitas impediat Matrimonium contrahendum, ac dirimat contractum, ponitur in Jure Canonico poſt Librum VI. Decretalium, *Arbor Conſanguinitatis* in hunc modum.

Hic inſeratur Arbor Conſanguinitatis.

101. Pro hujus Arboris intelligentia ſciendum eſt, quod

Non gignunt dextros, qui ſtant in parte ſiniſtra. Leva dat uxores, dat tibi dextra mares.

HÆC EST ARBOR CONSANGUINITATIS

ad

ad inveſtigandum inter duas perſonas conſanguinitatis gradum, ſemper alterutra ponatur in cellula illa vacua, quæ habetur circa medium, & poſtmodum inveſtigetur altera perſona, utrum ad unam cæterarum cellularum pertineat, nec ne. Siquidem perſona illa, quæ ponitur in cellula vacua (quam claritatis gratia placet appellare *Petrucium*) cum omnibus illis perſonis, quæ cernuntur in hac Arbore, habet Impedimentum conſanguinitatis defacto dirimens Matrimonium, & cum nulla alia, quæ non reperitur in hac Arbore: dummodo excipias Lineam rectam; in qua eſt impedimentum dirimens etiam aſcendendo uſque ad Adamum, ut infra *num.* 107. dicetur.

102. Cæterum ad magis cognoſcendam diſtantiam Graduum conſanguinitatis, a Gloſſa ad dictam Arborem conſanguinitatis & Theologis communiter, ponuntur tres Regulæ, quarum prima deſervit pro Linea recta, reliquæ duæ pro Linea collaterali, ſeu tranſverſali.

103. I. Regula pro Linea recta. Hæc eſt: *Aſcendentium & deſcendentium, quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermediis una dempta, tot ſunt gradus inter eas.* Si igitur vis ſcire, quantum diſtet Abavus a Petrucio, utroque computato ac intermediis, inveniuntur quinque perſonæ: deme unam, nempe Stipitem, & quatuor ſunt gradus, qui etiam per appoſitum in Arbore conſanguinitatis numerum indicantur. Et idem fit in aliis.

104. II. Regula pro Linea collaterali æquali, hæc eſt: *Collateralium, in Linea æquali, quoto gradu quis diſtat a communi ſtipite, toto gradu diſtant inter ſe*, ſecundum computationem Juris Canonici. Sic v. g. Petrucius & Pronepos Propatrui, cum æqualiter diſtent quatuor gradibus ab Abavo, qui eſt utriuſque Stipes, etiam inter ſe diſtant quatuor gradibus; uti denotat numerus Latinus appoſitus a parte ſuperiori cellulæ.

105. III. Regula pro Linea collaterali inæquali, hæc eſt: *Collateralium in linea inæquali, quoto gradu remotior diſtat a communi ſtipite, toto diſtant inter ſe.* Sic Petrucius, & Neptis fratris ſui, diſtant inter ſe tribus gradibus: nam quamvis a Patre ſuo, qui eſt Stipes utrinſque Petrucius ſolum uno gradu diſtet, tamen Neptis fratris ſui diſtat ab hoc Stipite tribus gradibus: adeoque inter ipſam & Petrucium erunt tres gradus conſanguinitatis, ſecundum Canones; prout deſignat ſuperior cellulæ numerus in Arbore Conſanguinitatis appoſitus.

106. Dicitur, *ſecundum Canones*. Nam dictæ tres Regulæ ſolum valent ſecundum computationem Juris Canonici in ordine ad inveſtigandum Impedimenta matrimonii: cæterum ſecundum Leges Civiles, quæ pro fine habent diſtributionem hæreditatis inter amicos defunctorum, aliter computantur Gradus conſanguinitatis. Siquidem ſecundum Jus Civile, ſive in Linea recta, ſive in collaterali, quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, una dempta, tot ſunt gradus inter eas. Hinc inter Petrucium ac Pronepotem Propatrui ſui, ſecundum Jus Civile, ſunt octo gradus, quamvis ſecundum Canones ſint ſolum quatuor; prout hanc diſtantiam graduum ſecundum computationem Juris Civilis denotat numerus inferior, in præallegata Arbore Conſanguinitatis ciphris Germanicis expreſſus: ubi diſtantiam graduum conſanguinitatis ſecundum Jus Canonicum denotat numerus ſuperior, ſive Latinus.

107. Quæres autem, quo jure gradus conſanguinitatis dirimant matrimonium? Reſp. I. Certum eſt, in primo gradu Lineæ rectæ, id eſt, inter parentes & liberos, Jure naturæ dirimi matrimonium. Hinc non ſolum omnes Gentes bene inſtructæ ex naturali lumine hujuſmodi nuptias deteſtatæ ſunt; ſed etiam Adamus, afflatu Spiritus ſancti, excluſit parentes a conjugiis liberorum, *Geneſ.* 2. dicens. *Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit* uxori *ſuæ*. Quinimo Doctor Subtilis 4. *diſt.* 30. *§. De ſecundo*, & plurimi alii, extendunt hanc prohibitionem, ac irritationem matrimonii Jure naturæ, ad quemcunque gradum Lineæ rectæ in infinitum, adeo, ut ſi hodie viveret Adam, non poſſet cum aliqua, præter ſolam Hevam, matrimonium contrahere: ſiquidem omnes aſcendentes habent rationem principii, ac genitoris reſpectu deſcendentium. Sunt quidem nonnulli contrarium tenentes, ſed eorum ſententia, ob brevitatem vitæ humanæ, in praxi locum habere non videtur.

108. Reſp. II. Conſanguinitatis in ſecundo, tertio, & ulteriori gradu Lineæ collateralis, Jure duntaxat Eccleſiaſtico dirimit matrimonium. Ita certa, & communis. Hinc c. *Gaudemus de Divortiis*, deciſum habetur, quod Infideles in ſecundo, vel ulteriori gradu conjuncti, cum conſtitutionibus Canonicis non arctentur, matrimonialiter copulari libere poſſint neque ſeparandi ſint, ſi poſtmodum ad Fidem convertantur. Inſuper Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 5. *de Reform. matr.* concedit inter magnos Principes, & ob publicam cauſam, in ſecundo conſanguinitatis gradu diſpenſari poſſe: & conſequenter is Jure naturæ non impedit matrimonium, cum in eo Pontifex diſpenſare valeat.

109. Reſp. III. In ſolo primo gradu conſanguinitatis Lineæ collateralis, nempe inter fratres & ſorores, eſt interdictum, ac irritum Jure naturæ matrimonium. Ita innuit Scotus 4. *diſt.* 40. *q. un.* dum ſolvit rationes oppoſitæ ſententiæ; Sanchez *lib.* 7. *de Matr. diſp.* 52. *num.* 11. & alii. Ratio eſt; quia inter fratres & ſorores eſt innatus quidam pudor, ac naturalis reverentia, cui valde adverſatur actus conjugalis: Et hinc omnes Nationes bene inſtructæ, ſolo lumine naturali ductæ, ab hujuſmodi matrimoniis abſtinent, & quæ talia quondam permittebant, reputabantur barbaræ.

110. Nec obſtat, quod Cain ab initio Mundi duxerit ſuam ſororem. Reſp. enim cum Doctore noſtro *loc. cit.* illud fuiſſe neceſſitatis a principio Mundi; quia non erant aliæ fœminæ, niſi ſorores.

111. Quod, ſi urgeas. Multiplicato jam genere humano Abraham, vir ſanctiſſimus, duxit Sarai ſororem ſuam; prout ipſemet fatetur *Geneſ* 20. de Sarai dicens: *Vere ſoror mea eſt, filia Patris mei, & non filia matris meæ*. Reſp. hoc dici, quia Sarai fuerat conſanguinea Abrahæ: nam, ut inquit D. Auguſtinus, relatus c. *Quæritur*, 22. *quæſt.* 3. Sarai Abrahæ *ſoror dicitur, quia filia fratris erat*, id eſt, genita ex Aran fratre ſuo. Siquidem in S. Scriptura etiam Conſanguinei dicuntur quandoque Fratres, & Sorores; juxta quod nonnulli ad Chriſtum dixerunt, *Marci cap.* 3. *Ecce mater tua & fratres tui* (id eſt Conſanguinei) *foris quærunt te*. Et Tobias junior vocat Saram conjugem, ſororem ſuam, *Tob. cap.* 8. quæ tamen fuit ſolum conſanguinea ipſius, ut patet ex *capite* 7. Quinimo obſervat D. Thomas *part.* 3. *quæſt.* 28. *art.* 3. *ad.* 5. quod in S. Scriptura dicantur Fratres quatuor modis videlicet natura, genere, cognatione & affectu.

De Cognatione Spirituali.

112. *Cognatio Spiritualis*, prout eſt impedimentum dirimens Matrimonii, eſt vinculum contractum ex diſpenſatione Sacramenti Baptiſmi, & Confirmationis. Et notanter tantummodo hæc duo Sacramenta exprimuntur; quia, ut dicitur *cap. Quamvis, de Cognat. ſpirit.* ex datione aliorum Sacramentorum præter Baptiſmum & Confirmationem, Cognatio Spiritualis nequaquam oritur, quæ Matrimonium Impediat, aut diſſolvat.

113. Licet vero olim Cognatio Spiritualis ad plures perſonas fuerit extenſa, defacto tamen propter novam Conſtitutionem Concilii Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. Matr. cap.* 2. ea ex Sacramento Baptiſmi ſolum oritur inter baptizantem & baptizatum; baptizatique patrem & matrem, & rurſus inter tenentem ac baptizatum, baptizatique patrem & matrem, & inter nullas alias perſonas. Porro Tenens alio nomine dicitur *Patrinus* vel *Matrina*.

114. Similiter ex Sacramento Confirmationis ſolum oritur Cognatio Spiritualis inter confirmantem & confirmatum, confirmatique patrem & matrem; ac inter tenentem & confirmatum, confirmatique patrem & matrem, & inter nullas alias perſonas. Ita Concilium Trid. *loc. cit.*

Da

Digitized by Google

De Cognatione Legali.

115. **Q**Uantum attinet ad Cognationem Legalem ea oritur inter certas perſonas ex adoptione alicujus in filium, vel filiam; quæ tamen defacto rarius accidit. Et quidem ex iſta Cognatione Legali contrahitur Impedimentum dirimens Matrimonium inter ſequentes perſonas. I. Inter adoptantem & adoptatum, hujuſque filios & filias. II. Inter adoptantem, & uxorem adoptati; & viciſſim inter adoptatum, uxoremque adoptantis. III. Inter perſonam adoptatam ac prolem naturalem adoptantis, datur impedimentum dirimens Matrimonium, quamdiu durat adoptatio: quod ſi ceſſat adoptatio, etiam ceſſat impedimentum hoc inter perſonam adoptatam, ac prolem adoptantis. Sanchez *lib. 7. de Matr. diſp.* 63. & alii; atque deſumitur ex *c. Ita diligere*, 30. *quæſt.* 1. cum concordantiis.

§. XI.

De Impedimento Affinitatis.

S U M M A R I U M.

116. *Affinitas, quid?*
Ejus olim tria fuerunt genera,
117. *Unde oriatur?*
118. *Et inter quas perſonas.*
119. *Corollarium notabile.*
120. *Gradus Affinitatis menſurantur juxta gradus conſanguinitatis, quomodo?*
121. *Affinitas, in quoto gradu dirimat Matrimonium?*
122. *Et quo jure?*
123. *Affinitas ex copula conjugali, eſt vinculum naturale.*
124. *An in Linea collaterali Jure naturæ dirimat Matrimonium?*
125. *Vel ſaltem in Linea recta?*

116. **A**Ffinitas bene definitur a Doctore Subtili 4. *diſt.* 41. *quæſt. un.* quod ſit vinculum quoddam perſonæ ad perſonam, ex copula carnali cum perſona alteri conſanguinea contractum. Porro antiquitus tria fuerunt genera Affinitatis, de quibus fit mentio in *c. Non debet*, *de Conſang. & affinit.* atque amplius declaratur per Gloſſam, quæ habetur *c. Primo gradu* 35. *qu.* 5. *in Arbore Affinitatis*, §. *Genus affinitatis*, ubi ait: Si is, qui eſt mihi conjunctus in ſecundo gradu conſanguinitatis, cognoſcit mulierem, illa eſt mihi conjuncta in ſecundo gradu affinitatis, & primo genere: Si alius eandem cognoſcit, ille (juxta jura antiqua) attinet mihi ſecundo genere affinitatis, & ſecundo gradu: Si iſte aliam adhuc mulierem cognoſcit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & ſecundo gradu. Quia tamen defacto viget primum duntaxat genus affinitatis (nam ſecundum, & tertium Affinitatis genus, ob magnas inde ſubortas difficultates, ſublatum fuit in Concilio Generali, ſive Lateranenſi, celebrato ſub Innocentio III. prout habetur *cit. cap. Non debet*, *de Conſang. & affinit.*) hinc impræſentiarum ſermo erit de ſolo primo genere affinitatis.

117. Porro hoc vinculum, ac impedimentum Affinitatis, non ſolum conſurgit ex actu matrimoniali perfecto & completo, per quam vir & femina fiunt una caro, ſed etiam ex actu fornicationis perfecto; juxta illud D. Apoſtoli 1. *Corinth.* 6. *An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?* Quod, ut melius intelligatur, ſit

118. CONCL. I. Affinitas oritur ſolum inter virum, & conſanguineos mulieris a ſe carnaliter cognitæ, ac econtra inter hanc mulierem, & conſanguineos illius viri; nulla vero oritur affinitas inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris. Ita communis, & habetur clare *c. Quod ſuper his*, *de Conſang. & affinit.*

119. Unde ſequitur, atque habetur *cit. c. Quod ſuper his*, *eod.* Quod pater & filius ex una parte poſſint contrahere Matrimonium cum matre & filia ex altera parte: item poſſunt duo fratres contrahere cum duabus ſororibus. Econtra vero vir, mortua ſua conjuge, nullam poteſt ducere ex conſanguineis ſuæ conjugis defunctæ intra gradus a Jure prohibitos: nam Impedimentum Affinitatis eſt perpetuum, nec tollitur per mortem conjugis.

120. CONCL. II. Gradus Affinitatis menſurantur juxta gradus Conſanguinitatis, ita, ut quoto gradu conſanguinitatis eſt quis conjunctus perſonæ carnaliter cognitæ, toto gradu affinitatis is ſit conjunctus alteri perſonæ, quæ eam cognovit; & econverſo. Ita communis. Hinc Petrus fit affinis omnibus conſanguineis Annæ a ſe carnaliter cognitæ, & quidem in eodem gradu affinitatis, in quo conſanguinei Annæ ſunt huic conſanguinitate juncti; & econtra Anna fit affinis omnibus conſanguineis Petri in eodem gradu affinitatis, in quo hi ſunt Petro conſanguinitate juncti. Unde facile hoc intelligi poterit ex Arbore conſanguinitatis ſupra appoſita, ſi ambæ perſonæ carnaliter cognitæ, ac proin factæ una caro, ponantur in cellula vacua, & poſtmodum una pars inveſtiget conſanguineos alterius partis una cum gradu Conſanguinitatis, & econtra.

121. CONCL. III. Affinitas dirimit Matrimonium, ſive oriatur ex copula licita ſeu conjugali, ſive ex illicita ſeu fornicaria: cum hoc tamen diſcrimine, quod affinitas orta ex actu conjugali, ſeu licito, ſit impedimentum Matrimonii uſque ad quartum gradum incluſive; orta vero ex actu fornicario, ſeu illicito, defacto ſit impedimentum dirimens Matrimonii tantum uſque ad ſecundum gradum affinitatis incluſive. Ita communis. Et quidem prima pars habetur clariſſime *c. Non debet*, *de Conſang. & affinit.* Altera vero pars, loquens de impedimento affinitatis ex fornicatione contractæ, patet ex Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. Matr. c.* 4. Verum occaſione horum

122. Quæres, quo jure affinitas oriatur, & dirimat Matrimonium? Ubi ſciendum, quod aliud ſit, quærere, an affinitas oriatur Jure naturali, ſive ſit vinculum naturale; & aliud an Jure naturæ dirimat Matrimonium: nam etiam conſanguinitas in ſecundo, vel ulterioribus gradibus, conſurgit Jure naturæ, nec tamen jure naturæ dirimit Matrimonium. Unde Infidelis valide contrahit Matrimonium in ſecundo Conſanguinitatis gradu; ſed ſi id iniret poſt ſuſceptum Baptiſmum, invalide contraheret, non obſtante, quod conſanguinei jam ante converſionem ejus nati fuiſſent. Hoc prænotato

123. Reſp. I. Affinitas ex copula conjugali, eſt vinculum naturale, atque oritur ex Jure naturæ non mero Jure Eccleſiaſtico. Ita Sanchez *lib. 7. de Matr. diſp.* 96. *num.* 4. & alii communiter. Probatur hoc ex illo Protoparentis noſtri, *Geneſ. cap.* 2. *Et erunt duo in carne una.* Atque, ut infert S. Gregorius Papa, relatus *c. Fraternitatis*, 35. *quæſt.* 10. *Si una caro fiunt, quomodo poteſt aliquis eorum propinquus pertinere uni, niſi pertineat alteri? Hoc minime poſſe fieri credendum eſt:* Accedit ſenſus communis, & praxis omnium Nationum; quæ idcirco, ad indicandum iſtud naturale vinculum Affinitatis, utantur propriis nominibus, ut *Socer*, *Socrus*, *Gener*, *Nurus*, *Vitricus*, *Noverca*, *Privignus*, *Privigna*, *&c.*

124. Reſp. II. Nullus gradus Affinitatis in Linea collaterali, Jure naturæ dirimit Matrimonium; quamvis aliquam præſeferat Indecentiam naturalem, niſi juſta cauſa cohoneſtetur. Ita deſumitur ex *cap. ult. de Divortiis*, ubi ex diſpenſatione Eccleſiæ permittitur, *ut converſi ad fidem Catholicam, Matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur.* Accedit, quod Jacob Patriarcha Sanctiſſimus duxerit Rachel, & Liam, ſorores, *Geneſ* 29. Et Lex Moſaica, *Deuter.* 27. juſſerit, ut frater duceret uxorem fratris ſine liberis defuncti, eique ſuſcitaret ſemen. Atqui hæc omnia fieri nequirent, ſi affinitas in primo gradu Lineæ collateralis Jure naturæ dirimeret Matrimonium; ergo non ſic dirimit.

125. Reſp. III. An Affinitas in Linea recta dirimat Matrimo-

monium Jure naturæ, variant Doctores. Et quidem Sanchez *loc. cit. num.* 7. cum multis aliis, negative reſpondet. Verum ſententia affirmativa videtur tenenda: tum quia 1. *Corinth.* 5. Apoſtolus hoc, quod uxorem patris ſui aliquis habeat, appellat fornicationem, qualia nec inter Gentes auditur. Tum quia *can. Si vir*, 35. *q.* 3. ex S. Auguſtino refertur: *Si vir & uxor non jam duo, ſed una caro ſunt, non aliter eſt nurus reputanda quam filia.* Atqui inter filiam Jure naturæ irritum eſt Matrimonium; ergo.

§. XII.
De Impedimento Juſtitiæ publicæ Honeſtatis.

SUMMARIUM.

126. *Impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis, quid?*
127. *Ad quot gradus olim extendebatur?*
128. *Et ad quos de facto?*
129. *Corollarium notabile.*
130. *Aliud Corollarium.*

126. PEr *Impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis*, intelligitur Impedimentum Jure Eccleſiaſtico dirimens Matrimonium, ex ſponſalibus proveniens. Et dicitur *publicæ Honeſtas*: quia ob naturalem quandam honeſtatem id ab Eccleſia introductum fuit, eo quod per ſponſalia, ſive de futuro ſive de præſenti (hoc eſt, Matrimonio rato nondum conſummato) jam oriatur conjunctio animorum; ac proinde honeſtum ſit, ut conſanguineis unius ſponſi interdicatur Matrimonium cum altero ſponſo.

127. Et quidem Jure antiquo extendebatur hoc Impedimentum ad conſanguineos ſponſi reſpectu ſponſæ, & viciſſim ad conſanguineos ſponſæ reſpectu ſponſi, uſque ad quartum gradum, *arg. c. Sponſam, de Sponſalib.* Simulque oriebatur ex quibuſvis ſponſalibus puris, & certis, etiamſi fuiſſent invalida, dummodo non eſſent invalida ex defectu conſenſus, prout habetur *cap. un. de Sponſalib. in* 6.

128. Verum rigor iſte Juris antiqui, ob plurimos emergentes caſus, atque difficultates, noviſſime correctus, atque temperatus eſt in Concilio Trid *Seſſ.* 24. *c.* 3. *de Reform. Matr.* ubi ſic ſtatuitur: *Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacunque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorſus tollit: ubi autem valida fuerint primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari.* Hæc Concilium.

129. Sequitur proinde, quod ſi Titius contrahat valide ſponſalia de futuro cum Bertha, habente plures ſorores, diſſolutis illis ſponſalibus ſive mutuo conſenſu (nam per hunc non tollitur dictum Impedimentum, prout declaravit Sac. Congregatio Concilii, die 6. Julii 1658. ac refert Fagnanus *c. Ad audientiam, num.* 29. *de Sponſalib.* quidquid olim nonnulli in contrarium docuerint) ſive etiam per mortem Berthæ, non poſſit Titius ullam e ſororibus Berthæ ducere in uxorem; quia obſtat Impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis.

130. Quod ſi poſtea Titius actu conſummato carnaliter cognoſcat unam e ſororibus dictæ Berthæ, tunc neutram earum habere poterit in uxorem: non Bertham, ob impedimentum contractæ Affinitatis: non ejus ſororem, ob impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis. Si vero fornicatio ejuſmodi accidiſſet ante ſponſalia cum Bertha celebrata, poſſet Titius illam ducere, quam carnaliter cognovit: nam ſponſalia cum Bertha forent de jure invalida, ob impedimentum contractæ Affinitatis; ſicque, juxta novum Decretum Concilii Trid. non inducerent Impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis.

§. XIII.
De Præſentia Parochi, ac duorum Teſtium.

SUMMARIUM.

131. *Ratio Ordinis.*
Matrimonium clandeſtinum, quod?
132. *Denunciationes trinæ Matrimonio celebrando præmittendæ.*
133. *Matrimonia clandeſtina olim valida, ſed illicita.*
Malaque irremediabilia ex ipſis orta.
134. *Verba Concilii Tridentini, quibus annullat Matrimonia clandeſtina.*
Quo tempore Decretum ipſius obligare incipiat?
135. *Eccleſia quomodo potuerit irritare Matrimonium clandeſtinum, etiam ut Sacramentum?*
136. *Qualis Præſentia Parochi juxta Concilium Trident. requiratur ad valorem Matrimonii?*
137. *An ſufficiat Præſentia Parochi vi detenti, aut inviti & contradicentis.*
138. *Requiritur præſentia proprii Parochi contrahentium.*
139. *Quid, ſi ſponſus, & ſponſa ſint diverſarum Parochiarum,*
140. *Quot teſtes requirantur, & qualis eorum præſentia?*
141. *Quales Teſtes ſufficiant?*

131. ABſolutis illis Impedimentis, quæ vel Jure naturali, vel ſaltem Jure Eccleſiaſtico antiquo annullant Matrimonium, ſupereſt, ut explicentur duo impedimenta jure noviſſimo Concilii Trid. adjecta, & continentur verſiculis illis *num.* 49. relatis.

Si Parochi, aut duplicis deſit præſentia Teſtis,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutæ.

Porro Matrimonium illud, in quo deeſt præſentia Parochi, aut duorum Teſtium, de facto communiter appellatur *Matrimonium clandeſtinum*: quamvis olim etiam illud diceretur Matrimonium clandeſtinum, quod fiebat non præmiſſis denunciationibus; uti patet ex *c. Cum inhibitio, de clandeſtina Deſponſat.* Ibi ſiquidem in Concilio Generali (ſcilicet Lateranenſi, ſub Innocentio III. celebrato) ſtatutum fuit ſub gravibus pœnis ibidem expreſſis, ut cum Matrimonia fuerint celebranda, ea in Eccleſiis per Presbyteros publice proponantur: ſive denuncientur, competenti termino præfixo: ut infra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat; atque ipſi Presbyteri interim pariter inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat.

132. Et huic ſaluberrimo Decreto inhærens S. Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Reformat. Matr.* ulterius decrevit, *ut impoſterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus Feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium ſit contrahendum. Niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædictæ Denunciationes remittantur: quod ipſius prudentiæ, & judicio Sancta Synodus relinquit.* Quinimo, ut pia Sanctæ Matris Eccleſiæ intentio, in dictis Generalibus Conciliis abunde manifeſtata, perfectius adimpleatur, ſolent Ritualia Diœceſana exigere, ut ſi vir & mulier, inter quos Matrimonium eſt celebrandum, diverſæ ſint Parochiæ, in utraque Parochia fiant ternæ illæ Denunciationes: adjectis inſuper optimis cautelis, in praxi merito obſervandis, quas in proprio ſingularum Diœceſium Rituali videre licebit. Cæterum impræſentiarum per *Matrimonia clandeſtina* intelliguntur illa, in quibus deeſt præſentia Parochi, & duorum Teſtium jure noviſſimo Concilii Trid. ad valorem Matrimonii requiſita, ut mox amplius dicetur.

133. Et quidem ejuſmodi Matrimonia clandeſtina juſtiſſimis de cauſis Sancta DEI Eccleſia ſemper deteſtata fuit, atque prohibuit: nihilominus tamen eadem libero contrahentium conſenſu facta, ante Decretum Concilii Trid. mox allegandum, rata, & valida fuerunt. Quia vero ſolæ prohibitiones Matrimonii clandeſtini propter hominum inobedientiam jam non proderant, & gravia peccata ac mala, per auctoritatem Eccleſiæ amplius irremediabilia, ex ejuſmodi Matrimoniis oriebantur, dum quidam priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, poſtea cum alia palam contrahebant; ſicque in ſtatu damnationis, ac perpetuo adulterio remanſerant; imo & lite deſuper mota per ſententiam Eccleſiæ, cui de priori Matrimonio conſtare non poterat, re-

ma-

manere compellebantur: huic malo Sancta Mater Eccleſia haud amplius efficax remedium adhibere potuit, niſi ajuſmodi clandeſtina Matrimonia prorſus irritando, & caſſando.

134. Quare Concilium Tridentinum *Seſſ. 24. c. 1. de Reform. Matrim.* inter alia provida ſic decrevit: *Qui aliter, quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus teſtibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit: & hujuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & annullat.* Hæc Concilium, varias pœnas in tranſgreſſores ſtatuens, & infra ſubjungens: *Decernit inſuper, ut hujuſmodi Decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis, in eadem Parochia factæ, numerandos.* Occaſione quorum

135. Quæritur I. Quomodo Eccleſia potuerit irritare Matrimonium contractum clandeſtina, hoc eſt, ſine Parocho, & Teſtibus? Reſp. cum Pirhing *tit. de clandeſtina deſponſat. num. 4.* & aliis, Eccleſiam potuiſſe irritare, & defacto irritaſſe tale Matrimonium, etiam ut Sacramentum eſt: non quidem per ſe ac directe, ſeu immediate ut Sacramentum; ſed per accidens, ac mediate, annullando videlicet ipſum contractum Matrimonii humanum, ſeu civilem, unde conſequenter irritum redditur ipſum Sacramentum. Deſumitur hoc ex verbis citati Concilii Trident. ibi: *Eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & ejuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit.* Confirmatur: quia hac ratione etiam invalidum eſt Matrimonium inter conſanguineos, vel a perſona Eccleſiaſtica contractum, eo quod tales perſonæ ſint inhabilitatæ ad ſic contrahendum, ipſique contractus auctoritate Eccleſiæ fuerint irritati & annullati.

136. Quæritur II. Qualis præſentia Parochi juxta Concilium Tridentinum requiratur ad valorem Matrimonii? Reſp. I. Præſentia Parochi in Matrimonio neceſſaria, non tantum requiritur corporea, ſed etiam moralis, ſeu habita cum intelligentia & advertentia actus. Ita Barboſa *part. 2. de Offic. & poteſt. Epiſc. allegat. 32. num. 78.* Sanchez *lib. 3. de Matr. diſp. 39. num. 1.* & communis. Ratio eſt, quia non intelligens, nequit dici præſens, *arg. l. coram, ff. de verb. ſignif.* ibi: *Coram Titio aliquid facere juſſus, non dicitur præſente eo feciſſe niſi is intelligat.* Atqui Concilium Tridentinum irritavit eorum contractum matrimonialem, qui aliter quam præſente Parocho, & duobus vel tribus Teſtibus Matrimonium contrahere attentabunt; ergo requiſitur Parochi præſentia, non tantum phyſica, ſed & moralis, ſive humana, ita ut intelligat quid agatur. Unde ſi Parochus eſſet ebrius, vel dormiens, non valeret Matrimonium coram eo celebratum: nam dicta præſentia ejus exigitur pro forma actus.

137. Reſp. II. Sufficit tamen hujuſmodi præſentia Parochi & Teſtium, quamvis vi detenti, aut doloſe illuc adducti interſint, dummodo probe intelligant verba, & conſenſum contrahentium: quinimo etiam validum eſt Matrimonium coram Parocho invito, & contradicente contractum, quamvis tunc peccent contrahentes. Ita citati Doctores, & Fagnanus *in cap. Quæſitum, n. 7. de Pœnitent. & remiſſ.* qui adducit etiam Declarationem Cardinalium ita ſentientium. Et merito hoc dicitur: quia Parochus aſſiſtens Matrimonio, proprie non exercet juriſdictionem, ſed ut Teſtis authorizabilis nudam exhibet præſentiam, quæ etiam exhibetur ab invito. Fagnanus *c. Quod nobis, n. 34. de clandeſtin. deſponſat.*

138. Quæritur III. Cujus Parochi præſentia requiratur ad validitatem Matrimonii? Reſp. I. Certum eſt, vi Concil. Tr. ubi illud receptum eſt, requiri præſentiã proprii Parochi contrahentium, vel alterius Sacerdotis, de ipſius, ſeu Ordinarii licentia aſſiſtentis; ut patet ex verbis citati Concilii *num.* 139. relatis.

139. Reſp. II. Quando ſponſus & ſponſa ſunt diverſarum Parochiarum, ſufficit aſſiſtantia alterutrius proprii illorum Parochi, vel licentia ab eo alteri Sacerdoti conceſſa. Ita Barboſa *loc. cit. num. 98.* cum plurimis aliis, atque deciſum a Sac. Congregatione teſtatur Fagnanus *cit. c. Quod nobis, n. 33. & ſeqq. de Clandeſt. deſponſat.* In praxi tamen obſervetur ordinatio proprii Ritualis Diœceſani.

* Reſp. III. Quando Sponſus, vel Sponſa computantur inter perſonas vagas, ſufficit ad validitatem Matrimonii præſentia Parochi loci illius, in quo contractus matrimonialis inſtituitur, ubicunque demum locus iſte exiſtat, & quamvis alter contrahentium alibi habeat fixum habitationis domicilium, atque exinde proprium diſtinctum Parochum. Ita communis, & ratio eſt: quia ex una parte juxta jam dicta ſufficit ad valorem Matrimonii præſentia unius Parochi ex Sponſis contrahentibus; ex altera autem quoad perſonas vagas congruentior Parochus nequit aſſignari, quam loci illius, in quo pro tunc, quando contractus inſtituitur, ſimilis perſona vaga invenitur; ubi etiam Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis recipit, ſi ibidem infirmetur. Atque ita apud Reiffenſtuel *Lib. 4. Decret. tit. 3. num. 86 & ſeqq.* ſæpius declaravit Sac. Congregatio teſtibus Cardinali de Luca, & Fagnano. Solummodo hic incidentaliter adhuc notatur I. Vagum dici illum, qui nullibi tenat domicilium, vel quaſi domicilium habitationis. Notetur II. Parochum ſimilem, etſi valide, non tamen licite poſſe aſſiſtere Matrimonio vagorum ſine licentia Ordinarii ob periculum multiplicis fraudis.

Ex hac triplici reſponſione reſolves, cujuſnam Parochi præſentia ſufficiat, ſi Matrimonium contrahant milites. Etenim etſi, ſuppoſito, quod eorum Sponſæ habeant proprium domicilium, vel quaſi domicilium, poſſint etiam in præſentia illius Parochi contrahere, ad id tamen non obligantur; ſed vel hi milites habent præſentem Capellanum Caſtrenſem ſpeciali legitima facultate præditum adminiſtrandi hiſce Sacramenta, vel non habent talem Capellanum præſentem? *Si prius*: ille ſimili Matrimonio omnino poterit aſſiſtere, ſuppoſito, quod hanc facultatem legitime valeat oſtendere. *Si poſterius*: Parochus loci, in quem pro tempore contractus Matrimonialis ſe talis miles confert, valide aſſiſtet. Ratio eſt: quia milites annumerantur vagis. NB. quod tamen intellige; ſi morantur in caſtris, vel tranſeunt ab uno loco in alium, vel exiſtunt quidem in præſidiis, aſt ſine ſtabilitate, & animo per magnam, vel majorem anni partem ſubſiſtendi, ſed ad nutum Ducis avocandi ad exercitum.

Econtra vero ponamus, quod milites iſti, non habentes Capellanum Caſtrenſem ſpeciali facultate præditum, ex profeſſo a ſuis præfectis mittantur ad præſidium, vel hybernandum, ut illic per notabilem anni partem, vel ultra, ſe ſe detineant, ita, ut ibidem ſaltem quaſi domicilium acquirant, in hoc caſu requireretur ad valorem Matrimonii aſſiſtentia Parochi loci, in quo degunt, nec poſſent ex hoc loco exire ad vicinum Parochum, & ibidem contrahere Matrimonium. Ratio eſt; quia in eo caſu jam non eſſent amplius vagi, ſed habentes quaſi domicilium, atqui habentes domicilium, vel quaſi domicilium habitationis, debent contrahere coram Parocho loci illius, in quo domicilium, vel quaſi domicilium fixum eſt: ergo. Excipe tamen; *Si Sponſa eſſet vaga*: nam tunc etiam in tali caſu ratione Sponſæ poſſet miles præſidiarius valide contrahere exeundo extra locum præſidii cum ſua futura Sponſa, & poſt aliquale tempus finito contractu iterum redeundo. Quid de liceitate ſtatuendum foret in ſimili caſu, colligitur ex præcedenti Additione. Videantur Reiffenſtuel *loc. cit. num. 94. & ſeqq.* & Pichler *Lib. 4. Decret. tit. 3. num. 21.*

Quæritur IV. An poſſit contingere, ut idem ſit ſub duobus Parochis, ita, ut coram utrolibet eorum, prout placuerit, valide Matrimonium contrahere poſſit? Ante Reſponſionem nota I. Quod ſicuti reſpectu vagorum in ordine ad aſſiſtendum Matrimonio Parochus cenſeatur ille, qui eſt Parochus loci, in quo tales vagi hic & nunc ſe detinent, ita reſpectu aliorum debitus dicatur Parochus is, ubi hi habent domicilium, vel quaſi domicilium habitationis. Nota II. Quod

quis in loco aliquo cenſeatur figere domicilium, ſi habeat animum in illo loco conſtanter permanendi; econtra vero, ſi tantum ibidem ſtatueret perſiſtere per majorem anni partem, reputaretur in tali loco figere quaſi domicilium. Nota III. Ex Reiffenſtuel *Lib. 4. Decret. tit. 3. num.* 60. uti ad acquirendum verum domicilium ſufficit unius diei habitatio cum animo conſtanter ibidem permanendi, ita etiam ad acquirendum quaſi domicilium ſufficere unum, alterumve diem cum animo per majorem, vel ſaltem quaſi æqualem alicujus anni partem ibidem perſiſtendi. Nota IV. Domicilium originis, ſeu illius loci, quo quis natus eſt, non tribuere Parocho illius loci jus aſſiſtendi Matrimonio, niſi ſimul fuerit conjunctum domicilium, vel quaſi domicilium habitationis, uti recte obſervant Pignatell. *Tom.* 5. *Conſult.* 79. & Guttierrez *Tract. de Matr. cap.* 62. *num.* 29. Nota V. Domicilium originis in dubio præſumi conjunctum cum domicilio habitationis, ſi talis in loco originis adhuc, etſi aliquot annis abſens retineat majorem partem ſuorum bonorum, uti advertit Konig *Lib.* 2. *Decret. tit.* 2. *num.* 13. & in ſimili caſu adducit deciſionem Rotæ Pignatellus *Tom.* 7. *Conſult.* 63. *num.* 3. Nota VI. Domicilium habitationis ſemel electum, non debere illico inferri, quaſi iterum fuiſſet derelictum ex eo, quia talis aliquo tempore illic non fuerit, niſi ſimul aliæ circumſtantiæ derelictionis intervenerint. Friderich *Tract. de foro compet. part.* 2. *cap.* 1. *per totum*. Nota VII. Liberos necdum emancipatos cenſeri habere domicilium habitationis ipſorum Parentum, & uxorem viduam domicilium mariti defuncti *L.* 22. *§.* 1. *ff. ad Municipal.* & *L. fin. C. de Incolis* H. N.

Reſpond. Poteſt contingere non raro caſus, ut quis exiſtat ſub duobus Parochis, ita, ut quilibet eorum valide poſſit aſſiſtere Matrimonio. Ratio eſt; quia poteſt eſſe, ut talis contrahens Matrimonium habeat duplex domicilium habitationis, vel in uno loco domicilium habitationis, in altero quaſi domicilium, ubi utique talis eſt ſub utroque Parocho, & a quolibet eorum Sacramenta (ſi Sacramentum Ordinis excipias, de quo ſpecialis ſuo loco dicta fuere) recipere valet.

Exemplificatur magis; ſic e. g. ſtudioſus in loco ſtudii habet quaſi domicilium, & ubi degit parens, ſub cujus patria poteſtate eſt conſtitutus, verum domicilium habitationis, nec in Germania declarabitur Matrimonium invalidum, ſive unus, ſive alter Parochorum aſtiterit. Item Nobilis Officialis poteſt tam in Civitate, quam in ſuo Caſtro duplex domicilium inſtituere. *Argum. L.* 6. *§* 2. *ff. ad Municipalem* puta, proponendo utrobique æqualiter æqualitate ſaltem morali (e. g. tempore hyemali in Civitate, & æſtivali in Caſtro) permanere. Pro quo præter Gloſſam, & Rotam vide plures DD. apud Illuſtriſs. L. B. D Zeller *Tom.* 1. *Conſil.* 6. *num.* 52. & apud Guttierrez *Tract. de Matr. cap.* 64. Non equidem me latet, quod Antonius Chlingenſperg *de Judiciis in genere cap.* 2. *Aſſert.* 28. *n.* 8. ex Illuſtriſs. D. L. B. de Schmid afferat caſum, quo Parochus domicilii cujuſdam Nobilis noluit admittere, ut filia præfati Nobilis coram Parocho Hoffmarchiali, ſeu ſui Caſtri Matrimonio jungatur, ſed nihil obtinuit. *

140. Quæritur IV. Quot, & quales Teſtes, præter proprium Parochum, requirantur ad valorem Matrimonii jure novo Concilii Trid.? Reſp I. Certum eſt, requiri ſaltem duos aut tres Teſtes, prout exprimit idem Concilium *loc. cit.* ibi: *Et duobus vel tribus teſtibus*. Et quidem hi Teſtes ſimul cum Parocho debent adeſſe, neque ſufficit ſucceſſiva eorum præſentia, prout notat Barboſa *loc. cit. n.* 120. cum aliis. Debent inſuper iidem eſſe præſentes non tantum phyſice, ſive corpore, ſed etiam moraliter, ſeu cum advertentia ac uſu rationis, ita ut intelligant, quid agatur, prout in ſimili ſupra *num.* 136. dictum eſt de præſentia Parochi.

141. Reſp. II. Teſtes quicunque rationis compotes, quamvis impuberes, conſanguinei, domeſtici, Religioſi, feminæ, vel infames ſufficiunt ad valorem Matrimonii. Ita Barboſa *loc. cit.* cum aliis. Ratio eſt; quia Concilium ſimpliciter requirit duos Teſtes, neque exigit in ipſis ſpecialem aliquam qualitatem; ergo nulla alia requiritur præter eam, quæ Jure naturæ eſt neceſſaria ad teſtificandum, nempe ut quis ſit compos rationis. Accedit, quod Decretum Concilii Tridentini ſit correctorium Juris communis; ergo non eſt extendendum, ſed quantum patitur verborum proprietas, reſtringendum; cum præſertim, quod ſit irritans Matrimonium, cujus cauſa eſt favorabilis, *cap. ult. de ſentent. & re judicat.*

§. XIV.

Solvuntur varia Dubia circa præſentiam Parochi ac Teſtium.

S U M M A R I U M.

142. *In loco non recepti Concilii Trid. valide contrahunt incolæ inter ſe, & cum aliis ſine ſolemnitatibus ejuſdem.*

143. *Idem eſt, ſi ſponſus & ſponſa illuc veniant animo transferendi domicilium;*

144. *Vel ibidem figendi quaſi domicilium.*

145. *Quid ſi illuc pergant ſolo animo contrahendi ſine Parocho & Teſtibus? Rationes dubitandi.*

146. *Non eſt validum tale matrimonium, ſi habitatio non mutetur.*

147. *Solvuntur rationes in contrarium.*

148. *Valet autem ſi transferatur domicilium.*

149. *Valent matrimonia Hæreticorum, ſi apud ipſos Tridentinum non eſt promulgatum.*

150. *Corollarium.*

151. *Quid juris, ſi Catholici & Hæretici eodem Templo utantur? Sententia ſtans pro valore matrimonii. Sententia negativa.*

152. *Quid, ſi Parochus, metu Infidelium abſit, vel lateat?*

142 QUæritur I. Quid ſentiendum ſit de Matrimonio contracto in loco, ubi Concilium Tridentinum in puncto Reformationis matrimonii non eſt receptum? Reſp I. Non tantum a duobus incolis talis loci, ſed etiam, ſi quis e loco recepti Concilii excurrens ad locum non recepti Concilii, ibidem contrahat cum incola illius loci non ſervata forma Decreti Tridentini, valide a talibus ibi contrahitur Matrimonium. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis habetur ex verbis Concilii Trid. *num.* 134. relatis: quibus declaravit, Decretum ſuum non obligare, niſi poſt triginta dies a publicatione ejus, facta in Parochia; & conſequenter, ubi talis publicatio non eſt facta, valet adhuc Matrimonium clandeſtinum inter incolas illius loci, ſicut olim valuerat. Altera pars probatur ex eo: quia contractus Matrimonialis eſt individuus; ergo, cum incola illius loci valide contrahat ſine dictis ſolemnitatibus, etiam viciſſim advena cum ipſo ibidem contrahens valide contrahit: ſiquidem contractus Matrimonii non poteſt claudicare, ſive valere ex parte unius, & non alterius.

143. Reſp. II. Si etiam utraque pars id eſt, tam ſponſus, quam ſponſa, e loco recepti Concilii emigraverint ad locum non recepti Concilii, ex cauſa transferendi verum domicilium, & ibidem contrahant, valebit Matrimonium ſine dictis ſolemnitatibus. Ita rurſum communis. Ratio eſt: quia tales hoc ipſo, quod illuc veniant animo figendi verum domicilium, ibidemque perpetuo manendi, jam fiunt incolæ loci illius, ejuſque legibus obſtringuntur; ergo valide contrahunt juxta morem illius loci, neque amplius aſtringuntur legibus prioris domicilii, ubi Decretum Tridentinum viget, cum inde receſſerint.

144. Reſp. III. Inſuper valide contrahitur Matrimonium ſine dictis ſolemnitatibus, ſi qui ſeſe conferant ad locum non recepti Concilii animo ibidem figendi duntaxat quaſi domicilium. Ita rurſum Doctores communiter. Ratio eſt: quia Decretum Tridentinum non obligat in Parochia, in qua non eſt promulgatum: atqui per ſolam translationem quaſi domicilii efficitur quis Parochianus alicujus loci, ita ut ab Eccleſiæ illius Parocho poſſit recipere Sacramenta, *arg. cap.*

Signi-

Significavit, de Parochis, juncta Gloſſa *in Clem. 2. de Privilegiis*; ergo. Et ſic v. g. Matrimonia Chriſtianorum apud Turcas captivorum, vel commercii cauſa ibi degentium, ſunt valida, quamvis contrahant non ſervata forma Tridentini, ſuppoſito, quod hoc ibi non fuerit promulgatum.

* Ut autem magis noſcatur pro praxi in ſpecie, ubinam fuerit Concilium Tridentinum promulgatum, vel non, volui ex variis Authoribus, Wex, Kugler, Pichler, Neuſſer, La Croix &c. apponere ſimilia loca: ſic enim promulgatum non eſt in Suecia, Saxonia, Pruſſia, Anglia, Scotia, Hibernia, Turcia, Dania, Pomerania; & in aliis Provinciis Septentrionalibus, quæ a fide Catholica defecerunt ante annum 1563. quo Concil. Trid. abſolutum eſt, vel ſaltem ante annum 1564. quo confirmatum, ac promulgatum fuerat. Econtra vero ante defectionem promulgatum eſt in Hollandia, ac Provinciis confœderatis; ſimiliter cenſetur promulgatum ſufficienter in Parochiis, ubi Catholici cum hæreticis permixti vivunt, & illic Catholici receperunt. Item in Hungaria, & Sileſia. Quoad Poloniam, & Galliam ſaltem in aliquibus locis dicitur non promulgatum.

Ponamus autem tales Germaniæ Urbes, ubi in eadem Civitate diverſæ Parochiæ exiſtunt, aliquæ Catholicæ, aliæ Acatholicæ, v. g. Ratisbonæ, Auguſtæ Vindelicorum: cenſebiturne hoc Decretum Concil. Trid. irritans Matrimonia clandeſtina afficere etiam Parochias Acatholicas? Reſpondeo, in talibus circumſtantiis eſſe reſpiciendum ad tempus, quo defecerunt dictæ Parochiæ; nam ſi factum eſſet ante illud Decretum, non obligaret id tales Acatholicos: ſecus, ſi primum poſtea, & facta jam memorati Decreti in ſimili Parochia promulgatione defeciſſent. Ubi, ut tacite præveniatur alicui objectioni, notandum ex Fagnano, & Barboſa apud Reiffenſtuel *Lib. 4. Decret. tit. 4. num.* 118. ad hoc, ut dictum Decretum obliget in aliqua Parochia, non æque, uti in aliis Legibus Pontificiis, ſufficere, quod in Diœceſi ſit promulgatum, ſed requiri etiam promulgationem in illa ipſa Parochia, in qua prætenditur obligatio, ob ſpecialem diſpoſitionem Concilii Trid. *Seſſ. 24. cap. 1. de Reform. Matr.* *

145. Quæritur II. An ſi incolæ loci, in quo Tridentinum Concilium in puncto Reformationis Matrimonii eſt promulgatum, ſe conferant ad locum non recepti Tridentini ſolo animo ibidem ſine Parocho & Teſtibus contrahendi, valide contrahant Matrimonium? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi, eſt: quia *ratione contractus ſortitur quis regulariter Forum*, ut habetur *cap. ult. de Foro competent.* & conſequenter valide contrahit ſecundum leges illius loci, v. g. Matrimonium ſine Parocho & Teſtibus. Accedit, quod talis videatur uti jure ſuo: atqui *nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur*, l. Nullus, ff. de Reg. juris; ergo. Tandem, quamvis hujuſmodi intentio mala reddat actum illicitum, non tamen ſtatim ſequitur, eum eſſe invalidum; nam *multa fieri prohibentur quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem, arg. c. Ad Apoſtolicam, de Regularibus.* Et ob has, atque alias hujuſmodi rationes, non deſunt, qui abſolute cenſent cum Sanchez *lib. 3. de Matr. diſp.* 18. *num.* 29. tale Matrimonium valere. Nihilominus

146. Reſp. I. Præfati incolæ, ſi cum fraude, ac ſolo animo ſine Parocho & Teſtibus contrahendi, illuc ſe transferant, habitationem vero non mutent, invalide contrahunt Matrimonium. Ita a Sac. Congregatione Cardinalium Concilii Trid. Interpretum fuiſſe reſponſum, dictamque reſponſionem ab Urbano VIII. anno 1627. confirmatam refert Lugo *lib. 1. Reſponſ. Moral. Dubio* 36. Engel *tit. de clandeſtin. deſponſat. n.* 20. & Barboſa *cap. 21. de Offic. Parochi, num* 93. citans alias Declarationes Sac. Congregationis, & plures Doctores. Ratio eſt: quia *fraus, & dolus, alicui patrocinari non debent, c. Sedes, de Reſcriptis.* Deinde, cum tales non intendant alibi habitare, cenſentur Parochiani prioris loci, *arg. c. Is qui, de Sepult. in 6.* ubi hoc in ſimili caſu decernitur; & conſequenter tenentur obſervare ſolemnitates Concilii Tridentini, utpote in ſua Parochia recepti, & quidem ſub nullitate actus. Adde, quod Concilium Tridentinum tales perſonas *ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddat*; & conſequenter quamdiu manent Parochiani prioris loci, neque mutarunt habitationem, ubicunque reperiantur, nulliter ſic contrahunt: nam inhabilitatio perſonæ comitatur ipſam perſonam, ſicut umbra corpus.

147. Nec urgent rationes in oppoſitum *num.* 145. allatæ. Nam *cap ult. de Foro compet.* procedit *regulariter*: fallit autem inter alia, quando perſona eſt inhabilitata ad ſic contrahendum. Ad alterum reſpondet Barboſa ibidem, ly *Nullus videtur* indicare, quod lex illa loquatur ſtante dubio: quia tunc juris præſumptione nemo cenſetur quid in fraudem, ſive dolo facere. Ad ultimum dicitur, Regulam illam non ſemper procedere; ac præſertim tunc non habere locum, quando aliquid eſt præceptum tanquam pertinens ad formam actus.

148. Reſp. II. Si vero incolæ tales transferant ſuam habitationem, ſeu domicilium, eo ſolo animo, ut ibi abſque Parocho & Teſtibus contrahant, valet Matrimonium ſic contractum. Ita ſubditur in citata a Lugone Cardinalium reſponſione. Ratio eſt: quia per talem translationem habitationis, cenſetur quis fieri Parochianus alterius loci in ordine ad Sacramenta recipienda.

* Aſt pone caſum, quod quis exeat ad locum non recepti Concilii Tridentini neutiquam ex fine, ut illic occulte Matrimonium contrahere valeat, ſed ex alio motivo, puta ratione mercaturæ; ubi tamen per accidens invenit occaſionem occulte abſque Parocho contrahendi cum alia, e.g. cum ſua ancilla pariter illuc cum ipſo egreſſa; quæritur, an tale Matrimonium ſit invalidum, ſuppoſito, quod non ſimul habeat animum transferendi in talem locum domicilium, ſeu quaſi domicilium, ſed tantummodo aliquot diebus ibidem ſubſiſtendi, ac præterea nec Compars ex contrahentibus ſit vaga, aut inquilinus loci illius, in quo Concil. Trid. receptum non eſt? Reſp. Tale Matrimonium fore validum, quamvis illicitum. Ratio fundamentalis eſt; quia ex una parte egreſſus e loco domicilii ex hoc motivo non legitur ſpecialiter prohibitus, nec propter hoc motivum egrediens ſpecialiter ad contrahendum alibi inhabilitatus; ex altera vero parte generaliter quis ratione contractus, in loco, quo contrahit, forum ſortitur quando perſona ſpecialiter non eſt inhabilitata illic contrahendi. Videantur Reiffenſtuel *Lib. 4. Decret. tit. 3. n.* 123. & Pichler ibidem *num.* 14. *

149. Quæritur III. Quid dicendum de Matrimoniis Hæreticorum? Reſp. I. Certum eſt, Matrimonia Hæreticorum eſſe valida, ſi in ipſorum Parochia Concilium Tridentinum nunquam fuit promulgatum; Ratio patet ex verbis Concilii Trid. relatis *num.* 134. utpote, quod ad obligationem & robur ſui Decreti requirit publicationem *in unaquaque Parochia* faciendam; ſimulque addit, ante lapſum triginta dierum a die primæ publicationis in Parochia factæ, dictum Decretum non obligare: & conſequenter ibidem Jure antiquo valide contrahitur Matrimonium, etiam ſine præſentia Parochi ab incolis illius loci.

150. Inferunt proinde cum Gobat *tract. 9. Theol. Experim. n.* 458. & aliis, quod valeant pleraque Matrimonia Hæreticorum, ſi aliud non deſit, quam præſentia Parochi. Etenim in pleriſque Parochiis, omni ex parte hæreticis, non fuit ulla facta publicatio illius Decreti: quia pleraque illa loca jam defecerant ab Eccleſia, & Romano Pontifice, prinſquam lucem aſpiceret illa Conſtitutio Tridentina.

151. Reſp. II. Utrum in locis & Parochiis, in quibus inter Catholicos & Hæreticos, eodem Templo utentes, datur *Simultaneum* (ut vocant) eſtque a Catholicis promulgatum, atque receptum Decretum Concilii Trid. valide contrahant Matrimonium Hæretici coram ſuo Pſeudo-Paſtore, variant Theologi. Et quidem valere hujuſmodi Matrimonia, ſuſtinent Tannerus *tom. 4. diſp. 8. q. 3. num.* 122. Layman *lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num.* 7. Dicaſtillo, & alii. Tum quia *error communis jus tribuit, arg. l. Barbarius, ff. de Offic. Prætoris.* Tum quia ad validitatem Matrimonii juxta

Digitized by Google

formam Concilii Tridentini ſufficit aſſiſtentia Parochi, etiam putativi. Tum tandem, quia in dicto caſu videntur quoad effectum eſſe duæ Parochiæ, una Catholicorum ſub proprio Parocho Catholico viventium: altera Hæreticorum, in qua non fuit promulgatum, neque receptum Decretum Concilii Tridentini.

Econtra ſententiam negativam tenent multi alii Doctores. Siquidem certum eſt, Hæreticos, velint, nolint, Legibus Eccleſiaſticis de jure obligari; quamvis defacto reſiſtant. Deinde, ut taceantur aliæ rationes, Sacra Congregatio Concilii, prout refert Gobat *loc. cit. num.* 464. Nuntio Apoſtolico in Belgio reſpondit, *Hæreticos quoque, ubi Decretum cap.* 1. *Concilii Trid. eſt publicatum, teneri talem formam obſervare; & propterea etiam ipſorum Matrimonia, abſque forma Concilii, quamvis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu loci contracta, nulla atque irrita eſſe.*

* Scio quidem, quod R. P. Pichler, qui *Lib.* 4 *Decret. tit.* 3. *num.* 15. cum Staleno *in Diſſertat. Theologo Politica, cap.* 4. *& ſeqq.* aliiſque Germaniæ ſcriptoribus defendit affirmativam, nimirum talia hæreticorum Matrimonia adhuc valere, quod, inquam, dictus Author *loc. cit. num.* 17. reſpondeat. Declarationem allegatam nec Belgium, quo miſſa eſt, amplius ſtringere ob varias circumſtantias interea emergentes. Ego vero; cum multo plures adhuc ſimiles Declarationes uniformes adducantur ab AA. vix credo, Romæ ita ſentiri, niſi aliter informer. Profecto a pari alia Eccleſiaſtica impedimenta dirimentia videntur ex mente Pontificis ſimiliter afficere hæreticos Germaniæ: ad quid enim alias Epiſcopi Germaniæ: (juxte *diſt. ſeq. quæſt.* 1.) peterent ſpecialem facultatem a Curia Romana diſpenſandi in iiſdem, poſito, quod hæretici ad fidem convertantur, ſi dicta impedimenta hæreticos non afficerent? Interea illud in hac controverſia magnis partium ſtudiis pro & contra in Germania agitata indubitatum eſſe videtur, in his partibus ſimilia Matrimonia ſaltem valere quoad certos effectus civiles ob bonum publicum, v. g. ut filii reputentur legitimi, & ut poſſint, ſicut alii in Feudis, Fideicommiſſis, Majoratibus, Hæreditatibus ſuccedere &c. Item non ſolum in ſuperiori Germania, ſed etiam in ditionibus Regi Hiſpaniarum ſubjectis procedere teſtatur Henno *Tract. de Matr. Diſput. ult. q.* 3. *art.* 7. quod credo potiſſimum ab allegato Authore intelligi de Germania inferiori pro tempore, quo is ſcripſit, adhuc magna ex parte Regi Hiſpaniarum ſubjecta.*

152. Pro coronide hujus materiæ de præſentia Parochi, & Teſtium, reſtat notandum pro illis locis, ſeu Parochiis, in quibus Decretum Concilii Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Reform. Matr.* aliquando fuit receptum, & publicatum, poſtea vero per potentiam Hæreticorum, aliorumve Infidelium, expulſis Catholicis Sacerdotibus amplius obſervari non poteſt. Tunc enim, quando talis locus, ſeu Parochia Epiſcopo, & Parocho caret, aut ſaltem uterque horum, nullo conſtituto Vicario, ob metum Hæreticorum latet, ita ut tuto adiri non poſſit, ſi alius Parochus, vel Sacerdos in loco propinquo exiſtat, coram iſto, & teſtibus contrahatur Matrimonium. Quod ſi etiam hoc commode fieri nequeat, contrahatur coram duobus, & ſi fieri poteſt, coram Notario, ſervatis cæteroquin de Jure ſervandis; ſicque validum erit Matrimonium. Et ita reſpondiſſe Summum Pontificem ad relationem Sac. Congregationis Concilii, refert Fagnanus *in c. Si Clericus num.* 58. *de Foro compet.* & concordat Declaratio ejuſdem Sac. Congregationis, *de die* 19. *Januarii* 1605. cujus verba allegat Diana *part.* 11. *tract.* 6. *reſolut.* 1.

* Cæteroquin pro praxi, ſi tu Confeſſarius in Confeſſionali invenias aliquos, quorum Matrimonium deprehendis, aut ex dictis eruis ob defectum Parochi debiti eſſe nullum, ne miſeros hoſce, & coram ſæculo reputatos adhuc tanquam veros conjuges, qui modo tuum in ſua perturbatione implorant officium, deſolatos relinquas, ſed alterutrius putatitiorum conjugum debitum Parochum accedas rogando, ut tibi det facultatem nomine ſuo aſſiſtendi alicui certo Matrimonio nulliter celebrato; nullatenus tamen manifeſtando huic ipſas perſonas invalide ex defectu Parochi contrahentes. Quodſi Parochus hanc facultatem recuſet, aut ipſi manifeſtare nolis, timendo, ne deveniat in notitiam perſonarum, ſcribe Epiſcopo, aut Vicario Generali alterutrius contrahentium, ſpecificando caſum: & motiva dandi facultatem; non autem nominando perſonas; ubi pro zelo ſuo haud dubie tibi tribuet facultatem aſſiſtendi, ſi expediens judicaverit. Hac igitur facultate impetrata tales in Nomine Domini in occulto de novo conjuge in præſentia duorum Teſtium Religioſorum, vel alias ſilentio deditorum, qui ſtrictiſſime obligantur ad ſervandum Secretum. Quodſi nullitatem hujus Matrimonii haberes ex ipſa Confeſſione, deberes prius a Confitente petere licentiam aſſumendi ad ratificandum Matrimonium duos teſtes ſilentioſos, niſi ipſimet conjuges putatitii velint tales denominare: alias enim frangeres Sigillum; cum aſſumpti a te teſtes devenirent in notitiam nullitatis Matrimonii, quam nullitatem tu non aliunde niſi ex Confeſſione reſcires.*

§. XV.
De Impedimento Raptus.

S U M M A R I U M.

153. *Raptus, quid?*
154. *Raptus eſt impedimentum dirimens matrimonii.*
155. *Et quamdiu?*
Quid, ſi femina rapiat virum?

153. PEr *Raptum* hoc loco intelligitur violenta puellæ extractio e domo parentum, & poteſtate, in ordine ad matrimonium contrahendum. Dicitur, *violenta puellæ extractio:* quia ad Raptum requiritur violentia, vel phyſica per manuum injectionem, vel ſaltem moralis per minas, aut metum gravem illata; unde non ſufficiunt ſolæ blanditiæ, vel preces, quibus puella educitur e domo paterna. Et additur, *ad matrimonium contrahendum;* quia ſi ob alium finem quis violenter adduceret puellam, non fieret talis Raptus, qui eſt impedimentum dirimens Matrimonium inter raptorem & raptam.

154. Porro Raptus ſic commiſſus non ſolum tunc eſt impedimentum dirimens Matrimonii inter raptorem, & raptam, quando puella per vim abducta revera non conſentit in Matrimonium (ſic enim Jure naturæ Matrimonium foret nullum, defectu conſenſus ad ejus valorem neceſſario requiſiti) ſed etiam tunc, quando puella poſtmodum quidem vere ac libere conſentit, adhuc tamen manet in poteſtate raptoris. Ratio eſt; quia noviſſime in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 6. *de Reformat. matrim.* decretum fuit, inter raptorem & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris permanſerit, nullum poſſe conſiſtere Matrimonium.

155. Dicitur notanter, *quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit.* Nam ſi poſt raptum commiſſum, puella rapta iterum ſeparata fuerit a rapto, & in loco tuto ac libero conſtituta, ac poſtmodum raptorem in virum habere conſenſerit, poſſe inter eam & raptorem conſiſtere Matrimonium, docet ibidem citatum Concilium. Inſuper, ſi femina rapiat virum in ordine ad Matrimonium ſecum ineundum, non oritur inde Impedimentum dirimens Matrimonii, ſi poſtea vir conſentire voluerit: quia Concilium Trid. *loc. cit.* loquitur ſolum de raptore & rapta; ac proinde Decretum ipſius, utpote correctorium Juris antiqui, ſimulque pœnale, non eſt extendendum ad feminam raptricem viri. Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 13. *num.* 16.

Q U Æ S T I O V.

De Diſpenſatione Impedimentorum Matrimonii.

S U M M A R I U M.

156. *Diſpenſatio, quid?*
(k) Videatur Tract. 2. Diſt. 4. n. 12. & ſeqq.

157.

Digitized by Google

157. *Papa, in quibus impedimentis poſſit diſpenſare?*
158. *An Epiſcopus poſſit aliquando diſpenſare in impedimentis matrimonii?*
159. *Quibus ſtantibus conditionibus id fieri valeat?*
160. *Fundamentum dictæ aſſertionis.*
161. *An etiam quoad matrimonium contrahendum dicta procedant?*
162. *Quid obſervandum ſit in procuranda diſpenſatione impedimentorum matrimonium?*
163. *I. Proponatur impedimentum rite in ſua ſpecie.*
164. *An exprimendum nomen ejus, pro quo petitur diſpenſatio?*
165. *II. Si plura concurrant impedimenta, omnia exponuntur.*
166. *III. Impedimenta Cognationis, Affinitatis, &c. explicentur in proprio gradu.*
167. *IV. Et unde ſit contracta Affinitas, &c.*
168. *V. Quæ alia ſint aperienda?*
(l) Supra n. 159. citati.
169. *Quid conſilii cum iis, qui poſt matrimonium contractum ſibi conſcii ſunt alicujus impedimenti?*
(m) Adde dicta, diſt. 13. n. 3.
170. *Diſpenſatio, per quem petenda?*
171. *Et a quo, & quomodo?*
172. *An obtenta diſpenſatione matrimonium coram Parocho & Teſtibus renovandum ſit?*
173. *An ambo conjuges debeant ſcire nullitatem matrimonii, ut renovent conſenſum?*
174. *An aliquando ſufficere poſſit conſenſus ſub conditione?*

156. D*Iſpenſatio* proprie dicta, eſt juris communis relaxatio, facta cum cauſæ cognitione ab habente legitimam poteſtatem. (k) Dicitur *ab habente legitimam poteſtatem*: quia diſpenſatio eſt actus juriſdictionis, ad quam requiritur legitima poteſtas. In propoſito igitur, nomine *Diſpenſationis*, intelligitur ablatio Impedimenti Matrimonii, ſeu relaxatio legis illud imponentis, facta pro certis perſonis & caſibus in particulari: de qua loquendo, ſit.

157. CONCL. I. Papa nequit diſpenſare in impedimentis Jure naturali, ac Divino, Matrimonium dirimentibus; poteſt tamen diſpenſare in omnibus Impedimentis ſolo Jure Eccleſiaſtico illud dirimentibus. Ita omnes Doctores Catholici. Ratio primæ partis eſt: quia Papa non habet poteſtatem relaxandi Jus naturale, aut Divinum; cum inferior non poſſit diſpenſare in lege Superioris. Ratio ſecundæ partis eſt: quia, ut habetur *c. Propoſuit, de Conceſſ. Præbend.* Papa *ſecundum plenitudinem poteſtatis de jure, poteſt ſupra jus diſpenſare.*

158. CONCL. II. Quamvis jure ordinario non poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimentis Jure Eccleſiaſtico dirimentibus Matrimonium; tamen in caſu magnæ neceſſitatis, & concurrentibus certis conditionibus, poteſt in ipſis etiam Epiſcopus pro Foro conſcientiæ diſpenſare. Ita Sanchez *lib. 2. de Matrimon. diſp.* 40. *n.* 3. Fagnanus *in c. Nimis, n.* 33. *& ſeq. de filiis Presbyt.* Gobat *Tract.* 9. *Theolog. Experim. n.* 576. Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſc. allegat.* 35. *n.* 3. *& ſeq.* Perez *diſp.* 44. *de Matr. ſect.* 6. Engel *tit. de Matrimonio contra interdictum, &c.* §. 3. *num.* 11. & alii communiter.

159. Porro conditiones illæ, quæ requiruntur ad hoc, ut Epiſcopus ſecluſo ſpeciali privilegio poſſit diſpenſare, ſaltem pro Foro conſcientiæ, in impedimentis Matrimonium duntaxat Jure Eccleſiaſtico dirimentibus, & cæteroquin diſpenſari ſolitis, ſunt ſequentes. I. Ut impedimentum ſit occultum. II. Ut Matrimonium jam ſit contractum publice, ſive in facie Eccleſiæ, ſimulque præmiſſis denunciationibus. III. Ut ſit contractum bona fide; id eſt, abſque ſcientia impedimenti: & hoc propter Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 5. quod contrahentes ſcienter inter gradus prohibitos vult ſeparari, & ſpe diſpenſationis conſequendæ carere: ſufficit tamen, ſi unus ex conjugibus in bona fide fuerit. IV. Ut ſubſit gravis cauſa diſpenſandi, ſive urgens neceſſitas: utputa, quod neque conjuges ſeparari poſſint abſque ſcandalo, neque propter paupertatem, aut diſtantiam loci, & magnum periculum incontinentiæ, pateat recurſus ad Summum Pontificem.

160. Et quidem ſtantibus præfatis conditionibus poſſe Epiſcopum diſpenſare pro Foro conſcientiæ, eſt communis, & propemodum certa ſententia. Ratio eſt: quia hoc videtur exigere Paſtorale Officium Epiſcoporum, ne alioquin oves ſubjectæ deſtituantur neceſſariis remediis, ſi Epiſcopus in caſu tantæ neceſſitatis, & concurrentibus dictis conditionibus, non poſſet eiſdem opportune ſubvenire, & diſpenſare ſaltem pro Foro conſcientiæ. Unde tum Summus Pontifex præſumitur ejuſmodi poteſtatem Epiſcopis tacite concedere, idque ad evitandum manifeſtum periculum animarum: tum etiam hoc ipſum comprobare cenſetur ipſamet conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ac ſufficit ad acquirendam juriſdictionem.

161. Quinimo in caſu urgentiſſimæ neceſſitatis poſſet Epiſcopus, quando adeſſent reliquæ tres præcedentes conditiones, jure ordinario, ſeu citra novam ſpecialem facultatem, ac pro ſolo Foro interno, diſpenſare in impedimentis non ſolum quoad Matrimonium jam contractum, verum etiam quoad contrahendum, uti cum aliis docent Baſilius Pontius *Lib.* 8. *de Matrim. cap.* 12. *num.* 6. & Palao *part* 5. *tract* 28 *diſp.* 4. *punct. ult.* §. 1. *n.* 9. Non enim eſt credendum, Conditorem Canonum fuiſſe adeo ſtrictum, ut urgentiſſimæ ſimili neceſſitati noluerit per tale medium ſuccurrere. Sic fieri poſſe videtur, quando quis morti proximus ad legitimandos liberos, &c. cito deberet contrahere, & obſtaret impedimentum occultum. Item, quando quis mane confitens reperitur habere occultum impedimentum, cujus manifeſtatio infamiam pariat, & cæteroquin jam omnia ſunt parata ad nuptias, ſine gravi diffamationis periculo haud differendas, &c.

162. Quæres I. Quid obſervandum ſit in procuranda diſpenſatione impedimentorum Matrimonii? Reſp. Petens diſpenſationem impedimentorum Matrimonii, ante omnia attendat, ne in ſua Supplicatione exprimat falſum, aut occultet verum, quod in Jure præcipitur exprimi. Ratio eſt: quia alioquin diſpenſatio taliter obtenta, foret nulla ac ſubreptitia. Ne autem talis error committatur, erunt cumprimis ſequentia obſervanda.

163. I. Impedimentum, de quo petitur diſpenſatio, proponatur rite in ſua ſpecie, nam, ſi unum exprimeretur pro alio, nulla foret diſpenſatio, v. g. ſi impedimentum Affinitatis ponatur pro impedimento Conſanguinitatis, aut econtra, non valebit diſpenſatio deſuper obtenta.

164. Petatur autem ejuſmodi diſpenſatio tacito nomine ejus, pro quo petitur, ſi hæc pro ſolo Foro conſcientiæ petatur. Quod, ſi vero poſtuletur diſpenſatio pro Foro externo neceſſe erit exprimere & nomen & cognomen, & Diœceſin, imo plerumque & Parochiam, conditionemque petentium.

165. II. Si plura ſimul impedimenta concurrant, omnia ſunt in ſpecie exponenda: quia, ſi unum ſolum impedimentum, quamvis fortius, exponatur, vel de nullo (ut vult Sanchez *lib.* 8. *diſp* 23. *n.* 2. citans alios) vel ad ſummum de ſolo expreſſo habebitur diſpenſatio, non de altero. Et hoc intellige, etiam ſi plura illa impedimenta ſint ejuſdem ſpeciei; unde quando quis eſt affinis alteri ex duplici capite, utputa quia cognovit duas ejus conſanguineas, debet utraque affinitas explicari. Sanchez *loc. cit. diſp.* 24. *num.* 5.

166. III. Impedimenta Cognationis, Affinitatis, ac publicæ Honeſtatis, debent explicari in proprio gradu; id eſt, num petentes diſpenſationem ſint conjuncti in primo, ſecundo, tertio, aut quarto gradu; item, an Conjunctio Conſanguinitatis, ſeu Affinitatis, ſit in Linea recta, vel tranſverſali; & ſi in tranſverſali, an ſit in gradu æquali, vel inæquali: hæc enim omnia reddunt diſpenſationem magis vel minus facilem, ac pro ipſa obtinenda requiritur major vel minor cauſa.

167. IV. Exprimatur Affinitas ſit contracta ex copula conjugali, vel fornicaria: item, an publica Honeſtas orta fuerit ex ſponſalibus de futuro, vel ex Matrimonio rato.

168. V. Si petitur diſpenſatio impedimenti poſt Matrimonium jam contractum, eſt addendum, ac explicandum, an Matrimonium illud fuerit ſcienter contractum cum impedimento dirimente, vel cum ſpe ſic facilius impetrandæ diſpenſationis, aut non ſervatis trinis denunciationibus, nec ne. Et hoc ratione Decreti Concilii Trid. *Seſſ. 24. de Reform. matr. cap. 5.* (l) Inſuper, ſi in caſu urgentis neceſſitatis petatur diſpenſatio ab Ordinario loci, addendum eſt, atque oſtendendum, hic revera adeſſe urgentem neceſſitatem, & alias conditiones ſuperius recenſitas, ut ſic eidem conſtet, ſe hic & nunc diſpenſare poſſe pro Foro conſcientiæ.

169. Quæres II. Quid Conſilii ſit cum iis, qui poſt Matrimonium jam publice contractum ſunt ſibi conſcii alicujus impedimenti dirimentis? Reſp. I. Si Impedimentum diſpenſabile eſt, petendam eſſe diſpenſationem vel a Papa, ſi ad ipſum patet aditus; vel ab Epiſcopo ſive Ordinario loci, ſi is vel ex ſpeciali privilegio Apoſtolico facultatem diſpenſandi obtinuerit, vel ſaltem hanc habeat pro Foro conſcientiæ in caſu urgentis neceſſitatis, atque periculo incontinentiæ. Interea tamen putativi conjuges, & conſcii talis impedimenti, tenentur abſtinere ab omni actu conjugali; utpote cum alioquin ob nullitatem Matrimonii committerent grave peccatum fornicationis. (m) Proinde interim vel debent cohabitare, & vivere tanquam frater & ſoror in vera continentia; vel (ob periculum incontinentiæ) ſub ſpecie cujuſdam peregrinationis, aut alterius negotii peragendi, ab invicem ſequeſtrari, donec obtenta ſit diſpenſatio.

170. Reſp. II. Quando impedimentum eſt occultum, ac præſertim, ſi oriatur ex aliquo crimine petiturque diſpenſatio pro Foro conſcientiæ, ordinarie conſultum eſt, ut ipſemet Parochus, vel Confeſſarius, de licentia pœnitentis, ejuſdemque expenſis in mittendo nuntio faciendis, hujuſmodi diſpenſationem procuret; tacito tamen nomine eorum, qui tali impedimento laborant, vel fingendo aliud nomen, v. g. Stichi, Berthæ, aut litterarum *A. Vir*, *B. Femina*. Sic enim non periclitabitur bona fama indigentium diſpenſatione.

171. Reſp. III. Quando eſt diſpenſatio pro Foro conſcientiæ petenda a SS. Pontifice, non eſt neceſſe litteras inſcribere ipſi Summo Pontifici, ſed (niſi habeatur qualificata perſona intermedia, v. g. Procurator Generalis Ordinis, vel Agens Romæ cauſas ſui Ordinarii, per quam melius poſſit negotium expediri) ſufficit eas dirigere ad Majorem Pœnitentiarium, in hunc modum: *Eminentiſſimo & Reverendiſſimo Domino, Domino S. R. E. Cardinali Majori Pœnitentiario. Romam.* Is enim pro ſua humanitate, charitateque, libenter omnes audiet, & litteras jubebit expediri: dummodo in ipſis litteris rite apponatur locus, in quem ſint remittendæ litteræ, v. g. in hæc verba: *Dignetur Eminentia Veſtra reſcribere mihi N. N. per Mantuam, Ratisbonam; & dehinc in Oppidum N.* Et ſpecificetur locus ultimatus bene. Quod ſi vero pro Foro conſcientiæ ſit petenda diſpenſatio loci, ordinarie litteræ dirigendæ ſunt ad Reverendiſſimum Dominum Vicarium Generalem, ſive Officialem, p. t. exiſtentem, qui earundem expeditionem poſtmodum jam rite ordinabit, dummodo & ipſe moneatur in litteris de loco, quorſum, & ad quem reſponſio ſit dirigenda.

Reſp. IV. Quamvis Matrimonium antea ratione occulti impedimenti nulliter contractum, a conjugibus per novum mutuum conſenſum, poſt impetratam diſpenſationem habendum, neceſſario ſit renovandum: tamen quando illud coram Parocho, ac duobus Teſtibus, jam ſemel eſt initum, non obſtante, quod fuerit invalidum ob occultum impedimentum, ejuſmodi Matrimonium ablato poſtmodum impedimento per legitimam diſpenſationem non eſt iterum in facie Eccleſiæ, ſeu coram Parocho ac duobus Teſtibus, neceſſario celebrandum. Ita cum aliis Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſp. 37.* ubi etiam ex Navarro refert, ita declaraſſe B. Pium V. Et merito: nam tale Matrimonium revera non eſt clandeſtinum; hoc ipſo enim, quod Parochus & teſtes ignorent ejuſmodi impedimentum, utpote occultum, Matrimonium illud ſufficienter probatur in facie Eccleſiæ, quamvis poſtea ſublato per diſpenſationem impedimento clam revalidetur. Sufficit proinde, quod ambo putativi conjuges denuo renovent mutuo conſenſum ſuum Matrimonialem, etſi nemo alius adſit.

173. Dicitur notanter, *ambo conjuges*. Nam non ſufficit conſenſus unius duntaxat partis, cum Matrimonium non niſi mutuo conſenſu contrahatur. Hinc, ſi illud fuit nullum ob occultum impedimentum, ordinarie oportet conjugem impedimenti ignaram reddere certiorem de nullitate prioris Matrimonii (etſi non ſit neceſſe, cauſam hujus nullitatis manifeſtare) ut mutuus denuo conſenſus præſtetur. Nam alioquin conjux ignara prioris nullitatis, non cenſetur renovare conſenſum pro convalidando Matrimonio, cum errantis nullus ſit conſenſus; & perſona ignara impedimenti faciat omnia in virtute prioris conſenſus, qui nullus fuit. Scotus 4. *diſt. 35. quæſt. un. §. Reſpondeo, primus conſenſus*, & alii.

174. Quod ſi hoc fieri nequeat ratione ſcandali, vel infamiæ, ut quia alter conjux putativus, ſi foret conſcius nullitatis Matrimonii, non amplius eſſet conſenſurus, aut gravem ſuſpicionem de occulto alterius crimine conciperet: tunc ſufficere poterit renovare mutuum conſenſum ſub ſimili forma: *Volo tecum ex nunc ita contrahere, ut ſi jam non eſſet validum inter nos Matrimonium, illud nunc inire velim.* Et altera pars reſpondeat: *Volo & ego ſimiliter.* Sanchez *lib. 4. diſp. 36. num. 5.*

* Alium adhuc modum in ſuo Jure Canonico ſuggerit Reiffenſtuel *Lib. 4. Decret. in Appendice de Diſpenſat. num.* 603. & ex ipſo Pichler *Lib. 4. Tit. 17. num.* 55. ut nimirum dictante neceſſitate, & circumſtantiis ipſemet Confeſſarius ſubinde hoc negotium in ſe ſuſcipiat, & Conjugi nullitatis ignaro exaggeret, quam neceſſariæ, & utiles ſint gratiæ Sacramentales ad onera Matrimonii facilius ſufferenda, quæ tamen non ita a Deo dantur, quando Matrimonium, uti facile contingere poteſt, fuiſſet nulliter contractum. His præmiſſis conjugibus forſan intra ſe non adeo convenientibus (nam alias non foret magnum periculum eliciendi conſenſum expreſſum, & explicitum ex parte ignorantis impedimentum) ſuadeat, ut inter ſe de novo contrahant uno e. g. dicente: *Si ex aliqua cauſa Matrimonium noſtrum non eſſet validum, volo tecum ex nunc contrahere*: altero autem reſpondente *volo pariter & ego tecum contrahere*. Quodſi taliter faciant, Matrimonium cenſetur de novo contrahi, & præterea gratiæ Sacramentales conjugibus adeo ſalubres conferuntur. Notetur autem bene, quod altera compars ignara impedimenti debeat dicere; *volo tecum contrahere*: non autem NB. *vellem contrahere, ſi Matrimonium eſſet nullum*. Nam ly *vellem* potius indicaret conſenſum ponendum de futuro, quam de præſenti Matrimonio.

Ponamus autem, quod uxor quæ ante Matrimonium e. g. cum fratre ſui mariti perfecta copula carnali peccavit, ſicque ob impedimentum affinitatis Matrimonium contraxit nullum, ponamus (inquam) quod uxor talis habeat virum aſtutum, qui jam noſcit, quod ſimiles modi loquendi occulte tendere ſoleant ad revalidanda Matrimonia ob præcedens quodpiam latens impedimentum nulliter contracta, hincque cum alias non multum amet uxorem, ac præterea ſit Zelotypus, valde grave exinde periculum immineat ingentium ſcandalorum, ſuſpicionum, jurgiorum, ac etiam forſan diſſenſus poſitivi in revalidationem. Quid in his anguſtiis uxori, quæ Romæ ſuper ſuum impedimentum occultum impetravit a Pœnitentiaria diſpenſationem, ulterius, ut Matrimonium revalidetur, erit agendum, præſertim ſi putatus maritus facta per diſpenſationem prioris impe-

Digitized by Google

pedimenti ablatione adhuc ante revalidationem petierit ab uxore debitum conjugale, utpote ignarus impedimenti? Reſpondi ad hoc in *Theoria & Praxi Ingolſtadii anno* 1710. *edita*, *Diſp.* 2. *Caſ.* 5. *n.* 53. in tantis anguſtiis, & difficultatibus poſſe tandem juxta Bonacinam, & Gobat admitti in praxi contrariam ſententiam Ledeſmæ, Soto, & Henriquez, ut nimirum ſola pars conſcia impedimenti eliciat expreſſe novum conſenſum: nam altera pars inſcia impedimenti ſaltem adhuc juxta probabilem ſententiam (quamvis quamplures DD. cum Reiffenſtuel doceant contrarium) cenſetur in facto, & actu exercito habere ſufficientem conſenſum ad Matrimonium; quia is petendo debitum exercet copulam affectu maritali, non autem fornicario, conſequenter vult adhuc Matrimonium. Et ita in tanta neceſſitate hanc praxin etiam admittit noſter Syrus Placentinus Pœnitentiarius Lateranenſis in ſua dilucidatione Romæ anno 1699. ex voluntate Summi Pontificis impreſſa, & per ſubſtitutum a Reverendiſſimo Magiſtro Sacri Palatii plurimum commendata, quem vide *part.* 2. *cap.* 2. *fol. apud me* 228. Similiter in tantis anguſtiis concedit noſter Tiburtius Navar. pariter Pœnitentiarius Apoſtolicus in ſua *Manuduct. ad praxin part.* 2. *cap.* 3. prope finem, quem libellum Carolus Stradiotti S. I. Pœnitentiarius Apoſtolicus ad S. Petrum juſſu Reverendiſſimi Magiſtri Sac. Palatii deputatus Cenſor magnis laudibus deprædicat. Accedit noviſſime R. P. Pichler *Lib.* 4. *Decret. Tit.* 17. *n.* 55. ad finem.

Dices I. Juxta Innocent. XI. quando agitur de valore Sacramenti, non licet ſequi opinionem probabilem relicta tutiore: atqui illa ſententia, quæ docet revalidari Matrimonium etſi altera pars explicite per verba de novo non conſentiat, ſolummodo ad ſummum eſt probabilis, & contraria tutior: ergo. Reſpond. Diſting. maj. non licet ſequi ſententiam probabilem in materia Sacramentorum relicta tutiore, regulariter, conc. in caſu tali extraordinario emergente graviſſima neceſſitate, nego. Et ita ſentiunt etiam poſt propoſitiones damnatas ſcribentes AA. Cardenas in Criſi Theolog. *Diſſert.* 2. *cap.* 8. *art.* 13. *q.* 3. Banholzer in Ethica Chriſtiana *art.* 11. *num.* 109. Illſung. *Tract.* 1. *Theol. pract. Diſtinct.* 1. *art.* 7. §. 1. *n.* 77. & 78. La Croix *Lib.* 6. *Theol. pract. Diſtinct.* 1. *art.* 7. §. 1. *n.* 77. & 78. La Croix *Lib.* 6. *Theolog. Moral. part.* 1. *n.* 119. Nec credo, ſententiam Syri Placentini & Tiburtii Navar. utriuſque Pœnitentiarii Apoſtolici a Magiſtro Sac. Palatii fuiſſe toleratam, ſi contineretur ſub propoſitionibus damnatis Innocentii XI. Illud tamen ex hoc fundamento gratis admitto quod altera pars conſcia impedimenti teneatur in revalidatione elicere conſenſum expreſſum; cum id facere poſſit faciliter ſicque debeat in hoc puncto, ubi agitur de valore Sacramenti ſe accommodare ſententiæ tutiori, & ſimul probabiliori.

Dices II. Sententia, quæ tenet, ad revalidandum Matrimonium ſufficere copulam affectu maritali exercitam, eſt tantum tenuiter probabilis: ſed ſententiam tantum tenuiter probabilem neque in neceſſitate quoad præſentem materiam ſequi licet: ergo. Min. prob. quamvis enim in extrema neceſſitate, & abſente alia materia liceat quempiam conditionate baptizare in materia, quæ tantum tenuiter probabiliter eſt valida, id tamen non licet in caſu, quo talis ſententia tenuiter probabilis habet ſibi annexum alium actum intrinſece malum, prout eſt copula carnalis, quæ non eſt conjugalis: etenim, ſi tantum eſt tenuiter probabile, adeſſe hic & nunc verum conjugium, pariter erit tantum tenuiter probabile, copulam exinde exercitam eſſe conjugalem; nam copula eſt talis, quale eſt ipſum conjugium. Quis autem dicet, licitam eſſe copulam, quæ nullam gravem rationem pro ſe, ſed tantum tenuiter probabilem habet, quod ſit conjugalis; econtra graviſſimas rationes contra ſe, quod nimirum ſit fornicaria? Reſpond. Si major hujus Syllogiſmi eſſet vera, argumentum efficaciſſime urgeret, prout patet rem intimius conſideranti: Ego autem ob rationes ſuperius allegatas Nego Maj. Nam illa ſententia non ſolum tenuiter, ſed vere eſt probabilis, quamvis minus tuta, qualem etiam in materia Sacramentorum in extrema quaſi neceſſitate ſequi licet juxta jam dicta.

Inſtabis: quando diſpenſatur Romæ in impedimento occulto, ſolet ordinarie hæc clauſula addi, ut, antequam de novo Matrimonium contrahatur, pars ignara impedimenti de nullitate prioris conſenſus certioretur, ita tamen caute, ut latoris delictum nunquam detegatur: ergo non licet praxis ſententiæ proxime allegatæ, ubi pars ignara non certioratur de nullitate Matrimonii. Reſpond. imprimis, hoc argumentum probare nimium, nempe quod nequaquam licerent formulæ quoad revalidandum Matrimonium ſuperius *num.* 174. & ſubſequenti Additione I. adauctæ; cum nec ibidem proprie pars ignara impedimenti de eodem certioretur, uti conſideranti patet. Reſp. II. Tiburtius Navar. *Part.* 2. *cap.* 3. declarando hanc clauſulam, nimirum quod ea non ponatur tanquam conditio neceſſaria ſine qua non, ſed ad meliorem inſtructionem Confeſſarii, ut nimirum ille elicere curet ex utroque conjugum conſenſum poſitivum per verba expreſſa, ſi citra gravia exinde mala ſubſecutura fieri poſſit. De quo Sanchez *Lib.* 8. *diſp.* 24. *num.* 61. Sæpe enim (pergit ulterius Navar.) diſpenſationes ſuo valore fruſtrarentur, ſi eſſet conditio neceſſaria; quia ſæpe contingit, non poſſe nullitatem detegi abſque periculo detegendi delictum, maxime ſi impedimentum ſit ex parte fœminæ, ut multoties contigiſſe ipſa experientia demonſtrat. *

DISTINCTIO XV.

Praxis obtinendi Diſpenſationes quoad impedimenta Matrimonii.

QUÆSTIO I.

Quomodo practice ab Epiſcopo poſſit impetrari diſpenſatio etiam pro foro externo?

SUMMARIUM.

1. *Quandonam diſpenſare queant tam pro foro interno, quam externo Epiſcopi?*
2. *Enumerantur Facultates diſpenſandi in ſpecie.*
3. *Quid in executione diſpenſationis pro foro externo Epiſcopi obſervare debeant?*
4. *Formula talis Diſpenſationis.*

1. PRæſupponendum, quod, quando Reverendiſſimi Ordinarii Germaniæ ad præviam eorum ſupplicationem impetrant ſpecialem facultatem diſpenſandi circa certa impedimenta Matrimonii, eandem poteſtatem non ſolum pro foro interno, & cum certis conditionibus, de quibus in ultima Quæſtione præcedentis Diſtinctionis mentio facta eſt, ſed etiam pro externo exercere valeant, & quidem etiamſi tale impedimentum foret publicum, atque pateret cæteroquin recurſus ad Summum Pontificem. Ratio eſt, quia hæc poteſtas eſt abſolute conceſſa: Verba autem generalia generaliter ſunt intelligenda, maxime in Beneficio ſupremi Principis, & in materia favorabili, qualis eſt facultas diſpenſandi conceſſa a Summo Pontifice Reverendiſſimis Ordinariis Germaniæ.

2. Sunt autem facultates, quæ Reverendiſſimis Ordinariis plerumque ad Eorum Supplicationes circa præſentem materiam concedi ſolent, ſequentes.

Primo. Poteſtas diſpenſandi in 3. & 4. gradu ſimplici & mixto tantum cum pauperibus in contrahendis; in contractis vero cum Hæreticis converſis etiam in 2. ſimplici & mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum, & in his caſibus prolem ſuſceptam declarandi legitimam.

Secundo. Diſpenſandi ſuper impedimento publicæ honeſtatis Juſtitiæ, ex Sponſalibus proveniente.

Tertio. Diſpenſandi ſuper impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante mortem, ac jus petendi debitum amiſſum reſtituendi.

Quarto. Diſpenſandi ſuper impedimentis cognationis Spiritualis præter levantem & levatum.

Quinto. Hæ vero diſpenſationes Matrimoniales non concedantur, niſi cum clauſula, *dummodo mulier non fuit rapta*, &, *ſi rapta fuerit, in poteſtate raptoris non exiſtat*; & in diſpen-

penſationibus hujuſmodi declaretur expreſſe, illas conced tanquam a Sedis Apoſtolicæ Delegato; ad quem effectum etism tenor bujuſmodi facultatum inſeratur cum expreſſione temporis, ad quod fuerint conceſſæ; alias nullæ ſint.

Sexto. Conceditur poteſtas communicaodi has facultates in toto, vel in parte, ptout opus aſſe, ſecundum ejus conſcieotiam judicaverit, Sacerdotibus idoneis in converſione animarum laborantibus, & præſertim tempore ſui obitus, ut Sede vacante ſit, qui poſſit ſupplere, donec Sedes Apoſtolica certior facta, quod quamprimum fieri debebit, per Delegatos, aut per unum ex eis alio modo providear:

Septimo. Utendi aiſdem facultatibus in Civitate, & Diœceſi N. tantum.

Octavo. Ac prædictæ facultates gratis, & ſine ulla mercede exerceantur, &c. His præſuppoſitis, & præſcitis, ſi quis ſimili impedimento laborare dignoſcatur, & habeat gravem cauſam diſpenſandi, refugiat per ſe, vel per Confeſſarium ad ſuum Ordinarium tali facultate præditum, & inſtruat debite Supplicam conformiter dictis præcedentibus.

3. Quæres, quid in executione ſimilis diſpenſationis, pro Foro etiam externo daodæ, obſervari debeat? Reſpondeo, eandem eſſe dandam in Scriptis, ubi etiam inſeri debent: I. Poteſtas delegata. II. Tenor hujus facultatis. III. Tempus, quoad uſque ſe extendat dicta facultas: uti omnia iſta requiſita patent in ipſa Bulla ſeu Brevi conceſſionis, ubi ordinarie hæc reperientur inſerta: qualiter adjungitur formula quædam, quomodo ſoleat eadem quoad Pauperes, c. g. in 3. vel 4. gradu conſanguineos ab Epiſcopo diſpenſandos in ſcriptis dari.

4. *NN. Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Diœceſis N. Sacri R. I. Princeps* (ſpecificentur hic Nomen & cognomen Epiſcopi, item ipſa Diœceſis, in qua Epiſcopus exiſtit) *Univerſis & ſingulis præſentes viſuris, lecturis, & audituris notum facimus, quod N. & N. Pauperes humillimi nobis ſupplicaverint, ut cum ei in tertio conſanguinitatis gradu ſimplici, quo conjuncti exiſtant, ob defectum dotis ipſius ſponſæ, in ordine ad contrahendum Matrimonium diſpenſare clementiſſime dignaremur. Nos igitur, qui a Sanctiſſimo Domino Noſtro Papa Clemente XI.* (ſi alius Pontifex conceſſerit, ille ſpecificetur) *ſpeciali facultate deſuper Anno Die Menſis ad quinquennium Nobis conceſſa, muniti exiſtimus, tenoris, ut ſequitur*: Damus etiam licentiam diſpenſandi in tertio & quarto gradu conſanguinitatis ſimplici & mixto tantum cum Pauperibus in contrahendis, &c. *Ut delegatæ Nobis poteſtatis Apoſtolicæ allegatæ cum memoratis N. & N. utpote Pauperibus, ex cauſa Nobis ſatis cognita, & probata, in Domino diſpenſamus, & diſpenſatum declaramus, dummodo mulier non fuerit rapta, vel, ſi rapta fuerit, in Raptoris poteſtate non exiſtat, ſervatis in reliquo ſervandis de Jure. In quorum fidem, &c. Datum, &c.*

QUÆSTIO II.

Quomodo practice circa impedimenta Matrimonii poſſit Diſpenſatio obtineri a Sacra Pœnitentiaria?

SUMMARIUM.

5. *Quandonam Supplica Diſpenſationis ad Pœnitentiariam, & quando ad Datariam dirigi debeat?*
6. *In quibus caſibus Sacra Pœnitentiaria diſpenſet?*
7. *Ob quas cauſas diſpenſet?*
8. *Ponitur Caſus Diſpenſationis.*
9. 10. *Prævia interroganda, antequam fiat Supplica.*
11. *Formula petendæ Diſpenſationis.*
12. *Reſcriptum ad talem Formulam expeditum.*
13. *Quoad alias Formulas, vel clauſulas Reſcriptorum, remiſſive.*
14. *Explanatio Abreviaturarum.*

5. SCiendum I. Quod juxta jam aliqualiter dicta duplex Tribunal Romæ erectum ſit a Summo Pontifice, ad quod pro impetrandis Diſpenſationibus recurri poteſt. Primum ſolummodo pro Foro interno & conſcientiæ, vocaturque *Sacra Pœnitentiaria.* Alterum pro Foro externo, & appellatur *Dataria.* Quod bene notandum Confeſſariis: nam, ſi quoad ſolum Forum internum pro ſuo pœnitente vellent petere Diſpenſationem, ad illud primum Tribunal Litteras ſupplices dirigere oportet, nec debent exprimere vera nomina & cognomina diſpenſandorum, ſed ſolummodo ficta, aut litteras A. B. C. vel N. &c. in quo Tribunali etiam omnia gratis expediuntur. Quod ſi autem ea diſpenſatio etiam pro Foro externo poſtuletur, neceſſe eſt, eandem a Dataria expetere, ubi partim ratione taxæ, partim ratione compoſitionis pecuniariæ expenſæ aliquæ, & nonnunquam non exiguæ (præſertim, niſi Reſcriptum expediatur *in forma Pauperum*) fieri debent, quæ pecunia dein ad alias Eccleſiæ Catholicæ utilitates applicatur. Nos loquemur hic de facultatibus Sacræ Pœnitentiariæ.

6. Sciendum II. Quod facultas huic ſacro Tribunali conceſſa poſſit, & ſoleat ſubinde ampliari a Summo Pontifice, vel etiam reſtringi. Certe aliquando, teſte Cardinale de Luca in ſua Relatione de Curia Romana *Diſcurſu* 12. *num.* 2. Officialibus Sacræ Pœnitentiariæ valde magna fuit data poteſtas, ita ut non exigua pars illorum negotiorum, quæ hodie per Datariam, atque per Secretariam explicantur, tunc per hoc Tribunal fuerit expedita. In præſenti, Sacra Pœnitentiaria (quantum conſtat) in ordine ad diſpenſationes matrimoniales:

I. Quoad Matrimonia invalide jam contracta ob occultum impedimentum Conſanguinitatis hoc Tribunal eadem revalidat, dummodo non agatur de gradibus primo & ſecundo Conſanguinitatis.

II. Quoad Matrimonia primum contrahenda in nullo gradu Conſanguinitatis diſpenſat.

III. Quoad impedimenta Affinitatis pro Foro interno diſpenſat tam in contrahendis, quam in contractis, etiam quoad primum gradum.

IV. Pariter diſpenſat quoad impedimentum criminis occultum. Item quoad ſimile impedimentum publicæ Honeſtatis, ac in omnibus aliis impedimentis occultis, & jure duntaxat Eccleſiaſtico dirimentibus. Ita Vincentius de Juſtis *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 29. Vide meum Jus Canonicum *lib.* 4. *Decret. in Appendice* §. 9. *n.* 418.

7. Sciendum III. Quod ſine juxta cauſa in Supplicatione expreſſa Sacra Pœnitentiaria nullatenus impertiatur diſpenſationem. Cauſæ autem frequentiores, ob quas ſolet diſpenſar, ſunt ſequentes. I. Prærogativa dignitatis Regiæ vel Principalis. II. Conſervatio Illuſtriſſimæ cujuſdam Familiæ. III. Extinctio litis vel gravis inimicitiæ. IV. Confirmatio, vel conſervatio pacis. V. Evitatio ſcandali, vel periculi incontinentiæ, aut alterius gravis damni. VI. Anguſtia loci. VII. Defectus competentis dotis. VIII. Ætas mulieris vigeſimum quartum annum jam excedentis, & necdum honeſtas, ſtatuique competentes nuptias invenientis. IX. Copula cum conſanguinea, aut alia impedimentum habente, jam nota, & propalata, v. g. ex prole jam acquiſita, vel ſaltem ex impregnatione. X. Infamia mulieris ex nimis familiari & ſuſpecta Oratorum inter ſe converſatione orta abſque copula. Et demum ultimo ipſum Matrimonium cum ignorantia impedimenti bona fide contractum maxime ſi jam eſt conſummatum, & proles ſubſecuta, &c. Vide de his omnibus meum Jus Canonicum *lib.* 4. *Decret. in Appendice*, §. 3.

8. His præſcitis ponamus (majoris claritatis gratia) caſum, quod Sejus cum Diana in tertio ſimplici gradu lineæ tranſverſalis ſibi conſanguinea contraxerit de præſenti Matrimonium bona fide, & in facie Eccleſiæ. Poſtquam autem ſeptem annis ad invicem ut conjuges convixerunt, & liberos exinde adepti ſunt, devaniunt in notitiam nullitatis Matrimonii. Et quoniam ex una parte citra ſcandalum, & prolium detrimentum ſeparari nequeunt: ex altera autem in cohabitando adeſt ex jam expertis periculum incontinentiæ; hinc ſupplicant pro diſpenſatione ad effectum revalidandi Matrimonium; quid ſuadendum talibus a Confeſſario deſuper interrogato?

9. Reſp.

Digitized by Google

9. Reſp., ſuppoſito, quod bona fide (ſecus enim ſi factum fuiſſet, deberet in Supplica, v. g. per verba *conſcius impedimenti* exprimi malæ fides) contraxerint, & impedimentum adhuc ſit occultum, oportet ulterius interrogare, an ſint pauperes, vel non. Quod ſi forent tales, juxta jam dicta præcedentis Quæſtionis, poteſt etiam Epiſcopus, præſertim Germaniæ, ſi haberet tale ſpeciale privilegium, diſpenſare. Quando autem non eſſent pauperes,

10. II. Indagare debet, (NB. niſi ex ipſa Confeſſione, aut aliis circumſtantiis jam appareat contrarium) an ſaltem prudenter judicent, ſe poſſe continere, uſque dum veniat diſpenſatio Roma? Quod ſi reponant negative, vel id ipſum ex Confeſſione (puta, quia etiam poſt notitiam impedimenti ob nimium amorem intra breve tempus ſæpius peccaverunt, ſi non copula, ſaltem tactibus laſcivis, &c.) valde probabiliter deduci poſſet, ac præterea nec interim citra periculum ab invicem ſeparari valerent, demum pro Foro Conſcientiæ ob impedimentum occultum, periculum in mora, & vi taciti conſenſus Papæ patet recurſus ad Epiſcopum de jure ordinario, ſuppoſita bona fide, prout jam dixi in ſuperiori Quæſtione.

11. Quando autem videtur, non adeſſe verum periculum incontinentiæ intra id tempus, vel ſaltem interea facile ab invicem ſeparari poſſent, v. g. ſi una pars interim inſtitueret peregrinationem, uſque dum veniat diſpenſatio Roma, nec diſpenſandi ſunt pauperes, dirigatur Supplica ad Curiam Papalem, nimirum ad Sacram Pœnitentiariam, & in ea inſtituenda obſerventur illa, quæ adduximus *Quæſt. 5. num. 162. præcedentis Diſtinctionis*, rogando etiam pro legitimatione prolium, ſi aliquæ extent. Ubi eadem quoque ſuo modo, & cum grano ſalis mutatis mutandis applicari poterunt, ſi petatur Diſpenſatio ab Epiſcopo, &c.

SUPPLICA.

SEjus cum Diana conſanguinea ſua in tertio gradu ſimplici Lineæ collateralis contraxit Matrimonium; bona tamen fide, ac publice in facie Eccleſiæ, quod & ſimul conſummavit. Poſt aliquot vero annos, educatis jam quibuſdam liberis, cognoverunt inter eoſdem intercedere impedimentum dirimens ratione conſanguinitatis præfatæ. Et quoniam ex una parte ſine gravi periculo magni ſcandali ſeparari ab eadem domo nequeunt, ex altera vero in cohabitatione periculum immineat incontinentiæ; hinc pro majori Conſcientiæ ſuæ quiete humillime petunt diſpenſationem ſuper hoc impedimento adhuc occulto, ut etiam proles tam ſuſceptæ, quam ſuſcipiendæ legitimentur. Pro qua gratia, &c.

RESPONSIO.

N. N. (Hic major Pœnitentiarius ponit ſuum nomen) *S. R. Eccleſiæ Cardinalis N. N. &c. diſcreto viro Confeſſario ex approbatis ab Ordinario, ſive proprio latorum Pœnitentium Parocho ſalutem in Domino. Ex parte viri & mulieris latorum Nobis oblata petitio continebat, quod ipſi alias a ſeptennio Matrimonium inter ſe publice in facie Eccleſiæ bona fide contraxerunt, id ſucceſſive conſummantes; nunc vero reſciverunt, ſe tertio Conſanguinitatis gradu ſimplici Lineæ collateralis eſſe conjunctos. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, dicti latores ob impedimentum ex tertio gradu hujuſmodi proveniens, quod a ſeptennio, ut profertur, nullum remanet, in dicto Matrimonio remanere nequeant abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione: ideo ad vitanda ſcandala, quæ, ſi divortium fieret inter eos, exorirentur, ac pro ſua Conſcientiæ quiete cupiunt per ipſã Sedem Apoſtolicam abſolvi, ſecumque deſuper diſpenſari. Quare ſupplicaverunt humiliter, ut ſibi ſuper his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ D. Papæ curam gerimus hujuſmodi Supplicationibus inclinati, Authoritate Apoſtolica ſpecialiter Nobis conceſſa diſcretioni tuæ committimus: quatenus, ſi ita eſt, dictos latores audita prius eorum Sacramentali Confeſſione, a quibuſvis ſententiis, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas propter præmiſſa quomodolibet incurrerunt, inceſtu & exceſſibus hujuſmodi abſolvas in forma Eccleſiæ conſueta, injuncta eis pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, & aliis injunctis de jure injungendis. Demum, dummodo impedimentum ex prædicto tertio conſanguinitatis gradu occultum hucuſque remanſerit, & nunc remanet, & ſeparatio fieri nequeat abſque ſcandalo aliudque Canonicum non obſtet, cum eiſdem, quod prædicto impedimento non obſtante Matrimonium inter ſe de novo ſecrete ad vitanda ſcandala contrahere, & in eo poſtmodum remanere licite valeant, miſericorditer diſpenſes, prolem ſive ſuſceptam, ſive ſuſcipiendam exinde legitime decernendo in foro Conſcientiæ, & in ipſo actu Confeſſionis Sacramentalis tantum, & non aliter, nec alio modo, nullis ſuper his adhibitis teſtibus, ſeu datis litteris, ſed præſentibus ſtatim ſub pœna Excommunicationis latæ ſententiæ per te laceratis. Datum Romæ ſub Sigillo Pœnitentiariæ, &c.*

13. Quod, ſi plures formulas ſupplicandi apud S. Pœnitentiariam in diſtinctis materiis deſideres, vel tibi quoad diverſas clauſulas in Reſponſoriis contentas, ſive quoad modum exequendi cauſetur dubium, recurrere poteris denuo ad *IV. Decretalium in Appendice §. IX.*

14. Cæterum, quoniam Reſcripta a Sacra Pœnitentiaria miſſa plerumque inſertas continent varias Abbreviaturas, quas inexperti legere nequeunt, conſultum duxi, ex noſtro Tiburtio Navar Pœnitentiario Lateranenſi harum aliquam Explicationem apponere.

		A.
Archiepus	Lege	Archiepiſcopus
Alr		Aliter.
Als		Alias.
Abſoluo		Abſolutio.
Aplica		Apoſtolica.
Appatis		Approbatis.
Autte		Auctoritate.
		C
Cardlis		Cardinalis.
Canice		Canonice.
Cen̄		Cenſuris.
Circumpeoni		Circumſpectioni.
Xpus		Chriſtus.
Confeoñe		Confeſſione.
Confeōri		Confeſſori.
Coinñe		Communione.
Conſciæ		Conſcientiæ.
Conſtitunnibus		Conſtitutionibus.
		D
Diſcreuni		Diſcretioni.
Diſpenſao		Diſpenſatio.
Dnus		Dominus.
		E
Eccla		Eccleſiæ.
Effus		Effectus.
Exit		Exiſtit.
Ecclis		Eccleſiaſticis.
Epus		Epiſcopus.
Excoe		Excommunicatione.
		F
Fr		Frater
Frum		Fratrum.
		G
Gnli		Generali.
		H
Humni		Hujuſmodi.
Humilr		Humiliter.
		I
Infraptum		Infraſcriptum.
Irregulte		Irregularitate.
Igr		Igitur.
		L.
Lia		Licentia.
Ltima		Legitima.
Lræ		Litteræ.
Lite		Licite.

Mri-

Digitized by Google

	M.
Mrimonium	Matrimonium.
Magro	Magiſtro.
Mirаone	Miſeratione.
Mir	Miſericorditer.
	N.
Nullus	Nullatenus.
	O.
Ordio	Ordinario.
Ordinaoni	Ordinationi.
	P.
PP.	Papa.
Pr.	Pater.
Pontus	Pontificatus.
Ptus	Præfatus, ſeu prædictus.
Ptur	Præfertur, ſeu prædicitur.
Ptium	Præſentium.
Pbyter	Presbyter.
Pbyricida	Presbytericida.
Pœnia	Pœnitentia.
Pœniaria	Pœnitentiaria.
Poſ	Poſſe.
Pror	Procurator.
	Q.
Qtnus	Quatenus.
Qmlbt	Quomodolibet.
Qd	Quod.
	R.
Relari	Regulari.
Relione	Religione.
Roma	Romana.
	S.
Sctæ, vel Stæ	Sanctæ.
Salori	Salutari.
Sentia	Sententia.
Spealr	Specialiter.
Supplionibus	Supplicationibus.
Spualibus	Spiritualibus.
	T.
Tn.	Tamen.
Tm	Tantum.
Thia, vel Theolia	Theologia.
Tli	Tituli.
	V.
Venebli	Venerabili.
Vræ	Veſtræ.

Q U Æ S T I O III.

Quomodo practice Diſpenſatio in cauſis Matrimonialibus obtineri queat a Dataria tam pro foro interno, quam etiam externo?

S U M M A R I U M.

15. *Quotupliciter in Dataria obtineatur Diſpenſatio?*
16. *Ob quas cauſas?*
17. *Quomodo debeat inſtrui Supplica?*
18. *Formula Supplicationis ob anguſtiam loci?*
19. *Declaratio Supplicæ.*
20. *Si duo a communi ſtipite inæqualiter diſtant, qualiter id debeat exprimi in ſupplica?*
21. *Formula ſupplicæ ob contractum jam bona fide Matrimonium, &c.*
22. *Reflexio ad II. ſupplicam.*
23. *Qualiter in ſupplica intelligatur illa Clauſula:* Si Oratoribus vitæ periculum immineat.
24. *Quomodo ſupplica rite concepta dirigatur Romam?*
25. *Quid facere debeat ille, qui neſcit ſupplicam concipere juxta ſtylum Curiæ?*
26. *Corollarium I. pro Parocho.*
27. *Corollarium II.*
28. *Quid conſulendum Oratori Pauperi, qui nequit ſolvere taxam?*
29. *Ad quemnam recurratur pro executione Diſpenſationis?*
30. 31. 32. *Qualia Reſcripta Diſpenſationum ſoleant expediri a Dataria ad Executorem?*
33. *Qualiter Clauſulæ Reſcriptorum ſint intelligendæ: Remiſſive.*

15. SCiendum I. Quod in Dataria, ſeu pro foro externo, & dum Impedimentum eſt publicum, quoad Matrimonia proprie non diſpenſet Datarius, ſeu Pro-Datarius, ſicuti in Pœnitentiaria Pœnitentiarius, ſed potius ipſemet Summus Pontifex, quamvis is Datario utatur tanquam inſtrumento, & informante, atque per manus Officialium Datariæ dicta Diſpenſatio tranſeat. Hinc pariter ob eandem rationem in Supplica ad dictum Tribunal directa, non ſcribitur, ſicuti in Pœnitentiaria, *Eminentiſſime Domine*, ſed *Beatiſſime Pater.* Porro hæc Diſpenſatio obtinetur vel *in forma ordinaria*, vel *in forma Pauperum*, quando nimirum diſpenſandi ſunt Pauperes & miſerabiles, &c.

16. Sciendum II. Quod ob illas cauſas, ſuperiori Quæſtione adductas, ob quas Sacra Pœnitentiaria diſpenſat pro ſolo foro interno, & quando impedimentum eſt occultum, pariter diſpenſetur in Dataria pro foro externo, & dum impedimentum eſt publicum. Quinimo in Dataria poteſt ſubinde peti diſpenſatio ſine allegatione in Supplica alicujus certæ & determinatæ cauſæ, ac cum ſola hac clauſula generali: *Ex certis rationabilibus cauſis*, in quo tamen ultimo caſu Supplicantibus imponitur major compoſitio, ſeu taxa pecuniaria, quæ pecunia dein ad uſus pios pro Bono communi applicatur, v. g. in Redemptionem Captivorum, in auxilium pro Miſſionariis Apoſtolicis, &c.

17. Sciendum III. Quod Supplica ad hoc Tribunal directa debeat concipi verbis propriis, uſitatis, claris, ac ſine ambage, ſuperfluitate, ac quæſito ornatu. Et quidem I. in eadem exprimuntur vera nomina ac cognomina Oratorum, una cum expreſſione Diœceſis; quod ſi Oratores ſeu ſupplicantes forent ex diſtinctis Diœceſibus, quælibet ſpecificetur, & ſi ob anguſtiam loci diſpenſarent, deberet quoque locus Oratorum denominari. II. Poſtea ordinatie ponitur cauſa motiva diſpenſandi. III. Ipſum impedimentum. Et IV. demum ſit concluſio, in qua ſupplicant humiliter Oratores, ut cum ipſis in dicto impedimento diſpenſetur. Quod ſi cauſa motiva diſpenſandi foret *Copula præcedens*, aut *contractum jam Matrimonium*, ipſum impedimentum poneretur in Supplica ſecundo, & cauſa motiva tertio loco, prout in utroque caſu adducitur majoris claritatis gratia Exemplum præter plures formulas circa diverſa impedimenta fuſius videndas in meo Jure Canonico, *lib. 4. Decret. in Append. §. VI.*

S U P P L I C A I.

IN qua petitur ſuper tertium & quartum Conſanguinitatis gradum in Dataria Diſpenſatio, quoad Matrimonium contrahendum ob anguſtiam loci.

BEATISSIME PATER.

18. E*Xponitur humiliter Sanctitati Veſtræ pro parte Devotorum illius Oratorum Titii N. Laici, & Berthæ N. amborum Diœceſis N. Oppidi N.* (hic ſpecificentur verum Nomen, Cognomen, Diœceſis, &, quia diſpenſatur ob anguſtiam Loci, etiam Oppidum Oratorum) *quod, cum illa Oratrix in dicto Loco propter illius anguſtiam virum non conſanguineum vel affinem paris Conditionis, cui nubere poſſit, invenire nequeat, hi duo Oratores cupiunt matrimonialiter invicem copulari; ſed quia tertio & quarto a communi ſtipite provenientibus gradibus ad invicem conjuncti ſunt, deſiderium ſuum hac in parte adimplere non poſſunt abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione. Supplicant igitur humiliter Sanctitati Veſtræ Oratores præfati, quatenus cum eiſdem, quod impedimento quarti Conſanguinitatis gradus hujuſmodi non obſtante, Matrimonium inter ſe publice, ſervata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere libere, & licite valeant, diſpenſare, diſtantiam vero tertii gradus non obſtare, declarare, Prolemque exinde ſuſcipiendam legitimam denunciare clementiſſime dignetur. Pro qua gratia, &c.*

19. Vi-

19. Vides, quomodo in hac Supplica. I. ponatur nomen & cognomen Oratorum, &c. II. Cauſa motiva diſpenſandi, ibi: *Propter illius anguſtiam*. III. Ipſum Impedimentum, ibi: *ſed quia tertio & quarto a communi ſtipite provenientibus*, &c. ac demum IV. Concluſio, in qua exponitur deſiderium diſpenſandi ſub his terminis: *Supplicant igitur*, &c.

20. Illud etiam in præſenti Supplica ſpecialiter nota, quod, ſi duo Affines, vel Conſanguinei inæqualiter diſtant a communi ſtipite (prout hic) debeat uterque gradus in Supplica exprimi, ſub hoc modo, ut pro remotiori (puta in præſenti pro quarto) petatur diſpenſatio, & propinquiori (puta in præſenti pro gradu tertio) declaratio *non obſtare*, uti in ipſa formula Supplicationis poteris videre circa Concluſionem ejuſdem. Quando vero diſpenſandi æqualiter diſtant a communi ſtipite, non apponitur ſimilis petitio declarationis *de non obſtare*, ſed abſolute petitur Diſpenſatio, exprimendo in Supplica, quod æqualiter diſtent, uti illico Formula ſeu Supplica II. tibi monſtrabit.

S U P P L I C A II.

IN qua ſuper ſecundum gradum Affinitatis petitur a Nobilibus in Dataria Diſpenſatio ob jam contractum bona fide Matrimonium, & periculum gravis ſcandali ex divortio ſubſecuturi.

B E A T I S S I M E   P A T E R.

21. E*Xponitur humiliter Sanctitati Veſtræ pro parte Devotorum Oratorum N N Nobilium Diœceſis N. quod ipſi alias ignorantes aliquod impedimentum inter eos exiſtere, quo minus poſſent invicem matrimonialiter copulari, Matrimonium inter ſe per verba de præſenti adhibitis omnibus ſolemnitatibus adhiberi ſolitis* (quod ſi aliqua Solemnitas fuiſſet omiſſa, v. g. Denuntiationes, &c. deberet addi v. g. *Omiſſis denuntiationibus*) *nulloque detecto, neque denuntiato impedimento contraxerunt, illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizarunt, & carnali Copula conſummarunt. Poſtmodum vero ad eorum pervenit notitiam, quod ſe ſecundo Affinitatis gradu in Linea æquali, & a communi ſtipite ex Copula licita provenientes, invicem attingant, & nihilominus in eadem Copula carnali perſtiterunt.* (NB ſi poſt notitiam impedimenti a copula abſtinuiſſent, deberet apponi) *Cum autem, Sanctiſſime Pater, ſi divortium inter eos fieret, gravia exinde ſcandala* (quando alia eſſet cauſa motiva petendi diſpenſationem, illa hoc loco inſeratur) *poſſent veroſimiliter exoriri; hinc humiliter ſupplicant Sanctitati Veſtræ præfati Oratores, quatenus eos ab Excommunicationis ſententia, ſi quam propter præmiſſa quomodolibet incurriſſent, inceſtus reatu & exceſſibus hujuſmodi in utroque foro abſolvere, ac cum eiſdem Oratoribus, quod impedimento ſecundi gradus Affinitatis hujuſmodi non obſtante, in dicto Matrimonio libere ac licite remanere valeant, clementiſſime diſpenſare dignetur. Prolem ſuſceptam, vel ſuſcipiendam exinde legitimam declarando. Pro qua gratia, &c.*

22. In iſta ſecunda Supplica videre potes, quod conformiter dictis *num.* 17. *quoad Copulam vel Matrimonium* prius adducatur impedimentum, ibi: *poſtmodum vero ad eorum pervenit notitiam*. Deinde ponitur primum cauſa diſpenſandi, ibi: *Si Divortium inter eos fieret, gravia ſcandala, &c.*

23. Id præterea obſervant hic Practici Curiæ cum Vincentio de Juſtis *de diſpenſ. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 116. Quod, ſi in hoc altero caſu pro gradu nimirum ſecundo Affinitatis, aut Conſanguinitatis peteretur diſpenſatio non *pro Nobilibus*, ſed pro *Ignobilibus*, deberet ex ſtylo Curiæ in formula Supplicæ, *Oratoribus imminere periculum vitæ, ſi non diſpenſetur*. Quinimo dicta clauſula poneretur in litteris diſpenſatoriis, ſeu in Reſcripto Pontificis *apud Ignobiles*, etſi eadem non fuiſſet poſita in iſta Supplica. Ubi poſſet oriri dubium, cur præfata clauſula ſic ponatur, cum deſacto ſaltem in Germania, teſte Schmalzgrueber *in* 4. *Decret. tit.* 16 *num.* 239. Nec Ignobiles amplius, committentes inceſtum in ſecundo gradu, afficiuntur pœna mortis, adeoque memorata clauſula videatur ſuperflua & fruſtranea. Ad hoc dubium repoſuit Reverendiſſimus Abbas Joſephus Melchiori, vir ſtyli, quam Curia Romana tenet, ex longiſſimo tempore peritiſſimus, taliter: *Eſto, in Germania Pœna iſta a Tribunalium uſu receſſerit; legibus tamen ſancita eſt, & eadem in inceſtuoſes animadverti aſſolet in aliis Provinciis: ob quam Cauſam formulæ iſtius Reſcripti antiquiſſimæ etiam mortis addiderunt periculum, non quod Pontifex ſemper periculum iſtud ſupponat, ſed quia a conceptis ab antiquo formulis Sacra Sedes recedere non ſolet, nec debet; Cum enim rerum pœnarumque olim ſtatutarum circumſtantiæ mutentur identidem, nec idem omnibus Provinciis mos ſit, ſi iiſdem Sacra Sedes mutaret ſuarum Reſcriptarum formulas, quorſum tandem, & in quod Chaos deveniretur? Adde, quod etiam in Germania intercedere præſumatur periculum mortis ſaltem æquivalenter; cum enim honor & vita pari paſſu ambulent, ita contrahentes autem in ſecundo gradu ob ſuſpicionem inceſtus ſe exponant periculo infamiæ, eo ipſo cenſebuntur etiam ſe ſaltem æquivalenter exponere periculo vitæ.* Ita ille. His præſcitis,

24. Quæres I. Quomodo Supplica rite concepta ſecure Romam dirigatur? Reſp. ex meo Jure Canonico ſub iiſdem formalibus; nimirum, quod ſecuriſſima via ſit recurrere ad Reverendiſſimum Ordinarium, vel ejus Vicarium Generalem, aut Conſilium Eccleſiaſticum, vel practicum Conſiliarium, aut Secretarium ejuſdem, rogando, ut Supplicationem Romam dirigere, & per Reverendiſſimi Ordinarii Agentem (quivis enim Epiſcopus Roma longe diſtans Agentem ibidem habere ſolet) Supplicationem in loco debito porrigere, atque Diſpenſationis litteras, earumque expeditionem urgere dignetur. Quod, ſi quis ob rationes ſibi notas hac via incedere nolit, poteſt per ſe ipſum, vel per tertium media poſta ordinaria Supplicationem rite conceptam mittere Romam ad aliquem Agentem vel Epiſcopi, vel Principis territorialis, vel ad Procuratorem Generalem alicujus Ordinis per Religioſum talis Ordinis, vel ad alium notum bonum amicum ibidem exiſtentem, rogando, ut eam in loco debito porrigere, & expeditionem urgere dignetur; addere tamen debet, quod taxam conſuetam non tantum ſolvere, ſed labores quoque ſollicitatoris realiter recognoſcere velit. Notandum etiam hic, quod Domini Itali & Germani, niſi ſufficientem de neceſſaria ſolutione habeant aſſecurationem, aut perſonam alias ſatis notam, cui fidere poſſint, non facile credant, ac propterea nec quid laboretur ibidem, nec obtineatur pro foro externo. Neque id eis vitio vertendum, ob plures fraudes ex parte Oratorum jam commiſſas, & facile adhuc committendas. Notandum ulterius, quod Procuratores Generales Ordinum non libenter ſuſcipiant munus procurandi Diſpenſationes matrimoniales pro foro externo, niſi concernant præcipuos Benefactores Ordinis, & neceſſaria ſolutio taxæ per Cambium, & alia via certe ac ſecure ita ordinetur, ut ſemper ad manus haberi poſſit: idque procedit præcipue in Procuratore Generali Ordinis noſtri Seraphici, utpote qui negotia Ordinem non concernentia, ubi pecunia intervenire ſolet, illibentiſſime ſuſcipit.

25. Quæres II. Quid facere debeat Parochus v. g. vel aliquis Religioſus, qui ignorat, aut ſaltem ſibimetipſi non fidit, talem formulam juxta præſcriptum Stylum Curiæ inſtruere, & tamen libenter vellet, Parochianum, vel Oviculam, ne deſperet, juvare? Reſpondeo denuo per formalia mei Juris Canonici *loc. cit.* quod talis alio doctiori viro ad hunc finem utatur, cui neceſſario exprimenda breviter exprimat. I. Nomen & cognomen utriuſque Oratoris contrahere volentis. II. Speciem, & gradum impedimenti, addendo etiam propinquum, ſi in æquali gradu diſtant, ac copulam, ſi præhabita eſt cum, vel ſine ſpe facilius obtinendi Diſpenſationem. III. Si Matrimonium jam eſt contractum, an bona vel mala fide, præmiſſis denuntiationibus, vel ſine illis ſub ſpe facilius conſequendi Matrimonium, vel ſine tali ſpe; & tandem IV. exprimat cauſam Diſpenſationis. Caſum ſic expreſſum mittat ad Reverendiſſimum Ordinarium, vel ad aliquem Romæ jam exiſtentem ex dictis præcedentibus, rogando, ut ipſe diſpenſationem juxta ſtylum Curiæ apud

Se-

Digitized by Google

Sedem Apoſtolicam procurare dignetur pro Oratoribus paratis ad ſolvendam taxam conſuetam. Habito ſiquidem caſu rite explicato, talis Romæ exiſtens bonus amicus, vel Agens Supplicationem juxta ſtylum Curiæ vel ipſemet faciet, vel per alium peritum Romæ fieri curabit, & in loco debito porriget, expeditionem urgebit, atque impetratas Diſpenſationis Litteras ad Oratores diriget. Sic v. g. Parochus aliquis ſcribendum ad ſuum Ordinarium, vel ejus generalem Vicarium, aliumve ſtyli Curiæ expertum poteſt caſum venientium ad ſe Parochianorum, Diſpenſationem ſuper impedimento deſiderantium breviter ſtatim ita proponere:

REVERENDISSIME, &c.

Petrus N. Laicus, & Anna N. Diœceſis Friſingenſis adhuc ſoluti cupiunt matrimonialiter copulari: quia vero laborant impedimento Conſanguinitatis in tertio & quarto gradu, rogant humillime, & ego cum ipſis, dignetur Reverendiſſima Dominatio Sua, &c. pro eis Diſpenſationem juxta Stylum Curiæ in forma ordinaria procurare. Cauſa Diſpenſationis allegari poteſt copula ob impregnatam Oratricem jam publica, quæ tamen abſque ſpe facilius conſequendæ Diſpenſationis fuit habita (Sic poteſt etiam alia cauſa adduci; ſi adeſt; v. g. pro cauſa diſpenſandi ſervit incompetens Dos Oratricis) *Taxam conſuetam; & alias expenſas cum gratiarum actione, & debita recognitione exacte ſolvent, &c.*

26. Notetur tamen bene a Parocho. I. Ne facile ipſemet ad interim, forſan a Diſpenſandis requiſitus, ſolvat taxam pecuniariam, quamvis Oratores promittant certam recompenſationem hujus mutuatæ pecuniæ. Scio enim ſimilem caſum, dum aliquis ab Oratoribus ad invicem Conſanguineis ita perſuaſus mutuos interim aliquot centenos florenos de ſua pecunia loco Oratorum ad Datariam miſit pro Diſpenſatione tanquam taxam debitam; ubi tamen poſtmodum Oratores, cum ante executionem litterarum Diſpenſationis actualem amor eorum ad invicem remiſiſſet, ac quælibet pars ex mutuo conſenſu ad alias nuptias tranſiiſſet, prædicti ex eo, quod non amplius indigeant hac diſpenſatione perſuaderi haud potuerunt; ut mutuatas Parocho reſtituerent pecunias, quamvis antea neſcio qualem fecerint aſſecurationem verbalem, &c.

27. Notetur II. Valde provide agere Parochum vel alium ad quem Oratores confidentiam habent, ſi per Agentem Romanum, antequam ipſum Reſcriptum Pontificium Romæ acto expediatur, prius copiam ejuſdem procurare tentet, ut exinde videatur, num dictum Reſcriptum ſit conformiter Supplicæ debite inſtructum, ſicque minus periculo ſub vel obreptionis, quando poſtmodum Executor illud examinat, ſubjectum. Etenim ſciendum; quod non obſtante, rem totam in Supplica claris & perſpicuis verbis fuiſſe explicatam, ſæpius tamen ob molem negotiorum, &c. varii errores a Scriptoribus Curiæ Romanæ committantur, ponendo, v. g. pro gradu *Conſanguinitatis* gradum *Affinitatis*, vel loco *Officialis*, e. g. *Friſingenſis* denominando *Executorem Auguſtanum*, *&c.* Et licet non omnis error in Reſcripto commiſſus vitiet ipſum Reſcriptum, dummodo omnia bene fuerint expoſita in ipſa Supplica præcedenti, attamen tale Reſcriptum erroribus repletum ſæpius non carebit ſua difficultate apud Executorem.

28. Quæres III. Qualiter Pauper, qui nequit ſolvere tantam taxam pecuniariam Datariæ, poſſit obtinere Diſpenſationem etiam pro Foro externo? Reſpondeo, talem adhuc poſſe juvari, ſi laboretur, ut a Dataria obtineat Reſcriptum Diſpenſationis *in forma Pauperum*; ubi tamen nota I. Quod hæc diſpenſatio in forma Pauperum non concedatur, niſi Oratores ſint Pauperes; & ſimul etiam miſerabiles, ita, ut tantum vivant de labore, & ſua induſtria. Nota II. Quod illi, qui petunt diſpenſationem *in forma Pauperum*, debeant prius habere authenticam Atteſtationem quoad paupertatem ab Ordinario Domicilii habitationis. Nota III. Quod in Curia Romana hæc diſpenſatio *in forma Pauperum* non concedatur, niſi ob præcedentem copulam, aut ſuſpicionem illius, &c. Unde, ſi adſint talia impedimenta, in quibus Nuntii Apoſtolici, vel Epiſcopi per ſpecialia Privilegia poſſunt cum Pauperibus diſpenſare, melius eſt, ad ipſos recurrere, ubi tot conditiones non requiruntur, modo diſpenſandi ſint vere Pauperes, & habeant juſtam cauſam diſpenſandi. Vide meum Jus Canonicum *loc. cit. §. VIII.*

29. Quæres IV. Ad quemnam Oratores, ſeu diſpenſandi, poſito, quod Romæ in Dataria obtineant diſpenſationem, debeant recurrere pro Executione? Reſpondeo, ordinarie eſſe recurrendum ad Ordinarium unius ex Oratoribus, vel ad ejus Vicarium Generalem; cui ultimo plerumque committitur dicta Executio, & quidem cum hac inſcriptione

Dilecto Filio Officiali Diœceſis N.

Ubi Nomen illius Diœceſis ſolet exprimi, & per Officialem intelligi Vicarius Generalis. Quod ſi Oratores exiſterent diverſæ Diœceſis, ordinarie ſolent litteræ Diſpenſationis committi Ordinario, vel Vicario Generali ipſius Oratricis. Pyrrhus Corradus *de diſpenſat. lib. 7. cap. 5.*

30. Quæres V. Qualiter ſonent Reſcripta Pontificia, quæ ab Oratoribus in Dataria quoad cauſas matrimoniales obtinentur? Reſpondeo, hoc quæſitum fuſius reſolvi *Lib. 4. Decretalium* mei Juris Canon. *in Appendice §. VII.* Quorſum Lectorem remitto, & interea duas formulas conformes duabus Supplicis prius poſitis adjungo, addendo adhuc tertium Reſcriptum *in forma Pauperum*, ex quibus formulæ reliquorum Reſcriptorum facile intelligi queunt.

RESCRIPTUM I.

AD primam Supplicam in cauſa diſpenſandi inter Conſanguineos *ob anguſtiam Loci.*

Clemens Papa XI. Servus Servorum DEI. Dilecto Filio Officiali Venerabilis Fratris Noſtri Epiſcopi N. Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Oblata Nobis nuper pro parte dilecti Filii Titii N. Laici, & dilectæ Filiæ Berthæ N. ex Diœceſi N. Oppido N. ortorum petitio continebat, quod, cum dicta Bertha in dicto loco propter illius anguſtiam, virum ſibi non conſanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere poſſit, invenire nequeat, cupiunt Titius & Bertha præfati invicem matrimonialiter copulari; ſed quia tertio & quarto a communi ſtipite provenientibus, Conſanguinitatis gradibus invicem ſunt conjuncti, deſiderium eorum hac in parte adimplere non poſſunt, abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione. Quare iidem Titius & Bertha, aſſerentes ſe ex dicto loco ortos exiſtere, nobis humiliter ſupplicari fecerunt, quatenus eis in præmiſſis de opportunæ diſpenſationis gratia providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur eoſdem Titium & Bertham, & eorum quemlibet a quibuſvis Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis Sententiis, Cenſuris, & pœnis a jure, vel ab homine, quavis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes, & abſolutos fore cenſentes, ac certam de præmiſſis notitiam non habentes, hujuſmodi Supplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciam habemus, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus depoſita per te omni ſpe cujuſcunque muneris, aut præmii etiam ſponte oblati, a quo te omnino abſtinere debere monemus, te de præmiſſis diligenter informes, & ſi per informationem eandem preces veritate niti repereris, ſuper quo tuam Conſcientiam oneramus: tunc cum eiſdem Titio & Bertha (dummodo illa propter hoc rapta non fuerit) quod impedimento quarti Conſanguinitatis gradus hujuſmodi, ac Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis nequaquam obſtantibus Matrimonium inter ſe publice, ſervata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere libere & licite valeant, Authoritate noſtra diſpenſes. Diſtantiam

vero

Digitized by Google

vere tertii gradus præfati eis non obſtare declares. Prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando. Volumus autem, quod ſi ſpreta monitione noſtra hujuſmodi aliquid muneris aut præmii occaſione dictæ diſpenſationis exigere, aut oblatum recipere temere præſumpſeris, Excommunicationis latæ ſententiæ pœnam incurras. Datum Romæ, &c.

RESCRIPTUM II.

31. AD II. Supplicam in cauſa diſpenſandi inter Nobiles ſecundo gradu ad invicem affines ob contractum jam bona fide Matrimonium, &c.

CLemens Papa XI. &c. ut ſupra Oblata Nobis nuper pro parte Nobilium dilecti Filii N. Diœceſis N. & dilectæ in Chriſto Filiæ N. Diœceſis N. Provinciæ N. petitio continebat, quod ipſi alias ignorantes aliquod impedimentum inter eos exiſtere, quo minus poſſent invicem matrimonialiter copulari, matrimonium inter ſe per verba de præſenti, adhibitis omnibus Solemnitatibus adhiberi ſolitis, nulloque detecto, neque denuntiato impedimento contraxerunt, illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizarunt, & carnali copula conſummarunt. Poſtmodum autem ad eorum pervenit notitiam, quod ſe ſecundo in Linea tranſverſali æquali Affinitatis gradu ex copula licita proveniente ad invicem attingat, & nihilominus in eadem carnali copula perſtiterunt. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, in hujuſmodi matrimonio ſine diſpenſatione noſtra remanere non poſſint, &, ſi divortium inter eos fieret, gravia exinde ſcandala poſſent veriſimiliter exoriri. Quare iidem, qui orthodoxæ fidei Cultores vere exiſtunt, & ſub obedientia Sanctæ Romanæ Eccleſiæ vivunt, vivereque & mori intendunt, Nobis humiliter ſupplicari fecerunt, quatenus eis in præmiſſis opportune providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur eoſdem, ac eorum quemlibet a quibuſvis Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis Sententiis, Cenſuris, & pœnis, a jure, vel ab homine, quavis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium tantum conſequendum harum ſerie abſolventes, & abſolutos fore cenſentes diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus depoſita per te omni ſpe cujuſcunque muneris aut præmii, etiam ſponte oblati, a quo te omnino abſtinere debere admonemus, de præmiſſis te diligenter informes, & ſi per eandem informationem preces veritate niti repereris, ſuper quo conſcientiam tuam oneramus, impoſita eis pro modo culpæ arbitrio tuo pœnitentia ſalutari, & recepto prius ab eis juramento, quod talia deinceps non committent, neque committentibus præſtabunt auxilium, conſilium vel favorem, ipſos ab inceſtus reatu & exceſſibus hujuſmodi hac vice duntaxat in utroque Foro Authoritate noſtra abſolvas in forma Eccleſiæ conſueta, & quatenus contra ipſos cauſa ſuper præmiſſis in judicium quoquo modo deducta fuerit, pariter judicato. Demum, ſi tibi expediens videbitur, quod diſpenſatio hujuſmodi ſit eis concedenda, nec ſcandalum ſit ex ea oriturum, ſuper quo conſcientiam tuam oneramus, tunc cum ipſis, dummodo orthodoxæ fidei Cultores vere exiſtant, ac ſub obedientia Sanctæ Romanæ Eccleſiæ vivant, vivereque & mori intendant, ac ignorantia hujuſmodi probabilis fuerit, quod impedimento ſecundi Affinitatis gradus hujuſmodi, ac Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis nequaquam obſtantibus, matrimonium inter ſe de novo publice, ſervata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere, libere & licite valeant, dicta Authoritate diſpenſes, declarantes prolem ſuſceptam, ſi quædam ſit, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo. Volumus autem, quod ſi ſpreta admonitione Noſtra hujuſmodi aliquid muneris, aut præmii occaſione præmiſſorum exigere, aut oblatum recipere, temere præſumpſeris, Excommunicationis latæ ſententiæ pœnam incurras. Datum Romæ &c.

RESCRIPTUM III.

32. IN ſimili cauſa, excepto, quod diſpenſandi in ſecundo Affinitatis gradu fuerint Ignobiles (atque hinc in Reſcripto etiam ſit mentio de periculo vitæ conformiter jam dictis num. 23.) & Pauperes, atque diſpenſationem petierint primum ad Matrimonium contrahendum; hincque Reſcriptum Pontificium in aliquibus immutatum.

CLemens PP. XI. Dilecte Fili, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Oblata Nobis pro parte dilectorum Filiorum N. Laici, & N. Mulieris Diœceſis N. petitio continebat, quod ipſi alias ſcientes, ſe ſecundo in Linea æquali Affinitatis gradu invicem attinere, non quidem peccandi data opera, vel crimine admiſſo hac cauſa foret, Nos & Sedem Apoſtolicam ad Miſericordiam & gratiam erga ipſos faciliores reddendi, inſimul converſati ſunt, carnali tamen copula minime ſubſecuta. Et nihilominus orta eſt gravis ſuſpicio licet falſa, quod ſe carnaliter cognoverint. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, niſi matrimonium inter ipſos exponentes contrahatur, dicta Mulier N. graviter diffamata, & innupta remaneret, graviaque exinde ſcandala orirentur, dictiſque exponentibus vitæ periculum immineret, cupiunt exponentes præfati, qui, ut ipſi aſſerunt, orthodoxæ Fidei Cultores vere exiſtunt, & ſub obedientia S. Romanæ Eccleſiæ vivunt, vivereque & mori intendant, invicem matrimonialiter copulari, ſed ſtante impedimento hujuſmodi deſiderium eorum hac in parte adimplere non poſſunt, abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione. Ideo Nobis humiliter ſupplicari fecerunt exponentes prædicti, ut eis in præmiſſis de abſolutionis beneficio & opportunæ diſpenſationis gratia providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui Salutem quærimus cunctorum, & ſcandalis quantum cum Domino poſſumus, libenter obviamus, ipſoſque exponentes ſpeciali gratiæ favore proſequi volentes, nec non eorum quemlibet a quibuſvis Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis Sententiis, Cenſuris & pœnis a Jure vel ab homine quavis præterquam præmiſſorum occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium tantum conſequendum, harum ſerie abſolventes & abſolutos fore cenſentes, certam tamen de prædictis notitiam non habentes hujuſmodi Supplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ, de qua plenam in Domino fiduciam habemus, per præſentes committimus, & mandamus, quatenus abjecta per te omni ſpe cujuſcunque muneris, aut præmii etiam ſponte oblati, a quo te omnino abſtinere debere monemus, de prædictis diligenter te informes, & ſi per informationem eandem preces veritate niti repereris, ſuper quo conſcientiam tuam oneramus, exponentes præfatos, qui, ut ipſi aſſerunt, Pauperes, & miſerabiles exiſtunt, & ex ſuis labore & induſtria tantum vivunt, inprimis ab invicem ſepares, deinde ſi veniam a te petierint humiliter, injuncta eis pro modo culpæ arbitrio tuo gravi pœnitentia ſalutari, & recepto prius ab eis juramento, quod ſub ſpe facilius habendæ diſpenſationis hujuſmodi prædicta non commiſerint, & quod talia deinceps non committent, neque committendis præſtabunt auxilium, conſilium aut favorem, ipſos ab exceſſibus hujuſmodi in utroque Foro, impoſita etiam eis propter prædicta arbitrio tuo gravi pœnitentia ſalutari, Authoritate noſtra hac vice duntaxat abſolvas in forma Eccleſiæ conſueta. Demum, ſi tibi expediens videbitur, quod diſpenſatio ejuſmodi ſit eis concedenda, neque ſcandalum ſit ex ea oriturum, ſuper quo conſcientiam tuam etiam oneramus, cum eiſdem exponentibus, ut poſtquam in ſeparatione præfata arbitrio tuo perſeveraverint, & dummodo dicta Mulier N. propter hoc rapta non fuerit, ipſique exponentes Pauperes & miſerabiles exiſtant, & ex ſuis labore & induſtria tantum vivant, ac Orthodoxæ Fidei Cultores vere exiſtant, & ſub obedientia S. Romanæ Eccleſiæ vivant, vivereque & mori intendant, impedimento ſecundi in Linea æquali Affinitatis gradus hujuſmodi, ac Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque non obſtantibus, matrimonium inter ſe publice, ſervata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Eccleſiæ ſolemniza-

re, & in eo poſtmodum remanere libere & licite valeant, dicta Authoritate Noſtra diſpenſes, prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nuntiantes. Volumus autem, quod ſi tu ſpreta monitione noſtra hujuſmodi aliquid muneris aut præmii occaſione abſolutionis & diſpenſationis prædictarum exigere, vel oblatum recipere præſumpſeris, Excommunicationis ſententia tamdiu innodatus exiſtas, donec a Sede Apoſtolica abſolutionis beneficium per Satisfactionem condignam merueris obtinere. Et nihilominus abſolutio & diſpenſatio a te facienda perpetuo nullius ſint roboris vel momenti. Datum Romæ &c.

33. Cæterum, ſi circa intellectum clauſularum, ſive circa modum exequendi talia Reſcripta novum aliquod apud Executorem emergat dubium, citatam Appendicem Libri 4. Decretalium §. VII. vel alios Authores ibidem citatos, præſertim in Curia Romana practicos, uti Pyrrhum Corradum, Vincentium de Juſtis de Diſpenſationibus, Thomam de Roſa de Executoribus Litterarum Apoſtolicarum, & Theodorum Ameyden de Stylo Datariæ conſulere poteris.

Nobis hæc tum de ſanctiſſimis Legis Evangelicæ Sacramentis, tum de tota Theologia Morali dicta ſufficiant, quæ ſint humillime ſubjecta Cenſuræ ac Judicio Sanctæ Matris Eccleſiæ, & cedant ad perennem DEI Gloriam.

A P P E N D I X

Continens modum legendi, & ſcribendi Citationes utriuſque Juris.

§. I.
DE JURE CANONICO.
SUMMARIUM.

Partes Juris Canonici ſunt, Decretum Gratiani, & unde ſic dictum?
Decretales Gregorii IX.
Liber Sextus Decretalium.
Clementinæ. Extravagantes Joannis XXII. & Extravagantes Communes.
Decretum Gratiani habet tres partes.
Prima pars, quæ, & quomodo citetur?
Secunda pars, ejuſque citatio.
Tractatus de Pœnitentia, & quomodo citetur?
Tertia Decreti pars, & quomodo citetur?
Quinque Libri Decretalium, & quomodo citentur?
Sextus Decretalium, & Clementinæ, ac quomodo dividantur, & citentur?
Extravagantes Joannis XXII. quæ, & quomodo citentur?
Extravagantes Communes, earumque citatio.
Dicti modi citandi quandoque variantur.

CORpus totius Juris Canonici plures, ac univerſim ſex continet partes. I. *Decretum Gratiani*, ſic dictum, quod a Gratiano Monacho S. Felicis, Ordinis S. Benedicti (ut notatur in Monitione ad Lectorem, Decreto præfixa) ex diverſis tum Summorum Pontificum, tum Sanctorum Patrum, atque Conciliorum dictis, decenti ordine in unum volumen, circa annum Domini 1151. ſit compilatum.

II. *Decretales Gregorii PP. IX.* ſic dictas, quia Gregorius Papa Nonus varias Conſtitutiones, ſeu Decretales Epiſtolas ſuorum Prædeceſſorum, per S. Raymundum de Pennafort, Ord. FF Prædicatorum (cujus Feſtum nunc celebratur die 23. Januarii) in unum volumen colligendas curavit, quibus idem Pontifex multas Conſtitutiones ſuas, ac Decretales Epiſtolas adjecit. III. In Corpore Juris Canonici continetur *Liber Sextus Decretalium*, ſic dictus, quod ipſe authoritate Bonifacii Papæ VIII. compilatus, aliis quinque Decretalium Gregorii Noni Libris ſit annexus, ac reſpectu eorum Sexti Decretalium Libri locum occupet, quamvis & ipſe in quinque libros ſit diviſus. IV. *Clementinæ* (intellige, *Conſtitutiones*) ſic dictæ, quod a Clemente V. ſint editæ. V. *Extravagantes* (intellige, *Conſtitutiones*) *Joannis XXII.* ſic dictæ, quia *extravagantur*, ſeu vagantur extra ſex Libros Decretalium; ob quam rationem etiam *Clementinæ* quandoque dicuntur *Extravagantes*. Additur autem, *Joannis XXII.* eo quod ſint editæ a Joanne Papa XXII. ſimulque ad differentiam aliarum Extravagantium. Sextum, ac ultimum locum in Jure Canonico, obtinent *Extravagantes communes*: ſic dictæ, quod a diverſis Romanis Pontificibus poſt *Sextum* emanaverint. Ex his

Decretum Gratiani (quod in pleriſque vetuſtis exemplaribus *Concordia Diſcordantium Canonum* inſcribitur) in tres dividitur partes, quarum quælibet habet diverſam rationem citandi ſuos textus. Prima pars continet centum & unam *Diſtinctiones*: & textus in hac prima Decreti parte contenti, citantur ponendo numerum Diſtinctionis, & initium Canonis, ſive (ut alii loquuntur) Capituli, v. g. taliter: *diſt.* 16. *Placuit*. Lege: *Ut habetur Diſtinctione decima ſexta. Canone, qui incipit, Placuit*. Vel brevius, cæteris ſubintellectis: *Diſtinctione decima ſexta, Canone, Placuit*. Aut ſic: *c. Indicatum, diſt.* 89. Lege: *canone, Indicatum, diſtinctione* 89.

Altera pars *Decreti* continet triginta ſex *Cauſas*, quarum ferme quælibet plures continet Quæſtiones, & quælibet Quæſtio plures Canones. Modus citandi textos, in hac ſecunda Decreti parte contentos, talis eſt, ut exprimatur numerus Cauſæ ſine ullo addito (nonnulli Recentiores addunt ly *cauſ.* majoris claritatis gratia) deinde numerus Quæſtionis, & tandem initium Canonis (niſi talis textus habeatur in Tractatu de Pœnitentia) taliter: 9. *q.* 3. *Conqueſtus eſt*. Lege: *Ut habetur cauſa nona, quæſtione Tertia. Canone, qui incipit, Conqueſtus eſt*. Aut ſic, & quidem melius, ac magis uſitate: *c. Si homicidium*, 23. *qu.* 5. Lege: *Canone, Si homicidium. Cauſa vigeſima tertia. Quæſtione quinta.*

Addunt notanter, *niſi talis textus habeatur in Tractatu de Pœnitentia.* Siquidem Cauſa trigeſima tertia, Quæſtione tertia inſeritur *Tractatus de Pœnitentia*, qui continet in ſe ſeptem Diſtinctiones, quæ poſtmodum dividuntur per Canones. Porro textus in hoc Tractatu de Pœnitentia contenti ſolent ſic citari, ut omiſſo numero Cauſæ trigeſimæ tertiæ, ponatur numerus Diſtinctionis de Pœnitentia (& nota, ſemper addi ly *De pœnit.* ad differentiam primæ & tertiæ partis Decreti, quarum quælibet etiam conſtat Diſtinctionibus.) Deinde addatur initium Canonis, vel ſaltem numerus ipſius, taliter: *de Pœnit. diſt.* 3. *In tantum*. Lege, *ut habetur de Pœnitentia. Diſtinctione tertia. Canone, qui incipit, In tantum*. Vel ſic: *de pœn. diſt.* 3. *can* 33. Lege: *de pœnitentia, Diſtinctione tertia. Canone trigeſimo tertio.*

Tertia pars *Decreti* intitulatur *De Conſecratione*: & dividitur in quinque *Diſtinctiones*, & hæ rurſum in Canones. Modus citandi textus in ipſa contentos talis eſt, ut primo ponatur ly *de conſec.* ad differentiam primæ & ſecundæ partis Decreti: deinde ponatur numerus Diſtinctionis, & tandem initium Canonis. Exemplum ſit: *de conſ. diſt.* 1. *Nocte ſancta*. Lege: *De conſecratione. Diſtinctione prima, Canone, cujus initium eſt, Nocte ſancta*. Vel ſic: *c. Solet etiam, de conſ. diſt.* 4. Lege: *Canone, Solet etiam, de conſecratione. Diſtinctione quarta*. Sive enim prius ponatur initium Canonis, & poſtea primum numerus Diſtinctionis, ſive econtra, nihil refert.

Decretales Gregorii Papæ Noni continent quinque Libros, qui dividuntur ulterius in Titulos, Tituli vero in Capitula. Modus citandi textus in iis repertos talis eſt, ut primo ponatur initium Capituli, deinde Titulus hoc modo: *c. Damna-*

Digitized by Google

namas. De Summa Trinit. Lege: *cap. quod incipit: Damnamus, titulo: De Summa Trinitate*. Quandoque primo loco ponitur Titulus, & poſtea initium Capituli, ſed eſt idem, v. g. *de ſent. excom. Nuper*. Lege: *Titulo, de Sententia excommunicationis, capitulo: Nuper.* Sed prior citandi modus defacto magis eſt uſitatus. Quandoque etiam præter inſcriptionem Tituli, ac initium Capituli, ſolet apponi ly *extra*, aut ly X. v. g: taliter: *prout habetur extra, de reſtitut. ſpoliat. Cum veniſſent.* Vel ſic: *c. Publicato. X. de electione*. Sed idem eſt, ac prius: nam ſive apponatur ly *extra*, aut ſignum X. (quod interdum apponitur ad ſignificandum, hujuſmodi textus haberi *Extra*, id eſt, *Extra decretum Gratiani*) ſive non apponatur, ac fiat citatio ſolius Tituli, atque initii Capituli, & nulla alia particula addatur, ſignum erit, textum illum haberi in quinque Libris Decretalium. Unde ex citationibus ſupra allegatis, prior ſic erit legenda: *prout habetur extra* (ſubintellige, *Extra Decretum Gratiani*) *Tit. De reſtitutione ſpoliatorum, capitulo: Cum veniſſent*. Alter vero ſic legitur: *capit. Publicato, extra. Titulo. De electione*.

Sextus Liber Decretalium dividitur in quinque Libros partiales (ac idem dic *De Clementinis*, quæ itidem in quinque Libros dividuntur) Libri vero ſubdividuntur in Titulos, & Tituli in Capitula. Citantur autem tum *Textus Decretalium*, tum *Clementinæ* Conſtitutiones, nulla facta mentione Libri, per Titulos ac initia Capitulorum, eo modo, quo quinque Libri Decretalium: hoc ſolum cum diſcrimine, quod in citatione Sexti Decretalium addatur ly *in* 6. taliter v. g. *Cum quis, de ſepult. in* 6. Vel ſic: *c. Cum quidam, de except. lib.* 6. Lege ſic: *cap. Cum quis, Titulo de Sepulturis, in* 6 Item: *capit. Cum quidam. Tit. de Exceptionibus, libro ſexto Decretalium*. In citatione vero *Clementinarum* apponitur ly *in Clem.* vel abſolutè ly *Clem.* v. g. hoc modo: *c. Sicut, de Appellat. in Clem.* Lege: *cap. quod incipit; Sicut, Titulo de Appellationibus, in Clementinis*. Vel ſic: *c. Plures. Clem. de jure patr.* Lege: *cap. Plures, in Clement. Tit. de Jure patronatus*. Communius vero, ſimulque brevius, abſolute ponitur ly *Clem* una cum initio, vel numero Capituli, & citatione Tituli: v. g. taliter: *Clem. un. de Rerum permutat.* vel *Clem. Quamvis rigor, de Appellat.* Lege: *ut habetur in Clementina unica* (ſic dicitur, quia Titulus ille habet unicum Capitulum) *Titulo de Rerum permutatione*. Vel: *in Clementina, quæ incipit: Quamvis rigor. Titulo, de Appellationibus.* Interdum etiam ſimpliciter ponitur ly *Clem.* una cum initio Capituli, ſine mentione Tituli, quod præcipue fit, quando illud Capitulum eſt notius, v. g. taliter: *Clem. Exivi*. Lege: *ut habetur in Clementina, quæ incipit: Exivi*. Imo cum Conſtitutiones Clementis V. quandoque appellentur *Extravagantes*, eo quod exiſtant, & quaſi *vagentur extra* ſex Libros Decretalium, ſolent ipſæ nonnunquam citari ad modum aliarum Extravagantium, taliter: *Ita Clemens V. in Extravag. Exivi.* Lege: *Ita Clemens V. in Extravaganti, quæ incipit: Exivi.*

Extravagantes Joannis XXII. continent viginti Conſtitutiones, ſeu Epiſtolas Decretales, in quatuordecim Titulos diſtributas: & ſolent citari ponendo nomen Papæ, nempe *Joannis XXII.* ad differentiam Extravagantium Communium, & citando initium Conſtitutionis, una cum addito ly *Extravag.* vel, *Extrav.* Taliter v. g. *ut inquit Joan. 22. Extrav. Quia quorumdam*. Lege: *Ut inquit Joannes XXII. in Extravaganti, quæ incipit: Quia quorumdam*. Vel ſic: *Extravag. Execrabilis. Joan. 22.* Lege: *in Extravaganti Joannis XXII. quæ incipit: Execrabilis*.

Extravagantes Communes dividuntur in quinque Libros, Libri in Titulos, tituli in Capitula, quorum ſingula novam, & diſtinctam continent Conſtitutionem, vel Conſtitutiones, ſeu Extravagantes. Textus ex hiſce Extravagantibus Communibus citantur eo modo, quo textus Decretalium: videlicet faciendo citationem Tituli, & ponendo initium Capituli, ſeu Extravagantis, addendo tamen ly *Extravag.* vel *Extrav.* taliter: *Extravag. Unigenitus, de Pœnit. & remiſſ.* Lege: *in Extravaganti, quæ incipit: Unigenitus. Titulo, de Pœnitentiis & remiſſionibus*.

Fatendum tamen, hactenus explicatos modos citandi Jus Canonicum quandoque non nihil immutari; ita tamen id accidit, ut ex dictis facile poſſint ejuſmodi citationes intelligi.

§. II.
DE JURE CIVILI.
SUMMARIUM.

Corpus Juris Civilis, quas partes habeat?
Signa generalia citationum uſitatarum.
Diviſio generalis partium Juris Civilis.
Digeſtum, ejuſque partes,
Et qua ratione citetur?
Codex, ejuſque diviſio, & modus citandi.
Quid de tribus poſtremis Libris Codicis?
Novellæ, ſeu Authenticæ Conſtitutiones, quomodo dividantur, & citentur?
Quid de Libris Feudorum?
Inſtitutiones, qua ratione citentur?

TOtum *Corpus Juris Civilis* plures in ſe continet partes videlicet *Digeſtum* ſeu *Pandectas*, *Codicem*, & *Inſtitutiones* Juſtiniani: quibus acceſſerunt *Authenticæ*, ſeu *Novellæ* Conſtitutiones; nec non & Libri Feudorum. Nam de Legibus Longobardorum, ac Imperatoriis Conſtitutionibus, & nonnullis aliis, quorum notitia eſt minus neceſſaria, non eſt opus hic aliquid dicere, cum eorum citatio vix occurrat. Circa quod

Notandum I. Quod præfatæ Juris Civilis partes propria habeant ſigna diſtinctiva, ſuis citationibus apponi ſolita. Et quidem duplex ff. (aliqui utuntur Greco π vel littera D.) ſignificat *Digeſtum*, ſeu *Libros Pandectarum*. Deinde majuſcula littera C. *Codicem*: & ly *Inſtit.* denotat *Inſtitutiones*. Rurſus ly *Auth.* ſeu *Authent.* ſignificat *Authenticas*: & ly *Novell.* *Novellas* (ſubintellige, Conſtitutiones) Ac tandem ly *Feud.* Libros *Feudorum*. Porro *L.* vel *l.* ſignificat Legem, *tit.* Titulum §. Paragraphum *s.* ſupra *i.* infra. Et ly *eod.* idem eſt ac *eodem Titulo*, hoc eſt, proxime citato.

Notandum II. Quod, ſicut pleræque partes Juris Canonici dividuntur in Libros, Libri in Titulos, & Tituli in Capitula: ita & pleræque partes Juris Civilis dividantur in Libros, Libri in Titulos, Tituli vero non in Capitula, ſed in Leges, ac poſtmodum nonnullæ Leges in Paragraphos. Unde in citandis textibus Juris Civilis idem ferme ſervatur modus citandi, qui in Decretalibus, excepto, quod loco Capituli ponatur initium Legis (addito quandoque, ſi Lex eſt longior, initio Paragraphi, aut ejuſdem numero) & ſimul addatur proprium ſignum diſtinctivum, videlicet ly *ff* (vel Græcum π. aut D.) ad denotandum Digeſtum: vel ly C. ad indicandum Codicem: aut ly *Inſtit.* vel *Inſt.* ad inſinuandas Inſtitutiones Juſtiniani: ſive ly *Auth. Novell. Feud.* ad oſtendendum, ejuſmodi textum haberi in Authenticis, ſeu Novellis Conſtitutionibus, aut Libris Feudorum.

Digeſtum, quod alio nomine appellatur *Pandecta*, ſeu *Liber Pandectarum*, continet in ſe quinquaginta Libros, qui omnes dividi ſolent in tres Tomos. Primus appellatur *Digeſtum vetus*, & continet priores viginti quatuor Libros. Secundus dicitur *Infortiatum*, & continet ſequentes quatuordecim Libros uſque ad trigeſimum octavum incluſive. Tertius tandem, ac ultimus Tomus, vocatur *Digeſtum novum*, & continet reliquos duodecim Libros: quamvis recentiores quædam Editiones non amplius obſervent hanc diviſionem, ſed totum Digeſtum in unicum Tomum conſtringant; quod tamen nihil refert. Porro Libri iſti Pandectarum ulterius dividuntur in Titulos, Tituli in Leges, & Leges nonnunquam in Paragraphos. Et textus ex iis ſic citari ſolent, ut primo ponatur Lex (id eſt, initium, aut ſaltem numerus ipſius) deinde, ſi Lex forſan longior eſt, addatur Paragraphus, poſtea duplex *ff* (vel ſaltem Græcum π. aut littera D.) tandem ſcribatur Titulus, v. g. taliter: *l. Si quis vi. § differentia, ff. de Acquir. poſſ.* Lege: *ut habetur Lege, quæ incipit, Si quis vi. Paragrapho, qui incipit, Differentia, in digeſtis, Titulo,*

de Acquirenda poſſeſſione. Solet non raro, ac præſertim a Gloſſa, primo loco poni ly *ff* deinde ſubjungi Titulus, & tandem initium Legis v.g. taliter: *ff de procurat. l. mutus*. Id eſt: *in Digeſtis. Titulo, de Procuratoribus, l. Mutus*. Sed prior modus citandi defacto eſt uſitatior.

Codex Juſtiniani habet Libros duodecim, qui poſtmodum dividuntur in Titulos, Tituli in Leges, & Leges, & Leges longiores in Paragraphos. In primis novem Codicis Libris (qui ſimul conjungi, & compingi ſolent) eſt eadem citationum ſcribendarum, & legendarum ratio, quæ in Digeſtis, niſi quod loco duplicis *ff* pro ſigno diſtinctivo ponitur *C*. majuſculum v.g. taliter: *l. In teſtamento. C. de teſtam.* Id eſt: *Lege, quæ incipit: In teſtamento. Codice. Titulo, de Teſtamentis*. Vel ſic: *l. un. §. ex hoc, C. de Rei uxor. act.* Id eſt: *Lege unica. Paragrapho, Ex hoc, in Codice, Titulo, De Rei uxoriæ actione* Ubi ly *l. un.* ideo ponitur, quia citatus Titulus non niſi unicam Legem habet. Aliud exemplum ſit hoc: *de fidejuſſ. C. l. fin.* Id eſt: *titulo, de Fidejuſſoribus, in Codice, Lege finali*. Quæ Lex ideo ſic dicitur, quia eſt Lex finalis, ſive ultima citati Tituli, ſiquidem ly *fin.* ſignificat Legem, ſeu Capitulum ultimum, ſive finale cujuſdam Tituli. Multi tamen ly *fin.* applicant Paragraphis tantum; atque Capitulum, ſeu Legem ultimam Titulorum, denotant per ly *cap. ult.* aut *l. ult.* ſed parum refert.

Porro in tribus poſtremis Libris Codicis, videlicet decimo, undecimo, & duodecimo, qui ſeparatim a prioribus novem Libris collocantur, & exprimitur etiam numerus Libri v.g. *l. omnes profugi, C. de agricolis, lib. 11.* Id eſt: *Lege, Omnes profugi, in Codice, libro undecimo, Titulo, de Agricolis*. Quod ſi numerus Libri non addatur, quærenda erit citatio in prioribus novem Libri Codicis.

Novellæ (ſubintellign, *Conſtitutiones*, ac alio nomine *Authenticæ* dicuntur) conſtant novem Authenticis Collationibus, quibus recens decima eſt adjecta: ex iis quælibet Collatio in plures Titulos, ſeu Novellas dividitur; ex Novellis vero quædam ſubdividuntur in plura Capitula. In earum citationibus hæc tenetur ratio, ut primo ſcribatur initium Capituli (ſi tamen aliquod habet) deinde numerus Novellæ, tum Titulus ejus, & tandem numerus Collationis, v.g. taliter: *c. Sed tamen. Novell. 129. de Samar. col. 9* Lege ſic: *capite, quod incipit, Sed tamen. Novella 129. titulo, De Samaritis. Collatione nona*. Interdum vero Novella ſcribitur Authentica; & fit citatio ponendo Titulum, vel potius Rubricam ejus, & initium Paragraphi; v.g. *auth. Ut factæ novæ conſtit. § Sancimus*, Lege: *In Authentica, cujus titulus eſt, Ut factæ, novæ Conſtitutiones &c. Paragrapho, qui incipit, Sancimus*: & tunc in Indice Libri Authent. eſt quærendum ly *Ut factæ novæ Conſtitutiones &c.* ſicque allata citatio facile invenietur; nam quando Authentica quædam citatur ex Codice, ſemper apponitur C. majus.

Libri Feudorum (qui alio nomine *Conſuetudines Feudorum* appellantur) ſunt duo partiales Libri, qui dividuntur in Titulos, & Tituli in Paragraphos. In Feudorum citationibus, ponitur primo ſignum proprium *Feud.* ſive ly *in lib. Feud.* poſtea Titulus, & tandem Paragraphus, v.g. *in lib. Feud. de probi. feud. alien. per Frid. §. calidis inſuper.* Lege: *in Libris Feudorum, Titulo, de prohibita Feudi alienatione per Federicum. Paragrapho, qui incipit: Calidis inſuper*. Interdum Paragraphus ponitur primo loco: v.g. *§ Calidis inſuper. Feud. de prohib. Feud. alien. per Frid.* Lege ut ſupra.

Inſtitutiones tandem (intellige, *Juſtiniani*) dividuntur in quatuor Libros, Libri in Titulos, & Tituli in Paragraphos; non autem in Capitula, vel Leges. Solent autem Inſtitutiones citari nulla facta mentione libri, taliter: ut primo ponatur initium Paragraphi, in quo textus citandus reperitur, deinde addatur ſignum diſtinctivum, *Inſt.* & poſtmodum ſubjungatur Titulus, in quo Paragraphus ille continetur, v.g. ſic: *§. Feræ. Inſt. de rer. diviſ.* Legatur ſic: *Paragrapho, qui incipit, Feræ. in Inſtitutionibus. Titulo, de Rerum diviſione*.

C O R O L L A R I U M.

Ad diſcernendas, ac reperiendas Citationes utriuſque Juris.

S U M M A R I U M.

Regula generalis ad diſcernendas Citationes Juris Civilis;
Et Juris Canonici.
Modus reperiendi Citationes in Jure.

EX hactenus dictis colligitur Regula generalis, qua poſſint diſcerni citationes Juris Civilis a citationibus Textuum Juris Canonici. Siquidem in citationibus Juris Civilis ſemper exprimitur Volumen, ſeu pars illius per aliquod ſignum peculiare, ac diſtinctivum a cæteris omnibus: nimirum *Codex* per majus *C. Digeſtum* per duplex *ff.* vel Græcum π. aut ſaltem per litteram majoris *D Novellæ*, ſeu *Authenticæ* Conſtitutiones, per ly *Novell.* vel ly *Auth.* Libri *Feudorum* per ly *Feud.* Ac tandem *Inſtitutiones* per ly *Inſtit.* ſive *Inſt.* Unde quotieſcunque unum ex ſupra dictis ſignis citationi appoſitum reperitur, indicium certum eſt, dictam citationem deſumi ex Jure Civili, non autem ex Canonico; utpote cum nullum tale ſignum apponatur citationibus Juris Canonici: ex quanam autem parte Juris Civilis ea citatio ſit deſumpta, proprium cujuslibet ſignum demonſtrabit.

Porro quomodo citationes partium Juris Canonici ab invicem ſint dignoſcendæ, liquet ex ſupradictis. Nam ubicunque apponitur ly *diſt.* vel ly *quæſt.* aut *q.* ſignum eſt, eam citationem deſumi ex Decreto Gratiani; utpote cum ſolum Decretum habeat Diſtinctiones, & Quæſtiones: aliæ quippe partes omnes Juris Canonici habent Titulos. Ubicunque autem apponitur Titulus una cum initio, vel numero Capituli, abſque alio ſigno addito (niſi forte addatur ly *Extra*, vel quod idem eſt, ly X.) tunc ſignum eſt, citationem illam fieri ex quinque Libris Decretalium. Quando vero præter Titulum, ac initium Capituli, vel hujus numerum, apponitur aliud quidpiam, utpote ly *in 6.* vel ly *Clem.* aut *extravag. Joan. 22.* vel abſolute *extravag.* tunc citatio illa quærenda erit, juxta diverſitatem appoſiti ſigni, vel *in Sexto Decretalium*, vel in *Clementinis*, vel in *Extravagantibus Joannis XXII.* vel in *Extravagantibus Communibus*.

Quod ſi igitur ex præmiſſis dignoſcatur Pars illa Juris Canonici, aut Civilis, in qua Capitulum, ſeu Lex quæſita continetur, tunc ulterius ad reperiendum determinatum locum, ubi habetur, juvat quærere initium ejus in Indice Capitulorum, ſive Legum, qui cuilibet Parti Juris, vel generatim omnibus (juxta diverſitatem Editionum) præfigi ſolet: atque appoſitus paginæ, vel alius competens numerus, dabit locum quæſiti Capituli, ſive Legis. Sic quæſiturus *c. in Lateranenſ. de Præbend.* cum iſtud ex dictis intelligas reperiri in quinque Libris Decretalium, vide in Indice Capitulorum dictis quinque Libris Decretalium præfixo: & habebis annotatum numerum paginæ, in quo Capitulum illud exiſtit. Quod ſi vero non habeatur appoſitus numerus paginæ (prout in nonnullis Editionibus contigit) illico quære in Indice Titulorum: ſicque reperies, Titulum *De Præbendis*, eſſe Titulum X. Libri III. Decretalium; quem per ſingula Capitulorum initia tranſcurrens, reperies, dictum *c. in Lateranenſ.* eſſe 31. Capitulum illius Tituli: & ſic loquendo de aliis: prout amplius ipſa praxis docebit.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICUS
RERUM, ET VERBORUM.

A

Abbates Infulati, an poſſint conferre Ordines minores? Tract.14. Diſt.12. n.55.

Abbates an poſſint Ordines minores conferre etiam non ſubditis? Vide *Ordines minores*.

Abortus, quale peccatum? tr. 9. diſt. 3. n. 33. Et an illum procurans, fiat irregularis? n. 33. & 34. Contra procurantes abortum rigida Bulla Sixti V. n. 35. Sed moderata per Gregorium XIII. & quomodo? Ibid. Pœna procurantium abortum fœtus animati. n.36. Gemina Propoſitio circa materiam abortus damnata. n. 37. Abortum procurans, an committat homicidium proditorium, priveturque Immunitate? tract.12. diſt.2. n.38.

Abortum fœtus animati procurantes quas incurrant pœnas præſertim Clerici? tract.9. diſt.3. poſt num.37.

Abrogatio Legis, quid? tr.2. diſt.4.n.27.

Abſolutionis forma in Sacramento Pœnitentiæ, quæ? tr.14. d.6. n.21. Quæ verba ſint de ejus eſſentia? nn. 22. & ſeqq. Abſolutio in ſcriptis, vel abſenti data, non valet. n.26. & ſeqq. Diſparitas inter abſolutionem a peccatis, & cenſuris. n.28. Forma abſolutionis ſub modo deprecativo non valet. n.29. Quid de aliis formulis? n. 30. Ritus abſolutionis Sacramentalis n. 32. Senſus verborum formæ abſolutionis. n. 34. & 35. An abſolvendus ſit moribundus, qui amplius confiteri non poteſt? tr. 14. diſt. 7. n. 64. & ſeqq. Vide v. *Confeſſio*. Abſolutio a caſibus reſervatis. Vide V. *Reſervatio caſuum*. Abſolutio tempore Jubilæi. Vide V. *Jubilæum*.

Abſolvendi ab Hæreſi poteſtas quibus ſpecialiter competat? tr.4. diſt.4. poſt n.31. Abſolvere in hæreſim lapſos per negationem alicujus articuli fidei quandonam poſſint alii Confeſſarii non habentes cæteroquin ſpecialem facultatem? Ibidem poſt n.35. Abſolvere quis poſſit legentes libros hæreticos citra licentiam; Vide *Libri hæreticorum*, & *Lectio Librorum &c.*

Abſolvendi ab Hæreſi poteſtas tempore Jubilæi quæ? tr. 12. diſt.3. poſt n. 129.

Abſolvendi poteſtas ab Excommunicatione quibus competat in, & extra articulum mortis? tr. 13. diſt.2. poſt n.75. in Appendice. Abſolvendi poteſtas a ſuſpenſione, & interdicto. Vide V. *Suſpenſiones*. & V. *Interdicta*.

Abſolutio Sacramentalis quandonam debeat proferri ſuper pœnitentes abſolute, & quandonam conditionate? tr.14. diſt. 6. poſt nu. 35. Abſolutionis formula ſemel prolata quandonam poſſit iterum repeti? Ibidem

Abſolutio Sacramentalis conditionata an ſit danda moribundo nullum aliud ſignum doloris edenti, qui antea non bene vixit? tr.14. diſt. 7. poſt n. 76.

Abſolvi an poſſint a quolibet Sacerdote exiſtentes non ſolum in articulo, ſed etiam in periculo mortis? tr.14 d.8. poſt n.13.

Abſolvendi a reſervatis poteſtas qualiter, quomodo, & quando competat Confeſſariis, alias hac facultate non præditis? Ubi de ſubditis alienæ Diœceſis confitentibus: item ignorantibus reſervationem annexam. tr. 14. diſt. 9. poſt n.10. & ſeqq.

Abſtinentia, quid? tract. 7. diſt. 1. n.23.

Acceptatio Populi, an requiratur ad obligationem legum? tr.2. diſt.1.n.33. & ſeqq. Acceptatio donationis, an & quomodo pro alio fieri poſſit? tr.8. diſt.2. n.19. & 20.

Acceſſio, eſt modus acquirendi rerum dominium jure Gentium. tr.7. diſt.6. n.25.

Acedia, quid? tr.3. d.3. n.58. Sumitur dupliciter n.59. & 60. Acedia recte ponitur inter vitia capitalia n.61. Ejus filiæ ſex. n.62. & ſeqq.

Acolythatus materia, & forma, duplex. tract.14. diſt.12. num. 21. Acolythorum officium. ibidem.

Acquæſtus quid, & an de his bonis participet uxor? tr. 7. diſt.4. poſt n.19.

Actio, quid? tract.7. diſt.2. n.26. Dividitur in actionem realem, & perſonalem. n.27. Et quid utraque? n.28 & 29. Minus eſt, habere actionem, quam rem, quomodo? tr. 8. diſt.4. n.42.

Actus humanus, & actus hominis, differunt. tr.1. diſt.2. n. 1. & ſeqq. Actus humanus, ſeu moralis, quid? n.2. & 3. Quomodo debeat fieri ad regulam noſtrorum actuum? n. 4. Actus voluntatis eliciti, & imperati. n.6. Unde deſumant ſuam bonitatem, vel malitiam moralem? n. 9. & ſeqq. Quæ harum ſit actui primaria, & eſſentialis? n.10. & 11. Quomodo malitia, & præſertim bonitas, debeat eſſe volita, ut eam actus humanus deſumat ex objecto, & circumſtantiis? tr.1. diſt. 2. n.18. & ſeqq. Actui interno voluntatis per ſe primo ineſt bonitas, vel malitia moralis. n. 28. An Actus externus addat propriam bonitatem, vel malitiam actui interno? n.29. 30. & ſeqq. Actus interior, & exterior, an ſint duo peccata? n. 34. & 35. Actus indifferens, quid? n. 36. An detur? n.37. & 38. An omnem actum teneatur homo dirigere in finem honeſtum? n. 39. Actus humani ut ſint meritorii vitæ æternæ, quid requiratur? tr.1. diſt.2. n.40. & ſeqq. Actus interni an poſſint præcipi lege humana? tr. 2. diſt. 1. num.46. Actus peccaminoſi phyſice diſtincti, non ſemper diſtinguuntur moraliter. tr.3. diſt.1. n.50. Actus voluntarii quomodo moraliter interrumpantur? n.52. & ſeqq.

Actus Fidei, Spei, Charitatis. Vide V. *Fides*. V. *Spes*. V. *Charitas*.

Actus conjugalis. Vide V. *Debitum conjugale*.

Actus deliberatus, & ſemideliberatus circa idem objectum quomodo diſtinguantur ſpecie? tract. 3. diſt. 1. n.42.

Actus humanus an ſit indifferens, ſi quis operatur ex fine præciſe delectabili? tr.1. diſt.2. poſt n.39.

Actus meritorius an eo ipſo ſit etiam ſatisfactorius? tr.1. diſt. 2. poſt n.48. Ad actum ſatisfactorium quænam requirantur conditiones? ibidem.

Actus liberæ facultatis qui, & an per eoſdem valeat introduci conſuetudo? tr.7. diſt.6. poſt n.7.

Ad acta qualiter ſecure teſtamentum deponatur? tr.8. diſt.3. n.82. in Appendice.

Acu phrygia pingere num licitum ſit diebus feſtis? Vide *Pingere*.

Adam, ſi nunc viveret, an poſſet cum aliqua alia matrimonium contrahere præter Hevam? tr.14. diſt. 14. nu.107.

Adjuratio, quid? tr. 5. d.1. n. 20. Fit duobus modis. n. 21.

Adoleſcentes quo tempore incipiant obligari ad jejunium Eccleſiaſticum? tr.10. diſt.2. n.40. 41. & ſeqq.

Adoratio, quid? tr.5. diſt.1. n.23. Alia mere civilis; ſeu politica; alia ſacra, ſeu religioſa. n. 24. Adorationis ſacræ tres ſpecies, videlicet Latria, Hyperdulia, & Dulia. n. 25. Adorationis objectum duplex, materiale, & formale. n. 26. Deo debetur cultus Latriæ. n.27. Tres Perſonæ Divinæ ſunt una adoratione adorandæ; quomodo? n.28. Adoratio abſoluta, & reſpectiva, quid? n. 31.

Advena. Vide V. *Peregrinus*.

Advertentia, qualis ſufficiat ad peccatum? tr.3. d.2. n.7. 9. & ſeqq. Quæ cenſeatur perfecta advertentia, & ſufficiens ad peccatum mortale? n.10. & 11. Signa quibus in dubio diſcerni poſſit conſenſus perfectus ab imperfecto. n.12.

Adulatio, quid? tract.7. diſt.2. n.12.

Adulterium, quid, & quot modis contingat? tr. 9. diſt. 4. n. 16.

n.16. Quanta ejus malitia, & pœnæ? n.17. Eſt gravius fornicatione, etiam conſentiente altero conjuge. nn.18. Obligatio reſtitutionis ratione adulterii, quæ? n. 28. & ſeqq. Adulterium, in quibus caſibus dirimat matrimonium? tr.14. diſt.14. n.87. Quæ requirantur, ut illud dirimat? n. 93.

Adultero deprehenſo quidnam a Marito inferri poſſit? tr. 9. diſt. 3. poſt n. 30.

Adultera ſi dubitet, an a Marito, vel ab alio ſit impregnata, qualis fieri debeat reſtitutio? tr.9. diſt.4 poſt n.30.

Adultera quomodo perdat jus petendi debitum? Vide *Uxor*.

Advocatus, an poſſit ſequi ſententiam probabilem relicta probabiliori? tr.1. d.3. n.63. Obligationes quædam Advocatorum. n. 64. Inter Advocatum, & Judicem, diſſerentia. n.67.

Ædificatio, quomodo ſit modus acquirendi rerum dominium? tr.7. diſt.5. n.31. Ædificaſſe Eccleſiam, quis cenſeatur? tr.11. diſt.3. n.3.

Ætates hominis, quæ? tr.8. d.1. n. 12. Ætas legitima pro Beneficiis Eccleſiaſticis conſequendis, quæ? tr.11. d.1. n. 56. Ætas, quæ requiratur pro ſingulis Ordinibus? tr.14. d. 12. n. 50. & ſeqq. Ætas impuberum, an ſit diſtinctum impedimentum dirimens matrimonii? tract. 14. diſt.14. n. 50. & 51.

Ægrotis quænam Pœnitentia injungenda? Vide *Infirmis*. Ægroti ad quid teneantur? Vide *Infirmi*.

Ægroti maleficiati unde dignoſcendi? tr.14. diſt.8. Appendice I. Ægroti tales, quomodo a Maleficio ſint liberandi? ibidem. Item ſi tales ejiciant ranas, acus &c. quid faciendum? ibid. Ægroti quandonam poſſint ſumere Euchariſtiam etiam non jejuni? tr.10 diſt.3. poſt. n.36.

Æquivalenter quandonam cenſeantur res apud alienum extare? Vide *Ditior quando*.

Æquivocatio an liceat, ſi quis ab hæretico Magiſtratu interrogetur, num ſit Sacerdos, vel Religioſus? tr.4. diſt. 2. poſt n.52. Æquivocare an, & quando permittatur? Vide *Amphibologia*.

Affabilitas, quid, & quomodo differat ab amicitia? tr. 7. diſt.2. n.12.

Affinitas, quid? tr.14. diſt.14. n.116. Ejus olim erant tria genera. Ibid. Unde oriatur, & inter quas perſonas? n.117. & 118. Corollarium notabile n.119. Affinitatis gradus menſurantur juxta gradus Conſanguinitatis; quomodo? nu. 120. Affinitas in quoto gradu dirimat matrimonium? n. 121. & quo Jure? n.122. & ſeqq.

Agnos Dei, Cruces, &c. geſtare licitum eſt. tract. 5. diſt. 2. n.38.

Aggreſſorem in bonis fortunæ cur liceat occidere, & cur non in bonis famæ? tr.9. diſt. 3. poſt n.30.

Alearum luſus, quis? tr.8. d 4. n. 111. Eſt jure prohibitus. n. 110. & 112.

Alluvio, quando ſit modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium? tr.7. diſt.5. n.23.

Altare quid, & quotuplex? tr.14. diſt.5. poſt n.136. Appendice II. Quidnam requiratur, ut ibi Miſſa legi queat? ibid. Qualiter tale Altare debeat eſſe inſtructum? ibid. & quomodo illud deperdat ſuam conſecrationem? ubi de fractione ſigilli, & remotione ſepulcri.

Altare privilegiatum cum quibus clauſulis ſoleat concedi? Ubi in ſpecie de clauſula: *Dummodo alias ſimilis &c.* & de altera: *Dummodo ſeptem Miſſæ &c.* tr. 12. diſt. 3. num. 78. & ſeqq. Altaris privilegiati tempus quandonam incipiat, & quamdiu duret? Ibid. n. 81. Altare privilegiatum quomodo practice impetrandum? ibid. n. 83. Quid ſi Altare illud præciſe petatur pro aliqua Confraternitate? ibid. n. 85. In Altari privilegiato petita pro ſtipendio Miſſa ſi non legatur ibidem, qualis facienda ſit recompenſatio? tr. 14. diſt.5. poſt n. 94. In Altari privilegiato petita Miſſa pro aliquo defuncto quandonam debeat legi de Requiem, & quando non? ibid. poſt n. 101.

Altaria privilegiata qualiter a Benedicto XIII. concedantur FF. Minoribus? tr.12. diſt.3. poſt n.85.

Alvei mutatio in quem transferat Dominium prominentis terræ? tr.7 diſt.5. poſt n. 23.

Ambitio, quid, & quale peccatum? tr.3. d.3. n.9.

Amicitia, quid, & quomodo differat ab Affabilitate? tr.7. diſt.2. n.12.

Amor Dei, duplex, amicitiæ ſcilicet, & concupiſcentiæ. tr.4. diſt.5. n.7. Hic eſt proprius ſpei, ille Charitatis Theologicæ. Ibid. Amor, & Charitas generatim, quid? tr. 4. d.6. n.1. Deum amare ſuper omnia intenſive, & appretiative, quid? n.6. Amor debetur parentibus, & qualis? tr.9. diſt.2. n.6. & 7. Amor Dei appretiative, & intenſive ſummus, quid? tr.14. d.6. n.40. Vide *v. Charitas*.

Amor. Vide *Charitas*.

Amphibologia an liceat? tr.6. diſt.2. poſt n.40.

Amuleta an, qualiter, & quando ſint æſtimanda? tr.14. diſt. 8. poſt n.43.

Anathema, an differat ab Excommunicatione? tr.13. diſt.2 n. 2.

Ancilla quandonam teneatur indicare Heræ vitia alterius famulæ? Vide *famula ſciens &c.* Ancillæ. Vide *famuli*.

Animal ſi damnum intulit, an teneatur dominus ejus ad reſtitutionem? tr.9. diſt.5. n.80.

Animalia maleficiata. Vide *Pecora &c.*

Animæ in purgatorio an cenſeantur infeſtare domos, & quomodo ſuccurratur? tr 14. diſt.8. Appendice I.

Anniverſaria, & aliæ piæ obligationes perpetuæ, an præſcriptione extinguantur, & quo tempore? tr.7. diſt.6. poſt n.30. in Appendice. Item an ſimilis obligatio præſcriptione inducatur? ibid.

Annus Jubilæus in lege veteri, quis, & unde ſic dictus? tr. 12. d. 3. n. 87. Annus Jubilæus in Eccleſia Catholica, quando celebretur? n.8. Vocatur etiam *Annus Sanctus*. Ibid. In Anno Sancto ſuſpenduntur aliæ Indulgentiæ. nu. 89. Nonnullis tamen exceptis, & quibus? 95. 96. & ſeqq. Vide *v. Indulgentia*, *& v. Jubilæum*.

Antidoralis obligatio, an involvat pactum ſimoniacum? tr. 5. diſt.3. n.42.

Antichriſis, quid? tract.8. diſt. 4. nn.50. Pactum Antichriſeos illicitum, niſi interveniat alius juſtus Titulus. n.51. & 52.

Apes ex alveari avolantes ad quem ſpectent? tract. 7. diſt.5. nu. 21.

Apoſtaſia a Fide, quid? tr.4. d.4. n.36 Apoſtaſia a Religione. n.37. A Conventu, vel Habitu. Ibid. Apoſtaſia ab Ordine, quid? n.38.

Apparitiones quomodo dignoſcendæ, num ſint veræ, vel fictæ? tr. 14. diſt.8. Appendice II.

Appellatio, vel oppoſitio nullitatis ſententiæ, an impediat effectum cenſuræ? tr.13. diſt.4. poſt n.36.

Applicatio Miſſæ, an ſufficiat habitualis? tr.14 d. 5. n. 73. Praxis optima applicandi Miſſam. n.77. & ſeqq. Intentio ſecunda in applicatione Miſſæ. n. 78. & 79. Vide *V. Miſſa*.

Applicatio Miſſæ quomodo fieri debeat, ſi pro ſtipendio a decem hominibus petantur decem Miſſæ, vel ſi ab uno ad decem diſtinctos fines? tr. 14. diſt.5. poſt n.76.

Applicatio Miſſæ quandonam debeat fieri pro Parochianis? Vide *Parochi quandonam teneantur &c.*

Applicandi Miſſam an ſit obligatio, ſi in litteris fundationis nulla ſit facta mentio de obligatione applicandi, ſed tantum de obligatione celebrandi? tr. 14. diſt.5 poſt n. 103

Approbatio qualiter differat a Juriſdictione? tr.14. diſt.8. poſt n. 10. Approbatio quoad Regulares Exemptos an reſtringi poſſit ab Epiſcopo ad certum genus hominum? ibid. poſt n. 15. in Appendice. Et an Approbatio ſemel data poſſit iterum caſſari? ibid.

Approbatio Regularium a quonam Epiſcopo fieri debeat? Item a quonam approbatio Clericorum Sæcularium? ibid.

ubi

ubi etiam adducitur praxis Germaniæ. Approbatione ſpeciali an indigeant illius Epiſcopi, per cujus Diœceſin tranſeunt illi Regulares Exempti, qui jam in alia Diœceſi fuerunt approbati? ibid. Approbatio an non ſolum Epiſcopi, ſed etiam Parochi illius loci, in quo Confeſſiones excipiuntur, ſit neceſſaria apud Regulares Exemptos?

Aqua eſt materia Sacramenti Baptiſmi, & qualis? tr. 14. d. 3. n. 11. & 12. Aqua vino conſecrando eſt miſcenda. tr. 14. d. 4. n. 29. Et cur? n. 30. & 31. Debet apponi modica. n. 32. An convertatur in Sanguinem Chriſti? n. 33. & ſeqq. Quid agendum, ſi aqua pro vino infundatur? tr. 14. d. 5. num. 144. Quid, ſi error primum advertatur poſt Sumptionem? num. 145. Aut dum aqua habetur in ore? n. 146.

Arbor conſanguinitatis, quæ? tr. 14. diſt. 14. n. 100. & ſeq. Vide V. *Conſanguinitas*.

Argentum alienum, ſi bona fide ad novam ſtatuam formandam applicetur, ad quem ſpectet Dominium hujus ſtatuæ? tr. 7. diſt. 5. poſt n. 24.

Ars notoria, quid? tr. 5. diſt. 2. n. 32.

Articulus mortis, quid? tr. 14. d. 9. n. 13. An comprehendat periculum mortis? ibid. Abſolutus a Caſu reſervato in articulo mortis, an teneatur poſtea ſe ſiſtere Superiori? n. 15. In mortis articulo, an quilibet Sacerdos poſſit abſolvere ab hæreſi, & aliis caſibus? tr. 4. d. 4. n. 32. & 33. & tr. 14. diſt. 9. n. 12. Vide V. *Reſervatio caſuum*.

Aſpectus impudici. Vide V. *Impudicitia*.

Aſpectus impudici, & tactus quandonam peccatum grave? tr. 9. diſt. 4. poſt n. 84.

Aſpectus impudici animalium an ſint grave peccatum? ibid.

Aſperſione Aquæ Benedictæ, an remittantur peccata venialia? tr. 3. diſt. 2. n. 35.

Aſſaſſinium, quid? tr. 12. d. 2. n. 39. Rei hujus criminis non gaudent immunitate Eccleſiaſtica. n. 28. & 39.

Aſtrologia judiciaria eſt ſpecies Divinationis. tr. 5. d. 2. n. 19. Aſtrologia naturalis eſt licita. Ibid.

Aſtutia, quid? tr. 7. d. 1. n. 15.

Aſyli privilegium, an ſit Juris Divini? tr. 12. d. 2. nu. 2. & ſeqq. Eo gaudent omnes Eccleſiæ, etiam interdictæ, pollutæ, &c. n. 5. Item Cœmeteria, turres, &c. n. 6. & 7. An eo gaudeat tenens januam Eccleſiæ, vel parietem? n. 8. Quid de ſpatio 30. vel 40. paſſuum circa Eccleſias? n. 9. Monaſteria, Hoſpitalia, an gaudeant immunitate? n. 10. Rei cur potius confugiant ad Monaſteria, quam ad alia Loca Sacra? n. 11. Confugiens ad Sacerdotem SS. Euchariſtiam portantem, gaudet immunitate. n. 12. & 13. Quid de communicante, vel fugiente ad S. Oleum? n. 14. Qui Rei gaudeant jure Aſyli Eccleſiaſtici? nu. 15. 16. & ſeqq. An etiam debitores pecuniarii? n. 17. & 18. Clerici, & Religioſi? n. 19. & 20. Judæi, & Pagani? n. 21. & 22. Hæretici; n. 23. & ſeqq. Quæ crimina non gaudeant Immunitate? n. 26. & 27. Referuntur ſeptem crimina excepta. n. 28. & ſeqq. An præter homicidium, & mutilationem, amittatur Immunitas ob alia crimina in Eccleſiis commiſſa? n. 35. Commoda Reorum ad Aſyla fugientium. n. 42. & ſeqq. Quid ſi fictis promiſſis inde educantur? n. 43. Unde ſuſtentari debeant? n. 46. Immunitatis violatio, quale peccatum? n. 48. Quæ pœnæ eam violantium? n. 49. & 50. Obſervanda in extractione Reorum jure Aſyli non gaudentium. n. 51. & ſeqq.

Aſylum. Vide *Immunitas*.

Attentio circa Orationem vocalem triplex, ad verba, ad ſenſum, & ad finem Orationis. tr. 6. d. 1. n. 39. Quælibet harum ſufficit ad ſatisfaciendum præcepto recitandi Horas Canonicas. n. 42. Voluntarie diſtractus abſque ulla interiori intentione, non videtur ſatisfacere. num. 43. & ſeqq.

Attritio, quid, & quomodo differat a Contritione? tr. 14. diſt. 6. n. 38. & 41. Vide V. *Contritio*.

Avaritia, quid? tr. 3. d. 3. n. 12. Et quale peccatum? n. 13. Recte numeratur inter Peccata capitalia. n. 14. ejus filiæ, quæ? n. 15. & 16. Avaritia computatur inter Peccata ſpiritualia, cur? tr. 3. d. 1. n. 8. & 9.

Audacia, quid? tr. 7. d. 1. n. 38.

Augurium eſt ſpecies Divinationis. tr. 5. d. 2. n. 24.

Aurora, quid? tr. 14. d. 5. nu. 105. Quomodo conſideranda quoad celebrationem Miſſæ? n. 106.

Aurigæ, & itinerantes quandonam excuſentur diebus feſtis audire Miſſam? tr. 10. diſt. 1. poſt n. 54.

Auxilia Dei actualia, quæ? tr. 14. d. 2. n. 2. Præſtantur ſpecialia ad proprios fines conſequendos per Sacramenta. n. 8. & ſeq.

B

BAlneantes in ſimul quandonam graviter peccent? tr. 9. diſt. 4. poſt n. 84.

Baptiſmus Sacramentum imprimit Characterem. tr. 14. d. 2. n. 46. & ſeqq. Baptiſmus per ſe confert primam gratiam. n. 19. Baptiſmus ficte ſuſceptus, recedente fictione confert effectum. n. 54. Quomodo ſit neceſſarius ad ſalutem? n. 59. & 60. Baptiſmus flaminis, fluminis, & ſanguinis. n. 61. & ſeqq. Martyrium ſupplet vicem Baptiſmi. n. 64. Baptiſmus fluminis eſt janua Sacramentorum novæ Legis. tr. 14. d. 3. n. 1. Quid ſit? n. 2. Fuit inſtitutus a Chriſto ante ſuam Paſſionem. n. 3. & 4. Et quando? n. 5. & 6. Ad Baptiſmum ſuſcipiendum tenentur omnes, etiam Judæi, ac Pagani. n. 7. An baptizari poſſint filii Infidelium invitis parentibus? n. 8. & ſeqq. Materia Baptiſmi remota, & proxima, quæ? n. 11. & 12. Ad ejus valorem requiritur vera ablutio. n. 13. & ſeqq. Hæc poteſt fieri Immerſione, affuſione, vel aſperſione. n. 6. An trina affuſio adhibenda? n. 17. In Baptiſmo, quæ pars corporis ſit abluenda? n. 18. & ſeqq. Quid agendum, ſi ablutio facta eſt in parte dubia? nu. 20. Puer projectus de ponte in flumen cum intentione ipſum baptizandi, an baptizetur? n. 21. Forma Baptiſmi, quæ? n. 22. Quali utantur Græci? n. 22. In forma Baptiſmi tria neceſſario exprimenda, quæ? n. 24. & quomodo? n. 25. & ſeqq. Baptiſmus in Nomine Chriſti, de facto non valet. n. 27. An olim validus fuerit? n. 28. Quæ forma ſit adhibenda in Baptiſmo dubio? n. 29. Forma Baptiſmi, *In nomine Patris*, &c. an ſufficiat? n. 30.

Baptiſmi Miniſter, quis? tr. 14. d. 3. num. 31. & ſeqq. In caſu neceſſitatis, quid obſervandum? n. 32. An Diaconus vel Subdiaconus, uno materiam, & altero formam adhibente? nu. 35. Obſervanda a Miniſtro Baptiſmi. nu. 36. Quid agendum de Monſtris? nu. 37. Pœnæ reiterantium Baptiſmum. n. 38. & 39. Patrini in Baptiſmo, qui? n. 40. Hi contrahunt cognationem Spiritualem. tr. 14. d. 14. n. 112. & 113. Sine Baptiſmo non recipitur Ordo. tr. 14. d. 12. n. 43.

Baptiſmus an conferendus infanti adhuc ſecundinis involuto? Item quid obſervandum, ſi Mater moriatur infante adhuc exiſtente in utero materno? tr. 14. diſt. 3. poſt n. 20.

Baptiſmus quandonam poſſit rationabiliter conferri conditionate? ibid. poſt n. 39.

Baptizandi cognatio ſpiritualis cum ſuo Patrino quando contrahatur? Vide *Cognatio ſpiritualis*.

Barbitonſores an diebus Dominicis, & feſtivis licite poſſint paſſim radere barbas? tr. 10. diſt. 1. poſt. n. 35.

Beatis necdum Canonizatis qualis cultus exhibendus? tr. 5. diſt. 1. n. 42.

Bellum, quid, & quomodo differat a Seditione, & Rixa? tr. 4. d. 7. n. 40. Eſt ex natura ſua licitum, ſi debitas habeat conditiones. n. 41. Ad Bellum juſtum tres requiruntur conditiones, quæ? n. 42. Poteſt dari bellum ex utraque parte juſtum formaliter, non autem materialiter. nu. 43. In dubio de juſtitia belli, an liceat militare? n. 44. & ſeqq. In bello juſto licite occiduntur nocentes. n. 45. Quid de innocentibus? n. 48. Cui acquirantur bona hoſtium? num. 49. & 50. In bello, qui fiant irregulares? tract. 13. diſt. 3. num. 62. 63. & 66. Bellum inferre, &

li-

litem judicialiter movere, differunt. tract. 1. diſt. 3. num. 68.

Bellum juſtum an, & quando transferat in occupantes Dominium rerum ablatarum? tr. 4. diſt. 7. n. 50. & ſeqq. Vide etiam v. *Bona*.

Belli Ducum, & Principum ſpecialia peccata in Bello quæ? tr. 4. diſt. 7. poſt n. 50.

Benedictio Paramentorum quæ, & quandonam cenſeantur eam deperdere veſtes Sacerdotales in Miſſa? tr. 13. diſt. 5. in Appendice III.

Beneficentia, eſt actus externus Charitatis. tract. 4. diſt. 6. n. 27.

Beneficiarii Clerici. Vide v. *Clerici*. Beneficiarii obligatio ad celebrandam Miſſam. Vide v. *Miſſam celebrandi obligatio*.

Beneficiatus ſi non recitat Horas Canonicas poſt primos ſex Menſes, cui fiat reſtitutio? tr. 6. diſt. 1. poſt n. 37. Beneficiatus inculpabiliter, v.g. ex naturali oblivione omittens aliquas Horas Canonicas an teneatur ad aliquam reſtitutionem? tr. 6. diſt. 1. poſt n. 34. Item ſi leve quidpiam ex iis omittat deliberate vel ſi nil omittat, voluntarie tamen diſtractus eas recitet?

Beneficiati abortum fœtus animati procurantes an, & quando teneantur dimittere ſuum Beneficium actu jam poſſeſſum? Vide *Clerici abortum &c.*

Beneficiatus an diminutis redditibus poſſit proportionaliter diminuere onera Miſſarum propria Authoritate? tr. 14. d. 5. poſt n. 91.

Beneficiatus an habeat obligationem etiam applicandi Miſſas, ſi in litteris fundationis facta ſit mentio ſolummodo de obligatione celebrandi certis diebus? tract. 14. diſt. 5. poſt n. 103.

Beneficium an, & quando legitime obtineri poſſit præſcriptione? tr. 7. diſt. 6. poſt n. 30. in Appendice.

Beneficia etiam a Summo Pontifice ſolent conferri juxta Concordata. tr. 11 diſt. 1. poſt n. 36.

Beneficia Simoniace obtinentibus quomodo ſuccurrendum? ibid. poſt n. 80. in Appendice

Beneficium generatim. tr. 11. d. 1. n. 2. Beneficium Eccleſiaſticum, quid? n. 3. & ſeqq. Ejus Laicus eſt incapax. n. 6. Quomodo debeat conſtitui? n. 7. Beneficia Eccleſiaſtica majora. n. 8. Regularia, & ſæcularia. n. 9. Curata, & non Curata. nu. 10. Electiva, Patronata, & Collativa ſeu libera. n. 11. Patrimonialia, & non Patrimonialia. n. 12. Manualia, & non Manualia, quæ? n. 13. Beneficia, quibus modis conferri ſoleant? nu. 18. & 19. Quomodo acquirantur per electionem. n. 20. & ſeqq. Per præſentationem. n. 23. & ſeqq. Et per liberam collationem. n. 29. Quinam Beneficia libere conferre poſſint? nu. 30. & ſeqq. Vide v. *Papa*, & v. *Epiſcopus*. Collatio Eccleſiarum Parochialium per Concurſum, quæ? n. 38. & 39. In quibus Beneficiis preces primæ Imperatoris non habeant locum? n. 41. & 42. Quibus conferenda ſint Beneficia? ubi & de conditionibus ex parte eorum requiſitis. n. 43. & ſeqq. Beneficia curata omiſſis dignis debent conferri dignioribus. n. 44. & ſeqq. Quid de Beneficiis ſimplicibus? nu. 47. Patrimonialibus, & Patronatis? n. 48. Dignus reſpectu Beneficii, & dignior, magiſque Eccleſiæ utilis, quis? n. 49. & 50. Indignus, & quis? nu. 52. & ſeqq. Quæ conditiones requirantur, ut quis ſit dignus ad Beneficium? n. 53. & ſeqq. Beneficii Eccleſiaſtici incapax eſt excommunicatos. tr. 13. diſt. 2. nu. 27. Beneficiorum ſimul retentorum pluralitas, quantorum malorum ſit origo? tr. 11 d. 2. nu. 1. Eo quandoque poſſunt abeſſe, daturque Beneficia compatibilia. n. 2. Incompatibilitas Beneficiorum ex duplici capite oritur. n. 3. & ſeqq. Quod Beneficium cenſeatur ſufficiens ad congruam Clerici ſuſtentationem? n. 5. Beneficia de ſe compatibilia, quæ? nu. 6. & 8. Beneficia ſimplicia ultra duo nequeunt haberi. n. 7. Beneficia de ſe incompatibilia. n. 9. Et Beneficia uniformia ſub eodem tecto, quæ? n. 10. & n. 11. Beneficium ſimplex poteſt adjungi alteri tenues redditus habenti. nu. 12. Beneficia incompatibilia ſimul plura obtinere, illicitum eſt. n. 13. Idque citra diſpenſationem Pontificiam. n. 14. Triplex cauſa diſpenſandi in pluralitate Beneficiorum. n. 15. & ſeqq. Plura incompatibilia Beneficia recipiens, an ipſo jure privatus ſit priori? n. 19. & ſeqq. Quid ſi quis fructus ſecundi Beneficii necdum recipiat? n. 22. Aut primum cum ſecundo retinere contenderit? n. 26. In quibus caſibus plura ſimul Beneficia haberi poſſint? n. 27. In Beneficiis Eccleſiaſticis an poſſit aliquid dari ad redimendam injuſtam vexam? tr. 5. d. 3. nu. 32. Beneficium ſimoniace recipienti, quid agendum? n. 50. Diſpenſatio ſuper Beneficio ſimoniace recepto, a quo poſſit dari, & qualiter ſit obtinenda? n. 51. Beneficii renunciatio. Vide v. *Renunciatio Beneficii*. Permutatio Beneficiorum. Vide v. *Permutatio*. Beneficium ſine conſenſu Patroni conferri nequit. tr. 11. d. 3. nu. 45. & ſeqq. Vide v. *Patronus*.

Beſtialitas, quid? tr. 9. d. 4. n. 60. An varietur ſpecie ob diverſitatem beſtiarum? n. 61. Concubitus cum dæmone, an ſit ſpecies beſtialitatis? n. 62.

Bigamia triplex, vera, interpretativa, & ſimilitudinaria. tr. 13. d. 3. nu. 40. & ſeqq. Non oritur, ſi quis cum pluribus fornicetur. n. 43. Bigamia, Trigamia, &c. quid? tr. 14. d. 13. n. 39.

Blaſphemia, quid? tr. 5. d. 3. n. 53. & 54. Blaſphemia in Deum, & Sanctos. n. 55. Hæreticalis, & non hæreticalis. n. 56. Et quale peccatum? n. 57. & ſeqq. Ex ira dicere, *Corpus Dei*, *Chriſma*, & *Sacramenta &c.* quale peccatum? n. 60. Quid de nonnullis aliis verbis? n. 61. An omnes blaſphemiæ ſint ejuſdem ſpeciei? n. 62. & ſeqq.

Blaſphemans Ruſticus quandonam cenſeatur aliis dare ſcandalum? tr. 4. diſt. 7. poſt nu. 28. in Appendice. Blaſphemi quomodo practice examinandi a Confeſſario? tr. 5. diſt. 3. poſt n. 64.

Bonitas naturalis, & moralis in actibus noſtris. tr. 1. d. 2. n. 7. Bonitas actus moralis unde deſumatur? nu. 9. & ſeqq. Bonitas finis non ſufficit ad tollendam malitiam medii pravi. n. 12. Bonitas quomodo debeat eſſe volita, ut eam actus humanus deſumat ex objecto, & circumſtantiis? nu. 20. & ſeqq. An propriam bonitatem habeat actus externus? n. 29. & ſeqq.

Bonum triplex, delectabile, utile, & honeſtum. tr. 1. d. 2. n. 8. Bona ſuperflua naturæ, & ſuperflua ſtatui, quæ? tr. 4. d. 6. nu. 39. Ex bonis ſuperfluis quando ſub præcepto ſit danda eleemoſyna? n. 36. & 46. ac ſeqq. Bona per Orationem, quæ recte a Deo poſtulentur? tr. 5. diſt. 1. n. 50. Bona dotalia & paraphernalia uxoris, quæ? tr. 7. d. 4. n. 14. Bona Clericorum quadruplicia, nempe Patrimonialia, quaſi Patrimonialia, mere Eccleſiaſtica, & Parſimonialia. tr. 7. d. 4. n. 20. ſeqq. Bonorum Eccleſiaſticorum diviſio, quando ſit facta? n. 30. Bona Eccleſiaſtica, quomodo dicantur *Res Dei*, & *Patrimonia pauperum*? n. 41. & 42. Bona incerta, quæ, & ad quid teneatur eorum inventor? tr. 7. d. 5. n. 6. An poſſint retineri poſt diligentem inquiſitionem domini? n. 8. Bona Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum, ſunt triplicis generis. tr. 12. d. 1. nu. 24. & ſeqq. An gaudeant immunitate a collectis, & juriſdictione ſæculari? n. 17. & ſeqq. Quid de bonis feudalibus? n. 28. Vide v. *Collecta*. Bona Matrimonii, quæ? tr. 14. d. 13. nu. 12. & 13.

Bona ſpiritualia hoſti in Bello juſto ablata an fiant capientium? tr. 4 diſt. 7. poſt n. 50.

Bona temporalia ablata per hoſtem; aſt denuo virtute bellica recuperata per milites defenſores, ad quem ſpectent? ibid. An talia Bona temporalia poſſint jure Poſtliminii prætendi a primis Dominis, & quando? ibid.

Bona Clericorum quænam cenſeantur redditus ſtolæ, & diſtributiones quotidianæ? tr. 7. d. 4. poſt n. 22.

Bona Peregrinorum. Vide *Peregrinorum Bona*.

Bona, de quibus teſtari poſſint Conjuges ex hac vita decedentes: item Vidui, & Viduæ ſuperſtites? Vide *Conjuges*, & *Vidui*.

Bona Uxoris. *Uxoris Bona*.

Bona Fortunæ quaniam debeant attingere Summam, ut propterea quis per modum moderaminis inculpatæ tutelæ occidi queat? tr.9 diſt. 3. poſt n.30.

Bona Fides ordinarie in præſcribente præſumitur, & quando non? tr.7.diſt.6. poſt n.10.

Breviarium. Vide *Horas Canonicas*.

Breviario, quo utendum in recitatione Horarum Canonicarum? tr.6.d.1.n.58. Recitans Horas ex Breviario alieno, an peccet mortaliter? n.59.

Bullæ Pontificiæ cur multæ in variis Regionibus non obligent? tr.2.d.1. n.40 Bulla Cœnæ Domini, quæ? tr. 13. d. 2. n. 55. Caſus in ea contenti, breviter enumerantur. num. 56. Pœna abſolventium a Caſibus Bullæ Cœnæ. num.57.

C

CAlendarium novum, & antiquum, diſcrepant. tr.2.d. 3.n.32.

Calix cum patena qualis ad celebrandum requiratur? tr. 14. diſt.5. poſt n.136. Appendice III. & quomodo execretur? ibid.

Cambii qualenam juſtum pretium ſit cenſendum? tr. 8. diſt. 4. poſt n.85.

Cambium, quid? tr.8.d.4.n.72. Et quomodo differat a mutuo? n.72. Cambium reale, & ſiccum. n.75. Minutum, & locale, ſeu per litteras, quid? n.76. In Cambio minuto licite aliquid accipitur. n. 77. & 78. Etiam in Cambio locali licite Campſor aliquid lucratur. n.81.& ſeqq. Cambium ſiccum eſt illicitum, ac uſurarium. n.84.

Campſor, & Campſarius, quis? tr.8.d.4.n.74.

Canonis privilegium Clericis conceſſum, quod? tr.14 d.12. n.12.

Canonizationis forma, quæ nunc eſt, olim non requirebatur. tr.5.d.1.n.42.

Capellanus. Vide *Beneficiatus*.

Capellani intermittentes Horas Canonicas an teneantur ad aliquam reſtitutionem? tr.6.diſt.1. poſt n. 34.

Caſtellanus extra Regnum Caſtellæ, an poſſit veſci die Sabbati extremitatibus animalium? tr.2.d.3.n.28. Quid de advenis illuc venientibus? n.30.

Caſtitatis violatio in Religioſo, vel Clerico, an contineat duplicem ſpecie malitiam? tr.3.d.1. n.48. Caſtitas; quid, & quotuplex? tr.7.d.1.n.48. Ad eam reducitur Pudicitia, & Continentia. Ibid. Ob hanc defendendam an liceat invaſorem occidere? tr.9 d.3. n.19. & 20. Vel pugnis repercutere? n.21. Caſtitas generatim, quid, & quotuplex? tr.9 d.4. n.2. & 3. Conjugalis, Vidualis, & Virginalis. n.4. & 5. Hæc eſt cæteris perfectior; & quid importet? n. 5. & 6. Votum ſimplex Caſtitatis impedit Matrimonium contrahendum. tr.14 d.14. n.15. Et ſolemne dirimit contractum. n.16. & 76. Vide v. *Votum*.

Caſtratio eſt impedimentum dirimens Matrimonii. tr. 14. d. 14. n.69.450.

Caſus, quid? tr.8.d.2.n.35. Caſus reſervatus. Vide v. *Reſervatio Caſuum*.

Caſus reſervati. Vide *Reſervatio Caſuum*.

Catechiſmus, quid, & an adhuc impediat Matrimonium? tr.14.d.14.n.9.

Catechumeni, an obligentur Legibus Eccleſiaſticis? tr.3.d 3.n.5. An poſſint ſalvari? tract.4 d.2.nu.9. An ſint capaces Indulgentiarum? tract.12.diſt.3.num. 39.& 40.

Cauſam peccati tollere, quando quis teneatur? tr. 1. d.1. nu. 16. Cauſa peccati non eſt Deus. tract. 3. diſt. 1. num.23. & ſeqq. Cauſa ipſius interna, & externa, quæ? nu. 27. & 28.

Cauſa motiva diſpenſationis ceſſante, an, & quando ceſſet ipſamet diſpenſatio? tr.2.diſt. 4. poſt num.26.

Cauſa motiva legis ceſſante in particulari, an ſimiliter ceſſet apud talem particularem perſonam obligatio legis? tr.2. d. 4. poſt n.34.

Cauſa aliqua pia ſi ſcribatur Hæres, erretur tamen in expreſſione Nominis ejuſdem, an tale Teſtamentum ſit validum? tr 8.diſt.3. poſt nu.35. in Appendice. Cauſa pia inſtituta Hæres in aliquo Teſtamento, in Pulpito Teſtatoris reperto, abſque ſubſcriptione alicujus teſtis an ſuccedat? ibid. Item quid ſentiendum, ſi reperitur præciſe aliqua ſcheda, in qua fuit expreſſa certa cauſa pia tanquam Hæres? ibid.

Cauſæ ſolvendi Sponſalia quæ? Vide *Sponſalia*.

Cenſuarius, & Cenſualiſta, quis? tr.8.d.4.n.56.

Cenſus, quid? tr.8.d.4.n.55 Ejus diviſiones. n.57. & ſeqq. Cenſus reſervativus, quis, & an liceat? nu. 58. Cenſus conſignativus realis eſt licitus. n.61.& 62. Conditiones Jure naturæ requiſitæ ad cenſum licitum. n.63. & ſeqq. Aliæ conditiones ad cenſum Jure Eccleſiaſtico requiſitæ. n. 66. Quoad has attendenda locorum conſuetudo. nu. 67. Cenſus perſonalis an licitus? n.68 Inter cenſum, & mutuum, differentia multiplex. n.69. & ſeqq.

Cenſura, generatim. tr.13.d.1. n 2. Cenſura Eccleſiaſtica, quid? n.3. & ſeqq. Eſt triplex. n.7. Ob quam cauſam, ſive peccatum, Cenſura ferri poſſit? nu.8. & ſeqq. Propria non infligitur ob peccatum mere præteritum. n.17 Ipſo jure decreta non requirit aliam monitionem; bene tamen, ſi ea feratur ab homine. n.19. Cenſura an poſſit infligi ob peccatum alterius? n.20. & ſeqq. Ab incurrenda Cenſura, quæ generatim excuſent? n.27. An ignorantia facti. n.28. Et juris? n.29. & ſeqq. An metus gravis? nu. 32. & 33. Cenſura ſit invalida ob defectum juriſdictionis, aut ea per appellationem ſuſpenſa. n.35. & 36. Et ob defectum ſubſtantialis ordinis judicii. n. 37. Vel juſtæ cauſæ; & hoc tripliciter. n.38. Cenſura lata contra innocentem, qui in judicio probatur nocens, an ſit ſervanda? nu. 39. & 40. Forma abſolvendi a Cenſuris. nu. 41. & 42. Abſolutio a Cenſuris, an poſſit dari extra Confeſſionem, aut abſenti? n.43. Cenſuræ violatio inducit irregularitatem. tr. 13. 3.n.12. Dummodo miniſterium ſit proprium Ordinis. nu. 13. Et non ſolius juriſdictionis. n.14. Quid de Cenſura innodato, & abſolvente moribundum in articulo mortis? tr. 14. d.9.n.14.

Ceſſatio a Divinis, quid? tr.13 d. 2.n. 108. Quando poſſit indici? n.109. Differt ab Interdicto varie. n.110.

Ceſſio bonorum, an excuſet a reſtitutione; & quid juris tribuat? tr.9.d 5.n.119.

Cœmeteria Catholicorum an poſſint uſurpari pro ſepeliendis Hæreticis? tr.4.d.4.poſt n.46.

Cœna quando, & quo tempore poſſit interrumpi? tr.10. d. 2.poſt n.35.

In Cœna Domini Miſſæ quot? Vide *Miſſæ quot &c.*

Celebrare Miſſam. Vide *Miſſam celebrare*.

Cenſuram inferens Judex quidnam debeat obſervare? tr 13 d. 1. poſt n.26.

Cenſuræ effectus an impediatur per appellationem, vel oppoſitionem nullitatis ſententiæ? poſt n.36.

Ceſſatio a peccato quandonam faciat numero ab invicem diſtingui actus peccaminoſos? tr.3.diſt.1. poſt n.53.

Chafee, Chocolata, & herba Thee an frangant Jejunium? tr.10.d.2. poſt n. 6.

Charitas erga Deum quomodo debeat eſſe conſtituta, & num excludat ſpem? tr 4.d.6. poſt n.9.

Charitas erga proximum quem obſervet ordinem? tr.4. d. 6. poſt n.14. ubi & aliquot exinde Corollaria deducta de neceſſitate ſpirituali proximi, puta de infante necdum Baptizato, ac morti vicino, & de corporali, e. g. de altero vita periclitante propter peſtem, famem, vel naufragium.

Charitas erga proximum in neceſſitate conſtitutum quomodo ad ſuccurrendum adſtringat Medicos, Chirurgos, congregantes frumenta tempore cariſtiæ &c. tract. 4. diſt. 6. poſt n.42.

Cha-

Digitized by Google

Character, quid? tr.14. d.2. nu. 45. Quæ Sacramenta ipſum imprimant? n.46. & ſeqq. Character nec in morte deletur. n.50. Corullarium notabile circa hoc n.51. Characteres ſingulorum Ordinum conſtituunt unum Characterem totalem, & completum Ordinis. tract. 14. diſt. 12. num. 15. & 16.

Charitas amittitur per omne peccatum mortale. tr.4.d.1.n.14. In Beatis manet Charitas, non Fides, nec Spes. nu.16. Charitas, & Amor, generatim. tr.4.d.6.n.1. Charitas ut virtus Theologica, quid, & quod objectum ejus? nu 2. Deus, quomodo appelletur Charitas? n.3. Præceptum de diligendo Deum ſuper omnia, eſt partim affirmativum, partim negativum. n.4. Ei ſatisfit diligendo Deum ſuper omnia appretiative. num. 5. & ſeqq. Præceptum diligendi Deum obligat ad frequens exercitium. n. 8. Quo determinato tempore illud obliget? n.9. Tres Propoſitiones quoad hoc damnatæ. Ibid. Ex Charitate generatim tria nobis ſunt diligenda. n.10. & ſeqq. An etiam creaturæ irrationales ex Charitate ſint diligendæ? n 14. Actus Charitatis plures ſunt, & qui? n.26. & ſeqq. Vide *v. Amor*. *v. Dilectio*.

Chiromantia, quid? tr.5.d.2 n.20.

Chirographa a quibus emi poſſint, & ad quem pertineat lucrum eorum? tr.8 d.4. poſt n.102. & ſeqq.

Choreæ quandonam ſint grave peccatum? tract.9. diſt.5. poſt n.102.

Chriſtus, quomodo exiſtat In SS. Eucharistiæ Sacramento? tr.14.d.4 n.49. & ſeqq. Quamdiu ſit præſens ſub ſpeciebus conſecratis? nu. 55. Chriſtus eſt Hoſtia principalis in incruento Miſſæ Sacrificio. tr.14.d.5.n.20. Quomodo in hoc Sacrificio offeratur? n. 22. & ſeqq. Chriſtus Miſſæ Sacrificio eſt offerens principalis. n. 29 & 30. Vide *v. Miſſa*. Chriſtus adoratur adoratione Latriæ. tract.5. diſt. 1. nu. 29.

Circumciſio, & alia Cæremonialia veteris Legis, an, & quando illicita eſſe cœperint? tr.2.d.2. nu.6. & ſeqq. Circumciſio an fuerit verum Sacramentum in Lege Moſaica? tr 14.d.1. nu. 12. & ſeqq. Quomodo dicatur non contuliſſe gratiam? n.13.

Circumſtantiæ, an, & qualem bonitatem, vel malitiam, tribuant actui humano? tr.1. d.2. nu. 9. & ſeqq. Quomodo hæc debeat eſſe voluta, ut deſumatur ex circumſtantiis? n. 18. 22. & ſeqq. Circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes, quæ? tr.14 d 7.n.47. Sunt neceſſario confitendæ. nu.29. & 30. Circumſtantiæ aggravantes, quæ? n.48. Aliæ ſunt notabiliter aggravantes, aliæ non. Ibid. An teneamur confiteri circumſtantias ſolum aggravantes? num. 49. & ſeqq.

Clandeſtinum Matrimonium. Vide *v. Matrimonium Clandeſtinum*.

Clauſulæ Indulgentiarum qualiter ſint intelligendæ? tr.12.d. 3. a n.78. uſque ad n.80.

Clementia, quid, & quæ vitia eidem adverſentur? tr.7.d.1. n.27.

Clericorum Bona qualia redditus Stolæ, & diſtributiones? Vide *Bona Clericorum*.

Clerici abortum Fœtus animati procurantes quas pœnas incurrant, & quam difficulter diſpenſetur? tr.9.diſt.3. poſt n.37.

Clericorum percuſſio. Vide *Percuſſio Clericorum*.

Clerici Sæculares quoad approbationem. Vide *Approbatio*.

Clerici Sæculares, & Regulares a quonam Epiſcopo ordinari valeant? Vide *Ordo*.

Clerici, an teneantur Legibus Civilibus? tr.2.d.3. nu.13. & ſeqq. Clericorum nomine, qui comprehendantur? tr.2.d. 4.n.8. Clerici in Sacris tenentur recitare Horas Canonicas. tr.6. d.1.n.12. & ſeqq. Idem dicendum de Clericis Beneficiariis, etiamſi nullo ſacro Ordine ſint inſigniti. nu. 25. Et quo jure? n. 9. & 10. Excipiuntur nonnulli. nu. 26. Clerici Beneficiarii omittentes Horas Canonicas tenentur pro rata omiſſionis ad reſtitutionem fructuum, & quomodo? n 31. & 32. Rata neglecti Officii, quomodo computanda? n.32. & 33. Vitandæ quædam Propoſitiones circa hoc. n.34. An Clericus Beneficiarius, ſupplens Horas omiſſas alio die, liberetur ab onere reſtituendi fructus? tr. 6.d.1.n.89. Quid, ſi ille Beneficiarius ſit pauper; n. 90. Aut ex juſta cauſa non recitet? n.91.

Clericorum bona quadruplicia, Patrimonialia, quaſi Patrimonialia ſeu induſtrialia, mere Eccleſiaſtica; & Parſimonialia, quæ? tr.7.d 4. n.20. & ſeqq. Clerici ſæculares Beneficiarii habent plenum dominium bonorum Patrimonialium. n.25. Imo & quaſi Patrimonialium. n.26. & 27. Ac Parſimonialium. num. 28. Bonorum mere Eccleſiaſticorum acquirunt quidem dominium, ſed cum onere, ſuperflua in pias cauſas erogandi. n.29. & ſeqq. Quo jure Clerici Beneficiarii teneantur ſuperflua in pias cauſas erogare? n.33 & 34. Dicta obligatio eſt perſonalis Clericorum. n. 35. Quantitas ſufficiens ad peccatum mortale ratione bonorum Eccleſiaſticorum male expenſorum, quæ, & quomodo computanda? nu. 38. & 39. Objectiones notabiles contra præmiſſa, earumque ſolutio. n. 37. & 40. ac ſeqq. Clerici, in quo ſenſu dicantur Diſpenſatores bonorum Eccleſiaſticorum? n.43. Clerici ſæculares libere teſtantur de bonis patrimonialibus, induſtrialibus, & parſimonialibus. tr.8. d.3.n.45. An etiam de bonis mere Eccleſiaſticis? n.46. & ſeqq. Quid circa hoc valeat conſuetudo? n.49. & ſeqq. Clericorum conſuetudo teſtandi, quæ? n.56. & 57. Clericorum bona an gaudeant immunitate a Collectis Laicorum? tr.12. d.1.n.27. & ſeqq. Vide *v. Collecta*.

Clericorum Beneficiariorum obligatio, multiplex. tr.11. d. 1.n.65. & ſeqq. An, & quomodo teneantur ad Reſidentiam perſonalem in loco Beneficii? n.67. & ſeqq. Quibus de cauſis poſſint abeſſe a Beneficio? n. 72. & ſeqq. Clerici in Sacris, quo jure teneantur ad perpetuam continentiam? tr.14.d.12. n.27. Et an vi voti ſacris Ordinibus annexi? n. 28. & 29. A quibus teneantur abſtinere ratione voti Caſtitatis? tr.5.d.3. n.15. Quid juris de Clerico innocente, & ſecundum publicas probationes excommunicato? tr.13. d. 1. n.39. & 40. Clericis an liceat pugnare in bello? tr.13.d. 3.n. 62. & 67.

Codicillus, quid? tr.8.d.3.nu.59. Et quomodo fieri poſſit? n.60. Codicilli ad quid inſerviant? n. 61. Clauſula Codicillaris, quomodo apponatur? n 62. Ejus multiplex effectus. n.63.

Cœmeterium an polluatur polluta Eccleſia, & econtra? tr. 14.d.5.n.129. In Cœmeteriis prohibentur fieri contractus, &c. tract. 12. diſt. 1. num. 14. & ſeqq. Vide *V. Immunitas*.

Cogitationis pœnam nemo patitur, quomodo? tr. 9. d.3. n. 8. Cogitationis peccatum pertinet ad ſpeciem, ad quam peccatum operis. tr. 9 d.7.n. 13. An contrahant ſpeciales malitias circumſtantiarum actus externi? num. 14. & ſeqq.

Cogitatio præciſe ſpeculativa de objecto turpi an ſit grave peccatum. tr.9.diſt.7. poſt nu. 18. Cogitatio de præterita copula an liceat viduis, & ſponſis de futura? ibid.

Cognatio Spiritualis quandonam inter Baptizandum, & Patrinum contrahatur? tr.14.d.3. poſt n 40.

Cognatio carnalis, quid? tr.14 d.14. n.94. Vide. *V. Conſanguinitas*. Cognatio ſpiritualis, quæ: & ad quas perſonas extendatur? n. 112. & ſeqq. Cognatio Legalis, quæ, & inter quas perſonas inducat impedimentum dirimens Matrimonii? n.115.

Collatio Beneficii, quid? tr.11. d.1. n.29. Quot modis fit? n.18. & ſeqq. Collatio Beneficii ab Epiſcopo devolvitur ad Capitulum. n.34. Collatio Eccleſiarum Parochialium per concurſum, quæ? n.38. Vide *v. Beneficium*.

Collatio veſpertina in die jejunii, an, & qualis permiſſa? tr. 10.d.2.n.23. & ſeqq.

Collectæ novæ, an per Laicos poſſint imponi Eccleſiis, & Clericis? tr.12.d.1.n.31. & 32. An poſſint præſtari abſque ulla exactione Laicorum? n.33. Quæ conditiones requirantur, ut Eccleſiæ, & Clerici, in communibus neceſſitatibus contribuere teneantur? n.34. Quid de oneribus antiquis? n.29. & 30.

Collatio Veſpertina. Vide *Cœna*.

Contra Colonos quo tempore præſcribatur duplex Laudemium? tr.7.diſt.6.poſt n.30. In Appendice.

Columbæ ex Columbario avolantes ad cujus pertineant Dominium? tr.7.d.5. poſt n.39.

Comedere ex ſola voluptate cur ſit prohibitum? tr.1.d.2.poſt n.39.

Comedere extra Cœnam, & Collationem quandonam diebus Jejunii conſtituat peccatum mortale? tr.10.diſt.2. poſt n. 35.

Commixtio, & Confuſio, ſunt modi acquirendi rerum dominium Jure Gentium? & quomodo differant? tr. 7.d.5. n.26. Regula pro confuſione materiarum, & commixtione ſpecierum. n.27. & 28. Specialis Regula pro commixtione nummorum. n.29. & 30.

Commodata aliqua re utens ad quos teneatur ſumptus? tr.8. diſt.2. poſt n.29.

Complacentia moroſa. Vide *Delectatio moroſa*.

Commodatum, quid? tr.8.d.2.n.27. Et quomodo differat a Locutione, Pignore, &c. n.21.& 29.

Commodatarius, an teneatur de caſu fortuito? n. 37. 38. & ſeqq. Aut de culpa leviſſima? nu. 42. & ſeqq. Commodatarius an poſſit ſalvare res proprias omiſſis alienis, ſi non poteſt utraſque? n.50. & 51.

Communio Paſchalis. tr. 10.d.3.n.27. & ſeqq. Vide *V. Eucharistiam tenentur*.

Communio Sacra quale prærequirat Jejunium, & quot deſiderentur conditiones, ut id cenſeatur fractum? tr.10.d.3. poſt n.33. Caſus exinde inferuntur varii. ibid. Communionem ſacram an accedere queat dubitans de fractione Jejunii? ibid. Communio ſacra quandonam non prærequirat Jejunium naturale? ibid. poſt n.36.

Communionem Sacram an accedere queant tuſſi, vel vomitu vexati? ubi etiam quandonam poſſit exſpui poſt Sacram Communionem? ibid.

Communio quoad infirmos. Vide *Viaticum*.

Communio Paſchalis an rite peragatur in Eccleſia Cathedrali? tr.10.d.3. poſt n.41.

Communicatio bonorum operum inter Fideles datur. tr. 12. d.3.n.133. Communio Fidelium triplex, pure interna, pure externa, & media, ſeu mixta. tr.13.d.2. n.10. & ſeqq. Qua communione Fidelium Eccleſia privet excommunicatum? n.13. & ſeqq.

Communitas tota, an poſſit interdici? tr.13. d.1. n.20. Vel etiam excommunicari? n.21. & ſeqq.

Commutandi votum in aliud quæ requiratur cauſa? tr.6.d.3. poſt n.34.

Compenſatio occulta ut ſit licita, quæ requirantur conditiones? tr.9.d.5.n.118.

Complicis in notitiam ſi veniat Confeſſarius, an peccatum ſit confitendum? tr.14.d.7.n.57 & ſeqq.

Concubinatus, quid, & quanta ejus malitia? tr.9.d.4 n.13.

Concordata. Vide *Beneficia*.

Concupiſcentia, an cauſet involuntarium? tr.1.d.1.n.32.& ſeqq. Mala pravæ concupiſcentiæ. tract.9.diſt. 7. num. 1. & ſeqq. Motus concupiſcentiæ, quando ſint peccatum? num.5.

Concurſus in collatione Eccleſiarum Parochialium, quomodo fiat? tr.11.d.1.n.38 & 39. Ab eo quæ Parochiæ ſint exceptæ? tr.11 d.3. n.41. & 42.

Conditiones, quæ tacite, ſeu de Jure inſunt, non faciunt actum conditionatum. tr.6.d.2.n.24.

Conditio ſervilis, quæ, & qualiter dirimat Matrimonium? tr.14.d.14.n.54. 55. & ſeqq. Vide *V. Servus*.

Conditio. Vide *Contractus conditionatus*.

Conditio turpis adjecta Matrimonio an, & quando invalidet Matrimonium? Vide *Matrimonio adjecta conditio*.

Confeſſarii qualiter debeant in Confeſſionali practice examinare Blaſphemantes? tr.5.d.3.poſt n.64.

Confeſſarii qualiter in Confeſſionali practice examinare debeant pœnitentes, qui dicunt, ſe juraſſe? tr.6.diſt.2.poſt n.30.

Confeſſarii quam circumſpecte in Confeſſionali debeant interrogare fœminas in materia lubrica? Vide *Examen in materia lubrica*.

Confeſſarii qualiter practice interrogare debeant mollitiei deditos tr.9.d 4. poſt n.50.

Confeſſarii qualiter examinare debeant afferentes materiam detractionis? tr.9 d.6.n.19

Confeſſarius, an debeat ſe conformare opinioni pœnitentis probabili? tr.1.d.3.n. 55. Confeſſarii Mendicantium, an habeant poteſtatem diſpenſandi in votis? tr.6. d.3. nu.44. & ſeqq. Quid de voto Caſtitatis non perpetuæ, vel non integræ, aut voto conditionato, & pœnali? nu. 46. An poſſint diſpenſare ad petendum debitum cum conjugibus inceſtuoſis; & contrahentibus cum voto Caſtitatis? n.48. Et diſpenſare, vel commutare juramenta? n.53. Confeſſario quid indagandum, & obſervandum ad obtinendam & exequendam diſpenſationem in Votis. num. 54. & ſeqq. Confeſſario an ſit credendum circa legata a defuncto relicta? tr.8.d.3.nu. 27. & ſeqq. Cautela Confeſſariorum circa hoc. n.28. & 29. Confeſſariis, qui ambo ſunt in peccato mortali, & ſibi mutuo confiteri volunt, quid agendum? tr.14.d.1. n.47. Confeſſiones plurium audiens in peccato mortali, an plura peccata numero diſtincta committat? n. 50. & 53. Confeſſarii copia, quando deeſſe cenſeatur, ut quis contritus abſque Confeſſione celebrare valeat? tr.14.d.2.n 40. & 41.

Confeſſarius, ſive Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ, eſt ſolus Sacerdos. tr.14. d.8. n.1. Is debet habere legitimam juriſdictionem. n.2. & ſeqq. Atque approbationem. n. 14. In Confeſſario requiritur probitas, ſcientia, & prudentia. n.17. Debet eſſe Judex, Medicus, & Doctor. n. 18. Probitas, quæ in ipſo requiratur? n. 19. & 20. Qualis ſcientia? n.21.22.& ſeqq. Quid, ſi Sacerdos ſit dubius de ſua ſufficientia? n.23. An teneatur judicare de gravitate peccatorum in individuo? n.25. Et quomodo de gravitate culpæ? tr.14. d.7.n.50. Prudentia Confeſſario neceſſaria. tr. 14 d.8.n.27. Hæc generatim debet exerceri circa propriam Confeſſarii perſonam; n.28. Circa adſtantes; nu. 29. Et circa pœnitentes. nu. 30. Confeſſarius an teneatur quandoque interrogare pœnitentes, & quomodo? n.31. & ſeqq. Quid agendum, ſi pœnitens taceat peccatum, quod Confeſſarius ſcit, eum commiſiſſe? n. 41. & ſeqq. Et quid circa conſtitutos in occaſione proxima peccandi? nu. 44 & ſeqq. Quid circa recidivos? n.48.& ſeqq. Et quid, ſi Confeſſarius advertat, pœnitentem habere ignorantiam circa aliquod peccatum? n. 52. Confeſſarius quando cenſeatur in Confeſſionali ſollicitare pœnitentem? n.61. & ſeqq. Vide *V. Sollicitatio in Confeſſionali*. Confeſſarius, quo jure teneatur celare peccatum in Confeſſione auditum? tr. 14. d.9. n.23. Tenetur pœnitenti aliquam ſatisfactionem injungere. tr. 14.d.10.nn. 4. & 5. Deſignaturus pœnitentiam Sacramentalem, ad quæ attendere debeat? nn. 20. Vide *V. Sacerdos*. *V. Interrogatio*. *V. Occaſio*. *V. Pœnitentia Sacramentalis*. *V. Sigillum*.

Confeſſarius ad quid debeat attendere, ſi in Confeſſionali caſus Irregularitatis proponitur? tr.13.d.3.poſt n. 67. in Appendice.

Confeſſarius quomodo, & quando Sacramentalem abſolutionem debeat ſuper pœnitentem proferre? Vide *Abſolutio Sacramentalis*.

Confeſſarius in Confeſſionali errans quando, & quomodo debeat ſuum errorem corrigere? tr.14.d.8.poſt n.26.

Con-

Digitized by Google

Confeſſarius quando nam ſuum pœnitentem interrogare debeat? ibid. poſt n.32.

Confeſſarius qualiter interrogare debeat illos, qui antea omiſerunt aliquod peccatum, vel confeſſi fuerunt ſacrilege? ibid. poſt n.33.

Confeſſario quid obſervandum circa eos, qui conqueruntur, vel proles ſuas, aut pecora maleficio infectos, vel ſpectris domos ſuas eſſe infeſtatas? tr.14. d.8. Appendice I.

Confeſſario quid agendum, ſi in eos incidat, qui putant ſe obſeſſos a dæmone? ibid.

Confeſſarius quomodo tractare debeat perſonas illas, quæ in Confeſſionali proponunt Extaſes, Apparitiones, ac Revelationes? ibid. Appendice II.

Confeſſarii alias facultate abſolvendi a reſervatis non præditi an nihilominus aliquando poſſint ab hiſce abſolvere etiam extra articulum, vel periculum mortis, & quos? tr.14.d. 9 poſt n.10. ac ſeqq.

Confeſſarius quoad Sigillum. Vide *Sigillum*.

Confeſſarius quoad conſtitutos in occaſione proxima quidnam debeat agere? tr.14 d.8. poſt n.47. Item quoad recidivos? ibid. poſt n.51 Item quoad dubitantes circa quodpiam peccatum? ibid. poſt n.55.

Confeſſarius an poſſit interrogare pœnitentem, data jam abſolutione, circa aliqua in præcedenti, vel prioribus Confeſſionibus depoſita? tr.14.d.9 poſt n.37.

Confeſſarius an debeat novam pœnitentiam injungere, ſi poſt abſolutionem afferatur novum peccatum? tr.14. d.10. poſt nu.12.

Confeſſio vocalis an obliget ſemper? tract. 14. diſt. 7. poſt n.27.

Confeſſionis integritas materialis quando nam non requiratur? ubi notabilis caſus de militibus vulneratis ex conflictu reſiduis. ibid poſt n 40

Confeſſio dubiorum an obliget ſcrupuloſos? ibid. poſt num. 56.

Confeſſio generalis. Vide *Generalis Confeſſio*.

Confeſſio Sacramentalis, quid? tr.10. d.3. n.2. Eſt jure Divino neceſſaria lapſis in peccatum mortale poſt Baptiſmum. n.3. & 4. Confeſſionis præceptum, an ſtatim obliget poſt mortale commiſſum? n.5 & ſeqq. Obligat in mortis articulo, vel periculo? n.9. & 10. Ac etiam quandoque extra mortis articulum, n. 11. Hinc Eccleſia merito præcepit Confeſſionem annuam. nu. 12 Hoc præceptum quos obliget? n.13. Quid agendum habenti ſola venialia? nu. 13 & 14. Confeſſio communiter fit in Paſchate, etſi ſufficeret ſemel in anno confiteri. n.15 & 16. In Paſchate non confeſſus, an teneatur confiteri per annum? n.17. & ſeqq. Annus, quomodo ſit computandus? n. 19. Præcepto Eccleſiaſtico non ſatisfit per Confeſſionem ſcienter invalidam. n. 20. Pueri quando teneantur ad Confeſſionem, & quid circa eos obſervandum? n.21. & ſeqq. Confeſſio frequens, an ſit nota Prædeſtinationis? n.56. Confeſſio, an, & quando ſit neceſſaria ad lucrandas Indulgentias? tr. 12. diſt.3. n 48. & ſeqq. Quanto tempore poſſit eas præcedere? n.52. Dolor de peccatis, an debeat præcedere Confeſſionem? tr.14.d.6.n.58.59. & 60. Quanto tempore poſſit eam præcedere? n.61.

Confeſſio varie ſumitur, tr.14.d 7. n.1. Confeſſio Sacramentalis, quid? nu. 2. Conditiones ejuſdem ſedecim, & an omnes neceſſariæ? n.3.4 & ſeqq. Confeſſio Sacramentalis debet eſſe doloroſa. n.5. & ſeqq. Et quomodo diſcreta? n.8. & 9. Debet eſſe vera. n. 13. & ſeqq. Mentiri in Confeſſione, an ſit peccatum mortale? n.15. & ſeqq. Quid, ſi major numerus peccatorum exprimatur? n. 16 Confeſſio debet eſſe integra? n.19. & ſeqq. Ac ſecreta, & quomodo? n.21. & ſeqq. Si fiat publice, an valeat? no. 22. Quid de Confeſſione per Interpretem? n.23. Et facta tempore, v. g. naufragii alta voce? n. 24. Debet eſſe vocalis. nu. 25. & ſeqq. Magna difficultas, aut verecundia, an excuſet a Confeſſione oretenus facienda? nu.27. Confeſſio formaliter, & materialiter integra, quæ? n.28. Ea regulariter debet eſſe integra etiam materialiter. n.29 Omnia peccata mortalia quoad numerum, ſpeciem, ac circumſtantias ſpeciem mutantes, ſunt confitenda. nu. 30. Quid de ſimplicioribus groſſiori quodam modo confeſſis? nu.31. Quid ſi pœnitens ob multitudinem peccatorum neſciat numerum certum? n.32. & ſeqq. Corollarium de meretrice; n. 33. Et paſſim concupiſcente fœminas obvias, Concubinario, vel gravem vindictam cogitante. n 34. Per accidens quandoque ſufficit ſola integritas formalis Confeſſionis. n. 35. Id generatim contigit ex tribus cauſis, & quibus; n. 36. & ſeqq. Quid agendum tempore naufragii, aut belli, inſtante conflictu; nu 40. Ob ſolum concurſum pœnitentium non licet facere dimidiatam Confeſſionem. nn. 41. Ratione gravis damni imminentis, quando pœnitens excuſetur ab integritate materiali Confeſſionis? n. 42. & 43. Quomodo in illis caſibus, in quibus nequit fieri Confeſſio materialiter integra, remittantur peccata; n 44 Peccata tunc non confeſſa debent impoſterum confiteri. n. 45 Et an ſtatim, ac habetur commoditas? n 46. Circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes ſunt neceſſario confitendæ. n.47. Quid de circumſtantiis ſolum aggravantibus? n.48 49. & ſeqq Quid de conſuetudine peccandi? n. 53. Peccata dubia, an ſint neceſſario confitenda? n. 54. & ſeqq An poſſit, & debeat quis peccatum confiteri, quamvis Confeſſarius veniat in notitiam complicis? n 57. Quid, ſi adiri poſſit alius Confeſſarius? n 59. Confeſſioni, an, & quale examen conſcientiæ ſit præmittendum? nu. 60. & ſeqq. An abſolvendus ſit moribundus, qui amplius integre confiteri non poteſt? n. 64. & ſeqq. Præſertim, ſi ſubito omnibus ſenſibus deſtitutus ſignum certum petitæ Confeſſionis dare nequeat? n 69. & ſeqq. An in tali caſu vita Chriſtiane peracta ſit ſufficiens Confeſſio? n.74. Vel hæc ob vitam Chriſtianam ex ſignis exterioribus pie præſumi poſſit? n.76.

Confitens an ſub aliqua culpa teneatur deponere gladium? tr. 14.d.7. poſt n.6.

Confirmatio imprimit Characterem. tr.14.d. 2. n.46. & ſeqq. An ſit neceſſaria ad ſalutem; n. 67. & ſeqq. Confirmationis Sacramentum, quid? tr.14 d.3. n.42. Ejus materia, & forma. n.43. Fuit a Chriſto inſtituta. n.44. Ejus ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. o.45. An & ſimplex Sacerdos ex commiſſione Papæ id conferre poſſit? n. 46. Qua ætate hoc Sacramentum recipiendum? n 50. Qualis diſpoſitio in adultis ad id requiratur? n.51. Nequit reiterari, ſed reiterans non fit irregularis. n. 52. & 53. In Confirmatione debet intervenire Patrinus. n. 54 Et alius a Patrino in Baptiſmo. n.55. An extet præceptum de recipienda Confirmatione? tr.14 d.2.n.68. & ſeqq. & d.3.n.47. Prima Tonſura initiandi, debent prius eſſe confirmati. n. 48: Quomodo peccetur, ſi ſecus fiat? n.49. & tract. 14. diſt. 12. n.47.

Confuſio. Vide *v. Commixtio*.

Conjuges ex hac vita decedentes ex quibus bonis teſtari valeant? tr.8.d.3. poſt n.58. in Appendice.

Conjuges quoad debitum conjugale. Vide *v. Uxor*.

Conjugum donationes, quas ad invicem inſtituunt, qualem habeant firmitatem? tr.8. d.2. poſt n 26.

Conjugibus quomodo, & quando concedatur triennium ad tentandam conſummationem Matrimonii? Vide *Triennium*.

Conjugium. Vide *Matrimonium*.

Conjugum obligatio ad cohabitandum, qualis? tr.14. d.13. n.66. & ſeqq. Quomodo peccent indebite congrediendo? n.88.

Conſanguinitas, quid? tr.14. d.14. n.94. Linea Conſanguinitatis quæ, & quotuplex? nn 95. & ſeqq. Gradus Conſanguinitatis, qui? & quouſque olim impediverint, & defacto impediant matrimonium? n.98. & 99. Arbor Conſanguinitatis, quæ? nu.100. 101. Tres regulæ ad cognoſcen-

Digitized by Google

ſecundam diſtantiam gradnum Conſanguinitatis. nu. 102. & 103. & ſeqq. Ex procedunt ſecundum Canones; & quid de Jure Civili? n.106. Conſanguinitas in primo gradu Lineæ rectæ dirimit matrimonium Jure naturæ. n.107. Quid de gradibus ulterioribus Lineæ rectæ? ibid. Quid de ſecundo, & ulteriori gradu Lineæ collateralis? n. 108. In primo hujus gradu, nempe inter fratres & ſorores, dirimitur matrimonium Juræ naturæ. nn.109 & ſeqq. Conſanguinei quandoque dicuntur fratres & ſorores. n.111.

Conſcientia, unde dicta; tr.1 d.3. n.1. Remorſus Conſcientiæ, & Teſtimonium conſcientiæ. Ibid. Conſcientia, quid? n.2. Dividitur in quinque membra. n. 3. Conſcientia recta. n.4. Alia practice, alia ſpeculative recta. nu 6. Quomodo differat a probabili? n. 7. Quanta ſit obligatio ipſius? n.8. Conſcientia erronea, quid? n.9. Conſcientia practice duntaxat recta, an ſit erronea? n.10. Conſcientia erronea invincibilis, & vincibilis, quæ? n.11. Erronea quæcunque, quomodo obliget? nu.12. & ſeqq. Et quomodo ſit deponenda? nu. 21. Quid agendum, quando utraque contradictionis pars putatur eſſe peccatum? nu. 23 Quid, ſi quis neſciat diſcernere, ubi ſit minus malum? n.24.

Conſcientia dubia, quid; tr.1.d.3.n.25. Dividitur varie juxta variam dubii diviſionem. n.26. & ſeqq. Cum conſcientia practice dubia illicitum eſt operari. n.30. Operans cum ea peccat pro qualitate dubii. nu. 31. & 32. Quid de conſcientia ſolum ſpeculative dubia; n.33. & ſeqq. Conſcientia probabilis, quid; tr 1.d.3.n.38. & ſeqq. An licitum ſit, in rebus moralibus ſeſe conformare conſcientiæ vere probabili; n.50 & ſeqq. Etiam relicta probabiliore; n.53. & ſeqq. Ac quoad Propoſitiones de Fide; n 54 Quid in Quæſtionibus circa materiam facti verſantibus; n. 56. & ſeqq. An liceat ſequi ſententiam minus probabilem in materia de valore Sacramentorum; n.57. & 58. An Medico; nu. 59. & 60. An Judici in judicando; n. 61. & 62. An Advocato; n.63. & ſeqq. Conſcientia ſcrupuloſa, quæ; n.69. Ejus ſigna. num. 70. An ſit licitum, agere contra conſcientiam ſcrupuloſam; num.72. & ſeqq. Vide *V. Scrupulus*.

Conſecratio Euchariſtiæ. Vide *V. Euchariſtia*. Et *V. Miſſa*.

Conſecratum Altare quomodo execretur? tr.14.d.5. poſt nu. 136. Append.II.

Conſenſus Matrimonialis. Vide *Matrimonium*.

Conſuetudo contra legem an introduci poſſit per actus formaliter peccaminoſos? tr.2.diſt.4. poſt n.39. Conſuetudo an valeat in futurum introduci contra illam legem, quæ habet annexam clauſulam *non obſtante conſuetudine contraria*? tract. 2. diſt. 4. poſt num. 44. Conſuetudo ſemel introducta quando per contrariam Legem cenſeatur denuo tolli? ibid. Conſuetudo immemorialis de præterito an tollatur per clauſulam *nulla obſtante conſuetudine* Legi contrariæ annexam? ibidem.

Conſuetudinarii quomodo in Confeſſionali tractandi? Vide *Remedia contra recidivos*.

Conſenſus, quid, & quando cenſeatur efficax; tr.9 d.5. nu. 48 & 49.

Conſilia Evangelica, non poſſint præcipi; tract. 2. diſt.1. nu. 43.

Conſuetudo ſumitur dupliciter. tr.2.d.4.nu.35. Conſuetudo triplex, præter legem, ſecundum legem, & contra legem. Item, quandonam conſuetudo præter legem cenſeatur introducta; num. 36. Conſuetudo, quæ cenſeatur rationabilis. num. 38. Quomodo dicatur legitime præſcripta, n.40. An per eam poſſit tolli lex; n.37. & ſeqq. Et quo tempore per eam abrogetur Lex civilis; n.41. Ac Eccleſiaſtica; num.42. & ſeqq. Conſuetudo peccandi, an fatenda Confeſſario interroganti, & cur; tr.14. d.7.n.53.

Conſulens, quando teneatur ad reſtitutionem; tr.9.d.5. nu. 45. & ſeqq.

Contemptus, quomodo peccatum veniale per accidens reddat *mortale*; tr.3.d.2.n.19. & 20. Ex contemptu, quando fiat tranſgreſſio legis; ibid.

Contentio, quid; tr.4.d.7. nu.30. Et quale peccatum; nu. 31.

Contractus, unde ſic dicti; tr.8.d.1.n.1. Contractus large, ſeu pactum, quid; n.2. & 3. Requirit plurium conſenſum in idem. n 4 & ſeqq. Contractus proprie. n. 2. & 8. Contractus explicitus, & implicitus, ſeu interpretativus, ac quaſi contractus. n.10. Lucrativus ſeu gratuitus, & oneroſus. n.11. Abſolutus, & conditionatus, quid; n. 12. Ad conſenſum pro valore contractuum requiruntur quatuor conditiones, quæ; n.13. Error circa ſubſtantiam reddit contractum nullum. n.14 Quid de errore circa qualitatem; n. 15. An metus gravis invalidet contractum; n. 16. 17. & ſeqq. Regula practica circa juſtitiam contractuum. tr.8.d.4.n.48.

Contractus quotuplex? Vide *Pactum*.

Contractus conditionatus qualem poſſit habere conditionem adjectam? tr.8.d.1. poſt n.12. Item quid ſit ſentiendum, ſi conditio adjecta ſit honeſta, & quid, ſi fuerit turpis? ib. Item qualis ſit diſtinctio, quidpiam contractui adiicere tanquam *conditionem*, & addere tanquam *modum*? ibid. Vide etiam *V. Matrimonialis Contractus*.

Contractus quandonam reddatur invalidus per errorem in Subſtantia materiæ, & quando, ſi tantum erratur in qualitate? tr.8.d.1. poſt n.14 & poſt n. 15. Quo ad Contractum Matrimonialem, & Sponſalitium. Vide *V. Matrimonium*, & *V. Sponſalia*.

Contritio. Vide *Dolor*.

Contritio perfecta qualiter practice ſit formanda? tr. 14 d. 6. poſt n.40.

Contritio generatim, quid? tr. 14. d.6. nu. 37. Dividitur in perfectam, & imperfectam ſeu attritionem. nu. 38. Contritio perfecta. n.39. Et imperfecta, ſeu attritio, quid, & quomodo differant; n.41. Attritio mere naturalis non ſufficit. n.42. Contritio aliqua eſt lapſis neceſſaria ad ſalutem pro quocumque ſtatu. n 43 & 44. Actus contritionis perfectæ ſufficit ad juſtificationem. n 45. Sed hæc de facto includit votum Sacramenti; & cujus; n.46. Extra Sacramentum requiritur contritio; cum Sacramento ſufficit attritio, etiam cognita. n 48 Contritio debet eſſe univerſalis de mortalibus n 50. Et quid de venialibus; n.51. An ſufficiat dolere, quod non doleas; n. 55. & 56. Dolor de mortalibus debet eſſe ſummus appretiative; quomodo; n.57. Et præcedere abſolutionem. n.58. An etiam Confeſſionem; n.59. & 60. Dolor de peccatis, quanto tempore poſſit præcedere Confeſſionem: n.61. An confitens peccata prius omiſſa, teneatur elicere novum dolorem; n.62. Corollarium de moribundo. n.63.

Contumacia, qualis requiratur, & ſufficiat ad incurrendam Cenſuram; tr.13.d.1.n.15 Quomodo non ſolum ob contumaciam, ſed ob alias quoque cauſas quis excommunicari poſſit; n.14.

Contumelia, quid; tr.9.d 6.n 20. Fit tribus modis. nu. 21 Contumelia, quale peccatum; n.22. & 23. An, & quomodo differat a convitio; n 26.

Contumelia quid, & quomodo ſæpe concurrat cum Detractione? tr.9.d.6. poſt n.21.

Convitium, quid, & quomodo differat a contumelia; tr. 9. d.6.n.26 Leve convitium, an fieri poſſit ſine omni peccato; n 24 & 25.

Correctio fraterna quandnam ex Charitate fieri debeat? ubi notabiles tres Caſus. tr.4.d.6. poſt n 48.

Correctio proximi duplex, judicialis, & fraterna. tr.4.d.6.nu.45. De correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum. n.46. Quod ex genere ſuo obligat ſub mortali. num. 47. Quatuor conditiones, ut hoc præceptum obliget: nu.48. Præceptum correctionis fraternæ magis obligat Superiores, quam ſubditos. n.49. Et hi rarius contra illud peccant mortaliter. n 50. In correctione fraterna ſervandus eſt ordo a Chriſto præſcriptus. n.51. Caſus in quibus non eſt neceſſe præmittere monitionem ſecretam. n.52. Aliter corripiendus inferior, aliter

Digitized by Google

æqualis, aliter Superior, quomodo; n.53. Prælati Eccleſiæ in Concionibus non taxandi. n.54.

Corrigere an teneamur errantem ex ignorantia? & quando? ibid. poſt n.54.

Creditor quid prætendere poſſit contra ſuum debitorem? Vide *Mutuum*, vel *ſolutio mutui*.

Creaturæ irrationales, an ſint ex Charitate diligendæ; tr.4. d.6.n.14.

Credere explicite, & implicite, quid; tr.4.d.2.n.11. Neceſſitas explicite credendi aliquos Articulos Fidei, quæ; n.15. & ſeqq. Aliud eſt, explicite credere; aliud, explicite ſcire Articulos Fidei? n.21. Quænam teneantur Fideles explicite credere neceſſitate præcepti; n.23. & 24. Vide v. *Fides*.

Credulitas de non relapſu, an requiratur ad propoſitum non peccandi de cætero; tr.14.d.6.n.52. & ſeqq.

Crimina ab Immunitate Eccleſiaſtica vi noviſſimæ Bullæ Benedicti XIII. excepta quæ? tr.12.diſt. 2. poſt num. 41.

Crimina num inter excepta ab Immunitate Eccleſiaſtica computentur, a quo dignoſcendum, & qualiter circa eadem a poteſtate Eccleſiaſtica procedendum? poſt n.55.

Crimen proximi manifeſtare abſque vitio detractionis, an interdum liceat, & quando; tr.9.d.6. n.7. & ſeqq. Crimen falſum cuipiam imponere, ſemper eſt illicitum. n.11. Crimen falſum ſcienter imponens, aut verum occultum revelans, quomodo reſtituat; n.33. & 34. Vide v. *Reſtitutio*. Crimina, quæ olim impediverint matrimonium contrahendum; tr.14.d.14.n.10. Ea non amplius ſunt in uſu. n.11. Criminis impedimentum, quod, & in quibus caſibus de facto oritur; n.84. & ſeqq.

Culpa aliter accipitur apud Juriſtas, quam Theologos. tr.8. d.2.n.34. Culpa Juridica, ſeu Civilis. nu.35. Culpa Juridica triplex, lata, levis, & leviſſima. n.36. Ex qua culpa oriatur obligatio reſtitutionis ratione damni dati; tr.9. d.5. n.77. & ſeqq. An inferens damnum extra officium, & contractum, teneatur ad reſtitutionem ex culpa Civili levi, aut leviſſima; n.86. & ſeqq. Quid, ſi intervenit culpa Theologica venialis; n.87. Per culpam Theologicam, quando cenſeatur damnum illatum; n.88. Quid, ſi ex culpa aliqua damnum datum fuit in officio; n.93. & ſeqq. Aut in contractu; n.96. & tr.8.d.2.n.41. & ſeqq. Culpa dimiſſa, non ſemper remittitur tota pœna peccatis debita. tr.14.d.10.n.2.

Culpa lata civilis cur obliget regulariter ad refarcitionem damni ante Sententiam Judicis, & cur non pariter culpa levis? tr.9.d.5. poſt n.92.

Cultus qualis exhibendus illis, qui nec ſunt beatificati, nec Canonizati? tr.5.d.1. poſt n.42.

Cultus, & honor, differunt; quomodo; tr.5. d.1.n.5. Cultus Latriæ debetur Deo. n.27. & ſeqq. Cultus Duliæ debetur Sanctis; & cultus Hyperduliæ B.V. Mariæ. nu.32. Vide v. *Adoratio*. Cultus publicus, & privatus, quis; n.39. Corollaria de cultu privato Sanctis needum Canonizatis impertiendo. n.40. Quid de cultu publico, n.41. & ſeqq. Superſtitio ratione cultus incongrui, ejuſque diviſio. tr.5.d.2.n.6. Cultus falſus, quis, & quomodo accidat; n.7. Et quale peccatum; nu.8. Cultus ſuperfluus, quis, & quale peccatum; nu.9. & 10. Cultus diſparitas. Vide v. *Diſparitas cultus*.

Curator, in quo differat a Tutore; tr.8.d.1.n.32. Vide v. *Minorennis*.

D

DAmnati nihil amplius demerentur. tr.1.d.2. nu.44. Nec ſunt capaces Indulgentiarum. tr.12.d.3.n.36.

Damnificatio injuſta dupliciter fit. tr.9. d.5. nu.41. Novem genera cooperandi ad injuſtam damnificationem. n.42. & ſeqq. Damnificatio, quid, n.75. Ex variis modis accidere poteſt. n.76. Ex qua culpa oriatur obligatio reſtitutionis ratione damni dati; n.77. & ſeqq. Quid, ſi infans, aut furioſus, damnum intulit: n.78. Vel animal; n.80. Quid, ſi aliquis impedivit alium a conſecutione cujuſpiam boni; n.82. 83. & ſeqq. An ex ſola culpa civili levi, aut leviſſima, oriatur obligatio reſtituendi, ratione damni dati; nu.89. Vide plura v. *Reſtitutio*.

Dataria in quibus impedimentis Matrimonii diſpenſet. tr.14. n.5. & ſeqq.

Debitor ad quid adſtringatur ſuo Creditori? Vide *Mutuum*, vel *ſolutio Mutui*.

Debitor quomodo ſe contra alterum prætendentem debitum a parte rei non exiſtens defendere queat? tr.8.d.4. poſt n.9. in Append.

Debitum Conjugale ex quo fine poſſit peti? tr. 1. d.2. poſt n.39.

Debitum conjugale num denegari queat, ne proles nimium multiplicetur, vel ob adulterium alterius? tr.14.d.13.n.81.

Debitum conjugale, ejuſque obligatio, qualis; tr.14. d.13.n.71. & 78. ac ſeqq. Variæ cauſæ excuſantes a reddendo debito conjugali. n.81. Actus conjugalis ex ſe eſt licitus, ac honeſtus. n.71. Dummodo ſit veſtitus debitis conditionibus. n.72. Ex quo fine haberi poſſit; nu.73. & ſeqq. An ſtante dubio de valore matrimonii liceat; n.84. & 85. Quid, ſi certo ſciatur invaliditas matrimonii, ſed non poſſit probari; n.86. An liceat, dum conjux eſt gravida, puerpera, menſtruata, vel lactans; n.89. & ſeqq. An tempore ſacro: n.82. & 83. In debito petendo, an Mendicantes cum inceſtuoſis, &c. diſpenſare poſſint; tr.6.d.3.n.48.

Debitum legale, & morale, quid; tr.7.d.2.n.24. & 5.

Decalogi præcepta, quæ; tr.9.d.1.nu.1. Dividuntur in præcepta primæ, & ſecundæ Tabulæ. Ibid. Excellentia ipſorum. n.2. Ea ſunt de Jure naturæ. n.3. & ſeqq. Ad præcepta Decalogi reducuntur omnia præcepta Moralia. n.8. & ſeqq. Violatio præceptorum Decalogi eſt ex genere ſuo mortalis. n.11. Inter ipſa præcepta Decalogi eſt notabilis differentia. n.13. In præceptis Decalogi an poſſit Deus diſpenſare; n.14. & ſeqq. Diviſio præceptorum Decalogi. nu.17. & 18. Primum præceptum Decalogi, quale; n.19. Et quæ præcipiat, vel prohibeat; n.20. & 21. Secundum præceptum, quod, & quale; n.22. & 23. Tertium præceptum Decalogi. n.25. Eſt partim morale, partim cæremoniale. n.25. & 26. Affirmativum, & negativum. n.29. Quartum præceptum Decalogi declaratur. tr.9.d.2.n.1. & ſeqq. Quinto præcepto Decalogi, quæ prohibeantur; tr.9.d.3. n.1. & ſeqq. & n.7. Sexto præcepto Decalogi, quæ prohibeantur; tr.9.d.4.n.1. Septimum præceptum Decalogi, quale; tract.9.diſt.5. num.1. Octavo præcepto Decalogi, quæ prohibeantur; tract.9.diſt.6. num.1. Nonum, & Decimum præceptum Decalogi, quod; tract. 9. diſt.7. num.1. Quænam iiſdem prohibeantur; num.6. & 7.

Decimæ, quid; tract.5. diſt.1. n.19. & tract.11.diſt.4. num.1. Decimarum ſolutio eſt actus Religionis, & Juſtitiæ; tract.11.diſt.4. nu.2. Qui fraudant eas, ſunt excommunicandi. nu.3. & 4. Bona dantium, & mala non dantium Decimas. num.5. Decimæ, quo Jure ſint ſolvendæ; nu.14. & ſeqq. Ex quibus rebus debeantur; num.18. & ſeqq. Decimæ prædiales, perſonales, & mixtæ, quæ; nu.20. & 21. Quomodo, & quibus ſolvendæ; num.22. Decimæ prædiales, ſpectant ad Eccleſiam Parochialem, num.25. Et habet ſuper iis Parochus fundatam intentionem. num.26. Epiſcopo de Jure communi debetur quarta pars Decimarum. n.27. Quid de Decimis nullius certæ Parochiæ; num.28. Laici mere ſæculares ſunt incapaces Juris Decimarum. num.30. Quid de Laicis Converſis, ſive Regularibus; num.31. Laicis poteſt competere jus percipiendi fructus Decimarum, ut quid temporale ſunt. n.32. & ſeqq. A præſtatione Decimarum quibus modis aliquis eximi poſſit; nu.35. & ſeqq. Quomodo id fiat conſuetudine. nu.37. & 38. Ac præſcriptione; num.39. & ſeqq. Item compoſitione; nu.42. Ac paupertate; nu.43.

Defloratio Virginis. Vide v. *Stuprum*.

Defunctis quomodo applicentur Indulgentiæ; tr.12.d.3. n.41. & ſeqq. Vide v. *Indulgentiæ*.

De-

Deſuncti qualia vota teneantur exequi Succeſſores in Hæreditate? tr.6.d 3.poſt n.24.

Degradatio, quid; tr.13.d 1.n 50. Et quomodo privet Clericali munere, ac privilegio; n.51.& 52. Forma Degradationis. o.54.

Delectatio moroſa generatim, quid; tr 9.d.7.n.8.& 9 Delectationes moroſæ venereæ, quæ, & quale peccatum; n. 11. & 12. An contrahant ſpeciales malitias circumſtantiarum actus externi; n.15.& 17.

Delectatio ſenſibilis quæ, & quale peccatum? tr.9. d.4. poſt n.78. ibid. Item quomodo diſtinguatur a delectatione venerea? ibid.

Delectatio moroſa de re turpi an ſemper ſit mortale peccatum? tr.9.d.7. poſt o.18. ac ſeqq. Vide etiam *v. Sponſis*, & *v. Viduis*. Utrum delectationem moroſam graviter peccaminoſam arguat cogitatio præciſe ſpeculativa de objecto turpi? tract. 9. diſt. 7. poſt num. 18. Item an talem delectationem inferat optatio præciſe conditionata, nimirum quod quis vellet actum exercere, ſi non eſſet peccatum? ibid.

Denudatio liberior pectoris qualiter interdicenda fœminis? tr.4.d.7.poſt n.28.in Append.

Denundationis obligatio, ad Confeſſarios (in Confeſſionali ſollicitantes) Superioribus denuntiandos impoſita, an ubiq; vigeat; tr.14.d 8.n.67 Vide *v. Sollicitatio in Confeſſionali*.

Denuntiationes trinæ matrimonio celebrando præmittendæ; tr.14.d.14.n.131. & 132.

Depoſitum conſumens bona fide an teneatur ſimilem rem in ſpecie reddere, vel num ſufficiat, ſi det in pretio æquivalenti? tr.8.d.2. poſt n.33.

Depoſitum ſi pereat apud membrum particulare, an teneatur ad reſarcitionem Capitulum, ſeu Conventus? tr.8.diſt. 2. poſt n 51.

Depopulatores agrorum, qui; tr.12.d.2.n. 31. Non gaudent immunitate, o.28. & 31.

Depoſitio, quid; tr.13.d 1 n 49 Quomodo privet Clericali munere; o.51. Infligitur ſolum a Judice, n.53.& 54. Differt a ſuſpenſione; tr. 13 d.2.n.77.

Depoſitum, quid. tr.8.d 2.n.31. Quomodo differat a Commodato; n.29. Depoſitarius re depoſita utens, an peccet; n.29 32. & ſeqq. Depoſitarius non tenetur de caſu fortuito, u.37. & ſeqq. An teneatur de culpa leviſſima, aut lata; n. 42. & ſeqq. An poſſit ſalvare res proprias omiſſis depoſitis, ſi non poteſt utraſque? n.50. & 51. Depoſitarius non poſſidet, cur? tr.7.d.3.n.23.

Derogatio Legis, quid? tr.2.d.4 n.27.

Deſiderium objecti impuri cum conditione, ſi non eſſet prohibitum, an elici poſſit deliberate citra grave peccatum? tr.9.d.7. poſt n.18.

Deſiderium illicitum, quid, & quomodo differat a delectatione moroſa; tr.9.d.7.n.10 & 11. Et quale peccatum; o. 12. An contrahat ſpeciales malitias circumſtantiarum actus externi; n.14. & ſeqq.

Deſperatio opponitur Spei per defectum; tr.4 d.5. n.12. Quid ſit; n.17. In quo conſiſtat; n.13. Quale ſit peccatum; n. 14. Quid agendum circa perſonas afflictas; n. 15. Deſperatio numeratur inter peccata in Spiritum ſanctum; n.16 Deſperatio poteſt conſiſtere cum, & ſine actu Infidelitatis, n.17.

Detractionis materia quænam levis, & quæ gravis? tr.9.d.6. poſt n.5. Ponuntur deinde quoad detractionem varii caſus, & Corollaria. Ibid.

Detractionis an reus ſit referens gravia de homine alias incognito? tr.9.d 6. poſt n.19. in Appendice. Item an detractio ſit gravis, ſi quis de homine alias cognito revelat grave crimen unico tantum viro alias prudenti, & taciturno? ibid. Vel ſi crimen in una communitate jam cognitum propalat in altera? ibid.

Detractionis peccato ut quis revelans in certa communitate ſit immunis, qualiter intra eandem communitatem crimen debeat eſſe publicum? ibid. Detractiones an ſint ejuſdem ſpeciei? ibid.

Detrahentes qualiter in Confeſſionali examinandi? ibid.

Detrahentes alteri ex inconſiderata loquacitate quandonam teneantur reſtituere famam? tr.9.d 6. poſt n 35.

Si detrahens dubitet, num res manifeſtata apud alios audientes jam abierit in oblivionem, an nihilominus coram illis revocare obligetur? ibid. poſt n.41.

Detrahentes coram aliis quandonam debeant corrigi ab audientibus? tr.4 d 6. poſt n.48.

Detractio, quid; tr.9.d.6.n 3. Quibus modis fieri poſſit; n. 4. Ejus gravitas, n.5. Detractio formalis, & materialis, quid, & quale peccatum; n.6. Caſus, in quibus abſque vitio detractionis licitum eſt manifeſtare crimen, vel defectum proximi, n.7.& ſeqq. Crimen falſum cuipiam imponere, ſemper eſt illicitum, n.11. Audita referens abſque aſſeveratione, & ſub dubio, an peccet mortaliter; n 13. & ſeqq. Qui detractorem audit, quomodo peccet? n.16. Quid, ſi ei detractio non placeat, tamen non reſiſtit; n. 17 & 18. Detractori quomodo reſiſtatur. n.19.

Devotio, ut eſt ſpecialis actus Religionis, quid; tr.5.d.1.n. 12. Devotionis largior acceptio, n.13 Devotionis cauſæ, n.14.

Deus non eſt auctor peccati, tr 3.d.1. n.23. & ſeqq. Quomodo dicatur hominem indurare, excæcare, &c.num.25.& 26 Deus, quomodo appelletur Charitas; tr.4 d.6.n.3 Deum, an, & quomodo teneamur ſuper omnia diligere, nu.4. & ſeqq. Deus ſecundum ſe nequit odio haberi. tr.4 d.7.num. 1. Odium Dei, quale peccatum; num. 3. Deo debetur cultus Latriæ. tr. 5. diſt. 1. num. 27. Deus an poſſit diſpenſare in præceptis Decalogi: tract. 9. diſt. 1. num. 14. & ſeqq.

Diaconus ex commiſſione proprii Sacerdotis poteſt ſolemniter baptizare; tr.14 d.3.n.34. Diaconatus Ordo, quid; tr.14. d.12.n.7. Ejus materia, & forma, n.30. Officium Diaconi. n.31.

Dies Dominica eſt ſubſtituta pro Sabbato, tr.9.d.1.n.28.

Diebus feſtivis quinam cenſeantur audire Miſſam? Vide *Feſtivis diebus*.

Dignitas, quid, & an differat a Perſonatu, & Officio; tr. 11.d.1.n.14 & ſeqq.

Dignus reſpectu Beneficii, & dignior, quis, & unde deſumenda major dignitas; tr.11.d.1. nu 49. 50. & ſeqq. Magis dignum trahit ad ſe minus dignum. tr.11.d. 3. nu. 37. & 38.

Dilectio ſui ipſius, & proximi, eſt præcepta; tr.4.d.6.n. 10. & ſeqq. Præceptum diligendi proximum, quantum & unde oriatur; n. 11. Ei non ſatisfit per ſolos actus externos, n.12. An debeamus diligere corpus noſtrum; o. 13. Datur ſpeciale præceptum de diligendis inimicis, n.15. Vi hujus tenemur inimicis exhibere generalia ſigna dilectionis, n.16.& 18.& ſeqq. An etiam inimicis ſint exhibenda ſigna ſpecialia dilectionis; n.21.& ſeqq. Dilectio eſt præcipuus actus Charitatis internus, n.27. & Vide *v. Charitas*. Magis debet quis diligere ſe, quam proximum, quomodo; tr.9.d.5 n.11.& 12.

Dilatio reſtitutionis quandonam conſtituat peccatum mortale? tr 9.d.5.poſt n 74.

Dilatio reſtitutionis an fieri poſſit ab aliquo morti proximo, ſi neceſſitas gravis uſque illuc perduret? tr. 9. diſt. 5. poſt n.106.

Dilectio erga Deum qualis? Vide *Charitas erga Deum*.

Dilectionis proximi ordo quis? Vide *Charitas erga proximum*.

Diſcordia, quid; tr.4.d 7.n.29.

Diſparitas cultus eſt impedimentum matrimonii dirimens, & quando; tr.14.d 14 n 78 & ſeqq. Quid de Diſparitate cultus, quæ eſt inter Catholicos, & Hæreticos; n.80. & ſeqq.

Diſpenſatio qualiter interpretanda? tr. 2. diſt. 4. poſt num. 12.

Diſpenſatio an, & quando ſit nulla, ſi cauſa diſpenſandi allegata non verificetur? ibid poſt n.24.

Diſpenſatio an, & quando ceſſet, ceſſante cauſa motiva diſpen-

Digitized by Google

ſandi? ubi de diſpenſatione contrahendi Matrimonium in bonum prolis extra Matrimonium ſuſceptæ. tr.2.diſt.4. poſt n.26.

Diſpenſatio utrum ceſſet, quando ceſſat cauſa motiva pro eo tempore, poſtquam diſpenſatio jam eſt deducta in uſum? ubi de diſpenſato in jejunio ob infirmitatem, vel in recitatione Breviarii ob oculorum imbecillitatem. ibid.

Diſpenſatio an per mortem diſpenſantis exſpiret? ibid.

Diſpenſare in quinque Votis quomodo, & quando poſſint Regulares Mendicantes? tr.6.d.3.poſt n. 47.

Diſpenſatio in Voto perpetuæ Caſtitatis in quantum ſe extendat? ibid. poſt n.48. Antequam hæc Diſpenſatio Romæ petatur, quid prævie interrogandum a Confeſſario? tr.6.d.3. poſt n.53. in Append. Diſpenſationis petendæ formula quæ? ibid. Diſpenſationis Executor quid debeat obſervare, ut conformiter litteris Romanis diſpenſet? ibid.

Diſpenſandi in Votis, quæ poteſtas competat Confeſſariis tempore Jubilæi? tr.12.d.3. poſt n.124.

Diſpenſandi in Irregularitatibus quæ poteſtas competat Epiſcopis, & Regularibus? Vide *v. Epiſcopi*, & *v. Regulares*

Diſpenſatio in Simonia circa impetrationem Beneficii commiſſa qualiter practice impetranda? tr. 11. diſt. 1. poſt nu. 80. & ſeqq.

Diſpenſatio in Irregularitate ratione Homicidii contracta quomodo impetranda. tr.14.d.3. poſt n.76.

Diſpenſatio quomodo impetretur quoad ordinem Presbyteratus? tr.14.d.12. poſt n.53.

Diſpenſatio, quid? tr.2.d.4 n.12. A quo fieri poſſit; n.13. & ſeqq. An ſit invalida, ſi fiat ſine cauſa; num.18.& ſeqq. Diſpenſatio ſubreptitie obtenta non valet, n.23. In ea ſubintelligitur clauſula, *Si preces veritati nitantur*; nu.24. In votis, juramentis, &c. quomodo Papa cenſeatur diſpenſare; n.25.& 26. An diſpenſare poſſint Confeſſarii Mendicantium cum conjugibus inceſtuoſis, aut contrahentibus cum voto ſimplici Caſtitatis, ad petendum debitum: tr.6. d.3.n.48. Quomodo practice impetrari poſſit diſpenſatio in votis, n.54. & ſeqq. Quid Confeſſario, vel Executori indagandum, & obſervandum ante, & poſt adeptam diſpenſationem in votis, n.55.

Diſpenſatio impedimentorum matrimonii, quid; tr.14.diſt. 14.n.156. & ſeqq. Vide *v. Impedimenta Matrimonii*; & *v. Matrimonium*.

Diſpenſatio circa certa impedimenta matrimonii, quando ab Epiſcopis pro foro tam interno, quam externo dari queat: tr.14.d.15.n.1.& ſeqq. Vide *v. Epiſcopi, quando*. Diſpenſatio, quando a Sacra Pœnitentiaria, & Dataria petenda, n. 5. In quibus caſibus Sac. Pœnitentiaria diſpenſet; num. 6 & ſeqq. Prævia obſervanda, antequam fiat Supplica. n.9. & ſeqq. Diſpenſationis petendæ formula, n.11. Reſcriptum ad talem formulam, n.12.& ſeq. Explanatio Breviaturarum, num.14. Quotupliciter in Dataria obtineatur Diſpenſatio, n.15. & ſeq. Quomodo debeat inſtrui Supplica. n.17 Formula diſpenſationis ob anguſtiam loci, n.18.& ſeqq. Forma Supplicæ ob contractum jam bona fide Matrimonium, n.21. & ſeqq. Quomodo Supplica rite concepta dirigatur Romam, n.24 Quid facere debeat ille, qui neſcit Supplicam concipere juxta Stylum Curiæ, nu.25. & ſeqq. Quid conſulendum Oratori pauperi, qui nequit ſolvere taxam, n.28. Ad quem recurrendum pro executione diſpenſationis, n.29. Qualia Reſcripta Diſpenſationis ſoleant expediri a Dataria ad executorem; n. 30. & ſeqq. Qualiter clauſulæ Reſcriptorum ſint intelligendæ, n.33.

Diſputare de rebus Fidei, quando licitum; tr.4.d.4. nu 43 & ſeqq. Laicis an ſit prohibitum, ſic diſputare; num. 44 Diſputationes in Eccleſiis an habere liceat; tract.12.diſt.1. n.21.

Diſſolvi Sponſalia quandonam poſſint? Vide *Sponſalia*.

Diſtillatio, quomodo differat a pollutione; tr.9.d.4.n.58.& 59.

Diſtinctio ſpecifica, & numerica peccatorum. Vide *v. Peccatorum Diſtinctio*.

Diſtinctio ſpecifica inter varias Detractiones an adinvicem intercedat? tr.9 d.6.poſt n.19.

Diſtinctio numerica peccatorum undenam deſumatur? tr. 3. d.1. poſt n 53.ac poſt n.61.& ſeqq.

Diſtributiones quotidianæ inter quæ Bona Clericorum computentur? tr.7.d.4.poſt n.22.

Ditior quando quis cenſeatur fieri? tr.9.d.5.poſt no.72.

Divinatio an ſit, aliqua prædicere ex puncto nativitatis? tr. 5.d.2.poſt n. 19. Item aliqua cum effectu naturalem connexionem non habentia tentare joci cauſa? ibid poſt n. 28.

Divinatio, quid; tr.5.d.2.n.15. Contingit vel per expreſſam dæmonis invocationem, vel per implicitam, n.16. Utriuſque Divinationis varii modi, ac ſpecies, nu. 17. 18. & ſeqq. Divinatio quale peccatum: n.17. & 27. & 28. Divinatio, quomodo diſtinguatur a vana Obſervantia, n.30. Et Obſervantia eventuum. n.35.

Divortium, quid; tr.14 d.13.n.91. Sumitur dupliciter, n.92. Divortium quoad thorum, & cohabitationem, poteſt fieri, n.93. Idque generatim ex ſex cauſis, quibus; nu 94. & ſeqq. Differentia inter adulterium, & alias cauſas, reſpectu Divortii, n.95.

Divortium quandonam valeat ab uxore prætendi propter verberationem? Vide *Verberatio*.

Dolor ad Sacramentum Pœnitentiæ requiſitus an debeat procedere ex motivo amoris Dei ſuper omnia dilecti? tract. 14. diſt. 6. poſt num. 48. ac ſeqq. Item an debeat eſſe univerſalis, & quomodo? ibid. poſt n.50.

Dolor de peccatis. Vide *v. Contritio*.

Dolus, quid; tr.8. d.2.nu.35. Dolo æquiparatur culpa lata, n.36.

Dominicis diebus quæ opera ſint licita? Vide *v. Feſtivis diebus*.

Dominium Apum, & Columbarum. Vide *v. Apes*, & *v. Columbæ*.

Dominium novæ Inſulæ, vel prominentis terræ per alvei mutationem cui acquiratur? tr.7.d.5. poſt n 23.

Dominium quomodo acquiratur Specificatione? Vide *v. Specificatio*.

Dominium communiſſime, quid; tr.7.d.3.n.2. Dividitur in divinum, & humanum. Ibid. Dominium humanum aliud Juriſdictionis, aliud Proprietatis, n. 3. Dominium Proprietatis perfectum, & imperfectum, quid, n.4.& 5. Imperfectum ſubdividitur in Dominium directum, & utile. n.5. Sub Dominium hominis, quæ cadant; tr.7.d.4. n.2. & ſeq. Dominium rerum, quibus modis generatim acquiratur; tr.7 d.5.n.3.& 4. Quomodo acquiratur Nativitate, n.22. Alluvione, n.23. Specificatione, n.24. Acceſſione, n.25. Confuſione, & Commixtione, n.26. & ſeqq. Ædificatione. n.31. Plantatione. n.32. Fructuum perceptione n.33. & Traditione; n.34. & 35.

Domus infeſtatæ quomodo ſint a ſpectris mundandæ? tr.14.d.8.

Donatio, quid; tr.8.d.2.n.13. Dividitur in mere gratuitam, & remuneratoriam, n.14. Donatio mortis cauſa, quæ; n. 15. Hæc poteſt ſemper revocari, n. 16. Donatio inter vivos, quæ, & an revocari poſſit; n.17. Hæc ante acceptationem non obligat, n.18. Cenſetur acceptari a præſente, & tacente, n.19. An poſſit acceptari pro alio, aut pro determinata Eccleſia; & quando. n.20. Donatio ante actualem rei traditionem non dat jus in re, n.21. Donatio ultra quingentos Solidos, an valeat; n. 22. & ſeqq.

Donationes factæ a Parentibus Liberis necdum emancipatis an, & quando ſint firmæ? tract. 8. diſt. 2. poſt n. 26.

Donationes factæ prolibus an, & quando mortuo parente conferendæ ſint cum reliquis Bonis relictis in diviſionem hæreditatis? ibid.

Donationes factæ ad invicem inter Sponſos de futuro an, & quando cenſeantur firmæ? ibidem. Donationes, quas Conjuges tempore Matrimonii faciunt, qualiter reputandæ? ibid.

Do-

Digitized by Google

Dotis proprietas, an maneat penes uxorem; tr.7. d.4. n. 15. & ſeqq.

Dubitans de Fide, an peccet peccato hæreſis, tr.4.d 4 n.20. & ſeqq. Et incurrat excommunicationem; n. 23. Quid de natis inter Hæreticos: n.21.

Dubitatio quid, & an differat a Judicio temerario, & ſuſpicione tr. 9.d.6 n.56. Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, & qualiter, n.66. & ſeq.

Dubium ſpeculativum, & practicum, quid, & quotuplex; tr.1.d.3.n.26.27. & ſeqq. An licitum ſit operari cum dubio; n.30. & ſeqq. In dubiis tutior pars eſt eligenda, quomodo; n.35. & 36. Dubitans de morte conjugis, ſi contrahat, an poſſit petere debitum, vel ſaltem reddere; tr.14.d.13.n.49 & ſeqq.

Dubio exiſtente, num quis ſit bonus, vel malus? licitum eſt contra eadem diligentes facere præcautiones. tr. 9. d.6 poſt n.67.

Dubius de jejunio naturali nu poſſit celebrare, vel ſumere Eucharistiam? tr.10 d.3.poſt n.33.

Dubitans, an peccatum ſit reſervatum, an abſolvi poſſit a non habente poteſtatem in reſervata? Vide *Reſervatio*.

Dubitantes in Confeſſionali quandonam ſint inſtruendi a Confeſſario in veritate? tr.14.d.8. poſt n.55.

Duellum quandonam inire liceat? ubi fuſius explicatur propoſitio deſuper damnata. tr.9.d.3. poſt n.45.

Duella ea conditione inita, ut poſt etiam levem vulnerationem aut poſt certum congreſſum, ſeu ictuum numerum illico ceſſetur, vel ficto animo ſuſcepta an liceant? ibid.

Duellans mortuus repertus an, & quando poſſit ſepeliri in loco ſacro? ibid.

Duellum, quid, & quam graviter probibitum, tr.9.d.3. n. 42. & 45. An in aliquo caſu poſſit acceptari; n 43. & 44.

Dulia, quid; tr.5. d.1. n.25. Cultu Duliæ honorantur Sancti in cœlis, n.32.

E

EBrietas, quid: tr.3.d.3.n.45. Et quale peccatum nu.47. Signa plenæ ebrietatis, quæ, n.48. Quando cenſeatur voluntaria, ſicque peccatum mortale, n. 49. Inebriare ſe cauſa recuperandæ ſanitatis, vel tuendæ vitæ, an ſit peccatum n.50 Differentia inter dormientem & ebrium nu.46

Eccleſia num poſſit prætendere Dominium, ſi in loco ad ſe ſpectante inveniatur theſaurus? tr.7.d.5. poſt n.11.

Eccleſiæ quales Romæ obtineant Indulgentias, & cum quibus clauſulis? tr.12.d.3.n.76. & duobus ſequentibus fol. ac ſeqq.

Eccleſiis conceſſæ Indulgentiæ quando incipiant, & an inter tempus conceſſum computetur annus Jubilæus? ib. poſt n.81

Eccleſiarum viſitatio quomodo tempore Jubilæi inſtituenda? tr.12.d.3. poſt n.113. Append.I.

Eccleſiam inter, & Oratorium qualis diſtinctio? tr. 14. d. 5. poſt n.136 Append. I.

Eccleſia, quid? tr.4 d.3.n.1. Dividitur in Triumphantem, Purgantem, & Militantem. Ib. Eccleſia militans ſumitur dupliciter. n 2. Vera Chriſti Eccleſia in terris eſt viſibilis. n.3. & 4. Ejus caput inviſibile eſt Chriſtus, viſibile Summus Pontifex. n.3. & 5. Nec tamen eſt biceps. n.6. Vera Eccleſia Chriſti non poteſt errare in Fide, neque omnino deficere, n.7. Extra eam nemo ſalvatur. n.8. & 9. Quænam ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti; n.10 & ſeqq. Quomodo hæc ſit una. nu.12. & 13. Sancta. n.14. Catholica. n.15. & Apoſtolica. n.16. Soli Romanæ Eccleſiæ conveniunt hæ quatuor notæ. n 17. & ſeqq. S. Auguſtini notabile dictum de Eccleſia Catholica. n.20.

Eccleſiæ Præcepta generalia quinque. tr.10. d.1. nu.2. Tenor primi, & ſecundi. n.2. & ſeqq. Eccleſiæ tertium Præceptum declaratur. tr.10.d.2. nu.1. & ſeqq. Eccleſiæ quartum Præceptum, quod; tr.10.d.3.n.1. & ſeqq. Eccleſiæ quintum Præceptum declaratur. n.25. & ſeqq.

Eccleſiarum bona ſunt triplicis generis. tr.12.d.1.n.24. & ſeqq. Eccleſiarum immunitas. Vide V. *Immunitas*. V. *Aſylum*. V. *Collecta*. Eccleſia aliter ſumitur in materia immunitatis quam violationis. tr.12.d.2.n.7. In Eccleſia committens homicidium, vel alia crimina, an gaudeat immunitate; n 32. & 35. & ſeqq. Eccleſiam non valens intrare, an foris lucretur Indulgentias: tr.12.d.3.n.61. Præſertim conceſſas viſitantibus Altaria; n.62. Eccleſia interdicta, quæ cenſeantur Interdicto ſubjacere; tr.13 d.2.n.94.

Eccleſia polluitur quinque præcipue modis, & quibus; tr.14. d.5.n.121. & ſeqq. Alii duo modi a nonnullis adduntur. nu. 128. In Eccleſia polluta non licet celebrare Miſſam. n.120. Polluta Eccleſia, an polluatur Cœmeterium, & econtra; n.129. Quid, ſi in dictis caſibus factum eſt occultum. n.130. Eccleſia polluta quomodo ſit reconcilianda; n.132 & ſeqq. Eccleſia polluta an reconcilietur per celebrationem Miſſæ. n. 135. Quid agendum, ſi durante Miſſa violetur Eccleſia; num. 136.

Effectus ut imputetur ad culpam, veluti in cauſa, aut indirecte voluntarius, quæ requirantur; tr.1.d.1.n.9. & ſeqq. In dubio, num effectus excedat vires cauſæ naturalis, quid agendum; tr.5.d.2.n.40. 41.

Effectuum Miſſæ Sacrificii, ut quis fiat particeps, quidnam requiratur? tr.14.d.5. poſt n.47.

Electione quomodo acquirantur Beneficia Eccleſiaſtica; tr. 11.d.1.n.20. Eligentium major, & ſanior pars, quæ; n.21. & 22. Electio indigni ad Beneficium eſt ipſo jure nulla. n. 63. Valet tamen electio digni omiſſo digniore. n. 64.

Eleemoſyna notabilis an dari debeat pauperibus vita periclitantibus cum gravi diſpendio proprii ſtatus? tr.4 d.6. poſt n.41.

Eleemoſynæ dandæ, ac proximo ſuccurrendi obligatio qualiter adſtringat Medicos, Chirurgos, Euclliones frumenta congregantes, & alios poſt num.42. ubi notabilia Corollaria.

Eleemoſyna tempore Jubilæi qualis ſit danda? tr.12.d.3. poſt n.113. Append.I.

Eleemoſyna, quid; tract. 4. diſt. 6. num. 34. Eſt quandoque de præcepto. num. 35. Ad obligationem dandi eleemoſynam duo concurrere debent, quæ; num.36. & 37. Tempore neceſſitatis extremæ proximi an eleemoſyna ſit danda ſub præcepto de ſuperfluis naturæ; num. 40. & 41. De ſuperfluis naturæ, & ſtatus, danda eſt eleemoſyna etiam gravem dumtaxat neceſſitatem patientibus, num. 42. An eleemoſyna ſit danda ſub præcepto pauperibus, communem neceſſitatem patientibus; n. 43. & 44.

Eleemoſyna largitione an remittantur peccata venialia; tr. 3. diſt.2.n.38.

Emptio, & venditio, quid; tr.8. d.4. n.86. Vide *V. Venditio*.

Emphyteuta an poſſit prætendere Dominium theſauri reperti in loco Emphyteuſi ſubiecto? tr 7. diſt. 5. poſt num.13.

Emptio vini debilis loco generoſi an ſit valida? Et quid, ſi loco veteris, & puri ematur vinum recens, ac lymphatum, vel etiam coctum, & ſic de aliis ſpeciebus? tr.8.d.1. poſt n.15.

Emptores an per circumventiones adduci poſſint ad ſummum pretium rei emendæ intra latitudinem tamen juſti pretii? tr.8.d.4. poſt n.99.

Empta res cui ante traditionem pereat? tract.8.d.4. poſt n 102.

Empta res, ſi quidem non pereat, fiat tamen deterior, vel melior ante traditionem, ad quem ſpectet damnum, vel lucrum? ibid.

Emendo Chirographa minori pretio ad quem ſpectet lucrum, ſi Emptor debitum ſciat propter ſpecialem favorem ex integro obtinere? Item quiſnam ſic emere poſſit? ibid. & ſeqq.

Energumeni ex quibus ſignis ſint dignoſcendi, & quomodo liberandi a dæmone? tract.14.diſt.8. Appendice I. & ſeq.

Epichæja quoad exemptionem a Lege quando, & apud quas perſonas habeat locum ceſſante apud eaſdem cauſa motiva Legis? tr.2.d.4. poſt n.34.

Epicheja, quid; tract. 2. diſt. 4. num. 9. & tract. 7. diſt. 1. num. 9. Quomodo differat ab interpretatione Legum; tract.2. diſt.4. num. 10. Habet quandoque locum. n. 11.

Epiſcopatus eſt Ordo. tr. 14. diſt. 12. num. 13. Comprehen-

ditur ſub Sacerdotio ampla ſumpto. nu. 14. Sex cauſæ reſignandi Epiſcopatum. tr.11.d.2.n.35.

Epiſcopi, an poſſint abſolvere ab hæreſi; tr. 4. d.4.n. 29. & ſeqq. Quid in Germania; n.31. Epiſcopus habet fundatam intentionem ſuper collatione Beneficiorum ſuæ Diœceſis; tr.11.d.1.n. 37. Collatio Beneficii ab Epiſcopo devolvitur ad Capitulum. nu. 34. Epiſcopi quo modo, & quo jure teneantur ad reſidentiam perſonalem; tr.11. d.1. nu.68.71. 72. &73. Epiſcopi ſoli antiquitus erant Parochi. tr.11. d. 4.num.24. Epiſcopi, quas Indulgentias concedere valeant; tr.12.d.3.n.28. In quibus irregularitatibus diſpenſent; tr.13. d.3.n.71.

Epiſcopi, quando diſpenſare queant circa impedimenta Matrimonii, tam pro Foro interno, quam externo; tr. 14. d 15.n.1. Enumerantur Facultates diſpenſandi in ſpecie. n. 2. Quid in executione Diſpenſationis pro Foro externo Epiſcopi obſervare debeant; n.3. Formula talis diſpenſationis. n.4.

Epiſcopi in quibus Irregularitatibus poſſint diſpenſare? tr.13. d.3. poſt n.71.

Epiſcopi an poſſint diminuere onera Miſſarum diminutis redditibus? Vide *Onera Miſſarum*.

Epiſcopi an poſſint celebrare in Oratoriis privatis? tr.14.d.5. poſt n.136. in Append. I. Item quid deſuper fuerit ſpecialiter reſponſum a Benedicto XIII. in ſuo noviſſimo Provinciali Concilio Lateranenſi? ibid. poſt nu. 146. An poſſint aliis dare licentiam ibidem celebrandi? ibid. poſt num. 136.

Ab Epiſcopis quomodo dependeant Clerici Sæculares, & Regulares etiam exempti quoad approbationem in ordine ad Confeſſiones excipiendas? Vide *v. Approbatio*, & *v. Regulares*.

Epiſcopi quoſnam poſſint ordinare? Vide *Ordo*.

Epiſcopi qualiter in collatione Ordinum poſſint incurrere ſuſpenſionem? tr.13.d.2. poſt n.89.

Equo commodato utens ad quos teneatur ſumptus? Vide *Commodata &c.*

Error in Subſtantia an ſemper reddat contractum nullum? tr. 8.d. 1. poſt n.14. Item quando Error eſt in qualitate, quid tunc ſit ſentiendum? Ibid. poſt n.15.

Error in Confeſſionali commiſſus an, quando, & quomodo debeat a Confeſſario corrigi? tr.14.d. 8. poſt n.26.

Error, circa ſubſtantiam reddit contractum nullum. tr.8. d. 1. n.14. Et quid de errore circa qualitatem: nu. 15. Error perſonæ dirimit matrimonium, tr.14.d.14 n.51. Error fortunæ, & qualitatis, quia; & an matrimonium dirimat; n.52. Error conditionis. quis? n.53.

Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas, quomodo? tr.4.d.2.n.10.

Eubulia, quid? tr.7.d.1.n.9.

Euchariſtiæ ſumptionem quale, & quandonam debeat præcedere Jejunium naturale? Vide *Communio*, & *Viaticum*.

Euchariſtiam tenentur Fideles Jure Divino ſumere, & quidem ſæpius. tr.10. d.3. nu.26. Tempus hujus obligationis determinavit Eccleſia, præcipiendo Communionem Paſchalem. n.27. Huic præcepto non ſatisfit per Communionem ſacrilegam. n.28.& 29. Ad Sacram Communionem requiritur jejunium naturale. nu. 30. & ſeqq. In articulo mortis poteſt ſumi Sacra Euchariſtia a non jejuno. n.34. Et quidem ſæpius per modum Viatici. n.35. An, qui mane communicavit ſanus, poſſit, vel teneatur infirmatus eodem die communicare per modum Viatici; n.36. An, qui Communionem Paſchalem non peregit, teneatur eam compenſare; n.37. & ſeqq. Ubi peragenda ſit Communio Paſchalis; nu. 38. & ſeqq. Pueri, quando obligentur ad Communionem Paſchalem; nu.42. & 43. Euchariſtia an poſſit miniſtrari mutis & ſurdis; n. 45. Atque Energumenis, & Epilepticis, &c.n. 46. Quæ pœnæ non communicantium in Paſchate; nu. 47. An aliquando poſſit differri Communio ultra tempus Paſchale; n. 48. & 49 Non eſt præceptum Divinum ſumendi Euchariſtiam ſub utraque ſpecie. tr.14. d.4. nu.56. & 57. Eccleſia juſte decrevit, ut Laici ſub una tantum ſpecie communicarent. n.58. & 59. Sumens Euchariſtiam ſub una ſpecie, nulla fraudatur gratia ad ſalutem neceſſaria. n.60. Quid ſentiendum de Communione frequenti, & quotidiana; tr.10. d.3. nu. 50. & ſeqq. An ea Laicis negotiatoribus, & conjugatis permittenda; nu. 54. Et quid de Monialibus; nu.55. Frequens Confeſſio, & Communio, an ſit nota Prædeſtinationis; n.56. Communicans plures in ſtatu malo, an plura numero diſtincte peccata committat; tr. 14. diſt. 1. num. 49. & ſeqq.

Euchariſtiæ Sacramentum eſt adorandum cultu Latriæ, tr.5. d.1.n.30. Conſiſtit in *facto eſſe*. tr.14.d.1.nu. 16. & 17. Ad dignam Euchariſtiæ receptionem debet præmitti Confeſſio de peccato mortali. tr.14.d.2. n.30. Textus notabilis Concilii Tridentini circa hoc. n.31. Mandatum Tridentini injunctum ex neceſſitate Celebrantibus cum contritione de peccato mortali, *confitendi quamprimum*, quid importet, n.32. & ſeqq. Ad quod tempus extendatur; nu. 34. & 35. Et quid de triduo; Ibid. Dicto præcepto *confitendi quamprimum*, an teneatur Laicus; n.42. Vel Sacerdos indigne celebrans; n.43. Si quis jam confeſſus, oblitus fuit peccati mortalis, an teneatur denuò confiteri, antequam communicet, vel celebret; n.36.& ſeqq. Copia Confeſſarii quando deeſſe cenſeatur; n. 40. & 41. Euchariſtia, quomodo neceſſaria; n.67.

Euchariſtia vi nominis, quid; tr.14.d.4.n.1. Euchariſtiæ Sacramentum, quid. n.2. Eſt inſtitutum a Chriſto. nu. 3. Eſt excellentiſſimum, & ſimpliciter unum Sacramentum. n.4. & 5. Non quidem unum unitate indiviſibilitatis, ſed unitate integritatis. n.6. Multiplicatur numero juxta multiplicationem ſpecierum conſecratarum. n.7. Materia, & forma Euchariſtiæ, quæ communiter dicatur. nu. 8. Explicatur communis ille modus loquendi. num. 9. Materia Conſecrationis Euchariſtiæ eſt panis triticeus, ac vinum de vite. n.10. & ſeqq. Panis triticeus, quis? Et qualiter conficiendus; n.11. & 15. An requiratur azymus, vel fermentatus. n.16. & 17. Panis ex ſiligine, an ſufficiat ad Conſecrationem; n. 12. & 13. Quid de pane ex hordeo, avena, amygdalis, vel ſaccaro; n.14. Vinum, ut ſit materia Conſecrationis, quale eſſe debeat. nu. 18. Quid de vino miraculoſo; n. 22. Aut ſi vino admiſceatur alius liquor; n.23. Uva nequit conſecrari. nu.19. Neque vinum in pane imbibitum. nu.24. de vino congelato; nu.25. & ſeqq. Aqua vino conſecrando eſt apponenda. n.29.& ſeqq. Hæc debet eſſe modica. n.32. An convertatur in Sanguinem Chriſti. n.33. & ſeqq. Forma Conſecrationis Euchariſtiæ. tr.14.d.4. nu.37. & ſeqq. Quale peccatum, aliquid in ea omittere; n.39. Quid in praxi circa eam obſervandum; n.40.& 43. Quæ verba ſint de eſſentia Conſecrationis; nu.41. & 42. Verba eſſentialia Conſecrationis proferuntur tam recitative, quam ſignificative. n.44. & 48. In Euchariſtia quomodo Chriſtus ſit præſens; n.49. & ſeqq. Verba notabilia Concilii Tridentini circa hoc. nu.51. In Conſecratione fit tranſubſtantiatio panis, & vini, in Corpus, & Sanguinem Chriſti. n.52. Nihilominus ſubſtantia panis, & vini, proprie non annihilatur. n.53 & 54. Quamdiu Chriſtus ſit præſens ſub ſpeciebus conſecratis; n.55. Euchariſtia, quando producat effectum gratiæ ſanctificantis. n.61. Præter hunc cauſat Euchariſtia alios effectus, & quos. n.62. & ſeqq. Euchariſtia accipi poteſt ut Sacramentum, & ut Sacrificium. tr.14. d.5. num. 1. Vide *V. Sacrificium*, & *V. Miſſa*.

Eunuchorum matrimonia ſunt invalida. tr.2.d.1. n.21.28. & tr.14.d.14.n.69.

Eutrapelia, quid? tr.7.d.1.n.31.

Examen conſcientiæ, an, & quale præmittendum Confeſſioni? tr. 14. diſt. 7. num. 60. & ſeqq. Ruſtici non facile dimit-

dimittendi pro ſaciendo melioi i examine. num 63.

Examen quale in Confeſſionali circa blaſphemos inſtituendum? tr.5.d.3.poſt n.64. Item quale circa confitentes, ſe juraſſe &c. tr.6.d.2.poſt n.30.

Examen in materia lubrica quam circumſpecte ſit inſtituendum præſertim apud fœminas? tract.9. d.4. poſt num. 13. & notanter poſt num. 44. Examen quoad deditos mollitiei quale in Confeſſionali inſtituendum? tr.9. d 4. poſt num. 50.

Examen in materia detractionis quomodo ſit formandum? tr. 9.d.6.poſt n.19.

Examen quoad Simoniacos Beneficiatos qualiter inſtituendum in Confeſſionali, & quomodo ſuccurrendum? tr.11. d.1. poſt n. 80. in Appendice.

Examen quale inſtituendum ſit a Confeſſario quoad pœnitentes ſacrilege Confeſſos? tr.14.diſt.8. poſt n.33.Item quoad eos, qui ajunt, ſe in prioribus Confeſſionibus aliquid omiſiſſe. Ibid. poſt n.43. Vel quoad deponentes Confeſſionem Generalem? ibid. Exceptio non numeratæ pecuniæ quando, & quomodo habeat locum? tr.8.d.4.poſt n.9. in Appendice.

Excommunicati ob negationem alicujus articuli Fidei a quibus poſſint abſolvi? tr.4.d 4. poſt n.35. Item Excommunicati ob lectionem librorum Hæreticorum. ibid. poſt nu. 40.

Excommunicati an etiam tolerati priventur Communione Sacramentorum? tr.13.d.2. poſt n. 19.

Excommunicationes Summo Pontifici reſervatæ enumerantur potiores. Ibid. poſt n.71.

Excommunicatio in percuſſores Clericorum lata quandonam non incurratur? tr.13.d.2. poſt n.70.

Excommunicationes aliæ num incurrantur, vel non: quomodo per certas Regulas, & quales cognoſci valeant? ib. poſt n.71.

Excommunicationes ſemel latæ a quibus iterum poſſint tolli in, & extra articulum mortis? ibid. poſt num.75. in Appendice.

Excommunicatio eſt una inter pœnas Hæreticorum. tr. 4. d. 4 n.24. Ad eam incurrendam requirantur quatuor conditiones, quæ? n.25. & ſeqq. Excommunicatio minor poteſt ferri ob peccatum veniale. tr.13.d. 1. n.9. Excommunicatio major fertur ob ſolum peccatum mortale. n.8. Externum; ac in ſuo genere completum. n.11.& 12.Et quod habet annexam contumaciam. n.13. & 14. Qualis contumacia requiratur, & ſufficiat? n.15. Excommunicatio eſt pœna graviſſima. n.22. An poſſit infligi ob peccatum alterius? n 20.23. & ſeqq. An poſſit ferri in totam Communitatem? num. 21. 23. & ſeqq. Diſparitas inter excommunicationem, & Interdictum. nu. 22. Excommunicatio ex triplici capite redditur invalida. num. 34. & ſeqq. Vide V. *Cenſura*.

Excommunicatio vi nominis, quid? tr.13.d.2. n.1. An differat ab Anathemate? n.2. Datur in Eccleſia poteſtas ferendi excommunicationem. n. 3. Ea D. Paulus aliquoties uſus fuit. n.4. Excommunicatio, quid? num.5. & ſeqq. Abſolute poſita denotat majorem. num. 6. Excommunicatio minor, quid, & quis ejus effectus? num. 7. & 8. Excommunicatio major, quæ? n. 9. Qui ſint effectus excommunicationis majoris? n.13.15. & ſeqq. Quomodo privet communibus Eccleſiæ Suffragiis? n.16.& 17. Communione Sacramentorum. n.18. & 19. Uſu divinorum Officiorum. n.20. Et ſepultura Eccleſiaſtica. nu.21. Quid juris, ſi excommunicatus in loco ſacro ſepeliatur? n.22. An privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ deſacto habeat locum in omnibus excommunicatis, etiam non vitandis? n.23. & ſeqq. Alii effectus excommunicationis majoris. n. 25. & ſeqq. Excommunicationes latæ, & ferendæ ſententiæ, quæ? n.53. Aliæ reſervatæ, aliæ non reſervatæ. nu. 54. Excommunicationes in Bulla Cœnæ Domini contentæ breviter enumerantur. n. 56. Excommunicatio in percuſſores, Clericorum lata, declaratur. n.58. & ſeqq. Eam incurrunt mandantes, conſulentes &c. n.64. Clerici & Monachi nomine, qui hic intelligantur? n. 63. Canon, *Si quis ſuadente*, an ſit favorabilis, nec ne. n. 68. Ad hanc excommunicationem incurrendam qualis requiratur percuſſio Clerici? n.69. & 70. An quis poſſit ſæpius excommunicari? nu. 72. & ſeqq. Excommunicatio minor, ſi violetur, non inducit irregularitatem. tract. 13. diſt. 3. n. 16.

Excommunicato occulto quid liceat ad vitandam infamiam? tr.2 d.2. nu 28. Excommunicati Clerici tenentur recitare Horas Canonicas. tr.6.d.1.n.14. Non tamen debent dicere: *Dominus vobiſcum*. nu. 15. Inſordeſcens per annum in excommunicatione, ſit ſuſpectus de hæreſi. tr. 13. d.2.n. 33. Excommunicati alii tolerati, alii vitandi. n. 35. Excommunicati, qui deſacto ſint vitandi; n.36. Caſus, in quibus non licet communicare excommunicatis vitandis. n.38. & ſeqq. Communicans excommunicato vitando peccat. n.44. Atque incurrit excommunicationem, & qualem? num.45. & 46. Cauſæ ab hac cenſura excuſantes eos, qui communicant cum excommunicato vitando. n. 47. & ſeqq.

Executor diſpenſationis quomodo ſe gerere debeat? tr.6. d. 3. poſt n.53. in Appendice.

Executori diſpenſationis in Votis, quid obſervandum? tr. 6.d.3.n.55. & ſeqq.

Exercitia ſpiritualia facientibus Religioſis, quæ Indulgentiæ conceſſæ? tr.12.d.3.n.71.

Exorciſtatus materia, & forma, quæ? tr.14. d.12. n.20. Officium Exorciſtæ. Ibid.

Exempta loca an adſtringantur Legibus Territorii, in quo ſunt ſita? Vide *Leges Territoriales*.

Exorciſmi quandonam ſint applicandi illis, qui conqueruntur, ſe maleficio infectos, vel a diabolo obſeſſos? Vide V. *Maleficiatus*, & V. *Energument*.

Expenſæ factæ propter proles an, & quando mortuo parente computandæ ſint in diviſionem Hæreditatis? tr. 8. diſt. 2. poſt n.26.

Expoſiti Infantes an debeant cenſeri illegitimi, & ſic irregulares? tr.13.d.3. poſt n.35.

Exſtaſes falſæ, & diabolicæ quomodo ſint diſcernendæ a veris, & Divinis? tr.14. diſt.8. Appendice II.

Extrema Unctio qualia verba eſſentialiter requirat pro ſua forma? tr. 13 d.11. poſt nu. 15. Extrema Unctio quandonam apud infirmos de novo repeti poſſit? ibid. poſt num. 30

Extrema Unctio; quid? tr.14. d.11.n.3. Eſt Pœnitentiæ conſummativum. n.1. Et Sacramentum novæ Legis. num 2. Materia ejus remota, & proxima, quæ? nu. 4. & ſeqq. Quid ſi oleo ſit admixtum balſamum. nu. 6. Forma ipſius quæ? n.8. In quibus corporis partibus ſit facienda unctio. n.9. Renum unctio, quando omittenda. n. 10. Quid, ſi quis careat manu, pede, &c. nu. 11. Manus Presbyteri a quomodo ungendæ? n.12. An in caſu neceſſitatis ſufficiat unica unctio? n.13. & 14. Praxis quarumdam Diœceſium tempore peſtis. nu.15. Effectus Sacramenti Extremæ Unctionis, qui, & quomodo intelligendi? nu. 16. & ſeqq. Subjectum ejus capax. n.22. Nequit miniſtrari ſanis, etiam damnatis ad mortem. n.23. Quid de peſte laborantibus, vulneratis, ſenibus? n.24. Infantibus, ac perpetuo amentibus? n. 25. Vel adultis lapſis in phreneſin, aut amentiam? n. 26. Diſparitas inter Sacramentum Extremæ Unctionis, & Pœnitentiæ. nu. 27. In quo periculo, & ſtatu infirmi, hoc Sacramentum miniſtrandum? nu. 28. Sacramentum hoc eſt iterabile; & an in eodem morbo n.29 & 30. An ſit neceſſarium ad ſalutem? n.31. & tr. 14 d.2.n.68. & ſeqq.

F

FAlcidia, quid, & unde ſic dicta? tr.8.d.3. n.77.

Fama. Vide V. *Detractio*, & V. *Revelatio*.

Fa-

Famæ propriæ homo eſt dominus. tr.7 d.4.n.7. Non tamen ſine cauſa poteſt eam prodigere. n.8. Fama, & honor differunt; quomodo? tr.9.d.6.nu 2. Fama injuſte ablata quomodo reſtitui poſſit, ac debeat? nu. 33. & ſeqq. Vide *v. Reſtitutio*.

Famulari an liceat Hæreticis? tr.4.diſt.4. poſt n. 46.

Famula ſciens, alteram conſamulam nutrire ſuſpecta conſortia, quandonam teneatur eam ad Herum, ſeu Heram denuntiare? tr.4 d.6. poſt n.48.

Famuli an citra peccatum ſcandali quoad fidelitatem probari poſſint per expoſitionem pecuniæ in loco publico? tr.4 d.7. poſt n.28. in Appendice.

Famuli, & Ancillæ an, & quando teneantur ex juſtitia manifeſtare damnum ſuis Dominis illatum? tr.9.diſt.5. poſt n.66.

Fœmina per mundum ſuum muliabrem cæteroquin ſtatui competentem alios ad peccatum alliciens an teneatur abſtinere? tr.4 d.7. poſt n.28. in Append. Fœmina qualiter teneatur abſtinere a liberiori denudatione pectoris? ibidem.

Fœminæ quam cauta in Confeſſionali interrogandæ in materia lubrica? Vide *Examen in materia lubrica*.

Fœminæ ſi proponant Viſiones, ſeu Revelationes, quomodo tractandæ? Vide *v. Apparitio*, & *v. Revelatio*.

Fera laqueo intricata, an ſit eximentis, vel laqueum ponentis? tr.7.d.5 n.21. Vide *v. Venatio*.

Feſtivis diebus quæ opera liceat exercere? tr.10. d.1.poſt nn. 18.

Feſtivis diebus an licita ſint opera Servilia cauſa pietatis? ib. poſt n. 32.

Feſtivis hiſce diebus quænam alia opera vi conſuetudinis exercere liceat? ubi caſus particulares aliqui ſpecificantur pro praxi. Ibid. poſt n.35.

Feſtivis diebus quandonam moraliter quis cenſeatur audire Miſſam? Ibid. poſt n. 39. Et quando hiſce diebus feſtivis excuſentur ab auditione Miſſæ itinerantes, & Aurigæ? Ibid. poſt n.54.

Feſtis certis aliquid faciendi, vel omittendi conſuetudo, an damnanda? tr.5 d.2.n.39. Præceptum de celebratione Feſtorum partim affirmativum, partim negativum. tr.10.d.1.n.3. Dies Feſti quando incohoandi. n.4. An in ipſis Fideles præter Miſſam teneantur ad alia pia opera? n.5. Præſertim ad audiendam Concionem? n.6 & 7. Feſta ab Epiſcopis præcepta, etiam a Regularibus ſunt ſervanda. nu. 9. Opera diebus Feſtis prohibita, quæ? nu 12. & ſeqq. Vide *v. Opera*. Dies Feſti Chriſtianorum non tam ſtricte obligant, ut olim Judæorum. n.15. Quæ ſit obligatio audiendi Miſſam diebus Feſtis? n.26. & ſeqq. Vide *v. Miſſa*.

Fictio, quid? tr.4.d.2.n. 52. Fictio negativa, & poſitiva. n.53. Baptiſmus ficte ſuſceptus, recedente fictione confert ſuum effectum. nu.54. Quid de aliis Sacramentis ficte ſuſceptis. n.55.

Fidejuſſio Mulierum quandonam ſubſiſtat? tr. 8. diſt. 4. poſt nu.9.

Fides præciſe juridice mala an obſit præſcriptioni, & quali; tr.7.d.6. poſt n.10.

Fides Bona præſumitur &c. Vide *Bona fides*.

Fides quando amittatur? tr.4.d.1.nu.14. & 15. Non manet in Beatis. n.16. Fidei nomen varie accipitur. tr.4.d.2.n.1. & 2. Fides ſupernaturalis actualis, & habitualis, quid? n. 3. & 4. Objectum materiale Fidei, quod; n. 5. Objectum ejus complexum, & incomplexum, quod; n.6. & 7. Objectum formale Fidei. n.8. & ſeqq. *Evangelium non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret Authoritas*, quomodo? n.10. Fides explicita, quæ? n.11. Fides quomodo neceſſaria ad ſalutem? n.13. & ſeqq. An requiratur neceſſitate medii Fides explicita de exiſtentia Dei, & ut Remuneratoris. n.16. Quid de Myſterio SS. Trinitatis, & Incarnationis Verbi. n. 17. & ſeqq. Fides ex puris naturalibus non juvat ad juſtificationem. n. 20. Quænam teneantur Fideles explicite credere neceſſitate præcepti; n.23. & 24. Præceptum Fidei affirmativum, & negativum, quid? n.25. Obligatio eliciendi actum Fidei, Spei, & aliæ per ſe, & directe, alia per accidens. n.26. Datur præceptum Divinum per ſe obligans quandoque ad actum Fidei. n.27. Non ſufficit, hunc tantum ſemel in vita elicere. n. 28. Quo tempore obliget præceptum Fidei. n. 29. 32. & ſeqq. Quando cuipiam cenſeatur vera Fides ſufficienter propoſita. n.30. & 32. Actus Fidei, item Profeſſio, & Confeſſio Fidei, quomodo differant? n.39. Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externe. num.40. An, & quando obligemur ad externam Fidei Confeſſionem? nu. 41. & 43. An quandoque Fidem licite poſſimus occultare. n. 44. 45. & ſeqq. Et quibus modis id licite fiat. nn.45. & ſeqq. Methodus breviſſima reducendi Hæreticos ad Fidem Catholicam. tr.14 d.3 nu.22. In materia Fidei, an liceat ſequi opinionem minus probabilem? tr.1.d.3.n.54. & tr.4. d.2. n.31.

Fidem reſolvere, quid? tr.4.d.3.n.50. Fidei reſolutio a priori, fit in primam veracitatem Dei nobis revelantis. n.51. & ſeqq. Inſtantia de Circulo proponitur, & ſolvitur. nu. 53. & 54. Motiva credibilitatis Fidei, quæ. n. 55. Fides non reſolvitur in motiva humana. n.56. Actus Fidei non eſt merus actus intellectus, ſed ad ipſum requiritur pia affectio voluntatis. n.57. Nonnullæ Propoſitiones damnatæ circa hoc. n.58. & 59. Diſputare de rebus Fidei, quando licitum? tr.4 d.4. n.43. & ſeqq.

Fides bona requiritur ad præſcriptionem. tr. 7. diſt. 6. num. 10. Poſſeſſor bonæ, & malæ fidei, quis; tract. 7. diſt. 3. n.20.

Fideicommiſſum, quid; tr.8.d 3 n 68.

Filiifamilias peculium adventitium quotuplex; tr.7.d.4. poſt n.13.

Filiis factæ Donationes a Parente an, & quomodo teneant? Vide *Liberis factæ Donationes*.

Filiifamilias quandonam cenſeantur committere furtum grave? tr. 9.d.5. poſt n.26.

Filiifamilias mutuo accipientes, quando juventur S. C. Macedoniano? tr.8.d.4. n 8. & 9. Filiifamilias peculium. Vide *v. Peculium*.

Filii quid debeant parentibus. tr.9. d.2. n.2. & 4. & ſeqq. Filius an poſſit ingredi Religionem invitis parentibus; n. 9. Quid, ſi hi ſint in gravi neceſſitate; n.10. & 11. Filius an a patre, vel matre alendus; n.15 & 16. Vide *v. Parentes*. Filius, an teneatur credere matri aſſerenti, ſe eſſe ſpurium; tr.9.d.5. n.32. De furto Filiifamilias, quid cenſendum; tr.9 d.5.n 26. & 27.

Finis ultimus hominis. tr.1 d.1.nu. 1. Finis moralis adjunctus, quomodo peccatum ex genere veniale, reddat per accidens mortale; tr.3.d.2.n.18.

Fiſcus, an ſuccedat ab inteſtato; tr.8.d.3 n.83.

Flores Sericos die feſto conficere an licitum? tr. 10. d. 1. poſt n.18.

Forma Extremæ Unctionis eſſentialis quæ? Vide *Extrema Unctio*.

Fornicatio ex eodem æſtu libidinis multiplicata cur numero multiplicet peccata, & cur non repetita ex eodem impetu iræ verbera? tr.3.diſt.1. poſt. n.61. Fornicatio quotuplex, & utrum modus diverſus transferat fornicationem ad aliam ſpeciem? tr.9.d.4. poſt n.13.

Fornicatio quandonam parti innocenti ex Sponſis præbeat cauſam ſolvendi Sponſalia? tract. 14. diſt. 14. poſt num. 40.

Fœtus quando animetur; tr.9 d.3.n.34

Fomes peccati non prohibetur Præceptis Decalogi. tr.9. d.7. nu.4.

Forma Sacramentorum, quæ; tr.14.d.1.n.19. Fuit a Chriſto determinata, & quomodo? n.20. & ſeqq. Cujus mutatio quando irritet Sacramentum? num. 22. & 25. Inter formam, & materiam Sacramentorum requiritur ali-

Digitized by Google

qua ſimultas, & qualitas? n. 26. & ſeqq.

Fornicatio, quid, & quam grave peccatum? tract. 9. diſt. 4. nu. 11. Eſt intrinſece mala. n. 12. Ad eam reducitur concubinatus, nu. 13. Fornicatio cum ſponſa alterius, an ad dat ſpecialem malitiam? nu. 14. Quid de fornicatione Fidelis cum Infideli? n. 15.

Fortitudo, quid? tr. 7. diſt. 1. n. 33. & 34. Ejus partes potentiales, quæ? n. 35. & ſeqq. Fortitudini, quæ vitia opponantur? n. 37. & 38. Fortitudinis actus excellentiſſimus, eſt Martyrium. n. 29. Vide V. *Martyrium*.

Fori privilegium Clericis conceſſum, quale? tr. 14. diſt. 12. n. 11.

Fratres dicuntur quatuor modis. tr. 14. d. 14. n. 11.

Fratres Minores non poſſunt inſtitui hæredes: tr. 8. d. 3. n. 72. Quomodo obligentur ad jejunia Regulæ? tr. 10. diſt. 2. n. 80.

Fraus, quid, & quomodo differat a dolo. t. 7. d. 1. n. 17.

Fructus rei, qui; tr. 7. d. 3. n. 8. Fructuum perceptio, quomodo ſit modus acquirendi rerum dominium? tr. 7. d. 5. n. 33.

Frumento apud ſe depoſito ex licentia præſumpta utens an teneatur alteri reddere ſimile conſumpto in ſpecie, vel num ſufficiat, ſi reſtituat ipſum pretium, quo frumentum depoſitum tempore uſus æſtimabatur? tr. 8. d. 2. poſt n. 33.

Frumentum corruptum ſi ematur loco idonei, an contractus teneat? Item ſi loco communis comparetur humectatum, & ſic tumefactum? tr. 8. d. 1. poſt. n. 15.

Fundationes perpetuæ Miſſarum an, & quando præſcriptione extinguantur? tr. 7. d. 6. poſt n. 30. in Append. Item an Fundatio talis poſſit etiam præſcriptione induci?

Fundationis litteræ ſi nullam faciant mentionem de obligatione applicandi, ſed tantum celebrandi Miſſam, an nihilominus Beneficiatus teneatur Eandem applicare? tr. 14. d 5. poſt. n. 103.

Funera Hæreticorum an liceat ſepelire in Cœmeteriis Catholicorum? tr. 4. d. 5. poſt n. 46.

Fur quantam ſummam auferre debeat, ut propterea poſſit per modum inculpatæ tutelæ occidi? tr. 9. d. 5. poſt n. 30. Fur, ſeu Raptor Bonorum fortunæ an occidi poſſit jam actu cum pecunia aufugiens? ibid.

Fures quomodo in Confeſſionali ſint practice examinandi? ibid. poſt n. 40.

Fur neceſſitate gravi preſſus cur nequeat rem alienam auferre? Vide V. *Neceſſitate gravi preſſus &c.*

Furti materia gravis qualiter deſumatur per ordinem ad ſuſtentationem diurnam? tr. 9. d. 5. poſt n. 9. Furti gravitas an ex eodem principio deſumatur ſive res ablata ſit ſacra, ſive profana? *ibid.* Furta minuta an, & quando coadunentur in unam materiam gravem, ſi quis per eadem non intenderit diteſcere? tr. 9. d. 5. poſt n. 20. Furta minuta ut conſtituant peccatum grave, requirunt majorem quantitatem, ac ſi res fuiſſet ſimul, & ſemel ablata. ibid. poſt n. 21.

De Furtis minutis Satorum, Textorum, Molitorum &c. ibid. Furta Filiorumfamilias quandonam conſtituant grave peccatum? poſt n. 26. ac ſeqq.

Furtum, quid? tr. 9. d. 5. n. 2. & ſeqq. Et quale peccatum? n. 5. Quæ quantitas ſufficiat ad furtum mortale. nu. 6. & ſeqq. In extrema neceſſitate an ſit licitum aliena ſurripere? nu. 10. & ſeqq. An tunc etiam liceat furari? n. 13. Quid in gravi neceſſitate. n. 14. Modicum furans animo ſurripiendi plura, ſi poſſet, peccat mortaliter. n. 15. An teneatur ad reſtitutionem; n. 16. Per furta minuta intendens diteſcere quomodo peccet? n. 17. & ſeqq. Furantes minuta teneantur reſtituere, quomodo? n. 20. Ad furtum mortale in minutis requiritur major quantitas, & qualis? nu. 21. Per furta domeſtica poteſt graviter delinqui. nu. 22. An ex iis naſcatur Actio Furti? n. 23. Quid de furtis famulorum, aut mercenariorum? n. 24. & 25. Quid de furto filiifamilias, præſertim operantis in obſequium patris; nu. 27. Uxor ſurripiens ex bonis mariti, an peccet, & quomodo? n. 28. & ſeqq. Ad furtum grave famulorum major requiritur quantitas, & unde hæc colligenda? nu. 37. & 38. Propoſitio damnata circa hoc diſcutitur. nu. 39. & 40. Novem genera cooperandi ad furtum. n. 42. & ſeqq. Si res furtiva caſu pereat apud furem, an is reſtituere teneatur? n. 67. & 68.

G

GAudium eſt actus, ſeu potius effectus Charitatis. tr. 4. de 6. n. 26. & 28.

Generalis Confeſſio quomodo practice inſtituenda? tr. 14. d. 8. poſt n. 43.

Gladius ſub Confeſſione ſub qua obligatione debeat deponi? tr. 14 d. 7. poſt n. 6.

Graſſatores viarum, qui? tr 12. d. 2. n. 29. Non gaudent Immunitate. n. 28. & 29.

Gratia actualis, & gratia habitualis ſeu ſanctificans, quid? tr. 14. d. 2. n. 2. & 3. Gratia Sacramentalis, quæ? n. 4. Gratiam conferri ex opere operantis, & ex opere operato, quid? Ibid. An, & qualem gratiam conferant Sacramenta non ponentibus obicem. n. 5. 8. & ſeqq. Gratia habitualis primam, quæ, & ſecundam gratiam. n. 19. & 23. Gratiam ſanctificantem an immediate cauſet Sacrificium Miſſæ, tr. 14. d. 5. n. 43. & 44.

Gratitudo, quid? tr. 7. d. 2 n. 10. Ejus officia quinque. Ibid.

Gravis neceſſitas. Vide *Neceſſitas gravis*.

Gravitas Materiæ in furto unde deſumatur? tr. 9 d. 5. poſt n. 9. Gravitas iſta an menſuretur eodem modo ſive res ſit Sacra, ſive profana? ibid.

Gravitas in materia detractionis unde colligatur? tr. 8. d 6. poſt n. 5. Deducuntur exinde Corollaria. ibid.

Gula, quid? tr. 3. diſt. 3. n. 41. Committitur quinque modis. Ibid. Gula ut ſic dividitur in Commeſſationem, & Ebrietatem. nu. 42. Qualis ſit peccatum. nu. 43. & 44. Eſt peccatum capitale, ejuſque quinque Filiæ. num. 52. & ſeqq. Comedere, & bibere ob ſolam voluptatem, an ſit peccatum. n. 51.

H

HÆres neceſſarius, & non neceſſarius, qui? tr. 8. d. 3. n. 69. Ejus inſtitutio eſt fundamentum Teſtamenti. n. 7. Qui poſſint inſtitui hæredes? n. 71. & 72. Hæredibus neceſſariis debet relinqui Legitima, & quomodo? nu. 73. & ſeqq. Hæredi non neceſſario quantum relinquendum? nu. 76. Hæredes ab inteſtato, qui, & quando ſuccedant? n. 80.

Hæreſis, unde ſic dicatur? tr. 4. d. 4. n. 9. Et quid ſit? nu. 10. Ad hæreſin formalem requiritur, & error in intellectu, & pertinacia in voluntate. n. 11. & 13. Corollaria notabilia. nu. 12. 14. & 15. Pertinacia ad hæreſin requiſita, in quo conſiſtat? n. 16. & 17. Dubitans de Fide, an peccet peccato hæreſis? n. 20. & ſeqq. Abſolvere ab hæreſi in & extra Articulum mortis, qui poſſint? n. 29. & ſeqq. An tempore Jubilæi detur facultas abſolvendi ab hæreſi? tr. 12. d. 3. n. 125. & ſeqq.

Hæredes qualia Vota defuncti teneantur exequi? tr. 6. diſt. 3. poſt n. 24.

Hæredes quomodo inſtitui poſſint Conſanguinei pauperes per modum cauſæ piæ, vel pauper Uxor? tr. 8. diſt. 3. poſt n. 35.

Hæreticos abſolvendi quinam ſpecialem habeant facultatem? tr. 4. d. 4. poſt n. 31. Hæreticos, ſeu etiam alias Catholicos hic & nunc aliquem articulum Fidei negantes quandonam etiam alii poſſint abſolvere? ibid. poſt n. 35.

Hæreticorum Libri quandonam legi poſſint abſque incurſu Excommunicationis Bullæ Cœnæ? tr. 4. d. 4. poſt nu. 40. Hæreticos Libros alias prohibitos an abſque incurſu Excommunicationis legere poſſint illi, reſpectu quorum non eſt periculum ſubverſionis? tr. 4. d 4. poſt n. 39.

Hæreticorum funera an liceat ſepelire in Cœmeteriis Catholicorum? ibid. poſt n. 46.

Hæreticis an liceat famulari? ibid. poſt n. 46.

Digitized by Google

Pro Hæreticis an applicari poſſit Miſſa? tract. 14. diſt. 5. poſt n. 65.

Hæreticorum Matrimonia an, & quando ſint valida, ſi ſine debito Parocho, vel cum impedimento præciſe Eccleſiaſtico contrahantur? Vide *Matrimonia Hæreticorum &c.*

Hæretici, qui? tr. 4 d. 4 n. 5. Hæretici formales, & materiales, qui? n. 18. & 19. Inter alias Hæreticorum pœnas eſt Excommunicatio. n. 24. & ſeqq. Vide *v. Excommunicatio*. Quis ſit modus recipiendi Hæreticos reſipiſcentes? n. 34 & 35. Funera Hæreticorum, an Catholicis liceat comitari? tr. 4. d. 4. n. 46. Hæretici propter Sectam ſuam occiſi, non ſunt Martyres. tr. 7. d. 1. n. 43. An gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica? tract. 12 diſt. 2. num. 23. & ſeqq. ac num. 28

Homicidium peccaminoſum quandonam quis cenſeatur committere? Vide *Occidere & Occiſio*. Homicida quidnam teneatur reſtituere? tr. 9 d. 3. poſt n. 51. Homicidæ confitenti quænam practice ſit injungenda pœnitentia? ibid. poſt n. 54.

Homicidium quandonam poſt ſe trahat Irregularitatem? tr. 13. d. 3. quæſt. 4. per totum juncta Appendice. Ubi & modus examinandi talem in Confeſſionali proponitur adjunctis diverſis caſibus.

Homicidium quodcumque prohibetur quinto Præcepto Decalogi. tr. 9. d. 3. n. 2. Quin etiam interior voluntas occidendi. n. 4. & ſeqq. Tres gradus ad homicidium. n. 6. Quodnam homicidium ſit prohibitum? n. 9. & ſeqq. Vide *v. Occidere*. Homicidium ſimplex, & qualificatum. n. 31. Homicidium, quo parentes, conſanguinei &c. occiduntur, ſuperaddit ſpecialem malitiam. n. 32. & ſeqq. Quid de abortu? n. 33. & ſeqq. Homicidis parricidalibus additur proditio Patriæ, & machinatio contra Principem. n. 38. Homicidium ſacrilegum, quod? n. 39. Ejus duplex ſpecies. n. 40. Homicidium quandoque aggravatur ex modo occidendi. n. 41. Quid de Duello? nu. 42. & ſeqq. Reſtitutio ratione injuſti homicidii, vel mutilationis, quomodo facienda? nu. 46. & ſeqq. Homicidia, vel mutilationes in Eccleſiis, earumve Cœmeteriis committantes non gaudent Immunitate. tr. 12. d. 2. nu. 28. & 32. Homicidium quando cenſeatur committi in Eccleſia? n. 33. Exiſtens in Eccleſia, & occidens aliquem extra eam, an gaudeat Immunitate? num. 34. Homicidium proditorium, quod? nu. 36. 37. & 38. Ex homicidio, etiam occulto, incurritur irregularitas. tr. 13. d. 3. n. 23. Vide *v. Irregularitas*.

Homo poteſt cadere ſub dominium alterius hominis; quomodo; tr. 7 d 4. n. 3. Homo non habet dominium vitæ ſuæ. n. 4. & ſeqq. An ſit dominus propriæ famæ? n 7. & 8. Hominis ætates, quæ; tr. 8. d. 1. n. 21.

Honeſtas, quid? tr. 7. d. 1. n. 32.

Honor, & cultus differunt: quomodo? tr. 5. d. 1. n. 5. Honor parentum. Vide *v. Parentes*. Honor, & fama differunt, quomodo? tr. 9. d. 6. n. 2. Honor injuſte ablatus, quomodo reſarcici valeat? num. 36. & 37. Vide *v. Reſtitutio*.

Quoad Horas Canonicas diſpenſatus ob oculorum imbecillitatem an teneatur eas recitare, ſi viſus reddatur melior? tr. 2. d. 4. poſt n. 26.

Horas Canonicas recitare an teneantur perſonæ Religioſæ etiam in particulari, quamvis needum Sacris Ordinibus initiatæ? tr. 6. d. 1. poſt n. 18.

Horas Canonicas intermittentes Cappellani, vel Proviſores an teneantur ad aliquam faciendam reſtitutionem? tr. 6 d. 1. poſt n. 34. Quid ſi eaſdem intermittant Beneficiati ex naturali oblivione? ibid. Aut ſi omiſſio fuerit tantummodo levis? Vel ſi tantummodo eaſdem recitaverint voluntarie diſtracti? ibid. Horas Canonicas intermittens Beneficiatus cuinam debeat reſtituere fructus; tract. 6. diſt. 1. poſt num. 37.

Horas Canonicas cum ſocio recitans ad quidnam debeat attendere? tr. 6. d. 1. poſt n. 51.

Horarum Canonicarum ordo quandonam inverti poſſit? ibid. poſt n. 57.

Horæ Canonicæ quandonam licite recitari queant de Reliquiis tr 6. d. 1. poſt n. 65. ubi etiam ponuntur alii tres Caſus notabiles circa Horas Canonicas.

Ab Horis Canonicis quomodo eximantur infirmi? tr. 6. d. 1. poſt n. 77. Vide etiam *v. Officium Divinum*.

Horoſcopus quid, & an ex eo liceat aliqua prædicere? tr. 5. d. 2. poſt n. 19.

Horæ Canonicæ, quæ? tr. 6. d. 1. n. 2. Sunt ſeptem. n. 4. Uſus Horarum Canonicarum antiquiſſimus. n. 5. & 6. Obligatio eas recitandi, non Juris Divini, ſed Eccleſiaſtici. n. 7. & ſeqq. Quinam teneantur recitare Horas Canonicas? n. 11. & ſeqq. Subdiaconus tenetur eas dicere jam primo die, quo ordinatur, & quas? n. 13 Quid de Clericis excommunicatis, & ſuſpenſis? n. 14. & 15. Religioſi, quinam, & unde teneantur recitare Horas Canonicas? nu. 17. 18. & ſeqq. Quid de Novitiis? n. 19. Quid de Societate JESU, & nonnullis Monaſteriis Monialium? n. 20. Quid de Religioſo Clerico, ad ſtatum Laicalem tranſlato. n. 22. Aut ejecto ex Monaſterio? n. 23. Clerici Beneficiarii obligantur ad Horas Canonicas. n. 25. Et quo jure? n. 9. & 10. Obligati ad Horas Canonicas, & eas in totum, vel quoad partem notabilem culpabiliter omittentes, peccant mortaliter. tr. 6. d. 1. n. 27. Quænam cenſeatur pars notabilis, ſufficiens ad peccatum mortale? n. 28. Quot peccata mortalia committat omittens Officium totius diei? nu. 29. An peccet duplici peccato omittens Officium, ad quod tenetur ratione Ordinis ſacri, ſimul & Beneficii? n. 30 Beneficiarii omittentes Horas tenentur ad reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis. n. 31. Idque poſt ſex menſes adepti Beneficii, ac Jure Eccleſiaſtico. n. 32. Rata neglecti Officii, quomodo taxanda? n. 32. & 33. Vitandæ circa hoc quædam Propoſitiones damnatæ. nu. 34 Officium Defunctorum, & Lytaniæ majores, an extra Chorum ſub præcepto dicendæ? n. 35. & ſeqq. Quid ſit, ſtudioſe, & devote celebrare Officium Divinum? nu. 38. Quænam intentio requiratur ad recitationem Horarum Canonicarum. n. 40. & 41. Attentio triplex. n. 39. Earum quælibet ſufficit ad ſatisfaciendum præcepto. n. 42. Voluntarie diſtractus abſque ulla interiori attentione, non videtur ſatiſfacere. n. 43. & ſeqq. Quid de leviter diſtracto? n. 46. Aut ſi diſtractio non ſit plene voluntaria? n. 47. Remedia ad repellendas diſtractiones. 48. Septem requiſita ad debitam Horarum Canonicarum recitationem. n. 49. Contra integritatem divini officii, qui peccent, & quomodo? nu. 50. Satisfacit, qui recitat cum ſocio non obligato. nu. 51. Quid de occupatis in pulſandis organis, ponendis libris, &c. nu. 12. Continuatio horarum, quomodo requiratur? n. 53. & ſeqq. Ordo inſuper. nu. 56. & 57. Cauſæ licite invertandi ordinem Horarum. n. 57. Qualitas in Divino Officio; quæ ſervanda? n. 58. Recitans Horas ex Breviario alieno, an peccet mortaliter? n. 59. Non commutandum Officium unius diei in aliud, & quomodo alioquin peccetur; n. 60. & ſeqq. Quid agendum, ſi quis hodie legit Officium, aut Lectiones diei craſtinæ; n. 64. Aut omiſit hodie recitare de Feſto occurrente; n. 65. Quo loco poſſit recitari Officium Divinum? n. 67. Canonici tenentur illud recitare in Choro, niſi, &c. n. 68 & 69. Quid de Religioſis? n. 21. Horæ Canonicæ, quo tempore in, & extra Chorum ſint recitandæ; n. 70. & ſeqq. Matutinum, & Laudes, poſſunt pridie veſperi recitari, & circa quam horam; num. 71. Laudes an poſſint ſeparari a Matutino; n. 3. Quo tempore recitandæ Horæ Minores, & Veſperæ; n. 72. Quid de Veſperis in Quadrageſima; n. 73. An ſatisfaciat incipiens Officium ante mediam noctem diei ſequentis, & poſt ipſam abſolvens; n 74. An ſit peccatum mortale, celebrare Miſſam ante dictum Matutinum; n. 75. A recitatione Horarum Canonicarum quæ cauſæ excuſent; tr. 6. d. 1. n. 76. & ſeqq. Quid de oblivione,

ac

Digitized by Google

ac dobio de recitatis Horis, vel Pſalmo aliquo cujuſpiam Horæ; n.76. Infirmitas, an excuſet a recitatione Horarum; n.77.& ſeqq. An prævidens impedimentum futurum, teneatur prævenire recitando Horas; n.79. An morbi cauſa impeditus, teneatur audire alium recitantem; nu. 80. Occupatio gravis poteſt excuſare, & quæ; n.81. An, qui non poteſt recitare totum Officium, teneatur recitare partem, quam poteſt; n 83. An, qui ſolus recitare nequit, teneatur adhibere ſocium, n. 84. Diſpenſatio, & metus gravis, an excuſent; n. 85. & 86. An, qui non poteſt recitare per ſe ipſum, teneatur recitare per alium; nu 87. An quis Officium omiſſum teneatur recompenſare alio die; n.88. Et quid de Beneficiario; n.89. & ſeqq.

Hoſtia eadem an poſſit a pluribus conſecrari; tract. 14 diſt. 5. num.137. & ſeqq. Quid de Sacerdotibus noviter ordinatis, & cum Epiſcopo verba Conſecrationis proferentibus; 140. & ſeqq.

Humilitas, quid; tr.7.d.1.n.29.

Hyperdulia, quid; tr.5.d.1.n.25. Debetur B. Virgini MARIÆ. n.32.

Hypotheca, an differat a pignore; tr.8.d 4.n.49.

I

IDololatria, quid; tr.5. d.2. n.11. Eſt graviſſimum peccatorum. n.12. Idololatria metaphorice ſumitur pro omni peccato mortali. n.13. Cauſæ diſpoſitivæ ad Idololatriam. tr.9 d.1.n.6. & 7.

Jejunium an obliget diſpenſatum propter infirmitatem, ſi fuerit denuo Sanitati reſtitutus? tr.2.d.4 poſt n.26.

Jejunium an non frangant habentia ſe per modum potus? ubi in ſpecie de Chocolata, Caffee, & herba Thee. tr.10. d. 2. poſt n.6.

Jejunii diebus an in Regionibus, ubi licent ova, & caſeus, pariter concedatur comeſtio Sanguinis, & lardi? ibid. poſt n.10.

Jejunii tempore utrum, & quando liceat Interrumpere Cœnam, vel Collatiunculam Veſpertinam; ibid. poſt num. 35.

Item Jejunalibus diebus extra Cœnam, vel Collationem Veſpertinam aliquid comedens quandonam peccet graviter? ibid.

Jejunio quinam eximantur; ubi quoad exercentes opera inutilia, & exinde varii caſus inſeruntur pro praxi. ibid. poſt n.71.

Jejunium tempore Jubilæi quomodo ſit obſervandum? tr. 12. d.3. poſt n.113. in Appendice I.

Jejunium naturale ad Sumptionem SS. Euchariſtiæ, ordinarie requiſitum quandonam cenſeatur fractum? ubi varii adducuntur caſus. tr.10.d.3. poſt n. 33.

Dubitans, num Jejunium illud fregerit, an nihilominus poſſit communicare? ibid.

Jejunium naturale quandonam non requiratur ad Sumptionem S. Euchariſtiæ? ibid. poſt n.36. & ſeqq.

Jejunium Quadrageſimale an teneatur abſolvere, qui pervenit ad locum, ubi illud jam eſt abſolutum; tr.2.diſt. 3.n. 39. & ſeqq. Quid, ſi quis in fraudem jejunii illuc pergat; n 41. An econtra, qui jejunium jam peregit, teneatur alibi rurſus jejunare; n.42. An diſcedens e loco, ubi non eſt jejunium, venturus ad locum, ubi eſt jejunium, poſſit comedere carnes; n 38. Non jejunare die, quo duplex occurrit jejunium Eccleſiaſticum, eſt unicum peccatum. tr.3.d.1.n.46. Quid, ſi quis ad alterum teneatur ex voto; n. 47. Tempore jejunii moroſe ſe delectans in eſu carnium, an peccet; tr.9.d.7.n.18.

Jejunium generaliter, & ſpecialiter acceptum. tr.10.d.1.nu. 2. & 3. Jejunium naturale. n 4. Et Eccleſiaſticum, quid; n.5. An hoc frangatur per potum; n.6. & 7. Tria ad iſtud requiruntur. nu. 8. & ſeqq. Nempe delectus ciborum; & quid de lacticiniis; n.9. & 10. Abſtinentia plurium refectionum. n.11. Et certa refectionis hora. n. 12. Diſpenſatus circa eſum carnium, an poſſit ſæpius comedere; n. 13. & ſeqq. Jejunium, an violet replens ventrem cibis Quadrageſimalibus: n.16. & ſeqq. Sæpius in die comedens carnes, quoties peccet; n.19. An excuſet levitas materiæ a mortali; Ibid. Quid, ſi ſæpius comedat cibos cæteroquin licitos; n.20 & ſeqq. Collatio veſpertina an permiſſa; nu. 23. Et qualis; n.24 29. & ſeqq. Quale peccatum ſit, anticipare tempus comeſtionis; n.33. Vel ſumpta mane collatione, differre prandium ad veſperam; n.35.

Jejunia omnia ſunt Jure Eccleſiaſtico inſtituta. tr.10. d 2.n. 36. Jejunium Eccleſiaſticum violare, quale peccatum; nu. 39. Quo tempore teneantur Adoleſcentes ad ejus obſervantiam; n.40. & ſeqq. Et quid de ultima die vigeſimi primi anni; n.42. Jejunii Eccleſiaſtici obligatio eſt perſonalis. n.45. Et certis diebus affixa. n. 46. Quid de Jejunio ex voto, vel pro pœnitentia injuncto, n 47. Solvens jejunium ex duplici præcepto obligatus, quot committat peccata; n.48. & 49. Statuens per totam Quadrageſimam non jejunare, vel non jejunans, quot peccata committat; n. 50. Alius ad jejunium violandum inducens, peccat contra præceptum jejunii. n.51. Caupo, an poſſit hoſpitibus miniſtrare carnes; n.52. Vel cœnam; n. 53. Quæ cauſæ generatim excuſent a jejunio; n.55. & 56. Et quomodo impotentia; n.56 57. & ſeqq Pietas; n.56. 65. & ſeqq. Ac neceſſitas, ſive labor corporalis; n. 56. 68. & ſeqq Sexagenarii, an omnes excuſentur; n. 62. & 63. Et quid de fœminis quinquagenariis; num.64 Itinerantes, an, & quando excuſentur a jejunio; n.70. & 71. An etiam diſpenſatio excuſet a jejunio; n. 74. & 75 Qui poſſint diſpenſare in jejunio; n.76. An Parochi cum Parochianis, n. 77. Cauſæ hujuſmodi, an excuſent a jejunio ex Voto debito. n.78. & ſeqq. Jejunia tempore Jubilæi, qualiter peragenda; tr.12.d.3.n.108. & ſeqq.

Ignorantia vincibilis quandonam ſit imputabilis ad culpam? tr.1.d.1. poſt n 40.

Ignorantia Juris apud quos toleretur, & reſpectu quorum obſit præſumptioni? tr.7.d.6. poſt n.10

Ignorantes, alicui peccato eſſe ab Epiſcopo annexam reſervationem, an eandem nihilominus incurrant? tr.14. d.9. poſt n.10.

Ignorantia, quid; tr.1.d.1.n.35. Dividitur varie. nu. 37. & ſeqq. Ignorantia juris, & facti. n.38. Antecedens, concomitans, & conſequens. n.39. Invincibilis, & vincibilis. n.40. Craſſa, & affectata, quæ; n.41. An cauſet involuntarium; n.42. & ſeqq. Ignorantia facti, vel juris. an excuſet ab incurrenda Cenſura; tr.13.d.1. n.28. & ſeqq. Ignorantia circa aliquod peccatum ſi pœnitens laboret, quid agendum Confeſſario; tract. 14.diſt.8. n. 52. & ſeqq.

Illegitimi ſunt irregulares. tr.13.d.3.n.33. Quid, ſi Religionem intrent; n.35. Legitimantur per ſubſequens matrimonium parentum. n.34.

Imagines ſacræ, quomodo venerandæ; tr.5.d.1.n.34. Verba notabilia Concilii Tridentini circa cultum SS. Imaginum n.35. Imagines poſſunt dupliciter conſiderari. n.36. Objectio Hæreticorum contra ſacras Imagines diluitur. num.37. Decretum Urbani VIII. circa Imagines Sanctorum necdum Beatificatorum. n.43. & 44.

Imagines obſcœnæ. Vide *Picturæ obſcœnæ*.

Immunditia, quid; tr.9.d.4.n 44. Vide *V. Mollities*.

Immunitate quæ crimina gaudeant præſertim inſiſtendo Bullæ noviſſimæ Benedicti XIII. tract.12.d.2. poſt num.41. Immunitate ſi quæ crimina non gaudeant, quæ forma obſervanda in extradendis Reis? tr.12 d.2. poſt n.55.

Immunitas Eccleſiaſtica, quid; tr.12.d.1.n.3. Eſt triplex, localis, realis, & perſonalis. nu.4. An ea ſit de Jure Divino; n.5.6. & ſeqq. Immunitas localis, in quo conſiſtat; n.10. In Eccleſiis, earumque Cœmeteriis, prohibentur fieri judicia; quæ, & quomodo; n.11. & ſeqq. Item contractus. n.14. & 15. Et quid de venditione Candelarum; n.16. Quæ alia ibidem fieri prohibeantur; n. 17. & ſeqq. An etiam Diſputationes; n.21. Immunitas realis, & perſo-

ſonalis, in quo conſiſtat; n.23. Bona Eccleſiæ, & Clericorum, an gaudeant immunitate a Collectis, & juriſdictione ſæculari; n.27. & ſeqq. Vide V. *Collecta*. Immunitas localis generatim conſiſtit in duobus. n.10. & d.2.n.1. Vide V. *Aſylum*.

Impedimenta matrimonii alia impedientia, alia dirimentia. tr.14 d.14.n.1. Datur in Eccleſia poteſtas eadem conſtituendi. n.2. Hæc, quibus competat; n.3 & 4 An etiam Principi ſæculari; n.5. & 6. Saltem reſpectu ſubditorum infidelium; n.7. Impedimenta mere impedientia de Jure antiquo, quæ; n.8. & ſeqq. Et quæ nunc ſint in uſu; n.11. & ſeqq. Impedimenta dirimentia matrimonii, quot, & quæ; nu. 49. & ſeqq. Impedimentum Erroris. n.51. & ſeqq. Impedimentum Conditionis. nu.54. & ſeqq. Violentiæ. nu. 62. Impotentiæ. n 63. & ſeqq. Ligaminis. n. 73. Ordinis. n. 74. & 75. Voti. n.76. & 77. Diſparitatis cultus. n.78. & ſeqq. Criminis. n.84. & ſeqq. Cognationis carnalis. n. 94. & ſeqq. Cognationis ſpiritualis. n.112. & ſeqq. Et Legalis. n.115. Affinitatis. nu. 116. & ſeqq. Juſtitiæ publicæ Honeſtatis. n.126. Et impedimentum Raptus. num. 153. Quid de præſentia Parochi, ac duorum Teſtium; n.131. & ſeqq.

Impedimentorum matrimonii diſpenſatio, an poſſit fieri a Papa; tr.14.d.14.n.155. Et aliquando ab Epiſcopo; n.158. & ſeqq. Vide §. *Diſpenſatio circa certa impedimenta*. Et quæ conditiones ad hoc ultimum requirantur; nu.159. In procuranda diſpenſatione Impedimentorum matrimonii, quid obſervandum; n.162. & ſeqq. Quid conſilii cum iis, qui poſt matrimonium contractum ſibi conſcii ſunt alicujus impedimenti; n.169. Diſpenſatio ſuper Impedimentis matrimonii, per quem petenda. n 170. A quo, & quomodo; n.171. An obtenta occulti impedimenti diſpenſatione, matrimonium coram Parocho, & Teſtibus renovandum ſit; n. 172. An tunc ambo conjuges debeant ſcire nullitatem matrimonii, ut renovent conſenſum; n.173. Aut aliquando ſufficere poſſit conſenſus ſub conditione; n. 174. Plura Vide V. *Diſpenſatio circa certa Impedimenta*.

Imperfectiones ſolæ non ſunt materia apta Sacramenti Pœnitentiæ. tr.14.d.6.n.14. Circa has quid obſervandum in praxi; n.15. & 16.

Impotentiæ impedimentum, quod; tr.14 d.14 n.63. Dirimit matrimonium, & quando; n. 64. & ſeqq. Quid juris, ſi dubitetur, an ea præceſſerit matrimonium; n.67. Vel an ſit perpetua; n.68.

Improperium, quid; tr.9 d.6.n.27.

Impuberes invalide contrahunt matrimonium. tr.14.d.14.nu. 71. Et quo jure; n.72. Impuberum vota poſſunt irritari a parentibus. tr.6.d.3.n.38. Impubes, quis, tr.8.d.1. num. 22.

Impudicitia eſt circa oſcula, tactus venereos, ac hujuſmodi. tr.9.d.4.n.70. & ſeqq. Oſcula, tactus impudici, quale peccatum inter Solutos. n.71. Quid, ſi fiant cauſa amicitiæ; n.72. Ex joco, aut levitate; n.73. Vel ex cauſa juſta, v. g. medendi: n.74. Quid de ſiccatione pudendorum; n.75. Quid, ſi fiant inter Conjuges; n.76. Aut ſponſos de futuro; n.77. Aut ſint tactus in partibus honeſtis, cauſa delectationis ſenſitivæ; n.78. Tactus impudici inter perſonas ejuſdem ſexus, quale peccatum; n.79. In tactibus libidinoſis explicanda circumſtantia perſonarum complicum. n. 80. Aſpectus, verba, & cantus turpes inter Solutos, quale peccatum; nu.81. & ſeqq. Aſpectus curioſi, præſertim fixi, quam periculoſi, n.84. Diſcrimen inter tactum, & viſum. n.83. Levitas materiæ in re venerea, an detur; n. 85. & ſeqq.

Impedimenta Matrimonii. Vide *Matrimonium*.

Impotentibus Conjugibus quomodo concedatur probatio triennalis? tr.14.d.14.poſt n.68.

Impotentia quomodo contrahatur per Caſtrationem? ibid. poſt nu.69. Item an eadem intercedat, ſi mulier equidem viri ſemen recipiat, aſt Matrix poſtea iterum rejiciat? ibid. poſt n.70. Item Impotentiæ Impedimento quandonam laborare cenſeantur Hermaphroditi. Ibidem poſt num. 72.

Impudica loquens quandonam dicatur ſcandalum dare? Vide *Verba impura*.

Inceſtus ad invicem an diſtinguantur ſpecie? tr.9.d.4. poſt n. 38.

Inceſtus, quid; tr.9.d.4.n.35. Superaddit luxuriæ ſpecialem malitiam, & ad quot gradus; n.36. Inceſtus inter diverſos gradus, an ſpecie diſtinguantur; n 37 & 38.

Indifferentia actus an maneat, ſi quis operetur præciſe ex fine delectabili? tr.1.d.2. poſt n.39.

Indulgentiæ ſi præter plenarias ſimul & ſemel concedantur partiales, quomodo intelligendum? tr.12.diſt.3. poſt nu. 17.

Indulgentiæ Portiunculæ quidnam habeant ſpeciale, & an poſſint etiam applicari pro aliis vivis? ibid. num. 64. & ſeq.

Indulgentiis præſcripta opera qualiter ſint peragenda? Vide *in Jubilæo præſcripta opera*.

Indulgentiæ ſemel conceſſæ an iterum ceſſent ceſſante cauſa motiva, vel per mortem concedentis? ibid. poſt num. 66.

Indulgentiæ ab Innocentio XI. rejectæ quænam? ubi ſpecialiter de conceſſis ad *Angelus Domini &c.* ibid. poſt num. 75.

Indulgentiæ in certos dies Templum viſitantibus, vel aliud pium opus peragentibus indefinite conceſſæ quoties poſſint intra illud tempus obtineri? an toties, quoties? ibid. Item quid ſentiendum, ſi Indulgentiæ non fuiſſent certis diebus affixæ, ſed in perpetuum pro quocunque anni die conceſſæ? ibid.

Indulgentiis annexa clauſula *Dummodo alia ſimilis &c.* quomodo intelligenda? ibid. n.78. Item de alia clauſula *Dummodo ſeptem &c.* n.79. & ſeq.

Indulgentiarum tempus quandonam incipiat, & utrum intra illud numeretur annus Jubilæus? ibid. n.81.

Indulgentiæ pro Eccleſiis, & Confraternitatibus quales dentur, & quomodo impetrentur? Vide *Eccleſiæ & Confraternitat.*

Indulgentiæ variæ acceptiones. tr.12.d.2.n.1. Quid ſit; n. 2. & 11.

Indulgentiæ non tollunt culpam, ſed ſolum pœnam peccatorum. n.12. & 13.

Indulgentia plena, plenior, & pleniſſima, an differant; n. 15. & 16. Plenaria. n.14. Partialis, ſeu non plenaria. n. 17. Perſonalis. n.22. Localis. n. 23. Et Realis, quid: n.24. Indulgentiæ mille, ſeu centum annorum, aut dierum, quomodo intelligendæ; n.18. & 19. Quadragena; Septenna, & Carena, quid: n. 20. Hæ male negliguntur. nu. 21. Datur in Eccleſia poteſtas concedendi Indulgentias. n.25. & 26. Qui poſſint eas concedere; nu.27. & ſeqq. Ad earum valorem quatuor requiruntur conditiones. n.30. & ſeqq. Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, &c. n.35. Qui ſint capaces Indulgentiarum; n.36. & ſeqq. An etiam Cathecumeni; n. 39. & 40. Applicantur vivis per modum abſolutionis, habenti s annexam ſolutionem ex Theſauro Eccleſiæ. n 38. Animæ Purgatorii earum ſunt capaces per modum Suffragii. n.41. Clauſula *Per modum Suffragii*, quid importet: n. 42. Indulgentiæ aliter conferuntur vivis, aliter Defunctis. n. 42. An certo proſint illis Defunctis, quibus applicantur; n. 43. & ſeqq. Cur diverſæ Indulgentiæ pro eadem Anima applicentur; n.47. Ad lucrandas Indulgentias, an ſit neceſſaria Confeſſio, & quando. n.48. & ſeqq. Unica Confeſſio, & Communio, an ſufficiat pro pluribus Indulgentiis; n. 51. Et quanto tempore poſſit præcedere: nu. 52. An eodem opere poſſint obtineri plures Indulgentiæ: n. 53. & ſeqq. Et eadem repetitio operis ſæpius; n.56. & ſeqq. Omittens levem partem operis injuncti, an lucretur Indulgentiam: n. 59. & 60.

& 60. Non valens intrare Eccleſiam, an foris lucretur Indulgentias; n. 61. & 62. An, ſi alicui Feſto eſt annexa Indulgentia, tranſlato Feſto, etiam eadem transferatur; n.63. An Indulgentia Portiunculæ habeat aliquid ſpeciale; n.64. Quomodo ibidem intelligendi ſunt termini, *Toties, quoties*; n.65. Quomodo Indulgentiæ ceſſent; n.66. Quæ Indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, ac de novo Regularibus conceſſæ ſuerint; nu.67.& ſeqq. Indulgentiæ ab Innocentio XI. declaratæ tanquam Apocriphæ. n.75. Indulgentiæ, quæ defacto ſolent ordinarie ad inſtantiam concedi Eccleſiis. Item, quæ Altaribus privilegiatis, n. 76. Quomodo intelligenda ſit clauſula *Dummodo alia ſimilis &c.* n.77.& ſeqq. De clauſula: *Dummodo ſeptem Miſſæ, &c.* nu. 79. An non detur Altare privilegiatum cum minori numero Miſſarum; n.80. Quo tempore incipiat conceſſio Altaris privilegiati, aut alterius Indulgentiæ; n.18. Quomodo practice petenda ſit pro Eccleſia aliqua Indulgentia; n. 82. Qualiter petenda pro Altari privilegiato quoad omnes Defunctos; n.83. Quomodo pro Confraternitate; n. 84. Quomodo pro Altari privilegiato alicujus Confraternitatis; nu 85. An pro Expeditione Brevium Indulgentiarum aliquid debeat expendi; n.86.

Indulgentiæ Stationum, quo die poſſint lucrari; n 68. Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum obtinentur celebrando Miſſam de Feſto duplici occurrente. tr 14.d.5 n.101. Indulgentiæ in Anno Sancto ſuſpenduntur. tr.12. d 3. num.89. Non tamen Indulgentiæ Altarium privilegiatorum. nu. 95. Nec Indulgentiæ pro mortis articulo conceſſæ. n 96 Neque Indulgentia Eccleſiæ Portiunculæ. num. 97. Et quid de Indulgentiis partialibus; n. 98. & 99. Vide *v. Jubilæum*.

Item quænam pro Altari privilegiato? Vide *Altare Privilegiatum*, ac tempore Jubilæi? Vide *Jubilæum*.

Infamia, quid; tr 13 d.1.n.55. Alia juris, alia facti. num. 56. Infamia juris, ob quæ crimina contrahatur; n.57. & 58. Quomodo tollatur; nu. 59. Crimina inducentia infamiam juris inducunt irregularitatem, & quando; tr.13. d. 3.n.19.& ſeqq

Infans, an poſſit ordinari; tr.14 d.12.n 45. Et an ordinatus teneatur ſervare continentiam, & recitare Breviarium; n 46. Infantibus non eſt neceſſaria Fides actualis. tr.4.d.4. n.14. Infantia quandiu duret; tract.8. diſt. 1. num. 21. & 22.

Infans ſecundinis involutus an Baptizandus, & quid cum tali agendum mortua jam matre? tract. 14. diſt. 3. poſt num.20.

Infeſtatæ domus. Vide *Domus Infeſtatæ*.

Infidelitas alia poſitiva, alia negativa. tr 4 d.4.n.1. Culpabilis, & inculpabilis. n.2. Pure negativa, & privativa.n.3. Infidelitatis ſpecies generatim tres, nempe Paganiſmus, Judaiſmus, & Hæreſis. nu. 4. Quæ infidelitas ſit cæteris gravior; n.6. An, & quale peccatum? n.7.& 8.

Infidelium filii, an baptizari poſſint invitis parentibus. tr. 14 d 3.n.8.& 9. Caſus, in quibus hoc licitum eſt. nu. 10. Infidelibus adultis quando cenſeatur vera Fides ſufficienter propoſita; tr 14 d.2. n.30.

Infirmis pauperibus an pretioſis medicinis ſuccurrendum ſit etiam cum gravi diſpendio proprii ſtatus? tr.4 d.6. poſt n 41.

Infirmi quomodo excuſentur a recitatione Breviarii? tr. 6.d. 1. poſt n 77.

Infirmi qualibus mediis teneantur vitam ſuam ſervare? tr. 9. d.3. poſt n.14.

Infirmi quoad ſumptionem Euchariſtiæ? Vide *Viaticum*.

Infirmis quæ ſit injungenda Pœnitentia? tract. 14 d. 10. poſt nn. 32.

Infirmis quandonam ſit danda extrema Unctio, & quo tempore eadem iterum repeti poſſit? Vide *Extrema Unctio*.

Infirmi maleficiati. Vide *Ægroti maleficiati*.

Inimici ſunt ex ſpeciali præcepto Charitatis diligendi. tr. 4. d.6. n. 15. Vi hujus præcepti tenemur inimicis exhibere generalia ſigna Dilectionis. n.16. & 18. Deponere odium, & internum rancorem erga eos. n.19. Biſque veniam rogantibus remittere injuriam, non item ſatisfactionem; nu. 20. Inimicis an ſint exhibenda etiam ſpecialia ſigna Dilectionis; n.21.& ſeqq. An ſit licitum, odiſſe peccatum inimici; n.24. Atque de ejus punitione lætari. n.25.

Inimici quomodo ſe ad invicem debeant reconciliare? tr. 4. d.6. poſt n.25.

Injuria quid, & quomodo diſtinguatur ab offenſa? tr.4 d.6. poſt n.20.

Inopes Conjuges quoad petitionem debiti. Vide *Pauperes*.

Inſulæ novæ Dominium ad quem pertineat? tr 7. d.5. poſt n 23

Inſtitutio, quid; tr.11.d.1.n.24. Inſtitutio triplex, videlicet authorizabilis. n.25. Collativa, ſeu verbalis. nu.26. Ac corporalis, ſeu realis. n.27. Hæc alio nomine vocatur *Inveſtitura*, *Inſtallatio*, *&c.* & quam ſit neceſſaria; n. 28.

Integritas Confeſſionis duplex, materialis, & formalis, quæ; tr.14.d.7 n.28. Regulariter requiritur Confeſſio etiam materialiter integra. n.29 & ſeqq. In quibus caſibus ſufficiat ſola ejus integritas formalis; n.35.& ſeqq.

Integritas Confeſſionis. Vide *Confeſſionis integritas*.

Intentio applicandi Miſſam quæ? Vide *Applicatio Miſſæ*.

Intentionis bonitas non ſufficit ad tollendam malitiam medii pravi. tr.1.d.2.n.12.& ſeqq. Intentio judicat omnes, quomodo; n.14 Intentio bona noſtris actionibus præfigenda cur; n 25 Commendatur bona intentio mane facta, & an ea ſufficiat. n 26. Sufficit ad meritum intentio virtualis; & quæ ea ſit; n.27. Intentio in executione operis præcepti, duplex. tr.2. d. 3. n.43. Qualis requiratur, ut impleatur præceptum; nu 44. & ſeqq. Et quæ ad recitandum Horas Canonicas; tr.6.d.1. n.40.& 41. Intentio triplex, actualis, virtualis, & habitualis. tr.14 d.1.nu. 34. & 35. Qualis requiratur ex parte Miniſtri Sacramentorum; nu. 36. & ſeqq. Intentio actualis in actu exercito, & in actu ſignato, declaratur. n.38. Intentio ex parte recipientis, an, & quæ requiratur; n.39. & 40. Diſparitas quoad intentionem inter Miniſtrum, & recipientem. n 41.

Interdicta potiora enumerantur. tr.13. diſt.2. poſt n. 97 Interdicti tempore quandonam poſſint celebrari ſolemniter Divina? ibid. poſt n.104.

Interdicta ſemel lata quomodo iterum poſſint tolli? ibid. poſt n.107.

Interdictum poteſt infligi ob peccatum alterius. tr.13. d.1. n. 20. Diſparitas inter Interdictum, & Excommunicationem. n.22. Ac Suſpenſionem. n. 26. Vide *v. Cenſura*. Interdictum, quid; tr.13. d.2. nu. 90. & 91. Interdictum locale, generale, & particulare. n 92. Interdicta Civitate, cenſentur interdicta Suburbia &c. n. 93. Quid, ſi Eccleſia ſit interdicta; n 94. Interdictum perſonale, & mixtum. nu. 95. & 96. Interdicto Clero, vel Populo, qui cenſeantur interdicti; n.97. Interdicti triplex eſt effectus. nu. 89. & ſeqq. Interdictum, quomodo differat a Ceſſatione a Divinis; n.108.& ſeqq.

Intereſſe novum an exigi poſſit ex Intereſſe reſtanti? tr.8. d. 4. poſt n 48. Intereſſe plura reſtantia an computari queant in novum Capitale? ibid.

Intereſſe, ſive recipi aliquid in mutuo ultra ſortem tanquam Intereſſe, quid; tr.8.d 4.n.36.

Interprete mediante, an poſſit, & debeat fieri Confeſſio; tr.14 d.7.n.23. & 39. Interpres tenetur ad Sigillum Confeſſionis. tr.14.d 9.n.36.

Interpretatio, quid; tr.2.d.4.n.1. Interpretatio legum, duplex, authentica, & doctrinalis. n.2. Quo modo fieri debeat; n.3. & ſeqq.

Interpretatio quomodo fiat in diſpenſationibus? tr.2.d 4 poſt n.12. Interpretatio benigna Legis quomodo, & quando habeat locum? Vide *Epikeja*.

Interrogatoria in materia lubrica caute in Confeſſionali inſtituenda. Vide *Examen in materia lubrica*.

Interrogatoria qualia inſtituenda apud deditos mollitiei?

Vide *Pollutionibus deditis &c.* Interrogatoria quoad detrahentes. Vide *Examen &c.*

Interrogatoria an, & quando, & quomodo circa ſuum pœnitentem ſint inſtituenda a Confeſſario? Vide, *Examen* & ꝟ. *Pœnitens quandonam &c.*

Interruptio actus peccaminoſi quandonam inferat diſtinctionem numericam peccatorum, ſuppoſito, quod is poſtea continuetur? tr. 3. d. 1. poſt n. 53.

Interrogationes, an quandoque a Confeſſario faciendæ; tr. 14. d. 8. n. 31. & ſeqq. Cautela circa interrogationes. n. 32. & 33. Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in faciendis interrogationibus; n. 34. Hic poteſt errare per defectum, & exceſſum. n. 35. Regulæ generales circa interrogationes faciendas. n. 36 & ſeqq. Præſertim in materia luxuriæ. n. 37. An ſint inſtituendæ poſt Confeſſionem, vel ſub ea; n. 39 & 40.

Invidia, quid; tr. 3 d. 3. n. 27. Quale peccatum: n. 29. Recte connumeratur inter Vitia Capitalia. nu. 30. Ejus Filiæ, n. 31. Invidus proprie, quis; n 27. & 28.

Invidia an ſit, ſi Mercatores optent, ut Emptores loco aliorum ad ſe venirent? tr. 3 d. 3. poſt n. 28.

Involuntarium ſimpliciter, & ſecundum quid; tr. 1. d. 1. nu. 26. An cauſetur a violentia; n. 27. Metu; n. 28. Concupiſcentia; n. 32 & 33. Et Paſſione; no. 34. Aut ignorantia; n. 42 & ſeqq.

Joci gratia tentare aliqua, quæ videntur non carere dubio, num lateat aliqua ſuperſtitio, quam periculoſum? tr. 5. d. 2. poſt n. 28.

Ira, quid; tr. 3. d. 3. nu. 32. Eſt Satellitium rationis. Ibid. Ira inordinata, quale peccatum; n. 33. Ejus Filiæ; n. 34. & ſeqq.

Irregularis occultus, an poſſit celebrare ad vitandam infamiam; tr. 2. d. 2. n. 28.

Irregularitas, quomodo habeat rationem pœnæ; tr. 13. d. 1. n. 46. Irregularitas, onde ſic dicta: tr. 13. d. 3. num. 1. Et quid; n. 2. Dividitur in Irregularitatem ex delicto, & ex defectu. n. 3. Et quomodo hæ differant; nu. 4. Irregularitas non eſt Cenſura. n. 5. Eam violans, non fit denuo irregularis; ſecus in Cenſuris. nu. 6. Non incurritur, niſi Jure exprimatur. n. 7. Ea non ab homine, ſed a ſolo Jure imponi poteſt, nu. 8. An omnes ſolo Jure Eccleſiaſtico conſtitutæ ſint? n. 9.

Irregularitas ex delicto oritur ex Baptiſmo reiterato. tr. 13. d. 3. n. 10. Quid ſi is ſub conditione reiteretur? n. 11. An oriatur ex reiteratione Confirmationis? n. 10. & tr. 14 d. 3 nu. 53. Oritur quoque ex violatione cenſuræ; & quomodo? tr. 13. d. 3. n. 12 & ſeqq. Item ob indebitam ſuſceptionem Ordinis, & quando n. 15. & ſeqq. Quid de ordinato per ſaltum, aut ante legitimam ætatem? n. 17. Excommunicatio minor, ſi violetur, non inducit irregularitatem. n. 16. Hæretici, Schiſmatici, eorumque fautores, ſunt irregulares. n. 18. Crimina inducentia infamiam Juris inducunt irregularitatem. n. 19. Quid, ſi crimina illa ſint occulta. n. 20. & 23. Vel poſtea fiant publica. n. 22.

Irregularitas ex defectu varie contingit. tr. 13. d. 3. num. 24. & ſeqq. Quomodo ex defectu animi. n. 25. & ſeqq. Ex defectu corporis. n. 28. Et quid de carente oculo, aut viſu oculi ſiniſtri. n. 29. & 30. Gibboſo, & claudo. n. 32. Ex defectu natalium. n. 33. & ſeqq. Ex defectu ætatis. n. 36. Ex defectu libertatis. n. 37. Et ex defectu Sacramenti. n. 38. & ſeq. Non fit irregularis, qui fornicatur cum pluribus. n. 43.

Irregularitas ex homicidio dupliciter contingit, & cur? tr. 13. d. 3. n. 44. & 45. Injuſte mutilans, vel occidens fit irregularis, dummodo ſit baptizatus. n. 46 & ſeqq. Licet homicidium ſit occultum. n. 23. Etiam mandans, vel cooperans ad illud, fit irregularis, n. 51. Quid, ſi plures aliquem aggrediantur. n. 52 Homicidium caſuale an inducat irregularitatem? n. 53. & ſeqq. Irregularitas etiam oritur ex homicidio publica authoritate facto. n. 57. Quid de cooperantibus ad iſtud? n. 58. & 59. Quid de Clero injuriam paſſo, & conquerente coram Judice, &c. n. 60. Aut Confeſſario comitante Reum ad ſupplicium. n. 61. Occidens ob neceſſariam vitæ defenſionem, non eſt irregularis. n. 64. Quid, ſi ob defenſionem rerum ſuarum; n. 65. In bello juſto, qui fiant irregulares? n. 62. Quid, ſi bellum ſit injuſtum; n. 63. Aut mere defenſivum; n. 63. & 66. Et quid de Clericis? n. 62 & 67.

Irregularitas tollitur per diſpenſationem. tr. 3. d. 3. n. 68. Papa diſpenſat in omni irregularitate. n. 70. Epiſcopi, in quibus irregularitatibus diſpenſent; n. 71. Quid de Capitulo Sede vacante; n. 72 Prælati Regulares, in qua irregularitate diſpenſent cum ſuis ſubditis; n. 73. & ſeq. Forma diſpenſandi ſuper irregularitate. n. 76. Ad quem debeat dirigi Supplica pro impetranda diſpenſatione circa irregularitatem. n. 77.

Irregularitas, quid, & quæ vitia ſub ſe continet; tr. 5. diſt. 3. num. 1.

Irregularitas ex delicto ut contrahatur, quale debeat eſſe peccatum; tr. 13. d. 3. poſt n. 23. Item poſt nu. 56. Irregularitas annexa an debeat reſciri; Irregularitas an contrahatur, ſi cauſa ſit dubia; ibid. Irregularitas ex defectu an contrahatur ob defectum pollicis; ibid. poſt n. 28.

Irregularitas ex homicidio qualiter incurratur; ib. poſt nu. 56. Ab Irregularitate ex homicidio quinam ſint immunes; ib. poſt n. 60. Ab Irregularitate an immunis ſit, qui Furem occidit ad conſervanda Bona Fortunæ; ibid. poſt num. 65.

Irregularitas ſi quæ in Confeſſionali proponitur, quid debeat Confeſſarius attendere; tr. 13. d. 3. poſt nu. 67. in Appendice.

De Irregularitate proponuntur, ac reſolvuntur caſus varii de aliquo rixante, de altero abortum Puellæ ſuadente, de Clerico venante, & per incuriam occidente hominem, ſimiliter de alio Clerico militibus indicante hoſtem latentem, ac iterum de altero manifeſtante Judici Magiæ, vel Latrocinii Reos. Item de teſtante in cauſa Sanguinis. ib. in Appendice.

Irregularitas a quibus tolli poſſit per Diſpenſationem? Vide ꝟ. *Epiſcopi*, & ꝟ. *Regulares mendicantes*.

Itinerantes quandonam diebus præceptis excuſentur ab Auditione Miſſæ? Vide *Aurigæ*.

Irriſio, ſeu Deriſio, quid? tr. 9. d. 6. n. 30.

Irritatio legis, quid? tr. 2. d. 4. n. 27. Irritatio votorum, a quibus, & quando fieri poſſit? tr. 6. d. 3. n. 35. & ſeqq.

Itinerantes, an, & quando excuſentur a jejunio? tr. 10. d. 2. n. 70. & 71.

Jubilæum celebrandi Ritus. tract. 12. diſt. 3. poſt num. 88. Jubilæum ordinarium quomodo intra annum ſuſpenſionis Indulgentiarum ſoleat concedi Monialibus, & aliis Romam ire impeditis? ibid. poſt num. 90. Jubilæo ordinario quænam Indulgentiæ ſuſpendantur in ſpecie? ibid. poſt num. 99. Item integra Appendice II. Item in Jubilæo qualis ſuſpendatur poteſtas abſolvendi? ibid.

Jubilæum ordinarium quomodo completo Romæ Anno Sancto extendatur ad alias Diœceſes; item qualiter in eodem opera præſcripta (puta Viſitatio Eccleſiarum, preces &c.) perſolvenda, & an ſatisfiat per opera alias debita? tr. 12. d. 3. poſt n. 113. integra Append. I.

Virtute Jubilæi an quis poſſit bis abſolvi a reſervatis? ibid. poſt n. 118. Et in quibus Votis diſpenſari? ibid. poſt n. 124. ac a quibus peccatis abſolvi? ibid. poſt n. 129.

In Jubilæo quid proſit probabilitas opinionum? ibid. poſt n. 130. Plura de Jubilæo vide in Indice primo.

Jubilæum quid? tract. 12. diſt. 3. num. 92. Jubilæum Anni Sancti extendi ſolet ad Diœceſes id ſollicitantes. num. 90. Jubilæum extra Annum Sanctum qua ratione concedatur. num. 91. Et quæ Facultates in eo dentur? num. 93. 114. & ſeq. Quæque opera præſcribi ſoleant n. 100. Et qua ratione hæc ſint præſtanda. num. 101. & ſeqq. Et quo tempore? numer. 105. & ſeqq. Et quomodo eorum commutatio tunc fieri poſſit? numer. 109. Jubilæum

Digitized by Google

Romæ publicatum, an poſſit alibi lucrari lethaliter decumbens? n.107. Jubilæum poſſunt itinerantes lucrari poſt ſuum reditum. nu. 113. Jubilæum non poſſe bis obtineri, eſt probabilius. nu.116 & ſeq. Quamvis non deſint oppoſitum tenentes. n.118. An ſit valida abſolutio a reſervatis obtenta in Jubilæo ab eo, qui poſtea non peragit opera præſcripta? n.119.& ſeq. Et quomodo talis peccet. n.121. Virtute Jubilæi poteſt quis abſolvi a reſervatis oblitis eo jam peracto. n.122. An hoc ipſum procedat de commutatione votorum? n.123.& ſeq. Probabilius eſt, in Jubilæo concedi facultatem abſolvendi ab hæreſi, niſi hæc excipiatur. tr. 12.d.3.n.125. & ſeqq. Excepta Hæreſi non excipiuntur caſus eam ſapientes. n.130.

Judæi, an obligentur legibus Eccleſiaſticis? tr.2.d.3.n.5. & ſeqq. Judæi, qui? tr.14.d.4.n.5. Judæis an fuerit licitus Libellus Repudii? tr.14.d.13.n.56. Aut a Deo conceſſum exercere uſuras? tr.8 d.4.n.17. & 18.

Judex, an poſſit ſequi ſententiam probabilem, relicta probabiliore? tr.1.d.3 n.56 & 59. & ſeq. Quid agendum ei in judicando? n.61. Præſertim, quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles? n. 62. Inter Judicem, & Advocatum differentia. n.67.

Judex in Criminalibus, & Civilibus actionibus quid debeat obſervare, ſi occurrunt pro & contra Reum rationes probabiles? tr. 1. diſt. 3. poſt nu. 62. Judex ante inflictionem cenſuræ quidnam debeat obſervare? tract. 13. diſt. 1. poſt n.26.

Judicium temerarium quandonam ſit grave peccatum? tr. 9. d.6. poſt n.63. Judicium temerarium non eſt, ſi facias diligentes præcautiones contra eum, quem neſcis eſſe bonum vel malum? ibid. poſt n.67.

Judicium debet eſſe comes juramenti, tr.6. d.2. nu.12. & 13. Judicii tres partes. tr.10. d.1. nu.21. Judicii Forenſis actus diebus Feſtis, an prohibiti. n.21.

Judicium temerarium differt a Dubitatione, & Suſpicione. tr.9.d.6.n.56 Quid ſit. n.58. An, & quale peccatum? n. 59 & ſeqq.

Juramentum debita factum, an ſit bonum? tr.6.d.2.n.1. Juramentum, quid? n.2. Aliud aſſertorium, aliud promiſſorium n.4. Simplex, & ſolemne. n.5. Per ſimplicem Dei conteſtationem, & execrationem, quid. n.6 An ſit Juramentum, ſi quis per fidem ſuam, aut honorem Sacerdotalem, vel nobilitatis ſuæ, aliquid affirmet, vel promittat? n.7 & 8. Quid ſentiendum de aliis jurandi formulis? n.9.& ſeqq. In his intentio loquentis ſpectanda. n.10.

Juramenti tres comites. tr.6.d.2.nu.42. Quale peccatum, ſi deſit judicium in juramento? nu. 13. Conſuetudo iurante jurandi, quale peccatum? n.14 Quid de Conſuetudine jurandi ſine juſta cauſa? n.15. Juſtitia, quomodo requiratur ad Juramentum. n.16 Juramentum promiſſorium ſine animo exequendi, eſt perjurium. n.17. Si fiat circa rem malam, quale peccatum? n.18. Juramentum de re illicita non obligat. n.19. Quid, ſi fiat de faciendo opere indifferenti? n.20. & ſeqq In omni juramento, & voto, quatuor conditiones tacite ſubintelliguntur, quæ? n. 23. Hæ tamen non faciunt juramentum conditionatum. n.24 Juramentum promiſſorium de re bona obligat. n.25. Quid, ſi fiat, de opere minus bono? n.26. In juramento requiritur veritas, & ſub qua obligatione? n.27. & 28. ac ſeqq. Juramenti promiſſorii violatio, quale peccatum? n.31 Quid ſi res promiſſa ſit levis? n.32. Violare Juramentum, & votum ſuper eadem re factum, eſt duplex ſpecie malitia? tract.3. diſt.1. num. 49

Juramentum exigere a juraturo falſum, an liceat? tr. 6.d.2.nu. 33 & ſeqq. Præſertim in Judicio n.35. Aut a juraturo per falſos deos, vel Machometem. n.36 Vel a juraturo bona fide contra veritatem. nu. 37. An liceat jurare cum reſtrictione mentali. n.38. Vel æquivoce? nu. 39 & 40. Juramentum quis poſſit irritare, diſpenſare, commutare? n. 41. In juramento falſo cur non excuſet levitas materiæ; bene tamen in voto violato? tr.6.d.3.n.14. Qui poteſt diſpenſare in votis, an idem poſſit in juramentis; & quid de Regularibus? n.52 & 53. Juramentum non amplius ludendi, an valeat; tr.8.d.4.n. 118. & 119 Juramenti hujus violatio, quale peccatum? n.120.& 121.

Juramentum an contineant certæ quædam formulæ? tr.6.d.2. poſt n.11. Juramentum an fieri poſſit abſque verbis? ibid.

Jurantes qualiter in Confeſſionali examinandi? tr.6. d.2. poſt n. 30. Juramentum de ſervando ſecreto cujuſdam Medicinæ &c. quandonam teneat? ibid. Jurantes de pretio rerum Mercatores quandonam excuſentur a perjurio? ibid.

Qualiter res debeat apprehendi tanquam vera, ut liceat jurare; tr.6.d.2 poſt n.30.

Jurare an liceat cum æquivocatione, vel reſtrictione, & quando, ac quomodo; tr.6 d.2. poſt n.40.

Juriſdictio qualiter differat ab Approbatione? Vide *Approbatio qualiter &c.*

Juriſdictio, quid; tr.14. d 8 n.3 Ordinaria, & delegata, quæ; n.9 & 10. Requiritur in Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ. n.2. & ſeqq

Jus ligandi, piſcandi &c. quo tempore in alienis ſylvis, & fluminibus præſcribatur? tr.7. diſt. 6. poſt nu. 30. in Appendice.

Jus, & lex, an differant; tr.2.d 1.n.3 Jus humanum ſubdividitur in Jus Gentium, Civile, Eccleſiaſticum. n.9. & ſeqq Juris variæ acceptiones. tr.7.d 2.n.21. Jus, ut objectum Juſtitiæ, quid? n.22 Dividitur in jus ad rem, & jus in re. n.24 Jus in re, & jus ad rem, quid, & quomodo differant; n.24 & 25 Juris in re ſpecies: quæ? tr.7 d 3.nu. 1 Jus utendi, & Jus fruendi, quomodo differant; nu.7. Jus naturæ aliud præceptivum, aliud permiſſivum. tr. 7. d.5 n.15.

Jus patronatus, quid? tr.11.d.3 nu.1. Quibus modis acquiratur; n.2. & ſeqq. Legitime acquiſitum tranſit ad hæredes. n.8. Et quomodo hi ſuccedant? n.9. Jus patronatus ab uno in alium transfertur quatuor modis, quibus; nu. 10. & ſeqq. Nequit per ſe vendi. n.14 Procedit ea gratia Eccleſiæ. n.15 Sed hodie cenſetur jus. n.16. Ejus etiam Laici, & fœminæ ſunt capaces n.17. & 18. Dividitur in hæreditarium, ac familiare. n.20. Activum, & paſſivum n.21. Perſonale, ac reale. n. 22. Ac præcipue in Eccleſiaſticum, ac Laicale. n.23. & ſeqq. Jus patronatus mixtum, quid, & quomodo reguletur? n. 26. & 27 Jus patronatus Eccleſiaſticum, & laicale, differunt multipliciter. n.21 & ſeqq. Juripatronatus laico Papa non derogat, niſi id exprimat. n.35 & 39 Quid de jurepatronatus mixto? n. 56 & ſeqq. Vide V. *Patronus*.

Juſtitia Chriſtiana involvit duo. tr.4.d.1 n.1. Juſtitia requiritur ad juramentum, & quomodo; tr.6.d.2.n.12 & 16. Juſtitiæ variæ acceptiones. tr.7. d.2. nu. 1. & 2. Juſtitia proprie, quid; n.3. Reddit alteri jus, & quale? n.4. Virtutes juſtitiæ annexæ, quæ? n.6. Juſtitia proprie dicta, an detur inter Patrem & filium? dominum, & ſervum? nu. 9 Ea dividitur in commutativam, & diſtributivam. n.13. Juſtitia commutativa, quæ; n.14. Et qualem ſervet æqualitatem; n.15. Juſtitia diſtributiva, quæ: n. 16. Hæc ſervat proportionem Geometricam, illa Arithmeticam. n. 17. Utraque juſtitia dividitur in præmiativam, & punitivam. n.19 Juſtitiæ objectum, quale; n. 20.

Juſtitia publicæ Honeſtatis impedimentum, quod; tr. 14. d. 14. n.126 Quando oriatur; n.127.& ſeqq Corollaria circa hoc notabilia; n.129.

L

LAc maleficiatum. Vide *Pecora maleficio infecta*.

Laici ſunt incapaces Beneficii Eccleſiaſtici. tr. 11. d.1. n.6. Bene tamen ſunt capaces Juris patronatus. tr 11. d.3. n.17.& 18. An etiam juris Decimarum; tr.11. d.4 n.30. & ſeqq.

Lanio, ſi ex alienis ovibus bona fide comparatis, & mactatis præparaſſet carnes, an hujus carnis fiat Dominus

vi ſpecificationis? Vide *Piſtor*.

Laniorum deceptio. Vide *Opifices*.

Latria, quid? tr 5. d 1. n.25 Deo debetur cultus Latriæ. n. 27. Chriſtus adoratur cultu Latriæ, n.29. Et Sanctiſſimum Eucharistiæ Sacramentum. n.30.

Latrones publici, qui? tr.12 d.2.n.29. & 30. Non gaudent immunitate n. 28. & ſeqq.

Lardum comedere an liceat tempore Jejunii in illis Regionibus, in quibus permittuntur Ova, & Caſeus? tr.10.d. d.2. poſt n.10.

Laudemium duplex quo tempore præſcribatur, ut a colonis licite continuari valeat? tr 7.d 6. poſt n.30. in Append.

Laus Dei. tr.5.d.1.n.22.

Lectio Librorum Hæreticorum quas conditiones requirat, ut poſt ſe trahat Excommunicationem contentam in Bulla Cœnæ? tr.4 d.4.poſt n.40.

Lectoratus materia, & forma. tr.14.d.12. n.19. Lectoris Officium. Ibid.

Legatum, quid? tr.8.d.3 nu.64. An in Teſtamento minus ſolemni ad cauſas pias facto, valeant Legata profana? n. 64. Econtra corruente Teſtamento ad cauſas profanas, corruant Legata pia? nn. 66. & 67. An credendum Parocho, vel Confeſſario circa Legata pia a defuncto relicta. n.27. & 28.

Legitima debet relinqui in Teſtamento hæredibus neceſſariis. 8 d 3.n.73. Legitima portio, quæ? n. 74 Non habet locum in Regnis &c. n.75.

Legislator, an teneatur propriis legibus? tr.2. d.3. n.37. & ſeqq. Legislator, ejuſque ſucceſſor diſpenſat in lege propria. tr.2.d 4 n.15 & 17.

Legis obligatio gravis, vel levis ex quibus ſignis cognoſcatur? tr.2. d.2.poſt n.28.

Leges Eccleſiaſticæ quandonam obligent pueros? tr. 2. d. 3 poſt n.11. Leges Territoriales an obligent loca exempta? tr.2.d.3.poſt n.30.

Legis diſpenſatio qualiter declaranda? Vide *Diſpenſatio*.

Lex an ceſſet obligare, ſi tantum apud particularem perſonam ceſſet cauſa motiva Legis? tr.2.d 4. poſt nu.34. Lex quandonam abrogetur per contrariam conſuetudinem? tr.2.d.4. poſt n.39. Leges contrariæ an cenſeantur tollere conſuetudines particulares locorum, antecedenter jam introductas, & quando? ibid.

Lex Divina nullum reddit perplexum. tr.1.d.5.n.22. & ſeqq. Lex unde dicatur? tr 2.d.1.n.2. Varia Legis nomina. n. 3. An differat a jure. Ibid. Lex quid? n.4 Lex naturalis, & poſitiva. n.6.& 7. Poſitiva Divina duplex. n. 8 Poſitiva humana, quæ, & quomodo dividatur? n 9 & ſeqq. Legis encomia. n.12. Ejus conditiones. n.12.13.& ſeqq. Quomodo differat a ſimplici præcepto? n.18 & 19. Ut lex obliget in conſcientia, requiritur ejus promulgatio, n.20. An interdum extendatur ad præterita, & quomodo? nu. 21. & 22 Scriptura non eſt ſubſtantia legis. nu.23. Leges civiles, qualem requirant promulgationem? n.24 & 25. Lex Pontificia Romæ promulgata, an illico obliget pro toto mundo. n.26 & ſeqq. Legem acceptari, & uſu recipi, quid? n 33. Ad eam an requiratur acceptatio populi. n.34. Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur, quomodo? n.35. An legem teneatur populus acceptare. n. 36. & ſeqq. Corollaria quoad hoc. Ib. Lege humana, quænam generatim præcipi poſſint? n.41. & ſeqq. Idem actus, poteſt præcipi pluribus legibus. nu. 45. Actus interni an poſſint præcipi lege humana? n 46.& ſeq. Quid de inhoneſto. n.51.

Lex vetus, quos obligaverit? tr.2.n.3. & ſeqq Quando ceſſaverit? n 5 Ejus præcepta alia moralia, alia cæremonialia, & alia judicialia. n.8. Hæc, an de facto obligent? n. 6. & ſeqq. Differentia inter præcepta cæremonialia, & judicialia veteris legis. n.10. Lex nova, quibus nominibus appelletur? n 12. Ea lata eſt a Chriſto pro toto Mundo, obligat etiam Judæos ac Gentiles. n 13 Quando cœperit obligare? n.14. Lex nova excedit veterem multis modis. n.15. & ſeq.

Leges humanæ tum Eccleſiaſticæ, tum Civiles, an obligent in conſcientia, & ſub peccato? tr 2. d.2. n.20. & ſeqq. An obligent cum periculo vitæ, vel gravis incommodi, & quando? n.23. & ſeqq. Lex humana moralis, & pœnalis, quid? n.29 Dantur Leges mere Pœnales. n.30. & ſeqq. Unde colligatur, legem eſſe mere pœnalem. nu. 32. & ſeqq. Leges pœnales an obligent in conſcientia ad ſubeundam pœnam. n.34. & ſeqq. Legibus Pontificiis qui obligentur? tr 2. d.3. n.1. & ſeqq. An etiam Hæretici? n.2. & ſeqq. Et Judæi, ac Pagani. n.5. & ſeqq. Leges inferiorum Prælatorum, quos obligent. n 9 & ſeqq. In legibus vis obligandi directiva, & coactiva, quid? n.12. Leges Civiles an obligent Eccleſias, & Clericos. n.13. & ſeqq Legibus a Republica latis tenentur ſinguli ex illa. n.16. Legislator, an teneatur propriis legibus? n.17 & ſeqq. Peregrini an obligentur legibus, & conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt? n. 20. & ſeqq. Quid dicendum quoad hoc de legibus univerſalis Eccleſiæ, quando ipſæ alibi, ſed non in propria patria obligant. n.27. & ſeqq. Quid econtra, ſi hæ in patria obligent, ſed non in loco, ubi quis hoſpitatur. n.30. Varia quæſita quoad obligationem Legum particularium locorum circa Peregrinos. nu.31. & ſeqq Qua intentione, quibuſque actibus ſatisfiat præcepto legis? n 43 & ſeqq. An poſſit adimpleri præceptum legis per actum malum? nu 48. & ſeqq. An uno actu poſſit ſatisfieri pluribus præceptis? n.51. & ſeqq. An eod. tempore per plures actus ſatisfieri poſſit pluribus præceptis? n.54. & 55. Tranſgreſſio Legis ex contemptu, quando fiat? tr.3.d.2. nu. 19 & 20.

Legum interpretatio, quid, & quomodo facienda? tr.2.d.4. n.1. & ſeqq. Lex pœnalis, & odioſa, ſtricte eſt interpretanda. n.6. & ſeqq. Leges favorabiles ample ſunt interpretandæ. n.8. Interpretatio legum quomodo differat ab Epicheja? n.9. & 10. Legum diſpenſatio, an, & a quibus fieri poſſit. n.12. & ſeqq. Leges ſemel latæ, an, & quomodo poſſint denuo revocari? n.28. & ſeqq Lex nova generaliter lata, an tollat priorem? n.30. & 31 An conſuetudines, & ſtatuta particularia locorum? n.32. Ceſſante cauſa legis, an ceſſet ipſa lex. n.33. & 34 Leges, an, & quomodo tollantur per conſuetudinem contrariam. n.37 & ſeqq.

Libellus famoſus, quid, & quæ ejus pœna? tr.9.d.6.n. 32. Libellus Repudii, an fuerit licitus Judæis? tr.14.diſt.13.nu. 56.

Liberis factæ donationes an, & quomodo teneant? tr 8. d.2. poſt n.26.

An propter Liberos factæ expenſæ ſint mortuo Parente computandæ in diviſionem Hæreditatis? ibid.

Libri Hæreticorum an poſſint citra periculum Excommunicationis legi in particulari ab illis, apud quos non videtur ſubeſſe periculum ſubverſionis? tr.4.d.4.poſt n.39.

Libri Mercatorum quidnam probent? Vide *Mercatorum libri*.

Libri Canonici, qui? tr.4.d.3.n.23 & ſeqq. Hunc vel illum Librum eſſe Canonicum, unde conſtet. n.26.& ſeqq. Vide *v. Scriptura Sacra*. Librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, lectio recte prohibetur. tr 4.d.4.nu. 39. Duplex circa eam prohibitio Eccleſiæ. n.40. & 42 An excuſet parvitas materiæ, & quæ ſit talis. n.41.

Linea Conſanguinitatis, quæ, & quotuplex? tr.14.d. 14.n. 96. & 97.

Litaniæ majores, an extra Chorum ſub præcepto dicendæ? tr. 6.d.1.n.35. & ſeqq.

Litteræ Fraternitatis. Vide *v. Suffragium*.

Lictores an, & quando poſſint occidere capiendum, ſi ſe opponat? tr.9.d.3.poſt n.15.

Locus, in quo ſolutio mutui eſt facienda. Vide *Solutio Mutui*.

Locatio, quomodo differat a Commodato? tr.8 d.2.n. 28. Inter Locationem; & Mutuum, magna eſt diſparitas. tr.8.d.4. n.21.

Locupletari nemo debet cum alterius jactura, quomodo? tr.7. d.6 n.7.

Loth,

Digitized by Google

Loth, quomodo excuſetur ab inceſtu? tr.1.d.1.n.10.

Ludus dupliciter accipitur. tr.8.d.4.n.103. Ludus contractus an licitus? n. 104 Requiruntur tres conditiones ad ejus juſtitiam, n.105. & ſeqq. Ludere principaliter propter lucrum, an ſit peccatum? n.108.& 109. Luſus alearum eſt prohibitus Clericis ac Religioſis. n.110.Imo etiam Laico. n.112.Per luſum Alearum, quid intelligatur? n.111. Qui lucratur ludo prohibito, an teneatur ad reſtitutionem? n. 113. Juramentum non amplius ludendi, an valeat? num. 118. & 119.Violatio talis juramenti, quale peccatum? n. 120 & 121.

Luſus cum prodigo an importet ex parte prodigi obligationem ſolvendi, ſi perdat? tr.8.d.1. poſt n.30.

Luſus deteſtatio ſi fiat addito voto deinceps non ludendi, qualiter hoc votum intelligi debeat? tr.8.d.4.poſt n. 121.

Luxuria, quid, & quale peccatum? tr.3.d.3. nu.17. Recte numeratur inter peccata Capitalia. nu. 18. Ejus filiæ ſunt octo, quæ? n.19. Luxuria, quid, & quæ ſpecies ejus? tr.9.d.4.n.8.& 9. An hæ omnes diſtinguantur in genere luxuriæ? n.10. Plures luxuriæ ſpecies concurrunt quandoque in eodem actu. n.69. Levitas materiæ in re venerea, an detur? n.83. & ſeqq.

Lyturgia, quid? tr.14 d.5.n.15.

M

MAgia naturalis, quid? tr.5.d.2.n.42. Eſt periculoſa. Ibid Magia ſuperſtitioſa, quid? n. 43. Duplex ejus finis. nu.44. Eſt peccatum mortale, habetque annexa multa alia peccata. n.45. Vide V. *Maleficium*.

Magnanimitas, quid? tr.7.d.1. n.13. Cui virtuti repugnet. n.14. Maledictio, ſive Maledictum, quid, & unde ejus malitia dimetienda? tr.9 d.6.n.28. & 29.

Malefactores capiendi an poſſint occidi a Lictoribus, ſi ſe ipſis opponant? tr.9.d.3 poſt n.15.

Maleficia qualiter, & quomodo liceat tollere per ſigna contraria? tr.5. diſt.2. poſt num. 49.

Maleficia undenam cognoſcantur? tract.14 diſt.8.Append.I.

Maleficiatus ægrotus qualiter tractandus? ibid. Item qualiter Maleficiata pecora &c. ibid.

Maleficium, quid? tr.5.d.2.n.44. Eſt peccatum mortale, & habet annexa multa alia peccata. n.45. Remedia adverſus Maleficia,quæ?n.46. & ſeqq.Signa magica tollere, ut diabolus nocere deſinat,an licitum. n.49.& ſeqq. Quid agendum Confeſſario cum Malefico pœnitente.n.52.& ſeqq.An Maleficus pœnitens teneatur curare ſibi chyrographum a dæmone reſtitui?n.53.Quid agendum circa bona Malefico per diabolum data.n 55.Quomodo is muniendus contra relapſum.n.56.

Malitia actus humani. Vide V. *Actus*.

Malum culpæ non licet facere cum ordinatione ad bonum finem. tr.1. d.2.nu. 15. & ſeqq.Ex duobus malis minus eligendum. Ibid.

Manſuetudo,quid,& quomodo contra eam peccetur? tr.7.diſt. 2.n.26.

Manifeſtatio delicti quandonam conſtituat grave peccatum in genere detractionis? Vide *Revelatio*.

Martyrium eſt excellentiſſimus actus Fortitudinis. tr.7. d. 1. n.39 Quid ſit. n 40. Et quæ ad illud requirantur in adultis?n.41.43. & ſeqq.Quid ſufficiat in parvulis? n.42. Hæretici propter Sectam ſuam occiſi, non ſunt Martyres. n. 43. Quid, ſi dormiens occidatur in odium Fidei. n.45.Milites pugnantes contra Infideles,an ſint Martyres? nu.46. & ſeqq. Morientes pro defenſione cujuslibet virtutis ſupernaturalis,ſunt vere Martyres.n.49.& 50.Quid,ſi Tyrannus alios prætextus fingat.n.51.Ad Martyrium quomodo requiratur, ne mors inferatur. nu.52. Miſſi in carcerem,vel exilium,propter Fidem,an,& quando ſint Martyres?n.53.Martyres deſiderio,an ſint proprie Martyres. n.54. Pulchræ ſententiæ circa Martyrium ſine ſanguine.n.55. Morientes in cauſa pia,v.g.ſervitio peſtiferorum,an ſint Martyres;n.56.& 57. Ad Martyrium requiritur vel ſtatus gratiæ, vel diſpoſitio ad eam:& qualis ſufficiat;n.58.& 59.Injuriam facit Martyri,qui orat pro Martyre. n.60. Martyrium ſupplet vicem Baptiſmi.t.14 d.2.n 64.Et confert gratiã ex opere operato.ib

Maritus quandonam teneatur corrigere Uxorem cum magno Domino ſuſpecta conſortia habentem? tr. 4. d.6. Maritus an, & quando poſſit occidere adulterum deprehenſum apud Uxorem? tr.9.d.3.poſt n.30.

Maritus quoad debitum conjugale. Vide *Uxor*.

Materia Sacramentorum duplex, remota, & proxima. tr. 14. d.1.n.81.Fuit a Chriſto determinata, & quomodo.n.20. & ſeqq.Mutatio ejus,an, & quæ irritet Sacramentum;n. 22. & ſeqq.Uniformitas in materia, & forma Sacramentorum, quomodo detur. tr.14.d.12 n.38.

Matrimonium,an ſit materia apta Voti?tr.6.d.3.n.7.An ſit neceſſarium;tr.14.d.2.n 71. Matrimonium dicitur *Magnum Sacramentum*, cur; tr.14.d.13.nu.1. Appellatur Conjugium, Connubium, Nuptiæ, Sponſalia de præſenti;n.2. Matrimonium, Contractus matrimonii, & Sacramentum matrimonii, diſtinguuntur. n.3. Matrimonium, quid. n.4. Dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum nu. 5. Eſt Sacramentum novæ Legis. n.8.Quando ſit inſtitutum a Chriſto;n.9.Qua ratione jam antea fuerit inſtitutum; nu. 10. Bona matrimonii, quæ; n. 12. & 13.Materia remota, & proxima ipſius.n.14.Et forma,quæ. n. 15. & ſeqq. An id mutus,& ſurdus contrahere valeat?n.16.Miniſter ejus, ſunt ipſi contrahentes. nu.18. & ſeqq. An contrahentes in ſtatu malo, committant duplex peccatum mortale; n.20 Parochus quomodo aſſiſtat matrimonio;n.21.& ſeq. Vide V. *Parochus*. Matrimonium an poſſit contrahi per Procuratorem; n.26. Ad ejus valorem qualis requiratur conſenſus. n. 27. & ſeqq. Atque ſi multus mutui conſenſus contrahentium. n.28. Quid de conſenſu ex metu præſtito; nu. 29. & ſeqq. Metus reverentialis, an irritet matrimonium; nu. 33. & ſeqq. Quid de conſenſu Parentum; n.36. & ſeqq.

Matrimonii unitas, duplex. tr.14.d.13. n. 39. Pluralitas ſimultanea uxorum, an licita; n. 40.& 41.Quid de ſucceſſiva; n.42. & ſeqq. Quid, ſi quis non certificatus de morte prioris conjugis, denuo contrahat: n.45. & ſeqq. Matrimonium eſt indiſſolubile, quomodo; n. 52. & 53. & ſeqq. Quid de Lege veteri;n.56.Et matrimonio Infidelium; n.54.& 57.Matrimonium ratum Fidelium diſſolvitur quoad vinculum per Profeſſionem Religioſam. n. 58. & 59. Non vero per ſuſceptionem Ordinis Sacri, aut Votum ſimplex Caſtitatis. n.59. An poſſit diſſolvi ex diſpenſatione SS. Pontificis. n.60 & 61. Quid de matrimonio conſummato Fidelium;n.62.& ſeqq Diſparitas inter matrimonium ratum, & conſummatum. n.64.

Matrimonii finis principalior. tr.14.d.13 n.66.& ſeqq. Quomodo conjuges teneantur cohabitare; n.67. & ſeqq. Quid de debito conjugali; n.71.& ſeqq. Vide V. *Debitum conjugale*. Matrimonium contrahens mala fide, an poſſit petere, vel reddere; n.84. ac n. 49. & 50. Quid, ſi dubium de valore matrimonii ſuperveniat; n.85.Aut hujus invaliditas certo ſciatur; n.86. Matrimonii impedimenta, & a quo ſtatui poſſint; tr.14.d.14. nu.1.& ſeqq. Vide V. *Impedimenta matrimonii*. Matrimonium tempore Sacrato, quomodo ſit prohibitum: n.12. Quid cenſendum de matrimonio inter Catholicos & Hæreticos; n.80. & ſeqq.

Matrimonium clandeſtinum, quod; tr.14.d.14 n.131.& 132. Mala irremediabilia olim ex iis orta. n. 133. Annullantur per Concilium Tridentinum. n.134 Quo tempore Decretum Concilii obligare incipiat; n.134. Quomodo Eccleſia potuerit irritare matrimonium clandeſtinum, etiam ut Sacramentum; n.135. Ad valorem matrimonii, qualis requiratur præſentia Parochi;n.136.& ſeqq Ac Teſtium; nu. 140. & 141.Vide V. *Parochus*. Quid juris, ſi contrahentes e loco recepti Concilii emigraverint ad locum non recepti Concilii;n.142 & ſeqq Præſertim, ſi illuc pergant *ſolo* animo contrahendi ſine Parocho & Teſtibus;n.145.& ſeq.Matrimonia Hæreticorum an valeant,nõ obſtãte abſentia Parochi;

Digitized by Google

chi: n. 149. & ſeqq. Quid, ſi Parochus metu Infidelium abſit, vel lateat: n. 152.

Matrimonium inter Conſanguineos diſpenſatos ob bonum prolis, extra Matrimonium ſuſceptæ, an poſſit contrahi, ſi proles ante initum adhuc Matrimonium moriatur? tr 2.d 4.poſt n.26.

Matrimonio adjecta conditio turpis an ſuſpendat contractum Matrimonialem, vel potius habeatur pro non adjecta, ita, ut contractus Matrimonialis valeat, ac ſi nulla conditio adjecta fuiſſet? tr.8.diſt.1. poſt n 12. Item ſuſius? tr.14.diſt. 13. poſt n.38. in Append. Et quid ſi illa conditio turpis in futurum exequenda non repugnet ſubſtantiæ Matrimonii? ibid. Item ſi fuerit eadem conditio honeſta: ubi notabile Corollarium pro Parochis loco citato. Item quid ſentiendum, ſi Matrimonio quidpiam adjectum fuerit non tanquam conditio, ſed tantum modus? ubi Caſus ſpeciales. Ibid.

Matrimonium Hermsphroditi an, & quando valeat? tr. 14. d 14. poſt n.72.

Matrimonii vagorum quiſnam ſit legitimus Parochus? tr.14. d.14 poſt n.139.

Matrimonium coram quo contrahere poſſint milites? ibid.

Matrimonium coram quo Parocho contrahi debeat, ſi quis habeat, duplex domicilium, vel quaſi domicilium ſub duabus Parochiis ſitum? ibid.

Matrimonia Hæreticorum quandonam cenſenda ſint valida? tr.14. d 14. poſt n.144. Item poſt n.151.

Matrimonium an, & quando teneat, ſi quis a loco promulgati Concilii Trident. tranſeat ad alium, ubi id non eſt promulgatum? tr.14.d.14. poſt n.148.

Matrimonium defectu Parochi nullum quomodo revalidandum? ibid. poſt n.152.

Matrimonio an, & quando licite aſſiſtat Parochus, ſi una Pars contrahentium ſit Hæreſi inſecta? tr.14.d.14.poſt nu. 81.

Matrimonium ratione alicujus occulti impedimenti nullum quomodo revalidari debeat, ſi compars ſit ignara hujus Impedimenti? tr.14.d.14. poſt n.174.

Medicus, an poſſit ſequi ſententiam probabilem relicta probabiliori; tr.1.d.3.nu. 56. & 59 Quid ei obſervandum in curando infirmo: n.60.

Membrum, quid; tr.13.d.3 n.50.

Mendacium eſt triplex, jocoſum, officioſum, & pernicioſum, quid, & quale peccatum; tr.7.d 2. n. 11. mentiri in Confeſſione, quale peccatum; tract.14. diſt.7.num.15. & ſeqq.

Mendacium an committatur ab eo, qui utitur Amphibologia, vel reſtrictione? Vide *Amphibologia*.

Mercatores optantes plures Emptores quandonam ſint arguendi invidiæ? tr.3 d.3. poſt n. 28. Mercatores jurantes circa pretia rerum quandonam excuſentur a perjurio? tr.6. d. 2. poſt n.30. Mercatores qualiter peccent, ſi honoraria, quæ porrigunt famulis, ut ad ſuas Officinas ipſos trahant Dominos, occulte computant inter merces pluris eaſdem vendentes Dominis? tr.8.d.4.poſt n. 98. Mercatores an intra latitudinem juſti pretii poſſint devenire ad ſummum per circumventionem Emptorum? ibid. poſt n 99.

Mercatorum libri quidnam probent contra Emptores? tr.8.d. 4. poſt n.102.

Meretrix publica, quomodo ſufficienter explicet peccata ſua in Confeſſione; tr.14.d.7.n.33.

Meritum, quid; tract.1.d.2.num. 40. Meritum de condigno, & de congruo, quid; num.41. Ad meritum de condigno requiritur ſtatus viæ, & ſtatus gratiæ. num. 42. & ſeqq.

Metopoſcopia, quid; tr.5.d.2.n.20.

Metus, an cauſet involuntarium; tr.1.d.1.n.28.& ſeqq. Pro nullo metu debet quis peccare. nu. 29. Pacta, contractus &c. metu initi, an valeant: n 30. Metus gravis, & levis, quid; n.31. Metus gravis ab intrinſeco proveniens, non invalidat contractum. tr.8.d.1. nu. 16. Idem dicendum de metu ab extrinſeco, ſed juſte incuſſo. n. 17. Quid ſi contractus ex metu gravi injuſte incuſſo celebretur. n. 18. & ſeqq. Metus gravis, an excuſet ab incurrendis Cenſuris; tr.13.d.1.n.32. & 33. An irritet Matrimonium, ac Sponſalia de futuro; tr.14 d.13.n. 29 30. & ſeqq. Et quid de metu reverentiali; n.33. & ſeqq. Metus reverentialis, quis; n.34.

Milites pugnantes contra Infideles, an ſint Martyres; tr.7.d. 1.n.46.& ſeqq. Exercent actum valde meritorium, & ſententiæ notabiles circa hoc. n 48.

Militum ſpecialia peccata in bello. tr.4.d.7.poſt n 50. Milites in ſimul deprædantes quandonam cenſeantur obligati reſtituere in ſolidum? tr.9.d 5.poſt nu.52. Milites partim Catholici, partim Acatholici ex prælio graviter vulnerati relicti quomodo abſolvendi? tr.14.d.7. poſt n.40.

Militum Matrimonia. Vide *Matrimonium coram quo &c.*

Miniſter Altaris quis? tr.14.d.5.poſt num. 136. in Appendice III.

Miniſter Sacramentorum. Vide *Sacerdos* & *v. Confeſſarius*.

Miniſter Sacramentorum, quis; tr.14 d.1.n.32. Aliqua Sacramenta requirunt Miniſtrum conſecratum, alia non. n. 33. Ex parte Miniſtri qualis requiratur intentio; n. 36. & ſeqq. Ex parte ejus quæ generatim requirantur ad Sacramentorum adminiſtrationem; nu.42. Miniſtri improbitas Sacramenta non invalidat.n.43. Tamen ad hæc licite miniſtranda requiritur in ipſo ſtatus gratiæ. n.44. Quid de Miniſtro non conſecrato; nu. 45. Vel in caſu neceſſitatis; Ibid. Ab indigno Miniſtro, an poſſint peti Sacramenta; n.54. & ſeqq. An is graviter peccet, dum alias Functiones ſacras exercet in ſtatu malo; n.58. Miniſter Baptiſmi. Vide *v. Baptiſmus*. Tres Regulæ aureæ, a Miniſtro Sacramentorum obſervandæ. tr.1.d.3.n.57.

Minorennis, quis; tr.8.d.1. n. 22. An poſſit contrahere ſine authoritate Curatoris; n.28. Corollarium de perdente ludendo: n.28. An tunc obligetur naturaliter; n. 29. Quid ſi contrahat cum conſenſu Curatoris; n 31.

Miſericordia, quid; tr 4. d.6. n.30. Vitia eidem oppoſita. Ibid. Opera miſericordiæ alia corporalia, alia ſpiritualia, & quæ; n.31. & 32.

Miſſæ annuæ quomodo obligatorie per præſcriptionem inducantur, vel etiam extinguantur? Vide *Anniverſaria*.

Miſſam diebus feſtivis an cenſeantur audire confabulantes ſub ea? tr. 10.d.1. poſt n.38. Vel proſpicientes e Domo ſua in templum? ibid. poſt n.39. Miſſam audire quinam excuſentur? ibid. poſt n.54. Miſſam audientes in Oratorio quinam, & quando ſatisfaciant præcepto Eccleſiaſtico? tr.14. d 5.poſt n.136. in Append. I.

Miſſam celebrare an poſſit dubius de Jejunio? Item vomitu, vel tuſſi vexatus? ubi etiam quando talis poſſit exſpuere? tr.10.d.3.poſt n.36.

Miſſæ fructuum ut quis fiat particeps, quidnam requiratur? tr. 14.d 5.poſt n.47.

Miſſa an legi poſſit pro Hæreticis eam petentibus? ibid. poſt n.65.

Miſſam applicandi intentio qualis? Vide *Applicatio Miſſæ*.

Miſſæ applicatio pro Parochianis quando? Vide *Parochi quandonam &c.*

Miſſarum onera. Vide *Onera Miſſarum*.

Miſſa petita in Altari privilegiato ſi ibi non legatur, qualis ſit facienda reſtitutio? tr.14.d.5. poſt n.94. Miſſa ſi ab offerentibus ſtipendium petatur pro certo defuncto in Altari privilegiato, an, & quando ſatisfiat, per celebrationem ibidem de Semiduplici, vel de feria? ibid. poſt num. 101.

Miſſæ quot celebrari poſſint in Cœna Domini, & Sabbato Sancto? ibid. poſt nu. 110. Et quid, ſi pro tunc incidat Feſtum S. Joſephi, aut Annuntiationis B. V. Mariæ? ibid.

Miſſæ

Digitized by Google

Miſſæ ſub quo numero poſſint celebrari media nocte Nativitatis D. N. JESU Chriſti ? tract. 14. diſt 5. poſt num. 112.

Miſſam in Oratoriis, vel etiam Cameris celebrare, an, & quibus liceat, ac quomodo hæc licentia impetretur Romæ ? tr.14 d.5 poſt num. 136. in Append. I. & poſt num. 146.

Ad Miſſam legendam Altare qualiter inſtructum exigatur ? ibid. Appendice II.

Miſſæ requiſita qualia, ubi de Veſtibus Sacerdotalibus, Calice, Patena, Miniſtro &c. ibid. Append. III. Miſſa quæ ſingulis diebus celebrari debeat ? ibid.

Miſſa Votiva quandonam poſſit legi privata. Item quando publica, & qualiter ? ibid. Vel Miſſa privata de Requiem? ibid.

Miſſa ſolemnis de Requiem quando poſſit cantari ? ibid.

Miſſa Gregoriana an, & quomodo celebrari queat ? tr.14. d. 5. poſt n. 146.

Miſſæ Rubricas non obſervans an, & qualiter peccet ? Vide *Rubrica*.

Miſſæ defectus per commiſſionem, vel omiſſionem perpetrati an, & quando ſint ſupplendi ? Vide *Sacerdos*.

Miſſam prius audire an teneatur, qui exit e loco, ubi eſt Feſtum ſed perventurus eſt ad locum, ubi non eſt dies Feſtus; tr.2 d.3.n.35 & ſeqq. Quando teneamur prævenire audiendo Miſſam; n.37. Miſſam celebrare ante dictum Matutinum, an ſit peccatum mortale; tr. 6.d.1. n 75. Miſſa reverenter audienda diebus Feſtis. tr.10.d. 1.n. 36. Peccat mortaliter negligens notabilem ejus partem, & quæ talis ſit; nu 37. Audire Miſſam, in quo conſiſtat; n. 38. & 39. An ſatisfaciat audiens duas Miſſæ partes duorum celebrantium ſimul; n.40. Vel ſucceſſive; n 41. Auditio Miſſæ num præferenda Concioni; n.42. Quæ cauſæ excuſent a præcepto audiendi Miſſam; nu. 44. & ſeqq. Quomodo impotentia phyſica ? n.45. Et moralis, & quibus modis hæc accidat ? n.46. & ſeqq. Diſtantia loci, an etiam excuſet ? n. 49. & 50. An impediti audire Miſſam, teneantur domi orare ? n.55. Miſſa vox antiquiſſima, & vocatur Græce Lyturgia. tr.14.d.5.n.15. In ea diſtinguitur ratio Sacramenti, Sacrificii, & Miſſæ. n.16. Miſſa Cathecumenorum, & Miſſa Fidelium. n.17. In Miſſa offertur Deo verum Sacrificium. no. 18. & ſeqq. Miſſæ Sacrificium eſt incruentum, cujus Hoſtia principalis eſt Chriſtus. n. 20. Panis, & vinum, Hoſtia minus principalis. n.21. Chriſtus quomodo offeratur in Miſſæ Sacrificio ? n. 22. Objectio notabilis, ejuſque ſolutio, quomodo Hoſtia in Miſſæ Sacrificio immoletur? n.23. uſque ad n 28. Miſſæ Sacrificium non offertur Sanctis. nu 8. Omnia Sacrificia antiqua coadunantur in uno Miſſæ Sacrificio. n.14. In Miſſæ Sacrificio offerens principalis, eſt Chriſtus Dominus. n. 29. & 30. Sacerdos celebrans, proximus Miniſter. n. 31. Alii Fideles quomodo offerant. n. 32. Eſſentia Sacrificii Miſſæ in quo conſiſtat. n.33. 34. & ſeqq. In Paraſceve non fit Sacrificium Miſſæ. n. 35. & 109. Ad iſtud an requiratur Conſecratio utriuſque ſpeciei ? n.38. & 39.

Miſſa habet valorem ex opere operato, & opere operantis. tr.14 d.5.n.40. Eſt Latreuticum, ac Euchariſticum. nu. 41. Propitiatorium, & quomodo ? n.42 & 43. Satisfactorium. n 42. & 43. Ac impetratorium. n. 42. & 46. Ejus effectus impetratorius bonorum temporalium, an ſit infallibilis. n.47. Valor Miſſæ non eſt infinitus, haud obſtante infinitate meritorum Chriſti; & cur n.48. & ſeqq. Miſſa pluribus applicata prodeſt minus ſingulis. n. 51. Quid de pluribus inſervientibus, aut adſtantibus : n. 52. Sacerdos pluribus ſtipendiis non ſatisfacit, ſi unicam Miſſam celebret. n.53. & ſeqq. Fidelibus plus prodeſt, ſi Miſſas ſibi curant celebrari in vita, quam poſt mortem. n.56. In Miſſa duo ſunt conſideranda. n.57. Miſſa mali Sacerdotis an tantum valeat, quantum boni ? nu. 58. & ſeqq. Miſſa poteſt offerri pro vivis atque defunctis, non vero pro damnatis, aut Sanctis. n.61. & 62. An poſſit offerri pro peccatoribus? n. 63. Excommunicatis ? n.64 65. Et Infidelibus? n.66. & ſeqq.

Miſſa tripliciter prodeſt, ſpecialiſſime, generaliſſime, & ſpecialiter. tr.14.d.5.n.69. Miſſa ſpecialiter prodeſt iis, quibus applicatur a Celebrante, n.70. Quid, ſi nemini applicetur : n.71. Aut Celebrans eam applicet contra ſuam obligationem, vel voluntatem Superioris; n. 72. Applicatio Miſſæ an ſufficiat habitualis : n.73. Et quando fieri debeat; n. 74 An ſit licitum celebrare cum reſervatione applicationis: n.75. Vel Miſſam applicare proxime daturo ſtipendium: n.76. Praxis optima applicandi Miſſam. n.77. Expedit etiam facere ſecundam intentionem; quomodo; n. 78. & 79. De fructu Miſſæ plus participat digne celebrans, quam alii. n 80. Miſſam Primam celebrantes, aut eam audientes Religioſi, lucrantur Indulgentiam plenariam. tr. 12. d. 3. nu.71. Miſſam celebrans in peccato mortali, graviter peccat; ſed gravius, qui fingit ſe conſecrare. tr. 14. d.1. n 48.

Miſſam celebrandi obligatio, ex variis titulis poteſt incumbere Sacerdotibus. tract 14. diſt.5. num.81. An, & quoties per annum Sacerdos ſimplex celebrare teneatur : n. 82. Sacerdos curatus, quibus diebus celebrare debeat : n 83. An tunc teneatur Miſſam applicare pro Parochianis; n.84. & ſeqq. Beneficiarius, quoties celebrare teneatur : num. 87. quid, ſi infirmetur ad tempus : n. 88. An Beneficiarius, qui quotidie celebrare tenetur, poſſit quandoque abſtinere : n.89 Aut pro alia intentione celebrare : n 90. An ſatisfaciat anticipando miſſas : n. 91. Obligatus ad celebrandum in certa Eccleſia, vel Altari, an, & quomodo peccet alibi celebrando : n 92. & ſeqq. Et alibi celebrans teneatur ad reſtitutionem : n 94. nequit Sacerdos Miſſam alii legendam dare retenta parte ſtipendii : n.95. Limitatur hoc in certis caſibus. n.96. An & quomodo peccet, qui eſt in mora celebrandi Miſſas debitas : n 97. & ſeqq. Sacerdos tenetur dicere Miſſam petitam, niſi obſtet Ritus Eccleſiæ. n.100. Quid de Miſſis votivis, ac de Requiem in Feſtis duplicibus, & Indulgentiis Altarium Privilegiatorum : nu. 101. Obligatio celebrandi Miſſam ratione ſtipendii, qualis : n.102. Unicam Miſſam omittens, an peccet mortaliter; n.103.

Miſſa quo tempore ſit celebranda : tr.14. d.5. nu.104. & ſeqq. An ſit licitum, quotidie celebrare : n.109 Quid de Feria quinta Cœnæ Domini, & Sabbato Sancto; n.110. Non licet plures Miſſas eodem die celebrare. n.111. Excepto die Nativitatis Domini. n.112. Et caſu neceſſitatis. n. 113. & 114 Miſſa, quo in loco ſit celebranda : n 115. Quid in caſu neceſſitatis. n.116. & 117. Aut diſpenſationis : n.118. An ſit licitum, celebrare Miſſam in aqua, vel mari : n. 119. Non poteſt Miſſa celebrari in Eccleſia polluta. n. 120. & ſeqq. Per celebrationem Miſſæ an reconcilietur Eccleſia polluta : n.135 Quid agendum, ſi durante Miſſa violetur Eccleſia : nu. 120. & 136. Vel Eccleſiam ingrediatur excommunicatus vitandus : tr.13 d.2.n 40. An plures poſſint eandem Hoſtiam conſecrare, tr.14.d 5.n.137. & ſeqq. Quid de Sacerdotibus in ſua Ordinatione cum Epiſcopo proferentibus verba Conſecrationis : n.140. & ſeqq. Quid agendum ſi aqua pro vino infundatur; n.144. & ſeqq.

Modeſtia, quid, & quæ vitia ei opponantur; tract.7. diſt.1. n. 30.

Mohatra contractus, quis; tr.8.d.4. n.26. Eſt illicitus. nu. 27.

Moderamen inculpatæ tutelæ an non excedat, qui inſidiatorem ſuum præveniendo occidit ? tr.9. d.3. poſt nu. 18. Moderamen inculpatæ tutelæ quandonam non cenſeatur excedi in aliis caſibus? tr 9.d.3. poſt n.30.

Modus contractui alicui adjectus non ſuſpendit ipſum contractum uſque ad impletionem talis modi. tract 8 diſt.1. poſt n.12.

Mollities an ſubinde ſit duplex peccatum ? tr 9.d.4. poſt n.44.

Mol-

Digitized by Google

Mollitiei dediti quomodo practice in Confeſſionali interrogandi? Vide *Pollutionibus dediti &c.*

Mollities, ſeu Immunditia, quid, & quale peccatum; tr. 9. d 4. n.44. Eſt intrinſece mala, & in nullo caſu licita. n. 45. An liceat Medicis applicare media ad eam procurandam; nu. 46. & ſeqq. Omnes pollutiones an ſint ejuſdem ſpeciei; n.49 & 50. pollutio indirecte voluntaria, quale peccatum; n.51. & ſeqq. Qualiter peccaminoſus ſit effectus pollutionis, ſi cauſa eſt tantum venialiter mala; nu. 54. Quid de pollutione in ſomno orta; n.55. An ſit licitum, eam deſiderare: n.56. Aut de ea naturaliter ſecuta gaudere; n.57. A pollutione, quomodo differat Diſtillatio: n. 58. & 59.

Montes Pietatis, qui: eorumque origo. tr.8. d.4. n.28. An ſint liciti; n.29 & ſeqq.

Monſtra, an, & quomodo baptizanda: tr. 14. diſt. 3. num. 37.

Moribundi ad actus Virtutum Theologicarum maxime excitandi. tr.4. d.2. nu. 36. De Moribundis, & quomodo abſolvi poſſint, notabile Corollarium. tr.14 d.6. n.63 Moribundus an ſit abſolvendus, ſi amplius integre confiteri non poteſt: tr.14 d.7. n.64. & ſeqq. Quid, ſi dedit ſigna petitæ Confeſſionis abſente Confeſſario: num.66. & ſeqq. Quid, ſi ſubito ſenſibus deſtitutus tale ſignum non dederit, nec dare poſſit: n 69. & ſeqq.

Monaſterium non tenetur ad reſarcitionem, ſi res aliqua eius ejuſdem approbationem apud Religioſum depoſita ex ejus culpa pereat. tr.8. d.2. poſt n.51.

Moniales an teneantur ad recitationem Breviarii non ſolum in communi, ſed etiam in particulari? tr.6. d.1. poſt nu. 18.

Moroſitas, quid: tr.7. d.2. n.12.

Moribundo nullum aliud ſignum ſenſibile actualiter perceptibile edenti an ſit abſolutio conditionata danda, ſi antea non bene vixerit? tr.14. d.7. poſt n.76.

Morientes peregrini incogniti abſque ultima voluntate. Vide *Peregrini*.

Mors concedentis Diſpenſationem an, & quando impediat executionem diſpenſationis? tract. 2. diſt. 4 poſt num. 26.

Mortem ſibi optare a Deo, an ſit licitum; tr.4. d.7. nu.9. An liceat mortem optare parentibus ob aliquod emolumentum temporale: n.10. & ſeqq. Mortis articulus, & periculum, quid: tr.14 d.9. n.13.

Motiva credibilitatis Fidei, quæ: tr.4. d.3. n.55. Fides non reſolvitur in motiva humana. n.56.

Circa motus carnales ſponte naſcentes an, & quando liceat ſe habere negative? tr.9. d.7. poſt n.18.

Mulieres, ſi fidejubeant, an obligentur ſervare? Vide *Fidejuſſio*.

Mulieres quoad Apparitiones, & Revelationes. Vide *Apparitio, & Revelatio*.

Multiloquium, quale peccatum: tr. 3. diſt. 3. num. 55. & 56.

Munus a manu, a lingua, & ab obſequio, quid; tr.5. d.3. num. 39. Munus tripliciter accipitur. tract. 12. diſt. 1. nu.2.

Mutilatio prohibetur quinto præcepto Decalogi. tr.9. diſt. 3. nu.3.

Mutilatio enormis, & non enormis. Ibid. Ratione mutilationis, quæ reſtitutio facienda: n.52. Ex mutilatione hominis oritur irregularitas. tr.13. d.3. n. 46. & ſeqq. Mutilatio, quid; n 49 & 50.

Mutis & ſurdis a nativitate, quæ Sacramenta miniſtrari poſſint: tr.10. diſt 3. n.44. An etiam Euchariſtia: num. 45. Et quid de matrimonio: num. 44. & tract. 14. diſt. 13. num.16.

Mutus quomodo confiteri, & abſolvi poſſit: tract. 14. diſt. 7. n.38.

In Mutuo cur loco auri poſſit reddi argentum, & cur non loco frumenti oleum? tract. 8. diſt.4. poſt num. 4.

Mutui ſolutio quo loco ſit facienda? ibid. poſt nu. 9. in Appendice. Item quo tempore? ibid. Mutui ſolutio an poſſit fieri per partes? ibid.

Mutuum quando ſolvitur a debitore, an inter Creditores ſit obſervandus ordo & qualis? ibid.

Mutua pecunia in qua ſorte, valore, & pretio ſit ſolvenda? ibid.

Mutuum ſi quis ſe accepiſſe teſtetur per proprium Chirographum Creditori extraditum; cum tamen nihil adhuc acceperit, quid tali agendum, ſi Creditor, vel eo mortuo hujus Succeſſor prætendat ſolutionem debiti? ibid.

Mutuum, quid, & unde ſic dictum: tr. 8. d.4. n.2.3. & ſeqq. In mutuo dominium rei transfertur in Mutuatarium. n.4. & 5. Qui poſſint mutuum dare, vel accipere: nu. 6. Ex mutuo quando obligetur Civitas, Eccleſia, Monaſterium, &c. n.7. Quid de filiis familias mutuo accipientibus: n. 8. & 9. Inter contractum mutui, & locationis, magna eſt diſparitas. n.21. In mutuo an poſſit aliquid exigi ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, &c. n.32. & ſeqq. Vel paciſci de pœna ſolvenda: n.31. & 39. An pro ſola carentia pecuniæ quid exigi valeat: n.40. & ſeqq. In mutuo an aliquid exigi poſſit ultra ſortem authoritate Principum, vel conſuetudine Provinciarum: n.43. Quid de praxi Romani Imperii: nu.46. & 47. Inter mutuum, & cenſum, multiplex differentia. n.69. & ſeqq. Mutuum, quomodo differat a Cambio: n 73. Et Commodato: tr.8. d.2. num. 29.

N

Nativitas eſt modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium. tr.7. d.5. n.22.

Ex Nativitatis puncto, ſeu horoſcopo an liceat aliqua prædicere? tr.5. d.2. poſt n.19.

Nativitate Domini in media nocte quot Miſſæ celebrari valeant? tr.14. d.5. poſt n.112.

Neceſſitate gravi preſſus cur poſſit reſtitutionem rei alienæ differre, & cur non æque propter neceſſitatem gravem rem alienam auferre? tr.9. d.5. poſt n.104. Neceſſitas gravis ſi duret uſque ad mortem, an adhuc poſſit differri propter eandem reſtitutio rei alienæ? ibidem poſt n.106.

Neceſſitas medii, & præcepti, quæ: tr.4. d.2. n.12. & tr. 14. d.2. n.58. Qua neceſſitate Baptiſmus ſit neceſſarius ad ſalutem: tr. 14 d.2. n 59. & ſeqq. Quid de aliis Sacramentis; n. 65. Neceſſitas proximi triplex, extrema, gravis, & communis. tr.4. diſt.6. nu. 38. Neceſſitatem patientibus quando ſit danda eleemoſyna ſub præcepto: n. 36. & 40. ac ſeqq.

Nere an licitum diebus Feſtis? tract. 10. diſt. 1. poſt nu. 18.

Notæ veræ Eccleſiæ Chriſti, quæ: tr. 4. diſt. 3. num 10. & ſeqq. Eæ conveniunt ſoli Romanæ Eccleſiæ. num. 17. & ſeqq.

Nomina, ſeu Chirographa ſi minori pretio per tertium emantur, quam foret ipſum debitum principale in his litteris expreſſum, ad quem ſpectet lucrum, poſito, quod Emptor totum debitum obtineat? tr.8. diſt. 4. poſt n. 102. & ſeqq.

Notitia præciſe ex Confeſſionali hauſta an, & quando liceat uti? tr.14 d.9. poſt n.33.

Novitio an negari poſſit votum ob defectum ex Confeſſione notum? tr.14. d.9. poſt n 33.

Novitii, an ſub culpa teneantur recitare Horas Canonicas: tr.6. d.1. n.19. Novitii Religionum libere teſtantur. tr.8. d. 3. n.42. Novitiorum teſtamenta an ſubſint Decreto Concilii Tridentini? n 43. & 44.

Nummi poſt commixtionem fiunt accipientis, & cur: tr. 7. d.5. n.29. & 30.

Nuntius, cui res commodata conſignatur reſtituenda Domino, ſi is cum ea aufugiat, quis luere debeat? tr. 8. d. 2. poſt n.40.

Nu-

Digitized by Google

Nuptiæ proprie, quid; tr.14.diſt.13.nu.2. Prohibentur fieri Tempore Sacrato. Ibid. & tr.14.d.14.n.12. Nuptiæ ſecundæ non ita probantur, ſicut primæ. tr.14. d.3.nu.44 An benedicendæ: Ibid.

O

OBlatio late, & proprie accepta, quid; tr.5. d.1.nu.17. & tr.11.d.4.n.9. & 10. Oblationes an ſint de præcepto faciendæ; n.11. & ſeqq.

Objectum turpe ſibi repræſentare cum deſiderio, ſi non eſſet peccatum, an liceat? tr.9.d.7. poſt n.18.

Obligatio Legis quanta ſit, ex quo dignoſcendum? tr.2.d.2.poſt n.28.

Obligatio Legis quandonam ceſſet; Vide *Lex an ceſſet &c.*

Obligatio eliciendi actum Fidei, Spei, &c. alia per ſe & directe, alia per accidens. tr.4.d.2.n.26. Obligatio civilis, & naturalis, quæ: tr.8. d.1. n. 33. Obligationis naturalis effectus. n.34.

Obligatio Antidoralis, unde ſit: tract. 5. diſt. 3. num. 42.

Obſervantia ſomniorum eſt ſpecies Divinationis. tr.5.d.2.n.21. Et quale peccatum; n.22. Vana obſervantia, quid; tr.5.d.2.n.29 Et quomodo diſtinguatur a Divinatione, n 30. Obſervantia ſanitatum, quid: nu. 33. Et quo pacto hæc cognoſci poſſit, n.34. Obſervantia eventuum, quid, & quomodo differat a Divinatione; n.35. Vana obſervantia, ejuſque ſpecies, quale peccatum: num. 36. & 37. Quid in dubio, num effectus excedat vires cauſæ naturalis: n.40. & 41. Obſervantia ut virtus, quid: tr. 7. d. 2. num.8.

Obſeſſi a dæmone ex quibus ſignis cognoſcantur? tr.14 d.8. Appendice I. Obſeſſis quomodo a Confeſſario ſuccurrendum? ibid. Obſeſſis a Dæmone liberatis qualia remedia præſcribenda? ibid.

Occaſio proxima quomodo, & quando fugienda? tr.14.d.8. poſt nu. 47. Eadem magis declaratur per varia Exempla. ibid.

Occaſio peccandi proxima, & remota, quæ; tr.14. d.8.nu.45. Quid agendum circa conſtitutos in occaſione proxima peccandi; n 44 Præſertim, ſi hæc facile relinqui nequeat; n.46. Propoſitiones circa occaſionem proximam peccandi damnatæ, n.47.

Occidere quandonam liceat inſidiatorem etiam præveniendo eundem? tr.9 d 3. poſt n.18.

Occidere cur liceat per modum inculpatæ tutelæ aggreſſorem in Bonis Fortunæ, & cur non in Bonis Famæ? ibid. poſt nu.30.

Occidere ſe ipſum directe non licet abſque Divina revelatione. tr.9.d.3.n.9 Facta quorundam Sanctorum excuſantur. n.10. Indirecte ſe occidere ex juſta cauſa, non eſt illicitum; & varia hujus exempla. n.11. & ſeqq. Non tenemur vitam ſervare, niſi mediis ordinariis. nu. 13. & 14. Auctoritate publica poſſunt occidi malefactores. n.15. Auctoritate etiam privata poteſt occidi iniquus aggreſſor pro tuenda vita. n.16. Servato tamen moderamine inculpatæ tutelæ. n. 17. & 18 Idem licet pro tuenda pudicitia. n.19. & ſeqq. An liceat occidere ob defenſionem ſuarum facultatum, vel honoris: n 22 Propoſitiones diverſæ circa hoc damnatæ, & cavendæ. n.23 & ſeqq. Vide *V. Homicidium*.

Occiſio quandonam fieri dicatur per modum moderaminis inculpatæ tutelæ? tr 9. d.3. poſt n. 30.

Occiſio ut fiat per modum inculpatæ tutelæ in Bonis Fortunę, quanta debeat eſſe ſumma? ibid. Occiſio num fieri cenſeatur per modum inculpatæ tutelæ, ſi Fur, ſeu Raptor Bonorum Fortunæ jam ſit ſub actuali fuga cum re ablata conſtitutus? ibid.

Occiſionem fœtus animati directe, vel indirecte procurantes præſertim Clerici quas pœnas incurrant, & quam difficulter diſpenſetur? tr.9.d.3. poſt n.37

Occiſus in duello an, & quando poſſit ſepeliri in loco ſacro? tr.9.d.3.poſt n.45.

Occidens alterum an, & quæ damna occiſi ſubſequentia teneatur reparare? tr. 9. d. 3. poſt n. 51.

Occidenti alterum quæ ſit a Confeſſario injungenda practice Pœnitentia? ibid. poſt n.54.

Occiſio quænam poſt ſe trahat Irregularitatem? Vide *Homicidium quale &c.*

Oculus ſimplex, quis: tr.1.d.2.n.13. Oculo carens eſt irregularis. tr.13 d.3.n.29. Quid, ſi careat ſolo viſu oculi, præſertim ſiniſtri; n.29. & 30.

Odium Dei, an detur: tr.4.d.7.n.1. Et quale peccatum? n. 3. Odium proximi duplex, perſonæ, ſeu Odium inimicitiæ, & qualitatis, ſeu abominationis. n.2 Odium proximi, quale peccatum: n.4.& 5. Odium inimicitiæ ſemper illicitum; non ſic Odium abominationis. n.6. Corollaria de utroque. n.7. & ſeqq. Cavendæ quoad propoſitum quædam Propoſitiones damnatæ. n. 10. & ſeqq. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari, quomodo intelligendum? tr.13.d.2.n.64.& ſeqq Regulæ circa hoc obſervandæ. n.66. & 67.

Officium Eccleſiaſticum, & Divinum, quod: tr.6.d.1. n.2. Officium Eccleſiaſticum Nocturnum, & Diurnum. n. 3. Laudes an poſſint ſeparari a Matutino; Ibid. Officium totum conſtat ſeptem Horis Canonicis. n. 4. Vide *V. Horæ Canonicæ*. Officium Defunctorum in Die Commemorationis Animarum, an extra Chorum ſub præcepto dicendum; n.35. & ſeqq. Officia divina, quæ; tr.13. d.2. n.20. Officiorum divinorum prohibitio tempore interdicti, quæ; tr. 13.d.2.n.103. & 104.

Officium, quid, & an differat a Perſonatu, & Dignitate; tr.11.d.1.n.14. & ſeqq.

Offenſa quid, & quomodo ea poſſit conjungi, vel ſeparari ab injuria, ac damno? tr.4.d.6.poſt n.20.

Officiales an & ipſi poſſint emere Chirographa, ſeu nomina minori pretio, quam foret debitum inibi contentum, atque ſibi ex Ærario Principis integram ſatisfactionem præſtare? tr.8 d 4.poſt n.102.

Officium Divinum quoad certum Sanctum in una Diœceſi translatum an debeat recitari, ſi quis interea veniat in aliam, ubi id fuit jam perſolutum? tr.6.d.1. poſt n. 65. Officio Divino alterius Diœceſis an Viator, ſeu peregrinus ſe poſſit conformare? ibid. Item an tunc jam poſſit prævenire Veſperas conformiter ordinationi talis Diœceſis, etſi needum ejuſdem terminus attigerit? ibid. Vide *Horas Canonicas &c.*

Oleum, ut ſit materia Extremæ Unctionis, quale eſſe debeat? tr.14. diſt. 11. n.5. Quid, ſi ei ſit admixtum balſamum: num.6. An debeat eſſe benedictum ab Epiſcopo; num. 7.

Omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, quomodo; tract. 14.d.13 n.55.

Onera Miſſarum an poſſint propria Auctoritate, vel ſaltem per Epiſcopum diminui diminutis Redditibus? tr.14. d.5. poſt n.91.

Opera Ruſticorum. Vide *Operæ*.

Operæ, vulgo Scharwerck quandonam poſſint Ruſticis imponi a Dominis Temporalibus? tr.7.d 3. poſt n. 6.

Opera Servilia diebus feſtis prohibita quæ? tr.10 d.1. poſt n. 18.

Opera Servilia an ibi liceant cauſa pietatis? ibidem poſt nu.32.

Opera quænam alia liceant feſtivis diebus vi Conſuetudinis? ubi de aliquibus pro praxi indagatur in ſpecie. ibid. poſt n.35.

Opera Jubilæi quomodo perſolvenda? Vide *In Jubilæo qualiter opera &c.*

Opera bona viva, mortificata, & mortua, quæ, & quomodo proſint: tr.1.d.2.n.46 & ſeqq. Operum bonorum communicatio datur inter Fideles; tr.12. d.3. nu.133. Vide *V. Suffragium*. Omnia opera bona reducuntur ad Orationem, Jejunium, & Eleemoſynam. tr.14. d.10.n.19. Opera miſe-

Digitized by Google

ſericordiæ ; Vide *v. Miſericordia*.

Opera corporis, & animæ, quæ: tr.10.d.1.n.10. Opera ſervilia, ſeu mechanica, & non ſervilia. n.11. Quæ opera diebus Feſtis prohibeantur ; nu. 12. & ſeqq. An die Feſto ſit prohibitum venari, & piſcari : n.16. Scribere ob lucrum: n.17. Pingere ; n.18. Iter facere, n.20. Sartoribus veſtes reficere ; n.31. Molere ; n.33. Actus judicii Forenſis exercere : n.21. Quid de Typographis ; n.19. Advocato, vel Doctore ; n.23. Opera ſervilia per notabilem diei Feſti partem exercere, eſt mortale peccatum. n. 24. & ſeqq. Quæ cenſeatur pars notabilis diei ; n 25. Et quæ alia circa hoc conſideranda ; n 26. Quæ cauſæ excuſent exercentes opera prohibita ; nu. 27. & ſeqq. Quando excuſet neceſſitas ; n.28. & ſeqq. Vel occurſus lucri tranſeuntis; n 34. Aut conſuetudo : nu. 35. Opera pro lucrando Jubilæo, quæ, & qualiter peragenda ? tr.12. d. 3. n.104. & ſeqq. Quomodo tunc eorum commutatio fieri poſſit ; n.113.

Opinio probabilis, quæ : tr.2.d.3.n.40 & 41. Opinio probabilis probabilitate intrinſeca, & extrinſeca. nu 42. Eſt alia magis, alia minus probabilis, & tuta. n. 43. Per probabilitatem quantumvis tenuem, quid intelligatur ; n. 42. & ſeqq Fruſtra poſt factum inquiritur ſententia probabilis. n.51. Opinionem probabilem, relicta probabiliori, an liceat ſequi ; n.52. & ſeqq. Vide *v. Conſcientia*. In Medicina, & Jure, quomodo dentur Opiniones probabiles; n 66. Circa myſteria Fidei non licet ſequi opinionem minus probabilem relicta probabiliore ; & cur ; n 54. & tr.4. d.2.n. 30. & 31.

Opifices, & artifices quandonam arguendi ſint invidiæ, ſi optent præ aliis aſſumi ad laborandum ? tr.3.d.3.poſt n.28. Opifices quomodo in ſuis opificiis poſſint decipere, & ſic animas ſuas gravare ? tr.8 d.1.poſt n. 15 Opifices qualiter peccent excedendo apud Dominos pretium ſuorum laborum propter honoraria ; quæ dederunt eorum Famulis ? Vide *Mercatores qualiter peccent &c.*

Opinionum probabilitas quid conferat ad Indulgentias ? tr. 12.d.3.poſt n.130.

Optatio objecti turpis ſub conditione an ſit peccaminoſa? Vide *Objectum turpe &c.*

Oratorium quid ? tract.14. diſt.5. poſt num.136. in Appendice I.

In Oratoriis privatis, & Cameris an liceat deſacto Regularibus celebrare ? ibid. Item num Epiſcopis ? ibid. poſt nu. 146 Item quandonam prædicti aliis pariter licentiam illic celebrandi concedere queant ? tr.14 d.5.poſt n. 136.

In Oratoriis privatis quomodo, & quotupliciter Romæ detur licentia celebrandi ? ibid. ac ſeqq. ubi & praxis petendi tale Oratorium.

Oratio varie accipitur ; tr 5 d 1.n.45.

Oratio propriiſſime accepta. n. 46. Oratio mentalis, vocalis publica, & privata, quæ ; n.47.

Oratio aliqua eſt præcepta. n.48. Quibus temporibus urgeat præceptum Orationis ; n.49 Quæ bona recte per Orationem poſtulentur a Deo ; n.50. Oratio debite facta habet infallibilem effectum. n.51. Sed quatuor ad hoc requiruntur conditiones, & quæ ; nu. 52. & ſeqq. Cauſa, cur multi petant, nec accipiant, quæ ; n.57 Orationes noſtræ debitæ factæ, nunquam ſunt irritæ, etiam pro bonis temporalibus. n.58. Cautela petentium bona temporalia. nu. 59. Oratione quotidiana, an remittantur peccata venialia; tr.3.d.2. n.34. Orationes Fidelium, aliiſque juſtorum opera valent ſpecialiſſime, generaliſſime, & ſpecialiter. tr.24. diſt.5.n 69.

Quoad Ordines qualiter incurratur ſuſpenſio ? tr.13. d.2. poſt n.89.

Ordines Minores an conferre poſſint Abbates etiam non ſubditis ? tr.14.d.12.poſt n.55.

Ordo a quonam Epiſcopo conferri debeat ? ibid. poſt nu. 57. Et quid, ſi Ordinandi ſint Diœceſis nullius, vel Regulares? ibid. Ordines an poſſint conferri Regularibus extra tempus ordinarium ? ibid. poſt n. 59. Ordo Presbyteratus qualiter obtineatur diſpenſatione ? tr.14.d.12.poſt n.53. De Ordinibus plura remiſſive. ibid. poſt n.69.

Ordo Sacramentum imprimit characterem. tr.14.d.2.n.46. & ſeqq. An ſit neceſſarium ; n 71. Ordo varie ſumitur. tr. 14. d.12.n 2. & pro præeminenti gradu in Eccleſia, & pro actuali Ordinatione. n 3. & ſeqq. Sacramentum Ordinis, quid ; n.6. Ordines ſunt ſeptem. n.9. Quid de prima tonſura : n.10. Ac Epiſcopatu : n.13. & 34. Omnes, & ſinguli Ordines, ſunt verum Sacramentum. n. 15. Et cauſant ſpecialem Characterem. Ibid. Conſtituunt tamen unum Sacramentum ; & quomodo : tr.14.d.1.n.10. & tr.14. d.12. n.16. Ordinum generatim, & ſingulorum in ſpecie, quæ materia, & forma : tr.14.d 12. nu.17.18. & ſeqq. Solvuntur objectiones notabiles contra eas. n.34.36. & ſeqq. Ordines ſacri ſeu Majores, qui, & cur ſic dicantur : n.39. Clerici in Sacris, an vi voti Sacris Ordinibus annexi teneantur ad Continentiam : n.27. & ſeqq. Ordines non ſacri, ſeu Minores. nn. 40. Soli maſculi ſunt capaces Ordinis, non fœminæ. n.41. Sine Baptiſmo non recipitur Ordo. n.43. Poteſt recipi & valide & licite. n. 44. Infans an, & quomodo poſſit ordinari : n.45. & 46 Ad Ordines requiritur Confirmatio. n.47. In ordinandis requiritur debita ſcientia. n.48. Vitæ, morumque probitas. n. 49 Ac legitima ætas ; & qualis ; n.50. & 51. Quid juris, ſi quis ordinetur ante legitimam ætatem ; n.52. & 53. ac tr 13 d.3.n.17. Aut per ſaltum ; cit.n. 17.

Ordinis Miniſter ordinarius, eſt Epiſcopus. tr.14.d.12 n.54 An poteſtas conferendi Ordines minores poſſit concedi ſimplici Sacerdoti ; n 55. Epiſcopus ſine Dimiſſoriis licite non ordinat alienum ſubditum. n 56 Subditus Epiſcopi, quibus modis quis efficiatur ; n.57.

Ordines, quo tempore ſint conferendi ; n 58 & ſeqq. An minores poſſint recipi una cum Subdiaconatu, n.6 Sine Titulo nemo admittendus eſt ad Ordines ſacros. n.64. Quid de Ordinibus minoribus ; n.65. Materiæ Ordinis contactus phyſicus an requiratur ; n. 67. & ſeqq. Ad ſacros Ordines ſervi promoveri an poſſint : tr. 14. d.14. n 61. Ordinis impedimentum reſpectu matrimonii declaratur. . num 74. & 75.

Ordinatus per ſaltum, vel ante legitimam ætatem, an fiat irregularis, vel ſuſpenſus ; tr.13.d.3.n.17. & tr 14 d.12.nu. 52. Sacerdotes noviter ordinati, quam intentionem conſecrandi cum Epiſcopo formare debeant ; tr. 14.d 5 num. 140. & ſeqq.

Oſcula inter ſolutos. Vide *v. Impudicitia*.

Oſtiariatus, quid ; tr.14 d.12.n.7. Ejus materia, & forma. n.18 Officium Oſtiarii. Ibid.

P

PActum requiritur ad Simoniam. tr.5. d.3.nn. 40. & ſeqq. Unde colligendum, an quid detur vel accipiatur ex pacto Simoniaco, nec ne ; n 46. Pactum, quid ; tr. 8 d.1. n. 3. & ſeqq Vide *v. Contractus*. Pactum Antichriſeos, quid : tr.8.d.4 n.50. Pactum Legis commiſſoriæ, quid ; n 53 Et an valeat in Pignoribus : n 54.

Pactum quotuplex ? tr.8.d.1.poſt n.9.

Pagani, qui : tr.4 d.4.n.4. & 5. An obligentur legibus Eccleſiaſticis ; tr.2.d.3.n.5 & ſeqq.

Palpo, quis, & quando teneatur ad reſtitutionem : tr. 9. d. 5. n.50.

Pannifex ſi ex aliena lana faciat Pannum, quis Dominus ejuſdem ? Vide *Piſtor*.

Pannificum deceptio. Vide *Opifices*.

Panis hordeaceus an ſit materia valida Conſecrationis ? tr. 14.d.4.poſt n 14.

Panis triticeus eſt materia apta Conſecrationis Euchariſticæ. tr.14.d.4.n.10. & ſeqq. Panis triticeus, quis : n. 11. & ſeqq. Et qualis eſſe debeat : n.15. & ſeqq An ſufficiat etiam alius panis : num. 13. & ſeqq. Panis vi Conſecrationis tranſubſtantiatur in Corpus Chriſti. num. 52. Nihilominus pro-

Digitized by Google

propcie non annibilatur. n.53. & 54.

Papa, an obligetur præceptis totius Eccleſiæ: tt.2 d.3 n.18. Papa diſpenſat in omni lege Eccleſiaſtica, non vero Divina. tr.2.d 4.n 13 Poteſt tamen legem Divinam interpretari. n.14 Quomodo cenſeatur diſpenſare in votis, juramentis &c. cum tamen hæc obligent Jure Divino: n.25.& 26. Papa eſt caput viſibile Eccleſiæ. tr 4. d.3 n.3.& 5. An poſſit involvi crimine Simoniæ: tr.5 d.3.n.37. Habet poteſtatem diſpenſandi in votis. tr.6.d 3.n.42. 43. & ſeqq. Habet poteſtatem conferendi Beneficia totius Mundi. tr. 11. d.1.n.30. Solet ea conferre jure præventionis. n. 31. & 32. Jure devolutionis. n.31.& 33 Et jure concurſus, quomodo: n.31.35 & 36. Quid juris, ſi idem Beneficium a Papa, & tofertnre, duobus conferatur: nu. 36. Papa poteſt Indulgentias conferre. tr.12. d.3.n. 27. Papa diſpenſat in omni irregularitate. tr.13.d. 3.n 70. Papa ordinarie non reſervat ſibi peccatum, niſi ob annexam excommunicationem. tr.14.d.9. n 5. Corollaria circa hoc. n.6 & 7. Papa an poſſit diſpenſare in matrimonio rato Fidelium: tr. 14 d.13.n 60.& 61. Ac in impedimentis matrimonium dirimentibus: tr.14.d.14.n.157.

Parentum honor tria comprehendit. tr.9.d 2 n.2.& ſeqq. Reverentia parentibus debita, in quo conſiſtat: n.4.Et contra eam qualiter peccetur; n.5. Parentibus debetur amor. n.6. Non tamen hi ſunt præferendi Deo. n. 7. Parentibus præſtanda obedientia; & in quibus: n. 8. Invitis parentibus an poſſit filius ingredi Religionem: n. 9. Quid, ſi bi ſint in gravi neceſſitate; n.10. & 11. Parentum obligatio erga liberos. n.12. Hæc generatim tria involvit, quæ: n.13 & ſeqq. An pater, vel mater, teneatur alere prolem: n.14 & ſeqq. Parentes debent theſaurizare filiis, quomodo; n.17. Tenentur eos inſtruere in neceſſariis ad ſalutem. n.18. Et ipſis relinquere libertatem circa electionem ſtatus. n.19 Parentum nomine, qui omnes hic comprehendantur; n.20. Parentum conſenſus non requiritur ad valorem matrimonii filiorum. tr.14 d.13 n.36. Debet tamen ordinarie prærequiri. n.37.& 38.

Paramenta Eccleſiæ. Vide *Miſſæ requiſita*.

Parentum Donationes factæ Liberis an teneant, & utrum ſint mortuis Parentibus computandæ in diviſionem Hæreditatis? tr.8.d 2 poſt n.16.

Parochi quandonam teneantur applicare Miſſam pro ſuis ovibus? tr.14.d.5. poſt n.86.

Parochus vagorum quoad Matrimonium quis; tr.14. diſt.14. poſt n.139. Item quis militum? ibid. uti & Hæreticorum. ibid. poſt n.151.

Parochiani, an extra Parochiam ſuam, ubi eſt Feſtum, poſſint alibi laborare: tr.2. diſt,3. num.33. An inde mane exeuntes, teneantur prius Miſſam audire; num. 35. & ſeqq.

Parocho celebraturo, & recordanti, ſe non jejunum, quid agendum; tr.1.d.3.n 24. Parocho an credendum circa Legata pia a defuncto relicta; tr.8.d.3.n.27. & 28. Parochi, an diſpenſare valeant cum Parochianis in jejunio; tr.10.d. 2.n.77. Parochi, quo jure, & quomodo teneantur reſidere: tr.11. d.1.n.68.75. & ſeqq. Parochus, an aſſiſtat matrimonio ut Miniſter, vel ut Teſtis authorizabilis: tr.14. d.13.n.21. & ſeqq. Parochi præſentia ad valorem matrimonii juxta Concilium Tridentinum, qualis requiratur; tr. 14 d.14 n.136. An ſufficiat præſentia Parochi vi detenti, aut contradicentis; n.137. Cujus Parochi præſentia requiratur; n.138. & 139. Varia dubia circa præſentiam Parochi quoad valorem matrimonii ſolvuntur. n.142 & ſeqq. Vide *V. Sacerdos* & *v. Clericus*.

Partes Prudentiæ, Juſtitiæ, &c. aliæ ſubjectivæ, aliæ potentiales, aliæ integrales. tr.7 d.1.n.6.

Paterfamilias qualiter poſſit tentare fidelitatem ſui Famuli? Vide *Pecunia an in publico &c.*

Patrinus quandonam contrahat cognationem cum Baptizando? tr.14 d.3. poſt num.40.

Patientia, quid; tr.7.diſt.1.num.36.

Patrinus in Baptiſmo adhibendus. tr.14. d.3. n.40. Patrinus in Confirmatione debet intervenire. n.54. & alius a Patrino in Baptiſmo. num.55. Patrinus cum quibus contrahat cognationem ſpiritualem; ibid. & tr.14.d.14.n.113. & 114.

Patronus Eccleſiaſticus habet ſex menſes ad præſentandum, Laicus quatuor. tr.11.d.3. n.28. & 29. Ille nequit variare in præſentando, ſicut Laicus. n. 30. & 31. Quid juris, ſi plures a Patrono Laico præſententur; nu. 32. Quid, ſi præſentet indignum; n. 33. Patrono quatuor jura competunt. nu 43. Quomodo jus præſentandi. nu.44 & ſeqq. Collatio Beneficii ſine conſenſu Patroni, an valeat: nu. 45. & ſeqq. Patronus an poſſit ſe ipſum præſentare; n. 48. & ſeqq. vel ſuos filios, aut conſanguineos; nu. 51. Quid juris, ſi plures ſint Patroni, & diſcordent in præſentando; n.52. & 53. Patrono debetur honor. n.54 Competit ei jus defendendi Eccleſiam. n. 55. Quæ ipſi non liceant; num.56. Patrono egenti ſuccurrendum ab Eccleſia, & quomodo? num. 57. & 58. Patronus. Vide *V. Juſpatronatus*.

Pauperes præſertim ægroti an ſuſtentandi ſint cum gravi diſpendio proprii ſtatus? tr.4. d.6. poſt n.41.

Pauperes Conſanguinei. Vide *Conſanguinei Pauperes*.

Pauperes an, & quando comparenti Domino teneantur reſtituere, ſi eodem abſente res alienæ furto ablatæ ipſis a Fure, vel altero bona fide fuerint donatæ? tr.9. d. 5. poſt n.72.

Pauperes Conjuges an poſſint debitum alteri Conjugum petenti denegare ex eo, ne proles multiplicentur? tr.14. d. 13. poſt n. 81.

Pax eſt actus, ſeu potius effectus Charitatis. tr.4. d. 6. num. 29.

Peccator in ſtatu peccati mortalis, an per bona opera quidpiam mereatur; tr.1.d.2. num.45. 47. & 48. Peccator non diu moraliter evitat novum peccatum. tract. 10. diſt. 3. n.8.

Peccatum Theologicum, & Philoſophicum quid? tr..d.13. poſt n.2. Peccatum Philoſophicum num bene pronuntietur peccatum grave, quin ſit offenſa Dei? ibid. Ad peccatum qualiter Deus concurrat? tr.3.d.1. poſt n. 24. Peccatum veniale, & mortale circa idem objectum quomodo diſtinguantur ſpecie? tr.3.d.1.poſt n.42.

Peccatum an, & quando cenſeatur moraliter interruptum, ac numero multiplicatum per ceſſationem ab actu peccaminoſo? tr.3.d.1. poſt n. 53.

Peccata externa completa an, & quando multiplicari cenſeantur numero toties, quoties actus externi fuerint repetiti? ibid. poſt n. 61.

Peccata quot numero committat intermittens per aliquod tempus reſtitutionem, aut Voti executionem? ibid.

Peccatum quale ſit, ſi malitia tantum advertatur in genere? tr.3 d.2. poſt n.12.

Peccata ſpecialia Principum, Ducum, & Militum in Bello. tr.4.d.7.poſt n.50.

Peccata negative dubia, item illa, quæ ſciuntur certo commiſſa, ubi tamen dubitatur de eorum Confeſſione, quandonam ſint iterum in Confeſſionali repetenda? tr. 14.d. 7. poſt n.56.

Peccatum reſervatum. Vide *Reſervatio*.

Peccatum commiſſionis, & omiſſionis, quid; tr.1.d.1. n.17. & tr.3.d.1.n.10. & 11 Quo tempore peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, veluti indirecte, ſeu in cauſa dumtaxat voluntarium, contrahatur? tr. 1. d 1 nu. 17. 18. & ſeqq. Peccati cauſam tollere, quando quis teneatur? n.16. Ob peccatum in cauſa dumtaxat voluntarium, quando incurrantur pœnæ, ac inhabilitates? n. 25. Peccatum generaliſſime. tr.3. d.1. n.2. Peccatum artis, & naturæ. n 2. Peccatum animi. n. 3. Hoc dividitur in originale, & perſonale. n.5.& 6. In peccata carna-

lia, & ſpiritualia. n.7. & 8. In peccatum ex ignorantia, paſſione, & malitia. n.12. & ſeqq. In peccatum actuale, & habituale. n.15. & ſeqq. Contra peccatum originale, quale antiquitus remedium? tr.14.d.1.n.14.

Peccatum actuale, quid? tr.3.d.1.n.16. & 17. In eo ſunt duo conſideranda, materiale ſcilicet, & formale. n.19. Non conſiſtit formaliter in poſitivo, ſed privativo n.20. & ſeqq. Peccati auctor non eſt Deus. n.23. & ſeqq. Ejus cauſa propria, & interna, eſt ſola voluntas creata. n.27. Dantur etiam cauſæ externæ ipſius, quæ? n.21. poſt actum peccati remanet aliquid in homine, unde is denominatur peccator. n.30. Iſtud in S. Scriptura dicitur *Macula*. n.31. Poſt actum peccati mortalia plura eveniunt in homine, quæ? n.35. & ſeqq.

Peccatum habituale, quid? tr.3.d.1.n.32. Illud qua tale an addat novam malitiam? n.33. & 34. An conſiſtat in reatu culpæ? n.36. & ſeqq. Cur potius conſiſtat in reatu culpæ: quam privatione gratiæ? n.38.

Peccatorum diſtinctio ſpecifica moralis; unde ſit deſumenda? tr.3.d.1.n.39 40 & ſeqq. Ea an inferatur ex ſola diverſitate præceptorum? n.43. & ſeqq. Corollaria circa hue. n. 46. & ſeqq. Unde deſumatur diſtinctio numerica moralis peccatorum? n.50. & ſeqq. Peccata interna, quomodo multiplicentur numero? n.55. Sicut & peccata, quæ opere externo perficiuntur? n.56. Unico actu occidens decem homines, an committat unum numero peccatum? nu.57. & ſeqq. Quid dicendum de actibus pravis & incõpletis? n.59 & ſeq.

Peccatum mortale, & veniale, quid? tr 3.d.2. n.1. & 2. In quibus conveniant, ac differant? n.3. & 4. Ad quodcunque peccatum actuale requiruntur tres conditiones. n 5. & ſeq. Ad peccatum mortale requiruntur alia tria. nu. 8. & ſeqq. Quænam cenſeatur perfecta advertentia, & ſufficiens ad peccatum mortale? n 10. & 11. Signa, quibus in dubio diſcerni poſſit conſenſus perfectus ab imperfectu. n.12. Peccatum veniale triplex, ex genere ſuo, ex parvitate materiæ, & ex imperfectione actus. n. 13. Peccatum mortale aliud ex genere ſuo, aliud ex accidenti. nu.14. Peccatum ex genere mortale, tribus modis fit veniale per accidens. n.15. Econtra veniale, quot modis fiat per accidens mortale? n.16 & ſeqq. Peccata venialia quibus modis remittantur? n.25 & ſeqq Peccata Capitalia, quæ, & cur ſic appellentur? tr.3.d.3.n.1. & ſeqq. Per omne peccatum mortale amittitur Charitas, non Fides & Spes. tr 4.d.1.n.14. Peccata in Spiritum Sanctum, quæ; t.4.diſt.5. nu. 16. Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda. tr. 5. diſt. 3. num. 58. & tr. 6. diſt 2. num. 10. & 30

Peccatum contra naturam, quid; & quæ ſpecies ejus; tr 9. d.4 n.43. & ſeqq. Indebitus concumbendi modus, quid, & quale peccatum? n 65 & 66. Peccata contra naturam diſtinguuntur ſpecie. n.67. & 68. Contra peccatum originale, quale remedium fuerit antiquitus? tr.14.d.1. n.14. Peccatum originale, & peccata actualia ante Baptiſmum commiſſa, non ſunt materia Sacramenti Pœnitentiæ. tr. 14.d.6.n 12. Quid de aliis peccatis? n.13. 17. & ſeqq. Vide V. *Pœnitentiæ Sacramentum*. Peccata mortalia, quomodo omnia ſint confitenda? tr.14.diſt.7. n.30. & ſeqq. Peccata quomodo remittantur, quando nequit fieri Confeſſio materialiter integra? n.44. Vide V. *Confeſſio*. Peccata dubia an ſint neceſſario confitenda? nu. 54. & ſeqq. Dimiſſa culpa non ſemper remittitur tota pœna peccatis debita. tr. 14.d.10.n.2.

Pecora maleficio infecta quomodo liberanda? tr. 14.d 8. Append. I.

Peculium Filiifamilias adventitium quotuplex? Vide *Filiifamilias peculium*.

Peculium, unde ſic dictum? tr.7.d 4.n.9. Peculium Filiifamilias caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, profectitium, & adventitium, quid? n.10. & ſeqq.

Pecuniam auream alteri ſolvendam accipiens famulus, vel nuntius, an poſſit priua permutare retento lucro? tr.8.d. 4. n. 79. & 80. Pro ſola carentia pecuniæ in mutuo nihil poteſt exigi. n.40. & 41.

Pecunia an publico loco exponi poſſit ad probandam aliorum fidelitatem? tr.4.d.7. Append. poſt n.28.

Penſio, quid; tr.11.d 2 n.41. Reſervata Penſione an liceat reſignare Beneficium? n.40.42. & 43. An in reſignatione, & permutatione Beneficiorum, poſſit per Epiſcopum conſtitui Penſio? n.43. & 53.

Percuſſor notorius Clerici, quis? tr.13.d 2.n.37. Excommunicatio in percuſſores Clericorum lata, declaratur. tr.13. d.2.n.58. & ſeqq.

Percuſſor Clericorum quandonam excuſetur ab Excommunicatione? tr.13.d.2. poſt n.70.

Peregrini an ſe poſſint conformare Officio Divino alterius loci, quem pertranſeunt, & quomodo? tr. 6.diſt. 1. poſt n.65.

Peregrinorum ab inteſtato morientium Bona ad quem pertineant? tr.7.d.5. poſt n.5.

Peregrini, & advenæ, an obligentur particularibus legibus, & conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt; tr.2.d.3. n.20. & ſeqq.

Periculum mortis quomodo differat ab articulo mortis? Vide *Sacerdos non approbatus*.

Periculum proximum. Vide *Occaſio proxima*.

Perjurium. Vide *Juramentum*, & *Jurare*.

Perjurium, quid? tr.6 d.2.n.28. Eſt peccatum mortale. Ib. In perjurio non datur levitas materiæ. nu. 29. Poteſt tamen id fieri veniale ex defectu voluntatis, ac deliberationis. n.30.

Permutatio Beneficiorum, quomodo fieri poſſit? tract. 11. diſt.2. num.44 Forma, & modus permutandi Beneficia. n 47. In permutatione Beneficiorum, an pro habente pinguiores proventus poſſit ſuppleri pretium? nu.48. & ſeqq. Nequeunt Eccleſiaſtici proventus permutari ſine Beneficio. n.51.

Perſeverantia, quid; tr.7 d.1.n.36.

Perſonatus, quid, & an differat a Dignitate, & Officio? tr. 11.d.1.n.14. & ſeqq.

Pertinacia ad hæreſim requiſita, in quo conſiſtat? tr 4 d.4.n. 13. & 16. & ſeqq.

Phyſiognomia eſt ſpecies Divinationis; & quæ partes ejus? tr 5.d.2.n.20. Naturalis eſt licita. ibid.

Pietas varie accipitur, & quid ſit? tr.4.d.2.n.7. & tr 9.diſt.2. nu.3.

Pignus, quomodo differat a Commodato? tract. 8. diſt. 2. nu.29.

Pignus, unde ſic dictum? tr.8.d. 4. num. 49. Quomodo differat ab Hypoteca? ibid. In pignoribus an liceat pactum Antichriſeos? n.50. & ſeqq. Vel pactum Legis Commiſſoriæ. n.53. & 54.

Pingere die Feſto, num licitum? tract. 10. diſt. 1. num. 18.

Pingere diebus feſtis num licitum? Etiam acu Phrygia? tr. 10.d.1. poſt n.18.

Picturæ obſcœnæ quandonam dicantur ſcandaloſæ, & quid cum iis agendum; tr.4.d.7. poſt n.28.

Piſtor ſi ex alieno frumento bona fide empto conficiat panem ad quem ſpectet ejus Dominium? tr.7.d.5. poſt n.24. Piſtorum deceptio. Vide *Opifices*.

Plagium, quid; tr.9.d.5.n.3.

Plantatio, quomodo ſit modus acquirendi rerum dominium? tr 7.d.5.n.32.

Plebeii, quomodo credant Articulis Fidei ob propoſitionem Concionatoris; tr.4.d.2.n.9.

Pœna ipſo jure inflicta, ſeu latæ ſententiæ; & pœna ferendæ ſententiæ, quæ; tr.2.d.2.num.35. Pœna quando cenſeatur eſſe latæ, vel ferendæ ſententiæ; n.36. & ſeqq. Pœnam an teneatur Reus ſubire ante ſententiam Judicis? n.34 39 & ſeqq. Quid dicendum de pœnis corporis afflictivis; nu. 44. & 45. Pœnæ ob peccatum in cauſa dumtaxat voluntarium,

rium, quando incurrantur? tr.1.d.1.nu.25. Pœnæ contra Simoniacos ſtatutæ; quæ? tr.5.d.3.n.47. & ſeqq. Pœnam nemo imponere poteſt, niſi Superior, quomodo? tr.8.d.4.n.39.

Pœna Canonica, quid? tr.13.d.1.n.45. & ſeqq. Pœnæ Canonicæ, quot? n.48. & ſeqq.

Pœnitens ſollicitatus in Confeſſionali ad turpia, an teneatur denuntiare Confeſſarium? tr.14.d.8.n. 63. & ſeqq. Vide *v. Sollicitatio in Confeſſionali*.

Pœnitentiæ Sacramentum per ſe confert primam gratiam. tr.14.d.2.n.19. Quomodo ſit neceſſarium, & quibus? tr.14.d.2.n.65 & 66. Pœnitentia ſumitur ut Sacramentum, & ut virtus. tr.14 d.6.n.1. De Fide eſt, Pœnitentiam eſſe Sacramentum. n.2. Et inſtitutum a Chriſto. num. 3. Et quando præcipue: n.4. Sacramentum Pœnitentiæ, quid: n.5.& 6. Eſt neceſſarium omnibus poſt Baptiſmum lapſis. n.7. Appellatur ſecunda poſt naufragium Tabula. nu. 8. Materia ipſius remota, eaque vel neceſſaria, vel ſufficiens. n.9. Et proxima; quæ? n.10. Circa hanc doctrina Scoti, & Concilii Tridentini, concordat. nu.11. Peccatum originale, & peccata actualia ante Baptiſmum non ſunt materia Sacramenti Pœnitentiæ. n.12. Quid de ſolis imperfectionibus; n.14. & ſeqq. Peccata rite confeſſa, ſunt materia ſufficiens ipſius. n.17. Solvitur inſtantia. n.18. An ſit neceſſe addere, quod peccata jam fuerint confeſſa, nec ne? n.19 & 20. Forma Sacramenti Pœnitentiæ. quæ? n.21. Quæ verba ſint de eſſentia formæ abſolutionis? nu.22. Vide *v. Abſolutio*. Partes Sacramenti Pœnitentiæ tres: n.36. Pœnitentiæ virtus, ſeu contritio aliqua, eſt lapſis neceſſaria ad ſalutem. n.43.& ſeqq. Vide *v. Contritio*. Pœnitentiæ Sacramenti Miniſter eſt ſolus Sacerdos; & qualis: tr.14 d.8 n.1. & ſeqq. Vide *v. Confeſſarius*.

Pœnitentiam Sacramentalem ſibi impoſitam an poſſit pœnitens reſpuere? tr.14.d.10.n.10. Etiam levem; n. 12. Tenetur pœnitens implere pœnitentiam ſibi injunctam. nu.13 Et quidem per ſe ipſum. n.15. Quid, ſi hæc ſit ſolum levis; n.14. An ea poſſit ipſi commutari a Confeſſario? n.16 Et an tunc neceſſe ſit, repetere priora peccata? nu. 17. Doctrina Concilii Tridentini circa injunctionem pœnitentiæ Sacramentalis. n.15. Generatim quæ opera pro ea injungenda ſint? n 19. Confeſſarius pœnitentiam deſignaturus ad quæ debeat attendere; n. 20. Quæ pœnitentiæ generatim correſpondeant peccatis; n.21 Rigor iſte in particularibus caſibus nequit ſemper obſervari. n. 22. & 23. In pœnitentia determinanda vitandus eſt defectus, & multo magis exceſſus. n 24. In praxi circa imponendam pœnitentiam, quid obſervandum? n.25 .& ſeqq. Poſſunt pro pœnitentia imponi opera aliunde præcepta. nu.28. Sed communiter ſunt injungenda opera non præcepta nu.29. Injuncta miſſa pro pœnitentia, de qua Miſſa id intelligendum; ib. P teſt injungi oratio pro defunctis. n 30.& 31. Modus ſatisfactionis Sacramentalis juxta Catechiſ. Rom.n.32. Vide *v. Satisfactio*

Pœnitentiaria Sacra quando diſpenſet in impedimentis Matrimonii. tr.14.d.15.n.5. & ſeqq.

Pœnitentes executionem Voti, vel reſtitutionem intermittentes in Bonis Famæ, vel Fortunæ quomodo in Confeſſionali circa numerum peccatorum examinandi? tr. 3.d.1 poſt nn.61.

Pœnitentia quænam practice ſit injungenda confitenti Homicidæ? Vide *Homicidæ confitenti*.

Pœnitentiæ Sacramentum qualem requirat dolorem; & an ad eundem debeat concurrere neceſſario aliquis actus remiſſus Amoris Benevoli erga Deum? tract.14.diſt 6. poſt num. 48.

Pœnitens quandonam ſit in Confeſſionali interrogandus? tr. 14 d.8. poſt n.32.

Pœnitens Sacrilege antea confeſſus quomodo tractandus? ib. poſt n.33.

Pœnitens, qui confitetur, ſe in pluribus Confeſſionibus aliqua peccata omiſiſſe, qualiter examinandus? ib. poſt n.43.

Pœnitens deponens Confeſſionem Generalem qualiter inſtruendus? ibid.

Pœnitentes proponentes Exſtaſes, vel Apparitiones quomodo tractandi? Vide *Confeſſarius quomodo &c.*

Pœnitentes præſertim peregrini, an, & quando poſſint abſolvi a peccatis reſervatis? tr.14 d.9. poſt n.10. & ſeqq.

Pœnitentes proponentes peccatum reſervatum alicui non habenti facultatem in eadem, an, & quando poſſint a tali abſolvi? tr.14.d.9. poſt n.20.

Pœnitentes in occaſione proxima conſtituti quomodo in Confeſſionali tractandi; tr.14.d.8. poſt n 47.

Pœnitentes quandonam poſſint interrogari a Confeſſario circa præterita peccata ex Confeſſione nota? ibid. d. 9. poſt n.7.

Pœnitentia an ſit nova injungenda confitentibus, ſi poſt abſolutionem afferant novum peccatum? tr.14.diſt.10. poſt num.12.

Pœnitentia impoſita ob peccatum leve ſi intermittatur, quale ſit peccatum? Vide *Satisfactio impoſita &c.*

Pœnitentia ab uno Confeſſario impoſita quomodo poſſit commutari ab alio? Vide *Satisfactio ab uno Confeſſario &c.*

Pœnitentia quæ ſit injungenda infirmis? tr. 14. diſt. 10. poſt n.32.

Pœnitentia injuncta quanto tempore poſſit differri circa grave peccatum? ibid.

Pollutio ex eodem actu libidinoſo multiplicata cur numero multiplicet peccata? Vide *Peccata interna completa &c.*

Circa Pollutiones Fœminarum an ſubinde, & quando a Confeſſariis ſit in Confeſſionali formanda interrogatio? tr.9.d.4. poſt n.44

Pollutionibus dediti quomodo in Confeſſionali practice interrogandi? ibid. poſt n.50.

Pollutiones diſcernendæ ſunt ab aliis fluxibus. ibid. poſt n. 59.

Pollutio. Vide *v. Mollities*.

Polygamia, an licita? tr.14.d.13.n.40.& 41.

Populi nomine, qui comprehendantur. tr.2.d.4. n.8. Populo interdicto, qui cenſeantur interdicti; tr 13. diſt.2 n 95. & 97.

Poſſeſſio varie accipitur; tr.7 d.3.n.18 Poſſeſſio juris tantum, ſeu civilis, poſſeſſio facti, ſeu naturalis tantum; & poſſeſſio juris & facti ſimul, quid; n. 19. 20. & 21. Poſſeſſionis definitio explicatur. n.22. & ſeqq. Poſſeſſionis privilegia præcipua. n.24. & ſeqq. Rerum deperditarum poſſeſſionem, an dominus amittat? tr.7. d.5 n.7. Poſſeſſio requiritur ad præſcriptionem. tr.7. d.6. nn.9. Ea quomodo interrumpatur; n.29. & 30.

Poſſeſſi a diabolo. Vide *Obſeſſi*.

Poſſeſſor bonæ, & malæ fidei, quis; tr.7 d.3.n.20. Poſſeſſor ſi ſpolietur, ante omnia reſtitui debet. n.26. An Invaſus poſſit vim vi repellere; Ibid.

Poſtliminii Jus quid? Et quænam virtute hujus a primis Dominis poſſint prætendi? tr.4.d.7. poſt n.50.

Poteſtas legiſlativa alia Eccleſiaſtica, alia Civilis; & quomodo differant, tr 2.d.2.n.19. Poteſtas Sacerdotis in Corpus Chriſti verum, & myſticum, quæ? tr.14. d.8. n.4. Differentia inter Poteſtatem conſecrandi, & abſolvendi, quam habet Sacerdos. n. 5. & ſeqq. Poteſtas Juriſdictionis, & quotuplex; n.8. & ſeqq.

Præceptum ſimplex, quomodo differat a lege: tr. 2. d.1. nu. 18. & 19. Præcepta Legis veteris. Vide *v. Lex vetus* Præceptum ut impleatur, qualis requiratur intentio; tr.2.d.3. n.44. & ſeqq. Vide *v. Lex*: Præceptum aliud affirmativum, & aliud negativum, & quomodo diſſtant; tr.3 d.1. n.11. Ex ſola diverſitate præceptorum an recte inferatur diverſitas ſpecifica peccatorum; tr.3.d.1. n.43. & ſeqq. Præceptum Fidei, Spei, &c. Vide *v. Fides, Spes, &c.* Præcepta Decalogi. Vide *v. Decalogus*. Præcepta Eccleſiæ. Vide *Eccleſiæ Præcepta*.

Prælati Eccleſiæ in publicis Concionibus non taxandi. tr.4.d. 6.n.54.

6.n.34. Prælati Regulares, in qua irregularitate diſpenſent cum ſuis ſubditis: tr.13.d.3.n.73.74.& 75. Prælati quæ vota Religioſorum irritare poſſint; tr.6.d.3.num.39. An concedere poſſint Indulgentias; tr.12.d.3. num.29. Quid concedant per litteras Fraternitatis, ſeu ſuffragia Ordinis; n. 143.

Præſcriptio, quid, & eo differat ab Uſucapione; tr.7.d.6. n.2. & 3. Quo jure, & cur ſit introducta; n.4. Habet locum etiam in Foro conſcientiæ. n. 5. & ſeqq. Ad præſcriptionem quæ conditiones requirantur. n.8. & ſeqq. An ea cum dubio poſſit inchoari, vel continuari; nn. 11. & 12. Quantum temporis requiretur ad uſucapionem, ſeu præſcriptionem rerum mobilium inter privatos; nu. 21. Vel immobilium inter eos, ſive præſentes, ſive abſentes: n. 22. & ſeqq. Quid de rebus immobilibus Eccleſiarum, & Monaſteriorum; n.25. Ac etiam mobilibus earum; nu.27. Specialia quoad hoc privilegia quorundem Monaſteriorum, & Ordinum. n.26. Præſcriptio quomodo interrumpatur; n.28.& ſeqq.

Præſcriptio poſitiva, & privativa quæ? tract. 7. diſt. 6. poſt nu.7.

Præſcriptio immemorialis quæ, & quomodo probetur? tr. 7.d.6. poſt n.7.

Præſcriptio contra quas perſonas introduci valeat? ibid.

Præſcriptio an introduci valeat per actus meræ facultatis, & quomodo hi actus cognoſcantur? ibid.

Ad Præſcriptionem Poſſeſſio quotuplex, & qualis requiratur? tr.7.d.6. poſt n. 9.

Præſcriptio an introduci poſſit per malam fidem juridicam, ſi tamen adſit bona fides Theologica? tr.7.d.6. poſt n.10.

Præſcriptio qualem deſideret titulum? Vide *Titulus*.

Præſcriptio quale requirat tempus? Vide *Tempus*.

De Præſcriptione ſex notabiles Caſus. Ubi de annuis præſtationibus, & duplici Laudemio ſubditorum; Item de Anniverſariis, Beneficiis, & Juribus lignandi, piſcandi &c. &c. tr.7.d.6.poſt n.30. Append.

Præſens, & abſens, in ordine ad præſcriptionem, quis dicatur; tr.7.d.6.n.23. Quid de partim præſente, partim abſente; n.24.

Præſentatione, quomodo acquirantur Beneficia Eccleſiaſtica; tr.11.d.1.n.23. & ſeqq.

Præſumptio, quid, & quale peccatum; tr.3.d.3. nu.8. Præſumptio, ut opponitur Spei Divinæ, quid; tr. 14. diſt. 5.c.18. Poteſt committi dupliciter. n.19.

Precarium, quid; tr.8.d.2.n.30. Et quomodo differat a Commodato; ibid.

Preces primæ Imperatoris. tr.11.d.1.n.40.& 41. In quibus Beneficiis non habeant locum; n.42.

Preces tempore Jubilæi qualiter perſolvendæ? tr.12.d.3. poſt n.113. Appendice I.

Presbyteratus Ordo. Vide *Ordo Presbyteratus*.

Presbyteratus eſt Sacramentum, quomodo; tr.14.d.12. n.4. & 5 Presbyteratus, quid; n.7. Ejus materia & forma. n. 32. Vide *V. Sacerdos*.

Pretium ſimoniacum, quid, & quotuplex; tr. 5. d.3. num. 38. & 39. Pretium rerum duplex, legitimum, & vulgare. tr.8.diſt. 4. num. 87. Illud conſiſtit in indiviſibili. nu.88. Pretium vulgare triplex, ſummum, medium, & infimum. n.89. Pretii vulgaris juſtitia, unde deſumenda; n.90.& ſeqq.

Pretium ſummum an a Venditoribus per circumventionem Emptorum extorqueri poſſit? tr.8.d 4.poſt n.99.

Prima Tonſura. Vide *V. Tonſura prima*.

Primitiæ, quid; tr.5.d.1.n.18. & tr.13.d.4.num.6. An extet præceptum offerendi primitias; n.7. Præſertim in Lege Evangelica; n.8.

Privilegium Fori, quod; tr.14.diſt.12. num. 15. Privilegium Canonis. num. 12. Competit prima Tonſura inſignitis. ibid.

Privilegium celebrandi in locis privatis, Cameris, ſeu Oratoriis Regularibus conceſſum an adhuc poſt Decretum Clementis XI. ſubſiſtat? tract. 14. diſt. 5. poſt num. 136. Appendice I.

Privilegia Regularium quoad Collationem Ordinum. Vide *Ordo*.

Probabilitas quantumvis tenuis, quæ; tr.1. d.3. num.44. & ſeqq. Vide *V. Conſcientia probabilis*, & *V. Opinio probabilis*..

Probabilitas Sententiarum quid proſit in abſolvendo, vel condemnando Reum? tr. 1. diſt. 3. poſt nu. 62. Item quid eadem conferat in ordine ad Indulgentias? Vide *Opinionum probabilitas*.

Proditio Patriæ eſt ſpeciale peccatum; & poteſt addi Homicidiis parricidalibus. tr.9.d.3.n.38.

Prodigi contractus, vel Luſus cum alio vergens in ejuſdem præjudicium an teneat, & importet aliquam obligationem? tr.8.d.1.poſt n.50.

Profeſſioni adjectæ conditio turpis an ſuſpendat Profeſſionem uſque ad ejuſdem impletionem? tr.8.d.1. poſt num. 12.

Profeſſione Religioſa diſſolvitur matrimonium ratum Fidelium. tr.14.d.13. n.58. Et quo jure; nu.59. In eam commutantur omnia vota. tract.6.d.3.num. 33. Profeſſio Fidei, & Confeſſio Fidei differunt, & quomodo; tr.4. d.2. n 39.

Proles. Vide *Liberi*.

Promittentes gratuito valde liberaliter; eſt pauca ſervantes qualiter æſtimandi? tr.8.d.2.poſt n.7.

Promiſſio, quomodo differat a ſimplici propoſito; tr.6.d. 3. n.2. & tr.8. d.2. nu.3. Promiſſio ſolo animo concepta, an obliget; tr.6.d.3.n.3. Promiſſio etiam hominibus fieri poteſt. n.5. Antequam ſit acceptata, non obliget. tr.8.d.1. n 6. Diſcrimen inter promiſſionem Deo, & homini factam. n.7. Promiſſio, quid; tr.8.d.2.n.2. Quanta ſit ejus obligatio; num.4. & ſeqq. Excuſantur multæ promiſſiones a mortali, cur; n.27. Promiſſio variis modis obligare deſinit. n.8. & ſeqq.

Promulgatio ad obligationem legum, an, & qualis requiratur; tr.2.d.1.n.20. & ſeqq.

Proportio Geometrica, & Arithmetica, quæ; tr.7. d.2.nu. 18. Quam proportionem ſervent juſtitia commutativa, & diſtributiva; n.17.

Propoſitum, quomodo differat a promiſſione; tr.6. d.3. nn. 1. & 2. & tr.8. d.2. n. 3. Propoſitum non ſervare, an ſit peccatum; n.5. Propoſitum non peccandi de cætero, an pro Sacramento Pœnitentiæ ſufficiat virtuale; tr.14.d.6. n.49. Debet eſſe univerſale de mortalibus. n.50. Quid de venialibus; n.51. Ad propoſitum illud non requiritur credulitas de non relapſu; n.52. & Doctrina notabilis circa tentationem de futuro relapſu. n.54.

Proviſores intermittentes recitare Horas Canonicas ad quid obligentur? Vide *Capellani intermittentes*.

Proxenetæ ſi rem aliquam diſtrahant majori pretio, quam Dominus petiit, ad quem ſpectet exceſſus pretii? tr.8.d.4. poſt n.102.

Proximus quo ordine diligendus? tr.4.d.6. poſt nn. 14. ubi etiam ponuntur varii Caſus de neceſſitate ſpirituali, & corporali ipſius Proximi.

Proximo ſuccurrere in neceſſitate quomodo obligentur Medici, Chirurgi, Euclions frumentum copioſe congregantes? tr.4 d.6. poſt n.42.

Proximum quoſtum tenemur diligere. tr.4. d.6. nu.10.& 11. Præcepto diligendi proximum non ſatisfit per ſolos actus externos. n.12. Vide *V. Dilectio*.

Prudentia, quid; tr.7.d.1.n.4. An ſit unicus habitus; n.5. Ejus encomia. n.3. Prudentiæ, quæ ſint partes ſubjectivæ; n.7.& 8. Partes Potentiales; n.9. Et integrales; n.10. Prudentiæ, quæ vitia opponantur; n.11. & ſeqq. Prudentia carnis, quæ; n.14 Prudentia Confeſſario neceſſaria; & circa quæ; tr.14.d.8.n.27.& ſeqq.

Pu-

Digitized by Google

Pubes, Impubes, qui; tr.8.d.1.n.12. Pubertas quando incipiat; tr.6 d.3.n.38.

Publicum quomodo quidpiam eſſe debeat, ut aliis citra peccatum detractionis manifeſtari queat? tr.9.d.6. poſt n. 19. Append.

Pudicitia, quid; tr.7.d.1.num.24. Reducitur ad Caſtitatem. Ibid.

Puellæ per mundum ſuum muliebrem, præſertim per libariorem pectoris denudationem aliis præbentes ſcandalum qualiter dehortandæ a Confeſſariis? tract. 7. diſt. 7. poſt num.28.

Pueri qua ætate adſtringantur Legibus, ſeu præceptis? tr.2. d.3. poſt n.11.

Pueris ægrotis qua ætate ſit dandum Viaticum? tr.10.d.3. poſt n.43.

Pueri, quando teneantur elicere actum Fidei. tr.4.d.2.n.32. Et quando teneantur ad Confeſſionem annuam; tr.10.d.3. n.21. Circa pueros in praxi quid obſervandum; nn. 22. & ſeqq. Pueri, quando obligentur ad Communionem Paſchalem; n.42.& 43.

Pupillus, quis; tr.8. d.1. nn.23. Pupillus pubertati, vel infantiæ proximus, quis; n.24. Pupillus an ſine tutoris authoritate contrahere poſſit; n.26. Corollarium de Pupillo ſic emente. n.27. Vel perdente ludendo. n.28. An is tunc obligetur naturaliter; n.29.& 30. Quid, ſi contrahat cum conſenſu Tutoris; n.31.

Purgationes vulgares ſunt prohibitæ, & quæ ſint; tr. 5. d.3. num.6.

Q

QUæſtiones aliæ verſantur circa honeſtatem actus, aliæ circa materiam facti tr 1.d.3.n.47. Notabile diſcrimen inter utraſque: nn 48. & 49. An circa eas liceat ſequi ſententiam probabilem; n.50.56. & ſeqq. Vide *V. Conſcientia probabilis*.

Queſtores an poſſint emere Chirographa minori pretio ob difficilem ſolutionem æſtimata, & ſibi ex Ærario Principis ſatisfactionem facere ex integro? tract.8.diſt.4. poſt num. 102.

R

RAptus, quid? tr.9 d.4.n.39. Ad raptum tria requiruntur. n.40. Quæ ejus malitia; n.41. Pœnæ in Raptores conſtitutæ: n.42. Raptus eſt impedimentum dirimens Matrimonii. tr.14.d.14.nn.153.& ſeqq. Quid, ſi fœmina rapiat virum; n 155.

Reatus pœnæ, & Reatus culpæ, quid: tr.3.d.1. n.35. & 36. An in reatu culpæ formaliter conſiſtat peccatum habituale; n.36.

Recidivi, quomodo a Confeſſario tractandi; tr.14.d.8. n.48. & ſeqq.

Recidivus &c. Vide *Remedia*.

Reconciliatio quid? Item qualiter, ac quando quis teneatur cum ſuo inimico ſe reconciliare? tract. 4. diſt. 6. poſt nn. 25.

Redditus ſtolæ inter quæ Bona Clericorum ſint computandi? tr.7.d 4 poſt n.22.

Regula morum alia remota, alia proxima. tr.1. d.2.n.5. Regulæ Cancellariæ nondum publicatæ obligant, & quomodo; tr.2.d.1.n.21.& 22.

Regulares. Vide *v. Religioſi*.

Regularis a Magiſtratu Hæretico interrogatus, num ſit Monachus, an teneatur poſitive fateri veritatem? tr.4.diſt.2. poſt n.52.

Regulares an teneantur ad Horas Canonicas etiam in particulari? tr.6.d.1. poſt n.18.

Regulares Mendicantes a quibus Excommunicationibus poſſint abſolvere? tr.13. d.2. poſt num. 67. in Appendice ac ſeqq.

Regulares Mendicantes in quibus Irregularitatibus poſſint diſpenſare in ordine ad ſuos Religioſos? tr.13. d.3. num.74. Item cum quibus ſæcularibus? ibid. poſt n. 76.

Regulares Mendicantes an adhuc poſſint celebrare in Cameris, & Oratoriis privatis? tr.14.d.5.poſt n.136.in Appendice I.

Regulares Exempti an poſſint ab Epiſcopo reſtringi quoad Approbationem ad certum genus Pœnitentium? tr. 14. d. 8. poſt n.15. in Append.

Regulares Exempti ſemel approbati an poſſint pro libitu iterum reprobari; ibid.

Regulares Exempti a quonam Epiſcopo debeant eſſe approbati? ibid.

Regulares Exempti tranſeuntes per alia loca an in approbatione dependeant ab Epiſcopo loci, per quem tranſeunt? ibid. Item ſemel approbati an pariter in approbatione dependeant a Parocho loci? ibid.

Regulares a quo Epiſcopo, & quo tempore ordinari valeant? Vide *Ordo*.

Rei quomodo extradendi, ſi non gaudeant Immunitate? tr. 12.d.2. poſt n.35.

Religioſi. Vide *Regulares*.

Religio, virtus, quomodo reſpiciat Deum; tr.4.d.1. n.10. Religio, unde ſic dicta; tr.5.d.1.n.2. Sumitur tripliciter. n.3. Religio ut virtus moralis, quid; n 4. & 5. Ejus objectum. n.6. Eſt inter virtutes Morales præſtantiſſima. n.7. Ab ea poſſunt imperari actus virtutum Theologicarum, & aliarum omnium. n 8. Religio generatim, & proprie accepta. n.9. Actus Religionis univerſim ſunt undecim. n. 10. Religio conſiſtit in medio. tr.5.d.2. n.1. Quæ vitia eidem opponantur; Ibid. Contra Religionem quomodo poſſit peccari per exceſſum; n.3.

Religionem an poſſit filius ingredi invitis parentibus; tr.9.d. 1.n.9. Quid, ſi parentes ſint in gravi neceſſitate; n. 10. & 11. Excommunicantur, qui cogunt mulierem ad ingrediendum Monaſterium. n.19.

Religioſi exempti, an teneantur legibus per Ordinarios locorum editis; tr.2 d 3.n.10. Religioſi a quibus abſtinere teneantur ratione Voti Caſtitatis; tr.5 d.3.nn.15. Religioſi quinam, & unde teneantur recitare *Horas Canonicas*; tr. 6.d.1.n.17.18 & ſeqq. Vide *v. Horæ Canonicæ*.

Religioſi, an habeant dominium bonorum temporalium; tr.7.d.4 n.45.& 46. Saltem in communi; n.48. & 49. Habent quaſi dominium bonorum ſpiritualium. nn. 47. Religioſi, an poſſint contrahere; tr.8. d.1.nu.25. Et an teſtari valeant; tr.8.d.3. nu. 38. & ſeqq. Aut facere donationem mortis cauſa; n.41. An poſſint, vel teneantur, pro tuenda ſanitate petere potum, aut victum diverſum ab uſitato in Monaſterio; tr.9 d.3. n.14. Religioſis quas Indulgentias, cæteris revocatis, Paulus V. conceſſerit; tr.12. d.3. n.67.70. & ſeqq. Prælati Regulares, in qua irregularitate diſpenſent cum ſuis ſubditis; tract. 13. diſt. 3. num.73. & ſeqq. Regulares exempti, a quo accipiunt juriſdictionem abſolvendi Sæculares; tract. 14. diſt. 8. n.15.

Reliquiæ ſacræ, quomodo venerentur; tract.5. diſt. 1. n. 34.

Reliquiæ Sanctorum quandonam publicæ venerationi exponi valeant? tr.5.d.1.poſt n. 34. Item qualiter debeat conſtare de identitate Corporis? ibid.

Reliquias ſacras auferre quandonam ſit grave peccatum? tr. 9.d.5.poſt n 9.

Remedia Recidivis, ſeu Conſuetudinariis qualia præſcribenda? tr.14.d 8. poſt n.51.

Renuntiatio Beneficii, quid; tr.11. d.2. n.28. Non valet, niſi fiat coram legitimo Superiore. n.29 Renuntiatio Beneficii tacita, & expreſſa; pura, & conditionalis. n.31. & ſeqq. Ad eam requiritur juſta cauſa. n. 34. Sex cauſæ reſignandi Epiſcopatum. nu.35. Aliæ pro renuntiatione inferiorum Beneficiorum.n.36. Reſignatio in favorem tertii, an ſit licita; n.37. Quid, ſi quis ſimpliciter reſignet, & certam perſonam ſolum reccommendet; n.38. An tunc Epiſcopus teneatur, vel poſſit huic conferre; n. 39. Reſignare Beneficium reſervata Penſione, an liceat; n.40 & ſeqq.

Reprobari an poſſit ab Epiſcopo Clericus in Examine pro

Confeſſionali inventus idoneus? tr.14.d 8. poſt n. 15. in Appendice.

Res Corporales, & incorporales, quæ; tr.7.d.3. nu. 22. Res incorporales proprie non poſſidentur. Ibid. Res corporales aliæ, quæ carent domino, aliæ non. tr.7. d.5. nu.1. & 2. Rerum dominium generatim, quibus modis acquiratur: n.3. & ſeqq. Res, quæ nullius ſunt, fiunt primo occupantis. n.5. Limitatur hnc. Ibid Res deperditæ, & ab alio inventæ, an debeant reſtitui; n.6. & ſeqq. Rerum deperditarum poſſeſſionem, an Dominus amittat: n. 7. Ac dominium. Ibid. Res apta præſcribi, & quæ talis non ſit; tr.7.d 6.n.16.& ſeqq. Res mobiles, & immobiles, quæ; n. 20. Et quo tempore præſcribantur contra privatos: n. 21. 22. & ſeqq Vel Eccleſiar, aliaque pia loca; n. 25. & 27. Minus eſt actionem habere, quam rem; quomodo.; tr.8.d.4.n.42: Res tanti valet, quanti vendi poteſt, quomodo; n.99. Vide ℣. *Bonum*.

Reſcripta Diſpenſationum circa certa Impedimenta Matrimonii. tr.14.d.15.n.12. Plura vide ℣. *Diſpenſatio circa certa Impedimenta*.

Reſervatio Caſuum, quid; tr.14. d.9.n.1. Per actum reſervationis directe afficitur perſona Confeſſarii. nu.2. Datur in Eccleſia poteſtas reſervandi caſus. n.3. Quæ peccata reſervari ſoleant; n.4. Quid de caſu dubio; ibid. Papa non ſolet ſibi reſervare peccatum, niſi ob excommunicationem annexam. n.5. Corollaria notabilia. n. 6. & 7. Epiſcopi poſſunt etiam reſervare caſus pro ſuis Diœceſibus. n. 9 & 10. Cautela quoad Regulares circa hoc. n.11. A caſibus reſervatis quis poſſit abſolvere in articulo mortis; nu. 12. & ſeqq. Sacerdos excommunicatus in mortis articulo abſolvens, non fit irregularis. n.14. Abſolutus a caſu reſervato in mortis articulo, non tenetur ſe poſtea ſiſtere Superiori. n.15. Niſi fuerit annexa excommunicatio. n.16. Extra mortis articulum nequit Confeſſarius abſolvere a caſu reſervato. n.17. Quid, ſi urgeat neceſſitas; n. 18: Et caſui reſervato ſit annexa excommunicatio; n. 19. An tunc opus ſit, confiteri peccata reſervata; n.20.

Reſervationem Caſus an incurrat ille, qui tale peccatum in ſua Diœceſi reſervatum extra eandem committit in loco, in quo id non eſt reſervatum? tr.14. d.9. poſt n 10.

Reſervatio Caſus an incurratur, ſi invincibiliter ignoretur eadem peccato annexa? ibid. Item ſi dubitetur de Reſervatione? ibid.

Reſervatio an tollatur, ſi fiat Confeſſio tempore Jubilæi, vel alias alicui habenti poteſtatem abſolvendi a reſervatis; ubi tamen ex oblivione inculpabili hoc peccatum omittitur? tr.14.d.9. poſt n.20.

Reſervatum peccatum ſi proponatur alicui non habenti in reſervata poteſtatem abſolvendi, an, quando, & quomodo talis poſſit ab eo abſolvere? ibid.

Reſidentia perſonalis, quomodo, & quo jure incumbat Epiſcopis, aliiſque Beneficiariis; tr.11.d.1.n.67.68.& ſeqq. Quid de Beneficiis ſimplicibus, n.70.

Reſolutio Fidei. Vide ℣. *Fidem reſolvere*.

Reſtitutionem per aliquod tempus ex mera negligentia intermittens quot numero peccata committat, & quomodo in Confeſſionali examinandus? tr.3.d.1. poſt n.61.

Reſtitutio cui a Beneficiato ſit facienda, ſi is intermittat Horas Canonicas? tr.6.d.1 poſt n.37.

Reſtitutio in integrum, quid? tr.8.d.1.n.35. Beneficium reſtitutionis, in quibus caſibus concedatur? n.36. Conceditur ætate minoribus. n.37. Demptis aliquibus caſibus. n. 38. Competit etiam Eccleſiis, aliiſque piis locis. nu. 39. Intra quod tempus debeat peti. n 40. & ſeqq. Quibus aliis competat. n.43.

Reſtitutio ratione injuſti homicidii, vel mutilationis, qualis facienda. tr.9.d.3.n.46. & ſeqq. An aliquid reſtituendum ratione vitæ, proximo injuſte ablatæ; n.47. & ſeqq. Omnia damna ex occiſione alterius ſecuta, reſarciri debent. n.50.& 51. Quid de reſtitutione ob mutilationem; n. 52. An pro dolore ex vulnere, ipſaque cicatrice, ſit aliquid reſtituendum; n.53. & 54.

Reſtitutio ratione ſtupri, ſive deflorationis, an, & qualis facienda? tr.9.d.4.n 21. & ſeqq. Reſtitutio ratione adulterii, partu non ſecuto, an præſtanda; n.28. Partu ſecuto an teneatur adultera reſarcire damna; n.29. Quibus modis id fieri poſſit: n.30. An teneatur revelare crimen ſuum; n.31. & 32 Quando, & quomodo teneatur adulter ad reſtitutionem; n.33.& 34.

Reſtitutio circa bona fortunæ, quid? tr.9 d.5.n.57. Eſt neceſſaria ad ſalutem. n.58. Quæ generatim ſint radices, ſeu cauſæ reſtituendi; n.59 Obligatio reſtituendi in ſolidum, quid; n.60. Qui omnes teneantur reſtituere ratione injuſtæ acceptionis, vel damnificationis; n. 61. Cauſa totius damni, tenetur reſtituere totum; cauſa partis, partem. n.62 Quid de tribus modis negative cooperantibus; n.63. Quo ordine ſinguli teneantur ad reſtitutionem; n.64. & ſeqq. Reſtitutio, cui facienda: n.69. & ſeqq. Et quando: n.73.& 74. Ex qua culpa oriatur obligatio reſtitutionis ratione damni dati: n.75. & ſeqq. An hæc oriatur ob damnum ſine culpa datum: n.77.& ſeqq. Quid, ſi quis dolo, vel fraude damnum intulit: n.81. Aut impedivit alium a conſecutione alicujus boni: n.82. Quid, ſi taliter impedivit abſque vi, & fraude, ex intentione proprii, vel alieni commodi: n.83.& ſeqq. Inferens damnum extra officium & contractum, ex qua culpa teneatur reſtituere: n.86. & ſeqq. Quæ ſit obligatio reſtituendi ob damnum in officio datum: n.93 Quid de obligatione reſtituendi ex contractu: 96.& tr.8.d.2.n.37 41.& ſeqq. Cauſæ excuſantes a reſtitutione, variæ. tr.9.d.5.n.97. & ſeqq. Nimirum. I. Impotentia, ſeu inopia creditoris. n.98. Hæc quomodo, & quando excuſet; n.99.& ſeqq. II. Periculum infamiæ, vitæ & membrorum. n.107. Quid, ſi poſſit fieri reſtitutio per alium; n 108. Cautela circa hoc: quod, ſi alter defraudet; n.109. III. Condonatio creditoris. n.110. Sufficit quandoque remiſſio rationabiliter præſumpta. n.112. & ſeqq. IV. Si res reſtituenda, ſit creditori nocitura: n. 115. V. Præſcriptio. nu. 116. VI. Compenſatio, & quæ conditiones ad occultam compenſationem requirantur; n.117.& 118. VII. Ceſſio bonorum, & quid juris hæc tribuat; n.119. VIII. Ignorantia, quod res ſit aliena. n.121.& 122 IX. Dubium, & quando; n.123.

Reſtitutio famæ, vel honoris injuſte ablati, quomodo fieri poſſit, ac debeat; tr.9.d 6.n.33.& ſeqq. Cauſæ excuſantes a reſtitutione famæ, & honoris, variæ. nu. 38. & ſeqq. Regulæ tres circa hoc. n.39.

Reſtituere num teneatur Commodatarius in æquivalenti, ſi Nuntius, cui res commodata fuit conſignata extradenda Domino, cum eadem aufugiat? tr.8.d.2. poſt n.40.

Reſtituere in æquivalenti num teneatur Capitulum, vel Monaſterium, ſi depoſitum pereat apud membrum particulare Ejuſdem? ibid. poſt n.51.

Reſtituere quid, & cui ex relictis teneatur ille, qui alterum occidit? tr 9. diſt.3. poſt n.51.

Reſtitutio in puncto Adulterii qualis fieri debeat, ſi ob vicinitatem copulæ dubitetur, num proles ſit a Marito, vel ab alio; tr.9.d.4. poſt n. 30.

Reſtituere quando quis teneatur ablata furta minuta; tr. 9. d 5. poſt n 20.

Reſtituere in ſolidum quandonam teneantur milites in ſimul deprædantes; ibid. poſt n.52.

Reſtituere quo loco teneantur cauſæ negative influentes in damnum tertii: puta *Mutus, non obſtans, non manifeſtans?* tr.9 d.5. poſt n.66.

Reſtitutio cui ſit facienda, ſi Dominus rei fuerit abſens? ib. poſt n.72.

Quid faciendum, ſi Reſtitutio bona fide abſente Domino facta ſit pauperibus, ac poſtea Dominus compareat? ibid.

Reſtitutio quanto tempore differri poſſit, ut exinde graviter peccetur? ibid. poſt n.74.

Reſtitutio rei ablatæ cur poſſit propter gravem neceſſitatem

dif-

diffetri & cur nequeat res aliqua pariter propter gravem neceſſitatem anferri? tr.9 d.5. poſt n.104.

Reſtitutio rei alienæ an differri poſſit, ſi neceſſitas gravis uſque ad mortem perduret? ibid. poſt n.106.

Reſtituere quando teneatur detrahens alteri ex conſiderata loquacitate? tr.9.d.6. poſt n.35.

Revalidatio Matrimonii ex defectu Parochi, vel ratione alicujus occulti Impedimenti invalidi? tt. 14. d. 14. poſt nu. 152.

Revelatio gravis criminis de homine alias incognito an arguat detractionem gravem? tr. 9. diſt. 6. poſt num. 19. in Appendice.

Quid ſi Revelatio de homine alias cognito fiat uni tamen ſoli ſub ſigillo? ibid.

Revelare crimen in una communitate publicum alteri communitati, quæ neſcit, quandonam conſtituat grave peccatum? ibid.

Revelatio cujuſdam criminis de certa perſona quandonam alicui alteri intra eandem communitatem fieri queat citra peccatum detractionis? ibid.

Revelationes qualiter examinandæ, num ſint Divinæ, vel deceptoriæ? tr.14.d.8. poſt n.43. Append.II.

Revelationes S. Thereſiæ cur approbatæ? ibid.

Reverentia parentibus debita, in quo conſiſtat: tr.9 d.2.n.4. Contra eam qualiter peccetur; n.5.

Revocatio criminis detecti, ſeu occulti defectus manifeſtati num fieri debeat, ſi dubitetur, utrum apud audientes non jam abierit in oblivionem? tr.9 d 6.poſt n 41.

Reus fugiens ad Sacerdotem SS. Euchariſtiam portantem, an gaudeat Immunitate: tr.12 d.2. nu.12. & 13 Rei ad Aſyla fugientes, varii. n.15. Rei cur potius fugiant ad Monaſteria, quam alia loca pia: n.12 Qui gaudeant, vel non gaudeant Immunitate; n.16. & ſeqq. Vide v. *Aſylum*.

Rixa, quid, & quomodo differat a bello: tr.4 d.7.n.40. Rixa, quale peccatum: tr.3 d.3.n.40.

Rubricæ Miſſalis quando, & qualiter obligent; tr. 14. d. 5 poſt n.136. in Append. III.

Ruſticus Blaſphemans quandonam cenſeatur date ſcandalum; Vide *Blaſphemans Ruſticus*.

S

SAbbati ſanctificandi præceptum eſt partim morale, partim cæremoniale. tr.9.d.1.n.5. Sabbati loco eſt ſubſtituta Dies Dominica. tr.9.d.1.n. 28.

Sabbato Sancto Miſſæ quot? Vide *Miſſæ quot &c.*

Sacerdos an Magiſtratui Hæretico de ſuo ſtatu interroganti teneatur eundem manifeſtare? tr.4.d.2. poſt n.52.

Sacerdos quando, & qualiter peccet in Miſſa non obſervans Rubricas Miſſalis; tr.14 d.5. poſt n.136. Append.III.

Sacerdotales Veſtes in Miſſa quæ neceſſariæ, & quæ non? ib. Item quandonam hæ ſuam deperdant Benedictionem? ibidem.

Sacerdotis Miniſter in Miſſa quis? ibid.

Sacerdos alius an debeat ſupplere Miſſam, ſi prior ſub ea deficiat; tr.14.d.5. poſt n.146.

Sacerdos non approbatus an non ſolum in articulo, ſed etiam in periculo mortis abſolvere poſſit a peccatis? tr. 14. d.8. poſt n.13. ubi etiam quomodo articulus mortis a periculo mortis diſtinguatur?

Sacerdos conſecrans in materia invalida, an jam finita Miſſa adhuc poſſit repetere Conſecrationem? tr.14.d.5. poſt n. 146.

Sacerdos. Vide v. *Miſſa.* & V. *Beneficiatus.* Item v. *Altare Privilegiatum.*

Sacerdos, quis: tr.41.d.12. num.8. Ejus officium. n.33 Sacerdos quilibet poteſt in mortis articulo abſolvere ab hæreſi, & aliis caſibus. tr.4.d.4.n.32. An tunc ſimplex Sacerdos abſolvere poſſit præſente proprio Confeſſario; nu 33. Quid agendum ſacerdotibus ſibi mutuo confiteri volentibus, ſi ambo ſint in peccato mortali: tr.14.d.1. n.47. Sacerdos plures communicans in peccato mortali, an plura peccata numero diſtincta committat: num. 49. & ſeqq. Quid de Sacerdote plurium Confeſſiones audiente: n 53. Vide v. *Miniſter Sacramentorum*. Sacerdos Miſſæ Sacrificium offert ut proximus miniſter. tr.14.d.5.n.31. Non ſatisfacit pluribus ſtipendiis, ſi unicam Miſſam celebret. n.53 Sacerdotis mali Miſſa, an tantum valeat, quantum boni; n.58 Sacerdos ex variis titulis poteſt obligari ad celebrandam Miſſam. n.81. & ſeqq. Vide v. *Miſſam celebrandi obligatio*. Sacerdos noviter ordinatus, quam intentionem conſecrandi eum Epiſcopo formare debeat: tr.14.d.5.n.140. & ſeqq. Sacerdotis officium, quale; tr.14.d.12.n.33. Vide v. *Parochus*.

Sacerdos ſolus eſt Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ tr.14. d 8. n.1. Debet habere legitimam juriſdictionem. n.2. Et approbationem. n.14. Accipit in ſua ordinatione poteſtatem in Corpus Chriſti verum, & myſticum. n.4. Atque poteſtatem Ordinis, non juriſdictionis. n.3. & ſeqq Poteſtas abſolvendi declaratur apto exemplo. n.6. Hæc præſupponit poteſtatem conſecrandi, cur: n.7 An quilibet Sacerdos poſſit abſolvere a venialibus: n. 11 & 12. Et in mortis articulo ab omnibus peccatis? n.13 Vide v. *Confeſſarius*.

Sacramentorum novæ Legis excellentia. tr.14. d.1. n.1. Sacramenti variæ acceptiones. n.2. Ejuſque definitio. n. 3. & ſeqq. Sacramenta novæ Legis ſunt ſeptem. n. 8. & ſeqq. Et omnia a Chriſto inſtituta. n.9. An fuerit Sacramentum verum in Lege Moſaica, & ſtatu Legis naturæ: n. 12. & ſeqq Sacramenta tribus perficiuntur. n. 15. Conſiſtunt in uſu, ſeu in fieri, præter Euchariſtiam. n.16 & 17. Materia eorum remota, & proxima. n.18. Et forma, quæ; n 19. Utraque a Chriſto fuit determinata; & quomodo: n.20. & 21. Uniformitas in materia, & forma Sacramentorum, quomodo detur; tr.14.d.12. n.37. & 38. Mutatio earum, qualis irritet Sacramentum: tr. 14. d.1. nu. 22. & ſeqq. Inter materiam & formam Sacramentorum requiritur ſimultas aliqua, & qualis; n.26. & ſeqq Hæc declaratur in ſingulis Sacramentis. n.27. & 30.

Sacramentorum Miniſter eſt homo viator, & quid de nonnullis hiſtoriis; tr.14.d.1 n.32. Quæ Sacramenta requirant miniſtrum conſecratum; n.33. Qualis requiratur intentio ex parte miniſtri; n.36. & ſeqq. Vel diſpoſitio; n. 42. & ſeqq. Sacramenta, an poſſint peri ab indigno miniſtro; n. 54 & ſeqq. Vide v. *Miniſter Sacramentorum*.

Sacramentorum duplex effectus, Gratia, & Character. tr. 14.d.2.n.1. & ſeqq. Sacramenta omnia conferunt gratiam ex opere operato. n.5. Hanc non cauſant phyſice, ſed moraliter. n.6. & ſeqq. Sacramenta præter gratiam habitualem, conferunt etiam gratias actuales. nu. 8. Declaratur hoc de ſingulis. n. 9. & ſeqq. Sacramenta mortuorum, & vivorum, quæ; n.16. & 17. An omnia conferant primam gratiam; n.19 & ſeqq. Etiam Sacramenta vivorum, ſaltem per accidens; n.23. & 24. Sacramenta conferunt majorem gratiam magis diſpoſito. n.25. Etiam ex opere operato. n 26. Ad fructuoſe recipienda Sacramenta qualis requiratur diſpoſitio; n. 27. & ſeqq. Quid de Ss. Euchariſtiæ Sacramento; n.30 & ſeqq. Vide v. *Euchariſtia*. Quæ Sacramenta imprimant Characterem. n.46. & 47. Sacramenta, præſertim imprimentia Characterem & ficte ſuſcepta, an recedente fictione conſtant ſuum effectum gratiæ; n 52. & ſeqq. An, & quomodo ſingula Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem; n.58. & ſeqq. Differentia inter Sacramentum, & Sacrificium. tr. 14 d.5.n.44 In Sacramento matrimonii, cur pro forma ſufficiant nutus & ſigna, & non in aliis Sacramentis; tr.14 d.13.n.17. Sacramenta, quæ poſſint miniſtrari mutis & ſurdis a nativitate; tr.10.d.3.n.44 & 45. Tempore interdicti, quorum Sacramentorum participatio ſit prohibita; tr.13.d.2.n.99. & ſeqq.

Sacramentalia, quid, & quot ſint; tr. 3. diſt. 2 num. 33. Per Sacramentalia an remittantur peccata venialia; n. 31. 32. & ſeqq.

Sacrificium proprie, quid; tract. 5. diſt. 1. num. 15 Sumitur

quandoque large. n.16. Sacrificium proprie, & improprie. tr.14.d.5 n.2.3 & ſeqq. Ad Sacrificium quandoque ſufficit ſola rei oblatæ immutatio moralis. nu.5. & 6. Sacrificium eſt actus Latriæ, n 7. Non offertur Sanctis. n.8. Sacrificia Gentilium fuerunt vera; & cur illicita; num. 9. Sacrificia aliqua fuerunt in Lege Moſaica, & jam ante ipſam. n.10. & 11. Sacrificia veteris legis varia, & quæ: n. 12. & ſeqq. Omnia Sacrificia antiqua coadunantur in uno Miſſæ Sacrificio. n.14. Vide V. *Miſſa*. Sacrificium, quomodo differat a Sacramento: tr.14.d 5 n.44.

Sacrilegium, quid. tr.5.d.3.num.9. Ejus tres ſunt ſpecies. n.10. & ſeqq. Sacrilegium ex genere ſuo eſt peccatum mortale. n.14. Per accidens poteſt fieri veniale. nu.16. Non omne peccatum a Perſona ſacra commiſſum, proprie eſt Sacrilegium. n.17. Sacrilegium, homicidium, & duplex ejus ſpecies. tr.9 d.3.n.39 & 40.

Sacrificium. Vide *Miſſa*

Sacrificii fructus. Vide *Miſſæ Sacrificii*.

Sacrilege Confitens quomodo interrogandus? Vide *Pœnitens ſacrilege &c.*

Sæculares Clerici quoad Approbationem. Vide V. *Approbatio*.

Salus animæ, duplex, prima & ultimata. tr.4. diſt.2. num. 12.

Sancti in Cœlis ſibi nihil amplius merentur. tr.1.d. 2.n.44. An in ipſis maneat Fides, Spes, & Charitas; tr.4. d.1. num. 16. Quo cultu adorentur; tract. 5. diſt. 1. num. 32. Sancti needum Canonizati, non poſſunt cultu publico honorari; bene tamen privato. tract. 5. diſt. 1. num. 38. & ſeqq.

Sarai, quomodo dicatur ſoror Abrahæ: tr.14. diſt. 14. num. 111.

Sartores quando excuſentur perficientes die Feſto veſtes, tr. 10.d.1.n.31.

Sartorum deceptio. Vide *Opifices*.

Satisfactio quid? tr.1. d.2. poſt n. 48. quomodo diſtinguatur a ſatiſpaſſione? ibid.

Satisfactio an, & quando remittat pœnam, ſi peragatur in ſtatu peccati mortalis? Ibid.

Satisfactio Sacramentalis nova an, & quando ſit injungenda, ſi poſt Abſolutionem afferatur novum peccatum? tr. 14. d. 10. poſt n.12.

Satisfactio impoſita ob peccatum leve, vel ob grave jam confeſſum, ſi ex integro intermittatur, qualenam peccatum? tr.14.d.10. poſt n.14.

Satisfactio ab uno Confeſſario impoſita quomodo poſſit commutari ab alio? tr.14.d.10. poſt n.17.

Satisfactio infirmis quænam ſit imponenda? ibidem poſt n. 32.

Satisfactio Sacramentalis quanto tempore poſſit differri citra grave peccatum? ibid.

Satisfactio Sacramentalis &c. Vide *Pœnitentia*.

Satisfactio dupliciter ſumitur. tr. 14. diſt. 10. num. 1. Satisfactio, ut eſt pars Sacramenti Pœnitentiæ. num. 3. Eſt aliqua a Confeſſario injungenda, regulariter loquendo. n. 4 & 5. An ſit pars eſſentialis Sacramenti Pœnitentiæ: nu. 5. Habet effectum remittendi partem pœnæ ex opere operato. n 6. Ea in peccato mortali peracta ſufficit ad integritatem Sacramenti. num.7. An tunc habeat effectum ex opere operato ſibi correſpondentem; n.8. & 9. An poſſit pœnitens reſpuere pœnitentiam ſibi impoſitam; n.10 & ſeqq. Vide V. *Pœnitentia*.

Scandalum, quid, tr.4.d.7. n.16. Scandalum activum, ſeu datum. num. 17. Eſt duplex. Ibid. Scandalum paſſivum, ſive acceptum, aliud Puſillorum, aliud Phariſaicum; num.18. Peccatum ſpeciale ſcandali, quando committatur: n. 19. Scandalum activum, quale peccatum; nu. 21. & 22. Cauſa juſta faciendi aliquid indifferens, quo alter creditur abuſurus, quæ: n 23. & 24. Scandalum mere paſſivum interdum permitti poteſt, interdum non; & quando; n.25. & ſeqq. An ex cauſa licitum ſit, petere ab alio talia, quæ non ſine peccato præſtiturus exiſtimatur: n.27. Quid dicendum de ſcandalo Puſillorum, & Phariſæorum: n.28.

Scandalum quandonam detur, vel non, declaratur per ſex caſus in praxi valde notabiles. tract. 4. diſt. 7. poſt nu. 28. in Append.

Scheda aliqua reperta, in qua annotata reperitur cauſa pia tamquam Hæres, an ſit reputanda pro teſtamento valido? tr.8.d.3.poſt n.35.

Schiſma, quid; tr.4.d.7.n.32. & quale peccatum: num. 33. Schiſma aliud purum, aliud conjunctum cum hæreſi. n. 34. Quid faciendum tempore ſchiſmatis, quando electi ſunt duo Pontifices: n.35 & ſeqq.

Scientia eminens, & mediocris: & qualis requiratur in Confeſſario. tr.14.d.8.n.21 & ſeqq.

Scriptorum Catholicorum, ſua ſcripta judicio Eccleſiæ ſubiicientium, cautela cur adhibeatur: tra. 4. diſt. 4. num. 14.

Scriptura ſacra, quos Libros contineat: tr.4. diſt. 3. nn. 23. Vulgata Editio Sacræ Scripturæ eſt authentica. num. 28. An in hac quælibet minima vocula ſit de Fide; n. 29. & ſeqq. Lectio S. Scripturæ in Lingua vulgari juſte eſt interdicta. n.32. Quid in Germania: n. 33. Senſus S. Scripturæ generatim, eſt duplex, literalis, & myſticus. n.34. Subdividitur uterque, & quomodo: n. 35. & ſeqq. Univerſim quatuor ejus ſenſus. nu.38. Et in ſingulis excellebant ſinguli Eccleſiæ Doctores. n.39. Senſus accomodatitius S. Scripturæ, quid. n.40. S. Scriptura ſæpius eſt obſcura. n.41. & 42. Ejus interpretatio Canonica ſpectat ad Eccleſiam. nu. 43. Quid de interpretatione doctrinali: num. 44. Vide V. *Libri Canonici*. Abuſus ſententiarum S. Scripturæ ſpectat ad Sacrilegium. tr. 5. diſt. 3. num. 13.

Scrupulus, quid: tr.1. d.3.n.69. Quæ ſit origo ſcrupulorum: n.71. Diſcrimen inter ſcrupulos, & timoratos timore DEI. 76. Mala ſcrupuloſorum. n. 77. Remedia contra ſcrupulos. num. 78. Conſilium pro ſcrupulis. num. 79. & 80.

Scurrilitas, quid, & quale peccatum: tract.3. diſt. 3. num. 56.

Scrupuloſi an teneantur confiteri peccata negative dubia, vel ea, de quibus exiſtunt anxii, an aliquando fuerint hæc confeſſa? tr.14.d.7. poſt n.56.

Sculpturæ obſcœnæ qualiter præbeant ſcandalum? Vide *Pictura obſcœna*.

Seditio, quid, & quomodo differat a bello: tr. 4. diſt. 7. nu.40.

Secretum ſervandum ſi promittitur, quandonam talis promiſſio obliget? tr.6.d.2.poſt n.30.

Semen in ordine ad pollutionem diſcernendum eſt a fluxu aliorum humorum. tr.9.d.4.poſt n.59.

Sepultura Eccleſiaſtica an, & quando privetur occiſus in Duello? Vide *Occiſus in Duello*.

Sepultura Eccleſiaſtica privantur excommunicati. tr.13. d.2. n. 21. Quid juris, ſi excommunicatus in loco ſacro ſepeliatur: n.22. An de facto poſt Concilium Conſtantienſe ſepultura Eccleſiaſtica priventur omnes excommunicati, etiam non vitandi: num.23. & ſeqq. Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, quomodo cauſetur per Interdictum: nu. 105. & ſeqq.

Servi, an valide contrahant matrimonium: tr. 14. d.14. nu. 57. & ſeqq. Servi proprie dicti, ſeu Mancipia; Servi adſcriptitii, & Servi originarii, qui; n 60. Prohibentur ad ſacros Ordines promoveri. n.61.

Servi. Vide *Famuli*.

Servitus quid, & quotuplex? tr.7.d.6.poſt n.20. Servitus quo tempore præſcribatur cum, vel ſine titulo? ibid. poſt nu. 24. Servitus ſemel præſcripta quo tempore iterum extinguatur? ibid.

Se-

Digitized by Google

Sexagenarii, an excuſentur a jejonio Eccleſiaſtico: tt.10.d.2.n.62. & ſeqq.

Sigillum Confeſſionis, quid: tr.14.d.9.n.21. Quanta ſit ejos obligatio: n.22. Ex quo jure oriatur: nu. 23. & 24. Sub ſigillo Cooſeſſionis quæ omnia cadant: n.25. & 26. Poteſt violati directe, & iodirecte. ou. 27. Exempla violationis indirectæ. n.28. & ſeqq. Quando Confeſſatius poſſit uti notitia Confeſſionis: o.31. & 32. An quis ea oti poſſit ad declinandas inſidias: n. 33. An liceat revelare Confeſſionem de licentia confitentis: n.34. & 35. Præter Confeſſarium qui alii teneantur ad Sigillum: o.36. Quid, ſi quis alterius Confeſſionem ſcriptam reperit: n.37.

Sigillum Sacramentale obligat etiam in Confeſſione ſcrilega. tr.14.d.9. poſt n.22. Et quandonam illud non obliget? ibid. Sigillum Confeſſionis quot modis poſſit frangi? ibid. poſt n.29.

Sigillum illud an frangatur, & quando, ſi Confeſſarius utitur notitia præciſe hauſta ex Confeſſione? ibid. poſt n. 33 An citra fractionem Sigilli liceat revelare quidpiam de Confeſſione ex licentia interpretativa confitentis, vel poſita, quod ea licentia ex metu reverentiali fuerit extorta a pœnitente. poſt n.35.

Sigillum an, & quando cenſeatur frangi, ſi poſt datam abſolutionem adhuc ſine petita prius licentia Confeſſatius interroget ex Pœnitente circa quædam in Confeſſione depoſita? ibid. poſt n.37.

Simonia in obtinendo Beneficio ſi ſit commiſſa per tertiam, an poſſidens bona fide tale Beneficium, ſeu Canonicatum poſſit præſcribere, & quo tempore? tr 7.d.6.poſt n:30. in Appendice.

Simonia, unde ſic dicta: tt.5.d.3.n.18. Ea eſt ſpecies Sacrilegii. o.19. Declaratur ejus definitio. n.20. Simonia quam grave peccatum: n.21. Eſt triplex nempe mentalis, conventionalis, & realis. n.22. & ſeqq.

Simonia cooventionalis alia mixta, alia pure conventionalis. n.24. Simonia confidentialis declaratur. nu. 25. Si quid gratis detur, ac recipiatur, non fit ſimonia. n 27. Simonia non eſt, intoitu ſpiritualium Functionum recipere aliquid per modum ſtipendii. n.28. An de hujuſmodi ſtipendio licitum ſit paciſci; n.29. & 30. Ao ſit ſimonia, dare qoid ad redimendam vexam circa ſpiritualia: n.31. & 32. Vel recipere pretium pro labore conjuncto cum ſacro Miniſterio: n.33. & 34.

Simonia alia Juris Divini, alia Juris Eccleſiaſtici. tt.5. d. 3. n.35. Simooiæ crimine an poſſit Papa involvi: n. 37. Ad Simooiam requiritur pactum; quale? n.40. & ſeqq. Simonia eſt, dare temporale tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale. n.43. & ſeqq Plures Propoſitiones circa materiam de Simonia damnatæ. n.43 & 45. Simonia mentalis non inducit pœnas in Jore contra Simoniacos ſtatutas. n.47. Quid de ſimonia conventionali? n.48. & 49.

Simonia realis ioducit pœnas Juris ipſo facto, quando fit in ingreſſu Religionis, Ordine, vel Beneficio. n.50 Quid, ſi committatur in aliis caſibus: n.52. Quid de diſpenſatione ſuper Beneficio ſimoniace obtento; n.51.

Simooiacorum pœnæ ſuccincte recapitulantur. tr.11.d.1.poſt n.80. in Append.

Simoniaci Beneficiati qualiter in Confeſſionali examinandi? ibid. Item quomodo diſpenſandi? ibid.

Sobrietas, quid? tr.7.d.1.n.23.

Societatis contractus, an ab uſura excuſet praxio accipiendi aliquid ultra ſortem? tr.8.d 4.n.48.

Sodomia, quid; tt.9.d.4. n.63. Sodomitarum pœnæ. num. 64.

Solidi nomine, quid iotelligatur: tract. 8. diſt. 2. oum. 23.

Solutio mutui in quo loco ſit facienda, ac quo tempore? tt. 8. diſt 4. poſt num. 9. in Append. Item an poſſit fieri per partes. ibid. Item quo ordine ſit facienda? ubi notabiles Doctrinæ. Solutio mutuatæ pecuniæ io quo pretio, valore, & forte fieri debeat? ibid.

Solutio ſi prætendatur a Creditore, vel ejus Succeſſore; cum tamen alter actu nihil mutui acceperit, qualiter is contra prætendentem ſe defendere poſſit? ibid.

Sollicitatio in confeſſionali ad turpia, eſt grande Sacrilegium. tr.14.d.8.n.57. Sollicitare hic, eſt incitare ad turpia. n.58. Illud exemplificatur. n. 59. Sollicitatio plures habet acceptiones. n.60 Sollicitare cenſetur Confeſſarius tradens in Confeſſione turpem chartam poſtea legendam. o.61. Sive ſollicitet ad peccandum ſecum, ſive cum alio. ou. 62. Pœnitens ſollicitatus tenetur renuntiare Confeſſarium ſollicitantem, & alius Confeſſarius debet hoc ipſum monere; & ſub qua obligationn: n.63. & ſeqq. Ipſe tamen Confeſſatius ſollicitans non reoetur ſollicitato præcipere, ut ſe denuntiet. n.65. & ſeqq. Conſtitutiones de obligatione denuntiandi Confeſſarium ſollicitantem non ubique ſunt receptæ: n.67. Sollicitatus denuntians non cogitur propriam turpitudinem detegere. n.68. Confeſſarius a fœmina ſollicitatus, hanc denuntiare non tenetur. no. 69. Confeſſarius pœnitentem ſollicitans, qoibus pœnis ſubjaceat: n.70. Hic non punitur, donec de crimine conſtet. n.71. Sollicitatio an ſufficienter probetur per teſtes ſingulares: n.72.

Sollicitudo temporalium, quæ, & quando prohibita: tt.7. d.1.n.18. & 19.

Somnium eſſe a Deo, vel potius a dæmone, onde dignoſci poſſit: tr.5.d.2. n.23. Somniorum obſervantia. num. 21. & 22.

Sortes diviſoriæ, conſultoriæ, & divinatoriæ, quæ, & an licitæ: tr.5.d.2 o.25. & 26. Sortilegium eſt ſpecies Divinationis. n.25.

Specificatio, eſt modus acqoirendi rerum dominium Jure Gentium. tr.7.d.5.n.24.

Specificatio quando transferat Dominiom in illum, qui novam formam in alienam introduxit materiam? tt. 7. d. 5. poſt n.24.

Spectra domum aliquam infeſtantia qoomodo cognoſcenda, & pellenda? tt.14.d.8. Appendice I.

Spes, an amittatur per omne peccatum mortale: tr.4.d. 1.n. 14. & 15. An maneat in Beatis: n.16. Spei variæ acceptiones. tr.4.d.5.n.1.

Spes Theologica, quid. n.2. & 3. Objectum Materiale primarium Spei, eſt Deus. n.4. Ad objectam materiale ſecundarium Spei, qoæ ſpectent: ou. 5. Objectum formale ipſius. n.6. & 7.

Spes Divina eſt infallibilis, quomodo: n.8. Præceptom Spei aliud negativum, aliud affirmativum. n.9. Et quando obliget: nu. 9. & 10. & ſeqq. Spei per defectum opponitur Deſperatio: per exceſſum Præſumptio. n. 12.

Spiritus boni qoomodo diſcernendi a malis, ſi domus aliqua infeſtatur? Vide *Spectra domum &c.*

Spooſalia an ex parte peccantis ſolvi valeant ex eo; quia unus ſponſorum culpabiliter contraxit cum Sponſa ſua impedimentum dirimens poſt ipſa Sponſalia e. g. poſt eadem occulte habendo copulam cum Sorore Sponſæ, ſicque cum ipſa contrahendo impedimentum Affinitatis; vel an potius talis teneatur ſuis expenſis procurare diſpenſationem? tt.14.d.14.poſt o.48. in Append.

Sponſalia conditionata quandonam obligent? tr.14 d.14.poſt n.31. Sponſalibus adjecta conditio an cenſeatur remiſſa per copulam ſubſequentem? ibid.

Sponſalia ſemel legitime inita quomodo iterum ſolvantur propter alterius fornicationem? Item quomodo propter oſcula, & tactus? tt.14.d.14. poſt nu. 40. Sponſalia ſolvendi an ſit juſta cauſa, ſi poſt eadem unus ſponſorum fiat ditior? tt 14 d.14.poſt n 44.

Sponſalia cur ſolvi poſſint ob certas qualitates, vel Sponſalia præcedentes, attamen ignoratas, vel ob alias ſubſequentes, & cur non ſit idem ſentiendum de Matrimonio, & aliis Contractibus? tr.14.d. 14. poſt n. 48. Append. Item

quid

quid ſtatuendum, ſi quis dubiter, num Sponſalia renuiſſet, ſi eas qualitatea protunc, quando Sponſalia contraxit, reſciviſſet? ibid.

Sponſis an liceat delectari de copula futura? tr.9.d.7. poſt n. 18. & fuſius tr. 14 d.13.poſt n.90.

Sponſus, vel Spoaſa laborans occulto defectu an, & qoando teneatur eundem comparti ante Matrimonium manifeſtare? tr.14.d.14. poſt n.48. in Appeud. Ubi ſpecialitet de Sponſa, quæ ante Matrimonium habuit eum alio copulam, ex qua etiam concepit. Ibid.

Sponſorum Donationes, quas adinvicem faciunt, quam firmæ ſint? tr.8 d.2.poſt n.26.

Spooſalia, unde ſie dicta: tr.14.d.14. n.22. Sumuntur dupliciter. Ibid. Sunt impedimentum mere impediens matrimonium. n.14 Sponſalia, quid: n.23 & ſeqq. Quatuor conditiones ad ea requiſitæ. n.26. & ſeqq. Quid de promiſſione matrimonii non mutua: n.25. Sponſalia clandeſtina, an ſint valida: n.30. & 31. Sponſalia juſtis de cauſis diſſolvi poſſunt, & ex quibus; n.32. & ſeqq. Sponſalia filii an pater impedire poſſit. n.47. Ad ſolvenda ſponſalia num requiratur ſententia Judicis: n. 48. Sponſalia meto inita, an ſint valida: tr. 14.d.13.n.30 Sponſio, quid: tr.8. d.4. nu. 114. Certus de veritate, an poſſit ſpondere, & quando: n.115. & ſeqq.

Status viæ, & ſtatus gratiæ, quid: tr.1.d.2. n. 43. Requiritur uterque ad meritum de condigno. n.42. & ſeqq.

Statuta. Vide ℣. *Leges*.

Sterilitas non eſt impedimentum dirimens matrimonii. tr.14. d.14 n.70.

Stipendium intuitu ſpiritualium functionum dare, aut recipere, non eſt Simonia. tr.5.d.3. n. 28 An de hujuſmodi ſtipendio licitom ſit paciſei? n.29 & 30.

Siud oſitat, quid, & quæ vitia ei adverſentur? tr.7. d.1. no. 28.

Stuprum variis modis accipitur. tr.9.d.4 n.19. Stuprum propriiſſime, quid, & quæ pœnæ ejus? nu.20. Ratione ſtupri, quæ ſit obligatio reſtitutionis? n.21. & ſeqq. Præparatoria ſtupri. n 71.

Subdiaconatus, quid? tr.14.d.12 n.7. Ejus materia, & forma. nu. 24. Liber Epiſtolarum an eſſentialiter ſpectet ad materiam Subdiaconatus? n.35.

Subdiaconus tenetur dicere Horas Canonicas jam primo die, quo ordinatur, & quas? tr.6.d.1.n.13. Non poteſt ſolemniter baptizare, etiam ex commiſſione proprii Sacerdotis. tr 14. diſt. 3. num. 34 Subdiaconi officium. tract.14 diſt. 12 num. 25. Ejuſque obligationes, quæ? num. 26. & ſeqq.

Subditorum obligatio erga Superiores. tr.9 d.2. nu.21.& 22. Superiorum obligatio erga ſubditos. n.23.

Subſannatio, quid? tr.9.d.6 n.30.

Suffragiom. Vide *Votum*, vel potius ℣. *Novitio &c.*

Suffragium dupliciter ſumitur. tr.12.d.3.n.131. Suffragia Fidelium ſunt triplicis generia. n.132.

Suffragiis poſſunt Fideles ſe invicem juvare. n. 134. & ſeqq. Ut Suffragia alteri proſint, requiruntur tria ex parte offerentis. n.136 & ſeqq.

Suffragia pro aliis oblata, adhuc proſunt offerenti. n.141. & ſeqq. Per literas Fraternitatis, ſeu Suffragia Ordinis, quid concedant Prælati Regulares? n.143. & ſeqq. Differentiæ inter conceſſionem Indulgentiarum, & Suffragiorum Ordinis: n.150. Suffragia communia Eccleſiæ, quæ? tr. 13. diſt. 2. num. 16. His privantur excommunicati. nu. 16. & 17.

Superbia, quid; tract.3. d.3. num.2. Et quale peccatum; n. 3. & Filiæ ſuperbiæ, quæ? nu. 5. & ſeqq. Superbia, cur dicatur vitium Capitale? n. 10. Quæ ſint remedia contra eam? n.11.

Superiorum obligatio erga ſubditos. tr.9. d.2. nu. 23. Præceptum de Correctione fraterna magis obligat Superiores, quam Subditos. tr.4.d.6.n.49.& 50.

Superiores Regulares in quibus Irregularitatibus poſſint diſpenſare cum ſuis ſubditis? tr 13.d.3. poſt n.74.

Superſtitio, quid; tract.5. diſt.2. num.2. & 3. Superſtitionis duæ ſunt ſpecies. num.4. & ſeqq. Et quale peccatum? n. 8. & 10.

Suſpenſio, an poſſit imponi ob peccatum veniale? tr. 13. d. 1.n.8. & 10. Vel per modum pœnæ? no. 18. Non incurritur, niſi ob culpam propriam. nu. 25. Vide ℣. *Cenſura*. Suſpenſio, quid? tr.13.d.2. nu.76.& 77. In quo differat a Degradatione & Depoſitione? n.77.

Suſpenſio latæ, & ferendæ ſententiæ. nu. 78. Suſpenſio ab Officio, an includat ſuſpenſionem a Beneficio, & e contra? n.18 & 82. Quid de Suſpenſione ab ordine, & juriſdictione? n.83. Suſpenſio abſolute lata, cenſetur totalis. n.84. & ſeqq Suſpenſus, ſi exerceat actum ſibi prohibitum, an fiat irregularis? n.87. Suſpenſionem qui poſſint incurrere; n.88. & 89.

Suſpenſio Indulgentiarum tempore Jubilæi ordinarii quæ? tr. 12.d.3.poſt n.99. & integra Append.II.

Suſpenſio qualiter incurratur quoad ordines; tr. 13. d. 2. poſt n 89.

Suſpenſiones aliæ enumerantur. Ibid. Et quinam ab his præſertim pro foro interno poſſint abſolvere? ibid.

Suſpicio differt a Dubitatione, & Judicio. tr.9.d.6.num.56. Quid ſit? n.57. An, quando, & quale peccatum? n. 59. 60.61.64. & 65.

Suſurratio, ejuſque gravitas. tr.9.d.6.n.31.

Suſurratio quam grave peccatum, & quomodo diſtinguatur a Detractione, & contumelia? tr.9 d.6.poſt n.31.

Sutorum deceptio. Vide *Opifices*.

Synagoga, quæ? tr.4.d.3.n.2.

T

TActus impudici inter conjuges non amplius potentes exercere copulam an, & quando liceant? tr 9 diſt.4 poſt nu.76.

Tactus impudici quandonam ſint grave peccatum? Ibid. poſt n 84.

Tactus impudici animalium an ſint grave peccatum? Ibid.

Tactus impudici. Vide ℣. *Impudicitia*.

Temerarium Judicium. Vide *Judicium temerarium*.

Temperantia, quid, tr. 7. diſt. 1. num. 22. Sumitur etiam large. Ibid. Ejus partes ſubjectivæ. num. 23. & 24. Potentiales. num. 25. & ſeqq. Et integrantes, quæ? n. 32.

Tempus quo præſcribitur ſervitus. tract. 7. diſt. 6. poſt num. 24.

Tempus quo Servitus ſemel præſcripta iterum extinguitur. ibid.

Tempus, quo ſolutio mutui fieri debet? Vide *Solutio mutui &c.*

Tempus conferendi Ordines an neceſſario debeat obſervari quoad Regulares? Vide *Ordines*.

Tentatio alia probationis, alia Seductionis. tr. 5. d.3. nu.2. Tentatio Dei, quid? n.3. Alia expreſſa, alia interpretativa. n.4. Eſt ex genere ſuo peccatum mortale. n.5. Solvitur inſtantia. n.7. Tentatio Dei per accidens poteſt eſſe venialis. n.8.

Teſtamento adjecta conditio turpis an habeatur pro non adjecta? tr.8.d.1.poſt n. 21.

De Teſtamenti confectione ponuntur ſex caſus notabiles. tr. 8 d.3.poſt n.35. Append.

Teſtamentum ad cauſas pias an reocat, ſi erretur in expreſſione Nominis Hæredis? ibid.

Teſtamentum ad Cauſas pias repertum in pulpito abſque ſubſcriptione teſtium an, & quomodo valeat? Et quid, ſi tantummodo fuerit inventa aliqua ſcheda? ibid.

Teſtamentum quomodo cito fieri poſſit, præſertim ſuccurrendo cauſis piis, & pauperibus, ſi quis ſubito perīculoſiſſimo obruatur morbo, ſitque periculum in mora? ibidem.

Te-

Teſtsmentum quomodo practice fiat? tr.8.d.3.poſt n.82.Append. Item quomodo practice tradatur ad Acta? ibid.

Teſtamentum, & quælibet donatio mortis cauſa, poteſt libere revocari. tr 8. d.2. n.16. Teſtamentum, quid; tr. 8. d.3.n.1. Dividitur in ſolemne, & minus ſolemne, ſeu privilegiatum. n.2. Paganum, & militare. n.3. Teſtamentum ſcriptum, ſeu clauſum, & nuncupativum, quid? n.3. Hoc a Notario ſolet redigi in ſcripturam. cur? nu. 4. Ad teſtamentum ſolemne ſcriptum, quæ requirantur? n.5. ac ſeqq. Et quæ ad teſtamentum nuncupativum? nu. 11. Teſtamentum non privilegiatum, an in Foro conſcientiæ validum ſit, ſi ei deſint ſolemnitates Juris Civilis? n. 12. & ſeqq.

Teſtamenta privilegiata, quæ: tr.8.d.3.n.20. Teſtamentum ad pias cauſas, quod; ibid. Ad hoc quænam requirantur, & ſufficiant; n.21. Duo teſtes in teſtamento ad pias cauſas non ſunt de forma ſubſtantiali, ſed probatoria. num. 22. Hinc ſcriptum manu teſtatoris valet abſque alio teſte. nu. 23. Item ſi hæredi certo conſtet de diſpoſitione ejus ad pias cauſas. n.24. Quid juris, ſi moriturus cœpit facere teſtamentum, & non abſolvit? n.25. & ſeqq. An credendum Parocho, vel Confeſſario, circa legata pia a defuncto relicta; n.27. & 28. Teſtamentum inter liberos eſt privilegiatum. n.30. Item teſtamentum militare; & quomodo; n. 31. Teſtamentum ad Acta, eſt privilegiatum. n.32. Quid liceat hominibus ruſticis; n.33. Quid juris de teſtamento tempore peſtis; n.34. Quid ſpectata ſpeciali locorum conſuetudine, ſtatutis, & Regnorum legibus; n.35. An omnes teſtari poſſint. n.36. & 37. Quid de Religioſis? n.38. & ſeqq. Eorumque novitiis? n.42. Teſtamenta Novitiorum an ſubſint Decreto Concilii Tridentini; n.43. & 44. Clerici ſæculares, præſertim Beneficiarii, an teſtari valeant; nn.45. 46. & ſeqq. In teſtamento minus ſolemni ad cauſas pias, valent Legata profana inſerta. n. 65. Corruente teſtamento minus ſolemni ad cauſas profanas, non corruunt Legata pia. n.66. & 67. Teſtamenti fundamentum, eſt inſtitutio hæredis. n. 70. An ſit obligatio faciendi teſtamentum? nn. 79. Praxis quomodo Teſtamentum ſive ad cauſas pias, ſive ad profanas practice faciendum.

Teſtari de quibus Bonis poſſint Maritus, & Uxor moritura? tr. 8 d.3. poſt n.58. Append. Item de qualibus Bonis Vidui, vel Viduæ ſuperſtites? ibid.

Teſtatoris voluntas qualiter debeat eſſe conſtituta, ut Teſtamentum valeat; tr.8.d.3. poſt n.1.

Teſtes Legitimi, qui? tr.8.d.3. nu. 7. Teſtes duo, an ſint de ſubſtantiali forma Teſtamenti ad pias cauſas; tr.8. d.3. n.22. Unicus ſufficit ad probandum quando non agitur de alterius præjudicio. tr.14.d.7.n.67.

Tbeſaurus quandonam proprie talis dicatur? tr.7.d.5.poſt n. 9. Theſaurus repertus in loco pertinente ad Fiſcum ad quem ſpectet? Item ſi locus iſte pertineat ad Eccleſiam, vel aliquam communitatem? ibid.poſt n 11. Item quiſnam theſauri reperti in feudo, vel Emphyteuſi poſſit prætendere Dominium, num Dominus directus, vel Feudatarius, ſeu Emphyteuta? ibid. poſt n.13

Theſaurarii &c. Vide *Officiales*.

Theologicæ virtutes. Vide. *v. Virtus*. *v. Fides*. *v. Spes*, *& v. Charitas*.

Tbeſaurus, quid? tr.7.d.5.n.9. Theſaurus inventus, cujus ſit? nu.10. & ſeqq. An ſit licitum emere fundum, in quo ſcitur, latere Theſaurus; n.13.

Tbeſaurus Eccleſiæ datur, & quid ſit? tr.12. d.3.n.3. & 4. Conſtat ex Satisfactionibus Chriſti, & Sanctorum. nu.5. & 6. Ubi is repoſitus maneat; nu. 7. Theſaurus Eccleſiæ dupliciter conſideratur. n.8. Et quomodo diſpenſetur? n. 9. & 10.

Titulus juſtus, & ad præſcriptionem ſufficiens, quis; tr.7. d.6.n.13. & 14. Quando requiratur ad præſcriptionem; nu. 15.

Titulus ad Ordines ſacros requiſitus, quid; tr.14.d. 12.n.64. Et quotuplex; num. 66.

Titulus ad præſcriptionem requiſitus quotuplex? tr.7. diſt.6. poſt.n.15. Titulus an, & qualis requiratur etiam ad præſcriptionem extraordinariam? ibid.

Tridentinum Concilium quoad Matrimonia coram Parocho & teſtibus contrahenda in quibus locis non ſit receptum? tr.14.d.14.poſt n.144.

Tonſura prima initiandi, debent prius eſſe confirmati. tr. 14. d.3.n.48. An peccetur mortaliter, ſi ſecus fiat. n.49. Prima Tonſura non eſt Ordo, ſed diſpoſitio ad Ordines. tr.14.d.12. n.10. Effectus, atque privilegia primæ Tonſuræ. num.11. & 12. Ad hanc an requiratur certa ætas; n. 51.

Traditio, quid; tr.4. d.3. n 45. Eſt triplex, nempe Divina, Apoſtolica, & Eccleſiaſtica. n.46. Traditiones Divinæ ſunt admittendæ. n.47. Sunt ejuſdem infallibilitatis, ac Verbum Dei ſcriptum. n.48. Regulæ dignoſcendi Traditiones Divinas. n.49.

Traditio eſt modus acquirendi rerum dominium Jure gentium. tr.7.d.5.n.34. & 35.

Trebellianica, quid; tr.8 d.3.n.78.

Triticum, quid; tr.14.d 4.n.11. & 12.

Tuſſi vexati quandonam poſſint accedere ad Sac. Euchariſtiam. Vide *Communionem Sacram accedere*.

Tutor, in quo differat a Curatore; tr.8. d. 1. n.32. Vide *v. Pupillus*.

V

VAgorum Matrimonium. Vide *Matrimonium vagorum*.

Valor Miſſæ Sacrificii, quantus ſit; tr.14.d.5. n.48. & ſeqq. Vide *v. Miſſa*.

Vana gloria, quid; tr. 3.d.3. num.60. Et quale peccatum; num. 7.

Vana obſervantia. Vide *v. Obſervantia*.

Vendita res ſi pereat ante traditionem, quis debeat eandem lucrare, an venditor vel Emptor? tr. 8. d.4. poſt num. 102.

Vendita res ſi quidem non ex integro pereat, fiat tamen ante actualem traditionem deterior, vel melior, ad quem ſpectet damnum, vel lucrum? ibid.

Venditione ſi res diſtrahatur per tertium pretio majori, quam Dominus petiit, ad quem ſpectet exceſſus lucri? ibid.

Venditores an poſſint circumvenire Ementes deducendo eos ad pretium ſummum mercis? tract. 8. diſt. 4. poſt num. 99.

Venationem, & piſcationem poſſunt Principes interdicere. tr.7.d.5 n.14. & 15. An, qui contra juſtam prohibitionem venatur, peccet, teneaturque damnum compenſare? n. 16. & 17. An is acquirat dominium Feræ captæ; n.17. Duplex in propoſito jus conſiderari poteſt. Ibid. Quid de animalibus domeſticis, aut feris in certo loco concluſis? n. 20. An fera laqueo intricata ſit eximentis, vel laqueum ponentis? n. 21. Venari, & piſcari die Feſto, an liceat? tr.10. d.1 n.16.

Venditio, & emptio, quid? tr.8.d.4. n.86. Ejus pretium, quotuplex; n. 87. & ſeqq. Juſtitia pretii vulgaris, unde deſumenda? n.90. & ſeqq. Læſio in emptione, & venditione interveniens, an ſit reſarcienda; n.95. & ſeqq. Res tanti valet, quanti vendi poteſt, quomodo; nu. 99. Invitus, an, & in quibus caſibus poſſit cogi vendere; nu. 100. & ſeqq.

Veneficium. Vide *v. Maleficium*.

Venerea delectatio quomodo diſtinguatur a ſenſibili? tr.9. d. 4 poſt n.78.

Veniam ab altero petere quandonam quis obligetur? Vide *Reconciliatio*.

Verba impura loquens quandonam cenſeatur aliis dare ſcandalum? tr 4.d.7.poſt n.28.

Verberatio quandonam præbeat juſtam cauſam divortii; tr. 14.d.13. poſt n.100.

Verba generalia generaliter ſunt intelligenda. tt.2.d.4.nu 5. Verborum peccata maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda. tr. 5. d.3. nu. 58. Verba, quæ ſint de eſſentia Conſecrationis Eucbariſtiæ? tr.14 d.4.nu.38.41. & ſeqq. An proferantur tam recitative, quam ſignificative? nu. 44. & 48. Verba proferre recitative tantum, ſignificative tantum, & recitative ac ſignificative ſimul, quid? n.45. & ſeqq.

Verba impudica. Vide v. *Impudicitia*.

Verecundia, quid? tt.7.d.1.n.32.

Veritas duplex, ſpeculativa, & practica. tr.1.d.3.n.5. Veritas requiritur in omni juramento. tr.6.d.2.nu.12. & 27.ac ſeqq. Vide v. *Juramentum*. Veritas, ſive veracitas, quid? tr.7.d.2.n.11.

Veſtibus Infidelium, an ſit licitum uti? tt.4.d.2.num.51. & 52.

Veſtes Sacerdotales in Miſſa. Vide *Sacerdotales Veſtes*.

Viaticum quando poſſit ſumi a non Jejunis. Item ſi ægroti moleſtentur tuſſi, vel vomitu? tt.10 d.3.poſt n. 36.

Viaticum qua ætate ſit dandum pueris ægrotis? ibid. poſt n.43.

Vidui, vel Viduæ de quibus Bonis poſſint teſtari? tr.8. diſt. 3. poſt n. 58. Append.

Viduis an liceat delectari de copula præterita? tr.9 d. 7. poſt n.18. & fuſius tr.14 diſt.13. poſt n.90.

Vindicta, quibus interdicta. tt.14.d.6 n.17.

Vinum, ut ſit materia apta Conſecrationis Eucbariſtiæ, quale eſſe debeat? tt.14. diſt.4.n.18. & ſeqq. Uva non poteſt conſecrari. n.19. Nec acetum, aut vinum aduſtum &c. n. 20. Nec vinum in pane imbibitum, nu. 24. Quid de vino miraculoſo? n.22 Aut vino congelato? n.25 26. Quid agendum, ſi vinum congeletur: n.27. & 28.

Vinum debile ſi ematur loco generoſi, an contractus ſit nullus? Et quid ſi illud ſit coctum, vel lymphatum, aut recens loco veteris &c. tr.8.d.1. poſt n.15.

Vinum acetoſum ſi deprehendatur primum ſub ſumptione, an, & quando debeat de novo conſecrari? tr.14.d. 5. poſt n. 146.

Violentia, an cauſet involuntarium? tt.1.d.1.n 27. Violentia, quid? tr.3.d.3. nu. 16. Violenta manuum injectio in Clericum, quæ? tr. 13.d.1.n. 59. Violentiæ impedimentum reſpectu matrimonii, quod? tt.14.d.14.n.62.

Virginitas, quid, & quæ importet, tr.9.d.4. n.6. Quid de Virgine vim paſſa? n.7.

Virtus, quid; tr.4 d.1.n.2.3 & ſeqq. Virtus ut ſic, quomodo dividatur; n.5 & ſeqq. Virtutes intellectuales, & morales. n 6. Virtutes infuſæ, & acquiſitæ dantur, & quid; n.7. Virtus Theologica, quid; n.8. Virtutes Theologicæ quomodo differant a moralibus; n 9. Sunt tantum tres. n.11. Et perfectiores Moralibus. n. 12. Inter Theologicas quæ ſit perfectior; n.13. Quomodo amittantur; n. 14. & ſeqq. An, & quomodo habeant medium; n. 19. Virtutes generatim quibus modis intelligi poſſint conſiſtere in medio; n.17 & ſeqq. Virtutes Cardinales, quot, & cur ſic dictæ; tr 7 d.1.n 2.

Viſiones. Vide *Apparitiones*.

Viſitatio Eccleſiarum tempore Jubilæi quæ? Vide *Eccleſiarum Viſitatio &c.* Item *Jubilæo*.

Vitam ſervare niſi mediis ordinariis, non tenemur. tt 9.d.3. n.13. & 14.

Unctio Extrema. Vide v. *Extrema Unctio*.

Unctio &c. Vide *Extrema Unctio*.

Voluntas Teſtatoris &c. Vide *Teſtatoris Voluntas*.

Voluntarium tripliciter. tt.1. d.1. n.2. & ſeqq. Voluntarium ſtricte. n.3. Hoc dividitur in perfectum, & imperfectum. n.4. Directum, & indirectum. n.5. & 6. Voluntarium ſecundum ſe, & in ſua cauſa. n.7. Voluntarium interpretativum. n.8. Quæ requirantur, ut effectus, veluti in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam; n.9. & ſeqq. Quando imputetur effectus veluti indirecte voluntarius: nu. 15. Voluntarium an tollatur per violentiam; n.27. Metum; n.28. Concupiſcentiam, n.32. & 33. Paſſionem; nu. 34. Vel ignorantiam: n.42. & ſeqq.

Voluntas reputatur pro facto quomodo; tt.1.d.2. num.32. & 33.

Voti Executionem ex negligentia differens quot diſtincta numero peccata committat, & quomodo in Confeſſionali examinandus? tt.3.d.1.poſt n. 61. ac ſeqq.

Votum nunquam committendi leviſſimum peccatum, vel imperfectionem num ſit validum? tr.6.d.3.poſt n. 7.

Voti materia num ſit leviter, vel graviter obligans, ex quibus ſignis cognoſci valeat? tt.6.d.3 poſt n.14.

Votum quouſque differri poſſit abſque culpa mortali? tr.6.d. 3. poſt n.18.

Voti materia ſi alia ſit ſummi, alia medii, & alia infimi pretii, quænam ſit præ cæteris ſeligenda? ibid. poſt nu. 24.

Votum ſi fuerit copulativum, & quoad unam partem reddatur impoſſibile, quidnam faciendum circa alteram? ibid.

Vota defuncti qualia teneantur exequi Hæredes? ibid.

Vota affixa certo tempori quænam, & quomodo cum ipſo tempore exſpirent quoad obligationem exequendi? tr. 6. d.3. poſt n.30.

Voti commutandi qualis requiratur cauſa? ibid.poſt n.34.

In quinque Votis exceptis quandonam, & quomodo Regulares Mendicantes poſſint diſpenſare? tr.6.d.3. poſt n.47.

Voti perpetuæ Caſtitatis diſpenſatio quoad petendum debitum in quantum ſe extendat, ſuppoſito, quod tales non obſtante hoc voto contrahant? ibid. poſt n.48.

In Voto perpetuæ Caſtitatis antequam diſpenſetur, quidnam prævie ſit notandum, & qualiter diſpenſatio impetranda? tr 6.d 3 poſt n.53 in Append.

In Voto Religionis qualiter impetretur diſpenſatio? ibid. in Append.

Votum non ludendi deinceps, quid in ſe contineat? tr.8.d. 4.poſt n.121.

Votum quandonam Novitio poſſit negari quoad ſuſceptionem? Vide *Novitio &c.*

Votum, quid; tr.6 d 3.n.1 Quanta ad illud requiratur deliberatio; n.4 Votum fit ſoli Deo. n.5. Eſt de meliori bono. n 6. Matrimonium an ſit materia voti; nu.7. Votum ſimplex, & ſolemne, quid, & quomodo differant; n. 8. & 9. Votum perſonale, & mixtum. n.10. Abſolutum, & conditionatum. n.11. Voti tranſgreſſio, quale peccatum; n.12 & ſeqq In Juramento falſo non excuſat levitas materiæ, ſecus in voto violato: cur; n 14. Dubius de emiſſione voti an teneatur; n. 15. & 16. Quid, ſi quis certus eſt de voto, ſed dubitat de habita intentione ſe obligandi; nu.17. Votum ſine temporis determinatione, quando obliget; n. 18. Voti obligatio, an ſit perſonalis; n.19 & ſeqq. Quid de votis Communitatum; n.21. Factum alienum ſi voveatur, quomodo explicandum; n.22. Impeditus implere votum perſonale per ſe ipſum, an teneatur ſubſtituere alium; n.24. Voti obligatio quatuor modis deſinere poteſt. n.25. Votum ceſſat ceſſante cauſa finali. n.26. Et ob mutationem materiæ. n. 27 & 28 Quid de voto conditionato, & temporali. nu.29. & 30. Votorum commutatio, an propria authoritate poſſit fieri in melius, vel opus æquale; nu 31. & ſeqq In profeſſionem Religioſam omnia vota commutantur. n.33 Vota a quibus irritari poſſint; n.35. & ſeqq. Quid de votis impuberum; n.38. Religioſorum: n.39 Liberorum puberum, ac Servorum; n 40. Et Conjugum; n 41. Datur in Eccleſia poteſtas diſpenſandi in votis. n.42. In quibus hæc poteſtas reſideat. n.43. Quam poteſtatem diſpenſandi in votis habeant Confeſſarii Ordinum Mendicantium; n.44.46. & ſeq. Vota Summo Pontifici reſervata, quæ, nu.45. Ea ſunt ſtricte interpretanda. nu. 46. An poſſint Epiſcopi diſpenſare in voto Caſtitatis non perpetuæ; n.46. Ac voto conditionato, & pœnali; Ibid. Diſpenſatio in votis ut ſit valida, requirit juſtam cauſam. n.49. & 50. Quid cenſendum de votis in fa-

vo-

votem tertii emiſſis. n.51. In votis quomodo poſſit dari diſpenſatio, cum tamen obligent Jure Divino; tr.2.d.4.n.25. & 26.

Votum, & Juramentum ſuper eadem re factum, ſi violetur, eſt duplex ſpecie malitia. tr.3.d.1.n.49. Quid, ſi violetur votum ſæpius renovatum; ibid. In omni voto quatuor conditiones tacite ſubintelliguntur. tr.6.d.2.n.23. Hæ non faciunt votum conditionatum. n.24.

Votorum Diſpenſatio, qualiter obtinenda, & quænam ſint obſervanda; tr.6.d.3.n.54.& ſeqq.

Votum, quale impediat matrimonium contrahendum; tr.14.d.14.n.15. Contrahens cum voto ſimplici Caſtitatis, an peccet; n.17. Ac debitum petere, vel reddere poſſit; nu.17.19 & ſeqq. Quid de vovente non nubere, vel Ordines ſacros ſuſcipere, aut Religionem ingredi; nu.21. Habens votum ſimplex Caſtitatis, an valide contrahat ſponſalia; n.27. An per tale votum diſſolvantur priora ſponſalia; n.36. Votum ſolemne Caſtitatis dirimit matrimonium. nu.76. Quid de votis ſimplicibus Societatis JESU; n.77.

Vota majora in electionibus, quæ; tr.11.d.1.n.21.

Uſucapio, quid, & an differat a præſcriptione. tr.7.d.6.n.2. & 3. Vide V. *Præſcriptio*.

Uſura varie accipitur. tr 8.d.4.n.10. Uſura, quid; n.11. & ſeqq. Uſura expreſſa, & palliata, quid: num.14. Uſuræ ſunt prohibitæ Jure tum humano, tum Divino. n.15. Solvitur inſtantia de parabola Patris familias. n.16. Deus an conceſſerit Judæis exercere uſuras: n.17. & 18. Uſura etiam Jure naturali illicita eſt. n.19. & ſeqq. Uſura an ſit, mutuare cum pacto remutuandi; n.25. Quid de contractu Mohatra; n.26.& 27. Et Montibus Pietatis: n.28. & ſeq. An aliqui tituli excuſent ab uſura, & qui, n.32. & ſeqq. Quid de contractu Societatis; nu.48. Et Cenſibus: nu.48. 61. ac ſeqq. Poteſt Lege Uſuris ſtatui modus, non tamen eæ reddi licitæ. n.44. Uſuræ an Jure civili approbentur. n.45.

Uſurarius non comparat dominium rei per Uſuram acceptæ. tr.8.d.4.n.22. Quid de pecunia uſuraria: n.23. Uſurariorum pœnæ præcipuæ. n.24. Nomine lucri uſurarii, quid intelligatur: n.12.

Uſus facti, & Uſus juris. tr.7.d.3.n.12. Uſus juris, quid; n.13. Et quomodo differat ab uſufructu; n.7.14. & 17 Uſuario, ſeu habenti uſum rei, quæ liceant; n.15. & 16.

Uſus fructus, quid; tr. 7.d.3.nu. 7. Jus utendi, & fruendi quomodo differant: Ibid. Uſufructuarius, quis: n.9. Ad quid teneatur; n.10.& ſeqq. Uſufructus, quomodo differat ab Uſu juris; n.14. & 17.

Uſucapio. Vide *Præſcriptio*.

Uſura an admittat parvitatem materiæ? tr.8.d.4. poſt n.24.

Uſura an ſit ex reſtante Intereſſe exigere novum Intereſſe? tr.8.d.4 poſt n.48. Et quid ſi plura reſtantia Intereſſe computentur in novum Capitale? ibid.

Uxor an participet de Bonis, quæ dicuntur acqueſtus? tr.7.d.4 poſt n.19.

Uxoris Bona receptitia qualiter apud Juriſperitos diſcernantur a Parapbernalibus? tr.7.d.4 poſt n.17.

Uxor qualem viro poſſit auferre quantitatem citra peccatum grave? tr.9.d.5. poſt n.33.

Uxor, vel etiam vice verſa Maritus an, & quando poſſint denegare debitum conjugale propter commiſſum Adulterium compartis, vel ne proles nimium multiplicentur? tr.14.d.13.poſt n.81.

Uxoris bona dotalia, & paraphernalia, quæ: tr.7.d.4 nu.14. Horum proprietas an maneat penes uxorem: n.15. & ſeqq. Uxor, quomodo peccet accipiendo ea bonis mariti: n.19. & tr.9 d.5.n.28. & ſeqq. An, & quales poſſit facere donationes, & eleemoſynas; tr.9.d 5.n.33. & ſeqq. Quid ei liceat, ſi maritus eſt diſſipator bonorum communium: n.36. Uxor, an teneatur ſequi virum mutantem domicilium, & econtra; tr.14.d.13.n.69. & 70.

F I N I S.

A01 1468312

Digitized by Google

Digitized by Google